

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XIII

ALBERT TURULL

**La toponímia de les comarques de ponent.
Un assaig d'interpretació tipològica**

Premi Joan Coromines de Lexicografia i Onomàstica 2002

BARCELONA
2007

**La toponímia de les comarques de ponent.
Un assaig d'interpretació tipològica**

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XIII

ALBERT TURULL

**La toponímia de les comarques de ponent.
Un assaig d'interpretació tipològica**

Premi Joan Coromines de Lexicografia i Onomàstica 2002

BARCELONA
2007

Turull i Rubinat, Albert, 1963-

La Toponímia de les comarques de ponent : un assaig d'interpretació tipològica. —

(Treballs de l'Oficina d'Onomàstica / Institut d'Estudis Catalans ; 13)

Bibliografia. — Premi Joan Coromines de Lexicografia i Onomàstica 2002

ISBN 978-84-7283-929-8

I. Institut d'Estudis Catalans II. Títol III. Col·lecció: Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 13

1. Topònims — Lleida (Província) 2. Català — Etimologia — Noms

804.99-311(467.12)

© Albert Turull i Rubinat

© 2007, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: octubre de 2007

Tiratge: 450 exemplars

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Carrer del Peu de la Creu, 5. 08001 Barcelona

Imprès a Limpergraf, SL

Polígon industrial Can Salvatella. Carrer de Mogoda, 29-31. 08210 Barberà del Vallès

ISBN: 978-84-7283-929-8

Dipòsit Legal: B. 45454-2007

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

A proposta d'una ponència formada pel senyors Joan Miralles i Monserrat, Josep Moran i Ocerinjauregui i Josep Vallverdú i Aixalà, membres de la Secció Filològica, l'Institut d'Estudis Catalans, en sessió plenària tinguda el dia 8 d'abril de 2002, acordà per unanimitat de concedir el Premi Joan Coromines de Lexicografia i Onomàstica a Albert Turull i Rubinat pel seu treball *Sistematicitat i historicitat en la toponímia de les comarques de ponent*.

En la sessió del 11 de juny de 2004, la Secció Filològica prengué l'acord de publicar la dita obra, la qual amb el títol *La toponímia de les comarques de ponent. Un assaig d'interpretació tipològica*, és editada a cura del senyor Ramon Sistac i Vicén, membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

A la memòria del meu pare

Taula

PRÒLEG	11
NOTA PRELIMINAR	13
ABREVIACIONS	15
1. INTRODUCCIÓ	19
1.1. Objectius	20
1.1.1. Finalitat de l'estudi	20
1.1.2. Objectius operatius	20
1.1.3. Hipòtesis de treball	21
1.2. Metodologia	24
1.2.1. Pressupòsits teòrics i metodològics	24
1.2.2. Metodologia aplicada	28
1.2.3. Precisions	29
1.3. La zona d'estudi	46
1.3.1. El marc geogràfic: les terres de Ponent	47
1.3.2. El marc històric	66
1.3.3. El marc lingüístic	69
2. PART ANALÍTICA	73
3. PART SINTÈTICA	75
3.1. Llista general de topònims	75
3.2. Llistes tipològiques	126
3.2.1. Llistes parcials per estrats historicolingüístics	126
3.2.2. Llistes parcials per tipus semàntics	177
3.2.3. Llista parcial per tipus morfolèxics	231
3.3. Taules específiques	281
3.4. Mapes específics	293
4. CONCLUSIONS	301
4.1. Els estrats historicolingüístics en la toponímia de Ponent	302
4.1.1. Panorama general	302
4.1.2. Comentaris per comarques	305

4.2.	Tipologia semàntica de la toponímia de Ponent	309
4.2.1.	Panorama general	309
4.2.2.	Comentaris per comarques	311
4.3.	Tipologia morfolèxica de la toponímia de Ponent	318
4.3.1.	Topònims simples i compostos principals	319
4.3.2.	Principals classes de topònims sufixats	322
4.4.	Conclusions finals	329
4.4.1.	Anàlisi contrastada de les hipòtesis prèvies	330
4.4.2.	Una visió de conjunt de la toponímia de Ponent	333
5.	BIBLIOGRAFIA	335

Pròleg

Els parlants d'una llengua com la nostra, on les forces de contenció de la diversitat s'han vist minvades per factors sobretot polítics, s'identifiquen especialment amb la seva varietat. D'una manera particular, els seus mots característics són objecte de singular estima. I entre ells, els que s'han convertit en els noms que designen el seu riu, les seves valls, els seus comellars, els seus boscos, les seves partides..., és a dir, els seus topònims, revestits d'un halo entranyable, impregnats d'aromes ancestrals, que els parlants estimen i quasi sacralitzen. Uns són transparents, descriuen una realitat (lo Secà, Sivines), altres han esdevingut opacs semànticament (Talarn, Titlén), el primigeni significat dels quals els etimologistes tracten d'esbrinar; en tot cas, topen amb un problema: així com els noms comuns posseeixen un significat (per ex., la imatge acústica de taula) i un significat ('moble consistent en una peça plana sostinguda horitzontalment per tres o més potes'), els noms de lloc, en canvi, tenen un significat i rarament un significat (Talarn no sabem què significa), només sabem que designen un poble, una ciutat, una partida, un turó, una vall. Són els lingüistes, els onomatòlegs, els que intenten trobar l'origen dels topònims, la seva motivació, amb els seus canvis, fonètics i semàntics, al llarg de la història. Endinsar-se en aquest camp és un repte del qual no sempre surten airosos. Talent i entusiasme són les armes que esgrimiran. El talent s'adquireix a còpia d'atentes lectures de la bibliografia pertinent, de papers i lligalls que els lepidistes han rosegat, així com de recórrer els espais estudiats. L'entusiasme ve donat d'una manera especial quan el toponimista aborda l'estudi dels noms de lloc del seu terror, de la seva contrada.

Aquest és el cas d'Albert Turull. Natural de Cervera, enamorat dels topònims de la seva comarca, la Segarra, en va fer un primer estudi, Els topònims de la Segarra (Cervera, 1991), que després va ampliar a les altres comarques ponentines (les Garrigues, la Noguera, el Pla d'Urgell, el Segrià, l'Urgell) amb els pertrets d'una bona formació en filologia catalana, el coneixement de la bibliografia adient, la comparació amb altres dominis, visites als llocs estudiats i l'experiència de l'ensenyament de l'onomàstica catalana a la Universitat de Lleida, que ell va promoure i va impartir. Combinant tasques de normalització lingüística, de defensa de la llengua, de responsabilitats en la Societat d'Onomàstica, de treballs de sociolingüística, d'endegament de projectes de recerca (Toponímia de les valls d'Àneu, Patrimoni etnològic del Montsec) i de publicacions diverses, Turull, a còpia de passió i saber, ha portat a terme una obra innovadora que conjunta la sistematicitat dels noms de lloc, el que en el seu conjunt tenen de regular en la seva formació morfològica i en la seva motivació, amb la historicitat o pertinença a un o altre estrat de població del domini català (preromà no indoeuropeu, preromà indoeuropeu, llatí, mossàrab, àrab, germànic, eventualment occità, castellà). Turull ha partit sobretot de l'Onomasticon Cataloniae, de Joan Coromines i els seus col·laboradors, les propostes del qual no accepta cegament, sinó que sotmet a crítica, tot afegint-hi 1.350 unitats,

procedents de la Gran enciclopèdia catalana i de mapes de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, de reculls personals i de cartularis, llibres de privilegis, fogatges i censos relatius a les comarques objecte d'estudi. D'aquesta manera l'autor ha reunit 2.294 topònims (exclosos noms de casa, antropònims i topònims pretèrits), que són objecte d'anàlisi, classificació i interpretació que el lector segueix amb creixent interès. La part analítica conté una fitxa de cada ítem on es detalla la referència bibliogràfica, es fa una descripció del topònim (acompanyada de la documentació antiga, si n'hi ha), se n'indica la formació (si és un topònim simple, derivat o compost, amb els seus components), la tipologia semàntica (situació geogràfica, fitotoponímia, orotoponímia, antropotoponímia, etc.), l'origen lingüístic (preromà, llatí, àrab, etc.) i el tipus morfolèxic (per ex., Saborell: NP + sufix -ell), elements que, esvaint les fronteres entre topònims majors i menors i tot i ser conscient l'autor de la manca d'exhaustivitat, serveixen per a la confecció d'estadístiques de gran valor.

*El ventall d'aportacions que Turull fa amb aquesta tesi és molt ampli. Assenyala el probable trasllat de topònims des d'Occitània (Tarascó, Verdú, Tornabous); agrega noves unitats a l'inventari de Coromines (collada de la Santa, Santa Bàrbara, diversos Socarrada i Socarrat(s), Sant Alís, lo Secà, lo Secanell, lo Secanet); fa suggeriments sobre el possible origen de topònims com Titlén (< germ. TEUDELINDES), la Torresulla '[torre] escapçada' o 'nom de planta' o Vantalada, relacionat no amb vent —com podria insinuar una variant ortogràfica—, sinó amb vall, *Valltalada, amb dissimilació semblant a la de fandilla (< faldilla); algunes interpretacions difereixen de les de Coromines (lo Torricó < tòrrec + sufix diminutiu; Vimpèlec, més que amb PINNA, lliga amb l'àrab IBN 'fill de', com ja deia el diccionari Alcover-Moll, ateses les primeres documentacions d'Avinpeleg, i el segon element seria més aviat un nom de persona, com Binferro); davant un nom germànic o preromà, no cau en la trampa de relacionar-lo amb un assentament d'aquells pobles, sinó amb un antropònim o un apel·latiu d'aquell origen incorporat posteriorment al sistema del català; ens confirma la forta arabització de les Garrigues, el Segrià i el Pla d'Urgell, o fa ressaltar l'abundor dels fitotopònims (quasi 400) i dels orotopònims (més de 500). Al llarg de les pàgines del llibre el lector s'assabenta de topònims redundants com la roca del Torm (com si diguéssim 'la roca de la roca'), d'arabismes poc coneguts (Samac 'resina, goma', Salevà 'les Creus'), d'arcaïsmes morfològics (Salaverd, Terrafort, Térmens), algun d'aparença castellana (Traslapleta), o lexicals (la Treita 'treta, extracció', les Trilles 'emparrat' < llat. TRICHILA), d'unitats d'aire modern que es remunten a les evanescent capes preromanes (Tabac 'torre'), de canvis fonètics més freqüents en altres dialectes (la caiguda de -s- en Salinoves < Salinoes < Salinoses; el revolucionari canvi d'accent en Torrelameu < Torre de la Meó < T. de la Mesó), de variants dialectals (roca del Volter 'r. del voltor', la Volteria 'lloc de voltors', forma més aviat del Pallars, esquetja de la Xurriu 'escltxa de la X.'), de la freqüència de collectius botànics en -al (més que en -ar), com los Sivinals, el Timonal, Vinyal, Triponal, del desplaçament d'Utxafava a favor de Vila-sana o de l'anecdòtic Tancalaporta.*

Finalment, un conjunt de mapes, de llistes amb percentatges i de quadres de síntesi sobre estrats historiolingüístics i tipus morfolègics il·lustren aspectes diversos d'aquest llibre que, pels seus evidents mèrits, va rebre el Premi Joan Coromines (2002). En una campanya de l'Atles Lingüístic del Domini Català, de 1970, vaig recórrer vuit poblacions de les comarques estudiades aquí: al llarg de l'exploració, que perseguia un objectiu dialectològic, brollaven també noms de lloc, de misterioses arrels, que ara s'han després de la nebulosa que els envoltava, han satisfet la meua curiositat filològica i m'han enriquit culturalment. Que aquesta obra, producte d'uns anys de profunda i fructífera dedicació, sigui un estímul per a Albert Turull per a eixamplar el seu saber i experiència, amb igual fortuna, a l'estudi de la toponímia d'altres comarques.

JOAN VENY
Universitat de Barcelona
Institut d'Estudis Catalans

Nota preliminar

Aquest llibre conté una versió lleugerament retocada de l'estudi que, amb el títol de *Sistematicitat i historicitat en la toponímia de les comarques de Ponent*, vam presentar l'estiu de 2001 al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida, i que l'abril de 2002 va rebre de l'Institut d'Estudis Catalans el premi Joan Coromines, en la seva segona edició.

Agraïm tant al director d'aquell treball, doctor Ramon Sistac, com als doctors Jordi Bolòs, Josep Moran, Xavier Terrado, Joan Tort i Joan Veny, que el jutjaren, la seva atenció benevolent i, sobretot, els seus enriquidors suggeriments, que hem mirat d'incorporar en la versió present. Cal advertir, tanmateix, que hem renunciat expressament a dur-hi a terme una estricta actualització bibliogràfica, així com una ampliació del contingut. Tant una cosa com l'altra haguessin estat possibles, certament; però ens hem deixat aconsellar pel prudent avís dels qui aviat s'adonaren —més que l'autor— que l'ampliació hagués esdevingut un pou sense fons, feina no de mesos, sinó de decennis, atès que la base toponímica de què partim, bo i ésser prou àmplia per aplicar-hi la metodologia sistemàtica que preteníem, no deixa de ser una mostra —una petita mostra, al capdavant— del total de noms de lloc que existeixen o han existit en el marc geogràfic de referència. I pel que fa a l'actualització —en relació amb la qual hem decidit seguir tancant la data límit en aquell 2001— una sola dada en dóna el to: l'aparició, l'any 2003, del molt esperat i sens dubte referencial *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya*. Si la seva elaboració, de la qual teníem notícia gràcies als seus impulsors, fou en bona mesura paral·lela a la de la nostra recerca, i la seva aparició pública ha incrementat el nombre i la qualitat de les informacions disponibles sobre el tema comú, el cert és que, en conseqüència, el propòsit d'emprar-les de forma exhaustiva hauria implicat una alteració massa notòria en la naturalesa mateixa del nostre treball. Dit d'una altra manera, hem optat per mantenir escrupolosament —potser massa i tot— el caràcter original del nostre estudi, en tant que *nostre* i en tant que adscrit a un determinat gènere acadèmic.

Creiem que no es tracta d'una decisió fruit de l'orgull, sinó al contrari, d'una opció que tan sols gosem prendre a partir del convenciment respecte de la modèstia d'aquest treball. En absolut no esgotem el tema, ni la informació filològica, ni les interpretacions etimològiques, ni les històriques, ni les geogràfiques, i ni tan sols la bibliografia de detall o les fonts documentals hipotèticament útils, ni ho preteníem. Som del tot conscients que amb aquesta publicació es dóna sortida només a un determinat estadi de les nostres investigacions —radicalment parcial; potser inicial i tot, encara—, i si un afany ens hi anima, més enllà de la torbadora satisfacció pel premi atorgat, és el d'estimular la com-

pleció i l'ampliació de les nostres dades per part de la comunitat investigadora en la matèria, actual i futura, que per sort compta ja amb una nòmina extensa i de gran qualitat. Sumar-nos-hi, ésser un d'ells; aquest sí és un desig a l'abast, esperem, i per tant no ens dol fer públic que la nostra intenció —mai no exclusiva— és de seguir treballant més i més endins de l'onomàstica del nostre país. És clar, doncs, que qui vulgui interpretar-ho com un homenatge a la memòria i sobretot a l'obra de Joan Coromines (i a la d'Enric Moreu-Rey, Francesc de Borja Moll i tants altres) no s'erra pas gaire.

No volem acabar aquesta nota, d'altra banda, sense deixar constància de l'agraïment que devem a moltes persones, sense l'ajut de les quals la present edició difícilment hagués arribat a port. Entre altres que ens doldrà no esmentar: a Maria Giné, pel seu suport i la seva inestimable col·laboració tècnica; a Josep Moran, Xavier Terrado, Jordi Bolòs, Joan Tort, Joan Anton Rabella i Joseph Gulsoy, pels seus encertats suggeriments; a Joan Veny, per això mateix i també per la seva cordial exigència i la seva disponibilitat; a Philip D. Rasico, Josep Vallverdú, Ferran Rella, Xavier Macià, Amadeu Viana, Miquel Pueyo i Jordi Suïls, no només pel seu estímulo i els seus consells, sinó també per la seva amistat i fins i tot la seva paciència; a Ramon Sistac, per una mica o molt de tot plegat, i a la família, sempre, per les hores robades.

Abreviacions

SIGLES D'ENTITATS

CEC	Centre Excursionista de Catalunya.
ICC	Institut Cartogràfic de Catalunya.
IEC	Institut d'Estudis Catalans.
IEI	Institut d'Estudis Ilerdencs.
IGC	Instituto Geográfico y Catastral.
IGN	Instituto Geográfico Nacional.

INDICACIONS BIBLIOGRÀFIQUES MITJANÇANT SIGLA*

BDLC	<i>Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana</i> , Palma de Mallorca (1901-1936).
BISO	<i>Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica</i> , Barcelona (des de 1980).
CCORS	<i>Carta de la conca oriental del riu Sió</i> , de Ll. Pons i G. Sanfeliu (1982).
CR	<i>Catalunya romànica</i> , d'Enciclopèdia Catalana (1984-1998).
DCECH	<i>Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico</i> , de J. Coromines (1980-1991).
DCVB	<i>Diccionari català-valencià-balear</i> , d'A. M. Alcover i F. de B. Moll (1926-1968 [reimpr. 1980]).
DECat	<i>Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana</i> , de J. Coromines (1980-2001).
DIEC	<i>Diccionari de la llengua catalana</i> , de l'Institut d'Estudis Catalans (1995).
EDL	<i>Entre dos llenguatges</i> , de J. Coromines (1976-1977).
ETC	<i>Estudis de toponímia catalana</i> , de J. Coromines (1965-1970).
GDLC	<i>Gran diccionari de la llengua catalana</i> , d'Enciclopèdia Catalana (1998).
GEC	<i>Gran enciclopèdia catalana</i> (2a ed.: 1986-1989).
GGCC	<i>Gran geografia comarcal de Catalunya</i> , d'Enciclopèdia Catalana (1983-1985).
ILS	<i>Els imprecisos límits de la Segarra</i> , de G. Sanfeliu (1977).
OC	<i>Onomasticon Cataloniae</i> , de J. Coromines (1989-1997).
OHC	<i>Orígenes históricos de Cataluña</i> , de J. Balari (1899; ed. 1964).
RAC-I	<i>Repertori d'antropònims catalans</i> , de J. Bolòs i J. Moran (vol. I: 1994).
TS	<i>Els topònims de la Segarra</i> , d'A. Turull (1991).

* Tret dels casos de revistes (BISO, etc.), cartografia (ICC) o diccionaris generals (DIEC, GDLC), les obres incloses en aquesta relació d'abreviacions i en la següent apareixen també en la bibliografia general final, on se n'especifiquen convenientment les dades (editorial, subtítol, etc.) que aquí no són necessàries, així com els títols complets d'aquelles entrades que aquí consten en extracte.

ALTRES INDICACIONS BIBLIOGRÀFIQUES UTILITZADES

Aebischer	<i>Études de toponymie catalane</i> , de P. Aebischer (1928).
Agramont	<i>Regiment de preservació de pestilència</i> , de J. d'Agramont (1348; ed. 1998).
Altisent	<i>Les granges de Poblet al segle XV</i> , d'A. Altisent (1972).
Baraut	<i>Les actes de consagracions d'esglésies (...) d'Urgell</i> , a cura de C. Baraut (1986).
Bisson	<i>Fiscal accounts of Catalonia</i> , de Th. N. Bisson (1984).
Bov. 1327	<i>La collecta del bovatge del 1327</i> , a cura d'A. M. Aragó (1970).
Dauzat i Rostaing	<i>Dictionnaire étymologique des noms de lieux en France</i> , d'A. Dauzat i Ch. Rostaing (1989).
Eritja	<i>De l'Almunia a la Turris</i> , de X. Eritja (1998).
Fité	<i>Reculls d'història de la Vall d'Àger</i> , de F. Fité (1985).
Floridablanca	<i>El cens del comte de Floridablanca</i> , a cura de J. Iglésies (1969-1970).
Fog. 1358	<i>Un fogatjament desconegut de l'any 1358</i> , a cura de J. M. Pons Guri (1964).
Fog. 1365-1370	<i>El fogaje de 1365-1370</i> , a cura de J. Iglésies (1962).
Fog. 1497	<i>El fogatge de 1497</i> , a cura de J. Iglésies (1991).
Fog. 1553	<i>El fogatge de 1553</i> , a cura de J. Iglésies (1979-1981).
Font Rius	<i>Cartas de población y franquicia de Cataluña</i> , de J. M. Font Rius (1969-1983).
Förstemann	<i>Altdeutsches Namenbuch</i> , d'E. Förstemann (1900; ed. 1966).
G.-Biosca	<i>Els orígens del terme de Lleida</i> , de J. E. García i Biosca (1995).
ICC-Garrigues	<i>Garrigues escala 1:50.000</i> , de la sèrie de mapes comarcals de l'ICC (1996).
ICC-Noguera	<i>Noguera escala 1:50.000</i> , de la sèrie de mapes comarcals de l'ICC (1996).
ICC-Pla	<i>Pla d'Urgell escala 1:50.000</i> , de la sèrie de mapes comarcals de l'ICC (1996).
ICC-Segarra	<i>Segarra escala 1:50.000</i> , de la sèrie de mapes comarcals de l'ICC (1996).
ICC-Segrià	<i>Segrià escala 1:50.000</i> , de la sèrie de mapes comarcals de l'ICC (1996).
ICC-Urgell	<i>Urgell escala 1:50.000</i> , de la sèrie de mapes comarcals de l'ICC (1996).
Inv. esgl.	<i>Inventari d'esglésies</i> , de J. M. Gavín (1977-1998).
Lib. Feud.	<i>Liber Feudorum Maior</i> , a cura de F. Miquel (1945).
Lleures	<i>Lleures i converses d'un filòleg</i> , de J. Coromines (1971).
Ll. Blanch	<i>El Llibre Blanch de Santas Creus</i> , a cura de F. Udina (1947).
Ll. Verd	<i>El Llibre Verd de Manresa</i> , a cura de M. Torras (1996).
Marca	<i>Marca Hispanica sive limes hispanicus</i> , de P. de Marca (1688; ed. 1972).
Marquès	<i>La consagració de l'església (...) de Guissona</i> , de B. Marquès (2000).
Nègre	<i>Toponymie générale de la France</i> , d'E. Nègre (1990).
Poblet	<i>Cartulari de Poblet</i> , a cura de J. Pons i Marquès (1938).
Priv. Bal.	<i>Pergamins de privilegis de Balaguer</i> , a cura de D. Domingo (1997).
Priv. Cerv.	<i>Llibre de privilegis de Cervera</i> , a cura de M. Turull <i>et al.</i> (1991).
Priv. Tàrr.	<i>Els llibres de privilegis de Tàrraga</i> , a cura de G. Gonzalvo <i>et al.</i> (1997).
Rasico	<i>Estudis i documents de lingüística històrica catalana</i> , de Ph. D. Rasico (1993).
Rat. Dec.	<i>Rationes Decimarum Hispaniae</i> , a cura de J. Rius Serra (1946).
Sangés	<i>Recull de documents del s. XI referents a Guissona</i> , a cura de D. Sangés (1980).
St. Cugat	<i>Cartulario de Sant Cugat del Vallés</i> , a cura de J. Rius Serra (1945-1947).
Tóp. hesp.	<i>Tópica hespèrica</i> , de J. Coromines (1972).
Tresor	<i>Tresor de la llengua</i> , d'A. Griera (1935-1947; ed. 1966-1970).
Zamora	<i>Diario de los viajes hechos en Catalunya</i> , de F. Zamora (1973).

ABREVIACIONS EMPRADES EN LES LLISTES I LES TAULES

a) Tipus semàntics

An	antropotopònim
AC	arquitectura civil
AH	activitat humana

AM	arquitectura militar
AR	arquitectura religiosa
DT	diminutiu toponímic
EA	element arquitectònic
F	fitotopònim
Ge	gentilici
Ha	hagiotopònim
Hi	hidrotopònim
O	orotopònim
QT	qualitat del terreny
RH	referència històrica
SD	semàntica desconeguda
SG	situació geogràfica
SJ	situació jurídica
TR	topònim reduplicat
VA	valoració afectiva
Z	zootopònim

b) Estrats historicolingüístics

A	àrab
C	català
Ca	català < àrab
Cf	català < francès
Cg	català < germànic
Cl	català < llatí
Co	català < occità
Cp	català < preromà
E	espanyol
G	germànic
I	(preromà) indoeuropeu
L	llatí
M	mossàrab
O	occità
P	preindoeuropeu (o preromà no indoeuropeu)

c) Comarques

Grg	Garrigues
Nog	Noguera
PUr	Pla d'Urgell
Sga	Segarra
Sgi	Segrià
Urg	Urgell

d) Elements morfolèxics

Adj	adjectiu
Adv	adverbi
N	nom (substantiu)
NP	nom personal (antropònim)
N(top)	nom toponímic (topònim)
V	verb

e) Aparició a l'Onomasticon Cataloniae

Sí topònim que apareix i és tractat en l'OC

No topònim que no apareix en l'OC

(Sí) topònim que apareix en l'OC, però per a la codificació del qual no seguim la hipòtesi proposada en aquesta obra

(No) topònim que no apareix en l'OC, però que s'hi sobreentèn, o bé que hi apareix sense que s'hi estudiï

1. Introducció

Aquest és un treball del segle passat. Cert és que es publica quan ja portem més d'un lustre dins del segle XXI, però no és menys cert que es concebé a l'última dècada del segle XX i que es materialitzà en els seus darrers anys, bàsicament del 1998 al 2000, quan, d'una banda, alliberats d'anteriors compromisos laborals, disposàrem del temps i la concentració suficients per dedicar-hi temporades seguides, i, d'altra banda, acabaren d'aparèixer al mercat els darrers volums de l'*Onomasticon Cataloniae* de Joan Coromines, obra fonamental de la toponomàstica catalana, sense la qual, com veurem, un treball com el que ara presentem fóra senzillament impensable.¹

El present estudi, doncs, és fruit immediat de vora quatre anys de treball gairebé ininterromput (amb etapes de màxima dedicació alternades amb fases de major dispersió, però és fruit així mateix, en darrera instància, de molts més anys (en comptem divuit: una majoria d'edat completa) de dedicació personal a la toponímia i a l'onomàstica des d'òptiques diverses, tal com queda reflectit no només en la nostra activitat associativa i en una modesta producció bibliogràfica, sinó també en una perllongada dedicació docent, havent estat els responsables de la introducció dels estudis reglats d'Onomàstica Catalana a la nostra universitat.²

1. Volem deixar constància des d'un bon principi que aquest treball no hauria estat possible —ni tan sols concebible, següent— sense l'alta i abnegada dedicació anterior dels mestres catalans en el camp de l'onomàstica (Josep Balari, Francesc de Borja Moll, Joan Coromines, Enric Moreu-Rey i d'altres), i molt especialment sense la publicació, encara relativament recent (1989-1997), de l'*Onomasticon Cataloniae* de Coromines. En les pàgines que segueixen i al disc annex es trobaran, no ja múltiples, sinó incomputables referències a aquesta obra i aquest autor, i és ben cert que algunes no seran laudatòries ni es limitaran a seguir les seves lliçons generalment definitives, sinó que de vegades ens caldrà procedir a una crítica de detall encaminada a matisar o fins a contradir l'opinió del mestre; vagi per endavant la certesa que en cada crítica es pot llegir, al revers, un homenatge, amb la convicció que tan sols per aquest camí la ciència —en aquest cas la ciència toponomàstica— pot avançar, com cal, de generació en generació. Manllevant les paraules d'un dels seus col·laboradors, Xavier Terrado, podem dir que «quan tornem a passar sobre les petjades dels nostres mestres no ho fem amb l'ànim d'esmenar-los la plana», sinó «per aprendre d'ells, per completar la seva obra i per seguir la direcció que les empremtes assenyalen» (Terrado, 2001, p. 94), ja que al capdavant, segons reporta el mateix lingüista, Joan Coromines era conscient que, sobretot pel que fa a aquesta seva darrera empresa, acabada en una cursa contrarellotge al límit de la pròpia vida, «no podria redactar una obra amb el grau de perfecció que havia somiat» i per tant inevitablement «apareixeria amb defectes [i] podria tenir omissions i llacunes» (Terrado, 1998, p. 9-10, d'on traduïm).

2. Des del mateix curs 1991-1992 en què ens incorporàrem com a docents a la llavors restaurada Universitat de Lleida, i a partir d'una reforma d'optatives vigent d'ençà del 1997, fou possible la creació de l'assignatura d'Onomàstica Catalana que hem ofert anualment de forma ininterrompuda. Val a dir que no només a Lleida, sinó en el conjunt del país, ha canviat sensiblement el panorama de la presència de l'onomàstica als plans d'estudis universitaris des que, el 1996, el professor Josep Moran hagué d'acabar el discurs inaugural del curs 1996-1997 de l'IEC tot fent una crida explícita «perquè les nostres universitats prestin una major atenció a l'onomàstica i incloguin aquesta ciència com a matèria ordinària en els estudis de filologia catalana, a fi que no

L'objectiu del nostre treball no és altre que obtenir una visió de conjunt de la toponímia de les terres de Ponent, tot duent a terme, com explicarem més endavant, una anàlisi de l'estat de la qüestió i assajant-hi un mètode sistemàtic en què interaccionen classificació i interpretació. Al llarg de la present introducció n'anirem desgranant, en tres capítols successius, els *objectius*, la *metodologia* emprada i, finalment, algunes precisions sobre la *zona d'estudi*.

1.1. OBJECTIUS

Hem dividit el present capítol en tres apartats, en els quals mirarem d'explicitar, successivament, la *finalitat bàsica* (o objectiu central) de l'estudi, els seus *objectius operatius* (finalitats i operacions diverses de nivell intermedi la suma de les quals ha de conformar d'alguna manera aquell objectiu central) i, finalment, les *hipòtesis de treball* de què partim, que al capdavall de tot, en les conclusions, s'hauran de veure ratificades o bé matisades o rectificades, si no contradites.

1.1.1. Finalitat de l'estudi

Aquest estudi pretén bàsicament, com ja ha estat apuntat, oferir un panorama global de la toponímia de les anomenades *terres de Ponent*, és a dir, de les sis comarques que conformen la regió occidental del Principat de Catalunya, entorn de Lleida (vegeu *infra* amb més detall l'abast geogràfic d'aquest àmbit), tot centrant l'atenció en dos aspectes: el possible caràcter sistemàtic d'aquesta toponímia (ço és, la regularitat d'uns determinats tipus nominals, ja sigui des del punt de vista semàntic o bé des del morfològic) i la seva estratificació històrica, cosa que implica la presència de bases lingüístiques diverses segons si ens hem de remuntar a l'època preromana, a la pròpiament romana o llatina, o a les posteriors, medieval i moderna. Per dur a terme aquest propòsit hem anat bastint, a partir d'uns objectius operatius més detallats i d'unes hipòtesis de treball prèvies (vegeu els apartats següents), un doble esquema, que dona forma al conjunt de l'estudi: *anàlisi i síntesi*; és a dir, una primera *part analítica*, en què es presentarà amb un cert nivell de detall un elevat nombre de noms de lloc d'aquesta zona (un parell llarg de milers), mitjançant fitxes monogràfiques per a cadascun d'ells, i seguidament una *part sintètica* en què, en forma de taules de resum, i amb un mètode necessàriament numèric (xifres absolutes i traduccions percentuals), es fa recompte dels diferents tipus lingüístics, semàntics i morfològics que es troben en el corpus de topònims estudiat, amb la qual cosa es poden bastir unes conclusions interpretatives que, essent-ho de les dades en particular, ho són també de la toponímia de Ponent en conjunt, de manera que, en darrera instància, podem afirmar que una altra finalitat bàsica del present estudi, indestruïble de l'esmentat *panorama global*, és conèixer l'estat de la qüestió sobre la matèria que n'és objecte. En altres apartats d'aquesta introducció —els pròpiament dedicats a *metodologia*— exposarem amb més detall aquestes qüestions.

1.1.2. Objectius operatius

Per tal d'assolir l'objectiu central exposat en l'apartat anterior, hem establert d'entrada una sèrie d'objectius operatius, és a dir, hem desglossat aquella finalitat bàsica en uns pocs elements menors,

solament reculli els fruits de l'activitat de molts estudiosos benemèrits i esforçats, sinó que també rebí l'impuls que es mereix» (Moran, 1996, p. 12).

tasques concretes d'abast més precís, normalment vàlids per si mateixos, però aquí encaminats a conformar, a partir de la suma de tots ells, una visió de conjunt com l'expressada en aquella finalitat central última. Els principals d'aquests diversos *objectius operatius* són els cinc següents:

a) Dur a terme un buidatge sistemàtic de les principals obres de referència en relació amb la toponímia de les terres de Ponent.³

b) Establir un corpus ampli (si bé no definitiu encara) de topònims de les comarques de Ponent, suficient almenys per poder aplicar-hi amb una certa fiabilitat un mètode d'aproximació percentual a l'hora de les conclusions.

c) Analitzar monogràficament cadascun dels noms de lloc del corpus en qüestió, de cara principalment a determinar-ne l'origen etimològic i la tipologia tant semàntica com morfolèxica (*part analítica*).

d) Dur a terme un recompte sistemàtic dels casos estudiats en la part analítica, tot encreuant les dades geogràfiques (municipals o comarcals) amb les històriques i les pròpiament lingüístiques (*part sintètica*).⁴

e) Arribar a les conclusions pertinents, que d'una banda han de ratificar o bé rectificar les hipòtesis de treball prèvies, i d'altra banda han de permetre obtenir una visió de conjunt, amb els seus matisos reals, de la toponímia de les terres de Ponent, en espera de completar l'estudi en fases successives.

1.1.3. Hipòtesis de treball

A partir del nostre coneixement previ de la zona d'estudi i, encara de forma asistemàtica, de bona part dels seus noms de lloc, i a partir de les aproximacions al tema fetes per alguns autors (Joan Coromines, Enric Moreu-Rey, Antoni Maria Badia i Margarit...),⁵ podem enunciar una sèrie —una dot-

3. Molt en especial l'*Onomasticon Cataloniae* (OC) de Joan Coromines, que, amb gran plaer per part nostra, vam llegir íntegrament i amb el màxim nivell de detall entre els mesos d'agost de 1998 i de 2000, tot anotant i processant no només totes i cadascuna de les mencions que conté de noms de lloc o de persona de les terres de Ponent, sinó també totes aquelles altres dades (noms de zones col·laterals o d'estructura o contingut similars als que ens interessaven; precisions i disquisicions generals, remissions bibliogràfiques pertinents, etc.) que podrien resultar rellevants, en un grau o un altre, a l'hora d'elaborar l'estudi o fins i tot més endavant. A més, complementàriament, hem buidat també de forma exhaustiva la *Gran enciclopèdia catalana* (amb la sorpresa que aquesta obra bàsica dóna entrada a alguns noms de lloc que no estan reflectits en l'OC) i, en graus diversos, tot d'altres fonts d'informació, tant pròpiament bibliogràfiques (com queda reflectit no sols en la bibliografia general, sinó més específicament en la llista d'abreviacions: ETC, EDL, CR, RAC, TS, etc.) com de tipus cartogràfic; pel que fa a aquest darrer aspecte, atès el nivell de detall desitjat, hem optat per recórrer als mapes comarcals 1:50.000 de l'ICC, malgrat algunes imprecisions que, com és sabut, conté la versió utilitzada —prèvia a la correcció sistemàtica duta a terme des de l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC amb motiu de l'elaboració del *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya*, sobre el qual s'havien fet en el moment d'enllestir la present obra diverses presentacions, sobretot en col·loquis (com el de la Societat d'Onomàstica a Lleida, el novembre de 1999) i en congressos (com el de caire internacional organitzat a València l'abril de 2001), i en algun cas ja publicades (vegeu, per exemple, Vilaró, 2000, p. 162-165, o la brevíssima al·lusió, un punt crítica en relació amb la formació universitària dels nostres professionals, que hi fan Moran i Rabella, 2000, p. 155).

4. D'altra banda, el mètode seguit en relació amb l'OC de Coromines permet dur a terme un quart recompte, les dades del qual es poden encreuar igualment amb les dels anteriors: ens referim a la detecció sistemàtica de l'aparició o no aparició dels nostres topònims en aquesta obra. Dit d'una altra manera, el fet de resseguir article per article cadascun dels seus vuit volums permet establir una llista completa de tots els noms ponentins (o de qualsevol altre àmbit menor o major, si fos el cas) que Coromines o algun dels seus col·laboradors recollí i tractà en aquesta *opera magna*, de manera que podem arribar a una descripció ben detallada de l'*estat de la qüestió* de què partim tots els estudiosos posteriors, particularment pel que fa a l'*Onomasticon*.

5. Vegeu molt especialment els ETC de Coromines, obra bàsica prèvia a l'OC en què l'autor, prenent com a base un cert nombre de llistes monogràfiques i els corresponents mapes (ETC, vol. I, p. 142-279), arribà a unes conclusions sobre la dis-

zena— d'hipòtesis de partida sobre el caràcter històric i sistemàtic de la toponímia de les terres de Ponent, que al final de l'estudi caldria haver ratificat o que, per contra, segons ens duuguin vers un punt o un altre les conclusions, s'hauran de modificar o fins desestimar. Són concretament les següents:

a) La distribució zonal dels diferents tipus de topònims deu anar lligada a determinats esdeveniments històrics i en part també a condicionaments geogràfics.

b) Es pot donar una major presència de topònims prellatins a les àrees històricament menys ocupades per la civilització romana i per les cultures posteriors (gòtica i àrab), àrees identificables possiblement amb les zones més muntanyoses i alhora més extremes d'aquest territori.

c) Es pot donar una major presència de topònims d'origen llatí i germànic a les zones urbanes (entorn de Lleida bàsicament) i vers les principals vies de comunicació (valls i camins principals).

d) Es pot donar una major presència de topònims d'origen àrab a les zones adscrites plenament a l'anomenada *Catalunya Nova* (terres conquerides a mitjan segle XII), mentre que aquesta presència deu ser sensiblement menor o fins gairebé nul·la en els territoris pertanyents a l'antiga zona de frontera (*marques* comtals dels segles X-XI).⁶

e) La presència zonal d'hagiotopònims deu ser, a grans trets, inversament proporcional a la d'arabismes toponímics.⁷

f) Hi ha d'haver arreu una gran preponderància dels noms de lloc l'origen lingüístic dels quals és pròpiament català (al marge de la seva comprensibilitat actual i de l'origen etimològic dels mots o formants catalans que hi intervenen).⁸

tribució zonal dels topònims precatalans (preromans de diferents tipus, llatins, germànics, àrabs i mossàrabs) que des d'aleshores (1965) són un punt de referència obligat. Pel que fa als altres autors, vegeu Moreu-Rey, 1982, p. 118-155 (un altre veritable clàssic de la toponímia catalana, de to força més divulgatiu), i Badia (1981), obra vint anys després encara polèmica (vegeu sengles resums de crítiques i respostes a Badia, 1984, p. 114-122 i a Solà, 1991, p. 20-23), en la qual aquest lingüista intentava demostrar l'origen de la divisió dialectal bàsica de la llengua catalana (oriental/occidental) en relació amb els graus d'influència regionalment diferenciats d'aquells estrats lingüístics, cosa que duia a terme en bona mesura a partir de la toponímia. En aquest sentit, podem assenyalar que tant les llistes dels ETC de Coromines com les taules parcials de Badia i Margarit constitueixen, més implícitament que no de forma explícita, un precedent de la metodologia que hem decidit aplicar en el present estudi.

6. És avui completament admesa, i emprada arreu, no només la tradicional distinció entre *Catalunya Vella* (comtats originaris) i *Catalunya Nova* (terres conquerides als musulmans vers el segle XII), sinó l'existència enmig d'aquestes dues grans àrees d'una zona de transició constituïda per les diferents *marques* o terres de frontera dels respectius comtats, les quals exerciren aquesta funció (amb un paper alhora defensiu i d'expansió i repoblament) bàsicament tot al llarg del segle XI. Pel que fa a la regió que ens ocupa, hom ha constatat la presència d'almenys tres *marques*: a l'extrem de llevant (sud de l'actual comarca de la Segarra, entrant en part a la de l'Urgell, vers la vall del Corb) hi hagué la marca del comtat d'Osona-Manresa, vinculat al casal de Barcelona (si bé el comtat de Barcelona tenia la seva pròpia marca més al sud, vers el Penedès); per la banda septentrional, vers el Montsec (comarca de la Noguera), però també ocupant les meitats nord de l'Urgell i la Segarra (zona de Guissona i Agramunt), hi hagué la marca de l'important comtat d'Urgell, i encara, entremig, vers el centre de la Segarra, s'estengué una darrera i petita llenca territorial del més allunyat comtat de Berga (vinculat així mateix al de Cerdanya). Es pot dir que fou J. M. Font Rius (1969-1983) qui donà cos (i, cosa important, mapa) a aquesta delimitació més precisa, línia en què, com hem dit, l'ha seguit en bloc pràcticament tota la historiografia catalana posterior (no sense precisions i rectificacions de detall, com és lògic), de manera que ens limitarem a indicar algunes obres bàsiques la cartografia de les quals dóna testimoni de les esmentades marques frontereres, com per exemple Riu *et al.*, 1979, p. 68-69, Mestre *et al.*, 1995, p. 60-81, Hurtado *et al.*, 2000, p. 80-95, etc., a més de la ja imprescindible CR (vegeu especialment vol. II, XVII i XXIV) o obres especialitzades com el RAC-I (vegeu p. 29, 64).

7. Justament aquesta és una de les bases de la teoria de Badia i Margarit a què hem fet referència en la nota 5 (vegeu Badia, 1981, p. 86-92, 133-166). Nosaltres mateixos, d'altra banda, vam tractar parcialment aquesta qüestió, pel que fa a la comarca de la Segarra, respectivament a Turull (1985 i 1987), uns treballs que considerem ja molt envellits.

8. Vegeu Moreu-Rey (1982), on se separen ostensiblement en capítols ben diferenciats la *toponímia catalana* (II), amb la seva pròpia divisió interna, i les toponímies *aràbiga*, *llatina* i *prellatina* (III-IV-V).

g) Han de predominar també arreu, des d'un punt de vista semàntic, els topònims referencials, és a dir, els que s'originen per una al·lusió directa a l'entorn natural (orografia, fauna i vegetació) o a l'activitat humana immediata (arquitectura, agricultura, comerç, etc.).⁹

h) Entre els noms de lloc precatalans, especialment els d'origen llatí, germànic i àrab, deuen predominar en alt grau els antropotopònims.¹⁰

i) Pot ser escassa la presència en aquesta zona de topònims d'origen *mossàrab*,¹¹ i en tot cas la seva distribució geogràfica coincideix bàsicament amb la dels arabismes.

j) Deu ser completament irregular la distribució, dins el camp dels topònims preromans, entre els de tipus indoeuropeu (cèltics i altres) i els de tipus preindoeuropeu (ibèrics i bascos o bascoïdes).¹²

k) Hi pot haver una certa presència, més significativa potser que en altres territoris, de noms de lloc trasplantats o reduplicats sobretot durant l'època de conquesta comtal, i aquests casos deuen provenir d'Occitània o de l'anomenada Catalunya Vella, si bé també, pel que fa a la Catalunya Nova estricta, de les zones d'antiga marca o frontera.¹³

9. Vegeu Turull, 1994, p. 74-76, on parlàvem de *nominació objectiva* en al·lusió a aquests casos i proposàvem ja el terme *topònims referencials*, tot comentant que, essent al capdavant el major nombre dels noms de lloc, la resta de tipus vénen a ser l' excepció a la regla general que aquells representen, regla o norma caracteritzada per un alt grau de referencialitat (és a dir, de lligam originari amb un element recognoscible de l'entorn) que justament aquells altres tipus (antropotopònims, hagiopònims, reduplicats i noms en sèrie) van progressivament perdent en benefici, proporcionalment invers, d'un major grau d'arbitrarietat, és a dir, de no-referencialitat (vegeu Turull, 1994, p. 92). És clar que altres autors, abans i després, han tractat també aquestes qüestions, amb una o altra terminologia i amb enfocaments sensiblement diferents, des de Rostaing (1945, p. 5-6; «Généralités») fins a Terrado (1999, p. 70-85; «El significado en la toponimia»), passant entre altres per Moreu-Rey (1982, p. 12-15) o García Arias (1995, p. 17-18; «Toponimia y motivación»), sense oblidar naturalment el capítol de l'onomàstica catalana, Josep Balari i Jovany (vegeu OHC, p. 33-285 i *passim*).

10. Sobre la relació entre noms de persona i de lloc, en general, vegeu Rohlfs (1985, p. 12-24). Pel que fa a la qüestió concreta, però central, dels antropotopònims d'origen gòtic o franc, és ja clàssic l'article de Coromines «Noms de lloc catalans d'origen germànic» (original del 1938 publicat el 1943, i reeditat amb addicions i retocs a ETC, vol. 1, p. 31-65); també s'ha ocupat del tema Josep Moran (vegeu Moran, 1995, p. 23-29: dos articles, el primer dels quals prové d'un text aparegut al BISO el 1994, que al seu torn era resum de la lliçó impartida en el mestratge de toponímia de la UV de 1990-1991), i, lògicament, hi trobem referències en els corresponents capítols o fragments d'obres generals (vegeu, per exemple, Moreu-Rey, 1982, p. 113-117; Terrado, 1994, p. 59; etc.). Convé distingir —si més no a efectes teòrics— aquesta bibliografia d'aquella altra, necessàriament complementària, que no fa referència a l'antropotoponímia, sinó directament a l'*antroponímia* germànica, tan important ara i abans al nostre país, tema en què són encara referències bàsiques Aebischer (1928) o els capítols corresponents dels OHC de Balari, si bé les informacions de l'un i l'altre han estat modernament força ampliades —i, doncs, superades— per Kremer (1969-1972) i Piel i Kremer (1976) —aquest referit a un àmbit global peninsular— i, sobretot, pel RAC (del qual, però, ha vist la llum solament el volum 1, i que inventaria no només els noms germànics, sens dubte majoritaris a l'alta edat mitjana, sinó tots els noms de persona del mateix període); mentre que en l'àmbit germànic general l'obra de Reichert (1987) es pot considerar una actualització de la ja clàssica —i encara referencial— de Förstemann (1966).

11. Emprem provisionalment el terme *mossàrab*, usual encara a la major part de la bibliografia sobre el tema, des de Gili Gaya (1991b) fins a Amigó (1999), incloent per exemple Moreu-Rey (1982) o Nadal i Prats (1982), així com, notòriament, tota l'obra de Joan Coromines, en la qual és habitual el recurs a aquest àmbit com a explicació de determinats ètims toponímics (arreu de l'OC, però ja als ETC, en què dedicà una llista i un mapa a aquest estrat lingüístic: vegeu ETC, vol. 1, p. 251-264); som conscients, això no obstant, de la profunda crítica a què darrerament han estat sotmesos tant el terme com el concepte de *mossàrab* (vegeu especialment Barceló, 1999), de manera que fóra preferible un circumloqui del tipus «estrat (o substrat) romànic precatalà», al qual certament acudirem en determinades ocasions, però no en les taules i llistes bàsiques, atesa no solament la seva relativa complexitat, sinó, sobretot, la possible confusió que s'originaria respecte del bloc toponímic *precatalà* (suma de preromà, llatí, germànic, àrab i mossàrab, precisament) a què al·ludim en diferents punts del treball.

12. Atès que, com és sabut, els topònims preromans d'estirp bascoïde es concentren molt especialment vers l'alt Pirineu i tant els ibèrics com els indoeuropeus poden trobar-se una mica pertot arreu del país (vegeu ETC, vol. 1, p. 67-231).

13. El tema dels topònims reduplicats va ser apuntat amb força per Enric Moreu-Rey (1982, p. 164-166; i també en un article monogràfic: Moreu-Rey, 1986), i nosaltres mateixos l'hem desenvolupat a Turull, 1994, p. 86-88 i sobretot a Turull, 2001, però fins ara ha estat Terrado (1999, p. 85-99) qui l'ha mirat de sistematitzar d'una forma més detallada.

l) És incert que es pugui confirmar la presència en alguna zona d'una antiga sèrie nominativa, ja sigui vinculada a fundacions de tipus religiós o bé a la mateixa conquesta comtal.¹⁴

1.2. METODOLOGIA

Entenem que uns determinats objectius demanen una determinada metodologia, de manera que per norma general s'estableix entre aquests dos elements una relació de paral·lelisme tal que, en variar l'un, necessàriament varia l'altre. En el capítol anterior de la present introducció hem indicat quin és l'objectiu central o finalitat bàsica d'aquest estudi, així com els objectius operatius en què es desglossa, en funció també d'unes determinades hipòtesis de treball. Ara es tracta de fer explícita la metodologia emprada per tal d'assolir aquells objectius, cosa que exposarem mitjançant tres apartats successius: si en el segon —certament central— es detallarà la metodologia aplicada al llarg de l'estudi, en un de primer, necessàriament previ, mirarem d'objectivar quins són els pressupòsits metodològics de què partim, i d'altra banda en un tercer i darrer caldrà deixar anotades les diverses precisions formals (de detall, sovint, però de vegades ben importants per capir el desenvolupament de l'estudi com a tal) que n'han marcat no tan sols la redacció i la presentació final, sinó també alguns aspectes de la seva concepció mateixa.

1.2.1. *Pressupòsits teòrics i metodològics*

Sovint per arribar a un objectiu es poden seguir diversos camins, la destinació dels quals és la mateixa, però en cadascun d'ells hom troba paisatges ben diferents, dificultats o facilitats variables, companys de viatge diversos; i a la fi no només el viatge resulta diferent segons el camí que s'hagi pres, cosa òbvia, sinó que hom arriba a contemplar aquell punt d'arribada comú amb una mirada també prou matisada —o diguem-ne alterada— per les experiències diverses i fins divergents que en cadascun deu haver trobat. Dit d'una altra manera, *el camí compta*: no creguem que el fet de fer cap a un mateix objectiu converteix en neutres els recorreguts possibles, ja que aquest punt final, per molt idealment prefixat que estigui de bon començament, no és al capdavant res més que això, el *punt final* d'un procés molt més complex, i forma part indissociable del mateix *procés*. És per això que ens hem hagut de plantejar, abans i tot d'una determinada metodologia, quins pressupòsits ens oferiria la nostra pròpia formació, és a dir, la nostra base científica i les nostres creences en relació amb el tema de l'estudi. Car no hi ha dubte que, potser més inconscientment que no pas de manera premeditada, allò que nosaltres prèviament sabem o creiem (o, unint tots dos verbs, *creiem saber*: situem-nos, doncs, a la línia fronterera de la certesa) marca profundament la nostra manera de treballar (la metodologia: el *camí*) i fins i tot, sens dubte, la fixació d'unes determinades hipòtesis prèvies i d'uns determinats objectius finals.

Repassem, doncs, tot fent un esforç per racionalitzar aquestes percepcions sovint difuses (o bé senzillament tan interioritzades que hom actua d'acord amb elles sense gairebé adonar-se'n), els principals d'aquests *pressupòsits teòrics i metodològics* que han marcat el present estudi i l'han conduït vers una determinada direcció. En podem assenyalat, ara com ara, almenys nou:

14. També fou Moreu-Rey (1982, p. 160-161) qui posà damunt de la taula aquesta controvertida qüestió, i també un cop més fórem nosaltres els qui intentàrem emmarcar-la dins d'una teoria global (vegeu Turull, 1994, p. 90-92), d'on ens permetem extraure la definició següent: «un grup de topònims lligats entre si per un mateix camp semàntic, un mateix origen temporal, una mateixa localització i un mateix acte [...] nominatiu en forma de decisió certament arbitrària, que res ja no té a veure amb les dades objectives de l'entorn ni amb cap altra mena de referent identificable de forma directa» (Turull, 1994, p. 90-91).

a) Els topònims, en general, tenen un alt valor documental com a testimonis del passat historico-cultural d'un territori, i també de la seva entitat geogràfica; singularment són tot sovint un reflex dels diferents estrats lingüístics que s'han succeït en un determinat lloc, cadascun dels quals, si bé amb intensitats diverses, hi pot haver deixat una sèrie de noms que, com a fòssils de les llengües corresponents, han perviscut al canvi de les èpoques i de les generacions i avui ens il·lustren, junt amb els elements pròpiament arqueològics i altres dades de la història, sobre aquelles cultures.¹⁵

b) Ha de ser possible, per tant, un cop establert un corpus suficientment ampli de noms de lloc d'un determinat territori, aplicar-hi un mètode aproximatiu a partir de percentatges per tipologies i, si escau, per zones;¹⁶ el resultat d'aquest mètode serà un reflex dels diferents estrats que han estat presents en un lloc, així com de la mena de topònims que hi han existit i hi romanen.

c) A aquests efectes, tenen un valor similar —per no dir idèntic— tots els topònims d'una zona (tret en tot cas dels més moderns), independentment de l'entitat actual de l'element que designen (una ciutat, un poble, una muntanya, un turó, una partida, etc.) i, doncs, de la importància que aquest hagi adquirit al llarg del temps;¹⁷ des d'aquest punt de vista, s'esborra la distinció teòrica —sempre criticada com a tal— entre macrotoponímia (o toponímia *major*) i microtoponímia (o toponímia *menor*).¹⁸

15. Aquesta idea, que es pot considerar central en qualsevol aproximació teòrica a l'onomàstica històrica, estava ja subjacent en l'obra dels fundadors de la toponomàstica catalana, abans i tot dels fonamentals OHC de Josep Balari del 1899 (Balari, 1964) i bastant abans, doncs, de l'obra monumental de Coromines; fou tanmateix aquest filòleg qui en féu una formulació precisa i, d'altra banda, ben difosa: ens referim sobretot a la seva «Introducció a l'estudi de la toponímia catalana», publicada el 1965 (ETC, vol. 1, p. 7-30), però fruit d'una primerenca conferència del 1932. No cal dir que d'ençà d'aleshores n'han begut, directament o indirecta, pràcticament tots aquells qui han escrit sobre la matèria, especialment des de perspectives generals i enfocaments diacrònics (vegeu, per exemple, Moreu-Rey, 1982, p. 113-155 o Terrado, 1994, p. 53-72), o fins i tot sotmetent-la a una crítica metodològica (vegeu Sabaté, 1996, p. 31-39).

16. Vegeu Moreu-Rey, 1982, p. 16: «[...] els problemes bàsics de la toponímia exigeixen, per a ser resolts, el recurs a l'estadística, i aquesta no donarà resultats vàlids sense comptar sobre quantitats importants»; afirmació que l'autor complementa amb un *avis per a navegants* que tant pot aplicar-se a les llavors recents hipòtesis de Badia i Margarit (1981) (vegeu *supra*, nota 5) com, premonitòriament, a les estadístiques comarcals establertes exclusivament sobre noms de municipis que, uns anys després, ens havia d'oferir Balañà (1990); deia el fundador de la Societat d'Onomàstica que «les teories basades sobre un nombre migrat de topònims (en el cas de la toponímia *major*, per exemple) restaran condemnades a la ineficàcia i a l'error» (Moreu-Rey, 1982, p. 16). Esperem que el present estudi, malgrat el caràcter manifestament no exhaustiu ni definitiu del corpus toponímic de què parteix, no hagi caigut en el mateix parany.

17. Vegeu Moreu-Rey (1982, p. 16): «històricament no existeix cap diferència essencial entre els topònims [...] batejats *majors*, i els anomenats *menors*; car és evident que molts noms de pobles actuals, i fins de ciutats, eren topònims *menors* fa pocs anys; que, en canvi, topònims *majors* vénen cada dia a engrossir les files de la toponímia *menor*, quan els pobles i les aglomeracions importants es despoblen i s'enrunen; i que aquest fenomen s'ha produït a totes les èpoques de la història, i encara es desenvolupa sota els nostres ulls». Per la nostra banda ja vam adherir-nos anys enrere a una tal opinió (vegeu Turull, 1988, p. 269-271; Turull, 1991, p. 22-23), però no sembla ser aquesta sempre l'actitud de Coromines, que es detura reverencialment davant de determinats topònims, i no pas en funció estrictament de llur antiguitat o significació (o, justament, de la ignorància que perviu en relació amb aquesta darrera), sinó com a conseqüència de l'entitat de la població o l'element geogràfic que designen; ben il·lustratiu és el cas del topònim *Barcelona*: «aquesta obra guardarà silenci sobre l'etimologia del nom de la capital de la pàtria [...]» és l'inici de l'article corresponent a OC, vol. II, p. 347a33-34.

18. Vegeu la nota anterior. Tanmateix cal advertir que, atès el caràcter no tancat del present estudi, hi ha una diferència notable, per raons d'ordre pràctic, en el tractament de la macrotoponímia i de la microtoponímia, si no en la seva indistinta significativitat historicolingüística, sí pel que fa a la completió de l'inventari, és a dir, a l'establiment del corpus de noms de lloc sobre el qual apliquem el nostre mètode percentual: mentre que hem volgut que hi quedessin inclosos almenys *tots* els topònims majors de la nostra zona d'estudi (ciutats, viles, pobles i nuclis de poblament en general, i també corònims, rius i elements orogràfics principals), en canvi és evident que no es pot dir el mateix de la toponímia *menor*, ja que són encara multitud, per desgràcia, però inevitablement, els noms de partides, masies, camins, fonts, turons, comes, barrancs, llocdits, etc. que resten fora del nostre inventari provisional, en espera que en els propers anys un projecte d'investigació (o diversos de complementaris), de dimensions notòriament superiors al present treball, se'n faci càrrec.

d) Cal partir sempre, en tota investigació, del darrer esglaó en ferm que les generacions anteriors han deixat establert pel que fa a l'àmbit temàtic de què es tracti (en aquest cas, la toponomàstica catalana, i més en concret la de les terres de Ponent), i és clar que a hores d'ara aquest darrer esglaó és, en el nostre context, perfectament identificable i d'una importància transcendental: l'*Onomasticon Cataloniae* de Joan Coromines; això implica que, com ja ha estat apuntat, bona part del present estudi begui directament, i sense amagar-se'n, d'aquesta font bàsica d'informació, i no solament pel que fa a l'establiment de part del corpus (al qual, com veurem, han contribuït també en gran mesura altres fonts), sinó singularment pel que fa a la seva interpretació lingüística, de manera que, en general, com a principi regular, donem per vàlides les lliçons etimològiques establertes per aquest autor, ço que no vol pas dir que ho fem sense sotmetre-les a la necessària crítica, que en determinades ocasions ens duu a matisar o fins a desestimar les hipòtesis del mestre.

e) A hores d'ara resulta evident que, malgrat la seva intenció aparentment exhaustiva i malgrat les seves dimensions excepcionals, fruit de tota una vida de dedicació al tema, l'*Onomasticon Cataloniae* no és pas una obra definitiva, en el sentit de poder tancar sense esclatxes el camp de la toponomàstica catalana, ja que no solament, com acabem d'advertir, de vegades les seves lliçons etimològiques o les seves informacions de detall no resulten prou encertades (o en tot cas no sempre concloents), sinó que, a més, com qualsevol recerca de detall posa de manifest, el seu caràcter exhaustiu no és tal, atès que en són absents tant alguns macrotopònims com, sobretot, un elevadíssim nombre de microtopònims, cosa explicable pel fet que la redacció de l'obra es féu sense disposar de monografies locals efectivament exhaustives de tots i cadascun dels municipis de les terres de parla catalana.¹⁹

f) La no exhaustivitat de l'inventari de l'*Onomasticon Cataloniae*, que tan sols podrà ser salvada amb un repertori complet de monografies locals i/o comarcals temps a venir, es pot almenys matisar, de cara a l'establiment d'un corpus més ampli, mitjançant el recurs a altres fonts d'informació coetànies, com ara obres generals del tipus *Gran enciclopèdia catalana* o *Catalunya romànica*, o bé la cartografia actualitzada de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, entre d'altres; i en tot cas és sempre important, en aquest estudi com en qualsevol dedicat a la toponímia, el coneixement directe, personal, i com més aprofundit millor, dels llocs i els paisatges que en són l'objecte.

g) És necessari reconèixer de bon principi que un estudi total o definitiu sobre la toponímia de les terres de Ponent (amb tots els noms, tota la informació pertinent i, en conseqüència, unes lliçons etimològiques que hom pugui considerar concloents) no és possible ara com ara, o almenys no dins de les dimensions temporals (uns pocs anys) i espacials (és a dir, de gruix) d'un estudi com el present, i que caldrà esperar, doncs, que la continuació de la línia que s'hi enceta, amb multiplicació de recursos humans i materials, així com una temporització a llarg termini, sigui, com creiem, el camí adequat per assolir una tal fita, en la línia de la qual el present treball és tan sols una primera fase, una introducció, si no merament preliminar, sí ben certament incompleta i no pas definitiva.²⁰

19. En realitat, de gairebé cap. I és evident que la incansable activitat excursionista de Joan Coromines, que el dugué a pràcticament tots els racons del nostre domini (vegeu Maduell, 1997), per molt meritòria que sigui (que ho és), no podia compensar, a raó d'una estada de poques hores en cada lloc, l'especialitzada exhaustivitat que només poden assolir les monografies locals o zonals, fruit per norma general de mesos o anys de dedicació d'una persona o d'un equip. Ve a tomb reproduir unes mesurades però clares paraules de Moran (1996, p. 12) en relació amb l'OC de Coromines: «aquesta obra, sens dubte, esdevindrà una fita molt important, a tenir en compte sempre, però no esgotarà la possibilitat de noves recerques, descriptives o etimològiques».

20. Això, com ja hem comentat abans, afecta de manera absolutament fonamental la mateixa concepció del treball, el seu objectiu central: quedi clar, doncs, que la nostra intenció no és —no pot ser de cap manera, per poc realista que sigui la mirada amb què hom s'ho planteja— aqueix ideal estudi definitiu que expliqui monogràficament *tots* els topònims i conjuntament *tota* la toponímia de les terres ponentines, al qual certament hem de tendir, sinó, molt més modestament, un element destinat a ofe-

h) Darrere les projeccions del que aquest treball pretén ser, hi ha almenys les certes del que *no* és ni pot ni vol ser: si ja hem anotat que no es tracta de la visió definitiva i exhaustiva que esperem assolir mitjançant projectes futurs, afegim-hi ara, sense sortir de l'àmbit de l'onomàstica, que aquest no és pas (o no solament, i en tot cas no de forma central) un treball d'investigació toponomàstica, és a dir, un treball en què com a objectiu primordial es recerqui l'etimologia dels noms de lloc tractats, ni tampoc és, en essència, un inventari toponímic, és a dir, un treball la finalitat primera i pràcticament única del qual sigui establir una relació al màxim de completa dels topònims d'un àmbit territorial determinat, sinó que, en relació amb aquests dos vessants bàsics de la investigació toponímica, és un treball que justament en parteix, és a dir, que pren tant alguns inventaris prèviament publicats com les hipòtesis etimològiques ja proposades (principalment les de Joan Coromines i els seus col·laboradors a l'OC) com a punt de partida, com un material previ i imprescindible, tot avançant almenys un pas en el coneixement de la nostra toponímia a partir d'un nou esquema, i l'objectiu del qual, com ha quedat dit, se centra a oferir un *estat de la qüestió*, tot mirant de trobar en aquesta toponímia una mena de sistemàtica interna, mitjançant un mètode suficientment objectiu (percentual) en què prenguin relleu les diferents tipologies que, en suma, en conformen la realitat global.

i) Pel que fa a l'adscripció científica en relació amb altres disciplines afins, cal afirmar, en una línia semblant, que aquest *no* és un treball pròpiament històric, ni geogràfic, ni tampoc merament lingüístic, malgrat que evidentment, atès el caràcter híbrid i pluridisciplinari en essència de la toponomàstica, participa de totes tres d'aquestes ciències humanes (i encara d'altres en grau menor); quant a la història, és clar que en pren fonament a l'hora de situar els topònims, o més precisament l'aparició dels topònims, en un moment determinat de la nostra història, amb tot el que implica —que és molt—, però malgrat això es pot afirmar que no es tracta d'un treball *d'història* en la mesura que aquesta ciència hi té un paper auxiliar i no pas nuclear, és a dir, en la mesura que es pretén entendre el conjunt d'una toponímia en el seu marc històric (entre altres) i no pas entendre o explicar la història estrictament a través de la toponímia; quant a la geografia, és evident que els topònims, en tant que noms propis de lloc, tenen un component geogràfic essencial, indestruïble del component lingüístic (com les dues cares d'una moneda), i no és menys cert que el coneixement toponímic contribueix en gran mesura al coneixement geogràfic, però tanmateix tampoc no es pot afirmar que aquest sigui un treball *de geografia*, ja que les dades d'aquest tipus que hom hi trobarà són en general meres descripcions, poc sovint interpretatives (no solen constituir una aportació per si mateixes), i en tot cas tenen sempre un paper auxiliar dins del tractament pròpiament toponímic, igual que les dades històriques a què ens hem referit adés; pel que fa, finalment, a l'aspecte lingüístic, que per eliminació sembla restar com a veritablement central, val a dir que aquest tampoc no és el caràcter essencial únic del treball, ja que només un recompte i una anàlisi lingüística (etimològica, semàn-

rir-ne un tast suficient per, d'una banda, encaminar aqueix futur macroprojecte en una línia determinada i, d'altra banda, poder arribar ja a una primera visió de conjunt, una visió global suficientment interpretativa, per bé que no definitiva, i per tant no gens tancada. Per un altre costat, quant a l'anàlisi cas per cas (*part analítica*), és a dir, a la confecció de les fitxes monogràfiques, cal admetre semblantment que tampoc no s'hi podrà incloure tota la informació existent de cada topònim (en especial la relativa a la seva entitat geogràfica i a la seva història), sinó que, per raons similars a les anteriors, haurem de limitar-nos a les dades fonamentals i a les informacions més pertinents en relació amb els nostres modestos objectius. En fi, no hi serà de més recordar que, *guardant les distàncies*, disposem del model clau en què emmirallar-nos a l'hora de justificar —si és que d'una justificació es tracta— les mancances del nostre treball, i aquest model no és altre, un cop més, que el mateix *Onomasticon Cataloniae* a què tant devem: si Coromines, mestre de mestres, en una dedicació intensa de tota una vida, hagué de deixar alguns caps per lligar (i bibliografia per consultar, i llacunes per omplir, i lapsus per revisar) i, sens dubte, mal que li pesés, molta saviesa al pap, què no haurem de fer nosaltres, escassos de saviesa, al cap d'una feina d'uns pocs anys que tot just si pretén de ser una *iniciació*?

tica, morfològica) dels noms de lloc, mancats de la visió interpretativa de conjunt que els forneixen precisament els components històric i geogràfic, no fóra pas, ens sembla, un estudi amb ambició suficient, i en tot cas no és, com ja deu haver quedat clar, l'objectiu del cas que ens ocupa.²¹

1.2.2. Metodologia aplicada

D'acord amb els pressupòsits teòrics i els principis metodològics (implícits o explícits) al·ludits en l'apartat anterior, i d'acord així mateix amb les hipòtesis prèvies i els objectius de divers nivell establerts en el primer capítol d'aquesta introducció, és clar que la metodologia aplicada en el present estudi respon a un doble moviment alhora invers i complementari, extensiu i intensiu, o, com n'hem dit abans, d'*anàlisi* i de *síntesi*. És en funció d'aquest esquema dual que podem precisar ara les diferents fases d'elaboració del treball, incloent-hi també les importants etapes prèvia i posterior a aqueix cos central bimembre. Del seu desglossament resulta la successió de tasques següent:²²

a) Fase prèvia:

1. Selecció del tema d'estudi i del marc geogràfic que ha d'abastar.
2. Selecció i buidatge de bibliografia general sobre el tema.
3. Definició de l'objectiu central i dels objectius operatius.
4. Establiment de les hipòtesis prèvies.
5. Establiment dels criteris amb què s'actuarà en les fases analítica i sintètica.
6. Selecció de la bibliografia i la cartografia auxiliar bàsiques.
7. Confecció d'un esquema fix de fitxa amb les dades bàsiques de cada cas.*
8. Redacció en fase de prova d'algunes fitxes-mostra.
9. Definició del sistema de llistes i taules que centrarà la fase sintètica.*
10. Simulació d'aquestes taules com a assaig del seu funcionament.
11. Buidatge detallat de l'OC seleccionant tot allò que es refereix a Ponent.
12. Buidatge detallat de la GEC i altres obres amb el mateix criteri territorial.
13. Buidatge selectiu de la toponímia consignada a la cartografia de referència.*

21. I el mateix podem dir, encara, si entrem en un nivell més detallat dins de l'àmbit de la lingüística: aquest no és un treball merament sobre lèxic, ni essencialment dedicat a la semàntica, ni a la morfologia, ni a la documentació filològica, i ni tan sols a l'etimologia, per bé que poc o molt de tot això s'hi trobi representat. No és pas, tampoc, per molt que a voltes pugui semblar-ho, un treball més precisament de gramàtica històrica, malgrat que, com veurem, seran freqüents, sobretot en les fitxes monogràfiques (i no pas rarament en llurs notes al peu), les al·lusions i fins les incursions en la gramàtica històrica, com no podia ser altrament. Un exemple il·lustratiu en aquest sentit, amb les seves conseqüències particulars incloses, poden ser les fitxes dedicades als topònims *Sardera*, *Sas*, *Sassalt*, etc., els quals es localitzen bàsicament a l'extrem de ponent del nostre marc geogràfic (vers la meitat occidental del Segrià); allò que ens interessa, en relació amb aquests noms singulars, és poder determinar amb fiabilitat suficient llur filiació lingüística (en aquest cas es tracta de mots apel·latius catalans d'origen preromà, molt probablement de base cèltica o almenys indoeuropea) i tipològica (ço és, llur significació bàsica, que és aproximativament 'altiplà sec'), a banda de llur composició morfològica, que se'n deriva prou fàcilment (simple *Sas*, compost *Sassalt*, i derivat per sufixació de *sarda* el triplement repetit *Sardera*); però, establert això, comesa per a la qual és més que suficient l'obra de Joan Coromines (ETC, OC), definitiva en aquest punt, resultaria superflu (i fins alterador de les veritables intencions del treball) insistir en els viaranys etimològics del cas, amb les aportacions col·laterals de Rohlf's i altres, d'altra banda ja analitzades per Coromines mateix d'una forma que no sabríem pas millorar.

22. Per no sobrecarregar aquest apartat amb un excés de notes al peu (car l'esment de moltes d'aquestes *tasques* requereix un desenvolupament explicatiu o una acotació), afegirem al present capítol un tercer apartat, dedicat íntegrament a *precisions*, les quals tant poden referir-se a qüestions de mètode (o també de *contingut*, però en relació directa amb les fases metodològiques) com a qüestions formals o de detall. Com a marca orientativa, indicarem ara amb un asterisc (*) les tasques sobre les quals hi ha una precisió en aqueix apartat ulterior (1.2.3).

14. Buidatge selectiu, en paral·lel, d'altres fonts d'informació.*
15. Buidatge selectiu de fonts documentals antigues (cartorals, fogatges, etc.).*
16. Realització d'excursions i enquestes orals, sobretot en zones poc conegudes.*
17. Establiment del corpus sobre el qual actuaran les fases següents.*
- b) *Fase analítica:*
 18. Elaboració d'una fitxa monogràfica per a cada topònim del corpus establert.*
 19. Establiment de l'etimologia de cada topònim, o de la hipòtesi preferible.*
 20. Identificació de la tipologia historicolingüística de cada topònim (per estrats).*
 21. Identificació de la tipologia semàntica de cada topònim (per grups afins).*
 22. Anàlisi morfològica i establiment de la tipologia morfolèxica de cada topònim.*
- c) *Fase sintètica:*
 23. Elaboració de les llistes que recullin les informacions bàsiques de les fitxes.*
 24. Elaboració de les taules on es resumeixen les dades per tipus i zones.*
 25. Anàlisi contrastada de les dades percentuals obtingudes en les taules.*
 26. Elaboració de conclusions parcials d'acord amb l'esquema previst.
 27. Elaboració de conclusions finals en contrast amb les hipòtesis prèvies.
- d) *Fase final:*
 28. Revisió de les fitxes monogràfiques i compleció de dades secundàries.
 29. Revisió i reelaboració de la introducció amb elements de la fase prèvia.
 30. Elaboració d'un apartat cartogràfic que il·lustri algunes de les conclusions.
 31. Sistematització de les referències bibliogràfiques i altres detalls formals.
 32. Revisió final i presentació del treball.

1.2.3. *Precisions*

Tal com hem anunciat (vegeu la nota 22), s'obre aquí un apartat en què, a través d'una successió de punts, anirem exposant les múltiples precisions que ha comportat l'elaboració del treball, en relació, per tant, amb moltes de les trenta-dues tasques enumerades en l'apartat anterior. Es tracta, per tant, d'indicacions que sovint la mateixa lectura del llibre requereix per tal d'esbandir, si no tots, almenys bona part dels dubtes formals i metodològics (i, en més d'una ocasió, lligats al fons o contingut del treball, també) que en podrien emboirar la correcta comprensió. Inevitablement, atesa la inconexió de la major part d'aquests punts (car es refereixen a aspectes molt diversos del treball), aquest apartat tindrà una mica el caràcter de calaix de sastre en què de tot es troba (fins i tot, de vegades, allò que hom hi cerca), malgrat que fins a un cert punt hem mirat d'ordenar els seus elements en una successió mínimament lògica, i en tot cas agrupant aquells que alludeixen a una mateixa qüestió.

A més, en acabat hi afegim encara un parell de precisions més, que es refereixen no tant a algun d'aquests punts o *tasques* en concret, sinó a criteris generals, de tipus formal o similars, que d'alguna manera o altra afecten el conjunt del treball, i que bé cal aclarir abans d'emprendre'n la part central.

Estructura interna de les fitxes monogràfiques (tasca 7)

Les dades compilades sobre cadascun dels topònims del nostre corpus, tal com es pot comprovar en qualsevol de les fitxes de la part analítica del treball, s'hi esquematitzen a través d'uns pocs ítems o apartats fixos, que són els set següents:

a) *Encapçalament*, amb tres informacions bàsiques: *topònim* (amb una variant formal principal, si escau), *numeració* segons l'ordre alfabètic general, i *comarca* a què pertany en l'actualitat.

b) *Referències bàsiques*: indicació abreujada de la *bibliografia* i/o la *cartografia* principals que s'ocupen del cas i de què beu, en un grau o altre, la informació resumida en la fitxa.

c) *Descripció* del lloc i d'aspectes formals del nom: resum de la situació geogràfica i, si és el cas, d'altres dades pertinents (de tipus històric, lingüístic o d'altre ordre).

d) *Documentació antiga*: mostra de citacions documentals principalment medievals, extretes de fonts diverses (en cas de manca de dades, cosa freqüent sobretot pel que fa a la toponímia menor, aquest apartat s'indica amb un guió llarg).

e) *Lliçó etimològica de l'OC*: extracte de la hipòtesi única o principal proposada per l'*Onomasticon Cataloniae* per al topònim en qüestió (o guió llarg, si és el cas, indicador de la seva absència en aquesta obra).

f) *Altres hipòtesis etimològiques* sobre el cas: opcions secundàries segons el mateix OC, hipòtesis elaborades per altres autors o, si escau, per nosaltres mateixos (recurs freqüent sobretot per als topònims no recollits en l'obra de Coromines ni en altres de referència).

g) *Bloc final* format per un petit esquema, amb quatre punts que contenen les dades bàsiques per a la sistematització ulterior: anàlisi morfològica, tipologia semàntica, tipologia historicolingüística (estrat) i tipologia morfolèxica.

Aquesta microestructura permet identificar amb facilitat les diferents informacions bàsiques de cada cas (situació, etimologia, tipologia, citacions si n'hi ha, etc.) i, al mateix temps, contrastar les fitxes monogràfiques les unes amb les altres. No és gens infreqüent, d'altra banda, que algun d'aquests apartats es vegi complementat per una o diverses notes al peu de la mateixa fitxa.

Cartografia (tasca 13)

Com ja ha estat comentat (vegeu *supra*, nota 3), hem emprat principalment —bé que no de forma exclusiva— els corresponents mapes comarcals de l'ICC (escala 1:50.000). Considerem que el seu detall (naturalment inferior al de la cartografia d'escala superiors, però al capdavant similar al grau d'aprofundiment en el corpus del llibre), combinat amb el seu caràcter anivellador (una mateixa escala, una mateixa font i una mateixa data d'edició per a totes les comarques) i alhora global (és a dir, que permet una visió de conjunt dels elements geogràfics que hi són representats, sense la fragmentació que imposen altres escales), en feien una eina adequada al nostre propòsit.²³ Lamentablement, en el moment de corregir aquest treball no ens va ser possible encara disposar de la revisió del *Nomenclàtor*

23. Vegeu Moll i Tort (1985, p. 26-28), en què es valora l'adequació de cada escala cartogràfica a la representació de la toponímia, i justament s'apunta de l'escala 1:50.000 que «hi entra ja una part considerable de la toponímia menor» (1985, p. 27). En un nivell més general, vegeu un bon resum de la interrelació entre toponímia i cartografia a Tort (1995b, p. 77-87). Som conscients —bé cal admetre-ho— de les deficiències que, precisament en l'aspecte toponímic, presenta de vegades la font cartogràfica que hem utilitzat de forma majoritària (certament patents en unes contrades més que en unes altres, segons la qualitat de la base de dades emprada i, en definitiva, de la cura esmerçada en la recollida de fonts orals que es dugué a terme vers la segona meitat de la dècada de 1980, tal com poguérem comprovar amb detall arran de la primera fase de l'*Inventari toponímic de les Valls d'Àneu*, que dirigírem el 1996); però justament pel fet d'ésser-ne conscients podem dir que hi hem actuat amb la prevenció deguda, és a dir, que hem mirat de contrastar les informacions dubtoses sempre que ha estat possible i que, en darrera instància, hem obviat les indicacions (noms o localitzacions) sobre les quals pesés una ombra de dubte raonable. Més encara, podem afirmar que justament la feina duta a terme per al present llibre ens ha permès posar en relleu alguna d'aquestes deficiències (és a dir, alguns errors de detall), i en algun cas fins i tot donar-li solució.

oficial de toponímia major de Catalunya que dugué a terme l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC, en col·laboració amb el Consorci per a la Normalització Lingüística i les entitats locals, per mandat del Parlament de Catalunya (vegeu Vilaró, 2000, p. 162-165), ja que, com és sabut, el grau de detall d'aquest nomenclàtor va força més enllà del que permetia suposar la inclusió del terme *major* en el seu títol.²⁴

Fonts bibliogràfiques (tasca 14)

Hem utilitzat, naturalment, fonts bibliogràfiques molt diverses —no tantes, però, com hauríem desitjat en cas de disposar de més temps—, que hom trobarà consignades convenientment a la bibliografia final (en forma de llista única) i, d'altra banda, és clar, emprades i citades sempre que escaigui a l'interior de les fitxes monogràfiques o en qualsevol altre punt del llibre. Normalment, les citacions, com es pot ja comprovar al llarg de la present introducció, es basen en l'anomenat sistema abreujat o americà, és a dir, es limiten a consignar el cognom de l'autor (o autors si són dos, o autor principal en cas de tres o més, o curador, etc.), l'any d'edició del llibre o article i, si escau, les pàgines de la citació o la referència, d'acord amb algun dels models següents (segons el context sintàctic i textual):

- Amigó (1999) / (Amigó, 1999);
- Amigó (1999, p. 11-23) / (Amigó, 1999, p. 11-23).

Hi ha tanmateix una sèrie d'obres (les que podríem anomenar *de referència*) la citació de les quals és en alguns casos constant (i en altres, si més no, relativament freqüent), per a les quals, en lloc del sistema general de citació bibliogràfica, emprem abreviacions (seguides també, si escau, de volum i pàgines), ja siguin sigles (en general per a les principals referències: OC, DECat, ETC, DCVB, GEC, CR, OHC, RAC, TS i poques altres),²⁵ ja siguin abreviatures (*Tóp. hesp.*, *Inv. esgl.*) o, simplement, la indicació del primer mot del títol (*Tresor*, *Lleures*) o del cognom de l'autor (Rasico, Förstemann),²⁶

24. Agraïm a Josep Moran, Mònica Perenya, Francesc Vilaró i d'altres, però molt especialment a Joan Anton Rabella, la informació de primera mà que durant els darrers mesos de treball vam poder anar tenint sobre el procés d'elaboració i, en allò que ens interessava, sobretot de revisió d'aquest *Nomenclàtor oficial*, el qual a l'hora de publicar-se el present treball ja haurà vist la llum i s'haurà convertit en l'instrument eficaç que el país necessitava. Val a dir que, per la nostra banda, no hi hem participat sinó en la resposta a consultes puntuals per part del mateix J. A. Rabella sobre qüestions segarrenques o d'altres punts molt concrets de les terres de Ponent, o per part del responsable del Servei Comarcal de Català del Segrià, Antoni Daurell, sobre algun cas controvertit d'aquesta comarca.

25. Sobre una d'aquestes fonts bibliogràfiques, però, és necessari fer encara una precisió singularitzada: es tracta del llibre *Els topònims de la Segarra* (TS), que nosaltres mateixos vam publicar l'any 1991 com a fruit del treball d'investigació que amb el mateix títol, i dins el marc d'un programa de doctorat ja pretèrit, vam presentar el desembre de 1989 a l'Estudi General de Lleida (llavors una divisió de la UB). Si bé és evident que hem utilitzat les informacions d'aquesta obra, cal tanmateix aclarir que el present llibre no se'n pot pas considerar una mera continuació o ampliació, ni tan sols pel que fa als noms de lloc de la comarca en qüestió; i això per tres raons bàsiques: en primer lloc, pel seu abast geogràfic (que ara és el conjunt de les sis comarques de Ponent i llavors era només la Segarra, si bé la Segarra *històrica*, que inclou part de territoris oficialment urgellencs i fins garriguencs, però també molts altres que actualment resten fora del nostre marc, com importants zones de l'Anoia o de la Conca de Barberà); en segon lloc, per la intenció de l'estudi (que llavors era un simple *diccionari* geogràfic i etimològic, sense ni tan sols conclusions, i en canvi ara pretén bastir teories interpretatives de la toponímia ponentina en el seu conjunt i en relació amb la història i la geografia, mitjançant un aprofundiment del doble esquema anàlisi-síntesi), i, en tercer lloc, finalment, per l'orientació i el detall de bona part de les hipòtesis etimològiques corresponents als noms tractats tant en aquella obra com en l'actual (els dels nuclis tradicionalment segarrenques), ja que entremig hem modificat alguns punts de vista i no poques propostes, en gran mesura arran de l'aparició (precisament entre el 1989 i el 1998, dates de presentació d'aquell treball i d'inici factual d'aquest: no deu ser tan sols una casualitat) d'una obra fonamental com és l'*Onomasticon Cataloniae* de Joan Coromines.

26. Aquest darrer model és útil quan d'un autor és referència típica una sola obra (cas de Förstemann), de manera que resulta pràctic obviar sistemàticament l'any d'edició (el qual podria ser confusoriari, a més, en haver-hi la data original i la de la reproducció o reedició), o quan les citacions escauen amb freqüència dins de l'apartat de mencions documentals antigues (cas

quan així ha estat convenient per a la sempre desitjable —i no sempre fàcil— conjunció entre economia i claredat a l'hora de les citacions.

Mencions documentals (tasca 15)

Ja hem apuntat anteriorment que, com és imprescindible en qualsevol treball d'aquesta mena, hem cercat, al costat de la resta d'informacions pertinents, la documentació antiga relativa als topònims del nostre corpus, cosa que hem aconseguit en molts casos —però no en tots— amb el recurs a la bibliografia especialitzada sobre la matèria. D'una banda, lògicament, hem aprofitat —no sense sotmetre-les a una certa crítica— les mencions ja contingudes en les principals obres de referència (sobretot l'OC, però també ETC, CR, TS i altres), però d'altra banda, malgrat caure en algunes reiteracions inevitables, hem recorregut també a les fonts específicament dedicades a l'edició d'aquests textos d'època bàsicament medieval, que podem dividir en dos grups:

a) Cartorals i col·leccions diplomàtiques en general: *Liber Feudorum Maior*, cartularis de Poblet i de Sant Cugat, *Llibre Blanch* de Santes Creus, *Cartas de población y franquicia* de Font Rius, *Fiscal accounts of Catalonia* de Bisson, els llibres de privilegis editats recentment (Cervera, Tàrraga i Balaguer), les col·leccions de documents eclesiàstics urgellesos a cura de Cebrià Baraut o Domènec Sangés, etc.²⁷

b) Fogatges i altres documents en forma de llistes de poblacions: disposem de l'edició dels fogatges de 1358 (a cura de Pons Guri)²⁸ i dels de 1365-1370, 1497 i 1553 (a més del cens del comte de Floridablanca, ja del segle XVIII) a cura de Josep Iglésies, relativament fiables quant a les formes transcrits,²⁹ i d'altra banda de les *Rationes Decimarum Hispaniae*, de data anterior, i, més anecdòticament, del breu i parcial *bovatge* del 1327, també anterior als fogatges referits, des d'un punt de vista cronològic.³⁰

de Rasico), on certament convé reduir al màxim l'aparat formal. En aquest sentit, l'últim cas esmentat és perfectament assimilable al de la resta de citacions de fonts documentals, en les quals —justament per la raó suara exposada— el sistema d'abreviacions adquireix unes característiques pròpies, que exposarem en el seu moment.

27. És costum d'aquestes obres numerar els documents que editen (generalment seguint un criteri cronològic), de manera que, per citar-ne les formes extretes, el sistema que hem seguit es limita a indicar la font mitjançant abreviatura (ja sigui de l'autor —Bisson, Sangés, Font Rius...—, ja sigui del títol —*Poblet*, *Ll. Blanch*, *Priv. Bal.*, etc.—) tot afegint-hi simplement el número de document en qüestió (no la pàgina, ni el volum, doncs). En la llista d'abreviacions es troba la relació completa d'aquestes fonts, així com, naturalment, el seu desenvolupament complet en la bibliografia general.

28. A més, Pons Guri (1964, p. 323-338) és qui amb major detall s'ocupa d'aclarir el que ell mateix anomena, en subtítol, «l'heurística dels fogatjaments catalans del segle XIV».

29. Existeixen altres fogatges, editats més antigament per Pròsper de Bofarull, però és notòria en aquests casos l'abundància d'errors formals, fins al punt de fer impossible de reconèixer, de vegades, el topònim de què es tracta o, almenys, la forma real amb què l'anotaren en el seu moment. Sens dubte devia ser a aquestes edicions poc curoses que es referia Coromines quan escriu que «[...] ja se sap que els fogatges, llistes de noms fetes a l'engròs, en els quals les dades estadístiques i tributàries, i fins els noms dels contribuents, interessaven incomparablement més que els detalls de la forma dels topònims, contenen una gran quantitat d'errors de còpia o de dictat, comesos ja pels escribes primers i agreujats sovint per còpies successives, i que en particular hi abunden les aproximacions fetes a la lleugera, per copistes estrangers a la comarca, amb el nom d'altres llocs, sobretot si aquests són més coneguts en les capitals del país» (EDL, vol. II, p. 112; dins l'article «Toponímia antiga de la vall de Camprodon»). Valgui aquesta diatriba, que compartim només parcialment (vegeu la nota següent), almenys com a explicació de la notòria absència en l'obra de Coromines (OC inclòs) de les dades ofertes pels diferents fogatges antics (el que ja s'explica menys, doncs, és que aparegui sovint esmentat, en l'apartat documental dels articles de l'OC, precisament tan sols el suposat fogatge del 1359, que, a més de respondre a una datació confusa i probablement equivocada, és sens dubte un dels més farcits d'errors i errates).

30. Els fogatges, malgrat pertànyer en general a dates més modernes que les de la major part dels documents inclosos en cartorals i obres similars, són especialment útils per a la nostra comesa, ja que solen ser llistes relativament completes de noms de poblacions, i de vegades fins i tot s'hi esmenten entitats intermèdies, com ara quadres, castells termenats o, en algun cas, masies singulars, de manera que no és infreqüent que sigui en aquesta mena de documents que es documenti per primer i únic cop algun

Convé aclarir que, dins de la concepció global del treball, i també dins de cadascuna de les fitxes de la seva part analítica, aquest apartat documental té una funció complementària, i que en cap moment no hem pretès oferir un buidatge exhaustiu de totes les fonts existents. Si bé és cert que les mencions documentals antigues solen ser un puntal important a l'hora d'establir o de confirmar les hipòtesis etimològiques, és cert també que, per norma general, una mostra com la que ens ofereixen les obres a l'abast és suficient, en la mesura que, a partir d'un cert nivell, un increment quantitatiu en el nombre de documentacions no implica gairebé mai cap increment qualitatiu en la seva variabilitat ni, per tant, en la informació pertinent que ens pugui aportar. De fet, aquest mateix és el criteri aplicat en altres obres d'intenció fins a cert punt similar al nostre estudi (començant pel mateix OC i acabant pel nostre previ TS), en les quals la documentació és una eina auxiliar però mai el centre mateix de la recerca.

Excursions i fonts orals (tasca 16)

Per sort, tenim, al llarg dels anys, i per raons personals que no fa al cas d'explicar, un bon coneixement directe de les comarques objecte de l'estudi, lògicament més aprofundit en algunes contrades que en altres. Això no obstant, ens ha semblat oportú —i plaent— realitzar algunes excursions complementàries en determinades zones, empesos ja sigui per una sensació de desconeixement (relatiu o absolut) de determinats llocs, ja sigui pels dubtes sorgits puntualment arran d'una lectura o d'una consulta cartogràfica. Cal advertir, però, que en cap cas no hem arribat a convertir aquesta activitat en sistemàtica, ja que, per raons bàsicament d'ordre pràctic, no estava al nostre abast dur a terme una campanya exhaustiva d'enquestes onomàstiques orals a tots i cadascun dels termes d'aquest territori,³¹ cosa de què s'hauria d'ocupar, amb molt més de deteniment, i en funció d'uns objectius molt més ambiciosos, el futur projecte (continuador en bona mesura del present estudi) a què ja ens hem referit en altres ocasions.

Naturalment, són molt nombroses, però d'altra banda disperses, les fonts orals que directament o indirecta hem utilitzat per al present estudi, i val a dir que hem arribat a un punt que ens fóra impossible discernir —tret d'allò que tenim curosament anotat i datat— què hi ha de propi i què d'aliè en allò que sabem i creiem en relació amb el nostre territori, en un nivell de detall local. En conseqüència, hem optat per indicar, a l'apartat de referències de les fitxes monogràfiques, l'anotació «fonts orals» o bé «fonts locals» tan sols en aquells casos en què aquestes fonts d'informació són determinants o, almenys, significativament complementàries per a la comprensió del topònim en qüestió. En cas contrari, s'entén que, malgrat tenir-ne informació o coneixement també per aquesta via, no afegeix res de significatiu al que ja s'indica en les referències bàsiques d'altra mena.³²

d'aquests darrers llocs. Una prova d'aquest valor ens l'ofereix fins i tot la molt modesta i territorialment parcial *collecta del bovatge* del 1327 (el bovatge era un tipus d'impost particular), editada a cura d'A. M. Aragó, en la qual trobem la primera datació d'alguns topònims fins ara només documentats vers la segona meitat del segle, i en algun cas, fins i tot, l'única documentació de què disposem ara com ara. Tanmateix és clar que són els fogatges complets les principals fonts d'aquest tipus, si bé cal advertir que en el cas dels postmedievals (fogatge del 1553 i, més encara, el cens de Floridablanca) no en fem ja un ús exhaustiu, sinó que ens limitem a extraure'n algunes dades particularment interessants, ja sigui per la forma que presenten (un determinat estadi evolutiu, per exemple) o pel fet d'il·lustrar l'existència de llocs d'entitat discutida. Pel que fa al sistema de citació emprat, atès que la sola menció de l'any ja permet identificar-los, normalment ens hem limitat a consignar *Fog.* (i, si és el cas, la pàgina de referència).

31. Vegeu tanmateix interessants aspectes teoricopràctics sobre l'enquesta oral a Moll i Tort (1985, p. 32-33), Terrado (1999, p. 27-40) o, naturalment, arreu de l'obra de Ramon Amigó, considerat avui el principal expert en inventaris monogràfics d'abast local, que hi ha reflexionat per exemple a Amigó (1989, 1994, 1999).

32. Per raons similars a les que acabem d'exposar, fóra literalment impossible esmentar el nom de totes les persones d'arreu del nostre territori que ens han ajudat d'alguna manera a compilar la informació de què disposem. Tanmateix no volem

Corpus (tasca 17)

Queda clar, tal com s'ha explicat en els apartats metodològics centrals, que l'arquitectura del present treball descansa sobre un corpus determinat de noms de lloc ponentins, en nombre prou ampli per poder-hi aplicar el mètode estadístic planejat, però alhora limitat, per raons pràctiques, a unes dimensions abastables en l'actual fase d'estudi. Sigui com sigui, considerem que som davant d'una mostra representativa de la toponímia d'aquesta regió, i això no només des d'un punt de vista quantitatiu (el nombre total ultrapassa de molt les aproximacions fetes merament sobre noms de municipis o de poblacions), sinó també qualitatiu, car es pot afirmar que conté almenys:

- a) tota la toponímia major d'aquestes comarques;
- b) tota la toponímia ponentina tractada o esmentada en l'OC i en la GEC;
- c) bona part de la resta de la toponímia menor d'aquestes comarques, a partir sobretot

de la cartografia de l'ICC i d'altres fonts.

A partir d'aquests criteris, i d'altres que detallarem tot seguit, el nostre corpus finalment ha quedat fixat en 2.294 topònims, pertanyents a les comarques següents: 289 a les Garrigues, 768 a la Noguera, 101 al Pla d'Urgell, 380 a la Segarra, 485 al Segrià i 271 a l'Urgell.³³ Aquestes xifres, junt amb els corresponents percentatges globals i altres dades proporcionals relacionades amb factors geogràfics (extensió i nombre de municipis), queden reflectides en la taula 1:

TAULA 1
Distribució de topònims per comarques, amb dades proporcionals

	<i>Topònims</i>	<i>%</i>	<i>km²</i>	<i>%</i>	<i>Top/km²</i>	<i>Població (1998)</i>	<i>Municipis</i>	<i>Topònims/ municipi</i>
Garrigues	289	12,6	799,7	14,4	0,36	19.237	24	12,0
Noguera	768	33,5	1.733,2	31,3	0,44	34.482	30	25,6
Pla d'Urgell	101	4,4	304,6	5,5	0,33	29.186	16	6,3
Segarra	380	16,6	721,4	13,0	0,53	17.625	21	18,1
Segrià	485	21,1	1.395,2	25,2	0,35	164.382	38	12,8
Urgell	271	11,8	586,2	10,6	0,46	30.495	20	13,6
	2.294	100,0	5.540,3	100,0	0,41	295.407	149	15,4

Observem en aquesta taula que, malgrat l'aparent desproporció entre el nombre de topònims d'unes comarques i unes altres (sobretot, per la banda alta, la Noguera, amb set-centes seixanta-vuit fitxes, i per la baixa el Pla d'Urgell, amb tan sols cent una), en realitat hi ha una certa regularitat entorn de la mitjana de 0,41 topònims per km², amb no gaire més d'una dècima d'oscil·lació amunt o avall, i encara

deixar passar l'ocasió d'agrair-ho, almenys, a aquelles que amb més freqüència han estat objecte de les nostres consultes, o que ens han ofert un volum més gran d'informació, sempre de forma completament desinteressada i amb una gran benvolença; es tracta del ja desaparegut Agustí Castellà, de Cervera, i també de Josep Solé i Irene Lladós, d'Alòs, Joan M. Giné, de Torregrossa, i Lola Vicens, de Mafet. En ells, si se'ns permet, simbolitzem l'agraïment que tants altres mereixen.

33. En el cas d'elements que es poden adscriure a dues o més comarques (serralades frontereres, grans rius com el Segre, o mitjans com el Sió o el Corb, etc.) hem optat per recomptar-los als efectes estadístics en una de sola: aquella on se n'origina el nom o a la qual pertany la major part de la seva extensió, segons el cas.

amb la particularitat que precisament la Noguera és la comarca que se situa més a prop de la mitjana, amb una ràtio de 0,44, mentre que són efectivament el Pla d'Urgell i, per dalt, la Segarra les demarcacions amb índexs relativament extrems.³⁴ És irrellevant, en canvi, la població de dret actual, ja que l'evident sobrepès del Segrià, a causa de la inclusió de la ciutat de Lleida (amb 112.000 habitants), fa inviable qualsevol intent de proporció entre aquest factor i el nombre de topònims. Pel que fa al nombre de municipis i al càlcul que hem efectuat també sobre aquest element, observem que és molt gran la desproporció, un cop més, entre sobretot la Noguera (25,6 top./mun.) i el Pla d'Urgell (6,3), cosa que en aquest cas s'explica per les dimensions generalment reduïdes dels municipis d'aquesta última demarcació (on cap terme no supera els cinquanta quilòmetres quadrats i només dos els quaranta, mentre que cinc —entre setze— no arriben ni tan sols a deu quilòmetres quadrats) i, en contrast, les extraordinàriament grans de diversos termes municipals de la Noguera, fins al punt que sis dels vuit municipis ponentins amb més de cent quilòmetres quadrats (vegeu *infra*, taules 2-7) es troben en aquesta demarcació (els altres dos són al Segrià: Lleida i Alcarra); es tracta dels d'Artesa de Segre (176 km²), Àger (161 km²), Camarasa (155 km²), la Baronia de Rialb (143 km²), Os de Balaguer (122 km²) i les Avellanes i Santa Linya (103 km²). En canvi, la comarca amb més municipis, el Segrià (trenta-vuit), presenta un índex modest (12,8) de topònims per municipi, tanmateix força acostat —igual que els de la resta de demarcacions: les Garrigues, l'Urgell i la Segarra— a la mitjana regional (15,4 top./mun.). La conclusió és clara: més que el nombre de municipis, i molt més que el total de població, allò que comporta un nombre més alt de topònims per al nostre corpus és l'encreuament entre el nivell relatiu d'ocupació del territori per part de la població (nuclis habitats) i, sobretot, l'extensió del territori.

Encara pel que fa al corpus, però, resta per afegir una sèrie de precisions que, en lloc d'explicar què *hi ha* en aquest inventari provisional, expliquin què *no hi ha*, és a dir, que expliquin els criteris pels quals determinats tipus de topònims n'han restat deliberadament exclusos:³⁵

a) N'excloem no només els antropònims (per raons òbvies, car es tracta d'una mena d'elements onomàstics netament diferenciats dels topònims, i aquests són el nostre objecte), sinó també els sobrenoms de qualsevol tipus (malnoms, renoms, etc.: al capdavant hipònims de l'antroponímia mateixa) i especialment els noms de casa, en general englobats també dins l'àmbit dels sobrenoms, però singularitzats justament per una posició híbrida o ambivalent entre la toponímia (a la qual s'adscriuen a voltes en tant que noms de les cases: element material geogràfic) i l'antroponímia (en tant que noms també, habitualment, de la família o gent que habita una determinada casa i fins de cadascun dels seus membres).³⁶ Malgrat els dubtes que una tal posició fronterera presenta, hem optat per

34. Aquest fet es deu explicar, segurament, per la important diferència que hi ha entre aquestes dues zones pel que fa a la proporció entre nombre de municipis i de nuclis de poblament: mentre que el Pla d'Urgell és una comarca amb pobles relativament grans, on pràcticament cada nucli constitueix un municipi propi, en canvi la Segarra es caracteritza per una gran dispersió, que, sense arribar pròpiament a l'anomenat *hàbitat dispers* (característic de les masies del Solsonès, per exemple), provoca que dins els límits d'un terme municipal actual s'arribin a trobar fins a deu o dotze pobles diferents. Atès que, com hem vist, el corpus té cura d'incloure almenys tota la toponímia major, i en canvi la menor ha estat espigolada arreu del territori sense cap inclinació preferent, sembla lògic que, en el còmput total, tinguin més pes les comarques amb més nuclis de poblament.

35. No ens referim, doncs, naturalment, als in comptables topònims ponentins —adscrius en principi a l'àmbit de la microtoponímia— que no han entrat en l'actual fase de l'estudi per la senzilla raó que, com ja s'ha explicat, ens havíem d'imposar una limitació pràctica, però que sens dubte hauran d'anar-hi essent incorporats en fases posteriors del projecte de llarg abast a què ens hem referit ja en diverses ocasions; ni ens referim tampoc als casos —desitgem que ben pocs— l'absència dels quals sigui fruit merament d'un descuit o d'un error (ja sigui de fet o d'ignorància: cap no fóra disculpable), sense descartar que algun d'ells pertanyi a la macrotoponímia.

36. Per al tema dels sobrenoms (noms de casa, malnoms i renoms en general), continua essent indispensable Moreu-Rey (1981), i són així mateix útils les normes de Miralles (1980) o l'estat de la qüestió metodològic de Querol (1993). No

excloure de l'estudi aquests elements, atesos principalment dos motius, un d'ordre teòric i un d'ordre pràctic. El primer és que els sobrenoms en general i els noms de casa en particular solen respondre a una causalitat i, per tant, a una tipologia nominal diferents de les dels topònims.³⁷ El segon motiu, merament pràctic, és que el corpus de sobrenoms de què disposaríem fóra molt pobre en relació amb el de topònims,³⁸ i en tot cas altament irregular (al costat de poblacions en què hom n'ha fet un inventari exhaustiu, altres presenten en aquest camp un grau d'informació zero). Així, doncs, queden fora del nostre àmbit de treball els noms de casa i tots els altres sobrenoms; tan sols hi incloem de forma excepcional, malgrat que puguin dur l'introduïdor *cal* o *can*, típic dels noms de casa, alguns noms de masies (a les zones on abunda aquest tipus d'habitatge, que no és típic precisament de les terres de Ponent), ja que s'hi sol donar el cas que actualment es designen sota aquesta fórmula entitats l'antiguitat i la genuïtat toponímica de les quals transcendeixen de molt allò que s'entén com a nom de casa dins el nucli d'una població.

b) Queden també exclosos del corpus, i doncs de l'estudi, en principi, els topònims urbans (tret dels esmentats expressament en l'OC i d'alguna altra excepció puntual i força sistemàtica, com ara els barris forans de la ciutat de Lleida —*Pardinyes, Balàfia, el Secà de Sant Pere, els Mangraners*, etc.—, ja que tenen una entitat pràcticament de població i, a més, llurs noms solen correspondre a antigues partides); els motius d'aquesta exclusió són fins a cert punt paral·lels als esmentats abans a propòsit dels sobrenoms i noms de casa: l'inventari en fóra migrat i en tot cas excessivament irregular la seva distribució geogràfica, i d'altra banda observem que els esquemes tipològics d'aquesta mena de noms propis s'aparten notòriament dels dels topònims en general (per exemple, és freqüent en toponímia urbana i insòlit en toponímia històrica l'al·lusió a fets i personatges polítics relativament recents, o a personalitats nacionals o estrangeres destacades en l'àmbit de la ciència o de les arts, etc., i en tot cas sembla clar que la distribució proporcional entre els tipus que sí que es donen en els dos camps —com oficis, orografia, etc.— hi és sensiblement diferent).³⁹

ens estiguem d'apuntar, tampoc, que, pel que fa a les terres de Ponent, hi ha publicat, a banda d'un variat nombre d'articles dispersos (generalment al BISO o en publicacions locals), un recull complet en forma de volum, amb l'aval editorial ni més ni menys que de l'IEC: ens referim a Farré i Moix (1993), sobre els pobles de Llorenç i de Maldà (Urgell). Per un altre costat, una deixebla nostra, Sandra Tarragona, acaba d'enllestir un treball d'investigació, dins el marc d'uns cursos de doctorat, sobre els renoms i noms de casa d'un conjunt de poblacions de la comarca del Pla d'Urgell, que esperem que aviat es pugui fer públic.

37. I, lligat amb això, també a una cronologia molt més recent, cosa que implica que pràcticament tots els noms de casa avui vigents hagin estat creats en català, sense lloc per a llengües de substrat o de superestrat; si bé, per contra, pot haver-hi una major incidència d'adstrats moderns, com el castellà o fins i tot l'anglès (vegeu per exemple Perea, 1988), que en toponímia general són insòlits (tret del cas de noves urbanitzacions, en general rebutjat entre els especialistes: vegeu Puchades, 1978, p. 269-272, o, més recentment, Rosselló, 1995, p. 893 o Moran, 1996, p. 8).

38. Per exemple, els noms de casa que apareixen en l'OC, la nostra principal font d'informació, són escassíssims: tan sols se n'esmenta algun d'espars a propòsit de noms de lloc similars, o bé perquè respon a una filiació lingüística prèvia a la seva conversió en sobrenom; però és evident que —potser a causa de la seva relativa modernor, comentada en la nota anterior— aquest tipus de noms propis no centrava en absolut l'atenció de Joan Coromines.

39. Tal com exposen, entre altres, Moreu-Rey (1974, p. 7-74) —obra capdavantera dels estudis sobre toponímia urbana al nostre país, amb el precedent d'articles com els de Pau Vila, dels anys 1930, recollits a Vila, 1977, p. 325-330— o, parint ja de casos concrets (el dels noms polítics a la ciutat de Reus i el de la revisió moderna de la toponímia urbana a Mallorca, respectivament), Ramon Amigó (1988) i Joan Miralles (1995), o tal com exposàvem nosaltres mateixos a Turull (1993) o al pròleg a García (1997, p. x). Valgui la nota per indicar que en l'últim decenni són almenys dos els llibres que han aparegut específicament sobre la toponímia urbana de Tàrraga (García, 1997) i de Balaguer (Guillaumet, 1999), degut a joves autors nadius d'aquestes ciutats, que se sumen amb dignitat a la ja clàssica obra sobre la ciutat de Lleida empresa per Josep Lladonosa (1961).

c) Deixem provisionalment fora del corpus, també, una part important dels noms pretèrits. No pas tots per sistema, ja que precisament la seva antiguitat els atorga un valor afegit (sobretot quan es poden adscriure a estrats lingüístics precatalans), sinó especialment aquells dels quals ignorem fins i tot la localització aproximada, de manera que la seva inclusió en una comarca i potser un municipi determinats provocaria una distorsió en les nostres estadístiques ulteriors. El cas és que en la documentació antiga —i potser especialment en l'altomedieval— apareixen tot sovint, d'ací d'allà, referències a noms de lloc (per exemple com a afrontacions o límits d'un altre indret) dels quals no ens ha pervingut cap altra notícia ni tampoc una localització prou precisa, de forma que la informació sobre aquests casos és pràcticament nul·la, fins al punt que, com hem dit, hem hagut de renunciar a incloure'ls en el corpus; tanmateix hem pres nota d'aquests topònims pretèrits i incògnits, per si en un futur accedíem a una informació més completa i podríem arribar a elaborar-ne la fitxa corresponent amb un mínim de compleció i de garanties (cosa que, de fet, s'ha donat en algun cas durant el període d'elaboració del present treball).⁴⁰

Correspondència entre corpus i fitxes (casos de doble fitxa) (tasca 18)

Sembla clar en principi que hi hauria d'haver a la part analítica de la tesi tantes fitxes com topònims conté el corpus, però això, mirat en detall, no és exacte, ja que en determinats casos particulars (alguns compostos no aglutinats en què cadascun dels elements té entitat pròpia) es dediquen dues fitxes a un mateix cas toponímic, per raó de la diferent tipologia (i, de vegades, cronologia) d'aquests dos elements. Un parell d'exemples il·lustratius són els de *Sant Pere dels Arquells* (Segarra), que és tractat, s. v. *Sant Pere*, com a hagiotoponim i, s. v. *Arquells*, com a nom al·lusiú a un element arquitectònic (diminutiu d'*arc*), i *Vilanova de la Barca* (Segrià), que apareix vora les altres *Vilanova* d'una banda, però també s. v. *Barca*, d'altra banda, atès el caràcter explicatiu (i relativament modern, a més) d'aquest segon element. No és casual, en fi, que aquests exemples corresponguin als dos tipus de casos en què principalment es dona aquest fenomen: els hagiotoponims i els que es basen en un antic genèric (com aqueix *Vilanova* o altres de similars), car sol anar de bracet la *debilitat* (si se'n pot dir així) del primer element i la consistència del segon (entenent com a tal l'aportació d'una informació clarament superior a la dels mers complements especificatius consistents en una al·lusió a la comarca, a un riu o a una població propera, com els de *Montoliu de Segarra* i *Montoliu de Lleida*, *Artesa de Segre* i *Artesa de Lleida*, o *Vilanova de Segrià* i *Vilanova de Bellpuig*, casos en què és evident que una sola fitxa per al conjunt del topònim és més que suficient).

Etimologia (tasca 19)

Hem procurat contrastar les diferents hipòtesis que hom hagi formulat per a cada topònim, començant sempre (sempre que sigui possible, és clar, car malauradament les absències són nombroses,

40. Un exemple n'és el vell topònim *torre de Çuleima*, sens dubte àrab, que apareix en el document del 1026 (sovint reproduït: per exemple, Font Rius, doc. 16) en què es té notícia per primer cop del castell de Cervera, a la marca del comtat de Manresa, del qual és una afrontació occidental (dada significativa, doncs, car probablement es tracta d'una *torre* establerta en el que llavors era encara plenament territori musulmà, i podem suposar que el topònim desaparegué al cap de poc, amb la conquesta cristiana, com tants altres). Un altre exemple entre els diversos possibles, més discutible encara (pur hàpax), fóra el d'una *serra de Anteneya*, sembla que situada vers el Tallat, que apareix esmentada tan sols en un document del 1081 recollit indirectament per Coromines (OC, vol. II, p. 206b40).

sobretot en el camp de la toponímia menor) per la lliçó etimològica de Coromines a l'OC, que té, com ja hem comentat, un apartat propi en l'esquema fix de fitxa monogràfica que emprem. També hem recollit, però, les hipòtesis alternatives que tot sovint es plantegen en aquesta mateixa obra (ja sigui com a idea pròpia de Coromines o d'algun dels seus col·laboradors, ja sigui exercint la crítica sobre les propostes d'altres autors, i val a dir que no sempre refutant-les), i també, tot seguit, les que es troben en altres fonts d'informació especialitzades, siguin del mateix autor (sobretot als ETC i al DECat, però també a EDL i altres, tot i que lògicament el més freqüent és que allò que digué en aquestes obres anteriors es trobi novament recollit i de vegades fins i tot variat o resolt en l'OC) o d'altres, com per exemple Enric Moreu-Rey o Francesc de B. Moll (DCVB). En canvi, no solem recollir (si més no, en aquest apartat de la fitxa) les idees atzaroses llançades, amb escassa o nul·la base etimològica, per afectacionats locals o especialistes monotemàtics.⁴¹ No és estrany tampoc que hàgim de ser nosaltres mateixos els qui formulem una hipòtesi etimològica, ja sigui per absència del cas en qüestió en les obres de referència, ja sigui, en algunes ocasions (poques des d'un punt de vista quantitatiu, però destacables en l'ordre simbòlic, si és que això compta en un estudi com el present), perquè hi ha raons de pes per no estar d'acord amb la lliçó dels mestres. Tanmateix, atès que, com ja ha estat dit, aquest *no és* de forma central un treball sobre etimologia, i també per coherència metodològica, hem procurat actuar amb prudència en aquest àmbit; i aquesta actitud es tradueix en una doble tendència: una, a seguir fil per randa la lliçó de l'OC sempre que ens sembli possible i suficient (i, doncs, apartar-nos-en només quan hi ha arguments prou sòlids per a la crítica i, a més, apareix alguna alternativa preferible); i dues, a estudiar també de forma primordial, quan es tracta de topònims absents en l'obra de Coromines, els casos similars (homònims i parònims no casuals, noms de la mateixa arrel o amb el mateix tipus de sufix, etc.) que sí que hi són contemplats, o els mots comuns tractats sobretot en el DCVB o el DECat que raonablement hi poden tenir relació. Dit d'una altra manera, sempre que hem hagut de formular hipòtesis pròpies, hem procurat fer-ho amb algun agafador ferm i amb una base capaç de resistir almenys la crítica mirada dels col·legues. Esperem haver-nos aproximat sense estridències a aquesta fita.

Estrats lingüístics (tasca 20)

La *carta d'estrats* a què, un cop analitzat el seu cas, es pot adscriure cada topònim d'acord amb la seva hipòtesi etimològica principal correspon, lògicament, a la periodització històrica i cultural generalment admesa com a divisió de l'esquema inicial substrat/base/superestrat/adstrat, i en resulten els set tipus següents:⁴²

41. Dit sigui amb tot el respecte que molts d'ells —sobretot els primers— ens mereixen a causa del conjunt de les seves activitats i de l'impuls que, per la base, han donat i donen a aquesta disciplina, fins a arribar a punts de veritable maestratge com el que representa la figura del reusenc Ramon Amigó i Anglès (vegeu la nota 31). Entre els segons, ha esdevingut paradigmàtic un llibre d'edició oficial (Balaña, 1990), l'obsessió del qual a cercar etimologies aràbigues a gairebé qualsevol formació toponímica l'invalida de cap a cap, malgrat els encerts formals que presenta i malgrat que, sens dubte, entre un gaval·dal de propostes peregrines (les «vagues paronímies» a què al·ludeix Coromines en un contundent passatge sobre els arabistes: vegeu OC, vol. vi, p. 330b13-18), impossibles de destriar, bé deu haver-hi algunes idees dignes d'incorporar-se com a hipòtesis raonables al fons comú de la toponomàstica catalana. Vegeu també el més ponderat judici que en féu Ter-rado (1994, p. 54, nota 2).

42. Aprofitem per afegir-hi la indicació en abreviatura (lletra inicial) que emprarem després, en llistes i taules, per referir-nos a cadascun d'aquests estrats (abreviatures que tanmateix es repetiran en el seu moment), així com, en sengles notes al peu, els comentaris i les referències bibliogràfiques mínimes sobre alguns d'ells.

- a) preindoeuropeu (P);⁴³
- b) preromà indoeuropeu (I);⁴⁴
- c) llatí (L);⁴⁵
- d) germànic (G);⁴⁶
- e) mossàrab (M);⁴⁷
- f) àrab (A);⁴⁸
- g) català (C).

43. Incloem sota el terme *preindoeuropeu* els estrats —avui ja considerats netament diferents— que almenys tenen en comú el fet de pertànyer a cultures de tipus *no indoeuropeu* (terme preferit per Villar, 2000, car posa en qüestió la cronologia dels assentaments d'aquestes cultures): pel que fa al nostre territori, fonamentalment l'encara molt desconegut estrat ibèric, d'una banda, i, de l'altra, el més transparent de tipus basc o bascoide, l'antiga extensió territorial del qual se sol circumscriure tanmateix a la zona pirinenca immediatament septentrional a la regió de Lleida, de manera que la seva influència sobre la nostra zona d'estudi resta oberta al dubte i de vegades, fins i tot, segons Coromines, a la recuperació d'aquell terme híbrid (iberobascoide) que hom semblava haver abandonat. Són de consulta obligada per a aquestes qüestions, encara, els articles i mapes de Coromines (esp. ETC, vol. 1, p. 67-231) i l'obra de Menéndez Pidal (1968), per bé que darrerament noves generacions d'especialistes estan duent a terme una important i molt interessant revisió del tema, de la qual esperem encara fruits definitius (vegeu Villar, 1995 i especialment Villar, 2000, i, del mateix autor, una crítica de conjunt sobre el tractament que Joan Coromines donava als substrats: Villar, 1999).

44. Vegeu les referències ja consignades en la nota anterior, afegint-hi ara Villar (1996) i una altra revisió crítica sobre Coromines: la de J. Untermann (1999). És una qüestió molt discutida la possible presència en el nostre territori (i, en tot cas, la seva distribució i el seu grau d'influència) de cultures preromanes de tipus indoeuropeu (no basc ni ibèric, doncs, si bé s'està introduint la idea que la indoeuropeïtzació dels ibers era superior al que fins ara crèiem: vegeu un cop més Villar, 2000), cosa que està plenament demostrada només en altres àrees (els celtes de la Gàl·lia i del nord-oest peninsular, per exemple) i, pel que fa a Catalunya, en petits illots dispersos (inclosos fins i tot els grecs de Roses o d'Empúries); Coromines, en canvi, mantenia que probablement hi havia hagut un cert establiment de pobles cèltics una mica arreu del nostre territori i, d'altra banda, una antiga invasió d'origen liguroalpí (els *urnenfelder* o *sorotaptes*), el denominador comú dels quals, en tot cas, és el seu caràcter no solament preromà, sinó indoeuropeu.

45. Vegeu ETC, vol. 1, p. 233-241, on, significativament, a l'hora de tractar els noms romans, Coromines es limita als derivats mitjançant el característic sufix *-anum/-anam* (i en tot cas les variants *-anicas*, *-acum* «i semblants»), cosa que resulta ben representativa de la dificultat inherent que presenta de determinar la filiació lingüística d'un nom propi actual d'arrel remotament llatina, ja que molt bé es pot donar el cas que com a tal nom no provingui pas de la llengua llatina (és a dir, en termes cronològics, del període històric romà o de l'immediatament següent), sinó que es tracti d'un cas ja pròpiament romànic (català, doncs, inclosa la nebulosa del protocatalà de vers el segle VIII), creat a partir de mots comuns romànics que, certament, al seu torn, deriven del llatí. Les sufixacions postantropòniques de la mena esmentada, en canvi, per la seva tipologia específica, sembla clar, com pocs altres casos, que sí que responen a aquesta època pròpiament llatina —romana—, de manera que hom pot actuar-hi sense tanta prevenció.

46. Vegeu *supra*, nota 10. Cal afegir en aquest punt, però, la mena de prevenció entre etimològica i cronològica que ja hem hagut de manifestar en la nota anterior a propòsit dels llatínisms toponímics, ja que pel que fa als germanismes es dona una situació similar, que cal tenir en compte per no caure en greus errors: si és cert, com s'ha demostrat (ja des d'Aebischer, 1928), que la majoria dels noms personals emprats a Catalunya durant l'alta edat mitjana (segles IX-XII) eren d'origen germànic, independentment de la filiació ètnica dels individus, i, d'altra banda, que la major part dels noms de lloc catalans d'origen germànic són de tipus antropotoponímic (ETC, vol. 1, p. 31-65), resulta —simplement encreuant tots dos fets— que molts dels antropotopònims catalans que en darrera instància etiquetem com a germànics poden haver estat creats no pas en època visigòtica ni directament a partir de la dominació franca, sinó simplement com a noms de lloc derivats secundàriament dels noms personals efectivament emprats per les comunitats catalanes de l'època, amb independència que aquests noms personals tinguin ètim gòtic, llatí, grec o hebraic. És per aquesta raó que no tots els antropotopònims de base germànica presents en el nostre corpus s'adscriuen al grup *germànic*, sinó que alguns entren dins el subgrup *català < germànic*, si és el cas que es coneix l'ús corrent de l'antropònim en qüestió, a la Catalunya medieval (RAC, Kremer, 1969-1972; Bagué, 1975; Moreu-Rey, 1991). Podem esmentar, com a exemples paradigmàtics d'aquest fenomen, el topònim segarrenc *Bertrans* o el noguerenc *Marcó*.

47. Vegeu *supra*, nota 11, on ja hem exposat que no és sense importants reserves, fruit de la crítica actual a què està sotmès per part de la comunitat científica, que emprem el terme *mossàrab* per referir-nos als parlars romànics precatalans que subsistiren parcialment, durant el domini àrab, com a continuïtat autòctona del llatí vulgar.

48. A banda de les corresponents llistes i dels mapes de Coromines (ETC, vol. 1, p. 265-279), cal tenir presents articles com els de Barceló (1995), sobre qüestions generals en relació amb l'estrat àrab, o Corriente (1999), que és una revisió crítica de l'aportació de Coromines a l'arabística, si bé amb escasses referències a l'aspecte toponímic.

A aquests estrats bàsics, cal afegir-hi ocasionalment els adstrats *occità* (O) i *espanyol* (E). Tanmateix l'amplitud del bloc corresponent a la llengua bàsica (el català, òbviament, que, com veurem, engloba més del setanta per cent dels topònims) aconsella subdividir aquest grup segons l'estrat de què provingui, no ja el topònim (que des d'aquest punt de vista, ben cert, és merament català), sinó el mot comú (o antropònim) sobre el qual s'ha format aqueix topònim, i així obtenim la subdivisió següent:

- a) català < preromà (Cp);⁴⁹
- b) català < llatí (Cl);
- c) català < germànic (Cg);
- d) català < àrab (Ca).

I encara, en algun cas, català < occità (Co) o català < francès (Cf), i fins català (C) a seques (escadussers casos de mots que es poden considerar creats directament en aquesta llengua, per exemple a partir d'onomatopeies o encreuaments). No cal dir que, com veurem, el grup majoritari és en general el català i, dins d'aquest, el català < llatí. Tanmateix l'interès principal d'almenys un dels capítols de les conclusions (l'aspecte historicolingüístic) se centrarà, per raons òbvies, en els topònims precatans, és a dir, els pertanyents a aquells sis primers estrats.

Tipologia semàntica (tasca 21)

Després de la classificació per estrats historicolingüístics, l'altra gran operació de la part sintètica del llibre (i, per tant, una altra labor bàsica de sistematització al llarg de la part analítica, en cadascuna de les fitxes monogràfiques) se centra en l'aspecte semàntic dels topònims. Es tracta, en definitiva, d'esbrinar —quan no és ja evident— la mena de significació que cada nom de lloc tenia a l'origen, és a dir, allò que el motivà: ens situem, doncs, en un terreny intermedi entre l'etimologia i l'etiologia, que ha de permetre reagrupar topònims semànticament afins, a desgrat de la seva diversitat lingüística.⁵⁰ Com en el cas de l'apartat anterior, aprofitem per adjuntar-hi l'abreviatura emprada en llistes i taules. Hom notarà, d'entrada, que hi ha una més gran diversitat semàntica que lingüística, ja que són vint els grups o tipus diferents que hem establert:⁵¹

- a) orotoponímia (O);
- b) qualitat del terreny (QT);
- c) hidrotoponímia (Hi);
- d) fitotoponímia (F);
- e) zootoponímia (Z);
- f) hagiotoponímia (Ha);
- g) antropotoponímia (An);

49. Un exemple típic d'aquest fenomen són els derivats o compostos de l'antic mot *quer* 'roca, penyal', el qual, malgrat provenir d'un substrat prellatí (DCVB i DECat s. v., etc.), tingué vigència en català medieval, de manera que, emprant en aquest cas mots de Jordi Bolòs, «no podem pas considerar [...], com ha estat fet alguna vegada, com a preromans topònims com *Queralls*, ja que tant el mot *quer* com l'adjectiu *alb*, a l'edat mitjana, eren paraules usals i vives en el llenguatge de l'època» (Bolòs, 1995, p. 796).

50. Per exemple, en el grup dels antropotopònims inclourem tots els noms de lloc derivats de noms de persona, independentment de si es tracta de noms de tipus llatí, germànic, àrab, preromà o pròpiament català.

51. És clar tanmateix que són molts i diversos entre si els criteris que es poden aplicar a l'hora d'establir aquestes divisions, i que, per tant, podrien ser menys (o més) els tipus de referència. Vegeu altres propostes de classificació a Terrado (1999, p. 83-85), inclosa una de pròpia en catorze grups o un extracte de la de García Arias (1995, p. 61-62). Però, com bé diu el mateix Terrado: «en definitiva, será cada investigador quien encuentre la clasificación que mejor se adapte a sus necesidades» (1999, p. 85).

- h) activitat humana (AH);⁵²
- i) arquitectura civil (AC);
- j) arquitectura militar (AM);
- k) arquitectura religiosa (AR);
- l) elements arquitectònics (EA);
- m) situació geogràfica (SG);
- n) situació jurídica (SJ);
- o) referència històrica (RH);
- p) valoració afectiva (VA);
- q) diminutius toponímics (DT);
- r) gentilicis (Ge);
- s) topònims reduplicats (TR).

I encara un darrer i inevitable (però mínim) grup de noms de semàntica desconeguda (SD). Com es veurà en el moment de les conclusions, és evident que no tots aquests tipus tenen un nombre significatiu de topònims adscrits; tanmateix hem preferit mantenir una tal divisió per tal de posar en relleu justament les tendències dominants, des d'aquesta perspectiva semàntica, dins de la toponímia de les nostres comarques.

Anàlisi morfològica i tipologia morfolèxica (tasca 22)

Es tracta de desglossar en cada nom els elements morfològics que el componen: el lexema (o dos o més lexemes, en el cas dels compostos de qualsevol tipus) i els afixos (per norma general sufixos, un o diversos), així com la categoria gramatical del(s) primer(s). L'objectiu d'aquest procés és determinar el predomini d'uns determinats tipus lèxics i descobrir la possible regularitat en l'ús, per exemple, de determinades estratègies de composició o de derivació (sèries sufixals, etc.).⁵³

Però, a banda dels nombrosos tipus de topònims d'origen compost o derivat, és també molt freqüent, lògicament, el tipus lèxic més senzill, que indiquem amb el terme *simple* (i no res més si es tracta d'un substantiu, que és de molt el més freqüent, però afegint-hi entre parèntesi la categoria d'aquest lexema simple, si és una altra); es tracta, no cal dir-ho, dels topònims que no són compostos ni presenten cap mena d'afixació, sinó que estan formats directament per un sol element morfològic (naturalment un lexema, com hem dit). Ara bé, cal deixar constància que, al costat dels casos indiscutiblement simples (on sovint es reconeixen encara, si són en català o en una altra llengua coneguda, els mots de lexema únic que els han generat), com per exemple *la Força* o *els Arcs*, hem marcat també com a *simples* força altres casos (sempre precatalans i sovint prellatins) en què una anàlisi etimològica aprofundida posa en relleu que, en origen, hi hagué algun tipus de composició o d'afixació (vegeu, per exemple, *Segre*, *Gàver*, etc.), si bé aquesta ja no s'hi reconeix i, sobretot, aquests diferents morfemes ja no actuen com a tals (es tracta, per exemple, d'antics sufixos que ja no formen part del

52. Aquest grup ampli (AH) engloba, per exemple, activitats relacionades amb l'agricultura, la ramaderia, la indústria, el comerç, les relacions socials, etc.

53. Per exemple, un topònim òbviament derivat com *Figuerola* s'analitza desgranant l'arrel lèxica *fig(a)* i els dos sufixos successius *-era* i *-ola*, en un esquema com el següent: [[[fig]er]ola], que permet classificar aquest cas entre els formats en darrera instància mitjançant el sufix *-ol* (car tendim a reunir les formes de sufix, en classificar-les, a una única variant flexiva). Semblantment, un cas evidentment compost com *Puigverd* s'analitza de la forma següent: [[puig][verd]], i és clar, doncs, que se l'ha de classificar entre els compostos del tipus N+Adj.

repertori morfològic català —ni tan sols d'un hipotètic subrepertori onomàstic—, sinó que en tot cas ho feien del repertori precatalà corresponent), de manera que bé podem considerar que noms com els indicats (o *Lleida*, sense anar més lluny) pervingueren a la toponímia catalana prèviament fixats com a tals, fins al punt que els podem assimilar als veritablement simples.

Llistes (tasca 23)

Seguint, en una seqüència purament lògica, les directrius del mètode previst, les dades fonamentals de cada fitxa monogràfica (part analítica) es reuneixen, en acabat, en unes llistes generals en les quals es resumeix, d'una forma ja sistemàtica, la tipologia a què pertany cadascun dels topònims d'acord amb els criteris prèviament establerts (estrats, grup semàntic, etc.), així com la resta d'informacions bàsiques que poden ser rellevants a l'hora d'utilitzar, encreuant-les, aquestes dades (comarca, municipi, aparició o no en l'OC...). D'aquest procés en resulta una important *Llista general de topònims* (reproduïda a l'encapçalament de la part sintètica d'aquest treball) en què apareixen, ordenats alfabèticament, els 2.294 casos del nostre corpus, amb un format de vuit columnes que corresponen, respectivament, a les informacions següents:

- a) número (segons l'ordre alfabètic, i coincidint amb el de la fitxa en qüestió);
- b) topònim (ordenat alfabèticament segons el nucli toponímic tractat);⁵⁴
- c) municipi a què pertany actualment;⁵⁵
- d) comarca oficial a què està adscrit (abreviatura);⁵⁶
- e) aparició en l'OC;⁵⁷

54. Ens referim als pocs casos, ja comentats, en què un topònim compost mereix dues fitxes (per exemple, *Sant Pere dels Arquells* dins la lletra A com a element arquitectònic i dins la S com a hagiòtopònim). D'altra banda, en aquells casos —també poc nombrosos, però de vegades significatius— en què existeix una variant formal del topònim prou important per haver-la consignada a l'encapçalament de la fitxa, aquesta variant secundària no es veu pas reflectida en la llista que comentem, sinó que hi apareix tan sols la forma principal del topònim.

55. Contràriament al que hem volgut fer en el cas de les comarques (on cada topònim s'adscriu a una comarca, als efectes estadístics, encara que en realitat pertanyi a dues o més), en el dels municipis sí que hem deixat uns quants topònims sense adscripció concreta, per alguna de les tres causes següents: perquè es tracta d'un corònim d'entitat superior a la municipal (per exemple *Segarra*), perquè es tracta d'un curs d'aigua d'una trajectòria tal que passa significativament per dos o més termes municipals (per exemple *Sió*) o perquè es tracta d'un topònim pretèrit, avui desaparegut, i de localització incerta quant a límits locals (per exemple *Anglarill*). En aquests casos, en la columna destinada a *municipi* hi consignem, respectivament, (*corònim*), (*curs d'aigua*) o bé (*desaparegut*). Cal fer constar, d'altra banda, que en aquesta columna (com en els mapes 3-8) hem utilitzat una forma reduïda per a determinats noms de municipis massa complexos, sempre que una tal simplificació no comportés perill de confusió (hem tingut cura a mantenir la distinció entre *Granyena de Segarra* i *Granyena de les Garrigues*, o entre els dos *Montoliu*, els dos *Sant Guim*, els diversos *Vilanova*, etc.); així, ens hem permès simplificar *Cervià de les Garrigues* en *Cervià*, *Sarroca de Lleida* en *Sarroca*, *Gimenells i el Pla de la Font* en *Gimenells*, etc., ja que la inexistència d'homònims dins del nostre marc territorial fa innecessàries les distincions. A més, hem preferit emprar el nom de *Sant Martí de Maldà* en lloc de l'artificios *Sant Martí de Riucorb*.

56. Hem de dir que és a contracor, però per raons pràctiques, que utilitzem la delimitació oficial avui vigent per a les demarcacions anomenades *comarques*, per bé que, com hem demostrat en manta ocasió (vegeu Turull, 1991), considerem que el seu grau d'arbitrarietat és elevat, i entra en contradicció tant amb la geografia física com amb el sentiment popular tradicional d'aquestes contrades. Això no obstant, davant la necessitat metodològica de dividir el nostre marc territorial en diverses zones —i gairebé obligats pel fet que és aquesta la compartimentació emprada en diverses de les nostres fonts d'informació—, hem optat finalment per admetre-la, tot basant-hi els càlculs pertinents i fins realitzant-hi mapes en el moment de les conclusions.

57. En principi limitant-nos a consignar-hi *Sí* o *No*, segons si efectivament el topònim en qüestió apareix (i és tractat) en aquesta obra. Tanmateix hi pot haver dues variants més: (*Sí*) quan el topònim figura normalment en l'OC, però —per les raons que en tot cas s'expliquen a la fitxa corresponent— no seguim la llició etimològica proposada o preferida per Coromines,

- f) tipus semàntic (mitjançant l'abreviatura abans indicada);
- g) tipus historicolingüístic, o estrat (també mitjançant la corresponent abreviatura);⁵⁸
- h) composició morfològica resumida.⁵⁹

Altres llistes, derivant sempre de la llista general, han estat emprades principalment en les conclusions, en forma de *quadres*, per tal de concretar —per exemple— el conjunt de noms pertanyents a un determinat tipus semàntic, historicolingüístic o morfolèxic.

Taules (tasca 24)

La següent operació metodològica, després d'establir la llista general (i les subllistes que en deriven) a partir de les dades analitzades i posades en relleu en les fitxes monogràfiques, és la confecció de les taules en què es resumeixen, agrupades per ítems i convenientment encreuades, aquestes informacions bàsiques.⁶⁰ Aquest és el darrer pas abans de la redacció de les conclusions, que lògicament en beuen i dins de les quals, per tant, es remetrà contínuament a aquestes taules, de manera que serà convenient tenir-les a mà —a punt— al llarg de la seva lectura.

En concret són vint les taules que hem elaborat, i d'entrada podem establir entre elles dos grans blocs, els quals, al seu torn, es poden subdividir segons afinitats temàtiques en diferents grups, de la manera següent:

a) Bloc A: Taules de dades generals:

— Taula 1: Distribució de topònims per comarques, amb dades proporcionals (ja inserida abans en la present introducció).

— Taules 2-7: Dades generals per comarques, amb desglossament municipal (es troben més endavant, també encara dins aquesta part introductòria).

b) Bloc B: Taules de dades específiques:

— Taules 8-10: Tipologia historicolingüística (dades generals per comarques, percentatges horitzontals i percentatges verticals).

— Taules 11-12: Percentatges interns en els blocs de topònims catalans i precatalans.

— Taules 13-15: Tipologia semàntica (dades generals per comarques, percentatges horitzontals i percentatges verticals).

— Taula 16: Encreuament dels tipus historicolingüístics i semàntics.

— Taula 17: Tipologia morfolègica (dades generals i comarcals).

— Taules 18-20: Aparició de topònims en l'OC (dades comarcals i per tipus rellevants).

sinó que ens acollim a una altra hipòtesi; i (*No*) quan, de fet, aquell topònim no apareix explícitament en l'OC, però d'alguna manera se'l suposa o sobreentén (mitjançant remissió a una altra obra, o dins d'un paràgraf dedicat a genèrics on se n'excusa el detall cas per cas), o bé quan apareix només de passada en algun punt de l'OC, però sense que l'autor digui res a propòsit de la seva etimologia.

58. En aquest cas, com en el de la columna anterior (tipologia semàntica), s'entén que classifiquem cada topònim tan sols dins d'un grup, de manera que, en cas que n'existeixin hipòtesis divergents, hem hagut d'optar per una de sola a l'hora de la sistematització.

59. No reproduïm en cada cas l'anàlisi morfològica efectuada al capdavall de la corresponent fitxa, sinó que ens limitem a consignar el tipus morfolèxic a què pertany, és a dir, si és simple, o bé el tipus de compost (Adj+N, N+Adj, N+N, etc.) o de derivat a què s'adscriu (especificant-ne el darrer sufix, tanmateix sense variants flexives).

60. Aquestes taules han estat creades mitjançant l'anomenat mòdul avançat de taules dinàmiques del programa Excel. Hem d'agrair en aquest punt la col·laboració de Maria Giné.

Percentatges (tasca 25)

Cal advertir un cop més que els que obtindrem mitjançant el nostre mètode seran, per definició, percentatges provisionals, derivats inevitablement del caràcter no definitiu —tot i que creiem que ja prou ampli— del corpus, i és clar, per tant, que una variació (una compleció) d'aquest modificarà en poc o en molt aquestes dades, així com les poden modificar també possibles canvis en les hipòtesis etimològiques ara admeses o en les anàlisis lingüístiques efectuades.

Mapes (tasca 30)

Finalment, un cop obtingudes llistes i taules on es resumeixen les dades fonamentals del nostre treball (part sintètica), i de fet en paral·lel amb la redacció de les conclusions finals, hem cregut convenient elaborar encara una darrera eina, en aquest cas de tipus cartogràfic.⁶¹ Semblantment amb el que hem fet abans amb les taules, podem dividir d'entrada els nostres setze mapes en dos blocs ben distints, que corresponen respectivament a la introducció i a les conclusions de l'estudi:

- a) Bloc A: Mapes de situació general (introducció):
 - Mapa 1: Les terres de Ponent dins del Principat de Catalunya (comarques).
 - Mapa 2: Les comarques de Ponent en l'actualitat.
 - Mapes 3-8: Detall per municipis de cadascuna de les comarques.
- b) Bloc B: Mapes de contingut toponímic (part sintètica):
 - Mapa 9: Possibles topònims preindoeuropeus (xifres absolutes per municipis).
 - Mapa 10: Possibles topònims preromans de tipus indoeuropeu (xifres absolutes per municipis).
 - Mapa 11: Percentatges comarcals de topònims llatins.
 - Mapa 12: Percentatges comarcals de topònims aràbics.
 - Mapa 13: Percentatges comarcals d'hagiotopònims
 - Mapa 14: Percentatges comarcals de fitotopònims.
 - Mapa 15: Topònims germànics (xifres absolutes per municipis).
 - Mapa 16: Possibles topònims mossàrabs (xifres absolutes per municipis).

Regularitzacions formals (tasca 31)

Abans de donar la versió actual de l'estudi per acabada, ha calgut encara dur a terme una tasca de revisió formal, en la qual, a banda de l'habitual i inevitable correcció de detalls de tota mena, hem volgut acabar de regularitzar algunes qüestions formals i també d'estil, en part pròpies de l'àmbit de la toponímia. Entre les múltiples intervencions fetes en aquest sentit, i evitant així mateix de reiterar qüestions que ja han estat exposades en apartats anteriors (sistemes de citacions bibliogràfiques general i abreujat, etc.), n'hem seleccionat tres de prou representatives que exposarem tot seguit, com a cloenda d'aquest capítol metodològic de la introducció: els criteris de grafia dels topònims, el tractament de l'anomenat article toponímic i el sistema de citació i remissió propi de determinades obres lexicogràfiques.

61. Els mapes, tots d'elaboració pròpia, han estat confeccionats amb l'ajut del programa específic MapViewer, versió 3.03, i més concretament amb els mòduls de Mapmaker preparats amb les bases de dades comarcals i municipals del Principat de Catalunya. Hem d'agrair a Jordi Satorra que ens facilités aquestes eines i ens n'introduís en el maneig, així com a Maria Giné el seu ajut a l'hora de realitzar els mapes que finalment hem elaborat.

Grafia dels topònims. Atès que no sempre és clara ni comunament acceptada la forma gràfica amb què es fa ús d'un topònim, i que no pas tots els casos estan normativitzats, no és estrany que ens trobem amb dilemes a l'hora d'escriure determinats noms de lloc.⁶² En algunes ocasions això es deu a l'existència real de dues o més variants, ja sigui emprades indistintament, ja sigui, més sovint, emprades en èpoques o en registres diferents i fins a cert punt complementaris. Si és així, optem per utilitzar la forma actual i, sempre que això estigui establert, l'oficial. En alguns pocs casos la dualitat és tan ferma que consignem les dues formes a l'encapçalament, tot i que només una (la que considerem, malgrat tot, principal) constarà a les taules de la part sintètica del llibre; en altres casos, tampoc no gaire nombrosos, ens ha estat més útil el sistema de remissió a altres fitxes en el corresponent ordre alfabètic de la part analítica. Quan som nosaltres que hem hagut de decidir una forma gràfica (per absència o manifesta incoherència de la forma oficial), hem procurat guiar-nos pel doble respecte a l'etimologia (segura o probable) i, si hi és, a la tradició escrita. Així mateix, hem vetllat que la sola etimologia no deformés grafies ja establertes i consolidades (malgrat la seva incoherència etimològica), com és el cas de *Tarrés* i no *Terrers* o *Golmés* i no *Golmers*, com escauria; és clar, però, que en l'àmbit de la toponímia menor hem pogut actuar sense el pes d'aquesta prevenció.

L'article dels topònims. L'anomenat article toponímic (el de *les Avellanes*, *la Cardosa*, *el Canós*, *els Vilars*, etc.) ha representat, sorprenentment, un dels principals problemes (o, en tot cas, un dels més difícils de resoldre, atesa l'absoluta manca d'acord) de la toponímia catalana del segle xx.⁶³ Formulat succintament, hom ha considerat que aquesta partícula forma part dels topònims mateixos (com els antics substantius o adjectius que en són el nucli) i que, per tant, s'hauria d'escriure, en tant que inici de nom propi, amb majúscula inicial (tal com es fa en altres llengües), i aquest és el criteri i també la pràctica dels principals especialistes en la matèria, el més combatiu dels quals, en aquest punt, ha estat sens dubte Enric Moreu-Rey. Pel que fa a Joan Coromines, els seus usos són manifestament irregulars i fins incoherents, però sembla que es decanta per aquesta mateixa postura. Tanmateix la institució que deté l'autoritat lingüística pel que fa a la nostra llengua, l'IEC, manté inclosa en la normativa oficial la prescripció d'escriure en minúscula aquests articles i de fer-hi els enllaços i contraccions corresponents (*al*, *del*, etc.), cosa que lògicament segueixen almenys totes les institucions oficials (inclòs per exemple l'ICC) i la immensa majoria d'editorials i mitjans de comunicació, de manera que ens trobem en una situació paradoxal, en què la majoria d'usuaris (i, del seu costat, la normativa oficial) segueix un ús contrari a la dels principals especialistes en la matèria, tot i que val a dir que durant la darrera dècada la polèmica sembla haver disminuït molt de to, fins al

62. No podem ésser exhaustius en la menció de totes les referències relacionades amb aquest tema, present ja en els primers documents que l'IEC elaborà sobre toponímia i onomàstica (vegeu Fabra i Bofill, 1922) o en articles dels anys 1930 deguts al geògraf Pau Vila (Vila, 1977, p. 298-324), de manera que ens limitarem a esmentar alguns capítols d'obres bàsiques i alguns articles recents on es planteja ben adequadament la qüestió: podem destacar, per exemple, Moll i Tort (1985, p. 45-103), Tort (1988; 1995a), Rosselló (1995) o Rabella (2000), sense oblidar, naturalment, els acords sobre toponímia recollits a Secció Filològica, 1996, p. 153-169.

63. Vegeu el capítol que hi dediquen Moll i Tort (1985, p. 55-59), o la nota que, en forma de *pròleg* a aqueix mateix volum, signa la Secció Filològica de l'IEC, on s'hi al·ludeix com «la discutida, i alhora complicada qüestió de l'article» (Moll i Tort, 1985, p. 16). També té força interès resseguir la polèmica generada vers el 1984 amb la intervenció principal d'especialistes mallorquins (però amb els arguments de Moreu-Rey de fons: vegeu un breu però contundent paràgraf de Moreu-Rey, 1982, p. 176), ja que no s'hi tractava només la qüestió de l'article literari *versus* l'article anomenat *salat*, sinó que apareixia entremig, connectat, el dilema de la majúscula o la minúscula inicial (vegeu Corbera, 1984 i Aguiló, 1984).

punt gairebé d'evaporar-se.⁶⁴ Sigui com sigui, i en contra (volem fer-ho constar, si més no) de les nostres pròpies conviccions (i de l'ús que seguirem en obres anteriors, especialment a TS),⁶⁵ hem optat ara per ser respectuosos amb la normativa vigent, tal com ja s'ha pogut observar a l'inici d'aquest mateix paràgraf.

Abreviacions especials. Entre les referències abreujades a què hem fet al·lusió en el seu moment (vegeu *supra*), n'hi ha unes poques de tipus lexicogràfic especialment importants —car són molt freqüents— per a les quals, per raons d'ordre pràctic, se sol emprar un sistema de citació ràpida diferenciat de la resta, prescindint fins i tot de la indicació de volum i pàgina; és el cas que, quan a propòsit d'un nom de lloc (sobretot en una fitxa monogràfica), s'indica «GEC» o «DCVB» a seques, s'entén automàticament que es tracta de l'article en què aqueix topònim té entrada pròpia (és a dir, com si hi especifiquéssim «s. v.» cosa que en altres casos s'esdevé més explícitament), i no ha de costar gens, doncs, de situar l'article en qüestió dins de l'ordre alfabètic estricte d'aquestes obres lexicogràfiques.

Però no és pas això el que s'esdevé en les obres lexicogràfiques de Joan Coromines (el DECat i en particular l'OC, obra a què es fa al·lusió continuada tot al llarg del llibre), sinó que en cada cas se n'indica el volum i la pàgina, a més de la columna (*a/b*) i la línia o línies en què es troba la referència, segons és costum (per exemple: DECat, vol. II, p. 987a56-60; OC, vol. III, p. 123b44-55),⁶⁶ ja que certament l'obra d'aquest autor, reblerta d'informacions de detall, no se sol pas caracteritzar per la facilitat en la localització de les dades ni per l'estricta successió alfabètica dels articles.

1.3. LA ZONA D'ESTUDI

Ha estat dit ja que aquest estudi se centra exclusivament en les terres de Ponent. En els següents apartats bé caldrà, però, precisar l'abast geogràfic d'aquest marc de referència, així com la justificació social i històrica d'una tal tria. Necessàriament, però, els diferents aspectes inclosos en aquest darrer apartat de la introducció —significativament paral·lels a les tres dimensions fonamentals de la toponímia: geografia, història i llengua— hauran de ser tractats molt succintament, ja que és evident que, pel seu propi abast, cadascun d'ells podria ocupar, no un apartat d'un capítol ni un capítol sencer, sinó tot un treball o un estudi de proporcions similars. Ens limitarem, per tant, a oferir les dades bàsiques sobre aquests tres aspectes, tot remetent com a ampliació a una mínima bibliografia bàsica sobre cadascun.

64. Actituds com la del sempre ponderat i generalment respectat Ramon Amigó hi han fet molt, en aquesta atenuació del conflicte (el qual sembla tanmateix latent, com es posa de manifest en molta ocasió amb motiu de discussions en col·loquis o congressos d'onomàstica).

65. Vegeu l'argumentació que en donàvem a TS, p. 23-24. Val a dir que, tanmateix, en l'ordenació alfabètica dels topònims ja llavors prescindíem de l'article, per mor de no sobrecarregar les llistes a l'alçada de les lletres E i L.

66. Convé assenyalar que, en les fitxes monogràfiques —atesa la seva estructura preestablerta—, es desglossa en dos la referència de les dades procedents de l'OC: les de tipus geogràfic, històric, documental, etc., es troben sota l'encapçalament (junt amb les altres referències bibliogràfiques i cartogràfiques bàsiques), mentre que la de les lliçons etimològiques es troba en un apartat propi, al centre de la fitxa, malgrat que això impliqui descompartir les informacions sobre un mateix cas o, dit d'una altra manera, trencar la no sempre evident unitat dels articles d'aquesta obra. A més, cal advertir que, per raons estètiques i d'espai, evitem sistemàticament reproduir les indicacions de volum, pàgina i línia en el cas particular de les citacions de documents antics a través de les mencions que s'hi fa en el mateix OC, sempre que es tracti de dades incloses dins de l'article o el subarticle corresponent, les dades del qual, com acabem d'indicar, ja es troben a l'encapçalament de la fitxa.

1.3.1. *El marc geogràfic: les terres de Ponent*

Havent de prendre una opció territorial determinada, vam optar aviat per les anomenades *terres de Ponent* o *regió de Lleida*, per raons evidents, tant de lligam personal i laboral com de precedents en determinats estudis sobre la matèria: d'una banda, nosaltres mateixos ens havíem ja aproximat a aspectes parcials de la toponímia de parts d'aquest territori;⁶⁷ però, d'altra banda —i això fou determinant—, no existia cap estudi de conjunt (ni, de fet, cap de parcial d'unes certes dimensions) que s'hagués proposat obtenir una visió de conjunt de la toponímia d'aquestes terres.

Una opció, però, comporta sempre una o diverses exclusions complementàries, i així, doncs, entre les diferents accepcions que pot prendre el terme mateix de *Ponent*,⁶⁸ hem decidit circumscriure l'estudi a la regió de Lleida *stricto sensu*, és a dir, a les comarques següents, en la seva dimensió oficial actual:

- a) Garrigues.
- b) Noguera.
- c) Pla d'Urgell.
- d) Segarra.
- e) Segrià.
- f) Urgell.

Queden excloses del nostre marc territorial, doncs, malgrat haver-se pogut incloure de vegades dins del concepte de *Ponent*, les zones següents:

a) Tota l'àrea pirinenca i prepirinenca que es troba al nord del Montsec, que constitueix evidentment un àmbit propi, malgrat la seva adscripció provincial a Lleida.⁶⁹

b) L'anomenada Franja de Ponent, és a dir, les comarques catalanoparlants de l'extrem oriental d'Aragó, malgrat la seva vinculació social, econòmica i de tot tipus amb les terres de Ponent i sobretot amb la ciutat de Lleida.⁷⁰

c) Les comarques veïnes per llevant i migdia de les nostres, que tanmateix se sol considerar que pertanyen ja a altres àmbits regionals (ens referim al Solsonès, l'Anoia, la Conca de Barberà, el Prio-

67. Vegeu Turull, 1985, 1987, 1991, 1993, etc., si bé algun d'aquests estudis es pot considerar avui completament superat i algun altre és temàticament molt parcial i fins allunyat de la matèria que ara ens ocupa (Turull, 1993, per exemple, versa sobre toponímia urbana, tema que, com ja ha estat apuntat, queda generalment exclòs del present estudi). D'altra banda, també hem publicat alguna cosa sobre qüestions territorials no toponímiques, com ara, entre altres que no vénen al cas, dialectologia lleidatana: vegeu Turull (1990).

68. Terme posat en circulació i divulgat especialment a partir de l'obra de Josep Vallverdú (1970), *Proses de Ponent*, llibre emblemàtic, de caire literari (assagístic), que junt amb el més metòdic (però també essencialment assagístic) *Lleida, problema i realitat* (Lladonosa et al., 1967) —l'un i l'altre reeditats modernament, per cert—, van contribuir en gran mesura al desvetllament de la consciència col·lectiva —històrica, social i nacional— de la societat lleidatana i de la ponentina en general. D'alguna forma en ve a ésser una actualització una altra obra col·lectiva de trenta anys després, *Lleida, l'extrema* (Pueyo et al., 1996), en la qual, implícitament, es confirma un cert nivell de cohesió socioterritorial entorn d'una ciutat, Lleida, d'importància creixent al llarg del segle.

69. Cosa que es fa especialment evident, entre altres, en l'àmbit de la toponímia, en la qual —com ja hem comentat— hi són extraordinàriament abundosos els topònims preromans de tipus basc i, en canvi, pràcticament inexistents els arabismes, per raons històriques (vegeu ETC, vol. 1; Menéndez Pidal, 1968, etc., amb referències ja indicades *supra*: vegeu les notes 5-12 i 43-48). Hem preparat l'*Inventari toponímic de les Valls d'Àneu*, els materials del qual es recolliren des del 1996 mitjançant un conveni de col·laboració entre el Consell Cultural de les Valls d'Àneu i el Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida, i que confirma plenament una tal distribució entre tipus de topònims històrics.

70. Renunciem a donar aquí una bibliografia completa sobre aquest territori veí, que, essent com és un dels constitutius dels Països Catalans, podria i hauria de ser naturalment amplíssima i abastar aspectes històrics, lingüístics, territorials, folklòrics, literaris, etc. Una sola dada ens permetem donar, atès el caràcter sociològic i el rigor i l'interès d'un estudi recent: Espluga i Capdevila (1995).

MAPA 1. Les terres de Ponent dins del Principat de Catalunya.

MAPA 2. Les comarques de Ponent (2001).

rat i la Ribera d'Ebre), a desgrat de les seves relacions amb la regió de Ponent i del fet que, en algun cas, part d'aquestes demarcacions té una continuïtat territorial i d'identitat amb alguna de les nostres comarques.⁷¹

Els mapes 1 i 2, respectivament, il·lustren la situació de les terres de Ponent (les nostres sis comarques) dins el conjunt del Principat de Catalunya, i els límits entre aquestes demarcacions d'acord amb llur delimitació oficial actual.

Es pot afirmar, des d'una perspectiva global, que les comarques de Ponent presenten un grau suficient alhora d'unitat i de diversitat: si la unitat (sempre relativa) era necessària per justificar la tria d'aquest marc per a un treball com el present, la diversitat (també relativa, fet i fet) és allò que li dona un major interès, ja que, al capdavant, en les conclusions es tractarà d'esbrinar fins a quin punt zones diferents d'aquest territori es comporten diferenciadament quant a llur tipologia toponímica.

La unitat de què parlem entre les comarques ponentines ve donada almenys per tres punts:

a) Una certa convergència geogràfica, que es posa de manifest principalment en l'estructura fluvial, amb la vall del Segre com a eix, a partir d'una sèrie d'afluents menors que connecten les comarques més orientals —la Segarra, l'Urgell, les Garrigues— amb la vall del Segre estricta (Ponts, Artesa, Balaguer, Lleida, Baix Segre) tot solcant la gran plana urgellenca central o bé les àrees transicionals de l'Urgell Mitjà i les Garrigues Baixes: es tracta, de nord a sud, dels rius Bragós (o Llobregós), Sió, Corb (amb l'Ondara), Femosa i Set, per esmentar només els principals; per la banda nord, són significatius, dins del nostre marc geogràfic (sempre afectant la comarca de la Noguera i, doncs, deixant de banda ara els grans afluents procedents de la regió pirinenca: la Noguera Pallaresa, la Noguera Ribagorçana i el Cinca), principalment el Rialb, el Boix i el Farfanya. D'altra banda, algunes serralades extremes clouen aquest territori per tres bandes (excepte per l'oest, obert a la vall de l'Ebre): destaquen, al nord, el Montsec i, al sud, la serra de la Llena, però es podrien esmentar també els altiplans segarrencs, que tanquen la part de llevant (sempre dins el marc de la Depressió Central, però), la serra del Tallat (divisòria clara entre l'Urgell i la Conca de Barberà), la de Vilobí o, al nord-est, la de Comiols, entre altres. En definitiva, existeix una configuració veritablement regional, amb un eix, diverses artèries i uns límits perifèrics prou definits.⁷²

b) Una relativa unitat social o antropològica, que es manifesta en una certa consciència col·lectiva (es tracta justament d'allò que anomenem *Ponent* de Vallverdú ençà), però també en realitats econòmiques, com ara el fet de gravitar comercialment entorn de la ciutat de Lleida (amb subcentres alternatius entre els quals destaquen Tàrraga, Mollerussa i Balaguer —i noteu que les quatre poblacions formen un triangle que és el veritable centre actiu de la regió—; és cert, d'altra banda, que aquesta unitat tant o més simbòlica que real ha estat fomentada modernament a través dels mecanismes politicoadministratius (ningú no dubta que gairebé dos segles de capitalitat provincial pesen molt) i també dels culturals (la difusió d'uns determinats mitjans de comunicació intercomarcals,

71. És el cas, singularment, de les subcomarques conegudes com a Alta Segarra (amb centre a Calaf) i Baixa Segarra (Santa Coloma de Queralt), les quals pertanyen oficialment, però, a les demarcacions de l'Anoia i la Conca de Barberà, respectivament —i, no pas per casualitat (car és obvi que les comarques oficials s'han adequat als límits provincials imposats), a les províncies de Barcelona i Tarragona, en lloc de la de Lleida a què pertany la petita *Segarra* que els mapes d'avui ens ofereixen. Sobre aquesta qüestió, vegeu ILS (quadern monogràfic que és ja un clàssic del tema), i també Tort (1986a i 1986b) o el subcapítol que nosaltres mateixos hi dedicarem a TS, p. 26-34.

72. Serà més que suficient remetre als capítols descriptius de l'encara vigent volum primer de la *Geografia de Catalunya* d'Aedos (Solé i Sabarís *et al.*, 1958), si bé es troben també descripcions d'aquest tipus en multitud d'obres, entre les quals, sense sortir d'aquelles que hem emprat per a altres tasques del treball, la GGCC o CR. Pel que fa a l'extrem occidental o nord-occidental, vegeu Tort, 1988, p. 241-327.

per exemple, o la restauració dels estudis universitaris). En suma, avui es podria afirmar que la majoria dels habitants d'aquesta regió *s'identifiquen* amb la pertinença a aquest àmbit, li donin el nom que li donin.⁷³

c) Una també relativa unitat lingüística —en bona part potser derivada dels punts anteriors—, a la qual ens referirem amb major detall més endavant (vegeu l'apartat 1.3.3), que es manifesta en la definició d'un dialecte, el nord-occidental i, sobretot, d'un subdialecte, el lleidatà, que ocupa la major part del territori, i que en tot cas contrasta amb els dialectes de tipus oriental central que es troben a l'est i al sud-est, de tipus ribagorçà a l'oest i de tipus tortosí, amb matisos, al sud.

Es pot postular, doncs, que hi ha una certa unitat, suficient, entre el conjunt d'aquestes terres, per damunt de la seva diversitat comarcal. I tanmateix aquesta diversitat es manifesta també, amb una força sovint no gaire menor, no solament entre aquestes comarques tal com ens vénen definides, sinó entre zones diferenciades tot just a partir dels mateixos tres aspectes, als quals en aquest cas convindria afegir-n'hi un de quart especialment significatiu: l'històric. Vegem-ho:

a) Pel que fa a la geografia, podem destacar la notòria diferència existent entre les zones montuoses i elevades de la perifèria (el Montsec, la Segarra, les Garrigues...) i les grans planes centrals, que són sobretot dues: el pla d'Urgell (que òbviament va més enllà de la comarca estricta que n'empra el nom: com a mínim entre Tàrraga, Balaguer i les Borges Blanques) i, a ponent, immediat a la vall del Segre, l'anomenat pla de Lleida (que tampoc no coincideix pas amb el Segrià). Aquesta diferència s'ha vist aprofundida modernament pel factor hidrològic, ja que mentre les planes centrals i la vall del Segre tenen importants sistemes de regatge, les zones esmentades en primer lloc —entre altres— es caracteritzen per la seva sequedat, cosa que, no cal dir-ho, condiciona l'agricultura i, de retruc, tota l'activitat humana.

b) Pel que fa als factors sociològics i simbòlics, ja hem apuntat que hi ha un veritable triangle dinàmic al cor del territori (Tàrraga, Mollerussa, Balaguer, Lleida; amb un pes especial d'aquesta darrera ciutat, que sobrepassa en més de cent mil habitants les altres) i que aquest triangle imaginari coincideix, de fet, amb el centre geogràfic assenyalat en el punt anterior, de manera que la sensació de perifèria de les àrees restants es veu retroalimentada, més enllà dels condicionants físics, per situacions d'arrel socioeconòmica i, en definitiva, humana.

c) No gaire diferent és el que podem dir del factor lingüístic (un centre i diverses perifèries), si bé en aquesta ocasió l'àrea central, que coincideix amb el que es coneix com a subdialecte lleidatà, s'amplia pel sud i pel nord-est, respectivament, fins a les Borges Blanques i el Baix Segre (subcomarca de Seròs, Soses, etc.) i fins a l'Urgell Mitjà (Ponts, Artesa de Segre), incloent la Ribera del Sió (Agramunt), de manera que queden com a certament perifèrics tan sols els parlars extrems del Montsec (amb algun tret proper al pallarès) i, sobretot, els de transició amb l'oriental que es troben tot al llarg dels límits est i sud-est (la major part de la Segarra, el sud de l'Urgell o vall del Corb, i les Garrigues Altes); en alguna d'aquestes zones —singularment a l'extrem oriental de la Segarra— es troben encara illots on perviu el parlar xipella (Talavera, Sant Antolí, les Oluges, Sant Ramon...) —perifèric i *excèntric* per definició— i fins i tot incursions de la frontera del dialecte oriental dins del territori teòricament ponentí (Estaràs, Sant Guim de Freixenet, Bellmunt de Segarra, Pallerols...)⁷⁴.

73. Vegeu les referències ja apuntades *supra*, nota 68, i entre elles sobretot, com a més recents, alguns dels articles inclosos dins Pueyo *et al.* (1996); als quals es poden afegir, per a la comprensió de determinats fenòmens psicosocials lligats a causes econòmiques i també polítiques, Pueyo (1984) i Aldomà (1999).

74. Vegeu *infra* l'apartat 1.3.3, íntegrament dedicat a resumir aquestes qüestions, en què se'n donen les referències bibliogràfiques oportunes.

d) Als tres punts anteriors, però, en aquest cas escau afegir-hi el factor històric, ja que fóra excessivament simplista afirmar que el conjunt d'aquestes terres respon a una mateixa evolució històrica, sobretot pel que fa a l'època medieval —l'època, en definitiva, en què es va configurar el país tal com avui està delimitat. Segons hem apuntat anteriorment, es pot dividir el nostre àmbit territorial almenys en dues grans àrees, la distribució de les quals en aquest cas ja no coincideix amb la dels tres punts anteriors: d'una banda, els sectors septentrionals i de llevant (el Montsec, l'Urgell Mitjà, la Segarra i part de l'Urgell) foren, durant gairebé tot el segle XI i la primera meitat del XII, una àrea de frontera (les *marques* dels comtats en expansió), mentre que els sectors central i meridional (el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell i sud de la Noguera) no foren incorporats a l'estructura comtal catalana fins a aquell segle XII, en diferents fases que culminaren amb la presa de Lleida el 1149.⁷⁵

Sigui com sigui, ens acarem avui a un territori compartimentat en sis comarques, amb sis centres comarcals prou consolidats, però en les quals —naturalment— tenen un cert pes també algunes poblacions secundàries, centres d'allò que se sol anomenar rodals o subcomarques;⁷⁶ fent-ne un resum esquemàtic, podríem esmentar les següents àrees:

a) Dins la demarcació de les Garrigues:

— L'àrea central, situada paradoxalment al nord, i que gravita entorn de la capital comarcal, les Borges Blanques, amb nuclis importants com Juneda i Arbeca, es pot considerar de fet una part (l'extrem meridional) de la gran plana urgellenca.

— Al sud-est (zona de Fullella, Vinaixa, els Omellons) es dona una certa identitat amb el sud de l'Urgell (àrea del Tallat i la vall del Corb), amb el qual comparteix una antiga tradició d'adscripció segarrenca.

— L'àrea més autènticament garriguenca, doncs, és l'occidental i meridional-central, el cap tradicional de la qual era la Granadella, i que inclou totes les terres altes al sud de Castells (Cervià, els Torms, l'Albi, l'Albagés, Bovera, etc.) fins a la serra de la Llena (Juncosa, la Pobla de Cérvoles, Bellguarda).

b) Dins la demarcació de la Noguera (la més gran del país):

— Semblantment al cas de les Garrigues, la capital comarcal, Balaguer, amb el seu rodal immediat vers el sud (Menàrguens, Tèrmens, Belcaire, Vallfogona), ampliable per ponent fins a Albosa i per llevant fins a Penelles, és des d'un punt de vista geogràfic el sector nord de la plana d'Urgell.

75. Vegeu *supra* la nota 6, en la qual ja hem indicat algunes de les referències bàsiques, partint de Font Rius i desembocant en determinada cartografia històrica prou divulgada. Afegim-hi ara, però, que en els últims anys s'ha conegut un avenç extraordinari, fruit d'investigadors i equips diversos, entorn de la qüestió bàsica de l'expansió territorial i el modus d'ocupació de l'espai, tot sovint en relació precisament amb la toponímia (vegeu Sabaté, 1996, p. 31-39), i també amb l'antroponímia, com ha posat en relleu brillantment Guinot (1999) pel que fa al País Valencià. Han estat estudiades, per exemple —entre altres de més particulars o restringides a casos locals concrets—, qüestions com l'organització de l'assentament i la delimitació del territori a partir de pobles, parròquies i castells (Bolòs, 1997); la morfogènesi urbana dels pobles medievals —en quatre grans grups: oberts, eclesials, castrals i viles noves— (Bolòs, 1998, amb múltiples exemples i plànols de nuclis antics d'arreu de Catalunya); o el procés de construcció, en el territori d'un espai comtal de la importància del d'Urgell, d'un àmbit organitzatiu supramunicipal (Sabaté, 1995). Aquestes i altres qüestions relacionades es troben desenvolupades, a més, a Sabaté (1997).

76. Sense anar més lluny, vegeu els apartats dedicats a descripció comarcal del vol. XXIV de CR (per a cinc de les nostres comarques) i del XVII (per a la Noguera), o semblantment els corresponents capítols de GGCC i d'obres similars, anteriors i posteriors. Un bon resum de la interrelació entre comarca i realitat física, amb freqüents al·lusions a les comarques naturals, és el ja antic llibret d'Iglésies (1966), mentre que resulta més sistemàtica la subdivisió en subcomarques oferta en el seu complementari, Iglésies (1967). Anant més enllà, altres estudis analitzen la història de la divisió territorial de Catalunya, des dels antecedents (per exemple, ja Carreras i Candi, 1917 o, amb una visió més crítica, Carreras i Verdager 1987) fins a la comarcalització administrativa del segle XX (vegeu especialment diferents estudis, tant d'un tema com de l'altre, reunits a Vila, 1977, p. 25-197, o la selecció de textos documentals aplegats per Lluç i Nello, 1983 i 1984), passant per la constitució de les províncies al segle XIX, amb els seus precedents (Burgueño, 1995).

— Al nord de Balaguer (Castelló de Farfanya, Os de Balaguer, les Avellanes, Camarasa) s'estén la subcomarca dels Aspres, caracteritzada pel seu caràcter montuós i secaner, i que ve a ser una transició vers la zona extrema septentrional (Montsec), així com, per l'extrem de ponent (Ivars, Algerri), amb allò que pot haver rebut històricament el poc clar nom de *Noguera*.

— A llevant de Balaguer (la Sentiu, Montgai, Preixens) es troba allò que senzillament és el tram final (l'occidental) de la Ribera del Sió, una comarca natural ben definida —però no reconeguda oficialment— que arrenca de la Segarra i té el centre a l'Urgell (Agramunt), com veurem.

— A l'extrem nord de la demarcació (Àger, Fontllonga, conca de Meià) es distingeix amb prou claredat la zona del Montsec, dividida de fet en almenys dos trams (a ponent i a llevant), migpartits per la Noguera Pallaresa: el Montsec d'Ares i el Montsec de Rúbies.

— A l'angle nord-oest es troba la subcomarca (amb aspiracions a esdevenir comarca reconeguda) del Mig Segre o Urgell Mitjà, amb centres —discutits i tradicionalment enfrontats per rivalitats veïnals— a Ponts i Artesa; aquesta àrea inclou per l'oest les poblacions d'Alòs i Cubells, per l'est el tram final de la vall del Llobregós (Vilanova de l'Aguda, Oliola) i, pel nord, amb característiques pròpies des de diversos punts de vista, la Baronia de Rialb.

c) Dins la demarcació del Pla d'Urgell:

— Essent com és de nova creació, i de dimensions notablement més reduïdes que les seves veïnes, no es pot dir que en aquesta comarca hi hagi pròpiament subcomarques (al contrari: com hem vist, parts de la Noguera i les Garrigues, de fet, són també *pla* d'Urgell); tanmateix hom podria distingir tres rodals, distribuïts en tres franges confrontants de nord a sud que es troben separades —si es pot dir així— pels pocs accidents geogràfics que trenquen l'extensió de la gran planura: ens referim a la zona de Bellví, el Poal, Linyola, Utxafava (ara Vila-sana), Ivars i Barbens d'una banda, i a la de Vilanova de Bellpuig, Miralcamp i Torregrossa, de l'altra, que se situen respectivament al nord i al sud de l'actual centre comarcal, localitzat sens dubte a Mollerussa, i al qual es poden agregar les poblacions veïnes per llevant i per ponent: Castellnou de Seana, Golmés, el Palau d'Anglesola, Fondarella, Sidamon i Bell-lloc d'Urgell.

d) Dins la demarcació de la Segarra:

— Al nord es distingeix amb claredat la vall del Llobregós (o riu Bragós), amb els municipis de Torà, Biosca i Sanauja, els sectors septentrionals dels quals (Llanera, Lloberola, Pujol) es poden considerar una transició gradual vers el Solsonès.

— Entorn de Guissona s'articula una veritable subcomarca, amb una dinàmica visiblement alternativa a la de la capitalitat comarcal; es tracta de la Plana de Guissona, que inclou també la part oriental de la Ribera del Sió (Tarroja, Concabella, les Pallargues).

— A l'extrem de llevant, amb unes altures sovint superiors als set-cents metres, hi ha una sèrie de termes que, estenent-se de nord a sud, representen, més que no una veritable subcomarca o un rodal concèntric, una franja de transició vers les terres tradicionalment segarrenques que, més a llevant encara, han estat incorporades oficialment a l'Anoia (Alta Segarra o zona de Calaf, fins a la Panadella i Argençola); en realitat, aquests termes (Sant Ramon, Estaràs, Sant Guim de Freixenet) formen part dels serrats i els altiplans que marquen la divisòria entre les conques fluvials del Segre i del Llobregat.

— Al centre de la comarca, la capital actual i tradicional, Cervera, és així mateix el cap d'un rodal més reduït entorn de la vall del riu d'Ondara i algunes zones adjacents (de les Oluges a Granyena, aproximadament).

— Al sud es troba la successiva extensió de valls i altiplans (o comes i turons) que es coneix tradicionalment amb el nom de *Comalats*, i que en realitat continua per migdia fins a les envistes de la veritable Conca de Barberà.

e) Dins la demarcació del Segrià:

— El centre comarcal —i regional—, Lleida, és al mateix temps el centre de l'anomenat pla de Lleida, que se circumscriu de fet a les zones més properes a la ciutat, en aquell tram de la vall del Segre, i en tot cas ampliable pel nord fins a Corbins, per llevant fins als Alamús o Puigverd de Lleida i per ponent fins a Almacelles.

— Immediatament al nord es troba la zona a la qual tradicionalment s'havia aplicat pròpiament el corònim *Segrià*: és el tram situat a l'oest del riu Segre, amb poblacions notables com Alguaire, Almenar o Alfarràs, i arriba a confondre's amb l'horta de Lleida pel sud (Alpicat, Torre-serona, Torrefarrera, etc.).

— Al sud i sud-oest de Lleida, seguint la vall del riu principal, es troba la subcomarca del Baix Segre, des d'Alcarràs fins a la Granja d'Escarp, passant per Torres de Segre, Soses, Aitona, Seròs i Mas-salcoreig.

— Al sud-est de Lleida —o, el que és el mateix, a llevant del Baix Segre— hi ha un ampli sector de territori secaner i aturonat, solcat per valls de llevant a ponent, procedents de les Garrigues, i que de fet tradicionalment i popularment es considera adscriuible a aquesta darrera comarca: es tracta, d'una banda, de la zona de Sarroca, Llardecans, Maials i Almatret, i, d'altra banda, més propera a la capital, i considerablement més de transició, de la de Sunyer, Aspa, Alcanó o Alfés.

f) Dins la demarcació de l'Urgell:

— El nord de la comarca, amb un centre subcomarcal claríssim a Agramunt, pertany a la subcomarca o comarca natural de la Ribera del Sió, junt amb sectors veïns de la Segarra i la Noguera, com ja ha estat comentat.

— El centre comarcal actual, Tàrrrega, i la seva àrea immediata, de Verdú a Anglesola, forma un rodal propi, entorn de la vall de l'Ondara, i des d'un punt de vista orogràfic ve a ésser la continuïtat territorial del sector central de la Segarra i alhora la transició vers la plana urgellenca pura.

— A ponent, amb un centre subcomarcal prou definit a Bellpuig, però en canvi amb una projecció zonal molt difusa (potser incloent, pel nord, els termes de Tornabous, la Fuliola i Castellserà), es troba el sector més clarament identificable amb el Pla d'Urgell.

— Al sud, articulada per la vall del Corb i limitada a l'extrem meridional per la serra del Tallat, hi ha una zona o subcomarca tradicionalment considerada segarrenca, de Guimerà a Belianes (per Ciutadilla, Sant Martí, Maldà, etc.), que inclou també alguna vall col·lateral procedent dels Comalats (sector de Rocallaura, Vallbona de les Monges i els Omells de na Gaia).

Com a darrer element —però potser el principal— d'aquest subcapítol, convé ara fer un repàs de les dades bàsiques de cadascuna d'aquestes comarques, amb el detall per municipis de les informacions següents: altitud (de la capital municipal, en metres), població (dades oficials del 1998), superfície, i, ja pel que fa a dades particulars del treball, nombre de topònims del corpus que hi pertanyen i proporció de topònims per quilòmetre quadrat. Es tracta de les taules numerades del 2 al 7 (segons el mateix ordre alfabètic en què n'acabem de presentar les acotacions subcomarcals), que van acompanyades pels mapes del 3 al 8, en els quals es localitzen (amb noms de vegades abreujats) els municipis corresponents a cada comarca.

TAULA 2
Comarca de les Garrigues. Dades municipals

<i>Municipis</i>	<i>Altitud (metres)</i>	<i>Població (1998)</i>	<i>Superfície (km²)</i>	<i>Topònims corpus</i>	<i>Topònims/ km²</i>
Albagés, l'	372	512	26,0	8	0,31
Albi, l'	526	776	33,0	9	0,27
Arbeca	332	2.359	58,6	13	0,22
Bellaguarda	461	363	17,4	14	0,80
Borges Blanques, les	304	5.181	61,9	15	0,24
Bovera	297	408	30,9	7	0,23
Castelldans	353	943	64,9	22	0,34
Cervià de les Garrigues	444	844	34,4	11	0,32
Cogul, el	279	228	17,4	11	0,63
Espluga Calba, l'	434	442	21,6	6	0,28
Floresta, la	316	174	5,7	5	0,88
Fulleda	581	115	16,2	11	0,68
Granadella, la	528	831	88,9	23	0,26
Granyena de les Garrigues	366	168	20,3	7	0,34
Juncosa	575	594	76,6	23	0,30
Juneda	264	3.002	47,3	20	0,42
Omellons, els	385	266	11,1	5	0,45
Pobla de Cérvoles, la	663	218	62,4	24	0,38
Puiggròs	334	255	9,9	3	0,30
Soleràs, el	381	420	12,6	3	0,24
Tarrés	578	109	13,0	4	0,31
Torms, els	476	195	13,4	13	0,97
Vilosell, el	665	195	18,8	8	0,43
Vinaixa	479	639	37,4	13	0,35
Corònims				1	
Cursos d'aigua				9	
Desapareguts				1	
Total comarca		19.237	799,7	289	0,36

MAPA 3. Comarca de les Garrigues. Municipis.

TAULA 3
Comarca de la Noguera. Dades municipals

<i>Municipis</i>	<i>Altitud (metres)</i>	<i>Població (1998)</i>	<i>Superfície (km²)</i>	<i>Topònims corpus</i>	<i>Topònims/ km²</i>
Àger	642	542	160,9	59	0,37
Albesa	237	1.486	37,4	8	0,21
Algerri	345	518	54,0	16	0,30
Alòs de Balaguer	297	177	68,8	24	0,35
Artesa de Segre	318	3.123	176,3	68	0,39
Avellanes i Santa Linya, les	567	483	103,3	34	0,33
Balaguer	233	13.188	57,4	23	0,40
Baronia de Rialb, la	474	247	142,7	83	0,58
Belcaire d'Urgell	267	1.346	31,0	16	0,52
Bellmunt d'Urgell	379	233	5,0	4	0,80
Cabanabona	421	100	14,2	4	0,28
Camarasa	321	893	155,5	47	0,30
Castelló de Farfanya	358	592	53,0	22	0,42
Cubells	499	358	39,0	27	0,69
Foradada	455	189	28,7	14	0,49
Ivars de Noguera	314	334	27,0	10	0,37
Menàrguens	205	817	20,3	11	0,54
Montgai	286	794	28,9	11	0,38
Oliola	452	199	85,5	42	0,49
Os de Balaguer	463	761	121,9	35	0,29
Penelles	276	549	25,4	17	0,67
Ponts	363	2.368	30,3	17	0,56
Preixana	315	518	28,9	8	0,28
Sentiu de Sió, la	281	481	29,5	18	0,61
Térmens	208	1.395	27,4	6	0,22
Tiurana	387	23	15,3	13	0,85
Torrelameu	201	577	10,9	4	0,37
Vallfogona de Balaguer	235	1.443	27,3	7	0,26
Vilanova de l'Aguda	419	270	53,5	24	0,45
Vilanova de Meià	633	478	73,9	72	0,97
Corònims				4	
Cursos d'aigua				2	
Desapareguts				18	
Total comarca		34.482	1.733,2	768	0,44

MAPA 4. Comarca de la Noguera. Municipis.

TAULA 4
Comarca del Pla d'Urgell. Dades municipals

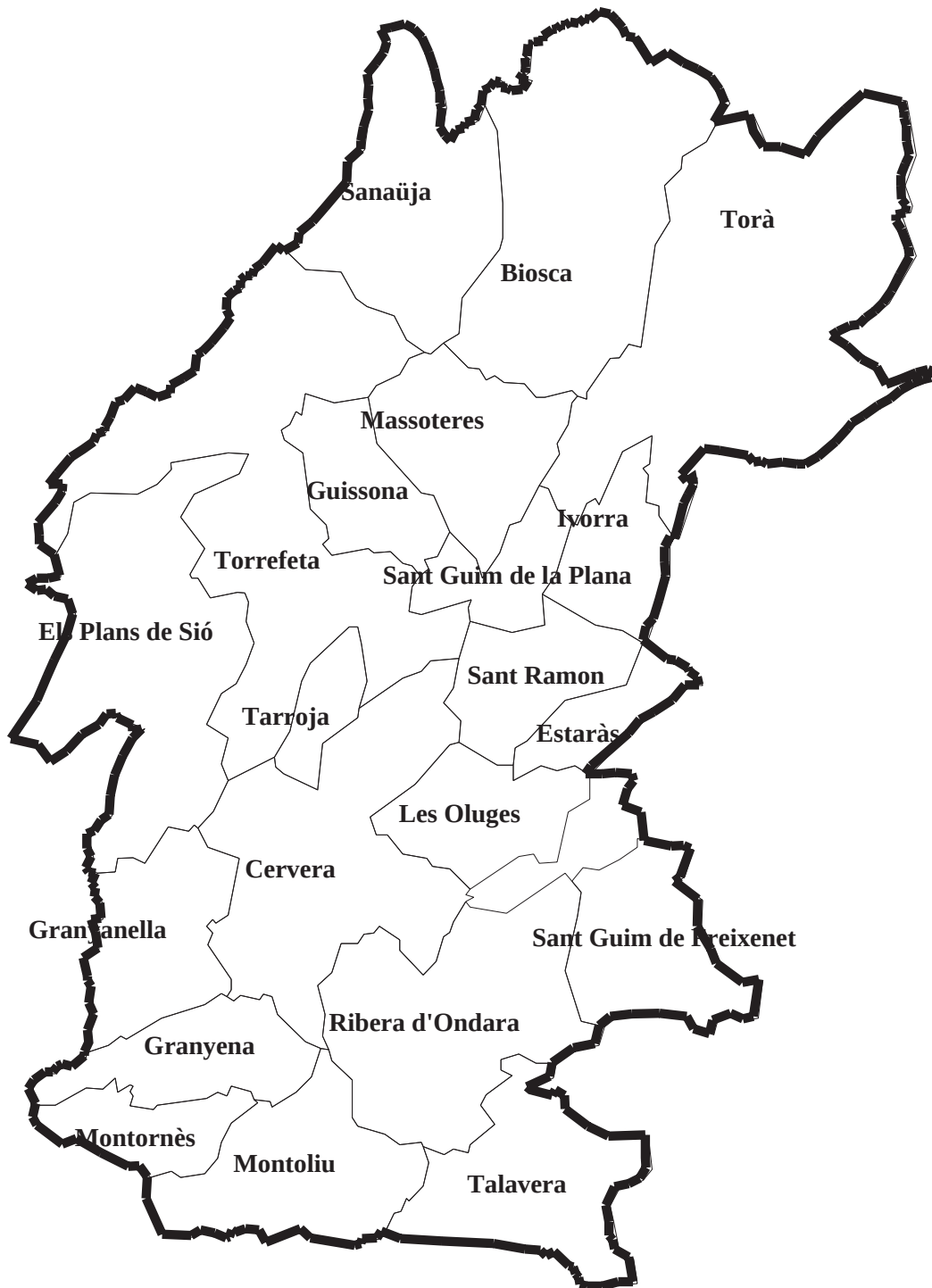
<i>Municipis</i>	<i>Altitud (metres)</i>	<i>Població (1998)</i>	<i>Superfície (km²)</i>	<i>Topònims corpus</i>	<i>Topònims/ km²</i>
Barbens	283	754	7,3	5	0,68
Bell-lloc d'Urgell	196	2.106	35,1	9	0,26
Bellvis	207	2.171	46,2	12	0,26
Castellnou de Seana	269	726	16,3	2	0,12
Fondarella	243	686	5,4	3	0,56
Golmés	275	1.257	16,6	4	0,24
Ivars d'Urgell	265	1.699	24,3	12	0,49
Linyola	248	2.391	28,8	7	0,24
Miralcamp	287	1.239	14,6	3	0,21
Mollerussa	250	9.477	7,1	3	0,42
Palau d'Anglesola, el	250	1.630	12,3	5	0,41
Poal, el	216	625	8,9	5	0,56
Sidamon	232	476	8,1	6	0,74
Torregrossa	232	2.238	40,5	15	0,37
Vilanova de Bellpuig	290	1.163	13,8	3	0,22
Vila-sana	249	530	19,3	5	0,26
Corònims				1	
Cursos d'aigua				—	
Desapareguts				1	
Total comarca		29.186	304,6	101	0,33

MAPA 5. Comarca del Pla d'Urgell. Municipis.

TAULA 5
Comarca de la Segarra. Dades municipals

<i>Municipis</i>	<i>Altitud (metres)</i>	<i>Població (1998)</i>	<i>Superfície (km²)</i>	<i>Topònims corpus</i>	<i>Topònims/ km²</i>
Biosca	455	268	66,3	40	0,60
Cervera	548	7.272	55,1	27	0,49
Estaràs	596	179	20,9	10	0,48
Granyanella	501	127	24,2	16	0,66
Granyena de Segarra	636	162	16,5	2	0,12
Guissona	484	3.060	18,2	17	0,93
Ivorra	567	156	15,3	5	0,33
Massoteres	502	184	26,3	9	0,34
Montoliu de Segarra	689	202	29,4	14	0,48
Montornès de Segarra	605	101	12,0	2	0,17
Oluges, les	528	192	19,2	8	0,42
Plans de Sió, els	412	620	56,0	27	0,48
Ribera d'Ondara	570	531	54,3	25	0,46
Sanauja	409	465	32,7	16	0,49
Sant Guim de Freixenet	738	1.047	24,9	18	0,72
Sant Guim de la Plana	556	194	12,1	4	0,33
Sant Ramon	641	554	18,7	12	0,64
Talavera	791	290	30,1	15	0,50
Tarroja de Segarra	460	187	7,8	3	0,38
Torà	448	1.174	92,0	55	0,60
Torrefeta i Florejacs	475	660	89,4	40	0,45
Corònims				2	
Cursos d'aigua				5	
Desapareguts				8	
Total comarca		17.625	721,4	380	0,53

MAPA 6. Comarca de la Segarra. Municipis.

TAULA 6
Comarca del Segrià. Dades municipals

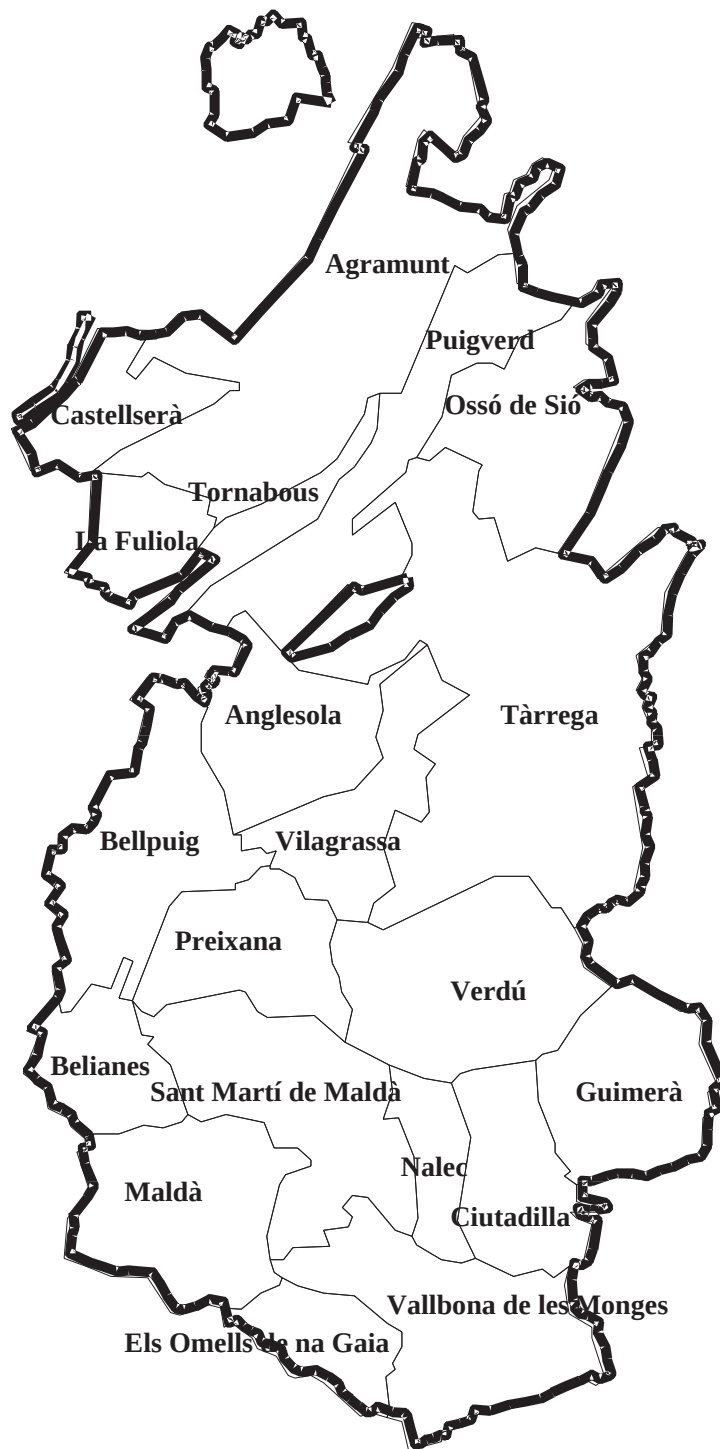
<i>Municipis</i>	<i>Altitud (metres)</i>	<i>Població (1998)</i>	<i>Superfície (km²)</i>	<i>Topònims corpus</i>	<i>Topònims/ km²</i>
Aitona	110	2.184	67,2	23	0,34
Alamús, els	212	679	20,2	9	0,45
Albatàrrec	147	1.069	10,7	3	0,28
Alcanó	214	272	21,1	10	0,47
Alcarràs	137	4.786	114,8	29	0,25
Alcoletge	213	1.709	16,4	5	0,30
Alfarràs	281	2.922	11,4	6	0,53
Alfès	236	334	32,0	13	0,41
Alguaire	304	2.824	50,2	14	0,28
Almacelles	247	5.520	48,9	13	0,27
Almatret	462	488	56,2	16	0,28
Almenar	329	3.443	66,4	15	0,23
Alpicat	264	3.600	15,3	5	0,33
Artesa de Lleida	202	1.243	24,1	7	0,29
Aspa	256	248	10,1	8	0,79
Benavent de Segrià	234	852	7,6	5	0,66
Corbins	211	1.051	21,3	6	0,28
Gimenells i el Pla de la Font	258	1.122	56,6	10	0,18
Granja d'Escarp, la	78	1.108	38,7	8	0,21
Llardecans	397	639	65,6	12	0,18
Lleida	155	112.207	211,7	98	0,46
Maials	395	1.005	57,1	21	0,37
Massalcoreig	94	649	13,8	8	0,58
Montoliu de Lleida	166	500	7,2	8	1,11
Portella, la	259	580	12,5	4	0,32
Puigverd de Lleida	219	1.010	12,4	7	0,56
Roselló	252	1.784	9,9	5	0,51
Sarroca de Lleida	201	489	41,2	11	0,27
Seròs	103	1.780	86,2	28	0,32
Soses	118	1.531	30,3	11	0,36
Sudanell	152	731	8,4	4	0,48
Sunyer	211	305	12,5	8	0,64
Torrebeßes	287	337	27,6	9	0,33
Torrefarrera	214	1.609	23,5	7	0,30
Torre-serona	197	295	5,8	4	0,69
Torres de Segre	119	1.805	50,6	12	0,24
Vilanova de la Barca	195	923	21,2	6	0,28
Vilanova de Segrià	255	749	8,5	7	0,82
Corònims				2	
Cursos d'aigua				6	
Desapareguts				2	
Total comarca		164.382	1.395,2	485	0,35

MAPA 7. Comarca del Segrià. Municipis.

TAULA 7
Comarca de l'Urgell. Dades municipals

<i>Municipis</i>	<i>Altitud (metres)</i>	<i>Població (1998)</i>	<i>Superfície (km²)</i>	<i>Topònims corpus</i>	<i>Topònims/ km²</i>
Agramunt	337	4.950	78,3	31	0,40
Anglesola	335	1.242	23,7	11	0,46
Belianes	373	558	15,8	14	0,89
Bellpuig	308	3.956	35,0	10	0,29
Castellserà	267	1.126	15,8	10	0,63
Ciutadilla	519	226	16,7	6	0,36
Fuliola, la	275	1.255	11,3	8	0,71
Guimerà	555	375	25,4	7	0,28
Maldà	428	289	31,6	10	0,32
Nalec	487	104	9,3	3	0,32
Omells de na Gaia, els	560	153	11,3	9	0,80
Ossó de Sió	391	210	26,1	15	0,57
Preixana	328	431	21,1	7	0,33
Puigverd d'Agramunt	366	218	21,2	5	0,24
Sant Martí de Maldà	409	718	35,1	20	0,57
Tàrrega	373	12.181	88,2	45	0,51
Tornabous	289	822	20,3	12	0,59
Vallbona de les Monges	481	259	45,0	11	0,24
Verdú	434	991	35,2	16	0,45
Vilagrassa	355	431	19,8	10	0,51
Corònims				4	
Cursos d'aigua				3	
Desapareguts				4	
Total comarca		30.495	586,2	271	0,46

MAPA 8. Comarca de l'Urgell. Municipis.

1.3.2. *El marc històric*

Com ja s'ha advertit al començament del present capítol, és senzillament impossible —i de fet es-taria fora de lloc— bastir un estudi complet sobre, en aquest cas, la història de les terres de Ponent, al llarg de cadascuna de les èpoques i amb el detall comarcal o local que molt sovint requeriria una vi-sió detallada. Més encara que en el cas del marc geogràfic, doncs, el marc històric que oferim tot se-guit no pretén ser res més que un simple esquema en què es compartimenten les diferents èpoques i etapes cronològiques i es destaquen, en tot cas, uns pocs fets històrics que es troben especialment en relació amb la toponímia d'aquesta zona.⁷⁷

a) *Època preromana*. Havent-hi hagut, com a la resta de la conca mediterrània i a bona part d'Eu-ropa occidental, un cert poblament prehistòric (del paleolític al neolític i el calcolític), del qual resten vestigis arqueològics dispersos una mica arreu del territori, si bé amb escassa presència megalítica (vegeu Mestre *et al.*, 1995, p. 12-18; Hurtado *et al.*, 2000, p. 21-33), allò que avui coneixem com a ter-res de Ponent sembla que fou vers el bronze final (aprox. segles XI-VII aC) una àrea amb notable in-cidència de l'anomenada cultura dels camps d'urnes (vegeu Mestre *et al.*, 1995, p. 20-23; Hurtado *et al.*, 2000, p. 34-37) i, després, entre els segles VI i III aC, un dels nuclis bàsics de la cultura ibèrica, or-ganitzada principalment pel poble dels ilergets (amb centre a Lleida, tot just), si bé possiblement amb presència, vers l'extrem de llevant (altiplans de la Segarra), dels veïns lacetans (vegeu Mestre *et al.*, 1995, p. 26-33; Junyent *et al.*, 1996, p. 86-281; Hurtado *et al.*, 2000, p. 42-47).

b) *Època romana*. Amb la invasió romana del segle III aC (ocupació de Lleida vers l'any 217 aC) començà una època històrica fonamental, ja que en deriva la base principal de la nostra cultura, in-cloent-hi la llengua i el dret; es té constància, a més de la importància de l'esmentada ciutat (*Ilerda*, on l'any 49 aC tingué lloc una de les batalles principals de la guerra civil entre Pompeu i Cèsar), d'as-sentaments romans de tipus municipal a Guissona (*Iesso*) i, més a llevant (ja fora del nostre àmbit ter-ritorial estricte), a la zona de Calaf – Prats de Rei (*Sigarra*), a més d'una munió de vil·les disperses un poc pertot, però amb una concentració especial vers la vall del Segre, al nord i al sud d'Ilerda mateix (vegeu Pons, 1994; Mestre *et al.*, 1995, p. 33-46; Junyent *et al.*, 1996, p. 284-403; Hurtado *et al.*, 2000, p. 47-63); cap a la fi de l'imperi, d'altra banda, com en el conjunt de l'àrea romana, penetrà i s'insti-tucionalitzà el cristianisme, si bé sembla que la ciutat de Lleida no esdevingué seu episcopal fins a mit-jan segle VI (vegeu Palol *et al.*, 1999, p. 27-33).

c) *Època visigòtica*: A mitjan segle V, com se sap, la crisi de l'Imperi romà desembocà en la inva-sió de múltiples pobles germànics, entre els quals els que s'installaren a la regió que ens ocupa són els anomenats visigots, que vers el segle VI constituïren —no sense dissensions territorials i continus problemes interns i de veïnatge— un relativament efímer regne amb centre a Toledo, que al co-mençament del segle VIII s'acabà d'esfondrar davant la invasió musulmana procedent del sud; pel que fa al nostre territori, a més de la continuïtat ciutadana de Lleida, destaquen els vestigis visigòtics del Bovalar, al Baix Segre (vegeu Mestre *et al.*, 1995, p. 52-53; Salrach *et al.*, 1998, p. 70-85; Palol *et al.*, 1999, p. 19-59; Hurtado *et al.*, 2000, p. 64-69).⁷⁸

77. En aquest apartat, per raons òbvies, limitarem al màxim les referències bibliogràfiques, de manera que tendirem a re-metre a obres generals, i encara, quan sigui possible, a les de caràcter cartogràfic, que és la mena d'eines en què millor es resu-meixen els fets històrics amb el grau de síntesi i, d'altra banda, de traducció territorial que requereix l'especificitat de l'ús auxi-liar que nosaltres en fem. Procurarem, per tant, que les referències més especialitzades (monografies, etc.) estiguin justificades o bé pel seu caràcter fonamental, o bé per la seva aplicació concreta al marc territorial de Ponent.

78. Pel que fa al cas específic del Bovalar, vegeu les monografies actualitzades que Palol *et al.* (1999) dediquen respectiva-

d) *Etapa aràbiga*: Arran de la invasió musulmana (habitualment dita *àrab*, però sembla que comptava amb un important contingent magribí de tipus berber), que en pocs anys (711-720) ocuparia pràcticament tota la península, i en tot cas la integritat de la regió de Lleida, aquesta àrea no perdé el seu pes —a diferència de la destruïda ciutat de Tarragona, per exemple—, sinó que, al contrari, a Lleida (*Lârida*) s'establí un dels principals regnes de taifes en què, ja vers els segles XI-XII, s'estructurà el territori andalusí un cop desaparegut el califat de Còrdova; en definitiva, aquesta fou una època singularment activa de la història de la zona, en què florí no solament la vida urbana (comercial, cultural i política), sinó també l'ocupació territorial del seu *hinterland*, ja fos mitjançant alqueries, torres rurals (*burdg*) horts o *almúnies* i altres elements propis del món agrari, o bé mitjançant castells fortificats (*hisn*, pl. *husun*) en una zona fronterera amb els comtats catalans en expansió (sobretot vers el Montsec) que de mica en mica s'anaven apropant a la mateixa ciutat de Lleida, la qual caigué definitivament l'any 1149 (vegeu com a referències generals, un cop més, Mestre *et al.*, 1995, p. 56-82; Salrach *et al.*, 1998, p. 310-399; Palol *et al.*, 1999, p. 369-400; Hurtado *et al.*, 2000, p. 72-95; així com Balaña, 1997; M. Barceló *et al.*, 1999; Bramon, 2000, o, en referència a qüestions concretes com l'aljama de Lleida o les fortificacions de la zona nord, respectivament, Mutgé, 1992 i CR, vol. XVII, p. 24-29).

e) *Etapa feudal*: Poc després que la invasió musulmana arribés al seu límit septentrional (Poitiers, any 732) començà la reacció cristiana (carolíngia) que en una primera fase (s. VIII-IX) consistí en l'establiment d'una zona fronterera ben just fins al Llobregat, el Cardener i el nord del Montsec (l'anomenada Marca Hispànica), durant la qual tingué lloc la fracassada expedició vers Saragossa que passà per Lleida i acabà en la desfeta de Roncesvalls (vegeu Abadal, 1986, p. 39-92); en el decurs del segle X, però, aquesta frontera avançà sensiblement amb l'objecte de consolidar un *hinterland* per a la nova capital, Barcelona, en un context en què es produí la independència respecte dels reis francs, i arribà, per l'est de la nostra àrea, fins al límit dels altiplans segarrencs, les serres meridionals del Solsonès i l'extrem septentrional de la Noguera (la Baronia de Rialb); en una tercera fase, molt lentament al llarg del segle XI, s'anaren estructurant unes marques o àrees de frontera dels diferents comtats catalans en expansió (Urgell al nord, Osona-Manresa a l'est i una petita franja del de Cerdanya-Berga entremig d'ells, vers la Segarra central), que ja implicaven l'ocupació i un cert repoblament —entre agrícola i militar, a més de religiós— de pràcticament tota la Segarra i d'importants sectors de l'Urgell i la Noguera; l'embranchida final o quarta fase tingué lloc a la primera meitat del segle XII i culminà, com ja ha estat apuntat, amb la presa de Lleida el 1149; a partir d'aquest moment es consolidà una certa dualitat entre el poder reial, que detenia la possessió de determinats llocs (freqüentment concretats en la concessió de privilegis locals), i el poder feudal —o l'eclesial, amb gran importància d'alguns monestirs i canòniques o d'ordes com el dels templers—, poders que es podria dir que seguien una via paral·lela en llurs possessions, fruit de l'atorgament de territoris subsegüent a la conquesta (vegeu Font Rius; CR, vol. XVII i XXIV i pàssim; García Biosca, 1995; Mestre *et al.*, 1995, p. 58-87; Salrach *et al.*, 1998, p. 86-305; Palol *et al.*, 1999, p. 367-407; Hurtado *et al.*, 2000, p. 74-101).

f) *Etapa baixmedieval*: Entre els segles XIII-XV, un període complex i de grans canvis, el conjunt del país veié fracassar d'entrada l'expansió occitana i, en canvi, n'emprengué de successives vers el País Valencià i les Illes Balears, primer, i Sardenya, Sicília i altres punts de la Mediterrània, després, per acabar tanmateix en una crisi iniciada a mitjan segle XIV amb les pestes i culminada al segle XV per una guerra civil interna i la unió dinàstica amb Castella; mentrestant, es consolidà l'organització territorial interna,

ment al poblat (p. 119-120, 145-146), als elements religiosos (basílica, baptisteri i necròpoli: p. 188-192) o als seus bronzes (p. 319-321) i conjunts monetaris (p. 343-345).

tant des del punt de vista comtal o veguerial i eclesiàstic (vegeu Sabaté, 1997) —tanmateix de forma paral·lela a un enfortiment del poder reial, sobretot sota Pere III— com des del punt de vista local, conjuntura que a les terres de Ponent es traduí en l'atorgament de règims de *Paeria* a Lleida, Cervera, Tàrraga, Balaguer i altres poblacions (vegeu Font Rius, 1985; M. Turull, 1990); d'altra banda, fou en aquesta època que es posà de manifest el caràcter pluricultural i plurireligiós de la societat catalana, atesa la presència —que tanmateix provenia dels segles anteriors— d'importantes comunitats jueves (vegeu Romano *et al.*, 1991), així com de nuclis de moriscos que, a més del País Valencià i de les terres de l'Ebre, tingueren un pes considerable a la zona del Baix Segre, on es mantingueren fins a la primeria del segle XVII (per al conjunt del període, vegeu Mestre *et al.*, 1995, p. 86-135; Hurtado *et al.*, 2000, p. 102-143).

g) *Època moderna*: Paral·lelament a la consolidació de la unió amb Castella i a la crisi política i social a Catalunya (bandositats, inseguretat, qüestió morisca, etc.) tingueren lloc una sèrie de conflictes, els principals dels quals foren les guerres anomenades del Segadors (mitjan segle XVII) i de Successió (principi del XVIII), les quals, en resoldre's desfavorablement als interessos del país, comportaren el desmantellament del sistema propi d'origen medieval (consells municipals, vegueries, pactisme reial, Generalitat, etc.), que fou substituït per la Nova Planta, els corregiments i, en definitiva, una concepció centralista de l'Estat-nació; pel que fa a les terres de Ponent, tingué una incidència especial l'ensulsiada de la ciutat de Lleida el 1707 a mans de les tropes de Felip V (vegeu Lladonosa, 1967, p. 33-38), com també el tancament de l'Estudi General —i de la resta dels del Principat— per crear una nova universitat a Cervera (per a la significació de la qual, entre la diversa bibliografia existent, vegeu la reinterpretació que ofereix Prats, 1993); una altra qüestió amb forta incidència social durant aquest període fou la immigració des de França —bàsicament occitana— en diferents onades entre els segles XVI i XVIII; tanmateix, malgrat les crisis, hom coincideix a assenyalar que especialment el segle XVIII fou, en conjunt, una etapa de fort creixement demogràfic i econòmic, en què d'una banda l'agricultura féu un salt qualitatiu i d'altra banda es posaren les bases per a la ulterior industrialització (vegeu Feliu, 1990; Mestre *et al.*, 1995, p. 136-187; Hurtado *et al.*, 2000, p. 146-193, i també la descripció coetània de Zamora, 1973, o el veritable clàssic que és Vilar, 1964-1968).

h) *Època contemporània*: El segle XIX, que començà amb l'anomenada Guerra del Francès, veié en el conjunt d'Espanya una continuada successió de conflictes socials, polítics i dinàstics (pel que fa a Ponent, vegeu Mir *et al.*, 1993), així com la instauració d'una nova divisió provincial (vegeu Burgueño, 1995) i la reforma en profunditat de molts límits municipals;⁷⁹ el segle XX, per la seva part, no fou políticament gaire menys accidentat: dues dictadures, una important guerra civil entremig, repressió sovintejada de llibertats individuals i nacionals, etc.; però, a desgrat de les conjuntures d'aquest ordre, és evident també que almenys tres fenòmens, interconnectats entre si, es produïren al llarg d'aquestes dues centúries —i tots tres afectant de manera important la nostra àrea—: la transformació de l'agricultura (de primer per la creació del canal d'Urgell, després pel fenomen del sindicalisme agrari, la mecanització massiva i l'especialització de cultius), una certa industrialització (territorialment molt desigual) i uns forts moviments migratoris, tant interns com externs (i tant positius com negatius, segons les èpoques i les zones),⁸⁰ que junt amb els processos socioculturals de l'escolarització i alfabetització

79. Vegeu Burgueño i Gras (1992), pel que fa a un cas comarcal paradigmàtic pertanyent precisament a la regió de Lleida: el de la Segarra.

80. Sobre aquestes darreres qüestions, vegeu Recolons (1976) i Gómez (1992) —visions generals sobre demografia i immigració— i també, entre altres, Mateu (1982) i Ramon (1999) —aspectes clau de la transformació agrària: respectivament, una anàlisi de la pagesia urgellenca d'abans del canal i un estudi molt actualitzat sobre el sindicalisme agrari del tombant de segle en una de les zones on tingué i té més incidència.

generalitzades, l'extensió dels mitjans de comunicació i, darrerament, les noves tecnologies i l'anomenada societat de la informació, configuren la complexa situació actual, de marcada internacionalització econòmica i cultural (vegeu Mestre *et al.*, 1995, p. 188-271; Hurtado *et al.*, 2000, p. 196-311).

1.3.3. *El marc lingüístic*

Es pot afirmar que, com ja ha estat indicat (vegeu *supra*, 1.3.1), la modalitat de català parlat en el conjunt de les terres de Ponent correspon al dialecte nord-occidental. Tanmateix aquesta afirmació admet almenys tres matisacions, que exposarem succintament:⁸¹

a) No tot l'àmbit pertany exactament al dialecte esmentat, sinó que en alguns sectors extrems a l'est i al sud-est de la Segarra (poblacions com Talavera, Sant Guim de Freixenet, Estaràs o Sant Ramon, amb altres dels seus rodals) es parlen modalitats del català oriental central, ja sigui amb variants properes a les de les veïnes comarques de l'Anoia o la Conca de Barberà (zones de tradició també segarrenca, al capdavant, amb les quals hi ha no només continuïtat geogràfica, sinó vincles socioeconòmics històrics i constants), ja sigui, puntualment, amb els trets definitivament transicionals que hom ha batejat com a *xipella* (en especial el tancament en [i] de tota /e/ àtona final, inclosos els acabaments /-en/ i /-es/), compartits amb altres zones isolades tot al llarg de la frontera entre català oriental i occidental (punts de l'Alt Urgell, el Solsonès, la Conca de Barberà o el Priorat).⁸²

b) Dins de la zona que certament es pot adscriure al català nord-occidental, hi ha tanmateix importants franges de transició (especialment vers el català central, a la Segarra, l'Urgell i les Garrigues; però també amb el pallarès, vers el Montsec, i amb els parlars de l'Ebre i del Cinca, a l'extrem meridional) que tanmateix no han estat estudiades amb detall, de manera que, més enllà d'aquestes indicacions genèriques, fóra aventurat ara com ara intentar definir-ne l'abast.⁸³

c) Admeses les precisions anteriors, s'entén que el parlar o subdialecte més característic de les terres de Ponent, l'anomenat *lleidatà* (o *nord-occidental estricta*),⁸⁴ es troba a l'ampla àrea central d'aquesta regió, dins del cercle —o l'el·lipse— que podríem traçar amb punts extrems a Tàrraga, les Bor-

81. Bona part de les afirmacions següents, sobretot pel que fa als dos primers punts, responen a informacions inèdites, ja siguin pròpies (arran d'un estudi inacabat sobre la transició dialectal a la vall del riu d'Ondara, o simplement mitjançant l'experiència del contacte autòcton), ja siguin d'altri (en devem especialment a Ramon Sistac i a Jordi Satorra, que té enllestida una tesi de llicenciatura sobre la transició a la zona de contacte entre les Garrigues, el Priorat i la Ribera d'Ebre). De tota manera, n'anirem apuntant la bibliografia bàsica, quan escaigui, si bé amb la restricció que ho farem només quan es refereixi a les terres de Ponent.

82. Vegeu Veny (1982, p. 49-50), que, dins el nostre àmbit, esmenta el poble de les Oluges. Val a dir, però, que les principals referències actuals sobre el *xipella* se centren en zones de la Conca de Barberà (C. Plaza) o de l'Alt Urgell (Russell-Gebbett); només Boladeras (1999) apunta algunes dades locals segarrenques, a propòsit de Sant Ramon i Ferran.

83. Aquestes zones, en general, es caracteritzen per l'absència d'alguns trets característics de l'àrea central del català nord-occidental, com ara la pronúncia [a] —més o menys relaxada segons el context— de /a/ àtona final, és a dir, sense la típica palatalització en [ɛ] en aquesta posició, o bé una certa tendència a admetre la [ɛ] tònica distintiva del català central (derivada de E llarga i I breu llatines, o bé en neologismes com *café* o *comitè*), entre altres d'altament variables segons la zona; quant al lèxic és notòria la penetració en aquesta àrea transicional de mots considerats típicament orientals, com per exemple *blat de moro*, *romani*, *noi*, *avi*, *petó*, etc. (vegeu especialment Veny, 1959-1960).

84. Vegeu Turull (1990, p. 201-202), on assenyalàvem la situació anòmla que representa considerar «nord-occidental estricta» tot allò del nord-occidental que no pertany a cap dels subdialectes reconeguts (pallarès, ribagorçà i tortosí), i com, en conseqüència, som davant d'una definició *en negatiu*. L'alternativa que hi proposàvem (una definició en positiu, concreta, del *lleidatà*, i —desacomplexadament— amb aquest nom), de fet ja havia estat apuntada per Veny (1982, p. 121), amb restriccions, i ha estat recollida també per Ramon Sistac, que, d'altra banda, proposa reunir en un continuïum dialectal pallarès i ribagorçà (vegeu Sistac, 1998, p. 28-29), de manera que es modificaria l'esquema més generalment acceptat en els últims temps, que sens dubte és el de Veny (1982, p. 28).

ges Blanques, Alcarràs, Balaguer i Ponts —i incloent, doncs, com a mínim, la ciutat de Lleida, el pla d'Urgell i pràcticament tota la vall del Segre.⁸⁵

Sembla adient, per acabar, esmentar alguns dels trets característics d'aquest dialecte lleidatà (que en bona part ho són del nord-occidental en conjunt, si bé amb les reserves ja apuntades), entre els quals, atès que no és possible ni necessari oferir-ne una descripció exhaustiva, hem seleccionat aquells que són més clarament susceptibles de trobar-se presents en la toponímia de la zona i que, lògicament, no pertanyen als nivells sintàctic i morfològic,⁸⁶ sinó a la fonètica i el lèxic. Pel que fa a aquest darrer, tanmateix, essent materialment impossible incloure en aquest punt de la introducció un estudi mínimament complet sobre el lèxic nord-occidental (car és clar que això podria ser objecte d'una tesi doctoral), ens limitarem a extraure, entre les llistes ofertes per les fonts bibliogràfiques a l'abast, els elements que, pel camp semàntic a què pertanyen, semblen d'entrada més susceptibles de trobar-se presents en la toponímia;⁸⁷ podríem esmentar, així, paraules com les següents:⁸⁸

a) Del camp semàntic dels fitònims: *xop*, *timó*, *panís*, *mangrana*, *aumella*, *mançana*, *romer*, *xisca*, *fraga*.

b) Del camp semàntic dels zoònims: *mixó*, *onso*, *somera*, *xut* i *xuta*, *muricec*, *corder*.

c) Del camp semàntic de la construcció: *torre* ('casa de camp'), *trebol*, *peixera*, *grau*, *escaló*, *ca-furna*, *perxe*.

d) Del camp semàntic de l'agricultura: *braçal*, *segla*, *sínia*, *trull*.

e) Del camp semàntic de l'orografia i el terreny: *arena*, *tossal*, *codina*, *rovinada*.

f) Del camp semàntic de les relacions socials: *padrí* ('avi'), *cabaler*, *xiquet*, *fadrí*, *mercadal*.

g) Del camp semàntic dels objectes: *espill*, *granera*, *bres*, *cordell*, *bací*, *padellàs*.

Pel que fa a la fonètica, són només alguns els trets dialectals lleidatans que destacarem en tant que susceptibles de veure's reflectits en l'onomàstica:⁸⁹

a) Manteniment clar de /e/ i /a/ àtones, sense neutralitzar-se, malgrat fenòmens com l'obertura en [a] de manta /e/ inicial absoluta ([a]scala, [a]nciam) o, alguns casos, merament pretònica ([l[a]nçol, f[a]rrer), o com la típica palatalització en [ɛ] de tota /a/ final àtona.

b) Manteniment clar de la distinció entre /o/ i /u/ àtones, malgrat excepcions parcialment sistemàtiques, com ara el tancament [o] > [u] en síl·laba pretònica davant /i/ (m[u]lí, b[u]tiga, c[u]nill, c[u]brir).

85. Les descripcions d'aquest dialecte lleidatà, però, han estat fins ara parcials o incompletes. L'estudi més ampli (Solans, 1996) se circumscriu a l'aspecte fonètic, de manera que ve a ser una compleció i alhora una actualització del ja clàssic de Gili i Gaya (1931). També nosaltres (Turull, 1990, p. 203-206) n'hem apuntat una sèrie de trets definitoris, tant fonètics i morfològics com lèxics, i fins i tot sintàctics i fraseològics, però sense cap ànim d'exhaustivitat. Per la seva banda, Joan Veny, a més de sintetitzar els trets opositiu bàsics entre català oriental i occidental en una llista que ha estat reproduïda en innumerable llocs i ocasions (Veny, 1982, p. 20-24), fa una descripció del dialecte *nord-occidental* que ve a correspondre al nostre *lleidatà* (Veny, 1982, p. 119-138) i, a més, en altres publicacions, ha estudiat especialment aspectes lèxics d'aquest parlar (Veny, 1959-1960); així com diferents articles basats en textos escrits medievals o contemporanis —per exemple, sobre l'ús de lèxic autòcton per part d'escriptors lleidatans del segle xx—, aplegats ara a Veny, 1993, p. 121-284.

86. Amb la notòria excepció dels plurals etimològics amb conservació de /n/, del tipus *hòmens* per *homes*, molt viu encara arreu del català occidental, i que es troba fixat en topònims ponentins com *Tèrmens* o *Castelldans* (< *Castelldàsens*), i propagats fins i tot a casos en què no correspon, com *Menàrguens* (vegeu *infra* s. v.).

87. No caldrà esmentar aquí, doncs, verbs com per exemple *acotxar-se* o *empudegar*, ni substantius referits a malalties (*rosa*, *pigota*, etc.), a accions humanes del tipus *bes*, ni a objectes de la mena de *rascacul*, *carrutxes* o *vànua*, per no sortir d'alguns dels que esmentàvem a Turull, 1990, p. 205.

88. Insistim que es tracta només d'una llista indicativa, no pas exhaustiva, i al mateix temps selectiva. Les fonts de què han estat extrets aquests mots són principalment el DCVB, Veny (1959-1960), Veny (1982, p. 136-138) i Turull (1990, p. 205).

89. Vegeu Gili Gaya (1991a), Veny (1982, p. 129-131), Turull (1990, p. 203) i Solans (1996), entre d'altres.

c) Tancament [e] > [i] condicionat pel context fonètic (consonants palatals o tònica posterior en /i/), en casos diversos com s[i]nyor, d[i]jú, d[i]xar, m[i]njar, c[i]m[i]ntiri, i també en context posttònic (préss[i]c, ferést[i]c).

d) Diftongació de /o/ inicial absoluta sil·làbica: [aw]lor, [aw]liver, [aw]brir.

e) Vocalització de /l/ implosiva, amb el resultat sovint de [aw], coincidint amb el tret anterior: a[w]fals, a[w]bergínia, ba[w]ma, a[w]món.

f) Aparició de /n/ epentètica en casos com ma[n]grana o lla[n]gosta i derivats.

g) Realització efectiva de la semivocal [j] prèvia a consonants palatals fricatives: ca[j]xa, pe[j]x, na[j]xement, ra[j]jar.

2. Part analítica

Correspon en aquest punt, seguint l'ordre lògic del present treball —que, recordem-ho, encadena successivament *a)* introducció, *b)* part analítica, *c)* part sintètica i *d)* conclusions—, de desplegar-hi l'esmentada *part analítica*. És a dir, l'estudi particular o, en efecte, l'*anàlisi* de cadascun dels 2.294 noms de lloc de què consta el nostre corpus toponímic, mitjançant sengles fitxes monogràfiques, d'acord amb la macroestructura i la microestructura que hem explicitat en el seu moment.

Tanmateix evidents raons d'ordre editorial han aconsellat de substituir la impressió tradicional d'aquesta part —ço és, d'aquelles 2.294 fitxes— per una edició en format electrònic: es tracta del CD-ROM que acompanya el present llibre, en el qual, a més a més del text central de l'obra i de les conclusions, hom trobarà, a partir d'un ordre alfabètic convencional, el detall de cadascun d'aquests topònims. Entenem que, si bé l'edició en paper d'aquesta part central esdevenia excessiva per qüestions pragmàtiques, en canvi no es podia pas prescindir de la seva presència per mor no solament de la completesa de l'estudi en tant que suma d'informacions concretes, sinó també, o sobretot, de la coherència entre les seves parts successives.

En aquest sentit, paral·lelament, és també doble l'ús que hom pot fer de les fitxes monogràfiques. D'una banda, enteses a l'extrem de la idea d'*anàlisi*, cadascuna és o pot ésser vàlida en si mateixa; és a dir, cadascuna constitueix una peça autònoma d'una sèrie —al capdavant com un diccionari— i, per tant, serveix per consultar de forma puntual la informació etimològica (o d'altra mena) relativa a un dels topònims recollits. D'altra banda, però, prefigurant ja la següent part de l'estudi —la *sintètica*—, no podem perdre de vista que aquestes fitxes no són només una successió de monografies inconnexes, sinó un conjunt dotat d'una certa pretensió de coherència, atès que la seva suma —o, més ben dit, la suma segmentada dels trets que se n'han posat en relleu justament a partir de l'anàlisi— dóna pas a una interpretació global de la toponímia de la regió estudiada. És per permetre aquests dos usos, per assolir aquestes dues funcions, diferents però complementàries, que hem decidit no prescindir d'aquesta segona part, a desgrat de les dimensions formals.

Ben mirat, la presentació en format electrònic i no en paper comporta, al costat d'inconvenients certs (en especial per a qui no en domini el mitjà, o per a una simple consulta ràpida no especialitzada, o, a l'inrevés, per a una lectura global o fins i tot atzarosa), alguns avantatges que ens permetem de remarcar i recomanem d'aprofitar: sobretot, la possibilitat de realitzar consultes mitjançant cercador i, per tant, de caràcter transversal. Per exemple, hom pot així enfilar totes i cadascuna de les mencions d'un determinat topònim, o element, o municipi, i no solament la que, si és el cas, encapçala nominalment una fitxa dins d'aquell ordre convencional.

En definitiva, aquestes línies no són sinó una remissió substitutòria d'una part sencera —i ben central— del nostre estudi. Confiem que la manera amb què la presentem sigui més un valor afegit que no pas un impediment per a la seva comprensió, i que l'ús que en faci el lector en justifiqui l'opció.

3. Part sintètica

3.1. LLISTA GENERAL DE TOPÒNIMS

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
1	Abella, l'	Juncosa	Grg	No	Z	L	simple
2	Abella, l'	Montgai	Nog	No	Z	L	simple
3	Abella, mas de l'	la Granadella	Grg	No	Z	L	simple
4	Abellar, l'	Sant Martí de Maldà	Urg	No	Z	Cl	N + -ar
5	Abellars, los	Sarroca	Sgi	No	Z	Cl	N + -ar
6	Abellerots, els	la Baronia de Rialb	Nog	No	Z	Cl	N + -ot
7	Abellers, los	l'Albagés	Grg	No	Z	Cl	N + -er
8	Adar	Llardecans	Sgi	(Sí)	An	G	simple (NP)
9	Àger	Àger	Nog	Sí	O	L	simple
10	Agram, pla de l'	Granyanella	Sga	No	F	Cl	simple
11	Agramunt	Agramunt	Urg	Sí	O	L	compost Adj + N
12	Aguda, l'	Torà	Sga	(No)	O	Cl	simple (Adj)
13	Aguda, l'	Vilanova de l'Aguda	Nog	(No)	O	Cl	simple (Adj)
14	Aguda, punta de l'	els Omells de na Gaia	Urg	No	O	Cl	simple (Adj)
15	Àguila, l'	Alguaire	Sgi	No	Z	Cl	simple
16	Àguila, pla de l'	Alcarràs	Sgi	No	Z	Cl	simple
17	Aguilar	Os de Balaguer	Nog	No	Z	Cl	N + -ar
18	Aguilella	Barbens	PUr	(Sí)	Z	Cl	N + -ell
19	Agulló	Àger	Nog	Sí	SG	L	simple
20	Aiguamoll, barranc de l'	Seròs	Sgi	No	Hi	Cl	simple
21	Aitona	Aitona	Sgi	Sí	F	A	simple
22	Aixaragall	Arbeca	Grg	No	Hi	Cp	simple
23	Aixelà	Cubells	Nog	Sí	F	A	simple
24	Aladrell	Agramunt	Urg	Sí	AH	Cl	N + -ell
25	Alamús, els	els Alamús	Sgi	Sí	An	G	compost (NP)
26	Alarà	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	An	G	compost (NP)
27	Albagés, l'	l'Albagés	Grg	Sí	An	G	compost (NP)
28	Albarés	Lleida	Sgi	No	F	Cl	N + -er
29	Albatàrrec	Albatàrrec	Sgi	Sí	O	P	simple
30	Albenque	Biosca	Sga	Sí	SD	I	simple
31	Alberedes, les	Guimerà	Urg	No	F	Cl	N + -eda
32	Alberedes, serra de les	Fulleda	Grg	No	F	Cl	N + -eda
33	Alberola	Os de Balaguer	Nog	Sí	DT	Cl	N(top) + -ol

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico-lingüístic	Tipus morfolòxic
34	Albesa	Albesa	Nog	Sí	An	I	N + -esa
35	Albi, l'	l'Albi	Grg	Sí	O	L	simple
36	Alcaniset	Rosselló	Sgi	Sí	DT	Ca	N(top) + -et
37	Alcanó	Alcanó	Sgi	Sí	EA	A	simple
38	Alcarràs	Alcarràs	Sgi	Sí	F	A	simple
39	Alcarràs	Balaguer	Nog	Sí	F	A	simple
40	Alcoletge	Alcoletge	Sgi	Sí	AM	A	simple
41	Alcorassa, l'	Lleida	Sgi	Sí	AM	M	simple
42	Alendar	Benavent	Sgi	Sí	AC	A	compost Adj + N
43	Alentorn	Artesa de Segre	Nog	Sí	O	I	compost N + N
44	Alentorn, mas d'	Castelldans	Grg	Sí	An	Cp	compost (NP)
45	Alfarràs	Alfarràs	Sgi	Sí	AH	A	simple
46	Alfés	Alfés	Sgi	Sí	QT	A	simple
47	Alfis	Bellcaire	Nog	Sí	QT	A	simple
48	Algar, l'	Torrelameu	Nog	Sí	O	A	simple
49	Algerri	Algerri	Nog	Sí	SG	P	simple
50	Algorfa	Seròs	Sgi	Sí	EA	A	simple
51	Alguaire	Alguaire	Sgi	Sí	QT	A	simple
52	Àlies	Almatret	Sgi	No	Z	Cl	simple
53	Àlies, les	Alcanó	Sgi	No	Z	Cl	simple
54	Àlies, vall de les	la Granadella	Grg	No	Z	Cl	simple
55	Àliga, tossalet de l'	Puiggròs	Grg	No	Z	Cl	simple
56	Àligues, barranc de les	Vilanova de Meià	Nog	No	Z	Cl	simple
57	Almacelles	Almacelles	Sgi	Sí	AR	A	simple
58	Almacelletes	Almacelles	Sgi	Sí	DT	Ca	N(top) + -et
59	Almactà	Lleida	Sgi	Sí	AH	A	simple
60	Almassí	Os de Balaguer	Nog	Sí	SG	A	simple
61	Almassor	Penelles	Nog	Sí	SG	A	simple
62	Almatà	Balaguer	Nog	Sí	AH	A	simple
63	Almatret	Almatret	Sgi	Sí	AH	A	simple
64	Almenar	Almenar	Sgi	Sí	AM	A	simple
65	Almenara	Agramunt	Urg	Sí	AM	A	simple
66	Almenara	Juncosa	Grg	Sí	AM	A	simple
67	Almenara Baixa	Agramunt	Urg	No	TR	Ca	compost N(top) + Adj
68	Almodí	Lleida	Sgi	Sí	AH	A	simple
69	Almudàfer	Balaguer	Nog	Sí	An	A	simple (NP)
70	Almudèfer, secà d'	Lleida	Sgi	Sí	An	A	simple (NP)
71	Almúnia, l'	Algerri	Nog	Sí	AH	A	simple
72	Alòs de Balaguer	Alòs	Nog	Sí	AH	P	N + -òs
73	Alpatona, tossal d'	Montoliu de Lleida	Sgi	Sí	O	P	N + -ona
74	Alpicat	Alpicat	Sgi	Sí	O	M	simple
75	Alpicat	Ivars de Noguera	Nog	Sí	O	M	simple
76	Altadill	Sant Guim de Freixenet	Sga	Sí	DT	Cl	N(top) + -ill
77	Alta-riba	Estaràs	Sga	Sí	O	Cl	compost Adj + N
78	Altera, l'	Camarasa	Nog	No	O	Cl	N + -er

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
79	Alters, serra d'	Almatret	Sgi	No	O	M	N + -er
80	Altet	Tàrrega	Urg	Sí	O	Cl	N + -et
81	Alzina, l'	la Baronia de Rialb	Nog	(No)	F	Cl	simple
82	Alzina, l'	Cubells	Nog	(No)	F	Cl	simple
83	Alzina Alta, serra de l'	els Torms	Grg	(No)	F	Cl	compost N + Adj
84	Alzina de Ribelles, l'	Vilanova de l'Aguda	Nog	(No)	F	Cl	simple
85	Alzinar, l'	Alguaire	Sgi	(No)	F	Cl	N + -ar
86	Alzines, les	els Alamús	Sgi	(No)	F	Cl	simple
87	Alzines, pla de les	Arbeca	Grg	(No)	F	Cl	simple
88	Alzines, riera de les	Bellví	PUr	(No)	F	Cl	simple
89	Alzinetes, fondo de les	els Omellons	Grg	(No)	F	Cl	N + -et
90	Ametlla de Montsec, l'	Camarasa	Nog	Sí	F	Cl	simple
91	Ametlla de Segarra, l'	Montoliu de Segarra	Sga	Sí	F	Cl	simple
92	Ametller, l'	Almacelles	Sgi	No	F	Cl	N + -er
93	Ametllers, los	el Cogul	Grg	No	F	Cl	N + -al
94	Ametllerar, l'	Tornabous	Urg	No	F	Cl	N + -ar
95	Ametllers, els	Cervera	Sga	No	F	Cl	N + -er
96	Ametllers, els	Tàrrega	Urg	No	F	Cl	N + -er
97	Ametllers, los	les Avellanès	Nog	No	F	Cl	N + -er
98	Ametllers, pla dels	Alcarràs	Sgi	No	F	Cl	N + -er
99	Amó, mas d'	Juncosa	Grg	Sí	An	A	simple (NP)
100	Amorós	Sant Guim de Freixenet	Sga	No	An	Cl	simple (NP)
101	Andaní	Alfarràs	Sgi	Sí	Ge	A	simple
102	Anglarill	(desaparegut)	Nog	Sí	O	Cl	N + -ill
103	Anglesola	Anglesola	Urg	Sí	AR	L	simple
104	Antona	Artesa de Segre	Nog	Sí	O	I	simple
105	Anyà	Artesa de Segre	Nog	Sí	AH	P	simple
106	Anyerri, mas d'	Castelldans	Grg	Sí	AH	P	compost N + N
107	Araceli	Lleida	Sgi	No	Ha	L	compost N + N
108	Aranyó, l'	Juneda	Grg	Sí	F	Cp	simple
109	Aranyó, l'	els Plans de Sió	Sga	Sí	F	Cp	simple
110	Aranyó, vall de l'	l'Albagés	Grg	No	F	Cp	simple
111	Aranyó, vall de l'	el Cogul	Grg	No	F	Cp	simple
112	Aranyons, los	la Granadella	Grg	No	F	Cp	simple
113	Arbeca	Arbeca	Grg	Sí	O	I	simple
114	Arboç, coll d'	Maldà	Urg	No	F	Cl	simple
115	Arbocer, mas de l'	Aitona	Sgi	No	F	Cl	N + -er
116	Arc, punta de l'	Llardecans	Sgi	No	AC	Cl	simple
117	Arcades, les	Torregrossa	PUr	No	EA	Cl	simple
118	Arcades, serra de les	l'Albagés	Grg	No	EA	Cl	simple
119	Arçosa, l'	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cp	N + -ós
120	Arcs, els	Bellví	PUr	Sí	AC	Cl	simple
121	Arenes, les	Corbins	Sgi	No	QT	Cl	simple
122	Arenetes, les	Puigverd de Lleida	Sgi	No	QT	Cl	N + -et
123	Arenoses, les	Biosca	Sga	No	QT	Cl	N + -ós

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
124	Ares, coll d'	Àger	Nog	Sí	AR	L	simple
125	Argelagar, l'	Alcarràs	Sgi	No	F	Cp	N + -ar
126	Argelagar, l'	Alcoletge	Sgi	No	F	Cp	N + -ar
127	Argelagar, punta de l'	Fulleda	Grg	No	F	Cp	N + -ar
128	Argelaguer	Cubells	Nog	No	F	Cp	N + -er
129	Argelaguers, los	Tàrrega	Urg	No	F	Cp	N + -er
130	Argeloses, les	Fulleda	Grg	No	QT	Cl	N + -ós
131	Argentera	Vilanova de Meià	Nog	Sí	QT	Cl	N + -er
132	Argilagar, l'	Maials	Sgi	No	F	Cp	N + -ar
133	Argiles, les	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	QT	Cl	simple
134	Argullols, rasa dels	Ribera d'Ondara	Sga	No	An	Cg	simple (NP)
135	Àries, puig de les	Alfés	Sgi	No	Z	Cl	simple
136	Ariet, castell d'	Artesa de Segre	Nog	Sí	An	L	NP + -et
137	Armena	Torà	Sga	Sí	An	Cl	simple (NP)
138	Arnes, vall d'	Oliola	Nog	Sí	Z	Cp	simple
139	Aròs, mas d'	Almatret	Sgi	Sí	An	A	simple (NP)
140	Arquells	Cubells	Nog	No	EA	Cl	N + -ell
141	Arquells, els	Sant Guim de la Plana	Sga	No	EA	Cl	N + -ell
142	Arquells, los	Oliola	Nog	No	EA	Cl	N + -ell
143	Arquells, Sant Pere dels	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	EA	Cl	N + -ell
144	Arquets, los	Juncosa	Grg	No	EA	Cl	N + -et
145	Arrufat	Bellví	PUr	No	An	Cl	simple (NP)
146	Artesa de Lleida	Artesa de Lleida	Sgi	Sí	TR	Cp	simple (N(top))
147	Artesa de Segre	Artesa de Segre	Nog	Sí	F	P	N + -esa
148	Artiga, l'	Juncosa	Grg	No	AH	Cp	simple
149	Artigues, les	Vilanova de Meià	Nog	No	AH	Cp	simple
150	Aspa	Aspa	Sgi	Sí	O	P	simple
151	Aspres, els	les Avellanes	Nog	Sí	O	Cl	simple (Adj)
152	Astor, l'	Lleida	Sgi	Sí	Z	Cl	simple
153	Aureres	Artesa de Segre	Nog	No	F	L	N + -er
154	Auró, mas de l'	Torres de Segre	Sgi	No	F	Cl	simple
155	Auronetes, les	Torrebeses	Sgi	No	F	Cl	N + -et
156	Avellà	(desaparegut)	Sga	Sí	F	L	simple
157	Avellà, coll de l'	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	F	L	simple
158	Avellaners, los	el Vilosell	Grg	No	F	Cl	N + -er
159	Avellanes, les	les Avellanes	Nog	Sí	F	Cl	simple
160	Bàcies, les	Bellaguarda	Grg	Sí	O	Cp	simple
161	Bagarrella	Seròs	Sgi	Sí	SG	Cl	N + -ell
162	Baix Urgell	(corònim)	Urg	No	SG	Cl	compost Adj + N
163	Bajola, la	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	Hi	L	N + -ol
164	Balàfia	Lleida	Sgi	Sí	SJ	A	simple
165	Balaguer	Balaguer	Nog	Sí	F	Cl	N + -er
166	Balandrer, carrer de	Lleida	Sgi	Sí	O	Cl	N + -er
167	Balcet, el	Torà	Sga	Sí	O	Cl	N + -et
168	Balços, els	Sanauja	Sga	No	O	Cl	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
169	Baldomar	Artesa de Segre	Nog	Sí	An	Cg	compost (NP)
170	Ballesters, els	Guimerà	Urg	No	AH	Cl	N + -er
171	Bancal, el	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	AH	Cg	simple
172	Bandoler, cova del	Foradada	Nog	Sí	AH	Cg	simple
173	Banqueta, la	Lleida	Sgi	Sí	AH	Cg	N + -et
174	Barbacana, la	Cervera	Sga	No	AM	Ca	simple
175	Barbens	Barbens	PUr	Sí	An	L	simple (NP)
176	Barbeny, pla de	Àger	Nog	Sí	An	L	simple (NP)
177	Barca, costa de la	Seròs	Sgi	No	AH	Cl	simple
178	Barca, cova de la	Foradada	Nog	Sí	AH	Cl	simple
179	Barca, Vilanova de la	Vilanova de la Barca	Sgi	Sí	AH	Cl	simple
180	Barceloneta, la	els Alamús	Sgi	Sí	DT	Cp	N(top) + -et
181	Baró, Guàrdia de	les Avellanes	Nog	Sí	An	Cg	simple (NP)
182	Baró, pla del	Torrefarrera	Sgi	No	SJ	Cg	simple
183	Baronia de Lavansa, la	Vilanova de Meià	Nog	No	SJ	Cg	simple
184	Baronia de Montmagastre, la	Artesa de Segre	Nog	No	SJ	Cg	simple
185	Baronia de Rialb, la	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	SJ	Cg	simple
186	Baronia de Sant Oïsmè, la	Camarasa	Nog	No	SJ	Cg	simple
187	Barqueres, les	el Vilosell	Grg	Sí	AH	Cp	simple
188	Barracó, lo	Torà	Sga	Sí	AC	Cp	simple
189	Barraques, les	la Baronia de Rialb	Nog	No	AC	Cp	simple
190	Barrepicat	Linyola	PUr	Sí	O	A	compost N + N
191	Barrils	Vinaixa	Grg	No	AH	Cp	simple
192	Basconell, plana de	Aitona	Sgi	Sí	Ge	L	N + -ell
193	Bassa, la	Nalec	Urg	No	Hi	Cp	simple
194	Bassa, serra de la	Foradada	Nog	No	Hi	Cp	simple
195	Bassa Borràs, la	Almacelles	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + NP
196	Bassa de la Comallonga, la	Verdú	Urg	No	Hi	Cp	compost N + N
197	Bassa Nova, la	Almenar	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + Adj
198	Bassa Nova, la	Juneda	Grg	No	Hi	Cl	compost N + Adj
199	Bassa Nova, la	Sarroca	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + Adj
200	Bassa Nova, la	Sidamon	PUr	No	Hi	Cl	compost N + Adj
201	Bassa Vella, la	la Portella	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + Adj
202	Bassabona, la	Puigverd de Lleida	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + N
203	Bassadolç, la	Tàrrega	Urg	No	Hi	Cl	compost N + Adj
204	Bassal, lo	Sidamon	PUr	No	Hi	Cp	simple
205	Bassalls, los	Àger	Nog	Sí	Hi	Cp	N + -all
206	Bassals, los	l'Espluga Calba	Grg	No	Hi	Cp	simple
207	Bassals, los	Aspa	Sgi	No	Hi	Cp	simple
208	Bassanoves, les	Agramunt	Urg	No	Hi	Cl	compost N + Adj
209	Bassella, la	Ivars d'Urgell	PUr	No	Hi	Cp	N + -ell
210	Bassella, la	Os de Balaguer	Nog	No	Hi	Cp	N + -ell
211	Bassella, serra de la	(desaparegut)	Sga	Sí	Hi	Cp	N + -ell

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfològic</i>
212	Basselles, les	l'Albi	Grg	No	Hi	Cp	N + -ell
213	Basselles, les	Montoliu de Lleida	Sgi	No	Hi	Cp	N + -ell
214	Basses, les	l'Albi	Grg	No	Hi	Cp	simple
215	Basses, vall de les	Lleida	Sgi	No	Hi	Cp	simple
216	Basses d'Alpicat, les	Lleida	Sgi	No	Hi	Cp	simple
217	Basses Roges, les	Almatret	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + Adj
218	Basses Roges, les	Maials	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + Adj
219	Basseta, la	Torregrossa	PUr	No	Hi	Cp	N + -et
220	Basseta Roja	Alfés	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + Adj
221	Bassot, lo	Puigverd de Lleida	Sgi	No	Hi	Cp	N + -ot
222	Batallosos, los	Juncosa	Grg	Sí	F	A	compost N + N
223	Beà, placeta de	Lleida	Sgi	Sí	An	A	simple (NP)
224	Belianes	Belianes	Urg	Sí	An	A	simple (NP)
225	Bellaguarda	Bellaguarda	Grg	Sí	AM	Cg	compost Adj + N
226	Bellavista	Massalcoreig	Sgi	No	SG	Cl	compost Adj + N
227	Bellcaire d'Urgell	Bellcaire	Nog	Sí	O	Cl	compost Adj + N
228	Bellestar	Penelles	Nog	Sí	AH	Cp	compost Adj + N
229	Bellfort	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	AM	Cl	compost Adj + N
230	Bellfort	Miralcamp	PUr	Sí	AM	Cl	compost Adj + N
231	Bell-lloc d'Urgell	Bell-lloc	PUr	Sí	VA	Cl	compost Adj + N
232	Bellmunt d'Urgell	Bellmunt	Nog	Sí	O	Cl	compost Adj + N
233	Bellmunt de Segarra	Talavera	Sga	Sí	O	Cl	compost Adj + N
234	Bellpuig d'Urgell	Bellpuig	Urg	Sí	O	Cl	compost Adj + N
235	Bellpuig de les Avellanes	Os de Balaguer	Nog	Sí	O	Cl	compost Adj + N
236	Bellvei	Torrefeta	Sga	Sí	VA	L	compost Adj + N
237	Bellver de Sió	Ossó	Urg	Sí	SG	Cl	compost Adj + N
238	Bellví	Bellví	PUr	Sí	SG	L	compost Adj + N
239	Benavent de Segrià	Benavent	Sgi	Sí	TR	L	compost (N(top))
240	Benaviure	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	VA	L	compost Adv + V
241	Bença	la Sentiu	Nog	Sí	An	Cg	simple (NP)
242	Bertran	Juneda	Grg	Sí	An	Cg	compost (NP)
243	Bertrans	Biosca	Sga	No	An	Cg	compost (NP)
244	Besses, les	Cervià	Grg	Sí	AM	Cp	simple
245	Biosca	Biosca	Sga	Sí	SG	P	simple
246	Bisbal, la	Guissona	Sga	No	SJ	Cl	N + -al
247	Bisbe, pla del	Vallbona	Urg	No	SJ	Cl	simple
248	Bisbe, plana del	Lleida	Sgi	No	SJ	Cl	simple
249	Blanca, font	la Fuliola	Urg	Sí	Hi	Cg	simple (Adj)
250	Blanca, font	Vilanova de Meià	Nog	No	Hi	Cg	simple (Adj)
251	Blanca, serra	Cubells	Nog	No	O	Cg	simple (Adj)
252	Blancafert	Os de Balaguer	Nog	Sí	AM	L	compost Adj + N
253	Boada	Alòs	Nog	No	EA	Cg	simple
254	Boada	Vilanova de Meià	Nog	Sí	EA	Cg	simple
255	Bòfia, la	Torà	Sga	Sí	O	Cl	simple
256	Boga, la	Bellpuig	Urg	(No)	SG	Cp	simple
257	Boga, la	la Sentiu	Nog	(No)	SG	Cp	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
258	Boga, braçal de la	Soses	Sgi	Sí	SG	Cp	simple
259	Boga de Melons, la	el Cogul	Grg	(No)	SG	Cp	simple
260	Boïga, la	Àger	Nog	No	AH	Cp	simple
261	Boïgueta, la	Penelles	Nog	Sí	AH	Cp	N + -et
262	Boix	Ivars de Noguera	Nog	Sí	F	Cl	simple
263	Boix, obaga del	Oliola	Nog	No	F	Cl	simple
264	Boix, riu	Vilanova de Meià	Nog	Sí	F	Cl	simple
265	Boixadors, els	Lleida	Sgi	No	SJ	Cl	simple
266	Boixeró, riera de	Ciutadilla	Urg	No	F	Cl	N + -ó
267	Boixó	Almatret	Sgi	No	F	Cl	N + -ó
268	Boixoga, la	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cl	N + -ós
269	Boixos, costa dels	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	F	Cl	simple
270	Boldú	la Fuliola	Urg	(Sí)	TR	Cp	simple (N(top))
271	Boldú, bosc del	Montgai	Nog	Sí	An	Cp	simple (NP)
272	Boquera, coll de la	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	Z	Cp	N + -er
273	Bordell	Talavera	Sga	Sí	AH	Cl	simple
274	Bordeta, la	Lleida	Sgi	Sí	AH	Cp	N + -et
275	Borges Blanques, les	les Borges Blanques	Grg	Sí	AC	Ca	compost N + Adj
276	Borgetes, les	Arbeca	Grg	No	AC	Ca	N + -et
277	Borràs	Puigverd de Lleida	Sgi	No	An	Cl	simple (NP)
278	Borrassos, els	Torà	Sga	Sí	An	Cl	simple (NP)
279	Borrel, lo Canar del	la Sentiu	Nog	Sí	An	Cl	simple (NP)
280	Bosc, clamor del	Lleida	Sgi	No	F	Cg	simple
281	Bosc, pla del	Bellpuig	Urg	No	F	Cg	simple
282	Bosc del Siscar, el	Oliola	Nog	No	F	Cp	compost N + N
283	Boscarró, lo	Tàrrrega	Urg	No	F	Cg	N + -ó
284	Boscatges, los	Montgai	Nog	No	F	Cg	N + -atge
285	Bosquets, los	Ossó	Urg	No	F	Cg	N + -et
286	Botarell, lo	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	Hi	Cl	N + -ell
287	Botines	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	An	Ca	simple (NP)
288	Botja, la	Tàrrrega	Urg	No	F	Cp	simple
289	Botjal	Camarasa	Nog	No	F	Cp	N + -al
290	Botjoga, la	Torrefeta	Sga	No	F	Cp	N + -ós
291	Bou, el	Lleida	Sgi	No	Z	Cl	simple
292	Bou, punta del	Juncosa	Grg	No	Z	Cl	simple
293	Bous, tolla dels	la Sentiu	Nog	Sí	Z	Cl	simple
294	Bous, torre dels	Bell-lloc	PUr	No	Z	Cl	simple
295	Bova, la	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	F	Cl	simple
296	Bovalar, el	Seròs	Sgi	Sí	Z	Cl	N + -ar
297	Bovals	Belianes	Urg	Sí	F	Cl	N + -al
298	Bovar	Vilanova de Segrià	Sgi	Sí	F	Cl	N + -ar
299	Bovera	Bovera	Grg	Sí	Z	Cl	N + -er
300	Bovera, la	Bellví	PUr	No	F	Cl	N + -er
301	Bovera, la	Guimerà	Urg	Sí	Z	Cl	N + -er
302	Bovera, la	Montoliu de Lleida	Sgi	Sí	F	Cl	N + -er
303	Bovera, bassa	Belianes	Urg	Sí	F	Cl	N + -er

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
304	Boveroles, les	la Granadella	Grg	Sí	Z	Cl	N + -ol
305	Bragós, riu	(curs d'aigua)	Sga	Sí	Hi	Cl	simple (Adj)
306	Briançó	Ribera d'Ondara	Sga	(Sí)	TR	O	simple (N(top))
307	Brucs, serrat dels	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	simple
308	Brugosa, riera	(curs d'aigua)	Grg	No	F	Cl	N + -ós
309	Bruixes, la Cova de les	Bellaguarda	Grg	No	AH	Cp	simple
310	Bufador, lo Forat	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	SG	Cl	V + -dor
311	Buida-sacs	Tornabous	Urg	No	QT	Cl	compost V + N
312	Buli	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	Hi	L	simple
313	Bullfarines	Ivars d'Urgell	PUr	Sí	QT	Cl	compost V + N
314	Bullidor, el	Barbens	PUr	Sí	Hi	Cl	V + -dor
315	Burgebut	Aitona	Sgi	No	An	A	compost N + NP
316	Butsènit	Lleida	Sgi	Sí	An	A	simple (NP)
317	Butsènit	Montgai	Nog	Sí	An	A	simple (NP)
318	Cabanabona	Cabanabona	Nog	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
319	Cabanasses	la Baronia de Rialb	Nog	No	AC	Cl	N + -às
320	Cabanes, les	les Borges Blanques	Grg	No	AC	Cl	simple
321	Cabanes, tossal de les	Gimenells	Sgi	No	AC	Cl	simple
322	Cabestany	Montoliu de Segarra	Sga	Sí	Hi	L	compost N + N
323	Cabestany	Tàrrrega	Urg	Sí	TR	Cl	compost (N(top))
324	Cabra, mas de	Bovera	Grg	Sí	TR	Cp	simple (N(top))
325	Cabraí	Juneda	Grg	Sí	TR	Cl	simple (N(top))
326	Cabrera	Vilanova de Meià	Nog	No	Z	Cl	N + -er
327	Cabroa, la	Vilanova de Meià	Nog	No	Z	Cl	N + -ós
328	Calàndria, pla de la	Lleida	Sgi	No	Z	Cl	simple
329	Calder, lo	Arbeca	Grg	Sí	Hi	Cl	simple
330	Camarasa	Camarasa	Nog	Sí	O	L	compost N + Adj
331	Camarasa	Tiurana	Nog	Sí	TR	Cl	compost (N(top))
332	Camardes	Cervera	Sga	Sí	An	Cg	compost (NP)
333	Camí, santuari del	Granyena de Segarra	Sga	No	SG	Cl	simple
334	Camí, serreta del	Soses	Sgi	No	SG	Cl	simple
335	Camí Ramader, puig del	Vilanova de Meià	Nog	No	AH	Cl	compost N + Adj
336	Camp, lo	Belcaire	Nog	No	O	Cl	simple
337	Campell, lo	Sunyer	Sgi	No	O	Cl	N + -ell
338	Campestés, serra de	Granyena de les Garrigues	Grg	No	O	Cl	compost N + Adj
339	Camporrells	Albesa	Nog	Sí	QT	L	compost N + Adj
340	Camp-real	Massoteres	Sga	Sí	SJ	Cl	compost N + Adj
341	Camp-rodó	Lleida	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
342	Cana, riu de la	(curs d'aigua)	Grg	No	F	Cl	simple
343	Canals, les	Lleida	Sgi	No	Hi	Cl	simple
344	Canar, costes del	Oliola	Nog	No	F	Cl	N + -ar
345	Canar del Borrel, lo	la Sentiu	Nog	Sí	F	Cl	N + -ar
346	Canelles	Os de Balaguer	Nog	Sí	F	L	N + -ell
347	Canelles	els Plans de Sió	Sga	No	F	L	N + -ell
348	Canemars	Torà	Sga	Sí	F	Cl	N + -ar

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
349	Canemars, barranc dels	Camarasa	Nog	No	F	Cl	N + -ar
350	Canemassos, els	Talavera	Sga	Sí	F	Cl	N + -ar
351	Canet	Lleida	Sgi	No	F	Cl	N + -et
352	Canís, el	Rosselló	Sgi	Sí	AR	A	simple
353	Canós, el	els Plans de Sió	Sga	Sí	F	Cl	N + -ós
354	Canosa, la	Oliola	Nog	No	F	Cl	N + -ós
355	Canota, la	Almatret	Sgi	No	F	Cl	N + -ot
356	Cantirer, masia	Tornabous	Urg	Sí	AH	Cl	N + -er
357	Canyeret, el	Lleida	Sgi	Sí	F	Cl	N + -et
358	Canyet, el	Castellserà	Urg	Sí	AH	L	N + -et
359	Canyís	Juneda	Grg	No	F	Cl	simple
360	Canyís, plana del	Maials	Sgi	No	F	Cl	simple
361	Caparrella, la	Lleida	Sgi	Sí	F	A	compost N + N
362	Capelluda, font de la	la Baronia de Rialb	Nog	No	O	Cl	N + -ut
363	Cappont	Lleida	Sgi	No	SG	Cl	compost N + N
364	Carbona	Vallfogona					
		de Balaguer	Nog	No	AH	Cl	simple
365	Carbonera, serra	Alòs	Nog	No	AH	Cl	N + -er
366	Cardosa, la	Cervera	Sga	Sí	F	Cl	N + -ós
367	Carrassumada	Torres de Segre	Sgi	Sí	An	A	compost N + NP
368	Carratalà	Aitona	Sgi	Sí	AM	A	compost N + N
369	Carretera, plana	Llardecans	Sgi	No	AH	Cl	N + -er
370	Carreteres, les	Fulleda	Grg	No	AH	Cl	simple
371	Carreteres, les	Torregrossa	PUr	No	AH	Cl	simple
372	Cas	Àger	Nog	Sí	SG	Ca	simple
373	Cas	(desaparegut)	Sgi	Sí	SG	Ca	simple
374	Casa, pantà de la	Alcarràs	Sgi	No	AC	Cl	simple
375	Casablanca	Granyanella	Sga	No	AC	Cg	compost N + Adj
376	Casanova, la	Torrefeta	Sga	No	AC	Cl	compost N + Adj
377	Casanova de Pujol, la	Torrefeta	Sga	No	AC	Cl	compost N + Adj
378	Cascall, lo	Agramunt	Urg	No	F	Ca	simple
379	Cascall, lo	Alfés	Sgi	No	F	Ca	simple
380	Cascall, lo	Almacelles	Sgi	No	F	Ca	simple
381	Cases de Barbens, les	Anglesola	Urg	No	SG	Cl	compost N + N(top)
382	Cases de Corbins, les	Corbins	Sgi	No	SJ	Cl	compost N + N(top)
383	Cases de la Serra, les	Torrefeta	Sga	No	SG	Cl	compost N + N
384	Cases de Rialb, les	la Baronia de Rialb	Nog	No	AC	Cl	simple
385	Cases del Pla, les	Arbeca	Grg	No	SG	Cl	compost N + N
386	Castell de Santa	Sant Guim					
	Maria, el	de Freixenet	Sga	No	AM	Cl	compost N + NP
387	Castellar, el	Oliola	Nog	No	AM	Cl	N + -ar
388	Castellar, puig	Biosca	Sga	No	AM	Cl	N + -ar
389	Castellar, serrat de	Tiurana	Nog	No	AM	Cl	N + -ar
390	Castellblanc	Oliola	Nog	No	AM	Cl	compost N + Adj
391	Castelldans	Castelldans	Grg	Sí	Z	Cl	compost N + N
392	Castellet, els	Vilanova de Meià	Nog	No	AM	Cl	N + -et

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
393	Castell-lliuró	Ossó	Urg	No	An	Cl	compost N + NP
394	Castellmeià	Torrefeta	Sga	No	SG	L	compost N + Adj
395	Castellnou	Vilanova de Segrià	Sgi	No	AM	Cl	compost N + Adj
396	Castellnou d'Oluges	Cervera	Sga	Sí	AM	Cl	compost N + Adj
397	Castellnou de Montfalcó	Ossó	Urg	Sí	AM	Cl	compost N + Adj
398	Castellnou de Seana	Castellnou de Seana	PUr	Sí	AM	Cl	compost N + Adj
399	Castellnou del Gos	Oliola	Nog	No	AM	Cl	compost N + Adj
400	Castellnous	Almatret	Sgi	No	AM	Cl	compost N + Adj
401	Castelló de Farfanya	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	AM	Cl	N + -ó
402	Castelló de Meià	Vilanova de Meià	Nog	Sí	AM	Cl	N + -ó
403	Castellots	Tàrrega	Urg	No	AM	Cl	N + -ot
404	Castellots, els	la Floresta	Grg	No	AM	Cl	N + -ot
405	Castellpagès	Vilanova de la Barca	Sgi	Sí	SG	L	compost N + Adj
406	Castellradulf	Torrefeta	Sga	No	An	G	compost N + NP
407	Castellselvà	Belianes	Urg	(No)	An	L	compost N + NP
408	Castellserà	Castellserà	Urg	Sí	An	G	compost N + NP
409	Catarena, barranc de	Artesa de Segre	Nog	No	An	Cl	simple (NP)
410	Catllar, el	(desaparegut)	Sgi	Sí	AM	Cl	N + -ar
411	Cavalls, los	Bellaguarda	Grg	Sí	Z	Cl	simple
412	Celler dels Frares	Foradada	Nog	Sí	AH	Cl	compost N + N
413	Cellers	Ciutadilla	Urg	No	AH	Cl	simple
414	Cellers	Torà	Sga	Sí	AH	Cl	simple
415	Cendroelles, les	Linyola	PUr	No	DT	Cl	N(top) + -ell
416	Cendrogues, les	Camarasa	Nog	No	QT	Cl	N + -ós
417	Cendrosa, la	Ivars d'Urgell	PUr	Sí	QT	Cl	N + -ós
418	Cercavins, riu	(curs d'aigua)	Urg	Sí	VA	Cl	compost V + N
419	Cercosella	(desaparegut)	Nog	Sí	F	L	N + -ell
420	Cerdanyès, el	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	Ge	Cl	N(top) + -ès
421	Cerdanyola, boscos de	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	DT	Cl	N(top) + -ol
422	Ceriola, la	Torà	Sga	No	An	L	NP + -ol
423	Cervera	Cervera	Sga	Sí	Z	L	N + -er
424	Cervera, la	Penelles	Nog	Sí	TR	Cl	simple (N(top))
425	Cervià	Cervià	Grg	Sí	An	L	NP + -à
426	Cérvoles	Os de Balaguer	Nog	Sí	F	L	N + -ol
427	Cérvoles	la Pobla de Cérvoles	Grg	Sí	F	L	N + -ol
428	Cirera	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	simple
429	Cirerer, pla del	Maials	Sgi	No	F	Cl	N + -er
430	Ciutadilla	Ciutadilla	Urg	Sí	AM	Cl	N + -ill
431	Civit	Talavera	Sga	(Sí)	F	Cl	simple
432	Clamor, la	(curs d'aigua)	Sgi	Sí	Hi	Cl	simple
433	Claramunt	Àger	Nog	No	O	L	compost Adj + N
434	Claravalls	Tàrrega	Urg	Sí	TR	Cf	compost (N(top))
435	Claret	Oliola	Nog	Sí	QT	L	Adj + -et
436	Claret	els Plans de Sió	Sga	No	QT	L	Adj + -et
437	Claret	Torà	Sga	Sí	QT	L	Adj + -et
438	Clua, la	Artesa de Segre	Nog	Sí	O	Cl	simple (Adj)

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
439	Cluella, la	Tiurana	Nog	No	DT	Cl	N(top) + -ell
440	Codines, les	Tàrraga	Urg	No	O	Cp	simple
441	Codines, les	Verdú	Urg	No	O	Cp	simple
442	Codines, fondo de les	Preixana	Urg	No	O	Cp	simple
443	Codonyers	els Omells de na Gaia	Urg	No	F	Cl	N + -er
444	Codonys, barranc dels	Alòs	Nog	No	F	Cl	simple
445	Cogoll, el	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	O	Cl	simple
446	Cogul	Os de Balaguer	Nog	No	O	L	simple
447	Cogul, el	el Cogul	Grg	No	O	L	simple
448	Cogullada, la	Lleida	Sgi	Sí	Z	Cl	N + -ada
449	Cogullades, pla de les	Vinaixa	Grg	No	Z	Cl	N + -ada
450	Cogulles, les	Tàrrés	Grg	No	O	Cl	simple
451	Cogulló, el	Os de Balaguer	Nog	No	O	Cl	N + -ó
452	Cogulló, el	Vilanova de Meià	Nog	No	O	Cl	N + -ó
453	Coguls, los	Ossó	Urg	No	O	L	simple
454	Colebrosos	Granyena de les Garrigues	Grg	No	Z	Cl	N + -ós
455	Coll Beix	els Torms	Grg	Sí	O	Cl	compost N + Adj
456	Coll de Vinganya, el	Alcarràs	Sgi	No	SG	Ca	compost N + N(top)
457	Coll Roig	Maials	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
458	Coll Roig	Vallbona	Urg	No	O	Cl	compost N + Adj
459	Collada, la	Biosca	Sga	No	O	Cl	simple
460	Collada, la	Sant Martí de Maldà	Urg	No	O	Cl	simple
461	Collades, les	Alfès	Sgi	No	O	Cl	simple
462	Collades, puig de les	Maldà	Urg	No	O	Cl	simple
463	Collblanc	Maials	Sgi	No	O	Cg	compost N + Adj
464	Colldeirat	Artesa de Segre	Nog	Sí	O	Cl	compost N + N
465	Colldorenga	Vilanova de Meià	Nog	No	O	Cl	compost N + N(top)
466	Collestret	Alcarràs	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
467	Collet, lo	Seròs	Sgi	No	O	Cl	N + -et
468	Colletons, serrat dels	Artesa de Segre	Nog	No	O	Cl	N + -ó
469	Collfred	Artesa de Segre	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
470	Collmargat	Sanauja	Sga	No	AH	A	compost N + N
471	Colltort	Sunyer	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
472	Colobor	Àger	Nog	Sí	An	G	compost (NP)
473	Colobres	Vallbona	Urg	Sí	Z	Cl	simple
474	Colom, vall de	Juncosa	Grg	Sí	Z	Cl	simple
475	Colomer, lo	Belianes	Urg	Sí	Z	Cl	N + -er
476	Colomer, lo	Golmés	PUr	Sí	Z	Cl	N + -er
477	Colomers, los	Arbeca	Grg	Sí	Z	Cl	N + -er
478	Colomers, los	Artesa de Lleida	Sgi	No	Z	Cl	N + -er
479	Colomina	Anglesola	Urg	No	SJ	Cl	simple
480	Colomines	Agramunt	Urg	No	SJ	Cl	simple
481	Colomines, les	Algerri	Nog	No	SJ	Cl	simple
482	Coma, clot de la	Vilanova de Meià	Nog	No	O	Cl	simple
483	Coma, fondo de la	Bellpuig	Urg	No	O	Cl	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
484	Coma Prunera, vall de	Alcanó	Sgi	No	F	Cl	compost N + N + -er
485	Coma Regada, la	la Fuliola	Urg	No	Hi	Cl	compost N + Adj
486	Comabella	Sant Guim de la Plana	Sga	Sí	O	Cl	compost N + Adj
487	Comabelles	Agramunt	Urg	No	O	Cl	compost N + Adj
488	Comacalda	Vilagrassa	Urg	No	O	Cl	compost N + Adj
489	Comadalda	Cervera	Sga	No	An	Cg	compost N + NP
490	Comaestreta	Almenar	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
491	Comafemosa	Alguaire	Sgi	No	QT	Cl	compost N + N + -ós
492	Comafiguera	Preixens	Nog	No	F	Cl	compost N + N + -er
493	Comafranca, serra de	Castellldans	Grg	No	SJ	Cg	compost N + Adj
494	Comajuncosa	Lleida	Sgi	Sí	F	Cl	compost N + N + -ós
495	Comalats, els	(corònim)	Sga	Sí	O	L	compost N + Adj
496	Comallonga	les Avellanes	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
497	Comallonga	Verdú	Urg	No	O	Cl	compost N + Adj
498	Comallonga	Vilanova de Meià	Nog	Sí	O	Cl	compost N + Adj
499	Comanseràs	la Granadella	Grg	Sí	An	G	compost N + NP
500	Comanterrers	Llardecans	Sgi	Sí	O	Cl	compost N + N
501	Comapregona	Sant Martí de Maldà	Urg	No	O	Cl	compost N + Adj
502	Coma-reguer	Tàrrega	Urg	No	Hi	Cl	compost N + N
503	Coma-roca	Arbeca	Grg	No	O	Cl	compost N + N
504	Coma-seca, plans de	l'Albagés	Grg	No	QT	Cl	compost N + Adj
505	Comastretes	Preixana	Urg	No	O	Cl	compost N + Adj
506	Comavaquera	Lleida	Sgi	Sí	Z	Cl	compost N + N + -er
507	Comellar, lo	Sant Martí de Maldà	Urg	No	O	Cl	N + -ar
508	Comellar, lo	Verdú	Urg	No	O	Cl	N + -ar
509	Comellar Gran, punta del	els Omells de na Gaia	Urg	No	O	Cl	compost N + Adj
510	Comellars, los	Torrebeßes	Sgi	No	O	Cl	N + -ar
511	Comes, les	Agramunt	Urg	No	O	Cl	simple
512	Comes, les	Alcanó	Sgi	No	O	Cl	simple
513	Comes, les	Llardecans	Sgi	No	O	Cl	simple
514	Comes, les	Maldà	Urg	No	O	Cl	simple
515	Comes, les	Sant Martí de Maldà	Urg	No	O	Cl	simple
516	Comes, coll de les	Vilanova de Meià	Nog	No	O	Cl	simple
517	Comes Pregones	Alcanó	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
518	Cometes, les	Llardecans	Sgi	No	O	Cl	N + -et
519	Cometes, les	Sant Martí de Maldà	Urg	No	DT	Cl	N(top) + -et
520	Comiols	Artesa de Segre	Nog	Sí	SG	L	compost N + Adj
521	Comolons	Puigverd de Lleida	Sgi	Sí	SJ	Cl	N + -ó
522	Comuns, los	Castellserà	Urg	Sí	SJ	Cl	simple
523	Concabella	els Plans de Sió	Sga	Sí	O	Cl	compost N + Adj
524	Conclues, les	Àger	Nog	No	O	Cl	simple (Adj)
525	Condals, els	Cervera	Sga	No	SJ	Cl	simple (Adj)
526	Condals, los	Bellmunt	Nog	No	SJ	Cl	simple (Adj)
527	Condals, los	Tàrrega	Urg	No	SJ	Cl	simple (Adj)

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
528	Confòs	la Baronia de Rialb	Nog	No	AM	L	simple (Adj)
529	Conill	Àger	Nog	No	O	L	simple
530	Conill	Tàrrega	Urg	Sí	O	L	simple
531	Conillars	Lleida	Sgi	No	Z	Cl	N + -ar
532	Conillera, vall de la	(desaparegut)	Urg	No	Z	Cl	N + -er
533	Consell, el	Bell-lloc	PUr	Sí	AH	Cl	simple
534	Convent, el	la Baronia de Rialb	Nog	No	AR	Cl	simple
535	Copa d'Or, la	Lleida	Sgi	No	RH	Cl	compost N + N
536	Corassuda, la	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	AC	A	compost N + N
537	Corb, el	Arbeca	Grg	No	Z	Cl	simple
538	Corb, el	Balaguer	Nog	Sí	O	Cl	simple (Adj)
539	Corb, riu	(curs d'aigua)	Urg	No	Hi	Cl	simple (Adj)
540	Corbella	Tàrrega	Urg	(Sí)	O	Cl	Adj + -ell
541	Corberó, torres de	la Sentiu	Nog	Sí	Z	Cl	N + -ó
542	Corbins	Corbins	Sgi	Sí	An	L	simple (NP)
543	Corbs, punta dels	Bellaguarda	Grg	No	Z	Cl	simple
544	Corçà	Àger	Nog	Sí	An	L	NP + -à
545	Corcó	Linyola	PUr	Sí	Z	Cp	simple
546	Corcó, tossal del	Castelldans	Grg	Sí	Z	Cp	simple
547	Corda de Gardeny, la	Lleida	Sgi	No	O	Cl	compost N + N(top)
548	Corniola	Camarasa	Nog	No	F	Cl	N + -ol
549	Cornudella	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	L	N + -ell
550	Cornudella	Massoteres	Sga	No	F	L	N + -ell
551	Cornudella	Oliola	Nog	No	F	L	N + -ell
552	Coromina del Prat, la	Biosca	Sga	Sí	AH	Cl	compost N + N
553	Corregó	la Portella	Sgi	Sí	O	Cp	N + -ó
554	Corregó	Vinaixa	Grg	Sí	O	Cp	N + -ó
555	Cortals, vall de	(curs d'aigua)	Grg	No	AH	Cl	simple
556	Corte, la Torre del	la Sentiu	Nog	Sí	An	Cl	simple (NP)
557	Coscó	Oliola	Nog	Sí	F	Cl	simple
558	Coscoll	Camarasa	Nog	No	F	Cl	simple
559	Coscoll, valleta del	la Granadella	Grg	No	F	Cl	simple
560	Coscollar, lo	Bellpuig	Urg	No	F	Cl	N + -ar
561	Coscollar, lo	Camarasa	Nog	No	F	Cl	N + -ar
562	Coscollar, serra del	Alcarràs	Sgi	No	F	Cl	N + -ar
563	Coscollera	Vilanova de Meià	Nog	No	F	Cl	N + -er
564	Coscolleres, les	Puigverd d'Agramunt	Urg	No	F	Cl	N + -er
565	Coscollol	(desaparegut)	Sga	No	F	Cl	N + -ol
566	Coscollosa	(desaparegut)	Sga	No	F	Cl	N + -ós
567	Coscolls, los	Agramunt	Urg	Sí	F	Cl	simple
568	Costafreda, barranc de	la Baronia de Rialb	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
569	Costa-rèbia	Torà	Sga	Sí	O	Cl	compost N + Adj
570	Cots, les	Biosca	Sga	No	QT	Cl	simple
571	Cova, la	el Cogul	Grg	No	O	Cl	simple
572	Cova, la	Vinaixa	Grg	No	O	Cl	simple
573	Cova, racó de la	Maials	Sgi	No	O	Cl	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
574	Cova Bona	Sarroca	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
575	Cova de la Dama, la	Menàrguens	Nog	Sí	O	Cl	compost N + N
576	Cova del Molí, vall de la	Bellaguarda	Grg	No	O	Cl	compost N + N
577	Cova Plana, barranc de la	Seròs	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
578	Covaneres	els Torms	Grg	No	O	Cl	compost N + Adj
579	Covanramon	Juncosa	Grg	Sí	O	Cl	compost N + NP
580	Covasses, les	Bovera	Grg	No	O	Cl	N + -às
581	Covasses, les	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	O	Cl	N + -às
582	Coves, les	Alcarràs	Sgi	No	O	Cl	simple
583	Coves, les	Anglesola	Urg	No	O	Cl	simple
584	Coves, les	la Granadella	Grg	No	O	Cl	simple
585	Coves, les	Juncosa	Grg	No	O	Cl	simple
586	Covet	Menàrguens	Nog	Sí	F	L	N + -et
587	Creixell	(desaparegut)	Sga	Sí	An	Cp	simple (NP)
588	Crestes, les	Àger	Nog	Sí	O	Cl	simple
589	Crucifici, el	el Vilosell	Grg	Sí	Ha	Cl	simple
590	Cubells	Cubells	Nog	Sí	AH	Cl	simple
591	Cup, sèquia del	Balaguer	Nog	No	AH	Cl	simple
592	Curiola	Juneda	Grg	Sí	AC	Ca	N + -ol
593	Curullada, la	Granyanella	Sga	Sí	SG	Cl	N + -ada
594	Dama, la Cova de la	Menàrguens	Nog	Sí	RH	Cl	simple
595	Desferrador, cinglo de	Vilanova de Meià	Nog	No	QT	Cl	des- + N + -(a)dor
596	Doldre, tossal del	Penelles	Nog	Sí	VA	Cl	simple (V)
597	Domènecs, mas	Torà	Sga	Sí	SJ	L	simple
598	Donzell, la	Agramunt	Urg	Sí	F	L	N + -ell
599	Donzell, la	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	F	L	N + -ell
600	Dos Reguers, los	Vilanova de la Barca	Sgi	No	Hi	Cl	compost Adj + N
601	Dos Rius, los	Camarasa	Nog	No	Hi	Cl	compost Adj + N
602	Dos Rius, los	Corbins	Sgi	No	Hi	Cl	compost Adj + N
603	Duc, coll del	Juncosa	Grg	No	SJ	Cl	simple
604	Duc, segla del	Castellserà	Urg	Sí	SJ	Cl	simple
605	Dugo, punta del	Fulleda	Grg	No	Z	C	simple
606	Eixaders, els	Belianes	Urg	(Sí)	AH	Cl	N + -er
607	Eixalà, pla d'	Juneda	Grg	Sí	F	A	simple
608	Empedrola, l'	Almatret	Sgi	No	QT	Cl	N + -ol
609	Empordanès, l'	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	G	Cp	N(top) + -ès
610	Empresseguera	Lleida	Sgi	(No)	F	Cl	N + -er
611	Emprius	Aitona	Sgi	No	SJ	Cl	simple
612	Emprius, los	Alpicat	Sgi	No	SJ	Cl	simple
613	Emprius, los	Torres de Segre	Sgi	No	SJ	Cl	simple
614	Emprius de Ciutadilla, els	Verdú	Urg	No	SJ	Cl	simple
615	Encivit, font de l'	Tiurana	Nog	Sí	An	A	simple (NP)
616	Enviure	Seròs	Sgi	Sí	VA	Cl	compost Adv + V
617	Escala, l'	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	O	Cl	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
618	Escales, pas d'	Vilanova de Meià	Nog	No	O	Cl	simple
619	Escaleta, barranc de l'	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	DT	Cl	N(top) + -et
620	Escambrons, els	Almatret	Sgi	No	EA	Cl	N + -ó
621	Escanars	les Borges Blanques	Grg	No	F	Cl	N + -ar
622	Escarabat	el Palau d'Anglesola	PUr	Sí	An	G	compost (NP)
623	Escarp	Massalcoreig	Sgi	Sí	An	L	simple (NP)
624	Escomellars	Anglesola	Urg	No	O	Cl	N + -ar
625	Escomellars, fondo dels	Bellpuig	Urg	No	O	Cl	N + -ar
626	Escots, les	Sanaüja	Sga	Sí	QT	Cl	simple
627	Escots, los	Vilanova de Bellpuig	PUr	No	QT	Cl	simple
628	Escumó	Àger	Nog	Sí	AH	Cl	V + -dor
629	Espada, l'	Alòs	Nog	Sí	O	Cl	simple
630	Espadella	Àger	Nog	No	O	Cl	N + -ell
631	Espariguera, fondo de l'	els Omellons	Grg	No	F	Cl	N + -er
632	Espartal, l'	Camarasa	Nog	No	F	Cl	N + -al
633	Espartal, l'	Montgai	Nog	No	F	Cl	N + -al
634	Espartells	Maials	Sgi	No	F	Cl	N + -ell
635	Esparteres, les	Aitona	Sgi	No	F	Cl	N + -er
636	Espartons, los	Alcanó	Sgi	No	F	Cl	N + -ó
637	Espedrogues	els Omells de na Gaia	Urg	No	QT	Cl	N + -ós
638	Espessa Balaguera, l'	Seròs	Sgi	Sí	F	Cl	compost Adj + N
639	Espia d'Urgell, l'	Bellmunt	Nog	Sí	SG	Cg	compost N + N(top)
640	Espígol	Tornabous	Urg	Sí	F	Cl	simple
641	Espigolell	Tornabous	Urg	(No)	DT	Cl	N(top) + -ell
642	Espina, l'	Tàrrega	Urg	Sí	F	Cl	simple
643	Espinal, l'	Agramunt	Urg	No	F	Cl	N + -al
644	Espinal, l'	Vilanova de Meià	Nog	No	F	Cl	N + -al
645	Espinalbell	(desaparegut)	Nog	Sí	F	L	N + -ell
646	Espinalbosa	(desaparegut)	Nog	Sí	F	L	N + -ós
647	Espinalt, l'	Àger	Nog	No	F	Cl	compost N + Adj
648	Espins, els	Àger	Nog	No	F	Cl	simple
649	Espluga Calba, l'	l'Espluga Calba	Grg	Sí	O	Cl	compost N + Adj
650	Espluga de Portaclusa, l'	Àger	Nog	No	O	Cl	compost N + N(top)
651	Espona, l'	Massoteres	Sga	No	O	Cl	simple
652	Espuella, l'	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	O	L	N + -ell
653	Esquetja, l'	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	O	Cg	simple
654	Estació, Sant Guim de l'	Sant Guim de Freixenet	Sga	No	AH	Cl	simple
655	Estallador dels Bassols	Aitona	Sgi	Sí	Hi	Cl	compost N + N
656	Estany	Ponts	Nog	No	Hi	Cl	simple
657	Estany, l'	Biosca	Sga	Sí	Hi	Cl	simple
658	Estany, l'	Guissona	Sga	No	Hi	Cl	simple
659	Estanyot, l'	Térmens	Nog	No	Hi	Cl	N + -ot
660	Estaràs	Estaràs	Sga	Sí	AH	P	compost N + Adj
661	Estasia, l'	Vilanova de Meià	Nog	No	AH	Ca	simple
662	Estinclells, els	Verdú	Urg	Sí	F	L	N + -ell

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
663	Estinglars, els	Juncosa	Grg	Sí	F	L	N + -ar
664	Estiràs, vall d'	les Borges Blanques	Grg	No	TR	Cp	simple (N(top))
665	Fabregada	la Baronia de Rialb	Nog	No	AH	L	N + -ada
666	Fabregada	Vilanova de Meià	Nog	No	AH	L	N + -ada
667	Fàbrica, la	Artesa de Segre	Nog	Sí	AH	Cl	simple
668	Fàbrica d'Alguaire, la	Alguaire	Sgi	Sí	AH	Cl	simple
669	Falconera	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	Z	Cl	N + -er
670	Falcons, els	Penelles	Nog	Sí	Z	Cl	simple
671	Falens, coll de	els Torms	Grg	Sí	AH	A	simple
672	Faneca	Bellcaire	Nog	Sí	Z	A	simple
673	Fanecada, la	Torrelameu	Nog	No	AH	Ca	N + -ada
674	Fanecades	Vilanova de Segrià	Sgi	No	AH	Ca	N + -ada
675	Far, el	Torrefeta	Sga	Sí	AM	Cl	simple
676	Farell	Guissona	Sga	No	AM	Cl	N + -ell
677	Farell, mas de	Torrefeta	Sga	No	AM	Cl	N + -ell
678	Farfanya, riu de	(curs d'aigua)	Nog	Sí	Ge	A	simple
679	Farraginal, lo	Penelles	Nog	Sí	F	Cl	N + -al
680	Femosa, la	(curs d'aigua)	Sgi	No	Hi	Cl	N + -ós
681	Fenestres, serra de	(desaparegut)	Nog	Sí	SG	Cl	simple
682	Fenollosa, solà de la	Guimerà	Urg	No	F	Cl	N + -ós
683	Fenosa, la	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	F	L	N + -ós
684	Ferran	Estaràs	Sga	Sí	An	Cg	compost (NP)
685	Ferreres, turó de les	Alcanó	Sgi	No	QT	Cl	N + -er
686	Ferrers, plans	els Omells de na Gaia	Urg	No	QT	Cl	N + -er
687	Ferrugats	Anglesola	Urg	Sí	O	L	compost N + N
688	Fiella, serreta de	Bellaguarda	Grg	Sí	O	A	simple
689	Figuera, la	Algerri	Nog	Sí	F	Cl	N + -er
690	Figuera, la	Golmés	PUr	No	F	Cl	N + -er
691	Figuera, la	Vilanova de l'Aguda	Nog	Sí	F	Cl	N + -er
692	Figuera, font de la	Vilanova de Meià	Nog	No	F	Cl	N + -er
693	Figuera, punta de la	Cervià	Grg	No	F	Cl	N + -er
694	Figuerals, los	Llardecans	Sgi	No	F	Cl	N + -al
695	Figueres, les	les Borges Blanques	Grg	No	F	Cl	N + -er
696	Figueres, les	la Granadella	Grg	No	F	Cl	N + -er
697	Figueretes, les	Juncosa	Grg	No	F	Cl	N + -et
698	Figuerola	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cl	N + -ol
699	Figuerola	Torà	Sga	Sí	F	Cl	N + -ol
700	Figuerola, torre	el Poal	PUr	No	F	Cl	N + -ol
701	Figuerola de Meià	Camarasa	Nog	Sí	F	Cl	N + -ol
702	Figuerosa, la	Tàrrega	Urg	Sí	F	Cl	N + -ós
703	Filella	Bellcaire	Nog	Sí	F	A	simple
704	Fiol	Cervera	Sga	No	An	Cl	simple (NP)
705	Fiter, mas	Torrefeta	Sga	No	SG	Cl	N + -er
706	Flix	Balaguer	Nog	Sí	Hi	L	simple
707	Florejacs	Torrefeta	Sga	Sí	An	L	NP + -ac
708	Floresta, la	la Floresta	Grg	Sí	F	E	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
709	Fluvià	Cubells	Nog	Sí	An	L	NP + -à
710	Fluvià	Guissona	Sga	Sí	An	L	NP + -à
711	Foix, coll de	Alfarràs	Sgi	Sí	TR	O	simple (N(top))
712	Foix, masia de	Tornabous	Urg	Sí	TR	O	simple (N(top))
713	Folquer	Artesa de Segre	Nog	Sí	An	Cg	compost (NP)
714	Fondarella	Fondarella	PUr	Sí	Hi	Cl	N + -ell
715	Fonolles	Granyanella	Sga	Sí	F	Cl	N + -er
716	Font, pantà de la	Torrefarrera	Sgi	No	Hi	Cl	simple
717	Font, pla de la	Linyola	PUr	No	Hi	Cl	simple
718	Font, pla de la	Montoliu de Segarra	Sga	No	Hi	Cl	simple
719	Fontalba	Maldà	Urg	No	Hi	Cl	compost N + Adj
720	Fontanal, lo	el Palau d'Anglesola	PUr	No	Hi	Cl	N + -al
721	Fontanella	Vilanova de Meià	Nog	No	Hi	Cl	N + -ell
722	Fontanelles	Barbens	PUr	No	Hi	Cl	N + -ell
723	Fontanet	Lleida	Sgi	Sí	Hi	Cl	N + -et
724	Fontanet	Torà	Sga	Sí	Hi	Cl	N + -et
725	Fontanet, lo	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	Hi	Cl	N + -et
726	Fontanets, los	l'Albagés	Grg	No	Hi	Cl	N + -et
727	Fontanilles	Agramunt	Urg	No	Hi	Cl	N + -ill
728	Fontassa	Bellvis	PUr	No	Hi	Cl	N + -às
729	Fontdeluta, mas de	Maials	Sgi	Sí	F	Ca	compost N + N
730	Fontdepou	Àger	Nog	No	Hi	Cl	compost N + N
731	Fonteta, la	Gimenells	Sgi	No	Hi	Cl	N + -et
732	Fontllonga	Camarasa	Nog	Sí	Hi	Cl	compost N + Adj
733	Fonts, les	la Granadella	Grg	No	Hi	Cl	simple
734	Fontsalades, les	Bovera	Grg	No	Hi	Cl	compost N + Adj
735	Foradada	Foradada	Nog	No	O	Cl	simple (Adj)
736	Foradades, les	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	O	Cl	simple (Adj)
737	Foratmicó	Guissona	Sga	No	O	Cp	compost N + Adj
738	Força, la	Ponts	Nog	Sí	AM	Cl	simple
739	Forcat, Clot del	Cubells	Nog	Sí	An	Cl	simple (NP)
740	Formiga, mas de la	Torrefeta	Sga	No	Z	Cl	simple
741	Formiguera	Vilanova de l'Aguda	Nog	(Sí)	Z	Cl	N + -er
742	Fornets	Alcarràs	Sgi	No	AH	Cl	N + -et
743	Forques, les	Cervera	Sga	No	AH	Cl	simple
744	Forques, pla de les	Lleida	Sgi	Sí	AH	Cl	simple
745	Forques, serra de les	Cubells	Nog	Sí	AH	Cl	simple
746	Forques, serrat de les	Cabanabona	Nog	Sí	AH	Cl	simple
747	Forques, tossal de les	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	AH	Cl	simple
748	Fortuny	la Sentiu	Nog	Sí	An	L	simple (NP)
749	Fosses, molí de	Granyanella	Sga	No	AH	Cl	simple
750	França, Vilanova de	Vilanova de Segrià	Sgi	Sí	Ge	Cf	simple
751	Franqueses, les	Balaguer	Nog	Sí	SJ	Cg	simple
752	Franqueses, les	Cervera	Sga	No	SJ	Cg	simple
753	Franqueses, les	Juneda	Grg	No	SJ	Cg	simple
754	Franqueses, les	Torres de Segre	Sgi	No	SJ	Cg	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
755	Frares, torre dels	Penelles	Nog	(No)	SJ	Cl	simple
756	Freixenet	Sant Guim de Freixenet	Sga	Sí	F	L	N + -et
757	Fulià, la	la Fuliola	Urg	Sí	AH	Cf	simple
758	Fuliola, la	Balaguer	Nog	No	TR	Cf	simple (N(top))
759	Fuliola, la	la Fuliola	Urg	Sí	DT	Cf	N(top) + -ol
760	Fulleda	Fulleda	Grg	Sí	F	Cl	N + -eda
761	Fumada, la	la Poble de Cérvoles	Grg	No	RH	Cl	simple (Adj)
762	Galiana, la	Camarasa	Nog	Sí	AH	L	N(top) + -à
763	Galinyó	Biosca	Sga	No	An	L	NP + -ó
764	Gallecs	Torà	Sga	Sí	Ge	Cl	N(top) + -ec
765	Gangues, les	Penelles	Nog	Sí	Z	C	simple
766	Gardeny	Agramunt	Urg	No	TR	Cg	simple (N(top))
767	Gardeny	Lleida	Sgi	Sí	An	G	simple (NP)
768	Gardeny	Tàrraga	Urg	No	TR	Cg	simple (N(top))
769	Gardeny, puig de	Sant Martí de Maldà	Urg	No	TR	Cg	simple (N(top))
770	Gardenyes, les Pedres	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	TR	Cg	simple (N(top))
771	Garganta, la	Ivorra	Sga	Sí	O	C	simple
772	Garrameu	Menàrguens	Nog	Sí	An	A	compost N + NP
773	Garriga, la	les Avellanes	Nog	No	F	Cp	simple
774	Garriga, la	Balaguer	Nog	No	F	Cp	simple
775	Garriga, la	Torrefeta	Sga	No	F	Cp	simple
776	Garriga, la	Vilanova de Meià	Nog	No	F	Cp	simple
777	Garriguer, pla del	Alguair	Sgi	No	F	Cp	N + -er
778	Garrigues, les	(corònim)	Grg	Sí	F	Cp	simple
779	Garrigues, les	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cp	simple
780	Garrigues, les	Montgai	Nog	No	F	Cp	simple
781	Garrigues, les	Tàrraga	Urg	No	F	Cp	simple
782	Garrigues, les	Torà	Sga	Sí	F	Cp	simple
783	Garrigues, costa de les	Sanaüja	Sga	No	F	Cp	simple
784	Garses, pla de les	les Borges Blanques	Grg	No	Z	Cl	simple
785	Gàrzola	Vilanova de Meià	Nog	Sí	An	G	simple (NP)
786	Gatell, lo	Albesa	Nog	No	F	Cl	simple
787	Gatell, desaigüe del	Gimenells	Sgi	No	F	Cl	simple
788	Gatell, font de	Biosca	Sga	Sí	F	Cl	simple
789	Gatellar, lo	Linyola	PUr	No	F	Cl	N + -ar
790	Gatellar, lo	Torregrossa	PUr	No	F	Cl	N + -ar
791	Gatén	Bellví	PUr	Sí	O	M	simple
792	Gatfier, serra de	Ivars de Noguera	Nog	No	Z	Cl	simple
793	Gavarnera, la	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cp	N + -er
794	Gavarnera, la	Térmens	Nog	No	F	Cp	N + -er
795	Gavarra	Oliola	Nog	No	F	Cp	simple
796	Gavarrella, la	Seròs	Sgi	No	F	Cp	N + -ell
797	Gavarrera, la	Lleida	Sgi	No	F	Cp	N + -er
798	Gàver	Estaràs	Sga	Sí	Hi	I	simple
799	Gebellí	Corbins	Sgi	Sí	O	A	simple (Adj)

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
800	Gebut	Soses	Sgi	Sí	An	G	compost (NP)
801	Gençana, plana	Lleida	Sgi	No	F	Cl	simple
802	Gerb	Os de Balaguer	Nog	Sí	SG	P	compost prep + N
803	Gessa, serra de la	Alfarràs	Sgi	Sí	QT	Cl	simple
804	Gessera, la	Àger	Nog	No	QT	Cl	N + -er
805	Gesses, les	Sanauja	Sga	No	QT	Cl	simple
806	Gibós, costa d'en	la Granja d'Escarp	Sgi	Sí	An	Cg	compost (NP)
807	Gimenells	Gimenells	Sgi	Sí	O	L	N + -ell
808	Gindàvols	Lleida	Sgi	Sí	AH	A	compost N + N
809	Ginebral, lo	els Torms	Grg	No	F	Cl	N + -al
810	Ginebre, el	Biosca	Sga	No	F	Cl	simple
811	Ginebre, el	Penelles	Nog	Sí	F	Cl	simple
812	Ginebres, punta dels	Maials	Sgi	No	F	Cl	simple
813	Ginester	els Plans de Sió	Sga	Sí	F	Cl	N + -er
814	Gironella	(desaparegut)	Nog	Sí	DT	Cl	N(top) + -ell
815	Gisperta	Castelldans	Grg	No	An	Cg	compost (NP)
816	Golifàs	Belcaire	Nog	Sí	An	Ca	NP + -às
817	Golmés	Golmés	PUr	Sí	Z	Cl	N + -er
818	Golonor	els Plans de Sió	Sga	Sí	An	G	simple (NP)
819	Gorga	Preixens	Nog	(No)	Hi	Cl	simple
820	Gorga del Torrent, la	Menàrguens	Nog	(No)	Hi	Cl	compost N + N
821	Gorgs, riu dels	(curs d'aigua)	Grg	No	Hi	Cl	simple
822	Gos, el	Oliola	Nog	Sí	SG	Cl	simple
823	Gra	Torrefeta	Sga	Sí	An	L	NP + -à
824	Gràcia	les Oluges	Sga	No	Ha	Cl	simple
825	Grallera, la	Sarroca	Sgi	No	Z	Cl	N + -er
826	Grallera, la	Torre-serona	Sgi	(No)	Z	Cl	N + -er
827	Grallera, barranc de la	la Granja d'Escarp	Sgi	No	Z	Cl	N + -er
828	Grallera, cinglo de la	Vilanova de Meià	Nog	No	Z	Cl	N + -er
829	Gralles, les	Almenar	Sgi	No	Z	Cl	simple
830	Gramar, lo	Almacelles	Sgi	No	F	Cl	N + -ar
831	Gramenals, los	Castelldans	Grg	No	F	L	N + -al
832	Gramuntell	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	DT	Cl	N(top) + -ell
833	Granadella, la	la Granadella	Grg	Sí	DT	Cl	N(top) + -ell
834	Granja d'Escarp, la	la Granja d'Escarp	Sgi	Sí	AH	Cf	simple
835	Granolla, la	Alòs	Nog	No	Z	Cl	simple
836	Granollers	Torrefeta	Sga	Sí	Z	Cl	N + -er
837	Granyana	Lleida	Sgi	(No)	An	L	NP + -à
838	Granyanella	Granyanella	Sga	Sí	DT	Cl	N(top) + -ell
839	Granyena	Granyena					
		de les Garrigues	Grg	Sí	TR	Cl	simple (N(top))
840	Granyena	Granyena de Segarra	Sga	Sí	An	L	NP + -à
841	Gratallops	Oliola	Nog	Sí	Z	L	compost V + N
842	Gravet, barranc de	Torrefeta	Sga	No	QT	Cp	N + -et
843	Grealó	Artesa de Segre	Nog	Sí	An	G	simple (NP)
844	Grealó	Lleida	Sgi	Sí	TR	Cg	simple (N(top))

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
845	Grealó	Lleida	Sgi	No	TR	Cg	simple (N(top))
846	Greixes, les	(desaparegut)	Sga	Sí	F	Cp	simple
847	Grenyana	Castelló de Farfanya	Nog	No	An	L	NP + -à
848	Grifé	Biosca	Sga	No	An	Cg	compost (NP)
849	Grilló, obaga del	Artesa de Segre	Nog	No	TR	Cg	simple (N(top))
850	Gualda	Lleida	Sgi	Sí	F	Cg	simple
851	Gualter	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	An	G	compost (NP)
852	Guanser	(desaparegut)	Nog	Sí	An	G	compost (NP)
853	Guarda-si-venes	Guissona	Sga	Sí	RH	Cl	compost V + V
854	Guàrdia	la Baronia de Rialb	Nog	No	AM	Cg	simple
855	Guàrdia, la	Artesa de Segre	Nog	No	AM	Cg	simple
856	Guàrdia, la	Tornabous	Urg	Sí	AM	Cg	simple
857	Guàrdia de Baró	les Avellanes	Nog	Sí	AM	Cg	compost N + N
858	Guàrdia Lada, la	Montoliu de Segarra	Sga	Sí	AM	Cg	compost N + Adj
859	Guàrdia Roja, la	Artesa de Segre	Nog	Sí	QT	Cl	compost N + Adj
860	Guardialta	Os de Balaguer	Nog	No	SG	Cl	compost N + Adj
861	Guàrdies, les	l'Albi	Grg	No	AM	Cg	simple
862	Guàrdies, costa de les	Oliola	Nog	No	AM	Cg	simple
863	Guàrdies, costa de les	Sanatija	Sga	No	AM	Cg	simple
864	Guardiola	Vilanova de l'Aguda	Nog	Sí	AM	Cg	N + -ol
865	Guardiola, tossal de	Sant Martí de Maldà	Urg	No	AM	Cg	N + -ol
866	Guardioles, les	Alcanó	Sgi	No	AM	Cg	N + -ol
867	Guàries, les	Bellpuig	Urg	Sí	O	A	simple
868	Guimerà	Guimerà	Urg	Sí	An	G	compost (NP)
869	Guineu, feixans de la	Vilanova de Meià	Nog	No	Z	Cg	simple
870	Guineu, font de la	Torà	Sga	Sí	Z	Cg	simple
871	Guineus, serra de les	la Sentiu	Nog	No	Z	Cg	simple
872	Guissona	Guissona	Sga	(Sí)	Hi	P	N + -ona
873	Guixal, pla de	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	QT	Cl	N + -al
874	Guixanes	Tàrrega	Urg	No	QT	Cl	N + -ar
875	Guixars, els	Cervera	Sgi	No	QT	Cl	N + -ar
876	Guixars, els	Torrebeßes	Sgi	No	QT	Cl	N + -ar
877	Guixera, la	Torà	Sga	No	QT	Cl	N + -er
878	Guixeres, les	Alfarràs	Sgi	No	QT	Cl	N + -er
879	Guixeres, les	la Floresta	Grg	No	QT	Cl	N + -er
880	Guixolar, lo	Sarroca	Sgi	No	QT	Cl	N + -ar
881	Guspi	Sant Ramon	Sga	Sí	F	Cl	simple
882	Hedra, l'	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	simple
883	Hedra, font de l'	Vilanova de Meià	Nog	No	F	Cl	simple
884	Hedra, picó de l'	Àger	Nog	No	F	Cl	simple
885	Herba-sana, serrat de l'	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	simple
886	Hort Vell, l'	Bellaguarda	Grg	No	AH	Cl	compost N + Adj
887	Horta, l'	Alfarràs	Sgi	No	AH	Cl	simple
888	Horta, l'	Ivars d'Urgell	PUr	No	AH	Cl	simple
889	Horta, l'	Lleida	Sgi	No	AH	Cl	simple
890	Horta, l'	Térmens	Nog	No	AH	Cl	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
891	Horta, molí de l'	Maldà	Urg	No	AH	Cl	simple
892	Horta Vella, l'	Alcarràs	Sgi	No	AH	Cl	compost N + Adj
893	Hortes, les	Preixana	Urg	No	AH	Cl	simple
894	Hortes, les	Verdú	Urg	No	AH	Cl	simple
895	Horteta, l'	Alfés	Sgi	No	AH	Cl	N + -et
896	Horts, los	Vilanova de la Barca	Sgi	No	AH	Cl	simple
897	Horts, vall dels	(curs d'aigua)	Grg	No	AH	Cl	simple
898	Hospitalet, l'	Fondarella	PUr	No	AC	Cl	N + -et
899	Hostafrancs	els Plans de Sió	Sga	Sí	An	G	compost (NP)
900	Hostalets, els	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	AC	Cl	N + -et
901	Hostalets de Comiols, els	Artesa de Segre	Nog	Sí	AC	Cl	N + -et
902	Idrella, font d'	Verdú	Urg	Sí	F	Cl	N + -ell
903	Igli, puig d'	la Baronia de Rialb	Nog	(No)	An	L	simple (NP)
904	Infesta	(desaparegut)	Nog	Sí	TR	Cl	simple (N(top))
905	Inglés, masia l'	Castellserà	Urg	Sí	An	Cl	simple (NP)
906	Ivars d'Urgell	Ivars d'Urgell	PUr	Sí	Hi	P	simple
907	Ivars de Noguera	Ivars de Noguera	Nog	Sí	Hi	P	simple
908	Ivorra	Ivorra	Sga	Sí	Hi	P	simple
909	Joiells, torre dels	els Plans de Sió	Sga	No	RH	Cf	simple
910	Jolvets	Torà	Sga	Sí	An	Cg	compost (NP)
911	Jorba, fonteta de	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	SG	P	simple
912	Jovals	Juneda	Grg	Sí	AH	Cl	N + -al
913	Jovans	Torà	Sga	No	O	Cl	N + -à
914	Juncar, el	Belianes	Urg	(No)	F	Cl	N + -ar
915	Juncar, lo	Preixens	Nog	(No)	F	Cl	N + -ar
916	Juncar, barranc del	Torrefeta	Sga	(No)	F	Cl	N + -ar
917	Juncet	les Avellanes	Nog	No	F	Cl	N + -et
918	Juncosa	Juncosa	Grg	Sí	F	Cl	N + -ós
919	Juneda	Juneda	Grg	Sí	AC	A	simple
920	Junquera, la	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	F	Cl	N + -er
921	Jurats	Sant Ramon	Sga	No	SJ	Cl	simple
922	Lavançola	(desaparegut)	Nog	Sí	DT	Cp	N(top) + -ol
923	Lavansa	Vilanova de Meià	Nog	Sí	Hi	P	simple
924	Linyola	Linyola	PUr	Sí	F	L	N + -ol
925	Linyola, mas de	Alfés	Sgi	Sí	TR	Cl	simple (N(top))
926	Llacars	Puigverd d'Agramunt	Urg	No	QT	Cl	N + -ar
927	Llacuna, la	els Alamús	Sgi	No	Hi	Cl	simple
928	Llacuna, la	Ossó	Urg	No	Hi	Cl	simple
929	Llacuna, la	Torres de Segre	Sgi	No	Hi	Cl	simple
930	Llacunes, les	Maials	Sgi	No	Hi	Cl	simple
931	Llacunes, les	Vilanova de la Barca	Sgi	No	Hi	Cl	simple
932	Llambrar, lo	Àger	Nog	No	O	Cl	N + -ar
933	Llaner de Rocaspana, el	Vilanova de Meià	Nog	Sí	QT	Co	N + -er
934	Llanera	Torà	Sga	Sí	QT	Co	N + -er
935	Llàntia, la	Juneda	Grg	Sí	AH	Cl	simple
936	Llaques, mas de	Aitona	Sgi	Sí	QT	Cl	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
937	Llardecans	Llardecans	Sgi	Sí	SG	L	simple
938	Llarga, serra	Algerri	Nog	No	O	Cl	simple (Adj)
939	Llarga, serra	Lleida	Sgi	No	O	Cl	simple (Adj)
940	Llarga, serra	Seròs	Sgi	No	O	Cl	simple (Adj)
941	Llaünes, les	Àger	Nog	No	Hi	Cl	simple
942	Llavaneres	Aitona	Sgi	No	AH	L	N + -er
943	Lledoners, clot dels	Oliola	Nog	No	F	Cl	N + -er
944	Lledoners, coma dels	la Floresta	Grg	No	F	Cl	N + -er
945	Lledons, barranc dels	Algerri	Nog	No	F	Cl	simple
946	Lleida	Lleida	Sgi	Sí	SD	P	simple
947	Lleida, pla de	Alcarràs	Sgi	No	SG	Cp	simple (N(top))
948	Llena, serra de la	la Pobla de Cérvoles	Grg	Sí	O	Cp	simple
949	Llengua de Serp, la	Lleida	Sgi	(No)	SG	Cl	compost N + N
950	Llenguaxeixuta	Almacelles	Sgi	No	VA	Cl	compost N + Adj
951	Llenguaxeixuta, pla de	Algerri	Nog	No	VA	Cl	compost N + Adj
952	Llenguaxeixuta, plans de	els Plans de Sió	Sga	No	VA	Cl	compost N + Adj
953	Llenguaxeixuta, plans de	Tàrrega	Urg	No	VA	Cl	compost N + Adj
954	Lleó, el	Almacelles	Sgi	No	Hi	A	simple
955	Llera, la	Vilanova de Meià	Nog	No	O	L	simple
956	Lli, plans de	Sanauja	Sga	No	F	Cl	simple
957	Lligalbé	Agramunt	Urg	Sí	AH	Cl	compost V + Adv
958	Llinars	Artesa de Segre	Nog	Sí	F	Cl	N + -ar
959	Llinars	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	F	Cl	N + -ar
960	Llindars	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	EA	Cl	simple
961	Llitera, la	(corònim)	Sgi	Sí	SD	Cl	N + -er
962	Lliteres, les	Aitona	Sgi	Sí	QT	Cl	N + -er
963	Llívia	Lleida	Sgi	Sí	TR	Cl	simple (N(top))
964	Llobatera	les Oluges	Sga	No	Z	Cl	N + -er
965	Llobera, coma	el Cogul	Grg	No	Z	Cl	N + -er
966	Llobera, coma de	Albesa	Nog	No	Z	Cl	N + -er
967	Lloberola	Biosca	Sgi	Sí	DT	Cl	N(top) + -ol
968	Llop, barranc del	Àger	Nog	No	Z	Cl	simple
969	Llop, clot del	Ribera d'Ondara	Sga	No	Z	Cl	simple
970	Llop, clotada del	Oliola	Nog	No	Z	Cl	simple
971	Llop, coll del	Sarroca	Sgi	No	Z	Cl	simple
972	Llop, comella del	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	Z	Cl	simple
973	Llop, font del	Os de Balaguer	Nog	No	Z	Cl	simple
974	Llop, pas del	Os de Balaguer	Nog	No	Z	Cl	simple
975	Llop, racó del	Castelldans	Grg	No	Z	Cl	simple
976	Llop, racons del	Alcarràs	Sgi	No	Z	Cl	simple
977	Llor, el	Torrefeta	Sga	Sí	F	Cl	simple
978	Llorenç	Torrefeta	Sga	No	An	Cl	simple (NP)
979	Llorenç de Montgai	Camarasa	Nog	Sí	An	Cl	simple (NP)
980	Llorenç de Vallbona	Sant Martí de Maldà	Urg	Sí	An	Cl	simple (NP)
981	Lluc	Biosca	Sga	No	F	L	simple
982	Lluçà	Tàrrega	Urg	Sí	An	L	NP + -à

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
983	Lluçars	Vilanova de Meià	Nog	Sí	AH	Cp	N + -ar
984	Llupià	Guissona	Sga	Sí	An	L	NP + -à
985	Losor	Montoliu de Segarra	Sga	Sí	SD	P	simple
986	Maçana, la	Camarasa	Nog	Sí	F	Cl	simple
987	Maçanera, la	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	F	Cl	N + -er
988	Maçaneres	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cl	N + -er
989	Maçaners	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	N + -er
990	Madern	Ivorra	Sga	Sí	SJ	L	N + -ern
991	Madriguera, la	(desaparegut)	PUr	Sí	Z	Cl	N + -er
992	Madrona	Aspa	Sgi	Sí	Hi	L	N + -ona
993	Madrones	Sant Martí de Maldà	Urg	No	Hi	L	N + -ona
994	Madruganyes, les	Ossó	Urg	No	AH	Cg	simple
995	Madruganyes, tossal de les	Tàrraga	Urg	No	AH	Cg	simple
996	Maduanyà	Granyanella	Sga	No	AH	Cg	simple
997	Mafet	Agramunt	Urg	Sí	VA	Cl	compost Adv + Adj
998	Magarell	(desaparegut)	Nog	Sí	An	A	simple (NP)
999	Maials	Maials	Sgi	Sí	SG	L	simple (Adj)
1000	Maioles, les	Oliola	Nog	No	F	Cl	simple
1001	Major, vall	(curs d'aigua)	Grg	No	Hi	Cl	simple (Adj)
1002	Major, vall	(curs d'aigua)	Sgi	No	Hi	Cl	simple (Adj)
1003	Malacara	Estaràs	Sga	Sí	An	Cl	compost (NP)
1004	Malacosta	Alòs	Nog	No	O	Cl	compost Adj + N
1005	Maldà	Maldà	Urg	Sí	An	G	simple (NP)
1006	Maldanell	Maldà	Urg	(No)	DT	Cg	N(top) + -ell
1007	Malets, els	Ivars de Noguera	Nog	No	F	L	N + -et
1008	Malgovern	Lleida	Sgi	Sí	VA	Cl	compost Adj + N
1009	Malgrat	Cervera	Sga	Sí	VA	Cl	simple
1010	Mallabecs	Àger	Nog	No	An	Cl	compost (NP)
1011	Mallabecs	Torrefeta	Sga	No	An	Cl	compost (NP)
1012	Mallola, la	Montoliu de Segarra	Sga	No	F	Cl	simple
1013	Mallola, la	Penelles	Nog	Sí	F	Cl	simple
1014	Mallola, la	els Plans de Sió	Sga	No	F	Cl	simple
1015	Mallola, la	Ribera d'Ondara	Sga	No	F	Cl	simple
1016	Mallola, la	Torrefeta	Sga	No	F	Cl	simple
1017	Mallola, font	les Avellanes	Nog	No	F	Cl	simple
1018	Mallola, serrat de la	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	simple
1019	Mallola, tossal de la	Ribera d'Ondara	Sga	No	F	Cl	simple
1020	Malloles, les	els Alamús	Sgi	No	F	Cl	simple
1021	Malloles, les	Anglesola	Urg	No	F	Cl	simple
1022	Malloles, les	Preixana	Urg	No	F	Cl	simple
1023	Malloles, les	Ribera d'Ondara	Sga	No	F	Cl	simple
1024	Mallols, los	el Cogul	Grg	No	F	Cl	simple
1025	Mallols, pla dels	Granyanella	Sga	No	F	Cl	simple
1026	Malpartit	Torrefarrera	Sgi	Sí	RH	Cl	compost Adv + Adj
1027	Malvera, la	Alòs	Nog	No	F	Cl	N + -er

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico-lingüístic	Tipus morfològic
1028	Mandanya	Castelldans	Grg	Sí	An	A	compost (NP)
1029	Mangraners, els	Lleida	Sgi	No	F	Cl	N + -er
1030	Mangraners, serra de	Seròs	Sgi	No	F	Cl	N + -er
1031	Manlleu	Artesa de Lleida	Sgi	Sí	An	G	compost (NP)
1032	Manresana, la	Juneda	Grg	Sí	RH	Cp	N(top) + -à
1033	Manresana, la	Sant Ramon	Sga	No	RH	Cp	N(top) + -à
1034	Manxa, la	l'Albi	Grg	No	AH	Cl	simple
1035	Maranyosa	Lleida	Sgi	Sí	QT	Cp	N + -ós
1036	Marcó	Àger	Nog	No	An	Cg	simple (NP)
1037	Marcó	Oliola	Nog	No	An	Cg	simple (NP)
1038	Marcó, barranc de	Àger	Nog	No	An	Cg	simple (NP)
1039	Marcovau	Foradada	Nog	Sí	An	G	compost (NP)
1040	Margalef	Torregrossa	PUr	Sí	An	A	compost N + NP
1041	Marimon	Lleida	Sgi	No	An	Cg	compost (NP)
1042	Marinova	Belianes	Urg	Sí	QT	Cp	N + -ós
1043	Mariola, la	Lleida	Sgi	Sí	AH	L	N + -ol
1044	Marquesat, el	(corònim)	Nog	No	SJ	Cg	N + -at
1045	Marquilles	Torà	Sga	Sí	RH	Cg	N + -ill
1046	Marunyà	Àger	Nog	No	QT	Cp	N + -à
1047	Mas, lo	Alfés	Sgi	No	AC	Cl	simple
1048	Mas Blanc	l'Espluga Calba	Grg	No	AC	Cg	compost N + Adj
1049	Mas Blanc	Gimenells	Sgi	No	AC	Cg	compost N + Adj
1050	Mas d'en Grau	Torà	Sga	Sí	AC	Cl	compost N + N
1051	Mas d'en Portes, el	Guissona	Sga	No	AC	Cl	compost N + NP
1052	Mas d'Estadella, el	Vilagrassa	Urg	Sí	AC	Cl	compost N + N + -ell
1053	Mas de Bondia, el	Montornès	Sga	Sí	An	Cl	compost N + NP
1054	Mas de Colom, el	Tàrraga	Urg	No	Z	Cl	compost N + N
1055	Mas de Toni, el	Ribera d'Ondara	Sga	No	An	Cl	compost N + NP
1056	Mas del Rector	Almatret	Sgi	Sí	AC	Cl	compost N + N
1057	Mas del Segre	Alcoletge	Sgi	No	SG	Cl	compost N + N(top)
1058	Mas Nou	Oliola	Nog	No	AC	Cl	compost N + Adj
1059	Mas Vell	Oliola	Nog	No	AC	Cl	compost N + Adj
1060	Mas Vell, el	Almatret	Sgi	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
1061	Masbrú	Oliola	Nog	No	AC	Cg	compost N + Adj
1062	Mascaña	(corònim)	PUr	Sí	An	L	NP + -à
1063	Masdenforn	Biosca	Sga	No	AC	Cl	compost N + N
1064	Masdentorres	Oliola	Nog	No	AC	Cl	compost N + N
1065	Masets, los	Alcarràs	Sgi	No	AC	Cl	N + -et
1066	Masets, los	Ciutadilla	Urg	No	AC	Cl	N + -et
1067	Masets, los	Llardecans	Sgi	No	AC	Cl	N + -et
1068	Masos, los	Almatret	Sgi	No	AC	Cl	simple
1069	Masos, los	Llardecans	Sgi	No	AC	Cl	simple
1070	Masos, vall dels	Aitona	Sgi	No	AC	Cl	simple
1071	Masos de Millà, els	Àger	Nog	No	AC	Cl	simple
1072	Masroig	les Borges Blanques	Grg	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
1073	Massalcoreig	Massalcoreig	Sgi	Sí	Ge	A	compost N + NP

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
1074	Massoteres	Massoteres	Sga	Sí	An	Ca	NP + -er
1075	Masucó, el	Tiurana	Nog	No	AC	Cl	N + -ó
1076	Mata, la	Tarroja	Sga	No	F	Cl	simple
1077	Mata de Pinyana, la	Alguaire	Sgi	No	F	Cl	simple
1078	Matacanyes, serra de	Seròs	Sgi	No	F	Cl	compost N + N
1079	Matacarnera	Cervera	Sga	No	F	Cl	compost N + N
1080	Matallonga, vall de	Fulleda	Grg	No	F	Cl	compost N + Adj
1081	Matamala	Os de Balaguer	Nog	No	F	Cl	compost N + Adj
1082	Matamala, pla de	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cl	compost N + Adj
1083	Mataperunya	Vilanova de Meià	Nog	No	O	Cl	compost N + N
1084	Matella, la	Os de Balaguer	Nog	No	F	Cl	N + -ell
1085	Mates, mas de les	Massoteres	Sga	No	F	Cl	simple
1086	Matges, valleta de	Seròs	Sgi	No	O	M	simple
1087	Matxerri	Castelldans	Grg	Sí	EA	M	simple
1088	Meià	Vilanova de Meià	Nog	Sí	SG	L	Adv + -à
1089	Mejanell	Estaràs	Sga	Sí	DT	Cl	N(top) + -ell
1090	Melgosa, la	Biosca	Sga	Sí	F	Cl	N + -ós
1091	Melons	Castelldans	Grg	Sí	Z	Cl	simple
1092	Menàrguens	Àger	Nog	No	An	L	simple (NP)
1093	Menàrguens	Menàrguens	Nog	Sí	An	L	simple (NP)
1094	Meno, lo	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	An	Cl	simple (NP)
1095	Meó, la	Balaguer	Nog	Sí	RH	Cl	simple
1096	Meravella	Montgai	Nog	No	VA	Cl	simple
1097	Meravella	Oliola	Nog	No	VA	Cl	simple
1098	Mercadal, el	Lleida	Sgi	Sí	AH	Cl	N + -al
1099	Merder, riu	(curs d'aigua)	Sga	Sí	Hi	Cl	N + -er
1100	Merita	Camarasa	Nog	Sí	An	A	simple (NP)
1101	Merler, riu	Vilanova de Meià	Nog	No	QT	I	N + -er
1102	Merlet, el	el Palau d'Anglesola	PUr	Sí	QT	I	N + -et
1103	Merli	Alguaire	Sgi	Sí	QT	I	simple
1104	Meró	Aitona	Sgi	No	RH	Cl	simple
1105	Meu, vall de	Aitona	Sgi	No	RH	Cl	simple
1106	Migjorn, roca de	Vilanova de Meià	Nog	No	SG	Cl	simple
1107	Mijanell	Preixens	Nog	Sí	SG	Cl	Adj + -ell
1108	Millà	Àger	Nog	No	An	L	NP + -à
1109	Miragüeno	els Torms	Grg	Sí	TR	E	compost (N(top))
1110	Miralbò	Alcoletge	Sgi	No	SG	Cl	compost V + Adj
1111	Miralbò	Penelles	Nog	Sí	SG	Cl	compost V + Adj
1112	Miralbò	Térmens	Nog	No	SG	Cl	compost V + Adj
1113	Miralcamp	Miralcamp	PUr	Sí	SG	Cl	compost V + N
1114	Miralles	Cervera	Sga	No	SG	Cl	simple
1115	Miralpeix	Tiurana	Nog	Sí	SG	Cl	compost V + N
1116	Mirambell	Sanauja	Sga	No	SG	Cl	compost V + N
1117	Mirandol	Artesa de Segre	Nog	No	SG	L	Adj + -ol
1118	Mirarnal	Almenar	Sgi	Sí	SG	Cl	compost V + N
1119	Miravall	Juneda	Grg	Sí	SG	Cl	compost V + N

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
1120	Miró, tossal de	Ossó	Urg	No	An	Cg	simple (NP)
1121	Mitjana, la	Alguaire	Sgi	No	SG	Cl	Adj + -à
1122	Mitjana, la	Lleida	Sgi	No	SG	Cl	Adj + -à
1123	Mitjanes, les	Soses	Sgi	No	SG	Cl	Adj + -à
1124	Mixó, coll del	Alcarràs	Sgi	No	Z	Cl	simple
1125	Moixa, la	Artesa de Lleida	Sgi	Sí	Hi	Cl	simple
1126	Moixa, la	Camarasa	Nog	No	Hi	Cl	simple
1127	Moixa, la	Penelles	Nog	Sí	Hi	Cl	simple
1128	Moles, grau de	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	O	Cl	simple
1129	Molgosa, la	les Oluges	Sga	No	F	Cl	N + -ós
1130	Mollerigues, les	Oliola	Nog	No	Hi	Cl	N + -ic
1131	Mollerussa	Mollerussa	PUr	Sí	QT	Cl	Adj + -ussa
1132	Moneda, cova de la	Foradada	Nog	Sí	RH	Cl	simple
1133	Monells	Cervera	Sga	Sí	AC	Cl	N + -ell
1134	Mònics, coll de	Juncosa	Grg	Sí	AH	L	simple
1135	Monistrol	Oliola	Nog	Sí	AR	L	N + -ol
1136	Monnar	Vilanova de Meià	Nog	No	AC	Cl	N + -ar
1137	Montagut	Alcarràs	Sgi	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1138	Montalbà	Vilagrassa	Urg	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1139	Montalé	Ivars d'Urgell	PUr	Sí	An	L	compost N + NP
1140	Montalegre	les Avellanes	Nog	Sí	VA	Cl	compost N + Adj
1141	Montanyana	Torrefeta	Sga	No	An	L	NP + -à
1142	Montardit	Àger	Nog	No	VA	Cl	compost N + Adj
1143	Montargull	Artesa de Segre	Nog	Sí	VA	Cg	compost N + N
1144	Montargull	Tornabous	Urg	No	VA	Cg	compost N + N
1145	Montaspre	Camarasa	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
1146	Montassor	Os de Balaguer	Nog	Sí	An	L	compost N + NP
1147	Montblanquet	Vallbona	Urg	Sí	DT	Cg	N(top) + -et
1148	Montbrú	Preixana	Urg	No	O	Cg	compost N + Adj
1149	Montcada	Lleida	Sgi	No	TR	Cl	compost (N(top))
1150	Montclar	Agramunt	Urg	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1151	Montclús	les Avellanes	Nog	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1152	Montcortés	els Plans de Sió	Sga	Sí	AH	Cl	compost N + Adj
1153	Monteró	Camarasa	Nog	No	O	Cl	N + -ó
1154	Monterol	Àger	Nog	No	O	Cl	N + -ol
1155	Montesquiu	Àger	Nog	Sí	VA	Cl	compost N + Adj
1156	Montesquiu	Vallbona	Urg	Sí	VA	Cl	compost N + Adj
1157	Montfager	(desaparegut)	Sga	No	An	G	compost N + NP
1158	Montfalcó d'Agramunt	Ossó	Urg	Sí	Z	Cl	compost N + N
1159	Montfalcó Murallat	les Oluges	Sga	Sí	Z	Cl	compost N + N
1160	Montfar	Balaguer	Nog	No	AM	Cl	compost N + N
1161	Montfar	Ribera d'Ondara	Sga	No	AM	Cl	compost N + N
1162	Montfred	Aitona	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
1163	Montfred	Talavera	Sga	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1164	Montgai	Camarasa	Nog	Sí	TR	Cl	compost (N(top))
1165	Montgai	Montgai	Nog	Sí	TR	Cl	compost (N(top))

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfolòxic</i>
1166	Montgai	Verdú	Urg	Sí	TR	Cl	compost (N(top))
1167	Montlleó	Àger	Nog	No	An	Cl	compost N + NP
1168	Montlleó	Ribera d'Ondara	Sga	(Sí)	An	Cl	compost N + NP
1169	Montlló, mas del	Juncosa	Grg	Sí	Hi	A	compost N + N
1170	Montllober	Seròs	Sgi	No	Z	Cl	compost N + N + -er
1171	Montmadrona	Oliola	Nog	No	Hi	L	compost N + N + -ona
1172	Montmagastre	Artesa de Segre	Nog	Sí	O	L	compost N + N
1173	Montmagastrell	Tàrrega	Urg	Sí	DT	Cl	N(top) + -ell
1174	Montmellet	el Soleràs	Grg	No	DT	Cl	N(top) + -et
1175	Montmeneu	Seròs	Sgi	Sí	An	G	compost N + NP
1176	Montmur	Balaguer	Nog	Sí	AM	Cl	compost N + N
1177	Montoliu de Lleida	Montoliu de Lleida	Sgi	Sí	F	Cl	compost N + N
1178	Montoliu de Segarra	Montoliu de Segarra	Sga	Sí	F	Cl	compost N + N
1179	Montolivets, los	Maials	Sgi	No	F	Cl	compost N + N
1180	Montornès de Segarra	Montornès	Sga	Sí	Ge	Cf	compost N + Adj
1181	Montpalau	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	AC	Cl	compost N + N
1182	Montpaó	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	An	Cl	compost N + NP
1183	Montperler	Vilagrassa	Urg	Sí	TR	O	compost (N(top))
1184	Montplà	Belianes	Urg	No	O	Cl	compost N + Adj
1185	Mont-roig	les Avellanes	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
1186	Mont-roig de Segarra	els Plans de Sió	Sga	No	O	Cl	compost N + Adj
1187	Mont-ros	els Omellons	Grg	No	O	Cl	compost N + Adj
1188	Mont-ros	Sant Ramon	Sga	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1189	Montsec	(corònim)	Nog	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1190	Montseré	Cervera	Sga	Sí	SG	Cl	compost N + Adj
1191	Montsó, pla de	Lleida	Sgi	Sí	SG	A	simple
1192	Montsonís	Foradada	Nog	Sí	QT	L	compost N + Adj
1193	Montsuar	Ivars d'Urgell	PUr	Sí	An	G	compost N + NP
1194	Montvell	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	RH	Cl	compost N + Adj
1195	Montxoi	Seròs	Sgi	Sí	O	M	N + -oi
1196	Mor, el	Tàrrega	Urg	Sí	An	L	simple (NP)
1197	Mora, la	Granyanella	Sga	Sí	F	Cl	simple
1198	Mora, barranc de la	Vilanova de Meià	Nog	No	F	Cl	simple
1199	Mora, serra de la	Os de Balaguer	Nog	No	F	Cl	simple
1200	Moradilla	Lleida	Sgi	Sí	AM	A	compost N + N
1201	Moragues	(desaparegut)	Nog	Sí	AH	Ca	simple
1202	Morana, la	Torrefeta	Sga	Sí	An	Cg	simple (NP)
1203	Morelles, les	Granyanella	Sga	Sí	O	Cl	N + -ell
1204	Morera, la	Torà	Sga	Sí	F	Cl	N + -er
1205	Morinyol, lo	Belcaire	Nog	Sí	QT	Cp	N + -ol
1206	Moro, torre del	Cervera	Sga	No	RH	Cl	simple (Adj)
1207	Moro, tossal del	Castellserà	Urg	Sí	RH	Cl	simple (Adj)
1208	Moros, campanar dels	Torregrossa	PUr	No	RH	Cl	simple (Adj)
1209	Moros, serrat dels	Tiurana	Nog	No	RH	Cl	simple (Adj)
1210	Moros, la Torre dels	Seròs	Sgi	No	RH	Cl	simple (Adj)
1211	Morral, el	(desaparegut)	Nog	Sí	O	Cp	N + -al

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
1212	Mosquera, serra	Alòs	Nog	No	Z	Cl	N + -er
1213	Mosqueres, costa de les	Ponts	Nog	No	Z	Cl	N + -er
1214	Mu, el	Alòs	Nog	No	EA	Cl	simple
1215	Mua	Artesa de Segre	Nog	Sí	SG	Cp	simple
1216	Muller	els Plans de Sió	Sga	(Sí)	QT	Cl	Adj + -er
1217	Muller	la Sentiu	Nog	Sí	Hi	L	N + -er
1218	Munt, el	Foradada	Nog	Sí	O	Cl	simple
1219	Muntada	Agramunt	Urg	Sí	O	Cl	N + -ada
1220	Múries, les	Artesa de Segre	Nog	Sí	QT	L	simple
1221	Múries, les	(desaparegut)	Sga	Sí	QT	L	simple
1222	Murriola, la	les Avellanes	Nog	Sí	QT	L	N + -ol
1223	Music, font del	Biosca	Sga	No	Z	Cl	simple
1224	Nalec	Nalec	Urg	Sí	An	A	compost (NP)
1225	Nari, font del	Vilanova de Meià	Nog	Sí	An	Cl	simple (NP)
1226	Negra, serra	Camarasa	Nog	No	O	Cl	simple (Adj)
1227	Negral, lo	Fondarella	PUr	No	QT	Cl	Adj + -al
1228	Negrals	Bellvis	PUr	No	QT	Cl	Adj + -al
1229	Nerill	Vilanova de Meià	Nog	Sí	TR	Cp	simple (N(top))
1230	Nerolles, torreta de	Cubells	Nog	Sí	QT	M	Adj + -al
1231	Nial	Guissona	Sga	No	AH	Cl	N + -al
1232	Noguera, la	(corònim)	Nog	No	TR	Cl	simple (N(top))
1233	Noguerola, la	Lleida	Sgi	Sí	DT	Cl	N(top) + -ol
1234	Noguers, mas de	Maials	Sgi	No	F	Cl	N + -er
1235	Noguers, torre de	Balaguer	Nog	No	F	Cl	N + -er
1236	Nou, la	Alòs	Nog	Sí	F	L	simple
1237	Nou, pas	Vilanova de Meià	Nog	No	RH	Cl	simple (Adj)
1238	Novella, la	Vila-sana	PUr	No	RH	Cl	Adj + -ell
1239	Obac, l'	Puiggròs	Grg	No	SG	Cl	simple
1240	Obac, l'	Vilanova de Meià	Nog	Sí	SG	Cl	simple
1241	Obac del Clergue, l'	Montoliu de Segarra	Sga	No	AH	Cl	compost N + N
1242	Obac Gros, l'	Maials	Sgi	No	SG	Cl	compost N + Adj
1243	Obacs, los	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	SG	Cl	simple
1244	Obergs, els	Vila-sana	PUr	No	AC	Cg	simple
1245	Obra de Fluvià, l'	Guissona	Sga	No	AH	Cl	simple
1246	Ofegat	Tàrrega	Urg	Sí	SJ	Cl	N + -at
1247	Ofegats	Agramunt	Urg	Sí	SJ	Cl	N + -at
1248	Oliola	Oliola	Nog	Sí	An	L	NP + -ol
1249	Oliva, l'	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	simple
1250	Oliva, vall d'	Seròs	Sgi	No	F	Cl	simple
1251	Olivar, l'	Almacelles	Sgi	No	F	Cl	N + -ar
1252	Olivelles	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	N + -ell
1253	Oliveres, les	Tàrrega	Urg	No	F	Cl	N + -er
1254	Olives, les	Maldà	Urg	No	F	Cl	simple
1255	Ollers	Torà	Sga	No	AH	Cl	N + -er
1256	Oluges, les	les Oluges	Sga	Sí	AH	P	compost N + Adv
1257	Om, font de l'	les Avellanes	Nog	No	F	Cl	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
1258	Om, pla de l'	la Sentiu	Nog	Sí	F	Cl	simple
1259	Omedes, les	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	F	Cl	N + -eda
1260	Omellons, els	els Omellons	Grg	Sí	DT	Cl	N(top) + -ó
1261	Omells de na Gaia, els	els Omells de na Gaia	Urg	Sí	F	Cl	N + -ell
1262	Oms	Bellcaire	Nog	No	F	Cl	simple
1263	Oms, els	Albatàrrec	Sgi	No	F	Cl	simple
1264	Oms, coma dels	Tàrrega	Urg	No	F	Cl	simple
1265	Oms, font dels	les Avellanes	Nog	No	F	Cl	simple
1266	Ondara	Talavera	Sga	Sí	Hi	M	N + -er
1267	Onso, cova de l'	Vilanova de Meià	Nog	No	Z	Cl	simple
1268	Onsos, cova dels	el Soleràs	Grg	No	Z	Cl	simple
1269	Orenga	Vilanova de Meià	Nog	Sí	F	Cl	simple
1270	Organelles	(desaparegut)	Nog	Sí	DT	Cp	N(top) + -ell
1271	Oriol, barranc de l'	la Baronia de Rialb	Nog	No	Z	Cl	simple
1272	Oró, font de l'	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	simple
1273	Oró, riu de l'	(curs d'aigua)	Grg	Sí	F	Cl	simple
1274	Oró, torrent de l'	(curs d'aigua)	Sga	No	F	Cl	simple
1275	Oromins, font dels	Cervera	Sga	Sí	F	L	simple
1276	Oroners	Camarasa	Nog	Sí	F	L	N + -er
1277	Ortó	Juncosa	Grg	Sí	F	P	N + -ó
1278	Òs, pas de l'	Àger	Nog	No	Z	Cl	simple
1279	Òs, serrat de l'	Àger	Nog	No	Z	Cl	simple
1280	Os de Balaguer	Os de Balaguer	Nog	Sí	O	P	N + -òs
1281	Ossó de Sió	Ossó	Urg	(Sí)	Z	Cl	N + -ó
1282	Óssos, punta d'	Os de Balaguer	Nog	No	Z	Cl	simple
1283	Padollers	Biosca	Sga	Sí	AH	Cl	compost N + N
1284	Paganell, el	Anglesola	Urg	(No)	SJ	L	N + -ell
1285	Pala, forats de la	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	O	Cl	simple
1286	Palafanga, la	la Fuliola	Urg	Sí	Hi	Cl	simple
1287	Palamós	Sant Guim de Freixenet	Sga	Sí	Hi	L	compost N + N
1288	Palau d'Anglesola, el	el Palau d'Anglesola	PÚr	Sí	AC	Cl	simple
1289	Palau de Rialb	la Baronia de Rialb	Nog	No	AC	Cl	simple
1290	Palauet	Lleida	Sgi	No	DT	Cl	N(top) + -et
1291	Pallarés	Cubells	Nog	No	Ge	Cl	N(top) + -ès
1292	Pallaresa, torre	Torre-serona	Sgi	(No)	Ge	Cl	N(top) + -ès
1293	Pallargues, les	els Plans de Sió	Sga	Sí	AH	Cl	simple
1294	Pallargues, masia del	Cubells	Nog	Sí	AH	Cl	simple
1295	Pallars, pic de	Vilanova de Meià	Nog	No	TR	Cl	simple (N(top))
1296	Pallerols	Talavera	Sga	No	AH	Cl	N + -ol
1297	Pallerols de Rialb	la Baronia de Rialb	Nog	No	AH	Cl	N + -ol
1298	Pallers de Pedra, els	els Plans de Sió	Sga	No	O	Cl	compost N + N
1299	Pallisses, les	Torà	Sga	Sí	AH	Cl	simple
1300	Pallol, torre del	Camarasa	Nog	Sí	AH	Cl	simple
1301	Palomar, lo	Alòs	Nog	No	Z	Cl	N + -ar
1302	Palomera, la	les Avellanes	Nog	No	Z	Cl	N + -er

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfolòxic</i>
1303	Palou	la Baronia de Rialb	Nog	No	AC	L	N + -ol
1304	Palou de Sanatija	Torrefeta	Sga	Sí	AC	L	N + -ol
1305	Palou de Torà	Massoteres	Sga	Sí	AC	L	N + -ol
1306	Palous	Camarasa	Nog	No	AC	L	N + -ol
1307	Palous, planes de	Ponts	Nog	No	AC	L	N + -ol
1308	Paracolls	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	VA	Cl	compost V + N
1309	Paradell	Torregrossa	PUr	No	AH	Cl	N + -ell
1310	Pardina, la	Àger	Nog	No	RH	L	N + -í
1311	Pardines	Aitona	Sgi	No	RH	L	N + -í
1312	Pardinyes	Lleida	Sgi	Sí	RH	L	N + -iny
1313	Paredades, les	Vilanova de Meià	Nog	No	O	Cl	N + -ada
1314	Parets, les	Os de Balaguer	Nog	No	O	Cl	simple
1315	Parrelles, les	Balaguer	Nog	Sí	EA	Cg	N + -ell
1316	Pas, tossal del	Os de Balaguer	Nog	No	SG	Cl	simple
1317	Passada del Galano, la	Cubells	Nog	No	SG	Cl	compost N + NP
1318	Passerell, torrent del	(curs d'aigua)	Sga	No	Z	Cl	simple
1319	Passeres, mas de	Torrefeta	Sga	No	SG	Cl	N + -er
1320	Pastor, mas del	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	AH	Cl	simple
1321	Pastor, pont del	Camarasa	Nog	No	AH	Cl	simple
1322	Pastoret, torre del	Lleida	Sgi	Sí	AH	Cl	N + -et
1323	Patamolls, els	Montoliu de Lleida	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + Adj
1324	Pati, clot del	Cubells	Nog	No	AH	Cl	simple
1325	Patiràs, mas del	Cubells	Nog	Sí	VA	Cl	simple (V)
1326	Paüls	Vilanova de Meià	Nog	Sí	Hi	L	simple
1327	Pavia	Talavera	Sga	(Sí)	TR	O	simple (N(top))
1328	Pedra	Àger	Nog	Sí	O	Cl	simple
1329	Pedra, la	la Baronia de Rialb	Nog	No	O	Cl	simple
1330	Pedra Blanca, la	les Avellanes	Nog	No	O	Cg	compost N + Adj
1331	Pedrafita	Biosca	Sga	No	SG	Cl	compost N + N
1332	Pedrafita	Vilagrassa	Urg	No	SG	Cl	compost N + N
1333	Pedra-rodona	Alòs	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
1334	Pedra-roja	Alòs	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
1335	Pedregal, el	Tàrraga	Urg	Sí	QT	Cl	N + -al
1336	Pedregals	Almacelles	Sgi	No	QT	Cl	N + -al
1337	Pedregals, los	Ossó	Urg	No	QT	Cl	N + -al
1338	Pedregals, los	la Sentiu	Nog	No	QT	Cl	N + -al
1339	Pedregar, el	la Baronia de Rialb	Nog	No	QT	Cl	N + -ar
1340	Pedregós, serrat	les Avellanes	Nog	No	QT	Cl	N + -ós
1341	Pedrerà	Os de Balaguer	Nog	No	AH	Cl	N + -er
1342	Pedrerà, la	Bellpuig	Urg	No	AH	Cl	N + -er
1343	Pedrerà, la	Sant Martí de Maldà	Urg	No	AH	Cl	N + -er
1344	Pedrerres, les	les Borges Blanques	Grg	No	AH	Cl	N + -er
1345	Pedrerres, les	Preixana	Urg	No	AH	Cl	N + -er
1346	Pedrillons, torre dels	Bell-lloc	PUr	(No)	EA	Cl	N + -ó
1347	Pedrinya	el Vilosell	Grg	No	O	Cl	N + -iny
1348	Pedris	Bellcaire	Nog	(Sí)	EA	Cl	N + -ís

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
1349	Pedris, lo	Alguaire	Sgi	No	EA	Cl	N + -ís
1350	Pedrisa	Camarasa	Nog	No	QT	Cl	N + -ís
1351	Pedrisa	Os de Balaguer	Nog	No	QT	Cl	N + -ís
1352	Pedrisse, les	Ivars de Noguera	Nog	No	QT	Cl	N + -ís
1353	Pedrol, font de	Àger	Nog	No	F	Cl	N + -ol
1354	Pedroneta, la	Àger	Nog	No	O	Cl	N + -et
1355	Pedrons, los	Vinaixa	Grg	No	O	Cl	N + -ó
1356	Pedrés	Albatàrrec	Sgi	Sí	QT	Cl	N + -ós
1357	Pedrés	Artesa de Segre	Nog	No	QT	Cl	N + -ós
1358	Pedrés	Seròs	Sgi	No	QT	Cl	N + -ós
1359	Pedrés, puig	Fulleda	Grg	No	QT	Cl	N + -ós
1360	Pedruell	Belianes	Urg	No	QT	Cl	N + -ell
1361	Pedruella, la	Ribera d'Ondara	Sga	No	QT	Cl	N + -ell
1362	Pedruilla, plana de	Aitona	Sgi	No	QT	Cl	N + -ill
1363	Peijà, masia	la Fuliola	Urg	Sí	An	Cl	compost (NP)
1364	Pejan, cal	la Baronia de Rialb	Nog	No	An	Cl	compost (NP)
1365	Pelagalls	els Plans de Sió	Sga	Sí	An	Cl	compost (NP)
1366	Pena, la	Ponts	Nog	No	O	Cl	simple
1367	Pena, la	Torregrossa	PUr	No	O	Cl	simple
1368	Pena, salt de	Seròs	Sgi	No	O	Cl	simple
1369	Penal, el	Bellcaire	Nog	No	O	Cl	N + -al
1370	Penal, coll del	Castelldans	Grg	No	O	Cl	N + -al
1371	Penalta	Camarasa	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
1372	Pena-roges	Aitona	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
1373	Penarrera	Alòs	Nog	No	O	Cl	compost N + Adv
1374	Penelles	Penelles	Nog	Sí	O	Cl	N + -ell
1375	Penya del Barranc, la	Linyola	PUr	No	O	Cl	compost N + N
1376	Penyes, les	Montoliu de Lleida	Sgi	No	O	Cl	simple
1377	Pera, la	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	O	Cl	simple
1378	Pera, puig de	Alòs	Nog	No	O	Cl	simple
1379	Peralba	Vilanova de Meià	Nog	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1380	Peraltes	Ossó	Urg	No	EA	Cl	compost N + Adj
1381	Perdiguers	la Baronia de Rialb	Nog	No	Z	Cl	N + -er
1382	Perdiu, font de la	Torrelameu	Nog	No	Z	Cl	simple
1383	Perdius, les	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	Z	Cl	simple
1384	Perdius, punta de les	Llardecans	Sgi	No	Z	Cl	simple
1385	Perdius, valleta de	Sarroca	Sgi	No	Z	Cl	simple
1386	Pere, lo	els Omells de na Gaia	Urg	No	O	Cl	simple
1387	Peres, les	les Avellanes	Nog	No	O	Cl	simple
1388	Pertusa, la	Àger	Nog	No	O	Cl	simple (Adj)
1389	Pessons, els	Talavera	Sga	Sí	O	Cp	simple
1390	Petillo, lo	els Torms	Grg	Sí	AH	Cl	N + -ill
1391	Pi, lo	Vilanova de Meià	Nog	No	F	Cl	simple
1392	Pi, pla del	Aspa	Sgi	No	F	Cl	simple
1393	Pi, pla del	Estaràs	Sga	No	F	Cl	simple
1394	Pi, tossalet del	Ivars de Noguera	Nog	No	F	Cl	simple

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfològic</i>
1395	Picabaix, reguer de	Torre-serona	Sgi	No	SG	Cl	compost N + Adv
1396	Pilar d'Almenara, el	Agramunt	Urg	No	AM	Cl	N + -ar
1397	Piles, les	Sarroca	Sgi	Sí	Hi	Cl	simple
1398	Pinada, la	Ivorra	Sga	No	F	Cl	N + -ada
1399	Pinars, vall dels	Llardecans	Sgi	No	F	Cl	N + -ar
1400	Pineda, la	Vilanova de Meià	Nog	No	F	Cl	N + -eda
1401	Pinell	Juneda	Grg	Sí	F	L	N + -ell
1402	Pinera, la	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cl	N + -er
1403	Pinet, lo	la Floresta	Grg	No	F	Cl	N + -et
1404	Pinetes, les	Vinaixa	Grg	No	F	M	N + -et
1405	Pins, coma dels	Menàrguens	Nog	No	F	Cl	simple
1406	Pinsalts, los	la Baronia de Rialb	Nog	No	F	Cl	compost N + Adj
1407	Pinyana, canal de	(curs d'aigua)	Sgi	(Sí)	TR	Cl	simple (N(top))
1408	Piteu, coll del	Biosca	Sga	No	AH	Co	simple
1409	Pixa-somes	Lleida	Sgi	Sí	Hi	Cl	compost V + Adj
1410	Pla, el	Artesa de Segre	Nog	Sí	O	Cl	simple
1411	Pla, el	Biosca	Sga	Sí	O	Cl	simple
1412	Pla, el	Sanatija	Sga	Sí	O	Cl	simple
1413	Pla, Santa Maria del	Àger	Nog	Sí	O	Cl	simple
1414	Pla d'Escarp, el	Massalcoreig	Sgi	Sí	O	Cl	simple
1415	Pla de la Font, el	Gimenells	Sgi	Sí	Hi	Cl	compost N + N
1416	Plandogau	Oliola	Nog	Sí	SG	Cl	compost N + N
1417	Planeses	Sanatija	Sga	Sí	O	L	simple
1418	Planeta, turó de la	Artesa de Lleida	Sgi	No	O	Cl	N + -et
1419	Plans de Sió, els	els Plans de Sió	Sga	No	O	Cl	compost N + N(top)
1420	Plaüges, les	Sant Ramon	Sga	Sí	O	Cp	compost N + N(top)
1421	Pleta, la	Belianes	Urg	No	AH	Cl	simple
1422	Pleta, la	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	AH	Cl	simple
1423	Pleta d'Ossó, la	Ossó	Urg	No	AH	Cl	simple
1424	Poal, el	el Poal	PUr	No	AH	Cl	simple
1425	Pobla, la	Tornabous	Urg	No	SJ	Cl	simple
1426	Pobla de Cérvoles, la	la Pobla de Cérvoles	Grg	Sí	SJ	Cl	simple
1427	Pobla de la Granadella, la	Bellaguarda	Grg	Sí	SJ	Cl	simple
1428	Pobla de Pradell, la	Castellserà	Urg	No	SJ	Cl	simple
1429	Pobla del Corb, la	Balaguer	Nog	No	SJ	Cl	simple
1430	Pocorull	Cubells	Nog	Sí	An	Cl	compost (NP)
1431	Pocorull	Lleida	Sgi	Sí	An	Cl	compost (NP)
1432	Pocullulls	Ponts	Nog	Sí	An	Cl	compost (NP)
1433	Polig	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	F	Cl	simple
1434	Pomar	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	F	Cl	N + -ar
1435	Pont d'Alentorn, el	Artesa de Segre	Nog	No	AC	Cl	compost N + N(top)
1436	Ponts	Ponts	Nog	Sí	AC	L	simple
1437	Portaclusa	Àger	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
1438	Portell	Sant Ramon	Sga	Sí	O	Cl	N + -ell
1439	Portell, barranc del	Àger	Nog	No	O	Cl	N + -ell

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
1440	Portell, coll del	els Torms	Grg	No	O	Cl	N + -ell
1441	Portell, pla del	Arbeca	Grg	No	O	Cl	N + -ell
1442	Portella, la	la Portella	Sgi	(Sí)	O	Cl	N + -ell
1443	Portella, coll de la	Ciutadilla	Urg	No	O	Cl	N + -ell
1444	Portellada, la	Biosca	Sga	No	O	Cl	N + -ada
1445	Portelles, les	l'Espluga Calba	Grg	No	O	Cl	N + -ell
1446	Portelles, les	Ponts	Nog	No	O	Cl	N + -ell
1447	Pous, fondo dels	Fulleda	Grg	No	Hi	Cl	simple
1448	Pradell	Preixens	Nog	Sí	AH	Cl	N + -ell
1449	Preixana	Preixana	Urg	Sí	An	L	NP + -à
1450	Preixens	Preixens	Nog	Sí	SG	I	simple
1451	Prenyanosa, la	Cervera	Sga	Sí	F	Cl	N + -ós
1452	Privà	les Avellanes	Nog	Sí	An	L	NP + -à
1453	Puelles, les	Agramunt	Urg	Sí	AH	Cl	simple
1454	Pugis	Cubells	Nog	No	O	Cl	N + -ís
1455	Puig de Meià, el	Vilanova de Meià	Nog	No	O	Cl	compost N + N(top)
1456	Puig de Rialb, el	la Baronia de Rialb	Nog	No	O	Cl	simple
1457	Puigbordell	Lleida	Sgi	Sí	AC	M	compost N + N
1458	Puiggròs	Puiggròs	Grg	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1459	Puigpelat	les Borges Blanques	Grg	No	O	Cl	compost N + Adj
1460	Puigperdiguer	Almenar	Sgi	No	Z	Cl	compost N + N + -er
1461	Puig-redon	Torà	Sga	No	O	Cl	compost N + Adj
1462	Puigsarner	Sanaüja	Sga	Sí	QT	Cl	compost N + N
1463	Puigverd d'Agramunt	Puigverd d'Agramunt	Urg	(Sí)	TR	O	compost (N(top))
1464	Puigverd de Lleida	Puigverd de Lleida	Sgi	(Sí)	TR	Co	compost (N(top))
1465	Pujol	Torrefeta	Sga	(No)	O	Cl	N + -ol
1466	Pujol, serrat de	Camarasa	Nog	(No)	O	Cl	N + -ol
1467	Pujol, vall de	Torrefarrera	Sgi	(No)	O	Cl	N + -ol
1468	Pujols	Artesa de Segre	Nog	(No)	O	Cl	N + -ol
1469	Punta Alta, la	l'Albagés	Grg	No	O	Cl	compost N + Adj
1470	Puny, el	Torà	Sga	Sí	QT	L	simple
1471	Quadra, la	Sidamon	PUr	No	SJ	Cl	simple
1472	Quadres d'Agramunt, les	Agramunt	Urg	No	SJ	Cl	simple
1473	Quadres de Puigverd, les	Puigverd d'Agramunt	Urg	No	SJ	Cl	simple
1474	Quadreta, la	Castellserà	Urg	No	SJ	Cl	N + -et
1475	Quatre Pilans, els	Lleida	Sgi	No	EA	Cl	compost Adj + N
1476	Queralt	les Avellanes	Nog	No	O	Cp	compost N + Adj
1477	Queralt	els Plans de Sió	Sga	No	O	Cp	compost N + Adj
1478	Queràs	Cervera	Sga	No	O	Cp	N + -às
1479	Quermançó	(desaparegut)	Nog	Sí	An	G	compost N + NP
1480	Querós	Tiurana	Nog	No	QT	Cp	N + -ós
1481	Ra, tossal del	Bellpuig	Urg	Sí	AH	A	simple
1482	Rabassa, la	Sant Guim de Freixenet	Sga	Sí	AH	Cl	simple
1483	Rabasses	Belianes	Urg	No	AH	Cl	simple
1484	Racó de l'Esquetja, el	Aspa	Sgi	No	O	Cg	compost N + N

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico-lingüístic	Tipus morfolèxic
1485	Rafal, lo	les Avellanes	Nog	No	AH	Ca	simple
1486	Ràfols	Montoliu de Segarra	Sga	Sí	AH	A	simple
1487	Ràfols	Vinaixa	Grg	Sí	AH	A	simple
1488	Raimat	Lleida	Sgi	Sí	F	M	N + -et
1489	Rajolar	Lleida	Sgi	Sí	AH	Ca	N + -ar
1490	Ram	Lleida	Sgi	Sí	An	A	simple (NP)
1491	Ramoneda	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cl	N + -eda
1492	Ramoneda	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	F	Cl	N + -eda
1493	Ràpita, la	Vallfogona de Balaguer	Nog	Sí	AM	A	simple
1494	Ratera	Alguaire	Sgi	Sí	An	Cg	compost (NP)
1495	Ratera	els Plans de Sió	Sga	Sí	An	Cg	compost (NP)
1496	Real, pla del	Balaguer	Nog	No	AH	Ca	simple
1497	Rebalç	Sunyer	Sgi	No	O	Cl	re- + N
1498	Recedena	Alòs	Nog	Sí	SG	A	compost N + N
1499	Refet	Artesa de Segre	Nog	Sí	RH	Cl	re- + Adj
1500	Régola, la	Àger	Nog	Sí	AH	L	simple
1501	Reguer, el	Tàrrega	Urg	No	Hi	Cl	N + -er
1502	Reguer, serrat del	Biosca	Sga	Sí	F	Cl	N + -er
1503	Reig, vall de	Juncosa	Grg	Sí	F	Cl	simple
1504	Remei, castell del	Penelles	Nog	Sí	VA	Cl	simple
1505	Remolins	Bellvis	PUr	No	AH	L	compost N + N
1506	Remolins	Torres de Segre	Sgi	Sí	AH	L	compost N + N
1507	Renan	Oliola	Nog	Sí	An	G	compost (NP)
1508	Rialb	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	Hi	Cl	compost N + Adj
1509	Riambau	Tàrrega	Urg	No	An	Cg	compost (NP)
1510	Ribelles	Vilanova de l'Aguda	Nog	Sí	O	Cl	N + -ell
1511	Riber	Torrefeta	Sga	Sí	O	Cl	N + -er
1512	Ribera, la	Artesa de Segre	Nog	No	Hi	Cl	N + -er
1513	Ribera, la	Biosca	Sga	Sí	O	Cl	N + -er
1514	Ribera d'Ondara	Ribera d'Ondara	Sga	No	Hi	Cl	compost N + N(top)
1515	Ribera de Sió	(corònim)	Urg	(No)	Hi	Cl	compost N + N(top)
1516	Riberó de Dalt, el	Torà	Sga	Sí	O	Cl	N + -ó
1517	Rinet, el	l'Espluga Calba	Grg	No	Hi	Cl	compost N + Adj
1518	Riudovelles	Tàrrega	Urg	Sí	F	L	compost N + Adj
1519	Riudovelles	Vilanova de Segrià	Sgi	Sí	F	L	compost N + Adj
1520	Riuet, lo	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	Hi	Cl	N + -et
1521	Riuet, lo	Vilanova de Meià	Nog	No	Hi	Cl	N + -et
1522	Roca Alta	Juneda	Grg	No	O	Cl	compost N + Adj
1523	Roca Cavallera	Granyena de les Garrigues	Grg	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1524	Roca Cavallera, la	Torà	Sga	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1525	Roca del Quadro, serrat de la	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	O	Cp	compost N + N
1526	Roca del Vell	Granyena de les Garrigues	Grg	No	O	Cl	compost N + N

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
1527	Rocabertí	Agramunt	Urg	Sí	An	G	compost N + NP
1528	Rocafort de Vallbona	Sant Martí de Maldà	Urg	Sí	AM	L	compost N + Adj
1529	Rocal, serrall del	els Torms	Grg	No	O	Cl	N + -al
1530	Rocallaura	Vallbona	Urg	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1531	Rocaspana	Vilanova de Meià	Nog	Sí	An	G	compost N + NP
1532	Rocaverd	Belcaire	Nog	Sí	O	Cl	compost N + Adj
1533	Rodamilans	Algerri	Nog	No	Z	Cl	compost V + N
1534	Rodamilans	Lleida	Sgi	Sí	Z	Cl	compost V + N
1535	Rodamilans	Torrefeta	Sga	No	Z	Cl	compost V + N
1536	Rodell	Talavera	Sga	No	AH	Cl	N + -ell
1537	Rojals	les Borges Blanques	Grg	No	QT	Cl	Adj + -al
1538	Romeral, lo	Torregrossa	PUr	No	F	Cl	N + -al
1539	Romeu, el	Lleida	Sgi	Sí	RH	A	simple
1540	Roquers	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	O	Cl	N + -er
1541	Roquís, lo	les Borges Blanques	Grg	No	QT	Cl	N + -ís
1542	Roquís, lo	Castelldans	Grg	No	QT	Cl	N + -ís
1543	Rosell, el	Alcarràs	Sgi	Sí	F	A	N + -ell
1544	Roser, el	Vilagrassa	Urg	Sí	Ha	Cl	N + -er
1545	Roser, mas del	Bovera	Grg	No	F	Cl	N + -er
1546	Rosers, torre dels	Sidamon	PUr	No	F	Cl	N + -er
1547	Rosselló	Rosselló	Sgi	Sí	An	Cl	simple (NP)
1548	Roureda, la	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cl	N + -eda
1549	Rovira, la	Biosca	Sga	Sí	F	Cl	simple
1550	Rovira, la	Oliola	Nog	No	F	Cl	simple
1551	Rúbies	Camarasa	Nog	Sí	QT	L	simple (Adj)
1552	Rubinat	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	An	Cl	simple (NP)
1553	Rubinat, tossal de	Castelló de Farfanya	Nog	No	An	Cl	simple (NP)
1554	Rubió	Foradada	Nog	Sí	An	L	NP + -ó
1555	Rubió de Cervera	Estaràs	Sga	No	An	L	NP + -ó
1556	Rubiol	Guissona	Sga	No	QT	L	Adj + -ol
1557	Rubiols	(desaparegut)	Urg	(No)	QT	L	Adj + -ol
1558	Ruçafa	Lleida	Sgi	Sí	AM	A	simple
1559	Ruda, pla de la	Verdú	Urg	No	F	Cl	simple
1560	Rufea	Lleida	Sgi	Sí	AC	A	simple
1561	Saborell	Alòs	Nog	Sí	An	Cl	NP + -ell
1562	Sacosta, areny de	Lleida	Sgi	Sí	O	Cl	simple
1563	Safareig	Bellvis	PUr	Sí	Hi	Ca	simple
1564	Sagàs, torre de	(desaparegut)	Nog	Sí	Ha	I	NP + -às
1565	Saida, la	Almacelles	Sgi	Sí	SJ	A	simple (Adj)
1566	Saida, la	Vallfogona					
		de Balaguer	Nog	Sí	SJ	A	simple (Adj)
1567	Sal, Vilanova de la	les Avellanes	Nog	(No)	AH	Cl	simple
1568	Saladar, barranc del	el Cogul	Grg	No	F	Cl	N + -ar
1569	Salades, les	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	F	Cl	N + -ada
1570	Salar, el	Alcarràs	Sgi	Sí	F	Cl	N + -ar
1571	Salar, el	Sudanell	Sgi	Sí	F	Cl	N + -ar

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico-lingüístic	Tipus morfològic
1572	Salar, el	Torres de Segre	Sgi	Sí	F	Cl	N + -ar
1573	Salaverd	Montoliu de Segarra	Sga	(No)	AC	Cg	compost N + Adj
1574	Salaverd	Os de Balaguer	Nog	(No)	AC	Cg	compost N + Adj
1575	Salevà	les Borges Blanques	Grg	Sí	AH	A	simple
1576	Salgar	Foradada	Nog	Sí	O	A	simple
1577	Salinoves	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	QT	Cl	N + -ós
1578	Salobre, lo	Soses	Sgi	Sí	QT	Cl	simple
1579	Salt, el	Juncosa	Grg	No	O	Cl	simple
1580	Salt, lo	Cubells	Nog	No	O	Cl	simple
1581	Salutari, roca del	Aspa	Sgi	No	Z	Cl	simple
1582	Samac, serra de	Torà	Sga	Sí	AH	A	simple
1583	Sanauja	Sanauja	Sga	Sí	SG	P	compost N + Adv
1584	Sanç, valleta de	Aitona	Sgi	No	An	Cl	simple (NP)
1585	Sant Alis	Àger	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1586	Sant Alis	Vilanova de Meià	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1587	Sant Andreu, serra de	Ponts	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1588	Sant Antolí	Ribera d'Ondara	Sga	(No)	Ha	Cl	compost Adj + NP
1589	Sant Antoni	la Granadella	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1590	Sant Antoni	Torrefeta	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1591	Sant Antoni, torreta de	Montgai	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1592	Sant Bartolomeu, tossal de	Alpicat	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1593	Sant Blai, tossal de	Cervià	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1594	Sant Bonifaci	Vinaixa	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1595	Sant Cosme	l'Albi	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1596	Sant Cristòfol	Camarasa	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1597	Sant Cristòfol	Torrefeta	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1598	Sant Cristòfol de la Donzell	la Baronia de Rialb	Nog	(No)	Ha	Cl	compost Adj + NP
1599	Sant Domí	Sant Guim de Freixenet	Sga	Sí	Ha	Cl	compost Adj + NP
1600	Sant Donat	Torà	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1601	Sant Eloi	Tàrrrega	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1602	Sant Ermengol, muntanya de	Vilanova de Meià	Nog	No	Ha	Cg	compost Adj + NP
1603	Sant Ermengol, pla de	Tiurana	Nog	No	Ha	Cg	compost Adj + NP
1604	Sant Ermengol, turó de	els Plans de Sió	Sga	No	Ha	Cg	compost Adj + NP
1605	Sant Esperit	Artesa de Lleida	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + N
1606	Sant Formatge, roques de	Seròs	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1607	Sant Gil, clot de	Tàrrrega	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1608	Sant Gili	Lleida	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1609	Sant Gregori, pantà de	Gimenells	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1610	Sant Guim de Freixenet	Sant Guim de Freixenet	Sga	No	Ha	Cg	compost Adj + NP

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
1611	Sant Guim de la Plana	Sant Guim de la Plana	Sga	Sí	Ha	Cg	compost Adj + NP
1612	Sant Guim de la Rabassa	Sant Guim de Freixenet	Sga	Sí	Ha	Cg	compost Adj + NP
1613	Sant Ignasi, pantà de	Lleida	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1614	Sant Jaume	Castelldans	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1615	Sant Jaume	la Granja d'Escarp	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1616	Sant Jaume, canal de	(curs d'aigua)	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1617	Sant Jaume, pla de	Vallfogona de Balaguer	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1618	Sant Joan	Ponts	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1619	Sant Joan, barranc de	les Avellanes	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1620	Sant Joan, pla de	Verdú	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1621	Sant Joan, planes de	els Torms	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1622	Sant Joan, punta de	Fulleda	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1623	Sant Joan de l'Escala, barranc de	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1624	Sant Joan de Segrià	Lleida	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1625	Sant Jordi	Camarasa	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1626	Sant Jordi, mas de	Lleida	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1627	Sant Jordi, torre de	els Alamús	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1628	Sant Jordi de Muller	la Sentiu	Nog	(No)	Ha	Cl	compost Adj + NP
1629	Sant Josep, torre de	Belcaire	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1630	Sant Julià	Sunyer	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1631	Sant Julià, fondo de	(curs d'aigua)	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1632	Sant Julià, font de	Alòs	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1633	Sant Julià, pla de	Montoliu de Segarra	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1634	Sant Julià, serrat de	Ponts	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1635	Sant Just	Camarasa	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1636	Sant Llorenç	Àger	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1637	Sant Mamet	Alòs	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1638	Sant Marc	la Baronia de Rialb	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1639	Sant Marc, barranc de	Artesa de Segre	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1640	Sant Martí	la Baronia de Rialb	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1641	Sant Martí, barranc de	Alòs	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1642	Sant Martí de la Morana	Torrefeta	Sga	(No)	Ha	Cl	compost Adj + NP
1643	Sant Martí de Maldà	Sant Martí de Maldà	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1644	Sant Miquel	Seròs	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1645	Sant Miquel, barranc de	(curs d'aigua)	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1646	Sant Miquel, font de	Àger	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1647	Sant Miquel, punta de	Vallbona	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1648	Sant Miquel, serra de	les Avellanes	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1649	Sant Miquel, serrat de	Artesa de Segre	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1650	Sant Miquel, serrat de	Biosca	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1651	Sant Miquel de Valldàries	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfològic</i>
1652	Sant Oïсме	Camarasa	Nog	Sí	Ha	Cl	compost Adj + NP
1653	Sant Onís	Massoteres	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1654	Sant Pelegrí	Agramunt	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1655	Sant Pere	Anglesola	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1656	Sant Pere	Artesa de Segre	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1657	Sant Pere	Vilanova de Meià	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1658	Sant Pere, barranc de	les Avellanes	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1659	Sant Pere, barranc de	Vilanova de Meià	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1660	Sant Pere, coma de	l'Espluga Calba	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1661	Sant Pere, mas de	Sant Martí de Maldà	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1662	Sant Pere, pla de	Tàrrega	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1663	Sant Pere, planell de	Àger	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1664	Sant Pere, secà de	Lleida	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1665	Sant Pere, vall de	la Granadella	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1666	Sant Pere de la Curullada	Granyanella	Sga	(No)	Ha	Cl	compost Adj + NP
1667	Sant Pere dels Arquells	Ribera d'Ondara	Sga	(No)	Ha	Cl	compost NP + N
1668	Sant Pere Sasserra	Biosca	Sga	(No)	Ha	Cl	compost Adj + NP
1669	Sant Quiri	la Baronia de Rialb	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1670	Sant Ramon	Alguaire	Sgi	No	Ha	Cg	compost Adj + NP
1671	Sant Ramon	Sant Ramon	Sga	No	Ha	Cg	compost Adj + NP
1672	Sant Ramon, pantà de	Lleida	Sgi	No	Ha	Cg	compost Adj + NP
1673	Sant Roc	Ciutadilla	Urg	No	Ha	Co	compost Adj + NP
1674	Sant Roc	Torrebeßes	Sgi	No	Ha	Co	compost Adj + NP
1675	Sant Roc, creu de	Arbeca	Grg	No	Ha	Co	compost Adj + NP
1676	Sant Romà	Ribera d'Ondara	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1677	Sant Ruf	Lleida	Sgi	Sí	Ha	Cg	compost Adj + NP
1678	Sant Salvador	les Borges Blanques	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1679	Sant Salvador	Os de Balaguer	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1680	Sant Salvador	Torà	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1681	Sant Salvador, muntanya de	Camarasa	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1682	Sant Salvador, plans de	Sant Guim de Freixenet	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1683	Sant Salvador, raval de	Lleida	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1684	Sant Sebastià, granja de	les Borges Blanques	Grg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1685	Sant Sepulcre, el	les Oluges	Sga	No	RH	Cl	compost Adj + N
1686	Sant Serni	Torà	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1687	Sant Tirs, pla de	Artesa de Segre	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1688	Sant Tomàs, coll de	Castelló de Farfanya	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1689	Santa, collada de la	la Baronia de Rialb	Nog	No	Ha	Cl	simple (Adj)
1690	Santa Bàrbara	Algerri	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1691	Santa Creu	Menàrguens	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1692	Santa Fe	les Oluges	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1693	Santa Fe de Montfred	Talavera	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1694	Santa Helena	Tornabous	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfològic</i>
1695	Santa Llesta, barranc de	Seròs	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1696	Santa Margarida, obaga de	Camarasa	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1697	Santa Maria	Ivorra	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1698	Santa Maria	Torà	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1699	Santa Maria	Torregrossa	PUr	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1700	Santa Maria, el Castell de	Sant Guim de Freixenet	Sga	No	Ha	Cl	compost N + NP
1701	Santa Maria, desaigüe de	Agramunt	Urg	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1702	Santa Maria, pla de	Vallfogona de Balaguer	Nog	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1703	Santa Maria, tossals de	Castellnou de Seana	PUr	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1704	Santa Maria d'Almenar	Almenar	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1705	Santa Maria de Gardeny	Lleida	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1706	Santa Maria de Gimènells	Gimènells	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1707	Santa Maria de Meià	Vilanova de Meià	Nog	Sí	Ha	Cl	compost Adj + NP
1708	Santa Maria de Montmagastrell	Tàrraga	Urg	(No)	Ha	Cl	compost Adj + NP
1709	Santa Maria Sasserra	Torà	Sga	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1710	Santa Mera	(desaparegut)	Nog	Sí	Ha	Cl	compost Adj + NP
1711	Santa Teresita, pantà de	Lleida	Sgi	No	Ha	Cl	compost Adj + NP
1712	Santalinya	les Avellanes	Nog	Sí	F	L	compost N + N
1713	Santes Creus, serrat de	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	Ha	L	compost Adj + N
1714	Santes Masses	Torrefeta	Sga	Sí	Ha	Cl	compost Adj + N
1715	Sanui, les Torres de	Lleida	Sgi	Sí	TR	Cp	compost N + N(top)
1716	Saportella	Granyanella	Sga	No	EA	Cl	N + -ell
1717	Sardera, la	Alfès	Sgi	Sí	O	Cp	N + -er
1718	Sardera, la	Alpicat	Sgi	Sí	O	Cp	N + -er
1719	Sardera, la	Soses	Sgi	Sí	O	Cp	N + -er
1720	Sarroca de Lleida	Sarroca	Sgi	No	O	Cp	simple
1721	Sarsenit	el Poal	PUr	Sí	Hi	A	compost N + N
1722	Sas, lo	Almenar	Sgi	Sí	O	Cp	simple
1723	Sas, sèquia del	Castelló de Farfanya	Nog	No	O	Cp	simple
1724	Sassalt, lo	Almenar	Sgi	Sí	SG	Cp	compost N + Adj
1725	Sasserra	Biosca	Sga	Sí	O	Cl	simple
1726	Savina, collet de la	Castelldans	Grg	No	F	Cl	simple
1727	Savinal, barranc del	Àger	Nog	No	F	Cl	N + -al
1728	Savines, barranc de les	Algerri	Nog	No	F	Cl	simple
1729	Savines, coll de les	Cervera	Sga	No	F	Cl	simple
1730	Seana	Bellpuig	Urg	Sí	An	L	NP + -à
1731	Sebra	(desaparegut)	Urg	(No)	SG	L	simple (Adj)
1732	Secà, el	Roselló	Sgi	No	QT	Cl	Adj + -à
1733	Secà, el	Torres de Segre	Sgi	Sí	QT	Cl	Adj + -à
1734	Secà, lo	Massalcoreig	Sgi	No	QT	Cl	Adj + -à
1735	Secà, lo	Vilagrassa	Urg	No	QT	Cl	Adj + -à

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfològic</i>
1736	Secà, lo	Vilanova de Bellpuig	PUr	No	QT	Cl	Adj + -à
1737	Secà de Sant Pere, el	Lleida	Sgi	No	QT	Cl	compost N + NP
1738	Secanell, lo	Torrefeta	Sga	No	QT	Cl	N + -ell
1739	Secanet, lo	Artesa de Lleida	Sgi	No	QT	Cl	N + -et
1740	Secanet, lo	Bell-lloc	PUr	No	QT	Cl	N + -et
1741	Secanet, lo	Juneda	Grg	No	QT	Cl	N + -et
1742	Secanets, los	la Granja d'Escarp	Sgi	No	QT	Cl	N + -et
1743	Sedó	Torrefeta	Sga	Sí	SD	P	simple
1744	Segarra	(corònim)	Sga	Sí	F	P	simple
1745	Segre	(curs d'aigua)	Sgi	Sí	Hi	I	simple
1746	Segrià	(corònim)	Sgi	Sí	Hi	L	N(top) + -à
1747	Segur, mas de	Oliola	Nog	No	VA	Cl	simple (Adj)
1748	Selva, la	les Avellanès	Nog	No	F	Cl	simple
1749	Selvanera	Torrefeta	Sga	Sí	F	Cl	compost N + Adj
1750	Senill	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	F	Cp	simple
1751	Senill, barranc de	Artesa de Segre	Nog	Sí	F	Cp	simple
1752	Sentiu, la	la Sentiu	Nog	Sí	F	L	simple
1753	Seró	Artesa de Segre	Nog	Sí	SG	P	N + -ó
1754	Seròs	Seròs	Sgi	Sí	SG	P	N + -òs
1755	Serra, la	Mollerussa	PUr	No	O	Cl	simple
1756	Serra de Rialb, la	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	O	Cl	simple
1757	Serrabaixa	Oliola	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
1758	Serradell, lo	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	O	Cl	N + -ell
1759	Serrador, solana del	Torà	Sga	Sí	AH	Cl	V + -dor
1760	Serralta	Oliola	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
1761	Set, riu de	(curs d'aigua)	Grg	Sí	An	A	simple (NP)
1762	Sidamon	Sidamon	PUr	Sí	An	A	compost N + NP
1763	Sinoga	Aitona	Sgi	Sí	AR	Ca	simple
1764	Sinoga, la	Belianes	Urg	No	AR	Ca	simple
1765	Sió, riu	(curs d'aigua)	Sga	Sí	Hi	P	N + -ó
1766	Siscar, el	Oliola	Nog	No	F	Cp	N + -ar
1767	Sisquella, la	Algerri	Nog	No	F	Cp	N + -ell
1768	Sisquella, la	Juncosa	Grg	Sí	F	Cp	N + -ell
1769	Sisquella, la	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	F	Cp	N + -ell
1770	Sisquella, la	Torà	Sga	Sí	F	Cp	N + -ell
1771	Sisteró	els Plans de Sió	Sga	Sí	TR	O	simple (N(top))
1772	Sitges, les	Torrefeta	Sga	Sí	EA	Cp	simple
1773	Sitjota, la	Térmens	Nog	No	EA	Cp	N + -ot
1774	Sivinals, los	Tarrés	Grg	No	F	Cl	N + -al
1775	Sivines	Sanauja	Sga	(No)	F	Cl	simple
1776	Sivines, les	Vinaixa	Grg	No	F	Cl	simple
1777	Socarrada, la	la Baronia de Rialb	Nog	No	RH	Cp	simple (Adj)
1778	Socarrada, la	Bellaguarda	Grg	No	RH	Cp	simple (Adj)
1779	Socarrada, la	Camarasa	Nog	No	RH	Cp	simple (Adj)
1780	Socarrada, la	Maials	Sgi	No	RH	Cp	simple (Adj)
1781	Socarrada, la	Sarroca	Sgi	No	RH	Cp	simple (Adj)

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
1782	Socarrada, sèquia de la	Alcarràs	Sgi	No	RH	Cp	simple (Adj)
1783	Socarrades, les	Biosca	Sga	No	RH	Cp	simple (Adj)
1784	Socarrades, les	Sant Martí de Maldà	Urg	No	RH	Cp	simple (Adj)
1785	Socarrat	Maldà	Urg	No	RH	Cp	simple (Adj)
1786	Socarrat, muntanya del	Cervià	Grg	No	RH	Cp	simple (Adj)
1787	Socarrat, serra del	Vallbona	Urg	No	RH	Cp	simple (Adj)
1788	Socarrats	Torà	Sga	No	RH	Cp	simple (Adj)
1789	Sogues, les	Bellvis	PUr	Sí	Ha	Cp	simple
1790	Sòl de l'Horta, lo	el Cogul	Grg	No	SG	Cl	compost N + N
1791	Sòl del Nou	Castelló de Farfanya	Nog	No	SG	Cl	compost N + Adj
1792	Sòl del Terme	Sunyer	Sgi	No	SG	Cl	compost N + N
1793	Sòl del Terme, lo	Cubells	Nog	No	SG	Cl	compost N + N
1794	Sòl del Terme, lo	la Granadella	Grg	No	SG	Cl	compost N + N
1795	Solà, el	Biosca	Sga	Sí	SG	Cl	simple
1796	Solà, el	Torà	Sga	No	SG	Cl	simple
1797	Solà, barranc del	Vilanova de Meià	Nog	No	SG	Cl	simple
1798	Solà, font del	Os de Balaguer	Nog	No	SG	Cl	simple
1799	Solana, la	Oliola	Nog	No	SG	Cl	simple
1800	Solana, la	la Sentiu	Nog	No	SG	Cl	simple
1801	Solana, puig de la	Ponts	Nog	No	SG	Cl	simple
1802	Solanelles	Vilanova de Meià	Nog	Sí	SG	Cl	N + -ell
1803	Solanes, les	Bellaguarda	Grg	No	SG	Cl	simple
1804	Solanes, les	Montoliu de Lleida	Sgi	No	SG	Cl	simple
1805	Solanes, les	Os de Balaguer	Nog	No	SG	Cl	simple
1806	Solanes, les	Vinaixa	Grg	No	SG	Cl	simple
1807	Solans	els Plans de Sió	Sga	No	SG	Cl	simple
1808	Solans, els	Granyanella	Sga	No	SG	Cl	simple
1809	Solans, los	les Avellanes	Nog	No	SG	Cl	simple
1810	Solans, los	la Granadella	Grg	No	SG	Cl	simple
1811	Solans, los	Sant Martí de Maldà	Urg	No	SG	Cl	simple
1812	Solans, los	Vilanova de Meià	Nog	No	SG	Cl	simple
1813	Solans, tossal dels	els Omells de na Gaia	Urg	No	SG	Cl	simple
1814	Soler, el	la Baronia de Rialb	Nog	No	SG	Cl	N + -er
1815	Soler, el	Torà	Sga	Sí	SG	Cl	N + -er
1816	Soler, font del	la Baronia de Rialb	Nog	No	SG	Cl	N + -er
1817	Soleràs, el	Biosca	Sga	No	SG	Cl	N + -às
1818	Soleràs, el	el Soleràs	Grg	Sí	SG	Cl	N + -às
1819	Solerot, el	Biosca	Sga	Sí	SG	Cl	N + -ot
1820	Solers	Artesa de Segre	Nog	No	SG	Cl	N + -er
1821	Solers	Tiurana	Nog	Sí	SG	Cl	N + -er
1822	Solers, els	Sanauja	Sga	No	SG	Cl	N + -er
1823	Sòls, masia de	Vilanova de Meià	Nog	No	SG	Cl	simple
1824	Sòls, serrat de	Àger	Nog	No	SG	Cl	simple
1825	Sòls de Riu	la Baronia de Rialb	Nog	No	SG	Cl	compost N + N
1826	Sòls de Riu	Ponts	Nog	Sí	SG	Cl	compost N + N
1827	Sòls del Terme, lo	Menàrguens	Nog	No	SG	Cl	compost N + N

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
1828	Soses	Soses	Sgi	Sí	F	Ca	simple
1829	Sot, el	Almenar	Sgi	No	O	Cp	simple
1830	Sot, el	Biosca	Sga	No	O	Cp	simple
1831	Sot del Molí, lo	Tiurana	Nog	No	QT	Cl	compost N + N
1832	Sots, els	Sanatüja	Sga	No	O	Cp	simple
1833	Sucs	Lleida	Sgi	Sí	O	Cp	simple
1834	Sudanell	Sudanell	Sgi	Sí	Hi	A	compost N + N
1835	Sunyer	Sunyer	Sgi	Sí	An	Cg	simple (NP)
1836	Suquets	Lleida	Sgi	No	DT	Cp	N(top) + -et
1837	Suró	Talavera	Sga	No	F	Cl	simple
1838	Tabac	Alguaire	Sgi	Sí	AM	P	simple
1839	Tabac	Camarasa	Nog	Sí	AM	P	simple
1840	Tabac	Montoliu de Lleida	Sgi	Sí	AM	P	simple
1841	Tafalla	Cubells	Nog	No	An	Cp	simple
1842	Tagornars, los	la Granadella	Grg	No	O	I	compost N + N
1843	Talaia, la	el Vilosell	Grg	No	AM	Ca	simple
1844	Talaia, la	Vinaixa	Grg	No	AM	Ca	simple
1845	Talarn	Castelló de Farfanya	Nog	No	SG	I	simple
1846	Talarn	els Plans de Sió	Sga	Sí	SG	I	simple
1847	Talavera	Talavera	Sga	Sí	SG	I	compost N + N
1848	Tallada, la	Sant Guim de Freixenet	Sga	Sí	O	Cl	simple (Adj)
1849	Tallada, mas de	Agramunt	Urg	Sí	O	Cl	simple (Adj)
1850	Talladell, el	Tàrrega	Urg	Sí	O	Cl	Adj + -ell
1851	Tallades, les	Algerri	Nog	No	O	Cl	simple (Adj)
1852	Tallades, les	Aspa	Sgi	No	O	Cl	simple (Adj)
1853	Tallat, el	(corònim)	Urg	Sí	O	Cl	simple (Adj)
1854	Talteüll	Massoteres	Sga	Sí	VA	Cl	compost Adv + V
1855	Tamariu	Camarasa	Nog	No	F	Cl	simple
1856	Tancalaporta	Artesa de Segre	Nog	Sí	EA	Cl	compost V + N
1857	Tancaliporta	Ivars de Noguera	Nog	No	SG	Cl	compost V + N
1858	Tancat, lo	el Cogul	Grg	No	AH	Cp	simple
1859	Tancat, lo	Juneda	Grg	No	AH	Cp	simple
1860	Tancat Vell, lo	Castelldans	Grg	No	AH	Cp	compost N + Adj
1861	Tancats, los	la Granja d'Escarp	Sgi	No	AH	Cp	simple
1862	Tapiada, la	Preixens	Nog	No	EA	Cl	N + -ada
1863	Tapiades, les	la Granadella	Grg	Sí	EA	Cl	N + -ada
1864	Tapiades, riu de les	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	EA	Cl	N + -ada
1865	Tapiat	Alcarràs	Sgi	No	EA	Cl	N + -at
1866	Tàpies	Agramunt	Urg	No	EA	Cl	simple
1867	Tàpies	Alcarràs	Sgi	No	EA	Cl	simple
1868	Tapió, lo	Gimenells	Sgi	No	EA	Cl	N + -ó
1869	Tapioles	Guissona	Sga	Sí	EA	Cl	N + -ol
1870	Tarascó	(desaparegut)	Urg	(Sí)	TR	O	simple (N(top))
1871	Tarassó	Agramunt	Urg	Sí	SD	P	simple
1872	Taravau	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	An	G	compost (NP)

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
1873	Tarnàs	Torà	Sga	Sí	AH	Cp	N + -ar
1874	Tàrrega	Tàrrega	Urg	Sí	SD	P	simple
1875	Tarrés	Tarrés	Grg	Sí	QT	Cl	N + -er
1876	Tarroges, les	Bellví	PUr	Sí	AM	Cl	compost N + Adj
1877	Tarroja	Tarroja	Sga	Sí	AM	Cl	compost N + Adj
1878	Tarròs, el	Tornabous	Urg	Sí	AH	Cp	simple
1879	Tartareu	les Avellanes	Nog	Sí	An	G	compost (NP)
1880	Tartera, barranc de la	Vilanova de Meià	Nog	No	O	Cp	simple
1881	Tauladell	Torrefeta	Sga	Sí	AH	Cl	N + -ell
1882	Teixera	Vinaixa	Grg	Sí	F	Cl	N + -er
1883	Tenalles, tossal de les	Granyanella	Sga	No	RH	Cl	simple
1884	Tenalles, tossal de les	Sidamon	PUr	No	RH	Cl	simple
1885	Terme de Ponts, el	Oliola	Nog	Sí	SG	Cl	compost N + N(top)
1886	Termenal, el	Cervera	Sga	No	SG	Cl	N + -al
1887	Térmens	Térmens	Nog	Sí	SJ	Cl	simple
1888	Terra, font de la	Bellaguarda	Grg	No	QT	Cl	simple
1889	Terra Forta, la	els Alamús	Sgi	No	QT	Cl	compost N + Adj
1890	Terradell, pontet de	Castelló de Farfanya	Nog	Sí	EA	Cl	N + -ell
1891	Terradets	Camarasa	Nog	Sí	O	Cl	N + -et
1892	Terrafort	Balaguer	Nog	No	QT	Cl	compost N + Adj
1893	Terrafort	Massalcoreig	Sgi	No	QT	Cl	compost N + Adj
1894	Terrafort, el	Torà	Sga	Sí	QT	Cl	compost N + Adj
1895	Terraforts	la Fuliola	Urg	Sí	QT	Cl	compost N + Adj
1896	Terranova	Aspa	Sgi	No	QT	Cl	compost N + Adj
1897	Terranova	Torregrossa	PUr	No	QT	Cl	compost N + Adj
1898	Terraplé, lo	Puigverd de Lleida	Sgi	No	QT	Cl	compost N + Adj
1899	Terrassa, la	Montgai	Nog	No	O	Cl	simple
1900	Terrassa, la	la Sentiu	Nog	No	O	Cl	simple
1901	Terrassola	la Baronia de Rialb	Nog	No	QT	Cl	N + -ol
1902	Terrers	Agramunt	Urg	No	QT	Cl	N + -er
1903	Terrers, els	Artesa de Segre	Nog	No	QT	Cl	N + -er
1904	Terrers, los	Tàrrega	Urg	No	QT	Cl	N + -er
1905	Terreta Roja	Cubells	Nog	No	QT	Cl	compost N + Adj
1906	Terroges	Os de Balaguer	Nog	No	QT	Cl	compost N + Adj
1907	Terròs, el	la Baronia de Rialb	Nog	No	AH	Cp	simple
1908	Terròs, el	Cervera	Sga	No	AH	Cp	simple
1909	Terròs, lo	Castelló de Farfanya	Nog	No	AH	Cp	simple
1910	Terrossos, los	l'Albi	Grg	No	AH	Cp	simple
1911	Terrotes, les	Maials	Sgi	No	QT	Cl	N + -ot
1912	Tesies	Almatret	Sgi	No	AH	Ca	simple
1913	Teula, font de la	Artesa de Segre	Nog	No	EA	Cl	simple
1914	Teula, font de la	el Vilosell	Grg	No	EA	Cl	simple
1915	Teulera, barranc de la	Artesa de Segre	Nog	No	AH	Cl	N + -er
1916	Teulera, mas de la	Àger	Nog	No	AH	Cl	N + -er
1917	Teulera, obac de la	Àger	Nog	No	AH	Cl	N + -er
1918	Teuleres	Vilanova de Meià	Nog	No	AH	Cl	N + -er

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Tipus morfològic</i>
1919	Teuleria, la	Biosca	Sga	Sí	AH	Cl	N + -eria
1920	Teuleria, la	Corbins	Sgi	No	AH	Cl	N + -eria
1921	Teuleria, la	Oliola	Nog	No	AH	Cl	N + -eria
1922	Teuleria, font de la	Camarasa	Nog	No	AH	Cl	N + -eria
1923	Teuleria, font de la	Vilanova de Meià	Nog	No	AH	Cl	N + -eria
1924	Teuleria, pla de la	Sant Guim de Freixenet	Sga	No	AH	Cl	N + -eria
1925	Timó	Oliola	Nog	No	F	Cl	simple
1926	Timó, cal	Torà	Sga	Sí	TR	Cg	simple (N(top))
1927	Timonal, el	Vallfogona de Balaguer	Nog	Sí	F	Cl	N + -al
1928	Timonar	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cl	N + -ar
1929	Timor	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	An	Cg	compost (NP)
1930	Timorell, lo	Castelldans	Grg	No	F	Cl	N + -ell
1931	Tinguda	Bell-lloc	PUr	No	AH	Cl	simple (Adj)
1932	Tinguda	Torres de Segre	Sgi	No	AH	Cl	simple (Adj)
1933	Tires, serres de	Maials	Sgi	No	O	Cl	simple
1934	Titlén	les Avellanes	Nog	No	An	G	compost (NP)
1935	Tiurana	Tiurana	Nog	Sí	An	L	NP + -à
1936	Toll, coll del	Granyena de les Garrigues	Grg	No	Hi	Cp	simple
1937	Toll Blau, fiter del	Biosca	Sga	No	Hi	Cp	compost N + Adj
1938	Toll de l'Olla, lo	les Borges Blanques	Grg	No	Hi	Cp	compost N + N
1939	Tolls, los	Algerri	Nog	No	Hi	Cp	simple
1940	Tolls, los	la Granadella	Grg	No	Hi	Cp	simple
1941	Tolls, pla dels	Sant Ramon	Sga	No	Hi	Cp	simple
1942	Tolons	Lleida	Sgi	Sí	TR	Cp	simple (N(top))
1943	Toper, racó del	Soses	Sgi	Sí	Z	Cl	N + -er
1944	Torà	Torà	Sga	(Sí)	An	L	NP + -à
1945	Tordera	Granyanella	Sga	Sí	Z	Cl	N + -er
1946	Torm, la roca del	Os de Balaguer	Nog	No	O	Cp	simple
1947	Tormo, el	Almatret	Sgi	No	O	M	simple
1948	Torms, els	els Torms	Grg	Sí	O	Cp	simple
1949	Tornabous	Tornabous	Urg	Sí	AH	Cl	compost V + N
1950	Torrabadal	la Baronia de Rialb	Nog	No	SJ	Cl	compost N + Adj
1951	Torratxa, la	Ponts	Nog	No	AM	Cl	N + -atxa
1952	Torrauba	Guissona	Sga	No	AM	Cl	compost N + Adj
1953	Torre, la	Castelló de Farfanya	Nog	No	AM	Cl	simple
1954	Torre, pla de la	la Pobra de Cérvoles	Grg	No	AM	Cl	simple
1955	Torre Blanca, la	Almenar	Sgi	No	AM	Cg	compost N + Adj
1956	Torre de Fluvià, la	Cubells	Nog	Sí	AM	Cl	compost N + NP
1957	Torre de Rialb, la	la Baronia de Rialb	Nog	No	AM	Cl	simple
1958	Torre de Ribelles, la	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	AC	Cl	simple
1959	Torrebeses	Torrebeses	Sgi	Sí	AM	Cp	compost N + Adj
1960	Torreblanca	Castelldans	Grg	No	AM	Cg	compost N + Adj
1961	Torreblanca	Ponts	Nog	Sí	AM	Cg	compost N + Adj

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
1962	Torreblanca	Vilanova de Segrià	Sgi	No	AM	Cg	compost N + Adj
1963	Tòrrec	Vilanova de Meià	Nog	Sí	Hi	C	simple
1964	Tòrrec, lo	Cubells	Nog	Sí	Hi	C	simple
1965	Torrecortesa	Penelles	Nog	(No)	AH	Cl	compost N + Adj
1966	Torredà	Castelló de Farfanya	Nog	No	AH	Cl	N + -à
1967	Torredeflot	Bellcaire	Nog	Sí	TR	Cl	compost (N(top))
1968	Torredemora	Belianes	Urg	Sí	F	Cl	compost N + N
1969	Torrefalguera	Lleida	Sgi	No	F	Cl	compost N + N
1970	Torrefarrera	Torrefarrera	Sgi	Sí	An	Cg	compost N + NP
1971	Torreferredera	Alcarràs	Sgi	No	AH	Cl	compost N + Adj
1972	Torrefeta	Torrefeta	Sga	Sí	AM	Cl	compost N + Adj
1973	Torregrassa	Sant Guim de Freixenet	Sga	No	AM	Cl	compost N + Adj
1974	Torregrossa	Torregrossa	PUr	Sí	AM	Cl	compost N + Adj
1975	Torrelameu	Torrelameu	Nog	Sí	RH	Cl	compost N + N
1976	Torrelles	Tarrés	Grg	Sí	AM	Cl	N + -ell
1977	Torreneral	Penelles	Nog	Sí	An	Cg	compost N + NP
1978	Torrent	Oliola	Nog	No	Hi	Cl	simple
1979	Torrent, lo	Alòs	Nog	No	Hi	Cl	simple
1980	Torrentets	Agramunt	Urg	No	Hi	Cl	N + -et
1981	Torrentó, lo	Artesa de Segre	Nog	No	Hi	Cl	N + -ó
1982	Torrents	Granyena de les Garrigues	Grg	No	Hi	Cl	simple
1983	Torrents, els	Artesa de Segre	Nog	No	Hi	Cl	simple
1984	Torrents, los	les Oluges	Sga	No	Hi	Cl	simple
1985	Torrents, los	Soses	Sgi	No	Hi	Cl	simple
1986	Torrepicona	Alfés	Sgi	Sí	AM	Cl	compost N + Adj
1987	Torre-ribera	Lleida	Sgi	No	An	Cl	compost N + NP
1988	Torres, les	Artesa de Segre	Nog	No	AM	Cl	simple
1989	Torres, les	Verdú	Urg	No	AM	Cl	simple
1990	Torres, serrall de les	la Granadella	Grg	No	AM	Cl	simple
1991	Torres, vall de les	Torrebeßes	Sgi	No	AM	Cl	simple
1992	Torres de Sanui, les	Lleida	Sgi	(No)	AM	Cl	compost N + N(top)
1993	Torres de Segre	Torres de Segre	Sgi	Sí	AM	Cl	simple
1994	Torre-serona	Torre-serona	Sgi	Sí	An	G	compost N + NP
1995	Torre-sulla, la	Albesa	Nog	No	AM	Cl	compost N + Adj
1996	Torreta, la	les Avellanes	Nog	No	AM	Cl	N + -et
1997	Torreta, barranc de la	Balaguer	Nog	No	AM	Cl	N + -et
1998	Torreta, tossal de la	Vilanova de Meià	Nog	No	AM	Cl	N + -et
1999	Torreta dels Quatre Batlles, la	Os de Balaguer	Nog	No	SG	Cl	compost N + (Adj + N)
2000	Torretes, les	Bellmunt	Nog	No	AC	Cl	N + -et
2001	Torretes, les	els Plans de Sió	Sga	No	AM	Cl	N + -et
2002	Torrevel·lanes	Seròs	Sgi	No	F	Cl	compost N + N
2003	Torrevelles	Balaguer	Nog	No	AM	Cl	compost N + Adj
2004	Torricó, lo	Albesa	Nog	No	AM	Cl	N + -ó

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
2005	Torricó, lo	Benavent	Sgi	No	AM	Cl	N + -ó
2006	Torricot, lo	la Sentiu	Nog	No	AM	Cl	N + -ot
2007	Torroja, serra de	la Granadella	Grg	No	AM	Cl	compost N + Adj
2008	Tortugues, vall de les	Torrebeses	Sgi	No	Z	Cl	simple
2009	Tosa, la	Algerri	Nog	No	QT	Cl	simple (Adj)
2010	Tosca, Sant Miquel de la	el Vilosell	Grg	Sí	QT	Cl	simple
2011	Tosca, tossal de la	Alcarràs	Sgi	No	QT	Cl	simple
2012	Tosquella, la	(desaparegut)	Nog	Sí	QT	Cl	N + -ell
2013	Tossa, la	Àger	Nog	No	O	Cp	simple
2014	Tossa, la	Rosselló	Sgi	Sí	O	Cp	simple
2015	Tossa, punta de la	la Granadella	Grg	No	O	Cp	simple
2016	Tossal, el	Ponts	Nog	Sí	O	Cp	simple
2017	Tossal, lo	l'Albagés	Grg	No	O	Cp	simple
2018	Tossal, lo	Almenar	Sgi	No	O	Cp	simple
2019	Tossal, lo	Anglesola	Urg	No	O	Cp	simple
2020	Tossal, lo	Barbens	PUr	No	O	Cp	simple
2021	Tossal, lo	Ivars d'Urgell	PUr	No	O	Cp	simple
2022	Tossalet, lo	Àger	Nog	No	O	Cp	N + -et
2023	Tossalet, lo	Bell-lloc	PUr	No	O	Cp	N + -et
2024	Tossalet, pla del	Almenar	Sgi	No	O	Cp	N + -et
2025	Tossalets, los	Cervera	Sga	No	O	Cp	N + -et
2026	Tossalets, los	Seròs	Sgi	No	O	Cp	N + -et
2027	Tossalets, los	Torregrossa	PUr	No	O	Cp	N + -et
2028	Tossals, els	Artesa de Segre	Nog	No	O	Cp	simple
2029	Tossals, los	Algerri	Nog	No	O	Cp	simple
2030	Tossals, los	Bellcaire	Nog	No	O	Cp	simple
2031	Tossals, torre dels	el Poal	PUr	No	O	Cp	simple
2032	Tosses, les	Vilagrassa	Urg	No	O	Cp	simple
2033	Tosseta, la	Àger	Nog	No	O	Cp	N + -et
2034	Traginers, coll dels	els Omells de na Gaia	Urg	No	AH	Cl	simple
2035	Tragó de Noguera	Os de Balaguer	Nog	Sí	Hi	L	simple
2036	Traguany	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	An	G	compost (NP)
2037	Traiters	Ponts	Nog	No	AH	Cl	N + -er
2038	Traslapleta	els Alamús	Sgi	No	SG	Cl	compost prep + N
2039	Traveres	Massoteres	Sga	Sí	An	Cg	compost (NP)
2040	Travessera, la	el Poal	PUr	No	SG	Cl	simple (Adj)
2041	Treita, la	la Baronia de Rialb	Nog	No	AH	Cl	simple
2042	Trencades, les	Alòs	Nog	No	O	Cp	simple (Adj)
2043	Tres Batlles, tossal dels	Camarasa	Nog	No	SG	Cl	compost Adj + N
2044	Tres Creus, les	la Baronia de Rialb	Nog	No	SG	Cl	compost Adj + N
2045	Tres Ponts, els	Castellserà	Urg	No	AC	Cl	compost Adj + N
2046	Tres Rodets, els	Bellcaire	Nog	No	AH	Cl	compost Adj + N
2047	Tretzenes, les	Tàrrega	Urg	No	SJ	Cl	simple (Adj)
2048	Triadors, els	la Baronia de Rialb	Nog	No	AH	Cl	simple
2049	Triguell	Castelldans	Grg	(Sí)	AH	Cl	N + -ell
2050	Trilla, font de la	Artesa de Segre	Nog	No	AH	Cl	simple

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
2051	Trilla, solana de la	Ivars de Noguera	Nog	No	AH	Cl	simple
2052	Trilles, les	Cubells	Nog	No	AH	Cl	simple
2053	Trilles Llargues, les	Albesa	Nog	No	AH	Cl	compost N + Adj
2054	Trinça	Artesa de Segre	Nog	Sí	SG	Cl	simple
2055	Triponal	(desaparegut)	Nog	Sí	F	Cl	N + -al
2056	Trona, la	Castelldans	Grg	No	O	Cl	simple
2057	Trona, la	Ivars d'Urgell	PUr	No	O	Cl	simple
2058	Tros Gran, lo	Torrefarrera	Sgi	No	AH	Cl	compost N + Adj
2059	Trossos, los	Torrebeses	Sgi	No	AH	Cl	simple
2060	Trudes, mas de	la Granadella	Grg	No	An	Cg	simple (NP)
2061	Trullars, els	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	AH	Cl	simple
2062	Trullars, mas de	Almacelles	Sgi	No	AH	Cl	simple
2063	Trulls	Oliola	Nog	No	AH	Cl	simple
2064	Trulls, barranc dels	Alòs	Nog	No	AH	Cl	simple
2065	Tudela	Artesa de Segre	Nog	Sí	RH	L	simple
2066	Tudela	Cervera	Sga	Sí	RH	L	simple
2067	Turull, barranc del	(curs d'aigua)	Grg	No	AH	Cl	simple
2068	Tuta, la	Torà	Sga	Sí	O	C	simple
2069	Uixol, l'	Juncosa	Grg	Sí	O	L	N + -ol
2070	Ulldebou	Vinaixa	Grg	No	O	Cl	compost N + N
2071	Ulldegat	Tàrrega	Urg	No	O	Cl	compost N + N
2072	Ullet, l'	Benavent	Sgi	No	Hi	Cl	N + -et
2073	Ullroig	Torrefarrera	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + Adj
2074	Ulls, grau d'	(desaparegut)	Grg	Sí	Hi	Cl	simple
2075	Ulls de Llorenç, els	Camarasa	Nog	No	Hi	Cl	simple
2076	Unilla, la	Almenar	Sgi	Sí	VA	A	compost N + N
2077	Urgell	(corònim)	Urg	Sí	DT	Cp	N(top) + -ell
2078	Urgell Mitjà	(corònim)	Nog	No	SG	Cp	compost N(top) + Adj
2079	Utxafava	Vila-sana	PUr	Sí	AH	Cl	compost N + N
2080	Utxesa	Torres de Segre	Sgi	Sí	SD	P	N + -esa
2081	Valerna	Verdú	Urg	Sí	EA	I	N + -ern
2082	Valianes	Balaguer	Nog	Sí	An	A	simple (NP)
2083	Vall, el	Torà	Sga	Sí	EA	Cl	simple
2084	Vall, la	Almenar	Sgi	No	O	Cl	simple
2085	Vall, la	Soses	Sgi	No	O	Cl	simple
2086	Vall, la	Sunyer	Sgi	No	O	Cl	simple
2087	Vall, barranc de la	Ivars de Noguera	Nog	No	O	Cl	simple
2088	Vall, clot de la	Cubells	Nog	No	O	Cl	simple
2089	Vall, costa de la	Alcarràs	Sgi	No	O	Cl	simple
2090	Vall, mas de la	Torrebeses	Sgi	No	Hi	Cl	simple
2091	Vall, serra de la	Foradada	Nog	No	O	Cl	simple
2092	Vall d'Ariet, la	Artesa de Segre	Nog	Sí	An	Cl	compost N + NP
2093	Vall Fonda, la	Massalcoreig	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
2094	Vall Gran, la	Alfès	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
2095	Vall Major, la	Alcanó	Sgi	No	Hi	Cl	compost N + Adj
2096	Vall Major, la	Bovera	Grg	No	Hi	Cl	compost N + Adj

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Tipus morfolòxic</i>
2097	Vallades, les	Maldà	Urg	No	O	Cl	N + -ada
2098	Vallbona	la Pobla de Cérvoles	Grg	(No)	VA	Cl	compost N + Adj
2099	Vallbona de les Monges	Vallbona	Urg	Sí	VA	Cl	compost N + Adj
2100	Vallcalent	Lleida	Sgi	No	EA	Cl	compost N + Adj
2101	Valldarnàs	Camarasa	Nog	Sí	O	Cp	compost N + N
2102	Valldaufaig	Cervià	Grg	Sí	Hi	A	compost N + N
2103	Valldeixils	Foradada	Nog	No	An	Cg	compost N + NP
2104	Valldenou	Tiurana	Nog	Sí	F	Cl	compost N + N
2105	Valldòria	Vilanova de l'Aguda	Nog	Sí	O	L	compost N + Adj
2106	Valleta, la	Castelldans	Grg	No	O	Cl	N + -et
2107	Valleta, la	Maials	Sgi	No	O	Cl	N + -et
2108	Valleta, la	Maials	Sgi	No	O	Cl	N + -et
2109	Valleta, barranc de la	Cervià	Grg	No	Hi	Cl	N + -et
2110	Vallfarines	Vilanova de Meià	Nog	No	AH	Cl	compost N + N
2111	Vallfera	la Granja d'Escarp	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
2112	Vallferosa	Torà	Sga	Sí	O	Cl	compost N + Adj
2113	Vallflor	Juneda	Grg	No	O	Cl	compost N + N
2114	Vallfogona	Vallfogona					
		de Balaguer	Nog	Sí	O	L	compost N + Adj
2115	Vallfonda	Almacelles	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
2116	Vall-llebrera	Artesa de Segre	Nog	(Sí)	Z	Cl	compost N + N + -er
2117	Vall-llebrerola	Artesa de Segre	Nog	Sí	DT	Cl	N(top) + -ol
2118	Vall-llobar, clot de	Camarasa	Nog	No	Z	Cl	compost N + N + -ar
2119	Vallmaiola	Alcarràs	Sgi	No	F	Cl	compost N + N
2120	Vallmajor	Alcarràs	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
2121	Vallmajor	Anglesola	Urg	No	O	Cl	compost N + Adj
2122	Vallmanya	Alcarràs	Sgi	Sí	O	Cl	compost N + Adj
2123	Vallporcar	la Portella	Sgi	Sí	Z	Cl	compost N + N + -ar
2124	Valls, can	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	O	Cl	simple
2125	Valls, les	l'Albi	Grg	No	O	Cl	simple
2126	Valls, les	Alcanó	Sgi	No	Hi	Cl	simple
2127	Valls, les	Almatret	Sgi	No	Hi	Cl	simple
2128	Valls, les	Torà	Sga	Sí	O	Cl	simple
2129	Valls, pla dels	Arbeca	Grg	No	EA	Cl	simple
2130	Vallsanta	Guimerà	Urg	No	VA	Cl	compost N + Adj
2131	Vallseca	Cervià	Grg	No	Hi	Cl	compost N + Adj
2132	Vallseca, tossal de	Alcarràs	Sgi	No	O	Cl	compost N + Adj
2133	Vallseguers	Alcoletge	Sgi	No	O	Cl	compost N + N
2134	Vallverd	Ivars d'Urgell	PUr	Sí	O	Cl	compost N + Adj
2135	Vallverd	Os de Balaguer	Nog	No	O	Cl	compost N + Adj
2136	Vallverd	Sant Guim					
		de Freixenet	Sga	No	O	Cl	compost N + Adj
2137	Vantalada	Torrefeta	Sga	No	O	Cl	compost N + Adj
2138	Vaquer, el	Juneda	Grg	No	AH	Cl	N + -er
2139	Vedadet, lo	Aitona	Sgi	No	AH	Cl	N + -et
2140	Vedat, lo	Albesa	Nog	No	AH	Cl	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
2141	Vedats, los	el Cogul	Grg	No	AH	Cl	simple
2142	Vedats, los	Golmés	PUr	No	AH	Cl	simple
2143	Vedats, los	Ivars d'Urgell	PUr	No	AH	Cl	simple
2144	Vedats, los	Sant Martí de Maldà	Urg	No	AH	Cl	simple
2145	Vedats, los	Sarroca	Sgi	No	AH	Cl	simple
2146	Vedats, punta dels	la Granadella	Grg	No	AH	Cl	simple
2147	Vedrenya, la	Artesa de Segre	Nog	Sí	F	Cl	Adj + -eny
2148	Venes, coll de	Sant Martí de Maldà	Urg	Sí	O	I	simple
2149	Vensilló	els Alamús	Sgi	Sí	An	A	compost N + NP
2150	Ventafarines	Aitona	Sgi	No	AH	Cl	compost V + N
2151	Ventafarines, turó de	Talavera	Sga	No	AH	Cl	compost V + N
2152	Ventalloles, les	Verdú	Urg	No	An	L	NP + -ol
2153	Ventoses, les	Cabanabona	Nog	No	SG	Cl	N + -ós
2154	Ventoses, les	Preixens	Nog	No	SG	Cl	N + -ós
2155	Verdeguer, cal	Torà	Sga	Sí	F	Cl	simple
2156	Verdú	Verdú	Urg	(Sí)	TR	O	simple (N(top))
2157	Verger, vall del	Cervià	Grg	No	F	Cl	simple
2158	Vergós	Cervera	Sga	Sí	F	Cl	N + -ós
2159	Vergós Guerreat	Estaràs	Sga	(Sí)	RH	Cl	compost N(top) + Adj
2160	Vernet	Artesa de Segre	Nog	Sí	F	Cl	N + -et
2161	Vernet, masia	Montgai	Nog	No	F	Cl	N + -et
2162	Vicfred	Sant Guim					
		de la Plana	Sga	Sí	O	Cp	compost N + Adj
2163	Vidielles, fondo de les	Guimerà	Urg	No	F	Cl	simple
2164	Vila, la	Ossó	Urg	No	RH	Cl	simple
2165	Vilabertró	Fulleda	Grg	No	An	Cl	compost N + NP
2166	Viladric	les Avellanès	Nog	No	An	Cg	compost N + NP
2167	Vilagrassa	Vilagrassa	Urg	Sí	QT	Cl	compost N + Adj
2168	Vilagrasseta	Montoliu de Segarra	Sga	Sí	DT	Cl	N(top) + -et
2169	Vilagrasseta	els Plans de Sió	Sga	No	DT	Cl	N(top) + -et
2170	Vilalta	Sant Guim					
		de Freixenet	Sga	Sí	SG	Cl	compost N + Adj
2171	Vilalta	Vilanova de l'Aguda	Nog	Sí	SG	Cl	compost N + Adj
2172	Vilalta, clot de	Cervera	Sga	No	SG	Cl	compost N + Adj
2173	Vilaltella	Benavent	Sgi	No	DT	Cl	N(top) + -ell
2174	Vilamajor	Àger	Nog	No	AC	Cl	compost N + Adj
2175	Vilamajor	Cabanabona	Nog	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2176	Vilamanyanor	Sant Martí de Maldà	Urg	Sí	AC	L	compost N + Adj
2177	Vilamur	Guissona	Sga	Sí	TR	O	compost (N(top))
2178	Vilanova	Gimenells	Sgi	No	AC	Cl	compost N + Adj
2179	Vilanova, plana de	Balaguer	Nog	No	AC	Cl	compost N + Adj
2180	Vilanova d'Alpicat	Alpicat	Sgi	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2181	Vilanova de Bellpuig	Vilanova de Bellpuig	PUr	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2182	Vilanova de l'Aguda	Vilanova de l'Aguda	Nog	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2183	Vilanova de l'Horta	Lleida	Sgi	No	AC	Cl	compost N + Adj
2184	Vilanova de la Barca	Vilanova de la Barca	Sgi	Sí	AC	Cl	compost N + Adj

<i>Núm.</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>Comarca</i>	<i>OC</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Tipus morfolèxic</i>
2185	Vilanova de les Avellanes	les Avellanes	Nog	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2186	Vilanova de Meià	Vilanova de Meià	Nog	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2187	Vilanova de Remolins	Torres de Segre	Sgi	Sí	RH	Cl	compost N + Adj
2188	Vilanova de Sant Antolí	Ribera d'Ondara	Sga	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2189	Vilanova de Segrià	Vilanova de Segrià	Sgi	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2190	Vilanova del Bisbe	Lleida	Sgi	No	SJ	Cl	compost N + Adj
2191	Vilanova	Lleida	Sgi	No	DT	Cl	N(top) + -et
2192	Vilans	els Torms	Grg	No	AH	Cl	N + -à
2193	Vilans, els	Aitona	Sgi	No	AH	Cl	N + -à
2194	Vilaplana	la Baronia de Rialb	Nog	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2195	Vilaplana	Torregrossa	PUr	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2196	Vilar, el	Montoliu de Segarra	Sga	No	RH	Cl	N + -ar
2197	Vilar, el	Tàrraga	Urg	No	RH	Cl	N + -ar
2198	Vilar, el	Verdú	Urg	No	RH	Cl	N + -ar
2199	Vilardaga	la Baronia de Rialb	Nog	No	An	G	compost N + NP
2200	Vilarnau	Alguaire	Sgi	No	An	Cg	compost N + NP
2201	Vilaró	la Baronia de Rialb	Nog	No	AC	Cl	N + -ó
2202	Vilars, els	Arbeca	Grg	No	RH	Cl	N + -ar
2203	Vilars, els	Guissona	Sga	No	RH	Cl	N + -ar
2204	Vilars, els	Miralcamp	PUr	No	RH	Cl	N + -ar
2205	Vilars, els	Mollerussa	PUr	No	RH	Cl	N + -ar
2206	Vilars, els	Nalec	Urg	No	RH	Cl	N + -ar
2207	Vilars, font dels	Cervià	Grg	No	RH	Cl	N + -ar
2208	Vila-rúbia	la Baronia de Rialb	Nog	No	AC	L	compost N + Adj
2209	Vila-sana	Vila-sana	PUr	Sí	VA	Cl	compost N + Adj
2210	Vila-seca	la Granja d'Escarp	Sgi	Sí	AC	Cl	compost N + Adj
2211	Vila-seca	Os de Balaguer	Nog	No	AC	Cl	compost N + Adj
2212	Vilassos, els	Tàrraga	Urg	No	RH	Cl	N + -ar
2213	Vilassos, els	Tarroja	Sga	No	RH	Cl	N + -ar
2214	Vilavella	Sudanell	Sgi	No	RH	Cl	compost N + Adj
2215	Vilella	Torà	Sga	Sí	AC	Cl	N + -ell
2216	Viles, les	Torà	Sga	No	AC	Cl	simple
2217	Vilet, el	Sant Martí de Maldà	Urg	Sí	AC	Cl	N + -et
2218	Vileta, la	Alfés	Sgi	Sí	AC	Cl	N + -et
2219	Vileta, la	la Pobla de Cérvoles	Grg	No	AC	Cl	N + -et
2220	Vilosell, el	el Vilosell	Grg	Sí	F	L	Adj + -ell
2221	Vilot, lo	Agramunt	Urg	No	RH	Cl	N + -ot
2222	Vilot, lo	Alcarràs	Sgi	(Sí)	RH	Cl	N + -ot
2223	Vilot, lo	Bellcaire	Nog	No	RH	Cl	N + -ot
2224	Vilot, lo	Camarasa	Nog	No	RH	Cl	N + -ot
2225	Vilot, lo	Lleida	Sgi	No	RH	Cl	N + -ot
2226	Vilot, lo	Vila-sana	PUr	No	RH	Cl	N + -ot
2227	Vilots, los	Ossó	Urg	No	RH	Cl	N + -ot
2228	Vilves	Artesa de Segre	Nog	Sí	RH	Cl	simple
2229	Vimpèlec	Torregrossa	PUr	Sí	Hi	M	compost N + N
2230	Vinaixa	Vinaixa	Grg	Sí	An	A	compost N + NP

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfològic
2231	Vinatesa	Lleida	Sgi	No	O	M	compost N + Adj
2232	Vinavita	el Palau d'Anglesola	PUr	Sí	F	M	compost N + N
2233	Vinfaro	Alfés	Sgi	Sí	An	A	compost N + NP
2234	Vinferri	Juneda	Grg	Sí	An	A	compost N + NP
2235	Vinganya	Seròs	Sgi	Sí	An	A	compost N + NP
2236	Vinquent	Bell-lloc	PUr	Sí	An	A	compost N + NP
2237	Vinya, la	Bellaguarda	Grg	No	F	Cl	simple
2238	Vinya, la	Sanaüja	Sga	No	F	Cl	simple
2239	Vinya, plana de la	Torà	Sga	No	F	Cl	simple
2240	Vinya Gran, la	Biosca	Sga	No	F	Cl	compost N + Adj
2241	Vinya Gran, la	Sant Ramon	Sga	No	F	Cl	compost N + Adj
2242	Vinya Vella, la	Puigverd d'Agramunt	Urg	No	F	Cl	compost N + Adj
2243	Vinya Vella, la	Sant Ramon	Sga	No	F	Cl	compost N + Adj
2244	Vinya Vella, la	Torà	Sga	No	F	Cl	compost N + Adj
2245	Vinyaire, cal	Biosca	Sga	No	AH	Cl	N + -aire
2246	Vinyal	Montoliu de Segarra	Sga	No	F	Cl	N + -al
2247	Vinyalets, can	Estaràs	Sga	No	F	Cl	N + -et
2248	Vinyals	Vilanova de Meià	Nog	No	F	Cl	N + -al
2249	Vinyals, los	Castelldans	Grg	No	F	Cl	N + -al
2250	Vinyar, lo	Ivars d'Urgell	PUr	No	F	Cl	N + -ar
2251	Vinyassa, la	Foradada	Nog	No	F	Cl	N + -às
2252	Vinyasses, les	Tàrrega	Urg	No	F	Cl	N + -às
2253	Vinyes, les	Bell-lloc	PUr	No	F	Cl	simple
2254	Vinyes, les	Bovera	Grg	No	F	Cl	simple
2255	Vinyes, les	la Granadella	Grg	No	F	Cl	simple
2256	Vinyes, les	Maials	Sgi	No	F	Cl	simple
2257	Vinyes, les	Massalcoreig	Sgi	No	F	Cl	simple
2258	Vinyes, les	Soses	Sgi	No	F	Cl	simple
2259	Vinyes, les	Torà	Sga	No	F	Cl	simple
2260	Vinyes, les	Torrefeta	Sga	No	F	Cl	simple
2261	Vinyes, les	Vallbona	Urg	No	F	Cl	simple
2262	Vinyes, les	Vilanova de l'Aguda	Nog	No	F	Cl	simple
2263	Vinyes, barranc de les	Artesa de Segre	Nog	No	F	Cl	simple
2264	Vinyes, coll de	Talavera	Sga	No	F	Cl	simple
2265	Vinyes, pla de les	Algerri	Nog	No	F	Cl	simple
2266	Vinyet	Castelló de Farfanya	Nog	No	F	Cl	N + -et
2267	Vinyets, els	Guissona	Sga	No	F	Cl	N + -et
2268	Vinyets, els	els Plans de Sió	Sga	No	F	Cl	N + -et
2269	Vinyets, los	Vilagrassa	Urg	No	F	Cl	N + -et
2270	Vinyols, cal	Sant Guim de Freixenet	Sga	No	SG	L	N + -ol
2271	Violes, clot del	Cubells	Nog	Sí	Hi	Co	simple
2272	Violes, pla de	Menàrguens	Nog	No	F	Cl	simple
2273	Viudes, les	Granyanella	Sga	No	RH	Cl	simple
2274	Viudes, tossal de les	Artesa de Segre	Nog	No	RH	Cl	simple
2275	Viver	Biosca	Sga	No	AH	Cl	simple

Núm.	Topònim	Municipi	Comarca	OC	Tipus semàntic	Estrat historico- lingüístic	Tipus morfolèxic
2276	Viver de Segarra	Sant Ramon	Sga	Sí	AH	Cl	simple
2277	Viveres, les	Juncosa	Grg	No	AH	Cl	simple
2278	Volta, la	Sudanell	Sgi	No	SG	Cl	simple
2279	Volta de Toni, la	la Sentiu	Nog	No	AC	Cl	compost N + NP
2280	Voltadelles	Tàrrega	Urg	No	EA	Cl	N + -ell
2281	Volter, roca del	Àger	Nog	No	Z	Cl	simple
2282	Volteria, la	Os de Balaguer	Nog	No	Z	Cl	N + -eria
2283	Voltes, les	Cervià	Grg	No	SG	Cl	simple
2284	Xalamet, la	Cubells	Nog	Sí	AH	Cf	simple
2285	Xero, torre del	Menàrguens	Nog	Sí	AH	Cf	simple
2286	Xerrill, cal	Castellserà	Urg	Sí	AH	Cl	V + -ill
2287	Xifrer, punta del	Vallbona	Urg	No	F	Cl	simple
2288	Xiular, camí	l'Albi	Grg	Sí	F	Cl	N + -ar
2289	Xoriguer, punta del	Juncosa	Grg	No	Z	Cl	simple
2290	Xoriguera	Biosca	Sga	No	Z	Cl	N + -er
2291	Xot, cova del	Sunyer	Sgi	Sí	Z	C	simple
2292	Xurriu, esquetja de la	Bellaguarda	Grg	No	Hi	M	simple
2293	Xut, pleta del	Balaguer	Nog	No	Z	C	simple
2294	Xutes, planeta de les	els Torms	Grg	Sí	Z	C	simple

3.2. LLISTES TIPOLÒGIQUES

3.2.1. Llistes parcials per estrats historicolingüístics

3.2.1.1. Estrat preindoeuropeu

Tipus semàntic	Comarca	Topònim	Municipi	OC
AH	Grg	Anyerri, mas d'	Castelldans	Sí
AH	Nog	Alòs de Balaguer	Alòs	Sí
AH	Nog	Anyà	Artesa de Segre	Sí
AH	Sga	Estaràs	Estaràs	Sí
AH	Sga	Oluges, les	les Oluges	Sí
AM	Nog	Tabac	Camarasa	Sí
AM	Sgi	Tabac	Alguaire	Sí
AM	Sgi	Tabac	Montoliu de Lleida	Sí
F	Grg	Ortó	Juncosa	Sí
F	Nog	Artesa de Segre	Artesa de Segre	Sí
F	Sga	Segarra	(corònim)	Sí
Hi	Nog	Ivars de Noguera	Ivars de Noguera	Sí
Hi	Nog	Lavansa	Vilanova de Meià	Sí
Hi	PUr	Ivars d'Urgell	Ivars d'Urgell	Sí
Hi	Sga	Guissona	Guissona	(Sí)
Hi	Sga	Ivorra	Ivorra	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Hi	Sga	Sió, riu	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
O	Nog	Os de Balaguer	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
O	Sgi	Albatàrrec	Albatàrrec	<i>Sí</i>
O	Sgi	Alpatona, tossal d'	Montoliu de Lleida	<i>Sí</i>
O	Sgi	Aspa	Aspa	<i>Sí</i>
SD	Sga	Losor	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
SD	Sga	Sedó	Torrefeta	<i>Sí</i>
SD	Sgi	Lleida	Lleida	<i>Sí</i>
SD	Sgi	Utxesa	Torres de Segre	<i>Sí</i>
SD	Urg	Tarassó	Agramunt	<i>Sí</i>
SD	Urg	Tàrrega	Tàrrega	<i>Sí</i>
SG	Nog	Algerri	Algerri	<i>Sí</i>
SG	Nog	Gerb	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
SG	Nog	Jorba, fonteta de	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
SG	Nog	Seró	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
SG	Sga	Biosca	Biosca	<i>Sí</i>
SG	Sga	Sanaüja	Sanaüja	<i>Sí</i>
SG	Sgi	Seròs	Seròs	<i>Sí</i>

3.2.1.2. Estrat preromà indoeuropeu

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
An	Nog	Albesa	Albesa	<i>Sí</i>
EA	Urg	Valerna	Verdú	<i>Sí</i>
Ha	Nog	Sagàs, torre de	(desaparegut)	<i>Sí</i>
Hi	Sga	Gàver	Estaràs	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Segre	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
O	Grg	Arbeca	Arbeca	<i>Sí</i>
O	Grg	Tagornars, los	la Granadella	<i>No</i>
O	Nog	Alentorn	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
O	Nog	Antona	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
O	Urg	Venes, coll de	Sant Martí de Maldà	<i>Sí</i>
QT	Nog	Merler, riu	Vilanova de Meià	<i>No</i>
QT	PUr	Merlet, el	el Palau d'Anglesola	<i>Sí</i>
QT	Sgi	Merli	Alguaire	<i>Sí</i>
SD	Sga	Albenque	Biosca	<i>Sí</i>
SG	Nog	Preixens	Preixens	<i>Sí</i>
SG	Nog	Talarn	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
SG	Sga	Talarn	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
SG	Sga	Talavera	Talavera	<i>Sí</i>

3.2.1.3. Estrat llatí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AC	Nog	Palou	la Baronia de Rialb	No
AC	Nog	Palous	Camarasa	No
AC	Nog	Palous, planes de	Ponts	No
AC	Nog	Ponts	Ponts	Sí
AC	Nog	Vila-rúbia	la Baronia de Rialb	No
AC	Sga	Palou de Sanaüja	Torrefeta	Sí
AC	Sga	Palou de Torà	Massoteres	Sí
AC	Urg	Vilamanyanor	Sant Martí de Maldà	Sí
AH	Grg	Mònics, coll de	Juncosa	Sí
AH	Nog	Fabregada	la Baronia de Rialb	No
AH	Nog	Fabregada	Vilanova de Meià	No
AH	Nog	Galiana, la	Camarasa	Sí
AH	Nog	Régola, la	Àger	Sí
AH	PUr	Remolins	Bellví	No
AH	Sgi	Llavaneres	Aitona	No
AH	Sgi	Mariola, la	Lleida	Sí
AH	Sgi	Remolins	Torres de Segre	Sí
AH	Urg	Canyet, el	Castellserà	Sí
AM	Nog	Blancafort	Os de Balaguer	Sí
AM	Nog	Confòs	la Baronia de Rialb	No
AM	Urg	Rocafort de Vallbona	Sant Martí de Maldà	Sí
An	Grg	Cervià	Cervià	Sí
An	Nog	Ariet, castell d'	Artesa de Segre	Sí
An	Nog	Barbeny, pla de	Àger	Sí
An	Nog	Corçà	Àger	Sí
An	Nog	Fluvià	Cubells	Sí
An	Nog	Fortuny	la Sentiu	Sí
An	Nog	Grenyana	Castelló de Farfanya	No
An	Nog	Igli, puig d'	la Baronia de Rialb	(No)
An	Nog	Menàrguens	Àger	No
An	Nog	Menàrguens	Menàrguens	Sí
An	Nog	Millà	Àger	No
An	Nog	Montassor	Os de Balaguer	Sí
An	Nog	Oliola	Oliola	Sí
An	Nog	Privà	les Avellanes	Sí
An	Nog	Rubió	Foradada	Sí
An	Nog	Tiurana	Tiurana	Sí
An	PUr	Barbens	Barbens	Sí
An	PUr	Mascañà	(corònim)	Sí
An	PUr	Montalé	Ivars d'Urgell	Sí
An	Sga	Ceriola, la	Torà	No
An	Sga	Florejacs	Torrefeta	Sí
An	Sga	Fluvià	Guissona	Sí
An	Sga	Galinyó	Biosca	No
An	Sga	Gra	Torrefeta	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
An	Sga	Granyena	Granyena de Segarra	<i>Sí</i>
An	Sga	Llupià	Guissona	<i>Sí</i>
An	Sga	Montanyana	Torrefeta	<i>No</i>
An	Sga	Rubió de Cervera	Estaràs	<i>No</i>
An	Sga	Torà	Torà	<i>(Sí)</i>
An	Sgi	Corbins	Corbins	<i>Sí</i>
An	Sgi	Escarp	Massalcoreig	<i>Sí</i>
An	Sgi	Granyana	Lleida	<i>(No)</i>
An	Urg	Castellselvà	Belianes	<i>(No)</i>
An	Urg	Lluçà	Tàrraga	<i>Sí</i>
An	Urg	Mor, el	Tàrraga	<i>Sí</i>
An	Urg	Preixana	Preixana	<i>Sí</i>
An	Urg	Seana	Bellpuig	<i>Sí</i>
An	Urg	Ventallolles, les	Verdú	<i>No</i>
AR	Nog	Ares, coll d'	Àger	<i>Sí</i>
AR	Nog	Monistrol	Oliola	<i>Sí</i>
AR	Urg	Anglesola	Anglesola	<i>Sí</i>
F	Grg	Avellà, coll de l'	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
F	Grg	Cérvoles	la Pobla de Cérvoles	<i>Sí</i>
F	Grg	Estinglars, els	Juncosa	<i>Sí</i>
F	Grg	Gramenals, los	Castelldans	<i>No</i>
F	Grg	Pinell	Juneda	<i>Sí</i>
F	Grg	Vilosell, el	el Vilosell	<i>Sí</i>
F	Nog	Aureres	Artesa de Segre	<i>No</i>
F	Nog	Canelles	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
F	Nog	Cercosella	(desaparegut)	<i>Sí</i>
F	Nog	Cérvoles	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
F	Nog	Cornudella	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Cornudella	Oliola	<i>No</i>
F	Nog	Covet	Menàrguens	<i>Sí</i>
F	Nog	Donzell, la	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
F	Nog	Espinalbell	(desaparegut)	<i>Sí</i>
F	Nog	Espinalbosa	(desaparegut)	<i>Sí</i>
F	Nog	Fenosa, la	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
F	Nog	Malets, els	Ivars de Noguera	<i>No</i>
F	Nog	Nou, la	Alòs	<i>Sí</i>
F	Nog	Oroners	Camarasa	<i>Sí</i>
F	Nog	Santalinya	les Avellanes	<i>Sí</i>
F	Nog	Sentiu, la	la Sentiu	<i>Sí</i>
F	PUr	Linyola	Linyola	<i>Sí</i>
F	Sga	Avellà	(desaparegut)	<i>Sí</i>
F	Sga	Canelles	els Plans de Sió	<i>No</i>
F	Sga	Cornudella	Massoteres	<i>No</i>
F	Sga	Freixenet	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
F	Sga	Lluc	Biosca	<i>No</i>
F	Sga	Oromins, font dels	Cervera	<i>Sí</i>
F	Sgi	Riudovelles	Vilanova de Segrià	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Urg	Donzell, la	Agramunt	<i>Sí</i>
F	Urg	Estinclells, els	Verdú	<i>Sí</i>
F	Urg	Riudovelles	Tàrrega	<i>Sí</i>
Ge	Sgi	Basconell, plana de	Aitona	<i>Sí</i>
Ha	Nog	Santes Creus, serrat de	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
Ha	Sgi	Araceli	Lleida	<i>No</i>
Hi	Nog	Bajola, la	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
Hi	Nog	Buli	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
Hi	Nog	Flix	Balaguer	<i>Sí</i>
Hi	Nog	Montmadrona	Oliola	<i>No</i>
Hi	Nog	Muller	la Sentiu	<i>Sí</i>
Hi	Nog	Paüls	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
Hi	Nog	Tragó de Noguera	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
Hi	Sga	Cabestany	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
Hi	Sga	Palamós	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Madrona	Aspa	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Segrià	(corònim)	<i>Sí</i>
Hi	Urg	Madrones	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
O	Grg	Albi, l'	l'Albi	<i>Sí</i>
O	Grg	Cogul, el	el Cogul	<i>No</i>
O	Grg	Uixol, l'	Juncosa	<i>Sí</i>
O	Nog	Àger	Àger	<i>Sí</i>
O	Nog	Camarasa	Camarasa	<i>Sí</i>
O	Nog	Claramunt	Àger	<i>No</i>
O	Nog	Cogul	Os de Balaguer	<i>No</i>
O	Nog	Conill	Àger	<i>No</i>
O	Nog	Espuella, l'	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
O	Nog	Llera, la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
O	Nog	Montmagastre	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
O	Nog	Valldòria	Vilanova de l'Aguda	<i>Sí</i>
O	Nog	Vallfogona de Balaguer	Vallfogona de Balaguer	<i>Sí</i>
O	Sga	Comalats, els	(corònim)	<i>Sí</i>
O	Sga	Planeses	Sanauja	<i>Sí</i>
O	Sgi	Gimenells	Gimenells	<i>Sí</i>
O	Urg	Agramunt	Agramunt	<i>Sí</i>
O	Urg	Coguls, los	Ossó	<i>No</i>
O	Urg	Conill	Tàrrega	<i>Sí</i>
O	Urg	Ferrugats	Anglesola	<i>Sí</i>
QT	Nog	Camporrells	Albesa	<i>Sí</i>
QT	Nog	Claret	Oliola	<i>Sí</i>
QT	Nog	Montsonís	Foradada	<i>Sí</i>
QT	Nog	Múries, les	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
QT	Nog	Murriola, la	les Avellanes	<i>Sí</i>
QT	Nog	Rúbies	Camarasa	<i>Sí</i>
QT	Sga	Claret	els Plans de Sió	<i>No</i>
QT	Sga	Claret	Torà	<i>Sí</i>
QT	Sga	Múries, les	(desaparegut)	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
QT	Sga	Puny, el	Torà	<i>Sí</i>
QT	Sga	Rubiol	Guissona	<i>No</i>
QT	Urg	Rubiols	(desaparegut)	<i>(No)</i>
RH	Nog	Pardina, la	Àger	<i>No</i>
RH	Nog	Tudela	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
RH	Sga	Tudela	Cervera	<i>Sí</i>
RH	Sgi	Pardines	Aitona	<i>No</i>
RH	Sgi	Pardinyes	Lleida	<i>Sí</i>
SG	Nog	Agulló	Àger	<i>Sí</i>
SG	Nog	Comiols	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
SG	Nog	Meià	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
SG	Nog	Mirandol	Artesa de Segre	<i>No</i>
SG	PUr	Bellví	Bellví	<i>Sí</i>
SG	Sga	Castellmeià	Torrefeta	<i>No</i>
SG	Sga	Vinyols, cal	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
SG	Sgi	Castellpagès	Vilanova de la Barca	<i>Sí</i>
SG	Sgi	Llardecans	Llardecans	<i>Sí</i>
SG	Sgi	Maials	Maials	<i>Sí</i>
SG	Urg	Sebra	(desaparegut)	<i>(No)</i>
SJ	Sga	Domènecs, mas	Torà	<i>Sí</i>
SJ	Sga	Madern	Ivorra	<i>Sí</i>
SJ	Urg	Paganell, el	Anglesola	<i>(No)</i>
TR	Sgi	Benavent de Segrià	Benavent	<i>Sí</i>
VA	Nog	Benaviure	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
VA	Sga	Bellvei	Torrefeta	<i>Sí</i>
Z	Grg	Abella, l'	Juncosa	<i>No</i>
Z	Grg	Abella, mas de l'	La Granadella	<i>No</i>
Z	Nog	Abella, l'	Montgai	<i>No</i>
Z	Nog	Gratallops	Oliola	<i>Sí</i>
Z	Sga	Cervera	Cervera	<i>Sí</i>

3.2.1.4. Estrat germànic

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
An	Grg	Albagés, l'	l'Albagés	<i>Sí</i>
An	Grg	Comanseràs	la Granadella	<i>Sí</i>
An	Nog	Alarà	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
An	Nog	Colobor	Àger	<i>Sí</i>
An	Nog	Gàrzola	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
An	Nog	Grealó	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
An	Nog	Gualter	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
An	Nog	Guanser	(desaparegut)	<i>Sí</i>
An	Nog	Marcovau	Foradada	<i>Sí</i>
An	Nog	Quermançó	(desaparegut)	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
An	Nog	Renan	Oliola	<i>Sí</i>
An	Nog	Rocaspana	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
An	Nog	Taravau	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
An	Nog	Tartareu	les Avellanes	<i>Sí</i>
An	Nog	Titlén	les Avellanes	<i>No</i>
An	Nog	Traguany	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
An	Nog	Vilardaga	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
An	PUr	Escarabat	el Palau d'Anglesola	<i>Sí</i>
An	PUr	Montsuar	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
An	Sga	Castellradulf	Torrefeta	<i>No</i>
An	Sga	Golonor	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
An	Sga	Hostafrancs	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
An	Sga	Montfager	(desaparegut)	<i>No</i>
An	Sgi	Adar	Llardecans	(<i>Sí</i>)
An	Sgi	Alamús, els	els Alamús	<i>Sí</i>
An	Sgi	Gardeny	Lleida	<i>Sí</i>
An	Sgi	Gebut	Soses	<i>Sí</i>
An	Sgi	Manlleu	Artesa de Lleida	<i>Sí</i>
An	Sgi	Montmeneu	Seròs	<i>Sí</i>
An	Sgi	Torre-serona	Torre-serona	<i>Sí</i>
An	Urg	Castellserà	Castellserà	<i>Sí</i>
An	Urg	Guimerà	Guimerà	<i>Sí</i>
An	Urg	Maldà	Maldà	<i>Sí</i>
An	Urg	Rocabertí	Agramunt	<i>Sí</i>

3.2.1.5. Estrat àrab

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AC	Grg	Juneda	Juneda	<i>Sí</i>
AC	Nog	Corassuda, la	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
AC	Sgi	Alendir	Benavent	<i>Sí</i>
AC	Sgi	Rufea	Lleida	<i>Sí</i>
AH	Grg	Falens, coll de	els Torms	<i>Sí</i>
AH	Grg	Ràfols	Vinaixa	<i>Sí</i>
AH	Grg	Salevà	les Borges Blanques	<i>Sí</i>
AH	Nog	Almatà	Balaguer	<i>Sí</i>
AH	Nog	Almúnia, l'	Algerri	<i>Sí</i>
AH	Sga	Collmargat	Sanauja	<i>No</i>
AH	Sga	Ràfols	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
AH	Sga	Samac, serra de	Torà	<i>Sí</i>
AH	Sgi	Alfarràs	Alfarràs	<i>Sí</i>
AH	Sgi	Almactà	Lleida	<i>Sí</i>
AH	Sgi	Almatret	Almatret	<i>Sí</i>
AH	Sgi	Almodí	Lleida	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AH	Sgi	Gindàvols	Lleida	<i>Sí</i>
AH	Urg	Ra, tossal del	Bellpuig	<i>Sí</i>
AM	Grg	Almenara	Juncosa	<i>Sí</i>
AM	Nog	Ràpita, la	Vallfogona de Balaguer	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Alcoletge	Alcoletge	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Almenar	Almenar	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Carratalà	Aitona	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Moradilla	Lleida	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Ruçafa	Lleida	<i>Sí</i>
AM	Urg	Almenara	Agramunt	<i>Sí</i>
An	Grg	Amó, mas d'	Juncosa	<i>Sí</i>
An	Grg	Mandanya	Castelldans	<i>Sí</i>
An	Grg	Set, riu de	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
An	Grg	Vinaixa	Vinaixa	<i>Sí</i>
An	Grg	Vinferri	Juneda	<i>Sí</i>
An	Nog	Almudàfer	Balaguer	<i>Sí</i>
An	Nog	Butsènit	Montgai	<i>Sí</i>
An	Nog	Encivit, font de l'	Tiurana	<i>Sí</i>
An	Nog	Garrameu	Menàrguens	<i>Sí</i>
An	Nog	Magarell	(desaparegut)	<i>Sí</i>
An	Nog	Merita	Camarasa	<i>Sí</i>
An	Nog	Valianes	Balaguer	<i>Sí</i>
An	PUr	Margalef	Torregrossa	<i>Sí</i>
An	PUr	Sidamon	Sidamon	<i>Sí</i>
An	PUr	Vinquint	Bell-lloc	<i>Sí</i>
An	Sgi	Almudèfer, secà d'	Lleida	<i>Sí</i>
An	Sgi	Aròs, mas d'	Almatret	<i>Sí</i>
An	Sgi	Beà, placeta de	Lleida	<i>Sí</i>
An	Sgi	Burgebut	Aitona	<i>No</i>
An	Sgi	Butsènit	Lleida	<i>Sí</i>
An	Sgi	Carrassumada	Torres de Segre	<i>Sí</i>
An	Sgi	Ram	Lleida	<i>Sí</i>
An	Sgi	Vensilló	els Alamús	<i>Sí</i>
An	Sgi	Vinfaro	Alfès	<i>Sí</i>
An	Sgi	Vinganya	Seròs	<i>Sí</i>
An	Urg	Belianes	Belianes	<i>Sí</i>
An	Urg	Nalec	Nalec	<i>Sí</i>
AR	Sgi	Almacelles	Almacelles	<i>Sí</i>
AR	Sgi	Canís, el	Rosselló	<i>Sí</i>
EA	Sgi	Alcanó	Alcanó	<i>Sí</i>
EA	Sgi	Algorfa	Seròs	<i>Sí</i>
F	Grg	Batallossos, los	Juncosa	<i>Sí</i>
F	Grg	Eixalà, pla d'	Juneda	<i>Sí</i>
F	Nog	Aixelà	Cubells	<i>Sí</i>
F	Nog	Alcarràs	Balaguer	<i>Sí</i>
F	Nog	Filella	Bellcaire	<i>Sí</i>
F	Sgi	Aitona	Aitona	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Sgi	Alcarràs	Alcarràs	<i>Sí</i>
F	Sgi	Caparrella, la	Lleida	<i>Sí</i>
F	Sgi	Rosell, el	Alcarràs	<i>Sí</i>
Ge	Nog	Farfanya, riu de	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
Ge	Sgi	Andaní	Alfarràs	<i>Sí</i>
Ge	Sgi	Massalcoreig	Massalcoreig	<i>Sí</i>
Hi	Grg	Montlló, mas del	Juncosa	<i>Sí</i>
Hi	Grg	Valldaufig	Cervià	<i>Sí</i>
Hi	PUr	Sarsenit	el Poal	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Lleó, el	Almacelles	<i>No</i>
Hi	Sgi	Sudanell	Sudanell	<i>Sí</i>
O	Grg	Fiella, serreta de	Bellaguarda	<i>Sí</i>
O	Nog	Algar, l'	Torrelameu	<i>Sí</i>
O	Nog	Salgar	Foradada	<i>Sí</i>
O	PUr	Barrepicat	Linyola	<i>Sí</i>
O	Sgi	Gebellí	Corbins	<i>Sí</i>
O	Urg	Guàries, les	Bellpuig	<i>Sí</i>
QT	Nog	Alfis	Bellcaire	<i>Sí</i>
QT	Sgi	Alfés	Alfés	<i>Sí</i>
QT	Sgi	Alguaire	Alguaire	<i>Sí</i>
RH	Sgi	Romeu, el	Lleida	<i>Sí</i>
SG	Nog	Almassí	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
SG	Nog	Almassor	Penelles	<i>Sí</i>
SG	Nog	Recedena	Alòs	<i>Sí</i>
SG	Sgi	Montsó, pla de	Lleida	<i>Sí</i>
SJ	Nog	Saida, la	Vallfogona de Balaguer	<i>Sí</i>
SJ	Sgi	Balàfia	Lleida	<i>Sí</i>
SJ	Sgi	Saida, la	Almacelles	<i>Sí</i>
VA	Sgi	Unilla, la	Almenar	<i>Sí</i>
Z	Nog	Faneca	Bellcaire	<i>Sí</i>

3.2.1.6. Estrat mossàrab

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AC	Sgi	Puigbordell	Lleida	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Alcorassa, l'	Lleida	<i>Sí</i>
EA	Grg	Matxerri	Castelldans	<i>Sí</i>
F	Grg	Pinetes, les	Vinaixa	<i>No</i>
F	PUr	Vinavita	el Palau d'Anglesola	<i>Sí</i>
F	Sgi	Raimat	Lleida	<i>Sí</i>
Hi	Grg	Xurriu, esquetja de la	Bellaguarda	<i>No</i>
Hi	PUr	Vimpèlec	Torregrossa	<i>Sí</i>
Hi	Sga	Ondara	Talavera	<i>Sí</i>
O	Nog	Alpicat	Ivars de Noguera	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
O	PUr	Gatén	Bellví	<i>Sí</i>
O	Sgi	Alpicat	Alpicat	<i>Sí</i>
O	Sgi	Alters, serra d'	Almatret	<i>No</i>
O	Sgi	Matges, valleta de	Seròs	<i>No</i>
O	Sgi	Montxoi	Seròs	<i>Sí</i>
O	Sgi	Tormo, el	Almatret	<i>No</i>
O	Sgi	Vinatesa	Lleida	<i>No</i>
QT	Nog	Nerolès, torreta de	Cubells	<i>Sí</i>

3.2.1.7. Estrat occità

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
TR	Sga	Briançó	Ribera d'Ondara	<i>(Sí)</i>
TR	Sga	Pavia	Talavera	<i>(Sí)</i>
TR	Sga	Sisteró	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
TR	Sga	Vilamur	Guissona	<i>Sí</i>
TR	Sgi	Foix, coll de	Alfarràs	<i>Sí</i>
TR	Urg	Foix, masia de	Tornabous	<i>Sí</i>
TR	Urg	Montperler	Vilagrassa	<i>Sí</i>
TR	Urg	Puigverd d'Agramunt	Puigverd d'Agramunt	<i>(Sí)</i>
TR	Urg	Tarascó	(desaparegut)	<i>(Sí)</i>
TR	Urg	Verdú	Verdú	<i>(Sí)</i>

3.2.1.8. Estrat espanyol

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Grg	Floresta, la	la Floresta	<i>Sí</i>
TR	Grg	Miragüeno	els Torms	<i>Sí</i>

3.2.1.9. Estrat català

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Hi	Nog	Tòrrec	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
Hi	Nog	Tòrrec, lo	Cubells	<i>Sí</i>
O	Sga	Garganta, la	Ivorra	<i>Sí</i>
O	Sga	Tuta, la	Torà	<i>Sí</i>
Z	Grg	Dugo, punta del	Fulleda	<i>No</i>
Z	Grg	Xutes, planeta de les	els Torms	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Z	Nog	Gangues, les	Penelles	<i>Sí</i>
Z	Nog	Xut, pleta del	Balaguer	<i>No</i>
Z	Sgi	Xot, cova del	Sunyer	<i>Sí</i>

3.2.1.10. Estrat català < preromà

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AC	Nog	Barraques, les	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
AC	Sga	Barracó, lo	Torà	<i>Sí</i>
AH	Grg	Artiga, l'	Juncosa	<i>No</i>
AH	Grg	Barqueres, les	el Vilosell	<i>Sí</i>
AH	Grg	Barrils	Vinaixa	<i>No</i>
AH	Grg	Bruixes, la Cova de les	Bellaguarda	<i>No</i>
AH	Grg	Tancat, lo	el Cogul	<i>No</i>
AH	Grg	Tancat, lo	Juneda	<i>No</i>
AH	Grg	Tancat Vell, lo	Castelldans	<i>No</i>
AH	Grg	Terrossos, los	l'Albi	<i>No</i>
AH	Nog	Artigues, les	Vilanova de Meià	<i>No</i>
AH	Nog	Bellestar	Penelles	<i>Sí</i>
AH	Nog	Boïga, la	Àger	<i>No</i>
AH	Nog	Boïgueta, la	Penelles	<i>Sí</i>
AH	Nog	Lluçars	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
AH	Nog	Terròs, el	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
AH	Nog	Terròs, lo	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
AH	Sga	Tarnàs	Torà	<i>Sí</i>
AH	Sga	Terròs, el	Cervera	<i>No</i>
AH	Sgi	Bordeta, la	Lleida	<i>Sí</i>
AH	Sgi	Tancats, los	la Granja d'Escarp	<i>No</i>
AH	Urg	Tarròs, el	Tornabous	<i>Sí</i>
AM	Grg	Besses, les	Cervià	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Torrebeßes	Torrebeßes	<i>Sí</i>
An	Grg	Alentorn, mas d'	Castelldans	<i>Sí</i>
An	Nog	Boldú, bosc del	Montgai	<i>Sí</i>
An	Nog	Tafalla	Cubells	<i>No</i>
An	Sga	Creixell	(desaparegut)	<i>Sí</i>
DT	Nog	Lavançola	(desaparegut)	<i>Sí</i>
DT	Nog	Organelles	(desaparegut)	<i>Sí</i>
DT	Sgi	Barceloneta, la	els Alamús	<i>Sí</i>
DT	Sgi	Suquets	Lleida	<i>No</i>
DT	Urg	Urgell	(corònim)	<i>Sí</i>
EA	Nog	Sitjota, la	Térmens	<i>No</i>
EA	Sga	Sitges, les	Torrefeta	<i>Sí</i>
F	Grg	Aranyó, l'	Juneda	<i>Sí</i>
F	Grg	Aranyó, vall de l'	l'Albagés	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Grg	Aranyó, vall de l'	el Cogul	No
F	Grg	Aranyons, los	la Granadella	No
F	Grg	Argelagar, punta de l'	Fulleda	No
F	Grg	Garrigues, les	(corònim)	Sí
F	Grg	Senill	la Pobla de Cérvoles	No
F	Grg	Sisquella, la	Juncosa	Sí
F	Nog	Arçosa, l'	la Baronia de Rialb	No
F	Nog	Argelaguer	Cubells	No
F	Nog	Bosc del Siscar, el	Oliola	No
F	Nog	Botjal	Camarasa	No
F	Nog	Garriga, la	Balaguer	No
F	Nog	Garriga, la	les Avellanes	No
F	Nog	Garriga, la	Vilanova de Meià	No
F	Nog	Garrigues, les	Artesa de Segre	No
F	Nog	Garrigues, les	Montgai	No
F	Nog	Gavarnera, la	la Baronia de Rialb	No
F	Nog	Gavarnera, la	Térmens	No
F	Nog	Gavarra	Oliola	No
F	Nog	Senill, barranc de	Artesa de Segre	Sí
F	Nog	Siscar, el	Oliola	No
F	Nog	Sisquella, la	Algerri	No
F	Sga	Aranyó, l'	els Plans de Sió	Sí
F	Sga	Botjoga, la	Torrefeta	No
F	Sga	Garriga, la	Torrefeta	No
F	Sga	Garrigues, les	Torà	Sí
F	Sga	Garrigues, costa de les	Sanatija	No
F	Sga	Greixes, les	(desaparegut)	Sí
F	Sga	Sisquella, la	Ribera d'Ondara	Sí
F	Sga	Sisquella, la	Torà	Sí
F	Sgi	Argelagar, l'	Alcarràs	No
F	Sgi	Argelagar, l'	Alcoletge	No
F	Sgi	Argilagar, l'	Maials	No
F	Nog	Garriguer, pla del	Alguaire	No
F	Sgi	Gavarrella, la	Seròs	No
F	Sgi	Gavarrera, la	Lleida	No
F	Urg	Argelaguers, los	Tàrrega	No
F	Urg	Botja, la	Tàrrega	No
F	Urg	Garrigues, les	Tàrrega	No
Ge	Nog	Empordanès, l'	la Baronia de Rialb	Sí
Ha	PUr	Sogues, les	Bellvis	Sí
Hi	Grg	Aixaragall	Arbeca	No
Hi	Grg	Bassals, los	l'Espluga Calba	No
Hi	Grg	Basselles, les	l'Albi	No
Hi	Grg	Basses, les	l'Albi	No
Hi	Grg	Toll, coll del	Granyena de les Garrigues	No
Hi	Grg	Toll de l'Olla, lo	les Borges Blanques	No
Hi	Grg	Tolls, los	la Granadella	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Hi	Nog	Bassa, serra de la	Foradada	No
Hi	Nog	Bassalls, los	Àger	Sí
Hi	Nog	Bassella, la	Os de Balaguer	No
Hi	Nog	Tolls, los	Algerri	No
Hi	PUr	Bassal, lo	Sidamon	No
Hi	PUr	Bassella, la	Ivars d'Urgell	No
Hi	PUr	Basseta, la	Torregrossa	No
Hi	Sga	Bassella, serra de la	(desaparegut)	Sí
Hi	Sga	Toll Blau, fiter del	Biosca	No
Hi	Sga	Tolls, pla dels	Sant Ramon	No
Hi	Sgi	Bassals, los	Aspa	No
Hi	Sgi	Basselles, les	Montoliu de Lleida	No
Hi	Sgi	Basses, vall de les	Lleida	No
Hi	Sgi	Basses d'Alpicat, les	Lleida	No
Hi	Sgi	Bassot, lo	Puigverd de Lleida	No
Hi	Urg	Bassa, la	Nalec	No
Hi	Urg	Bassa de la Comallonga, la	Verdú	No
O	Grg	Bàcies, les	Bellaguarda	Sí
O	Grg	Corregó	Vinaixa	Sí
O	Grg	Llena, serra de la	la Pobla de Cérvoles	Sí
O	Grg	Torms, els	els Torms	Sí
O	Grg	Tossa, punta de la	la Granadella	No
O	Grg	Tossal, lo	l'Albagés	No
O	Nog	Morral, el	(desaparegut)	Sí
O	Nog	Queralt	les Avellanes	No
O	Nog	Roca del Quadro, serrat de la	la Baronia de Rialb	Sí
O	Nog	Sas, sèquia del	Castelló de Farfanya	No
O	Nog	Tartera, barranc de la	Vilanova de Meià	No
O	Nog	Torm, la roca del	Os de Balaguer	No
O	Nog	Tossa, la	Àger	No
O	Nog	Tossal, el	Ponts	Sí
O	Nog	Tossalet, lo	Àger	No
O	Nog	Tossals, els	Artesa de Segre	No
O	Nog	Tossals, los	Algerri	No
O	Nog	Tossals, los	Bellcaire	No
O	Nog	Tosseta, la	Àger	No
O	Nog	Trencades, les	Alòs	No
O	Nog	Valldarnàs	Camarasa	Sí
O	PUr	Tossal, lo	Barbens	No
O	PUr	Tossal, lo	Ivars d'Urgell	No
O	PUr	Tossalet, lo	Bell-lloc	No
O	PUr	Tossalets, los	Torregrossa	No
O	PUr	Tossals, torre dels	el Poal	No
O	Sga	Foratmicó	Guissona	No
O	Sga	Pessons, els	Talavera	Sí
O	Sga	Plaüges, les	Sant Ramon	Sí
O	Sga	Queralt	els Plans de Sió	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
O	Sga	Queràs	Cervera	No
O	Sga	Sot, el	Biosca	No
O	Sga	Sots, els	Sanatija	No
O	Sga	Tossalets, los	Cervera	No
O	Sga	Vicfred	Sant Guim de la Plana	Sí
O	Sgi	Corregó	la Portella	Sí
O	Sgi	Sardera, la	Alfés	Sí
O	Sgi	Sardera, la	Alpicat	Sí
O	Sgi	Sardera, la	Soses	Sí
O	Sgi	Sarroca de Lleida	Sarroca	No
O	Sgi	Sas, lo	Almenar	Sí
O	Sgi	Sot, el	Almenar	No
O	Sgi	Sucs	Lleida	Sí
O	Sgi	Tossa, la	Rosselló	Sí
O	Sgi	Tossal, lo	Almenar	No
O	Sgi	Tossalet, pla del	Almenar	No
O	Sgi	Tossalets, los	Seròs	No
O	Urg	Codines, les	Tàrraga	No
O	Urg	Codines, les	Verdú	No
O	Urg	Codines, fondo de les	Preixana	No
O	Urg	Tossal, lo	Anglesola	No
O	Urg	Tosses, les	Vilagrassa	No
QT	Nog	Marunyà	Àger	No
QT	Nog	Morinyol, lo	Bellcaire	Sí
QT	Nog	Querós	Tiurana	No
QT	Sga	Gravet, barranc de	Torrefeta	No
QT	Sgi	Maranyosa	Lleida	Sí
QT	Urg	Marinova	Belianes	Sí
RH	Grg	Manresana, la	Juneda	Sí
RH	Grg	Socarrada, la	Bellaguarda	No
RH	Grg	Socarrat, muntanya del	Cervià	No
RH	Nog	Socarrada, la	la Baronia de Rialb	No
RH	Nog	Socarrada, la	Camarasa	No
RH	Sga	Manresana, la	Sant Ramon	No
RH	Sga	Socarrades, les	Biosca	No
RH	Sga	Socarrats	Torà	No
RH	Sgi	Socarrada, la	Maials	No
RH	Sgi	Socarrada, la	Sarroca	No
RH	Sgi	Socarrada, sèquia de la	Alcarràs	No
RH	Urg	Socarrades, les	Sant Martí de Maldà	No
RH	Urg	Socarrat	Maldà	No
RH	Urg	Socarrat, serra del	Vallbona	No
SG	Grg	Boga de Melons, la	el Cogul	(No)
SG	Nog	Boga, la	la Sentiu	(No)
SG	Nog	Mua	Artesa de Segre	Sí
SG	Nog	Urgell Mitjà	(corònim)	No
SG	Sgi	Boga, braçal de la	Soses	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
SG	Sgi	Lleida, pla de	Alcarràs	No
SG	Sgi	Sassalt, lo	Almenar	Sí
SG	Urg	Boga, la	Bellpuig	(No)
TR	Grg	Cabra, mas de	Bovera	Sí
TR	Grg	Estiràs, vall d'	les Borges Blanques	No
TR	Nog	Nerill	Vilanova de Meià	Sí
TR	Sgi	Artesa de Lleida	Artesa de Lleida	Sí
TR	Sgi	Sanui, les Torres de	Lleida	Sí
TR	Sgi	Tolons	Lleida	Sí
TR	Urg	Boldú	la Fuliola	(Sí)
Z	Grg	Boquera, coll de la	la Pobla de Cérvoles	No
Z	Grg	Corcó, tossal del	Castelldans	Sí
Z	Nog	Arnes, vall d'	Oliola	Sí
Z	PUR	Corcó	Linyola	Sí

3.2.1.11. Estrat català < llatí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AC	Grg	Cabanes, les	les Borges Blanques	No
AC	Grg	Masroig	les Borges Blanques	Sí
AC	Grg	Vileta, la	la Pobla de Cérvoles	No
AC	Nog	Cabanabona	Cabanabona	Sí
AC	Nog	Cabanasses	la Baronia de Rialb	No
AC	Nog	Cases de Rialb, les	la Baronia de Rialb	No
AC	Nog	Hostalets de Comiols, els	Artesa de Segre	Sí
AC	Nog	Mas Nou	Oliola	No
AC	Nog	Mas Vell	Oliola	No
AC	Nog	Masdentorres	Oliola	No
AC	Nog	Masos de Millà, els	Àger	No
AC	Nog	Masucó, el	Tiurana	No
AC	Nog	Monnar	Vilanova de Meià	No
AC	Nog	Palau de Rialb	la Baronia de Rialb	No
AC	Nog	Pont d'Alentorn, el	Artesa de Segre	No
AC	Nog	Torre de Ribelles, la	Vilanova de l'Aguda	No
AC	Nog	Torretes, les	Bellmunt	No
AC	Nog	Vilamajor	Àger	No
AC	Nog	Vilamajor	Cabanabona	Sí
AC	Nog	Vilanova, plana de	Balaguer	No
AC	Nog	Vilanova de l'Aguda	Vilanova de l'Aguda	Sí
AC	Nog	Vilanova de les Avellanes	les Avellanes	Sí
AC	Nog	Vilanova de Meià	Vilanova de Meià	Sí
AC	Nog	Vilaplana	la Baronia de Rialb	Sí
AC	Nog	Vilaró	la Baronia de Rialb	No
AC	Nog	Vila-seca	Os de Balaguer	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AC	Nog	Volta de Toni, la	la Sentiu	No
AC	PUr	Arcs, els	Bellví	Sí
AC	PUr	Hospitalet, l'	Fondarella	No
AC	PUr	Palau d'Anglesola, el	el Palau d'Anglesola	Sí
AC	PUr	Vilanova de Bellpuig	Vilanova de Bellpuig	Sí
AC	PUr	Vilaplana	Torregrossa	Sí
AC	Sga	Casanova, la	Torrefeta	No
AC	Sga	Casanova de Pujol, la	Torrefeta	No
AC	Sga	Hostalets, els	Ribera d'Ondara	Sí
AC	Sga	Mas d'en Grau	Torà	Sí
AC	Sga	Mas d'en Portes, el	Guissona	No
AC	Sga	Masdenforn	Biosca	No
AC	Sga	Monells	Cervera	Sí
AC	Sga	Montpalau	Ribera d'Ondara	Sí
AC	Sga	Vilanova de Sant Antolí	Ribera d'Ondara	Sí
AC	Sga	Vilella	Torà	Sí
AC	Sga	Viles, les	Torà	No
AC	Sgi	Arc, punta de l'	Llardecans	No
AC	Sgi	Cabanes, tossal de les	Gimenells	No
AC	Sgi	Casa, pantà de la	Alcarràs	No
AC	Sgi	Mas, lo	Alfés	No
AC	Sgi	Mas del Rector	Almatret	Sí
AC	Sgi	Mas Vell, el	Almatret	Sí
AC	Sgi	Masets, los	Alcarràs	No
AC	Sgi	Masets, los	Llardecans	No
AC	Sgi	Masos, los	Almatret	No
AC	Sgi	Masos, los	Llardecans	No
AC	Sgi	Masos, vall dels	Aitona	No
AC	Sgi	Vilanova	Gimenells	No
AC	Sgi	Vilanova d'Alpicat	Alpicat	Sí
AC	Sgi	Vilanova de l'Horta	Lleida	No
AC	Sgi	Vilanova de la Barca	Vilanova de la Barca	Sí
AC	Sgi	Vilanova de Segrià	Vilanova de Segrià	Sí
AC	Sgi	Vila-seca	la Granja d'Escarp	Sí
AC	Sgi	Vileta, la	Alfés	Sí
AC	Urg	Mas d'Estadella, el	Vilagrassa	Sí
AC	Urg	Masets, los	Ciutadilla	No
AC	Urg	Tres Ponts, els	Castellserà	No
AC	Urg	Vilet, el	Sant Martí de Maldà	Sí
AH	Grg	Carreteres, les	Fulleda	No
AH	Grg	Cortals, vall de	(curs d'aigua)	No
AH	Grg	Hort Vell, l'	Bellaguarda	No
AH	Grg	Horts, vall dels	(curs d'aigua)	No
AH	Grg	Jovals	Juneda	Sí
AH	Grg	Llàntia, la	Juneda	Sí
AH	Grg	Manxa, la	l'Albi	No
AH	Grg	Pedrerres, les	les Borges Blanques	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AH	Grg	Petillo, lo	els Torms	<i>Sí</i>
AH	Grg	Triguell	Castelldans	<i>(Sí)</i>
AH	Grg	Turull, barranc del	(curs d'aigua)	<i>No</i>
AH	Grg	Vaquer, el	Juneda	<i>No</i>
AH	Grg	Vedats, los	el Cogul	<i>No</i>
AH	Grg	Vedats, punta dels	la Granadella	<i>No</i>
AH	Grg	Vilans	els Torms	<i>No</i>
AH	Grg	Viveres, les	Juncosa	<i>No</i>
AH	Nog	Barca, cova de la	Foradada	<i>Sí</i>
AH	Nog	Camí Ramader, puig del	Vilanova de Meià	<i>No</i>
AH	Nog	Carbona	Vallfogona de Balaguer	<i>No</i>
AH	Nog	Carbonera, serra	Alòs	<i>No</i>
AH	Nog	Celler dels Frares	Foradada	<i>Sí</i>
AH	Nog	Cubells	Cubells	<i>Sí</i>
AH	Nog	Cup, sèquia del	Balaguer	<i>No</i>
AH	Nog	Escumó	Àger	<i>Sí</i>
AH	Nog	Fàbrica, la	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
AH	Nog	Forques, serra de les	Cubells	<i>Sí</i>
AH	Nog	Forques, serrat de les	Cabanabona	<i>Sí</i>
AH	Nog	Forques, tossal de les	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
AH	Nog	Horta, l'	Térmens	<i>No</i>
AH	Nog	Pallargues, masia del	Cubells	<i>Sí</i>
AH	Nog	Pallerols de Rialb	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
AH	Nog	Pallol, torre del	Camarasa	<i>Sí</i>
AH	Nog	Pastor, mas del	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
AH	Nog	Pastor, pont del	Camarasa	<i>No</i>
AH	Nog	Pati, clot del	Cubells	<i>No</i>
AH	Nog	Pedrera	Os de Balaguer	<i>No</i>
AH	Nog	Pleta, la	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
AH	Nog	Pradell	Preixens	<i>Sí</i>
AH	Nog	Sal, Vilanova de la	les Avellanès	<i>(No)</i>
AH	Nog	Teulera, barranc de la	Artesa de Segre	<i>No</i>
AH	Nog	Teulera, mas de la	Àger	<i>No</i>
AH	Nog	Teulera, obac de la	Àger	<i>No</i>
AH	Nog	Teuleres	Vilanova de Meià	<i>No</i>
AH	Nog	Teuleria, la	Oliola	<i>No</i>
AH	Nog	Teuleria, font de la	Camarasa	<i>No</i>
AH	Nog	Teuleria, font de la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
AH	Nog	Torre cortesa	Penelles	<i>(No)</i>
AH	Nog	Torredà	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
AH	Nog	Traïters	Ponts	<i>No</i>
AH	Nog	Treita, la	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
AH	Nog	Tres Rodets, els	Belcaire	<i>No</i>
AH	Nog	Triadors, els	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
AH	Nog	Trilla, font de la	Artesa de Segre	<i>No</i>
AH	Nog	Trilla, solana de la	Ivars de Noguera	<i>No</i>
AH	Nog	Trilles, les	Cubells	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AH	Nog	Trilles Llargues, les	Albesa	No
AH	Nog	Trullars, els	la Baronia de Rialb	Sí
AH	Nog	Trulls	Oliola	No
AH	Nog	Trulls, barranc dels	Alòs	No
AH	Nog	Vallfarines	Vilanova de Meià	No
AH	Nog	Vedat, lo	Albesa	No
AH	PUr	Carreteres, les	Torregrossa	No
AH	PUr	Consell, el	Bell-lloc	Sí
AH	PUr	Horta, l'	Ivars d'Urgell	No
AH	PUr	Paradell	Torregrossa	No
AH	PUr	Poal, el	el Poal	No
AH	PUr	Tinguda	Bell-lloc	No
AH	PUr	Utxafava	Vila-sana	Sí
AH	PUr	Vedats, los	Golmés	No
AH	PUr	Vedats, los	Ivars d'Urgell	No
AH	Sga	Bordell	Talavera	Sí
AH	Sga	Cellers	Torà	Sí
AH	Sga	Coromina del Prat, la	Biosca	Sí
AH	Sga	Estació, Sant Guim de l'	Sant Guim de Freixenet	No
AH	Sga	Forques, les	Cervera	No
AH	Sga	Fosses, molí de	Granyanella	No
AH	Sga	Montcortés	els Plans de Sió	Sí
AH	Sga	Nial	Guissona	No
AH	Sga	Obac del Clergue, l'	Montoliu de Segarra	No
AH	Sga	Obra de Fluvià, l'	Guissona	No
AH	Sga	Ollers	Torà	No
AH	Sga	Padollers	Biosca	Sí
AH	Sga	Pallargues, les	els Plans de Sió	Sí
AH	Sga	Pallerols	Talavera	No
AH	Sga	Pallisses, les	Torà	Sí
AH	Sga	Rabassa, la	Sant Guim de Freixenet	Sí
AH	Sga	Rodell	Talavera	No
AH	Sga	Serrador, solana del	Torà	Sí
AH	Sga	Tauladell	Torrefeta	Sí
AH	Sga	Teuleria, la	Biosca	Sí
AH	Sga	Teuleria, pla de la	Sant Guim de Freixenet	No
AH	Sga	Ventafarines, turó de	Talavera	No
AH	Sga	Vinyaire, cal	Biosca	No
AH	Sga	Viver	Biosca	No
AH	Sga	Viver de Segarra	Sant Ramon	Sí
AH	Sgi	Barca, costa de la	Seròs	No
AH	Sgi	Barca, Vilanova de la	Vilanova de la Barca	Sí
AH	Sgi	Carretera, plana	Llardecans	No
AH	Sgi	Fàbrica d'Alguaire, la	Alguaire	Sí
AH	Sgi	Fornets	Alcarràs	No
AH	Sgi	Forques, pla de les	Lleida	Sí
AH	Sgi	Horta, l'	Alfarràs	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AH	Sgi	Horta, l'	Lleida	No
AH	Sgi	Horta Vella, l'	Alcarràs	No
AH	Sgi	Horteta, l'	Alfès	No
AH	Sgi	Horts, los	Vilanova de la Barca	No
AH	Sgi	Mercadal, el	Lleida	Sí
AH	Sgi	Pastoret, torre del	Lleida	Sí
AH	Sgi	Teuleria, la	Corbins	No
AH	Sgi	Tinguda	Torres de Segre	No
AH	Sgi	Torreferredera	Alcarràs	No
AH	Sgi	Tros Gran, lo	Torrefarrera	No
AH	Sgi	Trossos, los	Torrebeßes	No
AH	Sgi	Trullars, mas de	Almacelles	No
AH	Sgi	Vedadet, lo	Aitona	No
AH	Sgi	Vedats, los	Sarroca	No
AH	Sgi	Ventafarines	Aitona	No
AH	Sgi	Vilans, els	Aitona	No
AH	Urg	Aladrell	Agramunt	Sí
AH	Urg	Ballesters, els	Guimerà	No
AH	Urg	Cantirer, masia	Tornabous	Sí
AH	Urg	Cellers	Ciudadilla	No
AH	Urg	Eixaders, els	Belianes	(Sí)
AH	Urg	Horta, molí de l'	Maldà	No
AH	Urg	Hortes, les	Preixana	No
AH	Urg	Hortes, les	Verdú	No
AH	Urg	Lligalbé	Agramunt	Sí
AH	Urg	Pedrera, la	Bellpuig	No
AH	Urg	Pedrera, la	Sant Martí de Maldà	No
AH	Urg	Pedrerres, les	Preixana	No
AH	Urg	Pleta, la	Belianes	No
AH	Urg	Pleta d'Ossó, la	Ossó	No
AH	Urg	Puelles, les	Agramunt	Sí
AH	Urg	Rabasses	Belianes	No
AH	Urg	Tornabous	Tornabous	Sí
AH	Urg	Traginers, coll dels	els Omells de na Gaia	No
AH	Urg	Vedats, los	Sant Martí de Maldà	No
AH	Urg	Xerrill, cal	Castellserà	Sí
AM	Grg	Castellots, els	la Floresta	No
AM	Grg	Torre, pla de la	la Pobla de Cérvoles	No
AM	Grg	Torrelles	Tarrés	Sí
AM	Grg	Torres, serrall de les	la Granadella	No
AM	Grg	Torroja, serra de	la Granadella	No
AM	Nog	Bellfort	la Baronia de Rialb	Sí
AM	Nog	Castellar, el	Oliola	No
AM	Nog	Castellar, serrat de	Tiurana	No
AM	Nog	Castellblanc	Oliola	No
AM	Nog	Castellet, els	Vilanova de Meià	No
AM	Nog	Castellnou del Gos	Oliola	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AM	Nog	Castelló de Farfanya	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
AM	Nog	Castelló de Meià	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
AM	Nog	Força, la	Ponts	<i>Sí</i>
AM	Nog	Montfar	Balaguer	<i>No</i>
AM	Nog	Montmur	Balaguer	<i>Sí</i>
AM	Nog	Torratxa, la	Ponts	<i>No</i>
AM	Nog	Torre, la	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
AM	Nog	Torre de Fluvià, la	Cubells	<i>Sí</i>
AM	Nog	Torre de Rialb, la	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
AM	Nog	Torres, les	Artesa de Segre	<i>No</i>
AM	Nog	Torre-sulla, la	Albesa	<i>No</i>
AM	Nog	Torreta, la	les Avellanes	<i>No</i>
AM	Nog	Torreta, barranc de la	Balaguer	<i>No</i>
AM	Nog	Torreta, tossal de la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
AM	Nog	Torrevelles	Balaguer	<i>No</i>
AM	Nog	Torricó, lo	Albesa	<i>No</i>
AM	Nog	Torricot, lo	la Sentiu	<i>No</i>
AM	PUr	Bellfort	Miralcamp	<i>Sí</i>
AM	PUr	Castellnou de Seana	Castellnou de Seana	<i>Sí</i>
AM	PUr	Tarrogés, les	Bellví	<i>Sí</i>
AM	PUr	Torregrossa	Torregrossa	<i>Sí</i>
AM	Sga	Castell de Santa Maria, el	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
AM	Sga	Castellar, puig	Biosca	<i>No</i>
AM	Sga	Castellnou d'Oluges	Cervera	<i>Sí</i>
AM	Sga	Far, el	Torrefeta	<i>Sí</i>
AM	Sga	Farell	Guissona	<i>No</i>
AM	Sga	Farell, mas de	Torrefeta	<i>No</i>
AM	Sga	Montfar	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
AM	Sga	Tarroja	Tarroja	<i>Sí</i>
AM	Sga	Torrauba	Guissona	<i>No</i>
AM	Sga	Torrefeta	Torrefeta	<i>Sí</i>
AM	Sga	Torregrassa	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
AM	Sga	Torretes, les	els Plans de Sió	<i>No</i>
AM	Sgi	Castellnou	Vilanova de Segrià	<i>No</i>
AM	Sgi	Castellnou	Almatret	<i>No</i>
AM	Sgi	Catllar, el	(desaparegut)	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Torrepicona	Alfés	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Torres, vall de les	Torrebeßes	<i>No</i>
AM	Sgi	Torres de Sanui, les	Lleida	<i>(No)</i>
AM	Sgi	Torres de Segre	Torres de Segre	<i>Sí</i>
AM	Sgi	Torricó, lo	Benavent	<i>No</i>
AM	Urg	Castellnou de Montfalcó	Ossó	<i>Sí</i>
AM	Urg	Castellots	Tàrraga	<i>No</i>
AM	Urg	Ciutadilla	Ciutadilla	<i>Sí</i>
AM	Urg	Pilar d'Almenara, el	Agramunt	<i>No</i>
AM	Urg	Torres, les	Verdú	<i>No</i>
An	Grg	Vilabertró	Fulleda	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
An	Nog	Borrel, lo Canar del	la Sentiu	<i>Sí</i>
An	Nog	Catarena, barranc de	Artesa de Segre	<i>No</i>
An	Nog	Corte, la Torre del	la Sentiu	<i>Sí</i>
An	Nog	Forcat, Clot del	Cubells	<i>Sí</i>
An	Nog	Llorenç de Montgai	Camarasa	<i>Sí</i>
An	Nog	Mallabecs	Àger	<i>No</i>
An	Nog	Meno, lo	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
An	Nog	Montlleó	Àger	<i>No</i>
An	Nog	Nari, font del	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
An	Nog	Pejan, cal	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
An	Nog	Pocorull	Cubells	<i>Sí</i>
An	Nog	Pocullulls	Ponts	<i>Sí</i>
An	Nog	Rubinat, tossal de	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
An	Nog	Saborell	Alòs	<i>Sí</i>
An	Nog	Vall d'Ariet, la	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
An	PUr	Arrufat	Bellvís	<i>No</i>
An	Sga	Amorós	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
An	Sga	Armena	Torà	<i>Sí</i>
An	Sga	Borrassos, els	Torà	<i>Sí</i>
An	Sga	Fiol	Cervera	<i>No</i>
An	Sga	Llorenç	Torrefeta	<i>No</i>
An	Sga	Malacara	Estaràs	<i>Sí</i>
An	Sga	Mallabecs	Torrefeta	<i>No</i>
An	Sga	Mas de Bondia, el	Montornès	<i>Sí</i>
An	Sga	Mas de Toni, el	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
An	Sga	Montlleó	Ribera d'Ondara	<i>(Sí)</i>
An	Sga	Montpaó	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
An	Sga	Pelagalls	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
An	Sga	Rubinat	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
An	Sgi	Borràs	Puigverd de Lleida	<i>No</i>
An	Sgi	Pocorull	Lleida	<i>Sí</i>
An	Sgi	Rosselló	Rosselló	<i>Sí</i>
An	Sgi	Sanç, valleta de	Aitona	<i>No</i>
An	Sgi	Torre-ribera	Lleida	<i>No</i>
An	Urg	Castell-lliuró	Ossó	<i>No</i>
An	Urg	Inglés, masia l'	Castellserà	<i>Sí</i>
An	Urg	Llorenç de Vallbona	Sant Martí de Maldà	<i>Sí</i>
An	Urg	Pejà, masia	la Fuliola	<i>Sí</i>
AR	Nog	Convent, el	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
DT	Grg	Escaleta, barranc de l'	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
DT	Grg	Granadella, la	la Granadella	<i>Sí</i>
DT	Grg	Montmellet	el Soleràs	<i>No</i>
DT	Grg	Omellons, els	els Omellons	<i>Sí</i>
DT	Nog	Alberola	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
DT	Nog	Cerdanyola, boscos de	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
DT	Nog	Cluella, la	Tiurana	<i>No</i>
DT	Nog	Gironella	(desaparegut)	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
DT	Nog	Vall-llebrerola	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
DT	PUr	Cendroelles, les	Linyola	<i>No</i>
DT	Sga	Altadill	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
DT	Sga	Gramuntell	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
DT	Sga	Granyanella	Granyanella	<i>Sí</i>
DT	Sga	Lloberola	Biosca	<i>Sí</i>
DT	Sga	Mejanell	Estaràs	<i>Sí</i>
DT	Sga	Vilagrasseta	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
DT	Sga	Vilagrasseta	els Plans de Sió	<i>No</i>
DT	Sgi	Noguerola, la	Lleida	<i>Sí</i>
DT	Sgi	Palauet	Lleida	<i>No</i>
DT	Sgi	Vilaltella	Benavent	<i>No</i>
DT	Sgi	Vilanoveta	Lleida	<i>No</i>
DT	Urg	Cometes, les	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
DT	Urg	Espigolell	Tornabous	<i>(No)</i>
DT	Urg	Montmagastrell	Tàrrega	<i>Sí</i>
EA	Grg	Arcades, serra de les	l'Albagés	<i>No</i>
EA	Grg	Arquets, los	Juncosa	<i>No</i>
EA	Grg	Tapiades, les	la Granadella	<i>Sí</i>
EA	Grg	Tapiades, riu de les	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
EA	Grg	Teula, font de la	el Vilosell	<i>No</i>
EA	Grg	Valls, pla dels	Arbeca	<i>No</i>
EA	Nog	Arquells	Cubells	<i>No</i>
EA	Nog	Arquells, los	Oliola	<i>No</i>
EA	Nog	Mu, el	Alòs	<i>No</i>
EA	Nog	Pedrés	Bellcaire	<i>(Sí)</i>
EA	Nog	Tancalaporta	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
EA	Nog	Tapiada, la	Preixens	<i>No</i>
EA	Nog	Terradell, pontet de	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
EA	Nog	Teula, font de la	Artesa de Segre	<i>No</i>
EA	PUr	Arcades, les	Torregrossa	<i>No</i>
EA	PUr	Pedrillons, torre dels	Bell-lloc	<i>(No)</i>
EA	Sga	Arquells, els	Sant Guim de la Plana	<i>No</i>
EA	Sga	Arquells, Sant Pere dels	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
EA	Sga	Llindars	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
EA	Sga	Saportella	Granyanella	<i>No</i>
EA	Sga	Tapioles	Guissona	<i>Sí</i>
EA	Sga	Vall, el	Torà	<i>Sí</i>
EA	Sgi	Escambrons, els	Almatret	<i>No</i>
EA	Sgi	Pedrés, lo	Alguaire	<i>No</i>
EA	Sgi	Quatre Pilans, els	Lleida	<i>No</i>
EA	Sgi	Tapiat	Alcarràs	<i>No</i>
EA	Sgi	Tàpies	Alcarràs	<i>No</i>
EA	Sgi	Tapió, lo	Gimenells	<i>No</i>
EA	Sgi	Vallcalent	Lleida	<i>No</i>
EA	Urg	Peraltes	Ossó	<i>No</i>
EA	Urg	Tàpies	Agramunt	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
EA	Urg	Voltadelles	Tàrrrega	No
F	Grg	Alberedes, serra de les	Fulleda	No
F	Grg	Alzina Alta, serra de l'	els Torms	(No)
F	Grg	Alzines, pla de les	Arbeca	(No)
F	Grg	Alzinetes, fondo de les	els Omellons	(No)
F	Grg	Ametllerals, los	el Cogul	No
F	Grg	Avellaners, los	el Vilosell	No
F	Grg	Brugosa, riera	(curs d'aigua)	No
F	Grg	Cana, riu de la	(curs d'aigua)	No
F	Grg	Canyís	Juneda	No
F	Grg	Coscoll, valleta del	la Granadella	No
F	Grg	Escanars	les Borges Blanques	No
F	Grg	Espariguera, fondo de l'	els Omellons	No
F	Grg	Figuera, punta de la	Cervià	No
F	Grg	Figueres, les	les Borges Blanques	No
F	Grg	Figueres, les	la Granadella	No
F	Grg	Figueretes, les	Juncosa	No
F	Grg	Fulleda	Fulleda	Sí
F	Grg	Ginebral, lo	els Torms	No
F	Grg	Juncosa	Juncosa	Sí
F	Grg	Junquera, la	la Pobla de Cérvoles	No
F	Grg	Lledoners, coma dels	la Floresta	No
F	Grg	Llinars	la Pobla de Cérvoles	No
F	Grg	Mallols, los	el Cogul	No
F	Grg	Matallonga, vall de	Fulleda	No
F	Grg	Oró, riu de l'	(curs d'aigua)	Sí
F	Grg	Pinet, lo	la Floresta	No
F	Grg	Reig, vall de	Juncosa	Sí
F	Grg	Roser, mas del	Bovera	No
F	Grg	Saladar, barranc del	el Cogul	No
F	Grg	Savina, collet de la	Castelldans	No
F	Grg	Sivinals, los	Tarrés	No
F	Grg	Sivines, les	Vinaixa	No
F	Grg	Teixera	Vinaixa	Sí
F	Grg	Timorell, lo	Castelldans	No
F	Grg	Verger, vall del	Cervià	No
F	Grg	Vinya, la	Bellaguarda	No
F	Grg	Vinyals, los	Castelldans	No
F	Grg	Vinyes, les	Bovera	No
F	Grg	Vinyes, les	la Granadella	No
F	Grg	Xiular, camí	l'Albi	Sí
F	Nog	Alzina, l'	la Baronia de Rialb	(No)
F	Nog	Alzina, l'	Cubells	(No)
F	Nog	Alzina de Ribelles, l'	Vilanova de l'Aguda	(No)
F	Nog	Ametlla de Montsec, l'	Camarasa	Sí
F	Nog	Ametllers, los	les Avellanes	No
F	Nog	Avellanes, les	les Avellanes	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Nog	Balaguer	Balaguer	<i>Sí</i>
F	Nog	Boix	Ivars de Noguera	<i>Sí</i>
F	Nog	Boix, obaga del	Oliola	<i>No</i>
F	Nog	Boix, riu	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
F	Nog	Boixoga, la	Artesa de Segre	<i>No</i>
F	Nog	Boixos, costa dels	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
F	Nog	Bova, la	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
F	Nog	Brucs, serrat dels	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Canar, costes del	Oliola	<i>No</i>
F	Nog	Canar del Borrel, lo	la Sentiu	<i>Sí</i>
F	Nog	Canemars, barranc dels	Camarasa	<i>No</i>
F	Nog	Canosa, la	Oliola	<i>No</i>
F	Nog	Cirera	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Codonys, barranc dels	Alòs	<i>No</i>
F	Nog	Comafiguera	Preixens	<i>No</i>
F	Nog	Corniola	Camarasa	<i>No</i>
F	Nog	Coscó	Oliola	<i>Sí</i>
F	Nog	Coscoll	Camarasa	<i>No</i>
F	Nog	Coscollar, lo	Camarasa	<i>No</i>
F	Nog	Coscollera	Vilanova de Meià	<i>No</i>
F	Nog	Espartal, l'	Camarasa	<i>No</i>
F	Nog	Espartal, l'	Montgai	<i>No</i>
F	Nog	Espinal, l'	Vilanova de Meià	<i>No</i>
F	Nog	Espinalt, l'	Àger	<i>No</i>
F	Nog	Espins, els	Àger	<i>No</i>
F	Nog	Farraginal, lo	Penelles	<i>Sí</i>
F	Nog	Figuera, la	Algerri	<i>Sí</i>
F	Nog	Figuera, la	Vilanova de l'Aguda	<i>Sí</i>
F	Nog	Figuera, font de la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
F	Nog	Figuerola	Artesa de Segre	<i>No</i>
F	Nog	Figuerola de Meià	Camarasa	<i>Sí</i>
F	Nog	Gatell, lo	Albesa	<i>No</i>
F	Nog	Ginebre, el	Penelles	<i>Sí</i>
F	Nog	Hedra, l'	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Hedra, font de l'	Vilanova de Meià	<i>No</i>
F	Nog	Hedra, picó de l'	Àger	<i>No</i>
F	Nog	Herba-sana, serrat de l'	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Juncar, lo	Preixens	<i>(No)</i>
F	Nog	Juncet	les Avellanes	<i>No</i>
F	Nog	Lledoners, clot dels	Oliola	<i>No</i>
F	Nog	Lledons, barranc dels	Algerri	<i>No</i>
F	Nog	Llinars	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
F	Nog	Maçana, la	Camarasa	<i>Sí</i>
F	Nog	Maçanera, la	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
F	Nog	Maçaneres	Artesa de Segre	<i>No</i>
F	Nog	Maçaners	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Maioles, les	Oliola	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Nog	Mallola, la	Penelles	<i>Sí</i>
F	Nog	Mallola, font	les Avellanes	<i>No</i>
F	Nog	Mallola, serrat de la	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Malvera, la	Alòs	<i>No</i>
F	Nog	Matamala	Os de Balaguer	<i>No</i>
F	Nog	Matamala, pla de	Artesa de Segre	<i>No</i>
F	Nog	Matella, la	Os de Balaguer	<i>No</i>
F	Nog	Mora, barranc de la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
F	Nog	Mora, serra de la	Os de Balaguer	<i>No</i>
F	Nog	Noguers, torre de	Balaguer	<i>No</i>
F	Nog	Oliva, l'	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Olivelles	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Om, font de l'	les Avellanes	<i>No</i>
F	Nog	Om, pla de l'	la Sentiu	<i>Sí</i>
F	Nog	Omedes, les	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
F	Nog	Oms	Bellcaire	<i>No</i>
F	Nog	Oms, font dels	les Avellanes	<i>No</i>
F	Nog	Orenga	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
F	Nog	Oró, font de l'	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Pedrol, font de	Àger	<i>No</i>
F	Nog	Pi, lo	Vilanova de Meià	<i>No</i>
F	Nog	Pi, tossalet del	Ivars de Noguera	<i>No</i>
F	Nog	Pineda, la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
F	Nog	Pinera, la	Artesa de Segre	<i>No</i>
F	Nog	Pins, coma dels	Menàrguens	<i>No</i>
F	Nog	Pinsalts, los	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
F	Nog	Polig	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
F	Nog	Ramoneda	Artesa de Segre	<i>No</i>
F	Nog	Ramoneda	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
F	Nog	Roureda, la	Artesa de Segre	<i>No</i>
F	Nog	Rovira, la	Oliola	<i>No</i>
F	Nog	Salades, les	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
F	Nog	Savinal, barranc del	Àger	<i>No</i>
F	Nog	Savines, barranc de les	Algerri	<i>No</i>
F	Nog	Selva, la	les Avellanes	<i>No</i>
F	Nog	Tamariu	Camarasa	<i>No</i>
F	Nog	Timó	Oliola	<i>No</i>
F	Nog	Timonal, el	Vallfogona de Balaguer	<i>Sí</i>
F	Nog	Timonar	Artesa de Segre	<i>No</i>
F	Nog	Triponal	(desaparegut)	<i>Sí</i>
F	Nog	Valldenou	Tiurana	<i>Sí</i>
F	Nog	Vedrenya, la	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
F	Nog	Vernet	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
F	Nog	Vernet, masia	Montgai	<i>No</i>
F	Nog	Vinyals	Vilanova de Meià	<i>No</i>
F	Nog	Vinyassa, la	Foradada	<i>No</i>
F	Nog	Vinyes, les	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Nog	Vinyes, barranc de les	Artesa de Segre	No
F	Nog	Vinyes, pla de les	Algerri	No
F	Nog	Vinyet	Castelló de Farfanya	No
F	Nog	Violes, pla de	Menàrguens	No
F	PUr	Alzines, riera de les	Bellví	(No)
F	PUr	Bovera, la	Bellví	No
F	PUr	Figuera, la	Golmés	No
F	PUr	Figuerola, torre	el Poal	No
F	PUr	Gatellar, lo	Linyola	No
F	PUr	Gatellar, lo	Torregrossa	No
F	PUr	Romeral, lo	Torregrossa	No
F	PUr	Rosers, torre dels	Sidamon	No
F	PUr	Vinyar, lo	Ivars d'Urgell	No
F	PUr	Vinyes, les	Bell-lloc	No
F	Sga	Agram, pla de l'	Granyanella	No
F	Sga	Ametlla de Segarra, l'	Montoliu de Segarra	Sí
F	Sga	Ametllers, els	Cervera	No
F	Sga	Canemars	Torà	Sí
F	Sga	Canemassos, els	Talavera	Sí
F	Sga	Canós, el	els Plans de Sió	Sí
F	Sga	Cardosa, la	Cervera	Sí
F	Sga	Civit	Talavera	(Sí)
F	Sga	Coscollol	(desaparegut)	No
F	Sga	Coscollosa	(desaparegut)	No
F	Sga	Figuerola	Torà	Sí
F	Sga	Fonolles	Granyanella	Sí
F	Sga	Gatell, font de	Biosca	Sí
F	Sga	Ginebre, el	Biosca	No
F	Sga	Ginester	els Plans de Sió	Sí
F	Sga	Guspí	Sant Ramon	Sí
F	Sga	Juncar, barranc del	Torrefeta	(No)
F	Sga	Lli, plans de	Sanaüja	No
F	Sga	Llor, el	Torrefeta	Sí
F	Sga	Mallola, la	Montoliu de Segarra	No
F	Sga	Mallola, la	els Plans de Sió	No
F	Sga	Mallola, la	Ribera d'Ondara	No
F	Sga	Mallola, la	Torrefeta	No
F	Sga	Mallola, tossal de la	Ribera d'Ondara	No
F	Sga	Malloles, les	Ribera d'Ondara	No
F	Sga	Mallols, pla dels	Granyanella	No
F	Sga	Mata, la	Tarroja	No
F	Sga	Matacarnera	Cervera	No
F	Sga	Mates, mas de les	Massoteres	No
F	Sga	Melgosa, la	Biosca	Sí
F	Sga	Molgosa, la	les Oluges	No
F	Sga	Montoliu de Segarra	Montoliu de Segarra	Sí
F	Sga	Mora, la	Granyanella	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Sga	Morera, la	Torà	<i>Sí</i>
F	Sga	Oró, torrent de l'	(curs d'aigua)	<i>No</i>
F	Sga	Pi, pla del	Estaràs	<i>No</i>
F	Sga	Pinada, la	Ivorra	<i>No</i>
F	Sga	Pomar	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
F	Sga	Prenyanosa, la	Cervera	<i>Sí</i>
F	Sga	Reguer, serrat del	Biosca	<i>Sí</i>
F	Sga	Rovira, la	Biosca	<i>Sí</i>
F	Sga	Savines, coll de les	Cervera	<i>No</i>
F	Sga	Selvanera	Torrefeta	<i>Sí</i>
F	Sga	Sivines	Sanauja	<i>(No)</i>
F	Sga	Suró	Talavera	<i>No</i>
F	Sga	Verdeguer, cal	Torà	<i>Sí</i>
F	Sga	Vergós	Cervera	<i>Sí</i>
F	Sga	Vinya, la	Sanauja	<i>No</i>
F	Sga	Vinya, plana de la	Torà	<i>No</i>
F	Sga	Vinya Gran, la	Biosca	<i>No</i>
F	Sga	Vinya Gran, la	Sant Ramon	<i>No</i>
F	Sga	Vinya Vella, la	Sant Ramon	<i>No</i>
F	Sga	Vinya Vella, la	Torà	<i>No</i>
F	Sga	Vinyal	Montoliu de Segarra	<i>No</i>
F	Sga	Vinyalets, can	Estaràs	<i>No</i>
F	Sga	Vinyes, les	Torà	<i>No</i>
F	Sga	Vinyes, les	Torrefeta	<i>No</i>
F	Sga	Vinyes, coll de	Talavera	<i>No</i>
F	Sga	Vinyets, els	Guissona	<i>No</i>
F	Sga	Vinyets, els	els Plans de Sió	<i>No</i>
F	Sgi	Albarés	Lleida	<i>No</i>
F	Sgi	Alzinar, l'	Alguaire	<i>(No)</i>
F	Sgi	Alzines, les	els Alamús	<i>(No)</i>
F	Sgi	Ametller, l'	Almacelles	<i>No</i>
F	Sgi	Ametllers, pla dels	Alcarràs	<i>No</i>
F	Sgi	Arbocer, mas de l'	Aitona	<i>No</i>
F	Sgi	Auró, mas de l'	Torres de Segre	<i>No</i>
F	Sgi	Auronetes, les	Torrebeßes	<i>No</i>
F	Sgi	Boixó	Almatret	<i>No</i>
F	Sgi	Bovar	Vilanova de Segrià	<i>Sí</i>
F	Sgi	Bovera, la	Montoliu de Lleida	<i>Sí</i>
F	Sgi	Canet	Lleida	<i>No</i>
F	Sgi	Canota, la	Almatret	<i>No</i>
F	Sgi	Canyeret, el	Lleida	<i>Sí</i>
F	Sgi	Canyís, plana del	Maials	<i>No</i>
F	Sgi	Cirrer, pla del	Maials	<i>No</i>
F	Sgi	Coma Prunera, vall de	Alcanó	<i>No</i>
F	Sgi	Comajuncosa	Lleida	<i>Sí</i>
F	Sgi	Coscollar, serra del	Alcarràs	<i>No</i>
F	Sgi	Empreseguera	Lleida	<i>(No)</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Sgi	Espartells	Maials	No
F	Sgi	Esparteres, les	Aitona	No
F	Sgi	Espartons, los	Alcanó	No
F	Sgi	Espessa Balaguera, l'	Seròs	Sí
F	Sgi	Figuerals, los	Llardecans	No
F	Sgi	Gatell, desaigüe del	Gimenells	No
F	Sgi	Gençana, plana	Lleida	No
F	Sgi	Ginebres, punta dels	Maials	No
F	Sgi	Gramar, lo	Almacelles	No
F	Sgi	Malloles, les	els Alamús	No
F	Sgi	Mangraners, els	Lleida	No
F	Sgi	Mangraners, serra de	Seròs	No
F	Sgi	Mata de Pinyana, la	Alguaire	No
F	Sgi	Matacanyes, serra de	Seròs	No
F	Sgi	Montoliu de Lleida	Montoliu de Lleida	Sí
F	Sgi	Montolivets, los	Maials	No
F	Sgi	Noguers, mas de	Maials	No
F	Sgi	Oliva, vall d'	Seròs	No
F	Sgi	Olivar, l'	Almacelles	No
F	Sgi	Oms, els	Albatàrrec	No
F	Sgi	Pi, pla del	Aspa	No
F	Sgi	Pinars, vall dels	Llardecans	No
F	Sgi	Salar, el	Alcarràs	Sí
F	Sgi	Salar, el	Sudanell	Sí
F	Sgi	Salar, el	Torres de Segre	Sí
F	Sgi	Torrebalguera	Lleida	No
F	Sgi	Torrevel·lanes	Seròs	No
F	Sgi	Vallmaiola	Alcarràs	No
F	Sgi	Vinyes, les	Maials	No
F	Sgi	Vinyes, les	Massalcoreig	No
F	Sgi	Vinyes, les	Soses	No
F	Urg	Alberedes, les	Guimerà	No
F	Urg	Ametllerar, l'	Tornabous	No
F	Urg	Ametllers, els	Tàrrega	No
F	Urg	Arboç, coll d'	Maldà	No
F	Urg	Boixeró, riera de	Ciutadilla	No
F	Urg	Bovals	Belianes	Sí
F	Urg	Bovera, bassa	Belianes	Sí
F	Urg	Codonyers	els Omells de na Gaia	No
F	Urg	Coscollar, lo	Bellpuig	No
F	Urg	Coscolleres, les	Puigverd d'Agramunt	No
F	Urg	Coscolls, los	Agramunt	Sí
F	Urg	Espígol	Tornabous	Sí
F	Urg	Espina, l'	Tàrrega	Sí
F	Urg	Espinal, l'	Agramunt	No
F	Urg	Fenollosa, solà de la	Guimerà	No
F	Urg	Figuerosa, la	Tàrrega	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
F	Urg	Idrella, font de	Verdú	<i>Sí</i>
F	Urg	Juncar, el	Belianes	<i>(No)</i>
F	Urg	Malloles, les	Anglesola	<i>No</i>
F	Urg	Malloles, les	Preixana	<i>No</i>
F	Urg	Oliveres, les	Tàrraga	<i>No</i>
F	Urg	Olives, les	Maldà	<i>No</i>
F	Urg	Omells de na Gaia, els	els Omells de na Gaia	<i>Sí</i>
F	Urg	Oms, coma dels	Tàrraga	<i>No</i>
F	Urg	Ruda, pla de la	Verdú	<i>No</i>
F	Urg	Torredemora	Belianes	<i>Sí</i>
F	Urg	Vidielles, fondo de les	Guimerà	<i>No</i>
F	Urg	Vinya Vella, la	Puigverd d'Agramunt	<i>No</i>
F	Urg	Vinyasses, les	Tàrraga	<i>No</i>
F	Urg	Vinyes, les	Vallbona	<i>No</i>
F	Urg	Vinyets, los	Vilagrassa	<i>No</i>
F	Urg	Xifrer, punta del	Vallbona	<i>No</i>
Ge	Nog	Cerdanyès, el	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
Ge	Nog	Pallarés	Cubells	<i>No</i>
Ge	Sga	Gallecs	Torà	<i>Sí</i>
Ge	Sgi	Pallaresa, torre	Torre-serona	<i>(No)</i>
Ha	Grg	Crucifici, el	el Vilosell	<i>Sí</i>
Ha	Grg	Sant Antoni	la Granadella	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Blai, tossal de	Cervià	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Bonifaci	Vinaixa	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Cosme	l'Albi	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Jaume	Castelldans	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Joan, planes de	els Torms	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Joan, punta de	Fulleda	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Joan de l'Escala, barranc de	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Pere, coma de	l'Espluga Calba	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Pere, vall de	la Granadella	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Salvador	les Borges Blanques	<i>No</i>
Ha	Grg	Sant Sebastià, granja de	les Borges Blanques	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Alís	Àger	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Alís	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Andreu, serra de	Ponts	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Antoni, torreta de	Montgai	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Cristòfol	Camarasa	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Cristòfol de la Donzell	la Baronia de Rialb	<i>(No)</i>
Ha	Nog	Sant Jaume, pla de	Vallfogona de Balaguer	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Joan	Ponts	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Joan, barranc de	les Avellanes	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Jordi	Camarasa	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Jordi de Muller	la Sentiu	<i>(No)</i>
Ha	Nog	Sant Josep, torre de	Bellcaire	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Julià, font de	Alòs	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Ha	Nog	Sant Julià, serrat de	Ponts	No
Ha	Nog	Sant Just	Camarasa	No
Ha	Nog	Sant Llorenç	Àger	No
Ha	Nog	Sant Mamet	Alòs	No
Ha	Nog	Sant Marc	la Baronia de Rialb	No
Ha	Nog	Sant Marc, barranc de	Artesa de Segre	No
Ha	Nog	Sant Martí	la Baronia de Rialb	No
Ha	Nog	Sant Martí, barranc de	Alòs	No
Ha	Nog	Sant Miquel, barranc de	(curs d'aigua)	No
Ha	Nog	Sant Miquel, font de	Àger	No
Ha	Nog	Sant Miquel, serra de	les Avellanes	No
Ha	Nog	Sant Miquel, serrat de	Artesa de Segre	No
Ha	Nog	Sant Miquel de Valldàries	Vilanova de l'Aguda	No
Ha	Nog	Sant Oïme	Camarasa	Sí
Ha	Nog	Sant Pere	Artesa de Segre	No
Ha	Nog	Sant Pere	Vilanova de Meià	No
Ha	Nog	Sant Pere, barranc de	les Avellanes	No
Ha	Nog	Sant Pere, barranc de	Vilanova de Meià	No
Ha	Nog	Sant Pere, planell de	Àger	No
Ha	Nog	Sant Quiri	la Baronia de Rialb	No
Ha	Nog	Sant Salvador	Os de Balaguer	No
Ha	Nog	Sant Salvador, muntanya de	Camarasa	No
Ha	Nog	Sant Tirs, pla de	Artesa de Segre	No
Ha	Nog	Sant Tomàs, coll de	Castelló de Farfanya	No
Ha	Nog	Santa, collada de la	la Baronia de Rialb	No
Ha	Nog	Santa Bàrbara	Algerri	No
Ha	Nog	Santa Creu	Menàrguens	No
Ha	Nog	Santa Margarida, obaga de	Camarasa	No
Ha	Nog	Santa Maria, pla de	Vallfogona de Balaguer	No
Ha	Nog	Santa Maria de Meià	Vilanova de Meià	Sí
Ha	Nog	Santa Mera	(desaparegut)	Sí
Ha	PUr	Santa Maria	Torregrossa	No
Ha	PUr	Santa Maria, tossals de	Castellnou de Seana	No
Ha	Sga	Gràcia	les Oluges	No
Ha	Sga	Sant Antolí	Ribera d'Ondara	(No)
Ha	Sga	Sant Antoni	Torrefeta	No
Ha	Sga	Sant Cristòfol	Torrefeta	No
Ha	Sga	Sant Domí	Sant Guim de Freixenet	Sí
Ha	Sga	Sant Donat	Torà	No
Ha	Sga	Sant Julià, pla de	Montoliu de Segarra	No
Ha	Sga	Sant Martí de la Morana	Torrefeta	(No)
Ha	Sga	Sant Miquel, serrat de	Biosca	No
Ha	Sga	Sant Onís	Massoteres	No
Ha	Sga	Sant Pere de la Curullada	Granyanella	(No)
Ha	Sga	Sant Pere dels Arquells	Ribera d'Ondara	(No)
Ha	Sga	Sant Pere Sasserra	Biosca	(No)
Ha	Sga	Sant Romà	Ribera d'Ondara	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Ha	Sga	Sant Salvador	Torà	No
Ha	Sga	Sant Salvador, plans de	Sant Guim de Freixenet	No
Ha	Sga	Sant Serni	Torà	No
Ha	Sga	Santa Fe	les Oluges	No
Ha	Sga	Santa Fe de Montfred	Talavera	No
Ha	Sga	Santa Maria	Ivorra	No
Ha	Sga	Santa Maria	Torà	No
Ha	Sga	Santa Maria, el Castell de	Sant Guim de Freixenet	No
Ha	Sga	Santa Maria Sasserra	Torà	No
Ha	Sga	Santes Masses	Torrefeta	Sí
Ha	Sgi	Sant Bartolomeu, tossal de	Alpicat	No
Ha	Sgi	Sant Esperit	Artesa de Lleida	No
Ha	Sgi	Sant Formatge, roques de	Seròs	No
Ha	Sgi	Sant Gili	Lleida	No
Ha	Sgi	Sant Gregori, pantà de	Gimenells	No
Ha	Sgi	Sant Ignasi, pantà de	Lleida	No
Ha	Sgi	Sant Jaume	la Granja d'Escarp	No
Ha	Sgi	Sant Jaume, canal de	(curs d'aigua)	No
Ha	Sgi	Sant Joan de Segrià	Lleida	No
Ha	Sgi	Sant Jordi, mas de	Lleida	No
Ha	Sgi	Sant Jordi, torre de	els Alamús	No
Ha	Sgi	Sant Julià	Sunyer	No
Ha	Sgi	Sant Miquel	Seròs	No
Ha	Sgi	Sant Pere, secà de	Lleida	No
Ha	Sgi	Sant Salvador, raval de	Lleida	No
Ha	Sgi	Santa Llesta, barranc de	Seròs	No
Ha	Sgi	Santa Maria d'Almenar	Almenar	No
Ha	Sgi	Santa Maria de Gardeny	Lleida	No
Ha	Sgi	Santa Maria de Gimenells	Gimenells	No
Ha	Sgi	Santa Teresita, pantà de	Lleida	No
Ha	Urg	Roser, el	Vilagrassa	Sí
Ha	Urg	Sant Eloi	Tàrraga	No
Ha	Urg	Sant Gil, clot de	Tàrraga	No
Ha	Urg	Sant Joan, pla de	Verdú	No
Ha	Urg	Sant Julià, fondo de	(curs d'aigua)	No
Ha	Urg	Sant Martí de Maldà	Sant Martí de Maldà	No
Ha	Urg	Sant Miquel, punta de	Vallbona	No
Ha	Urg	Sant Pelegrí	Agramunt	No
Ha	Urg	Sant Pere	Anglesola	No
Ha	Urg	Sant Pere, mas de	Sant Martí de Maldà	No
Ha	Urg	Sant Pere, pla de	Tàrraga	No
Ha	Urg	Santa Helena	Tornabous	No
Ha	Urg	Santa Maria, desaigüe de	Agramunt	No
Ha	Urg	Santa Maria de Montmagastrell	Tàrraga	(No)
Hi	Grg	Bassa Nova, la	Juneda	No
Hi	Grg	Calder, lo	Arbeca	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Hi	Grg	Fontanet, lo	la Pobla de Cérvoles	No
Hi	Grg	Fontanets, los	l'Albagés	No
Hi	Grg	Fonts, les	la Granadella	No
Hi	Grg	Fontsalades, les	Bovera	No
Hi	Grg	Gorgs, riu dels	(curs d'aigua)	No
Hi	Grg	Major, vall	(curs d'aigua)	No
Hi	Grg	Pous, fondo dels	Fulleda	No
Hi	Grg	Rinet, el	l'Esplugu Calba	No
Hi	Grg	Riuet, lo	la Pobla de Cérvoles	No
Hi	Grg	Torrents	Granyena de les Garrigues	No
Hi	Grg	Ulls, grau d'	(desaparegut)	Sí
Hi	Grg	Vall Major, la	Bovera	No
Hi	Grg	Valleta, barranc de la	Cervià	No
Hi	Grg	Vallseca	Cervià	No
Hi	Nog	Botarell, lo	la Baronia de Rialb	Sí
Hi	Nog	Dos Rius, los	Camarasa	No
Hi	Nog	Estany	Ponts	No
Hi	Nog	Estanyot, l'	Térmens	No
Hi	Nog	Fontanella	Vilanova de Meià	No
Hi	Nog	Fontdepou	Àger	No
Hi	Nog	Fontllonga	Camarasa	Sí
Hi	Nog	Gorga	Preixens	(No)
Hi	Nog	Gorga del Torrent, la	Menàrguens	(No)
Hi	Nog	Llaünes, les	Àger	No
Hi	Nog	Moixa, la	Camarasa	No
Hi	Nog	Moixa, la	Penelles	Sí
Hi	Nog	Mollerigues, les	Oliola	No
Hi	Nog	Rialb	la Baronia de Rialb	Sí
Hi	Nog	Ribera, la	Artesa de Segre	No
Hi	Nog	Riuet, lo	Vilanova de Meià	No
Hi	Nog	Torrent	Oliola	No
Hi	Nog	Torrent, lo	Alòs	No
Hi	Nog	Torrentó, lo	Artesa de Segre	No
Hi	Nog	Torrents, els	Artesa de Segre	No
Hi	Nog	Ulls de Llorenç, els	Camarasa	No
Hi	PUr	Bassa Nova, la	Sidamon	No
Hi	PUr	Bullidor, el	Barbens	Sí
Hi	PUr	Fondarella	Fondarella	Sí
Hi	PUr	Font, pla de la	Linyola	No
Hi	PUr	Fontanal, lo	el Palau d'Anglesola	No
Hi	PUr	Fontanelles	Barbens	No
Hi	PUr	Fontassa	Bellví	No
Hi	Sga	Bragós, riu	(curs d'aigua)	Sí
Hi	Sga	Estany, l'	Biosca	Sí
Hi	Sga	Estany, l'	Guissona	No
Hi	Sga	Font, pla de la	Montoliu de Segarra	No
Hi	Sga	Fontanet	Torà	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Hi	Sga	Merder, riu	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
Hi	Sga	Ribera d'Ondara	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
Hi	Sga	Torrents, los	les Oluges	<i>No</i>
Hi	Sgi	Aiguamoll, barranc de l'	Seròs	<i>No</i>
Hi	Sgi	Bassa Borràs, la	Almacelles	<i>No</i>
Hi	Sgi	Bassa Nova, la	Almenar	<i>No</i>
Hi	Sgi	Bassa Nova, la	Sarroca	<i>No</i>
Hi	Sgi	Bassa Vella, la	la Portella	<i>No</i>
Hi	Sgi	Bassabona, la	Puigverd de Lleida	<i>No</i>
Hi	Sgi	Basses Roges, les	Almatret	<i>No</i>
Hi	Sgi	Basses Roges, les	Maials	<i>No</i>
Hi	Sgi	Basseta Roja	Alfés	<i>No</i>
Hi	Sgi	Canals, les	Lleida	<i>No</i>
Hi	Sgi	Clamor, la	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Dos Reguers, los	Vilanova de la Barca	<i>No</i>
Hi	Sgi	Dos Rius, los	Corbins	<i>No</i>
Hi	Sgi	Estallador dels Bassols	Aitona	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Femosa, la	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Hi	Sgi	Font, pantà de la	Torrefarrera	<i>No</i>
Hi	Sgi	Fontanet	Lleida	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Fonteta, la	Gimenells	<i>No</i>
Hi	Sgi	Llacuna, la	els Alamús	<i>No</i>
Hi	Sgi	Llacuna, la	Torres de Segre	<i>No</i>
Hi	Sgi	Llacunes, les	Maials	<i>No</i>
Hi	Sgi	Llacunes, les	Vilanova de la Barca	<i>No</i>
Hi	Sgi	Major, vall	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Hi	Sgi	Moixa, la	Artesa de Lleida	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Patamolls, els	Montoliu de Lleida	<i>No</i>
Hi	Sgi	Piles, les	Sarroca	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Pixa-somes	Lleida	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Pla de la Font, el	Gimenells	<i>Sí</i>
Hi	Sgi	Torrents, los	Soses	<i>No</i>
Hi	Sgi	Ullet, l'	Benavent	<i>No</i>
Hi	Sgi	Ullroig	Torrefarrera	<i>No</i>
Hi	Sgi	Vall, mas de la	Torrebeßes	<i>No</i>
Hi	Sgi	Vall Major, la	Alcanó	<i>No</i>
Hi	Sgi	Valls, les	Alcanó	<i>No</i>
Hi	Sgi	Valls, les	Almatret	<i>No</i>
Hi	Urg	Bassadolç, la	Tàrrega	<i>No</i>
Hi	Urg	Bassanoves, les	Agramunt	<i>No</i>
Hi	Urg	Coma Regada, la	la Fuliola	<i>No</i>
Hi	Urg	Coma-reguer	Tàrrega	<i>No</i>
Hi	Urg	Corb, riu	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Hi	Urg	Fontalba	Maldà	<i>No</i>
Hi	Urg	Fontanilles	Agramunt	<i>No</i>
Hi	Urg	Llacuna, la	Ossó	<i>No</i>
Hi	Urg	Palafanga, la	la Fuliola	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Hi	Urg	Reguer, el	Tàrrega	No
Hi	Urg	Ribera de Sió	(corònim)	(No)
Hi	Urg	Torrentets	Agramunt	No
O	Grg	Campestés, serra de	Granyena de les Garrigues	No
O	Grg	Cogulles, les	Tarrés	No
O	Grg	Coll Beix	els Torms	Sí
O	Grg	Coma-roca	Arbeca	No
O	Grg	Cova, la	el Cogul	No
O	Grg	Cova, la	Vinaixa	No
O	Grg	Cova del Molí, vall de la	Bellaguarda	No
O	Grg	Covaneres	els Torms	No
O	Grg	Covanramon	Juncosa	Sí
O	Grg	Covasses, les	Bovera	No
O	Grg	Covasses, les	la Pobla de Cérvoles	No
O	Grg	Coves, les	la Granadella	No
O	Grg	Coves, les	Juncosa	No
O	Grg	Escala, l'	la Pobla de Cérvoles	No
O	Grg	Espluga Calba, l'	l'Espluga Calba	Sí
O	Grg	Foradades, les	la Pobla de Cérvoles	No
O	Grg	Mont-ros	els Omellons	No
O	Grg	Pedrinya	el Vilosell	No
O	Grg	Pedrons, los	Vinaixa	No
O	Grg	Penal, coll del	Castelldans	No
O	Grg	Portell, coll del	els Torms	No
O	Grg	Portell, pla del	Arbeca	No
O	Grg	Portelles, les	l'Espluga Calba	No
O	Grg	Puiggròs	Puiggròs	Sí
O	Grg	Puigpelat	les Borges Blanques	No
O	Grg	Punta Alta, la	l'Albagés	No
O	Grg	Roca Alta	Juneda	No
O	Grg	Roca Cavallera	Granyena de les Garrigues	Sí
O	Grg	Roca del Vell	Granyena de les Garrigues	No
O	Grg	Rocal, serrall del	els Torms	No
O	Grg	Salt, el	Juncosa	No
O	Grg	Trona, la	Castelldans	No
O	Grg	Ulldebou	Vinaixa	No
O	Grg	Valleta, la	Castelldans	No
O	Grg	Vallflor	Juneda	No
O	Grg	Valls, les	l'Albi	No
O	Nog	Aguda, l'	Vilanova de l'Aguda	(No)
O	Nog	Altera, l'	Camarasa	No
O	Nog	Anglarill	(desaparegut)	Sí
O	Nog	Aspres, els	les Avellanes	Sí
O	Nog	Belcaire d'Urgell	Belcaire	Sí
O	Nog	Bellmunt d'Urgell	Bellmunt	Sí
O	Nog	Bellpuig de les Avellanes	Os de Balaguer	Sí
O	Nog	Camp, lo	Belcaire	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
O	Nog	Capelluda, font de la	la Baronia de Rialb	No
O	Nog	Clua, la	Artesa de Segre	Sí
O	Nog	Cogoll, el	la Baronia de Rialb	Sí
O	Nog	Cogulló, el	Os de Balaguer	No
O	Nog	Cogulló, el	Vilanova de Meià	No
O	Nog	Colldelrat	Artesa de Segre	Sí
O	Nog	Colldorenga	Vilanova de Meià	No
O	Nog	Colletons, serrat dels	Artesa de Segre	No
O	Nog	Collfred	Artesa de Segre	No
O	Nog	Coma, clot de la	Vilanova de Meià	No
O	Nog	Comallonga	les Avellanes	No
O	Nog	Comallonga	Vilanova de Meià	Sí
O	Nog	Comes, coll de les	Vilanova de Meià	No
O	Nog	Conclues, les	Àger	No
O	Nog	Corb, el	Balaguer	Sí
O	Nog	Costafreda, barranc de	la Baronia de Rialb	No
O	Nog	Cova de la Dama, la	Menàrguens	Sí
O	Nog	Crestes, les	Àger	Sí
O	Nog	Escales, pas d'	Vilanova de Meià	No
O	Nog	Espada, l'	Alòs	Sí
O	Nog	Espadella	Àger	No
O	Nog	Espluga de Portaclusa, l'	Àger	No
O	Nog	Foradada	Foradada	No
O	Nog	Llambrar, lo	Àger	No
O	Nog	Llarga, serra	Algerri	No
O	Nog	Malacosta	Alòs	No
O	Nog	Mataperunya	Vilanova de Meià	No
O	Nog	Moles, grau de	la Baronia de Rialb	Sí
O	Nog	Montaspre	Camarasa	No
O	Nog	Montclús	les Avellanes	Sí
O	Nog	Monteró	Camarasa	No
O	Nog	Monterol	Àger	No
O	Nog	Mont-roig	les Avellanes	No
O	Nog	Montsec	(corònim)	Sí
O	Nog	Munt, el	Foradada	Sí
O	Nog	Negra, serra	Camarasa	No
O	Nog	Pala, forats de la	Castelló de Farfanya	Sí
O	Nog	Paredades, les	Vilanova de Meià	No
O	Nog	Parets, les	Os de Balaguer	No
O	Nog	Pedra	Àger	Sí
O	Nog	Pedra, la	la Baronia de Rialb	No
O	Nog	Pedra-rodona	Alòs	No
O	Nog	Pedra-roja	Alòs	No
O	Nog	Pedroneta, la	Àger	No
O	Nog	Pena, la	Ponts	No
O	Nog	Penal, el	Belcaire	No
O	Nog	Penalta	Camarasa	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
O	Nog	Penarrera	Alòs	No
O	Nog	Penelles	Penelles	Sí
O	Nog	Pera, la	Vilanova de l'Aguda	No
O	Nog	Pera, puig de	Alòs	No
O	Nog	Peralba	Vilanova de Meià	Sí
O	Nog	Peres, les	les Avellanes	No
O	Nog	Pertusa, la	Àger	No
O	Nog	Pla, el	Artesa de Segre	Sí
O	Nog	Pla, Santa Maria del	Àger	Sí
O	Nog	Portaclusa	Àger	No
O	Nog	Portell, barranc del	Àger	No
O	Nog	Portelles, les	Ponts	No
O	Nog	Pugís	Cubells	No
O	Nog	Puig de Meià, el	Vilanova de Meià	No
O	Nog	Puig de Rialb, el	la Baronia de Rialb	No
O	Nog	Pujol, serrat de	Camarasa	(No)
O	Nog	Pujols	Artesa de Segre	(No)
O	Nog	Ribelles	Vilanova de l'Aguda	Sí
O	Nog	Rocaverd	Bellcaire	Sí
O	Nog	Roquers	Vilanova de l'Aguda	No
O	Nog	Salt, lo	Cubells	No
O	Nog	Serra de Rialb, la	la Baronia de Rialb	Sí
O	Nog	Serrabaixa	Oliola	No
O	Nog	Serradell, lo	la Baronia de Rialb	Sí
O	Nog	Serralta	Oliola	No
O	Nog	Tallades, les	Algerri	No
O	Nog	Terradets	Camarasa	Sí
O	Nog	Terrassa, la	Montgai	No
O	Nog	Terrassa, la	la Sentiu	No
O	Nog	Vall, barranc de la	Ivars de Noguera	No
O	Nog	Vall, clot de la	Cubells	No
O	Nog	Vall, serra de la	Foradada	No
O	Nog	Valls, can	Vilanova de l'Aguda	No
O	Nog	Vallverd	Os de Balaguer	No
O	PUr	Pena, la	Torregrossa	No
O	PUr	Penya del Barranc, la	Linyola	No
O	PUr	Serra, la	Mollerussa	No
O	PUr	Trona, la	Ivars d'Urgell	No
O	PUr	Vallverd	Ivars d'Urgell	Sí
O	Sga	Aguda, l'	Torà	(No)
O	Sga	Alta-riba	Estaràs	Sí
O	Sga	Balcet, el	Torà	Sí
O	Sga	Balços, els	Sanatija	No
O	Sga	Bellmunt de Segarra	Talavera	Sí
O	Sga	Bòfia, la	Torà	Sí
O	Sga	Collada, la	Biosca	No
O	Sga	Comabella	Sant Guim de la Plana	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
O	Sga	Concabella	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
O	Sga	Costa-rèbia	Torà	<i>Sí</i>
O	Sga	Espona, l'	Massoteres	<i>No</i>
O	Sga	Jovans	Torà	<i>No</i>
O	Sga	Montfred	Talavera	<i>Sí</i>
O	Sga	Mont-roig de Segarra	els Plans de Sió	<i>No</i>
O	Sga	Mont-ros	Sant Ramon	<i>Sí</i>
O	Sga	Morelles, les	Granyanella	<i>Sí</i>
O	Sga	Pallers de Pedra, els	els Plans de Sió	<i>No</i>
O	Sga	Pla, el	Biosca	<i>Sí</i>
O	Sga	Pla, el	Sanauja	<i>Sí</i>
O	Sga	Plans de Sió, els	els Plans de Sió	<i>No</i>
O	Sga	Portell	Sant Ramon	<i>Sí</i>
O	Sga	Portellada, la	Biosca	<i>No</i>
O	Sga	Puig-redon	Torà	<i>No</i>
O	Sga	Pujol	Torrefeta	<i>(No)</i>
O	Sga	Riber	Torrefeta	<i>Sí</i>
O	Sga	Ribera, la	Biosca	<i>Sí</i>
O	Sga	Riberó de Dalt, el	Torà	<i>Sí</i>
O	Sga	Roca Cavallera, la	Torà	<i>Sí</i>
O	Sga	Sasserra	Biosca	<i>Sí</i>
O	Sga	Tallada, la	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
O	Sga	Vallferosa	Torà	<i>Sí</i>
O	Sga	Valls, les	Torà	<i>Sí</i>
O	Sga	Vallverd	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
O	Sga	Vantalada	Torrefeta	<i>No</i>
O	Sgi	Balandrer, carrer de	Lleida	<i>Sí</i>
O	Sgi	Campell, lo	Sunyer	<i>No</i>
O	Sgi	Camp-rodó	Lleida	<i>No</i>
O	Sgi	Coll Roig	Maials	<i>No</i>
O	Sgi	Collades, les	Alfés	<i>No</i>
O	Sgi	Collestret	Alcarràs	<i>No</i>
O	Sgi	Collet, lo	Seròs	<i>No</i>
O	Sgi	Colltort	Sunyer	<i>No</i>
O	Sgi	Comaestreta	Almenar	<i>No</i>
O	Sgi	Comanterrers	Llardecans	<i>Sí</i>
O	Sgi	Comellars, los	Torrebeses	<i>No</i>
O	Sgi	Comes, les	Alcanó	<i>No</i>
O	Sgi	Comes, les	Llardecans	<i>No</i>
O	Sgi	Comes Pregones	Alcanó	<i>No</i>
O	Sgi	Cometes, les	Llardecans	<i>No</i>
O	Sgi	Corda de Gardeny, la	Lleida	<i>No</i>
O	Sgi	Cova, racó de la	Maials	<i>No</i>
O	Sgi	Cova Bona	Sarroca	<i>No</i>
O	Sgi	Cova Plana, barranc de la	Seròs	<i>No</i>
O	Sgi	Coves, les	Alcarràs	<i>No</i>
O	Sgi	Llarga, serra	Lleida	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
O	Sgi	Llarga, serra	Seròs	No
O	Sgi	Montagut	Alcarràs	Sí
O	Sgi	Montfred	Aitona	No
O	Sgi	Pena, salt de	Seròs	No
O	Sgi	Pena-roges	Aitona	No
O	Sgi	Penyes, les	Montoliu de Lleida	No
O	Sgi	Pla d'Escarp, el	Massalcoreig	Sí
O	Sgi	Planeta, turó de la	Artesa de Lleida	No
O	Sgi	Portella, la	la Portella	(Sí)
O	Sgi	Pujol, vall de	Torrefarrera	(No)
O	Sgi	Rebalç	Sunyer	No
O	Sgi	Sacosta, areny de	Lleida	Sí
O	Sgi	Tallades, les	Aspa	No
O	Sgi	Tires, serres de	Maials	No
O	Sgi	Vall, la	Almenar	No
O	Sgi	Vall, la	Soses	No
O	Sgi	Vall, la	Sunyer	No
O	Sgi	Vall, costa de la	Alcarràs	No
O	Sgi	Vall Fonda, la	Massalcoreig	No
O	Sgi	Vall Gran, la	Alfés	No
O	Sgi	Valleta, la	Maials	No
O	Sgi	Valleta, la	Maials	No
O	Sgi	Vallfera	la Granja d'Escarp	No
O	Sgi	Vallfonda	Almacelles	No
O	Sgi	Vallmajor	Alcarràs	No
O	Sgi	Vallmanya	Alcarràs	Sí
O	Sgi	Vallseca, tossal de	Alcarràs	No
O	Sgi	Vallseguers	Alcoletge	No
O	Urg	Aguda, punta de l'	els Omells de na Gaia	No
O	Urg	Altet	Tàrrega	Sí
O	Urg	Bellpuig d'Urgell	Bellpuig	Sí
O	Urg	Coll Roig	Vallbona	No
O	Urg	Collada, la	Sant Martí de Maldà	No
O	Urg	Collades, puig de les	Maldà	No
O	Urg	Coma, fondo de la	Bellpuig	No
O	Urg	Comabelles	Agramunt	No
O	Urg	Comacalda	Vilagrassa	No
O	Urg	Comallonga	Verdú	No
O	Urg	Comapregona	Sant Martí de Maldà	No
O	Urg	Comastretes	Preixana	No
O	Urg	Comellar, lo	Sant Martí de Maldà	No
O	Urg	Comellar, lo	Verdú	No
O	Urg	Comellar Gran, punta del	els Omells de na Gaia	No
O	Urg	Comes, les	Agramunt	No
O	Urg	Comes, les	Maldà	No
O	Urg	Comes, les	Sant Martí de Maldà	No
O	Urg	Corbella	Tàrrega	(Sí)

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
O	Urg	Coves, les	Anglesola	No
O	Urg	Escomellars	Anglesola	No
O	Urg	Escomellars, fondo dels	Bellpuig	No
O	Urg	Montalbà	Vilagrassa	Sí
O	Urg	Montclar	Agramunt	Sí
O	Urg	Montplà	Belianes	No
O	Urg	Muntada	Agramunt	Sí
O	Urg	Pere, lo	els Omells de na Gaia	No
O	Urg	Portella, coll de la	Ciutadilla	No
O	Urg	Rocallaura	Vallbona	Sí
O	Urg	Tallada, mas de	Agramunt	Sí
O	Urg	Talladell, el	Tàrraga	Sí
O	Urg	Tallat, el	(corònim)	Sí
O	Urg	Ulldegat	Tàrraga	No
O	Urg	Vallades, les	Maldà	No
O	Urg	Vallmajor	Anglesola	No
QT	Grg	Argeloses, les	Fulleda	No
QT	Grg	Argiles, les	la Pobla de Cérvoles	No
QT	Grg	Coma-seca, plans de	l'Albagés	No
QT	Grg	Guixeres, les	la Floresta	No
QT	Grg	Pedrós, puig	Fulleda	No
QT	Grg	Rojals	les Borges Blanques	No
QT	Grg	Roquís, lo	les Borges Blanques	No
QT	Grg	Roquís, lo	Castelldans	No
QT	Grg	Secanet, lo	Juneda	No
QT	Grg	Tarrés	Tarrés	Sí
QT	Grg	Terra, font de la	Bellaguarda	No
QT	Grg	Tosca, Sant Miquel de la	el Vilosell	Sí
QT	Nog	Argentera	Vilanova de Meià	Sí
QT	Nog	Cendrogues, les	Camarasa	No
QT	Nog	Desferrador, cinglo de	Vilanova de Meià	No
QT	Nog	Gessera, la	Àger	No
QT	Nog	Guàrdia Roja, la	Artesa de Segre	Sí
QT	Nog	Guixal, pla de	Vilanova de l'Aguda	No
QT	Nog	Pedregals, los	la Sentiu	No
QT	Nog	Pedregar, el	la Baronia de Rialb	No
QT	Nog	Pedregós, serrat	les Avellanes	No
QT	Nog	Pedrissa	Camarasa	No
QT	Nog	Pedrissa	Os de Balaguer	No
QT	Nog	Pedrisses, les	Ivars de Noguera	No
QT	Nog	Pedrós	Artesa de Segre	No
QT	Nog	Salinoves	la Baronia de Rialb	Sí
QT	Nog	Sot del Molí, lo	Tiurana	No
QT	Nog	Terrafort	Balaguer	No
QT	Nog	Terrassola	la Baronia de Rialb	No
QT	Nog	Terrers, els	Artesa de Segre	No
QT	Nog	Terreta Roja	Cubells	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
QT	Nog	Terroges	Os de Balaguer	No
QT	Nog	Tosa, la	Algerri	No
QT	Nog	Tosquella, la	(desaparegut)	Sí
QT	PUr	Bullfarines	Ivars d'Urgell	Sí
QT	PUr	Cendrosa, la	Ivars d'Urgell	Sí
QT	PUr	Escots, los	Vilanova de Bellpuig	No
QT	PUr	Mollerussa	Mollerussa	Sí
QT	PUr	Negral, lo	Fondarella	No
QT	PUr	Negrals	Bellvís	No
QT	PUr	Secà, lo	Vilanova de Bellpuig	No
QT	PUr	Secanet, lo	Bell-lloc	No
QT	PUr	Terranova	Torregrossa	No
QT	Sga	Arenoses, les	Biosca	No
QT	Sga	Cots, les	Biosca	No
QT	Sga	Escots, les	Sanaüja	Sí
QT	Sga	Gesses, les	Sanaüja	No
QT	Sga	Guixars, els	Cervera	No
QT	Sga	Guixera, la	Torà	No
QT	Sga	Muller	els Plans de Sió	(Sí)
QT	Sga	Pedruella, la	Ribera d'Ondara	No
QT	Sga	Puigsarner	Sanaüja	Sí
QT	Sga	Secanell, lo	Torrefeta	No
QT	Sga	Terrafort, el	Torà	Sí
QT	Sgi	Arenes, les	Corbins	No
QT	Sgi	Arenetes, les	Puigverd de Lleida	No
QT	Sgi	Comafemosa	Alguaire	No
QT	Sgi	Empedrola, l'	Almatret	No
QT	Sgi	Ferreres, turó de les	Alcanó	No
QT	Sgi	Gessa, serra de la	Alfarràs	Sí
QT	Sgi	Guixars, els	Torrebesses	No
QT	Sgi	Guixeres, les	Alfarràs	No
QT	Sgi	Guixolar, lo	Sarroca	No
QT	Sgi	Llaques, mas de	Aitona	Sí
QT	Sgi	Lliteres, les	Aitona	Sí
QT	Sgi	Pedregals	Almacelles	No
QT	Sgi	Pedrés	Albatàrrec	Sí
QT	Sgi	Pedrés	Seròs	No
QT	Sgi	Pedruilla, plana de	Aitona	No
QT	Sgi	Salobre, lo	Soses	Sí
QT	Sgi	Secà, el	Rosselló	No
QT	Sgi	Secà, el	Torres de Segre	Sí
QT	Sgi	Secà, lo	Massalcoreig	No
QT	Sgi	Secà de Sant Pere, el	Lleida	No
QT	Sgi	Secanet, lo	Artesa de Lleida	No
QT	Sgi	Secanets, los	la Granja d'Escarp	No
QT	Sgi	Terra Forta, la	els Alamús	No
QT	Sgi	Terrafort	Massalcoreig	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
QT	Sgi	Terranova	Aspa	No
QT	Sgi	Terraplé, lo	Puigverd de Lleida	No
QT	Sgi	Terrotes, les	Maials	No
QT	Sgi	Tosca, tossal de la	Alcarràs	No
QT	Urg	Buida-sacs	Tornabous	No
QT	Urg	Espedrogues	els Omells de na Gaia	No
QT	Urg	Ferrers, plans	els Omells de na Gaia	No
QT	Urg	Guixanes	Tàrrega	No
QT	Urg	Llacars	Puigverd d'Agramunt	No
QT	Urg	Pedregal, el	Tàrrega	Sí
QT	Urg	Pedregals, los	Ossó	No
QT	Urg	Pedruell	Belianes	No
QT	Urg	Secà, lo	Vilagrassa	No
QT	Urg	Terraforts	la Fuliola	Sí
QT	Urg	Terrers	Agramunt	No
QT	Urg	Terrers, los	Tàrrega	No
QT	Urg	Vilagrassa	Vilagrassa	Sí
RH	Grg	Fumada, la	la Pobla de Cérvoles	No
RH	Grg	Vilars, els	Arbeca	No
RH	Grg	Vilars, font dels	Cervià	No
RH	Nog	Dama, la Cova de la	Menàrguens	Sí
RH	Nog	Meó, la	Balaguer	Sí
RH	Nog	Moneda, cova de la	Foradada	Sí
RH	Nog	Montvell	Castelló de Farfanya	Sí
RH	Nog	Moros, serrat dels	Tiurana	No
RH	Nog	Nou, pas	Vilanova de Meià	No
RH	Nog	Refet	Artesa de Segre	Sí
RH	Nog	Torrelameu	Torrelameu	Sí
RH	Nog	Vilot, lo	Bellcaire	No
RH	Nog	Vilot, lo	Camarasa	No
RH	Nog	Vilves	Artesa de Segre	Sí
RH	Nog	Viudes, tossal de les	Artesa de Segre	No
RH	PUr	Moros, campanar dels	Torregrossa	No
RH	PUr	Novella, la	Vila-sana	No
RH	PUr	Tenalles, tossal de les	Sidamon	No
RH	PUr	Vilars, els	Miralcamp	No
RH	PUr	Vilars, els	Mollerussa	No
RH	PUr	Vilot, lo	Vila-sana	No
RH	Sga	Guarda-si-venes	Guissona	Sí
RH	Sga	Moro, torre del	Cervera	No
RH	Sga	Sant Sepulcre, el	les Oluges	No
RH	Sga	Tenalles, tossal de les	Granyanella	No
RH	Sga	Vergós Guerrejat	Estaràs	(Sí)
RH	Sga	Vilar, el	Montoliu de Segarra	No
RH	Sga	Vilars, els	Guissona	No
RH	Sga	Vilassos, els	Tarroja	No
RH	Sga	Viudes, les	Granyanella	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
RH	Sgi	Copa d'Or, la	Lleida	No
RH	Sgi	Malpartit	Torrefarrera	Sí
RH	Sgi	Meró	Aitona	No
RH	Sgi	Meu, vall de	Aitona	No
RH	Sgi	Moros, la Torre dels	Seròs	No
RH	Sgi	Vilanova de Remolins	Torres de Segre	Sí
RH	Sgi	Vilavella	Sudanell	No
RH	Sgi	Vilot, lo	Alcarràs	(Sí)
RH	Sgi	Vilot, lo	Lleida	No
RH	Urg	Moro, tossal del	Castellserà	Sí
RH	Urg	Vila, la	Ossó	No
RH	Urg	Vilar, el	Tàrrega	No
RH	Urg	Vilar, el	Verdú	No
RH	Urg	Vilars, els	Nalec	No
RH	Urg	Vilassos, els	Tàrrega	No
RH	Urg	Vilot, lo	Agramunt	No
RH	Urg	Vilots, los	Ossó	No
SD	Sgi	Llitera, la	(corònim)	Sí
SG	Grg	Cases del Pla, les	Arbeca	No
SG	Grg	Miravall	Juneda	Sí
SG	Grg	Obac, l'	Puiggròs	No
SG	Grg	Obacs, los	la Pobla de Cérvoles	No
SG	Grg	Sòl de l'Horta, lo	el Cogul	No
SG	Grg	Sòl del Terme, lo	la Granadella	No
SG	Grg	Solanes, les	Bellaguarda	No
SG	Grg	Solanes, les	Vinaixa	No
SG	Grg	Solans, los	la Granadella	No
SG	Grg	Soleràs, el	el Soleràs	Sí
SG	Grg	Voltes, les	Cervià	No
SG	Nog	Bufador, lo Forat	Castelló de Farfanya	Sí
SG	Nog	Fenestres, serra de	(desaparegut)	Sí
SG	Nog	Gos, el	Oliola	Sí
SG	Nog	Guardialta	Os de Balaguer	No
SG	Nog	Migjorn, roca de	Vilanova de Meià	No
SG	Nog	Mijanell	Preixens	Sí
SG	Nog	Miralbò	Penelles	Sí
SG	Nog	Miralbò	Térmens	No
SG	Nog	Miralpeix	Tiurana	Sí
SG	Nog	Obac, l'	Vilanova de Meià	Sí
SG	Nog	Pas, tossal del	Os de Balaguer	No
SG	Nog	Passada del Galano, la	Cubells	No
SG	Nog	Plandogau	Oliola	Sí
SG	Nog	Sòl del Nou	Castelló de Farfanya	No
SG	Nog	Sòl del Terme, lo	Cubells	No
SG	Nog	Solà, barranc del	Vilanova de Meià	No
SG	Nog	Solà, font del	Os de Balaguer	No
SG	Nog	Solana, la	Oliola	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
SG	Nog	Solana, la	la Sentiu	No
SG	Nog	Solana, puig de la	Ponts	No
SG	Nog	Solanelles	Vilanova de Meià	Sí
SG	Nog	Solanes, les	Os de Balaguer	No
SG	Nog	Solans, los	les Avellanes	No
SG	Nog	Solans, los	Vilanova de Meià	No
SG	Nog	Soler, el	la Baronia de Rialb	No
SG	Nog	Soler, font del	la Baronia de Rialb	No
SG	Nog	Solers	Artesa de Segre	No
SG	Nog	Solers	Tiurana	Sí
SG	Nog	Sòls, masia de	Vilanova de Meià	No
SG	Nog	Sòls, serrat de	Àger	No
SG	Nog	Sòls de Riu	la Baronia de Rialb	No
SG	Nog	Sòls de Riu	Ponts	Sí
SG	Nog	Sòls del Terme, lo	Menàrguens	No
SG	Nog	Tancaliporta	Ivars de Noguera	No
SG	Nog	Terme de Ponts, el	Oliola	Sí
SG	Nog	Torreta dels Quatre Batlles, la	Os de Balaguer	No
SG	Nog	Tres Batlles, tossal dels	Camarasa	No
SG	Nog	Tres Creus, les	la Baronia de Rialb	No
SG	Nog	Trinça	Artesa de Segre	Sí
SG	Nog	Ventoses, les	Cabanabona	No
SG	Nog	Ventoses, les	Preixens	No
SG	Nog	Vilalta	Vilanova de l'Aguda	Sí
SG	PUr	Miralcamp	Miralcamp	Sí
SG	PUr	Travessera, la	el Poal	No
SG	Sga	Camí, santuari del	Granyena de Segarra	No
SG	Sga	Cases de la Serra, les	Torrefeta	No
SG	Sga	Curullada, la	Granyanella	Sí
SG	Sga	Fiter, mas	Torrefeta	No
SG	Sga	Miralles	Cervera	No
SG	Sga	Mirambell	Sanauja	No
SG	Sga	Montseré	Cervera	Sí
SG	Sga	Passeres, mas de	Torrefeta	No
SG	Sga	Pedrafita	Biosca	No
SG	Sga	Solà, el	Biosca	Sí
SG	Sga	Solà, el	Torà	No
SG	Sga	Solans	els Plans de Sió	No
SG	Sga	Solans, els	Granyanella	No
SG	Sga	Soler, el	Torà	Sí
SG	Sga	Soleràs, el	Biosca	No
SG	Sga	Solerot, el	Biosca	Sí
SG	Sga	Solers, els	Sanauja	No
SG	Sga	Termenal, el	Cervera	No
SG	Sga	Vilalta	Sant Guim de Freixenet	Sí
SG	Sga	Vilalta, clot de	Cervera	No
SG	Sgi	Bagarrella	Seròs	Sí

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
SG	Sgi	Bellavista	Massalcoreig	No
SG	Sgi	Camí, serreta del	Soses	No
SG	Sgi	Cappont	Lleida	No
SG	Sgi	Llengua de Serp, la	Lleida	(No)
SG	Sgi	Mas del Segre	Alcoletge	No
SG	Sgi	Miralbò	Alcoletge	No
SG	Sgi	Mirarnal	Almenar	Sí
SG	Sgi	Mitjana, la	Alguaire	No
SG	Sgi	Mitjana, la	Lleida	No
SG	Sgi	Mitjanes, les	Soses	No
SG	Sgi	Obac Gros, l'	Maials	No
SG	Sgi	Picabaix, reguer de	Torre-serona	No
SG	Sgi	Sòl del Terme	Sunyer	No
SG	Sgi	Solanes, les	Montoliu de Lleida	No
SG	Sgi	Traslapleta	els Alamús	No
SG	Sgi	Volta, la	Sudanell	No
SG	Urg	Baix Urgell	(corònim)	No
SG	Urg	Bellver de Sió	Ossó	Sí
SG	Urg	Cases de Barbens, les	Anglesola	No
SG	Urg	Pedrafita	Vilagrassa	No
SG	Urg	Solans, los	Sant Martí de Maldà	No
SG	Urg	Solans, tossal dels	els Omells de na Gaia	No
SJ	Grg	Duc, coll del	Juncosa	No
SJ	Grg	Pobla de Cérvoles, la	la Pobla de Cérvoles	Sí
SJ	Grg	Pobla de la Granadella, la	Bellaguarda	Sí
SJ	Nog	Colomines, les	Algerri	No
SJ	Nog	Condals, los	Bellmunt	No
SJ	Nog	Freres, torre dels	Penelles	(No)
SJ	Nog	Pobla del Corb, la	Balaguer	No
SJ	Nog	Térmens	Térmens	Sí
SJ	Nog	Torrabadal	la Baronia de Rialb	No
SJ	PUr	Quadra, la	Sidamon	No
SJ	Sga	Bisbal, la	Guissona	No
SJ	Sga	Camp-real	Massoteres	Sí
SJ	Sga	Condals, els	Cervera	No
SJ	Sga	Jurats	Sant Ramon	No
SJ	Sgi	Bisbe, plana del	Lleida	No
SJ	Sgi	Boixadors, els	Lleida	No
SJ	Sgi	Cases de Corbins, les	Corbins	No
SJ	Sgi	Comolons	Puigverd de Lleida	Sí
SJ	Sgi	Emprius	Aitona	No
SJ	Sgi	Emprius, los	Alpicat	No
SJ	Sgi	Emprius, los	Torres de Segre	No
SJ	Sgi	Vilanova del Bisbe	Lleida	No
SJ	Urg	Bisbe, pla del	Vallbona	No
SJ	Urg	Colomina	Anglesola	No
SJ	Urg	Colomines	Agramunt	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
SJ	Urg	Comuns, los	Castellserà	<i>Sí</i>
SJ	Urg	Condals, los	Tàrrega	<i>No</i>
SJ	Urg	Duc, segla del	Castellserà	<i>Sí</i>
SJ	Urg	Emprius de Ciutadilla, els	Verdú	<i>No</i>
SJ	Urg	Ofegat	Tàrrega	<i>Sí</i>
SJ	Urg	Ofegats	Agramunt	<i>Sí</i>
SJ	Urg	Pobla, la	Tornabous	<i>No</i>
SJ	Urg	Pobla de Pradell, la	Castellserà	<i>No</i>
SJ	Urg	Quadres d'Agramunt, les	Agramunt	<i>No</i>
SJ	Urg	Quadres de Puigverd, les	Puigverd d'Agramunt	<i>No</i>
SJ	Urg	Quadreta, la	Castellserà	<i>No</i>
SJ	Urg	Tretzenes, les	Tàrrega	<i>No</i>
TR	Grg	Cabraí	Juneda	<i>Sí</i>
TR	Grg	Granyena	Granyena de les Garrigues	<i>Sí</i>
TR	Nog	Camarasa	Tiurana	<i>Sí</i>
TR	Nog	Cervera, la	Penelles	<i>Sí</i>
TR	Nog	Infesta	(desaparegut)	<i>Sí</i>
TR	Nog	Montgai	Camarasa	<i>Sí</i>
TR	Nog	Montgai	Montgai	<i>Sí</i>
TR	Nog	Noguera, la	(corònim)	<i>No</i>
TR	Nog	Pallars, pic de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
TR	Nog	Torredeflot	Belcaire	<i>Sí</i>
TR	Sgi	Linyola, mas de	Alfés	<i>Sí</i>
TR	Sgi	Llívia	Lleida	<i>Sí</i>
TR	Sgi	Montcada	Lleida	<i>No</i>
TR	Sgi	Pinyana, canal de	(curs d'aigua)	<i>(Sí)</i>
TR	Urg	Cabestany	Tàrrega	<i>Sí</i>
TR	Urg	Montgai	Verdú	<i>Sí</i>
VA	Grg	Vallbona	la Pobla de Cérvoles	<i>(No)</i>
VA	Nog	Doldre, tossal del	Penelles	<i>Sí</i>
VA	Nog	Llenguaeixuta, pla de	Algerri	<i>No</i>
VA	Nog	Meravella	Montgai	<i>No</i>
VA	Nog	Meravella	Oliola	<i>No</i>
VA	Nog	Montalegre	les Avellanes	<i>Sí</i>
VA	Nog	Montardit	Àger	<i>No</i>
VA	Nog	Montesquiu	Àger	<i>Sí</i>
VA	Nog	Paracolls	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
VA	Nog	Patiràs, mas del	Cubells	<i>Sí</i>
VA	Nog	Remei, castell del	Penelles	<i>Sí</i>
VA	Nog	Segur, mas de	Oliola	<i>No</i>
VA	PUr	Bell-lloc d'Urgell	Bell-lloc	<i>Sí</i>
VA	PUr	Vila-sana	Vila-sana	<i>Sí</i>
VA	Sga	Llenguaeixuta, plans de	els Plans de Sió	<i>No</i>
VA	Sga	Malgrat	Cervera	<i>Sí</i>
VA	Sga	Talteüll	Massoteres	<i>Sí</i>
VA	Sgi	Enviure	Seròs	<i>Sí</i>
VA	Sgi	Llenguaeixuta	Almacelles	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
VA	Sgi	Malgovern	Lleida	<i>Sí</i>
VA	Urg	Cercavins, riu	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
VA	Urg	Llenguaeixuta, plans de	Tàrrega	<i>No</i>
VA	Urg	Mafet	Agramunt	<i>Sí</i>
VA	Urg	Montesquiu	Vallbona	<i>Sí</i>
VA	Urg	Vallbona de les Monges	Vallbona	<i>Sí</i>
VA	Urg	Vallsanta	Guimerà	<i>No</i>
Z	Grg	Abellers, los	l'Albagés	<i>No</i>
Z	Grg	Àlies, vall de les	la Granadella	<i>No</i>
Z	Grg	Àliga, tossalet de l'	Puiggròs	<i>No</i>
Z	Grg	Bou, punta del	Juncosa	<i>No</i>
Z	Grg	Bovera	Bovera	<i>Sí</i>
Z	Grg	Boveroles, les	la Granadella	<i>Sí</i>
Z	Grg	Castelldans	Castelldans	<i>Sí</i>
Z	Grg	Cavalls, los	Bellaguarda	<i>Sí</i>
Z	Grg	Cogullades, pla de les	Vinaixa	<i>No</i>
Z	Grg	Colebrosos	Granyena de les Garrigues	<i>No</i>
Z	Grg	Colom, vall de	Juncosa	<i>Sí</i>
Z	Grg	Colomers, los	Arbeca	<i>Sí</i>
Z	Grg	Corb, el	Arbeca	<i>No</i>
Z	Grg	Corbs, punta dels	Bellaguarda	<i>No</i>
Z	Grg	Garses, pla de les	les Borges Blanques	<i>No</i>
Z	Grg	Llobera, coma	el Cogul	<i>No</i>
Z	Grg	Llop, comella del	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Z	Grg	Llop, racó del	Castelldans	<i>No</i>
Z	Grg	Melons	Castelldans	<i>Sí</i>
Z	Grg	Onsos, cova dels	el Soleràs	<i>No</i>
Z	Grg	Perdius, les	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Z	Grg	Xoriguer, punta del	Juncosa	<i>No</i>
Z	Nog	Abellerots, els	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Z	Nog	Aguilar	Os de Balaguer	<i>No</i>
Z	Nog	Àligues, barranc de les	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Z	Nog	Bous, tolla dels	la Sentiu	<i>Sí</i>
Z	Nog	Cabrera	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Z	Nog	Cabroa, la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Z	Nog	Corberó, torres de	la Sentiu	<i>Sí</i>
Z	Nog	Falconera	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
Z	Nog	Falcons, els	Penelles	<i>Sí</i>
Z	Nog	Formiguera	Vilanova de l'Aguda	<i>(Sí)</i>
Z	Nog	Gatfier, serra de	Ivars de Noguera	<i>No</i>
Z	Nog	Grallera, cinglo de la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Z	Nog	Granolla, la	Alòs	<i>No</i>
Z	Nog	Llobera, coma de	Albesa	<i>No</i>
Z	Nog	Llop, barranc del	Àger	<i>No</i>
Z	Nog	Llop, clotada del	Oliola	<i>No</i>
Z	Nog	Llop, font del	Os de Balaguer	<i>No</i>
Z	Nog	Llop, pas del	Os de Balaguer	<i>No</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Z	Nog	Mosquera, serra	Alòs	No
Z	Nog	Mosqueres, costa de les	Ponts	No
Z	Nog	Onso, cova de l'	Vilanova de Meià	No
Z	Nog	Oriol, barranc de l'	la Baronia de Rialb	No
Z	Nog	Òs, pas de l'	Àger	No
Z	Nog	Òs, serrat de l'	Àger	No
Z	Nog	Òssos, punta d'	Os de Balaguer	No
Z	Nog	Palomar, lo	Alòs	No
Z	Nog	Palomera, la	les Avellanes	No
Z	Nog	Perdiguers	la Baronia de Rialb	No
Z	Nog	Perdiu, font de la	Torrelameu	No
Z	Nog	Rodamilans	Algerri	No
Z	Nog	Vall-llebrera	Artesa de Segre	(Sí)
Z	Nog	Vall-llobar, clot de	Camarasa	No
Z	Nog	Volter, roca del	Àger	No
Z	Nog	Volteria, la	Os de Balaguer	No
Z	PUr	Aguilella	Barbens	(Sí)
Z	PUr	Bous, torre dels	Bell-lloc	No
Z	PUr	Colomer, lo	Golmés	Sí
Z	PUr	Golmés	Golmés	Sí
Z	PUr	Madriguera, la	(desaparegut)	Sí
Z	Sga	Formiga, mas de la	Torrefeta	No
Z	Sga	Granollers	Torrefeta	Sí
Z	Sga	Llobatera	les Oluges	No
Z	Sga	Llop, clot del	Ribera d'Ondara	No
Z	Sga	Montfalcó Murallat	les Oluges	Sí
Z	Sga	Music, font del	Biosca	No
Z	Sga	Passerell, torrent del	(curs d'aigua)	No
Z	Sga	Rodamilans	Torrefeta	No
Z	Sga	Tordera	Granyanella	Sí
Z	Sga	Xoriguera	Biosca	No
Z	Sgi	Abellars, los	Sarroca	No
Z	Sgi	Àguila, l'	Alguaire	No
Z	Sgi	Àguila, pla de l'	Alcarràs	No
Z	Sgi	Àlies	Almatret	No
Z	Sgi	Àlies, les	Alcanó	No
Z	Sgi	Àries, puig de les	Alfés	No
Z	Sgi	Astor, l'	Lleida	Sí
Z	Sgi	Bou, el	Lleida	No
Z	Sgi	Bovalar, el	Seròs	Sí
Z	Sgi	Calàndria, pla de la	Lleida	No
Z	Sgi	Cogullada, la	Lleida	Sí
Z	Sgi	Colomers, los	Artesa de Lleida	No
Z	Sgi	Comavaquera	Lleida	Sí
Z	Sgi	Conillars	Lleida	No
Z	Sgi	Grallera, la	Sarroca	No
Z	Sgi	Grallera, la	Torre-serona	(No)

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Z	Sgi	Grallera, barranc de la	la Granja d'Escarp	No
Z	Sgi	Gralles, les	Almenar	No
Z	Sgi	Llop, coll del	Sarroca	No
Z	Sgi	Llop, racons del	Alcarràs	No
Z	Sgi	Mixó, coll del	Alcarràs	No
Z	Sgi	Montllober	Seròs	No
Z	Sgi	Perdius, punta de les	Llardecans	No
Z	Sgi	Perdius, valleta de	Sarroca	No
Z	Sgi	Puigperdiguer	Almenar	No
Z	Sgi	Rodamilans	Lleida	Sí
Z	Sgi	Salutari, roca del	Aspa	No
Z	Sgi	Tofer, racó del	Soses	Sí
Z	Sgi	Tortugues, vall de les	Torrebeßes	No
Z	Sgi	Vallporcar	la Portella	Sí
Z	Urg	Abellar, l'	Sant Martí de Maldà	No
Z	Urg	Bovera, la	Guimerà	Sí
Z	Urg	Colobres	Vallbona	Sí
Z	Urg	Colomer, lo	Belianes	Sí
Z	Urg	Conillera, vall de la	(desaparegut)	No
Z	Urg	Mas de Colom, el	Tàrrega	No
Z	Urg	Montfalcó d'Agramunt	Ossó	Sí
Z	Urg	Ossó de Sió	Ossó	(Sí)

3.2.1.12. Estrat català < germànic

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AC	Grg	Mas Blanc	l'Espluga Calba	No
AC	Nog	Masbrú	Oliola	No
AC	Nog	Salaverd	Os de Balaguer	(No)
AC	PUr	Obergs, els	Vila-sana	No
AC	Sga	Casablanca	Granyanella	No
AC	Sga	Salaverd	Montoliu de Segarra	(No)
AC	Sgi	Mas Blanc	Gimenells	No
AH	Nog	Bancal, el	Vilanova de l'Aguda	No
AH	Nog	Bandoler, cova del	Foradada	Sí
AH	Sga	Maduanya	Granyanella	No
AH	Sgi	Banqueta, la	Lleida	Sí
AH	Urg	Madruganyes, les	Ossó	No
AH	Urg	Madruganyes, tossal de les	Tàrrega	No
AM	Grg	Bellaguarda	Bellaguarda	Sí
AM	Grg	Guàrdies, les	l'Albi	No
AM	Grg	Torreblanca	Castelldans	No
AM	Nog	Guàrdia	la Baronia de Rialb	No
AM	Nog	Guàrdia, la	Artesa de Segre	No

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AM	Nog	Guàrdia de Baró	les Avellanes	<i>Sí</i>
AM	Nog	Guàrdies, costa de les	Oliola	<i>No</i>
AM	Nog	Guardiola	Vilanova de l'Aguda	<i>Sí</i>
AM	Nog	Torreblanca	Ponts	<i>Sí</i>
AM	Sga	Guàrdia Lada, la	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
AM	Sga	Guàrdies, costa de les	Sanauja	<i>No</i>
AM	Sgi	Guardioles, les	Alcanó	<i>No</i>
AM	Sgi	Torre Blanca, la	Almenar	<i>No</i>
AM	Sgi	Torreblanca	Vilanova de Segrià	<i>No</i>
AM	Urg	Guàrdia, la	Tornabous	<i>Sí</i>
AM	Urg	Guardiola, tossal de	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
An	Grg	Bertran	Juneda	<i>Sí</i>
An	Grg	Gisperta	Castelldans	<i>No</i>
An	Grg	Trudes, mas de	la Granadella	<i>No</i>
An	Nog	Baldomar	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
An	Nog	Baró, Guàrdia de	les Avellanes	<i>Sí</i>
An	Nog	Bença	la Sentiu	<i>Sí</i>
An	Nog	Folquer	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
An	Nog	Marcó	Àger	<i>No</i>
An	Nog	Marcó	Oliola	<i>No</i>
An	Nog	Marcó, barranc de	Àger	<i>No</i>
An	Nog	Torreneral	Penelles	<i>Sí</i>
An	Nog	Valldeixils	Foradada	<i>No</i>
An	Nog	Viladric	les Avellanes	<i>No</i>
An	Sga	Argullols, rasa dels	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
An	Sga	Bertrans	Biosca	<i>No</i>
An	Sga	Camardes	Cervera	<i>Sí</i>
An	Sga	Comadalda	Cervera	<i>No</i>
An	Sga	Ferran	Estaràs	<i>Sí</i>
An	Sga	Grifé	Biosca	<i>No</i>
An	Sga	Jolvets	Torà	<i>Sí</i>
An	Sga	Morana, la	Torrefeta	<i>Sí</i>
An	Sga	Ratera	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
An	Sga	Timor	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
An	Sga	Traveres	Massoteres	<i>Sí</i>
An	Sgi	Gibós, costa d'en	la Granja d'Escarp	<i>Sí</i>
An	Sgi	Marimon	Lleida	<i>No</i>
An	Sgi	Ratera	Alguaire	<i>Sí</i>
An	Sgi	Sunyer	Sunyer	<i>Sí</i>
An	Sgi	Torrefarrera	Torrefarrera	<i>Sí</i>
An	Sgi	Vilarnau	Alguaire	<i>No</i>
An	Urg	Miró, tossal de	Ossó	<i>No</i>
An	Urg	Riambau	Tàrraga	<i>No</i>
DT	Urg	Maldanell	Maldà	<i>(No)</i>
DT	Urg	Montblanquet	Vallbona	<i>Sí</i>
EA	Nog	Boada	Alòs	<i>No</i>
EA	Nog	Boada	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
EA	Nog	Parrelles, les	Balaguer	<i>Sí</i>
F	Nog	Boscatges, los	Montgai	<i>No</i>
F	Sgi	Bosc, clamor del	Lleida	<i>No</i>
F	Sgi	Gualda	Lleida	<i>Sí</i>
F	Urg	Bosc, pla del	Bellpuig	<i>No</i>
F	Urg	Boscarró, lo	Tàrrega	<i>No</i>
F	Urg	Bosquets, los	Ossó	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Ermengol, muntanya de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Ha	Nog	Sant Ermengol, pla de	Tiurana	<i>No</i>
Ha	Sga	Sant Ermengol, turó de	els Plans de Sió	<i>No</i>
Ha	Sga	Sant Guim de Freixenet	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
Ha	Sga	Sant Guim de la Plana	Sant Guim de la Plana	<i>Sí</i>
Ha	Sga	Sant Guim de la Rabassa	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
Ha	Sga	Sant Ramon	Sant Ramon	<i>No</i>
Ha	Sgi	Sant Ramon	Alguaire	<i>No</i>
Ha	Sgi	Sant Ramon, pantà de	Lleida	<i>No</i>
Ha	Sgi	Sant Ruf	Lleida	<i>Sí</i>
Hi	Nog	Blanca, font	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Hi	Urg	Blanca, font	la Fuliola	<i>Sí</i>
O	Nog	Blanca, serra	Cubells	<i>No</i>
O	Nog	Esquetja, l'	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
O	Nog	Pedra Blanca, la	les Avellanes	<i>No</i>
O	Sgi	Collblanc	Maials	<i>No</i>
O	Sgi	Racó de l'Esquetja, el	Aspa	<i>No</i>
O	Urg	Montbrú	Preixana	<i>No</i>
RH	Sga	Marquilles	Torà	<i>Sí</i>
SG	Nog	Espia d'Urgell, l'	Bellmunt	<i>Sí</i>
SJ	Grg	Comafranca, serra de	Castelldans	<i>No</i>
SJ	Grg	Franqueses, les	Juneda	<i>No</i>
SJ	Nog	Baronia de Lavansa, la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
SJ	Nog	Baronia de Montmagastre, la	Artesa de Segre	<i>No</i>
SJ	Nog	Baronia de Rialb, la	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
SJ	Nog	Baronia de Sant Oïsmè, la	Camarasa	<i>No</i>
SJ	Nog	Franqueses, les	Balaguer	<i>Sí</i>
SJ	Nog	Marquesat, el	(corònim)	<i>No</i>
SJ	Sga	Franqueses, les	Cervera	<i>No</i>
SJ	Sgi	Baró, pla del	Torrefarrera	<i>No</i>
SJ	Sgi	Franqueses, les	Torres de Segre	<i>No</i>
TR	Nog	Gardenyes, les Pedres	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
TR	Nog	Grilló, obaga del	Artesa de Segre	<i>No</i>
TR	Sga	Timó, cal	Torà	<i>Sí</i>
TR	Sgi	Grealó	Lleida	<i>Sí</i>
TR	Sgi	Grealó	Lleida	<i>No</i>
TR	Urg	Gardeny	Agramunt	<i>No</i>
TR	Urg	Gardeny	Tàrrega	<i>No</i>
TR	Urg	Gardeny, puig de	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
VA	Nog	Montargull	Artesa de Segre	<i>Sí</i>

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
VA	Urg	Montargull	Tornabous	No
Z	Nog	Guineu, feixans de la	Vilanova de Meià	No
Z	Nog	Guineus, serra de les	la Sentiu	No
Z	Sga	Guineu, font de la	Torà	Sí

3.2.1.13. Estrat català < àrab

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AC	Grg	Borges Blanques, les	les Borges Blanques	Sí
AC	Grg	Borgetes, les	Arbeca	No
AC	Grg	Curiola	Juneda	Sí
AH	Nog	Estasia, l'	Vilanova de Meià	No
AH	Nog	Fanecada, la	Torrelameu	No
AH	Nog	Moragues	(desaparegut)	Sí
AH	Nog	Rafal, lo	les Avellanes	No
AH	Nog	Real, pla del	Balaguer	No
AH	Sgi	Fanecades	Vilanova de Segrià	No
AH	Sgi	Rajolar	Lleida	Sí
AH	Sgi	Tesies	Almatret	No
AM	Grg	Talaia, la	el Vilosell	No
AM	Grg	Talaia, la	Vinaixa	No
AM	Sga	Barbacana, la	Cervera	No
An	Nog	Botines	Vilanova de l'Aguda	No
An	Nog	Golifàs	Belcaire	Sí
An	Sga	Massoteres	Massoteres	Sí
AR	Sgi	Sinoga	Aitona	Sí
AR	Urg	Sinoga, la	Belianes	No
DT	Sgi	Alcaniset	Rosselló	Sí
DT	Sgi	Almacelletes	Almacelles	Sí
F	Sgi	Cascall, lo	Alfès	No
F	Sgi	Cascall, lo	Almacelles	No
F	Sgi	Fontdeluta, mas de	Maials	Sí
F	Sgi	Soses	Soses	Sí
F	Urg	Cascall, lo	Agramunt	No
Hi	PUr	Safareig	Bellvis	Sí
SG	Nog	Cas	Àger	Sí
SG	Sgi	Cas	(desaparegut)	Sí
SG	Sgi	Coll de Vinganya, el	Alcarràs	No
TR	Urg	Almenara Baixa	Agramunt	No

3.2.1.14. Estrat català < occità

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AH	Sga	Piteu, coll del	Biosca	No
Ha	Grg	Sant Roc, creu de	Arbeca	No
Ha	Sgi	Sant Roc	Torrebeßes	No
Ha	Urg	Sant Roc	Ciutadilla	No
Hi	Nog	Violes, clot del	Cubells	Sí
QT	Nog	Llaner de Rocaspana, el	Vilanova de Meià	Sí
QT	Sga	Llanera	Torà	Sí
TR	Sgi	Puigverd de Lleida	Puigverd de Lleida	(Sí)

3.2.1.15. Estrat català < francès

<i>Tipus semàntic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
AH	Nog	Xalamet, la	Cubells	Sí
AH	Nog	Xero, torre del	Menàrguens	Sí
AH	Sgi	Granja d'Escarp, la	la Granja d'Escarp	Sí
AH	Urg	Fulia, la	la Fuliola	Sí
DT	Urg	Fuliola, la	la Fuliola	Sí
Ge	Sga	Montornès de Segarra	Montornès	Sí
Ge	Sgi	França, Vilanova de	Vilanova de Segrià	Sí
RH	Sga	Joiells, torre dels	els Plans de Sió	No
TR	Nog	Fuliola, la	Balaguer	No
TR	Urg	Claravalls	Tàrrega	Sí

3.2.2. Llistes parcials per tipus semàntics**3.2.2.1. Orotopònims**

<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Grg	Fiella, serreta de	Bellaguarda	Sí
A	Nog	Algar, l'	Torrelameu	Sí
A	Nog	Salgar	Foradada	Sí
A	PUr	Barrepicat	Linyola	Sí
A	Sgi	Gebellí	Corbins	Sí
A	Urg	Guàries, les	Bellpuig	Sí
C	Sga	Garganta, la	Ivorra	Sí
C	Sga	Tuta, la	Torà	Sí
Cg	Nog	Blanca, serra	Cubells	No
Cg	Nog	Esquetja, l'	la Baronia de Rialb	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cg	Nog	Pedra Blanca, la	les Avellanes	No
Cg	Sgi	Collblanc	Maials	No
Cg	Sgi	Racó de l'Esquetja, el	Aspa	No
Cg	Urg	Montbrú	Preixana	No
Cl	Grg	Campestés, serra de	Granyena de les Garrigues	No
Cl	Grg	Cogulles, les	Tarrés	No
Cl	Grg	Coll Beix	els Torms	Sí
Cl	Grg	Coma-roca	Arbeca	No
Cl	Grg	Cova, la	el Cogul	No
Cl	Grg	Cova, la	Vinaixa	No
Cl	Grg	Cova del Molí, vall de la	Bellaguarda	No
Cl	Grg	Covaneres	els Torms	No
Cl	Grg	Covanramon	Juncosa	Sí
Cl	Grg	Covasses, les	Bovera	No
Cl	Grg	Covasses, les	la Pobla de Cérvoles	No
Cl	Grg	Coves, les	la Granadella	No
Cl	Grg	Coves, les	Juncosa	No
Cl	Grg	Escala, l'	la Pobla de Cérvoles	No
Cl	Grg	Espluga Calba, l'	l'Espluga Calba	Sí
Cl	Grg	Foradades, les	la Pobla de Cérvoles	No
Cl	Grg	Mont-ros	els Omellons	No
Cl	Grg	Pedrinya	el Vilosell	No
Cl	Grg	Pedrons, los	Vinaixa	No
Cl	Grg	Penal, coll del	Castelldans	No
Cl	Grg	Portell, coll del	els Torms	No
Cl	Grg	Portell, pla del	Arbeca	No
Cl	Grg	Portelles, les	l'Espluga Calba	No
Cl	Grg	Puiggròs	Puiggròs	Sí
Cl	Grg	Puigpelat	les Borges Blanques	No
Cl	Grg	Punta Alta, la	l'Albagés	No
Cl	Grg	Roca Alta	Juneda	No
Cl	Grg	Roca Cavallera	Granyena de les Garrigues	Sí
Cl	Grg	Roca del Vell	Granyena de les Garrigues	No
Cl	Grg	Rocal, serrall del	els Torms	No
Cl	Grg	Salt, el	Juncosa	No
Cl	Grg	Trona, la	Castelldans	No
Cl	Grg	Ulldebou	Vinaixa	No
Cl	Grg	Valleta, la	Castelldans	No
Cl	Grg	Vallflor	Juneda	No
Cl	Grg	Valls, les	l'Albi	No
Cl	Nog	Aguda, l'	Vilanova de l'Aguda	(No)
Cl	Nog	Altera, l'	Camarsa	No
Cl	Nog	Anglarill	(desaparegut)	Sí
Cl	Nog	Aspres, els	les Avellanes	Sí
Cl	Nog	Bellcaire d'Urgell	Bellcaire	Sí
Cl	Nog	Bellmunt d'Urgell	Bellmunt	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Bellpuig de les Avellanes	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Camp, lo	Bellcaire	<i>No</i>
Cl	Nog	Capelluda, font de la	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cl	Nog	Clua, la	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Cogoll, el	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Cogulló, el	Os de Balaguer	<i>No</i>
Cl	Nog	Cogulló, el	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Colldelrat	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Colldorenga	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Colletons, serrat dels	Artesa de Segre	<i>No</i>
Cl	Nog	Collfred	Artesa de Segre	<i>No</i>
Cl	Nog	Coma, clot de la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Comallonga	les Avellanes	<i>No</i>
Cl	Nog	Comallonga	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Comes, coll de les	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Conclues, les	Àger	<i>No</i>
Cl	Nog	Corb, el	Balaguer	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Costafreda, barranc de	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cl	Nog	Cova de la Dama, la	Menàrguens	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Crestes, les	Àger	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Escales, pas d'	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Espada, l'	Alòs	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Espadella	Àger	<i>No</i>
Cl	Nog	Espluga de Portaclusa, l'	Àger	<i>No</i>
Cl	Nog	Foradada	Foradada	<i>No</i>
Cl	Nog	Llambarr, lo	Àger	<i>No</i>
Cl	Nog	Llarga, serra	Algerri	<i>No</i>
Cl	Nog	Malacosta	Alòs	<i>No</i>
Cl	Nog	Mataperunya	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Moles, grau de	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Montaspre	Camarasa	<i>No</i>
Cl	Nog	Montclús	les Avellanes	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Monteró	Camarasa	<i>No</i>
Cl	Nog	Monterol	Àger	<i>No</i>
Cl	Nog	Mont-roig	les Avellanes	<i>No</i>
Cl	Nog	Montsec	(corònim)	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Munt, el	Foradada	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Negra, serra	Camarasa	<i>No</i>
Cl	Nog	Pala, forats de la	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Paredades, les	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Parets, les	Os de Balaguer	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedra	Àger	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Pedra, la	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedra-rodona	Alòs	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedra-roja	Alòs	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedroneta, la	Àger	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Pena, la	Ponts	No
Cl	Nog	Penal, el	Bellcaire	No
Cl	Nog	Penalta	Camarasa	No
Cl	Nog	Penarrera	Alòs	No
Cl	Nog	Penelles	Penelles	Sí
Cl	Nog	Pera, la	Vilanova de l'Aguda	No
Cl	Nog	Pera, puig de	Alòs	No
Cl	Nog	Peralba	Vilanova de Meià	Sí
Cl	Nog	Peres, les	les Avellanes	No
Cl	Nog	Pertusa, la	Àger	No
Cl	Nog	Pla, el	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Pla, Santa Maria del	Àger	Sí
Cl	Nog	Portaclusa	Àger	No
Cl	Nog	Portell, barranc del	Àger	No
Cl	Nog	Portelles, les	Ponts	No
Cl	Nog	Pugís	Cubells	No
Cl	Nog	Puig de Meià, el	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Puig de Rialb, el	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Pujol, serrat de	Camarasa	(No)
Cl	Nog	Pujols	Artesa de Segre	(No)
Cl	Nog	Ribelles	Vilanova de l'Aguda	Sí
Cl	Nog	Rocaverd	Bellcaire	Sí
Cl	Nog	Roquers	Vilanova de l'Aguda	No
Cl	Nog	Salt, lo	Cubells	No
Cl	Nog	Serra de Rialb, la	la Baronia de Rialb	Sí
Cl	Nog	Serrabaixa	Oliola	No
Cl	Nog	Serradell, lo	la Baronia de Rialb	Sí
Cl	Nog	Serralta	Oliola	No
Cl	Nog	Tallades, les	Algerri	No
Cl	Nog	Terradets	Camarasa	Sí
Cl	Nog	Terrassa, la	Montgai	No
Cl	Nog	Terrassa, la	la Sentiu	No
Cl	Nog	Vall, barranc de la	Ivars de Noguera	No
Cl	Nog	Vall, clot de la	Cubells	No
Cl	Nog	Vall, serra de la	Foradada	No
Cl	Nog	Valls, can	Vilanova de l'Aguda	No
Cl	Nog	Vallverd	Os de Balaguer	No
Cl	PUr	Pena, la	Torregrossa	No
Cl	PUr	Penya del Barranc, la	Linyola	No
Cl	PUr	Serra, la	Mollerussa	No
Cl	PUr	Trona, la	Ivars d'Urgell	No
Cl	PUr	Vallverd	Ivars d'Urgell	Sí
Cl	Sga	Aguda, l'	Torà	(No)
Cl	Sga	Alta-riba	Estaràs	Sí
Cl	Sga	Balcet, el	Torà	Sí
Cl	Sga	Balços, els	Sanatüja	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sga	Bellmunt de Segarra	Talavera	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Bòfia, la	Torà	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Collada, la	Biosca	<i>No</i>
Cl	Sga	Comabella	Sant Guim de la Plana	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Concabella	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Costa-rèbia	Torà	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Espona, l'	Massoteres	<i>No</i>
Cl	Sga	Jovans	Torà	<i>No</i>
Cl	Sga	Montfred	Talavera	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Mont-roig de Segarra	els Plans de Sió	<i>No</i>
Cl	Sga	Mont-ros	Sant Ramon	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Morelles, les	Granyanella	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Pallers de Pedra, els	els Plans de Sió	<i>No</i>
Cl	Sga	Pla, el	Biosca	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Pla, el	Sanaüja	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Plans de Sió, els	els Plans de Sió	<i>No</i>
Cl	Sga	Portell	Sant Ramon	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Portellada, la	Biosca	<i>No</i>
Cl	Sga	Puig-redon	Torà	<i>No</i>
Cl	Sga	Pujol	Torrefeta	<i>(No)</i>
Cl	Sga	Riber	Torrefeta	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Ribera, la	Biosca	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Riberó de Dalt, el	Torà	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Roca Cavallera, la	Torà	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Sasserra	Biosca	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Tallada, la	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Vallferosa	Torà	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Valls, les	Torà	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Vallverd	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
Cl	Sga	Vantalada	Torrefeta	<i>No</i>
Cl	Sgi	Balandrer, carrer de	Lleida	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Campell, lo	Sunyer	<i>No</i>
Cl	Sgi	Camp-rodó	Lleida	<i>No</i>
Cl	Sgi	Coll Roig	Maials	<i>No</i>
Cl	Sgi	Collades, les	Alfés	<i>No</i>
Cl	Sgi	Collestret	Alcarràs	<i>No</i>
Cl	Sgi	Collet, lo	Seròs	<i>No</i>
Cl	Sgi	Colltort	Sunyer	<i>No</i>
Cl	Sgi	Comaestreta	Almenar	<i>No</i>
Cl	Sgi	Comanterrers	Llardecans	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Comellars, los	Torrebeses	<i>No</i>
Cl	Sgi	Comes, les	Alcanó	<i>No</i>
Cl	Sgi	Comes, les	Llardecans	<i>No</i>
Cl	Sgi	Comes Pregones	Alcanó	<i>No</i>
Cl	Sgi	Cometes, les	Llardecans	<i>No</i>
Cl	Sgi	Corda de Gardeny, la	Lleida	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sgi	Cova, racó de la	Maials	No
Cl	Sgi	Cova Bona	Sarroca	No
Cl	Sgi	Cova Plana, barranc de la	Seròs	No
Cl	Sgi	Coves, les	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Llarga, serra	Lleida	No
Cl	Sgi	Llarga, serra	Seròs	No
Cl	Sgi	Montagut	Alcarràs	Sí
Cl	Sgi	Montfred	Aitona	No
Cl	Sgi	Pena, salt de	Seròs	No
Cl	Sgi	Pena-roges	Aitona	No
Cl	Sgi	Penyes, les	Montoliu de Lleida	No
Cl	Sgi	Pla d'Escarp, el	Massalcoreig	Sí
Cl	Sgi	Planeta, turó de la	Artesa de Lleida	No
Cl	Sgi	Portella, la	la Portella	(Sí)
Cl	Sgi	Pujol, vall de	Torrefarrera	(No)
Cl	Sgi	Rebalç	Sunyer	No
Cl	Sgi	Sacosta, areny de	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Tallades, les	Aspa	No
Cl	Sgi	Tires, serres de	Maials	No
Cl	Sgi	Vall, la	Almenar	No
Cl	Sgi	Vall, la	Soses	No
Cl	Sgi	Vall, la	Sunyer	No
Cl	Sgi	Vall, costa de la	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Vall Fonda, la	Massalcoreig	No
Cl	Sgi	Vall Gran, la	Alfés	No
Cl	Sgi	Valleta, la	Maials	No
Cl	Sgi	Valleta, la	Maials	No
Cl	Sgi	Vallfera	la Granja d'Escarp	No
Cl	Sgi	Vallfonda	Almacelles	No
Cl	Sgi	Vallmajor	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Vallmanya	Alcarràs	Sí
Cl	Sgi	Vallseca, tossal de	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Vallseguers	Alcoletge	No
Cl	Urg	Aguda, punta de l'	els Omells de na Gaia	No
Cl	Urg	Altet	Tàrrrega	Sí
Cl	Urg	Bellpuig d'Urgell	Bellpuig	Sí
Cl	Urg	Coll Roig	Vallbona	No
Cl	Urg	Collada, la	Sant Martí de Maldà	No
Cl	Urg	Collades, puig de les	Maldà	No
Cl	Urg	Coma, fondo de la	Bellpuig	No
Cl	Urg	Comabelles	Agramunt	No
Cl	Urg	Comacalda	Vilagrassa	No
Cl	Urg	Comallonga	Verdú	No
Cl	Urg	Comapregona	Sant Martí de Maldà	No
Cl	Urg	Comastretes	Preixana	No
Cl	Urg	Comellar, lo	Sant Martí de Maldà	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Urg	Comellar, lo	Verdú	No
Cl	Urg	Comellar Gran, punta del	els Omells de na Gaia	No
Cl	Urg	Comes, les	Agramunt	No
Cl	Urg	Comes, les	Maldà	No
Cl	Urg	Comes, les	Sant Martí de Maldà	No
Cl	Urg	Corbella	Tàrrega	(Sí)
Cl	Urg	Coves, les	Anglesola	No
Cl	Urg	Escomellars	Anglesola	No
Cl	Urg	Escomellars, fondo dels	Bellpuig	No
Cl	Urg	Montalbà	Vilagrassa	Sí
Cl	Urg	Montclar	Agramunt	Sí
Cl	Urg	Montplà	Belianes	No
Cl	Urg	Muntada	Agramunt	Sí
Cl	Urg	Pere, lo	els Omells de na Gaia	No
Cl	Urg	Portella, coll de la	Ciutadilla	No
Cl	Urg	Rocallaura	Vallbona	Sí
Cl	Urg	Tallada, mas de	Agramunt	Sí
Cl	Urg	Talladell, el	Tàrrega	Sí
Cl	Urg	Tallat, el	(corònim)	Sí
Cl	Urg	Ulldegat	Tàrrega	No
Cl	Urg	Vallades, les	Maldà	No
Cl	Urg	Vallmajor	Anglesola	No
Cp	Grg	Bàcies, les	Bellaguarda	Sí
Cp	Grg	Corregó	Vinaixa	Sí
Cp	Grg	Llena, serra de la	la Pobla de Cérvoles	Sí
Cp	Grg	Torms, els	els Torms	Sí
Cp	Grg	Tossa, punta de la	la Granadella	No
Cp	Grg	Tossal, lo	l'Albagés	No
Cp	Nog	Morral, el	(desaparegut)	Sí
Cp	Nog	Queralt	les Avellanes	No
Cp	Nog	Roca del Quadro, serrat de la	la Baronia de Rialb	Sí
Cp	Nog	Sas, sèquia del	Castelló de Farfanya	No
Cp	Nog	Tartera, barranc de la	Vilanova de Meià	No
Cp	Nog	Torm, la roca del	Os de Balaguer	No
Cp	Nog	Tossa, la	Àger	No
Cp	Nog	Tossal, el	Ponts	Sí
Cp	Nog	Tossalet, lo	Àger	No
Cp	Nog	Tossals, els	Artesa de Segre	No
Cp	Nog	Tossals, los	Algerri	No
Cp	Nog	Tossals, los	Bellcaire	No
Cp	Nog	Tosseta, la	Àger	No
Cp	Nog	Trencades, les	Alòs	No
Cp	Nog	Valldarnàs	Camarasa	Sí
Cp	PUr	Tossal, lo	Barbens	No
Cp	PUr	Tossal, lo	Ivars d'Urgell	No
Cp	PUr	Tossalet, lo	Bell-lloc	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cp	PUr	Tossalets, los	Torregrossa	No
Cp	PUr	Tossals, torre dels	el Poal	No
Cp	Sga	Foratmicó	Guissona	No
Cp	Sga	Pessons, els	Talavera	Sí
Cp	Sga	Plaüges, les	Sant Ramon	Sí
Cp	Sga	Queralt	els Plans de Sió	No
Cp	Sga	Queràs	Cervera	No
Cp	Sga	Sot, el	Biosca	No
Cp	Sga	Sots, els	Sanaüja	No
Cp	Sga	Tossalets, los	Cervera	No
Cp	Sga	Vicfred	Sant Guim de la Plana	Sí
Cp	Sgi	Corregó	la Portella	Sí
Cp	Sgi	Sardera, la	Alfés	Sí
Cp	Sgi	Sardera, la	Alpicat	Sí
Cp	Sgi	Sardera, la	Soses	Sí
Cp	Sgi	Sarroca de Lleida	Sarroca	No
Cp	Sgi	Sas, lo	Almenar	Sí
Cp	Sgi	Sot, el	Almenar	No
Cp	Sgi	Sucs	Lleida	Sí
Cp	Sgi	Tossa, la	Rosselló	Sí
Cp	Sgi	Tossal, lo	Almenar	No
Cp	Sgi	Tossalet, pla del	Almenar	No
Cp	Sgi	Tossalets, los	Seròs	No
Cp	Urg	Codines, fondo de les	Preixana	No
Cp	Urg	Codines, les	Tàrrega	No
Cp	Urg	Codines, les	Verdú	No
Cp	Urg	Tossal, lo	Anglesola	No
Cp	Urg	Tosses, les	Vilagrassa	No
I	Grg	Arbeca	Arbeca	Sí
I	Grg	Tagornars, los	la Granadella	No
I	Nog	Alentorn	Artesa de Segre	Sí
I	Nog	Antona	Artesa de Segre	Sí
I	Urg	Venes, coll de	Sant Martí de Maldà	Sí
L	Grg	Albi, l'	l'Albi	Sí
L	Grg	Cogul, el	el Cogul	No
L	Grg	Uixol, l'	Juncosa	Sí
L	Nog	Àger	Àger	Sí
L	Nog	Camarasa	Camarasa	Sí
L	Nog	Claramunt	Àger	No
L	Nog	Cogul	Os de Balaguer	No
L	Nog	Conill	Àger	No
L	Nog	Espuella, l'	la Baronia de Rialb	Sí
L	Nog	Llera, la	Vilanova de Meià	No
L	Nog	Montmagastre	Artesa de Segre	Sí
L	Nog	Valldòria	Vilanova de l'Aguda	Sí
L	Nog	Vallfogona de Balaguer	Vallfogona de Balaguer	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
L	Sga	Comalats, els	(corònim)	<i>Sí</i>
L	Sga	Planeses	Sanatija	<i>Sí</i>
L	Sgi	Gimenells	Gimenells	<i>Sí</i>
L	Urg	Agramunt	Agramunt	<i>Sí</i>
L	Urg	Coguls, los	Ossó	<i>No</i>
L	Urg	Conill	Tàrrega	<i>Sí</i>
L	Urg	Ferrugats	Anglesola	<i>Sí</i>
M	Nog	Alpicat	Ivars de Noguera	<i>Sí</i>
M	PUr	Gatén	Bellví	<i>Sí</i>
M	Sgi	Alpicat	Alpicat	<i>Sí</i>
M	Sgi	Alters, serra d'	Almatret	<i>No</i>
M	Sgi	Matges, valleta de	Seròs	<i>No</i>
M	Sgi	Montxoi	Seròs	<i>Sí</i>
M	Sgi	Tormo, el	Almatret	<i>No</i>
M	Sgi	Vinatesa	Lleida	<i>No</i>
P	Nog	Os de Balaguer	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
P	Sgi	Albatàrrec	Albatàrrec	<i>Sí</i>
P	Sgi	Alpatona, tossal d'	Montoliu de Lleida	<i>Sí</i>
P	Sgi	Aspa	Aspa	<i>Sí</i>

3.2.2.2. Qualitat del terreny

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Nog	Alfís	Bellcaire	<i>Sí</i>
A	Sgi	Alfés	Alfés	<i>Sí</i>
A	Sgi	Alguaire	Alguaire	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Argeloses, les	Fulleda	<i>No</i>
Cl	Grg	Argiles, les	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Cl	Grg	Coma-seca, plans de	l'Albagés	<i>No</i>
Cl	Grg	Guixeres, les	la Floresta	<i>No</i>
Cl	Grg	Pedró, puig	Fulleda	<i>No</i>
Cl	Grg	Rojals	les Borges Blanques	<i>No</i>
Cl	Grg	Roquís, lo	les Borges Blanques	<i>No</i>
Cl	Grg	Roquís, lo	Castelldans	<i>No</i>
Cl	Grg	Secanet, lo	Juneda	<i>No</i>
Cl	Grg	Tarrés	Tarrés	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Terra, font de la	Bellaguarda	<i>No</i>
Cl	Grg	Tosca, Sant Miquel de la	el Vilosell	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Argentera	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Cendrogues, les	Camarsa	<i>No</i>
Cl	Nog	Desferrador, cinglo de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Gessera, la	Àger	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Guàrdia Roja, la	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Guixal, pla de	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedregals, los	la Sentiu	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedregar, el	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedregós, serrat	les Avellanes	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedrissa	Camarasa	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedrissa	Os de Balaguer	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedrisse, les	Ivars de Noguera	<i>No</i>
Cl	Nog	Pedrós	Artesa de Segre	<i>No</i>
Cl	Nog	Salinoves	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Sot del Molí, lo	Tiurana	<i>No</i>
Cl	Nog	Terrafort	Balaguer	<i>No</i>
Cl	Nog	Terrassola	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cl	Nog	Terrers, els	Artesa de Segre	<i>No</i>
Cl	Nog	Terreta Roja	Cubells	<i>No</i>
Cl	Nog	Terroges	Os de Balaguer	<i>No</i>
Cl	Nog	Tosa, la	Algerri	<i>No</i>
Cl	Nog	Tosquella, la	(desaparegut)	<i>Sí</i>
Cl	PUr	Bullfarines	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
Cl	PUr	Cendrosa, la	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
Cl	PUr	Escots, los	Vilanova de Bellpuig	<i>No</i>
Cl	PUr	Mollerussa	Mollerussa	<i>Sí</i>
Cl	PUr	Negral, lo	Fondarella	<i>No</i>
Cl	PUr	Negrals	Bellvis	<i>No</i>
Cl	PUr	Secà, lo	Vilanova de Bellpuig	<i>No</i>
Cl	PUr	Secanet, lo	Bell-lloc	<i>No</i>
Cl	PUr	Terranova	Torregrossa	<i>No</i>
Cl	Sga	Arenoses, les	Biosca	<i>No</i>
Cl	Sga	Cots, les	Biosca	<i>No</i>
Cl	Sga	Escots, les	Sanauja	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Gesses, les	Sanauja	<i>No</i>
Cl	Sga	Guixars, els	Cervera	<i>No</i>
Cl	Sga	Guixera, la	Torà	<i>No</i>
Cl	Sga	Muller	els Plans de Sió	<i>(Sí)</i>
Cl	Sga	Pedruella, la	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
Cl	Sga	Puigsarner	Sanauja	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Secanell, lo	Torrefeta	<i>No</i>
Cl	Sga	Terrafort, el	Torà	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Arenes, les	Corbins	<i>No</i>
Cl	Sgi	Arenetes, les	Puigverd de Lleida	<i>No</i>
Cl	Sgi	Comafemosa	Alguaire	<i>No</i>
Cl	Sgi	Empedrola, l'	Almatret	<i>No</i>
Cl	Sgi	Ferreres, turó de les	Alcanó	<i>No</i>
Cl	Sgi	Gessa, serra de la	Alfarràs	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Guixars, els	Torrebesses	<i>No</i>
Cl	Sgi	Guixeres, les	Alfarràs	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sgi	Guixolar, lo	Sarroca	No
Cl	Sgi	Llaques, mas de	Aitona	Sí
Cl	Sgi	Lliteres, les	Aitona	Sí
Cl	Sgi	Pedregals	Almacelles	No
Cl	Sgi	Pedrés	Albatàrrec	Sí
Cl	Sgi	Pedrés	Seròs	No
Cl	Sgi	Pedruilla, plana de	Aitona	No
Cl	Sgi	Salobre, lo	Soses	Sí
Cl	Sgi	Secà, el	Rosselló	No
Cl	Sgi	Secà, el	Torres de Segre	Sí
Cl	Sgi	Secà, lo	Massalcoreig	No
Cl	Sgi	Secà de Sant Pere, el	Lleida	No
Cl	Sgi	Secanet, lo	Artesa de Lleida	No
Cl	Sgi	Secanets, los	la Granja d'Escarp	No
Cl	Sgi	Terra Forta, la	els Alamús	No
Cl	Sgi	Terrafort	Massalcoreig	No
Cl	Sgi	Terranova	Aspa	No
Cl	Sgi	Terraplé, lo	Puigverd de Lleida	No
Cl	Sgi	Terrotes, les	Maials	No
Cl	Sgi	Tosca, tossal de la	Alcarràs	No
Cl	Urg	Buida-sacs	Tornabous	No
Cl	Urg	Espedrogues	els Omells de na Gaia	No
Cl	Urg	Ferrers, plans	els Omells de na Gaia	No
Cl	Urg	Guixanes	Tàrrega	No
Cl	Urg	Llacars	Puigverd d'Agramunt	No
Cl	Urg	Pedregal, el	Tàrrega	Sí
Cl	Urg	Pedregals, los	Ossó	No
Cl	Urg	Pedruell	Belianes	No
Cl	Urg	Secà, lo	Vilagrassa	No
Cl	Urg	Terraforts	la Fuliola	Sí
Cl	Urg	Terrers	Agramunt	No
Cl	Urg	Terrers, los	Tàrrega	No
Cl	Urg	Vilagrassa	Vilagrassa	Sí
Co	Nog	Llaner de Rocaspana, el	Vilanova de Meià	Sí
Co	Sga	Llanera	Torà	Sí
Cp	Nog	Marunyà	Àger	No
Cp	Nog	Morinyol, lo	Bellcaire	Sí
Cp	Nog	Querós	Tiurana	No
Cp	Sga	Gravet, barranc de	Torrefeta	No
Cp	Sgi	Maranyosa	Lleida	Sí
Cp	Urg	Marinova	Belianes	Sí
I	Nog	Merler, riu	Vilanova de Meià	No
I	PUr	Merlet, el	el Palau d'Anglesola	Sí
I	Sgi	Merli	Alguaire	Sí
L	Nog	Camporrells	Albesa	Sí
L	Nog	Claret	Oliola	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
L	Nog	Montsonís	Foradada	<i>Sí</i>
L	Nog	Múries, les	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
L	Nog	Murriola, la	les Avellanes	<i>Sí</i>
L	Nog	Rúbies	Camarasa	<i>Sí</i>
L	Sga	Claret	els Plans de Sió	<i>No</i>
L	Sga	Claret	Torà	<i>Sí</i>
L	Sga	Múries, les	(desaparegut)	<i>Sí</i>
L	Sga	Puny, el	Torà	<i>Sí</i>
L	Sga	Rubiol	Guissona	<i>No</i>
L	Urg	Rubiols	(desaparegut)	<i>(No)</i>
M	Nog	Neroles, torreta de	Cubells	<i>Sí</i>

3.2.2.3. Hidrotopònims

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Grg	Montlló, mas del	Juncosa	<i>Sí</i>
A	Grg	Valldaufaig	Cervià	<i>Sí</i>
A	PUr	Sarsènit	el Poal	<i>Sí</i>
A	Sgi	Lleó, el	Almacelles	<i>No</i>
A	Sgi	Sudanell	Sudanell	<i>Sí</i>
C	Nog	Tòrrec	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
C	Nog	Tòrrec, lo	Cubells	<i>Sí</i>
Ca	PUr	Safareig	Bellví	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Blanca, font	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cg	Urg	Blanca, font	la Fuliola	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Bassa Nova, la	Juneda	<i>No</i>
Cl	Grg	Calder, lo	Arbeca	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Fontanet, lo	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Cl	Grg	Fontanets, los	l'Albagés	<i>No</i>
Cl	Grg	Fonts, les	la Granadella	<i>No</i>
Cl	Grg	Fontsalades, les	Bovera	<i>No</i>
Cl	Grg	Gorgs, riu dels	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Cl	Grg	Major, vall	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Cl	Grg	Pous, fondo dels	Fulleda	<i>No</i>
Cl	Grg	Rinet, el	l'Espluga Calba	<i>No</i>
Cl	Grg	Riuet, lo	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Cl	Grg	Torrents	Granyena de les Garrigues	<i>No</i>
Cl	Grg	Ulls, grau d'	(desaparegut)	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Vall Major, la	Bovera	<i>No</i>
Cl	Grg	Valleta, barranc de la	Cervià	<i>No</i>
Cl	Grg	Vallseca	Cervià	<i>No</i>
Cl	Nog	Botarell, lo	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Dos Rius, los	Camarasa	No
Cl	Nog	Estany	Ponts	No
Cl	Nog	Estanyot, l'	Térmens	No
Cl	Nog	Fontanella	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Fontdepou	Àger	No
Cl	Nog	Fontllonga	Camarasa	Sí
Cl	Nog	Gorga	Preixens	(No)
Cl	Nog	Gorga del Torrent, la	Menàrguens	(No)
Cl	Nog	Llaünes, les	Àger	No
Cl	Nog	Moixa, la	Camarasa	No
Cl	Nog	Moixa, la	Penelles	Sí
Cl	Nog	Mollerigues, les	Oliola	No
Cl	Nog	Rialb	la Baronia de Rialb	Sí
Cl	Nog	Ribera, la	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Riu, el	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Torrent	Oliola	No
Cl	Nog	Torrent, lo	Alòs	No
Cl	Nog	Torrentó, lo	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Torrents, els	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Ulls de Llorenç, els	Camarasa	No
Cl	PUr	Bassa Nova, la	Sidamon	No
Cl	PUr	Bullidor, el	Barbens	Sí
Cl	PUr	Fondarella	Fondarella	Sí
Cl	PUr	Font, pla de la	Linyola	No
Cl	PUr	Fontanal, lo	el Palau d'Anglesola	No
Cl	PUr	Fontanelles	Barbens	No
Cl	PUr	Fontassa	Bellví	No
Cl	Sga	Bragós, riu	(curs d'aigua)	Sí
Cl	Sga	Estany, l'	Biosca	Sí
Cl	Sga	Estany, l'	Guissona	No
Cl	Sga	Font, pla de la	Montoliu de Segarra	No
Cl	Sga	Fontanet	Torà	Sí
Cl	Sga	Merder, riu	(curs d'aigua)	Sí
Cl	Sga	Ribera d'Ondara	Ribera d'Ondara	No
Cl	Sga	Torrents, los	les Oluges	No
Cl	Sgi	Aiguamoll, barranc de l'	Seròs	No
Cl	Sgi	Bassa Borràs, la	Almacelles	No
Cl	Sgi	Bassa Nova, la	Almenar	No
Cl	Sgi	Bassa Nova, la	Sarroca	No
Cl	Sgi	Bassa Vella, la	la Portella	No
Cl	Sgi	Bassabona, la	Puigverd de Lleida	No
Cl	Sgi	Basses Roges, les	Almatret	No
Cl	Sgi	Basses Roges, les	Maials	No
Cl	Sgi	Basseta Roja	Alfés	No
Cl	Sgi	Canals, les	Lleida	No
Cl	Sgi	Clamor, la	(curs d'aigua)	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sgi	Dos Reguers, los	Vilanova de la Barca	No
Cl	Sgi	Dos Rius, los	Corbins	No
Cl	Sgi	Estallador dels Bassols	Aitona	Sí
Cl	Sgi	Femosa, la	(curs d'aigua)	No
Cl	Sgi	Font, pantà de la	Torrefarrera	No
Cl	Sgi	Fontanet	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Fonteta, la	Gimenells	No
Cl	Sgi	Llacuna, la	els Alamús	No
Cl	Sgi	Llacuna, la	Torres de Segre	No
Cl	Sgi	Llacunes, les	Maials	No
Cl	Sgi	Llacunes, les	Vilanova de la Barca	No
Cl	Sgi	Major, vall	(curs d'aigua)	No
Cl	Sgi	Moixa, la	Artesa de Lleida	Sí
Cl	Sgi	Patamolls, els	Montoliu de Lleida	No
Cl	Sgi	Piles, les	Sarroca	Sí
Cl	Sgi	Pixa-somes	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Pla de la Font, el	Gimenells	Sí
Cl	Sgi	Torrents, los	Soses	No
Cl	Sgi	Ullet, l'	Benavent	No
Cl	Sgi	Ullroig	Torrefarrera	No
Cl	Sgi	Vall, mas de la	Torrebeses	No
Cl	Sgi	Vall Major, la	Alcanó	No
Cl	Sgi	Valls, les	Alcanó	No
Cl	Sgi	Valls, les	Almatret	No
Cl	Urg	Bassadolç, la	Tàrraga	No
Cl	Urg	Bassanoves, les	Agramunt	No
Cl	Urg	Coma Regada, la	la Fuliola	No
Cl	Urg	Coma-reguer	Tàrraga	No
Cl	Urg	Corb, riu	(curs d'aigua)	No
Cl	Urg	Fontalba	Maldà	No
Cl	Urg	Fontanilles	Agramunt	No
Cl	Urg	Llacuna, la	Ossó	No
Cl	Urg	Palafanga, la	la Fuliola	Sí
Cl	Urg	Reguer, el	Tàrraga	No
Cl	Urg	Ribera de Sió	(corònim)	(No)
Cl	Urg	Torrentets	Agramunt	No
Co	Nog	Violes, clot del	Cubells	Sí
Cp	Grg	Aixaragall	Arbeca	No
Cp	Grg	Bassals, los	l'Espluga Calba	No
Cp	Grg	Basselles, les	l'Albi	No
Cp	Grg	Basses, les	l'Albi	No
Cp	Grg	Toll, coll del	Granyena de les Garrigues	No
Cp	Grg	Toll de l'Olla, lo	les Borges Blanques	No
Cp	Grg	Tolls, los	la Granadella	No
Cp	Nog	Bassa, serra de la	Foradada	No
Cp	Nog	Bassalls, los	Àger	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cp	Nog	Bassella, la	Os de Balaguer	No
Cp	Nog	Tolls, los	Algerri	No
Cp	PUr	Bassal, lo	Sidamon	No
Cp	PUr	Bassella, la	Ivars d'Urgell	No
Cp	PUr	Basseta, la	Torregrossa	No
Cp	Sga	Bassella, serra de la	(desaparegut)	Sí
Cp	Sga	Toll Blau, fiter del	Biosca	No
Cp	Sga	Tolls, pla dels	Sant Ramon	No
Cp	Sgi	Bassals, los	Aspa	No
Cp	Sgi	Basselles, les	Montoliu de Lleida	No
Cp	Sgi	Basses, vall de les	Lleida	No
Cp	Sgi	Basses d'Alpicat, les	Lleida	No
Cp	Sgi	Bassot, lo	Puigverd de Lleida	No
Cp	Urg	Bassa, la	Nalec	No
Cp	Urg	Bassa de la Comallonga, la	Verdú	No
I	Sga	Gàver	Estaràs	Sí
I	Sgi	Segre	(curs d'aigua)	Sí
L	Nog	Bajola, la	la Baronia de Rialb	Sí
L	Nog	Buli	la Baronia de Rialb	Sí
L	Nog	Flix	Balaguer	Sí
L	Nog	Montmadrona	Oliola	No
L	Nog	Muller	la Sentiu	Sí
L	Nog	Paüls	Vilanova de Meià	Sí
L	Nog	Tragó de Noguera	Os de Balaguer	Sí
L	Sga	Cabestany	Montoliu de Segarra	Sí
L	Sga	Palamós	Sant Guim de Freixenet	Sí
L	Sgi	Madrona	Aspa	Sí
L	Sgi	Segrià	(corònim)	Sí
L	Urg	Madrones	Sant Martí de Maldà	No
M	Grg	Xurriu, esquetja de la	Bellaguarda	No
M	PUr	Vimpèlec	Torregrossa	Sí
M	Sga	Ondara	Talavera	Sí
P	Nog	Ivars de Noguera	Ivars de Noguera	Sí
P	Nog	Lavansa	Vilanova de Meià	Sí
P	PUr	Ivars d'Urgell	Ivars d'Urgell	Sí
P	Sga	Guissona	Guissona	(Sí)
P	Sga	Ivorra	Ivorra	Sí
P	Sga	Sió, riu	(curs d'aigua)	Sí

3.2.2.4. Fitotopònims

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Grg	Batallossos, los	Juncosa	<i>Sí</i>
A	Grg	Eixalà, pla d'	Juneda	<i>Sí</i>
A	Nog	Aixelà	Cubells	<i>Sí</i>
A	Nog	Alcarràs	Balaguer	<i>Sí</i>
A	Nog	Filella	Bellcaire	<i>Sí</i>
A	Sgi	Aitona	Aitona	<i>Sí</i>
A	Sgi	Alcarràs	Alcarràs	<i>Sí</i>
A	Sgi	Caparrella, la	Lleida	<i>Sí</i>
A	Sgi	Rosell, el	Alcarràs	<i>Sí</i>
Ca	Sgi	Cascall, lo	Alfés	<i>No</i>
Ca	Sgi	Cascall, lo	Almacelles	<i>No</i>
Ca	Sgi	Fontdeluta, mas de	Maials	<i>Sí</i>
Ca	Sgi	Soses	Soses	<i>Sí</i>
Ca	Urg	Cascall, lo	Agramunt	<i>No</i>
Cg	Nog	Boscatges, los	Montgai	<i>No</i>
Cg	Sgi	Bosc, clamor del	Lleida	<i>No</i>
Cg	Sgi	Gualda	Lleida	<i>Sí</i>
Cg	Urg	Bosc, pla del	Bellpuig	<i>No</i>
Cg	Urg	Boscarró, lo	Tàrrega	<i>No</i>
Cg	Urg	Bosquets, los	Ossó	<i>No</i>
Cl	Grg	Alberedes, serra de les	Fulleda	<i>No</i>
Cl	Grg	Alzina Alta, serra de l'	els Torms	<i>(No)</i>
Cl	Grg	Alzines, pla de les	Arbeca	<i>(No)</i>
Cl	Grg	Alzinetes, fondo de les	els Omellons	<i>(No)</i>
Cl	Grg	Ametllerals, los	el Cogul	<i>No</i>
Cl	Grg	Avellaners, los	el Vilosell	<i>No</i>
Cl	Grg	Brugosa, riera	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Cl	Grg	Cana, riu de la	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Cl	Grg	Canyís	Juneda	<i>No</i>
Cl	Grg	Coscoll, valleta del	la Granadella	<i>No</i>
Cl	Grg	Escanars	les Borges Blanques	<i>No</i>
Cl	Grg	Espariguera, fondo de l'	els Omellons	<i>No</i>
Cl	Grg	Figuera, punta de la	Cervià	<i>No</i>
Cl	Grg	Figueres, les	les Borges Blanques	<i>No</i>
Cl	Grg	Figueres, les	la Granadella	<i>No</i>
Cl	Grg	Figueretes, les	Juncosa	<i>No</i>
Cl	Grg	Fulleda	Fulleda	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Ginebral, lo	els Torms	<i>No</i>
Cl	Grg	Juncosa	Juncosa	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Junquera, la	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Cl	Grg	Lledoners, coma dels	la Floresta	<i>No</i>
Cl	Grg	Llinars	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Cl	Grg	Mallols, los	el Cogul	<i>No</i>
Cl	Grg	Matallonga, vall de	Fulleda	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Grg	Oró, riu de l'	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Pinet, lo	la Floresta	<i>No</i>
Cl	Grg	Reig, vall de	Juncosa	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Roser, mas del	Bovera	<i>No</i>
Cl	Grg	Saladar, barranc del	el Cogul	<i>No</i>
Cl	Grg	Savina, collet de la	Castelldans	<i>No</i>
Cl	Grg	Sivinals, los	Tarrés	<i>No</i>
Cl	Grg	Sivines, les	Vinaixa	<i>No</i>
Cl	Grg	Teixera	Vinaixa	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Timorell, lo	Castelldans	<i>No</i>
Cl	Grg	Verge, vall del	Cervià	<i>No</i>
Cl	Grg	Vinya, la	Bellaguarda	<i>No</i>
Cl	Grg	Vinyals, los	Castelldans	<i>No</i>
Cl	Grg	Vinyes, les	Bovera	<i>No</i>
Cl	Grg	Vinyes, les	la Granadella	<i>No</i>
Cl	Grg	Xiular, camí	l'Albi	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Alzina, l'	la Baronia de Rialb	<i>(No)</i>
Cl	Nog	Alzina, l'	Cubells	<i>(No)</i>
Cl	Nog	Alzina de Ribelles, l'	Vilanova de l'Aguda	<i>(No)</i>
Cl	Nog	Ametlla de Montsec, l'	Camarasa	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Ametllers, los	les Avellanes	<i>No</i>
Cl	Nog	Avellanes, les	les Avellanes	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Balaguer	Balaguer	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Boix	Ivars de Noguera	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Boix, obaga del	Oliola	<i>No</i>
Cl	Nog	Boix, riu	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Boixoga, la	Artesa de Segre	<i>No</i>
Cl	Nog	Boixos, costa dels	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
Cl	Nog	Bova, la	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
Cl	Nog	Brucs, serrat dels	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cl	Nog	Canar, costes del	Oliola	<i>No</i>
Cl	Nog	Canar del Borrel, lo	la Sentiu	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Canemars, barranc dels	Camarasa	<i>No</i>
Cl	Nog	Canosa, la	Oliola	<i>No</i>
Cl	Nog	Cirera	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cl	Nog	Codonys, barranc dels	Alòs	<i>No</i>
Cl	Nog	Comafiguera	Preixens	<i>No</i>
Cl	Nog	Corniola	Camarasa	<i>No</i>
Cl	Nog	Coscó	Oliola	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Coscoll	Camarasa	<i>No</i>
Cl	Nog	Coscollar, lo	Camarasa	<i>No</i>
Cl	Nog	Coscollera	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Espartal, l'	Camarasa	<i>No</i>
Cl	Nog	Espartal, l'	Montgai	<i>No</i>
Cl	Nog	Espinal, l'	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Espinalt, l'	Àger	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Espins, els	Àger	No
Cl	Nog	Farraginal, lo	Penelles	Sí
Cl	Nog	Figuera, la	Algerri	Sí
Cl	Nog	Figuera, la	Vilanova de l'Aguda	Sí
Cl	Nog	Figuera, font de la	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Figuerola	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Figuerola de Meià	Camarasa	Sí
Cl	Nog	Gatell, lo	Albesa	No
Cl	Nog	Ginebre, el	Penelles	Sí
Cl	Nog	Hedra, l'	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Hedra, font de l'	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Hedra, picó de l'	Àger	No
Cl	Nog	Herba-sana, serrat de l'	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Juncar, lo	Preixens	(No)
Cl	Nog	Juncet	les Avellanes	No
Cl	Nog	Lledoners, clot dels	Oliola	No
Cl	Nog	Lledons, barranc dels	Algerri	No
Cl	Nog	Llinars	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Maçana, la	Camarasa	Sí
Cl	Nog	Maçanera, la	Castelló de Farfanya	Sí
Cl	Nog	Maçaneres	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Maçaners	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Maioles, les	Oliola	No
Cl	Nog	Mallola, la	Penelles	Sí
Cl	Nog	Mallola, font	les Avellanes	No
Cl	Nog	Mallola, serrat de la	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Malvera, la	Alòs	No
Cl	Nog	Matamala	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Matamala, pla de	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Matella, la	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Mora, barranc de la	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Mora, serra de la	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Noguers, torre de	Balaguer	No
Cl	Nog	Oliva, l'	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Olivelles	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Om, font de l'	les Avellanes	No
Cl	Nog	Om, pla de l'	la Sentiu	Sí
Cl	Nog	Omedes, les	Vilanova de l'Aguda	No
Cl	Nog	Oms	Bellcaire	No
Cl	Nog	Oms, font dels	les Avellanes	No
Cl	Nog	Orenga	Vilanova de Meià	Sí
Cl	Nog	Oró, font de l'	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Pedrol, font de	Àger	No
Cl	Nog	Pi, lo	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Pi, tossalet del	Ivars de Noguera	No
Cl	Nog	Pineda, la	Vilanova de Meià	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Pinera, la	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Pins, coma dels	Menàrguens	No
Cl	Nog	Pinsalts, los	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Polig	la Baronia de Rialb	Sí
Cl	Nog	Ramoneda	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Ramoneda	la Baronia de Rialb	Sí
Cl	Nog	Roureda, la	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Rovira, la	Oliola	No
Cl	Nog	Salades, les	Vilanova de l'Aguda	No
Cl	Nog	Savinal, barranc del	Àger	No
Cl	Nog	Savines, barranc de les	Algerri	No
Cl	Nog	Selva, la	les Avellanes	No
Cl	Nog	Tamariu	Camarasa	No
Cl	Nog	Timó	Oliola	No
Cl	Nog	Timonal, el	Vallfogona de Balaguer	Sí
Cl	Nog	Timonar	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Tripodal	(desaparegut)	Sí
Cl	Nog	Valldenou	Tiurana	Sí
Cl	Nog	Vedrenya, la	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Vernet	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Vernet, masia	Montgai	No
Cl	Nog	Vinyals	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Vinyassa, la	Foradada	No
Cl	Nog	Vinyes, les	Vilanova de l'Aguda	No
Cl	Nog	Vinyes, barranc de les	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Vinyes, pla de les	Algerri	No
Cl	Nog	Vinyet	Castelló de Farfanya	No
Cl	Nog	Violes, pla de	Menàrguens	No
Cl	PUr	Alzines, riera de les	Bellví	(No)
Cl	PUr	Bovera, la	Bellví	No
Cl	PUr	Figuera, la	Golmés	No
Cl	PUr	Figuerola, torre	el Poal	No
Cl	PUr	Gatellar, lo	Linyola	No
Cl	PUr	Gatellar, lo	Torregrossa	No
Cl	PUr	Romeral, lo	Torregrossa	No
Cl	PUr	Rosers, torre dels	Sidamon	No
Cl	PUr	Vinyar, lo	Ivars d'Urgell	No
Cl	PUr	Vinyes, les	Bell-lloc	No
Cl	Sga	Agram, pla de l'	Granyanella	No
Cl	Sga	Ametlla de Segarra, l'	Montoliu de Segarra	Sí
Cl	Sga	Ametllers, els	Cervera	No
Cl	Sga	Canemars	Torà	Sí
Cl	Sga	Canemassos, els	Talavera	Sí
Cl	Sga	Canós, el	els Plans de Sió	Sí
Cl	Sga	Cardosa, la	Cervera	Sí
Cl	Sga	Civit	Talavera	(Sí)

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sga	Coscollol	(desaparegut)	No
Cl	Sga	Coscollosa	(desaparegut)	No
Cl	Sga	Figuerola	Torà	Sí
Cl	Sga	Fonolleres	Granyanella	Sí
Cl	Sga	Gatell, font de	Biosca	Sí
Cl	Sga	Ginebre, el	Biosca	No
Cl	Sga	Ginester	els Plans de Sió	Sí
Cl	Sga	Guspí	Sant Ramon	Sí
Cl	Sga	Juncar, barranc del	Torrefeta	(No)
Cl	Sga	Lli, plans de	Sanaüja	No
Cl	Sga	Llor, el	Torrefeta	Sí
Cl	Sga	Mallola, la	Montoliu de Segarra	No
Cl	Sga	Mallola, la	els Plans de Sió	No
Cl	Sga	Mallola, la	Ribera d'Ondara	No
Cl	Sga	Mallola, la	Torrefeta	No
Cl	Sga	Mallola, tossal de la	Ribera d'Ondara	No
Cl	Sga	Malloles, les	Ribera d'Ondara	No
Cl	Sga	Mallols, pla dels	Granyanella	No
Cl	Sga	Mata, la	Tarroja	No
Cl	Sga	Matacarnera	Cervera	No
Cl	Sga	Mates, mas de les	Massoteres	No
Cl	Sga	Melgosa, la	Biosca	Sí
Cl	Sga	Molgosa, la	les Oluges	No
Cl	Sga	Montoliu de Segarra	Montoliu de Segarra	Sí
Cl	Sga	Mora, la	Granyanella	Sí
Cl	Sga	Morera, la	Torà	Sí
Cl	Sga	Oró, torrent de l'	(curs d'aigua)	No
Cl	Sga	Pi, pla del	Estaràs	No
Cl	Sga	Pinada, la	Ivorra	No
Cl	Sga	Pomar	Ribera d'Ondara	Sí
Cl	Sga	Prenyanosa, la	Cervera	Sí
Cl	Sga	Reguer, serrat del	Biosca	Sí
Cl	Sga	Rovira, la	Biosca	Sí
Cl	Sga	Savines, coll de les	Cervera	No
Cl	Sga	Selvanera	Torrefeta	Sí
Cl	Sga	Sivines	Sanaüja	(No)
Cl	Sga	Suró	Talavera	No
Cl	Sga	Verdeguer, cal	Torà	Sí
Cl	Sga	Vergós	Cervera	Sí
Cl	Sga	Vinya, la	Sanaüja	No
Cl	Sga	Vinya, plana de la	Torà	No
Cl	Sga	Vinya Gran, la	Biosca	No
Cl	Sga	Vinya Gran, la	Sant Ramon	No
Cl	Sga	Vinya Vella, la	Sant Ramon	No
Cl	Sga	Vinya Vella, la	Torà	No
Cl	Sga	Vinyal	Montoliu de Segarra	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sga	Vinyalets, can	Estaràs	No
Cl	Sga	Vinyes, les	Torà	No
Cl	Sga	Vinyes, les	Torrefeta	No
Cl	Sga	Vinyes, coll de	Talavera	No
Cl	Sga	Vinyets, els	Guissona	No
Cl	Sga	Vinyets, els	els Plans de Sió	No
Cl	Sgi	Albarés	Lleida	No
Cl	Sgi	Alzinar, l'	Alguaire	(No)
Cl	Sgi	Alzines, les	els Alamús	(No)
Cl	Sgi	Ametller, l'	Almacelles	No
Cl	Sgi	Ametllers, pla dels	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Arbocer, mas de l'	Aitona	No
Cl	Sgi	Auró, mas de l'	Torres de Segre	No
Cl	Sgi	Auronetes, les	Torrebesses	No
Cl	Sgi	Boixó	Almatret	No
Cl	Sgi	Bovar	Vilanova de Segrià	Sí
Cl	Sgi	Bovera, la	Montoliu de Lleida	Sí
Cl	Sgi	Canet	Lleida	No
Cl	Sgi	Canota, la	Almatret	No
Cl	Sgi	Canyeret, el	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Canyís, plana del	Maials	No
Cl	Sgi	Cirerer, pla del	Maials	No
Cl	Sgi	Coma Prunera, vall de	Alcanó	No
Cl	Sgi	Comajuncosa	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Coscollar, serra del	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Empresseguera	Lleida	(No)
Cl	Sgi	Espartells	Maials	No
Cl	Sgi	Esparteres, les	Aitona	No
Cl	Sgi	Espartons, los	Alcanó	No
Cl	Sgi	Espeça Balaguera, l'	Seròs	Sí
Cl	Sgi	Figuerals, los	Llardecans	No
Cl	Sgi	Gatell, desaigüe del	Gimenells	No
Cl	Sgi	Gençana, plana	Lleida	No
Cl	Sgi	Ginebres, punta dels	Maials	No
Cl	Sgi	Gramar, lo	Almacelles	No
Cl	Sgi	Malloles, les	els Alamús	No
Cl	Sgi	Mangraners, els	Lleida	No
Cl	Sgi	Mangraners, serra de	Seròs	No
Cl	Sgi	Mata de Pinyana, la	Alguaire	No
Cl	Sgi	Matacanyes, serra de	Seròs	No
Cl	Sgi	Montoliu de Lleida	Montoliu de Lleida	Sí
Cl	Sgi	Montolivets, los	Maials	No
Cl	Sgi	Noguers, mas de	Maials	No
Cl	Sgi	Oliva, vall d'	Seròs	No
Cl	Sgi	Olivar, l'	Almacelles	No
Cl	Sgi	Oms, els	Albatàrrec	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sgi	Pi, pla del	Aspa	No
Cl	Sgi	Pinars, vall dels	Llardecans	No
Cl	Sgi	Salar, el	Alcarràs	Sí
Cl	Sgi	Salar, el	Sudanell	Sí
Cl	Sgi	Salar, el	Torres de Segre	Sí
Cl	Sgi	Torrefalguera	Lleida	No
Cl	Sgi	Torrevel·lanes	Seròs	No
Cl	Sgi	Vallmaiola	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Vinyes, les	Maials	No
Cl	Sgi	Vinyes, les	Massalcoreig	No
Cl	Sgi	Vinyes, les	Soses	No
Cl	Urg	Alberedes, les	Guimerà	No
Cl	Urg	Ametllerar, l'	Tornabous	No
Cl	Urg	Ametllers, els	Tàrrega	No
Cl	Urg	Arboç, coll d'	Maldà	No
Cl	Urg	Boixeró, riera de	Ciutadilla	No
Cl	Urg	Bovals	Belianes	Sí
Cl	Urg	Bovera, bassa	Belianes	Sí
Cl	Urg	Codonyers	els Omells de na Gaia	No
Cl	Urg	Coscollar, lo	Bellpuig	No
Cl	Urg	Coscolleres, les	Puigverd d'Agramunt	No
Cl	Urg	Coscolls, los	Agramunt	Sí
Cl	Urg	Espígol	Tornabous	Sí
Cl	Urg	Espina, l'	Tàrrega	Sí
Cl	Urg	Espinal, l'	Agramunt	No
Cl	Urg	Fenollosa, solà de la	Guimerà	No
Cl	Urg	Figuerosa, la	Tàrrega	Sí
Cl	Urg	Idrella, font de	Verdú	Sí
Cl	Urg	Juncar, el	Belianes	(No)
Cl	Urg	Malloles, les	Anglesola	No
Cl	Urg	Malloles, les	Preixana	No
Cl	Urg	Oliveres, les	Tàrrega	No
Cl	Urg	Olives, les	Maldà	No
Cl	Urg	Omells de na Gaia, els	els Omells de na Gaia	Sí
Cl	Urg	Oms, coma dels	Tàrrega	No
Cl	Urg	Ruda, pla de la	Verdú	No
Cl	Urg	Torredemora	Belianes	Sí
Cl	Urg	Vidielles, fondo de les	Guimerà	No
Cl	Urg	Vinya Vella, la	Puigverd d'Agramunt	No
Cl	Urg	Vinyasses, les	Tàrrega	No
Cl	Urg	Vinyes, les	Vallbona	No
Cl	Urg	Vinyets, los	Vilagrassa	No
Cl	Urg	Xifrer, punta del	Vallbona	No
Cp	Grg	Aranyó, l'	Juneda	Sí
Cp	Grg	Aranyó, vall de l'	l'Albagés	No
Cp	Grg	Aranyó, vall de l'	el Cogul	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cp	Grg	Aranyons, los	la Granadella	No
Cp	Grg	Argelagar, punta de l'	Fulleda	No
Cp	Grg	Garrigues, les	(corònim)	Sí
Cp	Grg	Senill	la Pobla de Cérvoles	No
Cp	Grg	Sisquella, la	Juncosa	Sí
Cp	Nog	Arçosa, l'	la Baronia de Rialb	No
Cp	Nog	Argelaguer	Cubells	No
Cp	Nog	Bosc del Siscar, el	Oliola	No
Cp	Nog	Botjal	Camarasa	No
Cp	Nog	Garriga, la	les Avellanes	No
Cp	Nog	Garriga, la	Balaguer	No
Cp	Nog	Garriga, la	Vilanova de Meià	No
Cp	Nog	Garrigues, les	Artesa de Segre	No
Cp	Nog	Garrigues, les	Montgai	No
Cp	Nog	Gavarnera, la	la Baronia de Rialb	No
Cp	Nog	Gavarnera, la	Térmens	No
Cp	Nog	Gavarra	Oliola	No
Cp	Nog	Senill, barranc de	Artesa de Segre	Sí
Cp	Nog	Siscar, el	Oliola	No
Cp	Nog	Sisquella, la	Algerri	No
Cp	Sga	Aranyó, l'	els Plans de Sió	Sí
Cp	Sga	Botjoga, la	Torrefeta	No
Cp	Sga	Garriga, la	Torrefeta	No
Cp	Sga	Garrigues, les	Torà	Sí
Cp	Sga	Garrigues, costa de les	Sanaüja	No
Cp	Sga	Greixes, les	(desaparegut)	Sí
Cp	Sga	Sisquella, la	Ribera d'Ondara	Sí
Cp	Sga	Sisquella, la	Torà	Sí
Cp	Sgi	Argelagar, l'	Alcarràs	No
Cp	Sgi	Argelagar, l'	Alcoletge	No
Cp	Sgi	Argilagar, l'	Maials	No
Cp	Sgi	Garriguer, pla del	Alguaire	No
Cp	Sgi	Gavarrella, la	Seròs	No
Cp	Sgi	Gavarrera, la	Lleida	No
Cp	Urg	Argelaguers, los	Tàrrega	No
Cp	Urg	Botja, la	Tàrrega	No
Cp	Urg	Garrigues, les	Tàrrega	No
E	Grg	Floresta, la	la Floresta	Sí
L	Grg	Avellà, coll de l'	la Pobla de Cérvoles	No
L	Grg	Cérvoles	la Pobla de Cérvoles	Sí
L	Grg	Estinglars, els	Juncosa	Sí
L	Grg	Gramenals, los	Castelldans	No
L	Grg	Pinell	Juneda	Sí
L	Grg	Vilosell, el	el Vilosell	Sí
L	Nog	Aureres	Artesa de Segre	No
L	Nog	Canelles	Os de Balaguer	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
L	Nog	Cercosella	(desaparegut)	<i>Sí</i>
L	Nog	Cérvoles	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
L	Nog	Cornudella	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
L	Nog	Cornudella	Oliola	<i>No</i>
L	Nog	Covet	Menàrguens	<i>Sí</i>
L	Nog	Donzell, la	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
L	Nog	Espinalbell	(desaparegut)	<i>Sí</i>
L	Nog	Espinalbosa	(desaparegut)	<i>Sí</i>
L	Nog	Fenosa, la	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
L	Nog	Malets, els	Ivars de Noguera	<i>No</i>
L	Nog	Nou, la	Alòs	<i>Sí</i>
L	Nog	Oroners	Camarsa	<i>Sí</i>
L	Nog	Santalinya	les Avellanes	<i>Sí</i>
L	Nog	Sentiu, la	la Sentiu	<i>Sí</i>
L	PUr	Linyola	Linyola	<i>Sí</i>
L	Sga	Avellà	(desaparegut)	<i>Sí</i>
L	Sga	Canelles	els Plans de Sió	<i>No</i>
L	Sga	Cornudella	Massoteres	<i>No</i>
L	Sga	Freixenet	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
L	Sga	Lluc	Biosca	<i>No</i>
L	Sga	Oromins, font dels	Cervera	<i>Sí</i>
L	Sgi	Riudovelles	Vilanova de Segrià	<i>Sí</i>
L	Urg	Donzell, la	Agramunt	<i>Sí</i>
L	Urg	Estinçells, els	Verdú	<i>Sí</i>
L	Urg	Riudovelles	Tàrraga	<i>Sí</i>
M	Gga	Pinetes, les	Vinaixa	<i>No</i>
M	PUr	Vinavita	el Palau d'Anglesola	<i>Sí</i>
M	Sgi	Raimat	Lleida	<i>Sí</i>
P	Grg	Ortó	Juncosa	<i>Sí</i>
P	Nog	Artesa de Segre	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
P	Sga	Segarra	(corònim)	<i>Sí</i>

3.2.2.5. Zootopònims

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Nog	Faneca	Belcaire	<i>Sí</i>
C	Grg	Dugo, punta del	Fulleda	<i>No</i>
C	Grg	Xutes, planeta de les	els Torms	<i>Sí</i>
C	Nog	Gangues, les	Penelles	<i>Sí</i>
C	Nog	Xut, pleta del	Balaguer	<i>No</i>
C	Sgi	Xot, cova del	Sunyer	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Guineu, feixans de la	Vilanova de Meià	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cg	Nog	Guineus, serra de les	la Sentiu	No
Cg	Sga	Guineu, font de la	Torà	Sí
Cl	Grg	Abellers, los	l'Albagés	No
Cl	Grg	Àlies, vall de les	la Granadella	No
Cl	Grg	Àliga, tossalet de l'	Puiggròs	No
Cl	Grg	Bou, punta del	Juncosa	No
Cl	Grg	Bovera	Bovera	Sí
Cl	Grg	Boveroles, les	la Granadella	Sí
Cl	Grg	Castelldans	Castelldans	Sí
Cl	Grg	Cavalls, los	Bellaguarda	Sí
Cl	Grg	Cogullades, pla de les	Vinaixa	No
Cl	Grg	Colebrosos	Granyena de les Garrigues	No
Cl	Grg	Colom, vall de	Juncosa	Sí
Cl	Grg	Colomers, los	Arbeca	Sí
Cl	Grg	Corb, el	Arbeca	No
Cl	Grg	Corbs, punta dels	Bellaguarda	No
Cl	Grg	Garses, pla de les	les Borges Blanques	No
Cl	Grg	Llobera, coma	el Cogul	No
Cl	Grg	Llop, comella del	la Pobla de Cérvoles	No
Cl	Grg	Llop, racó del	Castelldans	No
Cl	Grg	Melons	Castelldans	Sí
Cl	Grg	Onsos, cova dels	el Soleràs	No
Cl	Grg	Perdius, les	la Pobla de Cérvoles	No
Cl	Grg	Xoriguer, punta del	Juncosa	No
Cl	Nog	Abellerots, els	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Aguilar	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Àligues, barranc de les	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Bous, tolla dels	la Sentiu	Sí
Cl	Nog	Cabrera	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Cabroa, la	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Corberó, torres de	la Sentiu	Sí
Cl	Nog	Falconera	Vilanova de l'Aguda	No
Cl	Nog	Falcons, els	Penelles	Sí
Cl	Nog	Formiguera	Vilanova de l'Aguda	(Sí)
Cl	Nog	Gatfier, serra de	Ivars de Noguera	No
Cl	Nog	Grallera, cinglo de la	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Granolla, la	Alòs	No
Cl	Nog	Llobera, coma de	Albesa	No
Cl	Nog	Llop, barranc del	Àger	No
Cl	Nog	Llop, clotada del	Oliola	No
Cl	Nog	Llop, font del	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Llop, pas del	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Mosquera, serra	Alòs	No
Cl	Nog	Mosqueres, costa de les	Ponts	No
Cl	Nog	Onso, cova de l'	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Oriol, barranc de l'	la Baronia de Rialb	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Ós, pas de l'	Àger	No
Cl	Nog	Ós, serrat de l'	Àger	No
Cl	Nog	Óssos, punta d'	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Palomar, lo	Alòs	No
Cl	Nog	Palomera, la	les Avellanes	No
Cl	Nog	Perdiguers	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Perdiu, font de la	Torrelameu	No
Cl	Nog	Rodamilans	Algerri	No
Cl	Nog	Vall-llebrera	Artesa de Segre	(Sí)
Cl	Nog	Vall-llobar, clot de	Camarsa	No
Cl	Nog	Volter, roca del	Àger	No
Cl	Nog	Volteria, la	Os de Balaguer	No
Cl	PUr	Aguilella	Barbens	(Sí)
Cl	PUr	Bous, torre dels	Bell-lloc	No
Cl	PUr	Colomer, lo	Golmés	Sí
Cl	PUr	Golmés	Golmés	Sí
Cl	PUr	Madriguera, la	(desaparegut)	Sí
Cl	Sga	Formiga, mas de la	Torrefeta	No
Cl	Sga	Granollers	Torrefeta	Sí
Cl	Sga	Llobatera	les Oluges	No
Cl	Sga	Llop, clot del	Ribera d'Ondara	No
Cl	Sga	Montfalcó Murallat	les Oluges	Sí
Cl	Sga	Music, font del	Biosca	No
Cl	Sga	Passerell, torrent del	(curs d'aigua)	No
Cl	Sga	Rodamilans	Torrefeta	No
Cl	Sga	Tordera	Granyanella	Sí
Cl	Sga	Xoriguera	Biosca	No
Cl	Sgi	Abellars, los	Sarroca	No
Cl	Sgi	Àguila, l'	Alguaire	No
Cl	Sgi	Àguila, pla de l'	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Àlies	Almatret	No
Cl	Sgi	Àlies, les	Alcanó	No
Cl	Sgi	Àries, puig de les	Alfés	No
Cl	Sgi	Astor, l'	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Bou, el	Lleida	No
Cl	Sgi	Bovalar, el	Seròs	Sí
Cl	Sgi	Calàndria, pla de la	Lleida	No
Cl	Sgi	Cogullada, la	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Colomers, los	Artesa de Lleida	No
Cl	Sgi	Comavaquera	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Conillars	Lleida	No
Cl	Sgi	Grallera, la	Sarroca	No
Cl	Sgi	Grallera, la	Torre-serona	(No)
Cl	Sgi	Grallera, barranc de la	la Granja d'Escarp	No
Cl	Sgi	Gralles, les	Almenar	No
Cl	Sgi	Llop, coll del	Sarroca	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sgi	Llop, racons del	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Mixó, coll del	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Montllober	Seròs	No
Cl	Sgi	Perdius, punta de les	Llardecans	No
Cl	Sgi	Perdius, valleta de	Sarroca	No
Cl	Sgi	Puigperdiguer	Almenar	No
Cl	Sgi	Rodamilans	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Salutari, roca del	Aspa	No
Cl	Sgi	Tofer, racó del	Soses	Sí
Cl	Sgi	Tortugues, vall de les	Torrebeses	No
Cl	Sgi	Vallporcar	la Portella	Sí
Cl	Urg	Abellar, l'	Sant Martí de Maldà	No
Cl	Urg	Bovera, la	Guimerà	Sí
Cl	Urg	Colobres	Vallbona	Sí
Cl	Urg	Colomer, lo	Belianes	Sí
Cl	Urg	Conillera, vall de la	(desaparegut)	No
Cl	Urg	Mas de Colom, el	Tàrrega	No
Cl	Urg	Montfalcó d'Agramunt	Ossó	Sí
Cl	Urg	Ossó de Sió	Ossó	(Sí)
Cp	Grg	Boquera, coll de la	la Pobla de Cérvoles	No
Cp	Grg	Corcó, tossal del	Castelldans	Sí
Cp	Nog	Arnes, vall d'	Oliola	Sí
Cp	PUr	Corcó	Linyola	Sí
L	Grg	Abella, l'	Juncosa	No
L	Grg	Abella, mas de l'	La Granadella	No
L	Nog	Abella, l'	Montgai	No
L	Nog	Gratallops	Oliola	Sí
L	Sga	Cervera	Cervera	Sí

3.2.2.6. Situació geogràfica

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Nog	Almassí	Os de Balaguer	Sí
A	Nog	Almassor	Penelles	Sí
A	Nog	Recedena	Alòs	Sí
A	Sgi	Montsó, pla de	Lleida	Sí
Ca	Nog	Cas	Àger	Sí
Ca	Sgi	Cas	(desaparegut)	Sí
Ca	Sgi	Coll de Vinganya, el	Alcarràs	No
Cg	Nog	Espia d'Urgell, l'	Bellmunt	Sí
Cl	Grg	Cases del Pla, les	Arbeca	No
Cl	Grg	Miravall	Juneda	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Grg	Obac, l'	Puiggròs	No
Cl	Grg	Obacs, los	la Pobla de Cérvoles	No
Cl	Grg	Sòl de l'Horta, lo	el Cogul	No
Cl	Grg	Sòl del Terme, lo	la Granadella	No
Cl	Grg	Solanes, les	Bellaguarda	No
Cl	Grg	Solanes, les	Vinaixa	No
Cl	Grg	Solans, los	la Granadella	No
Cl	Grg	Soleràs, el	el Soleràs	Sí
Cl	Grg	Voltes, les	Cervià	No
Cl	Nog	Bufador, lo Forat	Castelló de Farfanya	Sí
Cl	Nog	Fenestres, serra de	(desaparegut)	Sí
Cl	Nog	Gos, el	Oliola	Sí
Cl	Nog	Guardialta	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Migjorn, roca de	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Mijanell	Preixens	Sí
Cl	Nog	Miralbò	Penelles	Sí
Cl	Nog	Miralbò	Térmens	No
Cl	Nog	Miralpeix	Tiurana	Sí
Cl	Nog	Obac, l'	Vilanova de Meià	Sí
Cl	Nog	Pas, tossal del	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Passada del Galano, la	Cubells	No
Cl	Nog	Plandogau	Oliola	Sí
Cl	Nog	Sòl del Nou	Castelló de Farfanya	No
Cl	Nog	Sòl del Terme, lo	Cubells	No
Cl	Nog	Solà, barranc del	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Solà, font del	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Solana, la	Oliola	No
Cl	Nog	Solana, la	la Sentiu	No
Cl	Nog	Solana, puig de la	Ponts	No
Cl	Nog	Solanelles	Vilanova de Meià	Sí
Cl	Nog	Solanes, les	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Solans, los	les Avellanes	No
Cl	Nog	Solans, los	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Soler, el	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Soler, font del	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Solers	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Solers	Tiurana	Sí
Cl	Nog	Sòls, masia de	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Sòls, serrat de	Àger	No
Cl	Nog	Sòls de Riu	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Sòls de Riu	Ponts	Sí
Cl	Nog	Sòls del Terme, lo	Menàrguens	No
Cl	Nog	Tancaliporta	Ivars de Noguera	No
Cl	Nog	Terme de Ponts, el	Oliola	Sí
Cl	Nog	Torreta dels Quatre Batlles, la	Os de Balaguer	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Tres Batlles, tossal dels	Camarasa	No
Cl	Nog	Tres Creus, les	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Trinça	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Ventoses, les	Cabanabona	No
Cl	Nog	Ventoses, les	Preixens	No
Cl	Nog	Vilalta	Vilanova de l'Aguda	Sí
Cl	PUr	Miralcamp	Miralcamp	Sí
Cl	PUr	Travessera, la	el Poal	No
Cl	Sga	Camí, santuari del	Granyena de Segarra	No
Cl	Sga	Cases de la Serra, les	Torrefeta	No
Cl	Sga	Curullada, la	Granyanella	Sí
Cl	Sga	Fiter, mas	Torrefeta	No
Cl	Sga	Miralles	Cervera	No
Cl	Sga	Mirambell	Sanaüja	No
Cl	Sga	Montserrat	Cervera	Sí
Cl	Sga	Passeres, mas de	Torrefeta	No
Cl	Sga	Pedrafita	Biosca	No
Cl	Sga	Solà, el	Biosca	Sí
Cl	Sga	Solà, el	Torà	No
Cl	Sga	Solans	els Plans de Sió	No
Cl	Sga	Solans, els	Granyanella	No
Cl	Sga	Soler, el	Torà	Sí
Cl	Sga	Soleràs, el	Biosca	No
Cl	Sga	Solerot, el	Biosca	Sí
Cl	Sga	Solers, els	Sanaüja	No
Cl	Sga	Termenal, el	Cervera	No
Cl	Sga	Vilalta	Sant Guim de Freixenet	Sí
Cl	Sga	Vilalta, clot de	Cervera	No
Cl	Sgi	Bagarrella	Seròs	Sí
Cl	Sgi	Bellavista	Massalcoreig	No
Cl	Sgi	Camí, serreta del	Soses	No
Cl	Sgi	Cappont	Lleida	No
Cl	Sgi	Llengua de Serp, la	Lleida	(No)
Cl	Sgi	Mas del Segre	Alcoletge	No
Cl	Sgi	Miralbò	Alcoletge	No
Cl	Sgi	Mirarnal	Almenar	Sí
Cl	Sgi	Mitjana, la	Alguaire	No
Cl	Sgi	Mitjana, la	Lleida	No
Cl	Sgi	Mitjanes, les	Soses	No
Cl	Sgi	Obac Gros, l'	Maials	No
Cl	Sgi	Picabaix, reguer de	Torre-serona	No
Cl	Sgi	Sòl del Terme	Sunyer	No
Cl	Sgi	Solanes, les	Montoliu de Lleida	No
Cl	Sgi	Traslapleta	els Alamús	No
Cl	Sgi	Volta, la	Sudanell	No
Cl	Urg	Baix Urgell	(corònim)	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Urg	Bellver de Sió	Ossó	<i>Sí</i>
Cl	Urg	Cases de Barbens, les	Anglesola	<i>No</i>
Cl	Urg	Pedrafita	Vilagrassa	<i>No</i>
Cl	Urg	Solans, los	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
Cl	Urg	Solans, tossal dels	els Omells de na Gaia	<i>No</i>
Cp	Grg	Boga de Melons, la	el Cogul	<i>(No)</i>
Cp	Nog	Boga, la	la Sentiu	<i>(No)</i>
Cp	Nog	Mua	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
Cp	Nog	Urgell Mitjà	(corònim)	<i>No</i>
Cp	Sgi	Boga, braçal de la	Soses	<i>Sí</i>
Cp	Sgi	Lleida, pla de	Alcarràs	<i>No</i>
Cp	Sgi	Sassalt, lo	Almenar	<i>Sí</i>
Cp	Urg	Boga, la	Bellpuig	<i>(No)</i>
I	Nog	Preixens	Preixens	<i>Sí</i>
I	Nog	Talarn	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
I	Sga	Talarn	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
I	Sga	Talavera	Talavera	<i>Sí</i>
L	Nog	Agulló	Àger	<i>Sí</i>
L	Nog	Comiols	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
L	Nog	Meià	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
L	Nog	Mirandol	Artesa de Segre	<i>No</i>
L	PUr	Bellvis	Bellvis	<i>Sí</i>
L	Sga	Castellmeià	Torrefeta	<i>No</i>
L	Sga	Vinyols, cal	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
L	Sgi	Castellpagès	Vilanova de la Barca	<i>Sí</i>
L	Sgi	Llardecans	Llardecans	<i>Sí</i>
L	Sgi	Maials	Maials	<i>Sí</i>
L	Urg	Sebra	(desaparegut)	<i>(No)</i>
P	Nog	Algerri	Algerri	<i>Sí</i>
P	Nog	Gerb	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
P	Nog	Jorba, fonteta de	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
P	Nog	Seró	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
P	Sga	Biosca	Biosca	<i>Sí</i>
P	Sga	Sanaüja	Sanaüja	<i>Sí</i>
P	Sgi	Seròs	Seròs	<i>Sí</i>

3.2.2.7. Referència històrica

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Sgi	Romeu, el	Lleida	<i>Sí</i>
Cf	Sga	Joiells, torre dels	els Plans de Sió	<i>No</i>
Cg	Sga	Marquilles	Torà	<i>Sí</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Grg	Fumada, la	la Pobla de Cérvoles	No
Cl	Grg	Vilars, els	Arbeca	No
Cl	Grg	Vilars, font dels	Cervià	No
Cl	Nog	Dama, la Cova de la	Menàrguens	Sí
Cl	Nog	Meó, la	Balaguer	Sí
Cl	Nog	Moneda, cova de la	Foradada	Sí
Cl	Nog	Montvell	Castelló de Farfanya	Sí
Cl	Nog	Moros, serrat dels	Tiurana	No
Cl	Nog	Nou, pas	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Refet	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Torrelameu	Torrelameu	Sí
Cl	Nog	Vilot, lo	Bellcaire	No
Cl	Nog	Vilot, lo	Camarasa	No
Cl	Nog	Vilves	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Viudes, tossal de les	Artesa de Segre	No
Cl	PUr	Moros, campanar dels	Torregrossa	No
Cl	PUr	Novella, la	Vila-sana	No
Cl	PUr	Tenalles, tossal de les	Sidamon	No
Cl	PUr	Vilars, els	Miralcamp	No
Cl	PUr	Vilars, els	Mollerussa	No
Cl	PUr	Vilot, lo	Vila-sana	No
Cl	Sga	Guarda-si-venes	Guissona	Sí
Cl	Sga	Moro, torre del	Cervera	No
Cl	Sga	Sant Sepulcre, el	les Oluges	No
Cl	Sga	Tenalles, tossal de les	Granyanella	No
Cl	Sga	Vergós Guerreat	Estaràs	(Sí)
Cl	Sga	Vilar, el	Montoliu de Segarra	No
Cl	Sga	Vilars, els	Guissona	No
Cl	Sga	Vilassos, els	Tarroja	No
Cl	Sga	Viudes, les	Granyanella	No
Cl	Sgi	Copa d'Or, la	Lleida	No
Cl	Sgi	Malpartit	Torrefarrera	Sí
Cl	Sgi	Meró	Aitona	No
Cl	Sgi	Meu, vall de	Aitona	No
Cl	Sgi	Moros, la Torre dels	Seròs	No
Cl	Sgi	Vilanova de Remolins	Torres de Segre	Sí
Cl	Sgi	Vilavella	Sudanell	No
Cl	Sgi	Vilot, lo	Alcarràs	(Sí)
Cl	Sgi	Vilot, lo	Lleida	No
Cl	Urg	Moro, tossal del	Castellserà	Sí
Cl	Urg	Vila, la	Ossó	No
Cl	Urg	Vilar, el	Tàrrega	No
Cl	Urg	Vilar, el	Verdú	No
Cl	Urg	Vilars, els	Nalec	No
Cl	Urg	Vilassos, els	Tàrrega	No
Cl	Urg	Vilot, lo	Agramunt	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Urg	Vilots, los	Ossó	No
Cp	Grg	Manresana, la	Juneda	Sí
Cp	Grg	Socarrada, la	Bellaguarda	No
Cp	Grg	Socarrat, muntanya del	Cervià	No
Cp	Nog	Socarrada, la	la Baronia de Rialb	No
Cp	Nog	Socarrada, la	Camarasa	No
Cp	Sga	Manresana, la	Sant Ramon	No
Cp	Sga	Socarrades, les	Biosca	No
Cp	Sga	Socarrats	Torà	No
Cp	Sgi	Socarrada, la	Maials	No
Cp	Sgi	Socarrada, la	Sarroca	No
Cp	Sgi	Socarrada, sèquia de la	Alcarràs	No
Cp	Urg	Socarrades, les	Sant Martí de Maldà	No
Cp	Urg	Socarrat	Maldà	No
Cp	Urg	Socarrat, serra del	Vallbona	No
L	Nog	Pardina, la	Àger	No
L	Nog	Tudela	Artesa de Segre	Sí
L	Sga	Tudela	Cervera	Sí
L	Sgi	Pardines	Aitona	No
L	Sgi	Pardinyes	Lleida	Sí

3.2.2.8. Antropotopònims

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Grg	Amó, mas d'	Juncosa	Sí
A	Grg	Mandanya	Castelldans	Sí
A	Grg	Set, riu de	(curs d'aigua)	Sí
A	Grg	Vinaixa	Vinaixa	Sí
A	Grg	Vinferri	Juneda	Sí
A	Nog	Almudàfer	Balaguer	Sí
A	Nog	Butsènit	Montgai	Sí
A	Nog	Encivit, font de l'	Tiurana	Sí
A	Nog	Garrameu	Menàrguens	Sí
A	Nog	Magarell	(desaparegut)	Sí
A	Nog	Merita	Camarasa	Sí
A	Nog	Valianes	Balaguer	Sí
A	PUr	Margalef	Torregrossa	Sí
A	PUr	Sidamon	Sidamon	Sí
A	PUr	Vinquent	Bell-lloc	Sí
A	Sgi	Almudèfer, secà d'	Lleida	Sí
A	Sgi	Aròs, mas d'	Almatret	Sí
A	Sgi	Beà, placeta de	Lleida	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Sgi	Burgebut	Aitona	No
A	Sgi	Butsènit	Lleida	Sí
A	Sgi	Carrassumada	Torres de Segre	Sí
A	Sgi	Ram	Lleida	Sí
A	Sgi	Vensilló	els Alamús	Sí
A	Sgi	Vinfaro	Alfés	Sí
A	Sgi	Vinganya	Seròs	Sí
A	Urg	Belianes	Belianes	Sí
A	Urg	Nalec	Nalec	Sí
Ca	Nog	Botines	Vilanova de l'Aguda	No
Ca	Nog	Golifàs	Bellcaire	Sí
Ca	Sga	Massoteres	Massoteres	Sí
Cg	Grg	Bertran	Juneda	Sí
Cg	Grg	Gisperta	Castelldans	No
Cg	Grg	Trudes, mas de	la Granadella	No
Cg	Nog	Baldomar	Artesa de Segre	Sí
Cg	Nog	Baró, Guàrdia de	les Avellanes	Sí
Cg	Nog	Bença	la Sentiu	Sí
Cg	Nog	Folquer	Artesa de Segre	Sí
Cg	Nog	Marcó	Àger	No
Cg	Nog	Marcó	Oliola	No
Cg	Nog	Marcó, barranc de	Àger	No
Cg	Nog	Torreneral	Penelles	Sí
Cg	Nog	Valldeixils	Foradada	No
Cg	Nog	Viladric	les Avellanes	No
Cg	Sga	Argullols, rasa dels	Ribera d'Ondara	No
Cg	Sga	Bertrans	Biosca	No
Cg	Sga	Camardes	Cervera	Sí
Cg	Sga	Comadalda	Cervera	No
Cg	Sga	Ferran	Estaràs	Sí
Cg	Sga	Grifé	Biosca	No
Cg	Sga	Jolvets	Torà	Sí
Cg	Sga	Morana, la	Torrefeta	Sí
Cg	Sga	Ratera	els Plans de Sió	Sí
Cg	Sga	Timor	Ribera d'Ondara	Sí
Cg	Sga	Traveres	Massoteres	Sí
Cg	Sgi	Gibós, costa d'en	la Granja d'Escarp	Sí
Cg	Sgi	Marimon	Lleida	No
Cg	Sgi	Ratera	Alguaire	Sí
Cg	Sgi	Sunyer	Sunyer	Sí
Cg	Sgi	Torrefarrera	Torrefarrera	Sí
Cg	Sgi	Vilarnau	Alguaire	No
Cg	Urg	Miró, tossal de	Ossó	No
Cg	Urg	Riambau	Tàrrega	No
Cl	Grg	Vilabertró	Fulleda	No
Cl	Nog	Borrel, lo Canar del	la Sentiu	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Catarena, barranc de	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Corte, la Torre del	la Sentiu	Sí
Cl	Nog	Forcat, Clot del	Cubells	Sí
Cl	Nog	Llorenç de Montgai	Camarasa	Sí
Cl	Nog	Mallabecs	Àger	No
Cl	Nog	Meno, lo	Castelló de Farfanya	Sí
Cl	Nog	Montlleó	Àger	No
Cl	Nog	Nari, font del	Vilanova de Meià	Sí
Cl	Nog	Pejan, cal	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Pocorull	Cubells	Sí
Cl	Nog	Pocullulls	Ponts	Sí
Cl	Nog	Rubinat, tossal de	Castelló de Farfanya	No
Cl	Nog	Saborell	Alòs	Sí
Cl	Nog	Vall d'Ariet, la	Artesa de Segre	Sí
Cl	PUr	Arrufat	Bellvis	No
Cl	Sga	Amorós	Sant Guim de Freixenet	No
Cl	Sga	Armena	Torà	Sí
Cl	Sga	Borrassos, els	Torà	Sí
Cl	Sga	Fiol	Cervera	No
Cl	Sga	Llorenç	Torrefeta	No
Cl	Sga	Malacara	Estaràs	Sí
Cl	Sga	Mallabecs	Torrefeta	No
Cl	Sga	Mas de Bondia, el	Montornès	Sí
Cl	Sga	Mas de Toni, el	Ribera d'Ondara	No
Cl	Sga	Montlleó	Ribera d'Ondara	(Sí)
Cl	Sga	Montpaó	Ribera d'Ondara	Sí
Cl	Sga	Pelagalls	els Plans de Sió	Sí
Cl	Sga	Rubinat	Ribera d'Ondara	Sí
Cl	Sgi	Borràs	Puigverd de Lleida	No
Cl	Sgi	Pocorull	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Rosselló	Rosselló	Sí
Cl	Sgi	Sanç, valleta de	Aitona	No
Cl	Sgi	Torre-ribera	Lleida	No
Cl	Urg	Castell-lliuró	Ossó	No
Cl	Urg	Inglés, masia l'	Castellserà	Sí
Cl	Urg	Llorenç de Vallbona	Sant Martí de Maldà	Sí
Cl	Urg	Pejà, masia	la Fuliola	Sí
Cp	Grg	Alentorn, mas d'	Castelldans	Sí
Cp	Nog	Boldú, bosc del	Montgai	Sí
Cp	Nog	Tafalla	Cubells	No
Cp	Sga	Creixell	(desaparegut)	Sí
G	Grg	Albagés, l'	l'Albagés	Sí
G	Grg	Comanseràs	la Granadella	Sí
G	Nog	Alarà	la Baronia de Rialb	Sí
G	Nog	Colobor	Àger	Sí
G	Nog	Gàrzola	Vilanova de Meià	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
G	Nog	Grealó	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
G	Nog	Gualter	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
G	Nog	Guanser	(desaparegut)	<i>Sí</i>
G	Nog	Marcovau	Foradada	<i>Sí</i>
G	Nog	Quermançó	(desaparegut)	<i>Sí</i>
G	Nog	Renan	Oliola	<i>Sí</i>
G	Nog	Rocaspana	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
G	Nog	Taravau	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
G	Nog	Tartareu	les Avellanes	<i>Sí</i>
G	Nog	Titlén	les Avellanes	<i>No</i>
G	Nog	Traguany	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
G	Nog	Vilardaga	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
G	PUr	Escarabat	el Palau d'Anglesola	<i>Sí</i>
G	PUr	Montsuar	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
G	Sga	Castellradulf	Torrefeta	<i>No</i>
G	Sga	Golonor	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
G	Sga	Hostafrancs	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
G	Sga	Montfager	(desaparegut)	<i>No</i>
G	Sgi	Adar	Llardecans	(<i>Sí</i>)
G	Sgi	Alamús, els	els Alamús	<i>Sí</i>
G	Sgi	Gardeny	Lleida	<i>Sí</i>
G	Sgi	Gebut	Soses	<i>Sí</i>
G	Sgi	Manlleu	Artesa de Lleida	<i>Sí</i>
G	Sgi	Montmeneu	Seròs	<i>Sí</i>
G	Sgi	Torre-serona	Torre-serona	<i>Sí</i>
G	Urg	Castellserà	Castellserà	<i>Sí</i>
G	Urg	Guimerà	Guimerà	<i>Sí</i>
G	Urg	Maldà	Maldà	<i>Sí</i>
G	Urg	Rocabertí	Agramunt	<i>Sí</i>
I	Nog	Albesa	Albesa	<i>Sí</i>
L	Grg	Cervià	Cervià	<i>Sí</i>
L	Nog	Ariet, castell d'	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
L	Nog	Barbeny, pla de	Àger	<i>Sí</i>
L	Nog	Corça	Àger	<i>Sí</i>
L	Nog	Fluvià	Cubells	<i>Sí</i>
L	Nog	Fortuny	la Sentiu	<i>Sí</i>
L	Nog	Grenyana	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
L	Nog	Igli, puig d'	la Baronia de Rialb	(<i>No</i>)
L	Nog	Menàrguens	Àger	<i>No</i>
L	Nog	Menàrguens	Menàrguens	<i>Sí</i>
L	Nog	Millà	Àger	<i>No</i>
L	Nog	Montassor	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
L	Nog	Oliola	Oliola	<i>Sí</i>
L	Nog	Privà	les Avellanes	<i>Sí</i>
L	Nog	Rubió	Foradada	<i>Sí</i>
L	Nog	Tiurana	Tiurana	<i>Sí</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
L	PUr	Barbens	Barbens	<i>Sí</i>
L	PUr	Mascançà	(corònim)	<i>Sí</i>
L	PUr	Montalé	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
L	Sga	Ceriola, la	Torà	<i>No</i>
L	Sga	Florejacs	Torrefeta	<i>Sí</i>
L	Sga	Fluvià	Guissona	<i>Sí</i>
L	Sga	Galinyó	Biosca	<i>No</i>
L	Sga	Gra	Torrefeta	<i>Sí</i>
L	Sga	Granyena	Granyena de Segarra	<i>Sí</i>
L	Sga	Llupià	Guissona	<i>Sí</i>
L	Sga	Montanyana	Torrefeta	<i>No</i>
L	Sga	Rubió de Cervera	Estaràs	<i>No</i>
L	Sga	Torà	Torà	(<i>Sí</i>)
L	Sgi	Corbins	Corbins	<i>Sí</i>
L	Sgi	Escarp	Massalcoreig	<i>Sí</i>
L	Sgi	Granyana	Lleida	(<i>No</i>)
L	Urg	Castellselvà	Belianes	(<i>No</i>)
L	Urg	Lluçà	Tàrraga	<i>Sí</i>
L	Urg	Mor, el	Tàrraga	<i>Sí</i>
L	Urg	Preixana	Preixana	<i>Sí</i>
L	Urg	Seana	Bellpuig	<i>Sí</i>
L	Urg	Ventallolles, les	Verdú	<i>No</i>

3.2.2.9. Hagiotopònims

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cg	Nog	Sant Ermengol, muntanya de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cg	Nog	Sant Ermengol, pla de	Tiurana	<i>No</i>
Cg	Sga	Sant Ermengol, turó de	els Plans de Sió	<i>No</i>
Cg	Sga	Sant Guim de Freixenet	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
Cg	Sga	Sant Guim de la Plana	Sant Guim de la Plana	<i>Sí</i>
Cg	Sga	Sant Guim de la Rabassa	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
Cg	Sga	Sant Ramon	Sant Ramon	<i>No</i>
Cg	Sgi	Sant Ramon	Alguaire	<i>No</i>
Cg	Sgi	Sant Ramon, pantà de	Lleida	<i>No</i>
Cg	Sgi	Sant Ruf	Lleida	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Crucifici, el	el Vilosell	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Sant Antoni	la Granadella	<i>No</i>
Cl	Grg	Sant Blai, tossal de	Cervià	<i>No</i>
Cl	Grg	Sant Bonifaci	Vinaixa	<i>No</i>
Cl	Grg	Sant Cosme	l'Albi	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Grg	Sant Jaume	Castelldans	No
Cl	Grg	Sant Joan, planes de	els Torms	No
Cl	Grg	Sant Joan, punta de	Fulleda	No
Cl	Grg	Sant Joan de l'Escala, barranc de	la Pobla de Cérvoles	No
Cl	Grg	Sant Pere, coma de	l'Espluga Calba	No
Cl	Grg	Sant Pere, vall de	la Granadella	No
Cl	Grg	Sant Salvador	les Borges Blanques	No
Cl	Grg	Sant Sebastià, granja de	les Borges Blanques	No
Cl	Nog	Sant Alís	Àger	No
Cl	Nog	Sant Alís	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Sant Andreu, serra de	Ponts	No
Cl	Nog	Sant Antoni, torreta de	Montgai	No
Cl	Nog	Sant Cristòfol	Camarasa	No
Cl	Nog	Sant Cristòfol de la Donzell	la Baronia de Rialb	(No)
Cl	Nog	Sant Jaume, pla de	Vallfogona de Balaguer	No
Cl	Nog	Sant Joan	Ponts	No
Cl	Nog	Sant Joan, barranc de	les Avellanes	No
Cl	Nog	Sant Jordi	Camarasa	No
Cl	Nog	Sant Jordi de Muller	la Sentiu	(No)
Cl	Nog	Sant Josep, torre de	Bellcaire	No
Cl	Nog	Sant Julià, font de	Alòs	No
Cl	Nog	Sant Julià, serrat de	Ponts	No
Cl	Nog	Sant Just	Camarasa	No
Cl	Nog	Sant Llorenç	Àger	No
Cl	Nog	Sant Mamet	Alòs	No
Cl	Nog	Sant Marc	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Sant Marc, barranc de	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Sant Martí	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Sant Martí, barranc de	Alòs	No
Cl	Nog	Sant Miquel, barranc de	(curs d'aigua)	No
Cl	Nog	Sant Miquel, font de	Àger	No
Cl	Nog	Sant Miquel, serra de	les Avellanes	No
Cl	Nog	Sant Miquel, serrat de	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Sant Miquel de Valldàries	Vilanova de l'Aguda	No
Cl	Nog	Sant Oïme	Camarasa	Sí
Cl	Nog	Sant Pere	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Sant Pere	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Sant Pere, barranc de	les Avellanes	No
Cl	Nog	Sant Pere, barranc de	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Sant Pere, planell de	Àger	No
Cl	Nog	Sant Quiri	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Sant Salvador	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Sant Salvador, muntanya de	Camarasa	No
Cl	Nog	Sant Tirs, pla de	Artesa de Segre	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Sant Tomàs, coll de	Castelló de Farfanya	No
Cl	Nog	Santa, collada de la	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Santa Bàrbara	Algerri	No
Cl	Nog	Santa Creu	Menàrguens	No
Cl	Nog	Santa Margarida, obaga de	Camarasa	No
Cl	Nog	Santa Maria, pla de	Vallfogona de Balaguer	No
Cl	Nog	Santa Maria de Meià	Vilanova de Meià	Sí
Cl	Nog	Santa Mera	(desaparegut)	Sí
Cl	PUr	Santa Maria	Torregrossa	No
Cl	PUr	Santa Maria, tossals de	Castellnou de Seana	No
Cl	Sga	Gràcia	les Oluges	No
Cl	Sga	Sant Antolí	Ribera d'Ondara	(No)
Cl	Sga	Sant Antoni	Torrefeta	No
Cl	Sga	Sant Cristòfol	Torrefeta	No
Cl	Sga	Sant Domí	Sant Guim de Freixenet	Sí
Cl	Sga	Sant Donat	Torà	No
Cl	Sga	Santes Masses	Torrefeta	Sí
Cl	Sga	Sant Julià, pla de	Montoliu de Segarra	No
Cl	Sga	Sant Martí de la Morana	Torrefeta	(No)
Cl	Sga	Sant Miquel, serrat de	Biosca	No
Cl	Sga	Sant Onís	Massoteres	No
Cl	Sga	Sant Pere de la Curullada	Granyanella	(No)
Cl	Sga	Sant Pere dels Arquells	Ribera d'Ondara	(No)
Cl	Sga	Sant Pere Sasserra	Biosca	(No)
Cl	Sga	Sant Romà	Ribera d'Ondara	No
Cl	Sga	Sant Salvador	Torà	No
Cl	Sga	Sant Salvador, plans de	Sant Guim de Freixenet	No
Cl	Sga	Sant Serni	Torà	No
Cl	Sga	Santa Fe	les Oluges	No
Cl	Sga	Santa Fe de Montfred	Talavera	No
Cl	Sga	Santa Maria	Ivorra	No
Cl	Sga	Santa Maria	Torà	No
Cl	Sga	Santa Maria, el Castell de	Sant Guim de Freixenet	No
Cl	Sga	Santa Maria Sasserra	Torà	No
Cl	Sgi	Sant Bartolomeu, tossal de	Alpicat	No
Cl	Sgi	Sant Esperit	Artesa de Lleida	No
Cl	Sgi	Sant Formatge, roques de	Seròs	No
Cl	Sgi	Sant Gili	Lleida	No
Cl	Sgi	Sant Gregori, pantà de	Gimenells	No
Cl	Sgi	Sant Ignasi, pantà de	Lleida	No
Cl	Sgi	Sant Jaume	la Granja d'Escarp	No
Cl	Sgi	Sant Jaume, canal de	(curs d'aigua)	No
Cl	Sgi	Sant Joan de Segrià	Lleida	No
Cl	Sgi	Sant Jordi, mas de	Lleida	No
Cl	Sgi	Sant Jordi, torre de	els Alamús	No
Cl	Sgi	Sant Julià	Sunyer	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sgi	Sant Miquel	Seròs	No
Cl	Sgi	Sant Pere, secà de	Lleida	No
Cl	Sgi	Sant Salvador, raval de	Lleida	No
Cl	Sgi	Santa Llestà, barranc de	Seròs	No
Cl	Sgi	Santa Maria d'Almenar	Almenar	No
Cl	Sgi	Santa Maria de Gardeny	Lleida	No
Cl	Sgi	Santa Maria de Gimenells	Gimenells	No
Cl	Sgi	Santa Teresita, pantà de	Lleida	No
Cl	Urg	Roser, el	Vilagrassa	Sí
Cl	Urg	Sant Eloi	Tàrrega	No
Cl	Urg	Sant Gil, clot de	Tàrrega	No
Cl	Urg	Sant Joan, pla de	Verdú	No
Cl	Urg	Sant Julià, fondo de	(curs d'aigua)	No
Cl	Urg	Sant Martí de Maldà	Sant Martí de Maldà	No
Cl	Urg	Sant Miquel, punta de	Vallbona	No
Cl	Urg	Sant Pelegrí	Agramunt	No
Cl	Urg	Sant Pere	Anglesola	No
Cl	Urg	Sant Pere, mas de	Sant Martí de Maldà	No
Cl	Urg	Sant Pere, pla de	Tàrrega	No
Cl	Urg	Santa Helena	Tornabous	No
Cl	Urg	Santa Maria, desaigüe de	Agramunt	No
Cl	Urg	Santa Maria de Montmagastrell	Tàrrega	(No)
Co	Grg	Sant Roc, creu de	Arbeca	No
Co	Sgi	Sant Roc	Torrebeses	No
Co	Urg	Sant Roc	Ciutadilla	No
Cp	PUr	Sogues, les	Bellví	Sí
I	Nog	Sagàs, torre de	(desaparegut)	Sí
L	Nog	Santes Creus, serrat de	Vilanova de l'Aguda	No
L	Sgi	Araceli	Lleida	No

3.2.2.10. Situació jurídica

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Nog	Saida, la	Vallfogona de Balaguer	Sí
A	Sgi	Balàfia	Lleida	Sí
A	Sgi	Saida, la	Almacelles	Sí
Cg	Grg	Comafranca, serra de	Castelldans	No
Cg	Grg	Franqueses, les	Juneda	No
Cg	Nog	Baronia de Lavansa, la	Vilanova de Meià	No
Cg	Nog	Baronia de Montmagastre, la	Artesa de Segre	No
Cg	Nog	Baronia de Rialb, la	la Baronia de Rialb	Sí
Cg	Nog	Baronia de Sant Oïсме, la	Camarasa	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cg	Nog	Franqueses, les	Balaguer	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Marquesat, el	(corònim)	<i>No</i>
Cg	Sga	Franqueses, les	Cervera	<i>No</i>
Cg	Sgi	Baró, pla del	Torrefarrera	<i>No</i>
Cg	Sgi	Franqueses, les	Torres de Segre	<i>No</i>
Cl	Grg	Duc, coll del	Juncosa	<i>No</i>
Cl	Grg	Pobla de Cérvoles, la	la Pobla de Cérvoles	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Pobla de la Granadella, la	Bellaguarda	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Colomines, les	Algerri	<i>No</i>
Cl	Nog	Condals, los	Bellmunt	<i>No</i>
Cl	Nog	Frares, torre dels	Penelles	<i>(No)</i>
Cl	Nog	Pobla del Corb, la	Balaguer	<i>No</i>
Cl	Nog	Térmens	Térmens	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Torrabadal	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cl	PUr	Quadra, la	Sidamon	<i>No</i>
Cl	Sga	Bisbal, la	Guissona	<i>No</i>
Cl	Sga	Camp-real	Massoteres	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Condals, els	Cervera	<i>No</i>
Cl	Sga	Jurats	Sant Ramon	<i>No</i>
Cl	Sgi	Bisbe, plana del	Lleida	<i>No</i>
Cl	Sgi	Boixadors, els	Lleida	<i>No</i>
Cl	Sgi	Cases de Corbins, les	Corbins	<i>No</i>
Cl	Sgi	Comolons	Puigverd de Lleida	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Emprius	Aitona	<i>No</i>
Cl	Sgi	Emprius, los	Alpicat	<i>No</i>
Cl	Sgi	Emprius, los	Torres de Segre	<i>No</i>
Cl	Sgi	Vilanova del Bisbe	Lleida	<i>No</i>
Cl	Urg	Bisbe, pla del	Vallbona	<i>No</i>
Cl	Urg	Colomina	Anglesola	<i>No</i>
Cl	Urg	Colomines	Agramunt	<i>No</i>
Cl	Urg	Comuns, los	Castellserà	<i>Sí</i>
Cl	Urg	Condals, los	Tàrraga	<i>No</i>
Cl	Urg	Duc, segla del	Castellserà	<i>Sí</i>
Cl	Urg	Emprius de Ciutadilla, els	Verdú	<i>No</i>
Cl	Urg	Ofegat	Tàrraga	<i>Sí</i>
Cl	Urg	Ofegats	Agramunt	<i>Sí</i>
Cl	Urg	Pobla, la	Tornabous	<i>No</i>
Cl	Urg	Pobla de Pradell, la	Castellserà	<i>No</i>
Cl	Urg	Quadres d'Agramunt, les	Agramunt	<i>No</i>
Cl	Urg	Quadres de Puigverd, les	Puigverd d'Agramunt	<i>No</i>
Cl	Urg	Quadreta, la	Castellserà	<i>No</i>
Cl	Urg	Tretzenes, les	Tàrraga	<i>No</i>
L	Sga	Domènecs, mas	Torà	<i>Sí</i>
L	Sga	Madern	Ivorra	<i>Sí</i>
L	Urg	Paganell, el	Anglesola	<i>(No)</i>

3.2.2.11. Activitat humana

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Grg	Falens, coll de	els Torms	<i>Sí</i>
A	Grg	Ràfols	Vinaixa	<i>Sí</i>
A	Grg	Salevà	les Borges Blanques	<i>Sí</i>
A	Nog	Almatà	Balaguer	<i>Sí</i>
A	Nog	Almúnia, l'	Algerri	<i>Sí</i>
A	Sga	Collmargat	Sanaüja	<i>No</i>
A	Sga	Ràfols	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
A	Sga	Samac, serra de	Torà	<i>Sí</i>
A	Sgi	Alfarràs	Alfarràs	<i>Sí</i>
A	Sgi	Almactà	Lleida	<i>Sí</i>
A	Sgi	Almatret	Almatret	<i>Sí</i>
A	Sgi	Almodí	Lleida	<i>Sí</i>
A	Sgi	Gindàvols	Lleida	<i>Sí</i>
A	Urg	Ra, tossal del	Bellpuig	<i>Sí</i>
Ca	Nog	Estasia, l'	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Ca	Nog	Fanecada, la	Torrelameu	<i>No</i>
Ca	Nog	Moragues	(desaparegut)	<i>Sí</i>
Ca	Nog	Rafal, lo	les Avellanes	<i>No</i>
Ca	Nog	Real, pla del	Balaguer	<i>No</i>
Ca	Sgi	Fanecades	Vilanova de Segrià	<i>No</i>
Ca	Sgi	Rajolar	Lleida	<i>Sí</i>
Ca	Sgi	Tesies	Almatret	<i>No</i>
Cf	Nog	Xalamet, la	Cubells	<i>Sí</i>
Cf	Nog	Xero, torre del	Menàrguens	<i>Sí</i>
Cf	Sgi	Granja d'Escarp, la	la Granja d'Escarp	<i>Sí</i>
Cf	Urg	Fulia, la	la Fuliola	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Bancal, el	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
Cg	Nog	Bandoler, cova del	Foradada	<i>Sí</i>
Cg	Sga	Maduanya	Granyanella	<i>No</i>
Cg	Sgi	Banqueta, la	Lleida	<i>Sí</i>
Cg	Urg	Madruganyes, les	Ossó	<i>No</i>
Cg	Urg	Madruganyes, tossal de les	Tàrrega	<i>No</i>
Cl	Grg	Carreteres, les	Fulleda	<i>No</i>
Cl	Grg	Cortals, vall de	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Cl	Grg	Hort Vell, l'	Bellaguarda	<i>No</i>
Cl	Grg	Horts, vall dels	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Cl	Grg	Jovals	Juneda	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Llàntia, la	Juneda	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Manxa, la	l'Albi	<i>No</i>
Cl	Grg	Pedreres, les	les Borges Blanques	<i>No</i>
Cl	Grg	Petillo, lo	els Torms	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Triguell	Castelldans	(<i>Sí</i>)
Cl	Grg	Turull, barranc del	(curs d'aigua)	<i>No</i>
Cl	Grg	Vaquer, el	Juneda	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Grg	Vedats, los	el Cogul	No
Cl	Grg	Vedats, punta dels	la Granadella	No
Cl	Grg	Vilans	els Torms	No
Cl	Grg	Viveres, les	Juncosa	No
Cl	Nog	Barca, cova de la	Foradada	Sí
Cl	Nog	Camí Ramader, puig del	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Carbona	Vallfogona de Balaguer	No
Cl	Nog	Carbonera, serra	Alòs	No
Cl	Nog	Celler dels Frares	Foradada	Sí
Cl	Nog	Cubells	Cubells	Sí
Cl	Nog	Cup, sèquia del	Balaguer	No
Cl	Nog	Escumó	Àger	Sí
Cl	Nog	Fàbrica, la	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Forques, serra de les	Cubells	Sí
Cl	Nog	Forques, serrat de les	Cabanabona	Sí
Cl	Nog	Forques, tossal de les	Castelló de Farfanya	Sí
Cl	Nog	Horta, l'	Térmens	No
Cl	Nog	Pallargues, masia del	Cubells	Sí
Cl	Nog	Pallerols de Rialb	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Pallol, torre del	Camarasa	Sí
Cl	Nog	Pastor, mas del	la Baronia de Rialb	Sí
Cl	Nog	Pastor, pont del	Camarasa	No
Cl	Nog	Pati, clot del	Cubells	No
Cl	Nog	Pedrera	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Pleta, la	Castelló de Farfanya	Sí
Cl	Nog	Pradell	Preixens	Sí
Cl	Nog	Sal, Vilanova de la	les Avellanes	(No)
Cl	Nog	Teulera, barranc de la	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Teulera, mas de la	Àger	No
Cl	Nog	Teulera, obac de la	Àger	No
Cl	Nog	Teuleres	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Teuleria, la	Oliola	No
Cl	Nog	Teuleria, font de la	Camarasa	No
Cl	Nog	Teuleria, font de la	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Torreccortesa	Penelles	(No)
Cl	Nog	Torredà	Castelló de Farfanya	No
Cl	Nog	Traiters	Ponts	No
Cl	Nog	Treita, la	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Tres Rodets, els	Bellcaire	No
Cl	Nog	Triadors, els	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Trilla, font de la	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Trilla, solana de la	Ivars de Noguera	No
Cl	Nog	Trilles, les	Cubells	No
Cl	Nog	Trilles Llargues, les	Albesa	No
Cl	Nog	Trullars, els	la Baronia de Rialb	Sí
Cl	Nog	Trulls	Oliola	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Trulls, barranc dels	Alòs	No
Cl	Nog	Vallfarines	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Vedat, lo	Albesa	No
Cl	PUr	Carreteres, les	Torregrossa	No
Cl	PUr	Consell, el	Bell-lloc	Sí
Cl	PUr	Horta, l'	Ivars d'Urgell	No
Cl	PUr	Paradell	Torregrossa	No
Cl	PUr	Poal, el	el Poal	No
Cl	PUr	Tinguda	Bell-lloc	No
Cl	PUr	Utxafava	Vila-sana	Sí
Cl	PUr	Vedats, los	Golmés	No
Cl	PUr	Vedats, los	Ivars d'Urgell	No
Cl	Sga	Bordell	Talavera	Sí
Cl	Sga	Cellers	Torà	Sí
Cl	Sga	Coromina del Prat, la	Biosca	Sí
Cl	Sga	Estació, Sant Guim de l'	Sant Guim de Freixenet	No
Cl	Sga	Forques, les	Cervera	No
Cl	Sga	Fosses, molí de	Granyanella	No
Cl	Sga	Montcortés	els Plans de Sió	Sí
Cl	Sga	Nial	Guissona	No
Cl	Sga	Obac del Clergue, l'	Montoliu de Segarra	No
Cl	Sga	Obra de Fluvià, l'	Guissona	No
Cl	Sga	Ollers	Torà	No
Cl	Sga	Padollers	Biosca	Sí
Cl	Sga	Pallargues, les	els Plans de Sió	Sí
Cl	Sga	Pallerols	Talavera	No
Cl	Sga	Pallisses, les	Torà	Sí
Cl	Sga	Rabassa, la	Sant Guim de Freixenet	Sí
Cl	Sga	Rodell	Talavera	No
Cl	Sga	Serrador, solana del	Torà	Sí
Cl	Sga	Tauladell	Torrefeta	Sí
Cl	Sga	Teulera, la	Biosca	Sí
Cl	Sga	Teulera, pla de la	Sant Guim de Freixenet	No
Cl	Sga	Ventafarines, turó de	Talavera	No
Cl	Sga	Vinyaire, cal	Biosca	No
Cl	Sga	Viver	Biosca	No
Cl	Sga	Viver de Segarra	Sant Ramon	Sí
Cl	Sgi	Barca, costa de la	Seròs	No
Cl	Sgi	Barca, Vilanova de la	Vilanova de la Barca	Sí
Cl	Sgi	Carretera, plana	Llardecans	No
Cl	Sgi	Fàbrica d'Alguaire, la	Alguaire	Sí
Cl	Sgi	Fornets	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Forques, pla de les	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Horta, l'	Alfarràs	No
Cl	Sgi	Horta, l'	Lleida	No
Cl	Sgi	Horta Vella, l'	Alcarràs	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sgi	Horteta, l'	Alfés	No
Cl	Sgi	Horts, los	Vilanova de la Barca	No
Cl	Sgi	Mercadal, el	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Pastoret, torre del	Lleida	Sí
Cl	Sgi	Teuleria, la	Corbins	No
Cl	Sgi	Tinguda	Torres de Segre	No
Cl	Sgi	Torreferreda	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Tros Gran, lo	Torrefarrera	No
Cl	Sgi	Trossos, los	Torrebeses	No
Cl	Sgi	Trullars, mas de	Almacelles	No
Cl	Sgi	Vedadet, lo	Aitona	No
Cl	Sgi	Vedats, los	Sarroca	No
Cl	Sgi	Ventafarines	Aitona	No
Cl	Sgi	Vilans, els	Aitona	No
Cl	Urg	Aladrell	Agramunt	Sí
Cl	Urg	Ballesters, els	Guimerà	No
Cl	Urg	Cantirer, masia	Tornabous	Sí
Cl	Urg	Cellers	Ciudadilla	No
Cl	Urg	Eixaders, els	Belianes	(Sí)
Cl	Urg	Horta, molí de l'	Maldà	No
Cl	Urg	Hortes, les	Preixana	No
Cl	Urg	Hortes, les	Verdú	No
Cl	Urg	Lligalbé	Agramunt	Sí
Cl	Urg	Pedrera, la	Bellpuig	No
Cl	Urg	Pedrera, la	Sant Martí de Maldà	No
Cl	Urg	Pedrerres, les	Preixana	No
Cl	Urg	Pleta, la	Belianes	No
Cl	Urg	Pleta d'Ossó, la	Ossó	No
Cl	Urg	Puelles, les	Agramunt	Sí
Cl	Urg	Rabasses	Belianes	No
Cl	Urg	Tornabous	Tornabous	Sí
Cl	Urg	Traginers, coll dels	els Omells de na Gaia	No
Cl	Urg	Vedats, los	Sant Martí de Maldà	No
Cl	Urg	Xerrill, cal	Castellserà	Sí
Co	Sga	Piteu, coll del	Biosca	No
Cp	Grg	Artiga, l'	Juncosa	No
Cp	Grg	Barqueres, les	el Vilosell	Sí
Cp	Grg	Barrils	Vinaixa	No
Cp	Grg	Bruixes, la Cova de les	Bellaguarda	No
Cp	Grg	Tancat, lo	el Cogul	No
Cp	Grg	Tancat, lo	Juneda	No
Cp	Grg	Tancat Vell, lo	Castelldans	No
Cp	Grg	Terrossos, los	l'Albi	No
Cp	Nog	Artigues, les	Vilanova de Meià	No
Cp	Nog	Bellestar	Penelles	Sí
Cp	Nog	Boïga, la	Àger	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cp	Nog	Boigueta, la	Penelles	<i>Sí</i>
Cp	Nog	Lluçars	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
Cp	Nog	Terròs, el	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cp	Nog	Terròs, lo	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
Cp	Sga	Tarnàs	Torà	<i>Sí</i>
Cp	Sga	Terròs, el	Cervera	<i>No</i>
Cp	Sgi	Bordeta, la	Lleida	<i>Sí</i>
Cp	Sgi	Tancats, los	la Granja d'Escarp	<i>No</i>
Cp	Urg	Tarròs, el	Tornabous	<i>Sí</i>
L	Grg	Mònics, coll de	Juncosa	<i>Sí</i>
L	Nog	Fabregada	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
L	Nog	Fabregada	Vilanova de Meià	<i>No</i>
L	Nog	Galiana, la	Camarasa	<i>Sí</i>
L	Nog	Régola, la	Àger	<i>Sí</i>
L	PUr	Remolins	Bellví	<i>No</i>
L	Sgi	Llavaneres	Aitona	<i>No</i>
L	Sgi	Mariola, la	Lleida	<i>Sí</i>
L	Sgi	Remolins	Torres de Segre	<i>Sí</i>
L	Urg	Canyet, el	Castellserà	<i>Sí</i>
P	Grg	Anyerri, mas d'	Castelldans	<i>Sí</i>
P	Nog	Alòs de Balaguer	Alòs	<i>Sí</i>
P	Nog	Anyà	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
P	Sga	Estaràs	Estaràs	<i>Sí</i>
P	Sga	Oluges, les	les Oluges	<i>Sí</i>

3.2.2.12. Element arquitectònic

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Sgi	Alcanó	Alcanó	<i>Sí</i>
A	Sgi	Algorfa	Seròs	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Boada	Alòs	<i>No</i>
Cg	Nog	Boada	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Parrelles, les	Balaguer	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Arcades, serra de les	l'Albagés	<i>No</i>
Cl	Grg	Arquets, los	Juncosa	<i>No</i>
Cl	Grg	Tapiades, les	la Granadella	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Tapiades, riu de les	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Cl	Grg	Teula, font de la	el Vilosell	<i>No</i>
Cl	Grg	Valls, pla dels	Arbeca	<i>No</i>
Cl	Nog	Arquells	Cubells	<i>No</i>
Cl	Nog	Arquells, los	Oliola	<i>No</i>
Cl	Nog	Mu, el	Alòs	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Pedris	Belcaire	(Sí)
Cl	Nog	Tancalaporta	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Tapiada, la	Preixens	No
Cl	Nog	Terradell, pontet de	Castelló de Farfanya	Sí
Cl	Nog	Teula, font de la	Artesa de Segre	No
Cl	PUr	Arcades, les	Torregrossa	No
Cl	PUr	Pedrillons, torre dels	Bell-lloc	(No)
Cl	Sga	Arquells, els	Sant Guim de la Plana	No
Cl	Sga	Arquells, Sant Pere dels	Ribera d'Ondara	Sí
Cl	Sga	Llindars	Ribera d'Ondara	Sí
Cl	Sga	Saportella	Granyanella	No
Cl	Sga	Tapioles	Guissona	Sí
Cl	Sga	Vall, el	Torà	Sí
Cl	Sgi	Escambrons, els	Almatret	No
Cl	Sgi	Pedris, lo	Alguaire	No
Cl	Sgi	Quatre Pilans, els	Lleida	No
Cl	Sgi	Tapiat	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Tàpies	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Tapió, lo	Gimenells	No
Cl	Sgi	Vallcalent	Lleida	No
Cl	Urg	Peraltes	Ossó	No
Cl	Urg	Tàpies	Agramunt	No
Cl	Urg	Voltadelles	Tàrrega	No
Cp	Nog	Sitjota, la	Tèrmens	No
Cp	Sga	Sitges, les	Torrefeta	Sí
I	Urg	Valerna	Verdú	Sí
M	Grg	Matxerri	Castelldans	Sí

3.2.2.13. Arquitectura civil

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Grg	Juneda	Juneda	Sí
A	Nog	Corassuda, la	Castelló de Farfanya	Sí
A	Sgi	Alendir	Benavent	Sí
A	Sgi	Rufea	Lleida	Sí
Ca	Grg	Borges Blanques, les	les Borges Blanques	Sí
Ca	Grg	Borgetes, les	Arbeca	No
Ca	Grg	Curiola	Juneda	Sí
Cg	Grg	Mas Blanc	l'Espluga Calba	No
Cg	Nog	Masbrú	Oliola	No
Cg	Nog	Salaverd	Os de Balaguer	(No)
Cg	PUr	Obergs, els	Vila-sana	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cg	Sga	Casablanca	Granyanella	No
Cg	Sga	Salaverd	Montoliu de Segarra	(No)
Cg	Sgi	Mas Blanc	Gimenells	No
Cl	Grg	Cabanes, les	les Borges Blanques	No
Cl	Grg	Masroig	les Borges Blanques	Sí
Cl	Grg	Vileta, la	la Pobla de Cérvoles	No
Cl	Nog	Cabanabona	Cabanabona	Sí
Cl	Nog	Cabanasses	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Cases de Rialb, les	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Hostalets de Comiols, els	Artesa de Segre	Sí
Cl	Nog	Masdentorres	Oliola	No
Cl	Nog	Mas Nou	Oliola	No
Cl	Nog	Mas Vell	Oliola	No
Cl	Nog	Masos de Millà, els	Àger	No
Cl	Nog	Masucó, el	Tiurana	No
Cl	Nog	Monnar	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Palau de Rialb	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Pont d'Alentorn, el	Artesa de Segre	No
Cl	Nog	Torre de Ribelles, la	Vilanova de l'Aguda	No
Cl	Nog	Torretes, les	Bellmunt	No
Cl	Nog	Vilamajor	Àger	No
Cl	Nog	Vilamajor	Cabanabona	Sí
Cl	Nog	Vilanova, plana de	Balaguer	No
Cl	Nog	Vilanova de l'Aguda	Vilanova de l'Aguda	Sí
Cl	Nog	Vilanova de les Avellanes	les Avellanes	Sí
Cl	Nog	Vilanova de Meià	Vilanova de Meià	Sí
Cl	Nog	Vilaplana	la Baronia de Rialb	Sí
Cl	Nog	Vilaró	la Baronia de Rialb	No
Cl	Nog	Vila-seca	Os de Balaguer	No
Cl	Nog	Volta de Toni, la	la Sentiu	No
Cl	PUr	Arcs, els	Bellvís	Sí
Cl	PUr	Hospitalet, l'	Fondarella	No
Cl	PUr	Palau d'Anglesola, el	el Palau d'Anglesola	Sí
Cl	PUr	Vilanova de Bellpuig	Vilanova de Bellpuig	Sí
Cl	PUr	Vilaplana	Torregrossa	Sí
Cl	Sga	Casanova, la	Torrefeta	No
Cl	Sga	Casanova de Pujol, la	Torrefeta	No
Cl	Sga	Hostalets, els	Ribera d'Ondara	Sí
Cl	Sga	Mas d'en Grau	Torà	Sí
Cl	Sga	Mas d'en Portes, el	Guissona	No
Cl	Sga	Masdenforn	Biosca	No
Cl	Sga	Monells	Cervera	Sí
Cl	Sga	Montpalau	Ribera d'Ondara	Sí
Cl	Sga	Vilanova de Sant Antolí	Ribera d'Ondara	Sí
Cl	Sga	Vilella	Torà	Sí
Cl	Sga	Viles, les	Torà	No

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Sgi	Arc, punta de l'	Llardecans	No
Cl	Sgi	Cabanes, tossal de les	Gimenells	No
Cl	Sgi	Casa, pantà de la	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Mas, lo	Alfès	No
Cl	Sgi	Mas del Rector	Almatret	Sí
Cl	Sgi	Mas Vell, el	Almatret	Sí
Cl	Sgi	Masets, los	Alcarràs	No
Cl	Sgi	Masets, los	Llardecans	No
Cl	Sgi	Masos, los	Almatret	No
Cl	Sgi	Masos, los	Llardecans	No
Cl	Sgi	Masos, vall dels	Aitona	No
Cl	Sgi	Vilanova	Gimenells	No
Cl	Sgi	Vilanova d'Alpicat	Alpicat	Sí
Cl	Sgi	Vilanova de l'Horta	Lleida	No
Cl	Sgi	Vilanova de la Barca	Vilanova de la Barca	Sí
Cl	Sgi	Vilanova de Segrià	Vilanova de Segrià	Sí
Cl	Sgi	Vila-seca	la Granja d'Escarp	Sí
Cl	Sgi	Vileta, la	Alfès	Sí
Cl	Urg	Mas d'Estadella, el	Vilagrassa	Sí
Cl	Urg	Masets, los	Ciutadilla	No
Cl	Urg	Tres Ponts, els	Castellserà	No
Cl	Urg	Vilet, el	Sant Martí de Maldà	Sí
Cp	Nog	Barraques, les	la Baronia de Rialb	No
Cp	Sga	Barracó, lo	Torà	Sí
L	Nog	Palou	la Baronia de Rialb	No
L	Nog	Palous	Camarasa	No
L	Nog	Palous, planes de	Ponts	No
L	Nog	Ponts	Ponts	Sí
L	Nog	Vila-rúbia	la Baronia de Rialb	No
L	Sga	Palou de Sanaüja	Torrefeta	Sí
L	Sga	Palou de Torà	Massoteres	Sí
L	Urg	Vilamanyanor	Sant Martí de Maldà	Sí
M	Sgi	Puigbordell	Lleida	Sí

3.2.2.14. Arquitectura militar

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Grg	Almenara	Juncosa	Sí
A	Nog	Ràpita, la	Vallfogona de Balaguer	Sí
A	Sgi	Alcoletge	Alcoletge	Sí
A	Sgi	Almenar	Almenar	Sí
A	Sgi	Carratalà	Aitona	Sí

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Sgi	Moradilla	Lleida	<i>Sí</i>
A	Sgi	Ruçafa	Lleida	<i>Sí</i>
A	Urg	Almenara	Agramunt	<i>Sí</i>
Ca	Grg	Talaia, la	el Vilosell	<i>No</i>
Ca	Grg	Talaia, la	Vinaixa	<i>No</i>
Ca	Sga	Barbacana, la	Cervera	<i>No</i>
Cg	Grg	Bellaguarda	Bellaguarda	<i>Sí</i>
Cg	Grg	Guàrdies, les	l'Albi	<i>No</i>
Cg	Grg	Torreblanca	Castelldans	<i>No</i>
Cg	Nog	Guàrdia	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cg	Nog	Guàrdia, la	Artesa de Segre	<i>No</i>
Cg	Nog	Guàrdia de Baró	les Avellanes	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Guàrdies, costa de les	Oliola	<i>No</i>
Cg	Nog	Guardiola	Vilanova de l'Aguda	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Torreblanca	Ponts	<i>Sí</i>
Cg	Sga	Guàrdia Lada, la	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
Cg	Sga	Guàrdies, costa de les	Sanaüja	<i>No</i>
Cg	Sgi	Guardioles, les	Alcanó	<i>No</i>
Cg	Sgi	Torre Blanca, la	Almenar	<i>No</i>
Cg	Sgi	Torreblanca	Vilanova de Segrià	<i>No</i>
Cg	Urg	Guàrdia, la	Tornabous	<i>Sí</i>
Cg	Urg	Guardiola, tossal de	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
Cl	Grg	Castellots, els	la Floresta	<i>No</i>
Cl	Grg	Torre, pla de la	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Cl	Grg	Torrelles	Tarrés	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Torres, serrall de les	la Granadella	<i>No</i>
Cl	Grg	Torroja, serra de	la Granadella	<i>No</i>
Cl	Nog	Bellfort	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Castellar, el	Oliola	<i>No</i>
Cl	Nog	Castellar, serrat de	Tiurana	<i>No</i>
Cl	Nog	Castellblanc	Oliola	<i>No</i>
Cl	Nog	Castellet, els	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Castellnou del Gos	Oliola	<i>No</i>
Cl	Nog	Castelló de Farfanya	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Castelló de Meià	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Força, la	Ponts	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Montfar	Balaguer	<i>No</i>
Cl	Nog	Montmur	Balaguer	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Torratxa, la	Ponts	<i>No</i>
Cl	Nog	Torre, la	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
Cl	Nog	Torre de Fluvià, la	Cubells	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Torre de Rialb, la	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
Cl	Nog	Torres, les	Artesa de Segre	<i>No</i>
Cl	Nog	Torre-sulla, la	Albesa	<i>No</i>
Cl	Nog	Torreta, la	les Avellanes	<i>No</i>
Cl	Nog	Torreta, barranc de la	Balaguer	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Nog	Torreta, tossal de la	Vilanova de Meià	No
Cl	Nog	Torrevelles	Balaguer	No
Cl	Nog	Torricó, lo	Albesa	No
Cl	Nog	Torricot, lo	la Sentiu	No
Cl	PUr	Bellfort	Miralcamp	Sí
Cl	PUr	Castellnou de Seana	Castellnou de Seana	Sí
Cl	PUr	Tarroges, les	Bellví	Sí
Cl	PUr	Torregrossa	Torregrossa	Sí
Cl	Sga	Castell de Santa Maria, el	Sant Guim de Freixenet	No
Cl	Sga	Castellar, puig	Biosca	No
Cl	Sga	Castellnou d'Oluges	Cervera	Sí
Cl	Sga	Far, el	Torrefeta	Sí
Cl	Sga	Farell	Guissona	No
Cl	Sga	Farell, mas de	Torrefeta	No
Cl	Sga	Montfar	Ribera d'Ondara	No
Cl	Sga	Tarroja	Tarroja	Sí
Cl	Sga	Torrauba	Guissona	No
Cl	Sga	Torrefeta	Torrefeta	Sí
Cl	Sga	Torregrassa	Sant Guim de Freixenet	No
Cl	Sga	Torretes, les	els Plans de Sió	No
Cl	Sgi	Castellnou	Vilanova de Segrià	No
Cl	Sgi	Castellnous	Almatret	No
Cl	Sgi	Catllar, el	(desaparegut)	Sí
Cl	Sgi	Torrepicona	Alfés	Sí
Cl	Sgi	Torres, vall de les	Torrebeßes	No
Cl	Sgi	Torres de Sanui, les	Lleida	(No)
Cl	Sgi	Torres de Segre	Torres de Segre	Sí
Cl	Sgi	Torricó, lo	Benavent	No
Cl	Urg	Castellnou de Montfalcó	Ossó	Sí
Cl	Urg	Castellots	Tàrrega	No
Cl	Urg	Ciutadilla	Ciutadilla	Sí
Cl	Urg	Pilar d'Almenara, el	Agramunt	No
Cl	Urg	Torres, les	Verdú	No
Cp	Grg	Besses, les	Cervià	Sí
Cp	Sgi	Torrebeßes	Torrebeßes	Sí
L	Nog	Blancafort	Os de Balaguer	Sí
L	Nog	Confòs	la Baronia de Rialb	No
L	Urg	Rocafort de Vallbona	Sant Martí de Maldà	Sí
M	Sgi	Alcorassa, l'	Lleida	Sí
P	Nog	Tabac	Camarasa	Sí
P	Sgi	Tabac	Alguaire	Sí
P	Sgi	Tabac	Montoliu de Lleida	Sí

3.2.2.15. Arquitectura religiosa

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Sgi	Almacelles	Almacelles	<i>Sí</i>
A	Sgi	Canís, el	Rosselló	<i>Sí</i>
Ca	Sgi	Sinoga	Aitona	<i>Sí</i>
Ca	Urg	Sinoga, la	Belianes	<i>No</i>
Cl	Nog	Convent, el	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
L	Nog	Ares, coll d'	Àger	<i>Sí</i>
L	Nog	Monistrol	Oliola	<i>Sí</i>
L	Urg	Anglesola	Anglesola	<i>Sí</i>

3.2.2.16. Topònims reduplicats

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Ca	Urg	Almenara Baixa	Agramunt	<i>No</i>
Cf	Nog	Fuliola, la	Balaguer	<i>No</i>
Cf	Urg	Claravalls	Tàrrega	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Gardenyes, les Pedres	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Grilló, obaga del	Artesa de Segre	<i>No</i>
Cg	Sga	Timó, cal	Torà	<i>Sí</i>
Cg	Sgi	Grealó	Lleida	<i>Sí</i>
Cg	Sgi	Grealó	Lleida	<i>No</i>
Cg	Urg	Gardeny	Agramunt	<i>No</i>
Cg	Urg	Gardeny	Tàrrega	<i>No</i>
Cg	Urg	Gardeny, puig de	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
Cl	Grg	Cabraí	Juneda	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Granyena	Granyena de les Garrigues	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Camarasa	Tiurana	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Cervera, la	Penelles	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Infesta	(desaparegut)	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Montgai	Camarasa	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Montgai	Montgai	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Noguera, la	(corònim)	<i>No</i>
Cl	Nog	Pallars, pic de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
Cl	Nog	Torredeflot	Bellcaire	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Linyola, mas de	Alfès	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Llívia	Lleida	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Montcada	Lleida	<i>No</i>
Cl	Sgi	Pinyana, canal de	(curs d'aigua)	<i>(Sí)</i>
Cl	Urg	Cabestany	Tàrrega	<i>Sí</i>
Cl	Urg	Montgai	Verdú	<i>Sí</i>
Co	Sgi	Puigverd de Lleida	Puigverd de Lleida	<i>(Sí)</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cp	Grg	Cabra, mas de	Bovera	<i>Sí</i>
Cp	Grg	Estiràs, vall d'	les Borges Blanques	<i>No</i>
Cp	Nog	Nerill	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
Cp	Sgi	Artesa de Lleida	Artesa de Lleida	<i>Sí</i>
Cp	Sgi	Sanui, les Torres de	Lleida	<i>Sí</i>
Cp	Sgi	Tolons	Lleida	<i>Sí</i>
Cp	Urg	Boldú	la Fuliola	<i>(Sí)</i>
E	Grg	Miragüeno	els Torms	<i>Sí</i>
L	Sgi	Benavent de Segrià	Benavent	<i>Sí</i>
O	Sga	Briançó	Ribera d'Ondara	<i>(Sí)</i>
O	Sga	Pavia	Talavera	<i>(Sí)</i>
O	Sga	Sisteró	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
O	Sga	Vilamur	Guissona	<i>Sí</i>
O	Sgi	Foix, coll de	Alfarràs	<i>Sí</i>
O	Urg	Foix, masia de	Tornabous	<i>Sí</i>
O	Urg	Montperler	Vilagrassa	<i>Sí</i>
O	Urg	Puigverd d'Agramunt	Puigverd d'Agramunt	<i>(Sí)</i>
O	Urg	Tarascó	(desaparegut)	<i>(Sí)</i>
O	Urg	Verdú	Verdú	<i>(Sí)</i>

3.2.2.17. Gentilicis

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Nog	Farfanya, riu de	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
A	Sgi	Andaní	Alfarràs	<i>Sí</i>
A	Sgi	Massalcoreig	Massalcoreig	<i>Sí</i>
Cf	Sga	Montornès de Segarra	Montornès	<i>Sí</i>
Cf	Sgi	França, Vilanova de	Vilanova de Segrià	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Cerdanyès, el	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Pallarés	Cubells	<i>No</i>
Cl	Sga	Gallecs	Torà	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Pallaresa, torre	Torre-serona	<i>(No)</i>
Cp	Nog	Empordanès, l'	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
L	Sgi	Basconell, plana de	Aitona	<i>Sí</i>

3.2.2.18. Diminutius toponímics

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Ca	Sgi	Alcaniset	Rosselló	<i>Sí</i>
Ca	Sgi	Almacelletes	Almacelles	<i>Sí</i>
Cf	Urg	Fuliola, la	la Fuliola	<i>Sí</i>
Cg	Urg	Maldanell	Maldà	<i>(No)</i>
Cg	Urg	Montblanquet	Vallbona	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Escaleta, barranc de l'	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
Cl	Grg	Granadella, la	la Granadella	<i>Sí</i>
Cl	Grg	Montmellet	el Soleràs	<i>No</i>
Cl	Grg	Omellons, els	els Omellons	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Alberola	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Cerdanyola, boscos de	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Cluella, la	Tiurana	<i>No</i>
Cl	Nog	Gironella	(desaparegut)	<i>Sí</i>
Cl	Nog	Vall-llebrerola	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
Cl	PUr	Cendroelles, les	Linyola	<i>No</i>
Cl	Sga	Altadill	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Gramuntell	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Granyanella	Granyanella	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Lloberola	Biosca	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Mejanell	Estaràs	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Vilagrasseta	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
Cl	Sga	Vilagrasseta	els Plans de Sió	<i>No</i>
Cl	Sgi	Noguerola, la	Lleida	<i>Sí</i>
Cl	Sgi	Palauet	Lleida	<i>No</i>
Cl	Sgi	Vilaltella	Benavent	<i>No</i>
Cl	Sgi	Vilanoveta	Lleida	<i>No</i>
Cl	Urg	Cometes, les	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
Cl	Urg	Espigolell	Tornabous	<i>(No)</i>
Cl	Urg	Montmagastrell	Tàrraga	<i>Sí</i>
Cp	Nog	Lavançola	(desaparegut)	<i>Sí</i>
Cp	Nog	Organelles	(desaparegut)	<i>Sí</i>
Cp	Sgi	Barceloneta, la	els Alamús	<i>Sí</i>
Cp	Sgi	Suquets	Lleida	<i>No</i>
Cp	Urg	Urgell	(corònim)	<i>Sí</i>

3.2.2.19. Valoració afectiva

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Sgi	Unilla, la	Almenar	<i>Sí</i>
Cg	Nog	Montargull	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
Cg	Urg	Montargull	Tornabous	<i>No</i>

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Cl	Grg	Vallbona	la Pobla de Cérvoles	(No)
Cl	Nog	Doldre, tossal del	Penelles	Sí
Cl	Nog	Llenguaeixuta, pla de	Algerri	No
Cl	Nog	Meravella	Montgai	No
Cl	Nog	Meravella	Oliola	No
Cl	Nog	Montalegre	les Avellanes	Sí
Cl	Nog	Montardit	Àger	No
Cl	Nog	Montesquiú	Àger	Sí
Cl	Nog	Paracolls	la Baronia de Rialb	Sí
Cl	Nog	Patiràs, mas del	Cubells	Sí
Cl	Nog	Remei, castell del	Penelles	Sí
Cl	Nog	Segur, mas de	Oliola	No
Cl	PUr	Bell-lloc d'Urgell	Bell-lloc	Sí
Cl	PUr	Vila-sana	Vila-sana	Sí
Cl	Sga	Llenguaeixuta, plans de	els Plans de Sió	No
Cl	Sga	Malgrat	Cervera	Sí
Cl	Sga	Talteüll	Massoteres	Sí
Cl	Sgi	Enviure	Seròs	Sí
Cl	Sgi	Llenguaeixuta	Almacelles	No
Cl	Sgi	Malgovern	Lleida	Sí
Cl	Urg	Cercavins, riu	(curs d'aigua)	Sí
Cl	Urg	Llenguaeixuta, plans de	Tàrraga	No
Cl	Urg	Mafet	Agramunt	Sí
Cl	Urg	Montesquiú	Vallbona	Sí
Cl	Urg	Vallbona de les Monges	Vallbona	Sí
Cl	Urg	Vallsanta	Guimerà	No
L	Nog	Benaviure	la Baronia de Rialb	Sí
L	Sga	Bellveí	Torrefeta	Sí

3.2.2.20. Semàntica desconeguda

<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Comarca</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
A	Sgi	Almacelles	Almacelles	Sí
Cl	Sfi	Llitera, la	(corònim)	Sí
I	Sga	Albenque	Biosca	Sí
P	Sga	Losor	Montoliu de Segarra	Sí
P	Sga	Sedó	Torrefeta	Sí
P	Sgi	Lleida	Lleida	Sí
P	Sgi	Utxesa	Torres de Segre	Sí
P	Urg	Tarassó	Agramunt	Sí
P	Urg	Tàrraga	Tàrraga	Sí

3.2.3. *Llista parcial per tipus morfolèxics*

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
Adj + -à	QT	Cl	Secà, el	Rosselló	No
Adj + -à	QT	Cl	Secà, el	Torres de Segre	Sí
Adj + -à	QT	Cl	Secà, lo	Massalcoreig	No
Adj + -à	QT	Cl	Secà, lo	Vilagrassa	No
Adj + -à	QT	Cl	Secà, lo	Vilanova de Bellpuig	No
Adj + -à	SG	Cl	Mitjana, la	Alguaire	No
Adj + -à	SG	Cl	Mitjana, la	Lleida	No
Adj + -à	SG	Cl	Mitjanes, les	Soses	No
Adj + -al	QT	Cl	Negral, lo	Fondarella	No
Adj + -al	QT	Cl	Negrals	Bellvis	No
Adj + -al	QT	Cl	Rojals	les Borges Blanques	No
Adj + -al	QT	M	Neroles, torreta de	Cubells	Sí
Adj + -ell	O	Cl	Corbella	Tàrraga	(Sí)
Adj + -ell	O	Cl	Talladell, el	Tàrraga	Sí
Adj + -ell	RH	Cl	Novella, la	Vila-sana	No
Adj + -ell	SG	Cl	Mijanell	Preixens	Sí
Adj + -ell	F	L	Vilosell, el	el Vilosell	Sí
Adj + -eny	F	Cl	Vedrenya, la	Artesa de Segre	Sí
Adj + -er	QT	Cl	Muller	els Plans de Sió	(Sí)
Adj + -et	QT	L	Claret	Oliola	Sí
Adj + -et	QT	L	Claret	els Plans de Sió	No
Adj + -et	QT	L	Claret	Torà	Sí
Adj + -ol	QT	L	Rubiol	Guissona	No
Adj + -ol	QT	L	Rubiols	(desaparegut)	(No)
Adj + -ol	SG	L	Mirandol	Artesa de Segre	No
Adj + -ussa	QT	Cl	Mollerussa	Mollerussa	Sí
Adv + -à	SG	L	Meià	Vilanova de Meià	Sí
compost (N(top))	TR	Cf	Claravalls	Tàrraga	Sí
compost (N(top))	TR	Cl	Cabestany	Tàrraga	Sí
compost (N(top))	TR	Cl	Camarasa	Tiurana	Sí
compost (N(top))	TR	Cl	Montcada	Lleida	No
compost (N(top))	TR	Cl	Montgai	Camarasa	Sí
compost (N(top))	TR	Cl	Montgai	Montgai	Sí
compost (N(top))	TR	Cl	Montgai	Verdú	Sí
compost (N(top))	TR	Cl	Torredeflot	Belcaire	Sí
compost (N(top))	TR	Co	Puigverd de Lleida	Puigverd de Lleida	(Sí)
compost (N(top))	TR	E	Miragüeno	els Torms	Sí
compost (N(top))	TR	L	Benavent de Segrià	Benavent	Sí
compost (N(top))	TR	O	Montperler	Vilagrassa	Sí
compost (N(top))	TR	O	Puigverd d'Agramunt	Puigverd d'Agramunt	(Sí)
compost (N(top))	TR	O	Vilamur	Guissona	Sí
compost (NP)	An	A	Mandanya	Castell dans	Sí
compost (NP)	An	A	Nalec	Nalec	Sí
compost (NP)	An	Cg	Baldomar	Artesa de Segre	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost (NP)	An	Cg	Bertran	Juneda	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cg	Bertrans	Biosca	<i>No</i>
compost (NP)	An	Cg	Camardes	Cervera	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cg	Ferran	Estaràs	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cg	Folquer	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cg	Gibós, costa d'en	la Granja d'Escarp	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cg	Gisperta	Castelldans	<i>No</i>
compost (NP)	An	Cg	Grifé	Biosca	<i>No</i>
compost (NP)	An	Cg	Jolvets	Torà	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cg	Marimon	Lleida	<i>No</i>
compost (NP)	An	Cg	Ratera	Alguaire	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cg	Ratera	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cg	Riambau	Tàrraga	<i>No</i>
compost (NP)	An	Cg	Timor	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cg	Traveres	Massoteres	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cl	Malacara	Estaràs	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cl	Mallabecs	Àger	<i>No</i>
compost (NP)	An	Cl	Mallabecs	Torrefeta	<i>No</i>
compost (NP)	An	Cl	Peijà, masia	la Fuliola	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cl	Pejan, cal	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
compost (NP)	An	Cl	Pelagalls	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cl	Pocorull	Cubells	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cl	Pocorull	Lleida	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cl	Pocullulls	Ponts	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	Cp	Alentorn, mas d'	Castelldans	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Alamús, els	els Alamús	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Alarà	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Albagés, l'	l'Albagés	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Colobor	Àger	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Escarabat	el Palau d'Anglesola	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Gebut	Soses	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Gualter	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Guanser	(desaparegut)	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Guimerà	Guimerà	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Hostafrancs	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Manlleu	Artesa de Lleida	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Marcovau	Foradada	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Renan	Oliola	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Taravau	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Tartareu	les Avellanes	<i>Sí</i>
compost (NP)	An	G	Titlén	les Avellanes	<i>No</i>
compost (NP)	An	G	Traguany	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
compost Adj + N	AC	A	Alendir	Benavent	<i>Sí</i>
compost Adj + N	AM	Cg	Bellaguarda	Bellaguarda	<i>Sí</i>
compost Adj + N	AC	Cl	Tres Ponts, els	Castellserà	<i>No</i>
compost Adj + N	AH	Cl	Tres Rodets, els	Bellcaire	<i>No</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost Adj + N	AM	Cl	Bellfort	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
compost Adj + N	AM	Cl	Bellfort	Miralcamp	<i>Sí</i>
compost Adj + N	EA	Cl	Quatre Pilans, els	Lleida	<i>No</i>
compost Adj + N	F	Cl	Espessa Balaguera, l'	Seròs	<i>Sí</i>
compost Adj + N	Ha	Cl	Sant Esperit	Artesa de Lleida	<i>No</i>
compost Adj + N	Ha	Cl	Santes Masses	Torrefeta	<i>Sí</i>
compost Adj + N	Hi	Cl	Dos Reguers, los	Vilanova de la Barca	<i>No</i>
compost Adj + N	Hi	Cl	Dos Rius, los	Camarasa	<i>No</i>
compost Adj + N	Hi	Cl	Dos Rius, los	Corbins	<i>No</i>
compost Adj + N	O	Cl	Alta-riba	Estaràs	<i>Sí</i>
compost Adj + N	O	Cl	Belcaire d'Urgell	Belcaire	<i>Sí</i>
compost Adj + N	O	Cl	Bellmunt d'Urgell	Bellmunt	<i>Sí</i>
compost Adj + N	O	Cl	Bellmunt de Segarra	Talavera	<i>Sí</i>
compost Adj + N	O	Cl	Bellpuig d'Urgell	Bellpuig	<i>Sí</i>
compost Adj + N	O	Cl	Bellpuig de les Avellanes	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
compost Adj + N	O	Cl	Malacosta	Alòs	<i>No</i>
compost Adj + N	RH	Cl	Sant Sepulcre, el	les Oluges	<i>No</i>
compost Adj + N	SG	Cl	Baix Urgell	(corònim)	<i>No</i>
compost Adj + N	SG	Cl	Bellavista	Massalcoreig	<i>No</i>
compost Adj + N	SG	Cl	Bellver de Sió	Ossó	<i>Sí</i>
compost Adj + N	SG	Cl	Tres Batlles, tossal dels	Camarasa	<i>No</i>
compost Adj + N	SG	Cl	Tres Creus, les	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
compost Adj + N	VA	Cl	Bell-lloc d'Urgell	Bell-lloc	<i>Sí</i>
compost Adj + N	VA	Cl	Malgovern	Lleida	<i>Sí</i>
compost Adj + N	AH	Cp	Bellestar	Penelles	<i>Sí</i>
compost Adj + N	AM	L	Blancafert	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
compost Adj + N	Ha	L	Santes Creus, serrat de	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
compost Adj + N	O	L	Agramunt	Agramunt	<i>Sí</i>
compost Adj + N	O	L	Claramunt	Àger	<i>No</i>
compost Adj + N	SG	L	Bellví	Bellví	<i>Sí</i>
compost Adj + N	VA	L	Bellvei	Torrefeta	<i>Sí</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Ermengol, muntanya de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Ermengol, pla de	Tiurana	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Ermengol, turó de	els Plans de Sió	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Guim de Freixenet	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Guim de la Plana	Sant Guim de la Plana	<i>Sí</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Guim de la Rabassa	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Ramon	Alguaire	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Ramon	Sant Ramon	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Ramon, pantà de	Lleida	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cg	Sant Ruf	Lleida	<i>Sí</i>
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Alís	Àger	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Alís	Vilanova de Meià	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Andreu, serra de	Ponts	<i>No</i>
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Antolí	Ribera d'Ondara	<i>(No)</i>
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Antoni	la Granadella	<i>No</i>

<i>Tipus morfològic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Antoni	Torrefeta	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Antoni, torreta de	Montgai	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Bartolomeu, tossal de	Alpicat	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Blai, tossal de	Cervià	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Bonifaci	Vinaixa	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Cosme	l'Albi	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Cristòfol	Camarasa	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Cristòfol	Torrefeta	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Cristòfol de la Donzell	la Baronia de Rialb	(No)
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Domí	Sant Guim de Freixenet	Sí
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Donat	Torà	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Eloi	Tàrraga	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Formatge, roques de	Seròs	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Gil, clot de	Tàrraga	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Gili	Lleida	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Gregori, pantà de	Gimenells	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Ignasi, pantà de	Lleida	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Jaume	Castelldans	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Jaume	la Granja d'Escarp	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Jaume, canal de	(curs d'aigua)	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Jaume, pla de	Vallfogona de Balaguer	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Joan	Ponts	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Joan, barranc de	les Avellanes	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Joan, pla de	Verdú	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Joan, planes de	els Torms	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Joan, punta de	Fulleda	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Joan de l'Escala, barranc de	la Pobla de Cérvoles	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Joan de Segrià	Lleida	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Jordi	Camarasa	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Jordi, mas de	Lleida	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Jordi, torre de	els Alamús	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Jordi de Muller	la Sentiu	(No)
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Josep, torre de	Belcaire	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Julià	Sunyer	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Julià, fondo de	(curs d'aigua)	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Julià, font de	Alòs	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Julià, pla de	Montoliu de Segarra	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Julià, serrat de	Ponts	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Just	Camarasa	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Llorenç	Àger	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Mamet	Alòs	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Marc	la Baronia de Rialb	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Marc, barranc de	Artesa de Segre	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Martí	la Baronia de Rialb	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Martí, barranc de	Alòs	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Martí de la Morana	Torrefeta	(No)
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Martí de Maldà	Sant Martí de Maldà	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Miquel	Seròs	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Miquel, barranc de	(curs d'aigua)	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Miquel, font de	Àger	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Miquel, punta de	Vallbona	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Miquel, serra de	les Avellanes	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Miquel, serrat de	Artesa de Segre	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Miquel, serrat de	Biosca	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Miquel de Valldàries	Vilanova de l'Aguda	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Oïsmè	Camarasa	Sí
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Onís	Massoteres	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pelegrí	Agramunt	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere	Anglesola	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere	Artesa de Segre	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere	Vilanova de Meià	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere, barranc de	les Avellanes	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere, barranc de	Vilanova de Meià	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere, coma de	l'Espluga Calba	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere, mas de	Sant Martí de Maldà	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere, pla de	Tàrraga	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere, planell de	Àger	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere, secà de	Lleida	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere, vall de	la Granadella	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere de la Curullada	Granyanella	(No)
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Pere Sasserra	Biosca	(No)
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Quiri	la Baronia de Rialb	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Romà	Ribera d'Ondara	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Salvador	les Borges Blanques	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Salvador	Os de Balaguer	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Salvador	Torà	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Salvador, muntanya de	Camarasa	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Salvador, plans de	Sant Guim de Freixenet	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Salvador, raval de	Lleida	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Sebastià, granja de	les Borges Blanques	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Serni	Torà	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Tirs, pla de	Artesa de Segre	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Sant Tomàs, coll de	Castelló de Farfanya	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Bàrbara	Algerri	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Creu	Menàrguens	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Fe	les Oluges	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Fe de Montfred	Talavera	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Helena	Tornabous	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Llista, barranc de	Seròs	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Margarida, obaga de	Camarasa	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria	Ivorra	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria	Torà	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria	Torregrossa	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria, desaigüe de	Agramunt	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria, pla de	Vallfogona de Balaguer	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria, tossals de	Castellnou de Seana	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria d'Almenar	Almenar	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria de Gardeny	Lleida	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria de Gimenells	Gimenells	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria de Meià	Vilanova de Meià	Sí
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria de Montmagastrell	Tàrraga	(No)
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Maria Sasserra	Torà	No
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Mera	(desaparegut)	Sí
compost Adj + NP	Ha	Cl	Santa Teresita, pantà de	Lleida	No
compost Adj + NP	Ha	Co	Sant Roc	Ciutadilla	No
compost Adj + NP	Ha	Co	Sant Roc	Torrebeßes	No
compost Adj + NP	Ha	Co	Sant Roc, creu de	Arbeca	No
compost Adv + Adj	RH	Cl	Malpartit	Torrefarrera	Sí
compost Adv + Adj	VA	Cl	Mafet	Agramunt	Sí
compost Adv + V	VA	Cl	Enviure	Seròs	Sí
compost Adv + V	VA	Cl	Talteüll	Massoteres	Sí
compost Adv + V	VA	L	Benaviure	la Baronia de Rialb	Sí
compost N(top) + Adj	TR	Ca	Almenara Baixa	Agramunt	No
compost N(top) + Adj	RH	Cl	Vergós Guerrejat	Estaràs	(Sí)
compost N(top) + Adj	SG	Cp	Urgell Mitjà	(corònim)	No
compost N + (Adj + N)	SG	Cl	Torreta dels Quatre Batlles, la	Os de Balaguer	No
compost N + Adj	AC	Ca	Borges Blanques, les	les Borges Blanques	Sí
compost N + Adj	Ge	Cf	Montornès de Segarra	Montornès	Sí
compost N + Adj	AC	Cg	Casablanca	Granyanella	No
compost N + Adj	AC	Cg	Mas Blanc	l'Espluga Calba	No
compost N + Adj	AC	Cg	Mas Blanc	Gimenells	No
compost N + Adj	AC	Cg	Masbrú	Oliola	No
compost N + Adj	AC	Cg	Salaverd	Os de Balaguer	(No)
compost N + Adj	AC	Cg	Salaverd	Montoliu de Segarra	(No)
compost N + Adj	AM	Cg	Guàrdia Lada, la	Montoliu de Segarra	Sí
compost N + Adj	AM	Cg	Torre Blanca, la	Almenar	No
compost N + Adj	AM	Cg	Torreblanca	Castelldans	No
compost N + Adj	AM	Cg	Torreblanca	Ponts	Sí
compost N + Adj	AM	Cg	Torreblanca	Vilanova de Segrià	No
compost N + Adj	O	Cg	Collblanc	Maials	No
compost N + Adj	O	Cg	Montbrú	Preixana	No
compost N + Adj	O	Cg	Pedra Blanca, la	les Avellanes	No
compost N + Adj	SJ	Cg	Comafranca, serra de	Castelldans	No
compost N + Adj	AC	Cl	Cabanabona	Cabanabona	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Casanova, la	Torrefeta	No
compost N + Adj	AC	Cl	Casanova de Pujol, la	Torrefeta	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost N + Adj	AC	Cl	Mas Nou	Oliola	No
compost N + Adj	AC	Cl	Mas Vell	Oliola	No
compost N + Adj	AC	Cl	Mas Vell, el	Almatret	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Masroig	les Borges Blanques	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilamajor	Àger	No
compost N + Adj	AC	Cl	Vilamajor	Cabanabona	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova	Gimenells	No
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova, plana de	Balaguer	No
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova d'Alpicat	Alpicat	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova de Bellpuig	Vilanova de Bellpuig	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova de l'Aguda	Vilanova de l'Aguda	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova de l'Horta	Lleida	No
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova de la Barca	Vilanova de la Barca	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova de les Avellanes	les Avellanes	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova de Meià	Vilanova de Meià	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova de Sant Antolí	Ribera d'Ondara	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilanova de Segrià	Vilanova de Segrià	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilaplana	la Baronia de Rialb	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vilaplana	Torregrossa	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vila-seca	la Granja d'Escarp	Sí
compost N + Adj	AC	Cl	Vila-seca	Os de Balaguer	No
compost N + Adj	AH	Cl	Camí Ramader, puig del	Vilanova de Meià	No
compost N + Adj	AH	Cl	Hort Vell, l'	Bellaguarda	No
compost N + Adj	AH	Cl	Horta Vella, l'	Alcarràs	No
compost N + Adj	AH	Cl	Montcortés	els Plans de Sió	Sí
compost N + Adj	AH	Cl	Torre cortesa	Penelles	(No)
compost N + Adj	AH	Cl	Torre ferrera	Alcarràs	No
compost N + Adj	AH	Cl	Trilles Llargues, les	Albesa	No
compost N + Adj	AH	Cl	Tros Gran, lo	Torrefarrera	No
compost N + Adj	AM	Cl	Castellblanc	Oliola	No
compost N + Adj	AM	Cl	Castellnou	Vilanova de Segrià	No
compost N + Adj	AM	Cl	Castellnou d'Oluges	Cervera	Sí
compost N + Adj	AM	Cl	Castellnou de Montfalcó	Ossó	Sí
compost N + Adj	AM	Cl	Castellnou de Seana	Castellnou de Seana	Sí
compost N + Adj	AM	Cl	Castellnou del Gos	Oliola	No
compost N + Adj	AM	Cl	Castellnou	Almatret	No
compost N + Adj	AM	Cl	Tarroges, les	Bellví	Sí
compost N + Adj	AM	Cl	Tarroja	Tarroja	Sí
compost N + Adj	AM	Cl	Torrauba	Guissona	No
compost N + Adj	AM	Cl	Torrefeta	Torrefeta	Sí
compost N + Adj	AM	Cl	Torregrassa	Sant Guim de Freixenet	No
compost N + Adj	AM	Cl	Torregrossa	Torregrossa	Sí
compost N + Adj	AM	Cl	Torrepicona	Alfés	Sí
compost N + Adj	AM	Cl	Torre-sulla, la	Albesa	No
compost N + Adj	AM	Cl	Torrevelles	Balaguer	No
compost N + Adj	AM	Cl	Torroja, serra de	la Granadella	No

<i>Tipus morfològic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost N + Adj	EA	Cl	Peraltes	Ossó	No
compost N + Adj	EA	Cl	Vallcalent	Lleida	No
compost N + Adj	F	Cl	Alzina Alta, serra de l'	els Torms	(No)
compost N + Adj	F	Cl	Espinalt, l'	Àger	No
compost N + Adj	F	Cl	Matallonga, vall de	Fulleda	No
compost N + Adj	F	Cl	Matamala	Os de Balaguer	No
compost N + Adj	F	Cl	Matamala, pla de	Artesa de Segre	No
compost N + Adj	F	Cl	Pinsalts, los	la Baronia de Rialb	No
compost N + Adj	F	Cl	Selvanera	Torrefeta	Sí
compost N + Adj	F	Cl	Vinya Gran, la	Biosca	No
compost N + Adj	F	Cl	Vinya Gran, la	Sant Ramon	No
compost N + Adj	F	Cl	Vinya Vella, la	Puigverd d'Agramunt	No
compost N + Adj	F	Cl	Vinya Vella, la	Sant Ramon	No
compost N + Adj	F	Cl	Vinya Vella, la	Torà	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Bassa Nova, la	Almenar	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Bassa Nova, la	Juneda	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Bassa Nova, la	Sarroca	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Bassa Nova, la	Sidamon	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Bassa Vella, la	la Portella	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Bassadolç, la	Tàrraga	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Bassanoves, les	Agramunt	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Basses Roges, les	Almatret	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Basses Roges, les	Maials	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Basseta Roja	Alfès	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Coma Regada, la	la Fuliola	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Fontalba	Maldà	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Fontllonga	Camarasa	Sí
compost N + Adj	Hi	Cl	Fontsalades, les	Bovera	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Patamolls, els	Montoliu de Lleida	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Rialb	la Baronia de Rialb	Sí
compost N + Adj	Hi	Cl	Rinet, el	l'Espluga Calba	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Ullroig	Torrefarrera	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Vall Major, la	Alcanó	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Vall Major, la	Bovera	No
compost N + Adj	Hi	Cl	Vallseca	Cervià	No
compost N + Adj	O	Cl	Campestés, serra de	Granyena de les Garrigues	No
compost N + Adj	O	Cl	Camp-rodó	Lleida	No
compost N + Adj	O	Cl	Coll Beix	els Torms	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Coll Roig	Maials	No
compost N + Adj	O	Cl	Coll Roig	Vallbona	No
compost N + Adj	O	Cl	Collestret	Alcarràs	No
compost N + Adj	O	Cl	Collfred	Artesa de Segre	No
compost N + Adj	O	Cl	Colltort	Sunyer	No
compost N + Adj	O	Cl	Comabella	Sant Guim de la Plana	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Comabelles	Agramunt	No
compost N + Adj	O	Cl	Comacalda	Vilagrassa	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost N + Adj	O	Cl	Comaestreta	Almenar	No
compost N + Adj	O	Cl	Comallonga	les Avellanes	No
compost N + Adj	O	Cl	Comallonga	Verdú	No
compost N + Adj	O	Cl	Comallonga	Vilanova de Meià	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Comapregona	Sant Martí de Maldà	No
compost N + Adj	O	Cl	Comastretes	Preixana	No
compost N + Adj	O	Cl	Comellar Gran, punta del	els Omells de na Gaia	No
compost N + Adj	O	Cl	Comes Pregones	Alcanó	No
compost N + Adj	O	Cl	Concabella	els Plans de Sió	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Costafreda, barranc de	la Baronia de Rialb	No
compost N + Adj	O	Cl	Costa-rèbia	Torà	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Cova Bona	Sarroca	No
compost N + Adj	O	Cl	Cova Plana, barranc de la	Seròs	No
compost N + Adj	O	Cl	Covaneres	els Torms	No
compost N + Adj	O	Cl	Esplugu Calba, l'	l'Esplugu Calba	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Montagut	Alcarràs	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Montalbà	Vilagrassa	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Montaspre	Camarasa	No
compost N + Adj	O	Cl	Montclar	Agramunt	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Montclús	les Avellanes	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Montfred	Aitona	No
compost N + Adj	O	Cl	Montfred	Talavera	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Montplà	Belianes	No
compost N + Adj	O	Cl	Mont-roig	les Avellanes	No
compost N + Adj	O	Cl	Mont-roig de Segarra	els Plans de Sió	No
compost N + Adj	O	Cl	Mont-ros	els Omellons	No
compost N + Adj	O	Cl	Mont-ros	Sant Ramon	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Montsec	(corònim)	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Pedra-rodona	Alòs	No
compost N + Adj	O	Cl	Pedra-roja	Alòs	No
compost N + Adj	O	Cl	Penalta	Camarasa	No
compost N + Adj	O	Cl	Pena-roges	Aitona	No
compost N + Adj	O	Cl	Peralba	Vilanova de Meià	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Portaclusa	Àger	No
compost N + Adj	O	Cl	Puiggròs	Puiggròs	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Puigpelat	les Borges Blanques	No
compost N + Adj	O	Cl	Puig-redon	Torà	No
compost N + Adj	O	Cl	Punta Alta, la	l'Albagés	No
compost N + Adj	O	Cl	Roca Alta	Juneda	No
compost N + Adj	O	Cl	Roca Cavallera	Granyena de les Garrigues	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Roca Cavallera, la	Torà	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Rocallaura	Vallbona	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Rocaverd	Belcaire	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Serrabaixa	Oliola	No
compost N + Adj	O	Cl	Serralta	Oliola	No
compost N + Adj	O	Cl	Vall Fonda, la	Massalcoreig	No

<i>Tipus morfològic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost N + Adj	O	Cl	Vall Gran, la	Alfés	No
compost N + Adj	O	Cl	Vallferra	la Granja d'Escarp	No
compost N + Adj	O	Cl	Vallferosa	Torà	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Vallfonda	Almacelles	No
compost N + Adj	O	Cl	Vallmajor	Alcarràs	No
compost N + Adj	O	Cl	Vallmajor	Anglesola	No
compost N + Adj	O	Cl	Vallmanya	Alcarràs	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Vallseca, tossal de	Alcarràs	No
compost N + Adj	O	Cl	Vallverd	Ivars d'Urgell	Sí
compost N + Adj	O	Cl	Vallverd	Os de Balaguer	No
compost N + Adj	O	Cl	Vallverd	Sant Guim de Freixenet	No
compost N + Adj	O	Cl	Vantalada	Torrefeta	No
compost N + Adj	QT	Cl	Coma-seca, plans de	l'Albagés	No
compost N + Adj	QT	Cl	Guàrdia Roja, la	Artesa de Segre	Sí
compost N + Adj	QT	Cl	Terra Forta, la	els Alamús	No
compost N + Adj	QT	Cl	Terrafort	Balaguer	No
compost N + Adj	QT	Cl	Terrafort	Massalcoreig	No
compost N + Adj	QT	Cl	Terrafort, el	Torà	Sí
compost N + Adj	QT	Cl	Terraforts	la Fuliola	Sí
compost N + Adj	QT	Cl	Terranova	Aspa	No
compost N + Adj	QT	Cl	Terranova	Torregrossa	No
compost N + Adj	QT	Cl	Terraplé, lo	Puigverd de Lleida	No
compost N + Adj	QT	Cl	Terreta Roja	Cubells	No
compost N + Adj	QT	Cl	Terroges	Os de Balaguer	No
compost N + Adj	QT	Cl	Vilagrassa	Vilagrassa	Sí
compost N + Adj	RH	Cl	Montvell	Castelló de Farfanya	Sí
compost N + Adj	RH	Cl	Vilanova de Remolins	Torres de Segre	Sí
compost N + Adj	RH	Cl	Vilavella	Sudanell	No
compost N + Adj	SG	Cl	Guardialta	Os de Balaguer	No
compost N + Adj	SG	Cl	Montseré	Cervera	Sí
compost N + Adj	SG	Cl	Obac Gros, l'	Maials	No
compost N + Adj	SG	Cl	Sòl del Nou	Castelló de Farfanya	No
compost N + Adj	SG	Cl	Vilalta	Sant Guim de Freixenet	Sí
compost N + Adj	SG	Cl	Vilalta	Vilanova de l'Aguda	Sí
compost N + Adj	SG	Cl	Vilalta, clot de	Cervera	No
compost N + Adj	SJ	Cl	Camp-real	Massoteres	Sí
compost N + Adj	SJ	Cl	Torrabadal	la Baronia de Rialb	No
compost N + Adj	SJ	Cl	Vilanova del Bisbe	Lleida	No
compost N + Adj	VA	Cl	Llenguaeixuta	Almacelles	No
compost N + Adj	VA	Cl	Llenguaeixuta, pla de	Algerri	No
compost N + Adj	VA	Cl	Llenguaeixuta, plans de	els Plans de Sió	No
compost N + Adj	VA	Cl	Llenguaeixuta, plans de	Tàrraga	No
compost N + Adj	VA	Cl	Montalegre	les Avellanes	Sí
compost N + Adj	VA	Cl	Montardit	Àger	No
compost N + Adj	VA	Cl	Montesquiu	Àger	Sí
compost N + Adj	VA	Cl	Montesquiu	Vallbona	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost N + Adj	VA	Cl	Vallbona	la Pobla de Cérvoles	(No)
compost N + Adj	VA	Cl	Vallbona de les Monges	Vallbona	Sí
compost N + Adj	VA	Cl	Vallsanta	Guimerà	No
compost N + Adj	VA	Cl	Vila-sana	Vila-sana	Sí
compost N + Adj	AH	Cp	Tancat Vell, lo	Castelldans	No
compost N + Adj	AM	Cp	Torrebeses	Torrebeses	Sí
compost N + Adj	Hi	Cp	Toll Blau, fiter del	Biosca	No
compost N + Adj	O	Cp	Foratmicó	Guissona	No
compost N + Adj	O	Cp	Queralt	les Avellanes	No
compost N + Adj	O	Cp	Queralt	els Plans de Sió	No
compost N + Adj	O	Cp	Vicfred	Sant Guim de la Plana	Sí
compost N + Adj	SG	Cp	Sassalt, lo	Almenar	Sí
compost N + Adj	AC	L	Vilamanyanor	Sant Martí de Maldà	Sí
compost N + Adj	AC	L	Vila-rúbia	la Baronia de Rialb	No
compost N + Adj	AM	L	Rocafort de Vallbona	Sant Martí de Maldà	Sí
compost N + Adj	F	L	Riudovelles	Tàrraga	Sí
compost N + Adj	F	L	Riudovelles	Vilanova de Segrià	Sí
compost N + Adj	O	L	Camarasa	Camarasa	Sí
compost N + Adj	O	L	Comalats, els	(corònim)	Sí
compost N + Adj	O	L	Valldòria	Vilanova de l'Aguda	Sí
compost N + Adj	O	L	Vallfogona de Balaguer	Vallfogona de Balaguer	Sí
compost N + Adj	QT	L	Camporrells	Albesa	Sí
compost N + Adj	QT	L	Montsonís	Foradada	Sí
compost N + Adj	SG	L	Castellmeià	Torrefeta	No
compost N + Adj	SG	L	Castellpagès	Vilanova de la Barca	Sí
compost N + Adj	SG	L	Comiols	Artesa de Segre	Sí
compost N + Adj	O	M	Vinatesa	Lleida	No
compost N + Adj	AH	P	Estaràs	Estaràs	Sí
compost N + Adv	O	Cl	Penarrera	Alòs	No
compost N + Adv	SG	Cl	Picabaix, reguer de	Torre-serona	No
compost N + Adv	AH	P	Oluges, les	les Oluges	Sí
compost N + Adv	SG	P	Sanaüja	Sanaüja	Sí
compost N + N	AC	A	Corassuda, la	Castelló de Farfanya	Sí
compost N + N	AH	A	Collmargat	Sanaüja	No
compost N + N	AH	A	Gindàvols	Lleida	Sí
compost N + N	AM	A	Carratalà	Aitona	Sí
compost N + N	AM	A	Moradilla	Lleida	Sí
compost N + N	F	A	Batallossos, los	Juncosa	Sí
compost N + N	F	A	Caparrella, la	Lleida	Sí
compost N + N	Hi	A	Montlló, mas del	Juncosa	Sí
compost N + N	Hi	A	Sarsenit	el Poal	Sí
compost N + N	Hi	A	Sudanell	Sudanell	Sí
compost N + N	Hi	A	Valldaufaig	Cervià	Sí
compost N + N	O	A	Barrepicat	Linyola	Sí
compost N + N	SG	A	Recedena	Alòs	Sí
compost N + N	VA	A	Unilla, la	Almenar	Sí

<i>Tipus morfolòxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost N + N	F	Ca	Fontdeluta, mas de	Maials	<i>Sí</i>
compost N + N	AM	Cg	Guàrdia de Baró	les Avellanes	<i>Sí</i>
compost N + N	O	Cg	Racó de l'Esquetja, el	Aspa	<i>No</i>
compost N + N	VA	Cg	Montargull	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
compost N + N	VA	Cg	Montargull	Tornabous	<i>No</i>
compost N + N	AC	Cl	Mas d'en Grau	Torà	<i>Sí</i>
compost N + N	AC	Cl	Mas del Rector	Almatret	<i>Sí</i>
compost N + N	AC	Cl	Masdenforn	Biosca	<i>No</i>
compost N + N	AC	Cl	Masdentorres	Oliola	<i>No</i>
compost N + N	AC	Cl	Montpalau	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
compost N + N	AH	Cl	Celler dels Frares	Foradada	<i>Sí</i>
compost N + N	AH	Cl	Coromina del Prat, la	Biosca	<i>Sí</i>
compost N + N	AH	Cl	Obac del Clergue, l'	Montoliu de Segarra	<i>No</i>
compost N + N	AH	Cl	Padollers	Biosca	<i>Sí</i>
compost N + N	AH	Cl	Utxafava	Vila-sana	<i>Sí</i>
compost N + N	AH	Cl	Vallfarines	Vilanova de Meià	<i>No</i>
compost N + N	AM	Cl	Montfar	Balaguer	<i>No</i>
compost N + N	AM	Cl	Montfar	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
compost N + N	AM	Cl	Montmur	Balaguer	<i>Sí</i>
compost N + N	F	Cl	Matacanyes, serra de	Seròs	<i>No</i>
compost N + N	F	Cl	Matacarnera	Cervera	<i>No</i>
compost N + N	F	Cl	Montoliu de Lleida	Montoliu de Lleida	<i>Sí</i>
compost N + N	F	Cl	Montoliu de Segarra	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
compost N + N	F	Cl	Montolivets, los	Maials	<i>No</i>
compost N + N	F	Cl	Torredemora	Belianes	<i>Sí</i>
compost N + N	F	Cl	Torrefalguera	Lleida	<i>No</i>
compost N + N	F	Cl	Torrevel·lanes	Seròs	<i>No</i>
compost N + N	F	Cl	Valldenou	Tiurana	<i>Sí</i>
compost N + N	F	Cl	Vallmaiola	Alcarràs	<i>No</i>
compost N + N	Hi	Cl	Bassabona, la	Puigverd de Lleida	<i>No</i>
compost N + N	Hi	Cl	Coma-reguer	Tàrrega	<i>No</i>
compost N + N	Hi	Cl	Estallador dels Bassols	Aitona	<i>Sí</i>
compost N + N	Hi	Cl	Fontdepou	Àger	<i>No</i>
compost N + N	Hi	Cl	Gorga del Torrent, la	Menàrguens	<i>(No)</i>
compost N + N	Hi	Cl	Pla de la Font, el	Gimenells	<i>Sí</i>
compost N + N	O	Cl	Colldelrat	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
compost N + N	O	Cl	Comanterrers	Llardecans	<i>Sí</i>
compost N + N	O	Cl	Coma-roca	Arbeca	<i>No</i>
compost N + N	O	Cl	Cova de la Dama, la	Menàrguens	<i>Sí</i>
compost N + N	O	Cl	Cova del Molí, vall de la	Bellaguarda	<i>No</i>
compost N + N	O	Cl	Mataperunya	Vilanova de Meià	<i>No</i>
compost N + N	O	Cl	Pallers de Pedra, els	els Plans de Sió	<i>No</i>
compost N + N	O	Cl	Penya del Barranc, la	Linyola	<i>No</i>
compost N + N	O	Cl	Roca del Vell	Granyena de les Garrigues	<i>No</i>
compost N + N	O	Cl	Ulldebou	Vinaixa	<i>No</i>
compost N + N	O	Cl	Ulldegat	Tàrrega	<i>No</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost N + N	O	Cl	Vallflor	Juneda	No
compost N + N	O	Cl	Vallseguers	Alcoletge	No
compost N + N	QT	Cl	Puigsarner	Sanaüja	Sí
compost N + N	QT	Cl	Sot del Molí, lo	Tiurana	No
compost N + N	RH	Cl	Copa d'Or, la	Lleida	No
compost N + N	RH	Cl	Torrelameu	Torrelameu	Sí
compost N + N	SG	Cl	Cappont	Lleida	No
compost N + N	SG	Cl	Cases de la Serra, les	Torrefeta	No
compost N + N	SG	Cl	Cases del Pla, les	Arbeca	No
compost N + N	SG	Cl	Llengua de Serp, la	Lleida	(No)
compost N + N	SG	Cl	Pedrafita	Biosca	No
compost N + N	SG	Cl	Pedrafita	Vilagrassa	No
compost N + N	SG	Cl	Plandogau	Oliola	Sí
compost N + N	SG	Cl	Sòl de l'Horta, lo	el Cogul	No
compost N + N	SG	Cl	Sòl del Terme	Sunyer	No
compost N + N	SG	Cl	Sòl del Terme, lo	Cubells	No
compost N + N	SG	Cl	Sòl del Terme, lo	la Granadella	No
compost N + N	SG	Cl	Sòls de Riu	la Baronia de Rialb	No
compost N + N	SG	Cl	Sòls de Riu	Ponts	Sí
compost N + N	SG	Cl	Sòls del Terme, lo	Menàrguens	No
compost N + N	Z	Cl	Castelldans	Castelldans	Sí
compost N + N	Z	Cl	Mas de Colom, el	Tàrrega	No
compost N + N	Z	Cl	Montfalcó d'Agramunt	Ossó	Sí
compost N + N	Z	Cl	Montfalcó Murallat	les Oluges	Sí
compost N + N	F	Cp	Bosc del Siscar, el	Oliola	No
compost N + N	Hi	Cp	Bassa de la Comallonga, la	Verdú	No
compost N + N	Hi	Cp	Toll de l'Olla, lo	les Borges Blanques	No
compost N + N	O	Cp	Roca del Quadro, serrat de la	la Baronia de Rialb	Sí
compost N + N	O	Cp	Valldarnàs	Camarasa	Sí
compost N + N	O	I	Alentorn	Artesa de Segre	Sí
compost N + N	O	I	Tagornars, los	la Granadella	No
compost N + N	SG	I	Talavera	Talavera	Sí
compost N + N	AH	L	Remolins	Bellví	No
compost N + N	AH	L	Remolins	Torres de Segre	Sí
compost N + N	F	L	Santalinya	les Avellanes	Sí
compost N + N	Ha	L	Araceli	Lleida	No
compost N + N	Hi	L	Cabestany	Montoliu de Segarra	Sí
compost N + N	Hi	L	Palamós	Sant Guim de Freixenet	Sí
compost N + N	O	L	Ferrugats	Anglesola	Sí
compost N + N	O	L	Montmagastre	Artesa de Segre	Sí
compost N + N	AC	M	Puigbordell	Lleida	Sí
compost N + N	F	M	Vinavita	el Palau d'Anglesola	Sí
compost N + N	Hi	M	Vimpelec	Torregrassa	Sí
compost N + N	AH	P	Anyerri, mas d'	Castelldans	Sí
compost N + N(top)	SG	Ca	Coll de Vinganya, el	Alcarràs	No
compost N + N(top)	SG	Cg	Espia d'Urgell, l'	Bellmunt	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost N + N(top)	AC	Cl	Pont d'Alentorn, el	Artesa de Segre	No
compost N + N(top)	AM	Cl	Torres de Sanui, les	Lleida	(No)
compost N + N(top)	Hi	Cl	Ribera d'Ondara	Ribera d'Ondara	No
compost N + N(top)	Hi	Cl	Ribera de Sió	(corònim)	(No)
compost N + N(top)	O	Cl	Colldorenga	Vilanova de Meià	No
compost N + N(top)	O	Cl	Corde de Gardeny, la	Lleida	No
compost N + N(top)	O	Cl	Espluga de Portaclusa, l'	Àger	No
compost N + N(top)	O	Cl	Plans de Sió, els	els Plans de Sió	No
compost N + N(top)	O	Cl	Puig de Meià, el	Vilanova de Meià	No
compost N + N(top)	SG	Cl	Cases de Barbens, les	Anglesola	No
compost N + N(top)	SG	Cl	Mas del Segre	Alcoletge	No
compost N + N(top)	SG	Cl	Terme de Ponts, el	Oliola	Sí
compost N + N(top)	SJ	Cl	Cases de Corbins, les	Corbins	No
compost N + N(top)	O	Cp	Plaüges, les	Sant Ramon	Sí
compost N + N(top)	TR	Cp	Sanui, les Torres de	Lleida	Sí
compost N + N + -ar	Z	Cl	Vall-llobar, clot de	Camarasa	No
compost N + N + -ar	Z	Cl	Vallporcar	la Portella	Sí
compost N + N + -ell	AC	Cl	Mas d'Estadella, el	Vilagrassa	Sí
compost N + N + -er	F	Cl	Coma Prunera, vall de	Alcanó	No
compost N + N + -er	F	Cl	Comafiguera	Preixens	No
compost N + N + -er	Z	Cl	Comavaquera	Lleida	Sí
compost N + N + -er	Z	Cl	Montllober	Seròs	No
compost N + N + -er	Z	Cl	Puigperdiguer	Almenar	No
compost N + N + -er	Z	Cl	Vall-llebrera	Artesa de Segre	(Sí)
compost N + N + -ona	Hi	L	Montmadrona	Oliola	No
compost N + N + -ós	F	Cl	Comajuncosa	Lleida	Sí
compost N + N + -ós	QT	Cl	Comafemosa	Alguair	No
compost N + NP	An	A	Burgebut	Aitona	No
compost N + NP	An	A	Carrassumada	Torres de Segre	Sí
compost N + NP	An	A	Garrameu	Menàrguens	Sí
compost N + NP	An	A	Margalef	Torregrossa	Sí
compost N + NP	An	A	Sidamon	Sidamon	Sí
compost N + NP	An	A	Vensilló	els Alamús	Sí
compost N + NP	An	A	Vinaixa	Vinaixa	Sí
compost N + NP	An	A	Vinfaro	Alfés	Sí
compost N + NP	An	A	Vinferri	Juneda	Sí
compost N + NP	An	A	Vinganya	Seròs	Sí
compost N + NP	An	A	Vinquent	Bell-lloc	Sí
compost N + NP	Ge	A	Massalcoreig	Massalcoreig	Sí
compost N + NP	An	Cg	Comadalda	Cervera	No
compost N + NP	An	Cg	Torrefarrera	Torrefarrera	Sí
compost N + NP	An	Cg	Torreneral	Penelles	Sí
compost N + NP	An	Cg	Valldeixils	Foradada	No
compost N + NP	An	Cg	Viladric	les Avellanes	No
compost N + NP	An	Cg	Vilarnau	Alguair	No
compost N + NP	An	Cl	Castell-lliuró	Ossó	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost N + NP	An	Cl	Mas de Bondia, el	Montornès	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	Cl	Mas de Toni, el	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
compost N + NP	An	Cl	Montlleó	Àger	<i>No</i>
compost N + NP	An	Cl	Montlleó	Ribera d'Ondara	<i>(Sí)</i>
compost N + NP	An	Cl	Montpaó	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	Cl	Torre-ribera	Lleida	<i>No</i>
compost N + NP	An	Cl	Vall d'Ariet, la	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	Cl	Vilabertró	Fulleda	<i>No</i>
compost N + NP	AC	Cl	Mas d'en Portes, el	Guissona	<i>No</i>
compost N + NP	AC	Cl	Volta de Toni, la	la Sentiu	<i>No</i>
compost N + NP	AM	Cl	Castell de Santa Maria, el	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
compost N + NP	AM	Cl	Torre de Fluvià, la	Cubells	<i>Sí</i>
compost N + NP	Ha	Cl	Santa Maria, el Castell de	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
compost N + NP	Hi	Cl	Bassa Borràs, la	Almacelles	<i>No</i>
compost N + NP	O	Cl	Covanramon	Juncosa	<i>Sí</i>
compost N + NP	QT	Cl	Secà de Sant Pere, el	Lleida	<i>No</i>
compost N + NP	SG	Cl	Passada del Galano, la	Cubells	<i>No</i>
compost N + NP	An	G	Castellradulf	Torrefeta	<i>No</i>
compost N + NP	An	G	Castellserà	Castellserà	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	G	Comanseràs	la Granadella	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	G	Montfager	(desaparegut)	<i>No</i>
compost N + NP	An	G	Montmeneu	Seròs	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	G	Montsuar	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	G	Quermançó	(desaparegut)	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	G	Rocabertí	Agramunt	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	G	Rocaspana	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	G	Torre-serona	Torre-serona	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	G	Vilardaga	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
compost N + NP	An	L	Castellselvà	Belianes	<i>(No)</i>
compost N + NP	An	L	Montalé	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
compost N + NP	An	L	Montassor	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
compost NP + N	Ha	Cl	Sant Pere dels Arquells	Ribera d'Ondara	<i>(No)</i>
compost prep + N	SG	Cl	Traslapleta	els Alamús	<i>No</i>
compost prep + N	SG	P	Gerb	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
compost V + Adj	Hi	Cl	Pixa-somes	Lleida	<i>Sí</i>
compost V + Adj	SG	Cl	Miralbò	Alcoletge	<i>No</i>
compost V + Adj	SG	Cl	Miralbò	Penelles	<i>Sí</i>
compost V + Adj	SG	Cl	Miralbò	Térmens	<i>No</i>
compost V + Adv	AH	Cl	Lligalbé	Agramunt	<i>Sí</i>
compost V + N	AH	Cl	Tornabous	Tornabous	<i>Sí</i>
compost V + N	AH	Cl	Ventafarines	Aitona	<i>No</i>
compost V + N	AH	Cl	Ventafarines, turó de	Talavera	<i>No</i>
compost V + N	EA	Cl	Tancalaporta	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
compost V + N	QT	Cl	Buida-sacs	Tornabous	<i>No</i>
compost V + N	QT	Cl	Bullfarines	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
compost V + N	SG	Cl	Miralcamp	Miralcamp	<i>Sí</i>

<i>Tipus morfològic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
compost V + N	SG	Cl	Miralpeix	Tiurana	<i>Sí</i>
compost V + N	SG	Cl	Mirambell	Sanatüja	<i>No</i>
compost V + N	SG	Cl	Mirarnal	Almenar	<i>Sí</i>
compost V + N	SG	Cl	Miravall	Juneda	<i>Sí</i>
compost V + N	SG	Cl	Tancaliporta	Ivars de Noguera	<i>No</i>
compost V + N	VA	Cl	Cercavins, riu	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
compost V + N	VA	Cl	Paracolls	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
compost V + N	Z	Cl	Rodamilans	Algerri	<i>No</i>
compost V + N	Z	Cl	Rodamilans	Lleida	<i>Sí</i>
compost V + N	Z	Cl	Rodamilans	Torrefeta	<i>No</i>
compost V + N	Z	L	Gratallops	Oliola	<i>Sí</i>
compost V + V	RH	Cl	Guarda-si-venes	Guissona	<i>Sí</i>
des- + N + -(a)dor	QT	Cl	Desferrador, cinglo de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
N(top) + -à	RH	Cp	Manresana, la	Juneda	<i>Sí</i>
N(top) + -à	RH	Cp	Manresana, la	Sant Ramon	<i>No</i>
N(top) + -à	AH	L	Galiana, la	Camarasa	<i>Sí</i>
N(top) + -à	Hi	L	Segrià	(corònim)	<i>Sí</i>
N(top) + -ec	G	Cl	Gallecs	Torà	<i>Sí</i>
N(top) + -ell	DT	Cg	Maldanell	Maldà	<i>(No)</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Cendroelles, les	Linyola	<i>No</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Cluella, la	Tiurana	<i>No</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Espigolell	Tornabous	<i>(No)</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Gironella	(desaparegut)	<i>Sí</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Gramuntell	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Granadella, la	la Granadella	<i>Sí</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Granyanella	Granyanella	<i>Sí</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Mejanell	Estaràs	<i>Sí</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Montmagastrell	Tàrrega	<i>Sí</i>
N(top) + -ell	DT	Cl	Vilaltella	Benavent	<i>No</i>
N(top) + -ell	DT	Cp	Organelles	(desaparegut)	<i>Sí</i>
N(top) + -ell	DT	Cp	Urgell	(corònim)	<i>Sí</i>
N(top) + -ès	Ge	Cl	Cerdanyès, el	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
N(top) + -ès	Ge	Cl	Pallarés	Cubells	<i>No</i>
N(top) + -ès	Ge	Cl	Pallaresa, torre	Torre-serona	<i>(No)</i>
N(top) + -ès	Ge	Cp	Empordanès, l'	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
N(top) + -et	DT	Ca	Alcaniset	Rosselló	<i>Sí</i>
N(top) + -et	DT	Ca	Almacelletes	Almacelles	<i>Sí</i>
N(top) + -et	DT	Cg	Montblanquet	Vallbona	<i>Sí</i>
N(top) + -et	DT	Cl	Cometes, les	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
N(top) + -et	DT	Cl	Escaleta, barranc de l'	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
N(top) + -et	DT	Cl	Montmellet	el Soleràs	<i>No</i>
N(top) + -et	DT	Cl	Palauet	Lleida	<i>No</i>
N(top) + -et	DT	Cl	Vilagrasseta	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
N(top) + -et	DT	Cl	Vilagrasseta	els Plans de Sió	<i>No</i>
N(top) + -et	DT	Cl	Vilanoveta	Lleida	<i>No</i>
N(top) + -et	DT	Cp	Barceloneta, la	els Alamús	<i>Sí</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N(top) + -et	DT	Cp	Suquets	Lleida	No
N(top) + -ill	DT	Cl	Altadill	Sant Guim de Freixenet	Sí
N(top) + -ó	DT	Cl	Omellons, els	els Omellons	Sí
N(top) + -ol	DT	Cf	Fuliola, la	la Fuliola	Sí
N(top) + -ol	DT	Cl	Alberola	Os de Balaguer	Sí
N(top) + -ol	DT	Cl	Cerdanyola, boscos de	la Baronia de Rialb	Sí
N(top) + -ol	DT	Cl	Lloberola	Biosca	Sí
N(top) + -ol	DT	Cl	Noguerola, la	Lleida	Sí
N(top) + -ol	DT	Cl	Vall-llebrerola	Artesa de Segre	Sí
N(top) + -ol	DT	Cp	Lavançola	(desaparegut)	Sí
N + -à	AH	Cl	Torredà	Castelló de Farfanya	No
N + -à	AH	Cl	Vilans	els Torms	No
N + -à	AH	Cl	Vilans, els	Aitona	No
N + -à	O	Cl	Jovans	Torà	No
N + -à	QT	Cp	Marunyà	Àger	No
N + -ada	AH	Ca	Fanecada, la	Torrelameu	No
N + -ada	AH	Ca	Fanecades	Vilanova de Segrià	No
N + -ada	EA	Cl	Tapiada, la	Preixens	No
N + -ada	EA	Cl	Tapiades, les	la Granadella	Sí
N + -ada	EA	Cl	Tapiades, riu de les	la Pobla de Cérvoles	No
N + -ada	F	Cl	Pinada, la	Ivorra	No
N + -ada	F	Cl	Salades, les	Vilanova de l'Aguda	No
N + -ada	O	Cl	Muntada	Agramunt	Sí
N + -ada	O	Cl	Paredades, les	Vilanova de Meià	No
N + -ada	O	Cl	Portellada, la	Biosca	No
N + -ada	O	Cl	Vallades, les	Maldà	No
N + -ada	SG	Cl	Curullada, la	Granyanella	Sí
N + -ada	Z	Cl	Cogullada, la	Lleida	Sí
N + -ada	Z	Cl	Cogullades, pla de les	Vinaixa	No
N + -ada	AH	L	Fabregada	la Baronia de Rialb	No
N + -ada	AH	L	Fabregada	Vilanova de Meià	No
N + -aire	AH	Cl	Vinyaire, cal	Biosca	No
N + -al	AH	Cl	Jovals	Juneda	Sí
N + -al	AH	Cl	Mercadal, el	Lleida	Sí
N + -al	AH	Cl	Nial	Guissona	No
N + -al	F	Cl	Ametllerals, los	el Cogul	No
N + -al	F	Cl	Bovals	Belianes	Sí
N + -al	F	Cl	Espartal, l'	Camarasa	No
N + -al	F	Cl	Espartal, l'	Montgai	No
N + -al	F	Cl	Espinal, l'	Agramunt	No
N + -al	F	Cl	Espinal, l'	Vilanova de Meià	No
N + -al	F	Cl	Farraginal, lo	Penelles	Sí
N + -al	F	Cl	Figueral, los	Llardecans	No
N + -al	F	Cl	Ginebral, lo	els Torms	No
N + -al	F	Cl	Romeral, lo	Torregrassa	No
N + -al	F	Cl	Savinal, barranc del	Àger	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -al	F	Cl	Sivinals, los	Tarrés	No
N + -al	F	Cl	Timonal, el	Vallfogona de Balaguer	Sí
N + -al	F	Cl	Triponal	(desaparegut)	Sí
N + -al	F	Cl	Vinyal	Montoliu de Segarra	No
N + -al	F	Cl	Vinyals	Vilanova de Meià	No
N + -al	F	Cl	Vinyals, los	Castelldans	No
N + -al	Hi	Cl	Fontanal, lo	el Palau d'Anglesola	No
N + -al	O	Cl	Penal, el	Bellcaire	No
N + -al	O	Cl	Penal, coll del	Castelldans	No
N + -al	O	Cl	Rocal, serrall del	els Torms	No
N + -al	QT	Cl	Guixal, pla de	Vilanova de l'Aguda	No
N + -al	QT	Cl	Pedregal, el	Tàrraga	Sí
N + -al	QT	Cl	Pedregals	Almacelles	No
N + -al	QT	Cl	Pedregals, los	Ossó	No
N + -al	QT	Cl	Pedregals, los	la Sentiu	No
N + -al	SG	Cl	Termenal, el	Cervera	No
N + -al	SJ	Cl	Bisbal, la	Guissona	No
N + -al	F	Cp	Botjal	Camarasa	No
N + -al	O	Cp	Morral, el	(desaparegut)	Sí
N + -al	F	L	Gramenals, los	Castelldans	No
N + -all	Hi	Cp	Bassalls, los	Àger	Sí
N + -ar	AH	Ca	Rajolar	Lleida	Sí
N + -ar	AC	Cl	Monnar	Vilanova de Meià	No
N + -ar	AM	Cl	Castellar, el	Oliola	No
N + -ar	AM	Cl	Castellar, puig	Biosca	No
N + -ar	AM	Cl	Castellar, serrat de	Tiurana	No
N + -ar	AM	Cl	Catllar, el	(desaparegut)	Sí
N + -ar	AM	Cl	Pilar d'Almenara, el	Agramunt	No
N + -ar	F	Cl	Alzinar, l'	Alguair	(No)
N + -ar	F	Cl	Ametllera, l'	Tornabous	No
N + -ar	F	Cl	Bovar	Vilanova de Segrià	Sí
N + -ar	F	Cl	Canar, costes del	Oliola	No
N + -ar	F	Cl	Canar del Borrel, lo	la Sentiu	Sí
N + -ar	F	Cl	Canemars	Torà	Sí
N + -ar	F	Cl	Canemars, barranc dels	Camarasa	No
N + -ar	F	Cl	Canemassos, els	Talavera	Sí
N + -ar	F	Cl	Coscollar, lo	Bellpuig	No
N + -ar	F	Cl	Coscollar, lo	Camarasa	No
N + -ar	F	Cl	Coscollar, serra del	Alcarràs	No
N + -ar	F	Cl	Escanars	les Borges Blanques	No
N + -ar	F	Cl	Gatellar, lo	Linyola	No
N + -ar	F	Cl	Gatellar, lo	Torregrossa	No
N + -ar	F	Cl	Gramar, lo	Almacelles	No
N + -ar	F	Cl	Juncar, el	Belianes	(No)
N + -ar	F	Cl	Juncar, lo	Preixens	(No)
N + -ar	F	Cl	Juncar, barranc del	Torrefeta	(No)

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -ar	F	Cl	Llinars	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
N + -ar	F	Cl	Llinars	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
N + -ar	F	Cl	Olivar, l'	Almacelles	<i>No</i>
N + -ar	F	Cl	Pinars, vall dels	Llardecans	<i>No</i>
N + -ar	F	Cl	Pomar	Ribera d'Ondara	<i>Sí</i>
N + -ar	F	Cl	Saladar, barranc del	el Cogul	<i>No</i>
N + -ar	F	Cl	Salar, el	Alcarràs	<i>Sí</i>
N + -ar	F	Cl	Salar, el	Sudanell	<i>Sí</i>
N + -ar	F	Cl	Salar, el	Torres de Segre	<i>Sí</i>
N + -ar	F	Cl	Timonar	Artesa de Segre	<i>No</i>
N + -ar	F	Cl	Vinyar, lo	Ivars d'Urgell	<i>No</i>
N + -ar	F	Cl	Xiular, camí	l'Albi	<i>Sí</i>
N + -ar	O	Cl	Comellar, lo	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
N + -ar	O	Cl	Comellar, lo	Verdú	<i>No</i>
N + -ar	O	Cl	Comellars, los	Torrebeßes	<i>No</i>
N + -ar	O	Cl	Escomellars	Anglesola	<i>No</i>
N + -ar	O	Cl	Escomellars, fondo dels	Bellpuig	<i>No</i>
N + -ar	O	Cl	Llambra, lo	Àger	<i>No</i>
N + -ar	QT	Cl	Guixanes	Tàrrega	<i>No</i>
N + -ar	QT	Cl	Guixars, els	Cervera	<i>No</i>
N + -ar	QT	Cl	Guixars, els	Torrebeßes	<i>No</i>
N + -ar	QT	Cl	Guixolar, lo	Sarroca	<i>No</i>
N + -ar	QT	Cl	Llacars	Puigverd d'Agramunt	<i>No</i>
N + -ar	QT	Cl	Pedregar, el	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilar, el	Montoliu de Segarra	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilar, el	Tàrrega	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilar, el	Verdú	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilars, els	Arbeca	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilars, els	Guissona	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilars, els	Miralcamp	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilars, els	Mollerussa	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilars, els	Nalec	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilars, font dels	Cervià	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilassos, els	Tàrrega	<i>No</i>
N + -ar	RH	Cl	Vilassos, els	Tarroja	<i>No</i>
N + -ar	Z	Cl	Abellar, l'	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
N + -ar	Z	Cl	Abellars, los	Sarroca	<i>No</i>
N + -ar	Z	Cl	Aguilar	Os de Balaguer	<i>No</i>
N + -ar	Z	Cl	Bovalar, el	Seròs	<i>Sí</i>
N + -ar	Z	Cl	Conillars	Lleida	<i>No</i>
N + -ar	Z	Cl	Palomar, lo	Alòs	<i>No</i>
N + -ar	AH	Cp	Lluçars	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
N + -ar	AH	Cp	Tarnàs	Torà	<i>Sí</i>
N + -ar	F	Cp	Argelagar, l'	Alcarràs	<i>No</i>
N + -ar	F	Cp	Argelagar, l'	Alcoletge	<i>No</i>
N + -ar	F	Cp	Argelagar, punta de l'	Fulleda	<i>No</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -ar	F	Cp	Argilagar, l'	Maials	No
N + -ar	F	Cp	Siscar, el	Oliola	No
N + -ar	F	L	Estinglars, els	Juncosa	Sí
N + -às	AC	Cl	Cabanasses	la Baronia de Rialb	No
N + -às	F	Cl	Vinyassa, la	Foradada	No
N + -às	F	Cl	Vinyasses, les	Tàrrega	No
N + -às	Hi	Cl	Fontassa	Bellvís	No
N + -às	O	Cl	Covasses, les	Bovera	No
N + -às	O	Cl	Covasses, les	la Pobla de Cérvoles	No
N + -às	SG	Cl	Soleràs, el	Biosca	No
N + -às	SG	Cl	Soleràs, el	el Soleràs	Sí
N + -às	O	Cp	Queràs	Cervera	No
N + -at	SJ	Cg	Marquesat, el	(corònim)	No
N + -at	EA	Cl	Tapiat	Alcarràs	No
N + -at	SJ	Cl	Ofegat	Tàrrega	Sí
N + -at	SJ	Cl	Ofegats	Agramunt	Sí
N + -atge	F	Cg	Boscatges, los	Montgai	No
N + -atxa	AM	Cl	Torratxa, la	Ponts	No
N + -eda	F	Cl	Alberedes, les	Guimerà	No
N + -eda	F	Cl	Alberedes, serra de les	Fulleda	No
N + -eda	F	Cl	Fulleda	Fulleda	Sí
N + -eda	F	Cl	Omedes, les	Vilanova de l'Aguda	No
N + -eda	F	Cl	Pineda, la	Vilanova de Meià	No
N + -eda	F	Cl	Ramoneda	Artesa de Segre	No
N + -eda	F	Cl	Ramoneda	la Baronia de Rialb	Sí
N + -eda	F	Cl	Roureda, la	Artesa de Segre	No
N + -ell	F	A	Rosell, el	Alcarràs	Sí
N + -ell	EA	Cg	Parrelles, les	Balaguer	Sí
N + -ell	AC	Cl	Monells	Cervera	Sí
N + -ell	AC	Cl	Vilella	Torà	Sí
N + -ell	AH	Cl	Aladrell	Agramunt	Sí
N + -ell	AH	Cl	Paradell	Torregrossa	No
N + -ell	AH	Cl	Pradell	Preixens	Sí
N + -ell	AH	Cl	Rodell	Talavera	No
N + -ell	AH	Cl	Tauladell	Torrefeta	Sí
N + -ell	AH	Cl	Triguell	Castelldans	(Sí)
N + -ell	AM	Cl	Farell	Guissona	No
N + -ell	AM	Cl	Farell, mas de	Torrefeta	No
N + -ell	AM	Cl	Torrelles	Tarrés	Sí
N + -ell	EA	Cl	Arquells	Cubells	No
N + -ell	EA	Cl	Arquells, els	Sant Guim de la Plana	No
N + -ell	EA	Cl	Arquells, los	Oliola	No
N + -ell	EA	Cl	Arquells, Sant Pere dels	Ribera d'Ondara	Sí
N + -ell	EA	Cl	Saportella	Granyanella	No
N + -ell	EA	Cl	Terradell, pontet de	Castelló de Farfanya	Sí
N + -ell	EA	Cl	Voltadelles	Tàrrega	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -ell	F	Cl	Espartells	Maials	No
N + -ell	F	Cl	Idrella, font de	Verdú	Sí
N + -ell	F	Cl	Matella, la	Os de Balaguer	No
N + -ell	F	Cl	Olivelles	la Baronia de Rialb	No
N + -ell	F	Cl	Omells de na Gaia, els	els Omells de na Gaia	Sí
N + -ell	F	Cl	Timorell, lo	Castelldans	No
N + -ell	Hi	Cl	Botarell, lo	la Baronia de Rialb	Sí
N + -ell	Hi	Cl	Fondarella	Fondarella	Sí
N + -ell	Hi	Cl	Fontanella	Vilanova de Meià	No
N + -ell	Hi	Cl	Fontanelles	Barbens	No
N + -ell	O	Cl	Campell, lo	Sunyer	No
N + -ell	O	Cl	Espadella	Àger	No
N + -ell	O	Cl	Morelles, les	Granyanella	Sí
N + -ell	O	Cl	Penelles	Penelles	Sí
N + -ell	O	Cl	Portell	Sant Ramon	Sí
N + -ell	O	Cl	Portell, barranc del	Àger	No
N + -ell	O	Cl	Portell, coll del	els Torms	No
N + -ell	O	Cl	Portell, pla del	Arbeca	No
N + -ell	O	Cl	Portella, la	la Portella	(Sí)
N + -ell	O	Cl	Portella, coll de la	Ciutadilla	No
N + -ell	O	Cl	Portelles, les	l'Espluga Calba	No
N + -ell	O	Cl	Portelles, les	Ponts	No
N + -ell	O	Cl	Ribelles	Vilanova de l'Aguda	Sí
N + -ell	O	Cl	Serradell, lo	la Baronia de Rialb	Sí
N + -ell	QT	Cl	Pedruell	Belianes	No
N + -ell	QT	Cl	Pedruella, la	Ribera d'Ondara	No
N + -ell	QT	Cl	Secanell, lo	Torrefeta	No
N + -ell	QT	Cl	Tosquella, la	(desaparegut)	Sí
N + -ell	SG	Cl	Bagarrella	Seròs	Sí
N + -ell	SG	Cl	Solanelles	Vilanova de Meià	Sí
N + -ell	Z	Cl	Aguilella	Barbens	(Sí)
N + -ell	F	Cp	Gavarrella, la	Seròs	No
N + -ell	F	Cp	Sisquella, la	Algerri	No
N + -ell	F	Cp	Sisquella, la	Juncosa	Sí
N + -ell	F	Cp	Sisquella, la	Ribera d'Ondara	Sí
N + -ell	F	Cp	Sisquella, la	Torà	Sí
N + -ell	Hi	Cp	Bassella, la	Ivars d'Urgell	No
N + -ell	Hi	Cp	Bassella, la	Os de Balaguer	No
N + -ell	Hi	Cp	Bassella, serra de la	(desaparegut)	Sí
N + -ell	Hi	Cp	Basselles, les	l'Albi	No
N + -ell	Hi	Cp	Basselles, les	Montoliu de Lleida	No
N + -ell	F	L	Canelles	Os de Balaguer	Sí
N + -ell	F	L	Canelles	els Plans de Sió	No
N + -ell	F	L	Cercosella	(desaparegut)	Sí
N + -ell	F	L	Cornudella	la Baronia de Rialb	No
N + -ell	F	L	Cornudella	Massoteres	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -ell	F	L	Cornudella	Oliola	No
N + -ell	F	L	Donzell, la	Agramunt	Sí
N + -ell	F	L	Donzell, la	la Baronia de Rialb	Sí
N + -ell	F	L	Espinalbell	(desaparegut)	Sí
N + -ell	F	L	Estinclells, els	Verdú	Sí
N + -ell	F	L	Pinell	Juneda	Sí
N + -ell	Ge	L	Basconell, plana de	Aitona	Sí
N + -ell	O	L	Espuella, l'	la Baronia de Rialb	Sí
N + -ell	O	L	Gimenells	Gimenells	Sí
N + -ell	SJ	L	Paganell, el	Anglesola	(No)
N + -er	AH	Cl	Ballesters, els	Guimerà	No
N + -er	AH	Cl	Cantirer, masia	Tornabous	Sí
N + -er	AH	Cl	Carbonera, serra	Alòs	No
N + -er	AH	Cl	Carretera, plana	Llardecans	No
N + -er	AH	Cl	Eixaders, els	Belianes	(Sí)
N + -er	AH	Cl	Ollers	Torà	No
N + -er	AH	Cl	Pedrera	Os de Balaguer	No
N + -er	AH	Cl	Pedrera, la	Bellpuig	No
N + -er	AH	Cl	Pedrera, la	Sant Martí de Maldà	No
N + -er	AH	Cl	Pedrerers, les	les Borges Blanques	No
N + -er	AH	Cl	Pedrerers, les	Preixana	No
N + -er	AH	Cl	Teulera, barranc de la	Artesa de Segre	No
N + -er	AH	Cl	Teulera, mas de la	Àger	No
N + -er	AH	Cl	Teulera, obac de la	Àger	No
N + -er	AH	Cl	Teuleres	Vilanova de Meià	No
N + -er	AH	Cl	Traiters	Ponts	No
N + -er	AH	Cl	Vaquer, el	Juneda	No
N + -er	F	Cl	Albarés	Lleida	No
N + -er	F	Cl	Ametller, l'	Almacelles	No
N + -er	F	Cl	Ametllers, els	Cervera	No
N + -er	F	Cl	Ametllers, els	Tàrraga	No
N + -er	F	Cl	Ametllers, los	les Avellanes	No
N + -er	F	Cl	Ametllers, pla dels	Alcarràs	No
N + -er	F	Cl	Arbocer, mas de l'	Aitona	No
N + -er	F	Cl	Avellaners, los	el Vilosell	No
N + -er	F	Cl	Balaguer	Balaguer	Sí
N + -er	F	Cl	Bovera, la	Bellví	No
N + -er	F	Cl	Bovera, la	Montoliu de Lleida	Sí
N + -er	F	Cl	Bovera, bassa	Belianes	Sí
N + -er	F	Cl	Cirrerer, pla del	Maials	No
N + -er	F	Cl	Codonyers	els Omells de na Gaia	No
N + -er	F	Cl	Coscollera	Vilanova de Meià	No
N + -er	F	Cl	Coscolleres, les	Puigverd d'Agramunt	No
N + -er	F	Cl	Empresseguera	Lleida	(No)
N + -er	F	Cl	Espariguera, fondo de l'	els Omellons	No
N + -er	F	Cl	Esparterres, les	Aitona	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -er	F	Cl	Figuera, la	Algèri	<i>Sí</i>
N + -er	F	Cl	Figuera, la	Golmés	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Figuera, la	Vilanova de l'Aguda	<i>Sí</i>
N + -er	F	Cl	Figuera, font de la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Figuera, punta de la	Cervià	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Figueres, les	les Borges Blanques	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Figueres, les	la Granadella	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Fonolleres	Granyanella	<i>Sí</i>
N + -er	F	Cl	Ginester	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
N + -er	F	Cl	Junquera, la	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Lledoners, clot dels	Oliola	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Lledoners, coma dels	la Floresta	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Maçanera, la	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
N + -er	F	Cl	Maçaneres	Artesa de Segre	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Maçaners	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Malvera, la	Alòs	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Mangraners, els	Lleida	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Mangraners, serra de	Seròs	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Morera, la	Torà	<i>Sí</i>
N + -er	F	Cl	Noguers, mas de	Maials	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Noguers, torre de	Balaguer	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Oliveres, les	Tàrraga	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Pinera, la	Artesa de Segre	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Reguer, serrat del	Biosca	<i>Sí</i>
N + -er	F	Cl	Roser, mas del	Bovera	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Rosers, torre dels	Sidamon	<i>No</i>
N + -er	F	Cl	Teixera	Vinaixa	<i>Sí</i>
N + -er	Ha	Cl	Roser, el	Vilagrassa	<i>Sí</i>
N + -er	Hi	Cl	Merder, riu	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
N + -er	Hi	Cl	Reguer, el	Tàrraga	<i>No</i>
N + -er	Hi	Cl	Ribera, la	Artesa de Segre	<i>No</i>
N + -er	O	Cl	Altera, l'	Camarasa	<i>No</i>
N + -er	O	Cl	Balandrer, carrer de	Lleida	<i>Sí</i>
N + -er	O	Cl	Riber	Torrefeta	<i>Sí</i>
N + -er	O	Cl	Ribera, la	Biosca	<i>Sí</i>
N + -er	O	Cl	Roquers	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
N + -er	QT	Cl	Argentera	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
N + -er	QT	Cl	Ferreres, turó de les	Alcanó	<i>No</i>
N + -er	QT	Cl	Ferrers, plans	els Omells de na Gaia	<i>No</i>
N + -er	QT	Cl	Gessera, la	Àger	<i>No</i>
N + -er	QT	Cl	Guixera, la	Torà	<i>No</i>
N + -er	QT	Cl	Guixeres, les	Alfarràs	<i>No</i>
N + -er	QT	Cl	Guixeres, les	la Floresta	<i>No</i>
N + -er	QT	Cl	Lliteres, les	Aitona	<i>Sí</i>
N + -er	QT	Cl	Tarrés	Tarrés	<i>Sí</i>
N + -er	QT	Cl	Terrers	Agramunt	<i>No</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -er	QT	Cl	Terrers, els	Artesa de Segre	No
N + -er	QT	Cl	Terrers, los	Tàrrega	No
N + -er	SD	Cl	Llitera, la	(corònim)	Sí
N + -er	SG	Cl	Fiter, mas	Torrefeta	No
N + -er	SG	Cl	Passeres, mas de	Torrefeta	No
N + -er	SG	Cl	Soler, el	la Baronia de Rialb	No
N + -er	SG	Cl	Soler, el	Torà	Sí
N + -er	SG	Cl	Soler, font del	la Baronia de Rialb	No
N + -er	SG	Cl	Solers	Artesa de Segre	No
N + -er	SG	Cl	Solers	Tiurana	Sí
N + -er	SG	Cl	Solers, els	Sanatüja	No
N + -er	Z	Cl	Abellers, los	l'Albagés	No
N + -er	Z	Cl	Bovera	Bovera	Sí
N + -er	Z	Cl	Bovera, la	Guimerà	Sí
N + -er	Z	Cl	Cabrera	Vilanova de Meià	No
N + -er	Z	Cl	Colomer, lo	Belianes	Sí
N + -er	Z	Cl	Colomer, lo	Golmés	Sí
N + -er	Z	Cl	Colomers, los	Arbeca	Sí
N + -er	Z	Cl	Colomers, los	Artesa de Lleida	No
N + -er	Z	Cl	Conillera, vall de la	(desaparegut)	No
N + -er	Z	Cl	Falconera	Vilanova de l'Aguda	No
N + -er	Z	Cl	Formiguera	Vilanova de l'Aguda	(Sí)
N + -er	Z	Cl	Golmés	Golmés	Sí
N + -er	Z	Cl	Grallera, la	Sarroca	No
N + -er	Z	Cl	Grallera, la	Torre-serona	(No)
N + -er	Z	Cl	Grallera, barranc de la	la Granja d'Escarp	No
N + -er	Z	Cl	Grallera, cinglo de la	Vilanova de Meià	No
N + -er	Z	Cl	Granollers	Torrefeta	Sí
N + -er	Z	Cl	Llobatera	les Oluges	No
N + -er	Z	Cl	Llobera, coma	el Cogul	No
N + -er	Z	Cl	Llobera, coma de	Albesa	No
N + -er	Z	Cl	Madriguera, la	(desaparegut)	Sí
N + -er	Z	Cl	Mosquera, serra	Alòs	No
N + -er	Z	Cl	Mosqueres, costa de les	Ponts	No
N + -er	Z	Cl	Palomera, la	les Avellanes	No
N + -er	Z	Cl	Perdiguers	la Baronia de Rialb	No
N + -er	Z	Cl	Toper, racó del	Soses	Sí
N + -er	Z	Cl	Tordera	Granyanella	Sí
N + -er	Z	Cl	Xoriguera	Biosca	No
N + -er	QT	Co	Llaner de Rocaspana, el	Vilanova de Meià	Sí
N + -er	QT	Co	Llanera	Torà	Sí
N + -er	F	Cp	Argelaguer	Cubells	No
N + -er	F	Cp	Argelaguers, los	Tàrrega	No
N + -er	F	Cp	Garriguer, pla del	Alguair	No
N + -er	F	Cp	Gavarnera, la	la Baronia de Rialb	No
N + -er	F	Cp	Gavarnera, la	Térmens	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -er	F	Cp	Gavarrera, la	Lleida	No
N + -er	O	Cp	Sardera, la	Alfés	Sí
N + -er	O	Cp	Sardera, la	Alpicat	Sí
N + -er	O	Cp	Sardera, la	Soses	Sí
N + -er	Z	Cp	Boquera, coll de la	la Pobla de Cérvoles	No
N + -er	QT	I	Merler, riu	Vilanova de Meià	No
N + -er	AH	L	Llavaneres	Aitona	No
N + -er	F	L	Aureres	Artesa de Segre	No
N + -er	F	L	Oroners	Camarasa	Sí
N + -er	Hi	L	Muller	la Sentiu	Sí
N + -er	Z	L	Cervera	Cervera	Sí
N + -er	Hi	M	Ondara	Talavera	Sí
N + -er	O	M	Alters, serra d'	Almatret	No
N + -eria	AH	Cl	Teuleria, la	Biosca	Sí
N + -eria	AH	Cl	Teuleria, la	Corbins	No
N + -eria	AH	Cl	Teuleria, la	Oliola	No
N + -eria	AH	Cl	Teuleria, font de la	Camarasa	No
N + -eria	AH	Cl	Teuleria, font de la	Vilanova de Meià	No
N + -eria	AH	Cl	Teuleria, pla de la	Sant Guim de Freixenet	No
N + -eria	Z	Cl	Volteria, la	Os de Balaguer	No
N + -ern	EA	I	Valerna	Verdú	Sí
N + -ern	SJ	L	Madern	Ivorra	Sí
N + -esa	An	I	Albesa	Albesa	Sí
N + -esa	F	P	Artesa de Segre	Artesa de Segre	Sí
N + -esa	SD	P	Utxesa	Torres de Segre	Sí
N + -et	AC	Ca	Borgetes, les	Arbeca	No
N + -et	AH	Cg	Banqueta, la	Lleida	Sí
N + -et	F	Cg	Bosquets, los	Ossó	No
N + -et	AC	Cl	Hospitalet, l'	Fondarella	No
N + -et	AC	Cl	Hostalets, els	Ribera d'Ondara	Sí
N + -et	AC	Cl	Hostalets de Comiols, els	Artesa de Segre	Sí
N + -et	AC	Cl	Masets, los	Alcarràs	No
N + -et	AC	Cl	Masets, los	Ciutadilla	No
N + -et	AC	Cl	Masets, los	Llardecans	No
N + -et	AC	Cl	Torretes, les	Bellmunt	No
N + -et	AC	Cl	Vilet, el	Sant Martí de Maldà	Sí
N + -et	AC	Cl	Vileta, la	Alfés	Sí
N + -et	AC	Cl	Vileta, la	la Pobla de Cérvoles	No
N + -et	AH	Cl	Fornets	Alcarràs	No
N + -et	AH	Cl	Horteta, l'	Alfés	No
N + -et	AH	Cl	Pastoret, torre del	Lleida	Sí
N + -et	AH	Cl	Vedadet, lo	Aitona	No
N + -et	AM	Cl	Castellet, els	Vilanova de Meià	No
N + -et	AM	Cl	Torre, la	les Avellanes	No
N + -et	AM	Cl	Torre, barranc de la	Balaguer	No
N + -et	AM	Cl	Torre, tossal de la	Vilanova de Meià	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -et	AM	Cl	Torretes, les	els Plans de Sió	No
N + -et	EA	Cl	Arquets, los	Juncosa	No
N + -et	F	Cl	Alzinetes, fondo de les	els Omellons	(No)
N + -et	F	Cl	Auronetes, les	Torrebeßes	No
N + -et	F	Cl	Canet	Lleida	No
N + -et	F	Cl	Canyeret, el	Lleida	Sí
N + -et	F	Cl	Figueretes, les	Juncosa	No
N + -et	F	Cl	Juncet	les Avellanes	No
N + -et	F	Cl	Pinet, lo	la Floresta	No
N + -et	F	Cl	Vernet	Artesa de Segre	Sí
N + -et	F	Cl	Vernet, masia	Montgai	No
N + -et	F	Cl	Vinyalets, can	Estaràs	No
N + -et	F	Cl	Vinyet	Castelló de Farfanya	No
N + -et	F	Cl	Vinyets, els	Guissona	No
N + -et	F	Cl	Vinyets, els	els Plans de Sió	No
N + -et	F	Cl	Vinyets, los	Vilagrassa	No
N + -et	Hi	Cl	Fontanet	Lleida	Sí
N + -et	Hi	Cl	Fontanet	Torà	Sí
N + -et	Hi	Cl	Fontanet, lo	la Pobla de Cérvoles	No
N + -et	Hi	Cl	Fontanets, los	l'Albagés	No
N + -et	Hi	Cl	Fonteta, la	Gimenells	No
N + -et	Hi	Cl	Riuet, lo	la Pobla de Cérvoles	No
N + -et	Hi	Cl	Riuet, lo	Vilanova de Meià	No
N + -et	Hi	Cl	Torrentets	Agramunt	No
N + -et	Hi	Cl	Ullet, l'	Benavent	No
N + -et	Hi	Cl	Valleta, barranc de la	Cervià	No
N + -et	O	Cl	Altet	Tàrrega	Sí
N + -et	O	Cl	Balcet, el	Torà	Sí
N + -et	O	Cl	Collet, lo	Seròs	No
N + -et	O	Cl	Cometes, les	Llardecans	No
N + -et	O	Cl	Pedroneta, la	Àger	No
N + -et	O	Cl	Planeta, turó de la	Artesa de Lleida	No
N + -et	O	Cl	Terradets	Camarasa	Sí
N + -et	O	Cl	Valleta, la	Castelldans	No
N + -et	O	Cl	Valleta, la	Maials	No
N + -et	O	Cl	Valleta, la	Maials	No
N + -et	QT	Cl	Arenetes, les	Puigverd de Lleida	No
N + -et	QT	Cl	Secanet, lo	Artesa de Lleida	No
N + -et	QT	Cl	Secanet, lo	Bell-lloc	No
N + -et	QT	Cl	Secanet, lo	Juneda	No
N + -et	QT	Cl	Secanets, los	la Granja d'Escarp	No
N + -et	SJ	Cl	Quadreta, la	Castellserà	No
N + -et	AH	Cp	Boigueta, la	Penelles	Sí
N + -et	AH	Cp	Bordeta, la	Lleida	Sí
N + -et	Hi	Cp	Basseta, la	Torregrossa	No
N + -et	O	Cp	Tossalet, lo	Àger	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -et	O	Cp	Tossalet, lo	Bell-lloc	No
N + -et	O	Cp	Tossalet, pla del	Almenar	No
N + -et	O	Cp	Tossalets, los	Cervera	No
N + -et	O	Cp	Tossalets, los	Seròs	No
N + -et	O	Cp	Tossalets, los	Torregrossa	No
N + -et	O	Cp	Tosseta, la	Àger	No
N + -et	QT	Cp	Gravet, barranc de	Torrefeta	No
N + -et	QT	I	Merlet, el	el Palau d'Anglesola	Sí
N + -et	AH	L	Canyet, el	Castellserà	Sí
N + -et	F	L	Covet	Menàrguens	Sí
N + -et	F	L	Freixenet	Sant Guim de Freixenet	Sí
N + -et	F	L	Malets, els	Ivars de Noguera	No
N + -et	F	M	Pinetes, les	Vinaixa	No
N + -et	F	M	Raimat	Lleida	Sí
N + -í	RH	L	Pardina, la	Àger	No
N + -í	RH	L	Pardines	Aitona	No
N + -ic	Hi	Cl	Mollerigues, les	Oliola	No
N + -ill	RH	Cg	Marquilles	Torà	Sí
N + -ill	AH	Cl	Petillo, lo	els Torms	Sí
N + -ill	AM	Cl	Ciutadilla	Ciutadilla	Sí
N + -ill	Hi	Cl	Fontanilles	Agramunt	No
N + -ill	O	Cl	Anglarill	(desaparegut)	Sí
N + -ill	QT	Cl	Pedruïlla, plana de	Aitona	No
N + -iny	O	Cl	Pedrinya	el Vilosell	No
N + -iny	RH	L	Pardinyes	Lleida	Sí
N + -is	EA	Cl	Pedrés	Bellcaire	(Sí)
N + -is	EA	Cl	Pedrés, lo	Alguaire	No
N + -is	O	Cl	Pugís	Cubells	No
N + -is	QT	Cl	Pedrissa	Camarasa	No
N + -is	QT	Cl	Pedrissa	Os de Balaguer	No
N + -is	QT	Cl	Pedrisses, les	Ivars de Noguera	No
N + -is	QT	Cl	Roquís, lo	les Borges Blanques	No
N + -is	QT	Cl	Roquís, lo	Castelldans	No
N + -ó	F	Cg	Boscarró, lo	Tàrraga	No
N + -ó	AC	Cl	Masucó, el	Tiurana	No
N + -ó	AC	Cl	Vilaró	la Baronia de Rialb	No
N + -ó	AM	Cl	Castelló de Farfanya	Castelló de Farfanya	Sí
N + -ó	AM	Cl	Castelló de Meià	Vilanova de Meià	Sí
N + -ó	AM	Cl	Torricó, lo	Albesa	No
N + -ó	AM	Cl	Torricó, lo	Benavent	No
N + -ó	EA	Cl	Escambrons, els	Almatret	No
N + -ó	EA	Cl	Pedrillons, torre dels	Bell-lloc	(No)
N + -ó	EA	Cl	Tapió, lo	Gimenells	No
N + -ó	F	Cl	Boixeró, riera de	Ciutadilla	No
N + -ó	F	Cl	Boixó	Almatret	No
N + -ó	F	Cl	Espartons, los	Alcanó	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -ó	Hi	Cl	Torrentó, lo	Artesa de Segre	No
N + -ó	O	Cl	Cogulló, el	Os de Balaguer	No
N + -ó	O	Cl	Cogulló, el	Vilanova de Meià	No
N + -ó	O	Cl	Colletons, serrat dels	Artesa de Segre	No
N + -ó	O	Cl	Monteró	Camarasa	No
N + -ó	O	Cl	Pedrons, los	Vinaixa	No
N + -ó	O	Cl	Riberó de Dalt, el	Torà	Sí
N + -ó	SJ	Cl	Comolons	Puigverd de Lleida	Sí
N + -ó	Z	Cl	Corberó, torres de	la Sentiu	Sí
N + -ó	Z	Cl	Ossó de Sió	Ossó	(Sí)
N + -ó	O	Cp	Corregó	la Portella	Sí
N + -ó	O	Cp	Corregó	Vinaixa	Sí
N + -ó	F	P	Ortó	Juncosa	Sí
N + -ó	Hi	P	Sió, riu	(curs d'aigua)	Sí
N + -ó	SG	P	Seró	Artesa de Segre	Sí
N + -oi	O	M	Montxoi	Seròs	Sí
N + -ol	AC	Ca	Curiola	Juneda	Sí
N + -ol	AM	Cg	Guardiola	Vilanova de l'Aguda	Sí
N + -ol	AM	Cg	Guardiola, tossal de	Sant Martí de Maldà	No
N + -ol	AM	Cg	Guardioles, les	Alcanó	No
N + -ol	AH	Cl	Pallerols	Talavera	No
N + -ol	AH	Cl	Pallerols de Rialb	la Baronia de Rialb	No
N + -ol	EA	Cl	Tapioles	Guissona	Sí
N + -ol	F	Cl	Corniola	Camarasa	No
N + -ol	F	Cl	Coscollol	(desaparegut)	No
N + -ol	F	Cl	Figuerola	Artesa de Segre	No
N + -ol	F	Cl	Figuerola	Torà	Sí
N + -ol	F	Cl	Figuerola, torre	el Poal	No
N + -ol	F	Cl	Figuerola de Meià	Camarasa	Sí
N + -ol	F	Cl	Pedrol, font de	Àger	No
N + -ol	O	Cl	Monterol	Àger	No
N + -ol	O	Cl	Pujol	Torrefeta	(No)
N + -ol	O	Cl	Pujol, serrat de	Camarasa	(No)
N + -ol	O	Cl	Pujol, vall de	Torrefarrera	(No)
N + -ol	O	Cl	Pujols	Artesa de Segre	(No)
N + -ol	QT	Cl	Empedrola, l'	Almatret	No
N + -ol	QT	Cl	Terrassola	la Baronia de Rialb	No
N + -ol	Z	Cl	Boveroles, les	la Granadella	Sí
N + -ol	QT	Cp	Morinyol, lo	Belcaire	Sí
N + -ol	AC	L	Palou	la Baronia de Rialb	No
N + -ol	AC	L	Palou de Sanaüja	Torrefeta	Sí
N + -ol	AC	L	Palou de Torà	Massoteres	Sí
N + -ol	AC	L	Palous	Camarasa	No
N + -ol	AC	L	Palous, planes de	Ponts	No
N + -ol	AH	L	Mariola, la	Lleida	Sí
N + -ol	AR	L	Monistrol	Oliola	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -ol	F	L	Cérvoles	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
N + -ol	F	L	Cérvoles	la Pobla de Cérvoles	<i>Sí</i>
N + -ol	F	L	Linyola	Linyola	<i>Sí</i>
N + -ol	Hi	L	Bajola, la	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
N + -ol	O	L	Uixol, l'	Juncosa	<i>Sí</i>
N + -ol	QT	L	Murriola, la	les Avellanes	<i>Sí</i>
N + -ol	SG	L	Vinyols, cal	Sant Guim de Freixenet	<i>No</i>
N + -ona	Hi	L	Madrona	Aspa	<i>Sí</i>
N + -ona	Hi	L	Madrones	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
N + -ona	Hi	P	Guissona	Guissona	<i>(Sí)</i>
N + -ona	O	P	Alpatona, tossal d'	Montoliu de Lleida	<i>Sí</i>
N + -ós	F	Cl	Boixoga, la	Artesa de Segre	<i>No</i>
N + -ós	F	Cl	Brugosa, riera	(curs d'aigua)	<i>No</i>
N + -ós	F	Cl	Canós, el	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
N + -ós	F	Cl	Canosa, la	Oliola	<i>No</i>
N + -ós	F	Cl	Cardosa, la	Cervera	<i>Sí</i>
N + -ós	F	Cl	Coscollosa	(desaparegut)	<i>No</i>
N + -ós	F	Cl	Fenollosa, solà de la	Guimerà	<i>No</i>
N + -ós	F	Cl	Figuerosa, la	Tàrrrega	<i>Sí</i>
N + -ós	F	Cl	Juncosa	Juncosa	<i>Sí</i>
N + -ós	F	Cl	Melgosa, la	Biosca	<i>Sí</i>
N + -ós	F	Cl	Molgosa, la	les Oluges	<i>No</i>
N + -ós	F	Cl	Prenyanosa, la	Cervera	<i>Sí</i>
N + -ós	F	Cl	Vergós	Cervera	<i>Sí</i>
N + -ós	Hi	Cl	Femosa, la	(curs d'aigua)	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cl	Arenoses, les	Biosca	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cl	Argeloses, les	Fulleda	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cl	Cendrogues, les	Camarasa	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cl	Cendrosa, la	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
N + -ós	QT	Cl	Espedrogues	els Omells de na Gaia	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cl	Pedregós, serrat	les Avellanes	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cl	Pedrés	Albatàrrec	<i>Sí</i>
N + -ós	QT	Cl	Pedrés	Artesa de Segre	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cl	Pedrés	Seròs	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cl	Pedrés, puig	Fulleda	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cl	Salinoves	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
N + -ós	SG	Cl	Ventoses, les	Cabanabona	<i>No</i>
N + -ós	SG	Cl	Ventoses, les	Preixens	<i>No</i>
N + -ós	Z	Cl	Cabroa, la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
N + -ós	Z	Cl	Colebrosos	Granyena de les Garrigues	<i>No</i>
N + -ós	F	Cp	Arçosa, l'	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
N + -ós	F	Cp	Botjoga, la	Torrefeta	<i>No</i>
N + -ós	QT	Cp	Maranyosa	Lleida	<i>Sí</i>
N + -ós	QT	Cp	Marinova	Belianes	<i>Sí</i>
N + -ós	QT	Cp	Querós	Tiurana	<i>No</i>
N + -ós	F	L	Espinalbosa	(desaparegut)	<i>Sí</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
N + -ós	F	L	Fenosa, la	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
N + -òs	AH	P	Alòs de Balaguer	Alòs	<i>Sí</i>
N + -òs	O	P	Os de Balaguer	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
N + -òs	SG	P	Seròs	Seròs	<i>Sí</i>
N + -ot	AM	Cl	Castellots	Tàrrega	<i>No</i>
N + -ot	AM	Cl	Castellots, els	la Floresta	<i>No</i>
N + -ot	AM	Cl	Torricot, lo	la Sentiu	<i>No</i>
N + -ot	F	Cl	Canota, la	Almatret	<i>No</i>
N + -ot	Hi	Cl	Estanyot, l'	Tèrmens	<i>No</i>
N + -ot	QT	Cl	Terrotes, les	Maials	<i>No</i>
N + -ot	RH	Cl	Vilot, lo	Agramunt	<i>No</i>
N + -ot	RH	Cl	Vilot, lo	Alcarràs	<i>(Sí)</i>
N + -ot	RH	Cl	Vilot, lo	Bellcaire	<i>No</i>
N + -ot	RH	Cl	Vilot, lo	Camarasa	<i>No</i>
N + -ot	RH	Cl	Vilot, lo	Lleida	<i>No</i>
N + -ot	RH	Cl	Vilot, lo	Vila-sana	<i>No</i>
N + -ot	RH	Cl	Vilots, los	Ossó	<i>No</i>
N + -ot	SG	Cl	Solerot, el	Biosca	<i>Sí</i>
N + -ot	Z	Cl	Abellerots, els	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
N + -ot	EA	Cp	Sitjota, la	Tèrmens	<i>No</i>
N + -ot	Hi	Cp	Bassot, lo	Puigverd de Lleida	<i>No</i>
N + -ut	O	Cl	Capelluda, font de la	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
NP + -à	An	L	Cervià	Cervià	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Corçà	Àger	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Fluvià	Cubells	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Fluvià	Guissona	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Gra	Torrefeta	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Granyana	Lleida	<i>(No)</i>
NP + -à	An	L	Granyena	Granyena de Segarra	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Grenyana	Castelló de Farfanya	<i>No</i>
NP + -à	An	L	Lluçà	Tàrrega	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Llupià	Guissona	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Mascañà	(corònim)	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Millà	Àger	<i>No</i>
NP + -à	An	L	Montanyana	Torrefeta	<i>No</i>
NP + -à	An	L	Preixana	Preixana	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Privà	les Avellanes	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Seana	Bellpuig	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Tiurana	Tiurana	<i>Sí</i>
NP + -à	An	L	Torà	Torà	<i>(Sí)</i>
NP + -ac	An	L	Florejacs	Torrefeta	<i>Sí</i>
NP + -às	An	Ca	Golifàs	Bellcaire	<i>Sí</i>
NP + -às	Ha	I	Sagàs, torre de	(desaparegut)	<i>Sí</i>
NP + -ell	An	Cl	Saborell	Alòs	<i>Sí</i>
NP + -er	An	Ca	Massoteres	Massoteres	<i>Sí</i>
NP + -et	An	L	Ariet, castell d'	Artesa de Segre	<i>Sí</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
NP + -ó	An	L	Galinyó	Biosca	No
NP + -ó	An	L	Rubió	Foradada	Sí
NP + -ó	An	L	Rubió de Cervera	Estaràs	No
NP + -ol	An	L	Ceriola, la	Torà	No
NP + -ol	An	L	Oliola	Oliola	Sí
NP + -ol	An	L	Ventalloles, les	Verdú	No
re- + Adj	RH	Cl	Refet	Artesa de Segre	Sí
re- + N	O	Cl	Rebalç	Sunyer	No
simple	AC	A	Juneda	Juneda	Sí
simple	AC	A	Rufea	Lleida	Sí
simple	AH	A	Alfarràs	Alfarràs	Sí
simple	AH	A	Almactà	Lleida	Sí
simple	AH	A	Almatà	Balaguer	Sí
simple	AH	A	Almatret	Almatret	Sí
simple	AH	A	Almodí	Lleida	Sí
simple	AH	A	Almúnia, l'	Algerri	Sí
simple	AH	A	Falens, coll de	els Torms	Sí
simple	AH	A	Ra, tossal del	Bellpuig	Sí
simple	AH	A	Ràfols	Montoliu de Segarra	Sí
simple	AH	A	Ràfols	Vinaixa	Sí
simple	AH	A	Salevà	les Borges Blanques	Sí
simple	AH	A	Samac, serra de	Torà	Sí
simple	AM	A	Alcoletge	Alcoletge	Sí
simple	AM	A	Almenar	Almenar	Sí
simple	AM	A	Almenara	Agramunt	Sí
simple	AM	A	Almenara	Juncosa	Sí
simple	AM	A	Ràpita, la	Vallfogona de Balaguer	Sí
simple	AM	A	Ruça	Lleida	Sí
simple	AR	A	Almacelles	Almacelles	Sí
simple	AR	A	Canís, el	Roselló	Sí
simple	EA	A	Alcanó	Alcanó	Sí
simple	EA	A	Algorfa	Seròs	Sí
simple	F	A	Aitona	Aitona	Sí
simple	F	A	Aixelà	Cubells	Sí
simple	F	A	Alcarràs	Alcarràs	Sí
simple	F	A	Alcarràs	Balaguer	Sí
simple	F	A	Eixalà, pla d'	Juneda	Sí
simple	F	A	Filella	Belcaire	Sí
simple	Ge	A	Andaní	Alfarràs	Sí
simple	Ge	A	Farfanya, riu de	(curs d'aigua)	Sí
simple	Hi	A	Lleó, el	Almacelles	No
simple	O	A	Algar, l'	Torrelameu	Sí
simple	O	A	Fiella, serreta de	Bellaguarda	Sí
simple	O	A	Guàries, les	Bellpuig	Sí
simple	O	A	Salgar	Foradada	Sí
simple	QT	A	Alfés	Alfés	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	QT	A	Alfis	Bellcaire	<i>Sí</i>
simple	QT	A	Alguaire	Alguaire	<i>Sí</i>
simple	RH	A	Romeu, el	Lleida	<i>Sí</i>
simple	SG	A	Almassí	Os de Balaguer	<i>Sí</i>
simple	SG	A	Almassor	Penelles	<i>Sí</i>
simple	SG	A	Montsó, pla de	Lleida	<i>Sí</i>
simple	SJ	A	Balàfia	Lleida	<i>Sí</i>
simple	Z	A	Faneca	Bellcaire	<i>Sí</i>
simple	Hi	C	Tòrrec	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
simple	Hi	C	Tòrrec, lo	Cubells	<i>Sí</i>
simple	O	C	Garganta, la	Ivorra	<i>Sí</i>
simple	O	C	Tuta, la	Torà	<i>Sí</i>
simple	Z	C	Dugo, punta del	Fulleda	<i>No</i>
simple	Z	C	Gangues, les	Penelles	<i>Sí</i>
simple	Z	C	Xot, cova del	Sunyer	<i>Sí</i>
simple	Z	C	Xut, pleta del	Balaguer	<i>No</i>
simple	Z	C	Xutes, planeta de les	els Torms	<i>Sí</i>
simple	AH	Ca	Estasia, l'	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	AH	Ca	Moragues	(desaparegut)	<i>Sí</i>
simple	AH	Ca	Rafal, lo	les Avellanes	<i>No</i>
simple	AH	Ca	Real, pla del	Balaguer	<i>No</i>
simple	AH	Ca	Tesies	Almatret	<i>No</i>
simple	AM	Ca	Barbacana, la	Cervera	<i>No</i>
simple	AM	Ca	Talaia, la	el Vilosell	<i>No</i>
simple	AM	Ca	Talaia, la	Vinaixa	<i>No</i>
simple	AR	Ca	Sinoga	Aitona	<i>Sí</i>
simple	AR	Ca	Sinoga, la	Belianes	<i>No</i>
simple	F	Ca	Cascall, lo	Agramunt	<i>No</i>
simple	F	Ca	Cascall, lo	Alfés	<i>No</i>
simple	F	Ca	Cascall, lo	Almacelles	<i>No</i>
simple	F	Ca	Soses	Soses	<i>Sí</i>
simple	Hi	Ca	Safareig	Bellvis	<i>Sí</i>
simple	SG	Ca	Cas	Àger	<i>Sí</i>
simple	SG	Ca	Cas	(desaparegut)	<i>Sí</i>
simple	AH	Cf	Fulia, la	la Fuliola	<i>Sí</i>
simple	AH	Cf	Granja d'Escarp, la	la Granja d'Escarp	<i>Sí</i>
simple	AH	Cf	Xalamet, la	Cubells	<i>Sí</i>
simple	AH	Cf	Xero, torre del	Menàrguens	<i>Sí</i>
simple	Ge	Cf	França, Vilanova de	Vilanova de Segrià	<i>Sí</i>
simple	RH	Cf	Joiells, torre dels	els Plans de Sió	<i>No</i>
simple	AC	Cg	Obergs, els	Vila-sana	<i>No</i>
simple	AH	Cg	Bancal, el	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
simple	AH	Cg	Bandoler, cova del	Foradada	<i>Sí</i>
simple	AH	Cg	Madruganyes, les	Ossó	<i>No</i>
simple	AH	Cg	Madruganyes, tossal de les	Tàrrega	<i>No</i>
simple	AH	Cg	Maduanya	Granyanella	<i>No</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	AM	Cg	Guàrdia	la Baronia de Rialb	No
simple	AM	Cg	Guàrdia, la	Artesa de Segre	No
simple	AM	Cg	Guàrdia, la	Tornabous	Sí
simple	AM	Cg	Guàrdies, les	l'Albi	No
simple	AM	Cg	Guàrdies, costa de les	Oliola	No
simple	AM	Cg	Guàrdies, costa de les	Sanaüja	No
simple	EA	Cg	Boada	Alòs	No
simple	EA	Cg	Boada	Vilanova de Meià	Sí
simple	F	Cg	Bosc, clamor del	Lleida	No
simple	F	Cg	Bosc, pla del	Bellpuig	No
simple	F	Cg	Gualda	Lleida	Sí
simple	O	Cg	Esquetja, l'	la Baronia de Rialb	Sí
simple	SJ	Cg	Baró, pla del	Torrefarrera	No
simple	SJ	Cg	Baronia de Lavansa, la	Vilanova de Meià	No
simple	SJ	Cg	Baronia de Montmagastre, la	Artesa de Segre	No
simple	SJ	Cg	Baronia de Rialb, la	la Baronia de Rialb	Sí
simple	SJ	Cg	Baronia de Sant Oïme, la	Camarasa	No
simple	SJ	Cg	Franqueses, les	Balaguer	Sí
simple	SJ	Cg	Franqueses, les	Cervera	No
simple	SJ	Cg	Franqueses, les	Juneda	No
simple	SJ	Cg	Franqueses, les	Torres de Segre	No
simple	Z	Cg	Guineu, feixans de la	Vilanova de Meià	No
simple	Z	Cg	Guineu, font de la	Torà	Sí
simple	Z	Cg	Guineus, serra de les	la Sentiu	No
simple	AC	Cl	Arc, punta de l'	Llardecans	No
simple	AC	Cl	Arcs, els	Bellví	Sí
simple	AC	Cl	Cabanes, les	les Borges Blanques	No
simple	AC	Cl	Cabanes, tossal de les	Gimenells	No
simple	AC	Cl	Casa, pantà de la	Alcarràs	No
simple	AC	Cl	Cases de Rialb, les	la Baronia de Rialb	No
simple	AC	Cl	Mas, lo	Alfés	No
simple	AC	Cl	Masos, los	Almatret	No
simple	AC	Cl	Masos, los	Llardecans	No
simple	AC	Cl	Masos, vall dels	Aitona	No
simple	AC	Cl	Masos de Millà, els	Àger	No
simple	AC	Cl	Palau d'Anglesola, el	el Palau d'Anglesola	Sí
simple	AC	Cl	Palau de Rialb	la Baronia de Rialb	No
simple	AC	Cl	Torre de Ribelles, la	Vilanova de l'Aguda	No
simple	AC	Cl	Viles, les	Torà	No
simple	AH	Cl	Barca, costa de la	Seròs	No
simple	AH	Cl	Barca, cova de la	Foradada	Sí
simple	AH	Cl	Barca, Vilanova de la	Vilanova de la Barca	Sí
simple	AH	Cl	Bordell	Talavera	Sí
simple	AH	Cl	Carbona	Vallfogona de Balaguer	No
simple	AH	Cl	Carreteres, les	Fulleda	No
simple	AH	Cl	Carreteres, les	Torregrossa	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	AH	Cl	Cellers	Ciutadilla	No
simple	AH	Cl	Cellers	Torà	Sí
simple	AH	Cl	Consell, el	Bell-lloc	Sí
simple	AH	Cl	Cortals, vall de	(curs d'aigua)	No
simple	AH	Cl	Cubells	Cubells	Sí
simple	AH	Cl	Cup, sèquia del	Balaguer	No
simple	AH	Cl	Estació, Sant Guim de l'	Sant Guim de Freixenet	No
simple	AH	Cl	Fàbrica, la	Artesa de Segre	Sí
simple	AH	Cl	Fàbrica d'Alguaire, la	Alguaire	Sí
simple	AH	Cl	Forques, les	Cervera	No
simple	AH	Cl	Forques, pla de les	Lleida	Sí
simple	AH	Cl	Forques, serra de les	Cubells	Sí
simple	AH	Cl	Forques, serrat de les	Cabanabona	Sí
simple	AH	Cl	Forques, tossal de les	Castelló de Farfanya	Sí
simple	AH	Cl	Fosses, molí de	Granyanella	No
simple	AH	Cl	Horta, l'	Alfarràs	No
simple	AH	Cl	Horta, l'	Ivars d'Urgell	No
simple	AH	Cl	Horta, l'	Lleida	No
simple	AH	Cl	Horta, l'	Térmens	No
simple	AH	Cl	Horta, molí de l'	Maldà	No
simple	AH	Cl	Hortes, les	Preixana	No
simple	AH	Cl	Hortes, les	Verdú	No
simple	AH	Cl	Horts, los	Vilanova de la Barca	No
simple	AH	Cl	Horts, vall dels	(curs d'aigua)	No
simple	AH	Cl	Llàntia, la	Juneda	Sí
simple	AH	Cl	Manxa, la	l'Albi	No
simple	AH	Cl	Obra de Fluvià, l'	Guissona	No
simple	AH	Cl	Pallargues, les	els Plans de Sió	Sí
simple	AH	Cl	Pallargues, masia del	Cubells	Sí
simple	AH	Cl	Pallisses, les	Torà	Sí
simple	AH	Cl	Pallol, torre del	Camarasa	Sí
simple	AH	Cl	Pastor, mas del	la Baronia de Rialb	Sí
simple	AH	Cl	Pastor, pont del	Camarasa	No
simple	AH	Cl	Pati, clot del	Cubells	No
simple	AH	Cl	Pleta, la	Belianes	No
simple	AH	Cl	Pleta, la	Castelló de Farfanya	Sí
simple	AH	Cl	Pleta d'Ossó, la	Ossó	No
simple	AH	Cl	Poal, el	el Poal	No
simple	AH	Cl	Puelles, les	Agramunt	Sí
simple	AH	Cl	Rabassa, la	Sant Guim de Freixenet	Sí
simple	AH	Cl	Rabasses	Belianes	No
simple	AH	Cl	Sal, Vilanova de la	les Avellanes	(No)
simple	AH	Cl	Traginers, coll dels	els Omells de na Gaia	No
simple	AH	Cl	Treita, la	la Baronia de Rialb	No
simple	AH	Cl	Triadors, els	la Baronia de Rialb	No
simple	AH	Cl	Trilla, font de la	Artesa de Segre	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	AH	Cl	Trilla, solana de la	Ivars de Noguera	No
simple	AH	Cl	Trilles, les	Cubells	No
simple	AH	Cl	Trossos, los	Torrebeßes	No
simple	AH	Cl	Trullars, els	la Baronia de Rialb	Sí
simple	AH	Cl	Trullars, mas de	Almacelles	No
simple	AH	Cl	Trulls	Oliola	No
simple	AH	Cl	Trulls, barranc dels	Alòs	No
simple	AH	Cl	Turull, barranc del	(curs d'aigua)	No
simple	AH	Cl	Vedat, lo	Albesa	No
simple	AH	Cl	Vedats, los	el Cogul	No
simple	AH	Cl	Vedats, los	Golmés	No
simple	AH	Cl	Vedats, los	Ivars d'Urgell	No
simple	AH	Cl	Vedats, los	Sant Martí de Maldà	No
simple	AH	Cl	Vedats, los	Sarroca	No
simple	AH	Cl	Vedats, punta dels	la Granadella	No
simple	AH	Cl	Viver	Biosca	No
simple	AH	Cl	Viver de Segarra	Sant Ramon	Sí
simple	AH	Cl	Viveres, les	Juncosa	No
simple	AM	Cl	Far, el	Torrefeta	Sí
simple	AM	Cl	Força, la	Ponts	Sí
simple	AM	Cl	Torre, la	Castelló de Farfanya	No
simple	AM	Cl	Torre, pla de la	la Pobla de Cérvoles	No
simple	AM	Cl	Torre de Rialb, la	la Baronia de Rialb	No
simple	AM	Cl	Torres, les	Artesa de Segre	No
simple	AM	Cl	Torres, les	Verdú	No
simple	AM	Cl	Torres, serrall de les	la Granadella	No
simple	AM	Cl	Torres, vall de les	Torrebeßes	No
simple	AM	Cl	Torres de Segre	Torres de Segre	Sí
simple	AR	Cl	Convent, el	la Baronia de Rialb	No
simple	EA	Cl	Arcades, les	Torregrossa	No
simple	EA	Cl	Arcades, serra de les	l'Albagés	No
simple	EA	Cl	Llindars	Ribera d'Ondara	Sí
simple	EA	Cl	Mu, el	Alòs	No
simple	EA	Cl	Tàpies	Agramunt	No
simple	EA	Cl	Tàpies	Alcarràs	No
simple	EA	Cl	Teula, font de la	Artesa de Segre	No
simple	EA	Cl	Teula, font de la	el Vilosell	No
simple	EA	Cl	Vall, el	Torà	Sí
simple	EA	Cl	Valls, pla dels	Arbeca	No
simple	F	Cl	Agram, pla de l'	Granyanella	No
simple	F	Cl	Alzina, l'	la Baronia de Rialb	(No)
simple	F	Cl	Alzina, l'	Cubells	(No)
simple	F	Cl	Alzina de Ribelles, l'	Vilanova de l'Aguda	(No)
simple	F	Cl	Alzines, les	els Alamús	(No)
simple	F	Cl	Alzines, pla de les	Arbeca	(No)
simple	F	Cl	Alzines, riera de les	Bellvís	(No)

<i>Tipus morfològic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	F	Cl	Ametlla de Montsec, l'	Camarasa	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Ametlla de Segarra, l'	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Arboç, coll d'	Maldà	<i>No</i>
simple	F	Cl	Auró, mas de l'	Torres de Segre	<i>No</i>
simple	F	Cl	Avellanes, les	les Avellanes	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Boix	Ivars de Noguera	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Boix, obaga del	Oliola	<i>No</i>
simple	F	Cl	Boix, riu	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Boixos, costa dels	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
simple	F	Cl	Bova, la	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
simple	F	Cl	Brucs, serrat dels	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
simple	F	Cl	Cana, riu de la	(curs d'aigua)	<i>No</i>
simple	F	Cl	Canyís	Juneda	<i>No</i>
simple	F	Cl	Canyís, plana del	Maials	<i>No</i>
simple	F	Cl	Cirera	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
simple	F	Cl	Civit	Talavera	<i>(Sí)</i>
simple	F	Cl	Codonys, barranc dels	Alòs	<i>No</i>
simple	F	Cl	Coscó	Oliola	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Coscoll	Camarasa	<i>No</i>
simple	F	Cl	Coscoll, valleta del	la Granadella	<i>No</i>
simple	F	Cl	Coscolls, los	Agramunt	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Espígol	Tornabous	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Espina, l'	Tàrrega	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Espins, els	Àger	<i>No</i>
simple	F	Cl	Gatell, lo	Albesa	<i>No</i>
simple	F	Cl	Gatell, desaigüe del	Gimenells	<i>No</i>
simple	F	Cl	Gatell, font de	Biosca	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Gençana, plana	Lleida	<i>No</i>
simple	F	Cl	Ginebre, el	Biosca	<i>No</i>
simple	F	Cl	Ginebre, el	Penelles	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Ginebres, punta dels	Maials	<i>No</i>
simple	F	Cl	Guspí	Sant Ramon	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Hedra, l'	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
simple	F	Cl	Hedra, font de l'	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	F	Cl	Hedra, picó de l'	Àger	<i>No</i>
simple	F	Cl	Herba-sana, serrat de l'	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
simple	F	Cl	Lledons, barranc dels	Algerri	<i>No</i>
simple	F	Cl	Lli, plans de	Sanaüja	<i>No</i>
simple	F	Cl	Llor, el	Torrefeta	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Maçana, la	Camarasa	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Maioles, les	Oliola	<i>No</i>
simple	F	Cl	Mallola, la	Montoliu de Segarra	<i>No</i>
simple	F	Cl	Mallola, la	Penelles	<i>Sí</i>
simple	F	Cl	Mallola, la	els Plans de Sió	<i>No</i>
simple	F	Cl	Mallola, la	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
simple	F	Cl	Mallola, la	Torrefeta	<i>No</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	F	Cl	Mallola, font	les Avellanes	No
simple	F	Cl	Mallola, serrat de la	la Baronia de Rialb	No
simple	F	Cl	Mallola, tossal de la	Ribera d'Ondara	No
simple	F	Cl	Malloles, les	els Alamús	No
simple	F	Cl	Malloles, les	Anglesola	No
simple	F	Cl	Malloles, les	Preixana	No
simple	F	Cl	Malloles, les	Ribera d'Ondara	No
simple	F	Cl	Mallols, los	el Cogul	No
simple	F	Cl	Mallols, pla dels	Granyanella	No
simple	F	Cl	Mata, la	Tarroja	No
simple	F	Cl	Mata de Pinyana, la	Alguair	No
simple	F	Cl	Mates, mas de les	Massoteres	No
simple	F	Cl	Mora, la	Granyanella	Sí
simple	F	Cl	Mora, barranc de la	Vilanova de Meià	No
simple	F	Cl	Mora, serra de la	Os de Balaguer	No
simple	F	Cl	Oliva, l'	la Baronia de Rialb	No
simple	F	Cl	Oliva, vall d'	Seròs	No
simple	F	Cl	Olives, les	Maldà	No
simple	F	Cl	Om, font de l'	les Avellanes	No
simple	F	Cl	Om, pla de l'	la Sentiu	Sí
simple	F	Cl	Oms	Belcaire	No
simple	F	Cl	Oms, els	Albatàrrec	No
simple	F	Cl	Oms, coma dels	Tàrrega	No
simple	F	Cl	Oms, font dels	les Avellanes	No
simple	F	Cl	Orenga	Vilanova de Meià	Sí
simple	F	Cl	Oró, font de l'	la Baronia de Rialb	No
simple	F	Cl	Oró, riu de l'	(curs d'aigua)	Sí
simple	F	Cl	Oró, torrent de l'	(curs d'aigua)	No
simple	F	Cl	Pi, lo	Vilanova de Meià	No
simple	F	Cl	Pi, pla del	Aspa	No
simple	F	Cl	Pi, pla del	Estaràs	No
simple	F	Cl	Pi, tossalet del	Ivars de Noguera	No
simple	F	Cl	Pins, coma dels	Menàrguens	No
simple	F	Cl	Polig	la Baronia de Rialb	Sí
simple	F	Cl	Reig, vall de	Juncosa	Sí
simple	F	Cl	Rovira, la	Biosca	Sí
simple	F	Cl	Rovira, la	Oliola	No
simple	F	Cl	Ruda, pla de la	Verdú	No
simple	F	Cl	Savina, collet de la	Castellldans	No
simple	F	Cl	Savines, barranc de les	Algerri	No
simple	F	Cl	Savines, coll de les	Cervera	No
simple	F	Cl	Selva, la	les Avellanes	No
simple	F	Cl	Sivines	Sanaüja	(No)
simple	F	Cl	Sivines, les	Vinaixa	No
simple	F	Cl	Suró	Talavera	No
simple	F	Cl	Tamariu	Camarsa	No

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	F	Cl	Timó	Oliola	No
simple	F	Cl	Verdeguer, cal	Torà	Sí
simple	F	Cl	Verger, vall del	Cervià	No
simple	F	Cl	Vidielles, fondo de les	Guimerà	No
simple	F	Cl	Vinya, la	Bellaguarda	No
simple	F	Cl	Vinya, la	Sanaüja	No
simple	F	Cl	Vinya, plana de la	Torà	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	Bell-lloc	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	Bovera	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	la Granadella	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	Maials	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	Massalcoreig	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	Soses	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	Torà	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	Torrefeta	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	Vallbona	No
simple	F	Cl	Vinyes, les	Vilanova de l'Aguda	No
simple	F	Cl	Vinyes, barranc de les	Artesa de Segre	No
simple	F	Cl	Vinyes, coll de	Talavera	No
simple	F	Cl	Vinyes, pla de les	Algerri	No
simple	F	Cl	Violes, pla de	Menàrguens	No
simple	F	Cl	Xifrer, punta del	Vallbona	No
simple	Ha	Cl	Crucifici, el	el Vilosell	Sí
simple	Ha	Cl	Gràcia	les Oluges	No
simple	Hi	Cl	Aiguamoll, barranc de l'	Seròs	No
simple	Hi	Cl	Calder, lo	Arbeca	Sí
simple	Hi	Cl	Canals, les	Lleida	No
simple	Hi	Cl	Clamor, la	(curs d'aigua)	Sí
simple	Hi	Cl	Estany	Ponts	No
simple	Hi	Cl	Estany, l'	Biosca	Sí
simple	Hi	Cl	Estany, l'	Guissona	No
simple	Hi	Cl	Font, pantà de la	Torrefarrera	No
simple	Hi	Cl	Font, pla de la	Linyola	No
simple	Hi	Cl	Font, pla de la	Montoliu de Segarra	No
simple	Hi	Cl	Fonts, les	la Granadella	No
simple	Hi	Cl	Gorga	Preixens	(No)
simple	Hi	Cl	Gorgs, riu dels	(curs d'aigua)	No
simple	Hi	Cl	Llacuna, la	els Alamús	No
simple	Hi	Cl	Llacuna, la	Ossó	No
simple	Hi	Cl	Llacuna, la	Torres de Segre	No
simple	Hi	Cl	Llacunes, les	Maials	No
simple	Hi	Cl	Llacunes, les	Vilanova de la Barca	No
simple	Hi	Cl	Llaünes, les	Àger	No
simple	Hi	Cl	Moixa, la	Artesa de Lleida	Sí
simple	Hi	Cl	Moixa, la	Camarasa	No
simple	Hi	Cl	Moixa, la	Penelles	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	Hi	Cl	Palafanga, la	la Fuliola	<i>Sí</i>
simple	Hi	Cl	Piles, les	Sarroca	<i>Sí</i>
simple	Hi	Cl	Pous, fondo dels	Fulleda	<i>No</i>
simple	Hi	Cl	Torrent	Oliola	<i>No</i>
simple	Hi	Cl	Torrent, lo	Alòs	<i>No</i>
simple	Hi	Cl	Torrents	<i>No</i>	
simple	Hi	Cl	Torrents, els	Artesa de Segre	<i>No</i>
simple	Hi	Cl	Torrents, los	les Oluges	<i>No</i>
simple	Hi	Cl	Torrents, los	Soses	<i>No</i>
simple	Hi	Cl	Ulls, grau d'	(desaparegut)	<i>Sí</i>
simple	Hi	Cl	Ulls de Llorenç, els	Camarasa	<i>No</i>
simple	Hi	Cl	Vall, mas de la	Torrebeses	<i>No</i>
simple	Hi	Cl	Valls, les	Alcanó	<i>No</i>
simple	Hi	Cl	Valls, les	Almatret	<i>No</i>
simple	O	Cl	Balços, els	Sanatija	<i>No</i>
simple	O	Cl	Bòfia, la	Torà	<i>Sí</i>
simple	O	Cl	Camp, lo	Belcaire	<i>No</i>
simple	O	Cl	Cogoll, el	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
simple	O	Cl	Cogulles, les	Tarrés	<i>No</i>
simple	O	Cl	Collada, la	Biosca	<i>No</i>
simple	O	Cl	Collada, la	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
simple	O	Cl	Collades, les	Alfés	<i>No</i>
simple	O	Cl	Collades, puig de les	Maldà	<i>No</i>
simple	O	Cl	Coma, clot de la	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	O	Cl	Coma, fondo de la	Bellpuig	<i>No</i>
simple	O	Cl	Comes, les	Agramunt	<i>No</i>
simple	O	Cl	Comes, les	Alcanó	<i>No</i>
simple	O	Cl	Comes, les	Llardecans	<i>No</i>
simple	O	Cl	Comes, les	Maldà	<i>No</i>
simple	O	Cl	Comes, les	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
simple	O	Cl	Comes, coll de les	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	O	Cl	Cova, la	el Cogul	<i>No</i>
simple	O	Cl	Cova, la	Vinaixa	<i>No</i>
simple	O	Cl	Cova, racó de la	Maials	<i>No</i>
simple	O	Cl	Coves, les	Alcarràs	<i>No</i>
simple	O	Cl	Coves, les	Anglesola	<i>No</i>
simple	O	Cl	Coves, les	la Granadella	<i>No</i>
simple	O	Cl	Coves, les	Juncosa	<i>No</i>
simple	O	Cl	Crestes, les	Àger	<i>Sí</i>
simple	O	Cl	Escala, l'	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
simple	O	Cl	Escales, pas d'	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	O	Cl	Espada, l'	Alòs	<i>Sí</i>
simple	O	Cl	España, l'	Massoteres	<i>No</i>
simple	O	Cl	Moles, grau de	la Baronia de Rialb	<i>Sí</i>
simple	O	Cl	Munt, el	Foradada	<i>Sí</i>
simple	O	Cl	Pala, forats de la	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	O	Cl	Parets, les	Os de Balaguer	No
simple	O	Cl	Pedra	Àger	Sí
simple	O	Cl	Pedra, la	la Baronia de Rialb	No
simple	O	Cl	Pena, la	Ponts	No
simple	O	Cl	Pena, la	Torregrossa	No
simple	O	Cl	Pena, salt de	Seròs	No
simple	O	Cl	Penyes, les	Montoliu de Lleida	No
simple	O	Cl	Pera, la	Vilanova de l'Aguda	No
simple	O	Cl	Pera, puig de	Alòs	No
simple	O	Cl	Pere, lo	els Omells de na Gaia	No
simple	O	Cl	Peres, les	les Avellanes	No
simple	O	Cl	Pla, el	Artesa de Segre	Sí
simple	O	Cl	Pla, el	Biosca	Sí
simple	O	Cl	Pla, el	Sanaüja	Sí
simple	O	Cl	Pla, Santa Maria del	Àger	Sí
simple	O	Cl	Pla d'Escarp, el	Massalcoreig	Sí
simple	O	Cl	Puig de Rialb, el	la Baronia de Rialb	No
simple	O	Cl	Sacosta, areny de	Lleida	Sí
simple	O	Cl	Salt, el	Juncosa	No
simple	O	Cl	Salt, lo	Cubells	No
simple	O	Cl	Sasserra	Biosca	Sí
simple	O	Cl	Serra, la	Mollerussa	No
simple	O	Cl	Serra de Rialb, la	la Baronia de Rialb	Sí
simple	O	Cl	Terrassa, la	Montgai	No
simple	O	Cl	Terrassa, la	la Sentiu	No
simple	O	Cl	Tires, serres de	Maials	No
simple	O	Cl	Trona, la	Castelldans	No
simple	O	Cl	Trona, la	Ivars d'Urgell	No
simple	O	Cl	Vall, la	Almenar	No
simple	O	Cl	Vall, la	Soses	No
simple	O	Cl	Vall, la	Sunyer	No
simple	O	Cl	Vall, barranc de la	Ivars de Noguera	No
simple	O	Cl	Vall, clot de la	Cubells	No
simple	O	Cl	Vall, costa de la	Alcarràs	No
simple	O	Cl	Vall, serra de la	Foradada	No
simple	O	Cl	Valls, can	Vilanova de l'Aguda	No
simple	O	Cl	Valls, les	l'Albi	No
simple	O	Cl	Valls, les	Torà	Sí
simple	QT	Cl	Arenes, les	Corbins	No
simple	QT	Cl	Argiles, les	la Pobla de Cérvoles	No
simple	QT	Cl	Cots, les	Biosca	No
simple	QT	Cl	Escots, les	Sanaüja	Sí
simple	QT	Cl	Escots, los	Vilanova de Bellpuig	No
simple	QT	Cl	Gessa, serra de la	Alfarràs	Sí
simple	QT	Cl	Gesses, les	Sanaüja	No
simple	QT	Cl	Llaques, mas de	Aitona	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	QT	Cl	Salobre, lo	Soses	<i>Sí</i>
simple	QT	Cl	Terra, font de la	Bellaguarda	<i>No</i>
simple	QT	Cl	Tosca, Sant Miquel de la	el Vilosell	<i>Sí</i>
simple	QT	Cl	Tosca, tossal de la	Alcarràs	<i>No</i>
simple	RH	Cl	Dama, la Cova de la	Menàrguens	<i>Sí</i>
simple	RH	Cl	Meó, la	Balaguer	<i>Sí</i>
simple	RH	Cl	Meró	Aitona	<i>No</i>
simple	RH	Cl	Meu, vall de	Aitona	<i>No</i>
simple	RH	Cl	Moneda, cova de la	Foradada	<i>Sí</i>
simple	RH	Cl	Tenalles, tossal de les	Granyanella	<i>No</i>
simple	RH	Cl	Tenalles, tossal de les	Sidamon	<i>No</i>
simple	RH	Cl	Vila, la	Ossó	<i>No</i>
simple	RH	Cl	Vilves	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
simple	RH	Cl	Viudes, les	Granyanella	<i>No</i>
simple	RH	Cl	Viudes, tossal de les	Artesa de Segre	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Camí, santuari del	Granyena de Segarra	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Camí, serreta del	Soses	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Fenestres, serra de	(desaparegut)	<i>Sí</i>
simple	SG	Cl	Gos, el	Oliola	<i>Sí</i>
simple	SG	Cl	Migjorn, roca de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Miralles	Cervera	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Obac, l'	Puiggròs	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Obac, l'	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
simple	SG	Cl	Obacs, los	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Pas, tossal del	Os de Balaguer	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solà, el	Biosca	<i>Sí</i>
simple	SG	Cl	Solà, el	Torà	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solà, barranc del	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solà, font del	Os de Balaguer	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solana, la	Oliola	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solana, la	la Sentiu	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solana, puig de la	Ponts	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solanes, les	Bellaguarda	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solanes, les	Montoliu de Lleida	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solanes, les	Os de Balaguer	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solanes, les	Vinaixa	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solans	els Plans de Sió	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solans, els	Granyanella	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solans, los	les Avellanes	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solans, los	la Granadella	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solans, los	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solans, los	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Solans, tossal dels	els Omells de na Gaia	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Sòls, masia de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Sòls, serrat de	Àger	<i>No</i>
simple	SG	Cl	Trinça	Artesa de Segre	<i>Sí</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	SG	Cl	Volta, la	Sudanell	No
simple	SG	Cl	Voltes, les	Cervià	No
simple	SJ	Cl	Bisbe, pla del	Vallbona	No
simple	SJ	Cl	Bisbe, plana del	Lleida	No
simple	SJ	Cl	Boixadors, els	Lleida	No
simple	SJ	Cl	Colomina	Anglesola	No
simple	SJ	Cl	Colomines	Agramunt	No
simple	SJ	Cl	Colomines, les	Algerri	No
simple	SJ	Cl	Comuns, los	Castellserà	Sí
simple	SJ	Cl	Duc, coll del	Juncosa	No
simple	SJ	Cl	Duc, segla del	Castellserà	Sí
simple	SJ	Cl	Emprius	Aitona	No
simple	SJ	Cl	Emprius, los	Alpicat	No
simple	SJ	Cl	Emprius, los	Torres de Segre	No
simple	SJ	Cl	Emprius de Ciutadilla, els	Verdú	No
simple	SJ	Cl	Frases, torre dels	Penelles	(No)
simple	SJ	Cl	Jurats	Sant Ramon	No
simple	SJ	Cl	Pobla, la	Tornabous	No
simple	SJ	Cl	Pobla de Cérvoles, la	la Pobla de Cérvoles	Sí
simple	SJ	Cl	Pobla de la Granadella, la	Bellaguarda	Sí
simple	SJ	Cl	Pobla de Pradell, la	Castellserà	No
simple	SJ	Cl	Pobla del Corb, la	Balaguer	No
simple	SJ	Cl	Quadra, la	Sidamon	No
simple	SJ	Cl	Quadres d'Agramunt, les	Agramunt	No
simple	SJ	Cl	Quadres de Puigverd, les	Puigverd d'Agramunt	No
simple	SJ	Cl	Térmens	Térmens	Sí
simple	VA	Cl	Malgrat	Cervera	Sí
simple	VA	Cl	Meravella	Montgai	No
simple	VA	Cl	Meravella	Oliola	No
simple	VA	Cl	Remei, castell del	Penelles	Sí
simple	Z	Cl	Àguila, l'	Alguaire	No
simple	Z	Cl	Àguila, pla de l'	Alcarràs	No
simple	Z	Cl	Àlies	Almatret	No
simple	Z	Cl	Àlies, les	Alcanó	No
simple	Z	Cl	Àlies, vall de les	la Granadella	No
simple	Z	Cl	Àliga, tossalet de l'	Puiggròs	No
simple	Z	Cl	Àligues, barranc de les	Vilanova de Meià	No
simple	Z	Cl	Àries, puig de les	Alfés	No
simple	Z	Cl	Astor, l'	Lleida	Sí
simple	Z	Cl	Bou, el	Lleida	No
simple	Z	Cl	Bou, punta del	Juncosa	No
simple	Z	Cl	Bous, tolla dels	la Sentiu	Sí
simple	Z	Cl	Bous, torre dels	Bell-lloc	No
simple	Z	Cl	Calàndria, pla de la	Lleida	No
simple	Z	Cl	Cavalls, los	Bellaguarda	Sí
simple	Z	Cl	Colobres	Vallbona	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	Z	Cl	Colom, vall de	Juncosa	<i>Sí</i>
simple	Z	Cl	Corb, el	Arbeca	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Corbs, punta dels	Bellaguarda	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Falcons, els	Penelles	<i>Sí</i>
simple	Z	Cl	Formiga, mas de la	Torrefeta	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Garses, pla de les	les Borges Blanques	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Gatfier, serra de	Ivars de Noguera	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Gralles, les	Almenar	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Granolla, la	Alòs	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Llop, barranc del	Àger	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Llop, clot del	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Llop, clotada del	Oliola	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Llop, coll del	Sarroca	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Llop, comella del	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Llop, font del	Os de Balaguer	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Llop, pas del	Os de Balaguer	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Llop, racó del	Castelldans	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Llop, racons del	Alcarràs	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Melons	Castelldans	<i>Sí</i>
simple	Z	Cl	Mixó, coll del	Alcarràs	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Music, font del	Biosca	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Onso, cova de l'	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Onsos, cova dels	el Soleràs	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Oriol, barranc de l'	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Ós, pas de l'	Àger	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Ós, serrat de l'	Àger	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Óssos, punta d'	Os de Balaguer	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Passerell, torrent del	(curs d'aigua)	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Perdiu, font de la	Torrelameu	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Perdius, les	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Perdius, punta de les	Llardecans	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Perdius, valleta de	Sarroca	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Salutari, roca del	Aspa	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Tortugues, vall de les	Torrebeses	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Volter, roca del	Àger	<i>No</i>
simple	Z	Cl	Xoriguer, punta del	Juncosa	<i>No</i>
simple	AH	Co	Piteu, coll del	Biosca	<i>No</i>
simple	Hi	Co	Violes, clot del	Cubells	<i>Sí</i>
simple	An	Cp	Tafalla	Cubells	<i>No</i>
simple	AC	Cp	Barracó, lo	Torà	<i>Sí</i>
simple	AC	Cp	Barraques, les	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
simple	AH	Cp	Artiga, l'	Juncosa	<i>No</i>
simple	AH	Cp	Artigues, les	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple	AH	Cp	Barqueres, les	el Vilosell	<i>Sí</i>
simple	AH	Cp	Barrils	Vinaixa	<i>No</i>
simple	AH	Cp	Boïga, la	Àger	<i>No</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	AH	Cp	Bruixes, la Cova de les	Bellaguarda	No
simple	AH	Cp	Tancat, lo	el Cogul	No
simple	AH	Cp	Tancat, lo	Juneda	No
simple	AH	Cp	Tancats, los	la Granja d'Escarp	No
simple	AH	Cp	Tarròs, el	Tornabous	Sí
simple	AH	Cp	Terròs, el	la Baronia de Rialb	No
simple	AH	Cp	Terròs, el	Cervera	No
simple	AH	Cp	Terròs, lo	Castelló de Farfanya	No
simple	AH	Cp	Terrossos, los	l'Albi	No
simple	AM	Cp	Besses, les	Cervià	Sí
simple	EA	Cp	Sitges, les	Torrefeta	Sí
simple	F	Cp	Aranyó, l'	Juneda	Sí
simple	F	Cp	Aranyó, l'	els Plans de Sió	Sí
simple	F	Cp	Aranyó, vall de l'	l'Albagés	No
simple	F	Cp	Aranyó, vall de l'	el Cogul	No
simple	F	Cp	Aranyons, los	la Granadella	No
simple	F	Cp	Botja, la	Tàrraga	No
simple	F	Cp	Garriga, la	les Avellanes	No
simple	F	Cp	Garriga, la	Balaguer	No
simple	F	Cp	Garriga, la	Torrefeta	No
simple	F	Cp	Garriga, la	Vilanova de Meià	No
simple	F	Cp	Garrigues, les	(corònim)	Sí
simple	F	Cp	Garrigues, les	Artesa de Segre	No
simple	F	Cp	Garrigues, les	Montgai	No
simple	F	Cp	Garrigues, les	Tàrraga	No
simple	F	Cp	Garrigues, les	Torà	Sí
simple	F	Cp	Garrigues, costa de les	Sanaüja	No
simple	F	Cp	Gavarra	Oliola	No
simple	F	Cp	Greixes, les	(desaparegut)	Sí
simple	F	Cp	Senill	la Pobla de Cérvoles	No
simple	F	Cp	Senill, barranc de	Artesa de Segre	Sí
simple	Ha	Cp	Sogues, les	Bellvis	Sí
simple	Hi	Cp	Aixaragall	Arbeca	No
simple	Hi	Cp	Bassa, la	Nalec	No
simple	Hi	Cp	Bassa, serra de la	Foradada	No
simple	Hi	Cp	Bassal, lo	Sidamon	No
simple	Hi	Cp	Bassals, los	Aspa	No
simple	Hi	Cp	Bassals, los	l'Espluga Calba	No
simple	Hi	Cp	Basses, les	l'Albi	No
simple	Hi	Cp	Basses, vall de les	Lleida	No
simple	Hi	Cp	Basses d'Alpicat, les	Lleida	No
simple	Hi	Cp	Toll, coll del	Granyena de les Garrigues	No
simple	Hi	Cp	Tolls, los	Algerri	No
simple	Hi	Cp	Tolls, los	la Granadella	No
simple	Hi	Cp	Tolls, pla dels	Sant Ramon	No
simple	O	Cp	Bàcies, les	Bellaguarda	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	O	Cp	Codines, les	Tàrraga	No
simple	O	Cp	Codines, les	Verdú	No
simple	O	Cp	Codines, fondo de les	Preixana	No
simple	O	Cp	Llena, serra de la	la Pobla de Cérvoles	Sí
simple	O	Cp	Pessons, els	Talavera	Sí
simple	O	Cp	Sarroca de Lleida	Sarroca	No
simple	O	Cp	Sas, lo	Almenar	Sí
simple	O	Cp	Sas, sèquia del	Castelló de Farfanya	No
simple	O	Cp	Sot, el	Almenar	No
simple	O	Cp	Sot, el	Biosca	No
simple	O	Cp	Sots, els	Sanatüja	No
simple	O	Cp	Sucs	Lleida	Sí
simple	O	Cp	Tartera, barranc de la	Vilanova de Meià	No
simple	O	Cp	Torm, la roca del	Os de Balaguer	No
simple	O	Cp	Torms, els	els Torms	Sí
simple	O	Cp	Tossa, la	Àger	No
simple	O	Cp	Tossa, la	Rosselló	Sí
simple	O	Cp	Tossa, punta de la	la Granadella	No
simple	O	Cp	Tossal, el	Ponts	Sí
simple	O	Cp	Tossal, lo	l'Albagés	No
simple	O	Cp	Tossal, lo	Almenar	No
simple	O	Cp	Tossal, lo	Anglesola	No
simple	O	Cp	Tossal, lo	Barbens	No
simple	O	Cp	Tossal, lo	Ivars d'Urgell	No
simple	O	Cp	Tossals, els	Artesa de Segre	No
simple	O	Cp	Tossals, los	Algerri	No
simple	O	Cp	Tossals, los	Belcaire	No
simple	O	Cp	Tossals, torre dels	el Poal	No
simple	O	Cp	Tosses, les	Vilagrassa	No
simple	SG	Cp	Boga, braçal de la	Soses	Sí
simple	SG	Cp	Boga, la	Bellpuig	(No)
simple	SG	Cp	Boga, la	la Sentiu	(No)
simple	SG	Cp	Boga de Melons, la	el Cogul	(No)
simple	SG	Cp	Mua	Artesa de Segre	Sí
simple	Z	Cp	Arnes, vall d'	Oliola	Sí
simple	Z	Cp	Corcó	Linyola	Sí
simple	Z	Cp	Corcó, tossal del	Castelldans	Sí
simple	F	E	Floresta, la	la Floresta	Sí
simple	Hi	I	Gàver	Estaràs	Sí
simple	Hi	I	Segre	(curs d'aigua)	Sí
simple	O	I	Antona	Artesa de Segre	Sí
simple	O	I	Arbeca	Arbeca	Sí
simple	O	I	Venes, coll de	Sant Martí de Maldà	Sí
simple	QT	I	Merli	Alguair	Sí
simple	SD	I	Albenque	Biosca	Sí
simple	SG	I	Preixens	Preixens	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	SG	I	Talarn	Castelló de Farfanya	No
simple	SG	I	Talarn	els Plans de Sió	Sí
simple	AC	L	Ponts	Ponts	Sí
simple	AH	L	Mònics, coll de	Juncosa	Sí
simple	AH	L	Régola, la	Àger	Sí
simple	AR	L	Anglesola	Anglesola	Sí
simple	AR	L	Ares, coll d'	Àger	Sí
simple	F	L	Avellà	(desaparegut)	Sí
simple	F	L	Avellà, coll de l'	la Pobla de Cérvoles	No
simple	F	L	Lluc	Biosca	No
simple	F	L	Nou, la	Alòs	Sí
simple	F	L	Oromins, font dels	Cervera	Sí
simple	F	L	Sentiu, la	la Sentiu	Sí
simple	Hi	L	Buli	la Baronia de Rialb	Sí
simple	Hi	L	Flix	Balaguer	Sí
simple	Hi	L	Paüls	Vilanova de Meià	Sí
simple	Hi	L	Tragó de Noguera	Os de Balaguer	Sí
simple	O	L	Àger	Àger	Sí
simple	O	L	Albi, l'	l'Albi	Sí
simple	O	L	Cogul	Os de Balaguer	No
simple	O	L	Cogul, el	el Cogul	No
simple	O	L	Coguls, los	Ossó	No
simple	O	L	Conill	Àger	No
simple	O	L	Conill	Tàrraga	Sí
simple	O	L	Llera, la	Vilanova de Meià	No
simple	O	L	Planeses	Sanatüja	Sí
simple	QT	L	Múries, les	Artesa de Segre	Sí
simple	QT	L	Múries, les	(desaparegut)	Sí
simple	QT	L	Puny, el	Torà	Sí
simple	RH	L	Tudela	Artesa de Segre	Sí
simple	RH	L	Tudela	Cervera	Sí
simple	SG	L	Agulló	Àger	Sí
simple	SG	L	Llardecans	Llardecans	Sí
simple	SJ	L	Domènecs, mas	Torà	Sí
simple	Z	L	Abella, l'	Juncosa	No
simple	Z	L	Abella, l'	Montgai	No
simple	Z	L	Abella, mas de l'	La Granadella	No
simple	AM	M	Alcorassa, l'	Lleida	Sí
simple	EA	M	Matxerri	Castellans	Sí
simple	Hi	M	Xurriu, esquetja de la	Bellaguarda	No
simple	O	M	Alpicat	Alpicat	Sí
simple	O	M	Alpicat	Ivars de Noguera	Sí
simple	O	M	Gatén	Bellvís	Sí
simple	O	M	Matges, valleta de	Seròs	No
simple	O	M	Tormo, el	Almatret	No
simple	AH	P	Anya	Artesa de Segre	Sí

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple	AM	P	Tabac	Alguaire	<i>Sí</i>
simple	AM	P	Tabac	Camarasa	<i>Sí</i>
simple	AM	P	Tabac	Montoliu de Lleida	<i>Sí</i>
simple	F	P	Segarra	(corònim)	<i>Sí</i>
simple	Hi	P	Ivars d'Urgell	Ivars d'Urgell	<i>Sí</i>
simple	Hi	P	Ivars de Noguera	Ivars de Noguera	<i>Sí</i>
simple	Hi	P	Ivorra	Ivorra	<i>Sí</i>
simple	Hi	P	Lavansa	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
simple	O	P	Albatàrrec	Albatàrrec	<i>Sí</i>
simple	O	P	Aspa	Aspa	<i>Sí</i>
simple	SD	P	Lleida	Lleida	<i>Sí</i>
simple	SD	P	Losor	Montoliu de Segarra	<i>Sí</i>
simple	SD	P	Sedó	Torrefeta	<i>Sí</i>
simple	SD	P	Tarassó	Agramunt	<i>Sí</i>
simple	SD	P	Tàrrega	Tàrrega	<i>Sí</i>
simple	SG	P	Algerri	Algerri	<i>Sí</i>
simple	SG	P	Biosca	Biosca	<i>Sí</i>
simple	SG	P	Jorba, fonteta de	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
simple (Adj)	O	A	Gebellí	Corbins	<i>Sí</i>
simple (Adj)	SJ	A	Saida, la	Almacelles	<i>Sí</i>
simple (Adj)	SJ	A	Saida, la	Vallfogona de Balaguer	<i>Sí</i>
simple (Adj)	Hi	Cg	Blanca, font	la Fuliola	<i>Sí</i>
simple (Adj)	Hi	Cg	Blanca, font	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cg	Blanca, serra	Cubells	<i>No</i>
simple (Adj)	AH	Cl	Tinguda	Bell-lloc	<i>No</i>
simple (Adj)	AH	Cl	Tinguda	Torres de Segre	<i>No</i>
simple (Adj)	Ha	Cl	Santa, collada de la	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
simple (Adj)	Hi	Cl	Bragós, riu	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
simple (Adj)	Hi	Cl	Corb, riu	(curs d'aigua)	<i>No</i>
simple (Adj)	Hi	Cl	Major, vall	(curs d'aigua)	<i>No</i>
simple (Adj)	Hi	Cl	Major, vall	(curs d'aigua)	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Aguda, l'	Torà	<i>(No)</i>
simple (Adj)	O	Cl	Aguda, l'	Vilanova de l'Aguda	<i>(No)</i>
simple (Adj)	O	Cl	Aguda, punta de l'	els Omells de na Gaia	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Aspres, els	les Avellanes	<i>Sí</i>
simple (Adj)	O	Cl	Clua, la	Artesa de Segre	<i>Sí</i>
simple (Adj)	O	Cl	Conclues, les	Àger	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Corb, el	Balaguer	<i>Sí</i>
simple (Adj)	O	Cl	Foradada	Foradada	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Foradades, les	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Llarga, serra	Algerri	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Llarga, serra	Lleida	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Llarga, serra	Seròs	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Negra, serra	Camarsa	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Pertusa, la	Àger	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Tallada, la	Sant Guim de Freixenet	<i>Sí</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple (Adj)	O	Cl	Tallada, mas de	Agramunt	<i>Sí</i>
simple (Adj)	O	Cl	Tallades, les	Algerri	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Tallades, les	Aspa	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cl	Tallat, el	(corònim)	<i>Sí</i>
simple (Adj)	QT	Cl	Tosa, la	Algerri	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cl	Fumada, la	la Pobla de Cérvoles	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cl	Moro, torre del	Cervera	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cl	Moro, tossal del	Castellserà	<i>Sí</i>
simple (Adj)	RH	Cl	Moros, campanar dels	Torregrossa	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cl	Moros, serrat dels	Tiurana	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cl	Moros, la Torre dels	Seròs	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cl	Nou, pas	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple (Adj)	SG	Cl	Travessera, la	el Poal	<i>No</i>
simple (Adj)	SJ	Cl	Condals, els	Cervera	<i>No</i>
simple (Adj)	SJ	Cl	Condals, los	Bellmunt	<i>No</i>
simple (Adj)	SJ	Cl	Condals, los	Tàrrega	<i>No</i>
simple (Adj)	SJ	Cl	Tretzenes, les	Tàrrega	<i>No</i>
simple (Adj)	VA	Cl	Segur, mas de	Oliola	<i>No</i>
simple (Adj)	O	Cp	Trencades, les	Alòs	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrada, la	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrada, la	Bellaguarda	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrada, la	Camarasa	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrada, la	Maials	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrada, la	Sarroca	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrada, sèquia de la	Alcarràs	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrades, les	Biosca	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrades, les	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrat	Maldà	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrat, muntanya del	Cervià	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrat, serra del	Vallbona	<i>No</i>
simple (Adj)	RH	Cp	Socarrats	Torà	<i>No</i>
simple (Adj)	AM	L	Confòs	la Baronia de Rialb	<i>No</i>
simple (Adj)	QT	L	Rúbies	Camarasa	<i>Sí</i>
simple (Adj)	SG	L	Maials	Maials	<i>Sí</i>
simple (Adj)	SG	L	Sebra	(desaparegut)	<i>(No)</i>
simple (N(top))	TR	Cf	Fuliola, la	Balaguer	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cg	Gardeny	Agramunt	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cg	Gardeny	Tàrrega	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cg	Gardeny, puig de	Sant Martí de Maldà	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cg	Gardenyes, les Pedres	Castelló de Farfanya	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cg	Grealó	Lleida	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cg	Grealó	Lleida	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cg	Grilló, obaga del	Artesa de Segre	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cg	Timó, cal	Torà	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cl	Cabraí	Juneda	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cl	Cervera, la	Penelles	<i>Sí</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico- lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple (N(top))	TR	Cl	Granyena	Granyena de les Garrigues	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cl	Infesta	(desaparegut)	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cl	Linyola, mas de	Alfés	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cl	Llívia	Lleida	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cl	Noguera, la	(corònim)	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cl	Pallars, pic de	Vilanova de Meià	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cl	Pinyana, canal de	(curs d'aigua)	<i>(Sí)</i>
simple (N(top))	SG	Cp	Lleida, pla de	Alcarràs	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cp	Artesa de Lleida	Artesa de Lleida	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cp	Boldú	la Fuliola	<i>(Sí)</i>
simple (N(top))	TR	Cp	Cabra, mas de	Bovera	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cp	Estiràs, vall d'	les Borges Blanques	<i>No</i>
simple (N(top))	TR	Cp	Nerill	Vilanova de Meià	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	Cp	Tolons	Lleida	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	O	Briançó	Ribera d'Ondara	<i>(Sí)</i>
simple (N(top))	TR	O	Foix, coll de	Alfarràs	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	O	Foix, masia de	Tornabous	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	O	Pavia	Talavera	<i>(Sí)</i>
simple (N(top))	TR	O	Sisteró	els Plans de Sió	<i>Sí</i>
simple (N(top))	TR	O	Tarascó	(desaparegut)	<i>(Sí)</i>
simple (N(top))	TR	O	Verdú	Verdú	<i>(Sí)</i>
simple (NP)	An	A	Almudàfer	Balaguer	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Almudèfer, secà d'	Lleida	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Amó, mas d'	Juncosa	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Aròs, mas d'	Almatret	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Beà, placeta de	Lleida	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Belianes	Belianes	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Butsènit	Lleida	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Butsènit	Montgai	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Encivit, font de l'	Tiurana	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Magarell	(desaparegut)	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Merita	Camarasa	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Ram	Lleida	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Set, riu de	(curs d'aigua)	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	A	Valianes	Balaguer	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	Ca	Botines	Vilanova de l'Aguda	<i>No</i>
simple (NP)	An	Cg	Argullols, rasa dels	Ribera d'Ondara	<i>No</i>
simple (NP)	An	Cg	Baró, Guàrdia de	les Avellanes	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	Cg	Bença	la Sentiu	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	Cg	Marcó	Àger	<i>No</i>
simple (NP)	An	Cg	Marcó	Oliola	<i>No</i>
simple (NP)	An	Cg	Marcó, barranc de	Àger	<i>No</i>
simple (NP)	An	Cg	Miró, tossal de	Ossó	<i>No</i>
simple (NP)	An	Cg	Morana, la	Torrefeta	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	Cg	Sunyer	Sunyer	<i>Sí</i>
simple (NP)	An	Cg	Trudes, mas de	la Granadella	<i>No</i>

<i>Tipus morfolèxic</i>	<i>Tipus semàntic</i>	<i>Estrat historico-lingüístic</i>	<i>Topònim</i>	<i>Municipi</i>	<i>OC</i>
simple (NP)	An	Cl	Amorós	Sant Guim de Freixenet	No
simple (NP)	An	Cl	Armena	Torà	Sí
simple (NP)	An	Cl	Arrufat	Bellví	No
simple (NP)	An	Cl	Borràs	Puigverd de Lleida	No
simple (NP)	An	Cl	Borrassos, els	Torà	Sí
simple (NP)	An	Cl	Borrel, lo Canar del	la Sentiu	Sí
simple (NP)	An	Cl	Catarena, barranc de	Artesa de Segre	No
simple (NP)	An	Cl	Corte, la Torre del	la Sentiu	Sí
simple (NP)	An	Cl	Fiol	Cervera	No
simple (NP)	An	Cl	Forcat, Clot del	Cubells	Sí
simple (NP)	An	Cl	Inglés, masia l'	Castellserà	Sí
simple (NP)	An	Cl	Llorenç	Torrefeta	No
simple (NP)	An	Cl	Llorenç de Montgai	Camarasa	Sí
simple (NP)	An	Cl	Llorenç de Vallbona	Sant Martí de Maldà	Sí
simple (NP)	An	Cl	Meno, lo	Castelló de Farfanya	Sí
simple (NP)	An	Cl	Nari, font del	Vilanova de Meià	Sí
simple (NP)	An	Cl	Rosselló	Rosselló	Sí
simple (NP)	An	Cl	Rubinat	Ribera d'Ondara	Sí
simple (NP)	An	Cl	Rubinat, tossal de	Castelló de Farfanya	No
simple (NP)	An	Cl	Sanç, valleta de	Aitona	No
simple (NP)	An	Cp	Boldú, bosc del	Montgai	Sí
simple (NP)	An	Cp	Creixell	(desaparegut)	Sí
simple (NP)	An	G	Adar	Llardecans	(Sí)
simple (NP)	An	G	Gardeny	Lleida	Sí
simple (NP)	An	G	Gàrzola	Vilanova de Meià	Sí
simple (NP)	An	G	Golonor	els Plans de Sió	Sí
simple (NP)	An	G	Grealó	Artesa de Segre	Sí
simple (NP)	An	G	Maldà	Maldà	Sí
simple (NP)	An	L	Barbens	Barbens	Sí
simple (NP)	An	L	Barbeny, pla de	Àger	Sí
simple (NP)	An	L	Corbins	Corbins	Sí
simple (NP)	An	L	Escarp	Massalcoreig	Sí
simple (NP)	An	L	Fortuny	la Sentiu	Sí
simple (NP)	An	L	Igli, puig d'	la Baronia de Rialb	(No)
simple (NP)	An	L	Menàrguens	Àger	No
simple (NP)	An	L	Menàrguens	Menàrguens	Sí
simple (NP)	An	L	Mor, el	Tàrrega	Sí
simple (V)	VA	Cl	Doldre, tossal del	Penelles	Sí
simple (V)	VA	Cl	Patiràs, mas del	Cubells	Sí
V + -dor	AH	Cl	Escumó	Àger	Sí
V + -dor	AH	Cl	Serrador, solana del	Torà	Sí
V + -dor	Hi	Cl	Bullidor, el	Barbens	Sí
V + -dor	SG	Cl	Bufador, lo Forat	Castelló de Farfanya	Sí
V + -ill	AH	Cl	Xerrill, cal	Castellserà	Sí

3.3. TAULES ESPECÍFIQUES

TAULA 8
Tipologia historicolingüística. Dades generals i comarcals

	<i>Garrigues</i>	<i>Noguera</i>	<i>Pla d'Urgell</i>	<i>Segarra</i>	<i>Segrià</i>	<i>Urgell</i>	<i>Total</i>	Cp
Preindoeuropeu	2	11	1	10	8	2	34	P
Preromà indoeuropeu	2	7	1	4	2	2	18	I
Llatí	13	77	6	34	18	21	169	L
Germànic	2	15	2	4	7	4	34	G
Àrab	15	23	5	3	42	5	93	A
Mossàrab	3	2	3	1	9	0	18	M
Occità	0	0	0	4	1	5	10	O
Espanyol	2	0	0	0	0	0	2	E
Català	2	4	0	2	1	0	9	C
Català < preromà	39	58	10	29	38	18	192	Cp
Català < llatí	194	516	71	258	321	190	1.550	Cl
Català < germànic	9	42	1	25	22	17	116	Cg
Català < àrab	5	8	1	2	12	3	31	Ca
Català < occità	1	2	0	2	2	1	8	Co
Català < francès	0	3	0	2	2	3	10	Cf
	289	768	101	485	485	271	2.294	

TAULA 9
Tipologia historiolingüística. Índex per comarques dins de cada grup (percentatge horitzontal)

	Garrigues		Noguera		Pla d'Urgell		Segarra		Segrià		Urgell		Total
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	
Preindoeuropeu	2	5,9	11	32,4	1	2,9	10	29,4	8	23,5	2	5,9	34
Preromà indoeuropeu	22	11,1	7	38,9	1	5,6	4	22,2	2	11,1	2	11,1	18
Llatí	13	7,7	77	45,6	6	3,6	34	20,1	18	10,7	21	12,4	169
Germànic	2	5,9	15	44,1	2	5,9	4	11,8	7	20,6	4	11,8	34
Àrab	15	16,1	23	24,7	5	5,4	3	3,2	42	45,2	5	5,4	93
Mossàrab	3	16,7	2	11,1	3	16,7	1	5,6	9	50,0	0	0,0	18
Occità	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	40,0	1	10,0	5	50,0	10
Espanyol	2	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
Català	2	22,2	4	44,4	0	0,0	2	22,2	1	11,1	0	0,0	9
Català < preromà	39	20,3	58	30,2	10	5,2	29	15,1	38	19,8	18	9,4	192
Català < llatí	194	12,5	516	33,3	71	4,6	258	16,6	321	20,7	190	12,3	1.550
Català < germànic	9	7,8	42	36,2	1	0,9	25	21,6	22	19,0	17	14,7	116
Català < àrab	5	16,1	8	25,8	1	3,2	2	6,5	12	38,7	3	9,7	31
Català < occità	1	12,5	2	25,0	0	0,0	2	25,0	2	25,0	1	12,5	8
Català < francès	0	0,0	3	30,0	0	0,0	2	20,0	2	20,0	3	30,0	10
	289	12,6	768	33,5	101	4,4	380	16,6	485	21,1	271	11,8	2.294

TAULA 10
Tipologia historicolingüística. Distribució d'estrats dins de cada comarca (percentatge vertical)

	Garrigues		Noguera		Pla d'Urgell		Segarra		Segrià		Urgell		Total	
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%
Preindoeuropeu	2	0,7	11	1,4	1	1,0	10	2,6	8	1,6	2	0,7	34	1,5
Preromà														
indoeuropeu	22	0,7	7	0,9	1	1,0	4	1,1	2	0,4	2	0,7	18	0,8
Llatí	13	4,5	77	10,0	6	5,9	34	8,9	18	3,7	21	7,7	169	7,4
Germànic	2	0,7	15	2,0	2	2,0	4	1,1	7	1,4	4	1,5	34	1,5
Àrab	15	5,2	23	3,0	5	5,0	3	0,8	42	8,7	5	1,8	93	4,1
Mossàrab	3	1,0	2	0,3	3	3,0	1	0,3	9	1,9	0	0,0	18	0,8
Occità	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	1,1	1	0,2	5	1,8	10	0,4
Espanyol	2	0,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,1
Català	2	0,7	4	0,5	0	0,0	2	0,5	1	0,2	0	0,0	9	0,4
Català < preromà	39	13,5	58	7,6	10	9,9	29	7,6	38	7,8	18	6,6	192	8,4
Català < llatí	194	67,1	516	67,2	71	70,3	258	67,9	321	66,2	190	70,1	1.550	67,6
Català < germànic	9	3,1	42	5,5	1	1,0	25	6,6	22	4,5	17	6,3	116	5,1
Català < àrab	5	1,7	8	1,0	1	1,0	2	0,5	12	2,5	3	1,1	31	1,4
Català < occità	1	0,3	2	0,3	0	0,0	2	0,5	2	0,4	1	0,4	8	0,3
Català < francès	0	0,0	3	0,4	0	0,0	2	0,5	2	0,4	3	1,1	10	0,4
	289	100	768	100	101	100	380	100	485	100	271	100	2.294	100

TAULA 11
Percentatges interns en el bloc de topònims catalans.
Dades generals

	<i>Total</i>	<i>%</i>
Català	9	0,5
Català < preromà	192	10,0
Català < llatí	1.550	80,9
Català < germànic	116	6,1
Català < àrab	31	1,6
Català < occità	8	0,4
Català < francès	10	0,5
	1.916	100

TAULA 12
Percentatges interns en el bloc de topònims precatalans.
Dades generals

	<i>Total</i>	<i>%</i>
Preindoeuropeu	34	9,3
Preromà indoeuropeu	18	4,9
Llatí	169	46,2
Germànic	34	9,3
Àrab	93	25,4
Mossàrab	18	4,9
	366	100

TAULA 13
Tipologia semàntica. Dades generals i comarcals

	<i>Garrigues</i>	<i>Noguera</i>	<i>Pla d'Urgell</i>	<i>Segarra</i>	<i>Segrià</i>	<i>Urgell</i>	Total	
Orotopònim	48	123	12	47	74	47	351	O
Qualitat del terreny	12	35	10	18	32	15	122	QT
Hidrotopònim	26	38	14	18	45	16	157	Hi
Fitotopònim	59	140	12	75	69	42	397	F
Zootopònim	28	42	6	12	31	8	127	Z
Situació geogràfica	12	60	3	26	27	8	136	SG
Referència històrica	6	16	6	15	15	11	69	RH
Antropotopònim	13	67	9	40	31	18	178	An
Hagiotopònim	14	48	3	29	25	15	134	Ha
Situació jurídica	5	13	1	7	12	16	54	SJ
Activitat humana	29	69	10	34	38	26	206	AH
Element arquitectònic	7	12	2	7	9	4	41	EA
Arquitectura civil	8	33	6	16	22	5	90	AC
Arquitectura militar	12	33	4	15	20	9	93	AM
Arquitectura religiosa	0	3	0	0	3	2	8	AR
Topònim reduplicat	5	12	0	5	12	13	47	TR
Gentilici	0	4	0	2	5	0	11	Ge
Diminutiu toponímic	4	7	1	7	8	7	34	DT
Valoració afectiva	1	13	2	4	4	7	31	VA
Semàntica desconeixuda	0	0	0	3	3	2	8	SD
	289	768	101	380	485	271	2.294	

TAULA 14
Tipologia semàntica. Índex per comarques dins de cada grup (percentatge horitzontal)

	Garrigues		Noguera		Pla d'Urgell		Segarra		Segrià		Urgell		Total	
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%		
Orotopònim	48	13,7	123	35,0	12	3,4	47	13,4	74	21,1	47	13,4	351	O
Qualitat del terreny	12	9,8	35	28,7	10	8,2	18	14,8	32	26,2	15	12,3	122	QT
Hidrotopònim	26	16,6	38	24,2	14	8,9	18	11,5	45	28,7	16	10,2	157	Hi
Fitotopònim	59	14,9	140	35,3	12	3,0	75	18,9	69	17,4	42	10,6	397	F
Zootopònim	28	22,0	42	33,1	6	4,7	12	9,4	31	24,4	8	6,3	127	Z
Situació geogràfica	12	8,8	60	44,1	3	2,2	26	19,1	27	19,9	8	5,9	136	SG
Referència històrica	6	8,7	16	23,2	6	8,7	15	21,7	15	21,7	11	15,9	69	RH
Antropotopònim	13	7,3	67	37,6	9	5,1	40	22,5	31	17,4	18	10,1	178	An
Hagiotopònim	14	10,4	48	35,8	3	2,2	29	21,6	25	18,7	15	11,2	134	Ha
Situació jurídica	5	9,3	13	24,1	1	1,9	7	13,0	12	22,2	16	29,6	54	SJ
Activitat humana	29	14,1	69	33,5	10	4,9	34	16,5	38	18,4	26	12,6	206	AH
Element arquitectònic	7	17,1	12	29,3	2	4,9	7	17,1	9	22,0	4	9,8	41	EA
Arquitectura civil	8	8,9	33	36,7	6	6,7	16	17,8	22	24,4	5	5,6	90	AC
Arquitectura militar	12	12,9	33	35,5	4	4,3	15	16,1	20	21,5	9	9,7	93	AM
Arquitectura religiosa	0	0,0	3	37,5	0	0,0	0	0,0	3	37,5	2	25,0	8	AR
Topònim reduplicat	5	10,6	12	25,5	0	0,0	5	10,6	12	25,5	13	27,7	47	TR
Gentilici	0	0,0	4	36,4	0	0,0	2	18,2	5	45,5	0	0,0	11	Ge
Diminutiu toponímic	4	11,8	7	20,6	1	2,9	7	20,6	8	23,5	7	20,6	34	DT
Valoració afectiva	1	3,2	13	41,9	2	6,5	4	12,9	4	12,9	7	22,6	31	VA
Semàntica desconeguda	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	37,5	3	37,5	2	25,0	8	SD
	289	12,6	768	33,5	101	4,4	380	16,6	485	21,1	271	11,8	2.294	

TAULA 15
Tipologia semàntica. Distribució comarcal interna (percentatge vertical)

	Garrigues		Noguera		Pla d'Urgell		Segarra		Segrià		Urgell		Total	
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%
Orotopònim	48	16,6	123	16,0	12	11,9	47	12,4	74	15,3	47	17,3	351	15,3
Qualitat del terreny	12	4,2	35	4,6	10	9,9	18	4,7	32	6,6	15	5,5	122	5,3
Hidrotopònim	26	9,0	38	4,9	14	13,9	18	4,7	45	9,3	16	5,9	157	6,8
Fitotopònim	59	20,4	140	18,2	12	11,9	75	19,7	69	14,2	42	15,5	397	17,3
Zootopònim	28	9,7	42	5,5	6	5,9	12	3,2	31	6,4	8	3,0	127	5,5
Situació geogràfica	12	4,2	60	7,8	3	3,0	26	6,8	27	5,6	8	3,0	136	5,9
Referència històrica	6	2,1	16	2,1	6	5,9	15	3,9	15	3,1	11	4,1	69	3,0
Antropotopònim	13	4,5	67	8,7	9	8,9	40	10,5	31	6,4	18	6,6	178	7,8
Hagiotopònim	14	4,8	48	6,3	3	3,0	29	7,6	25	5,2	15	5,5	134	5,8
Situació jurídica	5	1,7	13	1,7	1	1,0	7	1,8	12	2,5	16	5,9	54	2,4
Activitat humana	29	10,0	69	9,0	10	9,9	34	8,9	38	7,8	26	9,6	206	9,0
Element arquitectònic	7	2,4	12	1,6	2	2,0	7	1,8	9	1,9	4	1,5	41	1,8
Arquitectura civil	8	2,8	33	4,3	6	5,9	16	4,2	22	4,5	5	1,8	90	3,9
Arquitectura militar	12	4,2	33	4,3	4	4,0	15	3,9	20	4,1	9	3,3	93	4,1
Arquitectura religiosa	0	0,0	3	0,4	0	0,0	0	0,0	3	0,6	2	0,7	8	0,3
Topònim reduplicat	5	1,7	12	1,6	0	0,0	5	1,3	12	2,5	13	4,8	47	2,0
Gentilici	0	0,0	4	0,5	0	0,0	2	0,5	5	1,0	0	0,0	11	0,5
Diminutiu toponímic	4	1,4	7	0,9	1	1,0	7	1,8	8	1,6	7	2,6	34	1,5
Valoració afectiva	1	0,3	13	1,7	2	2,0	4	1,1	4	0,8	7	2,6	31	1,4
Semàntica desconeguda	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	0,8	3	0,6	2	0,7	8	0,3
	289	100	768	100	101	100	380	100	485	100	271	100	2.294	100

TAULA 16
Encreuament dels estrats historiolingüístics i els tipus semàntics. Dades generals

Tipus semàntics	Estrats historiolingüístics															
	P	I	L	G	A	M	O	E	C	Cp	Cl	Cg	Ca	Co	Cf	Total
Orotopònim	4	5	20	0	6	8	0	0	2	52	248	6	0	0	0	351
Qualitat del terreny	0	3	12	0	3	1	0	0	0	6	95	0	0	2	0	122
Hidrotopònim	6	2	12	0	5	3	0	0	2	24	99	2	1	1	0	157
Fitotopònim	3	0	33	0	9	3	0	1	0	40	297	6	5	0	0	397
Zootopònim	0	0	5	0	1	0	0	0	5	4	109	3	0	0	0	127
Situació Geogràfica	7	4	11	0	4	0	0	0	0	8	98	1	3	0	0	136
Referència històrica	0	0	5	0	1	0	0	0	0	14	47	1	0	0	1	69
Antropotopònim	0	1	38	34	27	0	0	0	0	4	39	32	3	0	0	178
Hagiotopònim	0	1	2	0	0	0	0	0	0	1	117	10	0	3	0	134
Situació jurídica	0	0	3	0	3	0	0	0	0	0	37	11	0	0	0	54
Activitat humana	5	0	10	0	14	0	0	0	0	20	138	6	8	1	4	206
Element arquitectònic	0	1	0	0	2	1	0	0	0	2	32	3	0	0	0	41
Arquitectura civil	0	0	8	0	4	1	0	0	0	2	65	7	3	0	0	90
Arquitectura militar	3	0	3	0	8	1	0	0	0	2	57	16	3	0	0	93
Arquitectura religiosa	0	0	3	0	2	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	8
Topònim reduplicat	0	0	1	0	0	0	10	1	0	7	16	8	1	1	2	47
Gentilici	0	0	1	0	3	0	0	0	0	1	4	0	0	0	2	11
Diminutiu toponímic	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	24	2	2	0	1	34
Valoració afectiva	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	26	2	0	0	0	31
Semàntica desconeçada	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	8
	34	18	169	34	93	18	10	2	9	192	1.550	116	31	8	10	2.294

TAULA 17
Tipologia morfolèxica. Dades generals i comarcals

	<i>Garrigues</i>	<i>Noguera</i>	<i>Pla d'Urgell</i>	<i>Segarra</i>	<i>Segrià</i>	<i>Urgell</i>	Total	%
Adj + -à	0	0	1	0	0	1	8	0,35
Adj + -al	1	1	2	0	0	0	4	0,17
Adj + -ell	1	1	1	0	0	2	5	0,22
Adj + -eny	0	1	0	0	0	0	1	0,04
Adj + -er	0	0	0	1	0	0	1	0,04
Adj + -et	0	1	0	2	0	0	3	0,13
Adj + -ol	0	1	0	1	0	1	3	0,13
Adj + -ussa	0	0	1	0	0	0	1	0,04
Adv + -à	0	1	0	0	0	0	1	0,04
compost (N(top))	1	4	0	1	3	5	14	0,61
compost (NP)	5	16	1	12	7	4	45	1,96
compost Adj + N	1	13	3	5	8	5	35	1,53
compost Adj + NP	13	45	2	25	23	14	122	5,32
compost Adv + Adj	0	0	0	0	1	1	2	0,09
compost Adv + V	0	1	0	1	1	0	3	0,13
compost N(top) + Adj	0	1	0	1	0	1	3	0,13
compost N + Adj + N	0	1	0	0	0	0	1	0,04
compost N + Adj	27	66	9	42	59	29	232	10,11
compost N + Adv	0	1	0	2	1	0	4	0,17
compost N + N	15	28	7	18	27	9	104	4,53
compost N + N(top)	0	6	0	3	6	2	17	0,74
compost N + N + -ar	0	1	0	0	1	0	2	0,09
compost N + N + -ell	0	0	0	0	0	1	1	0,04
compost N + N + -er	0	2	0	0	4	0	6	0,26
compost N + N + -ona	0	1	0	0	0	0	1	0,04
compost N + N + -ós	0	0	0	0	2	0	2	0,09
compost N + NP	5	13	5	10	13	4	50	2,18
compost NP + N	0	0	0	1	0	0	1	0,04
compost prep + N	0	1	0	0	1	0	2	0,09
compost V + Adj	0	2	0	0	2	0	4	0,17
compost V + Adv	0	0	0	0	0	1	1	0,04
compost V + N	1	6	2	3	3	3	18	0,78
compost V + V	0	0	0	1	0	0	1	0,04
des- + N + -(a)dor	0	1	0	0	0	0	1	0,04
N(top) + -à	1	1	0	1	1	0	4	0,17
N(top) + -ec	0	0	0	1	0	0	1	0,04
N(top) + -ell	1	3	1	3	1	4	13	0,57
N(top) + -ès	0	3	0	0	1	0	4	0,17
N(top) + -et	2	0	0	2	6	2	12	0,52
N(top) + -ill	0	0	0	1	0	0	1	0,04
N(top) + -ó	1	0	0	0	0	0	1	0,04
N(top) + -ol	0	4	0	1	1	1	7	0,31
N + -à	1	2	0	1	1	0	5	0,22
N + -ada	3	6	0	3	2	2	16	0,70
N + -aire	0	0	0	1	0	0	1	0,04

	<i>Garrigues</i>	<i>Noguera</i>	<i>Pla d'Urgell</i>	<i>Segarra</i>	<i>Segrià</i>	<i>Urgell</i>	Total	%
N + -al	8	13	2	4	3	4	34	1,48
N + -all	0	1	0	0	0	0	1	0,04
N + -ar	8	16	5	10	20	15	74	3,23
N + -às	3	2	1	2	0	1	9	0,39
N + -at	0	1	0	0	1	2	4	0,17
N + -atge	0	1	0	0	0	0	1	0,04
N + -atxa	0	1	0	0	0	0	1	0,04
N + -eda	2	5	0	0	0	1	8	0,35
N + -ell	9	26	5	18	9	9	76	3,31
N + -er	18	47	6	21	29	20	141	6,15
N + -eria	0	4	0	2	1	0	7	0,31
N + -ern	0	0	0	1	0	1	2	0,09
N + -esa	0	2	0	0	1	0	3	0,13
N + -et	13	18	6	10	26	8	81	3,53
N + -í	0	1	0	0	1	0	2	0,09
N + -ic	0	1	0	0	0	0	1	0,04
N + -ill	1	1	0	1	1	2	6	0,26
N + -iny	1	0	0	0	1	0	2	0,09
N + -ís	2	5	0	0	1	0	8	0,35
N + -ó	3	12	1	2	7	3	28	1,22
N + -oi	0	0	0	0	1	0	1	0,04
N + -ol	4	18	2	8	4	1	37	1,61
N + -ona	0	0	0	1	2	1	4	0,17
N + -ós	5	13	1	9	4	4	36	1,57
N + -òs	0	2	0	0	1	0	3	0,13
N + -ot	1	6	1	1	5	3	17	0,74
N + -ut	0	1	0	0	0	0	1	0,04
NP + -à	1	6	1	6	1	3	18	0,78
NP + -ac	0	0	0	1	0	0	1	0,04
NP + -às	0	2	0	0	0	0	2	0,09
NP + -ell	0	1	0	0	0	0	1	0,04
NP + -er	0	0	0	1	0	0	1	0,04
NP + -et	0	1	0	0	0	0	1	0,04
NP + -ó	0	1	0	2	0	0	3	0,13
NP + -ol	0	1	0	1	0	1	3	0,13
re + Adj	0	1	0	0	0	0	1	0,04
re + N	0	0	0	0	1	0	1	0,04
simple	119	260	29	114	150	74	746	32,52
simple (Adj)	5	24	3	7	12	12	63	2,75
simple (N (top))	4	8	0	4	9	7	32	1,39
simple (NP)	3	28	2	10	13	6	62	2,70
simple (V)	0	2	0	0	0	0	2	0,09
V + -dor	0	2	1	1	0	0	4	0,17
V + -ill	0	0	0	0	0	1	1	0,04
	289	768	101	380	485	271	2.294	100

TAULA 18
Aparició i tractament de topònims a l'OC. Dades generals i comarcals

	Garrigues	%	Noguera	%	Pla d'Urgell	%	Segarra	%	Segrià	%	Urgell	%	Total	%
Sí	86	29,8	296	38,5	42	41,6	178	46,8	173	35,7	91	33,6	866	37,8
(Sí)	1	0,3	3	0,4	1	1,0	8	2,1	5	1,0	7	2,6	25	1,1
No	197	68,2	452	58,9	56	55,4	184	48,4	298	61,4	163	60,1	1.350	58,8
(No)	5	1,7	17	2,2	2	2,0	10	2,6	9	1,9	10	3,7	53	2,3
	289	100	768	100	101	100	380	100	485	100	271	100	2.294	100

TAULA 19

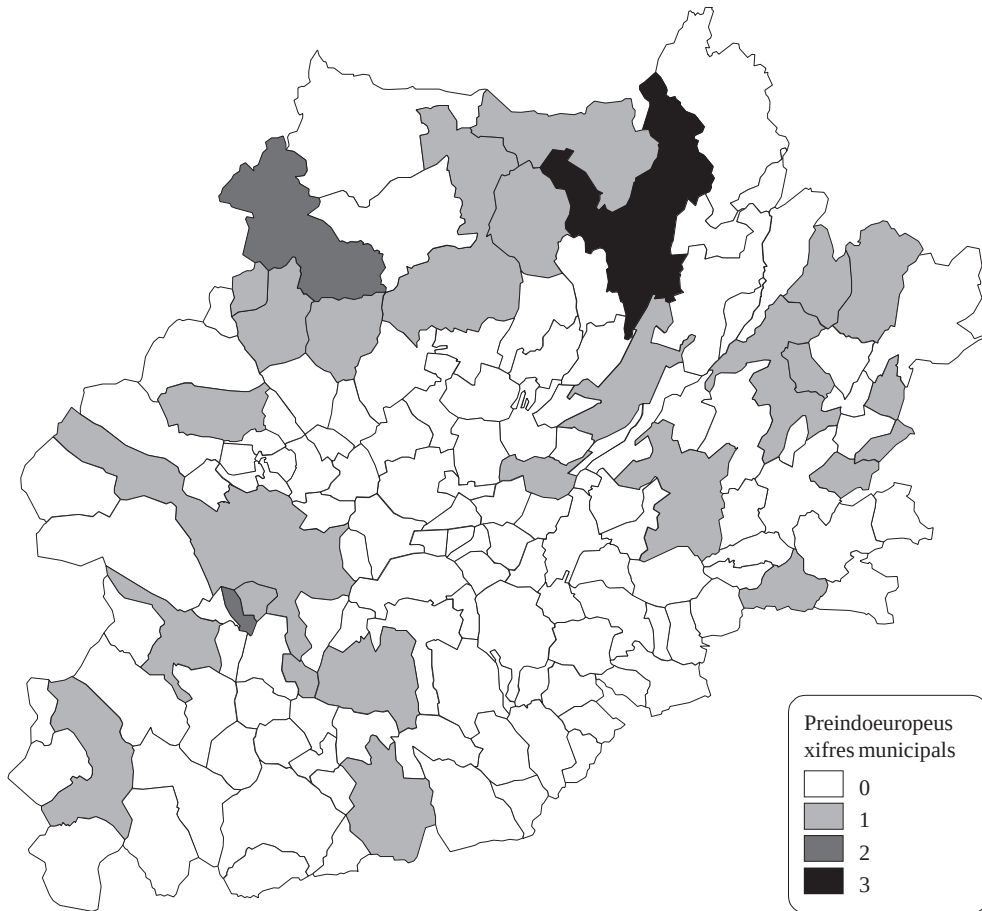
Aparició i tractament de topònims a l'OC, segons estrats historiolingüístics rellevants

	<i>Sí</i>	%	<i>(Sí)</i>	%	<i>No</i>	%	<i>(No)</i>	%	Total	%
Preindoeuropeu	33	97,1	1	2,9	0	0,0	0	0,0	34	100
Preromà indoeuropeu	15	83,3	0	0,0	3	16,7	0	0,0	18	100
Llatí	116	68,6	1	0,6	46	27,2	6	3,6	169	100
Germànic	29	85,3	1	2,9	4	11,8	0	0,0	34	100
Àrab	90	96,8	0	0,0	3	3,1	0	0,0	93	100
Mossàrab	12	66,7	0	0,0	6	33,3	0	0,0	18	100
Català < llatí	425	27,4	15	1,0	1.069	69,0	41	2,6	1.550	100
Altres	146	38,6	7	1,9	219	57,9	6	1,6	378	100
	866	27,8	25	1,1	1.350	58,8	53	2,3	2.294	100

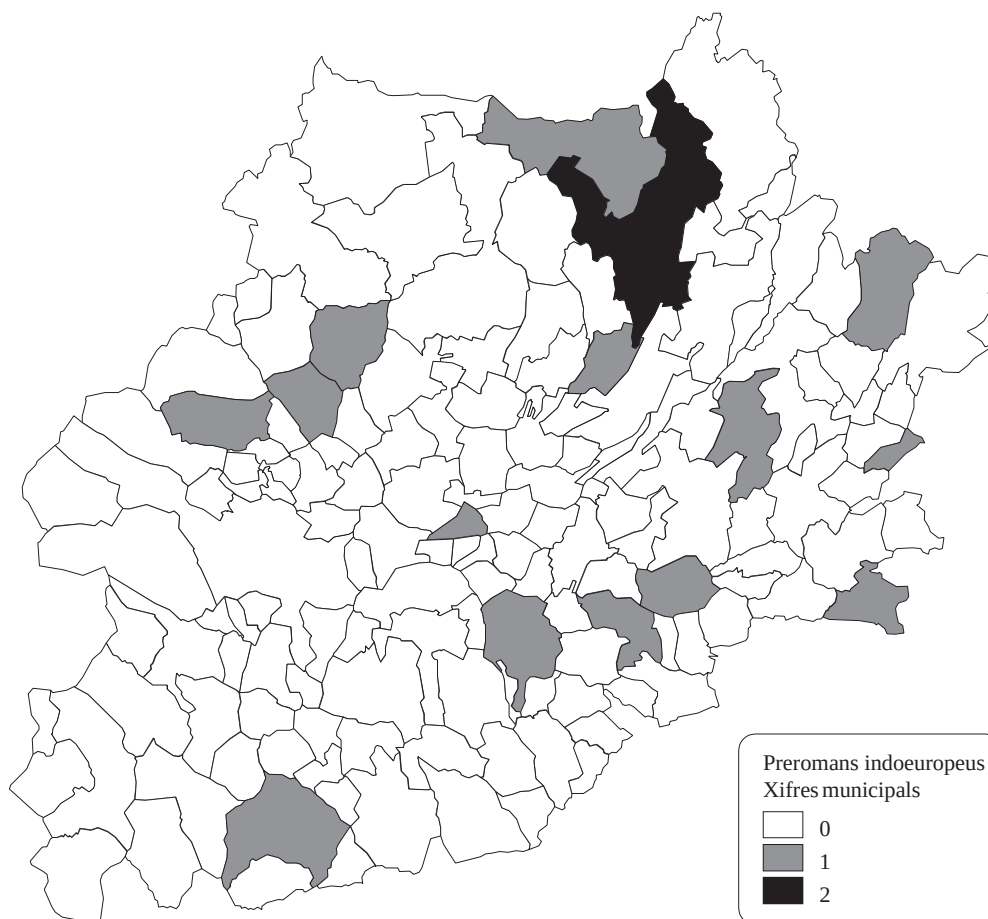
TAULA 20

Aparició i tractament de topònims a l'OC, segons tipus semàntics rellevants

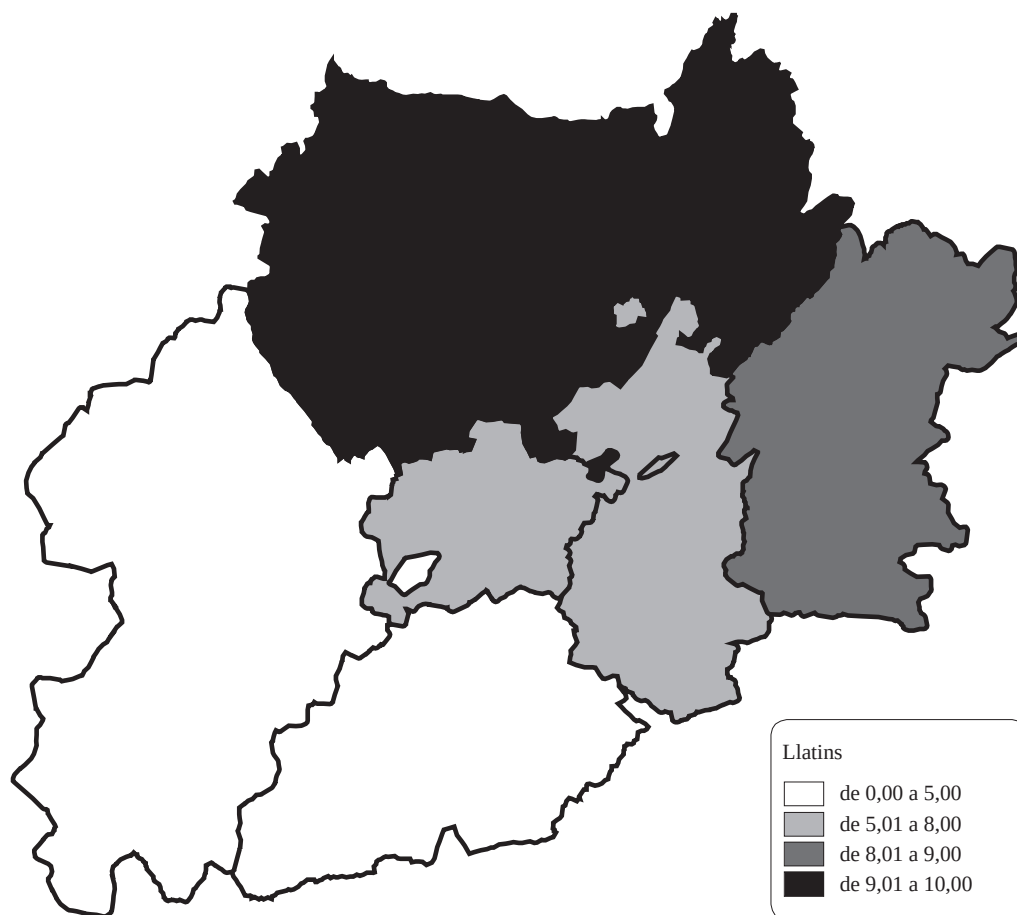
	<i>Sí</i>	%	<i>(Sí)</i>	%	<i>No</i>	%	<i>(No)</i>	%	Total	%
Orotopònim	123	35,0	2	0,6	220	62,7	6	1,7	351	100
Hidrotopònim	50	31,8	1	0,6	103	65,6	3	1,9	157	100
Fitotopònim	122	30,7	1	0,3	260	65,5	14	3,5	397	100
Zootopònim	37	29,1	4	3,1	85	66,9	1	0,8	127	100
Referència històrica	17	24,6	2	2,9	50	72,5	0	0,0	69	100
Antropotopònim	126	70,8	3	1,7	46	25,8	3	1,7	178	100
Hagiotopònim	12	9,7	0	0,0	114	85,1	8	6,0	134	100
Topònim reduplicat	28	59,6	8	17,0	11	23,4	0	0,0	47	100
Diminutiu toponímic	22	64,7	0	0,0	10	29,4	2	5,9	34	100
Valoració afectiva	20	64,5	0	0,0	10	32,3	1	3,2	31	100
Semàntica desconeguda	8	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	8	100
Altres	301	39,6	4	0,5	441	58,0	15	2,0	761	100
	866	37,8	25	1,1	1.350	58,8	53	2,3	2.294	100

3.4. MAPES ESPECÍFICS

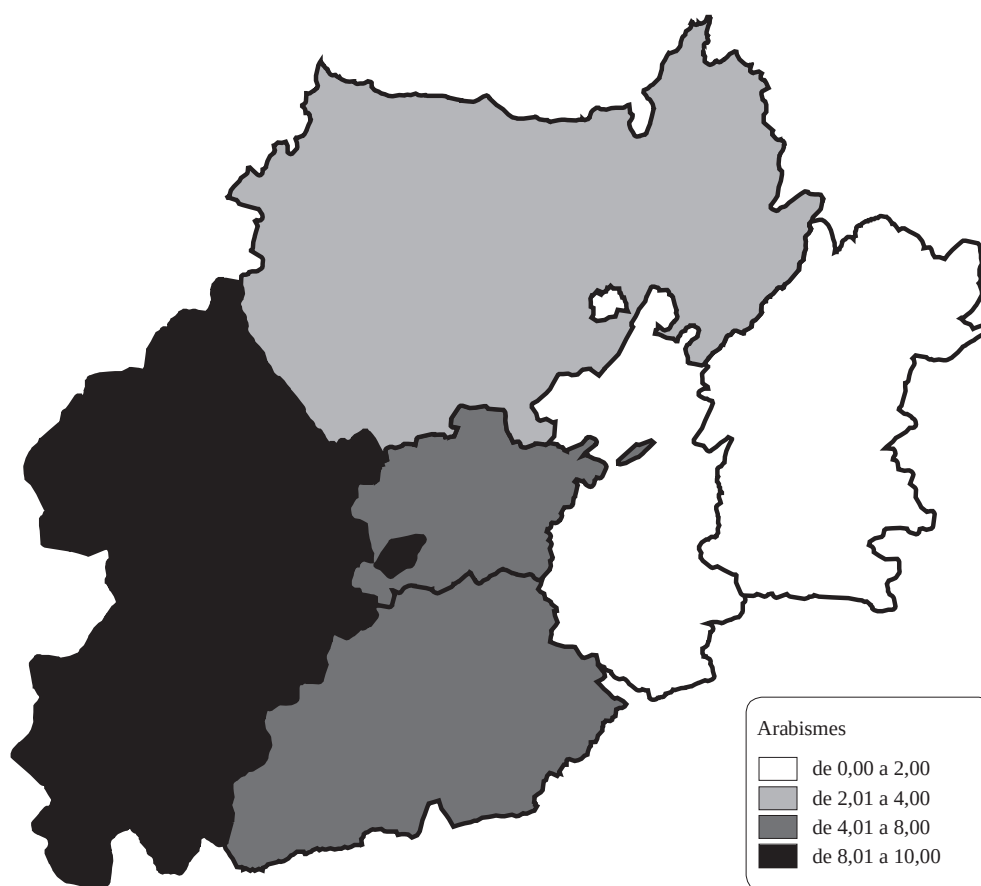
MAPA 9. Possibles topònims preindoeuropeus. Xifres absolutes per municipis.

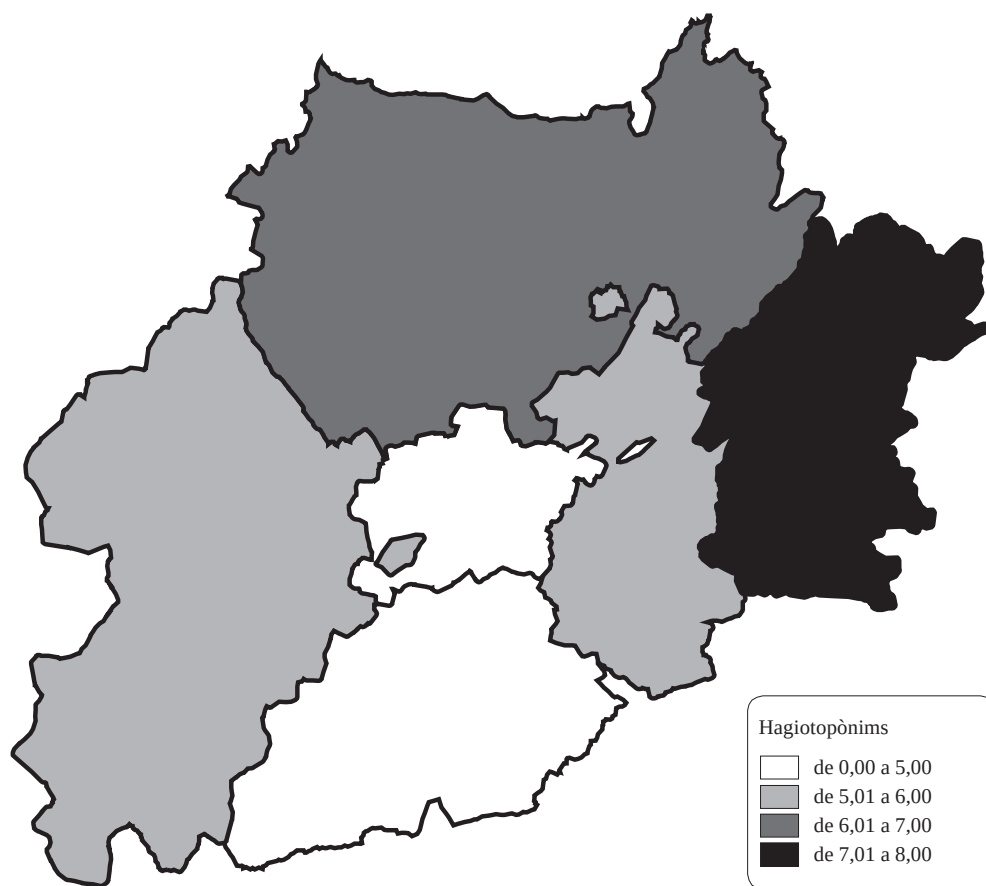
MAPA 10. Possibles topònims preromans de tipus indoeuropeu. Xifres absolutes per municipis.

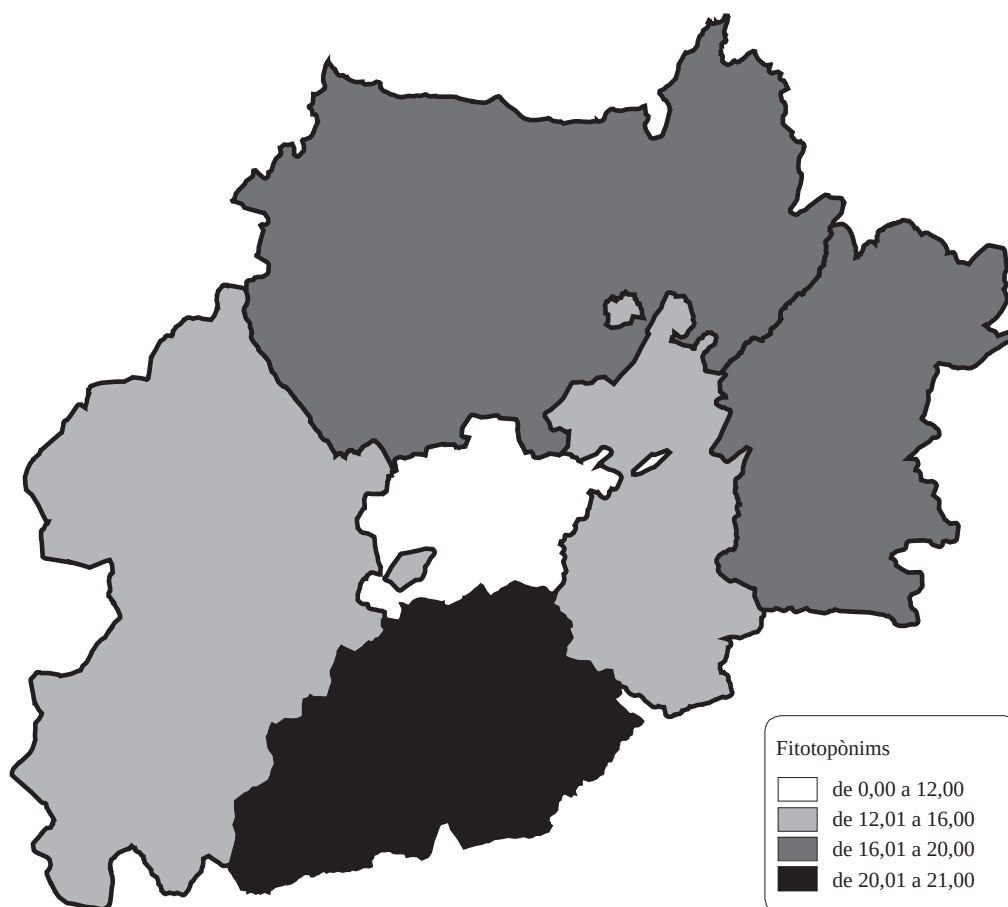
MAPA 11. Percentatges comarcals de topònims llatins.

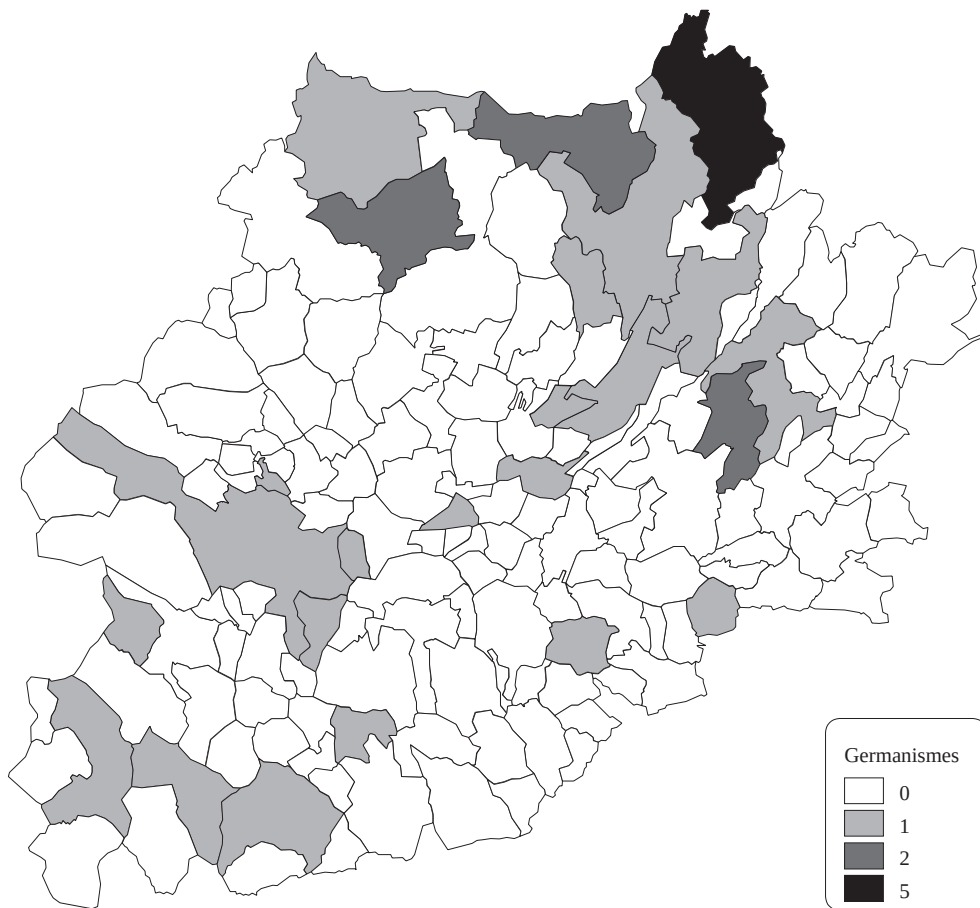
MAPA 12. Percentatges comarcals de topònims àrabs.

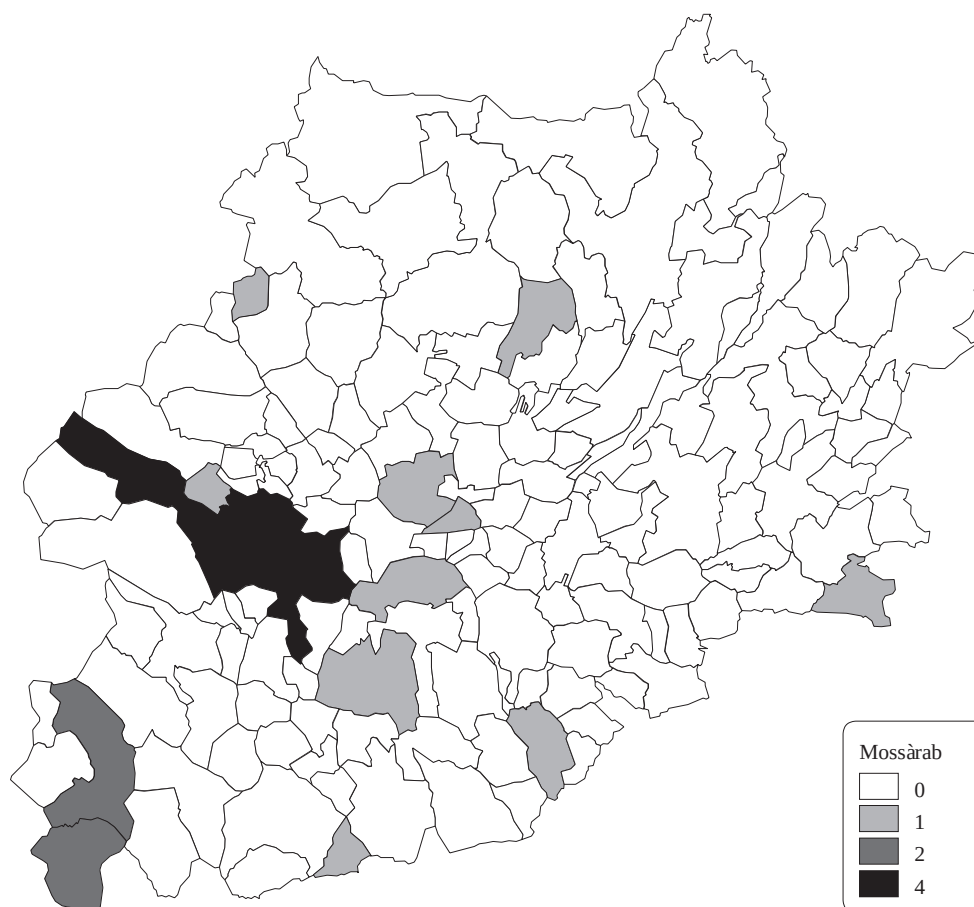
MAPA 13. Percentatges comarcals d'hagiotopònims.

MAPA 14. Percentatges comarcals de fitotopònims.

MAPA 15. Topònims germànics. Xifres absolutes per municipis.

MAPA 16. Possibles topònims mossàrabs. Xifres absolutes per municipis.

4. Conclusions

Un cop presentades successivament, tal com havíem previst en la introducció, les parts analítica i sintètica del treball, que en són el cos central, respectivament amb el detall monogràfic de cadascun dels topònims estudiats i amb el resum global de les dades bàsiques en forma de llistes, taules i mapes, escau ara, en anar acabant l'estudi, extraure'n les conclusions pertinents.⁹⁰

Aquestes conclusions s'estructuren en quatre subcapítols, el darrer dels quals reservem lògicament per a les conclusions finals, en què, a més de contrastar les hipòtesis de treball plantejades a la introducció, intentarem oferir una visió de conjunt de la toponímia de Ponent. En els tres primers subcapítols, per la seva banda, anirem desgranant, a manera de conclusions parcials, les principals informacions que ens ofereixen les taules de la part sintètica, és a dir, separadament i en aquest ordre, les referides a aquestes tres grans qüestions: els estrats historicolingüístics, la tipologia semàntica i la tipologia morfolèxica. Aquests subcapítols s'estructuren al seu torn en dos apar-

90. Segui aquesta nota primera de les conclusions per fer un mínim comentari a propòsit de l'aparició (o no) i el tractament de la toponímia de Ponent a l'OC de Coromines. Optem per fer-ho d'aquesta manera perquè hem considerat que la inclusió d'aquestes dades entremig de les que es comenten al llarg dels capítols següents, a més de trencar-ne l'esquema regular, podria interferir no solament en la nostra claredat expositiva —si és que tal cosa existeix—, sinó tot just en la valoració objectiva dels fets de què aquests capítols s'ocupen. I tanmateix no volíem deixar de remarcar que, tal com posen en relleu les taules 18-20, que s'ocupen específicament d'aquesta qüestió com a resum de la columna corresponent de la nostra llista general de topònims, el total de noms de lloc ponentins que apareixen tractats a l'OC és de vuit-cents noranta-un. D'aquests, concretament, vuit-cents seixanta-sis figuren en el nostre corpus i en la subsegüent tabulació d'acord amb la hipòtesi etimològica proposada per Coromines (cosa que representa un 37,8 % del corpus), si bé amb diferències notables entre comarques, que s'aprecien en la taula 18: des del 29,8 % de les Garrigues fins al 46,8 % de la Segarra (explicable potser a partir de la diferència de nuclis de poblament existents en l'una i en l'altra demarcació, en funció del tipus d'hàbitat predominant). Pel que fa als restants vint-i-cinc topònims tractats per l'OC (fins a aquell total de vuit-cents noranta-un), corresponen als casos —aïllats, però significatius (vegeu les taules 19 i 20)— en què, per raons diverses, no hem seguit la llicència etimològica del mestre. Per tant, i deixant a banda uns altres cinquanta-tres casos que no apareixen sinó episòdicament a l'OC (sense tractament etimològic) o bé que s'hi sobreenten per via de remissió, resulta que són un total de mil tres-cents cinquanta (un 58,8 % del corpus) els topònims ponentins aquí analitzats dels quals es pot afirmar que no apareixen a l'OC. Aquesta xifra, que naturalment s'ampliaria en ampliar el corpus (car tot allò que apareix a l'OC sí que hi ha estat ja incorporat), també varia segons les comarques (vegeu la taula 18), però és especialment significativa com a variable la tipologia semàntica (per exemple, hi apareixen el 70,8 % dels antropotopònims, però no el 85,1 % dels hagiopotopònims o el 66,9 % dels zootopònims: vegeu la taula 20), així com també la historicolingüística (vegeu la taula 19: són a l'OC el 96,8 % dels nostres topònims àrabs o el 97,1 % dels preindoeuropeus, però no el 69 % del grup precisament majoritari, el que hem marcat com a català < llatí). Són només unes dades indicatives, que sens dubte caldria ampliar i estudiar molt millor en la seva causalitat i en el context de la biografia de l'autor.

tats cadascun: una valoració general (per al conjunt del territori, doncs) i un comentari més detallat comarca per comarca, tant pel que fa a l'aspecte historicolingüístic com al semàntic, mentre que, com veurem, el tercer subcapítol (aspectes morfolèxics), per raó de les seves característiques particulars, si bé se subdivideix també en dos apartats, presenta un esquema seqüencial diferent dels anteriors.

4.1. ELS ESTRATS HISTORICOLINGÜÍSTICS EN LA TOPONÍMIA DE PONENT

Com ja hem avançat en la introducció, i com, d'altra banda, posen en relleu els més destacats investigadors en la matèria, una de les principals virtuts de la toponímia és la de reflectir, a partir d'una visió alhora detallada i global com la que pretén oferir el present treball, els diferents estrats historicolingüístics que s'han succeït o han conviscut en un territori determinat. És prou sabut, en aquest sentit, que els noms propis de lloc actuen com a fòssils o documents filològics, ja que, a més d'il·lustrar-nos sobre les referències geogràfiques o històriques a què responen els seus diversos tipus semàntics (cosa de què ens ocuparem en el subcapítol següent), reflecteixen tot sovint uns codis lingüístics ja desapareguts; aquest fenomen, d'una enorme importància per a camps específics com són la història de la llengua o la gramàtica històrica, però molt útil també per a disciplines col·laterals com la història o l'arqueologia, s'explica pel fet que els topònims poden i solen restar lligats als llocs que designen (sobretot a partir d'un cert punt de desgramaticalització en què deixen de ser significatius per passar a ser merament identificatius), de manera que en produir-se en el territori en qüestió una substitució lingüística (per exemple, l'íber pel llatí, els parlars protoromànics per l'àrab, l'àrab pel català, etcètera) o alguna altra variació idiomàtica significativa (per exemple, la irrupció de la cultura germànica o la mateixa alteració del català al llarg dels segles), almenys una part de la toponímia anterior roman incrustada en el nou codi, a desgrat de la seva inintel·ligibilitat per part de les generacions que en continuen fent ús. És el cas, pel que fa al territori que ens ocupa, de topònims procedents dels diferents substrats (indoeuropeus o no-indoeuropeus), de la base idiomàtica llatina i dels superestrats germànic i àrab (i, encara, ocasionalment, d'algun adstrat), a més, lògicament, de la mateixa llengua catalana, que, com veurem, forneix la major part dels nostres noms de lloc.

4.1.1. *Panorama general*

Una primera aproximació a les xifres que ens ofereix el recompte de topònims efectuat en la part sintètica d'aquest estudi (taules 8-10) ens indica que hi ha una distribució ostensiblement desigual entre els estrats lingüístics de què participa la toponímia ponentina recollida en el nostre corpus. Desglossarem aquesta apreciació en dos punts bàsics, previs a una visió més detallada del fenomen com la que es trobarà en l'apartat següent (anàlisi comarcals), i cadascun d'aquests punts se centrarà en un dels dos grans blocs en què, ja a primer cop d'ull, podem dividir la nostra toponímia: la pròpia o estrictament *catalana* i la que, amb ànim de buscar una denominació conjunta prou neutra, podem anomenar de forma provisional *no-catalana*, per bé que, com veurem, tret d'unes excepcions no gens significatives, hi escaurà millor el qualificatiu de *precatalana*.

a) Constitueixen una immensa majoria, fins al punt de l'evidència, els noms de lloc que es poden atribuir directament al català, és a dir, que han estat formats a partir d'antics mots comuns emprats en algun moment en aquesta llengua i dels seus procediments de derivació i composició

lèxica;⁹¹ cal remarcar que englobem en aquest bloc de topònims *catalans* tots els que presumiblement foren creats ja en el marc d'aquest idioma durant el segon mil·lenni (o immediatament abans: és clar que la major part dels casos són impossibles de datar amb precisió), al marge de la procedència lingüística d'aqueixos mots comuns previs, és a dir, ja siguin aquests darrers, al seu torn, derivats del llatí (llengua mare), que és el cas, de molt, majoritari (67,6 % del total i 80,9 % entre els catalans, com posa en relleu la taula 11), o bé d'altres estrats, com sobretot el preromà (8,4 % del total i 10 % dels catalans), el germànic (5,1 % del total i 6,1 % dels catalans) i l'àrab (1,4 % del total i 1,6 % entre els catalans); ja es veu que aquests quatre subtipus plegats sumen el 82,5 % del total de topònims estudiats, si bé encara escauria d'afegir-hi un altre 1,1 % (sobre el total; també 1,4 % dins del bloc de noms catalans) format per la trentena de casos —merament anecdòtics, doncs— de topònims catalans generats per mots d'un altre origen (en concret, en percentatges sobre el total, un 0,3 % i un 0,4 % de mots catalans de procedència occitana i francesa, respectivament, a més d'un altre 0,4 % de mots estrictament catalans, sense precedents lingüístics, que solen correspondre a formacions de tipus espontani, bàsicament a partir d'onomatopeies). En resum, doncs, podem afirmar que hi ha un total de mil nou-cents setze topònims (el 83,6 % del nostre corpus) que, des del punt de vista de l'estratificació historicolingüística, no responen pas als períodes precatalans (en tant que topònims, insistim-hi, car certament els mots sobre què aquests estan formats sí que procedeixen de llengües diverses, amb gran predomini de la llatina), sinó que es poden considerar topònims catalans *stricto sensu*.

b) La principal anàlisi que escau efectuar en el camp de l'estratificació historicolingüística de la nostra toponímia, per tant, opera tan sols sobre la resta de casos, és a dir, els que no entren en aquell majoritari 83,6 % dels catalans: el relativament minso però significatiu 16,4 % de topònims que, des del punt de vista de llur aparició, podem anomenar no-catalans;⁹² entre aquests, però, aviat podem distingir dos blocs absolutament desiguals: d'una banda, els tres-cents seixanta-sis topònims certament precatalans (ço és, atribuïbles al substrat, a un superestrat o bé directament al llatí), i d'una altra banda, merament anecdòtics, els escassos dotze noms de lloc atribuïbles a un adstrat medieval o modern (es tracta de deu casos deguts a la llengua occitana i dos a l'espanyola o castellana) que, sense deixar de ser no-catalans, no es poden pas qualificar amb propietat de precatalans. Deixarem aquests de banda, doncs, i ens centrarem en els altres tres-cents seixanta-sis, de manera que a partir d'ara podrem emprar ja sense prevenció el terme *precatalans*. A la taula 10 queden reflectits els seus percentatges per estrats concrets (dins del total de topònims estudiats) i també per comarques (cosa de què ens ocuparem en l'apartat següent), i a la taula 12, a més, hem volgut calcular els percentatges interns d'aquests mateixos grups en relació només amb el bloc de topònims precatalans. La primera constatació que ens ofereixen aquestes dades és que la distribució per estrats resulta prou més harmònica que no la que es dona entre les subclasses dels noms catalans (en què, recordem-ho, el subtipus

91. Bastants d'aquests mots i procediments són encara vigents en el diasistema català d'avui, però això és completament secundari en relació amb el nostre àmbit d'estudi, car afecta només la comprensibilitat dels topònims en qüestió per part de les generacions actuals.

92. Ajustament numèric: si hom s'entreté a sumar els percentatges particulars que apareixen en la taula 10 per a cadascun dels tipus no-catalans comprovarà que el resultat no és l'esperat 16,4 %, sinó dues dècimes per sobre: 16,6 %, de manera que el total, sumant els percentatges obtinguts separadament per als blocs catalans i no-catalans, resulta ser un impossible 100,2 %. Una tal disfunció es deu, és clar, al marge d'arrodoniment dels percentatges amb un sol decimal, i val a dir que, fets els comptes per la via directa (és a dir, calculant directament sobre el total quin percentatge representen els mil nou-cents setze topònims catalans i quin els tres-cents setanta-vuit no-catalans), aquests darrers són efectivament el 16,4 %, amb la qual cosa les xifres tornen al seu lloc.

català < llatí arribava al 80,9 % del seu bloc i al 67,6 % del total); així, i abans d'entrar en el detall comarcal que n'oferirà sens dubte noves lectures, podem observar que dins la toponímia precatalana de Ponent els noms llatins, malgrat ésser-hi majoritaris, ni tan sols arriben al 50 %, sinó que es queden en el 46,2 % (cosa que representa un 7,4 % del conjunt total del corpus), mentre que, pel que fa a la resta (substrats i superestrats), destaca ara la sèrie de noms d'origen aràbic (25,4 % dels precatalans i 4,1 % del total) i, bastant per darrere seu, la dels d'origen germànic (9,3 % dels precatalans i 1,5 % del total), així com la toponímia atribuïble directament al substrat, que hem dividit per poderoses raons en dos grups: d'una banda el substrat preindoeuropeu (que engloba ibèric, basc i el camp híbrid que hom ha anomenat iberobascode), que és el 9,3 % de la nostra toponímia precatalana (i un relativament significatiu 1,5 % del total), i d'altra banda el substrat preromà indoeuropeu (bàsicament de tipus cèltic), que representa el 4,9 % de la toponímia precatalana ponentina (i un prou més reduït 0,8 % de la ponentina en conjunt); resta només fer esment de l'estrat mossàrab, poc significatiu en aquestes terres, ja que tot just si afecta també el 4,9 % de la nostra toponímia precatalana, cosa que, com acabem de veure, significa tan sols el 0,8 % dins del total.⁹³

D'altra banda, en un nivell diferent de variació lingüística dins del bloc pròpiament català —el diatòpic— es pot afirmar que l'especificitat dialectal occidental es posa de manifest en alguns dels topònims estudiats; sense ànim ni possibilitat de ser exhaustius, podem assenyalar almenys els exemples següents:⁹⁴

a) *Nivell de variació fonètica*. És clar en aquest sentit un topònim com *els Mangraners* i no tant, potser, l'evolució del cas *els Oberg*s; podriem afegir-hi algun altre exemple de variació fonètica ja fixada lèxicament, com ara la /e/ de *Puig-redon* i *Fenollosa* o la /i/ (així com la /r/ simple) del topònim *Esparguera*.⁹⁵

b) *Nivell de variació morfològica*. També clara és la desinència plural fossilitzada en el topònim *Térmens*, que es retroba mig oculta en *Castelldans* (i, impròpiament, en *Menàrguens*); a cavall entre els fets morfosintàctics i l'evolució fonètica podriem assenyalar l'ús, en algun topònim, de la contracció *sòl* < *això del* (propietat individual).

c) *Nivell de variació lèxica*. Aquest és lògicament el més important i indicatiu, ja que s'hi troben casos de zoonímia dialectal (*Onso*, *Onsos*; *Xut*, *Xutes*, *Xot*; *Duc*, *Dugo*), fitonímia (*Romeral*; *Timó*, *Timonal*; *Siscar*, *Xiular*; *Hedra*), elements geogràfics (*Sas*, *Sardera*; *Clamor*; *Toll*; *Gessa*, *Gesses*, *Gessera*)

93. Vegeu *supra*, nota 11, on ja hem fet explícita la prevenció que, en funció de les perspectives actuals de la filologia històrica, mereix l'ús del terme *mossàrab* —especialment en el nostre àmbit— i, tanmateix, les raons per les quals el continuem emprant en aquest llibre: no solament com a continuïtat amb una certa tradició bibliogràfica (que inclou l'OC i la resta de l'obra corominiana, ben cert), sinó, a efectes pràctics, per tal de no introduir una major confusió terminològica, atès que el seu substitut preferent, *romànic precatalà*, té una semblança excessiva amb algunes expressions —com ara *toponímia precatalana*— que en el present estudi tenen tot un altre abast cronològic.

94. Vegeu *supra*, com a referent, l'apartat 1.3.3 de la introducció, on d'altra banda ja es donen les referències bibliogràfiques adients. Val a dir que, efectivament, els casos esmentats a continuació són només un mostreig factible en aquesta línia, ja que no és possible dur a terme un estudi sistemàtic sobre el tema, justament en la mesura que la geolingüística no era pas una variable de les contemplades en el moment de confecció de les fitxes monogràfiques, de manera que no es veu reflectida en la sistematització subsegüent (llistes i taules). És clar, en canvi, que, en cadascuna de les fitxes corresponents als topònims susceptibles de ser analitzats mitjançant variables diatòpiques, aquests fets hi són posats en relleu.

95. A més, no cal dir-ho, molts altres topònims tenen una pronúncia local en la qual es reflecteixen fets dialectals més o menys sistemàtics, com per exemple la diftongació de /o/ inicial (així tenim [aw]mellons, [aw]bac, etcètera) o, amb el mateix resultat, la vocalització de /l/ implosiva ([aw]bereda, [aw]fés, etc.); però es tracta de fenòmens de pronúncia que ni tan sols se solen veure reflectits en la forma gràfica, atès el seu caràcter sistemàtic dins dels trets generals del dialecte (com tampoc no s'hi reflecteixen altres variacions locals, com les metàtesis *Alguàrie*, *Sonadell* i d'altres), si bé, naturalment, sí que han estat comentats en les fitxes monogràfiques respectives.

i d'altres (*Tenalles*; *Madruganyes*, *Maduanya*), sense oblidar especialitzacions semàntiques com les de *palafanga* 'rasa en terra humida' o *torre* 'casa de camp', especialment freqüent vers el Segrià.

d) *Nivell de variació subdialectal interna*. A més, en algunes comarques laterals es pot constatar la presència d'algun terme específic, no comú a la resta del nord-occidental, com ara els septentrionals *Tuta*, *Llaünes* o *Gatfier*, o una possible accepció segarrenca de *mallola* com a equivalent de 'camamilla', concurrent sens dubte amb la principal ('vinya jove').⁹⁶

4.1.2. *Comentaris per comarques*

Si la lectura de les dades generals sobre els estrats historicolingüístics presents en la toponímia de Ponent és il·lustrativa del nostre passat (vegeu l'apartat anterior), més ho és potser la seva anàlisi per comarques, car és en aquesta anàlisi detallada que es posen de manifest amb més propietat les diferents àrees del territori i sobretot, en relació amb elles, la diferent intensitat de la influència que cadascun d'aqueixos estrats hi ha deixat al llarg de la història.

Deixarem relativament de banda, per la seva escassa rellevància numèrica en el recompte total, que fa que els percentatges obtinguts en cada comarca no es puguin prendre en consideració, els estrats l'aparició dels quals és tan esporàdica, tan minsa, que no arriba a l'u per cent del nostre corpus. Així, doncs, podem limitar a pura anècdota el fet que el cent per cent dels topònims d'origen lingüístic espanyol o castellà que hem trobat (tan sols dos casos!) es trobin a la comarca de les Garrigues (vegeu la taula 9), o que es concentrin a les comarques orientals (Urgell i Segarra) els pocs exemples que hem atribuït directament a la llengua occitana (trasllats o reduplicacions), encara que en aquest cas podem declarar la temptació d'explicar el fenomen en el context de les marques frontereres del segle xi. Consideracions similars escauen, segurament, per als petits grups de topònims l'origen lingüístic dels quals es troba presumptament en el desaparegut mossàrab (per bé que en aquest cas hi afegirem més endavant alguns comentaris col·laterals), en l'incert estrat preromà indoeuropeu (amalgama històricament indefinida i poc explicada de celtes i altres pobles no ibèrics ni bascoïdes) o, dins l'àmbit dels lingüísticament ja catalans, per als subgrups també poc més que anecdòtics formats pels noms de lloc basats en mots catalans d'origen occità i francès, així com els que no remunten a cap estrat previ, sinó que hom considera creats directament en la nostra llengua, ja sigui a partir d'onomatopeies (com ara *xut*) o bé d'encreuaments entre mots preexistents d'origen divers (és el cas de *tòrrec*, per exemple): sobre tots i cadascun d'aquests grups, certament, escauria apuntar hipòtesis explicatives de tipus històric o cultural, però bé cal rendir-se a l'evidència de les xifres, que recomana abstenir-se'n, o si més no deixar aquests casos en la més pura provisionalitat. En efecte, sembla incontestable que, si ja les seves quantitats totals són molt reduïdes (recordem-ho amb una ullada a la taula 10, que serà la principal per a aquest apartat: deu casos occitans que són el 0,4 % del total, divuit casos i 0,8 % tant de mossàrabs com de preromans indoeuropeus, etc.), més encara en resulten ser, lògicament, les xifres compartimentades per comarques, on abunda el zero (0), al costat de quantitats absolutes generalment inferiors a cinc (tret de dos casos tal volta significatius: els nou mossarabismes del Segrià, que hi són l'1,9 %, i els set topònims preromans indoeuropeus de la Noguera, que representen just el 0,9 % en el conjunt d'a-

96. Podríem incloure en aquest apartat la caiguda de /z/ intervocàlica, sobretot en el sufix *-osa* —i de vegades potser com a efecte d'una dissimilació consonàntica—, que, essent pròpia en principi de l'àrea ribagorçanopallaresa, es troba dispersa una mica per les àrees laterals del nostre àmbit territorial: cf. *la Cabroa*, al Montsec o, amb la característica aparició de /g/ antihlàtica, casos com *la Boixoga*, *la Botjoga*, *les Espartogues*, etcètera. En una comunicació al Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes (València, abril de 2001) ens vam ocupar d'aquesta qüestió concreta, de manera que no caldrà ara insistir-hi.

questa comarca, la més extensa del país i la que forneix més noms al nostre corpus)⁹⁷ i, en conseqüència, de percentatges que si en alguna ocasió superen el referencial u per cent és perquè es tracta de comarques amb un nombre relativament baix de topònims;⁹⁸ tal volta podem exceptuar-ne, un cop més, el grup dels preromanismes de la branca indoeuropea, atès principalment el caràcter constant dels seus percentatges, sense estridències d'una comarca a l'altra, i doncs a desgrat d'unes xifres absolutes sempre baixes: l'esmentat percentatge (la mitjana del qual, recordem-ho, és del 0,8 % en el conjunt de Ponent) oscilla tan sols entre el 0,4 % al Segrià i l'1,1 % a la Segarra, mentre que la resta de comarques se situa una o màxim dues dècimes per damunt o per sota d'aquella mitjana. Tanmateix hem de repetir que, malgrat la constància regular d'aquests percentatges, les xifres absolutes corresponents són tan petites (un cas tan sols al Pla d'Urgell, i dos tant a les Garrigues com a l'Urgell i el Segrià, de forma que se'n surten només els quatre casos de la Segarra i, sobretot, els set ja esmentats de la Noguera) que és estadísticament inapropiat aplicar-hi un mètode d'anàlisi percentual com el que utilitzem en el conjunt del present estudi.

Per tant, resten per al centre de la nostra anàlisi zonal tan sols els estrats principals, dels quals en l'apartat anterior ja hem comentat les xifres globals; recordem-los: el preindoeuropeu (1,5 % del total), el llatí (7,4 %), el germànic (1,5 %) i l'àrab (4,1 %), a més, és clar, dels corresponents subgrups dins dels topònims pròpiament catalans (català < preromà: 8,4 %, català < llatí: 67,6 %, català < germànic: 5,1 %, i català < àrab: 1,4 %). Els comentarem en aquest mateix ordre.

Pel que fa a l'estrat preindoeuropeu (és a dir, *preromà no indoeuropeu*, que engloba bàsicament els topònims de suposat origen ibèric i els que es poden explicar a través del basc), val a dir que, encara que és globalment poc nombrós (trenta-quatre casos: 1,5 % del corpus), s'aprecia un prou clar decantament comarcal vers les àrees laterals, sobretot al nord (onze casos a la Noguera, que tanmateix se situen gairebé en la mitjana: 1,4 %), i més encara, proporcionalment, a l'est (deu casos a la Segarra són el 2,6 % dels noms d'aquesta comarca més reduïda), tot i que arriba a superar la mitjana també el Segrià (1,6 %: vuit casos només, però), mentre que les xifres tant absolutes com percentuals de les Garrigues, l'Urgell i el Pla d'Urgell es mouen sempre entre un i dos casos (menys de l'u per cent). Les explicacions a aquesta distribució geogràfica poden ser diverses, i hi apuntariem ara com ara el caràcter semimuntanyenc de bona part de la Segarra i sobretot de la Noguera, comarca veïna pel nord amb el Pallars (Montsec), com també l'antiga capitalitat ibèrica de Lleida, en temps dels ilergets.⁹⁹

97. La incidència d'aquests dos grups, però, constitueix una clara diferència que posa en relleu en aquest cas la taula 9 (percentatges horitzontals): si els nou mossarabismes del Segrià representen el 50 % del total dels topònims ponentins atribuïts a aquest estrat (quan la comarca aporta tan sols el 21,1 % dels noms del corpus), en canvi els set preromanismes indoeuropeus de la Noguera no són sinó el 38,9 % d'aquest grup historicolingüístic, percentatge que no supera en gaire el 33,5 % que els topònims noguerencs representen per al corpus global del treball.

98. És així que no podem atendre l'aparentment alt 3 % de mossarabismes del Pla d'Urgell, perquè resulta que aquest percentatge correspon a tan sols tres topònims (ja que es tracta de la comarca més petita i amb menor presència global en el corpus), cosa que, amb variacions tan sols de detall, es repeteix en els casos dels altres tres mossarabismes de les Garrigues (1 %) o dels també tres topònims catalans derivats indirectament del francès que hom troba a l'Urgell (1,1 % de la comarca).

99. En canvi, el subgrup català < preromà no respon a cap paral·lisme amb la distribució geogràfica dels nostres preromanismes fonamentals (que són efectivament els de tipus no indoeuropeu), ja que el major nombre percentual es troba a les Garrigues (13,5 %), encara que la seva xifra absoluta (trenta-nou) és clarament superada per la de la Noguera (cinquanta-vuit, que tanmateix hi és el 7,6 %) i molt s'hi acosten les del Segrià i la Segarra. Es posa de manifest, en fi, que ja no és significativa (o almenys no en la mateixa mesura que ho és la toponímia preromana pròpiament dita, i sobretot la preindoeuropea) la distribució comarcal dels topònims catalans formats amb mots originaris del substrat, perquè al capdavant aquests participen del fons lèxic comú del català des del moment mateix del seu naixement com a llengua, en igualtat amb els derivats del llatí vulgar. Com veurem, i per raons diferents, no es podrà dir el mateix dels subgrups català < germànic i català < àrab.

Pel que fa al llatí (cent seixanta-nou casos en total: 7,4 %), observem que aquesta llengua tan fonamental en la nostra història lingüísticocultural té una especial incidència també a la Noguera (setanta-set casos, que són el 10 % d'aquesta comarca, però —com veiem a la taula 9, horitzontal— el 45,6 % de tots els llatinismes toponímics de Ponent), i secundàriament (coincideixen un cop més les dues comarques: dada potser significativa) a la Segarra (trenta-quatre casos: 8,9 %), mentre que ara l'Urgell se situa un poc per damunt de la mitjana (vint-i-un casos: 7,7 %) i la resta de comarques, inclòs el Segrià (divuit casos, però que són el 3,7 %: el percentatge més baix), queden per sota del 6 % relatiu i presenten unes xifres absolutes poc significatives (tretze casos a les Garrigues i tan sols sis al Pla d'Urgell). Sembla, per tant, que caldria adduir unes explicacions fins a cert punt paral·leles a les de la distribució dels preromanismes, entre les quals principalment la *lateralitat*, que provoca un major conservadorisme i, per tant, un manteniment relatiu de les formes primitives, ja sigui prellatines o en aquest cas llatines, sense adoptar les innovacions fonètiques o lèxiques pròpies de l'evolució regular del llatí vulgar al romànic català. En canvi, la pervivència a Lleida d'una certa capitalitat urbana i zonal no es tradueix pas, com hem vist, en un elevat nombre de llatinismes toponímics al Segrià, sinó tot al contrari. Se'ns acuden dues explicacions, en certa manera contràries: podria deure's precisament al caràcter central i no lateral d'aquesta zona el fet que els noms llatins no s'hi solguessin fossilitzar (com sí, en part, al Montsec o la Segarra), sinó que continuessin evolucionant junt amb el cos de la llengua vers el romànic propi de la zona (tan proper ja al català), de tal manera que des del punt de vista actual molts dels topònims primitivament llatins deuen passar com a merament catalans amb base llatina (que és la immensa majoria, recordem-ho);¹⁰⁰ però la segona explicació, com hem dit, apunta en un sentit gairebé contrari, i parteix de la constatació que, junt amb el Segrià, les altres comarques en què la toponímia directament llatina té una incidència menor són les veïnes Garrigues i el Pla d'Urgell, és a dir, les que amb més absoluta claredat es poden adscriure a l'anomenada Catalunya Nova, atesa la presència en elles fins a mitjan segle XII (i en alguns rodals encara posteriorment) de la llengua àrab, certament també amb capital a Lleida. Dit d'una altra manera, pot no ser gens casual de constatar que es tracta de les mateixes tres comarques en les quals, com veurem en el seu moment, és més alt el percentatge d'arabismes toponímics. Aleshores, la conclusió (conclusió provisional i en contrast amb una de prèvia i fins a cert punt contradictòria, insistim-hi) és gairebé obligada: pogué ésser la fonda empremta en aquestes terres sud-occidentals del superestrat aràbic allò que n'esborrà parcialment la base llatina, cosa que no es donà pas al nord (la Noguera) i a l'est (l'Urgell i la Segarra) del nostre territori, on la incidència àrab és manifestament inferior en grau.

100. El darrer comentari dóna peu a almenys una nota sobre l'immens grup o subgrup dels topònims que hem inclòs en l'epígraf català < llatí, que engloba més de dues terceres parts del corpus. Dues qüestions escau comentar-ne, com a mínim. Una, la mateixa indefinició conceptual del bloc, evident, atesa la coincidència de l'equació indicada amb l'evolució bàsica que donà lloc a la llengua catalana, i que provoca que, en definitiva, els grups llatí i català (o més específicament el subgrup català < llatí que ens ocupa) es confonguin al llarg d'un mateix eix, el diacrònic: important paradoxa que, a la pràctica, moguts pel principi de la màxima proximitat, obliga a marcar com a merament catalans els noms d'origen lingüístic remotament o secundàriament llatí (el dels mots amb què estan formats els topònims, s'entén), tret d'aquells que presenten uns trets preromànics recognoscibles i d'aquells, molt pocs, dels quals es té constància documental de l'existència en època romana o en tot cas també preromànica. La segona qüestió, ja en l'aspecte numèric, consisteix a remarcar que, atès precisament el seu elevat nombre, el percentatge dels topònims d'aquest subgrup és força similar en cadascuna de les nostres sis comarques: si tres (les Garrigues, la Noguera i sobretot la Segarra) se situen pràcticament per sobre de la mitjana global (que és del 67,6 %), unes altres dues (l'Urgell i el Pla d'Urgell: paradoxalment les que menys noms aporten al corpus) la superen fins a situar-se alguna dècima per sobre del 70 %, mentre que tan sols el Segrià queda més d'un punt per sota de la mitjana, amb un 66,2 %.

La distribució geogràfica dels germanismes toponímics ponentins, en canvi, no sembla ser especialment significativa en un nivell comarcal, de manera que podem pensar que el superestrat visigòtic exercí una influència globalment feble, però en tot cas relativament uniforme, en les diferents comarques que ens ocupen. Aquesta hipòtesi s'avindria prou, a més, amb el ben conegut esfondrament del món urbà romà esdevingut amb la caiguda de l'Imperi, al qual devia succeir una clara tendència a l'hàbitat dispers de tipus rural. Pel que fa al superestrat fràncic, no sempre fàcil de destriar del pròpiament gòtic (fins al punt que se sol parlar d'un estrat germànic global), i que en tot cas se'n singularitza per raons d'ordre cronològic (car no correspon ja als segles v-viii, sinó al període carolingi i l'inici de l'època comtal: segles viii-x, amb possibles ramificacions posteriors per la via antroponímica), es pot apuntar una hipòtesi prou més radical, però molt raonable: segurament la seva incidència directa a Ponent és nul·la, atesa precisament la cronologia suara esmentada. No oblidem que la Catalunya Nova no passà a mans cristianes fins a mitjan segle xii, però que per la seva banda les terres frontereres pertanyents al nostre àmbit (la Segarra i part de la Noguera i l'Urgell) no es consolidaren tampoc com a tals fins al segle xi: un cop els comtats catalans de què depenien ja havien trencat els lligams amb la monarquia francesa i s'expandien vers ponent i migjorn en règim de plena independència. Sigui com sigui, no hem d'oblidar un fet admès generalment i absolutament confirmat en el nostre cas: la toponímia catalana d'origen germànic és antropotoponímia. Certament, comprovem que el cent per cent dels nostres topònims directament germànics estan basats en antropònims (vegeu la taula 16), als quals encara es pot afegir una part dels germanismes indirectes (és a dir, aquells casos marcats com a català < germànic: noms considerats ja catalans en la seva mateixa formació, i per tant datables a partir dels segles xi-xii, però en els quals intervé un mot originari d'aquest estrat). Per acabar, tanmateix, fem un repàs de les xifres corresponents, on es posa de manifest l'esmentada regularitat en la distribució comarcal dels germanismes: la majoria de comarques se situen entre l'1,1 % de la Segarra i el 2 % de la Noguera i el Pla d'Urgell (essent un 1,5 % el percentatge global), i tan sols les Garrigues destaca, per sota, amb un 0,7 % i una xifra absoluta tan reduïda (dos) com ho era d'altra banda la de l'esmentat Pla d'Urgell. Pot no ser casual (tot i que ens mantenim escèptics quant a la seva significativitat) que siguin aquestes dues mateixes les comarques on és també menor el percentatge del subgrup català < germànic (1 % al Pla d'Urgell i 3,1 % a les Garrigues, mentre que el global és del 5,1 % i, certament, tret del Segrià que en aquest cas es queda en el 4,5 %, les altres tres superen amb escreix el 5 % fins a arribar al 6,6 % de la Segarra, amb vint-i-cinc casos).

Ens resta, per acabar, un altre important superestrat: l'àrab. Val a dir que, feta abstracció dels diferents subgrups pròpiament catalans, l'estrat aràbic és el segon en importància, després tan sols del llatí, pel que fa al conjunt de les nostres comarques, amb un nombre absolut de topònims que superaria la suma del substrat preindoeuropeu i el superestrat germànic. Tanmateix, i a diferència d'aquest darrer, en el cas dels arabismes sembla ser molt significativa la seva distribució zonal, fins al punt que cap comarca no es queda a prop del percentatge global (4,1 %), sinó que mentre unes se'n allunyen per sota (3 % a la Noguera, 1,8 % a l'Urgell i, sobretot, 0,8 % a la Segarra, amb tan sols tres casos), les altres el sobrepassen amb escreix: si ja el Pla d'Urgell i les Garrigues arriben respectivament al 5 % i al 5,2 %, és sens dubte el Segrià l'àrea més destacada, amb un percentatge (8,7 %) que supera el doble de la mitjana i una xifra absoluta (quaranta-dos topònims) que representa més del 45 % del total d'arabismes ponentins (vegeu la taula 9). Pel que fa al subgrup català < àrab, que en aquest cas sí que hem de considerar significatiu (no ja pel seu percentatge global de l'1,4 %, sinó sobretot perquè la cronologia de la incidència de l'àrab sobre el català coincideix bàsicament amb el període de formació, consolidació i expansió de la nostra llengua, i per tant la seva distribució zonal depèn,

com la dels arabismes mateixos, de la diferent intensitat geogràfica d'aquesta cultura), és remarcable principalment un fet: el paralelisme gairebé absolut amb la incidència comarcal dels arabismes,¹⁰¹ cosa que òbviament confirma la idea que acabem d'apuntar i que reforça, si calia, la hipòtesi bàsica en aquest punt, segons la qual la importància relativa del superestrat aràbic en la toponímia ponentina és directament proporcional a la intensitat de l'arabització durant els segles VIII-XII i, per tant, a la duració (amb un marge de gairebé cent cinquanta anys: de *circa* l'any 1000 a *circa* el 1150) de la presència de la superestructura aràbiga al nostre territori, cosa que permet dividir-lo essencialment en dues grans zones: d'una banda, les antigues marques frontereres (extrems septentrional i oriental), on l'ocupació sarraïna sembla que fou feble i en tot cas de menor durada, i d'altra banda, l'extrem meridional i les planes centrals i occidentals (les Garrigues, el Segrià i el Pla d'Urgell), on fou molt més intensa i —amb excepcions potser en aquesta darrera comarca— es mantingué fins a darrera hora.¹⁰²

4.2. TIPOLOGIA SEMÀNTICA DE LA TOPONÍMIA DE PONENT

Al costat de l'estratificació historicolingüística a què hem dedicat l'apartat anterior, l'altra informació bàsica que ens aporta la toponomàstica és la tipologia de les al·lusions referencials que, tret potser d'unes excepcions de què també ens ocuparem, es troben a l'origen mateix de cadascun dels noms de lloc. Sol tractar-se de referències a l'entorn natural (físic, vegetal o animal), tot i que són molt freqüents també les que es relacionen amb activitats humanes de mena diversa, incloses la religió, la construcció, l'agricultura, etc., i també els casos en què els topònims reflecteixen un nom personal previ o, a partir de determinades circumstàncies, un nom de sant (antropotoponímia i hagiotoponímia, respectivament).

4.2.1. Panorama general

La primera constatació, evident a partir d'un sol cop d'ull a les taules 13-15 (en comparació amb les taules 8-10), és que la diversitat tipològica (*semàntica*, en direm) és major que la diversitat dels es-

101. Efectivament, és també el Segrià la comarca amb més casos d'aquest tipus (2,5 %) i les Garrigues la segona (1,7 %), mentre que igualment és la Segarra (amb un 0,5 %) la més allunyada, per sota, del percentatge global (les tres comarques restants se situen entorn de l'1 %, amb xifres absolutes tanmateix massa petites per considerar-les estadísticament significatives). I aprofitem la nota per tornar a fer esment dels anomenats mossarabismes, ja que si bé, com hem vist, són molt escassos globalment (no arriben a l'1 % del corpus), tanmateix la seva distribució comarcal tendeix a coincidir amb la dels arabismes, i són el Segrià, les Garrigues i el Pla d'Urgell les comarques on n'hi ha un percentatge més elevat (dins la prevenció que provoquen les baixes xifres absolutes, ja comentada abans) i, per contra, la Segarra, la Noguera i l'Urgell (en aquest darrer cas amb un 0 % absolut) aquelles on més estranys són els topònims atribuïbles a aquest estrat.

102. Un esment especial mereix, però, la demarcació de la Noguera, que, a causa de la seva gran extensió, és susceptible de ser dividida, no ja en diferents rodals, sinó en veritables àrees d'abast pràcticament comarcal (vegeu *supra*, apartat 1.3.1), en les quals, des d'un punt de vista històric, les successives fases de l'avenç comtal i del subsegüent retrocés territorial musulmà sembla que tingueren una incidència prou diversificada: si l'abrupta i extrema Baronia de Rialb ha estat descrita com una mena de clos on es pogué refugiar la civilització cristianogòtica, amb escassa o nul·la presència aràbiga (vegeu Moran, 1995, p. 126) i l'àrea del Llobregós i el Mig Segre és assimilable a la Segarra pel seu caràcter fronterer vers el segle XI, en canvi la zona sud, entorn del tram final del Sió, i sobretot la ciutat de Balaguer, és una àrea on, segons tots els indicis, la incidència àrab fou molt important, mentre que respecte a la zona del Montsec cada cop es consolida més, a partir de dades històriques i arqueològiques, la idea que els musulmans la fortificaren considerablement, com a part estratègica de la seva pròpia frontera; en el nostre recompte comarcal, però, les xifres globals deuen quedar fins a cert punt anivellades per la incidència desigual d'aquest estrat en unes zones i en unes altres.

trats historicolingüístics: hi hem establert vint grups, i, tot i que òbviament el criteri de classificació és discutible i n'haguéssim pogut emprar un altre de diferent, això supera de manera sensible (en un 33 %) els quinze grups dels estrats alludits (i encara comptant que bona part d'aquests són una subdivisió de l'estrat fonamental: el de la toponímia pròpiament catalana). Però, a més, com posen de manifest les mateixes taules, no solament hi ha més grups en conjunt, sinó que el repartiment del corpus entre ells és molt més fragmentari, fins al punt que, com veurem, cap dels tipus semàntics no arriba ni de bon tros al 20 % del total, i tan sols dos —fitotopònims i orotopònims— superen el 10 % (i el 15 % i tot), i uns altres vuit se situen en una franja intermèdia, entre el 4,1 % de l'arquitectura militar —torres i castells, principalment— i el 9 % del bloc divers agrupat sota l'epígraf d'*activitat humana* (mentre que, recordem-ho, car el contrast és fort, una sola tipologia historicolingüística, la consignada com a català < llatí, aplegava més del 67 % del total de casos). En definitiva, trobem ara més classes de topònims i, alhora, una distribució entre aquestes classes més marcadament anivellada.

Aquests vint grups o, el que és el mateix, els 2.294 topònims del nostre corpus, es distribueixen en dos grans blocs lleugerament desiguals: d'una banda, els 1.290 noms relacionats amb l'entorn natural (prehumà, per entendre'ns), que signifiquen el 56,2 % del total, i d'altra banda, els 996 relacionats amb el poblament humà (43,4 %).¹⁰³ S'integren dins del primer bloc els dos tipus que, com ja hem comentat, són majoritaris en el conjunt de la taula: els noms de lloc que alludeixen directament al món vegetal (o fitotopònims: 17,3 %) i a l'orografia (o orotopònims: 15,3 %), i també els referits a animals (zootopònims: 5,5 %), a l'aigua (hidrotopònims: 6,8 %), a la situació geogràfica (5,9 %) i a la qualitat del terreny (5,3 %). A l'altre costat, entenem com a referits genèricament al poblament humà (bloc menys nombrós en termes absoluts, com hem vist, però tanmateix més ampli quant a la dispersió tipològica) els següents grups principals: antropotopònims (7,8 %), hagiotoptopònims (5,8 %), els noms relacionats amb l'activitat humana en general (9 %) —on s'inclou tant l'agricultura i la ramaderia com el comerç, per exemple— i, a part, amb la construcció, que hem subdividit en quatre grups: topònims allusius a l'arquitectura civil (3,9 %), a l'arquitectura militar (4,1 %), a l'arquitectura religiosa (0,3 %) i a elements arquitectònics concrets (1,8 %); i cal encara afegir-hi, en tant que tipus *menors*, les referències històriques (3,0 %)¹⁰⁴ i les al·lusions a situacions jurídiques o de propietat (2,4 %), així com els topònims reduplicats (2 %), categoria singular a la qual es poden agregar fins a cert punt els diminutius toponímics (1,5 %) i potser també els noms de lloc formats sobre gentilicis (0,5 %), sense oblidar finalment la curiosa tipologia dels topònims que contenen una valoració afectiva o alguna altra mena d'element expressiu (1,4 %).

Una altra consideració significativa, entrant en el detall d'aquests diferents tipus, però no encara en la seva distribució territorial o comarcal, consisteix a adonar-se del lligam que, en algun cas, hi ha entre un determinat tipus semàntic i algun dels estrats de què ens hem ocupat en el capítol anterior (vegeu la taula 16, l'objectiu de la qual és justament aquest). Sobretot, això es fa patent en dos casos:

103. Resta fora d'aquests dos grans blocs, lògicament, l'escàs 0,3 % de noms de lloc que hem hagut de marcar com de *semàntica desconeguda* (vuit casos, curiosament tots ells a les comarques de la Segarra, el Segrià o l'Urgell). D'altra banda, com en una nota a l'apartat anterior, hem de fer una precisió matemàtica en el sentit que si hom suma els percentatges que acabem d'oferir (els dos blocs bàsics i els desconeguts) trobarà que el total no és pas l'esperat 100 %, desviació que s'explica senzillament a través dels arrodoniments efectuats per l'ordinador, i que és evident que no afecten en absolut la comprensió dels fenòmens a què es refereixen.

104. La lingüista andalusa M. Dolores Gordón Peral és una de les persones que, entre els especialistes en onomàstica, més èmfasi ha posat a ressaltar el lligam estret que existeix entre determinat tipus de noms de lloc i les al·lusions (de tipus popular, generalment) a elements concrets del passat històric (Gordón, 1995, p. 278-380).

en el dels topònims germànics, que corresponen tots trenta-quatre al grup dels antropotopònims (junt amb nombrosos arabismes, llatinismes i, naturalment, també un bon nombre d'antropotopònims catalans), i per un altre costat en el dels escassos noms de lloc a què hem atribuït un origen directament occità, ja que tots ells pertanyen al grup, tampoc no gaire nombrós en conjunt, dels topònims reduplicats. Es confirma, així, d'una banda, l'estret vincle entre superestrat germànic i antroponímia dins el camp de la toponímia catalana —en aquest cas ponentina, que no és cap excepció—, i, d'altra banda, la presència d'un corrent procedent de terres occitanes (bàsicament llenguadocianes i provençals) dins el marc de les reduplicacions toponímiques medievals, i més concretament en el context de la conquesta i el repoblament de les antigues marques frontereres de vers el segle xi i de l'anomenada Catalunya Nova passada a mans cristianes a mitjan segle XII.¹⁰⁵

Sigui com sigui, i malgrat la significativa presència en aquestes terres d'un bon nombre d'hagiotopònims i d'antropotopònims, i encara més de topònims relacionats amb una activitat humana, és prou clar que la tendència majoritària a l'hora d'anomenar de forma permanent els llocs (és a dir, a l'hora de crear topònims) ha estat l'allusió a un element de l'entorn natural, i doncs previ en principi a la intervenció humana: així hem d'entendre la predominança relativa dels nostres quasi quatre-cents fitotopònims i poc més de tres-cents cinquanta orotopònims, als quals escau agregar, segons ja hem comentat, els grups referits a la zoologia, la geografia, la hidrologia i l'edafologia, cadascun d'ells amb xifres absolutes per damunt dels cent casos i percentatges superiors al cinc per cent. Sembla, en conclusió, que l'objectivació d'un element no solament extern sinó preexistent és, malgrat tot (és a dir, malgrat l'elevat nombre dels casos que no encaixen amb aquesta definició), el principi bàsic de la nominació toponímica. Resta per observar encara, però, si una anàlisi d'aquest fenomen en un nivell geogràfic més detallat confirma que es tracta d'un tret general o bé si, per contra, les tendències comarcals modifiquen aquesta norma aparentment general. D'això ens ocuparem a l'apartat següent.

4.2.2. *Comentaris per comarques*

Després d'analitzar les dades comarcals expressades en les taules 13-15, i molt especialment les d'aquesta darrera (percentatges verticals) en combinació de vegades amb els percentatges horitzontals de la taula 14, arribem a la conclusió que podem reagrupar els nostres vint tipus semàntics en quatre blocs, però ja independentment de les vinculacions logicosemàntiques que hem comentat a l'apartat anterior (entorn natural vs. poblament humà, etc.), ja que ara el comú denominador dels tipus inclosos en un mateix bloc serà simplement el nivell de variació diatòpica interna, és a dir, el grau de distorsió que els percentatges corresponents a cadascuna de les nostres sis comarques presenta en relació amb aquells vint tipus, així com la seva significativitat. D'aquesta manera anirem veient al llarg dels paràgrafs següents que hi ha set tipus en els quals les variacions comarcals no són rellevants, dos en què sí que ho són i es deuen a factors presents en la natura, sis en què igualment es tracta de diferències significatives, però relacionades ara amb factors històrics, i, finalment, uns altres cinc tipus en què, malgrat constatar-s'hi variacions numèricament prou notòries, no sembla que siguin indicatives de cap fet significatiu, sinó que es poden considerar merament aleatòries.

Esmentem ràpidament, en primer lloc, els set casos que, com acabem de dir, no presenten variacions rellevants de comarca a comarca, de manera que allò que n'hàgim comentat a l'apartat anterior

105. Sobre aquest tema particular, vegeu Turull (2001), en què fins i tot apuntem sengles llistes en paral·lel de topònims occitans i topònims catalans coincidents, sovint amb llurs dates d'aparició documental.

en funció dels percentatges globals ja és suficient. Es tracta, d'una banda, dels tres tipus numèricament menys importants (arquitectura religiosa, gentilicis i, és clar, els de semàntica desconeguda), les quantitats absolutes dels quals oscil·len tan sols entre vuit i onze casos, de manera que evidentment no tindria sentit d'aplicar-hi una aproximació percentual que partís de dividir aquestes xifres tan exigües entre sis comarques (no és casual, així, que entre tots tres tipus sumin nou caselles amb *zero*, justament tres cadascun, i que en cap cas no arribin a superar l'1 % en una comarca); a aquests es podria afegir per raons similars el ja esmentat tipus de valoració afectiva, ja que, malgrat presentar una quantitat absoluta de poc més de trenta casos (un 1,4 % del total), la seva distribució comarcal és relativament uniforme (oscil·lant entre el 0,3 % de les Garrigues i el 2,6 % de l'Urgell), i en alguns casos els percentatges corresponen a unes xifres absolutes també massa baixes per poder-hi aplicar amb fiabilitat el mètode percentual (un sol cas a les Garrigues era aquell 0,3 %, però són dos topònims al Pla d'Urgell i quatre a la Segarra i al Segrià). Els restants tres tipus en què considerem que no hi ha variacions comarcals rellevants, però, no ho són ja a causa de la nimiesa de les seves xifres, sinó que, malgrat tractar-se (sobretot en un cas) de grups semàntics ben nombrosos, no s'hi observa cap desviació notable pel que fa als percentatges comarcals. És el cas, principalment, del grup referit a activitats humanes (grup ampli que, com hem vist, és el tercer en importància quantitativa dins del nostre corpus, amb dos-cents sis casos que són el 9 % del total), ja que, com la taula 15 posa de manifest, cap dels sis percentatges parcials no s'allunya gaire d'aquest 9 % global (en concret l'oscil·lació es limita del 7,8 % del Segrià al 10 % exacte de les Garrigues), de manera que res no escau afegir-hi, sinó en tot cas que precisament la importància de les referències agrícoles, ramaderes, comercials, menestrals, etcètera aquí incloses fa que els topònims d'aquesta classe es trobin una mica pertot, sense que factors naturals ni històrics en distorsionin la implantació comarcal de forma significativa. Els altres dos grups relativament nombrosos, però sense variacions internes rellevants, pertanyen a l'àmbit arquitectònic: es tracta dels topònims relacionats amb l'arquitectura militar i els referits a elements arquitectònics. Si el primer representa un 4,1 % del total (noranta-tres casos) i la seva variació comarcal no va més enllà del 3,3 % de l'Urgell i el 4,3 % de la Noguera, els elements arquitectònics per la seva banda forneixen tan sols l'1,8 % de noms del corpus, i el detall per comarques no es mou gaire d'aquest registre: es troba sempre entre el 2,4 % de les Garrigues i l'1,5 % de l'Urgell. Novament, doncs, es tracta d'allusions referencials que es troben una mica pertot arreu, sense que l'eix diatòpic hi sigui significatiu.

Sí que, en canvi, és rellevant la variació entre comarques pel que fa a dos dels principals tipus relacionats amb l'entorn natural: la hidrotponímia i la fitotponímia, i és aquest darrer, com hem vist, el més important quantitativament en el conjunt de les terres de Ponent, amb tres-cents noranta-set casos i el 17,3 % del corpus. Però, a desgrat d'aquesta presència massiva en el territori, que podria fer pensar que els fitotponímics es poden trobar en proporcions similars a cadascuna de les sis demarcacions, resulta que hi ha entre elles unes oscil·lacions prou notòries; concretament, s'observa en la taula 15 que tan sols la Noguera (precisament la comarca amb major nombre absolut de topònims, i així també de fitotponímics) presenta un percentatge que s'allunya en menys d'un punt d'aquell valor global, ja que els seus cent quaranta casos són el 18,2 % de la comarca, mentre que la Segarra (19,7 %) i, encara més, les Garrigues (20,4 %) el sobrepassen de manera prou significativa, en contrast amb el Segrià i l'Urgell, que se situen entorn del 15 %, i, sobretot, amb el Pla d'Urgell, que es queda en un destacadament baix 11,9 %. Una possible explicació d'aquest fenomen té a veure, un cop més, amb el caràcter central o lateral d'aquestes comarques, tot i que en aquest cas no pas en relació amb les influències lingüístiques que els diferents estrats historicoculturals hi hagin deixat al llarg dels segles, sinó simplement amb les característiques de la seva vegetació autòctona (en funció de l'orografia, el clima i

el sòl, doncs) o bé amb la major o menor ocupació de la terra per part de l'home per a activitats que alteren l'estat natural d'aquesta vegetació (per exemple, la deforestació i la rompuda amb finalitat agrícola). Sembla admissible, en aquest sentit, una hipòtesi que parteixi de constatar que a les àrees centrals o del pla (és a dir, el Pla de Lleida i la Plana d'Urgell, que *grosso modo* corresponen al Segrià, el Pla d'Urgell i l'Urgell) és on sempre hi ha hagut menys de bosc i on més incidència ha tingut aquella mena d'activitats, la qual cosa explicaria els menors percentatges de llur fitotoponímia (i el fet que l'índex menor correspongui precisament al cor d'aquesta zona, la nova comarca del Pla d'Urgell, no fa sinó confirmar una tal idea); mentre que, per un altre cantó, i malgrat les importants excepcions que hi suposen les seves pròpies àrees planeres (tot just prop d'aqueix centre regional), encara avui es pot comprovar que la Noguera, la Segarra i les Garrigues (és a dir, les tres comarques laterals pel nord, l'est i el sud, limitades en aquests mateixos extrems per carenes muntanyenques, i no oblidem que en canvi per l'oest hi ha una clara continuïtat vers el Baix Cinca, de manera que el Segrià no és pròpiament un límit ni de cap manera una àrea lateral) contenen les més importants masses boscoses i zones relativament verges d'aquest territori, les quals naturalment són el marc idoni per a l'aparició i l'arrelament de la fitotoponímia (vegeu el mapa 14, en què es posa de manifest aquesta distribució).

Pel que fa a la hidrotoponímia, que, com hem dit, és l'altre grup que presenta importants variacions comarcals relacionades amb factors naturals, són en part unes altres les demarcacions relativament allunyades de l'índex global (que és, recordem-ho, del 6,8 %): d'una banda, la Segarra es queda dos punts per sota (4,7 %), mentre que a l'altre extrem és, un cop més, el Pla d'Urgell la que assoleix el percentatge més alt (13,9 %), tot i que paradoxalment amb un nombre menor de casos en termes absoluts (cosa que s'explica lògicament per la diferent aportació global de cada comarca al nostre corpus); de fet, és prou notòria la incidència d'aquest tipus al Pla d'Urgell com per quedar reflectida fins i tot en la més opaca taula 14, en què s'observa que els hidrotopònims són el grup més nombrós en aquesta comarca (més i tot que els fitotopònims i els orotopònims, majoritaris en el conjunt del territori) i, a més, representen el 8,9 % del total dels hidrotopònims ponentins, cosa que implica el doble de l'aportació d'aquesta comarca al conjunt del corpus (4,4 %). Veient que les comarques que acompanyen el Pla d'Urgell en els índexs elevats d'hidrotoponímia són el Segrià (9,3 %) i les Garrigues (9 %), i en canvi l'Urgell (5,9 %) i sobretot la Noguera (4,9 %) s'acosten a aquell escàs 4,7 % segarrenc, hom està temptat de formular una hipòtesi també relacionada amb factors naturals, en aquesta ocasió òbviament lligats a l'aigua i més en concret a la seva proverbial presència o absència, per bé que, observades en detall (i d'altra banda en un eix diacrònic: no oblidem que abans del canal d'Urgell la gran plana central havia estat descrita com «lo desert d'Urgell»), les coses poden no resultar tan clares com una aproximació superficial podria fer creure.

Passem tot seguit als sis grups en els quals considerem que les diferències intercomarcals poden ser degudes a factors històrics o a la intervenció del poblament humà i les seves activitats socioeconòmiques. Trobarem aquí les al·lusions a la qualitat del terreny i a situacions jurídiques, però també uns altres quatre tipus que, formant dues parelles per separat, semblen tenir relació entre si: d'una banda, topònims reduplicats i diminutius toponímics, i, d'altra banda, antropotopònims i hagiotoopònims. Aquests quatre presenten, d'entrada, un evident punt en comú: es tracta de noms de lloc que estan basats de forma immediata en altres noms propis; són, podríem dir-ho així, un cas —quatre casos— de metaonomàstica: reduplicats i diminutius són topònims formats sobre altres topònims (uns per la via de la reproducció, els altres de la sufixació) i antropotopònims i hagiotoopònims ho són sobre antropònims o noms personals, en el darrer cas específicament (si bé amb alguna excepció) sobre hagiònims o noms de sants, els quals no deixen de ser un subgrup dels noms personals precedits

de l'adjectiu *sant(a)* fossilitzat onomàsticament. En els següents paràgrafs analitzarem aquests sis tipus, si bé ho farem en l'ordre invers al que els hem presentat.

Els hagiòtopònims han estat considerats territorialment significatius, partint de la premissa que la seva presència, en tant que noms propis característics i fins exclusius de la cultura cristiana, és inversament proporcional a la dels arabismes, cosa que en el cas de les terres de Ponent es podria reflectir en una major presència d'arabismes vers el Segrià, les Garrigues i el Pla d'Urgell (a més del sud de la Noguera) contrastant amb una major presència d'hagiòtopònims a la Segarra, l'Urgell i almenys l'àrea nord de la Noguera, en tant que zones conquerides més aviat pels comtats catalans (vers el segle XI), que hi establiren les seves marques frontereres. I bé: sembla que fins a cert punt aquesta hipòtesi es compleix, però en una mesura prou inferior a la que es podria esperar. És cert, d'una banda, que la Segarra (7,6 %, amb vint-i-nou casos) i la Noguera (6,3 %, amb quaranta-vuit casos) són les úniques comarques que superen el percentatge global d'hagiòtopònims a Ponent (5,8 %), i que l'Urgell s'hi aproxima molt (5,5 %, amb quinze casos), però no és pas menys cert, d'altra banda, que la desviació és relativament petita, com acabem de veure, i en especial tenint en compte que dues de les comarques on es podia pressuposar un índex molt baix (l'única que ho compleix és el Pla d'Urgell, amb el 3 %) s'acosten també a aquella mitjana: si les Garrigues queden tan sols un punt per sota (4,8 %, amb catorze casos), el Segrià, amb els seus vint-i-cinc casos (tan sols quatre per sota de la Segarra en termes absoluts), arriba a situar-se a només tres dècimes (5,2 %) del ja esmentat percentatge de l'Urgell. Per tant, d'una anàlisi de la distribució comarcal dels hagiòtopònims ponentins es pot concloure que, si bé s'observa una major presència a les antigues zones de frontera comtal (Noguera i Segarra), la diferència respecte de les comarques més meridionals i occidentals de la Catalunya Nova no és pas gaire important, de manera que o bé cal desestimar la hipòtesi prèvia o bé, més probablement, cal reformar-la en el sentit d'introduir-hi una anàlisi detallada en l'eix diacrònic, encaminada a detectar quins hagiòtopònims provenen certament de l'alta edat mitjana (època en què aquella distinció territorial fóra pertinent) i quins altres, per contra, són relativament moderns, i per tant llur presència no pot afectar unes disquisicions històriques centrades en el període alludit.

Per la seva banda, els antropotopònims, que constitueixen el quart grup més nombrós de la taula, i que afecten d'una manera curiosament similar els diferents estrats historicolingüístics,¹⁰⁶ presenten una distribució comarcal només relativament uniforme: és cert que n'hi ha pertot arreu, però almenys dues comarques s'allunyen força del percentatge global (que és del 7,8 %, recordem-ho), una per sota i una per sobre. Es tracta de les Garrigues, que tot just si arriba al 4,5 %, i de la Segarra, que, a l'altre extrem, supera el 10 %, mentre que tant el Segrià i l'Urgell per sota (6,4 % i 6,6 % respectivament) com la Noguera i el Pla d'Urgell per sobre (8,7 % i 8,9 % respectivament) es desvien d'aquella mitjana en una mesura molt menys significativa, que es mou entorn d'un sol punt percentual. La ubicació geogràfica d'aquestes comarques, tanmateix, dibuixa un perfil molt poc clar, i en tot cas no comprèn cap àrea definida que es pugui explicar o delimitar per factors històrics o humans, tret potser del recurs al tipus d'hàbitat dominant, ja que si el de les Garrigues és marcadament format per agrupacions locals més o menys importants (noteu, per exemple, que són molt pocs els municipis que tinguin nuclis secundaris agregats a un cap de terme clar i definit), en canvi la Segarra, sense arribar a presentar l'hàbitat dispers en masies de, per exemple, el Solsonès (tret de l'extrem nord de la de-

106. Si més no els principals d'aquests estrats: com es pot comprovar a la taula 16, expressada tan sols en xifres absolutes, hi ha trenta-vuit antropotopònims llatins, trenta-nou de marcats sota l'epígraf català < llatí, trenta-quatre de germànics, trenta-dos del grup català < germànic i vint-i-set d'àrabs.

marcació, que de fet és una transició vers aquesta darrera comarca), ens mostra una dispersió en petits nuclis poblacionals, fins al punt que en tot just vint-i-un termes municipals hi ha més de cent entitats designables com a pobles. En tot cas, observem que hi ha un interessant parallelisme entre antropotoponímia i hagiotoponímia pel que fa a llurs índexs comarcals, que es posa en relleu si enumerem les sis comarques ordenades de major a menor percentatge: [An: Sga, PUr, Nog, Urg, Sgi, Grg] – [Ha: Sga, Nog, Urg, Sgi, Grg, PUr]; on s'observa que l'única alteració és la causada per la comarca del Pla d'Urgell, que és la segona en l'índex d'antropotopònims i en canvi la darrera en el d'hagiotopònims (amb tan sols tres casos, per cert), però la resta de demarcacions segueix sempre el mateix ordre, encapçalat per la Segarra i seguit per la Noguera, l'Urgell, el Segrià i finalment les Garrigues. No ens aventurem a extraure conclusions d'aquest fet, però no deixa de ser remarcable, especialment atesa la proximitat original, abans comentada, entre tots dos grups de noms de lloc.

L'altra parella metaonomàstica, abans presentada, és la composta pels topònims reduplicats i els diminutius toponímics. Som, doncs, davant d'un parell de tipus metatoponímics (com indirectament ho són també els topònims gentilicis) i cal dir de bon principi que es tracta de dos grups poc nombrosos en conjunt (quaranta-set són els primers i trenta-quatre els diminutius), tot i que cal anotar que els trasllats i reduplicacions solen implicar hipòtesis conflictives, no admeses per molts especialistes,¹⁰⁷ de manera que una anàlisi més detallada d'alguns casos (o bé l'adopció de conclusions particulars diferents) ens oferiria uns resultats prou divergents dels actuals.¹⁰⁸ Sigui com sigui, però, no sembla casual que en tots dos casos una mateixa comarca, l'Urgell, encapçali el rànquing, i que els seus corresponents percentatges siguin els únics que destaquen per sobre de la mitjana allunyant-se'n en més d'un punt percentual.¹⁰⁹ De fet, l'únic altre allunyament en més d'un punt es dona —per sota— en el cas dels topònims reduplicats al Pla d'Urgell, que són senzillament *zero*. A l'hora de buscar una explicació, podem recordar que l'actual demarcació de l'Urgell, com la veïna Segarra, era precisament la punta de llança de les diferents marques comtals (de Manresa, d'Urgell i, entremig, de Berga) que a mitjan segle XI penetraven en terra musulmana, i que aquesta sembla ser una de les conjuntures històriques favorables a la repetició de topònims procedents de les terres d'origen dels conqueridors o dels subsegüents repobladors, si bé el fenomen, com veiem, s'escamparia també una mica pertot a les nostres terres.

Resten, finalment, dos grups de topònims amb divergències comarcals explicables per la història o la geografia humana, si bé en aquest cas ja sense formar parella com els anteriors. Un és el dels noms derivats d'una determinada situació jurídica o de propietat, que examinarem més endavant; l'altre és el dels referits a la qualitat del terreny, és a dir, a l'edafologia.¹¹⁰ Aquests darrers, en tot cas, presenten

107. Vegeu Terrado (1999, p. 85-99) i Turull (1994, p. 86-88; 2001, p. 97-98) sobre el tema general dels trasllats i les reduplicacions, així com el ja esmentat Turull (2001, p. 99-103) per a una proposta en relació amb Occitània, però també els dubtes teòrics i metodològics exposats, des d'una perspectiva històrica, per Sabaté (1995, p. 31-32).

108. Una cosa similar —si bé en grau menor— passaria si consideréssim dins del grup dels diminutius (cosa que a efectes estadístics no hem fet) les formes secundàries certament diminutives que presenten alguns topònims, com és el cas del *Queralt* segarrenc (terme dels Plans de Sió), també conegut com a *Queraltill*, o el del lloc de *Camporrells* del municipi noguerenc d'Albesa, popularment anomenat *Camporrellets*, sens dubte per oposició al més conegut i no massa llunyà lloc homònim de la comarca de la Llitera.

109. En concret, veiem a la taula 15 que el percentatge global ponentí és del 2 % per als topònims reduplicats i de l'1,5 % per als diminutius toponímics, mentre que els índexs de l'Urgell són respectivament del 4,8 % (més del doble, doncs) i del 2,6 % (és a dir, 1,1 punts percentuals per damunt); unes proporcions importants, atesos precisament els baixos percentatges globals d'aquests tipus, esmentats a l'inici d'aquesta nota.

110. No ens consta, però, la circulació normalitzada del terme *edafotopònims*, i, prudents, ens abstindrem de proposar-lo aquí. Menys encara ens consta, però, la del teòricament equivalent **pedotopònims* (car la *pedologia* és certament, a desgrat d'equívoques homonímies amb els infants, també la 'ciència del sòl': vegeu GDLC).

la particularitat que, bo i essent un grup relativament nombrós (cent vint-i-dos casos, que són el 5,3 % del corpus), és la més petita de les nostres comarques, el Pla d'Urgell, la que en té un percentatge més elevat (9,9 %), i amb una diferència tal respecte de la resta que, arribant a doblar gairebé aquella mitjana, resulta l'única demarcació que se n'allunya en més d'un punt; això queda reflectit fins i tot, en aquest cas, en la taula 14 (percentatges horitzontals), en què veiem que el Pla d'Urgell, malgrat tenir el nombre absolut de casos més petit, representa el 8,2 % del total de topònims sobre qualitat del terreny, quasi doblant així, també, el seu propi índex de representativitat comarcal dins el conjunt del corpus (4,4 %). I sembla irremissible, en fi, vincular aquest fet al caràcter intensament agrari d'aquesta comarca, que des d'un punt de vista territorial ho és integralment, sense les àrees boscoses de la Noguera, les Garrigues o la Segarra, però també sense les àrees de ribera (i urbanes) del Segrià; dit d'una altra manera, el Pla d'Urgell és una comarca on el terreny, i ben cert la qualitat d'aquest terreny, ho és o fins fa poc ho era pràcticament tot, i doncs no ha de fer estrany que els seus pobladors hagin accentuat més que en altres contrades la tendència a denominar determinats sectors a partir de la característica destacada del seu sòl (*la Cendrosa, lo Negral...* fins i tot *Mollerussa* potser deu el seu nom a aquesta línia onomàstica). Pel que fa als noms basats en situacions jurídiques, que en conjunt són un grup poc nombrós (2,4 % del total: cinquanta-quatre casos), la seva anàlisi comarcal posa en relleu que, igual que hem vist fa poc a propòsit dels topònims reduplicats i dels diminutius toponímics, és l'Urgell la sola comarca que, de molt, es destaca per sobre de la mitjana, arribant al 5,9 % amb els seus setze casos, que són també la xifra absoluta més alta, per damunt fins i tot de les del Segrià o la Noguera, comarques sensiblement més grans i, per tant, amb una aportació també superior en el nostre corpus.¹¹¹ L'explicació, per tant, ha de ser paral·lela a la que hem apuntat (sense arribar, però, a convertir-la en hipòtesi ferma) en tractar d'aqueixos dos tipus que hem anomenat metatoponímics, i la presència repetida de noms com *les Quadres* sembla abonar-la: bona part dels noms al·lusius a la situació jurídica d'un terreny o nucli de poblament deu remuntar al moment històric en què aquest es constituí com a tal, car resulta admissible suposar que l'estabilització de la ja esmentada frontera comtal, a l'extrem de les marques que avui és l'Urgell, fou un context idoni perquè una tal mena de designacions prenguessin una importància especial des del punt de vista de les comunitats afectades.

Per acabar, fem esment dels cinc tipus semàntics restants, aquells que en les estratègies de comentari que estem seguint hem considerat com a grups on sí s'aprecien diferències entre comarques, però on no creiem que siguin significatives o, per dir-ho d'una altra manera, motivades per un element objectivable, ja sigui de mena sociohistòrica o bé relacionat amb l'entorn natural. Es tracta d'un dels grups més grans, el dels orotopònims, de dos de mitjans, zootopònims i situació geogràfica, i de dos més de relativament petits, arquitectura civil i referències històriques. Tan sols aquests darrers no arriben al centenar de casos (i tanmateix se situen entre el 3 i el 4 % en els percentatges globals), mentre que els dos tipus que acabem de qualificar de mitjans es troben entre el 5,5 i el 6 % (amb entorn de cent trenta casos cadascun) i els orotopònims, que són de fet el segon grup més nombrós del corpus, amb tres-cents cinquanta-un casos, tan sols darrere dels fitotopònims, arriben al 15,3 % del total de noms estudiats. Però el que escau aquí no és ja aquest comentari general, sinó una visió comarcal més detallada, i és en aquesta que, com hem avançat, trobem unes oscil·lacions en els respectius per-

111. És aquesta mateixa desproporció la que, en aquest cas, explica els percentatges especialment baixos de la resta de comarques, que van de l'1 % del Pla d'Urgell a l'1,8 % de la Segarra, passant per l'1,7 % tant de les Garrigues com de la Noguera (tan sols el Segrià, amb un 2,5 %, coincideix pràcticament amb l'índex conjunt), ja que l'elevat nombre de casos enregistrat a l'Urgell arriba a incidir en la mitjana global fins a deixar la resta de demarcacions en aquesta posició.

centatges comarcals que si d'una banda són prou rellevants com per ser comentades, d'altra banda no semblen respondre a causes que permetin bastir hipòtesis explicatives. D'una banda, doncs, els topònims referits a l'arquitectura civil presenten una variació prou notòria de just dos punts amunt i avall del percentatge global, que és del 3,9 %: els extrems són el Pla d'Urgell, amb un 5,9 %, i el seu veí l'Urgell, amb l'1,8 %; també és baix l'índex de les Garrigues, amb un 2,8 %, mentre que les tres comarques restants superen de poc el percentatge general i se situen entre el 4,2 i el 4,5 %. No gaire diferent és el cas de les referències històriques, on un cop més és el Pla d'Urgell, i també amb un percentatge particular del 5,9 %, el que en aquest cas arriba gairebé a doblar l'índex global del 3 %. Però el contrast entre unes comarques i les altres en aquests camps semàntics no troba explicació fàcil; el contrast hi és, de manera que no es pot despatxar la qüestió afirmant que som davant d'elements distribuïts una mica o molt semblantment per tot el territori, però sí que es pot postular que en aquests casos la variació és aleatòria, fruit de l'atzar o potser de la tria de noms per al corpus sobre el qual hem treballat. I el mateix es pot dir segurament pel que fa a la distribució dels nostres cent vint-i-set zootopònims i dels cent trenta-sis noms referits a la situació geogràfica dels llocs respectius: aquests darrers, que representen el 5,9 % global dels topònims ponentins, són en canvi tan sols el 3 % (pràcticament la meitat, doncs) dels de les comarques de l'Urgell i el Pla d'Urgell (en aquesta última es tracta de tan sols tres casos), mentre que arriben al 7,8 % en la important comarca de la Noguera (seixanta casos) i al 6,8 % en la de la Segarra. Quant als zootopònims, grup simbòlicament important per bé que numèricament discret, són aquesta darrera comarca i la de l'Urgell les que presenten uns índexs més baixos (3,2 % i 3 % respectivament), en contrast ara amb les Garrigues, que, amb un 9,7 % (vint-i-vuit casos), destaca tant que el seu pes queda reflectit també en la taula 14, on veiem que els zootopònims garriguencs són el 22 % del total de zootopònims ponentins (quan la comarca aporta tan sols el 12,6 % del corpus general); enfront d'això, la Noguera, que té el nombre absolut de zootopònims més alt (quaranta-dos), presenta un percentatge que coincideix exactament amb la mitjana global (5,5 %), la qual per la seva banda el Pla d'Urgell i el Segrià superen en quatre i en nou dècimes, respectivament. No sembla tanmateix que la realitat d'aquestes comarques pugui servir per explicar unes oscil·lacions tan marcades, ja que si bé és cert que les Garrigues, comarca proporcionalment amb més noms d'animals en la toponímia, i la Noguera, que és la que en té més en termes absoluts, contenen unes importants àrees boscoses i semimuntanyenques on és fàcil encara trobar animals salvatges, no és pas menys cert que l'Urgell i la Segarra, les comarques més exigües en aquest camp nominal, ho havien estat també i mantenen encara, sobretot la segona, grans àrees reservades a vedats de caça, com és fàcil de comprovar amb la sola observació de camps i camins; per contra, esperaríem índexs menors als urbanitzats i molt romputs Segrià i Pla d'Urgell, i en canvi resulta que tant l'un com l'altre se situen per damunt de la mitjana global de zootopònims. En conclusió, doncs, un cop més, hem de pensar que de noms d'aquest tipus n'hi ha pertot, i que només la tria efectuada, o bé la compartimentació moderna en comarques, combinades tal volta amb el mer atzar, en poden donar raó.

Restava ara per comentar el darrer grup (darrer en el comentari, però segon en xifres absolutes, recordem-ho): el dels orotopònims. És cert que, essent un grup tan gran (tres-cents cinquanta-un noms), se'l troba fàcilment i en abundància arreu del país,¹¹² i és així que representa més del 10 % de

112. No és estrany aquest fenomen pel que fa als orotopònims, ja que no solament el seu objecte referencial és evidentment un dels motius bàsics —potser el que més— de la mena d'allusions a l'entorn que, com hem vist, genera (arreu) la major part dels noms de lloc, sinó que, a més a més, existeix un cabal immens de noms comuns de tipus orogràfic, els quals gairebé sense excepció són susceptibles d'esdevenir topònims mitjançant el corresponent procés de fossilització semàntica. En aquest sentit, vegeu Domingo i Francàs (1997), obra singular on es fa un repàs exhaustiu de les denominacions pretoponímiques del

la toponímia a cadascuna de les nostres comarques; però cal admetre que és notòria la desproporció entre l'11,9 % que correspon al Pla d'Urgell (o el 12,4 % a la Segarra) i el 17,3 % de la comarca que és just enmig de les dues ara esmentades, l'Urgell; també dues de les restants (les Garrigues i la Noguera) superen el 16 %, allunyant-se entre mig punt i un punt del percentatge global, que en aquest cas queda establert, com ja hem vist abans, en el 15,3 % (amb el qual coincideix exactament, en canvi, el Segrià). Però la mateixa distribució geogràfica de la variabilitat ja indica que fóra debades buscar-hi causes profundes; encara que hom admetés que el Pla d'Urgell, en tant que comarca petita i essencialment planera, dóna poc de joc a la denominació orogràfica distintiva (ço és, la que pot generar topònims), és evident que no es pot dir el mateix de la Segarra, l'altra comarca amb un índex baix d'orotopònims, ja que està marcada per tants o més accidents orogràfics que el veí Urgell, on l'esmentat índex arriba al màxim, com acabem de veure, o que les Garrigues, o que la Noguera... Al capdavant, potser haurem de concloure que, a desgrat justament de la seva importància global, l'orotoponímia és un dels àmbits menys marcats de la denominació onomàstica: crucial paradoxa que podria explicar que els seus percentatges, en lloc de ser activament representatius de la corresponent realitat geogràfica, no reflecteixen sinó la massa passiva d'allò que resta, en tant que relativament majoritari (podríem dir en tant que *normal?*), després de descomptar-hi els percentatges, ara sí variables en funció de mil circumstàncies geogràfiques o històriques, que representen els altres grups de topònims, generalment més *marcats*.

4.3. TIPOLOGIA MORFOLÈXICA DE LA TOPONÍMIA DE PONENT

Un tercer i darrer aspecte en què hem fixat l'atenció a partir de les taules de la part sintètica (i ja previst, naturalment, en destacar les dades bàsiques al final de cada fitxa, al llarg de la prèvia part analítica) és la tipologia morfolèxica dels topònims de què ens ocupem. És a dir, hem organitzat una darrera taula —en aquest cas una de sola— en què hem mirat de sistematitzar, malgrat la seva extraordinària complexitat (en tot cas molt superior als quinze estrats historicolingüístics o als vint tipus semàntics), la fórmula de derivació o composició de cada nom de lloc, així com la categoria gramatical del seu lexema central (o lexemes, en el cas dels compostos); d'aquesta manera hem obtingut, entre altres coses, una relació dels topònims que presenten una mateixa mena de sufixació (que poden, doncs, determinar sèries sufixals o no) i, d'altra banda, unes dades orientatives sobre els tipus de noms de lloc més recurrents des d'aquest punt de vista.

També en la mateixa taula es detalla el nombre de noms de cada tipus morfolèxic en cadascuna de les nostres sis comarques, però cal advertir que en aquest cas, i a diferència dels capítols anteriors, desistim d'analitzar aquestes dades de forma sistemàtica en un nivell comarcal, ja que precisament l'enorme dispersió tipològica derivada del criteri utilitzat provoca que la seva subdivisió comarcal es

relleu en la nostra llengua, i també Tort (1990), mostra d'un interessant mètode en què justament una sistematització de l'ús dels apel·latius en la toponímia —no tan sols els orogràfics, sinó també els hidrogràfics— permet arribar a una lectura geogràfica, interpretativa d'un territori; i en aquest cas, el fet que el territori escollit sigui bona part de la comarca de les Garrigues converteix aquest article en especialment valuós per a nosaltres (tot i que, ara com ara, i per tal de no introduir un factor de desproporció territorial en el corpus de què partim, hem optat per no incorporar-hi el detall dels noms de lloc que esmenta, de la mateixa manera que, al capdavant, no utilitzem pas tota la toponímia consignada a la cartografia de referència). El mateix autor, d'altra banda, ha aprofundit en aquest mètode d'interrelació entre descripció geogràfica física i toponímica, tal com s'ha pogut constatar en sengles ponències presentades al XXVI Col·loqui de la Societat d'Onomàstica (Lleida, 1999) i al Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes (València, 2001).

tradueixi en un *maremàgnum* de xifres, en el millor dels casos opaques, quan no merament inútils o, molt sovint, tendents o equivalents a zero en termes absoluts. S'imposa, per tant, modificar en aquest cas l'estratègia del comentari interpretatiu, i és així que ens limitarem a destacar els grups més significatius, ja sigui per l'elevat percentatge de topònims que agrupen, ja sigui per l'especificitat dels seus trets distintius en algun dels eixos de la variació lingüística.¹¹³ En els dos apartats següents, doncs, durem a terme aquest comentari parcial de l'aspecte morfolòxic de la toponímia de Ponent, i ho farem mitjançant una de les distincions bàsiques que permet aquest camp: la que s'estableix entre les unitats lèxiques derivades morfològicament per la via de la sufixació i les que no presenten aquest tret recurrent, bé perquè es tracta d'un lexema simple, bé perquè són fruit de la unió de dos o més lexemes en forma de compost. Començarem per aquests darrers.

4.3.1. *Topònims simples i compostos principals*

No cal sinó dir que entre tots els noms del nostre corpus toponímic són majoria els simples, és a dir, aquells que tenen com a base morfològica un sol lexema, sense composició ni derivació de cap tipus.¹¹⁴ Hi ha una certa semblança, doncs, bé que en proporcions prou diferents, amb el que s'esdevenia en el capítol sobre tipologia historicolingüística, en què dues terceres parts dels topònims resultaven ser merament catalans, formats amb elements de la nostra pròpia llengua derivats per evolució natural del llatí vulgar; ara, però, el grup majoritari —aquest dels topònims simples—, que òbviamment pot incloure tant noms simples catalans com noms simples corresponents als estrats preromans, al llatí o als superestrats i adstrats posteriors, es queda en la meitat d'un percentatge tan abassegador, i de fet li falta gairebé un punt per arribar realment a la tercera part del nostre corpus: els set-cents quaranta-sis topònims que hem etiquetat com a merament simples són el 32,52 % del total. Convé afegir a aquesta dada, però, almenys dos comentaris completius: d'una banda, que, per raons pràctiques (i també de lògica, tendint a uniformitzar els criteris de classificació), ha calgut marcar com a simples també aquells noms que, malgrat contenir prèviament alguna mena d'afix (detectable de vegades només en la seva anàlisi etimològica detallada), han esdevingut topònims en tant que noves unitats, amb elements fusionats i ja indissociables, és a dir, que es comporten com a noms simples al marge d'un origen lingüístic que pugui no ser-ho purament;¹¹⁵ i d'una altra banda, és important as-

113. És per aquest motiu que en la taula morfològica tan sols s'indica el percentatge corresponent a les quantitats globals de cada tipus, no a les del seu detall comarcal, i és també per això, en definitiva, que en aquest cas s'ha imposat l'expressió d'aquests percentatges amb dos decimals, ja que amb un de sol es produiria una distorsió excessiva pel que fa als grups menors.

114. Tret, en tot cas, d'aquells que presentin derivació semàntica o bé sintàctica: just la mena de derivacions que actuen sense alterar el significat de l'element lingüístic sobre el qual actuen, i que per tant no ens hem pas dedicat a sistematitzar en el present apartat. Ens referim a *derivació semàntica* quan es dona en una unitat lèxica un canvi de significat (metàfora o metonímia en foren les vies més habituals, i no pas solament en el llenguatge poètic o literari) i a *derivació sintàctica* quan es produeix, per exemple, un canvi de categoria, ja sigui amb alteració merament mòrfica, ja sigui sense que se'n segueixi cap modificació foneticofonològica (hipòstasi o *derivació zero*). D'aquestes qüestions, se n'ocupen, naturalment, els manuals de lexicologia (Cabrè i Rigau, 1986; Cabré, 1994; etc.), però és clar que s'allunyen ja massa del propòsit del present estudi.

115. Entrarien en aquest grup, doncs, bona part dels noms d'origen precatalà que continguin elements que en altres llengües (iber, basc, llatí, àrab...) podien ser afixos però que ja no es reconeixen ni, sobretot, funcionen com a tals en la nostra llengua, a la qual fan una aportació en aquest cas estrictament toponímica; però hi entraria també, d'altra banda, un bon nombre de noms de lloc merament catalans, uns quants d'ells ben comuns, l'etimologia dels quals indica que prèviament al seu ús toponímic s'hi produí alguna mena de sufixació; és el cas, per exemple, de *tossal*, *bassal*, *tancat*, *rovira* o *terròs*, mots que, en tant que apel·latius catalans comuns (d'origen etimològic llatí o preromà: això ja és secundari), contenen un antic sufix, però que participen en els respectius topònims ja com a tals, al marge d'aquesta o d'una altra fórmula derivativa. Val a dir tanmateix

senyalar que aquests set-cents quaranta-sis casos són únicament els topònims simples formats sobre la categoria bàsica que forneix la immensa major part dels noms propis, és a dir, els substantius (o noms *stricto sensu*), però que podem afegir-hi la resta de casos formats per un element també simple, si bé adscrit a una altra categoria gramatical, entre els quals destaquen els seixanta-tres topònims ponentins basats en un adjectiu (2,75 %), com ara *l'Aguda* o el riu *Corb*, així com els que, sense deixar de ser noms, pertanyien prèviament a la distinta subcategoria dels noms propis (topònims o antropònims), als quals ens referirem en el paràgraf següent.¹¹⁶

Hem marcat com a *simples* (*N(top)*) els noms de lloc que estan basats en un altre nom de lloc propi, és a dir, un topònim preexistent, sempre que aquest contingui un sol lexema, i en aquest cas deixant de banda, doncs, el fet que originàriament aquest nom previ hagués estat fruit d'una sufixació o no; es tracta, tal com queda reflectit a la taula, de trenta-dos casos, que representen tan sols un 1,39 % del corpus, i és clar que corresponen tots ells al tipus semàntic que hem identificat com a topònims reduplicats (*Llívia*, *Verdú*, *Sisteró*, etc.). No tots els topònims reduplicats, però, pertanyen a aquesta categoria morfolèxica, sinó que, com queda reflectit en la llista corresponent, són uns quants també (en concret catorze: un 0,61 % del total) els que estan basats en un topònim previ que com a tal ja era compost, cosa que de vegades resulta evident (*Montgai*, *Torredeflot*, *Vilamur*, etc.), però que d'altres vegades es confirma només a partir de l'anàlisi etimològica (*Cabestany*, *Camarasa*...); són els casos que hem marcat com a *compost* (*N(top)*). Afegim-hi que encara en un parell més de tipus morfolèxics menors (en aquest cas compostos complexos no aglutinats), i deixant de banda ara com ara els diminutius toponímics, que veurem en el subapartat següent junt amb la resta de sufixacions, apareix aquest element específic *N(top)*: es tracta del gairebé insignificant 0,13 % de compostos *N(top)+A* i dels no gaire més freqüents compostos *N+N(top)*.¹¹⁷

Els altres tipus morfolèxics en què intervé un nom propi prèviament constituït com a tal són, com és lògic (i com de fet ja hem anunciat més amunt), els que contenen un antropònim o nom personal, marcat amb l'abreviatura *NP*. També aquí, de forma gairebé paral·lela al que hem fet amb els casos que parteixen de topònims, trobem, d'una banda, el tipus simple (*NP*), i d'altra banda, el tipus *compost* (*NP*), als quals escau agregar principalment els compostos *N+NP* i els compostos *A+NP*. Anem per parts: els topònims simples formats sobre un antropònim també simple són, segons la nostra taula, un total de seixanta-dos (el 2,7 % del corpus), mentre que els que parteixen d'un antropònim ja prèviament compost són quaranta-cinc (1,96 %), i tant els uns com els altres,

que és molt difícil filar prim en aquest criteri, a causa sobretot de la freqüent indeterminació del moment en què un nom comú esdevé nom propi, de manera que hom trobarà consignats en la taula alguns tipus que bé s'haurien pogut subsumir, semblantment als exemples anteriors, en la mera categoria de simples; per exemple, alguns derivats amb el sufix *-eria*, típicament emprat per designar indrets on té lloc una activitat socioeconòmica (un cas ben repetit a la nostra toponímia és la *Teuleria*). Una situació inversament paral·lela, però al capdavant també discutible, fóra la dels antics sufixos llatins o fins preromans, que avui ja no tenen una funció gramatical activa, però que es poden encara reconèixer en la mesura que formen una determinada sèrie sufixal, per petita que sigui, com ara la dels noms prellatins en *-òs* (*Alòs*, *Seròs*, *Os*) o en *-esa* (*Artesa*, *Albesa*, *Utxesa*), i que, per tant, hem consignat com a tal en la taula morfolèxica.

116. A efectes numèrics, notem que la suma dels simples *tout court* (és a dir, nominals) i dels simples adjectivals, més els noms propis simples i, encara, anecdòticament, un parell de casos de simples de tipus verbal, sí que supera, i amb escreix, aquell simbòlic 33,3 % abans alludit com a referent, i de fet arriba ben a prop del 40 %, amb un nombre absolut per damunt dels nou-cents topònims.

117. En concret són disset topònims (un 0,74 % del corpus), amb exemples com *la Corda de Gardeny*, *l'Espluga de Portaclusa* o *les Cases de Corbins*, és a dir, una tipologia relativament diversa i en tot cas molt propera a la dels mers topònims simples que van acompanyats d'un complement especificatiu. Pel que fa als anteriors *N(top)+A*, són *Almenara Baixa*, *Vergós Guerejat* i *Urgell Mitjà*: tres casos ben diferents entre si.

junt amb casos diferents (sufixacions, etcètera), integren la classe dels antropotopònims, ja tractada de forma específica en el capítol corresponent. La diferència entre ells és clara: hem marcat com a *simple (NP)* els casos en què el nom personal precedent conté un sol lexema (per exemple, *Adar*, *Amorós*, *Maldà* o *Nari*) i, en canvi, quan se sap que aquest antropònim previ és de natura composta (cas molt freqüent sobretot dins de l'antroponímia germànica; per exemple, *Bertran*, *Gualter* o *Taravau*) ho reflectim en l'esmentada notació morfolèxica, malgrat que en el seu pas a nom de lloc aquest element es comporti realment com una unitat fossilitzada. Pel que fa als cinquanta compostos de nom i antropònim i als cent vint-i-dos d'adjectiu i antropònim, signifiquen respectivament un 2,18 % i un 5,32 %; es tracta, doncs, de grups força importants dins del nostre corpus, si bé cal advertir que els darrers corresponen de manera sistemàtica als hagiòtopònims (*Sant Eloi*, *Sant Ramon*, etc.), mentre que els primers acostumen a reflectir fusions d'antics genèrics amb noms precatalans (com *Montsuar*, *Torre-serona* o *Vinaixa*), tot i que sota el mateix epígraf trobem també meres fossilitzacions no aglutinades d'antigues indicacions de propietat (*el Mas de Toni*, *la Vall d'Ariet*).

No tots els topònims compostos, però, contenen d'alguna manera un altre nom propi, sinó que òbviament molts estan formats per dos (o més) lexemes pertanyents a les categories comunes (substantius i adjectius principalment, bé que no de forma exclusiva), i val a dir que els casos que responen a aquest principi —al capdavant el principi bàsic de la composició lèxica en general— arriben a constituir alguns dels grups més nombrosos de la nostra toponímia, tal com queda reflectit en la taula morfolèxica. Per exemple, s'hi observa que un d'aquests tipus, concretament el dels compostos de nom i adjectiu, és el segon en l'índex de freqüència, ja que els seus dos-cents trenta-dos casos constitueixen el 10,11 % del corpus, per sota tan sols dels noms simples. No és estrany, atès que engloba topònims tan recurrents com *Castellnou* o *Vilanova*, a més de molts altres de vegades repetits, com *Montfred*, *Terrafort*, *Llenguaxeixuta* o *Vila-seca*. Més escadusser és el tipus de compost invers, és a dir, d'adjectiu i nom, al qual pertany tan sols un 1,53 % del corpus (trenta-cinc casos, dels quals són mostra topònims com *Bellmunt*, *Alta-riba* o *Dos Rius*), percentatge que és triplicat pel dels compostos binominals (és a dir, els marcats com a *N+N*), que sumen cent quatre casos i arriben, doncs, fins al 4,53 % del total; val a dir, però, que en aquest grup s'inclouen tant alguns exemples de juxtaposició (*Puigbordell*, *Montoliu*) com, en nombre prou més significatiu, els compostos sintagmàtics en què substantiu i substantiu van enllaçats per una preposició, ja sigui en forma aglutinada (*Castelldans*, *Colldelrat*) o bé sense aglutinació (*les Cases de la Serra*, *Sòls de Riu*).¹¹⁸ No sembla que existeixi, en canvi, un tipus de compost entre dos adjectius que completaria la simetria entrevista a partir de les dues categories gramaticals bàsiques de la composició toponímica, tot i que cal precisar que les tres classes apuntades fins ara (*N+A*, *A+N*, *N+N*), bo i essent les majoritàries, no tanquen pas, en absolut, les possibilitats dins de l'àmbit dels compostos; com a mínim, i sense comptar tampoc els ja comentats compostos amb noms propis, n'hem detectat vuit tipus més, la major part d'ells merament anecdòtics, tret potser dels compostos entre verb i nom, que són divuit topònims (un 0,78 % del corpus: tants, per exemple, com els emblemàtics derivats

118. A més a més, hem trobat alguns casos en què es combina composició binominal i sufixació, responen, doncs, a un esquema genèric *N+N+suf* —si bé escauria precisar que no tots els exemples són idèntics, ja que se'ls pot agrupar en almenys els següents dos esquemes més detallats: *N+[N+suf]*, *[N+N]+suf*; és a dir, hi ha casos en què la sufixació de fet és prèvia i afecta el segon component, i altres casos en què podem deduir que el sufix s'ha agregat al mot prèviament compost. Sigui com sigui, i per tal de donar preeminència al valor derivatiu dels sufixos, tractarem aquests casos en el subapartat següent, dedicat pròpiament a la sufixació toponímica.

antroponímics amb el sufix -à < -ANUM, que veurem més endavant), amb casos com ara *Miralcamp*, *Rodamilans* o *Ventafarines*.¹¹⁹

4.3.2. Principals classes de topònims sufixats

Al costat dels topònims simples i dels compostos, l'altre gran bloc el constitueixen els noms de lloc obtinguts per derivació morfològica, és a dir, per afixació, la qual cosa, tret d'unes poquíssimes excepcions que no passen de ser anecdòtiques,¹²⁰ equival a dir per sufixació. És molt gran la varietat de sufixos que intervenen en almenys algun cas dels que hem estudiat (trenta-sis en total, incloent els que s'apliquen a bases nominals i els d'altra mena), si bé tots plegats sumen set-cents vint-i-vuit noms de lloc (el 31,7 % del nostre corpus), és a dir, que s'aproximen a la xifra dels simples nominals, però sense arribar a superar-la. Destaca, d'altra banda, el fet que una majoria d'aquests set-cents vint-i-vuit casos emprava uns mateixos sufixos, de manera que bona part d'aquelles tres dotzenes de possibilitats tot just si té en les nostres llistes una representació també merament anecdòtica: hi ha un sol exemple de -all (*los Bassalls*), dos de -ern (*Madern* i *Valerna*, si bé aquest és preromà), un de -aire (*Vinyaire*), un de -atge (*los Boscatges*), un de -atxa (*la Torratxa*), dos de -iny (*Pedrinya* i *Pardinyes*), etcètera; i tanmateix ja es veu fins a quin punt alguns d'aquests casos són dubtosos, sobretot en el sentit de poder interpretar que la sufixació, la presència de la qual és certament indiscutible, no es degué produir ja en una fase lingüística prèvia a la utilització toponímica del nom en qüestió.

Així les coses, ens limitarem a destacar i, si escau, a comentar mínimament els principals models de sufixació presents en el nostre recompte morfològic: aquells que superin la dotzena d'exemples, és a dir, aproximadament el 0,5 % respecte el conjunt del corpus. En aquest ordre de coses, podem destacar d'entrada que cap de les sufixacions aplicades sobre bases lèxiques pertanyents a una categoria diferent de la substantiva no arriba a aquest mínim: entre els adjectius hi ha vuit casos de sufixació en -à, cinc en -ell, quatre en -al, tres en -et i en -ol, i tan sols un en -eny, en -er i en -ús (-ussa), mentre que els derivats a partir de bases verbals (tan sols cinc en termes absoluts: quatre topònims en -dor i un en -ill) i, sobretot, adverbials (un sol cas enregistrat de derivació en -à) podem considerar-los, un cop més, com a singulars excepcions que no trenquen pas la norma.

La norma, doncs, en el camp de la sufixació toponímica, podem afirmar que consisteix a aplicar sobre una base de tipus nominal un d'aquests afixos: -à, -al, -ar, -ell, -er, -et, -ó, -ol, -ós.¹²¹ Tanmateix una formulació en aquests termes demana immediatament almenys tres precisions:

a) Es tracta de sufixos ben diferents entre si, no solament pel que fa a les seves especificitats particulars, sinó pel que fa a les seves funcions significatives bàsiques: així, mentre uns són merament di-

119. Certament són curiosos i potser fins objectivament interessants els altres tipus de compost, però sens dubte insignificants des del punt de vista numèric. Es tracta de dos compostos d'adverbi i adjectiu (*Malpartit* i *Mafet*), tres d'adverbi i verb (*Benaviure*, *Enviure* i *Talteüll*), quatre de nom i adverbi (*Penarrera*, *Picabaix* i els preromans *Oluges* i *Sanaija*), dos de preposició i nom (*Traslapleta* i el preromà *Gerb*), quatre de verb i adjectiu (*Pixa-somes* i els tres *Mirallò*), un de verb i adverbi (*Lligalbé*) i també un entre dos verbs (*Guarda-si-venes*), a més d'un altre aïllat (*la Torreta dels Quatre Batlles*), trimembre, que respon a l'esquema $N+(A+N)$.

120. Tan sols s'escapen del guió bàsic format per la suma de simples, compostos i sufixats tres dels nostres topònims: dos de derivats per prefixació (un d'ells adjectiu i l'altre substantiu: *Refet* i *Rebalç*, respectivament) i un tercer que es podria considerar parasintètic, ja que, a partir d'un radical nominal, conté alhora prefix i sufix (el *cinglo del Desferrador*).

121. En qualsevol de les seves formes flexives; aquí els hem indicat en la versió mínima, que correspon al masculí singular, però en general (tret de -al i -ar) admeten les quatre variants típiques de la morfologia flexiva nominal, i és notori que en algun cas la versió femenina és tant o més usual que la corresponent masculina (vegeu especialment casos com -ana, -eda, -era o -osa).

minutius, altres tenen un clar valor col·lectiu (o sovint també locatiu) i uns tercers impliquen una relació d'altra mena entre base i derivat (per exemple, de pertinença).

b) Algun d'aquests sufixos no se sol aplicar a bases nominals en general, sinó que en determinats contextos demana una subcategorització prèvia específica, com ara la de nom propi.

c) Entre aquests pocs sufixos principals i aquells que abans hem considerat anecdòtics, se situen en una posició intermèdia (quant a la seva importància numèrica) uns determinats casos que podríem qualificar de secundaris, corresponents a fórmules de sufixació que, sense tenir un valor semàntic ni històric destacable, forneixen tanmateix un cert nombre de topònims.¹²²

Al llarg dels paràgrafs següents, fins a la fi d'aquest apartat, ens dedicarem, doncs, a comentar les dades i les característiques bàsiques de les classes que s'obtenen a partir d'una aplicació de les precisions ara esmentades sobre el conjunt dels nostres topònims sufixats.

Com hem dit, són uns pocs (concretament nou, en principi) els sufixos principals, entenent com a tals aquells que presenten més de trenta casos dins de les nostres llistes (és a dir, un mínim de l'1,3 %), i bé és convenient de destriar, d'entrada, tal com hem apuntat més amunt, almenys dos grans grups: els diminutius i els col·lectius. Els primers, en tant que sufixacions de caràcter merament aspectiu, ofereixen prou menys substància que els segons, en el sentit que en el cas d'aquests darrers es pot postular, des de la perspectiva de la creativitat morfològica, que hom obté realment noves unitats lexicèmiques (en aquest cas onomàstiques: toponímiques) en la paràfrasi semàntica de les quals té un gran pes l'aportació de l'element derivatiu, és a dir, del sufix, mentre que pel que fa als derivats estrictament aspectius i concretament diminutius sembla clar que el topònim que en resulta no presenta respecte de la base precedent més que una distància semàntica de matís, l'abast del qual no va més enllà de l'addició d'un sol tret: justament el marcat com a [+diminutiu].

Els principals sufixos diminutius que intervenen en la nostra toponímia són quatre: *-ell*, *-et*, *-ó*, *-ol*. En contra del que es podria pensar, però, les llistes morfològiques i tipològiques posen de manifest que són sempre minoritaris, pel que fa als derivats mitjançant cadascun d'aquests sufixos, els diminutius toponímics, és a dir, aquells noms metatoponímics (tractats abans) que justament es caracteritzen pel fet d'estar formats per l'addició d'un sufix d'aquesta mena sobre una base que ja prèviament és un nom propi de lloc clarament fixat i reconegut com a tal (per exemple, *Almacelletes* < *Almacelles*). Aquest tipus, bo i essent significatiu (i sens dubte singular), no és, com diem, més que una minoria dins del prou més extens grup dels topònims que contenen en la fase última de la seva derivació morfològica un sufix diminutiu; la major part d'ells, per tant, són noms diminutius esdevinguts topònims, però no pròpiament diminutius toponímics.¹²³

122. Nombre en general superior a la dotzena (xifra abans escollida com a llindar), i per tant escau també de fer-hi esment; es tracta, si més no, d'aquests quatre sufixos: *-ada* i *-ís* pel que fa als relacionals i *-ot* i *-ill* pel que fa als aspectius. Al tipus derivatiu en *-ada* pertanyen almenys setze dels nostres topònims, als quals probablement escauria afegir quatre casos en *-at*, mentre que els que presenten una sufixació en *-ís* són només vuit, però relativament significatius: es tracta de casos com *Pedris* o *Roquís*, força repetits, i d'etimologia en part conflictiva. Quant a *-ot* (disset casos) i *-ill* (tan sols vuit, i només sis sobre bases nominals: un la té verbal i un altre toponímica), es pot destacar, respectivament, el seu caràcter entre augmentatiu i despectiu (com *Castellots*, *Estanyot*, *Sitjota*, *Vilot*, *Torricot*, etcètera) i la seva afinitat (ja etimològica) amb el molt rendible i complex *-ell*.

123. Exemples clars: *Campell*, *Vilella*; *Masets*, *Vileta*; *Castelló*, *Boscarró*; *Pujol*, *Guardiola*. Si bé cada cas té sempre quelcom de singular i gairebé mai no és descartable del tot una hipòtesi alternativa, de tots, en principi, es pot postular que ja esdevingueren noms propis sota aquesta forma diminutiva (partint, naturalment, del respectiu nom comú), i no pas, doncs, a *posteriori* a partir d'uns *Camp*, *Vila*, *Mas*, *Castell*, *Bosc*, *Puig* o *Guàrdia* ja toponímics.

Entre els quatre esmentats, els més freqüents són sens dubte els sufixos *-et* i *-ell*, ja que en tots dos casos els topònims que d'una o altra manera s'hi relacionen volten el centenar: en principi, n'hem trobat noranta-sis pel que fa a *-ell* i cent cinc pel que fa a *-et* i les seves variants. Tanmateix, apressem-nos a dir que es tracta de xifres enganyoses, i que ho són per més d'una raó o des de més d'un punt de vista:

a) És notori (car es posava en relleu ja, per exemple, en les corresponents fitxes monogràfiques de la part analítica) que el presumpte sufix *-et* no és tal, sinó que en realitat es tracta de *dos* sufixos diferents els significants dels quals han acabat coincidint en llur evolució formal del llatí al català: d'una banda, el pròpiament diminutiu, molt rendible encara en el llenguatge actual (per exemple, *Collet* 'petit coll'), però d'altra banda el no pas diminutiu sinó *collectiu* derivat del llatí *-ETUM* (per exemple, *Fontanet* 'conjunt de fontanes'), que, per tant, escaurà tractar no aquí, sinó més endavant, amb la resta de *collectius*; des d'un punt de vista numèric, i bo i admetent un cert marge d'error (car certament hi ha alguns casos dubtosos),¹²⁴ hem recomptat un total de setanta-dos topònims derivats mitjançant el diminutiu *-et* i trenta-tres que pertanyen al tipus *collectiu* (*-et* o *-eda*).

b) D'altra banda, convé anotar que no pas tots aquests topònims estan formats sobre una base purament nominal, sinó que, sense sortir encara dels cent cinc en *-et*, podem dir que són vuitanta-nou els que tenen aquesta formació: els trenta-tres *collectius* suara esmentats i només cinquanta-sis dels diminutius, car els altres setze d'aquesta mena corresponen concretament a tres bases adjectives, una d'antroponímica i dotze de toponímiques.

c) Finalment, apuntem que igualment en el cas del sufix *-ell* sembla que cal distingir un grup de topònims merament diminutius enfront d'un important nombre de casos en què aquest sufix, derivant del corresponent llatí, tindria també un valor *collectiu* (és significatiu tot just que sigui en el cas dels topònims lingüísticament llatins quan aquest fet resulta més inequívoc: cas de *Pinell*, *Cornudella*, *Canelles*, etcètera); malgrat tot, en aquesta ocasió el recompte desglossat esdevé massa difícil, i hi renunciem, a causa de l'elevat nombre de casos incerts o dubtosos que s'hi troben, tot i que sí que podem afegir-hi que tampoc tots els noranta-sis derivats mitjançant *-ell* (o les seves variants morfològiques de gènere o nombre) ho són a partir de bases substantives, sinó que responen a aquest esquema principal tan sols setanta-sis, mentre que la vintena restant inclou cinc bases adjectives, una de compost binominal, una altra d'antroponímica i en aquest cas tretze de toponímiques (aquests, sí, diminutius toponímics pròpiament dits, igual que els dotze derivats en *-et* esmentats en darrer lloc en el punt anterior i, encara, entre altres, set en *-ol* i un sol cas en *-ó*, plural però inequívoc: *els Omellons*).

El darrer esment ens duu directament als dos tipus de sufixacions diminutives que ens resta per comentar. D'una banda, *-ol*, que agrupa cinquanta-un dels nostres topònims, si bé només trenta-vuit a partir d'una base nominal regular; els altres, a més dels set diminutius toponímics ara alludits, són tres casos amb base adjectiva i tres més que responen a una subtipologia específica força rendible en altres regions: la que parteix d'antroponims llatins derivant-los en *-ola*, és a dir, es tracta de tres topònims (*Ceriola*, *Oliola*, *Ventalloles*) que des del punt de vista historicolingüístic hem adscrit al llatí i que des del de la tipologia semàntica pertanyen sens dubte a l'antropotoponímia. I, d'altra banda, tenim

124. Hom pot dubtar sobretot en casos de *-et* simple o de plural també masculí *-ets*: vegeu, per exemple, *Fornets*, *Vilet*, *Ullet*, *Vinyalets* o *Terradets*, que hem interpretat i doncs comptat com a diminutius, però una hipòtesi de tipus *collectiu* per als quals podria ser també admissible, per bé que es podria trobar algun cas invers, com ara el d'*Altet*. En canvi, les sufixacions en gènere femení són menys complicades, ja que (tret d'algunes excepcions en l'àmbit fitonímic, en relació amb el mossàrab o no: per exemple, *Auronetes*, *Figueretes* o *Pinetes*) els derivats de tipus *collectiu* presenten la forma *-eda* (pl. *-edes*) i en canvi els diminutius, òbviament, *-eta* / *-etes*.

el sufix *-ó*, en general molt freqüent, però aquí menys rendible: tan sols trenta-tres topònims en total, dels quals tres amb base antroponímica, un (ja esmentat) de toponímica i un altre (amb la versió femenina *-ona*) que parteix d'un compost binominal, de manera que els vint-i-vuit restants (un escàs 1,22 % del corpus) són l'únic grup del qual es pot afirmar, en principi, que es tracta de topònims obtinguts a partir de la derivació mitjançant el sufix *-ó* aplicat a una base nominal; però encara aquesta xifra resulta massa optimista, ja que, entre ells, almenys tres (*Ortó*, *Seró* i *Sió*), que provenen del substrat preindoeuropeu, presenten un sufix que, si bé avui és certament *-ó*, sembla derivar d'un afix pre-romà diferent del llatí que es troba a l'origen del regular *-ó* diminutiu de noms prou repetits com, per exemple, *Corregó* o *Torricó*.¹²⁵

Més importants que les sufixacions de tipus diminutiu, però, ho són les de caràcter col·lectiu, ja alludides en més d'una ocasió fins ara. Ens permetem considerar-les més importants no tan sols per raons quantitatives (efectivament se'n troben en un nombre superior en termes absoluts), sinó, sobretot, per raons qualitatives: d'una banda, perquè, com ja hem apuntat abans, la diferència semàntica i, per tant, la independència lexical dels derivats col·lectius en relació amb les bases respectives són ben superiors als dels mers diminutius (car aquests, no ho oblidem, tot just si presenten una sufixació aspectiva, consistent a afegir un sol tret semàntic d'ordre secundari a la unitat de què en cada cas es deriva); però, d'altra banda, remarquem-ho, perquè justament en l'àmbit de la nominació geogràfica (fonament directe, com hem vist en el seu moment, de la major part de la nostra toponímia) és molt recurrent el fet de designar un indret a partir d'una característica referencial destacada, com ara la presència amb caràcter múltiple, col·lectiu, d'una determinada espècie animal o vegetal, o d'un determinat tipus de sòl o d'elements geològics, fins al punt que no és gens estrany que hi prenguin carta de naturalesa denominacions obtingudes, des d'un punt de vista morfològic, mitjançant la derivació per sufixació i més en concret amb un sufix de tipus col·lectiu; tan identificat està aquest procediment amb aquests camps semàntics, que en realitat es fa difícil, en aquests casos, destriar el punt clau en el procés de fossilització onomàstica, és a dir, la ratlla o frontera sensible a partir de la qual una denominació merament descriptiva, però tanmateix encara circumstancial, pertanyent a l'àmbit de la llengua viva i dels mots comuns, esdevé pròpiament un topònim, un nom propi essencialment identificatiu, individualitzador, però ja no necessàriament acordat a l'esment referencial que n'ha estat l'origen, potser en un altre temps i fins en una etapa lingüísticocultural que aquell territori ha deixat enrere. Es tracta, per dir-ho amb uns altres mots, d'una mena de noms de lloc que, per les seves mateixes característiques etiològiques i morfosemàntiques, se situa just al cor d'una de les fases més desconegudes i, per això, alhora més interessants de tota la toponímia teòrica: aquella en què es produeix el trànsit entre el nom comú i el nom propi, és a dir, la fase *prototoponímica*. Això és el que gairebé sense excepció es pot postular, si no de tots i cadascun dels nostres noms de lloc, sí almenys dels que presenten una sufixació del tipus que ara ens ocupa: que han estat, abans de vers topònims (fixats, desgramaticalitzats i fins, si convé, buidats de significació), prototopònims. És per això que, per exemple, un autor interessat tant per l'onomàstica com per la lingüística històrica (gramàtica històrica, etimologia, lexicologia històrica) com Joan Coromines lliscava sovint, en les seves obres, d'un àmbit a l'altre mitjançant aquesta mena de noms de lloc: si la constatació de determinades formes toponímiques l'obligava a suposar l'existència prèvia de determinats noms comuns,

125. I encara, tot amb tot, podríem fer esment d'altres casos si més no dubtosos, en què la sufixació en *-ó* no és pas amb absoluta claredat el llatí *-ONEM* esdevingut el corresponent diminutiu català: aquests són *Boixó*, *Comolons*, *Tapió* i sobretot el controvertit *Ossó*.

també en altres ocasions, inversament, era el coneixement cert de determinat lèxic pretèrit allò que li permetia donar llum sobre alguns topònims remotament opacs o parcialment ocults.

Però anem als casos concrets dels afixos collectius i dels noms ponentins que els contenen. De dos dels principals sufixos d'aquesta mena que intervenen en la nostra toponímia, *-et* i *-ell*, n'hem parlat fa poc en tractar dels diminutius, atès que, com hem vist, es produeix entorn d'aquests dos morfemes una notable confusió —que ens consta que el professor Philip D. Rasico està estudiant—, fruit d'una homonímia o coincidència formal. En conseqüència ha calgut, d'una banda, destriar dins les respectives llistes dos tipus clarament diferents de noms de lloc (els diminutius i els collectius, precisament); però d'altra banda s'observa també una certa interfície o franja obscura entre aquests dos tipus, composta per tot de casos ambigus o poc clars, que es poden adscriure a un grup o un altre segons la hipòtesi que hom contempli com a principal: es tracta de topònims que en el cas del sufix (o caldria dir-ho en plural: *dels sufixos*) *-et* hem pogut detectar gairebé un per un, malgrat les dificultats, però que pel que fa als derivats en *-ell* ha calgut deixar en aquesta nebulosa indefinició. Sigui com sigui, ja queda dit que, al marge del seu també innegable caràcter diminutiu, i doncs al marge de tot de casos indiscutiblement diminutius (pre-, proto- o posttoponímics: aquesta és una altra qüestió), hi ha una sèrie més o menys important de noms de lloc en *-ell* o en *-et* que podria pertànyer al grup dels collectius que ara ens ocupa; així tenim casos com *Pinell*, *Fontanella* o *lo Timorell*, el sufix dels quals, *-ell(a)*, no derivaria pas del corresponent llatí *-ELLUM/-ELLAM*, sinó del collectiu *-ETULUM/-ETULAM* (de fet, diminutiu de collectiu, però aquest matís esdevé irrellevant o secundari a l'hora de l'evolució). Pel que fa a *-et*, ja hem assenyalat anteriorment que són prou clarament distingibles els veritables diminutius, que ara ja no fan al cas, dels derivats collectius (cas de *-et* < *-ETUM*), grup a què deuen pertànyer topònims com *Vernet*, *Vinyet*, *Freixenet*, *Fontanet*, *el Canyet* o *el Merlet*, així com, sens dubte, els que, en flexió femenina, no presenten /t/ sinó /d/ (*Fulleda*, *la Roureda*, *les Omedes*), i fins i tot alguns que, malgrat una oclusiva sorda en el sufix, semblen respondre a un tipus de fossilització formal propi tal volta dels parlars mossàrabs (és clarament el cas de *les Pinetes* i potser el de *les Auronetes* i algun altre, bo i deixant a part el cas de *Raimat*, on trobem àdhuc una obertura vocàlica en /a/ tònica).¹²⁶

Així, doncs, els més inequívocs dintre del grup dels sufixos collectius principals són, d'una banda, el més freqüent de tots ells en termes absoluts (*-er*: cent quaranta-nou topònims), i, d'altra banda, paradoxalment, els dos relativament més minoritaris (*-al* i *-ós*, amb trenta-vuit casos cadascun),¹²⁷ a més d'un de freqüència mitjana que en suma tants com aquests darrers junts (*-ar*: setantassis noms).

126. Recordem, des d'un punt de vista numèric, que són trenta-tres els casos prou segurs de sufixació collectiva en *-et* que hem enregistrat: vint-i-cinc presenten una forma amb /t/ (masculins *-et* o *-ets*, o bé alguna d'aqueixes fossilitzacions) i els vuit restants contenen pròpiament un més inequívoc sufix *-eda* o *-edes*. Pel que fa a *-ell* (grup, insistim-hi, de quantificació molt més difícil), recordem que dels noranta-sis topònims que presenten aquest sufix (en qualsevol de les seves flexions de gènere i nombre), en setanta-sis s'aplica sobre una base substantiva, i que són aquests els casos en què és plausible (i freqüent, sobretot quan es tracta de noms d'origen llatí) de plantejar com a principal o fins gairebé obligada una hipòtesi etimològica de tipus collectiu. D'altra banda, justament aquest cas dels setanta-sis topònims en *-ell* és un dels pocs en què, segons veiem a la taula corresponent, sembla escaient destacar un cert decantament proporcional entre les nostres sis comarques: concretament s'hi observa que dinou d'aquests noms (el 25 %) es troben a la Segarra (més que a l'Urgell i les Garrigues juntes, i sobretot molt més que al Segrià), cosa que supera de llarg l'aportació global d'aquesta comarca al conjunt del nostre corpus, i per tant una presència d'aquest tipus derivatiu força per damunt de la mitjana de les terres de Ponent.

127. Cal no confondre el sufix romànic *-ós* amb el molt més estrany i remot afix preromà *-òs*, present almenys en tres dels nostres topònims: *Alòs*, *Os* i *Seròs*, tots ells efectivament pronunciats per la gent autòctona amb vocal tònica oberta.

Des d'un punt de vista no numèric, en canvi, podem fer entre ells un doble emparellament que pot resultar significatiu: mentre que *-al* i *-ar* són invariables quant a gènere,¹²⁸ és manifestament constant la presència, pel que fa als altres dos sufixos, dels respectius femenins *-era* i *-osa* (així com, en un grau força menor, de les variants plurals, tant femenina com masculina, de manera que es pot afirmar que es tracta dels sufixos toponímics que presenten una major ductilitat morfològica).

Aquest darrer fet, a més, té una relació estretament directa amb una altra característica que afecta els sufixos *-er(a)* i *-ós(a)* i no pas els altres dos col·lectius: el seu caràcter originàriament adjectiu. En efecte, resta una ombra de dubte, malgrat el seu actual caràcter toponímic (és a dir, desgramaticalitzat, fossilitzat), del sentit pròpiament adjectivador d'aquesta mena de sufixacions: ombra que es manifesta no només en constatar que encara en el llenguatge actual aquestes derivacions són prou rendibles aplicades a noms comuns (*boira* n. > *boirós* a.; *punyeta* n. > *punyeter* a.), sinó també en una projecció temporal (enrere: fins al temps abans alludit dels prototopònims), on no ens ha de costar de pressuposar que actuals topònims com *Ginester* o *la Cardosa* fossin provisionalment indicacions objectives (i certament adjectivals, quant a la categoria gramatical) de, per exemple, un **bosc ginester* ('on abunda o es produeix la ginesta') i una **plana* (o *coma* o *artiga* o *mata* o *villa*, etcètera) *cardosa* ('on abunden els cards'), respectivament. Es tracta, en definitiva, d'un procés que es pot constatar bastant més fàcilment en un determinat tipus de topònims compostos però també sufixats: els que responen a l'esquema morfològic que hem consignat com a [N+N+suf]; és a dir, casos com els nostres *Comajuncosa*, *Puigperdiguer* o *Vall-llebrera*, en què no cal ni tan sols pressuposar o imaginar un substantiu genèric, perquè hi és, és a dir, hi ha romàs fossilitzat junt amb el segon component, el qual duu el sufix en qüestió i per tant exerceix dins del compost un paper clarament adjectiu respecte d'aquell nom primer.¹²⁹ Tanmateix cal admetre que des d'un punt de vista quantitatiu aquests casos de composició i sufixació són francament estranys: si pel que fa al sufix *-ós(a)* són tan sols dos els topònims que responen a aquest esquema (els altres trenta-sis es troben aplicats a bases nominals simples), el més nombrós *-er(a)* en presenta solament sis, i, dels cent quaranta-tres restants, cent quaranta-un (xifra respectable, que representa el 6,15 % del total del corpus) tenen bases uninominals: se n'escapa tan sols un cas amb base adjectiva i un altre amb base antroponímica, merament testimonials.¹³⁰

Tornant al gruix dels nostres col·lectius, i tornant a encreuar ara les parelles abans establertes, anotem-hi encara que mentre *-er* i *-al* no semblen presentar cap especial decantament geogràfic en un nivell comarcal (és a dir, que es troben una mica pertot, cadascun amb la seva proporcionalitat), en canvi els índexs dels derivats mitjançant *-ós* i *-ar* indiquen una distribució comarcal força diferent de l'aportació de cada demarcació al nostre corpus, cosa que pot ser significativa. Pel que fa al sufix *-ar*, destaca la seva presència a les tres comarques centrals del nostre territori: el Segrià amb vint topònims (27 % del total) i l'Urgell amb quinze (que són poc més del 20 %) sobrepassen de molt la mitjana ge-

128. Un sol cas de topònim formalment femení en *-al*, el guissonenc *la Bisbal*, sembla que es pot explicar a part de la resta del grup, com un exemple de derivació adjectivadora i no pas col·lectiva ni locativa, i on cal suposar la presència elidida d'un antic genèric, del tipus **la torre* (o *viha* o *terra* o *finca*, etcètera) *Bisbal*, ço és, *episcopal*.

129. Hi ha casos també en què el mateix esquema identifica compostos no aglutinats, i per tant la funció o naturalesa adjectiva del segon element és encara més evident: així, per exemple, el nom del lloc avui anoienc de *la Guàrdia Pilosa*, on aquest darrer mot (*Pilosa* com a variant de *Pelosa* i equivalent de *pelada*, significat 'sense vegetació') és òbviament equiparable als adjectius que trobem en darrer lloc dins de compostos com *les Borges Blanques* o, sobretot, *l'Espluga Calba*.

130. Quant a la categoria gramatical de les bases sobre què s'apliquen *-ar* i *-al*, diguem que tampoc no presenten gaire variació: *-al* s'adjunta en trenta-quatre ocasions a bases nominals i en són excepció tan sols quatre casos amb bases de tipus adjectiu, mentre que *-ar*, que el dobla en nombre absolut, presenta únicament dos casos de derivació a partir de compostos binominals (i tots dos zoonímics: *Vall-llobar* i *Vallporcar*) contra setanta-quatre bases nominals regulars.

neral d'aquestes comarques (fins al punt que la primera supera i la segona gairebé iguala el nombre absolut de la Noguera, de setze noms, essent com és aquesta la comarca més gran del país i consegüentment la que més topònims ens ha fornït), mentre que enmig d'elles el Pla d'Urgell, amb un índex del 6,75 % dels noms d'aquest tipus (cinc casos tanmateix), supera en un 50 % l'aportació global d'aquesta petita demarcació a les nostres llistes (4,4 %). Pel seu costat, les sufixacions en *-ós* (i *-osa*, etcètera) presenten una asimetria que les emparenta amb les abans comentades en *-ell*: és a la comarca de la Segarra (i curiosament amb el mateix percentatge del 25 % exacte dins del tipus respectiu: nou casos sobre un total de trenta-sis) on més abundants són en proporció amb el total de noms, i per tant costa molt de no vincular aquesta constatació amb la hipòtesi formulada en el seu dia per Enric Moreu-Rey (1982, p. 160-161) en el sentit que precisament a la Segarra (per bé que ell es referia a la Segarra històrica, amb importants porcions de les actuals demarcacions de l'Anoia, la Conca de Barberà i l'Urgell, principalment) podia haver-se produït, a l'època en què aquest vast territori fou marca fronterera entre els regnes islàmics i els comtats catalans en expansió (segles x-xii), el que anomenà una sèrie nominativa, és a dir, la imposició seriada, en un temps i un espai concrets, i a causa d'unes circumstàncies històriques molt o poc excepcionals, d'un conjunt de noms de lloc afectes a un mateix camp semàntic (el fitonímic, en aquest cas); sigui com sigui, sembla incontrovertible que, de forma casual o bé intencionada, a la Segarra (i en part encavallant-se a ponent vers l'Urgell i per llevant dins de l'actual Anoia) hom troba una sèrie sufixal on no només coincideixen camp semàntic i tipus de sufix, sinó que fins i tot es constata una certa linealitat geogràfica: *la Prenyanosa*, *la Cardosa*, *el Canós*, *la Figuerosa*... salten a la vista de qualsevol observador, i si hom vol defugir l'explicació mitjançant una sèrie expressa, bé ha d'admetre que el grup coincideix en una forma i en una zona, de manera que almenys s'ha de contemplar una hipòtesi de mínims segons la qual haurien estat les condicions naturals de la zona les que haurien facilitat l'aparició d'uns tals noms de lloc, deixant la resta (ço és, entre altres coses, la tria del sufix adient) en mans de l'atzar o del caprici humà (on la facultat imitativa o, dit d'una altra manera, la capacitat analògica, sol tenir un paper prou important).

No deixem, però, el comentari dels derivats col·lectius sense fer esment d'una altra de les seves característiques destacades, aquest cop en un ordre merament semàntic: el fet, ja comentat puntualment al llarg de les fitxes monogràfiques, que aquest seu caràcter col·lectiu, bo i essent tal volta el tret dominant o més destacat (i el més comú), no és pas l'únic que aporten al nostre coneixement interpretatiu de la toponímia, sinó que sovint els sufixos de què hem estat tractant en els darrers paràgrafs impregnen els respectius noms de lloc d'un matis també locatiu (allò que al llarg del llibre hem anomenat en ocasions col·lectiu-locatiu) i en ocasions fins i tot abundancial (un tret molt proper al de col·lectiu, certament, bé que no estrictament equivalent). Això es pot observar amb més facilitat a través de la reflexió sobre el significat real i originari d'alguns topònims concrets: en efecte, determinats noms com *Pedros* o *Pedregal*, partint òbviament de la noció de *pedra*, n'indiquen no tant o no solament la presència plural, sinó específicament l'abundància, i pel seu costat fitònims com *la Melgosa* o *el Siscar*, a banda que puguin també suggerir una certa abundor de l'espècie en qüestió, compleixen o compliren la funció d'assenyalar l'indret precís (la localització) on hom podia trobar-la, naturalment amb caràcter col·lectiu.

Dit això, fem cap al darrer dels nou sufixos que a l'inici del present apartat hem destacat com a principals (si més no atenent a raons numèriques: més de trenta-cinc casos o un 1,5 % del nostre corpus): el sufix *-à* (pl. *-ans*, f. *-ana*, etcètera), ja que certament és clar en aquest cas que no es tracta d'un sufix diminutiu ni tampoc d'un sufix col·lectiu, en cap dels seus possibles matisos, sinó que se'l pot qualificar com a sufix relacional. Efectivament, els derivats mitjançant aquest morfema estableixen

amb la base —que, com veurem, sovint és un nom personal— una relació directa que pot ser d'origen, de pertinença o d'altra mena, però que en cap cas podríem incloure dins dels grups tractats anteriorment. D'altra banda, és prou clar també que aquesta relació pren en primera instància un caràcter adjectival: si *torredà* (d'on el nostre topònim *Torredà*) és l'encarregat d'una *torre* (com *guardià* d'una *guàrdia*, etcètera), i si *Lluçà* fou el lloc d'un tal *LUCIUS* (com *Tiurana* < *TIBERIANA* el d'un tal *TIBERIUS*), no és pas que el corresponent sufix *-à(na)* en representi una sublimació o hi aportï un valor locatiu directament substantivat, sinó que, de manera paral·lela al que fa poc hem explicat per a sufixacions en *-ós* o en *-er*, aquesta derivació converteix el mot afectat en un complement adjectivador del terme de referència (elidit), ja sigui aquest *PAGUS*, *VILLA*, *TURRIS* o qualsevol altre genèric llatí o posterior. No ha de resultar estrany, per tant, que, com ja hem apuntat, siguin en aquest cas majoria, entre els derivats obtinguts per via de la sufixació en *-à* (o ja el precedent llatí *-ANUM*) o el corresponent *-ana* < *-ANAM*, els que tenen com a base immediata no un nom comú, sinó un nom personal, un antropònim: concretament les nostres taules assenyalen que dels trenta-sis noms de lloc ponentins que presenten aquesta sufixació, just la meitat, divuit, són antropotopònims (i tots corresponents a l'estrat llatí), als quals encara caldria afegir, per afinitat, un únic cas de derivat antropotoponímic en *-ac* (sufix d'origen cèltic, però llatinitzat): *Florejacs*. Els divuit casos restants es reparteixen entre vuit derivats de bases adjectives, tan sols cinc de bases nominals regulars, quatre de bases toponímiques i un excepcional cas de base adverbial. En canvi, sí que sembla significativa la distribució territorial dels divuit antropotopònims llatins suara esmentats, ja que destaca el fet que tant la Segarra com la Noguera n'acaparen cadascuna una tercera part (el 33,3 % exacte: sis noms), mentre que el terç restant es divideix irregularment entre les demarcacions restants: la meitat (ja només tres topònims, però) pertany a l'Urgell, i en canvi les comarques més occidentals i meridionals (Pla d'Urgell, Segrià i Garrigues) en presenten un sol cas cadascuna. És remarcable, per tant, l'acumulació d'aquest tipus de topònims a les zones septentrionals i orientals de les terres de Ponent, cosa que ve a coincidir de manera significativa amb la distribució territorial dels llatínismes en general (i fins a cert punt amb la dels topònims d'origen preindoeuropeu i la dels hagiotoopònims, com hem vist en el seu moment); i sobretot coincideix també, però de manera inversa, amb l'índex de presència d'arabismes tant directes com indirectes, i això contribueix a dibuixar amb una certa precisió el panorama de les principals influències lingüístiques que aquest territori ha rebut i ha conservat al llarg dels segles.

4.4. CONCLUSIONS FINALS

Un cop comentades amb un cert detall, al llarg dels tres capítols anteriors, les dades obtingudes en les diferents taules —tant des d'una perspectiva temàtica com comarcal—, és el moment ara de reunir allò que considerem essencial de cadascun d'aquests capítols per intentar oferir, finalment, tal com ens havíem proposat, una visió de conjunt de la toponímia de les terres de Ponent, que al mateix temps en sigui un estat de comptes i, sobretot, una lectura interpretativa global. És el moment, doncs, de justificar o, al contrari, de depositar, entre altres factors, la *sistematicitat* i la *historicitat* amb què ens vam permetre encapçalar el títol del treball el dia, ja llunyà, que en vam definir el projecte en el marc acadèmic.

Amb aquest propòsit hem bastit un esquema de conclusions finals que, igual que els capítols precedents, s'estructura en dos subcapítols: el primer és dedicat —d'alguna manera com a pas intermediari entre les conclusions parcials anteriors i les veritables conclusions finals ulteriors— a fer un contrast sistemàtic de les hipòtesis de treball que han estat apuntades en la introducció, mentre que el segon i definitiu constitueix la nostra visió succinta i de conjunt del tema que ens ocupa.

4.4.1. Anàlisi contrastada de les hipòtesis prèvies

Vers la part central de la introducció (apartat 1.1.3) hem apuntat una sèrie —una dotzena, en concret— d'*hipòtesis de treball* que, per tal de donar compliment metodològic a les conclusions, cal revisar ara en contrast amb el que hem vist al llarg dels capítols de conclusions parcials (3.1-3.3), és a dir, en contrast amb les dades reals que hem obtingut a partir de la successió de les dues parts centrals de l'estudi, successivament analítica i sintètica.¹³¹

Per dur a terme aquesta revisió contrastada, ho farem de la manera més senzilla possible: reproduïrem en cada cas la hipòtesi, tal com ha estat redactada a la introducció, i hi afegirem el comentari pertinent.

a) «La distribució zonal dels diferents tipus de topònims deu anar lligada a determinats esdeveniments històrics i en part també a condicionaments geogràfics.» *Es confirma* en bona mesura. En primer lloc, s'observa que se'n compleix el pressupòsit bàsic: existeixen diversos tipus de topònims (afirmació axiomàtica) i es dona entre ells una distribució zonal diferenciada (primera hipòtesi confirmable). En segon lloc, però, cal anar més enllà: aquesta distribució no és aleatòria, sinó condicionada bàsicament per elements històrics i geogràfics. Aquesta era, doncs, la hipòtesi veritablement presentada, i és la que, com acabem d'apuntar, es confirma en allò que té de bàsic: efectivament hem conclòs que molts dels tipus historicolingüístics —però no tots— es troben distribuïts en el territori en funció d'uns determinats factors històrics (la cronologia i la intensitat de les diferents etapes culturals, principalment) i que si més no alguns dels tipus semàntics van lligats a fets geogràfics (en sentit ampli). El detall d'aquestes afirmacions encara massa genèriques, tanmateix, és el que s'ha d'anar veient al llarg dels punts següents.

b) «Es pot donar una major presència de topònims prellatins a les àrees històricament menys ocupades per la civilització romana i per les cultures posteriors (gòtica i àrab), àrees identificables possiblement amb les zones més muntanyoses i alhora més extremes d'aquest territori.» *No es confirma*, o només bastant parcialment. D'una banda, la migradesa —en xifres absolutes— del nombre de topònims prellatins (indoeuropeus o preindoeuropeus) arreu del nostre territori¹³² fa molt difícil l'aplicació d'una òptica comparativa entre percentatges comarcals; però, d'altra banda, fins i tot entrant amb prevenció en el seu detall, s'observa que aquelles hipòtesis territorials se sostenen solament de forma relativa, ja que, si algun decantament hi ha, aquest és a favor de la Noguera i la Segarra (certament dues de les àrees «més muntanyoses i extremes»),¹³³ però també del Segrià, comarca centrada per definició, i òbviament no gaire muntanyenca.

c) «Es pot donar una major presència de topònims d'origen llatí i germànic a les zones urbanes (entorn de Lleida bàsicament) i vers les principals vies de comunicació (valls i camins principals).» *No es confirma*. Al contrari, s'observa que, malgrat que el Segrià presenta un índex de topònims

131. Estalviem, lògicament, de tornar a incloure aquí les referències bibliogràfiques que, en nombroses notes a peu de pàgina (núm. 5-14), hem anat anotant ja en aquell apartat 1.1.3, a propòsit dels diferents temes al·ludits en els respectius punts de les *hipòtesis* en qüestió.

132. Recordem que en cap comarca no arriba a la dotzena el nombre total de topònims que es poden adscriure a un d'aquests dos grups, i que tan sols els deu possibles preindoeuropeïsmes a la Segarra superen un percentatge mínim del 2 %.

133. Noteu, en canvi, que en la tercera comarca en principi relativament muntanyenca i lateral, les Garrigues, la incidència dels preromanismes toponímics directes és mínima, amb índexs similars o inferiors als de l'Urgell i el Pla d'Urgell (cosa que, en canvi, no es dona pas pel que fa al que podríem anomenar preromanismes *indirectes*, és a dir, als topònims creats amb mots catalans comuns d'origen prellatí, tipus en el qual, paradoxalment, les Garrigues presenta, amb escreix, el percentatge més alt de tota la regió).

germànics molt proper a la mitjana regional, no es pot dir el mateix pel que fa als llatínismes, grup en què ocupa ostensiblement el darrer lloc percentual (si bé no en xifres absolutes, per raons de proporció), mentre que la comarca que destaca tant en un tipus com en l'altre és sens dubte la Noguera (i, pel que fa als topònims llatins, secundàriament, la Segarra).¹³⁴

d) «Es pot donar una major presència de topònims d'origen àrab a les zones adscrites plenament a l'anomenada Catalunya Nova (terres conquerides a mitjan segle XII), mentre que aquesta presència deu ser sensiblement menor o fins gairebé nul·la en els territoris pertanyents a l'antiga zona de frontera (marques comtals dels segles X-XI).» *Es confirma* de ple. Justament un dels mapes més clars i informatius que hem pogut confeccionar és el 12, amb els percentatges comarcals de topònims àrabs, on es reflecteixen les dades de la fila corresponent de la taula 10: mentre que al Segrià hi ha quarantadós noms d'aquest tipus (que representen prou més del 8 % comarcal) i, darrere seu, les Garrigues i el Pla d'Urgell se situen sobre el 5 %, aquesta mena de casos és menys del 2 % a l'Urgell i menys de l'1 % a la Segarra (pel que fa a la Noguera, es troba en una posició intermèdia, amb el 3 %, segurament com a conseqüència de l'anivellament entre zones internes diferents).

e) «La presència zonal d'hagiotopònims deu ser, a grans trets, inversament proporcional a la d'arabismes toponímics.» També aquesta hipòtesi, explícitament complementària de l'anterior, *es confirma* (si bé efectivament «a grans trets»). Destaca la posició de la comarca de la Segarra, que presentava el percentatge menor d'arabismes i en canvi té l'índex més alt d'hagiotopònims, seguida en aquest cas per la Noguera, que és, en compensació, la comarca on n'hi ha un nombre absolut més gran (vegeu la taula 15 i el corresponent mapa 13); per la banda baixa, en canvi, no és el Segrià la comarca amb un percentatge menor, sinó que ho és el Pla d'Urgell, seguit de les Garrigues.

f) «Hi ha d'haver arreu una gran preponderància dels noms de lloc l'origen lingüístic dels quals és pròpiament català (al marge de la seva comprensibilitat actual, i de l'origen etimològic dels mots o formants catalans que hi intervenen).» *Es confirma* de forma contundent: absolutament a tot arreu, malgrat unes certes oscil·lacions en els percentatges, els topònims catalans són, en suma, més del 80 % del total de noms inclosos en el corpus. Es pot destacar, així mateix, que entre aquest conjunt de topònims de creació catalana predomina clarament el tipus català < llatí, que tot sol arriba a representar més de dues terceres parts del total (vegeu la taula 10), així com més del 80 % d'aqueix grup català.

g) «Han de predominar també arreu, des d'un punt de vista semàntic, els topònims referencials, és a dir, els que s'originen per una al·lusió directa a l'entorn natural (orografia, fauna i vegetació) o a l'activitat humana immediata (arquitectura, agricultura, comerç, etcètera).» *Es confirma* també completament aquesta hipòtesi, com a correlat, en l'àmbit semàntic, de l'anterior —que s'esqueia en el plànol dels estrats lingüístics. En el seu moment hem vist que la suma dels noms de lloc relacionats amb l'entorn físic supera el cinquanta per cent del total, xifra que queda més enllà del seixanta per cent si hi sumem, tot seguint la formulació de la hipòtesi, els derivats de l'activitat humana (enfront, s'entén, d'hagiotopònims, antropotopònims, noms reduplicats, diminutius toponímics i altres).

h) «Entre els noms de lloc precatalans, especialment els d'origen llatí, germànic i àrab, deuen predominar en alt grau els antropotopònims.» *Es confirma*, i molt especialment pel que fa als germanismes, grup dins el qual els antropotopònims no són solament majoria, sinó la totalitat sense excepció;

134. Hom podria encara pensar, doncs, pel que fa a la Noguera, que les seves xifres elevades en aquest aspecte es deuen a les importants conjuncions fluvials que tenen lloc dins dels seus límits, però el mapa 15 (germanismes en xifres absolutes en un plànol municipal) posa de manifest que si més no la concentració principal de noms de lloc amb aquest origen es dona precisament a les àrees més abruptes del sector septentrional d'aquesta demarcació (termes de les Avellanes, Vilanova de Meià i, sobretot, la Baronia de Rialb).

entre els arabismes i, en menor grau, els llatinismes, però, també són majoria relativa els antropotopònims (vegeu la taula 16, en què s'encreuen les xifres de les tipologies semàntica i historicolingüística).

i) «Pot ser escassa la presència en aquesta zona de topònims d'origen mossàrab, i en tot cas la seva distribució geogràfica coincideix bàsicament amb la dels arabismes.» *Es confirma* plenament sobretot la primera afirmació, car tot just si hi ha divuit presumptes mossarabismes en tota la regió (vegeu les taules 8-10),¹³⁵ de manera que els percentatges corresponents no poden considerar-se significatius; però, sigui com sigui —i treballant en aquest ocasió, doncs, sobre xifres absolutes—, resulta cert que des d'un punt de vista territorial els casos en qüestió es concentren vers les mateixes comarques on predominen els arabismes.¹³⁶

j) «Deu ser completament irregular la distribució, dins el camp dels topònims preromans, entre els de tipus indoeuropeu (cèltics i altres) i els de tipus preindoeuropeu (ibèrics i bascos o bascoïdes).» *Es confirma* només aparentment. Essent tots dos tipus preromans francament minoritaris (trenta-quatre de tipus preindoeuropeu i divuit d'indoeuropeu) i, com ja ha estat comentat (vegeu *supra* el comentari a la hipòtesi b), lleugerament més presents a la Noguera i a la Segarra que a la resta de comarques, tampoc resulta gaire significativa la comparació de llurs distribucions en un nivell de detall local (vegeu els mapes 9-10), tret d'un fet destacat: la posició primordial que, tant pel que fa als topònims prellatins indoeuropeus com pel que fa als preindoeuropeus, té el terme municipal d'Artesa de Segre.¹³⁷

k) «Hi pot haver una certa presència, més significativa potser que en altres territoris, de noms de lloc trasplantats o reduplicats sobretot durant l'època de conquesta comtal, i aquests casos deuen provenir d'Occitània o de l'anomenada Catalunya Vella, si bé també, pel que fa a la Catalunya Nova estricta, de les zones d'antiga marca o frontera.» *Es confirma* parcialment, sobretot pel que fa a les comarques de l'Urgell i, en menor mesura, el Segrià, les Garrigues i la Noguera. Tanmateix caldria encara un aprofundiment important en aquesta qüestió a través d'estudis monogràfics en què es consideressin totes les variables, i molt especialment la històrica.

l) «És incert que es pugui confirmar la presència en alguna zona d'una antiga sèrie nominativa, ja sigui vinculada a fundacions de tipus religiós o bé a la mateixa conquesta comtal.» *Es confirma* si de cas, justament, la incertesa apuntada en la mateixa formulació de la hipòtesi. Tret de casos que passen de molt el nostre àmbit territorial,¹³⁸ hom podria certament parlar de sèries sufixals (per exemple, topònims vinculats amb el món natural mitjançant el sufix *-ós / -osa*), però tenint ben pre-

135. Dues terceres parts dels quals ho són segons l'opinió de Coromines expressada a l'OC (vegeu la taula 19). És en part per aquesta raó que, com ja hem explicat en el seu moment, mantenim l'ús d'aquest criticat terme etnicocultural.

136. Concretament destaca el fet que just la meitat d'aquells divuit casos es trobin al Segrià, i que, amb xifres ja molt per sota, siguin tanmateix també el Pla d'Urgell i les Garrigues les altres comarques on se supera l'exigua quantitat de dos topònims d'aquest tipus. Per aquest motiu, un mapa comarcal amb aquestes dades fóra enganyós, de manera que, com en altres tipologies menors, hem optat per elaborar un mapa (el 16) de base municipal i amb xifres absolutes, on es posa de manifest, a banda d'una certa dispersió de casos aïllats per les Garrigues, el Pla d'Urgell i fins i tot el sud de la Noguera, que els topònims mossàrabs segrianencs es concentren entorn de dos nuclis principals: la ciutat i l'horta de Lleida i, a l'extrem sud-occidental del territori, els termes veïns de Seròs i Almatret.

137. Acompanyat, sobretot en el cas dels preindoeuropeus, per altres termes de la zona septentrional de la Noguera: Vilanova de Meià, Camarasa, Os de Balaguer... Aquest fet permet pensar si podria haver-hi alguna vinculació d'una tal concentració territorial (concentració sempre relativa, però; recordem que ens movem amb xifres absolutes sempre molt baixes) amb la proximitat de l'àrea prepírenica o, en especial, amb les vies de comunicació que justament connecten les dues zones, a través dels rius que travessen el Montsec (el Boix i les dues Nogueres), a més, naturalment, del Segre, via principal, històricament, de vinculació de l'àrea pirinenca amb la plana de l'actual regió de Lleida.

138. Com ara efectivament el de les fundacions cistercenques (*Vallclara, Valldigna, Valldaura*, etcètera), cas que a la nostra regió podria incloure *Vallsanta* i *Vallbona*.

sent que una sèrie sufixal —o conjunt de casos que presenten un mateix tipus de derivació— no és pas el mateix que una sèrie nominativa, en la qual teòricament es requereix una voluntat expressa i una significativa coincidència en el temps i en l'espai, cosa que ara com ara no estem en disposició d'afirmar per a cap dels grups de topònims afins que hem observat.

4.4.2. *Una visió de conjunt de la toponímia de Ponent*

A partir de l'anàlisi d'un corpus de dos milers llargs de noms de lloc ponentins —que inclou com a mínim tota la toponímia major i tots els casos tractats en l'*Onomasticon Cataloniae*— i de la subsegüent síntesi amb una perspectiva tipològica (historicolingüística, semàntica i morfolèxica) i una base territorial preferentment comarcal, podem arribar a la conclusió que la toponímia d'aquesta regió presenta uns fenòmens específics que hi introdueixen una notòria variació interna —lligada generalment a factors històrics o bé geogràfics— i alhora, complementàriament, unes tendències generals que segurament són comunes no tan sols a aquestes sis comarques, sinó a la resta del país.

Aquestes tendències generals són:

a) Pel que fa a l'aspecte semàntic, el predomini dels topònims referencials (noms propis nascuts a partir d'una denominació objectiva de l'entorn, en oposició a denominacions més episòdiques o fins carregades de simbolisme, com és el cas dels antropotòponims i els hagiotoponims) i, dins d'aquells topònims referencials, el predomini relatiu de les al·lusions a elements de l'entorn natural (principalment fitotopònims i orotopònims), per damunt de les relacionades amb l'entorn social o humà, tanmateix també ben presents arreu del territori.

b) Pel que fa a l'aspecte morfolèxic, el predomini també relatiu dels topònims simples, que tanmateix es combina amb una marcada tendència a la sufixació, sobretot de base nominal, i una presència força significativa de topònims compostos.

c) Pel que fa a l'aspecte historicolingüístic, el predomini absolut dels topònims directament catalans i, dins d'aquest bloc majoritari, dels formats amb mots catalans d'origen llatí; mentre que en el bloc dels topònims precatalans és relativament majoritari l'estrat llatí, amb una influència també notable de l'estrat àrab i, en menor mesura, del germànic i del preindoeuropeu.

Tanmateix allò que dóna una major perspectiva de l'abast històric que permet una lectura interpretativa i global de la nostra toponímia és l'anàlisi contrastada d'algunes de les dades fonamentals justament d'aquest darrer aspecte, l'historicolingüístic (en especial dins del bloc precatalà, mal que sigui minoritari), combinades amb algun dels tipus semàntics també minoritaris. Comparant i fins conjuntant els mapes 11-12-13 veiem que, malgrat pertànyer a criteris classificadors diferents (els dos primers segons estrats lingüístics i el darrer segons tipologia semàntica), són indicatius de fenòmens que cal posar en relació: toponímia llatina, toponímia àrbiga i hagiotoponímia.¹³⁹ És reveladora la

139. Coincidint *grosso modo* —potser no casualment— amb els principals tipus de topònims que fa més de vint anys va utilitzar Badia i Margarit (1981) en la seva coneguda i discutida teoria sobre l'origen de la divisió dialectal del català (si bé llavors a partir de xifres absolutes, i restringides a l'àmbit de la toponímia major). Val a dir que altres tipologies que no incloem en aquest comentari final (en part a causa de la migradesa de les xifres globals, que les converteixen en poc aptes per al tractament percentual de què partim), com ara les que, sota fórmules diferents (xifres absolutes municipals), es reflecteixen en els mapes 9-10 (toponímia preromana) i 15-16 (toponímia germànica i possibles mossarabismes, respectivament), no indiquen pas el contrari d'aquests mapes bàsics 11-13, sinó que s'hi solen avenir: mentre que la distribució dels nostres pocs mossarabismes coincideix notòriament amb la dels arabismes, la presència territorial majoritària tant dels preromanismes com dels germanismes toponímics és, a grans trets, paral·lela a la intensitat relativa dels hagiotoponims i dels topònims llatins.

imatge òptica de negatiu que, salvant algun detall, presenta el mapa 12 (topònims aràbics) respecte dels mapes 11 (l·latínismes) i 13 (hagiotopònims), i, sobretot, respecte de la suma o encreuament de tots dos:¹⁴⁰ en resulta la divisió força clara de la regió de Ponent en dues grans àrees toponímiques, el límit entre les quals, en forma d'arc de nord-oest a sud-est, deixa a una banda la Noguera, la Segarra i l'Urgell i a l'altra el Segrià, el Pla d'Urgell i les Garrigues. És a dir, respectivament, les zones d'antiga frontera o marca comtal de vers el segle XI, i les zones conquerides als àrabs en la darrera fase dins del Principat, ja al segle XII. Aquesta lleugera diferència cronològica resulta clau per al panorama toponímic d'aquestes terres, cosa que sens dubte es pot explicar —a banda de la mateixa intensitat de l'arabització i el paper capital de Lleida, entre altres factors— pel fet que el període en qüestió és fonamental per a la construcció territorial i identitària del país.

140. Car és notori que mentre en el mapa 11 la Noguera té l'índex major i la Segarra, en solitari, el secundari, en canvi el mapa 13 en ve a ser la torna: l'índex principal és a la Segarra i només la Noguera se situa en segon lloc quant a intensitat proporcional. D'altra banda, l'encreuament entre aquests mateixos mapes 11 i 13 incrementa la sensació d'afinitat relativa —que el mapa 12 (arabismes) ja posa ben en relleu— entre el Segrià, les Garrigues i el Pla d'Urgell: aquestes dues darreres són les comarques amb un índex menor d'hagiotopònims, mentre que són les dues primeres les que el tenen menor de l·latínismes. Resta l'Urgell, que es troba en una posició híbrida quant a aquests dos tipus de noms, però que certament se situa junt amb la Segarra en l'índex mínim d'arabismes (més i tot que la Noguera), de manera que es reforça la idea de dos grans blocs territorials a la nostra regió.

5. Bibliografia

- ABADAL, Ramon d' (1986). *Catalunya carolíngia*. Vol. I: *El domini carolíngi a Catalunya (primera part)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- AEBISCHER, Paul (1928). *Essai sur l'onomastique catalane du IXe au XIIe siècle*. Barcelona: Biblioteca Balmes.
- (s. a. [1928]). *Études de toponymie catalane (I. Les noms de personne dans certaines catégories de noms de lieu catalans / II. Les noms de lieu en -anum, -acum et -ascum de la Catalogne et du Roussillon)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- AGRAMONT, Jacme d' (1998). *Regiment de preservació de pestilència (Lleida, 1348)*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Universitat de Lleida.
- AGUILÓ, Cosme (1984). «Sobre l'ús de l'article dels topònims». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. XVIII, p. 9-12.
- ALBERTOS FIRMAT, M. Lourdes (1966). *La onomástica personal primitiva de Hispania: Tarraconense y Bética*. Salamanca: Consejo Superior de Investigaciones Científicas: Colegio Trilingüe de la Universidad.
- ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. (1980). *Diccionari català-valencià-balear: Inventari lexicogràfic i etimològic de la llengua catalana en totes les seves formes literàries i dialectals, recollides dels documents i textos antics i moderns, i del parlar vivent al Principat de Catalunya, al Regne de València, a les Illes Balears, al departament francès dels Pirineus Orientals, a les Valls d'Andorra, al marge oriental d'Aragó i a la ciutat d'Alguer de Sardenya*. Palma de Mallorca: Moll. 10 v. [DCVB] [Reimpressió de la primera i de la segona edició de 1926-1968]
- ALDOMÀ, Ignasi (1999). *Amb el permís de Barcelona: L'altra Catalunya urbana*. Lleida: Pagès.
- ALTISENT, Agustí (1972). *Les granges de Poblet al segle XV: Assaig d'història agrària d'unes granges cistercenques catalanes*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- AMADES, Joan (1989). *Imatges de la Mare de Déu trobades a Catalunya*. Barcelona: Selecta: Catalònia.
- AMIGÓ, Ramon (1979). *Toponímia del terme municipal de Vilallonga de Ter*. Barcelona: Rafael Dalmau: Fundació Salvador Vives Casajuana.
- (1988). «Influència de la política en la denominació de les vies urbanes reusenques». A: MANENT, A.; VENY, J. [ed.]. *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*. Vol. I. Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Societat d'Onomàstica: Universitat de Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 19-53.
- (1989). *Sobre inventaris de noms de lloc: Introducció metodològica*. Reus: Centre de Lectura de Reus.
- (1994). «Alguns comentaris sobre inventaris de toponímia». A: TURULL, A. [ed.]. *Introducció a l'onomàstica: Toponímia i antroponímia catalana i general. Actes del cicle de conferències «Onomàstica catalana» (Lleida, 8-11 d'abril de 1991)*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 13-30.
- (1999). *Introducció a la recerca en toponímia i antroponímia*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ARAGÓ, Antoni M. (1970). «La col·lecta del bovatge del 1327». *Estudis d'Història Medieval* [Barcelona], vol. III, p. 39-51.

- ARDERIU, Xavier (1990). «Onomàstica de Sanaüja, I. Els topònims». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. XLII, p. 15-29.
- ARQUÉS I ARRUFAT, Ramon (1983). «Variants de la llengua catalana parlada a les Borges d'Urgell y pobles veïns de la plana». *Butlletí de dialectologia nord-occidental* [Fondarella], núm. 1, p. 38-72. [Reproducció d'un estudi del 1910]
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1981). *La formació de la llengua catalana: Assaig d'interpretació històrica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1984). «L'origen de la llengua catalana». A: FUSTER, J. [et al.]. *Els Països Catalans: un debat obert*. València: Tres i Quatre, p. 95-137
- BAGUÉ, Enric (1975). *Noms personals de l'edat mitjana: Contribució a la història cultural dels Països Catalans*. Palma de Mallorca: Moll.
- BALAÑÀ I ABADIA, Pere (1990). *Els noms de lloc de Catalunya: Aproximació al coneixement geogràfic-històric dels municipis i comarques del Principat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- (1997). *L'Islam a Catalunya (segles VIII-XII)*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- (1998). «La penúltima paraula sobre l'etimologia de Juneda». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. LXXV, p. 15-21.
- BALARI JOVANY, Josep (1964). *Orígenes históricos de Cataluña*. Sant Cugat del Vallès: Instituto Internacional de Cultura Románica. 2 v. [OHC] [1a ed. 1899]
- BARAUT, Cebrià (1986). *Les actes de consagracions d'esglésies de l'antic bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*. La Seu d'Urgell: Societat Cultural Urgellitana.
- BARCELÓ, Miquel [et al.] (1999). *Musulmans i Catalunya*. Barcelona: Empúries.
- BARCELÓ TORRES, Carme (1995). «La toponímia àrab». A: ROSSELLÓ, V. M.; CASANOVA, E. [ed.]. *Materials de toponímia, II. (Mestratge de toponímia. 1990-1991)*. València: Comercial Denes: Universitat de València: Generalitat Valenciana, p. 1131-1147.
- (1999). «El mozàrabe en la obra de Joan Coromines». A: SOLÀ, J. [ed.]. *L'obra de Joan Coromines: Cicle d'estudi i homenatge*. Sabadell: Fundació Caixa de Sabadell, p. 119-132.
- BASSEDA, Lluís (1990). *Toponymie historique de Catalunya Nord*. Prada de Conflent: Revista Terra Nostra: Universitat de Perpinyà.
- BASTARDAS, Joan (1988). «Nota sobre els noms d'arbres fruiters en la toponímia catalana». A: MANENT, A.; VENY, J. [ed.]. *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*. Vol. I. Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Societat d'Onomàstica: Universitat de Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 203-217.
- BASTARDAS I RUFAT, Maria-Reina (1994). *La formació dels col·lectius botànics en la toponímia catalana*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres.
- BERNAUS, Ramon [et al.] (1999). «Els fets del segle xx a Agramunt. Crònica dels esdeveniments més significatius dels últims cent anys». *Sió: Informatiu d'Agramunt i de la Ribera del Sió*, núm. 430. [Dossier central]
- BISSEON, Thomas N. (1984). *Fiscal accounts of Catalonia under the early count-kings (1151-1213)*. Berkeley: University of California Press. 2 v.
- BOLADERAS, Josep M. (1999). «Transició entre el català nord-occidental i el català central a la Segarra. Estudi del xipella». *Miscel·lània cerverina: Història, economia i cultura a la Segarra* [Cervera], núm. 13, p. 139-179.
- BOLEDA, Ramon (1976). *Carta arqueològica de les valls dels rius Corb, Ondara i Sió*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- BOLÒS, Jordi (1995). «Toponímia i antroponímia a l'«Atlas Històric de Catalunya»». A: ROSSELLÓ, V. M.; CASANOVA, E. [ed.]. *Materials de toponímia, II. (Mestratge de toponímia. 1990-1991)*. València: Comercial Denes: Universitat de València: Generalitat Valenciana, p. 791-802.
- (1997). «El territori i els seus límits. El poble, la parròquia i el castell a l'edat mitjana». A: BOLÒS, J.; BUSQUETA, J. J. [ed.]. *Territori i societat a l'edat mitjana: Història, arqueologia, documentació (I)*. Lleida: Universitat de Lleida, p. 41-82.
- (1998). «Els pobles de Catalunya a l'edat mitjana. Aportació a l'estudi de la morfogènesi dels llocs de poblament». A: BOLÒS, J.; BUSQUETA, J. J. [ed.]. *Territori i societat a l'edat mitjana: Història, arqueologia, documentació (II)*. Lleida: Universitat de Lleida, p. 69-138.

- BOLÒS, Jordi; MORAN, Josep (1994). *Repertori d'antropònims catalans, I*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [RAC]
- BONCOMPTE, Tere [et al.] (1990). *Els Plans de Sió: Aproximació a la geografia, la història, els costums i l'art*. Lleida: Diputació de Lleida: Ajuntament dels Plans de Sió.
- BRAMON, Dolors (2000). *De quan érem o no musulmans: Textos del 713 al 1010*. Vic: Eumo; Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- BRUGUERA, Jordi (1996). *Diccionari etimològic*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- BURGUEÑO, Jesús (1995). *De la vegueria a la província: La formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans (1790-1850)*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- BURGUEÑO, Jesús; GRAS, M. Mercè (1992). «La formació del mapa municipal contemporani a Catalunya. El cas de la Segarra». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* [Barcelona], vol. VII, p. 115-144.
- CABRÉ, M. Teresa (1994). *A l'entorn de la paraula, II: Lexicologia catalana*. València: Universitat de València.
- CABRÉ, M. Teresa; RIGAU, Gemma (1986). *Lexicologia i semàntica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- CAMPS I CAVA, Eduard (1982). «Notes històriques de Guissona». A: CAMPS, E.; SANTAELÀRIA, J. *Guissona*. Barcelona; Guissona. [Edició dels autors]
- CARRERAS CANDI, Carles (1917). «Divisions administratives de Catalunya en les èpoques passades». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol. IX, p. 33-40 i 116-124.
- CARRERAS I VERDAGUER, Carles (1987). «1987: la divisió territorial de Catalunya. Una visió geogràfica». *Revista Catalana de Geografia* [Barcelona], vol. III, núm. 6, p. 23-31.
- CASANOVA, Eugeni (2000). «L'ós bru: un mite al Pirineu». *Àrnica: Revista del Consell Cultural de les Valls d'Àneu* [Esterri d'Àneu], núm. 45. [Dossier Nabius: Fills del Consell, núm. 16]
- CASES-CARBÓ, Joaquim (1929). *Assaigs de paleontologia lingüística catalana: (La terminació on a Catalunya i voltants – Català, Catalunya – Lledó)*. Barcelona: Llibreria Catalònia.
- CASTELLÀ, Agustí (1989). *Històries de Cervera, I*. Cervera: Biblioteca de Cervera i la Segarra; Lleida: Virgili i Pagès.
- CATALUNYA ROMÀNICA (1984-1998). Barcelona: Enciclopèdia Catalana. 27 v. [CR]
- COBERÓ, Jaume (1982). *Història civil i religiosa de la vila de Torà*. Torà. [Edició de l'autor]
- CORBERA, Jaume (1984). «Toponímia i llengua estàndard: entorn de "l'article"». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. XVIII, p. 1-8.
- COROMINES, Joan (1965-1970). *Estudis de toponímia catalana*. Barcelona: Barcino. 2 v. [ETC]
- (1971). *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor.
- (1972). *Tópica hespèrica: Estudios sobre los antiguos dialectos, el substrato y la toponimia romances*. Madrid: Gredos. 2 v.
- (1976-1977). *Entre dos llenguatges*. Barcelona: Curial. 3 v. [EDL]
- (1980-1991). *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*. Madrid: Gredos. 6 v. [DCECH]
- (1980-2001). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial: La Caixa. 10 v. [DECat]
- (1984). «La unitat de la llengua com a fet científic». A: FUSTER, J. [et al.]. *Els Països Catalans: un debat obert*. València: Tres i Quatre, p. 85-94.
- (1989-1997). *Onomasticon Cataloniae: Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana*. Barcelona: Curial: La Caixa. 8 v. [OC]
- CORRIENTE, Federico (1999). «Las etimologías árabes en la obra de Joan Coromines». A: SOLÀ, J. [ed.]. *L'obra de Joan Coromines: Cicle d'estudi i homenatge*. Sabadell: Fundació Caixa de Sabadell, p. 67-88.
- DAUZAT, Albert; ROSTAING, Charles (1989). *Dictionnaire étymologique des noms de lieux en France*. 2a ed. París: Guénégaud.
- Documents de la Secció Filològica* (1996). Vol. III. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica.
- DOMINGO, Dolors (1997). *Pergamins de privilegis de la ciutat de Balaguer*. Lleida: Universitat de Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- DOMINGO I FRANCÀS, Carles (1997). *Els noms de les formes del relleu*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya: Societat d'Onomàstica.
- DURAN I SANPERE, Agustí (1972). *Llibre de Cervera*. Cervera: Biblioteca de Cervera i la Segarra; Tàrraga: Camps Calmet.

- DURAN I SANPERE, Agustí (1990). «Les partides del terme de Granyena». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. XLI, p. 76-77. [Reproducció d'un article del 1964]
- EPALZA, Mikel de (1994). «Les ràpites (râbita) islàmiques i la toponímia catalana». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. LVII, p. 35-47.
- ERITJA CIURÓ, Xavier (1998). *De l'Almunia a la Turrís: organització de l'espai a la regió de Lleida (segles XI-XIII)*. Lleida: Universitat de Lleida.
- ESPLUGA, Josep L.; CAPDEVILA, Arantxa (1995). *Franja, frontera i llengua: Conflictes d'identitat als pobles d'Aragó que parlen català*. Lleida: Pagès.
- FABRA, Pompeu; BOFILL I MATAS, Jaume (1922). *Memòria sobre la preparació del diccionari de toponímia i onomàstica catalanes presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'excel·lentíssim senyor president de la Mancomunitat de Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- FARRÉ, Jordi; MOIX, Jaume (1993). *Els noms de casa de Llorenç i de Maldà*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- FELIU I MONTFORT, Gaspar (1990). *El funcionament del règim senyorial a l'edat moderna: L'exemple del Pla d'Urgell*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- FITÉ I LLEVOT, Francesc (1985). *Reculls d'història de la Vall d'Àger: Període antic i medieval*. Àger: Centre d'Estudis de la Vall d'Àger.
- FONT RIUS, Josep M. (1969-1983). *Cartas de población y franquicia de Cataluña (I. Textos - II. Estudio: apéndice al vol. I)*. Madrid; Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. 3 v.
- (1985). *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- FÖRSTEMANN, Ernst (1966). *Altdeutsches Namenbuch. Erster Band: Personennamen*. Munic: Wilhelm Fink Verlag; Hildesheim: Georg Olms Verlagsbuchhandlung. [Reproducció de l'edició del 1900]
- FUGUET, Joan (1997). *Templers i hospitalers, I: Guia del Camp de Tarragona, la Conca de Barberà, la Segarra i el Solsonès*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- (2000). *Templers i hospitalers, III: Guia de les Terres de Ponent i la Franja*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- GARCÍA, Xavier (1997). *Biografies de carrers: Materials per a l'estudi de la toponímia urbana de Tàrraga*. Tàrraga: Ajuntament de Tàrraga.
- GARCÍA ARIAS, Xosé Lluís (1995). *Toponímia: teoría y actuación*. Oviedo: Academia de la Llingua Asturiana.
- GARCÍA I BIOSCA, Joan Eusebi (1995). *Els orígens del terme de Lleida: La formació d'un territori urbà (s. XI i XII)*. Lleida: La Mañana: Ajuntament d'Alguair.
- GAVÍN, Josep M. (1977-1998). *Inventari d'esglésies*. Barcelona: Artestudi: Arxiu Gavín. 30 v.
- GILI GAYA, Samuel (1991a). «Estudi fonètic del parlar de Lleida». A: COSTA, J. [ed.]. *Samuel Gili Gaya, vida y obra (1892-1976)*. Lleida: Texto e Imagen, p. 151-166. [Reproducció d'un article del 1931]
- (1991b). «Notas sobre el mozárabe en la Baja Cataluña». A: COSTA, J. [ed.]. *Samuel Gili Gaya, vida y obra (1892-1976)*. Lleida: Texto e Imagen, p. 191-198. [Reproducció d'un article del 1955]
- GÓMEZ OLIVÉ, Montserrat (1992). *Les migracions a Catalunya al segle XX*. Barcelona: Barcanova.
- GONZALVO, Gener [et al.] (1997). *Els llibres de privilegis de Tàrraga (1058-1473)*. Barcelona: Fundació Noguera.
- GORDÓN PERAL, María Dolores (1995). *Toponímia sevillana: Ribera, Sierra y Aljarafe*. Sevilla: Diputació Provincial de Sevilla: Fundación Luis Cernuda.
- Gran enciclopèdia catalana* (1986-1998). 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. 24 v. [i suplement] [GEC]
- Gran geografia comarcal de Catalunya* (1983-1985). Barcelona: Enciclopèdia Catalana. 19 v. [GGCC]
- GRIERA, Antoni (1966-1970). *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*. Barcelona: Polígrafa. 14 v. [Reproducció de l'obra publicada els anys 1935-1947]
- GUILLAUMET, Francesc (1999). *Els carrers de Balaguer: Un viatge per l'espai i pel temps*. Balaguer: Ajuntament de Balaguer.
- GUILLÉN, Empar (1986). *El manuscrit de Pere Segarra: Recull històric d'Ivars d'Urgell i diari de l'autor (1932-1938)*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- GUINOT, Enric (1999). *Els fundadors del Regne de València: Repoblament, antroponímia i llengua a la València medieval*. València: 3 i 4.
- GUITART, Josep (2000). «Les arrels de Guissona: l'arqueologia de la Iesso romana». A: SABATÉ, F. [ed.]. *La transformació de la frontera al segle XI: Reflexions des de Guissona arran del IX centenari de la consagració de l'església de Santa Maria*. Lleida: Universitat de Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 25-35.

- GULSOY, Joseph (1996). «*Quercus 'alzina'* en la toponímia catalana». A: BOVER I FONT, A. [et al.] [ed.]. *Actes del Setè Colloqui d'Estudis Catalans a Nord-amèrica (Berkeley, 1993)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 95-112.
- (1997). «L'origen del nom de lloc *Malgrat* i d'es *Malgrat* (Mall.) i el problema de *Malgrad / Benavente*». A: MASSOT I MUNTANER, J. [ed.]. *Estudis de llengua i literatura en honor de Joan Veny*. Vol. I. Barcelona: Universitat de Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 427-449.
- HURTADO, Víctor [et al.] (2000). *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans: Cartografia històrica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- IGLÉSIES, Josep (1962). «El fogaje de 1365-1370. Contribución al conocimiento de la población de Cataluña en la segunda mitad del siglo XIV». *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, vol. XXXIV, núm. 11, p. 249-356.
- (1966). *La realitat comarcal a Catalunya: Assaig sobre el concepte de comarca*. Barcelona: Bruguera.
- (1967). *La divisió comarcal catalana*. Barcelona: Bruguera.
- (1969-1970). *El cens del comte de Floridablanca: 1787 (Part de Catalunya)*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana. 2 v.
- (1979-1981). *El fogatge de 1553: Estudi i transcripció*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana. 2 v.
- (1991). *El fogatge de 1497: Estudi i transcripció*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana. 2 v.
- JUNYENT, Emili [et al.] (1996). *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Vol. I: *Els temps prehistòrics i antics fins al segle V*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- KREMER, Dieter (1969-1972). *Die Germanischen Personennamen in Katalonien: Namensammlung und Etymologisches*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- LEMOINE, Jacques (1975). *Toponymie du Languedoc et de la Gascogne*. París: A. et J. Picard.
- LLADONOSA, Josep (1961). *Las calles y plazas de Lérida a través de la historia (I)*. Lleida: Ayuntamiento de Lérida.
- [et al.] (1967). *Lleida, problema i realitat*. Barcelona: Edicions 62.
- LLOBET I PORTELLA, Josep M. (1988). «El nom de les partides del terme de Cervera a mitjan segle XVII». A: MANNENT, A.; VENY, J. [ed.]. *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*. Vol. II. Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Societat d'Onomàstica: Universitat de Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 337-355.
- LLUCH, Enric; NELLO, Oriol (1983). *La gènesi de la divisió territorial de Catalunya: Edició de documents de l'arxiu de la ponència (1931-1936)*. Barcelona: Diputació de Barcelona: Alta Fulla.
- (1984). *El debat de la divisió territorial de Catalunya: Edició d'estudis, propostes i documents (1939-1982)*. Barcelona: Diputació de Barcelona: Alta Fulla.
- MADUELL, Àlvar (1997). «La llarga llista de les mil excursions». A: FERRER, J.; PUJADAS, J. [ed.]. *Àlbum Joan Coromines*. Barcelona: Curial: Ajuntament de Pineda de Mar, p. 283-353.
- MARCA, Petrus de (1972). *Marca Hispanica sive limes hispanicus*. Barcelona: Base. [Reproducció d'un text del 1688]
- MARQUÈS, Benigne (2000). «La consagració de l'església de Santa Maria de Guissona, l'any 1098, i la seva canònica». A: SABATÉ, F. [ed.]. *La transformació de la frontera al segle XI: Reflexions des de Guissona arran del IX centenari de la consagració de l'església de Santa Maria*. Lleida: Universitat de Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 185-199.
- MATEU, Jaume (1982). *La pagesia urgellenca abans del canal*. Barcelona: Rafael Dalmau: Fundació Salvador Vives Casajuana: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- MENÉNDEZ PIDAL, Ramón (1968). *Toponímia prerromànica hispana*. Madrid: Gredos.
- MESTRE, Jesús [et al.] (1995). *Atles d'història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.
- MIQUEL ROSELL, Francisco (1945). *Liber Feudorum Maior: Cartulario real que se conserva en el Archivo de la Corona de Aragón*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. 2 v.
- MIR, Conxita [et al.] (1993). *Carlins i integristes: Lleida segles XIX i XX (Actes)*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- MIRALLES I MONTSERRAT, Joan (1980). «Normes per a l'aplec i l'estudi dels malnoms». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. 1, p. 29-37.
- (1995). «La revisió de la toponímia urbana. Un cas concret». A: ROSSELLÓ, V. M.; CASANOVA, E. [ed.]. *Materials de toponímia, II. (Mestratge de toponímia. 1990-1991)*. València: Comercial Denes: Universitat de València: Generalitat Valenciana, p. 803-811.

- MOLL, Francesc de B. (1982). *Els llinatges catalans*. Palma de Mallorca: Moll.
- MOLL, Juli; TORT, Joan (1985). *Toponímia i cartografia: Assaig de sistematització*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya.
- MONTOLIU, Manuel de (1914). «Notes toponímiques. BELLUM VIDERE, en català». *Butlletí de Dialectologia Catalana* [Barcelona], vol. II, núm. 2, p. 71-73.
- MORAN, Josep (1995). *Estudis d'onomàstica catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1996). *Consideracions sobre l'onomàstica: Discurs llegit en la sessió inaugural del curs 1996-1997*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MORAN, Josep; RABELLA, Joan Anton (1999). *Diccionari etimològic manual*. Barcelona: Edicions 62.
- (2000). «Els treballs de l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC». A: MARÍ, I. [ed.]. *Jornades per a la Cooperació en l'Estandardització Lingüística*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 155-157.
- MOREU-REY, Enric (1974). *Toponímia urbana i onomàstica vària*. Palma de Mallorca: Moll.
- (1981). *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*. Barcelona: Millà.
- (1982). *Els nostres noms de lloc*. Palma de Mallorca: Moll.
- (1986). «Toponímia de la reconquesta. Exigències metodològiques». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. XXVI, p. 29-33.
- (1991). *Antroponímia. Història dels nostres prenomes, cognoms i renoms*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- MUTGÉ, Josefa (1992). *L'aljama sarraïna de Lleida a l'edat mitjana: Aproximació a la seva història*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques.
- NADAL, Josep M.; PRATS, Modest (1982). *Història de la llengua catalana*. Vol. I: *Dels inicis al segle XV*. Barcelona: Edicions 62.
- NÈGRE, Ernest (1990). *Toponymie générale de la France. Volume Ier: Formations préceltiques, celtiques, romanes*. Ginebra: Droz.
- NIETO BALLESTER, Emilio (1997). *Breve diccionario de topónimos españoles*. Madrid: Alianza.
- PALOL, Pere de [et al.] (1999). *Del romà al romànic: Història, art i cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- PEREA, Eugeni (1978). «Toponímia del terme i de la vila de Riudoms». *Revista Catalana de Geografia: Publicació Trimestral de la Societat Catalana de Geografia, Filial de l'Institut d'Estudis Catalans* [Barcelona], vol. I, núm. 2, p. 289-398.
- (1988). «Renoms novíssims de Riudoms». A: MANENT, A.; VENY, J. [ed.]. *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*. Vol. III. Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Societat d'Onomàstica: Universitat de Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 21-32.
- PIEL, Joseph M.; KREMER, Dieter (1976). *Hispano-gotisches Namenbuch: Der Niederschlag des Westgotischen in den alten und heutigen Personen- und Ortsnamen der Iberischen Halbinsel*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- PIQUER, Josep Joan (1968). «El senyoriu de la Manresana». *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad* [Barcelona], núm. 12 (*Estudios dedicados a Agustín Duran y Sanpere*, II), p. 51-72.
- Població de Catalunya 1936* (1937). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència.
- PONS, Jordi (1994). *Territori i societat romana a Catalunya: Dels inicis al Baix Imperi*. Barcelona: Edicions 62.
- PONS GURI, Josep M. (1964). «Un fogatjament desconegut de l'any 1358». *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol. XXX, p. 323-498.
- PONS I MARQUÈS, Joan (1938). *Cartulari de Poblet: Edició del manuscrit de Tarragona*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- PONS I SERRA, Lluís; SANFELIU I ROCHET, Guiu (1982). *Carta de la conca oriental del riu Sió*. Tàrrrega: Grup de Recerques de les Terres de Ponent. [CCORS]
- PORREDON, Pilar; SERRANO, Santiago (1992). *Els arbres de Cervera*. Cervera: Centre Municipal de Cultura: Consell Comarcal de la Segarra. 2 v.
- PRATS, Joaquim (1993). *La Universitat de Cervera i el reformisme borbònic*. Lleida: Pagès.
- PUCHADES, Josep M. (1978). «Toponímia del planejament territorial a Catalunya». *Revista Catalana de Geografia: Publicació Trimestral de la Societat Catalana de Geografia, Filial de l'Institut d'Estudis Catalans* [Barcelona], vol. I, núm. 2, p. 229-288.

- PUEYO, Miquel (1984). *Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols*. Barcelona: Edicions 62.
- [et al.] (1996). *Lleida, l'extrema: La societat de Ponent a les acaballes del segle XX*. Lleida: Pagès.
- QUEROL, Ernest (1993). «La metodologia en els 10 anys d'estudis d'antroponímia de la Societat d'Onomàstica». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. LIV-LV (Actes del XVII Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica: Barcelona, 1992), p. 421-437.
- RABELLA, Joan Anton (2000). «Aspectes problemàtics de la normalització i la protecció de la toponímia». A: MATEU, J. F.; CASANOVA, E. [ed.]. *Estudis de toponímia valenciana en honor del professor Vicenç M. Rosselló i Verger*. València: Denes, p. 415-419.
- RAMON I MUÑOZ, Josep Maria (1999). *El sindicalisme agrari a la Segarra (1890-1936)*. Lleida: Pagès.
- RASICO, Philip D. (1993). *Estudis i documents de lingüística històrica catalana*. Barcelona: Curial.
- RECOLONS, Lluís (1976). *La població de Catalunya: Distribució territorial i evolució demogràfica (1900-1970)*. Barcelona: Laia.
- REICHERT, Hermann (1987). *Lexikon der Altgermanischen Namen (1. Teil: Text)*. Viena: Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- RIALP, Anna (1999). *Introducció als topònims del municipi dels Plans de Sió*. Lleida: Universitat de Lleida. Departament de Filologia Catalana. [Treball inèdit]
- RIU, Manuel [et al.] (1979). *Història de Catalunya (volum II)*. Barcelona: Salvat.
- RIUS SERRA, José (1945-1947). *Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. 3 v. [i index: Madrid, 1981]
- (1946). *Rationes Decimarum Hispaniae (1279-80), I. Cataluña, Mallorca y Valencia*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- ROHLFS, Gerhard (1985). *Antroponímia e toponomastica nelle lingue neolatine: Aspetti e problemi*. Tübingen: Gunter Narr.
- ROMANO, David [et al.] (1991). *Primer Col·loqui d'Història dels Jueus a la Corona d'Aragó: Actes*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- ROS, Josep (1999). «La recerca arqueològica al jaciment de la ciutat romana de Iesso a Guissona (la Segarra)». *Miscel·lània cerverina: Història, economia i cultura a la Segarra* [Cervera], núm. 13, p. 9-27.
- ROSSELLÓ, Vicenç M. (1995). «Conflictes a l'hora de la normalització toponímica». A: ROSSELLÓ, V. M.; CASANOVA, E. [ed.]. *Materials de toponímia, II. (Mestratge de toponímia. 1990-1991)*. València: Comercial Denes: Universitat de València: Generalitat Valenciana, p. 892-899.
- ROSTAING, Charles (1945). *Les noms de lieux*. París: Presses Universitaires de France.
- SABATÉ, Flocel (1995). «Organització administrativa i territorial del comtat d'Urgell». A: BERTRAN, P. [et al.]. *El comtat d'Urgell*. Lleida: Universitat de Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 17-70.
- (1996). *L'expansió territorial de Catalunya (segles IX-XII): ¿conquesta o repoblació?* Lleida: Universitat de Lleida.
- (1997). *El territori de la Catalunya medieval: Percepció de l'espai i divisió territorial al llarg de l'edat mitjana*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana: Rafael Dalmau.
- SABATÉ I ALENTORN, Jaume (1995). *Noms actuals i pretèrits del poble i terme de Torroja del Priorat*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya: Societat d'Onomàstica.
- SALRACH, Josep Maria [et al.] (1998). *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*. Vol. II: *La formació de la societat feudal (segles VI-XII)*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- SANFELIU I ROCHET, Guiu (1977). *Els imprecisos límits de la Segarra*. Verdú: Grup d'Intercanvi de Recerques de les Terres Lleidatanes. [ILS]
- SANGÉS, Domènec (1980). «Recull de documents del segle XI referents a Guissona i la seva plana». *Urgellia* [la Seu d'Urgell], núm. 3, p. 195-305.
- SISTAC, Ramon (1993). *El ribagorçà a l'Alta Llitera: Els parlars de la vall de la Sosa de Peralta*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1998). *El català d'Àneu: Reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*. Esterri d'Àneu: Consell Cultural de les Valls d'Àneu.
- SOLÀ, Joan (1991). *Episodis d'història de la llengua catalana*. Barcelona: Empúries.
- SOLANS, Esperança (1996). *Estudi fonètic sobre la parla de Lleida*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.

- SOLÉ I SABARÍS, Lluís [et al.] (1958). *Geografia de Catalunya*. Vol. I: *Geografia general*. Barcelona: Aedos.
- TERRADO, Xavier (1994). «Fonaments per a l'estudi etimològic de la toponímia catalana». A: TURULL, A. [ed.]. *Introducció a l'onomàstica. Toponímia i antroponímia catalana i general. Actes del cicle de conferències «Onomàstica catalana» (Lleida, 8-11 d'abril de 1991)*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 53-72.
- [et al.] (1998). *Toponímia. Más allá de las fronteras lingüísticas. Studia Toponymica in Memoriam Joan Coromines et Alfonso Irigoyen Oblata. Actes del col·loqui 'Toponímia. Más enllà de les fronteres lingüístiques', celebrat a Lleida els dies 7, 8 i 9 de maig de 1996*. Lleida: Universitat de Lleida.
- (1999). *Metodología de la investigación en toponímia*. Saragossa. [Edició de l'autor]
- [et al.] (2000). «Reflejos toponímicos en la Romania de la noción geográfica de 'más allá de'». A: MATEU, J. F.; CASANOVA, E. [ed.]. *Estudis de toponímia valenciana en honor del professor Vicenç M. Rosselló i Verger*. València: Denes, p. 463-477.
- (2001). «Rellegint la *Toponímia de la vall de Boí*». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. 84 (*Homenatge a Ramon Amigó i Anglès*), p. 94-96.
- TORRAS, Marc (1996). *El Llibre Verd de Manresa (1218-1902)*. Barcelona: Fundació Noguera.
- TORT I DONADA, Joan (1986a). *Aproximació a la Segarra*. Barcelona: Unió Excursionista de Catalunya: Rafael Dalmau.
- (1986b). «Consideracions sobre la vigència pretèrita i actual del topònim Segarra». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia* [Barcelona], núm. 9, p. 121-131.
- (1988). «Toponímia municipal i divisió territorial: unes observacions sobre el nomenclàtor actual dels municipis de Catalunya». A: MANENT, A.; VENY, J. [ed.]. *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*. Vol. III. Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Societat d'Onomàstica: Universitat de Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 253-260.
- (1990). «Notes sobre la toponímia de les Garrigues». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. XLI, p. 25-32.
- (1995a). «Els noms de lloc i la normalització de la llengua: l'evolució recent de la toponímia oficial a Catalunya». A: ROSSELLÓ, V. M.; CASANOVA, E. [ed.]. *Materials de toponímia, I. (Mestratge de toponímia. 1990-1991)*. València: Comercial Denes: Universitat de València: Generalitat Valenciana, p. 749-766.
- (1995b). «Notes metodològiques per a un estudi de la interrelació entre toponímia i cartografia». A: ROSSELLÓ, V. M.; CASANOVA, E. [ed.]. *Materials de toponímia, I. (Mestratge de toponímia. 1990-1991)*. València: Comercial Denes: Universitat de València: Generalitat Valenciana, p. 75-87.
- (1998). *Viatge a la frontera de Ponent. Itinerari geogràfic i literari per la Noguera Ribagorçana*. Lleida: Pagès.
- TURULL, Albert (1985). «Hagiotoponímia a la Segarra». *Miscel·lània cerverina* [Cervera], vol. III, p. 11-28.
- (1987). «Topònims aràbics segarrencs». *Miscel·lània cerverina* [Cervera], vol. v, p. 37-41.
- (1988). «Dues qüestions de toponímia general. Tema i comentari. Explicació i especificació». A: MANENT, A.; VENY, J. [ed.]. *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*. Vol. III. Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Societat d'Onomàstica: Universitat de Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 261-280.
- (1990). «Notes sobre el lleidatà». *Ilerda (Humanitats)* [Lleida], núm. XLVIII, p. 201-206.
- (1991). *Els topònims de la Segarra: Nuclis de poblament. Diccionari geogràfic i etimològic*. Cervera: Centre Municipal de Cultura. [TS]
- (1993). «Els factors popular i oficial en la toponímia urbana (Lleida i Cervera)». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. LIV-LV (*Actes del XVII Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica: Barcelona, 1992*), p. 457-465.
- (1994). «La formació dels topònims». A: TURULL, A. [ed.]. *Introducció a l'onomàstica. Toponímia i antroponímia catalana i general. Actes del cicle de conferències «Onomàstica catalana» (Lleida, 8-11 d'abril de 1991)*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, p. 73-94.
- (1996). «D'alguns noms de lloc de la Cervera medieval». *La Revista* [Cervera], núm. 2, p. 1-15.
- (2001). «Toponímia occitana reduplicada a Catalunya». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. 84 (*Homenatge a Ramon Amigó i Anglès*), p. 97-106.
- TURULL I RUBINAT, Max (1990). *La configuració jurídica del municipi baix-medieval: Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*. Barcelona: Fundació Noguera.

- TURULL I RUBINAT, Max [et al.] (1991). *Llibre de privilegis de Cervera (1182-1456)*. Barcelona: Fundació Noguera.
- UDINA MARTORELL, Federico (1947). *El «Llibre Blanch» de Santas Creus: Cartulario del siglo XII*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- UNTERMANN, Jürgen (1999). «Joan Coromines y la onomástica de la Hispania antigua». A: SOLÀ, J. [ed.]. *L'obra de Joan Coromines: Cicle d'estudi i homenatge*. Sabadell: Fundació Caixa de Sabadell, p. 183-192.
- VALLVERDÚ, Josep (1970). *Proses de Ponent*. Barcelona: Destino.
- VENY, Joan (1959-1960). «Paralelismos léxicos en los dialectos catalanes». *Revista de Filología Española* [Madrid], núm. XLII-XLIII, p. 91-149 i 117-202.
- (1982). *Els parlars catalans: Síntesi de dialectologia*. Palma de Mallorca: Moll. [3a edició corregida i augmentada]
- (1991). *Mots d'ahir i mots d'avui*. Barcelona: Empúries.
- (1993). *Dialectologia filològica: Transfusió lèxica. Llengua escrita i dialectalismes*. Barcelona: Curial: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1996). *Onomàstica i dialectologia*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1999). «La centralització de [o] àtona en català: del clotell al clatell». *Catalan Review*, vol. 13, núm. 1-2 (*Homage Volume for Professor Joseph Gulsoy*), p. 225-253.
- (2001a). *Llengua històrica i llengua estàndard*. València: Universitat de València.
- (2001b). *Llengua i entorn natural*. Barcelona: Edicions 62.
- VIDAL, Vidal (1988). *Les rutes de Ponent, II. El país de les pomes*. Lleida: Virgili i Pagès.
- VILA, Pau (1977). *La divisió territorial de Catalunya: Selecció d'escrits de geografia (I)*. Barcelona: Curial.
- VILAR, Pierre (1964-1968). *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Barcelona: Edicions 62.
- VILARÓ, Francesc (2000). «L'onomàstica i la Generalitat de Catalunya». A: MARÍ, I. [ed.]. *Jornades per a la Cooperació en l'Estandardització Lingüística*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 159-165.
- VILLAR, Francisco (1995). *Estudios de celtibérico y de toponimia prerromana*. Salamanca: Universidad de Salamanca.
- (1996). *Los indoeuropeos y los orígenes de Europa: Lenguaje e historia*. Madrid: Gredos.
- (1999). «Joan Coromines y los substratos prerromanos de la península Ibérica». A: SOLÀ, J. [ed.]. *L'obra de Joan Coromines: Cicle d'estudi i homenatge*. Sabadell: Fundació Caixa de Sabadell, p. 53-66.
- (2000). *Indoeuropeos y no indoeuropeos en la Hispania prerromana: Las poblaciones y las lenguas prerromanas de Andalucía, Cataluña y Aragón según la información que nos proporciona la toponimia*. Salamanca: Universidad de Salamanca.
- ZAMORA, Francisco de (1973). *Diario de los viajes hechos en Cataluña*. Barcelona: Curial. [Edició de textos originals de la darrerria del segle XVIII]

Fitxes monogràfiques

0001

Abella, l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del sector septentrional del terme de Juncosa de les Garrigues, situada gairebé cinc quilòmetres al nord del poble, vora la Sisquella, i no lluny del límit amb el municipi de Cervià.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cal adjudicar a aquest nom de lloc la mateixa etimologia que al més conegut poble del Pallars Jussà (*Abella de la Conca*) i els seus cinc parònims d'arreu del país que, a diferència del cas que ens ocupa i dels altres cinc noms ponentins de la mateixa sèrie lèxica que veurem en les fitxes següents, sí que recull i tracta l'OC en l'article corresponent (vol. II, p. 8a1-*b*40): té relació, tal com sembla a primer cop d'ull, amb el zoònim *abella* (l'insecte himenòpter), però no prové directament d'aquesta forma singular ja catalana (sense derivació de cap tipus), sinó del neutre plural llatí *APILIA* (singular *APILE* 'abellar, rusc'), ja sigui designant un indret on efectivament fessin niu les abelles, ja sigui com a denominació metafòrica, aplicada a un lloc marcat per l'existència de múltiples foradets a la roca.

[abella]
zootopònim
llatí
simple

0002

Abella, l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector nord-occidental del municipi de Montgai, situada un parell de quilòmetres lluny del poble i del riu Sió, i relativament a prop del límit amb el terme municipal de Cubells, pel sector de l'anomenada sèquia Gran.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar, en principi, que aquest nom de lloc deu tenir un origen paral·lel al dels seus diversos homònims, entre els quals els de vers les Garrigues que tractem en les fitxes anterior i següent, a què remetem.

[abella]
zootopònim
llatí
simple

0003

Abella, mas de l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un dels diversos masos dispersos del sector oriental del municipi de la Granadella, situat en aquest cas a uns quatre quilòmetres de la població, vers la vall de les Coves.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Devem haver d'atribuir a aquest topònim la mateixa mena d'explicació (incloses les diferents alternatives) que tenen les partides homònimes tractades en les fitxes anteriors i la resta de casos similars sí estudiats en l'OC, car certament no acaba de fer sentit l'allusió en singular a una *abella* en un nom propi de lloc, ja sigui un mas o qualsevol altre element, atès el caràcter marcadament col·lectiu de l'activitat d'aquests insectes.

[abella]
zootopònim
llatí
simple

0004

Abellar, l'

COM.: Urgell

REF.: DCVB.

Nom d'una antiga partida rural del terme de Sant Martí de Maldà, recollit solament ja pel DCVB, en la subentrada toponímica del corresponent article *abellar* (vol. I, p. 28).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del substantiu *abellar* 'conjunt de ruscs', que òbviament és un derivat d'*abella* mitjançant el típic sufix col·lectiu *-ar* (vegeu DCVB, s. v.; DECat, vol. I, p. 9b42-50).

[[abell]ar]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0005

Abellars, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme de Sarroca de Lleida, situada un parell de quilòmetres a ponent del poble, pràcticament al límit amb el municipi d'Aitona, a l'esquerra de la vall Major.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fossilització en plural del mateix substantiu *abellar* ‘conjunt de ruscs’ (més que no estrictament ‘conjunt d’abelles’), que hem trobat en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[[abell]ars]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

0006

Abellerots, els

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi de la Baronia de Rialb, situada immediatament a llevant del poble de Polig, en un replà a mitja costa vers el torrent de la Bastida i el Segre mateix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un derivat augmentatiu (-*ots*) a partir de la mateixa mena de formació lèxica *abellers* que trobarem a la fitxa següent, a propòsit d'un parònim de força més al sud, tot i que potser caldria no descartar completament una incerta relació amb el parònim *abellerol* (mena d'ocell), amb canvi de sufix per influència d'*abegot* o altres mots de la mateixa família etimològica, força complexa (vegeu DECat, vol. I, p. 10a30-12b44).

[[[abell]er]ots]

zootopònim

català < llatí

N + sufix -*ot(s)*

0007

Abellers, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de l'Albagés, situada un quilòmetre i mig al nord-est d'aquest lloc, prop del límit amb el municipi de Castell-dans per la vall de Melons, i vora la carretera que connecta els dos pobles.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: A l'igual dels parònims *Abellar(s)* que hem tractat en fitxes anteriors, és clar que aquest nom de lloc conté simplement un derivat per sufixació del zoònim *abella*, en aquest cas amb l'afix *-er*, ben comú, però que té l'inconvenient de presentar diversos possibles significats, de manera que hem de contemplar diferents alternatives interpretatives, des del simple 'rusc' o el col·lectiu 'conjunt de ruscs' (sinònim d'aquell *abellers*, doncs) fins al corresponent nom d'ofici (vegeu DCVB, s. *v.*; DECcat, vol. I, p. 10a25-29).

[[abell]ers]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

REF.: Font Rius, vol. I, p. 549-550, 823; GEC; OC, vol. II, p. 10a18-34; CR, vol. XXIV, p. 124; ICC-Segrià.

Antiga població, derruïda i desapareguda, de la zona garriguenca de la comarca, i actualment nom d'un terme rural agregat al municipi de Llardecans i d'una o dues valls d'aquell sector, que baixen des de Maials i Llardecans fins a prop del riu Segre;¹ es troba també sota la forma *Adà*, que sens dubte en reflecteix la pronúncia moderna amb el normal emmudiment de -r final, però que no es justifica a la vista de la documentació i de l'etimologia probable.

DOC.: *Adar*, 1314 (Font Rius, doc. 370); *Adar*, 1358 (*Fog.*); *loci d'Adar*, 1361 (CR, vol. XXIV, p. 106); *Adar*, s. XV (OC).

OC: Vol. II, p. 10a35-46: d'origen basc o iberobasc.

ALTR. HIP.: Tanmateix és més possible que provingui d'un nom personal germànic format sobre l'arrel antropònica ATH(A)_R-, sembla que en la seva versió simple.²

[adar]
antropotopònim
germànic
simple (NP)

1. Són diversos els topònims menors que actualment contenen aquest nom (ICC-Segrià), i si hem de jutjar per la seva dispersió, sembla que es va bifurcar en almenys dues direccions: d'una banda hi ha la *vall d'Adar*, que efectivament corre pel nord-oest del terme de Llardecans, on hi ha també una partida dels *Masos d'Adar*, però d'altra banda n'existeix una branca més meridional, significativament anomenada *vall d'Adar-Maials*, que prové del terme de Maials, on es troba semblantment un *mas del Clot d'Adar*, ben allunyat de l'anterior (un quilòmetre al nord de la població); i encara, dins el terme de Llardecans però vora el límit amb el de Maials, trobem una altra partida prop d'aquella segona vall, anomenada també *l'Adar-Maials*, cosa que sembla confirmar la bifurcació a què alludíem, vers cadascuna d'aquestes poblacions, i és la que s'orienta vers Maials la que en rep el nom específicatiu en forma de compost juxtaposicional. A més, Font Rius (vol. I, p. 823), després de donar les indicacions històriques bàsiques sobre el cas, esmenta com a «partida rural» *les Voltes de Adà*.

2. Coromines celebra (OC, vol. II, p. 10a18-20) la troballa d'aquest nom de poble pretèrit i n'apunta una possible etimologia basca o bascoide tot relacionant-lo amb «*Darró* (i la seva variant *Adarró*)» (a35-36) i anotant que «ho podem deixar per a millor estudi, quan toqui, a la lletra D-». Però en l'article corresponent (vol. IV, p. 12b-13a) no solament evita, de forma contradictòria, la forma *Darró* per a aquest topònim del Garraf (usa sempre *Adarró* o la seva variant *Adarrú*), sinó que deixa completament de banda la possible etimologia preromana anunciada al volum II i es decanta decididament per un molt més sòlid antropònim germànic format sobre la base ATH(A)_R, ben documentada per Förstemann i modernament, afegim-hi, per Reichert (1987, p. 10) i per Piel i Kremer (1976, p. 60), que documenten una forma *Aderius* l'any 927. Val a dir que en aqueix segon article, a més, Coromines oblida la seva troballa segrianenca, ja que no hi fa ni la més mínima referència, entre tot de disquisicions sobre l'etimologia d'*Adarró* i altres parònims. La possibilitat que també el lloc que ens ocupa tingui un origen similar, per tant, és una deducció de la qual ens responsabilitzem en exclusiva, però així i tot ens sembla una alternativa preferible a la d'un incert origen preromà, ateses les formes lingüístiques en joc.

REF.: GEC; Fité, *passim*; OC, vol. II, p. 15b36-16b20.

Vila del nord de la comarca, centre de la vall del mateix nom, en ple sector occidental del Montsec; de gran importància històrica, capitalejà un vescomtat d'Urgell i la seva col·legiata fou un centre religiós i un arxiprestat exempt fins al segle XIX.

DOC.: *Ager*, 1044 (CR, vol. XVII, p. 146); *Aggeris*, 1049 (Font Rius, doc. 23; CR, vol. XVII, p. 33); *Ager*, 1055, 1056 (*Lib. Feud.*, doc. 125, 60, 64; OC); *Agerense castrum*, 1060 (Fité, p. 73); *Ager*, 1060 (CR, vol. XVII, p. 116); *Ager*, 1061 (OC); *Ageris*, 1065 (CR, vol. XVII, p. 109); *Ager*, 1066 (Font Rius, doc. 30); *Aggeris*, 1066 (OC); *Ager / Agerense / Agerensi / Aggerensi*, 1067 (OC); *Ager / Ageris*, 1068 (Fité, p. 114); *Aggere*, 1068 (CR, vol. XVII, p. 145); *Ager*, 1068 (OC, vol. V, p. 468b46; vol. VII, p. 43b4); *Ager*, 1071 (OC); *Aier / Ager*, 1072 (CR, vol. XVII, p. 36); *Ager*, 1076 (CR, vol. XVII, p. 109); *Ager*, 1093 (OC, vol. VII, p. 43b54); *Ager*, 1094 (Font Rius, doc. 42; Fité, p. 323; CR, vol. XVII, p. 116); *Aier*, 1100 (CR, vol. XVII, p. 109); *Ager*, 1101 (CR, vol. XVII, p. 68); *Ager*, 1105, 1115 (OC); *Ager*, 1132 (Fité, p. 211); *Ager*, 1146 (Font Rius, doc. 63); *Ager*, 1156 (OC); *Ager*, 1159 (Fité, p. 216); *Aggerensi*, 1164 (OC); *Agger*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114); *Ager*, 1187 (Fité, p. 220); *Ager*, 1212 (Font Rius, doc. 236); *Ager*, 1218 (*Ll. Verd*, doc. 1); *Ager*, 1236 (*Lib. Feud.*, doc. 164); *Ager*, 1278 (Fité, p. 329, 331); *Ager / Agerensi / Agerensis / Aggerensi*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 108, 184-185, 192); *Ager / Agerensi*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199-201); *Ager*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 4); *Ageris*, 1287 (OC); *Ager*, 1310 (*Priv. Bal.*, doc. 8); *Ager*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Agerre / Ageris*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *Ageris*, 1334 (*Priv. Bal.*, doc. 22); *Ager*, 1359 (OC); *Ager / Ageris*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Ageris*, 1387 (*Priv. Bal.*, doc. 35); *Ager*, 1405 (Fité, p. 565-567); *Ager*, 1407 (*Priv. Bal.*, doc. 38); *Ager / Ageris*, 1409 (*Priv. Bal.*, doc. 39); *Ager*, 1417, 1429, 1430, 1432, 1433, 1437, 1438, 1439, 1440, 1445, 1450 (Fité, p. 407, 420-421, 428, 430, 432, 443, 447, 399, 403, 469, 477); *Ageris*, 1467 (Fité, p. 501); *Ager*, 1480, 1490, 1496 (Fité, p. 517, 576, 358-359); *Ager*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 104-106); *Ager*, 1508 (Fité, p. 550); *Ajer*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 16b21-17a37: del llatí AGGER, -ERIS 'terraplè' (vegeu íd., p. 16b40-41).

ALTR. HIP.: Del llatí AGER 'camp' (DCVB).¹

[àger]
orotopònim
llatí
simple

1. Aquesta hipòtesi, però, fou exposada ja amb dubte per Moll, i és incontestablement que la refusa Coromines (OC, vol. II, p. 16b24-39). La combinació de factors lèxics, fonètics, semàntics i geogràfics en l'etimologia proposada per aquest darrer no admet rèplica, si bé és escaient d'esmentar que ni el mateix Coromines no havia gosat dir res, en obres anteriors, sobre l'origen del nom que ens ocupa (cosa que reconeix explícitament: íd., p. 16b21-24).

0010

Agram, pla de l'

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una petita plana situada a l'angle nord-occidental del municipi de Granyanella, un quilòmetre i mig al nord de Fonolles i poc més al sud-oest de Tordera, més enllà dels plans que duen precisament el nom d'aquests dos nuclis agregats, i ben a prop del límit amb els termes municipals dels Plans de Sió (sector del Canós) i Tàrrega (zona d'Ofegat).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment deu tractar-se d'una fixació onomàstica del substantiu *agram*, variant de *gram* < llatí GRAMEN, nom de diverses plantes gramínies i, antigament, de l'herbei en general.¹

[agram]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Vegeu DCVB i DECat, s. *v.* *gram*, així com alguns topònims que en són derivats, com ara el més conegut *Gramenet* (OC, vol. IV, p. 375a1-24) o, ja dins del nostre marc geogràfic, el segrianenc *lo Gramar* i el garriguenc *los Gramenals* (vegeu *infra* s. *v.*). Pel que fa a la dualitat entre *gram* i *agram*, deixem la paraula a Joan Coromines: «avui és *əgrám* la forma que sentim, sobretot entorn de Barcelona (Prat de Llobregat, 1932); això, però, no significa que *gram* no sigui molt respectable, i no sols perquè és la més antiga i l'etimològica, sinó que continua essent la preferida en gran part del territori» (DECat, vol. IV, p. 607b34-38).

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 21a12-46.

Vila central de la meitat nord de l'actual demarcació administrativa de l'Urgell, i capital indiscutida de la comarca natural coneguda com a *Ribera de Sió*, amb motiu del riu que la ressegueix de llevant a ponent.

DOC.: *Agramunt*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72; OC); *Munthagre*, 1076 (OC);¹ *Agremont / Agremonte*, 1087 (OC, vol. IV, p. 284a47-49); *Agremont*, 1098-1099 (CR, vol. XXIV, p. 328); *Agremont*, 1112 (OC); *Acrimonte*, 1113 (OC); *Agremontis*, 1143 (Font Rius, doc. 60); *Acrimonte / Acrimontis*, 1163 (Font Rius, doc. 122); *Acgrimonte*, 1181 (OC); *Acrimonte*, 1183 (CR, vol. XXIV, p. 492); *Agrimonte*, 1185 (OC); *Acrimontis*, 1194 (OC); *Acrimonte / Acrimontis*, 1198 (Font Rius, doc. 209); *Agremont*, s. XII (Rasico, p. 110); *Acrimonte*, 1207 (CR, vol. XVII, p. 262); *Acrimonte*, 1208 (OC, vol. V, p. 21b3); *Acrimontis*, 1210 (Font Rius, doc. 231); *Acrimontem*, 1210 (Bisson, doc. 129); *Acrimontem / Acrimonte*, 1224 (Font Rius, doc. 243); *Acrimonte*, 1228 (OC); *Acrimonte*, 1236 (*Lib. Feud.*, doc. 164); *Acrimonte*, 1238 (Font Rius, doc. 273); *Agremunt*, 1250 (OC); *Agremont*, 1276 (OC); *Acrimonte*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 111, 191); *Agrimonte / Acrimonte*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 144, 199); *Acrimonte*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Acrimontes*, 1308 (*Priv. Bal.*, doc. 7); *coll d'Agremunt*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Agramont*, 1348 (*Agramont*, p. 53-66); *Agremunt / Agramunt*, 1358 (*Fog.*, p. 98, 106); *Agramunt*, 1359 (OC); *Acrimontis*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Agremont*, 1405 (Fité, p. 565); *Agramont*, 1405 (Fité, p. 566); *Agramunt*, 1497 (*Fog.*, p. 147).

OC: Vol. II, p. 21a47-22b59: del llatí ACREM MONTEM 'turó escarpat, aspre' (vegeu esp. p. 21a47-53, b51-55).²

ALTR. HIP.: Derivat del llatí AGRO MONTIS 'camp del mont' (DCVB); fixació d'una forma transportada des de la Gàl·lia amb les cançons de gesta (tal com ens suggereix J. Moran i, d'altra banda, sembla abonar l'existència no d'un, sinó de diversos topònims d'aquest tipus en aqueix territori: vegeu Dauzat i Rostaing, p. 5, i Nègre, p. 318 —els quals, per cert, coincideixen a donar-los una explicació orogràfica a partir del llatí—); evolució invertida d'una forma preromana indoeuropea (sorotàptica, segons Coromines) *ATEN-AGRO 'punta de la riba escarpada, cim del marge' que correspondria tot just a un topònim *Atanagrum* documentat en Titus Livi (parlant de la Segona Guerra Púnica) i que fins ara no ha estat identificat (vegeu OC, vol. II, p. 287b44-288b34).³

[[agra][munt]]
orotopònim
llatí
compost Adj+*N*

1. Un *Munthagre* documental identificable amb bona seguretat amb *Agramunt* torna a aparèixer en l'OC, s. v. *Talarn* (vol. VII, p. 213b53), però, tot i que en aquest cas la datació és del 1079, creiem que s'ha de tractar del mateix document que aquí apareix sota la data del 1076; pot ser que sigui fruit d'un mer error manual o tipogràfic en relació amb aquestes dates.

2. Si bé en un altre lloc de la mateixa obra, s. v. *Guissona*, l'il·lustre etimòleg dóna una traducció matisadament diferent d'aqueix llatí ACREM MONTEM, en aquest cas més orientada vers l'ús essencialment militar, defensiu, que un tal caràcter «escarpat» i «aspre» facilita: en diu 'el turó inabordable' (OC, vol. IV, p. 405b56-57).

3. De més a més, per arribar des d'aquest *Atanagrum* clàssic fins al nostre *Agramunt* hauria calgut un canvi lèxic de l'element *Atan-* pel seu semiequivalent *munt*, passant per una forma inversa *Munthagre* (certament documentada, per bé que en una sola ocasió), que posteriorment, si bé no se sap per quines raons, s'hauria transformat en la més comunament coneguda des del segle XI. Val a dir que Coromines no explica tot això en l'article de l'OC dedicat a *Agramunt*, sinó en un singular «Suplement a *Agramunt*» que hom troba en acabar els articles de la lletra A (OC, vol. II, p. 287-288). És indubtable el poder d'atracció d'aquesta hipòtesi, però els seus caps per lligar aconsellen mantenir encara la preferència pel compost oronímic llatí abans esmentat, si no pel trasllat gàl·lic suggerit per Moran.

REF.: GEC; TS, p. 37-38; CR, vol. xxiv, p. 467-470; OC, vol. vii, p. 295b20-21.

Muntanya, poblet i santuari del terme de Torà (probablement en aquest ordre, des d'un punt de vista cronològic), que es troba immediatament al nord d'aquesta vila; dona nom també a la *serra de l'Aguda* (ICC-Segarra) que, fregant i en ocasions sobrepassant els sis-cents metres d'altura, tanca pel nord la vall del Llobregós, entre Torà i Biosca.

DOC.: *ipsa Acuta*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS; CR, vol. xxiv, p. 467; OC); *Aguda*, 1032 (OHC, p. 93; TS); *ipsa Acuta*, 1035 (*Marca*, doc. 213; OC); *ipsa Aguda*, 1043 (TS); *Acuta*, 1069 (OC, vol. iii, p. 383b48; vii, p. 295b13); *Aguda*, 1076 (OC, vol. iv, p. 280a32, 456b34); *Z·Aguda*, 1179 (OC, vol. iv, p. 280a37); *Acutam de Torrano*, 1185 (OC); *Acuta de Tora*, 1190-1194 (TS; CR, vol. xxiv, p. 468); *Çaguda de Tora*, 1196 (OC); *ça Guda*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81); *L'Aguda*, 1497 (*Fog.*, p. 206, 207).

OC: Vol. iii, p. 489a46-47: ús substantivat de l'adjectiu femení *aguda*, aplicat descriptivament a la forma que pren l'elevació del terreny i, en primer lloc, molt probablement, a la muntanyeta que culmina la serra del mateix nom i vora la qual es troben el poble i el santuari.¹

ALTR. HIP.: —

[aguda]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. En realitat, Coromines no esmenta pas aquest topònim (ni tampoc el seu homònim que centra la fitxa següent) en l'esqui article AGUT de l'*O-nomasticon* (vol. ii, p. 29a15-b42), en què tan sols es fa referència a parònims seus «que en semblen derivats, però que hi cal justificació» (a15-16); això no obstant, i amb una certa dosi de contradicció, més endavant el mateix autor inclou tant *l'Aguda* segarrenca com la de la Noguera en una breu llista de noms que tenen com a origen l'adjectiu femení *aguda*, que treu a col·lació per tal de confirmar-lo també per al topònim valencià *la Cuta* (OC, vol. iii, p. 489: s. v.), i a la fi és s. v. *Torà* (vol. vii, p. 295) que, en l'apartat de citacions documentals, i entre claudàtors, dona la mínima informació geogràfica sobre el lloc que ara ens ocupa i, de passada, en documenta alguna forma antiga.

Aguda, l' [o les Agudes]

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 70b48-53, 457b19-22; ICC-Noguera.

Antic castell i actual masia del nord del terme de Vilanova de l'Aguda, al sector sud-oriental de la comarca, on el Mig Segre entra en contacte amb el Solsonès i la Segarra; és evident que el nom actual del cap de municipi pren el complement del d'aquest antic castell, però és així mateix remarcable que tant l'un com l'altre havien dut com a complement, a l'edat mitjana, el toponímic *Valldòria* (vegeu *infra* s. v.: probable contracció de *vall d'Òria*): si Vilanova era *Vilanova de Valldòria* al segle XIV, el lloc que ara ens ocupa apareix ja abans com a *Aguda de Valldòria* (vegeu l'apartat Doc.).¹

DOC.: *Aguda de Valleria*, 1051 (CR, vol. XVII, p. 444); *Aguda*, 1067 (OC, vol. VII, p. 33b51);² *Aguda de Vallearia*, 1099 (CR, vol. XVII, p. 443); *Aguda de Valdoria*, 1149 (OC, vol. VI, p. 70b50); *Sa Aguda*, 1176 (OC, vol. VI, p. 457b21); *Çaguda*, 1179 (OC, vol. VI, p. 457b21); *Aguta*, 1189 (*Poblet*, doc. 56); *Acuta de Valdena* [?], 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183); *Zaguda de Valdena* [?], 1280 (*Rat. Dec.*, p. 206).

OC.: Vol. III, p. 489a46-47.³ ús substantivat de l'adjectiu *aguda*, aplicat descriptivament a la forma de la muntanya en què es troba aquest lloc.

ALTR. HIP.: —

[aguda]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. N'existí també una variant plural, *les Agudes* (GEC), que deu fer referència a la duplictat dels llocs (el vell castell de l'Aguda i el posterior poble, significativament anomenat *Vilanova*), als quals encara es podria afegir l'església de *Santa Perpètua de l'Aguda*, situada en un turó veí (vegeu ICC, i referència també en la GEC, s. v. *Santa Perpètua*). D'altra banda, vegeu també *infra*, s. v. *Sant Miquel de Valldàries*, on s'esmenten altres variants formals d'aquest cas.

2. És pot afirmar que aquesta citació documental correspon al lloc que ens ocupa, i no pas a l'homònim segarrenc tractat en la fitxa anterior ni a cap altre, ja que, malgrat la confusionària proximitat entre els dos llocs (tot just una dotzena de quilòmetres en línia recta), el context geogràfic en què es troba aquest nom resulta prou explícit: «castro Ribellas [...] [afrontat] or. in te. de Sanauga [...] *circi te. de Aguda*». Efectivament, es constata que Ribelles és a ponent de Sanaüja i, sobretot, que l'antiga *Aguda* de la Noguera és al nord-oest (*circi*) de Ribelles, a diferència de l'Aguda de Torà, que n'és a llevant. Afegim-hi, pel que fa a les posteriors mencions del 1279 i del 1280 —totes dues de l'edició de les *Rat. Dec.*— que, sens dubte, la forma **Valdena* que s'hi consigna és fruit simplement d'una mala lectura en lloc de *Valderia*, havent pres com a «n» el dígraf «ri».

3. Vegeu la nota a la fitxa anterior. D'altra banda, tot i que, com ja s'ha anotat en el seu moment, aquest lloc és esmentat certament al volum VI de l'OC (i dues vegades: primer s. v. *Òria* i després, amb una poc escaient subentrada pròpia *Saguda*, dins dels noms amb l'article arcaic aglutinat), tanmateix en cap d'aquests passatges no es diu res sobre l'ètim del tema toponímic *Aguda*, sinó només sobre la seva presència i formes documentals.

0014

Aguda, punta de l'

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una muntanyeta del terme municipal dels Omells de na Gaia, situada un quilòmetre i mig a llevant de la població, i una distància similar a ponent de Montblanquet (poble agregat al municipi veí de Vallbona de les Monges).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas dels homònims tractats en les fitxes anteriors (vegeu *supra*), i encara més en aquest, atès que es tracta justament d'una muntanya designada amb el genèric *punta*, és clar que som davant d'una substantivació de l'adjectiu descriptiu *aguda*.

[aguda]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

0015

Àguila, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del sector central de la comarca, a ponent del Segrià tradicional, on designa actualment una *sèquia de l'Àguila* que corre entre els termes municipals d'Alguairó i de Torrefarrera (per l'enclavament de Malpartit), així com, encara en el primer d'ells, uns quatre quilòmetres al sud-oest de la vila, un *pont de l'Àguila* que justament correspon a aquella sèquia, en el seu encreuament amb la de la Saira.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No hi ha raó per dubtar que es tracta d'una simple fixació toponímica del zoònim *àguila* < llatí *AQUILA* (vegeu DCVB, DECat s. v.),¹ corresponent a un tipus onomàstic prou estès (vegeu també, *infra*, s. v. *Àliga* i *Àlies*), en consonància amb l'extensió antiga i actual d'aquesta coneguda au, en les seves diverses variants i subespècies.²

[àguila]
zootopònim
català < llatí
simple

1. Especialment interessant és la forta dualitat formal entre aquesta forma etimològica *àguila* i la seva variant per metàtesi *àliga*, de què s'ocupen tant el DCVB com el DECat, s. v. Si Moll considerava que l'una i l'altra s'estenien molt o poc per tot el territori, amb una certa distribució diastràtica, Coromines matisà aquesta percepció apuntant d'una banda la gran vitalitat continental d'*àliga* («solament tinc anotada la forma *àguila* en alguns petits claps dispersos»: DECat, vol. I, p. 81b43-44) i d'altra banda l'avenç tot just d'*àguila* de Fabra ençà (vegeu íd., p. 81b34-40). Així les coses, podem creure que la repetida presència del topònim *Àguila* al Segrià (vegeu la fitxa següent, però tenint present que al sud de la mateixa comarca predomina ja una altra forma: vegeu *infra*, s. v. *Àlies*) respon o bé a algun d'aqueixos «petits claps» o bé a una denominació recent, si no a una hipercorrecció de secretaris o cartògrafs contemporanis.

2. Coincidim, doncs, amb el judici de Moll (DCVB, s. v.) en el sentit que «sembla innecessària i poc probable» l'explicació de Balari en el sentit que l'ús toponímic d'*àguila* «és el resultat d'una modificació, per etimologia popular, de l'arrel llatina *ACU-* [...] que en el llatí tardà determinà una forma *AQUILA* amb el sentit de 'picacho'». Pel que fa a Coromines, que en el DECat (s. v.) es dedicà amb profunditat a aquest zoònim (vegeu la nota anterior) sense estalviar-ne exemples toponímics, en canvi en l'OC no prestà gaire atenció a aquest tipus nominal, i no tan sols no esmentà el lloc que ens ocupa ni tampoc l'homònim i el parònim que en veurem en les fitxes següents, sinó que de fet no ho féu amb cap altre de la seva sèrie lèxica, i es limità a apuntar-ne l'obvietat; així és com encetava l'article corresponent (*Àguila*): «Donant per explicats els derivats que no presenten problemes lingüístics, com *Aguilar*, *Aguilera*, ens limitem als que en presenten o que semblarien derivats d'*àguila* i no ho són» (OC, vol. II, p. 23b44-47).

0016

Àguila, pla de l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom efectivament d'un *pla* que es troba en el sector septentrional del terme d'Alcarràs, a uns deu quilòmetres de la població, però pràcticament al límit amb el municipi de Lleida pel sector de Raimat, al peu (per ponent) de la serra o altiplà de la Sardera.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Al·lusió directa al zoònim *àguila*, igual que en el cas de l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior i altres noms de lloc d'arreu del país; l'única alternativa plausible (aplicable a aquest cas no gaire més que a la resta d'homònims i parònims que hem vist i veurem) fóra que es tractés d'un ús antroponímic d'*Àguila* (vegeu RAC-I, p. 90-91, on es documenten un centenar de noms de persona sota les variants *Agila*, *Achilla*, *Agui-la*, etc., probablement d'origen germànic), però no hi ha cap element que permeti decantar-se per aquesta opció.

[àguila]
zootopònim
català < llatí
simple

1. És uns sis quilòmetres lluny, vers el sud, de l'extrem meridional de la *sèquia de l'Àguila* que hem vist en la fitxa anterior, de manera que, provisionalment, ens abstenim de considerar que es tracta de dues manifestacions d'un mateix cas toponímic, i per tant hi dediquem dues fitxes distintes.

0017

Aguilar

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Santuari marià (*Mare de Déu d'Aguilar*) i casal del terme d'Os de Balaguer, que es troba uns dos quilòmetres al sud-est d'aquest poble, sota l'anomenat tossal Rodó.

DOC.: z·*Aguilar*, 1212 (Font Rius, doc. 236); *Aguilar*, 1497 (*Fog.*, p. 152); *Aguilar*, 1553 (*Fog.*).

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat d'*àguila*, mitjançant el sufix col·lectiu-locatiu *-ar* (vegeu el paralelisme amb *Abellar*, *Conillar*, etc.), ja sigui directament en català o bé, com suggereix el DCVB (*s. v.*), ja en un ètim llatí *AQUILARE*, que fóra justament una «forma llatina onomàstica» segons Moll, que en recull fins a vuit exemples en terres catalanes, però no el que ara ens ocupa.¹

[[aguil]ar]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. Quant a Coromines, que, com ja hem vist (vegeu *supra* nota, *s. v. Àguila*), no tracta explícitament els topònims d'aquesta sèrie en l'OC, sí que es pot dir que implícitament admet l'evident relació zoonímica en esmentar tan sols *Aguilar*, al costat d'*Aguilera*, com la mena de «derivats que no presenten problemes lingüístics» dins de l'el·líptic article *Àguila* (OC, vol. II, p. 23b42-45).

Aguilella

COM.: Pla d'Urgell

REF.: DCVB; GEC; OC, vol. II, p. 23b51-60; vol. IV, p. 219b19-23; CR, vol. XXIV, p. 84; ICC-Pla.

Caseriu i antic terme del sector occidental de la vall de l'Ondara, avui adscrit al municipi de Barbens; forma un enclavament municipal i comarcal entre els termes d'Anglesola (que el separa del seu actual cap), Tàrraga i Tornabous, tots ells de la comarca oficial de l'Urgell.

DOC.: *Agilella*, 1090 (DCVB); *Agilela*, 1098-1099 (CR, vol. XXIV, p. 328; OC, vol. IV, p. 454b39); *Aquillelle*, 1196 (OC, vol. V, p. 8a32); *Guillenlam*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16).

OC.: Vol. II, 23b55-60: de l'àrab *Kālila* 'flaca, reduïda', tal volta usat com a nom personal.

ALTR. HIP.: De l'àrab *hilāla*, nom d'unitat de *hilāl* 'espina' i també 'mena de jonc', amb un posterior canvi de sufix (OC, vol. IV, p. 219b6-27); o, simplement, derivat d'*àguila* (OC, vol. II, p. 23b54-55; DCVB).¹

[[aguil]ella]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. No resulten convincents en aquest cas les hipòtesis aràbigues de Coromines (i el fet que siguin dues, exposades en articles i volums diferents de l'OC, sens dubte hi col·labora), ja que li cal estrafer el nom d'aquest lloc (suposant que l'ocasional afèresi *Guilella* és general) i, sobretot, forçar l'ètim aràbic tant des d'un punt de vista morfològic, amb l'addició d'un sufix romànic *-ella* que poc hi té a veure, com des d'un punt de vista semàntic: si en el primer supòsit (*Kālila*) caldria una aplicació antroponímica que no és impossible però tampoc necessària, en el segon, que en tant que fitònim resulta prou més versemblant, falla la precisió morfològica que l'estructura fonètica demana al nostre etimòleg, car si 'mena de jonc' és enraonat, no ho és tant el seu nom d'unitat 'un jonc', atès que els fitònims solen aparèixer com a col·lectiu (vegeu *Jonquera*, *Juncosa*, etc.). Sembla més enraonat, doncs, no moure's del principi que aconsella la via més fàcil sempre que no n'hi hagi proves contràries (vegeu Terrado, 1999, p. 106-107). I aquest no és el cas, ja que l'argument exposat a OC, vol. II, p. 23b55-56, que «*Guilella* es repeteix bastant en terres de fort arabisme», resulta doblement feble: ni *Guilella* és el nom històric ni actual del nostre lloc, ni l'existència d'aquesta forma en altres àrees (s'esmenta una partida de Bocairant) no en pressuposa un origen àrab. Val a dir que Coromines mateix esmenta una possible derivació d'*àguila*, però fa marrada a través d'un no documentat **Aguilera*, amb una posterior assimilació en el sufix: *l-r > l-l*, tanmateix insuficient per explicar la *ll* de la darrera síl·laba. En cas de voler seguir per aquí, doncs, caldria encara afegir-hi una ulterior alteració, potser per etimologia popular. Francament, res de tot això no sembla necessari tenint a mà el sufix *-ella*, aplicable tant a un nom d'animal com directament a un nom de lloc (vegeu no lluny d'aquesta zona les parelles *Granyena-Granyanella*, *Agramunt-Gramuntell*, *Maldà-Maldanell*, etc.). A més, Moll addueix a favor de la senzilla hipòtesi zoonímica un document del segle XI prou explícit (al qual es podrien afegir uns altres dos trobats en l'OC, però significativament no en el punt dedicat a aquest nom, sinó en altres volums de la mateixa obra); i, en fi, la repetició del topònim *l'Aguilella* quaranta-dos quilòmetres cap al nord-est, com a nom d'un mas sota la serra de Cellers, al sud-oest del terme de Pinós, en una zona tan poc arabitzada com el Solsonès, acaba de confirmar aquesta hipòtesi alternativa, que haurem de preferir.

REF.: DCVB; GEC; OC, vol. II, p. 25b3-16.

Poblet de la vall i del municipi mateix d'Àger, anomenat en altre temps també, segons sembla, *les Cases d'Agulló* (o d'*Aguiló*; vegeu OC, i també DCVB, s. v. *Aguiló*), tal com consta en més d'un fogatge i en referències locals dels segles XIV-XV.¹

DOC.: *Agulio*, 1048 (CR, vol. XVII, p. 42); *Agulon*, 1048 (CR, vol. XVII, p. 138); *torre de Aguillo*, 1070 (Font Rius, doc. 34); *la font de Agullo*, 1278 (Fité, p. 327, 337); *les Cases d'Aguiló*, 1359 (OC; DCVB); *les cases d'Aguylló*, 1430 (Fité, p. 428); *Aguylló*, 1433 (Fité, p. 433); *les cases d'Aguylló*, 1433 (Fité, p. 434); *Agullo*, 1447 (Fité, p. 473); *Agullo*, 1454 (Fité, p. 481); *les cases d'Agullo*, 1493 (Fité, p. 533); *Agullo*, 1496 (Fité, p. 358); *la colada d'Agullo*, 1496 (Fité, p. 535); *Aguiló*, 1497 (Fog., p. 106); *lo prat de Agullo*, 1509 (Fité, p. 552); *Agullo*, 1553 (Fog.).

OC: Vol. II, p. 25b16-37: alteració d'*Aguiló*, i per tant amb el mateix origen etimològic que aquest actual parònim de la Conca de Barberà: fixació toponímica del nom llatí *AQUILONEM*, 'nord' o 'vent del nord'.

ALTR. HIP.: Admetent l'equivalència de què parteix la hipòtesi corominiana, tampoc no caldria descartar que fos un derivat directe d'*aguila*; i, en cas que l'esmentada identitat d'origen amb *Aguiló* no fos certa (cosa possible: vegeu la documentació medieval, on es troba la forma *Agulló* prou abans que, al segle XIV, en un fogatge, consti efectivament *les Cases d'Aguiló*), sembla que caldria veure-hi un derivat d'*agulla*, principalment en sentit orogràfic (descriptiu).

[agulló]
situació geogràfica
llatí
simple

1. No descartem, vista justament la documentació baixmedieval que hi fa referència, que en realitat durant aquest període es fes una certa distinció entre el poble pròpiament dit d'*Agulló* i un lloc (com un raval o barri apartat?) de *les Cases d'Agulló*, tal com s'esdevé en tants i tants casos (vegeu *Sant Antolí i Vilanova de Sant Antolí*, etc.). Però tampoc no descartem —encara menys— que les mencions a les tals *cases* no siguin plenament toponímiques, sinó d'alguna manera pre- o prototoponímiques, és a dir, que no es pugui considerar una forma fixada al marge ja del referent que l'hagués generat, sinó que l'al·lusió tingui com a objecte veritablement uns determinats edificis més o menys esparsos (cosa que justificaria l'ús del genèric *cases* en lloc de *po-ble*, *lloc* o *vila*), de la mateixa manera que en altres textos no gaire posteriors es parla d'una *collada* i d'un *prat d'Agulló*. Sembla significativa, en aquest sentit, determinada documentació d'un mateix any (1433), tota provinent d'un lloc tan proper com Àger, i per tant de mans ben informades, en què, en punts diferents, es fa referència de primer als «hòmens d'Aguylló» i, a continuació, se'n justifica la presència «per tant com les cases d'Aguylló són en terme d'Àger» (*cases* que, per cert, retrobem abans i després, en termes similars ambigus, en sengles documents del 1430 i del 1493). O també la del 1447 (de la mateixa font), en què d'entrada es parla de «la qüestió que és ab los d'Agulló», i tot seguit, dins de la precisió de les fites que fan el cas d'aquesta *qüestió*, se'ns diu literalment que el límit «devalle de les dites cases envés los masos de Claramunt» [el subratllat és nostre]. Una altra cosa, ben cert, és la confusió —no acabem d'escatir si només documental (de lectura potser) o, en el fons, real (episòdica o permanent)— entre les formes parònimes *Agulló* i *Aguiló*, que, com hem vist, tenen lògicament una forta importància a l'hora de determinar la veritable etimologia d'aquest confús topònim. Però creiem que tot just l'absència d'una tal confusió en les fonts locals de l'època (o, d'una altra manera, la seva aparició tan sols en fogatges elaborats —i editats— per gent forastera) és un element que podria ajudar a fer llum sobre aquest aspecte. Sigui com sigui, ens atenim pel que fa a l'ús a la forma *Agulló*, que és present des dels inicis de la documentació referida a aquest lloc i segueix viva de forma ininterrompuda fins a l'actualitat.

0020

Aiguamoll, barranc de l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un curs d'aigua de l'extrem sud-occidental del terme de Seròs, que corre en direcció a ponent pel vessant nord de la serra d'Alters i tot seguit marca el límit amb el municipi d'Almatret, fins que, ja en el seu tram final, poc abans de desembocar directament en el riu Ebre, compleix aquesta mateixa funció de separació entre aquest darrer terme i un sector oriental (a l'esquerra del riu) del de Mequinensa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta, com és prou evident, d'una mera fixació toponímica del substantiu *aiguamoll*, que, prèviament, és compost d'*aigua* i del mateix terme *moll* que trobem en determinada toponímia del país (vegeu *infra*, s. v. *Mollerussa* i *Muller*, entre altres).

[[aigua][moll]]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0021

Aitona

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 46b21-47a41.

Vila important de la subcomarca del Baix Segre, situada a la dreta del riu, aproximadament deu quilòmetres al sud-oest de la ciutat de Lleida; el seu terme tanmateix s'estén força més enllà, no només per ponent, on arriba al límit amb la comarca del Baix Cinca (per Fraga), sinó sobretot per llevant, ja que el seu extem sud-oriental, al límit amb Llardecans i Sarroca, és ben bé nou quilòmetres lluny de la vila i a uns vuit del riu principal.

DOC.: *Aitona*, 1120 (OC); *Ceidona*, 1148 (*Lib. Feud.*, doc. 161; CR, vol. XXIV, p. 46); *Aitona*, 1149 (OC); *Azitona*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284; OC); *Aitona*, 1175 (OC); *Azitona*, 1180 (OC); *Ahitona*, 1181 (OC); *Aitona*, 1191 (OC); *Aythona*, 1192 (CR, vol. XXIV, p. 52); *Aitona*, 1199, 1209, 1212 (OC); *Aytona*, 1247 (OC, vol. VII, p. 170b45); *Aytona* / *Aytonam* 1279 (*Rat. Dec.*, p. 114, 120); *Aytona*, 1279-1280 (CR, vol. XXIV, p. 76); *Aytona*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 133, 140); *Aytona*, 1358 (*Fog.*); *Itona*, 1359 (OC); *Aytona*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Ytona*, 1429 (OC); *Aytona*, 1497 (*Fog.*, p. 182).

OC: Vol. II, p. 46b36-47a21: derivat de l'àrab *az-zäitûna* 'les oliveres'.

ALTR. HIP.: La hipòtesi de Cases-Carbó (1929, p. 56) que pugui provenir d'una base preromana **Acite* > **Aite* amb l'afegit del sufix cèltic *-dunum* evolucionat fins a *-ona* (vegeu íd., p. 33-35) sens dubte es pot considerar ja invàlida i del tot superada, si no simplement oblidada amb plena justícia.

[aitona]
fitotopònim
àrab
simple

0022

Aixaragall

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Nom d'un barranc, segons la GEC, de l'extrem de llevant de la comarca, que recull aigües dels termes de Maldà (l'Urgell) i Arbeka, i es perd en aquest darrer; sens dubte es tracta del mateix topònim *l'Aixaragall* que apareix dues vegades com a nom de partida a la cartografia actual de l'ICC, al sector nord del terme d'Arbeca (ja vora Miralcamp), aproximadament a l'extrem d'un curs d'aigua (tanmateix innominat) procedent efectivament del veí terme de Maldà, en el qual, i just a l'inici d'aquest torrent, es troba el mateix nom designant una partida, uns tres quilòmetres al sud de la vila (ICC-*Urgell*); sembla prou enraonat, doncs, pensar que aquesta coincidència nominal deu reflectir-ne una d'identitat, entorn d'un mateix element geogràfic.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Variant del substantiu *xaragall* < *aragall* 'indret per on corre l'aigua', que com a nom comú sembla tenir origen preromà (vegeu DECat, s. v. *xaragall*).

[aixaragall]
hidrotopònim
català < preromà
simple

0023

Aixelà

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 42a59-60.

Nom d'una partida del terme de Cubells, recollit directament per Joan Coromines en les seves fitxes a partir d'enquestes directes; no dubtem, doncs, que és el mateix cas toponímic que la *serra d'Aixerà* que ell mateix esmenta de passada (tant en el DECat com en l'OC), també dins d'aquest terme, a propòsit d'un topònim menor *lo Tòrrec* (vegeu *infra* s. v.), però sense identificar-l'hi.¹

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 42a38-49: derivat de l'àrab *ash-sha'rani* 'les dues bardisses', dual de *shá'ra* 'mata, bardissa', amb una alteració consonàntica deguda a la confusió morisca *r=l*.²

ALTR. HIP.: Del també àrab *ash-sha'rani* 'el cabellut, el pelut' (OC, vol. IV, p. 42a49-56), derivat d'aquella mateixa arrel, i aplicat especialment a antropònims (noteu la presència d'*Aixelà*, *Aixalà*, *Eixalà*, etc. com a cognoms).

[aixelà]
fitotopònim
àrab
simple

1. Semblantment, creiem que aquesta *serra d'Aixerà* es pot identificar amb l'actual *serra dels Arquells* (ICC-Noguera), atès que la travessa un camí de Cubells a Rubió pel pas natural que aquesta darrera font grafia *coll de Xera*, forma que probablement no és sinó una mala segmentació d'aquest *Aixerà* o *Aixelà* (ço és, *de Xera* = *d'Aixerà*, confonent [dajse'ra] per *[deje'ra]), a la qual s'hauria afegit una també errònia accentuació (tret, és clar, que una forma i l'altra siguin legítimes, fruit d'una determinada evolució morfofonètica).

2. És evident, i també ben significatiu, que aquesta darrera explicació fonètica és innecessària per a la variant *Aixerà*, amb *-r-* etimològica doncs, que el mateix Coromines empra en altres ocasions, com hem vist, per designar probablement el mateix topònim.

Aladrell

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 54a39-53; ICC-*Urgell*.

Caseriu i antic terme actualment desaparegut com a tal i agregat al terme d'Agramunt, situat vers la serra d'Almenara; no dubtem a identificar-hi els topònims *Aladrell* i *Lladrell* que apareixen a la cartografia actual de l'ICC dins dels termes municipals veïns de Castellserà i de Preixens, respectivament, però en tots dos casos a tocar del d'Agramunt just pel sector d'Almenara.

DOC.: *Vallem de Caladrel*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72).OC.: Vol. II, p. 54b1-53: derivat del substantiu *aladre* 'arada'.ALTR. HIP.: Alteració de l'*Hedrer*, derivat d'*hedra* 'heura'; alteració del fitònim *aladern*, amb canvi de terminació (ibíd.).¹

[[aladr]ell]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. Val a dir que el mateix Coromines, que proposa aquestes altres hipòtesis (junt amb un parell més, tanmateix referides principalment o exclusivament a parònims seus envoltats de circumstàncies diferents), al capdavant prefereix la derivació d'*aladre* com la «més simple i més difícil d'oposar-li objeccions fermes» (OC, vol. II, p. 54b51-52). Pel que fa al sentit concret d'un topònim *Aladrell* derivat d'aquest substantiu, l'autor l'explica a partir de la seva aplicació no tant al poblat com a un tossal de la zona (vers la serra d'Almenara), i aleshores foren, aquest i altres de similars, uns «tossalets poc o gens rocosos, o només parcialment, que per tant són susceptibles de ser poc o molt accessibles al conreu» (id., b11-13). Quant als topònims menors avui reflectits en la cartografia de l'ICC, abans esmentats, convé indicar que, malgrat ser ubicats dins de sengles termes veïns, llur situació escau perfectament a la que acabem de descriure, i que no ho fan menys llurs formes significativament divergents: si un, *Aladrell*, coincideix fil per randa amb el topònim que tractem, entrat sota aquesta forma tant a la GEC com a l'OC, l'altre, *Lladrell*, sembla reflectir tot just una evolució fonètica que, entre altres detalls, conté un article *l'* aglutinat, al qual al·ludeix Coromines en tractar el cas, com un element abans present en aquest nom (vegeu id., a46-51: devia figurar Ç'*Aladrell* en un document antic, no precisat, però que probablement és el mateix del segle XI que edità P. de Marca i que es reproduïx a CR) i encara ocasionalment en temps recent: afirma l'il·lustre etimòleg que «crec recordar que l'he sentit amb article *L'*» (id., a44-45).

Alamús, els

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 55a23-35.

Poble amb municipi propi del sector oriental de la comarca administrativa del Segrià, que geogràficament s'identifica amb els termes veïns del Pla d'Urgell.

DOC.: *Alamudz*, 1149 (CR, vol. xxiv, p. 76); *Alamus*, 1161 (Font Rius, doc. 116); *Alamurs*, 1168 (CR, vol. xxiv, p. 72); *Alamurs*, 1172 (OC); *Alames* [?], 1279 (*Rat. Dec.*, p. 111); *Alamus*, 1359 (OC); *Alamus*, 1497 (*Fog.*, p. 171); *Alamurs*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 55a36-*b*5: derivat del nom personal germànic ALAMÓDIS, format directament pels elements antroponímics ALA i MÓDIS.¹

ALTR. HIP.: Cal descartar completament, doncs, l'etimologia popular que hi veu un fitonímic plural, sense cap més base que una impròpia paronímia amb el castellà *álamo* (!) i, en tot cas, l'aparició de l'article *els*, que la documentació antiga —on mai no apareix— revela com un fenomen estrictament modern (i, de fet, segurament motivat tot just per aquella falsa creença etimològica).

[[ala]][mús]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. Vegeu Reichert (1987, p. 26), que enregistra certament la base antroponímica ALAMOD.

REF.: DECat, vol. VII, p. 426b29; OC, vol. II, p. 211a39-40; ICC-*Noguera*.

Nom d'un paratge del terme de la Baronia de Rialb, al Mig Segre, segons Coromines, que el cita de passada en el DECat (com *l'Arà* a seques) i hi dedica un mínim espai en l'OC (entrant-ho també com *l'Arà*, però equiparant-hi la forma *Alarà*, que com veurem deu ser l'etimològica), de manera que, sense més dades, resta el dubte no solament sobre la grafia més recomanable per a aquest cas, sinó fins i tot sobre la realitat geogràfica a què correspon; en aquest sentit, sembla probable, ateses tant la semblança formal com les escasses afrontacions disponibles, que es tracti de la casa aïllada que apareix en la cartografia actual de l'ICC com *Mas de l'Ara*, o si més no que hi tingui relació directa, ja que aquest mas es troba efectivament un poc aigua avall de Ramoneda.¹

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 211a40-46: del nom personal *Alaran*, derivat del germànic ALA-HRAMN, corresponent a un dels comtes de Barcelona predecessors de Guifre I.²

ALTR. HIP.: —

[[ala][rà]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. I fins i tot l'estructura del nom, precedit d'un genèric com *mas* i amb la sola connexió de la preposició *de*, sembla facilitar la identificació amb la forma *Alarà* postulada per Coromines; així, aqueix *mas de l'Ara* fóra no res més que una mala segmentació de l'originari *mas d'Alarà* (manca d'accent gràfic a banda, ja que sembla que simplement deu ser un error en la informació de l'ICC). Més incerta, però tampoc improbable, fóra la relació amb un altre topònim d'aquell sector de la Baronia de Rialb, la *collada del Ram*, accident natural situat immediatament al nord de Pallerols (ICC-*Noguera*), si es podia confirmar que en aquesta forma hi ha intervingut una altra segmentació errònia, en aquest cas a partir de l'ètim mateix *Alaram* i amb síncope de la síl·laba medial: fóra *d'Al[a]ram > del Ram*.

2. Vegeu Kremer (1969-1972, p. 286) i Piel i Kremer (1976, p. 67), que en tots dos casos enregistren una mateixa forma *Alaran*, a Catalunya, l'any 1195, i Kremer (ídem), a més, una *Aleran* el 1107.

0027

Albagés, l'

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 65a21-47.

Població i municipi del sector central de les Garrigues, a la vora del riu de Set, vers el tram en què hi conflueix la vall de Reig, el nom de la qual, segons es desprèn de determinada documentació baixmedieval, hi fou emprada ocasionalment com a complement toponímic de tipus especificatiu.

DOC.: *Albages*, 1188 (OC); *Albages*, 1192, 1197 (Font Rius, doc. 192, 206); *·ez Albagese*, 1225 (Font Rius, doc. 246); *Albeges*, 1226 (Font Rius, doc. 250); *·Alfages*, 1280 (*Rat. Dec.*; CR, vol. XXIV, p. 83); *l·Albajes / l·Albages*, 1358 (*Fog.*); *Albages*, 1359 (OC); *·Albages de vall de Reig*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87).

OC: Vol. II, p. 65a48-66b47: derivat del nom personal germànic ALBIGIS, oxíton, compost dels elements ALBI i GIS (per a aquest darrer, vegeu també OC, vol. VII, p. 415b42-52, s. v. *Valldeix*, on s'esmenten tot d'altres casos en què intervé el mateix component antroponímic).

ALTR. HIP.: Alteració del gentilici *albigès*, de la ciutat occitana d'*Albi* (DCVB; vegeu també OC, vol. II, p. 65b30-66a45, on Coromines ho descarta).

[[alba][gés]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

0028

Albarés

COM.: Segrià

REF.: GEC; CR, vol. xxiv, p. 81.

Despoblat del terme municipal de Lleida, situat en una petita elevació del pla de Vilanoveta; se'n coneix i s'empra encara la variant fonètica *Aubarés*, conforme a la típica vocalització occidental de /l/ implosiva.

DOC.: *Albares*, 1164 (CR, vol. xxiv, p. 41); *Albares*, 1168 (CR, vol. xxiv, p. 72); *Albares*, 1182, 1191 (CR, vol. xxiv, p. 34); *Albars*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 114); *Albares*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 132).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un derivat del fitònim *àlber*, amb sufixació col·lectiva *-ers*.¹

[[albar]és]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1. Segons aquesta hipòtesi, que apuntem davant de la manca absoluta de presència d'aquest topònim en les obres de referència, i en paral·lel amb altres parònims derivats d'*àlber*, la grafia d'aquest nom de lloc hauria de ser més aviat *Alberers*. No descartaríem, però, altres possibles orígens sense res a veure amb la fitonímia.

Albatàrrec

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 73b35-51; vol. VI, p. 167b29-40.

Població amb municipi propi, situada en una elevació a la vora esquerra del Segre, uns cinc quilòmetres al sud de Lleida.

DOC.: *Albatarre*, 1182 (CR, vol. XXIV, p. 34); *Albatarre*, 1191 (CR, vol. XXIV, p. 34; OC); *Albatarre*, 1228 (OC); *Albatarre / Albatarra*, 1358 (Fog.); *Albatarra*, 1359 (OC);¹ *Albacarra*, 1365-1370 (Fog., p. 87); *Albatarre / Albatarra*, 1497 (Fog., p. 161, 187); *Albatarre*, 1553 (Fog.).OC: Vol. II, p. 73b52-75a60; vol. VI, p. 167b41-50: d'origen preromà, derivat de l'arrel basca *patar* 'costa abrupta', amb el canvi /p/ > /b/ per influència aràbiga i l'adjunció formal d'una primera síl·laba procedent d'un article popular (consten pronúncies encara vives com «lo Batarri»);²

ALTR. HIP.: —

[albatàrrec]
orotopònim
preindoeuropeu
simple

1. És evident que la citació *Albatarra* de l'any 1259, que esmenta Coromines en OC, vol. VI, p. 167b40, és un mer lapsus o errata en lloc de 1359, com consta efectivament en OC, vol. II, p. 73b43. D'altra banda, com es pot comprovar, som davant d'un cas curiós, en què es dediquen dos articles (i tanmateix de contingut pràcticament idèntic) a un mateix topònim, als volums II i VI d'aquesta magna obra. També, per cert, sembla una errata —en aquest cas de lectura o edició— la forma següent, del fogatge de 1365-1370, editat per Josep Iglésies, on es llegeix (p. 87) «Loch Dalbacarra», en què de totes totes deu caldre reinterpretar la *c* medial com a *t*, semblants com són llurs grafies en els textos manuscrits de l'època.

2. Usant els mots mateixos de Coromines: «Arabitat fortament el Pla de Lleida, és natural que s'hi vagi canviar en *b*- la *p*- inicial; i tant la conservació de -*t*- sorda entre vocals com l'aglutinació de *Al-* acaben de confirmar aquesta etimologia ibero-basco-mossàrab» (OC, vol. VI, p. 167b45-50). Apuntem, d'altra banda, que és notòria la unanimitat de les mencions medievals (i fins postmedievals) en un acabament vocàlic (-*a* / -*e*), en cap cas amb l'actual /*k*/ final ni cap altra consonant, que deu poder-se explicar per la influència de mots com *càrrec*, *espàrrec*, etc.

0030

Albenque

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. II, p. 77a46-54; ICC-Segarra.

Destacat mas i molí, i potser antic poble, que es troba dalt d'un pendent en el sector nord del municipi de Biosca, dins de l'antic terme de Lloberola, un parell de quilòmetres al nord-est d'aquesta població, i davant mateix del santuari de la Mare de Déu del Solà; apareix en la cartografia de l'ICC sota la forma *el Venque*, que no sembla tenir altre fonament que els usos locals actuals, en què es tendeix a suprimir fins i tot el probablement fals article *el*.

DOC.: *Albingano*, 990 (OC).

OC: Vol. II, p. 77a54-78a45: d'origen preromà, probablement d'una forma indoeuropea (sorotàptica, segons Coromines) ^{ALBÍNCANU}.¹

ALTR. HIP.: —

[albenque]
[semàntica desconeguda]
preromà indoeuropeu
simple

1. Aquesta proposta etimològica duu Coromines a relacionar la seva troballa toponímica «d'aquesta alta i arcaica vall segarrenca» (OC, vol. II, p. 77b58-59) amb el nom de la ciutat lliguresa d'*Albenga*; tanmateix en cap moment no apunta la possibilitat d'un trasllat, si bé aquest podria haver-se produït no sols des de la regió al·ludida, sinó també des de la zona gal·loalpina on, segons consta (vegeu Nègre, p. 22), un actual *Albens* era abans *Albenche*, nom format justament per una arrel ALB- i un sufix -INCA, tots dos preromans. Aprofitem la nota per comentar, finalment, que avui dia se sol emprar una forma *Venque* (fins i tot en plànols informatius del mateix municipi de Biosca) que, al costat d'altres com *el Venque* (ICC), denoten (al marge de l'escassa justificació de la grafia amb V-) un procés de reinterpretació i ulterior caiguda de la síl·laba inicial, entesa com a article (vegeu el clar paral·lisme, entre altres, amb el cas també segarrenc de *Guspí* < *el Bepí* < *Albepí*).

0031

Alberedes, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida de l'extrem sud-oriental del terme municipal de Guimerà, a cavall del de Passanant, que es troba situada en una zona aturronada a uns dos quilòmetres i mig de Guimerà, però tot just un quilòmetre al nord de la Pobla de Ferran (poblet agregat al municipi de Passanant, abans esmentat, que pertany ja a la demarcació oficial de la Conca de Barberà).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica plural del col·lectiu *albereda*, que al seu torn prové per sufixació del nom d'arbre *àlber*.

[[alber]edes]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-eda(-es)*

0032

Alberedes, serra de les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una serra del terme municipal de Fulleda, que es troba damunt mateix del poble, vers el nord-est, i que ve a ser una prolongació septentrional de la serra de Vilobí que, a l'extrem sud del terme, el separa dels de Vimbodí i l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com l'homònim tractat en la fitxa anterior i altres, es tracta d'un col·lectiu *albereda*, del nom d'arbre *àlber*.

[[alber]edes]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-eda(-es)*

Alberola

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 79a8-13.

Veïnat del terme municipal d'Os de Balaguer, que més antigament formà municipi propi i al segle XIX fou agregat al de Tragó de Noguera, amb el qual ha estat incorporat a l'actual; es troba vuit quilòmetres al nord-oest d'Os, en un angle de l'actual territori del terme que es clava gairebé entre els de les Avellanes i Àger, i prop seu hi ha, a més del nucli històric conegut com *Alberola Vella* (les ruïnes del qual són un quilòmetre al sud-oest del poble actual), diversos elements geogràfics que n'empren el nom, des d'un *barranc d'Alberola* que hi neix a la vora i que, després d'un recorregut d'uns cinc quilòmetres en direcció oest, desguassa a la Noguera Ribagorçana sota Santa Maria de Vallverd (al tram superior de l'actual pantà de Santa Anna), fins a unes no pas simètriques *obaga i solana d'Alberola* que, pertanyents de fet a serrats diferents, es troben respectivament al sud-oest i al nord-est del lloc que ens ocupa (vegeu ICC-*Noguera*).

DOC.: *Alberola*, 1069 (OC); *Alberola*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114, 402; OC); *Alberola*, 1187 (Fité, p. 220); *Alberola*, 1359 (OC); *Alberola*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Alberola*, s. XV (Fité, p. 558); *Alberola*, 1409 (*Priv. Bal.*, doc. 39); *Alberola*, 1413 (*Priv. Bal.*, doc. 40); *Alberola*, 1420 (Fité, p. 411); *Alberola / Alberolla*, 1441 (Fité, p. 459).

OC: Vol. II, p. 79a8-9: diminutiu català del topònim *Albera*, que sembla derivat del llatí *ALBUS* 'blanc' (aplicat descriptivament al relleu o el paisatge).

ALTR. HIP.: Derivat diminutiu d'un col·lectiu **ALBARIA* del nom d'arbre *ALBARUS* (> *àlber*).

[[alber]ola]
 diminutiu toponímic
 català < llatí
 N(top) + sufix *-ol(a)*

Albesa

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 81*b*51-82*a*43; G.-Biosca, p. 43-51; Tort, 1998, p. 323-325.

Vila del sector extrem sud-occidental de la comarca, situada prop del marge esquerre de la Noguera Ribagorçana, davant per davant de la Portella (Segrià), uns deu quilòmetres abans de la seva confluència amb el Segre.

DOC.: *Albesa*, 1109 (*Lib. Feud.*, doc. 160); *Albesam*, 1118 (Font Rius, doc. 50); *Albesa*, 1120, 1126 (OC); *Albesa*, 1147 (Font Rius, doc. 64); *Albesa*, 1149 (OC); *Albesa*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284; OC); *Albesa*, 1156, 1160 (OC); *Albesam* / *Albesa*, 1163 (Font Rius, doc. 123); *Albesa*, 1163 (CR, vol. XIII, p. 286); *Albesa*, 1165 (OC); *Albesa*, 1166 (CR, vol. XVII, p. 390); *Albesa*, 1170 (G.-Biosca, p. 220); *Albesa*, 1173, 1174 (Font Rius, doc. 145, 151); *Albesa*, 1176 (OC); *Albesa*, 1187 (Fité, p. 220; OC); *Albesia*, 1209 (OC); *Albesa*, 1210 (Bisson, doc. 129); *Albesa*, 1227 (OC); *Albesia*, 1236 (*Lib. Feud.*, doc. 164); *Albesa*, 1239 (OC); *Albesia*, 1266 (OC); *Albesia* / *Elbesa*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 208, 214); *Albesa*, c. 1300 (CR, vol. XXIV, p. 66); *Albesa*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Albesa*, 1358 (*Fog.*); *Albesa*, 1359 (OC); *Albesa*, 1373 (*Priv. Bal.*, doc. 32); *Albesie*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Albesa*, 1405 (Fité, p. 566); *Albesa* / *Albesie*, 1407 (*Priv. Bal.*, doc. 38); *Albesa*, 1417 (*Priv. Bal.*, doc. 42); *Albesa* / *Albessa*, 1458 (*Priv. Bal.*, doc. 54); *Albesa*, 1497 (*Fog.*, p. 103, 161).

OC: Vol. II, p. 82*a*44-83*b*16: del nom de persona femení (o també de divinitat) ALBISIA, preromà de tipus indoeuropeu (cèltic o sorotàptic).

ALTR. HIP.: Derivat del preromà (també indoeuropeu) ALBHOS 'blanc', aplicat al riu o bé al terreny d'aquesta zona (vegeu OC, vol. II, p. 82*b*30-51).¹

[albesa]
antropotopònim
preromà indoeuropeu
N + sufix *-esa*

1. Efectivament és el mateix Coromines qui, després d'exposar la hipòtesi antroponímica (que preferirem) i d'abonar-hi amb especial fervor la subhipòtesi teonímica (amb el llunyà argument d'unes inscripcions renanes), apunta una possibilitat prou més acostada a la toponímia referencial: l'ús de l'indoeuropeu ALBHOS (atès que el seu derivat llatí ALBUS sembla poc compatible amb la presència del sufix *-esa*) en un sentit hidronímic (com en els rius Elbe i Aude) o bé aplicat a una mera descripció del color del terreny: «les immediacions del poble són pelades i tot el terme, que no es rega, és de colors clars o d'un verd molt pàl·lid (1956)» (OC, vol. II, p. 82*b*43-45). Aquesta impressió visual és ben vàlida encara avui dia.

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 83*b*54-84*a*18.

Vila i municipi de la conca de capçalera del riu de Set, cap al centre de la comarca actual, entre Vinaixa i Cervià.

DOC.: *l'Albi*, 1174 (OC); *ipso Albio*, 1177 (OC); *Albio*, 1178 (OC); *Albio*, 1179 (CR, vol. XXIV, p. 256); *Albi*, 1179 (OC); *z·Albi*, 1192 (CR, vol. XXIV, p. 256; OC); *z·Albi*, 1201 (OC); *Albi / Albiu*, 1202 (Font Rius, doc. 215, 217); *·el Albi*, 1202 (CR, vol. XXIV, p. 83); *el Albi*, 1225 (Font Rius, doc. 245); *cel Albi*, 1232 (Font Rius, doc. 258); *zel Albi*, 1236 (Font Rius, doc. 267); *·el Albi*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85); *·el Albi*, 1445 (Altisent, p. 131); *l'Albi*, 1446 (Altisent, p. 139); *·el Albi*, 1446, 1447-1448 (Altisent, p. 154, 142); *Albi*, 1497 (*Fog.*, p. 292); *Lalbi*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 84*a*25-*b*34: derivat del llatí ALVEUS 'conca', aplicat al territori.

ALTR. HIP.: Derivat del nom personal ALBIUS;¹ reduplicació de la ciutat occitana d'*Albi*; derivat del preromà ALBIGI (ibíd.).²

[albi]
orotopònim
llatí
simple

1. Present fins i tot en l'àmbit germànic: vegeu Reichert (1987, p. 32), que enregistra diverses formes *Albin*, *Albim*, *Albis*, etc., precisament sota una base antroponímica ALBI. De fet, és aquesta mateixa —d'un nom personal llatí no sufixat— l'explicació etimològica que dona Nègre, p. 639 (i que recullen Dauzat i Rostaing, p. 8) per al nom de la ciutat occitana d'Albi (vegeu la nota següent).

2. En realitat, aquesta darrera (derivació directa del mateix nom preromà que donà lloc en paral·lel al topònim occità *Albi*) és la hipòtesi manifestament preferida per Coromines (OC), però considerem insuficient la seva argumentació: l'afirmació d'identitat «entre terres de substrat tan semblant» esdevé contradictòria amb la incerta declaració de llur origen concret, «certament no cèltic, i potser tampoc no sorotàptic sinó pre-indoeuropeu» (i en nota: «ja no són lluny els ibèrics»). Fet i fet, hauríem preferit encara el pur trasllat directe en època comtal (una possibilitat que Coromines tendeix a refusar sistemàticament), o fins i tot obrir noves vies d'investigació (per exemple: [ˈalbi] i [ˈawbi] són unes pronúncies no gens estranyes, en terres occidentals i de transició, del fitònim *àlber*, que ens ha fornint diversos noms de lloc). Al capdavant, entre tantes alternatives, trobem més enraonat de seleccionar com a preferent la hipòtesi natural, segons la qual, tal com el mateix Coromines argumenta a propòsit de diversos homònims del que ens ocupa («toponímia menor»), *Albi* provindria del llatí ALVEUS amb una aplicació semàntica a la conca fluvial que es forma en el seu terme; vegeu també Terrado (1999), p. 97-98, que es decanta per la mateixa opció, si bé referint-se principalment als topònims menors —sobretot fonts— on es troba la mateixa forma *Albi*.

0036

Alcaniset

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 98a17-20.

Antic lloc del Segrià, despoblat ja al segle XVI, que era veí del Canís (< *Alcanís*) i que formava, junt amb aquest, Rosselló, Grallera i Torrefarrera, la *cambra* templer de Gardeny.

DOC.: *Alcanyisset*, 1497 (*Fog.*, p. 169); *Alcanyisset*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 98a17-18: diminutiu toponímic d'*Alcanís*, actual *el Canís*.¹

ALTR. HIP.: Diminutiu del substantiu *canís* 'canyís', derivat de *cana* 'canya' (vegeu *infra*, s. v. *Canís*).

[[alcanis]et]
diminutiu toponímic
català < àrab
N(top) + sufix *-et*

1. Tal volta la forma real hauria de ser *Alcanisset*, amb doble essa (o fins *Alcanyisset*, tal com consta en els fogatges de 1497 i 1553), però el caràcter pretèrit del nom, que no apareix a la GEC, no permet confirmar-ho. Utilitzem, doncs, la forma editada per Coromines a partir d'una referència bibliogràfica de Miret i Sans. Pel que fa al caràcter diminutiu del topònim, és indubtable, com ho és així mateix la seva filiació catalana, malgrat que la base *Alcanís* pugui procedir, com anota Coromines, de l'àrab *al-kanisia* 'església' i concretament 'església cristiana' (OC, vol. I, p. 94; vol. II, p. 97).

0037

Alcanó

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 98a25-38.

Vila i municipi del sector garriguenc del Segrià, limítrof per llevant amb els termes del Cogul i de Granyena de les Garrigues; consta que mantingué una majoria de població morisca fins al segle XVI.

DOC.: *Alcano*, 1203 (OC); *Alcano*, 1272 (OC); *Alcano*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 110); ·*Alcano*, 1358 (*Fog.*); *Alcano*, 1359 (OC); ·*Alcano*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Alcano*, 1497 (*Fog.*, p. 179).

OC: Vol. II, p. 98a45-54: de l'àrab *al-kanûn* 'forn, fogó, fogar'.

ALTR. HIP.: El mateix autor (OC, vol. II, p. 98a55-b5) presenta com a alternativa la idea que provingui de l'àrab *al-qanûn* 'lleï, costum' (manllevat del grec; cf. *cànon*).

[al-canó]
element arquitectònic
àrab
simple

0038

Alcarràs

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 99a21-34.

Important vila, i municipi de l'horta de Lleida, situada a la dreta del Segre i al peu de la carretera general, uns nou quilòmetres al sud-oest de la capital; el seu terme, que pel sud és limitat immediatament pel mateix riu, s'estén pel nord-oest fins molt més enllà (sectors de Vallmanya, el Coscollar i el Vilot, fins sota la Sardera), amb un màxim de setze quilòmetres de distància respecte del nucli principal al límit amb el terme municipal de Saidí (Baix Cinca).

DOC.: *Alcarraz* / *Alcharraz*, 1147 (CR, vol. XXIV, p. 76, 108); *Alquarraz*, 1163 (OC); *Alcarraz*, 1164 (*Poblet*, doc. 59); *Alcharac*, 1164 (OC); *Alcaraz*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Alcarraz*, 1172 (OC); *Alcaraz*, 1173 (OC); *Alcharraz*, 1175 (Font Rius, doc. 153); *Alcarraz*, 1175 (Bisson, doc. 28); *Alcharaz*, 1175 (OC); *Alcaraç*, c. 1175 (Bisson, doc. 29); *Alcairaz*, 1176 (CR, vol. XXIV, p. 76); *Alcharaz*, 1199 (Font Rius, doc. 210; CR, vol. XXIV, p. 44); *Alcharraç*, 1224 (OC); *Alcarraç*, 1229 (CR, vol. XXIV, p. 34); *Alcarraç*, 1272 (OC); *Alcairaz*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119); *Alcaraz*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 138); *Alcarraç*, 1358 (*Fog.*); *Alcarras*, 1359 (OC); *Alcarraç*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Alcarraç*, 1497 (*Fog.*, p. 160, 176).

OC: Vol. II, p. 99b12-100a2: de l'àrab *al-karaz* 'cirerer', potser amb valor col·lectiu.

ALTR. HIP.: Diverses altres alternatives, també aràbigues, són descartades pel mateix Coromines (vegeu OC, vol. II, p. 100a3-17).

[al-carràs]
fitotopònim
àrab
simple

0039

Alcarràs [o Alcorràs]

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 100a21-25.

Nom d'un antic castell de Balaguer, emplaçat darrere la Suda, i també d'un torrent d'aquella zona.

DOC.: *Alchoraz*, 1102 (CR, vol. XVII, p. 221).

OC: Vol. II, p. 99b12-100a2: el mateix origen que la vila homònima (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: Tanmateix caldria investigar més a fons el cas, i, per exemple, comprovar si la identitat formal (i doncs l'etimologia), en lloc de ser amb la vila segrianenca, no podria ser més aviat (i sobretot tenint en compte la variant *Alcorràs* i la menció documental *Alchoraz*) amb un topònim menor com *la Cuirassa* o *l'Alcorassa* de Lleida (vegeu *infra*, s. v. *Alcorassa*).

[al-carràs]
fitotopònim
àrab
simple

0040

Alcoletge

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 103*b*8-17.

Vila, i municipi de la banda esquerra del Segre, situada damunt d'uns turons que separen el Segrià del pla d'Urgell, mitja dotzena de quilòmetres al nord-est de Lleida.

DOC.: *Alcoleya*, 1117 (CR, vol. xxiv, p. 109); *Alcoleia*, 1118 (*Lib. Fend.*, doc. 166; CR, vol. xxiv, p. 39); *Alcoleya / Alcholeya*, 1118 (OC); *Alcholeia*, 1162 (CR, vol. xxiv, p. 109); *Alcolega*, 1168 (CR, vol. xxiv, p. 72); *Alcoleia*, 1172 (OC); *Alcolegia prope Illerdam*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119); *Alcolegia*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 138); *Colege*, 1359 (OC); *Alcoleja*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87-88); *Alcolegie*, 1387 (*Priv. Bal.*, doc. 35); *Alcolegie*, 1409 (*Priv. Bal.*, doc. 39); *Alcolega*, 1419 (OC); *Alcolegeta*, 1497 (*Fog.*, p. 160, 177); *Alcolegeta*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 103*b*7-57: de l'àrab *al-qulä'ra* 'castellet'.

ALTR. HIP.: —

[al-coletge]
arquitectura militar
àrab
simple

0041

Alcorassa, l' [o la Cuirassa]

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 105a27; vol. III, p. 430a54-60.

Barri medieval (el call jueu) i per inclusió antiga mesquita de la ciutat de Lleida, documentat també com *la Coratxa* (OC, vol. III, p. 430a54-55), segons informació de Josep Lladonosa recollida per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 430a43-52: del mossàrab *coratxa* (< llatí CORIACEA) ‘muralla protectora mig subterrània’ (DECat, vol. II, p. 1094b15-29).¹

ALTR. HIP.: —

[al-corassa]
arquitectura militar
mossàrab
simple

1. Poc més n'explica Coromines entre DECat i OC. Així doncs, és nostra la deducció que les formes *Cuirassa* i *Alcorassa* són una adaptació total i parcial, respectivament, d'aquell mot mossàrab, l'essència del qual tanmateix és present en l'aspecte semàntic, atès que el mot patrimonial català sembla que no tingué pas aquest valor arquitectònic.

0042

Alendir

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 116*b*1-15.

Antic veïnat i terme, avui despoblat, del municipi de Benavent de Segrià, població junt amb la qual apareix en els fogatges; sembla que s'abandonà arran de la Guerra dels Segadors.

DOC.: ·*Alandi* / ·*Alandir* / *Alendir*, 1358 (*Fog.*, p. 83, 102, 125); *Alendir*, 1359 (OC); *Alandir*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Alendir*, 1388 (OC); *Alendir*, 1497 (*Fog.*, p. 186); *Alendir*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 116*b*19-37: derivat de l'àrab *ʿall ed-diyâr* 'la (més) petita de les cases' (incert).

ALTR. HIP.: —

[[al]][endir]]

arquitectura civil

àrab

compost Adj + N

0043

Alentorn

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 118a1-57.

Població del terme municipal d'Artesa de Segre, al qual pertany d'ençà que el 1966 hi fou agregat el terme d'Anyà, del qual Alentorn era el nucli principal des del segle XIX (abans havia format municipi propi); és el nom també d'un barranc que al cap de poc desguassa al Segre i d'un famós pont sobre aquest riu, a l'altra banda del qual en època moderna s'ha format una caseria anomenada tot just *el Pont d'Alentorn*.

DOC.: *Alantorni*, 1093 (OC); *Alantorn*, 1097 (OC); *Alantorn*, 1098 (CR, vol. XXIV, p. 328); *Alantorn*, 1153, 1162 (OC); *Alentorns*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183); *Alentorn*, 1279, 1295-1299 (OC); *Alentorn*, 1300 (*Priv. Tàrr.*, doc. 21; *Ll. Verd*, doc. 9); *Alentorno*, 1387 (*Priv. Bal.*, doc. 35); *Alentorno*, 1417 (Fitè, p. 409); *Alentorn*, 1444, 1445 (Fitè, p. 564, 469); *Alentorn*, 1497 (*Fog.*, p. 152).

OC: Vol. II, p. 118b48-120a44: d'un compost preromà (cèltic) ALAN(TO)-TURNO 'turó del cabirol'.¹

ALTR. HIP.: Derivat d'un llatí *LOTONINUS, sufixació de LOTO 'lledoner' (OC, vol. II, p. 118a58-b47).

[[alen][torn]]
orotopònim
preromà indoeuropeu
compost N + N

1. Preferirem classificar aquest nom a partir de l'element de la composició més segur, que és el *-torn* < TURNO cèltic 'turó', ja que pel que fa al primer element, *alen-*, la veritat és que Coromines exposa uns immensos dubtes, i només davant la manca d'alternatives gosa establir unes relacions no gens segures amb mots cèltics que signifiquen 'cabirol' (OC, vol. II, p. 119b50-120a8).

0044

Alentorn, mas d'

COM.: Garrigues

REF.: GEC, vol. 10, p. 26; OC, vol. II, p. 118a34-35; ICC-*Garrigues*.

Mas i antic terme del municipi de Castellldans, situat a l'est d'aquesta població; també apareix sota la grafia *mas de l'Entorn* (així a la GEC i a la cartografia actual de l'ICC, per exemple), tot i que, d'acord amb la hipòtesi etimològica principal (vegeu *infra*), és del tot injustificada.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 118a35: aplicació toponímica del cognom *Alentorn*, que per la seva banda prové del nom de lloc homònim del Mig Segre (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: Trasllat toponímic directe; creació paral·lela.

[[alen][torn]]
antropotopònim
català < preromà
compost (NP)

0045

Alfarràs

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 125a54-b12; Tort, 1998, p. 257-263.

Municipi limítrof amb la Llitera i riberenc de la Noguera Ribagorçana, que pertany al Segrià des del 1990 (abans era inclòs dins de la Noguera); ha experimentat un important creixement durant el segle XX.

DOC.: *Alferraz*, 1153 (OC); *Alferrazo*, 1165 (OC); *Alfferraz* / *Alferaz*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 111, 119); *Alfarraz*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 139); *Alfarraç*, 1358 (*Fog.*); *Alfaras* / *Alfarras*, 1497 (*Fog.*, p. 162, 168).

OC: Vol. II, p. 125b13-38: de l'àrab *al-harrâs*, nom derivat de l'arrel *hrs* 'apreciar'; en la seva aplicació toponímica, tindria un sentit proper a 'collita valuosa'.

ALTR. HIP.: Vegeu també OC, vol. IV, p. 196a14-17 (*s. v. Farsa*) sobre un derivat *harrâs* de la mateixa arrel aràbiga, que és concretament 'alfarrassador, qui fa un alfarràs o avaluació feta a ull, sense pes ni mesura, de la quantitat o preu', és a dir, un nom professional directament relacionat amb la base etimològica mateixa que es proposa en l'article *Alfarràs*, però tant o més versemblant, atès que «es diu especialment dels fruits en verd» (OC, vol. IV, p. 196a16-17).

[al-farràs]
activitat humana
àrab
simple

0046

Alfés

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 127*b*56-128*a*8.

Poble i municipi situat just a l'inici del sector garriguenc de la comarca, una desena de quilòmetres al sud de Lleida.

DOC.: ·*ez Fez*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 120; OC); ·*Esfez*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 140; OC); ·*Alfes*, 1358 (*Fog.*); *Alfeç*, 1359 (OC); ·*el Fes*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Alfes*, 1492 (OC); *Alfes*, 1497 (*Fog.*, p. 179).

OC: Vol. II, p. 128*a*58-*b*39: de l'àrab *al-fiss* 'el nucli, el millor' (i fins 'el rovell de l'ou'), tot fent al·lusió a la fertilitat del seu terme.

ALTR. HIP.: Del mateix mot àrab, significant 'cruïlla de camins' (ibíd. *b*32-39).

[al-fés]
qualitat del terreny
àrab
simple

0047

Alfis

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 128a47-57, 406a40.

Antic nom de lloc, avui sembla que completament desaparegut, que apareix esmentat en certa documentació antiga com a afrontació meridional, junt amb Filella, d'una primitiva torre de Belcaire (d'Urgell).

DOC.: *ipsa almunia de Alfiz*, 1091 (OC); *turrim de Affif*, 1139 (Font Rius, doc. 56); *Turre d'Alfiz*, 1183 (Font Rius, doc. 168).

OC: Vol. II, p. 128a58-b39: com en el cas del seu parònim *Alfés* (vegeu *supra*) de l'àrab *al-fiss* 'el nucli, el millor', utilitzat com a valoració de la qualitat del terreny.

ALTR. HIP.: El fet que aparegui en el primer dels documents esmentats com a nom d'una *almunia* ('horta' en àrab) confirma en aquest cas una al·lusió a la fertilitat del lloc i fa innecessària qualsevol altra hipòtesi.

[al-fís]
qualitat del terreny
àrab
simple

0048

Algar, l'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 132*b*51-55; ICC-*Noguera*.

Partida de terra del terme de Menàrguens, segons Coromines, que afegeix que apareix com a *Salgar* en mapes cadastrals, grafia que deu reflectir una antiga pronúncia amb l'article arcaic, en clar paralelisme amb el cas del conegut santuari de *Salgar*, al Mig Segre (vegeu *infra s. v.*); és més que probable que correspongui a la partida de *l'Algar* que la cartografia comarcal de l'ICC situa a l'angle oriental del terme de Torrelameu, a uns dos quilòmetres d'aquesta població i tot just uns tres al sud-oest de Menàrguens, delimitada precisament per la ratlla de separació amb el terme de Menàrguens (i coincidint en part amb la sèquia del mateix nom) i pel riu Segre.

DOC.: *Algar*, 1770 (G.-Biosca, p. 219).

OC: Vol. II, p. 132*b*34-38: derivat directe de l'àrab *al-gâr* 'la cova'.

ALTR. HIP.: —

[al-gar]
orotopònim
àrab
simple

0049

Algerri

COM.: Noguera

REF.: GEC; ETC, vol. I, p. 195-201; OC, vol. II, 136a16-21; Tort, 1998, p. 318-322.

Població i municipi del sud-oest de la comarca, en el límit amb el Segrià; es troba en els vessants de la serra Llarga, a la banda esquerra de la Noguera Ribagorçana.

DOC.: *Agerre*, 1094 (OC, vol. II, p. 136a12-19); *Algerr*, 1094 (OC, vol. II, p. 136a19-21); *Algerre*, 1105 (*Lib. Feud.*, doc. 159; CR, vol. XVII, p. 163); *Algerre*, 1106 (ETC, vol. I, p. 195); *Agierre*, 1109 (*Lib. Feud.*, doc. 160); *Algerre*, 1146 (Font Rius, doc. 63; OC, vol. IV, p. 192b21); *Algerre*, 1162, 1170, 1179 (ETC, vol. I, p. 195); *Algere* / *Algerre*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114); *Algerre*, 1227, 1243, 1267 (ETC, vol. I, p. 195); *Algerre*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 209; CR, vol. XVII, p. 57); *Algerre*, 1295, 1314 (ETC, vol. I, p. 195); *Algere*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Algerri*, 1359 (ETC, vol. I, p. 195); *Algerri* / *Algerre*, 1407 (*Priv. Bal.*, doc. 38); *Algerre*, 1423 (Fité, p. 416); *Algerri*, 1458 (*Priv. Bal.*, doc. 54); *Algerri*, 1497 (*Fog.*, p. 106).

OC: Vol. II, p. 136a9-15: del preromà (basc) *AGIRRE* ‘espai obert’, amb l’aparició posterior d’una /l/ per influència de tants topònims àrabs amb aquest inici en la mateixa zona; el significat concret es deu referir al fet d’estar, el poble, «exposat als vents» arran de la seva situació sobre el pla.¹

ALTR. HIP.: —

[algerri]
situació geogràfica
preindoeuropeu
simple

1. Cas ja esmentat per Menéndez Pidal (1968, p. 14), si bé sense entrar en detalls etimològics ni semàntics, sinó solament emparellant aquest topònim amb altres de preromans amb la mateixa terminació, com *Gerri* o *Esterri*, per no esmentar sinó els més coneguts entre els que es troben en el Pirineu occidental català.

0050

Algorfa

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 137^b43-48; CR, vol. XXIV, 230-231; ICC-Segrià.

Nom avui d'una partida del terme municipal de Seròs, situada uns tres quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, vora la riba dreta del Segre; tanmateix, tot i que l'atribució és indubtable, les principals obres de referència hi al·ludeixen només des d'un punt de vista històric, com si es tractés d'un nom en desús (cosa que la presència en la cartografia actual de l'ICC contradiu): si la GEC en diu tot just «despoblat que pertanyia a l'antic marquesat d'Aitona», l'OC sembla conèixer-lo tan sols a partir del formalment poc fiable fogatge del 1359, on consta sota una variant que duu Coromines a afirmar, ignorant-ne la vitalitat actual, i val a dir que introduint-hi tres errors o inexactituds, que es tracta d'una «variant sense *al-*, NL antic en el Baix Segre, prop d'Aitona» (OC, vol. II, 137^b44-45); per contra, veiem que en el fogatge de 1365-1370 apareix amb completa normalitat (si bé escàs de població: tan sols vuit focs) el «loch Dalgorfa».

DOC.: *Algorffa*, 1358 (*Fog.*, p. 124); *Gorfa*, 1359 (OC); ·*Algorfa*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87).

OC: Vol. II, p. 137^b34-38: de l'àrab *al-gurfa* 'sala alta'.

ALTR. HIP.: —

[al-gorfa]
element arquitectònic
àrab
simple

0051

Alguaire

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 138a31-b29.

Vila i municipi del sector nord de la comarca, a la dreta de la Noguera Ribagorçana; el seu terme comprèn un sector pròpiament segrianenc i un altre d'altiplà amb escarpaments pronunciats, que separa les valls dels rius Segre i Cinca.¹

DOC.: *Algairan* [fonts àrabs], s. X-XII (CR, vol. XXIV, p. 34); *Alguadra*, 1083-1093 (CR, vol. XXIV, p. 34, 114); *Algueriam*, 1154 (CR, vol. XXIV, p. 82); *Algoria*, 1156 (OC); *Algayre*, 1157 (OC); *Algoira*, 1157, 1159 (OC); *Alguaira*, 1164 (OC); *Alguayra*, 1170 (G.-Biosca, p. 220); *Alguadera / Algayra*, 1174 (Font Rius, doc. 148); *Algoira*, 1174 (Font Rius, doc. 151); *Alguaira*, 1188 (OC); *Algoria / Algoira*, 1193 (OC); *Algaire*, s. XII (Rasico, p. 112); *Algaire*, 1206 (OC); *Algaira*, 1227 (CR, vol. XXIV, p. 77; OC); *Alguayra*, 1252 (OC); *Alguayre*, 1261, 1265 (OC); *Alguayre / Alguayra*, 1358 (Fog.); *el Guayre / Alguayre*, 1359 (OC); *Alguayra*, 1361 (CR, vol. XXIV, p. 77); *Elguayre*, 1410 (OC); *Alguayre*, 1481 (Fitè, p. 520); *Alguayre*, 1497 (Fog., p. 170, 177); *Algayre*, 1553 (Fog.).

OC: Vol. II, p. 138b30-139a33: de l'àrab *al-wu'áir*, diminutiu de l'arrel *w'r* 'abrupte, pedregós'.

ALTR. HIP.: De l'àrab *al-gwair* 'fondalada petita' (DCVB, *ap.* Asín), desconsellada per la realitat orogràfica del lloc.

[al-guaire]
qualitat del terreny
àrab
simple

1. Coromines (OC, vol. II, p. 139a38-39) esmenta un «possible homònim» a la Noguera: «un *Alguaira* veïnat de Fontllonga». Tanmateix, ateses les reserves de l'autor davant la seva única (i no indicada) font d'informació (escriu literalment, tancant el tema: «però no el tinc comprovat»), i vist que enlloc més tampoc no trobem cap altra referència a aquest topònim (fantasma?), ens limitarem a deixar en suspens el cas mitjançant la present nota.

0052

Àlies

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom de partida del sector nord-oriental del terme d'Almatret,¹ vers la zona de muntanyes que és capçalera de diversos torrents que, directament o a través del barranc de l'Aiguamoll, sempre vers ponent, aviat afluïxen a l'Ebre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Molt probablement, atesa la localització del topònim, es tracta del plural del mot dialectal *àlia*, que correspon a una reducció d'*àliga* per caiguda de [ɣ] i doncs, en darrera instància, al zoònim *àguila*; val a dir que el DCVB no recull aquesta forma per al nom de l'animal (ni tampoc Griera, per exemple), però sí que ho fa, ni que sigui bastant de passada, Coromines (DECat, vol. I, p. 81*b*53-56), fins al punt que aquesta és la font bàsica amb la informació de la qual es poden lligar els caps del nom de lloc que ens ocupa i dels seus homònims (vegeu les fitxes següents): indica aquest autor no només que «*àlya*» (ço és, *àlia* amb diftong creixent: [ˈalja]) és una forma reduïda d'*àliga*, cosa prou òbvia arribats en aquest punt, sinó sobretot que ell la sentí (vers el 1935) concretament «un poc més al NO» del Montsant, la qual cosa coincideix de ple amb la troballa a la zona a cavall entre el Segrià i les Garrigues d'aquest i dels altres topònims que responen a aquesta variant.

[àlies]
zootopònim
català < llatí
simple

1. Apareix dues vegades a la cartografia comarcal de l'ICC, respectivament a tres i a cinc quilòmetres d'Almatret, però l'escassa distància que hi ha entre tots dos esments, així com el fet que es trobin en la mateixa zona del terme, aconsellen de tractar-ho com un sol cas toponímic.

0053

Àlies, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector de llevant del terme d'Alcanó, situada tot just un quilòmetre i mig dret a l'est del poble, vora el límit amb l'apèndix sud-oriental del municipi d'Alfés, al peu de l'anomenat tossal Gros (309 metres).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Devem ser davant d'un segon exemple toponímic d'*àlia* com a variant dialectal d'*àguila* (a través d'*àliga*), que se suma a l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior i al de les Garrigues que veurem encara en la següent.

[àlies]
zootopònim
català < llatí
simple

0054

Àlies, vall de les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un curs d'aigua (car aquest és el sentit habitual de *vall* en aquesta comarca) que es troba en el sector occidental del terme de la Granadella, entre tres i cinc quilòmetres al nord-oest de la població; es tracta d'un torrent d'aigua no constant, que neix significativament vers la partida dita *los Tolls*, i que, després de córrer uns pocs quilòmetres en direcció nord-oest, desguassa per l'esquerra, dins encara del mateix terme de la Granadella, en la vall dels Horts, amb la qual entrarà en el terme municipal de Llardecans (on contribuirà a formar la vall Major, que s'orienta per Maials i Flix vers l'Ebre).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en els topònims simples del veí sector garriguenc del Segrià que hem vist en les fitxes anteriors, sembla clar que es deu tractar d'una fossilització onomàstica del plural d'*àlia* com a variant per reducció d'*àliga*, així com aquest (vegeu les fitxes següents) ho és, per metàtesi, del normatiu i etimològic *àguila* (vegeu DECat s. *v.*).

[àlies]
zootopònim
català < llatí
simple

0055

Àliga, tossalet de l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Muntanyeta de poc més de tres-cents metres d'altura que es troba pràcticament en el centre del terme municipal de Puiggròs, tot just un quilòmetre al nord-oest del poble, si bé a l'altra banda de la carretera de Mollerussa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta del zoònim *àliga*, variant d'*àguila* per metàtesi (i potser etimologia popular amb encreuament d'*ala*) molt estesa arreu del territori catalanoparlant durant segles, si bé actualment en recessió davant la forma normativa (vegeu DCVB i DECat, s. v. *àguila*, així com *supra* les fitxes dedicades als topònims segrianencs del tipus *Àguila*).¹

[àliga]
zootopònim
català < llatí
simple

1. És significativa la presència de la forma *àliga* en aquest topònim del que en podríem anomenar el sector central de les terres de Ponent, atès no solament que aquesta és segons Coromines (DECat, vol. I, p. 81*b*13-82*a*8) la més estesa arreu del país (potser amb l'excepció de les Balears, on sembla haver predominat *àguila* sempre), sinó sobretot que, com hem vist, al nord del Segrià hi ha una petita àrea de noms del tipus *Àguila* (vegeu *supra* s. v.) mentre que més a prop, al sud mateix de les Garrigues i també al sud (zona antigament garriguena) del Segrià, resta fixada en la toponímia la variant local *àlia* (vegeu les fitxes anteriors).

0056

Àligues, barranc de les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un curs d'aigua muntanyenc, que es troba en el sector oriental del terme de Vilanova de Meià, en el vessant nord-oriental del Cogulló, que corre uns pocs quilòmetres vers llevant sense sortir ja mai d'aquest municipi, fins que, junt amb altres barrancs de la zona, desguassa en el de la Tartera aproximadament un quilòmetre aigua amunt de Tòrrec per formar el riu d'aquest nom, que afluirà directament al Segre més enllà de Vall-llebrera.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica, en aquest cas en plural, del nom d'ocell *àliga*, variant secular d'*àguila*, com en el quasihomònim tractat en la fitxa anterior i altres (vegeu especialment DECat, vol. I, p. 81*b3*-82*a15*); la situació en plena muntanya del barranc en qüestió confirma plenament, si calia, aquesta explicació.

[àligues]
zootopònim
català < llatí
simple

Almacelles

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 147b29-38; Tort, 1998, p. 285-294.

Important població del nord-oest de la comarca (l'única de la província de Lleida que fa uns anys sobrepassava els cinc mil habitants sense ser cap de comarca), situada al límit amb la Llitera, de la qual separa el terme el curs d'aigua anomenat *la Clamor* o, justament, *la Clamor d'Almacelles* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: *Almaceges*, 1092 (CR, vol. XXIV, p. 77; OC, vol. VII, p. 179b2); *Almacellas*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Almaceies*, 1190, 1191 (Bisson, doc. 77, 84); *Almaciliis*, 1194 (Bisson, doc. 98); *Almazelles / Almacelles*, 1208 (OC); *Almacellis*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Almacelles*, 1260 (Font Rius, doc. 308); *Almaceyis*, 1261 (OC); *Almacellis*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 111-112, 128, 133; CR, vol. XXIV, p. 77); *Almaselles*, 1285 (OC); *Almacillis*, 1300 (OC); *Almacelles / Almasselles*, 1315 (OC); *Almaçellis / Almacellis / Almaceylles*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Almateylles*, 1359 (OC); *Almacelles*, 1497 (*Fog.*, p. 184).

OC.: Vol. II, p. 147b50-148b10: de l'àrab *al-masálla* 'oratori', variant de l'àrab vulgar hispànic corresponent a l'àrab general *al-musálla* 'oratori als afores de la població'.

ALTR. HIP.: —

[al-macelles]
arquitectura religiosa
àrab
simple

0058

Almacelletes

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 148*b*5-15; Tort, 1998, p. 309-312.

Petit nucli del municipi d'Almacelles, a llevant del terme, i que correspon a l'antic castell termenat de *la Saida*, nom amb el qual torna a ser conegut modernament (vegeu *infra* s. v.).

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 148*b*10-15: diminutiu toponímic d'*Almacelles*, tal volta amb un origen paral·lel o extensiu («oratori» com a designació genèrica), certament als «afores» del seu cap, i l'adopció posterior del sufix diminutiu per part de l'entitat menor.

ALTR. HIP.: Diminutiu toponímic directe, atesa per exemple l'explícita anotació que en feia a final del segle XVIII Zamora (p. 245): «En el mismo término [d'Almacelles, que escriu *Armasellas*], para acudir mejor al cultivo, han fundado otro lugarcito llamado Armasalletas (...) en donde hay un mesón.»

[[almacell]etes]
diminutiu toponímic
català < àrab
N(top) + sufix *-et(es)*

0059

Almactà

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 149a17-21.

Nom d'un antic lloc de certa importància dins de la ciutat de Lleida, conegut també amb la variant *Jaumatà*; sembla que havia de ser la pedrera en època aràbiga, però no hi ha rastre actual d'aquest topònim, que Coromines conegué tan sols a partir de l'obra historiogràfica de Josep Lladonosa.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 148b57-58, 149a9-32: de l'àrab *al-maqtā*^c 'pedrera, lloc d'on s'extrau i on es talla pedra', parònim absolut de l'*Almatà* balaguerí (vegeu *infra* s. v.).

ALTR. HIP.: —

[al-mactà]
activitat humana
àrab
simple

0060

Almassí

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 153b37-44.

Antic terme rural de Gerb (avui inclòs en el municipi d'Os de Balaguer), esmentat per la GEC i, independentment, per Coromines, que molt probablement es pot identificar amb el topònim escrit *Macip* que la cartografia comarcal de l'ICC situa a l'angle occidental del terme de Gerb, uns dos quilòmetres lluny del seu cap, i que correspon tant a una partida com a un mas, a més d'un *barranc del Macip*, afluent directe del Segre sota Gerb, en el nom del qual trobem encara l'aparent article *el* que deu correspondre a l'àrab *al* present en el nom complet que les altres fonts reporten.¹

DOC.: *Almacir*, 1082 (Font Rius, doc. 38).

OC: Vol. II, p. 153a38-b5, b42-44: de l'àrab *al-masîr* 'viatge, distància que es recorre, estesa de terra'.

ALTR. HIP.: —

[al-massí]
situació geogràfica
àrab
simple

1. Vet ací el que, amb inseguretat provocada tant per la seva font com pel seu singular recurs a la memòria, en diu Coromines: «Recordo que hi ha també algun nom d'aquests [valencians *Almassil*, etc.] a la zona Tortosa-Fraga-Lleida, del qual no tinc nota a mà. És possible que [sigui] *Almasí* que Reig-Vilardell (*Monogr. de Cat.*) dóna com a terme rural de Gerb, a dos quilòmetres d'aquest poble i a cinc de Balaguer, damunt dos petits turons [...].» Aquest emplaçament coincideix a la perfecció amb la situació de l'actual *Macip* (escrit així almenys per l'ICC) i a més, com veurem, escau ben bé a l'etimologia, que al·ludeix al recorregut. I hi afegeix encara el mateix autor, pel que fa a la forma del topònim: «és possible que -s- sigui grafia imperfecta de -ss-» (i és així que a la GEC té entrada com *Almassí*). D'altra banda, fa estrany que ningú més (ni l'OC) no citi el document del 1082 (si bé conegut mitjançant una còpia del segle XIII), procedent d'una font tan a l'abast com las *Cartas...* de Font Rius (doc. 38), on es llegeix una referència a «una coma ad Almacir», que sens dubte ha de ser el nostre lloc, atès que apareix esmentat al costat d'altres topònims de la zona com ara Llorenç, Gerb o el mateix riu Segre.

0061

Almassor

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 154*a*8-15.

Veïnat, partida i antic terme rural del municipi de Penelles, situat just al límit amb el terme d'Ivars d'Urgell (comarca del Pla d'Urgell) i concretament molt a prop del seu agregat Vallverd, que és escassament a un quilòmetre.

DOC.: *Almacorr*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. xvii, p. 72); *Almazor*, s. xi (OC); *Almazcor*, 1119 (OC); *Almazor*, 1139 (Font Rius, doc. 57; OC, vol. vii, p. 230*b*48); *el Mesor*, 1359 (OC); *Almaçor*, 1535 (OC).

OC: Vol. II, p. 154*a*28-48: de l'àrab *al-ma'sûr* 'estret, sense sortida', aplicat a la situació de la torre dalt de la serra.

ALTR. HIP.: —

[al-massor]
situació geogràfica
àrab
simple

0062

Almatà

COM.: Noguera

REF.: GEC; Zamora, p. 227-228; CR, vol. xvii, p. 238-244; OC, vol. ii, p. 148b58-149a4.

Nom del pla elevat (també *pla del Real*) situat damunt mateix de Balaguer, on es trobava el nucli primitiu de la ciutat i també la mesquita, que fou transformada en l'església i convent de *Santa Maria d'Almatà* (actual santuari del Sant Crist);¹ avui en aquest pla hom troba una barriada i diversos equipaments de la ciutat, algun dels quals rep aquest vell nom recentment recuperat.

DOC.: *Almacta*, 1166 (CR, vol. xvii, p. 238, 390); *Almacta*, 1177 (CR, vol. xvii, p. 238; OC); *ecclesia Sancte Marie de Almatano*, 1314 (*Priv. Bal.*, doc. 11, 12); *eclesia beate Marie de Almatano*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *ecclesia beate Marie de Almata*, 1334 (*Priv. Bal.*, doc. 22); *Almactano*, s. xiv (OC).

OC: Vol. ii, p. 148b57-58, 149a9-32: de l'àrab *al-maqta'* 'pedrera, lloc d'on s'extrau i on es talla pedra'.

ALTR. HIP.: —

[al-matà]
activitat humana
àrab
simple

1. Sembla evident que a aquesta mateixa església (que cal no confondre amb l'actual temple parroquial de Santa Maria de Balaguer, situat també al capdamunt del nucli antic de la ciutat) s'ha de referir el document del 1313 que Coromines (OC, vol. i, p. 150b13-26) llegeix *Almafà* en una font bibliogràfica. L'únic escrúpol que hi exposa té relació amb la tonicitat («suposo ben accentuat»), però sembla no adonar-se de l'evident error de lectura o errata d'impremta per *Almatà*. El fet que no trobem enlloc més aquest fantasmal **Almafà* i l'òbvia coincidència amb una església balaguerina dedicada a Santa Maria acaben de confirmar, si calia, aquesta nostra acotació.

0063

Almatret

COM.: Segrià

REF.: DCVB; GEC; OC, vol. II, p. 156a24-31.

Poble i municipi situat a l'extrem sud-occidental de la comarca, en el sector garriguenc que limita amb la Ribera d'Ebre.

DOC.: *Almatret / Almatreto*, 1302 (Font Rius, doc. 366; OC, vol. VII, p. 117b38);¹ *Lo Matrà*, 1359 (OC); *Almatret*, 1497 (*Fog.*, p. 171); *Almatret*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 156a44-57: de l'àrab *al-matrad* 'lloc de cacera', significat que es correspon molt bé amb la realitat tradicional del terme.

ALTR. HIP.: —
[al-matret]
activitat humana
àrab
simple

1. És estrany que Coromines no esmenti aquesta citació documental de l'any 1302 en l'apartat corresponent, i en canvi la trobem (procedent de les ben conegudes *Cartas de población y franquicia* de Font Rius) en el dedicat, cinc volums més endavant, a la veïna població de Seròs, ja que al capdavall, com allí es dirà, el document en qüestió no és sinó «la carta de població d'Almatret» (OC, vol. VII, p. 117b37-38). El que s'hi diu, per cert, és també ben explícit, i dóna a entendre que prèviament no hi havia en aquell indret cap nucli de poblament: «ad populandum et villam faciendam [...] totum planum vocatum Almatret» (Font Rius, doc. 366).

Almenar

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 157a44-b2; Tort, 1998, p. 313-316; Eritja, p. 54-59.

Vila i municipi septentrional de la comarca, a la dreta de la Noguera Ribagorçana, entre Alguaire i Alfarràs; consta documentalment que almenys en els primers segles entorn de la conquesta cristiana (XI-XIII) la forma d'aquest topònim alternà entre l'actual *Almenar* i la variant (completament equivalent) *Almenara*.¹

DOC.: *Almanara*, 1085 (CR, vol. XXIV, p. 34, 77); *Almenara*, 1091 (CR, vol. XVII, p. 220); *Almenar*, 1093, 1094 (OC); *Almenar*, 1147 (Font Rius, doc. 64); *Almenar*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284; OC); *Almenar*, 1164 (OC); *Almenara*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Almenar*, 1170 (OC); *Almenara*, 1170 (G.-Biosca, p. 220); *Almenara*, 1172 (OC); *Almanara*, 1174 (Font Rius, doc. 148); *Almaenara*, 1175 (Bisson, doc. 28); *Almenar*, 1180 (OC); *Almenar*, 1187 (Bisson, doc. 62); *Almenar / Almenara*, 1188 (Bisson, doc. 69); *Almenara*, 1190 (Bisson, doc. 77); *Almenar / Almenara*, 1191 (Bisson, doc. 84); *Almenar*, 1194, 1209 (Bisson, doc. 98, 128); *Almenarii*, 1210 (OC); *Almenar*, 1260, 1261 (OC); *Almenari*, 1265 (OC); *Almenar / Almenaris / Almenariis*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 111, 116, 119, 121); *Almenar / Almenaris*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 129, 138, 139); *Almenara / Almenar*, s. XIII (OC); *Almanar*, 1359 (OC); *Almanar*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Almenar*, 1497 (*Fog.*, p. 163, 169).

OC: Vol. II, p. 157a42-43: de l'àrab *al-mānār* 'talaia on s'encenen fogueres de senyal'.

ALTR. HIP.: —

[al-menar]
arquitectura militar
àrab
simple

1. Tanmateix s'ignora per quina causa (deshomonimització? falsa masculinització?) o mitjançant quin fenomen (dissimilació vocàlica? afebliment a través de tancament i ulterior caiguda?) es va produir aquest pas d'un primitiu *Almenara* a l'actual *Almenar*; és a dir, s'ignora per quina raó va desaparèixer vers la baixa edat mitjana la -a final d'aquest topònim.

0065

Almenara

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 157^b3-12.

Antic castell amb terme propi, del mateix nom, situat en un punt estratègic de la serra dita justament d'*Almenara*, al nord de l'actual comarca de l'Urgell, des d'on es contempla bona part del Ponent català (el conegut *Pilar d'Almenara* és, de fet, la torre d'aquest castell, únic vestigi que en resta); en aquell indret sorgiria també un poble, amb el mateix nom, que canvià pel d'*Almenara Alta* durant el segle XIX, en separar-se'n un nucli que passà a denominar-se *Almenara Baixa* (vegeu *infra*).

DOC.: *Almenara* / *serra de Almenara*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72); *Almenara*, 1076 (OC); *Almenara*, 1080 (Font Rius, doc. 36; OC); *Almenara*, 1087 (OC); *Almanara*, 1181 (OC); *Almenara*, 1185 (OC); *Almenara*, 1224 (Font Rius, doc. 243); *Almenara*, 1260 (OC); *Almenara*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 5); *Almenare*, s. XIII (OC); *Almanara* / *coll d'Almanara*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Almenara*, 1359 (OC).

OC: Vol. II, p. 157^a42-43: de l'àrab *al-mänâra* 'talaia on s'encenen fogueres de senyal'.¹

ALTR. HIP.: —

[al-menara]
arquitectura militar
àrab
simple

1. Malgrat la claredat d'aquesta etimologia, val la pena de reproduir l'objecció que en un altre volum de la mateixa obra es formula Coromines, en aquest cas a propòsit del rebuig d'un ètim aràbic per a *Castellserà*, sota la forma d'un dubte entorn de l'aplicació de l'obvi origen aràbic d'*Almenara* directament al topònim o bé tan sols a un apel·latiu comú que hauria pogut tenir certa vigència en el romànic d'aquesta zona: «allí prop [de Castellserà] només hi ha *Almenara*, però no val gaire perquè quasi no fou NL en origen, sinó l'apel·latiu que designava la torre de senyals nocturns de la gent de guerra dalt de la serra (tant cristians com sarraïns), per més que sigui un mot manllevat de l'àrab» (OC, vol. III, p. 324^a15-19).

0066

Almenara

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. II, p. 157^b27.

Topònim menor del terme de Juncosa de les Garrigues, del qual tenim notícia només a partir d'una breu anotació de Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 157^a42-43: de l'àrab *al-mänâra* 'talaia on s'encenen fogueres de senyal'.

ALTR. HIP.: —

[al-menara]
arquitectura militar
àrab
simple

0067

Almenara Baixa

COM.: Urgell

REF.: GEC.

Antic terme rural situat al peu de la serra d'Almenara, que havia constatat d'una sola casa i que al segle XIX se separà del terme d'*Almenara* (des d'aleshores *Almenara Alta*) per formar-ne un de propi; més endavant l'un i l'altre serien agregats al municipi de la Fuliola i posteriorment al d'Agramunt, al qual pertanyen avui dia.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Topònim reduplicat directament en escindir-se un nou nucli, geogràficament situat més *baix*, del terme d'Almenara.

[[almenara][baixa]]
topònim reduplicat
català < àrab
compost N(top) + Adj

0068

Almodí

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 160a17.

Antic indret i avui topònim urbà de la ciutat de Lleida, que Coromines esmenta a partir de l'obra de Josep Lladonosa.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 160a11-13: de l'àrab *al-mudî* 'casa de contractació' o 'casa on es deposita el gra' (DECat, vol. I, p. 219b14-39).

ALTR. HIP.: —

[al-modí]
activitat humana
àrab
simple

0069

Almudàfer

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 163a33-42; vol. VII, p. 314b6-29.

Nom antic d'una important partida de l'horta de Balaguer (dita també *hort del Rei*), que correspon a la coneguda actualment com *la Meó* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: *Almudaffer*, 1147 (OC); *Almudafar*, 1180-1190 (OC); *·Almudefar*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 112); *·Almudeffar*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 127); *Almudaffar*, 1313 (OC).

OC: Vol. II, p. 163a43-53: del nom personal aràbic *Almuzafir* (< *muzaffir* 'el victoriós').¹

ALTR. HIP.: —
[al-mudàfer]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

1. Potser del nom mateix del «darrer walí de Lleida», *Almuzafir Ben Suleiman* (vegeu OC, vol. II, p. 163a43-46), o d'un probablement anterior rei *Almudafar* que s'esmenta en un text del 1063 (*Lib. Feud.*, doc. 149). D'altra banda, consta també que «Almudàfar havia estat un home del Balaguer sarraí» (OC, vol. VII, p. 314b11-12).

0070

Almudèfer, secà d'

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 163*b*5-7.

Antic nom d'una partida del secà de la ciutat de Lleida (esmentat en una llista del 1690 entre *Palauet* i *Boixadors*).

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 163*a*43-*b*5: del nom personal àrabic *Almuzafir* (vegeu la fitxa anterior), amb tancament de la vocal tònica a causa d'una influència de les característiques hispanoaràbigues de la consonant precedent.

ALTR. HIP.: —

[al-mudèfer]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

0071

Almúnia, l'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 161a36-37.

Nom d'una antiga partida del terme d'Algerri.

DOC.: *ipsa Almunia*, 1094 (OC).

OC: Vol. II, p. 160a30-32, 161a9-12: de l'àrab *al-munia* 'horta'.

ALTR. HIP.: —

[al-múnia]
activitat humana
àrab
simple

Alòs de Balaguer

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 165a45-56, 166a19-22.

Vila aturonada a la dreita del Segre, al sud de la serra de Sant Mamet, que manté municipi propi malgrat la forta davallada demogràfica de l'últim segle; el seu origen pot ser que fos una antiga torre, ja que així apareix en determinada documentació medieval.¹

DOC.: *Alos*, 1018 (CR, vol. xvii, p. 31; OC); *Alos*, 1026 (*Lib. Feud.*, doc. 157; Fité, p. 142; CR, vol. xvii, p. 32); *Alos*, 1050 (OC); *Alos*, 1057 (CR, vol. xvii, p. 52); *Alos*, 1072 (CR, vol. xvii, p. 36); *Alos*, 1080 (CR, vol. xvii, p. 57; OC); *Alos*, 1093, 1111, 1126, 1159 (OC); *Alos*, 1166 (CR, vol. xvii, p. 390); *Alos*, 1187 (Fité, p. 220); *Alos*, 1198 (OC); *Alos*, 1272 (Font Rius, doc. 320; OC); *Alos*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183-184, 191); *Alos*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 208); *Alos*, 1312 (OC); *Alos*, 1314 (Font Rius, doc. 371; OC); *Alos*, 1359 (OC); *Alos*, s. xv (Fité, p. 556); *Alos*, 1413 (*Priv. Bal.*, doc. 40); *Alos*, 1423, 1429, 1445, 1456 (Fité, p. 416, 422, 469, 483); *Alos*, 1497 (*Fog.*, p. 111).

OC: Vol. II, p. 165b44-166a14, 166a56-b46: prellatí basc o bascoide, probablement d'una base AL-, corresponent a l'actual basc *alha* 'pastura', i un sufix -OSSE més problemàtic, tal volta relacionat amb un basc *otze* (vegeu *infra*, s. v. *Os* i *Seròs*).

ALTR. HIP.: Tanmateix no es pot pas descartar que, com en altres casos, siguem davant d'un trasllat o reduplicació des de terres occitanes, on existeix més d'un lloc homònim, i per cert que també amb més d'una possible explicació etimològica (vegeu Dauzat i Rostaing, p. 12, i Nègre, p. 64 i 423).

[[al]òs][[balagu]er]
activitat humana
preindoeuropeu
N + sufix -òs (+ complement especificatiu)

1. Per exemple el document de l'any 1272 que és esmentat també, més extensament, s. v. *Tarassó* (vegeu OC, vol. VII, p. 230b52).

0073

Alpatona, tossal d'

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 168a13.

Nom d'una elevació del terme de Montoliu de Lleida, a prop del d'Albatàrrec, recollit directament per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 167a38-168a13: derivat d'una arrel preromana PAT- 'costa escabrosa'.¹

ALTR. HIP.: Caldria afegir-hi que la terminació *-ona* hi deu ser semblantment preromana, o potser variant de *-ana* (vegeu íd., 168a13), i també, ja que Coromines no tracta extensament aquest cas en concret, que en temps posteriors, com en el cas d'*Albatàrrec*, s'hi degué afegir l'article aràbic *al-*.

[al-[pat]ona]
orotopònim
preindoeuropeu
N + sufix *-ona*

1. Coromines relaciona aquest topònim amb el mallorquí *Patana* i els valencians *Petano*, *Patanota* i *Patena*, entre altres, que constituïrien una variant, sense l'increment *-arr-*, dels del tipus *Patarrana*, *Patarrà* o *Patrana* (també valencians i illencs) i, molt singularment, *Albatàrrec* (vegeu *supra s. v.*), atès el veïnatge entre aquest i el que ara ens ocupa, al sud-est del Segrià; els uns i els altres, en definitiva, contindrien una base lèxica PAT-, preromana (basca o ibèrica) amb el significat de 'costa escabrosa' (OC, vol. VI, p. 167b42, 168a2).

0074

Alpicat

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 168b10-35.

Poble i municipi situat pocs quilòmetres al nord-oest de Lleida, que ha rebut també el nom de *Vilanova d'Alpicat* (vegeu *infra s. v.*); sembla que inicialment el topònim *Alpicat* s'aplicava a una extensa partida d'horta del terme de Lleida (de fet, encara avui té aquest nom el sector del municipi que confronta amb el d'Alpicat, i hi són lloc d'anomenada *les Basses d'Alpicat*: vegeu *infra s. v.*), i que per això es conegué com a *Vilanova d'Alpicat* la població que prèviament, arran de la carta de població del 1174, Ermengol VII fundà amb el nom de *Castellnou de Llitera*.¹

DOC.: *Alpicad*, 1174 (Font Rius, doc. 151; OC, vol. VII, p. 80b8); *Alpicat*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 130; OC); *Vilanova del Picat*, 1359 (OC); *Vilanova del Picart*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 168b36-60: derivat directe d'*al-piqat*, que és el plural del mot mossàrab *picq* 'turó', fent referència als diversos turons i serretes d'aquest sector del Segrià.

ALTR. HIP.: —

[al-picat]
orotopònim
mossàrab
simple

1. En tot cas, ateses les estretes connexions entre el nom de la partida lleidatana i del seu municipi veí (fet i fet, la clau en deu ser el terme *Vilanova*, avui pràcticament en desús), tractarem en un sol article aquests topònims. No així, però, lògicament, el vell homònim *Alpicat* del municipi d'Ivars de Noguera (vegeu la fitxa següent).

0075

Alpicat

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 168*b*21-22.

Partida del terme d'Ivars de Noguera.

DOC. —

OC: Vol. II, p. 168*b*36-60: del mossàrab *al-piqat*, plural de *picq* ‘turó’, com el més conegut homònim segrianenc (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: —

[al-picat]
orotopònim
mossàrab
simple

REF.: GEC; TS, p. 47-48; OC, vol. II, p. 171a28-44.

Antiga quadra i avui veïnat, força dispers, del municipi de Sant Guim de Freixenet, situat al sector nord-oest del terme, en unes elevacions decantades vers l'alta vall del Sió.¹

DOC.: *Altadil*, 1359 (OC).

OC: Vol. II, p. 171a22-44: diminutiu, amb el sufix *-ill*, del topònim *Altet*, que a més de correspondre a un poble del terme de Tàrraga (vegeu *infra s. v.*) degué ser el nom antic del lloc que ens ocupa.

ALTR. HIP.: Altres hipòtesis foren una doble sufixació diminutiva d'*alt* (TS) o bé una sufixació col·lectiva directament d'*alt* amb una posterior sufixació diminutiva (OC).

[[altad]ill]
diminutiu toponímic
català < llatí
N (top) + sufix *-ill*

1. Es pot dir que Altadill (com el seu veí *Melió*, absent fins i tot d'un estudi comarcal com TS) no ha tingut gaire sort amb el tractament bibliogràfic que hom n'ha fet: si el DCVB es limita a recollir-lo en un fogatge del segle XIV (com si lloc i topònim s'haguessin perdut, cosa del tot falsa), el tros d'article que li dedica l'OC és ple d'imprecisions i de despropòsits, que de tot hi ha. D'entrada, anota que és un agregat del terme de Llorac (i en dona una aproximació geogràfica: «prop al N. d'aquest poble»; resulta que Altadill és a més de tretze quilòmetres en línia recta, dues valls i tres termes municipals més enllà de Llorac); poc després afirma que Altadill «avui té més habitants que Altet», quan és i sempre ha estat justament a l'inrevés; i al capdavall, en encarar l'aspecte etimològic, condicionat per aquella idea prèvia, no demostrada, que *Altadill* s'anomenà abans també *Altet*, assegura que és «Altadill documentat per primer cop en un doc. de 1190»... però sota la forma *Alted*. Cal admetre que això no és impossible, ja que són nombrosos els diminutius toponímics que van adoptar el sufix temps després de la seva creació i d'una més o menys llarga vida amb la forma plena (vegeu Turull, 1994, p. 89-90), però l'argument amb què ho exposa Coromines falla d'arrel: «es deu tractar d'Altadill puix que va citat amb el seu immediat Montargull.» Les objeccions són dues, i fortes: Montargull no és vora Altadill... sinó vora Llorac; i sobretot, vist el text en què «Altadill [...] va citat amb [...] Montargull», resulta que no hi apareixen com a topònims, sinó com a cognoms toponímics, de manera que l'ordre en una llista no implica cap relació geogràfica. Per acabar-ho d'adobar, quan a la fi s'esmenta *Altadil* en un document medieval (que no és altre que el ja adduït pel DCVB) aquest topònim apareix de costat amb Rubió (com si fos una unitat del fogatge: «Rubio e Altadill»), que sens dubte ha de ser *Rubió de Gàver*, antic lloc de la mateixa zona de capçalera del riu Sió en què es troba el veritable Altadill. Però això, al contrari que totes les pistes falses d'abans (i potser un perillós recurs a la memòria o a unes notes no prou arrodonides), no condueix l'autor de l'OC cap a una identificació correcta. En resum, es tracta d'un cas en què petits errors de detall s'encadenen com a causa i alhora conseqüència (car a l'arrel de tot hi ha d'haver un apriorisme) d'una explicació etimològicament impecable però etiòlogicament estafeta.

0077

Alta-riba

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 48-49; OC, vol. II, p. 170b37-41.

Poble aturonat del sector septentrional del terme d'Estaràs, no lluny de Sant Ramon de Portell.

DOC.: *Altariba* / *Altarippa*, 1043-1098 (*Lib. Feud.*, doc. 88-89; TS); *Altariba*, 1110 (*Ll. Blanch*, doc. 27; TS); *Altarriba*, 1174 (TS); *Altaripa*, 1177, 1183 (TS); *Alta-riba*, 1183 (CR, vol. XXIV, p. 407); *Altariba*, 1196 (TS); *Altarriba*, 1231 (TS); *Altarippa*, 1269 (TS); *Altariba*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Altarriba* / *Alta Riba*, 1358 (*Fog.*; TS); *Altariba*, 1359 (*Priv. Cerv.*, doc. 77; TS); *Alta riba*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Alta-riba*, 1497 (*Fog.*, p. 193, 197, 240).

OC: Vol. II, p. 170b42-50: compost de l'adjectiu *alta* i el substantiu *riba* aplicat als drets costers del lloc; l'ordre dels mots (Adj+N) respondria a «l'èmfasi ponderatiu de l'expressió ('ribast alt de veres')» (b43-44).

ALTR. HIP.: —

[[alta][riba]]
orotopònim
català < llatí
compost Adj + N

0078

Altera, l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya del sector septentrional del terme municipal de Camarasa, propera al límit amb l'extrem occidental del de Vilanova de Meià; es tracta d'una elevació que destaca no tant per l'alçada (mai superior als 680 metres d'altura, mentre que en un radi de menys de tres quilòmetres hi ha diversos punts que sobrepassen els set-cents i els vuit-cents metres, per no parlar dels mil tres-cents de Sant Mamet, cinc quilòmetres a llevant, i naturalment del Montsec de Rúbies, al nord-est) com per la configuració (una gran mola acinglerada) i en especial la posició, flanquejant per l'esquerra la Noguera Pallaresa, que justament retomba vers ponent i la Baronia de Sant Oïme a causa de la seva presència.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Deu tractar-se d'un derivat de la forma substantivada d'*alt*, tal com ho és *Altet* (vegeu les fitxes següents), en aquest cas amb el sufix *-era*, en al·lusió a la ja comentada presència alterosa d'aquesta muntanya.¹

[[alt]era]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. Vegeu OC, vol. II, p. 169b51-171a50 (s. v. *Alt*), en què es comenten diverses formacions que parteixen d'aquest mot, entre les quals tanmateix no es troba cap cas d'*Altera*; afegim-hi, d'altra banda, que no veiem cap raó de pes per atorgar aquesta forma a l'herència mossàrab, tal com Coromines fa per al seu quasihomònim masculí *Alter* (vegeu la fitxa següent), i que certament la latitud en què apareix aquest topònim no hi invita pas.

0079

Alters, serra d'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una petita serra del sector meridional de la comarca, situada uns cinc quilòmetres a llevant del riu Ebre, a la partió entre els termes municipals de Seròs i Almatret, aproximadament sis quilòmetres al nord d'aquesta darrera població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta d'una fixació plural d'un derivat *alter*, que partiria d'*alt*, substantivat (vegeu la fitxa següent), amb el sufix *-er*; vegeu també OC, vol. II, p. 170b54-57, s. v. *Alt*, amb algun topònim valencià comparable, que segons Coromines és «probablement herència mossàrab».

[[alt]ers]
orotopònim
mossàrab
N + sufix *-er(s)*

0080

Altet

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 49-50; OC, vol. II, p. 171a8-20.

Poble del sector septentrional de l'actual terme de Tàrraga, situat a mig camí entre aquesta ciutat i la Figuerosa, municipi al qual pertanyia abans de la incorporació al de la capital de l'Urgell.

DOC.: *Altedo*, 1077 (Sangés, doc. 40; TS); *Altet*, 1097 (Sangés, doc. 80; TS); *Alted*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC); *Adtet*, 1105 (Marquès, doc. 1); *Alted*, 1109 (CR, vol. XXIV, p. 350; OC); *Alted*, 1151 (TS; OC); *Alted*, 1163 (TS); *Altet / Altetum*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Altet*, 1312 (*Priv. Tàrr.*, doc. 29); *rivo d'Altet*, 1317 (*Priv. Tàrr.*, doc. 38); *Alteto*, 1343 (*Priv. Tàrr.*, doc. 127); *Altet*, 1346 (*Priv. Tàrr.*, doc. 132); *Altet*, 1358 (*Fog.*; TS); *Alteto*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265); *Altet*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 270, 271); *Alteto*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 266, 269); *Altet*, 1497 (*Fog.*, p. 234).

OC: Vol. II, p. 171a20-27: del mot substantivat *alt*, amb el sufix col·lectiu *-et* < llatí *-ETUM*, significat 'conjunt d'al·tells'.

ALTR. HIP.: Sufixació diminutiva del mateix mot (TS).¹

[[alt]et]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

1. Ens sembla ara prou convincent, però, l'argument de Coromines a favor de la interpretació del sufix *-et* com a col·lectiu (derivat de *-ETUM*) i no pas com a mer diminutiu, ja que, al capdavall, respon millor a la realitat del lloc: el turó on es troba el poble d'Altet no és pas menor (ni tampoc destaca) respecte dels altres d'aquella zona, i en canvi és cert que són diversos els turons que envolten l'indret, en un radi de mig quilòmetre.

0081

Alzina, l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector septentrional del terme de la Baronia de Rialb, corresponent en principi a una masia situada a set-cents metres d'altura, tot just a un quilòmetre del límit amb el terme urgellès de Coll de Nargó (pel sector de Gavarra), i emprat també en el nom del *tossal de l'Alzina* que s'aixeca damunt mateix d'aquest lloc, equidistant entre el Cerdanyès i el Puig de Rialb.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'una fixació toponímica del fitònim *alzina*, ben productiu en la nostra onomàstica, com correspon a la freqüència d'aquest arbre en el nostre territori.

[alzina]
fitotopònim
català < llatí
simple

0082

Alzina, l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida i nom també d'una petita elevació, el *serrat de l'Alzina*, del terme municipal de Cubells, que es troben un parell de quilòmetres al sud d'aquesta població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment som davant d'una altra aplicació toponímica del nom d'arbre *alzina*, d'origen llatí (vegeu la fitxa anterior i bona part de les següents).

[alzina]
fitotopònim
català < llatí
simple

0083

Alzina Alta, serra de l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una serra del terme municipal dels Torms, situada damunt mateix de la població, vers el sud-est, vora el límit amb Juncosa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del nom d'arbre *alzina*, en referència a un exemplar isolat especialment remarcable, complementat per l'adjectiu qualificatiu *alta*.

[alzina][alta]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0084

Alzina de Ribelles, l'

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Poblet del terme municipal de Vilanova de l'Aguda, situat a dos quilòmetres del riu Bragós per la banda esquerra, dins de l'antiga baronia de Ribelles, poble del qual depenia també municipalment abans que l'un i l'altre s'integressin dins de l'actual, així com en depèn encara des d'un punt de vista parroquial; és per aquesta circumstància, òbviament, que en pren el nom com a complement, tot i que aquesta fórmula complexa no sempre s'utilitza, i hom sol preferir el nom simple de *l'Alzina* (així fins i tot en la cartografia comarcal de l'ICC, que d'altra banda consigna un *pla de l'Alzina*, vora mateix del poble, cap al sud).

DOC.: *Olzina*, 1443 (Fité, p. 563); *Olzina*, 1497 (*Fog.*, p. 101); *Alzina*, 1553 (*Fog.*).

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom de l'arbre (vegeu les fitxes anteriors), amb el complement especificatiu del nom de la població de la qual depengué històricament.

[alzina][ribelles]
fitotopònim
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

0085

Alzinar, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alguaire, situada uns bons sis quilòmetres lluny de la vila, vers ponent, a l'altra banda de l'altiplà i del canal d'Aragó i Catalunya, ja prop del límit conjunt amb els termes d'Almacelles i Almenar.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament som davant d'una ben corrent derivació col·lectiva-locativa del nom d'arbre *alzina*, mitjançant el sufix *-ar*.

[[alzin]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0086

Alzines, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal dels Alamús, situada un quilòmetre i mig al sud de la població, entremig de diverses sèquies i canals de la zona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica plural del nom d'arbre *alzina*, al·lusiva a la presència d'un grup d'aquests arbres en aquell paratge.

[alzines]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0087

Alzines, pla de les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida i plana del terme municipal d'Arbeca, situada un quilòmetre al sud de la població, entre els fondos del Corb i del Trull, que, com veurem, és abans anomenat, dins del terme veí dels Omellons, *fondo de les Alzinetes* (vegeu *infra s. v.*), de forma que no es pot pas descartar que els dos noms tinguin relació.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Del nom d'arbre *alzina* (vegeu la fitxa anterior i la següent).

[alzines]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0088

Alzines, riera de les

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Breu curs d'aigua, avui tallat per sèquies i branques diverses del canal d'Urgell, que es troba al sector de llevant del terme municipal de Bellvís, al sud-est d'aquesta població, vora el límit amb el del Palau d'Anglesola.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica plural del nom d'arbre *alzina*, com en els casos vistos en les fitxes anteriors.

[alzines]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0089

Alzinetes, fondo de les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom amb què es coneix un petit corrent d'aigua del terme dels Omellons, que neix en el de l'Espluga Calba (veí d'aquell per llevant), passa per sota mateix de la població i, ja dins del terme d'Arbeca, unint-se amb altres cursos intermitents de la zona, forma el fondo del Trull, que és una de les branques de capçalera de la Femosa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Del nom d'arbre *alzina*, amb el sufix diminutiu *-eta*, en plural.

[[alzin]etes]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(es)*

0090

Ametlla de Montsec, l'

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 183*b*9-12.

Poble del municipi de Camarasa, al qual fou agregat el 1970 juntament amb la resta de l'antic municipi de Fontllonga; es troba situat a la dreta de la Noguera Pallaresa, poc després del pas de Terradets, al sector oriental de la vall d'Àger, que s'estén als peus del Montsec d'Ares; fou anomenat també *l'Ametlla de Balaguer*, i no és estranya la denominació simple *l'Ametlla* (així a OC), que el lloc i el seu antic terme prengueren del nom del seu castell.

DOC.: *Amenla*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72); *de Mindula*, 1162 (CR, vol. XVII, p. 62; OC); *Amindula*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114); *Zamenla*, 1245 (OC); *Zamenla*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Çamenla*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199); *la Menla*, 1359 (OC); *la Ametlla*, s. XV (Fité, p. 562); *la Amella*, 1434 (Fité, p. 437).

OC: Vol. II, p. 183*a*42-44: fixació toponímica del nom del fruit, amb valor genèric o col·lectiu.

ALTR. HIP.: —

[ametlla][[mont][sec]]
fitotopònim
català < llatí
simple (+ complement específicatiu)

Ametlla de Segarra, l'

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 50; OC, vol. II, p. 183^b1-8.

Població de l'extrem meridional del municipi de Montoliu de Segarra, situada en un altiplà que separa la vall del riu Corb (pel sector de Vallfogona, lloc que en línia recta és a tot just un quilòmetre) i la capçalera del Cercavins. Sovint, a la mateixa comarca, rep el nom simple *l'Ametlla*, i consta que antigament es conegué també com *l'Ametlla de Tàrrega* i singularment com *l'Ametlla Lada* (vegeu GEC i, amb referències bibliogràfiques, OC, vol. v, p. 7^b22-27, s. v. -*LADA*, -*LAT*).

DOC.:¹ *Amenla*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *illa Amenla*, 1075 (OC); *Amigdala*, 1077 (OC); *Amenla*, 1078 (OC); *Amenla*, 1050-1100 (TS; CR, vol. XXIV, p. 425); *Amenla*, 1116 (OC, vol. VII, p. 429^a47); *Amenla*, 1100-1154 (TS); *Amenla*, 1165 (OC); *Amenla*, 1183 (*Poblet*, doc. 46; TS); *Amenla*, 1239 (OC); *z·Amenla*, 1279 (TS); *l·Amenla*, 1280 (TS); *ç·Amenla*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 80, 81, 86); *z·Amenla*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 83); *ç·Amenla*, 1336 (*Priv. Tàrr.*, doc. 107); *ç·Amella*, 1358 (*Fog.*; TS); *s·Amenla* / *l·Amenla*, 1359 (OC); *ç·Amenla*, 1360 (*Priv. Tàrr.*, doc. 192); *la Ametlla*, 1497 (*Fog.*, p. 239); *la Amella*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 183^a42-44: com en el cas de l'homònim tractat en la fitxa anterior i d'altres, és clar que es tracta d'un ús simple del nom del fruit, amb valor genèric o col·lectiu.

ALTR. HIP.: —

[ametlla][segarra]
fitotopònim
català < llatí
simple (+ complement específicatiu)

1. Hem optat per regularitzar la segmentació d'article i lexema en les mencions medievals aquí consignades, de vegades en contra del text proposat pels editors respectius, ja que es donava el cas, per exemple, que dins d'un mateix diplomatarí s'editava de primer *ça Menla* i més endavant *ç'Amenla*, quan és evident que totes dues opcions deriven necessàriament del primitiu *çamenla* textual. Les citacions cronològicament més reculades, on apareix sovint un *Amenla* simple, sense article, o bé, ocasionalment, una no menys clara semillatinització *illa Amenla*, són una bona guia en aquest sentit.

0092

Ametller, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del terme municipal d'Almacelles, un parell de quilòmetres dret al nord de la vila, on designa un petit *tossal de l'Ametller* i, al seu peu mateix, una partida dita *lo Fondo de l'Ametller*, que certament correspon a una lleugera depressió del terreny.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una simple fixació toponímica del nom d'arbre *ametller*, derivat regular d'*ametlla* (vegeu les fitxes anteriors).

[[ametll]er]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

0093

Ametllerals, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme del Cogul, situada un quilòmetre i mig a ponent de la població, vora el límit amb el municipi segrianenc d'Alcanó.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sufixació col·lectiva en *-al* del plural del nom d'arbre *ametller*, òbviament derivat, al seu torn, d'*ametlla* (vegeu les fitxes anteriors).

[[[ametll]er]als]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

0094

Ametllerar, l'

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme del Tornabous, situada a l'angle sud-oriental del municipi, poc més d'un quilòmetre al sud de la vila, vora el límit amb el terme d'Anglesola i amb l'enclavament de l'Aguilella.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el parònim tractat en la fitxa anterior, derivat del nom d'arbre *ametller*, en aquest cas amb el sufix *-ar*.

[[[ametll]er]ar]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-ar*

0095

Ametllers, els

COM.: Segarra

REF.: Castellà (1989).

Barriada moderna i partida de la ciutat de Cervera, situada als afores, cap a ponent, just a l'altra banda de l'antiga carretera N-2.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom actual de l'arbre, indicant realment la presència de camps d'ametllers en aquell sector del terme.

[[ametll]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

0096

Ametllers, els

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Tàrrega, dins de l'antic de la Figuerosa, situada concretament entre aquesta població i el més extrem (pel nord-est) dels agregats d'aquest terme, Riudovelles, prop del límit amb el municipi dels Plans de Sió (Segarra), pel sector de Muller i l'Aranyó.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim naturalment idèntic al de l'homònim segarrenc tractat en la fitxa anterior.

[[ametll]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

0097

Ametllers, los

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de les Avellanes i Santa Linya, situada poc més d'un quilòmetre al sud-oest de les Avellanes mateix, vora el límit amb Os de Balaguer.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No cal dir que es tracta d'un cas idèntic als comentats en les fitxes anteriors.

[[ametll]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

0098

Ametllers, pla dels

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una àrea planera del terme municipal d'Alcarràs, situada en el seu extrem de ponent, més enllà de Vallmanya, ben bé quinze quilòmetres lluny del cap de terme, i en canvi a tocar del territori municipal de Gimènells, tot just un parell de quilòmetres al sud-oest d'aquest lloc.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: El mateix origen i explicació que els homònims tractats en les fitxes anteriors.

[[ametll]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

0099

Amó, mas d'

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. II, p. 183*b*55.

Nom d'un mas i secundàriament d'un pla (*pla del Mas d'Amó*) del terme de Juncosa de les Garrigues.

Doc.: —

OC: Vol. II, p. 183*b*58-60: del nom personal aràbic *ʿAmmûr*.

ALTR. HIP.: —

[amó]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

REF.: GEC; TS, p. 51; CR xxiv, p. 338, 452-453.

Poblet oriental del municipi de Sant Guim de Freixenet, situat a l'altiplà que separa les conques del Sió i de l'Anoia, i escassament a un quilòmetre dels termes de Veciana i de Copons.

DOC.: *Moror* [?], 1065 (CR, vol. xxiv, p. 452); *·Moros*, 1120 (CR, vol. xxiv, p. 338); *·Moros*, 1154 (CR, vol. xxiv, p. 452); *·Moros*, 1245 (CR, vol. xxiv, p. 453); *castell de Moros*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Amoros / Emoros / Moros*, 1394 (*Priv. Cerv.*, doc. 114, 115; TS); *Amoros*, 1497 (*Fog.*, p. 200); *Amoros*, 1553 (*Fog.*).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Sembla la fixació toponímica d'un nom de persona homònim, ja sigui de l'àrab, el basc o el tardollatí que hem esmentat indirectament en la nota anterior, ja sigui d'un antropònim *Amorós*² pròpiament català medieval. Pel que fa a les formes del tipus *Morós* (i una més sospitosa *Moror*) que es documenten entre els segles xi i xiv, podria tractar-se d'una segmentació incerta per part dels editors moderns (*de Moros* per *d.Emoros*, per exemple) o, si no, d'una pista completament diferent pel que fa a la seva etimologia (relacionable potser amb els pallaresos *Moró* i *Moror*; vegeu OC, vol. v, p. 402-404).³

[[amor]ós]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. Estranyament, Coromines no tracta aquest topònim a OC ni en cap altra obra. En canvi, sí que fa referència al cognom *Amorós* dins de l'article *AMBR-* (OC, vol. II, p. 181b40-41), en què mira de relacionar-lo amb el nom personal àrab *ʿAmrūs*, cosa que al nostre entendre és possible (en especial observant que el nom del governador àrab de Saragossa i Osca vers l'any 810, *Amrūs*, apareix com a *Amoroz* en els textos llatins i cròniques de l'època: vegeu Abadal, 1986, p. 212-213), però potser innecessària, i més tenint en compte que l'argument de Coromines (que aquest cognom «és més corrent entre valencians i mallorquins que en el Principat»; id. b41-42) es desmunta fàcilment en recórrer justament no només a la documentació principatina del nom personal, sinó, sobretot, a la seva fixació toponímica en el lloc de la Segarra que ens ocupa. Val a dir que el DCVB, que sí que el recull (per bé que en fa només una «ermita»), no arriba a pronunciar-se sobre l'etimologia del topònim segarrenc, del qual diu tan sols, esmentant un apunt indirecte de Menéndez Pidal (1968, p. 19), que és «germà del nom de lloc basc *Amoroz*»; pel que fa al cognom català (inclòs en article a part, junt amb l'adjectiu regular *amorós*, i present arreu del domini lingüístic), aquest diccionari opina que efectivament prové directament del substantiu *amor*.

2. Cognom, o fins i tot prenom; vegeu per exemple els documents 266-271 de *Priv. Tàrr.* (ja un poc tardans: de l'any 1371), en què apareix un individu que duu com a nom de fonts la forma *Amorosio* (amb la variant *Amarosio* algun cop).

3. En tot cas aquestes mencions, de què no teníem notícia el 1991, ens obliguen a rectificar l'afirmació de TS en el sentit que el cognom *Amorós* es documenta en una data més reculada que no el nom de lloc homònim que ens ocupa.

0101

Andaní

COM.: Segrià

REF.: GEC; Zamora, p. 244; CR, vol. XXIV, p. 77; OC, vol. II, p. 188a46-50; Tort, 1998, p. 263.

Poble agregat del municipi d'Alfarràs, a l'extrem nord de la comarca; és significatiu de la seva vinculació el fet que aparegui junt amb aquesta població en fogatges com el del 1553: «Alfarras y Andany».

DOC.: *Andani*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114; OC); *Endani*, 1359 (OC); *Andany*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 188a51-b11: probablement del gentilici àrab *hāmdanî*, corresponent a «una tribu del Yemen».

ALTR. HIP.: Aplicació postantroponímica d'aquest gentilici, o d'un nom àrab similar.

[andani]
gentilici
àrab
simple

Anglarill

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 195a30-38.

Nom d'un antic castell templer de la zona del Mig Segre o la ribera del Sió, esmentat força sovint en la documentació medieval.

DOC.: *Anglarillo*, 1052 (OC, vol. VII, p. 428a43); *Aglarill*, 1076 (OC); *Anglerill*, 1172 (OC); *Anglaril*, 1174 (Font Rius, doc. 151); *Anglerill*, 1181 (OC); *Anglarill*, 1187, 1188 (OC); *Aglarill*, 1190 (OC); *Angledil* / *Angledilg*, 1196 (OC);¹ *Anglesyll*, 1334 (*Priv. Bal.*, doc. 22); *Anglesyll*, 1373 (*Priv. Bal.*, doc. 32).

OC: Vol. II, p. 195a11-13: diminutiu en *-ill* < *-ICULU* d'*anglar*, derivat d'*angle*, com el seu homònim del terme de Clariana (Solsonès).

ALTR. HIP.: Directament del cognom *Anglarill*, originat probablement a partir del lloc solsonès o d'un altre indret de nom similar (vegeu OC).

[[[angl]ar]ill]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-ill*

1. Tanmateix sembla clar que almenys en bona part d'aquestes mencions medievals la grafia *-ll* final ha estat introduïda per l'editor del mateix OC, ja que significativament, quan aquest mateix topònim (de vegades, a partir dels mateixos documents) apareix en altres articles de l'obra, l'edita amb *-l* final; per exemple s. v. *Tarassó*, en què trobem *Anglaril* l'any 1187 i *Angleril* i també *Anglaril* el 1188 (OC, vol. VII, p. 230b32-36). Pel que fa a les dues mencions següents, dels privilegis de Balaguer, val a dir que aquest nom hi apareix en tant que cognom d'un personatge, no pas directament com a topònim.

Anglesola

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 196a20-50.

Important vila del centre de la comarca, dins el terme planer de la qual acostuma a perdre's l'aigua del riu d'Ondara, procedent de Cervera i Tàrraga.

DOC.: *Angulariola*, 1019 (OC); *Anglerola*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73); *Angulariola*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165); *Anglerola*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; OC); *Anglerola*, 1105 (Marquès, doc. 1); *Anglerola*, 1118 (*Lib. Feud.*, doc. 166, 621; OC); *Anglerola*, 1128 (OC); *Anglerola*, 1139 (CR, vol. XXIV, p. 353); *Anglesola*, 1148 (CR, vol. XXIV, p. 46); *Anglerola*, 1148 (*Lib. Feud.*, doc. 163); *Anglerola*, 1149 (CR, vol. XXIV, p. 69); *Anglesola*, 1150 (*Lib. Feud.*, doc. 162; Font Rius, doc. 79); *Anglelerola*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284); *Anglerola*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73); *Anglerola*, 1155, 1158 (Font Rius, doc. 100, 108); *Anglezola*, 1166 (CR, vol. XVII, p. 390); *Angleirola*, 1169 (OC); *Anclerola*, 1169 (Bisson, doc. 22); *Anglesolam*, 1173 (OC); *Anglerola*, 1174 (Font Rius, doc. 149; CR, vol. XVII, p. 222); *Anglerola*, 1175, 1176 (OC); *Anglesolam*, 1176 (OC); *Anglesola / Anglerola*, 1180 (OC); *Anglerola*, 1182 (OC, vol. VII, p. 132b51); *Anglerola*, 1183 (*Poblet*, doc. 46); *Anglerola*, 1184 (Font Rius, doc. 174); *Angularia*, 1185 (Font Rius, doc. 176; *Priv. Tàrr.*, doc. 5); *Anglesola*, 1186 (CR, vol. XVII, p. 252); *Anglerola*, 1186 (OC); *Anglerola*, 1187 (Fitè, p. 220); *Anglesolam*, 1188 (OC, vol. IV, p. 200a34-35); *Anglerola*, 1192 (*Lib. Feud.*, doc. 169); *Anglerola*, s. XII (Rasico, p. 112); *Anglerola*, 1204 (Font Rius, doc. 218; OC); *Angularia*, 1205 (OC); *Anglera / Angleria*, 1207 (Bisson, doc. 168); *Angularia*, 1212 (Font Rius, doc. 236); *Anglarola*, 1218 (*Ll. Verd*, doc. 1); *Anglerola*, 1226 (OC); *Anglesola*, 1251 (OC); *Anglerola*, 1259 (OC); *Angularie*, 1266 (Marquès, doc. 4); *Angularia*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 191, 227; 128, 207, 238); *Angularia*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 4); *Angularia*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Angularia*, 1291 (OC); *Angleola*, 1295 (OC); *Angulariola*, 1299 (OC); *Anglehola*, 1299 (OC); *Angularia*, 1300 (*Priv. Tàrr.*, doc. 21); *Anglesola*, c. 1300 (OC); *Angularia*, 1313, 1330, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 32, 92, 113); *Anglesola*, 1349 (OC); *Angularia*, 1354 (*Priv. Tàrr.*, doc. 166); *Englola*, 1358 (*Fog.*, p. 137); *Englasoua*, 1358 (*Fog.*, p. 55); *Angularia*, 1358 (*Fog.*, p. 123, 125); *Engleola*, 1359 (OC); *Angularia*, 1361, 1368 (OC); *Anglesola*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81-86); *Angularia*, 1375 (OC); *Angleola*, 1376 (*Priv. Tàrr.*, doc. 281); *Anglesola*, 1376 (*Priv. Tàrr.*, doc. 282, 283); *Anglesola / Angleola / Angularia*, 1376 (*Priv. Tàrr.*, doc. 284-288); *Angularia*, 1377 (*Priv. Tàrr.*, doc. 291); *Angularia*, 1378 (*Priv. Cerv.*, doc. 104); *Anglesola*, 1380 (*Priv. Tàrr.*, doc. 301); *Angularia*, 1380 (*Priv. Tàrr.*, doc. 298, 299); *Anglesola*, 1396 (OC); *Anglesola*, 1433 (Fitè, p. 432); *Anglesola*, 1497 (*Fog.*, p. 230); *Anglasola*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 196a51-b4: del llatí ECLESIOLA, diminutiu d'ECLESIA 'església' (en llatí clàssic ECCLESIA, d'origen grec), amb l'addició d'una /n/ secundària (id., vol. II, p. 195b28; vegeu també vol. IV, p. 63a28-30).

ALTR. HIP.: Tanmateix sembla que les mencions documentals del tipus *Angularia*, *-ola*, no constants però sí insistents des del segle XI fins al XIV, demanen (sempre, però, amb la prevenció de poder-ho interpretar com una mera llatinització desencaminada i reiterada tan sols pel costum) una altra via d'explicació etimològica, que en aquest cas hauria d'acollir-se als *angles* (per exemple els caires d'un terreny o una construcció primigenis), més que no, és clar, a les *angules*.

[[angles]ola]
arquitectura religiosa
llatí
simple

0104

Antona

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 207*b*35-40; vol. VII, p. 292*a*20-26; ICC-*Noguera*.

Tossal i antic castell del Mig Segre, a prop d'Artesa i de Foradada, situat davant per davant de Salgar i de Montsonís, a l'altra banda del riu.

DOC.: *Antona*, 1281, 1295-1299 (OC).

OC: Vol. II, p. 207*b*41-49; vol. VII, p. 292*a*26-29: d'origen preromà, probablement d'una prefixació cèltica AMBI-TONNA 'entorn de la tona' o bé ANDI-TONNA 'la gran tona', entenent *tona* (< cèltic TONNA < TONDA), com en el cas de la població osonenca de Tona, com a descripció metafòrica de la forma arrodonida del tossal.

ALTR. HIP.: —

[antona]
orotopònim
preromà indoeuropeu
simple

0105

Anyà

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 207*b*58-208*a*11.

Poble del Mig Segre amb municipi propi fins al 1966, avui inclòs dins del d'Artesa de Segre, situat a la dreta del riu.

DOC.: *Anga*, 1121 (OC); *Aina*, 1194 (*Lib. Feud.*, doc. 414); *Agna*, 1209 (OC); *Agnia*, 1224 (Font Rius, doc. 243); *Ayna*, 1278 (OC); *Anyà*, 1497 (*Fog.*, p. 159); *Ayna*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 208*a*10-42: del mot basc antic ANGIA 'devesa, terra de pasturatge'.

ALTR. HIP.: —

[anyà]
activitat humana
preindoeuropeu
simple

Anyerri, mas d'

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. II, p. 208*b*44-46; vol. V, p. 487*b*5-6; ICC-*Garrigues*.

Mas i antiga quadra, de certa dimensió, que es troba en el terme de Casteldans, a llevant de la població, on dona nom encara a una partida (*lo Mas d'Anyerri*) situada entre els traçats actuals de la carretera de les Borges i l'autopista.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 208*b*46-47; vol. V, p. 487*b*3-35: d'un compost basc ANGIO-ERRI 'el poble de la devesa'.ALTR. HIP.: Reduplicació toponímica del topònim *Nyer* (Alt Conflent), que té aquest mateix ètim i que es documenta amb formes com *Anyerrio* fins al segle XV (OC, vol. V, p. 487*a*33-*b*4).¹

[[any][erri]]
activitat humana
preindoeuropeu
compost N + N

1. Pel que fa a la divergència formal (actual) entre *Nyer* i *Anyerri*, l'explica el mateix Coromines en aquests termes: «a Cerdanya i Conflent *-rri* s'ha reduït a *-r*, mentre que a les Garrigues —molt més al sud— s'ha mantingut *-rri*, com és normal a les dues regions: vegeu *La Tor* allí, i *La Torre* o *Navarri* etc., ací» (OC, vol. V, p. 487*b*6-10).

0107

Araceli

COM.: Segrià

REF.: GEC.

Nom que va prendre l'antic santuari marià de Butsènit, al sud de Lleida, durant el temps en què fou cartoixa, al darrer terç del segle XVI.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cultisme religiós adaptat directament del llatí ARA COELI ‘altar del cel’ (GEC).¹

[[ara][celi]]
hagiotopònim
llatí
compost N + N

1. No escau, atesa la identitat de nom i lloc, i sobretot la datació moderna i el caràcter gairebé circumstancial del topònim, de treure aquí a col·lació determinats parònims valencians (*Rasil*, *Rassila*, *Aracil*) tractats a OC (vol. VI, p. 344) d'origen probablement aràbic, i ni tan sols un homònim *Ara-celi* andalús (esmentat allí mateix: p. 344a34-36) que, si no és també aràbic (concretament antroponímic: potser *hâra sâlim* ‘el barri de Sèlim’), ha de tenir al capdavant el mateix origen lingüístic i religiós que el vell nom segrianenc que ens ocupa.

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 214a43-44; ICC-*Garrigues*.

Veïnat rural i notable masia del terme de Juneda, dins de l'antic de Miravall, situats cinc quilòmetres al sud de la població, entre les Borges i Castellldans; dóna nom també al *barranc* o *torrent de l'Aranyó*, antic afluent meridional de la Femosa, però que avui mor al canal d'Urgell, en el seu pas pel terme de Juneda; és probable, d'altra banda, que la partida igualment dita *l'Aranyó*, que la cartografia actual de l'ICC situa dins del veí terme de Castellldans, uns quatre quilòmetres a ponent del lloc que ens ocupa, correspongui a aquest mateix cas, atesa la seva antiga importància (per contra, atesa no només llur distància sinó, sobretot, la diferent orientació fluvial, considerarem independents els altres topònims d'aquesta família lèxica que, pertanyents tanmateix a la mateixa comarca, tractem en sengles fitxes següents).

DOC.: *Arano*, 1497 (*Fog.*, p. 160).

OC: Vol. II, p. 214a36-37: aplicació toponímica del nom de la planta que produeix els *aranyons*, sens dubte típica a la comarca (vegeu les fitxes següents).

ALTR. HIP.: Reduplicat toponímic del nom segarrenc; altres: vegeu la fitxa següent.

[aranyó]
fitotopònim
català < preromà
simple

0109

Aranyó, l'

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 52-53; OC, vol. II, p. 214a41-43.

Poble, avui pràcticament deshabitat, que tanmateix fou cap d'un municipi propi, incloent altres poblacions, fins a la seva annexió (1974) a l'actual municipi dels Plans de Sió; es troba situat en el límit meridional d'aquests plans, en la zona de contacte amb la vall de l'Ondara, entre Cervera i Agramunt; és un lloc conegut pel seu castell i pel fet d'ésser la pàtria natal de Manuel de Pedroló i de la seva família, que hi senyorejà.

DOC.: *ipso Aranno*, 1044-1045 (CR, vol. XXIV, p. 315; OC); *Arano*, 1061 (TS); *z·Arano*, 1200 (TS); *Arayno*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *ç·Aranyo*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 78); *Aranyone*, 1358 (*Fog.*; TS); *s·Aranyo*, 1359 (DCVB; TS; OC); *ç·Aranyo*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Aranyo*, 1497 (*Fog.*, p. 197, 240).

OC.: Vol. II, p. 214a36-37: aplicació toponímica del nom de la planta (avui més aviat *aranyoner*) que dóna com a fruit els *aranyons*.

ALTR. HIP.: Directament del nom del fruit (poc versemblant); d'un nom personal llatí ARANIUS amb el sufix -ONEM (TS), descartable.

[aranyó]
fitotopònim
català < preromà
simple

0110

Aranyó, vall de l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Curs d'aigua no constant del terme de l'Albagés, afluent per la dreta del riu de Set, que neix dins del veí terme de Castellldans (tanmateix lluny de l'*Aranyó* tractat dues fitxes més amunt: vegeu *supra*), vers l'indret on es troba una partida de *los Aranyons*, que sens dubte hem de tractar aquí com el mateix cas, bé que esdevingut o mantingut plural.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sens dubte té el mateix origen que els homònims tractats en les fitxes anteriors.

[aranyó]
fitotopònim
català < preromà
simple

0111

Aranyó, vall de l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Breu curs d'aigua del terme municipal del Cogul, afluent per l'esquerra del riu de Set, poc abans d'aquesta població, i que tanmateix cal distingir de l'homònim tractat en la fitxa anterior, que hi aflueix per la banda dreta mitja dotzena de quilòmetres abans.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: El mateix ètim que els homònims tractats en les fitxes anteriors.

[aranyó]
fitotopònim
català < preromà
simple

0112

Aranyons, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom compartit per dues partides relativament llunyanes dels termes de Bellaguarda i de la Granadella, situades en tots dos casos al nord de les poblacions respectives, però que és probable que corresponguin al mateix cas toponímic, ja que justament entre l'una i l'altra discorre, si bé no sempre amb el mateix nom, el barranc o *vall dels Aranyons* (diferent, això sí, de les dues *valls de l'Aranyó* tractades en sengles articles anteriors), que, unit amb altres de la zona, i després de sortir de la comarca pel terme segrianenc de Torrebesses, acabarà fent cap a la vall Major, vers Sarroca, i finalment al Segre; en el terme de la Granadella, vora el barranc i la partida, dóna nom també a unes *planes dels Aranyons*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Del mateix nom botànic que ha generat els diversos *l'Aranyó* (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas fixat en plural.

[aranyons]
fitotopònim
català < preromà
simple

0113

Arbeca

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 217*b*21-218*a*6.

Vila i important municipi de l'extrem oriental de la comarca, centre d'una antiga baronia, que es troba en contacte amb el Pla d'Urgell i amb alguns termes de la vall del Corb (Urgell).

DOC.: *Arbeca*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73); *Arbecha*, c. 1100 (CR, vol. XXIV, p. 83); *Arbecha*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73); *Arbeca*, 1155 (OC); *Arbecca*, 1177 (OC); *Arbecha*, 1186, 1272 (OC); *Arbeca*, 1273 (OC); *Arbecha*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 152); *Arbeca*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 142, 158; OC); *Arbecha*, 1358 (*Fog.*); *Arbecha*, 1359 (OC); *Arbecha*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Arbeca* / *Arbecha*, 1497 (*Fog.*, p. 173, 290, 293).

OC: Vol. II, p. 218*a*7-41: del cèltic *ARE-BECC-A 'situat prop de la punta del turó', que derivaria del mot també cèltic BECCON 'bec, punta'.

ALTR. HIP.: —

[ar-*bec*-a]
orotopònim
preromà indoeuropeu
simple

0114

Arboç, coll d'

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un conegut *coll* o pas del terme de Maldà, que es troba tot just un quilòmetre al sud de la vila, vers les carreteres que menen a l'Espluga Calba i als Omells de na Gaia; en aquell mateix indret, immediatament després del *coll* pròpiament dit, dona nom també a una partida dita justament *lo Coll d'Arboç*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És ben clar que, com en el cas dels homònims i parònims que sí són recollits i tractats en l'OC (vol. II, p. 218a48-219a20), es tracta senzillament d'una fixació toponímica del nom d'arbust *arboç*, d'origen llatí.

[arboç]
fitotopònim
català < llatí
simple

0115

Arbocer, mas de l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un mas del terme municipal d'Aitona, situat en la vall dita justament *del Masos*, uns set quilòmetres lluny de la població, vers el sud-est, però a la meitat d'aquesta distància al sud-oest de Sarroca de Lleida.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat d'*arboç* (vegeu la fitxa anterior), mitjançant el sufix *-er*, ben freqüent en la nostra fitotoponímia.

[[arboc]er]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

0116

Arc, punta de l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del terme municipal de Llardecans, corresponent a una muntanyeta del seu sector nord-occidental situada damunt de la vall d'Adar, uns set quilòmetres lluny de la població.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'una mera fixació toponímica del substantiu *arc* (vegeu *infra*, s. v. *Arcs*, *Arcades*, *Arquells*), que en principi ha de fer referència a algun element arquitectònic que hagués caracteritzat el lloc.

[arc]
element arquitectònic
català < llatí
simple

0117

Arcades, les

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Topònim del sector central del terme municipal de Torregrossa, on designa una partida situada tot just un quilòmetre i mig al nord-oest de la població, així com, vora seu, si bé immediatament a l'altra banda del canal auxiliar d'Urgell, un *tossal de les Arcades* que, amb 233 metres d'altura, domina aquella zona del pla, de Vensilló i Margalef a la *serra* de vers Sidamon, Mollerussa i Miralcamp.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta del plural del substantiu *arcada* (vegeu DCVB s. v.; DECat, vol. 1, p. 363a42-54), derivat d'*arc*, en tant que element arquitectònic, en al·lusió a una construcció que hi hagués hagut a la zona (vegeu la fitxa anterior, així com *infra*, s. v. *Arcs* i *Arquells*).

[[arc]ades]
element arquitectònic
català < llatí
simple

0118

Arcades, serra de les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom efectivament d'una serra (o *serreta*, de poc més de quatre-cents metres d'altura i no gaire més d'un parell de quilòmetres d'extensió, de nord a sud) que es troba just al límit entre el terme municipal de l'Albagés i els del Cogul i el Soleràs, immediatament a ponent de la vall de Reig, i aproximadament un quilòmetre i mig al sud-oest de l'Albagés mateix.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cas lògicament similar al de l'homònim del Pla d'Urgell tractat en la fitxa anterior i altres de similars, allí al·ludits.

[[arc]ades]
element arquitectònic
català < llatí
simple

0119

Arçosa, l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim de l'angle nord-oriental del terme de la Baronia de Rialb, corresponent en principi a una masia amb aquest nom simple, situada uns quatre quilòmetres a llevant del Puig de Rialb, prop del límit amb el veí municipi urgellès de Peramola (des del qual s'hi arriba més fàcilment, per pista), i també a una *serra de l'Arçosa* que es troba damunt seu mateix, vers el sud, ja a cavall entre els dos municipis esmentats; a més, hi ha en aquell mateix sector, en el costat occidental del cap de la serra, un *coll del Camí d'Arçosa* que òbviament s'hi vincula també.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat, mitjançant el ben freqüent sufix *-osa* (com en *Figuerosa*, *Cardosa*, etc.), del nom de planta *arç*, d'origen preromà, tal volta ibèric (vegeu DECat s. v., i d'altra banda OC, vol. II, p. 222a14-b7, on se'n comenten uns pocs derivats toponímics, entre els quals no es compta el cas que ara ens ocupa ni tampoc cap homònim seu).

[[arç]osa]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ós(a)*

0120

Arcs, els

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 221*b*23-24.

Poble agregat del terme municipal de Bellvís, al nord-oest de la comarca, molt a prop del famós santuari de la Mare de Déu de les Sogues i del paratge conegut com a *Barrepicat* o *Barretpicat* (vegeu *infra s. v.*); havia tingut municipi propi fins al segle XIX.

DOC.: *ipsa turre de Archos / supradictos Archos*, 1146 (Font Rius, doc. 63); *turre de Arches*, 1147 (Font Rius, doc. 64); *turris dels Archs*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *·ez Archs*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182); *Los Archs*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Castell dels Arcs*, 1359 (OC); *Archs*, 1497 (*Fog.*, p. 153); *Los Archs*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 221*b*23: s'entén com a aplicació toponímica del substantiu *arc*, en plural, designant un element arquitectònic del lloc.

ALTR. HIP.: Vegeu també OC, vol. V, p. 448*b*39-47, passatge confús, on *els Arcs* de Bellvís és esmentat junt amb altres «indrets de dòlmens i de ruïnes pre-romanes» (motiu que certament escau als noms formats damunt *arca*, però no tant al ben comú *arc*).

[arcs]
arquitectura civil
català < llatí
simple

0121

Arenes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Corbins, situada poc més de dos quilòmetres al sud-oest de la població, vora la riba dreta del Segre, sota mateix de Gebellí.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: A l'igual dels parònims que veurem en les fitxes següents, és clar i indiscutible que aquest nom de lloc conté el substantiu *arena*, en aquest cas sense ni tan sols sufixació, sinó merament fixat en plural, indicant lògicament la presència d'aquest material en aquesta zona de vora el riu.

[arenas]
qualitat de terreny
català < llatí
simple (morf plural)

0122

Arenetes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom avui d'una urbanització del terme de Puigverd de Lleida, situada als afores de la població, vers ponent, vora el límit amb el territori municipal d'Artesa de Lleida.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Som en principi davant d'una mera sufixació diminutiva, en plural, del substantiu *arena*, al·lusiú a la presència d'aquest material en el terreny d'aquest indret.¹

[[aren]etes]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-et(es)*

1. Tanmateix caldria no descartar que es tractés d'un antic sufix collectiu *-ETA* (plural de *-ETUM*) amb /t/ conservada sense sonoritzar (car correspondria a l'actual *-eda*) per influència mossàrab, tal com explica Coromines per al parònim sud-valencià *l'Areneta* (OC, vol. II, p. 229b45-47).

0123

Arenoses, les

COM.: Segarra

REF.: Fonts locals: Lloberola; ICC-Segarra.

Nom d'una partida de l'antic terme de Lloberola (avui de Biosca), situada uns dos quilòmetres i mig a llevant d'aquesta població i més de cinc al nord-est de l'actual cap de municipi, entre el caseriu de l'Estany i els santuaris de la Mare de Déu del Solà i Sant Pere de Padollers o Sasserra; es tracta d'una zona alta, que marca la divisòria d'aigües entre les rieres de Lloberola i de Biosca, en què el terreny (potser en relació amb l'antic *estany* que ha d'haver donat nom al lloc veí: vegeu *infra s. v.*) és efectivament desfet, arenós.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident, atesa l'explicació abans aportada, que som davant d'una mera sufixació de tipus adjectiu a partir del mot *arena*.

[[aren]oses]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix -ós(es)

0124

Ares, coll d'

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 232a13-16.

Coll de la serra del Montsec (en el sector justament anomenat *Montsec d'Ares*, o més simplement *serra d'Ares*, tal com ja es documenta al segle XI) per on històricament ha passat la comunicació entre Balaguer i la Ribagorça; per la banda nord hi ha el municipi de Sant Esteve de la Sarga (Pallars Jussà) i pel sud el d'Àger, dins del qual hi hagué en època medieval un *hospital d'Ares* de l'orde de Sant Joan de Jerusalem.

DOC.: *sera de Ares*, 1038 (Fité, p. 74; CR, vol. XVII, p. 111).

OC: Vol. II, p. 231a43-59: com altres homònims seus, del llatí *ARAS* 'altars', especialment utilitzat per donar nom a passos de muntanya al capdamunt dels quals es feien ofrenes propiciatòries.

ALTR. HIP.: —

[ares]
arquitectura religiosa
llatí
simple

0125

Argelagar, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alcarràs, situada al nord-oest de la població, on hi ha també (dues vegades a la cartografia de l'ICC) un *pla de l'Argelaga* amb el qual, ateses la coincidència semàntica i la proximitat geogràfica, és molt probable que existeixi una identitat comuna en origen, tant pel que fa a l'aspecte nominal com al natural.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Sufixació col·lectiva del nom de planta *argelaga*, que sembla ser d'origen preromà, potser ibèric (vegeu DECat, vol. I, s. v.).

[[argelag]ar]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ar*

1. Cap dels topònims ponentins derivats d'*argelaga* que tractem en aquest treball no apareix en l'OC, malgrat que en aquesta ocasió (a diferència d'*alzina* i altres; vegeu *supra* s. v.) aquesta obra no declara pas restringir-ne la llista, i bé que n'esmenta unes quantes mostres (vegeu vol. II, p. 235a39-236b4), entre les quals justament alguns casos d'*Argelagar*, al País Valencià i a Mallorca.

0126

Argelagar, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector de llevant de la comarca, situada uns quatre quilòmetres a l'esquerra del Segre, a cavall entre els termes d'Alcoletge i Vilanova de la Barca;¹ a més, justament en el límit entre l'un i l'altre, uns tres quilòmetres al nord-est d'Alcoletge, dóna nom a unes *torres de l'Argelagar*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament d'origen idèntic al de l'homònim tractat en la fitxa anterior, al·ludint a la presència natural d'*argelagues* en aquests dos punts de la comarca.

[[argelag]ar]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ar*

1. De fet, aquest topònim apareix per separat en tots dos termes en la cartografia actual de l'ICC, però a una distància de tot just un parell de quilòmetres, de manera que podem considerar que es tracta d'un mateix cas toponímic.

0127

Argelagar, punta de l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector de llevant de la comarca, corresponent a un turó del terme de Fullea situat un quilòmetre al nord-oest d'aquesta població, prop del límit amb el municipi de l'Espluga Calba.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els homònims vistos en les fitxes anteriors, derivat col·lectiu d'*argelaga*.

[[argelag]ar]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ar*

0128

Argelaguer

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de Cubells, situada sota mateix del poble, pel sud.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas dels parònims tractats en les fitxes anteriors, és evident que som davant d'un derivat del nom de planta *argelaga*, en aquesta ocasió amb el sufix *-er*, potser encara més usual que *-ar*.

[[argelagu]er]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-er*

0129

Argelaguers, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del municipi de Tàrraga, situada en el sector meridional del terme, un parell de quilòmetres recte al sud de la ciutat, és a dir, a mig camí de Verdú, i prop del límit amb aquest terme municipal, vora la riba dreta del Cercavins.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment, té el mateix ètim que el cas tractat en la fitxa anterior, ara en plural.

[[argelagu]ers]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-er(s)*

0130

Argeloses, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del municipi de Fullella, que es troba tot just un quilòmetre al sud-est del poble, vers la carretera de Tarrés i no lluny del límit amb aquest terme municipal.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que no es pugui descartar completament que, com els topònims tractats en les fitxes anteriors, tingui relació amb el fitònim *argelaga*, ens hem de decantar, sobretot a causa de l'absència del segment *-ag-* (present en *tots* els derivats d'aquella), per una derivació del també ben conegut substantiu *argila* (vegeu *infra*, s. v. *Argiles*), ja sigui a partir d'una variant *argela* (que el DCVB només documenta a Eivissa, però que Coromines trobà molt més a prop d'aquí, vers el Priorat: DECat, vol. I, p. 382*b*47-50), ja sigui mitjançant una posterior obertura /i/ > /e/, tal volta influïda precisament per *argelaga* i els seus derivats (tot i que cal tenir present que entre aquests hi ha també una variant amb /i/, *argilaga*, força estesa).

[[argel]oses]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ós(es)*

0131

Argentera

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 237a35-38.

Poble de l'antic terme de la Baronia de Lavansa, a la conca de Meià, i doncs de l'actual municipi de Vilanova de Meià, al qual aquell fou agregat en el primer terç del segle XX.

DOC.: *Argentera*, 1359 (OC); *Argentera*, 1497 (*Fog.*, p. 110, 154).

OC: Vol. III, p. 237a30-32: nom derivat per sufixació d'*argent*, en al·lusió al color viu i clar del terreny.

ALTR. HIP.: —

[[argent]era]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0132

Argilagar, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme de Maials, situada uns tres quilòmetres a ponent de la població, vora mateix del límit amb l'extrem sud-oriental de l'extens municipi de Seròs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment respon al mateix ètim que el parònim *Argelagar*, tractat tres vegades *supra* (s. v.), partint en aquest cas de la variant *argilaga*, que existeix també per al nom de la planta en qüestió.

[[argilag]ar]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ar*

0133

Argiles, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de la Pobla de Cérvoles, situada immediatament al nord del poble, entre els camins de l'Albi i del Vilosell, sota uns petits turons, vers on neix un petit barranc que aviat s'uneix a la capçalera del riu de Set.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica, en plural, del substantiu *argila* (vegeu DCVB, DECat *s. v.*), indicant sens dubte la presència en aquest indret d'aquest material tan utilitzat sobretot en el ram de la construcció.¹

[argiles]
qualitat del terreny
català < llatí
simple (morf plural)

1. Pel que fa a l'OC, és explícita l'absència no sols d'aquest cas, sinó de tots els possibles topònims que contenen la mateixa base lèxica (alguns dels quals tanmateix havien estat ja tractats a l'article corresponent del DECat), segons es llegeix en el lloc on hauria hagut d'anar alfabèticament l'article que s'evita: «per manca de problemes verament importants a discutir-hi, ens excusem de tractar els derivats d'*argila*» (OC, vol. II, p. 238a25-27).

0134

Argullols, rasa dels

COM.: Segarra

REF.: GGCC, vol. IX, p. 24; TS, p. 164 (nota 128).

Rasa o torrent, afluent per l'esquerra de l'Ondara, el nom de la qual es pot veure també sota la variant sufixal *Argullons*, que es troba entre els termes de Cervera i l'antic de Sant Pere dels Arquells, vers el desaparegut lloc de Montpaó.

DOC.: *torrentem maiorem d'Erguylol*, 1304 (TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament un nom postantroponímic, ja sigui a partir del cognom *Argullol*, encara existent (noteu d'altra banda l'ús en singular del topònim en la citació del 1304, que bé sembla confirmar-ho), o ja sigui a partir del seu ètim probablement germànic, també nom personal, URGOLI, del qual *Argullol* < **Orgullol* fóra un simple diminutiu amb el sufix *-ol* (vegeu OC, vol. II, p. 239a10-13, que en recull un homònim a Manresa i Calaf).

[[argull]ols]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP) (morf plural)

0135

Àries, puig de les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom de la muntanya de 258 metres d'altura (amb vèrtex geodèsic menor) que es troba damunt mateix del poble d'Alfés, vers el nord-oest.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sense descartar altres alternatives (en especial una al·lusió al substantiu *àrie*, variant dialectal lleidatana d'*aire*, que tanmateix no lliga amb el gènere femení del topònim), sembla que som davant d'un nou cas de fixació onomàstica en plural del zoònim dialectal *àlia* < *àliga* < *àguila* (vegeu *supra*, s. v. *Àguila*, *Àlies*, *Àliga*), en aquesta ocasió amb una inèdita variant amb [r] que es pot explicar per rotacisme o, més probablement, per dissimilació respecte de la consonant lateral de l'article *les* precedent; sigui com sigui, sembla abonar una tal hipòtesi la localització d'aquest nom just en la zona tradicionalment garriguenca del Segrià, en especial a prop de la partida de *les Àlies* d'Alcanó (i no lluny de l'homònima d'Almatret i de la *vall de les Àlies* de la Granadella: vegeu *supra* s. v.), que coincideix amb la indeterminada zona al nord-oest del Montsant on Coromines recollí el 1935 *àlia* com a nom comú corresponent a l'*àguila* o *àliga* (DECat, vol. I, p. 81*b*53-56).

[àries]
zootopònim
català < llatí
simple

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 239b44-240a4; ICC-*Noguera*.

Antic castell,¹ del qual queden unes ruïnes encimbellades damunt el lloc de *la Vall d'Ariet* o *Valldariat* (vegeu *infra s. v.*), pertanyent al municipi d'Artesa de Segre, però situat pràcticament al límit amb el de Vilanova de Meià, pel sector de Santa Maria de Meià; dóna nom, a més, a diversos elements de la zona, ja que consta també com a hidrònim (una *font d'Ariet*: OC, vol. II, p. 239b45) i com a doble orònim: d'una banda, és clar, hi ha la mateixa *vall d'Ariet* (d'on òbviamment ha pres nom la població), per on corre el barranc de la Clua, afluent del riu Boix, i de l'altra, ja indirectament, els *serrats de la Vall d'Ariet* (ICC), al vessant septentrional de la serra de Sant Mamet.

DOC.: *loch d'Arriot*, 1359 (OC).

OC.: Vol. II, p. 239b26-240a36: del nom personal llatí (d'origen grec i bàsicament cristià i hispànic) ARIAS > Àries, amb l'adjunció d'un sufix probablement diminutiu.

ALTR. HIP.: —
 [[ari]et]
 antropotopònim
 llatí
 NP + sufix *-et*

1. Escau recordar aquí la informació recollida de viva veu per Coromines (OC, vol. II, p. 239b53-57) segons la qual en el veí lloc de Santa Maria de Meià anomenaven aquest lloc simplement *lo Castell* (tal volta, doncs, en contrast amb la *vall* del mateix nom, o potser al·ludint a la duplicitat actual entre *la Vall d'Ariet de Caps* i *la Vall d'Ariet de Sòls*: vegeu *infra, s. v. Vall d'Ariet*). Aprofitem per anotar que efectivament, en la cartografia actual de l'ICC, al damunt del primer d'aquests dos nuclis, hi figura com a tal, separat un quilòmetre vers el nord (gairebé equidistant de l'esmentat poble de Santa Maria de Meià) i a l'altra banda del barranc de les Planes, el *castell d'Ariet*.

0137

Armena

COM.: Segarra

REF.: Coberó, 1982, p. 26-27; OC, vol. VII, p. 108*b*33; ICC-*Segarra*.

Masia de l'extrem sud de l'antic terme de Llanera, situada en el vessant septentrional de la serra de Cellers, a mig camí entre Cellers i l'actual cap de municipi, Torà; el seu nom el recull i esmenta Coromines, sota la forma *ca l'Armena*, a propòsit d'altres amb els quals està relacionat, però bé que apareix, i sempre sense l'introduïdor *cal*, tant en la cartografia actual de l'ICC com en la monografia local de Jaume Coberó.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 108*a*52-109*a*10: es tracta d'una fixació de l'antic nom personal masculí *Menna* o *Mena* (present en topònims com *Sentmenat*, etc.), derivat del llatí *MENAS*, si bé d'origen més remot (grecoegipci), i en aquest cas amb la partícula personal *en* aglutinada i posteriorment dissimilada: *en-Mena* > **Ermena*.

ALTR. HIP.: —

[ar[mena]]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

0138

Arnes, vall d'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 246*b*52-53.

Antic nom d'un alou proper a Oliola, a la comarca del Mig Segre, que es documenta a través d'un text de la segona meitat del segle XII.

DOC.: *valle de Arnis*, 1169 (OC).

OC: Vol. II, p. 246*b*54-58: del substantiu *arna* 'rusc d'abelles', propi del català occidental i d'origen possiblement prellatí (DECat, vol. I, p. 395*a*7-*b*52).

ALTR. HIP.: —

[arnes]
zootopònim
català < preromà
simple

0139

Aròs, mas d'

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 248a39-40.

Nom d'un mas (o també *de l'Aròs*, amb article) situat en el vessant sud del Montmeneu, dins el terme d'Almatret.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 248a40-42: de l'àrab *al-ʿarûs* 'el promès, el nuvi', probablement aplicat prèviament a un nom personal (vegeu el cognom *Arós* o *Aròs*).

ALTR. HIP.: Directament del cognom català esmentat, que s'estén significativament més enllà de l'àrea típica dels arabismes (OC, vol. II, p. 248a42-46).

[aròs]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

0140

Arquells

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim de l'angle nord-oriental del terme de Cubells, corresponent a una partida situada a uns dos quilòmetres de la població, vora la carretera d'Artesa, i sobretot a la *serra d'Arquells* que, un poc més al nord, gairebé equidistant de Rubió (del municipi de Foradada), tanca el terme de Cubells separant-lo del sector meridional del d'Alòs de Balaguer.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els seus diversos homònims (vegeu les fitxes següents), deu ser una simple sufixació diminutiva del substantiu *arcs*, corresponent a algun antic element arquitectònic de l'indret.

[[arqu]ells]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ell(s)*

0141

Arquells, els

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 412-413 (nota); ICC-Segarra.

Nom d'un camp rural (o *vinya*) situat entre els pobles del Llor i Sant Guim de la Plana, al sector sud-oriental de la Plana de Guissona, i que podria correspondre a un antic poblat desaparegut en època medieval; apareix encara, com a partida, just entre els dos pobles esmentats, si bé sense article, *Arquells*, en la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: *villam Archells*, 1024 (Sangés, doc. 2); *Archells*, 1035 (*Marca*, doc. 213; OC, vol. VII, p. 73a46); *ipsos Arcellos*, final s. XI (*Lib. Feud.*, doc. 696).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Sufixació del substantiu *arc*, aplicat en plural a un element arquitectònic del lloc (vegeu les fitxes anterior i següents).

[[arqu]ells]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ell(s)*

1. Gosem atribuir aquestes mencions a aquest cas toponímic atesa la seva proximitat amb altres llocs de la vall del Sió esmentats en els documents en qüestió (com Sedó, el Llor mateix i la Prenyanosa), tot i que no és descartable que almenys alguna es refereixi a l'actual Sant Pere dels Arquells (vegeu *infra* s. v.).

0142

Arquells, los

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Masia i antic terme del municipi d'Oliola, al sud-est de la comarca, entre Agramunt i Coscó, segons la GEC, que li dona entrada sense article toponímic (*Arquells*) i que afegeix detalls sobre la seva singular església romànica; almenys la masia apareix encara en la cartografia actual de l'ICC, efectivament en la localització indicada, uns dos quilòmetres al sud-oest de Coscó (terme d'Oliola) i tot just un quilòmetre i mig a ponent de les Puelles (terme d'Agramunt), al peu de la pista que uneix aquestes poblacions.¹

DOC.: *Archels*, 1141 (CR, vol. xvii, p. 381).

OC: —

ALTR. HIP.: Com els seus homònims (vegeu les fitxes anteriors i següent), es tracta d'una mera sufixació diminutiva del substantiu *arcs*, que poden ser identificables en aquest cas, probablement, amb els de l'esmentada església romànica o la seva absidiola (amb mots de la GEC) «acusada a l'exterior».

[[arqu]ells]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ell(s)*

1. No s'ha de confondre, doncs, amb la serra i partida d'*Arquells* del terme de Cubells (vegeu *supra*), ni menys encara, és clar, amb els altres casos homònims que es troben a la Segarra; pel que fa a aquell primer cas, val a dir que, malgrat trobar-se en la mateixa comarca de la Noguera i també, genèricament, en el seu sector meridional, entre un lloc i l'altre, del nord-est del terme de Cubells al sud-oest del d'Oliola, hi ha una bona quinzena de quilòmetres, amb cinc termes municipals entremig.

Arquells, Sant Pere dels

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 411-414; OC, vol. II, p. 221b42-50.

Poble i antic municipi del sector central de la comarca (vegeu *infra*, s. v. *Sant Pere*); sembla que el terme toponímic *els Arquells* s'hi aplicà de forma independent durant almenys el primer període de la seva existència (segle XI).

DOC.: (*domum*) *Sancti Petri* / (*loco*) *Archels*, 1086 (TS); (*ecclesiam*) *Sancti Petri* / (*loco*) *Archellis*, 1100 (TS); *Sancto Petro de Archellis*, 1131 (*Lib. Feud.*, doc. 493; TS; OC); *Sancti Petri de Archellis*, 1133 (TS); *S. Petri Arcellis*, 1160 (*St. Cugat*, doc. 1029; TS; OC); *Sancti Petri Archellis*, 1166 (*Ll. Blanch*, doc. 122; TS); *S. Petri de Archels*, 1178 (TS); *S. Petro de Archell*, 1196 (TS; OC); *S. Petro de Archelis*, 1205 (TS); *Sancti Petri de Archellis*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; TS); *Sancti Petri de Arqueriis*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 238; TS); *Sancti Petri de Arquells*, 1303 (*Priv. Cerv.*, doc. 24; TS); *Sancto Petro de Archellis* / *Sancti Petri* / *Sancti Petri de Archelles*, 1304 (TS); *Arquells*, 1331 (OC); *Sant Pere dels Arquells*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Arquellis*, 1339 (OC); *Sent Pere de/dels/dells Arquells* / *Sent Pere*, 1358 (*Fog.*; TS); *Sent Pere dels/dez Arquells*, 1359 (*Fog.* 1358; TS; OC); *Sent Pere des Arquells* / *dels Archells*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Sanct Pere dels Arquells*, 1497 (*Fog.*, p. 198, 240); *Sanct Pere dells Arquells* / *Sanct Pere dels Arquells*, 1553 (*Fog.*; TS); *Sanct Pere dels Arquells*, 1561 (*Fog.* 1553; TS).

OC: Vol. II, p. 221b50-52: diminutiu plural d'*arc*, aplicat a algun aqüeducte damunt del riu.

ALTR. HIP.: Derivat del mateix mot, però al·lusiú a les arcades del monestir (vegeu *íd.*, p. 221b52-53); o bé a algun altre element arquitectònic preexistent (vegeu TS).¹

[[arqu]ells]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ell(s)*

1. Ens sembla haver provat de forma prou raonable (TS, p. 412-414) que el toponímic *Arquells* s'utilitzà en aquest lloc vora el riu d'Ondara abans de la creació del monestir, i encara després, de forma paral·lela o independent, durant algunes dècades (vegeu documentació, per bé que ara hem rectificat alguna atribució que allí hi fèiem). Tanmateix, Coromines dóna com a alternativa a un merament hipotètic «aqueducte» les «arcades del monestir, l'existència del qual testifiquen les mencions de 1331 i 1339» (OC, vol. II, p. 221b52-53). Atès el greu desfasament cronològic d'aquesta hipòtesi (i la indemostrabilitat de l'anterior), no podem sinó reafirmar-nos en la idea que els *arquells* del topònim devien referir-se a algun altre element arquitectònic de l'indret, tal volta un molí o una edificació primitiva, o si de cas un petit pont sobre l'Ondara, com el que avui connecta el poble amb la carretera principal. No havent-hi factors que permetin escollir una sola d'aquestes possibilitats, farem bé de deixar-les simplement apuntades.

0144

Arquets, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Juncosa, situada a uns tres quilòmetres del poble, vers el sud-est, a la vall de les Estepes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que, com els parònims *Arquells* tractats en les fitxes anteriors, es tracta d'un derivat diminutiu plural d'*arc*, tot al·ludint a una antiga construcció que hagués existit en aquest indret avui despoblat.

[[arqu]ets]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

0145

Arrufat

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; ICC-*Pla*.

Antiga quadra del terme de Remolins (vegeu *infra s. v.*), que pertany actualment al municipi de Bellvís, del qual constitueix un enclavament situat al nord-oest del de Linyola, entre aquest i els de Vallfogona de Balaguer i Belldaire d'Urgell, adscrits a la comarca de la Noguera; avui subsisteix el topònim en el nom d'una propietat rural, *Torre Arrufat*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla relacionat amb el cognom homònim, existent també sota la variant *Rufat* (l'un i l'altre recollits al DCVB, però no a l'OC), que sembla tenir un origen merament descriptiu (*arrufat* 'encongit'; vegeu DCVB i DECat), però també podria remuntar a un ètim paral·lel al de *Rafard* i *Rufart* < germànic *RAF-WARD* (vegeu OC, vol. VI, p. 325*b*11-42).

[arrufat]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

0146

Artesa de Lleida

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 258a12-28.

Població i municipi del sector sud-oriental de la comarca, regats pel canal d'Urgell, situats a la vall de la Femosa i en contacte amb les comarques de les Garrigues i del Pla d'Urgell.

DOC.: *Artesa*, 1197 (CR, vol. xxiv, p. 78); *Artesia*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119); *Artesa*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 138); *Artesa*, 1358 (*Fog.*); *Artesa*, 1359 (OC); *Artesa*, 1497 (*Fog.*, p. 177).

OC: Vol. II, p. 258a12-21: trasllat directe de l'homònim del Segre Mitjà (vegeu la fitxa següent), potser per part de gent de conquesta o repoblament que en procedia.

ALTR. HIP.: Sembla descartable, doncs, una creació paral·lela a la de la resta d'*Artesa* del país (vegeu tanmateix les hipòtesis corresponents consignades en la fitxa següent).

[[art]esa][lleida]
topònim reduplicat
català < preromà
simple (N(top)) [+ complement específicatiu]

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 257*b*59-258*a*11.

Vila principal del sector oriental de la demarcació de la Noguera, que de fet constitueix una unitat natural i subcomarcal pròpia, el Mig Segre (o Segre Mitjà o Urgell Mitjà, etc.: vegeu *infra s. v.*), que Artesa i Ponts capitalegen; el municipi d'Artesa, després de les agregacions de diversos termes a l'entorn de l'any 1970, és un dels més extensos i amb més nuclis d'habitatge del país.

DOC.: *Artesam*, 1026 (*Lib. Feud.*, doc. 157; Fité, p. 142; CR, vol. XVII, p. 32); *Artesia*, 1036 (OC); *Artesa*, 1039 (CR, vol. XVII, p. 201); *Artesa*, 1057 (CR, vol. XVII, p. 52); *Artesia*, 1068 (OC); *Artesa*, 1071 (OC); *Artesa*, 1072 (CR, vol. XVII, p. 36); *Artesa*, 1076, 1105, 1162, 1172 (OC); *Artesa*, 1187 (Fité, p. 220); *Artesa*, 1187 (CR, vol. XVII, p. 40); *Artesa*, 1193 (OC); *Artesa*, 1202 (OC, vol. IV, p. 444*b*1); *Artesa*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Artesia*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 208); *Artesia*, 1308 (*Priv. Bal.*, doc. 7); *Artesa*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Artesia*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *Artesa*, 1359 (OC); *Artea*, 1359 (OC); *Artesie*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Artesa*, 1497 (*Fog.*, p. 158).

OC.: Vol. II, p. 256*a*51-*b*58, 258*a*29-30: d'una arrel preromana ART-, equivalent al basc *arte* 'alzina', i el sufix també preromà -ES(I)A.

ALTR. HIP.: Com el parònim *Artés* (Bages): d'un teònim directament relacionat amb el nom d'arbre esmentat (OC, vol. II, p. 256*b*45-55), o d'una arrel ARTE- 'entremig', aplicada a la situació geogràfica del lloc, encaixonat en una vall entre serres i turons (OC, vol. II, p. 256*a*53-*b*42); si bé caldria no descartar una simple aplicació del substantiu comú *artesa* (el qual *actualment* és viu només en castellà, on té el significat de 'pastera'), tal com dona a entendre Coromines, contradient tota doctrina anterior (inclosa la seva), a OC (vol. V, p. 246*a*13-14).

[[art]esa][segre]
fitotopònim
preindoeuropeu
N + sufix -*esa* (+ complement especificatiu)

0148

Artiga, l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Juncosa, situada un parell de quilòmetres al sud-est del poble, més enllà del coll del Duc, en una zona muntanyenca que marca la partió entre alguna petita capçalera de la vall de les Estepes, vers el nord, i les de la vall Major, vers ponent.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'una fixació toponímica del nom comú *artiga* 'tros de terra deforestat i sovint cremat per iniciar-hi un conreu', l'extensió del qual se centra al nord del Principat però amb ramificacions també, pel sud, fins al Maestrat (vegeu DCVB i DECat s. v.); pel que fa a la seva etimologia summament complexa, podria remuntar a un substrat preromà i fins preindoeuropeu, però no estrictament ibèric i en tot cas no pas basc (vegeu DECat s. v.).

[artiga]
activitat humana
català < preromà
simple

0149

Artigues, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Indret del terme municipal de Vilanova de Meià, que no apareix en la cartografia actual de l'ICC com una partida, sinó com el nom d'un coster, en el vessant meridional del coll d'Orenga, uns tres quilòmetres dret a ponent de Santa Maria de Meià.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que aquest nom de lloc té el mateix ètim i una explicació paral·lela als dels seus nombrosos homònims,¹ entre els quals l'equivalent singular *l'Artiga* de vers les Garrigues que hem tractat en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[artigues]
activitat humana
català < preromà
simple (morf plural)

1. Tanmateix cap d'ells no és esmentat expressament en l'OC (i només uns pocs en el DECat, vol. I, p. 438*b*30-51, però tampoc els dos exemples ponentins a què aquí hem dedicat fitxa pròpia), ja que en l'obra darrera de Coromines l'autor es limità a consignar la següent nota: «*Artiga*, *-igues*, *-ics*, ens excusem de tractar ací NLL formats amb aquest apellatiu, que no presenten cap problema ni obscuritat, car són innombrables» (OC, vol. II, p. 259*a*34-36). Això no obstant, té un cert interès la presència d'aquest mot com a topònim tant a la Noguera com a les Garrigues, atesa la localització principalment (bé que no exclusivament) vers el Pirineu que en donen tant el DCVB *s. v.* com el DECat, vol. I, p. 438*b*25-439*a*50.

0150

Aspa

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 263a47-53.

Municipi del sector garriguenc de la comarca, en el seu extrem sud-est, i que de fet es troba al límit amb els termes de Castell-dans i el Cogul, que ja pertanyen a tots els efectes a les Garrigues.

DOC.: *Aspa*, 1190 (Font Rius, doc. 187; OC); *Aspa*, 1190 (OC, vol. VII, p. 127a1); *Aspa*, 1358 (*Fog.*); *Aspa*, 1359 (OC); *Aspa*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86).

OC: Vol. II, p. 263a54-b36: nom preromà, molt probablement iberobasc, relacionat amb el basc *a(i)tz-pe* 'al peu de la roca'.

ALTR. HIP.: —

[aspa]
orotopònim
preindoeuropeu
simple

0151

Aspres, els

COM.: Noguera

REF.: GEC; Zamora, p. 220; OC, vol. II, p. 264a38-41.

Nom amb què ha estat coneguda tradicionalment bona part de l'actual comarca de la Noguera, bàsicament la que s'estén amunt de Balaguer, a la riba dreta del Segre, cap al Montsec i la vall d'Àger; en aquesta hi hagué un antic *hospital dels Aspres*, construït a la fi del segle XI (GEC), i per la seva banda Coromines recollí el mateix topònim (o també sota la variant femenina *les Aspres*, documentada d'antic) com a partida del terme de les Avellanes, pel camí de Fontdepou, caracteritzada per l'escassa vegetació i la presència de roca calcària.

DOC.: *Asperum*, 1101 (Fité, p. 213; CR, vol. XVII, p. 68, 109); *les Aspres*, 1411 (Fité, p. 574).

OC: Vol. II, p. 263b46-47: nom descriptiu d'un paratge rocallós o de vegetació aspra.¹

ALTR. HIP.: —

[aspres]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. Vegeu Basseda (1990, p. 316), que, en relació naturalment no al cas que ens ocupa, sinó als *Aspres* del Rosselló, indica que «un *aspra* est un terrain surélevé, sec, stérile, au sol souvent rocailleux, une terre qu'on ne peut ni arroser ni cultiver».

0152

Astor, l'

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 266*b*51-59; ICC-*Segrià*.

Antic llogaret, avui despoblat, del sector sud-oriental de la comarca, situat dins del terme municipal de Lleida, en un apèndix meridional, més enllà del canal d'Urgell, entre els termes d'Aspa, Alfés i Artesa de Lleida.

DOC.: *Saustor*, 1258 (OC); *·el Estor*, 1359 (OC); *Aztor*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).

OC: Vol. II, p. 266*b*44-46: com el seu homònim de la comarca d'Anoia (terme de Pujalt, en plena Alta Segarra), aplicació toponímica del nom de l'ocell de presa *astor*.

ALTR. HIP.: Del nom personal germànic ASTAR, o reduplicat directament a partir de l'esmentat nom de lloc homònim (vegeu TS, p. 55-57).

[astor]
zootopònim
català < llatí
simple

0153

Aureres

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Artesa de Segre, situada uns quatre quilòmetres al sud-est de la vila i un parell al sud-oest del seu actual agregat Tudela, vers els contraforts septentrionals de la serra de Montclar, i de fet prop del límit amb l'antic terme de Montclar (avui enclavament del municipi urgellenc d'Agramunt).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat col·lectiu-locatiu d'*auró*, nom d'arbre que retrobarem en les fitxes següents, mitjançant una sufixació *-eres* (plural del molt freqüent *-era*), tot i que probablement, atesa la morfologia del topònim, la derivació es degué produir ja en llatí, és a dir, amb els corresponents ètims *ACER* pel que fa al substantiu (previ al ja derivat *ACERONEM* > *auró*: vegeu la fitxa següent) i *-ARIAS* pel que fa al sufix (noteu el clar paralelisme amb el nom del *bosc d'Aurera*, a la vall de Cardós, que Coromines tracta a OC, vol. II, p. 279b40-46).

[[aur]eres]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-er(es)*

0154

Auró, mas de l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Mas del terme municipal de Torres de Segre, situat tres quilòmetres al sud-oest de la població, prop del marge esquerre del riu, i no lluny dels pantans del Secà i d'Utxesa, i del límit amb els termes de Soses i Aitona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del nom d'arbre *auró* < llatí ACERONEM, tal com en els diferents casos de *Oró* i potser també en el segarrenc *Suró* (vegeu *infra s. v.*), i així mateix en alguns topònims pirinencs, com *Roca de l'Auró*, que sí tracta Coromines (OC, vol. II, p. 279b36-46) junt amb *Aurèdol* < ACERETULUM (id., b1-35).

[auró]
fitotopònim
català < llatí
simple

0155

Auronetes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del terme municipal de Torrebesses, situada un parell de quilòmetres al nord-oest de la població, vora el límit amb el terme de Sarroca.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla derivat del mateix nom d'arbre *auró* que hem vist en les fitxes anteriors i altres, en aquest cas amb una sufixació *-etes* que, més que no simplement diminutiva, deu correspondre a un antic significat col·lectiu (sufix *-et*, *-eda*), amb /t/ conservada sorda possiblement per influència fonètica mossàrab; tota una altra opció etimològica fóra considerar-ho una variant fonètica d'*aurinetes*, forma típicament nord-occidental per l'ornitònim *orenetes*.

[[auron]etes]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(es)*

0156

Avellà

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. II, p. 283a34-36.

Nom d'un antic lloc, avui desaparegut, que Coromines dedueix a partir de determinada documentació medieval en què aquest topònim és esmentat junt amb Guspí (pertanyent a l'actual municipi de Sant Ramon).¹

DOC.: *Avela*, s. XI (OC).

OC: Vol. II, p. 283a42-44: del nom d'arbre ABELLANUS, corresponent al català actual *avellaner*.

ALTR. HIP.: D'un nom personal romà AVILIUS, amb la típica sufixació en -ANUM (vegeu OC, vol. II, p. 283a21-27; *ap.* Meyer-Lübke, Aebischer i mossèn Segura); tampoc no es pot descartar, pel que fa al nom de l'arbre fruiter, que n'hi hagués hagut un derivat directe en català antic.

[avellà]
fitotopònim
llatí
simple

1. L'existència d'aquest lloc, però, no està provada, car hom podria suposar també, malgrat la relativa llunyania, que la referència documental en qüestió correspon al poble avui anomenat *Savellà* o *Savallà del Comtat* (vegeu TS, p. 427-430), el nom del qual sembla tenir un origen igual o similar al cas que ara ens ocupa i els seus nombrosos homònims i parònims.

0157

Avellà, coll de l'

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Nom d'un coll de la serra de la Llena situat entre els termes de la Pobla de Cérvoles (Garrigues) i Vilanova de Prades (Conca de Barberà), vers la capçalera del riu de Set; apareix sota una grafia significativament diferent, *coll de l'Abellar*, a la cartografia comarcal de l'ICC.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els seus diversos homònims i alguns parònims, ha de ser un derivat del nom d'arbre llatí ABELLANUS 'avellaner', si no d'algun derivat seu ja romànic; tanmateix, la grafia *Abellar* (ICC) suggereix una derivació a partir del nom d'insecte *abella*, que efectivament sembla ser a l'origen d'alguns altres noms d'aquesta mateixa comarca (vegeu *supra*, s. v. *Abella*, *Abellers*, etc.).

[avellà]
fitotopònim
llatí
simple

1. I d'altra banda, tornant a la GEC, s'esmenta un cim *de l'Abella* a l'esmentada capçalera del Set (s. v. *Set*, tot just) que, sens dubte, atesa aquesta localització, ha de correspondre-hi, de manera que ens trobem davant d'un cas bastant confús formalment i, per tant, també pel que fa a la seva etimologia.

0158

Avellaners, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal del Vilosell, situada un parell de quilòmetres al nord del poble, vora la carretera de l'Albi.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del nom d'arbre *avellaner*, al·ludint lògicament a la seva presència en aquest indret.

[[avellan]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

REF.: Aebischer, p. 64; GEC; OC, vol. II, p. 283b44-57.

Nom d'un antic castell i mas, després, i actualment poble i també municipi, situat entre Àger i Balaguer; l'apellatiu seria aplicat com a complement al nom del famós monestir de Santa Maria de Bellpuig o *Bellpuig de les Avellanes* (situat dins del municipi d'Os de Balaguer), ja que en depenia, i també al del poble de *Vilanova de les Avellanes* (o *de la Sal*), el terme del qual actualment es troba agregat al mateix municipi de les Avellanes; finalment, val a dir que aquest subsisteix com a tal, després de la darrera agregació, sota el nom de *les Avellanes i Santa Linya*.

DOC.: *Avellanis*, 1168 (OC); *Auelanes*, 1187 (Fité, p. 220); *Zesavelanes*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 181); *Zesavelanes*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 205); *Çes Avellanes*, 1280 (OC); *Ças Avelanes*, 1295 (OC); *Les Avellanes*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Les Avellanes*, 1359 (OC); *les Avellanes*, s. xv (Fité, p. 562); *les Avelanes*, 1405 (Fité, p. 567); *les Avellanes*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 102).

OC: Vol. II, p. 283b44: aplicació toponímica del plural d'*avellana*, que cal entendre com a derivat del llatí ABELLANA, amb el valor de 'avellaner'.

ALTR. HIP.: Aplicació directa del nom del fruit.¹

[avellanes]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. En aquest cas són fora de lloc les disquisicions d'Aebischer, p. 64, entorn d'un pretès origen antroponímic d'aquest nom de lloc, ja que no solament hi ha una evident manca de correspondència fonètica entre els noms personals llatins que treu a col·lació (AVILIUS, APELIUS, etc.) i el topònim que ens ocupa, sinó que ni tan sols li pertany cap ni una de les mencions documentals adduïdes (sempre *Avellana* o *Avellano*, d'entre els segles X i XII), que tanmateix l'etimòleg suís ja esmentava amb tota prevenció: «je donne ici différentes mentions anciennes se rapportant à des endroits que je n'ai pu identifier.»

Avinganya

COM.: Segrià

Vegeu *Vinganya*.

0160

Bàcies, les

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. II, p. 293a4-5.

Partida del terme municipal de Bellaguarda (abans *la Pobla de la Granadella*), al sud de la comarca; es tracta d'un nom recollit directament per Coromines en les seves enquestes pel país, del qual lamentablement no tenim cap altra constància.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 292a47-293a5: relacionat amb un antic *baci*, d'origen preromà (BÁCCCEO) i de la mateixa família lèxica que *baci* 'obi, cóm', probablement aplicat a uns clots del terreny.

ALTR. HIP.: —

[bàcies]
orotopònim
català < preromà
simple

0161

Bagarrella

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 292a28-29.

Nom d'una partida del terme municipal de Seròs, recollit per l'OC a partir d'una font bibliogràfica local (concretament Pita Mercé).

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 291b20-292a28: derivat per sufixació de *baga* (< *obaga*), substantiu femení equivalent al masculí *bac* (< *obac*), i tots ells derivats de la corresponent forma adjectiva i, en darrera instància, del llatí *OPACUS* 'fosc' (vegeu DECat, vol. VI, p. 9b14-19).

ALTR. HIP.: Metàtesi per *Gavarrella*, diminutiu del topònim *Gavarra*.

[[bag]arr-ella]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

0162

Baix Urgell

COM.: Urgell

REF.: GEC.

Nom amb què ha estat designada històricament una part de l'extens comtat d'Urgell, i especialment, a l'alta edat mitjana, el que després es coneixeria com a *vescomtat d'Àger*, així com, modernament, la comarca administrativa, no tota basada en territoris de l'antic comtat, més coneguda com a *Urgell* a seques, amb capital a Tàrraga.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ús secundari del nom comtal, episcopal i comarcal d'*Urgell* (vegeu *infra s. v.*) amb l'addició de l'adjectiu *baix* en referència a l'altitud relativa d'aquestes terres en contrast amb el caràcter muntanyenc de bona part de l'Urgell originari.

[[baix][urgell]]
situació geogràfica
català < llatí
compost Adj + N

0163

Bajola, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 308*b*52.

Indret de la Baronia de Rialb, conegut bàsicament per l'existència d'un jaciment de bauxita.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 308*b*43-59: de la mateixa arrel que *Bages* < *baias* 'estanyols'.

ALTR. HIP.: Posttoponímic per sufixació a partir de *Bages* (com el nom de la comarca), amb pèrdua del morf de plural en aplicar-se a un indret singularitzat.

[[baj]ola]
hidrotopònim
llatí
N + sufix *-ola*

REF.: DCVB; GEC; Vallverdú, 1970, p. 126; DECat, vol. I, p. 566a42-43; ICC-Segrià.

Nom avui d'una popular barriada de Lleida i, ja antigament, d'una partida rural, situada al nord de la ciutat, vers la carretera d'Almenar o de la vall d'Aran; sembla que el nom fou primerament aplicat, però, a la *torre de Balàfia*, antiga granja medieval, i cal assenyalar així mateix que l'ha pres també un curs d'aigua, la *clamor de Balàfia*, que procedeix d'Alpicat i desguassa en el Segre, al nord de la ciutat.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 315b28-30 (> DECat, vol. I, p. 565a46-567b26): d'una locució adverbial àrab *b al-ʿāfiya* 'tranquil·lament, en pau', aplicada a la terra o possessió on tornava un esclau o captiu escapat que es lliurava a canvi de perdó.¹

ALTR. HIP.: També és plausible entendre que provingui directament d'un antropònim aràbic, d'origen comú amb el terme indicat per Coromines, atès que formes com *Abolafia* o *Albolafia* es documenten certament en tant que noms de persona d'aquesta ètnia a la Lleida de mitjan segle XII, immediatament després de la conquesta comtal (vegeu CR, vol. XXIV, p. 42); en canvi, semblen menys probables altres explicacions també a través de l'àrab, com ara aquella —relativament popular— que hi veu un compost aglutinat de *wad-al-Afia*, que significaria 'riu petit', malgrat la versemblança que li atorga la presència certa de diverses rieres o clamors en aquesta zona, ja que no hi concorden ni la fonètica ni la tradició escrita d'aquest nom.

[balàfia]
situació jurídica
àrab
simple

1. D'on l'expressió medieval *tornar* o *venir a balàfia* (vegeu DCVB s. v.). També aquest fóra l'origen primigeni del verb *balafiar*, que modernament ha pres el sentit de 'malbaratar' (DECat s. v.). Aprofitem la nota per apuntar que en la remissió que es fa a aquest diccionari des d'OC (vol. II, p. 315b30) hi ha una errata, ja que la pàgina del volum I del DECat en què es parla d'aquesta família lèxica és la 567 (i anteriors), no pas la 367.

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 219-238; OC, vol. ii, p. 315b35-316a41.

Important ciutat de Ponent, capital de l'antic comtat d'Urgell i de l'actual comarca de la Noguera; avui s'estén a banda i banda del Segre, però el nucli antic se'n situa a la dreta, on comença un terreny més sec i accidentat (*els Aspres*: vegeu *supra* s. v.), mentre que fins a la seva riba esquerra, per on s'eixampla l'actual ciutat més enllà dels límits del terme municipal, es pot considerar que arriba, des d'un punt de vista orogràfic, la plana d'Urgell.

DOC.: *Balagivum*, final s. ix (CR); *Balaqi* / *Balagî* / *Balagay* [fonts àrabs], s. ix-xii (CR); *Balagarium*, 1024 (CR; OC [-aium]); *Balagarium*, 1035-1036 (*Marca*, doc. 213; OC); *Balaguer*, 1050 (CR; OC); *Balagarium*, 1075 (OC); *Balagarii*, 1090-1091 (CR; OC); *Balager*, 1091 (CR, vol. xvii, p. 441); *Balagario*, 1092 (OC); *Balager*, 1093 (OC); *Balagarii*, 1094 (OC); *Balagario* / *Balague*, 1097 (CR); *Balagario*, 1098 (CR, vol. xxiv, p. 328); *Balagarii*, 1100 (CR); *Balagarium*, 1105 (CR); *civitate Balagarii* / *Balager* / *Balaguer* / *Balagario*, 1105 (*Lib. Feud.*, doc. 159); *Balaguer* / *Balagarium*, 1118 (Font Rius, doc. 50); *Balagarii*, 1197 (CR); *Balagarii*, 1126 (OC, vol. vii, p. 44a1); *Balagarii*, 1139 (Font Rius, doc. 56); *Balagarii*, 1142 (Font Rius, doc. 35); *Balagario*, 1143 (Font Rius, doc. 60); *Balager*, 1146 (Font Rius, doc. 63); *Balaguer*, 1146 (OC, vol. iv, p. 192b20); *Balager*, 1147 (Font Rius, doc. 64; CR, vol. xxiv, p. 62); *Balager*, 1151 (CR, vol. xiii, p. 284; OC); *Balagarium*, 1156 (OC); *Balaguer*, 1161 (Font Rius, doc. 116); *Balaguer*, 1162 (OC, vol. iv, p. 192b25); *Balagario*, 1163 (Font Rius, doc. 123); *Balager*, 1164 (OC); *Balagarium*, 1168 (CR, vol. xxiv, p. 72); *Balaguer*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Balagarii* / *Balagario*, 1174 (Font Rius, doc. 149; CR); *Balagarium*, 1177 (CR); *Balaguerio*, 1183 (*Poblet*, doc. 33); *Balager* / *Balagarii* / *Balaguer*, 1186 (CR, vol. xvii, p. 252); *Balagero*, 1228 (OC); *Balagario*, 1236 (*Lib. Feud.*, doc. 164); *Balagario* / *Balaguer* / *Balagarii*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 114, 182); *Balagarii* / *Balaguer* / *Balagar*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 133, 199, 206); *Balagerio*, 1286 (*Priv. Bal.*, doc. 5); *Balaguer*, 1311 (CR); *Balaguer*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Balaguer*, 1359 (OC); *Balaguer*, 1405 (Fité, p. 565); *Balague*, 1407 (*Priv. Bal.*, doc. 37); *Balaguer*, 1433, 1440, 1443 (Fité, p. 431-432, 403-404, 467); *Balagarii*, 1457 (*Ll. Verd*, doc. 159); *Balaguarii*, 1458 (*Priv. Bal.*, doc. 54); *Balaguer*, 1497 (*Fog.*); *Balagarii*, 1552 (*Ll. Verd*, doc. 183).

OC.: Vol. ii, p. 316b25-35: del nom de planta *bàlec*, o particularment d'alguna homònima seva del gènere de les ginestàcies, amb el típic sufix col·lectiu *-er* < *-arium*.¹

ALTR. HIP.: D'una formació cèltica amb la terminació *-aio-* (vegeu OC, vol. ii, p. 316b5-24); i ja s'ha descartat que provinguí d'una arrel aràbiga (vegeu OC, vol. ii, p. 316a54-b1), si bé sembla que ho hauria de ser tant una ara com ara incerta relació (des de la pura coincidència final fins al trasllat directe, passant per un il·lustratiu paral·lelisme) amb els diversos noms de lloc del tipus *Balaguier* (o *Balagué* i tot, a l'Arieja) que inventaria Nègre (p. 285), bo i explicant-los a partir del substrat cèltic.

[[balagu]er]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

1. És curiós el tomb que dona Coromines per acabar mig acceptant el caràcter fitonímic de *Balaguer* com a única etimologia explicable i coherent amb les circumstàncies de la zona. En primer lloc (OC, vol. ii, p. 316a42-52) addueix dues raons per justificar que «ens deixa ben escèptics» allò que anomena «simple etimologia fitonímica»: una és «l'absència o raresa del bàlec pròpiament dit en aquelles comarques», i l'altra una forma documental *Balagaium*, sense *r*, que es troba en un text de l'any 1024 reproduït en el *Viage...* de Villanueva. Tot seguit (a53-b1) descarta determinats ètims aràbics que hom havia apuntat i, conseqüència immediata d'aquestes negatives, es llança directament vers el preromanisme (b2-24). Però si la raó que l'indueix «a creure'l pre-romà, en una forma o altra» és merament conjuntural («la naturalesa tan cabdal del topònim»), allò amb què es troba quan comença la recerca no el pot satisfer: res d'iberobascode ni cèltic ni altrament indoeuropeu no n'explica el radical, i tan sols una terminació cèltica *AIO* és emparentable... amb aquella forma *Balagaium* (que les lectures més modernes no confirmen). De manera que es veu forçat a explicar un canvi de sufix: *AIU* > romànic *-ei* > *-eir* com «una facilíssima i quasi fatal trivialització» (a46). Entremig d'això, d'altra banda, sí que accepta de grat que els homònims i parònims de *Balaguer*, en altres zones del país, «alguns d'ells, si no tots, bé poden ser derivats de la planta bàlec» (b12-16). Doncs, arribat a un cul-de-sac en què una documentació potser inexacta (això no ho diu) l'obliga a cercar ètims per vies que no donen gaire fruit, a la fi admet que «àdhuc per al problema del nom de la nostra ciutat, tampoc no hem de descartar que vingui d'un nom de planta o vegetal», ja que a més del «bàlec estricte» hi ha també «homònims dins el gènere de les plantes d'escombra o ginestàcies, que certament no escassegen per allà» (b25-31). El tomb és aconseguit, malgrat que l'autor no s'estigui d'acabar amb aquests mots: «Cèltic tanmateix? Sorotàptic...?» (b35-36).

0166

Balandrer, carrer de

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 318*b*5-6.

Antic nom de carrer de la ciutat de Lleida, que Coromines esmenta i tracta en l'OC arran de la coneixença que en tingué a través de l'obra de Josep Lladonosa.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 318*a*46-*b*2: com els seus parònims *Balandrau* i *Balandrana*, sembla derivat d'una arrel *balandrejar*, aplicada de forma descriptiva a un element orogràfic.

ALTR. HIP.: —

[[balandr]er]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

0167

Balcet, el

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. II, p. 321a8-10.

Nom d'un dels nombrosos masos de l'antic terme de Llanera (avui agregat a Torà), en el sector del veïnat de Vilella.

Doc.: —

OC: Vol. II, p. 321a8: diminutiu de *balç* 'timba, precipici'.

ALTR. HIP.: —

[[balc]et]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

0168

Balços, els

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'un indret del terme de Sanaüja, tot just un quilòmetre a ponent de la vila, situat al peu de la costa de les Garrigues (versant muntanyenc que limita la plana entre Sanaüja i Ribelles), a la dreta de la riera de Sanaüja, que transcorre fins al Llobregós per l'esmentada plana.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ètim lògicament similar al del parònim tractat en la fitxa anterior, tot i que en aquest cas encara més simple, ja que no hi ha ni sufixació, sinó simplement una fixació en plural del substantiu *balç* (sobre el qual vegeu DCVB i DECat s. v.).

[balços]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0169

Baldomar

COM.: Noguera

REF.: Aebischer, p. 23-24; GEC; OC, vol. II, p. 322*b*53-60.

Poble i antic municipi del Mig Segre, avui agregat al d'Artesa, situat a la dreta del riu Boix, poc abans que aquest desguassi en el Segre.

DOC.: *Ballomar*, 1204 (OC); *Baldomar*, 1295 (OC); *Baldemar*, 1359 (OC); *Baldomar*, 1497 (*Fog.*, p. 157).

OC: Vol. II, p. 323*a*2-13: del nom personal germànic BALDOMAR, efectivament documentat entre els segles X i XI a Catalunya i específicament vers el Mig Segre.¹

ALTR. HIP.: Directament d'un antropònim català (que avui és cognom) derivat d'aquell nom germànic.

[[baldo]][mar]]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

1. Com ja posà en relleu Aebischer (p. 23-24), tot esmentant almenys tres formes antroponímiques concurrents *Baldemare*, *Baldomar* i *Baldomare* respectivament en els anys 983, 990 i 1000, que lògicament remetent al tipus nominal BALDOMAR (Förstemann, p. 240) i que tal volta són relacionables també amb antropònims com els recollits més modernament per Reichert (1987, p. 751) sota la base VALDEMAR.

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim del sector oriental de la comarca, corresponent, en terme de Guimerà, a una partida dita simplement *los Ballesters* (un parell de quilòmetres al nord de la població) i, sota seu, a un *pla dels Ballesters*, que és vora el límit amb el terme de Verdú, entre els dos camins que connecten directament aquestes dues importants localitats de la zona; d'altra banda, i ja dins d'aquest darrer municipi, però evidentment com a continuïtat dels anteriors, hi ha encara un *fondo dels Ballesters*, que ve a ser la vall que baixa des dels altiplans sud-orientals del seu territori fins a prop del riu Cercavins.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta d'una fixació toponímica del nom d'ofici *ballester*, indicatiu de qui es dedicava a fer *balles*, ja siguin de carro o bé armes, com insinua Coromines per a l'escassa desena de topònims d'aquesta família que enregistra (però no aquest; vegeu OC, vol. II, p. 327*b*17-30), ampliant els possibles significats fins a «llocs on viuen o freqüentaven ballesters o es feia tir de ballesta» (id., *b*19-20); malgrat tot, no es podria descartar que aquest topònim reflectís simplement l'ornitònim o el fitònim *ballester*, que en aquest cas és aplicat a diverses espècies botàniques (vegeu DCVB s. *v.*).

[[ballest]ers]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

0171

Bancal, el

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Destacable topònim de l'extrem oriental de la comarca (municipi de Vilanova de l'Aguda), al límit amb el Solsonès i la Segarra, on designa avui sobretot la *serra del Bancal* (partií entre aquest terme i el de Pinell de Solsonès), així com, al seu peu, i exactament a la ratlla entre els termes municipals esmentats, una masia dita simplement *el Bancal* (la qual hem de suposar que fou el primer element amb aquest nom) i encara, vora seu, el *collet del Bancal*, pas muntanyenc que connecta aquesta zona amb les masies de més al sud (en terme de Vilanova mateix, com can Valls o Falconera, o dins de l'enclavament segarrenc de les Cases de la Serra, com la Garriga o Pujol).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament una mera fixació toponímica del substantiu *bancal*, derivat de *banc* (d'origen germànic, com és ben sabut) emprat, entre altres accepcions poc aplicables en toponímia, per designar un determinat tros de terra de conreu: vegeu DCVB *s. v.*, i DECAt, vol. 1, p. 616*b*23-50, on s'especifica que és un mot especialment viu en català occidental i que es pot aplicar a diferents formacions del terreny, tant natural com, sobretot, modificades per l'home i destinades a l'agricultura.

[[banc]al]
activitat humana
català < germànic
simple

0172

Bandoler, cova del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 333*b*40-42.

Nom d'una cova del Mig Segre, situada prop de Foradada i Artesa de Segre, segons recull Coromines a partir d'una nota apareguda en el butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 333*b*38: aplicació toponímica del substantiu *bandoler* 'fora de la llei'.

ALTR. HIP.: —

[[[band]ol]er]
activitat humana
català < germànic
simple

0173

Banqueta, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; Vallverdú, 1970, p. 163; Zamora, p. 237; OC, vol. II, p. 333a19-21.

Nom d'un indret ben conegut de la ciutat de Lleida, vora el marge dret del Segre, i que Lladonosa ja documenta al segle xv com el nom d'un caixer de sèquia als afores de la ciutat.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 333a16-17: sufixació de *banc*, substantiu polisèmic derivat de l'antic germànic a través del llatí vulgar d'Occident (DECat s. v.), i aquí aplicat a camps conreats (com *banca*l, etc.).

ALTR. HIP.: No és pas descartable, però, atesa l'entitat de l'element que designa aquest topònim, que siguem davant d'un derivat de *banc* com a element arquitectònic.

[[banqu]eta]
activitat humana
català < germànic
N + sufix *-et(a)*

REF.: Duran, 1972, p. 321; Turull, 1996, p. 13-14.

Nom que rep popularment el sector de llevant de la vila medieval de Cervera, entre la muralla del segle XIV i els darreres de les cases del carrer Major, tot i que històricament havia existit una *barbacana* també per la banda de llevant i fins en la de migjorn.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del substantiu *barbacana*, derivat de l'àrab vulgar *b-al-baqāra*, que ja en català designava un element de l'arquitectura militar destinat a salvaguardar un portal emmurallat (DECat s. v.).

[barbacana]
arquitectura militar
català < àrab
simple

1. Sí que aquesta obra conté un article dedicat específicament al topònim *BARBACANA* (vol. II, p. 341b58-342a6), però l'autor no hi esmenta el lloc cerveri, sinó només un antic poblat de la Ribagorça i una partida, de nom avui alterat en *Barca Cana*, d'Alcalà de la Jovada. El més important, però, és que en aquest article Coromines no aporta cap hipòtesi etimològica, sinó que tan sols fa referència a un tret suposadament comú als indrets alludits: «que parteixen de comparació amb una prominència de roca, que no arriba a ser balma.» I això no té realment res a veure amb el que el mateix autor explica a l'article corresponent de DECat (vol. I, p. 634-636), en què, efectivament, una *barbacana* és 'obra de fortificació avançada, per defensar portes de les places fortes i caps de pont' (p. 634b42-43), significació que, encara que no de manera exacta, s'escau a l'ús toponímic que ha romàs ben viu a la capital de la Segarra, i que, d'altra banda, té un significatiu paral·lel en el cas de *Salòquia* (vells topònims des d'Argelers fins al País Valencià, passant pel Camp de Tarragona), també d'origen àrab, i també corresponent a una part de la fortificació (vegeu OC, vol. VII, p. 24b44-25a22), fins al punt que en l'explicació del seu significat originari Coromines reproduïx un fragment del suplement aràbic de Dozy en què explícitament s'esmenta «baluarte, *barvacana*» com a definició sinonímica o parasinonímica de l'àrab *suluqīya*. Afegim-hi, finalment, que el substantiu *barbacana* o *barbacane* és emprat no només al nostre país, com pot fàcilment comprovar tothom qui visiti la famosa ciutadella emmurallada de Carcassona (Occitània), on els trams compresos entre dues línies de muralla concèntriques reben noms francesitzats en *Barbacane de Saint Louis*, etc.

0175

Barbens

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; Altisent, p. 14; OC, vol. II, 342a49-b10.

Població i municipi situat a l'extrem nord-oriental de l'actual comarca administrativa, a mig camí entre Bellpuig i la Fuliola; el seu terme entra com una falca en la comarca veïna de l'Urgell, i de fet l'enclavament d'*Aguilella* (vegeu *supra* s. v.) se'n situa al bell mig.

DOC.: *Barbenc*, 1098 (CR, vol. XXIV, p. 328); *Barbenz*, 1168, 1177 (OC); *Barbenz*, 1183 (*Poblet*, doc. 33; Altisent; OC); *Barbencii* / *Barbentio*, 1183 (*Poblet*, doc. 46; OC); *Barbenz*, 1189 (*Poblet*, doc. 56; OC); *Barbenç*, s. XII (CR, vol. XXIV, p. 64); *Barbens*, 1205, 1210 (OC); *Barbencio*, 1218 (OC); *Berbenç*, 1358 (*Fog.*); *Barbens*, 1359, 1413 (OC); *Barbens*, 1497 (*Fog.*, p. 240).

OC.: Vol. II, p. 342b11-343a37: d'un nom personal llatí *BARBENTIVS, no documentat directament com a tal, però format per la unió de dos elements força rendibles: l'arrel BARBUS i el sufix derivatiu -ENTIVS.

ALTR. HIP.: D'algun altre antropònim llatí de la mateixa arrel i una sufixació en -ANUM, com per exemple *BARBIANOS, amb un posterior canvi de sufix *-ans* > *-ens* (Coromines, *Tóp. hisp.*, vol. I, p. 16; ara descartat: vegeu OC, vol. II, p. 342b32-57).

[[barb]ens]
antropotopònim
llatí
simple (NP)

0176

Barbeny, pla de

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 343a42-43.

Nom d'un pla en terme d'Àger, situat a un parell de quilòmetres de la població pel camí de Tremp.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 343a44-45: del mateix antropònim llatí *BARBENTIVS que ha donat *Barbens* (vegeu la fitxa anterior), amb una alteració del final semblant a la del cas *Gombrèn - Gombreny*.

ALTR. HIP.: —

[[barb]eny]
antropotopònim
llatí
simple (NP)

0177

Barca, costa de la

COM.: Segrià

REF.: GEC (*s. v. Seròs, batalla de*).

Indret del terme de Seròs, situat a la riba esquerra del Segre, prop del pont, conegut pel fet que el 1938 els feixistes hi establiren un cap de pont des d'on començarien llur invasió de Catalunya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa la seva situació vora el riu, sembla indubtable que es tracta d'una referència a un antic pas fluvial mitjançant barques o barcasses, tal com s'esdevé en els casos similars tractats per l'OC (vegeu les fitxes següents).

[barca]
activitat humana
català < llatí
simple

0178

Barca, cova de la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 346*a*49-51.

Nom (que Coromines tracta a partir d'una referència del butlletí del CEC) d'una cova del Mig Segre, a prop del poble de Foradada, que consta que en altre temps servia de sopluig a la barca que hom utilitzava per passar el Segre.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 346*a*44-51: nom pres directament de la funció de sopluig esmentada abans.

ALTR. HIP.: —

[barca]
activitat humana
català < llatí
simple

0179

Barca, Vilanova de la

COM.: Segrià

REF.: GEC; Vallverdú, 1970, p. 81; OC, vol. II, p. 346a51-53.

Vila i municipi situats al nord-est de la comarca, a la riba esquerra del Segre a mig camí entre Lleida i Balaguer, i ja al límit amb la Noguera; en aquesta alçada del riu existí durant temps un servei de barcasses per travessar-lo (vegeu també *infra s. v. Vilanova de la Barca*).

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 346a44-52: aplicació toponímica directa del substantiu comú *barca*, al·ludint a l'esmentat transport fluvial.

ALTR. HIP.: —

[barca]
activitat humana
català < llatí
simple

0180

Barceloneta, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 347*b*31-34; CR, vol. XXIV, p. 23; ICC-*Segrià*.

Nom d'un veïnat del terme de Castelldans, segons Coromines; tanmateix és probable que es tracti d'un mer lapsus d'aquest autor en lloc del barri anomenat efectivament així que hi ha als afores de la població relativament veïna (però ja segrianenca) dels Alamús.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 347*b*31-34: reduplicat diminutiu directe del nom de la capital del país, fenomen que es produeix en força altres llocs.

ALTR. HIP.: —

[[barcelon]eta]
diminutiu toponímic
català < preromà
N(top) + sufix *-et(a)*

0181

Baró, Guàrdia de

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 351*a*25-26.

Antic nom d'un lloc, documentat al segle XI, prop de Santalinya, i que probablement correspon a una torre de guaita o una edificació similar.

DOC.: *Guardia de Baro*, 1085 (OC).

OC: Vol. II, p. 350*b*56-351*a*14: del nom personal *Baró*, documentat a l'alta edat mitjana, que és derivat d'una arrel germànica BAR-.

ALTR. HIP.: —

[baró]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP)

0182

Baró, pla del

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom efectivament d'un pla (de fet un sector de la plataforma que enllaça la Sardera amb el gran altiplà del Sas) que es troba a cavall entre el terme municipal d'Alpicat i l'enclavament de Malpartit (que pertany a Torrefarrera), tot just un quilòmetre al sud d'aquest darrer lloc i un parell al nord-oest d'aquell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat que no es pot descartar en absolut que s'alludeixi simplement al nom personal homònim (ja sigui *Baró* com a cognom actual o bé com a antropònim medieval d'origen germànic: vegeu la fitxa anterior), la presència de l'article *el* en aquest nom de lloc ens decanta a favor de l'alternativa d'altra banda més evident: una referència a *baró* com a títol nobiliari, deguda a una antiga possessió del lloc, paral·lel de la *plana del Bisbe* (vegeu *infra* s. v.) i altres noms similars.

[baró]
situació jurídica
català < germànic
simple

0183

Baronia de Lavansa, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 445a12-24.

Antiga demarcació municipal del Mig Segre, agregada en el segle XX al terme de Vilanova de Meià; la referència a *Lavansa* (vegeu *infra* s. v.) remet a la residència d'aquest nom que fou el centre de la senyoria baronial, precedent del municipi alludit, que incloïa els pobles de Lluçars, Argentera, Boada, Gàrzola i Tòrrec.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: Com en el cas dels noms tractats en les fitxes següents, es tracta d'un ús directe de *baronia* al·ludint a l'esmentada jurisdicció senyorial de *Lavansa*.

[[baron]ia][lavansa]
situació jurídica
català < germànic
simple (+ complement específicatiu)

1. En aquest cas, com en el de *la Baronia de Sant Oïme* (vegeu *infra*), la indicació que aquest nom no apareix en l'OC fa referència solament a l'aspecte etimològic, i en relació només amb el terme *Baronia*, que aquí tractem; car altrament ja s'indica que tant un nom de lloc com l'altre apareixen a l'obra de Joan Coromines, sota les entrades *Lavansa* i *Sant Oïme*, i en conseqüència són aquests els termes toponímics sobre els quals aporta la informació etimològica adient (vegeu *infra* les fitxes respectives).

0184

Baronia de Montmagastre, la

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Antiga denominació del municipi d'Anyà, al Mig Segre, actualment agregat al d'Artesa; *Montmagastre* (vegeu *infra s. v.*) és un altre poble del mateix terme (actual i antic), el castell del qual, en altre temps, havia estat centre efectivament d'una *baronia* que en duia el nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de la fitxa anterior i la següent, es tracta d'un ús directe de *baronia* al·ludint a una possessió senyorial, que en aquest cas les dades històriques permeten de concretar i resseguir.

[[baron]ia][montmagastre]
situació jurídica
català < germànic
simple (+ complement específicatiu)

0185

Baronia de Rialb, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 351*b*2-6.

Extens municipi del sector nord-oriental de la comarca, de poblament bàsicament dispers, que s'estén entorn de la conca del Rialb, afluent del Segre per la dreita, des d'aquest riu fins al límit amb el Pallars Jussà i l'Alt Urgell.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 351*a*40: com en els casos tractats en les fitxes anteriors, aplicació toponímica del substantiu *baronia*, derivat del títol nobiliari *baró*, indicant-ne la jurisdicció, amb el complement del nom d'origen fluvial que designa la zona.

ALTR. HIP.: —

[[baron]ia][rialb]
situació jurídica
català < germànic
simple (+ complement especificatiu)

Baronia de Sant Oïsmé, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 332; OC, vol. vii, p. 41a18-32.

Nom amb què es coneix comunament, avui, el poble anomenat altrament *Sant Oïsmé* (vegeu *infra s. v.*), per bé que ja també només *la Baronia*, en el terme municipal de Camarasa, dins de l'antic de Fontllonga; és presidit pel restaurat castell de Sant Oïsmé, centre d'una antiga *baronia* de Sant Oïsmé a la qual sens dubte deu el nom.

DOC.: *Santa Hismia / Santuymia*, 1040 (CR); *Sancte Eufemie* [?], 1099 (CR); *Sentoima*, 1359 (OC); *Sent Ohismia*, 1379 (CR); *Santa Sosimia*, 1426 (CR).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Com en els casos tractats en les fitxes anteriors, i amb no menys referències històriques que ho avalin, som davant d'una fixació onomàstica del substantiu *baronia*, derivat de *baró*, indicant-ne la jurisdicció, aquí precedint l'hagiotopònim que, segons sembla, ja prèviament designava el lloc.

[[baron]ia][[sant][oïsmé]]
situació jurídica
català < germànic
simple (+ complement especificatiu)

1. Vegeu *supra*, nota *s. v.* *Baronia de Lavansa*.

0187

Barqueres, les

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. I, p. 660*b*17-18; OC, vol. VII, p. 469*a*40-41.

Partida del terme del Vilosell, documentada directament per Coromines, que afirma haver indagat al poble mateix sobre el seu possible referent, l'any 1936, sense que ningú ja no li'n sabés donar raó.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 469*a*34-39: potser es tracta, com en força altres casos similars recollits pel mateix autor (vegeu íd., p. 469*a*41-b3), de la fixació toponímica d'un mot dialectal *barquera* (DECat s. v.), derivat del cèltic *VERKARIA,² significant en origen 'conreu o camp reservat per a algú', però també, segons l'àrea geogràfica, 'terreny bo' o altres accepcions similars, sempre relacionades amb un terreny destinat a usos agropecuaris.

ALTR. HIP.: —

[barqueres]
activitat humana
català < preromà
simple (morf plural)

1. És fàcil comprovar que el mateix fragment (de fet, el paràgraf sencer) que constitueix article a l'OC és reproducció d'una part de l'article *barquera* del DECat. Aprofitem per anotar que aquest topònim tampoc no apareix en la cartografia actual de l'ICC, i que difícilment pot tractar-se de l'indret que apareix sota la forma relativament parònima de *coll de la Boquera* (vegeu *infra* s. v.), al capdamunt del veí terme municipal de la Pobla de Cérvoles.

2. Sembla clar, per tant, que hauria estat més adequada una grafia *Verqueres*; però cal tenir present, d'altra banda, que en totes les mencions antigues del corresponent mot comú (vegeu DECat, vol. I, p. 660*a*34-58) aquest apareix escrit amb *ba-* inicial.

0188

Barracó, lo

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. II, p. 353a20.

Topònim menor de l'antic terme de Llanera de Solsonès, avui agregat al municipi de Torà (Segarra), que recollí i anotà Coromines a l'OC sense tanmateix indicar-ne la naturalesa ni donar cap més explicació.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 353a3: aplicació toponímica directa de *barracó*, derivat de *barraca*, substantiu autòctonament català d'origen probablement prelatí, per bé que potser influït per l'àrab o pel mossàrab de València (DECat s. v.).

ALTR. HIP.: —

[barracó]
arquitectura civil
català < preromà
simple

0189

Barraques, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una petita masada del terme municipal de la Baronia de Rialb, que es troba en el seu sector nord-occidental, aproximadament un quilòmetre i mig al nord del Cerdanyès i de l'antic castell de Taravau.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació directa del plural de *barraca* designant un agrupament d'habitatges (vegeu altres casos, inclosos uns quants homònims no gaire llunyans, a OC, vol. II, p. 353*a*1-31).

[barraques]
arquitectura civil
català < preromà
simple (morf plural)

REF.: OC, vol. II, p. 169a1-9, 358a39-b1; ICC-Pla, Noguera.

Nom d'una extensa partida o paratge del nord del pla d'Urgell, a la dreta del riu Corb i de fet a cavall entre la comarca administrativa d'aqueix nom i la de la Noguera (municipis de Linyola, Bellvís, Tèrmens i Vallfogona de Balaguer); es caracteritza pel fet de ser una gran planura sense pobles i esquitxada de turonets, el principal dels quals duu el seu mateix nom, que és escrit de vegades *Barretpicat*, segurament a causa de l'etimologia popular que ho relaciona amb *barret*, però sembla significatiu que la pronúncia local, que hem comprovat, solgui contenir una geminació oclusiva [bareppi'kat].¹

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 169a10-20: es tracta d'un compost àrab *barr al-piqqât* 'forania dels turons', format pels substantius *barr* 'afores' (o potser *barra*, que també pot significar 'ermàs, desert') i *al-piqqât* 'els turons' (com en el topònim *Alpicat*: vegeu *supra* s. v.).²

ALTR. HIP.: Una lleugera variant de proposta etimològica contindria el plural d'aqueix mot *barra*, *barrât*, i el mateix segon element sense article: *barrât-piqqât* 'els ermassos dels turons' (OC, vol. II, p. 169a20-21).

[[barre][picat]]
orotopònim
àrab
compost N + N

1. Així als mapes de l'ICC. En el mapa comarcal 1:50.000 trobem *Barretpicat* com a nom d'una partida del terme de Vallfogona i d'una altra del de Tèrmens, totes dues dins de la comarca administrativa de la Noguera, doncs, però just al límit amb Bellvís i Linyola (Pla d'Urgell). És a l'angle nord-oriental del terme de Bellvís que hi ha efectivament el *puig de Barretpicat* (vèrtex geodèsic, amb 237 metres), a banda i banda del qual transcorre una *sèquia Nova* (pel sud) i una *sèquia Vella de Barretpicat* (pel nord, ja dins de la Noguera). També és adscrita a Bellvís, en aquells voltants (entre el puig i les sèquies esmentats i el riu Corb), una partida de *la Serra*, nom que no ens costaria de relacionar amb la descripció orogràfica i amb l'etimologia de *Barre(t)picat*. El fet que siguin dues les partides homònimes en el mateix sector, no contigües però sí molt properes, confirma la idea que es tracta més d'un extens paratge que no pas d'una estricta partida de terme en sentit reduït.

2. Aquest cas torna a ser esmentat cap al final de l'obra (s. v. *Xerta*), però aleshores Coromines sembla vacil·lar entre aquest ètim, amb el comú *picat* 'turons' (mossarabisme, per cert), i una composició del mateix *barr* 'afores' directament amb el nom de lloc *Alpicat*, significant, doncs, 'els afores (la bandada) d'Alpicat', amb l'argument un tant incert que «és a una distància de Lleida i *Alpicat* igual a la que hi ha aquí [el topònim menor *Barratxert*, al Baix Ebre, de què estava parlant] amb Tortosa i *Xerta*» (OC, vol. VIII, p. 125a13-21).

0191

Barrils

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim notable del sector nord-occidental del terme municipal de Vinaixa, a ponent de Sant Bonifaci, on designa una partida situada en una vall, a menys de dos quilòmetres d'aquest santuari, vers el sud, i també, sobretot, una *serra de Barrils* que, partint de vora Sant Bonifaci mateix i el Mont-ros, s'estén durant un parell de quilòmetres en forma d'arc, de nord a sud.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta efectivament d'una aplicació toponímica indirecta, probablement metafòrica (per comparació de formes), del substantiu *barril* (d'origen desconegut, probablement preromà i potser gàl·lic, format sobre una arrel *BARR-* que comparteix amb altres mots com *barral* o *barricada*; vegeu DECat s. v.), en especial en referència al barral que hom posa a les fonts per servir l'aigua, tal com afirma Coromines que s'esdevindria en el cas de mitja dotzena de llocs menors homònims valencians i baleàrics aplegats en l'article *Barriconà* de l'OC (vol. II, p. 358*b*54-359*a*5).

[barrils]
activitat humana
català < preromà
simple (morf plural)

0192

Basconell, plana de

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 370a12-14; ICC-Segrià.

Nom d'un altiplà del sector sud de la comarca, travessat pel camí d'Aitona a Sarroca; apareix efectivament en la cartografia comarcal de l'ICC, sota la forma *planes de Basconell*, dins del terme municipal d'Aitona, i en concret uns cinc quilòmetres al sud-est d'aquesta població.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 370a11-18: del gentilici llatí *VASCONES*, nom romà dels bascos, amb addició del sufix diminutiu *-ell* indicant possiblement la presència d'una minoria de pobladors d'origen basc.

ALTR. HIP.: —

[[bascon]ell]
gentilici
llatí
N + sufix *-ell*

0193

Bassa, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del municipi de Nalec, que es troba al sector central del terme, aproximadament un quilòmetre i mig al sud de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica de l'hydrònim *bassa* (mot d'origen preromà, probablement preindoeuropeu, vegeu DECats. v.), en aquest cas sense complements de cap mena, la qual cosa dóna a entendre la singularitat d'aquest element en aquesta zona de secà.

[bassa]
hidrotopònim
català < preromà
simple

0194

Bassa, serra de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una petita serra de poc més de quatre-cents metres d'altura que s'estén durant tot just un quilòmetre, de nord a sud, immediatament a ponent del poble de Marcovau, dins el sector oriental del municipi de Foradada.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova fixació onomàstica del substantiu *bassa* (vegeu la fitxa anterior), singular també aquesta en zona de secà.

[bassa]
hidrotopònim
català < preromà
simple

0195

Bassa Borràs, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme municipal d'Almacelles, situada un parell de quilòmetres a ponent de la vila, entre les de Vallfonda i lo Grammar, i no lluny ja del límit sud-oriental del municipi de Tamarit de Llitera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clarament un compost no aglutinat entre l'hidrònim *bassa* (vegeu les fitxes anteriors i següents) i l'antropònim *Borràs*, que al llarg de la història ha estat tant renom com cognom (vegeu *infra s. v.*).

[bassa][borràs]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + NP

0196

Bassa de la Comallonga, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Verdú, situada uns quatre quilòmetres al sud-oest de la població, vers l'antic lloc i avui també nom de partida de Valernes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas tractat en la fitxa anterior, és clar que es tracta de l'hidrònim *bassa*, aquí complementat per l'oro-topònim *Comallonga*, que evidentment és al seu torn un compost de *coma* i *llonga*, com es confirmarà en el seu moment (vegeu *infra s. v.*).

[bassa][[coma][llonga]]

hidrotopònim

català < preromà

compost N + N

0197

Bassa Nova, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Caseriu del terme municipal d'Almenar, situat uns cinc quilòmetres a l'oest d'aquesta vila, vora la carretera d'Almacelles a Alfarràs, en l'indret mateix on hi ha una partida homònima (consignada per la cartografia actual de l'ICC), amb la qual sens dubte comparteix origen.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost descriptiu directe entre el substantiu *bassa* i l'adjectiu *nova* (vegeu les fitxes següents), que en el cas que ens ocupa ha quedat fixat toponímicament fins a designar un nucli de poblament.

[bassa][nova]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0198

Bassa Nova, la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del sector central del terme de Juneda, que es troba tot just un quilòmetre al sud-sud-oest de la vila, a l'altra banda de la carretera i de la Femosa, confrontant amb el mas Pinell (enclavament del municipi de les Borges Blanques).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident composició entre el substantiu *bassa* i l'adjectiu *nova*, que trobarem repetit en diferents noms de lloc d'aquestes comarques (vegeu anterior i següents).

[bassa][nova]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0199

Bassa Nova, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme municipal de Sarroca de Lleida, situada vora l'antiga carretera de Lleida, uns quatre quilòmetres dret al nord de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nou cas de composició descriptiva del nom *bassa* amb l'adjectiu *nova* (vegeu les fitxes anteriors i següent).

[bassa][nova]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0200

Bassa Nova, la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-*Pla*.

Partida del terme municipal de Sidamon, situada immediatament a llevant del poble, just a l'altra banda del canal, i, doncs, essencialment un quilòmetre al sud de la partida del mateix terme anomenada *lo Bassal*, de la qual ens hem ocupat fa poc (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia evident, i naturalment idèntica a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors.

[bassa][nova]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0201

Bassa Vella, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del terme municipal de la Portella, que es troba al costat mateix del poble, a l'esquerra de la Noguera Ribagorçana, i, doncs, vora el límit amb el terme d'Albesa i amb la comarca oficial de la Noguera (a la qual pertanyia abans també la Portella).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta òbviament d'un nom paral·lel al tractat, entre altres, en les fitxes anteriors, substituint en aquest cas l'adjectiu *nova* pel seu antònim *vella*.

[bassa][vella]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0202

Bassabona, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del sud del terme de Puigverd de Lleida, situada a poc més d'un quilòmetre de la població, entre el canal d'Urgell i el canal Auxiliar, que en aquesta zona es troben escassament a un quilòmetre l'un de l'altre.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost evident entre l'hidrònim *bassa* (vegeu les fitxes anteriors i següents) i l'adjectiu qualificatiu *bona*.

[[bassa][bona]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0203

Bassadolç, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim singular de l'actual terme municipal de Tàrraga, dins de l'antic del Talladell, corresponent avui a un turó que es troba a poc més d'un quilòmetre d'aquest darrer poble, vers llevant, com ell a la dreta del riu d'Ondara, i no lluny del límit amb el terme segarrenc de Granyanella, pel sector de la Mora.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost entre l'hidrònim *bassa* i l'adjectiu *dolç*, fent referència sens dubte al caràcter de l'aigua de la bassa en qüestió (una antiga *bassa*, doncs, que cal pressuposar en l'origen d'aquest cas); cal remarcar, pel que fa a l'aspecte més contradictori, en aparença, del topònim, que, com bé remarca Coromines (OC, vol. IV, p. 20b4-13), en llatí DULCIS era la forma tant femenina com masculina d'aquest adjectiu.¹

[[bassa]][dolç]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. La qual cosa explica perfectament noms paral·lels, com els *Ribadolç*, *Aiguadolç* i *Comadolç* per ell reportats s. v. *Dolç*; és una llàstima, doncs, que no hi esmentés també el cas que ara ens ocupa, ja que permet augmentar la nòmina de topònims que es poden adscriure a aquest singular fet morfològic.

0204

Bassal, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida situada en l'angle nord-oriental del terme de Sidamon, tot just a un quilòmetre del poble, entre l'antiga i l'actual N-2, vora mateix del canal auxiliar d'Urgell, i confrontant amb els municipis de Fondarella i el Palau d'Anglesola.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica de l'hidrònim *bassal*, ja que, malgrat la relació etimològica d'aquest mot amb *bassa* (DECat, vol. I, p. 705a51-58), se l'ha de considerar ja format prèviament al seu ús tant pel que fa a aquest cas com, en general, pel que fa a la resta de noms de lloc en què intervé (vegeu les fitxes següents).

[bassal]
hidrotopònim
català < preromà
simple

0205

Bassalls, los

COM.: Noguera

REF.: GEC (s. v. *Vassalls*); OC, vol. II, p. 371b40-41.

Nom d'un antic veïnat, avui derruït, proper a la població d'Àger, i en part potser identificable amb Montclús o algun indret d'aquest sector meridional de l'actual terme.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 371a10-b40: derivat de *bassa* o *bassal*, indret on es reté aigua estanca.

ALTR. HIP.: Fixació toponímica indirecta (potser al·lusiva a alguna circumstància feudal) del substantiu *vassall* 'súbdit', en el qual cas (certament indemostrat ara com ara) és clar que la grafia recomanable fóra el *Vassalls* que s'emptra en la GEC i no pas el *Bassalls* de l'OC.¹

[[bass]alls]
hidrotopònim
català < preromà
N + sufix *-all(s)*

1. On cal fer constar que no solament no apareix (o es reconeix) cap ni un nom de lloc derivat d'aqueix mot *vassall*, sinó que fins i tot un rosse-llonès *Vassaliu* escrit certament amb V- inicial és interpretat a partir de la base lèxica *bassa* (OC, vol. VII, p. 447a41-b22).

0206

Bassals, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del municipi de l'Espluga Calba, corresponent avui a una partida del sector meridional del terme, vora el límit amb el de Fullella, equidistant un parell de quilòmetres de cadascuna d'aquestes dues poblacions, i situada al costat mateix de la carretera que les uneix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica en plural del mateix hidrònim *bassal*, que hem vist en les fitxes anteriors i en especial *supra*, s. v. *Bassal*.

[bassals]
hidrotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0207

Bassals, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida que es troba a cavall entre els termes municipals d'Aspa i Alfés, prop del marge esquerre del riu de Set i de la pista que uneix aquestes dues poblacions, un parell de quilòmetres al nord-oest de la primera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nom d'explicació lògicament paralela a la de l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior.

[bassals]
hidrotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0208

Bassanoves, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal d'Agramunt, situada en el seu extrem septentrional, un quilòmetre i mig al nord de la Donzell, i vora el límit amb el municipi noguerenc d'Artesa de Segre, pel sector de la serra de Montclar.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que es tracta d'una pluralització secundària (car no afecta el primer component) a partir del mateix compost entre *bassa* i *nova* que hem vist fitxes enrere en altres indrets d'aquestes comarques.

[[bassa][noves]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj (morf plural)

0209

Bassella, la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-*Pla*.

Partida del terme d'Ivars d'Urgell, situada al costat mateix del poble, vers ponent, vora la carretera de Vallverd.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes següents, amb sengles homònims en altres comarques de Ponent.

[[bass]ella]
hidrotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(a)*

0210

Bassella, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Os de Balaguer, dins l'antic de Gerb, que es troba un parell de quilòmetres a l'oest d'aquesta població, vora el límit amb l'angle septentrional del terme de Balaguer.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim lògicament idèntic al de l'homònim tractat en la fitxa següent, i que, a diferència d'aquest i d'altres de la mateixa família lèxica, sí és recollit, junt amb la coneguda població del Mig Segre, en l'OC.

[[bass]ella]
hidrotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(a)*

REF.: OC, vol. II, p. 373a3-8.

Antic topònim del sector septentrional de la comarca, avui desaparegut i de localització imprecisa, que apareix en un document del primer terç del segle XI (llegit personalment per Coromines a l'arxiu de Solsona) com a afrontació nord del poble de Torrefeta.¹

DOC.: *serra de ipsa Basella*, 1032 (OC, vol. II, p. 373a3; vol. IV, p. 373b53-54).

OC: Vol. II, p. 373a24-31: derivat del substantiu *bassa*, mitjançant el sufix *-ella*; la presència de l'article (en la citació documental, l'arcaic *sa*, llatinitzat) sembla confirmar aquesta hipòtesi.

ALTR. HIP.: El mateix autor apunta altres hipòtesis que, per bé que són referides principalment a la població homònima del Mig Segre, podrien fer-se extensives al cas que ara tractem, com una relació amb el nom personal ibèric BAES-LLA (OC, vol. II, p. 373a15-23) o una derivació de l'arrel també preromana BAES-/BAS- que tindria el sentit de 'lloc muntanyós', prou acordada amb el caràcter de *serra* de l'antic nom segarrenc que ens ocupa (OC, vol. II, p. 373a32-49).

[[bass]ella]
hidrotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(a)*

1. Cal compartir amb aquest autor l'apreciació que és «impossible» (OC, vol. II, p. 373a4) que es tracti del mateix *Bassella* del Mig Segre, i no no més perquè, com diu ell, aquesta població «és 35 k. lluny» de Torrefeta (en realitat la distància no arriba a trenta quilòmetres, però ja és prou) i separada «per les poblades valls dels rius Sió i Bragós i les serres que les parteixen» (vol. II, p. 373a6-8), sinó perquè, com es fa patent en una citació documental més completa reproduïda dos volums més endavant (casualment a la mateixa pàgina: vol. IV, p. 373b50-54), els altres llocs que hom utilitza com a referència en l'esmentada afrontació de Torrefeta se situen sense excepció a la mateixa comarcada, i a distàncies mai no superiors als deu quilòmetres: Guissona, Concabellà i Gra, de manera que una referència a la Bassella del Segre fóra improcedent.

0212

Basselles, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de l'Albi, situada entre la carretera i l'autopista, poc més d'un quilòmetre al nord de la població (i una distància similar a llevant de la partida de *les Basses*, amb el nom de la qual deu tenir relació, més enllà de la coincidència).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del mateix ètim que l'antic *Bassella*, derivat de *bassa*, que hem tractat en la fitxa anterior i altres, en aquest cas en plural.

[[bass]elles]
hidrotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(es)*

0213

Basselles, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme de Montoliu de Lleida, situada poc més d'un quilòmetre al sud de la població, vora el pla de Tabac i prop de la riba dreta del riu de Set i del límit amb els termes de Sudanell i Sunyer.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anteriors, car evidentment també aquí es tracta d'un mer diminutiu plural de *bassa*.

[[bass]elles]
hidrotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(es)*

0214

Basses, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de l'Albi, situada un parell de quilòmetres al nord-oest de la població, vora l'autopista (vegeu *supra*, s. v. *Basselles*, la relació sembla que evident amb aquest altre nom de partida del mateix terme).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident fixació plural del substantiu *bassa*, que es repeteix en multitud de topònims d'aquestes comarques (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[basses]
hidrotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0215

Basses, vall de les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una petita vall (en sentit orogràfic) del terme municipal de Lleida, situada a mig camí entre Raimat i Alpicat, immediatament sota l'altiplà de la Sardera, per ponent.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova fixació onomàstica en plural del mot *bassa*, al·ludint lògicament a la presència d'aquest element hidrogràfic en la zona, ja siguin els diversos petits pantans del sistema de reg del proper canal d'Aragó i Catalunya, ja sigui com a rèplica indirecta de *les Basses d'Alpicat*, lloc prou conegut del mateix terme de Lleida (vegeu la fitxa següent).

[basses]
hidrotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0216

Basses d'Alpicat, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un conegut indret del terme de Lleida, al nord-oest de la ciutat, vora la carretera d'Oscà, on hi ha un complex lúdic i esportiu, i on de fet s'ha generat durant el segle xx una certa urbanització, que ja apareix com a tal en la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que, com en els casos tractats en les fitxes precedents (amb algun dels quals fins i tot pot tenir relació directa), hi ha aquí el substantiu *bassa*, en plural, complementat ara pel topònim *Alpicat*, com a referència potser no tant a l'actual població i municipi d'aquest nom, sinó a la partida del mateix terme de Lleida que, de fet, n'és l'origen onomàstic (a través d'un ja pretèrit *Vilanova d'Alpicat*: vegeu *infra s. v.*); pel que fa al nucli lèxic *basses*, tot i que avui sembla evident que al·ludeix a les piscines que fins fa pocs anys centraven el complex esportiu del lloc, podria tractar-se també d'una mera referència a unes antigues *basses* d'ús agrícola, com tantes n'hi ha en aquesta comarca.

[basses][al-picat]
hidrotopònim
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

0217

Basses Roges, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del terme municipal d'Almatret, que es troba tot just un quilòmetre al sud de la població, vers la capçalera del barranc de Valldolcet.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una simple adjectivació cromàtica damunt de l'hidrònim *bassa*, en plural (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[basses][roges]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0218

Basses Roges, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme de Maials, que es troba encara no un parell de quilòmetres al sud-oest de la població; no es pot confondre amb l'homònima del terme d'Almatret tractada en la fitxa anterior, malgrat que aquests dos municipis tinguin un sector de contacte directe, ja que es troben en àrees perfectament independents, i allunyades uns nou quilòmetres en línia recta, amb multitud d'accidents naturals entremig.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment paral·lela a la de l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior.

[basses][roges]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0219

Basseta, la

COM.: Pla d’Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del municipi de Torregrossa, situada en el seu extrem oriental, vora el límit amb el terme de Miralcamp i amb els garri-guencs de Juneda i Puiggròs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbvia sufixació diminutiva de *bassa* (vegeu les fitxes anteriors).

[[bass]eta]
hidrotopònim
català < preromà
N + sufix *-et(a)*

0220

Basseta Roja

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'un dipòsit d'aigua del terme d'Alfés, que es troba un parell de quilòmetres al sud-oest del poble, vers la vall del Secà.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas completament paral·lel al de *les Basses Roges* tractat abans (vegeu *supra s. v.*), en aquest cas en singular (atès l'element concret que designa) però amb una sufixació diminutiva.

[[bass]eta][roja]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0221

Bassot, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme de Puigverd de Lleida, situada un quilòmetre al sud-est de la població, i aproximadament a la mateixa distància a llevant de *la Bassabona* (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova fixació toponímica de l'hidrònim *bassa* (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas sense complements, però amb una sufixació aspectiva *-ot*, masculinitzada probablement *a posteriori* (tanmateix vegeu OC, vol. II, p. 371b50-58, on, amb poc més de mitja dotzena d'exemples, diferents del que ara ens ocupa, però entre els quals bé hi ha tres casos de *Bassot* o *Bassots*, sempre al País Valencià, es fa patent que no és inversemblant l'aparició d'aquest gènere gramatical en alguns derivats de l'arrel *bassa*).

[[bass]ot]
hidrotopònim
català < preromà
N + sufix *-ot*

0222

Batallossos, los

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. II, p. 378b51; ICC-*Garrigues*.

Topònim menor del terme de Juncosa, recollit per Coromines, qui en remarca la pronúncia amb /s/ sorda i /ɔ/ tònica oberta, malgrat que apareix sota la forma *Batallosos*, per exemple, en la cartografia comarcal de l'ICC, com a partida, a l'angle nord-oriental del terme, vora el límit amb el de la Poble de Cérvoles.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 378b52-58: descartada per raons fonètiques una derivació de *batalla*, sembla que l'ètim ha de ser un compost àrab *balât el-lauz* 'la calçada dels ametllers'.¹

ALTR. HIP.: —

[[bat][allossos]]
fitotopònim
àrab
compost N + N

1. Parònim al capdavall, doncs, del nom àrab de *Badajoz* < *balad al-lauz* 'la terra dels ametllers' (vegeu Coromines, *Tóp. hesp.*, vol. II, p. 256).

0223

Beà, placeta de

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 310a9-55.

Vell nom d'una placeta de la ciutat de Lleida, i que correspon també al d'una antiga *creu de Beà* que es trobava situada als porxos de Massot; com en altres casos de vella toponímia urbana de Lleida, Coromines conegué aquest nom a través de Lladonosa.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 310a3-56: de l'àrab *baiân*, 'clar, evident', probablement usat com a nom personal, i en tot cas relacionat amb l'arrel *byn* 'intermedi' (d'on també serien deduïbles aplicacions directament toponímiques).

ALTR. HIP.: Directament del cognom *Beà* (o *Veà*), freqüent en determinades poblacions de les comarques occidentals i en particular del Segrià.

[beà]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

REF.: Aebischer, p. 68; GEC; TS, p. 59-60; OC, vol. II, p. 402a56-b31.

Important població i municipi de la vall del Corb, que se situa aproximadament en el vèrtex de l'angle que forma aquest riu després de Maldà, procedent de l'oest, en direcció nord, cap a Preixana i Bellpuig; sembla demostrat a través de la documentació que el seu nom era originalment singular (*Beliana*) i que, potser a causa d'una dualitat de nuclis, adoptà el morf plural vers la baixa edat mitjana, junt amb un article (*les Belianes*) que més tard perdria, ja que en l'actualitat no n'hi ha rastre en cap mena d'usos.

DOC.: *Biliana*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS; OC); *Beliana*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS; OC); *Be(r)liana*, 1207 (Poblet, doc. 337; OC); *Belianas*, 1227 (CR, vol. XXIV, p. 346); *Beliana*, 1259 (OC); *les Belianes / les Bellanes*, 1273 (OC); *Belliana*, 1358 (Fog.; TS); *les Belianes*, 1359 (Fog. 1358; TS); *Bellianes*, 1365-1370 (Fog., p. 85; TS); *les Belianes*, 1443, 1445, 1446, 1448 (Altisent, p. 126, 134, 138, 157); *Belianes*, 1448 (Altisent, p. 158); *Bellianes*, 1497 (Fog., p. 291); *Les Belianes*, 1553-1561 (Fog.; TS).

OC.: Vol. II, p. 402b42-403b5: de l'àrab *māliāna* 'bon geni, caràcter suau', probablement usat com a nom personal; en fonètica, s'hi observa el manteniment del nexa *-li-*, característic de l'àrab, i un canvi consonàntic inicial, producte d'una dissimilació.¹

ALTR. HIP.: D'un antropònim llatí com *BELLIUS*, *ABILIUS*, etc., amb el sufix femení *-ANA* (Aebischer; DCVB s. v.; Moreu-Rey, 1982, p. 138; TS): hipòtesi rotundament descartada per Coromines amb arguments principalment de fonètica històrica (vegeu OC, vol. II, p. 403b1-5), i que en realitat Aebischer (p. 68) ja apuntava amb marcada timidesa.

[[belian]es]
antropotopònim
àrab
simple (NP) (morf plural)

1. Coromines, de fet, no establí i potser ni tan sols pretenia insinuar una etimologia antroponímica (aràbiga, això sí) per a *Belianes*, sinó que es limità a posar de costat l'asseveració d'aquest ètim *māliāna* (OC, vol. II, p. 402b42-49 i especialment 403a46-47) i l'existència d'un nom personal com *Meliāni* en l'actual àrab del Magrib (p. 403a49-50). Tampoc no fóra descartable una aplicació metafòrica del seu significat ('suau') al terreny o el paisatge de la zona, on es podria dir que el riu Corb entra a la plana.

0225

Bellaguarda

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 405*a*22-24.

Nom que ha adoptat modernament el municipi abans anomenat *la Pobla de la Granadella*, mig recuperant un antic apel·latiu *la Pobla de Bellaguarda* (o *de Bellaguàrdia*); es troba situat a l'extrem meridional de la comarca, en la zona de més altitud, limitant amb el Priorat i la Ribera d'Ebre pel sector de la Llena i el Montsant.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 405*a*14-17: compost de l'adjectiu ponderatiu *bella* i el substantiu *guarda*, variant de *guàrdia* (< germànic *WARDA*; vegeu DECat, vol. IV, p. 698*b*33-35).

ALTR. HIP.: —

[[bella][guarda]]
arquitectura militar
català < germànic
compost Adj + N

0226

Bellavista

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom significativament d'una muntanyeta que es troba damunt la ratlla termenal entre Seròs i Massalcoreig, poc més d'un quilòmetre al sud-est d'aquesta darrera població, equidistant entre els rius Segre i Cinca, que es reuneixen davant d'Escarp, tres quilòmetres al sud-oest d'aquest lloc.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una composició entre l'adjectiu *bella* i el substantiu *vista*, al·lusiva a la panoràmica que es pot albirar des d'aquesta elevació (vegeu *infra*, s. v., el clar parallelisme amb topònims com *Miralbò* o sobretot *Bellver* i *Bellvís*).

[[bella][vista]]
situació geogràfica
català < llatí
compost Adj + N

Belcaire d'Urgell

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 406a33-48.

Població i municipi del sector més planer de la comarca, situat en el seu extrem meridional, en contacte amb el Pla d'Urgell, sota la serra de les Quadres o de Bellmunt.

DOC.: *Belcaire*, 1091 (OC); *Belchaire* / *Belkaire*, 1139 (Font Rius, doc. 56; CR, vol. XVII, p. 305; OC, vol. VII, p. 107a13); *Belcaire*, 1154 (OC); *Belcayre*, 1157 (Font Rius, doc. 107); *Belcaire*, 1183 (Font Rius, doc. 168); *Belcayre*, 1272 (Font Rius, doc. 320; OC, vol. VII, p. 230b55); *Belcayre*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Belcayre*, 1359 (OC); *Belcayre* / *Belcaire*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 150).

OC: Vol. II, p. 406a49-b21: compost de l'adjectiu *bell* i un antic substantiu *caire* (< llatí QUADRUM) amb el sentit de 'tombant de serra'.

ALTR. HIP.: Tanmateix no són descartables altres significats de *caire*, com 'angle del camí' (ja suggerit per mossèn Segura) o bé 'roca escairada o quadrada' (vegeu OC, vol. II, p. 406a55-b2); i naturalment és possible també que es tracti d'un cas de trasllat, ja sigui des d'altres *Belcaire* que es troben Catalunya Vella enllà (a l'Empordà, per exemple) o, més encara (atès l'ordre invers dels components, típic dels llenguatges gal·loromànics), d'Occitània.

[[bell]][caire]][urgell]

orotopònim

català < llatí

compost Adj + N (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 405a48-54.

Llogaret i antic terme del sector de llevant del municipi de Penelles, al sector sud-oriental de la comarca, en contacte amb el Pla d'Urgell, situat en direcció a Linyola ben just a un parell de quilòmetres d'aquesta població.¹

DOC.: *Belestar*, 1139 (Font Rius, doc. 57); *Belestal*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284; OC); *Bellstar*, 1359 (OC).

OC: Vol. II, p. 405a49-51: compost, com el seu presumpte homònim anoienc *Bellestall* (vegeu OC, vol. II, p. 405a54-56), de l'adjectiu *bell* i el substantiu *estall* 'corral muntanyenc', amb canvi de terminació provocat pel desús del terme *estall* i un encreuament amb el mot *estar* i el topònim *Bellestar*.

ALTR. HIP.: Tanmateix no és gens descartable (vegeu la nota) una formació directa amb *estar*; en aquest cas, caldria entendre aquest mot amb el valor substantivat de 'estança, estada' (vegeu OC, vol. II, p. 408a30-36).

[[bell]][estar]
activitat humana
català < preromà
compost Adj + N

1. Segons Coromines, aquest lloc es devia anomenar originàriament *Bellestall* i no fóra fins aproximadament el segle XIV que hauria adoptat la forma actual. Val a dir, però, que aquesta afirmació es basa en un únic document de mitjan segle XII extret de fonts bibliogràfiques, i recolza d'altra banda en l'existència (tampoc no constatada definitivament) d'un antic homònim vers l'Anoia. El document en qüestió, a més, resulta no ser el més antic, ja que una edició tan a l'abast com les *Cartas de población y franquicia* de Font Rius n'aporta una de dotze anys abans (Font Rius, doc. 57), en què s'esmenta el «kastum de Belestar» (i sense cap dubte, atès que va al costat d'altres llocs d'aquesta part del «campo Mascanzano», com Almassor, Linyola o la torre de Falcons). Es podria donar el cas, per tant, que l'afirmació respecte d'aquest canvi *Bellestall* > *Bellestar*, així com la hipòtesi etimològica consegüent, siguin una mera confusió, fruit d'un error de transcripció o d'edició no imputable a l'autor de l'OC, i que el lloc que ens ocupa s'hagi anomenat des de bon principi *Bellestar*, com al capdavant força altres homònims d'arreu del país: fins a quatre n'enumera Coromines (i cinc la GEC) des d'un poc més enllà de les fronteres lingüístiques amb Occitània i Aragó fins un tram enllà, també, de la frontera històrica amb el regne de València, al Maestrat (vegeu OC, vol. II, p. 408a37-60). Pel que fa al *Bellestar* anomenat *de la Frontera*, atès que es troba efectivament en l'antiga frontera nord-catalana amb el país d'Oc, vegeu Basseda, 1990, p. 330, que admet, per cert, la hipòtesi d'una simple composició entre *bell* i *estar*, que hem d'entendre al capdavant com la més raonable.

0229

Bellfort

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 405a58-59.

Poblet del sector de ponent del terme de la Baronia de Rialb, que antigament havia tingut municipi propi, situat a la capçalera del barranc de Torreblanca, afluent del Segre.

DOC.: *Bellfort*, 1359 (OC).

OC: Vol. II, p. 405a15-17: compost de l'adjectiu *bell* i del mot *fort*.

ALTR. HIP.: Afegim-hi que cal entendre *fort* en la seva forma substantivada, significat alguna mena de construcció defensiva (vegeu Moreu-Rey, 1982, p. 91), i també que, per un altre costat, no és descartable tampoc en aquest cas (ni en el del seu homònim de què tracta la fitxa següent) que siguem davant d'un topònim duplicat des de la Gàl·lia.

[[bell]][fort]]

arquitectura militar

català < llatí

compost Adj + N

0230

Bellfort

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 405*a*59-*b*4; ICC-Pla.

Despoblat i antic terme, situat entre Arbeca i Miralcamp, avui dins d'aquest darrer municipi, on roman encara com a nom de partida; consta en fogatges del segle XIV dins de la vegueria de Tàrrrega, i és sens dubte diferent de l'homònim de la Baronia de Rialb (vegeu la fitxa anterior, així com una possible relació amb el veí topònim *els Vilars*: *infra s. v.*).

DOC.: *Belloforte*, 1331, 1332 (OC); *Pulcroforti*, 1339 (OC); *Bellfort*, 1359 (OC); *Bellfort*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).

OC: Vol. II, p. 405*a*15-17: com el seu homònim de la Noguera, compost de l'adjectiu *bell* i del mot substantivat *fort*.

ALTR. HIP.: Nom duplicat o traslladat del Pirineu enllà, on n'hi ha diversos homònims i parònims (vegeu Dauzat i Rostaing, p. 62).

[[bell]][fort]
arquitectura militar
català < llatí
compost Adj + N

Bell-lloc d'Urgell

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 409a31-38.

Important municipi del Pla d'Urgell situat en el seu extrem occidental, entre Mollerussa i Lleida, i en contacte ja amb els municipis de llevant de la comarca del Segrià.

DOC.: *Belloc*, 1148 (CR, vol. XXIV, p. 46); *Bel loq*, 1149 (CR, vol. XXIV, p. 69); *Bello loco*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Belllog*, 1172 (*Poblet*, doc. 335); *Bello Loco*, 1172 (OC); *Bel Log*, 1181 (OC); *Bellog*, 1185 (OC); *Belloc*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119); *Balloch / Belloc*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 140, 144); *Bel-loc*, 1293-1300 (DECat, vol. II, p. 399b49); *Bellloc / Bellloch*, 1319 (*Priv. Tàrr.*, doc. 44); *Bell-loch*, 1359 (OC); *Belloch*, 1369 (*Priv. Tàrr.*, doc. 226); *Belloc*, 1497 (*Fog.*, p. 178); *Belloch*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 409: com la major part dels seus homònims, és un compost de l'adjectiu *bell* i el substantiu *lloc*.¹

ALTR. HIP.: Tanmateix en aquest cas, més encara que en altres de similars en què es tracta d'una alternativa sempre possible però mai no segura (vegeu *Bellfort*, *Belcaire*, etc.), hem de contemplar com a altament probable que siguem davant d'un topònim traslladat o duplicat, i concretament a partir de l'homònim *Bell-lloc* del Vallès, mitjançant el llinatge que en deriva, i que, segons ens informa J. Moran, féu cap en aquest indret del pla d'Urgell en el moment de la conquesta comtal.

[[bell]][lloc]][urgell]

valoració afectiva

català < llatí

compost Adj + N (+ complement especificatiu)

1. En realitat Coromines no aporta cap hipòtesi semàntica concreta sobre l'ús toponímic d'un terme tan ampli com *lloc*, i ni tan sols explicita que en aquest cas i en el d'uns altres nou homònims es tractaria de la simple composició valorativa entre *bell* i *lloc*, sinó que es limita a enumerar-los (OC, vol. II, p. 409a9-47) i a considerar d'una forma notòriament diferenciada un onzè homònim (el valencià *Bell-lloc del Pla*, procedent d'un mossaràbic *Pe-realach*). Allò que diem sobre l'etimologia del nostre topònim, doncs, és una deducció, fruit del contrast i de la confirmació d'altres fonts bibliogràfiques i, així mateix, d'altres passatges del mateix OC en què es torna a al·ludir de passada a aquest topònim i altres de similars (vegeu especialment vol. VII, p. 416b19-20, on se'n diu «nom afalagador»).

Bellmunt de Segarra

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 60-61; OC, vol. II, p. 410a14-16.

Poble oriental del municipi de Talavera, situat en un puig destacat a cavall entre les conques de capçalera dels rius d'Ondara, a ponent, i Anoia, a llevant; va pertànyer a Montserrat fins al segle XIX.

DOC.: *Belmont*, c. 1175 (Bisson, doc. 29; TS); *Bellmunt*, 1327 (*Bov.*, p. 9); *Bellmont*, 1358 (*Fog.*; TS); *Bellmunt*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Bellmunt*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Bellmunt*, 1497 (*Fog.*, p. 193).

OC: Vol. II, p. 410: compost de l'adjectiu *bell* i el substantiu *mont*.

ALTR. HIP.: Evolució del nom personal germànic VEREMUND (Moreu-Rey, 1982, p. 115), hipòtesi poc probable i pràcticament descartable (vegeu TS), d'acord amb una documentació que remunta almenys fins al segle XII (i atesa, d'altra banda, l'absoluta escassetat entre el significat explícit del compost *bell-munt* i la realitat geogràfica de l'indret, abans apuntada).

[[bell]][mont]][segarra]

orotopònim

català < llatí

compost Adj + N (+ complement especificatiu)

0233

Bellmunt d'Urgell

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 410a17-24.

Població i municipi del sector sud-oriental de la comarca, situats entre Belcaire, Montgai i Penelles, al capdamunt de la serra (sovint dita també *de Bellmunt*) que separa nítidament la ribera del Sió, al nord, de la plana d'Urgell; aquesta localitat rep també, en aquella zona, el sobrenom de *l'Espia d'Urgell* justament a causa de la seva situació privilegiada que li permet contemplar una gran extensió de les comarques del ponent català.

DOC.: *Bellimontis*, 1162 (OC); *Belmunt*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 184; CR, vol. XVII, p. 61); *Belmont*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199); *Bellmunt*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Bellmunt*, 1359 (OC); *Belmunt* / *Bellmunt*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 151).

OC: Vol. II, p. 410: compost directe de l'adjectiu *bell* i el substantiu *mund*.

ALTR. HIP.: Altres hipòtesis, entre les quals l'opció d'un trasllat des d'homònims situats més al nord o a llevant (vegeu la fitxa anterior), són descartables davant de la clara descripció de l'indret que ofereix la interpretació anterior.

[[bell]][mund]][urgell]

orotopònim

català < llatí

compost Adj + N (+ complement especificatiu)

Bellpuig de les Avellanes

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 410b11-17.

Monestir situat dins del terme municipal d'Os de Balaguer, en el sector occidental de la comarca, vers el Montsec; fou fundat el 1166, i ha rebut també el nom de *Santa Maria de Bellpuig* o també simplement el de monestir de *les Avellanes*, ja que depengué d'aquest poble (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: *Sanctae Mariae de Bellpuig*, 1166 (CR, vol. xvii, p. 390); *beate Marie de Belpug*, 1183 (Font Rius, p. 168); *Bellpuig*, 1195 (OC); *Belli Podii* / *Bellipodii*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 108, 181); *Bellipodii*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 126, 207); *monasterio Belli Podii*, 1286 (*Priv. Bal.*, doc. 5); *monestir de Belpug veyl*, 1295 (DECat, vol. viii, p. 799a19); [*lo abbat de*] *Bellpuig*, 1439, 1440 (Fité, p. 452, 455).

OC: Vol. II, p. 410: compost directe de l'adjectiu *bell* i el substantiu *puig*, amb l'addició posterior del nom de *les Avellanes*, corresponent a un antic castell de la zona, amb funció especificativa.

ALTR. HIP.: —

[[bell]][puig]][avellanes]
 orotopònim
 català < llatí
 compost Adj + N (+ complement especificatiu)

Bellpuig d'Urgell

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 410b18-24.

Important vila i municipi del sector més occidental de la comarca, al límit amb el Pla d'Urgell, que fou centre d'una antiga baronia i que exerceix encara, de fet, una capitalitat subcomarcal pròpia i, en alguns aspectes, supracomarcal.

DOC.: *Bellpug*, 1070 (OC); *Pulcropodio*, 1180 (OC, vol. VIII, p. 158b3); *Bellopodio*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; vol. XXIV, p. 358); *Bellipodium* / *Pulchripodium*, 1186-1195 (CR, vol. XVII, p. 389); *Bellipodii*, 1231 (OC); *Belpug*, 1274 (Font Rius, doc. 325; OC, vol. VII, p. 463a35); *Bellipodii*, 1331-1332 (OC); *Pulcropodio*, 1339 (OC); *Bellipodii*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113); *Pulcropodio*, 1346 (*Priv. Tàrr.*, doc. 132); *Bellopodio*, 1351 (*Ll. Verd*, doc. 44); *Belpuig*, 1359 (OC); *Pulcropodio*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 246); *Bellpuig de Anglesola*, 1497 (*Fog.*, p. 236).

OC: Vol. II, p. 410: compost de l'adjectiu *bell* i el substantiu *puig*, amb el nom de la comarca exercint una funció especificativa.

ALTR. HIP.: —

[[bell]][puig]][urgell]
 orotopònim
 català < llatí
 compost Adj + N (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; TS, p. 64; OC, vol. II, p. 413*b*52-414*a*12.

Poble del sector oriental del municipi de Torrefeta i Florejacs, situat escassament uns tres quilòmetres al sud de Guissona, en un pla, a la dreta del riu Sió.

DOC.: *Bellivicine*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS; CR, vol. XXIV, p. 323); *Belvedino*, 1040 (Sangés, doc. 10; TS); *Bello Vizinne*, 1044 (OC); *Bellovicino*, 1046-1047 (Sangés, doc. 12; TS); *Belovecino*, 1047 (CR, vol. XXIV, p. 320); *Belovezino*, 1047 (TS); *Belvezino*, 1057, 1059 (TS); *Belvecino*, 1063 (TS); *Belvezi*, 1066 (TS); *Belvezino*, 1067, 1069 (TS); *Belvezi*, 1071 (TS, OC); *Bellivicini*, 1073 (TS); *Bellovezino*, 1076 (TS, OC); *Belvezi*, 1080 (TS); *Belvesi*, 1080 (TS); *Belvezi*, 1083 (TS); *Bellvicino*, 1084 (TS, OC); *Ball Vicino*, 1084 (OC); *Belvezi*, 1088 (TS); *Belvedi*, 1090 (TS); *Belvezi*, 1091, 1092, 1093 (TS); *Belvedi*, 1095 (TS); *Belvedi / Belvezi / Belved*, 1095 (TS); *Belved*, 1096 (TS); *Belvedi*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Belvehi*, 1106 (TS); *Pulcro Vicino*, 1120 (TS); *Bellvei*, 1140 (TS); *Belvedi*, 1187 (Fité, p. 220); *Belvedino*, 1196 (TS; CR, vol. XXIV, p. 320); *Pulcrovicino*, 1234 (TS); *Bellvehi*, 1358 (Fog.; TS); *Bellvehi*, 1365-1370 (Fog., p. 81; TS).

OC: Vol. II, p. 414*b*20-415*b*33: del genitiu llatí *BELLI VICINI*, aplicat a termes com *VILLA BELLI VICINI* o *PAGUS BELLI VICINI* 'lloc de bon veïnatge', essent aquest *VICINI* forma contracta d'un neutre *VICINIUM* 'veïnat, rodalia', propi del llatí tardà i romànic, corresponent al clàssic *VICINIA*.

ALTR. HIP.: Tanmateix convindria no descartar la possibilitat d'un trasllat des d'Occitània, on n'hi ha més d'un parònim (i amb determinades mencions medievals idèntiques), tal com reporta Nègre (p. 384), ni tampoc que es tracti directament —és a dir, ja en català medieval— d'un compost de *bell*, típic com a primer element (vegeu les fitxes anteriors i posteriors), en aquest cas amb l'adjectiu i substantiu *veí*, amb valor extensiu, atès que al capdavant aquest pertany a la mateixa família etimològica que el mot llatí proposat per Coromines; per contra, sí que es pot desestimar completament, per innecessària i per poc fonamentada, la suggerència de Montoliu (1914) —recollida encara per Aebischer, p. 41— en el sentit que aquest nom de lloc hagi de tenir el mateix origen que el parònim *Bellver*, és a dir, un llatí *BELLUM VIDERE*.¹

[[bell]][veí]
valoració afectiva
llatí
compost Adj + N

1. L'origen de l'error és l'atribució de Montoliu (1914, p. 72) al nostre Bellveí d'una menció documental *Belveder* de final del segle XI, pel sol fet que apareix en un text guissonenc. És evident que li jugà una mala passada el seu apriorisme, ja que tot just dos paràgrafs abans (1914, p. 71) bé reconeixia l'existència d'un lloc anomenat *Bellver* a la ribera del Sió, documentat com a *Belveder* i *Belvecer* a l'alta edat mitjana...

REF.: GEC; TS, p. 65; OC, vol. II, p. 416a10-20.

Poble del municipi d'Ossó de Sió, a l'extrem nord-est de la comarca, en contacte directe amb el sector de la Segarra que s'inscriu també dins de la ribera del Sió, que capitaleja Agramunt; Bellver de Sió, també anomenat *Bellver d'Ossó*, es troba situat de forma estratègica en el vessant d'un turó prominent sobre els plans del Sió.

DOC.: *Bellovegero*, 1046-1047 (Sangés, doc. 12; TS); *Belvezer*, 1075 (CR, vol. XXIV, p. 340); *Belvedere*, 1077 (Sangés, doc. 40; TS); *Bello Videre*, 1089 (OC); *Belveder*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328, 340, 544; OC); *Belvezer*, 1151 (TS; OC); *Belveder*, 1163 (TS); *Balvedere*, 1180 (OC); *Belveder*, 1197, 1200 (TS); *Belver*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 184; TS); *Belveer*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 206; TS); *Belveer*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 80, 83); *Bellveer*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 81); *Belver*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 86); *Bellveer*, 1336 (*Priv. Tàrr.*, p. 107); *Belver*, 1346 (*Priv. Tàrr.*, p. 132); *Bellveer*, 1358 (*Fog.*; TS); *Belver*, 1359 (OC); *Bellver*, 1360 (*Priv. Tàrr.*, doc. 192); *Bellver*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86; TS); *Bellver*, 1497 (*Fog.*, p. 188, 236).

OC.: Vol. II, p. 416a50: del llatí *BELLUM VIDERE* 'bell veure' en al·lusió a la panoràmica que s'ofereix des d'aquest lloc.

ALTR. HIP.: De la composició directament catalana entre l'adjectiu *bell* i l'antic infinitiu *veer* < llatí *VIDERE*, paral·lel medieval del modernament generalitzat *veure* < *VIDERE* (TS; vegeu DECat, vol. IX, p. 229a5-b10).

[[bell][ver]][sió]
situació geogràfica
català < llatí
compost Adj + V (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 416b53-417a3.

Vila i municipi del Pla d'Urgell, que ocupa el sector nord-occidental de la comarca administrativa d'aquest nom, a mig camí entre la capital, Mollerussa, i Tèrrens (Noguera), a la zona de curs baix del riu Corb.

DOC.: *Belluis*, 1165 (OC); *Beluis*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Belvis*, 1183 (*Poblet*, doc. 33); *Beluis*, 1187 (Fité, p. 220); *Pulcrovisu*, 1197 (*Priv. Cerv.*, doc. 4); *Belvis*, 1260-1270 (OC); *Beluis*, s. XIII (OC); *Pulcro Visu / Belvis*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 109, 117, 183); *Pulcrovisu / Belvis*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 133, 199); *Pulcro Visu*, 1282 (OC); *Pulcrovisu*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 5); *Pulcro Visu*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Bellvis*, c. 1300 (CR, vol. XXIV, p. 66); *Pulcrovisu*, 1313 (OC); *Belbis*, 1359 (OC); *Vellvis*, 1497 (*Fog.*, p. 153).

OC: Vol. II, p. 417a16-20: compost dels termes llatins *BELLUS* 'bell' i *VISUS* 'vista' o, més concretament, 'indret des del qual s'albira ja un altre poble o lloc'.¹

ALTR. HIP.: —

[[bell]][ví]
situació geogràfica
llatí
compost Adj + N

1. Paralel de *Bellver* (vegeu la fitxa anterior) i encara d'altres com *Bellesguard*, etc., sobre els quals Coromines (s. v. *Manises*, nom que podria tenir un significat semblant, en àrab) escriu la següent interessant precisió: «el qualificatiu de 'bellesguard' és sempre relatiu en toponímia (o si es vol un poc subjectiu) i sovint s'ha aplicat a llocs ben poc elevats, [...] tanmateix certa elevació ajuda a la bella vista» (OC, vol. v, p. 164a46-52). Pel que fa encara a *Bellvis*, l'OC no n'enregistra cap altre cas (homònim o derivat) en territori català (sí, en canvi, a la resta de la Romània, des de Castella a Itàlia, passant per Occitània: OC, vol. II, p. 417a4-15), però un cop més una perspectiva local esdevé més completa: és així que Sabaté i Alentorn (1995, p. 68) recull la partida (i barranc i camí i serra) dels *Bellvisos*, a Torroja del Priorat (de fet al límit compartit amb els termes de Gratallops i Porrera), que, segons consta documentalment, presentava inicialment (segles XV-XVI) la mateixa forma singular, *Bellvis*, que la població urgellenca que ens ocupa; això no obstant, ateses les circumstàncies del cas, es pot dubtar raonablement entre una formació paral·lela (en atenció sobretot al caràcter elevat de l'indret) i una reduplicació meridional del topònim ponentí, probablement a través del cognom corresponent (com sembla indicar, sense ésser concloent, la posterior pluralització del nom).

Benavent de Segrià

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 433b17-50; Gulsoy, 1997, p. 436.

Població i municipi del sector més autènticament segrianenc de la comarca, situats uns vuit quilòmetres al nord de la ciutat de Lleida, en la plana al·luvial que s'estén a la dreta de la Noguera Ribagorçana i del Segre; havia rebut també el nom de *Benavent de Lleida*, per tal de distingir-lo principalment del lloc de Benavent de la Conca, del municipi pallarès d'Isona.

DOC.: *Benavent*, 1168 (OC); *Benavent*, 1171 (OC); *Benavent*, 1174 (Font Rius, doc. 151; OC); *Benavent*, 1191 (OC); *Benavent*, 1207, 1245 (OC); *Benavento*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 115); *Benavent*, 1286 (OC); *Benavent*, 1311, 1329 (OC); *Benavent*, 1358 (*Fog.*); *Benavent*, 1359 (OC); *Benavent*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Benavent*, 1497 (*Fog.*, p. 178).

OC: Vol. II, p. 434a2-50: transplantament per part dels romans del nom de BENEVENTUM (avui italià *Benevento*), població situada uns quaranta quilòmetres a l'est de Nàpols.¹

ALTR. HIP.: Una altra possibilitat, si bé paral·lela en bona mesura, fóra apuntar un trasllat més proper, ja sigui des de l'esmentat Benavent de la Conca (que, al seu torn, sí que podria provenir directament d'Itàlia, tal com s'ha apuntat), ja sigui des d'alguns dels dos llocs de la mateixa família que hi ha a França (vegeu Nègre, p. 643).

[benavent][segrià]
topònim reduplicat
llatí
compost (N(top)) (+ complement específicatiu)

1. També Gulsoy (1997) s'ha ocupat d'aquest cas en la monografia en què relaciona els topònims Malgrat i Benavent (arran del fet cert que la població lleonesa de Benavente s'anomenava antigament *Malgrad*), i val a dir que admetent sense reserves la hipòtesi del trasllat. En realitat, per al cas que l'ocupa són dos els trasllats en joc: d'una banda el d'Itàlia a Catalunya ja en època romana (que, com ell mateix reporta, abans de Coromines defensà Menéndez Pidal amb una base ben sòlida, tant de tipus històric com fonètic i semàntic) i, d'altra banda, segles després (vers el segle XII, en una determinada conjuntura d'interrelació entre dos dels territoris implicats en l'anomenada Reconquesta), el de Catalunya —incert i innecessari decidir si des del Segrià o la Conca de Tremp— a l'actual província de Zamora (vegeu Gulsoy, 1997, p. 437-439).

0240

Benaviure

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 30a34-35; ICC-*Noguera*.

Notable mas (*cal Benaviure* a la cartografia actual) del terme de la Baronia de Rialb, situat a la zona de capçalera del riu, un parell de quilòmetres amunt del Puig de Rialb en direcció a Gavarra (Alt Urgell).

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 29b9-14: com els seus parònims *Benviure*, *Biure* i altres, d'una composició llatina BENE VIVERE 'viure bé', entenent *viure*, substantivat, amb el valor de 'manera de viure'.

ALTR. HIP.: —

[[bena][viure]]
valoració afectiva
llatí
compost Adv + V

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 432-433; OC, vol. ii, p. 435b30-38; ICC-Noguera.

Antic terme i avui nom d'una caseria, d'una torre i d'una partida (grafiades *Bensa* per l'ICC, en contra de les mencions antigues i dels possibles orígens etimològics) del sector septentrional del municipi de la Sentiu de Sió, que es troben a poc més d'un quilòmetre de la Sentiu, vers el nord-est, en direcció a Cubells.¹

DOC.: *ipsa Benna*, 1085 (OC, vol. ii, p. 418b6-8); *ipsa Benna*, final s. xi (*Lib. Feud.*, doc. 696; OC, vol. v, p. 410a55); *Baienza*, 1123 (CR); *Bahienza*, 1220 (CR); *Beença*, 1295-1299 (OC); *Beença*, 1313 (OC); *Bença*, 1359 (OC); *Baença*, 1391 (CR).

OC: Vol. ii, p. 436a20-42: d'un nom personal *Benza*, present a Catalunya al segle xi sota la forma *Benzo*, i format per l'arrel BEN i la terminació hipocorística -ZA, -ZO, totes elles ben documentades en l'antroponímia germànica.²

ALTR. HIP.: D'un llatí BIDENTIA 'dues dents, dues puntes' utilitzat per designar una bifurcació de camins (OC, vol. ii, p. 435b47-436a19); o bé reduplicat del nom de lloc occità *Vensa* (ja VINTIUM i VINCIA en l'antiguitat), tanmateix poc probable, segons el mateix Coromines, a causa de la divergència consonàntica *v/b* constatada des de l'origen (vegeu *id.*, p. 435b39-46).

[bença]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP)

1. Hem d'identificar-hi segurament un antic *ipsa Benna* que, sense adonar-se'n, Coromines esmenta dues vegades a l'OC (però mai en relació amb el topònim que ara ens ocupa): d'una banda, s. v. *Bena*, en un document del 1085 llegit per ell a Solsona, cosa que el duu a considerar-lo un lloc dit *Bena*, situat potser vers Santalinya o Llorenç, avui desaparegut, i del qual no hi ha cap altra notícia; i d'altra banda, de passada, s. v. *Moruny*, en un text de la «fi del segle xi» reproduït en el *Lib. Feud.*, en què apareix sota la mateixa forma i —vet aquí la clau— al costat d'un *ipso Maruniolo* per al qual es produeix exactament la mateixa dualitat i una confusió paral·lela (vegeu *infra*, s. v. *Morinyol*: topònim, aquest, que es localitza al nord del terme municipal de Belcaire, vora el de la Sentiu on hi ha el nostre *Bença*). Tot plegat no pot ser casual. Així doncs, renunciem a elaborar una fitxa pròpia per a un suposat lloc de **la Bena* que probablement no ha existit mai (malgrat la certitud de la dotzena d'homònims i parònims tractats a OC, vol. ii, p. 418a38-b42), i incloem aqueixes citacions documentals en el present article, amb el benentès que la forma *Benna* del segle xi pot ser un mer error de còpia o lectura en l'última consonant o, en tot cas, una antiga variant fonètica (de tipus assimilatori) finalment no reeixida en l'evolució formal d'aquest nom de lloc.

2. Hipòtesi que fóra possible sobretot si les formes documentals amb doble *ee* del nostre nom fossin errònies o espúries, cosa poc probable en vista de variants com *Baienza*, *Bahienza* o *Baença* (cap d'elles no recollida en l'OC). Val a dir que no és pas s. v. *Bença* que Coromines declara preferir aquesta alternativa etimològica enfront de les altres que consignem en l'apartat corresponent, sinó que un tal decantament es produeix gairebé al final de l'obra, s. v. *Vallençana* (OC, vol. vii, p. 422a7-17), quan s'al·ludeix de passada el cas que ara ens ocupa.

0242

Bertran

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 476a54-58.

Antic lloc que apareix esmentat en fogatges del segle XIV dins de la vegueria de Lleida; el fet que se citi vora Tabac, Raimat i Sucs (tot i que també abans de Mollerussa i Fondarella, que són força més a llevant) fa suposar Coromines que es tracta del mateix *mas de Bertran* que apareix en determinada cartografia moderna dins del terme municipal d'Almacelles, però la GEC l'identifica més precisament amb un antic terme avui inclòs al municipi de Juneda.

DOC.: *Bertran*, 1359 (OC); *Bertran*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87).

OC: Vol. II, p. 476a51: aplicació toponímica directa del nom personal homònim, que, com és sabut, té un origen germànic.

ALTR. HIP.: —

[[ber][tran]]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

0243

Bertrans

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una masia del sector nord del terme municipal de Biosca (antic terme de Lloberola), situada un quilòmetre i mig dret al nord del santuari de la Mare de Déu del Solà i de Lloberola, més amunt d'Albenque (o Venque) i Povia, però abans de la Rovira i Lluc.

DOC.: *Bertrans*, 1497 (*Fog.*, p. 225).

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim òbviament similar al del quasihomònim tractat en la fitxa anterior, en aquest cas amb la forma postantropònica fixada en plural probablement arran d'una antiga propietat compartida del lloc —si no és que es tracta de la resta d'una antiga flexió de cas, com ara d'un genitiu -is.

[[ber]][trans]]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP) (morf plural)

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 491a12-19; CR, vol. XXIV, p. 83, 261-262; ICC-*Garrigues*.

Antic lloc, avui despoblat, i nom encara d'una partida, d'un molí i d'una església (*Santa Maria de les Besses*) del terme de Cervià de les Garrigues, situats vora mateix del riu de Set, a menys de tres quilòmetres per ponent d'aquesta població.

DOC.: *ad Bezes*, 1151 (Font Rius, doc. 86); *podios Besses*, 1152 (Font Rius, doc. 90); *les Beçes*, 1225 (Font Rius, doc. 245);¹ *ces Beces*, 1232 (Font Rius, doc. 258); *les Bezes*, 1236 (Font Rius, doc. 267); *les Beçes*, 1358 (*Fog.*); *les Berces*, 1359 (OC); *les Beçes*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Besses*, 1385 (OC, vol. VII, p. 127a5); *Beses*, 1395 (OC); *Beses*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 490a36-491a12: seria l'ús substantivat del mateix adjectiu que trobem en topònims com *Torrebeses* (vegeu *infra* s. v.), derivat d'un preromà *BIKIAS, que al seu torn pertany a la mateixa família lèxica que *BIKIONES > *bessons*, també usat en toponímia sota diferents variants; essent el seu significat 'els dos grans brancs en què es bifurca un arbre' o bé, entre altres de similars i també possibles, 'els dos torricons que formen un castell'.²

ALTR. HIP.: Variant merament gràfica de *beces*, mena de llegum.

[besses]
arquitectura militar
català < preromà
simple

1. Són singularment expressives les primeres mencions d'aquest cas (Font Rius, doc. 86, 90, 245; estranyament no recollides per Coromines); en la primera, del 1151, es llegeix, després de tot d'altres noms garriguencs i del seu mateix riu («aquam de Set»), una indicació «ad Bezes», mentre que en la segona, de l'any següent, és als «podios Besses», on queda perfectament reflectida la identitat dels turons a què farem referència en la nota següent; pel que fa a la tercera, ja del 1225, sembla que es dona a entendre encara la novetat o bé estranyesa de l'indret, però potser no tant del nom, sota la fórmula «locum qui dicitur a Les Beçes qui est in termini Castri Asinorum in loco vocitato Vallis Sicca», on és clara la referència a Castellldans, el terme del qual fou antigament molt major, fins al punt d'esdevenir una referència per a tot el repoblament d'aquella zona, i on així mateix veiem una al·lusió a la vall Seca (o *Vallseca*: vegeu *infra* s. v.), que no hem de confondre, però, amb el riu (de) Set, que és justament esmentat més endavant («rivo Siti»), entre les afrontacions d'aqueix lloc de les Besses.

2. Tal volta es podria pensar també, ampliant-ne el camp semàntic, en una aplicació toponímica de *Besses* ajustada a les circumstàncies orogràfiques de l'indret, com per exemple una referència a dos dels diversos turons que flanquegen el riu de Set en aquell sector central de les Garrigues (vegeu la nota anterior, a propòsit de la menció documental del 1152 d'uns «podios Besses»). No havent-hi prou elements de decisió, tanmateix optem per enquadrar ara com ara aquest nom en l'àmbit de la toponímia relacionada amb la construcció. Per tal d'ampliar la informació sobre l'origen possible i la història lingüística de *bessons* < *BIKIONES, vegeu *DECat*, vol. I, p. 779-781, s. v.

REF.: GEC; TS, p. 66; OC, vol. III, p. 18b45-19a8.

Vila i municipi del nord de la comarca, situats a la dreta del Llobregós (o riu *Bragós*: vegeu *infra s. v.*), entre Torà i Sanaüja, just a la base (sud) d'un sistema de turons que des de la vall s'enfila terres amunt, vers el Solsonès, amb multitud de torrents i d'antigues masies; en pren el nom també la *riera de Biosca*, afluent de l'esmentat Llobregós tres quilòmetres al sud-oest de la vila, que baixa del límit amb l'antic terme de Llanera (zona de Padollers) i rep l'aigua de tot de barrancs laterals fins a la població mateix.

DOC.: *Bioscha*, 1053-1071 (*Lib. Feud.*, doc. 154; TS; OC, vol. VII, p. 43b32); *Bioscha*, 1076, 1088, 1093 (OC); *Biosca*, 1093 (CR, vol. XXIV, p. 375); *Biosca*, 1129 (TS); *Biosca*, 1147, 1151 (OC); *Bioscha*, 1151 (TS); *Biosca*, 1163 (TS); *Biosca*, 1172 (OC); *Bioscha*, 1174, 1178 (OC); *Bioscha*, 1183 (TS); *Biosca*, 1190 (OC); *Bioscha*, 1192, 1196 (OC); *Biosca*, 1197 (OC, vol. VII, p. 232a33); *Bioscha*, 1198 (TS); *Bioscha*, 1278 (OC); *Bioscha*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 181; TS); *Biosca*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 206; TS); *Bioscha*, 1280 (OC); *Biosca*, 1359 (OC); *Biosca*, 1497 (*Fog.*, p. 199).

OC.: Vol. III, p. 20a14-56: d'origen iberobasc, possiblement d'un derivat BIOZKA relacionable amb el basc actual *bihotz* 'cor' o, encara més estretament, amb mots bascos dialectals com *biozka* mateix ('còvard') o el verb *biozkatu* 'en-tristir'; el significat en aquesta aplicació toponímica fóra '(poble) arraulit, desempaïat' i s'hauria de relacionar amb la seva posició al peu d'un antic castell dominant.

ALTR. HIP.: D'origen també preromà, però indoeuropeu, i concretament ligur o paracèltic (tal volta sorotàptic), a partir d'una derivació amb un sufix -OSKA que caldria connectar amb noms gèl·lics en -OSCO i similars (OC, vol. III, p. 19a18-b44), hipòtesi estudiada a fons per Coromines i ara descartada, per bé que no completament (vegeu OC, vol. III, p. 19b46-20a12).¹

[biosca]
situació geogràfica
preindoeuropeu
simple

1. La qüestió ligur (etnològica i toponímica: tot relacionat, al capdavant) fou ja tractada de forma monogràfica per Aebischer en una de les seves notes sobre sufixos onomàstics, i no resulta pas aliè a les disquisicions de Coromines el fet que el savi suís prengué el nom de lloc *Biosca* com un dels quatre motius entorn dels quals bastí el seu estudi, que tanmateix avui es pot considerar superat (vegeu Aebischer, p. 159-165).

0246

Bisbal, la [o Castellbisbal]

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 171-172; CR, vol. XXIV, p. 311.

Antic topònim de la plana de Guissona, corresponent al mateix lloc anomenat *Foratmicó* fins al segle XIII (vegeu *infra s. v.*),¹ al sud-oest d'aqueixa vila; sembla que un primer *Castellbisbal* quedà reduït nominalment en *la Bisbal* vers el segle XIV, i que, a partir del segle XVI, primer el lloc i després el topònim van perdre's (si bé roman com a topònim urbà a Guissona mateix).

DOC.: *Castri Episcopalis*, 1226; *la Bisball*, 1358; *la Bisbal*, 1359; *castell de Bisbal*, 1507 (TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Sufixació a partir de *bisbe* (paralela a la del cultisme *episcopal*, del qual fóra equivalent), en referència a la dependència d'aquest lloc del capítol i el bisbe d'Urgell.

[[bisb]al]
situació jurídica
català < llatí
N + sufix *-al*

1. És ben clar, en aquest sentit, el document de l'any 1226 reproduït en totes dues fitxes, on es llegeix: «in termino Castri Episcopalis quod olim vocabatur Foradmico»; i en un altre de poc abans (1222) s'hi diu: «reedificabat antiquam quod Foratmico consuebat appellari», de manera que és perfectament clara la transició onomàstica, paralela, pel que sembla, a una pèrdua provisional i una restauració d'aquest lloc, amb el seu terme i castell.

0247

Bisbe, pla del

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un petit altiplà del sector meridional del terme de Vallbona de les Monges, que es troba un parell de quilòmetres a llevant del seu agregat Montblanquet, en el vessant urgellenc de la serra del Tallat, sota mateix del santuari d'aquest nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta clarament d'una referència directa al nom de càrrec eclesiàstic *bisbe* (d'origen grec, però arribat al català a través del llatí), al·ludint probablement a l'antiga possessió d'aquest lloc.

[bisbe]
situació jurídica
català < llatí
simple

0248

Bisbe, plana del

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Partida del municipi de Lleida, situada a l'horta, als afores de la ciutat, uns tres quilòmetres lluny del centre, en direcció a Corbins; correspon a l'antiga partida de *Sant Ruf* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Referència inequívoca, personalitzada en el nom del càrrec, a la possessió episcopal de la terra, ben coneguda en aquest cas.

[bisbe]
situació jurídica
català < llatí
simple

0249

Blanca, font

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 32a53-55.

Nom d'una font del terme de la Fuliola, recollit directament per Joan Coromines en les seves enquestes toponímiques pel país.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 32a46-48: aplicació toponímica directa, amb valor descriptiu, de l'adjectiu cromàtic *blanc*, d'origen germànic.

ALTR. HIP.: —

[font][blanca]
hidrotopònim
català < germànic
simple (Adj)

0250

Blanca, font

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom efectivament d'una font, en el terme municipal de Vilanova de Meià, que, com les veïnes de l'Hedra i de la Figuera (vegeu *infra s. v.*), vessa les aigües directament al riu Boix, aigua amunt de Vilanova mateix, en direcció al Pas Nou.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment respon a la mateixa mena d'explicació, d'altra banda prou evident, que l'homònim urgellenc que sí recull i esmenta Coromines (vegeu la fitxa anterior).

[font][blanca]
hidrotopònim
català < germànic
simple (Adj)

0251

Blanca, serra

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom de la serra que durant aproximadament cinc quilòmetres, en sentit est-oest, i amb una altura màxima de 435 metres, entre els termes municipals de Camarasa i Cubells, i just a ponent d'aquesta darrera població, tanca pel nord la part final de la vall del Sió, separant-la de les primeres muntanyes del Prepirineu, és a dir, dels contraforts meridionals del Montsec (que en aquella zona, a llevant del Mont-roig, i immediatament al sud del Segre, són les serres de Boada i Carbonera, etc.).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una simple descripció cromàtica de l'aspecte d'aquesta serra (que efectivament presenta un color blanquinós, sobretot des de lluny), en part potser com a contrast amb la no gaire llunyana *serra Negra* (vegeu *infra s. v.*).

[serra][blanca]
orotopònim
català < germànic
simple (Adj)

Blancafort

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 404-406; OC, vol. iii, p. 32b54-33a7; Tort, 1998, p. 223, 245; ICC-*Noguera*.

Llogaret del municipi d'Os de Balaguer, situat en el seu extrem septentrional, dins de l'antic terme de Tragó de Noguera, a la vora del modern pantà de Canelles, sota les aigües del qual es troba la major part de les seves antigues cases, i en els contraforts d'una serra anomenada també *de Blancafort* (així com un barranc i una partida, *lo pont de Blancafort*, pertanyents ja al veí terme d'Àger); en altre temps donà nom a una *baronia* que comprenia aquest lloc.

DOC.: *Blanchafort*, 1162 (OC); *Blancafort*, 1171 (OC); *Blancafort*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Blanchafort / Blanchafort*, 1187 (CR, vol. xvii, p. 40); *Blanchafort*, 1193 (OC); *Blancafort*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 184; OC); *Blanchafort*, 1359 (OC); *Blanchafort*, 1429 (Fité, p. 422, 426); *mas de Blancafort*, 1490 (Fité, p. 530); *mas de Blanquafort*, 1496 (Fité, p. 535); *Blanchafort*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. iii, p. 33b11-35: compost per la base de l'adjectiu *blanc* i pel substantivat *fort* 'fortalesa', amb el valor de 'castell blanc',¹ però no directament en català, sinó a partir del seu ètim BLANCO-FORTE, que permet explicar l'aparent contradicció de gènere mitjançant una dissimilació vocàlica *o-ó* > *a-ó*.

ALTR. HIP.: Reduplicat toponímic, ja sigui d'algun dels homònims del Berguedà o el Ripollès, o dels diversos homònims i parònims occitans i francesos que Coromines mateix esmenta (vegeu OC, vol. iii, p. 32b27-33a41).²

[[blanca]][fort]
arquitectura militar
llatí
compost Adj + N

1. O bé amb un cert sobrevalor de tipus desafiador, vantador, paral·lel a noms del tipus *Montargull*, *Malgrat* o *Montesquiu*, com insinua Coromines a OC, vol. v, p. 152b23-31.

2. A més, existeix una partida (i antiga quadra) de *Blancafort* a Riudoms (Perea, 1978, p. 301), nom que el recopilador interpreta que «prové de la qualitat del terreny», és a dir, amb un cert paral·lisme amb casos com *Terrafort* (vegeu *infra* s. v.), si bé cal remarcar que el tipus de formació no abona pas una tal hipòtesi.

0253

Boada

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Topònim que correspon a diversos elements geogràfics del sector meridional, a l'esquerra del Segre, del terme d'Alòs de Balaguer, no lluny dels de Cubells i Camarasa; d'una banda és el nom d'una *serra* i del seu *tossal* més prominent (per damunt dels set-cents cinquanta metres), així com d'una *collada*¹ i d'un breu *barranc* que des d'allí es dirigeix vers el nord i desguassa directament en el Segre davant mateix del poble d'Alòs, i d'altra banda trobem també un parell de partides, anomenades respectivament *Boada* i *Camps de Boada*, l'una immediatament sota aqueixa collada, al límit amb el terme de Cubells, i l'altra al nord de l'esmentat tossal, a la zona de capçalera del *barranc de Boada*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el lloc homònim de la mateixa comarca (vegeu la fitxa següent), hem de ser davant d'un ús toponímic remot del substantiu d'origen germànic *buada* 'arc de volta'.

[boada]
element arquitectònic
català < germànic
simple

1. Aquesta collada, amb el nom lleugerament alterat de *coll de la Boada*, és tanmateix l'únic d'aquests elements que figura a la GEC, que d'altra banda el situa imprecisament a la serra Carbonera, que cau més a ponent, al límit entre el nord del terme de Camarasa i la zona més sud-occidental del d'Alòs; si bé es podria considerar, en un sentit més lat, que la *serra de Boada*, junt amb les més distanciades d'Arquells i del Munt, forma part dels contraforts orientals d'aqueixa *serra Carbonera*, que així s'estendria, al sud del Segre, entre Camarasa i Artesa. Aprofitem per anotar, finalment, que és força estrany que l'OC no reculli aquest topònim (en cap de les seves no escasses aplicacions geogràfiques) al costat de fins a *deu* homònims *Boada* (o *Buada*, com prefereix Coromines) en diferents comarques de tot Catalunya, inclòs el llogarret del terme de Vilanova de Meià tractat en l'article següent (vegeu *infra*), que es troba tot just una dotzena de quilòmetres en direcció nord-est.

0254

Boada

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 131a39-40; ICC-*Noguera*.

Llogarret de l'antic terme de la Baronia de Lavansa, i per tant de l'actual de Vilanova de Meià, situat uns cinc quilòmetres al sud-est d'aquesta darrera localitat, en una de les zones elevades que tanquen la conca del riu Boix per llevant; un parell de quilòmetres més al sud, dins del mateix terme, però ja a prop del límit amb la part central de l'actual d'Artesa de Segre, es troba una partida anomenada *la Garriga de Boada*, que sembla relacionar-s'hi.

DOC.: *Boada*, 1497 (*Fog.*, p. 155); *Buada*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 130b51-58: de l'antic substantiu arquitectònic *buada* 'arc de volta', que deriva del germànic BUWITHA; en conseqüència, tal com assenyala Coromines (tanmateix sense fer-ne qüestió), hauria estat preferible de grafiar *Buada*, amb *u*, tant el nom d'aquesta població com els seus homònims i els derivats de la mateixa arrel lèxica (*Boadella*, etc.).

ALTR. HIP.: —

[boada]
element arquitectònic
català < germànic
simple

0255

Bòfia, la

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. III, p. 45a16-17.

Nom d'un indret del terme de Torà, recollit directament per Coromines en les seves enquestes.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 45a14-16: aplicació directa del substantiu *bòfia* 'clotada'.¹

ALTR. HIP.: —

[bòfia]
orotopònim
català < llatí
simple

1. Es pot ampliar la informació lexicosemàntica, toponímica i etimològica sobre el mot *bòfia* (possible metàtesi a partir del llatí FOVEA) a DECat s. v. (vol. II, p. 26-28).

0256

Boga, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del sector occidental del terme de Bellpuig d'Urgell, situada a l'esquerra del riu Corb, un parell de quilòmetres a ponent de la vila, i a aproximadament un quilòmetre del límit amb el municipi de Castellnou de Seana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que ha de tenir el mateix origen que els homònims recollits per Coromines i tractats en les fitxes següents, si bé la seva situació (no coincidint pas amb l'actual límit municipal, i vora el riu i diversos braços de sèquia) permet pensar també en una variant del fitònim *bova* (vegeu també *infra*, s. v. *Boga*, *braçal de la*).

[boga]
situació geogràfica
català < preromà
simple

0257

Boga, la

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. II, p. 31a42-44.

Partida del terme de la Sentiu de Sió, situada al límit amb el de Camarasa; es tracta d'un nom anotat directament per Coromines (1964) en les seves enquestes dialectològiques.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 45a44: del substantiu occidental *boga* 'fita, termenal' i, per extensió, 'límit'.¹

ALTR. HIP.: Del fitònim *boga* (vegeu fitxes anterior i següents).

[boga]
situació geogràfica
català < preromà
simple

1. En realitat no es fa esment d'aquest topònim a l'OC, sinó que en l'entrada *BOGA* d'aquesta obra (vol. III, p. 45a44) tan sols hi ha una remissió a l'extens article homònim del DECat, on efectivament trobem no sols aquest nom de lloc i altres, sinó una completa explicació sobre el vell mot que conté i els seus derivats *bogar* i *boguejar* (vegeu la nota següent).

0258

Boga, braçal de la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. III, p. 108*b*1-6.

Nom d'un braçal de sèquia recollit directament per Coromines en terme de Soses, i que corre al llarg de la partió amb el d'Alcarràs, pel sector del coll de Vinganya.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 108*b*6-9: del substantiu dialectal *boga* 'partió de termes'.¹

ALTR. HIP.: Del fitònim *boga*, origen d'altres noms de lloc d'aquesta zona, però improbable perquè en aquest cas no trobem aplicacions toponímiques sinó de la variant occidental *bova* (vegeu *infra*, s. v. *Bovar*, *Bovera*, etc.).

[boga]
situació geogràfica
català < preromà
simple

1. L'origen d'aquest substantiu *boga*, propi i pràcticament exclusiu de l'extrem occidental del català, però que té una clara continuïtat en l'aragonès, sembla si més no paral·lel al del basc *muga* 'frontera, límit'; vegeu més extensament DECat, vol. II, p. 30-33.

0259

Boga de Melons, la

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. II, p. 31a31-32.

Indret de l'actual terme municipal del Cogul, just on aquest limitava amb l'antic terme de Melons.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 45a44: del substantiu *boga* 'fita' i també 'partiò de termes'.¹

ALTR. HIP.: —

[boga][melons]
situació geogràfica
català < preromà
simple (+ complement especificatiu)

1. Vegeu les notes anteriors. És el mateix cas de *la Boga* de la Sentiu de Sió: tampoc no és esmentat expressament a l'OC (i al DECat d'una forma que no queda del tot clar el seu ús toponímic, val a dir-ho). Sigui com sigui, tant pel que fa a aquest nom garriguenc com pel que fa als de les fitxes anteriors, és evident que la dada més remarcable, que n'explica l'etimologia sense deixar lloc a dubtes, és la seva situació just a la ratlla amb un altre terme, ja sigui encara vigent com a tal o bé ja només històric, com és el cas que ens ocupa de *Melons* (vegeu *infra s. v.*).

0260

Boïga, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida muntanyenca del terme municipal d'Àger, situada més de cinc quilòmetres al sud de la vila, més enllà de Fontdepou, i ja prop de Vilamajor i del límit amb el municipi de les Avellanes i Santa Linya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'una mera fossilització toponímica del substantiu *boïga* 'artiga, camp romput o desertat a fi de conrear-lo', típicament occidental i pirinenc (vegeu DCVB i DECat *s. v.*), al qual es dedica en l'OC un brevíssim article (vol. III, p. 46*b*5-19) en què no s'esmenta pas el topònim que ara ens ocupa.

[boïga]
activitat humana
català < preromà
simple

0261

Boïgueta, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 46b16-18.

Nom d'una partida del terme de Penelles que es llegeix (ho féu Coromines) en determinada documentació de mitjan segle XIX sota la forma *la Buigueta*.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 46b7-8: derivat directe de *boïga* 'artiga, camp romput o desermat a fi de conrear-lo' (DECat, vol. II, p. 45a11-12).

ALTR. HIP.: —

[[boïgu]eta]
activitat humana
català < preromà
N + sufix *-et(a)*

0262

Boix

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 47a53-59; Tort, 1998, p. 250-251; ICC-*Noguera*.

Llogaret del límit occidental de la comarca, en contacte amb la Noguera Ribagorçana, que es troba situat des del 1964 al sector nord del terme municipal d'Ivars de Noguera (per bé que a l'OC es diu encara que pertany al de Tragó, que al seu torn ha estat agregat al municipi d'Os de Balaguer), sota la *serra de Boix* i a la vora mateix del pantà de Santa Anna, que n'inunda part de les terres.

DOC.: *Buxo*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114, 368); *Buxi*, 1179 (OC); *·el Boix*, 1359 (OC).

OC: Vol. III, p. 47a59-b6: aplicació directa del nom del *boix*, planta que justament comença a trobar-se en aquesta àrea al sud del Montsec.

ALTR. HIP.: —

[boix]
fitotopònim
català < llatí
simple

0263

Boix, obaga del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un coster obac del terme municipal d'Oliola, situat aproximadament un quilòmetre i mig al nord d'aquesta població i a llevant del seu agregat el Gos, prop del límit amb el terme de Ponts.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una mera fixació toponímica del fitònim *boix*, com en el cas de les fitxes anterior i posterior i altres que, a diferència d'aquest, sí són tractats per l'OC.

[boix]
fitotopònim
català < llatí
simple

0264

Boix, riu

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 47*b*23-24; ICC-*Noguera*.

Riu del sector oriental de la comarca, que neix en ple Montsec de Rúbies (de fet al vessant nord, en el terme encara pallarès de Sant Salvador de Toló) i després de travessar-lo corre en direcció marcadament nord-sud per Vilanova de Meià i Baldomar, on desguassa en el Segre.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 47*a*52: com en el cas del llogaret homònim (vegeu *supra* s. v.) i altres, aplicació directa del fitònim *boix*, present en aquestes contrades.

ALTR. HIP.: —

[boix]
fitotopònim
català < llatí
simple

0265

Boixadors, els

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Partida del terme municipal de Lleida, situada a l'horta, tres quilòmetres al nord-oest de la ciutat, en direcció a Alpicat; se sap que fou adjudicada a la família dels *Boixadors* després de la conquesta del 1149, de la qual cosa deriva la forma amb article, que tanmateix avui ha estat generalment substituïda per la simple *Boixadors*.

DOC.: *Boxados*, 1223 (CR, vol. xxiv, p. 48).

OC: —

ALTR. HIP.: Segons indiquen amb claredat les dades històriques, es tracta d'un ús postantroponímic del nom de llinatge homònim, que prèviament s'originà a partir del lloc de *Boixadors* que es troba a l'Alta Segarra, dins de l'actual municipi de Sant Pere Sallavinera (Anoia).

[boixadors]
situació jurídica
català < llatí
simple

0266

Boixeró, riera de

COM.: Urgell

REF.: GEC; ICC-*Urgell*.

Nom d'un dels afluents per l'esquerra del riu Corb, que es forma vers la serra de Forès (Conca de Barberà) i travessa bona part dels Comalats, pel terme de Passanant, fins a desguassar prop de Ciutadilla; apareix com a *torrent del Boixeró* en la cartografia actual de l'ICC, però sota una forma plural, no pas inèdita, *riera de Boixerons*, en la GEC.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat de *boix*, potser un diminutiu en -ó (vegeu *infra* el cas de *Boixó*) a partir d'una base **boixer*, que tanmateix no consta enlloc (al DCVB només com a cognom) i que hauria de ser una variant del col·lectiu *boixera* (paral·lel de *timoneda*, *pineda*, *fageda*, etc.), per bé que no es pot descartar una derivació a través de *boixar* 'vessant de boixos' (vegeu OC, vol. III, p. 48a21-60) o, més senzillament encara, que en realitat el segment /er/ no sigui sinó un infix.

[[[boix]er]ó]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix -ó

0267

Boixó

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme d'Almatret, situada un parell de quilòmetres al nord de la població, sota mateix de la carretera que hi mena, i vora el límit amb el nord del municipi de Riba-roja d'Ebre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que ha de tractar-se d'un altre derivat del fitònim *boix* (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas amb un simple sufix diminutiu *-ó*, paral·lel tal volta al de *Boixero*.

[[boix]ó]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ó*

0268

Boixoga, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme municipal d'Artesa de Segre, situada al costat mateix del seu agregat Colldelrat, sota la muntanya de Grialó, i uns dos quilòmetres al sud-est del Pont d'Alentorn.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: També derivat de *boix* (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas mitjançant un primitiu sufix *-osa*, ben corrent en fitotoponímia, que hauria sofert l'alteració fonètica *-oa* > *-oga*, és a dir, una caiguda de /z/ intervocàlica i la posterior aparició d'una consonant velar antihlàtica.

[[boix]oga]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ós(oga)*

0269

Boixos, costa dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un indret (certament *costerut*, com el seu genèric indica) del terme municipal de Vilanova de l'Aguda, que es troba damunt mateix del riu Bragós o Llobregós, per l'esquerra, un parell de quilòmetres al nord de l'Alzina i un poc més a ponent de Ribelles.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una mera fixació toponímica, en plural, del fitònim *boix* (vegeu les fitxes anteriors).

[boixos]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: OHC, p. 266, 292; GEC; OC, vol. II, p. 477a22-b17.

Poble del sector més pla de la comarca, agregat al municipi de la Fuliola i situat escassament a un quilòmetre d'aquesta població, a peu de carretera, en direcció a Balaguer (nord-oest).

DOC.: *Bisulluno*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72); *Bisullunum*, 1080 (OHC; OC); *Bisuldini*, 1080 (Font Rius, doc. 36; OC); *Besellu*, 1122 (OC); *Bosaldu*, 1267 (OC); *Boldu / Buldu*, 1358 (*Fog.*, p. 49, 137); *Buldu*, 1359 (OC); *Buldu*, 1369 (*Priv. Tàrr.*, doc. 226); *Buldu*, 1535 (OC, vol. II, p. 154a25); *Boldu*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. II, p. 477-482: com el seu parònim *Besalú*, d'origen preromà, possiblement d'un compost bascoide *bios-il-dun* 'la ciutat principal' (vegeu esp. p. 482a29-31).

ALTR. HIP.: S'han contemplat altres formacions d'origen basc amb el sufix *-dun*, o iberobasques amb *-ildun* (vegeu OC, vol. II, p. 480b19-482a13), sense descartar tampoc definitivament un origen cèltic del tipus *-DUNUM* 'turó' o 'fortalesa' (vegeu íd., p. 480a17-b18), que entre totes les suposicions d'arrel preromana ha estat la més repetida; altres autors mantenen, però, que *Boldú* és un reduplicat del més famós *Besalú* (*Besoldú* tots dos a l'edat mitjana), i no falten motius per abonar aquesta hipòtesi.¹

[boldú]
topònim reduplicat
català < preromà
simple (N(top))

1. La hipòtesi del trasllat, que preferirem (vegeu Turull, 2001, p. 102), fou suggerida ja per Balari i defensada en especial per Moreu-Rey (1986), i val a dir que es contempla també a l'inici de l'article d'OC (vol. II, p. 477a34-56), que signa Terrado, però tot seguit és contradita (a57-b17) i, en fi, ni tan sols esmentada en l'apartat pròpiament etimològic, on s'entén que el que s'exposa val tant per a *Besalú* com per a *Boldú*, essent l'origen dels dos noms comú, i llur evolució fonètica divergent (vegeu especialment p. 479b22-42). A favor de la duplicació, però, hi ha nombrosos arguments, alguns dels quals, paradoxalment, s'extrauen d'aquesta mateixa obra. 1) No resulta coherent negar la possibilitat d'una reduplicació entre els nostres dos topònims i en canvi adduir-la com a explicació per a algun dels parònims francesos (*Bezaudun*, etc.: fins a sis en OC, vol. II, p. 477b38-478a2; de fet, més que no a Dauzat i Rostaing, p. 81, o a Nègre, p. 173) argumentant tot just que *Besalú* és «nom d'una població incomparablement més important i arrelada des de ben antic» (p. 479b5-7), ja que això li escau igualment en relació amb *Boldú*. 2) Un dels dos textos més antics, de l'any 1080, diu explícitament «quod pagani vocabant *Labandera* et modo comes vocari *Bisullunum*», on destaca l'afirmació que el nom nou és d'inspiració comtal; i d'altra banda, que el precedent *Lavandera*, tal com suggereix el mateix OC, vol. II, p. 477a50, devia ser d'origen llatí (*LAVANDARIA* 'rentador') i no pas àrab, que és l'argument que en aquesta obra s'argüeix per negar veritat a l'existència d'un nom previ (vegeu vol. II, p. 477b1-17, on s'evoca el cas de *Peralada*, així com G.-Biosca, p. 129, que al·ludeix al cas). 3) L'evolució fonètica final per a *Boldú*, on destaca la pèrdua de /z/ i l'adopció de /o/, és tardana, com mostren els documents (i en contra de l'afirmació que «és de data molt arcaica»: p. 477a58), i és innegable que les formes dels segles XI i XII referides al poble d'Urgell són perfectament assimilables a les que hom troba per a *Besalú* (vegeu p. 478). 4) L'etimologia preferida per Coromines entre les diverses que exposa Terrado, un basc *bios-il-dun* amb el significat de 'la ciutat principal', acaba de decantar la balança (al nostre entendre), pel que fa a *Boldú*, a favor de la duplicació, ja que un tal significat, que pot aplicar-se coherentment a l'antiga capital comtal de *Besalú*, és en canvi fefaentment impròpia per al poblet urgellenc que ara ens ocupa.

0271

Boldú, bosc del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 479a33-35; ICC-*Noguera*.

Partida del municipi de Montgai, situada a l'extrem meridional del terme, a la vora mateix de la població de Bellmunt d'Urgell i en contacte també amb el terme municipal de Penelles.¹

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 479a35-37: nom postantroponímic, originat en aquest cas per un cognom (que al seu torn prové del nom de lloc homònim, a l'Urgell, tractat en la fitxa anterior: vegeu *supra*).

ALTR. HIP.: —

[boldú]
antropotopònim
català < preromà
simple (NP)

1. Caldria rectificar, doncs, la localització donada a OC, vol. II, p. 479a33-35, en què, a partir de la recollida oral que féu Coromines a Castellserà, se situa aquest topònim dins del terme de Bellmunt, que malgrat tot és, efectivament, la població més propera (menys d'un quilòmetre a ponent). Vegeu-ne la situació al mapa 1:50.000 de l'ICC, que d'altra banda li dona el nom de *lo Bosc del Baldú*, on s'observa la presència d'una variant amb -a- que correspon (si no a l'antiga etimologia de *Boldú*, és a dir, de *Besalú*: vegeu la fitxa anterior) a una pronúncia viva en aquestes terres del cognom *Boldú*, originat lògicament en el lloc urgellenc, que es troba situat, per bé que administrativament en una altra comarca, uns sis quilòmetres al sud-est d'aquesta partida de Montgai. Aprofitem per anotar altres topònims de la zona, recollits en la cartografia de l'ICC, que també contenen el nom *Boldú*, i que per raons òbvies hem de relacionar de la manera més senzilla i directa amb el nom d'aquest poble: *lo camí de Boldú*, vora el Castell del Remei, al sector meridional del terme de Penelles, confrontant amb el de la Fuliola; la *sèquia de Boldú*, que travessa justament aquest sector entre Boldú i el Remei; i, ja dins mateix del terme municipal de la Fuliola, la *plana de Boldú*, immediatament al nord del poble, i la partida dita *los Cascalls de Boldú*, no menys propera, a l'oest.

Boquera, coll de la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un coll o pas muntanyenc del vessant septentrional de la serra de la Llena, en terme de la Poble de Cérvoles, que es troba uns dos quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, al capdamunt de l'indret conegut com *l'Escala* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'existència del nom d'ofici *boquer* (relacionat probablement amb el comercial *boqueria*; vegeu DECat, vol. II, p. 17a15-48) i així mateix de diverses accepcions per al mot *boquera* (vegeu DCVB *s. v.*, DECat, vol. II, p. 19a49-b7), bàsicament relacionades amb una obertura en una sèquia, resulta prou clar que aquestes són inaplicables al cas que ens ocupa, atesa la realitat geogràfica a què es refereix, i que més pot escaure-hi una sufixació col·lectiva (-era) del zoònim *boc* 'mascle de la cabra', d'origen incert, però possiblement preromà (vegeu DECat, vol. II, p. 15a47-16b49, que contradiu l'ètim germànic proposat pel DCVB), en paral·lel als casos prou coneguts de *Cabrera* < *cabra*, *Cervera* < *cervo*, *Conillera* < *conill*, etc.¹

[[boqu]era]
zootopònim
català < preromà
N + sufix -er(a)

1. Ben diferent fóra la interpretació si acceptàvem la identitat, encara que fos parcial, amb el sembla que desaparegut topònim *les Barqueres* (de *barquera* < *VERKARIA 'terreny cedit') que Coromines esmenta en el veí terme del Vilosell (vegeu *supra s. v.*); però ni la relativa distància ni, sobretot, la poca escaïença del seu significat en l'indret que ara ens ocupa, no permeten d'establir una tal identitat, almenys mentre no n'hi hagi més indicis que la pura paronímia i el veïnatge municipal.

Bordell

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 72-73; CR, vol. XXIV, p. 339; OC, vol. III, p. 77b52-78a2.

Nom d'una antiga població, avui desapareguda com a tal,¹ i encara d'una important font (deu o una de les deus del riu d'Ondarra), situada a l'extrem sud-oriental de la comarca, en terme de Talavera, costa amunt de Civit, sota la serra de Montfred.

DOC.: *Bordel*, 1012 (TS); *Bordel*, 1033 (*Marca*, doc. 210; TS); *Bordell*, 1035 (Sangés, doc. 5; TS); *Bordello*, 1040 (TS); *Bordel*, 1051 (TS); *Bordil*, 1100-1154 (TS; CR, vol. XXIV, p. 339; OC); *Bordel*, 1170, 1180, 1188 (TS); *Bordel / Burdel*, 1188 (TS); *Bordello*, 1188, 1189 (TS); *Bordel / Burdel*, 1191 (TS); *Bordello*, 1192, 1200, 1304 (TS); *Bordelo*, 1331 (OC); *Bordell*, 1358 (*Fog.*; TS); *Bordell*, 1359 (TS; OC); *Bordell*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Bordell*, 1376 (OC); *Bordell*, 1488 (TS, OC); *Bordell*, 1553, 1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. III, p. 77a46-52: aplicació directa del substantiu *bordell* 'prostíbul'.

ALTR. HIP.: Sufixació de *bord*; o, més possiblement, reduplicat del nom de la coneguda ciutat gascona de *Bordeus*, que era antigament *Bordel* o *Bordell* (TS).

[bordell]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Hom ha suggerit (GEC; TS) una identitat amb l'actual topònim *Rodell*, present en aquella mateixa zona identificant una vella masia, però malgrat la versemblança d'un eufemisme modern i la convincent argumentació (per exemple mai no apareixen junts tots dos noms, sinó que es troba *Bordell* en els fogatges del XIV i en canvi *Rodell* al cens de Floridablanca del 1787), no hi ha dades concloents que permetin confirmar-ho de manera definitiva. Per contra, la «petita parròquia de *Bordil*, en el Sud de Segarra» que Coromines esmenta en un article a part (OC, vol. III, p. 80a21-30) sense fer cap referència al *Bordell* de què ha tractat tres pàgines enrere, ha de ser indubtablement el mateix lloc, atesa tant la continuïtat documental com la localització geogràfica. De fet, en aquesta obra se citen (a més d'aquesta llista parroquial que també recollim) solament documents dels segles XIV-XV comentats per Duran i Sanpere, mentre que, com veurem, són freqüents les citacions del nostre lloc des del segle XI tant en la forma *Bordell* com sota la variant *Bordel*, de manera que no pot fer escrúpol aquesta aparició puntual de *Bordil*, a la mateixa contrada.

Bordeta, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 79a12-13.

Nom tradicional almenys d'ençà el segle XVIII, i avui plenament vigent, d'una de les barriades de Lleida amb major identitat pròpia, tant per l'antiguitat de l'assentament (es formà poc després de la conquesta del segle XII, amb el nom de *Vilanova de l'Hosta* o *de Fontanet*, o també *Vilanoveta*: vegeu *infra* s. v.) com per la marcada distància que mantenia (car de fet antigament fou un poble), i en part encara conserva, respecte del nucli de la ciutat; es troba a migdia d'aquesta, en uns turonets de secà a la banda esquerra del riu Segre.

DOC.: —

OC Vol. III, p. 79a8-10: diminutiu de *borda* 'casa de burots'.¹ALTR. HIP.: És tradicional, però sembla que infundada, l'explicació d'aquest nom com a derivació diminutiva a partir del mot *borda* 'filla il·legítima'.

[[bord]eta]
 activitat humana
 català < preromà
 N + sufix *-et(a)*

1. Vegeu també DECat, vol. II, p. 106b44-51, on tanmateix Coromines expressa obertament un dubte sobre la relació del toponímic *Bordeta* (en referència a un barri barceloní homònim, situat entre el d'Hostafrancs i l'Hospitalet de Llobregat) amb el substantiu *bordeta* 'casa de burots', que és un mot que situa com a exclusivament baixempordanès, i hi remet com a alternativa a l'ús argòtic de *borda* «i qui sap si postantroponímic, de *bord*». Cal dir que, segons el mateix DECat, els mots *bord* 'bastard' i *borda* 'cabanya' tenen uns orígens completament diferents: llatí el primer i probablement preromà el segon, mentre que *bordell* 'prostíbul' (vegeu la fitxa anterior) seria relacionable més aviat amb el primer (DECat, vol. II, p. 107b27-36).

Borges Blanques, les

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 81*b*7-32.

Important població i municipi de les terres de Ponent, ciutat capital de la comarca de les Garrigues, tot i que, des d'un punt de vista geogràfic, es troba en els límits meridionals de la plana d'Urgell; per aquesta raó ha rebut modernament també el nom de *les Borges d'Urgell* (vegeu Vallverdú, 1970, p. 41, i també Arqués, 1983), mentre que l'antic de *Borges de Saleva* o *Salevà*, documentat al segle XIII (però ja també llavors *Borges Blanques* sota la forma llatina *Albis*), podria correspondre a una denominació aràbiga prèvia a la conquesta o bé al mateix apel·latiu que es troba en *Castellselvà* (vegeu *infra* s. v.).

DOC.: *Borges de Saleva*, 1273 (OC); *Borges / Borgis Albis*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 109, 110, 112); *Borgis*, 1279 (CR, vol. XXIV, p. 83); *Borgis Albis / Borgis*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 129, 131); *Borgis Albis*, 1291-1327 (OC); *les Borges*, 1328 (OC); *les Borges*, 1359 (OC); *Borgiis*, 1375 (OC); *les Borges*, 1384 (OC); *les Borges*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 160, 184); *les Borges*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. III, p. 81*a*1-6: del substantiu arcaic i dialectal *borja* 'barraca rural', derivat directe de l'àrab *burdg* 'torre' (vegeu DECat s. v., i ja abans EDL, vol. III, p. 109-110, en què l'autor posà en relleu l'escassa o nul·la vitalitat actual d'aquest mot com a apel·latiu en aquesta comarca i les veïnes).¹

ALTR. HIP.: —

[borges][blanques]
arquitectura civil
català < àrab
compost N + Adj

1. Cal entendre, d'altra banda, que l'adjectivació *blanques* és subsegüent a la formació del topònim a partir de l'antic apel·latiu *borges*, per bé que apareix ja en una data prou reculada, tal com posa en relleu la documentació abans adduïda.

0276

Borgetes, les

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues, Pla*.

Partida del terme d'Arbeca, situada uns tres quilòmetres al nord de la vila, vora l'ermita de *Sant Miquel de les Borgetes*; dona nom també a un breu curs d'aigua de la plana (l'únic d'aquests elements que apareix a la GEC), que es forma dins d'aquest terme i, en direcció nord-oest, es dirigeix vers Miralcamp (Pla d'Urgell), on es perd entre recs, vers Mollerussa i Fondarella.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Diminutiu plural del mateix substantiu *borja* que trobem en *Borges Blanques* (vegeu la fitxa anterior) i altres topònims majors semblants, si no és que es tracta d'un reduplicat toponímic directe, amb diminutiu típic, del nom de la capital de les Garrigues.

[[borg]etes]

arquitectura civil

català < àrab

N + sufix *-et(es)*

0277

Borràs

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim corresponent avui a una partida del terme de Puigverd de Lleida, situada poc més d'un quilòmetre al sud-est de la població, a l'altra banda del canal auxiliar d'Urgell, i vora el límit amb el municipi de Castelldans (pel sector de Mandanya); dóna nom també, just a cavall entre els dos termes esmentats, a una *riera del Borràs*, emprada com a rec, procedent de la Femosa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com el seu parònim (plural) tractat en la fitxa següent (i sí recollit en aquest cas per l'OC, junt amb altres noms similars: vol. III, p. 86*a*24-*b*2), ha de tractar-se d'un postantroponímic procedent, doncs, de l'antic renom i actual cognom *Borràs* (per al qual vegeu DCVB s. *v.* i Moll, 1982, p. 291).

[borràs]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

0278

Borrassos, els

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. III, p. 86a39.

Nom d'una partida del terme de Torà, recollit directament per Coromines en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 86a24-37: aplicació secundària del nom personal *Borràs*, originat primerament com a renom, i en aquest cas amb l'adopció del morf plural.

ALTR. HIP.: —

[[borras]sos]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP) (morf plural)

0279

Borrel, lo Canar del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 89b33-34.

Nom d'un indret del terme de la Sentiu de Sió, recollit directament per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 89a46-25: variant del nom personal *Borrell*, que té el mateix origen BURRUS o BURRIUS que potser es troba en *Borràs* (vegeu la fitxa anterior).¹

ALTR. HIP.: —

[canar][borrel]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. Caldria comprovar si la forma *Borrel* consignada a l'OC no és una simple errata per *Borrell*, que és evidentment la forma generalitzada del nom personal tant en l'ús actual com en les seves aplicacions toponímiques, profusament exemplificades per Coromines (OC, vol. III, p. 89a25-41). Si no fos així, possiblement s'hauria de pensar en una influència mossàrab (vegeu tot just l'esment d'un *Alí Borrel* i de dos *Ibn Borrel* a OC, vol. III, p. 89b6-10), però seria estrany que fins i tot aquests noms no s'adaptessin posteriorment a la terminació catalana *-ell*.

0280

Bosc, clamor del

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del terme municipal de Lleida, corresponent a una petita riera o *clamor* que neix aproximadament un quilòmetre als afores de la ciutat, vers el sud-oest, darrere el turó de Gardeny, i que, després de córrer tot just tres quilòmetres en direcció sud, desguassa directament en el Segre, per la dreta, entre Rufeà i Butsènit, davant per davant d'Albatàrrec.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una mera fixació toponímica del substantiu *bosc* (d'origen germànic i estès per bona part del llatí medieval, com a substitut del clàssic *SILVA* > *selva*; vegeu DECat s. v.), indicant sens dubte la presència d'una massa arbòria en aquell sector.

[bosc]
fitotopònim
català < germànic
simple

0281

Bosc, pla del

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom amb què es coneix una part de la gran plana urgellenca, en terme de Bellpuig d'Urgell, aproximadament un parell de quilòmetres al nord i encara al nord-est de la vila, no lluny del límit amb el municipi d'Anglesola.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que és una denominació en tot paral·lela a la de l'homònim segrianenc tractat en la fitxa anterior, i a la de tants altres topònims formats sobre la base lèxica *bosc*, al·ludint aquí, probablement, a la presència ja antiga d'aquest element en una zona que, abans del regatge propiciat pel canal d'Urgell, es caracteritzava justament per la seva aspra sequedat.

[bosc]
fitotopònim
català < germànic
simple

Bosc del Siscar, el

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida de l'angle sud-occidental del municipi d'Oliola, en contacte amb el terme d'Agramunt tant pel sector de les Puelles, al sud, més enllà del turó del *Siscar* (vegeu *supra s. v.*), com pel de la Donzell i Rocabertí, a ponent; es tracta d'un lloc (per cert no especialment boscós, avui) i d'un nom que esdevingué famós entre els anys 1999 i 2000 a causa de la polèmica sobre la possibilitat d'ubicar-hi, de manera poc clara, un abocador de residus industrials naturalment aliens a la zona.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Atès que en aquest cas s'ha de partir d'un topònim previ, *el Siscar* (vegeu *infra s. v.*), que evidentment és resultat d'una sufixació del fitònim *sisca*, podem considerar-ne la forma actual com un compost no aglutinat, en la fixació del qual degué ésser clau el moment en què, havent deixat de ser aquesta partida un *bosc*, aquest mot romangué tanmateix en el nom del lloc, tal com avui se'l coneix.¹

[bosc][[sisc]ar]
fitotopònim
català < preromà
compost N + N

1. Fins i tot, gràcies a notícies històriques locals, es pot datar l'època en què es produí aquest procés de fossilització nominal, correlatiu a la pèrdua del bosc: el final de la primera dècada del segle xx. Així ho assenyala una nota, referida a l'any 1908, d'un dossier sobre els «fets del segle xx a Agramunt», on llegim el següent: «A cal Siscar fan venir una colla de carboners de Tortosa per acarbonar el Bosc del Siscar. Durant uns quants anys les grans masies del Bosc, la Canosa, Timó, la Casanova, etc., contempen l'enrenou de xerracs i destrals, cosa que canvia el paisatge, ja que molts dels indrets tallats són desermats i convertits en noves terres de conreu» (Bernaus *et al.*, 1999, p. 15).

0283

Boscarró, lo

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi de Tàrrega, situada sota mateix de l'antic castell d'Ofegat, vora la via del ferrocarril, uns tres quilòmetres al nord-est de la ciutat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident derivat de *bosc* (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas amb el sufix diminutiu *-ó*, introduït per l'infix */ar/*.

[[bosc]arr-ó]
fitotopònim
català < germànic
N + sufix *-ó*

0284

Boscatges, los

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme municipal de Montgai, situada poc més d'un quilòmetre al nord-est de la població, a l'altra banda del riu Sió, i equidistant del seu agregat Butsènit.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els parònims tractats en les fitxes anteriors, es tracta d'un derivat de *bosc*, ara mitjançant el sufix *-atge*.

[[bosc]atges]
fitotopònim
català < germànic
N + sufix *-atge(s)*

0285

Bosquets, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del sector meridional del terme municipal d'Ossó de Sió, situada tres quilòmetres i mig al sud d'aquesta població, a mig camí d'Altet i Claravalls.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta simplement d'una fixació toponímica del diminutiu plural de *bosc* (mot en relació amb el qual vegeu les fitxes anteriors).

[[bosqu]ets]
fitotopònim
català < germànic
N + sufix *-et(s)*

0286

Botarell, lo

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 102*b*8-9.

Nom d'un clot del terme de la Baronia de Rialb, recollit per Coromines en les seves cèdules.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 102*a*26-31: derivat de *bota* en l'accepció que es refereix a un lloc on l'aigua sobreix o s'emmagatzema.

ALTR. HIP.: Relacionat amb altres accepcions del mateix mot o dels seus homònims (*bóta*, etc.); o fins i tot, com és possible que sigui el cas de la població de Botarell, al Camp de Tarragona, derivat d'un nom personal àrab o mossàrab del tipus *Abu-Talal* > *Bo-Talel* > *Botarel* > *Botarell* (vegeu OC, vol. III, p. 102*b*19-103*a*26).

[[bot]ar-ell]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell*

Botines

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una notable masia del terme de Vilanova de l'Aguda, situada tot just un quilòmetre al sud-est del poble, a mig camí de la font de Roquers, i nom també, secundàriament, d'un curs d'aigua, el *barranc de Botines*, que neix un poc més amunt (l'alimenta l'esmentada font, entre altres), passa al peu de la masia que li dona nom i, un parell de quilòmetres després, dins del mateix terme, desguassa per la dreta en el riu Bragós o Llobregós.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla ser d'origen antroponímic, coincident amb el cognom *Botines* (viu avui a la zona, per exemple a Cervera, però també a força altres llocs: vegeu DCVB s. v.), sobre el qual podria haver-hi diferents hipòtesis etimològiques: des d'una relació amb *botí* o amb *bóta*, incerta en grau excessiu, fins a una derivació (pluralització femenina) del nom personal *Bodí* o *Botí* que certament es documenta a Catalunya a l'edat mitjana, i que sembla ser d'origen aràbic (d'un antropònim *Butî*), com ho ve a demostrar la seva presència en el conegut topònim de la Conca de Barberà *Vimbodí* (vegeu OC, vol. VIII, p. 66b49-68a30).

[botines]

antropotopònim

català < àrab

simple (NP) (morf plural)

0288

Botja, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del terme de Tàrrega, situada a l'extrem nord del seu actual territori, dins de l'antic municipi de Claravalls, i concretament poc més d'un quilòmetre al nord-est de Santa Maria de Montmagastrell, vora el canal d'Urgell (que allí mateix canvia de direcció) i el límit amb els termes municipals d'Ossó de Sió i Puigverd d'Agramunt.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del fitònim *botja*, com els escassos quatre homònims (més algun derivat) que sí recull l'OC (vol. III, p. 104a8-25); pel que fa a aquest nom de planta, tinguem present que n'és incerta no solament l'etimologia (potser preromana), sinó fins i tot la identificació botànica precisa, ja que és un nom que a la pràctica correspon a diverses espècies (vegeu DCVB i DECat s. v.).

[botja]
fitotopònim
català < preromà
simple

0289

Botjal

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de Camarasa, situada en el seu sector septentrional, aproximadament un quilòmetre al sud de Figuerola de Meià i un parell a llevant de Fontllonga.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del vell substantiu botànic *botja* (vegeu la fitxa anterior), derivat mitjançant el sufix *-al*, amb valor col·lectiu i locatiu, indicant un lloc on se'n produeix.

[[botj]al]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-al*

0290

Botjoga, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida de l'antic terme de Florejacs (avui unit al de Torrefeta) situada als afores mateix de la Morana, vers el nord, prop del límit amb el municipi de Guissona i de fet tan sols dos quilòmetres a ponent d'aquesta vila, més enllà de Tapioles.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que deriva del mateix fitònim *botja* que hem tractat en les fitxes anteriors, en aquest cas amb la típica sufixació *-osa*, tanmateix alterada en *-oga* per la caiguda de /z/ intervocàlica i la posterior aparició de [ɣ] antihiàtica (vegeu un clar paral·lel *supra*, s. v. *Boixoga*).

[[botj]oga]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ós(oga)*

0291

Bou, el

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim menor de l'extrem nord-occidental del municipi de Lleida, situat més enllà de Sucs i fins de la clau Amarga, pràcticament, doncs, al límit amb l'Aragó, on designa, a més d'una partida amb aquest nom simple, una petita *serra del Bou*, de poc més de dos-cents metres d'altura, i, vora seu, un encara més petit *pantà del Bou*, adscrit al sistema oriental de reg del canal d'Aragó i Catalunya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No sembla que calgui pensar en cap origen diferent d'una simple al·lusió al zoònim *bou*, tal com es troba, sota formes diferents, en altres topònims del país (vegeu-ne mitja dotzena tampoc no sufixats a OC, vol. III, p. 104*b*41-105*a*30, entre ells un cas de vers la Noguera que retrobarem *infra*, s. v. *Bous*, *tolla dels*).

[bou]
zootopònim
català < llatí
simple

0292

Bou, punta del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un pic d'aproximadament sis-cents cinquanta metres d'altura que es troba just al límit entre els termes de la Pobla de Cérvoles i Juncosa, equidistant gairebé uns sis quilòmetres respectivament a ponent i a llevant d'aquestes poblacions, entre la vall de Colom i el barranc de les Garrigues, i no lluny tampoc del límit amb el punt més septentrional del terme prioratenc d'Ull-demolins.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Probablement no es tracta sinó del zoònim *bou*, semblantment als noms de lloc de la mateixa sèrie que hem vist en la fitxa anterior i veurem encara en algunes de les següents.

[bou]
zootopònim
català < llatí
simple

0293

Bous, tolla dels

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 544a54-57; OC, vol. III, p. 104b54-56.

Nom d'un indret del riu Sió, en el terme de la Sentiu, esmentat doblement per Coromines (DECat i OC), que l'hi recollí personalment.¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 104b51-56: aplicació del zoònim *bou*, deguda al fet que en aquesta *tolla* (equivalent zonal de *toll* o *gorra*: vegeu DECat, vol. VIII, p. 544a4-b6) abeuraven aquests animals.

ALTR. HIP.: —

[bous]
zootopònim
català < llatí
simple

1. En la primera ocasió (DECat, s. *v. toll*) el descriu com una antiga *tolla* que «havia de ser extensa i soma d'aigües» (vol. VIII, p. 544a56-57), atès que llavors s'havia reduït a llot, ço és, «està enllacada» (íd., a56).

0294

Bous, torre dels

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-*Pla*.

Nom d'una *torre* o casa rural del terme de Bell-lloc d'Urgell, situada tres quilòmetres al nord-oest de la vila, enmig dels plans i de les sèquies que caracteritzen aquesta zona agrícola.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment aquest nom de lloc ha de contenir, tal com sembla a primer cop d'ull, una referència directa al zoonim *bou*, com els parònims vistos en les fitxes anteriors.

[bous]
zootopònim
català < llatí
simple

0295

Bova, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un mas aïllat del sector septentrional del terme de Vilanova de l'Aguda, que es troba en un coll vora el barranc de Sorribes, afluent del torrent de Valldàries, un quilòmetre i mig a llevant de l'antic castell de l'Aguda.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'una fixació toponímica simple del fitònim dialectal (precisament occidental) *bova* 'boga' (vegeu DCVB *s. v.*; DECat, vol. II, p. 29a9-56; OC, vol. III, p. 107a2-24), espècie típica de llocs humits (hi escau en aquest cas, doncs, la situació vora un curs d'aigua), i que es troba a l'origen de diversos altres topònims ponentins, si bé normalment en forma sufixada (vegeu les fitxes següents, on es presenta sovint un gran dilema entre aquesta explicació i la que parteix del zoònim *bou*, ja que, com veurem, els derivats d'una arrel i l'altra tendeixen a l'homonímia).

[bova]
fitotopònim
català < llatí
simple

Bovalar, el

COM.: Segrià

REF.: GEC; Vallverdú, 1970, p. 126; OC, vol. III, p. 107a51-52; ICC-Segrià.

Partida del terme de Seròs, situada vora el marge esquerre del Segre, un parell de quilòmetres al sud-est de la vila, que és coneguda principalment pel fet d'haver-s'hi excavat ruïnes d'època visigòtica i en especial una basílica paleocristiana (dita per aquest motiu *basílica de o del Bovalar*, per bé que el topònim aparegui sovint sota altres grafies, tals com *Bovalà* o fins i tot *Bobalà*).¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 107a25-42: com els seus diversos homònims i parònims, especialment valencians, derivat de *bou* indicant la presència d'aquest animal.

ALTR. HIP.: Derivat de *bova*, nom de planta (vegeu la fitxa anterior, i especialment *infra*, s. v. *Bovals* i *Bovar*, ja que en el present cas hi hauria una combinació d'aquests dos sufixos); tampoc no s'ha descartat del tot una influència mossàrab, però en tot cas relacionada amb aquestes mateixes arrels romàniques *bou* o *bova* (OC, vol. III, p. 107a54-b2).

[[[bov]al]ar]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. Fa estrany que Coromines no recollís aquest nom prou conegut i singularment divulgat, i que tan sols l'esmenti a través d'una equívoca font (Pita Mercé) que el consigna com a «*Bobala*» (sic) i li pretén un ètim àrab, cosa que l'autor de l'OC nega taxativament: «és pura fantasia» (OC, vol. III, p. 107a51).

0297

Bovals

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 107a7-8.

Nom d'un terreny del terme municipal de Belianes, situat prop d'un torrent, que Coromines recull de l'obra de mossèn Segura, que tanmateix l'escriu *Bobals*, de forma injustificada.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 107a2-8: del nom de planta *bova*, variant occidental de *boga* < hispanollatí BUDA, que creix típicament en paratges humits.

ALTR. HIP.: Derivat de *bou*, com *Bovalar* i altres parònims (vegeu la fitxa anterior), però en aquest cas la circumstància natural del lloc fa preferible l'alternativa fitonímica.

[[bov]als]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

0298

Bovar

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. III, p. 107a15-18.

Partida de l'horta de Lleida, als afores de la ciutat, que apareix esmentada (sota una forma *Bovà*, poc defensable) en les llistes elaborades per Lladonosa, que Coromines utilitzà amb profusió, junt amb el Rajolar i darrere el Secà de Sant Pere; és possible, tanmateix, que es pugui identificar amb *lo Fondo del Bovar* que apareix en la cartografia actual de l'ICC dins del terme de Vilanova de Segrià, aproximadament un quilòmetre i mig a l'est d'aquest poble i al nord-est de Benavent, ja que, malgrat la relativa distància, aquesta zona del Segrià (del veritable i antic *Segrià*: vegeu *infra s. v.*) es troba, en relació amb la ciutat de Lleida, més enllà de l'altitud Secà de Sant Pere.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 107a2-15: derivat per sufixació del nom de planta *bova*, variant occidental de la *boga* (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: Derivat de *bou*, indicant-ne lloc de pasturatge o reunió (OC, vol. III, p. 106b9-43).

[[bov]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

Bovera

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 107*b*26-44; G.-Biosca, p. 182-183.

Població i municipi de l'extrem sud-occidental de la comarca, més enllà de la Granadella en direcció a Flix, situats en el sector de capçalera de la vall del mateix nom (sempre sense article: *vall de Bovera*), que s'orienta ja vers la Ribera d'Ebre, al límit amb la qual les seves aigües aflueixen al riu de la Cana i, en fi, a l'Ebre; també el *coll de Bovera* en pren el nom.

DOC.: *val de Bovera*, 1170 (G.-Biosca, p. 220); *Bouera*, s. XIII (OC); *Bovera*, 1359 (OC); *la Bovera*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Bovera*, 1497 (*Fog.*, p. 187).

OC.: Vol. III, p. 108*a*2-55: possiblement derivat de *bou*, en especial *bovera* com a 'corral on tanquen els bovins' o bé com a zona de pastura per a aquests animals.

ALTR. HIP.: La mateixa obra no solament no descarta, sinó que contempla com a possible, una derivació paral·lela del fitònim *bova* 'boga', però arran de la situació geogràfica del lloc, montuós i sec, es decanta per l'alternativa zoonímica (OC, vol. III, p. 108*a*15-24), i així mateix rebutja les hipòtesis aràbigues a partir de *bu'aira* 'pou' (proposta anterior del mateix Coromines) o, més encara, d'un impossible **buwaib* postulat per Épalza (vegeu íd., p. 108*a*29-55).

[[bov]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0300

Bovera, la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla, *Noguera*.

Topònim menor del sector septentrional del municipi de Bellvís, corresponent a una partida que es troba uns tres quilòmetres al nord de la població, immediatament després del seu agregat els Arcs i del riu Corb, i així mateix a un *barranc de la Bovera* que, allí mateix, vers llevant, i procedent del veí terme de Linyola, desguassa en l'esmentat riu Corb.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Presenta aquest cas, d'entrada, el mateix dilema que es planteja pel que fa als seus diversos homònims i parònims (vegeu les fitxes anteriors i següents): es tracta d'un derivat del zoònim *bou* (remarquem-ne la proximitat amb la *torre dels Bous* de Bell-lloc) o bé del fitònim dialectal *bova* 'boga'? Provisionalment, i en funció sobretot del fet que aquest topònim designa tant un barranc com una partida situada a la vora d'un riu, ens decantarem per aquesta darrera opció, ja que aqueixa planta creix de manera específica en llocs humits com aquests.

[[bov]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. Atesa la seva localització, és molt probable que correspongui a aquest mateix cas toponímic (i per tant ens abstenim de dedicar-li fitxa a part) una partida que amb el mateix nom de *la Bovera* consta en la cartografia comarcal de l'ICC dins del veí (si bé ja noguerenc) terme municipal de Tèrrens, però efectivament també vora el marge dret del riu Corb i, cosa encara més significativa, al límit mateix amb el municipi de Bellvís i tot just uns tres quilòmetres dret a ponent de la partida i el barranc a què hem dedicat la present fitxa.

0301

Bovera, la

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 74; CR, vol. xxiv, p. 533-535; OC, vol. III, p. 107b50-59.

Santuari i antiga abadia del terme de Guimerà, que es troba en un turó a l'oest d'aquesta població,¹ entre els *plans de la Bovera*, al nord, que marquen l'inici de l'esglaonament de terrenys fins a Verdú i Tàrraga, i les ruïnes de Vallsanta, immediatament al sud, a la vall del riu Corb; tant Vallsanta com la Bovera foren en altres temps un notable cenobi cistercenc femení, i sembla que en el cas que ens ocupa el nom s'aplicava ja prèviament al turó en què s'erigí l'edifici religiós a partir de l'any 1195.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 108a1-26: com en el cas del topònim major garriguenc *Bovera* (vegeu *supra* s. v.), es tracta d'un derivat de *bou*, indicant-ne l'àrea de pasturatge o bé l'indret d'un corral.

ALTR. HIP.: També en aquest cas, i a diferència d'altres homònims i parònims (vegeu *supra*), les circumstàncies físiques del lloc fan marcadament preferible la derivació de *bou* en comptes de la també possible a partir del fitònim *bova*.

[[bov]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. No pas, doncs, «damunt de Vallfogona de Riucorb» com afirma Coromines (OC, vol. III, p. 107b50), ja que aquesta població queda més de cinc quilòmetres a l'est de Guimerà, per la mateixa vall del Corb; si de cas, l'ermita de la Mare de Déu de la Bovera, que efectivament és dins del terme de Guimerà, afronta amb els de Ciutadilla (a l'oest) i Verdú (al nord), el límit dels quals es troba en tots dos casos a menys d'un quilòmetre (no, però, les corresponents poblacions, sobretot en el cas de Verdú, que és a una distància de ben bé uns altres cinc quilòmetres).

0302

Bovera, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. III, p. 107b45-46.

Nom d'una bassa del poble de Montoliu de Lleida i, subsegüentment, del carrer on es troba.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 107b47-50: derivat de *bova* 'boga', nom típicament occidental de la planta *Typha latifolia*, que efectivament creix en aquell indret.

ALTR. HIP.: Atesa la identitat entre el nom i la presència de la planta en qüestió, pràcticament es pot descartar, en aquest cas, una derivació paral·lela a partir de *bou*.

[[bov]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

REF.: OC, vol. III, p. 107a6-9.

Nom possiblement antic d'una bassa del terme de Belianes, recollida fa aproximadament cent anys per mossèn Joan Segura, de qui n'extragué Coromines la referència.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 107a2-8: derivat de *bova*, nom occidental de la *boga*, planta que creix en llocs humits i que ja hem trobat en l'origen de diversos homònims i parònims (vegeu diverses fitxes anteriors).

ALTR. HIP.: Com en altres casos, és la presència natural de la planta, atès el caràcter humit de l'indret, el que obliga a decantar-se a favor de l'explicació fitonímica, i en contra, doncs, per bé que sense desestimar-la completament, de la relació amb els *bous*.

[[bov]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

REF.: OC, vol. III, p. 108a58-60; G.-Biosca, p. 183; ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de la Granadella, situada a ponent de la població, vers una carena que, tot superant de poc els cinc-cents metres d'altura, fa de partió d'aigües entre les valls i altiplans de la Granadella, que com els de la resta de la comarca s'orienten cap al nord-oest, i la *vall de Bovera*, situada immediatament al sud, en altures que ràpidament baixen dels quatre-cents als dos-cents metres, i que s'orienta cap al sud-oest, vers la Ribera d'Ebre; pel seu compte, a més, el cas que ara ens ocupa dóna nom a una *vall de les Boveroles* que neix en aquesta partida i que, corrent vers l'oest, s'uneix a altres cursos d'aigua de la zona i entra al Segrià pel veí terme de Llardecans, on justament tombarà cap al sud, per la vall Major, també cap a la Ribera d'Ebre.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 108a2-23: derivat de *bou*, indicant-ne zona de pasturatge o bé de corral.

ALTR. HIP.: Derivat del fitònim *bova*; el dilema que es dóna entre aquestes dues alternatives en tots els parònims (vegeu les fitxes anteriors) es resol en aquest cas a favor de la zoonímia no només, com en altres ocasions, a causa del caràcter elevat i més aviat sec de l'indret, poc favorable al creixement de bova, sinó també per raó del nombre plural emprat en el topònim.

[[[bov]er]oles]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ol(es)*

Bragós, riu [o Llobregós]

COM.: Segarra

REF.: GEC; EDL, vol. I, p. 76; DECat, vol. II, p. 185b46-51; TS, p. 93-95; OC, vol. III, p. 110a48-57.

Notable curs fluvial de la zona nord-oriental del nostre marc geogràfic, que neix en terres de la comarca administrativa de l'A-noia (als altiplans i serrats que s'estenen al nord de Calaf, fins sota mateix de les serres de Pinós i de Prades, al Solsonès), tot seguit travessa el sector septentrional de la Segarra (de Torà a Biosca i Sanaüja) i finalment desemboca en el Segre a prop de Ponts (Noguera); és notòria la utilització d'una versió aglutinada del seu nom com a complement del de Torà (ocasional, i rebutjada pel poble) i sobretot de Castellfollit *de Riubregós*; i no menys notòria és la constatació documental que el nom d'aquest riu va ésser, sembla que almenys en els segles XI-XII, riu *Merder* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: *Riubragos*, 1206 (OC); *Riubragos*, 1358 (*Fog.*; TS); *riu de Ribragós*, 1628 (OC); *Bragos R.*, 1688 (*Marca* [mapa]).

OC: Vol. III, p. 110a58-b23: *bragós* és un adjectiu, derivat de *brac* 'fang, llot, brutícia' (vegeu DECat, vol. II, p. 185b32-46), i al·ludeix al fet que les aigües d'aquest riu baixen aparentment brutes (sobretot de fangs), de manera que l'antic nom *Merder* n'és ben bé un equivalent;¹ quant a l'evolució fonètica fins a la forma *Llobregós*, la clau és aquell *Riubregós* que, com hem vist, s'empra com a complement d'altres topònims (per bé que hauria de ser amb *-a-*; vegeu OC, vol. VI, p. 399b59), ja que a partir de l'aglutinació *riu-bragós* s'hauria produït una simplificació i dues alteracions, respectivament vocàlica i consonàntica, en la síl·laba inicial, segons la seqüència *Riu-bragós* > *Ribragós* > **Robragós* > *Llobragós*.

ALTR. HIP.: Hom havia apuntat també una derivació de *llòbrec*, purament paronímica a partir de la forma moderna *Llobregós*, però està completament descartada tant per raons documentals i etimològiques com merament cronològiques (ja que sembla que l'adjectiu *llòbrec* és en català un relatiu neologisme d'importació castellana).

[bragós]
hidrotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. Exactament igual com passa (i sembla, doncs, una dada significativa) amb un curs d'aigua de l'àrea gal·loalpina (avui *le Bragous*), que es documenta *rivus Merdosus* l'any 1132, però ja *rivus Bragos* el 1282 (vegeu Nègre, p. 252).

REF.: GEC; TS, p. 74-75; OC, vol. III, 119a19-32.

Poble del municipi de Ribera d'Ondara, situat en un turonet a poc més d'un quilòmetre del seu cap, Sant Antolí, i sota mateix dels serrats i altiplans de Montlleó i de Montpalau que en aquell sector separen la conca del Sió, al nord, de la de l'Ondara, al sud, a la qual pertanyen Briançó i el seu torrent, del mateix nom.

DOC.: *Brianco*, 1113 (*St. Cugat*, doc. 821; TS, OC); *Brianzo*, 1234 (OC); *Brianço*, 1358 (*Fog.*; TS); *Brienço*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Brienço*, 1359 (OC); *Brienço*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS); *Brienço*, 1497 (*Fog.*, p. 193); *Brienso*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 119a33-b3: d'origen cèltic, probablement d'un genitiu BRIGANTION 'de la muntanya', aplicat a un terme genèric com DUNON 'fortalesa', amb el significat conjunt de 'fort dels muntanyencs'.

ALTR. HIP.: Reduplicació medieval d'un dels diversos *Briançon* de la zona veritablement cèltica de la Gàl·lia (vegeu TS, i en particular Dauzat i Rostaing, p. 115, i Nègre, p. 108 i 149, que en efecte els expliquen a partir d'aqueix estrat pre-romà), i que apareixen esmentats precisament a OC, vol. III, p. 119a35-41.¹

[briançó]
topònim reduplicat
occità
simple (N(top))

1. Possibilitat, aquesta del trasllat o la reduplicació, que Coromines nega, però sense acompanyar-se de gaires arguments: «donada la situació [geogràfica: aturonada], es tracta segurament d'un celtisme autòcton, germà (i no succedani) dels ben coneguts NLL de Provença alpina, Itàlia, Suïssa i Portugal» (OC, vol. III, p. 119a33-36). Ben entès, la seva argumentació bàsica per a un ètim que ha de significar 'fort dels muntanyencs' és un document medieval en què es parla d'un *podium* (> *puig*) a més de *casas* i d'un *castellum* en aquest lloc, i un passatge d'un llibre de viatges de J. M. Espinàs en què aquest autor descriu Briançó, junt amb altres pobles de la zona, com a exemples de llocs «encastellats dalt d'un pujol», car tot plegat significarà que som davant «una relíquia d'un nucli de celtes espars fortificat, com petits muntanyencs, en aquest tossal més alt que tot el veïnatge» (id., a59-b1). La realitat és que Briançó es troba efectivament en un tossal, petit però notori en comparació amb el pla de la vora del riu d'Ondara (on són els pobles de Vilanova de Sant Antolí i els Hostals), però de cap manera «més alt que tot el veïnatge», sobretot si hom mira cap al nord i troba, a menys de dos quilòmetres de distància, turons com el *Castellot de Montlleó* que, amb més de set-cents metres d'altura, superen el nostre poble en més de cent cinquanta. Vista la feblesa d'aquesta argumentació, doncs, i amb l'ànim de triar sempre l'alternativa més raonable, continuarem considerant que el topònim segarrenc *Briançó* és un de tants noms traslladats des de l'actual França en temps de la conquesta comtal o del subsegüent repoblament de les terres frontereres del nostre país, que, no ho oblidem, encloïa abans de Muret regions de molt enllà del Pirineu (vegeu Turull, 2001).

0307

Brucs, serrat dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un dels diversos serrats del sector nord-occidental del terme de la Baronia de Rialb, situat a prop del límit amb el municipi d'Artesa, pel sector de Comiols, un parell de quilòmetres a ponent de Sant Cristòfol de la Donzell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació del nom de planta *bruc*, força productiu en la toponímia catalana, tant en aquesta forma simple com mitjançant sufixacions diverses (vegeu OC, vol. III, p. 125*a*13-126*a*32, a més de la fitxa següent).

[brucs]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0308

Brugosa, riera

COM.: Garrigues

REF.: GEC.

Nom amb què és conegut, junt amb el de *riera de Vinaixa*, el curs d'aigua que més avall de les Borges Blanques hom anomena *la Femosa*, i que serà el primer afluent del Segre per la dreta després de la ciutat de Lleida; neix a la divisòria de les conques del Segre i del Francolí, al vessant septentrional de la Cogula, i s'orienta cap a Vinaixa i la Floresta.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Del nom de planta *bruc* (derivat del gal·lollatí BRUCUS, d'origen cèltic), amb el típic sufix *-osa* (com en *Ginebrosa*, *Avetosa*, *Cardosa*, etc.)

[[brug]osa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-os(a)*

0309

Bruixes, la Cova de les

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. VIII, p. 296-8.

Nom d'un indret del terme de la Pobla de la Granadella (avui Bellaguarda), recollit personalment per Coromines en les seves enquestes filològiques del 1936, si bé esmentat solament en el DECat i no en l'OC, i encara de passada, *s. v. sòl*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta d'una de tantes denominacions populars vinculades a la presència real o suposada de *bruixes*, en aquest cas en un indret tan escaient com una *cova* apartada (vegeu de totes formes el breu article *bruixa* de l'OC, on en escassament setze línies s'esmenten uns catorze noms de lloc catalans que contenen aquest mateix element, i que, per tant, si més no, serveixen aquí com a referent paral·lel i confirmació etimològica indirecta).

[bruixes]
activitat humana
català < preromà
simple

0310

Bufador, lo Forat

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 134a54-55.

Topònim menor recollit directament per Coromines en terme de Castelló de Farfanya.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 134a50-53: al·lusió a una presència constant o habitual de vent acanalat, potser amb buf d'exhalacions més o menys subterrànies en aquest *forat*.

ALTR. HIP.: —

[forat][[bufa]dor]
situació geogràfica
català < llatí
V + sufix *-dor*

0311

Buida-sacs

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del terme de Tornabous, situada en el seu extrem occidental, al límit amb la Fuliola, entre aquesta població i l'agregat del Tarròs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost expressiu significant que es tracta d'un indret on no es cull gaire gra, ja sigui per la presència d'un vent rostitor homònim (vegeu DCVB s. v.), ja sigui en aquest cas, més probablement, per la qualitat particular del terreny.¹

[[buida][sacs]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost V + N

1. Cal dir que l'OC no recull pas aquest nom de lloc, però sí alguns homònims (vol. III, p. 128a12-14), i els dóna aquesta explicació. Malgrat l'actual fertilitat de la plana d'Urgell, no hi ha raó per tenir escrúpol a l'hora d'incloure en aquest grup (dins el qual hi hauria també el nom de la serra de la *Brufaganya* < *Bufagranya* 'bufa els grans') el *Buida-sacs* urgellenc que ara ens ocupa, així com també un topònim urbà segarrenc: el *carrer de Buida-sacs* de Cervera, molt costerut, que connecta la plaça Major i la placeta de Sant Magí, en el barri d'aquest nom, i per al qual hom ha assajat tanmateix altres explicacions, lligades amb la seva mateixa orografia.

0312

Buli

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 143a44-46.

Nom d'una extensa partida del nord-est de la comarca, que engloba part del terme de la Baronia de Rialb i del veí de Gavarra (Alt Urgell), recollit sota aquesta forma en les notes d'excursió de Coromines, tot indicant que s'hi troben diverses fonts; sembla clar que hi té relació el *Forat de(l) Buli*, conegut sobretot per excursionistes (*Forat Bulí* al mapa ICC-*Noguera*, amb accent gràfic), que es troba situat vers el límit entre els termes esmentats, uns quatre quilòmetres al nord-oest del Puig de Rialb i ben a prop del Cerdanyès.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 143a46-48: se suggereix una relació amb *bullir* (vegeu íd., p. 144a4), terme que s'empra sovint sobretot en relació amb indrets on *brolla* l'aigua, i en aquest cas, atesa la presència de diverses fonts en aquesta partida, un ètim com (FONS) EBULLIENS 'deu, bullidor d'aigua'.

ALTR. HIP.: —

[buli]
hidrotopònim
llatí
simple

0313

Bullfarines

COM.: Pla d'Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 143*b*59-144*a*1.

Topònim menor del terme d'Ivars d'Urgell, en l'antic de Montsuar, que esmenta Lladonosa i recull Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 143*b*59-144*a*3: compost de *bullir*, però no designant en aquest cas un brollador d'aigua, sinó més aviat un terreny fangós, per comparació amb les «farinetes bullides».

ALTR. HIP.: —

[[bull]][farines]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost V + N

0314

Bullidor, el

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. III, 143*b*2-9.

Antic lloc amb municipi propi, i castell centre en altre temps d'una *baronia del Bullidor*, i actualment petit agregat del terme de Barbens, situat al nord d'aquesta població, en direcció a la Fuliola.¹

DOC.: *Bullidor*, 1164 (OC); *Bollidor*, 1196, 1359 (OC); *·ez Bollidor*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *lo Bullidor*, 1497 (*Fog.*, p. 234); *lo Bollidor*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 143*a*53-59: derivat de *bullir* < BULLIRE, amb el significat de 'lloc on brolla aigua' de manera que per la força amb què emergeix sembla en ebullició.

ALTR. HIP.: —

[[bulli]dor]
hidrotopònim
català < llatí
V + sufix *-dor*

1. A la cartografia comarcal 1:50.000 de l'ICC manca aquest topònim, però és evident que es tracta d'un simple lapsus, ja que sí que hi figuren les seves cases, sense cap nom, a la vora mateix del *reguer del Bullidor*, que no és altra cosa que una sèquia menor del sistema del canal d'Urgell.

0315

Burgebut

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-Segrià.

Nom actualment d'un petit *barranc* o *vall* del sector oriental del terme d'Aitona, situat un parell de quilòmetres al sud d'Utxessa, que sembla que era un antic afluent del Segre (per l'esquerra), i nom també d'un petit *pantà* que en recull l'aigua (segons la GEC; sens dubte correspon al *pantà de Simó* de la cartografia actual de l'ICC).

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Compost del substantiu àrab *burdg* 'torre' i del mateix nom personal germànic AGIBOD (> *Gibot*) que sembla ser l'ètim del veí topònim segrianenc *Gebut* (vegeu *infra s. v.*), si no és que es tracta d'una reduplicació d'aquest mateix nom de lloc; com a híbrid lingüístic, doncs, cal veure-hi una formació aràbiga del compost (paral·lel de *Burjassot*, etc.) tot aprofitant l'existència prèvia de l'esmentat nom propi d'origen germànic.²

[[bur][gebut]]
antropotopònim
àrab
compost N + NP

1. Sobta especialment l'absència d'aquest topònim en l'OC, atès l'evident atractiu de la seva etimologia a partir d'un híbrid àrab-germànic, i atesa també la presència en aquesta obra, com és lògic, tant d'un extens article dedicat a *Gebut* (vol. iv, p. 340-341) com de la sèrie corresponent als compostos de l'àrab *burdg* (vol. iii, p. 82b10-60: *Burjassénia*, *Burjassapos*, *Butxafaró*, *Burjago*) i del seu derivat català *borja* (*Borges*, etc.: vol. iii, p. 81b-82a), així com d'un article a part per al principal d'aquests llocs, *Burjassot* (vol. iii, p. 147-148).

2. Vegeu CR, vol. xxiv, p. 36, on no només s'esmenta aquest lloc, sinó que s'admet la hipòtesi composicional que acabem d'apuntar.

0316

Butsènit

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 154a16-31.

Veïnat del terme municipal de Lleida, també anomenat *Butsènit de Lleida*, que es troba situat uns cinc quilòmetres riu avall de la ciutat, entorn d'un antic santuari del mateix nom (*Mare de Déu de Butsènit*), que n'és l'origen.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 154a32-b41: d'un nom personal àrab, segurament morisc, com *(A)bu ·z-zännät*, d'origen més aviat nord-africà que no pròpiament àrab, ja que es pot relacionar amb el nom de la tribu bereber dels *Zänätä*.

ALTR. HIP.: —

[bu-tsènit]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

0317

Butsènit [o Butsènit d'Urgell]

Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 153*b*47-154*a*15.

Poble de la ribera occidental del Sió, agregat al municipi de Montgai, situat a l'est del terme, escassament a un parell de quilòmetres del poble de les Ventoses (municipi de Preixens).

DOC.: *Bohcenbic* / *Boccenich* / *Botcenich* 1084 (Font Rius, doc. 39; CR, vol. xvii, p. 370); *Boccenic*, 1131, 1147 (OC); *Boccenich*, 1151 (OC); *Botcenich*, 1152 (OC); *Bohcenich*, 1162 (OC); *Botcenich*, 1166 (OC); *Boccenich*, 1176 (OC); *Boccenic*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114; OC); *Botzenich*, 1227 (OC); *Botzenic*, 1259 (OC); *Botcenich* / *Boccenic*, 1259 (OC); *Buchenic* / *Botcenich*, 1260 (OC); *Bucenit*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 114); *Botcenit*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 184; CR, vol. xvii, p. 64); *Botcenit* / *Borcenic*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 130, 140); *Boccenit*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 208; CR, vol. xvii, p. 64); *Butcenich*, 1290 (OC); *Bocsenich*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Bucenich* / *Bozenich*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 156); *Butsenich*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 154*a*32-*b*41: com el seu homònim segrianenc (vegeu la fitxa anterior), ve d'un antropònim àrab (A)*bu ·z-zännät*.

ALTR. HIP.: —

[bu-tsènit]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

0318

Cabanabona

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 157a59-b11.

Població i municipi del sector sud-oriental de la comarca, a la conca del Bragós o Llobregós, que es troba a uns quatre quilòmetres d'aquest riu, al qual aflueix per l'esquerra, ja en el seu darrer tram, un *torrent de Cabanabona* que neix als encontorns del poble (vegeu ICC-Noguera).

DOC.: *Cabanabona*, 1038 (OC); *Cabannae Bonae*, 1040 (OC); *Cabanabona*, 1054 (OC); *Chabanna Bona*, 1101 (CR, vol. XVII, p. 46); *Cabanabona*, 1122 (OC); *Cabanna Bona*, 1149 (OC); *Cabanna bona*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284; OC); *Cabanabona*, 1163 (CR, vol. XIII, p. 286); *Cabanabona*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 181, 205); *Cabana-bona*, 1497 (*Fog.*, p. 158); *Cabena Bona*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. III, p. 157a58-b22: compost del substantiu *cabana* 'edificació rural', variant de *cabanya* freqüent en toponímia (derivats tots dos del llatí *CAPANNA*), i de l'adjectiu valoratiu *bona*.

ALTR. HIP.: —

[[cabana]][bona]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

0319

Cabanasses

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del terme de la Baronia de Rialb, corresponent a uns petits masos situats a la capçalera del torrent de Torreblanca, tot just un quilòmetre damunt de Bellfort, vers ponent, vora la ratlla imaginària que marca el límit occidental del terme, confrontant amb el d'Artesa de Segre pel sector de Montmagastre i el bosc de Mua.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'una mera sufixació augmentativa plural del mateix substantiu *cabana* que hem tractat en la fitxa anterior.

[[caban]asses]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-às(ses)*

0320

Cabanes, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de les Borges Blanques, situada de fet dins l'enclavament de Jovals, a ponent dels masos Pinell, Colom i Concabella, i més concretament en el seu angle nord-occidental, prop del límit amb el terme de Juneda pel sector de la Manresana i Vinferri.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Mera fixació toponímica en plural del mateix substantiu *cabana* que hem trobat sota formes diferents en els casos tractats en les fitxes anteriors.

[cabanes]
arquitectura civil
català < llatí
simple (morf plural)

0321

Cabanes, tossal de les

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'un tossalet de poc menys de dos-cents metres d'altura, que es troba en el terme municipal de Gimènells i el Pla de la Font, immediatament al nord d'aquest darrer poble, i on hi ha el cementiri.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas lògicament paral·lel, fins a cert punt, al de la partida garriguenca tractat en la fitxa anterior.

[cabanes]
arquitectura civil
català < llatí
simple (morf plural)

0322

Cabestany

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 75-77; OC, vol. III, p. 161a27-32.

Poblet del terme municipal de Montoliu de Segarra que com altres de la zona havia pertangut als hospitalers i que formà més endavant municipi propi, fins al segle XIX; es troba situat en un altiplà a la capçalera del riu Cercavins, en un sector dels Comalats singularment elevat, que marca la divisòria amb la ja molt propera conca del riu Corb.

DOC.: *Capstayn*, 1075 (OC); *Capstain*, 1075 (OC); *Capistagno*, 1077 (OC); *Cabestany* / *Capestany*, 1358 (*Fog.*, p. 50); *Capestan*, 1359 (OC); *Cabestany*, 1497 (*Fog.*, p. 196).

OC: Vol. III, p. 161a24-26: del llatí *CAPUT STAGNI* ‘cap de l’estany’, fent referència a la situació vora un antic estany, avui desaparegut; en reforcen la hipòtesi l’existència de diversos homònims en situació semblant i la pronúncia local *Capestany*, amb /p/,¹ que es dona també en diversos d’aquests homònims.

ALTR. HIP.: Reduplicació toponímica a partir d’alguns d’aquests homònims, singularment del *Cabestany* rossellonès (per al qual vegeu Basseda, 1990, p. 344, en relació efectivament amb un ja desaparegut *estany Anguilar*), o bé d’alguns dels també diversos equivalents occitans (*Capestanh*, *Capestang*, etc.; vegeu Dauzat i Rostaing, p. 127, i Nègre, p. 307).

[[cab][estany]]
hidrotopònim
llatí
compost N + N

1. Forma autòctona encara viva, i que en alguna ocasió s’ha vist posada per escrit, fins i tot en textos formals; per exemple, és significatiu que sigui sota una entrada *Capestany* que, en l’accepció primera, el DCVB recull el nom d’aquest poble.

0323

Cabestany

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 161a38-39.

Antiga quadra del municipi de Tàrrrega, que formà part anteriorment del terme de Riudovelles, avui incorporat també al de la capital de l'Urgell.

DOC.: *Cabestany*, 1266 (OC).

OC: Vol. III, p. 161a24-26: com els seus diversos homònims, del llatí *CAPUT STAGNI* 'cap de l'estany' (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: Reduplicació toponímica d'algun dels seus homònims i parònims occitans o catalans, especialment a partir del *Cabestany* rossellonès o del més proper de la Segarra.¹

[[cab][estany]]
topònim reduplicat
català < llatí
compost (N(top))

1. Hem de preferir en aquest cas la hipòtesi de la reduplicació, no només perquè es tracta d'un topònim menor d'una comarca fronterera, on no són estranyes les coincidències amb els territoris situats més al nord i més a l'est, sinó sobretot perquè no consta l'existència ni actual ni pretèrita d'un *estany* en aquest indret, a diferència de la presència dominant de l'estany de Sant Nazari en l'homònim del Rosselló, o de l'estany de Montcortès en el del Pallars. Pel que fa al *Cabestany de Segarra* tractat en la fitxa anterior, consta si més no la possible existència en temps remots d'un estany, del qual serien vestigi actual, segons tradició popular, unes fonts que subsisteixen en el terme, a la capçalera del riu Cercavins.

0324

Cabra, mas de

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. III, p. 168a34-35.

Nom d'un mas del terme municipal de Bovera, visitat personalment per Joan Coromines en les seves excursions filològiques del 1936.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 168a33-34: possible reduplicació del nom de la població de *Cabra del Camp* (Alt Camp, al límit amb la Conca de Barberà).

ALTR. HIP.: Coromines mateix no descarta que en lloc de ser-ne «sucedani» es tracti d'una formació paral·lela, procedents tots dos noms d'una forma del tipus IGABRUM, probablement prellatina, amb afèresi de la *I-* i ensordiment /g/ > /k/ per influència àrab (OC, vol. III, p. 167b46-168a32); tanmateix no descartaríem pas, com fa aquest autor, una aplicació directa del zoònim simple *cabra*.

[cabra]
topònim reduplicat
català < preromà
simple (N(top))

0325

Cabraí

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. III, p. 260a20-24.

Antic nom d'una partida del terme de Juneda, recollit per Coromines a partir de l'esment que en féu l'erudit local mossèn Joan Segura i Valls.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 260b10-15: possible reduplicació del nom de *Carbesí* (Anoia), l'ètim del qual, poc clar, sembla un llatí *CREPIDINU 'paratge escarpat' (OC, vol. III, p. 260a33-261a43).¹

ALTR. HIP.: Formació paral·lela a la del lloc esmentat; derivat en -INUS del nom personal llatí CAPRASIIUS (vegeu OC, vol. III, p. 261a45-50); derivat per sufixació del zoònim *cabra*.

[cabraí]
topònim reduplicat
català < llatí
simple (N(top))

1. Cal afegir-hi, per justificar que es tracti d'un reduplicat (o «sucedani», com en diu Coromines) havent-hi una evident divergència fonètica entre el *Carbesí* del municipi d'Argençola i el nostre *Cabraí* (escrit *Cabrahí* per mossèn Segura i no rectificat en l'OC), que el nom d'aquest seu parònim i possible origen es troba sovint, en els segles XI-XIII, sota formes del tipus *Crebahi* (vegeu TS, p. 85-86; OC, vol. III, p. 259b29-260a18), a partir de les quals només cal suposar una metàtesi per ultracorrecció amb el fals referent de casos com *craba* < *cabra*.

0326

Cabrera

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Despoblat del sector nord-occidental del municipi de Vilanova de Meià, dins de l'antic terme de Peralba, i nom també (*serra de Cabrera*) d'un dels contraforts meridionals del Montsec de Rúbies (GEC), així com d'una *obaga* i, sota seu mateix, d'un *barranc de Cabrera*, que tanmateix no s'orienta vers la Conca de Meià, sinó directament cap a la Noguera Pallaresa, on desguassa per l'esquerra al cap d'uns tres quilòmetres, al límit del terme municipal, poc abans de la Baronia de Sant Oïme (ICC).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat de *cabra* amb el sufix *-era*, ja sigui amb valor col·lectiu o locatiu (com tants altres zoònims del tipus *Corbera*, *Cervera*, *Conillera*, etc.), ja sigui amb el significat corresponent al femení del llatí *CAPRARIUS* 'el qui guarda les cabres' que sorprenentment atorga l'OC (vol. III, p. 169b1-2) a diversos llocs homònims que sí recull aquesta obra.

[[cabr]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0327

Cabroa, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya rocosa (més de mil tres-cents metres d'altura) del sector occidental del terme de Vilanova de Meià, que es troba un parell de quilòmetres al nord-oest de Santa Maria de Meià i pràcticament damunt del coll d'Orenga, al sud dels cims principals del Montsec de Rúbies, dels quals ve a ser un contrafort, junt amb la veïna serra de Sant Alís i altres; la seva mola principal, tallada per la banda sud, és dita *cinglo de la Cabroa*, però el mateix topònim s'empra per a altres elements menors, entre els quals destaca una *pedrera de la Cabroa*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament un derivat del zoònim *cabra*, al·lusiú a la presència d'aquest animal en aquelles muntanyes (vegeu les fitxes anteriors), mitjançant el sufix *-osa*, que, com altres noms de lloc de l'àrea septentrional (i altres), hauria després perdut la /z/ intervocàlica, si bé en aquest cas sense l'aparició posterior d'una /g/ antihiatàtica (vegeu *supra*, s. v., les fitxes *Boixoga* i *Botjoga*).

[[cabr]oa]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ós(-oa)*

0328

Calàndria, pla de la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom efectivament d'una zona de pla, que es troba vers l'extrem nord-occidental del municipi de Lleida, més enllà de Sucs (concretament un parell de quilòmetres a ponent d'aquest poble), prop del límit amb els termes de Tamarit de Llitera i de Gimènells i el Pla de la Font.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'una fixació onomàstica del nom d'ocell *calàndria*, d'origen grec, però arribat al català a través del llatí vulgar **CALANDRIA* (vegeu DCVB, DECat *s. v.*), del qual per cert no es recull ni un sol cas en l'OC, malgrat que Coromines mateix n'esmentà diversos de rossellonesos a DECat, vol. II, p. 407*b*35-53.

[calàndria]
zootopònim
català < llatí
simple

0329

Calder, lo

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. III, 190*b*23.

Nom d'un paratge del terme d'Arbeca, recollit directament per Joan Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 190*b*20-23: aplicació toponímica directa del substantiu *calder*, aplicat localment a 'fondals on hi havia hagut aiguamoll'.¹

ALTR. HIP.: —

[calder]
hidrotopònim
català < llatí
simple

1. És un nom directament relacionat, doncs, amb topònims majors com *Calders* (Bages) o Sant Vicenç de *Calders* (Penedès), provinents més genèricament d'un *calder* < llatí *CALDARIUM* 'calderó, vas de metall', en especial «aplicat a certs estanys o un bassal, potser per la seva forma comparable a la d'una caldera» (OC, vol. III, p. 189*b*5-6).

Camarasa

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 207b9-44.

Municipi i vila del sector central de la comarca, que es troba estratègicament a mig aire de la zona plana i la muntanyenca (pel *congost de Camarasa* el riu Segre s'obre pas entre la serra Carbonera i la de Mont-roig); modernament ha pres el mateix nom un pantà, dels més extensos del país, que recull les aigües de la Noguera Pallaresa just abans de trobar el Segre.

DOC.: *Camarasa*, 1050, 1056 (OC); *Kamarasa*, 1057 (CR, vol. xvii, p. 52); *Kamarasa*, 1058 (*Lib. Feud.*, doc. 172); *Cammarasa*, 1058 (CR, vol. xvii, p. 314; *Priv. Tàrr.*, doc. 2); *Chamarasa*, 1025-1060 (OC); *Camarasa*, 1061 (OC); *Kamarasa*, 1063 (*Lib. Feud.*, doc. 149, 175, 176; OC); *Camarasa*, 1066, 1067 (*Lib. Feud.*, doc. 424, 45); *Camarasa*, 1072 (CR, vol. xvii, p. 36); *Camarasa*, 1076 (*Lib. Feud.*, doc. 492); *Camarasie*, 1091 (CR, vol. xvii, p. 220); *Camarasa*, 1094 (CR, vol. xvii, p. 220; OC); *Camarasa*, 1106 (*Lib. Feud.*, doc. 407); *Camarasa*, 1060-1108, 1159 (OC); *Camarasa*, 1186 (Font Rius, doc. 178; OC); *Camarasa*, 1187, 1188, 1190, 1191, 1194 (Bisson, doc. 62, 69, 77, 84, 98); *Camarasa*, 1196 (OC); *Camarasa*, 1199 (*Lib. Feud.*, doc. 416); *Camarasa*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Camarasa*, 1220, 1260 (OC); *Camarasa*, 1260 (OC); *Camarasa*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 187); *Camerasia*, 1282 (OC); *Camarasa*, 1295-1299 (DECat, vol. III, p. 173b47); *Camerasia*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *Camarasa*, 1358 (*Fog.*); *Camerasia*, 1359 (OC); *Camarasa*, 1369 (*Priv. Tàrr.*, doc. 226); *Camerasia*, 1386 (OC); *Camarasa*, 1441 (Fité, p. 459); *Camarasa*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 111).

OC.: Vol. III, p. 207b46-208b53: del llatí CAMARA RASA ‘volta o arcada rasa, cúpula pelada’ (amb haplologia que comporta la reducció d’una de les síl·labes *-ra-* consecutives) com a aplicació metafòrica a la forma del relleu on es troba la població, sota un gran penyal arrodonit i pelat.

ALTR. HIP.:

—

[[camara]][(ra)sa]]
 orotopònim
 llatí
 compost N + Adj

0331

Camarasa

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 208*b*29-30.

Nom d'una partida de Miralpeix, en el terme de Tiurana, recollit per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 208*b*3-46: com altres topònims menors d'arreu del país, sembla un reduplicat del nom de la població homònima (vegeu la fitxa anterior), probablement per via antroponímica.

ALTR. HIP.: No es descarta del tot una formació paral·lela a la de *Camarasa* < CAMARA RASA.

[[camara][sa]]
topònim reduplicat
català < llatí
compost (N(top))

0332

Camardes

COM.: Segarra

REF.: Duran, 1972, p. 69; OC, vol. III, p. 211*b*12-14.

Nom desuet, constatat en època moderna (segles XV-XVII aproximadament), d'unes fonts del terme de Cervera; el reporta Duran i Sanpere, d'on el recull i el tracta Coromines, però ja no apareix en el molt complet recull local de Castellà (1989, p. 53-57), ni menys encara en la cartografia actual o recent.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 211*b*20-35: d'un nom personal germànic *GAMART*, compost dels elements *GAM-* i *HARD*, i evolucionat a **Camart* en zona romànica (el morf femení plural *-es fóra* degut, doncs, a l'aplicació d'aquest nom tot just a unes *fonts*).

ALTR. HIP.: —

[[cam][ard]es]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP) (+ morf plural)

0333

Camí, santuari del

COM.: Segarra

REF.: GEC; ICC-*Segarra*.

Santuari del terme de Granyena de Segarra, situat al peu del camí que connecta aquesta població amb la ciutat de Cervera, i on es venera una popular imatge de la *Mare de Déu del Camí*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació directa del substantiu *camí*, fent referència a la situació del santuari.

[camí]
situació geogràfica
català < llatí
simple

0334

Camí, serreta del

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una elevació del terme de Soses, situada uns dos quilòmetres al nord de la població, a l'altra banda de l'autopista i de la N-2, i prop del límit amb l'antic terme de Remolins.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Clara al·lusió al substantiu *camí*, que ha restat fixat toponímicament.

[camí]
situació geogràfica
català < llatí
simple

0335

Camí Ramader, puig del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un dels cims principals del Montsec de Rúbies (amb 1.619 metres d'altura), situat aproximadament un quilòmetre a llevant del tossal de Mirapallars i tres quilòmetres a ponent de la Roca Alta, a l'extrem nord del terme de Vilanova de Meià, que separa, com tota la carena, del Pallars Jussà.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: D'interpretació lingüística evident, sembla que el nom d'aquest cim fa referència a un antic camí que passa al seu peu, ja sigui travessant el Montsec, ja sigui ressenguint-lo per un dels seus vessants, com fa per exemple, a la banda sud, el que des del riu Boix i el puig de Meià puja per la vall del riu Merler i segueix en direcció oest fins al lloc de Rúbies.

[camí][[[ram]ad]er]
activitat humana
català < llatí
compost N + Adj

0336

Camp, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una important partida situada a cavall entre els termes de la Sentiu de Sió i Belldaire d'Urgell, uns tres quilòmetres al nord-oest d'aquesta població, vora la carretera de Balaguer, a l'altra banda de Pedrís; un poc més al nord dona nom a la *serra del Camp*, que es troba a cavall dels mateixos dos termes, justament equidistant entre les respectives poblacions, i que ve a ser una prolongació occidental de la serra de Bellmunt o de les Quadres.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una mera fixació toponímica del substantiu *camp*, en al·lusió a l'ampla esplanada que s'obre en aquest sector, sota la serra abans esmentada.

[camp]
orotopònim
català < llatí
simple

0337

Campell, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del municipi de Sunyer, situada en l'angle nord-occidental del seu territori, aproximadament a un quilòmetre i mig de la població, a mig camí de Sudanell; es tracta d'un sector planer, envoltat tanmateix per algunes turonades.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el conegut topònim *el Campell* (o *Alcampell*, a la Franja de Ponent) i altres de similars (sí esmentats per Coromines i els seus col·laboradors: OC, vol. III, p. 221*b*22-53), ha de derivar per sufixació del substantiu genèric *camp*, o bé directament del substantiu *campell* 'replà, planell', que naturalment respon al mateix ètim, i que en aquest cas s'adequa del tot a la realitat geogràfica del lloc designat.

[[camp]ell]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell*

0338

Campestés, serra de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una petita serra que es troba en el sector occidental del municipi de Granyena de les Garrigues, a l'esquerra de la vall de Coma Prunera i un parell de quilòmetres al nord-oest del poble, si bé en part, per un extrem, entra ja lleugerament dins del terme segrianenc d'Alcanó.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Composició entre el substantiu *camp* (vegeu les fitxes anteriors) i una forma adjectiva *estés* (que naturalment correspon a *estès*, participi d'*estendre*), probablement aquí amb el valor de 'lat, ample'.

[[camp][estés]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0339

Camporrells [o Camporrellets]

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 225a44-47.

Llogarret actualment despoblat del terme d'Albesa, situat uns tres quilòmetres al sud-sud-est d'aquesta població, i com ella a l'esquerra de la Noguera Ribagorçana.

DOC.: *Camporrels de Bellpug*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Camporrells*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 225a57-b53: com el seu homònim de la Llitera (per distingir-se del qual el que ens ocupa pren ocasionalment la forma diminutiva), derivat del llatí CAMPOS BURRELLOS 'camps vermells', fent referència a l'aspecte cromàtic de les terres de l'entorn, entacades de roselles.¹

ALTR. HIP.: Reduplicació toponímica directa (o indirecta, per via antroponímica) del més conegut nom de la població de l'Alta Llitera.

[[camp]][(b)orrells]]
qualitat del terreny
llatí
compost N + Adj

1. Vindria a confirmar aquesta hipòtesi etimològica determinada documentació indirecta, com ara la del cognom d'un individu d'un text de *circa* 1175 (Bisson, doc. 29) que apareix com a *Camp borel*.

0340

Camp-real

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 81; CR, vol. XXIV, p. 335; OC, vol. VII, p. 54a52.

Antic petit nucli de poblament, i avui tan sols un mas i un santuari, *Mare de Déu de Camp-real*, del terme de Massoteres, que es troba tot just un quilòmetre al nord-est d'aquesta població; antigament s'hi reunia l'ajuntament i és motiu encara d'un popular aplec anual.

DOC.: *Cambregal*, 1605 (CR).

OC: Vol. VII, p. 54a12-51: composició moderna del substantiu genèric *camp* i l'adjectiu *real*, amb el sentit de 'reial, propietat de la monarquia o vinculat amb ella' (llatí *REGALIS*).

ALTR. HIP.: —

[[camp]][real]
situació jurídica
català < llatí
compost N + Adj

0341

Camp-rodó

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Lleida, situada uns cinc quilòmetres al nord-oest del centre urbà, més enllà de Gualda i Montcada, prop del límit amb Alpicat i Torrefarrera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident compost descriptiu del substantiu *camp* amb l'adjectiu *rodó*.

[[camp][rodó]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0342

Cana, riu de la

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Curs d'aigua que neix a la serra de la Llena i, abans d'afuir directament a l'Ebre, ressegueix la partió entre els termes garriguencs de la Pobla de Granadella i Bovera, d'una banda (nord), i els de la Bisbal del Priorat (Priorat) i la Palma d'Ebre (Ribera d'Ebre) de l'altra (sud).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica directa del substantiu arcaic i dialectal *cana*, variant de *canya*, procedents tots dos del llatí CANNA.

[cana]
fitotopònim
català < llatí
simple

0343

Canals, les

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida de l'horta de Lleida, dins el municipi mateix d'aquesta ciutat, situada a l'esquerra del riu Segre, entre Lleida i Alcoletge, d'on procedeix una *sèquia de les Canals* que deixa les aigües en el Segre a l'est de Lleida; el mateix nom de partida es repeteix cinc quilòmetres vers el sud, dins del mateix terme, en una zona també regada per diferents recs i sèquies (vegeu ICC), si bé sembla poc probable que es tracti d'una extensió del mateix cas.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ús directe del substantiu *canal*, fent referència a les conduccions d'aigua pròpies en aquest cas d'un sector tradicional d'horta.

[canals]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0344

Canar, costes del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector central del terme d'Oliola, situat un quilòmetre i mig al sud-oest d'aquesta població, a mig camí del seu agregat Claret, prop d'una font.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sufixació col·lectiva i locativa en *-ar* del fitònim *cana*, variant de *canya* (< llatí *CANNA*).

[[can]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0345

Canar del Borrel, lo

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 89*b*33-34.

Topònim menor del terme de la Sentiu de Sió [ja tractat *supra*, s. v. *Borrel*].

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: Per al fitonímic *Canar*, vegeu la fitxa anterior; pel que fa a *Borrel*, vegeu *supra* s. v.

[[can]ar][borrel]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. Cal especificar que si bé aquest nom fou recollit personalment per Coromines i és esmentat tan sols en l'OC, el trobem només en l'article d'aquesta obra dedicat a l'antropònim *Borrell* (i variants) i les seves aplicacions toponímiques, però en canvi no s'hi fa cap esment entre els diversos derivats de *cana* 'canya'.

Canelles

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 235*b*60-236*a*4; Tort, 1998, p. 244-245; ICC-*Noguera*.

Antiga quadra, i avui caseria (GEC) i nom de partida (OC) del vell terme de Tragó de Noguera (inclòs en el d'Os de Balaguer); actualment el topònim és conegut sobretot pel *pantà de Canelles*, el més gran de la Noguera Ribagorçana, la resclosa del qual fou construïda aprofitant l'engorjament del *congost de Canelles*; la cartografia actual de l'ICC, a més del pantà i la corresponent presa del mateix nom, recull un *Sot de Canelles*, una *Obaga de Canelles*, una *font de Canelles* i, sobretot, unes *Cases de Canelles* que sens dubte corresponen a la caseria esmentada per la GEC.

DOC.: *Cannelas*, 1058 (*Lib. Feud.*, doc. 172); *Canelas*, c. 1058 (*Priv. Tàrr.*, doc. 2); *Cannelas*, 1063 (*Lib. Feud.*, doc. 39, 149, 175, 176; CR, vol. XVII, p. 49; OC); *Canellas*, 1068 (Fité, p. 114; CR, vol. XVII, p. 70); *Canelas*, 1068 (OC, vol. V, p. 468*b*50; vol. VI, p. 90*b*46); *Canneles*, 1076 (*Lib. Feud.*, doc. 492; OC); *Canneles*, 1092 (CR, vol. XVII, p. 49); *Caneles*, 1187 (Fité, p. 220); *Caneles / Canelis*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 131); *Canellis*, 1300 (*Priv. Tàrr.*, doc. 21); *Canelles*, 1359 (OC).

OC: Vol. III, p. 236*a*15-25: derivat d'un collectiu llatí *CANNETULA 'canyar petit', al seu torn derivat de CANNA 'canya'.

ALTR. HIP.: Del substantiu *canella* 'canonada, aixeta' (OC, vol. III, p. 236*a*13-15, *ap.* mossèn Segura), que tindria especial rellevància en cas que el primer element a dur el nom hagués estat l'abans citada *font de Canelles*.

[[can]jelles]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ell(es)*

0347

Canelles

COM.: Segarra

REF.: GEC; Rialp, 1999, p. 17, 82.

Antiga quadra del municipi de l'Aranyó, avui agregat al dels Plans de Sió, al sud del terme; el nom no sembla haver-hi restat sota cap altre concepte.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el seu més conegut homònim de la Noguera i altres, sembla provenir del llatí *CANNETULA ‘canyar petit’, derivat de CANNA ‘canya’ (OC, vol. III, p. 236a15-25), si bé sense descartar una simple aplicació toponímica del substantiu *canella* (vegeu la fitxa anterior).

[[can]elles]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ell(es)*

0348

Canemars

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. III, p. 236*b*33.

Partida del terme municipal de Torà, el nom de la qual fou recollit directament per Coromines en les seves excursions.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 236*b*42-44: del collectiu *canemar* ‘lloc plantat de cànem’ (llatí CANNABIS).

ALTR. HIP.: —

[[canem]ars]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

0349

Canemars, barranc dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un curs d'aigua del sector nord-oriental de l'actual municipi de Camarasa, que neix sota el Montservó, vora el límit amb l'angle nord-occidental del terme d'Alòs de Balaguer, i, després de tornar en direcció oest, corre al peu de l'Altera, recollint diversos barrancs menors dels antics termes de Figuerola de Meià i Fontllonga, i mor directament en la Noguera Pallaresa ja empantanada, per l'esquerra, un quilòmetre i mig aigua avall de Sant Oïсме.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ha de tenir naturalment el mateix origen i significat que l'homònim tractat en la fitxa anterior i els altres casos similars que, a diferència d'aquest, sí recull Coromines.

[[canem]ars]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

0350

Canemassos, els

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. III, p. 236*b*34-35.

Nom d'una partida del terme de Pallerols (municipi de Talavera), a la vall de l'Ondara, recollit directament per Joan Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 236*b*42-44: com els parònims tractats en les fitxes anteriors i altres, es tracta del col·lectiu *canemar* 'lloc plantat de cànem', en aquest cas amb plural analògic, que prescindeix de la consonant final, muda.

ALTR. HIP.: —

[[canem]assos]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar(sos)*

0351

Canet

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida i d'un molí del terme municipal de Lleida, que es troben uns sis quilòmetres al nord-oest del centre de la ciutat, més enllà de Camp-rodó, vora el límit amb el terme d'Alpicat i, en el cas del molí, també del de Torrefarrera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: A semblança dels diversos parònims tractats en aquests fulls (vegeu *supra*, s. v. *Cana*, *Canar*, etc., i *infra*, s. v. *Canós*, etc.) i, naturalment, com els homònims *Canet* que, a diferència del nom segrianenc que ara ens ocupa, sí es recullen en l'OC (vol. III, p. 237a8-b36), som davant d'un derivat del llatí *CANNA* > català antic i dialectal *cana* 'canya', mitjançant el sufix col·lectiu (que no diminutiu) *-ETUM* > *-et*, i en realitat no cal remuntar fins a la llengua dels romans, sinó que es pot postular una formació ja romànica d'aquest tipus.

[[can]et]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 82, 198; OC, vol. II, p. 97b54-98a9.

Antic terme i avui poble agregat al municipi de Rosselló, situat al nord d'aquesta població, a l'esquerra del canal de Pinyana, i que també és anomenat *Alcanís* (així per exemple a la cartografia comarcal de l'ICC), *lo Canís* o, arran de l'existència d'una colònia industrial, *Fàbrica del Canís*.

DOC.: *Alcanid*, 1174 (Font Rius, doc. 151); *Alcanicia*, 1172-1175 (CR, vol. XXIV, p. 34; OC); *Alcaniz*, 1201 (OC); *Alcaniz de Segriano*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 112; CR, vol. XXIV, p. 82); *Alcanis de Segria*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 128; OC); *Alcanicii*, 1281 (OC); *Alcaniç*, 1358 (*Fog.*); *·el Caniç*, 1359 (OC); *Alcanicio*, 1361 (CR, vol. XXIV, p. 82).

OC: Vol. II, p. 97b31-53, 98a10-16: derivat de l'àrab *al-kanisiä* 'església cristiana'.

ALTR. HIP.: Derivat de *cana* < llatí *CANNA*, o bé equivalent directe del fitonímic *canyís* (vegeu *infra s. v.*); opcions descartables pràcticament a la vista de la documentació medieval, que posa al descobert que l'article del topònim és en aquest cas una desaglutinació *a posteriori* de l'antic article àrab integrat.

[canís]
arquitectura religiosa
àrab
simple

REF.: GEC; TS, p. 83-85; OC, vol. III, p. 244b26-36.

Poble de l'extrem ponentí de la comarca, que al mateix temps és el més meridional de l'antic terme de l'Aranyó i de l'actual municipi dels Plans de Sió; de fet, les aigües d'aquest sector s'orienten vers la Figuerosa i en darrera instància són tributàries de l'Ondara i no pas del Sió.

DOC.: ·ez *Canos*, 1018 (*Ll. Blanch*, doc. 7; TS); *ipso Cannosello*, 1026 (Font Rius, doc. 16; TS; CR, vol. XXIV, p. 388, 440); ·ez *Canos*, 1093 (TS); *Canos*, 1105 (Marquès, doc. 1); *Cannons / Cannos*, 1120 (CR, vol. XXIV, p. 315, 441); *Canos*, 1177-1179 (TS; OC); ·ez *Canos*, 1182-1188 (TS); *Canus*, 1195 (OC); ·ez /·es *Canos*, 1232, 1236 (Font Rius, doc. 259, 268; TS; OC); *Canos*, 1269 (TS); ·es *Canos* /·ez *Canos*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 78); ·ez *Canos*, 1358 (*Fog.*; TS); *Canos*, 1359 (OC); *Canos*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Alcanos*, 1497 (*Fog.*, p. 197, 240).

OC: Vol. III, p. 244b37-44: derivat per sufixació del substantiu fitonímic *cana* (en llatí *CANNA* 'canya').¹

ALTR. HIP.: —

[[can]ós]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix -ós

1. Justament l'existència d'una sèrie sufixal en -ós/-osa (i també semàntica, de tipus fitonímic), en aquesta part de la Segarra (incloent també *la Cardosa*, *la Prenyanosa*, *la Figuerosa* i altres), que el redactor de l'OC esmenta (vol. III, p. 244b38-44) com a argument final a favor d'una derivació d'aquesta mena, i que abans havia postulat Moreu-Rey (1982, p. 160-161), inclina a veure-hi una formació ja romànica (catalana), bé que evidentment sobre bases morfològiques llatines, i no pas, com es desprèn de la literalitat de l'article corresponent de l'OC, una derivació directament llatina. Val a dir, no obstant, que en un altre article i volum de l'obra (s. v. *Prenyanosa*) es fa una al·lusió per paral·lel al cas del *Canós*, i que en aquesta ocasió sí que es fa explícita la derivació del català *cana* 'canya' (vol. VI, p. 279b16-17).

0354

Canosa, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antic lloc i avui despoblat i masia amb ermita pròpia del terme municipal d'Oliola, que es troba entre Claret i Coscó, un parell de quilòmetres al nord-oest d'aquest últim poble; hom en recorda que havia estat el lloc central de la gran finca anomenada *el Bosc del Siscar* (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com el parònim segarrenc *el Canós* (vegeu la fitxa anterior), que de fet n'és la versió masculina, sembla tractar-se d'una típica sufixació en *-osa* damunt d'una arrel fitonímica, en aquest cas *cana*, variant de *canya*.

[[can]osa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-os(a)*

0355

Canota, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Partida de terra, coneguda sobretot pel fet de trobar-s'hi una explotació lignítfera, que es troba a cavall dels termes segrianencs de Seròs i Almatret, i del de Mequinensa (Baix Cinca); apareix a la cartografia actual de l'ICC sota una forma plural, *les Canotes*, dins del terme d'Almatret, però efectivament vora el límit amb els altres dos ara esmentats, damunt la riba oriental de l'Ebre; dóna nom així mateix a un *barranc de les Canotes*, que neix un parell de quilòmetres al nord d'Almatret i travessa d'est a oest el sector septentrional del municipi, per acabar desguassant directament a l'Ebre en el punt d'unió amb el terme de Mequinensa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivació en *-ota*, sufix que acostuma a tenir un matís entre augmentatiu i despectiu, del mateix fitònim *cana* que hem trobat en els topònims tractats en les fitxes anteriors (vegeu *supra*).

[[can]ota]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ot(a)*

0356

Cantirer, masia

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 245*b*58.

Nom d'una masia del terme de Tornabous, recollit directament per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 245*b*38-40: derivat de *càntir*, nom de recipient, indicant l'ofici de qui n'elabora.

ALTR. HIP.: —

[[cantir]er]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er*

0357

Canyeret, el

COM.: Segrià

REF.: GEC; Vallverdú, 1970, p. 122; OC, vol. III, p. 249a43-44.

Nom d'un barri antic de Lleida, avui pràcticament desaparegut en la seva configuració originària (fou enderrocat vers el 1970 a causa de la seva degradació), que es trobava al vessant meridional del turó de la Seu (costa de Sant Joan), a la dreta del Segre.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 249a53-54: derivat del llatí *CANNA* > *canya*.

ALTR. HIP.: Derivat directe de *canya*, amb doble sufixació col·lectiva (o bé una última amb valor diminutiu): *canya* > *canyer* > *canyeret*; cal suposar per tant l'ús previ de *canyer* 'lloc poblat de canyes', tal volta com a genèric.

[[[cany]er]et]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

0358

Canyet, el

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 250a27-28.

Partida del terme de Castellserà, el nom de la qual fou recollit per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 250a31-33: del col·lectiu llatí CANNETUM (< CANNA ‘canya’), que fou usat amb el sentit translativi de ‘canyar o raconada de barranc on s’abandonaven les ròsses’.

ALTR. HIP.: Derivat col·lectiu directe de *canya* < CANNA.

[[cany]et]
activitat humana
llatí
N + sufix *-et*

0359

Canyís

COM.: Garrigues

REF.: GEC.

Antiga quadra del municipi de Juneda.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ús directe del nom de planta *canyís*, que ve a ser una variant de canya típica dels llocs humits com els marges de les sèquies o els torrents.

[canyís]
fitotopònim
català < llatí
simple

0360

Canyís, plana del

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una àrea planera del terme municipal de Maials, situada uns tres quilòmetres al sud de la població, entre la carretera i la vall Major.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment ha de tenir el mateix origen i explicació que l'homònim tractat en la fitxa anterior.

[canyís]
fitotopònim
català < llatí
simple

0361

Caparrella, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. III, p. 251a33-36.

Partida del terme municipal de Lleida, situada uns tres quilòmetres a ponent de la ciutat, entre la serra Llarga, Malgovern i Butsènit.¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 251a39-44: de l'àrab *kabbara él-läh*, literalment 'la taperera de Déu', expressió islàmica que té valor superlatiu, és a dir, 'la gran taperera' (vegeu el fitònim *tàpera*, amb un ben complet article propi al DECats. v.).²

ALTR. HIP.: —

[caparr-ella]
fitotopònim
àrab
compost N + N

1. Cal suposar que la forma *CAPARELLA*, amb una sola -r-, que es llegeix en l'encapçalament de l'article corresponent de l'OC, és una mera errata d'impremta (i val a dir que Coromines esmenta el nom a través solament d'una referència indirecta que parteix de Josep Lladonosa, com en altres tants casos referits al terme de Lleida), ja que *Caparrella*, amb /r/ vibrant, és l'única forma usada d'aquest nom, força conegut a Lleida a causa de l'existència d'una sèrie d'equipaments públics en aquest indret.

2. És també s. v. *tàpera*, però en aquest cas parlem ja de l'OC, que Coromines torna a esmentar el nom de lloc *la Caparrella*, naturalment donant-li la mateixa explicació que acabem de reportar, però el que sorprèn és que ara (OC, vol. VII, p. 228a10-15) no hi ha cap referència al topònim lleidatà que ens ocupa, sinó que s'alludeix només, expressament, a una partida homònima que es troba en el terme de Rasquera (Baix Ebre), que d'altra banda ja era esmentada també, com és lògic, s. v. *Capar<r>ella* (OC, vol. III, p. 251a37-38).

Capelluda, font de la

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 544a59-b1.

Topònim menor del terme de la Baronia de Rialb, recollit personalment per Coromines, segons l'informant del qual (mots reproduïts literalment en el DECat) en realitat aquesta *font* «és una *tolla* en una codinera», de manera que hem de pensar una formació com la que hem vist en la *font de Roquers*, al terme també noguerenc de Vilanova de l'Aguda (vegeu *infra*, s. v. *Roquers*): una *tolla* o bassa natural (o *gorga*) en el llit d'un riu o barranc, corresponent a una afloració d'aigua (d'aquí el genèric *font*), en aquell cas tota envoltada de grans roques, i en el que ara ens ocupa, similarment, culminada per una petita formació de terra dura o roca (la *codinera* de l'informant local).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla (sense descartar per ara altres possibles hipòtesis, inclòs un renom personal o un incògnit zoònim local) que es tracta d'una sufixació del substantiu *capell* 'barret', amb sentit metafòric, descrivint la forma de la *codinera* on es troba la *tolla* o font en qüestió (vegeu *supra*); en serien uns bons paral·lels (i confirmacions indirectes, doncs) altres topònims que contenen aquest mateix lexema, des d'algun simple *Capell* fins a diversos derivats per sufixació (en algun d'ells ben propera), del tipus *Capellera*, *Capellada* o el més conegut *Capellades* (vegeu OC, vol. III, p. 253b1-254b3), tot i que en algun cas el motiu del *capell* podria no ser tant una formació orogràfica com la presència típica de núvols dalt d'una muntanya, etc.

[[capell]uda]

orotopònim

català < llatí

N + sufix *-ut(-uda)*

0363

Cappont

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-Segrià.

Important barri de Lleida, situat a la banda esquerra del Segre, davant per davant del nucli central de la ciutat, amb la qual es comunica a través del *pont vell*; malgrat que el nom veritablement popular durant, si més no, el segle xx és un ben simple i descriptiu *Fora-el-pont*, és incontestable la vigència de *Cappont* (que hom ha escrit amb gran varietat ortogràfica: *Cap Pont*, *Cap-pont*, o amb article, *el Cappont*, que és com apareix per exemple en la cartografia actual de l'ICC), que ja es documenta a l'edat mitjana i que avui dia va en constant augment, avalada pels usos oficials i certament ben acollida per la població en general.

DOC.: *Pobla de Cap Pont*, final s. XII (CR, vol. XXIV, p. 80); *lo Cap del Pont de Leyda / al Cap del Pont / al Cap Pont*, 1348 (Agramont, p. 58).

OC: —

ALTR. HIP.: Aglutinació dels substantius *cap* i *pont*, fent referència a la situació d'aquest barri just al *cap del pont* principal de la ciutat.

[[cap][pont]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

0364

Carbona

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antic terme rural del municipi de Vallfogona de Balaguer, situat uns tres quilòmetres al sud-est d'aquesta població, prop del límit amb l'enclavament de Remolins (pertanyent al terme municipal de Bellvís, ja a la comarca del Pla d'Urgell); avui hi designa encara una partida, que naturalment correspon a aqueix antic terme autònom, i també el seu habitatge principal, *torre Carbona*, a més d'un de menor, significativament amb sufix diminutiu, *la Carboneta*, situat un quilòmetre més cap al nord-est, just a l'angle del terme.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla fer referència, si no es tracta d'una feminització moderna de l'antropònim *Carbó*, a la presència o més probablement a l'elaboració de *carbó* en aquest indret, mitjançant una simple flexió femenina d'aquest substantiu.

[carbona]
activitat humana
català < llatí
simple

0365

Carbonera, serra

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom d'una important serra del sector central de la comarca, situada entre els termes de Camarasa i Alòs de Balaguer, a l'esquerra del Segre, que la separa del Mont-roig, i a prop de la confluència en aquest riu de la Noguera Pallaresa.

DOC.: *collo de Carbonera*, 1057 (CR, vol. xvii, p. 52).

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa la constància (segons reporten fonts orals d'Alòs de Balaguer) de l'elaboració tradicional de carbó en aquest terme, sembla clar que aquest topònim respon a una aplicació directa del substantiu *carbonera* 'lloc on s'elabora carbó o *carbonet*'.

[[carbon]era]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0366

Cardosa, la

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 87-88.

Poble situat uns quatre quilòmetres al nord de Cervera, municipi al qual pertany actualment, després que hi fos incorporat l'antic de la Prenyanosa, del qual constituïa un enclavament occidental, situat entre els termes de Torrefeta, Tarroja, Cervera, Granyanella i l'Aranyó.

DOC.: *Cardosam*, 1193 (*Ll. Blanch*, doc. 364, 365; TS); *Cardosa*, 1194 (*Ll. Blanch*, doc. 375; TS); *ça Cardosa / planum de Cardosa*, 1269 (Font Rius, doc. 317; *Priv. Cerv.*, doc. 12; TS; CR, vol. xxiv, p. 309); *Cardosa*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 154, 160; TS); *sa Cardosa*, 1304 (TS); *za Cardosa*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *za Cardosa / ça Cardosa*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 78); *ça Cardosa*, 1358 (*Fog.*; TS); *la Cardosa*, 1360 (TS); *ça Cardosa*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS); *la Cardosa*, 1497 (*Fog.*, p. 194).

OC: Vol. III, p. 244b39-44: derivat del fitònim *card*, amb el sufix col·lectiu *-osa*, i probablement formant part d'una sèrie de noms de la mateixa zona constituïts sobre aquest mateix patró.

ALTR. HIP.: —

[[card]osa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-os(a)*

Carrassumada [o Carassumada]

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 286a28-46; G.-Biosca, p. 159-160; ICC-Segrià.

Antic terme, avui despoblat, i nom encara d'una partida i sobretot d'una serra i del seu tossal preeminent, que es troba dins del municipi de Torres de Segre, uns tres quilòmetres al sud-est d'aquesta població, prop del límit amb el terme de Sunyer; en pren també el nom el santuari (antiga ermita) de la *Mare de Déu de Ca(r)rassumada*.¹

DOC.: *Carraomada*, 1161 (Font Rius, doc. 116; OC; G.-Biosca, p. 159); *Carraçumada*, 1170 (G.-Biosca, p. 219).OC: Vol. III, p. 286a47-b2: de l'àrab *kasr 'umm-^cádà* 'el palau (o castell) de la mare d'Ada', essent aquest darrer un nom personal àrab, i *'umm* 'mare', un element no pas infreqüent en aquesta mena de compostos.²

ALTR. HIP.: —

[[carras]][um-ada]]
antropotopònim
àrab
compost N + NP

1. Pel que fa a un *Morral de Carrassumada* que l'OC tracta (vol. v, p. 407a24-26, s. v. *Morral*) com si fos un nom propi diferent, i atès que l'única font en què se l'esmenta és un document medieval sobre l'antic terme de Lleida, no dubtem a afirmar que ha de ser el mateix lloc i nom de què ens ocupem ara; i més encara tenint present que, com es demostra en aquell article (i també vegeu DECat, vol. v, p. 802b51-803a17), aqueix antic mot *morral* fou i en part és encara un genèric orogràfic, equivalent de 'tossal' quan aquest, com és el cas, resulta especialment prominent (vegeu *infra*, s. v. *Morral*).

2. D'altra banda, en l'evolució fonètica s'observa la necessitat d'un pas intermedi, amb metàtesi, com ara **Cassarumada* (o potser **Casreumada*, al qual podria correspondre aproximativament la forma documental de l'any 1161). Pel que fa a la variant *Carassumada*, amb *-r-* simple, que actualment tendeix a imposar-se (i que és l'única que hom consigna a la GEC, per exemple), sembla respondre a una etimologia popular o encreuament modern, no gens estrany atesa la singularitat del nom, amb un substantiu tan comú com *cara* (ajudat, si cal, per la falsa terminació *-ada*, que s'hi avindria).

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 286b5-32; CR, vol. XXIV, p. 105-106; ICC-Segrià.

Antic terme i despoblat (amb mots de Coromines «hi havia hagut un antic castell, i cases amb església») del terme municipal d'Aitona, on actualment aquest topònim és ben conegut, i encara emprat, d'una banda, en el nom de l'església de *Sant Joan de Carratalà* (sens dubte la de l'antic lloc, situada a menys d'un quilòmetre d'Aitona, vers el sud-oest, prop de la partida anomenada significativament *Pardines*: vegeu *infra s. v.*), i d'altra banda, força més al sud-est, en la part del terme que s'estén fins set quilòmetres lluny de la població, per designar la *vall de Carratalà*, curs d'aigua que baixa des de Maials i Llardecans (ve a ser una continuació de la vall d'Adar, que canvia de nom més d'un cop durant el seu trajecte: vegeu ICC) i desemboca en el Segre, per l'esquerra, entre Aitona i Seròs, just davant per davant de l'antic Carratalà.¹

DOC.: *Calaterra*, 1120 (CR, vol. XXIV, p. 105; OC); *Kalaterra*, 1133 (CR, vol. XXIV, p. 232); *Calaterra*, 1150 (OC); *Calaterrano*, 1158 (OC); *Calaterra*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72, 106; OC); *Callatterre*, 1172 (OC); *Calaterre*, 1173-1176 (OC); *Calatarrano*, 1190 (Bisson, doc. 77); *Calaterano*, 1229 (OC); *Calatarra*, 1239 (OC); *Calaterrano*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 110; CR, vol. XXIV, p. 106); *Calaterra*, 1279 (OC); *Calatarrano*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 131); *Calaterrano*, 1281 (OC); *Calat<e>rani*, 1301 (OC); *Calatarra*, 1358 (*Fog.*); *Calaterra*, 1359 (OC); *Calcaterra*, 1497 (*Fog.*, p. 186).

OC: Vol. III, p. 286b33-287a17: compost de l'àrab *qalʿa* 'castell' i d'un segon element més incert, possiblement *är-râba* 'descans' o 'millora' (amb un sentit global semblant al del català *castell del Remei*: vegeu *infra s. v.*); en tot cas és evident que d'ençà l'edat mitjana s'ha produït una metàtesi consonàntica en les tres síl·labes posteriors: /l-t-r/ > /r-t-l/.

ALTR. HIP.: Combinacions menys factibles, per raons fonètiques o lèxiques, del mateix àrab *qalʿa* amb altres mots, com *ʿarʿâ* 'pasturatges' o *rihâ* 'molí' (vegeu OC, vol. III, p. 287a48-b12).

[carrat-alà]
arquitectura militar
àrab
compost N + N

1. I encara un altre reflex toponímic de *Carratalà* es pot trobar en aquesta part de la comarca, concretament en el terme de Seròs, veí del d'Aitona, on designa una partida de vora mateix del riu (a la mateixa banda dreta on hi ha aquestes dues poblacions i també l'antic lloc de Carratalà, com hem vist), situada un quilòmetre a llevant de Seròs (ICC-Segrià), gairebé al límit amb el terme d'Aitona, precisament pel sector de Carratalà, de manera que sembla evident que es tracta d'un típic cas en què el nom d'una partida és una mera reduplicació del d'un altre lloc a causa de la seva proximitat o, més concretament, de la indicació d'una determinada orientació geogràfica (com si, des de Seròs, hom en digués «la partida que és vers Carratalà»).

0369

Carretera, plana

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un indret relativament pla del terme de Llardecans, situat a uns sis quilòmetres de la població, vers el nord-oest, en l'antic sector d'Adar.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: A diferència dels parònims *les Carreteres* tractats en les fitxes següents, en aquest cas l'ús de *Carretera* com a nom específic del genèric *plana*, sense cap nexa preposicional entre l'un i l'altre, indueix a pensar que es tracta d'una sufixació adjectivadora (amb *-era*) produïda directament sobre el substantiu *carreta*.

[[[carr]et]era]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0370

Carreteres, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector occidental del terme de Fullea, corresponent a una partida que es troba situada a un parell de quilòmetres de la població, vora el límit amb el terme de Vinaixa; es tracta d'una zona aturonada, per on tanmateix transiten diversos camins veïnals.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat que, com és sabut, el substantiu *carretera* deriva per sufixació de *carreta*, i aquest de *carro*, terme d'origen preromà vehiculat a través del llatí *CARRUS*, haurem de considerar que tant aquest nom de lloc com el seu homònim tractat en la fitxa següent (i, doncs, a diferència, en aquest punt, del parònim tractat en l'anterior) responen a una simple fixació onomàstica d'aquest mot *carretera* ja format com a tal, per bé que, naturalment, entès no en la seva accepció actual de 'via asfaltada', sinó en la tradicional de 'camí per a carros i carretes', tal i com la realitat geogràfica del lloc que designa demostra incontestablement.

[[[carr]et]eres]
activitat humana
català < llatí
simple

0371

Carreteres, les

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del municipi de Torregrossa, situada poc més de dos quilòmetres al nord de la vila, en el sector central del terme, que és travessat per diversos importants camins, bàsicament vers Fondarella i Sidamon, per la Serra.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Origen i significat naturalment idèntics al de l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior; conegut el lloc i comprovat el nom de fonts locals, confirmem que per aquest indret no passa pas cap via asfaltada, sinó que hi ha diversos camins de carro.

[[[carr]et]eres]
activitat humana
català < llatí
simple

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 155-156; OC, vol. iii, p. 295b14-20.

Antiga població i castell de la vall d'Àger, avui desapareguts, que es trobaven prop de Santalinya; el nom, que fou recollit encara per Coromines en les enquestes del 1958, subsistí, com a *Torres de Cas*, designant una partida del terme d'Àger situada al sud d'aquesta població.¹

DOC.: *Chas*, 1053 (OC); *Kassi*, 1057 (CR, vol. xvii, p. 154); *Cas*, 1066 (Font Rius, doc. 30); *Casso*, 1066 (OC); *Casso*, 1067 (OC, vol. ii, p. 16a12); *Cas*, 1067 (OC, vol. vii, p. 43b24-25); *Casso*, 1068 (OC, vol. vii, p. 43b15); *castrum de Caso*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Cass*, 1187 (Fité, p. 220); *Cas*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Cas*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199, 201); *Cas*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Cas*, 1359 (OC); *Cas*, 1405 (Fité, p. 568); *Cas*, 1438 (Fité, p. 447); *Cas*, 1493 (Fité, p. 533).

OC: Vol. iii, p. 295b26-31: del substantiu antic i dialectal *cas* 'dors, revers' (normalment d'una eina de tall: vegeu DCVB i DECat s. v.), l'ètim del qual sembla ser l'àrab vulgar *qafe* 'íd.' i també 'clatell'; aquest significat hauria estat aplicat metafòricament al dors d'una penya o d'algun altre element orogràfic.

ALTR. HIP.: —

[cas]
situació geogràfica
català < àrab
simple

1. Vegeu què en diu Zamora (p. 220) a final del segle XVIII: «A la izquierda se ve la torre de Cas, que fue del pueblo de este nombre que allí hubo; y se arruinó de resultas de las disputas que tuvieron sobre su dominio el Arzobispado de Tarragona y el Arcipreste de Ager. Su hermosa situación y el terreno de que goza están clamando por su repoblación.»

0373

Cas

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. III, p. 295*b*21-23.

Antic topònim, avui completament desaparegut, del qual es té constància solament a partir d'una documentació del segle XII que el situa vers Corbins i Montalé; no queda clar si contenia algun nucli habitat o si tan sols correspon a un paratge rural.

DOC.: *Cas*, 1156 (OC).

OC: Vol. III, p. 295*b*26-31: com el seu antic homònim de la vall d'Àger (vegeu article anterior), ha de ser una aplicació metafòrica a una forma del relleu de *cas* 'dors, revers' (< àrab vulgar *qafe*).

ALTR. HIP.: —

[cas]
situació geogràfica
català < àrab
simple

0374

Casa, pantà de la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un petit embassament del municipi d'Alcarràs, situat en el seu extrem occidental, i concretament en l'antic terme de Vallmanya, tot just un quilòmetre al nord-oest d'aquest lloc, on forma part del sistema de distribució i recollida d'aigües de regatge.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment, es tracta d'una simple fixació toponímica del substantiu *casa*, al·lusiú a la presència d'una edificació significativa en l'indret on es troba aquest pantà.¹

[casa]
arquitectura civil
català < llatí
simple

1. És possible que es tracti de *la Casa Vella* a què els informants locals al·ludiren en diverses ocasions durant les enquestes que Coromines efectuà en aquest lloc, segons reporta indirectament en el DECAt, vol. IX, p. 87a29-35, s. v. *vell*.

0375

Casablanca

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra, *Urgell*.

Topònim corresponent a una antiga edificació, a l'angle sud-occidental del terme de Granyanella, on subsisteix en el nom d'un *pla de Casablanca* (dos quilòmetres i mig al sud-oest d'aquest poble, vora el límit amb el municipi de Granyena), i també en el d'una partida dita *les Obagues de Casablanca*, que es troba a cavall entre aquest mateix terme i l'antic del Talladell, actualment incorporat al de Tàrraga, gairebé quatre quilòmetres a l'est d'aquesta ciutat.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost evident entre el substantiu *casa* i l'adjectiu cromàtic *blanca*, que com és sabut és d'origen germànic.

[[casa][blanca]]
arquitectura civil
català < germànic
compost N + Adj

0376

Casanova, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Notable i relativament moderna masia del municipi de Torrefeta i Florejacs, situada en el seu sector nord-occidental, al nord de Palou i immediatament a ponent de Granollers (tot just un quilòmetre en direcció a Guardiola, poble que ja pertany al terme no-guerenc de Vilanova de l'Aguda), per la qual cosa rep també el nom específicatiu de *la Casanova de Granollers*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És prou evident, atesa l'explicació abans oferta, que es tracta d'una simple composició entre el substantiu *casa* (en sentit recte, o més específicament 'mas') i l'adjectiu qualificatiu *nova*, que efectivament al·ludeix al caràcter realment modern del lloc.

[[casa][nova]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

0377

Casanova de Pujol, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Com en el cas de *la Casanova (de Granollers)*, tractat en la fitxa anterior, aquest topònim correspon també a una destacada masia del municipi de Torrefeta i Florejacs, però situada, a diferència d'aquella, no en el cos central d'aquest vastíssim terme, sinó en el sector sud de l'enclavament de les Cases de la Serra, que es troba mitja dotzena de quilòmetres lluny, separat per tot el terme de Sanaüja; en concret, *la Casanova de Pujol*, que en retolació local apareix també com *Casanova* o *la Casanova*, és un mas de factura relativament recent, situat aproximadament un quilòmetre vers ponent del lloc de *Pujol* (vegeu *infra s. v.*), a mig camí de la Garriga.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment és, com l'homònim tractat en la fitxa anterior, un compost entre els mots *casa* i *nova*, referit al caràcter relativament recent de l'edificació, i en tot cas per contrast amb l'antiguitat del mas de *Pujol*.

[[casa][nova]][[puj]ol]

arquitectura civil

català < llatí

compost N + Adj (+ complement específicatiu)

0378

Cascall, lo

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi d'Agramunt, situada a l'extrem sud-occidental del terme, en un angle del seu territori, mitja dotzena de quilòmetres al sud-oest de la serra d'Almenara (i a deu de la vila), que es clava com una falca entre els de Castellserà i la Fuliola, que sens dubte són les poblacions més properes, sobretot la primera (que és tot just un quilòmetre vers el nord-oest); dins del terme de la Fuliola, a més, i concretament a ponent del seu agregat Boldú, hi ha encara una altra partida, que sembla que en pren el nom per extensió, anomenada *Cascalls de Boldú*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament té la mateixa explicació que els homònims segrianencs tractats en les fitxes posteriors, i tampoc no recollits en l'OC.

[cascall]
fitotopònim
català < àrab
simple

0379

Cascall, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alfés, situada en el sector central del terme, en un suau turó, tot just un quilòmetre a llevant de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'una fixació toponímica del fitònim d'origen àrab *cascall* (vegeu DECat s. v., i OC, vol. III, p. 297*b*34-298*a*27, amb alguns topònims que en deriven); es tracta d'una planta de tipus narcòtic, que es devia haver conreat en aquesta àrea.

[cascall]
fitotopònim
català < àrab
simple

0380

Cascall, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del sector occidental del terme d'Almacelles, situada tot just un quilòmetre a ponent de la vila.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica a la de l'homònim de la mateixa comarca (però amb el qual no es pot confondre de cap manera, atesa llur distància) tractat en la fitxa anterior.

[cascall]
fitotopònim
català < àrab
simple

0381

Cases de Barbens, les

COM.: Urgell

REF.: GEC; ICC-*Urgell*.

Caseria del municipi d'Anglesola, situada quatre quilòmetres a ponent d'aquesta població, prop del límit amb el terme de Barbens, i que havia estat en altre temps una masia pertanyent a Poblet.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cal entendre que es tracta d'un ús de *cases* molt proper al genèric, amb la referència a *Barbens* en funció de la proximitat amb aquesta població.

[[cases]][barbens]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N(top)

0382

Cases de Corbins, les

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Despoblat del terme mateix de Corbins, a ponent d'aquesta població, que havia pertangut a la seva comanda hospitalera; en la cartografia actual de l'ICC ja no apareix com a tal, però sí que hi roman el nom en el *tossal de les Cases*, de 247 metres d'altura, situat uns dos quilòmetres i mig al nord-oest de Corbins, no lluny del límit amb el terme municipal de Benavent de Segrià.¹

DOC.: *les Cases*, 1358 (*Fog.*, p. 42); *les cases de Corbins*, 1359 (OC, vol. VII, p. 314a46); *les Cases de Corbins*, 1497 (*Fog.*, p. 168); *Cases de Corbins*, 1553 (*Fog.*).

OC: —

ALTR. HIP.: Ús toponímic fossilitzat del genèric *cases*, amb la indicació complementària, necessàriament especificativa, de la població a la qual pertanyia el lloc en qüestió.

[[cases]][corbins]]
situació jurídica
català < llatí
compost N + N(top)

1. D'altra banda l'OC, obra en què aquest cas no apareix pas tractat, com indiquem en l'apartat corresponent, sí que en conté un significatiu esment històric, concretament del cens del 1359, en què aquest lloc consta, junt amb altres de la zona (Torrelameu, etc.), després de Corbins, i, doncs, clarament diferenciat d'aquest (vegeu vol. VII, p. 314a39-48, justament *s. v. Torrelameu*), cosa que es repeteix en els fogatges del 1497 i del 1553, editats modernament per Josep Iglésies.

0383

Cases de la Serra, les

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 89.

Enclavament de l'antic municipi de Florejacs (avui unit al de Torrefeta) situat en una zona montuosa al nord del de Sanaüja, que l'en separa, entre aquest darrer i els de Vilanova de l'Aguda (Noguera) i Pinell (Solsonès); el seu poblament és dispers, i hi destaca la casa i església de Pujol (vegeu *infra s. v.*), a la qual podria correspondre, si no al proper *mas de la Vila*, la referència a un *mas de la Serra* en el fogatge del 1358.

DOC.: *lo Mas de la Serra*, 1358 (*Fog.*, p. 432; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Referència explícita tant al fet que es tracta d'un terme amb poblament dispers (aquest és el valor del plural de *cases* en aquest cas), com a la seva situació cap a la *serra*.

[[cases][serra]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

0384

Cases de Rialb, les

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Veïnat del municipi de la Baronia de Rialb, situat a l'esquerra del riu del qual l'un i l'altre prenen el nom; no apareix com a tal no solament en l'OC (on molts noms excessivament genèrics són menyspreats per mor justament de la redundància de l'explicació que els escauria), sinó tampoc en la cartografia de l'ICC, de manera que podem suposar que es tracta del nom alternatiu, potser zonal, o potser ja caduc, d'algun dels altres diversos petits nuclis de poblament que caracteritzen aquest municipi d'hàbitat eminentment dispers.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: En aquest cas, a diferència dels anteriors topònims formats a partir d'un genèric *cases*, i atesa la repetició del nom del *Rialb* per a diversos elements del terme (inclòs el del municipi mateix), ens inclinem per una consideració recta del primer substantiu, fent referència efectivament a unes *cases*, en contrast paral·lel amb el *Puig*, la *Torre*, etc. *de Rialb*.

[cases][rialb]
arquitectura civil
català < llatí
simple (+ complement específicatiu)

0385

Cases del Pla, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Caseria moderna del municipi d'Arbeca, situada als afores mateix de la vila, vers el sud-est, vora el camí dels Omellons.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de *les Cases de Barbens* i altres (vegeu *supra*), és prou evident que som davant d'un ús del substantiu *cases* molt acostat encara al mer genèric, en aquest cas completat per una referència al *Pla* en què, en contrast amb la situació aturonada de la vila, es troba aquesta barriada.

[cases][pla]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

0386

Castell de Santa Maria, el

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 89-90.

Poblet del sector més septentrional del municipi de Sant Guim de Freixenet, situat entre aquesta població i Gàver (Estaràs), ja en els primers vessants de la vall del Sió, a la dreta del qual es troba, aturonat, el petit nucli principal, amb l'església de Santa Maria, d'aquest lloc d'hàbitat relativament dispers; a la mateixa contrada, no és estrany que rebí el nom abreujat *el Castell*, emprat fins i tot com a apel·latiu antroponímic (per exemple el *Joan del Castell*).

DOC.: *Castrum de Sancta Maria*, 1358 (*Fog.*, p. 449; TS; CR, vol. xxiv, p. 453); *Castell de Sancta Maria*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Castell de Sancta Maria*, 1497 (*Fog.*, p. 203); *Castell de Sancta Maria*, 1553 (*Fog.*; TS); *Castel de Sancta Maria*, 1561 (*Fog.* 1553; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat entre una referència explícita a l'antic *castell* del lloc, que n'és probablement l'origen, i una no menys clara a l'advocació a *Santa Maria* de la seva església (vegeu *infra s. v.*).

[[castell]][[santa]][[maria]]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + NP

0387

Castellar, el

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antic terme i actualment nom d'una masia i d'una *serra* (amb vèrtex geodèsic de 543 metres d'altura) i de la corresponent *obaga*, a l'extrem septentrional del municipi d'Oliola, entremig de Ponts i Vilanova de l'Aguda.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: El terme *castellar*, procedent del llatí CASTELLARE 'petit conjunt fortificat' o 'territori agregat a un castell' (vegeu DECat, vol. II, p. 625b59-626a5, i DCVB *s. v.*), fou usat en la documentació catalana del primer temps de l'expansió comtal amb un significat prou matisat respecte al de *castell*, i com a tal ha restat en nombrosa toponímia d'arreu del país.¹

[[castell]ar]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. Paradoxalment, però, no s'esmenta el cas del topònim del terme d'Oliola, que ens ocupa, entre els més de quinze homònims que recull l'OC (vol. III, p. 308-309). Pel que fa a altres precisions etimològiques i semàntiques, vegeu *infra* la fitxa dedicada a *el Catllar*.

0388

Castellar, puig

COM.: Segarra

REF.: CR, vol. XXIV, p. 377-378; ICC-*Segarra*.

Nom d'una muntanya del municipi de Biosca, de poc més de cinc-cents metres d'altura (però destacada presència), situada al límit meridional del terme, un parell de quilòmetres al sud-oest de la vila, a la dreta del Llobregós, en l'indret en què hi desguassa la riera de Biosca, davant per davant del poble de Talteüll.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Retrobem aquí el vell mot *castellar*, que ja hem tractat en la fitxa anterior (vegeu *supra*), i que s'adiu perfectament al caràcter estratègic del puig en qüestió.

[[castell]ar]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ar*

0389

Castellar, serrat de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya (més que no d'una veritable serra) del terme municipal de Tiurana, un quilòmetre i mig al sud-est de la població i un parell al sud de Solers, que es troba gairebé al límit amb l'extrem meridional del terme de Bassella, pel sector de Guardiola i la Portella.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que, sense tanmateix abandonar la idea d'una aplicació metafòrica merament orogràfica, hem de veure-hi el mateix antic mot *castellar* que hem apuntat en les fitxes següents.

[[castell]ar]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ar*

0390

Castellblanc

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Despoblat del terme d'Oliola, situat en el seu sector meridional, més de vuit quilòmetres lluny d'aquesta població, entre Coscó i Renant; dóna nom avui a una masia i a una partida, a més d'una petita vall anomenada *clot de Castellblanc*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost descriptiu evident entre el substantiu *castell* i l'adjectiu cromàtic *blanc*.

[[castell]][blanc]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

Castelldans

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 313a46-b3.

Població i municipi del sector nord-occidental de la comarca, en contacte amb el Segrià i amb la plana; és tradicional, i encara usada en pobles de l'encontorn, la forma *Castelldàsens* (que pot presentar també la pronúncia -àsins), més acostada a l'etimologia.

DOC.: *Castrum Assinos*, 1033 (*Lib. Feud.*, doc. 273); *Castri de Asinis*, 1033 (CR, vol. xxiv, p. 259); *Castro Assinos*, 1057 (OC); *Castri de Asinis*, 1072-1073 (*Lib. Feud.*, doc. 274; OC); *Castello de Asinis*, 1094 (CR, vol. xvii, p. 220); *Castellum Asinis*, 1098 (CR, vol. xxiv, p. 328); *Qal'a al-Hamir* [font àrab: 'castell dels ases'], 1114-1115 (CR, vol. xxiv, p. 97, 259); *Castello Asinis / Castel d'Ases*, 1119 (*Lib. Feud.*, doc. 186; CR, vol. xxiv, p. 39); *Castel de Ases*, 1120-1121 (CR, vol. xxiv, p. 232; OC, vol. iv, p. 340b12); *Casteldasinos*, 1149 (Font Rius, doc. 71); *Castel de Asinis*, 1151 (Font Rius, doc. 86; OC, vol. vii, p. 126b55-56); *Castro de Assinos*, 1151-1152 (Font Rius, doc. 87; CR, vol. xxiv, p. 62); *Castro Asinorum*, 1152 (Font Rius, doc. 90); *Castello Asinorum*, 1160 (CR, vol. xxiv, p. 83; OC); *Castro Asinorum*, 1168 (CR, vol. xxiv, p. 72); *Castello de Asens*, 1172 (OC); *Castrum de Asinis*, 1175 (OC); *Castroasinorum*, 1176 (OC, vol. viii, p. 68b46); *Castrum Asinorum*, 1179 (*Lib. Feud.*, doc. 188); *Castrum Asinis*, 1181 (Font Rius, doc. 162); *Castro Asinorum*, 1183 (OC); *Castro Asinorum*, 1188 (Bisson, doc. 69); *Kastri Asinorum*, 1190 (Font Rius, doc. 187); *Castro Asinorum*, 1191 (Bisson, doc. 84); *Castro Asinarum*, 1192 (Font Rius, doc. 192); *Castro Asinorum*, 1194 (Bisson, doc. 98); *Castri Asinorum*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Castri Asinorum*, 1225 (Font Rius, doc. 245); *Castrum de Asinis*, 1226 (Font Rius, doc. 250); *Castri Asinorum*, 1232, 1236 (Font Rius, doc. 258, 267); *Castri Asinorum*, 1259 (OC); *Castri Asinorum*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 121, 138); *Castelldasens*, 1358 (*Fog.*); *Castell d'Asens*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Castell de Asens*, 1385 (OC, vol. vii, p. 127a6); *Castell d'Asens*, 1497 (*Fog.*, p. 171).

OC: Vol. III, p. 313b4-6: compost directe del català *castell d'àsens*, amb una ulterior contracció i una reducció moderna, encara no del tot aconseguida, per caiguda de /z/ intervocàlica.¹

ALTR. HIP.: —

[[castell]][d-ans]
zootopònim
català < llatí
compost N + N

1. Cas ja al·ludit per Coromines a *Lleures*, p. 210 (nota 2), 256.

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix actualment un petit grup d'edificacions aïllades, i ja en ruïnes, del sector de ponent del terme de Vilanova de Meià, damunt mateix del coll d'Orenga (vers el sud, és a dir, en direcció oposada a les restes del castell o *casa* d'Orenga: vegeu infra, s. v. *Colldorenga* i *Orenga*), entre Sant Mamet i el Montsec de Rúbies.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És obvi que el nom respon a una sufixació *-ets* del substantiu *castell*, probablement diminutiva, tot i que es coneix també una sufixació *-et*, variant masculina de *-eda*, amb valor col·lectiu, que es dona sobretot en fitotopònims o altres casos, del tipus *Fontanet* 'conjunt de fontanes'; quant al referent, deu ser un vestigi d'un antic caràcter militar, defensiu, de les edificacions abans esmentades, que modernament, com és lògic, tenen funcions agrícoles.

[[castell]ets]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

0393

Castell-lliuró

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 100.

Antic nom de la població de la ribera del Sió avui dita *Castellnou de Montfalcó* (o *de Sió*, o *d'Ossó*, o *d'Agramunt*: tots són el mateix; vegeu *infra* s. v.), o més particularment de la seva edificació principal, l'antic castell, en què destaquen les restes d'una torre amb base de *turris* romana, al costat d'altres vestigis arqueològics de la mateixa època.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Antic compost del genèric *castell* amb una més incerta forma *lliuró* que podria correspondre a un nom personal, tal volta llatí (tanmateix consta l'existència actual en català de *Lliuró* com a cognom: vegeu DCVB s. v.), o fins i tot tenir relació amb el substantiu *lliuró*, variant del nom d'un estri de filar.¹

[[castell]][lliuró]]
antropotopònim
català < llatí
compost N + NP

1. Estri també anomenat en alguns indrets *lliura*, *lliure* i especialment *alliura*, *alliure* i *aliure*, que remeten al seu ètim llatí ALIBRUM (vegeu DCVB s. v.; DECat, vol. I, p. 123a41-b44), i més comunament *aspi* i *àspia*. Tanmateix no es veu clara la possible aplicació toponímica d'aquest nom, per bé que Coromines mateix proposi una etimologia per al garrotxenc *Lliure*, relativament parònim del que ens ocupa (i que en la seva magna obra no es recull), a partir justament del dialectal *alliure* 'aspi', tot justificant-ne l'escaiença a través de la comparació de l'orografia encinglerada del lloc amb «les voltes de l'aspi» (OC, vol. v, p. 78a18). Segui com sigui, preferim prudentment l'alternativa antroponímica per al nostre nom de lloc, malgrat que ara com ara no ens és possible de concretar el nom personal a què faria referència.

REF.: GEC; TS, p. 96-99.

Antic terme i avui llogaret despoblat, i reduït pràcticament al seu imponent castell i alguna edificació adjunta (en especial l'esglesiola), que es troba dins del municipi de Torrefeta, entre el Llor i Tarroja, a prop de la carretera que enllaça aquesta població amb Sant Ramon; el nom coneix diverses variants, bàsicament fonètiques: una palatalitzada *-mejà* (àdhuc amb tancament vocàlic: *mijà*), una desaglutinada *castell de Meià* (que correspon al nom antigament documentat: *Meià* tot sol)¹ i, tant amb l'una com amb l'altra, també una obertura vocàlica *-maià* o especialment *-majà*, que d'altra banda es correspon amb un cognom no pas estrany a la comarca, que bé podria ser que en derivés.

DOC.: *castrum Mediani*, 1044 (CR, vol. xxiv, p. 320, 476); *Midia*, 1082-1083 (Sangés, doc. 50; TS); *Midiano*, 1156 (TS); *Mediano*, 1161 (TS); *Mediano / Midiano*, 1168 (TS); *Meya*, 1358 (Fog.; TS); *Meia*, 1365-1370 (Fog.; TS).

OC: —²

ALTR. HIP.: Derivat del llatí *MEDIANUM* 'intermedi, situat al mig' (ja sigui aplicat a *CASTRUM* 'castell', *PAGUM*, *VALLUM* o algun altre genèric masculí o neutre) fent al·lusió a la seva situació entremig de dos o més llocs de referència (OC, vol. v, p. 244b34-41);³ s'havia apuntat també una sufixació en *-ANUM* d'un nom personal llatí del tipus *MEDIUS*, o altres com *MAIUS* o *MANLIANUS*, que tant la documentació com els usos vius del topònim aconsellen de descartar (Moreu-Rey, 1982, p. 139; TS; OC).

[[castell]][meià]
situació geogràfica
llatí
compost N + Adj

1. Una prova més d'aquest ús aïllat del tema toponímic *Meià*, a més lògicament de la documentació antiga que en consignem tot seguit, és l'existència, encara avui, d'un nom de lloc secundari on ha romàs així: els *plans de Meià*, que es troben damunt mateix del castell, cap al sud, formant un petit altiplà entre Castellmeià i Tudela.

2. Estranyament Coromines no esmenta (sota cap variant) aquest topònim segarrenc entre els deu *Meià* i parònims que recull a OC, vol. v, p. 244a30-245a28 (i és que proclama tot seguit: «no hem volgut fer llista exhaustiva», p. 245a29), tot i que hi trobem fins el seu parònim diminutiu *Mejanell*, també de la Segarra (vegeu *infra* s. v.), que sembla que en el primer temps de la seva història (segle XI) no duia encara el sufix diminutiu i era, per tant, homònim del que ara ens ocupa (fins al punt que, tenint en compte d'altra banda la relativa proximitat entre tots dos llocs, podria ser que alguna de les referències documentals que hem donat per a *Castellmeià* < *Meià* correspongués realment a *Mejà* > *Mejanell*). Sigui com sigui, sembla clar que l'etimologia proposada per Coromines per a aquests altres noms de lloc pot ser escaient també per al nostre.

3. La forma *Mijà*, a la qual hem alludit anteriorment, no fa sinó confirmar aquesta etimologia, atesa la coincidència amb la variant típicament dialectal de l'adjectiu comú *mitjà* (coincidència que no és pas casual, és clar, sinó fruit de la consciència del valor denotatiu del topònim). I més encara sota la fórmula amb què ho hem sentit al poble veí de Tarroja: «fent camí *pel castell Mijà*», on destaca l'ús gairebé com a genèric, encara, del terme *castell* —prototoponímic, segons proposàvem dir-ne a Turull, 1994, p. 76-77.

0395

Castellnou

COM.: Segrià

REF.: GEC.

Despoblat del terme de Vilanova de Segrià, que havia pertangut als templers, que n'atorgaren carta de poblament al segle XIII.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost directe del substantiu *castell* i l'adjectiu *nou*, en referència al caràcter històricament secundari del lloc.

[[castell][nou]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

Castellnou d'Oluges

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 102; OC, vol. III, p. 319*b*44.

Poble de l'antic municipi de la Prenyanosa, avui íntegrament agregat al de Cervera, situat a l'esquerra del riu Sió, entre les Olu-
ges i la Prenyanosa, i davant per davant de Malgrat; la forma tradicional del nom, *Castellnou d'Oluja*, reflecteix el mateix morf
singular que duia aquesta altra població segarrenca (vegeu *infra s. v.*), al llinatge de la qual havia pertangut.

DOC.: *Castello Novo*, 1172 (CR, vol. xxiv, p. 397); *Castello Novo*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Castro Novo*, 1269 (TS);
Castronovo, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Castronovo iuxta Malgrat*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 214; TS; CR, vol. xxiv, p.
332); *Castrinovi*, 1299 (TS); *Castronovo d'Uluja*, 1358 (*Fog.*; TS); *Castellnou*, 1359 (*Fog. 1358*; TS); *Castellnou*
d'Uluja, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS; CR, vol. xxiv, p. 397); *Castellnou de les Uluges*, 1497 (*Fog.*, p. 197).

OC: Vol. III, p. 319*b*35-39: compost de *castell* i de l'adjectiu *nou*, amb l'addició d'un complement *d'Oluges* que el dis-
tingeix dels seus homònims i en determina l'antiga senyoria.

ALTR. HIP.: —

[[castell][nou]][oluges]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj (+ complement específicatiu)

REF.: GEC; TS, p. 100; OC, vol. III, p. 319b43.

Poble del terme d'Ossó de Sió, situat a la riba dreta d'aquest riu, entre Ossó i Puigverd, i davant per davant de Montfalcó, que pertany al mateix municipi; en destaquen els vestigis romans (vegeu *supra*, s. v. *Castell-lliuró*) i és singularment complexa la diversitat nominal que presenta, sobretot pel que fa al complement, ja que, a més d'aqueix històric *Castell-lliuró*, aquest poble coneix fins a quatre noms diferents, un fent referència al riu (*Castellnou de Sió*) i tres a poblacions properes (a més del ja consagrat *Castellnou de Montfalcó*, pot ser *Castellnou d'Ossó* i *Castellnou d'Agramunt*), i encara caldria afegir-hi un altre nom, vigent si més no vers els segles XV-XVI, *Castellnou de Mossèn Meca*, que al·ludeix a la propietat del lloc per part de la família dels *Meca*, que retrobarem en algun altre nom de la zona.

DOC.: *Castelnou iuxta Acrimontem*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182; TS; CR, vol. XXIV, p. 547); *Castellnou de mossèn [...]*, 1497 (*Fog.*, p. 157); *Castel Nou de mossen Meca*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 319b35-39: compost de *castell* i de l'adjectiu *nou*, amb l'addició d'un complement l'alternança en el qual en denota la mera funció especificativa i d'altra banda, al mateix temps, n'indica una fixació toponímica encara inestable.

ALTR. HIP.: —

[[castell]][nou]][montfalcó]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

0398

Castellnou de Seana

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 70a6-7.

Municipi i població situats damunt d'un petit tossal, al sector oriental de la comarca, entre Golmés, Barbens i Bellpuig.

DOC.: *Castro novo*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73); *Castello novo*, 1180 (OC, vol. VIII, p. 158b4); *Castronovo*, 1183 (*Poblet*, doc. 46); *Castronobo*, 1255 (CR, vol. XXIV, p. 85); *Castronovo*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 209); *Castri Novi*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113); *Castellnou de Seana*, 1497 (*Fog.*, p. 235); *Castell Nou de Ceana*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 319b35-37; vol. VII, p. 70a5-6: compost de *castell* < CASTELLUM i *nou* < NOVUM, amb l'addició del toponímic *Seana*, corresponent a una població situada uns quatre quilòmetres cap al nord-est, dins el terme de Bellpuig d'Urgell, als afores de Barbens.

ALTR. HIP.: —

[[castell][nou]][seana]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

0399

Castellnou del Gos

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom que ha rebut també el llogaret avui dit més senzillament *el Gos* (vegeu *infra s. v.*), al terme d'Oliola.

DOC.: *Castellnou del Joch*, 1497 (*Fog.*, p. 156); *Castel Nou de mossen Soldevila*, 1553 (*Fog.*).

OC: —

ALTR. HIP.: Atès que les mencions documentals més antigues (fins a final del segle xv) del topònim *el Gos* no contenen encara aquest *Castellnou*, hem de deduir que es tracta d'un mer afegit posterior, tal volta provocat per la falsa etimologia entorn de *gos* 'ca', considerada vulgar, i sens dubte arran de l'edificació d'algun *castell* comparativament *nou*.

[[castell][nou]][gos]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

0400

Castellnous

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del sector central del terme d'Almatret, situada un parell de quilòmetres a l'oest de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament una pluralització secundària del mateix nom de *Castellnou* que hem vist en les fitxes anteriors, ja sigui a partir d'un antic topònim de creació directa (i, doncs, paral·lela a aquests homònims), o bé arran d'un cognom, que igualment, en darrera instància, en seria originari.

[[castell]][nous]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

Castelló de Farfanya

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 320b32-46.

Vila i municipi que es troben en el vessant d'un turó a ponent de Balaguer, entre aquesta ciutat i Algerri, a la vall del riu de Farfanya, que davalla de la serra de Montclús per Tartareu i Os de Balaguer, i que afluirà al Segre per la dreta uns deu quilòmetres al sud de Castelló.

DOC.: *Castelion*, 1036 (CR, vol. xvii, p. 342); *Castelo*, 1105 (*Lib. Feud.*, doc. 159); *Castilgon*, 1109 (*Lib. Feud.*, doc. 160); *Castelione*, 1118 (Font Rius, doc. 50); *rivum de Castillo*, 1147 (Font Rius, doc. 64); *Casteio*, 1151 (CR, vol. xiii, p. 284; OC); *Castellone*, 1159 (Fité, p. 216); *Castellionis*, 1162 (OC); *Casteylo*, 1163 (Font Rius, doc. 123); *Casteio*, 1163 (CR, vol. xiii, p. 286); *Castellione*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114, 344); *Castelo*, 1187 (Fité, p. 220); *Castello*, 1211 (OC); *Castelo*, 1259 (OC); *Castelionem*, 1257-1269 (Rasico, p. 145); *Casteyllo*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182); *Castelion / Castellione*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 184); *Castellione*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 208); *Castilionis*, 1280 (OC); *Castello*, 1295-1299 (OC); *Castello de Farfanya*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Castilionis Farfanie*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *Castello de Farfanya*, 1359 (OC); *Castilione de Pharfania*, 1388 (OC); *Castilionis Farfanie / Castellyo*, 1407 (*Priv. Bal.*, doc. 38); *Castello de Farfanya*, 1429 (Fité, p. 421); *Castello de Farfanya*, 1437 (OC, vol. iv, p. 192b29-33); *Castillo de Farfanya*, 1440 (Fité, p. 403); *Casteyllo de Farfanya*, 1461 (Fité, p. 494); *Castello de Farfanya*, 1497 (*Fog.*, p. 107-109).

OC.: Vol. III, p. 322b22-28: del llatí *CASTELLIONE, derivat de CASTELLUM, amb l'addició d'un complement especificatiu a partir de l'hidrotopònim *Farfanya* (vegeu *infra* s. v.).¹

ALTR. HIP.: Derivat directament en català de *castell*; i en tot cas sembla prou versemblant la idea de l'existència en català medieval d'un genèric *castelló*, que és el terme que hauria donat lloc a aquest i a d'altres topònims.

[[castell]ó][farfanya]

arquitectura militar

català < llatí

N + sufix -ó (+ complement especificatiu)

1. Pel que fa a aquest especificatiu *de Farfanya*, d'altra banda, la documentació aportada —de fonts prou diverses— permet afirmar que apareix de forma sistemàtica tan sols a partir del segle XIV. És significatiu, en aquest sentit, el document de l'any 1147 en què s'esmenta el «rivum de Castillo» referint-se amb tota probabilitat precisament al riu de Farfanya.

0402

Castelló de Meià

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 322b10-14.

Nom antic del poble anomenat actualment *Santa Maria de Meià* (vegeu *infra s. v.*), que tingué terme propi i avui està inclòs dins del municipi de Vilanova de Meià; consta amb aqueix nom (o bé simplement *Castelló*) si més no al llarg de l'edat mitjana, des del segle XI fins al XIV.

DOC.: *rivo de Castellione*, 1010-1019 (CR, vol. XVII, p. 185, 186, 424); *Castilione*, 1067 (OC, vol. II, p. 16a10-11); *Castello*, 1093 (OC); *Castello de Maya*, 1359 (OC).

OC: Vol. III, p. 322b22-28: del llatí *CASTELLIONE, derivat de CASTELLUM.

ALTR. HIP.: Derivat directament en català de *castell*; el complement especificatiu en aquest cas fa referència, com altres topònims de la zona, al nom de la *conca de Meià*.

[[castell]ó][meià]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix -ó (+ complement especificatiu)

0403

Castellots

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida de l'actual terme municipal de Tàrraga, situada en el seu extrem septentrional, un parell de quilòmetres al nord-est del seu agregat Santa Maria de Montmagastrell, vora el límit amb el terme d'Ossó de Sió; es tracta d'una zona aturonada, entre el canal d'Urgell i el tossal Redó.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Se li poden aplicar tant les certeses com els dubtes mateixos que expressarem en la fitxa següent respecte del seu antic homònim garriguenc.

[[castell]ots]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ot(s)*

Castellots, els

COM.: Garrigues

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 258.

Antic lloc i terme del sector oriental de la comarca, que havia estat poble de contribució de Lleida i depenia parroquialment d'Arbeca, i el territori del qual es troba actualment repartit entre el municipi de les Borges Blanques i el de la Floresta; aquest darrer justament correspon a la part comtal (pertanyia als comtes de Cardona) de l'antic terme dels *Castellots*, fins al punt que se sol afirmar simplement que *la Floresta* és el seu «nom actual».¹

DOC.: *Castelot*, 1151 (Font Rius, doc. 86); *Castellotis*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Castelots*, 1180 (Bisson, doc. 37); *Castellos*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 109); *Casthellot*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Castellots*, 1497 (*Fog.*, p. 184); *Castellots*, 1553 (*Fog.*).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un simple derivat plural, mitjançant el sufix *-ot*, del substantiu *castell*, o bé de *castelló* (vegeu les fitxes anteriors); tant la mena de sufix com el morf plural semblen indicar que es tracta d'una referència a un conjunt d'elements constructius menors (o potser naturals, per descripció metafòrica?), qui sap si vestigis de temps més antics.

[[castell]ots]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ot(s)*

1. Tanmateix aquest caràcter dual, entre les Borges i Arbeca, es manté avui, com a fidel reflex d'un tal passat, en la toponímia menor, ja que si en el terme municipal actual de les Borges Blanques hom troba una partida de *Castellots*, vora mateix del de la Floresta (uns tres quilòmetres a llevant de la vila), d'altra banda en el d'Arbeca, un parell de quilòmetres més al nord, hi ha també un *pla de Castellot*, semblantment proper als altres dos (vegeu ICC-Garrigues).

Castellpagès

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 112b51-56.

Antic lloc del nord de la comarca, vora l'actual població de Vilanova de la Barca, que antigament s'havia anomenat justament *Vilanova de Castellpagès* a causa del fet que l'havia originada el castell que ens ocupa (vegeu *infra*, s. v. *Vilanova de la Barca*).¹

DOC.: *Castro Pagesio / Castro Pagesio qui vocatur Villa Nova*, 1212 (Font Rius, doc. 236; OC; CR, vol. XXIV, p. 55); *Villanova de Castelpages*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 120).

OC: Vol. VI, p. 112b48-54: compost del substantiu CASTELLUM > *castell* amb un adjectiu baixllatí PAGENSIS > *pagès*, que pròpiament significa 'situat a la ruralia del *pagus*', i en aquest cas concretament deu fer referència al fet d'estar situat, aquest castell, dins el terme del *pagus ilerdensis*.²

ALTR. HIP.: Compost directament en català amb el nom d'ofici *pagès*, o fins amb el nom personal corresponent, avui cognom.

[[castell]][[pag]ès]]
situació geogràfica
llatí
compost N + Adj

1. Malgrat la claredat d'aquestes dades (i que, com hem indicat, aquest topònim és tractat com a tal per l'OC), hi ha en aquesta obra, concretament en el seu darrer volum, una certa confusió entorn d'aquest cas, ja que, dins dels nombrosos noms de lloc formats pel compost *Vilanova* i un complement determinatiu, s'hi esmenta aqueixa forma *Vilanova de Castellpagès*, de la qual tanmateix es diu que era «potser suburbi de Lleida», i fins i tot se l'intenta identificar amb l'actual *la Bordeta* o amb alguna altra *Vilanova* com la *de l'Horta* o *Fontanet* (OC, vol. VIII, p. 21a11-13).

2. Sembla clar, si acceptem aquesta etimologia (i no hi ha raons per no fer-ho; al contrari, la situació del lloc la reforça), que hem de remetre al llatí, ja que a les llengües romàniques aquest adjectiu PAGENSIS, derivat de PAGUS, va passar ja només amb l'accepció avui coneguda en català de *pagès* 'home del camp' (vegeu DECat, vol. VI, p. 165b56-167a40).

REF.: TS, p. 103-104; CR, vol. XXIV, p. 311.

Antic lloc de la plana de Guissona, avui completament desaparegut, segurament situat dins de l'actual terme municipal de Torrefeta i Florejacs, i que només coneixem per unes citacions documentals dels segles XI i XII, referides sempre a un *castell*.

DOC.: *Castellus Radulfi*, 1082-1083 (OHC, p. 50; Sangés, doc. 48; TS; CR, vol. XXIV, p. 311); *Chastel Radulf*, 1098-1099 (*Marca*, doc. 322; Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *castri Radulfi*, 1147 (CR, vol. XXIV, p. 311).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Compost del substantiu *castell* i d'un nom personal germànic derivat de HRODULF (o de RAD-WULF > *Raül*).

[[castell]][radulf]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

1. En l'OC no s'esmenta aquest antic lloc segarrenc, però sí un parònim *Castellruf* vallesà (vol. III, p. 323a43-52; vol. VI, p. 421b24-28), que deu tenir la mateixa o ben semblant etimologia. Val a dir que el nostre topònim no es troba tampoc en altres fonts bibliogràfiques bàsiques, com són el DCVB, la GEC o Moreu-Rey (1982), però que en canvi sí que hi féu una breu referència Balari en l'obra iniciadora de la toponomàstica catalana (OHC, p. 50). A més d'ell (i de TS, que els recull tots plegats), només trobem esments d'aquest vell topònim en les obres d'un historiador local guissonenc (Camps, 1982) i en l'índex onomàstic de l'edició que el també guissonenc Domènec Sangés ha fet de documents del segle XI referits a la plana (vegeu bibliografia). Així les coses, cal anotar que la forma *Castellradulf*, i també la seva probable variant *Castellraülf*, que emprem, no són sinó actualitzacions mínimes, per part d'aquests autors, del nom documentat ja sigui en llatí o en català en els pocs textos medievals que es refereixen a aquest lloc, i que, per tant, no es pot descartar que, en el cas que hagués continuat existint temps després, aquest topònim hagués evolucionat formalment fins a una forma idèntica o molt propera a la d'aqueix *Castellruf* vallesà, que fet i fet Coromines documenta com a *Castri Rodulfi* el 1121 (OC, vol. VI, p. 421b25). En fi, val la pena afegir que en la mateixa col·lecció documental editada per Sangés es troba fins a cinc ocasions, entre els anys 1031 i 1093, la forma *Radulfus* o *Radulphus* com a nom d'un o de més d'un religiós de la mateixa comarca (vegeu TS, p. 104, nota 61), de manera que es pot pensar que ens trobem davant de l'epònim del nostre nom de lloc (o fins i tot que es tracta d'un topònim no consolidat, és a dir, d'un castell que durant un temps rebé aquest nom fent referència al seu fundador o propietari, però que després canviaria de denominació; tal volta aquest fet, no comprovat però tampoc impossible, explicaria la desaparició del nostre *Castellradulf* en els documents després del segle XII). I al capdavant, la plena coincidència d'aquestes formes amb un altre antropònim *Radulfus* que es llegeix en un document barcelonès de l'any 967 (OC, vol. VI, p. 421b2) no fa sinó confirmar la probable identitat entre els noms que comentem.

REF.: GEC; TS, p. 104-105.

Despoblat i antic lloc de la vall mitjana del riu Corb, que es trobava situat dins de l'actual terme municipal de Belianes, entre aquesta localitat i Arbeca; sembla que va desaparèixer com a entitat de població vers el segle xv.

DOC.: *Selva*, 1273 (OC, vol. III, p. 81b21; vol. VII, p. 98a5); *Castell Salva / Castell Selva*, 1358 (Fog.; TS); *Castell Salva*, 1497 (Fog., p. 240).

OC: Vol. VII, p. 98a18-26: l'element *Selvà* provindria de l'àrab *salibân*, forma dual de *sâlib* 'creu', o potser també d'algun nom personal aràbic amb la mateixa arrel.¹

ALTR. HIP.: Compost de *castell* amb el nom personal llatí SILVANUS (o també amb SALVIANUS, derivat de SALVIUS); o bé compost amb un adjectiu derivat de *selva* < SILVA 'bosc' (TS).

[[castell]][selvà]
antropotopònim
llatí
compost N + NP

1. És paradoxal la forma amb què es tracta aquest topònim a l'OC. D'entrada, cal dir que de fet *no hi és tractat*, ja que ni té entrada pròpia, ni és reconegut quan se l'esmenta a propòsit d'altres noms. Però tot això bé cal explicar-ho amb més detall. Dins de l'article dedicat a *les Borges Blanques* (vol. III, p. 81; no pas vol. II, com diu la remissió des del volum VII, p. 98a13) es reproduceix (b21-22) el document de l'any 1273, editat per Miret i Sans, en què es troba la següent llista: «Sant Martí d'Amaldà, Ces Belianes, Selvà, Arbeca i Borges de Salevà» (els accents són d'en Miret, tret de l'últim, posat per Coromines mateix). Al volum VII, s. v. *la Selva del Camp*, es torna a reproduir part d'aquest text (p. 98a5-6); i en ambdós casos l'autor d'OC aprofita per apuntar la hipòtesi de l'esmentat ètim aràbic, però sense mai arribar a identificar com *Castellselvà* el *Selvà* del document, i això malgrat que hi apareix just entre Belianes i Arbeca, indicant-ne la localització, i al costat d'altres llocs de la mateixa zona. Al contrari, absort pel fet, d'altra banda prou obvi, que *Borges de Salevà* és l'actual *Borges Blanques*, s'oblida de la no menys òbvia identitat diferenciada del *Selvà* que apareix en el mateix text. Tant és així que ni tan sols el reconeix (essent un lloc que apareix en fogatges del segle XIV, i a la GEC i tot) quan, molt de passada, esmenta que «Mn. J. Segura recollí una forma semblant en el terme de Belianes» (vol. VII, p. 98a11-12). En definitiva, ja es veu que tot i que *Castellselvà*, sota la forma encara no aglutinada *Selvà*, es troba en l'OC, paradoxalment l'autor de l'obra no s'hi refereix com a tal (així les coses, ens abstenim de seguir la confusa nota d'OC, vol. VII, p. 94a5-6 sobre un *Castellseuvà* «pda. suburbana de Lleida, que un altre m'indica en la forma *Castellselma*»). Pel que fa a l'etimologia, atès que la hipòtesi aràbiga descansa en la identitat entre els dos parònims del document, el *Selvà* que no identifica i el *Salevà* que actua com a complement de *Borges*, justament llur diferent estructura vocàlica i sil·làbica, essent en un mateix text, ens condueix a negar-ne la identitat, majorment quan es postula que *Salevà* «devia ser un previ nom aràbic de *Les Borges*» (vol. VII, p. 98a13-14). En conseqüència, reservem un tal ètim per a l'antic nom de l'actual capital de les Garrigues, i adjudiquem al nostre (*castell*) *Selvà*, davant del dubte, un origen antroponímic més senzill i, per tant, més possible.

Castellserà

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 323*b*11-34.

Població i municipi del sector nord-occidental de la comarca, al límit amb la Noguera, situats entre el pla i la serra d'Almenara, que en limita el terme pel nord.

DOC.: *Castellsoran*, 1173 (CR, vol. XXIV, p. 347); *Castelsera*, 1274 (OC); *Castel Sera*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182); *Castelsera*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 205); *Castelsera*, 1295-1299 (OC); *Castellsera*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Castellsera*, 1433 (OC); *Castellsera*, 1497 (*Fog.*, p. 151); *Castel Sera*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 323*b*35-325*b*42: compost aglutinat de *castell* i d'un nom personal germànic, possiblement SĀRIAN (vegeu especialment p. 325*a*57-*b*19), que, amb canvi de sufix, sembla aparèixer també en el topònim segrianenc *Torre-serona* (vegeu *infra s. v.*), o potser també SĀR-HARI (id., p. 325*b*27-37).

ALTR. HIP.: Les altres pistes insinuades per Coromines (aràbiga i preromana) són refusades pel mateix autor després del corresponent estudi (vegeu OC, vol. III, p. 324*a*6-48); Nègre, p. 672, en canvi, explica un topònim occità *Siran* (prou documentat, i amb formes fins i tot com *Séran*) a partir del nom personal llatí CYRIANUS, de manera que (a banda de pensar si aquest darrer podria ser també a la base del nostre topònim) caldria almenys afegir com a hipòtesi la possibilitat d'un trasllat o reduplicació medieval a partir d'aqueix lloc occità.

[[castell]][serà]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

Catarena, barranc de

COM.: Noguera

REF.: GEC (s. v. *Clua de Meià*).

Nom amb què es coneixia també el *barranc de la Clua*, afluent del riu Boix per la dreta, que neix vers el coll d'Orenga, al sud del Montsec de Rúbies, i discorre per la Vall d'Ariet i sota el poble mateix de la Clua, ja en terme d'Artesa de Segre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Si bé es podria investigar una etimologia aràbiga, sembla en primer lloc una variant del nom personal femení *Catarina* o *Caterina*.¹

[catarena]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. La base d'una hipòtesi aràbiga fóra que és efectivament aquest l'origen no només dels diversos topònims del tipus *Catalí*, *Catalina* o similars que, a diferència d'aquest, es recullen a l'OC (vegeu vol. III, p. 339b26-340b30: en general derivats de *qattanin* 'cotoneria'), sinó també el de diversos compostos amb un primer element *Cata-*, com els valencians *Catadau*, *Catarroja* o *Catamarruc* (OC, vol. III, p. 331b1-334b41), que sembla derivar de l'arrel àrab *qt'* 'tallar', i es pot relacionar amb *qát'a* 'part d'un lloc' i en especial 'peça de terra, tros conreat' o fins i tot 'pedrera'. Però si fins aquí aquesta hipòtesi apareix ferma, topem d'una banda amb la localització del topònim (en una zona septentrional on els arabismes són més que estranys) i, d'altra banda, amb la segona part del nom, l'origen de la qual resulta del tot incert, i en tot cas no sembla de cap manera que una terminació com *-ena* sigui aràbiga. Davant d'aquests fets, i malgrat la necessària prudència per un cas que no podem considerar tancat, ens inclinarem provisionalment per la més senzilla variació a partir del nom personal *Caterina*, si bé sense perdre de vista les dificultats que també aquesta opció comporta: en primer lloc caldria explicar si la hipotètica alteració *-ina* > *-ena* respon a un canvi de sufix (i per quina causa) o bé a un encreuament (amb *arena*?), i, en segon lloc, o potser com a qüestió prèvia, cal notar que justament la forma **Catarena* no està pas documentada entre les diverses variants de l'esmentat nom personal femení (vegeu DCVB).

0410

Catllar, el

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. III, p. 341*b*58-342*a*3.

Antic topònim, avui completament desaparegut, que es troba en determinada documentació medieval com a lloc pertanyent a la vegueria de Lleida i citat en algun fogatge al costat de poblacions situades al sud de la capital, com Artesa de Lleida, Torres de Segre o Sudanell.

DOC.: *loch Descallar* [= *d'es Ca(t)llar*], 1359 (OC); *Scarlar*, 1443 (Fité, p. 563).

OC: Vol. III, p. 342*a*7-9: de l'antic substantiu *castellar*, derivat del llatí CASTELLARE 'petit conjunt fortificat' (o també 'territori agregat a un castell'), a través de l'evolució *Castellar* > *Castlar* > *Catllar*.¹

ALTR. HIP.: —

[[catll]ar]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. Vegeu així mateix DECat, vol. II, p. 625*b*59-626*a*5, d'on es dedueix, de fet, més que no s'afirma explícitament, la vigència com a nom comú d'aquest *castellar* també en català, si més no durant el període preliterari. Pel que fa a la significació del mot, el diccionari etimològic dóna clara preeminència a la idea de 'petit conjunt fortificat', que és l'accepció amb què es troba amb una relativa freqüència aquest terme, llatinitzat, en la documentació fronterera d'entorn l'any 1000. Vegeu *supra* (s. v.) la fitxa dedicada al topònim *el Castellar*.

0411

Cavalls, los

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. III, p. 345*b*7-9.

Nom d'una partida del terme municipal de la Pobla de la Granadella (actual *Bellaguarda*), recollit per Coromines en les seves enquestes toponímiques.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 345*b*6-7: aplicació directa del nom d'animal *cavall*.

ALTR. HIP.: Altres homònims i parònims, que designen serres i muntanyes, deuen derivar del llatí CAPITULUM, amb influència fonètica aràbiga (o sota forma plenament mossàrab) i amb el significat translàtic però ja antic de 'cim de muntanya' (vegeu OC, vol. III, p. 346*a*6-42).

[cavalls]
zootopònim
català < llatí
simple

0412

Celler dels Frares

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 348a20-21.

Nom d'una cova del terme de Foradada, al Mig Segre, esmentat per Coromines a partir d'una referència de Maluquer en el butlletí del CEC.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 348a54-56: el substantiu *celler* 'estança subterrània per emmagatzemar vi o aliments' (o també 'graner') prové del llatí *CELLARIUM* 'rebot'.

ALTR. HIP.: Cal afegir que l'al·lusió als *frases* (OC no en diu res d'específic) tant pot ser real (i lligada amb *celler* en sentit recte) com llegendària, i llavors el conjunt del topònim s'entendria en sentit metafòric, potser en relació amb la morfologia de la cova que designa.

[[celler]][frases]
activitat humana
català < llatí
compost N + N

0413

Cellers

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim del terme municipal de Ciutadilla, corresponent avui a uns *plans de Cellers* que es troben un quilòmetre al nord de la població, a l'altra banda del riu Corb i de la carretera de Guimerà, vora el límit amb els termes de Verdú i de Guimerà mateix, confrontant amb els plans de Bovera, que lògicament reben el nom del santuari homònim (vegeu *supra*, s. v. *Bovera*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Se li poden aplicar les diferents hipòtesis etimològiques presentades a propòsit del seu homònim de la Segarra (vegeu la fitxa següent), però és clar que principalment la primera (tal volta en relació amb algun ús dependent de l'esmentat santuari de la Bovera).

[cellers]
activitat humana
català < llatí
simple

0414

Cellers

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 106-107; OC, vol. III, 348a31-34.

Població de l'antic terme de Llanera de Solsonès, avui agregat al municipi segarrenc de Torà, situada entre aquesta vila i Pinós, i a la capçalera de la *vall* i el *torrent* anomenats tot just *de Cellers*, que sota mateix de Torà desemboquen al Llobregós junt amb la riera de Llanera; fou conegut principalment el monestir benedictí de *Cellers*, del qual hi ha notables restes.

DOC.: *Selerus*, 986 (CR, vol. XIII, p. 142; TS); *Selers*, 1038 (CR, vol. XIII, p. 142; TS); *Selers*, 1071 (TS; OC); *Selers*, 1082 (TS); *Calers*, 1166 (CR, vol. XVII, p. 390); *Selers*, 1179 (OC); *Callers*, 1183 (TS); *Segelariis*, 1193 (TS); *Selers / Cellers*, 1197 (TS); *castell de Sell<e>s*, 1359 (OC); *Cellers*, 1497 (*Fog.*, p. 199).

OC: Vol. III, p. 348a54-56: del substantiu *celler* 'graner' o 'estança subterrània on es guarda vi (o altres aliments)', que prové del llatí *CELLARIUM* 'rebot'.

ALTR. HIP.: Trasllat des de llocs homònims (per exemple a la Conca de Tremp); aplicació toponímica del comú *seller* 'ofici del qui fa selles, baster' (Moreu-Rey, 1982, p. 88).¹

[cellers]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Sobre aquest nom d'ofici vegeu DCVB, vol. IX, p. 808 i DECat, vol. VII, p. 89a49-59. Val a dir que les formes del nostre topònim documentades en època medieval, que contenen majoritàriament *S*- inicial, i atesa la no confusió fonètica entre *s* i *c* abans del segle XIII, potencien de manera sensible aquesta hipòtesi.

0415

Cendroelles, les

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Topònim del sector oriental del terme de Linyola, corresponent a una partida que es troba immediatament a llevant de la població, vora el límit amb els termes de Penelles i, sobretot, d'Ivars d'Urgell, ja que és dins d'aquest, immediatament a l'altra banda de la ratlla termenal, que hi ha el lloc dit *la Cendrosa*, tot just un quilòmetre al sud d'aquesta partida de *les Cendroelles*, de manera que, com veurem, llurs noms es poden relacionar estretament.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat que es pot també postular una creació directa a partir de *cendra* o si més no del seu derivat adjectival *cendros*, al·ludint a la qualitat o el color del terreny, sembla que en aquest cas, sense deixar de ser cert aquest darrer comentari, es tracta d'un derivat per sufixació diminutiva plural del ja citat topònim *la Cendrosa* (vegeu *infra* s. v.), amb la pèrdua de /z/ intervocàlica.

[[[cendr]o]elles]
 diminutiu toponímic
 català < llatí
 N(top) + sufix -ell(es)

1. Creiem que pot correspondre a aquest topònim, o més en concret a una antiga versió singular *Cendroella* o *Cendrosella* (evidentment en relació amb el veí *la Cendrosa*, ja esmentat), la menció documental en un text de l'any 1069 d'un lloc d'aquesta zona, rere Montalé i Montsuar i abans de la Fuliola, que és transcrit en la no sempre fiable edició de Pere de Marca (*Marca*, doc. 275), potser per error, com *la Sevosela* (Coromines el recull de passada, i amb una remissió per cert inexacta, s. v. *la Fuliola*: vegeu OC, vol. IV, p. 284a29); no es tracta, sens dubte, d'una atribució segura, i ni tan sols comprovable, però hi induïx, entre altres raons (de les quals convé no oblidar la proximitat geogràfica), la total absència d'aquest nom o d'un seu possible derivat no solament en la toponímia actual de la comarca, sinó en la resta de documents antics que s'hi refereixen.

0416

Cendrogues, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector septentrional del molt extens terme municipal de Camarasa, situada sota la serra de l'Altera, a mig camí entre els pobles de Fontllonga i Figuerola de Meià.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament un derivat de *cendra*, del tipus *Cendrosa* (vegeu la fitxa següent), en aquest cas amb la mateixa pèrdua de /z/ intervocàlica que ja hem vist en el seu diminutiu *Cendroelles* (vegeu la fitxa anterior), però amb l'aparició posterior d'una [ɣ] antihiatàtica, tal com és força més freqüent vers el nord-oest (àrea dialectal ribagorçana), on aquest és un fenomen ben conegut en topònims com *Abedoga* < *Abedoa* < *Avetosa*, i en general en l'evolució fonètica local del sufix *-osa*.

[[cendr]ogues]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ós(ogues)*

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 387a27-28; CR, vol. xxiv, p. 85; ICC-Pla.

Caseria del límit occidental del terme municipal d'Ivars d'Urgell, dins de l'antic de Vallverd, i ben a prop ja de la població i el municipi de Linyola, on, com hem vist (vegeu *supra s. v.*), n'hi ha la rèplica diminutiva *les Cendroelles*; d'altra banda, dóna nom, dins del mateix terme d'Ivars, a una *sèquia de la Cendrosa*, que passa a tocar mateix de la caseria, pel nord.

DOC.: *Cenrosa*, 1156 (OC, vol. v, p. 387a27); *Ça-Cendrosa*, 1327 (*Bov.*, p. 7).

OC: Vol. v, p. 387a17-27: topònim que qualifica la terra d'aquest indret, semblant a la *cendra*, i concretament 'de color gris-cendrós'.¹

ALTR. HIP.: —

[[cendr]osa]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-os(a)*

1. Vegeu el parònim andorrà *Cenrera* (tractat a OC, vol. iii, p. 348b11-20), entre d'altres. Pel que fa al nom de lloc que ens ocupa, diguem que és si més no atípica —i irregular— la seva aparició a l'OC, ja que no té entrada pròpia, ni tampoc dins de cap altre article, però en canvi el trobem esmentat de passada, junt amb un seu homònim pallarès, al final de l'article del volum v dedicat a *Montsonís* (vegeu *infra s. v.*), si bé mal ubicat, ja que l'autor el situa més a llevant o al sud d'on és, dient-ne «poble de Segarra» (p. 387a27).

REF.: DECat, vol. IX, p. 502a7-13; GEC; OC, vol. VII, 246b21-33; ICC-*Urgell*.

Curs d'aigua que neix dins el terme de Montoliu de Segarra, a la comarca d'aquest nom, i que, després de discórrer una dotzena de quilòmetres per Montornès de Segarra i Verdú, per on entra oficialment a la demarcació de l'Urgell, desguassa en l'Ondara, per l'esquerra (és a dir, pel sud), entre Tàrraga i Vilagrassa; dona nom també a una partida del terme de Tàrraga, naturalment vora el riu, al sud-oest de la ciutat.

DOC.: *ex rivulo illo que dicunt Exercavinos*, 996 (*St. Cugat*, doc. 317); *reger de Exerchavin*, 1082 (*Ll. Blanch*, doc. 18); *torrente de Exercavinis*, 1085 (*Ll. Blanch*, doc. 21; OC); *Exercavins*, 1128 (OC); *Exarchavins*, 1166 (*Ll. Blanch*, doc. 125; OC); *Exerchavins*, 1174 (*St. Cugat*, doc. 1096; OC); *ipso loco qui dicitur Exerchavins*, 1178 (*Ll. Blanch*, doc. 204); *Exercavins*, 1180 (*Ll. Blanch*, doc. 237); *Erxerchavins / Exercavins*, 1181 (*Ll. Blanch*, doc. 241); *Exercavins*, 1185 (*Priv. Tàrr.*, doc. 5); *Erxerchavins*, 1185 (*Ll. Blanch*, doc. 277); *Exarechavins*, 1185 (*Font Rius*, doc. 176; OC, vol. VII, p. 463a31); *Exercavins*, 1266 (*Priv. Tàrr.*, doc. 11).

OC.: Vol. VII, p. 246b10-25: compost expressiu entre el verb *cercar* i el substantiu *vins*, al·ludint a un curs d'aigua tan generalment sec que més val confiar en una altra beguda usual; les formes medievals amb *Ex-* (i l'actual forma *Xercavins*, que en deriva)¹ reflectirien un antic encreuament de *cercar* amb *eixecar* 'deixar sec un corrent o depòsit d'aigua'.²

ALTR. HIP.: Coromines mateix, ja al DECat (vol. IX, p. 502a9-11), nega explícitament que aquest nom pugui tenir relació amb l'àrab *siqlabiyin* 'esclaus', com havia suggerit el DCVB (*s. v.*) a propòsit del cognom *Xercavins* tot estenent-li la hipòtesi que l'arabista Vernet formulà per al topònim murcià *Ceclavín*.

[[cerca]][vins]]
valoració afectiva
català < llatí
compost V + N

1. És important anotar que, segons fonts orals de primera mà, la forma *Xercavins* (pronunciada [tʃərka'βins] d'acord amb el consonantisme inicial del nord-occidental i el vocalisme pretònic de les àrees de transició) és, si més no a Verdú, completament viva i popular, fins al punt que ens podríem preguntar si, ateses tant aquesta forma local com la persistència d'un mateix model en la documentació antiga, la veritable etimologia d'aquest topònim no s'hauria d'anar a buscar en aquest verb *eixecar* (o algun altre de fonètica similar i semàntica plausible), al qual Coromines dona un paper secundari, com a mer referent d'un antic encreuament (o ni tan sols això, en la referència prèvia del DECat, vol. IX, p. 502a7-8).

2. Al capdavant, el significat del nom d'aquest riu, així com el del parònim *Tastavins*, al Matarranya (dins l'article dedicat al qual, significativament, es tracta el cas de *Cercavins* en l'OC), fóra, en expressius mots de Coromines, la idea següent: «no hi beuràs pas, caminant, hauràs de tastar o cercar botella de vi» (DECat, vol. IX, p. 502a11-13).

0419

Cercosella

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 353b28-36; Gulsoy, 1996, p. 105.

Antic topònim del sector sud-oriental de la comarca, avui perdut, que corresponia a un indret i sembla que en particular a un torrent, possiblement situat vers Cabanabona o Oliola, i del qual es té notícia a partir de determinada documentació del segle XI.¹

DOC.: *ipso torrent de ipsa Cerkosella*, 1033 (OC; Gulsoy).

OC: Vol. III, p. 353b4-28: diminutiu d'un antic fitonímic *cercosa*, derivat per sufixació (com *Cercós*, *Cerqueda*, etc.) de *CERQU(U)S, variant col·loquial del llatí QUERCUS 'alzina'.

ALTR. HIP.: —
[[[cerc]os]ella]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. Document de l'any 1033, publicat en els *Estudis Romànics* de l'IEC el 1917 per Pujol Tubau, i reproduït en part a l'OC no només a propòsit de *Cercosella* (vol. III, p. 353b31-35), sinó, més extensament, en referència a un altre antic topònim de la zona, igualment perdut, *Guanser* (vol. IV, p. 391a21-30); és a partir de l'examen de les afrontacions donades en aquest text que podem deduir, contradient la superficial localització de Coromines («prop del riu Sió i de la vila d'Agramunt»: vol. III, p. 353b30) que *Cercosella* es devia trobar ben al nord de la Ribera del Sió, i concretament entre Ribelles (afrontació nord-oriental) i la Donzell (nord-occidental), és a dir, vers Claret, Plandogau o Cabanabona. Fins i tot gosem preguntar-nos si no podria correspondre a l'actual *torrent d'en Balasc*, que neix vers Meravella i, passant per Oliola, desemboca en el riu Llobregós abans de Ponts...

0420

Cerdanyès, el

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 357a2-6, 360a23-27; ICC-*Noguera*.

Llogaret del terme de la Baronia de Rialb, corresponent a un antic i important mas, situat al nord del municipi, prop del límit amb l'Alt Urgell i el Pallars Jussà; el mateix nom rep en aquell sector un torrent que aflueix al Rialb per ponent i, una mica més amunt, és encara emprat com a complement especificatiu d'una font (*font Freda del Cerdanyès*) situada gairebé al cap del terme, vers mil dos-cents metres d'altura.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 351b25-29: derivat directe de *Cerdanya*, amb el sufix gentilici o de relació *-ès*; en aquest cas sembla que es coneix el motiu concret de tal denominació, ja que allí una família de les brigades de cerdans que solien anar a treballar al bosc «es féu rica i hi fundà aquella puixant pagesia» (OC, vol. III, p. 360a26-27).

ALTR. HIP.: —

[[cerdany]ès]
gentilici
català < llatí
N(top) + sufix *-ès*

0421

Cerdanyola, boscos de

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 360a23-27.

Nom del paratge boscós, i muntanyenc, al peu del qual es troba la important masia del *Cerdanyès* (vegeu la fitxa anterior), al sector nord del terme de la Baronia de Rialb.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 360a23: del mateix nom de la comarca de la *Cerdanya*, en aquest cas amb una sufixació diminutiva que, com en el cas del topònim gentilici de la fitxa anterior (vegeu *supra*), té el valor d'indicació d'origen d'uns immigrants o treballadors del bosc.

ALTR. HIP.: —

[[cerdany]ola]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix *-ol(a)*

Cerdera, la

COM.: Segrià

Vegeu *Sardera*.

Ceriola, la

COM.: Segarra

REF.: Coberó, 1982, p. 381; TS, p. 107 (nota 67).

Nom d'una partida situada entre Torà, l'Aguda i Biosca, i també, en aquell indret, d'una antiga creu, avui desapareguda, i d'un camí que hi mena.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com per a un homònim *Ceriola* del terme de Pujalt,¹ hi ha diverses hipòtesis sobre l'etimologia d'aquest nom: des d'un nom personal llatí *CERIOLA, femení del cognom CERIOLUS (i documentat *Seriola* al s. IX), i potser emparentable amb altres de la mateixa terminació, com Oliola (vegeu *infra* s. v.), fins a una identificació, fonètica-ment difícil, però sobre la qual hi ha indicis, amb el també toponímic *Cerola*, que prové de l'aglutinació de l'article *sa* < IPSA i el nom *erola* < llatí AREOLA (derivat d'AREA 'era'), passant per un parell de possibilitats fitonímiques, que són d'una banda el nom llatí de la pruna, CEREOLA (*pruna* no es documenta fins al segle XIV), i d'altra banda una tampoc no gens fàcil (però també amb indicis) evolució fonètica a partir de *cirerola*, diminutiu de *cirera* (vegeu TS, p. 108-110, que recull, exposa i, si cal, argumenta aquestes quatre hipòtesis); ara com ara no hi ha raons de pes per decantar-se concloentment a favor d'una sola d'elles, però per raons principalment de fonètica històrica ens decantarem provisionalment per la primera.

[[ceri]ola]
antropotopònim
llatí
NP + sufix *-ol(a)*

1. Tampoc no recollit a l'OC ni la GEC, però sí, en aquest cas, a la GGCC i el DCVB (vegeu TS, p. 107-110). Es tracta d'una antiga quadra i d'un grup de masos deshabitats (*Cirerola de Pujalt* al bovatge del 1327) que es troba al límit occidental del terme oficialment anoienc de Pujalt, enfront de Malacara, lloc aquest que pertany ja al municipi d'Estaràs (Segarra); no gaire lluny, doncs, de *la Ceriola* de què es tracta en la present fitxa, situada uns deu quilòmetres cap al nord.

REF.: GEC; Duran (1972); TS, p. 110-113; OC, vol. III, p. 364b59-365a5.

Municipi i ciutat, capital històrica i administrativa de la comarca, que es troba aturonada a la dreta del riu d'Ondara, antigament (i durant segles) anomenat també *riu (de) Cervera*, poc després que aquest hagi pres definitivament direcció oest.

DOC.: (*fluvium*) *Cervariam*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS); *Cervaria*, 1026 (Font Rius, doc. 16; TS; CR, vol. XXIV, p. 388); *fluvium Cervarici*, 1035 (*Marca*, doc. 213); *Cervariam*, 1036 (Sangés, doc. 6; TS); *Ceruera*, 1043 (TS); *Cervera*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Cervarie*, 1054 (Font Rius, doc. 25; TS); *Cervaria*, 1056 (OC); *Cervaria*, c. 1058 (*Priv. Tàrr.*, doc. 2); *Cervaria*, 1059 (TS); *Ceruera*, 1060 (OC); *Cervaria*, 1063, 1066 (TS); *Cervaria*, 1068 (*Priv. Tàrr.*, doc. 3); *Cervaria*, 1072, 1076, 1084 (TS); *Cervera*, 1093 (TS); *Cervaria*, 1105 (Marquès, doc. 1); *Cervarie*, 1108 (TS); *Cervera*, 1119 (*Lib. Feud.*, doc. 186); *Cervaria*, 1121, 1127 (TS); *Cervarie*, 1130 (TS); *Cervaria*, 1131 (TS); *Cervera*, 1148-1151 (TS); *Cervarie*, 1152 (TS); *Cervera / Cerbaria*, 1153 (TS); *Cervera*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Cervera / Cervaria*, 1155 (TS); *Cervera*, 1162 (TS); *Cerveira / Cervaria*, 1166 (TS); *Cerveira / Cervera / Cervaria*, 1167 (TS); *Cervariam*, 1176 (Bisson, doc. 30); *Cervaria*, 1179 (TS); *Cervera*, 1180 (TS); *Cervaria*, 1182 (*Priv. Cerv.*, doc. 1; TS); *Cervarie*, 1183 (TS); *Cervaria*, 1184 (Bisson, doc. 51); *Cervaria*, 1186 (Font Rius, doc. 178; TS); *Cerveria*, 1186 (*Poblet*, doc. 38); *Ceruera*, 1187 (Fitè, p. 220); *Cervaria*, 1190, 1192, 1193 (TS); *Cervera*, 1192-1194 (TS); *Cervaria*, 1196 (TS; OC); *Cervarie*, 1197 (TS); *Cerveria*, 1205 (TS); *Cervaria*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Cervaria*, 1218 (*Ll. Verd*, doc. 1); *Cervarie*, 1249 (TS); *Cervera*, 1251 (Rasico, p. 139, 141); *Cervaria / Cerveria*, 1266 (*Priv. Tàrr.*, doc. 11); *Cervarie*, 1269 (TS); *Cervera*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Cervaria*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 182, 188, 195, 206, 227, 238-239; TS); *Cervaria*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 4); *Cervariam*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 5); *Cervariam*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Servarie*, 1295 (OC); *Cervera / Servera*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Cervaria*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *Cervarie*, 1331 (OC); *Cervarie / Cervera*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Cervaria*, 1336 (OC); *Cervera*, 1350 (*Priv. Tàrr.*, doc. 141); *Cervera*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Cervera / Cervaria*, 1360 (TS); *Cervera*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 80; TS); *Servarie*, 1373 (*Priv. Cerv.*, doc. 103; TS); *Cerverie*, 1376 (*Priv. Tàrr.*, doc. 283); *Cervera*, 1433 (Fitè, p. 432); *Cervarie de Urgello*, 1456 (*Priv. Cerv.*, doc. 120, 125; TS); *Çervera*, 1458 (*Priv. Bal.*, doc. 54); *Cervera*, 1497 (*Fog.*, p. 188).

OC: Vol. III, p. 365a13-20: del llatí CERVARIA 'terra de cervos', derivat de CERVUS 'cervo'.

ALTR. HIP.: Derivat directe en català del mateix zoònim *cervo* (com molts altres derivats en *-era*, tant zoonímics com fitonímics); trasllat històric des de la més antiga *Cervera de la Marenda* (esmentada ja al s. I per Pomponi Mela: «Cervaria locus, finis Galliae»); derivat del llatí CERVIX 'bescoll' com a descripció metafòrica (opinió de Balari, avui desestimada); aplicació del nom de planta *servera* dins d'una sèrie nominal fitonímica a la Segarra (vegeu Moreu-Rey, 1982, p. 23 i 160-161).¹

[[cerv]era]

zootopònim

llatí

N + sufix *-er(a)*

1. Vegeu TS, p. 111-113, que recull i analitza aquestes diverses hipòtesis. Val a dir que avui, a la llum de la documentació i dels casos paral·lels, ens decantaríem sense més dubtes per l'explicació zoonímica, per bé que mai descartant, com a sempre possible, i ateses les citacions antigues del lloc rossellonès, un trasllat en època comtal des de la població avui bàrbarament dita *Cerbère*. Pel que fa a altres hipòtesis força més inversemblants, com la de Balaña (1990, p. 207) que hi veu un compost àrab entre *sirb* i *irà* amb el significat (plausible des d'un punt de vista geogràfic) de 'camí de la plana', o la tradicional —però encara recollida per exemple per Lemoine (1975, p. 194) o per Basseda (1990, p. 391-392), referint-se a l'homònim de la Catalunya Nord— que hi veia una relació amb el clàssic KERBEROS 'guardià de l'infern', sembla prou clar que no paga la pena de contemplar-les al costat de les altres més serioses, sobretot atesa tot just aqueixa documentació medieval per a la nostra *Cervera*, documentació que remunta fins a l'època romana per a la *de la Marenda*, la qual, afegim-hi per acabar gairebé en forma de cercle, Dauzat i Rostaing, p. 161, no gosen adscriure de ple a la zootoponímia (imaginen una arrel preromana *KAR 'pedra', tanmateix combinada amb el sufix llatí *-ARIA* i posteriorment fruit d'una atracció per part del zoònim CERVUS), mentre que, en canvi, Nègre, p. 343, no té cap prevenció i remet sense més als *cerfs*.

0424

Cervera, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 365a26.

Nom d'una partida del terme de Penelles, recollit directament per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 365a22: possible nom posttoponímic a partir de la *Cervera* principal.

ALTR. HIP.: No es pot descartar, tanmateix, una creació paral·lela a la de l'homònim segarrenc (vegeu la fitxa anterior), ja sigui zoonímica o bé fitonímica, i en el primer cas ja sigui en llatí o directament en català.

[[cerv]era]
topònim reduplicat
català < llatí
simple (N(top))

0425

Cervià

COM.: Garrigues

REF.: Aebischer, p. 78; GEC; OC, vol. III, p. 365*b*50-55.

Població i municipi del sector meridional de la comarca, situats al nord de la serra la Llena i drenats pels trams de capçalera del riu de Set; sol dur el complement *de les Garrigues*, de caràcter merament específicatiu.

DOC.: *Cerviano*, 1202 (Font Rius, doc. 217; CR, vol. XXIV, p. 83); *Cervia de Madona* [...], 1359 (OC); *Cervia*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85); *Cervia*, 1497 (*Fog.*, p. 294).

OC: Vol. III, p. 366*a*1-8: derivat en -ANUM del nom personal llatí CERVIVS.¹

ALTR. HIP.: —

[[cervi]à]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

1. Hipòtesi ja formulada per Aebischer, p. 78, que d'altra banda adduïa tan sols una menció documental *Cerviano* de l'any 1111, que tanmateix, segons ell mateix apuntava en nota al peu, «il n'est pas certain que [...] se rapporte au *Cervià* de les Borges: peut-être est-il question de son homonyme».

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 388; OC, vol. iii, p. 368a13-25; ICC-*Noguera*.

Santuari del terme municipal d'Os de Balaguer (*Mare de Déu de Cérvoles*), situat al peu de la serra del Cogulló o de la Guineu; el nom sembla correspondre també a alguna altra edificació antiga (vegeu a l'OC mateix la referència a una *Torre de Cérvoles*).

DOC.: *Servulis*, 1198 (CR, vol. xvii, p. 403); *Sancte Marie de Cervoies*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 184, 207-208).

OC: Vol. iii, p. 368a37-b48: d'un plural llatí SILVULAS, diminutiu de SILVA 'bosc', amb dissimilació consonàntica.

ALTR. HIP.: Determinats parònims, però no els que ens ocupen, com demostra Coromines, poden provenir del fitònim SORBUS, nom llatí de la *serva* (OC, vol. iii, p. 368b31-369a58); sí que s'ha de descartar, en canvi, malgrat la forta aparença, qualsevol relació amb el zoònim *cérvol*, ja que aquesta forma amb -ol final no és sinó una ultracorrecció moderna de l'antic mot patrimonial, *cervo* (vegeu DECat s. v.).

[[cerv]oles]
fitotopònim
llatí
N + sufix -ol(es)

REF.: GEC; Altisent, p. 14; OC, vol. III, p. 367a49-b43.

Nom d'un castell i d'una antiga institució religiosa, de primer església i abadia, i més tard granja de Poblet (vegeu Altisent), que es troben a l'origen de l'actual lloc i municipi de *la Pobla de Cérvoles* (vegeu *infra s. v.*), en el sector meridional de la comarca; l'antic castell de Cérvoles, un poc separat de l'actual població, damunt seu, vers el sud, apareix encara en l'actual cartografia comarcal sota el nom mateix de *lo Castell*.

DOC.: *Sorboles*, 1107 (OC, vol. VII, p. 126b51); *Cervolas*, 1152 (Font Rius, doc. 90); *Sorboles*, 1157 (OC); *Sorbolas*, 1161 (*Poblet*, doc. 346; OC); *Sorbolis / Sorbulis*, 1163 (OC); *serra de Sorbolis*, 1166 (Font Rius, doc. 128); *Sorbolis*, 1171 (OC); *Serbolis*, 1172 (OC); *Servuolas*, 1175 (Font Rius, doc. 153); *Servoles*, 1178 (OC); *Serbolas*, 1179 (OC); *Sorbolis*, 1183 (*Poblet*, doc. 33; Altisent; OC); *Serbolis / Serboles*, 1192 (OC); *Cervoles / Cervolas*, 1197 (OC); *Sorbolis*, 1198, 1201 (OC); *Servoles*, 1231 (Font Rius, doc. 255); *Servoles*, 1236 (Font Rius, doc. 267); *Serbolarum*, 1271 (Font Rius, doc. 319); *Servoles*, s. XIII-XIV (Font Rius, doc. 319, nota); *Cervolles*, 1359 (OC).

OC.: Vol. III, p. 368a37-b48: com el seu homònim de la Noguera (vegeu la fitxa anterior) ha de derivar, malgrat les mencions antigues amb *So-*, del llatí *SILVULAS*, diminutiu plural de *SILVA* 'bosc'.

ALTR. HIP.: Tanmateix no es pot descartar especialment en aquest cas, ateses tot just aquelles formes documentals, que provinguin del fitonímic llatí *SORBUS* 'serva' o bé del nom de l'arbre corresponent, *SORBUM* 'servera'.

[[cerv]oles]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ol(es)*

0428

Cirera

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia de l'extrem septentrional del terme de la Baronia de Rialb, situada al costat de l'església de Sant Salvador, uns tres quilòmetres al nord del Cerdanyès i de l'antic castell de Taravau, prop del límit amb els municipis d'Isona (Pallars Jussà) i Coll de Nargó (Alt Urgell); dóna nom també, just a cavall amb aquest darrer terme, a un *bosc de Cirera*, vers el tram inicial del Rialb.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta del nom de fruit *cirera*, si bé hem de contemplar com a molt probable que originàriament la fixació toponímica s'hagués produït amb el nom equivalent de l'arbre fruïter, atès l'antic sistema nominal d'origen llatí segons el qual fruit i arbre rebien denominacions idèntiques o similars, en tot cas sense sufix de cap mena (vegeu Bastardas, 1988).

[cirera]
fitotopònim
català < llatí
simple

0429

Cirerer, pla del

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un sector del terme municipal de Maials, situat en el seu angle sud-oriental, a uns cinc quilòmetres de la població, vora el límit amb el terme de Flix i no lluny del de Llardecans; allí mateix dóna nom a un *mas del Pla del Cirerer*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament un derivat en *-er* del nom de fruit *cirera*, al·ludint a l'arbre que en produeix.

[[cirer]er]
fitotopònim
català < llatí
N + *-er*

0430

Ciudadilla

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 114-115; OC, vol. III, p. 378b13-19.

Vila i municipi de la vall del Corb, a la zona de transició amb la Segarra, que es formà entorn del seu castell, les ruïnes del qual apareixen encara avui imponents damunt de la població.

DOC.: *Civitadilla*, 1097 (CR, vol. XIII, p. 282, TS); *Cintadia*, 1153 (TS; OC); *Cintadila* / *Cintadilla*, 1165 (TS; CR, vol. XXIV, p. 347, 526); *Cintadia*, 1206 (OC); *Cintadilla*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 153; TS); *Cintadylla*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 159; TS); *Cintadella*, 1304 (TS); *Cintadylla*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *riu de Cintadylla*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Cintadilla*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Cintadila*, 1359 (OC); *Cintadella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Cintadilla*, 1497 (*Fog.*, p. 290).

OC: Vol. III, p. 378b25-27: derivat del llatí CIVITATEM ‘ciutat’ amb el sufix diminutiu -ICULA.

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del substantiu ja romànic *cintadella* ‘fortificació, castell’, amb la variant sufixal -illa < -ICULA, accepció que correspon millor a la realitat d’aquesta població, que no és pas una *ciutat* però on certament destaca el castell.¹

[[ciudad]illa]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix -ill(a)

1. Pel que fa al presumpte canvi de sufix o a l’alternança -illa / -ella, vegeu entre altres el passatge en què Coromines mateix es refereix al «trasmestament general (segons la nostra toponímia)» que es produí «entre -iyla i -eyla», amb exemples com *Abella* < APILIA o tot just la nostra parella *Cintadilla* / -della (OC, vol. VII, p. 175a23-29).

REF.: GEC; TS, p. 115-117; OC, vol. III, p. 380a49-b40.

Poble del terme municipal de Talavera, situat en ple centre de la conca oriental del riu d'Ondara, que justament hi neix, segons tradició oral, a partir del curs d'aigua també anomenat *barranc de Civit*, que procedeix del vessant septentrional de la serra de Montfred; en fogatges dels segles XIV-XVI consta amb el complement *de Bordell*, que fa referència a una antiga població propera (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: *ipsa Vid*, 1051 (Font Rius, doc. 24; TS; CR, vol. XXIV, p. 318, 339); *kastrum Vitti / ipsa Vite*, 1093 (Font Rius, vol. I, p. 704); *ipsa Vid*, 1151 (Font Rius, doc. 86; TS); *Zavit*, 1268 (CR, vol. XXIV, p. 318); *Zauit*, 1300; (DCVB, vol. III, p. 306); *Ça Vit*, 1331 (OC); *Çavit de Bordell*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Çavit de Bordell*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82-83;¹ TS); *Cevit*, 1488 (TS; OC); *Çavit de Bordell*, 1497 (*Fog.*, p. 197); *Sevit de Bordell*, 1553 (*Fog.*; TS); *Sivit de Bordell*, 1561 (*Fog. 1553*; TS).

OC.: Vol. III, p. 381a6-b26: d'un nom personal aràbic *Sābīt*, derivat de l'arrel *sbt* 'descansar'.

ALTR. HIP.: Aglutinació de *sa vit* 'el cep', amb l'article arcaic assimilat posteriorment.²

[ci-vit]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Una lectura *Covit de Bordell* en el fogatge de 1365-1370 (p. 83 en l'edició d'Iglésies del 1962) és evident que respon a un mer error de còpia o de lectura, atès que justament s'hi remet des d'un punt anterior on llegim el següent: «*Çavit de Bordell* en quina, qui són del dit prior, ix focs, e den Pere ferrer, III focs. E los romanents són de Ciutadans. E són detrans posats» (p. 82). En efecte, «detrans» és que trobem aquella anotació: «*Covit de bordell*, de Ciutadans..... v focs.»

2. Ens cal reafirmar la viabilitat d'una hipòtesi vitícola (exposada a TS, p. 116) més que mai després de la desqualificació, aparentment definitiva, que en féu Coromines a OC, vol. III, p. 380b7-381a5. En la comunicació «Documentació històrica i realitat geogràfica: el cas de Civit» (XXVI Col·loqui de la Societat d'Onomàstica, Lleida, 1999) vam analitzar amb detall aquest problema. En resum, els arguments de Coromines consisteixen a negar l'aparició en la documentació medieval i fins l'existència mateixa d'aquest poble segarraenc, i, doncs, a desestimar la identificació amb l'actual *Civit* de les citacions que hi aportàvem. Si bé hem d'admetre que efectivament quatre d'elles, dels cartorals de Poblet i Sant Cugat (anys 1192-1234), d'acord amb llur context, deuen referir-se més aviat a *Lavit* del Penedès, i en la present fitxa ja esmenem aquest error, cal assenyalar que no és aquest, en canvi, el cas dels textos més antics (1051-1151) editats per Font Rius, on *ipsa Vid* es troba localitzada ni més ni menys que vers Montfred, Aguiló i Santa Coloma, llocs del rodal mateix de Civit. I tampoc no és el cas de l'aparició en fogatges dels segles XIV-XVI (no pas «inèdits» com s'afirma a OC, vol. III, p. 381b32, sinó publicats i a l'abast: vegeu la bibliografia) de *Çavit - Sevit - Sivit de Bordell* (en aquest significatiu ordre cronològic). No cal insistir que aquestes formes, amb l'ús continuat del complement *de Bordell*, lluny d'impedir la identificació amb el poble de Civit, la confirmen. Pel que fa a la qüestió estrictament etimològica, és obligat notar que tant la nostra hipòtesi vitícola com l'antroponímica de Coromines parteixen d'una forma amb /a/, mantinguda d'altra banda fins una època força tardana (segles XIV-XV), i que, per tant, les objeccions de fonètica històrica adduïdes (id., p. 381a1-5) tant s'oposarien a l'una com a l'altra (o el que és el mateix, l'explicació necessària valdria per a totes dues). Admetent, en fi, que no hi ha raons de pes per rebutjar de ple la hipòtesi del mestre, hem de continuar decantant-nos tanmateix per una explicació, la vitícola, que els documents ara confirmats posen en relleu.

0432

Clamor, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. III, p. 382*b*45-50; G.-Biosca, p. 189-191; Tort, 1998, p. 283-285; ICC-*Segrià*.

Nom del corrent d'aigua (sovint adjectivat com a *Clamor Amarga* o especificat com a *Clamor d'Almacelles*,¹ especialment en determinats trams), que neix vers Albelda (Llitera), i que en una part del seu curs marca aproximadament el límit administratiu entre la Catalunya estricta i Aragó, a l'extrem occidental del Segrià i dels termes d'Almacelles i de Gimènells i el Pla de la Font; poc més endavant desemboca en el Cinca entre Saidí i Fraga (Baix Cinca).

DOC.: *Clamor*, 1089 (G.-Biosca, p. 189, nota 312); *Clamor d'Almacelles*, 1122-1123 (OC); *Clamore* / *ipsa Clamor*, 1170 (G.-Biosca, p. 220); *illam Clamore*, 1173 (G.-Biosca, p. 189, nota 313); *Clamore*, 1212 (OC, vol. VII, p. 454*b*7); *Clamor d'Almacelles*, 1300 (OC).

OC: Vol. III, p. 382*b*51-53: es tracta d'una fixació toponímica del substantiu dialectal *clamor*, derivat directament del llatí CLAMORE en el sentit de 'remor clamorosa d'una avinguda d'aigua'.²

ALTR. HIP.: —

[clamor]
hidrotopònim
català < llatí
simple

1. Així apareix, per exemple, esmentat aquest cas de passada, a EDL, vol. I, p. 52.

2. Escau afegir-hi que, així com l'adjectivació *Amarga* sembla ser merament descriptiva d'un tret de la seva aigua, la referència nominal a *Almacelles* es justifica amb motiu del trajecte d'aquesta *clamor* pel límit occidental del terme d'aquesta localitat, que és d'altra banda la més significativa de la zona.

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Despoblada del terme municipal d'Àger, al Montsec, vora el coll d'Ares, antigament anomenat *Clarmont*; els únics vestigis topònims que en resten avui, recollits per la cartografia comarcal de l'ICC, són una partida de nom plural, *los Claramunts*, i un pas muntanyenc o *portell de Claramunt* (vegeu *infra*, s. v. *Portell*) que es troben a uns cinc quilòmetres d'Àger, i en concret dos quilòmetres i mig al nord-oest i tres i mig al nord, respectivament, del seu agregat Agulló.¹

DOC.: *Clarmont*, 1042 (CR, vol. xvii, p. 56, 152); *Clarmont*, 1044 (CR, vol. xvii, p. 146); *Clarmonte*, 1048 (CR, vol. xvii, p. 138); *Clarmont*, 1187 (Fité, p. 220); *Clarmunt*, 1278 (Fité, p. 327, 328); *Clarmunt*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Clarmont*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199); *Claramunt*, 1440 (Fité, p. 403, 404); *Claramunt*, 1447 (Fité, p. 473); *Claramunt*, 1496 (Fité, p. 535).

OC: —

ALTR. HIP.: Com altres homònims sí recollits a l'OC, deriva en darrera instància d'un compost llatí CLARO MONTE 'muntanya clara', tal com dona a entendre l'ordre dels mots, i tal volta amb dissimilació vocàlica *o-ó > a-ó* (OC, vol. iii, p. 383a31-34); tanmateix no es pot descartar en absolut que es tracti d'un cas típic de trasllat des d'algun dels diversos parònims occitans i francesos, sobretot tenint en compte l'antiga forma *Clarmont*, abans esmentada.²

[[clara][munt]]
orotopònim
llatí
compost Adj + N

1. Determinada documentació, i en especial la de caràcter local, que és significativament abundant a Àger, permet gairebé resseguir, a més de l'evolució morfofonètica del topònim (vegeu la nota següent), l'estadi en què es trobava el seu referent geogràfic en diferents moments de l'època medieval. Així, veiem que l'any 1278 s'esmenta, en tant que un dels límits del terme d'Àger, la *carrera de Clarmunt* —i poc abans, en un altre passatge de les mateixes *Ordinacions de la vila*, la *carretera* del mateix nom (Fité, p. 327-328)—, la qual cosa dona a entendre que es tracta d'un lloc conegut, fins al punt de servir com a referència nominal per a una via de comunicació. Gairebé dos segles més tard, el 1447 (Fité, p. 473), el que s'empra com a fita en «la qüestió que és ab los de Agulló» (pels límits, s'entén) són *los masos de Claramunt*, que sens dubte és una de les precisions més valuoses que en tenim (a l'arrel de l'actual partida *los Claramunts* de nom plural?), mentre que mig segle més tard, el 1496 (Fité, p. 535), trobem al·ludit doblement el topònim, en fer-s'hi referència a sengles afrontacions que són, d'una banda, la *torre de Claramunt* (hereva d'aquells *masos*?) i, d'altra banda, a l'oronímic *Portell de Claramunt*, que en tot cas és l'únic element que, com hem vist abans, es manté actualment amb la mateixa denominació i una referencialitat inequívoca.

2. En aquest supòsit, que la documentació més aviat abona, no escau explicar l'actual /a/ medial com a fruit de l'esmentada dissimilació, sinó que hauríem d'entendre-la com a mera anaptixi (és a dir, com a so epentètic destinat a facilitar la sil·labació, com en el cas de *Curullada < Crullada*), si bé tal volta potenciada —si no provocada— pel paralelisme amb topònims com *Claravalls*, etc. Pel que fa a la documentació medieval, és obligat considerar clau la forma *Clarmunt* del 1278 (confirmada per dos esments coincidents) en tant que és el pas intermedi entre el *Clarmont* francollatí inicial (segles xi-xiii) i el *Claramunt* definitiu, que es troba ininterrompudament a partir del segle xv.

0434

Claravalls

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 383a37-48.

Població i antic municipi, avui agregat al de Tàrraga, situat al nord d'aquesta ciutat.

DOC.: *Clarasuales*, 1090 (OC); *Claresvals*, 1098 (CR, vol. XXIV, p. 328); *Claresvals*, 1116 (CR, vol. XXIV, p. 350); *Clares Vals*, 1122 (OC); *Claras Valles* / *Clarasvals*, 1175 (OC); *Clarís Vallibus*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 111); *Clarísval·libus*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 128, 131); *Clarísval·libus*, 1343 (*Priv. Tàrr.*, doc. 127); *Claresvalls*, 1358 (*Fog.*); *Clares Valls*, 1359 (OC); *Claresualls*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Clarísval·libus*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265, 266, 269); *Claravalls*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 270, 271); *Clares Valls*, 1391 (CR, vol. XXIV, p. 361); <Clar>esvalls, 1497 (*Fog.*, p. 232); *Claravalls*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 383a53-b4: atesa la pràctica unanimitat de la documentació medieval en l'antiga forma *Claresvalls*, amb doble plural, s'imposa una etimologia llatina del tipus CLARAS VALLES, amb -s- eliminada posteriorment per dissimilació, si bé sembla també probable, i preferent i tot (vegeu un nou esment en aquest sentit a OC, vol. VII, p. 409b51-25), una creació imitativa del famós nom del monestir francès de *Clairvaux*, sobretot perquè el lloc que ens ocupa, com tampoc un homònim ribagorçà, ni és manifestament en una *vall* ni destaca pel seu color *clar*.

ALTR. HIP.: —

[[clara][valls]]
topònim reduplicat
català < francès
compost (N(top))

0435

Claret

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 383^b54-384^a1.

Llogaret del municipi d'Oliola, situat uns tres quilòmetres al sud d'aquesta població, en una zona aturonada que marca la partió entre les conques mitjanes del Sió i del Llobregós, la qual cosa es fa ben patent, a simple vista, arran de les diferents vegetació i coloració de les terres de l'una i de l'altra, de Claret estant.

DOC.: *Claret*, 1358 (*Fog.*); *Claret*, 1359 (OC); *Clareto*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33).

OC: Vol. III, p. 384^a24-^b24: derivat del llatí CLARETUM, format amb el sufix col·lectiu -ETUM (> -et) sobre l'adjectiu CLARUS 'clar', designant la tonalitat predominant del terreny, o potser una clariana del bosc.

ALTR. HIP.: Reduplicació a partir d'algun dels nombrosos homònims i parònims catalans i romànics.

[[clar]et]
qualitat del terreny
llatí
Adj + sufix -et

0436

Claret

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 119; CR, vol. xxiv, p. 314, 336.

Despoblat situat a la plana de Guissona, entre la Morana, Florejacs i les Pallargues, dins de l'antic terme d'aquesta població, avui centre del municipi dels Plans de Sió.

DOC.: *Claret*, 1082 (Sangés, doc. 48; TS); *Claret*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328; OC, vol. viii, p. 17b19); *Claret*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Com els seus diversos homònims d'arreu del país (vegeu les fitxes anterior i següent, i altres al Bages i a la conca de Tremp), o com els parònims d'altres llocs de la Romània (vegeu OC, vol. iii, p. 384a12-23), és derivat de l'adjectiu llatí *CLARUS* 'clar', amb el sufix col·lectiu *-ETUM* (> *-et*), designant, si no una clariana del bosc, un paratge on el terreny té tons clars.

[[clar]et]
qualitat del terreny
llatí
Adj + sufix *-et*

0437

Claret [o Claret de Figuerola]

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 117-119; OC, vol. III, p. 383*b*40-52.

Poble de l'actual municipi de Torà, pertanyent a l'antic de Llanera, i situat al sud-est del terme, entre Fontanet i Cellers, vora el torrent de Figuerola, del qual (si no directament de l'antic castell que n'és la font) pren un complement especificatiu utilitzat amb relativa freqüència, però no en exclusiva, sinó al costat d'altres dos: *de Llanera*, en referència a l'antic cap municipal, i, més popular, *dels Pagesos*, per oposició al *Claret dels Cavallers* del Bages.

DOC.: *Clareto*, 1024 (Sangés, doc. 1; TS); *Clareto*, 1026 (OC); *Claret*, 1069 (OC); *Claret*, 1151 (TS, OC); *Clareto*, 1100-1154 (TS); *Claret*, 1163 (TS); *Clareti*, 1170 (OC); *Clareto*, 1180, 1206 (TS); *Claret*, 1207 (TS); *Clareto*, 1269 (TS); *Claret*, 1359 (OC); *Claret*, 1497 (*Fog.*, p. 199).

OC.: Vol. III, p. 384*a*24-*b*24: com els seus homònims (vegeu les fitxes anteriors), sembla derivat del llatí CLARETUM, format amb l'adjectiu CLARUS 'clar' i el sufix -ETUM, col·lectiu, a propòsit del to cromàtic del terreny, o potser en referència a una clariana de bosc.

ALTR. HIP.: Reduplicació a partir d'un homònim.

[[clar]et]
qualitat del terreny
llatí
Adj + sufix -et

0438

Clua, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 391*b*53-54.

Poblet agregat al municipi d'Artesa de Segre, anomenat també *la Clua de Meià*, i situat a uns vuit quilòmetres d'Artesa, en un coster vora el barranc de Catarena, també anomenat *de la Clua*; en reben el nom igualment el *bosc de la Clua* (un quilòmetre al sud del poble) i el *gran de la Clua*, congost al límit amb el terme de Vilanova de Meià per on el riu Boix abandona la conca de Meià per ingressar ja definitivament a la vall del Segre, on mor uns quatre quilòmetres més avall, sota Baldomar.

DOC.: *ça Clusa*, s. XI-XII (OC, vol. VII, p. 44*a*25); *Clusa*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 128, 183); *la Clusa*, 1440 (Fité, p. 404); *la Clua*, 1441 (Fité, p. 458); *la Clua*, 1470 (Fité, p. 505); *Clusa / la Clusa*, 1497 (*Fog.*, p. 151, 152); *Clua*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 391*b*17-35: variant del català antic *clusa* 'tancada, closa', antic participi (del llatí vulgar *CLUDERE* 'tancar'), substantivat i emprat principalment per designar un 'pas estret' com el que caracteritza el lloc que ens ocupa.¹

ALTR. HIP.: —

[clua]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. Procés fonètic ja esmentat per l'autor (amb l'exemple, entre altres mots, d'aquest topònim) a *Lleures*, p. 210 (nota 2) i 256, així com també, pocs anys després, de passada, a EDL, vol. II, p. 104. Afegim-hi que, segons es desprèn de la documentació aportada, i sobretot de la de caràcter local (d'Àger), el pas *Clusa* > *Clua* es degué produir vers el segle XV, ja que és en aquest període que trobem pràcticament alhora les dues versions; i per cert en uns contextos ben inequívocs: el 1440 es parla de «los hòmens de la Clusa» i en canvi el 1441 s'hi esmenta un tal «Martí de la Clua», mentre que el 1470 la referència ja és al «loch de la Clua» —per bé que figurarà *Clusa* encara en el fogatge (no d'origen local, doncs) d'un quart de segle després. Afegim-hi que *Clusa* fou també el nom antic, vers el segle IX, del coll del Portús (vegeu Nègre, p. 315).

0439

Cluella, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antiga quadra del municipi de Tiurana, al Mig Segre, situada segons la GEC a la dreta d'aquest riu, però que sens dubte correspon a l'església del mateix nom que, acompanyada d'unes cases dites *el Masucó de la Cluella* (vegeu *infra s. v.*) i d'una petita *plana de la Cluella*, apareix en la cartografia actual de l'ICC aturonada a l'esquerra del Segre, prop de la confluència amb el Rialb, uns tres quilòmetres al sud-oest de Tiurana.

DOC.: *Clusela*, 1171 (CR, vol. xvii, p. 439).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla evident que es tracta d'un diminutiu de *la Clua* (vegeu la fitxa anterior), ja sigui en referència directa al topònim del terme d'Artesa o, més proper encara, a *la Clua* del municipi de Bassella (Alt Urgell), ja sigui com a diminutiu del mateix mot que els ha originats, és a dir, de *clua* < *clusa* 'tancada' i singularment 'pas estret', en relació amb un element geogràfic de la zona.

[[clu]ella]

diminutiu toponímic

català < llatí

N(top) + sufix *-ell(a)*

0440

Codines, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida de l'actual terme municipal de Tàrraga, dins de l'antic de la Figuerosa, situada al costat del reguer d'Altet, un parell de quilòmetres a ponent del poble d'aquest nom, i no gaire més al sud de Claravalls.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una fixació toponímica del substantiu d'origen preromà *codina* 'roca a flor de terra que fa un clap nu de vegetació' (vegeu DCVB i DECat *s. v.*, i també OC, vol. III, p. 399*b*48-400*b*3, amb nombrosos topònims que en són derivats, tot i que no cap de pertanyent al nostre àmbit geogràfic), sens dubte al·ludint a la presència d'aquest element de la naturalesa.

[codines]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0441

Codines, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Verdú, situada uns tres quilòmetres a ponent de la vila, vora la carretera de Sant Martí de Maldà, abans dels Estinclells.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del mateix mot d'origen preromà *codina* que tractem en l'article anterior i en el següent, sobre el qual convé afegir (vegeu DCVB *s. v.*) que no solament pot significar 'clapa de roca natural', sinó també, sempre des del camp semàntic orogràfic, 'clot en la roca' o 'palet de riera', accepció que no fóra inversemblant en cap dels casos aquí tractats, i no solament per llur nombre plural, sinó també per llur situació propera a rieres o torrents.

[codines]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0442

Codines, fondo de les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim menor del municipi de Preixana, corresponent a una vall o coma del sector meridional del terme, que es troba un parell de quilòmetres al sud-est de la població, vora el límit amb Sant Martí, prop de la riba dreta del riu Corb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anteriors.

[codines]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0443

Codonyers

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim corresponent a una petita vall del centre del terme dels Omells de na Gaia, situada immediatament al sud de la població, vora la carretera de Senan.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ha de tractar-se d'una fixació toponímica del nom d'arbre fruïter *codonyer*, derivat evident de *codony* (vegeu OC, vol. III, p. 400*b*33-401*a*39, amb una bona dotzena de casos amb un origen similar, recollits i explicats per Coromines i els seus col·laboradors).

[[codony]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

0444

Codonys, barranc dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un dels barrancs (en aquest cas el primer o més oriental) que, íntegrament dins del terme d'Alòs de Balaguer, aflueixen directament al Segre, per la dreta, baixant des dels contraforts meridionals de la serra de Sant Mamet.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Típica al·lusió onomàstica al fitònim *codony*, similar, doncs, al topònim garriguenc tractat en la fitxa anterior (si bé aquí sense sufix de cap mena) i a força altres d'arreu del país, i en especial al lloc del *Codony*, a l'Alt Gaià (vegeu TS, p. 123-124; OC, vol. III, p. 401a15-20); val a dir que era usual en català preliterari (per herència directa del sistema llatí) que amb el nom simple, tal com aquí el trobem, es designés no solament el fruit, sinó també el mateix arbre fruïter (vegeu Bastardas, 1988), que òbviament és un motiu més raonable en l'àmbit toponímic.

[codonys]
fitotopònim
català < llatí
simple

0445

Cogoll, el

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. II, p. 809a33-35; OC, vol. III, 401b47-49.

Nom, avui sembla que desaparegut com a tal, d'una partida o d'un indret (un turó, més aviat) de l'antic terme de Gualter (al sud de la Baronia de Rialb, vora el Segre), segons determinada documentació solsonina consultada personalment per Joan Coromines.

DOC.: *lo Cogol de Gaunterio*, 1328 (DECat; OC).

OC: Vol. III, p. 402a19-22: fixació toponímica d'un antic derivat del llatí CUCULLUM 'caputxa', que, amb el sentit de 'capdamunt, capciró', degué aplicar-se de forma descriptiva al cim d'un turó (vegeu DECat, vol. II, p. 809a27-56, i ja abans DCVB s. v.), cosa que probablement val tant per a aquest cas com per a molts dels seus diversos parònims (vegeu les fitxes següents).¹

ALTR. HIP.: —

[cogoll]
orotopònim
català < llatí
simple

1. En realitat, i afinant-hi la lectura, hom observa una significativa diferència en l'aparició d'aquest cas en el DECat i en l'OC, parallela a l'objecte bàsic de cadascuna d'aquestes magnes obres de Joan Coromines: si en l'OC és tractat com un veritable topònim (i fins se l'anomena «partida» suposant-hi la forma *el Cogoll* a partir de *lo cogol* documental) en canvi en el DECat veiem que el mateix cas (i la mateixa citació del segle XIV), sempre amb minúscula inicial, serveix per il·lustrar l'existència en català antic de *cogoll* 'tossalet', fins al punt que hom pot dubtar que realment es tracti d'un nom propi.

0446

Cogul

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del municipi d'Os de Balaguer, situada encara no a un parell de quilòmetres de la població, vers el sud, a la dreta del riu de Farfanya.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Hauria de tenir una explicació igual o similar a la de l'homònim garriguenc (població i municipi) tractat en la fitxa següent (i, doncs, a la d'altres noms de lloc, com el *Cogoll* que acabem de veure en l'anterior), és a dir, probablement una derivació del llatí *CUCULLUS* amb el sentit de 'tossalet' o 'cim punxegut'; en el present cas, convé ressaltar que aquesta partida es troba efectivament en una zona marcada per la presència de nombroses elevacions del terreny, ja en forma de serres notables, ja en forma de turons isolats.²

[cogul]
orotopònim
llatí
simple

1. Sembla que es tracta d'un cas independent dels parònims de la mateixa comarca i fins del mateix terme que tractem en altres fitxes (vegeu *supra*, s. v. *Cogoll*, i *infra*, s. v. *Cogulló*), atesa llur relativa distància i suficient singularització, tant geogràfica com nominal.

2. En el DCVB (s. v. *cugul*) es troben altres accepcions completament diferents d'aquest mot, si bé alguna vagament susceptible d'haver generat un nom propi: des de 'tronc o espiga de l'all o de la ceba' fins a 'cucut'; però el fet mateix que els autors d'aquesta obra hi establissin tres articles ben separats (un per al fitònim i un seu ús figurat; un segon per al zoònim; i un de tercer justament per al topònim, amb tres casos concrets, entre ells el poble de les Garrigues de què ens ocuparem en la fitxa següent), així com l'apunt d'una etimologia pròpia per a cadascun d'ells, ja dóna a entendre que és convenient refusar una tal temptació.

REF.: GEC.

Poble i municipi del sector occidental de la comarca, a la conca del riu de Set, famosos per les pintures rupestres que s'hi conserven en una balma situada a mig quilòmetre de la població.

DOC.: *Cogul*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119; CR, vol. xxiv, p. 268); *Cugul*, 1358 (*Fog.*); *Cugul*, 1385 (OC, vol. vii, p. 127a5); *Cugul*, 1553 (*Fog.*).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Com els seus nombrosos parònims (vegeu OC, vol. iii, p. 401b41-402b58, així com *supra*, s. v. *Cogoll*, i *infra*, s. v. *Cogulló*), deu ser un derivat del llatí CUCULLUM ‘caputxa’ aplicat descriptivament al capdamunt d'un turó;² la presència de -l final en lloc de -ll es podria explicar a partir d'una variant col·loquial *CUCULU, corresponent al *Cuculus* que Coromines documenta el 1090 per al *Puigcogul* del Lluçanès (OC, vol. vi, p. 297a1-5).

[cogul]
orotopònim
llatí
simple

1. L'absència del nom d'aquest cap de municipi en l'*Onomasticon* deu correspondre a un lapsus produït en la redacció final o en l'edició de l'obra; i això sembla clar no només perquè sí hi són presents tant un *Puigcogul* (Osona) com ni més ni menys que trenta-dos topònims del tipus *Cogoll*, *Cogulla* i variants, d'arreu del país (OC, vol. iii, p. 401b41-402a58), sinó perquè, entremig, fins i tot hi apareix, en el seu lloc alfabètic (id., p. 402b26), una entradeta per a *Cogul*, on tan sols se'ns remet als articles *Cogolló* (el qual tanmateix tampoc no existeix com a tal: deu ser error per *Cogoll*) i *Puig-Cogul* (que sí té entrada pròpia, en el volum vi, si bé sota una altra forma gràfica). Ho confirma, si cal, el fet que *el Cogul* sí que es troba esmentat de passada en un altre punt de l'OC, s. v. *Ull* (vol. vii, p. 378b41), i també, tal com ha quedat reflectit en l'apartat corresponent, en la menció d'un document del segle XIV reproduït parcialment s. v. *Set*. I també en altres obres de l'autor, en fi, hom pot trobar esments d'aquest poble, cosa que corrobora la impressió que som davant d'un mer lapsus factual; per exemple en el següent passatge: «hi havia entre nosaltres una manera comuna de viure i de veure el món: que hi era ja des del temps que esculpien la dama d'Elx, i els torsos d'Ullastret o Empúries, i potser ja aquells caçadors de la Valltorta o del Cogul» (de l'article de Coromines, 1984, p. 89).

2. Tanmateix no es pot descartar tampoc una aplicació toponímica de *cugul*, mot de la mateixa família documentat en català antic com a 'teuladeta d'un campanar' (vegeu DECat, vol. ii, p. 809a57-b10), atès que no són pas insòlits els topònims al·lusius a elements arquitectònics.

0448

Cogullada, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 403a24-27; ICC-Segrià.

Despoblat i antic terme del municipi de Lleida, erm des del segle xv, situat uns nou quilòmetres al sud-est de la ciutat, entre els termes d'Alfés i Artesa de Lleida; apareix en la cartografia actual de l'ICC encara com a nom de partida, concretament entre l'autopista i el canal d'Urgell, a llevant del polèmic aeròdrom d'Alfés.

DOC.: *Cucullada*, s. XII (CR, vol. XXIV, p. 49); *la Cugulada*, 1359 (OC).

OC: Vol. III, p. 403a41-43: al·lusió al zoònim *cogullada* (DECat, vol. II, p. 808b14-19, 810a14-36), que deriva del llatí *CUCULLIATA, i aquest al seu torn de CUCULLA 'caputxa', cosa que s'explica per la característica cresteta que exhibeixen aquests ocells semblants a l'alosa.

ALTR. HIP.: Tanmateix caldria no descartar en absolut que la referència no sigui a l'ocell, sinó a la planta homònima (vegeu DCVB s. v., DECat, vol. II, p. 810a37-50), que rep aquest nom de forma translatícia però en connexió amb l'etimologia mateixa abans esmentada.

[[cogull]ada]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ada*

0449

Cogullades, pla de les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Petit altioplà que es troba vers l'extrem meridional del terme de Vinaixa, a la intersecció amb els de Vimbodí i Vallclara (Conca de Barberà), un parell de quilòmetres al nord-est d'aquest darrer poble.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: En principi cal atorgar a aquest nom de lloc la mateixa hipòtesi etimològica de tipus animal (tot i que també l'alternativa fitonímica)¹ que hem vist en la fitxa anterior a propòsit del singular *la Cogullada* del Segrià (vegeu també DCVB s. v., i a OC, vol. III, p. 403a23-43 uns altres set casos similars d'arreu del país, inclòs un estricte homònim *pla de les Cogullades* de vers el Maestrat).

[[cogull]ades]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ada(es)*

1. Val la pena remarcar, a propòsit d'aquest dilema entre l'accepció zoonímica i la fitonímica de *cogullada*, que Coromines les recollí precisament totes dues ben a prop d'aquí: a la Pobra de Cérvoles, en el segon cas l'any 1935 (DECat, vol. II, p. 810a20-21 i a37-39).

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida que es troba a cavall entre els termes municipals de Vinaixa i Tarrés, en el seu límit meridional, a tocar també del municipi de Vimbodí (Conca de Barberà) pel sector de Corregó, uns tres quilòmetres al sud-est de Vinaixa i un poc menys al sud-oest de Tarrés, i encara no un parell de quilòmetres al nord del parònim *pla de les Cogullades* (vegeu la fitxa anterior).¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació plural del substantiu *cogulla* (òbviament relacionat amb els *cogoll*, *cogulló*, etc., que hem vist o veurem en altres fitxes, i tots ells, en darrera instància, amb l'ètim llatí d'aquest: *CUCULLA* 'caputxa'), que, a partir de la seva accepció originària (en especial com a 'caputxa de frare'), sembla que prengué ja en català medieval el sentit genèric de 'capdamunt', i d'aquí, fàcilment, el de 'cim, capdamunt d'una muntanya', significat que encara té el mot bàsicament mallorquí *cuculla* (vegeu DCVB s. v., accepció 3, i especialment DECat, vol. II, p. 808a58-b53, així com uns pocs exemples toponímics, sempre en singular, a OC, vol. III, p. 402a3-13).²

[cogulles]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Amb el qual, tanmateix, sembla en principi que no hi ha cap relació directa. Car, si n'hi hagués, caldria establir un transvasament ara com ara inèdit (al marge, és clar, del seu origen etimològic darrer, compartit amb la resta de mots de la mateixa arrel) entre els tipus nominals *cogulla* (bàsicament orònim) i *cogullada* (sempre zoònim o bé fitònim): ja fos imaginant una sufixació en *-ada* del primer (paralela a casos com *coll* - *collada* o *portell(a)* - *portellada*, però no registrada per cap font lexicogràfica), ja fos, a la inversa, presumint-hi una reducció fonètica *Cogullades* > **Cogullaes* > *Cogulles* semblantment difícil, i no només pel canvi de síl·laba tònica que requeriria. Tot això, naturalment, sense descartar un simple error en la informació de què partim. Però ja es veu que, de moment, la millor opció és mantenir cada nom al seu lloc, i deixar en el llimb de les coincidències la seva proximitat geogràfica i formal.

2. Ben bé una altra hipòtesi fóra la que es podria bastir alternativament a partir del mot dialectal homònim *cogulla* 'cocó, cadolla' (vegeu DCVB s. v. 2, i referència també a DECat, vol. II, p. 809a1-2), que justament sembla provenir de *cadolla* amb encreuament de *cogulla* < *CUCULLA*. El fet bàsic d'aquesta alternativa etimològica, però, és la localització geogràfica d'aquest mot, que l'esmentat DCVB situa ni més ni menys que a la Segarra i l'Urgell (comarques que en la seva extensió tradicional, no en l'oficial del segle XX, arribaven sens dubte fins a aquesta zona extremeroriental de l'actual demarcació de les Garrigues).

0451

Cogulló, el

COM.: Noguera

REF.: GEC (s. v. *Cérvoles*); ICC-*Noguera*.

Cim principal (916 metres d'altura) de la serra del mateix nom, coneguda també com a *serra de la Guineu*, que s'aixeca a ponent del terme d'Os de Balaguer, entre aquesta població i el santuari de la Mare de Déu de Cérvoles; hi ha així mateix un *barranc del Cogulló* un poc més cap al sud-oest, ja en terme d'Algerri, que deu estar-hi relacionat, atès que procedeix dels contraforts més occidentals d'aquesta serra.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els diversos homònims (*el*) *Cogulló* (*-ons*) que sí es troben en l'OC (vol. III, p. 402a39-58), es tracta d'un derivat en -ONEM > -ó del mateix mot llatí CUCULLUM 'caputxó' que, aplicat versemblantment en la descripció metafòrica de llocs amb tal forma (com és també el present cas, i més que mai tractant-se d'un cim), hem vist ja en fitxes anteriors i retrobarem amb plena homonímia (i sense sortir de la Noguera) en la següent, a la qual re-metem per a més detalls.

[[cogull]ó]
orotopònim
català < llatí
N + sufix -ó

0452

Cogulló, el

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una important muntanya de la conca de Meià, situada damunt mateix de Vilanova, vers llevant, davant per davant del puig de Meià; arriba a superar de poc els mil metres d'altura, i hom hi ha col·locat, com semblava inevitable, no només un vèrtex geodèsic (tanmateix secundari, atesa la proximitat del Montsec de Rúbies, serra de la qual ve a ser un contrafort sud-oriental), sinó diverses antenes de telecomunicacions, visibles de ben lluny.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment té el mateix origen etimològic que l'homònim tractat en la fitxa anterior, i bé podem afirmar que en aquest cas, com gairebé no podia ser altrament, una simple panoràmica de l'aspecte i forma d'aquesta muntanya en justifica el nom, ja que efectivament recorda un gran *caputxó*, mot que en el seu equivalent llatí CUCULLUS > *cogoll*, *cogull* es troba a l'origen d'aquest tipus lèxic (vegeu DECat, s. v. *cogulla*, especialment vol. II, p. 809b46-50, i ja abans DCVB s. v. 2, on es tracta de l'ús orogràfic i toponímic de *cogulló* com a 'cim punxegut').

[[cogull]ó]
orotopònim
català < llatí
N + sufix -ó

0453

Coguls, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del sector occidental del terme d'Ossó de Sió, situada en una zona de turons superiors als tres-cents cinquanta metres d'altura, aproximadament un quilòmetre al sud-oest del seu agregat Montfalcó.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que ha de tenir la mateixa explicació de tipus orogràfic que els parònims *Cogul* i *el Cogul* (vegeu *supra s. v.*), en aquest cas amb adopció del nombre plural.

[coguls]
orotopònim
llatí
simple (morf plural)

0454

Colebrosos

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del terme municipal de Granyena de les Garrigues, situada un parell de quilòmetres al nord-est del poble, relativament a prop del límit amb el del Cogul.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta d'una sufixació (del tipus *-ós -osa*, freqüent sobretot en fitotopònims) a partir d'una variant *colebra* (paralel del cast. *culebra*) del zoònim *colobra* < llatí *COLUBRA* (mena de serp, o fins 'serp' en general; vegeu DCVB i DECat *s. v.*) que retrobarem sota la forma etimològica en el vell topònim urgellenc *Colobres* (vegeu *infra s. v.*), i que és present també en alguns altres noms de fora d'aquestes comarques (vegeu OC, vol. III, p. 414a42-b8, i ja abans DECat, vol. II, p. 837b8-24).¹

[[colebr]osos]]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ós(os)*

1. Tanmateix, a més de l'extensió antiga i dialectal d'aquest semigenèric *colobra*, cal fer atenció a l'existència d'altres variants també properes al nostre nom de lloc, que per tant podrien trobar-se en el seu origen immediat: no solament la forma *culebra*, que és imputable al castellà (és significatiu que Coromines, en esmentar-la a DECat, vol. II, p. 1101a25, es limiti a remetre al seu DCECH, malgrat que el DCVB li dedica un bon article propi), sinó un més específic *colobre* masculí 'escurçó', recollit pel DCVB (*s. v.*) en un lloc tan representatiu com Balaguer, i al·ludit també per Coromines (DECat, vol. II, p. 837a37-56, *s. v. colobra*).

0455

Coll Beix

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. I, p. 554a59-b2; OC, vol. III, p. 32a8-9.

Nom d'una collada del terme dels Torms, recollit per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 32a7-13: sembla que el mot *Beix*, pronunciat /bejs/ amb /ɛ/ tònica, és simplement una variant de *Baix*, indicant la fondària de l'esmentat *coll* (vegeu també DECat, vol. I, p. 554a45-b21).

ALTR. HIP.: En la mateixa obra (OC, vol. III, p. 32a5-8) s'especula amb la possibilitat que *Beix* sigui una variant del nom personal *Blai* < llatí BLASIUS, per influència mossàrab, però s'abandona aquesta idea en favor de la correspondència amb *Baix* < llatí BASSUS; per a *coll*, vegeu les fitxes següents.

[coll][beix]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0456

Coll de Vinganya, el

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Petit enclavament del terme municipal d'Alcarràs, que es troba entre els de Torres de Segre i Soses, a mig camí entre aquesta població i Alcarràs mateix, i que correspon al *coll de Vinganya*, on es produeix la bifurcació de carreteres entre aquestes poblacions i la de Fraga; el camí que es dirigeix més cap al sud, vers Soses i Aitona, tomba després cap al sud-oest i ben bé quinze quilòmetres més enllà, sempre per la mateixa riba dreta del Segre, troba l'antic i important monestir de *Vinganya* (vegeu *infra s. v.*), del qual sembla evident que ha de prendre el nom, i que ja és en terme de Seròs, concretament entre aquesta població i la Granja d'Escarp.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Atesa la considerable distància entre el *coll* que dona nom a aquest enclavament i el monestir de Vinganya, i atesa també, tanmateix, la relació evident entre l'un i l'altre, per tal com d'aquest coll parteix el camí que durà entre altres llocs a *Vinganya*, sembla que no podem parlar pròpiament d'un mer orotopònim ni tampoc d'un cas típic de reduplicació toponímica, sinó d'una més subtil referència geogràfica, de tipus direccional.

[coll][vinganya]
situació geogràfica
català < àrab
compost N + N(top)

0457

Coll Roig

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'un *coll* de l'extrem meridional del terme de Maials, al límit amb la Ribera d'Ebre, que es troba uns set quilòmetres al sud de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Simple adjectivació cromàtica, *roig*, complementant el genèric *coll* (vegeu les fitxes anteriors i següents), i potser en contrast amb el *Collblanc* del mateix municipi (vegeu *infra s. v.*).

[coll][roig]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0458

Coll Roig

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim del terme municipal de Vallbona de les Monges, corresponent efectivament a un *coll* que es troba damunt del seu agregat Rocallaura, en el camí que, relativament paral·lel a l'actual carretera i al tram inicial de la riera de Maldanell, puja la serra del Tallat entre aquesta població i Belltall.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim òbviament coincident amb el de l'homònim segrianenc tractat en la fitxa anterior, de tipus merament descriptiu.

[coll][roig]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0459

Collada, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un petit, però significatiu pas muntanyenc del sector nord del terme de Biosca, que es troba poc més d'un quilòmetre al sud del poble de Lloberola, al qual dóna accés venint des del cap de municipi, per Xoriguera i Galinyó, o també des de Pedrafità o l'Estany, ja que hi ha a més una doble cruïlla de camins; entre dos turons que sobrepassen els set-cents metres d'altura, *la Collada* marca, com un poc més a ponent ho fa *la Portellada* (vegeu *infra s. v.*), la divisòria entre la conca de la riera de Biosca, afluent directe del Llobregós, i la de Lloberola, que desguassa en primera instància a la riera de Sanaüja.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa l'explicació geogràfica abans apuntada, és prou clar que es tracta d'una mera fixació onomàstica del substantiu *collada* amb el significat de 'pas entre muntanyes' (per al qual vegeu DCVB *s. v.* 2).

[[coll]ada]
orotopònim
català < llatí
simple

0460

Collada, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un indret de l'actual terme municipal de Sant Martí de Riucorb, corresponent a un turó allargassat que es troba a mig camí entre dos dels seus pobles agregats, el Vilet i Llorenç, tot just un quilòmetre al nord d'aquest darrer, damunt la riba dreta de la riera de Maldanell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una mera fixació toponímica de l'orònim *collada*, derivat de *coll*, tot i que en aquest cas (i, doncs, a diferència de l'homònim segarrenc tractat en la fitxa anterior), atesa la realitat física de l'element designat, hauríem de pensar potser en una accepció secundària amb el significat de 'turó' (com en el cas de *coll* mateix: vegeu DCVB i DECat s. *v.*), més que no en la general de 'pas entre muntanyes'.

[[coll]ada]
orotopònim
català < llatí
simple

0461

Collades, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del municipi d'Alfés, situada en el seu sector sud-oriental, a tres quilòmetres de la població, i aproximadament equidistant d'Aspa i Alcanó.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del substantiu orogràfic *collada* (vegeu les fitxes anteriors, amb almenys dues possibilitats semàntiques), en aquest cas fixat en plural.

[[coll]ades]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0462

Collades, puig de les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim corresponent a una elevació situada en l'angle sud-oriental del terme municipal de Maldà, prop del límit amb el dels Omells de na Gaia, entremig d'altres que, com aquest, sobrepassen els cinc-cents cinquanta metres d'altura; no es pot confondre amb el cas tractat en la fitxa anterior (malgrat tractar-se de dos termes veïns, i amb una distància no superior als quatre quilòmetres en línia recta entre els dos topònims), perquè el *puig* que ara ens ocupa i aquella *collada* es troben en conques diferents, amb tres o quatre petites valls entre l'una i l'altra.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta també d'una mera fixació toponímica, en plural, de l'orònim *collada* (vegeu les fitxes anteriors).¹

[[coll]ades]
 orotopònim
 català < llatí
 simple (morf plural)

1. Val a dir que en aquest cas, com en aquells (sobretot en *la Collada* de Sant Martí, atesa la seva proximitat), podem dubtar entre interpretar *collada* en sentit recte (és a dir, 'pas entre muntanyes') o bé amb un significat translàtic de 'turó', en paral·lel amb el que s'ha esdevingut històricament amb l'apel·latiu mateix de *coll*, del qual evidentment deriva; a favor d'aquesta darrera possibilitat hi ha, òbviament, el fet que aquest topònim identifica un *puig*, i que d'altres n'hi ha en aquella zona, preludi septentrional de la serra del Tallat; tanmateix també es pot argumentar amb solvència a favor de la primera interpretació, ja que, al costat de puigs i turons, en aquesta contrada es troben també, com és lògic, diversos *colls* o passos muntanyencs, entre els quals podem esmentar el *coll de Batallots*, que es troba a cavall entre els dos termes esmentats i el de l'Espluga Calba, a no gaire més d'un quilòmetre del *puig de les Collades*, vers el sud-oest.

0463

Collblanc

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del municipi de Maials, situada un parell de quilòmetres a llevant d'aquesta població, prop del límit amb l'angle sud-oriental del terme de Seròs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident compost entre el substantiu *coll* (per al qual vegeu DCVB i DECat *s. v.*, mentre que l'OC es limita a analitzar-ne alguns compostos: vol. III, p. 407*b*18-411*a*22) i, en aquest cas, l'adjectiu cromàtic *blanc*, que com és sabut és d'origen germànic.

[[coll]][blanc]]

orotopònim

català < germànic

compost N + Adj

0464

Colldelrat

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 346*b*3-10.

Poble del municipi d'Artesa de Segre, dins de l'antic de Tudela de Segre, situat al peu de la muntanya i antic lloc i castell de Grealó; en mots de Coromines, «el caseriu es troba en el forat mateix de la collada de la serra d'Artesa».

DOC.: *lo Mas de Col del Rat*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VI, p. 346*b*23-25: referència al nom d'animal *rat* per comparació de l'estretor del *coll* o portell en què es troba el poble amb la del cau d'un ratolí.

ALTR. HIP.: Referència zoonímica directa, si bé la realitat geogràfica del lloc sembla abonar amb claredat la descripció metafòrica apuntada per Coromines.

[[coll]del[rat]]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

0465

Colldorenga

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Antic llogaret i terme de l'actual municipi de Vilanova de Meià, entre el vessant meridional del Montsec de Rúbies i el septentrional de la serra de Sant Mamet, situat vora el *coll d'Orenga*, d'on òbviament pren el nom, si bé sembla que en darrera instància l'un i l'altre tenen com a origen un *castell d'Orenga* (vegeu *infra* s. v.) del qual resten només unes ruïnes.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Format per aglutinació del nom mateix del *coll d'Orenga*, abans esmentat.

[[coll]d[orenga]]
orotopònim
català < llatí
compost N + N(top)

1. Sí que apareixen en aquesta obra, en canvi (vol. VI, p. 68a52-54), el coll i el castell d'*Orenga*, que seran tractats més endavant de forma independent.

0466

Collestret

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del sector oriental del terme d'Alcarràs, corresponent bàsicament a un allargassat *serrat de Collestret* que s'orienta de nord a sud, uns dos quilòmetres al nord-est de la població, vora el límit amb el terme municipal de Lleida, des d'un *turó de Collestret*, que n'és el punt culminant, fins a prop del marge dret del Segre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident compost del substantiu *coll* en aquest cas amb l'adjectiu *estret*, de tipus merament descriptiu; ateses la seva aplicació a un serrat i la seva morfologia, sembla que en aquest cas, com en altres, no es tracta de *coll* com a 'pas entre muntanyes', sinó com a 'turó'.

[[coll]][estret]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0467

Collet, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Indret del sector sud-occidental de l'extens terme municipal de Seròs, situat vers el vessant septentrional de la serra d'Alters, i un parell de quilòmetres al sud del Montmeneu.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Simple sufixació diminutiva del substantiu orogràfic *coll* fixat toponímicament.

[[coll]et]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

0468

Colletons, serrat dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix un dels principals contraforts orientals de la muntanya de Sant Mamet, dins el terme municipal d'Artesa de Segre, en el sector de la vall d'Ariet; es tracta dels vessants marcadament onejants d'aquesta destacada cima, des de més de mil metres d'altura fins al barranc de la Clua, situat en aquella zona a gairebé set-cents metres.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que es tracta d'una mera sufixació diminutiva (i significativament plural, d'acord amb la descripció que n'hem fet) del substantiu ja prèviament sufixat *collet* (vegeu la fitxa anterior).

[[[coll]et]ons]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ó(ns)*

0469

Collfred

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Poble del municipi d'Artesa de Segre, situat, com el veí Colldelrat, que es troba un parell de quilòmetres al sud-oest, sota la muntanya de Grealó.

DOC.: *Collo Frigido*, 1072 (CR, vol. xvii, p. 36); *Colle Frigido*, 1169 (CR, vol. xvii, p. 173); *Quallfred*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Collstret*,¹ 1497 (*Fog.*, p. 153); *Colfret*, 1553 (*Fog.*).

OC: —²

ALTR. HIP.: Compost per aglutinació del substantiu orogràfic *coll* i de l'adjectiu *fred*, que més aviat ha de ser *fret*, derivat del llatí *FRACTUM* 'trecat', si bé sense descartar la possibilitat que, tal com reflecteixen alguns documents medievals amb la forma del topònim llatinitzada, provingui efectivament de *fred* < *FRIGIDUS*.

[[coll]][fred]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. Molt probablement es tracta d'un error d'escriptura (o còpia) per part de l'escrivà o de lectura per part de l'editor modern (Josep Iglésies) d'aquest fogatge del 1497, ja que el lloc de «Collstret» hi apareix al costat d'altres de la zona del Mig Segre com Alentorn, Vilves, Foradada, Gàrzola o Valllebrera, dins de la collecta d'Agramunt, i d'altra banda no sembla fàcil que es pugui tractar del *Collestret* que hem trobat vers el Segrià, atesa no només la distància respecte d'aquesta zona, sinó també el fet que no correspon a un lloc habitat (úniques entitats que es veuen reflectides en un fogatge, lògicament), sinó d'un paratge montuós.

2. No hem sabut veure el nom d'aquest poble ni entre els diversos compostos de *coll* (OC, vol. iii, p. 407-410) ni dins de la sèrie dels formats amb l'adjectiu *fred*, que normalment correspon a *fret* < *FRACTUM* 'trecat' (OC, vol. iv, p. 278-280), però no dubtem que la combinació de l'un i l'altre element és l'origen del topònim que ens ocupa.

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un indret (apareix a la cartografia actual de l'ICC com a partida) del terme municipal de Sanaüja, situat tot just un parell de quilòmetres al sud-oest de la vila, a l'altra banda de la riera de Sanaüja, però abans del riu Bragós, al peu de la costa de les Gesses, per on passa la carretera que duu a Guissona per Selvanera.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla, en primera instància, un compost del substantiu *coll*, prou evident,¹ amb una forma *margat*, producte potser de l'adjectivació del mot *marga* (remotament cèltic, si bé pres del llatí), que podria avenir-se al veïnatge de topònims com l'esmentat *Gesses* o fins i tot *Puig-arnet* (vegeu *infra s. v.*); però la informació lexicogràfica, clara i unànime, que *marga* és un mot introduït molt recentment en la nostra llengua, on és un mer cultisme (vegeu DCVB, DECat *s. v.*), fa que aquesta hipòtesi s'hagi de descartar, i llavors pren més força l'alternativa d'un compost amb algun nom personal (tal volta un renom derivat del verb *amargar*) o bé, principalment, amb un derivat de l'àrab *marqad* 'jaça de bestiar', que Coromines esmenta com a possible origen, en plural, del topònim valencià Margantó (OC, vol. v, p. 198b52-199a4).

[[coll]][margat]
activitat humana
àrab
compost N + N

1. Si bé podríem també dubtar, com ha calgut fer en altres casos en què apareix el substantiu *coll* en toponímia, entre les dues accepcions bàsiques, gairebé contraposades, d'aquest nom orogràfic: 'pas entre muntanyes' o bé 'turó'. A favor de la primera hi ha el fet, ja esmentat, que per Collmargat passa una via de comunicació i que és al peu d'una muntanya; en contra, però, hi ha aquest mateix darrer fet: que és al peu d'una muntanya, no pas entremig de dues o més, de manera que podria tractar-se d'una al·lusió a aquest turó mateix, conegut d'altra banda a través d'un dels seus vessants, la també ja esmentada *costa de les Gesses*.

0471

Colltort

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'un accident geogràfic (certament un *coll*, en l'accepció de turonet) del municipi de Sunyer, situat en l'angle nord-occidental del terme, a dos quilòmetres de la població, prop de la riba esquerra del riu de Set i del límit amb els termes de Sudanell i Torres de Segre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident compost entre el substantiu orogràfic *coll* (vegeu les fitxes anteriors) i l'adjectiu *tort*.

[[coll]][tort]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

Colobor

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 42, 57; OC, vol. iii, p. 411a52-412a6; ICC-*Noguera*.

Nom avui d'un santuari (*Mare de Déu de Colobor*) que es troba uns quatre quilòmetres al nord-est d'Àger, dins el seu terme municipal, en el vessant meridional del Montsec d'Ares, i nom també, vora seu, d'una *font* i, a la carena mateixa del Montsec, d'una *collada* que comunica amb el municipi pallarès de Sant Esteve de la Sarga; segons sembla, correspon a un antic castell i a una població, del mateix nom, desapareguda vers el segle *xiv* arran de la pesta.¹

DOC.: *Govolore*, 1048 (OC); *Cholobor*, 1101 (CR, vol. xvii, p. 68); *Colobor*, 1164 (OC); *Colobor*, 1200, 1209 (OC); *Colobor*, 1272 (OC); *Colobor*, 1348 (OC); *Colobor*, s. *xv* (Fité, p. 562); *Colobor*, 1443 (Fité, p. 466); *Colobor*, 1490 (Fité, p. 530).

OC: Vol. iii, p. 412a8-b5: del nom personal femení GOLDOBURGS, compost de dos elements força productius en l'antroponímia germànica com són GOLDA (amplificació de GOL-) i BURG.

ALTR. HIP.: —

[[colo]][bor]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. De fet, la documentació posterior que n'aportem, provinent de fonts locals d'Àger, no dóna pas a entendre que vers el segle *xv* hi hagués encara una població, sinó simplement que es coneixia el lloc com a referència —així, el 1490 s'especifica, en detallar uns determinats límits del terme o de la vall d'Àger, que la ratlla va «tornant fins a Colobor» (Fité, p. 530)— o bé només en tant que santuari marià: el 1443 es parla de «certa obra que ha fet a Santa Maria de Colobor» un determinat notari de la vila (Fité, p. 466) i en un altre document indatat de la mateixa època (Fité, p. 562) s'esmenta senzillament «la capella de Colobor». Segles més tard, significativament, P. de Marca incloïa *N. S. de Colobo* al costat de poquíssims altres llocs de la regió en el mapa que il·lustra el seu llibre (vegeu *Marca*, s. p.) i, encara a final del *xviii*, Zamora (p. 217) es referia a «Nuestra Señora del Colobó y Pedra, que son dos ermitas famosas en estos contornos».

0473

Colobres [o Colobrer]

COM.: Urgell

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 570; OC, vol. III, p. 414a57-58.

Nom antic d'un serrat i en tot cas d'un primitiu cenobi (segle XII) de vers el Tallat, tal volta el mateix que més endavant fóra conegut com a *santuari del Tallat*, a la serra d'aquest nom, si bé històricament relacionat també amb el de Vallbona; sens dubte és a aquest antic topònim que s'ha de referir la «partida» dita *Monestir de Colobres* (sic), del terme de Vallbona de les Monges, que s'esmenta en l'OC sense indicar-ne la font ni la localització, i que tal volta correspon al *Colobrer* de vers Vallbona que es documenta (via CR) en un text de mitjan segle XII.

DOC.: *Colobrer*, 1157 (CR, vol. XXIV, p. 363).

OC: Vol. III, p. 414b3-4: ús toponímic del substantiu *colobra* (mena de serp, derivat del llatí COLUBRA), indicant un indret on es troba o es devia trobar aquest rèptil; la forma *Colobres*, que coincideix amb el nom d'un poble del Vallès, n'implicaria una sufixació *-ers* < -ARIOS.

ALTR. HIP.: —

[colobres]
zootopònim
català < llatí
simple

Colom, vall de

COM.: Garrigues

REF.: GEC (*s. v. Set*); OC, vol. III, p. 413a19-22; ICC-*Garrigues*.

Nom efectivament d'una *vall* (en el doble sentit que el mot té a la comarca: depressió natural entre muntanyes i curs d'aigua que la recorre) que es troba a l'extrem oriental del municipi de Juncosa, a uns cinc quilòmetres de la població, immediatament a llevant de l'Uixol, i prop del límit amb els termes de la Pobla de Cérvoles i Ulldemolins; de fet, és en aquest darrer terme (encara al Priorat, doncs) que, amb el nom de *barranc del Purgatori*, neix l'afluent que, molt més avall, uns vint-i-dos quilòmetres vers el nord, ja en terme de Cervià i amb el nom de *riu de l'Oró*, desguassa en el riu de Set, per l'esquerra, i si se l'anomena *vall de Colom* en la GEC (*s. v. Set*), apareix en canvi en la cartografia comarcal de l'ICC com una orogràfica *vall del Colom* (al costat, per cert, d'una partida dita *los Coloms*) i sota la forma aglutinada *Valldecolom* a l'OC (però dient-ne «partida de Cervià de les Garrigues», malgrat que tot seguit se'n dona una explicació hidrològica, com una de les branques bàsiques del riu de Set).

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 413a50-58: com bona part dels altres noms similars també recollits en aquest article de l'OC, es tracta certament d'una referència a l'ornitònim *colom*, ja sigui com una al·lusió a la presència d'aquests animals en aquest indret, ja sigui per via metafòrica.

ALTR. HIP.: —

[colom]
zootopònim
català < llatí
simple

0475

Colomer, lo

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. IV, p. 364*b*18.

Topònim menor del terme de Belianes, recollit directament per Coromines en les seves enquestes.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 364*b*14-18: com el seu homònim del Pla d'Urgell (vegeu la fitxa següent) i molts altres, aplicació toponímica directa de *colomer*, derivat col·lectiu i locatiu de *colom*.

ALTR. HIP.: —

[[colom]er]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

0476

Colomer, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: OC, vol. IV, p. 364b20-21; ICC-Pla.

Partida del terme de Golmés, situada a tocar mateix de les cases del poble, el nom de la qual fou recollit ja per Coromines en les seves enquestes, i que en la cartografia oficial de l'ICC apareix com a *Colomer i Quadra*, localitzada vora l'antiga N-II, entre Golmés i Mollerussa.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 364b14-18: del substantiu *colomer*, variant típicament occidental de *colomar* 'lloc on nien o abunden els coloms'; cal destacar que, segons Coromines, el nom mateix de *Golmés* té aquest origen (vegeu *infra s. v.*), i que es pot relacionar amb l'especial abundància d'aquestes aus en la zona central de les terres de Ponent.¹

ALTR. HIP.: —

[[colom]er]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

1. Aquestes dues circumstàncies, ço és, la connivència etimològica entre els topònims *Colomer* i *Golmés* d'una banda, i d'altra banda la singular significació, segons Coromines, dels coloms en aquest territori, podrien explicar l'estranya absència del topònim que ens ocupa, així com dels veïns *lo Colomer*, a Belianes, i *los Colomers*, a Arbeca (vegeu les fitxes anterior i següent), en l'article corresponent de l'OC (vol. III, p. 413b), on se n'esmenten ni més ni menys que una trentena llarga d'homònims, i en canvi la seva presència dins de l'article dedicat justament al nom de *Golmés* (volum IV), en què compleixen la missió de reforçar l'esmentada hipòtesi etimològica.

0477

Colomers, los

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. IV, p. 364*b*18-19; ICC-*Garrigues*.

Partida del terme d'Arbeca, esmentada directament per Coromines i situada per l'ICC a poc més d'un quilòmetre de la vila, en direcció nord-est, vora el canal d'Urgell.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 364*b*14-18: com els seus quasihomònims singulars de la mateixa àrea central de les comarques de Ponent (vegeu les fitxes anteriors), es tracta d'un reflex en toponímia del substantiu *colomer*, característicament occidental com a equivalent de *colomar*.

ALTR. HIP.: —

[[colom]ers]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

0478

Colomers, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme municipal d'Artesa de Lleida, situada en el seu extrem meridional, cinc quilòmetres lluny de la població, vora el límit amb Aspa i Castelldans, ja a la conca del riu de Set.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment hem d'adjudicar-li la mateixa etimologia que als homònims i parònims que sí són recollits per l'OC (vegeu les fitxes anteriors).

[[colom]ers]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

0479

Colomina

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del terme d'Anglesola, situada en el seu sector septentrional, aproximadament a un quilòmetre i mig de la vila, prop del Canal d'Urgell i del límit amb l'antic municipi de Claravalls (avui incorporat com tants altres al de Tàrraga).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat la temptació (potser no descartable del tot) de fer-ne un derivat més del zoònim *colom* (vegeu les fitxes anteriors), sembla ben establert que el terme *colomina*, igual com *coromina*, no és sinó una variant per dissimilació d'un antic substantiu *conomina* 'camp proper a una pagesia' o 'terra que es té en copropietat' (vegeu DCVB s. v., i OC, vol. III, p. 439b3-10), que deriva del llatí tardà CONDOMINA (vegeu *infra*, s. v. *Coromina*).

[colomina]
situació jurídica
català < llatí
simple

0480

Colomines

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del terme municipal d'Agramunt, situada concretament als afores del seu agregat Mafet, vers el nord-oest, prop del límit amb el terme noguerenc de Preixens (pel sector del santuari de Gorga).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta del mateix *colomina* que hem tractat en la fitxa anterior, ara fixat toponímicament en plural.

[colomines]
situació jurídica
català < llatí
simple (morf plural)

0481

Colomines, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Algerri, situada tot just un quilòmetre a llevant de la població, sota la serra Llarga.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim naturalment paral·lel al tractat en les fitxes anteriors.

[colomines]
situació jurídica
català < llatí
simple (morf plural)

0482

Coma, clot de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una petita depressió lateral, més aviat un vessant obert, que es troba al sector meridional del terme de Vilanova de Meià, uns cinc quilòmetres al sud-est d'aquesta població, per on la carretera d'Artesa a Vilanova fa via recta, entremig de Boada i Argentera.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una mera fixació toponímica de l'orònim *coma* (vegeu les fitxes següents, on participa en nombrosos compostos), ben adequat a l'orografia de l'indret.

[coma]
orotopònim
català < llatí
simple

0483

Coma, fondo de la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim corresponent a una sèquia o reguer del sector nord-occidental del terme municipal de Bellpuig d'Urgell, des d'on penetra en el terme veí de Castellnou de Seana (Pla d'Urgell).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas pràcticament idèntic al del topònim noguerenc tractat en la fitxa anterior (vegeu *supra*), amb participació central de l'orònim *coma* (vegeu també les fitxes següents), indicant la depressió natural per on, en temps més moderns, hom ha fet transcórrer el reguer en qüestió.

[coma]
orotopònim
català < llatí
simple

0484

Coma Prunera, vall de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una *vall* o riera del terme d'Alcanó, procedent del de Granyena de les Garrigues, que, unida aviat a la vall dels Mallols, el travessa de sud-est a nord-oest, i acaba fent cap, ja en terme d'Alfés, a la vall del Secà i, per tant, al pantà del Secà, del sistema del Segre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat del substantiu *coma* amb el fitonímic *prunera*, evident derivat de *pruna* mitjançant el molt freqüent sufix *-era*.

[coma][[prun]era]

fitotopònim

català < llatí

compost N + N + sufix *-er(a)*

0485

Coma Regada, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida de l'extrem meridional del terme de la Fuliola, vora el límit amb el d'Ivars d'Urgell (de fet gairebé situada entre els dos antics caserius agregats a aquest darrer, Montsuar i Montalé), que es caracteritza pel fet de trobar-se al costat de diversos elements hidrogràfics de la zona, com el reguer del Bullidor o el desguàs d'Almassor.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost, en aquest cas tampoc no aglutinat (vegeu la fitxa anterior), del substantiu *coma* amb l'adjectiu *regada* (originàriament participi del verb *regar*, és clar), en al·lusió a la característica sobresortint d'aquest sector del terme, abans comentada.

[coma][[reg]ada]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0486

Comabella

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 124-125; OC, vol. II, p. 405a11-12.

Poble de l'extrem meridional del municipi de Sant Guim de la Plana, que es troba aturonat al capdamunt d'una de les capçaleres septentrionals de la conca del Sió, entre d'una banda els pobles de Viver de Segarra i Guspí (del terme de Sant Ramon, amb el qual limita) i de l'altra els del Far i el Llor (del municipi de Torrefeta), que són els que hom troba més avall de la mateixa *coma* o valleta que arrenca pràcticament de Comabella.

DOC.: *Coma Bela*, 1037 (OHC, p. 141, 256; DCVB, vol. III, p. 307; TS); *Chomabela*, 1069 (OC, vol. VII, p. 295b12); *Chomabela*, 1076 (*Ll. Blanch*, doc. 16; TS); *Cumba Bela*, 1082 (TS); *torrentem de Comabella*, 1068-1095 (*Lib. Feud.*, doc. 558; TS); *Comabella*, 1174 (CR, vol. XXIV, p. 317); *Comabella*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114; OC, vol. IV, p. 280a38); *Comabela / Comabella*, 1269 (TS); *Comabela*, 1279 (TS); *Comabella*, 1280 (TS); *Comabela / Coma Bella*, 1358 (*Fog.*; TS); *Comabela*, 1363 (TS); *Comabella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS).

OC.: Vol. II, p. 405a10-11: compost directe entre el substantiu *coma* 'petita vall entre turons', que correspon perfectament a la realitat orogràfica de l'indret, i l'adjectiu ponderatiu *bella*, que hem trobat en força altres topònims com a primer element (vegeu *supra*).

ALTR. HIP.: —

[[coma][bella]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0487

Comabelles

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un indret del sector septentrional de l'extens terme municipal d'Agramunt, situat al nord de Rocabertí i al nord-est de la Donzell, sota el serrat Gros.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que ha de tractar-se d'una pluralització secundària (deguda a una diversitat de finques o propietaris) a partir del mateix topònim *Comabella* (vegeu la fitxa anterior).

[[coma]][belles]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0488

Comacalda

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida de l'extrem septentrional del terme de Vilagrassa, situada vora el límit amb l'antic de Claravalls, uns tres quilòmetres a ponent d'Altet i un poc més al nord de Vilagrassa mateix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del substantiu *coma* amb l'adjectiu *calda* < llatí *CALIDA* 'calenta'.

[[coma][calda]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

Comadalda

COM.: Segarra

REF.: Llobet, 1988, p. 339; Castellà, 1989, p. 40; ICC-*Segarra*.

Partida del sector meridional del terme municipal de Cervera, vora el límit amb el de Sant Pere dels Arquells (actualment municipi de Ribera d'Ondara), situada entre dos indrets en altres temps tan populars com la font de Fiol i l'ermita de Sant Ermengol.

DOC.: *Coma Dalda*, 1654 (Llobet).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del genèric *coma*, descriptiu de l'orografia dominant en aquell sector, i d'un segon element menys clar, que sembla ser una aglutinació d'*Alda*, en el qual cas hauriem de veure-hi probablement el nom personal ALDA, d'origen germànic.¹

[[coma]][[d-alda]]
antropotopònim
català < germànic
compost N + NP

1. Aquest nom és esmentat en l'OC, vol. vi, p. 125a49, s. v. *Palaldà*, sense que tanmateix hi hagi en aquest passatge, ni en cap altre de l'obra de Coromines, cap referència al nostre topònim. És important remarcar, d'altra banda, que *Alda* apareix al repertori de Kremer (1969-1972, p. 54) i que així mateix el RAC-I (p. 98) documenta ja en el segle x fins a quatre aparicions d'aquest nom, sempre sota la forma *Alda*, femení, i principalment en els comtats d'Osona i Manresa, que, com és sabut, foren els protagonistes de la conquesta i repoblació d'aquest sector de la Segarra; i també temps endavant, fins al segle XIII, continua apareixent aquest antropònim: una tal *Alda* signa un document del 1180 (*Poblet*, doc. 167), i potser és la mateixa (car alludeix a una mateixa família: els Bordell) una *uxor mea Alla* i *Alle uxoris eius* d'un document de l'any 1200 (*Poblet*, doc. 168) i encara, potser, una *uxori vestre Alde* del 1236 (Font Rius, doc. 268). Davant de la consistència d'aquesta hipòtesi, per tant, creiem que se'n poden rebutjar d'altres, com la composició amb un hipocòrístic *Dalda* < *Eudalda* (suggerida per Llobet, 1988, p. 339) o una derivació, morfològicament estranya, a partir d'un compost situacional del tipus «*coma-(de)-dalt*» hipotèticament feminitzat *a posteriori*.

0490

Comaestreta

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim corresponent a una *coma* o vallada del terme d'Almenar, situada quatre quilòmetres al nord-oest de la població, en el marge septentrional del municipi, vora el límit amb la Llitera; dins el mateix terme n'empra el nom el *pla de Comaestreta*, que ve a ser un contrafort occidental del gran pla del Sas, i que es troba a mig camí entre l'esmentada coma i la vila d'Almenar.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evident compost descriptiu del substantiu *coma* amb l'adjectiu *estreta*.

[[coma]][estreta]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0491

Comafemosa

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una *coma* del terme municipal d'Alguaire, situada uns tres quilòmetres a ponent de la vila, entre alguns dels plans que, damunt de la Serra, s'estenen fins al canal d'Aragó i Catalunya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del substantiu *coma* amb un adjectiu *femosa*, que prové de la sufixació del mot *fem* 'excrement' (tanmateix vegeu *infra* un ús hidronímic d'aquest terme, s. v. *Femosa*).

[[coma]][[fem]osa]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + N + sufix -ós(a)

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector sud-oriental de la comarca, corresponent d'una banda a una valleta o *coma* de l'extrem meridional del molt extens municipi d'Artesa de Segre, situada tres quilòmetres i mig al sud-oest de Tudela, sota la serra de Montclar (de fet és al límit amb l'enclavament urgellenc de Montclar, i tot just a un parell de quilòmetres del poble d'aquest nom), i d'altra banda a una partida del veí terme de Preixens, en aquest cas en el seu límit nord-oriental, a dos quilòmetres i mig de la població, i certament vora la ratlla amb l'esmentat municipi d'Artesa, de manera que, malgrat aquesta separació oficial, aquests llocs es troben a poc més de dos quilòmetres l'un de l'altre, i, doncs, és més que raonable postular una clara identitat en llur topònim.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost entre el substantiu orogràfic *coma* i el fitonímic *figuera*, derivat evidentment de *figa*, per al qual vegeu *infra*, s. v. *Figuera*, *Figuerola*, etc.

[[coma]][[figu]era]]
 fitotopònim
 català < llatí
 compost N + N + sufix *-er(a)*

0493

Comafranca, serra de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una serreta del terme de Castellldans, situada immediatament al sud de la població; ve a constituir el contrafort nord-occidental dels alts superiors als quatre-cents metres d'altura (i, més enllà, els cinc-cents i els sis-cents i tot) que s'inicien tot just al sud-est d'aquesta localitat i que, segons l'entendre tradicional del poble autòcton, marquen la veritable comarca orogràfica de les Garrigues, en contrast amb els plans urgellencs que s'obren al nord de Castellldans, vers Juneda i el Segrià.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost del substantiu orogràfic *coma* amb l'adjectiu d'origen germànic *franca*, 'lliure', en al·lusió probablement a una antiga situació de domini (o justament de manca de domini) d'aquest indret (com en topònims del tipus *Vilafranca*, etc.).

[[coma][franca]]
situació jurídica
català < germànic
compost N + Adj

0494

Comajuncosa

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. IV, p. 472a27-28; ICC-Segrià.

Partida del sector sud-occidental del terme de Lleida, situada a la dreta del Segre, entre Butsènit i la Caparrella, uns cinc quilòmetres lluny de la ciutat; Coromines la recull només a partir d'una llista de les partides d'aquest municipi de l'any 1690 (on consta sota la forma *Comajuncosa*), però és un topònim encara vigent, i com a tal apareix a la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: *Comajuncosa*, 1690 (OC).

OC: Vol. IV, p. 472a22: compost de l'orònim *coma* i l'adjectiu *juncosa*, que, com en el cas del municipi homònim de les Garrigues, és una sufixació en *-osa* a partir del fitònim *junc*.

ALTR. HIP.: —

[[coma][[junc]osa]]
fitotopònim
català < llatí
compost N + N + sufix *-ós(a)*

REF.: GEC; TS, p. 125-127; OC, vol. v, p. 8a15-52.

Sector meridional de la comarca natural de la Segarra, caracteritzat per una successió de turons i comes al llarg d'aproximadament quinze quilòmetres, entre la ribera de l'Ondara, al nord, i les envistes de la conca de Barberà, vers Forès, al sud, i que comprèn les àrees de capçalera del Cercavins i del Corb, amb els seus afluents; es pot considerar una veritable subcomarca, en la qual destacà històricament la influència de l'orde dels Hospitalers i, en menor mesura, la dels Templers (vegeu Fuguet, 1997); és significativa la presència d'aquest nom en altres topònims de la zona, des de l'antiga funció de complement de diversos noms de pobles, ja sigui de forma completa (és el cas de *la Sala de Comalats*) o bé amb l'adjunció tan sols de l'adjectiu que n'és la segona part (*l'Ametlla Lada*, *Granyena Lada*, *Montoliu Lat*, *Vallfogona Lada*; l'únic que avui es manté és *la Guàrdia Lada*; vegeu *infra s. v.*), fins a la seva extensió a elements geogràfics que hi són compresos, com la notable *serra de Comalats*, que n'és el límit meridional, el *tossal de Comalats*, que n'és el punt més alt, o la partida de *Comalats*, entre Forès i la Sala (tots ells en l'àrea de la comarca que avui es troba inclosa oficialment a la Conca de Barberà).

DOC.: *Komalados*, 1030 (*Lib. Feud.*, doc. 272; TS, p. 483; OC); *Comolads*, 1054 (*Lib. Feud.*, doc. 251; TS; OC); *Comalats*, 1082 (OC); *Comalatis*, 1185 (*Poblet*, doc. 47, 356; TS); *Comalads*, 1196 (OC); *Comalats*, 1210 (OC); *Comelats*, 1289 (OC).

OC: Vol. v, p. 8a53-b16: del llatí (en ablatiu-locatiu plural) CUMBIS LATIS 'a les comes amples', passant per una evolució *Comeslad's* > *Comelats* > *Comalats*.

ALTR. HIP.: Derivació dels mateixos elements lèxics a partir d'un masculí analògic **Comalat* corresponent al nom *Comalada*, que es troba en altres llocs del país i que així mateix designa com a orònim una 'coma prolongada'; sigui com sigui, és evident que es tracta d'una descripció directa de la realitat orogràfica d'aquesta zona.

[[coma]][lats]]
 orotopònim
 llatí
 compost N + Adj

0496

Comallonga

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una vall (o *coma*) i, junt amb ella, d'un *barranc de Comallonga*, afluent del riu de Farfanya en el seu sector de capçalera, que es troba dins del municipi de les Avellanes i Santa Linya, al sector occidental del terme, entre Tartareu i les Avellanes mateix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: D'origen i significat naturalment idèntics als explicats en les fitxes següents, i, doncs, de tipus merament descriptiu de la forma de l'accident geogràfic que designa.

[[coma][llonga]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0497

Comallonga

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim del sector sud-occidental del terme de Verdú, present avui dia, almenys, en el nom compost de la partida dita *la Bassa de la Comallonga* (ja tractada *supra*, s. v. *Bassa*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost de *coma* i *llonga*, com els seus homònims noguerencs (vegeu les fitxes anterior i següent).

[[coma][llonga]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0498

Comallonga

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 96a13-15.

Partida, segons Coromines, del terme municipal d'Oliola, esmentada directament per ell arran d'haver-ne trobat el nom en un document del segle XI;¹ davant la imprecisió geogràfica d'aquesta referència, i atès que actualment no trobem cap *Comallonga* en el terme d'Oliola, sembla lícit preguntar-se si no deu correspondre al *barranc de Comallonga* que existeix en el terme municipal de Vilanova de Meià, uns tres quilòmetres al sud-est d'aquesta població (es tracta d'un afluent per l'esquerra del riu Boix, entre Lluçars i Gàrzola), o bé potser a l'homònim que es troba encara més lluny, en el municipi de les Avellanes (vegeu *supra*).

DOC.: *Loma Longa*, 1081 (OC, vol. VI, p. 26b10).

OC: Vol. v, p. 95b42-46: compost del genèric *coma* amb l'adjectiu *llonga* (llatí *LONGA*) 'llarga'.

ALTR. HIP.: —

[[coma]][llonga]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. Document de l'any 1081 que tanmateix no reproduïx en l'article corresponent, tot i que sí més endavant, s. v. *Oliola* (vol. VI), per bé que s'hi llegeix *Loma Longa* (es tracta d'una errata?).

REF.: OC, vol. III, p. 323*b*51-55.

Una de les grans valls, o *comellars*, típiques de la comarca, que s'estén de la Granadella cap al nord-oest, en direcció al riu Segre pel sector d'Aitona; es tracta d'un nom controvertit, recollit directament per Coromines, qui l'escoltà vers el 1936 sota la doble forma *Comanseràs* i *Comenseràs* (en tot cas, òbvia contracció de *coma en Seràs*), però que sembla absent dels usos actuals.¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 325*a*57-*b*42: compost de *coma* amb un nom personal germànic com SÄRHARIS o SÄRIAN (en genitiu, del qual la -s final del nostre topònim), pertanyent a la mateixa sèrie que els que trobem en *Torre-serona* o, encara amb més seguretat, en *Castellserà* (vegeu *supra* s. v.).

ALTR. HIP.: Resta el dubte si la seqüència *coma en Seràs* prové de *coma d'en Seràs*, amb una caiguda de la preposició *de*, molt freqüent en la toponímia menor d'aquesta zona (i llavors la partícula *en* fóra el conegut article personal), o bé si es tracta de la partícula locativa *en-*, com sembla deduir-se d'un altre passatge (OC, vol. IV, p. 478*b*10) en què Coromines esmenta aquest topònim (vegeu el parallelisme amb *Comanterrers*, nom tractat a la fitxa següent).

[[coma]n[seràs]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

1. No apareix com a tal, per exemple, a la cartografia comarcal de l'ICC, en què tan sols trobem una paronímica *vall de Comaencerdà*, justament en el terme municipal de la Granadella, que podria correspondre-hi o bé ser-ne una romanalla parcial (amb el nom alterat durant aquest mig segle, o potser senzillament mal recollit), però que se situa un parell de quilòmetres al *nord-est* d'aquesta població i que, d'altra banda, correspon tan sols a una petita coma o vall de capçalera d'un curs més important que, ja sota altres noms, s'orienta cap a Torrebesses, Sarroca i Utxesa.

0500

Comanterrers

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. IV, p. 478*b*10-11.

Topònim menor del sector sud-oriental de la comarca, en contacte amb les Garrigues, segons Coromines, que l'esmenta de passada situant-lo vora Comanseràs (vegeu la fitxa anterior) vers els termes de Llardecans i Maials.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 478*b*1-10: en el passatge en què treu a col·lació aquest nom, Coromines explica altres casos d'aglutinació de la partícula locativa *en-* (no es tracta pas de l'article personal, doncs).

ALTR. HIP.: Cal afegir-hi, per tant, que en aquest cas el locatiu *en* connecta l'orònim genèric *coma* i l'antic adjectiu substantivat *terrers* (derivat de *terra*), que, com veurem a propòsit del topònim *Tarrés*, que en prové directament (vegeu *infra s. v.*), ofereix diverses accepcions susceptibles de fixació onomàstica, des de 'material terri' fins a un molt genèric 'terreny', passant per 'terrassa natural' o 'serradet de terra erma' (DECat, vol. VIII, p. 444*a*11-*b*59).

[[coma]n[[terr]ers]]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

0501

Comapregona

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim del sector sud-occidental de la comarca, corresponent a una *coma* o vall del terme municipal de Sant Martí de Riucorb, situada concretament al costat mateix del seu agregat Llorenç, i a una partida del veí terme de Maldà, anomenada *Serrania de Comapregona* (es tracta certament d'una zona aturonada) i situada uns quatre quilòmetres a ponent de l'anterior; malgrat aquesta relativa distància, creiem que es tracta del mateix cas toponímic, atès que justament entre un lloc i l'altre es troba un sector de valls i barrancades (innominat a la cartografia actual de l'ICC), que deu ser el que motivà originàriament aquest nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost descriptiu de l'orònim *coma* amb l'antic adjectiu *pregona* 'profunda' (vegeu DCVB i DECat, *s. v. pregon*).

[[coma][pregona]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0502

Coma-reguer

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim corresponent a una partida del sector septentrional del terme de Tàrraga, situada concretament un quilòmetre al sud-oest de Claravalls, vora el curs intermitent d'aigua que, amb el nom de *barranc* o *clot de Sant Gil*, prové de Riudovelles, i que després es dirigeix vers Tornabous i el Pla d'Urgell, on rep igualment el nom de *lo Reguer*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost entre el substantius *coma* i *reguer*; cal tenir present que aquest darrer, pertanyent òbviament a la família lèxica de *regar* (vegeu *supra*, s. v. *Coma Regada*), té, en aquesta comarca potser més que enlloc, el valor de 'torrent', 'curs d'aigua no constant'.

[[coma]][[regu]er]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + N

0503

Coma-roca

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim menor del terme municipal d'Arbeca, corresponent efectivament a una petita vall o *coma* que es troba un parell de quilòmetres a llevant de la vila.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost aglutinat entre els substantius *coma*, amb valor de genèric, i *roca*, aquí específic, que suposa probablement una antiga formació *coma de (la) Roca*, amb elisió preposicional.

[[coma][roca]]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

0504

Coma-seca, plans de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de l'Albagés, situada a l'altra banda del riu de Set, uns dos quilòmetres al nord-est de la població, en una zona de petits altiplans (en turonades de poc més de quatre-cents metres d'altura) que confronta amb el municipi veí de Castellldans.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost descriptiu evident entre el substantiu *coma* i l'adjectiu *seca*.

[[coma][seca]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

0505

Comastretes

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del límit meridional del terme de Preixana, situada un quilòmetre i mig al sud de la població, a l'esquerra del riu Corb i vora la ratlla amb el municipi de Sant Martí de Riucorb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost contracte del substantiu *coma* amb l'adjectiu *estreta* (vegeu *supra*, s. v. *Comaestreta*), posteriorment pluralitzat a causa probablement de la diversitat de finques.

[[coma]][streteš]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0506

Comavaquera

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VII, p. 390^b16-17.

Partida de l'antic terme de Lleida, que ja no consta en les fonts actuals,¹ però que Coromines recollí a partir de la llista de partides de l'any 1690, deguda a Josep Lladonosa, a què ja s'ha fet referència en altres fitxes.

DOC.: *Coma-vaquera*, 1690 (OC).

OC: Vol. VII, p. 390^a5-^b6: compost de l'orònim *coma* i l'adjectiu *vaquera*, que òbviament és una sufixació en *-era* a partir del zoònim *vaca*.

ALTR. HIP.: —

[[coma]][[vaqu]era]]
zootopònim
català < llatí
compost N + N + sufix *-er(a)*

1. Car és altament improbable que hi pugui correspondre cap dels topònims derivats de *vaca* que avui trobem en aquesta comarca; la gamma aniria des d'un impossible (per llunyania de més de trenta-cinc quilòmetres) *coll de Vaques* a Almatret, fins a un incert *pla de les Vaqueries* del municipi d'Alcarràs, situat en el seu sector nord-occidental, vora una casa dita *la Vaqueria*, a l'antic terme de Vallmanya (tanmateix també uns bons divuit quilòmetres lluny de Lleida).

0507

Comellar, lo

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim corresponent a un petit sector del terme de Sant Martí de Maldà, situat vora el límit amb el de Maldà, un parell de quilòmetres a llevant d'aquesta població i tot just un al sud-est del cap municipal; es tracta d'una zona d'orografia irregular que s'aixeca al sud del riu Corb, entre el Vilet i l'antic lloc de Maldanell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat per sufixació (amb el col·lectiu *-ar*) de l'orònim *comella*, que al seu torn ho és de *coma* (vegeu les fitxes anteriors).

[[[com]ell]ar]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0508

Comellar, lo

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi de Verdú, situada un parell de quilòmetres al sud de la vila, en el sector central del terme; es tracta d'una zona que, al llindar dels plans que en marquen la immediatament septentrional, es caracteritza per una successió de turons i vallades (*comes, comelles*) per les quals comencen llur recorregut alguns dels torrents o fondos que són tributaris ja no del molt proper Cercavins (afluent de l'Ondara), sinó del riu Corb, tot i que no en el seu tram més acostat (vers el sud, per Ciutadilla), sinó en el que, vers Preixana i Bellpuig, el confon amb el modern canal d'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu la fitxa anterior, així com l'explicació geogràfica abans detallada, que lògicament en ratifica l'ètim.

[[[com]ell]ar]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

Comellar Gran, punta del

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un dels pics que tanquen la comarca per l'extrem sud, en aquest cas a cavall dels termes dels Omells de na Gaia i de Senan (Conca de Barberà); es tracta d'un contrafort septentrional de la serra del Tallat (la qual, *stricto sensu*, es troba uns tres quilòmetres vers el sud-est), i es localitza justament a mig camí entre les dues poblacions esmentades, si bé és necessari anotar que ja en terme de Senan, immediatament sota aquesta muntanyeta, hi ha una vallada anomenada justament *el Comellar Gran*, d'on sembla evident que pren el nom l'element que ara ens ocupa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat entre el substantiu oronímic *comellar* (vegeu les fitxes anteriors i següent) i l'adjectiu *gran*, merament descriptiu de la dimensió relativa de l'element designat; l'aparent contradicció entre el significat de *comellar* (derivat al capdavant de *coma* 'vall') i la realitat geogràfica d'una *punta* s'explica, com hem anotat abans, per la transmissió del nom a través d'un element contigu, amb el qual sí que l'adequació semàntica és completa i natural.

[[[com]ell]ar][gran]

orotopònim

català < llatí

compost N + Adj

0510

Comellars, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un indret del terme municipal de Torrebesses, corresponent efectivament a uns *comellars* o petites ondulacions del terreny, que es troba aproximadament un quilòmetre a ponent de la població, vora la partida de Guixars; sembla que s'hi poden identificar, per extensió, atès que són com una prolongació meridional de la mateixa mena de formació geogràfica, el parell de punts anomenats *lo Comellar* que la mateixa cartografia comarcal de l'ICC consigna en el terme veí de Llardecans, respectivament al nord-est i al sud-oest d'aquesta població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Lògicament es tracta del mateix orònim *comellar* que hem vist en les fitxes anteriors, en aquest cas fixat toponímicament en plural.

[[[com]ell]ars]

orotopònim

català < llatí

N + sufix *-ar(s)*

0511

Comes, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim corresponent a un petit sector del terme d'Agramunt, situat uns bons vuit quilòmetres lluny de la vila, vers el sud-oest, més enllà de la serra d'Almenara i del seu agregat Tarassó, on dona nom a una partida de *les Comes de Tarassó* i, així mateix, a una *masia de les Comes*, que es troba vora el límit amb el municipi de Castellserà, tot just dos quilòmetres a llevant d'aquesta població.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes següents.

[comes]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0512

Comes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector oriental del terme municipal d'Alcanó, situada en una zona marcada per alguns turons i petites i amples valls (ço és, *comes*), uns tres quilòmetres a llevant de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident fixació toponímica, en plural, del substantiu *coma* (vegeu *supra s. v.*, etc.).

[comes]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0513

Comes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del terme municipal de Llardecans, corresponent a una partida situada tres quilòmetres i mig al nord-est de la població, prop del límit amb Torrebesses, i a un torrent o *vall de les Comes* que neix més a l'est, a tocar del terme de la Granadella (Garrigues), i que, després de passar per aquesta partida, d'on pren el nom, desguassa, junt amb altres corrents menors del mateix municipi, en la vall d'Adar.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anteriors i següents.

[comes]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0514

Comes, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una zona del terme municipal de Maldà, situada uns tres quilòmetres al sud de la població, vora la carretera que duu a l'Espluga Calba, i marcada per una successió de turons i vallades que solquen, en llur tram incipient, d'aigua encara ben intermitent, algun dels torrents d'aquell sector de la comarca, que després s'escolen cap a les Garrigues i el Pla d'Urgell a través del veí terme d'Arbeca; com en el cas de l'homònim de la mateixa comarca tractat en una fitxa anterior (amb el qual tanmateix no hi ha cap possible confusió, atesa llur notable separació geogràfica), dóna nom també, allí mateix, a un *mas de les Comes*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors.

[comes]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0515

Comes, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una zona efectivament caracteritzada per llurs *comes* o petites valls, en el terme municipal de Sant Martí de Maldà o de Riucorb, localitzada poc més d'un quilòmetre al sud del seu actual agregat Rocafort de Vallbona; malgrat que es tracta en principi de termes veïns, no es pot pas confondre amb *les Comes* del municipi de Maldà (vegeu *supra s. v.*), ja que un lloc i l'altre es troben en conques diferents, amb un parell o tres de valls entremig (principalment la del Maldanell), i separats per una bona mitja dotzena de quilòmetres.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim evident i naturalment paral·lel al dels homònims tractats en les fitxes anteriors, però en aquest cas, a més, en relació directa amb el veí *les Cometes* (vegeu *infra s. v.*).

[comes]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0516

Comes, coll de les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un coll o pas muntanyenc del sector occidental del terme de Vilanova de Meià, situat al capdamunt de la vall d'Ariet, en els contraforts septentrionals de la muntanya de Sant Mamet, i immediatament al sud del més conegut i important coll d'Orença; com ell, però, separa la conca de Meià pròpiament dita, centrada pel riu Boix, de la vall de la Noguera Pallaresa, a què ja pertany el sector extrem occidental del municipi (Peralba, Rocaspana, etc.); convé remarcar, en relació amb el nom, que aquesta reduïda àrea, marcada per ambdós colls i pels turons en què hi havia les antigues edificacions dels Castellets i Mataperunya, es caracteritza per la presència de petits altiplans conreats i valls de suaus pendents, que no són sinó l'inici de les més marcades que s'estenen a est i oest.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar, atesa l'explicació geogràfica que hem detallat abans, que el nom d'aquest coll fa referència a les petites valls o *comes* que l'envolten.

[comes]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0517

Comes Pregones

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un indret de l'extrem septentrional del terme d'Alcanó, vora el límit amb el d'Alfés, on es produeix la confluència de diverses valls de la zona, aproximadament un quilòmetre al nord de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat entre els plurals del substantiu *coma* (vegeu les fitxes anteriors) i de l'antic adjectiu *pregona* 'profunda' (vegeu especialment *supra* el paral·lel *Comapregona*, s. v.).

[comes][pregones]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0518

Cometes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un petit sector del terme de Llardecans, que es troba aproximadament un quilòmetre al sud-est de la població (i uns quatre al sud de *les Comes* del mateix municipi, amb el qual no s'ha de confondre; vegeu *supra s. v.*), i que es caracteritza justament per la confluència de diverses valls de la zona; dóna nom, a més, a una en concret d'aquestes valls o rieres, la *vall de les Cometes*, que prové del terme de la Granadella.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del diminutiu plural de *coma* (vegeu *supra s. v.*, i fitxes anteriors).

[[com]etes]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(es)*

0519

Cometes, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una zona del sector central del municipi de Sant Martí de Riucorb, corresponent en efecte a unes *comes* o valletes, a mig camí entre els seus agregats Rocafort i el Vilet; es troba tot just un quilòmetre i mig al nord de *les Comes* (vegeu *supra* s. v.), de manera que podem posar aquests dos noms en relació estreta.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Diminutiu directe del nom de *les Comes* (vegeu *supra*).

[[com]etes]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix *-et(es)*

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 417*b*50-418*a*31.

Conegut nom d'un coll o pas de muntanya, i així mateix de la serra en què es troba i, encara, d'un poblet d'aquella mateixa zona, pertanyent al municipi d'Artesa de Segre (fins al 1966 al d'Anyà, avui agregat d'Artesa); serra i coll constitueixen un dels principals límits (i passos) entre les comarques de la Noguera i el Pallars Jussà pel sector oriental del seu extens contacte.

DOC.: *Comedols*, 1010 (CR, vol. XVII, p. 186); *Chomedols*, 1053-1054 (CR, vol. XVII, p. 195; OC); *Comezols*, 1068 (OC); *Comezols*, 1071-1072 (CR, vol. XVII, p. 36; OC); *Cosmedols*, 1093 (OC); *Comedols*, 1097 (OC); *Comezols*, s. X-XII (OC); *Comedols*, 1187 (CR, vol. XVII, p. 40).

OC: Vol. III, p. 418*a*33-52: del llatí COLLES MEDIOLOS 'collets intermedis', en al·lusió a la situació estratègica entre l'Urgell i el Pallars, a través de les formes *-meyols* > *-meols* > *-miols*; l'adjectiu llatí MEDIOLOS és diminutiu de MEDIANUS, i sembla que tingué caràcter distintiu respecte del veí nom de la vall o conca de *Meià* < MEDIANUS.

ALTR. HIP.: Composició del mateix element derivat de MEDIOLOS, però no amb COLLES, sinó amb el romànic *comes* < CUMBAS, amb posterior reducció per haplologia.

[[co][miols]]
situació geogràfica
llatí
compost N + Adj

0521

Comolons

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. III, p. 419b48-50.

Antic nom (documentat a la segona meitat del segle XIII) d'una partida del terme de Puigverd de Lleida.

DOC.: *Comolons*, 1258 (OC).

OC: Vol. III, p. 419b43-56: derivat de *comú* (vegeu la fitxa següent), amb un canvi de terminació *-ú* > *-ó* (paral·lel del femení *Comona*, topònim documentat en altres zones del país), en aquest cas plural, i una dissimilació consonàntica *n-n* > *l-n* a partir de la forma sufixada **Comonons*.

ALTR. HIP.: Contracció del substantiu *coma* amb el topònim *Melons*, que designa diverses realitats geogràfiques de les Garrigues (vegeu *infra* s. v.), no lluny de Puigverd, amb una posterior assimilació vocalica *o-e-ó* > *o-o-ó*.

[[comon]ons]
situació jurídica
català < llatí
N + sufix *-ó(ns)*

0522

Comuns, los

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 419b20-21.

Partida del terme de Castellserà; nom recollit directament per Coromines en les seves fitxes.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 419b51-54: el terme *comú* (substantivat) en toponímia sol designar ‘emprius’, o terrenys ‘propietat del comú’, és a dir, de la comunitat de veïns.

ALTR. HIP.: El mateix mot, però especialment la seva versió femenina, pot descriure també un ‘terme repartit entre diferents municipis’ (vegeu OC, vol. III, p. 419b54-56).

[comuns]
situació jurídica
català < llatí
simple (morf plural)

Concabella

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 127-128; OC, vol. III, p. 421*b*44-53.

Poble de l'antic terme de l'Aranyó, situat en el seu extrem septentrional, a la dreta del riu Sió, entre Hostafrancs i les Pallargues, que n'és l'actual cap de municipi per l'agregació d'aquell en formar-se el 1974 el dels Plans de Sió.

DOC.: *Concabella*, 1031 (Sangés, doc. 3; TS; CR, vol. XXIV, p. 314); *Concabella*, 1032 (OC, vol. IV, p. 373*b*52); *Concabella*, 1040 (TS; CR, vol. XXIV, p. 323; OC, vol. IV, p. 373*b*58); *Concabella*, 1073 (TS); *Concabella*, 1073 (TS); *Concha Bella*, 1076 (TS); *Concabella*, 1076-1084 (TS; OC, vol. IV, p. 374*a*3); *Concha Bella*, 1084 (OC, vol. IV, p. 374*a*5); *Conchabela*, 1092 (TS); *Concabella*, 1093 (TS); *Concabella* / *Conchabella* / *Conchabela*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Conquabella*, 1118 (Font Rius, doc. 50; TS); *Concabella*, 1151 (TS); *Concabella*, 1151 (OC);¹ *Conchabela*, 1163 (TS); *Conchabella* / *Conquabella* 1174 (TS; CR, vol. XVII, p. 222); *Concabella*, 1180 (OC); *Conchabela*, 1183 (TS); *Conquabella*, 1183 (TS); *Concabella*, 1187 (Fité, p. 220); *Conchabela*, 1187 (TS); *Chonchabela*, 1189 (Poblet, doc. 56; TS; OC); *Concabella*, 1194 (TS); *Conchabela*, 1195, 1198 (TS); *Cuncabela* / *Cunquabela* / *Cuncabella*, s. XII (TS; Rasico, p. 109); *Concabella*, 1201 (TS; OC); *Concabella*, 1207 (TS); *Concabella*, 1209 (Bisson, doc. 121; TS); *Conchabella*, 1213 (OC); *Concabella*, 1225 (TS); *Conchabela*, 1266 (Marquès, doc. 4); *Cuncabela* / *Conchabela*, 1279 (Rat. Dec., p. 184; TS); *Conqabela*, 1280 (Rat. Dec., p. 206; TS); *Concabella*, 1358-1359 (Fog.; TS); *Concha Bella*, 1359 (OC); *Conchabella*, 1365-1370 (Fog., p. 81; TS); *Concabella*, 1463 (TS); *Conquabella*, 1497 (Fog., p. 152).

OC: Vol. III, p. 421*a*43: compost del substantiu orogràfic *conca* i de l'adjectiu ponderatiu *bella*.

ALTR. HIP.: —

[[conca][bella]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. No deixa de ser xocant que les documentacions més antigues que Coromines dona de *Concabella*, en l'article que hi dedica (OC, vol. III, p. 421*b*43-53), corresponguin al segle XII (tret d'una mera errata 1984 per 1084), mentre que, com acabem de veure, ell mateix n'aporta com a mínim tres de més reculades, de mitjan segle XI, en l'apartat de documentació corresponent a l'article sobre el veí topònim *Gra* (OC, vol. IV, p. 373*b*50-374*a*9); de fet, aquella errata es fa més evident en retrobar-hi el mateix text, llegit pel filòleg a l'arxiu de Solsona.

REF.: ICC-Noguera.

Topònim situat en el límit occidental de l'extens terme municipal d'Àger, a la zona en què la vall de la Noguera Ribagorçana forma una mena d'istme dins del pantà de Canelles a causa de l'estretor de serres a l'una i l'altra banda; avui aquest nom es troba en el d'una antiga *torre de les Conclues*, situada junt amb l'espluga de Portaclusa (vegeu *infra s. v.*) en un turó damunt mateix del riu, davant per davant del congost de Fet, al sud-oest de Corçà, i també en el de les *Conclues de Millà*, paratge montuós que en realitat és el vessant occidental, fins al riu mateix, dels Monts de Millà, uns tres quilòmetres a ponent del poble d'aquest nom.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tant la realitat física del lloc, a la vora d'estrets congostos,¹ com la coincidència lèxica (si no més) amb l'immediatament veí *Portaclusa*, indueixen a veure en aquest nom la presència de l'antic adjectiu *clus*, *clusa* 'tancada', que retrobem de forma independent en topònims com *la Clusa* o *la Clua* (vegeu *supra s. v.*, i més casos a OC, vol. III, p. 391-392); tanmateix ignorem el motiu de la forma plural en el present cas, així com l'origen de la síl·laba inicial *con-*, que, si no es tracta de l'aglutinació i assimilació d'un antic *cóm* 'conca' (i res no ho fa pensar ara com ara; vegeu no obstant el cas certament masculí de *Concròs*: OC, vol. III, p. 422a33-44), deu correspondre a un antic prefix de l'ètim llatí (noteu la dualitat *cloure* / *concloure* i força altres de similars en el llenguatge comú).

[con[clues]]
 orotopònim
 català < llatí
 simple (Adj) (morf plural)

1. A banda del ja esmentat congost de Fet, que perfectament podria ser, vista la seva immediatesa, el motiu concret tant d'aquest *Conclues* com del també citat *Portaclusa*, en aquest mateix tram de la Noguera Ribagorçana, al sud del principal *congost de Mont-rebei*, per on el riu travessa la carena central del Montsec partint-lo en Montsec d'Ares (a llevant) i Montsec d'Estall (a ponent), trobem, només d'entrar en terme d'Àger, el *congost del Seguer* i, uns dos quilòmetres aigua avall, prou abans dels topònims de què ja ens hem ocupat, l'ermita de la Mare de Déu de *la Pertusa* (vegeu *infra s. v.*), al nord-oest de Corçà. No ha de sorprendre, certament, la successió de passos estrets en una zona en què el riu s'escola entremig de grans serres (el Montsec i els seus contraforts meridionals), però sembla singularment rellevant la reiteració de noms com *Portaclusa*, *Conclues*, *Pertusa*..., la significació dels quals no pot ja oferir dubtes.

Condals, els

COM.: Segarra

REF.: Font Rius, vol. I, p. 694; GEC; TS, p. 128-129.

Important explotació agrícola i antiga granja montserratina situada a l'extrem sud-oriental del terme municipal de Cervera, al límit amb l'antic de Sant Pere dels Arquells, vora el riu d'Ondara; el seu nom, que també es troba sota la forma *els Comdals* (així a la GEC i altres obres de referència), s'ha fet extensiu a la partida de tots dos termes que envolta l'edificació principal, al bell mig d'un pla vora la ribera de Cervera; se sap que abans d'esdevenir granja i graner bàsic del monestir de Montserrat (segles XVI-XIX) fou una possessió dels comtes de Barcelona, per cessió el 1130 de Ponç Hug de Cervera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És òbvia la relació del nom amb l'antiga propietat *comtal* del lloc; com s'assenyala en l'OC a propòsit de diversos parònims que sí hi són recollits, «*condal* és variant antiga i encara popular de l'adjectiu *comtal* 'pertanyent a un comte o als comtes'» (vol. III, p. 422*b*15-16).

[condals]
situació jurídica
català < llatí
simple (Adj) (morf plural)

0526

Condals, los

COM.: Noguera

REF.: Fonts locals.

Propietat agrícola de Bellmunt d'Urgell, situada als afores de la població; sembla tenir-hi relació en forma de gentilici un dels noms de casa de Bellmunt, *ca la Condeiera*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas del seu homònim segarrenc (vegeu la fitxa anterior), deu tenir relació amb una propietat *comtal* d'aquest lloc.

[condals]
situació jurídica
català < llatí
simple (Adj) (morf plural)

0527

Condals, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Tàrrega, situada a ponent de la població, a mig camí de Vilagrassa i vora el límit amb el seu terme municipal; apareix a la cartografia de l'ICC sota el nom de *los Comdals*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas dels seus homònims (vegeu les fitxes anteriors), es tracta d'un derivat col·loquial de *comte*, en al·lusió a l'antiga propietat del lloc.

[condals]
situació jurídica
català < llatí
simple (Adj) (morf plural)

0528

Confòs

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia i d'una obaga del sector nord-oriental del terme de la Baronia de Rialb, situades a la capçalera del torrent de Rialb, entre el lloc del Puig de Rialb i el límit amb el municipi de Peramola (Alt Urgell).¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els seus diversos homònims, deu derivar del llatí CONFOSSUM, participi de *confondere*, amb el sentit de '(lloc) voltat d'una fossa o rasa', és a dir, designant un indret que en algun moment fou dotat d'un vall o una fossa excavada tot al voltant, amb una finalitat evidentment defensiva (vegeu OC, vol. III, p. 424a17-21).

[confòs]
arquitectura militar
llatí
simple (Adj)

1. Es dona el cas que en aquest terme de Peramola hi trobem també una masia de *Confòs* (vegeu ICC), situada en una posició pràcticament simètrica respecte del topònim que ens ocupa, a l'altra banda de la serra de Montlleví, que marca el límit municipal, i concretament entre les cases de Montlleví i el poblet de Cortiuda. Pel que fa a l'OC, que no recull cap d'aquests dos topònims (ni tan sols el de la Baronia de Rialb, que apareix a la GEC, bé que sota la grafia *Confós*, en què no coincideix cap altra font), és important assenyalar que n'inclou tres homònims (efectivament sempre amb vocal tònica oberta, però també sempre amb article: *el Confòs*) i una variant plural *els Confòssos*, i que tots aquests topònims es localitzen a la mateixa àrea subpirinenca: des de la Ribagorça al Solsonès, passant pel més proper, en terme del Pla de Sant Tirs (OC, vol. III, p. 424a5-16).

0529

Conill

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Antic llogaret, sembla que despoblat vers el segle XIV després de la pesta, que es troba en el vessant meridional del Montsec d'Ares, dins del municipi d'Àger; determinada documentació permet deduir, tanmateix, que subsistí amb el mateix topònim almenys una masia, amb la corresponent senyoria, i que donà nom també a un torrent del terme.

DOC.: *Conill*, s. XV (Fité, p. 557, 560); *Conill*, 1440 (Fité, p. 403); *Conil*, 1456 (Fité, p. 483); *torrent de Conill*, 1490, 1493 (Fité, p. 530, 533).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Com els seus diversos homònims (vegeu la fitxa següent), es tracta d'un derivat del llatí CUNICULUS, ja sigui en el sentit zoonímic, o ja sigui, com defensa Coromines per al conjunt de noms de lloc d'aquesta sèrie, amb el significat de 'galeria subterrània'.

[conill]
orotopònim
llatí
simple

1. Efectivament, en cap dels moments en què Coromines tracta el cas del toponímic *Conill* (DECat, vol. II, p. 883b10-43; OC, vol. I, p. 112; OC, vol. V, p. 341a6-51) no es fa esment d'aquest vell nom del Montsec, que sí apareix en determinada documentació local —d'Àger— d'almenys el segle XV, tant de forma directa —per exemple quan (Fité, p. 403) s'esmenta el *senyor de Conill* o (Fité, p. 530) el *torrent de Conill* explícitament com a lloc del terme d'Àger— com de forma indirecta —per exemple quan (Fité, p. 557) es parla d'un tal «Salvador Guitard àlias de Conill». Tanmateix, pel que fa a l'etimologia del nom, no dubtem a incloure'l dins de la mateixa hipòtesi a través de la qual s'expliquen els seus homònims, un dels quals es tracta en la fitxa següent.

0530

Conill

COM.: Urgell

REF.: GEC; DECat, vol. II, p. 883*b*28-29; TS, p. 133-134; OC, vol. v, p. 341*a*35-37.

Poble recentment deshabitat i antiga quadra del terme municipal de Tàrraga, dins de l'antic de la Figuerosa, situat un parell de quilòmetres al nord-oest d'aquesta població, prop del límit amb el terme d'Ossó de Sió, del qual el separa el barranc de Sant Gil.

DOC.: *Cunil*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC, vol. VI, p. 404*b*3); *Conil*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 285; TS); *Cunil*, 1163 (Baraut, doc. 88; TS); *Conil*, s. XII (TS); *Conil* / *Cunil*, 1192 (TS); *Conil*, 1194 (TS); *Cunil*, 1203 (TS); *Conyl* / *Conillo*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Cunil*, 1304 (TS); *Conyll*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Conyll*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Conill* / *Coniyll*, 1358 (*Fog.*; TS); *Conill*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86; TS); *Conill*, 1497 (*Fog.*, p. 235).¹

OC: Vol. v, p. 341*a*10-12: del llatí hispanic CUNICULUM 'galeria subterrània', ja sigui aplicat a coves o forats naturals, o bé a galeries de mines (cas ja tractat a OC, vol. I, p. 112, a propòsit del topònim mallorquí *Conies*).

ALTR. HIP.: Del nom d'animal *conill*, l'ètim llatí del qual sembla que de fet era una accepció diferent del mateix CUNICULUM descriptiu proposat per Coromines com a origen d'aquest i d'altres topònims iguals o similars (vegeu DECat s. v.).

[conill]
orotopònim
llatí
simple

1. Atesa la multiplicitat de mencions medievals, i atès en particular el caràcter sovint poc detallat de bona part de les més antigues, cal anotar que és possible que alguna de les referències aquí indicades no correspongui al lloc de *Conill* que ens ocupa, sinó al menys conegut de vers Àger al qual hem dedicat la fitxa anterior o bé a l'homònim (encara viu) que es troba dins del municipi de Pujalt (oficialment en comarca de l'Anoia, doncs; vegeu TS, p. 131-133).

0531

Conillars

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida de l'extrem septentrional del terme de Lleida, situada uns cinc quilòmetres dret al nord de la ciutat, més enllà de Marimon, vora la moderna variant de l'autovia, i pràcticament al límit amb els municipis de Torrefarrera i Torre-serona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No sembla haver-hi raó per dubtar que, a diferència tal volta dels simples *Conill* que hem vist en les fitxes anteriors, aquest topònim està format per una simple sufixació col·lectiva-locativa *-ars* a partir del nom d'animal *conill*, ben present arreu de les nostres comarques.

[[conill]ars]

zootopònim

català < llatí

N + sufix *-ar(s)*

0532

Conillera, vall de la

COM.: Urgell

REF.: TS, p. 525-526 (nota 407).

Nom antic, avui sembla que desaparegut, d'una vall situada aproximadament vers la serra del Tallat, segons es desprèn de la documentació medieval del cartulari de Poblet en què apareix esmentada al costat de llocs d'aquesta zona com Rocallaura, Montblanquet, Montesquiú, els Omells, Senan o el Tallat mateix.

DOC.: *ipsa valle de la Conillera*, 1195 (*Poblet*, doc. 219; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla indubtable que, a semblança del nom tractat a la fitxa anterior, es tracta d'un derivat zoonímic de *conill*, en aquest cas amb el sufix *-era*, que el converteix en paral·lel dels diversos *Cabrera*, *Cervera*, *Tordera*, etc., que hem trobat i anirem trobant.

[[conill]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0533

Consell, el

COM.: Pla d'Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 426*b*55-56.

Nom d'un partida del terme de Bell-lloc d'Urgell, recollit directament per Coromines en les seves enquestes toponímiques tant sota aquesta forma com en la variant plural *els Consells*.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 427*a*3-11: del llatí *CONCILIUM* 'reunió, assemblea', tot indicant un lloc on fos costum de celebrar-hi tals trobades, bàsicament locals.

ALTR. HIP.: D'altra banda es pot postular també una aplicació toponímica directa del derivat català de *CONCILIUM*, és a dir, *consell*, ja que aquest és un mot ben viu tant en la llengua actual com en la medieval.

[consell]
activitat humana
català < llatí
simple

0534

Convent, el

COM.: Noguera

REF.: GEC (*s. v. Salinoves*).

Nom amb què es coneixen les ruïnes d'una església, corresponents al lloc en què es trobava l'antic monestir de Sant Cristòfol de Salinoves o de la Donzell (vegeu *infra*, *s. v. Salinoves*), al sector occidental del terme de la Baronia de Rialb, vora la casa d'Olivelles.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'una fossilització toponímica, d'abast local, de l'antic genèric *convent* < llatí CONVENTUS, en al·lusió sens dubte a l'emplaçament mateix i en tot cas a les restes de l'esmentat monestir de Salinoves.

[convent]
arquitectura religiosa
català < llatí
simple

0535

Copa d'Or, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 80.

Nom avui encara vigent d'una partida del terme de Lleida, situada a l'esquerra del riu Segre, a l'horta, aigua avall de la ciutat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla tractar-se d'un nom popular,¹ fruit possiblement d'un fet llegendari o d'una troballa, tal com ho són una gran part dels que, arreu, contenen al·lusions a elements com monedes, joies, tresors, etc.²

[[copa]d[or]]
referència històrica
català < llatí
compost N + N

1. No sembla d'aplicació en aquest cas, sobretot per causa de l'element *copa*, una referència explícita i certa al nom del metall *or*, si més no tal com ho és en els casos que, a diferència d'aquest, sí són recollits per Coromines: *riu d'Or*, *Santpedor*, *Coma d'Or*, *penya de l'Or*, *font de l'Or*, etc., que generalment es refereixen a la presència natural del metall en la terra o en les aigües d'un riu (vegeu OC, vol. VII, p. 47a34-b4). Per contra, i en justa correspondència, sembla que sí se'l podria posar de costat amb altres que la mateixa obra relaciona a continuació dels anteriors (p. 47b5-16), encapçalats per una dubtosa *Cova de l'Or* prop de Terradets.

2. Vegeu per exemple la relació no exhaustiva de tipus toponímics amb aquesta orientació que ofereix (en relació amb la toponímia sevillana, en principi, però amb valor més general) Gordón Peral (1995, p. 278-281).

0536

Corassuda, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 104*b*57-58.

Nom d'una partida del terme de Castelló de Farfanya i d'un pont sobre el mateix riu Farfanya, recollits directament per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 104*b*58-105*a*3: de l'àrab *qúrà as-súdda* 'les alqueries de la presa', essent *qúrà* el plural de *qaria* 'alqueria' (vegeu el topònim valencià *l'Àlcora* < àrab *al-qúrà*) i *sudda* el nom d'unitat de *sudd* 'presa, assut'.

ALTR. HIP.: —

[[cora][ssuda]]
arquitectura civil
àrab
compost N + N

0537

Corb, el

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector sud-oriental del terme d'Arbeca, on designa, d'una banda, el notori *puig del Corb* (vèrtex geodèsic de primer ordre, amb 455 metres d'altura), situat quatre quilòmetres i mig al sud-est de la vila, prop del límit amb els municipis de Maldà i dels Omellons, i, d'altra banda, un curs d'aigua, el *fondo del Corb*, que neix al peu d'aquell puig i que corre directament en direcció a la vila, tot i que actualment, vora seu, mor en el canal d'Urgell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cas paradigmàtic que il·lustra el dilema entre una etimologia a partir de l'adjectiu descriptiu *corb* < CURVUS 'corbat' o bé del nom d'animal *corb* < CORVUS (vegeu les fitxes següents i també OC, vol. III, p. 430*b*1-431*a*19, amb una quinzena de casos de cada tipus, si bé no s'hi troba pas el que ara ens ocupa); atès l'ús constant de la contracció *del* en aquest cas, així com el fet que bona part dels *Corb* zoonímics tractats per Coromines corresponen, com aquí, a una *roca* o un *puig*, ens decantarem ara com ara a favor d'aquesta darrera hipòtesi.

[corb]
zootopònim
català < llatí
simple

REF.: GEC (s. v. *Sant Miquel del Corb*); OC, vol. III, p. 430b5-7; ICC-Noguera.

Topònim localitzat a l'extrem meridional del terme de Balaguer, a mig camí entre aquesta població i Menàrguens, sobre uns tossals a prop del marge dret del riu Segre; s'aplica avui encara a un petit grup de cases (ICC) i especialment a l'església de *Sant Miquel del Corb* (GEC), així com a la partida dita *la Plana del Corb* (GEC) o simplement *la Plana* (ICC), que s'estén al seu nord-oest, i n'hi hagué reflex també en el nom d'un antic lloc, despoblat i arruïnat en època moderna, dit *la Pobla del Corb* (vegeu *infra s. v.*);¹ pel que fa a la partida de Balaguer anomenada *Vila del Corb*, que és l'únic topònim d'aquesta sèrie recollit en l'OC (a partir de l'obra del pare Sanahuja sobre aquesta ciutat, que data del 1930), sembla correspondre, si és que efectivament es tractava d'una partida, a un record ara ja esvanit de l'existència en aquest indret d'una antiga població.

DOC.: *Corp*, 1163 (Font Rius, doc. 123); *l Corp*, 1439 (Fité, p. 399); *Corp*, 1497 (*Fog.*, p. 100); *lo Corp de Balaguer*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 430b43-44: del llatí CURVUS 'corb, encorbat'.

ALTR. HIP.: Considerarem preferent, en aquest cas, la hipòtesi telegràficament indicada en l'OC, sobretot si l'entensem aplicada a la forma arrodonida dels turons que existeixen en aquest sector, entre els marges del Segre i la plana adés esmentada, si bé hem d'afegir-hi que no cal remetre al llatí, sinó que basta el derivat normal català *corb*, i, d'altra banda, que tampoc no són descartables en absolut ni una referència a una *corba* o una sèrie de corbes del riu proper (certament el Segre fa un revolt de gairebé noranta graus a l'alçada d'aquest lloc), com deu ser el cas del conegut nom del riu Corb (vegeu la fitxa següent), ni tampoc que es tracti del nom d'animal *corb* (llatí CORVUS), com sembla ser el d'altres homònims (vegeu la fitxa anterior), sobretot tenint en compte l'ús de l'article *el* en el cas que ens ocupa.

[corb]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. És significativa la manera amb què apareix en el fogatge del 1497, no pas amb entrada pròpia com a poble independent, però tampoc com una mera referència particular d'un determinat foc, sinó com un subapartat autònom dins de la col·lecta de Balaguer; textualment l'encapçalament en qüestió diu: «Corp que és carrer de Balaguer», que prefigura un gairebé fixat «lo Corp de Balaguer» del fogatge del 1553. Mereix atenció també la primera de les mencions documentals (força més reculada: del 1163; i procedent d'una font ben coneguda, circumstància per la qual és estrany que no aparegui en l'OC), on el que s'esmenta és un «terminio de Corp» —i no hi ha dubte que es tracta del cas que ens ocupa, atès que en el document apareix al costat de topònims d'aquesta zona, com ara Balaguer, Menàrguens («castrum de Mesangues»), Albesa, Castelló, Corbins o els rius Segre i Farfanya.

REF.: GEC; Vallverdú, 1970, p. 82; TS, p. 491 (nota 375); OC, vol. VI, p. 400a28-31.

Un dels rius principals dels sectors de llevant i central de les terres de Ponent, eix d'una veritable subcomarca, la *vall del Corb*, que bàsicament comprèn el curs mitjà del riu, en el terç meridional de la comarca administrativa de l'Urgell, entre Guimerà i Bellpuig; el riu pròpiament neix a la demarcació de la Conca de Barberà, a la font de Rauric (terme de Llorac), i pren un sentit marcadament est-oest per Vallfogona, Guimerà, Ciutadilla, Nalec, Rocafort, el Vilet, Sant Martí i Maldà, fins a Belianes, on tomba en direcció nord fins a Bellpuig, des d'on, un altre cop vers ponent, s'endinsa en el Pla d'Urgell (termes de Castellnou de Sena, Vila-sana, Bellvís i altres) i desguassa en el Segre poc després de Vilanova de la Barca (Segrià).¹

DOC.: *rivo Curbo*, 1033 (*Lib. Feud.*, doc. 273); *rivo Curvo*, 1072 (*Lib. Feud.*, doc. 274; TS); *rivum Curvum*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165; TS); *rivo Curbo*, 1139 (CR, vol. XXIV, p. 353); *Rivo Curvo*, 1198 (OC); *Rivocurvo*, 1337 (TS).

OC: —²

ALTR. HIP.: De l'adjectiu *corb* (derivat del llatí *CURVUS*) en referència al curs sinuós de bona part del trajecte del riu (vegeu DECat, vol. II, p. 923a56-57, i especialment b24-28, on sí que s'esmenta aquest topònim, sota la forma aglutinada *Riucorb*), tot i que no sembla que es pugui descartar definitivament una derivació de l'homògraf zoonímic *corb* < llatí *CORVUS*, que és l'origen si més no d'altres topònims (OC, vol. III, p. 430b47-431a19).

[corb]
hidrotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. La forma *Riucorb*, que òbviament és fruit d'una simple aglutinació del genèric i el nom propi d'aquest cas, sol ser emprada com a complement especificatiu de la població i terme de *Vallfogona* (doblement famosa: pel seu balneari i pel seu antic rector, poeta principal del barroc català), avui pertanyent oficialment a la comarca de la Conca de Barberà, i abans, d'acord amb la tradició secular i el sentiment popular, a la de la Segarra (però finalment sembla haver pesat més la inalterable condició de municipi de la *província* de Tarragona); modernament, a més, la mateixa forma s'ha adoptat per al nom del municipi de *Sant Martí de Riucorb*, resultant de l'agregació, l'any 1972, del de Rocafort de Vallbona al de Sant Martí de Maldà, poble aquest que n'exerceix la capitalitat (vegeu *infra* s. v.).

2. És especialment sorprenent l'absència de l'OC d'aquest conegut nom fluvial (tret d'una referència secundària en el volum VI, s. v. *Riucorb*, on tanmateix, i a diferència de l'altra obra bàsica de Joan Coromines, el DECat, no se'n diu res sobre l'etimologia), i això tant pel que fa a l'article dedicat als derivats de *CURVUS* > *còrb* (vol. III, p. 430b1-44), en què trobem fins a quinze altres topònims (entre els quals la partida dita *Vila del Corb*, a prop de Balaguer: vegeu la fitxa anterior), com pel que fa al que, tot seguit, estudia els noms relacionats amb *CORVUS* > *còrb* (p. 430b47-431a19), on els parònims, casualment, són també quinze.

Corbella

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 137; OC, vol. III, p. 431a24-26; ICC-Urgell.

Antiga quadra agregada en el segle XIX al municipi del Talladell i, amb ell, modernament al de Tàrrega; correspon a un antic castell i a una posterior masia situats al capdamunt d'un turó força elevat, però de caires suaus, en el límit oriental de la comarca i del terme, confrontant amb el de Granyanella (Segarra) pel sector de Fonolleres i la Mora; des del segle XIV es troba molt sovint (avui gairebé sempre) amb article: *la Corbella* (o antigament *sa Corbella*).¹

DOC.: *ipsa Corbela*, final s. XI (*Lib. Feud.*, doc. 696); *Corbella*, 1183 (*Ll. Blanch*, doc. 263; TS); *Corbella*, 1186 (*Bisson*, doc. 57; TS); *Corbella*, 1201 (OC); *sa Corbella*, 1304 (TS); *la Corbela*, 1312 (*Priv. Tàrr.*, doc. 29); *clot d'en Corbela*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *Corbella*, 1359 (OC); *Çacorbella*, 1359 (*Priv. Cerv.*, doc. 74, 77; TS); *Corbella / ça Corbella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86; TS); *la Corbela*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265-270); *la Corbella*, 1497 (*Fog.*, p. 238); *la Corbella*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. III, p. 431a34-38: de *corbella* 'espècie de cistell o cove'.²

ALTR. HIP.: De *corba* < llatí CURVA, femení de CURVUS 'corb, encorbat' (vegeu els articles anteriors), amb un sufix diminutiu *-ella*, ja sigui en referència probable a la forma del turó on es troba aquest lloc, o ja sigui fent al·lusió, així mateix possible, a un gir del proper riu d'Ondara.

[[corb]ella]
orotopònim
català < llatí
Adj + sufix *-ell(a)*

1. És paradoxal, o potser precisament significatiu, pel que fa a l'ús de l'article toponímic, el que trobem en l'anotació corresponent a aquest lloc en el fogatge de 1365-1370: «Loch de *Corbella*, qui és den G. *ça Corbella*, donzell» (p. 86; el subratllat és nostre).

2. Aquest nom d'un cistell o cove és, inexplicablement, l'etimologia única que s'apunta en l'OC per al toponímic *Corbella*: «per comparació amb la concavitat d'una sèquia; però en part s'explica per la curvatura de la falç o la dalla, anomenades *corbella* des de l'Ebre fins al Migjorn valencià» (p. 431a35-38). I això tot just després dels articles dedicats a *Còrb* < CURVUS i a *Còrb* < CORVUS (vegeu les fitxes anteriors), on s'espigolen fins a trenta noms d'aquests tipus, inclosos nombrosos femenins *Corba* i àdhuc un diminutiu *Corbeta* (OC, vol. III, p. 430b11-39). Atesa la realitat geogràfica de la *Corbella* que ens ocupa, situada sobre l'esquena *corba* d'un turó prominent, no dubtem a atribuir el nostre topònim al primer d'aquests grups. La causa de l'aparent contradicció de l'OC sembla trobar-se en el darrer dels quatre noms tractats en el corresponent article (signat per J. F. C.), *Canal de Corbellot*, que és el nom d'una sèquia al País Valencià: fóra el cas que l'explicació adduïda (vegeu les referències a una sèquia i al lèxic d'una zona on es troba aquest topònim, però no pas el del terme del Talladell, ni menys encara els altres dos parònims, localitzats al Berguedà i l'Alt Urgell) s'havia d'aplicar tan sols a aqueix *Canal de Corbellot* (on d'altra banda hem de destacar també la sufixació i el diferent gènere), i que degué ser un mer error, en la fase de preparació o d'edició de l'obra, que una tal argumentació es va col·locar al darrere també de *Corbella*.

0541

Corberó, torres de

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 431b45-46; ICC-*Noguera*.

Edificacions aïllades situades a l'extrem sud del terme de la Sentiu de Sió, a mig camí entre Balaguer i Bellcaire, a l'altra banda de la serreta que separa la Sentiu, poble que es troba en plena ribera occidental del Sió, dels contraforts nord-occidentals de la gran plana d'Urgell; sens dubte correspon a aquesta mateixa localització i denominació la partida dita *les Torres del Corberó* que Coromines recollí directament en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 431b47-48: derivat de *corbera*, que al seu torn ho és de *corb* (< llatí CORVUS), i que designa el lloc on es troba aquest ocell o hi fa niu.

ALTR. HIP.: Sense descartar l'anterior ni altres possibles derivacions de *corb*, i atesa la forma amb article *del Corberó* consignada per Coromines, cal tenir present que *Corberó* és també un cognom i que es troba a les terres de Ponent (vegeu per exemple a la GEC la família de decoradors i escultors *Corberó*, originària de Lleida).

[[[corb]er]ó]
zootopònim
català < llatí
N + sufix -ó

0542

Corbins

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 432*b*9-60; Tort, 1998, p. 333-337.

Població i municipi del nord de la comarca, situat a la confluència entre els rius Segre i Noguera Ribagorçana; fou centre d'una comanda templera i després hospitalera.

DOC.: *Qarabîn* / *Carabina* [fonts àrabs], s. x-xii (CR, vol. xxiv, p. 33, 118; OC); *Curvinus*, 1024 (OC); *Corvinus*, 1035 (*Marca*, doc. 213; OC); *Corbins*, 1093 (OC, vol. vii, p. 43*b*55); *Corbins*, 1118 (*Lib. Feud.*, doc. 166; CR, vol. xxiv, p. 39; OC); *Curbins*, 1124 (OC); *Corbinis*, 1143 (OC); *Corbins*, 1148 (*Lib. Feud.*, doc. 163); *Corbinis*, 1148 (*Lib. Feud.*, doc. 161; CR, vol. xxiv, p. 46); *Corbins*, 1149, 1150, 1152 (OC); *Corbinis*, 1160 (CR, vol. xxiv, p. 35; OC); *Corbins*, 1163 (Font Rius, doc. 123; OC); *Corbins*, 1168 (CR, vol. xxiv, p. 72); *Corbins*, 1170 (G.-Biosca, p. 219-220); *Corbins*, 1187 (CR, vol. xvii, p. 40); *Corbins*, 1192 (Font Rius, doc. 191); *Corbinis*, 1199 (Font Rius, doc. 210); *Corbins* / *Corbinis*, 1212 (Font Rius, doc. 236); *Corbinz*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 114); *Corbinis*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 116); *Corbins*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 117); *Corbinis*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 132); *Curbins*, c. 1300 (CR, vol. xxiv, p. 66); *Corbins*, 1358 (*Fog.*); *Corbins*, 1497 (*Fog.*, p. 168, 187).

OC: Vol. III, p. 433*a*12-35: del nom personal llatí CORVINUS, ja documentat en època romana clàssica, amb una pluralització secundària (com en els casos de *Barbens*, *Blanes*, *Roses*, *Empúries*, etc.).

ALTR. HIP.: —

[[corb]ins]
antropotopònim
llatí
simple (NP)

0543

Corbs, punta dels

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un turonet o més exactament d'un cap de serra, que es troba a ponent del terme municipal de Bellaguarda, un parell de quilòmetres lluny del poble, i pràcticament damunt del límit amb el sector meridional del municipi de la Granadella.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: A semblança d'alguns dels topònims del tipus *el Corb* tractats anteriorment (vegeu *supra s. v.*), i, doncs, a diferència d'alguns altres (que més aviat deriven de l'adjectiu *CURVUS* 'corbat'), aquest cas sembla que s'ha d'adscriure clarament a la sèrie de noms relacionats amb el zoònim *corb* < *CORVUS* (vegeu-ne una quinzena de casos d'arreu del país a OC, vol. III, p. 430*b*47-431*a*19).

[corbs]
zootopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0544

Corçà

COM.: Noguera

REF.: Aebischer, p. 84-85; GEC; OC, vol. III, p. 433*b*16-38; Tort, 1998, p. 217-222; ICC-*Noguera*.

Poble del vessant meridional del Montsec, en el sector nord-occidental del terme d'Àger, aturonat a uns dos quilòmetres de la Noguera Ribagorçana, per l'esquerra, a l'alçada del pantà de Canelles; l'en separen justament la *serra del Castell de Corçà* i el *Solà de Corçà*, que no és sinó el vessant sud d'aquesta serra.

DOC.: *Curciano*, 1048 (CR, vol. xvii, p. 138); *Chorzano*, 1057 (CR, vol. xvii, p. 142); *Corcianum*, 1060 (CR, vol. xvii, p. 56, 142); *Corcano*, 1066 (CR, vol. xvii, p. 151; OC); *Corcano*, 1162 (OC); *Corzanum*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Corza*, 1187 (Fité, p. 220); *Corça*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Corça*, 1358 (*Fog.*, p. 39); *Corta*, 1359 (OC); *Corça*, s. xv (Fité, p. 562); *Corça*, 1490, 1496 (Fité, p. 576, 359); *Corça*, 1497 (*Fog.*, p. 104, 106).

OC: Vol. III, p. 433*b*39-434*a*10: del llatí CURTIANU, sufixació en -ANUM del nom personal CURTIUS, com ja apuntà Aebischer.

ALTR. HIP.:

—

[[corç]à]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

0545

Corcó

COM.: Pla d'Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 435*a*39.

Nom d'un veïnat del terme de Linyola, segons Coromines, que el recollí directament de fonts orals; no consta, tanmateix, en cap altra base d'informació.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 435*a*21-35: aplicació toponímia, sigui real (indicant-ne presència) o bé inventada (per brama interessada d'altres llocs), del nom de l'insecte *corc* o *corcó*, paràsit dels cereals, que sembla tenir un origen preromà KORGU / KORKON.

ALTR. HIP.: Del cognom homònim, ben present en aquestes contrades sota diferents variants.

[corcó]
zootopònim
català < preromà
simple

0546

Corcó, tossal del

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. III, p. 435a40; ICC-*Garrigues*.

Elevació del terme de Castellldans, situada escassament a dos quilòmetres d'aquesta població en direcció sud-est; podria correspondre-hi un incert *Corcó* que, sense cap més explicació geogràfica ni tipològica, consigna Coromines en l'OC creient que «potser també a les Garrigues» es troba aquest nom de lloc, atès que en considera originari el cognom homònim.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 435a21-35: com en el cas de l'article anterior, sembla un ús indirecte del nom d'insecte *corcó* o *corc*.

ALTR. HIP.: Més encara que en el cas del seu homònim del Pla d'Urgell (vegeu la fitxa anterior) i altres (OC), podria tractar-se d'un nom postantroponímic a partir del cognom *Corcó* o *Curcó*, que és freqüent sobretot en aquesta àrea i fins i tot sembla ser-ne originari (OC, vol. III, p. 435a41); segons aquesta explicació, s'invertiria l'equació que fa suposar a Coromines l'existència d'un toponímic *Corcó* a les Garrigues arran de la constatació del cognom.

[corcó]
zootopònim
català < preromà
simple

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 196-201.

Partida del terme de Lleida, a l'horta, situada al sud-oest de la ciutat, vers el turó on hi ha el castell de *Gardeny* (vegeu *infra s. v.*), i més concretament sota seu.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Si d'una banda resulta òbvia, atès que hi és la presència física i històrica principal, la referència al vell castell templer de *Gardeny*, d'altra banda no és gens clar a què respon la singular *corda* d'aquest topònim; tot i no descartar que calgui remuntar fins a algun fet anecdòtic, sembla que pot tractar-se d'un nom paral·lel al de *Cuerda de Miravetes*, serra que separa Granada i Múrcia, i que, segons Coromines, deu aquesta denominació al fet d'haver-s'hi construït «un cordó de petits forts» amb funció defensiva (vegeu OC, vol. v, p. 287a45-54), o bé, encara més probablement, al del valencià *Corda de la Murada* (absent de l'OC, però tractat a DECat, vol. II, p. 931b25-29), on es troba una accepció regional de *corda* com a 'carena de muntanya', aquí ben plausible atesa la proximitat del turó mateix de Gardeny; en aquest sentit, tampoc no fóra inversemblant de pensar en la descripció metafòrica d'un camí circular entorn del turó.

[[corda]de[gardeny]]

orotopònim

català < llatí

compost N + N(top)

Corniola

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 62.

Antiga quadra de l'antic terme municipal de Fontllonga (avui inclòs en el de Camarasa), al nord de la comarca, el nom de la qual roman en el de l'església de *Sant Joan de Corniola* (però tan sols *Sant Joan* en la cartografia actual de l'ICC), situada dalt d'un turó al nord-est de Figuerola de Meià.

DOC.: *Corniòl*, 1101 (CR, vol. xvii, p. 68).

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que en l'OC (vol. i, p. 112) es documenta un o més d'un homònim baleàric, que s'explica com a variant i derivació de *conill* < CUNICULUM 'galeria subterrània' (vegeu *supra*, s. v. *Conill*), preferirem suposar una derivació o variació de *corner* o *cornera* < llatí CORNUS, mena d'arbust muntanyenc, que així mateix és a l'origen de diversos topònims catalans;¹ les causes principals d'aquesta tria són l'especificitat baleàrica de l'evolució en el primer cas (on, a més, sembla que *Curniola* és una mera variant moderna de *Cuniola*, que fóra el veritable derivat de CUNICULUM) i el fet que l'arbust en qüestió, pel que fa a la segona hipòtesi, és present tot just en zones altes com la que ens ocupa.

[[corni]ola]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol(a)*

1. Vegeu OC, vol. iii, p. 438 (s. v. *Cornet* i *Cornudella*), i també íd., p. 488 (s. v. *Curnera* i *Curniella*). D'altra banda, convindria tenir present que existeixen nombroses variants nominals d'aquesta planta i d'altres de similars, per exemple *cornia* i *corniol*, tal volta l'una derivada de l'altra, amb entrada pròpia totes dues al DCVB. Pel que fa a *Cornudella*, vegeu també les fitxes següents, en què es tracten els casos de sengles topònims noguerencs i segarrencs amb aquesta denominació, tanmateix no recollits ni esmentats per l'OC en l'article corresponent.

Cornudella

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim que es troba a la part central de l'extens municipi de la Baronia de Rialb, entre el Palau de Rialb i Pallerols, i uns tres quilòmetres al sud del Puig de Rialb; correspon a un *tossal de Cornudella*, de 626 metres d'altura, situat immediatament a l'esquerra del Rialb (ve a ser un contrafort meridional dels serrats que culminen per damunt dels mil metres a Sant Marc, ja dins del terme de Peramola), i, vora seu, a un *barranc de Cornudella*, que neix més amunt, vers Pallerols, i desguassa directament en el Rialb, per l'esquerra, sota la casa de Palou.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sense descartar que pugui provenir simplement del cognom homònim, prou estès, o bé, per trasllat directe, d'algun dels altres *Cornudella* toponímics del país (principalment tres: una comarcada a l'Alta Ribagorça i sengles poblacions al Penedès i al Priorat), hem de pensar en principi que l'origen d'aquest nom de lloc és paral·lel al d'aquests darrers, és a dir, una derivació del llatí CORNETELLA (> *Cornedella* > *Cornudella*),¹ que al seu torn és diminutiu de CORNETA, plural col·lectiu de CORNUS 'corner', nom d'un arbust (vegeu OC, vol. III, p. 438a25-b45) al qual ja ens hem referit en l'article anterior a propòsit del topònim *Corniola*, que d'alguna manera podria derivar-ne també.²

[[[corn]ud]ella]

fitotopònim

llatí

N + sufix *-ell(a)*

1. Alteració fonètica ja anotada per Coromines a propòsit d'aquest nom de lloc (si bé sense precisió de casos concrets) a *Lleures*, p. 200.

2. Quant al fitònim català *corner*, que és el nom principal amb què es coneix el llatí CORNUS, cal assenyalar que presenta també nombroses variants, i caldria investigar si alguna d'elles, i no directament l'ètim llatí, pot trobar-se a l'origen del repetit topònim *Cornudella*; entre aquestes variants formals (corresponents no sempre a la mateixa espècie vegetal, o amb variacions geogràfiques en algun cas) podem esmentar, entre altres, *corn* (vegeu DCVB s. v. 2, DECat, vol. II, p. 940a47), *cornàs* (DCVB s. v. 1), *cornell* (DCVB s. v. 2, DECat, vol. II, p. 941b5), *corneller* (DCVB s. v., DECat, vol. II, p. 941b5), *cornera* (DCVB i DECat s. v.), *cornet* (DCVB s. v. 1, accepció 3), *cornia* (DCVB s. v., DECat, vol. II, p. 941a50), *corniol* (DCVB s. v.; DECat, vol. II, p. 941a50), els dos darrers ja esmentats en nota a la fitxa anterior, a més de les variants amb /u/ a la primera síl·laba, com *curna*, *curnera* o *curnya* (vegeu DCVB s. v., DECat, vol. II, p. 940b30-39).

Cornudella

COM.: Segarra

REF.: DCVB; CR, vol. XXIV, p. 418; ICC-Segarra.

Masia singular o petita caseria del terme municipal de Massoteres, situada tot just un quilòmetre al nord-oest d'aquesta població i un parell al sud-oest del seu agregat Taltaüll, entre el mas de Farell i l'ermita de Camp-real, damunt d'un turó isolat.¹

DOC.: *Cornudella*, 1497 (*Fog.*, p. 227).

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment paral·lela a la dels dos homònims noguerencs tractats en les fitxes anterior i següent (vegeu *supra* i *infra*) o altres de més coneguts inclosos en el corresponent article de l'OC, és a dir, col·lectiu fitonímic a partir del nom d'arbre *corner*, en llatí CORNUS.²

[[[corn]ud]ella]

fitotopònim

llatí

N + sufix *-ell(a)*

1. La seva entitat, normalment poc reconeguda, se situa a cavall entre una singular masia («mas» a CR), engrandida potser modernament amb annexos, i un petit llogaret. Som, doncs, davant d'una antiga villa romana? Caldria que dades documentals i, si fos possible, arqueològiques, ho confirmessin. En tot cas, és significativa la seva aparició en el fogatge del 1497, i no sols per la presència mateixa, sinó per la forma amb què es troba, no pas independent, sinó enmig d'un inusualment complex encapçalament «Massoteres Tautaüll Palou Cornudella és de mossèn Camporrells». Afegim-hi, en aquest sentit, que gairebé sorprèn la seva presència en el DCVB, quan resulta que no apareix ni a la GEC ni a l'OC; concretament correspon a la sub-accepció *1c* de l'entrada *Cornudella* del diccionari d'Alcover i Moll, en què, basant-se en una antiga *Guia de Catalunya* que apareix molt sovint com a font en aquest obra, se'n diu *Cornudella de Tartaüll* (òbvia al·lusió al veí poble de *Talteüll*, del qual existeix certament la variant fonètica [tarta'uɫ]) i és un «caseriu situat a tres hores [a peu] de Guissona», de manera que no hi ha dubte possible quant a la identificació.

2. Això no obstant, podríem afegir-hi (per a aquest nom segarrenc, però també, doncs, per als seus diferents homònims, abans al·ludits) la hipòtesi del DCVB (vegeu la nota anterior), segons la qual el topònim *Cornudella* derivaria directament d'un diminutiu CORNUTELLA, format sobre l'adjectiu llatí CORNUTA 'banyuda' (o 'angulosa') en sentit general, tal volta orogràfic, no pas aplicat a una mena de planta.

0551

Cornudella

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Oliola, situada uns tres quilòmetres al sud de la població i al nord de Coscó, entre el seu agregat Meravella (o Malavella) i el límit amb el terme de Cabanabona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Lògicament hem d'atribuir-li la mateixa explicació que a la resta dels seus diversos homònims, tal com hem exposat (vegeu *supra*) a propòsit del que es troba en la no gaire llunyana Baronia de Rialb: derivat llatí del fitònim CORNUS.

[[[corn]ud]ella]

fitotopònim

llatí

N + sufix *-ell(a)*

REF.: OC, vol. III, p. 438*b*54-57.

Nom antic d'una partida del terme de Lloberola, actualment agregat al municipi de Biosca, que Coromines documentà personalment en un text del segle XII.

DOC.: *ipsa Condemina de Prato*, s. XII (OC).

OC: Vol. III, p. 439*b*3-10: l'antic substantiu *coromina* 'camp bo i situat a proximitat d'una pagesia' prové per dissimilació consonàntica, com la seva variant *colomina* (vegeu *supra* s. v.), d'un precedent *conomina*, derivat del llatí tarda CONDOMINA, que al seu torn derivava de CONDOMA 'casa amb cort i altres dependències' i en darrera instància de DOMUS 'casa'.

ALTR. HIP.: En aquest cas és dubtós si la referència complementària *del Prat* té valor especificatiu (davant la relativa freqüència de *coromina* en toponímia) o si, en el document medieval en què es troba, té una mera funció locativa, és a dir, pretoponímica; d'altra banda, convé afegir-hi que aquest terme té també altres valors semàntics ben escaients, sobretot el de 'terra que es té en règim de copropietat'.

[[coromina][prat]]
activitat humana
català < llatí
compost N + N

Corregó

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 440a59-b6; CR, vol. XXIV, p. 222; ICC-Segrià.

Llogaret i antic terme del municipi de la Portella, a l'extrem septentrional de la comarca, en contacte amb la Noguera (a la qual de fet pertanyia abans del 1990); avui en roman, amb el mateix nom, una masia i una pleta uns dos quilòmetres i mig al sud de la Portella, prop de la Noguera Ribagorçana i del límit amb els termes municipals de Corbins i Vilanova de Segrià.¹

DOC.: *Corrego*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Corrego*, 1489 (OC).OC: Vol. III, p. 440b38-48: derivat de *còrrec* 'barranquet', mot d'origen preromà (indoeuropeu, tal volta sorotàptic).

ALTR. HIP.: En el mateix article de l'OC d'una banda es descarta (vol. III, p. 440b30-37) una sufixació en -ONE del nom personal CURRETIUS (paralela a la que en -ANUM ha donat *Correà*) i d'altra banda (ídem, b48-59) s'apunta que en lloc de ser un derivat directe de *còrrec* podria tractar-se d'una romanalla del seu ètim sota la forma del genitiu plural KORRUGÓN, potser a partir d'un ús posterior ja en llatí (del tipus PAGUS CORRUGÓN 'la partida dels còrrecs'), però res d'això no sembla necessari atesa la normalitat de la derivació *còrrec* > *corregó* en català i la freqüència d'aquesta darrera forma com a topònim.

[[correg]ó]
 orotopònim
 català < preromà
 N + sufix -ó

1. Vegeu ICC-Segrià. En la mateixa font cartogràfica apareix un altre *Corregó* un poc més al nord (aproximadament cinc quilòmetres), com a nom de partida del veí terme d'Alguaire, vora mateix de Ratera (vegeu *infra* s. v.), però igualment prop del marge dret de la Noguera Ribagorçana, i en aquest cas gairebé al límit amb el mateix terme de la Portella en què es troba el cas que ens ocupa; d'aquestes dades pot desprendre's, doncs, que probablement es tracta no només del mateix topònim sinó, en el fons, del mateix cas, repetit al cap de poc com a reflex de l'antiga importància de la seva presència en aquella zona (vegeu també GEC, s. v. *Vilanova de Segrià*).

REF.: GEC; TS, p. 138; OC, vol. III, p. 440^b9-13; ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector sud-oriental de la comarca, en contacte amb la Conca de Barberà, que correspon d'una banda a un lloc desaparegut i a una antiga quadra del terme de Vinaixa, al límit amb el de Vimbodí, i d'altra banda a una serra i a sengles extenses partides del mateix terme de Vinaixa i dels veïns Tarrés i Vimbodí, així com a diversos elements menors de la mateixa àrea (un barranc, un camí, etc.); sembla que el nom, que alterna tant modernament com en temps pretèrits la forma singular i el plural *Corregons*, es donà primerament a la població, s'aplicà després a la serra on aquella es trobava (concretament en el vessant nord-est), i finalment s'estengué a les partides i als altres elements que s'hi relacionen.

DOC.: *Corrego*, 1175 (OC); *Currugun*, 1184 (OC); *Corrego / Corregons*, 1204 (OC); *Corregons*, 1205 (OC); *Corrego*, 1358 (*Fog.*, p. 447; TS).

OC: Vol. III, p. 440^b38-48: com el seu homònim de l'article anterior i d'altres (vegeu OC, vol. III, p. 440^b7-29), és un derivat del substantiu *còrrec* 'barranquet' (o més modestament, 'solc produït per l'aigua').

ALTR. HIP.: Vegeu la fitxa anterior (hipòtesis alternatives en principi descartables).

[[correg]ó]
orotopònim
català < preromà
N + sufix -ó

0555

Cortals, vall de

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ILS; ICC-*Garrigues*.

Curs d'aigua del sector oriental de la comarca (*vall dels Cortals* a la cartografia actual de l'ICC), el més meridional dels que conflueixen vers l'Espluga Calba en el Rinet per acabar formant en darrera instància el barranc del Trull o Turull; neix en terme de Tarrés i discorre en direcció nord tot passant a frec de la població de Fullella, però en terme de l'Espluga Calba pren ja el nom de *fondo de Mas Blanc* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els diversos homònims i parònims que sí es recullen en l'OC (dotze en total: vol. III, p. 443a21-51), és una aplicació toponímica, en plural, del substantiu *cortal* 'corral d'ovelles' o també 'cabana i pasturatge que té un pastor d'ovelles', que al seu torn deriva de *cort* en la seva accepció principal, també ramadera (vegeu DCVB s. v.; DECat, vol. II, p. 977b2-978a46; OC, vol. III, p. 443a53-60).

[cortals]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

0556

Corte, la Torre del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 444b42-44.

Nom d'una partida del terme de la Sentiu de Sió, recollit directament per Coromines en les seves enquestes, però que no es troba en cap altra font i que el mateix *Onomasticon* consigna amb un interrogant darrere de la contracció *del* i amb l'aclariment que es tracta d'un topònim «dubtós en tots sentits».

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 444b45-48: *corte* és una forma arcaica de *cort* 'corral, estable', amb la *-e* final conservada típicament en l'onomàstica precatalana d'algunes zones extremes del Pirineu i en el mossàrab valencià.

ALTR. HIP.: Els dubtes amb què se'ns presenta aquest topònim, que afecten no només l'article del segon nom, sinó singularment la terminació d'aquest, impròpia en principi d'una àrea com el Sió, indueixen a pensar que més aviat es deu tractar d'una mera referència antroponímica a la propietat d'algun individu anomenat (cognomenat tal volta) *Corte*, d'origen incert; la presència del mot *torre*, típicament emprat a l'àrea lleidatana per designar no tant una edificació militar com una casa de camp, podria confirmar les apreciacions anteriors.

[torre][corte]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

0557

Coscó

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 449b11-19.

Poble del municipi d'Oliola, al sector sud-oriental de la comarca, aturonat sobre la vall del Sió, a la capçalera d'un dels seus afluents septentrionals; de fet, la seva millor comunicació és amb la capital de la ribera d'aquest riu, Agramunt, a través de les Puelles.

DOC.: *Choscolio*, 1054 (CR, vol. xvii, p. 48); *Cuscullo*, 1098 (CR, vol. xvii, p. 412); *Choscol*, 1112 (CR, vol. xvii, p. 48); *Coscoll*, 1139 (Font Rius, doc. 56); *Coscol*, 1161 (Font Rius, doc. 116); *Cosco*, 1187 (Fité, p. 220); *Coscho*, 1248 (Marquès, doc. 3); *Cosco*, 1266 (Marquès, doc. 4); *Coscho*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182); *Cosco*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 205); *Cocto*, 1359 (OC); *Coscho*, 1432 (Fité, p. 430); *Cosco*, 1497 (*Fog.*, p. 150).¹

OC: Vol. III, p. 450a2-7: del fitònim *coscó*, que és una variant per canvi de sufix de *coscoll* < llatí CUSCULIUM, nom d'una espècie de garric o alzinol i d'altres plantes (vegeu DĒCat s. v.).

ALTR. HIP.: —

[coscó]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Una altra citació documental aportada per Coromines, més antiga (*Koscoll*, any 1033), sembla, a partir de l'examen de les diverses afrontacions contingudes en el text, que no correspon pas al topònim que ens ocupa, sinó a un parònim menor *Coscolls* (vegeu *infra* s. v.), que es troba gairebé deu quilòmetres cap a ponent, en terme de Montclar. I això malgrat que efectivament, segons altres citacions textuais de l'època, és prou ferma la hipòtesi que aquest topònim tingué primerament la forma *Coscoll*. El pas de *Coscoll* a *Coscó*, doncs, degué produir-se com a correlat de la identitat mateixa entre els mots *coscó* i *coscoll* en tant que fitònims comuns (vegeu *infra*). Quant a la cronologia, sembla que podem situar aquest canvi en el nom de lloc vers la segona meitat del segle XII, tal com dona a entendre la seqüència de les citacions documentals, malgrat que, per exemple, la del 1161 no és segur que es refereixi al lloc que ens ocupa, i la del 1139 correspon a un cognom toponímic, típic de l'època (si bé gosem adjudicar-lo al cas present en tant que en el mateix document s'esmenten alguns llocs de la zona i, sobretot, que el personatge que el porta apareix de costat amb un altre que duu, de forma versemblantment paral·lela, el cognom *Tarascho*).

0558

Coscoll

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del nord del municipi de Camarasa, corresponent a una *serra de Coscoll* i al seu punt culminant, *el Coscoll* (de 706 metres d'altura), que es troben damunt mateix de la Noguera Pallaresa, aproximadament vers la meitat del molt allargassat pantà de Camarasa, uns tres quilòmetres al sud de Fontllonga, entre el riu i l'actual carretera dita *del Doll*.

DOC.: *Coscolgo*, 1036 (Font Rius, doc. 18; CR, vol. xvii, p. 212).¹

OC: —²

ALTR. HIP.: Evident fixació toponímica del fitònim *coscoll*, per al qual vegeu la fitxa anterior.

[coscoll]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Entre els diferents parònims de què estem tractant en el grup de fitxes en què s'inclou la que ara ens ocupa, creiem que és a aquest *Coscoll* de vora la Noguera Pallaresa que es refereix la citació documental *Coscolgo* de l'any 1036 que reproduïm, ja que aquest lloc hi és esmentat com a afrontació septentrional de Santalinya, situació que correspon raonablement a la que té en efecte aquesta vistent muntanya.

2. Efectivament, ni aquest topònim ni els que centren les fitxes següents, de la mateixa família lèxica, no apareixen en l'*Onomasticon Cataloniae* entre els divuit noms de lloc que són aplicació o bé derivació dels fitònims *coscó* i *coscoll*. És aquest un dels articles d'aquesta obra on més clarament es posa de manifest una major precisió en la recollida de toponímia pirinenca en comparació amb l'estrictament ponentina, entre altres.

0559

Coscoll, valleta del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una petita *vall* o riera d'aigua no constant del terme municipal de la Granadella, que corre durant uns pocs quilòmetres del seu sector occidental, i conflueix amb altres valls de la zona ja dins del veí terme, oficialment segrianenc, de Llardecans.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del fitònim *coscoll*, igual que l'homònim tractat en la fitxa anterior i els derivats que veurem en les següents.

[coscoll]
fitotopònim
català < llatí
simple

0560

Coscollar, lo

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Bellpuig, situada un parell de quilòmetres a llevant de la vila, darrere un dels tossals que flanquegen en aquell sector la carretera dita *nacional*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat de *coscoll* (vegeu *supra*, s. v. *Coscó* i *Coscoll*) amb el sufix *-ar* indicatiu d'un lloc on es troba la planta (com en *arboçar*, *fenollar*, *olivar*, etc.).

[[coscoll]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0561

Coscollar, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida muntanyenca del terme municipal de Camarasa, que es troba un quilòmetre i mig a llevant de Figuerola de Meià, a l'angle nord-oriental del municipi, i prop del límit amb el de Vilanova de Meià pel sector de Peralba.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Idèntica etimologia que l'homònim tractat en la fitxa anterior.

[[coscoll]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0562

Coscollar, serra del

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Altiplà llarg i estret (d'aquí l'apel·latiu de *serra*) del sector occidental de la comarca, que s'orienta de nord a sud i separa les conques del Segre i del Cinca bàsicament dins el terme d'Alcarràs, prop del límit amb el de Gimènells; la ressegueix pel seu vessant oriental la *sèquia* anomenada també *del Coscollar* (GEC), i igualment reben aquest nom, a més del punt culminant de la serra (*alt del Coscollar*, vèrtex geodèsic de primer ordre, si bé amb poc més de tres-cents metres d'altura), un parell de partides: *lo Coscollar*, al sud de la serra (i uns bons vuit quilòmetres al nord-oest d'Alcarràs), i *lo Coscollar de Baix*, més al nord, vora el límit amb Gimènells (ICC).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ha de tenir naturalment el mateix origen i significat que els homònims tractats en les fitxes anteriors i que els casos similars que, a diferència d'aquests, sí recull l'OC.

[[coscoll]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0563

Coscollera

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antiga quadra del municipi de Vilanova de Meià, dins de l'antic terme de Santa Maria de Meià; avui roman, sota la forma plural *Coscolleres*, com a nom d'una partida que es troba a ponent d'aquesta darrera població, en els contraforts meridionals del Montsec de Rúbies.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat del nom de planta *coscoll* (vegeu les fitxes anteriors) amb el típic sufix *-era*, que pot assenyalar l'indret on es dona aquesta espècie o bé la mata mateixa (com en *fonollera*, *grevolera*, *bruguera*, etc.).

[[coscoll]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0564

Coscolleres, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Puigverd d'Agramunt, situada uns tres quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, vora el límit amb l'angle sud-oriental del terme d'Agramunt, vers els contraforts orientals de la serra d'Almenara.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el nom tractat en la fitxa anterior, és derivat del mateix fitònim *coscoll* que hem vist en una llarga sèrie de topònims, amb el sufix *-era*, en aquest cas fixat en plural.

[[coscoll]eres]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

0565

Coscollol

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 139.¹

Antiga partida o indret del sector central de la comarca, que apareix en determinada documentació medieval com a afrontació del terme de Cervera.

DOC.: *ipso Coscoliolo*, 1026 (Font Rius, doc. 16; TS; CR. vol. xxiv, p. 388); *ipso Coscolol*, 1043 (TS); *Coscoyllol*, 1249 (*Priv. Cerv.*, doc. 7; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat del nom de planta *coscoll* (vegeu les fitxes anteriors) amb el sufix d'origen llatí *-ol*, que no és pas dels més productius en fitotoponímia, i que més que un collectiu sembla ser un simple diminutiu.

[[coscoll]ol]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol*

1. És el moment de rectificar l'atribució dels documents dels anys 1026, 1043 i 1249, ara citats separadament, que en l'obra del 1991 (TS) fèiem al topònim *Coscollosa* o *Cosconosa*, també segarrenc i també desaparegut des d'antic (vegeu la fitxa següent), però sens dubte diferent quant a la morfologia i també, prou matisadament, quant a la localització. En conseqüència, li dediquem la present fitxa amb independència d'aquell topònim i de qual-sevol altre de la mateixa família. Pel que fa al caràcter del lloc que duia aquest nom, sembla especialment significativa la menció del *Llibre de Privilegis de Cervera*, quan, l'any 1249, el rei Jaume I confirma la venda de nombrosos béns del terme de Cervera, i entre ells «decimum vinee et alodii ad *Coscoyllol*» a un tal Ramon de Berga.

Coscollosa [o Cosconosa]

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 139; Bastardas, 1994, p. 214; CR, vol. XXIV, p. 341, 485-486.

Població desapareguda del sector nord-occidental de la comarca, situada entre Guissona i les Pallargues, probablement dins del terme d'aquesta població (avui cap del municipi anomenat *els Plans de Sió*), i que apareix en determinada documentació alto-medieval sota una doble forma, amb *n* i amb *l* o *li* (=ll).

DOC.: *Coscoliose*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS; Bastardas; CR, vol. XXIV, p. 323, 341, 485); *Cosconosa*, 1075 (Sangés, doc. 37; TS; Bastardas; CR); *Cosconosa*, 1081 (CR); *Coscolosa* / *Quoscolosa*, 1082 (Sangés, doc. 48; TS; Bastardas; CR); *Choschonosa*, 1098-1099 (TS; Bastardas; CR, vol. XXIV, p. 328, 341; OC, vol. VIII, p. 17b19); *ipsa Cosconosa*, 1106 (Bastardas); *Coscholiosa*, 1109 (Bastardas).

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte derivat en *-osa* (com *Brugosa*, *Cardosa*, *Figuerosa*, etc.) del mateix fitònim *coscó* o *coscoll* que ha fornit els noms de lloc tractats en les fitxes anteriors (vegeu *supra*); és interessant l'alternança formal observada en la documentació dels segles XI-XII, ja que si d'una banda sembla clar que les dues formes del topònim corresponen a les variants bàsiques del nom mateix de la planta, d'altra banda aquest cas representa una singular exemplificació dels possibles transvasaments entre un i altre model lèxic, a l'estil dels que apunta Coromines (DECat s. v.), lamentablement sense conèixer o esmentar aquest topònim.

[[coscoll]osa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-os(a)*

REF.: OC, vol. IV, p. 391b7-8; ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Montclar (enclavament pertanyent al municipi d'Agramunt que està encerclat per diversos termes municipals de la Noguera), situada prop del límit amb el de Preixens, un parell de quilòmetres al sud de Montclar mateix; Coromines esmenta aquest topònim sota la forma *vall de Coscolls*.¹

DOC.: *Koskoll*, 1033 (OC, vol. III, p. 353b33; vol. IV, p. 391a26).

OC: Vol. III, p. 450a2-7: directament del fitònim *coscoll* < CUSCULIUM, nom repetidament tractat en els articles precedents (vegeu *supra*), i, segons se'n dedueix, corresponent a una espècie, o diverses, amb força presència en aquestes comarques.

ALTR. HIP.: —

[coscolls]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Estranyament, però, no ho fa dins de l'article (OC, vol. III, p. 449b) dedicat als múltiples derivats de *coscó* i *coscoll* (entre els quals alguns dels esmentats en les fitxes anteriors: vegeu *supra*), sinó tan sols de passada, en nota (vol. IV, p. 391b7-8), quan mira de situar geogràficament un sembla que perdut topònim *Guanser* (vegeu *infra* s. v.) d'aquesta zona, al nord de la ribera del Sió, a partir de les afrontacions d'un document de l'any 1033, en què «in Koskoll» n'és la fita occidental (OC, vol. IV, p. 391a17-30). Val a dir que justament l'estudi d'aquestes afrontacions permet deduir que aqueix *Koskoll* no deu correspondre al poble de *Coscó*, com afirma Coromines en esmentar-ne la documentació en l'apartat corresponent (OC, vol. III, p. 449b18), tot i que ja ara (vol. IV, p. 391a26) ho introdueix amb un significatiu «potser», sinó tot just al topònim menor que ens ocupa, actualment pluralitzat com a *Coscolls*; una anàlisi de la resta d'afrontacions (com la que hem fet, en el mateix document, arran del semblantment perdut *Cercosella*: vegeu *supra* s. v.) ens diu, com a mínim, que *Coscó* no pot ésser-ne l'afrontació occidental, atès que la septentrional se situa cap a la Donzell, i, doncs, és molt més lògic que aquella sigui el nostre *Coscolls*, que efectivament es troba a ponent tant de la Donzell com de la resta de llocs que apareixen en el text.

0568

Costafreda, barranc de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una torrentera del municipi de la Baronia de Rialb, que es troba en el seu sector central; neix vers els alts de la Guàrdia i desemboca directament en el Rialb, per la dreta, uns dos quilòmetres i mig després, poc abans de la Torre de Rialb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost entre l'orònim *costa*, ben escaient a la realitat física de l'indret, i l'adjectiu *freda*, que es pot interpretar en sentit literal, en al·lusió al microclima que hi produeixen l'encaixonament orogràfic i l'espessor vegetal, o bé com a derivat del llatí *FRACTA* 'trencada' (vegeu *infra*, s. v. *Montfred* o *Vicfred*, a més de *Torrefeta*, on el resultat és un altre).

[[costa]][freda]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0569

Costa-rèbia

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. III, p. 452a55-56.

Nom d'una partida del terme de Llanera (o Llanera de Solsonès, avui agregat a Torà), recollit directament per Coromines en les seves fitxes.¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 452a57-58: compost del substantiu oronímic *costa* i d'un adjectiu femení *rèbia*, corresponent a l'antic *rèben* 'rost, pendent', i fet i fet derivat del llatí *RAPIDA*, que en toponímia es troba aplicat principalment a fonts o salts on l'aigua efectivament brolla 'ràpida', és a dir, 'amb força', i secundàriament, com és el cas, a indrets que, per llur pendent pronunciada, produeixen un efecte similar en cas de pluges fortes.²

ALTR. HIP.: —

[[costa]][rèbia]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. És aventurat pensar, atesa la freqüència de *costes* i pendents que hi ha en aquesta zona de transició entre Solsonès i Segarra, que pugui correspondre a aquesta *Costa-rèbia* un dels dos topònims genèrics *les Costes* que l'ICC enregistra en el mateix antic terme de Llanera: l'un en el seu extrem nord-occidental, confrontant amb el terme de Biosca (antic de Lloberola) pel sector de Sant Pere Sasserra o Padollers, i l'altre uns dos quilòmetres i mig a ponent, a l'altra banda de l'altiplà per on discorre l'antic camí ral (actual carretera de Torà a Solsona), vora el límit amb el terme de Llobera pel sector del Soler.

2. Vegeu OC, vol. VI, p. 319b1-320a60, s. v. *Rabiosa, font*, en què per cert (íd., p. 320a24) es torna a esmentar el topònim que ens ocupa, que ja havia estat al·ludit també de passada a EDL, vol. I, p. 212 (nota 154).

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una masia i d'una partida muntanyenques del sector nord-occidental del municipi de Biosca, no lluny del límit amb el de Pinell de Solsonès, que es troben respectivament en el vessant meridional i septentrional de la serra que tanca Lloberola pel nord, separant aquest poble (antic cap de terme) de l'àrea de la riera de Sallent i el barranc de Lluc, que hi aflueix; la masia, dita simplement *les Cots*, es troba tot just un quilòmetre dret al nord de Lloberola (però el seu nom, que hem comprovat de fonts locals, no apareix en la cartografia comarcal de l'ICC, tot i que sí els punts corresponents, just damunt de la costa de les Ginebres), mentre que la partida, atesa la seva orientació, rep el nom d'*Obaga de les Cots*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com el seu parònim *Escots* (que es pot anomenar també *les Cots*, i llavors n'és homònim) del veí terme de Sanaüja (vegeu *infra* s. v.) i força altres noms de lloc amb el mateix lexema (vegeu OC, vol. III, p. 455a8-b31), ha de ser un reflex del substantiu antic i avui dialectal *cot* (o *cót*), derivat del llatí *cos*, *cotis* 'pedra, roc', i ben especialment 'pedra d'esmlar' (vegeu DCVB i DECat s. v.; OC, vol. III, p. 455b32-33); el caràcter plural i femení del nom que ens ocupa confirma, si cal, aquesta hipòtesi, que es concreta en el fet que en aquesta zona es troba tradicionalment el tipus de pedra emprada per esmlar.

[cots]

qualitat del terreny

català < llatí

simple (morf plural)

0571

Cova, la

COM.: Garrigues

REF.: GEC.

Despoblat i antic terme de la vall del riu de Set, que es trobava dins de l'actual municipi del Cogul, al límit amb el de l'Albagés.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident aplicació toponímica del substantiu comú *cova*, que retrobem en força altres indrets de la comarca (vegeu les fitxes següents).

[cova]
orotopònim
català < llatí
simple

0572

Cova, la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del municipi de Vinaixa, situada dos quilòmetres i mig al sud-est de la població, vora mateix de la via del tren, i prop del límit amb els termes de Tarrés i de l'Espluga de Francolí; dins d'aquest darrer (pertanyent ja a la comarca veïna, la Conca de Barberà), confrontant amb el de Vallclara, hi ha així mateix un *serrall de la Cova*, amb el qual és possible que el cas que ara ens ocupa tingui relació, ja que no hi ha gaire més de dos quilòmetres entre l'un i l'altre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica del substantiu *cova*, com en els casos tractats en la fitxa anterior i en la següent, entre altres.

[cova]
orotopònim
català < llatí
simple

0573

Cova, racó de la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un indret del terme de Maials, situat uns cinc quilòmetres i mig al sud-est de la població, vora la carretera de Flix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'un cas més de singularització mitjançant el terme *cova* (vegeu les fitxes anteriors).

[cova]
orotopònim
català < llatí
simple

0574

Cova Bona

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del terme municipal de Sarroca de Lleida, situat en el seu sector central, tot just un quilòmetre al sud de la població; correspon a una partida (vora l'antiga carretera, en direcció a Llardecans) i a una riera o *vall de Cova Bona*, que després mateix del poble afluïx a la vall Major, tributària actualment del pantà d'Utxesa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost evident, i en aquest cas no aglutinat, entre l'orònim *cova* i l'adjectiu qualificatiu *bona*.

[cova][bona]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0575

Cova de la Dama, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 9a3-4.

Partida del terme de Menàrguens; nom recollit directament per Coromines en les seves excursions filològiques pel país.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 8b48-50: es tracta certament d'una referència al substantiu *dama*, sigui aquesta un personatge real o bé fictici (mític o de rondalla), en aquest cas com a complement de l'oronímic *cova*, també usat en sentit recte.

ALTR. HIP.: No descartaríem tampoc —pendent d'investigar-ne el cas amb detall— que es tracti d'un indret en què s'hagués fet alguna descoberta arqueològica de tipus humà.

[[cova][dama]]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

0576

Cova del Molí, vall de la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una petita vall o riera del sector meridional de la comarca, situada dins del terme de Bellaguarda, on neix, poc més d'un quilòmetre al sud de la població, en els turons de més de sis-cents metres d'altura que marquen en aquella zona la divisòria d'aigües, i on mor, ja a ponent del terme, en confluïr amb la també incipient vall dels Horts, que es dirigeix vers la Granadella.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Relació sintagmàtica transparent entre els substantius *cova* i *molí*.

[cova]del[molí]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

0577

Cova Plana, barranc de la

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'un curs d'aigua situat a l'extrem sud-occidental del terme municipal de Seròs, una bona dotzena de quilòmetres lluny de la població, marcant el límit amb el terme de Mequinensa, un quilòmetre a l'esquerra de l'Ebre, al qual aflueix a través del barranc de l'Aiguamoll.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat, evident, entre l'orònim *cova* i l'adjectiu descriptiu *plana*.

[cova][plana]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0578

Covaneres

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del sector meridional de la comarca, situada a cavall entre els termes de Juncosa i els Torms, un parell de quilòmetres a llevant d'aquesta darrera població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Segurament es tracta d'un compost del substantiu *cova* amb l'adjectiu arcaic *nera* 'negra', de tipus descriptiu (vegeu no lluny d'allí el cas de la *cova Fosca*, esmentat *infra*, s. v. *Covasses*, en terme de la Poble de Cérvoles), i amb una posterior transformació al plural, cosa que explicaria l'aparent contradicció entre el singular de *cova* i el plural de *neres*.

[[cova][neres]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0579

Covanramon

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. III, p. 460a23-24.

Nom recollit directament per Joan Coromines, que corresponia a una partida del terme de Juncosa, i que avui sembla haver desaparegut com a tal.¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 460a24: aglutinació evident de *cova en Ramon*, però potser resultat d'una dissimilació a partir de *coma en Ramon* ($m-m > b-m$).

ALTR. HIP.: Cal afegir-hi que especialment a les Garrigues és usual l'elisió de la preposició *de* en els compostos d'aquesta mena.

[[cova][n-ramon]]
orotopònim
català < llatí
compost N + NP

1. Actualment, en aquest terme de Juncosa, a més de la partida i la vall anomenades simplement *les Coves* (vegeu *infra s. v.*), hom hi troba una altra partida que usa el mateix orònim en composició també amb un usual nom personal: *les Coves d'en Pau*, que és uns tres quilòmetres al sud-est del poble, vora la carretera que el comunica amb Ulldemolins (ICC-Garrigues). Es podria pensar, doncs, si és que es tracta del mateix lloc, en una substitució relativament recent del nom personal referit en el topònim, potser a causa d'un simple canvi de propietari de les terres.

0580

Covasses, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Bovera, a l'angle sud-occidental de la comarca; es refereix en principi a la partida que apareix situada, amb aquest nom, un quilòmetre i mig al sud-oest de la població, però és possible que hàgim de sumar-hi, per extensió, les diferents partides del mateix sector meridional del terme en el nom de les quals s'afegeix un antropònim recent o algun altre element distintiu al genèric *cova*, com és el cas de *les Coves Altes del Tomàs* o de *la Cova de la Gallina*, sengles partides del sector sud-oriental del municipi, o fins i tot el de *la Cova del Moro*, que es troba ja dins del veí terme de la Granadella, però a tocar del que ara ens ocupa, quatre quilòmetres a l'est de Bovera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat plural del substantiu *cova*, mitjançant el sufix augmentatiu *-assa*.

[[cov]asses]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-às(ses)*

0581

Covasses, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del terme de la Pobla de Cérvoles, situada tres quilòmetres i mig a ponent del nucli; com en el cas de l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior (amb el qual, però, no hi pot haver confusió, car hi ha més de vint quilòmetres de distància entre l'un i l'altre), sembla escaient de relacionar-hi directament altres partides del mateix terme derivades de *cova*, i recollides per la cartografia actual de l'ICC, com ara és el cas de *la Cova del Llorenç*, *la Cova del Jep*, *la Cova de l'Heura* (entre les quals hi ha encara un *turó de la Cova*) o de la simplement anomenada *la Cova* (igualment diferent del cas homònim enregistrat en altres termes de la comarca: vegeu *supra*), per no parlar de veritables coves que hi apareixen també, com la *cova Fosca*, al nord-est del terme, o la *cova del Ravalenc*, al seu sector central.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Lògicament té el mateix origen que l'esmentat homònim, i el fet que en un petit rodal es repeteixi tant el terme *cova* com a nom propi no fa sinó reforçar-ne la identitat.

[[cov]asses]
orotopònim
català < llatí
N + sufix -às(*ses*)

0582

Coves, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector central del terme d'Alcarràs, situada uns tres quilòmetres al nord-oest de la població, en una zona aturonada.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica a la dels homònims tractats en les fitxes següents.

[coves]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0583

Coves, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del centre de la comarca, que es troba tot just un quilòmetre al sud d'Anglesola, a cavall entre el seu terme i el de Vilagrassa, al costat mateix de la carretera i de l'estació del ferrocarril.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anterior i següents.

[coves]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0584

Coves, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del terme de la Granadella, situada uns tres quilòmetres a llevant de la vila, i també d'una *vall* que hi transcorre, provinent del veí terme de Bellaguarda; malgrat llur relativa proximitat (set quilòmetres en línia recta) i la notable coincidència en el fet de designar tant una vall com una partida, no s'ha de confondre amb el cas homònim tractat en la fitxa següent, pertanyent al terme de Juncosa.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbvia referència a l'existència en aquesta zona de diverses *coves* naturals.

[coves]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. I tampoc no s'ha de confondre, ni amb l'una ni amb l'altra, un *barranc de les Coves* que la GEC (*s. v. Set*) esmenta com un dels afluents del riu de Set, concretament el primer de certa importància per la banda esquerra, abans del barranc de les Garrigues i la vall de Colom; sembla evident, per tant, que ha de tractar-se del curs d'aigua que a la cartografia de l'ICC apareix com a *riu de les Tapiades*, que aflueix al Set prop de Cervià i que és el resultat de la unió de diversos barrancs del sector central del terme de la Pobla de Cérvoles, com el de *Sant Joan* o el de *l'Escaleta* (vegeu *infra s. v.*); confirma aquesta apreciació, i al mateix temps explica el nom emprat per la GEC, la presència en aquesta àrea de capçalera de nombroses coves, fins al punt que donen nom a més d'una partida, com *la Cova*, *la Cova del Llorenç* o *les Covasses* (vegeu *supra s. v.*).

0585

Coves, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida i d'una *vall* o torrent del terme municipal de Juncosa (vegeu *supra*, nota s. v. *Covanramon*), al límit meridional de la comarca; la partida es troba uns quatre quilòmetres al sud de la població, i la *vall de les Coves*, vora seu mateix, neix prop de la ratlla amb el terme de Margalef (Priorat) i corre durant alguns quilòmetres en direcció nord-oest, fins que s'uneix a la vall Major vora els Torms, amb la qual entrarà al Segrià i farà cap al llunyà riu Segre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evident fixació plural del substantiu *cova*, especialment freqüent en aquesta comarca.

[coves]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0586

Covet

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 395a30-31; ICC-*Noguera*

Partida del terme de Menàrguens, situada uns tres quilòmetres al nord-nord-oest del poble, vora el marge dret del riu Farfanya; apareix ja en un document del segle XIV esmentat pel pare Sanahuja en la seva història local de Balaguer i recollida per Joan Coromines.

DOC.: *Covet*, 1346 (OC).

OC: Vol. III, p. 395a15-21: derivat, com el seu més conegut homònim de la Conca de Tremp i altres (vegeu OC, vol. III, p. 394b52-395a35), del llatí CODICETUM, sufixació col·lectiva de CODEX, -ICIS 'tronc d'arbre' (significat genèric: 'els arbres'), amb l'aparició d'una -v- epentètica en el lloc de la -D- normalment perduda en aquesta posició intervocàlica.

ALTR. HIP.: Reduplicació del nom de la població de la Conca de Tremp; o bé derivat col·lectiu (amb el sufix *-et*) del substantiu *cova* (com en *fontana* > *Fontanet*, etc.).

[[cov]et]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-et*

0587

Creixell

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. III, p. 462a53-56.

Antic topònim del sector de llevant de la comarca, avui desaparegut, que és esmentat junt amb Freixenet i Sant Guim de la Rabassa en determinada documentació medieval (de vers el segle XI, estudiada per Miret i Sans, d'on la conegué Coromines).

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 462b44-463a27: d'origen cèltic, i més concretament d'un nom personal CRIXILLUS, que seria la sufixació en -ILLOS d'una arrel KRIKS-, variant celtogal·la corresponent d'altra banda al llatí CRISPUS 'cresp'.

ALTR. HIP.: Hi ha raons per creure que, malgrat la versemblança de l'ètim preromà apuntat a l'OC, l'origen concret d'aquest nom de lloc pot ser més proper, i específicament antroponímic (si no resultat d'una reduplicació des d'algun altre topònim català idèntic).¹

[creixell]
antropotopònim
català < preromà
simple (NP)

1. Dos són bàsicament els fonaments d'aquesta hipòtesi, i paradoxalment tots dos poden basar-se en informacions del mateix OC: *a*) la documentació que aporta Coromines d'aquest nom i els de la seva família lèxica, tant en toponímia com en antroponímia, és majoritàriament i en alguns punts exclusivament gàllica (OC, vol. III, p. 462b17-463a22), i a més dóna peu a creure que ja en llatí fou usat com a nom personal, per bé que efectivament fos d'origen cèltic i concretament gàllic; *b*) la forma *Creixell* existeix a Catalunya tant com a topònim (homònims al Tarragonès i a l'Empordà, essent el primer, sens dubte, el més conegut) com, ja des d'antic, com a cognom ben estès (vegeu DCVB; OC, vol. III, p. 462a57-b16).

0588

Crestes, les

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 465a13-14.

Nom, sembla que força genèric, que es dóna o donava a la carena del Montsec, en el sector entre Àger i la Conca de Tremp.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 465a20-23: ús directe, en plural, del substantiu *cresta* amb el significat justament de ‘carena’, i específicament, vers el Pirineu, de ‘carena intransitable, penyalosa, oscada i de cantell molt estret’, com és el cas d’aquesta i altres parts del Montsec.

ALTR. HIP.: —

[crestes]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0589

Crucifici, el

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Santuari situat en el sector meridional del municipi del Vilosell, a la part alta del terme, sota la serra de la Llena, que està dedicat al Crist Crucificat i bastit sobre una roca; el mateix nom pren secundàriament un *barranc del Crucifici* que neix en el vessant septentrional de la serra, a gairebé mil metres d'altura, vora el límit amb Vilanova de Prades, i que, després de passar pel peu mateix del santuari, s'uneix amb altres capçaleres del riu de Set a la ratlla entre els termes del Vilosell i la Pobla de Cérvoles.¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 471b48-51: el terme *crucifici* és un cultisme eclesiàstic, derivat del nominatiu llatí CRUCIFICTIO 'acte de clavar en creu, de crucificar'.

ALTR. HIP.: —

[crucifici]
hagiotopònim
català < llatí
simple

1. Sembla evident que la indicació geogràfica que dona l'OC per a l'*ermita del Crucifici* que aquesta obra recull (vol. III, p. 471b46-47) és errònia, potser fruit d'un mer lapsus entre els noms dels municipis del *Vilosell* i de *Vimbodí*, aquest darrer pertanyent a la Conca de Barberà. S'hi diu concretament que aqueixa ermita és «en el terme de Vimbodí, vora el Montsant i Prades», i certament la referència a aquestes muntanyes abona la necessitat de l'esmena, ja que, si bé les muntanyes (o el lloc) de Prades podrien servir com a referència tant del Vilosell com del relativament proper Vimbodí, és prou clar que el Montsant, que malgrat tot no és (ni de bon tros) immediat del Vilosell (a uns quinze quilòmetres), és ja francament *lluny* de Vimbodí (més de vint-i-cinc quilòmetres cap al sud-oest, darrere alguns dels cims majors de Prades). En tot cas és més evident encara que aquesta informació, amb els seus probables errors, ha estat traslladada a l'OC a partir del DECat, on apareixia el mateix topònim amb exactament les mateixes indicacions (vol. II, p. 1049b54-56).

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 476a34-57.

Vila i municipi del centre de la comarca, a mig camí entre Balaguer i Artesa de Segre; la població és aturonada i el terme s'estén des dels contraforts muntanyencs de la Carbonera, al nord, fins al riu Sió i, en algun sector, la serra de Bellmunt, al sud.

DOC.: *Cubells*, 1050 (OC, vol. VII, p. 43a56); *Cubels*, 1056, 1057 (OC); *Cubels*, 1058 (*Lib. Feud.*, doc. 172); *Cubells*, c. 1058 (*Priv. Tàrr.*, doc. 2); *Cubels*, 1063 (*Lib. Feud.*, doc. 149, 175, 176; OC); *Cubels*, 1066 (*Lib. Feud.*, doc. 424); *Chubells*, 1053-1071 (*Lib. Feud.*, doc. 283; CR, vol. XVII, p. 47); *Cubels*, 1072 (CR, vol. XVII, p. 36); *Cubels*, 1076 (*Lib. Feud.*, doc. 492); *Cubellos*, 1076 (OC); *Cubels*, 1077 (OC); *Cubels*, 1091 (CR, vol. XVII, p. 220); *Cubels*, 1106 (*Lib. Feud.*, doc. 407); *Cubells*, 1122 (OC); *Cubels*, 1123 (CR, vol. XVII, p. 63); *Cubells*, 1130 (*Lib. Feud.*, doc. 493); *Cubels*, 1166 (CR, vol. XVII, p. 47); *Cubels*, 1187, 1188, 1190, 1191 (Bisson, doc. 62, 69, 77, 84); *Cubellis*, 1194 (Bisson, doc. 98); *Cubell*, 1196 (OC); *Cubels*, 1199 (*Lib. Feud.*, doc. 416); *Cubels*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Cubels*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 181); *Cupellis* / *Cubellis*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199); *Cubels*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 207); *Cubellis*, 1300 (Font Rius, doc. 365); *Cubellis* / *Cubels*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Cubelles*, 1359 (OC); *Cubells*, 1497 (*Fog.*, p. 110, 165).

OC: Vol. III, p. 476b19-31: aplicació toponímica secundària del nom comú *cubell*, derivat del llatí CUPUS, ja sigui amb el significat de 'tina' o de 'cup de trepitjar raïm', ja sigui amb el de 'petit edifici campestre on hi ha cups per a la verema', o encara altres possibles (vegeu DECat, vol. II, p. 1105b15-48, on s'especifica que, tot i tractar-se d'un «mot comú», tot just la presència de topònims com *Cubells* o *Cubelles* revela «l'existència d'una accepció de major entitat», que podria ser «un lloc on un barranc passa per dessota d'una sèquia» i, per tant, tenir relació, ni que fos indirecta, amb l'àrab *qubba* 'volta, cúpula').

ALTR. HIP.: —

[cubells]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

0591

Cup, sèquia del

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Sèquia antiga de l'horta de Balaguer, d'origen islàmic i refeta ja al segle XII, que pren l'aigua del Segre, encara en terme d'Os de Balaguer, i la hi retorna riu avall, prop de Torrelameu, després de travessar Balaguer i les hortes d'aquesta ciutat i de Menàrguens; és anomenada també, per motius obvis, *sèquia de Balaguer* i *sèquia de Menàrguens* (vegeu ICC-Noguera).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica directa del substantiu *cup*, en qualsevol de les seves accepcions, totes elles lligades a les labors agrícoles (vegeu DCVB, DECat s. *v.*).

[cup]
activitat humana
català < llatí
simple

0592

Curiola

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. II, p. 169b42-44; ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del terme de Juneda, que havia estat ja citada sota aquesta forma per mossèn Segura en el *Butlletí de l'Associació Excursionista de Catalunya* al costat d'altres de la zona, i que Coromines posà en relleu en l'OC a causa del seu interès etimològic; apareix encara en la cartografia actual de l'ICC, escrita *la Coriola*, uns quatre quilòmetres al nord-oest de Juneda, vora la Manresana i gairebé al límit amb el municipi de Torregrossa (Pla d'Urgell) pel sector de Margalef.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 169b41-42: variant del substantiu *alqueriola*, diminutiu d'*alqueria*, amb elisió de la síl·laba inicial, corresponent a l'antic article àrab, i una alteració vocàlica *ke* > *ku* per assimilació fonètica.

ALTR. HIP.: —

[[curi]ola]
arquitectura civil
català < àrab
N + sufix *-ol(a)*

REF.: GEC; TS, p. 142-143; OC, vol. III, p. 489a5-16.

Població de l'actual municipi de Granyanella, situada estratègicament en una elevació a llevant del terme, sobre el marge dret de l'Ondara, vora el castell i la moderna església que dominen els quatre punts cardinals; en determinada documentació, des del segle XII i sobretot en els fogatges del segle XIV, apareix com a doble nucli, corresponent *la Curullada* a l'actual poble, aturonat, i en contrast *Sant Pere de la Curullada* (vegeu *infra s. v.*), que sembla ser el nom de la part del terme de possessió eclesiàstica, situat força més avall, vora el riu, on hi hagué un molí i l'antiga església d'aquest nom.

DOC.: *ipsa Chozilada*, 1043 (TS); *Cozillada*, 1044 (OC); *Cruzillada*, 1128 (OHC, p. 714; TS); *Cruzilada*, 1148 (Font Rius, doc. 67; TS); *Cruciada*, 1100-1154 (TS); *Cruijada*, 1181 (OC); *Cruciata*, 1183 (TS; CR, vol. XXIV, p. 310); *Cruciata / Cruvillada*, 1269 (Font Rius, doc. 317; *Priv. Cerv.*, doc. 12; TS); *Cruciata*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; TS); *Covilada* [?], 1280 (*Rat. Dec.*, p. 238; TS); *la Cruylada*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *ça Cruylada*, 1331 (OC); *la Cruyllada*, 1358 (*Fog.*; TS); *ça Cruillada*, 1359 (TS); *sa Cruilada*, 1359 (OC); *ça Cruyllada*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *la Curullada*, 1497 (*Fog.*, p. 194, 240); *la Curullada*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).¹

OC: Vol. III, p. 489a17-19: derivat de *cruilla* < llatí vulgar *CRUCICULA, amb el sufix *-ada*; el posterior pas *Cruillada* > *Curullada* s'explica per anaptixi i simplificació.²

ALTR. HIP.: —

[[curull]ada]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-ada*

1. D'altra banda, és altament probable que el toponímic *Covilada* d'un document de 1198 que hom consigna en OC, vol. III, p. 460b55-58 (convertint-lo inopinadament en «partida», quan es tracta simplement d'un cognom toponímic), i que s'hi interpreta com a compost de *covil* 'jaç d'animal' amb l'adjectiu *lada*, sigui o bé un error de lectura per *Curullada* (o més aviat alguna de les seves formes antigues: *Cruilada*, etc.), o bé, encara més senzill, una mera variant d'aquest, que al capdavant retrobem sota la mateixa forma *Covilada*, i corresponent sens dubte a l'actual *la Curullada*, en les *Rationes Decimarum* de l'any 1280; cal dir que en el primer cas la lectura no és del mateix Coromines, sinó que es tracta d'un document reproduït modernament en el *Butlletí* de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

2. Escau afegir-hi que l'etimologia a partir de *cruilla*, posada en relleu ja per la documentació medieval i acceptada per tothom qui ha tractat aquest cas, es veu ratificada pel fet que efectivament en aquest lloc altament estratègic s'encreuen diversos camins.

0594

Dama, la Cova de la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 9a3-4.

Partida del terme de Menàrguens; nom recollit directament per Coromines i ja tractat abans sota l'entrada *Cova* (vegeu *supra*).

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 8b48-50: com ja ha estat dit, som efectivament davant d'una referència al nom comú *dama*, usat aquí com a complement de *cova* (és clar, doncs, que la partida deu el nom, primerament, a aquest element natural), però d'altra banda no sembla possible dilucidar si aquesta *dama* correspon a una determinada figura històrica o bé si es tracta d'una referència més genèrica a un personatge mític o rondallístic.¹

ALTR. HIP.: —

[dama]
referència històrica
català < llatí
simple

1. O un lloc —ens en manca notícia— on hom hagués descobert restes arqueològiques (o més específicament antropomòrfiques), tal com suggereix per a casos similars d'Andalusia la professora Gordón Peral (1995, p. 280).

0595

Desferrador, cinglo de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix una impressionant cinglera, de tall pràcticament vertical i més de mil metres d'altura, que es troba en l'extrem septentrional del terme de Vilanova de Meià, a un costat (el nord-oriental) de l'anomenat pas Nou, damunt el riu Boix, i de fet just al límit amb el municipi ja pallarès de Sant Salvador de Toló, si no dins d'ell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cas singular en què el topònim, que conté no només un sufix, sinó també un prefix, s'explica clarament a la vista de l'element natural que designa: les parets d'aquesta cinglera estan totes clapejades de taques negreses (d'un a tres metres) que cauen com llàgrimes, de vegades lluent i humides, de vegades amb aspecte mat, visibles des de lluny, i que corresponen a vetes de material ferrós que afloren en la superfície vertical del rocam i que el temps i l'aigua han anat parcialment escorrent, *desferrant*.

[des[ferr]ador]
qualitat del terreny
català < llatí
prefix *des* + N + sufix *-(a)dor*

0596

Doldre, tossal del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 21a5-6.

Nom d'un indret del terme de Penelles, recollit per Coromines en les seves llibretes a partir de les enquestes onomàstiques que féu pel país.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 21a1-5: es dóna a entendre que es tracta d'un ús recte del verb *doldre*, aplicat a circumstàncies en què hom hagués de lamentar un perjudici en la propietat, per exemple.

ALTR. HIP.: —

[doldre]
valoració afectiva
català < llatí
simple (V)

0597

Domènecs, mas

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. IV, p. 22a27-28.

Nom d'un mas del terme de Torà, recollit per Coromines en les seves llibretes d'enquesta sota la pronúncia *-ics*, amb tancament en la síl·laba posttònica típic de les àrees de transició dialectal.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 22a17-20: derivat del llatí DOMINICUS 'dominical, senyorial', que és una sufixació de DOMINUS 'senyor, amo'.

ALTR. HIP.: Aplicació postantroponímica, a partir del cognom homònim o de la seva forma singular *Domènec(h)*, posteriorment pluralitzada com en molts casos similars.

[domènecs]
situació jurídica
llatí
simple (morf plural)

0598

Donzell, la

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 22a54-b5.

Poble i antic terme, agregat actualment al municipi d'Agramunt, situat al sud de la serra de Montclar; es coneix també com *la Donzell d'Urgell* o *la Donzell d'Agramunt*, i no són estranys, sobretot en els darrers temps, els usos d'una equívoca forma simple *Donzell*, sense *la*, malgrat que, segons hem pogut comprovar recentment de fonts orals de la zona, la forma viva d'aquest topònim en conserva la pronúncia sense problemes: /ladon'zeʎ/.¹

DOC.: *ipso Ledoncell*, 1033 (OC); *Lodoncel*, 1190 (OC); *Ledoncel*, 1196 (OC); *Ledoncel*, s.XII (OC); *Ladoncell*, 1202 (OC); *lo Donzell*, 1497 (*Fog.*, p. 157).

OC: Vol. IV, p. 22b9-14: com el seu menys conegut homònim de la Noguera (vegeu la fitxa següent), es tracta d'una derivació del llatí *LOTONICELLUM > *Ledonzell*, diminutiu del fitònim LOTO, LOTONIS 'lledó, lledoner', que hauria estat reinterpretat modernament com si es tractés de l'article *la* i el nom *donzell*, però l'evident incongruència de gènere entre ells ha afavorit sovint, encara més modernament, la supressió d'aqueixa primera síl·laba o fals article.

ALTR. HIP.: —
[la-donzell]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ell*

1. També *Ladonzell* és la forma consignada en determinada cartografia històrica; vegeu per exemple el mapa (indatat, lamentablement) que hom reproduceix a Guillén (1986, p. 7).

Donzell, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 22b6-8.

Caseria del municipi de la Baronia de Rialb, situada vora el límit amb el terme d'Anyà, al sud de l'església de Sant Cristòfol de la Donzell o de Salinoves (que, amb la primera d'aquestes variants, és l'únic element d'aquest nom que apareix en la cartografia de l'ICC, a més d'uns significatius *Camps de la Donzell*, a mig camí del Palau de Rialb); per aquest motiu, i per tal de distingir-se del més conegut *la Donzell d'Urgell* (vegeu la fitxa anterior), aquest lloc és conegut també amb el nom d'aquest antic monestir, *Sant Cristòfol de la Donzell* (així per exemple té entrada en la GEC; vegeu *infra s. v.*) i encara amb un invers *la Donzell de Sant Cristòfol*.¹

DOC.: *Ledonella*, 1080 (CR, vol. XVII, p. 288); *la Donzell*, 1497 (*Fog.*, 157).OC.: Vol. IV, p. 22b9-14: derivat del llatí LOTONEM 'lledó, lledoner', probablement a partir d'un diminutiu *LOTONICELLUM > *Ledonzell*, modernament interpretat com article + nom.²

ALTR. HIP.: —
[la-donzell]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ell*

1. Amb la qual cosa es produeix una curiosa doble influència, recíproca, que es retroba en no gaires més topònims. Recordem per exemple, a la serra de la Brufaganya (entre les demarcacions comarcals de l'Anoia i la Conca de Barberà), el cas de *Sant Magí de Rocamora* i, vora seu, *Rocamora de Sant Magí* (vegeu TS, p. 365, 398).

2. No era ben bé aquesta, però, l'explicació que el mateix autor donava anys enrere a aquest topònim, ja que l'havia inclòs entre els exemples en què es constata un canvi de gènere (de masculí a femení: *lo x* > *la x*) facilitat o induït per la presència de /u/ o /o/ en el mot subsegüent a l'article (vegeu EDL, vol. II, p. 130, on s'esmenta explícitament la parella de *la Donzell* toponímics de Ponent, és a dir, el que tractem en la fitxa present i el que hem trobat en l'anterior). Aprofitem la nota per assenyalar que, curiosament, tots dos topònims apareixen editats en una mateixa pàgina del fogatge del 1497 (cosa que, per tant, en confirma la diferenciació) i que ho fan amb una petita i potser significativa diferència formal: tot just l'ús del masculí *lo* en un cas i del femení *la* en l'altre com a (falsos) articles.

0600

Dos Reguers, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del municipi de Vilanova de la Barca, situada a l'extrem de llevant del terme, vora el límit amb l'angle sud-occidental del de Térmens, vora el riu Corb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Composició evidentment paral·lela a la del topònim *Dos Rius* (vegeu les fitxes següents), en aquest cas en al·lusió a la presència de més d'un curs d'aigua (recordeu que *reguer* té el valor de 'riu menor' en bona part de la plana urgellenca), que ha de ser naturalment el riu Corb i alguna de les nombroses sèquies de la zona, que també poden adoptar (més pròpiament i tot) el nom de reguer (vegeu, dins del mateix terme, la *Reguera Gran*, que és continuació del *reguer de les Planes* del terme de Bellvís).

[dos][[regu]ers]
hidrotopònim
català < llatí
compost Adj + N

0601

Dos Rius, los

COM.: Noguera

REF.: Fonts orals: Alòs de Balaguer.

Indret a cavall entre els termes de Camarasa i d'Alòs, a ponent d'aquest poble i al nord del primer, on es produeix la confluència entre la Noguera Pallaresa i el Segre; avui el nom s'emptra, localment, per designar el gran embassament que existeix en aquest lloc per la banda de la Noguera Pallaresa, és a dir, el comunament anomenat *pantà de Camarasa*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'una composició merament descriptiva dels mots *dos rius*, en referència al fet preeminent de la confluència entre dos importants cursos d'aigua en aquest indret (vegeu l'explicació per a dos homònims sí recollits en OC, vol. iv, p. 26*b*1-19, i també, a la fitxa següent, el cas paral·lel que, amb la Noguera Ribagorça-na com a protagonista, es produeix a Corbins).

[dos][rius]
hidrotopònim
català < llatí
compost Adj + N

0602

Dos Rius, los

COM.: Segrià

REF.: Tort, 1998, p. 334-336; ICC-*Segrià*.

Partida del terme de Corbins, situada justament a la confluència, per la dreta, de la Noguera Ribagorçana amb el Segre; es localitza lògicament vora el riu, uns dos quilòmetres al sud-est de Corbins, vora el límit amb el terme de Vilanova de la Barca (car el marca el Segre mateix); se'n coneix i emprava també (vegeu Tort) una versió aglutinada i sense article: *Dosrius*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Vista la descripció geogràfica anterior, no hi ha dubte que aquest nom de lloc respon a un motiu del tot paral·lel a l'homònim tractat en la fitxa anterior.

[dos][rius]
hidrotopònim
català < llatí
compost Adj + N

0603

Duc, coll del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom efectivament d'un coll, pas de camí amb turonades a banda i banda, que es troba al bell mig del terme municipal de Juncosa de les Garrigues, poc més d'un quilòmetre al sud-est de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: L'origen d'aquest topònim presenta un veritable dilema, amb dues opcions que són paral·leles als dos articles *duc* del DECat (i així mateix als noms de lloc que tractem en les dues fitxes següents a aquesta): o bé s'alludeix a un *duc* (llatí *DUX*) com a rang nobiliari, fent referència tal volta a una antiga possessió ducal (vegeu la fitxa següent, amb un cas urgellenc sí recollit i explicat així per Coromines), o bé es tracta de l'ocell de presa homònim (*duc*, o també *dugo*, etc.: vegeu *infra*, s. v. *Dugo*); el fet, però, que en aquesta comarca predomini precisament la variant *dugo*, unit al caràcter de pas proper a la població que té el lloc que ens ocupa, fa que ara com ara ens decantem per la primera explicació.

[duc]
situació jurídica
català < llatí
simple

0604

Duc, segla del

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 323*b*20-21.

Nom d'una sèquia o *segla*, recollit directament per Joan Coromines en la seva visita al lloc, que, segons aquest autor, es trobava ben a prop del poble de Castellserà.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 323*b*21-22: la referència a un *duc* respon en aquest cas particular al fet històric que Castellserà, que al segle XIII era poble del vescomte de Cardona, fou després rebut en herència pel *duc* de Medinaceli.

ALTR. HIP.: —

[duc]
situació jurídica
català < llatí
simple

0605

Dugo, punta del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un cap de turó que es troba a poc més de sis-cents metres d'altura, entre les valls de les Sivines i dels Cortals, marcant junt amb altres elevacions similars el límit entre els municipis de Vinaixa i Fullella, en aquest cas uns dos quilòmetres al sud-oest d'aquest darrer poble.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: A diferència dels parònims *Duc* tractats en les fitxes anteriors, en aquest cas és ben clar, atesa la variant *dugo*, que el nom d'aquest lloc conté el zoònim dialectal que, sota aquesta forma, alludeix a un dels més grans ocells de presa, del gènere *Bubo* (vegeu DCVB s. v.); el nom, afí al castellà *buho*, el francès *duc* o l'altitalià *dugo*, entre altres, sembla ser d'origen onomatopèic, i Coromines descarta que, com s'afirma en el DCVB, tingui relació etimològica amb l'homònim *duc* < DUX, tret d'una possible influència en l'adopció de la forma estàndard *duc* també per a l'ocell, si bé la forma *dugo* és certament la més estesa en bona part de les comarques sud-occidentals del Principat, incloses la Baixa Segarra i les Garrigues (vegeu DECat, vol. III, p. 215b30-216a21).

[dugo]
zootopònim
català
simple

0606

Eixaders, els

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 147-148; OC, vol. IV, p. 42a8-13.

Antic poble amb terme propi, deshabitat i agregat a Belianes en el segle XIX, i enrunit visiblement fins fa tot just vint anys, el nom del qual, utilitzat també des d'antic sense article (*Eixaders*), avui designa una partida del nord del municipi de Belianes situada vora l'antic curs del riu Corb, on era el poble, a l'entrada d'una petita falca de terra d'aquest terme que es clava en el de Bellpuig, dret en direcció a aquesta vila.

DOC.: ·els *Exades* / ·els *Exaders*, 1327 (*Bov.*, p. 8); ·ls *Exades*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *los Exades*, 1358 (*Fog.*; TS); *els Exades*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Axades*, 1359 (OC); *Axaders*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86; TS); *los Axades*, 1497 (*Fog.*, 235); *Exades de Prexana*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. IV, p. 42a16-22: derivat nominal del llatí *EXIRE* > *eixir* 'sortir', amb el sentit concret de 'desaiguar'.

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom d'ofici *aixader* 'ferrer que fa aixades', indicant-ne tal volta l'establiment (TS).¹

[[eixad]ers]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1. La notòria inconcreció de la proposta de l'OC (tant pel que fa a l'aspecte semàntic com pel que fa al component morfològic del mot, inclosa la seva evolució hipotètica del llatí al català), i per contra l'existència d'un referent lèxic que dóna sentit a l'aplicació toponímica de la nostra explicació (vegeu TS, p. 148), fan que ens decantem, bé que no sense reserves, per aquesta darrera. També apunten en aquest sentit tant les mencions antigues (entorn la forma *Eixaders* sense excepció) com la seva cronologia, atès que aquest lloc no es documenta fins el segle XIV —per bé que ara hem pogut remuntar fins al *bovatge* del 1327, on apareix dues vegades (com a *loch* i com a *castell*).

0607

Eixalà, pla d'

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. IV, p. 42a57-58.

Nom d'una partida (es tracta d'un *pla*, òbviament) del terme de Juneda, recollit per mossèn Joan Segura i publicat en el butlletí d'una vella associació excursionista, d'on l'extrau l'OC.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 42a38-49: com els seus quasihomònims *Aixalà* i *Aixelà* (vegeu *supra s. v.*), sembla que és un derivat de l'àrab *ash-sha'rani* 'les dues bardisses', dual de *shá'ra* 'mata, bardissa'.

ALTR. HIP.: També és probable, ateses l'estructura del topònim i l'existència d'*Aixalà* (etc.) com a cognom, que es tracti d'un ús postantroponímic, ja sigui a partir d'aquest cognom català o bé directament, en temps antics, del seu ètim també àrab *ash-sha'rani* 'el cabellut, el pelut' (vegeu OC, vol. IV, p. 42a49-56).

[eixalà]
fitotopònim
àrab
simple

0608

Empedrola, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del terme municipal d'Almatret, corresponent avui a una *bassa de l'Empedrola* que es troba uns tres quilòmetres al nord de la població, i, sota la forma plural *les Empedroles*, a una partida que es troba en l'extrem septentrional del terme, vora al límit amb el de Seròs, sota la serra d'Alters, un parell de quilòmetres més al nord d'aquella bassa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clarament un derivat de *pedra*, amb l'adjunció del prefix *em-* (< *en-*), corresponent tal volta a l'aglutinació d'una antiga preposició (vegeu *infra*, s. v. *Empresseguera*; i OC, vol. iv, p. 52b35-43, on es comenta un relativament paral·lel *Empiedra*, al Pallars), i del sufix diminutiu *-ola*;¹ tanmateix el seu significat podria respondre a diferents i ben variats motius, des d'una simple presència de *pedres* en el terreny fins a alguna mena de construcció amb aquest material tan freqüent.

[em[pedr]ola]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ol(a)*

1. Cal anotar, ja sigui com a apunt per a l'escepticisme o com a buit que es pot anar omplint, que l'únic topònim amb aquest sufix que l'OC comenta entre els naturalment molt nombrosos derivats de *pedra* (vol. vi, p. 177a44-178b54) és un gironí riu *Pedrola*, que resulta, però, d'una mala pronúncia de *Petròlec* (vol. vi, p. 178b15-16; 217b12-218a6), forma d'origen potser cèltic, segons Coromines, i per tant sense res a veure amb la família lèxica que ara ens ocupa.

0609

Empordanès, l'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 357a5-6.

Mas del terme de la Baronia de Rialb, el nom del qual, recollit directament per Coromines, hi forma contrast per proximitat amb el del més conegut lloc del *Cerdanyès* (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 357a5: com el seu veí *el Cerdanyès*, és una evident aplicació toponímica del gentilici corresponent a una comarca llunyana, tot indicant probablement la procedència d'un grup o d'un individu que s'establí en aquest lloc.

ALTR. HIP.: —

[[empordan]ès]
gentilici
català < preromà
N(top) + sufix -ès

0610

Empresseguera

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 201a32-35; ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Lleida, situada un parell de quilòmetres a ponent de la ciutat, just al nord de la Mariola (vegeu *infra* s. v.); Coromines l'esmenta només de passada, en la variant *Empressiguera*, a partir d'una llista de partides del 1690 elaborada per Josep Lladonosa, però el nom és viu encara, i com a tal apareix a la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat evident del nom de fruit *préssec* (pronunciat [ˈpresik] a gran part del català occidental) mitjançant el sufix *-era*, que sol designar-ne l'arbre; pel que fa a la síl·laba inicial, cal entendre que es tracta d'una antiga preposició fossilitzada i aglutinada, tal com s'esdevé en força topònims estudiats per Coromines, del tipus *Encamp*, *Emprats*, *Empiedra* o *Empalomar* (vegeu OC s. v.), generalment situats al Pirineu, però no de manera exclusiva: vegeu *supra* (s. v.) el cas del topònim *Empedrola*, segrianenc com el que ara ens ocupa.

[em[pressegu]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0611

Emprius

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del municipi d'Aitona, situada sis quilòmetres lluny de la població, en el sector meridional del terme.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica plural del substantiu *empriu*, que pot tenir diverses accepcions, en tot cas lligades al règim de propietat de la terra (vegeu DCVB i DECat s. *v.*).

[emprius]
situació jurídica
català < llatí
simple

0612

Emprius, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme municipal d'Alpicat, situada encara no un quilòmetre a ponent del poble.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim lògicament idèntic al dels altres homònims tractats en les fitxes anterior i següents.

[emprius]
situació jurídica
català < llatí
simple

0613

Emprius, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom de partida del sector meridional del terme de Torres de Segre, que apareix en dues ocasions en la cartografia actual de l'ICC (respectivament a dos i tres quilòmetres i mig de la població), vers el pantà d'Utxesa, però que tanmateix, atesa la distància que els separa, no es pot confondre de cap manera amb els homònims de la mateixa comarca tractats en les fitxes anteriors.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anteriors i següent.

[emprius]
situació jurídica
català < llatí
simple

0614

Emprius de Ciutadilla, els

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 149.

Antic terme dependent de Poblet, situat entre les poblacions de Ciutadilla (d'on pren la segona part del nom, per proximitat) i Verdú, actualment inclòs en el terme municipal d'aquesta, al sud de la vila; amb aquesta localització (i el nom simple de *los Emprius*) apareix actualment com a nom de partida en la cartografia comarcal de l'ICC, si bé hi ha també, ja dins del terme de Ciutadilla, vora mateix del coll de la Portella, un *tossal dels Emprius* que òbviament participa del mateix cas toponímic.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica plural del substantiu *empriu* 'terme sobre el qual hom té dret', cal entendre que en referència (antiga) a Poblet, amb el complement especificatiu de la població que li és més propera geogràficament (TS).

[emprius][ciutadilla]
situació jurídica
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

0615

Encivit, font de l'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 381a37-38.

Nom d'una font del terme de Tiurana, al Mig Segre, recollit directament per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 381a23-b26: de l'àrab *as-sabît*, on hi ha el nom personal aràbic *Sābît*, encara usat actualment.

ALTR. HIP.: Del cognom pròpiament català *Civit*, el qual al seu torn probablement deriva del nom de lloc homònim (vegeu *supra s. v.*), amb l'aglutinació de l'article personal *en*.

[en-civit]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

0616

Enviure

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 29b24-26, 30a19-21; ICC-Segrià.

Antic llogarret, i actualment despoblat i partida del terme de Seròs (on hi ha també un *tossal d'Enviure*), que es troba a la part central d'aquest extens municipi, en una mena d'istme entre els de Llardecans, Maials i la Granja d'Escarp, vers la capçalera d'una riera o *vall*, anomenada semblantment *vall d'Enviure*, que és tributària del Segre per l'esquerra.¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 29b9-24: com els seus diversos parònims, format amb el terme *viure*, substantivat amb el sentit de 'manera de viure, bona o mala vida', i fixat en toponímia sota la forma BENE VIVERE > *Benviure* / *Beviure*, però així com d'aquest darrer se'n seguí la seqüència **Beiure* > *Biure* (d'on la major part dels noms d'aquesta família), en el cas que ens ocupa cal postular una dissimilació invertida *Benviure* > *Enviure*, on la /b/ que cau és la inicial.

ALTR. HIP.: Adjunció, a un mateix cas toponímic *Biure* / *Viure* com els al·ludits, de l'antiga preposició *en* (vegeu *supra* s. v. els casos d'*Empedrola* i *Empresseguera*, a la mateixa comarca).

[[en][viure]]
valoració afectiva
català < llatí
compost Adv + V

1. Pot correspondre a aquesta antiga població, si no a algun dels seus parònims de la Segarra històrica (vegeu TS, p. 67-69) o d'altres contrades (OC, vol. III, p. 29-30), un *Beviure* que en un document de l'any 1245 apareix citat al costat d'Alguaire (OC, vol. III, p. 30a38-39).

0617

Escala, l'

COM.: Garrigues

REF.: GEC (s. v. *Sant Joan de l'Escala*); ICC-Garrigues.

Nom amb què es coneix un indret muntanyenc, singularment encaixonat, del sector meridional del municipi de la Pobla de Cérvoles, un parell de quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, camí de la carena de la serra de la Llena, corresponent de fet al tram inicial d'un curs d'aigua conegut com a *barranc de Sant Joan* o, justament, *de Sant Joan de l'Escala* (vegeu *infra s. v.*); pot ser significatiu, segons veurem, anotar que hi ha un camí que ressegueix aquest indret, fins més amunt dels set-cents metres d'altura, cap al coll de la Boquera.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en altres casos, sovint més coneguts, en què es constata l'ús del substantiu *escala* en toponímia (vegeu la fitxa següent), designant no un element arquitectònic determinat, sinó, significativament, un pas o un camí de muntanya dret i angost, hem de considerar com a molt probable que en el nom del lloc que ara ens ocupa es tracti efectivament d'una al·lusió d'aquesta mena, ja sigui a l'estreta barrancada vers on neix el curs d'aigua que parcialment en pren el nom, unit al de Sant Joan, ja sigui al camí que hi transcorre, serra amunt.

[escala]
orotopònim
català < llatí
simple

0618

Escales, pas d'

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Congost obert en el sector oriental del Montsec de Rúbies pel riu Boix, procedent de l'Hostal Roig (Pallars Jussà), al nord-est del terme de Vilanova de Meià; a més de la mera variant *pas de les Escales*, rep també el nom de *pas Nou* o *Escala del Pas Nou* (vegeu *infra*, s. v. *Nou*).¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Referència directa al substantiu *escala*, alludint a la presència d'aquest element arquitectònic o bé, més probablement, a la disposició escalonada dels cingles o de les feixes de terra, tal com s'esdevé en els homònims i parònims sí relacionats a OC, vol. IV, p. 90b43-92a21 (vegeu també el cas garriguenc de *l'Escala* tractat en la fitxa anterior).

[escales]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Malgrat la impressió de mixtura que, en vista dels altres dos noms (*pas Nou* o bé *d'Escales*), provoca el compost *Escala del Pas Nou*, que és el que es troba en la cartografia de l'ICC (però amb ús real a la zona), aquest nom bé podria tenir carta de naturalesa en aquesta zona, atesa la referència d'un topònim fins a cert punt paral·lel, *Escala del Caragol*, que Coromines situa en el pas de Terradets, és a dir, just a l'altre extrem, l'occidental, del mateix Montsec de Rúbies, tot i que sense indicar si ja dins de la comarca de la Noguera o bé en terra del Pallars (si no és que es tracta d'un simple lapsus i és el mateix lloc de què ens ocupem ara, amb un altre nom, ja que certament aquest *del Caragol* no es documenta en cap altra font). Aprofitem l'avenç per assenyalar el que, ara sí, és sens dubte un lapsus de la GEC, on s'afirma (s. v. *Nou, pas*) que aquest congost és obert pel riu Boix en el Montsec d'Ares en lloc del *de Rúbies*; i d'altra banda que la dualitat *pas d'Escales* - *pas de les Escales* podria no ser sinó un altre error de detall, també de la GEC, ja que no coincideix l'entrada que té, s. v. *Escales*, al volum deu amb el nom secundari que s'indica en el volum setze, s. v. *Nou*.

0619

Escaleta, barranc de l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un curs d'aigua intermitent de la part alta del terme de la Pobla de Cérvols, en el vessant septentrional de la serra de la Llena, que es troba un quilòmetre i mig a ponent de la població, al costat mateix del barranc de Sant Joan de l'Escala, al qual afluïx al cap d'un parell de quilòmetres del seu naixement, dins del mateix terme.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla que som davant d'un cas paradigmàtic de diminutiu toponímic, atès que, com ja ha estat comentat, aquest barranc es troba al costat mateix d'un de relativament major que en part rep el nom de *l'Escala* (vegeu *supra s. v.*).

[[escal]eta]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix *-et(a)*

REF.: ICC-Segrià.

Topònim de l'extrem meridional de la comarca, en el municipi d'Almatret, on correspon, sota lleugeres variants formals, a una partida dita *los Escambrons* (uns tres quilòmetres al sud-oest del poble), a una *bassa de l'Escambró* (un poc més a llevant) i, sobretot, a un *barranc dels Escambrons* (que des d'allí es dirigeix a l'Ebre pel terme de Faió) i al *puntal dels Escambrons*, cim amb vèrtex geodèsic de cinc-cents metres justos d'altura, que es troba en el punt més meridional del terme (i, doncs, de la comarca), marcant el límit amb el de Riba-roja d'Ebre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta d'un exemple més d'aglutinació de l'antic article *es* (vegeu *infra* casos paral·lels com els d'*Escanars* o *Escots*), aquí partint d'una base *cambró*, que fóra un derivat probablement diminutiu de *cambra* 'volta, cúpula' (o també 'graner'), tal com explica Coromines per als diversos topònims amb aquesta arrel que sí recull la seva obra (vegeu OC, vol. III, p. 207a27-213b15, inclòs l'antològic article sobre *Cambrils*).

[es-[cambr]ons]
 element arquitectònic
 català < llatí
 N + sufix -ó(ns)

0621

Escanars

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de les Borges Blanques, situada poc més d'un quilòmetre a llevant d'aquesta població, vora el marge esquerre de la Femosa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat de *cana*, variant antiga i dialectal de *canya* (vegeu *supra*, s. v. *Cana*, *Canar*, *Canelles*, *Canós*, etc.), mitjançant el sufix abundancial *-ar*, i amb l'aglutinació de l'antic article *es* (vegeu *infra*, entre altres, el cas paral·lel d'*Escots*).

[es-[can]ars]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-ar(s)*

Escarabat

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 95b24-36; Eritja, p. 20-21; ICC-*Pla*.

Antiga quadra rural, despoblada ja en època moderna, i avui nom de partida (amb addició d'article: *l'Escarabat*) del terme municipal del Palau d'Anglesola, situada un parell de quilòmetres al nord d'aquesta població, vora el límit amb el terme del Poal.¹

DOC.: *Escarabat*, 1405 (OC, *ap.* Miret i Sans).

OC: Vol. IV, p. 95b58-96a18: d'un nom personal d'origen germànic *SKARBAD, format pels elements SKAR- i -BAD, suficientment documentats en l'antroponímia altomedieval (vegeu-ne nova menció, indirectament confirmatòria, a OC, vol. VIII, p. 56a21, on la forma emprada és SCARABOD).

ALTR. HIP.: Del nom d'animal *escarabat* (hipòtesi no del tot descartable, però improbable).

[[escar]a[bat]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. No havent-n'hi més dades que una referència possiblement inexacta d'un article de mossèn Segura en el *Butlletí de l'Associació Excursionista Catalana* (OC, vol. IV, p. 95b33-36), ara com ara podem coincidir amb Coromines en l'escepticisme sobre l'existència d'un homònim *Escarabat* com a nom de partida del terme de Juneda (si no és que es tracta de *los Esquadrats*, per mala lectura actual o bé antiga, que trobem en la cartografia de l'ICC al sud de Juneda certament).

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 98b44-99b2; Eritja, p. 29; ICC-Segrià.

Antic monestir cistercenc (*Santa Maria d'Escarp*), actualment en ruïnes, el nom del qual es troba encara en el del *Pla d'Escarp*, partida i caseria del terme de Massalcoreig (vegeu *infra* s. v.), i sobretot, com és sabut, en el de la població i municipi veí de *la Granja d'Escarp* (vegeu *infra* s. v.), on aquest topònim (*Escarp*, *Davant Escarp*...) també és emprat com a nom de partida en el sector nord, confrontant amb l'edifici del vell monestir, que es troba immediatament a l'altra banda del Segre, ja dins del terme de Massalcoreig.¹

DOC.: *Ishkarb*, s. XI [fonts aràbigues] (CR, vol. XXIV, p. 78); *Escarps*, 1120 (OC); *Scarpio*, 1207 (OC); *Escarp*, 1212 (OC); *Scarpui*, 1231 (OC); *Escarp*, 1237 (DECat, vol. III, p. 173b29, b33; OC); *Scarp*, 1255 (OC); *·Escarpio*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 113; CR, vol. XXIV, p. 79); *Scarpe*, 1282-1283 (OC); *Äsk<a>r<p>ä*, s. XIII; *Äsk<a>r*, s. XIV [fonts aràbigues] (OC); *Ezcarp* / *Escarp*, 1358 (*Fog.*); *Scarp*, 1361 (CR, vol. XXIV, p. 79); *·ez Carp* / *·Estarp*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81);² *Scarp*, 1497 (*Fog.*, p. 178, 187).

OC.: Vol. IV, p. 99b49-100a57: d'un nom personal llatí SCARPUS, que podria ser originàriament itàlic o bé preromà (indoeuropeu, tal volta sorotàptic) però certament llatinitzat, o fins i tot d'arrel germànica (vegeu *supra* el cas d'*Escarabat*).

ALTR. HIP.: D'origen preromà, de la branca iberobasca, poc concretable, però no impossible (OC, vol. IV, p. 100a59-b43); també se l'havia relacionat amb l'adjectiu *escarpat*, d'aplicació orogràfica, però aquesta idea s'ha desestimat definitivament per raons historicoetimològiques (OC, vol. IV, p. 99b4-47).

[escarp]
antropotopònim
llatí
simple (NP)

1. L'afirmació de l'OC que la partida del Pla d'Escarp es troba «a la confluència del Segre amb l'Ebre» (vol. IV, p. 98b46-47) és òbviament un lapsus dels redactors d'aquesta obra, ja que el lloc és certament en una important confluència fluvial, però no entre el Segre i l'Ebre (que es produeix davant de Mequinensa, gairebé deu quilòmetres més avall), sinó entre el Segre i el Cinca. Justament el terme municipal de Massalcoreig, en l'extrem meridional del qual es troba el vell monestir d'Escarp, és perfilat per aquests dos rius: si el Cinca en marca el límit occidental, separant-lo del terme de Torrent de Cinca (sota administració aragonesa), el Segre, en un doble revolt abans de rebre les aigües d'aqueix últim gran afluent, en marca la fita meridional i el separa, com ja ha estat apuntat, de les terres pertanyents a l'actual municipi de la Granja d'Escarp.

2. Diverses errates (de còpia o de lectura) consecutives trabuquen l'aparició d'aquest lloc en el text editat per Iglésies del fogatge de 1365-1370, però paradoxalment és la seva suma o encreuament el que permet deduir la forma real de l'època. En primer lloc, a l'anotació corresponent llegim «Lochs destarp de la Granja, qui són del abat dez Corp.....xxx fochs», on constatem dues errates de detall òbvies: *estarp* per *escarp*, semblants com són *c* i *t* als manuscrits de l'època; i *ez Corp* per *ez Carp*, ja que si bé existeixen llocs anomenats *el Corb* o *el Corp*, no hi ha cap dubte que aquí l'al·lusió és al monestir d'*Escarp*, al qual se n'imputen els focs en tant que propietari del lloc. A més a més, el plural inicial *lochs* (confirmat per la forma verbal *són*) duu a interpretar (si bé ja amb un elevat grau d'incertesa: vegeu *infra*, s. v. *Granja d'Escarp*) que Escarp i la Granja són entesos com *dos llocs* diferents, encara que prou relacionats com per sumar-los en una mateixa anotació de focs, de manera que la lectura literal (?) com si es tractés d'un únic topònim compost «Escarp de la Granja» (invers notori de l'actual *la Granja d'Escarp*) hauria de rectificar-se amb la inclusió o suposició d'una conjunció copulativa: «llocs d'Escarp i de la Granja». I en darrer lloc, reblant-ho, es dona el cas que la següent anotació del mateix document és per al veí «loch de mangelcoreig, qui és del abat dez Carp» (p. 87), en què, ara sí, l'abat propietari és d'*Escarp* —per si n'hi havia algun dubte. En conclusió, podem afirmar que a mitjan segle XIV, a més d'ésser ben clar i conegut el lloc d'Escarp, amb el seu important monestir, es reconeixia ja també com a tal el veí lloc de la Granja, que si no s'anomenava encara *la Granja d'Escarp* de forma fixa, en tot cas era sens dubte dependent d'Escarp...

0624

Escomellars

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal d'Anglesola, situada uns tres quilòmetres al nord-oest de la població, a mig camí de Barbens i Tornabous.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el parònim *Comellar* (vegeu *supra s. v.*), es tracta d'un derivat per sufixació (amb el collectiu *-ar*) de l'orònim *comella*, i, doncs, en darrera instància de *coma*, en aquest cas en nombre plural i amb l'aglutinació de *es-* a l'inici, com a vestigi de l'antic article (vegeu *infra, s. v. Escots*, entre altres).

[es-[[[com]ell]ars]]

orotopònim

català < llatí

N + sufix *-ar(s)*

0625

Escomellars, fondo dels

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un curs d'aigua del sector occidental del terme municipal de Bellpuig, corresponent actualment a una canalització que es troba justament entre el canal d'Urgell i el riu Corb; malgrat la relativa proximitat (tot just set quilòmetres en línia recta), sembla prou clar que es tracta d'un cas independent del de la partida homònima que es troba en la mateixa comarca, en terme d'Anglesola (vegeu la fitxa anterior).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment té el mateix origen i explicació que l'homònim tractat en la fitxa anterior.

[es-[[[com]ell]ars]]

orotopònim

català < llatí

N + sufix *-ar(s)*

0626

Escots, les

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. III, p. 455a54-55; ICC-Segarra.

Partida del terme de Sanaüja, situada un quilòmetre i mig al nord-oest de la vila; el seu nom es pot presentar sota la doble forma *Cots* o *Escots* (OC).¹

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 455b32-33: del vell substantiu *cot* (o *cót*), avui dialectal, que deriva del llatí *cos*, *cotis* ‘pedra, roc’, i singularment ‘pedra d’esmolar’ (vegeu DCVB i DECat); vegeu *supra* (s. v.) l’equivalent *les Cots* en el veí terme de Biosca, i nombrosos topònims amb el mateix element a OC, vol. III, p. 455a8-b31.

ALTR. HIP.: Cal afegir-hi que la síl·laba inicial, *Es-*, procedeix de l’aglutinació d’un antic article, tal com s’esdevé en coneguts casos del lèxic bàsic com *estisores*, *escarxofes*, etc., i en topònims ponentins ja tractats, com ara *Escanars* o *Escomellars* (vegeu *supra* s. v.).

[es-cots]
qualitat del terreny
català < llatí
simple (morf plural)

1. Una altra menció d’aquest cas (s. v. *Traver*, com a mer paral·lel formal, a propòsit del veí *Traveres* o *Estraveres*: vegeu *infra*, s. v. *Traveres*) permet reconstruir amb més detalls la font d’aquesta informació, que és un text de l’humanista guissonenc J. J. Faus en un exemplar (III) del BDLC, en l’any 1906 (OC, vol. VII, p. 340a16-21).

0627

Escots, los

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida de l'extrem septentrional del terme municipal de Vilanova de Bellpuig, situada a un quilòmetre i mig de la població, vora els límits amb Golmés, Castellnou de Seana i Bellpuig.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte té el mateix origen que l'homònim tractat en la fitxa anterior i molts altres noms similars del país (vegeu *supra* per a més referències), si bé en aquest cas sembla haver adoptat el gènere masculí.

[es-cots]

qualitat del terreny

català < llatí

simple (morf plural)

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 158-159; OC, vol. iv, p. 109b46-48; ICC-Noguera.

Antic lloc, despoblat i en bona mesura perdut, del sector de llevant de l'extens municipi d'Àger; en són vestigis geogràfics i toponímics una *torre d'Escumó*, probable romanalla de l'antic poblat, que se situa en un turó que constitueix un dels contraforts sud-orientals del Montsec d'Ares (a uns dos quilòmetres per la dreta sobre la Noguera Pallaresa, després que aquesta hagi entrat a la comarca per Terradets), i un *pla d'Escumó* que es troba un quilòmetre al seu nord-oest, per damunt dels nou-cents metres d'altura.¹

DOC.: *Nascomu*, 1068 (Fité, p. 114; CR, vol. xvii, p. 70); *Escumo*, 1327 (*Bov.*, p. 7).

OC: Vol. iv, p. 109b49-53: possiblement d'un **Escauma(z)ó* < EX-CAUMATIONE, derivat del romànic *cauma* 'lloc on calmen o amorrien (és a dir, descansen) les ovelles, fent migdiada'.

ALTR. HIP.: Caldria afinar la hipòtesi apuntada per l'OC (en un breu article signat per Joan Ferrer) combinant les seves dades amb les que s'ofereixen en el DECat, vol. ii, p. 441a41-59 (on tot just es remet des d'OC), i en podríem concloure que l'ètim sembla respondre a un terme ja català **escalmador* (vegeu *calmador* a DECat, vol. ii, p. 441a57 com a nom del lloc destinat a fer-hi el descans les bèsties, i, doncs, d'òbvia aplicació toponímica, i certament derivat de *calmar* en sentit ramader), mot que hauria evolucionat a través de la vocalització *cal-* > *cau-* > *co-* (i posteriorment *cu-* per dissimilació vocàlica) i de la simplificació en el tram final provocada per la pèrdua de la intervocàlica *-ador* > *-azo(r)* > *-aó* > *-ó*.²

[es[cum]ó]
activitat humana
català < llatí
V + sufix *-dor*

1. És inexacta la localització que en dona l'OC (sembla que a partir d'una citació del *lloc d'Escumó* en l'obra del pare Sanahuja sobre Àger): «partida antiga del terme de Mur (Conca de Tremp)» (vol. iv, p. 109b47). Si bé és cert (GEC) que Escumó depengué de la pabordia de Mur (i que Mur es troba tot just nou quilòmetres al nord del nostre lloc, tot i que a l'altra banda del Montsec, ja al Pallars), la qual cosa deu haver-hi facilitat la confusió, el fet és que avui es troba dins del terme d'Àger (per bé que en el seu extrem oriental, més enllà de l'Ametlla de Montsec, i força allunyat del seu cap), i, doncs, en comarca de la Noguera, i que així mateix la seva parròquia consta vers el segle xvii com a dependent de l'abadia d'Àger.

2. La situació precisa del castell, al caire d'un planell dalt de la muntanya (vegeu CR, vol. xvii, p. 158), confirma aquesta brillant intuïció toponímica de Coromines. Afegim-hi, doncs, que, vista i acceptada l'explicació, queda molt poc justificada la forma *Nascomó*, que deu haver estat suposada a partir d'un encreuament entre l'*Escumó* actual (que es documenta ja al segle xiv, però) i aquella *Nascomu* que hom llegeix, amb la incertesa que sempre implica aquesta mena de font textual, en una menció força més antiga, del segle xi.

Espada, l'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 115b47-49; ICC-*Noguera*.

Antic lloc, avui desaparegut, que es troba citat prop d'Alòs en determinada documentació medieval (OC); sembla raonable identificar-hi el topònim *l'Espadella* (ICC), que actualment designa una elevació que, uns dos quilòmetres a l'oest d'Alòs de Balaguer i dins el seu terme, davalla ràpidament dels set-cents metres d'altura fins a menys de tres-cents, a la mateixa riba dreta del Segre.

DOC.: *Espada*, 1159 (OC).

OC: Vol. IV, p. 115b35-39: aplicació directa del terme *espada*, usat freqüentment en toponímia (vegeu nombrosos exemples, amb variants formals diverses, a OC, vol. IV, p. 115b32-117a40) per designar, com és el cas, paratges veïns d'un *espadat* o fort pendent; vegeu també DECAt, vol. III, p. 623a7-59, i singularment a30-33: «*espada* 'espadat' resta viu [...] per anomenar un pendent quasi vertical, com si fos tallat d'un gran cop d'espasa.»

ALTR. HIP.: Sembla evident que la variant actual *Espadella* és un mer diminutiu toponímic format damunt del nom antic, ja sigui substituint-lo o bé de manera paral·lela (però en tot cas fóra l'únic dels dos que ha romàs viu a la zona).

[espada]
orotopònim
català < llatí
simple

0630

Espadella

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Despoblat i antic castell (*roca d'Espadella*, esmentat al segle XI), avui desapareguts, del sector nord-occidental del terme d'Àger, prop del lloc de Corçà.¹

DOC.: *Laspatella*, 1038 (CR, vol. xvii, p. 364); *rupem Spatella*, 1060 (CR, vol. xvii, p. 151); *Spatella*, 1066 (CR, vol. xvii, p. 151).

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte es tracta, com l'homònim *Espadella* del terme de Catí (Maestrat) i força altres topònims de la mateixa família (OC, vol. iv, p. 115b32-117a40: entre ells *l'Espada* tractat en l'article anterior, que també és *l'Espadella* actualment), d'un derivat (diminutiu) del nom geogràfic *espada*, variant d'*espadat*, que designa indrets amb forts pendents.

[[espad]ella]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. Cal abandonar la temptació d'identificar aquest lloc amb un altre també vell topònim de la comarca, amb el mateix lexema, *l'Espada* (vegeu la fitxa anterior), ja que la localització de l'un i l'altre és força distant i, sobretot, com hem vist, és molt més plausible d'identificar aquell amb un homònimic *Espadella* encara avui existent en terme d'Alòs. Pel que fa a aquest *Espadella* del rodal de Corçà, potser fóra versemblant pensar que la seva desaparició (si més no la definitiva) és recent, sota les aigües del veí pantà de Canelles, atès que el mot *espada*, com hem vist, designa forts pendents: els que dels alts de Corçà baixaven fins a la Noguera Ribagorçana, ara colgats per les aigües arran de la dràstica ampliació de llurs perímetre i alçada en l'embassament?

Espariguera, fondo de l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un curs d'aigua del sector nord-oriental de la comarca, afluent o de fet una de les capçaleres de la Femosa, i que, provinent del terme d'Arbeca amb altres noms (en especial *fondo Major*), és anomenat així al seu pas pels Omellons, aproximadament un quilòmetre al sud-oest de la població.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat evident, mitjançant el corrent sufix *-era*, del substantiu *espàrrec* i més concretament de la seva variant dialectal *espàric*.¹

[[esparigu]era]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-er(a)*

1. La variant *espàric*, viva encara al segle xx en diferents punts del català occidental (inclosa l'àrea nord-occidental en què ens trobem) i de les Illes (vegeu DECat, vol. III, p. 618a10-31), és producte d'un simple tancament vocàlic posttònic a partir d'*espàrec*, tal com *mànic* < *màneç*, etc., essent aquestes amb [r] les formes veritablement etimològiques (del llatí ASPARAGUS, si bé el mot és en darrera instància d'origen grec) i genuïnes del català (vegeu DCVB, DECat s. v.), enfront les que contenen [r], avui més generalitzades, i sobre les quals els nostres dos principals diccionaris divergeixen: segons el DCVB aquesta *-rr-* és fruit d'una contaminació del castellà *espárrago*, mentre que Coromines s'oposa explícitament a aquesta idea i la qualifica d'*ab-surda* amb arguments cronològics i geolingüístics, tot preferint com a explicació una influència de *parra*, *esparra*, etc. (DECat, vol. III, p. 618a31-42). Val a dir que el derivat *espariguera*, tal com el trobem en el nostre nom de lloc, és també recollit per aquests autors: pel DCVB fins i tot amb entrada pròpia, que tanmateix remet a *esparreguera*, on la variant fonètica que ens ocupa consta tot just com a particular de la comarca d'Urgell; i també per Coromines, qui, enmig d'altres informacions, al·ludeix al ja clàssic treball d'Arqués Arrufat al BDLC (Arqués, 1983) sobre el parlar de les Borges en què apareix tal forma curiosament al costat del simple /as'parik/ (DECat, vol. III, p. 618a12-13).

0632

Espartal, l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Camarasa, situada en el seu sector sud-occidental, a uns quatre quilòmetres de la població, entre la carretera de Balaguer i el marge esquerre del riu, poc després del pantà de Sant Llorenç, sota Monteró.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del substantiu botànic *espart*, mitjançant el sufix derivatiu *-al*, amb valor col·lectiu i locatiu, indicant un lloc on se'n produeix.

[[espart]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

0633

Espartal, l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector meridional (el més sec) del terme de Montgai, situada a un parell de quilòmetres d'aquesta població, gairebé equidistant de Bellmunt d'Urgell, en el vessant nord de la serra que pren el nom d'aquest darrer lloc.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment ha de tenir la mateixa explicació que l'homònim tractat en la fitxa anterior, amb el qual tanmateix no es pot confondre, atesa llur distància.

[[espart]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

0634

Espartells

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida de l'extrem sud-est del terme de Maials, que es troba ja a prop del de Flix, més de mitja dotzena de quilòmetres lluny de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del mateix fitònim *espart* que hem vist en les fitxes anteriors i que veurem encara en les següents, en aquest cas amb el sufix *-ell*, en plural.

[[espart]ells]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(s)*

0635

Esparteres, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Aitona, situada gairebé set quilòmetres al sud-est de la població, vora el límit amb l'angle nord-occidental del terme de Llardecans.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: De la mateixa base *espart* que hem vist en les fitxes anteriors i que retrobarem en la següent, en aquest cas amb el molt freqüent sufix *-era*, en plural.

[[espart]eres]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

0636

Espartons, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector de llevant del terme municipal d'Alcanó, situada a poc més d'un quilòmetre de la població, sota el tossal Gros.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas dels parònims tractats en les fitxes anteriors, es tracta d'un derivat d'*espart*, ara amb el sufix *-ó*, en principi diminutiu.

[[espart]ons]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ó(ons)*

0637

Espedrogues

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del terme municipal dels Omells de na Gaia, situada tot just un quilòmetre al sud-oest del poble, prop del límit amb el terme de Senan.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta d'un derivat de *pedra*, mitjançant el sufix *-ós* (en femení plural: *-oses*), paral·lel, doncs, dels diversos topònims del tipus *Pedrós* (vegeu *infra* s. v.), alterat formalment d'una banda per l'adjunció d'una síl·laba inicial corresponent a un antic article (vegeu *supra*, s. v. *Escanars*, *Escomellars*, etc.), i d'altra banda per la caiguda de /z/ intervocàlica en el sufix, substituïda després per una [ɣ] antihiatàtica, tal com hem vist en topònims com *Boixoga*, *Cendrogues*, etc.

[es-[pedr]ogues]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ós(ogues)*

Espessa Balaguera, l'

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. III, p. 13*b*37-38; ICC-*Segrià*.

Topònim que l'OC esmenta de passada, sense més referències que «a la Granja d'Escarp», i que efectivament la cartografia de l'ICC recull com a nom d'una partida no lluny d'aquesta població, i certament a tocar del seu terme municipal, però ja dins el sector meridional del de Seròs, que l'envolta en semicercle pel nord, l'est i el sud, més enllà de les serres d'aquella zona que culminen en el Montmeneu, que és el punt més alt de la comarca.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 13*b*23-37: el terme *Espessa* prové de la substantivació de l'adjectiu *espès* amb el valor de 'bosquet, espessura', i afirma Coromines que en femení *una espessa* és usat com a genèric, amb un valor similar, justament vers les Garrigues i el Baix Segre, on ha quedat fixat en la toponímia.

ALTR. HIP.: Atès que, malgrat esmentar-lo en un altre article, l'OC no diu res sobre la segona part d'aquest topònim, caldrà afegir-hi que, en aquest cas, *Balaguera* (si no és que es tracta d'un improbable posttoponímic basat en la capital de la Noguera) és, com segurament el nom de *Balaguer* mateix, un derivat per sufixació del fitònim *bàlec*, que designa diverses menes de plantes típiques del secà (vegeu OC, vol. II, p. 316*b*25-35); en fi, és evident que el veïnatge d'aquest *Balaguera* amb el ja comentat terme *Espessa* no fa sinó confirmar-ne l'explicació fitonímica.

[[espessa]][[balagu]era]]

fitotopònim

català < llatí

compost Adj + N

0639

Espia d'Urgell, l'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 131a15-17.

Nom popular amb què també es coneix, en la seva mateixa contrada, el poble de Bellmunt d'Urgell a causa de la seva posició estratègica al capdamunt de la serra del mateix nom.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 131a7-28: ús toponímic del terme *espia*, potser relacionat amb l'ètim germànic del verb *espian*, que pròpiament significa 'llucar, atalaiar'.

ALTR. HIP.: En aquest cas el complement *d'Urgell* no és merament especificatiu¹ (noteu que no hi ha cap altre topònim igual), sinó que indica que des dalt de Bellmunt es contempla tota la plana urgellenca, vers el sud.

[[espia]][[urg]ell]]
situació geogràfica
català < germànic
compost N + N(top)

1. Sobre els termes *especificatiu* vs. *explicatiu* aplicats als noms de lloc, i més concretament als comentaris o complements toponímics, vegeu Turull (1988), i en especial Turull (1994, p. 80-84), que n'és en part una rectificació. Pel que fa al cas concret del nom o sobrenom *l'Espia d'Urgell*, que ens ocupa ara, noteu que no és possible un ús aïllat del tema o nucli toponímic *l'Espia* (**sóc a l'Espia*, **pugem a l'Espia*, etc.), cosa que sí que és perfectament normal en els topònims que no són veritablement compostos, sinó formats de dues parts separables (vegeu usos com: *la Seu* per *la Seu d'Urgell*, *Borges* per *les Borges Blanques*, *Vilafranca* per *Vilafranca del Penedès*, etc.).

0640

Espígol

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 124a22-27; CR, vol. XXIV, p. 351, 362; ICC-*Urgell*.

Antiga quadra i actual partida del terme municipal de Tornabous, situada al nord-est de la població, que en documents medievals és anomenada també *Espígol Gros* per contrast amb el seu diminutiu *Espigolell* (vegeu la fitxa següent); actualment és un lloc conegut pel fet d'haver-s'hi trobat un notable jaciment arqueològic ibèric vers el turó o *tossal d'Espígol* que el centra, al costat del *molí d'Espígol*; n'utilitza el nom també una altra partida, a cavall amb el terme municipal de Tàrraga, amb el qual confronta pel sector de Claravalls i Santa Maria de Montmagastrell, coneguda avui com *les Plantes d'Espígol* (ICC).

DOC.: *Espigol Gros*, 1066 (OC); *Spigol*, 1098 (CR, vol. XXIV, p. 328); *Spigols*, final s. XI (*Lib. Feud.*, doc. 696; OC, vol. V, p. 410a56); *Cespigol*, 1163 (CR, vol. XIII, p. 286); *Çespigol*, 1179 (CR, vol. XXIV, p. 351; OC); *Espigol*, 1183 (CR, vol. XXIV, p. 351); *Spigol*, 1186 (*Poblet*, doc. 188; OC); *Espiculi*, 1196 (CR, vol. XXIV, p. 351; OC); *Espigol*, 1207 (Bisson, doc. 168); *Spigol*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 130, 182, 205); *Despigol*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 214); *Espigol*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *S'Espigol*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Espigol del Espital*, 1358 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 124a30: del nom de planta *espígol*, ben característica d'aquestes comarques.

ALTR. HIP.: —

[espígol]
fitotopònim
català < llatí
simple

0641

Espigolell

COM.: Urgell

REF.: GEC.

Antic lloc de la quadra d'*Espígol*, a l'actual municipi de Tornabous, junt amb la qual apareix esmentat en determinada documentació medieval; es podria especular, ara com ara sense conclusions, si es tracta del lloc conegut avui com *molí d'Espígol* (vegeu la fitxa anterior).

DOC.: *Espigolelo*, 1066 (OC, vol. IV, p. 124a24).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta d'un diminutiu toponímic a partir del nom mateix de la quadra d'*Espígol*.

[[espígol]ell]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix *-ell*

1. Cal anotar que, malgrat que aquest topònim no apareix com a tal en l'OC, sí que n'hi ha una referència documental, aquesta que en reproduïm, en l'apartat que s'hi dedica a la documentació antiga del topònim *Espígol* o *Espígol Gros* (vegeu la fitxa anterior), ja que l'un i l'altre apareixen de costat en el text del 1066 (la qual cosa, a més, confirma que es tracta de dos llocs diferents, per bé que els seus noms, òbviament, estiguin íntimament relacionats).

0642

Espina, l'

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. IV, p. 126b44-45; ICC-*Urgell*.

Antic topònim del municipi de Tàrraga, que es troba ja en documentació del segle XII, i que avui correspon a una partida del sector sud-oest del terme, confrontant pel tossal Redó amb el de Verdú, dins del qual, però certament al límit amb l'anterior, es reproduïx el mateix nom en versió plural: *les Espines*.

DOC.: *Espina*, 1173 (OC).

OC: Vol. IV, p. 126b54-60: aplicació toponímica del substantiu *espina* amb un valor col·lectiu, indicant un lloc poblat de bardisses.

ALTR. HIP.: —

[espina]
fitotopònim
català < llatí
simple

0643

Espinal, l'

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Notable topònim de l'antic terme de Montclar, actualment agregat al d'Agramunt, del qual constitueix un enclavament, a l'extrem nord de la comarca; correspon a una partida situada tot just un quilòmetre al sud-est de Montclar mateix, i sobretot a una *serra de l'Espinal*, de poc més de quatre-cents metres d'altura, que s'aixeca damunt d'aquesta partida, vora el límit amb el terme noguerenc de Preixens.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els nombrosos homònims que sí recull l'OC (vol. IV, p. 127^a6-28), es tracta d'un col·lectiu format per sufixació a partir d'*espina*, indicant un lloc on es troben bardisses o altres plantes espinoses.¹

[[espin]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

1. Vegeu com a referent bàsic, per exemple, un topònim simple com *l'Espina* (un cas de l'Urgell, tractat en la fitxa anterior), però també (*infra s. v.*) una variant masculina *Espins*, que sembla creada a partir de *SPINUM*, que en realitat podria ser també la base del sufixat *Espinal* que ens ocupa ara i en les fitxes següents.

0644

Espinal, l'

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antiga torre del terme de Vilanova de Meià, que era situada vers el nord-est d'aquesta població; en aquest mateix sector a cavall entre el Montsec de Rúbies i la serra de Comiols, en el mateix vessant d'aigües, però ja un quilòmetre a l'altra banda del límit amb el Pallars Jussà, es troba una *font de l'Espinal* que bé deu tenir-hi relació (ICC).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com l'homònim tractat en la fitxa anterior i altres, és clar que es tracta d'un collectiu fitonímic a partir d'*espina*.

[[espin]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

0645

Espinalbell

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. iv, p. 128b57-59.

Antic lloc, avui desaparegut, que sembla que es trobava situat entre Camarasa i Cubells.¹

DOC.: *Espinalbell*, 1266-1267 (OC, *ap.* Carreras Candi).

OC: Vol. iv, p. 129a19-24: d'un diminutiu *SPINALBET(U)LUM, format sobre SPINALBETUM, que al seu torn és un col·lectiu en -ETUM del fitonímic SPINUS ALBUS 'arç blanc' (vegeu la fitxa següent, així com sobretot els topònims catalans *Espinalbet* i *Espinalb*, que respondrien respectivament a aqueixes formacions successives).

ALTR. HIP.: Diminutiu directe a partir d'*Espinalb*.

[[espinalb]ell]

fitotopònim

llatí

N + sufix *-ell*

1. Atès que no sembla haver quedat rastre d'aquest antic nom en la toponímia de la zona, sembla que són si més no innecessàries les especulacions de l'OC (vol. iv, p. 128b57-129a19) sobre la seva «homonímia» amb *Espinavell* (agregat a Molló) i altres noms semblants, així com sobre la seva forma correcta, amb *-b-* o *-v-*: ens limitarem a quedar-nos amb aqueix antic *Espinalbell* (ja que, de més a més, segons l'explicació etimològica que segueix aquestes especulacions, aquesta forma respondria al veritable ètim del grup). Tampoc no té prou crèdit la idea d'una identitat amb la partida d'*Espinavell* que Coromines (OC, vol. iv, p. 128b60-129a5) troba en un mapa de l'IGC en terme d'Orcau (Pallars Jussà), ja que efectivament aquest lloc és a gairebé quaranta quilòmetres de la localització possible del topònim que ens ocupa, tot i que certament no pas «dret a l'oest» de Camarasa, com s'afirma en un lapsus obvi (p. 129a2-3), sinó ben bé cap al nord, gairebé seguint els meridians.

REF.: OC, vol. iv, p. 129b26-40.

Topònim antic, avui sembla que perdut com a tal, que segons Coromines corresponia a un turó, i que apareix esmentat com a afrontació vers l'extrem sud-occidental de la marca de Berga, junt amb altres llocs de la Segarra i l'Urgell, en un document de l'època comtal.¹

DOC.: *ipso Maruniolo de Spinalbosa*, final s. xi (*Lib. Feud.*, doc. 696; OC, vol. iv, p. 129b29-30; vol. v, p. 410a55).²

OC: Vol. iv, p. 129a19-24: sufixació en *-osa* < *-OSAM* del mateix fitònim *SPINUS ALBUS* 'arç blanc' (base de topònims com *Espinalb*) que ha estat esmentat en l'article anterior.

ALTR. HIP.: Sufixació directament catalana (simultània?) a partir de l'alludit *Espinalb*; i de tota forma convindria no perdre de vista l'existència, ja també en català, del fitònim masculí *espí*, que deu ser a l'origen de *l'Espinalt* i *els Espins*, a la mateixa comarca (vegeu les fitxes següents).

[[espinalb]osa]

fitotopònim

l·latí

N + sufix *-os(a)*

1. És incerta la localització d'aquest vell topònim, ja que a la mateixa afrontació hi ha llocs tan distants com el Mor, vers Tàrrrega, o Quadrells, en terme de la Molsosa (Solsonès), de manera que la primera temptació és situar-lo entremig, a la Segarra (car també s'hi troben Sedó i la Rabassa), tot i que, seguint Coromines (OC, vol. iv, p. 129b37-40), ens podríem preguntar si no es tracta del mateix *Espina(l)gosa* del Solsonès, situat a prop del santuari del Miracle (tractat al volum iv, p. 127a55-59). Però aquestes conjetures s'esfondren davant la citació documental completa («ipso Maruniolo de Spinalbosa»), que creiem que pot ajudar a localitzar-lo. El fet és que en aquest article l'autor interpreta aqueix primer element *Maruniolo* com a genèric, traduint-lo (*in situ*, entre claudàtors) com a 'turonet'. Això no obstant, aquest cas torna a aparèixer en el volum següent, s. v. *Moruny*, i fins s'hi torna a reproduir part del mateix text de final del segle xi (del *Liber feudorum maior*), però ara tractant aquell terme com a veritable topònim (i oblidant el segon *Spinalbosa*), del qual Coromines dedueix una forma catalana *Marunyo* (OC, vol. v, p. 410a52-55). El cas es completa quan identifiquem aquest nom amb *lo Morinyol*, turó vora Belcaire (vegeu *infra* s. v.), ajudats per un incert *Benna* que apareix al costat d'aquest lloc en aqueix document i en altres, i que sembla ser l'actual *Bença* (vegeu *supra* s. v.), al terme de la Sentiu. De tot plegat, en fi, se'n dedueix que *Espinalbosa* no era sinó la segona part o complement d'un antic *Marunyo*, corresponent potser a l'actual *lo Morinyol*, i que es localitza vers la plana urgellenca, a l'angle sud-oriental de l'actual comarca de la Noguera.

2. A més, Coromines recull, no identificant-lo amb cap dels noms ja tractats, un vell *Espinalb*, també en un text del segle xi i citat amb el Mor (vegeu la nota anterior), però en aquest cas creu que és «cap a la serra de Pinós, entre Solsonès i Segarra» (OC, vol. iv, p. 128a35-37), potser induït per algun altre lloc, com Quadrells, que apareix en aquella primera citació; però, ateses les circumstàncies coincidents entre tots dos casos, i amb el benentès que *el Mor* ha de ser el conegut lloc de vora Tàrrrega, podríem considerar que aqueix *Espinalb* és el mateix *Espinalbosa* que ara ens ocupa (tal volta per una mancança en el text o en la seva lectura).

0647

Espinalt, l'

COM.: Noguera

REF.: GEC (s. v. *Sant Llorenç*).

Nom que antigament dugué, com un dels seus complements possibles, el castell i lloc de Sant Llorenç, a l'angle nord-occidental del municipi d'Àger (vegeu *infra*, s. v. *Sant Llorenç*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que forma part de la família lèxica d'*espina*, que tants topònims ha generat especialment en aquesta zona (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas a partir de la variant masculina *espí(n)* (vegeu la fitxa següent: hi ha una partida dita *els Espins*, al mateix terme), que és derivat directe del llatí *SPINUS* 'arç', en composició amb l'adjectiu descriptiu *alt*.¹

[[espin]alt]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. Malgrat tot és prudent afegir-hi que, sense més dades a la mà, convindria no descartar que es tractés d'una alteració (o fins d'un error de transmissió) d'un *Espinalb* o similar, homònim o parònim del nom de lloc al·ludit arran d'*Espinalbell* i *Espinalbosa* (vegeu les fitxes anteriors).

0648

Espins, els

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida de l'extrem occidental del terme municipal d'Àger, situada dos quilòmetres al sud-oest del seu agregat Corçà, damunt mateix del pantà de Canelles, a l'altura de Portaclusa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica plural del fitònim *espí* < llatí *SPINUS* 'arç' (vegeu DCVB s. *v.*), que ve a ser una variant masculina d'*espina* (vegeu les fitxes anteriors), remarcant lògicament un indret on destaquen els arços o les plantes espinoses en general.

[espins]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC; TS, p. 152-153; OC, vol. iv, p. 132b50.

Vila i municipi de l'extrem de llevant de la comarca, al límit amb l'Urgell, que es troba a la zona en què conflueixen les rieres o valls més orientals de la comarca: de Cortals, de Matallonga i de les Hortes, procedents del sud-est (Tarrés, Fullella i, ja pertanyent a la Conca de Barberà, Senan); hi existeixen unes coves excavades a la roca, emprades tradicionalment com a estables i cellers, i que sens dubte tenen relació amb el seu nom (vegeu *infra*).

DOC.: *Espluga Calba*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *illa Spelunca Calva*, 1148 (Font Rius, doc. 67; TS); *Espulga Calva*, 1149 (Font Rius, doc. 71; TS); *Espluga Calva*, 1149 (OC, vol. VII, p. 441a30); *ipsa Calba*, 1151 (Font Rius, doc. 86; TS); *Espluga Calba*, 1100-1154 (TS); *Spellunca Calva*, 1154 (CR, vol. XXI, p. 50; vol. XXIV, p. 83); *Spulca Calva*, 1192 (TS); *Spulgam Calbam*, 1209 (Bisson, doc. 121; TS); *Spelunca Calva*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 152; TS); *Spellunca Calva*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 158; TS); *La Spluga Calva*, 1359 (*Fog. 1358*; TS); *l-Espluga Calva*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Spulga Calva*, 1497 (*Fog.*, p. 292); *Spluga Calva*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. iv, p. 133b49-50: compost de l'antic substantiu *espluga* 'cova', d'origen grecollatí, i del terme *calba*, del qual no es diu res en aquesta obra.¹

ALTR. HIP.: Com ja s'ha apuntat, és pertinent d'afegir-hi que en aquest cas la referència a l'orònim *espluga* té un correlat ben conegut en la realitat física del lloc, i que l'adjectiu *calba* té el sentit de 'pelada, erma, sense vegetació', amb valor evidentment descriptiu.

[[espluga]][calba]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Això no obstant, en el lloc corresponent (OC, vol. III, p. 185) hom troba prou parònims (del tipus *Calbera*, *Calberante* o *Calbet*) per concloure sense dubtes que el terme *calba*, que en el topònim que ens ocupa té valor adjectiu (tot i que degué ser utilitzat també com a topònim ple en altres temps: vegeu «terminos de *ipsa Calba*» en un document de l'any 1151), té relació amb l'ètim d'aquests altres noms, sempre relacionat amb la idea de 'pelat, erm'.

Espluga de Portaclusa, l'

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antic castell i despoblat del terme d'Àger, situats vers el seu angle nord-occidental, on es troba també, encara avui, el topònim *Portaclusa* (vegeu *infra s. v.*) designant justament una cova, és a dir, una *espluga*, de manera que es pot deduir que allò que en principi fou una mera denominació orogràfica (l'*espluga* o cova de *Portaclusa*) passà després a donar nom a un castell amb el seu territori.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: El terme *espluga* 'cova' (vegeu la fitxa anterior),² antic genèric, molt probablement fa referència a la cova coneguda com a *Portaclusa*, abans esmentada; pel que fa a aquest nom, que conté l'adjectiu arcaic *clusa* 'tancada' (vegeu noms com *la Clusa* o *la Clua*), sembla també descriptiu d'una realitat orogràfica de la zona (vegeu *infra, s. v. Portaclusa*).

[[espluga]][[porta]][clusa]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + N(top)

1. Tanmateix tenim indicis per dubtar sobre la plena correspondència entre cova i castell, o si més no sobre llur absoluta contigüitat local (o, en definitiva, sobre les fonts d'informació que participen en aquest cas), ja que mentre per a la GEC castell i despoblat s'han de localitzar al nord de Corçà, la cartografia de l'ICC situa l'esmentada cova de *Portaclusa* un parell de quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, en el cap de serra mateix en què es troba una ben suggestiva *torre de les Conclues* (vegeu *supra s. v.*) que, atesa la coincidència almenys en l'aparició del terme *clusa*, hom no pot sinó estar temptat d'identificar amb el castell (semblava que perdut) de l'*Espluga de Portaclusa*...

2. Cal tenir present, d'una banda, que el terme *espluga*, fins i tot com a apel·latiu, és o ha estat fins fa poc viu tot just a prop d'aquesta àrea, concretament al Cardener i al Segre Mitjà (vegeu DECat, vol. III, p. 658b5-659a6), i, d'altra banda, que en aquesta zona del Montsec no són estranyes les formacions naturals d'aquesta mena, cosa que lògicament es veu reflectida en la toponímia, tant amb aquest mot (pensem en l'*Espluga de Fet* i la *serra de l'Espluga* just a l'altra banda del pantà de Canelles, ja a la Ribagorça) com amb el més usual *cova*: sense sortir del mateix rodal, trobem dos casos de la *Cova Negra*, al nord respectivament de Fet i de Corçà.

0651

Espona, l'

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 154.

Antic terme i actual masia del municipi de Massoteres, al sud-est d'aquesta població; hi reben aquest nom, de fet, dos masos: *l'Espona Jussana* i *l'Espona Sobirana*, però tot fa pensar que originàriament el topònim corresponia al terme en què es troben.

DOC.: *ipsa Sponda*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS); *ipsa Sponda*, 1035 (*Marca*, doc. 213); *ipsa Sponna*, 1076 (*Ll. Blanch*, doc. 16; TS); *ipsa Spona*, 1070-1108 (Sangés, doc. 87; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del substantiu *espona* 'marge del terreny', designació que tant s'aplica a la vora d'un riu com al pendent que, com sembla ser el cas, se sol trobar entre diferents nivells de terra (vegeu DCVB i DECat s. v., i també OC, vol. IV, p. 136^b1-23, amb diversos homònims i noms de lloc emparentats); aquest substantiu encara és viu en la parla del món rural a les comarques de Ponent.

[espona]
orotopònim
català < llatí
simple

0652

Espuella, l'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 129b54-56.

Nom d'una cova potser del terme de la Baronia de Rialb, recollit directament per Coromines en els seus periples onomàstics pel país, però que aquest autor no situa amb més precisió.

DOC.: *Speluncella*, 1080 (CR, vol. XVII, p. 199).

OC: Vol. IV, p. 129b56-57, 136a51: d'una forma diminutiva *SPELUNCCELLA, derivat de SPELUNCA 'cova' (vegeu *espluga*, que en prové), a través de l'evolució **Espelu(z)ella* > **Esp(el)uella* per haplologia.¹

ALTR. HIP.: —
[[espu]ella]
orotopònim
llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. Noteu com coincideix fil per randa amb aquesta etimologia l'única documentació medieval que coneixem d'aquest indret, extreta de CR, malgrat que Coromines sembla no conèixer-la (o, en tot cas, no en fa menció expressa).

0653

Esquetja, l'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 141*b*56-59.

Antiga partida del terme de la Baronia de Rialb, documentada en un text de final del segle x (reproduït en el *Butlletí* de l'Acadèmia de Bones lletres, d'on el rescata Coromines).

DOC.: *ipsa Escheia*, 993 (OC).

OC: Vol. IV, p. 142*a*4: aplicació toponímica de tipus descriptiu del vell mot *esquetja*, de probable origen germànic i equivalent del més comú *escletxa* (DECat, vol. III, p. 524-527).

ALTR. HIP.: —

[esquetja]
orotopònim
català < germànic
simple

0654

Estació, Sant Guim de l'

COM.: Segarra

REF.: GEC (s. v. *Sant Guim*); TS, p. 393-394.

Nom amb què es coneix alternativament, a la mateixa comarca, el nucli de *Sant Guim de Freixenet*, modern cap del municipi homònim (vegeu *infra* s. v.), que nasqué amb motiu de la construcció d'una estació del ferrocarril de Lleida a Barcelona per Manresa, vers el 1895, obligada per les molt pronunciades costes que duen fins als altiplans en què es troba aquest lloc i que imposaven un descans a les antigues locomotores.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una mera fixació toponímica popular del terme *estació* en la seva moderna accepció ferroviària, atesa l'explicació abans relatada, que s'afegeix a l'hagionímic *Sant Guim* que expliquem en la fitxa corresponent (vegeu *infra* s. v.).

[[sant][guim]][estació]
activitat humana
català < llatí
simple

0655

Estallador dels Bassols

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 376b9-10.

Topònim menor del terme d'Aitona, que recollí directament Coromines en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 376b1-9: el mot *estallador*, variant de *restellador*, és considerat més primitiu des d'un punt de vista lexicomòrfic (vegeu *estoledor*), derivant de TOLLERE > *toldre* 'llevar, treure'; i el seu significat de 'post que interromp l'aigua d'una sèquia o de la canal d'un molí' s'adiu perfectament al caràcter més òbviament hidrònimic del segon terme del topònim, *Bassols*, derivat de *bassa* (i per al qual vegeu-ne alguns homònims a OC, vol. II, p. 371b50-54).

ALTR. HIP.: —

[es[tall]ador][[bass]ols]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + N

0656

Estany

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Casal i església que centren un dels petits nuclis del lloc de *la Força*, anomenat justament *la Força d'Estany* (vegeu *infra s. v.*), dins de l'antic municipi del Tossal, que fou agregat el 1970 al de Ponts; en confirma l'ús sense article la presència, immediata-ment al nord d'aquest lloc, damunt encara del seu mateix serrat, d'un *puig d'Estany*, de 623 metres d'altura.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment, com en el cas de tants altres homònims i parònims (fins a més de cinquanta se'n recullen a OC, vol. IV, p. 149-150, inclosos compostos i derivats, tot i que no el que ara ens ocupa), d'una aplicació toponímica directa del substantiu *estany*.

[estany]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0657

Estany, l'

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. IV, p. 149b51-53; ICC-Segarra.

Petit llogaret o masia notable (i segons l'OC partida) del terme de Lloberola, avui inclòs en el de Biosca, que es troba un parell de quilòmetres al sud-est del seu antic cap municipal i al sud del santuari de la Mare de Déu del Solà, al capdamunt d'una turo-nada que, entre Xoriguera i Sant Pere de Padollers, separa dues de les conques fluvials afluent del riu Llobregós; actualment no hi ha cap estany, però la situació geogràfica del lloc permet suposar-ne l'existència en altre temps.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 149b27: aplicació toponímica directa de l'hidrònim *estany* < llatí STAGNUM.

ALTR. HIP.: —

[estany]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0658

Estany, l'

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida i sobretot nom d'una popular *font* dels afores de Guissona, situada encara no a un quilòmetre de la vila, vers llevant, entre les carreteres de Massoteres i de Sant Guim de la Plana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte té la mateixa etimologia que els homònims tractats en les fitxes anteriors, reforçada en aquest cas per la presència de l'element hidrològic, en un indret, com Guissona, famós justament per les seves aigües (hom n'ha dit «el doll de la Segarra»).

[estany]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0659

Estanyot, l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi de Tèrmens, situada un parell de quilòmetres al sud d'aquesta població i del riu Segre, prop de la riba dreta del riu Corb i del límit amb el terme de Vilanova de la Barca.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament, del mateix terme hidrogràfic *estany* tractat en les fitxes anteriors, amb una sufixació expressiva *-ot*; la situació d'aquest lloc, entre rius i en terra baixa, permet pensar en l'existència ja sigui d'un antic estany, o simplement d'un indret que fàcilment queda cobert d'aigües procedents d'aquests rius, quan surten de mare.

[[estany]ot]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-ot*

0660

Estaràs

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 154-156; OC, vol. IV, p. 153a22-50.

Poble de l'alta vall del Sió, cap del municipi del mateix nom, que es troba en un turonet a la dreta del riu, entre Gàver i Montfalcó Murallat.¹

DOC.: *mas de Estaras*, 1092 (OC); *Estaras*, 1263, 1278 (OC); *Astaraç*, 1358 (Fog.; TS); *Astaraç*, 1365-1370 (Fog., p. 83; TS); *Staras / Starras*, 1497 (Fog., p. 195, 241); *Staras*, 1553-1561 (Fog.; TS).

OC: Vol. IV, p. 153b2-20: d'origen preromà, concretament del basc o iberobasc EST(U)-ARATZ 'closa neta' (o 'l'esplèndida cleda'), compost amb el mateix element lèxic ESTU(O) 'clos, cleda' que es troba en topònims com *Estana*, *Estaís*, *Estavar*, etc., i amb un segon element de tipus adjectiu, identificable amb el basc actual *aratz* 'bell, pur, brillant'.

ALTR. HIP.: Augmentatiu d'**ester* < llatí AESTUARIUM 'rierol divagant, espai per on s'escampen les aigües d'un riu' (OC, vol. IV, p. 153a51-b1: qüestionable per raons morfològiques); d'un radical preromà ESTAR-, present també en *Estartit*, *Estrac* i altres (DCVB; negat rotundament per Coromines ja a DECat, vol. III, p. 758b29-34).

[[est]][aràs]]
activitat humana
preindoeuropeu
compost N + Adj

1. Sembla que havia existit una rèplica d'aquest lloc, és a dir, un homònim que tal volta en fóra un reduplicat toponímic, vers el Segrià estricte (entre Lleida i Alguaire), on fou una de les torres fortificades de la sèrie que esquitxà aquella zona a l'edat mitjana (vegeu GEC, s. v. *Vilanova de Segrià*, si bé no es confirma aquesta informació en un article propi ni per part de cap altra de les fonts d'informació que hem consultat).

REF.: DECat, vol. VIII, p. 339a57-b2.

Partida del terme municipal de Vilanova de Meià, segons Coromines, que la hi recollí personalment, situant-la «entremig de les desaigües de dos petits afluents» de la zona, on hi ha una font anomenada justament *font de l'Estasia*.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Segons Coromines, pot tractar-se d'un reflex septentrional del mot *tasia*, d'origen aràbic (fruit d'un encreuament entre els sinònims *ta'diya* i *tagwîz*), emprat principalment a la Ribera d'Ebre en l'expressió *fer tasia* 'passar la bèstia de sirga d'un costat a l'altre del riu' (vegeu DECat, vol. VIII, p. 339a26-b59); en el nostre cas, s'hauria produït l'aglutinació d'una síl·laba procedent de l'article en plural (*les Tasies* = *l'Estasies*), revertit després al singular (*l'Estasia*) en aplicar-se a la font abans esmentada (íd., p. 339b2-5).²

[es-tasia]
activitat humana
català < àrab
simple

1. Enlloc més, però, no hi ha notícia d'aquest topònim, ni tan sols en el breu paràgraf dedicat a *Tasia* en l'OC, on consten tan sols tres casos de vora l'Ebre (vegeu vol. VII, p. 246a51-b1). Aquesta absència en l'obra principal sobre onomàstica, unida a la incongruència d'algun dels detalls geogràfics aportats en el DECat, que tot seguit detallarem, fa que, com a mínim, calgui dubtar de la veritable ubicació del topònim que ara ens ocupa, si no de la veracitat mateixa del seu cas, que deixem oberta a futures noves informacions. Les anunciades incongruències comencen amb la localització fluvial i municipal del topònim: «en una part bastant acongestada de la ribera del Segre, terme de Vilanova de Meià» (DECat, vol. VIII, p. 339a57-58), ja que, com es pot comprovar fàcilment, aquest extens municipi, que per ponent arriba fins a la Noguera Pallaresa i per llevant fins al riu de Montargull, en cap moment no és riberenc del Segre, essent el punt més pròxim a aquest riu el seu extrem sud-oriental, que el deixa a tres quilòmetres (vers Artesa per Alen-torn); cal tenir present, atesa la significació del mot *tasia*, que el fet de localitzar realment el topònim, o no, a la riba d'un riu important com el Segre, on es devia fer camí de sirga com a l'Ebre, és altament pertinent. L'interrogant obert per aquesta qüestió es concreta i aprofundeix en esmentar, poc des-prés, els afluents entre els quals es troben la partida i font de l'Estasia: «*lo Riuet* i el *Riu de l'Aubac*» (íd., p. 339b59-60), car si el primer és il·localitzable atès el seu nom tan genèric (vegeu *infra* s. v.), el segon sembla ser sens dubte el *riu de l'Obac* (o de *Sant Pere*), que es troba efectivament en el terme de Vilanova de Meià (vegeu *infra*, s. v. *Obac*), però realment ben lluny del Segre, del qual no és ni tan sols afluent, sinó del riu Boix, que és el que centra la part principal d'aquest municipi.

2. Vegeu *infra*, s. v. *Tesies*, un altre probable cas de topònim derivat d'aquest mot, corresponent a una partida del terme d'Almatret, efectivament vora l'Ebre, però tanmateix no recollit per Coromines en cap de les seves obres.

Estinclells, els

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. IV, p. 159b52-54; Veny, 1996, p. 101-103; ICC-*Urgell*.Tossal, pla i partida del terme de Verdú, situats en el seu extrem de ponent, vora el límit amb el municipi de Preixana.¹

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 159b60-160a8: pluralització moderna (per multiplicat de propietaris) d'una forma **Lentisclell* (col·lectiu en *-ell* < *-ETULUM*), interpretada falsament com si fos **L'Estinclell*, i que en realitat és derivada del llatí **LENTISCLUS*, d'on prové igualment el substantiu comú *llentiscle*, mena de planta el fruit de la qual tenia diversos usos (vegeu DCVB s. v.).²

ALTR. HIP.: —

[[estincl]ells]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ell(s)*

1. Recollit també sota la forma *Els Estingllells* en una altra obra de Coromines (DECat, vol. v, p. 155a42-43) i, així mateix, per Veny (1996, p. 101), que parteix d'un article d'A. J. Soberanas del 1980. Com comprovarem a propòsit del parònim garriguenc *els Estinglars* (vegeu la fitxa següent) és cert que existeix també una variant lèxica d'aspecte precatalà («mossàrab») amb el grup *-ngl-*, però ara ens atindrem al fet que l'ús actual (força sovintejat, atès que en aquest indret s'hi han fet importants descobertes arqueològiques de l'època tardoibèrica) sembla ser fermament amb /k/; i en efecte, tant allò que es consigna en la cartografia oficial de l'ICC com el nom que al capdavant és esmentat i tractat en l'OC (per bé que aquí sense l'article plural) és (*els/los*) *Estinclells*.

2. Veny (1996, p. 102), partint de Soberanas mateix (vegeu la nota anterior), hi afegeix altres detalls importants de l'evolució fonètica: «resultat d'una dissimilació despalatalitzadora (**Lentisclell*), una metàtesi (**Lestinclell*) i [...] una neutralització de l'oclusiva en el grup *cl/gl* [...]», de la qual dona tot seguit altres mostres, tant normatives com dialectals, si bé, com ja hem observat, en aquest cas es dona també el manteniment de la sorda /k/.

0663

Estinglars, els

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. II, p. 825a46-47; vol. V, p. 155a43-44; OC, vol. IV, p. 159b58-59; Veny, 1996, p. 101; ICC-Garrigues.

Nom d'una partida del terme de Juncosa de les Garrigues, recollit i esmentat en tres ocasions per Coromines sota aquesta forma, però que en la cartografia de l'ICC apareix actualment com *los Estinclars*.¹

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 159b60-160a8: del mateix fitònim llatí *LESTINCLUS* > *llentiscle* que hem vist en la fitxa anterior, igualment pluralitzat i amb desaglutinació inicial per interpretació errònia d'un fals article, però en aquest cas amb el sufix *-ar*, també col·lectiu, i, pel que fa específicament a la forma *Estinglars*, un tractament sonoritzat d'aspecte mossàrab *-ncl-* > *-ngl-* en el grup triconsonàntic (vegeu també DECat, vol. V, p. 155a41-42).

ALTR. HIP.: —

[[estingl]ars]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ar(s)*

1. Hi ha, doncs, un estret parallelisme amb el cas tractat en la fitxa anterior, el topònim *els Estincllells* de Verdú, que, com hem vist, sembla que neix o ha conegut també la versió sonoritzada *Estinglells*. En el cas que ara ens ocupa seguim, per un intent de coherència, les formes divergents tractades en l'OC dins d'un mateix article. Afegim-hi que la primera ocasió en què aquest autor esmenta el topònim en qüestió (DECat, vol. II, s. v. *coll*) és com a nom d'una muntanyeta (accepció meridional de *coll*), el *coll dels Estinglars*, que segurament correspon al *coll d'Escapa* o, més encara, al *coll de Mònics* (vegeu *infra* s. v.) que la cartografia actual de l'ICC consigna just al costat de l'esmentada partida dels *Estinclars*.

0664

Estiràs, vall d'

COM.: Garrigues

REF.: GEC (s. v. *Borges Blanques*); ICC-*Garrigues*.

Nom d'una de les *valls* o rieres que drenen de sud a nord el terme de les Borges Blanques, i també, sota la forma simple *Estiràs*, d'una partida del sector extrem meridional d'aquest municipi, situada en una zona de turons a la dreta de la capçalera d'aquest curs d'aigua, vora el límit amb el terme de Cervià de les Garrigues.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla relacionable (via dissimilació vocàlica) amb el topònim segarrenc *Estaràs* (vegeu *supra* s. v.), ja sigui en forma de reduplicació (directa o bé indirecta, a través del cognom homònim) o ja sigui perquè l'un i l'altre comparteixen la mateixa etimologia; les condicions geogràfiques (singularment l'estretor i llunyania de la vall d'Estiràs, que hi fan poc adient el contingut semàntic de l'ètim basc o bascoide d'*Estaràs*), així com el context toponímic,¹ ens fan decantar provisionalment a favor de la hipòtesi de la reduplicació.

[estiràs]
topònim reduplicat
català < preromà
simple (N(top))

1. Context toponímic doble, com a mínim. D'una banda, l'estranyesa de la toponímia preromana de tipus bascoide a les Garrigues, que a l'alta Segarra no és pas massiva (com en alguns sectors de l'Alt Pirineu), però sí relativament freqüent (vegeu a prop d'*Estaràs* els casos de *Gàver*, *Oluja*, *Ivorra*, etc.). I, d'altra banda, la presència de nombrosos casos de possible reduplicació toponímica procedents de la Segarra en la toponímia de les Garrigues, i més concretament en la seva toponímia «menor»: vegeu casos com *l'Aranyó*, *Concabella*, *la Manresana* o *Sanaiüja* com a noms de partides o masies justament en el mateix sector de la comarca (termes de Juneda, Arbeca i les Borges) on trobem *Estiràs*.

0665

Fabregada

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia del terme de la Baronia de Rialb, situada vers el nord-oest d'aquest extens municipi, a un parell de quilòmetres del Cerdanyès i tot just mig al nord del mas de l'Hedra; dóna nom també a un *barranc de Fabregada*, que desguassa directament en el Rialb, per la dreta, a l'alçada de l'església de Sant Martí del Puig.

DOC.: *ipsa Fabricata*, 1038 (*Lib. Feud.*, doc. 57).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Com els homònims sí recollits en l'OC (vol. iv, p. 173a37-45), un dels quals ben proper a la zona que ens ocupa (concretament un antic alou i actual capella a la Conca de Tremp: vegeu p. 173a37-40), es tracta d'un derivat del llatí *FABRICATA*, sufixació de *FABRICA* 'farga' (d'on el topònim *Fàbrega*), que al seu torn ho és de *FABER*, *FABRI* 'ferrer' o 'fuster'.

[[fabreg]ada]
activitat humana
llatí
N + sufix *-ada*

1. Atribució incerta, ja que en aquest document es parla d'un alou de vers el Montsec, al límit dels termes del castell de Mur, de manera que tant es podria tractar del cas que ens ocupa com de l'homònim que veurem en la fitxa següent, però també d'algun altre antic lloc de nom idèntic que es trobés encara a l'altre vessant del Montsec, vers la conca de Tremp.

0666

Fabregada

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Vell despoblat, on resten les ruïnes d'una ermita, i actual nom de partida del terme de Vilanova de Meià, que es troba al nord-est de la població, en una zona aturonada entre el riu Boix i els trams septentrionals del de Tòrrrec, vers els contraforts sud-orientals del Montsec; malgrat la relativa proximitat (tot just deu quilòmetres en línia recta), sembla que aquest cas i l'homònim del terme de la Baronia de Rialb tractat en la fitxa anterior són independents, ja que aquesta distància es veu a la pràctica magnificada per un seguit de serrats i barrancs que s'interposen entre aquests dos llocs i llurs termes respectius.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: D'etimologia naturalment similar o idèntica a la de l'homònim tractat en la fitxa anterior.

[[fabreg]ada]
activitat humana
llatí
N + sufix *-ada*

0667

Fàbrica, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 173a59-b1; ICC-*Noguera*.

Veïnat del municipi d'Artesa de Segre, situat a l'esquerra del riu, a la sortida del Pont d'Alentorn en direcció a Vilves i Collfred; es tracta, com el mateix nom indica (i encara més el de *Colònia la Fàbrica* que consigna la cartografia de l'ICC), d'un típic petit establiment industrial que aprofita els recursos naturals als afores d'un lloc major.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 173a57-58: ús toponímic del substantiu *fàbrica*, cultisme adoptat directament a partir del llatí, on aquest mot, derivat de *FABER*, *FABRI*, tenia el significat de 'farga', ço és 'edifici on treballa el ferrer o el fuster' (vegeu DECat, vol. III, p. 839-840; OC, vol. IV, p. 172b23-173a9).

ALTR. HIP.: —

[fàbrica]
activitat humana
català < llatí
simple

0668

Fàbrica d'Alguaire, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. IV, p. 173*b*1-2.

Colònia industrial del terme mateix d'Alguaire, segons l'*Onomasticon Cataloniae*.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 173*a*57-58: ús toponímic directe del cultisme *fàbrica* (vegeu la fitxa anterior), amb l'afegiment específicatiu del nom del municipi al qual pertany.

ALTR. HIP.: —

[fàbrica][alguaire]
activitat humana
català < llatí
simple (+ complement específicatiu)

0669

Falconera

COM.: Noguera

REF.: GEC (*s. v. Torre Falconera*); ICC-*Noguera*.

Nom actual d'una petita masada del municipi de Vilanova de l'Aguda, situada al sector oriental del terme, aproximadament un quilòmetre i mig a llevant de la Figuera i al nord de Ribelles, prop del límit amb el terme segarrenc de Sanaüja i amb l'enclavament de les Cases de la Serra; vista aquesta localització, és ben clar que correspon a l'antic terme autònom de què amb el nom de *la Torre Falconera* es té notícia des del segle XIV, segons informa la GEC (*s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com la major part dels topònims d'aquesta família lèxica recollits en l'OC (vegeu vol. IV, p. 184^b27-185^a43, amb quatre homònims del que ara ens ocupa a p. 185^a17-25), i probablement com el cas que tractem en la fitxa següent, sembla clarament un derivat del nom d'ocell *falcó*, amb el molt usual sufix *-era* (vegeu l'estret paral·lisme amb *Corbera*, *Tordera*, etc.); la presència, encara avui, de nombroses aus de presa en aquesta zona de les nostres comarques no fa sinó corroborar una tal hipòtesi.

[[falcon]era]

zootopònim

català < llatí

N + sufix *-er(a)*

Falcons, els

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 50; OC, vol. iv, p. 184^b40-42; Eritja, p. 20-24; ICC-*Noguera*.

Veïnat agregat al municipi de Penelles, que es troba a l'entrada de l'extens sector meridional del terme, uns dos quilòmetres al sud-oest (no al sud-est, com diuen la GEC i l'OC) del seu cap, just a l'altra banda de la carretera de Tàrrega a Balaguer; en aquell lloc dóna nom també a una partida de terra situada entre aquest veïnat i Bellestar.

DOC.: *turrim de Falcons / Falcones*, 1138-1139 (Font Rius, doc. 57; CR, vol. xvii, p. 50; OC, vol. vii, p. 230^b49; Eritja).¹OC: Vol. iv, p. 185^a31-35: del nom d'ocell *falcó*, derivat del llatí tardà *FALCO*, -ONIS.ALTR. HIP.: Del nom personal germànic *FALCÓN* (OC, vol. iv, p. 185^a35-43), però en el nostre cas el fet que no formi composició amb *castell* o *mas*, i que a més aparegui en plural, ens fa decantar sens dubte per la hipòtesi zoonímica (vegeu semblantment *infra*, s. v. *Montfalcó*).

[falcons]
zootopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Document reproduït per l'OC, s. v. *Tarassó*, amb la lliçó *Falcones*. Estranyament, poc després (s. v. *Tarròs*) torna a aparèixer, i llavors la forma reproduïda pel que fa al nostre nom de lloc és «turris de Falcons» (OC, vol. vii, p. 243^b24). Sembla clar, d'altra banda, que ha de tractar-se del mateix que apareix esmentat també en la CR, si bé amb data del 1138 i novament la forma *Falcons* (1139 a l'OC i, ja abans, a Font Rius, que també edità *Falcones*). Fet i fet, és possible que ens trobem davant del típic cas en què existeixen dues còpies no idèntiques d'un mateix document.

0671

Falens, coll de

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. IV, p. 184*b*19-20; ICC-*Garrigues*.

Nom d'un coll o pas entre conques que Coromines recollí en el terme dels Torms, i que sens dubte correspon també a la *punta del Coll de Falenç* que, sota aquesta forma, es troba en la cartografia actual de l'ICC com a nom d'un pic de més de cinc-cents metres d'altura que marca la partió entre els municipis de Juncosa, l'Albagés, els Torms i el Soleràs.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 184*b*21-23: possiblement d'origen aràbic, en concret plural secundari d'un previ **Falèn*, derivat de *fällâhîn*, que ja en àrab és el plural de *fällâh* 'pagès'.

ALTR. HIP.: —

[falens]
activitat humana
àrab
simple (morf plural)

REF.: Font Rius, vol. I, p. 710; GEC; CR, vol. XVII, p. 45; OC, vol. IV, p. 405a56; Eritja, p. 20-23.

Vell despoblat, centrat al segle XI en una *torre (de) Faneca* que poc després es pogué constituir en un «efímer nucli de població»,¹ i que es trobava ben probablement dins el terme municipal de Belldària d'Urgell, entre aquesta població, el Pedrís i la Sentiu de Sió.

DOC.: *Fanneca*, 1139 (Font Rius, doc. 56; OC, vol. VII, p. 107a15); *Fanneca*, 1143 (Font Rius, doc. 60; Eritja); *Fanecha*, 1183 (*Poblet*, doc. 33; OC, vol. VII, p. 460b15).

OC: Vol. IV, p. 407a50: de l'àrab *al-fanäk* 'el falcó'.²

ALTR. HIP.: Relacionat amb l'àrab *hanîq* 'escanyat, ofegat' (vegeu OC, vol. VII, p. 107b50); o, més possible, amb el substantiu *faneca*, d'origen també àrab, que s'emprava sobretot en català occidental com a mesura de capacitat de grans (vegeu DCVB i DECat s. v., i fitxes següents).³

[faneca]
zootopònim
àrab
simple

1. Segons la GEC; però, segons Font Rius, no res més que una villa agrària, annexa a una *granja* pobletana, com confirmen recentment les dades de CR: el 1173 *la Faneca* (aquí amb article) passà a Poblet, que potser ho rebatejà com a *Rocaverd*, i el 1236 les sis famílies que hi residien foren reinstal·lades a Belldària. Els documents dels anys 1139 i 1143 diuen, respectivament: «ipsam turrem destructam quod vocamus Fanneca» i «unam turris destructam cum omnibus terminibus suis quod vocamus Fanneca» (Font Rius, doc. 56, 60); i al revers del segon es llegeix, en lletra del segle XII-XIII, «za Fanneca», i encara «Fanneca» d'una mà del segle XIII-XIV, que es repeteix al XV-XVI amb la indicació «Es població». El mateix Font Rius esmenta el lloc també en el document 35, datat entre els anys 1080 i 1092, però no és sinó una mera remissió al text del 1143. Pel que fa al document de Poblet del 1183 —reproduït també per Altisent (1972, p. 14)— esmenta la «grangiam de Rochevert cum villa de Fanecha», donant a entendre que, malgrat un veïnatge que podia ser molt estret, no hi havia pas identitat entre tots dos llocs, ni tampoc rebateig.

2. És notòria la manca d'un article dedicat a aquest vell nom de lloc en l'OC, ja que tampoc no n'hi ha homònims ni parònims, i en canvi és prou conegut arran del tractament que en féu Font Rius (vol. I, p. 710), d'on òbviament beu també la GEC. I més notòria és encara en observar com, en un altre punt del volum corresponent (s. v. *Guissona*), Coromines l'esmenta de passada (vol. IV, p. 405a56; partint efectivament de Font Rius) i fins i tot, en nota, en dóna l'etimologia; que, per cert, malgrat la rotunda brevetat de l'apunt, sembla lluny de ser segura; si més no, fa estrany que l'autor no posi en relació aquest topònim urgellenc amb el mot comú corresponent, *faneca*, que prou que té entrada pròpia en el DECat (si bé sense cap translació onomàstica), ni que sigui per negar-ne la hipòtesi (vegeu la nota següent).

3. La seva aplicació toponímica sembla que hauria de concretar-se en l'al·lusió, per metonímia, al terreny equivalent a aquesta mesura, és a dir, justament allò que almenys en valencià designa el mot *fanecada* (DCVB s. v.), que certament deu trobar-se en l'origen d'un parell de topònims no gaire llunyans del que ara ens ocupa (vegeu les fitxes següents) i, així mateix, segons Gordón Peral (1995, p. 187-188), en el d'algun hispànic *Fanega* (normalment acompanyat d'un numeral) que es troba vers Andalusia.

0673

Fanecada, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme municipal de Torrelameu, que es troba a tocar mateix del poble, pel sud-oest, a mig camí de Corbins, i, doncs, vora la riba dreta de la Noguera Ribagorçana.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla ser una mera fixació toponímica del nom de mesura agrària *fanecada* 'extensió de terra que es pot sembrar amb una faneca de gra' (vegeu DCVB s. v., i DECat, vol. III, p. 875a35-b13, per bé que es dóna com a nom més valencià), que és derivat per sufixació justament d'aquest *faneca*, mot d'origen àrab (*fanîqa*) amb què en diferents comarques es coneix una determinada mesura de grans (vegeu DCVB, DECat s. v.).²

[[fanec]ada]
activitat humana
català < àrab
N + sufix *-ada*

1. Es pot destacar el fet que, malgrat pertànyer oficialment a comarques diferents, aquesta partida de Torrelameu es troba tan sols a set quilòmetres en línia recta, vers llevant, de la parònima *Fanecades* de Vilanova de Segrià, que tractem en la fitxa següent, i que l'una i l'altra, al capdavant, constitueixen un motiu de pes per posar en dubte, si més no, la hipòtesi de Coromines a propòsit del tampoc no gaire llunyà nom de *Faneca* (vegeu la fitxa anterior).

2. No hi ha, però, gaire unanimitat entre les fonts bibliogràfiques a l'hora de concretar aquesta mesura, com tampoc no hi és si hom en compara l'equivalència en diferents contrades. Coromines, a més d'assenyalar que és mot viu (o ho era a mitjan segle XX) en català occidental, es limita a indicar que, ja en el corresponent ètim àrab, era una mesura «equivalent al contingut d'un sac» (DECat, vol. III, p. 875a18-19), mentre que el DCVB detalla que «la faneca té una equivalència variable entre 30 i 55 litres», però que, en un nivell més local, «al Priorat la faneca equival a 40 litres; a Mequinensa, a 24 litres; a València i Castelló, a 33,50 litres».

0674

Fanecades

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Vilanova de Segrià, situada immediatament al nord del poble, entre aquest i el despoblat de Vimpèlec (ja en terme d'Alguaire).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment paral·lela a la del quasimònim *la Fanecada* del terme noguerenc de Torrelameu (vegeu la fitxa anterior), en aquest cas fixada sota la forma plural, indicant l'extensió d'una o diverses parcel·les agràries, o bé justament la seva migradesa, com comenta Coromines arran d'un determinat ús adverbial del mot, avui pròpiament valencià (DECat, vol. III, p. 875^a40-47).

[[fanec]ades]
activitat humana
català < àrab
N + sufix *-ada(es)*

REF.: GEC; TS, p. 157-158; OC, vol. IV, p. 189a46-50.

Poble de l'antic terme de Torrefeta, situat uns quatre quilòmetres a llevant d'aquesta localitat, entre Comabella i el Llor, en la capçalera d'un dels afluents menors del riu Sió; com deixen patent la documentació antiga i la seva etimologia (vegeu *infra*), són completament infundades les grafies «Alfar» o «Alfà» que anys enrere es podien trobar amb relativa facilitat.¹

DOC.: *Far*, 1044 (OC); *Far*, 1121 (*Ll. Blanch*, doc. 31; TS); *Far*, 1149 (*Bisson*, doc. 144; TS); *Faro*, 1244, 1353 (TS); *lo Far* / *·el Far* 1358 (*Fog.*; TS); *lo Far*, 1359 (OC); *Faro*, 1359 (*Priv. Cerv.*, doc. 71-72; TS); *·ez Far*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *lo Far*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 189b10-11: del grecollatí PHAROS 'far, farola, fanal'.

ALTR. HIP.: Cal afegir-hi, atesa l'extrema parquedat de l'OC en aquest article, que l'etimologia anotada, coincident amb la de DECat, vol. III, p. 881a8-11, correspon no tant al nostre nom de lloc, i els seus homònims, com al substantiu comú (ja català: *far*) que els va generar, i que aquest nom, naturalment viu en català des d'època medieval (vegeu DCVB, DECat s. v.), té o tingué aplicacions diferents de la marina, avui més coneguda, i ben susceptibles de donar lloc a un topònim de terra endins com el que ens ocupa: principalment, en l'accepció sinònima d'*alimara*, ço és, 'foguera emprada com a senyal', i en especial una derivació metonímica, designant el lloc on s'emplaçava la foguera, fins esdevenir *far* pràcticament sinònim de 'torre de defensa' o 'talaia de vigia'.

[far]

arquitectura militar

català < llatí

simple

1. Fins i tot n'existeixen (existiren) variants amb la preposició *de* aglutinada (*Delfà*, *Dalfar*), que hem pogut veure, per exemple, en determinats ex-vots populars que hom conserva al veí monestir de Sant Ramon. Per no parlar de la increïble «ALFA» que es llegeix en un rètol d'entrada al poble, situat a la carretera local que mena a Comabella, que ja el 1991 (TS) denunciàvem com a cosa del passat, però que encara després de l'any 2000 roman al seu lloc.

REF.: ICC-Segarra.

Antic topònim de l'entorn de la vila de Guissona, corresponent segons alguns autors a un antic castell o potser fins i tot població, i del qual hi ha en l'actualitat, encara en la cartografia comarcal de l'ICC, no un vestigi, sinó dos de diferents, respectivament al nord i al sud de la vila, i significativament just després dels límits del seu terme municipal: un *mas de Farell* en terme de Masoteres, al costat de Cornudella (diferent, doncs, de l'homònim de què ens ocupem en la fitxa següent), i una *costa Farell* uns cinc quilòmetres vers el sud, entre Terrauba i Bellveí, ja dins del terme municipal de Torrefeta.

DOC.: *ipso Farell*, 1040 (Sangés, doc. 10; CR, vol. XXIV, p. 340, 472); *ipso Farel*, 1055 (Sangés, doc. 14); *Farel*, 1095 (Sangés, doc. 73; CR, vol. XXIV, p. 472).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que l'etimologia d'aquest nom ha de partir del mateix substantiu *far* < PHAROS que hem vist en la fitxa anterior, aquí derivat mitjançant el sufix *-ell*, tot indicant el lloc on hi havia un senyal lluminós, a les turonades que envolten l'antiga vila de Guissona i la seva plana immediata.²

[[far]ell]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. Creiem que és a aquest antic lloc, i no pas a l'encara existent poble anomenat *el Far* (vegeu la fitxa anterior), que es refereixen aquestes mencions documentals del segle XI, malgrat que no ho estableixen pas així els autors de l'obra (CR) en què dues d'elles es troben recollides, i malgrat, també, que cal deixar una porta oberta al dubte, atesa la relativament escassa distància entre aquest lloc i l'esmentat poble del Far. Val a dir, en canvi, que Domènec Sangés, en editar els mateixos documents, atribueix certament aquestes formes a «Farell, torre o castell desaparegut, prop de Bellveí, mun. de Torrefeta» (Sangés, p. 302).

2. Una alternativa completament diferent, però, consistiria a veure-hi un derivat d'un antic nom personal, com ara els *Farelde* o *Farella* que enregistra el RAC-I, p. 289 entorn de l'any 900, al comtat d'Osona; tanmateix, són indicis insuficients per convertir aquesta idea en una hipòtesi prou consistent per desbancar en la nostra preferència una ben justificable derivació a partir de *far*; entre altres coses, perquè aqueixes formes corresponen a antropònims femenins, i és ben sabut que en aquests tendeix a fixar-se /a/ final, i que aquesta és justament l'única que, en l'evolució fonètica de la nostra llengua, no cau ni tan sols en posició final absoluta.

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una masia de l'extrem septentrional de l'enorme terme municipal de Torrefeta i Florejacs, situada, al costat de les veïnes Rodamilans i Formiga, vers la capçalera del torrent de Granollers, afluent del riu Bragós o Llobregós, uns dos quilòmetres i mig al nord de Palou i al nord-oest de Selvanera, per bé que les poblacions més properes són justament el petit nucli de Granollers de Segarra i el lloc de Vilalta, pertanyent aquest ja al terme noguerenc de Vilanova de l'Aguda, vora el límit del qual es troba, aturonat, el lloc que ens ocupa; apareix en la cartografia comarcal de l'ICC com a *Mas Farell*, però hem pogut constatar l'ús de la preposició *de* entre aquests dos elements nominals.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia i interpretació lògicament idèntiques a la de l'homònim guissonenc tractat en la fitxa anterior, amb el qual tanmateix sembla que no es pot confondre (vegeu la nota al peu), atesos no només els quilòmetres de distància en línia recta, sinó sobretot la diferent conca en què se situa, ja sense res a veure de forma directa amb la vila de Guissona, sinó, com ja hem comentat *supra*, orientat vers el Llobregós.

[[far]ell]

arquitectura militar

català < llatí

N + sufix *-ell*

1. No sembla, per tant, que s'hagi d'assimilar al cas tractat en la fitxa anterior, malgrat una proximitat (només relativa) que fins i tot ha provocat que es trobin dins d'un mateix terme municipal (fruit d'agregacions modernes).

Farfanya, riu de

COM.: Noguera

REF.: GEC; Vallverdú, 1970, p. 80; OC, vol. iv, p. 192b10-33; ICC-Noguera.

Riu del sector occidental de la comarca, que s'origina en els contraforts meridionals del Montsec d'Ares (les seves capçaleres neixen vers els monts de Millà i la serra de Montclús) i corre en direcció sud, per *Castelló de Farfanya*, que n'empra i en propaga el nom, fins a la seva desembocadura en el Segre poc abans de Menàrguens; cal notar que és entre Tartareu i Os de Balaguer que rep el nom (*la Farfanya*, femení, segons OC), cosa que, unida a determinada documentació,¹ abona la teoria de Coromines (vegeu *infra*) segons la qual inicialment aquest topònim es devia aplicar a un territori, i posteriorment s'hauria estès al nom del riu que centrava aquella zona, tal com avui el coneixem.

DOC.: *rivo de Farfagna*, 1146 (Font Rius, doc. 63; OC); *Froffayna*, 1163 (Font Rius, doc. 123; OC); *Farfanya*, 1220, 1295-1299 (OC); *Farfanya*, 1359 (OC); *Pharfania*, 1388 (OC); *Farfanya*, 1437 (OC).

OC: Vol. iv, p. 192b34-193a42: d'un adjectiu àrab *firhânîya*, derivat de *firhân*, plural de *farb* 'home vil, covard, bastard', malnom amb què es coneixia a la Península els hispanovisigots que hi retornaven després d'haver emigrat vers el segle VIII al nord d'Àfrica, conservant però llur ètnia i religió; segons Coromines aquest adjectiu tindria pràcticament un valor gentilici, i hauria estat aplicat en primer lloc en una expressió com *kora firhânîya* 'la comarqueta dels *firhân*', designant un indret on s'hagués establert un grup d'aquests retornats.

ALTR. HIP.: El mateix autor apunta com a menys possible una altra derivació, també aràbiga, a partir de l'adjectiu *farhân* 'alegre', i encara una de més remota en relació amb el romànic *farfant* 'brètol' (OC, vol. iv, p. 193a15-24).²

[farfanya]
gentilici
àrab
simple

1. Sembla especialment significatiu, en aquest sentit, el document esmentat de l'any 1295, en què llegim: «un castell *que és en Farfanya*, lo qual ha nom Hos» (OC, vol. iv, p. 192b27-28).

2. Escau reportar ací l'esment d'un antropònim aràbic *Farfan*, documentat a Lleida l'any 1151 (vegeu CR, vol. xxiv, p. 42).

0679

Farraginal, lo [o Freginal]

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 194*b*10-12.

Topònim menor del terme de Penelles, que Coromines recollí dues vegades: escrit *Lo Farraginal* en un document de l'any 1851, i oït *Freginal* en les seves enquestes pel país d'un segle després.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 194*a*16-*b*10: del substantiu *farraginal* o *farragenal* 'camp de farratges', derivat del llatí FARRAGINALE, que és sufixació col·lectiva de FARRAGO, -AGINIS 'farratge' (vegeu DEC*a*t, vol. III, p. 899*a*40-900*a*6); la variant *Freginal*, que coincideix amb el topònim *Freginals* del Montsià i altres (OC, vol. IV, p. 194*a*34-*b*17), seria producte d'una influència fonètica aràbiga.

ALTR. HIP.: —

[[farragin]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

REF.: DCVB; GEC; G.-Biosca, p. 161; ICC-*Garrigues, Segrià*.

Nom d'un dels principals cursos d'aigua a cavall entre les Garrigues i el Segrià, dit sovint *fondo, torrent* o fins *rec de la Femosa*, que neix de la unió de diverses capçaleres prop de les Borges Blanques, i, després de passar vora Juneda, entra al Segrià per Puigverd i Artesa de Lleida, per desembocar finalment en el Segre aigua avall de la capital, davant per davant de Rufeà; al llarg del seu recorregut dóna nom a diverses partides de *la Femosa*, per exemple a l'est de Juneda i al nord-oest d'Artesa de Lleida o, ja dins del terme municipal de Lleida, una fèrtil partida de l'horta, al sud-est de la Bordeta, vers l'indret on justament hi aflueix un petit afluent que un poc més al nord enllaça amb una *sèquia de la Femosa*, que va a parar al canal auxiliar d'Urgell entre Torre-ribera i Moradilla.

DOC.: *Femosam / rivus de Femosa*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *ipso rego de Fremosa*, 1173 (Font Rius, doc. 145; G.-Biosca); *Femosa*, 1194 (G.-Biosca).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Sufixació en *-osa* (amb nombrosos paral·lels sobretot en fitotoponímia) del substantiu *fem*, ja sigui en l'accepció sinònima d'*excrement* (designant per exemple un indret on hom en diposita d'animals) o en la més genèrica de 'brutícia', de manera que es podria emparentar aquest topònim amb altres noms fluvials com *Me(r)der* o *riu Bragós* (> *Llobregós*; vegeu *supra*, s. v. *Bragós*) que solen designar un curs d'aigües d'aspecte enllotat, encara que sigui per causes naturals.

[[fem]osa]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-os(a)*

1. És de lamentar l'absència d'aquest topònim en l'obra de Joan Coromines (absència ben estranya, atès que es tracta d'un nom prou conegut i a bastament usat, i d'altra banda recollit no solament en la GEC, sinó fins i tot en el DCVB, tan escrupolosament resseguit i comentat per aquest filòleg), ja que, a més a més de les implicacions estrictament onomàstiques, li hagués pogut fer bon servei en les seves interessants disquisicions sobre la història i distribució de les variants lèxiques *fem* i *fems* (vegeu DECat, vol. III, p. 943-946). Això no obstant, és possible que col·lateralment, sense ell adonar-se'n, sí que hi hagi una referència a aquest topònim en l'obra de l'eminent filòleg, ja que s. v. *Juneda* (OC, vol. IV, p. 486b6) reproduïx un fragment d'un text de *circa* 1170 on es llegeix «Fenosam, et est infra terminum Juneta terminis, que est de Ilerda», i on és geogràficament impossible que es tracti de Fenosa, vell topònim de vers la Baronia de Rialb (vegeu *infra*, s. v. *Fenosa*: nota), i en canvi completament raonable de veure-hi, sota l'engany d'un mer error de lectura o d'edició (*n* per *m*), *la Femosa*.

0681

Fenestres, serra de

COM.: Noguera

REF.: OHC, p. 253; OC, vol. IV, p. 221a30-33.

Antic topònim, avui sembla que perdut, que apareix en determinada documentació medieval i que Balari situà vers Balaguer.¹

DOC.: *Finestres*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72); *serra de Fenestres*, 1085 (OHC); *Finestres*, 1187 (CR, vol. XVII, p. 40).

OC: Vol. IV, p. 220b35-221a15: com en el cas de nombrosos parònims (vegeu OC, vol. IV, p. 221a16-223b52), es tracta d'un ús metafòric del terme *finestra* (< llatí FENESTRAM), aplicat a indrets que per llur disposició geogràfica serveixen de talaies o miradors panoràmics (normalment, com és el cas, serres i muntanyes, però també poblacions enlairades).

ALTR. HIP.: —

[fenestres]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1. Literalment llegim als *Orígenes* de Balari: «Con este nombre [*finestra*, *Finestres*, etc.] es también conocida la *serra de fenestres*, en el condado de Urgell cerca de Balaguer, de que habla una donación hecha por Bernat Senmir en el año 1085» (p. 253). En nota al peu (nota 6) en dóna a més la referència: «A. U. [= Archivo Capitular de Seu de Urgell] - Cartulario de Seu de Urgell, I, núm. 41, fol. 27, col. 2» (OHC, p. 253).

0682

Fenollosa, solà de la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim de la vall del Corb, en el seu tram tradicionalment segarrenc, corresponent a una àrea montuosa (certament un vessant orientat a migdia, *solà*) que es troba a cavall dels termes municipals de Vallfogona de Riucorb (avui adscrit a la Conca de Barberà) i Guimerà, damunt del marge dret del riu.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat, mitjançant el molt freqüent sufix *-osa* (vegeu la fitxa següent, entre moltes altres), del nom de planta *fenoll*, mera variant dialectal de *fonoll* (vegeu també *infra*, s. v. *Fonolles*).

[[fenoll]osa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ós(a)*

0683

Fenosa, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 206a40-44; ICC-*Noguera*.

Antic topònim, esmentat ja en un document del segle x del *Cartulari de Codinet* exhumat per Cebrià Baraut, i d'allí recollit per Coromines, que l'editor situa vers la vall de la Baronia de Rialb, i que efectivament s'hi troba encara: concretament la cartografia actual de l'ICC recull una *obaga de la Fenosa* a llevant del Rialb, entre Pallerols i el Puig de Rialb, i, un poc més al sud, aproximadament un quilòmetre a l'est de l'església de Sant Vicenç de Rialb, un puig de 758 metres d'altura amb el nom complex de *cap de l'Obaga de la Fenosa*.

DOC.: *ipsa Fenosa*, 926 (OC).¹

OC: Vol. IV, p. 205b20-38: derivat, mitjançant la típica sufixació *-osa*, del llatí *FENUM* 'herba de prat'.

ALTR. HIP.: —

[[fen]osa]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-os(a)*

1. Una altra citació *Fenosam* en un document medieval (de *circa* 1170), que es troba en el mateix OC, s. v. *Juneda* (vol. IV, p. 486b6), és impossible que es refereixi al lloc que ara ens ocupa, atesa la seva situació geogràfica («Fenosam, et est infra terminum Juneta terminis, que est de Ilerda»), i sens dubte hem de pensar que es tracta de *la Femosa* (vegeu *supra* s. v.), amb un mer error de lectura o d'impremta. Només cal comprovar, en fi, el mateix document editat íntegrament per G.-Biosca (p. 219-220), i veure-hi que, en efecte, el que hi diu és *Femosam*.

0684

Ferran

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 158-160; OC, vol. IV, p. 209a33-35.

Població de l'actual municipi d'Estaràs, situada en el seu extrem septentrional, molt a prop del límit amb els de Sant Ramon, Ivorra, Castellfollit de Riubregós i Pujalt (aquests dos darrers, adscrits a la comarca d'Anoia); la pronúncia local afavoreix la tendència de creure que el seu nom és *Farran*, però tant l'etimologia com les dades documentals n'esvaeixen qualsevol ombra de dubte.

DOC.: *Ferran*, 990-1050 (*Lib. Feud.*, doc. 531); *Ferran*, 1094 (*Lib. Feud.*, doc. 694); *Ferran*, 1068-1095, 1129, 1131 (TS); *Feran*, 1160 (TS); *Ferran*, 1196, 1198, 1200 (TS); *Ferrando*, 1200 (TS); *Ferran*, 1202 (TS); *Ferran*, 1497 (*Fog.*, p. 210); *Farran*, 1553 (*Fog.*; TS); *Ferran*, 1561 (*Fog. 1553*; TS).

OC.: Vol. IV, p. 209a36-37: del nom personal *Ferran*, que, com és sabut, és d'origen germànic (FREDENAND), llatinitzat *Ferdinandus* o *Fernandus*.

ALTR. HIP.: N'existeix un homònim a Occitània, però en aquest cas, atesa la seva documentació més tardana (vegeu Nègre, p. 654), no sembla raonable, o almenys no preferible, pensar en un trasllat.

[[ferr][an]]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

0685

Ferreres, turó de les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una muntanyeta del terme d'Alcanó, situada un parell de quilòmetres al sud-est de la població, entre la vall dels Mallols i la de Coma Prunera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla evident que es tracta d'un derivat de *ferro*, si bé podem dubtar entre una al·lusió al nom d'ofici o, com sembla més probable (atès el gènere femení del nucli toponímic), una simple adjectivació, indicativa de la presència d'aquest metall en l'indret en qüestió (vegeu la fitxa següent).

[[ferr]eres]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

0686

Ferrers, plans

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una petita àrea de l'extrem oriental del terme dels Omells de na Gaia, confrontant amb el de Vallbona de les Monges, corresponent a uns petits plans situats un parell de quilòmetres a llevant d'aquella població, a mig camí de Montblanquet, damunt d'un torrent.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'un derivat adjectiu de *ferro*, indicant probablement la presència d'aquest mineral en aquest indret (vegeu força altres exemples, en absència d'aquest i del tractat en la fitxa anterior, a OC, vol. iv, p. 210*b*51-213*b*29).

[[ferr]ers]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

REF.: OC, vol. IV, p. 200a6-36; ICC-*Urgell*.

Nom actual d'una partida del terme d'Anglesola (així apareix a la cartografia de l'ICC, un quilòmetre al nord-est d'aquesta vila, prop del límit amb Vilagrassa), que molt probablement s'ha d'identificar (esdevingut plural en època moderna) amb el presumptament desaparegut topònim *Faurogat* o *Fazrogat* que Coromines tracta en un article independent de l'OC (amb aquest encapçalament) a partir de determinades documentacions dels segles XI-XII.¹

DOC.: *plano de Fazrogad*, fi s. XI (*Lib. Feud.*, doc. 696; OC); *Fauzrogat*, 1181; *Faurogad*, 1185; *Faurogato*, 1188; *Faurogad*, 1188 (OC).²

OC: Vol. IV, p. 200b1-13: potser d'un compost llatí FOCE(M) RIGATI > *Foz-regat > Fa(z)rogat, que significaria 'la gola (o embocadura, o congost) del reguer'.

ALTR. HIP.: El mateix autor reconeix la dificultat de la hipòtesi proposada (que tanmateix pot tenir un cert encaix amb la realitat orogràfica del lloc: just pel nord d'Anglesola, on hi ha aquesta partida, passa el riu d'Ondara, vers Barbens, i hi provoca de tant en tant inundacions), de manera que prèviament n'assaja d'altres, com una derivació de FABRICATU (ètim, com hem vist, de *Fabregat*) o un compost de *faz* ('faç?') o del germànic *feu* < FED amb un *Rogat* que podria ser un nom personal o un participi equivalent de 'pregat' (vegeu OC, vol. IV, p. 200a37-b1), però certament cap d'elles no resulta més convincent que la que s'ha exposat en primer lloc.³

[[fer]][rugats]]

orotopònim

llatí

compost N + N

1. Atesa la seva localització vers la zona central de l'actual comarca de l'Urgell (fins i tot Coromines mira de situar aquest lloc «poc al nord de Cervera i nord-oest de Tàrraga», cosa que el duu a dir-ne «paratge antic de Segarra»: vegeu OC, vol. IV, p. 200a8-9), hem tingut la temptació d'identificar-lo amb l'antic terme d'*Ofegat*, que és prop de Tàrraga (vegeu *infra* s. v.), ja que l'un i l'altre solen aparèixer junt amb altres llocs d'aquesta zona (Anglesola, el Mor, etc.), i en aquest cas al límit occidental de l'antiga marca del comtat de Berga; però la troballa d'aquesta partida de *Ferrugats* (que, segons les mencions medievals i la conseqüent etimologia, potser convindria més de grafiar *Farrugats* o *Farrogats*, ja que al capdavant /a/ i /e/ es confonen en aquesta posició també en dialecte nord-occidental) ens en fa desistir, ja que sens dubte és molt més adequada aquesta altra identificació (que naturalment també s'escapa a Coromines, que no conegué pas el nom d'aquesta partida d'Anglesola), tant des d'un punt de vista fonètic com geogràfic.

2. En canvi, és clar que no podem atribuir a aquest lloc una forma *Foradínico* que hom llegeix o edita en la versió de Petrus de Marca de l'acta de consagració de l'església de Guissona, conegut document de l'any 1099, tal com insinua Coromines en nota final (OC, vol. IV, p. 200b20-29), ja que és prou obvi que es tracta d'una deturpació gràfica o de lectura per *Foradmico* (vegeu *infra*, s. v. *Foratmicó*).

3. El que sí queda clar, en tot cas, vistes sobretot les mencions documentals antigues, és que aquest topònim no deu tenir cap relació etimològica amb *ferro* o els seus derivats, a desgrat de l'aparença de la seva forma actual.

0688

Fiella, serreta de

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. IV, p. 219^b28-31.

Nom d'una petita carena del terme de la Pobla de la Granadella (actual Bellaguarda), recollit directament per Coromines en les seves enquestes onomàstiques pel país.¹

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 219^a58-^b34: variant per dissimilació de *Filella* (vegeu *infra s. v.*), nom d'origen aràbic, i concretament derivat de *hilāla*, nom d'unitat de *hilāl* 'espina', que hauria estat aplicada amb prou versemblança a la forma d'una serreta, si bé adaptant-hi la terminació *-ella*, més genuïnament catalana.

ALTR. HIP.: —

[fiella]
orotopònim
àrab
simple

1. Atesa aquesta situació, i d'altra banda l'etimologia que tot seguit comentarem, és possible que hi tingui relació (si més no indirecta) el nom de la *torre del Filella* (d'aspecte, doncs, antroponímic, i cal no desatendre l'existència certa del cognom *Filella* a la zona) que la cartografia actual de l'ICC consigna en aquesta comarca, però bastant més al nord de Bellaguarda: concretament en terme de les Borges Blanques, un parell de quilòmetres al nord-oest d'aquesta població, camí de Juneda.

0689

Figuera, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 217a57-b3.

Petit poble, deshabitat pràcticament en les darreres dècades, situat en el sector nord-oriental del terme d'Algerri, ben a prop del d'Os de Balaguer.¹

DOC.: *Figera*, 1153 (CR, vol. XVII, p. 43); *Ça Figuera*, 1290 (OC); *la Figuera*, 1497 (*Fog.*, p. 106); *Figuera*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 217a31-42: aplicació toponímica directa del fitònim *figuera*, arbre fruiter.

ALTR. HIP.: —

[[figu]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. Tot i que l'OC introdueix l'apartat sobre aquest poble amb l'entrada *la Figuereta*, és possible que aquest nom, i particularment el seu sufix diminutiu *-eta*, sigui un mer lapsus d'aquesta obra. Indueixen a pensar això no només les formes consignades en altres fonts (des de la GEC fins a la cartografia de l'ICC), on sempre és *la Figuera*, ni tampoc la significativa absència de cap mena d'explicació d'aquest sufix en el mateix OC (on, d'altra banda, aquest topònim apareix sota un epígraf genèric *Figuera*, al costat d'altres tres homònims, i diferent d'epígrafs posteriors on es tracten compostos i derivats diversos, entre els quals diminutius com *Figuerola*), sinó, definitivament, les pronúncies populars (dels anys 1920 i 1930) i una menció del segle XIII, documentades per aquesta mateixa obra, que de forma invariable presenten el topònim sense sufixació.

0690

Figuera, la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme municipal de Golmés, situada uns dos quilòmetres i mig al sud-oest del poble, més enllà de la sèquia tercera del canal d'Urgell, prop del límit compartit amb els termes de Mollerussa i Miralcamp.

DOC.: *ipsa Figera*, 1161 (Font Rius, doc. 116; Eritja, p. 73).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una simple fixació toponímica del fitònim *figuera* (vegeu les fitxes anterior i següent, amb algun cas sí recollit per l'OC).

[[figu]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. Interpretem que és a aquest lloc que es refereix la citació documental aportada, procedent de Font Rius, i no pas a cap dels dos pobles noguerencs tractats en les fitxes anterior i següent (ni a d'altres homònims), atès que «*ipsa Figuera*» hi figura amb suficient claredat com un lloc de vers el Pla, al costat per exemple de Sidamon, els Alamús, Margalef (de Torregrossa), Vensilló...

REF.: OC, vol. IV, p. 217^b4-7; ICC-*Noguera*.

Antiga població amb terme propi (OC), avui desapareguda com a tal, que apareix en alguns documents medievals com a afrontació occidental de Ribelles, a prop de Ponts, i que sembla que cal identificar amb l'edificació aïllada (és a dir, un *mas*, tal com ja apareix en el fogatge del 1497) d'aquest mateix nom que es troba en el sector central del terme de Vilanova de l'Aguda, efectivament entre aquesta població i Ribelles (concretament dos quilòmetres al nord-oest d'aquest lloc), on dóna nom a més a més a una *costa* i a un *barranc de la Figuera*, afluent septentrional del Llobregós (ICC).¹

DOC.: *Figera*, 1066 (OC); *ipsa Figera*, 1067 (OC); *Figerie*, 1092 (CR, vol. XVII, p. 446); *lo mas de la Figuera*, 1497 (*Fog.*, p. 226).

OC: Vol. IV, p. 217^a31-42: com en el cas del seu homònim de la mateixa comarca (vegeu *supra*), es designa amb aquest nom l'arbre fruïter que dóna les *figues*.

ALTR. HIP.: —

[[figu]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. No és exacta, doncs, la localització «a la Ribera del Sió» que en dóna l'OC (vol. IV, p. 217^b4-5), que fins i tot com a especulació no fóra gens provada ni prou versemblant, ja que ni Ribelles ni el seu punt cardinal oest, ni tampoc Sanaüja i Vilanova de l'Aguda, que són les referències esmentades en aquest passatge de l'obra, no pertanyen a aqueixa subcomarca, i de fet ni tan sols es troben en la conca del riu Sió, sinó en la del Bragós o Llobregós, i encara en el seu vessant nord (vegeu la reproducció d'un fragment més extens del mateix document, s. v. *Sanaüja*: OC, vol. VII, p. 33^b45-49). D'altra banda, tot i que podia haver-n'hi raonablement la temptació (recordem per exemple que en documents d'aquesta època hom arriba a fixar afrontacions tan distanciades com Corbins per a Guissona), cal descartar de forma definitiva que (*ipsa*) *Figera* dels documents del 1066-1067 correspongui al poble de *la Figuera* del municipi avui també noguerenc d'Algerri, tractat anteriorment (vegeu *supra*).

0692

Figuera, font de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom efectivament d'una font, situada al nord del terme de Vilanova de Meià, a uns tres quilòmetres d'aquesta població, vora el riu Boix, al qual dóna les aigües; modernament hom n'ha arranjat l'entorn, i és un lloc agradable per deturar-se, al costat de la carretera que duu al Pallars Jussà a través del Pas Nou.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que som davant d'una altra fixació onomàstica del mot *figuera* (vegeu les fitxes anteriors), amb motiu en aquest cas de la presència d'un arbre d'aquesta espècie vora la font en qüestió.

[[figu]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0693

Figuera, punta de la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una muntanyeta de 567 metres d'altura que es troba just marcant el límit entre els termes de Juncosa i Cervià de les Garrigues, equidistant uns cinc quilòmetres al sud-oest d'aquesta població i al nord-est d'aquella, i immediatament al nord del serral dels Sarraïns, del qual ve a ser un dels contraforts septentrionals, a ponent del riu de l'Oró.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No cal dir que, com en els casos tractats a les fitxes anteriors, tenim aquí una nova fixació toponímica de *figuera*.

[[figu]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0694

Figuerals, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del sector central del terme de Llardecans, corresponent a una partida situada poc més d'un quilòmetre al nord-oest de la població i, allí mateix, a una riera o *vall dels Figuerals*, que neix vora el poble i que, dins del seu mateix terme, s'uneix amb d'altres per formar la vall d'Adar.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat locatiu i abundancial, mitjançant el sufix *-al* (vegeu *supra* casos com *l'Espartal*, etc.), del nom d'arbre fruïter *figuera*, que al seu torn és evidentment derivat de *figa* (vegeu les fitxes anteriors).

[[[figu]er]als]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

0695

Figuera, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de les Borges Blanques, situada uns tres quilòmetres al sud-est de la vila, entre la carretera de Montblanc i l'autopista.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte es tracta d'una fixació toponímica, en aquest cas en plural, del nom d'arbre *figuera*, com en les fitxes anteriors (vegeu *supra*).

[[figu]eres]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

0696

Figuères, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim menor del municipi de la Granadella, que designa una partida que es troba quatre quilòmetres al nord de la vila, així com una *vall* o torrent homònim, que passa pel seu costat, procedent del sector central del terme, i tributària (ja al Segrià, en terme de Sarroca) de la vall Major.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ètim naturalment idèntic al de l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior.

[[figu]eres]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

0697

Figueretes, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Juncosa, situada escassament un quilòmetre al nord-est de la població, prop de la carretera de l'Albagés.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident sufixació diminutiva plural del mateix nom d'arbre *figuera* que hem vist en les fitxes anteriors.

[[[figu]er]etes]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-et(es)*

0698

Figuerola

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida i petita caseria (gairebé masia, de fet: consta com a *cal Figuerola* a la cartografia actual de l'ICC) que es troben en l'extrem sud-oriental del terme d'Artesa de Segre, dins de l'antic d'Anyà, uns tres quilòmetres al nord-est d'aquest darrer poble i al sud de Montmagastre, vora el barranc de Sant Marc.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un derivat toponímic de *figuera* (vegeu les fitxes anteriors), en concret a través del sufix diminutiu *-ola*, tal com ho són els homònims sí recollits per l'OC (vegeu les fitxes següents).

[[[figu]er]ola]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol(a)*

0699

Figuerola

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 160-161; OC, vol. IV, p. 218a54-56; ICC-Segarra.

Antic terme del nord de la comarca, en la zona de transició cap al Solsonès, i avui nom encara d'una masia-castell i d'una església (*Sant Pere de Figuerola*) del municipi de Torà, situades uns dos quilòmetres al nord d'aquesta vila, entre Fontanet i la serra de Sant Donat, en el límit meridional de l'antic terme de Llanera, i vora el *barranc de Figuerola*, que baixa de la serra de Pinós, al Solsonès; el mateix nom de *Figuerola* reben una font propera (una de les més importants del terme) i una partida situada dos quilòmetres cap a llevant, vora el poble de Claret, que és anomenat precisament també *Claret de Figuerola* (o *dels Pagesos*).

DOC.: *Figerola*, 1024 (Sangés, doc. 1; TS); *Figerola*, 1026 (OC); *Figerola*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS); *Figerola*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 285; TS); *Figerola*, 1164 (TS; CR, vol. XXIV, p. 322; *St. Cugat*, doc. 1051); *Figarola*, 1174 (TS); *Figerola*, 1186-1187 (TS); *Figerola / Figuerola*, 1196 (TS); *Figuerola*, 1269, 1345, 1352 (TS).

OC: Vol. IV, p. 218a51: derivat de *figuera* (vegeu les fitxes anteriors).¹

ALTR. HIP.: —
[[[figu]er]ola]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol(a)*

1. Cal afegir-hi, atès que l'OC es limita a esmentar aquest topònim (i altres de la mateixa família) i donar-ne les dades bàsiques, sense explicar-lo, que el sufix *-ola* té un valor merament diminutiu.

0700

Figuerola, torre

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom efectivament d'una *torre* o casa de camp, que es troba en el terme del Poal, immediatament a ponent d'aquest poble, prop del límit amb Bellvís, entremig dels camins que duen a aquesta població i al seu agregat els Arcs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tot i que no podem descartar que es tracti en primera instància d'una al·lusió al cognom homònim (o fins d'un topònim reduplicat), sembla clar que, si més no en darrer terme, som davant d'un altre exemple, en aquest cas no enregistrat per Coromines, de fixació toponímica del diminutiu *figuerola*, evidentment derivat de *figuera* i, doncs, de *figa* (vegeu les fitxes anteriors i següent).

[[[figu]er]ola]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol(a)*

0701

Figuerola de Meià

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 218*b*18-22.

Poble de l'antic terme de Fontllonga (des del 1970 inclòs en el de Camarasa, però havia tingut municipi propi fins al segle XIX), que es troba en els vessants occidentals de la serra de Sant Mamet, dos quilòmetres i mig a llevant de Fontllonga; al nord del poble hi ha un *barranc de Figuerola* (ICC), de curta durada, que cau en el dels Canemars, afluent per l'esquerra de la Noguera Pallaresa a l'altura del pantà de Camarasa.

DOC.: *Figuerola*, 1339 (OC); *Figuerola de Meyà*, 1497 (*Fog.*, p. 110, 154); *Figuerola de Fontllonga*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. IV, p. 218*a*51: derivat de *figuera* (vegeu les fitxes anteriors).

ALTR. HIP.: —

[[[figu]er]ola][meià]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-ol(a)* (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; TS, p. 162-163; OC, vol. iv, p. 218b42-53.

Població de l'extrem oriental de la comarca, en zona tradicionalment segarrenca, que fins el 1970 havia estat cap d'un municipi independent, avui inclòs en el de Tàrraga;¹ dóna nom a un barranc o *torrent de la Figuerosa* (conegut també sota altres formes, segons els llocs per on passa), que neix a l'est del poble, vora Montcortés, i actualment deixa les aigües en el canal d'Urgell tot just sortir del terme propi.

DOC.: *Figerosa*, 1040 (CR, vol. xxiv, p. 323); *ipsa Figerosa*, 1075 (CR, vol. xxiv, p. 350; OC); *ipsa Figerosa*, 1077 (Sangés, doc. 40; TS); *Figerosa*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328, 562; OC); *Figerosa*, 1105 (OC; Marquès, doc. 1); *Figueroze*, 1143 (CR, vol. xxiv, p. 350); *Figerosa*, 1151 (TS; OC); *Figerosa*, 1163 (TS); *Ficarosa*, 1180 (OC); *sa Figuerosa*, 1304 (TS); *la Figuerosa*, 1325 (Priv. Tàrr., doc. 58); *la Figuerosa / za Figuerosa*, 1330 (Priv. Tàrr., doc. 78); *Figuerosa*, 1358 (Fog.; TS); *Figuerosa / la Figuerosa*, 1359 (OC); *Figuerosa*, 1365-1370 (Fog., p. 86; TS); *ça Figuerosa*, 1405, 1411 (TS); *la Figuerosa*, 1497 (Fog., p. 234).

OC: Vol. iv, p. 218a51: derivat de *figuera* (vegeu les fitxes anteriors).²

ALTR. HIP.: —
[[[figu]er]osa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-os(a)*

1. Val a dir que és força inexacta la localització que en dóna l'OC: «entre Cervera i Guissona» (vol. iv, p. 218b42-43), ja que aquest poble, si bé és en una latitud un poc més septentrional que Cervera, no es troba pas al seu nord (on hi ha Guissona, quinze quilòmetres enllà), sinó ben bé al seu oest-nord-oest, més aviat a prop de Tàrraga, i en el centre d'un imaginari triangle irregular en els vèrtexs del qual hi hauria Tàrraga, Cervera i Agramunt; la referència a Guissona, doncs, no s'explica sinó per l'influx de les primeres citacions documentals (segle xi) aportades en la mateixa obra (p. 218b45-50), en què queda patent la dependència eclesiàstica que el lloc que ens ocupa tenia en aquells primers temps respecte de Guissona. D'altra banda, aprofitem per assenyalar que la forma *Figuerosa*, sense article, que en tot moment utilitza la GEC (i alguna altra font, com el mapa d'ILS), no respon a l'ús majoritari, documentat des d'antic i ratificat modernament per fonts orals i també en les enquestes de l'OC (amb article sempre, en aquesta obra), i a més a més trencaria la unitat natural d'aquest topònim amb altres de la mateixa sèrie i de la mateixa zona, com *la Cardosa*, *el Canós*, *la Prenyanosa*, etc., amb els quals comparteix no només la terminació, sinó, significativament, el caràcter fitonímic del radical.

2. Tampoc en aquest cas, com en els anteriors (vegeu *supra*, s. v. *Figuerola*), l'OC no dóna més explicacions que la mera inclusió d'aquest nom entre els derivats de l'esmentat fitònim, però bé caldria afegir-hi que, a diferència d'aquells, en què el sufix era diminutiu, aquest conté una sufixació en *-osa* que es troba típicament, entre d'altres, en la toponímia vegetal (vegeu *Brugosa*, *Canosa*, *la Cardosa*, *Fonollosa*, etc.).

0703

Filella

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 45-46; OC, vol. iv, p. 219a32-57; Eritja, p. 20-24; ICC-*Noguera*.

Antic castell amb terme propi i santuari de l'extrem meridional de la comarca, a la plana d'Urgell, i actualment important partida rural i de regatge del terme municipal de Belcaire d'Urgell, al sud-est del poble, vora el límit amb els de Bellmunt i Penelles.¹

DOC.: *Filela*, 1091 (OC; Eritja); *Fileloas*, 1139 (Font Rius, doc. 56; OC [*Filellas*]); *Filela*, 1180-1183 (Font Rius, doc. 168; OC); *Filela* / *Filella*, 1202-1207 (OC); *Filela*, 1359 (OC).

OC: Vol. iv, p. 219a58-*b*16: derivat de l'àrab *hilāla*, forma de nom d'unitat de *hilāl* 'espina', però també 'escletxa' i, sobretot, 'mena de jonc'.

ALTR. HIP.: —

[filella]
fitotopònim
àrab
simple

1. Tampoc no és exacta, doncs, sinó aproximativa, la localització que en dóna l'OC: «en el terme de Belcaire o entre aquest i Vallfogona i Linyola» (vol. iv, p. 219a35-36), ja que aquestes dades s'orienten més aviat cap al sud-oest i corresponen, en tot cas, a la situació d'una altra important i antiga partida de la zona, *Gallifàs* o *Golifàs* (vegeu *infra* s. v.). D'altra banda, ja hem anotat abans (vegeu la nota, s. v. *Fiella*) que en el terme de les Borges Blanques hi ha una *torre del Filella* que, en principi, sembla clar que no té res a veure amb el cas que ens ocupa.

0704

Fiol

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 164-165.

Indret del terme de Cervera, situat a llevant de la ciutat, vora el riu d'Ondara, i conegut bàsicament per la *font* i per l'antic *moli de Fiol* que s'hi troben; se'l coneix també, tal com passa amb el poble homònim de l'Anoia (terme de Sant Martí de Tous), sota la variant *Fillol*.

DOC.: *molendini de Fillol / molendino de Filiol*, 1249 (*Priv. Cerv.*, doc. 7); *Fillolam molendini*, 1304 (TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom familiar *fillol* (evolució fonètica en *Fiol* o bé mantingut com a tal), o potser del cognom homònim (vegeu DCVB);¹ en tot cas, és probable que es tracti d'un nom postantropònimic, en què es fa referència probablement a un antic posseïdor del lloc, si bé convindria no descartar un ús local i secundari del mot *fillol*, designant en particular un braç de riu (natural o fruit d'una obra expressa de desviament), fill o *fillol*, doncs, del curs principal, que s'aprofitaria per a usos d'explotació humana —com és el cas, justament, d'un molí.

[fiol]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. Vegeu també una breu referència (sense esment del topònim que ens ocupa ni de l'homònim del terme de Tous) al nom personal català *Fillol* / *Fiol* < llatí *FILIOLU* en l'OC, s. v. *Fillols* (Conflent), que és també antropotopònim, variant d'un llatí **FULIOLUS*, derivat del nom personal *FULIUS* (OC, vol. iv, p. 220a46-54).

0705

Fiter, mas

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un mas situat a l'extrem septentrional del municipi de Torrefeta i Florejacs, al límit amb el de Sanaüja, uns dos quilòmetres al nord de Selvanera, al capdamunt de la turonada que en aquell sector tanca per l'esquerra la vall del Llobregós, separant-la de la rasa de Rodamilans.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat que caldria no descartar que derivi directament del cognom homònim (sovint escrit *Fité*, i ben freqüent a Catalunya: vegeu DCVB s. v.), el més probable és que la influència en tot cas hagués estat inversa, i, doncs, tendim a preferir la hipòtesi segons la qual el nom d'aquest mas deriva, mitjançant una simple sufixació *-er*, de la ja esmentada posició estratègica, marcant històricament el límit o *fita* entre dos termes.¹

[[fit]er]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-er*

1. Per al mot *fita*, d'origen llatí, vegeu DCVB i DECat s. v., i, en aquest darrer, també l'accepció adjectiva del mateix *fiter*, amb el valor de 'veí, adjacent' que aquí ens interessa (DECat, vol. III, p. 1049a47-57). Això no obstant, fóra important atendre les accepcions substantivades de *fiter* (vegeu DCVB s. v.; DECat, vol. III, p. 1049a57-b19), ja que aquestes són també ben susceptibles d'haver estat emprades en toponímia, i a més a més algunes d'elles es localitzen tot just en terres de la Segarra (vegeu *infra*, s. v. *Toll Blau*): en especial l'accepció de *fiter* com a 'cingle petit' i la de 'codina' (o més aviat 'sòl tan fort que no es deixa conrear'). Sigui com sigui, en el present cas continuem preferint, encara que sigui de forma provisional, una derivació directa de *fita*, tal com d'altra banda sembla desprendre's de la inclusió d'un toponímic *Fiter* (a Pernui, Pallars Sobirà, ultra dos *es Fiters* mallorquins) dins l'article dedicat en l'OC als noms formats sobre el lexema *fita* (vol. IV, p. 224b34-43, s. v. *Fitor*).

0706

Flix

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 255-256; OC, vol. iv, p. 229^b47-230^a6.

Antiga quadra (GEC) i poblet amb petit nucli i cases disseminades (OC) pertanyent al municipi de Balaguer, del qual constitueix un enclavament situat entre els termes de la Sentiu de Sió i Cubells,¹ i que es troba a menys d'un quilòmetre del riu Sió, en una zona en què el seu curs forma uns meandres ben notoris, entre Montgai i la Sentiu.

DOC.: *Flix*, c. 1180 (OC, vol. vii, p. 107^a21); *Flix*, 1183 (Font Rius, doc. 168); *Flixo*, 1272 (Font Rius, doc. 320; OC); *Flix*, 1295, 1359 (OC); *Flix*, 1497 (*Fog.*, doc. 97).

OC: Vol. iv, p. 230^a8-19: del llatí *FLEXUS* 'giravolt, curvatura, sinuositat', en referència al meandre del riu vora el qual es troba aquest lloc (cas del tot paral·lel al de la més coneguda població homònima de vora l'Ebre, i força d'altres: vegeu OC, vol. iv, p. 229^a35-230^b34).

ALTR. HIP.: —

[flix]
hidrotopònim
llatí
simple

1. No pertany, doncs, al terme de la Sentiu de Sió, tal com s'anota en OC, vol. iv, p. 229^b48, per bé que efectivament aquesta li és, junt amb Montgai, la població amb municipi propi més propera; Balaguer, de fet, es troba uns nou quilòmetres més cap a ponent, i l'en separa tot just el terme de la Sentiu. Aprofitem per anotar que originàriament el nom sembla aplicat a un element orogràfic més que no a una població, ja que per exemple en el document de l'any 1272 apareix com a afrontació d'un altre lloc, sota la fórmula «comelar de Flixo» (vegeu també OC, vol. vii, p. 230^b55).

Florejacs

COM.: Segarra

REF.: Aebischer, p. 150-151; GEC; TS, p. 166-167; OC, vol. IV, p. 230b42-58.

Població del nord-oest de la comarca, cap d'un municipi propi, amb més de mitja dotzena d'agregats, fins a la seva unió amb el de Torrefeta l'any 1972.

DOC.: *Floriacus*, 1082 (Sangés, doc. 48; TS; CR, vol. XXIV, p. 320, 340); *Floriacus*, 1083 (Aebischer; OC); *Floriag*, 1083 (TS; DCVB); *Floriachi*, 1087 (CR, vol. XXIV, p. 320); *Floriaco*, 1094 (CR, vol. XXIV, p. 320, 340); *Floreiags*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Floreiachs*, 1099 (Aebischer; TS; OC); *Floregags*, 1100 (CR, vol. XXIV, p. 320); *Floriag*, 1100 (OC); *Floregas*, s. XII (CR, vol. XXIV, p. 320); *Floriaci*, 1131 (OHC, p. 42; Aebischer; DCVB; TS; OC); *Floreiachs*, 1187 (Fité, p. 220); *Floreiachs*, 1224 (Marquès, doc. 2); *Floreiyacs*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182; TS); *Floreyax*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 205; TS); *Florenyax*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 214; TS); *Floreyachs*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Floreiachs*, 1497 (*Fog.*, p. 157); *Florejachs*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. IV, p. 230b59-231a32: d'un antroponímic llatí FLORIDIACUM, sufixació en -ACUM del nom personal FLORIDIUS.

ALTR. HIP.: Aebischer, completant i en part rectificant apunts anteriors de Meyer-Lübke, suggerí una base també antropològica, similar i emparentada però més simple, FLORIUS, que d'altra banda parteix de Schulze, però que, tal com exposaria Coromines rebatent-ho, no acaba d'explicar el detall fonètic del nostre nom de lloc (vegeu també Nègre, p. 433, que aporta problemes i d'altra banda mencions documentals molt similars per a un parònim gal·loromànic).

[[florej]acs]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -ac(s)

0708

Floresta, la

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 231*b*31-35.

Població i petit municipi del sector central de la comarca, a l'est de les Borges Blanques i al sud d'Arbeca; després de diversos despoblaments i repoblaments, es constituí amb el nom actual i ajuntament propi l'any 1837 (GEC).

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 231*b*40-44: aplicació toponímica del terme modern *floresta*, creat vers el segle XVI en castellà per encreuament o influència de *flor* (i *florecer*) sobre el mot d'origen gal·loromànic *forest(a)*; com en el cas del seu homònim d'entre Barcelona i Sant Cugat (però no tant com aquest, que data de cap al 1920), es tracta d'un nom força recent (vegeu *supra*).

ALTR. HIP.: —

[floresta]
fitotopònim
espanyol
simple

Fluvià [o la Torre de Fluvià]

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 233a51-b10.

Poble del terme municipal de Cubells, conegut principalment, avui i des d'antic, amb el nom de *la Torre de Fluvià* (així apareix, per exemple, a la cartografia actual de l'ICC); és possible que la seva fundació, relativament tardana, es degués a l'acció repobladora dels senyors de Fluvià, originaris del lloc homònim segarrenc, tractat en la fitxa següent.¹

DOC.: *Fluvia*, 1260, 1279 (OC); *Fluviano*, 1281 (OC); *Fluvia / Torre de Fluvia*, 1290-1299 (OC); *Torre de Fluvia*, 1389 (OC); *Torra de Fluvia*, 1497 (*Fog.*, p. 101).

OC.: Vol. IV, p. 233a20-24, b11-16: d'un nom personal llatí FULVIUS o FLAVIUS, amb el típic sufix derivatiu -ANUM i certa influència del nom del riu *Fluvià* < FLUVIUM CLODIANUM.

ALTR. HIP.: Com en el cas del seu homònim segarrenc (vegeu la fitxa següent), Coromines (OC, vol. IV, p. 233b16-28) especula que l'origen d'aquest nom s'identifiqui d'alguna manera amb el riu Sió, i etimològicament amb el del mateix riu Fluvià (vegeu *infra*); atesa la cronologia i les dades d'aquest cas, però, el més probable és que es tracti d'un nom secundari, dut en aquesta zona de la Noguera pels senyors *de Fluvià*, originaris del lloc de vora Guissona.

[[fluvi]à]
antropotopònim
català < llatí
NP + sufix -à

1. Tanmateix en època recent és ben freqüent l'ús pròpiament toponímic del genèric *torre*, com ho prova l'aparició (ICC-*Noguera*) d'una partida d'aquest terme anomenada *lo Camí de la Torre* i situada precisament a la vora del camí que duu a aquest lloc des de Cubells, de manera que la referència és inequívoca (vegeu *infra*, s. v. *Torre de Fluvià*).

REF.: GEC; Zamora, p. 255; TS, p. 167-169; CR, vol. xxiv, p. 311, 334; OC, vol. iv, p. 233a25-50.

Antic topònim de la plana de Guissona, situat a tocar d'aquesta vila, per llevant, on s'empra com a nom d'una partida i d'un torrent, afluent del Sió, i a més a més, antigament, designava un castell amb quadra pròpia, i, avui, un barri de la vila mateixa de Guissona; d'altra banda, en aquell mateix indret es troben les restes d'un palau episcopal d'època renaixentista, mai no acabat, que hom coneix com *l'Obra de Fluvià* (vegeu *infra* s. v.).

DOC.: *alveum Fluviani*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS); *alveum Fluviani*, 1035-1036 (*Marca*, doc. 213; TS; OC); *Fluviano*, 1040 (Sangés, doc. 10; TS); *Fluviani*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS; CR, vol. xxiv, p. 323); *Floviano*, 1041 (TS); *Fluvia*, 1065 (TS); *Fluviano*, 1067 (TS); *Fluvia*, 1071 (TS; OC); *Fluvia*, 1075 (TS); *Fluviano*, 1080-1088 (TS); *Fluvia*, 1090, 1093 (TS); *Fluviano*, 1094 (TS); *Fluvia / Fluia / Fluviano*, 1095 (TS); *Fluvia*, 1096-1098 (TS); *Fluvia*, 1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328; OC); *Fluviani*, 1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Floviano*, 1128 (TS); *Fluvian*, 1148 (Font Rius, doc. 67; TS); *Fluviano*, 1178 (TS); *Fluüa / Fluüa*, 1187 (Fitè, p. 220); *Fluviano*, 1207, 1209, 1279 (TS); *Fluviano*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 207); *Fluviano*, 1302 (TS); *Floviano / Fluviano*, 1304 (TS); *Flovia / Floviano / Fluviano*, 1358 (Fog.; TS); *Fluvia*, 1359 (TS; OC); *Fluvia*, 1365-1370 (Fog., p. 81; TS); *Fluvia*, 1497 (Fog., p. 227); *Fluvia*, 1553 (Fog.; TS).

OC: Vol. iv, p. 233a20-24, b11-16: derivat en -ANUM d'un nom personal llatí, ja sigui FULVIUS o FLAVIUS, amb la primera síl·laba alterada per influència del nom de l'important riu *Fluvià*.

ALTR. HIP.: Creació paral·lela a la de l'homònim riu nord-oriental, l'origen del qual és tot un altre, si bé també llatí: FLUMEN CLODIANUS > **Gloiàno* > *flum* **Glovià* > *Fluvià* (OC, vol. iv, p. 232a58-233a18), on hi ha el nom personal CLODIUS (variant de CLAUDIUS) amb la mateixa típica sufixació -ANUM; en el cas que ens ocupa, la referència hauria hagut de ser, segons Coromines (OC, vol. iv, p. 233b16-28), a alguna branca del riu Sió, relativament proper tant d'aquest lloc com del seu homònim tractat en la fitxa anterior (vegeu *infra*).

[[fluvi]à]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

0711

Foix, coll de

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 238*b*4-5; ICC-*Segrià*.

Collada de l'extrem septentrional de la comarca, per on penetra el canal d'Aragó i Catalunya, un quilòmetre a l'oest d'Alfarràs i de la Noguera Ribagorçana.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 238*a*58-*b*7: aplicació posttoponímica, és a dir, reduplicat, del més conegut nom de *Foix*, al Llenguadoc (el qual prové d'un nom personal llatí FUSCIUS).

ALTR. HIP.: —

[foix]
topònim reduplicat
occità
simple (N(top))

0712

Foix, masia de

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. IV, p. 238*b*3-4.

Nom d'una masia del terme municipal de Tornabous (també *Cal Foix*), recollit directament per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 238*a*58-*b*7: reduplicació, com en el cas tractat en la fitxa anterior, del nom de la ciutat llenguadociana de *Foix*.

ALTR. HIP.: Postantropònim en el qual s'empra directament el cognom *Foix*, que, al seu torn, deu provenir de l'esmentat topònim occità, si no d'algun dels diversos homònims ja pròpiament catalans que en deriven.

[foix]
topònim reduplicat
occità
simple (N(top))

0713

Folquer

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 239a16-20.

Caseria del terme municipal d'Artesa de Segre, dins de l'antic d'Anyà, que es troba sobre un dels contraforts sud-orientals de la serra de Comiols; és avui més conegut l'antic *hostal de Folquer*, situat en el punt estratègic en què es troben les carreteres de Ponts i d'Artesa en direcció a Isona i Tremp, però un quilòmetre més al sud; vora l'església de Sant Gili, hi ha l'anomenada *Casa Gran de Folquer*, que n'és l'antic centre.

DOC.: *Folcario de Comedols*, 1010 (CR, vol. XVII, p. 59, 186).

OC: Vol. IV, p. 239a21-23: del nom personal *Folquer*, documentat en època medieval, i derivat del germànic FUL-KHARI.¹

ALTR. HIP.: —

[folquer]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

1. Certament, el RAC-I, p. 296-297 enregistra fins a set aparicions, sota sis formes diferents, de l'antropònim FOLKARIUS a la Catalunya del segle X, les més properes de les quals, respecte al nostre nom de lloc, són *Fulcario*, *Folkarius* i *Folchero*, totes elles als comtats d'Osona-Manresa i Barcelona.

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 240a13-b26.

Població i municipi del centre de la comarca, situat a tocar mateix de Mollerussa, per ponent, fins al punt que no hi ha solució de continuïtat entre els seus respectius raval, sobretot pel sector de serveis per on transcorre l'antiga N-II.

DOC.: *ipsam Fontanellam*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165; OC [*Alfandarella*, Eritja, p. 21]); *Alfandarella*, 1181-1182 (OC); *Alfandarela*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; OC); *Alfandarela*, 1226 (OC); *Alfandarela*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 227, 238; OC); *Alfandarella*, 1331, 1332 (OC); *Aufanderela*, 1339 (OC); *Alfandarelle*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113); *Farandella / Alfadarela*, 1359 (OC); *Alfandarella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Alfandarella*, 1497 (*Fog.*, p. 233); *Alfandarella*, 1553 (*Fog.*); *Fondarella*, s. XV-XVI (OC).

OC: Vol. IV, p. 240b27-241b6: derivat de *Fontanella* (d'origen llatí, íd., i amb el radical *fontana*) mitjançant la sonorització *-nt-* > *-nd-* per influència àrab i una ben normal dissimilació consonàntica *n-n* > *n-r*.

ALTR. HIP.: El mateix Coromines havia pensat en altres orígens, atret per la paronímia amb *Ondara* i *Ondarella* (a la Segarra i el País Valencià), per la possibilitat d'un superlatiu àrab en *-ella* < *-él-Lab*, i per les persistents formes documentals de tipus arabitxant començades en *Alfan-* (vegeu *supra*, i encara al segle XVIII Zamora, p. 247, escriví *Anfondarella*, encara que l'editor modern, bo i fent-ho constar en nota al peu, ho esmeni en *Fondarella*), però ell mateix ho va acabar desestimant després d'una anàlisi minuciosa (vegeu OC, vol. IV, p. 240b30-50, 241a44-b6).

[[fondar]ella]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

0715

Fonolles

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 169-170; OC, vol. IV, p. 207b52-56.

Poble central del municipi de Granyanella, situat al capdamunt d'una costa a la dreta del riu d'Ondara, davant per davant del *pla de Fonolles*, que s'estén al nord d'aquesta població, entre les principals vies de comunicació que la travessen (ferrocarril i carretera N-II, en la qual ha sorgit un nou nucli de serveis).

DOC.: *Funullarias*, 1085 (*Lib. Feud.*, doc. 698; TS); *Fenolles*, 1118 (OHC, p. 224; TS); *Funullarias*, 1121 (*Lib. Feud.*, doc. 700; TS); *Fonoleres*, 1152 (*Poblet*, doc. 223; TS); *Funullariis*, 1154 (TS); *Fonoleras*, 1161 (TS); *Fenoleiras*, 1161-1166 (TS); *Fenoleras*, 1175 (TS); *Fonoleras*, 1178 (TS); *Funuleres*, 1180 (TS); *Funuieres*, 1185 (TS); *Fonoleres / Funoieres*, 1189 (TS); *Fenollers*, 1219 (CR, vol. XXIV, p. 310); *Fonol(o)yera*, 1331 (OC); *Fonoylles / Fonoyeres*, 1358 (*Fog.*; TS); *Fonolles*, 1359 (OC); *Fonolles*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Fenolles*, 1497 (*Fog.*, p. 193).

OC: Vol. IV, p. 207b38-44: sufixació col·lectiva plural del fitònim *fonoll*, indicant el lloc on creix aquesta planta.

ALTR. HIP.: —
[[fonoll]eres]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

0716

Font, pantà de la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un petit embassament del sistema de regatge vinculat al canal d'Aragó i Catalunya, que es troba dins del terme de Malpartit (enclavament avui del municipi de Torrefarrera), un quilòmetre i mig al nord-oest de Malpartit mateix, a mig camí de la Saira o Almacelletes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una simple fixació toponímica del substantiu comú *font* (vegeu DCVB i DECat s. v.), que es troba a l'origen d'un altíssim nombre de noms de lloc (una selecció no pas exhaustiva es troba tractada a OC, vol. IV, p. 243*b*45-255*a*33), si bé generalment en forma de sufixació a partir del seu quasisinònim *fontana* (vegeu *Fontanet*, *Fontanal*, etc.) o bé en règim de composició (vegeu les fitxes següents).

[font]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0717

Font, pla de la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-*Pla*.

Nom efectivament d'un *pla*, relativament ampli, que es troba en el sector nord-occidental del municipi de Linyola, a un parell de quilòmetres de la vila, entre els camins de Térmens i de Vallfogona, vora el límit amb els termes de Vallfogona de Balaguer (Noguera) i Remolins (enclavament del municipi de Bellvís).¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nou exemple d'ús onomàstic secundari del genèric *font* (vegeu la fitxa anterior).

[font]
hidrotopònim
català < llatí
simple

1. És clar que aquest cas no pot tenir res a veure (tret de la mateixa homonímia i, doncs, de la coincidència en sengles referents naturalment equiparables) amb el més conegut del lloc segrianenc del *Pla de la Font* (vegeu *infra s. v.*), partícip del modern municipi de Gimenells i el Pla de la Font, on efectivament hi ha també, com veurem, un *pla de la Font* (i per tant una *font*) que, com calia suposar, és l'origen immediat del nom de la població.

0718

Font, pla de la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom amb què es coneix un altiplà situat a més de set-cents metres d'altura, immediatament al sud-est de la Guàrdia Lada (municipi de Montoliu de Segarra), confrontant amb el terme de Talavera just vers el camí que uneix aquestes poblacions, al nord de Suró; cal destacar que en aquell sector elevat hi ha més d'una font destacada, atès que hi ha la capçalera del riu Cercavins.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cas lògicament idèntic a l'homònim tractat en la fitxa anterior, com ho corrobora no només la irrefutable transparència del nom, sinó la presència del referent al·ludit, una *font*.

[font]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0719

Fontalba

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim del sector oriental del terme de Maldà, present en el nom d'una *cabana de Fontalba* que es troba dos quilòmetres al sud de la vila, més enllà del coll d'Arboç, en direcció als Omells de na Gaia.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És ben clar que es tracta d'un compost entre el substantiu *font* (el topònim, doncs, degué crear-se entorn d'un element corresponent a aquesta denominació) i l'adjectiu *alba* 'blanca', tal com explica l'OC (vol. iv, p. 245a52-58) sense especificar gairebé cap cas en concret entre els molts que responen a aquesta formació.

[[font][alba]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0720

Fontanal, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del sector de ponent del terme municipal del Palau d'Anglesola, situada uns tres quilòmetres al sud-oest del poble, pràcticament damunt del límit amb el municipi de Sidamon vers el punt on s'encreuen el canal auxiliar d'Urgell i la moderna autovia.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Simple fixació onomàstica del que Coromines (OC, vol. IV, p. 250a2-3) qualifica de «collectiu més corrent en català» de *font* o més concretament del seu equivalent *fontana*,¹ mitjançant el típic sufix *-al* (vegeu també DECat, vol. IV, p. 106b6-15, així com DCVB s. v., en què per cert s'esmenta un parell de «partides rurals» amb aquest nom en plural, *Fontanals*, en comarques relativament veïnes com són les dels termes de Valls i Santa Coloma de Queralt).

[[[font]an]al]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

1. Pel que fa al comú *fontana*, mot que trobarem a la base de diversos dels topònims ponentins d'aquesta família lèxica (vegeu les fitxes següents), cal apuntar, d'una banda, que prové directament de l'ètim llatí FONTANAM (originàriament adjectiu en aquesta llengua, però aviat emprat ja com a nom apel·latiu), i, d'altra banda, que el seu significat oscil·la històricament entre un mer equivalent o sinònim de *font* i una accepció més especialitzada com a 'lloc de naixements d'aigua dispersos' (vegeu DECat, vol. IV, p. 105a46-106b18, s. v. *font*).

0721

Fontanella

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del sector central del terme de Vilanova de Meià, situada a mig camí entre aquesta població i Santa Maria de Meià, en plena vall, poc més d'un quilòmetre a ponent del riu Boix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat de *fontana* (per al qual vegeu la fitxa anterior i també *infra*, s. v. *Fontanet*) mitjançant el sufix *-ella*, corresponent moltes vegades no tant a un simple diminutiu com a un antic col·lectiu llatí *-ETULAM*.

[[[font]an]ella]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

0722

Fontanelles

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del sector central del terme de Barbens, situada immediatament al nord-est de la població, entre diversos dels reguers i sèquies que solquen aquella zona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el quasihomònim *Fontanella* (vegeu la fitxa anterior) i altres, és un derivat segurament col·lectiu de *fontana*, en aquest cas amb el sufix plural (vegeu, doncs, un estret paral·lelisme especialment amb el no llunyà *Fontanilles*, *infra s. v.*).

[[[font]an]elles]

hidrotopònim

català < llatí

N + sufix *-ell(es)*

Fontanet

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 244b34-38; ICC-Segrià.

Important partida de l'horta de Lleida, situada en un paratge especialment fèrtil a l'esquerra del Segre, a llevant de la ciutat, on dóna nom a la *sèquia de Fontanet*, que es dirigeix vers el veí terme d'Alcoletge, i també al *Sot de Fontanet*, indret situat immediatament vora el riu, en aquest cas al sud de la ciutat; a més, antigament, n'emprava el nom el nucli de *Vilanova de Fontanet* o *de l'Horta* (o també *Vilanoveta*: vegeu *infra s. v.*), corresponent a l'actual la Bordeta, lloc vora el qual es manté, uns tres quilòmetres lluny del riu, com a nom de partida.

DOC.: *campo de Fontanet*, 1151 (CR, vol. xxiv, p. 42); *Fontaneto*, 1155 (Eritja, p. 52); *Fontanet*, 1158 (Font Rius, doc. 108); *Fontaneto*, 1165 (OC); *Fontanetum*, 1168 (Bisson, doc. 145); *Fontanetum*, 1183 (CR, vol. xxiv, p. 45); *Fontanet*, 1348 (Agramont, p. 58); *Fontanet lo Curt*, 1690 (OC).

OC: Vol. IV, p. 244b45-55: com el seu homònim segarrenc (vegeu la fitxa següent) i altres, es tracta d'una fixació toponímica del terme *fontanet*, derivat col·lectiu de *fontana*, d'origen llatí.

ALTR. HIP.: —

[[[font]an]et]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

Fontanet

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 170-171; OC, vol. IV, p. 244b25-33.

Poblet del sector meridional de l'antic terme de Llanera, actualment agregat a Torà, que es troba dos quilòmetres al nord-est d'aquesta vila, vora la riera de Llanera, afluent del Llobregós,¹ on es produeix la bifurcació dels camins que des de Torà duen a Solsona per Vallferosa (ço és, la carretera que segueix l'antic camí ral) i a Su per Ardèvol.

DOC.: *Fontaned*, 1031 (CR, vol. XIII, p. 45; TS); *Fontaned*, 1033 (*Marca*, doc. 210; CR, vol. XIII, p. 45; TS); *Fontaneti*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS); *Fontanedo*, 1076, 1088 (OC); *Fontaned*, final s. XI (TS; CR, vol. XXIV, p. 322); *Fontaned*, mitjan s. XII (CR, vol. XXIV, p. 322); *Fontanet*, 1287 (TS); *Fontanet*, 1359 (OC); *Fontanet*, 1497 (*Fog.*, p. 206, 207).

OC: Vol. IV, p. 244b45-55: el terme *fontanet*, que suposa un llatí vulgar *FONTANETUM, és típicament occitanocatalà com a derivat col·lectiu de FONTANA > *fontana* 'paratge on emergeixen diverses fonts', i l'un i l'altre tingueren certa vitalitat en català arcaic (vegeu DECAt, vol. IV, p. 105a46-106b18).

ALTR. HIP.: —

[[[font]an]et]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

1. És un cop més errònia, doncs, i curiosament paral·lela a la que hem hagut de comentar a propòsit de *la Figuera* (vegeu *supra* s. v.), la situació de Fontanet que dóna l'OC: a «la Ribera del Sió» (vol. IV, p. 244b25), ja que aquest riu es troba més de quinze quilòmetres més cap al sud i el sud-oest, en una conca de curs fins a cert punt paral·lel al del Llobregós.

0725

Fontanet, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom certament d'una *fontana* (d'on òbviament prové el nom) que es troba en el terme municipal de la Pobla de Cérvoles, poc més d'un quilòmetre al sud de la població i al costat del seu antic castell, just al peu de la serra de la Llena pel sector de Senill.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment equiparable a la dels homònims sí tractats per l'OC (vegeu les fitxes anteriors, entre altres), tal com posa en relleu d'altra banda la realitat física del lloc, abans al·ludida.

[[[font]an]et]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del sector de llevant del terme de l'Albagés, situada a uns tres quilòmetres de la població, immediatament sobre la riba esquerra del riu de Set, un cop s'hi ha incorporat la vall d'Aufaig; dóna nom a una *serra dels Fontanets*, d'aproximadament quatre-cents cinquanta metres d'altura màxima, que ve a ésser una prolongació nord-occidental dels sectors més elevats de vers el sud i l'est (Garrigues Altes), inserida entre els esmentats cursos d'aigua i la vall de la Sisquella (que també acabarà desguassant en el riu de Set sota mateix de l'Albagés), i que a més marca la partió entre aquest terme municipal i l'extrem septentrional del de Juncosa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla fora de dubte que es tracta d'una mera fixació toponímica en plural del mateix tipus de collectiu *fontanet* < *fontana* que hem trobat, en singular, en les fitxes anteriors, a les quals remetem.

[[[font]an]ets]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

0727

Fontanilles

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal d'Agramunt, situada un parell de quilòmetres al sud-oest del centre de la vila, vora la carretera que, una distància similar més enllà, travessa la serra d'Almenara.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat del mateix substantiu *fontana* que hem vist en les fitxes anteriors, en aquest cas amb el sufix *-illa* (com en *Cintadilla*, etc.), en plural.

[[[font]an]illes]

hidrotopònim

català < llatí

N + sufix *-ill(es)*

0728

Fontassa

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del sector meridional del terme de Bellvís, al límit amb el de Bell-lloc, situada uns dos quilòmetres i mig dret al sud de la població, a l'oest de l'antic terme i partida de Gatén.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat per sufixació de *font*, en aquest cas sembla que mitjançant un augmentatiu femení *-assa* (força singular: res a l'OC ni al DECat, si bé té entrada pròpia en el DCVB, amb tan sols un parell d'exemples toponímics: *Fontassa* a Culla, Maestrat, i *ses Fontasses* a Valldemossa, Mallorca).

[[font]assa]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-às(sa)*

0729

Fontdeluta, mas de

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 106b53.

Nom d'un mas del terme de Maials, al sector garriguenc del sud de la comarca, recollit directament per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 106b54-55: la segona part del topònim, *luta*, així com el valencià *Llut* i altres esmentats en el mateix article, sembla venir de l'àrab *al-ʿūd* 'la fusta', amb la funció de designar col·lectivament els arbres d'un bosc.¹

ALTR. HIP.: —

[[font]de[luta]]
fitotopònim
català > àrab
compost N + N

1. Òbviament cal afegir-hi que en aquest cas l'esmentat terme àrab forma composició (*a posteriori*, i, doncs, ja catalana) amb el terme romànic *font*, mitjançant un nexa preposicional, i sens dubte referit primitivament a una font, que només secundàriament, i de forma conjunta, designaria per contigüitat el *mas* modernament recollit per l'autor de l'OC.

0730

Fontdepou

COM.: Noguera

REF.: DCVB; GEC; Zamora, p. 220; ICC-*Noguera*.

Poble del sud del terme d'Àger, situat en el vessant meridional de la serra de Montclús o de Montlleó, vora l'antiga *torre de Fontdepou*, sota la qual naix un *barranc dels Pous* que, després d'unir-se amb força altres d'aquell sector, desguassa en la Noguera Pallaresa, per l'esquerra, prop del final del pantà de Camarasa.

DOC.: *ipsa Font*, 1066 (CR, vol. xvii, p. 144); *Fontdepou*, s. xv (Fité, p. 561); *Fontdepou*, 1438, 1443, 1447, 1454, 1460 (Fité, p. 445, 466, 472, 481, 490); *Fontdepou*, 1490 (Fité, p. 576); *Font de Pou*, 1496 (Fité, p. 359); *Font de Pou*, 1497 (*Fog.*, p. 104).

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha cap raó per pensar que el seu nom no sigui sinó la fusió dels elements d'un compost *font de Pou*, i la presència de l'esmentat *barranc dels Pous* reforça aquesta idea.

[[font]de[pou]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + N

0731

Fonteta, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Gimenells i el Pla de la Font, situada tot just un quilòmetre al sud d'aquest darrer nucli i a l'est de la Clamor Amarga.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Simple derivat diminutiu de *font*, mitjançant el més freqüent dels sufixos amb aquest valor, *-et(a)*.

[[font]eta]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

0732

Fontllonga

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 248*b*13-21.

Poble de l'actual municipi de Camarasa, però que n'havia centrat un de propi fins al 1970, amb diversos agregats (conserva l'estatus d'entitat local menor amb junta administrativa); es troba aturonat, sota el seu castell, a la dreta de la Noguera Pallaresa, aproximadament en el tram central del llarg pantà de Camarasa.

DOC.: *Fontelongum*, 1227 (OC); *Fontlonga*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 181, 199, 207); *Font Longa*, 1359 (OC); *Fontlonga*, 1440 (Fité, p. 456); *Fontlonga*, 1497 (*Fog.*, p. 152).

OC: Vol. IV, p. 248*b*19-21: compost de *font* amb l'adjectiu *llonga* «alludint a una renglera de petits ullals que van aflorant al llarg d'un regueró prolongat, abans de desembocar en un corrent important.»

ALTR. HIP.: —

[[font]][llonga]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0733

Fonts, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de la Granadella, situada un parell de quilòmetres al sud-est de la població, vora la carretera de Reus (per Bellaguarda i Ulldemolins) i, sobretot, prop de les ribes de la vall dels Horts, on efectivament hi ha diverses *fonts*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Mera fixació toponímica en plural del substantiu comú *font* (vegeu les fitxes anteriors), al·lusiva, com ja ha estat apuntat abans, a la presència certa d'aquest element en aquest indret.

[fonts]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0734

Fontsalades, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom modern de la partida situada a l'extrem meridional del terme de Bovera, uns quatre quilòmetres al sud-oest de la població i vora el límit amb el municipi de Flix (Ribera d'Ebre), a la zona on la vall de Bovera desguassa en el riu de la Cana; cal destacar que allí mateix, a cinc-cents metres d'aquest aiguabarreig, hi ha una font anomenada *la font Salada*, que òbviament es troba a l'origen d'aquest nom de partida.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident, atesa no només la formació del topònim, sinó sobretot l'explicació geogràfica abans apuntada, que es tracta d'una mera aglutinació de *fonts salades* o, millor encara, del corresponent singular *font Salada* (nom, com hem vist, efectivament d'una font que es troba en aquest lloc), pluralitzat *a posteriori* tal com s'esdevé amb relativa freqüència en noms de partides d'aquesta comarca i les del seu entorn.

[[font][[sal]ades]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

0735

Foradada

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Poble i municipi del sector central de la comarca, entre Cubells i Artesa de Segre, tres quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, al vessant meridional de la serra del Munt o de Montsonís, sota una penya que presenta un singular forat.

DOC.: *Foradada*, 1054 (CR, vol. xvii, p. 364); *Foradada*, 1067 (OC, vol. ii, p. 16a12); *Foradada*, 1068 (CR, vol. xvii, p. 70; OC, vol. v, p. 468b55); *Foradada*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Foradada*, 1199 (Font Rius, doc. 210); *Foradada*, 1497 (*Fog.*, p. 152); *Foradada*, 1553 (*Fog.*).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Es tracta d'una mera adjectivació descriptiva, fixada en toponímia, alludint a la ja esmentada forma que presenta el terreny a prop de la població.

[[forad]ada]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. És estranya l'absència en l'OC del nom d'aquest cap de municipi, atès que aquesta obra sí recull en un article (vol. iv, p. 255a40-56) quatre toponims menors similars, amb fonètica arcaica, del tipus *Forado* o *Foradero*, que semblantment s'expliquen pel fet de tractar-se de llocs amb «forats a les roques» (b43), i que, a més a més, *Foradada* mateix s'esmenta en altres articles, de passada, en la reproducció de documents del segle XI, s. v. *Àger* i s. v. *Noguera*, tal com hem indicat en l'apartat corresponent.

0736

Foradades, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de la Pobla de Cérvoles, que es troba ben bé cinc quilòmetres al nord-oest d'aquest lloc, aigua avall de la Fumada, i de fet més a prop de Cervià de les Garrigues (a un parell de quilòmetres en la mateixa direcció) que no pas del seu propi cap de terme.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cas paral·lel al del nom del poble noguerenc tractat en la fitxa anterior, si bé en aquesta ocasió fixat toponímicament en plural.

[[forad]ades]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

REF.: TS, p. 171-173; CR, vol. XXIV, p. 311.

Antic lloc i castell medieval de la plana de Guissona, situat al sud-oest d'aquesta vila, vers l'actual font de la Salut, i potser sota la seva actual extensió urbana, que apareix esmentat des del segle XI, però que vers el segle XIII canvià el nom pel de *Castellbisbal* i després *la Bisbal*, avui també desapareguts (vegeu *supra*, s. v. *Bisbal*).

DOC.: *Foradmicho* / *Foratmicho*, 1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Forat-mico*, s. XII (TS); *Foratmico*, 1222 (TS); *Foradmico*, 1226 (TS).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Sense descartar un origen antroponímic (vegeu sobretot sengles *Foremico* i *Fromicho* enregistrats els anys 861 i 941 pel RAC-I, p. 306, sota l'entrada *Frumigus*),² sembla més aviat un compost del substantiu *forat* i l'antic adjectiu *micó* 'petit', d'origen preromà (vegeu DECat, vol. v, p. 661a40-b35), que hem d'entendre amb un valor descriptiu, si bé sense oblidar-ne la rendibilitat expressiva, ja sigui en els topònims sí recollits per Coromines (vegeu la nota) o en un genèric com *forat micó* que, segons Aguiló, existia a Santa Coloma de Queralt amb el sentit de 'racó, cofurna plena de mals endreços' (DCVB).

[[forat]][micó]]
 orotopònim
 català < preromà
 compost N + Adj

1. Efectivament, és evident que Coromines no coneixia aquest vell nom segarrenc, ja que no hi féu cap referència, malgrat l'alt interès de l'adjectiu *micó* (segons ell ni més ni menys que sorotàptic), ni en el DECat, on li dedicà un bon passatge de l'article MICA (vol. v, p. 661a40-b35), ni en l'OC, on un article sencer és encapçalat per la forma *MICÓ*, *Forat-* (vol. v, p. 266a40-268a12). En una i altra obra aquest autor reproduïx part de les seves pròpies disquisicions ja publicades el 1974, i en l'una i l'altra, com era quasi obligat, basa la seva documentació en la toponímia (d'entrada en diu «nom molt repetit en la nostra toponímia septentrional»: OC, vol. v, p. 266a42-43); doncs bé, entre la dotzena aproximada de noms de lloc catalans que hi addueix, no hi ha ni un esment ni una citació documental del que ara ens ocupa. El cas és, però, que en un passatge determinat (s. v. *Faurogat*) sí que es troba en l'OC una citació documental d'aquest topònim (vol. iv, p. 200b24-25), enmig d'altres de la mateixa zona que el confirmen, i tanmateix l'autor no l'identifica ni li dedica cap altra apreciació que la necessitat d'una esmena formal en l'edició «*Foradinico*» de Petrus de Marca d'on beu, i llavors es pregunta: «per *Fo(z)rigaco* o *Foza-rico*?» (vol. iv, p. 200b29), suposant si no serà el mateix *Faurogat* o *Fazrogat* sobre el qual indaga, i que, com hem vist, és també un cas controvertit (vegeu s. v. *Ferrugats* i *Ofegat*). Res de tot això no calia, és obvi, a la vista de la correcta lectura *Foradmicho* que Cebrià Baraut ha fet d'aquest nom en el mateix document del 1099, i que reproduïm en l'apartat corresponent; de fet, ja advertíem (TS, p. 171, nota 131), després d'haver contrastat les versions de Baraut i de Marca d'aquest important document (la consagració de l'església de Guissona), que aquest darrer cometé un simple error de lectura «*ini*» per *mi*, ajudat sens dubte per la seva natural desconexença d'un terme tan expressiu de la nostra llengua.

2. Relacionables tal volta amb la base MICC (i formes antroponímiques com *Micca*) enregistrades per Reichert (1987, p. 507).

0738

Força, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 255*b*15-17; ICC-*Noguera*.

Veïnat del terme municipal de Ponts, dins de l'antic del Tossal, situat en el seu angle sud-occidental, sobre un altiplà que rep justament el nom de *serra* o *pla de la Força*, del qual neix un breu *barranc de la Força* que dos quilòmetres i mig cap al nord desguassa en el Segre; forma, junt amb el nucli veí d'*Estany* (vegeu *supra* s. v.), l'entitat anomenada *la Força d'Estany* (GEC).

DOC.: *la Força*, 1497 (*Fog.*, p. 156); *la Forsa*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 255*b*24-27: aplicació toponímica del terme *força* < llatí FORTIA, amb el sentit de 'fortalesa', i en particular emprat per designar la part menys accessible d'un indret fortificat.

ALTR. HIP.: Afegim-hi que la singular disposició geogràfica d'aquest lloc, damunt d'un altiplà amb desnivells d'almenys dos-cents metres per totes bandes, i coronat per un petit turó, és especialment indicada per a l'explicació defensiva a què alludeix l'OC.

[força]
arquitectura militar
català < llatí
simple

REF.: OC, vol. IV, p. 265a32-33; ICC-*Noguera*.

Indret del terme municipal de Cubells, segons Coromines, que el recollí directament en les seves enquestes, i que segurament correspon al *clot de la Vall* situat, segons la cartografia comarcal de l'ICC, dos quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, al costat mateix d'una *masia Forcat* que, tanmateix, és just a l'altra banda del límit municipal amb el terme de Camarasa.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 264b57-265a20: l'ús toponímic del terme *forcat*, en principi adjectiu-participi del verb *forçar*, sol designar un entreforc o bifurcació de camins o d'algun accident natural.

ALTR. HIP.: Derivat de *forca* 'patíbul' (vegeu *infra* diversos topònims del tipus *les Forques* que s'hi refereixen, un d'ells en el mateix terme de Cubells), hipòtesi rebutjada explícitament per Coromines a propòsit d'un homònim cerdà (OC, vol. IV, p. 265a8-14); o, simplement, aplicació postantroponímica del cognom català *Forcat*.¹

[[forc]at]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. La presència de l'altitud *masia Forcat* i del cognom *Forcat* a les terres de Ponent, així com l'estructura nominal, amb preposició i article, del *Clot del Forcat*, abonen aquesta alternativa, que de forma provisional preferirem, sobretot, davant de la manca de camins o rius bifurcats en el lloc que ens ocupa. Per contra, la cronologia obligaria a abandonar aquesta hipòtesi (en benefici un cop més d'una de les anteriors, o d'una tercera) si acceptàvem d'identificar amb el lloc que ens ocupa una menció documental d'un *Terroz Forchad*, de l'any 1069 (*Marca*, doc. 275; i reproduïda a CR, vol. XVII, p. 72), que, bo i poder-se situar genèricament vers aquesta zona (se cita al costat de Tarascó, Penelles, etc.), ara com ara preferim deixar en la incertesa.

REF.: CR, vol. XXIV, p. 482; ICC-*Segarra*.

Nom d'un mas recentment renovat que es troba en el sector septentrional de l'extens terme municipal de Torrefeta i Florejacs, tot just un quilòmetre al nord de Granollers de Segarra i un parell al nord-oest de Selvanera, entre els masos de Farell i Rodamils; a diferència d'aquests i d'altres de la rodalia, però, no es tracta d'un mas aturonat, sinó que se situa en una valleta plana, vers la capçalera del torrent de Granollers.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat que es podrien plantejar altres hipòtesis (bàsicament de tipus antroponímic: vegeu la fitxa següent, i especialment els noms personals germànics del tipus *Frumigus* enregistrats pel RAC-I, p. 306 a la Catalunya dels segles IX-X), no hi ha en principi raons suficients per negar que som davant d'un nom d'arrel zoonímica, basat com força altres en la *formiga* < llatí *FURMICA*, en aquest cas fixat en singular i sense derivació de cap mena (de manera que s'estableix, doncs, un especial parallelisme amb el toponímic *Abella*; vegeu *supra* s. v.).

[formiga]
zootopònim
català < llatí
simple

1. L'ús d'aquest topònim oscil·la entre una forma completa *mas de la Formiga* i una de reduïda *mas Formiga*; fins i tot l'una i l'altra es troben per escrit en senyals indicadors locals, essent (potser significativament) més nou el que consigna la fórmula sencera i ostensiblement més vell el que duu escrita la llegenda *Mas Formiga*, amb la variant dialectal amb /n/ del nom mateix de l'insecte (vegeu DCVB s. v., que ja indica que és una forma bàsicament nord-occidental).

Formiguera

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 259b17; ICC-Noguera.

Antic topònim que Coromines trobà en un document del segle XI, llegit per ell a Solsona, i que, pel context, fou situat per l'autor prop de Torà, sense identificar-lo amb cap lloc actual; tanmateix sembla més que probable que es tracti del mas d'aquest nom que consta dins de Vilanova de l'Aguda en el fogatge del 1497 i que apareix encara així, *Formiguera*, en la cartografia comarcal de l'ICC al nord del terme de Vilanova de l'Aguda,¹ prop del límit amb el de Bassella, però certament no gaire lluny de l'àrea entre el Solsonès i el Llobregós a què *grosso modo* volgué adscriure'l l'il·lustre etimòleg.

DOC.: *Furmigera*, 1040 (OC); *lo mas de Formiguera*, 1497 (*Fog.*, p. 226).OC: Vol. IV, p. 258b58-259b9: de l'antropònim germànic FRUMIGAR, en una forma sufixada del tipus FRUMIGARIA, tal com s'esdevé amb el conegut homònim del Capcir.²ALTR. HIP.: Derivat de *formiga* < llatí FURMICA, amb el típic sufix collectiu *-era* (com en *Cabrera*, *Cervera*, *Conillera*, etc., o, dins del mateix terme, *Falconera*: vegeu *supra* s. v.).

[[formigu]era]

zootopònim

català < llatí

N + sufix *-er(a)*

1. Allí mateix, a més, dóna nom a una *obaga de Formiguera*, situada damunt de l'esmentada masia, al límit en aquest cas amb el terme de Pinell de Solsonès (ICC), i encara a un *barranc*, innominat en la cartografia actual de l'ICC, però inequívocament al·ludit en la GEC, sense entrada pròpia, però sí s. v. *Santa Perpètua [de l'Aguda]*.

2. Tanmateix la base fonamental en què Coromines basa aquesta hipòtesi són les formes documentals del tipus *Fromiguera* que des del segle IX fins al XIV es repeteixen per al nom de la capital del Capcir —tractat en particular per Basseda (1990, p. 474), i per cert admetent-hi no ja dues, sinó fins a tres possibilitats etimològiques diferents—; atès, però, que en el cas que ens ocupa parteix d'una sola documentació, per bé que prou reculada, i que presenta *Fur-* en la primera síl·laba, no veiem cap raó per haver-hi d'arreglar aquest vell nom, i no fer-ho en canvi amb la bona dotzena de topònims que el mateix OC (vol. IV, p. 258b25-53) explica certament com a derivats de *formiga* < FURMICA, del tipus *Formigues*, però també amb sufixacions ben similars a la nostra *Formiguera*, com *Formiguerada* o fins i tot *Formiguers* (als quals caldria encara afegir casos que hi són absents, com pot ser el segarenc *mas de la Formiga* que hem tractat en la fitxa anterior). En conclusió, és clar que, davant de la manca d'arguments suficients per adoptar la hipòtesi antropònica per al nom que ara ens ocupa, preferirem la més senzilla i directa, és a dir, la zoonímica.

Fornets

COM.: Segrià

REF.: DECat, vol. II, p. 33a17-18; ICC-Segrià.

Partida del municipi d'Alcarràs, situada a l'extrem occidental del terme, prop del límit nord del de Fraga, i un quilòmetre al sud-oest de Vallmanya, on dona nom també a una *sèquia de Fornets*.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat plural de *forn* mitjançant el sufix *-ets*, que aquí probablement no té altre valor que el merament diminutiu.

[[forn]ets]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

1. És singular, si més no, l'aparició d'aquest topònim en les fonts consultades. Pel que fa a l'obra de Coromines, tot i que consta que en coneixia l'existència (i per això apareix al DECat, bé que de passada, en tractar del verb *boguejar* 'limitar', s. v. BOGA: «la partida de Fornets *bogueja* amb Fraga»), no en fa cap esment ni a l'article FORN del mateix DECat ni, sobretot, entre els molt nombrosos derivats de *forn* tractats en l'OC, vol. IV, p. 260b57-263a24. D'altra banda, hi ha una divergència en l'ús de l'article: mentre Coromines, com acabem de veure, anotà *Fornets* de fonts orals, sense article, el mapa comarcal de l'ICC consigna *els Fornets*; a la fi, tan sols aquesta mateixa font, que al costat d'aquest nom de partida escriu *Sèquia de Fornets* també sense article, permet d'establir com a preferent aquesta forma, tot confirmant la documentació de l'autor del DECat.

0743

Forques, les

COM.: Segarra

REF.: Duran, 1972, p. 339; Castellà, 1989, p. 43; ICC-*Segarra*.

Nom d'un conegut tossal rocallós, i entorn seu d'un camí i recentment d'una petita partida (part de la de Capell), que es troba tot just a mig quilòmetre de Cervera per la banda de llevant; es tracta d'un lloc prominent, obert a la vista de bona part de la ciutat, i consta documentalment i fins i tot gràficament que era el lloc on s'executaven els reus i des d'on se n'exhibien els cossos per a exemple públic.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica, en plural, del substantiu *forca* en la seva accepció de 'patíbul', tal com confirmen, d'una banda, les dades històriques ja esmentades i, d'altra banda, l'existència de nombrosos homònims arreu del país (gairebé trenta a OC, vol. IV, p. 264*a*27-*b*26) i també a les comarques de Ponent (vegeu les fitxes següents).

[[forqu]es]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

0744

Forques, pla de les

COM.: Segrià

REF.: GEC (*s. v. Forques, batalla de les*); OC, vol. IV, p. 264*b*13-16.

Indret de vora Lleida, on consta que tingué lloc durant la Guerra dels Segadors una important batalla *de les Forques*.¹

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 264*a*44-53: plural de *forca* < llatí *FURCA*, que de l'accepció original de 'forca pagesa' passà a la de 'patíbul' a causa de l'ús d'uns pals bifurcats com les forques per penjar-hi els condemnats.

ALTR. HIP.: —

[[forqu]es]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

1. Davant la manca de més dades, ignorem si algun fet luctuós d'aquesta batalla donà nom al lloc (com en el cas de *pla de les Creus* de Rubinat: vegeu *infra s. v.*) o si, per contra, aquest ja era previ i serví per designar el fet d'armes que hi tingué lloc; i igualment ignorem si aquest antic *pla de les Forques*, absent en la cartografia actual, correspon a algun dels homònims que l'ICC localitza no lluny de la ciutat, en especial el *tossal de les Forques* d'Alcoletge, vora el límit amb el terme municipal de Lleida, o la partida de *les Forques*, certament situada en un pla, a Benavent, vuit quilòmetres al nord de la capital.

0745

Forques, serra de les

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 264*b*4-5; ICC-*Noguera*.

Petit serrat que es troba immediatament a llevant de Cubells, entre aquesta població i la serra de les Comes, i tot plegat com a prolongació oriental de la serra Blanca.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 264*a*44-53: com en els seus homònims, es tracta de *forca* ‘patíbul’.

ALTR. HIP.: Afegim-hi que la situació d’aquest lloc respecte de Cubells és idèntica a la del seu homònim cerverí (vegeu *supra*), la qual cosa permet apuntar la hipòtesi que els indrets destinats a una tal execució i posterior exhibició se situaven expressament vers una banda oposada a la dels vents dominants a la zona, respecte de la població.

[[forqu]es]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

0746

Forques, serrat de les

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 264*b*3-4; ICC-*Noguera*.

Petita elevació, marcada de sud a nord, que es troba mig quilòmetre a llevant del poble de Cabanabona.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 264*a*44-53: de *forca* ‘patíbul’.

ALTR. HIP.: —

[[forqu]es]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

0747

Forques, tossal de les

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 264*b*10-12; ICC-*Noguera*.

Nom del tossal que s'aixeca escassament a mig quilòmetre de Castelló de Farfanya, el més proper a aquest lloc pel nord-est, a l'altra banda del riu de Farfanya, davant per davant del sector més alt de la població, on hi ha l'església i l'antic castell que li dona nom.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 264*a*44-53: de *forca* 'patíbul'.

ALTR. HIP.: —

[[forqu]es]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

0748

Fortuny

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 268*b*9-13.

Veïnat del terme de la Sentiu de Sió, entre Balaguer i Camarasa, segons l'OC, que tanmateix és l'única font que l'esmenta, arran de la recollida de fonts orals que en féu en el seu dia Josep Maria de Casacuberta.¹

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 268*b*14: del nom personal llatí FORTUNIUS.

ALTR. HIP.: Directament del cognom català *Fortuny*, efectivament derivat de l'esmentat antropònim llatí.

[fortuny]
antropotopònim
llatí
simple (NP)

1. Podria correspondre, doncs, a algun dels petits nuclis del sector occidental d'aquest terme (o dels veïns), o fins i tot a alguna torre o edificació aïllada; pensem, per exemple, en els caserius avui anomenats *Sant Miquel* i *el Tossal de les Forques*, que respectivament es troben un quilòmetre i mig al nord-oest i un quilòmetre al nord de la Sentiu (ICC). Aprofitem, d'altra banda, per assenyalar que el topònim híbrid àrab-llatí *Avinfortunys*, corresponent a una torre medieval, que l'OC recull al final del mateix article encetat amb el nostre *Fortuny* (vol. IV, p. 268*b*22-26) situant-la «entre Almenar i Alguaire (Segrià)», és molt probablement el mateix que la mateixa obra, un parell de volums abans (en el seu lloc alfabètic), tracta com a tal però localitzant-lo dins del terme de Saidí, a la veïna comarca del Baix Cinca (OC, vol. II, p. 286*a*43-47).

0749

Fosses, molí de

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Vell molí de la riba dreta del riu d'Ondara (però de nom encara vigent), situat aproximadament sota la Curullada, en el mateix terme municipal de Granyanella a què pertany aquest poble, però just en el límit amb el de Cervera, ciutat que es troba tres quilòmetres al nord-est d'aquest lloc.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica en plural de *fossa*, ja sigui en l'accepció genèrica de 'clot excavat a terra' (amb qualsevol finalitat, des de militar fins a alimentària), o ja sigui en la més particular de 'tomba' (naturalment també a terra; d'on el terme *fossar*).¹

[[foss]es]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

1. Vegeu DCVB i DECat (*s. v.*) sobre la història i significació del mot, i també OC, vol. iv, p. 269a34-b7, en què es recullen una quinzena de topònims d'aquesta família lèxica, quatre d'ells homònims del que ens ocupa, tot i que no aquest, i estranyament sense l'habitual apartat que tracta de llur etimologia, on l'autor s'hagués pogut decidir, si més no, per una de les dues accepcions possibles en joc.

0750

França, Vilanova de

COM.: Segrià

REF.: GEC (s. v. *Vilanova de Segrià*); OC, vol. iv, p. 274^b16-17.

El complement *de França* fou utilitzat (al segle XVIII, segons la GEC, però els autors de l'OC el sentiren usar encara al segle XX: vegeu vol. VIII, p. 20^b55-21^a1) en lloc del genèric comarcal avui consolidat, per designar el poble de *Vilanova de Segrià*.

DOC.: —

OC: Vol. iv, p. 274^b12-14: es tracta del nom mateix de la nació francesa, emprat probablement per significar l'establiment en aquest lloc d'un nucli d'immigrants francesos; té, doncs, un valor clarament gentilici malgrat que en manqui la sufixació típica.

ALTR. HIP.: —

[frança]
gentilici
català < francès
simple

0751

Franqueses, les

COM.: Noguera

REF.: GEC; Zamora, p. 230-231; CR, vol. xvii, p. 251-255; OC, vol. iv, p. 274^b7-10; ICC-*Noguera*.

Nom principalment d'un antic monestir cistercenc femení, *Santa Maria de les Franqueses*, situat a la riba dreta del Segre, quatre quilòmetres riu avall de la ciutat de Balaguer i dins del seu terme municipal, però a prop del límit amb els de Vallfogona de Balaguer i Tèrmens.

DOC.: *Franqueses*, 1189 (CR, vol. xvii, p. 251); *monasterii Sancte Marie de les Franchezas*, 1193 (OC); *illas Franchedas*, 1190-1200 (CR, vol. xvii, p. 252); *las Franquesas*, 1474 (CR, vol. xvii, p. 406); *les Franqueses*, 1497 (*Fog.*, p. 101); *las Franquesas*, 1700 (CR, vol. xvii, p. 406).

OC: Vol. iv, p. 274^a37-39: el substantiu *franquesa*, aquí en plural com en diversos dels seus freqüents homònims (vegeu OC, vol. iv, p. 274^a40-^b6), era emprat a l'edat mitjana per designar llocs en què els pobladors gaudien de determinades exempcions fiscals, és a dir, n'eren *francs*.

ALTR. HIP.: —

[[franqu]eses]
situació jurídica
català < germànic
simple (morf plural)

0752

Franqueses, les

COM.: Segarra

REF.: Castellà, 1989, p. 40, 46; ICC-*Segarra*.

Partida del terme de Cervera (o també en singular: *la Franquesa*), situada tres quilòmetres al nord d'aquesta ciutat, on hi ha també un petit altiplà, a la divisòria entre els vessants del Sió i de l'Ondara, que hom coneix com *el Pla* o *els Plans de les Franqueses*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta, sens dubte, com en el cas del seu homònim de vora Balaguer i altres (vegeu la fitxa anterior), d'una fixació toponímica de *franquesa*, indicant una part del terme lliure de determinades impositcions legals o fiscals.

[[franqu]eses]
situació jurídica
català < germànic
simple (morf plural)

0753

Franqueses, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de Juneda situada immediatament a llevant de la vila, entre el canal auxiliar d’Urgell i el fondo de la Femosa, que les delimiten (tant la partida com la població) respectivament pel nord i pel sud.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Remetem, quant a l’origen i significat d’aquest nom de lloc, a les fitxes anteriors i següent, en què n’hem vist i en veurem casos homònims a pràcticament totes les comarques ponentines.

[[franqu]eses]
situació jurídica
català < germànic
simple (morf plural)

0754

Franqueses, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del terme de Torres de Segre, localitzada al costat mateix de la població, aproximadament un quilòmetre vers el nord-est, al marge esquerre del riu.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim naturalment idèntic o similar al dels homònims d'altres comarques tractats en les fitxes anteriors.

[[franqu]eses]
situació jurídica
català < germànic
simple (morf plural)

0755

Frases, torre dels

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 315a59-60.

Antiga finca agropecuària de l'actual terme de Penelles, que fou granja de Poblet; deu fer-hi al·lusió, i, doncs, ser-ne un vestigi toponímic, el *camí dels Frases* que apareix en la cartografia actual de l'ICC dins del veí municipi de Castellserà, justament en el límit amb el de Penelles, i que condueix al Castell del Remei i sobretot a Torreneral, antic terme, aquest, dins del qual consta que es trobava aquella *torre dels Frases*.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbvia fixació toponímica del substantiu *frare*, en referència a la propietat monacal d'aquest lloc.

[frases]
situació jurídica
català < llatí
simple

1. És significatiu, en aquest sentit, l'apunt mínim que trobem en l'OC sobre aquest cas (si bé solament de passada, s. v. *Torreneral* justament): «*torreneral* oït en l'enq. de Penelles, on l'inf. l'unia a 'la Torre dels Frases' (XLVI, 61.11)» (OC, vol. VII, p. 315a59-60). Val a dir que, en canvi, Coromines no diu res sobre l'origen d'aquest nom, de manera que, com es veurà, hem fet constar l'habitual guió llarg en l'apartat corresponent.

0756

Freixenet

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 176-177; OC, vol. IV, p. 281a18-25.

Població del municipi de Sant Guim de Freixenet, del qual havia estat el cap abans que assumís aquesta funció el puixant nucli de Sant Guim (anomenat justament *de Freixenet* per aqueixa raó), situada al centre del terme, a la capçalera del riu Sió i de la riera de Vergós, a la qual afluïx un breu *torrent de Freixenet*, que així mateix dóna nom a la *vall de Freixenet*.

DOC.: *Frexened*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Frexaned*, 1133 (CR, vol. XXIV, p. 317); *Frexaned*, 1147 (OC); *Frexanet*, 1100-1154 (TS; OC); *Frexanet*, 1166 (TS); *Frexened*, 1175 (TS); *Frexaneto*, 1186 (TS); *Fraxineto / Fraxeneto / Frexeneto*, 1193 (TS); *Fraxened*, s. XII (OC); *Frex[an]eto*, 1213 (TS); *Fraxenet*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; TS); *Fraixeneto*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 238; TS); *Frexanet*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Fraxaneto*, 1332 (OC); *Freixenet / Fraxenet / Fraxanet*, 1358 (*Fog.*; TS); *Frexanet*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Frexenet*, 1359 (OC); *Frexenet*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Frexanet*, 1497 (*Fog.*, p. 195, 241); *Frexanet*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. IV, p. 280b58: del collectiu fitonímic FRAXINETUM ‘bosc de freixes’ (< FRAXINUS).

ALTR. HIP.: —
[[freixen]et]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-et*

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 284a30-b21; Eritja, p. 20-23.

Antic lloc, probablement un castell amb terme propi, avui desaparegut, que es trobava ben possiblement dins de l'actual municipi de la Fuliola, al sud d'aquesta població, amb la qual mantingué una estreta vinculació, tant en l'aspecte onomàstic com en l'històric, a l'inici de l'expansió comtal per aquestes terres de la plana (segona meitat del segle XI), quan un lloc i l'altre eren punts avançats dels conqueridors i foren exposats a devastacions de part dels sarraïns, en una de les quals degué acabar perdent-se el lloc que ara ens ocupa, i el seu nom; per tal de distingir-lo més eficaçment de *la Fuliola*, de fet, hom n'havia dit *la Fulia Grossa* (així a la GEC encara), tot i que també consta amb el nom simple de *Fulia* o *Folia*.

DOC.: *la Fulia Grossa*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72; OC; Eritja); *Follia*, 1080 (Font Rius, doc. 36; OC); *Fulia*, 1087 (OC); *Fula Grossa*, 1111 (CR, vol. XXIV, p. 50).

OC: Vol. IV, p. 284b22-35: adaptació i fixació toponímica d'un terme francès medieval *follie* o *foillie*, 'glorieta' i més en concret 'pavelló de caça cobert de fullatge', activitat molt popular entre la cavalleria que participava en la conquesta (en són un referent en especial la forma normandopicarda del francès *Feuillée* i el seu manlleu en anglès, *La Folly*, en diminutiu *La Follette*).

ALTR. HIP.: Com en el cas dels seus parònims i hipotètics diminutius del tipus *Fuliola* (vegeu les fitxes següents), es podria no descartar tampoc una relació d'origen —en aquest cas més incerta, val a dir-ho— amb els noms personals llatins FULIUS i FULVIUS.

[fulia]
activitat humana
català < francès
simple

0758

Fuliola, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; Guillaumet, 1999, p. 116; ICC-*Noguera*.

Paratge despoblat que es troba a l'extrem occidental del terme de Balaguer (d'aquí el nom de *la Fuliola de Balaguer* que en dona la GEC, per tal de distingir-lo del més conegut municipi urgellenc), vora el riu de Farfanya i el límit amb el terme de Castelló de Farfanya, població que és uns quatre quilòmetres al nord d'aquest lloc; hi ha en aquest indret restes d'un poblat ibèric que sembla que s'han de relacionar amb les de Montmur, que es troba tot just un quilòmetre cap al sud.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Atès que *la Fuliola*, com hem vist en la fitxa anterior i veurem en la següent, no és un topònim independent, sinó que sembla que formà parella, com a diminutiu, amb un ja desaparegut *Fulia* del mateix rodal, i no havent-hi vora el lloc que ara ens ocupa cap topònim amb el qual s'estableixi una relació paral·lela, hauríem de concloure que es tracta d'una mera reduplicació, potser relativament moderna, a partir del seu homònim de l'Urgell; tanmateix, si acceptàvem per a aquesta sèrie un origen antroponímic —a partir del llatí *FULIUS* o *FULVIUS*—, també es podria concebre, llavors, una plena independència del cas que ens ocupa.

[[fuli]ola]
topònim reduplicat
català < francès
simple (N(top))

1. Efectivament, no hi ha en l'OC cap referència a aquest nom de la Noguera, malgrat que en l'article dedicat a *la Fuliola*, després d'analitzar amb detall la història dels dos llocs urgellencs tractats en les fitxes anterior i següent, Coromines en completa l'argumentació justament amb els noms de la mateixa família que es troben no només a Catalunya (tres o quatre de cap a l'Ebre i el Solsonès), sinó fins i tot en altres països d'Europa (OC, vol. iv, p. 284b33-285a18).

Fuliola, la

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 284a19-b21; Eritja, p. 20-23.

Població i cap del municipi del mateix nom, que es troba al sector occidental de la comarca, en contacte amb el Pla d'Urgell (al qual pertany completament des d'un punt de vista orogràfic), equidistant de Mollerussa, Agramunt i Tàrraga, i al peu de la carretera que uneix aquesta ciutat amb Balaguer.

DOC.: *Fuliola*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. xvii, p. 72; OC; Eritja); *Folliola / Folliolam*, 1080 (Font Rius, doc. 36; OC); *Fuliola*, 1080 (OC); *Foliola*, 1087 (OC); *ipsa Folliola*, 1109 (OC); *Fuliola*, 1151 (CR, vol. xiii, p. 284; OC); *Foliola*, 1164 (OC); *Fuliola / Folliola*, 1180 (OC); *la Fuliola*, 1208 (OC); *Fuliola*, 1280 (Font Rius, doc. 337); *ça Fuliola de Poblet*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *la Fuliola*, 1359 (OC); *Fulliola*, 1497 (*Fog.*, p. 151).

OC: Vol. IV, p. 284b22-37: es tracta d'una simple versió diminutiva del mateix topònim *la Fulia* (o *Folia*) tractat anteriorment (vegeu *supra*), amb el qual formà en el segle XI una parella onomàstica i geogracicoestratègica; tot i que aquell en devia ser el terme o castell major, i *la Fuliola* el més petit, a la fi aquest pervisqué i en canvi el seu veí, situat en una posició meridional més exposada a les devastacions frontereres, no tindria continuïtat.

ALTR. HIP.: D'un nom personal llatí FULVIOLA, femení de FULVIUS: proposat per mossèn Segura, i valorat, però finalment desestimat per Coromines davant del clar paralelisme amb *la Fulia* (vegeu OC, vol. IV, p. 285a19-26); tot i que, a la vista de l'existència de noms personals llatins com FULIUS (vegeu OC, vol. IV, p. 220: al·ludit *supra*, en nota, s. v. *Fiol*), creiem que caldria no descartar del tot una explicació de tipus antroponímic.

[[fuli]ola]
diminutiu toponímic
català < francès
N(top) + -ol(a)

0760

Fulleda

COM.: Garrigues

REF.: GEC; TS, p. 177-178; OC, vol. IV, p. 286b45-287a3.

Població i municipi de l'extrem oriental de la comarca, en contacte amb la Conca de Barberà pel sector de Senan, on hi ha, just al límit entre els dos termes, un *Pla de Fulleda* (ICC).

DOC.: *Folleda*, 1152 (Font Rius, doc. 90; TS); *Foleda*, 1179 (OC); *Fuleda*, 1179 (*Poblet*, doc. 333; TS); *Folgeda*, 1180 (OC); *Folleda*, 1182 (OC); *Fuleda*, 1184, 1185, 1189, 1190, 1192 (TS; OC); *Foleda*, 1192 (TS; OC); *Folleda*, 1193 (TS); *Fuleda*, 1193 (OC); *Fuleta*, 1199 (TS); *Fuleda*, 1199, 1202, 1246 (TS); *Fulleta*, 1259 (OC); *Fulleta*, 1279 (*Rat. Dec.*; TS); *Fuyeda* / *Fuyleda*, 1358 (*Fog.*; TS); *Fulleda*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Fuleda*, 1359 (OC); *Fulleda*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 84; TS); *Fulleda*, 1440 (*Altisent*, p. 175); *Fuleda* / *Fulleda*, 1445 (*Altisent*, p. 134); *Fulleda*, 1497 (*Fog.*, p. 289).

OC: Vol. IV, p. 287a10-12: del collectiu llatí *FOLIETA, versió femenina de FOLIETUM, amb el sentit de 'boscatge de fulla abundosa' o potser també 'de fulla perenne'.

ALTR. HIP.: Directament del seu equivalent i derivat català (*fulleda* de *fulla*, com *pineda* de *pi*, *arbreda* d'*arbre*, etc.); o referència molt més incerta a un terreny que es *desfulla*, pissarrós (Balari; Moreu-Rey: vegeu TS, p. 178).

[[full]eda]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-eda*

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Caseria, i antiga granja de Poblet (GEC; *mas de la Fumada* a la cartografia actual de l'ICC) del municipi de la Pobla de Cérvoles, situada tres quilòmetres al nord-oest d'aquesta localitat, vora les restes anomenades avui *la Vileta* (vegeu *infra* s. v.); allí mateix dona nom també a una partida eminentment muntanyosa (dita simplement *la Fumada*)¹ i a un *barranc de la Fumada* (deu ser la *coma Fumada* esmentada a la GEC) que afluïx junt amb altres al riu de Set en el seu tram de capçalera, just abans de Cervià de les Garrigues.

DOC.: *Fumate*, 1271 (Font Rius, doc. 319); *la Fumada*, s. XIII (Font Rius, doc. 319, nota); *la Fumada de Servoles*, s. XIV (Font Rius, doc. 319, nota); *Fumate*, s. XIV (Font Rius, doc. 319, nota).²

OC: —

ALTR. HIP.: Substantivació de l'adjectiu-participi *fumada*, evident derivat de *fum*, en referència tal volta a una característica de la casa o del terreny (vegeu *supra* s. v., el nom de *la Cendrosa* com a possible paral·lel), o bé, més probablement, a les seqüeles d'un antic incendi (vegeu *infra*, en aquest cas, el paral·lel de nombrosos topònims com *la Socarrada*, *el Socarrat*, etc.).

[[fum]ada]
referència històrica
català < llatí
simple (Adj)

1. Aquest nom de partida es repeteix, segons la cartografia comarcal actual de l'ICC, uns pocs quilòmetres vers ponent (tot just quatre quilòmetres, sobre el límit entre els termes municipals de la Pobla de Cérvoles i Juncosa, a llevant de l'Uixol), però atesa aquesta situació tendirem a creure que es tracta d'un mateix cas toponímic, tot i que no se'n pugui descartar la independència i, doncs, que es tracti d'una mera casualitat.

2. Es tracta, com es pot veure, de diferents referències documentals procedents no només d'una mateixa font, sinó de l'edició d'un mateix text medieval (el document pel qual s'establiren les granges pobletanes de Cérvoles i la Fumada i es donaren a poblar a homes del Vilosell; Font Rius, doc. 319), en el qual, per cert, el cas que ens ocupa apareix sempre rere un genèric *terminus* o *terme*, cosa que ens en podria fer reconsiderar l'entitat històrica. La singularitat paleogràfica del cas és que, segons té cura d'annotar Font Rius, en el dors del document hi ha fins a quatre inscripcions, amb lletres dels segles XIII-XIV, indicant que es tracta «de Servoles e de la Fumada», «en lo terme de la Fumada», etc.

0762

Galiana, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 295a50-52.

Nom, segons Coromines, del cingle culminant de la serra de Montalegre, a l'antic terme de Llorenç de Montgai (inclòs actualment en el de Camarasa); no ens consta la vigència d'aquest topònim en el present, però bé deu correspondre a algun dels indrets de màxima altura del Mont-roig (a la partió entre els antics municipis de Llorenç i Santalinya) que la cartografia actual de l'ICC consigna amb noms tan genèrics com *Pala Alta*.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 295b9-15: com en el cas dels diversos homònims i parònims recollits junt amb aquest nom de lloc (OC, vol. IV, p. 295a53-b8), es tracta d'un antic *Galiana*, usat pels pastors designant la carrerada per on passen els ramats procedents del nord, és a dir, de la *Gàllia* (del baix llatí VIA GALLIANA, i després *senda Galiana*, que dóna nom en diferents punts de la península Ibèrica a les restes d'una antiga gran carrerada en sentit nord-sud).

ALTR. HIP.: —

[[gali]ana]
activitat humana
llatí
N(top) + sufix -a(na)

0763

Galinyó

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una masia del terme municipal de Biosca, situada uns quatre quilòmetres al nord d'aquesta població, vora el pas conegut com *la Collada*, en un altiplà que separa les valls de les rieres de Biosca i de Lloberola, gairebé equidistant entre Lloberola, l'Estany, Xoriguera i la Melgosa per cadascun dels quatre punts cardinals bàsics.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És probable que es tracti d'un derivat del nom personal GALLINIUS (del qual el RAC-I, p. 311, recull fins a divuit casos encara a la Catalunya dels segles IX-X), tal com ho és el paronímic cognom *Galinyà* (vegeu DCVB s. v.), però no mitjançant el típic sufix *-ā* < -ANUM, sinó amb el diminutiu *-ó* < -ONEM, d'on s'obté un ètim *GALLENIONE.

[[galiny]ó]
antropotopònim
llatí
NP + sufix *-ó*

0764

Gallecs

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. IV, p. 296*b*1-3.

Antic nom d'una partida del terme de Torà, segons llegí Coromines personalment a l'Arxiu de Solsona en un document del segle XI.

DOC.: *Galexs*, 1069 (OC).

OC: Vol. IV, p. 296*b*4-6: es tracta del conegut gentilici corresponent a *Galícia*, fixat en toponímia possiblement a causa de l'establiment d'un grup de colons procedents d'aquest país.

ALTR. HIP.: Atesa l'antigor i, doncs, la incertesa d'aquest nom (incloent-hi, per exemple, la seva accentuació), es podria també pensar en un derivat a partir de *Gàl·lia*, com en el cas ja tractat de *la Galiana* (vegeu *supra* s. v.).

[[gall]ecs]

gentilici

català < llatí

N(top) + sufix *-ec(s)*

0765

Gangues, les

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. IV, p. 334*b*19-21; OC, vol. IV, p. 310*b*36-37.

Nom d'una partida del terme de Penelles, segons Joan Coromines, que l'hi recollí el 1956 (si bé citant també el *Butlletí de Dialectologia Catalana*, vol. X), i com a tal l'esmentà ja en el DECat (*s. v. Ganga* 1).

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 310*b*37-39: aplicació toponímica del nom de la *ganga*, ocell objecte de caça (es tracta d'una gallinàcia semblant a la perdiu); com a zoònim és un mot d'origen imitatiu del crit d'aquest animal.

ALTR. HIP.: —

[gangues]
zootopònim
català
simple

0766

Gardeny

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del sector sud-oest del terme municipal d'Agramunt, al límit amb el de Castellserà, situada al peu de l'àrea més occidental de la serra d'Almenara, vora el canal d'Urgell i les cases de Tarassó.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sense descartar que es tracti d'una mera coincidència a partir del mateix antropònim germànic que s'ha assenyalat com el seu ètim (vegeu la fitxa següent), sembla més probable que siguem davant d'un mer reflex secundari del topònim *Gardeny*, del Segrià, amplament difós arran de la seva capitalitat templera.

[gardeny]
topònim reduplicat
català < germànic
simple (N(top))

Gardeny

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 315*b*57-316*a*59.

Nom del conegut i històric turó (amb el seu antic castell) situat als afores de la ciutat de Lleida, un parell de quilòmetres al sud-oest de la Seu Vella, a la dreta del Segre; fou el centre d'una *comanda de Gardeny* dels templers, i després dels hospitalers, que hi establiren un priorat; dóna nom així mateix a una partida del terme (*la Falda o la Corda de Gardeny*), a un modern barri (*Santa Maria de Gardeny*: vegeu *infra s. v.*), i, antigament, a un dels portals de la ciutat.

DOC.: *Gardein*, 1134 (OC); *Garden*, 1148 (Eritja, p. 23); *Gardenis*, 1148 (OC); *Gardeny / Garden*, 1149 (OC); *Gardenum*, 1152 (OC); *Gardenium*, 1156 (CR, vol. XXIV, p. 200; OC); *Gardenno*, 1159 (CR, vol. XXIV, p. 200); *Garden*, 1160 (OC); *Gardenio*, 1161 (OC); *Gardenii / Garden*, 1167 (OC); *Gardenio*, 1173 (CR, vol. XXIV, p. 200); *Garden*, 1175 (Bisson, doc. 26, 28); *Garden*, 1179 (OC); *Gardenum*, 1181 (OC); *Garden*, 1181 (OC); *Gardenii*, 1187, 1189 (OC); *Gardenii*, 1192 (Font Rius, doc. 191; OC); *Gardeni*, 1200 (OC); *Gardenii*, 1202 (CR, vol. XXIV, p. 200); *Garden*, 1211 (OC); *Gardenii*, 1212 (Font Rius, doc. 236); *Guardein*, 1236-1240 (OC); *Gardey*, 1261 (OC); *Gardennium*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119); *Gardenium*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 137; OC); *Gardenny*, 1281 (OC); *Gardeny*, 1289 (OC); *Gardenum*, 1317 (OC); *Gardeny*, 1373 (OC); *Gardeny*, 1497 (*Fog.*, p. 174, 187).

OC: Vol. IV, p. 316*b*1-11: de CASTRUM GARDINGI (on la forma de genitiu -NGI justifica plenament la terminació *-eny* del topònim), que parteix d'un antropònim germànic format sobre la fecunda arrel GARD- 'clos, recinte', amb la corrent derivació en -ING.¹

ALTR. HIP.: —

[[gard]eny]
antropotopònim
germànic
simple (NP)

1. Certament enregistrat, a més de les fonts conegudes i utilitzades per Coromines (vegeu Piel i Kremer, 1976, p. 146), per Reichert (1987, p. 308-309), i justament sota la forma GARDING.

0768

Gardeny

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida de l'extrem sud-est del terme municipal de Tàrraga, que abans de la seva annexió formava el sector meridional del del Talladell, vora el límit amb els municipis segarrencs de Granyanella i Granyena, si bé el poble més proper és el Mas de Bondia (agregat al terme de Montornès de Segarra), que es troba a menys de dos quilòmetres d'aquest indret, vers el sud (també Verdú és a prop, concretament uns tres quilòmetres vers ponent); és pertinent assenyalar que bona part dels llocs esmentats pertanyeren durant l'edat mitjana a l'orde dels templers.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com la partida homònima del terme d'Agramunt (vegeu *supra*) i altres (vegeu les fitxes següents), el més probable és que es tracti d'una reduplicació del topònim lleidatà *Gardeny*, deguda a la presència en aquest territori de l'orde del Temple.

[gardeny]
topònim reduplicat
català < germànic
simple (N(top))

0769

Gardeny, puig de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Muntanyeta de 564 metres d'altura situada a l'extrem sud-oriental del terme municipal de Sant Martí de Riucorb, dins de l'antic de Rocafort de Vallbona, uns dos quilòmetres al sud-est d'aquest poble i al nord-est de Vallbona mateix, i a tocar del límit amb el terme de Nalec.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de les dues partides homònimes tractades anteriorment (vegeu *supra*),¹ deu ser un reflex toponímic secundari, és a dir, un trasllat o reduplicació, del nom del castell i comanda de *Gardeny*, a Lleida; el fet que el mateix Coromines admeti aquesta possibilitat per a noms similars, entre els quals una variant femenina plural, a la Noguera (vegeu la fitxa següent), dóna encara més força, si cal, a aquesta hipòtesi.

[gardeny]
topònim reduplicat
català < germànic
simple (N(top))

1. Totes dues situades oficialment en la mateixa *comarca* de l'Urgell, però amb les quals evidentment no té res a veure de forma directa, atesos els nombrosos rius i termes municipals que hi ha entremig dels tres casos, amb una distància de més de vint-i-cinc quilòmetres entre la partida d'Agramunt i aquest puig, i de gairebé dotze quilòmetres entre aquest i la partida de Tàrrega, que, al seu torn, es troba a pràcticament vint quilòmetres del cas esmentat en primer lloc.

0770

Gardenyes, les Pedres

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 316*b*35-36.

Topònim menor del terme de Castelló de Farfanya, segons Coromines, que el recollí personalment en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 316*b*34: deu ser una propagació del nom mateix de *Gardeny* (vegeu també les fitxes anteriors).

ALTR. HIP.: —

[[gardeny]es]
topònim reduplicat
català < germànic
simple (N(top)) (morf plural)

0771

Garganta, la

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. iv, p. 318a4-7; ICC-Segarra.

Topònim del nord de la comarca, corresponent segons Coromines, que el va trobar en un document medieval llegit a l'Arxiu de Solsona, a una partida del terme de Torà; tanmateix és molt possible que s'hi pugui identificar el *torrent de la Garganta*, important afluent meridional del riu Bragós o Llobregós, que baixa de la zona d'Ivorra i hi desguassa just davant per davant de Torà, i que com a tal és recollit en la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: *ipsa Garganta*, 1069 (OC).

OC: Vol. iv, p. 318a29-32: el terme *garganta*, d'arrel onomatopeica i comú amb altres llengües de la península Ibèrica (DECat, vol. iv, p. 368b12-24), és usat en toponímia per designar un congost, com demostren, si cal, les metàfores descriptives paral·leles *gola* o *gorja de muntanya*, i així mateix la dotzena llarga d'homònims i derivats que s'apleguen en OC, vol. iv, p. 317b47-318a28.¹

ALTR. HIP.: —
[garganta]
orotopònim
català
simple

1. Afegim-hi que aquest significat s'adiu més que suficientment a les característiques geogràfiques del torrent abans al·ludit, ja que el trajecte entre Ivorra i Torà és força engorjat, sobretot en el tram inicial, abans no s'arriba al pla de vora el riu principal.

0772

Garrameu

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 315a3-7; ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanyeta (*tossal del Garrameu* a l'ICC), i també, segons Coromines, de la «partida muntanyenca» que n'és el vessant, del municipi de Menàrguens, situada dos quilòmetres a ponent d'aquesta població, prop del límit amb el terme de Torrelameu.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 315a7-15: de l'àrab *gâr Ahmed* 'la cova de n'Ahmed', fent referència inicialment a alguna cova d'aquell sector i després, possiblement, a un petit reducte fortificat dels musulmans en llur gradual retirada des de Balaguer a Lleida.

ALTR. HIP.: —

[[garr][ameu]]
antropotopònim
àrab
compost N + NP

0773

Garriga, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom de diversos elements geogràfics del sector de la comarca que es troba al sud-oest del Mont-roig i a ponent de la Noguera Pallaresa, a l'altura del pantà de Sant Llorenç de Montgai; principalment denomina una *serra* de l'extrem occidental del terme de Camarasa, confrontant amb els de Gerb i les Avellanes, i, sota seu mateix, un *pla de la Garriga*; ja dins del municipi de les Avellanes i Santalinya, al sud de Vilanova de la Sal, es troba també una partida anomenada simplement *la Garriga*, que sens dubte hi té igualment relació.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Origen lingüístic idèntic al dels altres *Garriga* i *Garrigues* toponímics (vegeu *infra*), si bé en aquest cas la realitat geogràfica del lloc, així com el morf singular del nom propi, permeten decantar-se per l'accepció de 'terra no conreada on creixen mates i arbustos'.

[garriga]
fitotopònim
català < preromà
simple

0774

Garriga, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del terme municipal de Balaguer, corresponent a una partida situada en el seu angle nord-occidental, vora el límit amb Castelló de Farfanya i Gerb, i a un petit *barranc de la Garriga* que, procedent d'aquest mateix sector (doncs, és clar que en pren el nom), desguassa en el Segre o en les seves sèquies auxiliars, per la dreta, tot just un quilòmetre al nord de la ciutat, davant per davant del Sió.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evident fixació toponímica del substantiu *garriga*, per al qual vegeu *infra*, s. v. *Garrigues*; com en els altres casos de *Garriga* en singular (vegeu les fitxes anterior i següents), sembla més probable l'accepció de 'terra no conreada de secà' que la més concreta d'«alzina nana».

[garriga]
fitotopònim
català < preromà
simple

0775

Garriga, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un llogaret (unes poques cases amb esglesiola i tot), més que no estrictament masia, situat aproximadament en el centre de l'enclavament de les Cases de la Serra (pertanyent al municipi de Torrefeta i Florejacs, però envoltat pels de Sanaüja, Vilanova de l'Aguda i Pinell de Solsonès), uns dos quilòmetres al nord-oest de Pujol i gairebé equidistant entre can Valls i el Mas de la Vila; apareix en la cartografia comarcal de l'ICC com a *Mas Garriga*, però vam poder constatar com diversos pagesos autòctons coincidien a emprar la forma *la Garriga*, més d'acord al seu caràcter real.

DOC.: *la Garriga*, 1497 (*Fog.*, p. 207).

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que, com en els casos de les fitxes precedents i següent, som davant d'una simple fixació toponímica del fitonímic *garriga*, al·lusiú a la vegetació de la zona.

[garriga]
fitotopònim
català < preromà
simple

0776

Garriga, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida muntanyenca del municipi de Vilanova de Meià, situada a llevant d'aquesta població i aproximadament un quilòmetre i mig al nord del seu agregat Lluçars.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment ha de tenir el mateix origen que els homònims tractats en les fitxes anteriors, i potser també, doncs, que els parònims plurals *Garrigues* tractats en les següents.

[garriga]
fitotopònim
català < preromà
simple

0777

Garriguer, pla del

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'un pla del terme municipal d'Alguaire, que es troba uns sis quilòmetres a ponent de la vila, vora el canal d'Aragó i Catalunya, i no lluny del límit amb el terme d'Almacelles.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte es tracta d'un derivat per sufixació (-*er*) del mateix fitònim *garriga* que hem vist en les fitxes anteriors i que veurem en les següents sota les formes simples singular i plural, respectivament.

[[garrigu]er]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix -*er*

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 324a21-24.

Nom de la comarca més meridional de les terres de Ponent, que s'estén des del límit amb el Priorat i la Conca de Barberà (serres de Vilobí i la Llena) fins a les planes urgellenques (a les quals de fet pertany el seu extrem septentrional, amb Juneda i les Borges Blanques, la capital comarcal moderna), a través d'un sistema de valls que la solquen en direcció sud-est-nord-oest fins al Segrià, comarca el terç sud-oriental de la qual (d'Aspa a Maials o Almatret) tradicionalment s'havia inclòs en les Garrigues per raons geogràfiques prou evidents (així mateix, l'extrem oriental de l'actual demarcació, de l'Espluga Calba a Vinaixa o el Vilosell, es considerava segarrenç); això no obstant, tant la consciència comarcal, amb centre a la Granadella, com el nom mateix de *les Garrigues* són fortament tradicionals, com ho prova l'existència encara avui, en el cor del seu territori, d'aquest topònim designant-ne el sector més representatiu.¹

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 324a35-38: el terme *garriga*, d'origen preromà i aquí fixat en plural, designa una 'varietat d'alzina' o 'alzina nana' (vegeu DECat, vol. IV, p. 390-394, s. v. *garriç*).

ALTR. HIP.: El mateix mot té també el sentit de 'terra no conreada on creixen mates i arbustos' (com en occità, àmbit en el qual, per cert, existeixen noms idèntics; vegeu Nègre, p. 95), però en el cas del topònim comarcal que ara ens ocupa, i vista la hipòtesi plausible que provinguí del nom del seu sector més amagat i boscós, sembla clarament preferible l'accepció fitonímica inicial.

[garrigues]
fitotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

1. Així ho recull la cartografia actual de l'ICC, on *les Garrigues* es repeteix fins a quatre cops entre els termes de Juncosa i la Pobla de Cérvoles, al peu mateix de la serra de la Llena, en una zona boscosa i poc accessible, amb altures entre els sis-cents i els set-cents metres, i encara una altra ja dins del terme veí d'Ulldemolins (Priorat), sense comptar-hi, a més, altres derivats com *la Garrigueta* o subdivisions com *la Garriga del Blanc* i *Garriga del Pintat*. Pel que fa a aquelles quatre primeres mostres, que al capdavall són les més significatives, hi destaquen, al costat de sengles partides de cadascun d'aqueixos termes (la més llunyana, situada quatre quilòmetres al nord de la Pobla), un torrent o *barranc de les Garrigues*, que neix a gairebé vuit-cents metres d'altura en terme d'Ulldemolins i corre vers el nord, per entremig d'algunes de les partides esmentades (vegeu també GEC, s. v. *Set*, riu en què desguassa), i sobretot una extensa partida *les Garrigues*, que designa tot un sector del terme de la Pobla de Cérvoles, i que bé podem creure que és l'origen de la denominació que ha acabat aplicant-se al conjunt de la comarca.

0779

Garrigues, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi d'Artesa de Segre, situada en el vessant d'una turonada a llevant de la vila, poc més d'un quilòmetre al sud del seu agregat Colldelrat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla tenir el mateix origen fitonímic que el nom de la comarca homònima (vegeu la fitxa anterior).

[garrigues]
fitotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0780

Garrigues, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme de Montgai, a la ribera del Sió, situada immediatament al nord del seu agregat Butsènit.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Lògicament se li ha d'atribuir el mateix ètim que als homònims tractats en les fitxes anteriors (i les següents).

[garrigues]
fitotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0781

Garrigues, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Important partida del sector sud-oriental del municipi de Tàrraga, situada a uns tres quilòmetres de la ciutat i un parell al sud del seu agregat el Talladell, confrontant amb el municipi segarrenc de Granyanella; l'àrea més meridional d'aquesta partida, a mig camí de Verdú, rep així mateix el nom de *les Garrigues Altes*, a causa de la seva major altitud.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Un cop més (vegeu les fitxes anteriors i següent), es tracta d'una fixació toponímica del fitònim *garriga*, en alguna de les seves dues accepcions bàsiques, ja que tant l'una com l'altra escauen a la realitat geogràfica d'aquest indret de secà.

[garrigues]
fitotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

REF.: OC, vol. IV, p. 324a25-27; ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida de terra de Torà, segons Coromines, que l'hi recollí personalment; apareix efectivament en la cartografia de l'ICC, a l'extrem sud-occidental d'aquest terme, a uns quatre quilòmetres de la vila, en una zona aturonada a cavall amb el terme de Sant Guim de la Plana, pel sector de Vicfred, entre aquest poble i Palouet (que pertany al municipi de Massoteres).

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 324a35-38: com hem anotat a propòsit del conegut topònim comarcal (i altres homònims i parònims no recollits per aquesta obra; vegeu *supra*), el terme *garriga* s'aplica tant a una 'varietat d'alzina' com a 'terra no conreada on creixen mates i arbustos'.

ALTR. HIP.: També en aquest cas, com en el del seu homònim, la realitat geogràfica del lloc a què s'aplica el topònim fa preferible l'opció d'«alzina nana», si bé caldria tenir present que en aquesta zona és freqüent, amb aquest sentit, l'ús del sinònim *coscó* o *coscoll* (vegeu DECat s. v.), que per la seva banda, com hem comprovat (vegeu *supra*), hi ha generat també diversos topònims.

[garrigues]
fitotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0783

Garrigues, costa de les

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'un indret del terme de Sanaüja, a tocar mateix del poble, vers ponent, que correspon certament a una *costa* ben marcada i tanmateix no pas pelada, sinó amb vegetació autòctona, situada a la dreta de la riera de Sanaüja, en el vessant meridional del serrat del Balaguer, un dels punts prominents del qual és el pic de Rocabandera, damunt mateix de la vila.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una altra fixació toponímica del plural del fitònim *garriga* (vegeu les fitxes anteriors), en al·lusió a la vegetació dominant en aquest coster.

[garrigues]
fitotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

0784

Garses, pla de les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector meridional del terme de les Borges Blanques, corresponent efectivament a un petit pla, situat sobre la confluència entre la vall d'Estiràs i la de les Comes de Vinaixa, al costat mateix del traçat de l'autopista.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta, evidentment, d'una fixació toponímica, en plural, del conegut nom d'ocell *garsa* (vegeu *infra* un clar paral·lel amb el cas de *les Gralles*).

[garses]
zootopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0785

Gàrzola

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 327*b*46-328*a*2.

Llogaret del municipi de Vilanova de Meià, situat al sud del terme, a la dreta del riu Boix, i tot just a un quilòmetre d'Argentera, del qual depèn eclesiàsticament.

DOC.: *Garzelles*, 1359 (OC); *Garzela* / *Garzola*, 1497 (*Fog.*, p. 110, 154); *Garsola*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 328*a*51-*b*49: d'un antropònim germànic GARDILA (masculí, en gòtic),¹ d'accentuació proparoxítona, a través d'una forma intermèdia *Gàrzela*, en què a més a més s'exemplifica la imitació com a -rz- del grup germànic -RD-, que almenys en certs parlars visigòtics tindria segons Coromines una articulació fricativa (vegeu OC, vol. IV, p. 328*b*45-329*a*12, en què formula el que anomena «una adquisició fonètica» a partir justament del cas que ens ocupa).

ALTR. HIP.: —

[gàrzola]
antropotopònim
germànic
simple (NP)

1. Vegeu també Piel i Kremer (1976, p. 146), que enregistren justament la forma *Gardila* en el segle x.

0786

Gatell, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi d'Albesa, que es troba tot just un quilòmetre al nord-est del poble, a la zona central del terme.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del nom d'arbre *gatell* (vegeu les fitxes següents).

[gatell]
fitotopònim
català < llatí
simple

0787

Gatell, «desaigüe» del

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un curs d'aigua (de fet, un desguàs artificial del pantà de la Boga, però paral·lel a un d'anterior de natural, és a dir, en la terminologia de la zona, a una *clamor*) que es troba en el límit oriental del terme de Gimènells i el Pla de la Font, vora el de Lleida pel sector de Raimat.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del nom d'arbre *gatell* (vegeu la fitxa següent).

[gatell]
fitotopònim
català < llatí
simple

0788

Gatell, font de

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. IV, p. 331*b*3-4.

Topònim de l'antic terme de Lloberola (corresponent a la meitat nord de l'actual municipi de Biosca), recollit directament per Coromines en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 331*b*15-16: el *gatell* (vegeu DECat, vol. IV, p. 418*a*59-*b*27: en darrera instància deriva de *gat*) és un arbre salicaci que es fa justament al costat de les fonts i els llocs humits.

ALTR. HIP.: —

[gatell]
fitotopònim
català < llatí
simple

0789

Gatellar, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-*Pla*.

Nom d'una partida del terme municipal de Linyola, situada als afores mateix de la població, vers el sud-est.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat per sufixació (-*ar*) del nom d'arbre *gatell* (vegeu les fitxes anteriors).

[[gatell]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix -*ar*

0790

Gatellar, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme de Torregrossa, situada aproximadament un quilòmetre al nord de la població, prop del canal auxiliar d'Urgell, que arriba fins en aquest terme per tornar un altre cop vers ponent, cap al Segrià; malgrat la coincidència formal amb un altre topònim de la mateixa comarca (vegeu la fitxa anterior), és evident que es tracta d'una mera homonímia, ja que no és possible confondre ni reunir aquests dos *Gatellar* en un sol cas, atesa llur distància (més d'una dotzena de quilòmetres, d'un extrem a l'altre de l'actual demarcació comarcal).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: D'etimologia naturalment idèntica a la de l'homònim tractat en la fitxa anterior.

[[gatell]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0791

Gatén

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 331*b*19-31; CR, vol. XXIV, p. 99; G.-Biosca, p. 156-157; Eritja, p. 20-21; ICC-*Pla*.

Antic terme rural despoblat i actualment partida del municipi de Bellvís, que es troba un parell de quilòmetres al sud-est d'aquesta població, vora el límit amb el Palau d'Anglesola.

DOC.: *Algaten*, 1079 (G.-Biosca, p. 156; OC); *Caten*, 1170 (G.-Biosca, p. 219; OC); *Gaten*, 1307 (OC).

OC: Vol. IV, p. 331*b*32-38: derivat del mateix terme romànic CATINUS 'cossi, gibrell' que, amb l'accepció orogràfica de 'conca' (per metàfora comparativa de llurs formes), ha generat topònims com *Cadí* o *Catí*; en aquest cas, però, la seva fonètica traeix una important influència àrabiga, que es manifesta no només en la conservació de *-n* final i *-t-* intervocàlica, sinó en la sonorització *ca-* > *ga-* inicial i en l'obertura vocàlica en /e/ a la síl·laba tònica.

ALTR. HIP.: Han estat assajades també algunes hipòtesis en relació amb l'àrab (vegeu G.-Biosca), que tanmateix Coromines refusa de forma explícita (vegeu OC, vol. IV, p. 331*b*35-38).

[gatén]
orotopònim
mossàrab
simple

0792

Gatfier, serra de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Petita serra situada a cavall entre el municipi d'Algerri (extrem nord) i el d'Ivars de Noguera (on així mateix marca la separació entre el terme pròpiament d'Ivars i l'antic de Boix, que li ha estat agregat modernament), un parell de quilòmetres a l'esquerra de la Noguera Ribagorçana, entre el barranc de Tancaliporta i el de la Creu; dóna nom, en el seu vessant septentrional, a una *oba-ga de Gatfier*, que cau damunt aqueix darrer curs d'aigua.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla que som davant de la fixació toponímica d'un compost dialectal *gat fier* 'gat fer, gat salvatge', que hem de considerar excepcional per dues raons: perquè no n'hi ha cap altre cas enregistrat com a nom de lloc (res a l'OC, sota cap d'aqueixes variants lèxiques, ni tampoc a les altres fonts de consulta habituals) i perquè ni tan sols com a zoònim comú no consta enlloc aquesta sospitosa forma *gat fier*, que en tot cas és propera sobretot, òbviament, al *gat fer* que tant el DCVB (*s. v. gat*) com Coromines (DECat, vol. iv, p. 417^b15-18) registren en diferents punts de l'àrea pirinenca.

[[gat]][fier]]

zootopònim

català < llatí

simple

0793

Gavarnera, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia de l'extrem nord-occidental del terme de la Baronia de Rialb, situada dos quilòmetres a l'oest del Cerdanyès, vora el límit amb el municipi pallarès d'Isona (pel sector de Biscarri), a més de mil metres d'altura, entre el roc de Benavent i la serra de Sant Quiri.

DOC.: *com[a] Guavarnera*, 1496 (Fité, p. 535).

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte correspon al fitònim *gavarnera* (ja sigui directament o per sufixació de *gavarna*), que és una variant dialectal de *gavarrera* < *gavarra* (vegeu DCVB s. v., i DECat, vol. iv, p. 430*b*41-431*a*10, a més de les fitxes següents, on comentem altres topònims de les nostres comarques que en deriven).¹

[[gavarn]era]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-er(a)*

1. Val a dir que també l'OC, malgrat ignorar el cas que ara ens ocupa, esmenta algun nom de lloc derivat d'aquesta variant, i singularment un *Gavarnau* a la veïna Conca de Tremp (vol. iv, p. 336*b*37-48), on d'altra banda (sense oblidar que el poble de *Gavarra* del terme de Coll de Nargó no és gens lluny d'aquesta zona, car es troba tot just a un quilòmetre i mig del límit amb el municipi noguerenc de la Baronia de Rialb, i a una distància similar de la serra de Carreu, darrere la qual s'obre la Conca de Tremp) trobem una partida de *les Gavarrones*, en terme d'Isona, tres quilòmetres damunt de Llordà, i sota el pic de Sant Quiri (vegeu ICC-*Pallars Jussà*).

0794

Gavarnera, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi de Térmens, situada en el seu angle sud-oriental, a tres quilòmetres de la població, entre les partides de Miralbò i Barretpicat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica a la de l'homònim tractat en la fitxa anterior, amb el qual tanmateix no es pot confondre, atesa la gran distància entre tots dos llocs.

[[gavarn]era]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-er(a)*

0795

Gavarra

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Important partida del terme d'Oliola, al Mig Segre, situada sis quilòmetres al sud d'aquesta població, entre el seu agregat Coscó i el sector meridional del municipi de Cabanabona; es tracta d'una zona aturonada, a la partió d'aigües entre el Sió i el Llobregós, que arriba a superar els cinc-cents metres d'altura just en aquest punt.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de la no gaire llunyana població homònima del municipi de Coll de Nargó i d'altres, s'ha de tractar d'una fixació toponímica de l'antic fitònim *gavarra*, d'origen preromà (de tipus ibèric; vegeu DECat s. v.), planta rosàcia avui més comunament dita *gavarrera* (vegeu DCVB, que així li dona entrada, fins al punt que s. v. *Gavarra* només hi ha topònims); tanmateix, atesa la realitat orogràfica de l'indret, convé no descartar que es tracti d'una aplicació secundària, amb el significat de 'serrat embardissat', tal com apunta Coromines a OC, vol. iv, p. 336a40-42.

[gavarra]
fitotopònim
català < preromà
simple

0796

Gavarrella, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del terme de Seròs, corresponent en principi a una partida situada uns sis quilòmetres al sud de la població, prop d'Enviure i del límit amb la Granja d'Escarp, però que dona nom també a una riera, la *vall de Gavarrella*, que neix en aquella zona i que corre vers el nord, fins a desguassar, ja amb el nom de *vall de Móra*, directament en el Segre, just davant per davant del cap de municipi.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament un derivat, mitjançant el prou freqüent sufix *-ella*, del nom de planta *gavarra* (avui més comunament *gavarrera*: vegeu les fitxes anterior i següent), que, com certifica l'OC (vol. iv, p. 336a38-338a38), és a l'arrel d'un bon nombre de noms de lloc catalans.¹

[[gavarr]ella]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(a)*

1. Tanmateix entre la llarga llista i les diferents tipologies derivatives que tracta Coromines en aquest interessant article (que d'altra banda cal acompanyar amb el corresponent del DECat), no hi ha cap topònim que respongui a una sufixació en *-ella* (tret en tot cas d'un francès *la Garrabelle* que esmenta de passada a OC, vol. iv, p. 337b15), de manera que podem apuntar que el cas que ara ens ocupa suposa un increment no només quantitatiu, sinó també qualitatiu en el coneixement d'aquesta família nominal.

0797

Gavarrera, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector meridional del terme municipal de Lleida, situada poc més de tres quilòmetres al sud de la ciutat, no lluny del marge esquerre del riu Segre i del canal de Seròs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que avui és justament *gavarrera* (amb diverses variants fonètiques) la forma usual del nom de planta corresponent (vegeu DCVB i DECat), sembla prou clar que aquesta és resultat d'una sufixació a partir d'un primitiu *gavarra*, idea que justament és corroborada per l'existència de diversos topònims amb aquesta forma simple (vuit a l'OC, més el que hem tractat *supra s. v.*) i encara d'altres amb sufixacions diferents d'aquesta (vegeu *Gavarrella* a la fitxa anterior, sense anar més lluny de la mateixa comarca); la qual cosa no treu, és clar, que n'hi hagi també altres (en nombre similar a aquell; vegeu OC, vol. iv, p. 336*a*38-*b*35) que responen, com el que ara ens ocupa, al tipus *Gavarrera* o variants.

[[gavarr]era]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-er(a)*

REF.: GEC; TS, p. 181-182; OC, vol. IV, p. 339a1-22.

Poble oriental del municipi d'Estaràs, situat vora el límit amb el de Sant Guim de Freixenet, a l'origen del riu Sió, que, segons una tradició força difosa, naix justament a les *fonts de Gàver*, tot i que diversos trams de la seva capçalera baixen de vers Sant Domí (municipi de Sant Guim), Vilamajor (del de Pujalt) i altres valls laterals del seu mateix terme.¹

DOC.: *valle Gavar*, 1015 (Font Rius, doc. 12; TS; CR, vol. XXIV, p. 404; OC); *Gavar*, 1035 (*Lib. Feud.*, doc. 693; TS; CR, vol. XXIV, p. 404; OC); *Gavar*, 1026-1050 (TS; OC); *Gavar*, 1085 (TS); *Gavar*, 1050-1100 (TS); *Gaver*, 1100-1154 (TS); *Gavar*, 1186 (Font Rius, doc. 178; *Priv. Cerv.*, doc. 2; TS; OC); *Gavar*, 1192 (TS); *Gaver*, 1248, 1250, 1252 (OC); *Gaver*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 116; TS); *Gavar*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 132; TS); *Gaver*, 1300 (*Priv. Tàrr.*, doc. 21); *Gaver*, 1300 (*Ll. Verd*, doc. 9); *Gaver*, 1315 (OC); *Gaver*, 1331-1332 (OC); *Gaver*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Gaver*, 1358 (*Fog.*; TS); *Gauer*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 80; TS); *Gaver*, 1418 (*Ll. Verd*, doc. 152); *Gava / Gaver*, 1422 (*Priv. Cerv.*, doc. 118; TS); *Gaver*, 1497 (*Fog.*, p. 196); *Gaver*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC.: Vol. IV, p. 339a23-53: d'un preromà GÁBARO, format sobre l'arrel GAB-, que significaria 'riu tortuós i encaixonat entre muntanyes', i, doncs, caldria entendre aplicat primitivament al tram inicial del Sió; la presència de diversos parònims *Gave* o *Gaves* a l'altra banda del Pirineu, designant-hi cursos d'aigua, sembla confirmar aquest ètim, però obre el dubte si es tracta d'un terme iberoaquitànic o bé protoeuropeu.

ALTR. HIP.: —

[gàver]
hidrotopònim
preromà indoeuropeu
simple

1. Vegeu per exemple Zamora (p. 255), que ja en el seu temps (final del segle XVIII) apunta que «se nos dijo que el arroyo Sió nace en la fuente Gaba, término del pueblo de este nombre». D'altra banda, cal deixar constància que les dades geogràfiques que dona Coromines són errònies pel que fa a cadascun dels seus tres elements: «la situació de *Gàver* és eloqüent: vora el riuet que baixa d'Estaràs cap al Sud, paral·lel al límit amb l'Anoia, i al peu del seu castell» (OC, vol. IV, p. 339a28-30). Però la realitat és que Estaràs és un quilòmetre aigua avall de Gàver, i que, doncs, el «riuet» (el Sió, certament) baixa d'aquest lloc i no del seu actual cap de municipi; i en tot cas no és pas «cap al Sud», sinó decididament en direcció oest (i després de les Oluges, fins i tot nord-oest). Pel que fa a l'Anoia, és obvi que el sentit de les aigües del Sió més aviat se n'allunya, i en tot cas es pot acceptar com a «paral·lel» respecte de la ratlla administrativa durant tres quilòmetres de la seva capçalera, quan, justament a l'interior del municipi d'Estaràs, corre a una distància d'un quilòmetre del límit amb el de Pujalt, que efectivament pertany a l'Anoia. Finalment, la referència «al peu del seu castell» dóna la pista per entendre la font d'aquestes estranyes inexactituds, que no és altra que la mala interpretació del passatge del *Viatge a la Segarra* de Josep M. Espinàs (reproduït tot seguit a OC, vol. IV, p. 339a32-35) en què es parla d'aquesta zona, sense adonar-se que el viatger la travessava de ponent a llevant, pujant la vall en sentit invers al de les aigües del Sió, de manera que esmenta primer Estaràs que Gàver, i passa després «sota el castell de Santa Maria», que no és, com creu Coromines (ajudat potser per l'advocació a santa Maria de l'església de Gàver, dada que figura a la GEC), el castell del lloc, sinó el poble veí anomenat *el Castell de Santa Maria*. Malgrat tot, és important anotar que aquests capgiraments no alteren l'adequació profunda de l'ètim a un riuet encaixonat i tortuós.

0799

Gebellí

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. IV, p. 465*b*24-27; ICC-Segrià.

Antiga torre del terme de Corbins, que Coromines recull tan sols, amb la forma *Algebellí*, a partir d'un document del segle XII publicat per Miret i Sans, però que sens dubte correspon a l'actual partida d'aquest municipi que figura en la cartografia de l'ICC sota la variant *Gibillí*, i al costat d'una altra (mera subdivisió, i possiblement l'indret on es dreçava aquella torre medieval) anomenada *Gibillí Alt*; es troben menys de tres quilòmetres al sud-oest de Corbins, en una zona aturonada que s'aixeca prop de la confluència entre la Noguera Ribagorçana i el Segre.

DOC.: *Algebelli*, 1152 (OC).

OC: Vol. IV, p. 465*b*27-28: de l'adjectiu àrab *jābālī* 'muntanyenc', derivat de *sabal* 'muntanya' (vegeu també OC, vol. IV, p. 289*a*4-26, on es tracta el parònim i potser homònim mallorquí *Gabellí*, en tot cas amb el mateix origen, d'on prové igualment el nom valencià i alhora castellà del senglar, *javalí*).

ALTR. HIP.: Caldria afegir-hi que la forma actual *Gibillí*, usada per l'ICC, deu ser fruit d'una simple assimilació vocàlica, ben pròpia del català nord-occidental, on col·laboren tant la /i/ tònica final com el context consonàntic doblement palatal.

[gebellí]
orotopònim
àrab
simple (Adj)

REF.: GEC; CR, vol. xxiv, p. 232-234; OC, vol. iv, p. 340a58-b41; ICC-Segrià.

Despoblat i antic castell, i nom avui d'un turó i d'una partida en el terme municipal de Soses, al sud-oest de la població, no lluny del límit amb Aitona; d'altra banda n'ha romàs també una versió plural, com en el nom de la *serra dels Gebuts*, que és la petita carena que separa la part plana de la partida de Gebut de la riba del Segre, i així mateix en el del *canal dels Gebuts*, que prové del petit pantà de Mas Blanc (en terme de Fraga) i corre pel límit entre els dos municipis justament fins a l'esmentada partida de Gebut (vegeu ICC).

DOC.: *Iabud*, 1118 (CR, vol. xxiv, p. 232);¹ *Iabut*, 1119 (*Lib. Feud.*, doc. 186; CR, vol. xxiv, p. 39); *Iebut*, 1120 (OC); *Iebut*, 1121 (CR, vol. xxiv, p. 232); *Gebut*, 1133 (CR, vol. xxiv, p. 232); *Aiabut*, 1148 (*Lib. Feud.*, doc. 163); *Iabud*, 1148 (*Lib. Feud.*, doc. 161; CR, vol. xxiv, p. 46, 232); *Jabud*, 1168 (CR, vol. xxiv, p. 72, 232); *Iabud*, 1172 (OC); *Iebut*, 1173 (Eritja, p. 62); *Gebud*, 1174 (CR, vol. xxiv, p. 44); *Gabut*, 1174 (CR, vol. xxiv, p. 82); *Algabut*, 1175 (OC); *Jebut*, 1178 (OC); *Jabud*, 1179 (OC); *Aiabut*, 1179 (*Lib. Feud.*, doc. 188; OC); *Gibut*, 1184 (OC); *Aiabut*, 1191 (Bisson, doc. 84); *Gebut*, 1196 (OC); *Ajabut*, 1200 (OC); *Aiabud*, 1208 (OC); *Ayent*, 1243 (OC); *Aiabut*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 120-121); *Ayabut*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 138); *Jabuto*, 1304 (CR, vol. xxiv, p. 232); *Ajebut*, 1310 (OC); *Ajabut*, 1347 (OC); *Cebut*, 1358 (*Fog.*); *Gebut*, 1359 (OC); *Jabut*, 1497 (*Fog.*, p. 187); *Jabut*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. iv, p. 341a26-b6: de l'antropònim germànic AGIBOD, compost de les fecundes arrels AGI- i -BOD, i a basament documentat sota la forma *Gibot* a Catalunya mateix a partir també del segle XII (vegeu OC, vol. iv, p. 340b48-341a4, i també, prou més endavant, vol. viii, p. 56a16-20).

ALTR. HIP.: Prèviament Coromines descartà qualsevol possible hipòtesi que partís d'una etimologia àrabiga (OC, vol. iv, p. 341a6-24).

[[ge][but]]
antropotònim
germànic
compost (NP)

1. Cal fer constar que en aquesta primera menció documental hom ha emprat la lectura *Labud*, amb *L-* inicial (vegeu CR), com, ocasionalment, en les dels anys 1121 i 1148 que reproduïm tot seguit, però que resulta evident (sobretot a la vista de la resta de mencions dels mateixos segles) que es tracta d'un error per *I-* o potser *J-*, lletres amb què els escriptors i copistes solien reflectir el so palatal que encapçala aquest topònim.

0801

Gençana, plana

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom efectivament d'una plana del terme municipal de Lleida, situada uns tres quilòmetres al sud-oest de la ciutat, a la dreta del Segre, entre les partides de Butsènit, Rufea i la Caparrella; apareix en la cartografia comarcal de l'ICC sota la forma *Plana Gençana*, però no sembla justificada la -s- del topònim a la vista de l'etimologia probable.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta d'una fixació toponímica del nom de planta *gençana*, variant de *genciana* < llatí GENTIANA (vegeu DCVB i DECat s. v., en aquest darrer amb l'aportació a tall d'exemple d'algun altre topònim que en deriva o en pot derivar); una única alternativa viable fóra que es tractés d'un antropotopònim, atès que *Gençana* (sovint sota la variant *Gensana*: vegeu DCVB s. v.) és també un nom de llinatge, i no pas estrany a les terres del ponent català.

[gençana]
fitotopònim
català < llatí
simple

0802

Gerb

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 348a5-16.

Població del municipi d'Os de Balaguer, que n'havia format un d'independent fins al segle XIX (i durant el període 1937-1939), situat tot just tres quilòmetres al nord de Balaguer, al peu de l'antic *castell de Gerb*; forma un enclavament sud-oriental del terme d'Os, ja que els de Castelló de Farfanya i les Avellanes el separen del seu actual cap.

DOC.: *Gerb*, 1061 (CR, vol. XVII, p. 48); *Gerb*, 1082 (Font Rius, doc. 38); *Gerb*, 1093 (OC, vol. VII, p. 43b48-54); *Gerb* / *Girb*, 1094 (CR, vol. XVII, p. 48); *Ierp*, 1105 (*Lib. Feud.*, doc. 159); *Gerb*, 1119 (OC); *Gerb*, 1142, 1143 (Font Rius, doc. 35, 60); *Gerb*, 1156 (OC); *Gerp*, 1180 (OC); *Gerb*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182); *Gerb*, 1295 (OC); *Gerp*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Gerp*, 1359 (OC); *Gerp*, 1443 (*Fité*, p. 467); *Gerp*, 1497 (*Fog.*, p. 101); *Gerp*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. IV, p. 348b17-28: d'origen preromà, i concretament d'un compost basc AGÍRRE-BE 'sota els paratges oberts' (on -BE és 'sota' postposat), que, com en el cas de l'aragonès *Ayerbe*, amb el qual comparteix l'ètim, fa referència a la seva situació al peu d'un tossal i exposat al vent de migjorn.

ALTR. HIP.: De *gerb*, nom d'una planta gramínia (vegeu DECAt, vol. IV, p. 476a21-477a26).

[gerb]
situació geogràfica
preindoeuropeu
compost Prep + N

0803

Gessa, serra de la

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 349*b*5-7.

Carena que s'estén bàsicament en terra de la Llitera, des del riu Cinca fins a tocar d'Alfarràs i Andaní; a l'altra banda de la Noguera Ribagorçana, ja dins de la comarca de la Noguera, i fins a Castelló de Farfanya, la serra Llarga n'és de fet una prolongació oriental.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 349*b*17-21: *ges* és la forma general en català occidental del *guix*, mot d'origen grec arribat a través del llatí GYPSUM (vegeu DCVB; DECat s. *v.*), i *gessa* sembla tenir més aviat el sentit derivat de 'guixera' (DECat, vol. IV, p. 750*a*16-20).

ALTR. HIP.: —

[gessa]
qualitat del terreny
català < llatí
simple

0804

Gessera, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Àger, situada uns quatre quilòmetres al nord-est de la població, sota el Montsec (sector de Colobor), i a tocar del límit amb el municipi de Camarasa pel sector de l'Ametlla.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat de *ges* 'guix' (o de *gessa*; vegeu la fitxa anterior) mitjançant el sufix *-era*, típic de fitotopònims i zootopònims, però també d'altres casos en què es fa referència a un material mineral extret del sòl (vegeu *Guixera*, *pedrera*, etc.).

[[gess]era]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0805

Gesses, les

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Topònim del terme de Sanaüja, que es troba designant una partida mig muntanyenca i també, en el seu vessant nord, una *costa de les Gesses*, un parell de quilòmetres al sud de la vila, vers l'agregat de Puigsarner o Puig-arner (vegeu *infra s. v.*), a la dreta del Llobregós.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una mera fixació plural de *gessa*, variant potser especialitzada semànticament de *ges*, que al seu torn és un geosinònim de *guix* (vegeu *supra, s. v. Gessa*, i també la fitxa anterior), designant la composició bàsica (que destaca a simple cop de vista) del terreny d'aquesta part de la comarca.

[gesses]
qualitat del terreny
català < llatí
simple (morf plural)

0806

Gibós, costa d'en

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. IV, p. 341*b*13-16.

Nom d'un serrat alt que Coromines enregistrà el 1936 en el terme de la Granja d'Escarp, al sud del poble, i del qual no sembla haver-hi rastre.¹

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 341*b*16-21: possiblement del mateix ètim que el proper *Gebut* (vegeu *supra s. v.*), és a dir, un nom personal germànic AGIBOD, amb una evolució divergent de la terminació -OD, o bé d'una forma declinada AGIBODS; *Gibós* existí certament com a cognom al nostre país.

ALTR. HIP.: —

[[gi]][bós]]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

1. Si no és que en sigui vestigi un *mas de Gibet* que la cartografia actual de l'ICC situa en un indret que concorda bastant amb les dades ofertes per l'OC, al sud-est de la Granja d'Escarp; en cas que aquesta identificació fos certa, doncs, caldria interpretar que s'ha produït una alteració recent en la terminació del topònim, tal volta interpretant-la com a sufix, i canviant-la per un diminutiu *Gibet*, més afectiu que l'aparença de *Gibós*.

Gimenells

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 344b46-58; Tort, 1998, p. 297-300.

Població que d'ençà del 1991 centra un nou municipi (*Gimenells i el Pla de la Font*) segregat del d'Alpicat, i que es troba a l'altiplà de la Sardera, entre els rius Cinca i Segre; tot i que consta des dels temps de la conquesta, es despoblà (possiblement durant la Guerra de Successió) i no fou repoblat fins al segle XX: l'any 1908 la colònia de *Santa Maria de Gimenells* (vegeu *infra s. v.*), i el 1944 l'actual poble, construït tres quilòmetres al sud de les restes del vell *castell de Gimenells*, que havia estat el centre de l'antiga població del mateix nom; als seus encontorns es troben també uns moderns *canal* i *pantà* i un *pla de Gimenells* (ICC-Segrià).

DOC.: *Gemenels*, 1092 (OC; CR, vol. XXIV, p. 78, 120); *Gemenells*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Gemenels*, 1172 (OC); *Gimenellis*, 1191 (OC); *Giminels*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Gimenellis*, 1212 (OC); *Gimenels*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 111; CR, vol. XXIV, p. 78); *Gimonel*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 132); *Guiminells*, 1315 (OC); *Giminellis* / *Guiminels*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Guiminells*, 1358 (*Fog.*); *Giminells*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Gimanells* / *Giminells*, 1497 (*Fog.*, p. 163, 182); *Giminells*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. IV, p. 345a26-29: com els seus diversos parònims (recollits a OC, vol. IV, p. 344b39-345a25), es tracta d'un antic diminutiu llatí GEMINELLOS, derivat de GEMINI -ORUM 'bessons'.

ALTR. HIP.: Hem d'entendre que en l'aplicació toponímica d'aquest terme es feia referència a un parell d'elements similars, ja fos de l'entorn natural del lloc (idea preferent si no n'hi ha proves contràries), o bé d'elements de la construcció (vegeu el parallelisme amb topònims com *les Besses*, *supra*, o *Torrebeses*, *infra s. v.*); això no obstant, es podria contemplar també com a hipòtesi (amb l'única nosa de la morfologia plural ja des d'antic, ultra la seva escassa freqüència) el nom personal GEMINELLO, documentat almenys en un parell d'ocasions a mitjan segle X en els comtats de la Catalunya Vella (vegeu RAC-I, p. 318).

[[gimen]ells]

orotopònim

llatí

N + sufix *-ell(s)*

0808

Gindàvols

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. IV, p. 352*b*51-56.

Nom d'una partida del terme de Lleida, recollit el 1956 personalment per Coromines (sense situar-lo, tanmateix, en l'OC); en els últims anys hom ha recuperat aquest vell topònim, si bé amb dubtes sobre la seva forma: per exemple, un centre educatiu de la ciutat fou rebatejat com a *Guindàvols* poc abans del 1990, i així es manté.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 352*b*59-353*a*12: d'un compost àrab *ginna al-ʿabbâr* 'l'hort del barquer' (*ʿabbâr* 'barquer' fóra un derivat de l'arrel *ʿbr* 'passar', tot i que també 'interpretar') mitjançant un seguit d'alteracions fonètiques explicables per hàbits lingüístics moriscos (*r=l*) i imitacions imperfectes al català (*nn > nd*), el resultat de les quals fóra **Gindàvel*.

ALTR. HIP.: O també d'un compost àrab més senzill del mateix *ginna* amb el participi actiu *ʿâbir*, amb el significat de 'hort d'enllà', és a dir, de l'altra banda del riu.

[[ginda][vols]]
activitat humana
àrab
compost N + N

0809

Ginebral, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme dels Torms, que es troba tot just un quilòmetre al sud-est del poble.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat del nom de planta *ginebre* (vegeu les fitxes següents), mitjançant el sufix *-al* (com en *Espartal*, *Figue-rals*, etc.).

[[ginebr]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

0810

Ginebre, el

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Topònim que es troba dues vegades al sector meridional del municipi de Biosca (antic terme de Lloberola, marcadament muntanyós): si la *costa de les Ginebres* és damunt mateix de Lloberola (constitueix el vessant sud de la serra que tanca aquest poble separant-lo de les rieres de Sallent i Lluc), el *tossal del Ginebre* es troba uns dos quilòmetres vers el sud-est, en aquest cas damunt del petit nucli de l'Estany, de manera que, malgrat la diferència tant de nombre com de gènere entre llurs formes actuals, podem pensar que es tracta en origen d'un mateix cas toponímic, al·lusiu naturalment a la presència de *ginebre* en aquesta zona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta òbviamment, com en tants de casos similars, d'una mera fixació toponímica del fitònim *ginebre* (vegeu la fitxa següent).

[ginebre]
fitotopònim
català < llatí
simple

0811

Ginebre, el

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 353a22-23.

Partida del terme municipal de Penelles, segons Coromines, que l'hi recollí directament.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 353a20: fixació toponímica del nom mateix del *ginebre*, conegut arbust (*Juniperus communis*).

ALTR. HIP.: —

[ginebre]
fitotopònim
català < llatí
simple

0812

Ginebres, punta dels

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Topònim de l'extrem meridional del terme de Maials, corresponent a un petit cim, dels diversos que el separen del municipi de Flix (Ribera d'Ebre).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta, com en els casos tractats en les fitxes anteriors, del nom de planta *ginebre*.

[ginebres]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0813

Ginester

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. IV, p. 353*b*55-56; ICC-*Segarra*.

Partida del sector central de la comarca, que l'ICC localitza entre els llocs de Concabella i Hostafrancs, dins del terme dels Plans de Sió, just al límit amb el de Torrefeta, uns dos quilòmetres i mig al sud-oest d'aquest poble.¹

DOC.: *ipsa Genesta*, 1073 (OC, vol. IV, p. 426*a*27).

OC: Vol. IV, p. 353*b*25-54: del nom de planta *ginesta*, amb valor col·lectiu àdhuc en la menció antiga del mot no sufixat.

ALTR. HIP.: El sufix *-er*, amb aquest mateix valor, podria ser fruit d'una derivació posterior, tal volta influïda pel veïnatge amb la partida de *Salobrer*, que és contigua a la que ens ocupa.

[[ginest]er]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

1. Sembla molt probable que s'hi pugui identificar una antiga partida anomenada *la Ginesta*, que Coromines troba en un document del segle XI a l'Arxiu de Solsona, situant-la en terme de Torrefeta, ateses la proximitat geogràfica i la identitat lèxica entre aquest cas i el nom que es constata actualment en la cartografia de l'ICC, i també la natural imprecisió d'un document de les característiques de l'alludit; que, per cert, Coromines no reproduïx pas en l'apartat corresponent de l'OC, però sí (sense remetre-hi) una setantena de pàgines més endavant, s. v. *Hostafrancs*, d'on l'extraïem tot seguit.

0814

Gironella

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 356b29-31.

Antic topònim del Segre Mitjà, que es llegeix en un document del segle XI reproduït pel BABL, i que Coromines situa en el terme de Rialb.¹

DOC.: *obac de Gironella*, 1073 (OC).

OC: Vol. IV, p. 356b5-6: diminutiu toponímic del nom de *Girona*, repetit almenys en mitja dotzena de casos més (segons recull l'OC, vol. IV, p. 356b6-56).

ALTR. HIP.: —

[[giron]ella]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix *-ell(a)*

1. No sembla haver-hi rastres actuals d'aquest lloc ni del seu nom, si no és una masia *Cal Gironella* que l'ICC localitza entre els pobles de Nuncarga (terme de Peramola) i Aguilar (de Bassella), a l'extrem meridional de l'Alt Urgell, però certament a tot just tres quilòmetres i mig del límit oriental del terme de la Baronia de Rialb. Si se'n pogués confirmar la identitat, però, caldria establir encara si aquest nom de casa és un reflex secundari del vell topònim documentat en l'OC, trasplantat uns quilòmetres cap a l'est, o bé si en realitat es tracta d'un topònim propi del terme de Bassella (i, doncs, ja fora del nostre àmbit geogràfic), que en aquest cas hauria estat adjudicat erròniament al terme avui noguerenc de Rialb.

0815

Gisperta

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Despoblat i antic terme del municipi de Castelldans, i avui nom de partida (*la Gisperta*, a la cartografia comarcal de l'ICC), que es troba tres quilòmetres i mig al sud-est de la població, vora el límit amb una llenca singularment meridional del terme de Juneda.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla una aplicació toponímica del nom personal d'origen germànic *Gispert*, probablement feminitzat; antigament fou prenom, i avui subsisteix com a cognom sota aquesta mateixa forma o amb la variant *Gisbert* (vegeu DCVB *s. v.*).

[[gispert]a]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

0816

Golifàs [o Gallifàs]

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. iv, p. 300a24-27; ICC-*Noguera*.

Partida de l'extrem meridional del municipi de Belldaire d'Urgell, vora el límit amb el de Linyola i la quadra de Remolins (Pla d'Urgell); segons la GEC, que li dona entrada amb el mateix esquema de variants amb què acabem de fer-ho, es tracta d'un despoblat que antigament havia constituït un terme; tanmateix a l'OC apareix només sota la forma *Gallifàs* i, per contra, a la cartografia de l'ICC hi consta com a *Golifàs*.

DOC.: —

OC: Vol. iv, p. 300a27-36: possible fixació toponímica del malnom d'un antic propietari, dit *Galifa*, amb un sufix *-às* pejoratiu, potser relacionat amb el *Caifàs* de la Passió.¹

ALTR. HIP.: Adaptació postoponímica del nom de lloc *Gallifa* (vegeu la nota al peu).

[[gallif]às]
antropotopònim
català < àrab
NP + sufix *-às*

1. *Galifa* o *Gallifa* (que remet també al topònim vallesà conegut sota aquesta forma) seria, al seu torn, un nom personal d'origen àrab (*halifa*), paral·lel del mot mateix que adaptem com a *califa* 'emperador sarraí' (vegeu OC, vol. iv, p. 299b55-300a7). Deu ser amb motiu d'aquest origen secundari que en un altre passatge del mateix volum iv, a propòsit del probable origen del veí topònim *Filella*, Coromines posa el nostre *Gallifàs* al costat d'altres noms de lloc àrabs dels plans d'Urgell (vol. iv, p. 219a60-b1).

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 364a13-56.

Població i municipi del sector oriental de la comarca, situats en equidistància de Castellnou de Seana i Vilanova de Bellpuig, i a tocar de Mollerussa, fins al punt que bona part de l'expansió comercial i industrial d'aquesta ciutat és en realitat dins del terme municipal de Golmés; d'altra banda, des d'un punt de vista administratiu, aquest municipi fou l'extrem per llevant de l'artificialment estiregassada comarca del Segrià (i així consta encara a l'OC, edició del 1995), fins a la constitució legislativa de la nova comarca del Pla d'Urgell, el 1988.

DOC.: *ipsos Golmers*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165; OC; CR, vol. XXIV, p. 85); *Gualmers*, 1079 (Eritja, p. 21); *Golmers*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73); *Golmeris*, 1128 (OC); *Golmers*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; OC); *Colmers / Golmers*, 1181 (OC); *Golmers*, 1182 (OC); *Golmerii*, 1196 (OC); *Golmers*, 1204 (Font Rius, doc. 218; CR, vol. XXIV, p. 62; OC); *Golmers*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; OC); *Gomers*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 238, 244; OC); *Golmes*, 1331 (OC); *Golmers*, 1332-1339 (OC); *Golmes*, 1340, 1346 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113, 132); *Golmes*, 1359 (OC); *Golmes*, 1440 (Altisent, p. 165); *Golmes*, 1497 (*Fog.*, p. 236).

OC: Vol. IV, p. 364a58-b60: alteració del plural de *colomer*, derivat de *colom*, que és el nom nord-occidental típic per *colomar* 'lloc on nien o abunden els coloms'; ho confirmarien la singular abundància d'aquesta espècie a la plana d'Urgell i fins i tot la presència, al terme mateix, del topònim *Colomer* (vegeu *supra s. v.*).¹

ALTR. HIP.: D'un nom personal, d'origen potser germànic (WALAHMAR), corresponent al cognom *Galmés* (DCVB; si bé descartat completament per Coromines a OC, vol. IV, p. 365a1-15).

[[golm]és]
zootopònim
català < llatí
N + sufix -er(s)

1. És evident que el punt més sorprenent —i potser el més feble, doncs— d'aquesta innovadora i interessant proposta etimològica és la presència constant, des de l'inici de la documentació del topònim, de la consonant *G-* inicial. Tanmateix, fóra explicable la sonorització /k/ > /g/ (que, per cert, tindria un paral·lel reforçador en el cas del topònim *el Gos* < *Cós*; vegeu *infra s. v.*) justament dins d'un determinat context fònic en què el mot en qüestió es trobés precedit d'article —article que, cosa notòria, sí que apareix en una primerenca documentació del segle XI, en versió llatinitzada.

REF.: GEC; TS, p. 186-188; OC, vol. iv, p. 307b7-11; CR, vol. xxiv, p. 314, 336; ICC-Segarra.

Antic castell amb terme propi (o *quadra*), i actual masia del municipi dels Plans de Sió, que es troba sobre un pendent, menys d'un quilòmetre a l'esquerra del riu Sió, prop dels pobles de Ratera, Sisteró i Pelagalls.¹

DOC.: *Guandalor*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS; CR, vol. xxiv, p. 323; OC, vol. iv, p. 373b58); *Guannalor*, 1073 (Sangés, doc. 36; TS; CR, vol. xxiv, p. 314); *Guanalor*, 1077, 1078 (TS); *Guannalor*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Ganalor*, 1181 (OC); *Guanolor*, 1186 (CR, vol. xvii, p. 252); *Quanalor*, 1187 (Fité, p. 220); *Guanelons*, 1196 (TS); *Guanolons*, 1219 (TS); *Guanolor*, 1222 (TS); *Guanalons*, 1319 (*Priv. Tàrr.*, doc. 44).

OC: Vol. iv, p. 307b40-52: d'un nom personal germànic, potser transportat des de França, on es documenten diversos noms de lloc del tipus *Wandalor* als segles x-xii, provinents del genitiu plural WANDALORUM del nom dels *vàndals*.

ALTR. HIP.: Caldria afegir-hi, a més de desestimar definitivament altres hipòtesis (vegeu TS, p. 186-187; OC, vol. iv, p. 307b33-39), que, d'acord amb les documentacions medievals, l'adaptació d'aquest nom transpirinenc s'hauria limitat en un primer moment a la inevitable sil·labació *Gua-* < *Wa-*, i que entre els segles xi i xiii es va produir la reducció del grup consonàntic *-nd-* > *-nn-* > *-n-* i l'assimilació fonètica *a-ó* > *o-ó*, mentre que la monoftongació *gua-* > *go-* en la primera síl·laba i la metàtesi consonàntica *n-l* > *l-n* tindrien lloc en segles posteriors (vegeu TS, p. 187-188).

[golonor]
antropotopònim
germànic
simple (NP)

1. L'OC recull aquest nom de lloc sota la forma *Ganalor*, però ho fa basant-se tan sols en un document de l'any 1181 (reproduït en l'apartat corresponent), que, com es pot comprovar, no respon pas a la forma majoritària dels segles xi-xiv, temps en què, tret justament d'aquest cas i d'un suspicte *Qua-*, sempre es documenta *Gua-* en la síl·laba inicial. Val a dir que un poc més endavant, en el mateix volum (*s. v. Gra*), l'OC reproduïx una altra citació d'aquest topònim (encara més reculada: del 1040, coincident amb la que ja recollíem a TS, p. 186, procedent de l'edició de Cebrià Baraut de vells textos urgellèsos) en què es llegeix efectivament *Guandalor* (OC, vol. iv, p. 373b58): una forma que precisament hagués fet molt bon servei a Joan Coromines, en cas de reconèixer-la i usar-la, ja que, com veurem, confirma plenament la principal de les hipòtesis etimològiques apuntades per aquest autor. Sigui com sigui, podem afirmar, tornant a la qüestió del nom, que la forma actualment vigent és *Golonor* (així a la GEC, l'ICC i fonts orals), metàtesi confirmada per l'existència a la comarca del cognom *Golanó* —recollit com a tal per Moll (1982, p. 182).

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 430-431; ICC-*Noguera*.

Antiga quadra i important santuari (*Mare de Déu de Gorga*) del municipi de Preixens, avui en ruïnes, que es troben just a l'angle nord-oriental del terme, a l'extrem d'una petita franja de terreny (l'antiga quadra, sens dubte) que es clava entre els extensos termes d'Artesa de Segre i Agramunt; la presència en aquest darrer, entre els pobles de Mafet i la Donzell, d'una partida anomenada *lo Camí de Gorga* en confirma no sols el topònim, sinó el seu ús genuí sense article, confirmat per fonts orals: /'gɔrga/.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del substantiu *gorga*, variant femenina de *gorg*, que, com s'explica en el DECat (vol. iv, p. 566-569), tingué des d'antic, i ja en llatí, un doble sentit: 'gola humana' i 'estanyol o recés d'aigües profundes (al mar o en un corrent d'aigua)', essent aquest darrer l'originari i sempre el principal, i el que «molt més s'ha mantingut en català com a terme topogràfic» (DECat, vol. iv, p. 568b53-54); en el cas que ens ocupa, doncs, preferirem aqueixa accepció hidronímica, si bé l'ús sense article i, sobretot, l'absència d'un curs o d'un estancament d'aigua a prop d'aquest lloc, ens fan mantenir obert el dubte sobre la seva aplicació, és a dir, sobre l'etimologia d'aquest topònim.

[gorga]
hidrotopònim
català < llatí
simple

1. Efectivament, aquest nom de lloc del terme de Preixens no apareix entre els escassos exemples de derivats de *gorg* i *gorga* recollits en l'OC (on de fet ja s'anota de forma explícita que s'hi esmenten només els «derivats i compostos anòmals [...] car és superflu detallar els altres, nombrosos a tot el territori lingüístic»; vol. iv, p. 367b56-60), però tampoc entre els prou més abundants del DECat, on tanmateix Coromines ofereix tota mena de detalls etimològics, semàntics i geogràfics, entre els quals destacarem l'anotació que «en domini occidental, no se'n comencen a trobar fins cap a Balaguer [...] però més aviat per les Nogueres (i poques, car aquí és domini de *toll* i *tolla*), sobretot pel Nord» (vol. iv, p. 569a32-35). La constatació del topònim que ens ocupa, situat a la part central de la Ribera del Sió, encara relativament lluny de Balaguer i sens dubte no pas al seu nord, doncs, podria significar si més no l'ampliació de l'àrea assenyalada per aquest autor com a pròpia de *gorga*.

0820

Gorga del Torrent, la

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. IV, p. 569a33.

Topònim del terme de Menàrguens, recollit personalment per Coromines el 1957 sota una forma que presenta la típica elisió preposicional: *la Gorga 'l Torrent*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sens dubte, vist el context geogràfic (a Menàrguens el riu de Farfanya desemboca en el Segre) i, sobretot, la referència al *Torrent* en el nom mateix d'aquesta *gorga*, es tracta d'un ús d'aquest substantiu amb el sentit de 'recés d'aigües profundes en un curs d'aigua' que ja hem vist a propòsit del topònim *Gorga* (vegeu la fitxa anterior).

[gorga][torrent]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + N

0821

Gorgs, riu dels

COM.: Garrigues

REF.: GEC (*s. v. Set*); ICC-*Garrigues*.

Nom d'un curs d'aigua del sud-est de la comarca, que neix a la *font dels Gorgs*, en terme del Vilosell (es troba un quilòmetre i mig a llevant d'aquesta població), i, després de dirigir-se cap al nord, vers el terme de l'Albi, vora aquest poble tomba en direcció oest, fins a desguassar per la dreta en el riu de Set, a cavall entre els termes de Cervià i la Pobla de Cérvoles; se l'anomena també amb el diminutiu genèric *riuets dels Gorgs*, apropiat al capdavall a l'escassa hidrografia de tota la comarca, i també *riera de l'Albi*, en atenció a un dels pobles vora els quals passa.

DOC.: *Gorgs*, 1207 (Bisson, doc. 168).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'una fixació toponímica del substantiu *gorg*, ja vist a través de la variant *gorga* en les fitxes anteriors; el fet que designi dos elements hidrològics (un riu i una font) no fa sinó confirmar-ne l'escaïença.

[gorgs]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0822

Gos, el

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 370a34-b10.

Poblet del terme d'Oliola (dins l'antic Terme Forà de Ponts), situat a peu de carretera entre Artesa de Segre i Ponts, quatre quilòmetres i mig al sud-oest d'aquesta vila i tres quilòmetres al nord-oest del seu cap de municipi; secundàriament ha rebut també el nom de *Castellnou del Gos* (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: *ipsum Cursum*, 1168 (OC); *el Cos*, 1495 (OC); *Castellnou del Joch* [?], 1497 (*Fog.*, p. 156); *Gos*, 1699 (OC).

OC: Vol. IV, p. 370b11-37: variant del vell substantiu *cós* < llatí *CURSUM*, ja sigui per mera alteració fonètica (vegeu *supra s. v.* el parallelisme amb *Golmés* < *Colomers*) o bé per etimologia popular o encreuament amb *gos* 'ca'; el terme topogràfic *cós* tenia principalment el significat de 'curs, lloc per on corre quelcom' (un camí o una carrera-da, per exemple), però tampoc no és descartable una aplicació onomàstica de l'accepció secundària 'solar per edificar'.

ALTR. HIP.:

—

[gos]
situació geogràfica
català < llatí
simple

REF.: GEC; TS, p. 188-189; OC, vol. IV, p. 373b44-374a22.

Poble de la plana de Guissona, situat encara no quatre quilòmetres al sud-oest d'aquesta vila, dins de l'extens terme municipal de Torrefeta i Florejacs, a l'extrem sud de l'antic de Florejacs; el 1837 hi tingué lloc la important *batalla de Gra* entre els carlins i l'exèrcit del govern central.

DOC.: *Graza*, 1031 (Sangés, doc. 3; TS; CR, vol. XXIV, p. 321); *Graza*, 1032 (OC); *Gradiani*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS; CR, vol. XXIV, p. 323; OC); *Gradani*, 1073 (Sangés, doc. 35; TS); *Grazano*, 1076 (TS; OC); *Gradani*, 1081 (TS); *Grada*, 1082 (TS); *Gradano*, 1084 (TS; OC); *Graza*, 1092 (TS); *Grada*, 1093, 1094 (TS); *Grada*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC); *Grada*, 1106, 1109 (CR, vol. XXIV, p. 321); *Gradan*, 1118 (OC); *Grada*, 1180 (TS); *Graha*, 1185 (TS); *Graa*, 1186 (Font Rius, doc. 178; *Priv. Cerv.*, doc. 2; TS; OC); *Graha*, 1197 (*Priv. Cerv.*, doc. 4; TS); *Gradano*, 1224 (Font Rius, doc. 243; TS; OC); *Graa*, 1248 (Marquès, doc. 3); *Grada*, 1249 (*Priv. Cerv.*, doc. 7; TS); *Graa*, 1266 (Marquès, doc. 4); *Agraa*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 136; TS); *Gra / Torre de Gra*, 1497 (*Fog.*, p. 228); *Gra*, 1553-1561 (*Fog.*; TS); *Gra*, 1794 (OC).

OC: Vol. IV, p. 374a23-31: del llatí GRATIANU, nom d'un PAGUS o similar, format amb el típic sufix -ANUM sobre la base del nom personal GRATIUS, cap d'una família antroponímica prou ben testificada; l'evolució fonètica és a través de les formes **Gradzà* (amb so africacat sonor, grafiat -d- i fins i tot -z-) i més endavant *Gr(a)à* per caiguda justament d'aquest afeblit so intervocàlic (vegeu també OC, vol. VI, p. 472b20-21).

ALTR. HIP.: Directament transplantat des d'algun dels parònims occitans del tipus *Grazan*, *Grezan*, etc. (amb el mateix origen antroponímic llatí) que s'esmenten en OC, vol. IV, p. 374a31-38 (i vegeu també Nègre, p. 656); o del substantiu *grada*, variant de *grau* < GRADUM 'escaló', ja sigui amb valor arquitectònic o bé topogràfic (TS, p. 189); o fins i tot del nom personal femení *Grada*, documentat almenys en una ocasió prop de l'any 1000 al comtat d'Osona (RAC-I, p. 339); en tot cas, és absolutament descartable, atesa la invariable documentació medieval que mostra una seqüència *Grada* > *Graza* > *Graa* (en què a més, lògicament, hem de llegir *Gradà*, *Grazà*, *Graà*), un ús toponímic de *gra* < GRANUM, per molt que s'escaigui al caràcter cerealístic de la comarca, accentuat especialment al llarg del segle XX.

[gra]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

0824

Gràcia

COM.: Segarra

REF.: GEC.

Antic santuari marià (*Mare de Déu de Gràcia*) edificat el segle ^{xv} a prop de les Oluges, i pertanyent als agustins de Cervera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els seus diversos homònims recollits a OC, vol. iv, p. 374^b26-38 (el més conegut dels quals, sens dubte, és l'antiga vila i actual barri de Barcelona), es tracta d'una advocació catòlica fonamentada en l'expressió «verge, en la *gràcia* de Déu» (vegeu OC, vol. iv, p. 374^b43-44).

[gràcia]
hagiotopònim
català < llatí
simple

0825

Grallera, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida de l'extrem nord del municipi de Sarroca de Lleida, situada vora el límit amb el de Torres de Segre pel sector de Carrasumada, el nom de la qual deu estar en relació directa amb el d'una *vall de les Gralleres* que es troba en el mateix terme, un parell de quilòmetres cap al sud-est, en aquest cas vora el límit amb els municipis d'Alcanó, Alfés i Sunyer.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Del nom d'ocell *gralla*, de la família dels còrvids, i ben freqüent en aquestes terres (per al qual vegeu DCVB i DECat *s. v.*), amb la sufixació en *-era*, típica (a més de bona part dels fitotopònims) dels zootopònims (vegeu el paral·lisme amb casos també ornitològics com *Corbera*, *Tordera*, etc.).

[[grall]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. En l'OC no solament no apareix aquest topònim (ni cap altre dels ponentins derivats de la mateixa arrel zoonímica: vegeu les fitxes següents), sinó que ni tan sols no hi ha un article dedicat a aquesta família lèxica; la qual cosa no deixa de ser sorprenent atès, sobretot, que el mateix autor en tracta prou explícitament al DECat (*s. v. gralla*), sense estalviar tot just les referències a noms de lloc que en deriven, des d'alguns que es refereixen directament a aquest ornitònim, en alguna de les seves variants formals (DECat, vol. iv, p. 606a8-38), fins a altres que, com en el cas que ens ocupa, en deriven mitjançant el sufix *-era* (íd., p. 607a26-38).

0826

Grallera, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. II, p. 98a19-20; CR, vol. XXIV, p. 246-247; ICC-Segrià.

Nom d'una partida del terme de Torre-serona, situada tot just un quilòmetre al nord-oest del poble, en el límit amb Torrefarre-
ra; consta que havia format part de la comanda templer de Gardeny (vegeu *supra*, s. v. *Alcaniset*).

DOC.: *Gralleram* / *la Grallera*, s. XII (CR, vol. XXIV, p. 60); *la Grallera*, 1225 (CR, vol. XXIV, p. 247); *la Grallera*, 1358
(Fog.).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Ha de tenir el mateix origen zoonímic que els homònims tractats en les fitxes anterior i següents.

[[grall]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. La breu menció que es fa d'aquest lloc en l'OC (s. v. *Alcanísia*) és exclusivament de passada i a propòsit d'altres casos veïns, amb què compartí l'adscripció templer, però no es diu en aquesta obra res sobre l'origen etimològic del nom que ara ens ocupa.

0827

Grallera, barranc de la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un curs d'aigua del terme municipal de la Granja d'Escarp, que tanmateix apareix dues vegades en la cartografia comarcal de l'ICC, designant sengles barrancs, un al nord del municipi, afluent directe del Segre poc abans d'Escarp, i l'altre al sud (uns tres quilòmetres i mig lluny de l'anterior, per bé que llurs punts d'origen són prou més acostats), com a afluent del barranc de Vallfèra, que desguassa ja en l'Ebre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anteriors i següent.

[[grall]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0828

Grallera, cinglo de la

COM.: Noguera

REF.: CR, vol. xvii, p. 62-63; ICC-*Noguera*.

Nom d'una de les cingleres que davallen del Montsec de Rúbies, en el municipi de Vilanova de Meià, en aquest cas al sector més occidental del terme, sota mateix de Rúbies.

DOC.: *ipsa Gralera*, 1010 (CR, vol. xvii, p. 186).

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat de *gralla*, nom d'ocell, com els homònims segrianencs tractats en les fitxes anteriors.

[[grall]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0829

Gralles, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del sector de ponent del terme d'Almenar, situada a uns set quilòmetres de la població, prop del límit amb la comarca de la Llitera, i concretament amb un singular apèndix meridional (el *pla de la Quadra*) del municipi d'Alcampell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas dels diversos *Grallera* tractats en les fitxes anteriors, és clar que es tracta d'un reflex toponímic del zoònim *gralla*, en aquesta ocasió sense cap mena de sufix derivatiu, sinó amb una simple pluralització que n'assumeix funcions prou similars.

[gralles]
zootopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0830

Grammar, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector més occidental del municipi d'Almacelles, situada tres quilòmetres al nord-oest de la vila, prop del límit amb els termes del Torricó i Tamarit (sector de Vallbona), i que dóna nom a més a una petita *sèquia del Grammar* que, després d'un recorregut d'uns dos quilòmetres, mor en la clau Amarga, gairebé al límit del terme.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Podem emparentar aquest nom de lloc amb altres de la mateixa arrel que sí tracta l'OC, com *Gramenet* (el qual prové, mitjançant la sufixació col·lectiva -ETUM, del substantiu llatí GRAMEN 'herba; agram': vegeu OC, vol. IV, p. 375a1-24); en el cas que ens ocupa, però, i atès que aquí el sufix és òbviament el freqüent -ar (i, doncs, *gram*-l'arrel), no cal remetre directament a la llengua del Laci, sinó que podem partir ja del seu derivat català *gram* (vegeu *supra* més dades, s. v. *Agram*), mot amb què es coneix avui alguna planta gramínia, però també, antigament, com amb l'esmentat mot llatí, l'herba en general o 'herbei' (vegeu DECat i DCVB s. v., obra aquesta que també recull antics col·lectius propers al nostre, com *gramal* i *gramenar*).

[[gram]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix -ar

0831

Gramenals, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del terme municipal de Castellldans, situada uns tres quilòmetres al sud-oest del poble, vers el mas i la vall de Melons.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que com el segrianenc *Grammar* tractat en la fitxa anterior i el més conegut *Gramenet*, aquest topònim deriva del llatí GRAMEN ‘herba; agram’ (vegeu DCVB i DECat *s. v.*); l'emparenta especialment amb el darrer (i l'allunya en un matís d'aquell) la presència del segment *-en-*, que, si bé es podria interpretar com un infix previ al sufix *-als* (< llatí *-ALES* o *-ALIS*), deu ser simplement la terminació del mot llatí abans esmentat.

[[gramen]als]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-al(s)*

Gramuntell

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 189-192; OC, vol. II, p. 22a13-31.

Poble de l'antic terme de Sant Pere dels Arquells, i, doncs, de l'actual de Ribera d'Ondara, però que a diferència de la resta dels seus nuclis (tret dels veïns Llindars i la Sisquella) no es troba pas vora el riu que dona nom al nou municipi, sinó cinc quilòmetres al sud-oest, a prop del torrent de Vilagrasseta, afluent del Cercavins, és a dir, ja a la zona dels Comalats (vegeu *supra* s. v.); en aquest cas, a més, el petit terme local de Gramuntell constitueix un enclavament, separat del sector principal del municipi per sengles angles dels de Cervera i Montoliu de Segarra.

DOC.: *Agremont*, 1054 (Font Rius, doc. 25; TS; CR, vol. XXIV, p. 316, 338); *Agremonte*, 1059 (*Ll. Blanch*, doc. 10; TS); *Agremonti*, 1079 (*Ll. Blanch*, doc. 17; TS); *Agremunt*, 1093 (TS); *Agremont*, 1093 (TS; CR, vol. XXIV, p. 317); *Agremont*, 1112 (TS); *Agremunt* d [?], 1127 (TS); *Agremontel*, 1182 (TS; OC); *Agramuntello* / *Agramuntelli*, 1192 (TS); *Agramuntell*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Acrimuntello*, 1354 (*Priv. Cerv.*, doc. 65; TS); *Agramuntell* / *Agremuntell*, 1358 (*Fog.*; TS); *Agramuntell*, 1359 (OC); *Dragramuntell*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS); *Agramuntel*, 1494 (TS); *Agramuntell*, 1497 (*Fog.*, p. 193); *Gramuntell*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. II, p. 22a11-14: en una primera fase fou homònim d'*Agramunt* (vegeu *supra* s. v.), és a dir, derivat directe o indirecte del llatí *ACREM MONTEM* 'turó escarpat, aspre' (OC, vol. II, p. 21a47-53), però poc després adoptà el sufix diminutiu per tal de distingir-se'n (OC, vol. II, p. 22a18-20).¹

ALTR. HIP.: —

[[[gra][munt]]ell]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix -ell

1. Si bé l'etimologia suggerida per Coromines és impecable (malgrat les singulars giragonses efectuades a propòsit de l'*Agramunt* principal: vegeu *supra* s. v.), cal matisar alguna qüestió sobre el cas que ens ocupa. En primer lloc, és inexacte que n'hi hagi notícia des de c. 1118 i que «tot seguit se li canvià el nom en diminutiu» (OC, vol. II, p. 22a18-19), ja que aquest topònim es documenta des de l'any 1054, sense confondre's amb el seu homònim, almenys sis vegades abans d'aquella data (vegeu TS, p. 189, amb citacions de Font Rius i del *Llibre blanch* de Santes Creus, monestir de què depenia el nostre lloc), de manera que, tot i que certament el sufix diminutiu apareix en una data difícil de determinar vers mitjan segle XII, això no és pas «tot seguit» de la seva eclosió. En segon lloc, indueix a tort l'afirmació que «avui ho pronuncien més aviat amb afèresi» (OC, vol. II, p. 22a23-24), ja que la forma *Gramuntell* és no només absolutament general avui dia, sinó que apareix ja al segle XVI, com demostra el fogatge del 1553, no consultat pels redactors de l'OC. Finalment, anotem de forma més incidental que és gairebé incompreensible que s'afirmi que Gramuntell «es troba a 607 alt., tot i que el veí Granyena (2 k. més a l'O.) és només a 300 alt.: hi ha, doncs, aquí un fort ressalt» (OC, vol. II, p. 22a26-28), quan és evident que Granyena és un lloc elevat, que destaca en l'horitzó; i de fet les dades ho confirmen: se situa a 636 metres d'altura, per sobre fins i tot de Gramuntell, que es troba en una posició menys prominent. Al capdavant, però, el contrast de la font comuna ho aclareix: un redactor de l'OC, consultant la GEC per a aquestes dades tècniques, trabucà l'article de *Granyena de Segarra* pel de *Granyena de les Garrigues*, població, aquesta, que es troba efectivament a tres-cents metres i escaig.

0833

Granadella, la

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 376*b*30-36.

Població i municipi del sector sud-occidental de les Garrigues, comarca de la qual havia estat considerada el centre abans de l'actual estructuració administrativa, que, com ha estat ja explicat (vegeu *supra*, s. v. *Garrigues*), deixà dins del Segrià el seu sector occidental (Maials, Aspa, etc.) i en canvi hi inclogué l'extrem sud de la plana urgellenca, on s'ubicà la nova capital, les Borges Blanques.

DOC.: *plano de Granadela*, 1181 (Font Rius, doc. 162); *Granatella*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 121); *Granadella*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 139); *Granadella*, 1358 (*Fog.*); *Granadella*, 1359 (OC); *la Granadella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *la Granadella*, 1497 (*Fog.*, p. 163, 186).

OC: Vol. IV, p. 376*b*20-48: diminutiu de *Granada* (sobre aquest punt vegeu també OC, vol. IV, p. 188*a*54-59), que és la fixació toponímica de *granat*, *granada*, ja sigui en l'accepció literal 'que ha fet gra' o en la translàcia de 'gran, gros, crescut' (DECat, vol. IV, p. 596*a*2-19).

ALTR. HIP.: —

[[[gran]ad]ella]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix -*ell(a)*

Granja d'Escarp, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 377a9-11.

Població i municipi del sud de la comarca, situats immediatament després de la confluència del Cinca amb el Segre, a l'esquerra d'aquest riu, i poc abans (a set quilòmetres del poble i a quatre del límit meridional del terme) que les seves aigües facin cap a l'Ebre, ja en terme de Mequinensa.

DOC.: *la Granja*, 1358 (*Fog.*); *la Granja*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *la Granja*, 1497 (*Fog.*, p. 178).¹OC: Vol. IV, p. 377a32-35: l'ús toponímic de *granja* (mot pres del francès *grange* 'graner' i 'mas', bé que d'ètim llatí en darrera instància) sol trobar-se lligat a establiments rurals depenents de monestirs, principalment d'ordes d'origen francès com Cluny o el Cister (vegeu DECat, vol. IV, p. 598a24-49).ALTR. HIP.: Cal afegir-hi, vista l'absència d'informació particular en l'OC, que efectivament aquest és el cas: el lloc que ens ocupa fou una dependència del veí monestir cistercenc de Santa Maria d'Escarp (en terme de Massalcoreig, just a l'altra banda del Segre, que hi fa de límit municipal), del qual, a més a més, com és obvi, prengué el complement toponímic (vegeu *supra*, s. v. *Escarp*).

[granja][escarp]
activitat humana
català < francès
simple (+ complement especificatiu)

1. La forma toponímica que apareix en els fogatges de 1365-1370 i del 1497 no és exactament encara l'actual, amb *d'Escarp* com a complement fix (obvia en registre no formal, sobretot oralment), sinó una descripció de la propietat monacal del lloc que indirectament l'apunta ja; així en el darrer llegim: «La Granja és del abadiat d'Escarp.» Pel que fa al fogatge de 1365-1370, com ja hem comentat en nota al peu, s. v. *Escarp*, d'entrada el lloc de la Granja sembla que no aparegui encara com a tal, ja que trobem una anotació referida a «Estarp [per *Escarp*] de la Granja» (p. 87), que obligaria a interpretar que, inversament a la fórmula actual, era llavors el lloc d'Escarp el que duia com a complement toponímic una al·lusió a *la Granja* (paradoxalment, atès que aquesta no es troba encara en documentació anterior a aquella data, i que Escarp era ja important a causa del seu monestir...). Res d'això té sentit ni és necessari, però, si fem la lectura, que creiem correcta, que es tracta de l'anotació coordinada de *dos* llocs: «d'Escarp [*i*] de la Granja», com gairebé obliguen a fer el verb *són* posterior i un inicial *lochs*, justament.

0835

Granolla, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector septentrional del terme d'Alòs de Balaguer, corresponent a una partida situada uns quatre quilòmetres al nord de la població, i també a una propera *font de la Granolla* i a un *barranc de la Granolla* que neix en la seva part superior, en els vessants sud-orientals de la serra de Sant Mamet, i que, amb una direcció marcadament nord-sud, s'uneix just abans del poble al barranc de les Segues, amb el qual tot seguit afluïx al Segre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment ha de tractar-se d'una fixació toponímica del zoònim *granolla* (vegeu la fitxa següent).

[granolla]
zootopònim
català < llatí
simple

0836

Granollers

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 192-193; OC, vol. IV, p. 377^b49-50.

Poblet del municipi de Torrefeta i Florejacs, situat a l'extrem septentrional de l'antic de Florejacs, ja en els vessants de la conca del Llobregós; sol dur el complement específicatiu *de Segarra* per distingir-se dels seus homònims, el més conegut dels quals és sens dubte la ciutat capital del Vallès Oriental, i, d'altra banda, dona nom també a un petit *torrent de Granollers* (ICC-Segarra), que afluïx al riu Bragós o Llobregós, per l'esquerra, ja dins del veí terme municipal de Sanaüja.¹

DOC.: *Granulles*, 1497 (*Fog.*, p. 225).

OC: Vol. IV, p. 377^a40-46: derivat per sufixació de *granolla*, variant dialectal de *granota*, que sol indicar el terreny d'aiguamolls on hom troba aquest animal (vegeu DECat, vol. IV, p. 613^b25-616^b48).

ALTR. HIP.: —

[[granoll]ers]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1. Anotem la inexactitud en la localització d'aquest topònim per part de la cartografia comarcal 1:50.000 de l'ICC, ja que el nom de *Granollers* hi figura al costat mateix de *la Casanova*, quan en realitat el singular poble d'aquest nom correspon als escassos quatre puntets que, innominats, apareixen en un revolt del camí que ve de Selvanera, just un quilòmetre abans de l'esmentada *Casanova*.

Granyana

COM.: Segrià

REF.: GEC; TS, p. 196 (nota 146); OC, vol. IV, p. 316a55-56; ICC-Segrià.

Partida de l'horta de Lleida, situada tres quilòmetres al nord-est de la ciutat, dins del seu terme municipal, a la riba esquerra del Segre; allí hi ha el santuari de la Mare de Déu de Granyana, prop del límit amb el terme d'Alcoletge, d'on és patrona; aquest topònim es troba tant sota la forma *Granyana*, avalada per l'etimologia i la documentació antiga, com sota les variants *Grenyana* i *Granyena* (així a Vallverdú, 1970, p. 126, i a la cartografia de l'ICC, per exemple), ajudada aquesta darrera per la coincidència amb sengles pobles de la Segarra i les Garrigues efectivament anomenats *Granyena* (vegeu *infra* s. v.); els usos orals, de fet, vacil·len avui dia entre aquestes tres formes.

DOC.: *Granana*, 1167, 1187 (OC).

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat del nom personal llatí GRANIUS (documentat almenys tres cops a la Hispània romana: vegeu Albertos, 1966, p. 120) amb la típica sufixació -ANAM, introduïda en aplicar-se a un element femení com, possiblement, VILLA GRANIANA.¹

[[grany]ana]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -a(na)

1. Certament, aquesta etimologia no es troba pas en l'OC a propòsit del nostre cas, tot i que sí en l'article (vol. IV, p. 378a53-60) dedicat als topònims *Granyena* (i *Granyanella*), que com veurem tenen el mateix origen. Però, encara que sembli estrany, en aquest article no es fa cap referència a la *Granyana* o *Granyena* del terme de Lleida; i això malgrat que aquest lloc sí que es troba inequívocament esmentat una seixantena de pàgines abans, s. v. *Gardeny*, quan l'autor es veu impellit a desbrossar la identitat d'un i altre nom en determinats textos medievals (cosa que ja hem fet constar en l'apartat corresponent, així com, a l'encapçalament de la fitxa, en el punt en què en donem les referències bibliogràfiques bàsiques). Som davant d'un mer lapsus en la preparació o en l'edició final de l'OC, doncs, i d'un altre cas en què es fa necessari entrecreuar les dades de diferents passatges d'aquesta obra per arribar a fer un ús complet de les molt nombroses i no pas menys útils informacions que ofereix.

Granyanella

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 193-194; OC, vol. IV, p. 378a33-39.

Poble que, tot i no ser-ne ja el centre efectiu (substituint en aquesta funció pels seus teòrics agregats Fonolleres i la Curullada, molt més ben comunicats), dona nom a un municipi del sector occidental de la comarca; es troba situat en un turó un quilòmetre a l'esquerra del riu d'Ondara, quatre quilòmetres i mig al sud-oest de Cervera i tres quilòmetres al nord-nord-oest de Granyena.

DOC.: *Grayanella*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Grananela*, 1167 (*Ll. Blanch*, doc. 133; TS); *Grannenella*, 1230 (Font Rius, doc. 254; TS; OC); *Graymanela* [?], 1283 (*Ll. Verd*, doc. 4); *Granyanella*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Granyenela*, 1343, 1346 (*Priv. Tàrr.*, doc. 127, 132); *Grayanella* / *Granyanella*, 1358 (*Fog.*; TS); *Granyanella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Granyenella*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265-271); *Granyanella*, 1497 (*Fog.*, 231); *Granyanella*, 1528 (TS); *Granyanella*, 1553 (*Fog.*; TS).

OC.: Vol. IV, p. 378a34-36: diminutiu toponímic format per desglossament de *Granyena* (vegeu *infra*) com a lloc menor.

ALTR. HIP.: Afegim-hi que en aquest cas, a diferència d'altres diminutius toponímics veïns com *Vilagrasseta* o *Gramuntell* que ho foren *a posteriori* (vegeu *s. v.*), sembla que el sufix es troba aplicat a aquest nom des del seu origen, i que per tant som davant d'un topònim creat directament com a diminutiu (vegeu TS, p. 193): en mots de Coromines, «desglossat».¹

[[granyan]ella]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix -ell(a)

1. Pel que fa a la divergència en la vocal de la segona síl·laba, que en alguna ocasió s'ha vist «resolta» amb l'ús de la grafia *Granyenella*, aparentment més coherent (i tinguem present que, al capdavant, el mateix català occidental tendeix a vacil·lar entre /e/ i /a/ en posició pretònica), l'ús actual oficial i majoritari, així com les recomanacions de l'IEC, es decanten per -a-, atès que li duen no només la major part de les mencions antigues d'aquest topònim (tot i que no, curiosament, l'única recollida en l'OC, que no és tampoc la més reculada), sinó fins i tot les del nom del qual deriva, *Granyena*, que, com comprovarem en la fitxa corresponent (i vegeu *supra* el significatiu cas de *Granyana*, vora Lleida), té també aquesta vocal tant en l'etim llatí GRANYANA com en bona part de les documentacions medievals.

0839

Granyena

COM.: Garrigues

REF.: GEC; TS, p. 194-195; OC, vol. iv, p. 378a46-47.

Població i municipi (oficialment *Granyena de les Garrigues*, per raons d'homonímia evidents: vegeu la fitxa següent) del sector occidental de la comarca, uns nou quilòmetres al nord de la Granadella, situat vora el límit amb els termes d'Alcanó i Torrebes-ses, que ja són adscrits oficialment al Segrià.

DOC.: *Graynela*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119; CR, vol. xxiv, p. 268); *Granyena*, 1358 (*Fog.*); *Granyanella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87; TS); *Granyena*, 1497 (*Fog.*, p. 179).

OC: Vol. iv, p. 378a44-45: nom succedani de l'homònim *Granyena* tractat en la fitxa següent (vegeu *infra*), és a dir, duplicat o traslladat des de la Segarra cap a aquesta zona de les Garrigues, conquerida posteriorment.¹

ALTR. HIP.: —

[granyena]
topònim reduplicat
català < llatí
simple (N(top))

1. Cal afegir-hi que, segons es desprèn de la menció reproduïda del fogatge de 1365-1370 (inequívoca, atesa la relació de llocs garriguencs que l'acompanyen en la llista corresponent), aquest lloc dugué també, com un altre poble de la Segarra (vegeu la fitxa anterior), el nom diminutiu de *Granyanella*, per bé que posteriorment aquesta distinció sufixal ha estat substituïda per la menció del nom de la comarca respectiva (vegeu TS, p. 194, nota 143).

Granyena

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 194-197; OC, vol. IV, p. 378a21-32.

Poble i municipi, anomenat freqüentment *Granyena de Segarra* per tal de distingir-lo del seu homònim garriguenc (vegeu la fitxa anterior), que es troba en el sector sud-occidental de la comarca, en un turó prominent a l'inici dels Comalats, i escassament cinc quilòmetres al sud-oest de Cervera; fou el centre successivament de sengles comandes dels templers i dels hospitalers.

DOC.: *Granana*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Graniena* / *Grainena*, 1054 (Font Rius, doc. 25; TS; OC); *Grannana*, 1056 (*Lib. Feud.*, doc. 489; TS); *Graniana*, 1066, 1076 (TS); *Granana*, 1081 (TS); *Gragnana*, 1093 (TS); *Granianna*, 1050-1100 (TS); *Granena*, 1149 (TS); *Grayana*, 1100-1154, 1160 (TS); *Graiana*, 1164 (*Poblet*, doc. 59; TS); *Granana*, 1187 (TS); *Graiana*, 1191 (TS); *Grenana*, 1212 (Font Rius, doc. 236; TS; OC); *Granhana*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; TS); *Grenhana*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 238; TS); *Granhana*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 242; TS); *Grenyana*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 4); *Granyena*, 1312, 1322 (*Priv. Tàrr.*, doc. 29, 50); *Granyena*, 1327 (*Bov.*, p. 9); *Granyena*, 1354 (TS); *Granyena*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Grenyena* / *Granyena*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 257); *Grenyena*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 264); *Granyena*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 254-271); *Granyena*, 1497 (*Fog.*, p. 198, 238, 240); *Granyena*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. IV, p. 378a53-b12: del nom personal llatí GRANIUS amb la típica sufixació -ANAM, produïda en aplicar-se a un element femení com, molt possiblement, VILLA GRANIANA; pel que fa a l'acabament -ena, és fruit de la influència àrabica (*imela*), i guarda un notable parallelisme amb els topònims valencians acabats en -en(t) com *Agullent*, *Crevillent*, *Ontinyent*, etc.¹

ALTR. HIP.: —

[[grany]ena]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -a(na)

1. Cas ja tractat per Menéndez Pidal (1968, p. 132), efectivament com a derivat del nom personal llatí GRANIUS, en al·lusió a «dos pueblos» de la «provincia de Lérida» (cal suposar que Granyena de Segarra i Granyena de les Garrigues, que són els dos llocs que tenen fins i tot entitat municipal). Afegim-hi que l'esmentada terminació -ena, tot i que apareix ja amb les primeres mencions del lloc (mitjan segle XI), alterna amb l'etimològica -ana, que és fins i tot majoritària, durant almenys un parell de segles, i no s'imposa, segons la documentació, fins al segle XIV. D'altra banda vegeu *supra*, s. v., el significatiu parallelisme amb el cas de *Granyana*, al Segrià, on aquesta mateixa vacil·lació no ha estat definitivament resolta encara en el nostre temps.

Gratallops [o el Pla de Gratallops]

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 246b7-8; ICC-*Noguera*.

Llogaret del municipi d'Oliola, situat, com el Gos, a l'extrem nord-oest del terme, en un rectangle que entra un quilòmetre i mig dins del de Ponts (havia pertangut a l'anomenat *Terme Forà de Ponts*), immediatament després de la carretera; *Gratallops* es troba just al peu de l'altiplà de la Força i sobre el límit nord del pla de Clariana, que el separa del sector d'Oliola, i ha de ser per un d'aquests motius que el lloc és conegut també com *el Pla de Gratallops* (així a l'OC i secundàriament a la GEC), si bé avui dia les seves dimensions singularment reduïdes han facilitat que hom li adjunti un *cal* adventici, com si fos tan sols una masia, i així és que figura *Cal Pla de Gratallops* a la cartografia comarcal de l'ICC.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 246b13-247a15: l'aparent compost de *llop* amb una forma del verb *gratar* és, de fet, atesa l'escassa versemblança d'aquest darrer, una alteració a partir d'un antic compost paral·lel GLATTI-LUPUS 'udola, llop', que es retroba no només en altres topònims catalans, sinó també a França, i en el qual participa el verb GLATTIRE, aviat caigut en desús, i per aquesta raó reinterpretat, segons els casos, en *gratar*, *cantar*, etc.; el pas definitiu cap a la forma actual es devia produir potser a través d'una forma *clapi-lupus* (de *clapir*), des de la qual és necessària una dissimilació consonàntica per obtenir *Gratallops*.

ALTR. HIP.: Reduplicació directa a partir d'algun dels homònims o parònims catalans i francesos esmentats en el mateix OC.

[[grata][llops]]

zootopònim

llatí

compost V + N

Gravet, barranc de

COM.: Segarra

REF.: GEC (s. v. *Florejacs*); GGCC, vol. IX, p. 129; CCORS.

Curs d'aigua del sector nord-occidental de la comarca, que neix entorn de Florejacs i, després de vorejar per sota aquest poble, es dirigeix cap al sud-oest, on desaigua en el riu Sió per l'esquerra, davant per davant d'Ossó, tot just entrar a la comarca de l'Urgell.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat de *grava* (mot d'origen preromà indoeuropeu: vegeu DECat s. v.), indicant el lloc d'on se n'extrau, és a dir 'gravera', mitjançant una sufixació col·lectiva (del llatí -ETUM), similar a la de *Fontanet* o *Pedret*.²

[[grav]et]
qualitat del terreny
català < preromà
N + sufix -et

1. Apareix en la cartografia comarcal de l'ICC amb un curs més breu i amb el nom de *clot del Gravet* (el seu tram inicial correspon al que hi consta com a *barranc de Florejacs*, sense aigua contínua, al sud del poble), coincidint amb el d'una propera *masia del Gravet* (a l'extrem sud-oest del terme de Florejacs), però sembla tractar-se d'un error, si no d'una hipercorrecció. En cas que, pel contrari, aquesta forma fos certa i genuïna (i, doncs, l'error en les altres fonts d'informació, transmès de l'una a l'altra), és evident que la hipòtesi etimològica hauria de ser també tota diferent, en aquest cas parlant d'un antropònim, i en concret d'un malnom *Gravat*, que només secundàriament hauria acabat designant el curs d'aigua.

2. Això és el que estableix Coromines, que, malgrat no esmentar el nostre cas, tracta a DECat, vol. IV, p. 632a21-24, dins de l'article GRAVA, un topònimic *Gravet*, sobre el qual escriu: «nom de lloc força repetit en el Principat (pronunciat més sovint *garbèt*): un és vora Manresa; també cales: prop de Lloret i el molt conegut de Llançà: provinent d'un col·lectiu *GRAVETUM.» Això no obstant, sobta l'absència d'un article *Gravet* a l'OC, sobretot si és certament un nom «força repetit», ja que al capdavant en l'article *Garvet* (OC, vol. IV, p. 327b24-38) tan sols hi torna a esmentar els casos de vora Llançà i Manresa (aquest en la forma *Gravet*) «i en recordem un altre prop de Senterada» (b28-29); sigui com sigui, en aquesta ocasió l'autor confirma que es tracta d'una sufixació col·lectiva de *grava*, i com a tal hem d'entendre-ho aplicable també al topònim segarrenc que ens ocupa, i sobretot tractant-se d'un barranc. Això no obstant, reservem-nos de no descartar definitivament una derivació a partir de *gran* < GRADUS 'escaló, esglaó', almenys en alguna de les accepcions orogràfiques, més adients que no la de tipus arquitectònic; per exemple, una disposició del terreny en terrasses, a manera d'esglaons (vegeu DECat, vol. IV, p. 628b54-629b19), prou més que no 'camí que baixa en forma d'escala rocosa per un portell de cingles' (vegeu DECat, vol. IV, p. 629b20-52, i també OC, vol. IV, p. 380b51-54, a propòsit del topònim *Graus*).

0843

Grealó [o Grialó]

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 328a4-30; ICC-*Noguera*.

Castell en ruïnes i església (i també llogaret, segons l'OC, però en tot cas ja despoblat) del municipi d'Artesa de Segre, dins de l'antic terme de Tudela, que es troben al capdamunt de la muntanya del mateix nom (avui majoritàriament *Grialó*: així a la GEC i l'ICC), que és el punt culminant de l'altiplà o serrat de la Força, situat en el seu extrem de ponent, entre els llocs de Collfred i Colldelrat.

DOC.: *Grazilo*, 1038 (OC); *Grazilo*, 1039 (CR, vol. XVII, p. 201); *Gradilone*, 1054 (CR, vol. XVII, p. 202); *Gradiloni*, 1093 (OC); *Gradilo*, 1135, 1162, 1164, 1170 (OC); *Gradilo / Gravilo*, 1174 (OC); *Gradilo / Grailo*, 1179 (OC); *Grailone*, 1261 (OC); *Grealo*, 1359 (OC).

OC.: Vol. IV, p. 328b6-329a25: del mateix nom personal germànic GARDILA que hem trobat a l'origen del veí *Gàrzo-la* (vegeu *supra* s. v.), però en la variant amb -ILO (femenina en gòtic, masculina en fràncic) declinada GARDILO-NE, amb accent tònic sobre la /o/, i amb una evolució fonètica força divergent, que inclou com a mínim una transposició de /r/ (*Gradiló*) i un posterior afebliment de la consonant intervocàlica: *Graziló* > *Grailó*, entès *Graëló*, d'on a la fi *Grealó* o *Grialó* per simple metàtesi vocàlica.

ALTR. HIP.: —

[grealó]
antropotopònim
germànic
simple (NP)

0844

Grealó

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 328a31-39; ICC-Segrià.

Despoblat i antic terme i castell del municipi de Lleida, i actualment nom d'una partida del seu extrem de llevant, prop del límit amb els de Torregrossa (per Margalef) i Artesa de Lleida, situada nou quilòmetres al sud-est de la ciutat.¹

DOC.: *Torre de Grailo*, 1193 (CR, vol. XXIV, p. 144); *Grealo*, 1359 (OC); *Grealo*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Grealo*, 1690 (OC).

OC: Vol. IV, p. 328a33-35: imitació de l'homònim *Grealó* de la Noguera (vegeu la fitxa anterior) produïda en conquerir aquest territori segrianenc els comtats aliats de Barcelona i Urgell, ja sigui directament de topònim a topònim, o a través del nom de llinatge que en derivà.

ALTR. HIP.: Formació paral·lela a la de l'homònim esmentat.

[grealó]
topònim reduplicat
català < germànic
simple (N(top))

1. Per bé que a la cartografia de l'ICC apareix dues vegades el nom de *Grealó* en aquell sector sud-oriental de l'extens terme de Lleida (en una àrea de tot just dos quilòmetres), no hem de dubtar que es tracta de dues manifestacions del mateix vell topònim, sobretot tenint en compte que, com ja s'ha fet constar a l'inici de la fitxa, antigament *Grealó* havia estat un terme propi, dependent del castell del mateix nom. Sí que cal discriminar-ne, en canvi, a més de l'homònim de la Noguera (recollit també per l'OC), una altra partida de *Grealó* situada dins del mateix terme de Lleida, però ben lluny de la que ara ens ocupa, a l'altra banda del Segre, quatre quilòmetres al nord de la ciutat de Lleida (vegeu la fitxa següent).

0845

Grealó

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del terme de Lleida, situada quatre quilòmetres al nord de la ciutat, a la dreta del Segre, entre Llívia i Torresserona, i que cal no confondre amb la partida i antic castell termenat del mateix nom que es troben dins del mateix municipi de Lleida, però una dotzena de quilòmetres vers el sud-est (vegeu la fitxa i nota anteriors).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de l'homònim esmentat en la fitxa anterior, es tracta d'un trasllat o reduplicació del topònim *Grealó* o *Grialó* del terme noguerenc d'Artesa de Segre (vegeu *supra*), probablement en temps de la conquesta comtal i potser a través del llinatge que n'és originari.

[grealó]
topònim reduplicat
català < germànic
simple (N(top))

0846

Greixes, les

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. IV, p. 382*a*12-13.

Antic topònim del nord-est de la comarca (en la zona de transició amb el Solsonès), llegit per Coromines personalment en un document del segle XI de l'Arxiu de Solsona; aquest autor el situa cap a Llanera, però no sembla que n'hagi quedat cap rastre en la toponímia actual.

DOC.: *ipsas Crexes*, 1056 (OC).

OC: Vol. IV, p. 382*a*8-9: *greixes* és una important variant del nom de l'herba coneguda usualment com a *créixens*, mot d'origen incert, però probablement preromà (vegeu DECat s. v.).

ALTR. HIP.: —

[greixes]
fitotopònim
català < preromà
simple

0847

Grenyana

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme de Castelló de Farfanya, situada uns tres quilòmetres al sud-oest de la població, equidistant entre la serra Llarga i el riu de Farfanya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ha de tenir el mateix origen antroponímic que els parònims *Granyana* i *Granyena* tractats més amunt, és a dir, una típica derivació -ANA a partir d'un nom personal llatí com GRANIUS; el fet que en el cas d'algun d'aqueixos parònims n'existeixi també la variant *Grenyana*, coincident amb la forma del que ara ens ocupa, probablement produïda per metàtesi, no fa sinó confirmar la identitat entre aquests noms de lloc.

[[greny]ana]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -a(*na*)

0848

Grifé

COM.: Segarra

REF.: Fonts locals: Biosca.

Nom d'una masia del terme municipal de Biosca, situada escassament un parell de quilòmetres al nord del poble, a mig camí de Xoriguera, prop de la nova carretera a Solsona; no apareix com a tal a la cartografia comarcal de l'ICC, tot i que sí que hi ha el puntet corresponent, innominat, en el seu lloc exacte, vora el camí i el clot de Coscó.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta, tal com postula el DCVB (*s. v.*) per al llinatge homònim (documentat en diversos llocs de la Catalunya Vella, entre els quals els més propers són Ollana, Cardona i Fonollosa), d'una variant probablement moderna, o en tot cas ja catalana, del nom personal *Guifre* (< gòtic WIGFRED), no solament amb canvi d'accent (vegeu *Xifré*, etc.), sinó, en aquest cas, com en el d'uns antics *Grifa* i *Grifell* (*íd.*, *s. v.*), amb una metàtesi que ha dut la [r] fins a la primera síl·laba.¹

[[gri]][fé]]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

1. Vegeu tanmateix en el RAC-I, p. 339 sengles formes *Grifo* i *Grifu* documentades en els anys 900 i 927, i que els autors d'aquest magne repertori atribueixen a un tipus antroponímic propi (GRIFO), en tot cas diferent del molt freqüent WIFREDUS.

Grilló, obaga del

COM.: Noguera

REF.: ICC-Noguera.

Nom d'una zona efectivament obaga de l'extrem septentrional del molt extens municipi d'Artesa de Segre, situada en el vessant sud-oriental de la serra de Comiols, uns dos quilòmetres al nord-est del llogaret d'aquest nom, i damunt mateix del barranc de Paracolls (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Descartable per impròpia i per manca de paral·lels sòlids una massa fàcil derivació de *grill* o una inversemblant aplicació toponímica del substantiu *grilló* (vegeu diverses accepcions d'aquest mot a DCVB, s. v.),¹ sembla que podem relacionar aquest cas amb el de *Grealó* o *Grialó* que hem tractat abans (vegeu *supra s. v.*), ja que hi pot conduir no només una evolució a partir de la variant amb metàtesi *Grailó*,² prou documentada en aquell cas i allí ja comentada, sinó també, singularment, el fet de trobar-se, el que ara ens ocupa, al costat mateix del vell *Paracolls* (vegeu *infra s. v.*), essent l'un i l'altre noms que apareixen aparionats en determinada documentació medieval (segle XIII), quan Geralla de Paracolls era comendadora d'Isot i *Grailó* (vegeu OC, vol. VI, p. 155a5-11, s. v. *Paracolls*); en conclusió, podem sospitar amb certa base que, així com ho són, segons Coromines, els dos *Grealó* del Segrià (vegeu *supra s. v.*), també aquest microtopònim de vers Comiols, per veïnatge amb Paracolls, deu ser un nom secundari o duplicat a partir del *Grealó* - *Grialó* - *Grailó* principal, que es troba avui, casualment, al sud del mateix terme d'Artesa.

[grilló]
topònim reduplicat
català < germànic
simple (N(top))

1. No cal dir que, sobre aquest zoònim, és una referència de consulta obligada l'estudi de Joan Veny «Llei fonètica, onomatopeia i polisèmia en els noms catalans del 'grill'», publicat a Itàlia el 1988 i ara reproduït a Veny (2001b, p. 183-209). Entre les dades que conté voldríem destacar el fet que *grilló*, com a nom de l'animal (sinònim de *grill*, doncs), és una forma pròpia justament d'una àrea propera al lloc que ens ocupa: de vers l'Alt Urgell i zones del Pallars (Veny, 2001b, p. 189), la qual cosa podria donar peu a conjectures en aquest sentit. Tanmateix el fet que l'autor no consignï cap referent toponímic —ni onomàstic d'altra mena— de *grill* ni de cap de les seves variants, essent com és un estudi especialment ric en dades de detall, creiem que confirma —encara que sigui per via indirecta— que tampoc el cas que ens ocupa deu poder ser interpretable per aquest costat.

2. L'evolució fonètica podria consistir en una simple palatalització /j/ > /ʎ/, o bé en una simplificació del diftong, paral·lela a la de casos com *meitat* > *mitat*, d'on tanmateix el que obtindríem fóra **Griló*, de manera que en darrera instància sí que hauríem de recórrer al *grill* o al *grilló* que d'entrada hem descartat, si bé ara ja només com a referents d'una última homonimització formal.

0850

Gualda

COM.: Segrià

REF.: DCVB; GEC; Vallverdú, 1970, p. 126; OC, vol. IV, p. 390*b*7-8; ICC-*Segrià*.

Partida i avui caseria de l'horta de Lleida, dins del terme de la ciutat, situades a la dreta del Segre, tres quilòmetres al nord-nord-oest del nucli urbà.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 390*b*18-21: del nom de planta *gualda* < germànic **WALDA*, coneguda també com a *galda* (vegeu DCVB s. v.) i apreciada perquè de les seves flors grogues se'n feia tint.

ALTR. HIP.: —

[gualda]
fitotopònim
català < germànic
simple

0851

Gualter

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 390*b*51-391*a*4.

Poble i antic monestir benedictí (*Santa Maria de Gualter*) situats a l'extrem meridional del municipi de la Baronia de Rialb, a la riba dreta del Segre i al sud del *serrat de Gualter*, i que són a tocar mateix del terme municipal de Ponts, vila que es troba a tot just dos quilòmetres cap al sud-oest.

DOC.: *Gualter*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. xvii, p. 72); *Walter*, 1086 (OC); *Gualterio*, 1092 (OC); *Galter*, 1132 (OC); *Gualterii*, 1147 (OC); *Sancte Marie Gualteriensi*, 1168 (OC, vol. IV, p. 370*a*43-44); *Galtaîr* [fonts aràbigues], s. xi-xii (CR, vol. xxiv, p. 34); *Gualter*, 1170 (OC); *Galter*, 1207 (CR, vol. xvii, p. 262); *Gualter*, 1224 (Font Rius, doc. 243); *Gualter*, 1237 (OC); *Galter*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 207, 214); *Gauterio*, 1328 (DECat, vol. II, p. 809*a*35); *Gauter*, 1359 (OC); *Galter*, 1497 (*Fog.*, p. 148); *Galter*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 391*a*5-6: del nom personal germànic WALTHER, ben conegut i documentat per les fonts antroponími-ques, inclòs Förstemann, format amb el segon component -HARI (vegeu OC, vol. IV, p. 391*a*45-47, s. v. *Guanser*).

ALTR. HIP.: —

[[gualt]][er]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

0852

Guanser

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 391*a*15-30.

Antic topònim del sud-est de la comarca, avui perdut, que apareix esmentat com a nom d'una església en un document del primer terç del segle XI.¹

DOC.: *Guansero*, 1033 (OC).

OC: Vol. IV, p. 391*a*45-*b*6: d'un nom personal germànic *WANZHARI, possiblement visigòtic, format per un radical WANZO i el fecund component -HARI.

ALTR. HIP.: —
[[guans][er]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. Document exhumat per Pujol Tubau en els *Estudis romànics* de l'IEC; de les nombroses afrontacions que conté, Coromines en dedueix que es trobava «a la Ribera del Sió» (OC, vol. IV, p. 391*a*18), però un millor estudi d'aquestes referències, i sobretot una correcta identificació de la seva afrontació occidental «in *Koskoll*» no com el poble de *Coscó*, sinó com un topònim menor *Coscolls* del terme de Montclar (vegeu *supra*, s. v. *Coscolls*), permet establir que el desaparegut lloc de *Guanser* es devia trobar prou més al nord i probablement al nord-est d'Agramunt, en concret vers el terme d'Oliola (Noguera), i tal volta en el sector en què hi ha precisament el poble de *Coscó*.

REF.: GEC; DECat, vol. IV, p. 700a26-32; TS, p. 197-198; OC, vol. IV, p. 393a6-24.

Poble del terme municipal de Guissona, que es troba en un turó prominent, uns tres quilòmetres al nord-nord-oest d'aquesta vila,¹ vora el límit amb l'antic terme de Florejacs, pel sector de Palou i Selvanera; es tracta d'una situació estratègica, a la divisòria entre les conques del Sió i del Llobregós, des de la qual es domina vers el sud i el sud-oest tota la plana de Guissona, i més enllà.

DOC.: *Guardiasiveniunt*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS; CR, vol. XXIV, p. 311); *Guardasiveniunt*, 1035 (OHC, p. 316; DECat; TS); *Guardiasiveniunt*, 1036 (*Marca*, doc. 213; TS); *Guardasivenen*, 1040 (TS; CR, vol. XXIV, p. 311, 334; OC); *Guardasiveniunt*, 1077, 1090 (TS); *Guardasiveniunt*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC); *Guardasivenen*, 1172 (DECat; TS; CR, vol. XXIV, p. 323; OC); *Guardasivenes*, 1359 (*Fog. 1358*; TS); *Guardasiuens*, 1359 (OC).

OC: Vol. IV, p. 393a12-13: singular compost verbal, fixat en toponímia com a fossilització d'una frase expressiva d'intenció defensiva militar; com demostra la documentació medieval, la forma originària era amb el verb final en tercera persona: *Guarda-si-vénen*, i és clar que cal entendre-ho amb el sentit de 'vigila, mira si vénen (els moros)'.¹

ALTR. HIP.: Afegim-hi que, segons aquesta mateixa documentació, la forma actual alterada en la terminació es produí vers el segle XIV, quan lògicament ja quedava lluny el temps en què aquest territori es trobava a la frontera amb els regnes islàmics enemics, però que no resulta gens convincent en aquest cas l'explicació del DECat, on s'apunta que es tracta d'una «-s afegida com a al·lusiva a les diferents partides del terme» (vol. IV, p. 700a28-29).

[[guarda]si[venes]]
referència històrica
català < llatí
compost V + V

1. És evident que la indicació de l'OC en el sentit que aquest poblet es troba «4 k. al SO. de Guissona» (vol. IV, p. 393a7) és un mer lapsus, ja que no hi ha ni la més mínima possibilitat de confusió entre aquest lloc i cap altre de topònim semblant, atesa la seva extraordinària singularitat i, a més a més, l'escaïença total entre el significat del seu nom i la seva situació geogràfica estratègica.

0854

Guàrdia [o la Guàrdia de Bellfort]

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Caseria del municipi de la Baronia de Rialb, situada entre la Torre de Rialb i el Palau de Rialb, sota el cim de *la Guàrdia* (725 metres d'altura), a la dreta del riu que centra i dona nom al terme; també s'anomenen *de Guàrdia* (sense article), en aquell sector, una obaga, una partida de bosc, un molí, una collada i, just entre les cases i el cim, un *pla de Guàrdia* (ICC); la forma oficialitzant *la Guàrdia de Bellfort* (així a la GEC com a secundària) al·ludeix al veí llogaret de Bellfort, que es troba dos quilòmetres cap al sud-oest, prop del límit amb el terme d'Artesa de Segre.

DOC.: *Guardia*, 1072 (CR, vol. xvii, p. 36).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas dels seus homònims tractats en les fitxes següents (vegeu *infra*), es tracta d'una fixació toponímica del substantiu d'origen germànic *guàrdia*, amb el sentit de 'construcció militar', eminentment de caràcter defensiu, molt apropiat a l'orografia prominent d'aquest lloc i, com anirem veient, dels altres noms de la mateixa família lèxica.

[guàrdia]
arquitectura militar
català < germànic
simple

1. L'atribució d'aquesta menció documental a aquest lloc no és pas segura, i bé podria correspondre a algun dels seus homònims de dins o fins i tot de fora de les comarques de què s'ocupa el present treball.

0855

Guàrdia, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una antiga construcció, avui masia, que roman al capdamunt de la serra de Sant Andreu, uns tres quilòmetres al nord-est d'Anyà, dins l'actual municipi d'Artesa de Segre, però gairebé al límit amb el de Ponts, pel sector de Torreblanca.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta del mateix *guàrdia* 'torre de guaita' que veiem en la fitxa anterior i bona part de les següents, hipòtesi reforçada no només (i ja fóra més que suficient, en aquest cas) per la situació estratègica del lloc, sinó per la proximitat amb un quasisinònim *la Torratxa*, en aquest cas ja dins del veí terme municipal de Ponts (vegeu *infra s. v.*).

[guàrdia]
arquitectura militar
català < germànic
simple

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 393b49-54.

Poble del municipi de Tornabous, situat dos quilòmetres al nord d'aquesta població, en la mateixa faixa de territori en què es troba (al seu sud-oest) el Tarròs, i que en constitueix un extens enclavament, separat de Tornabous per una allargassada llenca meridional (*les Quadres*) del terme de Puigverd d'Agramunt; *la Guàrdia* és la primera població que es troba al pla baixant des de la serra d'Almenara, i hi destaca una antiga construcció militar que revela el seu antic paper d'avançada en la línia de la conquesta comtal, i que sens dubte és l'origen del nom.¹

DOC.: *ipsa Guardia de Deu*, 1063 (CR, vol. XXIV, p. 567); *Guardia Dei*, 1080 (Font Rius, doc. 36; OC); *la Guardia d'Urgell*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Ça Guardia del Espital*, 1358 (*Fog.*); *la Guardia*, 1359 (OC); *Guardia d'Urgell*, 1497 (*Fog.*, p. 150); *Guardia de Urgell*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 393b9-10: fixació toponímica del substantiu *guàrdia* amb el significat de 'castellet'.

ALTR. HIP.: —

[guàrdia]
arquitectura militar
català < germànic
simple

1. Pel que fa al nom, d'altra banda, cal dir que el simple *la Guàrdia* és naturalment la forma usual i pràcticament única a la mateixa contrada (i així es reflecteix fins i tot en la cartografia de l'ICC), mentre que *la Guàrdia d'Urgell* (a la GEC, per exemple, però ja antiga: consta documentalment en els segles XIV i XV) sembla ser la variant oficial, útil en la mesura que cal evitar confusions amb altres homònims; en el moment de la seva creació, tanmateix, sembla que aquest topònim duia un afegit paral·lel al del famós priorat d'*Scala Dei*, ja que, com reflecteix un document del 1080 (llegit a l'Arxiu de Solsona per Coromines i com a tal reproduït a l'OC, per bé que ja hi havia la mateixa referència indirecta a l'obra de Font Rius i la GEC), i ja abans un altre del 1063 (CR), aquest lloc es deia *Guardia Dei* o *de Déu*. Pel que fa a l'OC, finalment, anotem que si bé introdueix el tractament d'aquest poble sota la forma *la Guàrdia d'Urgell*, en l'apartat sobre pronunciació popular moderna (del 1920, i de fet d'en Casacuberta) s'hi consigna la forma viva simple *la Guàrdia*.

0857

Guàrdia de Baró

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 351a25-26.

Antic topònim desaparegut, situat vers Santalinya, llegit per Coromines en un document del segle XI de l'Arxiu de Solsona, i que ja ha estat tractat *supra*, s. v. *Baró*.

DOC.: *Guardia de Baro*, 1085 (OC).

OC: Vol. II, p. 350b56-351a14: compost (vegeu *guàrdia* en la fitxa anterior) amb el ja tractat nom personal *Baró*, d'arrel germànica.

ALTR. HIP.: —

[guàrdia][baró]
arquitectura militar
català < germànic
compost N + N

REF.: GEC; TS, p. 198-200; OC, vol. iv, p. 393a26-52.

Població oriental del municipi de Montoliu de Segarra, situada en un turó costerut, al peu del seu antic castell, a l'àrea de capçalera del riu Cercavins, i a prop del límit amb el terme de Talavera, lloc que es troba tan sols a tres quilòmetres i mig per llevant; *la Guàrdia Lada*, que a la comarca sol rebre el nom simple de *la Guàrdia*, però arreu també el compost fusionat i alterat *Guardiolada*,¹ és el punt prominent (787 metres d'altura) d'aquell sector dels Comalats, al nord de la serra de Suró (on se superen els vuit-cents metres), que el separa de la vall del Corb.

DOC.: *Guardia Grossa / Guardiam Grossam*, 1026 (Font Rius, doc. 16; CR, vol. xxiv, p. 388, 423); *Guardia lada*, 1026-1050 (CR, vol. ii, p. 73; TS); *Guardia Lata*, 1059 (*Ll. Blanch*, doc. 10; TS); *Guardia lada*, 1075 (OC); *Guardia Lada*, 1075, 1076 (TS); *Guardialata*, 1079 (TS); *Guardialada*, 1090 (OC); *G[...]* *lata*, 1050-1100 (TS); *Guardialata*, 1112 (TS); *Guardia*, 1127 (TS); *Guardialada*, 1129, 1131 (OC); *Guardia Lada*, 1131 (TS); *la Guardia*, 1152 (TS); *Guardia*, 1153 (TS); *Guardia lata*, 1100-1154 (TS); *la Guardia*, 1167 (TS); *Guardialata*, 1175 (TS); *Guardiamlatam*, 1183 (*Poblet*, doc. 46; TS; OC); *Guardia*, 1185 (TS); *za·Gardia / za·Guarda*, 1192 (TS); *Gardialada*, 1195 (TS); *za·Guardia*, 1196 (TS); *Guardialada*, 1196 (OC); *Uardia lata / Uardia lada*, s. xii (OC); *za·Guardia / za·Gardia*, 1201 (TS); *za Guardia*, 1202 (TS); *za·Guardia*, 1203 (TS); *Guardia*, 1205, 1206 (TS); *Guardialada*, 1234 (OC); *za Guardia Lada*, s. xiii (DCVB, vol. iii, p. 306; TS); *Guardialade / Guardie lade*, 1304 (TS); *la Guardialada*, 1327 (*Bov.*, p. 9); *Guardiolada*, 1331 (OC); *Guardialata*, 1339 (OC); *la Guardiolda / la Guardialada*, 1358 (*Fog.*; TS); *Guardia lada*, 1385 (TS); *la Guardia Lada*, 1396 (OC); *la Guardiolada*, 1421 (OC); *la Guardia Lada*, 1497 (*Fog.*, p. 196); *la Guardia Allada*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. iv, p. 393a53-54: d'un compost del substantiu *guàrdia* < germ. *WARDIA*, amb l'adjectiu d'origen llatí *lada* < *LATA*, femení de *lat* 'ample', amb el sentit de 'fort en un cim amplós'.

ALTR. HIP.: —

[guàrdia][lada]
arquitectura militar
català < germànic
compost N + Adj

1. La forma *Guardiolada* prové d'un encreuament de l'aglutinació prèvia *Guardialada* amb el parònim *Guardiola* (OC, vol. iv, p. 393a54-59), però, tot i que certament no és estrany escoltar-la a la comarca mateix i sobretot fora d'ella, no es justifica prou que sigui sota aquest únic encapçalament que l'OC obri el corresponent article; sobretot perquè, com es reflecteix fins i tot en el seu propi apartat sobre pronunciació popular, aqueix *Guardiolada* (recollit per Casacuberta tan sols a Freixenet, ja lluny del nostre lloc) alterna si més no amb *la Guàrdia* (recollit a Llorac, que, malgrat trobar-se ja a la vall de Corb, oficialment a la Conca de Barberà, és un indret molt més proper), i dades orals actuals no fan sinó confirmar la preeminència d'aquesta darrera forma, al capdavant la més senzilla. D'altra banda, com vam argumentar ja a Turull, 1994, p. 79-80 (i abans a Turull, 1988, p. 266-267), l'ús no compost (i amb article) de *la Guàrdia* és raó suficient per grafiar sense aglutinació la forma completa: *la Guàrdia Lada*, que efectivament és la recomanada per l'IEC i adoptada com a oficial.

REF.: OC, vol. IV, p. 391b8-9; ICC-*Noguera*.

Partida del terme d'Artesa de Segre, dins de l'antic de Tudela, que es troba precisament a mig camí entre aquestes dues poblacions, en una zona de petits turons, intermèdia entre la serra de Montclar (tres quilòmetres al sud) i els més abruptes cims de vora Artesa.

DOC.: *ipsa Guardia de ipso Ledoncell*, 1033 (OC).¹

OC: Vol. IV, p. 393b9-10: tot i que no s'esmenta pas aquest topònim entre la sèrie de compostos de *guàrdia* 'castellet' (sinó tan sols en nota explicativa de les afrontacions del vell document ja citat), no hi ha dubte que s'hi ha de poder incloure.

ALTR. HIP.: Afegim-hi que, òbviament, en aquest cas *guàrdia* es troba en composició (no aglutinada, tanmateix) amb l'adjectiu *roja*, al·lusiú (com *Tarroja*, etc.: vegeu *infra* s. v.) al color dominant en aquest indret, o en la pedra mateixa de què fos feta una possible construcció defensiva, en un turó d'aquell sector, en temps de frontera.

[guàrdia][roja]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1. Cal dir que la identificació, per part de Coromines, d'aquest topònim transcrit per Pujol Tubau (és el mateix document de què hem parlat *supra*, s. v. *Coscolls* i *Guanser*) amb l'actual *la Guàrdia Roja*, resulta altament incerta, ja que no només es constata que aquest nom, recollit tant pel mateix Coromines com per la cartografia actual de l'ICC, és avui una simple partida (per bé que certament el seu significat ens fa pensar una altra cosa), sinó que, sobretot, es troba relativament lluny de *la Donzell* (més de cinc quilòmetres cap al sud-est), poble al qual òbviament fa referència aquella forma antiga.

0860

Guardialta

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Muntanya del terme d'Os de Balaguer, a l'esquerra del riu de Farfanya, situada poc més d'un quilòmetre al nord-nord-est del poble, al qual domina des dels seus més de set-cents metres d'altura.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del substantiu *guàrdia* (vegeu les fitxes anteriors; probablement tingué antigament una funció d'observació militar) amb l'adjectiu *alta*, indicant la situació del lloc.

[[guardi][alta]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + Adj

0861

Guàrdies, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector sud-oriental de la comarca, corresponent a una partida del sud del terme de l'Albi, però principalment a una sèrie d'elevacions (o serreta) que hi ha al límit entre aquest municipi i el del Vilosell, el punt culminant de les quals (635 metres d'altura) és anomenat justament *punta de les Guàrdies*; designa així mateix el pendent o *coster* que es troba entre els dos elements esmentats.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla evidentment una fixació toponímica, en aquest cas no sufixada ni adjectivada, del substantiu d'origen germànic *guàrdia* (vegeu les fitxes anteriors), si bé, atesa la singularitat geogràfica de l'indret, podríem dubtar si es refereix certament a antigues edificacions militars (torres de guaita que n'aprofitessin l'estratègica altura, etc.) o bé, per metonímia de tipus genèric, a les puntes orogràfiques mateixes que semblen ser el centre d'aquest lloc, i, doncs, del seu nom.

[guàrdies]
arquitectura militar
català < germànic
simple (morf plural)

0862

Guàrdies, costa de les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un indret del terme municipal d'Oliola, un parell de quilòmetres a llevant del lloc, corresponent efectivament a unes *costes*, és a dir, al vessant d'un serrat que es troba vers el camí de Plandogau, ben poc abans d'aquest poble.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha raons per dubtar que es tracta d'un nom en tot paral·lel (etimologia i etiologia, si bé naturalment aquesta aquí aplicada a les condicions físiques del lloc, també molt apropiat, en una elevació i acarat a la vall) als homònims que tractem en les fitxes anterior i següent, a les quals remetem.

[guàrdies]
arquitectura militar
català < germànic
simple (morf plural)

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un sector elevat de l'angle nord-est del terme de Sanaüja, un parell de quilòmetres lluny de la vila, entre la riera de Sanaüja i el seu afluent el torrent de Farà; apareix en la cartografia actual de l'ICC com una partida (*la Costa de les Guàrdies*), però hom pot comprovar que efectivament es tracta d'una *costa*, en concret del vessant occidental de la serra del Tossal, que separa en aquesta zona els termes de Sanaüja i de Biosca.

DOC.: *ipsa Guardia Grossa*, 1035 (*Marca*, doc. 213).¹

OC: —

ALTR. HIP.: De manera paral·lela als homònims garriguenc i segarrenc (aquest, ben proper) que hem tractat en les fitxes anteriors, i tants altres noms amb la mateixa arrel, és clar que som davant d'una fixació onomàstica plural de *guàrdia*, testimoniatge del caràcter estratègic d'aquests alts, des d'on es domina no només la vila de Sanaüja i part del seu terme, sinó també, més enllà, vers el nord, la zona de Pujol (enclavament de les Cases de la Serra) i la de Sallent i els Bellons (extrem sud del terme de Pinell de Solsonès).

[guàrdies]
arquitectura militar
català < germànic
simple (morf plural)

1. Atribució documental incerta; en tot cas, és cert que en aquest text medieval hom troba una referència inequívoca a «ipsa Guardia Grossa quae est in termino de Sanahugia», i que ara com ara no identifiquem cap altre topònim del terme que pugui correspondre-hi (tret que es tracti, simplement, d'un precedent immediat del castell de Sanaüja mateix, cosa que no descartem en absolut).

0864

Guardiola

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 394a3-6.

Poble del municipi de Vilanova de l'Aguda, situat en el seu extrem meridional, entre Cabanabona i l'antic terme segarrenc de Florejacs, i equidistant entre els castells de Vilamajor i de les Sitges.

DOC.: *ipsa Guardiola*, 1066 (CR, vol. XVII, p. 66; OC); *Guardiola*, 1359 (OC); *Guardiola*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81); *Guardiola*, 1497 (*Fog.*, p. 152); *Guardiola*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 393b56: del diminutiu *guardiola*, derivat de *guàrdia* 'castellet' (per al qual vegeu les fitxes anteriors).

ALTR. HIP.: —

[[guardi]ola]
arquitectura militar
català < germànic
N + sufix *-ol(a)*

0865

Guardiola, tossal de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un tossal, el més occidental, però no pas el més elevat, d'una sèrie de quatre i cinc que s'aixequen al sud de l'antic terme de Rocafort de Vallbona (avui agregat al municipi de Sant Martí de Maldà o de Riucorb).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica a l'homònim tractat en la fitxa anterior (i altres que sí apareixen també en l'OC, a diferència del que ens ocupa); en aquest cas, la situació estratègica d'aquest tossal el feia immillorable per bastir-hi alguna mena de construcció defensiva o *guàrdia*.

[[guardi]ola]
arquitectura militar
català < germànic
N + sufix *-ol(a)*

0866

Guardioles, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector de llevant del terme d'Alcanó, situada a uns tres quilòmetres i mig de la població; es tracta d'una zona aturo-nada, que s'aixeca sobre la resta del terme, entre el tossal Gros i el veí territori municipal del Cogul (Garrigues).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta del mateix terme *guardiola*, derivat de *guàrdia*, que hem tractat en les fitxes anteriors, en aquest cas fixat en plural.

[[guardi]oles]
arquitectura militar
català < germànic
N + sufix *-ol(es)*

0867

Guàries, les

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. II, p. 139a39-40.

Topònim menor del terme de Bellpuig, recollit directament i tractat tan sols per Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 138b30-139a41: del mateix origen que *Alguaire* < àrab *al-wu'áir*, diminutiu de l'arrel *w'r* 'abrupte, pedregós' (vegeu *supra s. v.*), amb alteració (per pluralització) de l'article inicial, i sobretot amb el tractament dialectal *-ir-* > *-ri-* (com *bòria* < *boira*, *gàrie* < *gaire*, etc.).

ALTR. HIP.: —

[guàries]
orotopònim
àrab
simple (morf plural)

REF.: Aebischer, p. 27; GEC; TS, p. 206-207; OC, vol. IV, p. 402a55-b24.

Població singular, i municipi de la vall del Corb, antic centre d'un comtat propi, que es troba escalonada sota les ruïnes del seu castell, immediatament a l'esquerra del riu.

DOC.: *Gimerans*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Guimeranis*, 1038-1058 (Aebischer; DCVB; *Ll. Blanch*, doc. 9; TS; OC); *Gimeranis*, 1038-1058 (*Lib. Feud.*, doc. 257; TS; CR, vol. XXIV, p. 528; OC); *Guimarans / Guimeran*, 1077 (OC); *Guimarans*, 1086 (Aebischer; DCVB; TS); *Guimerans*, 1050-1100, 1100-1154 (TS); *Gimera*, 1154 (CR, vol. XXI, p. 50; OC); *Guimera*, 1172 (Aebischer); *Gimeran*, 1178 (TS); *Guimera*, 1193 (TS); *Gimera*, 1194 (OC); *Gimera*, 1206 (TS); *Guimera*, 1253 (Aebischer); *Guimerano*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; TS); *Guimera*, 1286 (CR, vol. XXIV, p. 583); *Guimera*, 1304 (TS); *Guimerano*, 1312 (*Priv. Tàrr.*, doc. 30); *Guimera*, 1319, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 44, 71); *Guimarano*, 1358 (*Fog.*; TS); *Guimera*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Guimera*, 1359 (OC); *Guimera*, 1367 (*Priv. Tàrr.*, doc. 212); *Guimera*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85-86; TS); *Guimerano*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 244); *Guimerano*, 1379 (TS); *Guimera*, 1497 (*Fog.*, p. 233).

OC: Vol. IV, p. 402b26-403a37: del nom personal d'origen germànic WIGMERAN, a bastament documentat tant al nostre país com en les fonts antroponímiques germàniques generals, i compost de les productives arrels WĪGA i MARA o MERA.¹

ALTR. HIP.: —

[[gui][mer]à]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. Vegeu Kremer (1969-1972, p. 222) i Piel i Kremer (1976, p. 286-287), que enregistren múltiples formes derivades d'aquest compost antroponímic, algunes ja tan properes al nostre nom de lloc com per exemple *Guimara*, *Vimara*, *Wimara*, etc. I és clar que la base d'aquesta explicació definitiva es troba en les dues publicacions clàssiques de Paul Aebischer del 1928: *l'Essai sur l'onomastique catalane du IXe au XIIe siècle* pel que fa a l'antroponímia i, d'altra banda, fent referència explícita al cas que ens ocupa, els *Études de toponymie catalane* (vegeu bibliografia).

0869

Guineu, feixans de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix una part dels vessants meridionals de la serra de Sant Alís, al sud del Montsec de Rúbies, pràcticament damunt de Santa Maria de Meià, en el sector nord-oest del municipi de Vilanova de Meià.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Al marge de l'interessant ús de l'apel·latiu comú (o aquí potser ja prototoponímic) *feixans* (sobre el qual vegeu DECat, vol. III, p. 931*a35-b47* i també OC, vol. IV, p. 204*a29-b35*, tot i que no s'hi esmenta pas el cas que ens ocupa), és clar que el nucli d'aquest nom de lloc fa referència simplement al zoònim *guineu*, tal com es dona en altres topònims de les nostres comarques (vegeu les fitxes següents).

[guineu]
zootopònim
català < germànic
simple

0870

Guineu, font de la

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. IV, p. 403*b*38-39.

Nom d'una font de l'antic terme de Llanera, actualment inclòs en el de Torà, recollit directament per Coromines en les seves enquestes onomàstiques.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 403*b*48-60: del nom d'animal *guineu*, particular del català, i probablement generat a partir del nom personal femení d'origen germànic WINIHILD, famós a Catalunya perquè fou el de l'esposa de Guifre I, fundador del Casal de Barcelona (vegeu DECat s. *v.*).

ALTR. HIP.: —

[guineu]
zootopònim
català < germànic
simple

0871

Guineus, serra de les

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. IV, p. 737*b*10-11; ICC-*Noguera*.

Nom d'una serreta del terme de la Sentiu de Sió, situada immediatament a l'est del poble, que flanqueja per l'esquerra, en aquell tram, la vall estreta del riu Sió.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els homònims tractats en les fitxes anterior i altres (vegeu OC, vol. IV, p. 403*b*34-47, on estranyament no s'inclou aquest topònim ja esmentat pel mateix autor en el DECat), prové senzillament del nom d'animal *guineu*.

[guineus]
zootopònim
català < germànic
simple

REF.: GEC; TS, p. 208-211; OC, vol. iv, p. 404b16-405b12.

Vila i municipi cabdal de la meitat nord de la Segarra administrativa, que es troba en el centre de la *plana de Guissona*, veritable subcomarca que engloba bona part de la conca oriental del Sió.

DOC.: *Iessu*, s. II (CR, vol. xxiv, p. 299); *Iessonensis*, s. III (TS; CR, vol. xxiv, p. 299, 300); *Gissona*, 1012 (TS); *Gessonam* / *Gessone*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS; CR, vol. xxiv, p. 412; OC); *Gissona*, 1031, 1033 (TS; OC); *civitatis Gessonae* / *Gessonam* / *Gessona*, 1035-1036 (Marca, doc. 213; TS; OC); *Gissona*, 1038, 1040 (TS); *Iessona*, 1040 (CR, vol. xxiv, p. 323, 412); *Gissonam* / *Gissona*, 1041 (TS); *Gisona*, 1047-1057 (TS); *Gissona*, 1059-1073 (TS; CR, vol. xxiv, p. 334); *Gissona*, 1071 (OC); *Guisone*, 1072 (OC); *Gisona*, 1073 (TS); *Gissona*, 1073-1080 (TS; OC); *Gisona*, 1080 (TS); *Gissona*, 1081-1099 (TS; OC); *Gisona*, 1099 (OC); *Gissonam* / *Gissona*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Gissone* / *Gissonensis*, 1105 (Marquès, doc. 1); *Gissona*, 1112 (OC); *Gissona*, 1106-1140 (TS); *Guissona*, 1143 (OC); *Gissona*, 1143 (Font Rius, doc. 60; TS; OC; Eritja, p. 24); *Gissona*, 1154-1155 (OC); *Gissona*, 1180 (TS); *Gessuna*, 1186 (OC); *Gissona*, 1187 (Fitè, p. 220); *Gissona*, 1205 (TS); *Gissone* / *Gissonensis*, 1224 (Marquès, doc. 2); *Gissona* / *Gissone*, 1248 (Marquès, doc. 3); *Gissona*, 1230-1257 (OC; Rasico, p. 138); *Gissone*, 1266 (Marquès, doc. 4); *Gissone*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183; TS); *Guissona* / *Gissone* / *Guissona*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199, 206, 207, 214; TS); *Guissona*, 1358 (*Fog.*; TS); *Guiçona*, 1358 (*Fog.*, p. 47); *Guissona*, 1359 (OC); *Guiçona*, 1359 (*Fog.* 1358; TS); *Guissona* / *Guisona*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83, 82; TS); *Guissona*, 1372 (OC); *Guissona*, 1497 (*Fog.*, p. 226).

OC: Vol. iv, p. 405b14-407a47: d'un antropònim germànic WIZON o bé WITIZA o WITIZON, en tot cas en femení (d'on -a final) en reduir-se a partir d'una TURRIS WITIZON o similar.

ALTR. HIP.: De l'ibèric IESSO ('font?') que figura en mostres numismàtiques, passant per un llatí IESSONAM (vegeu el típic sufix paral·lel a *Barcelona*, *Badalona*, *Solsona*, etc.), alterat en la síl·laba inicial, potser vers el segle xi, adoptant l'actual /g/ per encreuament amb *guix*, mot del qual existeix la variant *ges*, i que correspon a un tipus de terreny freqüent tot just en aquesta zona (vegeu les fitxes següents).¹

[[guiss]ona]
hidrotopònim
preindoeuropeu
N + sufix -ona

1. Aquesta continua essent la hipòtesi més plausible sobre el nom de *Guissona*, a desgrat de la furibunda negativa de Coromines a acceptar un tal origen preromà (vegeu OC, vol. v, p. 237a11-12, on al·ludeix a «les invencions que el suplantaven a l'Isona verament ibèrica»). Ens hi condueixen no només el seguit d'autoritats que ho afirmen, sobretot des del camp de l'arqueologia, sinó les troballes que constantment apareixen sobre el passat ibèrroromà de la vila (vegeu Ros, 1999; Guitart, 2000). En tot cas, pel que fa als elements extralingüístics, caldrien refutacions de més pes que les exposades per l'autor de l'OC, ignorant olímpicament tots els vestigis materials (i el títol extraordinari de *civitatis* que se li dona ja a la primera meitat del segle xi), i amb una base bibliogràfica molt poc actualitzada. I pel que fa als estrictament lingüístics, atès que el seu encastellament es basa en la impossibilitat d'un resultat fonètic /gi/ a partir d'un IE- o GE- llatí, sembla suficient la solució d'un encreuament *a posteriori* amb *guix* (a part d'un incert paral·lelisme amb el cas *Guixols* - *Iecsalis*, esmentat pel mateix OC: vegeu vol. iv, p. 409a42 i vol. vii, p. 327a21) per, si més no, introduir una major dosi de dubte en les afirmacions sobre aquest cas. Per la nostra part, lluny de rebutjar la nova hipòtesi corominiana d'una derivació antroponímica, ans celebrant-la com una alternativa possible i brillant, no gosarem tanmateix desdir-nos de la hipòtesi més fonamentada (acceptada ja a TS), ara i tant que una millor anàlisi de les mostres numismàtiques i epigràfiques no aconselli tancar aquesta possibilitat —d'altra banda ja apuntada des de l'inici de la toponomàstica catalana: vegeu per exemple, encara en una fase de tempteig, Cases-Carbó (1929, p. 56).

0873

Guixal, pla de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un dels petits plans que es troben a la base de la vall del riu Bragós o Llobregós, en aquest cas dins del terme de Vilanova de l'Aguda, a l'esquerra d'un revolt que fa el riu a la desembocadura del barranc de Botines, un parell de quilòmetres a ponent de Ribelles.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla ben clar que som davant d'un sufixació en *-al* a partir del substantiu *guix*,¹ indicant la mena de terreny que caracteritza aquest lloc i, de fet, tota la seva rodalia.

[[guix]al]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-al*

1. O potser de *guixa*? Però cal dir que el veïnatge de casos com *Guixera*, *Guixars* o *Gesses*, unit al tipus de material dominant en el terreny de la vall del Llobregós (constatable a cop d'ull), no sembla deixar lloc a gaires dubtes.

0874

Guixanes

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Tàrraga, situada uns dos quilòmetres al sud-oest de la ciutat, més enllà del riu Cercavins, prop del límit amb un angle oriental del terme de Vilagrassa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament un derivat de *guix*, com els parònims tractats en les fitxes següents (vegeu *infra*), però en aquest cas amb el sufix *-ana* en plural, cosa que fa pensar si en realitat no es tracta d'una terminació secundària, partint d'una base **Guixà*, que en realitat no fóra sinó *Guixar* un cop emmudida la consonant final (vegeu *infra* el cas de *Guixars*).

[[guix]anes]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-à(nes)*

0875

Guixars, els

COM.: Segarra

REF.: Castellà, 1989, p. 41-42; ICC-*Segarra*.

Partida de l'extrem de llevant del terme municipal de Cervera, al límit amb l'antic de Sant Pere dels Arquells; es tracta d'un seguit de turons i replans de terra guixenca que limita al nord amb els serrats i altiplans que fan de partió amb la conca del Sió, i al sud amb la riba dreta del riu d'Ondara.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat plural de *guix* amb el sufix col·lectiu *-ar*, indicant el tipus de terreny característic d'aquest sector (vegeu DECat, vol. iv, p. 748b1-3, únic lloc on Coromines, sense referir-se a aquest cas en concret, fa constar que *Guixars*, junt amb altres derivats de *guix*, «són noms que trobem a cada pas»¹).

[[guix]ars]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

1. Recordem altres noms de la mateixa comarca o termes veïns, com ara, a la propera vall del Llobregós, la coloració dominant en la qual, de Castelfollit a Oliola i més enllà, respon a aquesta mena de terreny, els casos següents (vegeu les fitxes respectives): la partida de *les Gesses*, al sud de Sanaüja, el tossal dit *la Guixera*, entre Torà i Biosca, o el *pla de Guixal*, vora el riu, aigua avall de Ribelles (ja a la Noguera); i no oblidem que tot just un encreuament amb el substantiu *guix* ve a ser un motiu fonamental per reobrir la discussió sobre el controvertit origen del nom de *Guissona* (vegeu *supra* s. v.). Sobre l'extensió geogràfica del terme *guix* i del seu equivalent *ges* (amb influència àrabica) vegeu DECat, vol. iv, p. 747b10-749b58; i valdrà aquesta nota per apuntar que precisament la seva situació en una àrea propera a la isoglossa entre aquests dos geosinònims és un altre element a favor de la consideració que *Guissona* pugui ser fruit d'una influència d'aquell terme, potser per reacció davant de la proximitat de la variant marcada en aquesta parella d'oposició geosinonímica.

0876

Guixars, els

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del terme de Torrebesses, que es troba tot just un quilòmetre al sud-oest del poble, entremig dels dos traçats, el nou i el vell, de la carretera que uneix Lleida i Flix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica a la de l'homònim segarrenc tractat en la fitxa anterior, a partir de *guix*.

[[guix]ars]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

0877

Guixera, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'un tossal de 478 metres d'altura situat a mig camí entre Torà i Biosca (de fet, marca la partió de termes), al peu de la serra de l'Aguda, entre el riu Llobregós (o Bragós) i la carretera.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident, i més atesa la morfologia i coloració bàsiques de bona part de la conca del riu Bragós, que es tracta d'un mer derivat per sufixació de *guix*, designant la composició del terreny.

[[guix]era]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0878

Guixeres, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del municipi d'Alfarràs, situada a dos quilòmetres de la població, en l'extrem septentrional del terme (i, doncs, de la comarca), vora el límit amb Castellonroi (Llitera); es tracta d'una zona aturonada, tot just un quilòmetre a llevant de la Noguera Ribagorçana, i al costat mateix de la subcentral elèctrica de Pinyana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ha de tenir el mateix significat que els parònims tractats en les fitxes anteriors, i en aquest cas amb el mateix sufix *-era* que en l'anterior (vegeu el clar paral·lelisme amb mots com *pedrera*, *tartera*, etc., també emprats toponímicament), fixat com en força altres d'aquests parònims en plural.

[[guix]eres]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

0879

Guixeres, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de la Floresta, situada un parell de quilòmetres al sud de la població, en el límit amb l'angle sud-oriental del de les Borges Blanques.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment li correspon la mateixa etimologia que a l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior i la resta de casos idèntics o similars.

[[guix]eres]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

0880

Guixolar, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del sector central del terme de Sarroca de Lleida, situada encara no un quilòmetre al nord-oest de la població, en una turonada damunt el marge dret de la vall Major.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla tenir la mateixa base lèxica *guix* que els parònims tractats en les fitxes anteriors, si bé en aquest cas amb un infix /ol/ precedint el sufix *-ar* (vegeu *Guixars s. v.*).

[[guix]ol-ar]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ar*

REF.: GEC; DECat, vol. II, p. 993b5-26; TS, p. 212-213; OC, vol. IV, p. 415a8-42.

Poble del municipi de Sant Ramon, situat tot just dos quilòmetres al nord-oest del seu cap, aturonat en una zona d'altiplans (dos dels quals duen el nom de *pla* o *plans de Guspi*, així com hi ha un *fondo de Guspi* que baixa des del poble mateix fins a un dels afluent septentrionals del Sió; vegeu ICC-Segarra) a cavall entre aquest terme i el de Sant Guim de la Plana; la forma amb article *el Guspi* emprada per l'OC (però no pas al DECat), malgrat una clara justificació històrica, no s'ajusta als usos actuals, i en canvi la ja antiga variant merament gràfica *Gospí*, que trobem tant a la GEC com a l'ICC, manca de justificació, i, doncs, no és recomanable.

DOC.: *Albis Spino*, 1035 (*Lib. Feud.*, doc. 693; CR, vol. XIII, p. 36; TS; OC); *Albo Espi*, 1074 (OC); *Albepino*, 1079 (OC); *Albispino*, 1094 (DECat; TS); *Albespi*, s. XI (OC); *Albespi*, 1151 (TS; OC); *Albespi*, 1163 (TS); *Albepin*, 1169 (Bisson, doc. 22; TS); *Albepino*, 1172, 1175 (TS); *Albespi*, 1177 (OC); *Albepino*, 1178 (TS); *Albepine*, 1180 (OC); *Albepin*, 1181-1182 (TS); *Albepin*, 1188 (OC, vol. IV, p. 200a34); *Albespi*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Alvespino*, 1348 (TS); *Alvespi*, 1358 (*Fog.*; TS); *el Vespi*, 1359 (*Fog. 1358*; TS); *Lo Vespi*, 1359 (OC); *Vespi*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Vespi*, 1394 (CR, vol. XXIV, p. 318); *Algospí*, 1497 (*Fog.*, p. 204); *Gospí*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. IV, p. 415a43-b13: d'un vell fitònim *albespi* < ALBISPINUS, nom català antic de l'arç blanc, paral·lel dels seus equivalents francès i occità, per bé que en la nostra llengua prevalgué el terme amb els components invertits (*espinalb*, etc.: vegeu DECat, i OC, vol. IV, p. 128a17-26); a partir del segle XIV la primera síl·laba es veié interpretada com un fals article i acabà caient, i d'altra banda això facilità una alteració /bu/ > /gu/ en la consonant esdevinguda inicial,¹ afavorida inicialment per una velarització en /u/² i finalment, potser, per la paronímia o confusió amb *cospins*, nom d'una altra planta, de la qual existeix la variant *gospins*.

ALTR. HIP.: —

[guspí]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. A més dels mateixos exemples que aporta Coromines per il·lustrar «el canvi vulgar *bu* / *gu* segons l'alternança tan repetida en català i en tot l'ibero-romànic», que són, a més del topònim urgellès *Golterons* (tractat a OC, vol. VIII, p. 90b39-40, s. v. *voltor*), l'arcaic *pregon* / *prevon* < PROFUNDU, el francès antic *rover* < ROGARE i el castellà vulgar *agüelo* (OC, vol. IV, p. 415b3-6), altres casos típics en què es produeix la velarització de /b/ en /g/ són les variants *gumitar* de *vomitar* i *guata* de *buata* (vegeu DCVB s. v.), o l'etimologia mateixa del substantiu *guspira*, que sembla partir d'un encreuament entre un derivat postverbal d'*espí* < (EX)SPIRARE i determinats parònims i equivalents semàntics, com *bospilla*, *bespilla*, etc. (vegeu DECat s. v.). Ara bé, no hi ha dubte que per aprofundir en aquest fenomen (i trobar-ne dotzenes d'altres exemples) és imprescindible la consulta de l'estudi de Joan Veny «L'equivalència acústica B = G en català: els casos de *bolterany* 'remolí' i *boixac* 'galdiró'», publicat el 1989 i reeditat amb nombroses ampliacions (entre les quals, per cert, un esment del topònim segarrenc que ens ocupa) a Veny, 2001b, p. 94-131. Tot plegat, no fa sinó confirmar l'absoluta validesa de l'explicació etimològica apuntada i de la corresponent evolució fonètica, d'altra banda perfectament confirmades per la documentació antiga.

2. Assimilació vocàlica causada possiblement per atracció de la /u/ del fals article, ara esdevingut *lo* (pronunciat /lu/) tal com es documenta en alguna de les mencions medievals; si més no aquesta és l'explicació oferta per Joan Coromines en l'OC (vol. IV, p. 415b2-3), tot i que el mateix autor, al DECat (vol. II, p. 993b12-14), parla d'un «fet adotzenat», facilitat en aquest cas pel caràcter labial de les consonants /b/ i /p/.

0882

Hedra, l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector nord-occidental del terme de la Baronia de Rialb, corresponent a un *barranc*, afluent directe, per la dreta, del Rialb, i a un *mas* que es troba un poc més al nord, aturonat entre aquest barranc i el de Fabregada, tot just mig quilòmetre al sud-est del lloc que dóna nom a aquest darrer.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del substantiu *hedra*, variant dialectal d'*heura* (derivats tots dos del llatí *hedera*); actualment, aquesta variant es considera típicament occidental (vegeu DCVB, *s. v. edra*; DECat, *s. v. heura*; i en especial Veny, 2001a, p. 65-69).¹

[hedra]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Ha estat clau en el tractament bibliogràfic d'aquest mot l'aparició, el 1988, de l'estudi de Joan Veny «Noves dades sobre la partió català occidental / català oriental» (ara ampliat a Veny, 2001a, p. 61-82), que, partint bàsicament de dades de l'ALDC, analitza amb profunditat quatre casos concrets, un dels quals (el segon) és tot just el que ens ocupa. Pel que fa a les principals obres anteriors, el DCVB (que tanmateix n'aporta bona informació) li donà entrada com a *edra*, com hem vist, mentre que el DECat, ric com sempre de dades i matisos, hi afegeix bona cosa de rastres toponímics, entre els quals algunes mostres ben properes, de la rodalia d'Oliana i el vessant pellarès del Montsec, si bé s'hi ignora —com després a l'OC— no només el cas present, sinó també els dos homònims de la mateixa zona que recollim en les fitxes següents.

0883

Hedra, font de l'

COM.: Noguera

REF.: Fonts locals: Vilanova de Meià.

Nom efectivament d'una font del terme de Vilanova de Meià, situada poc més d'un quilòmetre al nord d'aquesta població, aigua amunt del riu Boix en direcció al Pas Nou, i al costat mateix del riu, al qual contribueix a alimentar en aquell tram encara de capçalera.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que en aquest topònim hi ha el reflex del substantiu dialectal *hedra* (vegeu la fitxa anterior), de manera que aquesta grafia (amb la corresponent majúscula) és l'única justificable; d'altra banda, la presència de noms de lloc homònims en cadascun dels tres termes municipals bàsics del límit nord de la Noguera (és a dir, del vessant meridional del Montsec o dels seus contraforts), la Baronia de Rialb, Vilanova de Meià i Àger (vegeu les fitxes anterior i següent), confirma amb prou claredat no només el caràcter autòcton d'aquesta forma, sinó la seva extensió geolèctica.

[hedra]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. A la cartografia comarcal de l'ICC (Noguera), curiosament, aquesta font consta amb el signe convencional corresponent, en el lloc adequat, però hi manca el nom; podria no ser casual que aquesta absència coincideixi amb el caràcter relativament (i doblement) problemàtic del topònim, ja que aquest apareix escrit «Edra» en la senyalització viària local («Font de l'Edra» en el trencall de carretera que hi duu, i un encara més estrany «Font Edra» a l'inici d'aquesta, sortint del poble en direcció al Pas Nou), i d'altra banda és susceptible, com tants altres dialectalismes poc reconeguts (i malauradament coincidents amb formes castellanes), de caure en una d'aquelles pseudonormativitzacions desnormalitzadores a què en ocasions l'Administració ha sotmès la realitat del país.

0884

Hedra, picó de l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un cim meridional del Montsec d'Ares, de poc més de mil metres d'altura, situat al sector de llevant del terme municipal d'Àger, entre els antics llocs de Mallabecs i Escumó, i un parell de quilòmetres al nord de l'Ametlla de Montsec (poble de la vall d'Àger que tanmateix pertany ja al municipi de Camarasa).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Lògicament té el mateix origen i significat que els homònims de la mateixa comarca tractats en les fitxes anteriors, a les quals remetem.

[hedra]
fitotopònim
català < llatí
simple

0885

Herba-sana, serrat de l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un petit cap de serra del sector nord-occidental del terme de la Baronia de Rialb, situat a llevant del Roc de Benavent, just a l'altra banda del poble d'aquest nom (que és adscrit al municipi ja pallarès d'Isona).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte som davant d'una fixació toponímica del fitònim *herba sana* (vegeu DCVB s. v.; es tracta d'una planta aromàtica, de la família de la menta), que evidentment és compost, si bé aquesta composició és, segons tota lògica, prèvia a la formació del topònim.

[[herba][sana]]

fitotopònim

català < llatí

simple

0886

Hort Vell, l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del terme municipal de Bellaguarda, situada en el seu sector meridional, uns dos quilòmetres i mig al sud-oest del poble, a la vall del riu de la Cana, és a dir, vora el límit amb la comarca de la Ribera d'Ebre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost evident, no aglutinat, entre el substantiu *hort* i l'adjectiu *vell*.

[hort][vell]
activitat humana
català < llatí
compost N + Adj

0887

Horta, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del terme d'Alfarràs, situada en el seu angle nord-oriental, un quilòmetre al nord d'Andaní, vora el límit amb Ivars de Noguera i Castellonroi, i significativament prop del marge dret de la Noguera Ribagorçana, entre el riu i el canal de Pinyana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha dubte que som davant d'una mera referència, entre toponímica i encara significativa, a l'ús generalitzat de les terres de vora el riu com a *horta*, des de temps antics; pel que fa al substantiu *horta*, es tracta d'un terme romànic, i, doncs, ja creat en llatí vulgar, que té avui un valor augmentatiu i col·lectiu d'*hort* (vegeu les fitxes següents).

[horta]
activitat humana
català < llatí
simple

0888

Horta, l'

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; ICC-*Pla*.

Santuari marià (*Mare de Déu de l'Horta*) del municipi d'Ivars d'Urgell, situat segons la GEC al nord del poble, dins de l'antic terme de Montalé i Montsuar, però localitzat per la cartografia de l'ICC al límit del seu mateix nucli urbà, per la banda de llevant.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta merament d'un ús toponímic, a través del nom del santuari, del substantiu *horta*, sobre el qual vegeu la fitxa anterior, i també DCVB *s. v.* i DECat, vol. iv, p. 819*b*1-18.

[horta]
activitat humana
català < llatí
simple

0889

Horta, l'

COM.: Segrià

REF.: GEC (*s. v. Lleida*).

Nom, més corònim que topònim, amb què es coneix (també popularment) un ampli sector del pla de Lleida, entorn de la ciutat mateix, a una i altra banda del Segre i fins força enllà del riu, que es caracteritza des d'antic per la riquesa agrícola, com a resultat en bona part de múltiples sistemes de regatge; entre altres, donà nom a un antic santuari de *Santa Maria de l'Horta* (vegeu GEC *s. v.*), bastit al Cappont vers el segle XIV.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anteriors (i següents), així com l'escaient situació geogràfica abans relatada, que expliquen aquest topònim sense necessitat de més precisions.

[horta]
activitat humana
català < llatí
simple

Horta, l'

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 29*b*19-21; ICC-*Noguera*.

Nom de diverses partides de vora el riu Segre, aigua avall de Balaguer, que naturalment formen un mateix cas toponímic i tractarem conjuntament; el nom simple de *l'Horta* designa el terreny que queda envoltat pel principal meandre del riu, ja en el municipi de Tèrmens, poc després de Vallfogona i l'antic monestir de les Franqueses, i, paral·lelament, en el segon revolt (ja immediatament al nord de Tèrmens), hi trobem *l'Horta de Baix*, el nom de la qual sembla confrontar, si bé en la distància, amb *l'Horta d'Amunt* que és, en aquest cas, més amunt de Balaguer, prop del límit amb els termes de la Sentiu (Muller) i Gerb; finalment, convé anotar que, l'any 1964, Coromines personalment recollí el nom de *lo Cap de l'Horta* (vegeu DECat) com el d'una de les dues parts bàsiques del terme municipal de Menàrguens, davant per davant del de Tèrmens, confrontant amb *lo Sòls del Terme* (vegeu *infra* s. v.).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que, com en el cas paral·lel de les fitxes anteriors, es tracta d'una fixació del substantiu *horta* 'zona d'horts', aquí tant o més escaient que mai.

[horta]
activitat humana
català < llatí
simple

0891

Horta, molí de l'

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom efectivament d'un molí, que es troba a la riba esquerra del riu Corb, a mig camí entre Maldà i Sant Martí de Maldà, vora la carretera que les uneix, però (per ben poc) dins del terme municipal de la primera d'aquestes poblacions.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta del mateix substantiu *horta* que hem tractat en les fitxes anteriors i que veurem encara en les següents.

[horta]
activitat humana
català < llatí
simple

0892

Horta Vella, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme d'Alcarràs, situada uns quatre quilòmetres al nord de la població, prop del límit amb el territori municipal de Lleida (pel sector de Malgovern), i al costat mateix d'una sèquia i, així mateix, de l'actual variant de l'autovia.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat entre el substantiu *horta* (vegeu les fitxes anteriors) i l'adjectiu *vella*, al·lusiú òbviament al caràcter antic d'aquest indret o de la seva activitat agrària.

[horta][vella]
activitat humana
català < llatí
compost N + Adj

0893

Hortes, les

COM.: Urgell

REF.: GEC.

Antic nom d'un santuari, *la Mare de Déu de les Hortes*, del terme de Preixana, situat a tocar del poble, avui més comunament conegut com *Mare de Déu de Montalbà* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'un nom del tot paral·lel al tractat en les fitxes anteriors (*horta* com a espai dedicat globalment al conreu d'*horts*), en aquest cas fixat en plural.

[hortes]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

0894

Hortes, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Verdú, situada tot just un quilòmetre al nord de la població, prop del límit amb Tàrraga, sota el tossal Redó; és efectivament destinada a activitats hortícoles, atès que la travessa no solament el riu Cercavins, sinó també la sèquia que hi neix poc abans i corre en paral·lel, per ponent.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ètim naturalment idèntic al de la fitxa anterior, ratificat per la situació i l'activitat abans al·ludides.

[hortes]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

1. Malgrat que els termes de Verdú i Preixana són veïns, no podem caure de cap manera en la temptació d'assimilar aquest cas toponímic amb el tractat en la fitxa anterior (el santuari de la Mare de Déu *de les Hortes* o de Montalbà, a Preixana), ja que la seva situació en els respectius termes municipals els allunya mútuament (uns bons vuit quilòmetres de distància en línia recta) i, a més, tant *les Hortes* de Verdú com aquest santuari de Preixana es troben significativament al costat de rius, sèquies o canals, de manera que és clar que tant en un cas com en l'altre, coincidents però independents, es tracta simplement de terrenys prou regats per dedicar-los a aquesta mena d'activitat agrícola.

0895

Horteta, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme d'Alfés, situada significativament entre el riu de Set i l'anomenada *sèquia de Dalt*, tot just un quilòmetre al nord-oest del poble, vora el límit amb el municipi de Montoliu.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident derivat diminutiu del mateix substantiu *horta* que hem vist en les fitxes anteriors.

[[hort]eta]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

0896

Horts, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Vilanova de la Barca, situada un quilòmetre al nord de la població, vora el marge esquerre del Segre i el límit amb Torrelameu; significativament, es troba entre el riu suara esmentat, el canal de Balaguer i la sèquia de Fontanet.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta, evidentment, d'una mera fixació toponímica, en plural, del substantiu *hort* (vegeu *supra* la relació amb *Horta*, s. v.).

[horts]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

0897

Horts, vall dels

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector meridional de la comarca, corresponent a una notable riera o *vall* que neix en terme de Bellaguarda, vora el límit amb la Ribera d'Ebre, i que corre en direcció a ponent a través dels termes de Bellaguarda mateix i de la Granadella, després del qual, tot just entrar en la demarcació oficial del Segrià (municipi de Llardecans, on hi ha un *coster dels Horts* el nom del qual tal volta en deriva), s'uneix amb altres cursos d'aigua de la zona, amb els quals acabarà tombant vers el sud i desguassant en la vall Major, afluent de l'Ebre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment, com en el cas de l'homònim tractat en la fitxa anterior i altres, som davant d'una mera fixació en plural del substantiu *hort*.

[horts]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

0898

Hospitalet, l'

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; G.-Biosca, p. 158-159; ICC-*Pla*.

Partida del terme de Fondarella, situada tot just un quilòmetre al nord-est del poble (al límit amb el municipi del Palau d'Anglesola, dins el terme del qual la situa la cartografia comarcal de l'ICC), on hi havia el monestir premonstratenc de *Sant Nicolau de l'Hospitalet*, corresponent a un antic hospital fundat en el segle XIII vora el camí ral, i vigent fins al XVI; sembla tanmateix que al segle XVII hospital i església ja eren en ruïnes (GEC s. v.).

DOC.: *Hospital*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Hospitale de Anglerola*, 1182 (G.-Biosca, p. 158).

OC: —

ALTR. HIP.: Plasmació toponímica, ara en diminutiu, de l'esmentat *hospital*, que antigament havia significat quasi el mateix que *hostal* (vegeu OC, vol. IV, p. 427b10-53, amb nombrosos homònims)

[[hospital]et]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-et*

Hostafrancs

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 213-214; OC, vol. iv, p. 426a17-35.

Poble de la ribera del Sió, situat a la riba dreta del riu, entre Sedó i Concabella, en l'extrem septentrional de l'antic municipi de l'Aranyó, i en l'oriental de l'actual dels Plans de Sió.

DOC.: *Ostafrangs*, 1063 (Sangés, doc. 20; TS); *Ostafranchos*, 1073 (Sangés, doc. 30; TS); *Ostafranchs*, 1073 (Sangés, doc. 31; TS; OC); *Hostafrancs*, 1073 (Sangés, doc. 35; TS); *Stafrancos*, 1076 (TS; OC, vol. iv, p. 374a2); *Ostafranchos*, 1083 (OC); *Ostafranchs*, 1187 (Fité, p. 220); *Ostafranchs*, 1170-1192 (OC); *Ostafrancs*, s. XII (DECat, vol. iv, p. 162b31; TS; Rasico, p. 110; CR, vol. xxiv, p. 322); *Astafrancs*, s. XII (TS; OC; Rasico, p. 109); *Ostafranchs*, 1358 (Fog.; TS); *Hostaffranchs*, 1358 (Fog.; TS); *Osta Franch*, 1359 (OC); *Ostafranchs*, 1391 (CR, vol. xxiv, p. 336); *Ostafrancs / Hostafranchs*, 1497 (Fog., p. 150); *Ostafranchs*, 1553 (Fog.).

OC: Vol. iv, p. 426b29-427a8: d'un nom personal germànic, potser AUSTIRFRANKS (compost de les arrels AUSTR i FRANK, totes dues ben rendibles en aquesta antroponímia),¹ en cas genitiu suplint un genèric com BURG, VILLA, etc. i amb caiguda de la primera /r/ per dissimilació.

ALTR. HIP.: Compost romànic aglutinat entre l'adjectiu *franc* 'lliure' i els termes *hostal* (TS, p. 214) o bé *hostes* (negat rotundament per Coromines: vegeu OC, vol. iv, p. 426b25-28).

[[hosta][francs]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. Vegeu Reichert (1987, p. 102, 282), que efectivament les recull totes dues, confirmant de ple, així, els repertoris anteriors (en especial Förstemann).

Hostalets, els [o els Hostals]

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 214-215; OC, vol. iv, p. 427a51-52.

Poble del terme de Ribera d'Ondara, a la dreta del riu, dins de l'antic municipi de Sant Antolí i Vilanova, situat tan a prop d'aquesta població, que n'és el cap, que pràcticament ja no hi ha solució de continuïtat entre les respectives edificacions, especialment en el sector en què un trencall de la carretera corre en paral·lel al riu d'Ondara; a més del doble nom, amb diminutiu o sense, rep sovint també els complements especificatius *de Cervera* o *de la Ribera*, en al·lusió respectivament a la capital comarcal i a la mateixa ribera de l'Ondara.

DOC.: *los Hostalets*, 1553 (*Fog.*; TS).OC: Vol. iv, p. 427a40: derivat directe del substantiu *hostal*.

ALTR. HIP.: Afegim-hi que en aquest cas consta històricament l'aparició relativament tardana d'aquest nucli (noteu que no apareix encara en els fogatges del segle XIV) a l'entorn d'un grup d'hostals sorgits en aquell indret estratègic, en un encreuament a peu del camí ral.

[[hostal]ets]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

0901

Hostalets de Comiols, els

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. iv, p. 427*a*56-*b*1.

Caseriu del municipi d'Artesa de Segre, dins de l'antic d'Anyà, situat al peu de la carretera que travessa el pas del mateix nom.

Doc.: —

OC: Vol. iv, p. 427*a*40: com el seu homònim tractat en la fitxa anterior i d'altres (vegeu OC, vol. iv, p. 327*a*47-*b*8), es tracta d'un diminutiu plural d'*hostal*.

ALTR. HIP.: —

[[hostal]ets][comiols]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-et(s)* (+ complement específicatiu)

Idrella, font d'

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. IV, p. 435b30-32.

Antic topònim de vers el terme de Verdú (l'OC en diu *partida*, però és injustificat: el més probable és que fos justament una font, si no un riu), que figura en un parell de documents de final del segle XII del *Cartulari de Poblet*, i del qual no sembla haver quedat cap rastre en l'onomàstica actual.¹

DOC.: *rivo de Iderlla*, 1198 (*Poblet*, doc. 164); *rivo de Idrella*, 1200 (*Poblet*, doc. 165).OC: Vol. IV, p. 435b40-44: possible derivat d'*hedra*, variant dialectal d'*heura* (vegeu altres topònims catalans vinculats amb aquesta forma a OC, vol. IV, p. 420a10-21).ALTR. HIP.: Del nom personal àrab *yidrî* amb el sufix superlatiu islàmic *-él-Lāh* (OC, vol. IV, p. 454b18-22); o d'un llatí vulgar *ITERALIA, derivat d'ITER 'camí' amb /é/ per influència aràbiga (possibilitat descartada per Coromines després del corresponent apunt d'un col·laborador propi: vegeu OC, vol. IV, p. 435b36-40).

[[idr]ella]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. En realitat, però, són confuses tant l'entitat real d'aquest lloc i el seu nom, com la seva identificació i localització. El fet és que Coromines (o un seu col·laborador, més aviat) parla efectivament d'una «*Font d'Idrella*, partida antiga del terme de Verdú (Urgell), documentada l'any 1198 en el *Cartulari de Poblet* (p. 97)» (OC, vol. IV, p. 435b30-32), però no és menys cert que tot seguit (id., p. 435b33-35) se n'addueix un homònim «*Idrella*, NL antic del terme de Gallicant (Priorat)», que és potser «l'actual *Riu de les Moreres* o *Barranc d'Arbolí*» i que, en tot cas, apareix esmentat en un document de l'any 1200 del mateix *Cartulari de Poblet*. Vist directament aquest cartoral, doncs, arribem a la conclusió evident que no es tracta pas d'un homònim, sinó que els documents dels anys 1198 i 1200 al·ludeixen al mateix lloc, un *rivo de Idrella* o *Iderlla*, el qual apareix com a afrontació oriental d'un lloc de vers Gallicant junt amb una *fonte de Verdu* o *Verdun...* De manera que fins i tot podem pensar que tant aquesta font com aquell toponímic *Idrella* es troben en una zona ben allunyada de l'actual demarcació de l'Urgell, sense relació amb la vila de Verdú.

0903

Igli, puig d'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 419a28.

Nom d'un puig del terme de la Baronia de Rialb, recollit directament per Coromines en les seves enquestes, a ponent del qual el barranc del Mas de Mua desemboca en el riu de Rialb.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: Derivat potser, com el seu parònim *l'Aglí* (OC, vol. II, p. 18a12-b41), del nom personal llatí AQUILINUS, amb una ulterior assimilació vocàlica /a-i/ > /i-i/, i encara, si la pronúncia oxítona que reflecteix la grafia emprada per Coromines és certa, una ulterior retracció accentual.

[igli]
antropotopònim
llatí
simple (NP)

1. Efectivament, tot i que és Coromines qui recull i esmenta aquest topònim, a l'OC no se'n diu res des del punt de vista onomàstic o etimològic, ja que no hi té entrada pròpia, ni és motiu de comentari quan apareix esmentat, només com a referència geogràfica del barranc del Mas de *Mua* (vegeu *infra s. v.*). Ben cert, es tracta d'un cas etimològicament difícil, ja que ni de lluny ni de prop no hi ha termes que s'hi puguin emparentar, ni tampoc altres topònims més coneguts el rastre dels quals pugui servir com a paral·lel. Per tant, sigui especialment notori en aquest cas que la hipòtesi que apuntem en l'apartat corresponent és del tot incerta.

Infesta

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. II, p. 128a38-42.

Antic topònim del sud-oest de la comarca, avui desaparegut, corresponent probablement a un castell o un terme proper al límit amb el Segrià, esmentat en determinada documentació dels segles XI-XII com a afrontació, al nord de Lleida, i entre Almenar i Al-gerri, o potser fins i tot identificable amb aquest darrer lloc.

DOC.: *Infesta*, 1094 (OC, vol. II, p. 136a18); *Afesta*, 1120 (OC, vol. II, p. 128a23).OC: Vol. II, p. 128a32-35: duplicat del topònim avui més conegut com *Enfesta*, situat al municipi de la Molsosa (entre el Solsonès i l'Anoia o Segarra calafina), ja que la forma amb *in-* coincideix amb la seva etimologia.ALTR. HIP.: De la mateixa etimologia que el nom esmentat, és a dir, del llatí INFESTA '(terra o contrada) aspra, escarpada' (vegeu OC, vol. II, p. 128a35-38), que és una aplicació toponímica secundària de l'adjectiu INFESTUS 'hostil, dirigit contra algú', com el castellà *enhiesto* (vegeu OC, vol. IV, p. 61a23-45, amb altres derivats seus en l'onomàstica catalana, però estranyament sense cap referència al cas que ens ocupa).

[infesta]
topònim reduplicat
català < llatí
simple (N(top))

0905

Inglés, masia l'

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. II, p. 196a14-15.

Masia del terme de Castellserà, segons inventari personal de Coromines a partir de les seves excursions filològiques.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 196a14: del cognom *Inglés*, variant d'*Anglés*, que al seu torn derivaria del topònim *Anglès* (a la Selva, o d'altres homònims, a Occitània i tot), que tindria com a ètim no el gentilici corresponent a *Anglaterra*, sinó un llatí ECLESIS 'a les esglésies' (vegeu OC, vol. II, p. 195b21-196a2).

ALTR. HIP.: —

[inglés]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

Ivars d'Urgell

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 454*b*30-455*b*32; Eritja, p. 20-23.

Vila i municipi del quadrant nord-oriental de la comarca, en contacte amb l'Urgell i la Noguera; un parell de quilòmetres a ponent del nucli hi havia el famós *estany d'Ivars*, també dit *d'Utxafava*, ja que es trobava entre aquestes dues poblacions, i a cavall entre els respectius termes municipals.

DOC.: *Ivarch*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72; OC; Eritja); *Yvarc*, 1098 (CR, vol. XXIV, p. 328); *Yvars*, 1099 (OC); *Yuarc*, 1154-1159, 1165 (OC); *Ivarcio*, 1175 (CR, vol. XXIV, p. 58); *Viuarcio*, 1175 (OC); *Ivarç*, 1179 (*Poblet*, doc. 113; OC, vol. VIII, p. 158*b*2); *Ivarç*, 1196 (OC); *Ivarz*, 1207 (*Poblet*, doc. 337; OC); *Ivarç*, 1207 (*Poblet*, doc. 338); *Yuarz*, 1231 (OC); *Ivarz*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183); *Ivars*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 206); *Ivarz*, 1280 (OC); *Ivars*, 1359 (OC); *Iuarç*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Ivarcio*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Juars*, 1497 (*Fog.*, p. 162).

OC: Vol. IV, p. 455*b*42-456*b*7: com el seu homònim tractat en la fitxa següent, derivat del basc IBARRIS 'a les riberes', locatiu-ablatiu plural del terme IBARR 'ribera'.

ALTR. HIP.: O també d'un igualment basc IBARTZE, compost del mateix IBARR i del sufix col·lectiu -TZE, i, doncs, amb un sentit 'conjunt de mulladius' (vegeu OC, vol. IV, p. 456*a*35-*b*1, però el mateix Coromines prefereix la primera opció).

[ivars][urgell]
hidrotopònim
preindoeuropeu
simple (+ complement específicatiu)

Ivars de Noguera

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 454*b*52-455*b*38; Tort, 1998, p. 251-252.

Població i municipi de l'extrem occidental de la comarca, en contacte amb el Segrià i la Llitera, situat a l'esquerra de la Noguera Ribagorçana, al sud del pantà de Santa Anna, que n'inundà part del territori; dóna nom a una *sèquia d'Ivars*, que rega una part del terme propera al riu, a mig camí entre aquest poble i Alfarràs.

DOC.: *Iuarco*, 1162 (OC); *Ivars / Ivarz*, 1174 (Font Rius, doc. 151); *Ibarç*, 1174 (OC); *Ivarz / Ivars*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Iuars*, 1179 (OC); *Yuarz*, 1187 (Fité, p. 220); *Ivarz*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Ivarz*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 201); *Ivarç*, 1442 (Fité, p. 563); *Ivarç de Noguera*, 1497 (*Fog.*, p. 107); *Ivars de Noguera Ribagorsana*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 455*b*42-456*b*7: del basc IBARR 'ribera', derivat de l'arrel ibèrica IB- 'aigua' (i 'riu'), en una forma bascoromànica IBARRIS, que en fóra el locatiu-ablatiu plural, i, doncs, amb un significat 'a les riberetes'.

ALTR. HIP.: En la fitxa anterior ja se n'ha apuntat una alternativa igualment d'origen basc, amb un derivat IBARTZE 'conjunt de mulladius' (OC, vol. IV, p. 456*a*35-*b*1), que potser en aquell cas fóra especialment adient, atès que no es tracta d'un lloc riberenc d'un riu (com Ivars de Noguera), sinó d'un indret singularitzat pel seu antic estany.

[ivars][noguera]
hidrotopònim
preindoeuropeu
simple (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; TS, p. 215-216; OC, vol. IV, p. 456b17-50.

Municipi, i població de la Segarra, situat al capdamunt d'un turó i sobre una vall lateral de la conca del Llobregós, quatre quilòmetres i mig al sud de Torà, i vora el límit amb el terme de Castellfollit de Riubregós (oficialment pertanyent a la comarca de l'Anoia); al sud de la població, i dins del seu mateix municipi, es troben uns *plans d'Ivorra* (ICC-Segarra) i un *torrent* o *riera d'Ivorra*, que passa sota mateix del poble, separant-lo del famós santuari de la *Mare de Déu d'Ivorra* (o del Sant Dubte), on de fet es trobava el que antigament es considerava un segon nucli del poble, amb jurisdicció i parròquia separades, per la qual cosa aquest lloc es conegué amb el nom avui ja desusat de *les Ivorres* (vegeu *infra* un clar paral·lel en el cas de *les Oluges*).

DOC.: *Iuorra*, 1031 (OHC, p. 127; TS; OC); *Ivorra*, 1038 (CR, vol. XIII, p. 142; TS); *Hivorra*, 1041-1042 (CR, vol. XXIV, p. 415; OC); *Ivorra*, 1055 (TS; CR, vol. XXIV, p. 417); *Ivora*, 1064-1065 (CR, vol. XXIV, p. 335; OC); *Hivorra*, 1076 (CR, vol. XXIV, p. 416; OC); *Ivorra*, 1079 (OC); *Yvorra*, 1126 (OC); *Ivurra*, 1151 (TS; OC); *Ivorra*, 1163, 1166 (TS); *Ivorra*, 1167 (CR, vol. XXIV, p. 415); *Ivorra*, 1174, 1183, 1188 (TS); *Ivorra*, 1190-1194 (CR, vol. XXIV, p. 468); *Ivorra*, 1195 (TS); *Ivorra*, 1196 (TS; OC); *Ivorres*, 1280 (Font Rius, doc. 325; TS); *Ivorra*, 1280 (OC); *Ivorres* / *Ivorra*, 1280-1281 (OC); *Ivorra*, 1343 (TS); *Ivorra*, 1358-1359 (Fog.; TS); *Ivorra*, 1359 (OC); *Ivorra*, 1365-1370 (Fog., p. 83; TS); *Iuorris*, s. XIV (OC); *Ivorra*, 1450 (OC); *Ivorra*, 1463 (TS); *Ivorra*, 1497 (Fog., p. 207, 302); *Ivorra*, 1553-1561 (Fog.; TS).

OC: Vol. IV, p. 456b51-457a8: format a partir del mateix element iberobasc IB- o IBI 'aigua, riu' que hem trobat en el nom d'*Ivars* (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas amb una sufixació -orra < -URRA paral·lela d'aquell -ARRA.

ALTR. HIP.: Sobre la base certa que acabem d'esmentar, Coromines assaja quatre possibles hipòtesis complementàries (OC, vol. IV, p. 457a8-458a2): formació sobre el terme BORR-, com en el topònim cerdà *Bor* (vegeu també OC, vol. II, p. 75b38-52); compost basc IBI-UR 'l'aigua del gual (o de la ribereta)'; derivació d'una base URR- 'llunyà' (com en *Durro*, *Orrit* i *Urruti*); i compost IBI-URRA, amb el nom basc de l'avellaner i un sentit 'avellanar dels aiguamolls (o del gual)', que l'autor fa derivar cap a una significació transcendent a través dels antics arbres i bosquets sagrats, i la tradició d'esglésies, relíquies i creences arrelades certament a Ivorra.¹

[ivorra]
hidrotopònim
preindoeuropeu
simple

1. És fàcil de notar, llegint l'apartat corresponent (p. 457a44-b50) que Coromines sentia una especial predilecció per aquesta darrera hipòtesi, però també que els seus punts més favorables són obertament extralingüístics i escassament objectius. Al cap i a la fi, però, l'autor conclou que «resta, en tot cas, establert l'origen ibero-basc del nom, la seva aura de cosa aborigen i d'arrel ibero-basca: IB-, combinada en la direcció de (d) o si es vol en les altres» (p. 457b55-458a2). Pel que fa a aquestes «altres», destaquem la poca congruència amb què es descarta la segona (compost basc IBI-UR, contret IBUR i esdevingut IBURA amb l'afegit de l'article basc postposat) entre altres coses per «manca d'indici topo-semàntic», ja que «no hi ha gual ni ribera a Ivorra, per més que hi abundi l'aigua i les fonts» (p. 457a30-32).

0909

Joiells, torre dels

COM.: Segarra

REF.: GEC (*s. v. Canós*).

Nom d'una antiga torre de tàpia, de planta quadrada, situada a prop del poble del Canós, al municipi dels Plans de Sió.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla efectivament una aplicació toponímica del substantiu *joiell* (vegeu DCVB i DECat *s. v.*), d'antic origen francès, equivalent i precedent etimològic de *joia* en el sentit de 'objecte preciós', per bé que hauríem de contemplar també l'accepció secundària de 'cosa digna d'estima', i llavors entrariem de ple en l'àmbit de l'onomàstica afectiva (vegeu noms com *Bell-lloc*, *Benviure*, etc.); pel que fa al sentit primigeni del terme, caldria pensar que es tracta d'una referència de tipus històric, avui perduda, a algun fet esdevingut en aquest lloc, o a la simple presència ornamental, en relació amb determinats *joiells*.¹

[joiells]
referència històrica
català < francès
simple

1. Vegeu el nom, potser paral·lel només fins a cert punt, del cingle o la roca *de les Joies*, a Tregurà (Ripollès), recollit per Ramon Amigó (1979, p. 292-293) i que allí s'explica per les «candeles que, segons diuen, són com a joiells», formades pel glaç en un indret mulladiu, ombrívol i molt fred.

REF.: OC, vol. IV, p. 469b21-22; ICC-Segarra.

La forma *Jolvets* correspon a un topònim menor de l'antic terme de Llanera (avui agregat a Torà) recollit directament per Coromines, de fonts orals, en les seves enquestes pel país; atès que el mateix autor apunta que es deu tractar d'una variant fonètica de *Giliberts*, no hem de dubtar a identificar-hi el petit caseriu que, sota la forma *Gilibert*, la cartografia de l'ICC localitza en el sector nord-oriental d'aquest vast terme, prop del límit amb els de Llobera i Pinós (Solsonès), situat deu quilòmetres al nord-est de Torà i tot just un quilòmetre al nord-oest de l'església parroquial de Santa Maria de Llanera.

DOC.: *la Torra de mossen Gilibert / la Terra de mossen Gilibert*, 1497 (*Fog.*, p. 110, 155).

OC: Vol. IV, p. 469b22-23: de l'antropònim *Gilibert*, d'origen germànic.

ALTR. HIP.: Afegim-hi que la desinència -s que pressuposa (i esmenta) la forma recollida per Coromines, condueix a veure-hi una pluralització tardana, i per tant un ús del nom personal *Gilibert* molt possiblement ja com a cognom català (al marge, doncs, del seu origen etimològic).¹

[[jol][vet]s]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP) (morf plural)

1. En aquest sentit, podria ser clau la menció (doble) d'una *torre* (o *terra*) «de mossèn Gilibert» en el fogatge del 1497, on podem veure'n l'epònim, si bé no és pas segur que es refereixi al lloc que ens ocupa en la present fitxa i no, per exemple, a una antiga torre fortificada de *Gilibert* de prop d'Alguair (Segrià) que es troba esmentada en la GEC, de passada, s. v. *Vilanova de Segrià*.

0911

Jorba, fonteta de

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. IV, p. 473*a*48-*b*23.

Nom d'una font del terme de Castelló de Farfanya, recollit directament per Coromines en els seus inventaris onomàstics.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 473*b*51-475*b*44: com la coneguda població homònima de l'Anoia, sembla d'origen preromà, i l'autor n'assaja quatre hipòtesis: del basc IÁUR-BE-A 'davall del senyor', format sobre una base IÁUR 'senyor' (que fet i fet serà la més plausible: vegeu p. 475*b*38-44); o IÁUSI-BE 'sota el pendent' (però l'una i l'altra tenen la greu objecció que -AU- hagués donat /ɔ/); una formació paral·lela a la del topònim aragonès *Huerva*, improbable; i finalment, d'una formació *BIURBEA > *(B)IURBA 'sota el lloc principal', on es trobaria la mateixa arrel que participa en el nom de *Biosca* (vegeu *supra* s. v.).

ALTR. HIP.: Prèviament el mateix Coromines (OC, vol. IV, p. 473*b*14-50) rebutja qualsevol possibilitat de derivació a partir de l'àrab, ja sigui d'una arrel *srb* 'beure' o *grb* 'sarró'.

[jorba]
situació geogràfica
preindoeuropeu
simple

0912

Jovals

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. iv, 479a24-26 (*ap.* mossèn Segura); ICC-*Garrigues*.

Antic despoblat i avui nom de partida del terme de Juneda (en el de les Borges Blanques a la cartografia de l'ICC, però de fet en un enclavament envoltat per tres bandes per aquell, i en el seu límit), que es troba a l'altra banda de la Femosa, uns cinc quilòmetres al sud-oest de Juneda.

DOC.: *Joval*, 1151 (OC, vol. iv, p. 479a15-18); *Joval*, 1358 (*Fog.*); *Jovals*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).

OC: Vol. iv, p. 479a27-55: derivat de *jou*, però més que no pas en l'accepció orogràfica de 'collet', en la de 'possessió que té una *jovada* d'extensió'.

ALTR. HIP.: —

[[jov]als]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

0913

Jovans

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 218-219; ICC-Segarra.

Antiga quadra del terme de Llanera, a l'extrem nord-est de l'actual municipi de Torà, on dona nom encara a una masia i, entre ells i el lloc de Torredenegó (del veí municipi solsonès de Llobera), al *bosc de Jovans*, situat a llevant del coll per on es comuniquen ambdós termes (i que es reflecteix en el topònim *el Coll*, masia situada menys d'un quilòmetre a ponent de la de *Jovans*, i, entre l'una i l'altra, en una important *obaga del Coll*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Podria ser una formació paral·lela a la del parònim *Jovals* (vegeu la fitxa anterior), fent referència al 'terreny que equival a una *jovada*' (és a dir, que hom llaura en una jornada amb un parell de bous), però la situació del topònim que ens ocupa just al costat d'una collada (vegeu *supra*) fa que sigui clarament preferible, en aquest cas, una derivació a partir de *jou* 'coll' en sentit orogràfic (per al qual vegeu DECat, vol. II, p. 824b14-24).

[[jov]ans]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ā(ns)*

0914

Juncar, el

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del municipi de Belianes, situada tot just un quilòmetre a ponent de la població, vers el sector central del terme.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat col·lectiu del fitònim *junc* (geosinònim occidental de *jonc*) mitjançant el freqüent sufix *-ar*.

[[junc]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0915

Juncar, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de Preixens, situada immediatament al nord del poble, vora el canal d'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu la fitxa anterior.

[[junc]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

0916

Juncar, barranc del

COM.: Segarra

REF.: GEC (*s. v. Florejacs*); CCORS; ICC-Segarra.

Curs d'aigua estacional del sector nord-occidental de la comarca, en el municipi de Torrefeta i Florejacs, que neix vers les Sitges i, després de passar immediatament al nord de Florejacs en sentit sud-oest, desguassa en el torrent de Gravet (vegeu *supra s. v.*), afluent per la dreta del riu Sió; apareix en determinades fonts (GEC; CCORS) sota la grafia *Joncar*, de regust oriental.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Naturalment idèntic als homònims tractats en les fitxes anteriors.

[[junc]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. En aquest cas és explícita i fins a cert punt justificable la no aparició d'aquest topònim i dels seus nombrosos homònims en l'OC, ja que s'hi llegeix, entre els subarticles dedicats a altres noms de lloc de la mateixa família lèxica (vol. IV, p. 470-472), la següent nota: «abstenim-nos de detallar els casos d'*El Joncar* que són quasi in comptables a totes les terres catalanes» (p. 471a52-53).

0917

Juncet

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de les Avellanes i Santa Linya, situada tot just un quilòmetre al nord-oest de les Avellanes, en una zona elevada on tanmateix hi ha diverses fonts.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta d'una altra sufixació del fitònim *junc* (vegeu les fitxes anteriors), però en aquest cas amb el col·lectiu *-et* < llatí *-ETUM* (no pas el sufix diminutiu avui homònim, que no acaba de fer sentit, i menys en singular), i bé podríem especular si no som davant d'una formació directament llatina, atesa l'evolució fonètica de la consonant final del substantiu, en contacte amb la vocal tònica del sufix.

[[junc]et]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

0918

Juncosa

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 472a6-16.

Població i municipi del sector meridional de la comarca, vora el límit amb el Priorat, al nord de la serra la Llena; el mateix nom de *Juncosa* té una *riera* del mateix terme, coneguda també com a *vall Major*.

DOC.: *coma Ionchosa*, 1192 (Font Rius, doc. 192); *Juncosa*, 1224 (GEC); *Iunchosa / Junchosa*, 1225 (Font Rius, doc. 246; OC, vol. VII, p. 303a52); *Ioncosa*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 113; CR, vol. XXIV, p. 84); *Juncosa*, 1358 (*Fog.*); *la Joncosa*, 1359 (OC); *Juncosa*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86).

OC: Vol. IV, p. 470b15: derivat de *junc*, en aquest cas amb el sufix *-osa*.

ALTR. HIP.: —

[[junc]osa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ós(a)*

Juneda

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 486a50-b22; G.-Biosca, p. 161-162.

Municipi i vila important de l'extrem nord de la comarca, en contacte amb el Segrià i el Pla d'Urgell, al qual de fet pertany clarament des d'un punt de vista geogràfic i econòmic.

DOC.: *Joneda*, 1155 (OC); *Juneda*, 1169 (OC); *Iuneta*, 1170 (G.-Biosca, p. 219; OC); *Iuneda*, 1172 (OC); *Junete*, 1173 (Eritja, p. 62); *Juneta*, 1176 (OC, vol. VIII, p. 68b46); *Iuneta*, 1186 (OC); *Juneda*, 1189 (OC); *Iuneda*, 1231 (Font Rius, doc. 255); *Juneta*, s. XIII (OC); *Juneda*, 1243-1250, 1270 (OC); *Juneta*, 1276 (OC); *Juneta*, 1279-1280 (CR, vol. XXIV, p. 84); *Iuneta*, 1336 (Font Rius, doc. 372; OC); *Juneda*, 1358 (Fog.); *Juneda*, 1359 (OC); *Juneda*, 1365-1370 (Fog., p. 87); *Juneda*, 1497 (Fog., p. 161, 174).

OC: Vol. IV, p. 486b23-487a25: de l'àrab *gunäina*, diminutiu de *gänna* 'jardí', que podia haver pres el significat més específic de 'jardí on hom cultiva arbres fruiters', però així mateix el més allunyat de 'casa de sojorn als afores de la ciutat'; i és aquest el sentit en què sembla que cal entendre el present cas, essent Juneda una residència secundària, més airejada, del rei moro de Lleida; pel que fa a l'aspecte lingüístic, cal afegir que el derivat d'aqueix *gunäina* fóra **Junena*, però d'aquest s'arriba fàcilment a la forma *Juneda* a través d'una dissimilació consonàntica *n-n > n-d*, facilitada per la freqüent presència a la zona del sufix romànic *-eda*.¹

ALTR. HIP.: —

[juneda]
arquitectura civil
àrab
simple

1. Balaña (1998) analitza amb detall la hipòtesi de Coromines sobre l'origen àrab de *Juneda* (aportant nova documentació, bibliografia local, etc.) i, bo i admetent-ne l'essencial, hi afegeix dues acotacions que resumim: una, que el significat del mot aràbic en qüestió no fóra tant el de 'casa de camp' com el d'hort', i dues, que fóra preferent, segons la seva opinió, un origen antroponímic (si bé certament aràbic, no cal dir-ho).

0920

Junquera, la

COM.: Garrigues

REF.: GEC.

Antiga ermita del terme de la Pobla de Cérvoles, al peu de la població, on era venerada la imatge de la *Mare de Déu de la Junquera*, patrona del poble.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'absència entre els homònims i altres noms de la mateixa família lèxica en l'OC, no hi ha dubte que es tracta d'un altre compost de *junc* (vegeu *supra*, s. v. *Juncar* i *Juncosa*), en aquest cas amb el sufix col·lectiu *-era* < llatí *-ARIA*.

[[junku]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0921

Jurats

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 219.

Antiga quadra del terme municipal de Sant Ramon, sembla que desapareguda com a tal vers el segle XVIII; era adscrita a la parròquia de Portell, antic cap de municipi.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No havent-hi cap referència a aquest vell topònim ni a cap altre de la seva família lèxica en l'OC, ni tampoc en les altres obres de referència, hem de creure que es tracta d'una aplicació onomàstica del substantiu *jurat* en la seva accepció de 'membre d'una corporació', i entendre'l en funció de la possessió que uns tals *jurats* degueren tenir d'aquesta *quadra*.

[[jurat]s]
situació jurídica
català < llatí
simple (morf plural)

0922

Lavançola

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 445a35-45.

Antic lloc de l'àrea del Mig Segre, documentat en textos del segle XI, que sembla que es trobava relativament al sud de *Lavansa*, o *Lavança* (vegeu la fitxa següent), potser vers Alentorn.

DOC.: *Lavancola*, 1010-1019 (CR, vol. XVII, p. 186); *Lavanzola*, 1093 (OC); *Lauantiole*, 1093 (OC).¹

OC: Vol. VII, p. 445a35: diminutiu toponímic, és a dir, nom de lloc derivat directament, amb l'adjunció del sufix diminutiu, de *Lavança*, avui grafiat *Lavansa* (vegeu la fitxa següent).

ALTR. HIP.: —

[[lavanç]ola]
diminutiu toponímic
català < preromà
N(top) + sufix *-ol(a)*

1. A OC, vol. VII, p. 445a43 es llegeix que aquesta darrera menció documental és de l'any 1193, però aquesta data sembla fruit d'un error (o d'una errata), ja que tots els indicis apunten que es tracta del mateix document que Coromines reproduceix parcialment, s. v. *Santa Linya* (OC, vol. VII, p. 43b50), i que és, com l'anterior, de l'any 1093.

Lavansa

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 445a12-34; ICC-Noguera.

Antiga masia i cova, habitada sembla que fins a temps recents, del sector nord-oriental del terme municipal de Vilanova de Meià, i que havia estat el centre de l'antic municipi de *la Baronia de Lavansa* (vegeu *supra s. v.*), al qual òbviamment donà nom, igual que a un petit *serrat de Lavansa* que es troba a ponent de la masia i dos quilòmetres al nord de Tòrrec, separant dos dels nombrosos barrancs de la zona; pel que fa a la controvertida forma d'aquest topònim, per bé que molt sovint és escrit *La Vansa* (i fins ha restat transfigurat recentment com a *Cal Vansa*; vegeu ICC), les dades històriques i etimològiques recomanen d'escriure'l tot junt, i de fet encara seria més apropiada una grafia *Lavança*.¹

DOC.: *Lavancia*, 1097 (OC); *Lavanza*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284; OC); *Lavancia*, 1163 (CR, vol. XIII, p. 286); *Lavanza*, 1175 (OC); *Lauanza*, 1180 (OC); *Lauanza*, 1187 (Fitè, p. 220); *La Vança*, 1280 (OC); *Lauança*, 1295-1299 (OC); *Levança*, 1359 (OC).

OC.: Vol. VII, p. 445b45-446a28: d'un preromà *LABANTIA, amb un significat possiblement fluvial i relacionable amb el basc *labandu* 'lliscar, rellicar' o *labantza* 'lliscador', indicant, doncs, un indret on les aigües s'escolen ràpidament avall en cas de pluja.

ALTR. HIP.: Coromines mateix descarta inicialment altres hipòtesis, com la d'una relació amb el llatí *LAVARE* 'rentar' (apuntada per Meyer-Lübke) o la de Balari, que remetia a *LABES* 'roca' o algun terme afí (OC, vol. VII, p. 445b30-45).

[lavansa]
hidrotopònim
preindoeuropeu
simple

1. És evident que la indicació de la GEC (*s. v. Vansa*) que situa aquesta *Baronia* a la comarca de l'Alt Urgell és un lapsus, ja que està en contradicció fins i tot amb altres informacions de la mateixa obra; i no cal dir que l'origen d'aquesta confusió és la proximitat geogràfica (però certament a l'Alt Urgell) de l'homònim terme de *Lavansa* (en el municipi actualment anomenat *la Vansa i Fórnols*), que és el nom també, allí, d'una important vall i d'un riu i un estret (vegeu GEC, *s. v. Lavansa* i OC, vol. VII, p. 444b33-46).

Linyola

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 21a44-b18; Eritja, p. 20-23.

Important població i municipi del sector septentrional de la plana d'Urgell, centre d'una antiga baronia del mateix nom; no és estranya a la comarca una pronúncia /ni'ɲole/, amb assimilació/dissimilació consonàntica inicial, que tanmateix no té cap incidència en l'establiment de l'ètim del nom, com veurem.

DOC.: *Linerola*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. xvii, p. 72; Eritja); *Linerola*, 1119 (OC); *Linerola*, 1139 (Font Rius, doc. 57; OC); *Linerola*, 1151 (CR, vol. xiii, p. 284; OC); *Linar<ola>*, 1180 (OC); *Linerola*, 1183 (Font Rius, doc. 168); *Linerola*, 1185, 1188 (OC); *Linerola*, 1189 (OC, vol. viii, p. 158b17); *Lineola*, 1207 (CR, vol. xvii, p. 262); *Linerola*, 1208 (OC); *Linerola*, 1210 (Bisson, doc. 129); *Linerola*, 1236 (*Lib. Feud.*, doc. 164); *Lineola*, 1236 (OC); *Linerola*, 1259 (OC); *Lineola*, 1268 (OC); *Linerola*, 1276 (OC); *Linesola*, s. xiii (OC); *Linesola*, 1308 (*Priv. Bal.*, doc. 7); *Lineola*, 1359 (OC); *Linesole* / *Lineole*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Linyola*, 1497 (*Fog.*, p. 112, 159).

OC.: Vol. v, p. 22a14-b51: d'un llatí LINARIOLA, diminutiu de LINARIA, plural neutre de LINARE 'camp de lli' (i, per tant, equivalent als catalans *Llinars*, etc.), mitjançant l'evolució fonètica *Linerola* > *Linesola* > *Lineola* > *Linyola*.¹

ALTR. HIP.: —

[[liny]ola]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ol(a)*

1. Quatre estadis evolutius que, com acabem de veure, efectivament queden reflectits en la successió històrica de les formes documentades entre els segles xi i xv. Afegim-hi que el pas *Linerola* > *Linesola* implica sigmatisme, tal com hi era també en el nom (vegeu *supra* s. v.) de la relativament veïna població d'*Anglesola*.

0925

Linyola, mas de

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 21*b*21-23.

Nom d'un mas del terme d'Alfés, al sud de Lleida, recollit directament per Coromines, que dubta raonablement de la seva antiguitat.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 21*b*22-23: probablement nom trasplantat a partir de la notable població homònima del Pla d'Urgell (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: —

[[liny]ola]
topònim reduplicat
català < llatí
simple (N(top))

0926

Llacars

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del sector de ponent de la comarca, situada entre Tornabous i el Tarròs, però en bona mesura adscrita al terme municipal de Puigverd d'Agramunt, ja que hi pertany una estreta franja de terra (*les Quadres de Puigverd*; vegeu *infra s. v.*) que s'allunya fins més de dotze quilòmetres del seu cap i que, com una falca, s'interposa entre les dues poblacions abans esmentades, i arriba, de fet, fins al límit amb el terme de Barbens (Pla d'Urgell).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat de l'antic substantiu *llac* 'llot, fang' (vegeu *infra, s. v. Llaques*) amb el sufix col·lectiu i locatiu *-ar*.

[[llac]ars]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

0927

Llacuna, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector sud-occidental del terme dels Alamús, situada entre diverses branques del canal d'Urgell, un parell de quilòmetres al sud del cap de municipi, prop del límit amb la zona oriental del vast terme municipal de Lleida.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del substantiu *llacuna*, per al qual vegeu OC, vol. v, p. 26a5-b28, amb una vintena de casos de la mateixa família (però no aquest, ni els recollits en les fitxes següents); és possible que el manteniment de /k/ intervocàlica (en contrast amb la variant *Llaguna*, present en la toponímia pirinenca) sigui influència mos-sàrab (vegeu DECat, vol. v, p. 12b36-13a26).

[llacuna]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0928

Llacuna, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi d'Ossó de Sió, situada en el seu angle sud-occidental, gairebé cinc quilòmetres lluny del cap de terme, vora el límit amb el de Tàrrrega pel sector de Claravalls; es tracta d'una zona regada pel clot o torrent de sant Gil, antic afluent de l'Ondara, que prové de Riudovelles.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment paral·lela a la dels homònims tractats en les fitxes anterior i següent.

[llacuna]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0929

Llacuna, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida de l'extrem de llevant del terme municipal de Torres de Segre, al límit amb el de Sunyer, població que es troba dos quilòmetres a l'est, i propera també a Sudanell (dos quilòmetres i mig dret al nord); es troba al peu d'una àrea de turons, i al caire dels plans que s'estenen al nord de la serra de Carrassumada, vers Sudanell i Torres de Segre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Per a l'etimologia, vegeu la fitxa anterior; pel que fa a la seva adequació semàntica i geogràfica, convé tenir present que amb el terme *llacuna* no cal que es designi una massa d'aigua permanent ni important, sinó que pot referir-se a un indret on en resti d'entollada en temps de pluges, factor que es veu afavorit en els plans immediats a turons des d'on l'aigua s'esllavissa i acumula, com sembla ser el cas.

[llacuna]
hidrotopònim
català < llatí
simple

0930

Llacunes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector occidental del terme municipal de Maials, situada un parell de quilòmetres al sud d'aquesta població, on dóna nom també (o a la inversa, el rep) a una *vall de les Llacunes*, que neix prop del límit amb els termes d'Almatret i Seròs, i que, corrent vers llevant, constitueix un afluent menor, dins del mateix terme de Maials, de la vall Major (vegeu *infra s. v.*), que al seu torn ho serà de l'Ebre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vestigi del substantiu *llacuna* (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas en plural.

[llacunes]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

0931

Llacunes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del municipi de Vilanova de la Barca, situada un parell de quilòmetres al sud de la població, i tot just a un de la confluència del riu Corb amb el Segre, al límit del terme.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica plural de *llacuna* (vegeu les fitxes anteriors), referent amb gairebé tota seguretat a un indret on l'aigua se solia embassar, prop de la confluència dels rius abans esmentats.

[llacunes]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Llambrrar, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un sector dels vessants meridionals del Montsec de Rúbies, al terme d'Àger, situat uns quatre quilòmetres al nord-est d'aquesta població, al peu de Colobor i de la Tossa, des d'on es baixa dels mil dos-cents als set-cents metres d'altura en pràcticament un parell de quilòmetres.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla una sufixació col·lectiva en *-ar* de l'antic substantiu *lomble*, derivat del llatí *LUMBULUS*, diminutiu de *LUMBUS* 'llom, serrat', sovint emprat amb valor orogràfic (vegeu especialment DECat, vol. v, p. 244b14-245a28);¹ entre els diversos topònims d'aquesta família lèxica que, a diferència d'aquest, sí són tractats per l'OC (s. v. *Llombai*), mereixen especial atenció els que presenten també una dissimilació consonàntica *l-l-r* > *l-r-r*, com el ripollès *Llumbriguères* (OC, vol. v, p. 94b19-95a2), que tot just té també una pronúncia centralitzada (allí [ə]) en les primeres síl·labes, conseqüència d'una altra alteració fonètica (de tipus assimilatori: /o-á/ > /a-á/) esdevinguda en la història d'aquests noms de lloc; l'escaiença d'aquest ètim amb la realitat geogràfica dels lloms de serra designats per *lo Llambrrar* òbviament consolida aquesta idea.

[[llambr]ar]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-ar*

1. En aquest punt del DECat és on es tracta del diminutiu arcaic *lomble* i de diversos topònims, bàsicament valencians, derivats de la seva arrel *LUMBUS* > *llom*, no pas a «DECat vi, 233b16ss», com diu una errònia remissió des de OC, vol. v, p. 94b56.

Llaner de Rocaspana, el

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. iv, p. 118*b*28-31.

Nom recollit directament per Coromines en el terme de Santa Maria de Meià (avui municipi de Vilanova de Meià), sota el Montsec de Rúbies, que alludeix, molt probablement, a l'antic *Rocaspana* que hom documenta des del segle *x*i i que encara roman com a topònim menor (vegeu *infra s. v.*) vora l'agregat Peralba, lloc damunt mateix del qual es troben uns *Llaners de Peralba* (ICC-Noguera) que irremissiblement voldrem identificar amb el cas que ens ocupa.

DOC.: —

OC: Vol. iv, p. 118*b*30; vol. v, p. 35*b*38-41: el sentit del terme *llaner*, en aquesta comarca i altres, sol ser descriptiu d'un serrat o d'un pla entre serrats i cingles, cobert de garriga o matoll, i, doncs, sembla estar relacionat directament amb *llanera* (vegeu la fitxa següent), l'un i l'altra provinents de *landa*, antic substantiu d'origen occità (vegeu DECat *s. v.*).¹

ALTR. HIP.: —

[[llan]er]
qualitat del terreny
català < occità
N + sufix *-er*

1. La referència a «DECat v, 493*b*57ss.» que llegim en comentar-se aquest mot a l'OC (vol. v, p. 35*b*40-41) és també un error (vegeu la nota a la fitxa anterior), ja que el lloc del diccionari etimològic on es troba l'explicació adient és vol. iv, p. 942*a*48-944*a*36, i sobretot p. 942*b*56-943*a*6.

REF.: GEC; TS, p. 220-222; OC, vol. v, p. 35a43-b14.

Llogaret del terme municipal de Torà, de població eminentment dispersa, que fins al 1968 era tanmateix el centre d'un municipi propi, amb el mateix nom, i pertanyent (des de la divisió comarcal republicana) a la comarca del Solsonès, amb la qual constitueix de fet una transició gradual (no és infreqüent, en aquest sentit, la fórmula especificativa *Llanera de Solsonès*); també és dita de *Llanera* una notable *riera* d'aquest sector, que desguassa al Llobregós prop de Torà, i empen a més el seu nom, com a complement, altres elements del terme, sobretot el llogaret de *Sant Serni* (vegeu *infra* s. v.) i l'església de *Santa Maria de Llanera* (vegeu ICC-Segarra), que en centren els dos nuclis relativament principals.

DOC.: *Lenera*, 1002 (CR, vol. XIII, p. 45; TS; OC); *Lanaria*, 1010 (CR, vol. XIII, p. 45; TS); *Lanera*, 1035 (CR, vol. XIII, p. 45; TS); *Lanera*, 1040 (CR, vol. XIII, p. 45; TS; OC); *Laneira*, 1052 (CR, vol. XIII, p. 45; TS; OC); *Lanera*, 1056 (OC); *Lanera*, 1060 (CR, vol. XIII, p. 54; TS; OC); *Lanera*, 1072 (CR, vol. XVII, p. 36); *Lanera*, 1075, 1079, 1088, 1097, 1099 (OC); *Lanera*, 1101-1102 (CR, vol. XIII, p. 45; TS); *Lanera*, 1103, 1154-1159, 1170 (OC); *Lanera*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 186; TS); *Lanara*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 204; TS); *Lanera*, s. XIII (OC); *Lanera*, 1359 (OC); *Lanera*, 1375 (CR, vol. XIII, p. 45; TS); *Lanera*, 1497 (*Fog.*, p. 213, 216); *Lanera*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. v, p. 34b43-35a42: d'un plural llatí *LANDARIA, corresponent al neutre LANDARE, collectiu de LANDA 'estesa de terreny garriguenc, mitjanament fèril', que és un terme d'origen cèltic, tot i que probablement arribat al català a través de l'occità *landa* (vegeu *Llaner* a la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: Derivat de *llana* (DCVB), hipòtesi rebutjada per Coromines (ja a DECat s. v.), així com altres de més improbables, que només caldrà esmentar a tall de curiositat: del llatí LACUNARIA 'lloc de llacunes' (Balari) o ILLA AQUA NIGRA (Montoliu, Griera), d'una simple aglutinació de *La Nera* 'la negra' (Bach), i encara de l'àrab *L'an-nira* 'els focs' (Balaña), sobre els quals vegeu TS, p. 222.

[[llan]era]
qualitat del terreny
català < occità
N + sufix *-er(a)*

0935

Llàntia, la

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. v, p. 38b15-16.

Nom d'una partida del terme de Juneda, que Coromines recull d'un article publicat per mossèn Joan Segura al *Butlletí de l'Associació Excursionista de Catalunya*.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 38b20-22: Coromines sembla acceptar l'explicació del mateix mossèn Segura segons la qual el nom es deu al fet que d'aquesta partida s'extreia el producte per alimentar la *llàntia* del Santíssim.¹

ALTR. HIP.: —

[llàntia]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Altrament, el fragment que en el mateix OC segueix aquesta indicació pot dur a confusió, fent creure que Coromines, al costat o en lloc d'aquesta explicació, n'apunta una altra segons la qual *llàntia* remet al seu ètim *LANTADA 'llumenera', amb aplicacions ben diferents de l'abans descrita. No és així, sinó que el fragment en qüestió, remetent al DECat (s. v.), el que fa és recordar l'etimologia del mot comú, no pas d'aquest topònim junedenc. D'altra banda, tot i que l'OC no n'aporta homònims, sinó només un vell parònim *la Làntera* en un document d'Argelers del segle XIII (OC, vol. v, p. 38b17-19), la GEC recull (s. v.) sengles *tuca de la Llàntia* a Saünc (Alta Ribagorça) i un barri, plana i torrent *de la Llàntia* a Mataró (Maresme).

0936

Llaques, mas de

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 24*b*18.

Nom d'un mas del terme municipal d'Aitona, recollit directament per Coromines en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 24*b*6-10: derivat de *llac* (i també *llaca*) en el sentit de 'llot, fang enganxós', propi de les terres humides i les basses (DECat, vol. v, p. 10*b*53-12*b*16).

ALTR. HIP.: —

[llaques]
qualitat del terreny
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 42a31-56.

Vila i municipi del sud de la comarca, al sector que des d'un punt de vista natural (i també tradicional) pertany més aviat a les Garrigues; la pronúncia del topònim, a la mateixa zona, i prou més enllà, sol ser [ˈlaɾdaˈkans] amb [a] en la síl·laba pretònica (com d'altra banda ja recullen alguns documents medievals), la qual cosa, com veurem, contribueix a esquarterar la massa fàcil etimologia popular «llar de cans».

DOC.: *Lerdecans*, 1279 (CR, vol. xxiv, p. 79); *Lerdacans*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 112; OC); *Lardecans*, 1325, 1328 (OC); *Lardacans*, 1358 (*Fog.*); *Lardecans*, 1359 (OC); *Lardacans*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Lardacans*, 1497 (*Fog.*, p. 183); *Lardacans*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 42b1-43a30: del llatí ILERGETANOS, en una expressió com AD FINES ILERGETANOS 'al límit dels ilergetes', indicant que efectivament fins en aquesta àrea arribaven les terres poblades per aquesta notable ètnia ibèrica; no cal dir que entre aquest ètim i la forma actual s'han produït una sèrie d'alteracions formals, des de la pèrdua de la l- inicial (paralela a la del cas ILERSDA > *Lleida* i altres) fins a una metàtesi consonàntica interna (g-t > t-g), passant per una crucial forma intermèdia *Lārtaqân*^s en època aràbiga, que n'acaba d'explicar el resultat final, tant pel que fa al vocalisme com al consonantisme.¹

ALTR. HIP.: Convindria afegir només que, en tot cas, com ja s'ha apuntat a la introducció de la present fitxa, la forma (gràfica i oficial) actual, *Llardecans*, seria el resultat d'un típic cas d'homonimització.

[llardecans]
situació geogràfica
llatí
simple

1. És notori, certament, que documentacions relativament tan tardanes com les dels fogatges de 1497 i 1553 (no consultats per Coromines) reflecteixin encara una forma *Lardacans*, on es constata no només el vocalisme postaràbic que d'altra banda es manté actualment en la pronúncia popular local (a-a-a), sinó també, possiblement, un significatiu manteniment no palatalitzat encara de la consonant lateral inicial. Particularment considerem aquest article un dels més destacables de l'OC, en funció de la brillantor i la novetat de la idea que s'hi exposa.

0938

Llarga, serra

COM.: Noguera

REF.: GEC; Tort, 1998, p. 320; ICC-*Noguera*.

Nom que rep l'alineació d'elevacions d'entorn els quatre-cents metres d'altura que, al llarg d'uns quinze quilòmetres, al límit dels Aspres, divideixen l'alta i la baixa Noguera, bàsicament en els termes d'Algerri i Castelló de Farfanya; des d'un punt de vista orogràfic, és una continuació oriental de la serra de Tamarit (Llitera), que, enllà del Segre (més a llevant, doncs), segueix encara en la serra de Bellmunt, fins al límit nord de l'Urgell (ribera de Sió).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'una adjectivació descriptiva de l'estructura relativament rectilínia i força extensa d'aquesta serra.

[llarga]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

0939

Llarga, serra

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una petita serra del terme municipal de Lleida, tanmateix visible a l'horitzó de bona part de la ciutat, que es troba tres quilòmetres a ponent del nucli urbà, sobre la partida d'Empresseguera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com la seva homònima de la Noguera (vegeu la fitxa anterior), i malgrat la gran diferència entre les proporcions d'una i altra serra, és evident que també en aquest cas el nom és una simple descripció de la seva forma, certament lineal.

[llarga]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

0940

Llarga, serra

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom que es dona a la serra d'aproximadament 180 metres d'altura que tanca la riba del Segre per la dreta, entre Aitona i Seròs, amb un traçat rectilini paral·lel al del riu, poc més d'un quilòmetre al nord-oest del seu marge actual, i damunt mateix de la sèquia major d'Aitona i Seròs; dins el terme d'aquesta darrera població gira vers l'interior i es confon amb la serra de Matacanyes (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com ja s'ha apuntat, també en aquest cas el topònim es limita a descriure la forma evident de l'accident natural que designa, de la mateixa manera que en els casos homònims (però clarament distanciats geogràficament, sense possible confusió) tractats en les fitxes anteriors (vegeu *supra*).

[llarga]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

0941

Llaünes, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Àger, situada un parell de quilòmetres al nord-est de la vila, en una zona on neixen i per on corren diversos torrents, i on es troben també diferents fonts.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar, atesa no només la forma del topònim, sinó també la seva escaiença en un entorn hidrogràfic com el descrit, que es tracta d'un derivat de *llacunes* (vegeu *supra*, s. v. *Llacuna* i *Llacunes*, diversos parònims, especialment al Segrià), i més concretament de la seva variant patrimonial *llagunes*, ja que d'una banda és aquesta la que permet explicar la caiguda de la consonant medial en posició intervocàlica i, d'altra banda, la que correspon a una zona com el Montsec, on no hi ha la influència àrab i mossàrab del Segrià (i és aquesta, recordem-ho, la que sembla explicar el manteniment de /k/ en el mot *llacuna*) i on, per contra, no és estrany de trobar trets compartits amb els parlars pirinencs.¹

[llaünes]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Vegeu OC, vol. v, p. 26, on no es recull aquest topònim, però sí, al costat de diversos casos de *Llacuna* (a10-39), entre els quals tampoc cap dels segrianencs abans alludits, alguns que contenen la forma *Llaguna* o *Llagunes* (i fins i tot també un valencià *Pla de Llaiüna*, que resulta ser el més proper al cas que ara ens ocupa), tots els quals, tret d'aquest darrer i d'un altre també valencià, es troben efectivament a les comarques del Pallars, la Ribagorça, l'Alt Urgell o la Cerdanya (a41-b35).

0942

Llavaneres

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Aitona, situada entre la serra Llarga (vegeu *supra*) i el riu Segre, a mig quilòmetre de la seva riba drete, i uns dos quilòmetres al sud-oest de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com la dotzena d'homònims i parònims que sí són tractats en l'OC, entre els quals el cas que ara ens ocupa hagués representat una ampliació de l'abast geogràfic d'aquest tipus toponímic, es tracta d'un derivat del llatí *LAVANDARIA, plural de *LAVANDARIUM 'rentador, safareig' (vegeu OC, vol. v, p. 51a54-b38); en aquest cas podem afegir-hi que la situació del lloc, vora el riu Segre i entremig de canals i sèquies, sota Aitona i Carratalà, confirma l'escaiença d'un tal ètim.

[[llavan]eres]
activitat humana
llatí
N + sufix *-er(es)*

0943

Lledoners, clot dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim corresponent a una petita depressió del terme d'Oliola, que es troba un parell de quilòmetres al sud-oest de la població, a llevant de la serra de Masvell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta del nom d'arbre *lledoner*, derivat del seu equivalent *lledó*, ja que tant l'un com l'altre, atesa llur singularitat, han generat nombrosos topònims arreu del país (vegeu OC, vol. v, p. 55*b*33-56*a*54, on tanmateix no es recull aquest cas ni tampoc els tractats en les fitxes següents).

[[lledon]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

0944

Lledoners, coma dels

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Petita vall o *coma* del centre de la comarca, situada a cavall entre els termes municipals de les Borges Blanques i la Floresta, tot just un quilòmetre al sud d'aquest últim poble.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de la fitxa anterior (vegeu *supra*), és una òbvia fixació toponímica del nom d'arbre *lledoner*, derivat de *lledó*.

[[lledon]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

Lledons, barranc dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un petit curs d'aigua de l'extrem occidental de la comarca, afluent directe de la Noguera Ribagorçana, que es troba al sud-oest d'Algerri, dins del seu terme municipal (on també hi ha, però un poc al sud-est del poble, una partida anomenada *lo Lledoner*, amb la qual hi ha una evident relació nominal, si bé és més incerta des d'un punt de vista geogràfic).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: De la mateixa família lèxica que els topònims del tipus *Lledoner* tractats en les fitxes anteriors, però en aquest cas amb presència directa del mot originari, *lledó* (vegeu Bastardas, 1988, p. 204, on s'esmenten cinc casos de topònims catalans —encapçalats lògicament pels pobles de Lledó d'Empordà i el seu homònim al Matarranya, i per l'advocació patronal de Castelló de la Plana— que presenten aquesta forma en singular, si bé cap que l'em-pri en plural, com és el cas que ens ocupa; d'altra banda, cal tenir present que la resta de l'article de J. Bastardas és un estudi de referència sobre els noms d'arbres fruiters, i en especial per comprendre la història específica, sovint reflectida a la toponímia, de les dualitats del tipus *lledó* / *lledoner*).

[lledons]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 56b52-61b34.

Ciutat principal de la Catalunya occidental, situada des dels temps dels ibers vora el Segre; són també anomenades *pla de Lleida* i *horta de Lleida* les terres del seu entorn immediat.

DOC.: *Ilizrt*, c. s. III aC (OC); *Ilerda*, s. I aC (OC); *Hilerdae*, c. 800 (Abadal, 1986, p. 92); *L-ʿr-daʿ*, s. XI [fonts àrabigues] (OC); *Leritam*, 1024 (CR, vol. xvii, p. 220); *Lerida*, 1033 (*Lib. Feud.*, doc. 273); *Leritam*, 1035 (*Marca*, doc. 213); *Leride*, 1072 (*Lib. Feud.*, doc. 274); *Leridam*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165); *Elerda*, 1083 (CR, vol. xxiv, p. 114); *Ilerde*, 1091 (CR, vol. xvii, p. 220); *Hilerde*, 1094 (CR, vol. xvii, p. 220); *Hilerdam*, 1095 (CR, vol. xxiv, p. 53); Eritja, p. 57); *Lerida*, 1120 (OC, vol. iv, p. 340b14); *Lerida*, 1122-1123 (OC); *Lerita*, 1123 (CR, vol. xxiv, p. 197); *Lerida*, 1139 (Font Rius, doc. 56); *Lerida*, 1146 (Eritja, p. 35); *Ilerdam*, 1147 (Font Rius, doc. 64); *Ilerde*, 1148 (*Lib. Feud.*, doc. 163); *Ilerdam*, 1148 (*Lib. Feud.*, doc. 161; CR, vol. xvii, p. 46); *Lerita*, 1136-1149 (Eritja, p. 25); *Lerida*, 1149 (Eritja, p. 35); *Hylarde* / *Hylerdam*, 1149 (CR, vol. xxiv, p. 69); *Ilerdam*, 1150 (Font Rius, doc. 79); *Ilerde* / *Lerida*, 1153 (Font Rius, doc. 94); *Ylerde*, 1155 (Eritja, p. 49); *Ilerdam*, 1156 (*Lib. Feud.*, doc. 30); *Is-llerde*, 1157 (OC); *Ilerde*, 1159 (Fitè, p. 216); *Ilerdae*, 1160 (Eritja, p. 53); *Ylerda*, 1160 (Eritja, p. 50); *Ilerda*, 1161 (Font Rius, doc. 116); *Ylerdam*, 1168 (Bisson, doc. 145); *Ilerda*, 1170 (Bisson, doc. 146); *Ilerda*, 1174 (Font Rius, doc. 151); *Ilerde* / *Ylerda*, 1180 (Bisson, doc. 35); *Ilerdam*, 1182 (*Priv. Cerv.*, doc. 1); *Ilerda*, 1183 (*Poblet*, doc. 33); *Ilerdam*, 1185 (*Priv. Tàrr.*, doc. 5); *Ylerde*, 1187 (Bisson, doc. 62); *Ylerde* / *Ylerda*, 1188 (Bisson, doc. 69); *Ylerda* / <Le>*rida*, 1190 (Bisson, doc. 77); *Ylerde*, 1191, 1192, 1194 (Bisson, doc. 84, 159, 98); *Ilerda*, 1196 (Bisson, doc. 162); *Ilerdam*, 1199 (Font Rius, doc. 210); *Illerda*, 1204 (*Poblet*, doc. 26); *Ylerda*, 1209 (Bisson, doc. 122); *Illerde*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Leyda*, 1235 (OC); *Lerida*, 1250 (OC); *Leyda*, 1252, 1273, 1278 (OC); *Illerdensis* / *Ilerdensis*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 107-108); *Illerde*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 109, 193); *Illerdam*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119, 121); *Illerdensi* / *Illerdensis* / *Illerde* / *Illerdam*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 126, 136, 138); *Ilerde*, 1283, 1300, 1336, 1337 (*Ll. Verd*, doc. 5, 9, 27, 28); *Ilerde*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 112); *Leyda*, 1348 (Agramont, p. 53-58); *Leyda*, 1350 (*Priv. Tàrr.*, doc. 141); *Ilerde*, 1352 (*Ll. Verd*, doc. 47); *Leyda* / *Lleyda*, 1358 (*Fog.*); *Ilerde*, 1359 (*Ll. Verd*, doc. 62); *Leyda*, 1359 (OC); *Leyda*, 1359, 1369 (*Ll. Verd*, doc. 63, 81); *Leyda*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85-88); *Ilerde*, 1375, 1376 (*Ll. Verd*, doc. 89, 90); *Leyda*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Ilerde*, 1380 (*Ll. Verd*, doc. 99); *Leyhide*, 1404 (OC); *Ilerde*, 1413 (*Ll. Verd*, doc. 148, 149); *Leryda*, 1429 (OC); *Leyda*, 1433, 1440 (Fitè, p. 432, 403); *Leyda*, 1443 (Altisent, p. 126); *Leyda*, 1458 (*Priv. Bal.*, doc. 54); *Leyde* / *Leyda*, 1497 (*Fog.*, p. 102, 107, 160-168); *Lleyda*, 1585 (*Ll. Verd*, doc. 185).

OC.: Vol. v, p. 58a50-60b14: Coromines, en un dels articles fonamentals de l'OC, estableix una base ibèrica *ILERSDA (de significat tanmateix incert), que d'una banda s'hauria simplificat en la coneguda forma llatina ILERDA, que, alterada en *Làrida* en època àrbiga, desemboca en la també coneguda variant castellanoaragonesa *Lérida*, però que d'altra banda s'hauria mantingut diferenciadament en la pronúncia vulgar local, fins a donar una forma *LESDA, que comparteix amb la llatina tan sols l'evident pèrdua de I- inicial, però que en lloc de simplificar el grup tri-consonàntic en /rd/ ho fa en /zd/, clau de volta per explicar la semivocal /j/ de l'única forma que, tot amb tot, es pot considerar pròpiament catalana, *Lleida*.¹

ALTR. HIP.: —

[lleida]
semàntica desconeguda
preindoeuropeu
simple

1. Queda en suspens, per tant, la confirmació d'una lectura ILTIRDA en les inscripcions ibèriques, que fins ara es considerava segura (vegeu especialment OC, vol. v, p. 59a14-b30), com queda també en suspens, o obert, segons ja s'ha anotat, el contingut semàntic d'aquest nom; Coromines es limita, en aquest sentit, a recollir l'al·lusió a una ferma, però massa genèrica base iberobasca ILI- 'ciutat', i a especular, sense gosar concloure'n res de cert, sobre un component ILTIR que pogués significar 'llop' (p. 60a25-b14). Aprofitem la nota, finalment, per assenyalar que en diversos passatges del mateix OC (i ja ben explícitament abans a EDL, vol. i, p. 48, nota 44) l'autor esmenta el cas de *Lleida* < ILERSDA com a referent o paral·lel significatiu d'altres topònims, ocasions en què s'escau d'exposar-ne l'ètim prou més resumidament que en l'article propi: vegeu vol. ii, p. 261a12-13 (s. v. *Ascó*); vol. vi, p. 21b12-42, i allí mateix p. 22a13-22 (s. v. *Olèrdola*); vol. vi, p. 465a16-17 (s. v. *Saderra*). En canvi, la suposició de Cases-Carbó (1929, p. 124-126) en el sentit que *Lleida* tindria un origen del tot diferent a *Lérida* —en concret, de tipus cèltic, paral·lel al Leiden neerlandès—, tot i partir d'una intuïció força encertada (és a dir, que d'ILERDA no pot provenir directament *Lleida* a causa del problema del grup /rd/, que s'hagués hagut de mantenir en fonètica catalana), es pot considerar des de la perspectiva actual com una pensada perfectament prescindible.

0947

Lleida, pla de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un extens pla del terme municipal d'Alcarràs, situat ben bé deu quilòmetres al nord-oest de la població, immediatament a ponent de la serra del Coscollar i a l'altra banda del canal d'Aragó i Catalunya, en una zona que marca la transició, vers el sud, amb Vallmanya (pertanyent al mateix municipi d'Alcarràs) i, vers el nord-oest, amb el nou terme de Gimènells i el Pla de la Font; de fet, aquest *pla de Lleida* ve a ser una part de la gran planúria que s'estén a cavall entre aquests municipis, anomenat *pla de Santa Maria* a l'altra banda de la partió, *pla de Raimat* més cap al nord-est, etc.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tot i que és evident que el nom d'aquest pla remet al de la ciutat de Lleida (que es troba uns setze quilòmetres a llevant), no s'ha de confondre amb l'àrea d'entorn d'aquesta que hom anomena també, genèricament, *pla de Lleida* (vegeu la fitxa anterior), sinó que deu caldre entendre'l des d'un punt de vista direccional, és a dir 'el pla que es troba vers Lleida, en direcció (relativa) cap a la ciutat'.¹

[pla][lleida]
situació geogràfica
català < preromà
simple (N(top))

1. Ara bé, en resultar obvi que aquest pla, respecte del seu cap de terme, Alcarràs, no es troba en absolut en direcció a Lleida, sinó que, al contrari, se n'allunya ostensiblement, hem de substituir el punt geogràfic des del qual s'efectua una tal precisió, i aquest no deu ser altre que l'esmentat nucli de Gimènells, o algun altre del seu entorn, i bé cal llavors reprendre l'al·lusió al gran pla que es troba a cavall entre diferents termes, ja que, vist com un conjunt, i des de Gimènells, aquest *pla de Lleida* és efectivament el menys allunyat de la ciutat, o, dit d'una altra manera, el que s'hi orienta.

Llena, serra de la

COM.: Garrigues

REF.: GEC; DECat, vol. v, p. 146a23-32; OC, vol. v, p. 63a26-30; ICC-*Garrigues*.

Important formació muntanyenca, amb altituds màximes de poc més de mil metres d'altura, que tanca la comarca pel sud, separant-la del Priorat i la Conca de Barberà; tal com s'esdevé a la zona amb tota mena de noms propis (partides, noms de casa, renoms...), sovint se sent sense preposició: *serra la Llena*.

DOC.: *Lena*, 1163 (OC); *turre de Lena*, 1175 (Font Rius, doc. 153; OC, vol. VIII, p. 66a15).

OC: Vol. v, p. 63a49-51: igual que els seus diversos homònims i parònims (una desena apareixen esmentats a OC, vol. v, p. 63a15-48),¹ és una aplicació toponímica del substantiu *llena* 'llosa', d'origen preromà (vegeu DECat s. v.), en aquest cas en al·lusió a la «interminable penyeta en sobreplom» (DECat, vol. v, p. 146a32) que caracteritza el penya-segat superior d'aquesta serra.

ALTR. HIP.: —

[llena]
orotopònim
català < preromà
simple

1. Paradoxalment, entre aquests homònims no figura una *font (de) la Llena* que el mateix Coromines esmenta al DECat, havent-ne recollit el nom el 1957 i situant-la «a l'Espluga: en la Serra de Montgai (Noguera)» (vol. v, p. 146a35-36), és a dir, en principi, dins de les terres del present estudi. Tanmateix sembla que es tracta d'una confusió (la qual d'altra banda podria explicar l'absència d'aquest cas en el posterior OC), ja que aquesta al·lusió a *l'Espluga* més aviat fa pensar que no es refereix al lloc de Montgai (vegeu *infra* s. v., i també s. v. *Llorenç de Montgai*) de la comarca de la Noguera (malgrat l'existència prop d'Àger de *l'Espluga de Portaclusa*; vegeu *supra* s. v.), sinó a un indret del vessant septentrional del Montsec, probablement a la Baixa Ribagorça, car certament el Montsec d'Estall, o un seu sector, és anomenat també *serra de Montgai*, en referència al poblet de *Montgai* del terme de Viacamp, dins el qual es troba igualment *l'Espluga de Fet*, avui deshabitat.

Llengua de Serp, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 417a5.

Nom d'un indret del terme de Lleida, prop de la torre i costa de Rodamilans, segons Lladonosa, de qui ho recollí Coromines, sense tanmateix donar cap explicació sobre el possible origen de tan singular nom.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: El més probable és que es refereixi a una formació natural o, encara més, a una bifurcació de camins que, per la seva forma, recordi la d'una llengua de serp típica, bífida, de manera que aquest nom no formaria part pròpiament del grup zootoponímic, sinó d'aquell en què es descriu el terreny o la situació d'un indret a través d'una metàfora expressiva.²

[llengua][serp]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

1. Informació confirmada per fonts locals diferents; per exemple, en l'exposició retrospectiva del fotògraf lleidatà Manuel Herrera i Ges (Universitat de Lleida, gener-febrer del 2000), un dels peoners de la fotografia a Ponent, hi havia un parell d'imatges panoràmiques de la ciutat, de vers el 1917, on de la mateixa mà de l'autor constava que eren preses «des de la Llengua de Serp». Un exemple diferent ens il·lustra, d'altra banda, sobre la vitalitat actual d'aquest topònim: una notícia apareguda en el diari *Segre* de 17 de maig de 2000 (p. 9), sembla que a partir de fonts municipals, informava que hom projectava la «Reparació del passeig de la Llengua de Serp», si bé és també significatiu que, en la mateixa notícia, el diari hagi d'informar els lectors (en principi també lleidatans) sobre aquest lloc: «un passeig per als vianants de la Seu Vella esquerdat des de fa més de dos anys i que està situat al costat de la plaça de la Sardana i l'accés a l'ascensor del Canyeret»; en un altre punt de l'article s'apunta que, amb motiu d'altres obres a la zona, hom ha hagut de «habilitar un túnel per sota de la Llengua de Serp».

2. Aquesta hipòtesi a banda, podríem també tenir present, a l'hora d'aprofundir en el possible origen d'aquest singular topònim, una espècie de falguera anomenada justament *llengua de serp* (és l'*Ophioglossum vulgatum*; vegeu DCVB, s. *v. llengua*, paràgraf iv, accepció 9).

0950

Llenguaeixuta

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un turó de 303 metres d'altura (amb vèrtex geodèsic menor) i, al seu peu, d'una petita partida rural, en el terme d'Almacelles, immediatament al sud d'aquesta població, vora el santuari de la Mare de Déu de l'Olivar i la sèquia i el mas que en prenen el nom, i, doncs, també al límit gairebé amb el terme municipal de Lleida, pel sector de Sucs.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: A desgrat de la profusió de canals, sèquies i pantans que drenen avui aquesta zona, sembla prou clar que el nom, sens dubte previ a la seva construcció i aprofitament, és efectivament un compost del substantiu *llengua* i l'adjectiu *eixuta*, de tipus ponderatiu, originat per la singular sequedat que devia caracteritzar aquest indret en altre temps.¹

[[llengua][eixuta]]
valoració afectiva
català < llatí
compost N + Adj

1. La presència gairebé superposada del fitotopònim *Olivar*, essent l'olivera un cultiu propi dels terrenys de secà, corrobora aquesta hipòtesi; i pràcticament la confirma, si cal, la presència paral·lela de tres altres indrets amb el mateix nom de *Llenguaeixuta* en sengles comarques de Ponent (vegeu les fitxes següents), i també fora d'elles (per exemple un *barranc de la Llenguaeixuta* damunt de Capafonts, entre aquest lloc i la Febró, a les muntanyes de Prades).

0951

Llenguaeixuta, pla de

COM.: Noguera

REF.: Tort, 1998, p. 321-322; ICC-*Noguera*.

Important planúria que s'estén a ponent de la Noguera Ribagorçana, a cavall entre els termes d'Albesa i Algerri, equidistant uns tres quilòmetres d'aquestes dues poblacions; es tracta d'uns amples lloms suspesos entre dos-cents cinquanta i tres-cents metres d'altura, quatre quilòmetres al sud de la serra Llarga, on pràcticament no hi ha cap curs d'aigua, ni natural ni artificial, si bé l'àrea és adequadament aprofitada per a l'agricultura extensiva de secà, bàsicament cereals.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta amb prou claredat d'un compost expressiu, que remarca el caràcter sec d'aquesta zona, tal com ja ha estat explicat (observeu un cert parallelisme amb noms com el del riu *Cercavins: supra s. v.*).

[[llengua][eixuta]]
valoració afectiva
català < llatí
compost N + Adj

1. Malgrat trobar-se prop del límit amb el terme d'Almenar (a l'altra banda del riu), i, doncs, de la comarca del Segrià, és evident que no es pot confondre aquest cas amb el topònim homònim que hem tractat en la fitxa anterior, ja que Almacelles és gairebé vint quilòmetres lluny del lloc que ara ens ocupa, vers ponent. Aprofitem la nota per indicar, d'altra banda, que la forma desaglutinada *Llengua Eixuta* que empra la cartografia de l'ICC tant per a aquest pla de la Noguera com per al turó de vora Almacelles (i en canvi no, contradictòriament, per a la partida d'aquest darrer lloc i per als plans homònims de la Segarra que veurem en la fitxa següent) no sembla tenir justificació, de manera que ens abstenim d'emprar-la en cap cas.

0952

Llenguaeixuta, plans de

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Sector efectivament planer, com altres de veïns, de l'actual terme dels Plans de Sió, que es troba uns dos quilòmetres al nord de l'Aranyó i a ponent d'Hostafrancs, vora la cruïlla de carreteres en descampat que hom coneix com *els Quatre Camins*; es tracta d'una zona apartada dels principals cursos d'aigua d'aquella part de la comarca, ja que el riu Sió és relativament lluny (el punt més proper és justament Hostafrancs) i també els petits afluents de l'Ondara que neixen més al sud hi són aliens.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Igual que els homònims tractats en les fitxes anteriors i següent, és un compost indicatiu, de forma expressiva, de la sequedat pròpia d'aquests plans, abans explicada.

[[llengua][eixuta]]
valoració afectiva
català < llatí
compost N + Adj

Llenguaeixuta, plans de

COM.: Urgell

REF.: GEC (*s. v. Santa Maria de Montmagastrell*); CR, vol. XXIV, p. 350; OC, vol. v, p. 361*b*2-3.

Nom amb què eren conegudes, segons la GEC, les terres de l'antic terme de Montmagastrell (o Santa Maria de Montmagastrell, avui del municipi de Tàrraga) abans de la construcció del canal d'Urgell; aquesta informació lliga amb l'esment d'un antic *castell de Llenguaeixuta* en un document del segle XII reproduït per l'OC (justament *s. v. Montmagastrell*), en què apareix al costat de Montmagastrell mateix (era un castell proper, però diferent, doncs) i Claravalls.

DOC.: *castro de Lenguaexuta*, 1136 (CR); *castro de Lengua exuta*, 1120-1170 (OC); *kastrum de Lengua Exuta*, 1178 (CR); *Lingua Exuta*, 1183 (CR).

OC: —¹

ALTR. HIP.: És evident que ha de tenir el mateix origen lingüístic i una explicació similar a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors, i bé cal considerar que la presència d'aquests quatre casos consecutivament en les comarques que formen l'arc septentrional de les terres de Ponent, i en posicions geogràfiques relativament similars, permet apuntar la hipòtesi que aquest compost hagués arribat a tenir un caràcter apel·latiu en determinada etapa de la nostra història, o si més no que hagués esdevingut una expressió tòpica per designar paratges secs i allunyats dels cursos d'aigua.

[[llengua][eixuta]]
valoració afectiva
català < llatí
compost N + Adj

1. Certament, a efectes etimològics, aquest cas (i de fet aquest nom) no apareix pas en l'OC, ja que l'esment documental que acabem de reproduir-ne és fet a propòsit del veí Montmagastrell i amb motiu tan sols d'aquest nom.

0954

Lleó, el

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Partida del terme d'Almacelles, situada al sud-est d'aquesta població, on dona nom també a un important *mas del Lleó*, que en la cartografia de l'ICC figura amb la categoria gràfica d'un petit nucli de poblament, a diferència de les masies i torres circumdants.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Caldria relacionar aquest nom, més que no amb el nom de felí *lleó*, car entre altres raons no és fàcil de veure-hi el sentit, amb l'àrab *ʿain* 'font' (o en especial el seu plural *ʿayûn* o *ʿuyûn*), que participa en nombrosos topònims principalment valencians, però també mallorquins i del Principat, com és el cas d'*Alió*, al camp de Tarragona, o potser *Montlleó*, a la Segarra i la Noguera (vegeu *infra* s. v.), tal com estableix Coromines sense tanmateix esmentar en cap moment el present cas (vegeu OC, vol. v, p. 108a40-b49); això no obstant, no descartaríem tampoc que es tractés d'un simple reduplicat de la ciutat francesa de *Lió* (*Lyon*), i més tenint en compte que fou *Lleó* el seu exotopònim en català medieval (vegeu DCVB s. v.).

[lleó]
hidrotopònim
àrab
simple

0955

Llera, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi de Vilanova de Meià, situada a l'extrem de llevant del terme, vora el límit amb el d'Artesa de Segre per la zona de Montargull; es troba aproximadament un quilòmetre a l'est del poble de Tòrrec, en un dels altiplans que separen el riu de Tòrrec del de Montargull.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Deu ser una fixació toponímica del substantiu *llera*, variant dialectal de *glera* < llatí GLAREA 'tartera, pla de còdols i arenys gruixuts' (DECat, vol. IV, p. 525*b*23-526*a*53); sembla que es tracta d'un orònim típicament occidental, per bé que el DCVB (s. v.) nega gairebé que sigui un mot patrimonial i l'OC, que no esmenta aquest cas del nord de la Noguera, el considera una forma específicament ribagorçana i la recull, en efecte, en dos topònims de l'Alta Ribagorça, si bé també en un de Solsona (vol. V, p. 64*a*4-15) —de manera que, al capdavant, veiem que l'àrea septentrional de la Noguera, on es troba el cas que ens ocupa, se situa entremig de la resta de localitzacions significatives d'aquest tipus lèxic.

[llera]
orotopònim
llatí
simple

0956

Lli, plans de

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom efectivament d'uns plans situats aproximadament a mig quilòmetre de la riba dreta del riu Bragós, a cavall entre els termes municipals de Sanaüja i Biosca, uns dos quilòmetres i mig a ponent d'aquesta vila i tot just un a llevant del llogaret de Puig-arner, pertanyent ja al municipi de la primera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica simple del nom de planta *lli*, que retrobarem més endavant a propòsit de derivats del tipus *Llinars* (vegeu *infra s. v.*).

[lli]
fitotopònim
català < llatí
simple

0957

Lligalbé

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. v, p. 78*b*38-40.

Antic nom d'una partida (i, segons la documentació aportada pel mateix Coromines, també d'un castell) que aquest autor situa en el terme d'Agramunt.

DOC.: *kastrum de Ligal Bene*, 1076 (OC).

OC: Vol. v, p. 78*b*40-41: al·lusió expressiva al pont llevadís del castell («*lliga'l bé!*»), semblantment al torrent homònim que es troba al barri barceloní del Guinardó (vegeu íd. *b*42-43).

ALTR. HIP.: —

[[l·liga-l]][bé]]
activitat humana
català < llatí
compost V + Adv

0958

Llinars

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 73b37-38; ICC-*Noguera*.

Masia del terme d'Artesa de Segre, dins de l'antic d'Anyà, al peu del Montmagastre; apareix efectivament en la cartografia actual de l'ICC, en un pla entre Vall-llebrera i Montargull, i sota el nom de *Casa de Llinars* (tinguem present que l'introduïdor *casa de*, en aquesta zona, s'utilitza en lloc de *cal* en casos comptats, d'especial importància, cosa que coincideix amb el qualificatiu emprat per l'OC).

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 73b18: derivat col·lectiu de *lli* < llatí *linum* (vegeu DECat s. v.), com la resta (força nombrosa) d'homònims i parònims recollits a OC, vol. v, p. 73b19-74a20.

ALTR. HIP.: —

[[lin]ars]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

0959

Llinars

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de la Pobla de Cérvoles, situada damunt mateix del poble, vers ponent.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el seu homònim noguerenc (vegeu la fitxa anterior) i molts altres de la mateixa família lèxica que sí recull l'OC, es tracta d'un derivat directe del nom de planta *lli*.

[[lin]ars]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

Llindars

COM.: Segarra

REF.: GEC; DECat, vol. IV, p. 955a60-b3; TS, p. 224-225; OC, vol. V, p. 80b54-81a7.

Poble de l'antic municipi de Sant Pere dels Arquells, en l'actual de Ribera d'Ondara, que no tan sols es troba lluny d'aquest riu, sinó que, com Gramuntell, se situa a l'inici dels Comalats, prop de la capçalera del torrent de Vilagrasseta (afluent del Cercavins), en un altiplà aproximadament sis quilòmetres al sud de Cervera.

DOC.: *Li<m>pdars*, 1078 (OC); *Limdars*, 1086 (TS); *Limdars*, 1166 (Font Rius, doc. 130; TS); *Limdars*, 1172 (*Poblet*, doc. 252; TS; OC); *Lindars*, 1196 (TS); *Liminaribus*, 1196 (TS); *Limdars*, 1201 (TS; OC); *Limdars*, 1207 (TS); *·ez Limdars*, 1225 (TS); *Limdars*, 1277 (DCVB; TS); *Limdars*, 1304 (TS); *Limdas*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Limdas*, 1358 (*Fog.*; TS); *Limdars*, 1359 (*Fog. 1358*; TS); *Limdas*, 1369 (OC); *Limdars*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Lindas*, 1497 (*Fog.*, p. 194);¹ *Lindas*, 1553 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. V, p. 81a8-10: del substantiu *llindar* 'portal d'entrada', usat metonímicament en lloc de la casa en conjunt.

ALTR. HIP.: Es pot també suggerir —i fins i tot preferir— un ús geogràfic (estrictament topogràfic o bé històric, en referència a la posició d'aquest lloc a l'antiga frontera comtal) de l'adjectiu llatí *LIMITARIS* 'que separa o marca límits', ja que al capdavant aquest és l'ètim del nostre substantiu *llindar*, abans que s'encreués semànticament amb *LIMINEM* i *LIMINARIS* (vegeu DECat, vol. IV, p. 955a14-23), i, sobretot, tant una idea com l'altra (un lloc al caire d'un vessant; un lloc a la frontera) escauen sense problemes a la realitat geogràfica i històrica del poble que ens ocupa.

[llindars]
element arquitectònic
català < llatí
simple (morf plural)

1. Corregim la lectura de l'edició del fogatge del 1497, en què es llegeix «Luidàs»: òbviamment es tracta d'una confusió dels tres pals del segment *-in-* pels també tres de *-ui-*, que aquí no escau. Curiosament, és una errata (o errada?) que ha arribat fins als nostres dies, ja que és també «Lluidàs» o coses semblants (fins i tot «Lluides»!) el que es llegeix en determinada cartografia comercial força difosa.

0961

Llitera, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 83b37-43.

A banda de designar, en sentit estricte, una de les comarques de l'anomenada Franja de Ponent, amb aquest topònim regional hom identifica tota una àrea del ponent català, delimitable en termes geogràfics (orografia i vegetació), que efectivament inclou aqueixa comarca, però també part del Baix Cinca i de la Ribera de Cinca (Aragó) i, ja dins del Principat, del Segrià i àdhuc la Noguera; ve a representar la transició entre els contraforts prepirinencs, al nord, el Somontano i els Monegres aragonesos, a ponent, i les planes d'Urgell i de Lleida, al sud i a llevant.

DOC.: *Plana de Littera*, 1094; *Litera*, 1175; *Litera*, 1260; *Litera*, 1300 (OC).

OC: Vol. v, p. 84a7-54: després d'especular sobre un ús geogràfic genèric de *llitera* (semblant als no llunyans *sas*, *sar-dera*, etc.), l'autor conclou només que pot tractar-se d'un derivat del llatí *LACTEM* 'llet' (en ribagorça, *lleit*), ja sigui al·ludint a la producció real d'aquest producte (per la pastura de cabres) o ja sigui en relació amb l'abundor de *lleiteres*, nom que rep en aquesta zona la planta altrament anomenada *lletatresa*.¹

ALTR. HIP.: —

[[llit]era]
semàntica desconeguda
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. De fet, en aquest apartat de l'OC l'autor es limita a reproduir l'article que ja hi dedicà a ETC, vol. II, p. 122-123 (s. v. *Sant Esteve de Llitera*), i, al capdavant, la principal afirmació és la primera: «l'etimologia del nom de comarca *Llitera* és obscura» (OC, vol. v, p. 84a8-9).

REF.: OC, vol. v, p. 84a20-26; ICC-Segrià.

Nom, segons Coromines, en plural (*les Lliteres*), de partides en els termes de Seròs i Aitona (a més de Fraga, al Baix Cinca, on és *la Lleitera*); aquesta informació coincideix parcialment amb l'actual de la cartografia de l'ICC, on trobem efectivament una gran partida grafiada *Llitera* dins del terme de Fraga, no lluny del de Soses (Segrià),¹ i sobretot, pel que aquí ens afecta, una partida dita *los Fondos de Llitera* al terme d'Aitona, just vora el límit amb el de Seròs, uns quatre quilòmetres a la dreta del Segre, és a dir, a la zona orientada ja cap al mateix terme municipal de Fraga i, doncs, tant cap a *la Llitera* natural (vegeu la fitxa anterior) com, singularment, cap a la caseria i partida de *Llitera* esmentada abans.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 84a27-29: sembla que som davant d'usos si més no secundaris del terme *llitera*, com a genèric, a partir justament del nom de comarca (vegeu la fitxa anterior) i en funció de les seves característiques geogràfiques («terra plana i pobra en vegetació espontània»).

ALTR. HIP.: Caldria no descartar, tanmateix, que en el cas concret que ens ocupa, al municipi d'Aitona, es tracti d'un ús merament reduplicatiu, en referència al més important *Llitera* o *Lleitera* del veí terme de Fraga (vegeu *supra* i nota al peu).

[[llit]eres]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

1. Partida que és centrada per una caseria en principi homònima, situada al peu mateix de la N-2, uns sis quilòmetres a llevant de Fraga, i per l'església contigua, que és dedicada tanmateix a la Mare de Déu de *Lleitera*; així mateix, dins del mateix terme municipal de Fraga, però ja en el seu angle nord-oriental, és a dir, al nord de l'esmentada caseria, hi ha una altra partida (o subpartida) anomenada *Llitera de Dios* (ICC), així com, vora seu, resseguint el marge oriental de l'altiplà de Mont-ral, una *sèquia de Llitera* que, com la de Gebut que es dirigeix vers Soses, parteix del pantà de Mas Blanc, del sistema del canal d'Aragó i Catalunya. Segurament és també a algun d'aquests indrets que al·ludeix G.-Biosca (p. 189) en mirar de situar determinats topònims de la zona entre el Baix Cinca i el Segrià.

0963

Llívia

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 86a40-45; ICC-Segrià.

Antic nom d'una partida del terme de Lleida, al nord de la ciutat, centrada per una ja enrunada torre homònima, i on modernament s'ha desenvolupat un nucli de poblament o caseria, a la dreta del Segre, prop del límit amb els termes de Corbins i Alcoletge.

DOC.: *Livia*, 1690 (OC).¹

OC: Vol. v, p. 86a50-55: nom transplantat del de la vila cerdana homònima, prou coneguda, arran potser d'una gent que en fos originària.²

ALTR. HIP.: —

[Llívia]
topònim reduplicat
català < llatí
simple (N(top))

1. Dada proporcionada a Coromines per Josep Lladonosa, com la resta de noms del terme datats en la mateixa època; tanmateix l'autor de l'OC s'encalla en el detall de la grafia *L-* inicial, diferent certament de les que ja en aquell moment hom troba per a *Lleyda* i altres, però en absolut significativa en la perspectiva actual, atès que és ben viu el nom d'aquesta partida i la seva caseria.

2. Pel que fa al nom de la *Llívia* original, és ben sabut que es tracta d'un topònim d'origen directament llatí: vegeu Basseda, 1990, p. 498 i, naturalment, el corresponent article de l'OC (vol. v, p. 85a44-86a31).

0964

Llobatera

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Topònim que es troba a cavall entre els termes municipals de les Oluges i de Cervera (sector de Castellnou d'Oluges) designant, amb alguna variant formal, diversos elements de la zona: principalment un *pla de les Llobateres* damunt mateix de les Oluges i, sota seu, un curs d'aigua (*rasa Llobatera* a la cartografia actual de l'ICC; *clot de Llobateres* a l'anterior de l'IGN) que neix vers el límit amb el terme de Sant Ramon, al sud-oest de la Manresana, i que desguassa directament en el Sió, per la dreta, gairebé davant de Castellnou d'Oluges.

DOC.: *ipsa serra de ipsa Lobatera*, 1051 (Font Rius, doc. 24).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla indubtable que es tracta d'un derivat per sufixació (doble sufixació, de fet, o bé amb intervenció d'un infix *-at-*) del zoònim *llop* (vegeu-ne uns pocs casos homònims tractats a OC, vol. v, p. 97a39-49), al·ludint a aquesta popular espècie avui extingida per complet en aquesta i moltes altres parts del país, però present antigament gairebé arreu de les zones rurals semimuntanyoses, tal com posa en relleu ben sovint la toponímia (vegeu les fitxes següents).

[[[llob]at]era]

zootopònim

català < llatí

N + sufix *-er(a)*

0965

Llobera, coma

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom efectivament d'una *coma* o petita vall, que es troba immediatament al nord-est del Cogul, a l'altra banda del tossal de les Forques, dins del seu terme municipal, però gairebé al límit amb els de Castellldans i Aspa, pel sector de Melons; és solcada per un breu barranc, que just en el límit municipal afluïx al riu de Set per la dreta.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el més conegut nom de població *Llobera* del Solsonès (i d'altres catorze casos de *Llobera*, *Lloberes*, etc., que, a diferència del que ara ens ocupa i de l'homònim que en trobarem en la fitxa següent, sí recull Coromines: vegeu OC, vol. v, p. 96*b*52-97*a*37), és clar que som davant d'una fixació toponímica del substantiu *llobera* 'cau de llops', derivat justament de *llop* mitjançant l'habitual sufix *-era* (com en *Conillera*, *Tordera*, etc., així com el segarrenc *Llobatera* tractat ja en la fitxa anterior).

[[llob]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0966

Llobera, coma de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Albesa, situada uns tres quilòmetres a llevant del poble, no lluny del límit amb el sector septentrional del terme de Menàrguens.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas idèntic a l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior i altres, i, doncs, derivat del zoònim *llop* < llatí *LUPUS* mitjançant el típic sufix *-era* < *-ARIA*.

[[llob]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

Lloberola

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 225; OC, vol. v, p. 97a6-15.

Poble del municipi de Biosca, que en centra el sector septentrional i que havia constituït en altres èpoques un terme propi, de transició vers el Solsonès; dóna nom també a una *riera* que, baixant del terme solsonès de Llobera, deixa les seves aigües en la riera de Sanaüja just al límit amb el terme de Pinell, sota el poble de Sallent (ICC-Segarra).

DOC.: *Loberolas*, 1018-1026 (*Lib. Feud.*, doc. 157); *Lupariola*, 1026 (Font Rius, doc. 16; TS; CR, vol. xxiv, p. 388); *Loberola*, 1088, 1097 (OC); *Loberola*, 1149 (OC); *Loberola*, s. xii (Rasico, p. 113); *Loberola*, 1304 (TS); *Loberola*, 1343 (TS); *Loberola*, 1358 (*Fog.*; TS); *Lobarola*, 1359 (OC).

OC: Vol. v, p. 97a8-9: diminutiu toponímic de *Llobera*, població del Solsonès que es troba tot just dotze quilòmetres al nord de Lloberola.

ALTR. HIP.: Tanmateix no s'hauria de descartar de manera definitiva que sigui un derivat directe de *llop*, com tants altres parònims (vegeu *infra* s. v.), i més concretament del seu collectiu o locatiu *llobera* (vegeu les fitxes anteriors).

[[[llob]er]ola]
 diminutiu toponímic
 català < llatí
 N(top) + sufix *-ol(a)*

Llobregós, riu

COM.: Segarra

Vegeu *Bragós*.

0968

Llop, barranc del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un curs d'aigua del sector sud-occidental del terme d'Àger, que neix vuit quilòmetres lluny d'aquesta vila, un poc al sud dels Masos de Millà, i que corre uns tres quilòmetres en direcció nord-oest fins a unir-se a altres barrancs de la zona just al límit amb l'antic terme de Tragó (avui municipi d'Os de Balaguer) per formar el barranc de Blancafort, que aflueix per l'esquerra a la Noguera Ribagorçana, a l'angle sud-est de l'actual pantà de Canelles, sota el desaparegut lloc de Blancafort.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'una al·lusió directa al zoònim *llop* < llatí *LUPUS*, indicant l'antiga presència d'aquest animal a la zona, tal com deu ser el cas dels vuit llocs homònims recollits en les fitxes següents (i d'altres també ponentins com *Llobera* o *Montillober*: vegeu *s. v.*), cap dels quals tanmateix no es troba en l'OC, malgrat que en l'article corresponent d'aquesta obra (vol. v, p. 96*b*10-97*b*2) s'esmenten gairebé una quarantena de casos d'arreu del país relacionats amb aquesta sèrie lèxica.

[llop]
zootopònim
català < llatí
simple

0969

Llop, clot del

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una petita vall entre turons (és a dir, una coma o un *clot*) que es troba un parell de quilòmetres a ponent de Montpalau i al nord de Mas de Toni, dins de l'antic terme de Sant Pere dels Arquells (avui municipi de Ribera d'Ondara), confrontant amb el de Cervera pel sector de Monells.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica del zoònim *llop* (vegeu la fitxa anterior).

[llop]
zootopònim
català < llatí
simple

0970

Llop, clotada del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una petita depressió del terreny que es troba en el terme municipal d'Oliola, uns quatre quilòmetres al sud d'aquesta població, entre Meravella (o Malavella) i la Rovira, i no lluny del límit amb el terme de Cabanabona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova referència al zoònim *llop* (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[llop]
zootopònim
català < llatí
simple

0971

Llop, coll del

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom efectivament d'un *coll* o pas entre muntanyes (potser en aquest cas fóra més exacte dir *entre muntanyetes*, atesa l'escassa altura dels serrats i turons per on passa el camí) que es troba just en el punt on conflueixen els termes municipals de Llardecans, Sarroca i Aitona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Referència directa al nom d'animal *llop*, avui extingit, però antigament molt estès arreu d'aquestes comarques i en especial en una zona feréstega com la que ens ocupa.

[llop]
zootopònim
català < llatí
simple

0972

Llop, comella del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una petita vall, tanmateix profunda i allunyada dels camins principals, que es troba en un dels sectors més elevats del terme de la Pobla de Cérvoles, uns tres quilòmetres a ponent d'aquest poble, vers la capçalera de la vall del Riuet, en els vessants septentrionals de la serra de la Llena.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nou cas de fossilització toponímica del zoònim *llop*, reflex de l'antiga extensió d'aquesta espècie avui extingida.

[llop]
zootopònim
català < llatí
simple

0973

Llop, font del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom certament d'una font, que es troba un parell de quilòmetres al nord de Gerb, dins del seu antic terme municipal (avui inclòs en el d'Os de Balaguer), vora el barranc de la Boga i al peu de la serra de la Mora.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Al·lusió a l'antiga presència del *llop* < LUPUS, com en els casos similars (cap d'ells no és una font, però) tractats en les fitxes anteriors i següents, i bastants d'altres d'arreu del país.

[llop]
zootopònim
català < llatí
simple

0974

Llop, pas del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un pas muntanyenc que es troba en el sector nord-occidental del municipi d'Os de Balaguer (antic terme de Tragó de Noguera), entre els llocs d'Alberola, a llevant, i Tragó i Vallverd, a ponent, damunt mateix del barranc d'Alberola; dóna nom, a més, a la partida que es troba just a l'altra banda d'aquest barranc i que figura com *lo Pas del Llop* en la cartografia comarcal de l'ICC.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas paradigmàtic, tractant-se d'un pas muntanyenc (vegeu OC, vol. v, p. 96*b*12-13), d'allusió al nom d'animal *llop*, fixada en la toponímia menor de la zona.

[llop]
zootopònim
català < llatí
simple

0975

Llop, racó del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un indret del municipi de Castellldans, pròpiament una comella o petita vall, que es troba uns quatre quilòmetres al sud-oest de la població, prop del límit amb el terme municipal de l'Albagés, immediatament a l'esquerra de la vall de Melons.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica del zoònim *llop* < LUPUS, com en els casos tractats en les fitxes anteriors i en la següent (on l'homonímia arriba fins i tot a l'ús del genèric *racó*, com aquí), a més de tants altres recollits o no en l'obra de Coromines.

[llop]
zootopònim
català < llatí
simple

0976

Llop, racons del

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom amb què es coneix una partida (*els Racons del Llop* a la cartografia comarcal de l'ICC, però fonts locals indiquen un ús més genèric del primer substantiu) del terme municipal d'Alcarràs, dins l'antic terme de Vallmanya, un parell de quilòmetres dret a l'oest d'aquest darrer lloc, vora mateix de la clau de Vallmanya i no lluny ja del límit amb el municipi de Saldí (Baix Cinca).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Novè i darrer cas, ara com ara, d'ús toponímic directe del zoònim *llop* a les terres de Ponent, als quals caldria sumar almenys un parell de *Llobera* (vegeu *supra s. v.*) així com altres noms a l'estil de *Montllober* (vegeu *infra s. v.*); tots plegats donen una idea de l'antiga extensió d'aquesta espècie (pràcticament general, si més no a les zones rurals i en especial a les muntanyenques), que contrasta amb la seva moderna extinció a mans de l'home.

[llop]
zootopònim
català < llatí
simple

0977

Llor, el

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 226; OC, vol. v, p. 97b14-20.

Poble de la conca oriental del Sió, dins l'actual municipi de Torrefeta i Florejacs, en l'antic terme de Torrefeta, lleugerament aturonat davant de Castellmeià.

DOC.: *Lauri*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS); *Laurus*, 1024 (CR, vol. xxiv, p. 473); *Lauri*, 1035-1036 (*Marca*, doc. 213; TS); *ipso Laur*, 1044-1045 (CR, vol. xxiv, p. 473; OC); *Laurus*, 1066 (TS); *ipso Laur*, 1073 (OC); *Laurus*, 1093 (TS); *·ez Lor*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Lor*, 1131 (TS); *Lor*, 1158 (TS); *Lor*, 1171 (TS); *·ez Lor*, 1176 (CR, vol. xxiv, p. 474); *·es Lor*, 1179 (OC); *Lauro*, 1179 (TS); *Lor*, 1199 (TS); *Lauro*, 1219 (TS); *Lauro*, 1269 (TS); *Lauro*, 1279 (TS); *Lauro*, 1353 (TS); *·ez Lor*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Lo Lor*, 1359 (OC); *Es Lor*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *·el Lor / Lor*, 1497 (*Fog.*, p. 228, 240); *·el Llor*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. v, p. 97b5-8: de l'antic nom d'arbre *llor* < llatí LAURUS, avui més comunament dit *llorer*.

ALTR. HIP.: D'un nom de persona protomedieval (segons Moreu-Rey, 1982, p. 165), hipòtesi tanmateix descartable.

[llor]
fitotopònim
català < llatí
simple

0978

Llorenç

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra, *Noguera*.

Nom d'una masia del municipi de Torrefeta i Florejacs, a l'extrem nord-occidental del terme, un quilòmetre i mig a ponent de Florejacs i vora la ratlla amb Cabanabona; de forma significativa, el topònim es repeteix immediatament al nord-est de la masia, en una *serra de Llorenç*, damunt mateix de les Sitges, que marca el límit amb l'extrem sud (sector de Guardiola) del terme municipal de Vilanova de l'Aguda (Noguera), dins del qual, encara, trobem un *barranc de Llorenç* que, no cal dir-ho, baixa justament vers la nostra masia, per sota la serra homònima.

DOC.: *Llorens*, 1172 (OC, vol. VII, p. 231a9).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom de persona *Llorenç*, tal com en els dos pobles de les terres de ponent homònims, sí tractats en l'OC (vegeu les fitxes següents).

[llorenç]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. Creiem que és efectivament a aquest lloc de *Llorenç* i no a algun dels seus prou més coneguts homònims (vegeu les fitxes següents) que correspon aquesta citació documental, malauradament indirecta, que es troba reproduïda en l'OC, s. v. *Tarassó - Tarascó*, ja que hi apareix al costat d'altres llocs de la zona a cavall entre les actuals comarques de la Segarra i la Noguera (i d'altra banda entre les conques del Sió i el Llobregós), com Biosca, Oliola, Puigverd o Tudela (vegeu OC, vol. VII, p. 231a6-9). D'altra banda, l'absència d'article en tots els usos actuals d'aquest topònim és una dada que sembla contribuir a certificar l'antiguitat del cas.

Llorenç de Montgai

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 98a38-b2, 99a38-47.

Poble agregat al municipi de Camarasa, al peu del Mont-roig, que dona nom també a un *coll* i modernament a un *pantà*; hi ha una singular variació en la seva forma, que sovint ha desembocat en polèmica i en confusions, ja que a més de la variant en el complement *Llorenç de Balaguer*, que no té més transcendència i és en camí de caure en l'oblit, ha adquirit una certa tradició també, fins al punt d'esdevenir oficial, una versió hagiònica, *Sant Llorenç de Montgai*, que es pot considerar espúria; quant a *Montgai*, vegeu *infra s. v.*

DOC.: *Lurinis* [font aràbiga], s. XI (CR, vol. XVII, p. 322); *Lorenç*, 1050 (OC, vol. VII, p. 43a57-58); *Lorenç*, 1082 (Font Rius, doc. 38; OC); *quallo de Laurencio / Laurenci*, 1085 (OC); *Lorenz*, 1092 (OC); *Laurentio*, 1093 (OC); *Laurens*, 1105 (*Lib. Feud.*, doc. 159; OC); *Laurenz*, 1109 (*Lib. Feud.*, doc. 160; Eritja, p. 61); *Lorenç*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284); *Lorenç*, 1163 (CR, vol. XIII, p. 286); *Lorens*, 1279 (OC); *Lorenç*, 1359 (OC); *Sanct Lorens de Camarasa*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 98a30-37: aplicació toponímica directa del nom personal homònim.

ALTR. HIP.: Coromines mateix refusa les altres dues alternatives que es podrien esmentar: una complicada i molt incerta derivació de LAUSA 'llosa' (com podria ser el cas dels parònims falsament femenins *Llorença*, tractats, no sense escepticisme, a OC, vol. v, p. 98b18-99b18) i, sobretot, una versió hagiònica, corresponent a la variant *Sant Llorenç* (vegeu *supra*), que realment cal descartar a la vista de les dades històriques, i un cop desfeta una densa teranyina de confusions.¹

[llorenç][[mont][gai]]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP) [+ complement especificatiu]

1. Versió hagiòtoponímica que en efecte Coromines rebutja obertament: «no s'hi troba justificació de l'aplicació de l'hagiònim» (OC, vol. v, p. 99a42-43); «és infundada la presumpció de P. Català i Roca que el nom els ve de la consagració de l'església a *St. Llorenç* (església tardana)» car «la hi consagraren justament perquè el lloc es deia *Llorenç*» (p. 98a33-37). Tot just l'aplicació d'aquest nom, sense cap introducció hagiològica, en topònims menors com el mateix *coll de Llorenç*, que ja es documenta al s. XI, o com en *els Ulls de Llorenç* (vegeu *infra s. v.*), és un argument més que se suma a favor de l'opció antroponímica (no hagiònica) i la converteix en definitiva. Fa estrany, per tant, que el mateix Coromines atribueixi a aquest lloc, en l'article corresponent de l'OC, una segona citació «Sent Lorenç» del fogatge del 1359, que troba pàgines després de la ben precisa a Llorenç: «Lorenç en lo marquesat [de Camarasa], lloch de Muntgay» (vol. v, p. 98a55-b2); la raó sembla ser-ne el desconeixement de l'antic lloc de Sant Llorenç d'Ares, a la vall d'Àger, amb el qual el que ara ens ocupa ha estat confós manta vegada (vegeu *infra s. v.*). Anotem encara, per acabar, que malgrat trobar a mitjan segle XVI, al fogatge del 1553, una forma hagiònica que sí que sembla correspondre (atès el complement *de Camarasa*) a aquest lloc, més de dos-cents anys més tard encara Zamora (p. 223) s'hi referia nítidament com a *pueblo de Lorens*.

Llorenç de Vallbona

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 228; OC, vol. v, p. 98b11-15, 99a44-47.

Poble meridional del municipi de Sant Martí de Maldà (o *de Riucorb*), dins de l'antic terme de Rocafort de Vallbona, a la subcomarca de la vall del Corb; paral·lelament al seu homònim de la Noguera (vegeu la fitxa anterior), presenta una doble variant: d'una banda una versió hagiònica *Sant Llorenç*, mancada de fonament,¹ i d'altra banda substituint, en el complement, el nom de la població principal del rodal, *Vallbona* (que també és la més propera a Llorenç), pel de l'antic cap municipal, d'on s'obté la fórmula *Llorenç de Rocafort*.

DOC.: *Lorensie*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Llorens*, 1100-1154 (TS); *Laurens*, 1201 (TS); *Lorenç*, 1358 (*Fog.*; TS); *Lorenç*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Lorenç*, 1497 (*Fog.*, p. 294); *Lorens*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).²

OC: Vol. v, p. 98a30-37: rèplica del nom personal *Llorenç* (del llatí LAURENTIUS).

ALTR. HIP.: Foren explicacions alternatives, rebutjables o no (o en major o menor grau), les mateixes que hem apuntat en la fitxa anterior, si bé podríem tal volta afegir-hi (per a tots els homònims) la idea d'un trasllat medieval a partir del lloc occità de *Laurens* (vegeu Dauzat i Rostaing, p. 390, i Nègre, p. 658).

[llorenç][vall][bona]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP) [+ complement específicatiu]

1. De fet, un hagiotopònim *Sant Llorenç* té en aquest cas tan poc fonament com en el cas de *Llorenç de Montgai* (vegeu la nota anterior). També per a la població del Corb la forma simple *Llorenç* es documenta inalteradament fins ben entrat el segle XVI. Afegim-hi, car pot ser significatiu, que, segons dades de la GEC (s. v.), ni l'església parroquial de Llorenç de Montgai ni la de Llorenç de Vallbona estan consagrades a sant Llorenç, sinó que responen, respectivament, a l'advocació de santa Maria i de sant Abdó i sant Senén (a diferència de la de Llorenç del Penedès, que efectivament és dedicada a sant Llorenç; potser és, doncs, a aquest darrer cas, no ponentí, que al·ludeix el comentari de Coromines que hem reproduït en la nota anterior).

2. Rectifiquem ara alguna de les mencions documentals (almenys dues, dels anys 1151 i 1163) que a TS adjudicàvem a aquest poble, ja que és més probable que corresponguin al seu homònim del terme de Camarasa (vegeu la fitxa anterior, en la qual els hem inclòs consegüentment).

0981

Lluc

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Important masia de l'extrem nord del municipi de Biosca, dins de l'antic de Lloberola i vora el límit amb el de Pinell de Solsonès, que dona nom també a l'altiplà on es troba (*Planes de Lluc*), superior a set-cents metres d'altura, i a un *barranc* que neix allí mateix i desaigua en la riera de Sallent.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: L'extensió d'aquest nom i la seva situació en una zona muntanyenca i boscosa, així com l'ús del topònim sense cap mena d'article, permeten de veure-hi, més que no la fixació d'un nom personal (que tanmateix no es pot descartar), la pervivència del mateix llatí *LUCUS* 'bosquet o recinte sagrat' (o significant al capdavant també un més genèric 'bosc') amb què Coromines explica diversos homònims del nostre cas, que no recull, començant naturalment pel famós santuari mallorquí de *Lluc* (vegeu OC, vol. v, p. 102*b*52-103*b*12, i també vol. vi, p. 405*a*28-*b*47),¹ com ho fa Nègre (p. 331-332) per a diversos parònims que hi ha en territori gal·loromànic (la qual cosa, de passada, en confirma la validesa lexicosemàntica, però de retruc hi afegeix una nova hipòtesi: la del trasllat).

[lluc]
fitotopònim
llatí
simple

1. Vegeu especialment el parallelisme amb el *Mas de Lluc* de les muntanyes de Prades (prop d'Ulldemolins) que l'autor qualifica de «molt important i antic», comentant-ne com a dada més significativa que «havia estat voltat d'un gran bosc, del qual encara es conserven restes» (OC, vol. v, p. 103*a*31-34). D'altra banda, fóra temptador, però ara com ara massa arriscat, de veure una relació amb el nostre cas en l'indeterminat «alodio de uno homine de *Luch*» que hom llegeix en un document de l'any 1155 (Font Rius, doc. 100), i que Coromines, situant-lo vers Preixana, mira de connectar amb aqueix mas de les muntanyes de Prades (vegeu OC, vol. v, p. 103*a*38-48). Anotem finalment que, malgrat ésser un tipus també fonamentalment baleàric (com l'esmentat monestir de Lluc, doncs), no tenen relació amb aquesta arrel llatina *LUCUS*, sinó amb una pronúncia arabitzant de *LOCUS* 'lloc', els nombrosos compostos del tipus *Llucmajor* (vegeu OC, vol. i, p. 182-183).

REF.: GEC; TS, p. 229; OC, vol. v, p. 103*b*34-35; CR, vol. xxiv, p. 350, 361; ICC-*Urgell*.

Antic terme autònom inclòs actualment dins del municipi de Tàrraga, ja que pertanyia al de la Figuerosa, i abans al d'Altet, que hi foren annexats;¹ es trobava uns tres quilòmetres al nord-est de la capital, i encara avui el topònim *Lluçà* hi designa una partida, veïna de l'Ofegat, així com un tossal, en el qual hi ha les ruïnes de l'antiga torre, i un parell d'elements orogràfics menors, el *clot de Lluçà* i el *pla de Lluçà* (ICC).

DOC.: *fonte de Luciano*, 1026 (Font Rius, doc. 16; TS; CR, vol. xxiv, p. 388); *Luca*, 1061 (TS); *Luca / Lucano*, 1098-1099 (*Marca*, doc. 322; Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Luza*, 1116 (Font Rius, doc. 48; TS; *Priv. Tàrr.*, doc. 4); *Luca*, 1133 (CR, vol. xxiv, p. 350); *Luciano*, 1139 (CR, vol. xxiv, p. 353); *Luciano*, 1143 (TS); *Luca*, 1165 (*Ll. Blanch*, doc. 118; TS); *Luca*, 1187 (Fitè, p. 220); *Luciano / Luciani / Luçano*, 1188 (*Ll. Blanch*, doc. 310; TS); *Luca*, s. xii (*Ll. Blanch*, doc. 397; TS); *Luza / Luzano / Luça*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Luzano*, 1312 (*Priv. Tàrr.*, doc. 29); *Luçano*, 1343 (*Priv. Tàrr.*, doc. 127); *Luça*, 1346 (*Priv. Tàrr.*, doc. 132); *Luça*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86; TS); *Luça*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265-271).²

OC: Vol. v, p. 103*b*44-48: derivat típicament romà en -ANUM a partir del nom personal llatí LUCIUS.

ALTR. HIP.: Podria ser també una reduplicació directa —medieval— a partir d'algun dels seus homònims, especialment de la població d'Osona que és a l'origen del nom de la comarca històrica del *Lluçanès*; en canvi, una relació amb l'antic *lloça* 'ferreria' o el seu col·lectiu *lloçar* (vegeu el parònim *Lluçars* tractat a la fitxa següent) ha de ser descartada completament, atesa la unànime presència de -u- i absència de -r en les mencions antigues.

[[lluç]à]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

1. Semblantment ha estat annexat a Tàrraga, en el segle xx, l'antic municipi del Talladell, dins el qual es trobava *Lluçà* segons la GEC: petit error de detall en què la segueixen tant l'OC com altres comentaristes.

2. És estrany que l'OC no porti cap dada documental sobre aquest topònim, ja que les que reproduïm nosaltres són extretes de fonts tan a l'abast com el *Llibre Blanch* de Santes Creus o les *Cartas de población...* de Font Rius, i, fet i fet, el corresponent col·laborador de Coromines l'esmenta en el seu lloc alfabètic i, per tant, és obvi que el coneix, mai que sigui a partir de la GEC (cosa probable: vegeu la nota anterior). Aquesta estranyesa es confirma en trobar (s. v. *Barbens*) una referència no reconeguda a *Lluçà* dins d'una sèrie de llocs, actuals o pretèrits, que hom llegeix al costat de *Barbens* en la controvertida acta de consagració de l'església de Guissona (de 1098 o 1099), i això que «*Lucano*» hi apareix justament entre la Figuerosa i Altet, és a dir, indicant-ne la localització de forma ben precisa (vegeu OC, vol. ii, p. 343*b*17).

0983

Lluçars

COM.: Noguera

REF.: GEC; DECat, vol. v, p. 280b19-20; OC, vol. v, p. 102a24-30.

Població del municipi de Vilanova de Meià, dins de l'antic terme de la Baronia de Lavansa (vegeu *supra* s. v.), en la qual complia funcions de centre administratiu municipal durant els darrers temps d'existència autònoma.

DOC.: *Locars*, 1139 (CR, vol. xvii, p. 68); *Loçars*, 1276 (OC); *Loçars*, 1280 (OC); *Locars*, 1295-1296 (OC); *Luças*, 1359 (OC); *Luças*, 1497 (*Fog.*, p. 110, 155); *Luças*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 102b2-14: derivat del verb *llossar* < LAUCIDARE (romànic, però d'origen cèltic, sense res a veure amb el parònim *llosa*), que té el sentit de 'esmolar les eines de tall', que s'ha de posar en relació amb la gran importància que tenia en el món feudal la ferreria o *lloça* on el pagès estava obligat a fer ús d'aquest servei, de manera que el toponímic *Lloçars* s'hauria d'entendre com a col·lectiu de *lloces* o *llosses* i significaria, doncs, 'grup de ferries' (vegeu DECat s. v.; especialment vol. v, p. 280b21-28).¹

ALTR. HIP.: —

[[lluç]ars]
activitat humana
català < preromà
N + sufix *-ar(s)*

1. Pel que fa al tancament *Llo-* > *Llu-* en la síl·laba inicial, que òbviament no afecta parònims no sufixats (com *les Llosses*), certament es deu explicar a partir de la influència de topònims prou coneguts del tipus *Lluçà* (vegeu la fitxa anterior) i altres derivats de LUCIUS, si no és que es tracta de meres ultracorreccions (vegeu DECat, vol. v, p. 280b23-25), però la unanimitat de la grafia *-o-* en les mencions antigues és concloent, com ho és també pel que fa a la consonant ç, confirmada per la distinció fonològica que encara existeix en el cas de l'homònim de la Ribagorça (municipi de Tolba), i a desgrat de la grafia actualment adoptada i seguida pel mateix Coromines per a l'esmentat verb *llossar* i altres mots de la seva família.

0984

Lluprà

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. v, p. 106b36-38.

Antic nom d'una partida probablement del terme de Guissona, llegit personalment per Coromines en un document del segle XI de l'arxiu de Solsona.

DOC.: *Lupiano*, 1084 (OC).

OC: Vol. v, p. 106b39-41: derivat del nom personal llatí LUPUS o LUPUS mitjançant el sufix -ANUM, típicament emprat quan l'antropònim adjectivava un terme genèric, en aquest cas masculí, del tipus PAGUS.

ALTR. HIP.: Reduplicat medieval del nom del municipi rossellonès de *Lluprà*, més antigament documentat (vegeu OC, vol. v, p. 106b24-35) i més conegut, sobretot a partir de l'important llinatge que en derivà (vegeu GEC s. v.).

[[llupi]à]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

REF.: TS, p. 230-231; CR, vol. XXIV, p. 312, 335; OC, vol. v, p. 112b21-32; OC, vol. VII, p. 438b25-30.

Antic topònim del sud-oest de la comarca, probablement dins de l'actual terme municipal de Montoliu, del qual no queda cap rastre tret de les citacions que amb certa regularitat trobem en documents dels segles XI-XII; d'ells es dedueix que fou una construcció defensiva (un *castellar*), amb església parroquial i segurament amb terme propi (és incert tanmateix que arribés a constituir un nucli de població), i que el mateix nom s'aplicava a una vall d'aquell sector, entre els pobles de Vilagrasseta i la Guàrdia Lada.

DOC.: *ipso Losorio*, 1026 (Font Rius, doc. 16; TS; CR, vol. XXIV, p. 312, 388; OC, vol. v, p. 112b21-22; vol. VII, p. 438b28-29); *Losor*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Losor / Losore*, 1059 (*Ll. Blanch*, doc. 10; TS); *Losor*, 1079 (*Ll. Blanch*, doc. 17; TS); *Los<or>*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *ipso Losor*, 1112 (*Ll. Blanch*, doc. 28; TS); *Losor*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS).

OC: Vol. VII, p. 438b13-24: etimologia incerta, relacionable potser amb *Liors* < *Lisurs*, que, junt amb *Vallors* i *Ridor-sa* (tots ells vers el Montseny), semblen d'origen preromà, probablement bascoide.¹

ALTR. HIP.: En un altre lloc (vegeu OC, vol. v, p. 112b26-30; s. v. *Lòria*) Coromines especula si es podria tractar d'un masculí **aloderiu*, corresponent a *aloderia*, d'*alou*, tal com les parelles *batllia-batlliu*, *senyoria-senyoriu*, etc.;² per a altres hipòtesis en principi descartables, vegeu TS, p. 230.³

[losor]
semàntica desconeguda
preindoeuropeu
simple

1. Això no obstant, les pistes etimològiques concretes que Coromines ressegueix en el basc (principalment *orçi* 'enterrar') no encaixen gaire amb l'estructura sil·làbica del nostre topònim, de manera que, amb reserves, cal deixar també en suspens aquesta hipòtesi.

2. Però el mateix autor dubta fermament d'aquesta hipòtesi, i no sense raó, tot i que la que addueix ell, com veurem, s'escapa dels dits com fum. La veritable inviabilitat d'aquest indici prové del fet que parteix únicament d'una forma documental *Losorio*, amb la necessitat afegida de suposar-la paroxítona: **Losorio* al costat d'aquell **aloderio*; és evident que si aquest darrer mot resulta poc versemblant, quant al topònim una tal suposició és del tot impossible, ja que tantes altres documentacions coetànies *Losor* o *Losore* confirmen l'accentuació sobre la segona -o-. Pel que fa a la raó adduïda per Coromines per posar en dubte aquesta idea, com hem dit, és semblantment inconsistent (però ja innecessària, vista l'anterior): el vague record personal seu d'haver «vist també un lloc *Lezor* en docs. del Marca d'aquell temps i comarca» (OC, vol. v, p. 112b30-32); malgrat aquesta imprecisió, el tal «*Lezor*», que es contradiu no només amb el parell de citacions (redundants) que aporta el mateix OC, sinó sobretot amb la mitja dotzena que n'hem extret del *Llibre Blanch* de Santes Creus i de les llistes de parròquies del bisbat de Vic (publicades per mossèn Pladevall a CR), torna a ser esmentat en termes similars («recordo un *Lezor* o forma semblant») a OC, vol. VII, p. 438b25-27 (s. v. *Vallors*), on es remet fins i tot des del seu lloc alfabètic (de *Lezor*!) a vol. v, p. 20b1-2.

3. I una més se'n pot afegir encara, tampoc no gaire fonamentada, atesa la forma *Ossor* que Mestre *et al.* (1995, p. 113) consignen en el corresponent mapa de «parròquies dels deganats de Bages i Segarra i les Selles, mitjan segle XIII», en el qual, per cert, trobem aquest lloc amb una localització ben precisa (entre Rubinat i la Guàrdia Lada) de què, tot sigui dit, fins ara es dubtava (vegeu el significatiu interrogant introduït en un mapa similar, comarcal, a CR, vol. XXIV, p. 331).

0986

Maçana, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 116*a*15-18.

Poblet de l'antic terme de Fontllonga, avui agregat amb aquest al municipi de Camarasa, que es troba situat a l'esquerra de la Noguera Pallaresa, pràcticament a mig camí d'aquelles dues poblacions.

DOC.: *Matana*, 1359 (OC).

OC: Vol. v, p. 115*a*25-*b*12: del substantiu dialectal *maçana* (< llatí *MATTIANA*) 'poma', i més probablement en la seva antiga accepció de 'pomera'.

ALTR. HIP.: —

[maçana]
fitotopònim
català < llatí
simple

0987

Maçanera, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 117*b*24-25.

Topònim menor del terme de Castelló de Farfanya, inventariat directament per Coromines en les seves enquestes per a l'*Onomasticon*.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 117*a*51-52: derivat col·lectiu en *-era* < *-ARIA* del fitònim *maçana* ‘poma’ (vegeu la fitxa anterior, i DECat *s. v.*).

ALTR. HIP.: —

[[maçan]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

0988

Maçaneres

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme d'Artesa de Segre, situada dos quilòmetres i mig al nord d'aquesta població, a l'altra banda del riu, entre Baldomar i Alentorn.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els noms tractats en les fitxes anteriors (vegeu *supra*), no hi ha dubte que és un derivat del nom de fruita *maçana*, i concretament del de l'arbre, *maçaner* o *maçanera*.

[[maçan]eres]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

0989

Maçaners

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia del sector central del terme de la Baronia de Rialb, on dona nom també a un *bosc de Maçaners* i a un *barranc* homònim, afluent directe, per la dreta, del Rialb; bosc i masia es troben situats vora l'església de Sant Cristòfol de la Donzell, uns tres quilòmetres i mig al nord del Palau de Rialb.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Origen naturalment paral·lel al dels topònims precedents, i sobretot idèntic al que hem tractat en la fitxa anterior, derivat del plural del nom de l'arbre, en aquest cas en la variant masculina *maçaner*.

[[maçan]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

Macip

COM.: Noguera

Vegeu *Almassí*.

REF.: OC, vol. VI, p. 170a10-22; ICC-Segarra.

Antic topònim de l'extrem oriental de la comarca, al límit amb el terme avui anoienc de Castellfollit de Riubregós, que Coromines coneix a través d'un parell de citacions medievals (si bé manca de fonament la seva presumpció que es tractava d'una «localitat»), però que existeix encara avui, designant una partida a l'extrem sud del terme d'Ivorra (*Plans de Maderen* a l'ICC), efectivament prop del límit amb els de Castellfollit i Sant Ramon (Portell), i també un important pou natural d'aquella zona, que és conegut perquè sobreix en anys d'abundor d'aigua (encara modernament, però vegeu ja la clara al·lusió de Zamora, p. 255).

DOC.: *Materno*, 1086 (OC); *Madero*, final s. XI (*Lib. Feud.*, doc. 696); *valle de Madero*, s. XII (CR, vol. XXIV, p. 302); *Madreny*, 1280 (OC).

OC: Vol. VI, p. 170b21-171a8: com els seus parònims *Materna*, *Maderens*, etc., i semblantment a *Paterna* i variants (principalment *Padern* < PATERNUS), que resulta ser un tipus toponímic no només català, sinó també italià, occità i espanyol (OC, vol. VI, p. 168a51-170b20), sembla ser un derivat del llatí MATERNUS, que fóra aplicat a una herència d'origen *matern*.

ALTR. HIP.: També pot ser que es tracti d'un MATERNUS emprat directament com a antropònim, car ja en llatí aquesta forma, i també MATERNIUS, tingueren aquest ús (vegeu OC, vol. VI, p. 170b26-28), així com d'una aplicació teonímica, en referència a la *Mare de Déu* (íd. p. 170b33-171a2); tota una altra explicació fóra de veure-hi una aplicació metafòrica de *maderen* < MATERNUS en al·lusió a la ja esmentada font i en particular a la seva especificitat episòdica, de la qual la gent de la contrada té un bon coneixement (vegeu *infra*, el cas del topònim *Madrona*, que en podria ser un paral·lel no gens forçat).

[[mad]ern]
situació jurídica
llatí
N + sufix *-ern*

0991

Madriguera, la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: OC, vol. v, p. 128a33-34.

Antic topònim menor del sector central de la comarca, citat en determinada documentació medieval prop de Golmés i Molle-russa.

DOC.: *ipsa Madriguera*, 1128 (OC).

OC: Vol. v, p. 128a35-36: ús toponímic del substantiu *madriguera* 'cau, llodriguera', avui castellà, però propi també del català antic, especialment com a 'cau de conills' (vegeu DECat, vol. v, p. 478a4-5).¹

ALTR. HIP.: Reflex, com algun altre topònim semblant tractat per la mateixa obra, d'un llatí *MATRICARIA*, derivat de *MATRIX*, aplicat bàsicament a conductes i canals d'aigua (vegeu OC, vol. v, p. 127a43-128a6).

[[madrigu]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. Evidentment, és aquest el punt del DECat on es tracta breument d'aquest nom (*s. v. mare*), no pas l'errat «I, 478a» a què es remet des d'OC, vol. v, p. 127b53.

0992

Madrona

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC v, 126a34-44; ICC-*Segrià*.

Antic lloc, avui desaparegut, situat segons sembla en l'actual terme municipal d'Aspa, on roman, al nord d'aquesta població, en el nom de la *vall de Coma Madrona*, afluent septentrional del riu de Set que baixa del veí terme de Castelldans (Garrigues).

DOC.: *Madrona*, 1201; *Madrona*, 1359 (OC).

OC: Vol. v, p. 124b44-125b12: d'una base *MATRONA*, derivada de *MATRES* i en darrera instància de *MATER* 'mare', forma indoeuropea compartida pel cèltic i el llatí, amb el sentit hidrogràfic de 'font, deu, indret on neixen o d'on baixen aigües'.

ALTR. HIP.: Tanmateix no descartaríem del tot que l'origen d'aquest cas fos simplement una referència de tipus humà, bé antroponímica (*Madrona* com a nom de dona amb una certa extensió antiga; vegeu DCVB s. v.), bé al·lusiva a una determinada dedicació o posició social.

[[madr]ona]
hidrotopònim
llatí
N + sufix *-ona*

0993

Madrones

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Sant Martí de Maldà, situada un parell de quilòmetres al nord de la població, no lluny del límit amb els municipis de Preixana i Verdú.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els nou topònims de la mateixa família que sí són recollits i tractats per l'OC, entre els quals el que ens ha ocupat en la fitxa anterior (vegeu *supra*), deu derivar —si no d'una base genèricament antroponímica— de MATRONA 'font, indret on neix aigua'.¹

[[madr]ones]
hidrotopònim
llatí
N + sufix *-ona(es)*

1. I és una llàstima que Coromines no tingués esment d'aquest topònim, ja que li hagués representat un increment, per lleuger que fos, en la varietat de noms derivats d'aquesta antiga i interessant base lèxica; efectivament, es pot comprovar que en l'OC es relacionen, com s'ha dit, fins a nou noms de lloc parònims (vol. v, p. 125^b8-126^b45), però tots ells corresponen a les formes singulars *Madrona* i *Madró*, i si en apèndix n'esmenta encara altres de diferents (p. 126^b46-56) es tracta de *Madreta* o, ja en plural, *Madrons* i *Madres*, i en canvi mai no hi figura en concret una variant *Madrones* com la que es troba a la vall del Corb, que, en tot cas, té un clar parallelisme amb un occità *Maiironnes* esmentat a OC, vol. v, p. 125^a22.

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi d'Ossó de Sió, situada uns dos quilòmetres al sud-oest d'aquest poble, i encara a una distància menor al sud del seu agregat Montfalcó, al peu del tossal Redó.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Deu tractar-se d'una fixació toponímica del substantiu dialectal *madoganya* o *maduganya* 'espantaocells', típic justament de les comarques (Cerdanya, Andorra, Alt Urgell, Segarra...) de transició entre els dos grans dialectes (vegeu DECat, vol. v, p. 362b43-60; Grieria, *Tresor*, vol. x, p. 16), amb una -r- afegida tal volta per contaminació amb altres mots, del tipus *madroc*; tot plegat sembla ser d'origen germànic i producte de diversos encreuaments formals i semàntics (vegeu DECat, vol. v, p. 362a1-16),¹ tal com deu ser-ho el quasihomònim *Madruganya*, del terme municipal de Peramola, que és l'únic nom d'aquest grup recollit per l'OC.²

[madruganyes]
activitat humana
català < germànic
simple (morf plural)

1. Malgrat el caràcter suficient d'aquesta explicació etimològica, cal dir que se'ns presenta un dubte etiològic, creiem que raonable, car parteix del fet que, dels tres topònims d'aquesta família lèxica inclosos en el present estudi, dos, els que són tractats en les fitxes següents (un homònim *Madruganyes* i un vell *Maduanyà* que es troben, respectivament, en els antics termes de la Figuerosa i la Mora; vegeu *infra*), corresponen a turons on hi ha sengles vèrtexs geodèsics, i que encara en el cas que ens ocupa, que en seria l'excepció, només ho és relativament, ja que aquesta partida de *les Madruganyes* del terme d'Ossó, com hem dit, es troba a la vora mateix del tossal Redó, on n'hi ha també un. És clar que podria ser una casualitat, o, millor encara, explicar-se pel fet que els punts elevats i vists on hom ha col·locat modernament els pilons corresponents a aquests vèrtexs eren també els més indicats per plantar-hi tradicionalment els espantaocells o madoganyes. Tanmateix, el dubte: no podria ser que la pagesia d'aquests rodals, en veure plantificats aqueixos estranys pilons blancs, en fes la comparació amb els seus populars ninots de camp, i els n'atorgués el nom?

2. Vegeu OC, vol. v, p. 128b29-40, on consta també com a partida. Informació confirmada, amb matisos, pel millor coneixedor, avui, del terme de Peramola, l'escriptor Josep Espunyes: la forma viva és *Maduganya* (vegeu *infra* el paralelisme parcial amb el segarrenç *Maduanyà*) i no correspon pròpiament a una partida, sinó a una part d'una muntanya rocosa, i tanmateix del tot improductiva i poc escaient per a plantificar-hi espantaocells i ni tan sols per anomenar-la així per comparació metafòrica; la seva proposta, que cal no descartar, és que la referència a aquest element popular sigui indirecta, al·ludint al caràcter pobre de l'indret, a través de la frase tradicional *anar fet un madugany* 'mal vestit', o bé que tingui relació amb la sèrie nominal de *Marunyà*, etc. (vegeu *infra* s. v.), atès l'esmentat caràcter rocós de l'indret.

0995

Madruganyes, tossal de les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una elevació del terme municipal de Tàrraga, dins de l'antic de la Figuerosa, que es troba tot just un quilòmetre al sud d'aquest poble, a l'altra banda del barranc, vers Lluçà.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el seu homònim tractat en la fitxa anterior i altres, sembla correspondre al terme dialectal *maduganya* 'espantaocells', amb addició d'una -r- per encreuament amb mots similars, i emprat amb un valor tal volta metafòric.

[madruganyes]
activitat humana
català < germànic
simple (morf plural)

1. Com hem dit en la nota primera de la fitxa anterior, hi ha en aquest indret un vèrtex geodèsic, si bé en aquest cas de tipus menor; no és reflectit com a tal en la cartografia actual de l'ICC, però sí, per exemple, en el full 361-III del Mapa Topogràfic (1:25.000) de l'IGN (ed. 1984), on per cert apareix sota la variant formal *turó de Madruganyes*. Pel que fa a un vèrtex de nom *Maduanya* que esmenta Coromines en el DECat, havent-lo trobat també en un full cartogràfic oficial, i malgrat que es podia pensar que correspon al que ara ens ocupa (car el situa prop del Talladell, i, com és sabut, tant l'antic terme del Talladell com el de la Figuerosa pertanyen avui al municipi de Tàrraga), no ens queda cap dubte, després d'haver resseguit el cas, que es tracta d'un altre vèrtex i, doncs, d'un topònim concret diferent, del qual ens ocuparem en la fitxa següent (vegeu *infra*), situat dins del municipi segarrenc de Granyanella, si bé certament a tocar de l'antic del Talladell.

REF.: DECat, vol. v, p. 362b59-60.

Nom d'un tossal de l'extrem occidental del municipi de Granyanella, situat menys d'un quilòmetre al sud del seu agregat la Mora, i vora el límit amb l'antic terme del Talladell (avui de Tàrrrega); podria semblar un topònim en vies de desaparició, ja que Coromines (que tanmateix l'oblida a l'OC) el recull sota la forma *Maduanya* d'un mapa 1:50.000 de l'IGC, mentre que és *Madruganya* en el mapa 1:25.000 de l'IGN (full 390-I, ed. 1984) i en canvi ja no apareix en la cartografia comarcal de l'actual ICC.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els parònims *Madruganyes* tractats en els articles anteriors, sembla ser un reflex toponímic del substantiu dialectal *maduganya* 'espantaocells',² en aquest cas sota una forma més acostada a aquest ètim (amb la sola caiguda de /g/ intervocàlica pretònica); pel que fa a la variant *Madruganya*, més propera als altres topònims d'aquesta zona adscrits al mateix element lèxic, pot quedar el dubte si no es tracta justament d'una influència d'aquests *Madruganyes*, o fins i tot d'una ultracorrecció dels responsables de l'edició d'aquell material cartogràfic, amb la mateixa base explicativa.

[maduanya]
activitat humana
català < germànic
simple

1. Pel que fa a la cartografia actualment vigent de l'ICC, cal dir que en l'ortofotomapa 390-1-1 (escala 1:25.000) sí que hi trobem el nom del turó de *Madruganyes*, però és en el mapa comarcal 1:50.000 on no apareix, tot i que naturalment sí que hi ha el turó en qüestió, en el seu lloc exacte, però amb un altre nom: *tossal de Barrers*, que no és sinó la reutilització (o la confusió) d'un topònim d'aquell mateix sector, present en el *Pla de Barrers* i el *barranc de Barrers*, afluent meridional (i ocasional) de l'Ondara a cavall dels termes de Granyanella i el Talladell, i que ja es trobava en la cartografia de l'IGN abans citada, vora la partida dita simplement *los Barrers*. Pel que fa a la cartografia anterior, a més d'aquest IGN del 1984, ja en català, anotem que també hi era, com a *Maduàña*, en l'edició del 1983 del mapa del Servicio Geográfico del Ejército corresponent a aquest sector, d'on podem deduir que és dels seus precedents (que ara no tenim a mà) que degué beure Coromines.

2. Afegim-hi que precisament la presència d'aquests tres topònims en una àrea d'una dotzena de quilòmetres, a cavall entre les actuals comarques de la Segarra i l'Urgell, serveix per precisar millor la localització geogràfica d'aquest mot, així com les seves variants formals, cosa que, per desconeixement del seu conjunt, no fa cap de les obres de referència (DCVB, DECat, *Tresor de Giera*, etc.).

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 129b29-50.

Població del sector central de la Ribera del Sió, actualment agregada al municipi capital d'aquesta subcomarca, Agramunt, i que es troba a l'extrem nord de la seva comarca oficial,¹ prop del límit amb els termes noguerencs d'Artesa de Segre i Preixens; cal destacar que del seu nom n'existeix una pronúncia popular /mal'fet/, avui molt o poc residual,² que hom sol vincular a explicacions anecdòtiques, però que, com veurem, coincideix plenament amb les formes documentades en els textos medievals.

DOC.: *Malfeit*, 1190 (OC); *Malfait*, c. 1200 (OC); *Malfeyt*, 1358 (*Fog.*, p. 100); *Malfeyt*, 1359 (OC); *Mafet*, 1497 (*Fog.*, p. 155); *Malfet*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 129b51-130a30: les formes esmentades (popular i medievals) indueixen a relacionar aquest topònim amb un antic nom personal *Malfet*, documentat en altres indrets del país ja als segles IX-X, i que, havent estat inicialment renom o malnom, sembla procedir d'una mera descripció d'un personatge esguerrat o lleig; semblantment, aplicat al poble, el nom devia ser al·lusiú a una primerenca construcció defectuosa o mal acabada.

ALTR. HIP.: Cal no descartar que es tractés d'una plasmació postantroponímica d'aquest *Malfet* més antigament documentat com a nom personal, com tants altres casos d'antropotoponímia basada en el nom del fundador, el propietari o un antic habitant d'un lloc.³

[[mal]][fet]]
valoració afectiva
català < llatí
compost Adv + Adj

1. No pas «llogaret de Segarra», òbviament, malgrat que amb aquests mots s'obri l'article corresponent a OC, vol. v, p. 129b31. Si bé és cert que, de Tarroja a Agramunt, els límits de la Segarra i els de la Ribera de Sió, com a entitats naturals i tradicionals, no són clars ni precisos, sí que resulta evident que llur zona d'hibridació arriba com a màxim fins a Agramunt mateix (de fet, se centra en els termes dels Plans de Sió, Ossó de Sió i Puigverd d'Agramunt), de manera que, sens dubte, Mafet en queda ja fora, i relativament lluny.

2. En efecte, encara a final del segle XX hom pot sentir-hi referències, però és diàfana la seva presència anterior: si Coromines mateix certifica que el 1956 «en els pobles circumdants, i a Mafet mateix [...] constato que *malfet* encara se sent bastant, però ara predomina *mafet*» (OC, vol. v, p. 129b36-39), abans reporta les dades obtingudes per Casacuberta en els anys 1920 (i a Albesa el 1931), on arreu li pronunciaren /mal'fet/ (íd. p. 129b32-33); aquesta datació coincideix plenament amb la redacció del *Manuscrit de Pere Segarra*, on llegim (nota d'octubre de 1932), en el llenguatge popular d'aquest propietari d'Ivars d'Urgell: «luego dit Capellá, vá aná d'Regént á Malfét» (Guillén, 1986, p. 133).

3. Sí que, en canvi, com ja fa el mateix Coromines (OC, vol. v, p. 130a26-29), atesa la convicció de les explicacions anteriors, i principalment la unanimitat de les mencions medievals, es pot descartar la vinculació amb un altre nom personal, en aquest cas aràbic, del tipus *Muhammād* (present en topònims com la Pobra de *Mafumet*, etc.).

0998

Magarell

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 134*b*27-30.

Antic topònim del Mig Segre, avui sembla que completament desaparegut, que hom llegeix en determinada documentació medieval, i que Coromines situa entre Ponts i Gualter.

DOC.: *vinea de Magarel / Magarrell*, c. 1170 (OC).

OC: Vol. v, p. 133*b*47-134*b*52: probablement d'un nom personal àrab *Magräl*, que hom retroba, en forma de compost, en topònims valencians com *Massamagrell* i *Benimagrell*, i que deu provenir d'un substantiu àrab *magläl* 'abundor'.

ALTR. HIP.: Escau afegir-hi, en tot cas, que, entre les formes originàries —amb grup consonàntic /gr/— i la que, segons fa constar Coromines, tingué el topònim que ens ocupa, es produeix l'aparició d'una vocal epentètica /a/ que recorda força l'anaptixi de casos com el de *Pradell* > *Paradell* (vegeu *infra s. v.*).

[magarell]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 138a12-27.

Vila i municipi del sector garriguenc de la comarca, al límit amb la Ribera d'Ebre, vers la qual s'orienten ja les aigües de bona part del terme, cap al sud de la població.¹

DOC.: *Mayals*, 1279 (CR, vol. xxiv, p. 218); *Mayals* 1359 (OC); *Mayals*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87; CR, vol. xxiv, p. 217); *Mayals*, 1497 (*Fog.*, p. 184).

OC: Vol. v, p. 138a28-b22: d'un adjectiu plural llatí *MEDIALES* 'mitjans, del mig', sobreentenent-hi un substantiu genèric del tipus *VILLAS* o *PAGOS*, fent referència a la seva situació elevada, i de fet intermèdia entre els vessants del Segre i els de l'Ebre; el resultat evolutiu d'aquest *MEDIALES* > **Meials*, amb -(D)I- conservada -i- pels trets semimossaràbics de la parla autòctona, hauria esdevingut finalment *Maials* a causa d'una assimilació vocàlica.

ALTR. HIP.: Variant fonètica d'un hipotètic **Mallals*, corresponent al substantiu *mallal*, nom d'una mesura que era aplicada a diversos productes, entre ells l'oli, típic de la comarca (vegeu OC, vol. v, p. 138a46-22, on Coromines exposa aquesta teoria, sense descartar-la, però preferint l'anterior per raons diverses).²

[maials]
situació geogràfica
llatí
simple (Adj)

1. En efecte, és interessant de notar, atès que té una relació directa amb l'etimologia del topònim (vegeu *infra*), que, mentre el sector septentrional del terme de Maials vessa les aigües cap al riu Segre, a través de diverses *valls* en els termes veïns de Llardecans i Seròs, tot el sector meridional, a través de la *vall Major* (vegeu *infra s. v.*), que discorre en direcció nord-sud, es troba abocat cap a l'Ebre; així doncs, és el nucli mateix de Maials, situat en altures lleugerament inferiors als quatre-cents metres, el que marca la separació de vessants fluvials en aquest rodal, fins al punt que els extrems septentrional i meridional del terme, en les ja esmentades valls, baixen fins a cotes per sota dels tres-cents i dels dos-cents metres, respectivament.

2. Entre aquestes raons, però, no en té present Coromines una que és també molt il·lustrativa de l'encert d'aquella primera hipòtesi (*Maials* < *MEDIALES* 'al mig') i que, per tant, no faria sinó afegir-s'hi; ens referim a l'existència en el terme mateix de Maials, tot just un parell de quilòmetres al sud de la població, és a dir, encara en la zona alta que marca la partió d'aigües (vegeu la nota anterior), d'una partida de terra anomenada *les Mitjanes* (ICC-Segrià), de nom perfectament paral·lel i no poc revelador.

Maioles, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme municipal d'Oliola, situada entre els seus agregats Claret i Coscó, tot just un quilòmetre al sud del primer d'aquests llocs.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta molt probablement d'una mera variant de pronúncia de *malloles*, plural de *mallola*, que al seu torn és, en gènere femení, una variant regional del més general substantiu masculí *mallol* 'vinya jove' (vegeu *infra s. v.*, nombrosos topònims ponentins formats sobre aquesta base lèxica, derivada del llatí *MALLEOLUM*); el tret més destacat de la forma que pren el topònim que ens ocupa (semiconsonant /j/ en lloc de /ʎ/), essent en principi la iodització i el icisme fenòmens impropis d'aquesta zona, caldria interpretar-lo dins del seu context fònic, com una dissimilació del tipus de *llentia* < *llentilla* o (més proper encara) *fuiola* < *fullola* —o, sense haver de sortir de la topònimia regional, *Fiol* < *Fillol* (vegeu *supra s. v.*).

[maioles]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Major, vall

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues, Segrià*.

Curs d'aigua que neix en els contraforts occidentals de la serra de la Llena, prop de Juncosa (raó per la qual se'l coneix també com a *riera de Juncosa*), i desguassa al sistema del Segre a través del pantà d'Utxesa, després de recórrer uns trenta-cinc quilòmetres en direcció bàsicament nord-oest pels termes dels Torms, el Soleràs i Granyena, des d'on entra al Segrià (Torrebesses, Sarroca i finalment Torres de Segre, on hi ha l'esmentat pantà i on mor, bé que ja, entre aquest i el riu, amb el nom de *vall d'Utxesa*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: L'adjectiu *major* identifica aquesta *vall* (terme que en aquesta comarca té el valor de 'riera, curs d'aigua') ponderant la seva importància respecte les altres de la zona, que efectivament en solen ser tributàries.¹

[major]
hidrotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. Sobre altres exemples de topònims que empren l'adjectiu *major*, o fins s'hi centren, com és el cas dels que ens ocupen en aquesta fitxa i en la següent (tanmateix no tractats ni esmentats en aqueixa obra), vegeu OC, vol. v, p. 141b18-50. Val a dir, en referència a aquest homònim veí (vegeu la fitxa següent), que no hi ha cap dubte sobre la seva divergència geogràfica (i, doncs, la mera casualitat, no pas causalitat, dels seus noms idèntics), ja que, malgrat nàixer en contrades relativament properes (sobretot les capçaleres de la zona entre Bellaguarda i la Granadella), aviat s'orienten en sentits perfectament diferenciats (vers ponent la que ara ens ocupa, vers migdia l'altra), arran dels quals desguassen en punts molt allunyats entre si, respectivament en els rius Segre i Ebre.

1002

Major, vall

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Curs d'aigua del sector garriguenc de la comarca, que recull bàsicament diverses *valls* de capçalera del sud del terme de Maials així com, provinents de més enllà vers llevant, d'altres dels municipis de Llardecans, la Granadella i en darrera instància fins de Bellaguarda (aquests ja al cor de les Garrigues), i que, prenent a partir de Maials un sentit marcadament orientat a migdia, les duu directament a l'Ebre, on desguassa per amunt de Flix.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Igual que en el cas de l'homònim tractat en la fitxa anterior, del qual el separen tot just uns quilòmetres (si bé pertanyent a una conca fluvial diferent: vegeu *supra*, nota al peu), som davant d'un topònim completament transparent, ja que aquest curs d'aigua és efectivament el principal o *major* de la seva àrea, i recull tot d'afluents menors.

[major]
hidrotopònim
català < llatí
simple (Adj)

REF.: GEC; TS, p. 231-233; OC, vol. v, p. 147b31.

Poblet avui pràcticament deshabitat del sector septentrional del municipi d'Estaràs, situat a poc més d'un quilòmetre de Ferran, centre d'aquest sector del terme, i a un parell de Sant Ramon, cap del rodal; és presidit pel seu antic castell feudal, que apareix esmentat ja en documents de l'alta edat mitjana dins de la marca del comtat de Berga.

DOC.: *Mala Cara*, 990-1050 (*Lib. Feud.*, doc. 531; TS); *Caramala*, 1094 (*Lib. Feud.*, doc. 694; TS; CR, vol. xxiv, p. 309); *Mala Cara*, 1068-1095 (*Lib. Feud.*, doc. 533; TS); *Malachara* / *Mala Cara*, 1118 (TS); *Malachara*, 1128 (TS); *Cara Mala*, 1129 (TS); *Malacara*, 1131 (TS; OC, vol. v, p. 258a32); *Malacara*, 1153 (Font Rius, doc. 93; TS); *Malacara*, 1166 (TS); *Malacara*, 1171 (TS); *Malacara*, 1180 (TS); *Mala Cara*, 1195 (TS); *Malacara*, 1358 (*Fog.*; TS); *Malacara*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. v, p. 147b30-31: esmentat només de passada, Coromines inclou aquest nom entre els «trivials noms de lloc en *Mala-*», d'on hem de deduir que, com ja feu Balari (OHC, p. 262), postula que es tracta de l'adjectiu *mal* 'dolent' (vegeu altres casos a OC, vol. v, p. 141b53-144b24).¹

ALTR. HIP.: L'estructura del nom, documentada d'antic, i amb una variant invertida (*Caramala*) que no fa sinó confirmar-ho, demana de veure-hi un simple compost de l'adjectiu *mala* amb el substantiu *cara*, el principal inconvenient del qual es troba en l'aspecte semàntic, estrany per a un nom de lloc; davant d'això, hi ha tres opcions: suposar que primerament fos un malnom, i que, doncs, el topònim és en realitat postantroponímic (opció que preferirem); entendre-ho metafòricament, com a descripció d'un indret o un castell bastit sense encert o antiestètic (vegeu *supra* un doble paral·lelisme d'aquestes hipòtesis en el cas de *Mafet* < *Malfet*); o, en fi, cercar altres explicacions més allunyades de l'aparença, com una hipotètica evolució **CARIA* > *cara* en el segon terme (vegeu l'antic **CARIU* > *quer* 'roca'), que res no permet suposar, o fins i tot una alteració fonètica de *MIRACULA*, plural de *MIRACULUM*.²

[[mala][cara]]
antropotopònim
català < llatí
compost (NP)

1. Anotem l'escassa coherència de l'aparició d'aquest topònim a l'OC, s. v. *Malavella* (vol. v, p. 147b31; on no arriba a ser tractat), i en canvi no dins dels compostos de *mal-*, entre els quals sí es troba un parònim valencià *les Malacares* (vegeu la nota següent), ni tan sols quan al principi n'esmenta alguns «d'explicació òbvia» dels quals «prescindirem» (p. 142a8-14) o quan, semblantment, en acabat, n'afegeix uns altres «que no hem detallat, com noms d'explicació evident o innecessària» (p. 144b18-22)... majorment quan no és aquest, potser, un cas tan *evident*.

2. «Dit d'un lloc d'on es contaven fets miraculosos, o hi hagué algun oratori o ermita on el sant obrava prodigis», tal com Coromines insinua per al parònim valencià *les Malacares* que sí recull i comenta (OC, vol. v, p. 144a56-b8); és, però, una hipòtesi, bé que atractiva, difícil d'aplicar al nostre topònim, ja que des d'aquell *MIRACULA* llatí fins a l'actual forma són necessàries diverses alteracions formals, que l'autor ha d'explicar a través d'una forta influència aràbiga, evident o plausible en el cas valencià, però no pas en el que ens ocupa.

Malacosta

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Indret del municipi d'Alòs de Balaguer, situat a l'extrem septentrional del terme, sota la muntanya de Sant Mamet (que marca el límit amb el municipi de Vilanova de Meià), i que de fet designa els costers drets que hi menen, amb un camí ple de giragonses; dóna nom també, cap al sud-est, però dins del mateix terme, a un *barranc de Malacosta* que, junt amb altres d'aquell sector, aflueix per la dreta al Segre just sota el poble d'Alòs.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost evident entre *mala* i el substantiu orogràfic *costa*, en al·lusió als fets geogràfics abans esmentats; és un nom similar, doncs, a diversos amb aquesta mateixa composició estudiats per l'OC, i singularment a un *Mala-pujada* que s'hi esmenta, bé que només de passada, al vol. v, p. 144*b*22.

[[mala]][costa]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost Adj + N

Malavella

COM.: Noguera

Vegeu *Meravella*.

REF.: Aebischer, p. 62; GEC; TS, p. 234-236; OC, vol. v, p. 149a15-53.

Població i municipi de la vall del Corb, a la zona de transició amb les Garrigues i la Segarra, que fou centre d'una coneguda baronia del mateix nom, al qual s'afegia el de *Maldanell*, lloc veí i diminutiu toponímic tractat en la fitxa següent.

DOC.: *Amallano*, 1040 (Baraut, doc. 55; TS); *Amalla*, 1026-1050 (TS; CR, vol. II, p. 73; vol. XXIV, p. 359); *Amalla*, 1081 (TS); *Amenlla*, 1050-1100 (TS; CR, vol. II, p. 73); *Amaudano*, 1150 (OC); *Amalla*, 1150 (OC); *Amaldanus*, c. 1151 (OC); *Amalla*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Amaldano*, 1154 (CR, vol. XXI, p. 50; OC); *Amalla*, 1154 (OC); *Malda*, 1163 (Baraut, doc. 88; CR, vol. XIII, p. 286; TS); *Amaldano*, 1197 (TS; OC); *Amalda*, 1198 (TS); *Amallano*, 1199 (OC); *Amalda*, 1204 (TS); *Amaldans*, 1231 (Font Rius, doc. 255; OC); *Amaldano*, 1253 (Aebischer; OC); *Amaldanus*, 1253 (DCVB; TS); *Almadano*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 153; TS); *Amaldano*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 159; TS; CR, vol. XXIV, p. 359); *Malda*, 1359 (TS; OC); *Malda*, 1380 (*Priv. Tàrr.*, doc. 299); *Malda*, 1497 (*Fog.*, p. 291; OC); *Malda*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. v, p. 149a54-150b14: d'un nom personal germànic AMALDAN o *AMALITAN (vegeu també OC, vol. III, p. 88b8-12), format sobre l'arrel onomàstica AMAL-, característica dels gots; temps després es produiria la pràcticament inevitable caiguda de A- inicial.¹

ALTR. HIP.: Altres hipòtesis ben diverses entre si, inclosa la que exposà el mateix Coromines a DECat, vol. v, p. 392a25-30, han de ser abandonades, davant de la fermesa de l'explicació antropotoponímica, confirmada de ple per la documentació medieval (vegeu TS, p. 235) i per nous reculls d'antroponímia germànica, com el de Reichert (1987, p. 38-39), amb formes com *Amala*, etc. (sota la base AMAL).

[mald-à]
antropotopònim
germànic
simple (NP)

1. Val a dir que Aebischer en el seu dia encertà a encaminar aquest cas ben bé a les palpentes, atès que portà a col·lació aquesta base AMAL que li forní Förstemann, però que ho féu tan sols a partir d'una única documentació *Amaldano* (i força tardana: de mitjan segle XIII), que d'entrada declarà «non identifié» (tan sols un claudàtor *a posteriori*, no sabem si propi o d'algun membre de l'IEC, hi consignà que es tractava del nostre *Maldà*) i que tot seguit despatxava de la següent manera: «Ce nom est un énigme; Förstemann [...] donne bien une racine AMAL, mais ne cite pas de nom de personne qui puisse expliquer notre nom de lieu» (Aebischer, p. 62). Apuntem, d'altra banda, que la insistència de Coromines en qüestions cronològiques, en aquest cas, no es correspon amb una precisió suficient pel que fa a la documentació medieval; no ens referim només a la seva vacil·lació pel que fa a les llistes de parròquies vigatanes publicades per mossèn Pladevall (vegeu OC, vol. v, p. 149a38-43), sinó a l'asseveració que «l'escapçament de A- [...] no es constata sinó des de 1359» (p. 149b9-11), que hem trobat ja el 1163 (si bé certament en un document únic i aïllat), i, sobretot, ens referim també a la repetida al·lusió al 1149-1150, data de la presa de Lleida, com a punt a partir del qual s'inicia la història onomàstica de *Maldà* < *Amaldà* (p. 149b8-9; p. 149b33-41), quan resulta que n'hem espigolat no una ni dues, sinó quatre mencions més antigues, totes elles del segle XI, com és lògic en una zona la conquesta de la qual poc té a veure amb la de Lleida, sinó que es vincula des d'un principi amb les *marques* establertes vers la Segarra i l'Urgell, als segles X-XI, pels comtats catalans en expansió, en aquest cas el d'Osona-Manresa.

Maldanell

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 236-237; CR, vol. xxiv, p. 538-540; OC, vol. v, p. 150*b*15-20.

Antic castell i població desapareguda, ja al final de l'edat mitjana, que es trobava quasi un quilòmetre al sud-est de Maldà, dins del seu actual terme, on el topònim roman en nombrosos elements, des d'una partida, una serra i un mas (ICC-*Urgell*), passant per l'església de *Sant Joan de Maldanell* (nom que l'OC confon amb el del vell poble), fins a la notable *riera de Maldanell*, afluent del Corb, que baixa del Tallat per Rocallaura i Vallbona de les Monges; els noms de *Maldà i Maldanell* apareixen històricament units al de la seva coneguda baronia.

DOC.: *Amallanil*, 1082 (DECat, vol. vii, p. 355*a*40; TS); *Amaldanel*, 1050-1100 (CR, vol. ii, p. 73; TS); *Amallanello*, 1151 (DCVB; DECat, vol. v, p. 392*a*30; TS); *Amaldanel*, 1100-1154 (CR, vol. ii, p. 73; TS); *Amaldanell*, fi s. xii (OC); *Almadanell*, s. xii (OC); *Maldanell*, 1359 (OC).

OC: Vol. v, p. 150*b*15: aquesta obra el recull només com a «derivat» dins de l'extens article dedicat a *Maldà*, sense tanmateix precisar res sobre l'etimologia d'aquest nom secundari.

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'un tipus concret de derivat, l'anomenat *diminutiu toponímic*, en aquest cas mitjançant el sufix *-ell* (vegeu *Gramuntell*, *Orpinell*, etc.), però cal destacar que no és una derivació recent (com en els casos de *Vilagrasseta* o *els Omellons*; vegeu *infra* s. v.), sinó que *Maldanell* apareix ja des d'un principi documentat com a tal; sens dubte el factor determinant d'aquest fet és la gran proximitat geogràfica i la vinculació històrica estreta amb *Maldà*.

[[maldan]ell]
diminutiu toponímic
català < germànic
N(top) + sufix *-ell*

1007

Malets, els

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi d'Ivars de Noguera, situada a llevant de la població, a la part central del sector meridional del terme.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els cinc homònims o parònims (del Pirineu o el País Valencià) que sí són recollits i tractats en l'OC, deu ser derivat directe del llatí MELETUM o MALETUM 'pomerar', collectiu de MALUM 'poma' (vegeu OC, vol. v, p. 151*b*10-35).

[[mal]ets]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-et(s)*

Malgovern

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 360a9-10; vol. V, p. 143b8-9; ICC-Segrià.

Partida del municipi de Lleida, situada cinc quilòmetres a ponent d'aquesta ciutat i tres quilòmetres a la dreta del Segre, entre Butsènit, la Caparrella i Montagut, vora el límit amb el terme d'Alcarràs.

DOC.: —

OC: Vol. V, p. 143b8-15: compost de l'adjectiu *mal* amb el substantiu *govern* en el seu antic sentit de 'alimentació' (documentat antigament i encara avui en el parlar dels pastors; vegeu DECat, vol. IV, p. 594a24-60), de manera que el topònim es referiria a una terra de pagès que no donava prou rendiment.

ALTR. HIP.: Tanmateix en un altre article (s. v. *Goberna*) el mateix autor fa una proposta del tot diferent (i que no descartem en absolut), veient-hi un nom personal germànic *MARKUBERN, variant d'un sí documentat MARKBERN, dissimilat en la forma actual *Malgovern* (OC, vol. IV, p. 360a21-25).

[[mal]][govern]]
 valoració afectiva
 català < llatí
 compost Adj + N

REF.: GEC; TS, p. 237-238; OC, vol. v, p. 152a38-53; Gulsoy, 1997, p. 427-430.

Poble de l'antic terme de la Prenyanosa, avui incorporat al municipi de Cervera, per la qual cosa rep a voltes els apel·latius de *Malgrat de Cervera* o *Malgrat de Segarra*, que si de cas el distingeixen de la coneguda població del Maresme i d'altres homònims; es troba situat vora el riu Sió, entre les Oluges i la Prenyanosa, i escassament a un quilòmetre davant de Castellnou d'Oluges, aturonat a l'altra banda del riu.

DOC.:¹ *Malgrad*, 1039 (OC; Gulsoy); *Mal grad*, 1078 (CR, vol. xxiv, p. 308; Gulsoy); *Malo grato*, 1079 (Gulsoy); *Malgrad*, 1104 (Gulsoy); *Malgrad*, 1112 (CR, vol. xxiv, p. 308; Gulsoy); *Malgrad*, 1133 (CR, vol. xxiv, p. 308); *Malgrad*, 1138 (Gulsoy); *Malgrad*, 1151 (CR, vol. xiii, p. 285; vol. xxiv, p. 396; TS; OC; Gulsoy); *Malgrad*, 1163 (Baraut, doc. 88; CR, vol. xiii, p. 286; TS); *Malgrato*, 1232 (Gulsoy); *Malgrat*, 1234 (Gulsoy); *Malgrat prope Cervarie*, 1278-1279 (DCVB; TS; OC); *Malgrat*, 1279 (Gulsoy); *Malgrat*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 214; CR, vol. xxiv, p. 332); *Malgrat*, 1327 (*Bov.*, p. 9); *Malgrat*, 1358 (*Fog.*; TS; Gulsoy); *Malgrat*, 1359 (OC); *Malgrat*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Malgrat*, 1497 (*Fog.*, p. 195); *Malgrat*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. v, p. 152b21-153a12: fixació toponímica d'una frase expressiva, en aquest cas de significat gloriejant i fins desafiador: «*malgrat* de tots els meus rivals...».²

ALTR. HIP.: Almenys tres altres hipòtesis han estat plantejades per a aquest complex i inhabitual nom de lloc: que sigui fruit d'un simple trasllat a partir d'un dels homònims que es troben Catalunya Vella enllà (TS); que es tracti d'un compost valoratiu de *mal* amb un fòssil fonètic del llatí GRADUS 'graó, grau' (vegeu TS); o que, com suggereix brillantment Gulsoy (1997, p. 427) tot recolzant ja no només en els paral·lels interns, sinó sobretot en els de Castella i Itàlia, derivi directament de l'adjectiu llatí MALEGRATUS 'malagraït, ingrat', aplicat a un terreny poc productiu o bé a un lloc escabros o d'orografia difícil.³

[malgrat]
valoració afectiva
català < llatí
simple

1. Gulsoy (1997, p. 428-433) sotmet a una crítica intel·ligent les nombroses mencions medievals del topònim *Malgrat* (*Malgrad*, *Malograto*, etc.), mirant d'esbrinar en cada cas a quin dels cinc o sis homònims catalans es refereix. Per bé que en alguna ocasió el seu judici pot resultar dubtós (en especial quan es tracta del cognom toponímic d'algun individu que signa o fa de testimoni en documents d'abast no estrictament local), i que almenys en un parell de casos divergeix de Coromines, optem per seguir-ne el criteri i, en conseqüència, llevem del present article, tot atribuint-les a un antic *Malgrat* del Penedès, cinc mencions del segle XII, procedents dels cartorals de Poblet i Santes Creus, que a TS i encara en una primera versió d'aquest estudi gosàvem considerar d'àmbit segarrenc. Val a dir que, en compensació, el mateix treball de Gulsoy ha permès incorporar al nostre apartat de documentació almenys sis mencions d'entre els segles XI i XIII que no coneixíem pas per altres fonts.

2. *Malgrat* llur evident extravagància com a tipus toponímic, aquest nom té paral·lels en l'onomàstica castellana (com l'antic castell de *Aunque-os-pese* a Àvila) i en la francesa (per exemple *Quicampoix* i *Quinquepoix* < «qui qu'en pois» 'pesi a qui pesi'), així com també, mitjançant altres fórmules menys sintagmàtiques, en la catalana mateixa: al capdavant, aquest o ben semblant a aquest és el significat de noms de lloc com *Montargull* (vegeu *infra* s. v.) i altres (vegeu OC, vol. v, p. 152b27-41) en què té un paper perceptible un determinat component que podríem qualificar d'altivesa.

3. Comptat i debatut, destaca per damunt de totes la darrera hipòtesi, que Gulsoy descabdella (1997, p. 445-447) després de repassar els diversos homònims i parònims que existeixen no només a Catalunya i les Balears (p. 428-435), sinó també a França, Itàlia i Castella (íd., p. 435-440, amb especial èmfasi en el cas del lleonès *Malgrad*, avui Benavente), i, sobretot, després d'analitzar críticament les altres opcions etimològiques (p. 440-442), inclosa la de Coromines (p. 443-445). Val a dir que la possibilitat d'un trasllat intern no és negada explícitament, si bé l'hem de considerar difícil en funció de la cronologia de les mencions documentals referides a cada cas: resulta que tot just la més reculada, de l'any 1039, correspon al lloc segarrenc que ens ocupa, i és gairebé quaranta anys més antiga que la primera de *Malgrat* de Noves (Urgellet), i al voltant d'un segle que els homònims del Vallès i el Penedès que recull Gulsoy (mentre que el més conegut, la important vila del Maresme, sembla que no rebé aquest nom fins el segle XV). Quant a la derivació de GRADUS, a la qual Coromines s'oposa amb rotunditat (OC, vol. v, p. 152b44-55), i que Gulsoy veu poc viable en tant que contravé les lleis d'evolució fonètica del català, aquest fet aconsella desestimar-la també, a desgrat de l'atractiva versemblança semàntica i orogràfica del nostre cas particular.

Mallabecs

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 159-160; ICC-*Noguera*.

Despoblat del terme municipal d'Àger, el nom del qual roman en una *torre de Mallabecs* que es troba sobre una penya, junt amb una església, a mig vessant del Montsec d'Ares, per damunt dels mil dos-cents metres d'altura, vers l'angle nord-est del terme i un parell de quilòmetres al nord de l'Ametlla de Montsec.

DOC.: *Mallabecs*, 1068 (Fité, p. 114) [-*echs*, CR, vol. xvii, p. 70]; *Maylabechs*, 1327 (*Bov.*, p. 7).OC: —¹

ALTR. HIP.: Com el seu antic homònim de la Segarra (vegeu la fitxa següent, també per a altres hipòtesis concurrents), pot ser un nom de lloc postantroponímic, basat en el renom d'un personatge que «malla becs», és a dir, que es dedica a picar rocs o que n'és capaç per la seva fortalesa física.

[[malla]][becs]]
antropotopònim
català < llatí
compost (NP)

1. És lamentable l'absència d'aquest topònim en l'obra de Coromines (igual que en les de Balari, Moll, Moreu-Rey...), ja que els dos llocs anomenats *Mallabecs* (vegeu la fitxa següent), per llur singularitat, haurien servit per incrementar també qualitativament aquesta magna arplega interpretativa que és l'OC. Però a més de lamentable en aquest cas és estranya, ja que, si bé ens resulta evident, pel que fa al *Mallabecs* segarrenc, que a partir de determinat punt de la redacció de l'OC es deixa de consultar TS (bàsicament des del vol. III; vegeu s. v. *Civit* i *Conesa*), i aquesta hagués pogut ser la seva principal font d'informació, no es pot pas dir el mateix de l'homònim del Montsec de què ens ocupem en la present fitxa, ja que aquest fins i tot té entrada pròpia en una obra tan a l'abast com és la GEC.

Mallabecs

COM.: Segarra

REF.: *Inv. esgl.*, vol. xx, p. 50; TS, p. 238-240; CR, vol. xxiv, p. 340-341, 484-485.

Antic poble, probablement amb castell, avui desaparegut com a tal (encara fa uns anys Gavín va poder-ne fotografiar unes pedres aterrades, corresponents a l'antiga església), que havia existit al nord-oest de Guissona, entre la Morana i Florejacs.

DOC.: *Mallabechs*, 1075 (Sangés, doc. 37; TS; CR, vol. xxiv, p. 340, 484); *Malabecos*, 1082 (Sangés, doc. 48; TS; CR); *Maiabech*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR); *Mailabeques*, 1106 (TS); *Malabec*, 1171 (*Poblet*, doc. 330; TS); *Malliabech*, 1227 (CR).

OC: —

ALTR. HIP.: Si no prové d'un nom personal germànic MELLOVICUS (esmentat per Förstemann, p. 1087, dins de la base MALV, però absent de les fonts catalanes, i que a més presenta evidents problemes fonètics), cal veure-hi una composició entre un verb *mallar* 'picar' (vegeu DECat, vol. v, p. 394a35-59) i un substantiu *becs*, corresponent tal volta a l'antic terme orogràfic *bec* 'punta' que Coromines tracta a OC, vol. II, p. 386b1-42 (vegeu especialment un topònim *Becs* al Berguedà: b11-13);¹ en aquest cas, el dilema és semàntic (què hem d'entendre del compost *Malla-becs*?), i es resumeix en una al·lusió a la necessitat de preparar un indret picant-ne els rocs prominents (per fer llis el terreny o per obtenir pedra de construcció) o bé en una referència antroponímica, basada en un renom o malnom d'un personatge que es dediqués a l'activitat suara esmentada (o, metafòricament, tan fort que fóra capaç de «mallar els becs»); preferirem aquesta opció com a més plausible, i que a més relliga amb la hipòtesi inicial d'un antropònim, en aquell cas germànic.

[[malla][becs]]
antropotopònim
català < llatí
compost (NP)

1. Una opció ben diferent seria entendre-hi *bec* en sentit literal, és a dir, 'pic d'ocell', i llavors aquest topònim tindria un aparent paral·lelisme amb els diversos *Picamoixons* (vegeu OC, vol. VI, p. 221a33-222a8), el més conegut dels quals a l'extrem nord del Camp de Tarragona. Però sembla que cal abandonar aquesta idea, ja que el paral·lelisme s'hauria de confirmar en l'aspecte semàntic (a través del significat 'picar [en un lloc] els ocells', o, metonímicament, 'els becs', ja sigui referint-se a llur nociu espigoleig en la collita, o a l'hàbit d'aguaitar-los-hi per tal de caçar-los; vegeu *id.*, p. 221b42-48), i això no es produeix, sinó que, després d'apuntar una idea en aquest sentit, a la fi Coromines es decanta clarament per explicar *Picamoixons* (i similars) mitjançant una composició del verb *picar*, en l'antic significat de 'tallar, destralejar', amb un derivat *meixó* / *moixó* del llatí *MISSIONES* 'messes', és a dir, amb un sentit conjunt de 'tallar les messes, segar' (vegeu p. 221b49-222a8); i òbviament en aquesta línia de composició, tant des d'un punt de vista estrictament lèxic com en el semàntic, s'esvaeix qualsevol intent de paral·lelisme amb el nostre *malla-becs*.

1012

Mallola, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Topònim de l'extrem sud-occidental del terme de Montoliu de Segarra, corresponent a una partida del lloc de l'Ametlla, que es troba un quilòmetre a ponent d'aquesta població; no hi ha possible confusió amb els homònims de la mateixa demarcació, ja que es troba justament a l'extrem oposat d'aquests (vegeu les fitxes següents).

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: De *mallola* 'vinya jove' (vegeu la fitxa següent), tot i que podria ser també de l'accepció secundària, molt més desconeguda, com a equivalent dialectal de 'camamilla' (vegeu també *infra*, nota al peu).

[mallola]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Com veurem, i comptant-hi la variant *Maioles* que ja hem tractat *supra s. v.*, són quinze els topònims ponentins derivats de *mallol* i *mallola* als quals podem dedicar una fitxa en el present treball, però només un d'ells (justament el que tractem en la fitxa següent, vers Bellmunt i Penelles) és recollit entre les tres dotzenes de casos inventariats per Coromines en l'article corresponent de l'OC (vol. v, p. 154-155).

REF.: OC, vol. v, p. 155a1-4; ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Penelles, segons Coromines, que en recollí el nom en les seves enquestes, però que segurament correspon a la que, amb el mateix nom, la cartografia actual de l'ICC situa dins del terme veí de Bellmunt d'Urgell, escassament un quilòmetre al sud-oest d'aquesta població, i certament vora l'irregular límit amb el terme municipal de Penelles.¹

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 154b25-55: d'un plural llatí MALLEOLA, corresponent a MALLEOLUM > *mallol* 'vinya novella' (per a més detalls, vegeu DECat, vol. v, p. 394b48-395a58).

ALTR. HIP.: Tanmateix cal tenir present l'existència ja en català de la variant *mallola*, femenina, que té el mateix significat i que el DCVB (s. v.) recull precisament en aquestes terres (en concret a Bell-lloc d'Urgell);² aquesta forma, segons Balari, qui en documenta ja les dues variants al segle XI, pot procedir d'un antic ús adjectiu, *vinya mallola* (OHC, p. 659-660).

[mallola]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Més incert és que correspongui a aquest lloc una *serreta la Mallola* que Coromines esmenta (DECat, vol. v, p. 395a55-57; però ja no a OC), dient haver-ne recollit el nom el 1964, i situant-la imprecisament cap a Cubells, població que es troba gairebé deu quilòmetres al nord del lloc que ens ocupa (el qual, d'altra banda, no és pas una serra, recordem-ho), tot i que el seu terme, força extens, arriba per migdia fins als afores de Montgai, que ja és tan sols a quatre quilòmetres.

2. I semblantment, o encara més, mossèn Grier, cosa que fet i fet converteix en més estrany el tractament que trobem en el DECat, pràcticament només toponímic. En detall, el *Tresor* (s. v.) esmenta *mallola* com a 'vinya plantada de nou' a Savellà i Santa Coloma de Queralt (és a dir, la zona tradicionalment segarrenca de l'actual comarca dita Conca de Barberà), a Torà de Tost (Alt Urgell), al Montseny i, sobretot, a Artesa (cal entendre que *de Segre*), ben a prop, doncs, del nostre topònim; i encara, en una segona accepció de 'conjunt de ceps joves', a l'Espluga de Francolí. Nogensmenys, cal tenir també present una accepció potser translatícia (recollida només com a entrada diferenciada pel DCVB) de *mallola* com a antic sinònim de *camamilla*, cosa que també és susceptible de generar algun nom de lloc, tot i que precisament la repetició d'aquesta base lèxica en nombrosos topònims del país, sovint sota formes plurals (*Malloles*) i masculines (*Mallols*), fa que sigui més difícil aquesta darrera hipòtesi i, per contrast, més ferma la que hem exposat en primer lloc i recull l'OC.

REF.: ICC-Segarra.

Partida del terme municipal dels Plans de Sió, situada immediatament al sud del poble de Mont-roig, en una zona de turons seus, a prop del límit amb el municipi d'Ossó de Sió; cal indicar que en la cartografia de l'ICC el nom d'aquesta partida apareix greument deturpat, ja que hi consta com *la Mariola*, coincidint, doncs, falsament, amb el nom d'una coneguda barriada de la ciutat de Lleida (vegeu *infra* s. v.).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Descartades, en comprovar de fonts orals que el nom d'aquesta partida no és pas *«Mariola»*, totes les hipòtesis possibles que es relacionen amb aqueixa forma (des d'un mer diminutiu de l'antropònim *Maria* fins a un vestigi del llatí *MERIDIOLA* 'el petit sestador', derivat de *MERIDIES*, terme emprat en el món de la ramaderia), cal òbviament agrupar aquest cas amb el dels seus veritables homònims (vegeu les fitxes anteriors i següents), destacant en aquesta ocasió la possibilitat que, segons apunten fonts locals, correspongui a una denominació dialectal de *mallola* com a 'camamilla' (recollida pel DCVB i pel *Tresor* de Giera; vegeu la fitxa anterior, inclosa la corresponent nota al peu).

[mallola]
fitotopònim
català < llatí
simple

1015

Mallola, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida del terme de Ribera d'Ondara, al sector sud-oriental de la comarca (no es pot confondre, per tant, amb els homònims tractats en les fitxes anteriors), que es troba situada un quilòmetre i mig a llevant del seu cap municipal, Sant Antolí, però escassament mig quilòmetre al nord de Pallerols, poble pertanyent al municipi de Talavera, i, doncs, vora el límit entre tots dos.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anteriors i següents.

[mallola]
fitotopònim
català < llatí
simple

1016

Mallola, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida del sector septentrional de l'actual municipi de Torrefeta i Florejacs, situada en concret immediatament al nord del poble de Selvanera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica de *mallola* ‘vinya jove’, o bé, menys probablement, d’una accepció antiga del mateix mot, equivalent de ‘camamilla’, en al·lusió a algun camp on se’n fes (vegeu les fitxes anteriors).

[mallola]
fitotopònim
català < llatí
simple

Mallola, font

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una font que es troba a mig camí entre la població de les Avellanes i el monestir d'Avellanes (dos quilòmetres al sud d'aquella i poc menys al nord d'aquest), i, doncs, pràcticament en el límit entre els termes municipals de les Avellanes mateix (avui dit les Avellanes i Santa Linya) i d'Os de Balaguer; es tracta d'una zona relativament elevada, car les serres de Ferràs i del Convent, entre altres, ben properes a aquesta font, marquen la divisòria d'aigües entre el riu de Farfanya, a ponent, i la conca fluvial de la Noguera Pallaresa, a llevant.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica secundària del substantiu *mallola*, ja sigui en la seva accepció com a variant de *mallol* 'vinya jove' (o el seu antic plural llatí *MALLEOLA*), o en la d'equivalent de 'camamilla' (vegeu les fitxes anteriors), en tot cas aplicada a algun camp proper a la font, singularitzat per una d'aquestes característiques.

[mallola]
fitotopònim
català < llatí
simple

1018

Mallola, serrat de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom de la serreta, i també del seu punt culminant, en l'extrem meridional de la qual es troba el lloc de l'Oliva, al sector meridional del terme de la Baronia de Rialb, immediatament al nord de la Serra de Rialb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del mateix terme *mallola* ‘camamilla’ o bé ‘vinya jove’ (variant zonal de *mallol*) que hem vist en les fitxes anteriors (vegeu *supra*), en al·lusió a la presència en aquest serrat o bé de la planta esmentada, o bé d'un camp que hom hagués plantat de vinya de bell nou.

[mallola]
fitotopònim
català < llatí
simple

Mallola, tossal de la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Tossal del municipi de Ribera d'Ondara, el nom del qual difícilment es pot relacionar (però no és impossible) amb la partida de *la Mallola* de vora Pallerols i Sant Antolí (vegeu *supra* s. v.), ja que es troba a l'extrem septentrional del terme, vora el límit amb el de Sant Guim de Freixenet, i concretament a tocar del llogaret de Palamós, que pertany a aquest darrer.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: La seva etimologia ha de ser naturalment la mateixa que la tractada en la fitxa anterior i en les precedents (vegeu *supra*).

[mallola]
fitotopònim
català < llatí
simple

1020

Malloles, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal dels Alamús, situada encara no un quilòmetre al nord-est d'aquesta població, vora el límit amb Bell-lloc d'Urgell, i, doncs, a l'extrem de llevant del territori actualment comprès en la comarca oficial del Segrià.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació en plural del mateix terme *mallola* que hem vist en les fitxes precedents, tot i que en aquest cas, atès justament aquest nombre plural, es pot descartar especialment el significat de 'camamilla', que no fa sentit ni sembla acordat a cap ús del mot, i, doncs, pren tot el relleu el significat de 'vinya jove' (ço és, *mallo*l), amb un referent en què cal suposar que fossin diversos els camps plantats de vinya nova a la mateixa partida.

[malloles]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1021

Malloles, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal d'Anglesola, situada immediatament a l'oest d'aquesta població, vora el canal d'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu la fitxa anterior.

[malloles]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1022

Malloles, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del terme de Preixana, situada un parell de quilòmetres al sud-est de la població; no es pot confondre amb l'homònima de la mateixa comarca tractada en la fitxa anterior, ja que, malgrat que els termes de Preixana i d'Anglesola són relativament propers, separats només pel de Vilagrassa, aquestes dues partides (que d'altra banda deuen llur nom al de camps concrets d'una plantació, no pas a àmplies extensions) es troben en extrems oposats, set quilòmetres lluny l'una de l'altra.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: El mateix plural de *mallola* ‘vinya jove’ que hem tractat en les fitxes anteriors.

[malloles]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1023

Malloles, les

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida de l'extrem sud-occidental del terme de Ribera d'Ondara, que tanmateix es troba ben lluny d'aquest riu i dels pobles centrals d'aquest extens municipi, ja que és vora el poble de Llindars (poc al seu nord-oest) i a tocar del límit amb el terme de Montoliu pel sector de Vilagrasseta.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: El mateix ètim que l'homònim tractat en la fitxa anterior i les precedents.

[malloles]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Mallols, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues, Segrià*.

Topònim corresponent a una partida del terme del Cogul, situada un parell de quilòmetres al sud-oest del poble, i secundàriament també a unes *planes dels Mallols* que es troben immediatament al seu sud, si bé ja dins del veí municipi de Granyena de les Garrigues, i a una riera o *vall dels Mallols*, que parteix d'aquest mateix sector, però en aquest cas ja cap al terme igualment veí d'Alcanó, oficialment adscrit a la comarca del Segrià.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica plural de *mallol* 'vinya jove' (vegeu DCVB, DECat), del qual el terme *mallola*, que hem vist en les fitxes anteriors, es considera una variant regional (com és lògic, ja no cal contemplar ara l'accepció antiga de *mallola* com a 'camamilla').

[mallols]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1025

Mallols, pla dels

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Topònim de l'extrem occidental de la comarca, corresponent a un *pla* del terme municipal de Granyanella, situat en una elevació a la dreta del riu d'Ondara, a ponent de Fonolles i al nord de la Mora, vora l'actual autovia (vers la moderna àrea de serveis) i al costat del límit amb el terme de Tàrraga pel sector del Talladell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: El mateix que en la fitxa anterior, en al·lusió a una plantada nova de vinyes en aquest pla.

[mallols]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Malpartit

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 143*b*44-53.

Poble del sector central de la comarca, pertanyent en altre temps a la comanda templera de Gardeny (hi hagué un antic castell) i avui al municipi de Torrefarrera, del qual, però, constitueix un enclavament, separat del nucli principal pels termes de Rosselló i Alpicat; dóna nom a una *vall de Malpartit* situada sota mateix del poble, vers el sud-oest, quan els altiplans del Sas i la Sardera, en l'extrem dels quals es troba Malpartit, baixen, en un desnivell de més de cinquanta metres, cap als fondos que hi ha entre aquesta zona i Raimat.

DOC.: *Malpartit*, 1250 (OC); *Malpartit*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 113); *Malpartit*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 131; CR, vol. xxiv, p. 82); *Malpertit*, 1358 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 144*a*3-10: com els seus parònims aragonesos i castellans (vegeu OC, vol. v, p. 143*b*54-144*a*2), aquest nom es deu haver d'entendre com a al·lusiú a una població o una àrea mal atribuïda en una repartició de senyories, o potser, en aquest cas, a la seva singular situació en forma d'enclavament entre tot de llocs més importants.

ALTR. HIP.:

—

[[mal][partit]]

referència històrica

català < llatí

compost Adv + Adj

1027

Malvera, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del terme municipal d'Alòs de Balaguer, corresponent als costers del vessant meridional de la serra del Palomar, damunt del Segre, davant per davant del Mu (vegeu *infra s. v.*), que es troba uns cinc quilòmetres a l'oest de la població, vora el límit amb el terme de Camarasa pel sector de la Maçana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta d'un derivat prou evident del nom de planta *malva* (vegeu DCVB, DECat *s. v.*), en aquest cas amb el típic sufix *-era* (com en *Bruguera*, *Ginestera*, etc.), que estranyament no és recollit per Coromines entre els diversos derivats d'aquest fitònim (vuit a OC, vol. v, p. 159b8-35; però només del tipus *Malvà* i *Malvet*, o compostos com *Malva-rosa*).

[[malv]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1028

Mandanya [o Mendanya]

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 251*b*43-46; ICC-*Garrigues*.

Antic terme rural, avui nom de partida i d'un mas, que es troba poc més de dos quilòmetres al nord de Castelldans, dins del seu municipi, però vora el límit amb els de Juneda i Puigverd de Lleida.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 251*b*53-55: d'un antroponímic àrab *Aven-danya* (< *Iben ad-dâniya* 'fill de la dona lànguida o magra'), amb la *-b-* nasalitzada en /m/ per assimilació a la *-n-* següent.

ALTR. HIP.: —

[[man][danya]]
antropotopònim
àrab
compost (NP)

Mangraners, els

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Barriada de la ciutat de Lleida, de creixement recent, situada en una zona aturonada a l'altra banda del riu, uns tres quilòmetres lluny del centre urbà; el seu nom es veu sovint escrit *Magraners* en els últims anys, a causa d'una poc justificada pressió de la normativa lingüística oficial.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Del nom d'arbre *mangraner*, evident derivat per sufixació de *magrana*, que al seu torn (amb dilació de /n/ com en *mançana*, etc.) és la forma típicament occidental de *magrana* (vegeu DCVB i DECat s. v.), aquí amb un plural que li dóna un valor col·lectiu afegit.

[[mangran]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1. Efectivament, l'OC no esmenta pas aquest topònim (ni tampoc el que tractem en la fitxa següent) dins l'escassa desena de derivats de *ma(n)grana* que recull (vol. v, p. 133a24-46), entre els quals un idèntic *els Mangraners* a Puçol (Horta de València).

1030

Mangraners, serra de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una serra del terme municipal de Seròs, situada dotze quilòmetres lluny d'aquesta població, a l'extrem sud-occidental del seu territori, vora el límit amb el de Mequinensa (Baix Cinca), a un quilòmetre i mig del riu Ebre, i uns sis al sud de la Granja d'Escarp.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de l'homònim tractat en la fitxa anterior, som davant d'una simple fixació toponímica del nom d'arbre *mangraner*, derivat de l'occidental *mangrana*.

[[mangran]ers]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-er(s)*

Manlleu

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 167a8-11; ICC-Segrià.

Partida del sector occidental del terme d'Artesa de Lleida, prop del límit amb el de Lleida, vers Alfés; aquesta referència de l'OC (on Terrado n'anota la forma /moŋ'kew/, alterada en la primera síl·laba per influència dels freqüents noms en *Mont-*) sens dubte s'ha d'identificar amb el *Motlleu* que apareix en la cartografia de l'ICC, dos quilòmetres al nord-oest d'Artesa, ja que aquesta grafia deu correspondre a una pronúncia amb assimilació consonàntica /moŋ'kew/, del tot paral·lela a la del seu referent, la població osonenca de *Manlleu*, dita /məŋ'kew/.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 167a18-b56: d'un nom personal germànic MANILEUB, prou documentat com a tal.

ALTR. HIP.: Reduplicat toponímic del més conegut homònim de la plana de Vic.

[[man][lleu]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

REF.: GEC; TS, p. 240 (nota 177); OC, vol. v, p. 173^b17-24.

Antic terme i actual partida del municipi de Juneda, que es troba tres quilòmetres a ponent d'aquesta població, vora el límit amb el terme municipal de Torregrossa, pel sector de Margalef; es coneix també amb la variant formal *la Manreana*, que presenta una interessant pèrdua, probablement antiga, de /z/ intervocàlica.

DOC.: *turre de Manresana*, 1186 (OC); *la Manresana*, 1358 (*Fog.*; TS); *la Manresana*, 1359 (OC); *la Manresana*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86; TS).

OC: Vol. v, p. 173^b25-33: abreuament de *la (torre) manresana*, en referència a la propietat comtal del lloc (vegeu la fitxa següent).¹

ALTR. HIP.: —

[[manres]ana]
referència històrica
català < preromà
N(top) + sufix *-a(na)*

1. Afegim-hi que en aquest cas, a més, consta que efectivament aquest lloc en un determinat moment «era el límit occidental de l'antic comtat de Manresa» (GEC).

Manresana, la

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 240-242.

Població del municipi de Sant Ramon, presidida per l'antic castell homònim; constitueix de fet el nucli antic, i alhora l'extrem de ponent, de la unitat urbana formada actualment, a banda i banda de la carretera, entre aquest lloc i el santuari barroc de Sant Ramon, al llarg d'un únic i extens carrer, i coneguda com a *Sant Ramon i la Manresana*.

DOC.: *ipsa Menresana*, 1043 (TS); *Manresana*, 1068-1095 (*Lib. Feud.*, doc. 558; TS); *ipsa Manresana*, 1072-1095 (*Lib. Feud.*, doc. 536; TS); *Mehresala* [?], 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Menresana* / *Menrresana* / *Medresana* / *Mendresana*, 1183 (TS); *Manresana*, 1183 (CR, vol. xxiv, p. 459); *Menresana*, 1196 (OC, vol. iv, p. 280a40); *Zamenresana*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 185, 209); *sa Manresana Urgelli*, 1358 (*Fog.*; TS); *la Manresana*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *la Manresana* / *Manresana*, 1497 (*Fog.*, p. 191, 198); *la Manresana*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Evident derivat adjectiu del topònim *Manresa*, en referència a la pertinença del lloc o de la seva primitiva fortificació al comtat d'aquest nom (unit al d'Osona), si no a un tipus de torre cilíndrica característica tot just d'aquest domini, a l'extrem occidental del qual es trobava durant un temps (segle xi) aquesta rodalia.

[[manres]ana]
referència històrica
català < preromà
N(top) + sufix -a(na)

1. No es pot qualificar sinó de lapsus l'absència d'aquest cas en l'OC, ja que, d'una banda, aquesta obra sí recull (vol. v, p. 173a37-b51) els seus diferents homònims i parònims, entre els quals principalment el no llunyà *la Manresana* del terme de Prats de Rei (a més d'una menció documental del 1196, s. v. *Vicfred*, com ja hem anotat en l'apartat corresponent), i d'altra banda, no cal dir-ho, tant un lloc com l'altre, perfectament diferenciats, apareixen en les obres de referència (començant per la GEC i el DCVB) i en monografies comarcals (vegeu especialment Piquer, 1968), o, en fi, a TS, p. 240-242.

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Partida del sector septentrional del terme municipal de l'Albi (*Pla de la Manxa*), on hi ha també un *hostal de la Manxa* (ICC), prop del límit amb els de Vinaixa i les Borges Blanques; és possible que correspongui al despoblat i antic terme anomenat *la Manxa* que la GEC situa en el municipi oficialment segrianenc d'Alfés, malgrat la distància de vint-i-sis quilòmetres entre tots dos indrets, per causa d'una confusió en la informació d'aquesta obra.

DOC.: *Mange*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).OC: —¹

ALTR. HIP.: Davant l'absoluta absència de pistes en l'OC, l'apunt del DCVB sobre un homònim valencià *Manxa* atorgant-li un ètim àrab *manja* 'altiplà', obria una clarícia prometedora, ja que, a més d'apropar-se a l'única forma antiga documentada del nostre topònim (*Mange*), aquest significat fóra escaient a la realitat orogràfica del terme, però una tal possibilitat, que parteix del sempre bescantat Asín, és taxativament negada per Coromines (vegeu la nota al peu); així les coses, sembla que ens hem de limitar a veure en aquest nom de lloc una al·lusió a una *manxa* (vegeu DCVB i DECat s. v.), estri preindustrial que podria haver donat nom a un indret en què la seva presència hagués esdevingut rellevant, o bé a establir un incert paralelisme (si no un trasllat directe en època medieval) amb el topònim espanyol *la Mancha* (o *Manxa*; vegeu nota al peu) o bé amb el francès *la Manse*, certament repetit a la Gàl·lia, encara que d'origen precèltic segons Nègre, p. 24-25.

[manxa]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Lamentable i estranya, no menys que altres, és l'absència d'aquest topònim en l'OC, acompanyada en aquest cas per la de qualsevol possible nom de la mateixa família lèxica. Lamentable perquè el del toponímic *Manxa* és un cas controvertit, sobre el qual el judici de Coromines hagués estat tan interessant com sempre i més necessari que mai; i estranya perquè, si bé el topònim garriguenc que tractem no consta en les obres de referència (sí el «d'Alfés» a la GEC, però ja hem vist que amb una possible confusió incorporada), en canvi el mateix Coromines esmenta algun topònim no idèntic però sens dubte de la mateixa família, i que de forma incomprensible no apareix tampoc a l'OC; ens referim, a més del llogaret *Manxa* de Culla (Maestrat), que hom troba ja al DCVB, a un barri *els Manxons* a Callús (Bages) que té entrada pròpia a la GEC, i sobretot, a una *Cova de les Manxes* de Cervera de la Marenda, que apareix a DECat, vol. v, p. 443b31-32, l'explicació semàntica de la qual, tanmateix, no sembla pas aplicable en el cas que ens ocupa. Pel que fa, finalment, al més conegut *Manxa*, regió del sud-est d'Espanya, Coromines es limita, en una nota, que no article (DECat, vol. v, p. 444a25-26), a declarar mancat de fonament un ètim àrabic proposat per Asín, tot remetent al DCECH, on (vol. III, p. 799a22-47) ja adduïa raons tant fonètiques com semàntiques per no lligar-lo a l'àrab *mándja* (que sí pot ser la base del ribagorçà *Natjà*), però sense tanmateix aclarir l'alternativa etimològica que hi cal contraposar.

Maranyosa

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 410b38-40.

Nom d'una antiga partida del municipi de Lleida, molt probablement absorbida pel modern nucli urbà, ja que, com recull Coromines, Lladonosa l'esmenta «entre l'Almudí Vell i el carrer Gairoles» i, a més, actualment dóna nom a un carrer de la ciutat.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 409b6-411a50: d'un antic genèric *maruny*, derivat d'una base preromana *MARONIO, no ibèrica, sinó indoeuropea, emprat per designar llocs muntanyosos i rocosos;¹ en aquest cas amb una assimilació vocàlica (/a-u/ > /a-a/) i la sufixació *-osa*, que té valor col·lectiu, valor que d'altra banda ja es desprèn del significat mateix del terme, aplicat potser a 'munts de pedres' (vegeu íd., p. 411a21-30), més que mai en aquest topònim tan allunyat de la zona muntanyenca, que és on més abunden els noms de lloc derivats d'aquesta família lèxica.

ALTR. HIP.: —

[[marany]osa]
qualitat del terreny
català < preromà
N + sufix *-ós(a)*

1. No és segur, però, que aquest vocable arribés a existir pròpiament en català, car no només no ho dóna a entendre Coromines en el vague redactat de l'OC («era un mot que apareix en una munió de noms de lloc»: vol. v, p. 409b9-10), sinó que, significativament, ni té entrada pròpia ni rep cap esment enlloc del DECat ni en altres obres de referència (DCVB, Griera, etc.). Així doncs, es podria suposar que, si bé efectivament hagué d'existir prèviament com a nom comú (cosa que n'explica la notable quantitat de reflexos toponímics, el més conegut dels quals, sens dubte, és l'apellatiu de Sant Llorenç de *Morunys*, que abans duia també *Ma-* inicial: vegeu OC, vol. v, p. 409b14-410a28), aquest caràcter es degué donar en una fase preromànica, ja fos en època prellatina o bé, més probablement, en llatí vulgar (tal volta allargant-se fins al protoromànic), com a mot pres del substrat. Això n'explicaria les diverses derivacions, tan senzilles i usuals com el diminutiu *Marunyol* (vegeu *infra*, s. v. *Morinyol*), els col·lectius *Marunye-da* i *Marunyosa* (base del nostre *Maranyosa* i d'un seu homònim ribagorçà) o el potser femení *Marunya* (vegeu OC, vol. v, p. 410a33-b44), així com la repetició en paral·lel en altres dominis lingüístics, especialment l'aragonès (íd. p. 411a2-20).

1036

Marcó

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim de la zona de ponent de la comarca, concretat en un *mas de Marcó* que es troba a l'angle sud-occidental de l'extens terme municipal d'Àger, dos quilòmetres al sud-oest dels Masos de Millà, i que es veu reduplicat en el nom d'una *obaga del Mas de Marcó* damunt seu mateix, que ve a ser el contrafort oriental de la serra de Blancafort, a la partió entre els termes d'Àger i Os de Balaguer.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els seus homònims (vegeu la nota al peu), deu derivar d'un nom personal d'origen germànic, o potser llatí (vegeu la fitxa següent).

[marcó]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP)

1. No es pot confondre de cap manera amb l'homònim mas del terme d'Oliola (que tractem en la fitxa següent), malgrat pertànyer avui a la mateixa comarca oficial, ja que es troben separats per gairebé quaranta-cinc quilòmetres, d'un extrem a l'altre de la demarcació, ni tampoc amb el *barranc de Marcó* de què ens ocuparem més tard (vegeu *infra*), malgrat que en aquest cas l'un i l'altre es troben fins i tot dins del mateix terme municipal; però cal tenir present que el d'Àger és dels més extensos del país, fins al punt que entre aquests dos topònims, l'un proper a la Noguera Ribagorçana i l'altre a la Noguera Pallaresa, hi ha ben bé quinze quilòmetres en línia recta, i unes quantes valls i serres.

1037

Marcó

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia del sector meridional del terme d'Oliola, situada un quilòmetre i mig al nord-est del seu agregat Renant i tres quilòmetres a ponent de Florejacs (Segarra).

DOC.: *manso de Marcho*, s. XII (Rasico, p. 112).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Molt probablement és reflex d'un antic nom personal (de fet, *Marcó* existeix en català com a cognom: vegeu DCVB s. v.), però és dubtós si s'ha d'adscriure a la família del llatí MARCUS, com fa el RAC-I, p. 390, amb els nombrosos *Marco*, *Marcho* i fins i tot *Marconi* i *Marchone* que registra a Catalunya en el segle x, o bé a la del germànic MARCONE (nominatiu MARCHO) que proposa el DCVB, que segurament caldria relacionar, si no identificar, amb el MARIKO que recollia ja Förstemann, p. 1102, i que Coromines treu a col·lació, només (i és una llàstima), del topònim solsonès *Matamargó* (vegeu OC, vol. v, p. 233*a47-b6*).

[marcó]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP)

1. Malgrat que Rasico (p. 127) declara «no localitzat» aquest *manso de Marcho* documental, no dubtem, atesa la seva localització aproximada, que es tracta de la masia a què dediquem la present fitxa.

REF.: ICC-*Noguera*.

Curs d'aigua del nord de la comarca, que neix sota el Montsec d'Ares, a l'angle nord-oriental del municipi d'Àger, i, després d'entrar en l'apèndix del de Camarasa que es troba a l'altra banda de la Noguera Pallaresa (antic terme de l'Ametlla, que li és el poble més proper), desguassa en aquest riu, per la dreta, davant per davant de la Baronia de Sant Oïme.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els seus homònims de la mateixa comarca (amb els quals no consta que hi hagi cap relació directa d'identitat, per bé que no fóra inimaginable un mateix individu que hagués posseït i donat nom a aquests indrets perfectament diferenciats i allunyats entre si), es tracta d'un nom personal, possiblement d'origen germànic, com el que es troba en el compost solsonès *Matamargó* (vegeu les fitxes anteriors).

[marcó]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP)

1039

Marcovau

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 193*b*49-56.

Poblet del municipi de Foradada, al Mig Segre, aturonat a l'angle sud-oriental del terme, prop del límit amb el d'Artesa de Segre; dóna nom també, a cavall entre aquestes dues demarcacions municipals, a un *pla de Marcovau* (ICC).

DOC.: *Marcouallo*, 1071; *Marchovad*, 1202; *Merc<ou>au*, 1359 (OC); *Marcovall*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 194*a*7: del nom personal germànic MARCOALD, recollit per Förstemann, p. 1097.¹

ALTR. HIP.: —

[[marco]][vau]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. Reichert (1987, p. 489), per la seva part, enregistra una forma potser també útil per al nostre cas: MARCOMANN, des de la qual tan sols cal suposar una dissimilació *m-m > m-b* per explicar el seu esquema consonàntic.

Margalef

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 278-279; OC, vol. v, p. 198a19-22; ICC-Pla.

Antiga caseria i terme, pertanyents al municipi de Torregrossa, en el qual formen un apèndix a l'extrem occidental, que d'altra banda és el límit sud-oest de la comarca oficial, en contacte amb els termes segrianencs de Puigverd, Artesa, Lleida (pel sector de Grealó) i els Alamús; avui dóna nom a una partida, una finca, una sèquia, un turó (on hi ha restes d'una església, conegudes com a *Campanar dels Moros*) i un casal, al peu de la bifurcació de carreteres.¹

DOC.: *Margaleph*, 1161 (Font Rius, p. 116);² *Margalef*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 111); *Margaleff*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 130); *Margalef*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87).

OC: Vol. v, p. 198a24-27: de l'àrab *marg Halāf* 'prat de *Halāf*', essent aquest, òbviament, un nom de persona (present també, entre d'altres, en el conegut topònim *Calaf*), derivat de l'arrel *hlf*.

ALTR. HIP.: —

[[marg]][alef]]
antropotopònim
àrab
compost N + NP

1. Per bé que *Margalef* és la grafia generalitzada i pràcticament única, i que Coromines anotà la pronúncia /marga'lef/ l'any 1934 (OC, vol. v, p. 198a21-22), cal remarcar que aquesta dada fou obtinguda en un lloc força llunyà com és Albesa, i que en l'ús popular local encara avui la forma viva és /marga'lep/, amb oclusiva *p/b* final, la qual cosa permet de reforçar el paral·lisme amb l'homònim *Margalef de Montsant*, municipi del Priorat, per al qual, al costat de /margə'lef/, existeix una variant fonètica /margə'let/, en aquest cas amb /t/ (vegeu OC, vol. v, p. 198a12).

2. Podem estar pràcticament segurs que aquesta primera menció medieval es refereix al lloc que ens ocupa i no al seu més conegut homònim del Priorat, ja que apareix en el document en qüestió al costat d'indrets tan propers com Sidamon, els Alamús o Vensilló, entre d'altres.

Marimon

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-Segrià.

Caseria i partida del terme de Lleida,¹ situades uns quatre quilòmetres al nord de la ciutat, en plena horta, i ja a prop dels municipis de Torrefarrera i Torre-serona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tot i que es podria pensar que es tracta d'una forma alterada, per metàtesi vocàlica, del topònim *Miramont* (sí recollit i comentat a l'OC, ni que sigui de passada: vegeu vol. v, p. 281a36-40), l'existència, molt freqüent a la zona, del cognom *Marimon*, i sobretot la poca escaiença toposemàntica d'un compost *mira-mont* en aquest lloc enfonsat al bell mig del pla, ens en dissuadeixen; més aviat hem de veure-hi, doncs, un paral·lel amb aqueix cognom *Marimon*, amb derivació ja sigui de l'antropònim germànic BERIMUND, recollit per Förstemann (vegeu DCVB s. v., per bé que inicialment declara el llinatge d'etimologia «incerta»), a través d'una assimilació consonàntica en la bilabial inicial, atreta per la /m/ següent, ja sigui, més probablement, d'un també germànic MARI-MUND, format sobre la base gòtica *MEREIS (vegeu Veny, 1996, p. 130),² en tot cas, el «paisatge topònimic» (que diria Coromines) de la rodalia, on són freqüents els antropotopònims germànics, reforça aquesta hipòtesi.

[[mari][mon]]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

1. Només partida, però, segons la GEC, que d'altra banda escriu aquest topònim *el Marimon*, amb un article que, a falta de més dades, podem declarar almenys inoït.

2. Veny treu a collació aquest antropònim (amb el resultat explícit de *Marimon*, ben cert) entre altres de similars i també d'origen germànic, i cal destacar que (nota 17) el distingeix amb netedat del parònim *Maimó* (*Maymon*, etc.), d'origen aràbic, amb el qual, doncs, no té res a veure més enllà de la mateixa paronímia i de les confusions a què aquesta pot haver donat peu. Aprofitem la nota per documentar amb múltiples variants aquest cognom *Marimon*, amb la seguretat d'identificar-les a través d'un mateix individu, un tal Esteve (*Stephano*, etc.) de Marimon, persona de confiança del rei, que apareix amb gran freqüència en determinats textos de final del segle XII (recollits tots ells per Bisson); n'anotem només les formes i els anys: *Maurimundo*, 1187; *Marimon*, 1189; *Maurimone*, 1190; *Marimo*, 1192-1194; *Maurimonte*, 1194; *Maurimundo*, 1196; *Marimon*, 1200; *Marimundo*, 1200. La sola varietat formal en les respectives llatinitzacions dóna a entendre, precisament, la indefinició que ja llavors existia respecte de l'origen real d'aquest nom propi.

1042

Marinova

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. v, p. 410*b*40-42.

Partida antiga del municipi de Belianes, segons mossèn Segura, de qui ho recull Coromines, sense que ara com ara en tinguem cap altra constància.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 410*b*42-47: alteració de **Marinyosa*, topònim derivat d'un antic substantiu preromà *maruny* 'munt de pedres' o 'paratge rocós' (vegeu *supra*, s. v. *Maranyosa*), en aquest cas amb pèrdua de la /z/ intervocàlica del sufix, substituïda per -v- antihlàtica.

ALTR. HIP.: Tanmateix hom podria haver aventurat també que es tracti d'un simple, però inèdit i inexplicat compost entre un nom personal de la família de *Maria* i l'adjectiu *nova*.

[[marin]ova]
qualitat del terreny
català < preromà
N + sufix -ós(-ova)

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 201a28-36; ICC-Segrià.

Partida del terme de Lleida, situada tres quilòmetres al sud-oest del centre de la ciutat, entre Gardeny i la Caparrella; modernament dóna nom, també, a un barri de la mateixa ciutat, connectat sense solució de continuïtat amb el seu creixent nucli urbà, que es troba entre l'antic puig Bordell (zona de l'actual Universitat i l'Escorxador) i el turó de Gardeny, és a dir, significativament, de camí cap a l'indret de l'esmentada partida homònima.¹

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 201b9-28: del llatí MERIDIOLA, derivat de MERIDIES 'migdia', aplicat en el llenguatge dels pastors a les zones (sempre valls entre turons)² on ramats i escamots feien la migdiada; així, doncs, *Mariola* < MERIDIOLA significaria 'el petit sestador', potser amb valor col·lectiu.

ALTR. HIP.: Tanmateix no descartem en absolut que es tracti d'un simple derivat diminutiu del nom de persona *Maria*, tal com permet suposar la forma medieval *Na Mariola* a què al·ludia Lladonosa, malgrat que es tracti d'una possibilitat negada per Coromines (vegeu la nota al peu), i que aquest mateix autor hagi d'admetre l'existència documental, en altres indrets, d'una tal fórmula nominal de tipus antroponímic (vegeu OC, vol. v, p. 203b8-14).

[[mari]ola]
activitat humana
llatí
N + sufix *-ol(a)*

1. Coromines utilitza la forma *vall de Mariola* (OC, vol. v, p. 201a28), però en l'ús viu popular s'omet aquest genèric *vall* (per bé que certament lliga amb la realitat geogràfica de l'indret) i, d'altra banda, s'incorpora sempre l'article *la*; aquest detall podria tenir relació amb l'oposició de l'autor a una etimologia antropotoponímica, ja que poc després fins i tot desmenteix la seva font, ni més ni menys que Josep Lladonosa, quan aquest li reporta una forma *molí de Na Mariola* (vegeu OC, vol. v, p. 203b3-8) que Coromines s'apressa a considerar espúria, malgrat que, com sabem, i sigui casual o no, coincideix amb l'actual forma *la Mariola*.

2. De fet, la descripció dels diversos homònims i parònims de *Mariola* (els principals dels quals són la important serra valenciana, damunt d'Alcoi, i l'estany superior de la vall de Cardós; vegeu OC, vol. v, p. 200b11-201b7) coincideix sempre en «grans altures i en paratges propis per pasturar-hi i jaure-hi bestiar, frescals i ventejats o ombrívols» (p. 201b14-16); justament l'única excepció és el cas que ens ocupa, que òbviament no és a «grans altures» ni tampoc «ombrívol», com el mateix Coromines ha de reconèixer, per bé que tot seguit justifica que «tanmateix és una vall, entre turons i abans pasturada» (p. 201b17-18). Tinguem present, a més, que en un altre lloc de l'OC (s. v. *Toló*) l'autor s'hi torna a referir, admetent, llavors, que «pot ser un posttopònim», és a dir, un trasllat (vol. vii, p. 286a59-60). D'altra banda, la mateixa excepcionalitat del cas permet mantenir oberta la porta a la hipòtesi alternativa, tot i que no hem de perdre de vista la possibilitat que precisament la pèrdua de l'antic terme pastoral fos el factor de facilitació d'una etimologia popular de tipus antroponímic, basada en falses evidències (la semblança amb el tan freqüent *Maria*), i que només com a conseqüència aquest nom hauria adoptat la partícula personal *na* / *la*.

Marquesat, el

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Antiga denominació d'un determinat sector del centre de l'actual comarca, que té el seu origen en les propietats del *marquesat de Camarasa*; va perviure fins al segle XVII, i arribà a comprendre divuit termes de l'alta Noguera (però no la vall d'Àger ni el Mig Segre) i fins i tot de l'extrem meridional de la Conca de Tremp.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident la referència històrica a la propietat d'un *marquesat*, nom derivat de *marquès* (que al seu torn ho és de *marca*; vegeu DECat, vol. v, p. 470a23-471a9).

[[[marqu]es]at]
situació jurídica
català < germànic
N + sufix *-at*

Marquilles

COM.: Segarra

REF.: Coberó, 1982, p. 26-27; OC, vol. v, p. 190a26-28.

Topònim menor del terme de Llanera (avui agregat a Torà), que Coromines llegí només en un document del segle XI a l'arxiu de Solsona, però que no consta en cap altra font (ni en la cartografia comarcal de l'ICC), de manera que hom hauria de suposar que es tracta d'un antic nom avui desaparegut, si no fos que es troba en el singular plàdol (a mà) del terme de Torà-Llanera amb què Coberó (1982, p. 27) il·lustrà la seva monografia històrica local.¹

DOC.: *Marchillas*, 1066 (OC).OC: Vol. v, p. 190a18-34: de l'antic terme *marca* 'terra de frontera', que correspon a la situació historicogeogràfica d'aquesta zona durant un temps de l'alta edat mitjana, amb la derivació diminutiva en *-illa* (aquí plural) que hom troba també a *Ciutadilla* i altres noms de lloc.ALTR. HIP.: Del cognom homònim, existent tot just en aquesta comarca (i altres: vegeu DCVB).²

[[marqu]illes]
referència històrica
català < germànic
N + sufix *-ill(es)*

1. De fet, per bé que en l'esmentat plàdol hi figura efectivament *Marquilles*, i que aquesta és sens dubte la forma «bona», confirmada no només per la documentació i la nota de l'OC, sinó per fonts orals i per la presència del cognom *Marquilles*, el mateix autor escriu «Marquelles» en la llista de cases escampades del terme, en aquest cas pertanyent a la parròquia de Vallferosa (Coberó, 1982, p. 26); però sembla clar que es tracta d'una ultracorrecció provocada per la creença que el sufix *-illa* és castellà i, per tant, «incorrecte». Pel que fa a la cartografia de l'ICC, anotem que en el mapa 1:50.000 de la Segarra no apareix aquest topònim, com hem dit, però curiosament sí les cases (sense nom) corresponents a aquest antic lloc, o almenys així ho sembla per llur ubicació, entre Vallferosa, Fustegueres, Llanera i Ollers, a la dreta del riu de Llanera.

2. Tot i que, certament, la influència històrica bé podria haver estat a la inversa, és a dir, que fos el nostre nom de lloc, al capdavant documentat ben d'antic, el que *a posteriori* hauria generat el corresponent cognom, com en tants altres casos; així ens ho fa pensar una menció (indirecta) a un *Ramon de Marquilles* (remarquem-hi la preposició) que l'any 1250 participava en una donació a l'església de Santa Maria de Vallferosa, segons reporta Coberó (1982, p. 405), partint d'un capbreu del segle XVII.

Marunyà

COM.: Noguera

REF.: CR, vol. xvii, p. 30; ICC-*Noguera*.

Extensa partida del municipi d'Àger, situada tres quilòmetres a llevant de la vila, en l'angle del terme que confronta amb el de Camarasa pel sector de l'Ametlla de Montsec.

DOC.: *Marengano*, 953; *Marunnano*, 1048 (CR); *Marugano*, 1061 (Fitè, p. 74).

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que no descartaríem que es tractés d'un típic derivat en -ANUM d'un nom personal llatí (en especial del MARINIUS esmentat a OC, vol. v, p. 186a34, amb reflexos toponímics tan temptadors i formalment propers com un empordanès *Maranyà*), ens haurem de decantar per veure-hi un cas més de la família de noms de lloc relacionats amb un antic substantiu *maruny* 'paratge rocós' (o 'munts de pedres') d'origen preromà (*MARONIO), possiblement indoeuropeu (vegeu especialment, s. v. *Maranyosa* i *Morinyol*), en aquest cas amb una sufixació derivativa en -ANUM, tal volta en ser aplicat aquest terme a un vell genèric, del tipus *CAMPO (o PAGO) MARONIANO.¹

[[maruny]à]
qualitat del terreny
català < preromà
N + sufix -à

1. No ens ha de destorbar d'aquesta hipòtesi etimològica el grup -ng- del document de l'any 953, car és sabut que durant temps fou emprat per reproduir justament la consonant palatal nasal. Més sospitosa, en canvi, és allí mateix la vocal -e-, ja que s'adiria millor a l'altra hipòtesi etimològica abans esmentada (antropotoponímia llatina). Sigui com sigui, les altres documentacions, en aquest cas del segle XI, permeten esvair aquest dubte i confirmar l'encert de la relació directa amb *maruny*. Val a dir que precisament aquest topònim, entre els de la mateixa família lèxica tractats aquí, és l'únic que ha conservat fins avui tota l'estructura vocàlica i consonàntica d'aqueix possible ètim, enfront de les alteracions relatives (i amb força paral·lels en altres comarques: vegeu OC) de *Morinyol* i *Maranyosa*, i les més extremes del cas més meridional, *Marinova* (vegeu *supra* s. v.). Per això mateix, i perquè entre les diverses derivacions esmentades no n'hi ha cap en -à, és especialment de doldre l'absència d'aquest topònim dins del magistral article de l'OC dedicat als derivats de *maruny* (vol. v, p. 409-411).

Marunyol, el

COM.: Noguera

Vegeu *Morinyol*.

1047

Mas, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Aquest tan simple és el nom d'un mas del municipi d'Alfés, situat a l'apèndix sud-oriental del terme, a uns tres quilòmetres del seu cap, entre les poblacions d'Aspa i Alcanó; la seva singularitat rau en el fet que dóna nom a un partida (*lo Mas*) i, probablement a partir del d'aquesta, a un curs d'aigua del secà (*vall del Mas*) i fins i tot a un altre mas, que d'aquesta manera rep el nom òbviamment tautològic de *Mas del Mas*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que no es tracta sinó de la fixació toponímica, singularitzada, del substantiu *mas*, derivat del llatí *MANSUM* (vegeu OC, vol. v, p. 214a1-34, on tanmateix no es recull pas aquest cas, com tampoc la immensa major part dels altres topònims que contenen el mot).

[mas]
arquitectura civil
català < llatí
simple

Mas Blanc

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del terme municipal de l'Espluga Calba, on designa com a mínim tres elements (a banda necessàriament d'un *mas Blanc* de què ja no hi ha constància, i potser d'una més genèrica *costa del Mas* que es troba als afores mateix del poble, vers el sud): una muntanyeta de 536 metres d'altura (vèrtex geodèsic menor) que es troba tres quilòmetres al sud-oest del poble, al límit amb el terme de Vinaixa, i on trobem el nom sota la fórmula simple *el Mas Blanc*, de manera que podem pensar que aquí hi havia el primitiu mas; una *font del Mas Blanc* que és pràcticament al peu d'aquesta muntanya; i, finalment, un curs d'aigua no constant, el *fondo de Mas Blanc*, que és el nom que rep, justament després de passar vora els anteriors puig i font, i fins que desguassa en el Rinet poc després de l'Espluga Calba, el barranc que prové dels termes de Tarrés i Fullella sota els noms de *vall dels Cortals* i *fondo dels Pous*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost descriptiu entre el substantiu *mas* (vegeu la fitxa anterior) i l'adjectiu cromàtic *blanc*, que, com és sabut, és un mot d'origen germànic.

[[mas]][blanc]]
 arquitectura civil
 català < germànic
 compost N + Adj

1049

Mas Blanc

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un mas del municipi de Gimenells i el Pla de la Font, situat dos quilòmetres i mig a llevant de Gimenells, i un i mig al sud-est de Santa Maria de Gimenells, prop del límit amb el terme d'Alcarràs; dona nom, a més, a un dels cursos d'aigua menors de la zona, la *vall del Mas Blanc*, que uneix el petit pantà de Santa Maria amb un dels desguassos que donen lloc a la Clamor de Vallmanya.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia lògicament idèntica a la de l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[[mas]][blanc]
arquitectura civil
català < germànic
compost N + Adj

REF.: OC, vol. v, p. 214a27-29; ICC-Segarra.

Caseria del terme de Torà, que Coromines esmenta només de passada, sota la forma *Cal Masdengrau*, i que es troba escassament a un quilòmetre de la vila, en direcció nord-oest, a peu de carretera, vora la riba dreta del riu Bragós; consta que *Mas d'en Grau* havia estat una de les principals cases acabalades del terme de l'Aguda (Coberó, 1982, p. 58).

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 214a1: compost de *mas*.

ALTR. HIP.: És dubtosa, com en tantes altres ocasions paral·leles, la filiació del segon element de la composició, a què Coromines no alludeix; d'una banda pot tractar-se del cognom *Grau*, ben present en aquesta comarca, com fa pensar la partícula *en*, però, d'altra banda, si aquesta fos espúria (com ho és molt sovint, quan no es documenta d'antic), podríem pensar en una referència substantiva a *grau* (< llatí GRADUM), sobretot en el seu significat de 'graó, escaló' (vegeu DECat s. v.), que sembla especialment adient vora el riu, on es troba aquest lloc.

[[mas]d'en[grau]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + N

1051

Mas d'en Portes, el

COM.: Segarra

REF.: GEC (*s. v. Portes*); TS, p. 245; ICC-Segarra.

Petita caseria pertanyent al terme municipal de Guissona, cinc quilòmetres a ponent d'aquesta vila, del qual forma un enclavament territorial, situat entre els municipis de Torrefeta i Florejacs i dels Plans de Sió, i concretament entre els pobles de Palou, Florejacs, la Morana i les Pallargues; és habitual (així, per exemple, a l'ICC) una variant formal en singular, *el Mas d'en Porta*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sense descartar que en l'origen hi hagués hagut una referència al substantiu comú *porta* (vegeu altres topònims basats en elements arquitectònics com *Llindars* o *els Arcs*), sembla prou clara la composició entre el genèric *mas* i un antroponímic *Portes* (o *Porta*), cognom ben freqüent a la comarca.

[[mas]d'en[portes]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + NP

Mas d'Estadella, el

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 143*b*22-23; ICC-*Urgell*.

Caseria i partida (també dita simplement *lo Mas*) del municipi de Vilagrassa, que es troben a l'extrem meridional del terme, vora el límit amb el de Preixana; se'n coneix també la variant *el Mas de l'Estadella*, en què pot semblar més clara la referència a un cognom.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 143*b*30-31: diminutiu d'*estada* 'estatge', derivat d'*estar*.

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del cognom homònim, que es coneix també sota variants com *Estalella* (vegeu DCVB *s. v.*; OC, vol. IV, p. 143*b*40-51), en composició amb un genèric *mas* que, amb el temps, ha deixat de designar un tal element arquitectònic, fossilitzat en el topònim compost (vegeu la fitxa següent).

[[mas]d[[estad]ella]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + N + sufix *-ell(a)*

Mas de Bondia, el

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 243-244; OC, vol. III, p. 63a29-30.

Lloc agregat del municipi de Montornès de Segarra, que té entitat de poble almenys d'ençà el segle XIV, situat en un turó planer a ponent del terme, entre el seu cap municipal i la vila de Verdú; és característica, malgrat haver perdut la consideració de *mas* des de fa segles, la disposició de les seves cases a banda i banda d'un únic carrer i amb un portal a l'entrada que hom tanca de nits.

DOC.: *Bondia*, 1312 (*Priv. Tàrr.*, doc. 29); *Bondia*, 1322 (*Priv. Tàrr.*, doc. 50); *Bondia*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 80, 81, 83, 86); *Bondia*, 1336 (*Priv. Tàrr.*, doc. 107); *lo Mas de Bondia / lo Mas den Bondia / ·el Mas*, 1358 (*Fog.*; TS); *·el Mas de Bondia*, 1359 (*Fog.* 1358; TS; OC); *Bondia*, 1360 (*Priv. Tàrr.*, doc. 192); *manssi de Bondia*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 244); *Mansi de Bondia*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 255, 265); *Manso de Bondia / Bondia*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 257); *Manssi de Bondia*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 266); *Mansi de Bondia*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 269); *Bondia*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 270, 271); *lo Mas de Bondia*, 1497 (*Fog.*, p. 239); *lo Mas de Bondia*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. III, p. 63a32-35: del nom personal *Bondia*, documentat com a antropònim femení a la zona (arxiu de Santa Coloma de Queralt).

ALTR. HIP.: Com a alternativa no gaire diferent, hem d'apuntar la possibilitat que provingui d'un cognom aplicat a un individu masculí, atesa la forma *den Bondia* documentada al fogatge del 1358 i la presència, en el mateix text, d'un tal *G. de Bondia* entre els pobladors del lloc (vegeu TS); a més, és evident que cal afegir-hi que aquest antropònim (l'un o l'altre) es troba formant composició amb l'antic genèric *mas*, que s'hi ha fossilitzat malgrat haver perdut la seva significació referencial.¹

[[mas]de[[bon][dia]]]
antropotopònim
català < llatí
compost N + NP

1. Una altra qüestió, que la documentació permet entreveure, és la cronologia del procés de fixació del genèric *mas* dins del topònim compost (actualment ja indestruïble). El fet és que, així com els fogatges de la segona meitat del segle XIV contenen ja sempre la fórmula completa *Mas de Bondia*, tot d'altres documents del mateix segle, procedents bàsicament dels privilegis de Tàrraga, reflecteixen una clara dualitat entre una fórmula simple *Bondia* i aqueix compost amb *Mas*. En realitat, però, els set documents de la primera meitat del segle XIV que l'esmenten (anys 1312-1336) ho fan sempre sota la fórmula simple, i de vegades en contextos tan explícits com «locum de Bondia»; no és, doncs, fins la mateixa segona meitat del segle que trobem l'esmentada dualitat, que tanmateix no segueix una línia clara d'introducció i fossilització de *mas*, sinó que s'observen salts enrere i endavant, i fins i tot contradiccions o ambivalències dins d'un mateix document: així, si un text del 1360 (immediatament posterior, doncs, als primers fogatges on es llegeix la fórmula composta) consigna encara un simple *Bondia*, deu anys després, entre el 1370 i el 1371, es produeix un veritable esclat en els esments documentals d'aquest lloc, ja que són ni més ni menys que vuit els textos on apareix, en els quals de vegades hi ha encara la fórmula simple (amb la claredat, per exemple, de «termino de Bondia»), però d'altres vegades (fins i tot en algun cas dins del mateix document) no menys clarament la fórmula composta («loci de Manso de Bondia»), i fins i tot en una ocasió una possible fórmula híbrida o prototoponímica («homines manssi de Bondia», on el *mas* sembla encara ser tal, si no fos que el document en qüestió duu la mateixa data que els esmentats abans).

Mas de Colom, el

COM.: Urgell

REF.: GEC; ICC-*Urgell*.

Propietat rural del terme de Tàrrrega, situada dos quilòmetres al nord-oest d'aquesta ciutat, prop del límit municipal amb Vilagrassa; la GEC informa que s'hi instal·là a final del segle XIX una comunitat cistercenca exclaustrada de Provença, mentre que el mapa comarcal de l'ICC recull el topònim dues vegades: el lloc com a *Mas d'en Colom* i, un poc més al sud, una partida dita *lo Mas Colom*, cosa que en tot cas confirma la incertesa d'aqueixa partícula nominal *en*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del genèric *mas* amb el substantiu *colom*, que en principi pot designar l'animal homònim (vegeu OC, vol. III, p. 413a1-58, amb dotzenes de casos, però no aquest), encara que també podria remetre, simplement, al cognom *Colom*, ben freqüent en aquestes comarques i a tot Catalunya.

[[mas]de[colom]]

zootopònim

català < llatí

compost N + N

REF.: GEC (*s. v. Toni*); TS, p. 245; ICC-Segarra.

Masia i propietat rural del municipi de Ribera d'Ondara, dins de l'antic de Sant Pere dels Arquells, situades en el seu sector nord-occidental, un quilòmetre i mig al nord-est d'aquest darrer poble i al nord dels Hostalets, si bé a l'altre costat del riu, i, doncs, prop del límit amb el terme de Cervera pel sector dels Guixars i Monells; del topònim, que a més s'estengué a la petita vall (i el corresponent torrent) que es troba vora el lloc, se'n coneixen variants estrictament formals com *Mas Toni* o *Mas d'en Toni*, però el fet onomàstic més significatiu és la substitució d'aquest nom, durant el segle xx, pel de *Mas Claret* (així apareix per exemple a la cartografia de l'ICC) amb motiu de la propietat d'aquest lloc, fins a la dècada dels anys 1980, per part de la congregació dels pares claretians.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost entre el genèric *mas* i el nom personal *Toni*, hipocorístic habitual del masculí *Antoni*.

[[mas]de[toni]]
antropotopònim
català < llatí
compost N + NP

Mas del Rector

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 214a30.

Topònim menor del terme d'Almatret, que recull i esmenta directament Coromines dins de la «selecció de compostos» que presenta a l'article corresponent de l'OC.¹

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 214a1: compost de *mas*, òbviament, però Coromines no afegeix cap precisió en aquest cas sobre el segon terme, *rector*.

ALTR. HIP.: Doncs caldrà entendre'l en sentit recte, designant un lloc que hagués estat propietat del titular d'una parròquia o amb el qual aquest personatge tingués relació.

[[mas]del[rector]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + N

1. No es comprèn, en realitat, per què Coromines cita precisament aquest nom, quan al terme d'Almatret (i tants altres, inclosos els seus veïns) la denominació *mas de...* és absolutament general per designar tota casa rural aïllada, i en canvi en l'OC no apareixen pas aquests altres casos; només cal comprovar-ho a la cartografia de l'ICC, on en canvi, curiosament, no hi trobem aquest *Mas del Rector*, tot i que sí, i podria no ser mera coincidència, un complementari *Mas de l'Escolà* dins ja del terme municipal de Riba-roja d'Ebre, però a tocar del d'Almatret.

1057

Mas del Segre

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una masada del terme municipal d'Alcoletge, situada un parell de quilòmetres al nord-oest d'aquesta població, a l'altra banda de la carretera, i escassament a mig quilòmetre de la riba esquerra del riu Segre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa la seva situació vora el riu (vegeu *supra*), és evident que en aquest cas el nom del mas prové d'aquesta notòria circumstància.

[[mas]del[segre]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N(top)

1058

Mas Nou

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un mas del municipi d'Oliola, situat al sud-oest d'aquesta població i també del seu agregat Claret, escassament mig quilòmetre al sud del *Mas Vell*, amb el qual manté una relació nominal evident (vegeu la fitxa següent); vora el mas, que de fet no sembla ja tan *nou*, hi ha una partida que en pren el nom (apareix com a *lo Mas Nou* en la cartografia de l'ICC).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evident adjectivació del *mas* en qüestió, formant contrast sempre relatiu, i ja antic, amb el veí *Mas Vell*.

[[mas]][nou]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

1059

Mas Vell

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim que designa diversos elements en la zona occidental del terme d'Oliola; sembla clar que l'origen i centre n'és un *Mas Vell*, que és certament un vell mas i la seva important finca, avui encara coneguts així (en oposició a un *Mas Nou* veí; vegeu la fitxa anterior), però a més a més dóna nom, damunt seu mateix, a una *serra de Masvell* (que marca en part el límit amb el terme d'Artesa de Segre, pel sector de Tudela i Seró), a un *puig de Masvell*, que n'és el punt culminant (i on hi ha un vèrtex geodèsic; 550 metres d'altura), i encara a un *clot de Masvell*, poc més al nord, entre aqueixa serra i la de Pedrós.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Adjectivació descriptiva (i comparativa) del genèric *mas*.

[[mas][vell]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

1060

Mas Vell, el

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 214^a18-19.

Nom d'un mas del terme d'Almatret, a l'extrem sud de la comarca, recollit directament per Joan Coromines en les seves enquestes i inclòs succintament dins d'una llista d'alguns compostos de *mas* en la toponímia catalana.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 214^a1: compost de *mas* (òbviament amb l'adjectiu *vell*, descriptiu).

ALTR. HIP.: —

[[mas][vell]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

1061

Masbrú

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antic lloc i actual masia del municipi d'Oliola, a l'extrem oriental del terme, dins de l'antic de Plandogau, que es troba a la riba esquerra del riu Bragós o Llobregós, poc abans que hi desemboqui el torrent de Cabanabona; es coneixia també com a *Torre de Bru*, i en la cartografia recent de l'ICC apareix sota la forma *Mas d'en Bru*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tot i que les variants nominals amb presència d'una preposició *de* intermèdia, i fins i tot la partícula personal *en*, fan pensar en la composició del genèric *mas* amb un antic nom o cognom, i que certament *Bru* és prou conegut amb aquest valor, la hipòtesi primera que hem de fer prevaler és la d'una adjectivació de tipus cromàtic (*bru* com a 'fosc', d'origen germànic: vegeu DCVB i DECat s. v.); l'existència de força altres topònims en què participa aquest mot (vegeu OC, vol. III, p. 124b14-32) podria confirmar-ho.

[[mas]][bru]]
arquitectura civil
català < germànic
compost N + Adj

Mascañà

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 217a4-19; G.-Biosca, p. 129-130; Eritja, p. 22-24.

Antic nom amb què es coneixia l'actual pla d'Urgell, que, naturalment, arribava prou més enllà, per totes bandes, que l'actual comarca administrativa que n'empra el nom, amb centre a Mollerussa.

DOC.: *Mascha<n>cam*, 1066 (OC); *campo Mascaca \ termino de Maschaca*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. xvii, p. 72); *Mascanzano*, 1080 (G.-Biosca, p. 129, nota 126); *Mascanciano*, 1080 (G.-Biosca, p. 129); *Mascañani plana*, 1080 (Font Rius, doc. 36; OC); *Mascazan*, 1106 (Fité, p. 207); *campo Mascanchani*, 1139 (Font Rius, doc. 56; OC); *campo Mascazano*, 1139 (Font Rius, doc. 57; OC); *campo Mascancano*, 1143 (Font Rius, doc. 60; OC); *turre que vocant Canet Mascanza*, 1150 (G.-Biosca, p. 129, nota 127); *campo Mascañano*, 1157 (Font Rius, doc. 107).

OC: Vol. v, p. 217a20-b19: d'un llatí MAXENTIANUM, derivat típicament amb el sufix -ANUM del nom personal MAXENTIUS, potser en referència a l'emperador romà d'aquest nom (anys 306-312), i, en el plànol fonètic, amb una transposició de grup consonàntic /ks/ > /sk/ i una genèrica influència de l'àrab durant el llarg domini musulmà d'aquest territori.

ALTR. HIP.: —

[[mascañ]à]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

Masdenforn

COM.: Segarra

REF.: GEC; *Inv. esgl.*, vol. xx, p. 24; TS, p. 244; CR, vol. xxiv, p. 381-382; ICC-*Segarra*.

Antiga quadra i parròquia de l'extrem septentrional del municipi de Biosca, situades a l'esquerra de la riera de Sallent, molt a prop del límit amb l'antic terme d'aquest nom (avui de la demarcació municipal de Pinell de Solsonès); com a tal quadra (terme autònom) apareix encara en els censos del segle XVIII (vegeu *Floridablanca*, vol. II, p. 353) i actualment el seu nom roman en el d'una masia (grafiat *Mas d'en Forn* a l'ICC) i, vora mateix del lloc, en el d'una *obaga* que baixa fins a la riera abans esmentada.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost entre un antic genèric *mas*, que paradoxalment avui ha tornat a ser real, i un més dubtós *forn*, ja que, si bé d'entrada podem pensar en un *forn* literal, la presència constant, en aquest cas, de la partícula personal *en* permetria decantar-se per veure-hi l'usual cognom *Forn*.

[[mas]d'en[forn]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + N

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antiga quadra del municipi d'Oliola, situada a l'angle nord-oriental del terme, entre els de Ponts i Vilanova de l'Aguda; el seu nom roman en el d'una *Solana del Mas d'en Torres* (grafiada així al mapa comarcal de l'ICC) que es troba a peu de carretera, passant Ponts en direcció a la Seu d'Urgell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en gairebé totes les fitxes anteriors (vegeu *supra*), el dilema s'estableix entre una interpretació antroponímica de *Torres* (com suggereixen la partícula *en* i la freqüència del cognom en qüestió) o bé una referència al substantiu genèric, en aquest cas reforçada per la presència de nombroses *torres* en aquest territori, antiga frontera comtal.

[[mas]d'en[torres]]

arquitectura civil

català < llatí

compost N + N

1065

Masets, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alcarràs, situada uns cinc quilòmetres al nord-oest de la població, vora el límit amb l'antic terme de Remolins (actualment incorporat al de Torres de Segre); és una zona en què, tant en un terme com en l'altre, hi ha diversos *masos* esparsos pel territori.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat evidentment del plural de *mas*, mitjançant una simple sufixació diminutiva.

[[mas]ets]

arquitectura civil

català < llatí

N + sufix *-et(s)*

1066

Masets, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Ciutadilla, que es troba uns tres quilòmetres al sud de la població, més enlla de Sant Roc, prop del límit amb el municipi de Nalec; es tracta d'una zona relativament aïllada de les actuals vies de comunicació, i efectivament poblada antigament per diversos petits masos.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment, deriva de *mas*, igual que els homònims tractats en les fitxes anterior i següent, i molts altres topònims del nostre país.

[[mas]ets]

arquitectura civil

català < llatí

N + sufix *-et(s)*

1067

Masets, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del sector meridional del terme de Llardecans, situada uns quatre quilòmetres al sud de la població, en una zona on són presents encara diversos masos disseminats.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia i explicació idèntiques a les dels homònims tractats en les fitxes anteriors.

[[mas]ets]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

1068

Masos, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del sector septentrional del terme d'Almatret, situada uns sis quilòmetres al nord d'aquesta població, vora el límit amb la zona meridional del vast municipi de Seròs; es tracta d'una contrada efectivament esquitxada de diferents masos.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbvia fixació toponímica del plural de *mas*, en al·lusió a la ja comentada multiplicitat d'aquest element en aquesta zona.

[masos]
arquitectura civil
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del terme municipal de Llardecans, situada en el seu sector nord-oest, vers la vall d'Adar; de fet, en la cartografia actual de l'ICC, a més de l'estrictament anomenada *los Masos*, apareix en un parell d'ocasions, una mica més enllà dins del mateix terme, una altra porció de terreny dita *los Masos d'Adar*, que sens dubte hi té relació (vegeu *supra*, s. v. *Adar*); no sembla tenir-n'hi, en canvi, malgrat pertànyer a la mateixa comarca, ni l'homònima del terme d'Almatret tractada en la fitxa anterior (és vuit quilòmetres lluny, ben bé en una altra conca) ni la més propera *vall dels Masos* d'Aitona (vegeu la fitxa següent), car al capdavall també aquesta es troba relativament desplaçada del lloc que ara ens ocupa, i tant en l'una com en l'altra, independentment, hi ha en realitat un bon nombre de *masos*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia idèntica, i amb similar justificació, a la dels homònims tractats en les fitxes anterior i següent.

[masos]
arquitectura civil
català < llatí
simple (morf plural)

Masos, vall dels

COM.: Segrià

REF.: GEC (*s. v. Sarroca de Segre*); ICC-Segrià.

Nom d'un curs d'aigua intermitent (element designat amb el genèric *vall* en aquesta zona) que es troba en el sector oriental del vast terme municipal d'Aitona, entre quatre i sis quilòmetres lluny d'aquesta població, a l'altra banda del riu, però relativament més a prop de Sarroca de Lleida; neix vers les serres que hi ha en el límit dels termes de Sarroca i Torrebesses, i, unit amb altres torrents, desguassa al cap d'uns deu quilòmetres en el Segre, dos quilòmetres al sud d'Aitona, després d'haver recorregut bona part del municipi; a mig trajecte dóna nom, a més, a un tautològic *mas de Vall de Masos*, situat tres quilòmetres al sud-oest d'Utxesa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'una altra fixació topònima del plural *masos*, en referència a l'existència, realment certa, de nombroses edificacions aïllades en aquest sector garriguenc de la comarca, lluny de poblacions, i que solen rebre el nom de *mas*.

[masos]
arquitectura civil
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Caseria del sector occidental del vast terme d'Àger, situada uns dos quilòmetres al sud del poble de Millà; entre un lloc i l'altre, i significativament al costat d'uns més importants *monts de Millà* (presidits pel *puig de Millà*, que sobrepassa els mil metres d'altura), hi ha una carena menor, que rep el nom de *monts dels Masos*, fet que d'altra banda en certifica l'ús sense complement especificatiu.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat entre el genèric *masos*, fent referència a les típiques edificacions aïllades d'aquests termes muntanyosos, i el topònim veí *Millà*, com a referència especificativa.

[masos][millà]
arquitectura civil
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

1. No solament no apareix en l'OC el nom d'aquesta caseria, cosa fins a cert punt normal atès que Coromines ja indica, a l'inici de l'article, que només n'ofereix una «selecció de compostos» (OC, vol. v, p. 214a1), dins de la qual, per cert, cap de *Masos* en plural, sinó que, cosa més greu, tampoc no hi trobem el topònim *Millà*, ni amb entrada pròpia ni dins de cap altre article (vegeu *infra* s. v.).

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 209a21-22; ICC-Garrigues.

Antic terme del sector septentrional de la comarca, que avui forma un enclavament del municipi de les Borges Blanques, situat entre els de Juneda i Castellldans, on dona nom a una propietat rural centrada en un mas (consignat com a *Mas Roig* en la cartografia actual de l'ICC).

DOC.: *Muntroig*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81).¹

OC: Vol. v, p. 209a7-12: es dubta entre una senzilla composició entre el substantiu *mas* i l'adjectiu *roig*, o una derivació del llatí MARRUBIUM.²

ALTR. HIP.: —

[[mas][roig]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

1. Sorprenentment, sembla clar que l'esment d'un «Loch de Muntroig» en el fogatge de 1365-1370 correspon al cas que ens ocupa, atès que hi apareix tot seguit de llocs d'aquesta contrada com ara Torregrossa, Matxerri, Triguell, Puigverd, Miravall, Puiggròs, etc. Lluny de veure-hi una alteració toponímica substancial (substitució de *mont* per *mas* en algun moment de la història), creiem que es tracta d'un simple lapsus o error de còpia o de lectura.

2. No veiem, però, raons sòlides per a un dubte d'aquest tipus, per molt que algun dels topònims *Marroi*, *Marroes*, etc. tractats a l'inici de l'article (OC, vol. v, p. 208b52-209b6) puguin efectivament procedir d'aqueix MARRUBIUM, cosa que també caldria demostrar amb més convicció. Però pel que fa al nostre *Masroig* (i homònims), caldria aplicar aquell principi segons el qual l'explicació senzilla ha de prevaler mentre no n'hi hagi proves contràries; i com que tota l'argumentació adduïda en l'OC és que no hi ha cap documentació antiga de la -s de *mas*, i que avui hom pronuncia [ma'rotʃ], sense /z/, doncs, podem considerar que continuem sense unes tals proves. Ja que, d'una banda, els documents en qüestió són nuls, i per tant, si és cert que no n'hi ha a favor d'aquesta hipòtesi, igual de cert és que no n'hi ha tampoc a favor de l'alternativa; i d'altra banda, pel que fa a la pronunciació popular, és un fet elemental de la nostra fonètica que /z/ davant de /r/ s'hi assimila fins a desaparèixer, de forma que aquella pronúncia [ma'rotʃ] és ni més ni menys la que calia esperar per a un nom *Masroig*, de la mateixa manera que «poques roses» es pronuncia [ˈpøkəˈrɔzəs] o «bons resultats» es fa [ˈbɔnrezulˈtats], etc.; la pronúncia [zr], si existeix, és tan formal, i bon punt forçada, que podem qualificar-la d'antinatural, i no hem d'esperar-la mai en un topònim.

Massalcoreig

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 223a8-21; G.-Biosca, p. 184-187.

Població, i municipi del Baix Segre, situada vers la confluència dels rius Segre i Cinca, la qual es produeix vora l'antic monestir d'Escarp (vegeu *supra* s. v.), a l'extrem sud del terme; tanmateix el poble de Massalcoreig es troba a la riba esquerra del riu Cinca, gairebé davant per davant de Torrent de Cinca (comarca del Baix Cinca); el topònim encara de vegades se sent pronunciat *Samalcoreig*, amb metàtesi consonàntica (forma que ja es documenta vers els segles xv-xvi), i ben sovint *Massacoreig*, sense *-l-*.

DOC.: *Maçalcoraix*, 1170 (G.-Biosca, p. 220); *Masalcorex*, 1177 (G.-Biosca, p. 184); *Mazchoreix*, 1181 (G.-Biosca, p. 184); *Mazalcoreyx*, 1188 (G.-Biosca, p. 184); *Maçalcorex*, 1188 (CR, vol. xxiv, p. 81); *Mazalchorat*, 1201 (G.-Biosca, p. 184); *Mazalcoreig*, 1205 (G.-Biosca, p. 184); *Mazalcoreix*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Mazalcorex*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 111; CR, vol. xxiv, p. 81); *Mazalcoratx*, s. xiii (OC); *Maçalcoreix*, s. xiii (OC); *Maçalcoreg*, 1358 (*Fog.*); *Ma[sal]coreig*, 1359 (OC); *Maçelcoreig*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Çamalcorreig*, 1453 (OC); *Samalcoreig*, 1497 (*Fog.*, p. 178); *Samal Coreig*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. v, p. 233a22-26: de l'àrab *manzal al-Kuräixi* 'l'alberg del *Coraixita*', essent aquest darrer el nom d'una famosa tribu d'Àràbia.¹

ALTR. HIP.: —

[massal-coreig]
gentilici
àrab
compost N + NP

1. Vegeu G.-Biosca, que n'amplia el context històric amb nombroses dades. Podem afegir-hi, tal com assenyala Coromines mateix en un altre punt de la mateixa obra (s. v. *Vilablareix*) tot esmentant expressament el cas que ara ens ocupa, que el canvi fonètic (africació) *-eix > -eig* en la terminació es deu haver d'explicar simplement per l'estranyesa d'aquella (present en l'ètim aràbic) i, doncs, per influència dels noms en què efectivament hi ha [etʃ] o [etʃ] en posició final tònica (OC, vol. viii, p. 43a28-32). S'hi pot notar, doncs, un cert paral·lelisme amb el barceloní *Valldoreix* / *Valldoreig*. D'altra banda, aprofitem la nota per fer constar que aquest topònim ja havia estat inclòs entre els compostos aràbics de *mánzal* 'hostal' a EDL, vol. iii, p. 161.

Massoteres

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 246; OC, vol. v, p. 229^b14-21.

Municipi de la plana de Guissona, centrat pel poble del mateix nom, que es troba tot just dos quilòmetres al nord-est de Guissona, a la capçalera del *torrent de Massoteres*, afluent per l'esquerra del riu Bragós, en el qual desaigua sota el seu agregat Talteüll; d'altra banda, uns seus *plans de Massoteres*, superiors en poc als cinc-cents metres d'altura, i situats a ponent de la població, marquen en aquella zona la partió entre els vessants d'aqueix riu i els del Sió, on afluïx la riera del Passerell, més enllà de Guissona i la Morana, vers Concabella (vegeu ICC-Segarra; CCORS).

DOC.: *Maçoteres*, 1040 (Sangés, doc. 10; TS; CR, vol. xxiv, p. 311); *Maçot[er]es*, 1358 (*Fog.*; TS); *Maçoteres*, 1372 (OC); *Maçoteres*, 1377 (OC); *Massoteres*, 1497 (*Fog.*, p. 227); *Maçoteres*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. v, p. 229^b22-51: derivat del nom personal *Maçot* o *Massot*, d'origen àrab (*Mas'ût*; vegeu DECat, vol. vii, p. 421^b19-20), amb un sufix derivatiu *-eres*, del tipus *-ARIA* > *-era*, freqüent sobretot en la toponímia francesa a partir de noms d'origen germànic, però no aliè a la catalana (vegeu també OC, vol. vi, p. 397^a48-58, tractant-hi en paral·lel el cas de *la Ricardera*, a Osona).

ALTR. HIP.: Compost entre un genèric *mas* i el cognom *Soteres*, certament present a la comarca, tanmateix descartable com a hipòtesi per raó de la unànime documentació medieval amb la grafia *-ç-* (OC, vol. v, p. 229^b52-230^a3); o bé compost, també incert, entre dos mots àrabs, el mateix *manzal* 'alberg' que hem trobat en *Massalcoreig* (vegeu la fitxa anterior), entre altres topònims, i un *sutúr* 'refugis, fortificacions', suggerit per Balaña (1990, p. 208).

[[massot]eres]
antropotopònim
català < àrab
NP + sufix *-er(es)*

1075

Masucó, el

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim de l'extrem sud-occidental del terme de Tiurana, corresponent en principi a un petit caseriu, *el Masucó de la Cluella*, situat efectivament al costat de l'església, plana i antiga quadra de *la Cluella* (vegeu *supra* s. v.), de la qual en ve a ser la part civil o nucli habitat; d'altra banda, dóna nom, immediatament damunt seu i a llevant de la presa del pantà de Rialb, a un vessant de serra anomenat *Solana del Masucó* en la mateixa cartografia oficial actual.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que es tracta d'una derivació de *mas* (vegeu *supra* nombrosos topònims amb aquest component bàsic) mitjançant el sufix diminutiu *-ó*, introduït en aquest cas per l'infix *-uc-*, i tindria la funció de reflectir el caràcter menor de l'habitatge corresponent a l'esmentada quadra de la Cluella.

[[mas]uc-ó]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-ó*

1076

Mata, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Turó del sector meridional del terme de Tarroja de Segarra, prop del límit amb el de Cervera (un quilòmetre a ponent de la Prenyanosa), on hi ha un vèrtex geodèsic; sens dubte s'ha de posar en relació amb el mateix topònim una partida de *les Mates* que es troba al peu d'aquest turó, cap al nord-oest, sense sortir del petit terme municipal de Tarroja.

DOC.: *ipsum planum de ipsa Mata*, 1155 (Font Rius, doc. 100).¹

OC: —

ALTR. HIP.: No dubtem a veure-hi un cas de fixació toponímica del substantiu *mata* en el sentit menor, és a dir, 'bosquina' d'arbrets i mates, més que no pas en el de 'gran bosc', que és eminentment pirinenc (vegeu OC, vol. v, p. 231*b*15-233*b*42, on s'explica aquest doble matís i es relaciona un bon nombre de topònims derivats o compostos d'aquest mot, tot i que no el cas que ens ocupa).

[mata]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. No és segur que aquesta citació de mitjan segle XII es refereixi específicament al lloc que ens ocupa (si bé certament se situa com a afrontació vers aquesta zona, de forma prou significativa), però valgui tanmateix com a mostra documental d'aquesta mena de topònims menors, que poc sovint apareixen en textos tan reculats.

Mata de Pinyana, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; Tort, 1998, p. 318; ICC-Segrià.

Veïnat del terme municipal d'Alguaire, originat per una colònia tèxtil tancada des de final de la dècada del 1970, que es troba dos quilòmetres al nord del cap de municipi, al límit amb el terme d'Almenar, entre la carretera principal i el canal de Pinyana.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Pel que fa al primer terme del topònim, *Mata*, vegeu les fitxes anterior i següents (aquest com aquells, no recollits entre els noms de lloc de la mateixa família de l'OC); quant a la segona part, *Pinyana*, malgrat que hi ha un altre veïnat amb aquest nom just al sud d'Alguaire, sembla que es tracta (en un i altre cas) d'una simple referència especificativa al *canal de Pinyana*, que rega aquest lloc (vegeu la nota al peu i *infra s. v.*).

[mata][pinyana]
fitotopònim
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

1. Aquest *Pinyana*, com apuntarem (vegeu *infra s. v.*), correspon a un estret rocós i un despoblat (avui, partida) del terme de Castellonroi (Llitera), que donà nom a la *central elèctrica de Pinyana* (encara dins d'aquest terme, bé que al límit amb els d'Alfarràs i Ivars de Noguera) i, aigua avall, en la seva major part ja dins del Segrià, a l'esmentat *canal de Pinyana*, del qual el nostre topònim n'extrau, segons sembla, el complement especificatiu, tot i que fóra també possible que el derivat directe fos el veïnat o barri de *Pinyana* que es troba al sud del mateix terme d'Alguaire, i que el de *la Mata* en fos un reflex secundari, a través d'aquest. Sigui com sigui, sembla, doncs, que la seva etimologia no ve a tomb en el nostre cas, on en constatem un ús secundari si no terciari, però malgrat tot cal fer constar que Coromines hi veu un derivat *PINNIANA, de PINNA 'penya, rocassa' (OC, vol. VI, p. 230b35-53).

1078

Matacanyes, serra de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una serra del sector septentrional del terme de Seròs, situada tot just un quilòmetre al nord d'aquesta població; no arriba a superar els dos-cents metres, però en aquella zona això ja és una alçada respectable, atès que vora el Segre, a l'altura de Seròs, el terreny arriba a estar per sota dels noranta metres.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost per juxtaposició entre els substantius fitonímics *mata* (per al qual vegeu les fitxes anterior i posteriors) i *canya*, ben explícit, en aquest cas en plural.

[[mata][canyes]]
fitotopònim
català < llatí
compost N + N

Matacarnera

COM.: Segarra

REF.: Llobet, 1988, p. 344; Castellà, 1989, p. 15-18, 40; ICC-*Segarra*.

Partida del terme de Cervera, a ponent de la ciutat, situada a tocar del nucli urbà i en bona part subsumida modernament per aquest (principalment pel polígon industrial i pel barri dels Ametllers), i també a cavall del terme de Granyanella, pel sector de Tordera i la Curullada.

DOC.: *loco vocitato manso Carnaria*, 1193 (*Ll. Blanch*, doc. 364); *loco que vocatur mata Carnaria*, 1193 (*Ll. Blanch*, doc. 365); *Matam Carnariam*, 1194 (*Ll. Blanch*, doc. 375); *Matamcarneram*, 1249 (*Priv. Cerv.*, doc. 7); *Mata Carnera*, 1654 (Llobet).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del substantiu *mata* ‘bosquina’ (vegeu les fitxes anteriors i posteriors) i, probablement, el nom de planta *carnera*, que designa l’acant, o potser la *carnera borda*, de la mateixa família, semblant als cards (vegeu DCVB s. v.); tampoc no és del tot descartable una referència a l’antic terme *carner* ‘cementiri’ (vegeu OC, vol. III, p. 280a43-60, amb alguns noms de lloc tal volta relacionats).

[[mata]][[carn]era]]
 fitotopònim
 català < llatí
 compost N + N

1080

Matallonga, vall de

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Nom d'una riera o *vall* de l'extrem oriental de la comarca, que naix sota la serra de Vilobí,¹ prop del límit amb els municipis de l'Espluga de Francolí i Senan, i travessa pràcticament tot el terme de Fullella, de sud-est a nord-oest, fins a unir-se a la riera de les Hortes just a la ratlla amb el de l'Espluga Calba; apareix a la cartografia de l'ICC com a *fondo de Matallongues*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost evident entre el substantiu *mata* (vegeu les fitxes anteriors), per al qual en aquest cas podríem dubtar raonablement entre els significats de 'bosquina' i de 'boscúria', i un antic adjectiu *llonga* 'llarga'.

[[mata][llonga]]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. No pas a la *serra la Llena*, com diu equivocament la GEC, ja que aquesta, si bé es troba aliniada amb la de Vilobí i altres, tot al llarg de la partió entre les Garrigues d'una banda i, de l'altra, el Priorat i la Conca de Barberà, se centra en el més meridional d'aquests trams, ben bé quinze quilòmetres al sud-oest del lloc que ens ocupa.

1081

Matamala

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Serra del sector de ponent de la comarca, que, amb una configuració sud-est-nord-oest i altures per sobre dels set-cents metres, separa els termes municipals d'Os de Balaguer i Ivars de Noguera, a l'est del pantà de Santa Anna, damunt de l'antic lloc de Boix i del santuari de la Mare de Déu de Cérvoles; el nom es retroba immediatament al nord, ja dins del terme d'Os, en el *barranc de Matamala* que, unit amb altres de la zona, aflueix directament a la Noguera Ribagorçana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els set homònims de la Catalunya oriental que sí han estat recollits per l'OC (vol. v, p. 233^a12-45), i malgrat que aquesta obra pràcticament no en dóna cap explicació etimològica, s'ha de tractar d'una composició entre el substantiu *mata*, en alguna de les seves accepcions fitonímiques (vegeu les fitxes anteriors), i l'adjectiu *mala* 'dolenta'.

[[mata][mala]]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

Matamala, pla de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Petit altiplà situat a cavall dels termes municipals de Vilanova de Meià i Artesa de Segre, i concretament entre els pobles de Boada i Vall-llebrera, uns tres quilòmetres al nord d'Alentorn.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com l'homònim vist en la fitxa anterior, del qual es distingeix clarament, ja que malgrat ser a la mateixa comarca hi ha entre tots dos llocs una distància de gairebé quaranta quilòmetres, es tracta d'un simple compost entre *mata*, 'boscúria' o 'bosquina' i *mala* 'dolenta'.

[[mata][mala]]

fitotopònim

català < llatí

compost N + Adj

Mataperunya

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Indret del municipi de Vilanova de Meià, al sector de ponent del terme, situat en els costers que marquen la divisòria d'aigües entre la Noguera Pallaresa i el riu Boix (conca de Meià), a mig aire entre el Montsec de Rúbies i la serra de Sant Mamet; actualment es tracta d'una casa de pagès, però sembla correspondre a alguna antiga edificació possiblement defensiva (vegeu *supra* s. v., la significativa referència del veí *els Castellets*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost entre el substantiu *mata* (per al qual vegeu les fitxes anteriors), ja sigui en l'accepció de 'bosquina' o en la de 'boscatge' o, encara, en un sentit més figurat (ja que no s'aplica en aquest cas, segons sembla, a un element vegetal o merament descriptiu), i d'altra banda un molt interessant *perunya*, que hem d'analitzar, tot i que Coromines no el tracta, en la mateixa línia que el topònim ribagorçà *Soperuny* i similars (OC, vol. VII, p. 159b54-160a45): veient-hi un antic substantiu *peruny*, derivat de PETRA > *pera* 'roca', possiblement amb un matís augmentatiu ('rocassa'); així, doncs, amb concordança de gènere i un valor adjectiu en el segon element, el nostre *Mataperunya* significaria 'bosc de rocasses'.

[[mata][[per]unya]]

orotopònim

català < llatí

compost N + N

1084

Matella, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del nord del terme d'Os de Balaguer, situada a un parell de quilòmetres d'aquesta població, entre el turó de Guardialta i el municipi de les Avellanes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els noms vistos en les fitxes anteriors (vegeu *supra*), conté (ara clarament sufixat) el substantiu *mata*, ja sigui en el sentit de 'bosquina' o en el de 'bosc', que en aquest cas fóra plausible sobretot si contemplem que la sufixació és merament diminutiva i que som ja en una zona de transició vers l'àrea lingüística pirinenca.

[[mat]ella]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

1085

Mates, mas de les

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una masia que es troba en un vessant muntanyenc del municipi de Massoteres, al nord del terme, a la dreta del torrent de Massoteres, davant per davant del seu agregat Talteüll.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en l'homònim del terme de Tarroja (esmentat *supra*, s. v. *Mata*) i altres (vegeu la fitxa anterior, etc.), és ben clar que devem ser davant d'una fixació de *mata* en l'accepció de 'bosquina'.

[mates]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Matges, valleta de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una coma o petita vall del terme de Seròs, oberta directament a l'esquerra del Segre, que es troba uns dos quilòmetres al sud de la població, a l'altra banda del riu, gairebé davant per davant del pla de Vinganya i, rere seu, de les roques de Sant Formatge (vegeu *infra* s. v.).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta d'un nom insòlit, per al qual és impossible ara com ara establir una hipòtesi etimològica definitiva;¹ sembla probable, atesa la morfologia penyalosa del sector, que sigui una variant, en plural, de casos toponímics com els valencians *Matxo*, *Matxet* i sobretot *Matxa*, que solen denominar penyes, caveres i parets rocoses i que són tractats per l'OC (vol. v, p. 239a5-53), si no com a derivats mossàrabs de *MATTEUM > cast. *mazo* (vegeu cat. *maça* < *MATTEA), com a derivats secundaris, pseudoprimitius, però en tot cas també d'origen mossaràbic, del mateix terme llatí MACERIES 'murs rocosos' que pot trobar-se a l'origen de topònims com *Matxelis* i especialment el garriguenc *Matxerri* (vegeu la fitxa següent), que al capdavant es troba tan sols a uns vint-i-sis quilòmetres de la *valleta de Matges* que ara ens ocupa, en una àrea, com el Baix Segre, especialment sensible a les influències àrabs i mossàrabs.²

[matges]
 orotopònim
 mossàrab
 simple (morf plural)

1. Majorment quan no disposem de documentació antiga i és absent tant de l'OC com de les altres obres de referència. En tot cas, és colpidora, però incerta, la coincidència amb la part final del no menys insòlit nom de les *roques de Sant Formatge*, com veurem en la fitxa corresponent (vegeu *infra* s. v.), tenint en compte a més que aquestes es troben dins del mateix terme i situades dret al davant d'aquesta vall, a l'altra banda del riu.

2. D'altra banda, convé no perdre de vista que, com informa el DCVB (s. v.), *Matges* existeix també com a cognom, i localitzat, tret del País Valencià, tan sols en el proper lloc d'Alcarràs. Tanmateix fóra ben probable que la influència s'hagués produït just a la inversa; és a dir, que l'esmentat cognom derivi precisament del topònim que ens ocupa, al·ludint en origen algú que en procedís o que en detingués la propietat.

Matxerri

COM.: Garrigues

REF.: GEC; G.-Biosca, p. 172; OC, vol. v, p. 238b11-22; ICC-*Garrigues*.

Antiga quadra o terme autònom, i avui encara nom d'un mas i d'una ampla partida, dins del terme municipal de Castellldans, a ponent d'aquesta població, a més d'una riera o *vall de Matxerri*, que hi neix també (vers els turons superiors als quatre-cents metres d'altura que es troben més a llevant) i que, amb el mateix nom o diferents, travessa diversos termes en un recorregut paral·lel, pel nord, al del riu de Set, i, com ell, afluïx directament al Segre, vora Albatàrrec.

DOC.: *Maxarre*, 1201 (OC); *Matxarre*, 1358 (*Fog.*); *Matxarra*, 1359 (OC); *Matxara*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).OC: Vol. v, p. 238b34-52: del llatí MACERIES 'parets de tàpia, murs rocósos', però amb una clara fonètica mossàrab, present en la /ε/ tònica i sobretot en la consonant medial /tʃ/, a més d'una típica duplicació de /r/ en la terminació *-ri* o *-re*.ALTR. HIP.: El mateix autor no descarta, si més no pel que fa a la grafia de les mencions medievals, una influència, ni que fos secundària, del terme àrab *magshar* 'lloc on es fa la parada' (OC, vol. v, p. 238b23-24).

[matxerri]
 element arquitectònic
 mossàrab
 simple

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 244a33-b33; ICC-Noguera.

Important topònim del nord de la comarca, que fou originàriament el d'un antic lloc i castell de *Meià*, que donaria nom, al llarg dels segles, a les poblacions de *Vilanova de Meià* i *Santa Maria de Meià* (vegeu *infra s. v.*), essent la primera l'actual cap municipal i la segona el centre espiritual històric (pel seu famós monestir), i també al central *puig de Meià* (vora el qual hi ha algunes ruïnes de l'antic lloc i sobretot del castell, així com el renovat *santuari del Puig de Meià*: vegeu *infra s. v.*) i encara a un *coll de Meià* (d'importància, però, secundària, immediatament a ponent de l'esmentat puig); malgrat tot, el principal descendent nominal deu ser-ne la mateixa *conca de Meià*, veritable subcomarca al sud del Montsec de Rúbies, vers la capçalera i el curs central del riu Boix, identificada normalment amb aquest municipi, però que n'abraça també altres (part dels d'Artesa, Alòs i Camarasa, al qual pertany el poble de *Figuerola de Meià*).

DOC.: *Mediano*, 1018-1026 (*Lib. Feud.*, doc. 157); *Midian*, 1063 (*Lib. Feud.*, doc. 149); *Midiano*, 1065 (OC); *Midiano*, 1075 (OC); *Midia*, 1079 (OC); *Medianensis*, 1080 (OC); *Midiano*, 1085 (OC); *Mediani*, 1093 (OC); *Mediano*, 1097 (OC); *Midia*, s. X-XI (OC); *Medianensi*, 1110 (OC); *Madians*, 1159 (OC); *Midia*, 1174 (CR, vol. XVII, p. 222); *Meddia* / *Mediano*, 1187 (Fité, p. 220); *Mediano*, 1190 (OC); *Meyano*, 1271 (OC); *Meya*, 1272 (Font Rius, doc. 320; OC, vol. VII, p. 230b54); *Meya*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 181); *Mediano*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 201); *Meya*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 207); *Meyano*, 1314 (Font Rius, doc. 371; OC); *Meya*, 1315 (OC); *Meeya*, 1358 (*Fog.*, p. 125); *Maya*, 1359 (OC); *Meiya*, 1405 (Fité, p. 567).

OC: Vol. v, p. 244b34-39: d'una forma sufixada llatina *MEDIANUM* (aplicada a un gèneric del tipus *PAGUM* o *VALLUM*), referida clarament a la situació *intermèdia* d'aquest lloc, una conca entre formacions muntanyoses més o menys paral·leles.

ALTR. HIP.: D'un nom personal llatí *MEDIUS* amb el sufix antropotoponímic *-ANUM*, opció apuntada ja fa dècades per Wilhelm Meyer-Lübke i Paul Aebischer, però obertament refusada per Coromines (vegeu OC, vol. v, p. 244b39-41), basant-se principalment en els fets geogràfics.

[[mei]à]
situació geogràfica
llatí
Adv + sufix -à

Mejanell

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 249; OC, vol. v, p. 245a16-19; ICC-Segarra.

Antic castell, i avui casa rural del nord del terme d'Estaràs, que es troba vora el límit amb el municipi de Sant Ramon, i que de fet es relaciona bàsicament amb aquest, ja que només l'en separa un quilòmetre; l'actual edificació conserva de forma ben vistenta una vella torre cilíndrica, sens dubte corresponent a l'antic castell, i és per això que aquest lloc es coneix també com a *la Torre de Mejanell* (així per exemple a la cartografia recent de l'ICC).¹

DOC.: *Mediano*, 1079 (CR, vol. xxiv, p. 408); *Midia*, 1079 (OC); *Medianel*, 1179 (OC); *Mediano*, 1245 (TS; CR, vol. xxiv, p. 339); *castri de Meianel*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 207; TS; CR, vol. xxiv, p. 408).

OC: Vol. v, p. 245a16: diminutiu de *Meià* < MEDIANUM (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: La brevíssima anotació de l'OC no permet esbrinar a quina de les dues alternatives possibles es refereix: diminutiu toponímic directe de *Meià*, o bé formació paral·lela amb addició posterior del sufix diminutiu; ens decantarem per la primera (no en referència a l'antic *Meià* de la Noguera, és clar, sinó al segarrenc *castell de Meià*, que estranyament no apareix en l'OC; vegeu *supra*, s. v. *Castellmeià*) bàsicament per dues raons: la proximitat entre tots dos llocs (set quilòmetres) i la incerta escaiença del significat 'posició intermèdia' per a la situació geogràfica de Mejanell (sobretot tenint present que el nucli de Sant Ramon, respecte del qual i de Ferran és efectivament a mig camí, és d'època moderna).²

[[mejan]ell]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + -ell

1. Així, doncs, la forma *Maginell de la Torre* consignada per Gavín (*Inv. esgl.*, vol. xx, p. 44, on es pot trobar una fotografia ben il·lustrativa del que hem comentat abans a propòsit de la torre), si no un mer error, sembla fruit d'un encreuament amb el nom personal *Magí* (freqüent a la comarca) per etimologia popular, si bé facilitat per la pronúncia local [məʒə'neʎ], ja que aquesta zona de capçaleres del Sió es troba de ple en la frontera dialectal entre català central i català nord-occidental; convé tenir present, a més, que el seu possible referent, *Meià* (vegeu *supra*, s. v. *Castellmeià*), és conegut també com a [mə'ʒa] (i fins i tot [ma'ʒa] a la zona de fonètica ja occidental). Pel que fa, en fi, a la grafia *Meianell* que emprà Coromines (OC, vol. v, p. 245a16), tot i que certament s'adiu millor a la d'aquest altre nom segarrenc que en pot ser l'origen, cal dir que es tracta d'una forma merament suposada per aquest autor a partir de les citacions documentals que aporta, no pas coneguda directament, ni de viva veu ni de fonts modernes.

2. Això no obstant, sembla cert que en una primera època el nostre *Mejanell* encara no era diminutiu, o no de forma fixa, ja que, malgrat els dubtes que raonablement hem de tenir sobre l'adscripció de les mencions medievals en un cas en què dos llocs de nom tan semblant es troben tan a prop l'un de l'altre (vegeu en aquest sentit, nota s. v. *Castellmeià*), almenys la citació de l'any 1079 que esmenta Coromines (OC, vol. v, p. 245a17-18) s'ha de referir al que ens ocupa, car hi apareix de tirada junt amb els veïns la Manresana i Mont-ros.

Melgosa, la

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 250; OC, vol. v, p. 246b11-13; ICC-Segarra.

Masia del municipi de Biosca (de fet doble: *la Melgosa Alta* i *la Melgosa Baixa*, com ja es reflecteix d'alguna manera en el fogatge del 1497) situada al sector occidental del terme, uns dos quilòmetres al sud-oest de Lloberola, i a prop del límit amb Sanaüja, terme dins del qual hi ha una partida que en pren el nom (vegeu Arderiu, 1990, p. 24).¹

DOC.: *la Molgosa / mas de Molgasa sobirana*, 1497 (*Fog.*, p. 225).OC.: Vol. v, p. 246b16-18: del nom de planta *melga* 'mena de farratge', derivat del llatí vulgar *MELICA* (vegeu altres topònims catalans com *Meligar* o *Melques*: OC, vol. v, p. 246b1-15), en aquest cas amb el sufix *-osa* (com en *la Cardosa*, *la Prenyanosa*, *la Molsosa*, etc.).

ALTR. HIP.: —

[[melg]osa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-os(a)*

1. És inexacta, doncs, la localització que en dona Coromines a partir de les seves notes (al capdavall ho té «oït en el terme limítrof de Pinós»), quan en fa «mas de Llobera de Solsonès» (OC, vol. v, p. 246b11-13), malgrat que certament la Melgosa és a prop del Solsonès (termes de Llobera i de Pinell). Vist això, tampoc no és fiable el comentari que hi afegeix, en el sentit que n'existeix la variant fonètica «*la Molgosa*», sobretot tenint en compte que Coromines enlloc no esmenta el parònim (i no gaire llunyà) *la Molgosa*, del terme de les Oluges (vegeu *infra s. v.*), del qual, com veurem, sí que existeixen totes dues variants, i amb el qual, per tant, bé podria ser que s'hagués produït una confusió. El que sí existeix com a variant fonètica (o més que variant, fins i tot pronúncia local majoritària, de vegades també reflectida en usos gràfics) és la forma *la Malgosa* amb /a/ a la primera síl·laba, que tanmateix es pot explicar com una típica obertura occidental (aquí prop de la zona de transició amb l'oriental, d'altra banda) justament en aquesta posició pretònica, i que, doncs, no cal reflectir segurament en la forma escrita oficial, atesa l'evident etimologia a partir de *melga*.

Melons

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 247b29-38; ICC-*Garrigues*.

Important mas i antic terme autònom, i avui encara singular nom de partida, del municipi de Castellldans, que es troben al sud-oest d'aquesta població, en l'angle del terme que confronta amb els d'Aspa i el Cogul; en aquest mateix sector neix una riera anomenada *vall de Melons*, que corre d'est a oest per sota el mas, creuant-ne la partida, i desguassa en el riu de Set poc abans d'Aspa, ja dins d'aquest terme municipal oficialment segrianenc.

DOC.: *Comolons* [< *Coma-molons*?], 1258 (OC); *Melons*, 1358 (*Fog.*); *Molons*, 1359 (OC); *Molons*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).

OC: Vol. v, p. 248a24-49: de l'antic substantiu zoonímic *meló* 'teixó', del qual es coneix també la variant *moló*, derivat del llatí *MELES* 'íd.' a través de la forma *MELONE*, i concretament d'un genitiu singular *MELONIS*, sobreentenent-hi un genèric del tipus *MONS* (OC, vol. vi, p. 299a54-b2); segons Coromines, el paisatge trencat i sovint amb coves no sols d'aquest topònim, sinó dels altres nou parònims que en relaciona (OC, vol. v, p. 247b39-248a22), és favorable justament a la presència de teixons, que, d'altra banda, han generat força altres noms de lloc.

ALTR. HIP.: El mateix autor descarta altres derivacions hipotètiques, com la de *MOLA* 'turó encinglerat' (inadequat com a referent orogràfic), o fins *mola* de molí, o d'un nom personal del tipus *Moló* (vegeu OC, vol. v, p. 248b1-12); de *meló* com a fruit del meloner ja ni en parla, amb raó.

[melons]
zootopònim
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim menor del terme d'Àger, localitzat a llevant d'aquesta població, que es concreta en el nom de dos llocs hidrogràfics: una *font de Menàrguens* situada un quilòmetre al nord-est d'Ager, i un *barranc de Menàrguens* que neix un poc més al nord i que, després d'un curt recorregut, desguassa en el riu Fred, afluent occidental de la Noguera Pallaresa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Si no n'és un reduplicat directe (i res no ho indica, a falta de més dades), aquest topònim ha de tenir un origen similar al de la més coneguda vila de *Menàrguens* o *Menargues*, que es troba ben bé trenta quilòmetres cap al sud, i que, com veurem en la fitxa següent, sembla que deriva del llatí MARIANICAS 'relatives o propietat de Màrius'; així, doncs, i per tal d'establir un clar paral·lelisme, podríem veure en el nostre cas una antiga adjectivació del tipus *FONTES MARIANICAS, referida al primer dels elements abans esmentats, i posteriorment el seu nom, ja constituït, s'hauria estès al del barranc que en part hi neix.

[menàrguens]
antropotopònim
llatí
simple (NP)

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 249b32-250a37.

Vila i municipi de l'angle sud-occidental de la comarca, situats a la riba dreta del Segre, uns nou quilòmetres al sud-oest de Balaguer, confrontant amb Tèrmens i Torrelameu; segons la pronúncia popular tradicional i les mencions antigues, la seva forma hauria de ser *Menargues* (tal com apareix a Zamora, p. 231, i com féu constar Antoni de Bofarull en el títol de la seva famosa novel·la, a mitjan segle XIX), però s'està generalitzant definitivament la variant *Menàrguens*, documentada amb certesa d'ençà el segle XVIII (tot i que ja també en un document dels privilegis de Balaguer de mitjan segle XV) i que sens dubte és sorgida per ultra-correcció, sota la influència del topònim veí *Tèrmens* i de tota la sèrie de plurals típicament occidentals del tipus *hòmens*, *màrgens*, *jóvens*, etc.

DOC.: *Mesanicos*, 1146 (Font Rius, doc. 63; CR, vol. xvii, p. 48); *Menarges*, 1148 (CR, vol. xvii, p. 48); *Mesanges*, 1163 (Font Rius, doc. 123); *Menargues*, 1163 (CR, vol. xiii, p. 286; vol. xvii, p. 63); *Meranges*, 1165 (OC); *Menargues*, 1166 (CR, vol. xvii, p. 390); *Meraneges*, 1166 (OC); *Menarges*, 1168 (OC); *Menarges*, 1180 (OC); *Menarges*, 1193 (OC); *Menargas*, 1199 (Font Rius, doc. 210); *Menarges*, 1210 (Bisson, doc. 129; OC); *Menargis*, 1212 (OC); *Menarges*, 1213 (OC); *Menarges*, 1216 (OC); *Menarguis*, 1236 (*Lib. Feud.*, doc. 164); *Menargues*, 1273 (OC); *Menargues*, 1276 (OC); *Menargues*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182); *Menargis*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 116, 133); *Menargas*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 207); *Menargiarum*, 1281 (OC); *Menargiis*, 1282 (OC); *Menargiis*, 1286 (*Priv. Bal.*, doc. 5); *Menargues*, final s. XIII (CR, vol. xvii, p. 64); *Manargues*, c. 1300 (CR, vol. xxiv, p. 66); *Manargues*, 1358 (*Fog.*, p. 51); *Menargues*, 1359 (OC); *Menargiarum*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Menargiarum* / *Menargues*, 1407 (*Priv. Bal.*, doc. 38); *Menargues*, 1417 (*Priv. Bal.*, doc. 42); *Menarguens*, 1458 (*Priv. Bal.*, doc. 53); *Menargues*, 1497 (*Fog.*, p. 101); *Menargues*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. v, p. 250a38-b19: d'una forma sufixada llatina MARIANICAS, formant part d'un sintagma com per exemple VILLAS MARIANICAS 'masies de *Màrius*', essent aquest un nom freqüent entre els romans; aquesta forma va donar *Merànegues*, que a partir del darrer terç del segle XII esdevindria **Menàregues* i ja *Menargues* mitjançant una metàtesi consonàntica (facilitada per un encreuament amb *menar*, etc.) i una síncope vocàlica posttònica, inevitable en un mot esdrúixol com aquell.¹

ALTR. HIP.: —

[menàrguens]
antropotopònim
llatí
simple (NP)

1. És notori, per cert, com determinades documentacions medievals (sobretot del segle XII) reflecteixen aquestes successives variants, que d'altra banda coincideixen molt significativament amb les que Nègre (p. 611) addueix sobre un parell de notoris parònims en terres d'oc. Pel que fa a les formes més antigues, amb -s-, reportades per Font Rius, Coromines en dubta raonablement (vegeu OC, vol. v, p. 250a32-39), ja que no solament no acaben de lligar amb l'ètimon proposat (el qual es reforça, si calia, per l'estret paral·lisme amb el topònim cerdà *Meranges*, derivat del corresponent masculí MARIANICOS), sinó que és probable que procedeixin d'una documentació espúria o mal transmesa, car «hagué de ser renovada o rectificada en [...] 1270» (p. 250b23-24). En tot cas, si fossin formes certes, s'haurien d'explicar per un sigmatisme que a la fi no hauria recíbit en aquest topònim.

1094

Meno, lo

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 109a52.

Topònim menor del terme de Castelló de Farfanya, recollit directament en les notes de camp de Coromines, que tanmateix no en dóna cap més explicació geogràfica, tot i que sí lingüística: és pronunciat amb /ɛ/ tònica.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 108a52-109a56: antroponímic, derivat d'un antic masculí *Menna* o *Mena*, d'origen grecoegipci, a través del llatí *MENAS* (present en altres topònims catalans, com *Sentmenat* o, dins del nostre àmbit geogràfic, el segarrenc *Armena*; vegeu *supra* s. v.).

ALTR. HIP.: —

[meno]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1095

Meó, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 219*b*44-50; vol. VII, p. 314*b*6-34.

Partida de l'horta de Balaguer, situada al peu mateix de la muntanya del Sant Crist, a la riba dreta del Segre, i que correspon a la que antigament fou anomenada d'*Almudàfer* (vegeu *supra* s. v.), on consta que s'establí una casa o *mansió* de l'orde dels templers.¹

DOC.: *ipsam mansionem*, 1151; *ipsa meso del Temple*, 1152 (OC).

OC: Vol. v, p. 219*b*44-52: d'un antic *Mesó*, que deriva del llatí *MANSIONEM* 'lloc de parada o residència', i que, en aquest cas, va començar essent el terme comú o genèric amb què es coneixia l'antic *Almudàfer*, en referència a l'esmentada casa o *mansió* templera, per acabar substituint-lo com a nom propi del lloc.

ALTR. HIP.: —

[meó]
referència històrica
català < llatí
simple

1. Malgrat la relativa proximitat entre tots dos llocs (una dotzena de quilòmetres, dins de la mateixa comarca) sembla perfectament clar que no es pot confondre aquest lloc amb l'actual *Torrelameu*, poble i municipi (vegeu *infra* s. v.), tot i que l'un i l'altre, com comprovarem (vegeu especialment OC, vol. VII, p. 314-315, s. v. *Torrelameu*, on justament es torna a esmentar el cas de *la Meó* que ara ens ocupa), comparteixen no només origen etimològic (és clar que amb evolucions fonètiques diferents), sinó que llurs explicacions etiològiques són, si no coincidents en detall, sí absolutament paral·leles.

Meravella

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de Montgai, situada a poc més de dos quilòmetres d'aquesta població, en direcció sud-est, i a menor distància encara del seu agregat Butsènit, en direcció sud, vora el límit amb el terme de Preixens, en un pla entre el riu Sió i la serra de Bellmunt.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el seu homònim del terme d'Oliola que tractarem en la fitxa següent, amb el qual difícilment es pot confondre ni identificar (car són separats per disset quilòmetres i tres termes municipals), i, doncs, també com els toponímics *Malavella* tractats per l'OC, sembla derivat del substantiu *meravella* < llatí MIRABILIA 'coses admirables', emprat per qualificar la realitat (o la voluntat) d'una terra o la seva producció.

[meravella]
valoració afectiva
català < llatí
simple

Meravella

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Poblet del municipi d'Oliola, situat a la part central del terme, tres quilòmetres al sud del seu cap i pràcticament la mateixa distància al nord de Coscó; el nom es troba també sota la forma *Malavella* (així, per exemple, a la cartografia de l'ICC), per bé que, en realitat, la pronúncia local, que no és altra que [mara'βελε] (com calia esperar del context fonètic: síl·laba inicial prepretònica precedint [r], i que de fet és la reflectida a final del segle XVIII per Zamora, p. 259), es queda a mig camí entre les dues formes esmentades.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: El més probable és que provingui del substantiu homònim (derivat del plural llatí *MIRABILIA* 'coses admirables'), tal com explica Coromines pel que fa al conegut determinatiu de Caldes de *Malavella* i alguns homònims i parònims seus (OC, vol. v, p. 147*b*5-148*b*3), entre els quals, lamentablement, no es compta aquest nom de lloc de la Noguera ni tampoc el que hem tractat en la fitxa anterior; el significat toponímic hauria de ser, així, decantat vers la valoració positiva d'un indret o, possiblement, de la productivitat de la seva terra; pel que fa a la forma *Malavella*, ja fixada en aquells casos i coneguda també com a variant en el nostre, és fruit tant d'una etimologia popular (solen sorgir en aquests casos històries sobre ancianes a mig camí entre la llegenda i la bruixeria) com d'una alteració /r/ > /l/ facilitada pel context consonàntic, per la contaminació amb tot de noms en *Mala-* i, en fi, per la pronúncia amb /a/ a la primera síl·laba, fins i tot en català occidental, del mot *meravella*.¹

[meravella]
valoració afectiva
català < llatí
simple

1. L'única alternativa etimològica, un cop rebutjades raonablement per Coromines (vegeu OC, vol. v, p. 147*a*13-*b*3) les propostes de Balari (compost de *mala* i *abella*, amb valor orogràfic per metàfora descriptiva) i de Simonet (incert derivat mossaràbic del llatí *MANARE*), fóra la relació amb un terme àrab com *masbāla* 'lloc on brolla l'aigua', que si bé seria acceptable des d'un punt de vista zonal (car comença a haver-hi algun arabisme en aquestes latituds: vegeu *Almenara*) no ho és pas en el semàntic, ja que ni el *Meravella* del terme d'Oliola ni el de Montgai no responen a aquest significat, a diferència dels diversos *Marbella* (andalusos), a propòsit dels quals és que Coromines aporta aqueixa informació (vegeu OC, vol. v, p. 188*a*35-189*a*16).

1098

Mercadal, el

COM.: Segrià

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 79; OC, vol. v, p. 256*b*14-16.

Antic raval de la ciutat de Lleida, situat a l'entorn de l'església parroquial de *Sant Pau del Mercadal*, a la zona on actualment hi ha l'estació del ferrocarril.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 256*b*33-35: del llatí *MERCATALE, derivat de MERCATUM 'indret on se celebra habitualment un mercat'.

ALTR. HIP.: Derivat directament del corresponent substantiu català *mercat*.

[[mercad]al]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-al*

REF.: TS, p. 93-95; OC, vol. v, p. 258a10-12.

Antic nom, almenys durant els segles XI i XII, del riu després conegut com a *Bragós*, topònim que ha esdevingut avui *Llobregós* mitjançant diferents alteracions (vegeu *supra*, s. v. *Bragós*), i que, fet i fet, no és sinó un equivalent semàntic (per eufemisme?) d'aqueix vell *Merder*; corre des de l'actual comarca de l'Anoia (neix en els altiplans històricament segarrencs de vers Calaf) fins a la de la Noguera (desemboca en el Segre a prop de Ponts), passant pels tres municipis septentrionals de la Segarra (Torà, Biosca i Sanaüja), on rep diversos afluents.

DOC.: *rivo Merdario*, 1048 (TS; OC); *rivo Merdario*, 1066 (TS; OC); *rivum Merder*, 1067 (TS; OC); *rivo Meritario*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 382; OC); *rivo Merdario*, 1101 (TS); *Rivo Meritabili*, 1130 (*Lib. Feud.*, doc. 493); *rio Meritabile*, 1131 (TS; OC); *rivo Meritabili*, 1155 (TS).

OC: Vol. v, p. 257a39-44: derivat evident del substantiu *merda* (del llatí íd.), amb el sufix *-er*; però si, pel que fa als altres gairebé trenta homònims i parònims (francesos, occitans i catalans, el més conegut dels quals és el vigatà riu Meder) recollits a OC, vol. v, p. 257a46-258b29,¹ l'explicació (tanmateix discutible) és una mera al·lusió als detritus que s'acumulen en els rius vora les poblacions, en aquest cas concret, atesa la ulterior substitució per un derivat de *brac* 'fang', cal decantar-se per una explicació referida a l'aparent brutícia natural dels terrenys fangosos o enllotats (vegeu TS; OC, vol. v, p. 258a32-34).

ALTR. HIP.: —

[[merd]er]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

1. No s'hi ha de comptar el número 5 entre els que recull com a derivats amb el sufix *-er* < -ARIUS, ja que evidentment es tracta del mateix que el número 3, que no és altre justament que el cas que ara ens ocupa. Fixem-nos-hi si no: aqueix és «a Segarra» (sense més indicacions, i amb quatre citacions documentals del segle XI, extretes totes dels OHC de Balari), mentre que aquell («altre a Segarra, entre Prats de Rei i Torà») és encara més clarament l'actual riu Bragós o Llobregós, ja que apareix en un document del segle XII com a determinatiu de Castellfollit, i a més, davant l'obvietat, així ho explicita Coromines (OC, vol. v, p. 258a30-34). El més estrany d'aquest cas, doncs, és que no arribi a identificar els dos noms, havent-los localitzat tots dos i explicant-los com els explica a partir d'una mateixa etimologia, a la mateixa pàgina de l'OC, amb tot just divuit línies de separació entre si.

Merita

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 259a7-19; ICC-Noguera.

Antiga població, desapareguda ja com a tal vers la baixa edat mitjana (en el fogatge del 1553 apareix encara com a *mas*, però), i actual nom de partida del terme municipal de Camarasa, que es troba uns tres quilòmetres al sud d'aquesta població.

DOC.: *Merita*, 1079 (OC); *Merita*, 1106 (*Lib. Feud.*, doc. 407; OC); *Merita*, 1198 (OC); *Merita*, 1199 (*Lib. Feud.*, doc. 416; CR, vol. xvii, p. 47; OC); *Merita*, 1280 (OC); *termino de Merita*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *Mas de Merita*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 259a27-46: d'un nom personal aràbic com *Mārīdi*, *Māliṭi*, *Mārid* o *Mirwād*, derivats de les arrels *mrd* 'atrevir-se', *mlt* 'allisar' i *mrt* 'ser pelut', i potser especialment d'una forma *Māliṭiya*, amb el canvi consonàntic /l/ > /r/ propi de la pronúncia dels moriscos.

ALTR. HIP.: De l'ornitònim dialectal *merita* 'fredeluga' (DCVB s. v.), que tanmateix és propi només d'una zona del País Valencià, i que de tota manera, si no prové directament d'una onomatopeia, sembla ser també, en darrera instància, un nom d'origen aràbic (vegeu Veny, 2001b, p. 133-158).¹

[merita]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

1. Es tracta de l'estudi (original del 1986, però reproduït amb alguna addició a Veny, 2001b) «L'ètim de *merita* 'fredeluga': entre l'arabisme i l'onomatopeia», que no es pot sinó considerar de consulta imprescindible en relació amb el complex cas del nom d'aquest ocell. Val a dir que Veny no es limita a estudiar les alternatives etimològiques de la forma valenciana *merita* (tot descartant la proposada pel DECat), sinó que aporta moltes altres dades, com ara la localització (i també l'explicació etimològica i tipològica) dels seus nombrosos geosinònims, o tot d'elements de cultura popular (cançons, parèmies, etc.) que apunten o exemplifiquen aspectes significatius de l'ocell en relació amb els seus noms. Entre aquestes dades secundàries, per cert, figura també la constatació, a València mateix, de *Merita* com a antropònim (Veny, 2001b, p. 150), si bé no sembla que aquest fet es pugui utilitzar per afegir una nova hipòtesi en relació amb el topònim que ens ocupa; per dues raons: una, perquè en cas que l'antropònim valencià fos d'origen àrab, això no representaria cap novetat afegida a la hipòtesi que ja hem trobat a l'OC per al nostre topònim noguerenc, i dues, perquè en cas que el nom personal derivés del de l'ocell, tampoc aquesta opció no fóra aplicable, per raons cronològiques, a un nom de lloc que, segons consta en l'apartat corresponent, trobem documentat ja a la segona meitat del segle XI.

Merler, riu

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Curs d'aigua del terme de Vilanova de Meià, a l'extrem septentrional de la comarca, que neix al peu mateix del Montsec de Rúbies i recorre uns quatre quilòmetres en direcció est fins a desguassar en el riu Boix, per la dreta, immediatament a llevant del puig de Meià i aproximadament un quilòmetre al nord de l'actual cap de terme.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat no descartar en absolut que aquest nom contingui una mera sufixació del zoònim *merla*, indicant un indret on abundés aquesta mena d'ocells, el paralelisme amb els topònims tractats per Coromines, *s. v. Merlès* (OC, vol. v, p. 260a7-262a15), entre els quals els dos casos ponentins, *Merlet* i *Merli*, de què ens ocupem en les fitxes següents (vegeu *infra*), suggereix que més aviat podem ser davant d'un altre derivat del mot cèltic MERGI-LA 'marga, terra d'argila calcària', al qual aquí s'hauria adjuntat probablement el sufix romànic *-er* < llatí -ARIUM, molt rendible en tots temps.¹

[[merl]er]
qualitat del terreny
preromà indoeuropeu
N + sufix *-er*

1. Una altra paronímia, en aquest cas amb el riu *Merlant*, al Pla de l'Estany, especialment suggestiva pel fet de tractar-se també, en principi, del nom d'un curs d'aigua, ens duria vers un altre cantó, concretament cap als derivats del llatí MERDA 'merda, brutícia' (OC, vol. v, p. 259a52-b41); això no obstant, caldria documentació antiga, de la qual lamentablement no disposem, per tal de conduir amb més probabilitats d'encert aquest cas en aquesta direcció (per a la qual vegeu *supra*, *s. v. Merder*), tal com sí que l'hi duen els documents referits a aquest altre riu banyolí.

Merlet, el

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 261b56-262a4; ICC-Pla.

Topònim del sector central de la comarca, situat a la conjunció entre els termes municipals de Golmés, Mollerussa, Vila-sana i el Palau d'Anglesola; avui hi designa una masia i una partida, però sembla que correspongué també a un petit nucli de població, sense arribar tanmateix a formar poble en el sentit convencional.¹

DOC.: *ipso Merlet*, 1190 (Font Rius, doc. 187); *·ez-Merlet*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Merleto*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *Merlet*, s. XVII (OC).

OC: Vol. v, p. 260b51-261b53: potser d'un collectiu *MERGILETUM, derivat d'una base lèxica cèltica MARGILA 'marga, terra d'argila calcària', i més concretament d'una seva variant MERGIL-.

ALTR. HIP.: Directament del derivat francès antic d'aquesta base, *marle* (avui *marne*), esmentat a OC, vol. v, p. 260b53; o directament de l'antic terme arquitectònic *merlet*, viu en català per designar, entre altres accepcions, els petits pilars d'obra quadrangulars entre els quals es disparava contra l'enemic des del capdamunt de les fortalises (vegeu DCVB, GEC, DECat s. v., malgrat que Coromines s'està de relacionar-hi aquest nom de lloc i altres de semblants).

[[merl]et]
qualitat del terreny
preromà indoeuropeu
N + sufix *-et*

1. És indicatiu que la GEC l'anomeni «despoblat» (situant-lo per cert en el municipi del Palau d'Anglesola, a l'est del poble), mentre que l'OC en fa un «veïnat prop de Mollerussa», on ho oí Casacuberta el 1920 (*lo Merlet*, també amb una variant plural *los Merlets*, segurament significativa); pel que fa a la cartografia actual de l'ICC, hi apareix dues vegades, si bé sempre vers el mateix indret: una partida *Merlet* a l'angle nord-occidental del terme de Golmés i una *masia del Merlet* a tocar mateix, però ja en terreny pertanyent al municipi de Vila-sana, a l'altra banda de l'actual autovia. Tornant a l'OC, cal dir que, a més d'una mera errata tipogràfica («*Merlst*» per *Merlet* al vol. v, p. 261b56), és no solament incert, sinó manifestament erroni, que un segon *Merlet*, que l'autor troba en un document antic al costat de *Vensilló*, hagi de ser diferent «perquè és uns 20 k. més a l'O que Mollerussa» (OC, vol. v, p. 262a1-4), ja que en realitat *Vensilló* (vegeu *infra* s. v.), enclavament del terme segrianenc dels Alamús, es troba entre Torregrossa i Bell-lloc, i tot just a nou quilòmetres de Mollerussa, de manera que no hi ha raó per dubtar que aquella citació es refereix al lloc que ara ens ocupa; potser és que l'autor de l'OC confongué *Vensilló* amb *Vinfaro*, al terme d'Alfés, o amb *Vimpèlec*, al d'Alguaire, com tornarà a fer s. v. *Mirambell* (vegeu *infra*, nota), ja que certament tant un lloc com l'altre, i essent tots ells de nom clarament aràbic, es troben més o menys a vint quilòmetres de Mollerussa per ponent.

Merli

COM.: Segrià

REF.: GEC; Zamora, p. 243; CR, vol. XXIV, p. 77; OC, vol. v, p. 261b47-49.

Nom d'un barri de la vila d'Alguaire, que es coneix sobretot pel santuari de la *Mare de Déu de* (o *del*) *Merli*, als afores de la part alta de la població.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 260b51-261b53: del mateix terme cèltic MERGILA 'marga, terra d'argila calcària' tractat en la fitxa anterior, en aquest cas en genitiu, acompanyant un desaparegut genèric, com ara PAGUS MERGILI 'el lloc de la marga' (vegeu especialment p. 261b40-47).

ALTR. HIP.: La terminació *-i* d'aquest topònim fa més difícil l'acceptació de les hipòtesis alternatives apuntades per al parònim *Merlet* (vegeu la fitxa anterior), la qual cosa, de retruc, fa que també en aquest altre cas hàgim de continuar preferint, malgrat nombrosos escrúpols, l'etimologia proposada per Coromines; això no obstant, sí que hi ha una fàcil alternativa per al nostre *Merli*: que sigui un reduplicat directe del poble homònim que es troba cap al nord, a l'Alta Ribagorça (vegeu GEC; OC, vol. v, p. 261b9-40).

[merli]
qualitat del terreny
preromà indoeuropeu
simple

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector oriental del terme d'Aitona (banda esquerra del riu), sector que progressa vers les Garrigues de forma cada cop més aturonada, que es troba situada cinc quilòmetres al sud-est del cap municipal, entremig de diversos dels torrents o *valls* d'aquella zona, i en especial a la capçalera de la *vall de Meu* (vegeu la fitxa següent), amb la qual pot haver-hi una relació fins d'identitat toponomàstica (vegeu *infra*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Davant l'absoluta absència d'aquest topònim en les obres de referència etimològica i la manca no menys significativa de noms similars en *Mer-*, apareix com a possible la hipòtesi d'una derivació del llatí *MANSIONEM*, tal com els coneguts *Mesó* i *Masó* (vegeu *supra*, s. v. *la Meó*), amb el significat de 'lloc de parada o residència', amb la típica caiguda de /z/ intervocàlica en posició pretònica (vegeu OC, vol. VII, p. 314a60-b6, s. v. *Torrelameu*), i en aquest cas l'aparició posterior d'una /r/ amb funció antihiatàtica; el colpidor paralelisme d'aquests *Meró* i *Meu* amb els *Meó* i *Meu* (*Torrelameu*) de la Noguera dóna bases més sòlides a aquesta hipòtesi, reforçant-ne totes les parts.

[meró]
referència històrica
català < llatí
simple

Meu, vall de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un dels afluents orientals del Segre, on desguassa junt amb la vall dels Masos i altres cursos intermitents un parell de quilòmetres al sud d'Aitona, poc després que s'hi uneixi el canal de Seròs (a la Canadenca); baixa, com aquell, dels turons del sector garriguenc del mateix terme d'Aitona, i concretament pren forma a partir de la partida de Meró, amb la qual sembla que té una estreta relació nominal (vegeu *infra* i fitxa anterior).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat que també es podria tractar d'una mera casualitat (i, doncs, fer referència, per afèresi, a algun nom personal com *Bartomeu*), sembla que aquest topònim va estretament unit al *Meró* abans al·ludit (vegeu la fitxa anterior), atès que coincideixen els fets geogràfics (la vall de *Meu* baixa al Segre des de *Meró*) i els lingüístics, amb un parallelisme gairebé extraordinari amb el cas de *Torrelameu* respecte de *la Meó* (vegeu *s. v.*); si així es confirma, doncs, tot plegat ve de *Masó* / *Mesó*, que deriva del llatí *MANSIONEM* 'lloc de parada o residència', en el cas de *Meu* amb retracció accentual posterior a la caiguda de /z/.

[meu]
referència històrica
català < llatí
simple

1106

Migjorn, roca de

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom d'un dels cims (però no pas el culminant) del sector occidental del Montsec de Rúbies, de 1.593 metres d'altura, situat a la partió entre els termes de Llimiana (Pallars Jussà) i Vilanova de Meià.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla evident que, com indica Coromines genèricament sobre l'ús toponímic de *Migjorn* (però sense esmentar aquest cas; vegeu OC, vol. v, p. 268^b43-48), es tracta no pas de la indicació horària del mig del dia, sinó del punt cardinal *sud*, òbviamment, en aquest cas, des de la perspectiva del Pallars.

[migjorn]
situació geogràfica
català < llatí
simple

Mijanell

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 182a22-25; ICC-Noguera.

Antic lloc de la ribera de Sió, que apareix junt amb Preixens en determinada documentació, i que sens dubte correspon a l'actual partida (grafiada *Mitjanell* per l'ICC, a banda i banda del riu) que es troba al costat mateix de Preixens, entre aquest poble i el seu agregat Pradell.

DOC.: *Manyanell*, 1359 (OC).¹OC: Vol. v, p. 181a29-32, 182a17-21: derivat del llatí *MEDIANUS* (i aquest de *MEDIUS*) en el sentit de 'territori que depèn a mitges de dos termes', amb l'addició d'un sufix *-ETULUM* diminutiu.ALTR. HIP.: Com el seu quasihomònim segarrenc *Mejanell* (vegeu *supra* s. v.), podria ser també un diminutiu toponímic de *Meià*.²

[[mijan]ell]
situació geogràfica
català < llatí
Adj + sufix *-ell*

1. Malgrat l'aparent distància formal entre els lexemes d'aquest *Manyanell* i el nostre *Mi(t)janell*, és evident que es tracta del mateix lloc i nom, ja que, d'una banda, en el fogatge d'on n'extrau la cita Coromines apareix unit a Preixens («loch de Peraxens ab Manyanell: 12 focs») i, d'altra banda, se sap que en alguns derivats de *MEDIUS*, com *MEDIANUS* > *Meià* i la sèrie que ens ocupa, es produí la nasalització en /ɲ/ de la palatal per propagació del timbre de les síl·labes contigües (vegeu OC, vol. v, p. 181a38-40, s. v. *Manyanet*). En definitiva, es deu tractar o bé d'un error relatiu del copista, induït per l'existència certa de topònims com aquest *Manyanet* pallarès i altres, o bé d'una antiga variant real, finalment no reeixida. Sigui com sigui, val a dir que Coromines no identifica pas el *Manyanell* que comenta en aquest article amb el nostre *Mijanell*, que sembla que desconeix, ja que, malgrat aparèixer a la GEC i tot, no hi fa tampoc cap esment s. v. *Meià*, al costat per exemple del parònim *Mejanell* de la Segarra.

2. Resta el dubte, doncs, entre les dues opcions derivatives: si bé es podria tractar, efectivament, com *Mejanell* < *Meià*, d'un mer diminutiu topònimic (però aquí hi manca el referent proper, i tant Castellmeià com la conca de Meià queden lluny del nostre lloc), la posició geogràfica en aquest cas afavoreix la solució contrària, ja que, com hem dit, Mijanell es troba just entremig de Preixens i Pradell, actual agregat seu, però que antigament havia tingut jurisdicció pròpia, de manera que aquesta «situació en empriu entre termes coneguts» (per dir-ho amb mots de Coromines: OC, vol. v, p. 181b52-53) ha de ser l'origen del seu nom, diminutiu per causes diferents (dimensions dels camps o d'una antiga edificació, etc.). Pel que fa a aquest diminutiu, no obstant, afegim-hi que no hi ha raons de pes per fer-lo remuntar fins al seu ètim llatí, ja que la forma actual (tot i que no tant la documental *Manyanell*: vegeu la nota anterior) permet postular que sigui diminutiu, amb el sufix ja romànic *-ell*, d'una variant **Mijà*, paral·lela a la de la forma etimològica de l'adjectiu, *mijà*, molt estesa justament en el dialecte nord-occidental (vegeu DCVB, s. v. *mitjà*), si no directament d'aquest adjectiu.

REF.: Aebischer, p. 53, 110; DCVB; GEC.

Poble del sector de ponent del terme municipal d'Àger, situat cinc quilòmetres a l'oest d'aquesta vila, i un parell al sud-oest del seu agregat Agulló, que és la població més propera; encara més a ponent es troben els notables *monts* o *serra de Milla* (culminats pel *puig de Milla*, superior als mil metres d'altura), que separen aquest lloc de la Noguera Ribagorçana; vora mateix del poble aquest dona nom també a una *font de Milla* (ICC-Noguera), així com, tres quilòmetres i mig cap al sud, al veïnat dels *Masos de Milla* (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: *Miliano*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Milla*, 1187 (Fité, p. 220); *Miliano*, 1249 (CR, vol. xxiv, p. 207); *Miliario* [?], 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Milla*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199); *Milla*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Milla*, 1405 (Fité, p. 567); *Mylla*, 1496 (Fité, p. 535); *Milla*, 1497 (*Fog.*, p. 103); *Milla*, 1511 (Fité, p. 555).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Descartat que puguem ser davant d'un irregular derivat de *mill* (car res tret de la pura semblança no permet pensar-ho; al contrari: la seva notòria absència de l'OC, on es dedica un article als noms d'aquesta família lèxica, més aviat en corrobora la negativa), sembla clar que ha de tractar-se d'un cas d'antropotoponímia, segurament relacionat, com proposaren ja Meyer-Lübke, Aebischer i el DCVB, amb un nom personal llatí com **MILIUS* o *AEMILIUS*, amb la típica sufixació en -ANUM (vegeu d'altra banda sengles antropònims *Milano* i *Milianus* documentats a Catalunya al segle x, segons el RAC-I, p. 399) i, en el darrer supòsit, amb aferesi de la vocal inicial per fonètica sintàctica (vegeu *supra* el possible paral·lel, si bé sobre una base germànica, del cas de *Maldà*).

[[mill]]à
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

1. És aquesta una de les absències destacades de l'OC pel que fa a la toponímia ponentina; no només perquè es tracta d'un nom de lloc *major*, és a dir, corresponent a una població (per bé que no pas cap de municipi), sinó també perquè, com veurem tot seguit, sembla tenir un origen antroponímic de tipus llatí i, a més, fou tractat temps enrere, entre altres, per Paul Aebischer —qui en deixà ja ben encaminada l'etimologia, per cert, encara que en una evident fase de tempteig provisional, fruit tant de la seva indefinició en aspectes clau de fonètica històrica, com de la manca de documentació antiga (un únic «riuulo de Miliano» de l'any 1025 que gosa esmentar no sembla correspondre pas a aquest lloc, com ell mateix declara d'entrada: «me semble se rapporter à un autre endroit»; Aebischer, p. 110).

REF.: OC, vol. v, p. 280a42-44.

Nom d'una partida del terme dels Torms, segons Coromines, que el recollí personalment en les seves notes onomàstiques.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 280a40-42: reduplicat, cal suposar que per algun fet migratori, del topònim aragonès *Miralbueno* (província de Saragossa), amb adaptació consonàntica davant del diftong creixent (ço és, amb la recurrent equivalència /b/ > /g/ facilitada pel context fonètic), i amb una formació original i, doncs, un significat del tot paral·lels als dels nostres *Miralbò* autòctons (vegeu les fitxes següents).

ALTR. HIP.: Adaptació eufemística, o per etimologia popular, d'un compost **Miraguano*.

[[mira][güeno]]
topònim reduplicat
espanyol
compost (N(top))

1110

Miralbò

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida (tanmateix grafiat *Miralbó* per l'ICC) i, vora seu mateix, d'una torre agrària del sector meridional del terme d'Alcoletge, situada escassament un quilòmetre i mig al sud de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en els cas dels homònims noguerencs tractats en les fitxes següents (vegeu *infra*), és un simple compost *mira-el-bo* aplicat a un indret amb bona visió panoràmica (vegeu *supra s. v.*, els no gaire llunyans *Bellver* i sobretot *Bellvis*), que en aquest cas podria ser la vall del Segre i l'horta del pla de Lleida, amb la ciutat a l'horitzó, en direcció sud-oest, ja que tant pel nord com pel sud aquest sector és superat en altura, respectivament, pel turó d'Alcoletge mateix i pel tossal de Moradilla.

[[mira][l-bo]]
situació geogràfica
català < llatí
compost V + Adj

1111

Miralbò

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 280a18-19.

Nom d'una antiga partida del terme de Penelles, que Coromines llegí personalment en un llibre de peu local de l'any 1876.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 279a16-280a15: compost entre el verb *mirar* i un genèric *el bo*, sobre el qual l'autor no dona més explicacions (tanmateix vegeu les fitxes anterior i següent).

ALTR. HIP.: —

[[mira][l-bo]]
situació geogràfica
català < llatí
compost V + Adj

Miralbò

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi de Tèrmens, situada en el seu sector meridional, dos quilòmetres al sud-est de la població, vora el límit amb les comarques del Segrià i el Pla d'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas tractat en les fitxes anteriors (vegeu *supra*) i en els altres vuit homònims recollits per l'OC (vol. v, p. 280a15-40), és evident la composició entre *mirar* i *el bo*, tot i que no ho és tant, com hi dèiem, la significació concreta del nom, que sembla aplicat a una especial situació de l'indret, de cara a altres terres que des d'allí es poden observar amb plenitud, valorant-les; en aquest cas, malgrat una altura d'escassament dos-cents metres, la partida de Miralbò sembla prou escaient a aquesta noció, ja que dessota seu es decanten, a banda i banda, els pendents de les ribes del Segre i del Corb (rius que s'uniran tot just set quilòmetres més enllà, en direcció sud-oest), mentre que vers el sud i el sud-est el terreny planeja també, obrint-se cap al pla d'Urgell.¹

[[mira][l-bo]]
situació geogràfica
català < llatí
compost V + Adj

1. Una situació semblant, *mutatis mutandis*, és aplicable al cas de Penelles, car també aquest és pràcticament en la mateixa latitud que el de Tèrmens, si bé disset quilòmetres més a llevant; és un terme que es troba a les envistes del pla, en aquest cas al peu de la serra de Bellmunt, el popular *Espia d'Urgell* (vegeu *supra* s. v.).

Miralcamp

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 280a47-54.

Població, i municipi del sector meridional de la comarca, en contacte amb les Garrigues, que es troba aturonada uns tres quilòmetres al sud de Mollerussa, als contraforts orientals de *la Serra* (vegeu *infra s. v.*) que separa el terme de Torregrossa dels de Sidamon, Fondarella i el cap comarcal.

DOC.: *Miralcamp*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73); *Miralcamp*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Miralcamp*, 1176 (G.-Biosca, p. 160); *Miralcamp*, 1182-1190 (OC); *Miralcamp*, s. XII (CR, vol. XXIV, p. 85; OC); *Miralcamp*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 242); *Miralcamp*, s. XIII (OC); *Miralcamp*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Miralcamp*, 1331-1339 (OC); *Miralcamp*, 1358 (*Fog.*); *Miralcamp*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Miralcamp*, 1497 (*Fog.*, p. 235).

OC: Vol. v, p. 279a16-17: compost evident entre el verb *mirar* i el substantiu *camp*, amb article definit: *el camp*.

ALTR. HIP.: Afegim-hi que en aquest cas és especialment patent la versemblança semàntica d'un tal compost, ja que, com hem indicat, *Miralcamp*, malgrat la seva poca altura en termes absoluts, es troba estratègicament situat damunt de Mollerussa i tot el sector central de la plana urgellenca, de manera que n'és un mirador privilegiat, i fins i tot, pel sud, de l'àrea meridional (oficialment adscrita a les Garrigues) d'aquesta comarca natural (Juneda, etc.).

[[mira][l-camp]]
situació geogràfica
català < llatí
compost V + N

1114

Miralles

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'un tossal de 594 metres d'altura (el més alt d'aquell sector) i, vora seu, d'una partida del terme municipal de Cervera, que es troba un parell de quilòmetres al nord-est de la ciutat, prop del límit amb el terme de les Oluges; actualment és fàcil de localitzar, ja que, a més d'haver-hi un vèrtex geodèsic, es troba al costat de la central elèctrica, encaixonat com ella entre la via del ferrocarril i la carretera antiga dita «de les Oluges».

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el gran nombre d'homònims que sí són recollits per Coromines (fins a vint a OC, vol. v, p. 283*b*30-284*a*35), no hi ha dubte que es tracta d'una derivació plural de MIRACULA (al seu torn plural de MIRACULUM), que ja en el llatí vulgar autòcton prengué el sentit de 'cim' o 'lloc prominent que serveix de guaita' (vegeu íd., p. 284*b*36-40), atès que, en el nostre cas com en aquests, el topònim s'aplica certament a una elevació singular.

[miralles]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

Miralpeix

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 280*b*15-22.

Poble del malaguanyat terme municipal de Tiurana, al Mig Segre, situat tot just un quilòmetre al sud-oest del seu cap, vora la riba esquerra del curs tradicional del riu.

DOC.: *Miralpex*, 1359 (OC); *Miralpeix*, 1497 (*Fog.*, p. 149).

OC: Vol. v, p. 279*b*26-33: compost del verb *mirar* i el sintagma nominal *el peix*, que, com els diversos homònims recollits en aquesta obra (OC, vol. v, p. 280*b*7-281*a*36), designa un indret que es troba abocat vers les aigües d'un riu que porta peixos (en aquest cas òbviament el Segre); a més, segons Coromines, no és estrany en els noms d'aquest tipus que formin parella, per contrast, amb altres de significació complementària, en aquest cas amb *Mirambell*, agregat del municipi veí de Bassella (Alt Urgell), les vistes del qual no són a la immediatesa del riu i els seus peixos, sinó, ben al contrari, vers paratges llunyans (vegeu un homònim a la fitxa següent, i diversos paral·lels *Miralbò* i *Miralcamp* en les anteriors).

ALTR. HIP.: —

[[mira][l-peix]]
situació geogràfica
català < llatí
compost V + N

REF.: DCVB; Arderiu, 1990, p. 19-20; TS, p. 253-254; ICC-*Segarra*.

Nom avui d'una masia (potser antic veïnat) i d'un turó molt proper, que s'aixequen per sobre dels quatre-cents metres d'altura a la banda de ponent del terme de Sanaüja, un quilòmetre i mig al sud de Ribelles, i just vora el vèrtex que formen el riu Bragós i la riera de Sanaüja abans d'unir-se un cop hagin entrat en el terme municipal de Vilanova de l'Aguda, al qual ja pertany l'al·ludit lloc de Ribelles; es tracta, com el seu nom justament indica (vegeu *infra*), d'un indret estratègicament situat, des del qual es domina una ampla panoràmica de la vall del Llobregós i terres adjacents.

DOC.: *Mirambel*, 1553 (*Fog.*).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Com els nombrosos homònims sí recollits per l'OC (vegeu vol v, p. 279a29-280a8: set de catalans i diversos equivalents occitans, italians i francesos), es tracta d'un altre compost del verb *mirar* amb un mot genèric significant de fet 'el territori, el país' (vegeu *Miralcamp*, *Miralbò*, etc.), que en aquesta ocasió és l'adjectiu *bell*, substantivat, i que no cal dubtar que faci referència a la posició privilegiada d'aquest lloc, ja comentada; quant a la /m/ central, s'explica com una alteració a partir d'un original **Miralbell*, per dissimilació respecte de la lateral final (OC, vol. v, p. 279a20-25), o bé per atracció de la bilabial nasal inicial (de manera que hi hauria un cert paral·lisme amb el cas de *puniol* / *poliol*, entre d'altres).

[[mira][m-bell]]
situació geogràfica
català < llatí
compost V + Adj

1. No podem considerar que es refereixi en concret a aquest lloc, i de fet no podem considerar tampoc que es refereixi de forma comprovable a cap dels seus homònims, un *Mirambell* que apareix en una nota de l'OC que el tracta, sense gaire fonament, com un cas diferenciat dels altres, tal volta situat cap a l'actual Segrià (vegeu OC, vol. v, p. 279b34-37). Per molt que, com diem, Coromines en faci un cas més de *Mirambell* toponímic (però curiosament havent oblidat el que ens ocupa, i això que apareix al DCVB i tot), resulta que tota la seva base és que consta un tal *Petrus de Mirambell* en una carta de població de Vensilló de l'any 1161, i només això el duu a suposar l'existència, vora aquest lloc (que d'altra banda situa al nord de Lleida, quan és clar que es troba tretze quilòmetres vers llevant, enclavat en el Pla d'Urgell; el deu confondre amb *Vimpèlec*, despoblat del terme d'Alguaire). Tornant al cas de *Mirambell*, i al marge de la seva hipotètica ubicació, és evident que amb la sola menció d'un individu del segle XII que duu aqueix cognom toponímic no es demostra res, ja que aquest personatge pot constar en la mencionada carta de població havent-hi fet cap des de qualsevol banda del país, i singularment des d'algun dels *Mirambell* de la Catalunya Vella o de la zona fronterera sí recollits pel mateix OC (en especial els dels termes de Calonge de Segarra i Bassella), si no d'aquest mateix de vora Sanaüja que tractem aquí. La insistència de l'autor, que torna a referir-se a aquest fantasmal *Mirambell* segrianenc en tractar de *Mirarnal* (OC, vol. v, p. 281b44), perquè l'hi vol emparellar, no aconsegueix fer-lo vàlid, i en canvi sí gressament incoherent amb la inclusió, dins la llista dels *Mirambell*, com un cas a part, del seu ús «freqüent com a nom de barons, que vindrien d'un dels llocs citats» (vegeu íd., p. 279b38-43).

1117

Mirandol

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Antic nom del poble de Vall-llebrera (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un diminutiu en -OLUS > -ol del mateix terme que, en neutre plural, ha generat els diversos *Miranda* < llatí MIRANDA ‘llocs o coses admirables, de bella vista’, amb nou casos toponímics (ultra l’aplicació antroponímica) recollits en altres zones del país per l’OC (vol. v, p. 284*b*17-42); és versemblant que el seu significat concret sigui paral·lel al dels diversos *Mirambell* o *Miralbò* que acabem de veure en les fitxes anteriors; malgrat l’absència, en aquest cas, d’un terme genèric, ja hom l’ha de pressuposar en la formació mateixa del nom.

[[mirand]ol]
situació geogràfica
llatí
Adj + sufix -ol

1118

Mirarnal

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 281*b*41-42.

Antic topònim del nord de la comarca, en terme d'Almenar segons Coromines, que el recull d'un document de mitjan segle XII.¹

DOC.: *Mirarnal*, 1147 (Font Rius, doc. 64; OC).

OC: Vol. v, p. 281*b*42-43: compost entre el verb *mirar* (vegeu les fitxes anteriors) i un terme *arenal*, derivat d'*arena*, amb el valor de 'l'areny', i amb síncope de la vocal medial pretònica.

ALTR. HIP.: Probablement, però, seria preferible veure-hi una simple contracció dels noms personals *Mir* i *Arnal*, d'origen germànic ambdós (vegeu la nota al peu).

[[mira][arnal]]
situació geogràfica
català < llatí
compost V + N

1. Hem de dir, tanmateix, que tenim les nostres reserves respecte de l'existència mateixa d'aquest antic topònim, d'altra banda no documentat en cap altra ocasió. En el text del 1147, en particular, es fa referència a una «turrem de Mirarnal» (segons edita Font Rius, però «terris de Mirarnal» segons Coromines), i, d'acord amb aquest redactat, no fóra pas estrany (o no gens inversemblant) que l'al·lusió fos a la torre (o les terres, tant hi fa) d'un tal *Mir Arnal*, essent aquests noms de persona ben freqüents a l'edat mitjana, i la prova és que tots dos han romàs en català com a cognoms, així com també una seva forma contracta, *Miarnau*. Si més no, doncs, cal deixar obert aquest dubte, que es podria fer extensiu, encara que hagués certament existit un lloc al Segrià (o en altres bandes) amb aquest nom, a la seva etimologia, com veurem en tant que hipòtesi alternativa (vegeu *infra*).

Miravall

COM.: Garrigues

REF.: GEC; CR, vol. xxiv, p. 84; OC, vol. v, p. 282^b7-10; ICC-*Garrigues*.

Llogaret del municipi de Juneda, avui considerat més aviat com una important masia, que dona nom també a una partida, tres quilòmetres al sud del cap del terme, entre el canal d'Urgell i l'autopista (des d'on es veu perfectament l'edificació); el turó de damunt mateix del lloc, amb el mateix nom i de 333 metres d'altura, és vèrtex geodèsic i marca el límit amb el terme de Castell-dans i amb l'enclavament de Masroig, pertanyent al municipi de les Borges Blanques (vegeu *supra* s. v.); l'indret és un magnífic mirador, vers el nord i l'est, de la plana urgellenca (actual comarca del Pla, nord de les Garrigues, est del Segrià), ja que es troba sobre una plataforma dels altiplans garriguencs que arriba, com una falca, fins a un punt més septentrional que cap altre dels contraforts d'aquell sector.

DOC.: *Miravall*, 1258 (OC); *Miravall*, 1358 (*Fog.*); *Miravall*, 1359 (OC); *Miravall*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Miravall*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. v, p. 282^b12-13: compost de *mira* i *vall*, designant un indret que mira cap a una vall (o més genèricament, *avall*, com és efectivament el cas: vegeu *supra*).

ALTR. HIP.: —

[[mira][vall]]
situació geogràfica
català < llatí
compost V + N

Miró, tossal de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Elevació de 387 metres d'altura del sector meridional del terme d'Ossó de Sió, situada uns tres quilòmetres al sud d'aquest poble i al sud-oest del seu agregat Bellver; en la cartografia anterior de l'IGN (mapa 361-III, ed. 1984) apareix també, al seu costat, vora el límit sud amb el terme dels Plans de Sió, una partida anomenada *lo Miró*, que sens dubte en pren el nom.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tot i que es podria especular sobre una hipotètica relació amb els noms derivats de *mirar* (vegeu en gran nombre a les fitxes anteriors, i també OC, vol. v, p. 279-284), atès que designa un tossal, sembla prou més raonable que es tracti d'un ús postantroponímic de *Miró*, ja sigui partint del cognom català (ben present en aquestes comarques), o ja sigui fent-ho del molt freqüent nom medieval *Mirone*, germànic, de la família de *Miro*, documentat ni més ni menys que en cinc-cents trenta-una ocasions entre els segles IX i X al nostre país (vegeu RAC-I, p. 400-405); l'esmentada absència d'article en el nom del tossal (car el de la partida segurament hi al·ludeix) sembla que permet decantar-se per aquesta darrera opció (si bé, naturalment, el cognom actual té el mateix origen).

[miró]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP)

1121

Mitjana, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alguaire, situada immediatament a llevant de la població, entre aquesta i el canal de Pinyana; dóna nom, així mateix, a un *reguer de la Mitjana*, que de fet és una sèquia integrada dins del sistema de regatge de l'esmentat canal, a cavall entre els termes d'Alguaire i la Portella.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com bona part de la resta de noms d'aquesta família lèxica (vegeu l'article *MIG*, *MITJA*, *MITGES* a OC, vol. v, p. 268a18-269a24; i vegeu *supra*, s. v. *Mijanell*), es tracta d'una al·lusió a la posició intermèdia d'aquest paratge.

[[mitj]ana]
situació geogràfica
català < llatí
Adj + sufix -à(*na*)

Mitjana, la

COM.: Segrià

REF.: Fonts locals: Lleida.

Conegut indret del terme municipal de la capital (tanmateix no recollit a l'OC ni a la GEC), que es troba al riu Segre, un parell de quilòmetres aigua amunt del nucli antic de la ciutat, en direcció nord-est, entre el barri de Pardinyes i el polígon industrial; es tracta d'una mena d'illa artificial a banda i banda del riu, envoltada de canals i sèquies, i tancada per les modernes rescloses (que en són la gènesi); es caracteritza per la ufanosa vegetació i els valors naturals, i com a tal s'hi ha constituït un parc natural visitable i parcialment condicionat per les institucions locals.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior i altres noms similars, es tracta simplement d'una referència a la situació d'aquest lloc, tal com s'ha descrit més amunt.¹

[[mitj]ana]
situació geogràfica
català < llatí
Adj + sufix -à(*na*)

1. Tanmateix sembla que el nom de *la Mitjana* aplicat a aquest indret —avui completament consolidat, i ben popular— és relativament recent; en tot cas, prou més que les obres hidràuliques que, com s'ha comentat, el van generar: així s'explica que vers el 1970 el principal escriptor lleidatà, al·ludint al cas en un conegut llibre de proses, no recollís encara aquest nom propi (vegeu Vallverdú, 1970, p. 82-83).

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme de Soses, situada al costat mateix de la riba dreta del Segre, dos quilòmetres i mig al sud d'aquesta població, vora el límit amb els termes municipals de Torres de Segre i d'Aitona, que és de fet la població més propera, ja que es troba dos quilòmetres aigua avall, cap al sud-oest.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els topònims tractats en les fitxes anteriors i tot d'altres de la mateixa família lèxica, el nom d'aquesta partida de ribera alludeix a la seva posició certament a mig camí entre dues poblacions, tal com ja s'ha explicat; el gènere plural, en aquest cas, deu explicar-se per la pressuposició o elisió d'un genèric com *terres*, *ribes* o fins i tot *aigües*.

[[mitj]anes]
situació geogràfica
català < llatí
Adj + sufix -à(nes)

1124

Mixó, coll del

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un indret del terme d'Alcarràs, situat vuit quilòmetres al nord-oest d'aquesta població, al sud de la serra del Coscollar, per on es comunica la part principal del municipi amb el sector de Vallmanya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: El topònim està evidentment centrat en la forma típicament nord-occidental, *mixó*, variant del substantiu *moixó* 'ocell', si bé es podria dubtar que la referència sigui recta (zoonímica) o bé de caire metafòric, si no merament anecdòtica.

[mixó]
zootopònim
català < llatí
simple

1125

Moixa, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. v, p. 300*b*36-38.

Nom d'una partida o un indret del terme d'Artesa de Lleida, recollit repetidament en les notes de camp de Joan Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 301*a*5-10: com els seus homònims de la Noguera tractats en les fitxes següents (vegeu *infra*), i de forma prou versemblant tant en aquest terme com en aquells, deu tractar-se d'una fixació toponímica de la idea d'*aiguamoix*, en referència a un punt on l'aigua apareix en forma de gotes sobre el sòl o a les roques.

ALTR. HIP.: —

[moixa]
hidrotopònim
català < llatí
simple

1126

Moixa, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya del sector nord-oriental de l'extens terme municipal de Camarasa, situada al nord-est dels seus agregats Fontllonga i Figuerola de Meià, relativament a prop del límit amb el terme de Vilanova de Meià.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com la vintena llarga d'homònims, parònims i derivats, d'arreu del país, que sí són recollits i explicats en l'OC (vol. v, p. 300*b*23-301*a*10), i singularment com els noms idèntics que Coromines recollí al sud d'aquestes terres (vegeu les fitxes anterior i següent), ha de tractar-se d'una al·lusió a un indret on l'aigua regalima pel rocam o surt del terra (*aiguamoix*, *moixal*).

[moixa]
hidrotopònim
català < llatí
simple

1. Tret d'un gros error en les informacions de l'OC o de l'ICC, difícilment podríem identificar aquest topònim amb l'homònim que tractarem en la fitxa següent, ja que, malgrat pertànyer oficialment a la mateixa comarca, hi ha una gran distància entre els termes respectius. D'altra banda, la notòria repetició d'aquest tipus toponímic arreu del país (vegeu *infra* en referència als casos recollits en l'OC) fa que no resulti estranya la coincidència d'aquests dos casos dins del marc d'una comarca tan extensa com la Noguera.

1127

Moixa, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 300*b*36-37.

Partida del terme municipal de Penelles, segons Coromines, que en recollí directament el nom en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 301*a*5-10: tot i que també n'hi ha derivats fitonímics (*moixera*, etc., en referència a l'arbret d'aquest nom: vegeu DECat s. v.), sembla que l'ús del terme *moix* i *moixa* en toponímia al·ludeix bàsicament a llocs on es produeix *aiguamoix* o *moixal*, és a dir, on regalima aigua per les roques o bé surt a gotes de terra.

ALTR. HIP.: —

[moixa]
hidrotopònim
català < llatí
simple

Moles, grau de

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 305a1-3.

Pas de la serra de Biscarri, entre la Baronia de Rialb, al nord-est de la comarca, i l'anomenada Conca Dellà, avantsala de la conca de Tremp (Pallars Jussà); dóna nom també a la *serra del Grau de Moles*, entre la serra de Sant Quiri i el coll de Comiols, i, ja dins de la vessant pallaresa, entre els pobles de Benavent i Biscarri, a un *bosc gran de Moles* (ICC).

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 305a34-39: de l'orònim *mola*, que prové per comparació del nom de les grans moles de pedra de les antigues serradores; tanmateix en toponímia *mola* designa diversos elements, des de collades a muntanyes massisses de cim aplanat, comptant-hi a més altres usos translaticis (vegeu OC, vol. v, p. 304a52-305a33).

ALTR. HIP.: —

[moles]
 orotopònim
 català < llatí
 simple (morf plural)

REF.: GEC; TS, p. 254-255.

Antiga quadra, i actual masia singular del municipi de les Oluges, situada en el límit septentrional del terme, entre les Oluges mateix i Santa Fe, on dona nom també a un *torrent de la Molgosa* que, junt amb el de Malacara, aflueix al riu Sió poc més avall; aquest lloc és conegut també com a *Sant Sepulcre* (vegeu *infra s. v.*) i, d'altra banda, del nom avui principal, en circula la variant «normalitzada» *la Melgosa*, cosa que tanmateix no ens ha de fer confondre aquest lloc amb la masia d'aquest nom del terme de Biosca que ja hem tractat en el seu moment (vegeu *supra s. v.*), i amb el qual òbviament comparteix l'etimologia.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com el seu quasihomònim *la Melgosa* (vegeu *supra s. v.*) prové sens dubte del nom de planta *melga* 'mena de farratge' (vegeu OC, vol. v, p. 246b1-18), amb el sufix *-osa* i en aquest cas amb una assimilació /e-ó/ > /o-ó/ que afecta la síl·laba inicial.

[[molg]osa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-os(a)*

REF.: GEC.

Casa, i antic terme del municipi d'Oliola (en l'antic Terme Forà de Ponts), situada dins de la parròquia de Plandogau, que ben probablement correspon a la casa de *les Moreries* (sic) que apareix en la cartografia actual de l'ICC uns cinc quilòmetres al nord-oest d'aquest poble i a un parell d'Oliola, vora la carretera general, prop del Gos.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla una derivació en *-iga* < *-ica* (corresponent al sufix masculí *-ic*) del substantiu *mollera*, ben freqüent en toponímia, sota diferents variants, designant indrets on es formen aiguamolls (vegeu OC, vol. v, p. 309b53-310a44, on tanmateix no es recull aquest cas, ni tampoc cap amb el mateix model derivatiu).¹

[[moller]igues]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-ic(gues)*

1. Pel que fa a la variant *Moreries*, si és que realment correspon al mateix topònim (i les dades geogràfiques semblen confirmar-ho) i no es tracta pas d'un error en les fonts d'informació, s'hauria d'explicar mitjançant una ben normal caiguda de /g/ intervocàlica (d'on s'obté una forma intermèdia **Molleries*) i una subsegüent assimilació consonàntica, facilitada per l'estranyesa del mot i per etimologia popular o encreuament amb els derivats de *moro* o de *móra*.

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 310a50-b44.

Població del bell mig del pla d'Urgell, que en temps recents n'ha esdevingut nucli principal, fins a convertir-se en la capital de la comarca oficialment constituïda amb aquest nom el 1989.

DOC.: *Mulieruciam*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165; CR, vol. xxiv, p. 85; OC); *Mulleruzza*, 1128 (OC); *Molleruca*, 1132 (OC); *Muluruza*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; OC); *Molgeruza*, 1154 (OC); *Molleruça*, 1156 (OC); *Moieruça*, 1210 (OC); *Molerussa*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 242); *Mullarussa*, 1331 (OC); *Mullurusa*, 1332 (OC); *Muleruça*, 1339 (OC); *Molleruça*, 1359 (OC); *Molleruça*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Mullurussa* / *Mullerussa*, 1497 (*Fog.*, p. 207, 233); *Mullarussa*, 1746 (OC).

OC: Vol. v, p. 310b45-311a17: derivat de *moll* 'tou, bla', referint-se a les *terres grasses* pròpies d'aquesta contrada, amb un sufix procedent del llatí -ARUCIA, variant de -ARICIUS, o bé amb el sufix -*ussa* directament sobre una base adjectiva *mollar*, que participa en força altres noms de lloc catalans, sota diferents variants (opció que Coromines mateix troba preferible).

ALTR. HIP.: D'una hipotètica base llatina *MAJORUCIA o *MAJORISA, en contrast amb MINURISA > *Manresa*, idea apuntada per Coromines fa temps, però ara descartada amb claredat per ell mateix (OC, vol. v, p. 311a18-33).

[[[moll]er]ussa]
qualitat del terreny
català < llatí
Adj + sufix -*ussa*

Moneda, cova de la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 319a42-43.

Nom d'una cova del terme de Foradada, segons Coromines, que el recollí d'una nota publicada en el butlletí del CEC.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 319a54-56: com altres noms semblants, no pas casualment sovint corresponents a coves, es tracta de la fixació d'una tradició o llegenda segons la qual s'hi van trobar monedes amagades.¹

ALTR. HIP.: —

[moneda]
referència històrica
català < llatí
simple

1. Vegeu alguns topònims hispànics semblants (o absolutament paral·lels i tot) a Gordón Peral, 1995, p. 278-279.

Monells

COM.: Segarra

REF.: GEC; Castellà, 1989, p. 41-42; TS, p. 257-258; OC, vol. v, p. 313a4-5; ICC-Segarra.

Antiga quadra del centre de la comarca, situada uns cinc quilòmetres a llevant de Cervera, on dona nom (sovint amb article: *els Monells*), també des d'antic, a una riera que afluïx al riu d'Ondara per la dreta, a l'altura de Vergós de la Ribera; avui, a més d'aquest torrent i la seva vall, designa encara una extensa partida, a cavall entre els termes de Cervera i Sant Pere dels Arquells (en aquest cas, inclòs en el municipi de Ribera d'Ondara), i prop del límit amb el d'Estaràs (pel sector de Vergós Guerrejat), vers la partió entre les conques del Sió i l'Ondara.

DOC.: *ipso Mulnel*, 1043 (TS); *Monellis / Molnellis*, 1131 (*Marca*, doc. 381; *Lib. Feud.*, doc. 493; TS); *Mulnels*, 1155; *Munels*, 1156-1157; *Mulnels*, 1160; *Molnelz*, 1162; *Mulnels*, 1171; *Mounels*, 1172; *Mulnellis*, 1178; *Munellis*, 1178; *Mulnel*, 1179 (TS); *Mulnell*, 1358 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. v, p. 313a47-51: prové de la coneguda contracció de *molinells* (derivat de *molí*), a través de la forma sinco-pada *Molnellis*, que la documentació medieval reflecteix a bastament, i una ulterior assimilació consonàntica que redueix a /n/ el grup secundari /ln/.

ALTR. HIP.: —

[[mon]ells]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-ell(s)*

Mònics, coll de

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. v, p. 319a24; ICC-*Garrigues*.

Coll del sector meridional de la comarca, que es troba al terme de Juncosa, prop del límit pel nord amb el dels Torms (ICC), de manera que molt probablement cal relacionar-lo amb la informació de l'OC que situa dins d'aquest darrer municipi una partida de *Mònic*.¹

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 319a34: *Mònecs* ve del llatí MONACHOS ‘monjos’, en relació potser amb l'existència en altres temps de vida eremítica en aquest indret.²

ALTR. HIP.: —

[mònics]
activitat humana
llatí
simple (morf plural)

1. I, en canvi, caldrà distingir-lo del quasihomònim i no gaire llunyà *Coll de Mònecs*, que es troba a la serra de la Llena, en terme d'Ulldemolins, ja al Priorat, és a dir, una dotzena de quilòmetres al sud del lloc que ens ocupa (vegeu GEC s. v.; OC, vol. v, p. 319a20-23).

2. Afegim-hi, doncs, que la forma *Mònics* correspon simplement a la pronúncia local, típicament nord-occidental, de la terminació àtona *-ecs* > *-ics*, tal com en el parònim *mànecs* ['maniks], o en *préssecs* ['presiks], etc. (així com els seus singulars, semblantment amb *-ic*).

1135

Monistrol

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 321*b*13-14; ICC-*Noguera*.

Masada situada en l'extrem septentrional del terme municipal d'Oliola, vora el límit amb el de Tiurana, tres quilòmetres i mig al nord-est de Ponts.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 321*b*15-18: com els seus més coneguts homònims, prové d'un diminutiu llatí MONISTERIOLU, corresponent a la variant vulgar MONISTERIU, de MONASTERIUM 'monestir'.¹

ALTR. HIP.: —

[[monistr]ol]
arquitectura religiosa
llatí
N + sufix *-ol*

1. Caldria, doncs, aprofundir en la història particular d'aquest cas, atesa la divergència evident entre el contingut semàntic de l'ètim proposat (i admès, mai sigui provisionalment i a falta d'alternatives) i el referent real actual del lloc corresponent al topònim.

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Caseria, i antiga quadra del municipi de Vilanova de Meià, situada al nord-oest del terme, on dona nom també (ICC) a un *barranc de Monnar* o *Montnar* (a cavall amb el terme de Camarasa; desemboca directament en la Noguera Pallaresa); aquesta darrera, *Montnar*, és de fet la forma emprada tant per l'ICC com per la GEC (en aquest cas amb la indicació que en «ortografia tradicional» era *Monnà*), però, com veurem, l'anàlisi etimològica recomanaria de grafiar *Monnar*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'ús avui generalitzat de la grafia *Montnar*, que òbviamment suggereix un compost de *mont-* (com tants en veurem a partir de les fitxes següents), sembla que més aviat som davant d'una contracció de *molinar* (derivat col·lectiu de *moli*) a través de *molnar*, tal com suggereix Coromines per a alguns parònims recollits a OC, vol. v, p. 313a9-30, i tal com hem vist, en forma reveladorament paral·lela, en el cas de *Monells* < *molinells* (vegeu *supra* s. v.); d'altra banda, l'absoluta manca d'explicació del suposat segon element *-nar* (car massa difícilment podríem emparellar-lo amb l'antic *ner* 'negre'), deixa en via morta aquella hipotètica composició amb *mont*.

[[monn]ar]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-ar*

Montagut

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 323*b*12-17; CR, vol. xxiv, p. 52; ICC-Segrià.

Veïnat del municipi d'Alcarràs, situat uns cinc quilòmetres al nord d'aquesta població, que fa pocs anys esdevingué famós arran dels conflictes sobre la propietat de la terra; dóna nom directament a un parell de partides del mateix terme, una immediata a aquest lloc i una altra allunyada quatre quilòmetres vers ponent, al centre del municipi, i encara a una altra, més a prop d'Alcarràs, anomenada *lo Toll de Montagut* (ICC).

DOC.: *Monte Acuto*, 1120 (CR, vol. xxiv, p. 76); *Monte acuto*, 1149 (OC); *Monteacuto*, 1168 (CR, vol. xxiv, p. 72); *Monte acuto*, 1172 (OC); *Monte Accutum*, s. xii (CR, vol. xxiv, p. 49); *Montagut*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 114); *Monteacuto*, 1358 (*Fog.*); *Montagut*, 1359 (OC); *Muntagut*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Muntagut*, 1497 (*Fog.*, p. 186); *Montagut*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 323*a*43-44: compost evident de *mont* amb l'adjectiu *agut*, descriptiu, ja que segons Coromines, raonablement, amb aquest nom es conegueren primerament muntanyes més o menys punxegudes (i això val per a tots els homònims: més d'una dotzena a OC, vol. v, p. 323*a*32-*b*19), i només posteriorment el topònim s'aplicaria a les poblacions que s'hi haurien establert.¹

ALTR. HIP.: —

[[mont][agut]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Afegim-hi, doncs, pel que fa a aquest cas concret, que efectivament Montagut es troba prop d'una zona de turons que sobrepassen els dos-cents metres d'altura (relativament important: Alcarràs ronda els cent trenta metres), i que el mateix llogaret se situa en un punt remarcant per la mateixa cartografia comarcal de l'ICC.

Montalbà

COM.: Urgell

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 352; OC, vol. v, p. 323b56-324a6; ICC-*Urgell*.

Antic llogaret i terme, i actualment nom d'una església i d'un tossal, dins el municipi de Vilagrassa, uns tres quilòmetres al sud-oest de la població, entre el Mas d'Estadella i Montperler.

DOC.: *Monte Albano*, 1080 (CR); *Monte alba*, 1082 (CR); *Montis Albani*, 1139 (CR, vol. XXIV, p. 353); *Monte Albano*, 1174 (OC); *Monte alba*, 1207 (Bisson, doc. 168); *Montalba*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *Montealbano*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265); *Montealbano*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 266, 269); *Muntalba*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 270, 271).

OC: Vol. v, p. 324a17-21: compost de *mont* amb un adjectiu *albà*, derivat del llatí ALBANUS, que ho és d'ALBUS 'blanc'; així, doncs, aquest topònim és descriptiu, i significa 'turó blanquinós'.

ALTR. HIP.: Compost amb un nom personal llatí ALBANUS, hipòtesi menys probable, però no del tot descartable (OC, vol. v, p. 324a15-17).¹

[[mont]][[alb]à]]

orotopònim

català < llatí

compost N + Adj

1. Val a dir que és especialment destacable, en aquest cas, l'existència de paral·lels fora del domini lingüístic català, en especial a Andalusia (*Montalván*) i Aragó (*Montalbán*), i també *Montauban* a Occitània (vegeu Nègre, p. 320), de manera que, a més de la confirmació de llur raonable ètim comú, podríem també pensar en la possibilitat d'un trasllat, en especial a partir d'aqueix darrer.

Montalé

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 324a48-b20; CR, vol. xxiv, p. 85; ICC-Pla.

Caseria, i antic terme inclòs avui en el municipi d'Ivars d'Urgell, que es troba un parell de quilòmetres al nord-est d'aquesta vila i a l'est de Montsuar, amb què apareix històricament de costat; forma una llenca de terreny que s'estén fins a tocar la Fuliola, clavant-se entre aquesta població i el Tarròs (del municipi de Tornabous).

DOC.:¹ *penna de Alleuni*, 1036 (Font Rius, doc. 18); *Muntale*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. xvii, p. 72; OC); *Montis Aleni*, 1080 (Font Rius, doc. 36; OC); *esponal de Monle*, 1082 (Font Rius, doc. 38; OC); *Monteleno*, 1156 (OC); *Montalen*, 1237 (OC); *Montle*, 1272 (OC); *Montale*, 1301 (OC); *Muntale*, 1359 (OC); *Montale*, 1391 (CR, vol. xxiv, p. 85).

OC: Vol. v, p. 324b21-36: compost de *mont* amb un antic nom personal, probablement el grecollatí HELENIUS, sota la forma de genitiu contracte HELENI (< HELENI).

ALTR. HIP.: —

[[mont]][alé]
antropotopònim
llatí
compost N + NP

1. Reproduïm, entre altres, les mencions documentals aportades per Coromines en l'article corresponent de l'OC, tot i que cal fer-hi algunes observacions. En primer lloc, pel que fa al document més reculat (l'únic de la primera meitat del segle xi), cal dir que no és segura l'atribució a l'actual *Montalé* d'aquella «penna de Alleuni» (que potser cal llegir «Allenni»?), però sí probable, i sens dubte molt interessant tant des del punt de vista toponímic com des de l'etimològic i l'estrictament documental. En segon lloc, anotem a tall d'anècdota que les citacions dels anys 1069 i 1080 reapareixen en un altre punt de l'OC (vol. iv, p. 284a29-39, s. v. *la Fuliola*), però sota formes diferents. I finalment, amb una transcendència segurament major, cal deixar constància que considerem dubtosa l'atribució de les mencions dels anys 1082 i 1272 al nostre *Montalé*, ja que en el primer cas aquell «esponal de Monle» és citat junt amb Gerb (OC, vol. v, p. 324b3-4), mentre que el segon correspon simplement al cognom d'un tal «Jacobus de Montle», relacionat amb Alòs, també a la Noguera; de manera que, atesa l'excepcionalitat formal precisament d'aquestes dues formes dins del conjunt de les citades (fins al punt de forçar Coromines a mirar d'explicar-ne la irregularitat mitjançant una evolució bifurcada, que ara podem considerar innecessària; vegeu OC, vol. v, p. 324b27-29), hi ha base suficient per pensar que es refereixen al lloc de *Motller* o *Muller*, a la Noguera (vegeu *infra*, s. v. *Muller*), més que no al topònim del bell mig del pla d'Urgell que ens ocupa.

Montalegre

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 325a34-36; ICC-*Noguera*.

Santuari del municipi de les Avellanes (*la Mare de Déu de Montalegre*), situat vora el límit amb el de Camarasa, a mig camí entre aquestes dues poblacions (equidistant uns cinc quilòmetres), i uns tres quilòmetres al nord de Llorenç de Montgai, sobre el cim més occidental de la serra del Mont-roig, en un sector que, per aquesta raó, rep de vegades el nom de *serra de Montalegre*.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 325a43-46: compost evident entre *mont* i l'adjectiu *alegre*, que probablement és el resultat d'una substitució de l'antiquat *gai* (substantiu esdevingut adjectiu) pel seu equivalent semàntic, com ho demostraria la permanència en aquesta mateixa zona del toponímic *Montgai* (vegeu *infra s. v.*, i també OC, vol. v, p. 350a10-13).

ALTR. HIP.: —

[[mont][alegre]]
 valoració afectiva
 català < llatí
 compost N + Adj

Montanyana

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Masia situada en el sector nord-oriental de l'antic terme de Florejacs, avui unit al de Torrefeta, un quilòmetre i mig al sud-est del seu agregat Selvanera i al nord-est del poble de Guarda-si-venes, pertanyent ja al municipi de Guissona; es tracta d'un lloc aturonat a poc més de cinc-cents metres d'altura, des del qual es domina principalment, vers el nord i l'oest, la vall del Llobregós i les terres que s'hi orienten des de Selvanera, Palou i Granollers.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'aparent relació amb els genèrics *mont* o *montanya*, més aviat deu ser un derivat, mitjançant el típic sufix *-ana* < -ANAM (paral·lel femení de *-à* < -ANUM), del nom personal llatí MONTANUS o MONTANIUS, pressuposant-hi l'elisió d'un genèric VILLA, igual que ho són el més conegut homònim de la Ribagorça (amb nucli doble: *Montanyana* i *el Pont de Montanyana*, a banda i banda del riu) i altres homònims i parònims (vegeu OC, vol. v, p. 330a37-b47: una dotzena llarga de noms dins i fora del país, però no el cas que ara ens ocupa).

[[[mont]any]ana]
antropotopònim
llatí
NP + sufix *-à(na)*

1142

Montardit

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un mas i d'una partida a l'extrem meridional del terme municipal d'Àger, entre el seu agregat Vilamajor i el poble de Tartareu (terme de les Avellanes).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas del més conegut (i doble) *Montardit* de vora Sort, que sí recullen les obres de referència i tracta l'OC, és un compost de *mont* amb l'adjectiu *ardit* 'coratjós', ja sigui com a sobrenom d'un antic senyor, o ja sigui metafòricament, en referència a la dificultat de conquerir aquest lloc (vegeu OC, vol. v, p. 331*a*16-18).

[[mont][ardit]]
valoració afectiva
català < llatí
compost N + Adj

Montargull

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 331*b*8-14.

Poble de l'extens terme municipal d'Artesa de Segre, situat dins de l'antic d'Anyà, cinc quilòmetres al nord d'aquesta població; dóna nom a un *pla de Montargull* i sobretot a un *riu* o *riera de Montargull*, que marca la divisòria amb l'actual terme de Vilanova de Meià i mor en el riu de Tòrrec un parell de quilòmetres al sud del poble d'aquest nom (ICC-*Noguera*); pel que fa al topònim que ens ocupa, cal dir que és freqüent la variant amb metàtesi *Montragull* (o fins i tot *Montregull*), corresponent a una pronúncia autòctona tradicional.

DOC.: *Montargull*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 332*a*9-26: compost de *mont* amb un substantiu *argull*, variant d'*orgull* (d'origen germànic), per tal d'assenyalar el caràcter reptador, vanitos o ornamental del lloc o del seu posseïdor (paralel fins a cert punt, doncs, de topònims com *Malgrat*: vegeu *supra* s. v., i també OC, vol. v, p. 152*b*21-29).

ALTR. HIP.: Compost amb un nom personal del mateix origen lingüístic i, de fet, significació paral·lela, però aquesta és la hipòtesi expressament no preferida per Coromines, entre altres raons, a causa de l'absència d'un tal antropònim germànic en el monumental recull de Förstemann (vegeu OC, vol. v, p. 331*b*33-332*a*8).

[[mont][argull]]
 valoració afectiva
 català < germànic
 compost N + N

Montargull

COM.: Urgell

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 346, 357-358; ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Tornabous, a l'extrem de ponent de l'actual comarca, vora el límit amb el terme de Barbens i amb un apèndix de l'angle nord-occidental del d'Anglesola; és més que probable, doncs, que correspongui a l'antic terme, esmentat amb aquest nom en el segle XIV, que segons la GEC se situava entre els municipis d'Anglesola i Barbens, i que efectivament es troba en algun document d'aquesta època esmentat sempre al costat de llocs d'aquest rodal (Seana, Anglesola, Montperler, el Mor, etc.).

DOC.: *Monterguyl*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113); *Muntergull*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86).

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que hem d'atorgar-li la mateixa gamma d'hipòtesis etimològiques que als cinc homònims sí recollits per l'OC, vol. v, p. 331a27-b16, entre els quals el ja tractat de la Noguera (vegeu la fitxa anterior), i que, per tant, considerarem preferible (però no segura) una composició binominal entre *mont* i *argull* < *orgull*, de tipus valoratiu.¹

[[mont][argull]]
valoració afectiva
català < germànic
compost N + N

1. En aquest cas, però, atesa l'absència de muntanyes significatives en aquesta zona, caldria afegir-hi la possibilitat d'un trasllat toponímic (tal volta a través de llinatge), des d'algun dels homònims al·ludits, principalment des del noguerenc tractat en la fitxa anterior (que es troba uns trenta quilòmetres recte al nord) o des del poble agregat del municipi de Llorac (de la Conca de Barberà, però al límit amb el terme segarrenc de Talavera, uns trenta quilòmetres lluny també, ara cap al sud-est).

1145

Montaspre

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Antic despoblat de la vall d'Àger,¹ dins de l'actual municipi de Camarasa, el nom del qual roman en el de l'església de *Sant Miquel de Montaspre*, que es troba en efecte al vèrtex nord-occidental d'aqueix terme (però disset quilòmetres lluny de Camarasa), que entra en angle dins del d'Àger, quatre quilòmetres al nord-est d'aquesta vila i un parell a ponent de l'Ametlla de Montsec (ICC).

DOC.: *Asper Mons*, 1048 (CR); *Asperum Montis*, 1057 (CR); *Aspremontis*, 1068 (Fité, p. 114).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost de *mont* i l'adjectiu *aspre*, que deu tenir-hi un valor merament descriptiu del paisatge de la zona, com ho confirma l'existència, no lluny d'allí, i en més d'un cas, del topònim *els Aspres* (vegeu *supra* s. v.), on aquest terme ha quedat fixat de forma substantivada.

[[mont][aspre]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Segons la GEC, d'aquest topònim es coneix una variant amb els components invertits, *Aspremont*, que en efecte es veu reflectida en documents del segle XI, i que tipològicament recorda molt el cas d'*Agramunt* (vegeu *supra* s. v.), en el qual, a la inversa, és la formació A+N la que ha prevalgut per damunt de la variant N+A, essent, en principi, aquella típicament llatina i aquesta romànica (catalana). De totes maneres, és possible que, en el cas que ens ocupa, aqueixa variant invertida sigui tan sols una de les freqüents llatinitzacions documentals de l'època, i que, per tant, una tal forma *Aspremont* mai no hagi existit amb vitalitat real, és a dir, popular.

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 332a48-b16; ICC-*Noguera*.

Antic castell, desaparegut ja a l'edat mitjana, i avui nom d'una partida i d'un turó (superior a mil metres d'altura) del sector nord del terme municipal d'Os de Balaguer, a uns vuit quilòmetres d'aquesta població, i dos quilòmetres i mig al sud-oest del seu agregat Alberola; junt amb altres serres i altiplans de la zona, marca la divisòria d'aigües entre la Noguera Ribagorçana i el riu de Farfanya.

DOC.: *Montassor*, 1103 (OC); *Montesor*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114; OC); *Montasor*, 1258 (OC); *Montesor*, 1280 (OC); *Montesor*, 1299 (OC); *Muntassor*, 1359 (OC).

OC: Vol. v, p. 332b17-333a12: compost de *mont* amb un nom personal llatí, possiblement un derivat d'URSUS, com ara *URSURIUS, que fóra format amb el sufix -URIUS; aquesta composició donaria com a resultat **Montossor*, de manera que per explicar la forma actual es necessita encara una ulterior dissimilació vocàlica, el resultat de la qual, de fet, tant podria ser /a/ com /e/, amb la qual cosa el dilema entre *Montassor* o *Montessor* esdevé irresoluble des de la perspectiva etimològica.¹

ALTR. HIP.: —

[[mont][assor]]
antropotopònim
llatí
compost N + NP

1. No menys irresoluble del que ho és a partir d'un altre dels criteris clàssicament aplicats en aquests casos: el documental; ja que, com hem vist, des del segle XII mateix aquest topònim presenta una tal dualitat gràfica. Així les coses, limitem-nos a indicar que, avui, tant la GEC com l'ICC escriuen únicament *Montessor*, mentre que Coromines sembla preferir la grafia *Montassor* (malgrat que en explicar-ne l'etimologia ho fa en primer lloc en referència a la variant *-essor*) per dues raons: perquè així la beu d'una de les seves fonts bàsiques en l'aspecte geogràfic (Zeferí Rocafort) i, sobretot, perquè *creu* «recordar-ho» pronunciat amb /a/ en les seves enquestes del 1957, a Os i altres llocs (OC, vol. v, p. 332a56-b1). Val a dir, ja que esmentem l'aspecte fonètic, que, com és sabut, hi ha una tendència en català nord-occidental a obrir en [a] (quan no a deixar en [ə]) manta /e/ pretònica, sobretot en determinats contextos (vegeu [fa're] *ferrer*, [lan'sə] *llençol*, etc.). En conclusió, som davant d'un cas singularment impossible de decantar de manera definitiva a favor d'una de les dues variants gràfiques conegudes, atès que ni el criteri etimològic ni el documental, i ni tan sols el fonètic, no són suficients per aclarir-lo.

Montblanquet

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 259-260; OC, vol. v, p. 334b2-13.

Petit poble del municipi de Vallbona de les Monges, situat al sector sud-occidental del terme, a quatre quilòmetres de Vallbona i a tres dels Omells de na Gaia i de Rocallaura, sota mateix del santuari del Tallat, al vessant septentrional d'aquesta serra que separa l'Urgell i la Conca de Barberà.

DOC.: *Montealbo*, 1166 (OC); *Montblanquet* / *Montblanchet*, 1195 (*Poblet*, doc. 219; TS); *Monteblanqueto*, 1196 (*Poblet*, doc. 220; TS); *Muntblanchet*, 1199 (*Poblet*, doc. 155; TS; OC); *Monteblanqueto*, 1201 (OC); *Monte Blanqueto*, 1206 (*Poblet*, doc. 334; TS); *Monteblanqueto*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; TS); *Muntblanquet*, 1358 (*Fog.*; TS); *Muntblanch*, 1359 (*Fog. 1358*; TS); *Muntblanquet*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Monblanquet*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 334b3-5: diminutiu toponímic d'un primitiu *Montblanc*, amb adopció del sufix (ja a final del segle XII) per tal de distingir-se del més conegut i important homònim de la Conca, però en aquest cas això no implica necessàriament que n'hi hagués una dependència nominal en origen, sinó que es pot tractar d'una mera coincidència en la descripció de dos llocs mitjançant l'evident composició descriptiva *mont* + *blanc*, i només *a posteriori* el nom del lloc menor hauria esdevingut diminutiu per raons pràctiques.¹

ALTR. HIP.: —

[[[mont][blanqu]]et]
diminutiu toponímic
català < germànic
N(top) + sufix *-et*

1. Així sembla confirmar-ho, d'altra banda, la datació relativament tardana del *Montblanc* de la Conca de Barberà (vegeu OC, vol. v, p. 334a49-56), que de fet s'inicia l'any 1180, més tard que la primera forma del nostre lloc (l'latinitzada *Montealbo*), i que «havia portat, arran de la Reconquesta, els noms de *Enduas Aguas* i *Villasalba*, amb què consta en la carta de població» (OC, vol. v, p. 334a46-48). Un cop l'actual capital de la comarca amb què confronta pel sud el terme de Vallbona adoptà aquest nom, però, era ja inevitable, atesa l'enorme diferència en la importància dels dos llocs, que el de damunt el Tallat se'n veiés afectat en la pràctica, i hagués d'adoptar un sufix diminutiu que ja no l'abandonaria (ja que la documentació *Muntblanch* del 1359, si bé es refereix inequívocament a aquest lloc, figura en una rebusca del fogatge del 1358 en què, lògicament, com des de feia ja 160 anys, hi ha la versió diminutiva).

1148

Montbrú

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim de la zona central de la comarca, corresponent avui a una partida, *Montbrú de Dalt*, del terme de Preixana, situada uns dos quilòmetres al nord-est de la població, vora el canal d'Urgell, al límit amb el municipi de Vilagrassa pel sector del Mas de l'Estadella.

DOC.: *Monbru*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 112); *Montebruno*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 129).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del substantiu *mont* amb l'adjectiu *bru*, descriptiu segurament del matís cromàtic del terreny (vegeu *supra* el paral·lel amb *Masbrú*).

[[mont]][bru]
orotopònim
català < germànic
compost N + Adj

Montcada

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-Segrià.

Partida de l'horta de Lleida, situada uns quatre quilòmetres al nord-oest de la ciutat, dins del seu terme municipal, però no lluny del d'Alpicat, l'extrem meridional del qual hi apunta; existeix en aquest indret encara una *casa Montcada* (ICC), i les dades històriques confirmen que havia pertangut al poderós llinatge dels Montcada, ja arran de la conquesta de Lleida del 1149.¹

DOC.: —

OC.: —²

ALTR. HIP.: És obvi, atesa la informació històrica abans reportada, que aquest topònim no és un compost fitonímic de *mont* i *cada* < CATANUS, com sí que sembla ser-ho el seu homònim vallesà (OC, vol. v, p. 338b29-339a41), sinó que simplement és el resultat d'una reduplicació d'aquest, directa o bé, més probablement, a través del nom del llinatge esmentat (vegeu Terrado, 1999, p. 88).

[[mont]][cada]]
topònim reduplicat
català < llatí
compost (N(top))

1. Vegeu GEC s. v., i també pàgina 350 del mateix volum, amb un explícit mapa dels *estats* dels Montcada, entre els quals destaca, al Baix Segre, el marquesat d'Aitona, amb terres des de Lleida fins a Mequinensa.

2. No deixa de ser estrany que no s'esmenti aquest topònim lleidatà, amb entrada pròpia fins i tot a la GEC, com hem vist, dins de l'article dedicat a *Montcada* en l'OC, on, a més del lloc de vora Barcelona que és el bressol del llinatge i del qual prengué el nom, hi apareixen fins a mitja dotzena d'altres homònims, tots lògicament amb el mateix motiu feudal, entre els quals fins i tot algun cas de fora dels països catalans (vegeu OC, vol. v, p. 339a42-b55). Val a dir que un dels col·laboradors de Coromines, precisament el lleidatà Terrado (1999, p. 88), sí que esmentaria més endavant aquest cas, i fins en faria un dels exemples clau per explicar què és un trasllat toponímic, dins del marc conceptual en què distingeix els termes de *calc*, *recreació*, *trasllat* i *transplantament* (vegeu Terrado, 1999, p. 85-99).

Montclar

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 340b38-43.

Població pertanyent a l'antic municipi de la Donzell d'Urgell (avui tot ell incorporat al d'Agramunt), a l'extrem septentrional de la comarca, dels quals (municipi i comarca) forma un enclavament situat entre els termes d'Artesa de Segre, Foradada i Preixens, tots ells adscrits a la Noguera; dóna nom a la *serra de Montclar*, a llevant de poble (i en terme d'Artesa), que, com altres de la seva mateixa alineació, separa les conques del Segre (al nord) i del Sió (al sud); modernament en pren el nom també la *Mina de Montclar* (ICC), singular túnel d'aproximadament cinc quilòmetres que travessa les elevacions d'aquest terme per dur aigua del Segre al canal d'Urgell.

DOC.: *Muntclar*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Monclar*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 208); *Muntclar*, 1359 (OC); *Monclar*, 1497 (*Fog.*, p. 157).¹

OC: Vol. v, p. 340b47-49: com ja establí Balari i resulta prou evident, el nom d'aquest lloc i els seus diversos homònims (tres més a OC, vol. v, p. 340b21-46) és un compost de *mont* < MONTE amb l'adjectiu descriptiu *clar* < CLARU, al·lusiu al matís clar del terreny i l'absència de bosc.

ALTR. HIP.: —

[[mont]][clar]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Una altra referència documental a aquest topònim, bé que massa imprecisa per reportar-ne la citació en l'apartat corresponent, no es troba, estranyament, s. v. *Montclar*, sinó en el volum anterior, s. v. *Enclar*, on llegim la següent anotació, que reproduïm de forma íntegra i literal: «Cf. *Montclar* (Urgell), *Mons Clarus* en docs. llatins segons J. Faus, notari de Guissona, *BDLC* IV (1908) 18» (OC, vol. IV, p. 58a36-38).

1151

Montclús

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 392a1-5; ICC-*Noguera*.

Antic castell termenat o quadra, que es troba dins de l'actual municipi de les Avellanes, on designa encara una partida, tres quilòmetres al nord de Santalinya, i una *solana de Montclús* dos quilòmetres més enllà, al límit nord-oriental del terme, confrontant amb el de Camarasa pel sector de l'Ametlla de Montsec, damunt mateix del marge occidental de la Noguera Pallaresa; d'altra banda, és important la *serra de Montclús* que, dins ja del veí terme municipal d'Àger, tanca pel sud la vall d'aquest nom, separant-la dels sectors més elevats de Millà i Fontdepou.

DOC.: *Montis Clusi*, 1066 (CR, vol. xvii, p. 216); *Montclus* [cognom], 1098 (CR, vol. xxiv, p. 328); *Monte Clauso*, 1151 (CR, vol. xiii, p. 284; OC); *Monteclauso*, 1163 (CR, vol. xiii, p. 286); *castri de Montecluso*, 1278 (OC).

OC.: Vol. III, p. 391b17-60: compost entre el substantiu *mont* i l'antic adjectiu *clus* 'tancat, clos' (vegeu *supra* altres casos en què aquest també intervé, com els topònims *la Clua* o *les Conclues*).

ALTR. HIP.: —

[[mont][clus]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

REF.: GEC; TS, p. 263; OC, vol. III, p. 445a19-24.

Poble de l'actual municipi dels Plans de Sió, prop del límit amb els de Torrefeta i Cervera, ciutat que és a tot just cinc quilòmetres vers el sud-est; es troba estratègicament situat sobre un turó, davant per davant de l'Aranyó, antic cap de terme, i són notables els castells d'un i altre lloc (al nord del que ara ens ocupa s'estenen vers el Sió uns *plans de Montcortés*: vegeu ICC); és freqüent, sobretot en àmbits oficials i obres de referència com la GEC, de veure emprada una forma amb complement especificatiu, *Montcortès de Segarra*, sobre la qual convé dir que, si bé l'afegit *de Segarra* resulta admissible malgrat tenir una vitalitat nul·la a la zona, en canvi l'accentuació «normativitzada» -ès no s'ajusta ni a la pronúncia local ni als criteris avui cada cop més generalitzats de respecte per la variació lingüística en la grafia dels topònims.

DOC.: *Montecortes*, 1188 (*Ll. Blanch*, doc. 310; TS); *Monte Cortes*, 1205 (*Poblet*, doc. 229; TS); *Munt Cortes*, 1315 (OC); *Muntcortes*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 78); *Muntcortes*, 1358 (*Fog.*; TS); *Muntcortes*, 1359 (OC); *Munt cortes*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Muntcortes*, 1497 (*Fog.*, p. 197, 240).

OC: Vol. III, p. 445a28-29: compost provinent del llatí MONTE CORTENSE 'muntanya on hi ha corts o cortals'.

ALTR. HIP.: A més de la consideració que l'al·ludit compost pugui ser directament català, car al capdavant hi és ben usual el terme *cort* amb aquest significat ramader, caldria no descartar de forma absoluta un derivat de *cort* en sentit feudal (l'única entrada *cortès* del DCVB s'hi refereix, ben cert), atesa principalment la preeminència del castell en aquest lloc.

[[mont]][[cort]és]]
activitat humana
català < llatí
compost N + Adj

REF.: GEC; Guillaumet, 1999, p. 117; ICC-*Noguera*.

Antic lloc i castell del sector meridional del terme de Camarasa, situats uns tres quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, a l'esquerra del Segre, davant per davant de Llorenç de Montgai; avui el nom roman en el del cim singular (aproximadament 575 metres d'altura) on es trobava l'antic castell, i també en el d'una partida del mateix terme, al peu d'aquesta muntanya, en direcció a Balaguer.

DOC.: *Montoron*, 1109 (*Lib. Feud.*, doc. 160).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament un derivat diminutiu de *monter* 'munt de terra', com ho són alguns dels parònims recollits i tractats a OC, vol. v, p. 344a40-b2,¹ si bé cal anotar que una documentació (única) del segle XII, sota la forma *Montoron*, podria obligar a reconduir la recerca per una altra banda, i a postular al capdavant una ulterior dissimilació vocàlica.

[[[mont]er]ó]
orotopònim
català < llatí
N + sufix -ó

1. Entre els set derivats de *monter* estudiats en aquest article de l'OC (la major part dels quals valencians, i la resta de la Catalunya oriental) no solament no hi ha el cas que ara ens ocupa ni tampoc el de la fitxa següent, sinó que no se n'hi troba tampoc cap d'idèntic (com a diminutius es recullen tan sols *Monterols*, *Monterí*, *Moneret* i *Montarrell*), de forma que es pot afirmar que, en cas que Coromines hagués conegut aquests dos casos (i val a dir que aquest primer fins té entrada pròpia a la GEC), el tractament d'aquesta família lèxica hi hauria augmentat qualitativament, tant en abast geogràfic com en variació derivativa.

1154

Monterol

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Àger, situada al costat mateix de la vila, en un indret aturonat damunt de la carretera, vers llevant.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el parònim *Monteró* tractat en la fitxa anterior, i com els diversos casos sí recollits en l'OC (entre els quals destaca el conegut turó de *Monterols* de Sarrià),¹ és un diminutiu del substantiu *monter* 'munt de terra'.

[[[mont]er]ol]

orotopònim

català < llatí

N + sufix *-ol*

1. Però en l'OC hi manca també un altre nom d'aquesta família, homònim d'aquest darrer: la partida de *Monterols* de Reus, que té entrada pròpia a la GEC, com el nostre *Monteró* de Camarasa (vegeu la fitxa anterior).

Montesquiu

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 348b24-27; ICC-Noguera.

Antiga quadra i potser castell desaparegut del sector meridional del terme d'Àger, el nom del qual hi resta designant un puig d'aproximadament nou-cents cinquanta metres d'altura (sens dubte l'antic *puig de Lluell*, que segons la documentació era el nom pretèrit d'aquest *Montesquiu*) i, per extensió, una de les serres que tanquen pel sud la vall d'Àger.¹

DOC.: *Montesquivo*, 1066 (Font Rius, doc. 30; OC).OC: Vol. v, p. 348b48-349a2: compost de *mont* amb un antic adjectiu *esquiu* 'esquerp, indòmit', de significat, doncs, paral·lel al dels ja tractats *Malgrat* o *Montargull* (vegeu *supra* s. v.), que remarca el caràcter alterós, desafiant, ja sigui del lloc (descripció metafòrica) o del seu senyor (vegeu també OC, vol. v, p. 152b27-30).²ALTR. HIP.: Compost amb un nom personal *Esquiu*, ben documentat sobretot al segle XIII, tant a Occitània com a Catalunya (OC, vol. v, p. 348b33-47), però tot i que en termes generals (pel que fa als seus homònims) Coromines sembla preferir aquesta hipòtesi antroponímica (vegeu també, en el mateix sentit, OC, vol. v, p. 331b42-45), en el cas concret d'aquest lloc de la Noguera es decanta per l'explicació valorativa anteriorment exposada, sobretot amb motiu del comentari del document del segle XI en què s'informa del «canvi de nom» d'aquest lloc.

[[mont]][esquiu]]
 valoració afectiva
 català < llatí
 compost N + Adj

1. No és exacte, però, que, com diu la GEC, aquesta *serra de Montesquiu* separi «les valls d'Àger i del riu de Farfanya», cosa que certament sí fa la de Montlleó, citada en el mateix article amb igual situació, ja que les terres del vessant sud de Montesquiu vessen llurs aigües a diferents barrancs del terme de les Avellanes i Santa Linya que, en darrera instància, fan cap a la Noguera Pallaresa, per la dreta, i no pas a l'esmentat riu de Farfanya, al qual tan sols aflueixen els barrancs que neixen a ponent de la divisòria d'aigües que, aproximadament en línia nord-sud, marquen Fontdepou, Vilamajor i les Avellanes mateix. Pel que fa a l'OC, diguem que aquest topònim hi apareix esmentat només a partir del document de l'any 1066 (Font Rius, doc. 30) en què se l'equipara amb un precedent *puig de Lluell* («ipso Ludel qui de novellum tempus habet nomen Montesquivo»), com si no n'hi hagués cap més dada.

2. Vegeu també Basseda (1990, p. 530-531), que tracta el cas del *Montesquiu* de l'Albera, considerant-lo igualment un mer compost entre el nom genèric *mont* i l'adjectiu qualificatiu *esquiu*. L'existència d'aquest homònim septentrional (que no és l'únic) permet, d'altra banda, afegir a les següents una altra hipòtesi: la reduplicació d'aquest antic nom nord-oriental en les terres de Ponent, arran de la conquesta o del repoblament medievals.

Montesquiu

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 265; OC, vol. v, p. 348b17-23; ICC-*Urgell*.

Antic castell i avui despoblat (apareix com a partida a la cartografia comarcal de l'ICC) del municipi de Vallbona de les Monges, que es troba en un turó dret sobre dues valls, al peu de la serra del Tallat, uns quatre quilòmetres al sud-est del cap de terme, damunt mateix de Montblanquet.¹

DOC.: *Montesquiu*, 1195 (OC); *Montesquiu*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; TS); *Muntsquiu* / *Muntesquiu*, 1358 (*Fog.*; TS); *Mont esquiu*, 1359 (OC); *Munt esquiu*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Montsquiu*, 1497 (*Fog.*, p. 294).

OC.: Vol. v, p. 348b33-349a2: per al conjunt dels homònims *Montesquiu* (set de catalans a OC, vol. v, p. 348a43-b32, inclòs el nostre) Coromines bascula entre dues hipòtesis (vegeu la fitxa anterior), sempre partint d'una composició amb *mont* i sempre referint-se primerament a castells: una al·lusió valorativa (com en els paral·lels *Montargull* o *Malgrat*) o una fixació antroponímica amb el nom medieval *Esquiu*, prou documentat.

ALTR. HIP.: Malgrat que, com hem dit en la fitxa anterior, l'autor de l'OC es decanta un poquet a favor de la hipòtesi antroponímica, en algun cas concret (com en aquell) les circumstàncies del lloc recomanen de triar la primera alternativa; i creiem que també és aquest el cas, vista la situació geogràfica *alterosa* d'aquest antic castell.

[[mont]][esquiu]]
valoració afectiva
català < llatí
compost N + Adj

1. És clar, doncs, que es refereix a aquest lloc l'entrada número 5 de l'article *Montesquiu* de l'OC, on sembla conèixer-se'l només arran d'un parell de mencions medievals, tanmateix prou explícites: en la primera, del 1195, apareix junt amb aquest veí Montblanquet, i en la segona, del fogatge del 1359, el mateix autor el situa «prop de Vallbona de les Monges»; això no obstant, a l'inici de l'entrada es diu, massa vagament, que era «cap a la Conca de Barberà» (OC, vol. v, p. 348b20-22), si bé és cert que el terme de Vallbona confronta pel sud (serra del Tallat) directament amb aquesta comarca. Més complicat és el cas de l'entrada número 4 del mateix article (íd., b17-19), on s'esmenta el que aparentment és un *altre* lloc anomenat *Montesquiu*, tal volta també a l'actual comarca de l'Urgell, però vers la seva meitat nord, ja que, d'una manera un tant confusa (car les referències són relativament llunyanes entre si), se'n diu que era «a Segarra, prop de Tàrrega o Cabanabona»; tant és així que la nostra temptació principal és suposar que es tracta del mateix lloc anterior, cosa que pràcticament hauríem confirmat si no fos perquè l'altra referència que se'n fa en dóna (segona i última) pertany al mateix fogatge del 1359, en una pàgina diferent d'aquest text, i citat «junt amb Claravalls». Sigui com sigui, i atès que no tenim cap altra notícia d'aquest presumpte homònim, renunciem ara com ara a dedicar-li un article propi.

REF.: TS, p. 265-267.

Antic castell, i més incertament població, que segons sembla es trobava al sud de Florejacs;¹ les formes *Montfager* i fins i tot, amb menys base, *Montfages*, són suposades per autors del segle xx que esmenten el cas (el guissonenc Camps la segona, i Duran i Sanpere la primera), però de fet l'única constatada documentalment, com veurem, és *Mofager* (amb una variant *Mu-*, poc significativa), que tanmateix podria correspondre, per abreviació mal copiada o llegida, a aqueix *Montfager* emprat per Duran, si bé resta el dubte si no hauria de ser *-fager*.

DOC.: *Mofager*, 1075; *Mufager*, 1082 (TS).²

OC: —

ALTR. HIP.: Cas singularment complicat, no tractat per cap especialista en toponomàstica, i sobre el qual serà impossible emetre una conclusió definitiva; en tot cas, podem apuntar una negativa i dues hipòtesis; la negativa és de la forma *Montfages* emprada per Camps (1982), sobre la qual havíem especulat a TS (naturalment entorn del fitònim *faig* o *faja*), però que ara cal abandonar no només per la constatació que aquest *-fages* final és pura invenció, sinó també per la significativa absència de qualsevol forma propera al més cert *-fager* entre les dotzenes de la família lèxica de *faig* estudiades a OC, vol. iv, p. 178-181; així, doncs, o bé hem d'aferrar-nos a aquell documental *Mofager* i aleshores (primera hipòtesi) pensariem en un nom personal aràbic com els *Mofarès* o *Mofalla* inclosos en la miscel·lània de noms en *Mo-* d'origen aràbic d'OC, vol. v, p. 291-295, o bé (segona) admetem el *mont* inicial i, en cercar un referent real a *-fager* (o *-fager*), trobem l'antropònim germànic *Fagher*, recollit per Förstemann, p. 493; a la fi ens quedarem amb aquesta opció, ni que sigui provisionalment, ja que a l'àrabi li manca un nom personal concret que serveixi de base (res de prou proper en aquell article miscel·lani de l'OC), malgrat que ens hi tempta la presència, en una zona tan conspicuament morisca com el Baix Segre (Massalcoreig i la Granja d'Escarp), d'aquell mateix *Mofager*, amb les variants *Mofagi* i també *Mufager*, emprades com a cognoms, en el fogatge del 1358.

[[mont]][fager]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

1. Sembla, però, que no en resta cap vestigi onomàstic. Tan sols veiem una partida de *Montfages* al nord-oest del terme de les Pallargues en un croquis de Boncompte *et al.* (1990, p. 50), però molt ens temem que hi apareix tot just per influència del molt incert de Camps (1982, p. 120). Res a la resta d'aqueix llibre, res a la cartografia actual ni pretèrita de la zona, i res, sobretot, en un més recent i complet recull amb fonts orals del terme dels Plans de Sió (Rialp, 1999).

2. Citacions extretes, totes dues, del recull de documents del segle xi referits a la plana de Guissona publicats per Domènec Sangés a *Urgellia* (vegeu bibliografia). També Duran i Sanpere (a banda d'Eduard Camps, però aquest de forma més prolixa i alhora imprecisa) esmenta, com hem dit, aquest vell lloc, també com a castell: un «castell de Montfager» feia donació dels seus drets a l'Hospital de Cervera el 1205 (any de l'extinció?).

Montfalcó d'Agramunt

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 267-268; OC, vol. IV, p. 184b55-58.

Poble del terme municipal d'Ossó de Sió, situat en el seu sector de ponent, aturonat a la dreta del riu, dos quilòmetres i mig a l'oest d'Ossó i quatre quilòmetres al sud-est d'Agramunt; atès que en una vintena de quilòmetres hi ha tres pobles dits *Montfalcó* (Anoia-Segarra-Urgell), és força general l'ús d'un complement especificatiu, si bé aquest no és pas sempre *d'Agramunt* (capital comarcal natural), sinó que se'n coneix també l'alternatiu *d'Ossó* (cap municipal) i, històricament, havia dut també el comentari *de Meca* o *de Mossèn Meca*, en referència al llinatge que en fou propietari.

DOC.: *Montisfalconi*, 1080 (OC, vol. VII, p. 243b18-19); *Monfalco*, s. XII (Rasico, p. 110); *Montefalcone*, 1196 (OC); *Munfalco*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183; TS); *Montfalcho*, 1497 (*Fog.*, p. 155).

OC: Vol. IV, p. 185a31-34: compost de *mont* amb el nom de rapinyaire *falcó* (< llatí tardà FALCONE), espècie antigament ben present a les bosquíries i turons de la Catalunya central.

ALTR. HIP.: En alguns casos, entre la vintena de noms d'aquesta família lèxica recollits per l'OC (vol. IV, p. 184b29-185a29), segons Coromines, no es tracta del zoònim *falcó*, sinó d'un nom personal germànic FALCON (OC, vol. IV, p. 185b35-43), però precisament aquest no és el cas, atesa la significativa i prou escaient composició amb *mont*.

[[mont]][falcó]]
 zootopònim
 català < llatí
 compost N + N

REF.: GEC; TS, p. 269-270; OC, vol. IV, p. 184b59-185a2.

Poble singular del terme municipal de les Oluges, que es troba un parell de quilòmetres a llevant d'aquesta població, aturonat sobre el vèrtex d'unió entre el riu Sió, que baixa de Gàver i Estaràs, i la riera de Vergós, que n'és afluent; n'és característica l'estructura circular de vila closa, en què la part posterior de les cases fa les funcions de muralla entorn de tot el poble, amb una sola obertura per la banda de migdia; pel que fa al nom, diguem que el complement *Murallat* és relativament modern, i que a l'edat mitjana duia el d'*Oluja* en referència al nom (llavors encara singular: vegeu *infra* s. v.) de l'actual cap municipal, i també, més endavant, el *del Duc* (així per exemple al cens del comte de Floridablanca, del 1787), en aquest cas en al·lusió a la pertinença del lloc a la casa de Cardona (*ducal* des del segle XV).

DOC.: *Monte Falconi*, 1043 (TS; CR, vol. XXIV, p. 427); *Montfalcho*, 1094 (*Lib. Feud.*, doc. 694; TS); *Monte Falchone de Uluga* / *Montefalcone de Uluga* / *Monte Falcone*, 1068-1095 (*Lib. Feud.*, doc. 558; TS); *Munt Falcho de Ulugia*, s. XI (OC); *Monte Falconis* / *Monte Falcho*, 1095-1109 (TS); *Monte Falcone* / *Monte Falcho*, 1109-1117 (TS); *Monte Falchone* / *Montfalcho*, 1117-1131 (TS); *Montefalconis*, 1157 (CR, vol. XXIV, p. 427); *Monte Falchone*, 1193 (TS); *Munt Falcho*, 1359 (OC); *Muntfalco d'Uluya*, 1416 (TS); *Muntfalco*, 1497 (*Fog.*, p. 208).

OC: Vol. IV, p. 185a31-34: com l'homònim parcial tractat en la fitxa anterior (vegeu *supra*) i altres noms de lloc que contenen l'element *falcó*, i malgrat una hipòtesi col·lateral a partir d'un antropònim germànic similar, es tracta simplement d'una al·lusió al conegut ocell de presa; pel que fa a la segona part del nom actual, *Murallat*, és evident, a la vista del lloc, que fa referència al fet que una muralla envolta el poble (vegeu altra referència a OC, vol. V, p. 424a13-15, s. v. *Mur*).

ALTR. HIP.: Tampoc no fóra descartable, però, una reduplicació o trasllat directe a partir d'algun dels evidents parònims —del tot equivalents, inclosa la coincidència formal en determinades mencions medievals— que es troben en el domini gal·loromànic (vegeu Dauzat i Rostaing, p. 467).

[[mont][falcó]][[[mur]all]at]

zootopònim

català < llatí

compost N + N

1160

Montfar

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Antiga quadra de vers Balaguer, probablement dins l'actual terme municipal, que es trobava al sector d'horta, a l'esquerra del Segre, regada per una sèquia, amb aigua d'aquest riu, que era anomenada també *sèquia de Montfar*; sembla, però, que l'ús d'aquest nom és en retrocés, car res ja no n'apareix en la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: *Monsfavar* / *Monfar*, 1118 (Font Rius, doc. 50); *Montefar*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284); *Montefar*, 1163 (CR, vol. XIII, p. 286).¹

OC: —

ALTR. HIP.: En principi escau adjudicar a aquest nom de lloc la mateixa explicació etimològica que a l'homònim segarrenc tractat en la fitxa següent; això no obstant, ens en podria fer dubtar la primera de les mencions documentals, una incerta (i insòlita) *Monsfavar* (derivat col·lectiu, doncs, de *fava* < ll. *FABA*?), si no fos que ja en el mateix document es troba també la forma *Monfar*, que coincideix amb la que ha quedat fixada, d'altra banda, com a cognom.

[[mont]][far]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + N

1. Remirat el cas (i en especial les referències geogràfiques que l'acompanyen), creiem que les dues citacions documentals de la segona meitat del segle XII no corresponen al Montfar segarrenc, sinó a aquest homònim de la Noguera, de manera que aprofitem per rectificar l'atribució que en fèiem a TS, p. 270, tot coincidint així amb l'apreciació dels redactors de CR, segons els quals aquestes referències no deuen pas tenir relació amb el poblet de la vall de l'Ondara (CR, vol. XXIV, p. 448).

1161

Montfar

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 270-271.

Poble del municipi de Ribera d'Ondara, del qual constitueix un enclavament per la banda de llevant, ja que es troba situat entre els termes de Talavera i Montmaneu, en concret un quilòmetre i mig al sud-est de Pallerols i tres quilòmetres al sud-oest de la Panadella, en un petit replà sobre la vora dreta de l'encara incipient riu d'Ondara, que baixa de Cívit (poble que és tres quilòmetres i mig més cap al sud).

DOC.: *Montfar*, 1173 (TS); *Monte Far*, 1179 (TS); *Muntfar*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Muntfar*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Muntfar*, 1497 (*Fog.*, p. 195, 240); *Monfar*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Segurament es tracta d'un compost directe entre els substantius *mont* i *far*, essent aquest darrer el mateix que es troba en el no gaire llunyà topònim *el Far*, a la veïna vall del Sió (vegeu *supra s. v.*).

[[mont]][far]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + N

1. Bé es pot dir que aquest topònim no apareix en l'OC, per bé que se l'esmenta en el seu lloc alfabètic (vol. v, p. 349a4-5) en una mera remissió a l'article *Vinfaro*. Però arribats en aquest (OC, vol. VIII, p. 71a22-38), resulta que no es diu res de res sobre *Montfar*, ni tampoc hi ha cap indicatiu que se li pretengués atribuir la mateixa etimologia àrabica; al contrari, ens inclinem a interpretar una tal absència com un repensament de l'autor, més que no com un oblit, forçat tal volta pel contrast entre l'evidència d'un ètim àrab i un de romànic per als encapçalaments *Vin-* i *Mont-*, respectivament.

1162

Montfred

COM.: Segrià

REF.: G.-Biosca, p. 187-188; ICC-*Segrià*.

Turó del terme municipal d'Aitona, situat en el seu sector occidental, prop del límit amb el de Fraga (Baix Cinca); al peu del turó, dóna nom també a una partida del mateix terme d'Aitona, uns tres quilòmetres a ponent d'aquesta població.

DOC.: *Monfredel*, 1170 (G.-Biosca, p. 220).

OC: —

ALTR. HIP.: Com el seu homònim segarrenc estudiat en la fitxa següent (vegeu *infra*), es tracta molt probablement (vegeu, però, G.-Biosca) d'un compost de *mont* o bé amb l'adjectiu *fred*, o bé amb el seu antic homòfon *fret* 'trecat'.

[[mont]][fred]]

orotopònim

català < llatí

compost N + Adj

Montfred

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 384-385; CR, vol. xxiv, p. 318-319, 464; OC, vol. iv, p. 279b35-50.

Antic castell amb terme propi, o *quadra*, de l'extrem sud-oriental del municipi de Talavera, i, doncs, de la comarca de la Segarra i del marc territorial del present estudi, que es trobava on hi ha el poble deshabitat de *Santa Fe de Montfred* (vegeu *infra s. v.*), que òbviament en pren el nom, així com el pren també la *serra de Montfred* que, amb altures superiors als vuit-cents metres, marca en aquella zona, junt amb la de Suró, el límit entre la conca de l'Ondara, al nord, i la del Gaià, al sud, adscrita oficialment a la Conca de Barberà; a més, un dels turons culminants d'aquesta serra, vora el poble, on hi ha un vèrtex geodèsic, és també anomenat *Montfred*.

DOC.: *serra de Montfred*, 1051 (Font Rius, doc. 24; TS); *Monte frigido*, 1093 (CR); *Monte Fled*, 1176 (OC); *Monte frigio*, 1196 (CR); *Muntfret*, 1331 (OC); *Momfret*, 1336 (OC); *Munfret*, 1358 (Fog.; TS); *Muntfret*, 1359 (DCVB, vol. i, p. 321; TS; OC); *Muntfret*, 1365-1370 (Fog., p. 81; TS; CR).

OC: Vol. iv, p. 279b51-58: compost de *mont*, preferentment amb l'antic adjectiu *fret*, derivat del llatí *FRACTUM* 'trecat' (vegeu a la mateixa comarca *Vicfred*, *Torrefeta* < *Torrefreta*, etc.).

ALTR. HIP.: El mateix autor no descarta del tot que es tracti del més corrent *fred* < *FRIGIDUS*.¹

[[mont]][fred]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Coromines, en efecte, es decanta a favor d'una composició amb *fret*, argumentant, no sense bona part de raó, que «el qualificatiu de 'trecat, fràgols', és més apropiat per designar un turó o MONTEM, que no el de 'fred', perquè això no és distintiu, ja que de freds ho són tots els turons» (OC, vol. iv, p. 279b51-54); i efectivament, sobretot per la banda meridional (vers el Gaià), el salt de terreny que hi ha sota mateix del Montfred podria justificar el qualificatiu de 'trecat'. Però cal dir que el decantament per part de Coromines no es produeix quan tracta els compostos de *Mont*, sinó en un article dedicat als derivats d'aqueix *FRACTUS* (OC, vol. iv, s. v. *la Freita*), i que, per contra, recercant en altres passatges de la seva magna obra, trobaríem també arguments que, si bé no són referits explícitament al nostre cas, hom pot emprar a favor de la presència de la simple i corrent adjectivació *fred* < *FRIGIDUS* en toponímia; per exemple, quan s'explica els noms de les muntanyes valencianes *Maigmo*, *Maigmodella* i *Masmut* a partir del terme àrab *magmūd*, participi passat de *gamad* 'glaçar' (OC, vol. v, p. 138b53-140a53), i amb raons com la següent: «sense res que la tapi de les tramuntanades, [la Mola del Masmut] ha de ser el cim més fred de tota la regió» (p. 139b40-42). Doncs, en una altra escala, això mateix valdria per al nostre *Montfred*, culminant fins al punt que res no el tapa de les tramuntanades, ni tampoc de les marinades ni del fred serè matinal, ni de cap altre vent, de manera que, a l'hivern, no és estrany que aquest indret suri com un illot per damunt dels bancs de boira ascendents des de tots cantons (antics nadius del veí Montargull m'hi assenyalaven vers el 1992, com a perfectament diferenciades, però coincidents en sengles vessants d'aquelles turonades, la «boira de serè», que puja per la vall de l'Ondara, i la «boira de marinada», que ho fa per la del Gaià). D'altra banda, notem que les mencions més antigues (segles XI-XII), ja sigui mitjançant traduccions al llatí tan explícites com *Monte frigido*, ja sigui a través del simple ús d'una grafia *-fred* no menys significativa, empenyen a decantar-se a favor d'aquesta alternativa... Al capdavant, doncs, reprenguem com a conclusió mínimament comuna, als efectes de la nostra classificació tipològica, que tant una hipòtesi com l'altra, essent totes dues certament possibles i raonables, permeten englobar aquest topònim dins del grup dels compostos oronímics de *mont*.

Montgai

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 349a20-32.

Nom d'un antic castell, i més endavant possiblement també d'una població, que correspon en part a l'actual poble de Llorenç, o veí seu, que per aquesta raó és normalment denominat *Llorenç de Montgai* (vegeu *supra* s. v.); el castell en qüestió s'identifica amb l'emplaçament de l'actual ermita de la *Mare de Déu del Castell*, damunt mateix de Llorenç (ICC-*Noguera*).

DOC.: *Mongay*, 1269; *Muntgay*, 1277; *Muntgay*, 1279; *Muntgay*, 1359 (OC).

OC: Vol. v, p. 349b48-350a37: com les poblacions homònimes tractades en les fitxes següents (vegeu *infra*), deu el seu ètim al llatí MONS GAUDII 'mont de la joia', a través del nom d'una muntanya d'Israel inclosa en el de l'orde templera, i expandit des d'un castell aragonès, de vora Montsó, com un nom fins a cert punt típic d'una època.

ALTR. HIP.: —

[[mont]][gai]
topònim reduplicat
català < llatí
compost (N(top))

Montgai

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 349a16-19.

Població i municipi de la conca occidental del Sió, que es troba pràcticament a mig camí entre Agramunt i Balaguer, i tres quilòmetres al nord de Bellmunt i de la serra d'aquest mateix nom.

DOC.: *Montgai*, 1180-1183 (Font Rius, doc. 168; OC, vol. vii, p. 107a21-22); *Monte Gaio*, 1194 (Bisson, doc. 98); *Mungay*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183; CR, vol. xvii, p. 64); *Montgay*, 1293-1300 (DECat, vol. iii, p. 173b43); *Mungay*, 1315 (OC); *Muntgay*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Munt Gay*, 1391 (CR, vol. xvii, p. 64); *Mongay*, 1497 (*Fog.*, p. 110, 155).

OC: Vol. v, p. 349b48-350a37: els diversos casos de *Montgai* i fins *Montgoi* enregistrats al nostre país responen en darrera instància a una composició de *mont* amb un antic mot *gai* 'gaudi, joia' (després més conegut com a adjectiu: vegeu DECAt), encara que, segons sembla, la seva aplicació al nostre cas i altres no és directa, sinó que es deu tractar d'un mer reflex del puig i castell de *Montgay*, a Montsó, el qual hi és des d'antic a causa de la presència de l'orde del Temple o de *Santa Maria de Montgai de Jerusalem*, en el nom de la qual ja es conté el motiu nuclear o inicial del cas, que no és sinó la muntanya d'aquest nom (en llatí MONS GAUDII, la famosa *Monjoie* del crit dels croats), que a Terra Santa designa al·lusivament el lloc des d'on per primer cop el viatger albira de lluny la ciutat sagrada (vegeu també OC, vol. v, p. 349a44-b47).

ALTR. HIP.: —

[[mont]][gai]
topònim reduplicat
català < llatí
compost (N(top))

1166

Montgai

COM.: Urgell

REF.: Font Rius, vol. I, p. 700; OC, vol. v, p. 349a39-42.

Antiga població o més aviat quadra (és a dir, terme autònom), del nom de la qual no ha quedat cap vestigi en l'actualitat, que sembla que es trobava vers Verdú, segons determinada documentació medieval que hi al·ludeix junt amb Valerna (vegeu *infra* s. v.).¹

DOC.: *quadra de Mongay*, 1274 (Font Rius, doc. 325; OC).

OC: Vol. v, p. 349b48-350a37: sembla tenir el mateix origen que els homònims tractats en les fitxes anteriors (vegeu *supra*), relacionat amb el MONS GAUDII de Terra Santa i amb la significada expansió dels templers, a partir probablement del seu castell de Montsó.

ALTR. HIP.: —

[[mont]][gai]
topònim reduplicat
català < llatí
compost (N(top))

1. Tanmateix vegeu també OC, vol. VII, p. 463a36-40 (s. v. *Verdú*), d'on ja no es desprèn tan clarament que es pugui tractar d'un antic lloc diferent del *Montgai* de vora Balaguer.

Montlleó

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 157-158; ICC-*Noguera*.

Muntanya i santuari marià, i segons la documentació local també antigament quadra o terme autònom, que es troben dins de l'actual terme municipal d'Àger, en concret tres quilòmetres al sud-oest de la vila, en un dels punts culminants del serrat (per extensió conegut també com a *serra de Montlleó*) que separa de la vall d'Àger el sector de capçalera de la conca del riu de Farfanya.

DOC.: *[terme de] Montleo*, 1411 (Fité, p. 574); *[quadra de] Montleo*, 1443 (Fité, p. 465); *Montleo*, 1496 (Fité, p. 535).

OC: —

ALTR. HIP.: En principi li són d'aplicació les diferents hipòtesis etimològiques que apuntarem (i gairebé cap no descartada: vegeu *infra*) a propòsit del poble de *Montlleó* de la Segarra, si bé en aquest cas, atès que no ens en consta una pronúncia popular del tipus *Molió*, sembla que podem desestimar les que s'hi basen o hi al·ludeixen de forma important; així, doncs, bo i admetent una composició entre sengles substantius *mont* i *lleó*, restringirem el dilema a un ús antroponímic del mot (per tant, *mont* propietat d'un personatge anomenat *Lleó* < LEONE, ja sigui com a nom o com a renom) o bé a una referència zoonímica, que tanmateix es bifurca, quant a la seva interpretació, entre un sentit recte (massa exòtic, òbviament) i un de metafòric, en una idea com «mont imponent com un lleó» i al capdavant «mont principal», cosa que, tot sigui dit, escau tant al cas present com al turó segarrenc en què es troba el *Montlleó* tractat en la fitxa següent.¹

[[mont][lleó]]
antropotopònim
català < llatí
compost N + NP

1. Això no obstant, i vist que manquen elements que permetin decantar-se poderosament per una opció, la prudència i el respecte a l'autoritat de Joan Coromines ens recomanen de classificar, encara que sigui provisionalment, aquests dos casos dins del grup dels antropotopònims.

REF.: GEC; TS, p. 271-275; OC, vol. III, p. 311a25-51; vol. V, p. 360a45-46.

Poble del terme de Ribera d'Ondara, que es troba dos quilòmetres i mig a la dreta del riu i gairebé quatre quilòmetres a l'est de Sant Pere dels Arquells, aturonat a més de set-cents metres d'altura (el cim, anomenat *el Castellot de Montlleó*, té un notable vèrtex geodèsic, i és sens dubte on hi hagué el castell); cal anotar que aquest topònim, a la comarca, és pronunciat [muli'ò] o [moli'ò].

DOC.: *Monte Leonis*, 1113 (*St. Cugat*, doc. 821; TS); *Monteleo*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Montisleonis*, 1175 (*Poblet*, doc. 45; TS); *Montleuno*, 1175 (OC); *Monteleono*, 1189 (TS); *Monte Leone*, 1196 (CR, vol. XXIV, p. 446; OC); *Monte Leone / Monte Leo*, 1196 (TS); *Monteleone*, 1197 (TS); *Mont Leo*, 1202 (Font Rius, doc. 217; TS); *Monteleone*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 227, 239; TS); *Monte Leone*, 1304 (TS); *Monteleon*, 1331 (OC); *Monteleone / Montleo*, 1358 (*Fog.*; TS); *Muntleo*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Munt Leho*, 1359 (OC); *Munt Leho*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Muntleo*, 1497 (*Fog.*, p. 188, 193); *Monleo*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC.: Vol. V, p. 360a44-48: a diferència del nom del riu *Montlleó* del Maestrat, el qual sembla fruit de l'alteració d'un àrab *mâ-l-uyûn* 'l'aigua de les deus', Coromines sosté que el nostre *Montlleó* és certament un compost de *mont* i *lleó* (en llatí, tanmateix innecessari, MONTE LEONE, com reflecteixen molts documents medievals), i es basa en la presència del turó i el vell castell.¹

ALTR. HIP.: A banda d'aquests darrers i d'un evident compost amb el zoonímic *lleó*, que no és descartable en sentit metafòric (vegeu *infra*, s. v. *Montpaó*), o almenys no tant com en sentit recte (vegeu TS, p. 272), la versió autòctona *Molió* permet dues hipòtesis més: una reduplicació (a la part final) del nom de la ciutat francesa de *Lió* (TS, p. 275),² i una derivació de l'àrab *muwälläyûn* 'habilitat', que s'aplicaria a edificis o molins cedits per un cert preu, tal com l'OC postula per a dos *Mulió* valencians (vol. V, p. 420b13-21) amb què la coincidència formal és portentosa.

[[mont]][lleó]
antropotopònim
català < llatí
compost N + NP

1. Són diversos els passatges de l'OC (ultra referències anteriors a ETC i DECat) en què Coromines treu a col·lació el cas, sempre restringint l'ètim àrab al *Montlleó* valencià: a més de l'entrada pròpia (vol. V, p. 359a46-360a43), vegeu vol. II, p. 263a22-23; vol. III, p. 83a30; vol. V, p. 108b40-41 i vol. V, p. 224b5-6. Pel que fa al sentit últim del *Mont + lleó* segarrenc, que no s'explica poc ni molt en una fugaç al·lusió al final de l'article dedicat a aquest altre topònim, vegeu OC, vol. V, p. 331b33-38 (s. v. *Montargull*) i també íd. p. 332b17-19 (s. v. *Montassor*), on per res no s'abunda en la idea d'un zootopònim, sinó que s'addueix aquest cas com a referent o paral·lel d'altres compostos de *mont* amb un antic nom personal, de manera que hem de concloure que aquesta és la hipòtesi corominiana. Això no obstant, vegeu OC, vol. III, p. 311a52-55, on l'autor, exposant el cas, dubta entre diverses alternatives (i quant a l'antroponímica, ara entre llatina i germànica), fins al punt de concloure que «serà més prudent deixar-ho en suspens».

2. Anomenada justament *Lleó* en català medieval (vegeu DCVB s. v.). D'altra banda vegeu OC, vol. V, p. 22b54-23a4, on s'afirma que els dos casos de *Lió* catalans (un veïnat de Banyoles i un mas d'Osona) «probablement deuen ser imitació del nom de la ciutat de Lió (*Lyón*)».

Montlló, mas del

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. v, p. 360a21-23.

Nom d'un mas del terme de Juncosa de les Garrigues, recollit directament per Coromines en les seves anotacions de camp; tanmateix en dóna només una notació fonètica (corresponent a [moɲ'ʎo]), de manera que en resta un cert dubte sobre la forma gràfica, atès que d'altra banda aquest topònim no l'hem sabut trobar en cap altra font d'informació (fóra menys allunyada de l'etimologia possible una forma *Monlló*, si bé cal admetre que en pràcticament tots els noms d'aquest grup s'ha acabat imposant una grafia en *Mont-*, per analogia).

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 360a31-34: com en el cas del riu *Montlleó* del Maestrat, i a diferència, doncs, dels *Montlleó* ponentins tractats en les fitxes anteriors (vegeu *supra s. v.*), el nom que ara ens ocupa podria venir de l'àrab *mâ-l-uyûn* 'l'aigua de les fonts', ja que, com argumenta Coromines, «vora un mas muntanyenc no pot deixar d'haver-n'hi» (i afegim-hi que el de Juncosa és certament un dels termes més muntanyosos de la comarca, al vessant septentrional de la serra de la Llena); d'altra banda, a més, la forma fònica abans anotada coincideix amb una de les pronúncies populars d'aquell topònim valencià (vegeu OC, vol. v, p. 359b2-23), cosa que contribueix a reforçar la identitat d'origen entre aquests dos noms, pertanyents a dues de les zones més manifestament arabitzades del país.

ALTR. HIP.: —

[[mon(t)ll][ó]]
hidrotopònim
àrab
compost N + N

1170

Montllober

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida de l'angle nord-occidental del terme de Seròs, situada a uns tres quilòmetres del poble, i, sobretot, d'una *serra de Montllober* que es troba damunt seu mateix, marcant el límit amb el terme municipal de Massalcoreig i en part també amb el de Fraga, un parell de quilòmetres a llevant del riu Cinca; malgrat arribar ben just als dos-cents cinquanta metres d'altura, es tracta d'una serra notable a la zona, atès que es troba envoltada de plans i que el riu, en aquest sector, es troba per sota dels noranta metres.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost de *mont* amb una forma *llober* que sembla clarament derivada del zoònim *llop* mitjançant el sufix *-er*, indicant, doncs, la presència en altres temps d'aquesta espècie en aquesta zona (vegeu *supra*, s. v. *Llop*).

[[mont]][[llob]er]]

zootopònim

català < llatí

compost N + N (+ sufix *-er*)

1171

Montmadrona

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 380.

Nom amb què també es coneixia l'antic terme de *Serralta* (vegeu *infra s. v.*), pertanyent a l'extint municipi del Terme de Ponts (diferent del de Ponts mateix) i corresponent en part a l'actual d'Oliola; és probable que s'hi pugui identificar la *Coma Madrona* que apareix en la cartografia actual de l'ICC dins d'aquest darrer terme municipal, concretament tres quilòmetres a llevant del seu cap, entre el poble de Plandogau i el torrent de Cabanabona.¹

DOC.: *Monte Madrona*, 1080-1100 (CR); *Monte Madrona*, 1123 (CR).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del genèric *mont* i de l'hidrònim (probablement previ) *Madrona*, derivat de MATRONA, i aquest de MATRES i MATER 'mare', amb el sentit de 'font, indret on neix aigua', tal com hem vist *supra, s. v. Madrona* (vegeu OC, vol. v, p. 124b21-127a22, on s'esmenta un bon nombre de topònims relacionats amb aquesta família lèxica, però no el que ens ocupa).

[[mont]][[madr]ona]]

hidrotopònim

llatí

compost N + N (+ sufix *-ona*)

1. Més que no pas una *riera de Madrona* que es troba una dotzena de quilòmetres vers el nord-est, ja fora (per poc) del nostre àmbit territorial, concretament al terme de Bassella (Alt Urgell), on és un afluent oriental del Segre, poc després de Castellnou de Bassella i la Clua. Val a dir que aquest cas és convenientment recollit a l'OC, que el tracta a partir del nom del llogaret de *Madrona*, al terme de Pinell de Solsonès (vol. v, p. 125b32-126a2).

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 360b49-361a49.

Poble de l'antic municipi d'Anyà, avui tot ell incorporat al d'Artesa de Segre, que es troba a l'inici del seu sector septentrional, tres quilòmetres a llevant de Montargull, al peu mateix del turó de *Montmagastre*, de forma singularment cònica, i de l'antic castell homònim; el mateix nom designa, en aquella àrea, altres elements menors, com una *costa de Montmagastre* (ICC).

DOC.: *Mumaqasr* [font àrab], 1003 (OC); *Mamakastrum*, 1010 (OC); *Malagastro*, 1018 (OC); *Mamacastrum*, 1018-1026 (*Lib. Feud.*, doc. 157); *Mamagastre*, 1045 (OC); *Malagastro*, 1067 (OC, vol. II, p. 16a12); *Mamachastro*, 1069 (OC); *Mamachastri*, 1074 (OC); *Mamacastro*, 1075 (OC); *Mamakastri*, 1075 (OC); *Momacastri*, 1093 (OC, vol. VII, p. 43b47-48); *Momagastri*, 1093 (OC); *Momachastro*, 1097 (OC, vol. V, p. 244b19-20, 323a3); *Montmagastre*, 1105 (OC); *Momogastre*, 1151 (OC); *Mummagastre*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182, 183); *Montmagastre*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 191); *Munmagastre*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 184, 208); *Muntmagastre*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 207); *Mamagastre*, 1280 (OC); *Montmagastre*, 1280 (OC); *Momagastre*, 1295 (OC); *Muntmagastre*, 1359 (OC); *Montis Magastri*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Montmagastre*, 1497 (*Fog.*, p. 159); *Mon Magastre*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 361b7-45: derivat d'un compost llatí MAMMA CASTRI 'turó amugronat del castell' [vegeu MAMMA 'popa'], o bé d'una variant flexiva MAMMAE CASTRUM 'castell del turó amamellat', que tal volta arribà a tenir valor de genèric en el llatí vulgar de la zona per tal de designar turons que destaquen per aquesta forma;¹ sigui com sigui, són explícites les mencions medievals del tipus *Mamagastre*, directament derivades d'aquest ètim,² així com les posteriors *Momagastre*, que ja presenten una alteració /a/ > /o/, fruit d'una dissimilació o d'una labialització per efecte de les dues /m/, i que són el pas intermedi necessari per arribar, mitjançant l'etimologia popular i l'ajut de la profusió de topònims en *mont-*, a l'actual *Montmagastre*.

ALTR. HIP.: —

[[mo(nt)ma][gastre]]
orotopònim
llatí
compost N + N

1. Així s'explicaria la seva repetició en tres topònims de les terres de ponent, el central dels quals és el que ara ens ocupa; més a llevant i al sud, l'actual *Montmagastrell* (vegeu la fitxa següent); i a l'extrem occidental, un homònim *Montmagastre* a l'Alta Llitera, actualment conegut com *la Mora* (vegeu GEC; OC, vol. v, p. 361a6-10). Convé dir que, en algun cas, les mencions medievals centrades a la comarca de la Noguera (per exemple junt amb Santalinya) són susceptibles de referir-se tant a aquest darrer lloc com al del terme d'Artesa.

2. Pel que fa a les formes també documentades del tipus *Malagastre*, que han dut la GEC a dedicar-li un article a part, com un nom i un lloc diferents (vers Foradada i Montsonís), cosa que convindria no descartar en absolut, i l'OC a comentar-les en nota final (si bé a propòsit d'una sola; l'altra es troba estranyament en un altre volum de la mateixa obra), cal concloure que es tracta d'una evolució paral·lela, finalment no reeixida, que, a partir de la primitiva *Mamagastre*, en lloc d'alterar-ne el vocalisme inicial, hi produïa una dissimilació /m-m/ > /m-l/, ajudada en tot cas per la sèrie de noms que contenen *Mal-* o *Mala-* com a primer element d'una composició.

Montmagastrell

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 361*a*11-*b*6.

Poble de l'actual terme municipal de Tàrrega, dins de l'antic de Claravalls, que es troba aturonat dos quilòmetres i mig al nord-oest d'aquesta població, i set quilòmetres recte al sud d'Agramunt; és més conegut actualment amb l'hagiotopònim *Santa Maria de Montmagastrell* (vegeu *infra* s. v.).¹

DOC.: *Momagastril*, 1120-1170 (OC); *Montmagastril*, 1179 (OC); *Mont Magastrell*, 1391 (CR, vol. xxiv, p. 362).

OC: Vol. v, p. 361*a*15-21: diminutiu de *Montmagastre*, per tal de distingir-se de l'homònim del terme d'Anyà (vegeu la fitxa anterior); com aquell, prové d'una forma medieval que no és pas compost de *Mont-*, sinó que comença *Mama-*, i que deriva del llatí *MAMMA CASTRI* 'turó amamellat del castell' (o variants) en al·lusió a la forma cònica, com un pit, del turó en què es troba aquest lloc, i singularment el seu antic castell.

ALTR. HIP.: —

[[[mo(nt)ma][gastr]]ell]
 diminutiu toponímic
 català < llatí
 N(top) + *-ell*

1. S'havia anomenat també *Montmagastrell de Montfalcó*, en al·lusió al poble de *Montfalcó* del veí municipi d'Ossó de Sió, que es troba cinc quilòmetres al nord-est del que ara ens ocupa. Vegeu GEC, que dedica una entrada (mera remissió) a aquesta forma avui desusada, amb l'afegit erroni que pertany a la comarca de l'Anoia (lapsus dels redactors d'aquesta obra que segurament està motivat per l'existència, en aquesta comarca, d'un altre poble dit *Montfalcó*: *Montfalcó el Gros*, al terme municipal de Veciana).

Montmellet

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Nom d'un despoblat del terme del Soleràs, situat a l'est del poble, avui més emprat per designar la *riera de Montmellet* que hi passa a la vora; no dubtem a identificar-hi una *vall de Montvellet* que apareix a la cartografia comarcal de l'ICC, en aquest mateix lloc, procedent del terme veí dels Torms, i que, ja amb el nom de *vall Cansada*, desguassa en l'anomenada *vall Major* just després de sortir del terme del Soleràs, ja dins del de Granyena, la qual cosa coincideix fil per randa amb la informació detallada per la GEC.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Diminutiu toponímic del més conegut nom del *Montmell* (serra remarcable, antic castell i avui municipi, entre el Penedès i el Camp), que, per la seva banda, és un compost llatí MONTI MACELLI 'la muntanya del mercat', potser en sentit metafòric, al·ludint als extensos ramats que s'hi aplegaven (vegeu OC, vol. v, p. 129a2-21); pel que fa a la variant *Montvellet*, a més que pugui tractar-se d'un mer error en la informació toponímica de l'ICC, pot derivar directament de *Montmellet* mitjançant una dissimilació entre consonants bilabials /m-mm/ > /m-mb/, si bé facilitada per l'opacitat semàntica del derivat *Montmellet* i, doncs, una etimologia popular que l'acostaria al més intel·ligible adjectiu *vell*.

[[[mont][mell]]et]
 diminutiu toponímic
 català < llatí
 N(top) + sufix -et

Montmeneu

COM.: Segrià

REF.: GEC; Zamora, p. 232; OC, vol. v, p. 364a25-38; G.-Biosca, p. 183-184; ICC-Segrià.

Topònim especialment conegut, avui, pel fet de designar el punt més elevat de la comarca oficial del Segrià, en concret un turó d'uns 495 metres d'altura (*la Tossa de Montmaneu* en deia Vallverdú, 1970, p. 128) situat al sector meridional del vast terme municipal de Seròs, vuit quilòmetres i mig al sud d'aquesta població, vora el límit amb el terme de la Granja d'Escarp, dins del qual (un quilòmetre al nord-oest del turó) hi ha una partida de *Montmeneus*, el nom de la qual evidentment en deriva, com també ho fa la partida mateixa de *Montmeneu* del terme de Seròs i, per extensió, la *serra* homònima que hi ha al voltant del cim, divisòria entre els vessants del Segre i de l'Ebre; tanmateix, sembla que havia estat també un lloc amb entitat jurídica, almenys una *quadra*.

DOC.: *Montmenet*, 1168 (G.-Biosca, p. 183; CR, vol. xxiv, p. 72); *Monmeneç*, 1170 (G.-Biosca, p. 220; OC).OC: Vol. v, p. 364b5-48: com el seu quasihomònim *Montmaneu* (poble de l'Anoia, al caire de la Segarra), és un compost de *mont* amb un nom personal d'origen germànic, possiblement un femení MĀINHĀID, o el seu genitiu MAINHAIDIS, si no altres de la mateixa arrel MĀGIN.

ALTR. HIP.: —

[[mont]][meneu]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 23, 44-45; OC, vol. v, p. 424a46-b4; Guillaumet, 1999, p. 116-117; ICC-*Noguera*.

Antiga població i castell desapareguts (probablement al segle XIV), i avui encara nom d'un tossal (corresponent al *coll de Montmur* que hom cita ja al segle XI) i d'una partida del municipi de Balaguer, uns cinc quilòmetres a ponent de la ciutat, vora el límit amb el sector meridional del terme de Castelló de Farfanya, damunt del camí d'Albesa; és més freqüent actualment la forma *Mormur*, que és per exemple la que es troba a la cartografia de l'ICC, i com a variant a la GEC, amb entrada pròpia i tot, si bé remetent a *Montmur*.

DOC.: *Mun Mur*, 1093 (CR); *collo de Munmuret*, 1094 (OC); *Montmur*, 1108 (CR); *Monte Muro*, 1146 (CR); *Montmur*, 1303 (OC).

OC: Vol. v, p. 424a55-b2: compost llatí MONTEM MURI 'l'alt de la muralla', en al·lusió a una construcció defensiva bastida en aquest tossal, essent com era una via clau d'accés a Balaguer.¹

ALTR. HIP.: Compost ja romànic, català o protocatalà, entre els substantius *mont* i *mur*, per juxtaposició, tal com hem vist en altres topònims similars; pel que fa a la variant actual *Mormur*, que l'OC no esmenta, sembla fruit d'una assimilació consonàntica, per atracció de la forma del segon component (i distintiu) *mur*, o bé d'una dissimilació entre nasals, un cop emmudida la /t/.

[[mont]][mur]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + N

1. Pel que fa a la forma documental *Montmuret*, si no es tracta d'un mer error de còpia o de lectura del text (per *-muri*), deu correspondre o bé a una simple sufixació, finalment no reeixida, o bé a una variant flexiva MONTEM MURATUM amb *e* per imela aràbiga (vegeu OC, vol. v, p. 425a20-22). Una altra qüestió, derivada també d'aquest document de final del segle XI, és la referència a un *coll*, que hom sol interpretar en el sentit actual de 'pas entre muntanyes', però que en aquest cas creiem que més aviat deu correspondre a l'accepció de *coll* com a sinònim de 'turó' (vegeu DCVB, DECat s. v.), tal com encara es pot comprovar en determinats topònims d'aquesta zona, com el *coll de les Savines* (vegeu *infra* s. v.), turó damunt del qual es troba la part principal del nucli antic de Cervera.

Montoliu de Lleida

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 29a42-47.

Poble, i petit municipi del sector central de la comarca, que es troba lleugerament aturonat un quilòmetre i mig a l'esquerra del Segre i a la dreta del riu de Set, uns set quilòmetres al sud-oest de Lleida, vers el límit entre les terres de secà i les de regadiu; a mig camí de la veïna població d'Albatàrrec hi ha una *serreta de Montoliu* (ICC), que òbviament en pren el nom.

DOC.: *Muntoliu*, 1358 (*Fog.*); *Muntoliu*, 1359 (OC); *Muntoliu*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Muntoliu / Montoliu*, 1497 (*Fog.*, p. 162, 175).

OC.: Vol. VI, p. 29a27-28: compost de *mont* amb un nom d'arbre OLIVUS 'olivera'.

ALTR. HIP.: És important afegir-hi que, com apuntà Coromines mateix i confirmà Joan Bastardas,¹ el terme *oliu*, designant l'arbre, existí també en català, com a derivat directe d'aquell llatí OLIVUS, durant els primers segles de vida de la nostra llengua; pel que fa al complement *de Lleida*, és evident que compleix una funció merament especificativa, atesa l'existència de llocs homònims, singularment del segarrenc que tractem en la fitxa següent.

[[mont][oliu]][Lleida]

fitotopònim

català < llatí

compost N + N (+ complement especificatiu)

1. Vegeu DECat (vol. VI, p. 48b53-49a26) i Bastardas (1988, p. 210-213).

Montoliu de Segarra

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 276-278; OC, vol. VI, p. 29a34-41.

Poble del sud-oest de la comarca, en plens Comalats, que és el centre administratiu del terme municipal del mateix nom (i que comprèn altres cinc pobles de la zona); del complement especificatiu *de Segarra*, l'ús del qual no és pas tan generalitzat com el del poble homònim *de Lleida* (vegeu la fitxa anterior), se'n coneixen també les variants *de Cervera*, avui en recessió, i, antigament, *Montoliu Lat*, en referència a la subcomarca dels *Comalats* (vegeu *supra* s. v., i el cas paral·lel de *la Guàrdia Lada*).

DOC.: *Monte Oliuo*, 1077 (OC); *Monte Oliuu*, 1079 (OC); *Monte Olivo*, 1079 (*Ll. Blanch*, doc. 17; TS); *Monte olio*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73, TS); *Mont Oliu*, 1108 (TS); *Monteolivo*, 1112 (TS); *Montoliu*, 1127 (TS); *Monte Olivi* / *Monteolivi*, 1134 (TS); *Monte liut*, 1100-1154 (TS); *Monteolivo*, 1157 (TS); *Monte Olivo*, 1161 (TS); *Monteolivo*, 1169 (TS); *Monte olivo*, 1174 (TS); *Monte Olivo*, 1184 (TS; OC, vol. VII, p. 463a23); *Monte Olivo*, 1190 (*Poblet*, doc. 360; TS); *Monteolivo*, 1196 (TS); *Monte Olivo*, 1204 (TS); *Montoliu*, 1205 (TS); *Monte Oli-vo*, 1205 (TS); *Monte Olivo*, 1230 (TS); *Monteolivo*, 1251 (TS); *Montoliu*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Monteolivo*, 1331 (OC); *Montoliu* / *Mont Oliu*, 1358 (*Fog.*; TS); *Muntoliu*, 1359 (TS; OC); *Munt oliu*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Muntoliu*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 254); *Monte Olivo*, 1405 (TS); *Muntoliu*, 1497 (*Fog.*, p. 194).

OC: Vol. VI, p. 29a27-28: compost entre els substantius *mont* i *oliu* 'olivera' (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: Reduplicació o trasllat des de l'actual parònim i antic homònim que existeix al Llenguadoc, que, si bé es documenta també com a *Montoliu* i *Monte Olivo* al segle XII, d'altra banda apareix ja abans com a *Montilionis* l'any 834, segons reporta Nègre (p. 320), la qual cosa el duu a postular MONTICULUS i el sufix diminutiu -ONEM, per bé que amb una *atracció tardana* per part de l'emblemàtic «Mont des Oliviers» cristià.

[[mont][oliu]][segarra]

fitotopònim

català < llatí

compost N + N (+ complement especificatiu)

Montolivets, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom avui d'una partida situada a cavall entre els termes de Llardecans i Maials, uns tres quilòmetres al nord d'aquesta població, vers la capçalera d'una de les valls d'aquell sector, que aflueix a la d'Adar.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'un compost de *mont*, però, tot i que sembla també prou clar que s'ha de relacionar amb el tipus de *Montoliu* (vegeu les fitxes anteriors), apareix un dilema entre una mera sufixació diminutiva plural *Montoliu* > *Montolius* (amb una ben normal alteració [w] > [β] un cop aquest so assumeix funcions de consonant sil·làbica, seguint el model *Andreu* > *Andreuva*, etc.) i una composició directa amb *olivet*, forma que fóra resultat d'una sufixació més aviat col·lectiva que no diminutiva del mateix substantiu *oliu* que ja hem vist; en aquest cas, la pluralització, més intranscendent, s'hauria produït *a posteriori*, en aplicar-se aquest nom a una partida dividida en diverses parts o entre diferents propietaris.

[[mont]][[oliv]ets]]

fitotopònim

català < llatí

compost N + N (morf plural)

1. Podríem identificar-hi, no sense prevenció, un incert topònim *l'Olivet* que Coromines esmenta de memòria i tan sols de passada (s. v. *Vilet*) situant-lo genèricament vers el Baix Segrià («cap a Alcarràs»; vegeu OC, vol. VIII, p. 15b25-26), si no és que es tracta d'un cas independent ja absent de la cartografia oficial, o d'un mer error de Coromines en lloc de *lo Vilot - l'Ovilot* (vegeu *infra* s. v.), transmudat aquí en *lo Vilet - l'Olivet* (ja que certament el passatge és prou confús); una altra possibilitat, tampoc no demostrable ara com ara, fóra que en realitat es tractés del lloc avui conegut com *vall d'Oliva* (vegeu *infra* s. v.), en terme de Seròs.

Montornès de Segarra

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 278-280; OC, vol. v, p. 367b40-47.

Població i municipi de l'extrem occidental de la comarca, al límit amb l'Urgell pel sector de Verdú (de fet, fins a la darrera revisió comarcal de vers el 1990 pertanyia a aquesta demarcació administrativa, malgrat que ja duia l'apel·latiu *de Segarra* que el distingeix dels seus homònims, en especial del més conegut *del Vallès*); es troba a la vall del riu Cercavins, del qual és afluent una riera de *Montornès*.¹

DOC.: *Montornes*, 1055 (TS); *Montornes*, 1079 (CR, vol. xxiv, p. 312); *Munte Tornes / Turnes* 1093 (*Ll. Blanch*, doc. 24; TS); *Monte tornes*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Monte Tornes*, 1108 (TS); *Mont tornes*, 1100-1154 (TS); *Montetornes*, 1167 (TS); *Monte Tornes / Montetornes*, 1174 (TS); *Mont tornes*, 1181 (TS; OC); *Munt-tornes*, 1204 (TS); *Montetornensi*, 1218 (TS); *Montetornes*, 1249 (TS); *Muntornes / Montornes*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Munt Tornes*, 1298 (TS); *Muntornes*, 1312 (*Priv. Tàrr.*, doc. 29); *Monte Turnesio*, 1320 (TS); *Montornesio*, 1322 (*Priv. Tàrr.*, doc. 50); *Monte Tornesio*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 80, 83); *Montetornesio*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 81, 86); *Montornes*, 1331 (OC); *Monte Tornesio*, 1336 (*Priv. Tàrr.*, doc. 107); *Montetornesio*, 1339 (OC); *Munt Tornes*, 1358 (*Fog.*; TS); *Muntornes*, 1359 (TS; OC); *Monte Tornesio*, 1360 (*Priv. Tàrr.*, doc. 192); *Montornes*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 257, 265, 266); *Muntornes*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 269); *Montetornesio*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 270, 271); *Muntorner*, 1497 (*Fog.*, 238).

OC.: Vol. v, p. 368a32-35: compost de *mont* amb un adjectiu gentilici *tornès* (del francès antic *tornois*), corresponent a la ciutat francesa de Tours, capital de la Turena, en al·lusió a la procedència dels conqueridors o repobladors del lloc.

ALTR. HIP.: Altres hipòtesis, avui clarament descartades, degudes a Balari, Moll i altres autors, ja foren tractades a TS, p. 279.

[[mon(t)]]*[[torn]ès*]]*[[segarra]*
gentilici
català < francès
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

1. Pel que fa a la grafia del topònim, hem de rectificar allò que practicàrem a TS (terminació «occidental» en *-és*), ja que, al capdavant, aquest terme pertany de ple a una àrea de transició fonètica en què, malgrat una base nord-occidental, és pròpia una pronúncia oberta de *e* tònica en determinats contextos significatius, entre els quals certament la terminació *-ès* i el nom mateix d'aquest poble, segons hem pogut comprovar de fonts estrictament locals per via oral.

1181

Montpalau

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 280-281; OC, vol. VI, p. 119b46-53.

Poble de l'antic terme municipal de Sant Antolí i Vilanova, i, doncs, de l'actual de Ribera d'Ondara, del qual constitueix l'extrem septentrional, fins al punt que no es troba pas a la vall d'aquest riu, sinó sobre els alts que la separen de la conca del Sió, i de fet més vinculat amb aquesta, i concretament amb la riera de Vergós (afluent del Sió), que no amb l'Ondara.

DOC.: *Monte Palatio / Mont Palaz*, 1035-1076 (*Lib. Feud.*, doc. 384; TS); *Monte Palatio / Monte Palacii / Montis Palacii*, 1089 (*Lib. Feud.*, doc. 385; TS); *Monte Palatio / Montis Palacii*, 1113 (TS); *Munt palad*, 1100-1154 (TS); *Montpalais*, 1161 (TS); *Monte Palaci*, 1181 (TS); *Monte Palacio*, 1190 (Font Rius, doc. 187; TS); *Monte Palacio*, 1191 (TS); *Monpala*, 1192 (TS); *Muntpalau*, 1358 (*Fog.*; TS); *Munt palau*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Muntpalau*, 1497 (*Fog.*, p. 196).

OC: Vol. VI, p. 120a1-2: compost entre els substantius *mont* i *palau*, tal volta ja en llatí *MONTEM PALACII* 'castell [muntanya] del palau'.

ALTR. HIP.: —

[[mont]][palau]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + N

Montpaó

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 281-282; CR, vol. xxiv, p. 337-338, 450-451; OC, vol. v, p. 369b46-370a17; ICC-Segarra.

Antic poblat i castell estratègic, dels quals avui resten només unes poques ruïnes, que es trobaven dins de l'antic terme de Sant Pere dels Arquells (incorporat modernament al de Ribera d'Ondara), prop del límit amb el de Cervera, aturonats a l'esquerra del riu d'Ondara, damunt de Vergós i els Condals; actualment dona nom sobretot a un serrat que, superant els sis-cents metres d'altura, marca la divisòria amb el torrent Salat, i també a una partida a cavall entre els termes de Cervera i de Sant Pere, i, en aquest primer, als camins que hi menen.¹

DOC.: *Monte Pavo*, 1060 (OC); *Monte Pavoni*, 1066 (OC); *Montpao*, 1112 (*Ll. Blanch*, doc. 28; TS); *Monte Pavoni*, 1131 (*Lib. Feud.*, doc. 493; TS; OC); *Monpao*, 1149 (TS); *Monpao*, 1152 (OC); *Montpao*, 1152 (*Poblet*, doc. 223; TS); *Muntpao*, 1100-1154 (TS); *Montpao*, 1155 (TS); *Monte-pavonis*, 1161 (TS); *Munt pao*, 1163 (OC); *Montepaon*, 1164 (TS; OC); *Monte pavone*, 1166 (OC); *Montem Pavonis*, 1175 (TS; OC); *Monte Pavon*, 1181 (TS; OC); *Montpao*, 1183 (TS); *torrentem de Montepavonis*, 1186 (Font Rius, doc. 178; TS; OC); *Monte Pavonis*, 1186-1187 (TS); *Mont Pao*, 1190 (Font Rius, doc. 187; TS; OC); *Monte Pavonis*, 1192 (Bisson, doc. 160; TS); *Mont-pao*, 1195 (TS); *Mont Pao*, 1201 (TS; OC); *Montpao / Montepaone*, 1203 (TS); *Monte Pivone*, 1205 (TS); *Montpabon*, 1207 (OC); *Monte pavoni*, 1235 (TS); *Munpao*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; TS); *Montepaone*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 238; TS); *Montpaho*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Monte Pavone*, 1354 (TS); *Montepavone / Montepavono*, 1358 (*Fog.*; TS); *Mont Paho*, 1359 (OC); *Muntpaho*, 1360 (TS); *Muntpaho*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS).

OC: Vol. v, p. 370b22-39: compost de *mont* amb un nom personal derivat del romà PAUO, PAUONIS (de la família antropònima de PAULUS, ben documentada), potser en cas genitiu contracte (MONS PAVONI < PAVONIUS), cosa que explicaria la manca de -s final.

ALTR. HIP.: Tanmateix un dels col·laboradors de l'OC, Joseph Gulsoy, admet que es tracti d'un compost amb el nom d'animal *paó* (vegeu vol. v, p. 370a46-b16), derivat del llatí PAVO, PAVONIS (variant de PAVUS, PAVI, d'on el castellà *pavo*), possibilitat que tot seguit és taxativament negada per Coromines en un dels més sorprenents exercicis de rectificació interna de l'obra (vegeu *íd.*, b17-21), però que fóra interessant de reprendre davant de la suggerent semblança amb el cas de *Montlleó* (vegeu *supra s. v.*), que es troba a la mateixa vall de l'Ondara, davant per davant de *Montpaó*, també en un turó singular, de forma que l'un i l'altre podrien contenir el nom d'un animal no corrent tot just com a metàfora al·lusiva a la preeminència del respectiu element orogràfic.

[[mont][paó]]
antropotopònim
català < llatí
compost N + NP

1. La grafia *Montpeó*, avui força usual (així apareix, per exemple, als rètols que recentment han col·locat a la zona unes entitats excursionistes), no té cap justificació a la vista de l'etimologia i de les formes documentals antigues, tret d'una pronúncia ocasional amb /e/, poc significativa atès el despoblament del lloc, així com la proximitat de la isoglossa de la neutralització vocàlica pròpia del català oriental central.

Montperler

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 371a11-33; CR, vol. xxiv, p. 362; ICC-*Urgell*.

Antic lloc amb terme propi (o *quadra*), i avui nom encara d'una important partida del centre de la comarca, al sud del terme municipal de Vilagrassa, prop del límit amb els de Preixana, Tàrraga i Verdú; dóna nom també a un tossal de 372 metres d'altura que, junt amb el veí de Montalbà, marca en aquella zona la divisòria entre la vall del Corb i la del Cercavins i l'Ondara.

DOC.: *Monte pistillarii*, 1026-1050 (CR, vol. ii, p. 73); *Montis Pessulani*, 1139 (CR, vol. xxiv, p. 353); *Montepessulano* / *Montepetillari* / *Montepistilla* / *Monte pistillarii*, 1030-1150 (OC); *Montepessullano*, 1100-1154 (CR, vol. ii, p. 73); *Montepessulano*, 1180 (OC); *Munpeslier*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; OC); *Montepesullano*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 242); (OC); *Muntpestler*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *Montispesulani*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 92); *Monte<pesulano>*, 1331 (OC); *Montepesuli*, 1332 (OC); *Montepelter*, 1336 (OC); *Montispesulani*, 1339 (OC); *Montisperlesi*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113); *Muntpeyler*, 1343 (*Priv. Tàrr.*, doc. 127); *Montperler*, 1359 (OC); *Monteperlerio*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265, 266, 269).

OC.: Vol. v, p. 371a34-37: reduplicat del nom de la ciutat llenguadociana de *Montpelier*,¹ amb determinades alteracions fonètiques produïdes ja a l'edat mitjana.

ALTR. HIP.: —

[[mont]][perler]]
topònim reduplicat
occità
compost (N(top))

1. L'origen del nom d'aquesta ciutat ha estat molt discutit, i, malgrat no pertànyer a l'àmbit d'estudi de l'OC, hi és tractat a fons tot seguit després del nom succedani que ens ocupa (vegeu OC, vol. v, p. 371a43-373a20), amb la intervenció justament de les formes antigues i actual d'aquest (vegeu íd., p. 372a38-49), que s'explica a partir d'una antiga variant *Montpesler*, amb [z], en què aquest so mudà en [r]. Val a dir que durant tot l'article fa la impressió que Coromines no es creu que la forma actual sigui aquest *Montperler* (fins al punt que a l'entrada escriu *Montpeller d'Urgell*), ja que sempre que hi al·ludeix ho fa a la forma (significativament idèntica a l'actual) documentada en el sovint poc fiable fogatge del 1359, com si només es tractés d'una variant més, al costat de *Montpetler* i altres amb què adoba la seva fórmula etimològica, o bé hi deixa un tast d'escepticisme, com quan al·ludeix al fet que «avui dia algunes fonts s'hi refereixen com *Montperler* (així GEC s. v.)» (íd., p. 371a32-33). Contràriament, podem afirmar que fonts orals diverses (de Vilagrassa i de Bellpuig) ens en confirmen la vigència i la forma, si bé generalment sota la pronúncia [mompár'le], amb una [a] pretònica típica del català nord-occidental en determinats contextos, sobretot vora [r] (vegeu *ferrer* [fa're], etc.).

1184

Montplà

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una petita serra i, sota seu, d'una partida, que es troben a l'extrem sud-occidental del terme de Belianes, uns tres quilòmetres a ponent de la població, marcant-ne el límit amb el d'Arbeca, i vora també de l'angle nord-oest del de Maldà.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost simple, malgrat l'aparent contradicció semàntica entre els seus elements, que descriu el caràcter *pla* del relleu superior d'aquest *mont*.

[[mont]][pla]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1185

Mont-roig

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom avui sobretot d'una coneguda serra, destacat contrafort meridional del Montsec, que s'estén en forma de cinglera, d'est a oest, entre els termes de Camarasa i de les Avellanes i Santa Linya, tres quilòmetres al nord de Llorenç de Montgai i immediatament a ponent de la Noguera Pallaresa; però sembla que havia donat nom també a un antic terme del municipi de les Avellanes (GEC).

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Compost entre el substantiu *mont* i l'adjectiu *roig*, ben evident, i més encara a la vista del color marcadament rogenc d'aquesta serra, visible des de lluny.

[[mont][roig]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. És de les més estranyes l'absència del topònim *Mont-roig* a l'OC (i això val tant per al cas present i per al de la Segarra, tractat en la fitxa següent, com per a la resta dels seus diversos homònims), ja que, en canvi, en aquesta obra sí que es dedica un article propi (vol. V, p. 377) al parònim (etimològicament equivalent) *Montroi* (dos casos al País Valencià, a més d'una variant *Montarroi*, també allí i, per duplicat, a la Ribagorça) i, a més a més, com veurem, el poble de *Mont-roig de Segarra* és esmentat per l'OC, de passada, dins d'una citació medieval reproduïda a propòsit d'un lloc veí (s. v. *Sisteró*).

Mont-roig de Segarra

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 282-283.

Poble del terme municipal dels Plans de Sió, dins de l'antic de les Pallargues, que es troba situat un quilòmetre i mig al sud-oest d'aquesta població, vora el límit amb el terme d'Ossó de Sió, i concretament a tan sols un quilòmetre del seu agregat Bellver, a l'esquerra del riu Sió; no és en absolut general, a la comarca, l'ús del complement distintiu *de Segarra* (n'existeix també la variant *de Sió*), tanmateix útil atesa la gran quantitat d'homònims que hi ha arreu del país.

DOC.: *Monte Rot*, 1069 (*Marca*, doc. 275; TS); *castro Rubii*, 1072 (Sangés, doc. 29; TS); *castro Rubi*, 1073 (Sangés, doc. 36; TS); *Monterogo*, 1077 (Sangés, doc. 40; TS); *Montroi*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Montisrubei*, 1116 (CR, vol. xxiv, p. 314); *Montrrog*, 1187 (Fité, p. 220); *Montroy*, c. 1200 (OC, vol. vii, p. 140a29); *Montroig*, 1189 (*Poblet*, doc. 56; TS); *Monte Rubeo*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 80, 83); *Monterubeo*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 81, 86); *Monte Rubeo*, 1336 (*Priv. Tàrr.*, doc. 107); *Monterotg*, 1346 (*Priv. Tàrr.*, doc. 132); *Monte Rubeo*, 1360 (*Priv. Tàrr.*, doc. 192); *Muntroig*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86; TS); *Munt Roig*, 1497 (*Fog.*, p. 236).

OC: —

ALTR. HIP.: Com el seu homònim de la Noguera (vegeu la fitxa anterior), i malgrat que no es poden pas comparar les dimensions dels respectius *monts*, és un simple compost descriptiu amb l'adjectiu cromàtic *roig*, al·lusiú al color dominant en la terra d'aquest lloc.

[[mont][roig]][segarra]

orotopònim

català < llatí

compost N + Adj (+ complement específicatiu)

1187

Mont-ros

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una muntanyeta de gairebé cinc-cents metres d'altura situada just al límit entre els termes municipals de la Floresta i els Omellons (que confronten només en aquest punt, ja que, malgrat la seva proximitat, estan separats altrament per un apèndix meridional del terme d'Arbeca) i, immediatament seu, vers el nord, en aquest cas a cavall ja entre els termes d'Arbeca i els Omellons, uns tres quilòmetres al sud-oest d'aquest darrer lloc, nom també d'una partida, *lo Mont-ros*, que evidentment en deriva.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ètim naturalment paral·lel (composició de *mont* i l'adjectiu cromàtic *ros*) al de l'homònim segarrenc sí recollit per l'OC i tractat en la fitxa següent.

[[mont][ros]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1188

Mont-ros

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 283-284; CR, vol. xxiv, p. 339, 460-461; OC, vol. v, p. 377*b*48-49.

Antic castell i poble en ruïnes, i avui masia i nom encara del turó on era, al terme municipal de Sant Ramon, que es troben poc més d'un quilòmetre al nord d'aquesta població i a l'est del seu agregat Guspí.

DOC.: *Muntros*, 1380 (*Priv. Tàrr.*, doc. 301).

OC: Vol. v, p. 377*b*50-51: del llatí MONTE RUSSU 'muntanya rogenca'.

ALTR. HIP.: Tanmateix és evident que pot i deu tractar-se d'un compost ja català, entre els mots directament derivats d'aquells ètims llatins, amb especial menció de l'adjectiu cromàtic *ros* 'rogenc', el significat del qual s'ha vist alterat al llarg dels segles (vegeu DECat, vol. vii, p. 458-459).

[[mont][ros]]

orotopònim

català < llatí

compost N + Adj

Montsec

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 381a18-32; Tort, 1998, p. 161-228.

Nom de la famosa serralada prepirinenca que tanca la comarca i la regió pel nord, separant-la del Pallars Jussà; se sol dividir en tres grans sectors: el *Montsec d'Ares* (també dit *d'Àger*), al centre, entre la Noguera Pallaresa (pas de Terradets) i la Noguera Ribagorçana (congost de Mont-rebei); el *Montsec de Rúbies*, a llevant, entre la Noguera Pallaresa i el riu Boix o la serra de Comiols; i encara, ja fora de la comarca, a la veïna Ribagorça, el *Montsec d'Estall*, que comença a ponent de Mont-rebei.¹

DOC.: *Monte sicco*, 1038 (*Lib. Feud.*, doc. 57); *Montesico*, 1044 (OC); *Monte Sicho*, 1068 (Fité, p. 114) [– *Sicco*, CR, vol. xvii, p. 70]; *Monte Seco*, 1068 (OC, vol. v, p. 468b51; vol. vii, p. 43b8-9); *Monte Sicco*, 1087 (*Lib. Feud.*, doc. 104); *Monte Sicco*, 1175 (*Lib. Feud.*, doc. 94); *Monte Sico*, 1187 (CR, vol. xvii, p. 40); *Montsech*, 1214 (OC); *Monsech*, 1407 (Fité, p. 570); *Muntsech*, 1429 (Fité, p. 422).

OC: Vol. v, p. 381a38-41: compost descriptiu, atès que efectivament es tracta d'unes *montanyes* d'aspecte ben *sec*, és a dir, amb relativament poca vegetació i color ocre de terra i roca.

ALTR. HIP.: —

[[mont]][sec]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Topònim aquest, el de *Mont-rebei*, que no tractem en el present estudi perquè, malgrat que el famós *congost* d'aquest nom és compartit per la comarca de la Noguera amb les del Pallars Jussà i la Ribagorça, en realitat li prové del llogaret homònim que es troba uns tres quilòmetres més amunt, ja en ple terme pallarès de Sant Esteve de la Sarga, on hi ha també una muntanya anomenada *Molar de Mont-rebei* (ICC). Aprofitem per afegir-hi que, a més dels tres grans sectors esmentats, hi ha altres serretes circumdants, o sectors de la mateixa serra principal, que en prenen també el nom, sobretot a banda i banda del Montsec d'Ares, com és el cas del *Montsec de Calafi*, vora Colobor, o sobretot del *Montsec de Badià*, serrat del mateix terme d'Àger, damunt de Corçà, a la Noguera; pel que fa al vessant pallarès, trobem el *Montsec d'Alsamora*, el *Montsec d'Alzina* i el *Montsec de Castellnou*, al terme abans esmentat de Sant Esteve de la Sarga, on hi ha sengles pobles amb aquests noms.

Montseré

COM.: Segarra

REF.: Turull, 1996, p. 11; OC, vol. IV, p. 253a37-39.

Nom del turó més sud-occidental sobre què es troba la ciutat de Cervera, damunt mateix del riu d'Ondara; en realitat hi nasqué la població, abans que al veí *coll de les Savines* (vegeu *infra s. v.*), ja que és al Montseré on es construí el primitiu castell de Cervera (segle XI), del qual hi ha actualment només uns pocs vestigis.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 254a5-15: després de recollir (id., p. 253a39-40) l'opinió de l'historiador cerverí Duran i Sanpere en el sentit que el nom ve del fet d'estar aquest turó «exposat al vent serè», Coromines tanmateix en dubta,¹ i es pregunta si no podria ser també una mala grafia per *cerer*, derivat de *cera* (d'abelles).

ALTR. HIP.: —

[[mont][seré]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + Adj

1. El dubte de Coromines (que d'altra banda atribueix aquest *vent serè* al vent del sud, erròniament) se centra en la reflexió, genèricament irrefutable, que tots els castells situats damunt de turons n'estan, d'exposats als vents, i d'altra banda a tots els vents, no tan sols a un de concret (OC, vol. v, p. 254b8-10). Això no obstant, aquesta argumentació esdevé invàlida a la vista del cas concret del turó de *Montseré* cerverí, car podem donar fe (confirmada per fonts orals diverses) que efectivament a Cervera, com en altres llocs, el vent de ponent és anomenat *de serè* (en nord-occidental *seré*), i és un fet que, des de la perspectiva de la ciutat, aquest vent hi arriba justament per la banda on es troba l'esmentat turó, de manera que *serè*, per metonímia (igual que altres noms de vents) ha esdevingut també nom de punt cardinal, equivalent de 'ponent' o 'oest' (vegeu *supra*, nota al peu s. v. *Montfred*); sembla prou clar, doncs, que el nom que tractem prové d'aquesta situació geogràfica precisa, més que no directament del vent, i aleshores sí que som davant d'una singularització toponímica del tot versemblant.

Montsó, pla de

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 294*b*13-15; ICC-*Segrià*.

Partida del terme de Lleida, situada vuit quilòmetres al nord-oest de la ciutat, òbviament en un *pla*, entre la Sardera i la carretera d'Osca, prop del límit amb els municipis d'Alcarràs i Alpicat, en un indret en què aquests s'acosten entre si fins al punt de provocar en el de Lleida una mena d'istme, ja que poc més enllà, vers Raimat i Sucs, es torna a eixamplar relativament.

DOC.: *camí de Moncso*, 1174 (Font Rius, doc. 151); *Monso*, 1174 (OC, vol. vii, p. 80*b*7-8).OC: Vol. v, p. 294*b*25-39: no es tracta pas d'un altre compost de *mont* (de fet, Coromines ho escriu sense -t-), sinó que prové de l'àrab *mawsûm* 'assenyalat, marcat, definit', terme que s'hauria emprat probablement per indicar un indret on hi hagué una fita o molló, o bé apropiat per a una fi determinada.ALTR. HIP.: Reduplicat del nom de la ciutat aragonesa de *Montsó* (en castellà *Monzón*), la importància de la qual a l'edat mitjana es basà principalment en la presència capital del castell dels templers (vegeu *supra*, s. v. *Montgai*); el fet que, com assenyala la GEC mateix, aquest topònim es trobi a prop de la carretera que mena de Lleida a Montsó (per Almacelles i Binèfar), si no fos una mera casualitat, podria donar força a aquesta hipòtesi.

[montsó]
situació geogràfica
àrab
simple

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 386*b*17-53.

Poble del terme municipal de Foradada, situat al peu de la muntanya del mateix nom, i molt a prop de la riba esquerra del riu Segre, que en aquell indret fa un meandre per esquivar la muntanya d'Antona, que és al marge dret; Montsonís, que ha pres fama arran del seu castell, es troba poc més d'un quilòmetre al nord-est de Foradada i tot just un parell al sud-oest d'Artesa de Segre, i dóna nom també, entre aquestes poblacions i l'agregat Marcovau, a una partida del terme anomenada *la Vall de Montsonís* (ICC-Noguera).

DOC.: *Munt Cenis*, 1122 (OC); *Montcenis*, 1131 (CR, vol. xvii, p. 47); *Montcenis*, 1155 (OC); *Monte Cenis*, 1159 (OC); *Montcinis*, 1162-1179 (CR, vol. xvii, p. 363; OC); *Mongonis*, 1174 (Font Rius, doc. 151); *Monte cenis*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114; OC); *Montezenis*, 1257 (OC); *Montcenis*, 1261 (OC); *Moncenis*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 118); *Muncenis*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183); *Montçenis*, 1280-1281 (OC); *Moncenis*, 1295-1299 (OC); *Muntçonis*, 1358 (*Fog.*); *Muntçonis*, 1359 (OC); *Muntçonis*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Monte Cenis*, 1379 (OC); *Muntçonis*, 1380 (*Priv. Tàrr.*, doc. 299); *Monçonis*, 1497 (*Fog.*, p. 152); *Monsonis*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 387*a*16-26: com demostren les formes documentals antigues, el nom era primerament *Montcenís* (la forma actual, doncs, és producte d'una assimilació vocàlica; vegeu íd., p. 386*b*51-52) i això condueix directament a un ètim MONS CINISIUS 'mont cendrós', en al·lusió al color gris cendrós del terreny (com en el cas ja tractat de *la Cendrosa* i altres: vegeu *supra* s. v.).

ALTR. HIP.: Tanmateix aquella mateixa forma *Montcenís* dóna peu a una altra hipòtesi, atès que coincideix fil per randa amb la que encara avui correspon a un lloc de la zona gal·loalpina (vegeu Dauzat i Rostaing, p. 471, i Nègre, p. 320): un nou cas de trasllat directe en època medieval.

[[mont][sonís]]
qualitat del terreny
l·latí
compost N + Adj

Montsuar

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 387*b*51-388*a*10; CR, vol. xxiv, p. 58, 99; ICC-Pla.

Caseria, i antic terme autònom (normalment junt amb el veí Montalé) del municipi d'Ivars d'Urgell, que es troba encara no dos quilòmetres al nord d'aquesta població, on dona nom també a una partida o *prat de Montsuar*.

DOC.: *Monte Sosar*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. xvii, p. 72; OC); *Montsosar*, 1111 (CR, vol. xxiv, p. 50); *Montsosar*, 1172 (CR, vol. xxiv, p. 58); *Montesoar*, 1179 (CR, vol. xxiv, p. 58); *Monte Sosar*, 1179 (OC); *Monsoar*, 1259 (OC); *Monsuar*, 1268 (OC); *Montsoar*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Montesoar*, 1358 (*Fog.*); *Montsoar*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Montsuar*, 1445 (OC); *Muntsuar*, 1497 (*Fog.*, p. 179).

OC: Vol. v, p. 388*a*11-46: compost de *mont* amb un nom personal corresponent al fundador o senyor del lloc, probablement un antropònim germànic llatinitzat SUARI, genitiu contracte format sobre l'arrel gòtica SWARI; les formes primitives del tipus *-sosar*, així, no serien més que una trivial ultracorrecció, per paral·lelisme amb casos com *suara* - *susara*.

ALTR. HIP.: Tanmateix, i si no volíem atribuir tan rotundament a la ultracorrecció les insistents formes *Montsosar* de les primeres documentacions medievals d'aquest topònim, sembla clar que la interpretació alternativa hauria de venir per la via d'una composició de *mont* amb un derivat de *sosa*, indicant naturalment la presència de la planta d'aquest nom (vegeu DCVB, DECat s. v.).

[[mont]][suar]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

1194

Montvell

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de Castelló de Farfanya, situada damunt mateix del poble, a ponent, sobre els contraforts orientals de la serra Llarga.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost entre *mont* i l'adjectiu *vell*, que probablement fa al·lusió a la presència, en aquells turons, d'un antic poblament o, més encara, d'elements de fortificació com els que encara es conserven ben visibles als afores de la població; malgrat tot, no es pot descartar pas, a falta de més dades, una composició amb *bell*, tal com en els casos de *Comabella*, *Concabella* i, en principi, tots els noms de la sèrie *Bell-* (vegeu *supra*).

[[mont][vell]]
referència històrica
català < llatí
compost N + Adj

REF.: OC, vol. v, p. 388b45-46.

Partida situada entre els termes de Maials i Seròs, ja prop del d'Aitona, segons Coromines,¹ que en recollí el nom directament en les seves fitxes onomàstiques; tanmateix no n'anota la grafia corresponent, sinó que es limita a donar-ne la pronunciació, que és [mun'tʃoj].²

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 388b10-44: derivat mossàrab del llatí MONS, MONTIS 'mont, muntanya', i en concret d'un vulgar *MONTICIONE > *Montxon*, per canvi de sufix en *-oi* (essent el cas que aqueix *MONTICIONE resulta també per canvi de sufix d'un altre diminutiu, MONTICELLUS 'turonet').

ALTR. HIP.: Atesa l'escassa rendibilitat, en general, de l'esmentat sufix *-oi*, podríem mirar de trobar-hi alternatives, i potser principalment a partir de la versió francesa *Monjoie* del MONS GAUDII de Terra Santa, insígnia dels templers i en un cert moment nom de moda a la toponímia catalana sota la forma *Montgai*, que de tota manera coneix també una forma més propera encara al nostre cas, *Montgoi* (vegeu *supra*, s. v. *Montgai*), ja sigui com a variant fonètica, ja sigui com a reflex (o fins i tot trasllat directe) d'algun parònim francès o occità, com ara els actuals *Montjaux* i *Montjoux* (vegeu Nègre, p. 402), que per cert aquest autor explica a través d'un ètim completament diferent, en relació al teònim JOVIS, és a dir, *Júpiter*.

[[mont]x-oi]
orotopònim
mossàrab
N + sufix *-oi*

1. Aquesta ubicació coincideix significativament amb la d'un parell de topònims semblants consignats en la cartografia actual de l'ICC, i que per tant, en principi, podem identificar amb aquest *Montxoi*; ens referim a la partida de *Montjoig* que hi apareix dins del terme de Seròs, cinc quilòmetres i mig al sud-est de la població, efectivament ben a prop dels termes municipals d'Aitona i Maials, i a la dels *Plans de Minjoi*, que es troba tres quilòmetres més cap al sud, dins del mateix terme, però encara més a prop del de Maials, població que de fet hi és més acostada que no pas Seròs mateix, ja que aquests *plans* són a cinc quilòmetres de Maials, al costat de la carretera que uneix les dues poblacions. En fi, llur paronímia i la singular coincidència, com dèiem, amb la descripció geogràfica detallada per Coromines, empenyen a identificar aquests noms entre si i amb l'estudiat en l'OC.

2. Noteu que per a aquesta pronúncia també fóra adequada, atesa la norma fonètica nord-occidental, una grafia com **Munxoi*, ja que tota /ʃ/ postconsonàntica (i inicial) és [tʃ], i singularment rere /n/ (que esdevé [ɲ] per la mateixa palatalització), com és ben patent en els casos de mots tan corrents com *manxa*, *panxa*, *pinxo*, etc. Això no obstant, és prou clar que l'etimologia derivada de MONTEM recomana de mantenir-hi una *-t-*, malgrat el risc de confondre-la amb una grafia impròpia, en aquest context, del so palatal africacat sord.

REF.: GEC; CR, vol. xxiv, p. 564; OC, vol. v, p. 389b1-15; ICC-Urgell.

Antic lloc i castell amb terme propi, que es trobava al costat de Tàrraga, dins del seu actual terme municipal, on encara es conserva com a nom d'un tossal i d'una partida,¹ darrere de la muntanya de Sant Eloi i vora mateix de l'actual autovia, uns dos quilòmetres al nord-oest del centre urbà.

DOC.: *Mor*, 1026-1050 (CR, vol. ii, p. 73); *ipso Mauro / Mauri / fossam Maurelli*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165; OC); *ipso Mor*, 1090 (OC); *pugio de Mor*, final s. xi (*Lib. Feud.*, doc. 696; OC, vol. iv, p. 200a17-18; CR, vol. xxiv, p. 362); *Mor*, 1119 (CR); *Mauri*, 1121 (OC, vol. iv, p. 162b60); *Mor*, 1100-1154 (CR, vol. ii, p. 73); *Mor*, 1177-1178 (*Lib. Feud.*, doc. 167; CR); *Mor / ·ez Mor*, 1179 (*Lib. Feud.*, doc. 168; CR; OC); *Mor*, 1180 (OC); *·ez Mor*, 1181 (OC, vol. iv, p. 200a25); *·ez Mor*, 1185 (*Priv. Tàrr.*, doc. 5); *Mor*, 1185 (OC, vol. iv, p. 200a28); *ipso Moro*, 1186 (Bisson, doc. 57); *Moro*, 1188 (OC, vol. iv, p. 200a29-35); *Mor*, 1188, 1190 (OC); *More / Desmor*, 1192 (OC); *·ez Mor*, 1192 (*Lib. Feud.*, doc. 169; CR; OC); *·ez Mor*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *·el Mor*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *Mori*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113); *·el Mor*, 1343, 1354, 1357 (*Priv. Tàrr.*, doc. 127, 166, 185); *Mor*, 1359 (OC); *·el Mor*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265-271).

OC: Vol. v, p. 389b23-36: derivat d'un nom personal llatí MAURUS, ja romà, i probablement, en concret, de la seva forma de genitiu aplicada a un suposat genèric, com ara PAGUS MAURI.²

ALTR. HIP.: Del gentilici ètnic *moro*, aplicat potser a un refugiament mossàrab, tal com ho fa pensar l'ús ja antic amb article, així com la forma adjectivada *Maurelli* de l'any 1079 (OC, vol. v, p. 389b37-50).³

[mor]
antropotònim
llatí
simple (NP)

1. I d'altres elements de l'indret, ja antigament; per exemple, en diferents punts del document 16 de *Priv. Tàrr.* (any 1290) s'esmenta literalment un *castri*, una *serra*, un *termino*, un *vetato*, una *honore*, un *cassalis* i una *bassa* anomenats invariablement *dez Mor*.

2. En un altre passatge i volum de l'obra, Coromines torna a al·ludir a aquest topònim, però ho fa d'una forma confusa, com si l'identifiqués o almenys insinués una identitat etimològica amb el parònim (i certament força veí) *la Mora* (vegeu la fitxa següent); és, s. v. *Fondarella*, quan, en voler situar els diferents topònims d'un document medieval, diu que «*ipsum Maurum* és un lloc 'Mor', que apareix en altres diversos docs. d'aquest temps de la rodalia de Tàrraga, publ. en el *Li. Fe. Ma.* (nom igual o afí a La Mora, 4 k. a l'E de Tàrraga, agre. a Granyanella)» (OC, vol. iv, p. 240a41-44). Però, com veurem, s. v. *la Mora* (fitxa següent), l'autor de l'OC hi proposa en ferm, arribat el moment, un ètim ben diferent d'aquest. Tornant a l'ètim llatí proposat, podem confirmar que l'antropònim MAURUS ha estat documentat almenys sis cops a la Hispània romana, ultra diverses aparicions més un poc arreu de l'imperi (Gàl·lia, Dàcia i Panònia), tal com recull M. L. Albertos (1966, p. 152).

3. Tanmateix aquesta *fossam Maurelli* (vegeu OC, vol. iv, p. 240a26-38, on es reproduïx un fragment més extens del mateix document, per tal de mirar d'endevinar-ne la localització, o bé directament *Lib. Feud.*, doc. 165) podria no referir-se al mateix topònim que ara ens ocupa, sinó a algun altre de la zona, ja sigui desaparegut, o bé algun dels parònims actualment identificables, des de la partida de *les Morelles* de la Curullada (que tanmateix originàriament era *les Moelles*; vegeu *infra* s. v.) fins al *clot del Morell* (noteu l'escaïença dels respectius genèrics: *fossam* i ara *clot*) que es troba uns vuit quilòmetres al nord de Tàrraga, a cavall entre els termes d'Ossó de Sió i Claravalls (ICC-Urgell).

REF.: GEC; TS, p. 284-286; OC, vol. v, p. 390b4-6.

Poble del terme municipal de Granyanella, que es troba al seu extrem de ponent (i de la comarca), vora la ratlla amb l'antic terme del Talladell (avui agregat a Tàrraga), tot just un quilòmetre al sud-oest de Fonolleres i dos i mig a ponent de Granyanella, a la riba esquerra del riu d'Ondara; no té prou justificació, malgrat l'etimologia més probable (vegeu *infra*), la grafia oficial *la Móra*, amb accent tancat, ja que el nom d'aquest poble és invariablement pronunciat amb /ɔ/.

DOC.: *ipsa Mora*, 1038 (Sangés, doc. 7; TS; CR, vol. xxiv, p. 483);¹ *villa Mora*, 1092 (Sangés, doc. 67; TS); *Lamora*, 1279 (*Rat. Dec.*; TS); *la Mora*, 1280 (*Rat. Dec.*; TS); *sa Mora*, 1304 (TS); *sa Mora / za Mora*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *ça Mora*, 1331, 1339 (OC); *la Mora*, 1358 (*Fog.*; TS); *la Mora*, 1359 (OC); *ça Mora*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS); *la Mora*, 1497 (*Fog.*, p. 193, 240); *la Mora*, 1561 (*Fog. 1553*; TS).

OC: Vol. v, p. 390b7-18: del nom d'arbre *móra* (< llatí *MORA*), equivalent antic a l'actual *morera* (abans que es generalitzés la sufixació per identificar els noms d'arbres fruiters i l'ús de *móra* es restringís al seu fruit); la pronúncia del topònim amb /ɔ/, que Coromines mateix explica (id., b15-18), coincideix, de fet, amb la que a la zona té aquest fitònim, de manera que no és obstacle per admetre aquest ètim.

ALTR. HIP.: Ús de *mora* com a gentilici ètnic, femení de *moro* (vegeu *supra*, s. v. *Mor* i també *Moro*, *Moros*, etc.).

[mora]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Creiem que aquesta citació documental de l'any 1038 deu referir-se al poble que ara ens ocupa més que no a *la Morana* de vers la plana de Guissona (com es proposa a CR, vol. xxiv, p. 483), per diverses raons: no solament la identitat formal evident, sinó el fet que aquesta zona de la vall de l'Ondara s'ocupà efectivament vers la primera meitat del segle xi i que aquell lloc de la Morana apareix ja sota aquesta forma (d'origen etimològic d'altra banda prou diferent: vegeu *infra* s. v.) gairebé en la mateixa data (vers el 1040) i ja de manera constant des d'aleshores.

1198

Mora, barranc de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix, a l'inici del seu recorregut, al peu de l'anomenada serra Grossa, entre els termes municipals de Vilanova de Meià i Artesa de Segre (pel sector d'Alentorn), el curs d'aigua que poc després, sota Vernet, i ja amb el nom de *barranc de les Vinyes*, desguassa directament en el Segre, per la dreta, davant per davant d'Artesa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que, com en els casos tractats en les fitxes anterior i següent, i en els altres que sí recull l'OC en l'article corresponent (vol. v, p. 390), trobem aquí una simple fixació onomàstica del fitònim *móra*.¹

[mora]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Que, per cert, és tal com grafia (*Móra*) aquest nom de lloc la cartografia comarcal de l'ICC, cosa que tanmateix ens hem abstingut de reproduir en l'encapçalament de la present fitxa en atenció a la freqüent pronúncia amb /ɔ/ a què ja ens hem referit en la fitxa anterior.

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una serreta que es troba en l'antic terme municipal de Gerb (ara del d'Os de Balaguer), uns dos quilòmetres i mig al nord-oest del poble, i que ve a ser un contrafort meridional de les més altes formacions que, a mig camí de les Avellanes i Os de Balaguer, culminen en l'anomenada *Torreta dels Quatre Batlles*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: En principi cal contemplar per a aquest nom, com per a la majoria dels seus homònims i parònims, diferents alternatives, des d'una referència al femení del gentilici ètnic *moro* (sens dubte l'explicació preferida per l'imaginari popular; vegeu *infra*, s. v. *Moro* i *Moros*) fins a una senzilla referència al nom d'arbre i de fruit homònim (generalment grafiat *móra*, per bé que té /ɔ/ en bona part del català occidental), essent aquesta darrera la hipòtesi que preferirem, a semblança dels noms del poble segarrenc i el barranc de vers Artesa tractats en les fitxes anteriors, a la primera de les quals remetem per a més explicacions.

[mora]
fitotopònim
català < llatí
simple

Moradilla

COM.: Segrià

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 216; OC, vol. II, p. 157b53-158a3; ICC-Segrià

Despoblat, antiga quadra, i avui nom de partida i, sobretot, d'un conegut tossal, coronat per una torreta en ruïnes, al sector de llevant de la comarca, que es troba dins el terme municipal de Lleida, set quilòmetres a l'est de la ciutat, vora l'antiga N-2 i prop del límit amb els termes dels Alamús i Alcoletge; la forma del topònim és generalment *Moradilla*, si bé Coromines enregistra també la variant *Almoradilla*, que conserva l'article aràbic que era sempre present en formes més arcaïques, conegudes ja només per referències documentals i històriques, com *Aumeradilla* (pas intermedi) i en especial l'originària *Almenarilla*, que és la que empra l'OC en la corresponent entrada.

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 158a53-56: derivat d'*Almenar(a)* 'talaia on s'encenen fogueres de senyal', d'evident origen àrab (vegeu *supra* s. v.), amb un sufix *-illa* que no és el corresponent al diminutiu romànic *-ella*, sinó l'anomenat superlatiu islàmic *'il-Lāh*, de manera que el significat global del nom és 'l'*almenara* divina, la insigne o famosa *almenara*'.¹

ALTR. HIP.: —

[[morad]illa]
arquitectura militar
àrab
compost N + N

1. Podem especificar que l'evolució fonètica *Almenarilla* > *Almoradilla*, prèvia a la simplificació actual *Moradilla*, es degué produir mitjançant una metàtesi i una dissimilació consonàntiques (**Almeranilla* n'hauria pogut ser la fase intermèdia), i una posterior dissimilació vocàlica (o encreuament amb la família de *moro*?) que n'explicaria l'actual /o/.

Moragues

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 391*a*13-18.

Antic lloc, avui sembla que desaparegut, que es trobava probablement a la zona occidental o central de la comarca, ja que en documents del segle XIII apareix citat junt amb Santalinya i el castell de Montclús.¹

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 390*b*53-391*b*1: plural de *moraga*, antic nom comú d'origen aràbic que, entre altres accepcions (bàsicament gastronòmiques, poc apropiades per a un nom de lloc), designava una 'collida de raïms o espigues que hom deixa madurar al sol'.

ALTR. HIP.: Tanmateix aquest mot és conegut principalment a través del seu ús antroponímic (és avui un famós cognom català), de manera que els noms de lloc que, com el nostre, en deriven, en realitat podrien ser postantroponímics (vegeu OC, vol. v, p. 391*b*1-31).

[moragues]
activitat humana
català < àrab
simple (morf plural)

1. Fóra potser massa arriscat, atesa la llunyania geogràfica respecte de la ubicació aproximada que n'anota Coromines, i atès també el sufix derivatiu, d'identificar-hi un mas *Moraguer* i un barranc del mateix nom que apareixen a la cartografia actual de l'ICC al punt meridional de contacte entre els termes de Tiurana (extrem oriental de la Noguera) i Bassella (extrem sud de l'Alt Urgell).

Morana, la

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 286-287; OC, vol. v, p. 391*b*47-392*a*7.

Població de la plana de Guissona, situada uns dos quilòmetres a ponent d'aquesta vila, però ja en el terme municipal de Torrefeta i Florejacs, dins del qual es troba també, un quilòmetre al sud-oest, un altre poble anomenat *Sant Martí de la Morana*, que evidentment n'empra el nom com a complement específicatiu (vegeu *infra* s. v.).

DOC.: *castellum Moran<a>e*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS; CR, vol. xxiv, p. 323, 483; OC, vol. iv, p. 373*b*57-58); *Morana*, 1067 (Sangés, doc. 24; TS; CR, vol. xxiv, p. 483); *ipsa Morana*, 1075 (TS; OC); *Morana*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328; OC, vol. iv, p. 374*a*6, vol. viii, p. 17*b*19); *Morana*, 1040-1100 (TS); *Morana*, 1196 (TS; OC); *za Morana*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *la Morana Comdal*, 1358 (*Fog.*; TS); *la Morana*, 1359 (OC); *la Morana*, 1497 (*Fog.*, p. 228, 240); *la Morana*, 1794-1799 (OC).

OC: Vol. v, p. 392*a*8-56: del nom personal femení *Maurana*, derivat del germànic MAURAND, amb simplificació del diftong inicial.

ALTR. HIP.: Podria ser també, dins del camp mateix de l'antroponímia, derivat d'un nom personal llatí, de la família de MAURUS (vegeu DCVB; Menéndez Pidal, 1968, p. 139; Moreu-Rey, 1982, p. 139; TS, p. 286), sense refusar de manera definitiva una relació amb l'arbre *móra* ni amb l'adjectiu ètnic *moro* (vegeu *supra*, s. v. *Mora*).

[morana]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP)

Morelles, les

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. v, p. 397a7-9.

Antic topònim, que es llegeix ja en determinada documentació del segle XII que el situa prop de Tàrraga, segons Coromines, però que molt probablement hem d'identificar amb la partida que, amb aquest nom, apareix no a la cartografia actual de l'ICC, però sí al mapa 390-I de l'IGC (ed. 1984), dins del terme municipal de Granyanella (certament veí del de Tàrraga), al costat mateix de la Curullada, vers les irregulars costes que separen aquest poble de la riba dreta del riu d'Ondara.¹

DOC.: *ipsas Morelas*, 1174 (OC).

OC: Vol. v, p. 397a44-b42: d'un diminutiu *molella*, tal volta mossaràbic, derivat del llatí *MOLA* 'tossa entre cingles', amb la inevitable dissimilació consonàntica *l-ll* > *r-ll*, potser ajudada per una falsa etimologia que relacionés el topònim amb *móra*, *moro* o altres parònims.

ALTR. HIP.: Coromines mateix rebutja de pla altres etimologies que hom havia apuntat (vegeu OC, vol. v, p. 397b8-13, 398a4-11).

[[mor]ella]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. Tot i una primera intenció de vincular directament aquest cas amb *el Mor*, ja tractat (vegeu *supra* s. v.), o fins i tot amb el *Clot del Morell* (ja citat, justament en nota al peu, també s. v. *Mor*), a la fi ens convenç molt més una identificació amb la partida de les Morelles de la Curullada, ja que no solament el nom hi roman inalterat, sinó que, malgrat el canvi «oficial» de comarca, és prou a prop de Tàrraga, que és la referència (tanmateix força imprecisa) que en donava l'OC (pel que fa a aqueix *Clot del Morell*, per bé que podria derivar del nom que ens ocupa, sembla més aviat un mer postantropònim, basat en el cognom *Morell*, ben corrent a la zona). En canvi, refusem del tot dedicar una fitxa a un altre *morellas* esmentat per Coromines (OC, vol. v, p. 397a1-6), per bé que es troba en un document (de l'any 1075) referit a llocs de la comarca de la Noguera, perquè de la lectura es desprèn amb prou claredat que es tracta d'un ús com a mot comú d'aquest terme, potser equivalent mossaràbic de *torres* (vegeu OC, vol. v, p. 397b44-398a3).

REF.: OC, vol. v, p. 399b26-28; ICC-Segarra.

Topònim menor del terme de Torà, recollit directament per Coromines en les seves notes de camp sobre l'onomàstica del país,¹ i que segurament correspon al *tossal de la Morera* que apareix encara en la cartografia actual de l'ICC, situat un quilòmetre i mig al sud-oest d'aquesta vila, just al límit entre el seu terme i el d'Ivorra, on constitueix el vèrtex septentrional del serrat que separa el riu Bragós d'un seu afluent, el torrent de la Garganta, que baixa d'Ivorra.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 400a5-10: del nom d'arbre homònim, derivat del llatí *MORUS*, però també emprat per designar l'esbarzer de *móres*.

ALTR. HIP.: —

[[mor]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. El mateix autor esmenta també, al mateix terme, un parònim *el Morer* (OC, vol. v, p. 399b48-49) que, a falta de més dades, tendirem a identificar com un mateix nom i lloc amb aquest *la Morera*.

REF.: OC, vol. v, p. 410a48-b6; ICC-Noguera.

Nom d'una muntanya del municipi de Belcaire d'Urgell, situada tres quilòmetres al nord d'aquest lloc, vora el límit amb el terme de la Sentiu de Sió, en els contraforts occidentals de la serra de Bellmunt (hi ha vèrtex geodèsic); no dubtem a identificar-hi el *Marunyol* que Coromines extrau d'uns documents del segle XI en què apareix amb altres llocs de la plana urgellenca.¹

DOC.: *ipso Maruniolo*, 1085 (OC); *ipso Maruniolo de Spinalbosa*, final s. XI (*Lib. Feud.*, doc. 696; OC).

OC: Vol. v, p. 409b6-411a50: com altres topònims de la mateixa família, és derivat del mot preromà *maruny* < *MARONIO 'munt de pedres' o, més genèricament, 'lloc rocós' (vegeu *supra*, s. v. *Maranyosa* i *Marunyà*); en aquest cas la derivació és mitjançant el sufix diminutiu *-ol*, que tanmateix hi pogué prendre un sentit col·lectiu, atès el significat d'aquesta base lèxica.

ALTR. HIP.: Cal afegir-hi, admetent que la forma primitiva d'aquest topònim fou *Marunyol*, tal com proposa Coromines basant-se en les citacions documentals, que, com en el conegut cas de *Morunys* (vegeu OC, vol. v, p. 409b15-410a28), més tard hi hagué una assimilació vocàlica que mudà la síl·laba inicial de *Ma-* en *Mo-*, i encara, en aquest cas, atesa la presència d'una altra vocal posterior en el sufix *-ol*, una dissimilació que explicaria la /i/ del nom actual.

[[moriny]ol]
qualitat del terreny
català < preromà
N + sufix *-ol*

1. És especialment significatiu, i en confirma la identificació, que el nostre topònim aparegui junt amb un nom que deu ser l'actual *Bença*, que és tres quilòmetres dret al nord del Morinyol, en el veí terme de la Sentiu: «vadiť ad ipsa Benna et sic vadiť ad ipso Maruniolo de Spinalbosa» (*Lib. Feud.*, doc. 696, també citat per OC, vol. v, p. 410a54-55). A més de la qüestió d'aquest complement *Espinalbosa* (ja tractada: vegeu *supra* s. v.), altres llocs allí esmentats són Tàrrega, la Corbella, l'Espígol i Sedó, no gaire llunyans de la localització que proposem. Tenim la persuasió, d'altra banda, que errà Coromines en no voler identificar-hi (vegeu *id.*, p. 410b1-6) un altre *ipso Maruniolo* que ell mateix llegí a Solsona en un document de l'any 1085, localitzant-lo força més al nord, vers Santalinya. Ens en dona la clau tot just el massa sospitós parallelisme amb el cas ara esmentat de *Bença*; s'al·ludeix en l'OC dues vegades (però ara no de costat, sinó en volums diferents de l'obra) a aquell documental *ipsa Benna*, i amb el mateix esquema: una del 1085 vers Llorenç i Santalinya, i una altra, aquesta mateixa, a «finals del segle XI». Sembla prou clar, en definitiva, que determinades afrontacions llegides en aquest document conduïren l'autor a localitzar, sempre vagament, vers Santalinya i Llorenç tant un *ipsa Benna* com un *ipso Maruniolo* d'un document solsoní, essent curiosament tots dos casos «desapareguts» i sense cap més referència, i, sobretot, en no adonar-se que tots dos noms es repeten de costat en un altre text de la mateixa època, del *Liber feudorum maior*, que més clarament permetia situar-los vers la confluència entre Urgell i Sió, i, és clar, identificar-los amb el *Bença* que l'OC mateix tracta (vegeu *supra* s. v.) i amb aquest *Morinyol* de Belcaire que per desgràcia sembla desconèixer.

Moro, torre del

COM.: Segarra

REF.: Fonts orals: Cervera.

Nom popular que hom sol donar, a Cervera, a les ruïnes d'un antic molí de vent (també dit per aquest motiu, més apropiadament, *lo Molinot*), que es troba a la punta sud-occidental del turó de Montseré (vegeu *supra s. v.*), damunt del riu d'Ondara.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas del *tossal del Moro* de Castellserà (vegeu la fitxa següent) i molts altres de semblants recollits o no en l'OC, es tracta d'una evident referència al terme ètnic *moro*, fruit més de la imaginació popular que no pas, en aquesta ocasió, d'un fet històric cert.

[moro]
referència històrica
català < llatí
simple (Adj)

Moro, tossal del

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. v, p. 402a29-30.

Nom d'un tossal del terme de Castellserà, recollit directament per Coromines en les seves enquestes.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 401b54-402a4: com una gran quantitat de noms d'arreu del país (en el mateix article de l'OC se n'esmenten més de cinquanta, a més d'aquest, tot i que no els recollits en les fitxes anterior i següent), es tracta d'una referència genèrica a l'adjectiu ètnic *moro* (el qual originàriament designava 'habitant de Mauritània'), ja sigui real (en funció d'una antiga presència, d'una construcció pròpia, etc.) o imaginària, com s'esdevé molt sovint.

ALTR. HIP.: —

[moro]
referència històrica
català < llatí
simple (Adj)

Moros, campanar dels

COM.: Pla d'Urgell

REF.: Fonts orals: Torregrossa.

Aquest és el nom amb què la gent de la contrada coneix, malgrat l'evident incoherència cronològica i religiosa, la singular façana (únic vestigi conservat, amb restes d'un cloquer al capdamunt) de l'antiga església de Sant Bartomeu,¹ que es troba damunt del tossal de Margalef (vegeu *supra s. v.*), al sector de ponent del terme municipal de Torregrossa; atesa una tal situació, aquest element és visible des de ben lluny, cosa que col·labora a la seva popularitat com a referent geogràfic zonal.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És més evident que en cap altre cas (vegeu les fitxes anteriors) que es tracta d'una al·lusió als *moros* deguda a l'imaginari popular, atès que es tracta d'una antiga església cristiana (si bé cal tenir present que el mateix nom de *Margalef* és certament d'origen aràbic).

[moros]
referència històrica
català < llatí
simple (Adj)

1. Amb aquest hagiònim és que pot aparèixer a l'actual cartografia comarcal (ICC-Pla d'Urgell).

Moros, serrat dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una elevació del terme de Tiurana, situada a l'esquerra del Segre, uns dos quilòmetres al sud de Miralpeix i tres quilòmetres al sud-oest de Tiurana mateix; tanca per llevant la plana de la Cluella i, per ponent, la petita vall lateral per on baixa al riu el torrent de Valldenou.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: De forma similar a la dels seus diversos homònims (vegeu les fitxes anteriors i següent), no es pot asseverar si la referència inequívoca als *moros* té una base històrica (per exemple del vell temps en què aigua avall es trobaven encara els dominis musulmans) o bé és estrictament llegendària, referida a qualsevol anècdota o element de la zona que hom ha interpretat com a pertanyent a aquesta ètnia tan arrelada, ara i sempre, a l'imaginari col·lectiu del país.

[moros]
referència històrica
català < llatí
simple (Adj)

1210

Moros, la Torre dels

COM.: Segrià

REF.: GEC (*s. v. Seròs*).

Nom amb què es coneix a nivell local i popular el vestigi d'un poblat ibèric, dins del terme municipal de Seròs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els casos tractats en les fitxes anteriors, és prou clar que es tracta d'una referència completament incerta als *moros*, figura mítica de la nostra història; i el fet que les dades arqueològiques modernes n'indiquin l'origen pre-romà no fa sinó confirmar aquesta apreciació.

[moros]
referència històrica
català < llatí
simple (Adj)

1211

Morrall, el

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 407a26-29.

Antic topònim, avui sembla que desaparegut, que es devia trobar vers el Montsec, segons Coromines, que l'extragué d'un document de final del segle xi en què se'l cita junt amb Santalinya.

DOC.: *ipso Murrall*, 1096 (OC).

OC: Vol. v, p. 407a5-7: fixació toponímica d'un antic genèric orogràfic *morrall*, derivat de *morro* (vegeu íd., p. 406a34-41), que al·ludeix a la noció de 'tossal o penyal de gran prominència' (vegeu també DECat, vol. v, p. 802b51-803a17).¹

ALTR. HIP.: —

[[morr]al]
orotopònim
català < preromà
N + sufix *-al*

1. Afegim-hi que en aquest cas, atès que aqueix antic genèric *morrall* no acompanya cap altre nom propi, deu tractar-se d'un ús onomàstic singularitzador, com si aquest lloc fos «el morral» per excel·lència (hi ha, doncs, un gran paralelisme amb el cas del *Munt*: vegeu *infra* s. v.); per contra, diversos dels casos tractats en el mateix article de l'OC com si *Morrall* formés part del topònim, haurien de ser revisats precisament en funció del caràcter genèric d'aquest terme; així ho hem fet, pel que ens afecta, amb el cas del *morrall de Carrassumada* (OC, vol. v, p. 407a24-26), al qual neguem fitxa pròpia, entenent que es refereix simplement al *tossal de Carrassumada* (al Segrià, en terme de Torres de Segre) que apareix convenientment esmentat en la fitxa dedicada a l'arabisme toponímic *Carrassumada* (vegeu *supra* s. v.).

1212

Mosquera, serra

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una serra del terme d'Alòs de Balaguer, situada a llevant d'aquesta població, sobre la riba dreta del Segre, on marca el límit municipal amb Artesa del sector de Baldomar.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en les tres dotzenes llargues d'homònims i derivats que sí que recull i comenta Coromines (OC, vol. v, p. 413*b*55-414*b*8), es tracta sens dubte d'una fixació onomàstica del terme comú *mosquera*, certament derivat de *mosca*, i que pot ésser aplicat tant a un indret on abunda aquest insecte com, principalment, a un paratge on es duu a sestejar el ramat, a l'abric justament del moscam (vegeu OC, vol. v, p. 413*b*50-53, on es remet d'altra banda al DECat).

[[mosqu]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1213

Mosqueres, costa de les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim situat a l'angle septentrional del terme de Ponts, vora el límit amb els de la Baronia de Rialb i Artesa de Segre; correspon a part dels vessants que des de la serra de Gualter baixen fins al barranc de Torreblanca.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el parònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior (vegeu *supra*), tampoc no recollit per l'OC, reflecteix, en aquest cas en plural, la presència d'uns indrets on sesteja el bestiar a recer de les mosques, o bé, pel contrari, on aquestes abunden.

[[mosqu]eres]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim aparentment curiós del terme municipal d'Alòs de Balaguer, que es repeteix en almenys tres elements del seu extrem occidental: un *estret del Mu*, per on s'encaixona el Segre poc abans que hi desguassi la Noguera Pallaresa; un *barranc del Mu*, que baixa fins aproximadament aquest estret des de la serra Carbonera; i sobretot un pic dit simplement *el Mu*, que deu haver donat nom als altres, i que es troba, amb els seus 722 metres d'altura, a la punta més nord-occidental de l'esmentada serra, damunt mateix dels cingles que cauen més de tres-cents metres sobre la confluència entre el Segre i la Noguera, marcant el límit entre els termes d'Alòs de Balaguer i de Camarasa (població aquesta que es troba uns tres quilòmetres en línia recta al sud-oest).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'extravagància de la forma actual *Mu*, basada sens dubte en la pronúncia local del topònim, sembla que es tracta simplement d'un vestigi del substantiu *mur* (< llatí MURUM), ja sigui emprat en sentit recte (element arquitectònic, normalment de tipus defensiu, com una *muralla*, que és el que ha generat diversos noms de lloc, entre els quals el més conegut deu ser el castell de *Mur* de la Conca de Tremp: vegeu OC, vol. v, p. 423*b*1-425*a*3), o bé amb un significat metafòric, en aquest cas, versemblantment, referint-se a les imponents parets dels cingles que s'aixequen entre el riu i el cim, o vers l'estret de *Mu(r)*; sigui quina sigui la hipòtesi correcta (i sense descartar d'altra banda un reduplicat directe de l'esmentat *Mur* pallarès, atesa la seva gran importància històrica), cal afegir-hi que la pèrdua de *-r* final no és obstacle per a cap d'elles, ja que Coromines, que tanmateix no recull el cas que ens ocupa, n'aporta un preciós paral·lel: una colladeta anomenada semblantment *lo Mu* que es troba vers la Noguera Ribagorçana, anant cap a Claravalls, al municipi alt-ribagorçà d'Areny (OC, vol. v, p. 423*b*23-26), però que aquest autor grafia *lo Mur* i explica, en efecte, a partir d'aquest substantiu.

[mu]
element arquitectònic
català < llatí
simple

REF.: OC, vol. v, p. 419a27-29; ICC-*Noguera*.

Topònim singular del nord-est de la comarca, que segons Coromines, que l'hi recollí directament, correspon a un *barranc del Mas de Mua* (i, doncs, com a mínim, també a un antic mas) en terme de la Baronia de Rialb, afluent per l'oest justament del Rialb; tanmateix és clar que no podem deixar d'identificar-hi el *bosc de Mua* que, junt amb una *serra del Bosc de Mua* i una *casa del Bosc de Mua* (és a dir, un mas), apareixen en la cartografia actual de l'ICC al sector nord-est del vast terme d'Artesa de Segre, un parell de quilòmetres al nord de Montmagastre i al sud-est de Folquer, i ben certament al costat del límit amb el municipi de la Baronia de Rialb, malgrat que no hi dóna nom a cap barranc, i els que hi ha en aquella àrea desguassen no pas al Rialb, que queda uns cinc quilòmetres vers llevant, sinó al barranc de Torreblanca que, com aquell, és un afluent directe del Segre, entre Ponts i Artesa.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 418b40-42: derivat del terme preromà MUGA 'terrenal', d'origen bascoibèric (*muga* és encara 'frontera' en basc), en una variant reduïda per la caiguda de /g/ intervocàlica (vegeu íd., p. 419a21-25, on Coromines en documenta un homònim a l'Urgellet, ultra diversos casos de *Muga* en diferents comarques del país: íd., p. 418b43-419a32); també vegeu DECat, vol. v, p. 827a9-48, ja que s'hi fa patent que el mot *muga* (inclosa una variant de pronúncia [ˈmua]) existí, i dialectalment subsisteix encara, com a nom comú en català, certament amb aquest origen etimològic i amb el valor de 'fita'.¹

ALTR. HIP.: —

[mua]
situació geogràfica
català < preromà
simple

1. I encara vegeu l'article dedicat a l'aranès *Mòga* a OC, vol. v, p. 298, on es fa una reflexió que escau perfectament al cas certament molt proper que ens ocupa: «encara que reduït a l'onomàstica [...] havia estat apel·latiu» (a16-18). En fi, podem recordar l'existència en català nord-occidental del substantiu *boga* 'fita, límit', parent directe d'aquests, també tractat per l'OC i el DECat, i al qual ha escaigut de dedicar algunes fitxes en el seu moment, atès que es troba a la base d'alguns noms de lloc del nostre marc geogràfic (vegeu *supra* s. v.).

REF.: GEC; TS, p. 287-288; OC, vol. v, p. 416a51-53.

Llogaret del municipi dels Plans de Sió, dins de l'antic de l'Aranyó, que es troba tot just un quilòmetre a ponent d'aquest lloc, prop del límit amb l'antic terme de la Figuerosa (avui incorporat al de Tàrraga) i sobretot del seu agregat Riudovelles, que és a poc més d'un quilòmetre vers el nord-oest; en aquella mateixa zona hi ha uns *plans de Muller* que òbviament en prenen el nom (ICC).¹

DOC.: *Muntle*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 78); *Muntler / Muntle*, 1369 (*Priv. Tàrr.*, doc. 226).²

OC.: Vol. v, p. 416a55-b1: com el seu homònim o pseudohomònim de la Noguera (vegeu la fitxa següent), tot i que en aqueix cas la variant formal *Motller* hi ajuda prou més, pot tractar-se d'un derivat del llatí *MODULOS*, en referència als *mòduls* d'un canal.

ALTR. HIP.: Descartada una massa incerta aplicació toponímica del mot comú *muller* 'dona', podria ser un nom de la família lèxica de *mollera* 'aiguamoll' (vegeu *supra*, s. v. *Mollerigues*) o, més probable encara, atès l'entorn geogràfic, derivat de *moll* 'tou', al·ludint a les terres grasses de la zona (vegeu *supra*, s. v. *Mollerussa*).³

[[mull]er]
qualitat del terreny
català < llatí
Adj + sufix *-er*

1. Antigament el poblet s'havia anomenat també *Muller d'Hostafrancs*, i aquest complement es deu al fet que l'església del lloc depenia de la paròquia d'Hostafrancs, que és dins del mateix terme municipal (vegeu GEC), de manera que la seva presència és merament especificativa, però potser innecessària, ja que l'únic topònim igual que en coneixem és més petit encara, i d'altra banda possiblement es tracta d'una falsa homonímia (vegeu la fitxa següent).

2. Malgrat la notable confusió que envolta aquest cas, tant pel que fa al seu ètim com pel que fa a la incerta atribució de determinades citacions medievals a aquest lloc o bé a parònims seus, creiem que és prou segura la identificació amb l'actual *Muller* segarrenc almenys de la menció del 1330, ja que aqueix toponímic *Muntle* (forma etimològicament poc fiable, tanmateix, atesa la cronologia) hi figura al costat de llocs tan propers com són la Figuerosa, Riudovelles, l'Aranyó, el Canós, la Cardosa i Montcortés. No es pot dir el mateix, però, de la documentació del 1369, que consignem en aquesta fitxa només de manera provisional, i no sense reserves.

3. Efectivament, entre les diferents alternatives preferirem aquesta darrera, no solament perquè una referència a la *terra grassa* s'adiu a la característica típica dels plans d'aquesta part baixa de la Segarra (a diferència de la pedregosa *terra prima* dels altiplans de vers llevant, o de damunt dels turons, que hom sol mirar d'aprofitar també), sinó perquè, de més a més, les altres dues hipòtesis, totes dues en relació amb l'aigua, topen amb evidents dificultats en aquest lloc de secà, no regat per cap canal i que, malgrat pertànyer al terme dels Plans de Sió, es troba allunyat uns bons quatre quilòmetres d'aquest riu, a diferència del potser homònim *Muller* o *Motller* de la Noguera, que n'és ben bé a la vora, i en un indret drenat per multitud de canals i sèquies, a tocar de la islàmica Balaguer (vegeu la fitxa següent). Aquest fet, d'altra banda, confirma la idea de separar tant formalment com etimològicament aquests dos llocs, i prou que n'és una pista, per a qui vulgui veure-la, la pronúncia amb [ʎ] simple invariable en el cas de *Muller* de Segarra, i en canvi amb [ʎʎ] doble en el de la Noguera.

Muller [o Motller]

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 416a43-50; ICC-Noguera.

Veïnat del municipi de la Sentiu de Sió, que es troba en el seu extrem occidental (de fet més a prop de Balaguer, que és uns tres quilòmetres vers ponent, que no del seu cap de terme), no lluny de la confluència del riu Sió amb el Segre, en una zona drenada per diversos canals i sèquies; es divideix en dues petites caseries, a banda i banda del Sió, anomenades *Muller Vell* la de la dreta, on hi ha també una partida de *Muller*, i *Muller Nou* o *Sant Jordi de Muller* (vegeu *infra* s. v.) la de l'esquerra, ja que hi ha l'església dedicada a aquest sant; tot i que certament la forma actual és *Muller*,¹ hom afirma que originàriament era *Motller*, cosa que una pronúncia tradicional [muʎ'ʎe], recollida localment per Coromines, sembla confirmar.²

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 416a55-b1: probablement derivat del llatí *MODULOS*, en al·lusió als *mòduls* d'un dels diversos canals (ja antics) que travessen aquesta part del terme.

ALTR. HIP.: També li poden ser aplicables les altres hipòtesis exposades (i preferides) per al seu actual homònim de la Segarra (vegeu la fitxa anterior), a partir de derivacions de *moll*, però en aquest cas la perfecta adequació del significat a la realitat geogràfica del lloc, així com la pronúncia residual amb [ʎʎ] doble, que allí mancava, obliguen a decantar-se per l'opció apuntada per l'OC.

[[mull]er]
hidrotopònim
llatí
N + sufix *-er*

1. Així apareix tant a la GEC com a la cartografia de l'ICC, i fins i tot Coromines, que prefereix *Motller*, ho admet com a variant secundària a l'OC, si bé efectivament ell registrà la pronúncia local [mu'ʎe], al costat de [muʎ'ʎe] (i fins l'específic [muʎ'ʎe'βeʎ]: vegeu DECat, vol. ix, p. 87a25-26); aquest fet (en suma, la preeminència actual de la forma *Muller*) el converteix en homònim del lloc dels Plans de Sió (Segarra) tractat en la fitxa anterior, amb el qual tanmateix no hi ha gaire confusió, malgrat trobar-se a la vall del mateix riu, car els separen més de trenta quilòmetres, i a més, com s'ha dit, llurs pronúncies i probablement llurs respectives etimologies no coincideixen pas, o no plenament. Pel que fa al DCVB, on té entrada pròpia sota aquesta forma (única) *Muller*, hi ha un clar error, ja que en diu «poble del districte municipal de Belcaire d'Urgell», essent el de Belcaire un terme certament veí del de la Sentiu, però distant de *Muller*, en el seu angle nord-occidental, ben bé tres quilòmetres; aprofitem per anotar que, en canvi, aquesta obra empra la grafia *Moller* (també amb entrada pròpia) per al topònim segarrenc, cosa que probablement n'indica una preferència etimològica paral·lela a la que hem fet nosaltres (vegeu *supra*).

2. L'OC no n'aporta documentació antiga en l'article corresponent; però tanmateix vegeu *supra*, s. v. *Montalé* (nota al peu), ja que alguna de les mencions allí reproduïdes és probable que corresponguin al lloc que ara ens ocupa. També es refereix segurament a aquest *Muller* noguerenc una forma *Maller* que llegim a Zamora, p. 226, sense que l'editor d'aquest text del segle XVIII en cossi la identitat (vegeu *id.*, nota 159).

1218

Munt, el

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 387a20-23; ICC-*Noguera*.

Nom que pren, per antonomàsia, la muntanya o *mont de Montsonís* (vegeu *supra s. v.*), i també, per extensió, la serra de la qual és el cap (*serra del Munt*, al nord del terme de Foradada i a l'esquerra del Segre) i fins i tot, en el seu extrem septentrional, una *font del Munt*.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 387a21-22: fixació toponímica del genèric *mont*,¹ ja que aquesta és la muntanya «per excel·lència» d'aquella zona.

ALTR. HIP.: —

[mont]
orotopònim
català < llatí
simple

1. Coromines, això no obstant, no dedica cap article de l'OC al genèric *mont*, malgrat que en ocasions, com és el cas que ens ocupa, esdevé topònim; tanmateix la seva etimologia és tan òbvia, que queda resolta en l'esment que de passada hi fa, *s. v. Montsonís*.

1219

Muntada

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 421*a*48-49; ICC-*Urgell*.

Antic terme autònom i avui encara nom d'un mas del municipi d'Agramunt, situat al nord de la serra d'Almenara, i concretament a un quilòmetre escàs del seu famós *Pilar*, vora la carretera de Tornabous, uns quatre quilòmetres al sud-oest d'Agramunt.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 421*a*45-47: fixació toponímica del mot *muntada*, que, com a substantiu derivat per sufixació de *munt*, és equivalent de 'pujada, costa' (vegeu també DCVB i DECat, vol. v, p. 838*a*40-*b*4).

ALTR. HIP.: —

[[munt]ada]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ada*

1220

Múries, les

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 427a14-16.

Nom d'una antiga partida d'Anyà, segons Coromines, que en trobà el nom en un document del segle XI.

DOC.: *ipsas Murias*, 1074 (OC).

OC: Vol. v, p. 427a26-28: del llatí MURIA 'salmorra', indicant un indret amb salines naturals o fonts salobres.

ALTR. HIP.: Del nom dialectal de planta *múria*, recollit pel DCVB amb entrada pròpia, i que segons el DECat, que en dubta, té aquell mateix origen (vegeu vol. v, p. 850a58); o bé d'una incerta derivació a partir de *mur*, ja sigui en sentit recte o en el de 'fita, molló'.

[múries]
qualitat del terreny
llatí
simple (morf plural)

1221

Múries, les

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. v, p. 427a16-18.

Antic nom d'una partida o d'un indret de vers el desaparegut terme de Montpaó, a la Segarra (vegeu *supra s. v.*), que es troba en determinada documentació medieval, sota formes diferents.

DOC.: *fonte de ipsa Murria*, 1026 (Font Rius, doc. 16); *Murias*, 1060 (OC); *plane ad Murrias*, 1249 (*Priv. Cerv.*, doc. 7).

OC: Vol. v, p. 427a26-28: com el seu homònim noguerenc també desaparegut (vegeu la fitxa anterior) i altres (uns deu homònims i parònims recollits a OC, vol. v, p. 427a1-25), sembla un derivat del llatí *MURIA* 'salmorra', referit a un lloc en què hi hagués hagut fonts salobres o salmorra natural.¹

ALTR. HIP.: Vegeu la fitxa anterior per a explicacions alternatives.

[múries]
qualitat del terreny
llatí
simple (morf plural)

1. Opinem, amb l'ajut de les localitzacions aproximatives que contenen els documents medievals esmentats, que el lloc corresponent a aquest topònim es devia trobar en el vessant meridional del serrat de Montpaó, zona regada pel *torrent Salat*, ja que d'altra banda la significació d'aquest nom i la realitat que l'ha generat li escauen perfectament.

1222

Murriola, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 427a21-23.

Partida antiga de vers Santalinya, el nom de la qual és recollit per Coromines arran d'un document medieval, que tanmateix no reproduceix de forma literal en l'OC.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 427a24-28: com els parònims *les Múries* tractats en les fitxes anteriors (vegeu *supra*), deu ser un derivat del llatí *MURIA* 'salmorra', en aquest cas sufixat i amb doble /r/ secundària, d'aparició paral·lela a la del compost derivatiu *sal-morra* (vegeu DECAt, vol. vii, p. 610a59-b34).

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anteriors.

[[murri]ola]
qualitat del terreny
llatí
N + sufix *-ol(a)*

1223

Music, font del

COM.: Segarra

REF.: DECat, vol. v, p. 852*b*39-40.

Nom d'una font de l'antic terme de Lloberola (agregat a Biosca, al nord de la comarca), que recollí Coromines personalment (però que estranyament no apareix a l'OC, sinó només al DECat), amb la pronúncia [mu'zik], oxítona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: *Músic* o *music* és el nom que hom dóna, popularment, a una mena de mosquit «de botzinar molt pesat», per comparació amb el so d'un músic veritable, i per això no és estrany que es trobi com a nom principalment de fonts d'arreu del país, on aquest insecte fa vida (vegeu DECat, vol. v, p. 852*b*36-39).

[music]
zootopònim
català < llatí
simple

REF.: GEC; TS, p. 289-290; OC, vol. v, p. 438a20-48.

Població, i municipi de la vall del Corb, que es troba aturonada a l'esquerra del riu (no a la dreta, com diu erròniament la GEC), entre Ciutadilla i Sant Martí de Maldà; precisament dins del terme municipal de Ciutadilla, que és la població més propera, hi ha, entremig de tots dos llocs, unes *comes de Nalec* (ICC-Urgell), que òbviament en prenen el nom.

DOC.: *Analeg*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Analeg*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Analech*, 1164 (CR, vol. XXIV, p. 348); *Analeg*, s. XII (TS; OC); *Nalech*, 1304 (TS); *riu d-Analech*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Analech*, 1358 (*Fog.*; TS); *Nalech*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); <An>*alech*, 1359 (OC); *Nalech*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Nalec*, 1497 (*Fog.*, p. 291); *Nalech*, 1553 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. v, p. 438a49-b30: d'un antropònim àrab format amb el freqüent terme *Avin* (=Ibn) i el nom personal 'Aläiq (significant 'fill del dependent' o 'de l'agregat' o 'del partidari'), mitjançant l'evolució *Abn-alec* > *Analec* > *Nalec*.

ALTR. HIP.: Altres possibles derivacions, també antroponímiques si bé no aràbigues, són tot seguit descartades pel mateix Coromines (vegeu OC, vol. v, p. 438b31-54), i, tot i que no les esmenta pas,¹ bé podríem sumar-hi les que havien estat suggerides per Moreu-Rey (1982, p. 107) i a TS, p. 289.

[[n][alec]]
antropotopònim
àrab
compost (NP)

1. És més, l'il·lustre etimòleg afirma taxativament que «ningú ni jo mateix no n'havia escrit res» (OC, vol. v, p. 438b31-32). De fet, però, Balaña (1990, p. 244) ja apuntava un àrab 'Alä'iq 'dependències, llocs subordinats' com a possible origen d'aquest topònim.

Nari, font del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 472*b*10; ICC-*Noguera*.

Nom, segons Coromines, que l'hi recollí directament, d'una font del terme de Vilanova de Meià, però que sens dubte, ateses la seva forma i situació geogràfica, correspon a la propietat rural i petita masia de *cal Nari* (així apareix en la cartografia actual de l'ICC, tot i que altres fonts empen la forma *sol Nari*, on trobem un ús local de *sol < ço del*) situada certament dins d'aquest municipi, al peu del Montsec de Rúbies, un parell de quilòmetres al nord-oest de Vilanova i al nord-est de Santa Maria de Meià, més enllà del puig de Meià, a la vall lateral formada pel riu Merler entre el Montsec mateix i la serra de Sant Alís.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 472*b*10-23: derivat del nom de persona *Nazari* (que normalment es troba formant part de l'hagiotopònim *Sant Nazari* > *Sagnari*, etc.: vegeu íd., *a*32-*b*38), amb una simple caiguda de /z/ intervocàlica.¹

ALTR. HIP.: —

[nari]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. Caiguda de /z/ que es podria explicar justament com una dissimilació /s/-/z/ en l'esmentat segment *Sant Nazari*. D'altra banda, atesa la seva gran proximitat geogràfica (i una suficient paronímia), es podria especular sobre una identitat amb *Nerill* (vegeu *infra* s. v.), del qual aquest *Nari* hauria de derivar —bo i admetent-ne la dificultat— mitjançant iodització final i retracció accentual (**Narill* > **Narii* > *Nari*); o bé a la inversa: *Nerill* = *Narill* podria ser una simple derivació d'aquest *Nari*.

Negra, serra

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una serra situada uns quatre quilòmetres a l'est de Camarasa, a l'extrem oriental del territori del seu municipi, i pràcticament sobre el límit amb els de Cubells i Alòs de Balaguer; ve a ser un contrafort meridional de la serra de Boada i convé anotar que, tot just un parell de quilòmetres cap al sud, entre els mateixos termes de Camarasa i Cubells, vora aquest poble, hi ha una altra formació que n'és la rèplica semàntica: la *serra Blanca* (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de l'esmentada *serra Blanca* (i potser justament formant una parella d'oposició semàntica significativa), és clar que som davant d'una senzilla adjectivació de tipus cromàtic, al·lusiva a la impressió visual que ofereix aquesta petita serra.

[serra][negra]
 orotopònim
 català < llatí
 simple (Adj)

Negral, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom d'una extensa partida del centre de la comarca, que en la cartografia de l'ICC apareix amb dues variants en un radi de tot just un quilòmetre entorn de Fondarella, de forma que les podem perfectament identificar com un mateix cas en origen: d'una banda hi figura la partida de *lo Negral* dins del terme del Palau d'Anglesola (un quilòmetre al sud-oest d'aquesta població, però a menor distància encara de Fondarella), i d'altra banda s'hi troba també, en versió plural, *los Negrals* (que cal diferenciar, això sí, del *Negrals* de Bellvís que tractem en la fitxa següent), dins del terme de Mollerussa, també aproximadament un quilòmetre al sud-oest del seu centre urbà, en direcció a la Serra, però igualment a tocar del límit amb Fondarella.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat per sufixació de *negre*, en al·lusió al color efectivament negrós de la fèrtil terra d'aquest sector de la plana urgellenca (etimologia prou evident, confirmada per uns pocs casos idèntics, però tots ben llunyans de l'Urgell, tractats a OC, vol. v, p. 455*b*3-456*a*21).

[[negr]al]
qualitat del terreny
català < llatí
Adj + sufix *-al*

1228

Negrals

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme municipal de Bellvís, situada un quilòmetre al nord-est d'aquesta població, en el camí que mena al seu agregat els Arcs; malgrat que siguin en la mateixa comarca, difícilment es pot confondre o identificar amb el parònim tractat en la fitxa anterior, ja que el cas que ara ens ocupa es troba a més de cinc quilòmetres d'aquest altre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: El seu ètim ha de ser el mateix que el tractat en la fitxa anterior (vegeu *supra*), i cal suposar que, com en la variant meridional d'aquell, la versió plural s'explica per una aplicació a un substantiu genèric elidit, com ara (*camp*s) *negrals*.

[[negr]als]
qualitat del terreny
català < llatí
Adj + sufix *-al(s)* (morf plural)

REF.: OC, vol. IV, p. 83b46-47; ICC-*Noguera*.

Topònim del vessant sud del Montsec, dins del terme de Vilanova de Meià, que segons Coromines, que el recollí personalment en les seves enquestes, correspon a un *graell* i una *aubaga*, i que apareix en la cartografia de l'ICC com a *pas de Nerill* just al límit sud-oriental del Montsec de Rúbies, a la dreta del riu Boix, ben poc després que aquest hagi entrat a la comarca per l'anomenat Pas Nou.

DOC.: —

OC: Vol. IV, p. 83b40-45: com un homònim ribagorçà, deu tenir el mateix origen que el també ribagorçà (i prou més famós) nom d'*Erill*, amb aglutinació de la preposició locativa *en*; pel que fa a *Erill*, doncs, sembla que procedeix d'un bascoibèric ILI-ILI, essent ILI una variant de IRI, i significant potser 'el poble dels pobles' o 'el gran poble'.

ALTR. HIP.: Atesa aquesta hipòtesi, i vist sobretot el seu aspecte semàntic, sembla més enraonat de veure en *Nerill* un cas de reduplicació, ja sigui directament des del lloc d'*Erill*, ja sigui a través del molt famós llinatge que en prengué el nom.¹

[n[erill]]
topònim reduplicat
català < preromà
simple (N(top))

1. Preferirem, per tant, aquesta darrera hipòtesi, que no és sinó una variant de l'anterior. D'altra banda, així com hem especulat (incertament) sobre una derivació de *Nari* a partir d'aquest veí i parònim *Nerill* (vegeu *supra*, s. v. *Nari*), també podríem temptar-ne, com ja s'ha indicat, l'operació inversa, i imaginar si *Nerill* (o, doncs, millor *Narill*) no podria ser una sufixació d'aquell *Nari* < *Nazari*.

Neroles, torreta de

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. v, p. 456a32-33.

Topònim menor del terme de Cubells, inventariat directament per Coromines, tanmateix sense especificar prou si el seu ús és tal com s'ha indicat a l'entrada, o bé amb article: *del Neroles*.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 456a31-35: variant arabitzada de *Ne(g)rales*, que al seu torn sembla ser un descendent mossàrab de NIGRUM 'negre', i concretament d'un substantiu *negrale* emprat en altres topònims amb el significat de 'estesa de terra de color negrós' (vegeu íd., p. 455b3-456a27; i *supra*, s. v. *Negral* i *Negrals*).

ALTR. HIP.: Tanmateix no hem de descartar en absolut que provingui senzillament del cognom idèntic —o d'un de similar (*Meroles* etc.)—, que es pot explicar com una simple aglutinació de *n'Eroles*, essent tant *Eroles* (d'*era*) com *Neroles* i *Meroles* cognoms certament presents en aquesta regió.

[[ner]oles]
 qualitat del terreny
 mossàrab
 Adj + sufix *-al(es)*

REF.: GEC; TS, p. 290; CR, vol. xxiv, p. 334.

Antiga quadra i potser petit poblat de la plana de Guissona, avui inexistent, que es trobava al sud-oest d'aquesta vila, probablement dins del seu mateix terme, però a tocar del de Torrefeta; segons Camps (1982), a principi de segle xx encara aquell sector era conegut com a partida del *Nial*, i de fet avui subsisteix com a topònim urbà a Guissona.¹

DOC.: *Nizal*, 1067 (Sangés, doc. 24; TS); *Nidal*, 1092 (Sangés, doc. 67; TS); *Nidal*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328; OC, vol. iv, p. 374a6); *Nizal*, 1040-1100 (Sangés, doc. 86; TS); *Nial*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS).

OC: —²

ALTR. HIP.: Derivat de *niu* amb el sufix *-al*, com ho proven les mencions medievals que mantenen la *-d-* mateixa del seu ètim llatí *NIDUS* (i no menys les que hi presenten *-z-*, que és la fase intermèdia, vers la necessària caiguda d'aquest element consonàntic); cal tenir present que existeix en català un substantiu comú idèntic (i amb el mateix ètim), *nial*, que entre altres accepcions significa 'covador, lloc on les gallines ponen i coven' (vegeu DCVB s. v., i també DECat, vol. v, p. 936a23-42, on trobem un més genèric *nial* 'niu').

[[ni]al]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-al*

1. Segons el mateix historiador guissonenc, Nial «en el segle xvii encara pertanyia al Capítol d'Urgell, i per això en la fita termenera del pla de la torre del Carlos, fita que té tres cares, en una hi ha la indicació del terme de Torrefeta, en l'altra el de Guissona i en l'altra el de Nial» (Camps, 1982, p. 127). Val a dir que l'al·ludida *torre* apareix encara en la cartografia actual de l'ICC, com a *masia d'en Carlos*, i efectivament situada a l'angle sud-occidental del terme de Guissona, vora mateix del límit amb el de Torrefeta, la qual cosa s'acorda en principi amb la informació aportada per la GEC, s. v. *Sant Martí de la Morana* (no, en canvi, s. v. *Nial*, article en excès breu), en el sentit que aquest poble formà municipi amb la quadra de Nial al segle xix, però que actualment pertanyen a municipis diferents (Torrefeta i Guissona).

2. Efectivament, Coromines no tracta pas aquest topònim, ni entre els falsos derivats de *niu* (OC, vol. v, p. 462a36-464a49) ni entre els pocs que en són certs (íd., p. 464a51-b41) ni enlloc, i tanmateix (bona paradoxa tenint en compte que li hagués pogut fer un bon servei etimològic) trobem que l'esmenta de passada, sense deturar-s'hi per a res, s. v. *Gra*, quan reproduïx una part de la coneguda acta de consagració de l'església de Guissona, del 1098 o 1099, que és un dels documents altomedievals en què apareix citat el topònim que ens ocupa.

Noguera, la

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom que modernament ha pres la comarca oficial capitalejada per la ciutat de Balaguer, i que *grosso modo* comprèn diverses comarques tradicionals i contrades amb consciència autònoma, tals com la Vall d'Àger, la Conca de Meià, o el Mig Segre o Segre Mitjà, ultra part de la plana d'Urgell, que de fet, des d'un punt de vista geogràfic, arriba fins a Balaguer mateix.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: És força evident que el nom de la comarca (amb una escaiença que fóra discutible, i que de fet fa uns anys fou discutida) prové de la primera part del nom dels rius *Noguera Pallaresa* i *Noguera Ribagorçana*, que tenen llurs trams finals dins del sector septentrional i occidental d'aquesta comarca, respectivament; pel que fa a aquest toponímic *Noguera*, com bé explica Coromines (OC, vol. v, p. 468b1-470a11), es tracta en realitat d'un antic genèric, aplicat a diversos rius, i deriva segons ell del llatí NAUCARIA < (AMNIS) NAVICARIA, que al seu torn ho fa del substantiu NAVIS 'nau', per tal com aquests rius eren des de temps antics —i fins fa ben poc— intensament utilitzats per al transport de fusta mitjançant el sistema de navegació amb rais.²

[[nogu]era]
topònim reduplicat
català < llatí
simple (N(top))

1. Encara que Coromines, efectivament, no tracta pas d'una forma directa (ni de cap altra: de fet ni l'esmenta) el nom de la *comarca* que ara ens ocupa, és clar que sí que estudia a fons, i amb resultats brillants, com veurem, l'origen del topònim fluvial *Noguera* que al capdavall n'és la base (vegeu OC, vol. v, p. 468b1-470a11, amb esments anteriors, incloses explicacions històriques, ja al vol. v, p. 451b52-452a4, s. v. *Navata*).

2. Aquesta hipòtesi, d'altra banda, permet abandonar diverses especulacions sobre l'origen del topònim *Noguera*, entre les quals la més popular és i ha estat sens dubte la que hi veu un derivat de *nou*, *noguer*, en referència a l'arbre fruïter; però ja es comprèn que, encara que això pogués ser aplicable i escaient al nom d'una comarca, no ho és pas gaire al de diversos rius muntanyesos, que és d'on al capdavall prové el topònim que ens ocupa.

Noguerola, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 470a12-20.

Nom del riuet (anomenat també més completament *la Clamor de Noguerola*, però cal tenir present el valor genèric de *clamor* en aquesta zona) que neix al sector de ponent de la comarca, vers la Sardera, i corre en direcció a la ciutat de Lleida, on desguassa en el Segre.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 469b3-48: de la mateixa família lèxica i toponímica de l'antic genèric fluvial *noguera* < llatí NAVICARIA, emprat com a nom propi de diversos rius pirinencs en què hi hagué transport de fusta amb rais, i principalment la Noguera Pallaresa i la Noguera Ribagorçana; és necessari anotar que també aquest darrer havia estat conegut mitjançant el diminutiu *Noguerola* durant bona part de l'edat mitjana (vegeu OC, vol. v, p. 468b41-469b1; i també GEC s. v.).

ALTR. HIP.: Cal entendre, doncs, que es tracta d'un diminutiu toponímic de *Noguera*, entès no com a nom de comarca (que n'és un ús modern: vegeu la fitxa anterior), sinó a partir dels diversos noms de rius de la zona, entre els quals el que ens ocupa és certament menor.

[[[nogu]er]ola]
 diminutiu toponímic
 català < llatí
 N(top) + sufix *-ol(a)*

1234

Noguers, mas de

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Antiga quadra i avui masia i partida (*Mas de Noguers*) del municipi de Maials, al sector meridional del terme, on hi ha també una petita *vall de Noguers* que és afluent indirecte de l'Ebre, a través de la vall Major, que corre al peu mateix d'aquest mas.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament un reflex toponímic del nom d'arbre fruïter *noguer*, que, entre altres, ha generat els més de trenta homònims i derivats que, a diferència d'aquest i del tractat en la fitxa següent, sí recull l'OC en l'article corresponent (vol. v, p. 468a10-54), però no pas els noms de rius (i comarca) *Noguera*, d'un ètim tot diferent (vegeu les fitxes anteriors).

[[nogu]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1235

Noguers, torre de

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Edificació del sector nord-occidental del terme de Balaguer, situada prop del límit amb el de Castelló de Farfanya, al peu de la carretera entre aquestes dues poblacions, i que segons la GEC correspon a un antic hostal i molí d'oli.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Idèntica a la de l'homònim mas segrianenc tractat en la fitxa anterior (vegeu *supra*).

[[nogu]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1236

Nou, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 475*b*21-23; ICC-*Noguera*.

Antic lloc, avui desaparegut com a tal, del terme d'Alòs de Balaguer, on roman com a nom de partida, aigua amunt del barranc de les Segues, uns quatre quilòmetres al nord-oest del cap de municipi.

DOC.: *la Nou*, 1334 (CR, vol. xvii, p. 169); *la Nou*, 1359 (OC); *Nou*, 1429, 1445, 1511 (Fité, p. 420, 469, 555).

OC: Vol. v, p. 475*b*40-476*a*24: del nom d'arbre llatí *NUX*, *NUCIS* 'noguer', que és el mateix ètim que ha donat en català el nom del fruit corresponent, la *nou*.

ALTR. HIP.: D'un nom personal *Ou*, derivat d'*EW*WALD o d'*OD*O, tots dos germànics, amb aglutinació de l'article personal *n*' (vegeu OC, vol. v, p. 476*a*25-36), hipòtesi poc probable.

[nou]
fitotopònim
llatí
simple

1237

Nou, pas

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom amb què és conegut també el *pas de les Escales*, que travessa el Montsec de Rúbies (no el *d'Ares*, com diu erròniament la GEC), per l'extrem oriental, obert pel riu Boix en el tram inicial, entre el terme de Sant Salvador de Toló (Pallars Jussà) i el de Vilanova de Meià (per a més comentaris, vegeu la nota al peu, i també *supra*, s. v. *Escales*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta simplement d'una fossilització toponímica de l'adjectiu *nou* aplicat a aquest estret *pas* muntanyenc, tal com el trobem, ja formant compost, en casos com *Masnou* o *Castellnou*.¹

[nou]
referència històrica
català < llatí
simple (Adj)

1. Per tant, deu caldre entendre l'adjectiu en relació (per contrast o opòsit) amb altres passos oberts en el Montsec més antigament, ja sigui el principal *de Comiols*, que es troba uns sis quilòmetres a llevant, o el veí *de Nerill*, que es troba immediatament a ponent, però més elevat i allunyat del riu. D'altra banda, cal tenir present, car podria ser-ne també el referent, que un antic camí (aprofitat avui per un sender de gran recorregut, concretament el GR-1) que ressegueix aquest sector del Montsec no travessa pas l'esmentat pas Nou pel riu Boix, sinó que va vorejant-lo per sobre, en un dels vessants de la serra del Cucuc, damunt del *cinglo* de Desferrador (que és justament una de les parets, l'oriental, del pas Nou).

REF.: GEC; Altisent, p. 15; ICC-Pla.

Caseria del municipi de Vila-sana (antic *Utxafava*), que es troba al sud-oest de la població, vora el riu Corb, i que sembla que havia estat granja pobletana; es divideix de fet en dues agrupacions, *la Novella Alta*, més moderna, situada vers el centre del terme, a un quilòmetre i mig del seu cap, i *la Novella Baixa*, on hi ha l'antiga església parroquial, situada un quilòmetre més a ponent, prop del límit amb el terme municipal del Palau d'Anglesola; per aquesta raó el conjunt és conegut també amb la forma plural *les Novelles* (en paral·lel amb el cas finalment reeixit de *les Oluges*: vegeu *infra s. v.*), que coincideix amb el nom d'un parell de partides del mateix terme, a banda i banda del riu (ICC), que sens dubte s'hi refereixen.

DOC.: *grangiam de Novellam*, 1201 (Altisent); *honorem de Nouela*, 1207 (Bisson, doc. 168); *ça Novella*, 1358 (Fog.).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Com el seu parònim *Noves*, que ve a ser el mateix cas, però sense sufixació (vegeu OC, vol. v, p. 480a42-55), es deu tractar d'una mera substantivació toponímica de l'adjectiu *nova*, en aquest cas amb el sufix *-ella*, aplicat originàriament a algun genèric femení després elidit (com ara *masia*, *casa*, *torre*, *quadra* o, ja en llatí, *villa*), i amb la significació prou evident d'un lloc de creació recent (en contrast si més no amb altres de l'entorn).

[[nov]ella]
referència històrica
català < llatí
Adj + sufix *-ell(a)*

1. Certament, no es tracta aquest topònim *Novella* en l'OC, i això a desgrat d'una explícita remissió des del seu lloc alfabètic (vol. v, p. 476b18) a l'article *Noves*. Però a l'hora de la veritat, ni en aquest ni en cap altre dels que són susceptibles de formar part de la mateixa família lèxica (ni, certament, a l'índex) no es troba cap esment directe ni indirecte del nom que ens ocupa, de manera que hem de concloure que ens trobem davant d'un lapsus dels redactors de l'obra.

1239

Obac, l'

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del sud del terme de Puiggròs, situada un quilòmetre i mig al sud-oest d'aquesta població, al vessant septentrional de la serra que el separa dels de les Borges Blanques i Juneda.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbvia fixació toponímica del terme geogràfic *obac* (vegeu la fitxa següent).

[obac]
situació geogràfica
català < llatí
simple

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 7a15-17; ICC-*Noguera*.

Topònim corresponent a diversos elements del municipi de Vilanova de Meià, al sud-oest d'aquesta població i al sud de Santa Maria de Meià, al límit amb l'extrem nord-occidental del terme d'Artesa de Segre (sector de la Vall d'Ariet); avui hi designa una *serra de l'Obac* (o *del Bac*) i, naturalment en el seu vessant nord, una partida dita simplement *l'Obac* (ICC), però consta com a nom també d'un *riu de l'Obac* (OC)¹ i d'una antiga capella romànica de *Sant Pere de l'Obac* (GEC; OC), que sens dubte es poden identificar, respectivament, amb el *barranc de Sant Pere* (afluent occidental del riu Boix) i amb la partida de *Sant Pere* (vegeu *infra* s. v.) que hi consigna la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 7a1-5: es tracta naturalment d'una fixació toponímica del substantiu *obac* 'part d'una muntanya o vall exposada al nord, on toca poc el sol'.

ALTR. HIP.: —

[obac]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1. Esmentat en el DECat (vol. VIII, p. 339a60) sota la variant *riu de l'Aubac*, que evidentment correspon tan sols a la coneguda diftongació [aw] de /o/ inicial sil·làbica, típicament nord-occidental.

1241

Obac del Clergue, l'

COM.: Segarra

REF.: DCVB (*s. v. Obac*); DECat, vol. VI, p. 9a37-40.

Nom d'una antiga partida del terme de Montoliu de Segarra, segons determinada documentació del segle XV, de l'arxiu parroquial de la Guàrdia Lada, alludida pel DCVB i posteriorment per Coromines, tot i que només en el DECat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Composició no aglutinada entre el substantiu *obac*, amb funcions de genèric (per al qual vegeu la fitxa anterior), i *clergue*, en al·lusió probablement a la possessió de l'indret per part d'un individu amb aquesta dedicació, o bé a algun fet anecdòtic que s'hi relacionés.

[obac]del[clergue]
activitat humana
català < llatí
compost N + N

1242

Obac Gros, l'

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida de l'extrem meridional del terme de Maials, situada en els vessants septentrionals dels serrats que separen no solament aquest municipi, sinó també aquesta comarca, de la Ribera d'Ebre.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat, merament descriptiu, entre el substantiu *obac* (vegeu les fitxes anteriors), amb funcions gairebé de genèric, i l'adjectiu *gros*, que hi sembla aplicat per contrast singularitzador amb la resta (innombrable) d'*obacs* de la zona.

[obac][gros]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + Adj

1. Val a dir que immediatament després de la ratlla que en marca el límit, ja en els termes veïns de Flix i de Riba-roja d'Ebre (Ribera d'Ebre), hi ha encara altres indrets amb el mateix apel·latiu d'*obac* o amb la seva variant femenina *obaga*, però ja no singularitzats per un adjectiu com aquest *gros* (que esdevé especialment significatiu, doncs), sinó mitjançant altres procediments, com la referència a una partida o un mas propers (*Obaga de Nulles*, *Obac del Grau*) o a un antropònim (*Obaga de Mauricio*), corresponent sens dubte al propietari d'alguna de les finques de l'entorn (ICC).

1243

Obacs, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida de l'extrem septentrional del terme de la Pobla de Cérvoles, corresponent al costerut marge esquerre del riu de Set en el tram immediatament anterior a l'antic lloc de les Besses, tot just un parell de quilòmetres a ponent de Cervià de les Garrigues.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Clara fixació toponímica, en aquest cas plural, del terme geogràfic *obac* (vegeu les fitxes anteriors, especialment *s. v. Obac*).

[obacs]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 86; ICC-Pla.

Despoblat del municipi de Vila-sana, que es troba a l'angle sud-oriental del terme, a un parell de quilòmetres de la població, prop del límit amb Golmés i Castellnou de Seana; ja la GEC informa que era anomenat antigament *els Albergs*, i efectivament així apareix en determinada documentació medieval; no sembla que hagi d'haver-hi gaire dubte a l'hora d'identificar-hi la partida que apareix amb el nom de *los Oberts* a la cartografia comarcal de l'ICC.

DOC.: z·*Albercs*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73); *Alberchs*, 1181 (OC, vol. VIII, p. 158b12); *Alberchs*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227); *los Alberchs*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del plural d'*alberg* 'casa d'allotjament' (substantiu d'origen germànic), mitjançant una vocalització típicament nord-occidental /al-/ > /aw/, posteriorment monoftongada en /o/ com a ultracorrecció de la no menys freqüent diftongació /aw/ < /o/ en posició inicial absoluta en aquest dialecte (*olor* [aw'lo], *obrir* [aw'βri], etc.).²

[obergs]
arquitectura civil
català < germànic
simple (morf plural)

1. Com acabem de veure en l'apartat documental, aquest topònim sí que és esmentat en l'OC, però es tracta tan sols d'una aparició indirecta, i a propòsit d'altres noms de la zona (*s. v. Utxafava*); d'altra banda, és aquesta aparició en una llista al costat d'aquest darrer lloc (fet i fet, el cap del municipi a què pertany) i d'altres de tan significativament veïns com Ivars, Golmés, el Palau, Mollerussa o Fondarella, el que en confirma la identificació. Identificació que no és menys clara en el cas de les *Rationes Decimarum* del 1279, on la corresponent «ecclesie de Alberchs» figura dins del *decanatu Urgelli* de la diòcesi de Vic al costat de llocs com Preixana, Golmés, Fondarella, Sidamon, Tàrrega i Anglesola, entre altres.

2. Pel que fa a la forma *Oberts* de l'ICC, si no es tracta d'un mer error, s'ha d'explicar com a encreuament amb l'adjectiu *obert*, facilitat per l'espanyesa de la variant «*oberg*» i per l'afebliment de l'articulació oclusiva de -g- en el grup triconsonàntic final; fet i fet, seríem davant d'un cas invers al prou més conegut —en tractar-se d'un mot molt més corrent— *dimarcs* com a variant de *dimarts*.

1245

Obra de Fluvià, l'

COM.: Segarra

REF.: Zamora, p. 255; Camps, 1982, p. 81-118; TS, p. 167.

Nom amb què són conegudes les restes inacabades d'un palau episcopal urgellès que al segle XVI hom volgué construir als afores de Guissona, en l'indret anomenat *Fluvià*, al qual ja hem dedicat en el seu moment una fitxa pròpia (vegeu *supra*); aquestes restes encara es poden observar actualment vora la carretera de Guissona a Massoteres, aproximadament a l'altura del trencall que, en sentit contrari, mena a la font de l'Estany.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ja explicat en el seu moment el topònim *Fluvià*, que aquí té una funció referencial especificativa, cal dir que aquesta *Obra* al·ludeix evidentment a l'esmentada edificació inacabada, i representa una fixació toponímica del corresponent terme genèric (present en expressions populars del tipus «més llarg que l'*obra* de la Seu»).

[obra][fluvià]
activitat humana
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; TS, p. 290-292; OC, vol. VI, p. 16a36-b11; CR, vol. XXIV, p. 361, 562-564; ICC-Urgell.

Antic poblet desaparegut i castell termenat en ruïnes, del qual es conserven unes poques restes dins de l'actual terme de Tàrraga, un parell de quilòmetres al nord-est d'aquesta ciutat, i immediatament al sud del també desaparegut Lluçà (vegeu *supra* s. v.); hi roman com a nom de partida, normalment amb article, *l'Ofegat*, i semblantment d'uns *plans de l'Ofegat* (ICC).

DOC.: *Ofegat*, 1108 (TS); *Offegad*, 1133 (CR, vol. XXIV, p. 563); *Offegad*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 285; TS); *Ofegad*, 1151 (OC); *Ofegad*, 1163 (TS); *Offegad*, 1165 (OC); *Offegato*, 1179 (TS); *Ofegat*, 1188 (OC); *Ofegat*, s. XII (Rasico, p. 109); *Ofegad*, s. XII (TS); *Ofegat*, 1230 (OC); *Offegato*, 1261, 1262, 1265 (OC); *Offegato* / *Ofegato*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Offegat*, 1308 (CR, vol. XXIV, p. 563); *loch de Fogat*, 1359 (OC); *Ofegat*, 1369 (*Priv. Tàrr.*, doc. 226); *Offagat*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86; TS); *Offegato*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265); *Ofegato*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 266); *Offegato*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 269); *Ofegat*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 270); *Offegat*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 271); *Offegato*, 1405, 1411 (TS); *Castell Offegat*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. VI, p. 16b12-40: d'un primitiu *Afogat*, derivat de *foc* 'fogar' i alterat per encreuament amb la família lèxica d'*ofegar*; el seu significat tindria relació amb la situació jurídica per la qual, sota el feudalisme, un pagès de remença i el seu mas estaven lligats a la gleba.

ALTR. HIP.: Tanmateix no descartem del tot, malgrat el dictamen de Coromines suara reproduït, que siguem davant d'un derivat del verb *ofegar*, ateses les formes ja del segle XII en què hom llegeix la forma *Ofegat* actual (vegeu TS, p. 292), i atès també que el mateix autor no descarta aquest origen per a algun parònim seu (vegeu OC, vol. VI, p. 16b49-53).

[o[feg]at]
situació jurídica
català < llatí
N + sufix *-at*

REF.: OC, vol. VI, p. 16a47-b3; ICC-Urgell.

Nom d'una important partida del terme d'Agramunt, situada uns quatre quilòmetres al sud-oest d'aquesta vila, prop del límit amb el municipi de Preixens; l'hi recollí Coromines personalment (sota la forma *pla dels Aufegats*) i el confirmà amb informació cartogràfica i de corresponsals locals; actualment apareix com a nom de dues partides en el mapa comarcal de l'ICC: *los Ofegats* i, un poc més al nord, *lo Camí dels Ofegats*; en conseqüència, convé distingir aquest nom del seu homònim singular del terme de Tàrraga, tractat en la fitxa anterior, del qual el separen no només la morfologia nominal, sinó una bona quinzena de quilòmetres.¹

DOC.: *Ofegad*, 1174; *Ofegad*, s. XII (OC).²

OC: Vol. VI, p. 16b12-40: vegeu la fitxa anterior, ja que un i altre nom han de tenir el mateix origen; no cal dir que l'ús actual amb article (*l'Ofegat*, *els Ofegats*), majorment no essent confirmat en cap cas per la documentació antiga, es deu a la mateixa etimologia popular que n'ha alterat la forma i que, com no podria ser altrament, hi veu un anecdòtic i truculent *ofegat(s)*.

ALTR. HIP.: —

[o[feg]ats]
situació jurídica
català < llatí
N + sufix *-at(s)*

1. Igualment cal distingir aquests dos topònims del també urgellenc *Ferrugats* (o *Farrogats*) malgrat que havíem estat temptats d'identificar-lo amb algun d'ells, arran d'unes formes medievals del tipus *Faurogat* aportades per Coromines mateix; però a la fi, per raons diverses, considerem molt més convincent que es tracti de la partida que actualment duu aqueix nom (vegeu *supra*, s. v. *Ferrugats*).

2. Reproduïm aquí aquestes dues mencions medievals, seguint la decisió de Joan Coromines a l'OC, però cal fer constar que ho fem sense gaire convenciment. No de la identitat diferenciada de l'*Ofegat* de Tàrraga i aquest seu homònim agramuntí, que, com ja hem dit, és plenament confirmada per les dades actuals (tots dos, prou llunyans i fins amb formes diferents, apareixen a la cartografia de l'ICC i als seus precedents de l'IGN, etc.), sinó simplement de l'atribució a aquest segon cas de les formes documentals en qüestió; ja que al capdavant es tracta tan sols del cognom toponímic de dos personatges (o un mateix?) *Guillem d'Ofegat* (combinació antroponímica que per cert reapareix en altres documents que en canvi l'autor de l'OC atribueix al lloc de vora Tàrraga) i l'únic argument, ben fluix, per atribuir-los al topònim d'Agramunt i no al seu homònim és que «Ardèvol i Pinós són al nord d'Agramunt i força més lluny de [Tàrraga]» (OC, vol. VI, p. 16a56-b1), essent Ardèvol i Pinós (Solsonès) els llocs esmentats en el primer dels documents en litigi. De la mateixa manera, cal dir que algunes altres de les mencions reproduïdes en la fitxa anterior, per un raonament invers, però no gaire més difícil, podrien correspondre en realitat al topònim que ens ocupa ara.

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 26a44-b26.

Poble de la vall del Llobregós, al sud-est de la comarca, cap del municipi del mateix nom; es troba cinc quilòmetres al sud de Ponts i de la confluència del Llobregós o Bragós amb el Segre; en aquesta comarca no és estranya una pronúncia *Oriola*, amb dissimilació consonàntica (ja documentada al segle XVI en el fogatge del 1553, i al segle XVIII, en què l'empra Zamora, p. 259), ni tampoc la diftongació en /aw/ de la O- inicial, com és habitual en tota mena de mots en aquest context fonètic.

DOC.: *Uliola*, 1061 (CR, vol. XVII, p. 372); *Uliola*, 1075 (OC); *Huliola*, 1081 (OC); *Uliola*, 1080-1100 (CR, vol. XVII, p. 372); *Uliole*, 1119 (CR, vol. XVII, p. 372); *Uliola*, 1149 (Bisson, doc. 144); *Uliola*, 1169, 1172 (OC); *Oliola*, 1174 (Font Rius, doc. 151); *Uliola*, 1176 (OC); *Oliola*, 1183 (OC); *Uliola*, 1183 (*Poblet*, doc. 46); *Uliola*, 1190 (OC); *Oliola*, 1197 (OC, vol. VII, p. 232a34); *Uliola*, 1232 (OC); *Uliola*, 1310, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 8, 18); *Oliola*, 1359 (OC); *Uliole*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Oliola*, 1497 (*Fog.*, doc. 158); *Oriola*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. VI, p. 27a8-34: derivat del nom personal OLEIUS mitjançant el sufix diminutiu -OLA, ço que dona un hipocorístic femení típicament romà OLEIOLA > *Oliola*, que es pot agrupar amb els topònims de la mateixa vall del Segre (riu amunt) *Oliana* i *Olià*, que derivarien del mateix antropònim llatí mitjançant els sufixos -ana < -ANAM i -ā < -ANUM, femení i masculí respectivament (vegeu *íd.*, p. 25b6-26a42).

ALTR. HIP.: Abans de decantar-se per aquesta hipòtesi, però, Coromines n'assaja altres, la primera de les quals resulta prou més defensable que la segona i sobretot que la tercera, que ja rebutja de ple: derivat mossàrab del llatí clàssic OLEA 'olivera' (OC, vol. VI, p. 26b37-55); d'un nom personal romà ULVIUS (*íd.*, p. 27a1-7); o directament del català *oli*, molt difícil per raons lexicomòrfiques (*íd.*, p. 26b30-36).

[[oli]ola]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -ol(a)

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Caseria del sector meridional del municipi de la Baronia de Rialb, situada uns quatre quilòmetres al nord de Ponts, en un petit altiplà (també dit *pla de l'Oliva*) damunt de la confluència entre el Rialb i el Segre, és a dir, prop de l'indret on recentment hom ha acabat construint la presa del descomunal embassament de Rialb.¹

DOC.: *lo mas de la Oliva Rialp*, 1497 (*Fog.*, p. 155).²

OC: —

ALTR. HIP.: Com els homònims i parònims que sí recull l'OC (sis al vol. VI, p. 28a47-b10, ultra els diversos *Olius*, *Olivella*, etc. de la mateixa família lèxica: vegeu íd., p. 28a16-29b11), deu ser un derivat del nom d'arbre llatí OLIVA 'olivera', si no ja un descendent romànic seu, amb el mateix valor o, més difícilment, al·ludint al fruit d'aquest arbre, avui també *oliva*.

[oliva]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Difícilment podríem identificar amb aquest lloc, que Coromines no recull pas dins de l'article corresponent (on, com veurem, sí que hi ha altres casos idèntics i similars), el topònim *l'Oliva* que, paradoxalment, aquest mateix autor esmenta, només de passada, s. v. *Espunya*, en mirar de situar el tossal dit *el Puny* vers el Solsonès, «baixant de Sant Pere de Padullers, cap a l'Oliva, Fontanet i Torà» (OC, vol. IV, p. 141a30-31), essent aquests altres llocs tots ells en l'actual terme de Torà o bé dins de l'antic de Llanera, que hi ha estat incorporat; però ja es veu que tot això cau ben lluny del Segre i el Rialb. Més encara, estem convençuts que aquest altre *l'Oliva* correspon o bé (per un lapsus o error) a *l'Aguda* (vegeu *supra* s. v.), car és aquest lloc el que certament es troba *baixant* de Sant Pere de Padollers cap a Torà, o bé al lloc anomenat efectivament *l'Oliva* que es troba més a llevant, tanmateix (per poc) ja fora de la comarca, concretament a l'extrem occidental del terme municipal de Pinós (Solsonès), uns tres quilòmetres al sud-oest d'Ardèvol, on trobem (ICC-*Segarra, Solsonès*) tant un caseriu sota la forma *Oliva* com un mas grafiat *Ca l'Oliva*, del qual hi ha per cert un reflex poc més al sud, i ja (també per ben poc) dins del terme de Torà, en un altre mas dit *la Casa Nova de l'Oliva*.

2. Referència documental estranya (per la forma amb què es juxtaposen els noms *Oliva* i *Rialb*) i fins a cert punt incerta, atès que aquest *mas* consta en el fogatge en qüestió dins dels focs del lloc de Seró, que, tot i no ser gaire llunyà (uns deu quilòmetres vers el nord-est), no sembla tenir relació directa amb el lloc que ens ocupa. Tanmateix, és precisament aquella al·lusió a *Rialb* vora *l'Oliva* el que ens obliga a establir-hi connexió. Afegim-hi, d'altra banda (i sense sortir d'aquest document tardomedieval), que entre els focs del també veí lloc de Montmagastre (tan sols cinc quilòmetres vers ponent) es troba esmentat un *Lorenç de la Oliva* el cognom del qual molt possiblement també té relació directa amb el nostre cas.

1250

Oliva, vall d'

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Vall de l'extrem sud-occidental de l'extens terme municipal de Seròs, situada uns tres quilòmetres al sud del Montmeneu i a l'est del riu Ebre, prop dels termes d'Almatret i Mequinensa; apareix a la cartografia actual de l'ICC com si fos nom de partida (*la Vall d'Oliva*), però des d'un punt de vista orogràfic és ben clar que es tracta certament d'una *vall*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: El seu ètim ha de ser el mateix que el de l'homònim del Mig Segre tractat en la fitxa anterior (vegeu *supra*).

[oliva]
fitotopònim
català < llatí
simple

1251

Olivar, l'

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-Segrià.

Topònim corresponent a diferents elements del terme d'Almacelles, on designa, tant a llevant com a ponent de la població, una *sèquia de l'Olivar*, i, immediatament al sud, un *mas de l'Olivar* i un conegut santuari de la *Mare de Déu de l'Olivar*; sens dubte ha d'assimilar-s'hi també la partida anomenada simplement *l'Olivar* que es troba, bé que ja en terme de Lleida (concretament un quilòmetre al nord-est de Sucs), ben a prop dels elements abans esmentats.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat evident d'*oliva*, ja sigui del mot català o directament del seu ètim llatí (on designava l'arbre fruïter corresponent; vegeu *supra*, s. v. *Oliva*), mitjançant el sufix col·lectiu *-ar* (l'OC recull diversos topònims derivats d'aquesta arrel, tot i que no aquest ni tampoc els que hem vist en les fitxes anteriors).

[[oliv]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

REF.: GEC (*s. v. Salinoves*); ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia del municipi de la Baronia de Rialb, situada en un turó damunt mateix del riu (per ponent), aproximadament un quilòmetre i mig al sud-oest del Puig de Rialb i a l'est de la Donzell; segons la cartografia comarcal de l'ICC n'hi havia una altra d'homònima, avui en ruïnes, uns tres quilòmetres vers el nord-oest, serra amunt, però és gairebé segur que es tracta del mateix cas toponímic, ja sigui repetit o bifurcat, i és a aquesta darrera, sens dubte, que es refereix la GEC quan parla de les ruïnes anomenades *el Convent* (vegeu *supra s. v.*), corresponents a l'antic monestir de Sant Cristòfol de Salinoves (vegeu *infra, s. v. Salinoves*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat d'*oliva* mitjançant el plural del sufix *-ella*, que no deu ser tant un simple diminutiu de l'actual nom del fruit com un antic collectiu, procedent del llatí *-ET(U)LA* (vegeu, malgrat l'absència de qualsevol homònim estricte del que ara ens ocupa, el cas del conegut municipi penedesenc d'*Olivella*, tractat a OC, vol. VI, p. 28b35-47).

[[oliv]elles]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(es)*

1253

Oliveres, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del municipi de Tàrrega, dins de l'antic terme de la Figuerosa, que es troba poc més d'un quilòmetre a ponent d'aquesta població, i equidistant d'Altet i Conill, pobles igualment agregats a la demarcació local de la capital de l'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una fixació toponímica del plural d'*olivera*, nom d'arbre fruïter ben conegut, especialment en aquesta part del territori, derivat català d'*oliva* (vegeu, doncs, un clar parallelisme amb *Olivar* i altres).

[[oliv]eres]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

1254

Olives, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Maldà, situada en el seu extrem occidental, vora el límit amb el d'Arbeca, gairebé equidistant d'aquestes dues poblacions.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del plural d'*oliva*, al·lusiva a la producció d'aquesta mena de fruit, ja sigui directament, que és sens dubte el més probable, o bé a partir de l'antic nom d'arbre, d'origen llatí (vegeu *supra*, s. v. *Montoliu* i *Oliva*).

[olives]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una masia de l'antic terme de Llanera, avui agregat a Torà, que es troba aigua amunt de la riera de Llanera, un parell de quilòmetres al nord de Sant Serni i al sud-est de Vallferosa, en un vessant del *serrat d'Ollers*, al qual molt probablement dóna nom; cal anotar així mateix que es troba a uns cinc quilòmetres en línia recta de *Padollers* (en terme de Biosca), ja que, com comentarem (vegeu *infra s. v.*), és possible que aquest nom sigui una contracció de *puig d'Ollers*, i, doncs, formi part, almenys, de la mateixa família lèxica; això no obstant, es fa difícil de suposar que hi hagi una vinculació més directa entre tots dos noms, atesa justament llur relativa distància, que en aquest terme montuós (hi ha quatre valls entremig) s'acreix.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És pràcticament segur que té el mateix origen que Coromines proposa per a uns homònims *Ollers* (a la Conca de Barberà i al Pla de l'Estany) i per a alguns parònims *l'Olleria*, *l'Ollera*, etc. (vegeu OC, vol. VI, p. 31b16-32a23), és a dir, una fixació toponímica del nom d'ofici *oller* 'terrisser', òbviament derivat d'*olla*; que resulta ser el mateix que afirma per al ja esmentat cas de *Padollers* (o *Pedullers*), compost alterat de *puig* i aquest mateix *Ollers*.

[[oll]ers]
activitat humana
català < llatí
N + -er(s)

REF.: ETC, vol. I, p. 165-168; GEC; TS, p. 293-296; OC, vol. VI, p. 43b30-44a44.

Població i municipi que es troba uns cinc quilòmetres al nord-est de Cervera, a la vall del Sió, en la qual marca el final del tram de capçalera i n'inicia el curs mitjà, fins a Agramunt; el topònim, originàriament singular, *Oluja*, s'aplicava a dues entitats locals, amb sengles castells i jurisdiccions, l'*Oluja Sobirana* o *de Dalt* i l'*Oluja Jussana* o *de Baix*, i és de la unió de tots dos nuclis que prové l'actual nom plural de *les Oluges*, per bé que hom sol distingir-hi encara dues parts morfològiques i històriques, fins al punt de parlar encara avui de *les Oluges Altes i Baixes*.

DOC.: *Uluigia*, 1015 (Font Rius, doc. 12; TS; CR, vol. XXIV, p. 313); *Vuluuga*, 1043 (TS; CR, vol. XXIV, p. 313); *Oluu-ga*, 1045 (CR, vol. XXIV, p. 313); *Uuluga*, 1058 (ETC); *Uluuja / Oluugia*, 1079 (OC); *Olugia*, 1090 (OC, vol. VII, p. 215a46); *Oluga*, 1094 (OC); *Uluga*, 1068-1095 (ETC; TS); *Vulvuga*, 1072-1095 (TS); *Oluge*, 1143 (CR, vol. XXIV, p. 313); *Uluia / Uluuiga*, 1151 (ETC); *Oluga*, 1151 (TS); *Uluga / Ulugia*, 1163 (TS); *Vluia*, 1165 (ETC); *Oluga*, 1165 (TS); *Uluga*, 1166 (ETC); *Uluga*, 1167 (TS); *Ulugia*, 1181 (TS); *Ulugia*, 1192 (ETC); *Ologia*, 1192 (OC); *Uluga*, 1195 (TS); *Olugiam*, 1249 (*Priv. Cerv.*, doc. 7; TS); *Olugia*, 1269 (TS); *Oluya*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 186; TS; CR, vol. XXIV, p. 335); *Ulugia / Uluia*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 204, 214; TS); *Ulugia*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 5); *Uluya*, 1289 (ETC); *Oluya / Oluha*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *Uluga*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Oluja Jusana / Uluja Sobirana*, 1358 (*Fog.*; TS); *Hulugia / Ulugia / Uluja*, 1358 (*Fog.*; TS); *Uluya*, 1359 (*Fog.* 1358; TS); *Uluja Subirana / Uluja Jusana*, 1359 (ETC); *Olugia*, 1359 (*Priv. Cerv.*, doc. 74, 77; TS); *Vluja Sobirana / Vluja Iusana*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81-82; TS); *Uluya*, 1380 (TS); *Oluya*, 1380 (*Priv. Tàrr.*, doc. 301); *les Oluges Baxes / les Uluges Altes*, 1497 (*Fog.*, p. 199, 241); *les Oluges Baxes / les Oluies/Olujes Altes*, 1553 (*Fog.*; TS); *les Olujas Baxes / les Olujas Altes*, 1561 (*Fog.* 1553; TS).¹

OC.: Vol. VI, p. 44a8-26: etimologia ja establerta a ETC, com a derivat d'un compost preromà (probablement de tipus bascoide) OLO-GOIA, en què el primer element és substantiu (vegeu el basc *olo* 'post o tauló', d'on també 'cabana' i 'farga, ferreria')² i el segon adverbial (*goien* 'a dalt'); les formes documentals del segle XI que conserven una doble vocal -uu- a la segona síl·laba semblen indicar una evolució OLO-GOIA > **Oluuia* > *Oluja*, amb caiguda en primera instància de /g/ intervocàlica; és possible que originàriament aquest nom s'apliqués tan sols a un dels nuclis (lògicament el 'de dalt'), mentre que el 'de baix' duria un segon component simètric, derivat de BARR, tal com s'esdevé en formacions preromanes paral·leles del tipus *Estaguja - Estavar*.

ALTR. HIP.: El mateix autor insinua d'altra banda si el primer component no podria ser el també basc *olo* 'civada' (OC, vol. VI, p. 44a22-24); pel que fa a l'actual forma plural *Oluges*, ja hem indicat abans que és moderna, i certament apareix en els documents des del segle XV.

[[olu][ge]s]
activitat humana
preindoeuropeu
compost N + Adv (morf plural)

1. Hem reproduït, en extracte, les mencions recollides per Coromines primer en els ETC i després (no sempre fidelment) en l'OC, completades amb les de TS, de procedència diversa. Val a dir que en l'OC hi ha almenys tres passatges en què, al nostre entendre, l'autor no encerta a identificar-hi una menció *Uluugia* o *Oluuia*: vegeu vol. II, p. 418a4; vol. III, p. 35b5; vol. VII, p. 46b44.

2. Sobre aquest element lèxic preromà, vegeu també OC, vol. VI, p. 21b50-22a5 (s. v. *Olèrdola*).

1257

Om, font de l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Font del terme de les Avellanes i Santa Linya, situada justament entre aquestes dues poblacions, uns tres quilòmetres al sud-oest de la darrera i tot just un al nord-est de les Avellanes, on dóna nom també a un *mas de la Font de l'Om*.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident fixació toponímica del nom d'arbre *om*, com en les fitxes següents i en els nombrosos casos que sí són enregistrats per l'OC (vol. VI, p. 45*b*55-46*a*50).

[om]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Dins del mateix terme, com veurem, hi ha una paronímica *font dels Oms* (vegeu *infra s. v.*), però és ben clar que no hi pot haver confusió entre l'una i l'altra, ja que, ultra la presència o absència del morf de plural, aquesta segona es troba a l'extrem nord-oriental del terme, uns bons set quilòmetres lluny de la que ara ens ocupa.

1258

Om, pla de l'

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 46a34-35; ICC-*Noguera*.

Important plana al nord de la serra de Bellmunt, a l'angle sud-oriental del terme de la Sentiu de Sió, situada a uns dos quilòmetres d'aquesta població, prop del límit amb Belcaire i Montgai; en recollí el nom ja directament Coromines en les seves enquestes, i apareix com a tal, també, en la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 46a16-23: és el nom d'arbre *om*, derivat del llatí *ULMUS* a través de la forma arcaica *olm*, que ha deixat abundants rastres toponímics arreu del país.

ALTR. HIP.: —

[om]
fitotopònim
català < llatí
simple

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del terme municipal de Vilanova de l'Aguda, corresponent a una masia (documentada ja el segle xv) i a una ermita de la *Mare de Déu de les Omedes* que es troben tot just un quilòmetre i mig al nord-est de la població, i que dona nom també a una *obaga de les Omedes* que és un poc més al sud, a l'altra banda del torrent de Valldàries, corresponent als drets costers septentrionals dels alts que tanquen per llevant aquest terme, separant-lo del de Sanaüja i de l'enclavament de les Cases de la Serra (Segarra).

DOC.: *lo mas de les Omedes*, 1497 (*Fog.*, p. 226).

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat plural d'*om*, nom d'arbre ben freqüent en la nostra toponímia (vegeu les fitxes anteriors i següents), en aquest cas amb el típic sufix col·lectiu *-eda* (vegeu *arbreda*, *pineda*, etc., així com nombrosos noms de lloc fitonímics).

[[om]edes]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-eda(-es)*

Omellons, els

COM.: Garrigues

REF.: GEC; TS, p. 297-299; OC, vol. VI, p. 46b7-10.

Població i municipi del sector nord-oriental de la comarca, que es troba uns vuit quilòmetres a llevant de les Borges Blanques, entre l'Espluga Calba, Arbeka i la Floresta.

DOC.: *Holmels*, 1024 (OC); *z'Olmells*, 1196 (OC, vol. VII, p. 180a24); *Olmells* / *·els Olmells*, 1358 (*Fog.*; TS); *·els Olmells*, 1359 (TS; OC); *·els Olmells de Tarrega*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 84; TS); *Homells de Tarrega*, 1497 (*Fog.*, p. 292); *·els Homells de Poblet*, 1553 (*Fog.*; TS); *Omels de Poblet*, 1561 (*Fog.* 1553; TS).

OC: Vol. VI, p. 46a53-54: d'un derivat d'ULMUS > *olm* > *om* (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas probablement d'un col·lectiu en *-ells* < -ETULOS (plural del sufix llatí -ETULUM); l'etimologia proposada, doncs, es resum en l'equació *ULMETULOS > *Omells*.

ALTR. HIP.: Resta afegir-hi, però, que si bé el nom originari era certament *els Omells*, com el seu homònim de l'Urgell (vegeu la fitxa següent), a partir del segle XIV, així com aqueix adoptà el complement *de na Gaia* que encara conserva, el lloc que ara ens ocupa en dugué d'altres (diversos; al menys *de Tarrega* i *de Poblet*, aquest al segle XVI), fins que vers els segles XVII-XVIII incorporà, en lloc d'aquest complement, el sufix diminutiu *-ó* (*-ons* en conservar el nombre plural del topònim previ), de manera que es tracta d'un dels casos de *diminutiu toponímic* de caràcter *secundari* la història del qual es pot resseguir amb més detall (vegeu TS).

[[[om]ell]ons]
 diminutiu toponímic
 català < llatí
 N(top) + sufix *-ó(ns)*

REF.: GEC; TS, p. 299-300; OC, vol. VI, p. 46b1-5.

Població i municipi de l'extrem meridional de la comarca, en contacte amb les Garrigues i la Conca de Barberà, situats al peu de la serra del Tallat, uns tres quilòmetres al sud de Vallbona de les Monges; els diferents barrancs o *fondos* del terme es troben orientats vers ponent, i fan cap, a través del veí municipi de l'Espluga Calba, al sistema fluvial de la comarca de les Garrigues.

DOC.: *Olmels*, 1152 (Font Rius, doc. 90; TS; CR, vol. XXIV, p. 348, 541); *Omells*, 1157 (CR, vol. XXIV, p. 363); *Omellis*, 1177 (CR, vol. XXIV, p. 348); *Ulmels*, 1186 (TS; OC); *Ulmels*, 1195 (TS; OC); *Omellis*, 1196 (OC); *Olmellis*, 1196 (CR, vol. XXIV, p. 348); *Holmels*, 1204 (TS); *Olmels*, 1207 (Bisson, doc. 168; TS); *Ulmellis*, 1218 (CR, vol. XXIV, p. 348); *Olmellis*, 1218 (OC, vol. VI, p. 412a5); *Olmellis*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; TS); *Olmells*, 1358 (*Fog.*; TS); *els Olmells*, 1359 (*Fog. 1358*; TS); *Omells de na Gaya*, 1359 (OC); *els Olmells dena Gaya*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Homells de Na Gaya*, 1497 (*Fog.*, p. 292); *Homells de Na Gaya*, 1553 (*Fog.*; TS); *Omels de Na Gaya*, 1561 (*Fog. 1553*; TS).¹

OC.: Vol. VI, p. 46a53-54: com el seu actual parònim i antic homònim *els Omellons*, es tracta d'un derivat probablement col·lectiu d'ULMUS > *om* (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: Cal afegir-hi (vegeu TS) que el complement *de na Gaia*, que comença a aparèixer en determinats fogatges del segle XIV, i que segons sembla al·ludeix a una abadessa de Vallbona de nom *Gaia*, senyora del lloc, tingué en origen una funció clarament especificativa, per tal de distingir aquest lloc de l'actual *els Omellons*, ja que aleshores aquest també era anomenat *els Omells* (vegeu la fitxa anterior), i només deu quilòmetres i el terme de l'Espluga Calba els separen.

[[om]ells][na-gaia]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-ell(s)* (+ complement especificatiu)

1. Cal advertir que, atesa l'antiga homonímia entre els actuals *els Omells* i *els Omellons*, així com la manca de referències distintives en molts casos, és possible i fins probable que algunes de les mencions documentals incloses en la present fitxa en realitat corresponguin al parònim tractat en l'anterior.

1262

Oms

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme de Belcaire d'Urgell, situada poc més d'un quilòmetre al sud de la població, vora la carretera de Linyola.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'una fixació toponímica del plural d'*om*, al·lusiva a la presència d'aquesta mena d'arbre en aquest indret (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[oms]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1263

Oms, els

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme municipal d'Albatàrrec, situada poc més d'un quilòmetre al sud-est de la població, vora el tossal de Pedrós i l'actual ramal de l'autopista.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que l'ètim és el mateix que l'apuntat per als homònims i parònims tractats en les fitxes anteriors i següents.

[oms]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Oms, coma dels

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una coma o petita vall del terme municipal de Tàrrega, situada vers l'antic lloc d'Ofegat (vegeu *supra s. v.*), uns quatre quilòmetres al nord-est de la ciutat, prop del límit amb els termes segarrencs de Granyanella i els Plans de Sió.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament del nom d'arbre *om* (vegeu les fitxes anteriors i següent).

[oms]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Oms, font dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una font de l'antic terme de Santalinya (avui unit al de les Avellanes), que es troba uns quatre quilòmetres al nord d'aquella població, prop del barranc del Salt, sota la solana de Montclús, i no lluny del límit amb el terme de Camarasa.

DOC.: *fonte Olmosa*, 1085-1086 (OC, vol. VII, p. 43b36-46).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Evident fixació toponímica, plural, del nom d'arbre *om* (vegeu les fitxes precedents).

[oms]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Atribuïm a aquesta font, avui dita *dels Oms*, la documentació medieval en què s'esmenta, vers aquest antic terme de Santalinya, una font *Olmosa*, en el nom de la qual podem reconèixer la variant arcaica d'aquest nom d'arbre, *olm*, més propera al seu ètim llatí *ULMUS*, amb el típic sufix botànic *-osa* (com en *Cardosa*, *Figuerosa*, etc.); tanmateix, consti que també la podríem haver atribuït al parònim singular *font de l'Om* (vegeu *supra* s. v.), ja que al capdavant una i altra font, si bé perfectament diferenciades i prou allunyades entre si, es troben avui dins del mateix terme municipal, en un radi de menys de cinc quilòmetres entorn del poble de Santalinya. Val a dir finalment que, tot i que Coromines no tracta aquest cas amb un article propi ni tampoc dins dels derivats d'*om* i *olm* (OC, vol. VI, p. 45b53-46b16), sí que en fa un esment explícit (encara que cal esperar fins a l'últim volum de l'obra, s. v. *Vilalmosa*, topònim solsonès amb què comparteix sufixació), a partir d'aqueix vell document del segle XI (reproduït, però, s. v. *Santa Linya*) en què, com hem vist, apareix de passada aquesta interessant forma antiga *Olmosa* (OC, vol. VIII, p. 45b34-36).

REF.: GEC; TS, p. 300-302; CR, vol. xxiv, p. 319; OC, vol. vi, p. 49b34-50a34.

Nom avui principalment del riu d'Ondara, que neix en terme de Talavera, sota la serra de Montfred, i corre pel municipi de Ribera d'Ondara (de creació moderna i que òbviament n'utilitza el topònim) fins al peu de les ciutats de Cervera i Tàrraga (on popularment se l'anomena *el Torrent* i *lo Reguer*, respectivament),¹ per acabar morint entre Anglesola i Barbens, on arriba només en cas d'avingudes; tanmateix, designà durant segles un castell terminat i un llogaret avui desapareguts, vora Pallerols (junt amb aquesta població apareix encara en els fogatges dels segles xv-xvi), i així mateix una *font*, que es considera un dels punts de naixement del riu, el qual, per tant, en devia prendre el nom.

DOC.: Ondarra, final s. xi (CR, vol. xxiv, p. 322); *castrum de Hondara*, 1132 (*Ll. Blanch*, doc. 36; TS; CR, vol. xxiv, p. 319; OC); *fontem de Aldara*, 1173 (OC); *Ondara*, 1178 (*Lib. Feud.*, doc. 261; TS); *fonte d'Ondara*, 1303 (*Priv. Cerv.*, doc. 24; TS); *loco de Ondara*, 1358 (*Fog.*; TS); *Ondara*, 1359 (TS; OC); *font d'Ondara*, 1360 (TS); *loch d'Ondara*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS); *iuredicció de Ondara*, 1422 (*Priv. Cerv.*, doc. 118; TS); *loch Ondara*, 1462 (TS); *Undara*, 1497 (*Fog.*, p. 195); *Andara*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. vi, p. 50b37-52a1: Coromines examina a fons aquest topònim junt amb els homònims i parònims d'arreu del país (sobretot nou al País Valencià) i, tot rebutjant de ple, entre altres, la hipòtesi sovint reproduïda (DCVB, etc.) que hi veia un derivat del basc *ondar* 'sorra' (car en la història del mot el grup /nd/ s'hagués hagut de reduir a /n/), i no tan de ple la que en faria un derivat alterat de FONTANA,² vacilla principalment entre dues solucions: una variant del mateix *ONNARO de què deriva el nom del riu *Onyar* (tanmateix desestimable a causa de l'excessiva dificultat d'un ètim cèltic tan repetit en terres del sud) i un derivat mossàrab del llatí UNDA 'aigua que raja' (és a dir, 'font', o fins i tot 'aigua en general'), amb el sufix -ARIA > -ara (= cat. -era), essent aquesta darrera l'opció que, no sense alguna objecció, a la fi prefereix.

ALTR. HIP.: —

[[ond]ara]
hidrotopònim
mossàrab
N + sufix -er(a)

1. Històricament se l'ha anomenat també *riu Cervera* o *de Cervera*, si bé aquest és avui un nom insòlit o merament cartogràfic, d'aire oficial. És interessant de comprovar, però, com a final del segle XVIII alternava Zamora (p. 250) totes dues formes, i sempre en referència a indrets dels afores de Tàrraga: si de primer escriu que van de Vilagrassa a aquesta ciutat «pasando el río Cervera por un puente de un ojo», poc després, ja descrivint Tàrraga, anota que «hay un puente de dos ojos sobre Dondara» (pel que fa a aquesta forma *Dondara*, que hom ha emprat també al segle XX, és evident que es tracta d'una mera aglutinació de la preposició *de* al nom original d'Ondara).

2. És curiós de veure com s'ho fa venir bé Coromines per relacionar aquest Ondara amb l'urgellenc *Fondarella*, no ja des d'un punt de vista etimològic (vegeu *supra* s. v.), sinó geogràfic, fins al punt d'afirmar que el riu d'Ondara «va a perdre's entre els alluvions del Pla d'Urgell, cap a Tàrraga, Fondarella etc.» (OC, vol. vi, p. 49b44-46), cosa que és en general certa, tret justament de la referència al darrer lloc, ja que Fondarella, que es troba a ponent de Mollerussa, no és pas vora el possible curs final del ja perdut Ondara, sinó en tot cas en el del riu paral·lel per migdia a aquest, és a dir, el Corb (que prové de Guimerà, etc., i entre Maldà i Bellpuig fa uns retombs que l'orienten vers ponent, on mor al Segre vora Vilanova de la Barca); i encara, podem precisar que Fondarella és tres quilòmetres al sud del riu Corb: res a veure, doncs, amb l'Ondara ni amb el seu antic curs. Però ni això ni, paradoxalment, la seva pròpia conclusió que l'etimologia d'Ondara «no pot tenir res a veure amb la de Fondarella» (vol. iv, p. 240b47-50) no fa desistir l'il·lustre etimòleg d'esmentar tant Ondara s. v. *Fondarella* (OC, vol. iv, p. 240b36-50; p. 241a42-43), com *Fondarella* s. v. *Ondara* (vol. vi, p. 50a14; p. 51a45).

Onso, cova de l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom efectivament d'una cova, que es troba en el sector occidental del municipi de Vilanova de Meià, més enllà del coll d'Orenga, un parell de quilòmetres al nord de Peralba, en els vessants meridionals del Montsec de Rúbies, a més de mil metres d'altura.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'una al·lusió directa al zoònim *onso*, variant dialectal d'*ós* < llatí *URSUS*, de la qual tracta el DECat, vol. VI, p. 134*b*31-135*a*35 com a possible influència mossàrab o aragonesa, on l'aparició de /n/ no etimològica s'explicaria per repercussió de la nasal del determinatiu *un*.¹

[onso]
zootopònim
català < llatí
simple

1. En canvi, estranyament, no es troba cap cas d'*onso* a l'OC, on ni tan sols no hi ha un article dedicat a aquest tipus, malgrat que en l'obra anterior (DECat) ja se n'esmenten, en nota, alguns exemples toponímics, entre els quals no el que ara ens ocupa, però sí el de vers les Garrigues a què dedicarem la fitxa següent. Pel que fa al tipus general *ós*, sí que (malgrat que no existeix tampoc un article amb aquesta entrada) hom en tracta o esmenta alguns topònims catalans, esparsos entre els articles *Ossera*, *Orsal* i *Ossià* (vegeu OC, vol. VI, p. 98*a*8-99*b*56).

Onsos, cova dels

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. VI, p. 135b20-22.

Nom d'un indret del terme del Soleràs, recollit personalment per Joan Coromines l'any 1936 durant les seves excursions filològiques pel país, i tanmateix no esmentat en l'OC, sinó solament per un dels seus col·laboradors en el DECat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas paradigmàtic de fixació toponímica del zoònim dialectal *onso* 'ós' (per al qual vegeu la fitxa anterior), que, si respon no a un element figurat o folklòric, sinó a una antiga realitat, indicaria fins a quin punt l'extensió d'aquesta espècie avui virtualment extingida al nostre país arribava fins a unes muntanyes tan meridionals com són els serrats de les Garrigues.

[onsos]
zootopònim
català < llatí
simple

Orenga

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 473-474; OC, vol. vi, p. 68a52-54; ICC-*Noguera*.

Antic castell amb terme propi, i avui, vora les seves restes (la base d'una torre, encara visible no lluny del camí, sota el cingle de la Cabroa), nom principalment d'un representatiu *coll* del sector occidental del municipi de Vilanova de Meià, entre el Montsec i Sant Mamet, que connecta la conca de Meià pròpiament dita amb el sector de Peralba, que es troba orientat ja vers la Noguera Pallaresa (per Figuerola i Fontllonga, del terme de Camarasa) en lloc del riu Boix, on aboca aigües la resta del municipi; és evidentment d'aquest *coll d'Orenga* que, per aglutinació, prengué nom l'antic lloc i terme de *Colldorenga* (vegeu *supra s. v.*), al qual semblen correspondre les edificacions de les quals resten alguns vestigis a l'altra banda del camí i que sota el nom de *Casa d'Orenga* apareixen encara en la cartografia comarcal de l'ICC.

DOC.: —

OC: Vol. vi, p. 68b12-17: del nom de planta *orenga*, que és independent del nom propi occità *Aurenga* i, doncs, del francès *Orange*, famós pel seu llinatge.

ALTR. HIP.: —

[orenga]
fitotopònim
català < llatí
simple

Organelles

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 70b6-10.

Antic topònim de la subcomarca del Mig Segre, del qual no sembla haver quedat cap rastre, i que de fet es coneix només per una menció medieval que el situa cap a Ponts i Seró.¹

DOC.: *Organeles*, s. XII (OC).

OC: Vol. VI, p. 70b5-14: sembla relacionat directament amb el més conegut *Organyà*, d'origen possiblement cèltic (vegeu íd., p. 69a41-70a45), ja sigui com a mer reduplicat diminutiu (doncs, un **Organyanelles* hauria esdevingut *Organelles* per haplogia), que és el més probable,² o ja sigui una creació paral·lela **ORGANILLAS*, directament cèltica, mitjançant el sufix -ILLAS.

ALTR. HIP.: —

[[organ]elles]
diminutiu toponímic
català < preromà
N(top) + sufix -ell(es)

1. No és cert que n'hi hagi «més context s. v. *Donzell*», com s'anuncia a OC, vol. VI, p. 70b8, ja que, vist i repassat aquest breu article (OC, vol. IV, p. 22a52-b22), és evident que ni en l'apartat de documentació ni enlloc no s'esmenta aquest antic *Organelles* (o fóra *Organyelles*? —vegeu l'ètim proposat per Coromines mateix—), ni es reproduïx més extensament cap document antic que permetés de situar-lo millor o de conèixer-ne més dades.

2. L'existència d'una església de Sant Joan d'*Organyà*, a Vilanova de la Sal (vegeu OC, vol. VI, p. 70b22-25, segons notícia del pare Sanahuja), en el nom de la qual és més segura la duplicació del de la vila urgellesa, en aquest cas sense ni diminutiu, confirma si més no l'extensió d'aquest topònim enllà del seu territori primigeni, per la via de la imitació o el trasllat.

Òria, vall d'

COM.: Noguera

Vegeu *Valldòria* i *Sant Miquel de Valldàries*.

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un breu curs d'aigua (d'encara no dos quilòmetres) del sector meridional de la Baronia de Rialb, que neix un poc amunt del petit nucli de la Serra de Rialb i a ponent de l'Oliva, i que desguassa directament en el Segre, per la dreta, un quilòmetre i mig més avall del punt en què ho fa el Rialb mateix, pràcticament davant del mur principal del trist pantà de Rialb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla una fixació toponímica simple de l'ornitònim *oriol* (vegeu DCVB *s. v.*, i DECat, vol. VI, p. 82*b*34-46), per bé que caldria no descartar que es tracti de qualsevol altra accepció del mot (derivat del llatí AUREOLUS, i en darrera instància, doncs, d'AURUM > *or*), principalment l'antropònim *Oriol* mateix, al qual tendeix a adjudicar Coromines bona part dels noms de lloc que contenen aquesta forma, si no directament a un adjectiu llatí, descriptiu, amb el significat de 'daurat' (vegeu OC, vol. VI, p. 84*a*44-85*a*44).

[[[or]i]ol]
zootopònim
català < llatí
simple

1272

Oró, font de l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una font del sector septentrional del municipi de la Baronia de Rialb, situada concretament sota mateix del Puig de Rialb, i vora el barranc de Ramoneda.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Probablement del nom d'arbre *oró*, monoftongació dialectal d'*auró*, com els topònims tractats en les fitxes següents, a les quals remetem.

[oró]
fitotopònim
català < llatí
simple

REF.: OC, vol. VI, p. 77b48-50; ICC-Garrigues.

Curs d'aigua del centre de la comarca, que, procedent de la serra de la Llena (neix en terme d'Ulldemolins, al Priorat), corre en direcció nord travessant el municipi de Juncosa (on rep encara altres noms) i desguassa en el riu de Set en el sector sud-occidental del terme municipal de Cervià de les Garrigues; sens dubte s'hi ha d'identificar una *vall* del mateix nom, de vers les Besses i l'Albagés, segons Coromines (que n'obtingué la informació del *Butlletí* del CEC), ja que la localització coincideix prou i, com se sap, *vall* és sinònim de *torrent* i fins de *riu*, en aquesta comarca.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 77b54-78a3: d'una aplicació geogràfica secundària del nom comú *oró*, derivat del llatí A(C)ERONEM, que en principi és una espècie de senalla per posar-hi gra, espart o altres productes; segons Coromines, especialment al País Valencià, aquest mot s'ha emprat per designar, metafòricament, llocs arrodonits, com per exemple rodals fondos on neix l'aigua.

ALTR. HIP.: Com el seu homònim segarrenc i altres (vegeu les fitxes anterior i següent), podria ser més aviat una monoftongació del nom d'arbre *auró*, i hi ha diverses raons per preferir aquesta hipòtesi.¹

[oró]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. En primer lloc, la presència d'aquest tipus d'arbre en aquesta zona (vegeu s. v. altres topònims com el *mas de l'Auró* a Torres de Segre o potser el lloc de *Suró* a la Segarra, i evidentment el segur *torrent de l'Oró* tractat en la fitxa següent); en segon lloc, el fet que, com addueix el mateix Coromines, l'ús metafòric (oronímic) d'aquell comú *oró* 'senalla' és propi del País Valencià; en tercer lloc, la regularitat de la diftongació /o/ > /aw/ en dialecte nord-occidental, en síl·laba inicial, davant de la qual no és estrany que es pugui produir, potser com a ultracorrecció, l'evolució inversa /aw/ > /o/ (vegeu *supra*, s. v. *Obergs*: *oberg* < *auberg* < *alberg*); en quart lloc, i relacionat amb l'anterior, la confirmació que la forma *oró* de l'arbre *auró* és justament pròpia del dialecte occidental (DCVB s. v.); i en cinquè lloc, la constatació que el nostre *riu de l'Oró* només rep aquest nom en el seu darrer tram, entre Juncosa i Cervià, quan ja no li és apropiada la significació d'un «rodal fondo on neix l'aigua». Malgrat això, és clar que no gosàriem descartar completament aquesta hipòtesi, tanmateix sense poder considerar-la preferible a la fitonímica, que sens dubte apareix com a més senzilla i directa en aquest cas.

Oró, torrent de l'

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra; Rialp, 1999, p. 44.

Curs d'aigua dels termes de Torrefeta i els Plans de Sió, que neix entre el Llor i Bellveí i, corrent sempre en sentit oest, desguassa en el Sió, per la dreta, entre Concabella i Ratera.

DOC.: *reger de Eczeuro*, 1073 (OC, vol. IV, p. 426a29); *reger de Ezuro*, 1083 (OC, vol. IV, p. 426a32).¹OC: —²

ALTR. HIP.: Del nom d'arbre *auró*, dialectalment monoftongat en *oró*, en al·lusió concretament a un notable exemplar que n'hi ha vers el naixement d'aquest torrent (Rialp, 1999, p. 44); l'etimologia d'aquest nom, que prové del llatí *ACER* mitjançant la forma sufixada **ACERONE* (vegeu DCVB s. v.), unida a les formes documentals (*Eczeuro*, *Ezuro*) que perfectament s'hi avenen, no fa sinó confirmar l'encert d'aquesta hipòtesi.

[oró]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Però *reguer de Eçauro* («lleg. *Heruro*») segons una altra citació personal del que sens dubte ha de ser el mateix document: vegeu OC, vol. III, p. 371a38-40.

2. Efectivament, en l'OC no es tracta aquest cas (ni tan sols dins dels derivats d'*oró* com a nom geogràfic per aplicació del significat 'senalla' d'aquest nom comú: vegeu la fitxa anterior), i tanmateix es dona la paradoxa que és en uns altres articles d'aquesta obra (s. v. *Ceuró* i especialment s. v. *Hostafrancs*) que trobem un parell de precioses mencions documentals del segle XI (reproduïdes ja en l'apartat corresponent) que, com veurem, semblen confirmar la nostra hipòtesi etimològica (en contra, doncs, de la suara al·ludida); i que, d'altra banda, sens dubte corresponen al cas que ara ens ocupa, ja que aquest «reguer de *Ezuro*» (i convé recordar l'ús com a genèric de *reguer*, equivalent precisament de *torrent*, en aquesta zona) apareix en aquests documents com a afrontació d'un lloc d'aquest rodal, al costat de noms tan propers com Torrefeta, Hostafrancs i Concabella (vegeu OC, vol. IV, p. 426a26-32).

Oromins, font dels

COM.: Segarra

REF.: Duran, 1972, p. 69; Castellà, 1989, p. 40, 54-56; OC, vol. VI, p. 78a46-47.

Nom d'una font i, en motiu seu, també d'una subpartida del terme de Cervera, situada al sud-oest de la ciutat, entre les carreteres de Granyena i de Granyanella; és esmentada només per Castellà, immillorable coneixedor del terme, i, sota una forma antiga *Orobins* (sembla que del segle XIV), ho fou també per Duran i Sanpere, de qui la recollí Coromines, que tracta el cas de passada, s. v. *Oró*.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 78a48-50: potser derivat del nom culte de planta *HORMINUM*, que correspon a l'espècie coneguda com a *orval* (nom també d'un ocell).

ALTR. HIP.: Origen similar al del cognom *Oromí* (amb les variants *Arumí*, etc.), que el DCVB troba en localitats d'aquestes comarques (vegeu s. v.), i que pot provenir del nom personal germànic *ARIAMIR*, recollit per Förstemann, o més semblant encara, d'una variant *Ariomir* (vegeu OHC, p. 580, amb diverses documentacions antroponímiques catalanes dels segles XI-XV, entre les quals *Oromir* i *Urumir*); en aquest cas, és clar que caldria postular per al nom de la nostra font una pluralització secundària (al·ludint a diferents membres d'una família o alguna circumstància similar), posterior a la caiguda de /r/ final.¹

[oromins]
fitotopònim
l·latí
simple (morf plural)

1. Cal dir que aquest darrer detall, atesa la cronologia de la caiguda generalitzada de /r/ final en català (vers els segles XV-XVI) i la forma probablement anterior *Orobins* reportada per Duran i Sanpere, és el màxim punt feble d'aquesta atractiva hipòtesi antroponímica, ço que permet que, malgrat les seves pròpies dificultats, mantinguem la fitonímica proposada (no sense dubtes) per Coromines com l'alternativa preferent, si més no mentre no en puguem obtenir més dades. Val a dir, d'altra banda, que tant per a una hipòtesi com per a l'altra, vist que totes dues contenen -m- medial en llur ètim respectiu, cal predicar una mutació consonàntica (no pas difícil, entre bilabials, i en aquest context fonètic) que expliqui la forma antiga *Orobins*, que o bé no reeixí, o bé donà lloc a un altre canvi posterior, invers al primer, del qual resultés l'actual *Oromins*.

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 78b9-28.

Poble recentment deshabitat de l'antic terme de Fontllonga, i, doncs, de l'actual de Camarasa, que es troba a la dreta de la Noguera Pallaresa, que en nega bona part de les terres arran de la construcció del modern pantà de Camarasa; dóna nom, al sud del poble (ICC-*Noguera*), a un *solà d'Oroners*.

DOC.: *Aroneners*, 1041-1042 (CR, vol. XVII, p. 329; OC); *Aronnonariis*, 1057 (CR, vol. XVII, p. 329); *Oronariis*, 1066 (OC); *Arundinar<um>*, 1162 (CR, vol. XVII, p. 332; OC); *Orononers*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114, 332; OC); *Horundinariii*, 1199 (CR, vol. XVII, p. 329, 332); *Orovers* [?], 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Oreners*, 1359 (OC); *Oroners*, 1438 (Fité, p. 447); *Orones*, 1456 (Fité, p. 484); *Oroners*, 1490 (Fité, p. 576); *Orones*, 1497 (*Fog.*, p. 104).

OC.: Vol. VI, p. 78a28-35: derivat del llatí HARUNDO, -INIS 'canya', i concretament d'una forma sufixada HARUNDINARIOS 'canyars, canyers', mitjançant una evolució *Aroneners* > **Aronners* > *Oroners* que les formes documentals confirmen, i que s'explica com una síncope seguida d'una assimilació vocàlica /a-o/ > /o-o/, o potser d'una metàtesi, atesa la documentació de la forma *Oreners*.

ALTR. HIP.: —

[[oron]ers]
fitotopònim
llatí
N + sufix -er(s)

Ortó

COM.: Garrigues

REF.: Font Rius, vol. I, p. 819; GEC (s. v. *Hortó*); OC, vol. IV, p. 423b43-46.

Antic lloc, sembla que creat com a dependent de Castellldans, que apareix esmentat en determinada documentació medieval; es trobava aproximadament en l'actual terme de Juncosa, i és fins i tot possible que correspongui a un precedent directe d'aquesta població.

DOC.: *Orto*, 1181 (Font Rius, doc. 162; OC).

OC: Vol. IV, p. 424b34-56: d'un nom de planta preromà ART-, en la forma derivada *ARTONE;¹ és el mateix origen que s'atribueix als parònims *Hortó*, *Hortons*, etc. (vegeu una bona dotzena a OC, vol. IV, p. 422b50-423b42) i, de forma eloqüent, atesa llur sufixació típicament fitotoponímica, als diversos *Hortoneda*, etc., semblantment recollits i tractats a OC, vol. IV, p. 423b48-424b32.

ALTR. HIP.: —

[[ort]ó]
fitotopònim
preindoeuropeu
N + sufix -ó

1. D'aquesta arrel fitonímica ART-, que fóra comú a més del substrat preromà hispànic (els especialistes, inclòs Coromines, no es defineixen en aquest cas davant del dilema entre basc, ibèric, celtibèric, etc., malgrat determinades connexions amb l'èuscar actual, en què hi ha per exemple *arte* 'alzina'), i que pogué presentar tant la forma masculina *ARTIO com la femenina *ARTIA (d'on el mossàrab *arza* 'esbarzer' o 'argelaga'), sembla que deriva també, en definitiva, el substantiu català *arç*, com ja hem apuntat a propòsit dels noms de lloc que el contenen o en deriven (vegeu DECat, vol. I, p. 363b47-364b51, s. v. *arç*).

1278

Ós, pas de l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un coll o pas de muntanya que es troba al capdamunt de la carena del Montsec d'Ares, a més de mil sis-cents metres d'altura, vora el cim de Sant Alís i no lluny de l'antic lloc de Colobor, entre el terme municipal d'Àger (quatre quilòmetres i mig al nord d'aquesta vila) i el de Sant Esteve de la Sarga (Pallars Jussà).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Al·lusió directa al zoònim *ós* < llatí *ursus*, perfectament versemblant en aquest indret de muntanya, malgrat que des de fa molt de temps aquesta espècie es troba extingida no només al Montsec, sinó, pràcticament, arreu del país.¹

[ós]
zootopònim
català < llatí
simple

1. Hi ha bibliografia recent sobre el tema, si bé centrada principalment en el cas del Pirineu (darrer espai on visqué o potser encara sobreviu l'ós autòcton, i on s'ha generat els darrers anys la polèmica per la reintroducció de l'espècie a partir d'exemplars trasplantats des d'Eslovènia per les autoritats franceses): un bon resum es troba en el dossier «L'ós bru: un mite al Pirineu», de la revista *Àrnica* (Casanova, 2000).

1279

Ós, serrat de l'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Petit serrat que es troba en el sector nord-occidental del terme d'Àger, uns quatre quilòmetres al nord-oest de la vila (però poc més d'un al nord del seu agregat Agulló), entre els barrancs del Salt i del Caminer.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova fixació toponímica del zoònim *ós* (vegeu la fitxa anterior, i també *supra*, s. v. *Onso*).

[ós]
zootopònim
català < llatí
simple

1. No sembla, per tant, que aquest nom i el del *pas de l'Ós* del mateix terme tractat en la fitxa anterior es puguin assimilar com un mateix cas toponímic, ja que, malgrat no sortir del municipi d'Àger, un lloc i l'altre es troben a més de cinc quilòmetres de distància en línia recta, en diferents sectors (el que ara ens ocupa prop de l'àrea tradicionalment habitada i en canvi aquell en plena carena del Monstec), i amb diversos accidents (algunes muntanyes i mitja dotzena de barrancs) entremig.

Os de Balaguer

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 90b29-91a14.

Vila, i municipi del sector de ponent de la comarca, que es troba vers la capçalera del riu de Farfanya; un poc al sud-oest de la població hi ha la *serra d'Os*, amb la qual evidentment comparteix el nom, ja sense l'afegit *de Balaguer* que hom sol atorgar a aquella.

DOC.: *Osse*, 1035 (OC); *Os*, 1035 (OC); *Osse*, 1036 (Font Rius, doc. 18; CR, vol. XVII, p. 212; OC); *Hos*, 1063 (*Lib. Feud.*, doc. 39; OC); *Os*, 1068 (Fité, p. 114; CR, vol. XVII, p. 70; OC); *Os*, 1070 (Font Rius, doc. 34; OC); *Os*, 1105 (*Lib. Feud.*, doc. 159); *Hos / Os*, 1116 (CR, vol. XVII, p. 64, 384; OC); *Os*, 1126 (OC); *Hos / Abos*, 1156 (OC); *Oss*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114; OC); *Hos*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 132); *Osse*, 1286 (OC); *Hos*, 1295 (OC); *Os*, 1319, 1333 (OC); *Os*, 1359 (OC); *Os / Osis*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Hos*, 1497 (*Fog.*, p. 106).

OC: Vol. VI, p. 91a16-92a8: potser d'un preromà bascoide *OBOSSE, format per l'arrel o(B)E 'jaça' o 'llit' (de la qual l'OC tracta extensament a propòsit dels topònims *Ovarra*, *Ovansa*, *Oveix*, *Ovís* i altres: vol. VI, p. 103b53-107b9) i el mateix sufix -OSSE que ja hem vist en *Alòs*; des d'un punt de vista toposemàntic, podria alludir al *llit* del molt proper riu de Farfanya, o algun altre element geogràfic de la zona, per via de metàfora.¹

ALTR. HIP.: —

[os][balaguer]
orotopònim
preindoeuropeu
N + sufix -òs (+ complement especificatiu)

1. Afegim-hi que el complement *de Balaguer*, que té força vitalitat fins i tot oral, malgrat que es podria considerar innecessari (ja que no hi ha cap lloc homònim d'*Os*, bo i tenint present que es pronuncia amb /ɔ/), es deu explicar per l'extrema brevetat del monosíl·lab que centra aquest topònim.

REF.: GEC; TS, p. 303-304; OC, vol. VI, p. 100a28-b11.

Població i cap del municipi del mateix nom de l'extrem nord-oriental de la comarca, en contacte amb la Segarra, i travessat d'est a oest pel riu Sió en el seu tram mitjà; és força freqüent l'addició del complement especificatiu que al·ludeix a aquest riu, malgrat que, de fet, no hi ha cap altra població homònima arreu del país.

DOC.: *Urson*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS; CR, vol. XXIV, p. 323; OC); *Orso*, 1072 (Sangés, doc. 29; TS; OC); *Orsson*, 1089 (OC); *Orso*, 1060-1108 (OC); *Orço*, 1146 (TS); *Orson*, 1190 (*Poblet*, doc. 360; OC); *Orso*, 1200-1210 (OC); *Osson*, 1237 (OC); *Orço*, 1307 (TS; OC); *Ossó*, 1358 (TS; OC); *Ossó*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Ossó*, 1497 (*Fog.*, p. 152, 188); *Ossó*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VI, p. 100b12-101a4: tal com confirmen amb absoluta coherència les mencions medievals fins al segle XIII-XIV, cal cercar l'ètim a partir de la forma antiga *Orsó* (o *Orçó*), de la qual l'actual amb -ss- fóra una evolució normal per assimilació consonàntica; en aquest sentit, l'ètim suposat per Coromines és una base preromana de tipus bascoide URSON, formada per la coneguda arrel UR 'aigua' (en referència sens dubte al riu Sió) i per un sufix -SO.

ALTR. HIP.: També s'ha especulat sobre una relació amb el basc actual *urço* 'colom' (vegeu OC, vol. VI, p. 101a5-12); però fet i fet la hipòtesi principal segueix essent que es tracti d'un derivat del zoònim *ós* o ja del seu ètim llatí URUS, amb la sufixació -ONEM > -ó (TS, p. 304), tal volta aplicat com a sobrenom a algun personatge relacionat amb els orígens d'aquest lloc.¹

[[os]só][sió]
zootopònim
català < llatí
N + sufix -ó (+ complement especificatiu)

1. D'altra banda, i malgrat que ja hem vist, per defecte, que en l'article dedicat a *Ossó* no s'hi fa cap referència, Coromines sí contempla la derivació a partir de URUS > *ós* per a una bona sèrie d'altres topònims catalans, aplegats en els articles *Ossera*, *Orsal* i *Ossià* de l'OC (vol. VI, p. 98a8-99b56), i també té present la seva aplicació antroponímica (ja antiga: a partir d'un nom personal llatí del tipus URSIUS i fins i tot URUS) en d'altres, com ara *Ossinyà* (OC, vol. VI, p. 100a1-25) i sobretot el noguerenc *Montassor*, ja tractat aquí (vegeu *supra* s. v.), on per cert s'esmenta, com a paral·lel en l'evolució fonètica, el cas d'*Ossó* que ara ens ocupa (OC, vol. V, p. 333a1-2). Aquesta acumulació de circumstàncies, en fi, sembla suficient per posar en dubte, si més no, la preeminència de la hipòtesi preromana resumida abans, o, dit d'una altra manera, per no descartar pas l'alternativa zoonímica ni tampoc l'antroponímica (la qual, d'altra banda, i resulta significatiu, és l'única apuntada per Nègre, p. 680, per a un topònim *Usson* present en territori gal·loromànic). Així les coses, l'element que provisionalment permet decantar la balança a favor d'una de les tres hipòtesis és, paradoxalment, una incongruència del mateix autor, que, en un altre punt de l'OC (s. v. *Uixó*), al·ludeix novament al topònim que ara ens ocupa (sota l'equívoca forma *Ussó*, sens dubte influïda per les mencions documentals del tipus *Urson*, etc., i potser per la paronímia mateixa amb *Uixó*) amb el següent apunt, prou explícit quant a la seva etimologia: «No hi deu haver relació amb el parònim *Ussó* (poble de la Ribera del Sió) i altres noms connexos amb el llatí URUS 'ós', com ho és aquest, que apareix escrit *Orson*, *Urson*, *Ussó* amb -rs en 5 o 6 docs., des de 1040, quasi tots medievals» (OC, vol. VII, p. 377a28-32).

1282

Óssos, punta d'

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un cim de més de mil metres d'altura que es troba en el sector nord-occidental del municipi d'Os de Balaguer (antic terme de Tragó de Noguera), un parell de quilòmetres a llevant de Tragó mateix i al sud de les Cases de Canelles i de la serra de Blancafort.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica del zoònim *ós* < llatí *URSUS*, similar a altres casos que hem tractat anteriorment (vegeu *supra*, s. v. *Onso* i *Ós*), en aquest cas en plural, indicant el que sembla una antiga extensió de l'hàbitat d'aquest plantígrad, extraordinàriament reduïda al llarg dels darrers segles (i absolutament extingit en aquesta comarca).

[óssos]
zootopònim
català < llatí
simple

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 179a18-b2; ICC-Segarra.

Caseria de l'extrem oriental del terme de Biosca, dins de l'antic de Lloberola, i a tocar del de Llanera (Torà); es troba al costat de l'església dita de *Sant Pere Sasserra* (vegeu *infra s. v.*), motiu pel qual aquesta rep també el nom de *Sant Pere de Padollers*, per bé que, inversament, el lloc que ens ocupa és conegut de vegades, per extensió, amb el nom complet de l'església (només així apareixia a TS); d'altra banda, dona nom a un parell de torrents que neixen sota seu, un a cada costat i en diferent terme: el torrent de *Padollers*, afluent de la riera de Biosca,¹ i el de *Sant Pere*, afluent de la de Llanera, cursos tots ells tributaris, al capdavant, del riu Bragós.

DOC.: *Pedules*, 1075 (OC).

OC.: Vol. VI, p. 179b4-35: antic compost contracte de *Puig-d'Ollers*, en referència a la fabricació d'*olles* i altres estris de terrissa en aquest lloc amuntanyat (o bé al fet que se n'extragués el material), i partint en concret del corresponent nom d'ofici *oller* (vegeu OC, vol. VI, p. 31-32 per a altres topònims catalans amb aquesta base lèxica, del tipus *Ollers*, *l'Ollera*, *l'Olleria*, etc.).²

ALTR. HIP.: Del llatí PADULE, metàtesi constant de PALUDE 'aiguamoll' (vegeu els noms del tipus *Paüls*, *la Paül*, etc., a OC, vol. VI, p. 173-174, amb un cas a la Noguera: *infra s. v.*), molt difícil en aquest cas justament per causa del manteniment de /d/ intervocàlica.

[[pa]d[[oll]ers]]
activitat humana
català < llatí
compost N + N

1. Aquest torrent apareix a la cartografia de l'ICC amb el nom de *rasa de Padellers*, però sembla evident que no es tracta sinó d'una corrupció del nom de *Padollers*, ja sigui per un mer error en la informació d'aquesta institució pública, o ja sigui per causa d'un encreuament amb la família lèxica de *padellàs*, que fet i fet resulta ben propera a la d'*olla* (vegeu OC, vol. VI, p. 110b48-111a15, sobre alguns noms de lloc certament derivats de *padellàs* 'test').

2. És en funció d'aquesta hipòtesi que sembla més enraonada la grafia *Padollers*, tal com l'empren la GEC i l'ICC; quant a l'OC, des del lloc alfabètic de *Padullers* (vol. VI, p. 112b23) es remet a *Pedullers*, i és una seixantena de pàgines més endavant, efectivament en un article amb aquesta darrera entrada, que hom troba la informació pertinent; que, tot sigui dit, no s'encamina pas a justificar una grafia amb -u- a la segona síl·laba, ja que, evidentment, aquesta no lliga amb l'ètim proposat a partir d'*ollers* (i no gaire més, tret d'una sola menció antiga, no justifica una primera síl·laba *Pe-*, car tot plegat, ben incert, deu venir de *Pu-* mitjançant un procés fonètic de centralització, i, doncs, cap argument no hi té prou força per desplaçar la ja consolidada grafia amb *Pa-*, que d'altra banda trobem emprada pel mateix autor en el text d'un altre article: vegeu OC, vol. IV, p. 141b30). Aprofitem per anotar, car no ho recull Coromines, que és força estès a la contrada el cognom derivat d'aquest lloc, normalment grafiat *Padullés*, i que, potser sense cap relació amb això, existeix una masia d'*Ollers* en el terme de Torà, no gaire lluny de *Padollers* (vegeu *supra s. v.*).

1284

Paganell, el

COM.: Urgell

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 358.

Vell topònim del centre de la comarca, avui sembla que desaparegut, que designà com a mínim l'antic priorat benedictí de *Sant Pere del Paganell*, situat als afores d'Anglesola, vora el camí ral, i del qual resta tan sols el nom de la partida de *Sant Pere* (vegeu *infra* s. v.), un parell de quilòmetres al sud-oest d'aquesta població (ICC-*Urgell*).

DOC.: *Paganell*, 1181 (OC, vol. VIII, p. 158^b9-10).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Sembla relacionat per sufixació amb l'antic mot llatí PAGUS 'terme rural' (vegeu algun altre nom de lloc que en deu ser derivat a OC, vol. VI, p. 109-110, s. v. *Pacs*), que d'altra banda és a l'origen del mot *pagès* (vegeu *supra*, s. v. *Castellpagès*).

[[[pag]an]ell]
situació jurídica
llatí
N + sufix *-ell*

1. Com acabem de veure en l'apartat documental, aquest topònim sí que apareix esmentat en l'OC —encara que tan sols de passada (s. v. *Utxafava*)—, però no se li dedica cap comentari, i ni molt menys no hi ha un article o subarticle específic que tracti sobre el seu possible ètim.

1285

Pala, forats de la

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VI, p. 181*a*5-6; OC, vol. VI, p. 118*b*52-54.

Topònim del terme de Castelló de Farfanya, recollit personalment per Coromines en les seves enquestes del 1957, i corresponent segons aquest autor (DECat) al «barranc central» d'aquest lloc.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 118*b*48-49: directament del substantiu orogràfic *pala* 'pendent llis i molt inclinat en una muntanya', d'origen lingüístic llatí, per aplicació metafòrica (vegeu DECat s. *v.*).

ALTR. HIP.: —

[pala]
orotopònim
català < llatí
simple

1286

Palafanga, la

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. VI, p. 120a25-26.

Nom d'una partida de camps de conreu del terme municipal de la Fuliola, recollit per Joan Coromines en les seves fitxes toponímiques.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 120a17-24: probablement no és sinó una fixació toponímica del mot *palafanga* 'rec de drenatge, desguàs', que avui dia és bàsicament valencià i rossellonès (vegeu DECat, vol. VI, p. 182a14-b2), i que sembla compost del llatí *PALUS* 'aiguamoll' amb el verb *fangar*, per bé que no és descartable del tot que es tracti de *pala* i de *fang* com a noms d'eines agrícoles.

ALTR. HIP.: —

[[pala][fang]]
hidrotopònim
català < llatí
simple

REF.: GEC; TS, p. 304-306; OC, vol. VI, p. 129b13-28.

Antiga quadra i llogaret avui deshabitat del terme municipal de Sant Guim de Freixenet, que es troba en el seu angle sud-occidental, prop del límit amb el de Ribera d'Ondara pel sector de Montlleó (aquest poble és poc més d'un quilòmetre a ponent del que ara ens ocupa), en una fondalada a mig camí entre la Rabassa i la carretera N-2; en tot cas, és l'indret del terme de Sant Guim més clarament orientat vers la vall de l'Ondara en lloc de la del Sió.

DOC.: *Palamors*, 1219 (OC); *Pala Mors*, s. XII-XIII (OC); *Palamos*, 1354 (*Priv. Cerv.*, doc. 65; TS); *Palamors*, 1358 (*Fog.*; TS); *Palamos*, 1359 (OC); *Palamors*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS); *Palamos*, 1497 (*Fog.*, p. 196); *Palamos*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VI, p. 129b29-130b10: sembla derivat, com la coneguda població homònima de la costa empordanesa, d'un compost llatí PALU(s) HUMORIS > *Paloomors* > *Palomors*, finalment *Palamors* per dissimilació vocàlica i *Palamós*, modernament, per la simple caiguda gràfica de /r/ muda; formen aquest compost els substantius PALUS, PALUDIS 'aiguamoll' i HUMOR, HUMORIS 'humitat', i per bé que òbviament el seu significat és més escaient a l'antiga i en part actual morfologia de l'Empordà, no és gens descartable la seva aplicació a aquest racó concret de la Segarra, on nia un dels afluents del riu d'Ondara.

ALTR. HIP.: Reduplicat directe (ben plausible) de l'esmentat homònim nord-oriental; o bé compost de *pala* (reducció de *palau*) i un antropònim de la família de MAURUS (TS), opció descartada per Coromines.

[[pala][mors]]
hidrotopònim
llatí
compost N + N

Palau d'Anglesola, el

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 134a9-11.

Població i municipi del sector de la comarca que abans del 1989 havia pertangut a la demarcació del Segrià, situat immediatament al nord de Mollerussa i Fondarella.

DOC.: *Palacio*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; vol. XXIV, p. 85); *Palau*, 1181 (OC, vol. VIII, p. 158b12); *Palatio*, 1182 (OC, vol. VII, p. 132b52); *Palaa*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182); *Palau d'Anglola*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *·l Palau d'Angleola*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Palacio Angularie*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 73); *Palacio Angularie*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 80, 81, 85); *Palacio Angularie*, 1336 (*Priv. Tàrr.*, doc. 107); *Palacio / ·el Palau*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 112); *Palau d'Anglesola / Palau*, 1358 (*Fog.*); *Palacio Angularie*, 1360 (*Priv. Tàrr.*, doc. 192); *Palau d'Anglesola*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Palau d'Anglesola*, 1405 (OC, vol. VII, p. 133a1); *lo Palau de Anglesola*, 1497 (*Fog.*, p. 232).

OC: Vol. VI, p. 133b41-54: evidentment es tracta d'una fixació toponímica del substantiu *palau* < llatí PALATIUM (vegeu DECat s. v.), amb un complement basat, en aquest cas, en el nom de la població *d'Anglesola*, per raons històriques.

ALTR. HIP.: —

[palau][anglesola]
arquitectura civil
català < llatí
simple (+ complement específicatiu)

1289

Palau de Rialb

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Poblet del municipi de la Baronia de Rialb, que constitueix un dels petits nuclis que n'estructuren el sector meridional; es troba prop del límit amb l'antic terme d'Anyà, aturonat més enllà de la Guàrdia, un parell de quilòmetres a ponent del Rialb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nom basat evidentment en el mateix substantiu *palau* que hem comentat en la fitxa anterior (vegeu altres casos a OC, vol. VI, p. 133*b*45-135*a*35), i complementat en aquest cas amb el nom propi genèric del terme, *Rialb*, que òbviament deriva del riu (vegeu *infra s. v.*).

[palau][[ri][alb]]
arquitectura civil
català < llatí
simple (+ complement específic)

1290

Palauet

COM.: Segrià

REF.: GEC; Zamora, p. 246 (nota 212).

Nom actualment d'una partida de l'horta de Lleida, situada a l'esquerra del Segre, dins del municipi mateix de la ciutat, i que correspon a un antic lloc anomenat *Palau de l'Horta*, desaparegut segurament vers el segle XVII.

DOC.: *Palacium*, 1182 (CR, vol. XXIV, p. 34); *Palacii ortonum, prope Illerdam*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 121); *Palacii ortonum*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 140).

OC: —

ALTR. HIP.: Evident derivat diminutiu de *Palau* (vegeu les fitxes anteriors), en referència al nom del poblet que havia existit en aquest indret.

[[palau]et]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix *-et*

1291

Pallarés

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida de l'angle sud-oriental del terme de Cubells, situada cinc quilòmetres al sud d'aquesta població, però a tocar del poble i el terme de Montgai.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta clarament del gentilici comarcal *pallarès*, derivat per sufixació de *Pallars* (per al qual vegeu *infra*, s. v. *Pallars*, *pic de*), tot i que es pot dubtar amb fonament si es tracta d'un cas típic de topònim gentilici, indicant l'origen d'algun repoblador,¹ o bé si, per contra, es tracta simplement d'un postantropònim, en què l'origen a la comarca del Pallars fóra més remot, conduït a través del cognom *Pallarés*, que és ben present a les comarques de Ponent.

[[pallar]és]
gentilici
català < llatí
N(top) + sufix -ès

1. Com és el cas del nostre *el Cerdanyès* (vegeu *supra* s. v.) o del poble tarragoní dels *Pallaresos*, tractat per l'OC després d'esmentar altres casos de *Pallarès* o *Pallaresa* en toponímia menor (vol. VI, p. 140a40-b31).

REF.: GEC (*s. v. Torre-serona*); OC, vol. III, p. 326a52-57.

Nom, avui desaparegut, amb el qual es coneixia, segons Lladonosa, la *torre* primitiva que havia de donar lloc a la població de Torre-serona, rebuda en el moment de la conquesta (1149) pel comte de Pallars.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: És evident la relació derivativa, de tipus gentilici, respecte del nom del *Pallars*, en absolut paralelisme amb el cas tractat en la fitxa anterior i altres allí esmentats (vegeu *supra*), però en aquest topònim concret, a més, les dades històriques indiquen que la relació és de tipus jurídic, referida a la possessió d'aquest lloc, per donació, per part del comte de Pallars.

[[pallar]esa]
gentilici
català < llatí
N(top) + sufix -ès(a)

1. La referència de l'OC anotada a l'encapçalament d'aquesta fitxa correspon tan sols a un esment en nota d'aquest cas (*s. v. Castellserà*, però tractant de Torre-serona) que Coromines limita a les dades aportades per Lladonosa ja a la GEC, de manera que pròpiament l'illustre etimòleg no diu res sobre l'origen d'aquest nom, i significativament tampoc a l'article *Pallarès* (vegeu la fitxa anterior).

Pallargues, les

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 306-307; OC, vol. VI, p. 138a8-39.

Població i antic terme del sector occidental de la comarca, que esdevingué capital el 1974 del nou municipi anomenat *els Plans de Sió* arran de la seva fusió amb el de l'Aranyó; el poble es troba prop del marge dret d'aqueix riu, i no lluny del límit municipal amb Ossó de Sió.

DOC.: *Espalargi*, 1040 (Baraut, doc. 54; CR, vol. XXIV, p. 313, 323; TS; OC); *Espallargues*, 1047 (CR, vol. XXIV, p. 323); *Spaliargues*, 1061 (CR, vol. XXIV, p. 323); *Espalarges*, 1075 (CR, vol. XXIV, p. 336; TS); *·es Pallarges*, 1079 (OC); *·es Pallarguas*, 1079 (OC, vol. VII, p. 213b52); *Espallarges / Spalarges*, 1082 (TS); *Palliarges*, 1085 (OC); *Espalarges*, 1087 (OC); *Spallarges / Espallarges / Spaiarges*, 1098-1099 (CR, vol. XXIV, p. 328; TS; OC); *Espaliarges*, 1154 (OC); *Spalarges*, 1194 (CR, vol. XXIV, p. 336); *·es Paillargues*, 1239 (OC); *Spallargues*, 1265, 1307 (OC); *Es-paylargues*, 1359 (OC); *Espayllargues*, 1373 (OC); *Espellargues / Spallargues*, 1497 (*Fog.*, p. 153, 240).

OC.: Vol. VI, p. 138a40-b27: d'un antic substantiu *pallarga*, avui dialectal (bàsicament rossellonès), que significa simplement 'paller' o bé pot designar fins i tot una edificació amb sostre de palla, i que prové d'una forma llatina *PALEARICA, derivat de tipus adjectiu de PALEARE.

ALTR. HIP.: Rèplica adaptada o trasllat a partir del nom de lloc occità *Arpaillargues*, que possiblement parteix d'un nom personal llatí del tipus HARPILIUS, amb el sufix -ANICOS (vegeu Nègre, 610).

[[[pall]ar]gues]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

Pallargues, masia del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 138*b*30; ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia del terme de Cubells, recollit directament per Coromines en les seves enquestes pel país i confirmat per la cartografia actual de l'ICC, que situa aquest lloc al costat mateix de l'església de Sant Bartomeu de Pugís, al sector sud-occidental del terme, més de quatre quilòmetres lluny de Cubells, i a tocar del límit municipal amb Balaguer (quadra de Flix).

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 138*b*28-29: amb el mateix ètim que el segarrenc *les Pallargues* (vegeu la fitxa anterior).

ALTR. HIP.: Probablement, però, es podria tractar d'una aplicació posttoponímica a partir d'aquest homònim oriental, ja sigui directament com a reduplicat toponímic o bé mitjançant el nom de llinatge que en deriva, idea que fóra clarament abonada per l'ús de l'article contracte.

[[[pall]ar]gues]
 activitat humana
 català < llatí
 simple (morf plural)

1295

Pallars, pic de

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom d'un dels cims del Montsec de Rúbies, que marca el límit entre el terme municipal de Vilanova de Meià (per damunt del coll d'Orenga) i el de Llimiana (Pallars Jussà).¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que no es tracta pas d'un nom independent del de la comarca (derivat del llatí PALEARES 'cabanes amb sostre vegetal': vegeu OC, vol. VI, p. 139*b*9-140*a*18), tal com Coromines postula per a alguns casos homònims o compostos (vegeu íd., p. 140*a*20-37), sinó d'un mer reduplicat d'aquell, indicatiu justament del fet que després d'aquest pic comença el *Pallars*, o que des d'ell se n'albira un bon tros (comparem-hi encara més clarament el caràcter diàfan, en aquest darrer sentit, de la gairebé impossible forma *Mirapallars-i-Urgell* apuntada en nota al peu).

[pallars]
topònim reduplicat
català < llatí
simple (N(top))

1. Segons la GEC és el cim culminant d'aquesta serra, amb 1.677 metres d'altura, de manera que, unint aquesta informació a la que n'indica els contactes municipals (i comarcals) esmentats, cal arribar a la conclusió que es tracta del mateix que trobem en la cartografia comarcal de l'ICC, en aquesta posició i amb una altura de 1.676,6 metres, sota el nom de *tossal de la Torreta*, i per tant diferent del sospitós parònim *tossal de Mirapallars-i-Urgell* que hi apareix també damunt la cresta del Montsec, uns dos quilòmetres cap a l'est, amb 1.668 metres, i en aquest cas confrontant no tan clarament amb el municipi de Llimiana, sinó que, per la banda pallaresa, marca precisament el vèrtex sud entre els termes de Llimiana i Gavet de la Conca.

REF.: GEC; TS, p. 307.

Poble del sector septentrional (el més baix) del terme municipal de Talavera, situat tanmateix vora el marge dret del riu d'On-dara, equidistant (un quilòmetre i mig) entre els pobles de Montfar i de Sant Antolí, pertanyents tant l'un com l'altre al municipi de Ribera d'Ondara.

DOC.: *Palerols*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Payerols*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; TS; CR, vol. XXIV, p. 464); *Paylerol*, 1280 (TS); *Payllarols* / *Payllerols*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Payllerols*, 1344, 1357 (*Priv. Cerv.*, doc. 52, 67; TS); *Payarols*, 1358 (*Fog.*; TS); *Pallarols*, 1359 (*Fog. 1358*; TS); *Pallarols*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 80; TS); *Pallerols*, 1422 (*Priv. Cerv.*, doc. 118; TS); *Pallerols*, 1497 (*Fog.*, p. 195); *Palarolls*, 1553 (*Fog.*; TS); *Palerols*, 1561 (*Fog. 1553*; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Estranyament absent de l'obra onomàstica de Coromines, no sembla tanmateix que aquest topònim hagi de tenir un origen gens allunyat del substantiu *paller* 'indret on es guarda palla' (per al qual vegeu DECat, vol. VI, p. 195*a*16-*b*17), mitjançant una sufixació diminutiva *-ol*, en plural.

[[[pall]er]ols]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-ol(s)*

Pallerols de Rialb

COM.: Noguera

REF.: GEC; Moran, 1995, p. 126, 132; CR, vol. XVII, p. 284-286.

Poble del municipi de la Baronia de Rialb, que en centra el sector nord-oriental; es troba uns tres quilòmetres al sud-est del Puig de Rialb i tot just dos quilòmetres (vers llevant) del límit amb els termes de Peramola i Bassella (Alt Urgell); el topònim és usat sovint sense el complement determinatiu (així per exemple a la cartografia de l'ICC, que en reflecteix un ús popular simple), com ho demostra d'altra banda el topònim *obaga del Soler de Pallerols* (ICC-Noguera) que es troba, dins del mateix terme, uns cinc quilòmetres al sud d'aquest lloc, i que molt probablement en pren el nom, junt amb el del *Soler* mateix, que és vora seu.

DOC.: *Palierolus*, s. IX (Moran); *Palerols*, 1219 (Moran); *Paylerols*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182).

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'un cas paral·lel al de l'homònim segarrenc tractat en la fitxa anterior (i altres tres a la resta de Catalunya, bàsicament a l'àrea pirinenca, tanmateix oblidats per l'OC); pel que fa al complement *de Rialb* és clar que fa referència al nom del riu proper, mitjançant el del terme a què pertany (vegeu *infra* s. v.).

[[[pall]er]ols][[ri][alb]]

activitat humana

català < llatí

N + sufix *-ol(s)* [+ complement específicatiu]

REF.: ICC-Segarra.

Nom (o simplement *los Pallers*) que hom dóna popularment a un parell de grans roques que es troben enmig d'un camp planer, als afores del poble de l'Aranyó, vers el sud; se'n contenen llegendes tradicionals, ben arrelades a la comarca i recollides en qualsevol estudi que hom hagi volgut fer-ne del costumari.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No hi ha dubte que es tracta d'una aplicació metafòrica del substantiu comú *paller* (per al qual vegeu DECat, vol. VI, p. 195*a*16-*b*17), per mera similitud de la forma d'aquestes roques amb sengles munts de palla, tal com d'altra banda estableix Coromines (que sembla desconèixer aquest ben popular cas) per a alguns homònims i parònims seus (vegeu OC, vol. VI, p. 137*b*35-56); l'especificació *de Pedra*, no sempre present en la forma viva d'aquest microtopònim, n'acaba de confirmar el caràcter, si calia.

[[pall]ers][pedra]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + N

1299

Pallisses, les

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VI, p. 137^b21-22.

Topònim menor de l'antic terme de Llanera (avui incorporat al de Torà), recollit directament per Coromines en les fitxes onomàstiques fruit del seu recorregut pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 137^b10: naturalment es tracta del substantiu *pallissa*, derivat de *palla*, amb diversos significats segons la zona, però principalment 'lloc (normalment cobert) on es guarda palla' (vegeu DECat, vol. VI, p. 196^a41-197^a21).

ALTR. HIP.: —

[[pall]isses]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

Pallol, torre del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 141*b*24-25; ICC-*Noguera*.

Nom d'un mas del municipi de Camarasa, que es troba en el seu extrem meridional, a tocar del terme de la Sentiu de Sió i tan sols un quilòmetre i mig al nord d'aquesta població (ICC), i que correspon sens dubte al nom de casa *Cal Pallol* que esmenta Coromines a l'OC, havent-lo recollit personalment, si bé el situa a la Sentiu (cosa que, com acabem de veure, no és pas tan desencaminada des d'un punt de vista no administratiu).

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 141*a*20-21: possiblement de l'antic substantiu *pallol* 'dipòsit de gra' (vegeu DECat, vol. VI, p. 202*a*49-203*a*54, on s'explica que no és tant un derivat de *palla* com de *palli*, i que havia tingut originàriament accepcions marineres, i també domèstiques, properes a 'jaç').

ALTR. HIP.: —

[[pall]ol]
activitat humana
català < llatí
simple

1301

Palomar, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC: Noguera.

Nom d'una muntanya del sector de ponent del terme municipal d'Alòs de Balaguer, situada damunt del Segre, a quatre quilòmetres de la població, i vora el límit amb el terme de Camarasa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que es tracta d'una mera sufixació en *-ar* del nom d'ocell, avui dialectal, *paloma* < llatí PALUMBES 'colom salvatge, tudó', sobre el qual vegeu DECat s. v. i OC, vol. VI, p. 146a12-147a21, amb dotzenes de noms de lloc d'arreu de les terres catalanes que en deriven, la qual cosa, si calia, serveix per desmentir amb rotunditat la falsa creença que es tracta d'un barbarisme impropí; més en concret, vegeu íd. p. 146a25-56, on són una desena els homònims *Palomar* enregistrats per l'OC, tot i que hi manca el cas que ara ens ocupa.

[[palom]ar]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

Palomera, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del límit septentrional del terme de Santalinya, corresponent en principi al *serrat de la Palomera* que es troba uns quatre quilòmetres dret al nord d'aquesta població (actualment agregada al municipi de les Avellanes), confrontant amb el municipi d'Àger, i que en la cartografia actual de l'ICC reapareix un poc més a llevant, en aquest cas fent de límit amb el terme de Camarasa (sector d'Oroners, que és a la banda dreta del riu), com a *Roca de la Palomera*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta d'un altre derivat de *paloma* < PALUMBES 'tudó' que hem vist en la fitxa anterior, ara mitjançant el sufix *-era*, més freqüent i tot que aquell *-ar*; paral·lelament, són també diversos els homònims d'arreu del país sí enregistrats per l'OC (vegeu vol. VI, p. 146*b*13-34).

[[palom]era]
 zootopònim
 català < llatí
 N + sufix *-er(a)*

1303

Palou

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia del sector central del municipi de la Baronia de Rialb, situada dos quilòmetres i mig a l'est del Palau de Rialb, en un coster a l'esquerra del riu, vora el punt on desemboca el barranc de Cornudella; dóna nom a la *serra de Palou*, que es troba damunt mateix d'aquest lloc, vers el nord-est i Pallerols.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment, es tracta d'un cas paral·lel al dels diversos *Palou* < PALATIOLUM (i un parell de plurals *Palous*, a la Noguera mateix) que veurem en les fitxes següents.

[[pal]ou]
arquitectura civil
llatí
N + sufix *-ol(ou)*

REF.: GEC; TS, p. 308-309; OC, vol. VI, p. 145b31-44.

Poble de l'antic municipi de Florejacs, i, doncs, de l'actual de Torrefeta i Florejacs, que es troba sobre un turó prominent a cavall entre les conques del Sió i del Llobregós, uns quatre quilòmetres al nord-est de Florejacs, davant per davant de les Sitges, i aproximadament vuit quilòmetres al sud-oest de Sanaüja, població de la qual pren evidentment el complement determinatiu; tanmateix el seu ús, que es documenta ja al segle XV, no és pas general, malgrat la presència no gaire llunyana d'un altre poble anomenat també *Palou* (vegeu la fitxa següent), ja que aquest es coneix popularment com a *Palouet*, i en conseqüència el nom simple de *Palou* se sol reservar per al que ara ens ocupa, tot i que també és popular, a la rodalia mateix, la forma *Palou Alt*, descriptiva de la seva posició geogràfica.¹

DOC.: *Palaciolum*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS); *Palaciolum*, 1035-1036 (*Marca*, doc. 213; OHC, p. 282; TS); *Paladol*, 1082 (TS; CR, vol. XXIV, p. 321); *Palaol*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Palatiolo*, 1161 (TS); *Palaciolo* / *Paladol* / *Palidol*, 1171 (TS); *Palaol*, c. 1175 (TS); *Palaciolo*, 1176 (TS); *Palatiolo*, 1179 (TS); *Palaciolo*, 1183, 1185, 1188, 1192-1195 (TS); *Paladolo* / *Palaol*, s. XII (Rasico, p. 111-112); *Palaciolo*, 1201 (TS); *Palatiolo*, 1211 (TS); *Paloll*, 1359 (OC); *Palou de Çanaüja*, 1497 (*Fog.*, p. 228); *Palou de Senauya* / *Palau de Sanaüya*, 1553 (*Fog.*; TS); *Palou de Senahuja*, 1561 (*Fog.* 1553; TS).

OC: Vol. VI, p. 145b10-15: derivat del llatí PALATIOLUM, diminutiu de PALATIUM (> *palau*) 'residència senyorial', a través d'una evolució fonètica que els documents permeten seguir fidelment: *Paladol* > *Palaol* > *Palol* (vegeu una dotzena de topònims catalans encara amb aquesta forma a íd., p. 144b35-145b9), i finalment *Palou* per vocalització de /l/ final implosiva, dissimilada respecte la medial.

ALTR. HIP.: —

[[pal]ou][sanaüja]
arquitectura civil
llatí
N + sufix *-ol(ou)* [+ complement especificatiu]

1. D'altra banda, n'existeix (amb escassa vitalitat) una variant ultracorregida *Palau*, que sembla fruit exclusivament de l'estranyesa envers la forma *Palou*, sense referent en la llengua comuna, però que no és insòlit de trobar d'ací d'allà; per exemple, és la que Guiu Sanfeliu consigna en el mapa bàsic d'ILS, i Coromines i tot hi fa esment, com una mena de variant entre popular i oficialitzant, car apunta que «en el llogaret mateix opinen que el nom oficial és '*Palau*'» (OC, vol. VI, p. 145b35-36); val a dir que en la documentació aportada es comprova que ja al segle XVI (fogatge del 1553) es pot començar a trobar algun cas (gràfic, si més no) de *Palau*, que naturalment respon a la mateixa confusió abans explicada, i que subsisteix probablement fins als nostres dies sense solució de continuïtat, ja que també és la forma que figura en el cens del comte de Floridablanca, del segle XVIII (*Floridablanca*, vol. II, p. 307).

Palou de Torà

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 309-310; OC, vol. VI, p. 145b10-15.

Poble del terme municipal de Massoteres, situat uns quatre quilòmetres a l'est d'aquesta població, vora el límit amb el terme de Torà (de fet és equidistant d'aquesta vila, que es troba vers el nord-est, i de la qual òbviament pren el determinatiu); popularment és conegut amb el diminutiu toponímic *Palouet*,¹ per contrast amb *Palou de Sanaüja* o *Palou Alt* (vegeu la fitxa anterior), que es troba nou quilòmetres cap a ponent (no pas quinze, com diu erròniament l'OC); tanmateix la forma simple *Palou* no li és aliena, com ho demostra l'existència, tant en el mateix terme com en el veí de Torà, de diversos topònims menors que l'empren directament, en concret el *torrent de Palou* (que passa sota el poble amb el nom de *la Rasa* i aflueix al riu Bragós tres quilòmetres més enllà), les *Costes de Palou* (dos quilòmetres al sud del poble, en el punt culminant de les quals hi ha un vèrtex geodèsic a 630 metres d'altura) i encara, molt probablement, la partida de *Palous* o d'*Empalous* que es troba un quilòmetre i mig vers el sud-est, ja en terme de Torà (ICC-Segarra), vora la pista que uneix els dos llocs.

DOC.: *Palaliolum*, 1116 (CR, vol. XXIV, p. 312); *Palou*, 1497 (*Fog.*, p. 227); *Palau*, 1553 (*Fog.*; TS); *Palou*, 1561 (*Fog.* 1553; TS).

OC: Vol. VI, p. 145b10-15: igual que el cas tractat en la fitxa anterior, deriva directament del diminutiu llatí PALATIO-LUM (vegeu *supra*).

ALTR. HIP.: —

[[pal]ou][torà]
arquitectura civil
llatí
N + sufix *-ol(ou)* [+ complement especificatiu]

1. I no només popularment; aquesta és per exemple la forma que es troba en la cartografia comarcal de l'ICC. Aprofitem per anotar que també en aquest cas es coneix, ja històricament (també als fofatges i censos dels segles XVI-XVIII i en la consciència pseudooficial d'avui, anotada per Coromines), la variant ultracorregida *Palau*; i, d'altra banda, que, a la inversa del que s'esdevé actualment, sembla que en altres èpoques (precisament en aqueix segle XVI, segons el fogatge del 1553) la fórmula simple *Palou* no es reservava per a l'homònim del terme de Florejacs, sinó per al que ara ens ocupa (vegeu TS).

1306

Palous

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Antic terme autònom (o *quadra*), i avui nom de masia del sector meridional del municipi de Camarasa, que es troba en un tossal vers la Vall, on significativament (ICC-*Noguera*) roman *la Quadra* com a nom de partida.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Lògicament, es tracta d'una pluralització del mateix tipus toponímic *Palou* < PALATIOLUM que hem vist en les fitxes anteriors arran de sengles pobles homònims de la Segarra.

[[pal]ous]
arquitectura civil
llatí
N + sufix *-ol(ous)*

1307

Palous, planes de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un indret del terme municipal de Ponts, que es troba un parell de quilòmetres a llevant de la vila, vora la carretera d'Andorra i el límit amb l'apèndix septentrional (Monistrol, etc.) del terme d'Oliola.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que hem d'adjudicar-li el mateix ètim que a l'homònim tractat en la fitxa anterior.

[[pal]ous]
arquitectura civil
llatí
N + sufix *-ol(ous)*

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 155a3-22.

Antic castell hospitaler amb terme autònom, que es trobava dins de l'actual municipi de la Baronia de Rialb, concretament en el seu sector nord-occidental, al vessant sud-est de la serra de Comiols; l'únic vestigi toponímic que en recull la cartografia actual de l'ICC és un *barranc de Paracolls* que neix efectivament sota el coll de Comiols (no pas, doncs, prop del Puig de Rialb, on el situa la GEC) i corre en direcció sud-est marcant en la major part del trajecte la línia divisòria entre els termes de la Baronia i d'Artesa de Segre (en l'extrem septentrional d'aquest, és a dir, el sector de Comiols i Folquer).

DOC.: *Peracolibus*, 1259 (OC); *Paracols*, 1261 (OC); *Paracolibus*, 1263 (OC); *Paracolls*, 1359 (OC); *Perecoll*, 1497 (*Fog.*, p. 157).

OC: Vol. VI, p. 155a45-53: com els diversos parònims i sobretot els dos homònims nord-catalans que l'acompanyen en el tractament de l'OC (vol. VI, p. 154b21-155a29), sembla que es tracta d'un compost del verb *parar* amb el substantiu *coll*, amb el significat expressiu de 'parar compte, posar atenció', en referència al caràcter abrupte de l'indret.

ALTR. HIP.: Coromines prèviament desestima altres idees, com una formació amb *pera* 'pedra' o amb *pala* (per *palau*), i així mateix amb **cols* per *còdols*, atesa sobretot la documentació medieval que, segons ell, apunta en el sentit abans indicat (vegeu vol. VI, p. 155a31-44).¹

[[para][colls]]
valoració afectiva
català < llatí
compost V + N

1. Més tímid es mostra Emilio Nieto Ballester quan tracta el possible ètim d'aquest tipus toponímic (si bé sense fer referència al lloc concret que ens ocupa, sinó als quatre *Paracuellos* que es troben entre Saragossa i Madrid, afegint-hi genèricament que es troba també la forma *Paracolls* en l'àmbit lingüístic català): afirma d'entrada (Nieto, 1997, p. 273-274) que «el segundo elemento del compuesto parece [...] catalán *coll* [...] del latín *COLLU*», però tot seguit es desenten de l'inicial *para-* («no sabemos precisar el primer elemento»). Sigui com sigui, la sola existència d'almenys quatre *Paracuellos* en terres iberoromàniques, més enllà de confirmar la solidesa, en efecte, del segon element, esdevé un argument que ve a afegir-se a l'opció corominiana de veure-hi el verb *parar* i no pas, com hagués estat una temptació certament molt atractiva si no sortíem del català, una alteració de *pera* < *peira* (naturalment amb el valor arcaic de *pedra* < *PETRA*).

Paradell [o Pradell]

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; ICC-*Pla*.

Antic terme despoblat i avui nom de partida del sector occidental del municipi de Torregrossa, que es troba entre aquesta població i l'antic terme de Margalef, vora el canal auxiliar d'Urgell; dóna nom també a una font, i cal remarcar que la pronúncia d'aquest topònim oscil·la entre la popular *Paradell* i la probablement etimològica *Pradell*.¹

DOC.: *Pradell*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).²

OC: —

ALTR. HIP.: Probablement es tracta d'un mer derivat per sufixació de *prat*, tal com ho són els tres casos de *Pradell* recollits per l'OC (vegeu vol. VI, p. 275b27-40, entre els quals el poble noguerenc de *Pradell [de Sió]*: vegeu *infra s. v.*), i més tenint en compte que la variant *Paradell* també és recollida per al nom d'aquest darrer (vegeu *íd.*, b36-37), i que, per tant, es pot explicar simplement com a resultat d'una anaptixi, bé que potser ajudada per un encreuament amb *parada*, mot prou freqüent també en la terminologia rural de la Catalunya occidental (vegeu DCVB *s. v.*, especialment en l'accepció tercera: 'porció plana de terra de conreu', pròpia entre altres comarques del Pla d'Urgell).

[[parad]ell]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. De fet, en termes fonètics la notació més aproximada fóra [p'ra'deɫ]. Val a dir que a la cartografia actual de l'ICC apareix com *lo Pradell*, amb un article que no és usual, i que, per contra, la GEC encapçala l'article corresponent amb la fórmula «Paradell [o *Pradell*]». En l'OC aquest topònim no hi és tractat.

2. En aquest fogatge de 1365-1370, editat el 1962 per J. Iglésies, però ens temem que mai no emprat pels redactors de l'OC, apareix en efecte un «loch de Pradell» (amb quinze focs: petit, però no pas dels menors de la vegueria), que no dubtem que correspon al present cas, i no pas al més conegut lloc de Pradell de Sió ni cap altre homònim o parònim, atès que és esmentat al costat d'una bona sèrie d'altres topònims d'aquesta zona, tals com Puigverd, Miravall, Vinferri, Fondarella, Puiggròs, Torregrossa, etc.

1310

Pardina, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Masia de l'angle nord-occidental del municipi d'Àger, situada uns bons nou quilòmetres al nord-oest de la vila, prop de la Noguera Ribagorçana (uns tres quilòmetres al sud de l'estret de Mont-rebei); dóna nom a més a una *obaga de la Pardina*, que es troba en el vessant meridional del *barranc de la Pardina*, que neix un parell de quilòmetres vers llevant, de la unió de diversos barrancs del sud del Montsec, i que desguassa directament en la Noguera, sota la Pardina mateix.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ha de tractar-se de l'antic terme *Pardina* < llatí PARIETINA que esmentarem aviat a propòsit del parònim lleidatà *Pardinyes* (vegeu *infra s. v.*), i que Coromines, sense tanmateix recollir aquest nostre cas, estudia a OC, vol. VI, p. 159^b35-160^b38; assenyalava un lloc on quedaven les parets en ruïnes d'una antiga edificació.

[[pard]ina]
referència històrica
llatí
N + sufix *-i(na)*

1311

Pardines

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector central del terme d'Aitona, situada poc més d'un quilòmetre al sud-oest d'aquesta població, en paral·lel a la dreta del Segre; hi ha algunes edificacions, la qual cosa d'una banda reforça l'etimologia que hom ha apuntat per al toponímic *Pardina* i variants (vegeu *infra*), i d'altra banda permet especular sobre una certa identitat amb l'antic *Carratalà*, atès que és vora mateix de l'indret que ens ocupa l'església de Sant Joan de Carratalà (mig quilòmetre al nord), així com, pel sud, la partida del terme veí de Seròs que duu aquest nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment paral·lela a del noguerenc *Pardina* que hem vist en la fitxa anterior, en aquest cas fixat en plural com el parònim (i també mera variant) *Pardinyes* de Lleida (vegeu la fitxa següent).

[[pard]ines]
referència històrica
l·latí
N + sufix *-i(nes)*

Pardinyes

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 160a6-9, 162a43-45; ICC-Segrià.

Nom d'una coneguda barriada de la ciutat de Lleida, que es troba immediatament al nord-est del nucli central de la ciutat, a l'altra banda de la via del ferrocarril i vora la riba dreta del Segre; per bé que la informació aportada per l'OC, procedent de Lladonosa, és fragmentària, abans era certament nom de partida, i en bona part això subsisteix encara, arran de l'esmentat barri (avui anomenat *Pardinyes*, sense article), mitjançant la subdivisió entre *les Pardinyes Baixes*, vora el riu, i *les Pardinyes Altes*, un poc més al nord-oest.

DOC.: *Pardines*, 1690 (OC).¹

OC: Vol. VI, p. 162a45: del llatí *PARIETINEAS, forma ampliada del mateix PARIETINAS que ha donat el topònim *Pardines* (vegeu diversos casos, tant en singular com en plural, i també en compostos com *Puigpardines*, a OC, vol. VI, p. 159b35-162a24); l'un i l'altre, amb meres variants de sufixació, són derivats inicialment adjectivals de PARIETEM (> *paret*) i designen indrets on hi havia hagut una edificació i en resten murs ruïnosa.

ALTR. HIP.: —

[[pard]inyes]
referència històrica
llatí
N + sufix *-iny(es)*

1. En el fogatge del 1497, a més, trobem diversos personatges dins la col·lecta de la ciutat de Lleida amb el cognom topònimic *la Pardina* (p. 161-162), que tal volta podria correspondre al lloc que ens ocupa, si no a algun dels seus parònims.

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del nord de la comarca, a cavall entre els termes municipals d'Artesa de Segre (en el seu angle nord-occidental, la Vall d'Ariet) i de Vilanova de Meià, corresponent a bona part dels drets pendents acinglerats del vessant septentrional de la serra de l'Obac, damunt del barranc de Sant Pere, uns dos quilòmetres al sud de Santa Maria de Meià.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla evident que es tracta d'un derivat de *paret*, i, si bé podríem estar temptats de veure-hi un paral·lelisme semàntic amb els derivats ja llatins del seu ètim *PARIETEM* (tipus *PARIETINAS* > *Pardines* 'murs ruïnosos': vegeu les fitxes anteriors), més aviat ens haurem de decantar per una mera sufixació expressiva (*-ada*, en plural), en relació amb la imponent *paredada* natural de la serra de l'Obac, esmentada més amunt.

[[pared]ades]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-ada(-es)*

1314

Parets, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector central del terme d'Os de Balaguer, present en sengles partides anomenades *lo Camí de les Parets* i *Obaga de les Parets*, que es troben una vora l'altra un parell de quilòmetres al nord-est de la població i al nord-oest del monestir de les Avellanes, i que es caracteritzen justament per les *parets* gairebé verticals per on s'encaixona un *camí* entre els vessants (un d'ells *obac*, com és natural) dels serrats d'aquella zona, culminats per la Guardialta, a més de set-cents metres d'altura.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com ja hem explicat, sembla prou clar que és una al·lusió a les *parets* naturals del lloc, fixada toponímicament (remarquem el possible paral·lelisme amb el cas tractat en la fitxa anterior).

[parets]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Parrelles, les

COM.: Noguera

REF.: GEC; Zamora, p. 228; OC, vol. VI, p. 164a34-36.

Nom d'un antic convent de trinitaris del terme de Balaguer, avui completament desaparegut (àdhuc se'n van reutilitzar les pedres, al segle XIX), que es bastí vers el segle XIII al santuari de *Santa Maria o Mare de Déu de les Parrelles*.¹

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 163b56-164a34: derivat per sufixació del substantiu *parra* (d'origen incert, possiblement arribat del gòtic, per bé que aquesta llengua germànica pogué recollir-lo d'un substrat preindoeuropeu; vegeu DECat s. v.), que, a més de l'accepció avui preponderant de 'cep de vinya enfiladís' (que tanmateix no hauríem pas de descartar), va significar originàriament 'glorieta, parral', és a dir, una mena d'element constructiu; i, segons Coromines, és aquesta darrera accepció la que es troba en l'arrel de bona part dels topònims catalans amb aquesta base lèxica (vegeu OC, vol. VI, p. 164a6-b4), entre els quals inclou expressament el cas que ara ens ocupa.

ALTR. HIP.: Malgrat que no s'esmenti aquesta possibilitat en l'OC, podríem contemplar també com a origen del nostre nom de lloc el terme dialectal *parrella*, recollit pel mateix autor justament a les terres de Ponent (Castelldans) com a «nom d'una espècie de terra semblant al guix, però de to vermellós» (DECat, vol. VI, p. 302b19-21), que evidentment és susceptible de ser emprat toponímicament, més i tot que qualsevol de les dues accepcions de *parra*.

[[parr]elles]
element arquitectònic
català < germànic
N + sufix *-ell(es)*

1. Tanmateix hi ha una evident divergència (o contradicció, o mer error) a l'hora de localitzar enllà de Balaguer aquest santuari i posterior convent: mentre la GEC informa que era al nord-oest de la ciutat, l'OC afirma que es trobava «10 km al sud de Balaguer».

1316

Pas, tossal del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya certament atossalada del terme d'Os de Balaguer, que es troba quatre quilòmetres a ponent d'aquesta població i tot just un a llevant del santuari de la Mare de Déu de Cérvoles, al capdamunt de la serra de la Guineu, vora el Cogulló; malgrat que aquest darrer pic té uns metres més d'altura, és en el tossal del Pas que hi ha un vèrtex geodèsic de segon ordre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla ser una referència al fet que aquesta muntanya es troba vora mateix d'un camí prou conegut com a *pas* entre la zona d'Os mateix i el sector nord-occidental del terme, centrat per l'esmentat santuari de Cérvoles.

[pas]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1317

Passada del Galano, la

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VI, p. 319*b*38-41.

Topònim del sector muntanyós del terme municipal de Cubells, recollit personalment per Joan Coromines en les seves excursions pel país de vers el 1964.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Deixant al marge el segon element del topònim, *Galano*, que sens dubte és un nom de persona (cognom o renom, o fins error per *Galanó*, variant de *Golanó*, *Golonor*, etc.; vegeu *supra*, s. v. *Golonor*), ens trobem davant d'un ús toponímic del substantiu *passada*, ja sigui designant un 'pas de bestiar' o bé un 'pas entre muntanyes' (vegeu DECat, vol. VI, p. 319*b*13-47), car totes dues accepcions són possibles en aquest cas.

[[pass]ada]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + NP

Passerell, torrent del

COM.: Segarra

REF.: GEC (s. v. *Guissona*); TS, p. 400 (s. v. *Sant Martí de la Morana*); ICC-Segarra.

Nom d'un dels afluents principals, junt amb el torrent de l'Oró, del riu Sió al seu pas per la plana de Guissona; en aquest cas, el torrent neix justament vora aquesta vila, i corre en direcció sud-oest, durant uns vuit quilòmetres, per la Morana, Sant Martí i Gra, fins a desguassar en l'esmentat Sió, per la dreta, entre Concabella i les Pallargues; a més de variants menors (per exemple la GEC, sense entrada pròpia, l'anomena *riera de Passerell*), n'existeix la forma alternativa *de Casarell* o fins *de Casarill*, que, malgrat la seva disparitat (sembla d'una arrel lèxica diferent), podria respondre a un simple encreuament modern amb els derivats de *casa*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla que som davant d'una mera aplicació toponímica, no derivada, del zoònim (concretament ornitònim) *passerell*, que al seu torn sí que és fruit d'una sufixació a partir de l'antic *pàsser* < llatí *PASSERUM*, que designa, segons l'àrea i el temps, el pardal o bé altres menes d'ocells petits (vegeu DCVB i DECat s. v.); això no obstant, si es confirmés l'autenticitat de les variants *Casarell*, etc., abans esmentades, és ben clar que tant l'ètim com l'explicació etiològica haurien de ser força diferents, i, tot amb tot, es podria pensar en altres explicacions, no estrictament zoonímiques, del mot *passerell*, per exemple a través d'un sobrenom personal.

[[passer]ell]
zootopònim
català < llatí
simple

Passeres, mas de

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una masia situada en un turó a l'extrem nord del gran terme municipal de Torrefeta i Florejacs, més enllà de les de Farell, la Formiga i Rodamilans, pràcticament al límit amb el municipi noguerenc de Vilanova de l'Aguda, i especialment a prop del seu agregat Vilalta.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Deu tractar-se (sense tanmateix descartar orígens completament diferents, inclosa una confusió per l'ornitònim *Pàsseres*) d'una fixació onomàstica del substantiu *passera* (vegeu DCVB s. v., amb diferents accepcions susceptibles d'intervenir en toponímia), òbviament derivat de *pas* o *passar*, i, doncs, de sentit similar als parònims tractats anteriorment (vegeu *supra*, s. v. *Pas* i *Passada*); en aquest cas, l'allusió podria ser tant a un dels camins que creuen l'indret com, sobretot, a un *pas* habilitat damunt del molt proper torrent de Granollers, així mateix aprofitat com a via de comunicació local.²

[[pass]eres]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

1. Apareix com a *Mas Passeres* a la cartografia comarcal de l'ICC, però la mateixa retolació rural local duu la llegenda *Mas de Passeres*, amb preposició. És pràcticament el mateix que passa amb les denominacions dels veïns *Mas de la Formiga* i *Mas de Farell* (vegeu *supra* s. v.).

2. Hi podria haver, doncs, un cert paralelisme amb el nom del *Pla de les Passaderes*, a la Cerdanya, explicat per Coromines a partir de «unes passeres damunt el riu» (OC, vol. VI, p. 166a25-28).

1320

Pastor, mas del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 166*b*5-6.

Nom d'un mas de l'antic terme de Gualter (a l'extrem meridional del municipi de la Baronia de Rialb), segons recollí el mateix Joan Coromines en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 166*b*3-4: evident referència al nom d'ofici mateix, derivat en darrera instància de PASCERE 'pasturar'.

ALTR. HIP.: —

[pastor]
activitat humana
català < llatí
simple

1321

Pastor, pont del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom del pont sobre la Noguera Pallaresa mitjançant el qual la carretera coneguda com *del Doll* travessa el riu per primer cop, un parell de quilòmetres recte al nord de Camarasa i al sud de la presa del mateix nom, i naturalment dins del seu terme municipal.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta del nom d'ofici, tal com en l'homònim que hem vist en la fitxa anterior i altres.

[pastor]
activitat humana
català < llatí
simple

1322

Pastoret, torre del

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 166b15-16.

Nom, segons Coromines (que ho recollí de Lladonosa), d'un antic llogaret (doncs, potser fóra més escaient una grafia *Torre del Pastoret*) de l'avui igualment desaparegut terme de Palauet (vegeu *supra s. v.*), als afores de la ciutat de Lleida.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 166b3-4: òbviament es tracta del mateix nom d'ofici tractat en les fitxes anteriors, ara amb una simple sufixació diminutiva.

ALTR. HIP.: —

[[pastor]et]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-et*

Patamolls, els

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Montoliu de Lleida, situada a l'altra banda del canal i la carretera, poc més d'un quilòmetre al nord-oest del poble, i corresponent a una àrea humida de vora mateix del marge esquerre del Segre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És ben clar, atesa no només la realitat física abans indicada, sinó la pervivència mateixa del mot, que es tracta d'una fixació onomàstica en plural del substantiu dialectal *patamoll* 'aiguamoll', típic justament del català nord-occidental (vegeu DCVB s. v., i DECat, vol. vi, p. 341a34-47, si bé no n'hi ha cap exemple toponímic en l'OC).¹

[[pata][molls]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. Quant a l'etimologia del nom comú, sembla (vegeu DECat, vol. vi, p. 341a37-39, s. v. *pati*) que és un compost de l'adjectiu *moll* (com en *aiguamoll* mateix) amb una forma arcaica *patu*, corresponent al modern *pati* (naturalment no en la seva accepció urbana i potser tampoc en l'originària 'pastura', sinó com a 'terra sense conreu'; vegeu la fitxa següent), que podria ser d'origen preromà per bé que transmesa a partir del llatí i comuna sobretot amb l'occità, i amb dissimilació vocàlica *u-o > a-o* ja dins el compost (o bé directament com a variant de *patimoll*, compost de *pati* i *moll*, que és el que proposa Jordi Bruguera en el seu *Diccionari etimològic*, malgrat que normalment s'hi resumeixen les lliçons del DECat). Això no obstant, el DCVB (s. v.), basant-se parcialment també en Coromines, parla d'un «creuament del tipus preromà *PALTA 'fang'» tot just amb *aiguamoll*.

REF.: DECat, vol. VI, p. 337a35-36.

Topònim menor (grafiat *Lo Clot del Pati*, però probablement es tracta justament d'un *clot*, mot que en part d'aquestes comarques equival a *coma* 'petita vall') de l'antic terme de la Torre de Fluvià (actualment dins el municipi de Cubells), recollit personalment l'any 1964 per Coromines, que tanmateix l'esmentà només en el DECat (*s. v. pati*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica del substantiu *pati* (d'origen remot incert, si bé transmès a partir del baix llatí PATUU: vegeu DECat *s. v.*), probablement en una de les accepcions antigues 'terra sense conreu' o 'paratge de pastures', ja que, segons la descripció del mateix Coromines, l'indret designat pel topònim que ens ocupa «és tot ell rural» (DECat, vol. VI, p. 337a36).

[pati]
activitat humana
català < llatí
simple

1325

Patiràs, mas del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 171a52-53.

Nom efectivament d'un mas, concretament del terme de Cubells, segons Coromines, que l'hi recollí personalment.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 171a45-52: referència personificada, mitjançant una lexicalització onomàstica d'una forma de futur del verb *patir*, a la pobresa de les terres d'un mas.

ALTR. HIP.: —

[patiràs]
valoració afectiva
català < llatí
simple (V)

REF.: OC, vol. VI, p. 173b46-54.

Antic topònim de la conca de Meià, en terme de Vilanova de Meià, que correspongué a una desapareguda església de *Santa Maria de Paüls*, i que, segons Coromines, «avui es diu *Paús*» i és «pujant cap al coll d'Orenga», on hi ha també un avenc o *queranta de Paús*.¹

DOC.: *Sanctam Mariam de Pauls*, 1089 (OC, vol. VII, p. 161a25).²

OC.: Vol. VI, p. 174a56-b2: del llatí PADULE, metàtesi de PALUDE 'aiguamoll', en plural.

ALTR. HIP.: —

[paüls]
hidrotopònim
llatí
simple

1. OC, vol. VI, p. 173b50-53. Sembla no haver-n'hi rastre en la cartografia actual de l'ICC, tret potser d'un *corral de Pols* que hi apareix efectivament a tocar de Santa Maria de Meià, per ponent, vora el camí que puja a l'esmentat coll d'Orenga, i que s'explicaria com una monoftongació a partir de la variant **Paus*, amb reculada de l'accent per efecte del hiatus, tal com explica l'OC precisament sengles *Pols* i *Pol* de vers la Ribagorça (vegeu íd., vol. VI, p. 174a20-27). Posats a fer suposicions sobre aquest cas, pensem si no convindria explorar la possibilitat que aqueixa antiga església no sigui sinó la que dona nom a *Santa Maria de Meià*, que durant un curt període de la seva història, cap al segle XI, hagués emprat alternativament com a determinatiu el topònim preexistent *Paüls*, que d'altra banda hauria tingut, ja deslligat de l'hagiònim, una vida independent com a tal, segons els exemples reportats per Coromines.

2. És contradictòria l'aparició documental d'aquest topònim en l'OC. En el punt dedicat a aquest cas (vol. VI, p. 173b46-50) se n'esmenten dues citacions del segle XI, en ordre cronològicament invers (anys 1089 i 1075); i si la primera no és creïble, quant a la forma, per l'aparició d'una impossible dièresi (*Paüls*), la segona («Sta. Maria de *Padules*») presenta problemes més de fons: d'identificació. En efecte, pel que fa a aquella, la solució es troba en un altre article de la mateixa obra (vol. VII, s. v. *Sorba*) on es reproduïx el mateix fragment del text del 1089 i hi podem llegir, com escau, la forma semillatinitzada (i naturalment sense dièresi) que hem reproduït en l'apartat corresponent. Però el cas del 1075 va més enllà de la grafia, com dèiem, ja que resulta que, en el mateix volum VI de l'obra, tot just sis pàgines enllà (s. v. *Pedullers*, article dedicat al topònim segarrenc que aquí hem optat per entrar com a *Padollers*: vegeu *supra* s. v.), s'al·ludeix també a un document de l'any 1075 (vol. VI, p. 179a43-b2), que, un cop vistes les referències (llegit per l'autor a l'arxiu de Solsona, i citat junt amb Gualter, Oliola i Montmagastre), és ben evident que és el mateix, amb la sola diferència que allí no s'escriu *Padules* (possible base etimològica de *Paüls*, com veurem), sinó *Pedules* (doncs, oxíton, per *Pedulers*, i a més a més havent-ne prèviament remarcat «la grafia antiga amb *e*» com a tret notable: vegeu OC, vol. VI, p. 179a44). En resum, i atès que Coromines afirma que «no dubtem a identificar-l'hi [amb *Padollers*]» (p. 179b1-2), optem per obviar ara aquest esment.

REF.: GEC; TS, p. 314-315; OC, vol. VI, p. 175b25-43.

Poble agregat del terme municipal de Talavera, que es troba un parell de quilòmetres al nord d'aquesta població i al límit dels set-cents metres d'altura, a mig aire en el camí que puja de Sant Antolí a Talavera mateix, i que després segueix cap a Santa Coloma de Queralt.¹

DOC.: *Paviano*, 1122 (*Lib. Feud.*, doc. 520; TS; OC); *Pauia*, 1187 (Fité, p. 220); *Pavia*, 1189 (Font Rius, doc. 182; TS; OC); *Paviam*, 1303 (TS; OC); *Pavia*, 1331 (OC); *Pavia*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Pavia*, 1359 (OC); *Pavia*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Pavia*, 1497 (*Fog.*, p. 198).

OC: Vol. VI, p. 176a36-b6: del fitònim *pavia*, corresponent a una variant de presseguer originària d'Itàlia, com ho és també el seu nom, basat en el de la coneguda ciutat llombarda.

ALTR. HIP.: Reduplicat (directe o potser indirecte, a través del cognom homònim) ja sigui del nom de l'esmentada ciutat italiana de *Pavia* (vegeu Moreu-Rey, 1982, p. 111; TS),² ja sigui del seu homònim menor que es troba en el departament avui francès del Gers —hipòtesi més probable, atesa la freqüència de trasllats des d'Occitània (vegeu Turull, 2001) i en canvi la raresa que certament implicaria un cas similar des d'Itàlia.

[pavia]
topònim reduplicat
occità
simple (N(top))

1. Pel que fa a un hipotètic homònim o parònim de vers la Noguera, que Coromines (OC, vol. VI, p. 175b44-176a27) suposa arran d'una citació documental de l'any 1122, amb límits i referents geogràfics extraordinàriament imprecisos (es tracta de la indicació per part de Ramon Berenguer III del territori que pretén conquerir als àrabs: *Lib. Feud.*, doc. 520), creiem que no hi ha arguments suficients per admetre'n l'existència, i més tenint en compte que el mateix autor considera que identificar aquella citació documental amb el *Pavia* segarrenc «és incert, no impossible» (p. 175b45); per tant, ens abstenim de dedicar-li una fitxa pròpia i incloem la menció en qüestió dins de les citacions documentals del nostre lloc, tot i la prevenció que provoca no solament la incertesa de la localització geogràfica, sinó també la imprecisió (que ja remarcàvem a TS, p. 315, nota 230) de la forma potser sufixada *Paviano*. I encara, pel que fa a la forma *Pauia* del 1187 (al capdavant només dos anys anterior a la que podem considerar la menció documental segura més reculada), cal apuntar que es tracta d'un ús com a cognom toponímic, típic d'aquell període, i per tant de localització geogràfica molt imprecisa; si bé el fet que es trobi en documentació d'Àger no és raó suficient per recaure en la temptació de suposar un lloc noguerenc homònim, atès que en el mateix text (Fité, p. 220), farcit d'aquesta mena de cognoms toponímics, bé n'hi trobem força altres de segarrencs (*Sanaija*, *Guissona*, *Bellvei*, *Tarroja*, *Concabella*, *Sedó*, *Hostafrancs*, *Cervera*, etc.).

2. Opció obertament refusada per Coromines (amb referència directa a aquests autors: vegeu OC, vol. VI, p. 176a54-b4), però que continuarem preferint, davant de la manca d'alternatives i sobretot davant del fet, ja anotat, que la nostra *Pavia* és a una altura considerable (gairebé set-cents metres), on difícilment hom pot conrear préssecs (a pesar de l'afirmació de Coromines, que s'ho fa venir bé, contra tota evidència i tradició, per assegurar que «els presseguers i préssecs són una de les produccions abundoses de la Segarra»: OC, vol. VI, p. 176a46-48).

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 153-154; OC, vol. vi, p. 177b9-11; ICC-*Noguera*.

Antics poble i castell, desapareguts probablement a partir del segle xiv, del terme d'Àger, on roman aquest topònim en el nom d'una *font de Pedra* que es troba uns dos quilòmetres al nord de la vila, i sobretot en el del santuari de la *Mare de Déu de Pedra* (no pas «de la Pedra», com escriu l'OC), que es troba al peu del Montsec (sota Sant Alís, que amb 1.676 metres d'altura és el punt culminant del Montsec d'Ares, i encara més concretament en el vessant meridional del mont de Tareu), tres quilòmetres dret al nord d'Àger (d'on aquesta verge és patrona), i un parell de quilòmetres a ponent de la Mare de Déu de Colobor (vegeu *supra*, s. v. *Colobor*, on entre altres coses constatem que ja Zamora, p. 217, esmentà conjuntament totes dues ermites).

DOC.: *Petra*, 1048 (CR, vol. xvii, p. 138); *mongia de Pedra*, s. xv (Fité, p. 562).

OC: Vol. vi, p. 177a44-47: es tracta simplement d'una fixació toponímica del substantiu *pedra*.

ALTR. HIP.: Potser convindria afegir-hi, atesa la parquedat d'explicacions en aquest article de l'OC, que en aquest cas el terme *pedra* degué ser aplicat no a una pedra en concret (d'ací probablement la manca d'article en el topònim), sinó a la gran mola rocosa de l'immediat Montsec, i tal volta a l'esmentat mont de Tareu.

[pedra]
orotopònim
català < llatí
simple

1329

Pedra, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector meridional del municipi de la Baronia de Rialb, corresponent a una masia que es troba aturonada aproximadament un quilòmetre i mig al sud de Polig, damunt del Segre, a l'altura dels malaguanyats pobles de Tiurana i Miralpeix, que són tot just a un quilòmetre en línia recta, sota les aigües del pantà de Rialb; justament els vessants que pugen fins a aquest indret, per la banda dreta del riu, reben el nom de *Solana de la Pedra*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'un altre cas d'ús toponímic del substantiu simple *pedra*, tal com en el més conegut santuari agerenc (i antic lloc) tractat en la fitxa anterior.

[pedra]
orotopònim
català < llatí
simple

1330

Pedra Blanca, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del límit meridional del municipi de les Avellanes i Santa Linya, situada de fet a cavall amb el d'Os de Balaguer, uns tres quilòmetres al nord d'aquesta població i un parell al sud-oest de les Avellanes mateix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un compost, no aglutinat, del substantiu *pedra* amb l'adjectiu *blanca*, que, com és sabut, és d'origen germànic.

[pedra][blanca]
orotopònim
català < germànic
compost N + Adj

1331

Pedrafita

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'un mas i d'un turó (amb vèrtex geodèsic secundari, de 675 metres d'altura) del terme de Biosca, situats l'un vora l'altre en el sector occidental del municipi, pràcticament al límit amb Sanaüja, uns tres quilòmetres a l'est d'aquesta vila i al nord de Biosca, i poc més d'un quilòmetre al sud de la Melgosa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: A banda d'assenyalar que és un evident compost entre els substantius *pedra* i *fita*, convé remarcar que el topònim *Pedrafita* (del qual, bàsicament en la variant *Perafita*, es recullen una dotzena de casos en l'OC, però no el que ara ens ocupa, ni tampoc el que trobarem en la fitxa següent: vegeu OC, vol. VI, p. 178*b*35-41, p. 197*a*48-*b*29) es refereix habitualment a indrets termenals, atès que el seu significat com a mot comú és justament 'fita, pedrassa clavada en terra marcant un límit territorial' (vegeu DECat, s. v. *fita*), la qual cosa s'adiu perfectament a la situació d'aquest lloc, abans comentada.

[[pedra]][fita]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

1332

Pedrafita

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Vilagrassa, que es troba un parell de quilòmetres al nord de la població, en una zona que avui no marca pas els límits del municipi, però que sí els devia haver marcat en el passat, ja que allò que hi ha més al nord rep el significatiu nom de *la Quadra*, topònim que sol designar antics termes autònoms.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica i etiologia, doncs, similar a la de l'homònim segarrenc tractat en la fitxa anterior i altres, en referència al ja comentat probable caràcter termenal d'aquest lloc.

[[pedra][fita]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

1333

Pedra-rodona

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del terme municipal d'Alòs de Balaguer, corresponent a una muntanya de poc més de vuit-cents metres d'altura que es troba uns dos quilòmetres i mig al nord del poble, en els contraforts meridionals de la serra de Sant Mamet.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un compost descriptiu de la forma característica d'aquesta elevació, entre el substantiu *pedra* i l'adjectiu *rodona*.

[[pedra][rodona]]

orotopònim

català < llatí

compost N + Adj

1. Val a dir que l'ICC, en contradicció amb el cas paral·lel (i del mateix terme) tractat en la fitxa següent, i en contradicció també, de fet, amb l'absència d'article, grafia aquest nom desaglutinat: *Pedra Rodona*.

1334

Pedra-roja

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una altra muntanya del terme d'Alòs de Balaguer (vegeu *Pedra-rodona* a la fitxa anterior), situada en aquest cas en l'angle septentrional del municipi, sis quilòmetres al nord-oest del poble i a quatre quilòmetres de distància d'aqueixa altra elevació, en línia recta.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta, com en els casos tractats anteriorment, d'una mera composició de *pedra*, que pren el valor singularitzador de 'muntanya', amb un adjectiu descriptiu, en aquest cas de tipus cromàtic, *roja*.

[[pedra][roja]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

Pedregal, el

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 315-316; CR, vol. xxiv, p. 361; OC, vol. vi, p. 177b16-17.

Antiga abadia cistercenca (*Santa Maria del Pedregal*), desapareguda com a tal vers el segle xvii,¹ que es trobava a ponent del poble del Talladell, camí de Tàrraga (ciutat al municipi de la qual ha estat agregat aquest terme); modernament el topònim ha subsistit com a nom de la partida corresponent i d'un mas, així com del santuari bastit en el lloc de l'antic convent, anomenat també de la Mare de Déu de la Llet (per bé que és només aquesta darrera la forma que apareix en la cartografia comarcal de l'ICC, d'on ha desaparegut per complet el nom del *Pedregal*).

DOC.: *Sanctam Mariam de Pedregali*, 1196 (Bisson, doc. 162; TS); *Pedregal*, 1207 (Bisson, doc. 168; TS); *Petregal*, 1249 (*Priv. Cerv.*, doc. 7; TS); *Petrecalii*, 1293 (*Priv. Tàrr.*, doc. 20); *·el Pedregal*, 1358 (*Fog.*; TS); *·el Pedregal*, 1359 (OC, vol. vi, p. 404b9); *·el Pedregal*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *·el Pedregal*, 1497 (*Fog.*, p. 235).

OC: Vol. vi, p. 177b15: tan sols s'hi diu que és derivat de *pedra*.

ALTR. HIP.: Concretament, doncs, hem de postular que el topònim prové del substantiu ja prèviament format *pedregal* 'lloc abundant en pedres' (sufixació damunt de l'arrel *pedra*, en efecte, amb ajut de l'infix *-eg-*), que escau amb perfecció a la realitat d'aquest lloc, on des d'antic i encara actualment tenen renom les pedreres que n'aprofiten comercialment l'abundor de roca (TS).

[[pedr]eg-al]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-al*

1. Ja a final del segle següent, Zamora (p. 251) ho descrivia d'aquesta manera, tot sortint de Tàrraga en direcció al Talladell i Cervera: «Seguimos el camino pasando al lado de una torre de pájaros, yendo a ver el Pedregal, de cuya iglesia ya no quedan sino las paredes. Pero se conoce que era grande edificio.»

1336

Pedregals

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida que es troba a cavall dels municipis d'Almacelles i Almenar, vora la carretera que uneix aquestes dues poblacions per la Bassa Nova, i prop del límit amb l'extrem occidental del terme d'Alguaire; també simplement *Pedregals* és el nom, sens dubte vinculat, del punt culminant d'aquest sector d'altiplà (amb un vèrtex geodèsic de 318,5 metres d'altura), situat dins del terme municipal d'Almacelles, uns dos quilòmetres al nord-est de la vila.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que ha de tractar-se del mateix substantiu *pedregal*, derivat de *pedra*, que hem tractat en la fitxa anterior, en aquest cas fixat toponímicament en plural.

[[pedr]eg-als]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

1337

Pedregals, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme d'Ossó de Sió, situada un parell de quilòmetres al sud d'aquesta població i del seu agregat Bellver, vora el límit amb el municipi segarrenc dels Plans de Sió.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia lògicament idèntica o paral·lela a la de l'homònim segrianenc tractat en la fitxa anterior, directament a partir del substantiu *pedregal*, sufixació de *pedra*.

[[pedr]eg-als]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

1338

Pedregals, los

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme de la Sentiu, que es troba en l'extrem oriental del seu territori, a un parell de quilòmetres del poble, a la dreta del riu Sió, i a tocar de la quadra de Flix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anteriors; la repetició d'aquest cas toponímic, a més, contribueix a reforçar l'explicació proposada *s. v. Pedregal* (vegeu *supra*).

[[pedr]eg-als]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

1339

Pedregar, el

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector nord-oriental del terme de la Baronia de Rialb, situada uns tres quilòmetres a llevant del Puig de Rialb, i aproximadament un quilòmetre al sud-est i al sud-oest, respectivament, de les masies de Confòs i l'Arçosa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'un altre derivat de *pedra* (vegeu les fitxes anteriors i següents), però en aquest cas mitjançant el sufix *-ar* (freqüent en fitotopònims, etc.), introduït pel mateix infix *-eg-* que ja hem trobat en *Pedregal*, topònim amb què comparteix explicació semàntica: 'lloc abundant en pedres'.¹

[[pedr]eg-ar]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. Val a dir que en l'OC (*s. v. pedra*) no apareix cap nom corresponent a aquest tipus, i que el substantiu comú *pedregar* (present ja a DECat, vol. vi, p. 364a57) tan sols hi és esmentat, de passada, a propòsit d'un altre topònim (vegeu OC, vol. vi, p. 177b32).

1340

Pedregós, serrat

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una elevació del terme municipal de les Avellanes i Santa Linya, que arriba a un pic de 710 metres d'altura, el qual es troba uns dos quilòmetres al nord de Santalinya mateix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en els casos tractats en les fitxes anteriors, derivat abundancial de *pedra*, amb l'infix *-eg-*, però ara no de tipus substantiu, sinó merament adjectiu (com escau d'altra banda a la seva aplicació al costat del genèric *serrat*) a través de la sufixació *-ós* (vegeu DECat, vol. VI, p. 364*b*56-365*a*3), que així mateix hem de retrobar en topònims del tipus *Pedrós* (vegeu *infra*).

[[pedr]eg-ós]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ós*

1341

Pedrera

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida de l'antic terme municipal de Gerb (avui d'Os de Balaguer), situada tot just un quilòmetre i mig al nord de la població, vora la carretera de Vilanova de la Sal.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta naturalment del mot *pedrera*, derivat per sufixació de *pedra*, que, com a substantiu, habitualment designa l'indret on s'efectua l'extracció de peces de pedra per a la construcció.¹

[[pedr]era]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. Tot i que, naturalment, *pedrera* també pot tenir un valor adjectiu, femení de *pedrer*, no hem de confondre els termes, i sobretot tenir present que no són intercanviables els seus significats en tant que substantius, ja que mentre *pedrer* pot significar, entre altres coses, 'lloc abundant en pedres' (vegeu DECat, vol. vi, p. 364a26-37), és a dir, pot ser un sinònim de *pedregal*, en canvi el femení *pedrera* (vegeu DCVB s. v. i DECat, vol. vi, p. 366a12-28) sembla efectivament tenir restringit el significat a 'lloc d'on s'extrau pedra', la qual cosa implica una organització i una finalitat que l'allunyen de la mera acumulació orogràfica de rocam. Pel que fa a l'OC, notem que la mostra de topònims que contenen aquest mot hi és extremament reduïda, ja que no solament no recull cap dels cinc exemples ponentins que aquí apleguem, sinó que esmenta només un parell de *Pedrera* d'origen probablement substantiu (però hi manquen comentaris), tots dos al País Valencià, i una antiga *vall Pedrera* vers el Ripollès (OC, vol. vi, p. 177b40-46).

1342

Pedrerera, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim del sector oriental del terme de Bellpuig d'Urgell, corresponent en principi a una partida que es troba aproximadament a tres quilòmetres de la vila, en el límit amb el municipi de Preixana, però que a més dóna nom, allí mateix, a una *sèquia de la Pedrerera* que prové del canal d'Urgell (en terme de Vilagrassa) i desguassa en el riu Corb vora mateix de Bellpuig.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia lògicament paral·lela a la dels homònims tractats en les fitxes anterior i següent.

[[pedr]era]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi de Sant Martí de Riucorb, que es troba un parell de quilòmetres a ponent del seu cap, Sant Martí de Maldà, i pràcticament equidistant de les poblacions de Maldà i Belianes, els límits amb els termes de les quals són ben a prop d'aquest indret, que d'altra banda no es pot confondre amb la partida homònima del terme de Bellpuig (vegeu la fitxa anterior), ja que, malgrat llur relativa proximitat (es troben a la mateixa subcomarca), de fet hi ha més de sis quilòmetres de distància entre l'una i l'altra, en línia recta.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu sengles homònims en les fitxes anteriors, i vegeu també les dues següents, on apareix el mateix terme *pedrera* fixat toponímicament en plural, i amb una identificació encara més inequívoca amb l'extracció de blocs de pedra per a l'activitat constructiva.

[[pedr]era]
 activitat humana
 català < llatí
 N + sufix *-er(a)*

1344

Pedrerres, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de les Borges Blanques, situada uns tres quilòmetres al sud-est del nucli urbà, entre la carretera de Montblanc i la de la Floresta; consta que hi hagué *pedrerres* en actiu, avui abandonades.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És ben evident la referència a les *pedrerres* avui abandonades a què hem al·ludit ja en l'explicació geogràfica (vegeu també fitxes anteriors, on trobàvem *pedrera* en singular).

[[pedr]eres]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

1345

Pedrereres, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida de l'extrem oriental del terme de Preixana, on hi ha efectivament unes pedrereres abandonades, que es troba situada tres quilòmetres al sud-est de la població; per tant, malgrat que el terme de Preixana, respectivament pel nord-oest i pel sud, és limítrof amb els de Bellpuig d'Urgell i Sant Martí de Riucorb, no sembla que s'hagi de confondre aquest cas amb sengles partides d'aquests municipis anomenades *la Pedrera*, que hem tractat *supra*, s. v.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta òbviamment, com en el cas homònim tractat en la fitxa anterior, d'una al·lusió inequívoca a les ja esmentades *pedrereres* del terme.

[[pedr]eres]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

REF.: OC, vol. VIII, p. 69b48-51.

Nom amb què s'havia conegut també, segons Coromines, la torre que donà lloc a l'efímer nucli de població que corresponia potser a l'actual partida de *Vinquint* (vegeu *infra* s. v.), al sud de Bell-lloc d'Urgell; malgrat tot, de la lectura del document en què s'origina el cas (vegeu G.-Biosca, p. 157) no es dedueix en absolut la identitat entre aquest vell topònim *Pedrillons* i la partida de *Vinquint*, sinó que sens dubte és amb un altre antic nom de lloc d'arrel aràbiga de la zona: *Vinavita* (vegeu *infra*, s. v.).

DOC.: *turris de Pedrillons*, 1170 (G.-Biosca, p. 219).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Per bé que sembla genèricament un derivat de *pedra* (vegeu les fitxes anteriors), i que en darrera instància deu ser-ho, cal atendre a la singularitat de la morfologia derivativa d'aquest nom, en què destaca no només el gènere masculí (vegeu *infra*, s. v., altres casos com *Pedris* i sobretot *Pedrons*), sinó l'afix *-ill-*, cosa que ens indueix a creure que aquest té aquí una funció bàsicament diminutiva, interposat entre l'arrel i el mateix sufix *-ó* del substantiu *pedró*, que òbviamment és, en plural, a l'origen de l'esmentat topònim *Pedrons* i per tant, en definitiva, també del que ara ens ocupa; quant al significat, tot i poder dubtar entre diferents accepcions del mot ('fita termenal', 'acumulació de rocs', etc.: vegeu DECat, vol. VI, p. 367a6-b60), el fet que el nom correspongués a una torre, unit al seu caràcter diminutiu, inclina a pensar que potser es tracta d'un element arquitectònic, és a dir, *pedrillons* com a 'petits pedrons' en el sentit de 'bases de pedra per sostenir una creu, un altar, etc.' (vegeu DCVB, s. v. *pedró*).

[[[pedr]ill]ons]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ó(ns)*

1. Com hem vist, la notícia sobre aquest topònim es troba de fet a l'OC, però allò que no apareix o no es tracta en aquesta obra és l'origen etimològic d'un tal nom, ja que s'esmenta tan sols de passada en estudiar el cas de *Vinaguint* o *Vinquint*.

Pedrinya

COM.: Garrigues

REF.: DCVB; ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida i d'un petit torrent (el *barranc de Pedrinya*, afluent d'una de les capçaleres del riu de Set) del terme del Vilosell, que es troben immediatament al sud d'aquesta població.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Dins dels nombrosos derivats toponímics de *pedra* (vegeu les fitxes anteriors i següents) aquest és, junt amb *Pedruell* (vegeu *infra s. v.*), el més inusual, ja que una sufixació *-inya* cau fora dels usos generals en la nostra llengua; per tant, sembla que hem de postular en aquest cas una sufixació ja llatina, del tipus *-INEA* (doncs, **PE-TRINEA*), que emparellaria aquest nom de lloc amb el lleidatà *Pardinyes* (vegeu *supra s. v.*), entre altres.¹

[[pedr]inya]
 orotopònim
 llatí
 N + sufix *-iny(a)*

1. Tanmateix trobem un comú *pedrinya* com a mera variant de *pedrija* 'pòsit calcari de l'aigua', amb entrada pròpia al DCVB (i remissió implícita a DECat, vol. VI, p. 365b43). És de notar, d'altra banda, l'absència no només d'aquest topònim garriguenc, sinó de qualsevol homònim seu dins del relativament ampli recull de derivats de *pedra* de l'OC, de manera que som davant d'un tipus diferent, que, en cas d'haver-lo conegut i tractat, hauria permès ampliar també qualitativament l'article en qüestió de l'obra corominiana (i això malgrat que, tot i ser tan sols una partida de terme, apareixia ja com a tal al DCVB); els noms més propers que hom hi troba són *Pedrenya*, *Pedrenyos* i *Pedrinyal* respectivament a Llesp, Erill i Prats de Molló (OC, vol. VI, p. 177b34-37), és a dir, tots ells significativament en l'àrea pirinenca i en especial la ribagorçana.

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 178a18-22.

Poble agregat del terme de Belcaire d'Urgell, que es troba uns tres quilòmetres a ponent d'aquesta vila; dóna nom (sempre sense article) a pràcticament tota la part del terme que es troba entorn seu, des de la carretera de Balaguer fins al límit amb Vallfogona de Balaguer (ICC-Noguera).

DOC.: *Perriza*, 1075 (OC);¹ *Pedricz*, 1091 (OC); *turrim de Pedriz*, 1143 (Font Rius, doc. 60; CR, vol. XVII, p. 45; OC, vol. IV, p. 405b2); *ipso Pedriç*, 1146 (Font Rius, doc. 63); *Pedric*, 1164 (OC); *Petriç*, 1170 (G.-Biosca, p. 220); *castrum Pedriz*, 1174 (CR, vol. XVII, p. 45); *Pedris*, 1194 (OC); *lo Pedriç*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Pedriç del Espital*, 1358 (*Fog.*, p. 139).

OC: Vol. VI, p. 177b15: com els casos tractats en les fitxes anteriors, derivat de *pedra*.

ALTR. HIP.: Tanmateix convé remarcar, atesa la manca d'explicacions suplementàries en aquest punt de l'OC, que el sufix *-ís*, derivat del llatí *-ITIUM* (d'on les formes medievals amb *z* i fins amb *c*, que hem de llegir com a *ç*), és ben diferent, tant per freqüència com per significat, dels altres que estem trobant en aquesta sèrie lèxica, de manera que cal postular que aquest topònim fou format directament damunt del substantiu ja derivat *pedrís* 'banc de pedra'.²

[[pedr]ís]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ís*

1. Reproduïm aquí aquesta citació documental del 1075 seguint el mateix OC, ja que al capdavant es tracta d'un text llegit personalment per Coromines (a l'arxiu de Solsona) i no en dóna pas més detalls sobre la localització o context històric; això no obstant, tenint en compte que evidentment presenta una variant femenina diferent de la resta de citacions d'aquest topònim, i que d'altra banda l'OC no inclou cap nom de lloc del tipus *Pedrissa* (tret d'un massa llunyà homònim mallorquí) al qual la pogué haver atribuït amb més coherència, considerem que és molt probable que, de fet, aquesta forma *Perriza* no correspongui al lloc que ara ens ocupa, sinó a algun dels *Pedrissa* que tractarem *infra*, en les fitxes corresponents, principalment als homònims dels no gaire llunyans termes de Camarasa i Os de Balaguer.

2. Vegeu DCVB s. *v.*, i DECat, vol. VI, p. 366b2-38, amb una potser significativa divergència entre aquests dos tresors lexicogràfics sobre una altra accepció de *pedrís*, arran d'una menció (no pas toponímica, en principi) «pedrizs de ganischera» de l'any 1144, que el DCVB converteix en una primera accepció (obsoleta) 'lloc abundant de pedres' (ço és, sinònim de *pedregal*: vegeu *supra* s. *v.*), que òbviament fóra molt interessant per a l'explicació del nom de lloc, mentre que Coromines, que també comença la part de l'article corresponent amb aquest cas, n'opina que «sembla referir-se a una roca de fades o dones d'aigua» (DECat, vol. VI, p. 366b3-4). Diem que aquesta divergència és potser significativa perquè, al capdavant, com veurem, el mot *pedrissa*, que des d'un punt de vista morfològic és evidentment el femení corresponent al *pedrís* que ara ens ocupa, té entre les seves diverses accepcions la de 'pedrera' (vegeu *infra*, s. *v. Pedrissa*), i això el situa ja molt a prop d'aqueix discutit primer *pedrís*, que tanmateix ara com ara podem desestimar, en benefici de l'element arquitectònic ben conegut amb aquest nom.

1349

Pedrís, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del terme d'Alguaire, que es troba un parell de quilòmetres a llevant de la vila, just a l'altra banda del riu.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta d'un cas completament paral·lel al del més conegut lloc de *Pedrís* (vegeu la fitxa anterior), amb la sola addició de l'article *lo*, que no desdiu gens del significat més probable d'aquest topònim.

[[pedr]ís]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ís*

Pedrissa

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi de Camarasa, que es troba situada uns cinc quilòmetres dret al sud d'aquesta població, no lluny del límit amb el terme de la Sentiu.

DOC.: —¹

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que a primer cop d'ull pot semblar que *pedrissa* és només la variant flexiva de *pedrís* en femení (vegeu les fitxes anteriors), la qual cosa des d'un punt de vista estrictament morfològic és certa, en realitat som davant d'un cas toponímic diferent, ja que aquests dos mots tenen significats que els fan completament distints: mentre que *pedrís* és bàsicament 'banc de pedra', *pedrissa* té com a acceptió principal la de 'conjunt de pedres menudes; lloc de moltes pedres' (DCVB), és a dir, sinònim de *pedregal* (vegeu *supra* s. v.).²

[[pedr]issa]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ís(sa)*

1. Trobem una possible citació encoberta d'aquest topònim (o de l'homònim del terme d'Os de Balaguer que tractem en la fitxa següent) a OC, vol. VI, p. 178a19 (de l'any 1075, atribuïda per Coromines al lloc de *Pedrís*; cas ja comentat en nota al peu, s. v.).

2. Això, ben cert, si deixem al marge una discutida acceptió antiga de *pedrís* que podria haver emparellat novament aquests dos termes (vegeu la nota, s. v. *Pedrís*). Pel que fa al *pedrissa* que ara ens ocupa, hem de tenir també ben presents altres accepcions perfectament susceptibles d'esdevenir noms de lloc, que són sobretot tres: la de sinònim de 'pedrera', que el DCVB recull només al Maestrat, però que, segons Coromines, el mateix Fabra recomanà el 1947 que s'inclogués en el diccionari normatiu (vegeu DECat, vol. VI, p. 366b57-60), i que per cert avui és l'única que hi figura (vegeu DIEC, GDLC); la ben genèrica de 'massa de pedra', que el DCVB col·loca en primer lloc i que Coromines il·lustra amb algunes notícies orals de primera mà, i també documentals i toponímiques (vegeu DECat, vol. VI, p. 366b39-51); i finalment la més específica de 'paret de roca', que esmenta només aquesta darrera obra (íd., p. 366b52-55), restringint-la al Rosselló. És escaient anotar, a propòsit d'això, que malgrat una tan notable diversitat semàntica, l'OC tan sols recull com a topònim un mallorquí *sa Pedrissa*, vers Deià (vol. VI, p. 178a23), que d'altra banda ja esmentava també el DCVB.

1351

Pedrissa

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del sector central del terme d'Os de Balaguer, situada als afores mateix del poble, vers el sud-est; no es pot confondre, doncs, amb l'homònima del terme de Camarasa tractada en la fitxa anterior, ja que entre l'una i l'altra hi ha una dotzena llarga de quilòmetres de distància.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ètim naturalment idèntic al de l'homònim tractat en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[[pedr]issa]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ís(sa)*

1352

Pedrisses, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida de l'extrem de llevant del terme d'Ivars de Noguera, situada uns tres quilòmetres a l'est de la població, just al límit amb el sector septentrional del municipi d'Algerri.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clarament que es tracta del mateix cas toponímic *Pedrissa* que hem vist en les fitxes anteriors, aquí fixat sota la forma plural.

[[pedr]isses]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ís(ses)*

Pedrol, font de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una font de l'angle nord-oriental del terme municipal d'Àger, situada nou quilòmetres lluny de la vila, sota els cims més orientals del Montsec d'Ares, i tot just uns tres quilòmetres i mig al nord-est de l'Ametlla de Montsec.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tot i que és també, en darrera instància, un derivat de *pedra* (vegeu les fitxes anteriors i següents), en aquest cas amb el sufix *-ol*,¹ el seu significat més probable ens allunya tant de l'estricta oronímia com de la situació geogràfica i altres camps propers, ja que *pedrol*, segons sembla, és una mera variant de *pedrerol*, nom d'una lleguminosa emprada habitualment per alimentar animals de granja o corral (vegeu DCVB s. v.).²

[[pedr]ol]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol*

1. Es tracta, com en algun dels casos tractats anteriorment, d'un tipus de formació absent de la llista de topònims de la família lèxica de *pedra* establerta per l'OC, on es troba tan sols un parònim *Pedrola*, que tanmateix resulta ser «mala pronúncia en lloc de *Petròlec*», riuet del Gironès (vegeu OC, vol. VI, p. 178b15-16).

2. El fet que de la planta que fa els *pedrerols* se'n digui també *pedrolera*, amb la mateixa reducció sil·làbica, i que això es localitzi justament en aquesta comarca (el DCVB esmenta tan sols Montsonís i Collfred), és evident que reforça una tal explicació i al mateix temps la present hipòtesi fitotoponímica. Pel que fa al DECat, pràcticament no tracta aquest cas (la qual cosa implica que dona per bona la informació del DCVB), i tan sols afegeix el comentari etimològic que aqueix *pedrol* és «haplologia de *pedrerol*» (vol. VI, p. 365b44), mentre que, més endavant, en tractar de *pedrerol*, il·lustra l'ús d'aquesta «mena de farratge per a porcs» precisament també en una obra localitzada en aquesta zona: la *Topografia mèdica de Ponts i sa comarca* del doctor Montanyà, de l'any 1910 (vegeu íd., p. 366a45-51).

REF.: ICC-*Noguera*.

Masia del sector nord-occidental del terme d'Àger, situada en ple Montsec, a gairebé mil dos-cents metres d'altura, sota el coll d'Ares; dóna nom també a un *barranc de la Pedroneta* que neix en aquell sector i que poc després desguassa en el de la Pardina, afluent oriental de la Noguera Ribagorçana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta d'un cas més de derivat de *pedra* (vegeu les fitxes anteriors), però sembla prou clar que no se'n pot fer la derivació directa, sinó que cal passar pel substantiu ja prèviament sufixat *pedró*, a partir del qual, en efecte, es pot obtenir fàcilment *Pedroneta*, amb una mera sufixació diminutiva femenina;¹ per a aquest mot *pedró* (del qual hi ha alguns exemples esdevinguts noms de lloc a OC, vol. VI, p. 178a30-44), vegeu especialment DECAt, vol. VI, p. 367a6-54, on és patent que el seu significat bàsic és el de 'pedra singular', ja sigui amb valor monumental (religiós o commemoratiu) o bé com a equivalent de 'fita' (vegeu *supra* el cas de *Pedrafita*, s. v.).

[[[pedr]on]eta]

orotopònim

català < llatí

N + sufix *-et(a)*

1. Sense descartar tanmateix que pogués tractar-se d'un *diminutiu toponímic* a partir del nom del desaparegut lloc de *Pedra*, avui font i santuari (vegeu *supra*, s. v. *Pedra*), atès que es troba en el mateix terme d'Àger, tot just uns tres quilòmetres al sud-est d'aquesta masia de *Pedroneta*.

1355

Pedrons, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de Vinaixa, situada tot just a un quilòmetre de la vila, pel nord-oest, entre la carretera i l'autopista, vers el límit amb el municipi de l'Albi.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta del mateix substantiu *pedró* que hem vist en la fitxa anterior, en aquest cas sense cap altra sufixació, sinó simplement amb el morf de masculí plural; atesa la situació híbrida d'aquest lloc, es pot dubtar entre el valor de 'fita termenal' i el de simple acumulació de rocs com a resultat de despedregar un camp (vegeu DECAt, vol. VI, p. 367^a47-50).

[[pedr]ons]
orotopònim
català < llatí
N + sufix -ó(ns)

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 178a51-52; CR, vol. XXIV, p. 76; ICC-Segrià.

Antic terme i avui nom de partida del municipi d'Albatàrrec, que es troba uns tres quilòmetres al sud-est del poble, vora el canal d'Urgell, a cavall amb el terme municipal de Lleida (pel sector de Vinatesa) i no lluny del d'Alfés (per Vinfaro); dóna nom, a més, dins del seu mateix territori, a un *tossal de Pedrós*, de 230 metres d'altura, on hi ha un vèrtex geodèsic, ja que es destaca enmig de la planúria dels encontorns.¹

DOC.: ·*el Pedros*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119; CR); *Pedros*, 1358 (*Fog.*); *Padros*, 1359 (OC); *Pedros*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).

OC: Vol. VI, p. 177b15: derivat de *pedra*.

ALTR. HIP.: A diferència de casos com *Pedregal*, *Pedrera* i *Pedris* (vegeu *supra s. v.*), en què, malgrat derivar certament de *pedra*, calia considerar un ús toponímic del substantiu ja prèviament sufixat (atesa la vigència com a nom comú dels termes respectius), en el que ara ens ocupa no és factible la mateixa equació, ja que, com es pot comprovar (DCVB, DECat, etc.), el mot *pedrós* no té caràcter propi suficient, i existeix només justament en tant que derivat adjectiu de *pedra*;² per tant, ens limitarem a explicar que la fixació onomàstica de *Pedrós*, si no és que primerament ens centréssim en el llinatge homònim, es deu simplement a la qualificació descriptiva d'un indret caracteritzat per la presència abundosa de pedres.

[[pedr]ós]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix -ós

1. Sembla que ha de ser aquest lloc el que apareix en el DCVB (*s. v. pedrós*) com a *Pedrós d'Urgell*, situat «a dues hores de Lleida» segons la *Guia de Catalunya* que tot sovint és la font d'informació bàsica d'aquesta obra quant a toponímia, ja que els homònims tractats en les fitxes següents ni són prop de la zona generalment designada com a «Urgell» ni sembla que la seva distància respecte la ciutat de Lleida es pugui reduir a dues hores (a peu, és clar).

2. Ben indicatiu és el comentari que en fa Coromines en el seu diccionari etimològic: «abans s'havia dit *pedrós* per *pedregós*» (DECat, vol. VI, p. 365a10). Per a aquest *Pedregós*, també toponímic, vegeu *supra s. v.*

1357

Pedrós

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector sud-oriental del municipi d'Artesa de Segre, que es troba a llevant del seu agregat Seró, confrontant amb Oliola; correspon a una partida amb aquest nom simple, però també s'hi troba un *clot de Pedrós*, una *Masia Nova de Pedrós* i, sobretot, ja a cavall amb l'esmentat terme d'Oliola, una *serra de Pedrós* que, arribant fins als 568 metres d'altura, és el punt més alt al sud de l'altiplà de la Força.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat de *pedra*, idèntic a l'homònim que s'explica en la fitxa anterior (vegeu *supra*).

[[pedr]ós]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix -ós

1358

Pedrós

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del molt extens terme municipal de Seròs, situada en el seu sector sud-occidental, al peu del Montmeneu, uns bons nou quilòmetres lluny del cap de terme (en línia recta, de manera que no hi ha confusió possible amb l'homònim de la mateixa comarca tractat anteriorment); un poc més a llevant sembla que dóna nom a una bassa, malgrat que apareix en la cartografia de l'ICC amb un article que en fa un cas sospitos de postantroponímia, *bassa del Pedrós*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ètim naturalment similar al dels homònims vistos en les fitxes anteriors, si no és que es tracta (possibilitat que hem apuntat més amunt) d'un ús postantroponímic, a partir del cognom homònim.

[[pedr]ós]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix -ós

1359

Pedrós, puig

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una muntanyeta de 584 metres d'altura, no pas la més elevada del seu sistema, sinó un mer contrafort septentrional de la serra de Vilobí, que tanmateix es destaca pel fet de marcar el límit alhora de tres termes municipals: els de l'Espluga Calba, Fulleda i Senan (adscribit, aquest darrer, a la comarca de la Conca de Barberà); la població més propera és justament Fulleda, que es troba just dos quilòmetres vers el sud-oest.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta òbviament d'un derivat de *pedra*, mitjançant el sufix adjectivador *-ós*, igual que els diversos topònims simples *Pedrós* (vegeu les fitxes anteriors), però ara encara més clarament atès que acompanya el substantiu geogràfic *puig*, indicant la característica principal d'aquest element, o més en concret del seu terreny.

[[pedr]ós]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ós*

REF.: DCVB; OC, vol. v, p. 410b40-43; ICC-*Urgell*.

Interessant topònim corresponent a una partida del terme municipal de Belianes, situada en el seu extrem de ponent, vora el límit amb Arbeca pel sector dels Vilars, i sobre el qual ens consten diferents variants formals: mossèn Joan Segura, en una monografia sobre el terme, hi anotava *Pedrucella*,¹ i, vers la mateixa època, Marian Aguiló consignava *Pedruells* en el seu diccionari (d'on ha passat al DCVB), mentre que la cartografia actual de l'ICC hi fa constar una variant masculina singular, i amb article, *lo Pedruell*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: A partir de les variants formals d'aquest topònim, així com del parallelisme parcial amb el mallorquí *Pedruixella* (possible nom mossaràbic tractat a OC, vol. i, p. 227-228), es pot mirar de reconstruir-ne l'ètim, que consistiria en una sufixació *-ell(a)* sobre una base lèxica *pedrós(a)* < llatí PETROSUS -A, que òbviament deriva de *pedra* < PETRA (vegeu *supra*, s. v. *Pedrós*); així s'obté la forma *Pedrosella*, ben propera a la reportada fa un segle per mossèn Segura, des de la qual tan sols hi ha una caiguda de /z/ intervocàlica, tal volta fruit de la dissimilació /r/-/z/ (d'on **Pedroella*; vegeu la fitxa següent) i un intranscendent tancament pretònic /o/ > /u/, per efecte del hiatus (si és que aquest tancament no és previ, per influència mossàrab), a més d'una masculinització (per exemple en aplicar-se a un *camp* o *tros*), fins arribar a l'actual *Pedruell*.

[[[pedr]u]ell]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. Segons recull l'OC, però no pas en l'article corresponent (dins dels molts derivats de *pedra*, al volum vi), sinó en parlar d'una altra partida d'aquell terme també coneguda a través de mossèn Segura, *Marinova* (OC, vol. v, p. 410b43, s. v. *Moruny*, *Maruny*, etc.). D'altra banda caldria preguntar-se si la grafia «c» respon realment a un so sord /s/, com escau en ortografia actual, o bé a un sonor /z/ més acordat a la probable etimologia (vegeu *infra*), si no és que tan sols reflecteix una forma documental antiga consultada o entrevista per mossèn Segura, en el qual cas les consideracions haurien d'anar per altres camins, sense descartar el mossarabisme mateix del mallorquí *Pedruixella*. Això no obstant, sembla que cal també tenir ben present el parallelisme amb dos altres noms de comarques veïnes de l'Urgell (un a llevant i un a ponent, de manera que el que ara ens ocupa queda en posició central), com són *Pedruella* a la Segarra i *Pedruilla* al Segrià (vegeu les fitxes següents), que, malauradament, sembla que no foren pas coneguts pels autors del DCVB ni pel de l'OC.

1361

Pedruella, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una partida del terme de Ribera d'Ondara, situada en el seu extrem de llevant, poc més d'un quilòmetre a l'est de Pomar, i vora el límit amb els municipis de Talavera (el seu agregat Pallerols és de fet la població més propera) i Montmaneu (la Panadella).¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia lògicament paral·lela a la dels parònims tractats en les fitxes anterior i següent, si bé en aquest cas podem fins i tot estalviar-nos els darrers passos evolutius explicats a propòsit del *Pedruell* de Belianes, quedant-nos en la fase *Pedroella* - *Pedruella*, més propera a l'ètim.

[[[pedr]u]ella]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. Aquest topònim apareix sota la grafia *Pedroella* a la cartografia actual de l'ICC, però hem de tenir present, ultra els importants paral·lels dels noms del mateix tipus tractats en les fitxes anterior i següent, que aquesta part de la Segarra pertany, des d'un punt de vista dialectal, al català oriental central, on aqueixa hipotètica *o*, essent àtona, és pronunciada /u/ de tota manera; per tant, resulta improcedent debatre si en aquest cas s'ha produït també, o no, el tancament per efecte del hiatus que sí cal treure a collació en els topònims dels termes de Belianes i Aitona; en fi, és per tal de mantenir l'agrupació amb aquests que optem per grafiar també ara *Pedruella* el cas que ens ocupa.

Pedruïlla, plana de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un petit altiplà del municipi d'Aitona, situat uns sis quilòmetres al sud-est de la població, en l'extens sector del terme que es troba a l'altra banda del riu, prop de les planes de Basconell, i concretament a l'altra banda (per migdia) de la vall dels Masos.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que ha de compartir l'etimologia amb els parònims *Pedruell(a)* tractats en les fitxes anteriors, però en aquest cas amb el sufix *-illa* en lloc del seu equivalent *-ella* (escau d'anotar el parallelisme amb la coneguda parella *Cintadella* - *Ciutadilla*, entre altres referents).

[[[pedr]u]illa]
 qualitat del terreny
 català < llatí
 N + sufix *-ill(a)*

1363

Peijà, masia

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. VI, p. 220a6-7.

Nom d'una masia del terme de la Fuliola, segons recull de Joan Coromines en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 219b23-220a2: variant alterada del cognom *Pijoan*, que és compost dels noms personals *Pere* (> *Pi-*, *Pe-*)¹ i *Joan*.

ALTR. HIP.: —

[[pei][jà]]
antropotopònim
català < llatí
compost (NP)

1. Noteu que en el nostre cas hi ha aquestes dues vocals (formant el diftong [ej]), si bé la segona pot ser fruit de la pronúncia típicament nord-occidental del so fricatiu [ʒ], que sol segregar la semivocal [j] (*rajar* [raj'ʒa], etc.) de forma paral·lela al del corresponent so sord [ʃ], en què aquest fet fonètic és molt més estès i reconegut.

1364

Pejan, cal

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector nord-occidental del terme de la Baronia de Rialb, corresponent, a més de la masia amb aquest nom de casa (el *cal* introductori és prou explícit), a un *serrat* i a una *font de Cal Pejan* que es troben, tots junts, uns tres quilòmetres a llevant del coll de Comiols.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És prou clar que som davant d'una altra variant formal del mateix cognom *Pijoan* (*Pere* + *Joan*) que hem vist en la fitxa anterior, i coincidint en aquest cas amb altres noms de lloc postantroponímics esmentats per l'OC (vegeu vol. VI, p. 220a2-7).

[[pe][jan]]
antropotopònim
català < llatí
compost (NP)

REF.: GEC; TS, p. 316-319; OC, vol. VI, p. 121b32-37.

Poble del municipi dels Plans de Sió, dins de l'antic de les Pallargues, que es troba tot just un quilòmetre al sud d'aquesta població, a l'altra banda del riu, i a tocar d'un altre petit agregat del mateix terme, Sisteró, amb el qual formà un municipi conjunt en el segle XIX i amb el qual se sol trobar aparellat en moltes citacions antigues i modernes.

DOC.: *Pelagallos*, 1077 (Sangés, doc. 40; TS); *Pelagals / Pelagalls*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC); *Pelagall*, 1161 (Font Rius, doc. 116; TS; OC); *Palayayls*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 184; TS); *Palagaylls*, 1358 (TS); *Palagays*, 1359 (*Fog.* 1358; TS); *Paylagalls*, 1359 (OC); *Palaganys*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Palagalls / Palagall*, 1553 (*Fog.*; TS); *Palagalls*, 1561 (*Fog.* 1553; TS).

OC: Vol. VI, p. 121a44-b31: es tracta efectivament, com sembla a primer cop d'ull, d'un compost del verb *pelar* amb el substantiu *galls*, però no pas primerament toponímic, procés que fóra poc comprensible des d'un punt de vista etiològic, sinó format en tant que antropònim, i concretament sobrenom d'algun antic personatge que després donaria nom al lloc que ens ocupa, tal com s'hagué d'esdevenir en el cas de tot d'altres noms paral·lels.¹

ALTR. HIP.: Deformació de **Pelacals*, que hauria derivat de **Peracalç*, compost de l'antic *pera* 'pedra' amb el substantiu *calç* o bé certament amb *galls* (TS), hipòtesi no confirmada.

[[pela][galls]]
antropotopònim
català < llatí
compost (NP)

1. Vegeu OC, vol. VI, p. 121b41-122a31: *Pelagrinyó*, *Pelabastons*, etc. El cas més extensament tractat per Coromines és el de l'empordanès *Pala-folls* < *Pela-folls* (vegeu íd., p. 120b1-123a1), on l'obertura en /a/ de la síl·laba inicial, que detectem també en totes les mencions medievals del topònim segarrenc a partir del segle XIII, ha quedat fixada, fins al punt d'emparentar-lo falsament amb *Palafrugell*, *Palaldà* i altres compostos de *pala* < PALATIUM 'palau' (entre els quals, però, tampoc no es compta *Palamós*: vegeu *supra* s. v.). D'altra banda, aprofitem per anotar (car ve a tomb, confirmant la hipòtesi de Coromines) que Eugeni Perea (1978, p. 337) recollí a Riudoms un *mas de la Pelagalls* on sembla que som davant d'un cas clar de renom personal, com indica la presència de l'article *la*.

1366

Pena, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida de l'extrem occidental del terme municipal de Ponts, que confronta amb el d'Artesa de Segre pel sector de Collfred, situada a uns cinc quilòmetres de la vila, però tot just a un quilòmetre per llevant d'aquest darrer poble, sota els contraforts nord-occidentals de l'altiplà de la Força, i més concretament al peu del puig d'Estany.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla evident que es tracta d'una mera fixació toponímica del nom simple *pena* < llatí PINNA, variant antiga i dialectal de *penya* 'rocassa' (vegeu DECat s. v.), emprada bàsicament per designar muntanyes pètries i rocs prominents, que en aquest cas podem identificar amb el puig d'Estany, d'acord amb la descripció geogràfica aportada més amunt.

[pena]
orotopònim
català < llatí
simple

REF.: ICC-Pla, Segrià.

Topònim que es troba a cavall dels termes de Torregrossa (Pla d'Urgell) i Puigverd de Lleida (Segrià), i que correspon en primer lloc a un turonet de 262 metres d'altura que justament marca el límit entre aquests dos municipis, ben a prop també del vèrtex comú amb el d'Artesa de Lleida, uns dos quilòmetres i mig dret al nord de Puigverd, i confrontant, per la banda torregrossina, amb l'antic terme de Margalef; de fet, aquest turó ve a ser, des d'un punt de vista morfològic, el contrafort occidental del petit altiplà de Margalef, que assoleix en el seu punt màxim els 271 metres; d'altra banda, dona nom, dins del terme de Puigverd, a una partida homònima que es troba just al peu d'aquest turó, al nord de la Femosa, i, dins del terme de Torregrossa, a un petit *pan-tà de la Pena*, també vora seu, que recull l'aigua, entre altres, de la sèquia de Margalef.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un cas toponímic idèntic al tractat en la fitxa anterior, essent en aquesta ocasió encara més clara la referència a un element orogràfic concret de tipus penyalós.

[pena]
 orotopònim
 català < llatí
 simple

1368

Pena, salt de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un salt d'aigua pertanyent al sistema de sèquies del tram final del canal d'Aragó i Catalunya, en terme municipal de Seròs, situat un quilòmetre i mig al sud-oest d'aquesta població, al peu de la muntanyeta coneguda com les *roques de Sant Formatge* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tot i tenir present que el cognom *Pena* és ben freqüent en aquesta subcomarca del Baix Segre, i, doncs, que podríem ser davant d'un antropotopònim, la situació d'aquest salt just vora les esmentades *roques* inclina a considerar que es tracta d'un cas més de *pena* com a variant de *penya* < PINNA (vegeu les fitxes anteriors).

[pena]
orotopònim
català < llatí
simple

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 45; ICC-*Noguera*.

Antiga quadra autònoma i actual partida del terme municipal de Belcaire d'Urgell, situada un parell de quilòmetres a ponent de la població, entre les partides de Pedrís i Golifàs; la GEC apunta que el seu nom era «antigament» *el Penal d'en Freixes*, però de fet aquesta forma, amb la sola variant de l'article inicial (que és el nord-occidental *lo*), apareix encara com a subpartida en la cartografia actual de l'ICC, immediatament al sud de *lo Penal*.

DOC.: ·*ez Penal*, s. xii (Rasico, p. 110).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'absència d'aquest tipus derivatiu en l'OC,² sembla prou clar que som davant d'una sufixació en *-al* (com en *Espinal*, *Pedregal*, etc.) de l'orònim *pena*, variant de *penya* 'rocassa' (vegeu les fitxes anteriors), de manera que el significat d'aquest topònim aproximadament fóra el de 'roquissar'.

[[pen]al]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

1. Rasico (p. 128) declara «no localitzat» aquest *ez Penal* del document del segle xii que transcriu i estudia, però considerem altament probable que es tracti del lloc que ara ens ocupa, atès el seu antic caràcter termenat, malgrat que en realitat apareix en el text en qüestió com el cognom toponímic d'un determinat individu (vegeu la nota següent).

2. Però no tant en el DECat, on d'una banda trobem referències a *penal*, ja format en tant que nom comú, variant antiga de *penyal* (vol. vi, p. 432b17-31), i d'altra banda alguns exemples tant de *Penal* com de *Penyal* emprats com a topònims, sobretot vers la Ribagorça, el Pallars i, a l'altre extrem, el País Valencià (vegeu íd., p. 432b31-59). Destaquem-ne l'esment d'un tal *Gerat dez Penal* en un document del segle xii (sens dubte el mateix que transcriuria i estudiaria Rasico: vegeu la nota anterior), que Coromines identifica com a «nom d'un pagès o pastor de Segarra» (íd., p. 432b19-20), però que, com hem vist, molt probablement sigui tot just un ús posttoponímic del cas urgellenc que ara ens ocupa.

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom efectivament d'un *coll* o pas entre muntanyes (o en aquest cas turons de no gaire més de quatre-cents metres d'altura) que es troba en el terme de Castellldans, immediatament al sud-est de la població, per on, a més d'una de les capçaleres de la vall de Matxerri, passa el camí que es dirigeix vers Cervià de les Garrigues per Vallseca.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cal atribuir a aquest nom de lloc, lògicament, la mateixa etimologia que al seu homònim noguerenc tractat en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[[pen]al]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-al*

1371

Penalta

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una notable mola muntanyosa del sector central del terme municipal de Camarasa, situada aproximadament un quilòmetre i mig al sud de la Maçana i quatre quilòmetres al nord del cap de municipi, damunt mateix del marge esquerre de la Noguera Pallaresa, just abans que aquest riu desguassi en el Segre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'una simple composició entre el substantiu oronímic *pena* 'roca, muntanya' (vegeu les fitxes anteriors) i l'adjectiu qualificatiu *alta*, de sentit evident.

[[pen][alta]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

Pena-roges

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del terme municipal d'Aitona, situada als afores mateix del poble, per llevant, entre la Clamor (que marca el límit amb el terme de Soses) i el marge dret del Segre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost entre el mateix substantiu *pena* < PINNA 'rocassa' que hem anat veient en les fitxes anteriors i l'adjectiu cromàtic *roges*.¹

[[pena][roges]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. L'evident desajustament entre el nombre d'aquests dos components té més d'una explicació possible, però caldria disposar de formes documentals antigues, cosa de què pel moment malauradament manquem, per decantar-se amb prou claredat a favor d'una d'elles. En primer lloc, caldria contemplar la possibilitat d'una simple pluralització *a posteriori*, en veure's aplicat a algun element múltiple, a partir, doncs, d'un primigeni *Pena-roja* (vegeu diversos topònims amb aquesta forma tractats a OC, vol. VI, p. 193b7-34, entre els quals el més conegut és un poble del Matarranya); en segon lloc, anant més enrere, es podria postular que la terminació *-a* del primer element derivi en realitat d'un antic plural llatí; i finalment, atenent-nos a la pura especulació fonètica, es podria també anotar la possibilitat que el nom que ens ocupa fos pròpiament *Penes-roges*, i que la forma actualment emprada no sigui sinó resultat d'una simple assimilació de /s/ > /z/ interna a la /r/ subsegüent, d'on obtindríem la forma **Pene-roges*, inevitablement interpretada com a *Pena-*, majorment havent-hi una /e/ àtona pretònica (i davant /r/), que tendeix a fer-se [a] en la parla nord-occidental (vegeu *ferrer* [fa're], etc.).

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya del municipi d'Alòs de Balaguer, situada en el sector central del terme, un parell de quilòmetres a ponent del poble, damunt la riba dreta del Segre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Atès que en les obres de referència (sobretot l'OC) manca no solament aquest cas, sinó qualsevol possible paral·lel, resulta necessari especular sobre el seu origen, debatent-nos bàsicament entre dues opcions: una difícil, però no impossible doble sufixació (de primer el col·lectiu-locatiu *-ar* i després el seu quasisinònim *-era*) damunt del substantiu antic *pena* 'rocassa' (vegeu les fitxes anteriors); o bé una composició d'aquest mateix element nominal, ja sigui amb l'adverbi *rere* (*rera*) o amb la forma femenina de l'adjectiu corresponent, *darrera*, en tot cas significant 'la muntanya del darrere' o 'l'última muntanya', sempre en relació amb les altres moles muntanyoses d'aquell sector.

[[pena][rrera]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adv

Penelles

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 194^b5-16.

Població i municipi del sector meridional de la comarca, en contacte amb l'Urgell, tan estret que sol anar en associació amb el veí Castellserà, que pertany ja a aquesta altra demarcació; no és estrany (i certament ja antic) l'ús del seu nom amb article: *les Penelles*.

DOC.: *Peneles*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72; OC); *ipsas Pennelas*, 1084 (Font Rius, doc. 39; OC); *ipsas Penellas*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Pennellas*, 1195 (OC); *los Penells de Castellsera*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Penelles del Espital*, 1358 (*Fog.*); *les Planelles* [?], 1359 (OC); *les Penelles / Penelles*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 153).

OC: Vol. VI, p. 194^a15-47: derivat diminutiu plural de *pena*, variant antiga i dialectal de *penya* < llatí PINNA 'roca'.

ALTR. HIP.: —

[[pen]elles]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-ell(es)*

1375

Penya del Barranc, la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme municipal de Linyola, situada en el seu extrem de ponent, prop del límit amb Vallfogona de Balaguer (Noguera) i Bellvís pel sector de Barrepicat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta clarament d'una composició no aglutinada entre dos termes orogràfics, *penya* (vegeu la fitxa següent, així com les anteriors sota la variant *pena*) i *barranc* (d'origen etimològic incert, potser preromà indoeuropeu), que sol designar un curs d'aigua intermitent, però també la petita depressió del terreny per on aquella s'escola en els infreqüents casos de pluja.

[penya][barranc]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

1376

Penyes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del sector meridional del terme de Montoliu de Lleida, corresponent a una zona aturonada (de fet un dels contraforts nord-occidentals de la plataforma naturalment més elevada que s'estén des de les Garrigues fins a Alfés), que es troba entre el pla de Tabac i el límit amb els termes municipals d'Alfés i Sunyer.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'una simple fixació toponímica, en plural, del substantiu oronímic *penya* < llatí PINNA 'roca'.

[penyes]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1377

Pera, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector central del terme de Vilanova de l'Aguda, corresponent en principi a una masia (documentada ja al segle xv) que es troba a poc més de dos quilòmetres d'aquesta població, vers el nord-est, però que dóna nom també a una *solana de la Pera* situada damunt mateix del mas, en el vessant meridional del serrat de Sant Miquel.

DOC.: *lo mas de la Pere*, 1497 (*Fog.*, p. 226).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que es tracta d'una mera fixació toponímica de l'antic substantiu *pera* < PETRA 'pedra, roca', tal com en la mitja dotzena d'homònims (i molts més compostos amb aquest element nominal) recollits i tractats per l'OC (vegeu vol. vi, p. 195*a*7-199*b*18).

[pera]
orotopònim
català < llatí
simple

1378

Pera, puig de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya de poc més de mil cent metres d'altura que es troba dins del terme municipal d'Alòs de Balaguer, uns quatre quilòmetres i mig dret al nord d'aquesta població; constitueix un dels contraforts meridionals de la serra de Sant Mamet.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Lògicament té el mateix ètim *pera* 'roca' que el nom tractat en la fitxa anterior, també absent de l'OC, tot i que en aquest cas podem dir que el significat es veu reforçat per la tautologia amb el genèric *puig de* (el qual, d'altra banda, no és estrany, atès principalment el caràcter obsolet de l'orònim *pera* en català actual; vegeu un quasi idèntic *puig de la Pera* antic, al Rosselló, recollit a OC, vol. VI, p. 196a40-42).

[pera]
orotopònim
català < llatí
simple

1379

Peralba

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 197*b*45-48.

Poble del terme de Vilanova de Meià, situat en el seu sector occidental, més enllà del coll d'Orenga, uns sis quilòmetres a l'oest de Santa Maria de Meià, en els vessants septentrionals de Sant Mamet, on dona nom també (ICC-*Noguera*) a uns *Llaners de Peralba*, que són damunt mateix del poble.

DOC.: *Peralava*, 1242 (DECat, vol. VI, p. 363*a*6-7); *Peralba*, 1359 (OC).

OC: Vol. VI, p. 196*b*20-197*b*38: compost evident entre els antics substantiu *pera* 'pedra' i adjectiu *alba* 'blanca'.¹

ALTR. HIP.: —

[[per]][alba]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. La forma documental *Peralava*, de l'any 1242, curiosament reportada pel DECat, però oblidada en l'OC, no ens ha de fer confondre ni allunyar-nos d'aquest ètim claríssim, car cal llegir-hi *Peràlaba*, i es tracta simplement, com explica el mateix autor en nota final (DECat, vol. VI, p. 369*b*21-32), d'un cas d'anaptixi o aparició d'una vocal epentètica enmig d'un grup consonàntic.

REF.: GEC; TS, p. 320; CR, vol. xxiv, p. 348; ICC-*Urgell*.

Caseria del terme d'Ossó, situada just a l'altra banda del riu Sió, a menys d'un quilòmetre de distància d'aquest seu cap municipal, vers el nord-oest.

DOC.: *Paredsaltes*, 1098-1099 (*Marca*, doc. 322; Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Parietis altibus*, 1188 (CR, vol. xxiv, p. 348).

OC: —

ALTR. HIP.: En principi sembla un compost del mateix antic substantiu *pera* que hem trobat en la fitxa anterior, en aquest cas amb l'adjectiu *alta* (vegeu cinc *Peralta* diferents tractats a OC, vol. vi, p. 197b52-198a29), i amb l'adopció del nombre plural, entre altres hipòtesis, *a posteriori* de la seva formació; això no obstant, la forma medieval *Paredsaltes* (que ja a TS vam identificar sense dubtes amb aquest topònim, pel context) ens duu a donar la raó a Moreu-Rey (1982, p. 80), que hi va veure un compost no amb *pe(d)ra*, sinó amb *paret(s)*, la qual cosa implica una evolució fonètica *Pared(s)altes* > **Paraltes*, amb pèrdua de /d/ (o /z/) intervocàlica,¹ i finalment *Peraltes* per mera confusió /a/ - /e/ en posició inicial pretònica, típica del català nord-occidental.²

[[per][altes]]
element arquitectònic
català < llatí
compost N + Adj

1. Pèrdua o caiguda que, concretament, es podria explicar mitjançant una simple dissimilació entre la -s- interna i la final (no és freqüent, al capdavall, un compost amb doble flexió de plural), tal com Coromines apunta a propòsit del bagenc *Vilafruns* < *Vila(rs) Enfruns* (on hi ha *enfrú* 'àvid'), amb l'esment addicional d'altres casos paral·lels, com *Espinelves* < *Espines-albes* i *Pedralbes* < *pedres-albes* (vegeu OC, vol. viii, p. 45b10-13).

2. Tal volta, però, la sorprenent contracció, o si més no l'adopció de *Pe-* en la síl·laba inicial, es podria explicar per un encreuament certament amb els derivats toponímics de *pera*, tal com s'esdevingué almenys en el cas del rossellonès *Perestortes* < *Paredstortes* < *PARIETES TORTAS* 'murs torçuts' (tracat per l'OC, vol. vi, p. 203a13-b11), interessant paral·lel que reforçaria aquesta hipòtesi.

Perdiguers

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Masia del sector central de la Baronia de Rialb, situada un parell de quilòmetres al nord del Palau de Rialb, a mitja costa damunt la riba dreta del Rialb, davant per davant de Sant Vicenç; dóna nom (o el comparteix) a una altra masia del mateix sector, la dels *Plans de Perdiguers*, que es troba just un quilòmetre vers el nord-oest, si bé a l'altra banda del barranc de l'Espluga de les Cabres, sota mateix de la serra dels Plans amb el nom de la qual sembla així mateix tenir relació directa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat de l'ornitònim *perdiu* (vegeu les fitxes següents) mitjançant el sufix *-er* (si no directament del seu ètim llatí *PERDICE* > **PERDICARIU*: vegeu DCVB s. v.), ja sigui com a al·lusió de tipus adjectiu a aquest ocell (vegeu *infra* s. v., el topònim segrianenc *Puigperdiguer*, per al qual aquesta és la hipòtesi més possible) o ja sigui (com sembla ser el cas del solsonès *la Vila de Perdiguers*, que és l'únic cas similar tractat per l'OC: vegeu vol. VIII, p. 24b55-25a2) com a fixació toponímica directa del nom del gos, el *perdiguer*, que precisament es coneix amb aquest apel·latiu amb motiu de la seva especialització a caçar perdius.

[[perdigu]ers]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

Perdiu, font de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una font del terme de Torrelameu, situada tot just un quilòmetre dret al nord de la població, vers el límit occidental del pla de Violes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'una mera aplicació toponímica (tant hi fa si amb un referent constant o bé anecdòtic o fins simbòlic) del nom d'ocell *perdiu*, de la qual per cert no hi ha cap cas a l'OC, tret del compost *Viladeperdius* (a l'Alt Gaià) i, indirectament, del solsonès *la Vila de Perdiguers* (vegeu OC, vol. VIII, p. 24b40-25a2).

[perdiu]
zootopònim
català < llatí
simple

1383

Perdius, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del sector occidental del terme de la Pobla de Cérvols, situada uns cinc quilòmetres dret a l'oest de la població, vers la gran partida de les Garrigues que sembla haver donat nom a la comarca (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica plural de l'ornitònim *perdiu* (vegeu la fitxa anterior), indicant segurament una àrea on abunda aquesta espècie.

[perdius]
zootopònim
català < llatí
simple

1384

Perdius, punta de les

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una muntanyeta de 270 metres d'altura que es troba a l'angle nord-occidental del municipi de Llardecans, pràcticament al límit amb el de Seròs (i no lluny tampoc de l'extrem meridional del d'Aitona), vers la capçalera d'un petit afluent de la vall de Carratalà.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia i explicació lògicament similar a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors i següent.

[perdius]
zootopònim
català < llatí
simple

1385

Perdius, valleta de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un petit curs d'aigua no constant del terme de Sarroca de Lleida, que neix al nord de la població, més enllà de la vall Major, en la qual desguassa al cap d'un parell de quilòmetres en direcció a ponent, tot just haver entrat l'un i l'altra en l'apèndix sud-oriental del terme de Torres de Segre on es troba el pantà d'Utxesa, que n'és el collector.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Quart i darrer cas, ara com ara, de fixació toponímica directa del zoònim *perdiu*; caldria encara sumar-hi, per la via de la sufixació, sengles *Perdiguers* i *Puigperdiguer* (vegeu respectivament *supra* i *infra s. v.*), cap dels quals tanmateix no és recollit per l'OC, que de fet ni tan sols dedica un article (tret de *Viladeperdius*: vegeu OC, vol. VIII, p. 24b40-25a2) a aquesta sèrie lèxica.

[perdius]
zootopònim
català < llatí
simple

1386

Pere, lo

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom amb què es coneix un turó de 626 metres d'altura, contrafort septentrional de la serra del Tallat, que es troba damunt mateix dels Omells de na Gaia, per llevant, en el sector central del seu terme municipal.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla tractar-se d'una masculinització, probablement per etimologia popular, a partir d'una forma prèvia *la Pera* (vegeu *supra* alguns topònims que responen a aquesta sèrie lèxica), en perdre's la noció de l'equivalència entre *pera* i *pedra*, significant també, com hem vist, 'roca' i fins 'muntanya', com devia ser en el present cas.

[pere]
orotopònim
català < llatí
simple

1387

Peres, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom que rep el petit conjunt de cims de la serra del Rei, que es troba en el terme municipal de les Avellanes i Santa Linya, uns tres quilòmetres a llevant d'aquella població i dos quilòmetres dret al sud de la darrera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta del mateix antic orònim *pera* 'roca' que hem trobat en fitxes anteriors, ja sigui com a nom simple o formant part d'una composició, aquí fixat en nombre plural segurament en funció de la real diversitat dels cims rocosos a què abans hem alludit.

[peres]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Pertusa, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; Tort, 1998, p. 214-216; ICC-*Noguera*.

Nom d'una església, dedicada a la *Mare de Déu de la Pertusa* (o *Portusa*: Tort afirma haver-ho sentit així), que es troba en l'extrem occidental del terme d'Àger, damunt mateix de la riba esquerra de la Noguera Ribagorçana, a l'inici de l'embassament de Canelles; es tracta d'un sector singularment aconegut (però ja uns quatre quilòmetres al sud de Mont-rebei), car s'hi troben, per la part de llevant (terme d'Àger), els contraforts sud-occidentals del Montsec d'Ares i, per la part de ponent (sector sud del terme de Viacamp, a la Baixa Ribagorça), els contraforts sud-orientals del Montsec d'Estall o d'Aragó (cims de Montfalcó i Santa Quitèria).

DOC.: *Pertusa / Pertuse*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 112); *Pertusa*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 129).

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clar, vista l'anterior explicació geogràfica, que es tracta d'un cas paral·lel, en femení, al del *Pertús* (o *Portús*): fixació toponímica, amb valor orogràfic (descriptiu), de l'antic adjectiu *pertús*, *-usa* (vegeu DCVB s. v.), que deriva del llatí *PERTUSUS* 'foradat', de manera que al capdavant el topònim que ara ens ocupa fóra equivalent del també noguerenc *Foradada* (vegeu *supra* s. v.).¹

[pertusa]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

1. És absent de l'OC no només el nostre *Pertusa* (i això malgrat disposar d'entrada pròpia a la GEC), sinó fins i tot el seu correlat molt més conegut, *el Portús* o *Pertús*, que tanmateix ja fou tractat per Coromines en un breu esment (p. 19) de la seva «Introducció a l'estudi de la toponímia catalana» (text inicial dels ETC del 1965), comparant-lo amb el francès *pertuis* 'osca o forat', derivat de *PERTUSIUM*. Si bé convé afegir que aquest tipus lèxic ja havia estat explicat satisfactòriament pel DCVB (s. v. *pertús*), fou al DECat (s. v. *tundir*) on l'illustre etimòleg dedicà un bon paràgraf tant a l'adjectiu arcaic *pertús* 'foradat' (vol. VIII, p. 927b1-32) com al nom de lloc de l'actual frontera empordanesa (ídem, b33-38), amb l'esment afegit tan sols d'un homònim ripollès (b38-44), bo i havent ja indicat en el seu lloc alfabètic (DECat, vol. VI, p. 738a32-33) que «*Portús* és la forma catalana i no pas *Pertús*».

1389

Pessons, els

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VI, p. 214a6-7.

Partida de vers Suró, segons Coromines, que n'esmenta el nom a partir de les notes personals de llurs enquestes sobre el terreny.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 213b34-214a3: com els diversos topònims del tipus *Pessó*, *Pessonada*, etc., tractats en el mateix article, sembla que som davant d'un ús oronímic, per comparació de formes, de l'antic substantiu *pessó* 'munt cònic de coses, especialment herba, palla i altres productes agrícoles',¹ emprat per designar uns puigs cònics, que aquí sens dubte han de ser els petits cims que identifiquen tant la serra de Suró com la veïna de Montfred.

ALTR. HIP.: —

[pessons]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

1. Sobre aquest mot *pessó* i la seva etimologia vegeu DECat, vol. VI, p. 357b44-359a10, on se n'estableix aquest significat primer i se n'identifica l'àrea dialectal (bàsicament ribagorçana i pallaresa), així com la major part de les concrecions secundàries de tipus toponímic que retrobarem en l'OC, si bé no pas la que ens ocupa ara; pel que fa a l'etimologia, Coromines dubta entre una derivació de *peça*, mot d'origen cèltic arribat al català a través del llatí vulgar (vegeu íd., p. 356b21-357b17), i un parentiu semblantment incert amb un basc dialectal *phezoin* 'fossat'.

REF.: OC, vol. VI, p. 214b1-2.

Nom d'una partida del terme municipal dels Torms, recollit directament per Coromines en les seves fitxes onomàstiques.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 214a51-56: variant de *pletill*, derivat i sinònim de *pletiu* (vegeu *infra*, s. v. *Pleta*), per dissimilació i caiguda de /l/ en la primera síl·laba.¹

ALTR. HIP.: —

[[pet]illo]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-ill(o)*

1. Caldria afegir-hi encara, pel que fa a la terminació, que la presència de *-o* final es pot explicar o bé com una adaptació moderna al sufix castellà *-illo* (vegeu *chiquillo*, *veranillo*, o ja no sufix, com en *pillo* o *anillo*), o bé, probablement, com una romanalla mossàrab, atès que, en aquestes latituds, difícilment és assimilable a la resta de noms paral·lels esmentats per l'OC (vol. VI, p. 214a48-51), pallaresos o ribagorçans, on evidentment es tracta de la ben coneguda *-o* precatalana (casos com *Gento*, *Comalo forno*, *Caubo*, etc). Pel que fa a la primera hipòtesi, caldria contemplar especialment un quasi-homònim *pitillo* 'pitet [de vestir]' (o també *petillo*: vegeu DECat, vol. VI, p. 560b39-59, que hi veu ètim portuguès), al qual es podria sumar el castellanisme popular *pitillo* 'cigarret'; malgrat això, no es veu gens clara quina influència, a més de la mera paronímia, podrien haver exercit aquests mots sobre el nostre topònim, i resta pendent, sobretot, la cronologia de la seva actual forma, ja que és aquesta la que hauria d'atorgar un mínim de versemblança o, pel contrari, obligar a descartar completament una explicació basada en l'etimologia popular o l'encreuament amb mots procedents d'altres llengües en dates que, en tot cas, no semblen pas més reculades que el segle XVIII o el XIX.

1391

Pi, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida muntanyenca del municipi de Vilanova de Meià, situada en el seu extrem sud-oriental, entre el petit nucli de Boada i el límit amb el terme d'Artesa de Segre pel sector de Montargull i Vall-llebrera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'una fixació toponímica del fitònim *pi* < llatí PINUM, en al·lusió o bé a algun exemplar singular d'aquesta espècie o bé, com a antic col·lectiu, a un bosc d'aquesta mena d'arbres.

[pi]
fitotopònim
català < llatí
simple

1392

Pi, pla del

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'un petit planell del terme municipal d'Aspa, situat immediatament al sud-oest d'aquesta població, gairebé en el límit amb l'angle sud-oriental del terme d'Alfés.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia evident, idèntica a la del nom noguerenc tractat en la fitxa anterior, i d'etiologia probablement paral·lela.

[pi]
fitotopònim
català < llatí
simple

1393

Pi, pla del

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una pla situat a l'extrem septentrional del terme municipal d'Estaràs, concretament un parell de quilòmetres al nord-est del seu agregat Ferran, vora l'actual traçat de l'eix transversal, i ja a cavall amb el sector sud del terme de Castellfollit de Riubregós (Anoia).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vegeu l'homònim segrianenc tractat en la fitxa anterior.

[pi]
fitotopònim
català < llatí
simple

1394

Pi, tossalet del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Muntanyeta de poc més de cinc-cents metres d'altura del sector central del terme d'Ivars de Noguera, situada aproximadament un quilòmetre i mig al nord-est d'aquesta població, a ponent de la serra de l'Aubac, de la qual ve a ser un penúltim contrafort abans de la Noguera Ribagorçana.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment hem d'adjudicar-li la mateixa mena d'explicació que hem apuntat per als diversos homònims tractats en les fitxes anteriors.

[pi]
fitotopònim
català < llatí
simple

Picabaix, reguer de

COM.: Segrià

REF.: GEC (*s. v. Corbins*); G.-Biosca, p. 151-152; CR, vol. XXIV, p. 97; ICC-*Segrià*.

Nom d'un curs d'aigua o barranc, aprofitat dins del sistema de regatge del Segrià (en el sentit autèntic d'aquest corònim), que es troba en el límit meridional dels termes de Torre-serona i Corbins, als quals separa del de Lleida (sector de Llívia); desguassa directament en el Segre.

DOC.: *Picabaij*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Picabay*, 1201 (G.-Biosca, p. 151).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla tractar-se simplement d'una composició entre el substantiu *pica*, naturalment no en la seva accepció orogràfica (sinònim de 'pic' o 'cim'), sinó en la de 'peça de pedra, terrissa, etc. destinada a rebre o contenir líquid', i l'adverbi *baix* (més que no l'adjectiu corresponent, a causa de la incompatibilitat de gènere), amb una significació merament locativa, del tipus «(la) pica (de) baix», que s'adiu prou tant amb el caràcter hidrològic d'aquest cas com amb la seva localització geogràfica.

[[pica]][baix]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + Adv

REF.: GEC; ICC-*Urgell*.

Nom amb què es coneix generalment la destacable torre circular, vestigi d'un antic castell d'Almenara, que es troba en el punt culminant de la serra d'Almenara (vegeu *supra s. v.*), situada a 458 metres d'altura (vèrtex geodèsic de primer ordre), dins del terme municipal d'Agramunt, uns quatre quilòmetres al sud-oest d'aquesta vila.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica (o gairebé prototoponímica) del substantiu *pilar* 'columna circular' (vegeu alguns casos sí citats a OC, vol. vi, p. 225b23-42), però aquí significant 'torre circular' per comparació de formes, complementada (o més aviat *complementària*, doncs) del nom particular d'*Almenara* (per al qual vegeu *supra s. v.*).¹

[[pil]ar][al-menara]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ar* (+ complement específicatiu)

1. Tanmateix podríem dir que avui aquest cas toponímic funciona com un compost no aglutinat, atès que no és usual de dir-ne *el Pilar* a seques, i d'altra banda el nom tot sol d'*Almenara* es reserva per a la serra on es troba o bé a la població que nasqué entorn seu.

1397

Piles, les

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 225a20-22; ICC-Segrià.

Partida del terme de Sarroca de Lleida, situada en el seu sector nord-occidental, a uns tres quilòmetres del poble, vora el límit amb els municipis de Torres de Segre i Aitona pel pantà d'Utxesa (que es troba a tot just un quilòmetre); és probable, per tant, que correspongui a un indeterminat *Ces Piles* que Coromines troba en un document antic, esmentat junt amb Sudanell, i que aquest autor situa no sense prevenció «cap a Lleida».

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 224b38-41: fixació del plural de *pila* en l'accepció hidronímica ('lloc estanyat o centrat per una font').

ALTR. HIP.: Tanmateix no es pot pas descartar que es tracti de l'altra accepció de *pila*, també prou freqüent en toponímia, com a 'pilar o puntal' (vegeu OC, vol. VI, p. 225b9-42).

[piles]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1398

Pinada, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una notable muntanya (amb vèrtex geodèsic de 618 metres d'altura) que es troba al límit entre el terme d'Ivorra i l'extrem sud-oriental del de Torà, uns tres quilòmetres i mig al sud d'aquesta vila, i pràcticament equidistant entre Ivorra i Castellfollit de Riubregós.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament una sufixació del nom d'arbre *pi* (< llatí *pinum*), si bé cal parar atenció en la raresa del sufix *-ada* amb valor de collectiu fitonímic.

[[pin]ada]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ada*

1399

Pinars, vall dels

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un petit barranc o *vall* del terme de Llardecans, que neix immediatament al nord-est d'aquesta població i corre en direcció nord-oest, si bé poc després s'uneix a altres cursos menors d'aquella zona, constituint de fet una de les capçaleres del que més avall es coneix com a vall d'Adar.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evident derivat de *pi* mitjançant el sufix col·lectiu *-ar*, fixat toponímicament en plural.

[[pin]ars]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

1400

Pineda, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom, més que d'una partida, d'un vessant de muntanya (el meridional de l'anomenada *serra Grossa*), a l'extrem sud del terme de Vilanova de Meià, confrontant amb el d'Artesa de Segre pel sector de Vernet i Alentorn, per on neix i baixa cap al Segre, en direcció justament a Artesa, el barranc de la Mora o de les Vinyes.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta del més usual derivat col·lectiu de *pi*, mitjançant el típic sufix *-eda* < llatí *-etam*, al·lusió a la vegetació predominant en aquesta àrea de muntanya.

[[pin]eda]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-eda*

1401

Pinell

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 219a21; ICC-*Garrigues*.

Nom d'una antiga quadra del municipi de Juneda (informació única i idèntica de GEC i OC), que resta com a partida (localitzada per la cartografia comarcal de l'ICC, però, al nord del terme veí de Puiggròs, si bé a prop del de Juneda) i que molt probablement es veu reflectit també en el *Mas Pinell*, ja que aquest, malgrat pertànyer al terme municipal de les Borges Blanques (i concretament a un seu enclavament occidental), es troba igualment a tocar del de Juneda (per la banda oposada), i tot just a dos quilòmetres d'aquesta vila, pel sud-oest, que és sens dubte la població més propera.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 218a33-219a13: derivat de *pi* < PINUS, i més concretament, com en el cas del nom del municipi solsonès de *Pinell*, d'una sufixació de tipus col·lectiu diminutiu PINETULUM.

ALTR. HIP.: —

[[pin]ell]
fitotopònim
llatí
N + sufix *-ell*

1402

Pinera, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una explotació rural del terme municipal d'Artesa de Segre, situada uns tres quilòmetres al nord-oest d'aquesta població, però a l'altra banda del riu, vora el seu agregat Baldomar.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat del fitònim *pi*, en aquest cas amb una terminació *-era* que o bé pot correspondre al mateix sufix que trobem en *Bruguera* < *bruc* i altres fitotopònims (però sobretot en zootopònims: vegeu *Cabrera*, *Cervera*, *Tordera*, etc.), o bé a una alteració de *-eda*, versió femenina del col·lectiu *-et* (vegeu *Pineda*, *supra s. v.*, i tot just també un *Pinet* ponentí a la fitxa següent).

[[pin]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1403

Pinet, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del municipi de la Floresta, que es troba immediatament al sud del poble, a ponent de la carretera local i de la via del tren, i pràcticament al límit amb el terme de les Borges.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat col·lectiu (o bé simplement diminutiu) de *pi* < llatí PINUM, mitjançant el sufix *-et* < llatí -ETUM (paralel masculí, doncs, del més transparent *Pineda* que hem tractat *supra s. v.*).

[[pin]et]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

Pinetes, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Vinaixa, situada uns tres quilòmetres al nord de la població, en una zona muntanyenca plena de boscatges.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un cas més de derivat col·lectiu de *pi* mitjançant el sufix *-et* (vegeu la fitxa anterior), en aquesta ocasió fixat en femení plural, però conservant la consonant sorda /t/ en lloc de la usual sonorització en *-eda* (vegeu *supra*, s. v. *Pineda*), possiblement per influència mossàrab.

[[pin]etes]
fitotopònim
mossàrab
N + sufix *-et(es)*

1405

Pins, coma dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una coma o valleta del terme municipal de Menàrguens, situada tot just un quilòmetre a ponent de la població, sota el tossal de Garrameu i el pla de Violes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'una mera fixació onomàstica del plural del nom d'arbre *pi*, que hem trobat en força altres topònims d'arreu del país (vegeu les fitxes anteriors).

[pins]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1406

Pinsalts, los

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia del sector central de la Baronia de Rialb, situada uns dos quilòmetres a ponent del riu i al nord del Palau de Rialb, en una zona muntanyenca i abrupta.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla no res més que un compost del fitònim *pi* amb l'adjectiu qualificatiu *alt*, en plural, al·lusiú a la posició relativa d'un bosquet d'aquesta espècie.

[[pins][alts]]

fitotopònim

català < llatí

compost N + Adj

Pinyana, canal de

COM.: Segrià

REF.: GEC (s. v. *Pinyana*); OC, vol. VI, p. 230a50-52; Tort, 1998, p. 263-269; ICC-Segrià.

Es tracta del conegut canal que recorre de nord a sud, paral·lel a la Noguera Ribagorçana (per ponent), el sector més septentrional de la comarca, entre els termes d'Alfarràs, Almenar, Alguaire i Vilanova de Segrià, on se subdivideix en dues sèquies; naix abans d'entrar en el primer d'ells, encara a la Llitera (terme de Castellonroi), i més concretament vora l'estret i despoblat de *Pinyana*, al pantà de Santa Anna, més avall del qual, i just en el límit de termes (i, doncs, de comarques i avui fins i tot de comunitats autònomes), hi ha la *central elèctrica de Pinyana*; d'altra banda, dóna nom, en la part central del seu recorregut, a dos veïnats del terme d'Alguaire, situats un quilòmetre al sud i dos quilòmetres al nord d'aquesta població, respectivament: *Pinyana* (ICC-Segrià) i *la Mata de Pinyana* (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 230b35-52: derivat de PINNA 'penya, rocassa', en principi de tipus adjectiu, car fóra aplicat a algun genèric com ara CASTRA *PINNIANA 'castells roquers'.

ALTR. HIP.: Tanmateix sembla clar que el lloc que deu el seu nom a l'ètim suara explicat és el *Pinyana* de Llitera (semblantment a l'homònim ribagorçà que es troba uns vint quilòmetres més al nord i altres d'arreu del país tractats també en l'OC: vol. VI, p. 229b53-230b19) i que, per contra, el cas que ara ens ocupa, és a dir, el nom del *canal*, així com òbviamment el de la central elèctrica i fins el dels dos veïnats que abans hem esmentat, simplement són topònims secundaris, fruit de la reduplicació o mera extensió d'aquell.

[[piny]ana]
topònim reduplicat
català < llatí
simple (N(top))

REF.: GEC; ICC-*Segarra*.

Nom que rep el *coll* o pas muntanyenc del camí que enllaça Cervera i Solsona per Biosca i l'Hostal Nou, i que es troba en l'angle nord-oriental de l'actual municipi de Biosca, un parell de quilòmetres al nord de Padollers, gairebé al límit amb els termes de Torà (abans Llanera) i Llobera de Solsonès.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com el nom secundari de la vila septentrional de Sant Llorenç de Morunys o *dels Piteus*, forma tradicional que tampoc no té entrada en l'OC, però que és tractada de passada s. v. *Moruny* (vegeu vol. v, p. 409b36-39, si bé pràcticament reproduint el breu article de DECat, vol. vi, p. 564a31-36), aquest nom deu derivar del de la regió francesa de *Poitou* (ant. *Peitieu*), però potser no directament, sinó a través de la denominació del famós drap *piteu* (vegeu DCVB s. v.), que lògicament n'és originari, i que es fabricava justament a Sant Llorenç (població a la qual, en darrera instància, hom aniria també per aquest camí, més enllà de Solsona).

[piteu]
activitat humana
català < occità
simple

1409

Pixa-somes

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 234a34-35.

Antic nom d'una partida del terme de Lleida, segons la llista de noms de partides de l'any 1690 elaborada per Lladonosa i emprada per Coromines en aquest i en altres casos.

DOC.: *coma de Pixaçomes*, 1690 (OC).

OC: Vol. VI, p. 234a35-36: compost del verb *pixar* (vegeu altres topònims amb aquest component a OC, vol. VI, p. 234a4-32), o potser d'un seu derivat de tipus substantiu (com és el cas de l'aranès *pix* 'cascada'), i l'antic adjectiu *somes* 'superficials' (vegeu DCVB, s. v. *som*) significant en conjunt 'cascadetes poc abundoses'.

ALTR. HIP.: —

[[pixa][somes]]
hidrotopònim
català < llatí
compost V + Adj

1410

Pla, el

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 234a51-52; ICC-*Noguera*.

Nom d'un santuari, dedicat a la *Mare de Déu del Pla*, que es troba en el terme municipal d'Artesa de Segre, en un petit pla a l'altra banda del riu Senill i del canal d'Urgell, tot just un quilòmetre i mig al sud-est de la vila.

DOC.: *Sanctam Mariam de Plano de Artesa*, 1169 (CR, vol. XVII, p. 172).

OC: Vol. VI, p. 234a48-49: naturalment es tracta d'una mera fixació toponímica del substantiu orogràfic *pla*, derivat del llatí *PLANUM*, al·ludint a l'esmentada situació d'aquest santuari.

ALTR. HIP.: —

[pla]
orotopònim
català < llatí
simple

1411

Pla, el

COM.: Segarra

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 234a51-52.

Santuari marià i antigament mas del terme municipal de Biosca (dedicat a la *Mare de Déu del Pla*, però conegut també per *Sant Pelegrí*: així ja tan sols a la cartografia actual de l'ICC), que es troba situat efectivament en la zona plana del sud del terme, tot just un quilòmetre al sud-oest del poble, vora la carretera de Guissona i la riera de Biosca.

DOC.: *mas del Pla*, 1497 (*Fog.*, p. 199).

OC: Vol. VI, p. 234a48-49: és evident que es tracta d'una al·lusió a la situació del santuari en un *pla*.

ALTR. HIP.: —

[pla]
orotopònim
català < llatí
simple

1412

Pla, el

COM.: Segarra

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 337; OC, vol. VI, p. 234a51.

Nom d'un antic convent agustinia del terme de Sanaüja, que abans havia estat santuari marià (la *Mare de Déu del Pla*) i que avui subsisteix com a església, que es troba als afores de la vila, pel sud, en situació paral·lela a la de l'homònim del veí terme de Biosca tractat en la fitxa anterior.

DOC.: *ipso Plano de Sanauga*, 1051, 1083, 1140 (CR); *Sanctam Mariam de Plano*, 1189 (CR); *Sancte Marie dez Pla*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 206; CR).

OC: Vol. VI, p. 234a48-49: etimologia lògicament idèntica a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors (*pla* com a orònim), atesa a més llur particular coincidència geogràfica en relació amb la vila respectiva.

ALTR. HIP.: —

[pla]
orotopònim
català < llatí
simple

1413

Pla, Santa Maria del

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 140-141; OC, vol. vi, p. 234a54-55.

Església antiga del terme d'Àger, esmentada en documents medievals i que sembla que subsistí fins al segle XIX (els seus fonaments romanen aprofitats per una masia), que es trobava a ponent de la vila, vers el camí d'Agulló a la Noguera Ribagorçana.

DOC.: —

OC: Vol. vi, p. 234a48-49: naturalment, com en els casos tractats en les fitxes anteriors, es tracta del substantiu *pla*, relatiu a la ubicació concreta d'aquesta antiga església.

ALTR. HIP.: —

[pla]
orotopònim
català < llatí
simple

1414

Pla d'Escarp, el

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 234*b*46-47; ICC-*Segrià*.

Nom que es dona a una caseria del municipi de Massalcoreig, situada al sud del terme, vora l'antic monestir d'Escarp (vegeu *supra s. v.*), en l'indret planer anomenat justament per aquest motiu *pla d'Escarp*.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 234*a*48-49: en aquest cas, com en el tractat en la fitxa següent, tan sols apareix aquest cas dins de la relació dels compostos evidents de *pla*.

ALTR. HIP.: A diferència d'aquell, tanmateix, aquí la segona part del topònim es limita a una mera referència especificativa basada en el ja esmentat nom independent d'*Escarp*.

[pla][escarp]

orotopònim

català < llatí

simple (+ complement especificatiu)

1415

Pla de la Font, el

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 234^b28-29; Tort, 1998, p. 296-297.

Poble de creació recent (mitjan segle XX, producte de la neocolonització de la zona de regatge del canal d'Aragó i Catalunya), pertanyent al municipi anomenat justament *Gimenells i el Pla de la Font*, que fou instituit el 1991 per segregació del d'Alpicat.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 234^a48-49: només se'l relaciona dins dels compostos de *pla*.

ALTR. HIP.: Cal afegir-hi, doncs, malgrat l'evidència, que en aquest cas es tracta d'una composició no aglutinada amb un altre substantiu força genèric, *font*.¹

[pla]de-la[font]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + N

1. No menys evident, d'altra banda, és el fet que tot plegat pressuposa l'existència d'un topònim previ *pla de la Font* (i, no cal dir-ho, d'una *font* molt o poc singular, que al seu torn dóna nom a aquest pla), que efectivament apareix encara com a tal en la cartografia actual de l'ICC, dues vegades, ben a prop del poble que ara ens ocupa, i més en concret a l'altra banda de la Clamor Amarga, és a dir, just vora el límit amb el terme d'Esplucs (amb l'agregat de Vencilló o Vensilló de Llitera). Aquest, per cert, resulta ser l'únic punt de la frontera administrativa occidental del Principat que no confronta amb l'anomenada Franja de Ponent, sinó directament amb la zona avui castellanoparlant d'Aragó.

Plandogau

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 236b31-53.

Poble del municipi d'Oliola, situat en el seu extrem de llevant (a tres quilòmetres del cap de terme), dins l'antic Terme Forà de Ponts, i vora el límit amb Cabanabona, que de fet és la població més propera (tan sols dos quilòmetres vers el sud); n'existeixen les variants populars *Plandegau* (també antiga) i *Pladogau*.

DOC.: *Plandegau*, 1312; *Plandegau*, 1699 (OC).

OC: Vol. VI, p. 236b54-237a20: compost aglutinat de *plan de guau*, essent aquest darrer terme una mera variant antiga (i etimològica) de *gual* (< UADU, procedent del llatí VADUM però possiblement creuat amb el germànic WAD: vegeu DECat s. v.), i mitjançant una doble evolució que condueix paral·lelament a les terminacions *-degau* (que apareix en la documentació antiga i es reflecteix en una certa pronúncia popular moderna) i *-dengau* monofongada en la forma oficial *-dogau*; a més, la referència es pot concretar geogràficament en el gual que travessa el torrent de Cabanabona, situat immediatament sota el poble que ens ocupa.¹

ALTR. HIP.: Compost del mateix substantiu *plan* amb un antropònim germànic del tipus HU(G)BALD, tal volta relacionat amb l'actual cognom *Igual*, hipòtesi proposada pel mateix Coromines però finalment desestimada (vegeu OC, vol. VI, p. 237a7-18).

[[plan]do[gau]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

1. Pel que fa al primer element de la composició, *plan*, que òbviamment és una variant arcaica de *pla* (< llatí PLANUM), escau afegir-hi que certament respon a una determinada realitat geogràfica, ja que, malgrat que aquest poble és aturonat, sota seu mateix hi ha una petita planúria, que en la cartografia actual de l'ICC apareix justament amb el nom de *plans de Plandogau*, que, doncs, resulta ser tautològic.

1417

Planeses

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VI, p. 237*b*30-35.

Antic lloc, avui sembla que desaparegut (o si més no el corresponent topònim), que devia existir vers Sanaüja, segons determinada documentació altomedieval llegida personalment i adduïda per Joan Coromines.

DOC.: *Planezas*, 1053; *Planezes*, 1088 (OC).

OC: Vol. VI, p. 237*b*3-16: derivat regular del llatí PLANITIAS, pertanyent evidentment a la família lèxica de PLANUM > *pla*.

ALTR. HIP.: —

[[plan]eses]
orotopònim
llatí
simple

1418

Planeta, turó de la

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'un turonet de 261 metres d'altura, amb vèrtex geodèsic menor, del terme d'Artesa de Lleida, situat a un quilòmetre de la població, vers el sud-oest, vora mateix de l'autopista.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta d'una fixació toponímica del substantiu *planeta*, diminutiu de *plana*, en aquest cas designant un turó, i encara que aparentment això sembli contradictori, és prou evident que en realitat amb aquest nom s'al·ludeix a la morfologia planera de la petita superfície superior d'aquest turó.

[[plan]eta]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

REF.: GEC; ICC-*Segarra*.

Nom avui principalment del municipi resultat de la unió, el 1974, dels de les Pallargues (població que n'ostenta la capitalitat) i l'Aranyó, cadascun amb múltiples agregats, i que ocupa bona part del sector de ponent de la comarca, en contacte amb l'Urgell, a banda i banda del riu Sió, que òbviament li dóna nom i que el creua en el seu tram mitjà, procedent de les Oluges i Tarroja; a més a més, però, aquest nom era ja el d'una zona menor, efectivament caracteritzada pel seu relleu *pla*, que es troba al sud de l'antic terme de les Pallargues, prop del límit amb el d'Ossó de Sió (al sud del seu agregat Bellver) i amb el de Tàrrrega pel sector de Riudovelles (antic terme de la Figuerosa).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'una composició (no aglutinada, i difícilment aglutinable) entre el plural de *pla*, al·lusiú al tret geogràfic destacat de la zona (per oposició bàsicament a la resta de la comarca), i el nom del riu que la vertebrava, el *Sió*.

[plans]de[sió]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + N(top)

1420

Plaüges, les

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VI, p. 44a27-30.

Topònim menor («veral», segons Coromines, que és qui recollí directament aquest cas) de l'antic terme municipal de la Manresana (avui Sant Ramon), situat en el sector occidental, que confronta amb el municipi de les Oluges.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 44a27-31: contracció d'un antic compost *pla d'Oluja* (o ja *Oluges*, forma moderna plural: vegeu *supra s. v.*).¹

ALTR. HIP.: —

[[pla][uges]]
orotopònim
català < preromà
compost N + N(top)

1. Confirma la validesa d'aquesta hipòtesi l'existència contrastada d'uns *plans de les Oluges*, justament amb aquest nom (ICC-Segarra) i vers la zona de contacte entre els termes de Sant Ramon i de les Oluges, al nord-est d'aquesta darrera població (i dins del seu terme, segons aquesta font cartogràfica); des d'un punt de vista orogràfic, a més, es tracta d'un altiplanet que ve a ser la prolongació natural del tossal en el vessant del qual es troba l'ancestral població de les Oluges, damunt la riba dreta del Sió, i a ponent dels seus afluents septentrionals, el torrent de Malacara i el de la Melgosa.

1421

Pleta, la

COM.: Urgell

REF.: DECat, vol. VI, p. 612a38-40; ICC-*Urgell*.

Partida del municipi de Belianes, el nom de la qual apareix ja en reculls lexicogràfics del segle XIX,¹ i que es presenta avui sota la forma plural, *les Pletes* (ICC), en el sector occidental del terme, vora Pedruell (vegeu *supra* s. v.); tanmateix el singular es manté en el nom del *tossal de la Pleta* que es troba en el mateix indret, on hi ha un vèrtex geodèsic de segon ordre (supera de poc els tres-cents cinquanta metres d'altura).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament és un cas idèntic a l'homònim noguerenc tractat en la fitxa següent, cosa que d'altra banda confirma el comentari del mateix Coromines que n'acompanya l'esment en el DECat («testimoni escadusser, petrificat en la toponímia»: vol. VI, p. 612a37-38).

[pleta]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Fou recollit en aquest cas pel diccionari de Marian Aguiló, d'on n'extragué la citació Joan Coromines, tot i que curiosament només en el DECat, essent aquest, com força altres casos, absent de l'article corresponent de l'OC.

1422

Pleta, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 241*b*35-36.

Nom d'una partida del terme de Castelló de Farfanya, recollit directament per Coromines en les seves notes de camp.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 241*b*26-28: fixació onomàstica del mot simple *pleta* 'tancat per al bestiar', d'origen llatí (vegeu DECat *s. v.*).

ALTR. HIP.: —

[pleta]
activitat humana
català < llatí
simple

1423

Pleta d'Ossó, la

COM.: Urgell

REF.: TS, p. 326.

Indret del sector sud-occidental del terme d'Ossó de Sió, que no constitueix un nucli de poblament, sinó que manté una relació de dependència funcional amb Ossó, d'acord amb el seu nom mateix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament és el mateix substantiu *pleta* tractat en les fitxes anteriors, complementat en aquest cas pel nom de la població i cap de terme de què depèn.

[pleta][ossó]
activitat humana
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

REF.: GEC.

Població situada al cor de la gran plana que dona nom i fesomia a la comarca, concretament entre Bellvís, el Palau i Linyola, amb municipi propi des de la tercera dècada del segle xx.

DOC.: ·*eç Poal* [cognom], 1393 (*Ll. Verd*, doc. 128); ·*el Poal*, 1497 (*Fog.*, p. 163).OC: —¹

ALTR. HIP.: Bé que es podria haver especulat entorn d'un derivat toponímic directe de *pou*, sembla que es tracta d'una simple fixació onomàstica del substantiu *poal* 'galleda' (o bé 'càntir', segons l'àrea dialectal), que és resultat ja en el seu ètim llatí *PUTEALIS* de la substantivació d'un adjectiu efectivament derivat de *PUTEUS* > *pou* (vegeu DCVB s. v.; DECat, vol. VI, p. 769a14-b15); s'imposa, per tant, una explicació relacionada tal volta amb la fabricació d'aquesta mena d'estris en aquest lloc, paral·lela a la de casos com *Ollers*, *Olleria* o *Aladrell*, entre altres.

[[po]al]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Efectivament, malgrat ser *el Poal* no només el nom d'una població, sinó fins i tot d'un municipi, no s'hi troba pas cap esment enlloc de l'OC, circumstància que fa que, junt amb *el Cogul* (Garrigues), *Foradada* (Noguera), *Sant Guim de Freixenet* (Segarra) i *Sarroca de Lleida* (Segrià), sigui la més destacada absència ponentina en aquesta magna obra. I això que no són pocs els articles en què Coromines tracta diversos derivats directes o indirectes de *pou*, com és el cas; entre altres: OC, vol. VI, p. 246a25-38 (s. v. *Pol*); vol. VI, p. 274a54-b26 (s. v. *Pou*); vol. VI, p. 286b9-288a8 (s. v. *Puçol*); i ja abans, en part com a repetició o avançament d'alguns dels mateixos exemples, a OC, vol. I, p. 40 (Illes Balears).

1425

Pobla, la

COM.: Urgell

REF.: GEC; ICC-*Urgell*.

Antiga quadra o terme autònom, situada segons la GEC en l'actual municipi de Tornabous, on efectivament sembla subsistir el topònim en el nom de *Cal Pobla* (ICC), masia situada tot just un quilòmetre al nord-est del seu agregat la Guàrdia, que forma, junt amb el poble del Tarròs, un enclavament territorial separat del nucli principal per les Quadres de Puigverd (apèndix meridional del municipi de Puigverd d'Agramunt).¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'un vestigi toponímic del substantiu *pobla*, emprat en altres temps per designar un lloc destinat a ser repoblat mitjançant determinats incentius (vegeu un breu article, sense esment d'aquest cas, a OC, vol. VI, p. 243a5-24, així com més dades sobre el mot *pobla*, derivat postverbal de *poblar*, a DECcat, vol. VI, p. 626b31-58).

[pobla]
situació jurídica
català < llatí
simple

1. Tot i que es retroba el nom de *la Pobla* uns vuit quilòmetres cap al nord-oest, al sector septentrional del terme de Castellsèr, on actualment és un nom de partida (ICC-*Urgell*), sembla que no es tracta pas del mateix cas, ja que aquest altre deu correspondre a l'antic terme de *la Pobla de Pradell* (vegeu *infra* s. v.).

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 367a49-b43; vol. VI, p. 243a12.

Poble i municipi del sector sud-est de la comarca, que limita pel sud amb la serra de la Llena (en concret amb els termes d'Ull-demolins i Vilanova de Prades, pertanyents respectivament al Priorat i a la Conca de Barberà) i amb el riu de Set per tota la banda de llevant; s'originà arran de les cartes de poblament atorgades vers el segle XIII per incentivar l'establiment de vivendes entorn de l'antic castell i granja pobletana de *Cérvoles* (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: *la Pobla de Servoles*, 1553 (*Fog.*).¹

OC: Vol. VI, p. 243a5-11: es tracta òbviament del substantiu *pobla* (vegeu la fitxa anterior) complementat pel nom de l'antic lloc, *Cérvoles*, entorn del qual s'efectuà el repoblament en qüestió.

ALTR. HIP.: —

[pobla][[cerv]oles]
situació jurídica
català < llatí
simple (+ complement específicatiu)

1. Per a altres possibles mencions documentals, significativament anteriors, vegeu la fitxa següent, així com *supra s. v. Cérvoles*.

Pobla de la Granadella, la

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 243a14.

Nom amb què es coneixia i en part es coneix encara, popularment, el poble i municipi avui anomenats *Bellaguarda* (vegeu *supra* s. v.), a l'extrem meridional de la comarca, immediatament al sud-est de la Granadella, que n'era la capital tradicional i de la qual depengué ben bé fins al segle XIX tant des d'un punt de vista civil com eclesiàstic.

DOC.: *la Pobla*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *la Pobla*, 1497 (*Fog.*, p. 187).¹OC: Vol. VI, p. 243a5-17: com en el cas de les fitxes anteriors, es tracta del substantiu *pobla* 'lloc de repoblament', complementat en aquest cas pel nom del lloc del qual depenia, i antiga capital zonal, *la Granadella*.

ALTR. HIP.: —

[pobla][[[gran]ad]ella]
situació jurídica
català < llatí
simple (+ complement específic)

1. No es pot descartar en absolut que les mencions documentals simples (*la Pobla*) dels fogatges dels segles XIV i XV no corresponguin al lloc que ens ocupa, sinó a la Pobla de Cérvoles (vegeu la fitxa anterior), ja que en aquesta mena de documents les poblacions apareixen anotades en forma de llista, i normalment és la coherència geogràfica amb els llocs immediatament anteriors i posteriors el que permet deduir de quin homònim es tracta, quan n'hi ha dubtes. En aquest cas, però, la mateixa proximitat entre les dues *pobles* fa impossible un tal exercici.

REF.: GEC; ICC-*Urgell*.

Antic terme rural que la GEC situa a la plana urgellenca, «prop de Penelles», i que, per tant, deu correspondre a la partida que amb el nom simple de *la Pobla* la cartografia actual de l'ICC consigna en el sector septentrional del terme de Castellserà, significativament vora el límit amb els de Preixens (al qual pertany el poble de *Pradell*), Montgai i aqueix de Penelles, tots ells adscrits administrativament a la comarca de la Noguera.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sens dubte és un cas similar als tractats en les fitxes anteriors, ara amb el nom del poble veí de *Pradell* complementant l'explícit substantiu *pobla*.

[pobla][[prad]ell]
situació jurídica
català < llatí
simple (+ complement específicatiu)

1. Escau distingir-lo, doncs, de *la Pobla* del terme de Tornabous (distant tan sols uns vuit quilòmetres) que hem tractat amb fitxa pròpia *supra*. Aprofitem per anotar que la forma «Panelles» que hom llegeix a l'article corresponent de la GEC deu ser simplement una errata.

1429

Pobla del Corb, la

COM.: Noguera

REF.: GEC (*s. v. Sant Miquel del Corb*); ICC-*Noguera*.

Nom d'una població desapareguda, que es trobava al sud del terme municipal de Balaguer, on avui resta tanmateix el topònim *el Corb* com a nom d'una caseria i d'altres elements menors (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat la seva absència en l'OC, no sembla que es pugui dubtar que es tracta d'un cas paral·lel al dels altres topònims formats amb un nucli *Pobla* i el nom d'un altre lloc com a complement (vegeu les fitxes anteriors).

[pobla][corb]
situació jurídica
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

Pocorull

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 244b34-35.

Antic topònim (*la Sort del Pocorull*) del terme de Cubells, documentat l'any 1170, segons citació indirecta de Coromines, i del qual sembla no haver quedat cap altre rastre.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 244a52-245a10: d'un nom de persona documentat sota la forma *Pocolull*, *Poculul*, *Piculul*, etc. (vegeu íd., p. 244b15-32), que sembla que és derivat de l'adjectiu arcaic *poquell* (sufixació de *poc* 'petit'), en règim de composició amb el substantiu *ull*, d'on una forma *poquellull* 'd'ulls menuts, inquisitius', modificat en *pocolull*, etc., per causa d'unes prou evidents dissimilacions i assimilacions fonètiques; en aquest cas i en el següent, a més, operà encara una altra dissimilació consonàntica, fruit de la qual és /r/ a l'inici de la síl·laba final.

ALTR. HIP.: Coromines mateix (íd., p. 245a11-18, remetent al DECat) refusà altres hipòtesis etimològiques (d'Alcover i Moll, i d'Alart), que al capdavant serien referides igualment a l'antropònim medieval d'origen adjectiu que hem esmentat, de manera que es confirma, sigui com sigui, el caràcter antropotoponímic del cas que ens ocupa, així com dels parònims tractats en les fitxes següents.

[[[poc]or][ull]]
antropotopònim
català < llatí
compost (NP)

REF.: OC, vol. VI, p. 244*b*35-37; ICC-*Segrià*.

Partida antiga del terme de Lleida, esmentada per Lladonosa, que la situa prop de Vallseguer, i de qui la recull Coromines; podria correspondre al *maset de Picarull* que la cartografia actual de l'ICC encara consigna a l'extrem nord-occidental del municipi de la capital, un parell de quilòmetres al nord de Sucs, i a tocar del terme d'Almacelles, població que és tan sols uns altres dos quilòmetres vers el nord-est.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 244*a*52-245*a*18: etimologia naturalment idèntica a la de l'antropotopònim noguerenc homònim tractat en la fitxa anterior.

ALTR. HIP.: Si en podíem confirmar la identitat amb l'actual Picarull, es constataria que en temps recents s'han produït altres dissimilacions vocàliques, tot i que ja no consonàntiques, si bé cal dir que el més probable fóra un encreuament per etimologia popular amb el verb *picar* (vegeu la locució *picar l'ull* o *l'ullet*).

[[[poc]or][ull]]
antropotopònim
català < llatí
compost (NP)

1432

Pocullulls

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 244*b*3-14.

Antic nom del terme de Ponts, corresponent a uns molins i uns horts justament del sector d'horta de vora el riu, documentat amb certa profusió entre els segles XIV i XV.¹

DOC.: *mansus de Puculul*, s. XII (Rasico, p. 111); *els Pocullulls*, 1309; *Molins de Pocullulls*, 1404; *Horta de Pocullulls*, 1407; *els Puculluls*, 1421; *en Pucurulls*, 1628 (OC).

OC: Vol. VI, p. 244*a*52-245*a*18: del mateix nom de persona *Pocolull*, *Poculul*, etc., tractat en les fitxes anteriors, en aquest cas pluralitzat i conservant una forma més acostada a l'ètim (compost de *poquell* i *ull*), encara amb la consonant palatal lateral prèvia a la principal de les dissimilacions sofertes per bona part de les altres variants del nom.

ALTR. HIP.: —

[[[poc]ull][ulls]]
antropotopònim
català < llatí
compost (NP)

1. Tot i que podem fer-ne remuntar la documentació fins al segle XII, en cas d'admetre's la identificació (que és nostra, no pas de l'editor del document, qui declara aquest lloc com a «no localitzat»: vegeu Rasico, p. 129) del text en què aquest *mansus* apareix al costat d'altres de la zona entre la Segarra i el Mig Segre.

1433

Polig

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VI, p. 643*b*36-44; GEC; OC, vol. VI, p. 248*a*25-33.

Poble del sector oriental del terme de la Baronia de Rialb, situat poc més d'un quilòmetre a llevant de la Torre de Rialb, i uns dos quilòmetres al nord-oest de Tiurana, a l'altra banda del Segre.

DOC.: *Polig*, 1092 (OC); *Polig*, 1095 (OC); *Polig* / *Pulig*, 1102 (OC); *Polig*, 1244 (Rasico, p. 137).

OC: Vol. VI, p. 248*a*53-*b*3: de l'antic nom de planta *polig*, derivat del llatí *PULEJJUM*, variant de la forma *PULEJUM*; ha donat el *poleo* castellà i, en diminutiu, el català *poliol* (amb variants *poniol*, etc.).¹

ALTR. HIP.: —

[polig]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Vegeu DECat, s. *v. poliol*, que és on s'afirma l'existència d'una forma *polig* «com a apellatiu», si bé restringint-ho «a tota la nostra zona pirinenca» en atenció si més no a un topònim *Pla Poliger* de vers Vilallonga de Ter (DECat, vol. VI, p. 643*b*40-43).

REF.: GEC; TS, p. 329-330; OC, vol. VI, p. 253b52-56.

Poble agregat del terme municipal de Ribera d'Ondara, que es troba en un turó poc menys d'un quilòmetre a llevant del seu cap, Sant Antolí i Vilanova, a la banda dreta del riu d'Ondara; més al nord, vers la carretera N-2, dona nom a uns *plans* o *planes de Pomar* (vegeu ICC-Segarra) que arriben fins al torrent de Briançó o del Prat, al peu del serrat de Montlleó.

DOC.: *Pomar*, 1113 (*St. Cugat*, doc. 821; TS; OC); *Pomar*, 1137 (*Lib. Feud.*, doc. 7; TS); *Pomar*, 1181-1182 (TS); *Pomar*, 1193 (*Ll. Blanch*, doc. 364; TS); *Pomar*, 1198 (TS); *Pomar*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 111, 131); *Pomar*, 1359 (OC); *Torre de Pomar*, 1396 (TS); *Pomar*, 1497 (*Fog.*, p. 195).

OC: Vol. VI, p. 253b42-45: derivat col·lectiu, mitjançant el sufix *-ar*, del fitònim *pom* 'fruit' (en general) < llatí POMUM (vegeu DECat s. v.).

ALTR. HIP.: Tanmateix sembla que, a més del *pom* genèric, hom pot postular paral·lelament una derivació ja a partir del nom de fruit concret *poma*, amb el qual, d'altra banda, la relació etimològica és evident (vegeu DECat, vol. VI, p. 673b59-674a18), i sobretot tenint en compte que el mateix Coromines recollí *pomar* com a antic col·lectiu comú, al costat del més general *pomerar* (vegeu *id.*, p. 674b29-35).

[[pom]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

1435

Pont d'Alentorn, el

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Poble del municipi d'Artesa de Segre, situat a l'esquerra del riu, un parell de quilòmetres al nord-est d'aquesta vila i al sud d'Alentorn, en l'indret just on es troba el pont per on travessa el Segre la carretera que uneix aquestes dues poblacions (i altres, vers Folquer, Anya o Vilanova de Meià).

DOC.: ·*el Pont*, 1497 (*Fog.*, p. 152).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una fixació toponímica del substantiu *pont* (vegeu OC, vol. VI, p. 255a52-b53, on sí s'esmenten casos tan coneguts i igualment significatius com *el Pont de Montanyana*, *el Pont d'Armentera* o *Pont de Suert*, encara que sigui com a remissió al seu element toponímic més remot), en aquest cas fent referència al ja esmentat element constructiu per on es travessa el Segre, justament en direcció a *Alentorn*, topònim que, per tant, fa la funció d'especificatiu, si bé actualment s'ha fossilitzat (però no aglutinat) amb l'antic genèric.

[pont][alentorn]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + N(top)

1. Citació indirecta i incerta, per bé que probable, ja que es tracta de la inclusió de «Los hereus d'en Miquel *del Pont*» (el subratllat és nostre) dins de la relació de focs del lloc d'Alentorn, en el fogatge del 1497. Sembla que podria tractar-se d'una al·lusió a un primer habitatge isolat (com un mas) vers l'esmentat *pont*, d'on òbviament havia de prendre el nom.

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 257a42-b30.

Important vila del Mig Segre, subcomarca que capitaleja junt amb Artesa; es troba just en la confluència amb aquest riu del seu afluent el Bragós o Llobregós.

DOC.: *Pontes*, 888 (OC, vol. VII, p. 79b36); *Pontos*, c. 890 (CR, vol. XVII, p. 31); *Pontes*, c. 982 (CR, vol. XVII, p. 259-260; OC [-us]); *Pontis*, 1010 (CR, vol. XVII, p. 186); *Pontis*, 1051 (CR, vol. XVII, p. 410); *Pontis*, 1054 (OC); *Ponts*, 1060-1071 (*Lib. Feud.*, doc. 154; OC, vol. VII, p. 43b32); *Pontes*, 1072 (CR, vol. XVII, p. 36); *Ponts*, 1066 (OC, vol. VII, p. 118a1); *Pontes*, 1071 (OC); *Ponts*, 1086 (*Lib. Feud.*, doc. 55; OC); *Ponts*, 1094 (OC, vol. VII, p. 118a4); *Pontis*, 1098 (CR, vol. XVII, p. 412); *Ponts*, 1099 (OC); *Ponts*, 1080-1100 (CR, vol. XVII, p. 378); *Ponts / Pontis*, 1139 (Font Rius, doc. 57); *Pontes*, 1148 (*Lib. Feud.*, doc. 163); *Ponts*, 1148 (CR, vol. XXIV, p. 46); *Ponts*, 1149 (CR, vol. XXIV, p. 69); *Ponts*, 1150 (Font Rius, doc. 79); *Pons / Pontibus / Ponts*, 1163 (Font Rius, doc. 122); *Pontis*, 1166 (CR, vol. XVII, p. 390); *Ponts*, 1172 (CR, vol. XXIV, p. 34); *Ponts / Pons / Pontibus*, 1183 (CR, vol. XXIV, p. 492); *Pontz*, 1185 (OC, vol. V, p. 21a56); *Ponts*, 1187 (Fité, p. 220); *Pons*, s. XII (Rasico, p. 110); *Pontibus*, 1207-1208 (CR, vol. XVII, p. 262; OC, vol. V, p. 21b4); *Pontes*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 193); *Pontibus*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 183, 191, 199, 205, 214); *Pontes*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 202); *Pontis*, 1328 (*Priv. Bal.*, p. 18); *Ponts*, 1358 (*Fog.*); *Pontibus*, 1376, 1387 (*Priv. Bal.*, doc. 33, 35); *Pons*, 1497 (*Fog.*, p. 149); *Pons*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VI, p. 257b31-39: evidentment de la família lèxica de *pont*, si bé primigèniament no degué pas tractar-se del seu plural, sinó del cas genitiu llatí, emprat en una expressió acompanyant un altre substantiu, com ara CASTRUM PONTIS 'el castell del pont' o OPPIDUM PONTIS 'el lloc del pont', alludint a l'important pas sobre el riu que hi ha gué i hi ha en aquest indret.

ALTR. HIP.: Tanmateix, bo i admetent com a irrefutable la hipòtesi corominiana, caldria no descartar del tot una simple flexió plural de *pont*, ja que, com comenta el mateix autor (vegeu OC, vol. VI, p. 257b34-36), de fet són *dos* els rius i, per tant, dos com a mínim els ponts que hom hi troba tradicionalment.

[ponts]
arquitectura civil
llatí
simple

1437

Portaclusa

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim singular del terme d'Àger, corresponent avui tan sols, segons sembla, a una cova o *espluga* anomenada *de Portaclusa*, que es troba en el seu sector nord-occidental, però que, com ja hem vist, devia haver donat nom a un antic castell i posteriorment a un despoblat (vegeu *supra*, s. v. *Espluga de Portaclusa*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ha de tractar-se d'un compost entre el substantiu *porta* (en alguna de les seves accepcions toponímiques: vegeu les fitxes següents) i l'adjectiu arcaic *clusa* 'tancada', que podria ser descriptiu d'una formació orogràfica de la zona, ja sigui un dels congostos de la Noguera Ribagorçana, vers l'actual pantà de Canelles, sota Corçà, o bé, simplement, l'entrada mateixa de la cova que ens ocupa.¹

[[porta][clusa]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Hi ha relació, doncs, amb topònims del tipus *la Clusa* o *la Clua*, tractats per Coromines a OC, vol. III, p. 39, i presents també a les nostres comarques: vegeu *supra*, s. v. *Clua*.

Portell

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 333-334; OC, vol. VI, p. 268b16-22.

Poble de l'actual municipi de Sant Ramon, del qual havia estat cap i al qual havia donat nom abans de les modificacions contemporànies de límits i noms oficials; es troba camí de Torà, prop del límit amb el terme d'Ivorra, un parell de quilòmetres al nord-est del monestir de Sant Ramon, lloc que justament ha estat anomenat també *Sant Ramon de Portell*, ja que el poble que ara ens ocupa sembla ser la pàtria d'origen del sant; entre una població i l'altra hi ha (ICC-Segarra) uns *plans* i unes *obagues de Portell* que òbviament en prenen el nom.

DOC.: *Portello*, 1035 (*Lib. Feud.*, doc. 693; CR, vol. XIII, p. 36; TS); *Portel*, 1066 (OC); *Portell*, 1070 (OC); *Portel*, 1072 (CR, vol. XXIV, p. 460); *Portello*, 1076 (OC); *ipso Portel*, 1112 (TS); *Portel*, 1151 (TS); *Portel*, 1163 (TS; OC, vol. VII, p. 44a7); *Portell*, 1183 (TS); *Portello*, 1196 (TS); *Portell*, 1277 (TS); *Portell*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Portell*, 1359 (OC); *Portell*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Portell*, 1497 (*Fog.*, p. 199).

OC.: Vol. VI, p. 268b24-47: deu caldre entendre *portell* com a derivat per sufixació de *port* o de *porta*, en la seva accepció de 'pas natural en un camí, especialment per franquejar una carena'.¹

ALTR. HIP.: Tanmateix caldria no excloure la possibilitat d'una derivació paral·lela a partir d'alguna altra de les accepcions d'aquests mateixos mots, ja siguin igualment orogràfiques (en algun cas per via metafòrica) o bé relacionades amb el conegut element arquitectònic.

[[port]ell]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. Val a dir que aquesta interpretació és en bona part nostra, fonamentada no solament en la realitat geogràfica del lloc, sinó també en les explicacions que Coromines ofereix més *in extenso* al DECat (*s. v. port* i *porta*), i, més indirectament, però no sense significació, en les que sí llegim en l'OC per als homònims *Portell* de la comarca de Morella i *coll del Portell* d'entre el Penedès i el Baix Llobregat, entre altres (vegeu especialment OC, vol. VI, p. 268b23-38), ja que el fragment de l'obra dedicat al cas segarrenc que ens ocupa és singularment pobre en explicacions de cap mena (ni geogràfica ni etimològica), i ni tan sols no sembla ser-ne suficient indicatiu la situació de l'article corresponent darrere dels derivats de *porta* (vegeu p. 267a40-42) i no dels de *port* (vegeu p. 264a33-37), atès que se separa tipogràficament tant de l'un com de l'altre i que, com ja remarcàvem a TS, p. 334, llavors a propòsit del DECat, és un poc confusa l'articulació lexicogràfica d'aquest camp lèxic per part de l'il·lustre etimòleg, i en especial en relació als noms de lloc que en deriven.

Portell, barranc del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un curs d'aigua del sector nord-occidental del terme municipal d'Àger, al sud del Montsec, que neix sota mateix del coll d'Ares, uns quatre quilòmetres al nord d'Agulló, i que corre en direcció oest fins a unir-se, prop de l'antic castell de Sant Llorenç, a altres riuets de la zona per formar el barranc de la Pardina, nom amb el qual desemboca en la Noguera Ribagorçana vers la cua de l'actual pantà de Canelles; cal destacar que vora el seu lloc d'origen, camí d'Ares, hi ha un pas muntanyenc anomenat *portell de Claramunt* (vegeu *supra*, s. v. *Claramunt*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Atesa la descripció geogràfica abans apuntada, i en especial la proximitat en origen amb el *portell de Claramunt*, sembla indubtable que aquest topònim, com la majoria dels de la seva mateixa sèrie nominal (vegeu les fitxes següent i anterior), alludeix a un *port* (en diminutiu) o pas muntanyenc de camins.

[[port]ell]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-ell*

1440

Portell, coll del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom efectivament d'un *coll* o pas muntanyenc (és a dir, un petit *port*, d'on prové el topònim) que es troba dos quilòmetres dret al sud dels Torms, just al límit entre el seu terme municipal i el de la Granadella (entre la vall del Salt i la de l'Oliver), per on passa el camí que va dels Torms, serra amunt, cap a Bellaguarda (i on s'hi uneix també el que, per l'altra banda de la vall dels Masos, baixa del coll del Grau, a l'extrem occidental de la serra de la Llena).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com ja hem apuntat, l'etimologia d'aquest topònim és comuna amb els noms del poble segarrenc i del barranc de vers el Montsec que hem tractat en les fitxes anteriors, en aquesta ocasió reforçada i fins confirmada per la notable tautologia entre el genèric *coll* i el toponímic *Portell*.

[[port]ell]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell*

1441

Portell, pla del

COM.: Garrigues

REF.: GEC; G.-Biosca, p. 160; ICC-*Garrigues*.

Nom d'un petit altiplà (supera de poc els tres-cents metres d'altura) situat a cavall entre els termes municipals de Miralcamp (Pla d'Urgell), Puiggròs i Arbeca, però bàsicament dins d'aquest darrer, en el qual trobem també *lo Portell* com a nom de partida (ICC), uns tres quilòmetres al nord-oest de la vila.

DOC.: *Portel prope Miralcamp*, 1170 (G.-Biosca, p. 219).

OC: —

ALTR. HIP.: Ha de tenir un origen paral·lel als noms de lloc que hem vist en les fitxes anteriors (i d'altres homònims i parònims sí recollits per l'OC), en aquest cas en referència molt probablement al pas dels camins entre les Borges o Arbeca i Mollerussa, que passen al peu mateix d'aquest altiplà.

[[port]ell]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell*

Portella, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 268a55-b5.

Poble, i municipi del nord de la comarca, adscrit fins l'any 1990 a la Noguera, que es troba situat a la dreta de la Noguera Ribagorçana, davant per davant d'Albesa.

DOC.: *Portella*, 1094, 1194 (OC); *Ça Portella*, 1265 (OC, vol. VI, p. 347b19); *la Portola* [?], 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183); *Zaportella*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 205); *Ça-Portella*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *la Portella*, 1358 (*Fog.*); *Portella*, 1359 (OC); *la Portella*, 1497 (*Fog.*, p. 170).

OC: Vol. VI, p. 267a40-42: derivat de *porta*.

ALTR. HIP.: Atesa la parquedat en les informacions de l'OC, caldria afegir-hi que en aquest cas, com en altres derivacions toponímiques del mot (vegeu l'homònim urgellenc tractat en la fitxa següent, que és inequívoc, o altres de similars a OC, vol. VI, p. 268b5-13, sovint referits justament a *colls*), devem ser davant de l'accepció de *porta* com a 'pas entre muntanyes' o, més general, 'indret natural de pas d'un camí' (vegeu DECat, vol. VI, p. 720b47-54, paradoxalment s. v. *port*), si bé convindria no desestimar una referència arquitectònica (les *portes* o portals d'una població, d'una casa singular, etc.).¹

[[port]ella]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-ell(a)*

1. Pel que fa a l'orografia, creiem que l'allusió podria ser a la lleugera depressió (240 metres enfront d'altures properes als tres-cents) que en aquest indret s'observa en la serra que, pràcticament entre Alfarràs i Corbins, tanca per ponent la riba del riu, i que és per on el travessa la carretera que ve de Balaguer per Albesa. Afegim-hi, en aquest sentit, que un poc més al sud, ja en terme de Corbins, hi ha un *pla de la Portella* (ICC-Segrià) que sembla ser-ne la continuació natural.

REF.: TS, p. 333-334 (nota 249); ICC-*Urgell*.

Notable *coll* o pas natural d'un serrat, que es troba a cavall entre els termes de Verdú i Ciutadilla, i ben a prop també del de Nalec, damunt mateix de la riba dreta del riu Corb, equidistant poc més d'un quilòmetre entre les dues darreres poblacions (però cinc quilòmetres ja al sud de la vila de Verdú); és per on la carretera entre Tàrraga i Montblanc travessa els alts de la Bovera, al peu del tossal dels Emprius, i és el punt també on s'hi uneixen les vies menors que provenen de Guimerà i Sant Martí de Maldà, paral·leles al riu.

DOC.: *collem de illa Portella*, 1178; *Portellam / collis de Portella*, 1187; *collem de Portella*, 1188 (TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'un derivat per sufixació de *port* (o de *porta*: vegeu les fitxes anteriors) en el sentit orogràfic de 'pas muntanyenc, coll', vist que, com ja s'ha exposat, és clarament aquesta la realitat física del lloc.

[[port]ella]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-ell(a)*

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'un coll o pas muntanyenc que es troba pràcticament a cavall entre els termes de Sanaüja i Biosca, si bé més aviat dins d'aquest darrer, un parell de quilòmetres al sud-oest de Lloberola, entre la Melgosa i Pedrafita; situat per damunt dels sis-cents metres d'altura, és un punt estratègic per on s'accedeix a tota aquesta part del terme (centrada com a antic cap pel poble de Lloberola), en paral·lel a un altre pas, *la Collada*, que es troba un quilòmetre i mig cap a llevant (vegeu *supra* s. v.), i hi marca a més la divisòria d'aigües entre la riera de Biosca, al sud i l'est, i les rieres de Lloberola i de Sanaüja, respectivament al nord i a l'oest.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar, en funció de la descripció anterior, que es tracta d'una sufixació del mateix terme *portell* o *portella* que hem vist en les fitxes anteriors, tal volta amb influència del veí i equivalent *Collada*, al qual també ja hem fet referència, significant tots plegats 'pas entre muntanyes'.

[[[port]ell]ada]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-ada*

1445

Portelles, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de l'Espluga Calba, situada un parell de quilòmetres al sud-oest del poble, més enllà del fondo de Mas Blanc, confrontant amb els sectors meridional i septentrional, respectivament, dels municipis dels Omellons i Vinaixa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Segurament respon al mateix tipus lèxic *portell* - *portella* - *portellada* com a 'pas de camí entre muntanyes' que hem anat veient al llarg de les fitxes precedents, en aquest cas al·ludint al camí entre l'Espluga Calba i Vinaixa per Sant Bonifaci que efectivament travessa aquesta partida entremig de turons de poc més o menys cinc-cents metres d'altura; pel que fa al nombre, és possible que es tracti d'una pluralització moderna en tant que nom de partida a partir d'un originari *la Portella*, o bé que reflecteixi l'existència certa de *diversos* camins i passos entre turons a la mateixa àrea.

[[port]elles]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(es)*

1446

Portelles, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom de partida de l'angle sud-oriental del terme de Ponts, situada a un parell de quilòmetres de la vila, al peu de la serra del Castellar, vers l'indret per on passa la carretera de Jorba a Ponts per Calaf, i just en el punt on, en direcció a Ponts, aquesta se separa definitivament de la vora del riu Bragós o Llobregós.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ateses l'orografia i la singularitat de l'aprofitament viari del lloc, abans apuntades, és indubtable que aquest toponim, com l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior i molts altres de similars, respon a una fixació onomàstica del substantiu *portella* designant, com el corresponent masculí *portell* (vegeu *supra* s. v.), un pas estratègic entre muntanyes.

[[port]elles]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(es)*

1447

Pous, fondo dels

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Petit curs d'aigua no constant del terme de Fullella, que neix immediatament al sud-est del poble i que corre en direcció a ponent per sota seu fins a unir-se a la vall de Cortals, procedent de Tarrés, amb la qual seguirà vers el nord, ja amb el nom de *fondo de Mas Blanc* (vegeu *infra s. v.*), per acabar desguassant en el Rinet poc després de l'Espluga Calba.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com l'escassa dotzena de parònims que sí es recullen en l'OC (vol. VI, p. 274b1-26), és òbviamment una fixació toponímica, en plural, del substantiu comú *pou*, al·ludint en aquest cas, sens dubte, als pous que hom ha fet vora aquest curs d'aigua aprofitant-ne la proximitat amb la població.

[pous]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 275*b*33-39.

Poble del municipi de Preixens, a la ribera del Sió, que es troba a la dreta d'aquest riu, a mig camí entre el cap de terme i les Ventoses, el seu agregat més occidental; rep el nom de *Pradell de Sió* en àmbits formals i administratius,¹ i s'havia anomenat també *Pradell de la Baronia* o *de la Baronessa*, en al·lusió sens dubte a una antiga propietat feudal del lloc.

DOC.: *Pradelli*, 1086 (CR, vol. XVII, p. 50); *Pradel*, 1116 (CR, vol. XVII, p. 50); *Pradel*, 1131 (OC); *Pradel*, 1157, 1158 (Font Rius, doc. 107, 108); *Pradel*, 1172 (CR, vol. XVII, p. 65); *Pradel*, 1187 (Fité, p. 220); *Pradel*, 1249 (Rasico, p. 137); *Pradel*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 184, 208); *Pradello*, 1281 (OC); *Pratello*, 1300 (Font Rius, doc. 365); *Pradell*, 1358 (*Fog.*); *Pradell*, 1497 (*Fog.*, p. 157).

OC: Vol. VI, p. 274*b*31-34: derivat per sufixació de *prat* < llatí PRATUM, o bé de *prada* < PRATA (vegeu DECat s. v., especialment vol. VI, p. 773*b*16-32), que cal entendre lògicament en l'accepció bàsica, agrària, de 'extensió de terra on es deixa créixer l'herba per a pastura o farratge' (vegeu DCVB s. v.).

ALTR. HIP.: —

[[prad]ell]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. Per exemple a la GEC (s. v.), tot i que és més estranya la presència d'aquesta forma també a l'OC, que en l'apartat de pronúncia en recull no només la versió viva simple, *Pradell*, sinó fins i tot una variant popular, amb anaptixi, *Paradell*, en què s'observa la repetició del cas de la partida de Torregrossa on aquesta forma ha quedat prou més fixada (vegeu *supra* s. v.).

Preixana

COM.: Urgell

REF.: Aebischer, p. 124; GEC; OC, vol. VI, p. 276b1-13.

Població i municipi del sector occidental de la comarca, a la vall mitjana del Corb, i modernament regat pel canal d'Urgell.

DOC.: *Prixana*, 1082 (CR, vol. XXIV, p. 348); *Prixana*, 1139 (CR, vol. XXIV, p. 353); *Prixana*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; OC); *Prixana*, 1155 (Font Rius, doc. 100; OC, vol. VII, p. 463a13); *Prexana*, 1171 (OC); *Preixana*, 1203 (CR, vol. XXIV, p. 348); *Prixana*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 227, 238; CR, vol. XXIV, p. 552); *Prixana*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *Prexana*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Prixana*, 1330, 1343 (*Priv. Tàrr.*, doc. 92, 127); *Prixana*, 1358 (*Fog.*); *Prexana*, 1359 (OC); *Prixana*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Prixana*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265, 269); *Prexana*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 266); *Prexana*, 1497 (*Fog.*, p. 238).

OC: Vol. VI, p. 276b14-17: del nom personal llatí PRISCUS o de la seva variant PRISCIUS, en tot cas derivat mitjançant el típic sufix -ANAM en adoptar una funció completiva d'un substantiu genèric, del tipus (VILLA) PRISCIANA.

ALTR. HIP.: —¹

[[preix]ana]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à(na)

1. En aquest cas el precedent d'Aebischer, tan ben encaminat i fins fonamental en l'establiment d'ètims de tipus antropotoponímic (vegeu *Tiurana*, *Corçà*, etc., s. v.), resulta ben poc substancial: si d'entrada declara no disposar de cap menció documental antiga i tot seguit n'aporta un parell d'altament incertes (*Pressimiano* l'any 981; *Prixiniano* el 1003) apuntant ja el dubte «si c'est à Preixana, ou à Preixens (...), ou à une localité inconnue qu'il faut rapporter les deux citations» (Aebischer, p. 124), després s'encalla sense solució en suposar-hi, ja amb convicció escassa, un ètim antroponímic *PRESSIMINIUS.

Preixens

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 277a9-51.

Població i cap del municipi del mateix nom, que es troba a la ribera del Sió, confrontant amb la comarca de l'Urgell per Agramunt, vila que és tan sols a tres quilòmetres i mig vers llevant de Preixens, l'una i l'altra a la riba dreta del Sió.¹

DOC.: *Perexens*, 1167 (OC); *Perexenz*, 1172 (CR, vol. XVII, p. 65, 429); *Perexens*, 1174, 1175, 1176, 1178 (OC); *Perexenz*, 1180 (CR, vol. XXIV, p. 432); *Pereixenis*, 1190 (Font Rius, doc. 187); *Perexenç*, 1190, 1193 (OC); *Perexens* / *Perexenz*, 1190-1194 (CR, vol. XXIV, p. 468); *Perexenz*, 1201, 1206, 1213 (OC); *Perexenz*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 184; OC); *Perexencio*, 1279 (OC); *Perexens*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 208); *Perexenc*, 1280 (OC); *Perexenç* / *Peraxenç*, 1358 (*Fog.*, p. 74); *Peraxens*, 1359 (OC); *Perexenç*, 1398 (OC); *Perexens*, 1497 (*Fog.*, p. 157); *Perexans*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VI, p. 277b53-278b42: derivat d'una base *PERISKENTIO, probablement preromana, si bé de tipus indoeuropeu, que fóra una sufixació a partir de *PERISKO, paral·lel «sorotàptic» del llatí PRISCUS, amb el sentit de 'lloc avançat, prominent'.

ALTR. HIP.: Del mateix antropònim llatí PRISCIUS que hem adduït a propòsit de *Preixana* (vegeu la fitxa anterior), sufixat en masculí, PRISCIANUM, amb /e/ tònica per influència aràbiga,² o bé mitjançant una derivació diferent, en -ENTIUS, d'on s'obtindria una base *PRISCENTIUS.³

[[preix]ens]
situació geogràfica
preromà indoeuropeu
simple

1. L'existència d'un homònim *Preixens* vers les Garrigues (al qual la GEC dóna fins i tot entrada pròpia, bo i situant-lo en terme de Castellans) és molt improbable, i serveixi com a argumentació més que vàlida la que utilitza Coromines en referència a una suggestió en aquest sentit de J. M. Font Rius (de qui sospitem amb bona raó que ho degué recollir la GEC), i que no sembla ser altra cosa que una doble confusió, paleogràfica i geogràfica: vegeu OC, vol. VI, p. 278b52-279a11, en nota al peu.

2. Es tracta d'una hipòtesi apuntada per Meyer-Lübke i recollida pel DCVB, que Coromines esmenta amb respecte, però que a la fi desestima per raons tant històriques com morfològiques (vegeu OC, vol. VI, p. 277a52-b21), que, no obstant, no resulten plenament convincents, de manera que convidria no abandonar del tot aquesta idea.

3. Proposta del mateix Coromines, alternativa provisional a l'anterior, si bé al capdavant també abandonada per mor de la documentació medieval, en què és invariable un inici *Pere-* en les mencions d'aquest nom de lloc (vegeu OC, vol. VI, p. 277b22-52).

Prenyanosa, la

COM.: Segarra

REF.: GEC; DECat, vol. VI, p. 840b22-25; TS, p. 338-340; OC, vol. VI, p. 279a49-b8.

Població i antic municipi del centre de la comarca, agregat al de Cervera des del 1972, que es troba sobre un coster a la riba esquerra del Sió, entre Castellnou d'Oluges i Tarroja, uns cinc quilòmetres al nord de la capital.

DOC.: *Prinnonosam*, 1024 (Sangés, doc. 2; CR, vol. XXIV, p. 308; TS); *Prenynosam*, 1035 (*Marca*, doc. 213; OC); *Prinnonosam*, 1036 (TS); *Prin<o>nosa*, 1044 (OC); *Prinonosa*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Prenyenosa*, 1099 (TS; OC); *Prinonosa*, 1269 (TS; OC); *Priynonosa*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 129); *Prinenosa* / *Prynenosa* / *Priynenosa*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Prinyanosa*, 1327 (*Bov.*, p. 9); *Prunyonosa*, 1358 (*Fog.*; TS); *Prinyenosa*, 1359 (*Fog.* 1358; TS); *Pruinosa*, 1359 (OC); *la Prinyenosa*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *la Prunyonosa*, 1497 (*Fog.*, p. 195); *la Prinyenosa* / *Prinyenosa* / *Prunyenosa*, 1553 (*Fog.*; TS); *la Prenyanosa*, 1561 (*Fog.* 1553; TS); *Prenyenosa*, 1584 (OC).

OC: Vol. VI, p. 279b12-22: variant per dissimilació de *prunyonosa* 'terra fèrtil en *prunyors*'; cas clarament inclòs dins d'una sèrie de noms de lloc segarrencs formats en paral·lel sobre fitònims, amb el sufix *-ós/-osa*.

ALTR. HIP.: Sufixació certament en *-osa*, però a partir de *prinyó*, que de fet és una variant dialectal i històrica d'aqueix *prunyó*, atès que en la documentació antiga són certament majoritàries, sobretot entre els segles XI i XIII, les formes del tipus *Prinyonosa* (vegeu TS).

[[prenyan]osa]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-os(a)*

Privà

COM.: Noguera

REF.: Aebischer, p. 125; Font Rius, vol. I, p. 187, 716-717; GEC; OC, vol. VI, p. 282a38-55.

Antic nom d'un puig i d'un castell amb terme propi, avui desaparegut com a tal, però que roman com a topònim designant l'església de *Sant Miquel de Privà* (ICC-Noguera), situada en un turó prominent damunt mateix de Vilanova de la Sal (o *de les Avellanes*, justament en el terme municipal de les Avellanes i Santa Linya), que és sens dubte el *puig de Privà* que apareix en la documentació antiga, i en el qual es bastí l'esmentat castell homònim; per aquesta raó, òbviamment, la població nascuda al seu peu s'anomenà també *Vilanova de Privà* (vegeu *infra*, s. v. *Vilanova de les Avellanes*).

DOC.: *podio de Privazano*, 1085-1086 (Aebischer; OC); *castrum de Privazano*, 1093 (OC); *Privadano*, c. 1166 (Font Rius, doc. 129; CR, vol. XVII, p. 59, 390); *Privada*, 1166 (OC); *Privadan*, 1180 (OC); *Priva*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 182, 205); *Priva*, 1281, 1295-1299 (OC); *Privano*, 1305 (Aebischer; OC); *Castell de Priva*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Priva*, 1359 (OC); *Priva*, 1409 (*Priv. Bal.*, doc. 39).

OC.: Vol. VI, p. 282a56-b10: derivat del nom personal llatí PRIVATUS, documentat com a cognom en època romana, mitjançant una sufixació en -IANUM (doncs, PRIVATIANUM com a nom de predi), o bé, com ja apuntà Aebischer, d'una variant PRIVATIUS, amb el més corrent sufix -ANUM, que donaria el mateix resultat, que les mencions medievals permeten resseguir amb prou fidelitat.

ALTR. HIP.: —

[[priv]à]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 288b45-289b31.

Poble agregat al municipi d'Agramunt, i que abans ho fou, com a enclavament sud-oriental, del de la Donzell, amb el qual s'incorporà el 1970 al terme de la capital del Sió; es troba uns tres quilòmetres al nord-est d'Agramunt, a mig camí de Coscó, i vora el límit amb el municipi d'Oliola (Noguera), al qual pertany aquest darrer poble, pels sectors del Siscar i Castellblanc.

DOC.: *ipsas Puzella*<s>, 1045 (OC).¹

OC.: Vol. VI, p. 288b25-290a44: fixació toponímica del substantiu plural *puelles* < llatí *puellas* 'donzelles, joves monges', en al·lusió a un antic cenobi que hagués existit en aquest lloc.²

ALTR. HIP.: Trasllat des d'un lloc on sí hi hagués el motiu anterior, vers Alins (vegeu OC, vol. VI, p. 289b41-52), o bé, encara més concretament, des de l'antic *mas de les Santes Puelles* que Nègre (p. 421) documenta en terres d'oc, afegint-hi a més la següent explicació: «*les saintes jeunes filles*, qui seraient les femmes qui recueillirent le corps de saint Saturnin, évêque de Toulouse et martyr du IIIe s.», que ens duria a classificar aquest topònim dins l'àmbit religiós o de l'hagiotoponímia.

[puelles]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Sobre la documentació d'aquest cas, vegeu la nota següent. En fi, resulta que l'única citació més o menys certa és aquesta del 1045, i encara ha-vent de rectificar-ne la forma.

2. Aquesta és la part clara i obertament admissible de la proposta etimològica de l'OC. Tota la resta, però, com el seu mateix autor reconeix en iniciar-ne el descabdellament, és d'un «caràcter en part hipotètic» i sens dubte «discutible» (vol. VI, p. 288b51-25), ja que, en resum, suggereix que en l'origen del nostre nom hi ha una mena de «fusió de tres ètimons» (íd., p. 289b53): aquest del llatí *puellas*, ben clar i amb bons paral·lels (el més conegut dels quals el monestir de *Sant Pere de les Puelles* de Barcelona); un derivat de *PAUSELLO* 'pla de muntanya'; i encara un tercer, relacionat amb *SPELUCELLA* (vegeu *espluga* 'cova'). A més de la dificultat inherent a una etimologia a tres bandes (tres formes parònimes originàriament independents, i cadascuna amb el seu referent, confonent-se en un mateix lloc), hi ha bones raons per desestimar una tal proposta. Pel que fa al *PAUSELLO* (derivat de *PAUSU*, variant masculina de *PAUSA*: vegeu íd., p. 289b417), cal adonar-se que l'única base per treure'l a col·lació (p. 289a36-b3) és un document del 1035 (resumit per Ponsich) en què un toponímic *Posello* apareix vers la Segarra, entre Castellfollit, Pujalt, Gàver i Guspí, d'on Coromines, havent descartat (ja a ETC) que es tracti de *Bassella*, conclou que ha de ser *les Puelles*, que «s'identifica perfectament amb la situació [...] de tots aquests llocs de la Marca de Berga» (p. 289a56-b3); com que això darrer és fals (el nostre lloc és vint quilòmetres lluny del més occidental d'aqueixos pobles, i massa cap al nord-oest), i com que el lloc que sí que es troba en aquella situació és *Portell* (vegeu *supra* s. v.), no dubtem a opinar que és aquest darrer el lloc esmentat en el document en qüestió, mal editat o mal llegit per Ponsich. I pel que fa a la tercera via (vegeu p. 289b18-40), basada també en un document (en aquest cas de l'any 1045), cal dir que, tal com el mateix Coromines admet com a possibilitat «versemblant» (p. 290a1-3), es deu tractar simplement d'una mala segmentació: *ipsa Spuzella* per *ipsas Puzella*<s>, de manera que, si bé es deu referir efectivament al nostre lloc, no n'ha d'implícit pas una etimologia diferent.

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 95-96, 361-362; ICC-*Noguera*.

Despoblat del sud del municipi de Cubells,¹ que avui roman com a nom de partida uns quatre quilòmetres al sud-oest de la població, a cavall amb el territori de la quadra de Flix (enclavament oriental del terme de Balaguer), i també en el nom de l'ermita de *Sant Bartomeu de Pugís*, que es troba aturonada entre aquesta partida i la de Tafalla, tot just un quilòmetre al nord dels meandres que caracteritzen el riu Sió en aquell tram.

DOC.: *Puguç*, 1180-1183 (Font Rius, doc. 168; OC, vol. vii, p. 107a21).

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia incerta; es podria aventurar, indemostradament, que remetés a PAGUS 'terme rural', tal com en deriva el mot *pagès* (vegeu *supra*, s. v. *Castellpagès*), o, anant en una línia completament diferent, que es tractés d'un simple derivat de *puig* < PODIUM, que certament correspon a la realitat geogràfica del lloc, però cal tenir present que el sufix *-ís* (del llatí *-ITIUM*) és molt poc rendible (tret de l'aspectuació d'adjectius, que òbviament no és el cas), tal com hem anotat a propòsit de *Pedrís* i els seus parònims (vegeu *supra* s. v.), la qual cosa, al capdavant, permet apuntar una altra idea: que el nostre nom hagués estat alterat, en la terminació, precisament per la influència del veí *Pedrís*.²

[[pug]ís]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ís*

1. Segons la GEC, que dona entrada a aquest lloc, si bé sota una forma inaccentuada *Pugis* (com també CR), probablement com a reflex de la documentació antiga. En canvi, la forma *Puigs* que trobem en la mateixa obra (vol. 8, s. v. *Cubells*) ha de ser merament una errata, si no un lapsus propiciat per l'estranyesa de la forma real del topònim i, en contrast, la freqüència de *puig* i els seus derivats i compostos.

2. Atès que aquest lloc del terme de Belcaire es troba tan sols a vuit quilòmetres de *Pugís*, vers el sud-oest; i més a prop encara hi ha la partida de *Pedrissa*, del terme de Camarasa (vegeu *supra* s. v.), que és a només quatre quilòmetres del lloc que ens ocupa, dret cap a ponent. Podria ser pertinent, en aquest sentit, la citació documental *Puguç* del darrer quart del segle XII (paradoxalment reproduïda per Coromines a l'OC, s. v. *la Sentiu*), la qual, si no és un error o una mera grafia aproximativa, permetria insinuar un canvi de sufix. Un altre paral·lel fonètic, en aquest cas per a la primera síl·laba, hauria pogut ser el terme *pugès* (avui viu encara com a cognom; vegeu DCVB s. v.), però cal tenir present que aquest antic adjectiu, emprat bàsicament per designar un tipus de moneda, sembla ser un manlleu baixmedieval de l'occità, i al capdavant també derivat de PODIUM (vegeu DECat, vol. vi, p. 855a20-29).

1455

Puig de Meià, el

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Indret antigament central de la Conca de Meià (i, doncs, del terme de Vilanova de Meià), que és certament un *puig*, contrafort sud-oriental del Montsec de Rúbies (entre Sant Alís i el Cogulló), que domina aquella vall amb els seus poc més de nou-cents metres d'altura, i on es bastí el *castell de Meià* (vegeu *supra s. v.*), damunt mateix de l'actual població de Vilanova; hi resta avui el santuari de la *Mare de Déu del Puig de Meià*, que de fet és l'antiga capella romànica del castell, recentment restaurada.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'una fixació toponímica del genèric *puig*, en règim de composició no aglutinada amb el nom del coll, la conca, l'antic castell i, en definitiva, el terme del qual aquest lloc és d'alguna manera el centre.

[puig][[mei]à]
orotopònim
català < llatí
compost N + N(top)

REF.: GEC.

Llogaret del terme municipal de la Baronia de Rialb, situat efectivament en un *puig*, a l'esquerra del riu, uns cinc quilòmetres al nord del Palau de Rialb, i tres al nord-oest de Pallerols; sovint és anomenat simplement *el Puig*, com ho demostra l'existència, entorn seu, d'un parell d'elements que en prenen el nom: la *collada del Puig*, contrafort occidental de la mateixa elevació, i l'esglésiola de *Sant Martí del Puig*, que és aproximadament un quilòmetre i mig cap al nord-oest, just a l'altra banda del Rialb (ICC-*Noguera*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas paral·lel (i no gaire llunyà: poc més de nou quilòmetres) tractat en la fitxa anterior, és una mera fossilització toponímica de l'orònim *puig*, complementat pel nom zonal en què es troba, ja que, efectivament, *Rialb* és no només el nom del riu, sinó que s'aplica d'alguna o altra manera a tot el terme, com ho confirma la seva repetició en nombrosos noms de lloc (*el Palau de Rialb*, *la Torre de Rialb*, *la Serra de Rialb*, etc.); tanmateix resulta no ser un cas idèntic a aquell, ja que aquí, com hem vist, el complement és d'ús escadusser, i d'altra banda el lloc que ens ocupa no té el caràcter de centralitat històrica i geogràfica que caracteritza aquell *Puig de Meià* (vegeu *supra*).

[puig][[ri][alb]]
orotopònim
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

Puigbordell

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 77b31-35.

Partida del terme de Lleida, avui completament urbanitzada, corresponent a un antic *puig Bordell*, situat a l'actual zona de l'Escorxador i la Universitat, damunt de la vall de la Mariola, i davant per davant del turó de Gardeny, al sector occidental del nucli urbà.

DOC.: *Puig Bordell*, 1690 (OC, *ap.* Lladonosa).

OC: Vol. III, p. 77b35-39: d'un compost PODIUM PORTALE 'puig (del) portal', atenent al fet que en aquell indret degué haver-hi un dels portals d'accés a l'antiga ciutat emmurallada; aquesta forma fou alterada per la pronúncia aràbiga centralitzada, *-äl*, del sufix *-al* mossàrab, que en facilità la posterior catalanització com a *-ell*; a favor d'aquesta hipòtesi hi ha tota una sèrie de noms, ja sigui mossàrabs o bé plenament aràbics (vegeu *íd.*, p. 77a52-b30), en què sembla constatar-se aquesta identitat d'origen entre *Bordell*, *Bordella*, *Bordellet*, etc., i els derivats de *porta* (a més, vegeu *supra*, s. v. *Portell*).

ALTR. HIP.: Tanmateix, atesa la relativa abundor de topònims en què *bordell* és certament una al·lusió prostibulària directa (vegeu OC, vol. III, p. 77b40-78a31, i *supra* s. v., l'antic poble de *Bordell*, a la Segarra), caldria no descartar que aquest sigui també el cas.

[[puig]][[bord]ell]
arquitectura civil
mossàrab
compost N + N

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 297*b*37.

Municipi i vila del nord de la comarca, en contacte amb el Pla d'Urgell, regat pel canal d'Urgell i situat entre Juneda, Arbeca i les Borges Blanques; la població es troba damunt d'un turó que, en arribar als 310 metres d'altura, sobresurt per damunt de les planes de la zona.

DOC.: *Pug Gross*, 1082 (Font Rius, doc. 38); *Podio Grosso*, 1146 (Font Rius, doc. 63); *Puiggros*, 1176 (OC, vol. VIII, p. 68*b*47); *Podio Grosso*, 1190 (*Lib. Feud.*, doc. 170); *Puyggros*, 1358 (*Fog.*); *Puig Gros*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Puiggros*, 1497 (*Fog.*, p. 179).

OC: Vol. VI, p. 297*b*37: «evident»,¹ és a dir, compost aglutinat de *puig* i l'adjectiu *gros*, al·lusiú al turó abans esmentat.

ALTR. HIP.: —

[[puig][gros]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. Això és, en efecte, *tot* el que diu l'*article*, si és que se'l pot qualificar així, dedicat a aquest topònim en l'OC, que arriba d'aquesta manera al *sùmmum* de la brevetat; més enllà, ja solament pot haver-hi l'absència (practicada en altres casos, ben cert). No és pas que no sigui realment una etimologia *evident*, però cal tenir present que en altres casos, si més no, es complementa la informació amb un mínim de dades geogràfiques, administratives o històriques, a més de les pròpiament documentals i fonètiques. Per cert, que, malgrat tanta elisió, conté aquest punt de l'OC un error a cavall entre fonètica i ortografia, ja que l'entrada diu "Puiggrós", amb un accent tancat que evidentment no correspon ni a l'ètim del cas (l'adjectiu comú *gros*, no cal dir-ho) ni, sobretot, a la pronúncia local i regional d'aquest topònim, que respecta sempre la [ɔ] tònica oberta de l'ètim.

Puigpelat

COM.: Garrigues

REF.: GEC (*s. v. Borges Blanques*); ICC-*Garrigues*.

Curs d'aigua intermitent del terme de les Borges Blanques, situat al sud i sud-oest de la població; neix vers la vall d'Estiràs, a l'altra banda de l'actual autopista, i corre en direcció nord pràcticament resseguint la divisòria natural entre el sector aturonat i el pla d'aquesta part de la comarca, fins arribar a les sèquies menors del canal d'Urgell, prop de les Borges, vers ponent; malgrat rebre també les designacions de *barranc* o *coma* (vegeu GEC, on tanmateix no té entrada pròpia), apareix en la cartografia actual de l'ICC com a *fondo de Puigpelat*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que és un compost descriptiu entre el substantiu *puig* i l'adjectiu *pelat*, al·lusiú a la manca de vegetació de l'indret, com ho són els homònims tractats per l'OC, entre els quals destaca el poble i municipi de l'Alt Camp (vegeu vol. VI, p. 301*a*24-*b*30).

[[puig]][[pel]at]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

Puigperdiguer

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del terme d'Almenar, en el sector nord-occidental, situada uns tres quilòmetres a ponent de la població, concretament vers el límit de l'altiplà del Sas, just a l'altra banda del canal d'Aragó i Catalunya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost evident de *puig* amb el mot *perdiguer*, que es pot interpretar tant com un simple adjectiu derivat de *perdiu* (vegeu *supra s. v.*, diversos casos que contenen directament aquest ornitònim), que és el més probable en aquest cas, com, d'altra banda, com una al·lusió directa al també zoònim *perdiguer*, nom del tipus de gos especialitzat justament en la caça de perdius (vegeu DCVB *s. v.*, així com *supra s. v.*, el topònim noguerenc *Perdiguers*).

[[puig]][[perdigu]er]]
 zootopònim
 català < llatí
 compost N + N (+ sufix *-er*)

REF.: GEC; TS, p. 345.

Caseriu del municipi de Torà, al sector meridional de l'antic terme de Llanera, que es troba al nord-oest de Fontanet i al nord de l'Aguda.¹

Doc.: *ipso*s *Pugios Rotundos*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS); *ipso*s *Pinos Rotundos*, 1035 (*Marca*, doc. 213);² *Puig-rodon*, 1497 (*Fog.*, p. 199).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del substantiu *puig* en aquest cas amb l'adjectiu *redon*, forma arcaica (amb conservació de *-n* final) i dialectal (amb /e/ a la primera síl·laba, com en els occidentals *redó*, *redona*, etc.) corresponent al mot comú *rodó* < llatí *ROTUNDUS*; no cal dir que es tracta d'una mera descripció de la forma d'una muntanyeta.³

[[puig][redon]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. No apareix ja com a tal en la cartografia comarcal de l'ICC, per bé que sembla correspondre, un cop establert un contrast de detall amb les informacions de Coberó (1982, p. 26-27), als edificis que amb el nom sospitosament genèric de *la Caseta* hi apareixen al costat mateix de la carretera de Solsona, a mig camí entre Bells i Vallferosa.

2. L'atribució dels dos esments del segle xi és incerta, però probable, atès que aquest lloc hi apareix al costat del «termino Taurani sive de ipsa Acutax» i altres de la zona. Pel que fa al segon document, cal anotar que *Pinos* és la lectura que en fa (o edita) P. de Marca, però que no fóra gens estrany que es tractés simplement d'una confusió del tres palets de *-ui-* (doncs hi diria *Puios*) pels de *-in-* (car d'altra banda és comprovable l'estret parallelisme entre aquests documents dels anys 1024 i 1035, com si aquest fos còpia d'aquell).

3. Vegeu alguns homònims que si són recollits i tractats per l'OC (vol. vi, p. 301b44-51): *Puig-rodó* a Ripoll, serradet de *Puig-redon* a Montcortès de Pallars, i altres com a noms de partides a les valls d'Àneu (Isavarre) o de Boí (Iran); val a dir que aquests darrers presenten les típiques pronúncies contractes [pore'don] o [pure'don], corresponents a la forma *Porredon* que es retroba avui com a llinatge (a Cervera, per exemple, per bé que sembla ser fruit d'una migració milvuitcentista justament des del Pirineu). Aprofitem per anotar que són evidentment errònies les formes *Puig-redón* i *Purre-dón*, amb accent gràfic, que empra l'OC en l'encapçalament d'aquest article (vol. vi, p. 301b44).

REF.: TS, p. 340-341; OC, vol. VI, p. 303a1-7; ICC-Segarra.

Caseriu del sud del terme de Sanaüja, situat en un turó a la dreta del Llobregós; malgrat la forma tradicional *Puigsarner* (o *Puigsalner*: vegeu *infra*), avui es coneix més aviat com *Puig-arner*.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 303a7-10: compost de *puig* amb una forma *arner*, derivada per contracció d'*arener* < llatí ARENARIUM 'lloc d'arena, areny', amb l'adjunció davant aquest darrer de l'article arcaic *s'* < IPSE; aquesta composició fóra al·lusiva al fet que aquest puig es caracteritza, com bona part del terme de Sanaüja, per un terreny poc compacte, arenós, dominat per guixeres.¹

ALTR. HIP.: Compost amb un derivat de *sarna* 'serradures, escòria', semblantment escaient per a descriure un terreny com l'al·ludit, tal com ho és la serra *Sarnera*, a l'Aragó (vegeu OC, vol. VI, p. 303a10-13);² o bé amb un derivat d'*arena* (especialment en l'accepció occidental de 'rusc d'abelles'), sense descartar que puguin contenir el veritable ètim les variants del tipus *Puigsalner*, que conduirien fins a *saliner*, derivat de *salina* i, en fi, de *sal*.³

[[puig][s[arn]er]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + N

1. Aquest és un cas repetit en diferents punts de l'OC; en concret el trobem, a més del breu article propi que acabem de referenciar, en els següents passatges: vol. II, p. 230b1-3; vol. V, p. 378a10-11; vol. VII, p. 23a14-16; on s'insisteix des de diferents perspectives en la mateixa hipòtesi explicativa (vegeu, però, les dues notes següents). Pel que fa a l'actual forma *Puig-arner*, no és pas una «fantasia etimològica» (OC, vol. VI, p. 303a4-6), sinó el fruit d'un contacte morfofonètic.

2. De fet, en l'article corresponent a aquest topònim l'autor estableix pràcticament una doble possibilitat etimològica, contemplant gairebé en un mateix nivell aquesta hipòtesi alternativa (a partir de *sarna*) i l'anterior (*s'ar[e]ner*), si bé és aquesta darrera la que, potser significativament, trobem en primer lloc; això no obstant, en la resta de mencions d'aquest cas al llarg de l'obra (vegeu referències concretes en la nota anterior) és sempre la derivació d'*arena* la que es dona com a bona i virtualment única; més encara, en un cas, el primer de tots ells, una tal afirmació va seguida precisament d'un esment d'aqueix topònim aragonès *Sarnera*, que en efecte deriva de *sarna*, que se separa de forma explícita del cas segarrenc que ara ens ocupa (OC, vol. II, p. 230b3-6). La conclusió de tot plegat, doncs, és prou evident: un clar decantament de Coromines a favor d'una composició amb un derivat d'*arena*.

3. Vegeu TS, p. 341, on a més es fa referència a unes mencions dels segles XVII-XVIII recollides per Xavier Arderiu (1990, p. 19-21) sota la forma *Puigsalner*. Val a dir que també Coromines hi al·ludeix, en concret en l'última aparició d'aquest cas (vegeu les notes anteriors), quan (justament s. v. *Salner*, *Saliner*) sembla també donar com a bona una variant *Puig-Salner* que troba en un vell nomenclàtor de la província de Lleida, tot i que, al capdavall, l'explicació es deriva cap al mateix referent: «les moltes guixeres del terme de Sanaüja» (OC, vol. VII, p. 23a15-16).

REF.: GEC; TS, p. 346; OC, vol. VI, p. 303b21.

Població i municipi de la Ribera del Sió, veí per llevant d'Agramunt, d'on extrau el complement determinatiu que tanmateix no sempre plau els seus habitants, que prefereixen prescindir-ne o bé canviar-lo per un de més neutre; el poble, crescut al voltant de l'antic castell, es troba vora mateix del marge dret del riu, tot just a un parell de quilòmetres d'Agramunt, però el seu terme s'estén fins una dotzena de quilòmetres enllà vers el sud-oest, on dona lloc a les *Quadres de Puigverd* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: *Pug Verti*, 1087 (OC, vol. IV, p. 284a47-48); *Pugvert*, 1134 (*Ll. Blanch*, doc. 38; TS); *Podio Viridi*, 1163 (Font Rius, doc. 122; TS); *Puigvert*, 1172 (OC, vol. VII, p. 231a9); *Pugverd*, 1176 (TS); *Podioviridi*, 1181 (TS); *Podio Viridi*, 1183 (CR, vol. XXIV, p. 492); *Puguert*, 1187 (Fité, p. 220); *Podio Viridi*, 1187 (TS); *Podio Viridi*, 1197 (OC, vol. VII, p. 232a33-34); *Podioviridi*, 1198, 1206 (TS); *Pug-verd*, 1207 (TS); *Pugert* [?], 1279 (*Rat. Dec.*, p. 122); *Puigvert*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 139); *Podio Viridi*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 200); *Podio Viridi*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Pugvert*, 1310 (*Priv. Bal.*, doc. 8); *Podio Viridi*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Puigvert*, 1497 (*Fog.*, p. 156).

OC.: Vol. VI, p. 303b19-20: sentit evident, és a dir, compost del substantiu *puig* i l'adjectiu cromàtic *verd*, igual que els seus diversos homònims.

ALTR. HIP.: Tanmateix devem ser més aviat davant d'un derivat directe del nom de llinatge *Puigverd*, i per tant, d'una reduplicació indirecta del topònim occità homònim, del qual aquell procedeix; les dades històriques del temps de la conquesta comtal (vegeu TS) abonen clarament aquesta hipòtesi en contra de l'aparent evidència admesa sense més preocupació per l'OC.¹

[[puig][verd]][[agra][munt]]
topònim reduplicat
occità
compost (N(top)) [+ complement especificatiu]

1. Hipòtesi que tanmateix caldria no descartar, atès que, com se sap, tampoc no són estranys (més aviat tot al contrari) els casos en què es produí justament el procés invers: que els llinatges adoptessin el nom del lloc del qual esdevenien propietaris. Un major aprofundiment en els detalls d'aquest cas podria dur en aquest sentit, si bé, ara com ara, allò que se'n sap indica, com hem dit, que el topònim prové d'un nom de llinatge previ (per bé que aquest, certament, en un exemple paradigmàtic de *trasllat toponímic* indirecte, derivi al seu torn d'un altre nom de lloc, normalment més septentrional).

Puigverd de Lleida

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 303*b*20-21.

Població i municipi del sector més oriental de la comarca, situats al costat d'Artesa de Lleida, uns dotze quilòmetres al sud-est de Lleida (d'on òbviament tant l'una com l'altra prenen el determinatiu), i limitant per tres dels seus quatre costats amb les comarques de les Garrigues (Juneda i sobretot Castellldans) i el Pla d'Urgell (Margalef, adscrit a Torregrossa).

DOC.: *Puygvert*, 1358 (*Fog.*); *Puigvert*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Puigvert*, 1497 (*Fog.*, p. 171).OC: Vol. VI, p. 303*b*19-20: sentit tan evident, segons aquesta obra, com la resta dels seus homònims.

ALTR. HIP.: Tanmateix, en aquest cas encara de forma molt més clara que en el de l'homònim del Sió tractat en la fitxa anterior, les dades històriques indiquen que es tracta d'un derivat directe del nom de llinatge dels *Puigverd*, nissaga a qui el comte d'Urgell atorgà aquest lloc en la segona meitat del segle XII, i el nom de la qual, certament, prové d'algun altre dels *Puigverd* existents més al nord de Catalunya o bé a Occitània; no cal sinó tenir present, en fi, que aquest poble no es troba pas sobre cap *puig*, sinó en una planúria, envoltat tant pel canal auxiliar d'Urgell com pel rec de la Femosa.

[[puig][verd]][lleida]

topònim reduplicat

català < occità

compost (N(top)) [+ complement específicatiu]

REF.: GEC; TS, p. 348; CR, vol. xxiv, p. 477-478; ICC-Segarra.

Masia i església singulars,¹ corresponents segons sembla a un antic castell i potser llogaret, que es troben en l'angle sud-oriental de l'enclavament de les Cases de la Serra (vegeu *supra* s. v.), pertanyent a l'actual municipi de Torrefeta i Florejacs, del sector principal del qual el separa el terme de Sanaüja, vila que, tret del poblet solsonès de Sallent (del municipi de Pinell), és la població més propera, ja que es troba a poc més de dos quilòmetres del lloc que ens ocupa, vers migdia; dóna nom també a un altre petit nucli d'habitatge dispers del mateix enclavament, *Casanova de Pujol* (un quilòmetre vers ponent) i, sobretot, a una *rasa de Pujol* (ICC), afluent occidental de la riera de Sanaüja, que passa per sota mateix del puig on s'aixequen masia i església, i que marca, en tot aquell sector, el límit municipal (i comarcal) entre els termes abans esmentats.

DOC.: *Puiol*, 1062 (CR, vol. xvii, p. 66); *Pugol*, 1067 (OC, vol. vii, p. 33b49-50); *Pugol*, 1072 (Sangés, doc. 29; TS); *Pugoli*, 1087 (CR, vol. xxiv, p. 477); *Puyol*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 181; TS); *Poyol*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 205; TS); *Puiol* / *el Puiol*, 1497 (*Fog.*, p. 225, 240).

OC: —²

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una mera fixació toponímica del substantiu orogràfic *pujol* (per al qual vegeu DECat, vol. vi, p. 854b10-46), diminutiu de *puig* (< llatí *PODIUM*).

[[puj]ol]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol*

1. La primera, abandonada en època relativament recent, té pintada a mà, damunt de la llinda del portal exterior, l'expressa indicació del lloc: «CASA PUJOL»; pel que fa a l'església, dedicada a Sant Pere, es troba a unes poques desenes de metres del mas i els seus edificis annexos, i, malgrat haver estat restaurada, mostra ben clares mostres d'arquitectura romànica; afegim-hi, finalment, que entre l'una i l'altra es troba encara mig dempeus una torre de factura extraordinàriament antiga, dreçada al caire mateix del turó, dominant les valls adjacents i, vers migdia, una amplíssima panoràmica.

2. Aquest és un dels casos en què una absència de l'OC hi és implícitament marcada, ja que, s. v. *Pujol*, després de remetre al DECat, hom hi llegeix la següent evasiva: «N'hi ha tants pertot [de topònims *Pujol*], i és cosa tan adotzenada, que es pot deixar, amb poca excepció» (OC, vol. vi, p. 291b22-24). Val a dir que en aqueixa remissió al DECat (on tanmateix tampoc no es troba cap referència expressa del nom de lloc que ens ocupa) hi ha un petit error numèric, ja que s'hi esmenta (OC, vol. vi, p. 291b22) la pàgina 856 del diccionari etimològic, quan en realitat és a la 854 on es troba la informació referida a aquest mot, en les línies indicades. D'altra banda, fem constar també que, malgrat l'absència com a tal del cas toponímic, en l'OC sí que apareix esmentat un cop aquest vell lloc segarrenc, de passada, i concretament s. v. *Sanaüja*, en la reproducció d'un fragment d'un document de l'any 1067, tal com hem fet constar en l'apartat corresponent.

1466

Pujol, serrat de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un cap de serra i més concretament d'un turó de 568 metres d'altura, que es troba a l'angle nord-occidental del terme municipal de Camarasa (és a dir, a l'altra banda del riu, davant per davant de la Baronia de Sant Oïme), damunt mateix de l'Ametlla de Montsec, vers llevant.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No cal dir que es tracta del mateix mot sufixat *pujol* < *puig* que acabem de veure en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[[puj]ol]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol*

1467

Pujol, vall de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Petita vall situada en el sector sud-oest del terme de Malpartit (enclavament del municipi de Torrefarrera), immediatament a ponent del poble, entremig de diversos tossals que no són sinó contraforts nord-occidentals de l'altiplà d'Alpicat o la Sardera, un dels quals, especialment aïllat, sembla ser l'origen del nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment, com ja hem apuntat a propòsit del seu entorn geogràfic, escau a aquest nom de lloc la mateixa senzilla etimologia que n'explica els nombrosos homònims, entre els quals els dos casos tractats en les fitxes anteriors, com a diminutius de *puig*.

[[puj]ol]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol*

1468

Pujols

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia (*casa Pujols*) i, vora seu, d'un *barranc de Pujols* que neix al sud de la serra de Comiols i corre vers migdia fins a formar junt amb altres el riu de Montargull, el qual marcarà durant un bon tram la divisòria entre els termes municipals de Vilanova de Meià i d'Artesa de Segre, al qual pertany aquesta masia, ja que es troba concretament uns dos quilòmetres al sud-oest de Folquer, si bé uns tres quilòmetres i mig al nord-est del poble de Tòrrec, vora l'antic lloc de Lavansa (pertanyents l'un i l'altre ja al municipi de Vilanova de Meià).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment som davant del mateix substantiu *pujol* < *puig* de què hem tractat en les fitxes anteriors, en aquest cas fixat toponímicament en plural.

[[puj]ols]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ol(s)*

1469

Punta Alta, la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim corresponent a un cap de turó d'aproximadament quatre-cents trenta metres d'altura que es troba a l'angle nord-oriental del terme de l'Albagés, a uns tres quilòmetres del poble, i que dona nom també al serradet on es troba (*serrall de la Punta Alta*, d'una altura màxima que tanmateix supera aquell punt en gairebé quaranta metres), entre el riu de Set i la vall de l'Aranyó, vora el límit amb el terme de Castellldans.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'una mera adjectivació descriptiva (*alta*) del substantiu *punta*, evidentment en el seu sentit orogràfic (vegeu DCVB, s. v. *punta*), com a equivalent potser no tant de *pic* o *puig* com d'*extrem*, responent a la idea de 'part avançada' (car en aquest cas l'indret concret ho és efectivament en relació amb el serral que en pren el nom).

[punta][alta]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1470

Puny, el

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. iv, p. 141a28-31.

Nom d'un tossal de l'antic terme de Llanera (avui incorporat al de Torà), recollit directament per Coromines en les seves excursions filològiques pel país, situant-lo prop de la carretera de Solsona a Torà, entre aquesta vila, Fontanet i Padollers.

DOC.: —

OC: Vol. iv, p. 140a38-141a36: alteració d'un antic *Espuny*, en interpretar-se la síl·laba inicial com si fos l'article arcaic (paralel, doncs, de casos com *Samuga* > *la Muga*, *Esterri* > *el Terri*, etc.), essent aqueix *Espuny* una masculinització del també toponímic *Espunya* < llatí SPONGIA 'esponja', o bé un derivat de la forma de locatiu plural SPONGIIS, si no de l'adjectiu SPONGIUS 'esponjós'; en tot cas, aquests termes degueren ser emprats en al·lusió a una mena de roca porosa (la *pedra tosca*), que té molts al·vèols, tal com una esponja.

ALTR. HIP.: Alteració del mot *peruny* 'penyal disforme', que potser participa en el parònim ribagorçà Soperuny, mitjançant una falsa etimologia o un encreuament tanmateix forçats i poc probables (vegeu OC, vol. iv, p. 141b14-36).

[puny]
qualitat del terreny
llatí
simple

1471

Quadra, la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; ICC-Pla.

Despoblat i antic terme, que avui roman com a nom de partida del municipi de Sidamon, que es troba poc més d'un quilòmetre al sud d'aquesta població, vora el límit amb Torregrossa.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: Sens dubte es tracta d'un vestigi fixat toponímicament del substantiu *quadra*, en la vella accepció de 'terme autònom' o 'terreny allodial pertanyent a un mateix senyor', entre altres possibles significats (vegeu DCVB s. v.).

[quadra]
situació jurídica
català < llatí
simple

1. Absència curiosa, la de *quadra*, en l'OC, ja que, a diferència d'altres casos que hem anat veient, no només no hi trobem el cas concret que ara ens ocupa (ni tampoc els altres reflexos ponentins d'aquest mot, que tractarem en les fitxes següents), sinó que ni tan sols no hi ha un article (no hi té entrada, efectivament, ni una mera remissió) dedicat a aquest grup lèxic. L'única referència que hem sabut trobar-hi és s. v. *Quatretonda* i *Quatremitjana*, i hi apareix per tal de negar la possibilitat que aquest darrer topònim (del Maestrat) en sigui un compost alterat, malgrat determinada documentació medieval (vegeu OC, vol. VI, p. 312b18-53). El fet que, com acabem de dir, no hi hagi ni tan sols una remissió a altres passatges o obres del mateix autor, d'altra banda, és ben estrany en aquest cas, ja que, certament, en el DECat sí que es tracta aquest mot i se'n dona tot just un grapat d'exemples toponímics (vol. VI, p. 885b32-886a40).

Quadres d'Agramunt, les

COM.: Urgell

REF.: GEC; ICC-*Urgell*.

Nom que rep el sector de l'extens terme municipal d'Agramunt que es troba situat en el seu extrem meridional, vora el límit amb els municipis de Tornabous i la Fuliola, tot just un quilòmetre i mig al nord-est d'aquesta darrera població i a l'oest de la Guàrdia (agregat de Tornabous), però ben bé vuit quilòmetres al sud-oest d'Agramunt, enllà de la serra d'Almenara i el canal d'Urgell.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'una altra fixació toponímica de *quadra*, en sentit territorial (vegeu la fitxa anterior), aquí en plural i complementada pel nom de la població a la qual va lligat administrativament aquest sector.

[quadres][[agra][munt]]

situació jurídica

català < llatí

simple (morf plural) [+ complement específicatiu]

1. Cal no confondre aquest nom i lloc, doncs, amb l'actual partida del mateix terme d'Agramunt anomenada simplement *les Quadres*, ja que aquesta es troba just en direcció oposada al cas que ens ocupa, concretament dos quilòmetres al nord de la vila i un quilòmetre a llevant del seu agregat Mafet, prop del límit amb el municipi noguerenc d'Oliola i amb l'antic de la Donzell, avui també agregat a Agramunt.

REF.: GEC; TS, p. 346 (*s. v. Puigverd*); ICC-*Urgell*.

Nom que, de forma paral·lela al cas tractat en la fitxa anterior, es dona a l'extrem meridional del terme de Puigverd d'Agramunt, caracteritzat pel fet de ser un apèndix extraordinàriament allargassat, de nord-est a sud-oest, amb menys d'un quilòmetre d'ample però gairebé nou quilòmetres de llarg, que arriba fins al límit amb el terme de Barbens, falcat entre els dos sectors del de Tornabous (el central i el del Tarròs i la Guàrdia), de manera que el de Puigverd esdevé un municipi de morfologia insòlita, que limita tant amb la comarca de la Noguera (pel sector principal, al sud d'Oliola) com amb la del Pla d'Urgell (justament per *les Quadres* que ens ocupen, a tocar de l'esmentat terme de Barbens).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cas, com ja hem dit, absolutament paral·lel del tractat en la fitxa anterior, a la qual remetem, així com a l'explicació geogràfica del paràgraf superior.

[quadres][[puig][verd]]

situació jurídica

català < llatí

simple (morf plural) [+ complement especificatiu]

REF.: GEC; ICC-*Urgell*.

Petit enclavament del terme municipal de Castelserà que es troba un parell de quilòmetres al nord-oest del seu nucli, entre els termes de Montgai i Penelles (Noguera), i concretament a tocar mateix d'aquesta darrera població, que pràcticament es veu separada de la resta del territori a causa justament de la forma capriciosa d'aquest enclavament, que té quatre quilòmetres de longitud però tot just dos centenars de metres d'ample.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla indubtable que es tracta d'un altre cas de romanalla onomàstica del substantiu *quadra* 'terme autònom' (vegeu les fitxes anteriors), ara amb una evident sufixació diminutiva (escaient a la realitat geogràfica) que pot ser originària, si bé convindria no descartar que tingués caràcter secundari, adoptada per contraposició a *la Quadra* del mateix terme (si és que es demostrava que l'una i l'altra són realment diferents des d'un punt de vista històric i jurídic).

[[quadr]eta]
situació jurídica
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

1. En la cartografia actual de l'ICC apareix *la Quadreta* com a nom de partida efectivament del terme de Castelserà, però no corresponent a aquest estretíssim enclavament, sinó dins del seu territori principal (dos quilòmetres a ponent del poble); malgrat tot, es tracta certament de l'angle d'aquest sector més acostat al mencionat enclavament, i cal esmentar, a més, que vora seu hi ha, dues vegades, un topònim *la Quadra* que, com veurem, hi ha de tenir també relació, ja sigui de plena identitat o bé tan sols nominal.

Quatre Pilans, els

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-Segrià.

Partida del terme de Lleida, situada al sud-est de la ciutat, a l'altra banda del Segre i del canal de Seròs, a l'horta de més enllà de la Bordeta.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No sembla haver-hi cap bona raó per dubtar que es tracta d'una simple composició (no aglutinada) del numeral *quatre* amb el corresponent plural analògic de *pilar*, *pilans*, en al·lusió probablement a un antic vestigi arquitectònic d'aquella zona.²

[quatre][[pil]ans]
element arquitectònic
català < llatí
compost Adj + N

1. Apareix en la cartografia actual de l'ICC dues vegades: un cop al costat mateix de la Bordeta, vers llevant, gairebé equidistant dels Mangraners, i un altre cop tres quilòmetres cap al sud-est, prop del rec de la Femosa i del límit amb el terme municipal d'Artesa de Lleida; malgrat tot, atesa la singularitat del nom, i atès que al capdavant es tracta d'un mateix sector de l'extens terme de la capital, no dubtem que es tracta del mateix cas toponímic.

2. Vegeu diversos possibles paral·lels en el mateix OC que tanmateix no recull aquest cas (el qual té entrada pròpia a la GEC i tot, malgrat ser tan sols una partida d'horta): d'una banda alguns topònims que empren directament el numeral *quatre* al vol. VI, p. 311b13-35 (*Quatre cortès*, *Quatre Batlles*, etc.) i d'altra banda els que contenen el substantiu *pilar* 'columna sense capitell', al vol. VI, p. 225b24-42, entre els quals algun cas de plural o de sufixació amb /n/ no etimològica, com l'aneuenc *Es Pilans* (p. 225b22) o *el Pilanet*, a Seurí (b42). Per a altres testimoniatges de *pilans* < *pilà* < *pilar*, no onomàstics, però certament occidentals, vegeu DCVB s. v., on bé cal remarcar una accepció final en què se cita *quatre pilans* com a nom d'un joc infantil, que caldria no perdre de vista per al nostre cas, no fos que el seu origen, en lloc d'arquitectònic, fos resultat d'alguna activitat perduda o anecdòtica.

1476

Queralt

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim de l'extrem oriental del terme de les Avellanes i Santa Linya, que es troba uns tres quilòmetres a llevant d'aquesta darrera població; correspon a una elevació rocosa de més de set-cents metres d'altura a l'esquerra de la Noguera Pallaresa, de fet un dels contraforts septentrionals del Mont-roig, i dona nom, allí mateix, a un petit altiplà, la *planeta de Queralt*, i a un cim que repunta vers el nord-est, damunt mateix del pantà de Camarasa, anomenat *la Grossa de Queralt*.

DOC.: *Cheralto*, 1072 (CR, vol. xvii, p. 37).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost descriptiu entre el substantiu arcaic *quer* 'roca, penyal' i l'adjectiu *alt* (vegeu la fitxa següent), en al·lusió més que possiblement a la muntanya descrita més amunt.

[[quer][alt]]
orotopònim
català < preromà
compost N + Adj

Queralt [o Queraltill]

COM.: Segarra

REF.: DCVB; GEC; TS, p. 353-354; ICC-*Segarra*.

Antiga quadra i potser llogarret, en tot cas reduït a masia, que es troba dins del terme de les Pallargues (avui meitat occidental del municipi dels Plans de Sió), un quilòmetre i mig al sud dels seus agregats Sisteró i Pelagalls; el nom emprat almenys des del segle XVIII (vegeu *Floridablanca*, vol. II, p. 355) és el simple *Queralt* (apareix en la cartografia comarcal de l'ICC no només com a masia, sinó donant nom també a una *font* i a un *tossal* de 440 metres d'altura, amb vèrtex geodèsic menor), però històricament figura també amb el diminutiu *Queraltill* (així, per exemple, en fogatges del segle XIV) i amb el complement determinatiu *Queralt de Meca* (que és com té entrada en la GEC i subentrada en el DCVB), que remet a la possessió d'aquest lloc per part de la important família dels *Meca*.

DOC.: *Queraltiyll*, 1358 (*Fog.*, p. 449; TS); *Queraltill*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Per bé que caldria no descartar un origen antroponímic (i remotament posttoponímic, doncs) a partir del nom de llinatge *Queralt*, la realitat orogràfica del lloc, amb el seu tossal destacat en una zona de plans, més aviat fa pensar que, com en el cas dels altres *Queralt* catalans, sí tractats per Coromines (vegeu *DECat*, vol. VI, p. 928a47-60, on es remet des d'OC), som davant d'un compost de l'antic substantiu *quer* 'roca, penyal', d'origen segurament prelatí (vegeu *DECat* s. v.), amb l'adjectiu descriptiu *alt*.

[[quer][alt]]
 orotopònim
 català < preromà
 compost N + Adj

REF.: GEC; TS, p. 354; CR, vol. xxiv, p. 309.

Llogaret de l'antic terme de la Prenyanosa, avui agregat al de Cervera, situat en el seu extrem septentrional, a vuit quilòmetres de la ciutat (vers el nord-est), però equidistant uns tres quilòmetres i mig de Tarroja i de Sant Ramon, al peu de la carretera local que uneix aquestes dues poblacions.

DOC.: *Cheraz*, 1178 (*Lib. Feud.*, doc. 258; TS); *Querraç*, 1358 (*Fog.*, p. 449; TS); *Queraç*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Derivat de l'antic substantiu *quer* 'roca, penyal' (vegeu DECat s. v., i fitxa anterior), mitjançant el sufix augmentatiu *-às* (vegeu un possible paral·lel en el cas de *Fornàs* < *forn*, tractat per l'OC, vol. iv, p. 263a5-24), en al·lusió probablement al filó de roca natural que caracteritza el sòl d'aquest lloc.

[[quer]às]
orotopònim
català < preromà
N + sufix *-às*

1. No és exacte, en aquesta ocasió, afirmar que aquest cas no apareix en l'OC, tot i que certament podem afirmar que no hi té entrada pròpia i que, quan apareix (de biaix), hom no solament no l'identifica amb la seva realitat geogràfica (que hem pogut comprovar personalment més d'un cop), sinó que hi és també plena de confusions la forma del topònim, cosa que naturalment impedeix d'establir un ètim adequat. Concretament-ho. El passatge principal en què s'esmenta aquest lloc (OC, vol. ii, p. 100a18-21, s. v. *Alcarràs*) suggereix que es tracta d'un «homònim, o posttopònim» (a18) d'aquest nom de lloc segrianenc d'origen àrab, i això es deu al fet que Coromines dona per bona una grafia «*Carràs*» (a19-21) trobada en el poc fiable fogatge del 1359 (vegeu *Querraç* en el del 1358, però ja *Queraç* en el del 1365 i, sobretot, *Cheraz* dos-cents anys abans) i, per cert, esmentada un altre cop cinc volums més tard, s. v. *Tudela*, car és juntament amb aquest altre lloc segarrenc, certament veí, que apareix en l'al·ludit fogatge (OC, vol. vii, p. 357b20). Val a dir que l'autor encerta a situar inicialment aquest topònim al terme de la Prenyanosa (vol. ii, p. 100a20), però en nota final (b10-12) torna a caure en inútils confusions, quan posa en un mateix sac l'inadmissible «*Caras*» de Madoz (i d'un mapa de l'IGC, referit a les cases del nostre llogaret) i l'encertat *Queràs* que la mateixa font cartogràfica consigna tan sols com a nom de partida d'aquella zona «en el límit del Guspí» (Guspí és actualment el lloc habitat més proper de Queràs: tot just dos quilòmetres vers llevant), però que l'il·lustre etimòleg no reté ni valora, de forma que, comptat i debatut, aquest nom és completament absent de l'article (del DECat) dedicat a la família lèxica de *quer*, en la qual *Queràs* hagués suposat un increment no només quantitatiu (un cas més), sinó qualitatiu (una mena de sufixació nova).

Quermançó

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VI, p. 928b22-26; GEC; CR, vol. XVII, p. 50; OC, vol. III, p. 279a21-26.

Antic castell, que apareix en determinada documentació altomedieval, el nom del qual avui no solament és desaparegut com a tal, sinó que és també desconegut, o si més no discutit, el seu emplaçament, que podria correspondre a l'actual lloc de Pradell (Ribera de Sió).¹

DOC.: *Kermancon*, 1086 (CR); *Cher Manchonus*, 1086 (DECat; OC); *Chermezo*, 1116 (CR).OC: Vol. III, p. 279a36-38: compost de *quer* 'roca, penyal' (vegeu les fitxes anteriors) amb un antropònim germànic del tipus MANZO, MANZON, ben documentat per Förstemann.

ALTR. HIP.: —

[[quer][mançó]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

1. L'OC, que li dona entrada en el volum III atenent a la variant formal *Carmençó* (tanmateix no preferible, i en realitat referida tan sols al castell homònim del terme empordanès de Vilajuïga), es limita de fet a reproduir la vaga notícia i l'esment documental (així com la proposta etimològica) ja exposats en el DECat. En tot cas, Coromines situà aquest vell castell vers Artesa de Segre, fent cas de l'allusió continguda en aqueix document medieval (el DECat en reproduïx un fragment un poc més extens que l'OC): «castrum quod dicitur Cher Manchonus alioque nomine Pradellus [...] in terminis castri Artesa.» Es pot aventurar, per tant, (car també la referència hi sembla prou explícita) que es tracta de l'actual *Pradell* (també a la Noguera, uns vuit quilòmetres al sud d'Artesa), tal com es proposa també en la CR a partir de referències documentals. Ben diferent és, però, la localització proposada per la GEC, que tanmateix duu encara més confusió, ja que sota l'entrada *Quermançó* tan sols hi ha una remissió a *Espadella* (Noguera), i, en canvi, en l'article dedicat a aquest lloc (es tracta d'un antic castell de vers Corçà, al sector de ponent del municipi d'Àger) no hi ha ni la més mínima referència a *Quermançó*, ni com a nom anterior, ni com a antic lloc proper, ni res de res. Restem en el dubte, doncs, si hi ha alguna raó per identificar els antics castells d'*Espadella* i *Quermançó*, tan lluny d'Artesa, i els redactors de la GEC han oblidat d'especificar-la en aquests articles, o bé si, com sembla, es tracta d'un pur lapsus factual, i aquesta és una direcció completament errada, car de fet, com determinada documentació diu prou clarament, aquest darrer correspon a l'actual Pradell, al terme municipal de Preixens.

1480

Querós

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del terme de Tiurana, al Mig Segre, corresponent a una masia situada uns dos quilòmetres dret al sud d'aquesta població, enlairada en el vessant septentrional de la muntanya de Serratal, i secundàriament a uns *plans de Querós* que es troben vora mateix d'aquesta masia.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat, com el parònim segarrenc *Queràs* (vegeu *supra* s. v.) i altres, de l'antic *quer* 'roca, penyal', en aquest cas amb el sufix adjectivador *-ós* (aquest topònim, doncs, deu ser en tot equivalent a uns més comuns *rocós* o *penyalós*).¹

[[quer]ós]
qualitat del terreny
català < preromà
N + sufix *-ós*

1. Explicació molt més senzilla i versemblant que un inexplicat origen cèltic que s'atribueix en l'OC al topònim *Querós*, dins d'una llista amb altres de presumptament afins (vegeu vol. VII, p. 291^b5-12, s. v. *Tona*). Cal afegir-hi que no es tracta pas del lloc que ara ens ocupa, absent per complet d'aquesta obra, sinó d'un homònim de vers Osona, que, malgrat no ésser esmentat per a res dins dels derivats de *quer* en el volum corresponent, ja havia estat també al·ludit, s. v. *Viladrau*, especificant-ne la localització, arran d'una menció documental *Schiro*s del segle X (OC, vol. III, p. 307^a35-37).

1481

Ra, tossal del

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. III, p. 286*b*54-55.

Nom d'una muntanyeta del terme de Bellpuig d'Urgell, recollit directament per Coromines en les seves enquestes onomàstiques pel país.¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 286*b*53-287*a*17: potser del mot àrab *râba* 'descans' o 'millora' que ja hem vist (vegeu *supra* s. v.) a propòsit del segrianenc *Carratalà*.

ALTR. HIP.: Com en aquell cas, no es poden tampoc descartar altres termes relativament parònims, i igualment aràbics, com 'ar^ʿâ 'pasturatges' o *ribâ* 'molí' (vegeu OC, vol. III, p. 287*a*48-*b*12).

[ra]
activitat humana
àrab
simple

1. Cal lamentar, tanmateix, que en l'OC no es doni més informació sobre aquest topònim (a banda de l'etimològica, que sens dubte és la que hi interessa: d'aquí el fet que no tingui entrada pròpia, sinó que només se'l citi a propòsit de *Carratalà*, s. v.), ja que amb la sola menció del nom i el terme no és possible identificar ara com ara aquest tossal, atès que en la cartografia actual ja no apareix, i que al terme de Bellpuig són diversos els elements del relleu coneguts amb aquest genèric (vegeu ICC: el *tossal del Poc*, el *tossal del Pericó*, etc., tots ells amb aspecte de ser relativament recents pel que fa al nom, o encara, prop del límit nord amb Barbens, la partida dita simplement *el Tossal*, per no esmentar els de la mateixa zona, però situats ja en altres termes municipals, entre els quals podríem destacar, vista almenys la paronímia, que potser caldria investigar, el *tossal Raner* del veí terme de Preixana).

REF.: GEC; TS, p. 355-356; OC, vol. VI, p. 318b15-20.

Poble del terme municipal de Sant Guim de Freixenet, el nom del qual a més serveix com a complement del de l'antic nucli de Sant Guim (vegeu *infra* s. v.), conegut com *Sant Guim de la Rabassa*; el lloc que ara ens ocupa es troba certament a tocar d'aquests altres (menys de dos quilòmetres de Freixenet i Sant Guim de la Rabassa; tres quilòmetres de Sant Guim de Freixenet), i és el poble més occidental del terme (tret del ja deshabitat Palamós), de tal manera que, essent en un extrem de l'altiplà que marca la divisòria d'aigües, pel sud es veu abocat a la conca de l'Ondara i no a la del Sió, a la qual pertany amb major claredat la part principal del municipi.

DOC.:¹ *Rabaza*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Rabasca*, 1050-1100 (TS); *ipsa Rabaza*, final s. XI (*Lib. Feud.*, doc. 696; OC, vol. IV, p. 129b33); *Zarabaza*, 1100-1154 (TS); *Sarabace*, 1155 (TS); *Ravaça*, 1162 (CR, vol. XXIV, p. 317); *Rabaza*, 1201 (TS); *Rabaciae*, 1225 (TS); *Rabacia*, 1235 (TS); *Rabaça*, 1235 (TS); *Rabace*, 1236 (TS); *Rabacie*, 1266 (Marquès, doc. 4); *Rabaciam*, 1354 (TS); *sa Rabaça*, 1358 (*Fog.*; TS); *la Rabassa*, 1359 (OC); *la Rabaça*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *la Rabaça / la Rabassa*, 1497 (*Fog.*, p. 193, 240); *la Rabassa*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VI, p. 318b12-15: fixació toponímica del substantiu *rabassa* 'part baixa de la soca dels arbres', amb diferents subaccepcions lligades a l'agricultura i el món forestal, totes elles susceptibles d'haver generat aquest i altres toponims catalans i romànics (vegeu DECat s. v.).

ALTR. HIP.: —

[rabassa]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Renunciem a incloure aquí una menció documental de l'any 1033 en què se cita un «gungent [*junyent*] de ipsa rabaza» (exhumat per Pujol Tubau i reproduït a OC, vol. IV, p. 391a21-30 més extensament que no pas s. v. *Rabassa*: vol. VI, p. 318b17-18), ja que, després d'analitzar les diverses afrontacions que conté aquest document, s'arriba a la conclusió que no pot tractar-se del lloc segarrenc que ara ens ocupa, sinó d'un antic homònim, sembla que desaparegut, que, com els també perduts Cercosella i Guanser, devia trobar-se vers l'actual terme d'Oliola (vegeu *supra*, s. v. *Cercosella*, *Coscolls* i *Guanser*, en notes al peu).

1483

Rabasses

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi de Belianes, situada en el seu sector nord-occidental, vers els Eixaders, a uns tres quilòmetres del cap de terme.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla simplement una fixació toponímica en plural del substantiu *rabassa*, en algun dels seus significats, potser el primari de ‘part baixa de la soca dels arbres’ (vegeu la fitxa anterior).

[rabasses]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

Racó de l'Esquetja, el

COM.: Segrià

REF.: DECat, vol. III, p. 525a15-17.

Indret del terme municipal d'Aspa, el nom del qual fou recollit per Coromines de viva veu, amb la informació suplementària que es tracta d'una «escletxa en una penya, on crien òlibes i esparvers» (DECat).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas del topònim *l'Esquetja* del terme noguerenc de la Baronia de Rialb (vegeu *supra* s. v.), sembla clar que es tracta d'un vestigi de l'arcaisme *esquetja*, equivalent del mot comú *escletxa* (vegeu DECat, vol. III, p. 524-527), ara precedit, gairebé tautològicament, del genèric *racó*.¹

[racó][esquetja]
 orotopònim
 català < germànic
 compost N + N

1. Vegeu també *infra*, s. v. *Xurriu, esquetja de la*, topònim garriguenc en què aquest terme sembla emprat encara com a nom comú.

1485

Rafal, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector de llevant del terme de les Avellanes i Santa Linya, corresponent a un pendent singularment pronunciat en el vessant nord-oriental de la serra de l'Escobet (o Serrat Alt), damunt mateix de la Noguera Pallaresa, en la part central del pantà de Camarasa.

DOC.: *Raffals*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 114, 132).

OC: —

ALTR. HIP.: Possiblement és una fixació toponímica del substantiu *rafal*, d'origen àrab, que és present sovint en la toponímia valenciana i sobretot en la baleàrica (vegeu OC, vol. vi, p. 322a18-51), amb un significat no sempre precís (vegeu DECat s. v.), entorn de 'casa de camp amb un tros de terra no gaire gran' (DCVB) o 'predi i edifici rústic' (DECat, vol. vii, p. 34b9); tanmateix no podríem descartar, atesa justament la llunyania d'aquest lloc respecte de la zona on aquest terme és usual, i així mateix el caràcter poc accessible de l'indret, que es tractés d'un cas de *rafal* com a variant *ràfec* 'cobert de teulada' (vegeu DCVB s. v. 2), per comparació metafòrica, o fins i tot un derivat secundari de *rafali* 'carn d'animal malalt' (vegeu DCVB s. v. i DECat, vol. vii, p. 34b31-35a5), amb un significat pròxim al d'ossera', és a dir, indret (un vessant de muntanya en precipici, doncs, hi escau perfectament) on hom llença els cadàvers d'animals no aprofitables.¹

[rafal]
activitat humana
català < àrab
simple

1. En cas que es pogués confirmar l'atribució a aquest lloc de les mencions documentals que hem adduït en l'apartat corresponent (cosa ben incerta, cal dir-ho), i atès que aquestes provenen de les *Rationes Decimarum*, es podria pensar que, si més no a l'edat mitjana, el topònim que ens ocupa designava no sols un vessant muntanyós, sinó alguna mena de lloc habitat, de manera que prendria força, en detriment d'aquesta darrera, la hipòtesi anterior.

1486

Ràfols

COM.: Segarra

REF.: DCVB; OC, vol. VI, p. 326b29-30 (*ap.* DCVB).

Nom d'una partida de l'antic terme de la Guàrdia Lada (avui del municipi de Montoliu de Segarra), segons la mateixa font en què s'esmenta l'homònim garriguenc tractat en la fitxa següent; en aquest cas, però, no sembla haver-ne quedat cap vestigi.

Doc.: —

OC: Vol. VI, p. 326b35-43: com l'homònim tractat en la fitxa següent, deu ser derivat del terme àrab *rahl* 'lloc on es fa parada en un camí', 'campament' o 'pleta, jaça'.

ALTR. HIP.: En aquest cas (i encara més, tractant-se d'una zona menys intensament arabitzada) cal contemplar la possibilitat alternativa que sigui una variant de *ràfec* 'extrem d'una teulada, que en sobresurt' (vegeu OC, vol. VI, p. 326b46-55), ja que, malgrat tenir també origen aràbic, la seva extensió abasta el conjunt de Catalunya, a diferència del *rafal*, propi sobretot de les terres meridionals (vegeu *infra*, s. v. *Real*).

[ràfols]
activitat humana
àrab
simple (morf plural)

REF.: DCVB; OC, vol. VI, p. 326b29 (*ap.* DCVB); ICC-*Garrigues*.

Nom, segons l'Alcover-Moll (d'on ho recull Coromines, que confessa no haver-ho trobat en les seves enquestes), d'una partida del terme de Vinaixa; efectivament, però, es tracta d'un cas encara viu, ja que apareix en la cartografia comarcal de l'ICC una *punta de Ràfols*, muntanyeta de 657 metres d'altura, a la divisòria septentrional entre els termes de Tarrés i Vinaixa, tres quilòmetres al nord-est d'aquesta darrera població.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 326b35-43: del mot àrab clàssic *rahl*, corresponent al vulgar hispànic *rahál* (d'on *rafal*), que significa 'lloc on es fa parada en un camí', 'campament' o bé 'pleta, jaça'.¹

ALTR. HIP.: De vegades, *ràfol* pot ser variant no de *rafal*, sinó de *ràfec* 'extrem que sobresurt d'una teulada' (vegeu OC, vol. VI, p. 326b46-55), mot que igualment és d'origen aràbic (vegeu DCVB, DECat s. v.).

[ràfols]
activitat humana
àrab
simple (morf plural)

1. Vegeu DECat, s. v. *rafal*, on es comprova que si bé *rafal* visqué com a nom comú en català medieval, la variant amb accentuació cultista *ràfol* només apareix en onomàstica, cosa que ja posava de manifest el corresponent article del DCVB. Vegeu també, naturalment, el topònim noguerenc *lo Rafal* (*supra* s. v.), que, com hem vist, deu derivar justament d'aquesta altra variant lèxica emparentada amb el terme aràbic que ara ens ocupa.

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 329b21-330a18; Tort, 1998, p. 304-307.

Població del terme municipal de Lleida,¹ situada a l'altra banda de la Sardera, tretze quilòmetres lluny de la ciutat, vers el nord-oest, però tot just a sis quilòmetres d'Almacelles, terme amb què limita pel nord; dona nom (qüestions comercials a banda) a diversos elements de la zona, principalment un turó homònim (amb vèrtex geodèsic) situat al costat mateix del poble, una *sèquia de Raimat*, que prové de Malpartit, i sobretot un gran *pla de Raimat* que s'estén vers el sud-oest, més enllà del canal d'Aragó i Catalunya (vegeu ICC-Segrià).

DOC.: *Raesmat*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72; OC); *Rasmat*, 1170 (CR, vol. XXIV, p. 81; OC); *Raxmad*, 1172 (OC); *Rachmat* / *Rachmato*, 1185 (OC); *Raymat*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 120; OC); *Raixmat*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 140; CR, vol. XXIV, p. 81; OC); *Raymat*, 1358 (*Fog.*); *Reymat*, 1359 (OC); *Raymat*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Raymat*, 1497 (*Fog.*, p. 186); *Raymat*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. VI, p. 330a19-58: derivat local, de tipus mossaràbic, del llatí *RACIMUS* 'raïm', a través de les formes [ratʃi'mat] i [radʒ'mat], aquesta més arabitzada, que traeixen alguns documents medievals; un cop establert això, es pot dubtar entre dues línies derivatives, al capdavant no gaire allunyades: a través d'un plural aràbic *ragimât* o bé, més probable, d'un col·lectiu **RACIMETUM* 'estesa de raïm, camp de vinya', amb obertura /e/ > /a/ per influència àrab.²

ALTR. HIP.: Altres hipòtesis, des d'un àrab *rahîm* 'el misericordiós' (d'Epalza) fins a un nom personal germànic *RAGINBARD*, es poden considerar descartades (vegeu OC, vol. VI, p. 330a59-b8).

[[raim]at]
fitotopònim
mossàrab
N + sufix *-et(at)*

1. És quelcom més que una «partida agrícola» i un «veïnat de cases escampades» a què ho redueix l'OC (tot i que certament la població disseminada hi és relativament important); de fet, consta la presència d'un *castell de Raimat* ja a l'edat mitjana, si bé sembla ser que el lloc, com altres de la zona, es despoblà durant la Guerra dels Segadors, i no repregué la seva antiga entitat fins als segles XIX-XX, en què tingué lloc el repoblament i la producció industrial de vins i caves. Tampoc no és exacta, en aquest sentit, la indicació de l'OC que és «agregat al municipi d'Alpicat», tot i que certament depengué d'aquest lloc en els segles XVIII-XIX, en què Raimat era només un terme rural dedicat al pasturatge (GEC).

2. Pel que fa a la doble pronunciació, amb diftong o bé amb hiatus (és a dir, *Raimat* [raj'mat] o bé *Raïmat* [rai'mat]), que és una qüestió llargament discutida, fins i tot popularment, ja Coromines constata que totes dues eren vives a mitjan segle XX (i als anys 1920, segons Casacuberta, que hi afegia la variant *Reimat*, avui existent encara com a cognom i que ja Zamora, p. 245, recollia al segle XVIII, escrivint-ho *Reymat*), cosa que en el moment present continua pràcticament inalterada. Fet i fet, mentre la consciència popular d'una relació etimològica amb *raïm* (abonada de manera important per l'activitat comercial de gran renom) va imposant la forma *Raïmat*, la natural relaxació en la pronúncia estira en sentit contrari, mantenint *Raimat*; i no cal afegir-hi amb gaire èmfasi que l'etimologia a través del mossàrab i potser de l'àrab no ajuda en absolut a resoldre el dilema.

1489

Rajolar

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 331*b*57-58.

Partida del terme de Lleida, que consta com a tal en la llista de les del 1690 que sol emprar l'OC (elaborada per Lladonosa), i que avui subsisteix com a topònim urbà, dins de la ciutat.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 331*b*54-57: òbviament del substantiu *rajolar* (derivat per sufixació de *rajola*, mot comú, però d'origen incert, si bé sembla que remotament aràbic; vegeu DECat s. v.), que és com s'anomenen les bòbiles o rajoleries a les terres occidentals, justament del Segrià cap al sud (DECat, vol. VII, p. 65*b*46-60).

ALTR. HIP.: —

[[rajol]ar]
activitat humana
català < àrab
N + sufix *-ar*

REF.: OC, vol. VI, p. 334b14-16.

Indret situat a la immediata rodalia de la ciutat de Lleida, segons Lladonosa, de qui ho recull Coromines.¹

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 333a42-334a47: com força altres noms d'arreu dels països catalans, sembla ser un vestigi del nom personal aràbic *Abd-er-Rahmen*, escapçat tant pel començament com per la terminació, i a través d'una forma intermèdia **Rame*, finalment catalanitzada llevant-li la vocal feble final.

ALTR. HIP.: Hom podria pensar també en una relació amb l'antropònim germànic *Alaran*, derivat del germànic *ALA-HRAMN*, tal com hem suggerit per al nom de la *collada del Ram* (a la Baronia de Rialb, nord-est de la Noguera, zona poc propícia per a arabismes), que podria equivaler a *d'Al(a)ram*, avui mudat altrament en *l'Arà* (vegeu *supra*, s. v. *Alarà*).²

[ram]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

1. En principi aquest de *Ram* sembla avui un cas desaparegut, i no gosàriem afirmar el contrari, però bé cal assenyalar l'existència, no lluny de Lleida, d'almenys tres topònims menors que podrien ser-ne la continuació directa o bé indirecta, a través de determinades sufixacions; els esmentarem començant pel més proper i acabant pel més allunyat des d'un punt de vista estrictament geogràfic: d'una banda, dins del mateix terme de Lleida (tot i que a cinc quilòmetres del centre, vers el sud-est), hi ha una *torre de Ramí*, situada vora la carretera que connecta la Bordeta amb Casteldans per Puigverd i Artesa de Lleida (a un quilòmetre del límit amb aquest darrer municipi); d'altra banda, podem considerar també una partida anomenada *Ramell*, que es troba ja en terme municipal d'Alcarràs, però a prop del límit amb el de Lleida, uns set quilòmetres al sud-oest de la ciutat, vora el marge dret del Segre; i finalment, ja més lluny, però en canvi responent a una forma més inalterada, sense sufixació, hi ha la casa i la partida dites *el Ram* al terme de Seròs, tot just un quilòmetre al sud de la vila, també a la dreta del Segre, però disset quilòmetres aigua avall de l'anterior *Ramell* (que podria ser-ne un «diminutiu toponímic»?) i, doncs, ja vint-i-cinc quilòmetres lluny de la ciutat de Lleida (vegeu ICC-Segrià).

2. Podria ser un indici en aquest sentit, si no una casualitat propiciada per la brevetat del nom, el fet que Reichert (1987, p. 551) enregistri justament la forma *RAM* en el seu repertori germànic.

Ramoneda

COM.: Noguera

REF.: GEC; DECat, vol. VII, p. 426b26-27; ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia i de la partida muntanyenca immediata, a l'antic terme d'Anyà (avui inclòs en el d'Artesa de Segre), que es troben uns dos quilòmetres al nord d'Anyà i a l'est de Vall-llebrera, agregat del mateix municipi; cal no confondre aquest cas amb l'homònim de la Baronia de Rialb reflectit en la fitxa següent, el qual, bé que dins de la mateixa comarca i en terme municipal veí, és uns disset quilòmetres lluny, en direcció nord-est.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Evidentment ha de tenir el mateix origen i significat que l'homònim de la mateixa comarca (terme de la Baronia de Rialb) tractat en la fitxa següent, tal com ja establí Coromines en el DECat (vegeu la nota al peu).

[[ramon]eda]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-eda*

1. Més que en altres, sembla prou clar que és un lapsus l'absència d'aquest cas en l'OC, on tan sols es recull (dins del nostre marc geogràfic) el lloc homònim del terme de la Baronia de Rialb, que tractarem en la fitxa següent. Ho diem així perquè, en canvi, el mateix Joan Coromines sí que enregistra com a clarament diferents, malgrat llur relativa proximitat geogràfica, aquests dos casos de *Ramoneda* a la Noguera en l'article corresponent del DECat; la seva no reproducció en l'OC, doncs, sembla en efecte una mera distracció puntual, sense més abast. Curiosament, la situació pel que fa a la GEC és exactament inversa, ja que només hi té entrada el «despoblat del municipi d'Artesa de Segre (Noguera), situat al nord del poble d'Anyà», de tal manera que, si hom acaba sense fixar-s'hi bé OC i GEC, sense tenir present el DECat (o sense conèixer amb detall la comarca), pot arribar a concloure que, com seria natural, totes dues obres tracten el mateix lloc. Resulta impossible decidir, en canvi, a quin dels dos pertany una menció de *Ramoneda* en un cens del segle XIV alludit per Coromines (OC, vol. VI, p. 425b53-55), ja que hi figura al costat de llocs de més o menys tots els sectors de la comarca, des de Balaguer a Tiurana, passant per Rialb, Vilaplana i Miralpeix; per tant, atesa d'altra banda l'escassa aportació que aquesta forma fa a una etimologia prou ben establerta, ens abstenim d'adjudicar-la a cap de les dues fitxes.

Ramoneda

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VII, p. 426b28-30; Moran, 1995, p. 130; OC, vol. VI, p. 425b49-56; ICC-*Noguera*.

Important topònim («gran pagesia» en diu Coromines) del sector septentrional de la Baronia de Rialb, que es troba al nord de Pallerols i del Puig de Rialb, vers el límit amb el terme de Peramola (Alt Urgell), pel sector de Cortiuda; són diversos els elements que designa: un *barranc de Ramoneda*, afluent del Rialb sota el Puig, que neix vers el *bosc de Ramoneda* (situat encara a l'altra banda de l'esmentat límit municipal i comarcal, vora el bosc de Cortiuda) i passa al peu de la masia anomenada simplement *Ramoneda*, que exerceix de punt central d'aquest sector, a ponent del *serrat de Ramoneda* (que és a cavall dels dos termes), al sud-est del qual hi ha encara unes *obagues de Ramoneda* (ICC).

DOC.: *Romaneda*, 1095 (Moran).OC: Vol. VI, p. 425a41-44: metàtesi vocàlica de *Romaneda*, que al seu torn és una reducció per haplogogia de **Romanineda*, derivat del nom de planta *romaní* amb el sufix col·lectiu *-eda*.¹ALTR. HIP.: Moran (1995, p. 131) apunta també la possibilitat que, sense sortir del camp de la fitonímia, aquest topònim derivi no tant de *romaní* (car al capdavant sembla no haver existit pas una forma **romaniet*) sinó de *roma*, nom que pren en determinades comarques una altra planta, concretament la paradella crespa.

[[ramon]eda]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-eda*

1. A notar el valor afegit que aquest cas, al costat d'altres homònims, i en contrast amb topònims de la mateixa regió com *lo Romeral* (vegeu *infra s. v.*), implica pel que fa al detall de la distribució geolèxica de la típica parella sinonímica *romaní* / *romer*, amb el benentès que la tradicional atribució respectivament als blocs oriental i occidental, bo i ésser certa, no hauria d'amagar que dins d'aquests blocs, com és lògic, hi ha àrees importants en què és present i fins i tot domina el tipus lèxic contrari.

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 341a27-39.

Poble del nord del terme municipal de Vallfogona de Balaguer, situat al peu del turó en què encara avui es pot contemplar el seu destacat castell,¹ prop de la cruïlla entre les carreteres de Tàrraga a Balaguer i de Lleida a la Seu, tot just tres quilòmetres a llevant del centre de la capital de la comarca, que és la població més propera.

DOC.: *ipsam Rapitam / ipsa Rapita*, 1075 (DECat, vol. I, p. 702a45; OC); *Rapitam*, 1090 (CR, vol. XVII, p. 441); *Rabita*, 1105 (*Lib. Feud.*, doc. 159; CR, vol. XVII, p. 441); *la Rapita*, 1313 (OC); *la Rapida*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *la Rapita*, 1359 (OC); *la Rapita*, 1497 (*Fog.*, p. 101).

OC: Vol. VI, p. 340b25-33: com els seus diversos homònims, sobretot d'arreu de la Catalunya Nova, però també del País Valencià i Mallorca (vegeu GEC; OC, vol. VI, p. 340b34-341b6), és un derivat directe de l'àrab *râbita* 'espècie de santuari mahometà, on residien guerrers destinats a incursions en terra enemiga', que pròpiament és el participi femení del verb *rabat* 'atacar bruscament'; en aquest mot, en lloc de mantenir-se la /b/ sonora com en altres arabismes similars (i com en el corresponent castellà, *Rábida*), s'ha produït un ensordiment en /p/ que es pot deure a la influència de l'adjectiu cultista *ràpid*, però també a factors més amagats, relatius a l'estructura foneticosil·làbica del mot (vegeu OC, vol. VI, p. 341b7-29).²

ALTR. HIP.: —

[ràpita]
arquitectura militar
àrab
simple

1. Consta en determinada documentació medieval l'antic nom particular d'aquest castell, molt probablement àrabic: es llegeix al *Lib. Feud.* (doc. 159) «ipsum castellum de Nummur vel de Rabita», en què la identificació sembla inequívoca.

2. Vegeu Epalza (1994), que fa un estudi monogràfic sobre els diferents topònims d'aquest tipus que existeixen arreu dels Països Catalans, estudi que no se circumscriu a l'aspecte toponímic i etimològic, sinó que abasta també elements històrics i culturals, i dins del qual se cita certament el lloc de la Noguera que ara ens ocupa (Epalza, 1994, p. 35, 41).

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 347b12-22; CR, vol. XXIV, p. 77; ICC-Segrià.

Nom avui d'una notable casa de pagès i d'una partida del nord-est del terme d'Alguaire, al límit amb el de la Portella (hi ha també una *sèquia de Ratera*, que prové del municipi d'Almenar i rega els dos esmentats, paral·lela a la Noguera Ribagorçana, que és tot just un quilòmetre vers llevant), però que, segons permet deduir la documentació medieval, havia estat un petit nucli de poblament, originat en una villa.

DOC.: *Villaratera*, 1131-1162 (OC); *villa de Ratera*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Villa Ratera*, 1172 (OC); *Villaratera*, 1174 (Font Rius, doc. 148; CR, vol. XXIV, p. 77; OC); *Ratera*, 1265 (OC); *Ratera*, 1279 (OC); *Ratera*, 1358 (*Fog.*); *Ratera*, 1359 (OC).

OC: Vol. VI, p. 347b27-44: del nom personal d'origen germànic *Rater* < RAD-HARI, feminitzat *a posteriori*, com l'homònim segarrenc tractat en la fitxa següent.¹

ALTR. HIP.: Com en la fitxa següent (vegeu *infra*), hi ha almenys tres hipòtesis alternatives, encapçalades per la que sembla més natural, de tipus zoonímic.²

[[rat][er]a]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

1. Hipòtesi que sembla confirmada, en aquest cas, per la documentació del segle XII en què en efecte aquest topònim apareix expressament vinculat al terme *villa* (vegeu *supra*).

2. Quant a la relació amb el mot àrab que significa 'molí', val a dir que escauria per la proximitat tant del riu principal (la Noguera Ribagorçana, a mig quilòmetre de la casa de Ratera) com de la sèquia abans esmentada, que en duu el nom i tot; i quant a una situació geogràfica «al darrere», caldria suposar que fos en relació a aquests mateixos elements, si no a les veïnes poblacions d'Alguaire i la Portella (situades quatre quilòmetres a ponent i dos quilòmetres a migdia, respectivament) o a l'antic lloc de Corregó (vegeu *supra* s. v.), tampoc no gaire llunyà.

REF.: GEC; TS, p. 356-357; OC, vol. VI, p. 347b4-11.

Llogaret del municipi dels Plans de Sió, el punt septentrional de l'antic de l'Aranyó abans de la fusió del 1974; es troba al peu de la carretera que uneix Mont-roig i Concabella per les Pallargues, l'actual cap municipal, que és poc més de dos quilòmetres vers ponent, però el lloc més proper i del qual depengué és l'esmentat Concabella (tot just un quilòmetre vers llevant), de manera que el castell de Ratera s'anomenà *castell menor de Concabella*; convé remarcar que aquest castell, notablement restaurat a mitjan segle XX, féu funcions de molí (es troba prop del marge dret del Sió), raó per la qual se'l coneix com a *castell-molí* (d'on la fórmula *Castell del Molí* que consigna un poc equívocament la cartografia comarcal de l'ICC).

DOC.: *Ratera*, 1098-1099 (*Marca*, doc. 322; Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC, vol. IV, p. 374a7, vol. VIII, p. 17b20);¹ *Ratera*, 1204-1211 (Bisson, doc. 134; TS); *Ratera*, 1248 (OC); *Ratera*, 1279 (Font Rius, doc. 334; TS); *Ratera / la Ratera*, 1358 (*Fog*; TS); *Ratera*, 1359 (TS; OC); *Ratera / Rateria*, 1380 (*Priv. Tàrr.*, doc. 299).

OC: Vol. VI, p. 347b27-44: del nom personal d'origen germànic *Rater* (feminitzat per contacte amb un mot com *villa*), que és compost de les fecundes arrels antroponímiques RAD- i HARI, i que es documenta amb prou profusió a la Catalunya medieval.

ALTR. HIP.: Derivat per sufixació del zoònim *rata*, tal com ho són *Cabrera* < *cabra*, *Corbera* < *corb*, *Tordera* < *tord*, etc. (TS); o potser relacionat amb els topònims del tipus *Rata*, *Rates*, que Coromines explica a partir de l'àrab *rihà* 'molí' (vegeu OC, vol. VI, p. 346b34-347a42); finalment, es podria especular també amb l'evolució *Ratera* < llatí RETRARIA 'darrere' (per dissimilació consonàntica) mitjançant la qual s'explica el cas de la vall homònima de vers Aiguestortes, essent com és «al darrere» de les carenes principals de la zona (vegeu OC, vol. VI, p. 347a51-59).²

[[rat][er]a]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

1. Aquesta citació, d'altra banda prou coneguda (es tracta de l'acta de consagració de l'església de Guissona, de data sovint discutida), és mostra representativa d'un cert desori en l'OC pel que fa a aquest aspecte: mentre aquesta menció, que resulta ser la més reculada, no apareix en l'article dedicat a *Ratera* (on tan sols en trobem dues de prou més tardanes), en canvi se l'esmenta en dos articles d'altres volums de l'obra: s. v. *Gra* i *Vilagrassa*.

2. Tanmateix pel que fa a aquestes dues darreres hipòtesis, que el mateix Coromines es cuida bé de no barrejar amb l'antroponímica que postula per al *Ratera* segarrenç i altres, caldria la concurrència d'alguns factors històrics i geogràfics perquè hi adquirissin entitat. Quant a la suggestiva relació amb *molí*, seria necessari investigar l'existència d'un molí significatiu en aquest lloc abans del segle XVI, que és quan, segons sembla, l'antic castell prengué aquesta nova funció; i quant a una situació *darrere* d'algun altre element (TS), la suposició hauria de fonamentar-se en una posició relativa o bé al poble de Concabella o bé al riu, cosa que no és impossible, atesa la presència del *clot de Ratera*, petit fondo que es troba immediatament al nord del poble que ens ocupa i acaba en el Sió (ICC-Segarra).

REF.: GEC (s. v. *Almatà* i *Balaguer*).

Nom amb què es coneix també el *pla d'Almatà* (vegeu *supra* s. v.), damunt mateix del nucli principal de la ciutat de Balaguer; de fet, el d'*Almatà* n'és el nom antic, per bé que recentment se n'ha recuperat l'ús, en detriment tot just del *Real* que ara ens ocupa.

DOC.: *barraqua del Reall / in Regali predicto*, 1413 (*Priv. Bal.*, doc. 40).

OC: —

ALTR. HIP.: És possible, sense descartar en absolut una referència historicojurídica de tipus *reial*,¹ que es tracti d'una variant del substantiu *rafal* (amb diferents accepcions: vegeu *supra*, s. v. *Ràfols*), d'origen aràbic (*rahl* en àrab clàssic, *rahál* en vulgar; vegeu DECat s. v.), tal com ho són els diversos casos de *Real* (bàsicament valencians) que sí han estat recollits i estudiats per l'OC (vegeu vol. VI, p. 356b57-358a48).

[real]
activitat humana
català < àrab
simple

1. Al contrari, determinats indicis ho apuntarien amb prou claredat. Si bé la cronologia documental fa impossible allò que a final del segle XVIII afirmava Zamora, p. 228 («en este llano estuvo el ejército del Archiduque Carlos, atrincherándose tras estas ruinas, que cerró con algunas tapias (...) por esto se llama el Real»), en canvi les mateixes raons poden abonar la precisió del seu editor modern, Ramon Boixareu, en el sentit que el nom prové d'un altre acampament militar: en concret el que hi féu l'any 1413 (data mateixa de les mencions documentals que adduïm: no pot ser una casualitat) l'exèrcit del Trastàmara en la guerra contra Jaume d'Urgell, en la qual precisament Balaguer va tenir un paper principal (vegeu Zamora, p. 228, nota al peu).

1497

Rebalç

COM.: Segrià

REF.: DECat, vol. I, p. 575a19-22.

Nom d'un indret del terme de Sunyer, segons Coromines (que l'esmenta només, però, al DECat), conegut avui com *la Raval de Magí*, tot i que no és pas cap raval i ni tan sols una edificació, sinó un paratge montuós.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta d'una intensificació del nom *balç* 'cingle' (vegeu DECat s. v.) mitjançant el prefix *re-*, tal com es dona en diversos casos paral·lels d'arreu del país (per exemple *el Rebalso* < *balsa* 'bassa'; *el Recingle*; *el Reclot*; *la Replana*, etc.) tractats en un mateix article de l'OC (vol. VI, p. 352a1-b8); la forma actual *la Raval*, doncs, fóra una simple alteració per etimologia popular, tal com assenyala Coromines (DECat, vol. I, p. 575a21).

[re[balç]]
orotopònim
català < llatí
prefix *re-* + N

1498

Recedena

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 350a59-b3.

Antic nom de vers Alòs de Balaguer, avui completament desaparegut, que es troba en determinada documentació de principi del segle XII designant unes *mansiones* d'aquell lloc.

DOC.: *Recedenna*, 1111 (OC).

OC: Vol. VI, p. 350b3-7: probablement derivat de *ra's ad-dímna*, que és un compost dels mots àrabs *ra's* i *dimna*, amb el significat de 'cap del camp o del quintà'.

ALTR. HIP.: —

[[rec][e-dena]]
situació geogràfica
àrab
compost N + N

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 130a7-11; ICC-Noguera.

Conegut santuari (*Mare de Déu de Refet*) del terme d'Artesa de Segre, situat dins de l'antic de Tudela de Segre, concretament un quilòmetre i mig al nord-est del seu agregat Seró i al peu de l'altiplà de la Força; justament un sector del vessant meridional d'aquest, a cavall ja entre els termes d'Artesa i Ponts, duu el nom de *costa de Refet*, així com hi ha també allí un breu *barranc de Refet*, que neix a la muntanya de Grialó (límit occidental de l'altiplà) i sota mateix de Seró desguassa en el riu Senill (que serà afluent del Segre a Artesa mateix).

DOC.: —

OC: Vol. vi, p. 130a16-21: sembla relacionat directament amb el nom de *Mafet* (vegeu *supra s. v.*), que provindria de *Mal-fet*, i que es troba a només uns nou quilòmetres de distància (dins el municipi d'Agramunt); en el cas que ara ens ocupa, podria haver-hi hagut una modificació del nom, a partir d'un originari *Malfet*, en *Refet*, en dur-se a terme una reconstrucció del lloc, encara que fos parcial.

ALTR. HIP.: En tot cas, i potser sense haver de recórrer a uns hipotètics canvis que no estan pas documentats en la història d'aquest nom, caldria remetre'l certament al participi del verb *refer*, o, el que ve a ser el mateix, a una prefixació *re-* damunt el del verb *fer*, al·ludint a una característica singular de la història de l'indret.¹

[re[fet]]
referència històrica
català < llatí
prefix *re-* + Adj

1. Vegeu també OC, vol. vi, p. 326b58-327a6, on Coromines torna a al·ludir a aquest topònim, si bé només de passada i per insistir en la idea que es tracta d'aquest participi; en tot cas, la diferència ara rau en l'abandó de la idea d'un canvi en la primera part del nom i, per contra, l'esment del seu ètim llatí directe, *REFECTUS* 'reconstruït', que pot ser innecessari (car pel que fa al nom de lloc podem partir directament del romànic català), però que al capdavall confirma sense ambages aquesta línia interpretativa. Val a dir tanmateix que en aquest nou passatge, inopinadament, l'autor emprà una forma «*Rafet*», amb *a* a la primer síl·laba, tan insòlita com innecessària i inadequada a l'ètim que ell mateix proposa, però que això no obstant no sembla ser una mera errata, atès que en l'entrada de l'article s'empra aqueixa mateixa forma espúria.

Régola, la

COM.: Noguera

REF.: DCVB; DECat, vol. VII, p. 218*b*4-6; GEC; OC, vol. VI, p. 364*a*42-47.

Poble del terme municipal d'Àger, situat dos quilòmetres i mig a llevant de la vila, a la riba del riu Fred; en pren el nom un *barranc de la Régola* que, procedent de la serra de Montclús, desguassa en aqueix riu, afluent de la Noguera Pallaresa, davant per davant del poble (ICC-*Noguera*).¹

DOC.: *Regula*, 1049 (Font Rius, doc. 23; CR, vol. XVII, p. 33); *la Regula*, 1067 (OC, vol. II, p. 16*a*12); *Regula*, 1162 (OC); *Regula*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114); *Zaregula*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *ça Regula*, 1300 (Font Rius, doc. 365); *Ça-Regola*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *la Regula*, 1359 (OC); *la Regola*, 1405 (Fité, p. 567); *la Regola*, 1429 (Fité, p. 420); *la Regola*, 1440, 1442 (Fité, p. 454, 461); *la Regola*, 1467 (Fité, p. 501); *la Regola*, 1490 (Fité, p. 576); *la Regula*, 1496 (Fité, p. 358); *la Regula*, 1497 (*Fog.*, p. 104, 105); *la Regola*, s. XV (Fité, p. 558, 562); *la Regula*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. VI, p. 364*a*39-41: del llatí *REGULA* 'línia de conducta', ço és, *regla* en el seu sentit monacal, mot que en toponímia sembla haver-se aplicat a llocs on hi havia el priorat d'un convent o col·legiata (vegeu ja DECat, vol. VII, p. 218*b*6-8).

ALTR. HIP.: Del nom de planta *règola* (DCVB).

[régola]
activitat humana
llatí
simple

1. Hom ha emprat també les variants *Règula* i *Regla* per designar aquest poble, essent deutora de l'ètim llatí (reflectit en la documentació medieval) la primera, i d'un ús ben estès popularment la segona; això no obstant, el fet que aquesta síncope no estigui generalitzada (comparable amb el cas de *Tàrrega* - *Tar'ga*), així com l'existència del gentilici *regolans* (vegeu OC), aconsella preferir la forma *Régola*, amb la qual hem encapçalat aquesta fitxa, tot i que és usada tan sols pel DECat (en clara divergència respecte de l'OC), mentre que el DCVB, la GEC i l'ICC coincideixen a grafia-ho amb accent obert, *la Règola*, cosa que tanmateix no s'adiu a la pronúncia d'aquest topònim, amb /e/ tònica, d'acord amb el vocalisme occidental.

REF.: GEC; TS, p. 301.

Nom amb què es coneix popularment, ja des d'antic, el riu d'Ondara sobretot al seu pas pel terme de Tàrraga i altres del seu tram mitjà i inferior, vers les planes urgellenques.

DOC.: *reger de Tarraga*, 1090 (DECat, vol. VII, p. 165b45); *ipsum reger*, 1155 (Font Rius, doc. 100); *regarío*, 1188 (OC, vol. IV, p. 200a33-34); *ricario*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *reguer*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte es tracta de *reguer* com a derivat de *rec*, en la seva accepció plenament hidronímica, si bé significant no tant 'artèria de rec' com simplement 'riu menor, torrent', que n'és una derivació secundària força explicable (cursos d'aigua naturals emprats tanmateix amb funcions de regatge) i ben freqüent (vegeu altres casos, bàsicament pirinencs, a OC, vol. VI, p. 365b40-49, i ja abans a DECat, vol. VII, p. 165b41-166a11).²

[[regu]er]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

1. Si bé aquestes potser encara no en són unes citacions plenament toponímiques, sí que serveixen, i molt, com a exemplificació d'un ús ja medieval de *reguer* com a equivalent de 'riuet o torrent', i en al·lusió sens dubte (ateses les referències geogràfiques) a l'Ondara. Val la pena, en aquest sentit, llegir un poc més extensament el fragment del document de l'any 1290 (dels *Priv. Tàrr.*): «in *ricario* per quem discurrit aquam de Cervaria apud Angulariam», que és gairebé la mateixa expressió que ja llegíem, amb variants, en el document del 1188 («terminatur: a Mer. in *regarío* quod discurrit a Cervaria ad Anglesolam») reproduït a l'OC, s. v. *Faurogat* (en contradicció amb aquesta aparició, però, aquesta obra no fa cap esment del cas que ens ocupa en cap dels articles en què tracta del nom propi *reguer*; vegeu la fitxa següent per a les referències concretes i la doble alternativa etimològica d'altres casos). Una major impressió d'ésser ja davant d'un nom propi fixat com a tal tenim, en canvi, en llegir el document de l'any 1323 (també dels *Priv. Tàrr.*) en què, a més d'una indicació potser genèrica «sus al reguer», trobem la mateixa forma com a segon element (nom propi, doncs?) d'un sintagma compost com, literalment, «carrer o riba del reguer».

2. Sobre un ús més sistemàtic del terme *reguer*, típic de les planes urgellenques, només cal fixar-se en la seva presència com a genèric designant cursos d'aigua menors, tant naturals com artificials, en casos com el *reguer d'Altet*, al mateix terme de Tàrraga, el *reguer de les Planes*, a Bellvís, el *reguer de Vallfogona*, a Vallfogona de Balaguer, o el *reguer del Bullidor*, vers Barbens (ICC), però també en solitari, assumint, doncs, les funcions de topònim, en una sèrie d'homònims altament significatius; sense pretensió d'exhaustivitat, podem esmentar *lo Reguer* a Juneda, a Tornabous, a Anglesola i a Bellpuig d'Urgell, així com *lo Regueret* a Bellvís i a la Portella, sempre designant elements hidrològics diferents.

Reguer, serrat del

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VI, p. 329a40-41.

Nom d'un serrat de l'antic terme de Lloberola, actualment agregat al municipi de Biosca, al nord de la comarca, que Coromines recollí directament en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 328a18-329b33: com altres noms de lloc semblants d'arreu del país (el més conegut dels quals el poble anomenat *els Reguers* prop de Tortosa: vegeu OC, vol. VI, p. 328a3-27), però a diferència d'aquells casos (com el que hem vist en la fitxa anterior) en què certament es tracta d'una derivació de l'hidrònim *rec*, aquí som davant d'una contracció fonètica homonimitzadora *reguer* < *raiguer*, essent aquest últim un mot derivat del llatí RADIX 'arrel' mitjançant el molt freqüent sufix -ARIUM > -er; la seva situació no en una zona de regatge, sinó en un terme muntanyós (i, encara més, designant en aquest cas concret un *serrat*) bé sembla confirmar aquesta hipòtesi.

ALTR. HIP.: Tanmateix si hom no volia descartar definitivament la hipòtesi de *reguer* < *rec*,¹ caldria tenir-ne present l'accepció més generalista, no com a 'artèria de rec', sinó com a 'torrent, curs d'aigua menor' (vegeu la fitxa anterior).

[[regu]er]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix -er

1. Vegeu l'acotació del mateix Coromines en aquest sentit (si bé referida naturalment a altres casos) a OC, vol. VI, p. 329b2-12, i sobretot, dedicant-hi article propi, a OC, vol. VI, p. 365b40-57.

Reig, vall de

COM.: Garrigues

REF.: GEC (s. v. *Vall-de-reig*); OC, vol. VI, p. 331b35-40; ICC-*Garrigues*.

Curs d'aigua (recordem que *vall* té també aquest significat, a les Garrigues) que neix prop de Juncosa, vora la vall Major, però que, a diferència d'aquesta, no corre cap a ponent, sinó cap al nord, on, després de travessar mig terme, entra en el de l'Albagés, dins el qual acaba afluint al riu de Set un quilòmetre aigua avall d'aquesta població;¹ és, però, un topònim important, que no designa només aquest torrent, sinó que, d'una banda, incorporant el genèric *vall*, ha donat nom a altres realitats geogràfiques directament relacionades, des d'una partida (antic terme segons la GEC) dita *la Vall de Reig* a l'angle nord-oest del terme de Juncosa (naturalment vora el torrent), fins a un més meridional *serrall de la Vall de Reig* (partió justament entre aquesta i la vall Major); i d'altra banda, el seu nucli toponímic tot sol sembla haver estat manllevat també per altres elements de la zona, ja sigui directament o bé a través del cognom autòcton que en deu derivar, com podria ser el cas del *mas del Reig* del veí terme dels Torms,² o de la partida dita *lo Pont d'en Reig*, a l'Albagés, situada significativament davant mateix de l'esmentada confluència fluvial.

DOC.: *Valdereig*, 1226 (Font Rius, doc. 250; OC); *vall de Reig*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87).OC: Vol. VI, p. 331a53-b27: aplicació toponímica directa del nom de bolet *reig* < llatí *REGIUS* (entès com a 'el rei dels bolets, el més excel·lent'), amb un valor naturalment no individual, sinó col·lectiu: 'lloc on abunda el reig'.ALTR. HIP.: Tanmateix no descartaríem del tot una aplicació del mateix terme (inicialment de tipus adjectiu) en sentit recte, al·ludint a una propietat o intervenció *reial* en aquesta zona; ni tampoc d'altra banda, que, en contra de tot el que s'ha anat afirmant fins aquí, en realitat l'element nominal primigeni hi fos tot just el cognom *Reig* (certament present a la zona, tal com abans hem apuntat).

[reig]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. No és exacte, doncs, que sigui «un dels grans comellars que baixen en direcció a Lleida des de les terres altes d'entre La Granadella i Maials», com diu haver-ho anotat Coromines (OC, vol. VI, p. 331b36-38). Aprofitem per indicar que aquest curs d'aigua, que no té entrada pròpia com a tal en la GEC, hi apareix esmentat, s. v. *Set*, com un dels afluents principals d'aquest riu central de la comarca, si bé sota una forma no només errònia, sinó significativament equívoca, *vall de Rec*, que d'altra banda, com és evident, es contradiu amb la presència d'una entrada *Vall-de-reig* exclusiva per a l'antic terme.

2. Tal volta corresponent a la *cova de Reig* esmentada (en notació fonètica) per Coromines a l'OC, s. v. *Torms* (vol. VII, p. 303a50), a propòsit de la presència en aquest indret d'uns cingles rocosos que, segons un informant local, donarien nom precisament a aquesta població dels *Torms* (vegeu *infra* s. v.).

Remei, castell del

COM.: Noguera

REF.: GEC; Vallverdú, 1970, p. 158; OC, vol. III, p. 287a16-17; ICC-*Noguera*.

Important propietat rural i edificació singular, reconstruïda modernament i dedicada a la producció vinícola entre altres activitats, que es troba, com Torreneral i Almassor, en l'angle sud-oriental del terme municipal de Penelles, vora la sèquia segona del canal d'Urgell, prop del límit amb els termes de Castellserà i la Fuliola (Urgell); malgrat que en els usos actuals el genèric tendeix a fossilitzar-s'hi (*el Castell del Remei*, ICC, i fins a aglutinar-s'hi, d'on la poc recomanable grafia *Castell-del-Remei* que empra l'OC), sembla clar que el veritable topònim d'aquest cas és el terme *Remei*, com ho demostra la variant nominal *torre del Remei* i, més encara, el nom del santuari annex, dedicat a la *Mare de Déu del Remei* (vegeu GEC).

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 287a15-16: fixació toponímica del substantiu *remei*, amb el valor expressiu de 'castell del repòs, del benestar, de la millora', paral·lel, doncs, del segrianenc *Carratalà* < *Calaterrà* (cas arran del qual s'esmenta en l'OC el que ara ens ocupa, bé que només sigui de passada), el qual tindria un significat semblant a partir del seu ètim àrab (vegeu *supra* s. v.).

ALTR. HIP.: També fóra ben viable, si bé caldria confirmar-ne la cronologia, una alternativa de tipus hagiològic o marià, basada justament en el nom de la *Mare de Déu del Remei*, capella annexa al castell, amb funcions de santuari, abans esmentada.

[remei]
valoració afectiva
català < llatí
simple

1505

Remolins

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; ICC-*Pla*.

Antic lloc, ja desaparegut com a tal (roman, però, com a nom de partida: vegeu ICC), que formà terme propi amb la quadra d'Arrufat (vegeu *supra* s. v.), i que actualment constitueix un enclavament del municipi de Bellvís, situat set quilòmetres al nord-est d'aquesta població, entre Linyola, Vallfogona de Balaguer i Belldaire d'Urgell.

DOC.: *Remolins*, 1327 (*Bov.*, p. 7).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla indubtable que, igual que l'homònim del Segrià tractat en la fitxa següent (i altres cinc casos també recollits per l'OC a diferència del que ara ens ocupa: vegeu vol. vi, p. 353*a*37-*b*41), prové d'una contracció de *riu de molins*, probablement ja a partir de la seva forma llatina vulgar (vegeu la fitxa següent).

[[re][molins]]
activitat humana
llatí
compost N + N

1. Considerem força segur que aquesta menció de *Remolins* en la llista del *bovatge* del 1327 corresponent al comtat d'Urgell es refereix al lloc que ens ocupa i no al seu homònim segrianenc (vegeu la fitxa següent), ja que hi apareix al costat d'altres llocs del cor de la plana, com ara Belldaire, Torrenal, el Tarròs, Montsuar, la Cendrosa o els Arcs.

Remolins

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 353a51-b6; CR, vol. XXIV, p. 83; ICC-Segrià.

Antic terme, despoblat des d'almenys el segle XVIII, i inclòs actualment en el municipi de Torres de Segre, del qual ve a ser un apèndix nord-occidental, a l'altra banda del riu (i de les modernes vies de comunicació que travessen aquell sector), que es clava com una falca entre els termes d'Alcarràs i Soses, i que arriba a limitar pel seu extrem amb l'angle nord-est del municipi de Fraga (Baix Cinca); sembla que s'hi havia constituït un nucli de poblament, *Vilanova de Remolins* (vegeu *infra* s. v.), nom amb el qual perdura en la toponímia menor del terme (vegeu ICC: *Vilanova de Remolins* avui com a partida),¹ si bé cal fer esment també de la *sèquia de Remolins*, que es troba un poc més a llevant: neix encara en terme de Lleida (prop de Butsènit) i rega els d'Alcarràs, Torres i Soses (on passa pel nucli urbà mateix, per la qual cosa se l'anomena també *sèquia de Soses*), sempre en paral·lel al Segre, per la dreta.

DOC.: *Remolins*, 1153 (CR, vol. XXIV, p. 35); *Remorins*, 1178 (OC); *Remolins / Vilanova de Remolins*, 1272 (OC); *Remolins*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 120, 139; CR, vol. XXIV, p. 83).

OC.: Vol. VI, p. 353b43-53: probablement d'una expressió RIVI MOLINOS 'els molins (el molinar) del riu', en genitiu, ja estereotipada en llatí vulgar (com ho demostraria la relativa freqüència d'aquest topònim: vegeu la fitxa anterior), si no d'un equivalent invers RIVU (DE) MOLINIS 'el riu dels molins', allusiu en tot cas a l'indret en què, havent-hi un curs o una confluència de cursos d'aigua, hom aprofità per establir-hi un poblament i per moure-hi un grup de molins.

ALTR. HIP.: —

[[re][molins]]
activitat humana
llatí
compost N + N

1. Resta un cert dubte, tanmateix, sobre la identitat geogràfica i toponímica entre terme i població, ja que, mentre la GEC (s. v.) parla tan sols d'un «antic terme» de *Remolins*, «conegut també amb el nom de Vilanova de Remolins», la informació de l'OC, basada en fonts orals i bibliogràfiques de mitjan segle XX, però també en determinada documentació medieval, permet a Coromines deduir, amb certa raó, que «*Remolins* era lloc diferent de la *Vila Nova* que hi poblaren al costat els catalans» i que concretament aquell «seria un castell adjacent o un riuet affluent del Segre» (OC, vol. VI, p. 353b3-6); en efecte, consta en una de les primeres mencions documentals com un «castrum quod vocant *Remorins*» (id., a54-55). Val a dir, en fi, que malgrat això l'OC dona subentrada a aquest cas sota la forma *Vilanova de Remolins o de Pinyana*, la qual, tot i que l'esment de *Pinyana* pot ser una confusió (per exemple per Vilanova de Segrià, població força més propera a Pinyana: vegeu *supra* s. v.), realment recull l'única forma viva en l'actualitat, com ho demostra la coincidència amb la cartografia de l'ICC.

Renan [o Renant]

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 371a34-46.

Poblet del terme municipal d'Oliola, situat en el seu sector meridional, prop del límit amb els de Puigverd d'Agramunt, Ossó de Sió, Florejacs i Cabanabona, és a dir, amb les comarques de l'Urgell i la Segarra per la zona de la Ribera de Sió; és usual la grafia *Renant* (així a la GEC i a l'ICC), que tanmateix desaconsellen tant l'etimologia (vegeu que l'OC escriu certament *Renan*, sense alternativa)¹ com el paral·lelisme amb casos com *Ferran* o *Senan*.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 371a47-57: d'un nom personal d'origen germànic del tipus RICHNANTH o RENAN mateix, derivat de RAGINAND, que és compost dels ben freqüents elements antroponímics RAGJ- i -NANTH.

ALTR. HIP.: D'un nom personal semblant d'origen aràbic, del tipus de *Rännan*, menys probable (vegeu OC, vol. VI, p. 371a57-b2), o bé, més incertament encara, d'origen preromà, tal com sembla ser-ho el parònim ribagorça *Renanué*, amb el qual Coromines emparella el que ara ens ocupa en un mateix article, malgrat que les conclusions etimològiques divergeixen amplament per a un cas i per a l'altre (vegeu OC, vol. VI, p. 371b3-60).

[[re][nan]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. Tot i que el mateix Coromines va consignar *Renant* dins de la seva llista de noms germànics dels ETC, vol. I, p. 246 (nota 175). En aquest cas, però, la implícita rectificació de l'OC dona encara més valor a l'opció presa finalment.

REF.: GEC; Moran, 1995, p. 125-135; OC, vol. VI, p. 354b45-355a10.

Topònim principal de l'angle nord-oriental de la comarca, corresponent en primer lloc al riu, el *Rialb*, afluent del Segre entre Tiurana i Ponts, que neix vers la serra de Boumort (encara a l'Alt Urgell, on és anomenat *riu de Puials*) i travessa de nord a sud tot el municipi que en pren el nom, la *Baronia de Rialb* (vegeu *supra* s. v.), així com l'hi prenen també, entre altres elements (com el faraònic *pantà de Rialb* que hom ha acabat de construir, al Segre, just en la confluència abans esmentada), diferents petits nuclis d'aquest terme bàsicament dispers, entre els quals cal destacar, seguint la direcció mateixa del riu, el *Puig de Rialb*, el *Palau de Rialb*, la *Torre de Rialb* i la *Serra de Rialb*, essent el primer i el tercer, segons sembla, corresponents als antics *Rialb Sobirà* (o *Superiori*) i *Rialb Jussà* o *Sotirà* (*Subteriori*) en què a l'època medieval se solia dividir la jurisdicció de la *baronia* que encara avui, com hem vist, s'esmenta en el nom del municipi.¹

DOC.: *Rialbo seu alio Rialbo*, s. IX (Moran; OC); *rivo Albo*, 949 (CR, vol. XVII, p. 292); *kastro Rialbo*, 993 (OC); *Rialbo*, 1008 (OC); *Rialbo / rivo Albo Superiore*, 1010 (CR, vol. XVII, p. 186); *Rialb*, 1056 (OC); *Rialb subteriori*, 1056 (OC); *Rialbi subteriori*, 1060 (OC); *Rialbi*, 1072 (OC); *Rialb subteriori / Rialb Superiori*, 1074 (OC); *Rialb*, 1075 (OC); *Rivi Albi*, 1093 (OC); *Rialb*, 1132 (OC); *Rialb*, 1190 (OC); *Rialb de la batlia*, 1359 (OC); *Rialb Sobira / Rialp Jossa*, 1391 (CR, vol. XVII, p. 298); *Rialb y la Vall*, 1553 (Fog.).

OC: Vol. VI, p. 354b38-39: es tracta ben clarament, malgrat l'alteració soferta, d'un compost aglutinat entre el substantiu *riu* i l'adjectiu arcaic *alb* 'blanc', derivat del llatí *ALBUS*.²

ALTR. HIP.: —

[[ri][alb]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. N'existeix la variant de pronúncia popular i local [ri'awp], que presenta la típica vocalització de /l/ implosiva —vegeu Moran (1995, p. 134), que indica que es tracta d'una pronúncia ja antiga.

2. Com ho és també, no cal sinó dir-ho, la població homònima de la comarca del Pallars, que ridículament les autoritats municipals contemporànies s'entesten a voler grafiar «*Rialp*», com si una innocent falta d'ortografia (paral·lel simptomàtic de l'encara més bàrbar «*Baqueira*» aranès) hagués de ser la clau de volta de l'èxit turístic de la contrada. Val a dir que aquesta població, essent com és vora el marge de la Noguera Pallaresa, és de vegades anomenada *Rialb de Noguera*, la qual cosa pot provocar més d'una confusió amb el cas que ara ens ocupa, atès que aquest pertany a la comarca de la Noguera, per bé que els rius que li donen nom caiguin ja ben lluny del seu alterós paratge.

Riambau

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*; García, 1997, p. 126.

Partida del terme de Tàrrega, situada immediatament al nord-est del nucli urbà, vers els plans d'Ofegat, on tradicionalment hi ha hagut el cementiri local,¹ i més modernament un polígon industrial que en pren directament el nom; apareix en la cartografia comarcal de l'ICC sota la variant formal *Rimbau*.

DOC.: *Riambau*, 1275 (*Priv. Tàrr.*, doc. 14).

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte correspon a l'antic nom personal *Riambau*, també conegut amb variants com *Rimbau*, *Riambal*, etc.,² que era prou freqüent a l'edat mitjana (recordem el nom dels trobadors occitans *Raimbaut d'Aurenga* i *Raimbaut de Vaqueiras*) i que roman avui encara com a cognom; prové de l'antropònim germànic RAGINBALD, que és compost dels rendibles elements RAGJA o RAGAN i BALD (vegeu DCVB s. v., i sobretot OC, vol. VI, p. 382a5-b5, on Coromines tracta prou extensament d'aquest nom personal i d'altres noms de lloc catalans que en deriven, tot i que sense fer referència al cas urgellenc que ara ens ocupa).³

[[riam]][bau]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

1. Circumstància que degué ocasionar una curiosa confusió en l'*Atlas* de Grieria, transmesa al DCVB i ja detectada per X. García. Diu el diccionari d'Alcover i Moll, en una segona entrada *Riambau*, distinta, doncs, de la principal (estrictament antroponímica aquesta), que aquest mot, segons la carta 457 d'aquell atlas lingüístic, «és sinònim de 'cementiri' a Tàrrega»; però ja reacciona García (1997, p. 126) assenyalant que «mai he sentit la sinonímia». Al nostre entendre, la confusió deu tenir una clau justament toponímica: en preguntar pel cementiri en la seva enquesta targarina, hom devia respondre a Grieria que aquest era «a(l) Riambau», indicant amb això no el nom propi que hom podia donar-li (fenomen que certament esdevé en algunes poblacions), sinó l'indret, és a dir, la partida concreta en què es troba el cementiri d'aquesta ciutat. La plasmació d'una tal resposta en la cartografia lingüística corresponent i la lectura ràpida d'aquesta per part del redactor del DCVB, que endemés empraria el terme *sinònim* per referir-s'hi, degueren fer la resta.

2. Vegeu la forma *Riambad* que Kremer (1969-1972, p. 250) enregistra a Catalunya l'any 1067, entre la sèrie dels que classifica entorn d'un segon component -BALDO.

3. Als quals encara caldria afegir el que Amigó (1979, p. 197) inventaria al Ripollès, concretament a Abella. És probable, en canvi, que coincideixi amb algun dels casos esmentats per Coromines *el Rimbaut* que Basseda (1990, p. 630) situa vers Cotlliure, i que certament aquest autor explica també com a antropotopònim d'estirp germànica.

1510

Ribelles

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VII, p. 309^b57-60; GEC; OC, vol. VI, p. 384^b19-29.

Població del terme municipal de Vilanova de l'Aguda, situada en el seu sector de llevant, a la vall del Llobregós (es troba aturo-nada un quilòmetre i mig a la dreta del riu), molt a prop del límit amb el municipi segarrenc de Sanaüja; hi destaca el seu antic castell, dreçat damunt mateix de les cases del poble (i amb vèrtex geodèsic secundari, a 564 metres d'altura), que fou centre d'una antiga baronia homònima i arrel d'una important nissaga medieval, de cognom avui força estès.

DOC.: *Ribelles*, 1033 (OC); *Ribeles*, mitjan s. XI (DECat); *Ribelles*, 1066 (OC); *Ribellas*, 1067 (OC); *Ribeles*, 1150 (Font Rius, doc. 79); *Ribelles*, 1166 (CR, vol. XVII, p. 390); *Ribelles*, 1174 (Font Rius, doc. 149; CR, vol. XVII, p. 222); *Ribelles*, 1186 (*Poblet*, doc. 188); *Ribeles*, 1187 (Fité, p. 220); *Ribelles / Ribellis*, 1198 (Font Rius, doc. 209); *Ripellis*, 1199 (Font Rius, doc. 210); *Ribeles*, 1206 (*Poblet*, doc. 334); *Ripellis*, 1209 (Bisson, doc. 121); *Ribellis*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 181, 191, 195, 199, 205); *Ripellis*, 1300 (*Priv. Tàrr.*, doc. 21); *Ribelles*, 1359 (OC); *Ribelles*, 1497 (*Fog.*, p. 225, 240).

OC.: Vol. VI, p. 384^a27-29: derivat prou evident de *riba* (amb sentit orogràfic, atès que aquest lloc es troba en un turó notable: vegeu DECat s. v.), en aquest cas amb el sufix *-ell*, *-ella*, i en plural.

ALTR. HIP.: —

[[rib]elles]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell(es)*

1511

Riber

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 359; OC, vol. VI, p. 384b35-40.

Poble del terme municipal de Torrefeta, situat tres quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, vora el marge dret del riu Sió, en terreny pla, entre Sedó i Hostafrancs.

DOC.: *Rivover*, 1027 (*St. Cugat*, doc. 505; TS); *River*, 1068-1095 (TS); *Riber*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Riber*, 1184, 1187, 1206 (TS); *Riber*, 1276 (OC); *Riber*, 1315 (OC); *Riberio* / *Riber*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Riber*, 1358 (*Fog.*; TS); *Riber*, 1359 (OC); *Riber*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 80; TS); *Riber*, 1379-1380 (*Priv. Cerv.*, doc. 107-109; TS); *Ribe* / *Riber*, 1497 (*Fog.*, p. 196, 241).

OC: Vol. VI, p. 384a27-29: derivat de *riba*, mitjançant el sufix *-er*.¹

ALTR. HIP.: —

[[rib]er]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

1. Afegim-hi, vista la parquedat d'explicacions en aquest capítol de l'OC, que la sufixació en *-er* del substantiu *riba* és infreqüent, tot i que òbviament no ho és pas, en absolut, la variant femenina *ribera* (vegeu les fitxes següents); a més a més, l'existència del comú *riberó* (DECat, vol. VII, p. 312b10), també plasmat en la nostra toponímia (vegeu *infra s. v.*), exigeix naturalment un pas intermedi *riber*, des d'un punt de vista morfològic. D'altra banda, cal comentar que en aquest cas, a diferència, entre altres, del *Ribelles* que hem vist en la fitxa anterior, sens dubte és preferible l'accepció de *riba* com a 'marge de riu' en lloc de l'orogràfica 'coster, marge d'una elevació', ja que Riber no es troba en un turó, sinó vora mateix del riu, com ja hem indicat. Aprofitem per assenyalar, finalment, que la menció *Rivover* de l'any 1027, si bé sembla referida al nostre lloc, no deu reflectir una etimologia diferent a la proposada, sinó tan sols una deficient llatinització documental (vegeu TS, nota 269).

1512

Ribera, la

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom amb què es coneix un santuari (*Mare de Déu de la Ribera*) de l'antic terme d'Anyà, actualment inclòs en el d'Artesa de Segre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Probablement es tracta d'una simple fixació toponímica del substantiu *ribera* (derivat de *riba*, òbviament), en la seva accepció més comuna, és a dir, 'terres que flanquegen un riu' (DECat, vol. VII, p. 311a41-b9), sense tanmateix poder-ne descartar altres d'igualment esteses i no gens impossibles en aquest cas concret, des de 'riu o riera' (ídem, p. 310a2-311a40) fins a 'vall' (ídem, p. 311b10-56).

[[rib]era]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1513

Ribera, la

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VI, p. 385a29-33.

Topònim menor de l'antic terme de Lloberola, segons Coromines, que l'hi recollí en les seves enquestes, sense donar-ne més informació; segurament correspon, doncs, a la partida que apareix en la cartografia de l'ICC com a *la Ribera de Coscó*, atès que és vora la masia de Coscó, a mig camí entre Xoriguera i Biosca, cap de municipi actual.

Doc.: —

OC: Vol. VI, p. 384a27-29: s'hi indica només que és també derivat de *riba*, com de fet ho són, en darrera instància, els nombrosos casos de *ribera* fossilitzats en toponímia, començant pel nom mateix de la comarca de vora l'Ebre (vegeu íd., p. 384b49-385a36).¹

ALTR. HIP.: —

[[rib]era]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. Tot i que en el cas que ara ens ocupa, com en altres que hem anat trobant (vegeu les fitxes anteriors, especialment *Ribelles*), la realitat geogràfica de l'indret ens ha d'inclinar a veure-hi no tant una aplicació de *ribera* relacionada amb un riu (com sí ho són clarament, per exemple, la *Ribera de Sió* o la *Ribera d'Ondara*; vegeu les fitxes següents), sinó en un sentit orogràfic, al·ludint als marges d'un coster muntanyenc, en aquest cas el que s'aixeca damunt de l'esmentat indret de Coscó, al nord de Biosca, i que no és més que el contrafort meridional dels serrats que, vers Xoriguera i més enllà encara, fins a Lloberola mateix, centren aquest antic terme.

Ribera d'Ondara

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS (*s. v. Sant Antolí, Sant Pere dels Arquells, etc.*).

Nom, avui encara plenament vigent, que prengué el municipi resultant de la fusió, el 1972, entre els de Sant Pere dels Arquells i Sant Antolí i Vilanova, amb capital en aquest darrer poble; la major part del seu territori, efectivament, s'estructura entorn del riu d'Ondara, que el travessa de sud-est a nord-oest, i són a la seva riba mateix els nuclis suara esmentats, a més dels agregats Montfar i els Hostalets (o Hostals), mentre que Pomar, Briançó, Montlleó, Rubinat, Timor i l'antic Montpaó es troben aturo-nats, però també poc o molt prop del riu, de manera que tan sols Montpalau, pel nord, i Llindars, Gramuntell i la Sisquella, pel sud, es troben en sectors del terme que ja no es relacionen directament amb el riu que li dona nom.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident, atesa l'explicació geogràfica abans detallada, que es tracta d'un ús toponímic de *ribera* com a 'terri-tori estructurat entorn d'un curs d'aigua' (vegeu DECat, vol. VII, p. 311a41-b9), amb l'afegit del nom del riu de què es tracta, de manera que és gairebé total el paralelisme amb determinats corònims, ja siguin noms comar-cals (vegeu *Ribera d'Ebre* o *Ribera de Xúquer*: OC, vol. VI, p. 384b49-59) o subcomarcals (vegeu la fitxa se-güent: *Ribera de Sió*), tot i que aquests es caracteritzen pel fet de ser tradicionals, mentre que el que ara ens ocu-pa és força modern i d'arrel més aviat administrativa.

[[rib]era][ondara]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + N(top)

Ribera de Sió

COM.: Urgell

REF.: Vallverdú, 1970, p. 43 i 79; GEC (*s. v. Sió*); TS (*s. v. Pallargues, Ossó, Tarroja, etc.*); OC, vol. VII, p. 136a48-50.

Nom amb què tradicionalment es coneixen els territoris estructurats entorn del riu Sió (vegeu *infra s. v.*), i que constitueixen una veritable comarca natural, o subcomarca, amb capital a la vila d'Agramunt; les divisions administratives modernes, però, no solament no l'han reconegut, sinó que l'han esquarterat entre les demarcacions de la Segarra (fins a les Pallargues i Mont-roig, municipi dels Plans de Sió),¹ l'Urgell (d'Ossó de Sió a Agramunt mateix) i la Noguera (de Preixens fins a la desembocadura del riu, en el Segre); s'utilitza també la variant amb article: *Ribera del Sió*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha dubte que es tracta d'una fossilització onomàstica de *ribera* com a 'territori estructurat al voltant d'un riu' (vegeu DECat, vol. VII, p. 311a41-b9), en règim de composició no aglutinada amb el nom mateix d'aquest riu, el *Sió*.

[[rib]era][sió]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + N(top)

1. Tanmateix a la Segarra se sol (o solia) considerar de la Ribera de Sió tan sols el tram central d'aquest riu, des de Tarroja en avall, on el terreny entorn seu planeja ja de forma ostensible, mentre que els trams de capçalera (termes de Sant Guim de Freixenet, Sant Ramon i Estaràs, on hi ha el naixement «oficial» del riu, a la font de Gàver) són entesos com a plenament segarrencs, i els de les Oluges i sobretot l'antic terme de la Prenyanosa (avui incorporat al municipi de Cervera, amb els seus agregats Malgrat i Castellnou d'Oluges) es poden considerar com la zona de transició entre un sector i l'altre. Un cas a part és la plana de Guissona, una altra subcomarca diferenciada, que, això no obstant, i atesos els seus vincles tant hidrogràfics com humans amb la zona d'Agramunt, hom ha adscrit també, de vegades, a aquesta Ribera del Sió, tot i que estrictament aquest riu hi queda ja un poc lluny.

1516

Riberó de Dalt, el

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VI, p. 384*b*43-44.

Nom d'una partida o un indret del terme de Torà, recollit personalment per Coromines en les seves enquestes onomàstiques pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 384*a*27-29: derivat de *riba* (vegeu les fitxes anteriors, especialment *Riber*), en aquest cas mitjançant una doble sufixació: el mateix *-er* i en acabat el diminutiu *-ó*.¹

ALTR. HIP.: —

[[[rib]er]ó][d[alt]]

orotopònim

català < llatí

N + sufix *-ó* (+ complement especificatiu)

1. Probablement hi escaigui l'accepció 'còrrec' que el mateix Coromines dóna per al comú *riberó* quan l'esmenta, com a primícia lexicogràfica, en el DECat, vol. VII, p. 312*b*10 (si bé com a mot nord-oriental: rossellonès i empordanès), però com que no s'especifiquen les característiques geogràfiques d'aquest indret, hem de deixar aquest detall en suspens. Pel que fa al complement *de Dalt*, podem considerar que és típicament especificatiu, i referit tan sols a la posició relativa d'aquest lloc dins el terme.

REF.: GEC (s. v. *Espluga Calba*); ICC-Garrigues.

Nom del curs d'aigua que es forma al sector de llevant del terme de l'Espluga Calba a partir de la unió de diversos cursos menors o *fondos* procedents dels veïns termes de Senan (Conca de Barberà) i els Omells de na Gaia (Urgell), i que travessa el municipi d'est a oest, passant pel poble mateix, on rep encara altres rieres, com les dels Cortals i de Matallonga, per acabar dirigint-se, pels Omellons, vers Arbeca, la Floresta i les Borges Blanques, on mor actualment en el canal d'Urgell, havent ja canviat de nom més d'un cop (el darrer, *del Trull*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla simplement una aglutinació dels mots *riu* i *net*, com ho són (amb segons elements diferents, habitualment també adjectius) diversos casos sí recollits per l'OC, com *Rialb* (vegeu *supra* s. v.), *Riner* (*riu Ner* < RIVUM NIGRUM 'negre'; vegeu OC, vol. VI, p. 395*b*19-396*b*6) o els aplegats en la miscel·lània de compostos aglutinats amb l'inici *Re-*, *Ri-* o *Ru-* (íd. vol. VI, p. 352-356).

[[ri][net]]

hidrotopònim

català < llatí

compost N + Adj

Riubragós [o Riubregós]

COM.: Segarra

Vegeu *Bragós*.

Riucorb

Vegeu *Corb*.

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 361; OC, vol. VI, p. 404a56-b12.

Poble de l'antic terme de la Figuerosa, avui globalment incorporat al municipi de Tàrraga, que es troba en el seu angle nord-oriental, en un sortint que es clava endins del terme segarrenc dels Plans de Sió, amb el qual el poble que ara ens ocupa està força vinculat, atès que Concabella es troba a cinc quilòmetres en direcció a Guissona (en un tram de carretera especialment rectilini) i l'Aranyó tan sols dos quilòmetres vers llevant.

DOC.: *Riu de Ovelles*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Rivo d'Ovelles*, 1099 (*Marca*, doc. 322; TS; OC); *Riu de Oveies*, 1130 (TS; OC); *Rivuo Ovium*, 1174 (TS); *Riudoveyllas*, 1249 (TS); *Riudovelles*, 1304 (TS); *Riudoveyles / Riudoveyllas*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Riudoveyles*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 78); *Riu de Veylles / Riudeveyllas*, 1358 (*Fog.*; TS); *Riudovelles*, 1359 (OC); *Riudovelles*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Riu de Hove-lles*, 1553 (*Fog.*; TS).

OC.: Vol. VI, p. 405a28-b47: del llatí ROBORE VETULA 'el roure antic', potser ja en plural o bé pluralitzat *a posteriori* a partir d'un primer *Riudovella*, paral·lel etimològic de *Riudabella* (vegeu íd., p. 405a4-27), i referit a algun singular roure de caràcter sagrat (o bosc de roures, cosa que també en podria explicar el nombre plural; vegeu *supra*, s. v. *Lluc*); l'evolució morfofonètica d'aquest compost hauria estat la següent: *Roirevella* > *Renrevella* > *Reudevella* (dissimilació consonàntica) > *Riudovella* per falsa etimologia, adaptant-se al freqüent tipus *riu de* -.

ALTR. HIP.: Tanmateix no podem descartar que es tracti simplement de l'aglutinació d'un antic compost sintagmàtic *riu d'ovelles*, relatiu a la presència de ramats d'aquesta espècie en aquesta contrada (TS), ja sigui entenent el *riu* en sentit recte (certament vora aquest poble naix el barranc o *clot de Sant Gil*, que s'uneix amb el barranc de la Figuerosa més enllà de Claravalls; i és clar que es tracta de rius o més aviat torrents de curs estacional, per la llera dels quals bé poden pasturar els ramats fora del temps de pluja) o bé en sentit metafòric, en al·lusió a l'efecte que fan els grans grups d'ovelles desfilant per un camí ramader.¹

[[riudo][velles]]

fitotopònim

llatí

compost N + Adj

1. Pensem, en fi, que aquestes dues hipòtesis, totes dues possibles, són almenys suficients per contrarestar l'irònic escepticisme de Coromines sobre una interpretació d'aquest cas i dels seus homònims i parònims com un simple compost dels elements indicats; diu l'il·lustre etimòleg que «és ben estranya cosa un 'riu d'ovelles': pels rius i riuetes neden oques o ànecs, no pas ovelles, i tampoc els rius o riberetes són lloc adequat perquè hi pasturin, ni dormin, ni hi facin res» (OC, vol. VI, p. 404b55-59).

Riudovelles

COM.: Segrià

REF.: GEC (s. v. *Vilanova de Segrià*); CR, vol. XXIV, p. 250; OC, vol. VI, p. 404b13-31.

Antic lloc del nord de la comarca, sembla que un mas (o villa o, com es diu a la comarca, *torre*), situat en part a l'origen de Vilanova de Segrià segons la GEC, i vers la veïna població d'Alguaire segons Coromines, qui en recull esments força inequívocs en la documentació antiga, però del qual tanmateix no sembla haver quedat rastre en la toponímia actual.

DOC.: *Riudovellis*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 250); *Rivodoveles*, 1172 (OC; CR, vol. XXIV, p. 50); *Riviovium* / *Rivoovium*, 1231 (OC); *Rivo Ovium*, 1247 (OC); *Rivo Ovium Segriani*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119; CR, vol. XXIV, p. 250); [*Ville Nove de*] *Rivo ovium*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 138); *Riudabelles*, 1316 (OC); *Riudovellas*, s. XVIII (OC).

OC: Vol. VI, p. 405a28-b47: com el seu homònim urgellenc (vegeu la fitxa anterior) i altres, pot derivar del llatí *ROBORE VETULA* 'el roure antic', mitjançant una complexa alteració fonètica.

ALTR. HIP.: Igual que en aqueix cas, però, la interpretació més senzilla, com a aglutinació de *riu d'ovelles* no es pot pas descartar (vegeu *infra*), si bé hem d'afegir-hi encara una altra hipòtesi, la del trasllat directe justament a partir d'aquest homònim, ja que el *Riudovelles* segrianenc es troba en una àrea incorporada més tardanament als comtats catalans, on no és gens estranya aquesta mena de repercussions toponímiques.

[[riudo][velles]]

fitotopònim

llatí

compost N + Adj

1520

Riuet, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom amb què es coneix, d'una banda, sota aquesta forma simple, una partida del terme de la Pobla de Cérvols, situada en el seu angle nord-occidental, uns vuit quilòmetres lluny de la població, però a prop del límit amb Cervià, i, d'altra banda, un curs d'aigua, la *vall del Riuet* (de sentit òbviament tautològic, atès el valor de *vall* en aquesta comarca), que neix prou més al sud, als contraforts septentrionals de la serra de la Llena, i que desguassa en el riu de Set, junt amb altres rieres de la zona, poc després d'aquella partida, davant per davant de les Besses.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una simple sufixació diminutiva del substantiu *riu*, al·lusiva al caràcter menor del curs d'aigua en qüestió.

[[riu]et]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

1521

Riuet, lo

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 339a59.

Nom d'un petit afluent secundari del sistema del Segre, en el terme de Vilanova de Meià, prop del riu de l'Obac, recollit personalment per Coromines en les seves visites al país.¹

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que, igual que l'homònim tractat en la fitxa anterior i altres, som davant d'una mera derivació diminutiva de *riu*.

[[riu]et]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

1. Com ja hem comentat *supra*, s. v. *Estasia*, aquest *Riuet* de nom tan genèric no es troba en la cartografia actual, de manera que es fa impossible precisar a quin dels múltiples petits cursos d'aigua de la zona, innominats en aquesta mateixa cartografia, es deu referir.

1522

Roca Alta

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector meridional del terme de Juneda, corresponent a un turonet situat en la zona més abrupta de l'apèndix d'aquest municipi que, fins nou quilòmetres lluny de la vila, vers el sud, es clava entre els de Castelldans, Cervià i les Borges Blanques; aquesta elevació es troba just damunt del punt d'unió entre el barranc de l'Aranyó i un seu afluent oriental, ben breu, que rep per aquest motiu el nom de *barranc de Roca Alta*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta, evidentment, d'una mera juxtaposició, no aglutinada (atesa la seva funció encara descriptiva, no opaca), del substantiu *roca*, amb valor merament oronímic, i l'adjectiu qualificatiu *alta*.

[roca][alta]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1523

Roca Cavallera

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. III, p. 344*b*27-28; ICC-*Garrigues*.

Nom d'un turó de 357 metres d'altura que es troba, tal com indica Coromines a partir de la informació d'un vell butlletí del CEC, entre Alcanó (Segrià) i Granyena de les Garrigues, i més concretament (ICC) dins d'aquest darrer terme, dos quilòmetres dret al nord de la població, prop també del límit amb el municipi del Cogul.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 345*a*6-10: com l'homònim segarrenc tractat en la fitxa següent i altres casos similars (vegeu íd., p. 344*b*8-38), es deu tractar d'una aplicació adjectiva del femení del mot *cavaller*, amb valor metafòric, descriptiu d'una determinada forma.

ALTR. HIP.: Vegeu la fitxa següent.

[roca][[cavall]era]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

REF.: OC, vol. III, p. 344^b29-30.

Indret situat entre Torà i Biosca, dins el terme d'aquella vila, on hi ha una roca d'aquest nom, sobre la qual s'ha format una llegenda prou popular a la contrada, amb cavallers i tresors amagats; el topònim fou recollit també per Coromines en les seves enquestes pel país, si bé en l'OC li atorga el caràcter de «partida» que dubtosament arriba a tenir.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 345^a6-10: derivat de *cavaller* (i aquest de *cavall*, òbviament) amb un valor descriptiu de tipus metafòric, en assemblar-se la forma de la roca en qüestió a una figura eqüestre.

ALTR. HIP.: Altres sentits també relacionats de prop o de lluny amb *cavaller*, des d'una antiga possessió (vegeu OC, vol. III, p. 345^a10-14) fins a un fet episòdic o llegendari com l'alludit més amunt.

[roca][[cavall]era]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1525

Roca del Quadro, serrat de la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. III, p. 401*b*2-3.

Nom d'un indret («partida», segons l'OC, que és l'única font que l'esmenta, però més aviat ha de ser un serrat, òbviament) de l'antic terme de Gualter, al Mig Segre.¹

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 401*b*4-6: en aquest cas *quadro* fóra una variant de *còdol* 'roc' (observeu, doncs, la tautologia amb la *roca* de la primera part del topònim), que és mot d'origen preromà, amb diftongació en /wa/ per ultracorrecció i aparició d'una /r/ repercussiva, no sense l'ajut de la influència del parònim *quadro*.

ALTR. HIP.: —

[roca][quadro]
orotopònim
català < preromà
compost N + N

1. Tanmateix sembla massa casual la repetició d'aquest singular topònim, *la Roca del Quadro*, com a nom de partida al sector central del terme de Vilanova de la Barca (ICC-*Segrià*), poc més d'un quilòmetre al sud-est d'aquesta població; més aviat creiem que caldria pensar en un mer lapsus en la informació geogràfica ja sigui d'aquesta font cartogràfica, ja sigui del cedulari de l'OC, que és l'únic lloc, val a dir-ho, en què apareix aquest *serrat de la Roca del Quadro* de vers Gualter.

1526

Roca del Vell

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un turonet (325 metres d'altura, en una plataforma d'entre dos-cents vuitanta i tres-cents metres) que es troba just al límit entre els termes de Granyena de les Garrigues i Alcanó (aquest, adscrit oficialment a la comarca del Segrià), uns dos quilòmetres i mig dret al nord de la primera població, i tot just set-cents cinquanta metres al nord-oest d'una elevació germana coneguda com a *Roca Cavallera* (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un ús orogràfic del substantiu *roca*, complementat per una al·lusió episòdica a un indeterminat *vell*, en clar parallelisme amb el nom de la molt propera *Roca Cavallera*, abans esmentada.

[roca][vell]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

REF.: DECat, vol. VII, p. 364b30-32; GEC; OC, vol. II, p. 475b46-47.

Poblet de l'extrem septentrional del municipi d'Agramunt, dins de l'antic de la Donzell d'Urgell, aturonat un quilòmetre i mig a llevant d'aquest darrer lloc, prop del límit amb el terme d'Oliola (Noguera) pel sector de Masvell i el Siscar; sol aplicar-se-li l'apellatiu *Rocabertí de Sant Salvador* (així tant a la GEC com a la cartografia de l'ICC, per exemple), però és evident que en l'ús corrent s'empra la forma senzilla del nom, com ho prova la presència, un poc al sud del poble, d'una coma anomenada *clot de Rocabertí* i, encara més, l'existència d'una variant amb etimologia popular *Rocamartí*, que encara recentment (abril del 2000) hem pogut sentir de boca autòctona.

DOC.: *Rochabertino*, 1300 (*Priv. Tàrr.*, doc. 21).

OC: Vol. II, p. 475b55: derivat del nom personal germànic BERHTIN, enregistrat per Förstemann dins de la família del molt rendible element antroponímic BERHT; en règim de composició aglutinada amb el substantiu *roca*, amb el valor de 'castell, fortalesa' i més concretament 'castell roquer', és a dir, bastit damunt una roca natural destacada, amb un procés metonímic ben evident (vegeu OC, vol. VI, p. 410a36-40; també *íd.*, p. 411a39-42, a propòsit de *Rocafort*; i, en fi, ja DCVB s. v. i especialment DECat, vol. VII, p. 355b37-356a11).¹

ALTR. HIP.: Compost igualment de *roca* amb un antropònim germànic, però que pot ser més concretament *Bertini* o *Albertini*, «nom d'una casa ducal d'Austràsia que s'establí en el castell pirinenc, al qual va donar nom» (DCVB, referit al *Rocabertí* empordanès, però d'on pot inferir-se que l'urgellenc podria ser-ne un reflex secundari, fruit potser d'un trasllat).²

[[roca][bert-i]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

1. Malgrat la notable informació que hom pot aplegar sobre *roca* i, en menor grau, sobre aqueix antropònim germànic BERHTIN, val a dir que és ben poc el que se n'exposa en l'OC a propòsit del topònim *Rocabertí*, i encara menys del cas concret que ara ens ocupa (car part del que s'hi apunta és referit a l'homònim *castell de Rocabertí* de l'Empordà); el fet és que en l'article múltiple sobre els derivats i compostos de *roca* tan sols es troba (vol. VI, p. 410b19) una remissió a l'entrada *Bertí*, però en el subarticle corresponent (OC, vol. II, p. 475b35-55) hom tracta bàsicament d'altres noms de lloc en què participa aquest antropònim, i pel que fa en concret a *Rocabertí* hi ha només tres línies (b46-48) dedicades sobretot a l'esmentat castell empordanès i tancades, en forma de cercle, amb una remissió a *Roca-* (b48); tan sols, entremig d'això, hi ha un confusióari esment d'un *Rocabertí* a la «Segarra» (b46-47) que bé deu referir-se al nostre lloc, atès que no és el primer cop que constatem com Coromines empra el nom d'aquesta comarca per referir-se a indrets del tram central de la Ribera de Sió.

2. Això no obstant, vegeu DECat, vol. VII, p. 364b30-32, en què Coromines es refereix expressament a aquesta proposta del DCVB, desestimant-la com a confusa, i aprofita per apuntar-ne ja com a veritable ètim l'antropònim germànic BERHTIN, cosa que en l'OC tan sols confirmarà.

Rocafort de Vallbona

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 362-363; OC, vol. VI, p. 411b1-5.

Població de la vall del Corb, situada a la riba esquerra del riu, entre Nalec i Sant Martí de Maldà, que fou cap d'un municipi homònim fins el 1972, en què fou agregat al de Sant Martí de Maldà; a diferència de casos aparentment paral·lels, la presència del complement especificatiu *de Vallbona* és ja antic en aquest topònim (almenys d'ençà el segle XV), car té la missió de distingir-lo principalment de la no gaire llunyana població de Rocafort de Queralt (Conca de Barberà).¹

DOC.: *Rochafort*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Rochafort*, 1100-1154 (TS); *Rochafort*, 1157 (CR, vol. XXIV, p. 363); *Rochafort*, 1162 (TS); *Rochafort / Roccafort*, 1178 (TS); *Rochafort*, 1179 (TS); *Roccaforti*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; CR, vol. XXIV, p. 360); *Roquafort / Rochafort*, 1358 (*Fog.*; TS); *Rocha Fort*, 1359 (OC); *Rochafort*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS; CR, vol. XXIV, p. 556); *Rocafort de Vallbona*, 1497 (*Fog.*, p. 294); *Rochafort de Vallbona*, 1553 (*Fog.*; TS); *Roquafort de Vallbona*, 1561 (*Fog. 1553*; TS).

OC.: Vol. VI, p. 411a39-42: compost amb l'adjectiu *fort* del substantiu *roca*, en l'accepció de 'castell roquer' (vegeu *supra*, s. v. *Rocabertí*), amb el significat global de 'castell en penya inexpugnable'.²

ALTR. HIP.: Reduplicat des d'algun dels *Rocafort* (o *Rochafort*, etc.) situats més al nord (TS), en especial vers Occitània (vegeu Dauzat i Rostaing, p. 571, i Nègre, p. 86-90).

[[roca][fort]][[vall][bona]]

arquitectura militar

l·latí

compost N + Adj (+ complement especificatiu)

1. Tanmateix la referència al proper lloc de *Vallbona* (especialment influent i famós pel seu monestir, no cal dir-ho) no és l'única fórmula emprada, ja que es coneix també la variant *Rocafort de Nalec* (així figura en primer lloc al DCVB, i així ho recollí Casacuberta a Belltall, el 1920: vegeu OC, vol. VI, p. 411b2-3), en referència en aquest cas al poble que en realitat és el més proper a Rocafort, situat tot just dos quilòmetres aigua amunt a la mateixa riba del Corb. Val a dir, en relació amb aquesta dualitat històrica, que totes dues alternatives tenen base en l'antic règim juridicoeclesiàstic, ja que si el lloc de Rocafort (amb el seu antic castell parcialment conservat) depenia de l'abadessa de Vallbona, la seva església era i és sufragània de la parròquia de Sant Jaume de Nalec (GEC).

2. És prou evident, però, que ni l'ordre dels components ni la seva divergència de gènere no condueixen a la consideració d'un compost català regular, de manera que, sense descartar en absolut l'opció d'un trasllat directe des de l'altra banda dels Pirineus (on abunden els topònims del tipus *Rochafort*, com és sabut), cal pensar en aquest cas en una composició en època precatalana, i més concretament podem pensar en el llatí medieval *ROCCA FORTE, ètim ja proposat pel DCVB s. v., i tàcitament acceptat per Coromines en el DECat, vol. VII, p. 364b25-26.

Rocal, serrall del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un petit serrat del terme municipal dels Torms, que es troba tot just un quilòmetre al nord del poble, a la dreta de la vall Major i immediatament a l'altra banda de la carretera en direcció al Soleràs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas relativament insòlit de sufixació en *-al* a partir no d'un nom de planta, sinó del substantiu comú *roca* (o *roc*: el resultat fóra el mateix),¹ al·ludint lògicament a un indret on aquesta és la matèria bàsica del terreny o marcat per la presència de grans roques, la qual cosa concorda completament amb la naturalesa d'un típic *serrall* garri-guenc.

[[roc]al]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

1. Tanmateix destaca el clar parallelisme amb *el Pedregal* (vegeu *supra* s. v.). En el DCVB tan sols es recull (s. v.) una accepció de *rocal* com a 'roca grossa', pròpia de la Conca de Tremp i les Guilleries. Pel que fa a l'obra de Coromines, contrasta l'absència de cap cas amb aquest tipus lèxic en l'OC, i en canvi l'espai relativament ampli que se li dedica en el diccionari etimològic, inclosos alguns topònims a tall d'exemple (fins i tot un simple *lo Rocal* al Pallars Sobirà), on l'autor destria diversos possibles significats del terme, des del mateix 'roca grossa' del DCVB fins a un equivalent de *roquisser* (vegeu DECat, vol. VII, p. 361a56-b9).

Rocallaura

COM.: Urgell

REF.: DECat, vol. VII, p. 364*b*28-29; GEC; TS, p. 363; OC, vol. VI, p. 411*b*51-412*a*17.

Població del sector sud-oriental del terme de Vallbona de les Monges,¹ que es troba aturonada a la capçalera de la riera de Maldanell, en el vessant urgellenc de la serra del Tallat; tingueren renom el seu balneari i les seves aigües medicinals, així com la seva vinculació al santuari del Tallat (el qual de fet depenia de la parròquia de Sant Llorenç de Rocallaura), per la qual cosa és en aquesta població que es guarda des del 1822 la imatge de la Mare de Déu del Tallat, molt venerada a tota la comarca i termes veïns.

DOC.: *Rochalaura*, 1195 (*Poblet*, doc. 219; TS; OC); *Roca laura*, 1218 (OC); *Rochalautre*, 1227 (OC); *Rocalaura*, 1251, 1261 (OC); *Rocha laura*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 152; TS); *Roccalaura*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 158; TS); *Roqua Laura* / *Rocha Laura*, 1358 (*Fog.*; TS); *Rocha Laura*, 1359 (OC); *Rochalaura*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Rochalaura*, 1497 (*Fog.*, p. 292); *Rocallaura*, 1512 (OC); *Rochalaura*, 1553 (*Fog.*; TS); *Roqua Laura*, 1561 (*Fog. 1553*; TS).

OC: Vol. VI, p. 412*a*43-46: compost de *roca* amb un antic terme *llaura*, de tipus adjectiu, relacionat directament amb el grup lèxic de *llaurar*, i aplicat en definitiva, en aquest i altres casos molt o poc paral·lels (vegeu íd., *a*30-42), a una carena (com la del Tallat) solcada de penya-segats o marcada per un veta-segat, que la fa comparable a un camp *llaurat* (al·lusió orogràfica de tipus metafòric).

ALTR. HIP.: Compost llatí *ROCCA LABRA ‘morros de roca’ (DCVB);² o potser trasllat toponímic des d’algun dels *Roquelautre* occitans esmentats per Coromines mateix (i, no cal dir-ho, per Dauzat i Rostaing, p. 570, i Nègre, p. 90), per bé que el nostre etimòleg no arribi a contemplar aquesta opció, ja sigui per via monàstica, militar o poblacional (vegeu OC, vol. VI, p. 412*a*21-29).

[[roca]][llaura]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Municipi aquest al qual ha pertangut històricament, tret del període central del segle XX, en què en formà un de propi. Aquesta situació, però, acabà el 1970, amb la reincorporació a Vallbona, de manera que aquest és un cas més, força representatiu, de l’escassa actualització d’aquesta mena de dades en l’OC, vist que en aquesta obra s’afirma encara que és un «poblet amb municipi» (vol. VI, p. 411*b*51).

2. Ètim refusat (més que pròpiament refutat, com veurem) per Coromines ja en el DECat (de fet en l’OC ni s’hi refereix) amb el sol argument que l’ordre dels mots no és català (vegeu DECat, vol. VII, p. 364*b*27-29).

Rocaspana

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 118b28-27; ICC-Noguera.

Antic terme autònom o quadra de la Conca de Meià, situada en el sector occidental de l'actual municipi de Vilanova de Meià, dins de l'antic de Santa Maria de Meià, vers el poble de Peralba; figura encara en la cartografia actual de l'ICC com a nom d'un coster, la qual cosa lliga perfectament amb el fet que Coromines en recollís de viva veu el nom dins del del *Llaner de Rocaspana* (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: *Rocha aspana*, 1093-1097 (OC); *Rochaspana* / *Roquaspana*, 1497 (*Fog.*, p. 101-102).

OC: Vol. IV, p. 117b30-118b6: compost de *roca* (en alguna de les seves accepcions: vegeu les fitxes anteriors) amb una forma adjectivada del nom personal *Espan*, d'origen germànic (vegeu SPAN i SPANO com a hipocorístics escurçats de SPANOSIND, tots ells ben documentats en les fonts sobre antroponímia germànica, tot i que no per Förs-temann, i en la mateixa documentació medieval catalana).¹

ALTR. HIP.: Compost amb un adjectiu de tipus gentilici *hispana* 'd'Espanya', emprat a l'alta edat mitjana per designar els territoris de la península Ibèrica sota domini musulmà, i en aquest cas i altres de semblants, potser, per singularitzar un castell o un indret situat tot just a la frontera amb aquests territoris (DCVB), hipòtesi tanmateix descartada explícitament per Coromines (vegeu OC, vol. IV, p. 119a4-12).²

[[roca][spana]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

1. Vegeu per exemple Kremer (1969-1972, p. 205) i Piel i Kremer (1976, p. 252), que coincideixen a esmentar una forma antroponímica *Spana* enregistrada a Catalunya ja l'any 913, dada tanmateix superada pel RAC-I (p. 504) que en documenta tres d'iguals (una d'elles la mateixa, lògicament) al llarg del segle X, de manera que fóra innecessari entendre-hi aquella «forma adjectivada» i podem veure-hi, com en tants altres casos, una composició directa entre un genèric (en aquest cas *roca*) i un antropònim.

2. Arguments repetits en forma de resum en el lloc alfabètic d'aquest topònim *Rocaspana* (OC, vol. VI, p. 413b39-47), si bé ara en referència tan sols a un homònim de la Conca de Tremp (ja tractat també al vol. IV, p. 118b13-27, just abans que el lloc noguerenc que ens ocupa). Val a dir que també en el DCVB l'únic *Rocaspana* esmentat és aquest altre de vers el Pallars, la qual cosa al capdavant facilita la crítica per part de Coromines de l'etimologia que s'hi proposa, en termes tals com que «els moros pocs o cap castell tingueren temps de bastir a la Conca de Tremp, i menys tan al NE» (OC, vol. IV, p. 119a10-11); menys taxatiu, si més no, hauria hagut de ser el to si la referència s'hagués centrat en el nostre cas, al vessant sud del Montsec, zona que, com és sabut, efectivament constituí durant força temps la frontera entre tots dos dominis.

Rocaverd

COM.: Noguera

REF.: GEC; Altisent, p. 14; OC, vol. VII, p. 460b12-15.

Antic lloc del sud de la comarca, del qual no queda cap rastre, que es trobava situat segurament dins de l'actual terme de Bellcaire d'Urgell; se sap que fou una granja de Poblet,¹ existent almenys en el segle XII, i sembla que es pot relacionar estretament (si no és que n'és continuador directe, per canvi de nom) amb l'antiga torre de *Faneca* (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: *Rocavert*, 1183 (*Poblet*, doc. 33); *Rocheviridis* / *Rochevert*, 1183 (*Poblet*, doc. 46; OC); *Rochaverd*, 1183 (Font Rius, doc. 168; Altisent).

OC: Vol. VII, p. 460a42-49: compost del substantiu *roca* amb l'adjectiu cromàtic *verd*, que, com el seu directe precedent etimològic, el llatí *VIRIDIS*, era d'una sola terminació, de manera que no ha de fer escrípol l'aparent dissonància de gènere entre els dos components del nom (vegeu semblantment *Comaverd*, *Vallverd*, *Vilaverd*, etc., tractats a OC, vol. VII, p. 460a51-b52).

ALTR. HIP.: —

[[roca][verd]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Però això no vol pas dir que fos en el terme mateix de Poblet (Conca de Barberà), com indica per error (fent-ne «partida», de més a més) el redactor de l'OC en la primera aparició d'aquest cas en l'obra (vol. III, p. 416b41), sens dubte interpretant malament la no prou explícita informació donada també s. v. *Verd* (OC, vol. VII, p. 460b12-13). Sobre el tema de les *granges* de Poblet, és clar que cal consultar Altisent (1972), i, per situar-les, el mapa que s'insereix entre les pàgines 12-13.

1533

Rodamilans

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector de llevant del terme d'Algerri, situada tot just un parell de quilòmetres al nord-est de la població, en el vessant septentrional de la serra Llarga, prop del límit amb el terme municipal de Castelló de Farfanya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com el parell d'homònims ponentins tractats en les fitxes següents (i uns altres tres casos recollits per l'OC, vol. VI, p. 416*b*52-417*a*26), aquest nom de lloc sembla ser una referència a l'indret on solen *rodar* (volant) els *milans*, mena d'aus semblants a l'esperver.

[[roda]][milans]]

zootopònim

català < llatí

compost V + N

1534

Rodamilans

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 417^a4-6.

Nom d'una *costa* i d'una *torre* dels afores de Lleida, segons Lladonosa, de qui ho recollí directament Coromines.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 416^b52-57: compost del verb *rodar* amb el plural del nom d'ocell *milà* (mena de gran esparver), indicant, com els seus homònims i parònims (vegeu íd., p. 416^b58-417^a26), un indret (normalment un turó, etc.) en què solen voltar o *rodar* aquestes aus carnisseres a l'aguait de ròssecs o cries.

ALTR. HIP.: Trasllat toponímic des d'algun dels llocs homònims (vegeu també els altres dos casos ponentins recollits en les fitxes anterior i següent, però no per l'OC), o potser a través del cognom que en deriva, certament present encara avui a Lleida.

[[roda]][milans]]
zootopònim
català < llatí
compost V + N

1535

Rodamilans

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un mas que es troba aïllat dalt d'un petit turó a l'extrem septentrional de l'extens actual municipi de Torrefeta i Florejacs, uns dos quilòmetres al nord-oest de Selvanera, que és la població més propera junt amb el petit agregat Granollers i, ja en el terme veí de Vilanova de l'Aguda (Noguera), el lloc de Vilalta; dóna nom a una *rasa de Rodamilans* que, després d'un breu recorregut d'encara no tres quilòmetres íntegrament dins del seu terme, just sota el mas s'uneix al torrent de Granollers, amb el qual desemboca en el Llobregós, per l'esquerra, ja dins del municipi de Sanaüja.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cal pensar que, igual que els seus diversos homònims (vegeu les fitxes anteriors), aquest nom de lloc és un compost entre el verb *rodar* i el zoònim *milà*.¹

[[roda]][milans]]
zootopònim
català < llatí
compost V + N

1. Val a dir que en aquest cas la realitat orogràfica i l'entorn del lloc semblen donar totalment la raó a aquesta hipòtesi (a diferència d'altres casos, com el d'un homònim en terme de Peramola, segons opinió de Josep Espunyes, que de fa temps treballa a fons la toponímia d'aqueix terme de l'Alt Urgell), ja que, com hem anotat, el nostre mas de Rodamilans es troba arraulit dalt d'una minúscula muntanyeta que s'aixeca de manera singular per sobre de les terres circumdants, i d'altra banda la reservada tranquil·litat d'aquells paratges a cavall entre el Sió i el Llobregós, lluny de poblacions i vies de comunicació importants, en fa encara avui un lloc privilegiat en què no és gens estrany poder contemplar el vol circular, alterós, de diversos tipus d'ocells de presa.

REF.: GEC; TS, p. 366; ICC-Segarra.

Nom avui d'una masia del sector sud del terme de Talavera, vers la capçalera del riu d'Ondara, al vessant septentrional de la serra de Montfred; tanmateix sembla que havia estat un nucli de poblament amb una mica més d'entitat (en el cens de Floridablanca, vol. II, p. 378, se l'anomena «pueblo»), i hom ha especulat amb la possibilitat que correspongui, de fet, al lloc anomenat *Bordell* durant l'edat mitjana i fins almenys el segle XVI (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: *Rodell*, 1787 (TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un mot derivat de la família lèxica de *roda*, però hom pot dubtar raonablement entre un ús toponímic d'alguna de les accepcions de *rodell* com a estri d'antics oficis (vegeu DCVB s. v. i DECat, vol. VII, p. 367b23-48, i també casos com *Aladrell* o *Padollers*, *supra* s. v., en què un estri es troba a la base d'un nom de lloc), o una simple al·lusió a una forma rodonenca ja sigui del terreny o d'algun element constructiu,¹ sense tanmateix descartar que, en cas que es confirmés la identitat entre l'antic *Bordell* i l'actual *Rodell*, aquest nom podria ser simplement el resultat d'una alteració operada sobre aquell (a través potser d'una metàtesi **Brodell*), facilitada si no induïda per un evident eufemisme.

[[rod]ell]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. En aquest sentit sembla especialment suggestiu un possible parallelisme amb el topònim *el Rodejo*, doblement present al Maestrat, que deu ser el masculí mossaràbic corresponent a un altre nom de lloc, en aquest cas gironí, *la Rodeja*: l'un i l'altre explicables, segons Coromines, «per un meandre del barranc o un revolt del camí» (OC, vol. VI, p. 418a36-37), i en definitiva derivats postverbals del verb *rodejar*.

1537

Rojals

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de les Borges Blanques, situada immediatament al sud de la vila (a poc menys de dos quilòmetres del seu nucli antic), vers la carretera de Cervià.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla lícit i gairebé obligat suposar que aquest nom de lloc té una etimologia igual o similar a la dels diversos homònims i parònims que sí recull l'OC (sobretot el poble de *Rojals*, agregat a Montblanc, però en el mateix article se n'esmenta mitja dotzena més, entre *Rojals*, *Rojal*, *Rojalons* i *Rubials*: vegeu OC, vol. VI, p. 423a52-b60): una derivació mitjançant el sufix col·lectiu *-al* a partir de l'adjectiu *roig* < llatí *RUBEUS*, al·ludint probablement al cromatisme predominant en el terreny, tot i que podria fer referència també al de la vegetació (vegeu el paral·lisme amb *Negrals*, *supra s. v.*).

[[roj]als]

qualitat del terreny

català < llatí

Adj + sufix *-al(s)*

1538

Romeral, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-*Pla*.

Partida del sector de llevant del terme de Torregrossa, situada uns tres quilòmetres al nord-est de la població, prop del límit amb el municipi de Miralcamp pel sector del tossal de l'Infern.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sufixació col·lectiva típica en *-al* del nom de planta *romer*, que, com és sabut, és un geosinònim occidental de *romaní* (vegeu DCVB *s. v.*, DECat, vol. VII, p. 425*b*48-426*b*19).

[[romer]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

1539

Romeu, el

COM.: Segrià

REF.: GEC; Zamora, p. 242; OC, vol. VI, p. 408*b*18-22.

Nom amb què es coneixia un barri de la ciutat antiga de Lleida, vers l'actual carrer de Cavallers (la confluència del qual amb el carrer Major conserva en part el nom popular tradicional de *Peu del Romeu*), on vivien, segons sembla, els cristians o mossàrabs en època aràbiga, i més tard els moriscos que quedaren a la ciutat en passar a mans cristianes el 1149.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 408*b*20-26: probablement derivat de l'àrab *al-rumiyun* 'els cristians', amb retrocés accentual fins a una forma *rumíyun*, normal en àrab vulgar.

ALTR. HIP.: —

[romeu]
referència històrica
àrab
simple

1540

Roquers

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector central del terme de Vilanova de l'Aguda, poc més d'un quilòmetre a llevant d'aquesta població i uns tres quilòmetres al nord de Ribelles; correspon a una masia (*Can Roquers* a la cartografia comarcal de l'ICC) i sobretot a una font (també sense article: *font de Roquers*) situada en el tram de capçalera del barranc de Botines, afluent septentrional del riu Bragós o Llobregós, en un paratge singular, marcat tant per les arbredes que hi fan ombra com pels enormes roquissars, amb nombroses pedres de grans dimensions, que afloren no només vora el rierol i la font, sinó també muntanya amunt, tot a l'entorn seu.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa la descripció abans apuntada, és evident que es tracta d'una al·lusió directa a les *roques* que destaquen per la seva presència natural en aquest lloc, mitjançant el sufix *-er*.

[[roqu]ers]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1541

Roquís, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de les Borges Blanques, situada uns dos quilòmetre i mig al sud de la població, prop de l'actual àrea de servei de l'autopista.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que l'OC no recull cap topònim d'aquest tipus, i que en el DCVB i el DECat (vol. VII, p. 362a33) tan sols s'esmenta molt breument un adjectiu *roquís*, sembla clar (atesa d'altra banda la repetició d'aquest nom uns tretze quilòmetres vers ponent: vegeu la fitxa següent) que som davant d'una derivació de *roca* (o ja del masculí *roc*), substantiva o substantivada, amb el significat de 'terreny roquer' (o bé 'ple de rocs', o potser fins 'dur com una roca'), amb intervenció del sufix *-ís* que ja hem trobat en casos suspectes com ara *Pedrís* (vegeu *supra* s. v.).

[[roqu]ís]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ís*

1542

Roquís, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector occidental del terme de Castellldans, on designa bàsicament un *pla del Roquís* situat uns cinc quilòmetres dret a l'oest de la població, prop del límit amb els termes d'Artesa de Lleida i Aspa (Segrià), entre Matxerri i Melons, i, vora seu mateix, sota la forma pluralitzada *los Roquiissos*, a una simple partida de terra.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que, en principi, cal atribuir a aquest topònim una etimologia similar o idèntica a la de l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[[roqu]ís]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ís*

REF.: OC, vol. VI, p. 429b14.

Nom d'una partida del terme d'Alcarràs, recollit directament en les seves fitxes onomàstiques per Coromines, que en dóna una transcripció fonètica [ro'zeʎ] per evitar confusions amb els noms de la família lèxica del parònim *Rossell*.¹

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 429b10-13: derivat de l'àrab *ruzz él-lāh* 'el bell o magnífic arrossar', on trobem el mot *ruzz* 'arròs' i l'anomenat superlatiu islàmic *él-lāh*.

ALTR. HIP.: Derivat del fitònim *rosa* (designant la coneguda flor d'aquest nom o bé alguna altra mena de rosàcia silvestre) amb el sufix *-ell* < -ETULUM, collectiu (vegeu *Pinell*, etc.), tal com ho són, amb -ETUM, diversos topònims del tipus *Roset*, que són tractats per Coromines, significativament, en el mateix article (certament dividit en dos apartats) en què formula la hipòtesi aràbiga abans exposada (OC, vol. VI, p. 428b39-429b19), que resulta preferida per aquest autor, segons sembla, només en funció de la zona en què es troba aquest nom, clafida d'arabismes.

[[ros]ell]
fitotopònim
àrab
N + sufix *-ell*

1. Derivat, aquest, de l'adjectiu *ros*; vegeu OC, vol. VI, p. 432a22-47.

1544

Roser, el

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. VI, p. 429a1-6; ICC-*Urgell*.

Santuari del terme de Vilagrassa, situat als afores mateix de la població, per ponent.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 428b39-429a2: evidentment es tracta d'un ús secundari de *roser* no directament com a derivat per sufixació de *rosa* (flor), sinó com a al·legoria religiosa, i més en concret en referència al culte de la *Mare de Déu del Roser*, molt popular entre els segles XVI i XX.

ALTR. HIP.: —

[[ros]er]
hagiotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

1545

Roser, mas del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un mas del terme municipal de Bovera, situat un quilòmetre i mig al sud-oest de la població, al peu de la carretera que, seguint la vall de Bovera mateix, fa cap a la Ribera d'Ebre per Flix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: A diferència del cas tractat en la fitxa anterior, i, doncs, semblantment a d'altres homònims seus, aquí sembla que som davant d'una fixació toponímica del fitònim *roser*, evident derivat per sufixació de *rosa*, per bé que caldria no descartar la possibilitat que en l'origen s'hi pogués trobar també un motiu religiós, ni tampoc que formés part, com el segrianenc *Rosell* i altres (vegeu *supra* s. v.), de la família lèxica derivada de l'àrab *ruzz* 'arròs'.

[[ros]er]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

1546

Rosers, torre dels

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom amb què es coneix una torre o edificació aïllada del terme de Sidamon, situada en el seu extrem de llevant, a un quilòmetre de la població, vora el límit amb Fondarella i al peu de l'antic traçat de la carretera N-2.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que cal aplicar-li les mateixes hipòtesis etimològiques, sens dubte en aquest cas amb la fitonímica al capdavant, que hem esmentat a propòsit del parònim garriguenc tractat en la fitxa anterior.

[[ros]ers]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 433b12-20.

Municipi, i població del centre de la comarca, situat entre Alguaire, Alpicat i Torrefarrera; el nucli actual és fruit d'una repoblació moderna (a partir del segle XVIII), atès que el lloc quedà pràcticament abandonat durant la Guerra de Successió.

DOC.: *Roicello de Segriano*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119; CR, vol. XXIV, p. 82); *Rossilionem*, 1285 (OC); *Rosseylo / Rossello*, 1358 (*Fog.*); *Rossello*, 1359 (OC); *Rossello de Sagria*, 1497 (*Fog.*, p. 174).

OC: Vol. VI, p. 433b21-37: aplicació postantroponímica del nom personal *Rosselló*, abundantment testimoniat com a tal durant l'edat mitjana, que per la seva banda deu provenir del famós nom del comtat i comarca de la Catalunya del Nord.¹

ALTR. HIP.: Altrament s'hauria pogut apuntar, també, que, de manera més directa i senzilla, es tractés d'un trasllat directe, és a dir, d'una de tantes reduplicacions toponímiques produïdes justament en el context de la conquesta comtal i el subsegüent repoblament.

[rosselló]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. Més precisament, informa la GEC (en article signat per Josep Lladonosa) que el nostre *Rosselló* «prové, segons un document del comte Ramon Berenguer IV (1161), del seu repoblador Guillem de Rosselló».

1548

Roureda, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Artesa de Segre, situada tot just un quilòmetre i mig al nord-oest de la vila, si bé a l'altra banda del riu, a mig camí de Baldomar, i gairebé un quilòmetre a ponent de Vernet.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha dubte que es tracta d'una típica sufixació col·lectiva en *-eda* (com en *pineda*, *arbreda*, etc.) a partir del nom d'arbre *roure*, amb un significat, doncs, identificable amb el del també toponímic *rovira* (vegeu les fitxes següents).

[[rour]eda]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-eda*

1549

Rovira, la

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VI, p. 437a30; ICC-Segarra.

Nom d'un mas de l'antic terme de Lloberola, a l'extrem septentrional de la comarca (avui inclòs en el municipi de Biosca), recollit sota aquesta forma pel mateix Coromines i comprovat recentment, i que sens dubte correspon al que apareix simplement com a *Rovira* en la cartografia actual de l'ICC efectivament dins d'aqueix terme, uns tres quilòmetres al nord de Lloberola, entre Lluc i Masdenforn, i tan sols a un quilòmetre del límit amb el municipi solsonès de Pinell.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 437a13-16: es tracta d'un dels molts casos de *rovira* < *ROBEREA 'bosc de roures' fossilitzat en la nostra toponímia (vegeu-ne força altres a OC, vol. VI, p. 437a17-b14, i naturalment DECat, vol. VII, p. 497a9-498a21).

ALTR. HIP.: —

[rovira]
fitotopònim
català < llatí
simple

1550

Rovira, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una petita caseria (de fet avui apareix en la cartografia comarcal de l'ICC amb el tractament de masia) que es troba en el sector sud-oriental del terme municipal d'Oliola, poc menys de cinc quilòmetres al sud d'aquesta població, però tan sols un parell al nord-est del seu agregat Coscó i menys encara al sud de Meravella, prop del límit amb Cabanabona.

DOC.: *la Rovira*, 1497 (*Fog.*, p. 225).

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment som davant d'una de les moltes fossilitzacions toponímiques de *rovira* 'bosc de roures' (vegeu la fitxa anterior), si bé en aquest cas no recollida per Coromines.

[rovira]
fitotopònim
català < llatí
simple

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 440a13-27; ICC-*Noguera*.

Llogaret de l'extrem nord de la comarca, agregat al municipi de Camarasa (i abans al de Fontllonga, incorporat el 1970 a aquell), que històricament fou centre d'un terme autònom o *quadra*, i que encara avui manté personalitat pròpia, en bona mesura pel fet de constituir un enclavament territorial, al límit amb el Pallars Jussà i separat de la resta del seu municipi pel sector occidental de l'actual terme de Vilanova de Meià (de fet, aquest lloc de Rúbies se sol relacionar directament amb la Conca de Meià, més que no amb Camarasa, que es troba gairebé vint quilòmetres vers el sud); per bé que dóna nom també a un *barranc de Rúbies*, breu afluent de la Noguera Pallaresa per l'esquerra, poc després de Terradets, aquest topònim és famós especialment pel fet d'identificar la meitat oriental de la serralada del Montsec, que, com hem anotat (vegeu *supra*, s. v. *Montsec*), hom anomena *Montsec de Rúbies* en el tram perfectament identificable que es troba comprès entre l'esmentat pas de Terradets i la serra de Comiols.

DOC.: *Rubies*, 1033 (OC, vol. VI, p. 155b51); *Rubios*, 1055 (*Lib. Feud.*, doc. 125); *Rubis*, 1359 (OC).

OC.: Vol. VI, p. 440a28-29: derivat de l'adjectiu llatí RUBEUM 'rogenc', concretament en femení plural i en un sintagma del qual s'hagués produït l'el·lipsi del substantiu genèric, com ara (VILLAS) RUBEAS 'masos rogencs'.

ALTR. HIP.: Aplicació del tot paral·lela a la que s'acaba d'apuntar, però no necessàriament en referència a un element constructiu (car manquen indicis fermes per poder-ho assegurar), sinó, per exemple, a alguna formació natural tal com *ROCCAS 'roques', PINNAS 'penyes', etc., ja que certament aquests són els elements que més destaquen en aquest terme (vegeu *supra* s. v., el cas geogràficament proper i etimològicament paral·lel del *Mont-roig*).

[rúbies]
qualitat del terreny
llatí
simple (Adj)

REF.: DCVB; GEC; TS, p. 368-369; OC, vol. VI, p. 440a32-56.

Poble de l'antic terme de Sant Pere dels Arquells, i, doncs, de l'actual de Ribera d'Ondara, que es troba aturonat un quilòmetre i mig a l'esquerra del riu d'Ondara, damunt dels Hostals i dos quilòmetres dret al sud de Sant Pere; de fet, aquest lloc no pertany estrictament a la vall del riu d'Ondara, sinó que immediatament al sud del poble s'obre el sector més alt i separat del terme (Llindars, etc.), que és centrat pel torrent Salat (d'on les famoses *aigües de Rubinat*, clorosulfatades, comercialitzades fins a mitjan segle XX), el tram inicial del qual, vers Sant Romà, s'anomena precisament *barranc de Rubinat* (ICC-Segarra).

DOC.: *Rabinad*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Rabinad*, 1059 (TS; CR, vol. XXIV, p. 316, 448); *Rabinat*, s. XI (CR, vol. XXIV, p. 448); *Rabinad*, 1100, 1112 (TS); *Rabinat*, 1132 (TS); *Rabinato*, 1133 (TS); *Rabinad*, 1147 (TS); *Rabinat*, 1100-1154 (TS; OC); *Rabinad*, 1175 (DCVB; TS; OC); *Rabinato*, 1183 (TS); *Rabinad*, 1187 (TS); *Rabinato*, 1187, 1188 (TS); *Rabinad*, 1188 (TS); *Rabinad*, 1196 (TS; CR, vol. XXIV, p. 448; OC); *Rabinat*, 1283 (OC); *Rabinats*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; TS); *Rabinat*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 238; TS); *Rabinad*, s. XIII (OC); *Rabinat / Rabinato*, 1304 (TS); *Rabinat*, 1315 (DCVB; TS; OC); *Rabinato*, 1331 (OC); *Rabinat*, 1358 (*Fog.*; TS); *Rabinat*, 1359 (DCVB; TS; OC); *Rabinat*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS); *Rabinato*, 1373 (OC); *Rabinat*, 1472 (TS); *Rabinat*, 1497 (*Fog.*, p. 194); *Rabinat*, 1553 (*Fog.*; TS); *Robinat*, 1561 (*Fog. 1553*; TS); *Rabinat*, 1569 (TS); *Rabinat*, 1624 (TS); *Rubinat*, 1787 (TS).

OC.: Vol. VI, p. 440a56-b20: d'un nom personal *Rabinat*, inicialment renom, derivat de l'arrel verbal del llatí *RAPINARE* 'saquejar', i profusament documentat com a antropònim a l'edat mitjana, no només a Catalunya, sinó també en altres dominis del nord de la península Ibèrica; la versió moderna *Rubinat* fóra producte d'un encreuament per etimologia popular amb *rovinada* 'torrentada' (per al qual i la seva arrel *rovina* < *RUINA*, vegeu DECat, vol. VII, p. 521b5-522b11).¹

ALTR. HIP.: Relacionat amb el llatí *RUPINUS* 'rocós' (DCVB), idea explícitament refusada per Coromines tot i que admesa per a parònims com *Rubines* (vegeu OC, vol. VI, p. 440b20-46), o amb una accepció justament segarrenca de *rovinada* com a 'sorra i llot que deixa un riu en revenir' (DECat, vol. VII, p. 522a41-44); però és clar que aquestes hipòtesis xoquen amb la unanimitat de les mencions (fins al segle XVI com a mínim, si bé amb continuïtat en la branca antropònica del cognom fins a l'actualitat), que presenten sempre /a/ a la primera síl·laba.²

[[rubin]at]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. És inexacte, però, afirmar que el lloc de Rubinat, bo i essent certament «al costat de les diverses barrancades del riu d'Ondara», «està subjecte a inundacions o rovinades» (OC, vol. VI, p. 440b15-17), ja que el poble es troba tot ell damunt d'un turó prominent, on aquests efectes de l'aigua són impossibles.

2. Finalment, caldria potser no descartar la possibilitat que, segurament sense sortir de l'àmbit de l'antroponímia, aqueixa antiga forma *Rabinat* tingués relació amb el mot judaic *rabinad*, que fa referència a l'estatus i funcions d'un *rabi*.

Rubinat, tossal de

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 641*b*8-9.

Nom d'un tossal del terme de Castelló de Farfanya, esmentat únicament per Coromines a partir dels seus inventaris personals, si bé de passada i sense precisar-ne la localització.¹

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: En principi cal contemplar per a aquest nom de lloc les mateixes alternatives etimològiques que per al poble homònim de què ens hem ocupat en la fitxa anterior, a la qual remetem, si bé sumant-n'hi almenys dues més: una, que es tracti d'una aplicació moderna del cognom *Rubinat* (ja sigui derivat directe de l'antropònim medieval *Rabinat* o bé, com és probable, posttopònim a partir precisament d'aquell lloc segarrenç), i dues, que siguem davant d'un reduplicat directe tot just d'aquest altre topònim.

[[rubin]at]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. És significatiu que la menció es trobi tan sols en el DECat (*s. v. tòss*, en parlar de *tossal*, no pas a propòsit del que és pròpiament l'element onomàstic, *Rubinat*) i en canvi no se'n digui res en l'article *Rubinat* de l'OC, tot i que certament aquest inclou, en la seva part final, referències a algun altre homònim menor (vegeu OC, vol. VI, p. 440*b*23-34).

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 441a17-29.

Població, i antic terme del municipi de Foradada, que es troba a l'esquerra del Segre, a ponent d'Artesa de Segre i de la serra del Munt, i al nord-oest de l'actual cap municipal; de fet no es tracta d'un poble, sinó de tres nuclis clarament diferenciats: *Rubió de Baix* (o *de Sòls*) és vora mateix del riu, equidistant entre Artesa de Segre i Alòs de Balaguer, al peu de l'antic *castell de Rubió*, mentre que els nuclis de *Rubió del Mig* i *Rubió de Dalt* (o *del Cel*), separats entre si tot just mig quilòmetre, es troben uns dos quilòmetres al sud de l'anterior, més enllà del *puig de Rubió*, de 439 metres d'altura (ICC-Noguera), que ve a ser el centre geogràfic del seu antic terme.¹

DOC.: *Rubione*, 1018 (*Lib. Feud.*, doc. 157; CR, vol. XVII, p. 31; OC); *Rubionem*, 1026 (Fité, p. 142; CR, vol. XVII, p. 32); *Rubiona*, 1093 (OC); *Rubione*, 1202 (OC); *Rubio*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 181); *Rubiono*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 191); *Rubio*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199); *Robio*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 133, 207); *Robio*, 1373 (OC); *Robio*, 1497 (*Fog.*, p. 156).²

OC: Vol. VI, p. 441a50-60: d'un antropònim llatí *RUBBIO, -ONIS, derivat de la base nominal romana RUBIUS - RUBBIUS, o fins i tot d'un teònim ROBIO, -ONIS, enregistrat vers el Piemont, alternativa evidentment més incerta i al capdavant innecessària davant la suficient documentació d'aquell nom personal i el reforçament que hi suposa el clar paralelisme amb casos com LAUDIO - LAUDIUS, FURIO - FURIUS, etc.

ALTR. HIP.: Derivat per sufixació de la base adjectiva RUBEUS, 'roig', amb valor merament descriptiu d'una forma del relleu o d'alguna construcció significativa (hipòtesi en part avalada per la inclusió d'aquest topònim i altres de la mateixa sèrie en una breu llista dels que podrien tenir tal origen, per part del mateix autor: vegeu EDL, vol. III, p. 25, nota 28).

[[rubi]ó]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -ó

1. A causa d'aquesta multiplicitat de nuclis (que supera la molt més freqüent dualitat *Alta - Baixa*; *de Dalt - de Baix*; *de Mar - de Munt*, etc.) aquest lloc, o el conjunt d'aquests llocs, es coneix també, popularment, amb la variant plural *els Rubions*. En canvi, la variant oficialitzant *Rubió d'Agramunt* (amb què li dona entrada la GEC) sembla haver gaudit d'una escassa vitalitat.

2. Dues precisions pel que fa als documents medievals d'aquest cas esmentats en l'apartat corresponent de l'OC. D'una banda, que una forma extravagant *Rubiora*, de l'any 1093, que mereix un interrogant entre claudàtors per part de Coromines (vol. VI, p. 441a26), reapareix en un altre punt de la mateixa obra (vol. VII, p. 43b51, s. v. *Santa Linya*) ja sota la forma *Rubiona*, que naturalment hem preferit com a lectura correcta. D'altra banda, que la menció del fogatge del 1359 d'un «*Rubió* a la vegueria de Cervera» (vol. VI, p. 441a27-28) probablement no correspon a aquest lloc de la Noguera, sinó al poble dit *Rubió de Gàver* o *de Cervera* (vegeu la fitxa següent), que lamentablement Coromines no recull en la seva magna obra, de manera que ens abstenim de reproduir-la ara.

1555

Rubió de Cervera

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 371-372.

Antic poblet del sector de llevant de la comarca, desaparegut com a tal, que ha perviscut fins al segle xx com a simple masia del terme municipal d'Estaràs, situada vora el marge esquerre del Sió, entre Estaràs mateix i Gàver, lloc del qual depengué eclesiàsticament (i abans també des d'un punt de vista municipal); per aquesta raó, alternativament al més genèric *de Cervera*,¹ duia l'apellatiu *Rubió de Gàver*.

DOC.: *Rubio*, 1358 (*Fog.*, p. 429; TS); *Robio*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *mas Robio*, 1497 (*Fog.*, p. 196).

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment cal atribuir-li les mateixes hipòtesis alternatives, amb l'antroponímica al capdavant, que hem apuntat a propòsit del lloc homònim de la Noguera (vegeu la fitxa anterior), en aquest cas amb l'adjunció gairebé obligada d'un complement especificatiu, atès el caràcter menor d'aquest lloc, en comparació no només a l'homònim suara esmentat, sinó també, i sobretot, al més proper lloc (i municipi, i serra) de *Rubió*, a l'alta Anoia.

[[rubi]ó][[cerv]era]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -ó (+ complement especificatiu)

1. Que tanmateix també respon a fets històrics prou concrets, relacionats amb la dependència del lloc: car se sap que, almenys al segle xiv, aquest Rubió depenia de la comanda de Sant Antoni de Cervera (vegeu TS), i a més, lògicament, formava part també de la vegueria capitalejada per aquesta vila. A final del segle xv, però, ja apareix en el fogatge del 1497 tan sols com un mas, i dins de la relació de focs del lloc de Gàver, corresponent tot just a un individu de cognom *Robió*.

REF.: TS, p. 372-373; CR, vol. XXIV, p. 311, 334; ICC-Segarra.

Antic lloc de la plana de Guissona, esmentat ja al darrer quart del segle X com a nom d'un pujol, i sobretot al segle XI com a castell i incipient nucli de poblament, i que encara avui roman en aquella zona com a nom d'una gran partida del terme de Guissona mateix, un parell de quilòmetres al nord de la vila.¹

DOC.: *Rubiolo*, 977 (OHC, p. 68, 218; DCVB, vol. IX, p. 606; TS); *Rubeolis*, 1040 (OHC, p. 218; DCVB, vol. IX, p. 606; TS; CR, vol. XXIV, p. 311, 323); *Rubiol*, 1060 (Sangés, doc. 18; TS); *el Rubiol*, 1060 (OC, vol. VI, p. 441b7); *Rrubiol*, 1067 (TS); *Rubiol*, 1071 (OC, vol. VI, p. 441b7); *Rubiol*, 1072 (TS); *ipso Rubiol*, 1075 (TS); *Rubiol*, 1077 (TS); *Rubiolo*, 1090 (TS); *Rubiol*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Rubiol*, 1040-1100 (TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament, tal com postula l'OC per a alguns homònims i parònims (vol. VI, p. 441b3-28), un derivat per sufixació del llatí *RUBEUS* 'rogenc', aplicat al color natural del terreny o d'algun element concret del terme, tot i que caldria no descartar una relació amb l'antroponímic *Rubió* < **RUBBIONEM* que hem vist en les fitxes anteriors.

[[rubi]ol]
qualitat del terreny
llatí
Adj + sufix *-ol*

1. En realitat apareix en la cartografia actual de l'ICC dues vegades, tot i que no podem dubtar que es tracta del mateix cas toponímic; d'una banda efectivament al nord de Guissona, tal com ho indiquen per la seva part els historiadors locals (singularment Camps, 1982), però d'altra banda també vers llevant, entre la font de l'Estany i el veí poble de Massoteres. Val a dir que, malgrat la profusió de citacions medievals d'aquest lloc i la seva pervivència toponímica fins als nostres dies, aquest cas és estranyament absent de les principals obres de referència onomàstica; si el DCVB no gosa incloure'l en el seu articulat, i tan sols al·ludeix a dues citacions altomedievals extretes de Balari, sense tanmateix indicar què era *Rubiol* ni on es trobava, l'OC va més enllà i en prescindeix completament, malgrat que, com es pot comprovar observant l'article *Rubiola*, *Rubiol* (vol. VI, p. 441b1-34), prou que s'hi recullen i expliquen altres noms semblants (entre els quals un homònim, el *riu de Rubiol*, denominació antiga d'un afluent del valencià Millars) i fins i tot, sense adonar-se'n el seu redactor, s'hi esmenten dues de les citacions documentals del segle XI, atribuint-les erròniament al lloc de *la Rubiola* (llogarret del terme de Veciana, Anoia, al límit amb la població segarrenca de Sant Guim de Freixenet; vegeu TS, p. 373-374).

1557

Rubiols

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. v, p. 103a40-41.

Antic lloc de vers la vall del Corb, situat probablement prop de Preixana i Belianes, del qual no sembla haver quedat cap rastre toponímic en l'actualitat.¹

DOC.: *Rabiols*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73); *Rubiols*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73); *Rubiols*, 1155 (Font Rius, doc. 100; OC).

OC: —

ALTR. HIP.: Molt probablement respon al mateix ètim que el quasihomònim *Rubiol* tractat en la fitxa anterior, en aquest cas fixat sota una forma plural pel fet de referir-se globalment a diversos elements de l'entorn.

[[rubi]ols]
qualitat del terreny
l·latí
Adj + sufix *-ol(s)*

1. Tanmateix sembla que arribà a ser un poble i a tenir terme propi, ja que, d'una banda, apareix en les llistes de parròquies de l'antic bisbat de Vic (publicades per A. Pladevall a CR), i ho fa efectivament al costat de Belianes, Sant Martí de Maldà, Arbeca i Vilagrassa, la qual cosa permet situar-lo en el sector central-meridional de l'actual comarca de l'Urgell (vall del Corb), i, d'altra banda, l'únic esment que en fa Coromines (no, però, en l'article corresponent, sinó de passada, s. v. *Lluc*, de forma que haurem de considerar que a efectes etimològics aquest cas és absent de l'OC) és justament d'un «terme de *Rubiols*» en qualitat d'afrontació de Preixana (vol. v, p. 103a38-41). Aprofitem per assenyalar que la presència d'aquest vell lloc urgellenc ens obliga a rectificar la inclusió d'aquelles citacions de parròquies del segle XII (extretes de CR, com hem dit) en l'article corresponent a *Rubiol* en TS, p. 372; com es pot comprovar, ens hem abstingut ara de reproduir-les en la fitxa anterior, corresponent a aquest altre vell lloc guissonenc, i en canvi, com si en tinguéssim notícia de bell nou, les incloem aquí, amb la certesa que són referides a aquest seu parònim urgellenc.

1558

Ruçafa

COM.: Segrià

REF.: Font Rius, vol. I, p. 811 (*s. v. Rufeà*); OC, vol. VI, p. 447b57-60.

Nom d'una antiga torre de defensa o *almúnia* del terme de Lleida, vers la partida de Rufeà, de la qual no sembla haver quedat cap més rastre que la notícia de la seva existència en el moment de la conquesta del 1149.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 447b28-448b17: com els diversos homònims (bàsicament valencians, començant per l'antic poble i actual barri capitalí modernament escrit *Russafa*) recollits en el mateix OC, ha de derivar d'un terme àrab (*ar-*)*rusâfa*, de l'arrel *rsf*, emprat per designar fundacions pètries o castells roquers.

ALTR. HIP.: —

[ruçafa]
arquitectura militar
àrab
simple

1559

Ruda, pla de la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un altiplà de l'extrem de llevant de la comarca, que es troba damunt del riu Cercavins, per la dreta, a cavall entre el terme municipal de Verdú i l'angle sud-oriental del de Tàrraga, poc més d'un quilòmetre al nord-est d'aquella vila, i menys encara del límit amb el terme de Granyena de Segarra.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que Coromines explica un conegut homònim aranès com a *Ruda* < *Arruda* < preromà (basc) ARR-UR-A 'l'aigua dels Aspres' (vegeu OC, vol. II, p. 252a11-18), en el cas que ara ens ocupa la prudència, unida a una evident dissimilitud geogràfica, invita a inclinar-se per una simple fixació del fitònim *ruda*, d'origen llatí (RUTA), corresponent a diverses plantes de secà, majorment fortes i oloroses, entre les quals destaca una ben popular herba medicinal, emprada encara al segle XX (vegeu DCVB i DECat s. v., però no OC, que no recull cap topònim format amb aquest lexema).¹

[ruda]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Tanmateix n'hi ha algun altre homònim fora del marc geogràfic del present treball, com per exemple un altre *pla de la Ruda* en el sector nord del terme de l'Espluga de Francolí, dos quilòmetres i mig al sud del coll de Senan, sota la serra del Tallat (vegeu ICC-*Conca de Barberà*).

1560

Rufea

COM.: Segrià

REF.: Font Rius, vol. I, p. 810-811; GEC; Vallverdú, 1970, p. 126; OC, vol. VI, p. 442a1-29; ICC-Segrià.

Important partida del terme de Lleida, situada al sud de la ciutat, prop del marge dret del Segre, i més concretament vers el meandre que aquest riu fa entre la ciutat i Butsènit, tombant cap a Albatàrrec; tradicionalment se subdividia en *Rufea Sobirana* (o *Plana Sobirana de Rufea*, on hi ha el santuari de l'esmentat lloc de Butsènit) i *Rufea Jussana* o *Sot de Rufea* (les terrasses més baixes i properes al riu), i consta que arribà a formar-s'hi un poble almenys entre els segles XII i XVII, en què s'abandonà arran de la Guerra dels Segadors.

DOC.: *Rophea*, 1164 (CR, vol. XXIV, p. 48); *Rofea*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Rophea*, 1172 (OC); *Rofeya / Rufeia / Roffea*, 1179 (OC); *Rufeia*, 1199 (CR, vol. XXIV, p. 44); *Rufeia*, 1199 (Font Rius, doc. 210; OC); *Rupheam*, 1257 (OC); *Rufia*, 1359 (OC); *Ruffea*, 1497 (*Fog.*, p. 168); *Ruffea*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VI, p. 442a30-38: de l'àrab *ruhäyya*, primerament diminutiu i al capdavant parasinònim de *rīhā* 'molí'.

ALTR. HIP.: El mateix Coromines refusa explícitament cap relació amb parònims com l'adjectiu català *rífol* o l'antropònim mossàrab *ar-Rûfa*, conegut com a sobrenom d'una granadina (vegeu OC, vol. VI, p. 442a39-41).

[rufea]
arquitectura civil
àrab
simple

1561

Saborell

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 463*b*12-13; ICC-*Noguera*.

Topònim menor del terme d'Alòs de Balaguer, del qual l'OC no en dona cap més detall que la mera existència, però que sens dubte cal identificar amb la partida muntanyosa (o més pròpiament un coster que baixa des dels set-cents metres d'altura fins al riu) que apareix encara en la cartografia actual de l'ICC amb aquest nom, un parell de quilòmetres al sud-oest de la població, a l'altra banda del Segre.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 463*a*39-*b*10: com el nom del castell de *Saburella* (a l'Alt Gaià) i altres, sembla ser un derivat estrictament romànic, en aquest cas amb el sufix *-ell*, d'un antropònim medieval de la mateixa arrel de *Saborit*, inicialment sobrenom laudatori d'una persona *saborosa*, ço és, 'graciosa'.

ALTR. HIP.: —

[[sabor]ell]
antropotopònim
català < llatí
NP + sufix *-ell*

1562

Sacosta, areny de

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 457*a*38-39.

Antic lloc dels afores de la ciutat de Lleida, segons Lladonosa, de qui ho recollí directament Coromines sense donar-ne cap més notícia.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 457*a*11-27: mera aglutinació de l'article arcaic *sa* (< llatí *IPSA*) al substantiu oronímic *costa*.

ALTR. HIP.: —

[sa-costa]
orotopònim
català < llatí
simple

1563

Safareig

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 450a40-41; ICC-Pla.

Antic terme rural i avui simple nom de partida del municipi de Bellvís, que es troba de fet a cavall entre aquest i el de Tèrmens (Noguera), a l'esquerra del riu Corb, i pràcticament equidistant entre les dues poblacions esmentades; sembla fora de dubte que es pot identificar amb l'homònima «antiga sufragània de Balaguer» que recull Coromines a partir tan sols de l'obra historiogràfica del pare Sanahuja.

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 450a38-40: naturalment es tracta d'una fixació toponímica del substantiu comú *safareig*, d'origen aràbic (per al qual vegeu DCVB i DECat s. v.), probablement en la seva accepció (no central, però sí antiga i encara dialectal, i la més acordada a l'ètimon) de 'bassa, estanyol'.

ALTR. HIP.: —

[safareig]
hidrotopònim
català < àrab
simple

Sagàs, torre de

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VI, p. 472a2-4; G.-Biosca, p. 155; Eritja, p. 20-24.

Antic lloc del sud-oest de la comarca, situat entre Tèrmens i Balaguer segons diverses fonts bibliogràfiques i determinada documentació del segle XII.¹

DOC.: *turrim de Sagas*, 1170 (G.-Biosca, p. 219; Eritja, p. 21).

OC: Vol. VI, p. 471b57-472a1: d'origen preromà, probablement indoeuropeu (sorotàptic o cèltic), tal com semblen indicar tant la base lèxica SAGA (present en noms com *Saga*, a Cerdanya, o *Sagàs*, al Berguedà), probablement teonímica (vegeu íd., p. 471b24-36), com, d'altra banda, la terminació *-às* (< -ASSE), que coincideix amb la d'altres topònims catalans d'aquest mateix origen, com *Salàs*, *Alàs*, *Anàs*, *Escàs* o *Llaràs*.

ALTR. HIP.: Reduplicat toponímic (ja sigui directe o a través de cognom) del nom de la població berguedana homònima, abans esmentat (i per al qual vegeu OC, vol. VI, p. 471b38-56).

[[sag]às]
hagiotopònim
preromà indoeuropeu
NP + sufix *-às*

1. Això no obstant, és absent de la cartografia actual de l'ICC, i és una llàstima, per tant, que l'OC no en doni més notícia, deixant al marge que la situació que en fa «en el Segrià» (vol. VI, p. 472a2) ha de ser un mer lapsus, atès que a la línia següent s'especifica que, com hem dit, era «entre Tèrmens i Balaguer», poblacions totes dues de la comarca de la Noguera. Comptat i debatut, potser no està fora de lloc el suggeriment de García-Biosca (representant una idea de Lladonosa) en el sentit que tal volta aquest *Sagàs* no va existir mai, i que la seva presència documental (vegeu *infra*) no és sinó fruit d'una mala lectura en lloc de *Sogas* (vegeu, doncs, *infra*, s. v. *Sogues*).

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 473b8-10, 474a48-53; Tort, 1998, p. 309-312; ICC-Segrià.

Poblet del municipi d'Almacelles, conegut també com a *Almacelletes* (vegeu *supra s. v.*) i, igual que l'homònim de la Noguera tractat en la fitxa següent, amb la variant de pronúncia *la Saira* (així a la cartografia actual de l'ICC, en rètols viaris, en les anotacions de Tort, i ja també en les de Coromines), que es troba en el sector de llevant del terme, al límit amb els d'Alguaire i Malpartit (enclavament del de Torrefarrera), més enllà del *pla de la Saira* i del canal d'Aragó i Catalunya, del qual pren aigua, dins de l'esmentat terme d'Alguaire, una força important *sèquia de la Saira*; en fi, sembla que l'antic nom de *la Saida*, corresponent en principi a un castell d'època aràbiga i canviat després, popularment, pel diminutiu toponímic *Almacelletes*, no solament ha perviscut, ja sota la variant *la Saira*, en el nom d'altres elements de la zona, sinó que ha estat recuperat en l'ús viu per referir-se a aquest petit nucli oriental del terme d'Almacelles.

DOC.: *illa Ceida*, 1092 (OC, vol. VII, p. 179b2); *Saydia*, 1359-1381 (CR, vol. XXIV, p. 116).

OC: Vol. VI, p. 473b13-44: naturalment li escauen les mateixes hipòtesis etimològiques, totes elles d'arrel aràbiga, que apuntarem per al seu homònim noguerenc (vegeu la fitxa següent).¹

ALTR. HIP.: —
[saida]
situació jurídica
àrab
simple (Adj)

1. Afegim-hi que el significat de 'lloc annex' suggerit (més que no explícitament formulat) per Coromines escau perfectament al caràcter secundari i sempre dependent tant de *la Saida* d'Almacelles com de la de vora Balaguer, cosa que naturalment el reforça com a hipòtesi etimològica vàlida també des del punt de vista etiològic. Val a dir, d'altra banda, que aquest cas ja havia estat esmentat per Coromines en tractar del parònim *Saidí* a ETC, vol. II, p. 121 (article de fet reproduït en l'apartat corresponent de l'OC: vol. VI, p. 473b59-474b1), i que, per cert, és evidentment un lapsus dels redactors o supervisors d'aquesta darrera obra que es remeti a aquest punt dels ETC en aparèixer-hi no *la Saida* (o *Almacelletes*) del Segrià, que ara ens ocupa, sinó l'homònim de la Noguera que tractarem en la fitxa següent, i que no és pas al·ludit en aqueix article dels ETC (vegeu OC, vol. VI, p. 473a60).

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 473a58-b24; ICC-Noguera.

Antic lloc i després despoblat, històricament lligat a Balaguer i la Ràpita, que es manté avui, sota la variant formal *la Saira*, com a nom de partida del terme de Vallfogona de Balaguer, situada poc més d'un quilòmetre al nord-est d'aquesta població, prop del límit amb el terme de Bellcaire d'Urgell, al qual de fet l'adjudica el brevíssim article que li dedica la GEC.¹

DOC.: *la Zaida*, 1075 (OC); *ipsa Çaida*, 1147 (Font Rius, doc. 64); *la Zaida*, 1174 (Font Rius, doc. 151; OC); *la Çayda*, 1313 (OC); *la Saydia*, 1359 (OC).

OC.: Vol. VI, p. 473b13-15: d'origen sens dubte àrab, possiblement d'una forma *zâ'ida* 'redundant, accessòria, annexa', que correspon al participi actiu de l'arrel *zyd*.

ALTR. HIP.: Fent cas especialment de la forma *Saidia* (vegeu la nota al peu), es podria també pensar en una derivació de *sa'id* 'afortunat', concretament en un femení *sa'idīya*, amb el qual potser tingui relació també el nom del lloc de *Saidí*, a la Franja de Ponent (vegeu OC, vol. VI, p. 473b38-44), entre altres mots, sempre àrabs, molt o poc parònims d'aquests, que el mateix autor treu a collació en relació amb aquest darrer topònim (vegeu íd., p. 474a10-45).

[saida]
situació jurídica
àrab
simple (Adj)

1. Pretén Coromines que són dos els llocs noguerencs amb aquest nom, o similar (al marge d'altres homònims i parònims, entre els quals el lloc de *la Saida* o *la Saira* del terme segrianenc d'Almacelles, que es troba a uns vint-i-sis quilòmetres vers ponent; vegeu la fitxa anterior), però estudiant els detalls del cas es pot arribar a la conclusió que errà l'autor de l'OC en afirmar tal cosa, i que *la Saida* «antiga sufragània i avui suburbi de Balaguer» (vol. VI, p. 473a58-59) i *la Saidia* «lloc antic, prop de Vallfogona de Balaguer» (íd., b18-19) són o eren en realitat un mateix lloc i, per tant, un mateix topònim. Ja l'il·lustre etimòleg ha de reconèixer que aquest darrer tan sols «devia ser uns 5 o 7 km al SE» de l'anterior (b19), però, com hem dit, un contrast detallat de les informacions pertinents posa en relleu que no hi ha motiu per fer-ne distinció; com a mínim per tres raons. Una, perquè «*la Saidia*» es troba només en el fogatge del 1359 (l'únic emprat sistemàticament per Coromines), que, com ell mateix remarca en manta ocasió, és replet d'errors formals i tipogràfics, de manera que un hàpax procedent d'aquesta font poc ha de ser tingut en consideració. Dues, perquè aquest «*Saidia*» del 1359 apareix esmentat (emprarem també mots de l'OC) «darrere *la Ràpita* i *Timonal*, i seguit de *Filella* i *Vallfogona*» (b21-22), la qual cosa ve a ser una descripció precisa de la situació de l'actual *la Saira*, és a dir, de *la Saida*. I tres, perquè tot plegat lliga perfectament amb la resta d'informacions, relatives precisament a aqueix lloc de la Saida: la seva primera menció (de l'any 1075) és com a «afrontació sud de *la Ràpita de Balaguer*» (b2), la resta de citacions documentals mai coincideix amb l'any de les del lloc pretesament veí, i, en fi, res no impedeix que el pare Sanahuja, l'altra font de Coromines (i és rellevant que res més no se'n sàpiga), en digui «suburbi de Balaguer» (a58), atesa justament la proximitat d'aquests llocs i la singular delimitació de termes en aquest sector.

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 20648-52.

Nom amb què es coneix popularment (i fins i tot en àmbits no estrictament locals: així apareix, per exemple, en la cartografia comarcal de l'ICC) el poble altrament dit *Vilanova de les Avellanes* (vegeu *infra* s. v.) i antigament *Vilanova de Privà*, situat sota l'antic castell i actual santuari de Privà, al sector sud-oriental del terme de les Avellanes i Santa Linya.

DOC.: *Villa Nova*, 1092; *Villa Noua*, 1285; *Vilanova*, 1359 (OC).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Si el primer element del nom, *Vilanova*, s'explica fàcilment per raons històriques (però no escau aquí tractar-lo: remetem a la fitxa *Vilanova de les Avellanes*, *infra*), el segon, és a dir el complement *de la Sal*, no és gaire més difícil etiològicament, ja que és ben clar que respon a la presència, prop d'aquest lloc, d'una antiga i important muntanya de sal, encara modernament en explotació (vegeu GEC).

[sal]
activitat humana
català < llatí
simple

1. En realitat sí que apareix aquest topònim en l'OC, tal com hem indicat en l'apartat oportú, però el fet és que figura en aquesta obra només com a referència col·lateral (variant popular anotada per Casacuberta) del corresponent nom oficial, *Vilanova de les Avellanes*, i dins del subarticle dedicat a aquest cas, però sense explicar en cap moment l'origen de la presència del mot *sal* en la versió nominal que ara ens ocupa, cosa que, en canvi, en el cas que hom no en tingui un coneixement previ, resol una sola ullada a les dades bàsiques que n'ofereix la GEC (s. v. *Vilanova de les Avellanes*, car l'entrada *Vilanova de la Sal*, tot i existir, conté únicament una remissió a aquella).

1568

Saladar, barranc del

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. VII, p. 604*a*49-50.

Nom d'un petit curs d'aigua de vers el Cogul, segons Coromines, que en dóna un testimoni de primera mà absolutament aclaridor pel que fa a la seva interpretació etimològica (vegeu *infra*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat no tractar aquest nom ni cap altre homònim seu en l'OC, ja va apuntar Coromines en el DECat (vol. VII, p. 604*a*31-49) que *saladar* és col·lectiu per sufixació de *salat* (mena de planta que creix en determinats erms, de la qual s'extrau *sal* o *sosa*) i que *salades* és el nom que es dóna als *salats* cap a l'Urgell, però de fet apuntant vers les Garrigues: d'una banda esmenta com a únic lloc de referència Castelldans, i d'altra banda és en aquest punt que trobem com a exemple el topònim que ara ens ocupa, atès que, segons el seu testimoni personal, n'hi ha «moltes [de *salades*] en el Barranc del Saladar, vora el Cogul» (íd., *a*49).

[[[sal]ad]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un indret del terme municipal de Vilanova de l'Aguda, corresponent a un coster que es troba uns quatre quilòmetres al sud d'aquesta població, sota el llogaret de l'Alzina, al límit amb el terme de Cabanabona i Oliola, pel sector de Plandogau.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tot i que en principi sembla que es tracta d'una mera fixació toponímica plural de l'adjectiu *salada*, derivat de *sal*, probablement com a fruit d'una elisió de *les (terres, o costes, etc.) salades*, en referència al caràcter salinós de les terres d'aquest indret, tal com ho són els pocs parònims recollits per l'OC (vol. 1, p. 247) i molts altres noms similars d'arreu del país, cal contemplar com a hipòtesi no només igualment possible, sinó probable, i, doncs, ara com ara principal, que es tracti del nom de planta *salada*,¹ variant al capdavant de *salat* i sovint equivalent de *sosa*, uns altres fitònims de la mateixa mena que han generat altres topònims a la nostra zona (vegeu les fitxes anterior i següents, i també *infra*, s. v. *Soses*).

[[sal]ades]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ada(-es)*

1. Vegeu DCVB s. v., accepcions 3-5, en especial la primera d'elles, atès que aquesta variant femenina del fitònim es registra, segons aquesta obra, a la comarca de l'Urgell, la qual cosa coincideix plenament amb la informació aportada després per Coromines al DECat (vegeu la fitxa anterior, on el mateix fitònim apareix amb sufix col·lectiu-locatiu).

REF.: OC, vol. VII, p. 171a14-15.

Partida del terme d'Alcarràs, esmentada únicament per Coromines, sense precisar-ne la localització, però significativament de costat amb sengles homònimes dels termes immediatament veïns de Sudanell i Torres de Segre (vegeu les fitxes següents), de manera que resta el dubte si, en realitat, no es tracta d'un mateix cas toponímic, a cavall entre tots ells.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 171a11-19: derivat per sufixació de *sal*, i en concret probablement (en aquest punt l'anotació de Coromines és poc clara, de tan telegràfica) del nom de planta *salat* o, en variant occidental, *salada* (també *sosa*, substància que se n'extrau, i d'on prové el veí nom de *Soses*: vegeu *infra s. v.*); en aquest cas, hauríem de pensar en una evolució (no explicitada per l'autor) a partir del seu col·lectiu *Saladar* > *Salar*, amb caiguda de l'aproximant intervocàlica.

ALTR. HIP.: —

[[sal]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. En especial tenint en compte que la partida del *Salar* o *Saladar* de Sudanell, sí confirmada per la cartografia actual de l'ICC, es troba, com veurem en la fitxa següent, tot just al límit amb els altres dos que hem esmentat, vora el Segre.

1571

Salar, el

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VII, p. 171a14-15; ICC-Segrià.

Partida del municipi de Sudanell, esmentada per Coromines al costat de les homònimes dels veïns termes de Torres de Segre i Alcarràs (vegeu les fitxes anterior i següent), que probablement correspon a la que la cartografia comarcal de l'ICC recull, amb el nom de *lo Saladar*, vora la riba esquerra del Segre, a l'angle extrem occidental del terme, i certament molt a prop del límit amb les altres dues partides abans esmentats.

Doc.: —

OC: Vol. VII, p. 171a11-19: explicació naturalment paral·lela a la dels homònims tractats en les fitxes anterior i següent, en aquest cas reforçada per la més que possible identificació amb *lo Saladar*, forma que al capdavant hauria de ser la variant completa, sense elisió, de *Salar*, si és que, com es postula aquí, aquest nom de lloc deriva del fitònim *salat* o *salada* (vegeu *supra*, encara, la fitxa dedicada al *barranc del Saladar* de vers el Cogul).

ALTR. HIP.: —

[[sal]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

REF.: OC, vol. VII, p. 171a14-18.

Partida del terme municipal de Torres de Segre, segons Coromines, esmentada de fet amb les homònimes que hem anat veient en les fitxes anteriors, en els termes immediatament veïns de Sudanell i Alcarràs; per tant, bé podria tractar-se del mateix cas toponímic, tot i que, pel que fa al municipi de Torres de Segre, podem tenir present també un nom de la mateixa família, però diferent, *lo Saliner*, localitzat per la cartografia comarcal de l'ICC prou lluny de la confluència entre els tres termes, concretament a l'apèndix de Vilanova de Remolins, ben bé sis quilòmetres al nord-oest de la població.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 171a11-19: en principi cal adjudicar a aquest nom un origen similar al dels homònims tractats en les fitxes anteriors, en aquest cas reforçat pel fet que Coromines comenta explícitament «l'abundor de *soses* o *salats* a Torres», entre altres paratges de la zona, ja tirant cap a l'Aragó (direcció en què es troba l'antic terme de Vilanova de Remolins, justament), però no se'ns ha d'escapar que la sufixació de *lo Saliner*, si és que hem de fer cas a aquesta forma actual (d'altra banda no necessàriament identificable amb *el Salar* de Coromines, tinguem-ho present), suggereix una mena de derivació prou diferent, no només amb un altre sufix, sinó fins i tot amb una base lèxica que hauria de ser *salina* i en darrera instància directament *sal*, i no pas el nom de planta *salat*.

ALTR. HIP.: —

[[sal]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

1573

Salaverd

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida del sector meridional de la comarca, en plens Comalats, localitzada segons la cartografia actual de l'ICC a cavall entre els termes municipals de Montoliu de Segarra i Ribera d'Ondara (sector de la Sisquella i enclavament de Gramuntell), concretament entre aquests darrers pobles i Vilagrasseta.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 460*a*42-*b*16: ètim lògicament idèntic (si no és que n'és un reduplicat directe) al de l'homònim noguerenc tractat en la fitxa següent, amb les mateixes precisions que indicarem en nota al peu.

ALTR. HIP.: —

[[sala][verd]]
arquitectura civil
català < germànic
compost N + Adj

1. És possible que correspongui a aquest lloc una antiga quadra de *Salaverd*, situada segons la GEC (s. v.), que tanmateix és l'única font on se cita, en el municipi urgellenc de Tornabous; la font d'una tal confusió, en cas que aquesta es confirmés, podria ser tot just el veïnatge de Vilagrasseta, ja que, com comentarem (vegeu *infra* s. v.), aquest poble del municipi de Segarra s'anomenava primerament *Vilagrassa*, sense diminutiu, igual, doncs, que la més coneguda població de l'Urgell, que es troba situada precisament al sud (al sud-est, exactament) de Tornabous, en una posició relativament paral·lela a la que hi ha entre la *Vilagrassa* o *Vilagrasseta* segarrenca i la partida de *Salaverd* encara avui allí reconeguda.

Salaverd

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 404-406; ICC-*Noguera*.

Nom d'una antiga quadra del sector meridional del terme de Tragó de Noguera, que fou incorporat el 1964 al d'Os de Balaguer, on es manté encara avui designant-hi una partida i també uns *plans de Salaverd*, a l'extrem occidental del municipi, vora el límit amb els termes de Valldellou (Llitera) i Ivars de Noguera, damunt mateix del pantà de Santa Anna.

DOC.: *Salavert*, 1474 (CR, vol. xvii, p. 406).

OC: Vol. vii, p. 460a42-b16: compost del substantiu *sala* 'edifici senyorial consistent essencialment en una gran cambra' (d'origen germànic, i per al qual vegeu DECat s. v., a més d'alguns pocs topònims que en deriven a OC, vol. vii, p. 7a1-b2), en aquest cas amb l'adjectiu cromàtic *verd*, que, com és sabut, antigament era d'una sola terminació, tal com el seu mateix ètim llatí VIRIDIS (i que és present també en noms com *Rocaverd*, *Vallverd*, *Vilaverd*, etc.).¹

ALTR. HIP.: —

[[sala][verd]]
arquitectura civil
català < germànic
compost N + Adj

1. Hipòtesi ben ferma, però força més deduïda per part nostra que no pas explicitada per l'OC, ja que en aquesta obra, s. v. *Verd*, després d'analitzar amb un cert detall casos com *Vilaverd* o *Rocaverd*, tan sols es diu, pel que fa al que ara ens ocupa, el següent: «*Salaverd*, NL bastant repetit» (vol. vii, p. 460b16). De manera que ens abstenim, si més no, d'indicar una tal referència en l'apartat que solem dedicar a les informacions prèvies sobre un lloc concret.

1575

Salevà

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. VII, p. 98a5-17.

Nom que, segons consta en determinada documentació del segle XIII, duia com a complement l'actual *les Borges Blanques* (o *d'Urgell*), però que tal volta correspon, segons Coromines, a una prèvia denominació aràbiga del lloc (vegeu *supra*, s. v. *Borges Blanques* i també s. v. *Castellselvà*).

DOC.: *Borges de Saleva*, 1273 (OC, vol. III, p. 81b22; vol. VII, p. 98a5-6).

OC: Vol. VII, p. 98a18-26: derivat del terme àrab *salibân*, que és la forma dual de *sâlib* 'creu', és a dir, 'dues creus', o potser d'algun antropònim aràbic amb una arrel similar.

ALTR. HIP.: —

[salev-à]
activitat humana
àrab
simple (morf plural)

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 363-364; OC, vol. II, p. 132*b*39-49; vol. VII, p. 16*a*45-*b*5.

Important santuari del terme de Foradada, al Segre Mitjà, modernament restaurat, que correspon a un antic convent carmelità i es troba bastit en una gran balma natural, vora el congost o *estret de Salgar*, per on el Segre travessa de la plana d'Artesa al sector de Baldomar i Rubió, al peu de la serra del Munt o de Montsonís, camí d'Alòs.

DOC.: *Algar*, 1054 (CR, vol. xvii, p. 363); *Sancta Maria de Salgar*, 1497 (*Fog.*, p. 150).

OC: Vol. VII, p. 16*a*55-60: de l'àrab *al-gâr* 'la cova', amb l'afegit, en haver-se petrificat aquesta forma, de l'article romànic arcaic *s' < IPSE*, que tanmateix en determinada documentació antiga alterna amb l'article comú, amb formes tan explícites com *l'Algar*.

ALTR. HIP.: Relacionat amb el fitònim *sarga*, mena d'arbust, tal com Coromines mateix hi relaciona diversos topònims del tipus *Sarga*, *Sargatal*, i especialment, pel que fa al cas que ara ens ocupa, parònims com *Sargar* i fins i tot alguns exemples amb una variant *Salga* (vegeu OC, vol. VII, p. 50*b*50-51*b*11), que tanmateix no podem fer prevaler davant de la fermesa de la hipòtesi anterior, confirmada gairebé incontestablement per la gran balma a què ja hem fet referència i així mateix per la poca documentació antiga que es coneix d'aquest topònim.

[s-al-gar]
orotopònim
àrab
simple

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 16b36-38; ICC-*Noguera*.

Nom d'un desaparegut castell, documentat ja al segle x, del sector occidental del municipi de la Baronia de Rialb, que es trobava un parell de quilòmetres al nord-oest del lloc i el monestir de Sant Cristòfol de la Donzell (vegeu *infra* s. v.), aquest també anomenat abans, justament, *Sant Cristòfol de Salinoves*, i del qual resten unes ruïnes vora la casa d'Olivelles (vegeu *supra*, s. v. *Convent*); d'altra banda, rep el nom de *barranc de Salinoves*, si més no en aquell tram, un dels afluents del Rialb, procedent dels serrats de l'extrem de ponent del terme, al límit amb el Pallars Jussà per la zona de Benavent.

DOC.: *Salinuas*, 949 (CR, vol. XVII, p. 289, 292); *Salinovo*, 1022 (CR, vol. XVII, p. 289).

OC: Vol. VII, p. 16b38-42: probablement d'una forma *salinoes*, derivada de *salinoses* per caiguda de /z/ intervocàlica, i amb l'aparició posterior d'una [β] epentètica, antihiatàtica; aquesta forma, doncs, fóra derivada de *salina* i en darrera instància de *sal*, en referència al caràcter salí de les aigües o les terres d'aquell encontorn.

ALTR. HIP.: —

[[[sal]in]oves]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix -ós(*oves*)

REF.: OC, vol. VII, p. 171a16-17.

Nom d'una partida del terme de Soses, segons Coromines, qui l'hi recollí personalment (pronunciada amb [ɔ] tònica)¹ en les seves enquestes onomàstiques pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 171a8-19: derivat de *sal* (com els diferents *Salar* veïns i altres: vegeu *supra s. v.*), en referència a les formacions salines del terreny (o d'algun indret aquàtic, ara impossible de precisar) o bé, més indirecta, a l'abundància de mates salinoses (*soses* o *salats*) del terme, fins al punt que, segons sembla, es troben a l'origen del seu nom (vegeu *infra, s. v. Soses*).²

ALTR. HIP.: —

[[sal]obre]
qualitat del terreny
català < llatí
simple

1. Coincidint, doncs, amb el timbre que el mateix autor atorga al mot comú *salobre* (en la seva doble accepció substantiva i adjectiva), tant en català central com en balear i rossellonès, que significativament són els únics dialectes en què es documenta (vegeu DECat, vol. VII, p. 613a14-30).

2. Tanmateix convé afegir-hi, pel que fa al mot comú *salobre* (el qual en definitiva és, òbviament, l'origen directe del topònim que ara ens ocupa), que n'és incerta la formació morfològica (car no existeix pas un sufix *-obre*), i fins i tot queda en dubte si realment s'ha d'incloure dins de la família lèxica de *sal* (vegeu DCVB *s. v.*, i esp. DECat, vol. VII, p. 606b22-607a22). Quant al seu significat precís, Coromines (a banda de testimonis antics, d'Eiximenis a Verdaguer, i sovint més com a adjectiu que com a substantiu, i aquesta darrera funció és naturalment la que ara ens interessa) es limita gairebé a remetre al DCVB, on és «capa de sal produïda per evaporació de l'aigua salada», la qual cosa no és ben bé el mateix que explica Grieria en el seu *Tresor* (vol. XIII, p. 33): «Terra baixa on surten clapes salinoses», definició que d'una banda es presta millor a usos toponímics, però que d'altra banda l'autor documenta tan sols en un indret tan allunyat del Baix Segre com es Migjorn Gran.

REF.: GEC (*s. v. Torms*); ICC-*Garrigues*.

Indret de l'extrem occidental del terme municipal de Juncosa, al límit amb els dels Torms, la Granadella i Bellaguarda, que l'any 2000 adquirí notorietat en fer-se públic un projecte per instal·lar-hi un polèmic abocador de residus industrials; es tracta d'un lloc abarrancat, amb forts desnivells, on cada tants anys se sol produir una grossa torrentada, i el nom correspon, a més de la partida (o «finca») que n'empra la forma simple *lo Salt*, a un *mas del Salt* d'allí mateix, i a la *vall del Salt*, petit afluent que hi neix i que desguassa en la vall Major just després dels Torms.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que es tracta, de manera semblant als casos similars reportats per l'OC (entre els quals destaca lògicament la vila gironina de *Salt*; vegeu vol. VII, p. 26*b*24-27*a*15), d'una mera fixació del substantiu *salt* (< llatí *SALTUS*, del verb *SALTARE*) en referència a una forma natural del relleu, en aquest cas la ja al·ludida conca abrupta que, des d'un punt de vista orogràfic, representa un desnivell important respecte de les terres circumdants, i, des d'un punt de vista hidrogràfic, marca un indret de captació d'aigües en què, com hem indicat, no és estranya la violència dels *salts* d'aigua en cas de torrentada.

[salt]
orotopònim
català < llatí
simple

1580

Salt, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida situada a cavall entre els termes municipals de Montgai i Cubells, tres quilòmetres i mig al sud-est d'aquesta població i al nord-oest d'aquella, però veïna sobretot del lloc de la Torre de Fluvià (agregat de Cubells), que es troba a menys de dos quilòmetres vers el nord; es tracta d'una zona relativament accidentada, per on avui discorre l'anomenada *sèquia gran*, ramal del canal d'Urgell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es deu tractar, igual que en el cas de l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior i altres, d'una fossilització del substantiu *salt* al·lusiva a l'orografia de l'indret.

[salt]
orotopònim
català < llatí
simple

1581

Salutari, roca del

COM.: Segrià

REF.: DECat, vol. VIII, p. 22a2-3.

Topònim menor del terme municipal d'Aspa, recollit personalment per Coromines en les seves enquestes del 1936, i esmentat no en l'OC, sinó en el DECat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Alteració del nom d'ocell *solitari*, corresponent a una mena de merla, si bé més petit, que canta en paratges desèrtics (vegeu DECat, vol. VIII, p. 21b58-22a2).¹

[[[sal]ut]ari]
zootopònim
català < llatí
simple

1. Vegeu així mateix DCVB, s. *v. salutari*, on no consta pas aquesta variant del nom d'ocell (ni tampoc s. *v. solitari*, val a dir-ho), però sí la forma *salutari* com a adjectiu arcaic (de fet, cultisme llatinitzant), sinònim de *saludable* o *salvador*, que tal volta pot ajudar a explicar l'alteració constatada a Aspa per Coromines.

1582

Samac, serra de

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 31*b*3-9.

Antic topònim del terme de Llanera (avui agregat al de Torà), que apareix en determinada documentació altomedieval, llegida personalment per Coromines a l'arxiu de Solsona, com a afrontació d'aquesta població.¹

DOC.: *ipsa serra de Zamac*, 1056 (OC).

OC: Vol. VII, p. 31*b*9-12: com els parònims del tipus *Samà* que es troben en diferents punts del nostre domini lingüístic, deu ser un derivat de l'àrab *samag* 'resina, goma'.

ALTR. HIP.: —

[samac]
activitat humana
àrab
simple

1. Tanmateix sembla no haver quedat cap rastre posterior d'aquest nom, no solament en l'actualitat, sinó en els segles intermedis, de manera que bé podria correspondre a alguna denominació pròpia de l'època aràbiga, emprada circumstancialment en una afrontació de l'inici de l'ocupació catalana d'aquell sector, però no traspasada al fons onomàstic que justament llavors s'estava gestant. D'altra banda, atesa la imprecisió de les dades ofertes en l'OC, podem dubtar fins i tot si realment aquesta serra es trobava en l'esmentat terme de Llanera, o bé en algun dels seus veïns, ja fora del nostre àmbit geogràfic, vers el Solsonès o àdhuc l'actual demarcació de l'Anoia.

REF.: ETC, vol. I, p. 168-170; GEC; TS, p. 379-381; CR, vol. XXIV, p. 336-337; OC, vol. VII, p. 33b34-34a12.

Municipi, i notable vila del nord de la comarca, en contacte amb el de Ponts, que és drenat en el seu sector meridional pel riu Bragós o Llobregós i en el septentrional per diversos afluents d'aquest, centrats per la riera de Sanaüja, que neix de diferents capçaleres vers el límit amb Pinell de Solsonès i Biosca, passa al peu mateix de la població i del seu castell en ruïnes, i mor en el Bragós ja en terme de Vilanova de l'Aguda, al sud de Ribelles.

DOC.: *Sanauja*, 1001 (CR, vol. XXIV, p. 442); *Sanaugiam*, 1024 (ETC; Sangés, doc. 2; TS; OC); *Sanahugia* / *Sanahugiam*, 1035 (*Marca*, doc. 213; ETC; OC); *Sanauga*, 1040 (ETC; OC); *Sanauia*, 1040-1041 (TS); *Sanauga*, 1045-1051 (CR); *Sanauga*, 1060 (ETC); *Sanauga*, 1066, 1067 (OC); *Sanauga*, 1071 (TS); *Sanauga*, 1072 (TS; CR, vol. XXIV, p. 442; OC); *Sanauga*, 1041-1075 (DCVB, vol. III, p. 103; ETC; OC); *Sanaugia*, 1076 (OC); *Sanahuga*, 1078 (OC); *Sanauga*, 1083 (CR); *Sanauge*, 1099 (ETC; OC); *Sanauga* / *Sanauia* / *Sanaugia* / *Sanahugia*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Sanahuia*, 1080-1100 (CR); *Sanauge*, 1095-1122 (CR); *Sanauga*, 1140 (CR); *Sanauga*, 1145 (ETC); *Seneugia*, 1146 (OC); *Sanauga*, 1150 (TS); *Sanauia*, 1154-1159 (ETC; OC); *Sanaguia*, 1159 (ETC; OC); *Sanauga*, 1161, 1173 (TS); *Sanauga*, 1175 (OC); *Sanaogia* / *Senaogie*, 1177 (ETC; OC); *Sanauga*, 1178 (ETC; TS; OC); *Sanahugia*, 1181 (TS; OC); *Sanauga*, 1187 (Fité, p. 220); *Sanaogia*, 1167-1195 (CR); *Sanauje* / *Sanauja* / *Sanauga*, s. XII (Rasico, p. 111-112); *Sanaogia*, 1207 (ETC; OC); *Sanauga*, 1225 (*Lib. Feud.*, doc. 518); *Sanauga*, 1237, 1248 (ETC; OC); *Sanauja*, 1250 (OC); *Cenaugia*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 115; TS); *Sanaugia*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 117, 181; TS); *Sanauga*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 133, 206); *Senahuga*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 136); *Sanaoia*, 1280 (OC); *Sanahugia*, 1304 (TS); *Sanahuja*, 1359 (OC); *Sanahuja*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS); *Sanahuja*, 1479 (TS); *Senauja* / *Sanauja*, 1497 (*Fog.*, p. 224, 225); *Sanauia* / *Sanauya* / *Senauya* / *Sanauya*, 1553 (*Fog.*; TS); *Senahuja* / *Sanauya*, 1561 (*Fog. 1553*; TS); *Sanahuiga*, 1585 (ETC; OC).

OC.: Vol. VII, p. 34a13-38: compost de dos elements preromans, de tipus basc o protobasc, que serien d'una banda ÇANI 'vigilant, guardià, guaita' i de l'altra l'adverbial GOIA 'dalt, damunt', amb el significat global de 'dalt de la guàrdia', al·lusiú a un element defensiu bastit estratègicament en un dels turons que flanquegen la vila, potser el del seu mateix castell.¹

ALTR. HIP.: —

[[sana][üja]]
situació geogràfica
preindoeuropeu
compost N + Adv

1. No cal anar a raure, doncs, al relativament llunyà castell de l'Aguda (dins l'actual terme veí de Vilanova de l'Aguda, Noguera), tal com fa Coromines (OC, vol. VII, p. 34a31-33); i d'altra banda és dubtós que escaigui alludir, si més no en relació directa amb l'etím, a la posició de Sanaüja vers l'any 1000 «quan la línia del riu Bragós, tirant cap a Guissona, constituïa el front de lluita amb els moros» (íd., b29-31), atès justament que la proposta etimològica remunta fins a un llenguatge prelatí, pertanyent en bona llei a èpoques prou anteriors a la de l'anomenada *reconquesta* (tret, és clar, que hom vulgui estiregassar la coneguda teoria del bilingüisme bascoromànic a l'alta edat mitjana fins a aquestes latituds del nord de l'actual Segarra, ben lluny del Pallars i les altres terres pirinenques on el mateix Coromines en centrà la localització, amb base toponímica i cronològica).

1584

Sanç, valleta de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una petita vall o coma del terme d'Aitona, situada uns tres quilòmetres al sud de la població, a l'altra banda del riu, abocada a la dreta de la vall de Meu (vegeu *supra s. v.*); dóna nom també, modernament, a un petit *pantà de Sanç*, del sistema del canal de Seròs, situat immediatament al nord d'aquesta valleta, damunt el poblat de la Canadencà.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla que, com apunta l'OC a propòsit del no gaire llunyà *coll de Sans*,¹ deu tractar-se simplement del nom personal *Sanç*, per bé que no descartaríem altres orígens, del tipus *Sants* (vegeu la nota al peu).

[sanç]
antropotopònim
català < llatí
simple (NP)

1. Es tracta d'un tram del curs del riu Ebre, aigua avall de la seva confluència amb el Segre, en terme de Mequinensa, i, doncs, fora de l'àmbit geogràfic del present treball (vegeu OC, vol. VII, p. 38a7-13). Pel que fa a *Sants*, que és l'altra alternativa etimològica per al cas segrianenc que ens ocupa, vegeu el clar paral·lel del conegut barri barceloní, tractat a OC, vol. VII, p. 47b19-27.

1585

Sant Alís

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un dels cims principals de la serra del Montsec, concretament el més elevat del Montsec d'Ares (amb 1.676 metres d'altura) que es troba a l'extrem del terme municipal d'Àger, uns quatre quilòmetres dret al nord d'aquesta vila, marcant el límit amb el Pallars Jussà i la Conca de Tremp (per Sant Esteve de la Sarga); és evident que no té cap relació, tret de l'homonímia mateixa, amb la serra i església de Sant Alís del terme també noguerenc de Vilanova de Meià (vegeu la fitxa següent), atès que aquesta es troba uns divuit quilòmetres lluny del cim que ara ens ocupa, vers llevant, sota el Montsec de Rúbies, i amb la Noguera Pallaresa entremig.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Aplicació directa del nom d'una antiga advocació a sant *Alís*, antropònim que pot ser derivat del mateix gentilici llatí *ALITIUS* que l'Alcover-Moll proposa com a ètim del cognom català *Aliu* (vegeu DCVB s. v.).¹

[[sant][alís]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Més que no pas relacionable amb la família del gàl·lic *ALIX* o *ALISO* (amb els quals potser cal posar el vell nom d'*ALESIA*), esmentada per Coromines, mig de passada, a propòsit d'altres noms de lloc sense cap relació amb el que ara ens ocupa (vegeu OC, vol. II, p. 144a55-b36).

1586

Sant Alís

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom d'una serra del terme de Vilanova de Meià, situada immediatament al nord de Santa Maria de Meià i a llevant del cingle de la Cabroa, davant mateix del sector oriental del Montsec de Rúbies (entre una serra i l'altra corre el riu Merler); sens dubte correspon a una antiga església de Sant Alís, de la qual informa amb entrada pròpia la GEC, per bé que situant-la no al nord-oest, sinó, potser per error, al nord-est de Vilanova de Meià.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment el nom de la serra, que és el topònim actualment viu, deriva del de l'antiga església, abans esmentada; pel que fa a aquest inusual nom personal *Alís*, vegeu la fitxa anterior.

[[sant][alís]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1587

Sant Andreu, serra de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una elevació d'entre cinc-cents i cinc-cents setanta metres d'altura, amb forma més d'altiplà que no de veritable serrat, que es troba a cavall entre els termes municipals de Ponts i Artesa de Segre, damunt del poble de Torreblanca, vers el nord-oest, i uns tres quilòmetres al sud de Montmagastre;¹ en aquest lloc hi hagué un monestir del mateix nom, segons es desprèn de determinada documentació medieval.

DOC.: *Sancti Andree infra Pontes*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 192, 292).

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom de sant Andreu, d'origen llatí (ANDREAS; vegeu DCVB *s. v.*), que primerament devia designar l'esmentat monestir.

[[sant][andreu]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Aquesta elevació apareix en la cartografia comarcal de l'ICC només indirectament, ja que allò que hi consta és una *costa de la Serra de Sant Andreu*, *costa* que connecta amb l'altiplà que ens ocupa, que tanmateix hi és innominat.

REF.: GEC; TS, p. 387; OC, vol. VIII, p. 20b33.

Població del sector de llevant de la comarca, que fins el 1972 fou cap del municipi de Sant Antolí i Vilanova, i d'ençà aleshores del de Ribera d'Ondara, fruit de la unió amb el de Sant Pere dels Arquells, població que es troba dos quilòmetres i mig cap al nord-oest, l'una i l'altra a la dreta del riu d'Ondara; el nucli vell de Sant Antolí, amb la primitiva església romànica al capdamunt, es troba en un petit turó al costat mateix del riu, a l'inici del camí que puja vers Pavia i Talavera, i al seu peu hi ha el nucli modern anomenat significativament *Vilanova* (vegeu *infra* s. v.) o tot just *Vilanova de Sant Antolí*.

DOC.: *Sco. Antonino*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Sto. Antonino*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Sancti Antonini*, 1182 (CR, vol. XXIV, p. 315); *Sancto Antolino*, 1203 (*Poblet*, doc. 64; TS); *Sti. Antolini*, 1250 (OC, vol. VII, p. 274a5); *Sancti Antonini*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; TS); *Sanctum Antolinum* / *Sancto Antulino*, 1304 (TS); *Sancto Antolino* / *Sent Antoli*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Sent Antholi*, 1354 (*Priv. Cerv.*, doc. 65; TS); *Sent Antoli*, 1358 (*Fog.*; TS); *Sentoli*, 1359 (*Priv. Cerv.*, doc. 74; TS); *Sent Antholi*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Sant Antoli* / *Sant Antholi* / *Sent Antholi*, 1422 (*Priv. Cerv.*, doc. 118; TS); *Sanct Antoli*, 1497 (*Fog.*, p. 194); *Sanct Antoli*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Com tants altres hagiòtopònims, ha de ser la fixació del nom de l'església primitiva del lloc; tanmateix es desconeix una advocació a un sant dit *Antolí*, de manera que cal explicar aquesta forma, i els documents més reculats en donen la solució: es tracta d'una simple dissimilació consonàntica /n-n/ > /l-n/ (després ja només /l/ per caiguda de la final) a partir de la forma llatina o catalana arcaica ANTONIN(O), derivat d'ANTONIUS, antropònim que no necessita explicacions.²

[[sant]][[antol]]
hagiòtopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. En efecte, l'únic esment d'aquest lloc en l'OC (en el punt a dalt indicat) és dins de la llista d'homonímics *Vilanova* com a compostos evidents de *Vila*, i es limita a assenyalar que Sant Antolí i Vilanova és (cosa inexacta almenys d'ençà del 1972) un municipi de la Segarra.

2. Vegeu un antropònim *Antuninum* enregistrat pel RAC-I, p. 118, d'un document de l'antic comtat d'Osona (procedent del diplomatarí de la catedral de Vic publicat per Eduard Junyent) de l'any 909, així com un reveladorament paral·lel *Saint Antonin* en terres d'oc, documentat ja als segles IX-X (Nègre, p. 419).

1589

Sant Antoni

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una muntanya, amb vèrtex geodèsic menor (558,5 metres d'altura) del terme de la Granadella, situada damunt mateix d'aquesta població, vers el nord-est, on es troba també, al peu d'aquesta muntanya i de la carretera que duu al Soleràs, una ermita de Sant Antoni.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en tants altres casos, es tracta d'una adopció del nom de l'advocació de l'esmentada ermita com a topònim d'un element geogràfic immediat, en aquest cas una muntanya.

[[sant][antoni]]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP

1590

Sant Antoni

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida del centre de la comarca, situada concretament a cavall entre els termes municipals de Tarroja (pel seu extrem septentrional) i Torrefeta (pel Llor), gairebé equidistant un quilòmetre a ponent del Llor, al sud de Bellveí i al nord de Castellmeià.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Probablement es tracta de la fixació toponímica d'una antiga devoció local a sant Antoni (vegeu les fitxes anterior i següent).

[[sant][antoni]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1591

Sant Antoni, torreta de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una edificació aïllada que es troba just al límit entre els termes de Cubells i Montgai, al peu del camí que uneix aquestes poblacions, un quilòmetre i mig al nord de la darrera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom de sant Antoni, d'origen llatí (ANTONIUS; vegeu DCVB s. v.).

[[sant][antoni]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1592

Sant Bartolomeu, tossal de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una petita elevació situada damunt mateix d'Alpicat, aproximadament un quilòmetre al nord-oest de la població i dins del seu terme municipal; aquest tossal, de fet, ve a ser un contrafort nord-oriental de l'altiplà de la Sardera.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament el tossal pren el nom de sant Bartolomeu, ben comú sobretot a les edats medieval i moderna, i pres del nom d'un dels apòstols, mitjançant el llatí eclesiàstic (vegeu DCVB s. *v.*).

[[sant]][bartolomeu]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1593

Sant Blai, tossal de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Muntanyeta singular del sector septentrional del terme de Cervià de les Garrigues, que arriba als 623 metres d'altura en un entorn que, sobretot vers el nord i ponent, tot just si supera els cinc-cents metres; es troba a poc menys de dos quilòmetres de la població, vers el nord-oest.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment és un record toponímic del culte a sant Blai (< llatí BLASIUS), molt popular segles enrere i fins al xx mateix.

[[sant][blai]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1594

Sant Bonifaci

COM.: Garrigues

REF.: GEC; TS, p. 389; ICC-*Garrigues*.

Caseria de l'extrem septentrional del terme de Vinaixa, prop del límit amb el dels Omellons, que era formada per set masos, avui deshabitats, entorn de l'antic santuari de Sant Bonifaci; dona nom encara, a més, a una partida d'aquell indret, damunt la vall de Vinaixa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta de l'extensió del nom de l'esmentat santuari de Sant Bonifaci (nom personal d'origen llatí: BONIFATIUS, compost de l'adjectiu BONUM 'bo' i el substantiu FATUM 'fat, destí') a la caseria i la partida del seu entorn.

[[sant]][[boni]][[faci]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1595

Sant Cosme

COM.: Garrigues

REF.: GEC.

Nom d'un raval de l'Albi, a l'oest de la vila, segons la GEC, que sens dubte té relació amb l'església dedicada a Sant Cosme i Sant Damià que es troba precisament en aquest lloc, i que figura com a tal fins i tot en la cartografia de l'ICC (però potser diferent, doncs, del barri perifèric anomenat simplement *el Raval*, ja que aquest es troba més aviat vers el sud de la població).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com ja ha estat apuntat, el nom del raval deriva sens dubte del primer dels sants (del llatí COSMAS, nom efectivament del sant germà de DAMIANUS) a què està dedicada l'església entorn de la qual es troba.

[[sant][cosme]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1596

Sant Cristòfol

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector occidental del terme municipal de Camarasa, a l'altra banda del riu del seu cap (sector de Llorenç de Montgai), on denomina un *tossal de Sant Cristòfol*, de 629 metres d'altura, situat a l'extrem oriental de l'altiplà de la Garriga, un parell de quilòmetres a l'oest de Llorenç mateix, i també una *solana de Sant Cristòfol* que, de fet, és el vessant sud-oriental d'aqueix altiplà, al peu d'aquell tossal, acarat avui al pantà de Sant Llorenç.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom de sant Cristòfol (vegeu les fitxes següents).

[[sant]][[cristo]][fol]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

Sant Cristòfol

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 470 (*s. v. Teuladells*); ICC-Segarra.

Nom d'un notable turó, amb vèrtex geodèsic de 508 metres d'altura, situat en el sector central de l'actual municipi de Torrefeta i Florejacs, a tres quilòmetres de Florejacs, vers el sud-est, i a quatre quilòmetres de Torrefeta, vers el nord-oest, si bé les poblacions més properes (menys de dos quilòmetres, vers llevant) són la Morana i en especial Sant Martí de la Morana; té en el seu cim un santuari dedicat al sant i dóna nom, a més, a una *masia de Sant Cristòfol* que es troba al seu peu mateix, en direcció al poble esmentat en darrer lloc.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica, a partir de l'esmentat santuari que li és dedicat, del nom de sant Cristòfol, d'origen greco-llatí, CHRISTOPHORUS, i amb un culte ben estès fins al mateix segle XX (vegeu DCVB *s. v.*, on per cert s'esmenta la festa que fins fa uns vint anys tenia lloc al barri cerverí d'aquest nom).

[[sant]][[cristo]][fol]]
 hagiòtopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP

Sant Cristòfol de la Donzell

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 16b36-38; ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix també, segons ja hem comentat en el seu moment, el llogaret de *la Donzell*, a la Baronia de Rialb (vegeu *supra s. v.*), que cal no confondre amb *la Donzell d'Urgell*; es troba vora l'antic monestir i avui església de Sant Cristòfol de la Donzell (o també *de Salinoves*; vegeu *supra s. v.*), del qual pren evidentment el nom, i amb motiu del qual es coneix també sota una variant inversa *la Donzell de Sant Cristòfol*.

DOC.: *Sancti Christophori*, 949 (CR, vol. XVII, p. 292); *Sancto Christophoro*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182).

OC: —

ALTR. HIP.: Cas evident d'extensió del nom del monestir al del lloc immediat; pel que fa a l'ètim de *Cristòfol*, vegeu la fitxa anterior.

[[[sant]][[criso]][fol]][la-donzell]
 hagiopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; EDL, vol. II, p. 106-107; TS, p. 390-391; OC, vol. IV, p. 22a37-39; vol. VIII, p. 26b18-20.

Poble del terme municipal de Sant Guim de Freixenet, situat tot just un quilòmetre al nord del seu actual cap, al peu de la carretera local que ressegueix la capçalera principal del riu Sió pel Castell de Santa Maria, Gàver i Estaràs.

DOC.: *Sco. Dominio*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Sant Domi*, 1111 (EDL); *Sendomi*, 1150 (OC, vol. VIII, p. 26b19); *Sendomi*, 1152 (*Poblet*, doc. 223; EDL; TS); *Sendomi*, 1153 (Font Rius, doc. 93; TS); *S. Domi*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Sanctodomi*, 1161 (*Poblet*, doc. 222; EDL; TS); *Sancto-Domin*, 1166 (*Poblet*, doc. 226; TS); *Sent Domi*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 129; TS); *Sent Domi*, 1289 (EDL); *Sancto Domi*, 1300 (EDL); *Sen Domi*, 1331, 1332 (EDL); *Sent Domi*, 1358 (*Fog.*; TS); *Sent Domi*, 1359 (DCVB; EDL; TS); *Sent Domi*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Sanct Domi*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. IV, p. 22a40-43: del nom personal llatí DOMITIUS (vegeu altres noms catalans i occitans, tanmateix no hagionímics, que semblen derivar-ne a OC, vol. VIII, p. 26a40-b17), amb tractament semiculte en la terminació, o potser en cas genitiu en un compost VILLA SANCTI DOMITII.¹

ALTR. HIP.: Derivat d'un nom personal germànic del tipus SENTEMIRUS, testimoniats en diferents comtats de Catalunya, ja al segle X, sota mitja dotzena de variants formals (vegeu RAC-I, p. 491); el fet que l'església parroquial del lloc que ens ocupa sigui dedicada a Sant Pere i que, en realitat, no consti enlloc l'existència d'un sant anomenat *Domí* o *Domici* (tanmateix prou conegut com a nom d'un emperador romà) dóna força probabilitats a aquesta hipòtesi alternativa (vegeu TS).²

[[sant]][domí]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Cas ja tractat (aquí sí amb documentació antiga) a EDL, vol. II, p. 106-107. Pel que fa a l'OC, vegeu també vol. VIII, p. 26b22-25, on es repeteix pràcticament la mateixa proposta (fins i tot amb el mateix exemple paral·lel: SERVITIUM 'servei' > cat. ant. *serviy*), però tanmateix sense complir, o molt escassament, la promesa formulada al capdavant del breu article anterior (vol. IV, p. 22a43-44) en el sentit que hi hauria «més sobre la història i origen d'aquest nom», ja que, arribat el moment, resulta que «ara no apareixen les altres dades que tenia», per la qual cosa, a més, confessa Coromines, «no puc descartar altres conjectures etimològiques que havia fet» (vol. VIII, p. 26b20-22), entre les quals volem suposar que es trobava l'antroponímica germànica que exposem tot seguit.

2. Les mencions medievals, d'altra banda, poc ajuden a resoldre el dilema, ja que si bé la més reculada (primera meitat del segle XI), llatinitzada, té ja caràcter hagionímic, bona part de les següents presenten unes formes significativament diferents, de manera que des d'un bon principi s'estableix una dualitat (etimològica, en el fons) que s'ha mantingut fins als nostres dies (ens consta, per exemple, que fins fa ben pocs anys el bisbat de Solsona emprava la forma *Sendomir* per referir-se a aquest poble en els seus calendaris litúrgics). Sigui com sigui, és notòria (a diferència d'aquesta forma moderna suara esmentada, possiblement espúria) l'absència de -r final en aquelles mencions medievals (fins i tot en les no hagionímiques), pertanyents a una data en què caldria esperar el manteniment d'una tal consonant en cas que hi fos veritablement etimològica.

1600

Sant Donat

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom principalment de la *serra de Sant Donat*, situada en el terme de Torà, immediatament a llevant de la vila, entre la riera de Cellers i el barranc de Figuerola, i també del *tossal de Sant Donat*, que de fet n'és el punt més destacat per la banda de ponent i que es troba, per tant, gairebé damunt de la població (poc més d'un quilòmetre); al costat d'aquest tossal, però, hi ha una antiga església de Sant Donat (marcada, però innominada en la cartografia comarcal de l'ICC), que sens dubte és l'origen d'aquest cas toponímic.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com ja hem assenyalat més amunt, el nom de la serra i el tossal provenen, com en tants altres casos, de l'advocació de l'esglesiola que hi destaca, que respon en aquesta ocasió a un antropònim, *Donat*, d'origen llatí.

[[sant][donat]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1601

Sant Eloi

COM.: Urgell

REF.: GEC; García, 1997, p. 135; ICC-*Urgell*.

Nom del tossal que s'aixeca damunt mateix del nucli urbà de Tàrrrega, per la banda nord, abans i tot que els molt propers de vers el Mor; modernament dóna nom també a un popular parc amb zones verdes i de lleure, i és centrat per l'església-santuari de Sant Eloi, patró de la ciutat, que data en la seva primera edificació del segle XIII, i en l'actual, restaurada, del XVIII.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament el nom del tossal (i recentment el del parc) provenen del del santuari que s'hi bastí, com ja hem explicat; pel que fa al nom *Eloi* (vegeu DCVB), sembla provenir del llatí *ELIGIUS*, tal volta a través del francès.

[[sant][eloi]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1602

Sant Ermengol, muntanya de

COM.: Noguera

REF.: GEC (*s. v. Vall-llebrera*); ICC-*Noguera*.

Elevació singular, de poc més de sis-cents metres d'altura, que es troba just en el límit entre els molt extensos termes municipals de Vilanova de Meià (al nord i a ponent) i Artesa de Segre (al sud i a llevant), i més concretament entre els pobles de Vall-llebrera, pertanyent a aquest darrer municipi, i els de Boada i Argentera, que ho són d'aquell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Del nom de sant Ermengol, d'origen germànic, amb ètim ERMENGAUD (vegeu DCVB, *s. v. Armengol*, i OC, vol. IV, p. 397*b*54), especialment venerat a la diòcesi d'Urgell, d'on fou bisbe.

[[sant]][[ermen]][gol]]
hagiotopònim
català < germànic
compost Adj + NP

1603

Sant Ermengol, pla de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un petit altil·là del terme de Tiurana, situat damunt mateix de la malaguanyada població, vers el sud-est, on hi ha l'ermita de Sant Ermengol, que sens dubte li dóna nom; ve a ser un contrafort occidental dels mateixos serrats, presidits pel turó de Solers, que tanquen aquest municipi per llevant, separant-lo de l'extrem meridional del de Bassella (Alt Urgell), pel sector de Guardiola i, més enllà, la serra del Pubill (que ja confronta amb Vilanova de l'Aguda).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com ja ha estat dit, és obvi que el nom d'aquest pla prové directament del de l'ermita dedicada a sant Ermengol, essent aquest un ben conegut antropònim d'origen germànic (vegeu la fitxa anterior).

[[sant]][[ermen]][gol]]]
hagiotopònim
català < germànic
compost Adj + NP

Sant Ermengol, turó de

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Muntanyeta del terme municipal dels Plans de Sió, de 394 metres d'altura, situada poc més d'un quilòmetre a ponent del seu cap, les Pallargues, ja ben a prop del límit amb Ossó de Sió.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte es tracta d'un cas paral·lel al tractat en les fitxes anteriors i d'altres, i possiblement amb el mateix bisbe d'Urgell com a referent, atès que fins a aquestes contrades arribava i arriba el territori diocesà urgellità, en contrast, especialment a les edats mitjana i moderna, amb el de Vic.

[[sant]][[ermen]][gol]]
hagiotopònim
català < germànic
compost Adj + NP

1605

Sant Esperit

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del terme municipal d'Artesa de Lleida, situada un parell de quilòmetres a ponent de la població, entre el canal d'Urgell i l'autopista, i prop del límit amb el terme de Lleida (sector de la Cogullada i l'Astor).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Hagiotopònim singular (diferent també, però, dels *Santes Creus* i *Santes Masses* o *Maces* tractats *infra s. v.*), en què en lloc de fer-se referència a un sant concret s'alludeix al Sant Esperit, que és un dels tres elements, com és sabut, del misteri catòlic de la Trinitat.

[[sant][esperit]]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + N

REF.: GEC (s. v. *Seròs*); ICC-*Segrià*.

Singular nom amb què es coneix un turonet del terme municipal de Seròs, situat un quilòmetre i mig a ponent de la població, just a l'altra banda del canal d'Aragó i Catalunya, on s'ha descobert una estació prehistòrica hallstàtica del segle VI aC.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tot i que sembla un cas de santificació d'objectes quotidians (aquí de tipus alimentari) amb motiu d'un fet llegendari local (com poden ser els casos de les *Santes Masses* de Sedó o de les *Sogues* de Bellvís: vegeu *infra s. v.*), pensem que aquesta insòlita invocació és resultat d'una alteració fonètica, per etimologia popular,¹ a partir d'un nom personal, potser d'un sant *Formici* o els *Frumigus*, *Frumici*, etc., enregistrats des d'antic (vegeu RAC-I, p. 306).

[[sant]][formatge]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Fóra interessant investigar, amb eines documentals a la mà, la relació d'aquest nom amb un altre topònim del mateix terme de Seròs, la *valleta de Matges* (vegeu *supra s. v.*), atès que no solament comparteixen un tram significatiu de l'element onomàstic principal, sinó que es troben en una mateixa àrea, aigua avall del poble, en una posició tal que l'obertura vers el Segre de l'esmentada valleta de Matges troba com a primer i més destacat panorama, uns dos quilòmetres a l'altra banda del riu, aquestes *roques de Sant Formatge*. És clar que tot plegat podria ser una mera paronímia completament casual, però hom es veu obligat a preguntar-se, si més no, si aquest substantiu, lluny dels productes alimentaris, no podria ser una composició mínimament alterada entre un vell *for* < FORUS 'forat' que Coromines treu a collació en més d'una ocasió (vegeu DECat, vol. IV, p. 116a49-53; OC, vol. II, p. 358b43-45; vol. IV, p. 255a35-36; vol. V, p. 267b48-55), i el mateix *Matge(s)* que trobem en l'altre nom en qüestió, el qual, com hem vist en el seu moment, pot provenir, per via mossàrab, d'un altre terme llatí (MACERIES; vegeu *Matxerri*) que, en la seva versió pseudoderivada *Matxa*, *Matxet*, etc., tant pot significar 'murs rocosos' com 'penyes' i 'cavernes', essent aquests darrers conceptes del tot escaients, respectivament, a la realitat orogràfica de les nostres *roques* i al presumpte primer component, *for*, esmentat abans. Estirant més i més, encara hom hauria d'acabar posant en qüestió, per pura lògica, també el primer terme, *Sant*, i, doncs, insinuar almenys que, com en el cas de *Santalinya* (vegeu *supra s. v.*), es tracti d'una alteració a partir de *SALTUS* 'boscúria' o bé, més senzill encara, del comú *salt* (vegeu nombrosos casos a OC, vol. VII, p. 26b24-27a10), i més tenint en compte que a la vora mateix de les roques de Sant Formatge n'hi ha un, de *salt*, pertanyent al sistema de sèquies d'entorn el canal d'Aragó i Catalunya, el *salt de Pena* (vegeu *supra s. v.*); de manera que, en cas de poder donar major autoritat a aquesta hipòtesi, el significat global del topònim, en part tautològic, podria ser 'roques del salt del forat rocós' o quelcom de semblant (potser invertint el final: 'de les roques del forat').

1607

Sant Gil, clot de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Es tracta d'un dels diversos *clots* (nom que designa alhora l'element orogràfic, una petita vall, pràcticament sinònim de *coma*, i l'element hidrogràfic, el curs d'aigua intermitent que l'ha format i hi corre) que es troben entre el Sió i l'Ondara, en aquest cas bàsicament dins del terme municipal de Tàrraga, en l'antic de la Figuerosa, des de Riudovelles a Claravalls, marcant en bona part el límit amb els termes dels Plans de Sió (Segarra) i Ossó de Sió; és afluent, en darrera instància, del riu d'Ondara, per la dreta.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del nom mateix de sant *Gil*, que prové possiblement de l'antropònim llatí AEGIDIUS (vegeu DCVB *s. v.*).

[[sant][gil]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1608

Sant Gili

COM.: Segrià

REF.: GEC.

Antic nom d'un raval, i després també d'un portal (abans dit *de Corbins*), de la ciutat de Lleida, vers el nord-est, a la partida de les Pardinyes Altes, part de la qual rebia també la denominació d'*horts de Sant Gili*; correspon a una parròquia homònima, avui desapareguda, erigida en aquella zona poc després de la conquesta cristiana de la ciutat.

DOC.: *Sancti Egidii, civitatis Illerdensis*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 109, 128).

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que el raval i els altres elements esmentats entorn seu deuen el nom, com ja ha estat comentat, al de l'advocació de l'antiga parròquia de *Sant Gili*, nom que, com la seva variant *Gil* (vegeu la fitxa anterior), deu ser d'origen llatí.

[[sant]][gili]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1609

Sant Gregori, pantà de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un dels diversos petits embassaments que formen part del sistema de regatge de la zona de colonització recent de l'extrem de ponent de la comarca, en aquest cas just en el límit entre els termes d'Alcarràs (sector de Vallmanya) i Gimenells i el Pla de la Font, al sud del pla de Santa Maria, i un quilòmetre i mig al sud-est de Gimenells mateix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica, probablement moderna, del nom de sant Gregori, d'origen llatí (GREGORIUS; vegeu DCVB *s. v.*) i dut per diversos pontífexs.

[[sant][gregori]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: GEC; TS, p. 393-394.

Nom d'un municipi de l'extrem oriental de la comarca, al límit amb la demarcació oficial de l'Anoia, que ocupa bona part dels altiplans que marquen la divisòria d'aigües entre l'Anoia (a l'est), l'Ondara (al sud-oest) i sobretot el Sió (al nord-oest), essent d'aquest darrer que és tributària la major part dels vessants i torrents del terme; el nom coincideix amb el del nucli principal i cap del municipi (abans ho havia estat el poble de Freixenet), també conegut popularment com *Sant Guim de l'Estació* (vegeu *supra*, s. v. *Estació*), que en realitat és l'única població apareguda en època contemporània en aquesta comarca, cosa que esdevingué a final del segle XIX justament arran del pas del ferrocarril.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla demostrat (TS) que el nom d'aquest nucli recent, i consegüentment el del municipi que ha acabat encapçalant, és una mera suma del de dos pobles veïns del mateix terme, *Sant Guim de la Rabassa* (o *Vell*) i *Freixenet*, que justament n'era el cap en el moment de la seva creació; això no treu, tanmateix, que avui dia, un cop consolidat, l'hàgim de considerar un hagiòtopònim més, ja que així és entès per tothom (vegeu les fitxes següents).

[[sant][guim]][[freixen]et]

hagiòtopònim

català < germànic

compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1. No tan modernament, però, com perquè no n'haguessin pogut tenir coneixement els autors del DCVB i l'OC... Sigui com sigui, el cert és que en aquestes obres (vegeu DCVB s. v.; OC, vol. VII, p. 38b45-39a39) tan sols s'esmenten i s'expliquen els altres dos pobles, també segarrencs, anomenats *Sant Guim* (vegeu les fitxes següents): el molt proper *Sant Guim de la Rabassa* i el relativament més llunyà *Sant Guim de la Plana*, que, com el que ara ens ocupa, té municipi propi (i amb el qual, per cert, se'l confon a l'OC en tractar de *la Panadella*, que, com tothom sap, és al costat de Sant Guim de Freixenet i no pas de l'homònim de la Plana de Guissona: vegeu vol. VI, p. 152b1-7, on un significatiu lapsus duu l'autor a afirmar el contrari).

Sant Guim de la Plana

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 395-396; OC, vol. VII, p. 38b45-39a2.

Població, i municipi de la Plana de Guissona (circumstància de la qual extrau el complement toponímic, a desgrat del fet que el poble en si mateix no sigui gaire pla), que es troba ben bé en el límit sud-oriental d'aquesta subcomarca natural, a uns tres quilòmetres i mig de Guissona.

DOC.: *Sancti Guilelmi*, 1065 (CR, vol. XXIV, p. 317); *Sti. Guilelmi*, 1076 (OC); *Sanctum Gilelm / Sancti Guilelmi*, 1080 (Sangés, doc. 43; TS); *Sanctum Guilelm*, 1080 (Sangés, doc. 44; TS); *Sancti Guilelmi*, 1088 (TS; OC); *Sancti Gilelm*, 1091-1093 (Sangés, doc. 63, 69; TS); *Sancto Guillelmo*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC); *Sancto Guillelmo*, 1198 (TS); *Sent G. de la plana de Guisona*, 1365-1370 (Fog., p. 82; TS); *Sanct Guim de la Plana / Sant Guim de la Plana*, 1497 (Fog., p. 228, 240); *Sent Guim de la Plana de Guissona*, 1510 (TS); *Sanct Guim de la Plana*, 1553-1561 (Fog.; TS).

OC.: Vol. VII, p. 39a16-39: de l'antropònim germànic WILIHLM, esdevingut nom de sant, mitjançant una evolució fonètica *Guillelm* > *Guillem* > [gi'jem] > [gi'im] > *Guim* [gím]; el fet que l'església parroquial del lloc sigui avui dedicada a Santa Maria no és cap obstacle, contrarestat, per exemple, per una referència medieval a un noble frare *Guim* de Cervera.

ALTR. HIP.: Pel que fa al comentari específicatiu *de la Plana*, present en aquest topònim almenys des del segle XIV, ja ha quedat explicat que no es refereix a un geònim local, sinó al nom comarcal de la Plana de Guissona a què pertany aquest poble.

[[sant][guim]][plana]
hagiotopònim
català < germànic
compost Adj + NP (+ complement específicatiu)

REF.: GEC; TS, p. 396-397; OC, vol. VII, p. 38b45-39a15.

Poble del terme municipal de Sant Guim de Freixenet, nom que, segons hem apuntat (vegeu *supra s. v.*), prové precisament, en la seva primera part, d'aquest que ara ens ocupa; per aquest motiu el petit nucli de Sant Guim de la Rabassa, que es troba situat un quilòmetre i mig al sud-oest del nucli principal de Sant Guim de Freixenet (o de l'Estació: vegeu *supra s. v.*) i uns dos quilòmetres a llevant de la Rabassa (un altre agregat del mateix terme), rep també, modernament, el nom popular de *Sant Guim Vell*, el qual ve a ser una rèplica simètrica d'aquell també popular *Sant Guim de l'Estació*; la fórmula *Sant Guim Vell*, però, està quallant més enllà de l'estricta ús oral, i ja es pot llegir en determinada premsa d'abast comarcal, així com, per exemple, en la cartografia de l'ICC, on al costat del nom oficial del poble, *Sant Guim de la Rabassa*, hom troba un *pla de Sant Guim Vell*, situat a l'altra banda de la via fèrria, vers el nord-oest.

DOC.: *Sco. Guilemo*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 74; TS); *Sancti Guilelmi*, 1065 (CR, vol. XXIV, p. 456); *Sancto Guilielmi de Frexaned*, 1066 (*Lib. Feud.*, doc. 280; TS);¹ *Sancti Guilelmi*, 1078 (CR, vol. XXIV, p. 456; OC); *Sti. Guilelmi*, 1078 (OC); *S. Guillelmo*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 74; TS); *S. Guillelmo*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 74; TS); *Sancto Guillelmo*, 1340 (*Priv. Cerv.*, doc. 47; TS); *Sancto Guillelmo prope Rabaciam*, 1354 (*Priv. Cerv.*, doc. 65; TS); *Sent Guim prop la Rabassa*, 1359 (OC); *Sent Guim*, 1360 (TS); *Sent Guim de la Rabaça*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Sant Guim de la Rabassa*, 1497 (*Fog.*, p. 195, 240); *Sanct Guim de la Rabassa*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VII, p. 39a16-26: com l'homònim tractat en la fitxa anterior, del nom personal germànic WILIHLM, ço és, *Guillem*.

ALTR. HIP.: Afegim-hi que l'església del poble és efectivament dedicada a sant Guillem, i que la Rabassa és, fet i fet, la població (antiga, és a dir, tret justament de l'actual Sant Guim de l'Estació) més propera, de manera que és lògic l'ús del seu nom com a especificatiu.

[[sant][guim]][rabassa]
hagiotopònim
català < germànic
compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1. És interessant i curiosa aquesta menció d'una forma *Sant Guim de Freixenet* de mitjan segle XI, ja que òbviament no es pot referir al lloc que avui duu aquest nom, el qual, com hem explicat (vegeu *supra s. v.*), és de creació recent (segles XIX-XX), sinó que sens dubte ha de ser el que ara ens ocupa, anomenat almenys d'ençà el segle XIV *Sant Guim de la Rabassa*, i al segle XX també *Sant Guim Vell*, segons ja hem comentat. La curiositat a què acabem de fer referència rau almenys en la comprovació com al cap de tants segles retorna per via indirecta una mateixa fórmula denominativa de dos llocs veïns, però clarament diferents. Aprofitem la nota per indicar que també l'OC reporta un document del mateix any 1066, però que ho fa indirectament, a través d'un text de Miret i Sans en què el mateix Coromines assenyala que un «sant Guim» que hi apareix és «forma modernitzada», de manera que no serveix d'indici de res (tot i que certament ve a reflectir un ús simple, sense complement especificatiu, que antigament devia ser més usual, i que avui es veu força restringit per la presència en menys de quinze quilòmetres, en una mateixa comarca, de tres homònims).

1613

Sant Ignasi, pantà de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un dels tres petits embassaments hagiònims que es troben junts en el sector de Raimat, del municipi de Lleida, entre el canal d'Aragó i Catalunya i el límit del terme, que allí confronta amb Malpartit; aquest és el més occidental de tots tres, i, doncs, el més proper a Raimat, ja que es troba al costat mateix del canal abans esmentat, gairebé a l'altura en què hi neix, vers ponent, el canal de Vallmanya.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Atesa la data relativament moderna en què es produeix, amb uns coneguts i significatius vaivens històrics d'ençà el segle XVIII, el culte a sant Ignasi (*de Loiola*, antic soldat basc del segle XVI fundador de la Companyia de Jesús), aquest cas permet confirmar que el d'aquests tres hagiòtopònims veïns és gairebé un paradigma de com pot operar en època contemporània el vell costum d'emprar noms de sants per a elements geogràfics concrets (vegeu *infra*, s. v. *Santa Teresita*).

[[sant][ignasi]]
hagiòtopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1614

Sant Jaume

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Antic terme autònom, esmentat com a tal fins al primer terç del segle XIX, que es trobava dins de l'actual terme municipal de Castelldans, al nord de la població, vora el límit amb el de Puigverd de Lleida i amb l'extrem occidental del de Juneda; sembla clar que s'hi ha d'identificar un *mas de Santjaume* que apareix encara, just en aquell lloc, vora Mandanya, en la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica del nom de sant Jaume, ben conegut durant segles i encara en l'actualitat.

[[sant][jaume]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1615

Sant Jaume

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim de l'extrem sud-occidental de la comarca, en terme de la Granja d'Escarp, corresponent en primer lloc a una ermita que es troba poc més d'un quilòmetre al sud-oest d'aquesta població, darrere una turonada, i secundàriament a una *vall de Sant Jaume*, breu curs d'aigua d'aquell sector, que neix a serra Picarda i, amb un recorregut de tot just dos quilòmetres de llevant a ponent, desguassa directament en el Segre, per l'esquerra; a més, arran d'això, rep també el nom de *la Vall de Sant Jaume* una partida immediata, que apareix com a tal en la cartografia comarcal de l'ICC.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en força altres hagiòtopònims, sembla prou clar que el nom de l'esmentada vall de Sant Jaume prové de l'advocació a aquest sant de l'ermita de vora la Granja d'Escarp.

[[sant][jaume]]
hagiòtopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1616

Sant Jaume, canal de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Curs d'aigua artificial que, al llarg de sis quilòmetres, just entre les poblacions d'Almenar i Alguaire, ressegueix gairebé en paral·lel, per la dreta, el canal de Pinyana i, més encara, la molt propera sèquia de la Plana, sota els altiplans (el Sas, Sassalt, Fenollet, etc.) que allí tanquen, per ponent, la vall de la Noguera Ribagorçana (el tradicional *Segrià*); de fet, el canal de Sant Jaume que ara ens ocupa no es troba exactament al peu d'aquest gran altiplà, com sí que s'hi troben els altres elements hidrològics esmentats, sinó just a mitja costa, a aproximadament tres-cents cinquanta metres d'altura.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica de l'advocació a sant Jaume, probablement arran d'un culte local molt o poc modern.

[[sant][jaume]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1617

Sant Jaume, pla de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom efectivament d'un petit pla que es troba, de fet, en el sector del sud-oest de la comarca que des d'un punt de vista geogràfic es pot adscriure plenament a la plana d'Urgell; en concret se situa a cavall entre els termes municipals de Bellcaire d'Urgell i Vallfogona de Balaguer, un parell de quilòmetres a llevant d'aquesta població, enmig de tot de canals i sèquies que el reguen.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nova aplicació toponímica del culte a sant Jaume (vegeu les fitxes anteriors).

[[sant]][jaume]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1618

Sant Joan

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom d'un vell castell i encara d'una església de l'extrem nord del terme de Ponts, dins de l'antic del Tossal, que es troben en una muntanyeta sobre el marge dret del Segre, damunt mateix de Torreblanca; en la cartografia actual de l'ICC consta l'església i, al seu costat, les ruïnes de l'edifici militar sota el nom de *el Castellot*; a més a més, dóna nom a una pronunciada *costa de Sant Joan* que es troba un quilòmetre vers llevant, també damunt del Segre, sota el serrat de Gualter i ja a cavall amb aquest terme, avui adscrit a la Baronia de Rialb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que tant l'antic castell com l'actual nom de la *costa* esmentada provenen directament de l'advocació a sant Joan de l'església d'aquell indret.

[[sant][joan]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1619

Sant Joan, barranc de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Petit curs d'aigua de l'extrem oriental del terme de les Avellanes i Santa Linya, que es troba uns tres quilòmetres a llevant d'aquest darrer lloc, sota el Serrat Alt; amb un recorregut de tot just dos quilòmetres, cau directament a la Noguera Pallaresa, per la dreta, a l'alçada del pantà de Camarasa, entremig d'alguns dels turons i muntanyes que marquen aquell sector, al nord del Mont-roig.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica de la devoció a sant Joan, com tantes altres d'aquesta zona (vegeu especialment el paral·lisme amb un barranc de Sant Pere que es troba un quilòmetre i mig més al nord).

[[sant]][joan]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1620

Sant Joan, pla de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una important zona, efectivament plana, del terme municipal de Verdú, situada un parell de quilòmetres al sud-est de la vila; deuen tractar-se d'una extensió del mateix cas toponímic unes *planes de Sant Joan* que es troben una distància similar més enllà, en la mateixa direcció, ja dins del veí terme municipal de Guimerà.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom de sant Joan, motiu de devoció d'ençà segles (vegeu les fitxes anteriors i següents amb nombrosos paral·lels).

[[sant][joan]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1621

Sant Joan, planes de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un petit altiplà que es troba a poc menys de cinc-cents metres d'altura, sota la punta de la Clota i encaixonat entre dues de les diverses valls del sector, en el terme municipal dels Torms, un quilòmetre i mig al nord-oest d'aquesta població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Rèplica toponímica del nom de sant Joan, una més de les diverses d'aquesta zona de la comarca.¹

[[sant][joan]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Vegeu com a mínim (*s. v.*), de llevant a ponent, la *punta de Sant Joan* a Fullella, la partida i el *barranc de Sant Joan (de l'Escala)* a la Pobla de Cérvoles i aquestes *planes de Sant Joan* als Torms, a més d'un ermita de Sant Joan als afores de Juncosa (vegeu també ICC-*Garrigues*) que, pel seu caràcter exclusivament religiós, i d'acord amb els criteris que apliquem a la resta de noms hagionímics, no recollim amb fitxa pròpia en el present treball.

1622

Sant Joan, punta de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom que es dona a un petit cim, en realitat contrafort septentrional de la serra de Vilobí, del terme municipal de Fullella, situat a poc més de dos quilòmetres d'aquesta població, vers el sud-est.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Un cas més (vegeu les fitxes anteriors i altres) en què veiem aplicat el nom de sant Joan a un element orogràfic singular d'aquesta zona.

[[sant][joan]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

Sant Joan de l'Escala, barranc de

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Nom d'un curs d'aigua intermitent del terme de la Pobla de Cérvoles, que amb altres barrancs de la zona forma el riu de les Tapiades i desemboca en el Set just en el límit septentrional del territori d'aquest municipi; rep també el nom simple de *barranc de Sant Joan* (així a la cartografia actual de l'ICC), però és significatiu anotar que el seu tram de capçalera, tancat i dret, sota la serra de la Llena, es coneix justament com *l'Escala* (vegeu *supra s. v.*); d'altra banda, s'anomena també *Sant Joan* una partida d'aquell sector, situada al costat del barranc en qüestió, dos quilòmetres i mig a l'oest de la Pobla de Cérvoles.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tractat ja en el seu moment el cas toponímic de *l'Escala* (vegeu *supra s. v.*), escau afegir-hi tan sols que som davant d'un dels molts hagiopònims fornits per la devoció a sant Joan, sense que ens consti l'existència d'una església o capella expressament dedicada a algun dels sants d'aquest nom (principalment sant Joan Evangelista i sant Joan Baptista).

[[sant][joan]][escala]

hagiopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement específicatiu)

REF.: GEC.

Antic raval d'origen àrab que, després de la conquesta, es convertí en cap d'una pabordia de Sant Joan del Segrià (comprentent diverses esglésies dels pobles de la zona) sota la jurisdicció de l'orde dels hospitalers (o de Sant Joan de Jerusalem), i que restà despoblat durant el segle XIV; es trobava uns dos quilòmetres al nord de Lleida, vers l'actual barri del Secà de Sant Pere, que al seu torn pren la part hagiònica del seu nom del d'un altre raval, en aquest cas naturalment de Sant Pere (de la Pedra), sorgit més tard en aquell indret (vegeu *infra* s. v.).

DOC.: *ecclesiam Sti. Iohannis de Segriano*, 1172 (OC, vol. VII, p. 80b9-10); *Sancti Iohannis de Segriano*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 113); *Sancti Iohannis de Segriano*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 129).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Vista l'explicació històrica abans resumida, és ben clar que el nom d'aquest raval, així com el de la corresponent església, es deu al domini de l'orde dels hospitalers de *Sant Joan* sobre aquest lloc, complementat per un esment del corònim *Segrià*, que, com caldrà que matisem (vegeu *infra* s. v.), es refereix no pas a l'actual demarcació comarcal d'aquest nom, sinó a una zona prou més concreta, situada certament al nord de la ciutat de Lleida.

[[sant][joan]][[segri]à]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1. Mencions de les *Rationes Decimarum Hispaniae*, de 1279 i 1280, en què es diferencia clarament el cas que ens ocupa de la molt més coneguda església de Sant Joan que es troba al cor de la ciutat de Lleida, en la plaça del mateix nom, ja que aquesta apareix com a «ecclesia Sancti Iohannis civitatis Illerdensis» o, encara més explícitament, com a «ecclesia Sancti Iohannis de Platea, civitatis Illerdensis» (*Rat. Dec.*, p. 128) o «Sancti Iohannis de Platea Illerdensis» (ídem, p. 110).

1625

Sant Jordi

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Topònim del sector central del terme de Camarasa, corresponent en principi a un santuari de tradicional devoció local, situat dos quilòmetres al nord-est de la població, sota la serra Carbonera; però dóna nom, a més, damunt seu mateix, a uns *corrals de Sant Jordi* i, sobretot, a una *serra de Sant Jordi* (apareix com a *tossal de Sant Jordi* en la cartografia comarcal de l'ICC), que ve a ser un contrafort occidental de l'esmentada serra Carbonera.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que, com en altres casos del tot paral·lels que hem anat trobant, el nom de la serra o del tossal, i d'altres elements hagiònims de l'entorn, prové directament del del santuari de *Sant Jordi* abans esmentat; pel que fa a l'antroponímic *Jordi*, com és prou sabut, té origen grec, però sembla que, com tants altres hellenismes, arribà al català a través del llatí, sota la forma *GEORGIUS* (vegeu DCVB s. v.).

[[sant][jordi]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1626

Sant Jordi, mas de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una edificació singular (és significatiu l'ús de *mas*, en una zona on gairebé totes les cases de pagès aïllades reben el nom de *torre*) del sector sud-oriental del terme municipal de Lleida, que es troba més enllà de la Bordeta, a cinc quilòmetres del centre de la ciutat, prop de la Femosa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica, possiblement no gaire antiga, del nom de sant Jordi, modern patró de Catalunya.

[[sant][jordi]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1627

Sant Jordi, torre de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Casa aïllada del terme dels Alamús, que es troba en el seu extrem septentrional, just a l'altra banda de l'antiga carretera N-2 i la via del ferrocarril (que allí pràcticament coincideixen), prop del límit amb els termes de Lleida (sector de Moradilla) i Bell-lloc d'Urgell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Explicació probablement idèntica al del cas paral·lel tractat en la fitxa anterior, que és a la mateixa comarca (els separen vuit quilòmetres, malgrat trobar-se en termes veïns, de manera que descartem qualsevol identitat directa).

[[sant][jordi]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 416a43-48; ICC-*Noguera*.

Caseria del sector occidental del terme de la Sentiu de Sió, coneguda també com *Muller Nou*, per contraposició a la veïna *Muller Vell* o *Muller a seques* (vegeu *supra* s. v.); es troba just al límit amb el terme municipal de Balaguer (ciutat que és tan sols a dos quilòmetres, més a prop que no la Sentiu mateix), a l'esquerra del riu Sió, davant per davant de l'altre veïnat, i és centrada per l'església de Sant Jordi, de la qual naturalment pren el nom.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: És obvi que, com ja ha estat apuntat, som davant d'un altre cas en què el nom d'un lloc (aquí un veïnat) deriva directament del de l'advocació de l'església entorn de la qual s'ha format.

[[sant][jordi]][[mull]er]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1. Com hem vist, de fet sí que apareix aquest cas en l'OC (s. v. *Motller*), i fins i tot es fa referència a la dualitat nominal del veïnat que ens ocupa, entre una forma hagionímica i una de simplement adjectivada, però cal puntualitzar que l'apartat pròpiament etimològic de l'article se centra en exclusiva en aquest topònim *Muller* o *Motller* (al qual ja hem dedicat fitxa pròpia en el seu moment), sense fer cap més al·lusió a aqueix *Sant Jordi* que ara ens ocupa.

1629

Sant Josep, torre de

COM: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una petita caseria situada a l'angle sud-oriental del terme de Belcaire d'Urgell, a uns dos quilòmetres de la població, vora el límit amb l'extrem del municipi de Penelles.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del nom de sant Josep, que com és sabut pertany, entre altres personatges canonitzats, a l'espòs de la Verge Maria; lingüísticament, tot i el seu origen semític, sembla que arribà al català a través del llatí bíblic IOSEPH (vegeu DCVB s. *v.*).

[[sant]][josep]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1630

Sant Julià

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del terme de Sunyer, situada a tocar mateix del poble, vers el nord-est, on s'estenen els plans que duen fins a la vora del riu de Set.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació indirecta del nom de sant Julià, arran d'una devoció local de tipus tanmateix no parroquial (vegeu les fitxes següents).

[[sant][[juli]à]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1631

Sant Julià, fondo de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un curs d'aigua intermitent situat a cavall entre els termes de Verdú i Preixana, que es forma vers el coll de la Portella, a l'extrem meridional del terme municipal de Verdú, i es dirigeix cap al nord-oest durant uns vuit quilòmetres, fins a desguassar actualment en el canal d'Urgell, tot just un quilòmetre al nord-est de Preixana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del nom de sant Julià, motivada probablement en un culte local (vegeu les fitxes anterior i següents).

[[sant][[juli]à]]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP

1632

Sant Julià, font de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix una font del terme d'Alòs de Balaguer, situada en el seu sector de llevant, dos quilòmetres al sud-est de la població, vora el camí que hi puja des d'Artesa, immediatament a l'altra banda del Segre, i a tocar del terme municipal de Foradada.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nova fixació toponímica del nom de sant Julià (vegeu les fitxes anteriors), d'origen evidentment llatí (IULIANUS < IULIUS) per bé que naturalment transmès al català i la resta de llengües romàniques.

[[sant]][[juli]à]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. No sembla que es pugui confondre, doncs, amb el *serrat de Sant Julià* de vora Ponts, malgrat ésser a la mateixa comarca, ja que aquesta muntanyeta (vegeu *infra* s. v.) es troba disset quilòmetres dret a l'est de la font que ara ens ocupa, amb nombrosos accidents i un parell de termes municipals entremig, principalment el d'Artesa de Segre.

1633

Sant Julià, pla de

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un dels nombrosos petits altiplans de la subcomarca dels Comalats, en aquest cas dins del terme municipal de Montoliu de Segarra, entre aquest poble i el seu agregat Vilagrasseta, damunt mateix del torrent que pren nom d'aquest darrer lloc, afluent del Cercavins; vers la part central d'aquest altiplà, poc més d'un quilòmetre al nord de Montoliu, i a llevant de la carretera que hi mena des de Gramuntell, es troba una ermita de Sant Julià, avui parcialment enrunada, de la qual sens dubte manleva el nom.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Som davant d'un dels nombrosos casos d'hagiotopònim generat per l'advocació d'una ermita aïllada, que fa les funcions de punt de referència per a una zona determinada.

[[sant]][[juli]à]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1634

Sant Julià, serrat de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom que rep una muntanyeta que es troba damunt mateix de la vila de Ponts, pel sud, separant-la del riu Llobregós, que un quilòmetre després, i dins del mateix terme municipal, aflueix al Segre per l'esquerra.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica de l'advocació a sant Julià < llatí IULIANUS (vegeu les fitxes anteriors).

[[sant][[juli]à]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1635

Sant Just

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Llogaret de l'extens terme municipal de Camarasa, dins del sector de l'antic de Fontllonga que es troba a l'altra banda (a ponent) de la Noguera Pallaresa, situat aproximadament dos quilòmetres a l'oest de la Baronia de Sant Oïme i al sud de l'Ametlla de Montsec, i no gaire més a l'est de la Règola, població del veí municipi d'Àger de la qual depèn l'església de Sant Just; dins del mateix sector nord-occidental del terme de Camarasa, uns tres quilòmetres vers el sud d'aquest lloc, a mig camí entre Oroners i el serrat de la Palomera, hi ha unes *serres de Sant Just* (ICC) que sembla que en prenen directament el nom.

DOC.: *Sent Just*, 1438 (Fité, p. 447).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Hagiòtopònim pur, en què un nom de sant, a través de l'advocació d'una església, forneix el motiu toponímic d'una població i, secundàriament, d'un element orogràfic de la zona.

[[sant]][just]]
hagiòtopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Esment documental únic però inequívoc, ja que no solament és el cas de provenir del fons local més ric de la zona, el d'Àger, sinó que es troba dues vegades dins d'una seqüència en què el text es refereix als habitants d'uns llocs veïns, i en concret «als de Cas, de sent Just e de Oroners».

Sant Llorenç

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Despoblat i castell en ruïnes de l'extrem nord-occidental del terme d'Àger, situats un quilòmetre i mig al nord de Corçà, al costat d'una desapareguda església de Sant Llorenç; històricament rebé també els noms de *Sant Llorenç d'Ares* (car és en el vessant meridional de Montsec d'Ares, i no lluny del coll d'aquest nom) i de *l'Espinalt* (vegeu *supra* s. v.), entre altres de més o menys genèrics (per exemple de *la vall d'Àger*).

DOC.: *Sancti Laurentii*, 1044 (Fité, p. 74); *Sancti Laurencii*, 1044, 1046, 1048 (CR, vol. xvii, p. 146); *Sancti Laurentii*, 1068 (CR, vol. xvii, p. 70; OC, vol. v, p. 468b52; vol. vii, p. 43b9); *Sancti Laurentii*, 1076 (CR, vol. xxiv, p. 360); *Sancti Laurentii*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); *Sancti Laurencii*, 1187 (Fité, p. 220); *Santo Laurenzio*, 1198 (CR, vol. xvii, p. 403); *Sancti Laurentii in villa Aggerensi*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 185); *Sancti Laurentii de Ager*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 199); *Sant Lorenç de la vall d'Àger*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Sent Lorenç*, 1359 (OC, vol. v, p. 98b1); *Sent Lorenç*, s. xv (Fité, p. 562); *Sent Lorenç*, 1429 (Fité, p. 425); *Sent Lorenç de la vall d'Àger*, 1456 (Fité, p. 484); *Sent Lorenç*, 1490 (Fité, p. 576); *Sant/Sent Lorenç*, 1496 (Fité, p. 359); *Sant Lorenç*, 1497 (*Fog.*, p. 104, 106).

OC: —

ALTR. HIP.: Segons sembla desprendre's de les dades històriques, el nom del castell i antic despoblat prové de l'advocació a sant Llorenç de l'església del lloc, la qual cosa el separa o l'hauria de separar definitivament, malgrat tota una història de confusions,¹ del més conegut parònim comarcà, *Llorenç* (o *Llorenç de Montgai*), al qual hom ha volgut atribuir també un origen i una forma hagiònims (vegeu *supra* s. v.).

[[sant]][llorenç]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Efectivament, pocs són els autors que, en un moment o altre —si no de forma sistemàtica—, no cauen en l'error de confondre els llocs noguerencs de *Llorenç* [de Montgai] i *Sant Llorenç* [d'Ares], tot atribuint al primer un encapçalament hagiònimic que no li correspon (però que ha esdevingut fins i tot oficial!), o bé confonent els esments documentals de l'un i l'altre (en especial, interpretant com una «prova documental» del caràcter hagiònimic d'aquella una citació que pertany a aquest). Admetrem que és el cas nostre mateix, ja que en una primera versió d'aquesta obra reservàvem (després hem vist que sense cap fonament) un parell de citacions medievals amb *Sant* al lloc de Llorenç de Montgai; però l'és també de Coromines, que paradoxalment encabeix *dues* citacions distants entre si vuit pàgines dins del fogatge del 1359 (una diu «Lorenç en lo marquesat [de Camarasa], lloch de Muntgay», molt explícita, doncs, i l'altra simplement «Sent Lorenç») dins d'un mateix apartat documental, el dedicat a Llorenç (OC, vol. v, p. 98a55-b2). O no tan paradoxalment, ja que, segons deduïm de l'absència de l'altre lloc (és a dir, de l'agerenc Sant Llorenç d'Ares) de l'OC, el seu autor no devia conèixer —o no devia tenir present a l'hora de la redacció— aquest més antic i sens dubte més ignot lloc de la falda del Montsec. Val a dir que, en conseqüència, hem consignat en l'apartat documental de la present fitxa la menció del 1359 a *Sent Lorenç* que aporta l'OC, així com també una prou més reculada forma *Sancti Laurentii* (de l'any 1068) que la mateixa obra reproduïx de passada en dos altres punts de diferents volums, sense establir-ne cap identificació precisa.

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Important topònim del nord de la comarca, conegut avui principalment per la *mntanya* o *serra de Sant Mamet*, que es troba uns cinc quilòmetres a migdia del Montsec de Rúbies, a cavall entre els termes d'Alòs de Balaguer (al sud) i Artesa de Segre (a llevant, pel sector de la vall d'Ariet), i també una mica del de Vilanova de Meià (al nord); duen el mateix nom una *obaga* i un *bar-ranc de Sant Mamet*, tots dos al vessant nord de la serra, en l'esmentat terme de Vilanova de Meià (vers el coll d'Orenga), a més naturalment de l'antiga ermita d'aquest sant, avui derruïda, però centre encara de trobades populars anuals, que fou bastida just en el punt culminant de la muntanya (el qual, amb 1.391 metres d'altura, se situa en el vèrtex septentrional del municipi d'Alòs, set quilòmetres al nord d'aquesta població, i aproximadament quatre quilòmetres al sud-oest de Santa Maria de Meià i a l'est de Figuerola de Meià, lloc aquest que pertany ja al terme municipal de Camarasa).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Resulta prou clar que l'element que aportà el nom a aquesta serra, i secundàriament a la resta d'homònims d'entorn seu, fou l'antiga ermita de Sant Mamet, essent aquest un singular antropònim, derivat segons sembla del llatí MAMERTUS.¹

[[sant][mamet]]
 hagiòtopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP

1. Nom que correspon al d'un bisbe màrtir de Viena, del segle v, segons el DCVB (s. v.), on per cert s'esmenta (a diferència de l'OC) el cas que ara ens ocupa, si bé amb una lleugera inexactitud en la localització, atès que se'n fa una «serra de la comarca de Lleida».

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim de l'extrem oriental del terme de la Baronia de Rialb, on designa una masada que es troba un quilòmetre i mig a llevant de Pallerols, en el camí que duu a aquest llogaret pujant des de Peramola (Alt Urgell), per sota la serra de l'Arçosa; és ja dins d'aquesta comarca veïna i en el punt culminant d'aquesta serra que es troba una muntanya de *Sant Marc* (vèrtex geodèsic a 1.079 metres d'altura) i, a més, vers el sud, una *serra de Sant Marc*, que marca el límit entre els termes de Peramola i Bassella, tres quilòmetres a ponent del Segre; finalment, un poc més al sud, i en aquest cas a cavall entre els municipis de la Baronia de Rialb i Bassella, es troba un *torrent de Sant Marc* que neix pràcticament al costat de la masada esmentada en primer lloc i que, junt amb altres rases d'aquella zona, ja a l'Alt Urgell, desguassa en el Segre, per l'esquerra, un quilòmetre aigua avall de Bassella, en una àrea actualment ja ocupada pel pantà de Rialb.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Repetició toponímica del nom de sant Marc, d'evident origen llatí (MARCUS), en diferents elements de la zona alludida, sense que sigui possible ara com ara esbrinar a quin d'ells s'aplicà en primer lloc.

[[sant][marc]]
 hagiotoponim
 català < llatí
 compost Adj + NP

1639

Sant Marc, barranc de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Curs d'aigua del sector nord-oriental del molt extens terme municipal d'Artesa de Segre, dins de l'antic d'Anyà, corresponent de fet al tram superior del mateix barranc d'Anyà que just sota aquest poble desguassa en el Segre, pràcticament a mig camí entre Ponts i Artesa; neix encara no un quilòmetre al sud de Montmagastre, i de seguida passa pel costat de l'ermita de Sant Marc, d'on òbviament pren el nom, sense cap possibilitat de confondre'l amb el cas relativament paral·lel tractat en la fitxa anterior, que es troba una dotzena llarga de quilòmetres cap al nord-est.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com ja ha estat comentat, és clar que el nom del barranc prové del de la veïna ermita consagrada a sant Marc.

[[sant][març]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom, segons la GEC, d'un dels petits llogarets disseminats de l'extens i molt dispers terme de la Baronia de Rialb, corresponent segons sembla a les cases d'entorn de l'església de *Sant Martí del Puig*, que efectivament apareix amb aquest nom en la cartografia actual de l'ICC, uns dos quilòmetres al nord-est de Sant Cristòfol de la Donzell i un poc menys a ponent del petit nucli del Puig de Rialb, i que d'altra banda trobem ja esmentat en determinada documentació de l'alta edat mitjana (vegeu la nota al peu).

DOC.: *ecclesia Sancti Martini*, 953 (OC, vol. VII, p. 232a20).¹

OC: —

ALTR. HIP.: És més evident que mai, atesa la dispersió de poblament al·ludida, que el nom d'aquest veïnat pren directament el de l'església que d'alguna o altra manera el centra, la qual es deu haver d'inscriure dins de l'esplet d'indrets (capelles, esglésies, i sovint futures poblacions entorn seu) que a l'alta edat mitjana sorgiren al nostre país amb motiu de la devoció popular a sant Martí de Tours.²

[[sant][martí]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Fragment d'un document del cartulari de Tavèrnoles reproduït per l'OC, s. v. *Taravau*, a propòsit certament del nom de l'antic llogaret i avui ja només castell de Taravau (vegeu *infra* s. v.), que es troba a poc més de tres quilòmetres de Sant Martí del Puig, aigua amunt del mateix Rialb, i on també s'esmenta l'immediat (però no recollit per l'OC) lloc de Terrassola: «in valle Taravald, eccl. Sti. Martini, cum parr. q. d. Terrazola» (OC, vol. VII, p. 232a20-22); no hi ha dubte, doncs, respecte de la identificació d'aquesta església de Sant Martí, i fins podríem aventurar que el llogaret a què fa referència la GEC no deu ser sinó aqueix de Terrassola.

2. Tema tractat a fons per Enric Moreu-Rey, que hi consagrà la seva tesi, malauradament inèdita, a més de diversos estudis parcials (vegeu TS, p. 401, nota al peu amb les referències bibliogràfiques en qüestió).

1641

Sant Martí, barranc de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Curs d'aigua del terme d'Alòs de Balaguer, que neix en el seu extrem septentrional, sota la serra de Sant Mamet, i corre en direcció marcadament sud durant mitja dotzena de quilòmetres, fins que, unit poc abans amb el barranc de les Segues, desemboca en el Segre, per la dreta, en l'indret mateix del poble.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica (una més: vegeu les fitxes anterior i següents) del nom de sant Martí, que fou molt popular especialment a l'alta edat mitjana.

[[sant][martí]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

Sant Martí de la Morana

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 400-401; OC, vol. v, p. 391*b*49-392*a*7.

Població del municipi de Torrefeta i Florejacs, situada a mig camí entre els seus agregats Gra i la Morana; històricament, a més de la referència a aquest poble veí, ha dut també el complement especificatiu *de la Plana*, en al·lusió a la subcomarca centrada per la vila de Guissona, que es troba tot just a tres quilòmetres del lloc que ens ocupa.

DOC.: *Sancti Martini*, 1067 (Sangés, doc. 24; TS; CR, vol. xxiv, p. 321); *Sancto Martino*, 1081 (CR, vol. xxiv, p. 321); *Sancto Martino*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. xxiv, p. 328; OC, vol. iv, p. 374*a*6-7; vol. viii, p. 17*b*19); *Sancti Martini*, 1109 (CR, vol. xxiv, p. 321); *Sancto Martino*, 1235 (TS); *Sant Marti de la Plana*, 1359 (OC); *Sent Marti*, 1365-1370 (Fog., p. 82; TS); *Sanct Marti*, 1497 (Fog., p. 228); *Sent Marti de la Plana de Guissona*, 1550 (TS).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Fixació toponímica (vegeu les fitxes anteriors i següents) del nom de sant Martí, complementat per una referència de tipus especificatiu a la població més propera.²

[[sant][martí]][morana]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1. Certament, tot i que l'OC recull aquest topònim, ho fa *s. v. Morana*, i des del punt de vista etimològic s'hi tracta només d'aquest nom (que aquí naturalment ja hem recollit també en el seu moment), sense tanmateix afegir res sobre el caràcter hagionímic del cas que ara ens ocupa.

2. En aquest cas sembla que fins i tot es pot datar amb certa precisió (segona meitat del segle xi) l'aparició d'aquest lloc, o almenys de l'hagiotopònim amb què el coneixem, ja que a partir de l'any 1067 figura amb normalitat en els documents en què escau trobar-l'hi, i en canvi manca de forma notòria, per exemple, en un document anterior, de l'any 1040, en què es fa una relació ordenada geogràficament dels castells d'aquella part de la plana de Guissona, i se salta directament del de la Morana al de Gra (vegeu OC, vol. iv, p. 373*b*54-59, *s. v. Gra*).

REF.: GEC; TS, p. 403; OC, vol. v, p. 149a17-51.

Vila de la vall del Corb, situada a la dreta d'aquest riu, un quilòmetre i mig al nord-est de Maldà i tres quilòmetres a l'est de Belianes; és cap d'un municipi propi, abans del mateix nom, que prengué el de *Sant Martí de Riucorb* en annexionar-s'hi l'any 1972 el terme de Rocafort de Vallbona.

DOC.: *S. Martino*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Sto. Martino*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Sto. Martino*, 1180 (OC, vol. VIII, p. 158b5); *Sant Martí d'Amalda*, 1273 (OC, vol. III, p. 81b20); *Sancto Martino*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 153); *Sancto Martino*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 159; TS; CR, vol. XXIV, p. 360); *Sent Marti*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Sancti Martini*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113); *Sanct Marti de Malda*, 1497 (*Fog.*, p. 232); *Sanct Marti de Malda*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Cas en tot paral·lel al tractat en la fitxa anterior (hagiotopònim en honor de sant Martí, complementat pel nom d'una població singularment propera), tret del caràcter de cap de municipi que el lloc de la vall del Corb que ara ens ocupa ha pogut conservar.

[[sant][martí]][maldà]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1644

Sant Miquel

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del sector oriental del terme de Seròs, a la riba esquerra del Segre, en aquest cas al peu de la carretera de Maials; allí és el nom d'una partida situada uns quatre quilòmetres al sud-est de Seròs i secundàriament d'una *bassa de Sant Miquel* un poc més al sud, però també s'hi troba la *vall de Sant Miquel*, que és un dels petits cursos d'aigua intermitents o barrancs que, des de l'indret en qüestió, aflueixen directament al Segre, per l'esquerra, davant per davant de la vila, amb un recorregut de tot just un parell de quilòmetres.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica múltiple del nom de sant Miquel, d'origen hebraic, si bé conegut a través del llatí bíblic MICHAEL (vegeu DCVB s. v.).

[[sant][miquel]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1645

Sant Miquel, barranc de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom que pren, al seu pas per sota Santalinya, el curs d'aigua, afluent en darrera instància de la Noguera Pallaresa (al pantà de Camarasa, davant del vessant septentrional del Mont-roig), que prové, amb altres denominacions, del sector sud del veí terme d'Àger; és significatiu anotar que, aproximadament un quilòmetre i mig abans de Santalinya, vers ponent, es troba, aturonat damunt d'aquest barranc igual que aquest poble, una ermita dedicada a Sant Miquel (a la qual féu referència Zamora, p. 223, a final del segle XVIII), d'on sembla prendre el nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en tants altres casos, és clar que el nom del barranc, com ja hem comentat, deu provenir directament de la presència de l'ermita dedicada a aquest sant, damunt seu mateix.

[[sant][miquel]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1646

Sant Miquel, font de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una font que es troba en el vessant meridional del Montsec d'Ares, a més de mil dos-cents metres d'altura, en el sector nord-oriental del terme d'Àger, molt a prop de l'antic lloc de Mallabecs, i uns dos quilòmetres al nord de l'Ametlla de Montsec (agregat del municipi de Camarasa).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica de la devoció a sant Miquel, aquí corresponent potser a la de l'antiga església de l'esmentat despoblat de Mallabecs.

[[sant][miquel]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1647

Sant Miquel, punta de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un dels turons i muntanyetes que esquitxen tot el terme de Vallbona de les Monges, en aquest cas una *punta* de 571 metres d'altura que es troba damunt mateix del poble, per migdia.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en els casos tractats en les fitxes anteriors i següents, sembla que som davant d'una simple aplicació hagi-

toponímica d'aquesta coneguda advocació.
[[sant][miquel]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1648

Sant Miquel, serra de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Notable serra del sector occidental de la comarca, situada a cavall entre els termes municipals d'Os de Balaguer i de les Avellanes i Santa Linya, on en marca el límit, concretament entre els respectius sectors nord-occidentals (zones de Cérvoles i Vila-seca del primer, i de Tartareu i el riu de Farfanya del segon).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova fixació toponímica de la devoció a sant Miquel (vegeu les fitxes anteriors i següents).¹

[[sant][miquel]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. No sembla tenir relació directa amb l'ermita de Sant Miquel que es troba en el mateix terme de les Avellanes i Santa Linya, on sí que dóna clarament nom a un barranc (vegeu *supra* s. v.), ja que, malgrat aquesta coincidència parcial en l'adscripció municipal present, un lloc i l'altre es troben a uns vuit quilòmetres de distància i, sobretot, en valls diferents, amb tota la conca de capçalera del riu de Farfanya entremig.

1649

Sant Miquel, serrat de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Petita formació muntanyosa de l'extrem septentrional del municipi d'Artesa de Segre, d'entre nou-cents i mil metres d'altura, que es troba sota mateix del coll i la serra de Comiols i vora el lloc d'aquest mateix nom, un parell de quilòmetres al nord de Folquer.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nou exemple de com la devoció a sant Miquel ha generat hagiòtopònims a les nostres terres.¹

[[sant][miquel]]
hagiòtopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. A diferència de molts dels hagiòtopònims que estem tractant, però, no sembla haver-hi constància de cap referent directament religiós (una ermita, un convent, etc.) que hagi pogut donar nom a aquest serrat, ja que l'antic monestir canonical de *Sant Miquel de Montmagastre*, situat en el poble d'aquest nom, es troba massa lluny (uns set quilòmetres en línia recta vers el sud-est, amb diverses valls entremig), malgrat que es dona la circumstància que tots dos llocs pertanyen avui al mateix terme municipal d'Artesa de Segre.

1650

Sant Miquel, serrat de

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'un sector muntanyenc (bé que apareix enganyosament com a partida a la cartografia actual de l'ICC) del terme municipal de Biosca, que es troba entre tres i quatre quilòmetres al nord-est d'aquesta població, gairebé al límit amb el terme de Torà, pel sector de Vallferosa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom d'aquest sant, igual que en l'homònim noguerenc tractat en la fitxa anterior i altres.

[[sant][miquel]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom amb què també es coneixia l'arruïnat castell de *l'Aguda* (vegeu *supra* s. v.), pres en tot cas del de la contigua església de *Sant Miquel de Valldàries*; fruit d'encreuar aquests noms, se'n coneixen també formes com la simple *torre de Sant Miquel* (per al castell), la seva inversa *Sant Miquel de la Torre* (per a l'església) i, en fi, *Sant Miquel de l'Aguda* (per al conjunt, en paral·lel al nom del nucli de Vilanova de l'Aguda, entorn del qual s'ha conformat el municipi modern d'aquest nom); a més a més, la serreta mateixa en què es troba aquest lloc (de fins a sis-cents metres d'altura, contrafort meridional de la serra del Pubill) rep el nom de *serrat de Sant Miquel*, i cal tenir present també el de *torrent de Valldàries* o (GEC) *de Sant Miquel de Valldàries*, que és el curs d'aigua, afluent del Llobregós, que corre al seu peu (vegeu *infra*, s. v. *Valldòria*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tot plegat, a desgrat de la multitud d'elements que es manlleven el nom o part del nom, i de la seva mateixa diversitat formal, sembla prou clar que l'hagiotopònim que ara ens ocupa designà primerament tan sols una església dedicada a sant Miquel, amb l'adopció com a complement especificatiu del nom de la veïna vall d'Òria (vegeu *infra*, s. v. *Valldòria*), modernament transformat en *Valldàries*.

[[sant][miquel]][[vall]d[àries]]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 332; OC, vol. vii, p. 41a18-32.

Poble de l'antic terme de Fontllonga, avui de Camarasa, situat en un punt estratègic de la Noguera Pallaresa, vora l'actual carretera, just després de Terradets i davant per davant de la vall d'Àger; fou originat pel *castell de Sant Oïisme*, parcialment restaurat en temps recents, que es troba al costat mateix del riu i del poble, i que fou centre d'una antiga baronia del mateix nom, motiu pel qual, com ja hem vist, aquest poble ha rebut i pot rebre encara una triple denominació: *Sant Oïisme*, la *Baronia* a seques o, tot complet (que és el més freqüent actualment), la *Baronia de Sant Oïisme* (vegeu *supra* s. v.); en canvi, la forma amb *H-*, *Sant Hoïisme*, no pas insòlita, no té cap justificació etimològica ni d'altra mena, i s'ha de bandejar.

DOC.: *Santa Hismia* / *Santuymia*, 1040 (CR); *Sancte Eufemie* [?], 1099 (CR); *Sentoïma*, 1359 (OC); *Sent Obismia*, 1379 (CR); *Santa Sosimia*, 1426 (CR); *Huinna*, 1497 (*Fog.*, p. 152); *Santuisme*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. vii, p. 41a33-41: derivat (hagionímic) del nom personal grecolatí ONESIMUS, prou usual a la Catalunya romana, dissimilat en *ODÍSIMU per canvi de la primera consonant nasal, forma que ja passaria amb normalitat al nostre *Oïisme*.

ALTR. HIP.: La identificació amb aquest lloc d'una menció documental *Sancte Eufemie* de l'any 1099 per part dels autors de CR (vegeu *supra*) sembla suggerir una advocació ben diferent, però ara com ara no hi ha arguments que sustentin aquesta idea d'una manera suficient.

[[sant][oïisme]]

hagiotopònim

lletí

compost Adj + NP

1653

Sant Onís

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una partida del sector nord-occidental del terme de Massoteres, situada uns dos quilòmetres al nord d'aquesta població i poc menys a ponent del seu agregat Talteüll, no lluny del límit amb el municipi de Torrefeta i Florejacs, pel sector de Selvanera.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat la temptadora alternativa de relacionar-lo amb el nom de *Sant Oïsme* (vegeu la fitxa anterior) i més concretament amb el seu ètim remot ONESIMUS, que tanmateix ens guardarem prou de descartar, sembla més probable, per raons fonètiques, que aquest singular hagiopònim faci referència a *sant Dionís* (nom d'origen també grecollatí: DIONYSIUS), i en particular a la seva variant *Donís*, pròpia avui de València, on el seu culte fou important (vegeu DCVB s. v.), havent-s'hi produït la confusió de les dues oclusives dentals /t-d/ en contacte.

[[sant][onís]]
 hagiopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP

1654

Sant Pelegrí

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida de l'extrem occidental del terme d'Agramunt, al límit amb el de Preixens, situada pràcticament un quilòmetre dret al sud d'aquesta població, a l'altra banda del canal d'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del nom de sant *Pelegrí* (< llatí vulgar PELEGRINUS, variant del clàssic PEREGRINUS; vegeu DCVB *s. v.*), relativament popular localment, i també fixat com a cognom en especial a les terres de Ponent.

[[sant][pelegrí]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1655

Sant Pere

COM.: Urgell

REF.: GEC (*s. v. Paganell*); ICC-*Urgell*.

Nom actualment d'una partida del terme municipal d'Anglesola, situada uns dos quilòmetres al sud-oest de la població, vora el canal d'Urgell, que l'envolta per totes bandes tret de llevant, vers l'indret on hi hagué el desaparegut priorat benedictí de *Sant Pere del Paganell* (vegeu *supra*, *s. v. Paganell*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla fora de dubte que el nom actual de la partida, hagiopònim simple, no és sinó el reflex de l'antic priorat al qual hem fet referència (cas paral·lel, doncs, al *Sant Pere* de Vilanova de Meià tractat més endavant).

[[sant][pere]]
hagiopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1656

Sant Pere

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del sector central del terme municipal d'Artesa de Segre, que es troba uns tres quilòmetres al nord-oest d'aquesta vila, a l'altra banda del riu, immediatament a llevant del poble agregat de Baldomar; comparteix cas toponímic amb un *barranc de Sant Pere* situat allí mateix, que desguassa en el riu Boix, per l'esquerra, poc abans que aquest aflueixi al Segre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica del nom de sant Pere, tal volta causada per una antiga devoció local.

[[sant][pere]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector meridional del terme de Vilanova de Meià (al sud de Santa Maria de Meià), corresponent en primer lloc a una antiga capella romànica de *Sant Pere d'Obac* (vegeu GEC s. v.; i OC, vol. VI, p. 7a15-17, que en resumeix la informació) que modernament ha donat nom, d'una banda, a un *barranc de Sant Pere*, afluent del riu Boix, i a una partida anomenada simplement *Sant Pere*,¹ i, d'altra banda, a una *serra de l'Obac* (o *del Bac*), a un *riu de l'Obac* i encara a una altra partida de nom simple, *l'Obac* (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Havent tractat en una fitxa pròpia el toponímic *Obac*, resta només afegir-hi que, com ha estat ja apuntat i és prou habitual, aquest hagiòtopònim, avui simple, no procedeix sinó de la primera part, la pròpiament hagiònica, del nom de l'esmentada capella de Sant Pere de l'Obac.

[[sant][pere]]
hagiòtopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. A més, la mateixa cartografia comarcal de l'ICC consigna, dins del mateix terme, però uns tres quilòmetres més cap a l'est, damunt del seu agregat Lluçars i a ponent del poble i el riu de Tòrrec, una *serreta de Sant Pere*, que podria tenir-hi també relació directa, tot i que la relativa distància respecte de la zona on s'acumulen els noms derivats de l'antic Sant Pere de l'Obac (sota la serra de l'Obac, que fa partió amb la vall d'Ariet) fa que aquesta possibilitat s'hagi de deixar en un interrogant. El que sí ha de ser diferent, a la força, malgrat trobar-se dins del mateix terme municipal, és un altre *barranc de Sant Pere* situat força més cap al nord-oest (vegeu *infra* s. v.), igual que, no cal dir-ho, el *barranc* i partida de *Sant Pere* de vora Baldomar (vegeu la fitxa anterior).

1658

Sant Pere, barranc de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Barranc del sector nord-oriental del terme de les Avellanes i Santa Linya, situat uns tres quilòmetres al nord-est d'aquesta població, que afluïx directament a la Noguera Pallaresa, per la dreta, poc després de passar al peu d'una ermita de Sant Pere d'on presumiblement pren el nom.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que, com en força altres casos paral·lels, aquí el nom del barranc no té caràcter hagiònimic directe, sinó que és degut a la proximitat de l'esmentada església dedicada a sant Pere.

[[sant][pere]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: ICC-*Noguera*.

Curs d'aigua de l'angle nord-occidental del terme municipal de Vilanova de Meià, que neix en el vessant meridional del Montsec de Rúbies i desguassa, pràcticament al límit amb el municipi de Camarasa (sector de Figuerola de Meià), en el barranc de Montnar, afluent de la Noguera Pallaresa; com ja ha estat dit (vegeu *supra*, s. v. *Sant Pere*), no es pot confondre amb el cas homònim que designa diversos elements del mateix terme, al sud de Santa Maria de Meià, i no solament perquè hi ha una distància de gairebé deu quilòmetres (amb el coll d'Orenga entremig), sinó perquè entre aquests elements hi ha justament també un altre *barranc* de nom idèntic, però identitat i recorregut òbviamment diferents.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica del molt popular nom de sant Pere (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[[sant][pere]]
 hagiòtopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP

1. Tampoc no s'ha de confondre, és clar, amb els altres *tres* barrancs anomenats igualment *de Sant Pere* que hem anat trobant dins de la mateixa comarca de la Noguera, atesa llur situació sempre perfectament diferenciada, respectivament en els termes d'Artesa de Segre, Vilanova de Meià (dos, amb el que ara ens ocupa) i les Avellanes i Santa Linya (aquest, tractat en la fitxa anterior).

1660

Sant Pere, coma de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Petita vall o *coma* del terme de l'Espluga Calba, al sud de la població, que dona nom també, de més amunt, a un *barranc de la Coma de Sant Pere*, que neix sota Fullea i corre uns tres quilòmetres fins al centre del veí terme de l'Espluga Calba, just per l'esmentada *coma*, on desguassa en el fondo del Mas Blanc i, amb ell, poc després, al Rinet, capçalera de la Femosa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Hagiòtopònim simple, dedicat com tants altres a sant Pere (vegeu les fitxes anteriors i següents), possiblement a partir d'una devoció local.

[[sant][pere]]
hagiòtopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1661

Sant Pere, mas de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un antic mas de l'actual terme municipal de Sant Martí de Riucorb i, amb motiu seu, d'una partida (*lo Mas de Sant Pere* a la cartografia comarcal de l'ICC), que es troba tres quilòmetres a llevant de Sant Martí de Maldà, a l'altra banda del riu respecte de Rocafort de Vallbona, i no lluny del límit amb els termes de Nalec i Verdú.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nou exemple d'aplicació toponímica del culte a sant Pere (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[[sant][pere]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1662

Sant Pere, pla de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un sector certament planer del terme municipal de Tàrraga, que apareix dues vegades en la cartografia actual de l'ICC,¹ si bé la poca distància entre totes dues localitzacions (menys de dos quilòmetres) gairebé ens obliga a creure que es tracta d'un mateix cas toponímic, bifurcat possiblement per la presència seccionadora de les modernes vies de comunicació.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica, una més, del molt estès culte a sant Pere (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[[sant][pere]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. D'una banda un parell de quilòmetres al sud-est del centre de la ciutat, a mig camí de la partida de les Garrigues, i d'altra banda vers llevant, a una distància similar o un poc superior, immediatament al nord del Talladell, entre aquest poble agregat i la carretera N-2.

1663

Sant Pere, planell de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un indret efectivament planer, concretament un altiplà situat a més de nou-cents metres d'altura, del sector sud-occidental del municipi d'Àger, que es troba uns dos quilòmetres al sud de Millà i al nord-est dels Masos de Millà, envoltat d'alguns dels turons que coronen, en aquella zona de capçalera del riu de Farfanya, els contraforts sud-orientals dels monts de Millà.

DOC.: *la torre de Sent Pere*, 1496 (Fité, p. 535).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Nova aplicació toponímica del nom de sant Pere, en aquest cas potser facilitada (tot i que segurament només de manera indirecta, a través del nom d'una torre medieval, atesa la llunyania de cinc quilòmetres respecte de la vila) per l'advocació de la famosa col·legiata d'Àger a aquest sant (vegeu GEC *s. v.*).

[[sant]][pere]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Sembla correspondre efectivament al cas que ens ocupa aquest document de final del segle xv, reproduït per Francesc Fité, en què s'esmenta una *torre* de Sant Pere com a afrontació del terme d'Àger, ja que tant la distància que podem suposar-hi com la localització aproximada que se'n dedueix encaixen amb la situació de l'actual topònim.

REF.: GEC; ICC-Segrià.

Com ja s'indica en una altra fitxa, *el Secà de Sant Pere* (vegeu *infra s. v.*) és actualment un barri perifèric de la ciutat de Lleida, vers el nord, però és evident que una tal denominació pressuposa un previ topònim o prototopònim *secà de Sant Pere*, designant efectivament un *secà* (en contrast amb la gran extensió de l'*horta* de Lleida), la qual cosa és confirmada tant per les dades geogràfiques (es troba en un petit altiplà no regat) com per les històriques, que parlen de l'existència en aquella zona d'un antic raval anomenat *Sant Pere de la Pedra* (GEC), que tal volta fos continuador del desaparegut de *Sant Joan de Segrià* (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tal com indiquen les dades abans esmentades, és clar que l'actual barriada deu el seu nom al de l'antic raval de *Sant Pere*, mentre que el lexema *Secà* hi ha estat afegit més modernament (vegeu *infra s. v.*).

[[sant][pere]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1665

Sant Pere, vall de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una *vall* o curs d'aigua estacional del terme de la Granadella, que neix en el veí terme de Bellaguarda, en paral·lel a la vall dels Horts, i corre en direcció nord-oest, ja amb altres noms, fins a unir-se a la vall dels Aranyons al nord del mateix municipi de la Granadella.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Som davant d'un altre cas d'hagiotopònim dedicat a sant Pere (vegeu les fitxes anteriors), ja sigui directament o arran d'una devoció local.

[[sant][pere]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1666

Sant Pere de la Curullada

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 142-143 (*s. v. Curullada*); OC, vol. III, p. 489a12-16.

Antic terme autònom, que era centrat per una desapareguda església de Sant Pere i un molí de vora el riu d'Ondara, sota el poble mateix de la Curullada (municipi de Granyanella), i que apareix esmentat diferenciadament d'aquest (i fins i tot com a «lloc») sobretot en els fogatges del segle XIV.

DOC.: *Sancti Petri de Cruciada*, 1100-1154 (TS; CR, vol. XXIV, p. 340); *San Pere de Cruijada*, 1181 (OC); *Sant Pere de la Cruylada*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *S. Petri de ça Cruylada*, 1331 (OC); *Sent P. de la Cruyllada*, 1358 (TS, nota 107); *Sent P. Sa Cruilada*, 1359 (OC); *Sent Pere ça Cruyllada*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Cas típic en què una denominació hagionímica, corresponent a una part d'un terme i derivada de l'advocació de la seva església, dóna lloc a un divorci entre aquesta part autònoma i la central del mateix terme, el nom del qual tanmateix passa a integrar-se com a segon element de l'hagiotopònim en qüestió.

[[sant][pere]][[curull]ada]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1. Novament som davant d'un cas en què allò que no apareix en l'OC és l'explicació etimològica sobre la versió hagiotoponímica d'aquest cas, per bé que el lloc com a tal sí que hi és esmentat de passada (*s. v. la Curullada*), en concret dins de l'apartat documental corresponent.

REF.: GEC; TS, p. 411-414; OC, vol. II, p. 221*b*42-50.

Població i antic municipi, el 1972 incorporat al de Ribera d'Ondara, que es troba en el sector central de la comarca; el poble, situat a la riba mateix del riu d'Ondara, cresqué entorn d'un antic priorat del mateix nom, dependent del monestir de l'Estany (Moianès); tanmateix hi ha constància documental que el topònim *els Arquells* ja s'hi podia haver aplicat d'antuvi (vegeu *supra* s. v.), per bé que, contràriament, en l'ús comarcal actual, sense mai deixar caure en l'oblit aquest segon element, és freqüent referir-se a aquest poble amb la fórmula simple *Sant Pere*.

DOC.: —¹

OC: —²

ALTR. HIP.: Evidentment la forma actual del topònim, hagiònica, prové del de l'antic monestir, en el qual s'uneixen l'advocació d'aquest a sant Pere i el potser preexistent *Arquells*.

[[sant][pere]][[arqu]ells]
hagiotopònim
català < llatí
compost NP + N

1. Documentació abundosa, ja reproduïda *supra*, s. v. *Arquells*.

2. Certament, com ja hem vist, sí que apareix aquest cas en l'OC (s. v. *Arc*), però en el breu espai que se li dedica només es parla de l'origen possible (i tanmateix discutible) del segon element, *Arquells*, sense entrar per a res en el caràcter hagiònic del topònim compost actual (tret d'una al·lusió indirecta al monestir, «l'existència del qual hi testifiquen les mencions de 1331 i 1339»; OC, vol. II, p. 221*b*52-53).

REF.: GEC; Coberó, 1982, p. 26-27, 407; TS, 416; OC, vol. VI, p. 458b33-34; CR, vol. XXIV, p. 383-384; ICC-Segarra.

Antic llogaret i avui bàsicament església i masia (dita *mas de Sant Pere*, i identificable amb *Padollers*: vegeu *supra s. v.*), que es troba en l'extrem oriental de l'antic terme de Lloberola (actualment del municipi de Biosca), a la serra anomenada justament *del Mas de Sant Pere*, molt a prop del límit amb l'antic terme de Llanera (avui de Torà), dins el qual, corresponent concretament al lloc de Vallferosa, com ja hem vist, hi ha una església i caseria de nom significativament paral·lel, *Santa Maria Sasserra*, que sembla compartir-ne l'apel·latiu o fins haver-lo pres per extensió (vegeu *infra s. v.*, i també *s. v. Sasserra*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cal apuntar tan sols, atès que tractem en una altra fitxa el determinatiu *Sasserra* (vegeu *infra s. v.*), que el nom de *Sant Pere*, ja sigui emprat aïlladament per designar el mas i la serra abans esmentats, ja sigui com a primer element d'una fórmula completa amb aqueix *Sasserra* o bé amb *Padollers*, es refereix senzillament a l'advocació de l'església d'aquest lloc a aquest conegut sant.

[[sant][pere]][sa-serra]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement específicatiu)

Sant Quiri

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom en primera instància d'una ermita muntanyenca, a l'extrem septentrional del terme de la Baronia de Rialb, aigua amunt del Cerdanyès (gairebé tres quilòmetres vers el nord-nord-oest); però a més dóna nom a un sector de la serra immediata, que marca el límit de conques i al mateix temps de comarques (més enllà es troba ja el Pallars Jussà, pel sector del castell de Llordà i Biscarri), i sobretot al seu cim principal, el *Cogulló de Sant Quiri*, situat damunt mateix de l'ermita, que amb 1.355 metres d'altura (vèrtex geodèsic de primer ordre) és de fet el punt més alt dels que delimiten l'esmentada divisòria, tret dels del Montsec pròpiament dit, a llevant de Comiols.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com ja ha estat indicat, el nom de la muntanya prové del de la veïna ermita consagrada a sant Quiri, essent segurament aquest inusual nom, absent fins i tot del DCVB, una variant de *Quirze* o *Quirc* < llatí QUIRICUS (nom d'un màrtir del temps de Diocleciana), tal com ho és un *Santquirgo* ribagorçà esmentat només de passada a OC, vol. VI, p. 454a22.

[[sant][quiri]]
 hagiòtopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP

1670

Sant Ramon

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida plana i regada del terme municipal d'Alguaire, situada concretament en el seu extrem septentrional, al límit amb el d'Almenar, i al costat de la Mata de Pinyana, que és a l'altra banda de la carretera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Utilització toponímica d'aquest hagiònim, possiblement com a reflex secundari del mateix culte a sant Ramon Nonat que es troba a l'origen del poble segarrenc homònim (vegeu la fitxa següent).

[[sant][ramon]]
hagiotopònim
català < germànic
compost Adj + NP

REF.: GEC; TS, p. 420-421.

Població i municipi del sector de llevant de la comarca, entre les Oluges i Ivorra, vers les capçaleres septentrionals del Sió; fins l'any 1940 el cap municipal era el veí poble de Portell, motiu pel qual (a més d'altres lligams històrics) el que ara ens ocupa era i de vegades encara és anomenat *Sant Ramon de Portell*, per bé que avui tant el registre oficial com l'ús predominant a la comarca prefereixen sens dubte el simple *Sant Ramon*;¹ és, tret de Sant Guim de Freixenet o de l'Estació, l'única població no medieval de la comarca, ja que va aparèixer vers el segle XVII, en què es canonitzà sant Ramon Nonat (que sembla que era justament fill de Portell) i hom va dedicar-li el gran monestir i santuari que presideix el lloc.²

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Queda anotat (vegeu *supra*) que el nom del poble (i recentment del municipi) prové directament del del santuari dedicat a sant Ramon (nom ben conegut, d'origen germànic), que és objecte d'especial veneració a tota la comarca.

[[sant][ramon]]
hagiotopònim
català < germànic
compost Adj + NP

1. Pel que fa al nom compost de *Sant Ramon i la Manresana*, tampoc gens estrany als usos actuals, és fruit tan sols de la unió no només administrativa, sinó física, de punta a punta d'un llarg carrer que ressegueix la carretera que els comunicava (més d'un quilòmetre), entre el vell nucli de la Manresana (vegeu *supra* s. v.) i el punt nuclear d'allò que és pròpiament Sant Ramon, crescut i consolidat arran del seu famós monestir.

2. A la darrereria del segle XVIII, Zamora (p. 262) feia la següent descripció del lloc, ben aclaridora: «Al subir la cuesta, en un llano, está el convento de San Ramón, y en sus cercanías se van haciendo casas con señas de formarse un pueblo.»

1672

Sant Ramon, pantà de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Petit embassament artificial del nord-oest del terme de Lleida (sector de Raimat), un dels tres batejats amb nom de sant que es troben entre el canal d'Aragó i Catalunya i la sèquia de Raimat; de tots tres, aquest és el més oriental, és a dir, el més acostat a la població d'Alpicat, que es troba quatre quilòmetres vers el sud-est, darrere les urbanitzacions de la Sardera, que en depenen.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica del nom de sant Ramon, realitzada en sèrie en època recent (vegeu *s. v.*, els casos completament paral·lels dels pantans *de Santa Teresita* i *de Sant Ignasi*).

[[sant][ramon]]
hagiotopònim
català < germànic
compost Adj + NP

1673

Sant Roc

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un destacat santuari i ermita del terme de Ciutadilla, que es troba en un turó (amb vèrtex geodèsic del mateix nom, singularment col·locat dalt d'una gran escala) dos quilòmetres dret al sud de la població vora la carretera de Montblanc; dóna nom a la partida i el turó en què es troba, així com a uns immediats *plans de Sant Roc*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cas bàsicament paral·lel a l'homònim segrianenc tractat en la fitxa següent, en què un edifici religiós dóna el nom de la seva advocació a elements geogràfics de l'entorn.

[[sant][roc]]
hagiotopònim
català < occità
compost Adj + NP

1674

Sant Roc

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del sector garriguenc de la comarca, centrat i originat per una ermita amb aquesta advocació que es troba al terme de Torrebesses, menys d'un quilòmetre al sud del poble, i que s'estén al d'unes *fonts de Sant Roc* situades al costat d'aquesta ermita, i potser també, ja un poc més lluny, al nom singularment hagiònimic d'un dels nombrosos masos dispersos de la zona, localitzat en aquest cas a l'extrem meridional del veí terme d'Alcanó, a tres quilòmetres i mig d'aquest poble, però certament gairebé al límit amb Torrebesses.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica, a partir d'un culte popular local i concretament de l'ermita abans al·ludida, del nom de sant Roc (sant occità del segle XIII-XIV, si bé el nom sembla ser d'origen germànic; vegeu DCVB s. v.), antigament molt famós com a advocat contra la pesta.

[[sant][roc]]
hagiotopònim
català < occità
compost Adj + NP

1675

Sant Roc, creu de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom avui, tot sencer (*la Creu de Sant Roc*), d'una partida del terme d'Arbeca, situada tot just un quilòmetre al sud-sud-oest de la vila, vers els camins de les Borges Blanques i la Floresta.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És molt probable, atesa la presència de l'element *creu* en aquest topònim menor, que es tracti de l'extensió com a nom de partida del d'una antiga creu dedicada a l'esmentat sant Roc (vegeu les fitxes anteriors), tal volta una creu de terme situada vora un dels camins d'accés a la població.

[creu][[sant][roc]]
hagiotopònim
català < occità
compost Adj + NP

1676

Sant Romà

COM.: Segarra

REF.: Rubinat; ICC-Segarra.

Nom d'una partida de l'extrem meridional del terme municipal de Ribera d'Ondara, vers una de les capçaleres bàsiques del torrent Salat, la riera de Rubinat, a ponent del seu agregat Llindars; tanmateix és al poble de Rubinat, segons hem pogut comprovar, on es fa referència principalment a aquesta partida, i sobretot a l'homònima ermita de Sant Romà que n'és el centre, situada uns dos quilòmetres al sud d'aquesta població, on el seu culte arribà a prendre una certa importància.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És ben clar, tal com hem explicat abans, que el nom de la partida prové del de la popular ermita de Sant Romà, essent aquest, òbviament, un antropònim d'origen llatí, ROMANUS (vegeu DCVB s. v.).

[[sant]][[rom]à]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 421*b*35-37; Tort, 1998, p. 338-339.

Nom d'una partida del terme de Lleida, als afores mateix de la ciutat, vers el nord-est, entre les Pardinyes Altes i Llívia, on es troba l'església i antic priorat de Sant Ruf (ICC-Segrià), que era filial del de Sant Ruf d'Avinyó (Provença); actualment és força desusat com a nom de partida (en lloc seu preval *plana del Bisbe*: vegeu *supra* s. v.), però roman, a més de l'edifici religiós mateix, com a topònim urbà, ja que designa un conegut carrer de la ciutat.

DOC.: *Sancti Ruphi*, 1152 (CR, vol. XXIV, p. 212); *ecclesie Sancti Rufi que est apud Ilerdam*, 1162 (*Lib. Feud.*, doc. 494); *Sancti Ruphi*, 1174 (CR, vol. XXIV, p. 212); *Sancti Ruphi*, 1193 (CR, vol. XXIV, p. 144); *Sancti Ruffi*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 108); *Sancti Rufi / Sancti Ruffi*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 126).

OC.: Vol. VI, p. 421*a*60-*b*28: el nom personal *Ruf* deriva probablement de l'antropònim germànic RAOLF o RADULF, amb la consonant /l/ absorbida entre la /f/ final i la vocal velar, i la vocal inicial tancada en /u/ per acció potser d'una forma de genitiu amb /i/, RADULFI.

ALTR. HIP.: Cal afegir-hi, pel que fa al caràcter hagiònimic d'aquesta antiga partida (obviat per l'OC, fins al punt d'incloure'l contradictòriament dins d'un paràgraf que en principi conté els parònims no antropònims, sinó relacionats amb l'adjectiu RUFUS 'roig', que òbviament no pot ser el cas), que l'element que marcà nominalment aquest lloc fou l'esmentat priorat i actual església de Sant Ruf.

[[sant][ruf]]
hagiotopònim
català < germànic
compost Adj + NP

1678

Sant Salvador

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de les Borges Blanques, situada uns tres quilòmetres al sud de la ciutat, entre la vall de les Comes de Vinaixa i l'àrea de servei de l'autopista; correspon naturalment a l'ermita del mateix nom, que es troba en aquesta partida, al peu de la carretera de Cervià.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com acabem de comentar, és ben clar que el nom de la partida prové del de l'ermita consagrada a sant Salvador que n'és el punt de referència.

[[sant]][[salv]ador]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector de ponent del terme d'Os de Balaguer, corresponent en primer lloc a una ermita que es troba set quilòmetres i mig al nord-oest de la població, però també a un llom de serra de damunt seu, i encara a un *barranc de Sant Salvador* que neix allí mateix, a molt poca distància de l'ermita, i corre en direcció sud-oest durant un parell de quilòmetres, just fins al límit amb el terme municipal d'Ivars de Noguera, on s'uneix a altres barrancs de la zona, amb els quals desguassa poc després, per l'esquerra, en la Noguera Ribagorçana, a l'altura del pantà de Santa Anna.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior i altres, és obvi que el nom dels altres elements (pròpiament hagiòtopònims) prové de l'advocació de l'ermita de Sant Salvador que és vora seu.

[[sant]][[salv]ador]]
 hagiòtopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP

1680

Sant Salvador

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Ermita situada en el punt més alt de l'antic terme de Llanera (avui de Torà), just al límit amb l'extrem sud del de Llobera (Solsonès), que dona nom a la muntanya mateixa en què es troba (amb vèrtex geodèsic de 854 metres d'altura) i, per extensió, vers el sud, i, doncs, ja plenament en aquest vell terme de Llanera, a ponent de l'església de Santa Maria, a una notable *serra de Sant Salvador*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Cas pràcticament idèntic al que hem trobat en altres comarques de ponent (vegeu les fitxes anteriors) en què l'advocació d'una ermita esdevé hagiòtopònim designant algun element orogràfic de la zona.

[[sant]][[salv]ador]]
hagiòtopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1681

Sant Salvador, muntanya de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom efectivament d'una muntanya, de presència singular tot i que no arriba als sis-cents metres d'altura, que es troba situada en el sector central del terme de Camarasa, davant mateix d'aquesta població, a l'altra banda de la Noguera Pallaresa, i tot just un quilòmetre al sud del Mont-roig.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica directa del nom de sant Salvador (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[[sant]][[salv]ador]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: ICC-Segarra.

Nom dels altiplans que, un parell de quilòmetres al nord-oest de Sant Guim de Freixenet i íntegrament dins del seu terme municipal, separen les capçaleres prèvies del riu Sió (vers Sant Domí i el Castell de santa Maria, al nord) i la de la riera de Freixenet (vers Freixenet mateix, al sud), que serà afluent d'aquell riu a les Oluges amb el nom de *riera de Vergós*; en el punt central d'aquests altiplans, equidistant de les seves dues caseries principals, que són Altadill i Melió, hi ha una ermita dedicada a sant Salvador, d'on òbviamment prenen el nom.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Un exemple més (vegeu les fitxes anteriors) en què és una ermita allò que genera un hagiòtopònim menor, d'abast local.

[[sant]][[salv]ador]]
 hagiòtopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP

1683

Sant Salvador, raval de

COM.: Segrià

REF.: GEC.

Nom d'un antic barri extramurs o raval de la ciutat de Lleida, anomenat també *Vilanova del Bisbe* (vegeu *infra s. v.*), que sorgí com a continuació del de Sant Gili (vegeu *supra s. v.*), vers Pardinyes, i que era centrat per una església romànica de Sant Salvador, desapareguda al segle xv en un dels nombrosos setges que ha sofert la ciutat.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en el cas mateix de l'esmentat raval de Sant Gili, és elemental reconèixer que el que ara ens ocupa prengué nom de l'església consagrada a sant Salvador.

[[sant]][[salv]ador]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1684

Sant Sebastià, granja de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom efectivament d'una granja o explotació agropecuària aïllada, que es troba en l'enclavament de Masroig, pertanyent al municipi de les Borges Blanques, uns set quilòmetres a ponent d'aquesta població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica de l'advocació a sant Sebastià (ben popular antigament, en especial com a advocat contra la pesta), corresponent, com és ben sabut, a un màrtir dels primers temps del cristianisme; el seu nom, d'origen grec, és arribat a través del llatí SEBASTIANUS (vegeu DCVB s. *v.*).

[[sant][sebastià]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1685

Sant Sepulcre, el

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 422.

Antic nom, actualment desusat, d'una quadra del terme municipal de les Oluges, corresponent a la masia coneguda avui com *la Molgosa* (vegeu *supra s. v.*), que es troba entre les Oluges i el seu agregat Santa Fe; figura en la documentació, com a tal, des del segle XI, i apareix com a *lloc* en els fogatges del XIV (però ja *mas del Sepulcre* en el del 1497), encara sota el nom de *Sant Sepulcre*, la qual cosa indica que arribà a tenir un cert nucli de població.

DOC.: *Sancti Sepulcri / Sunctum Sepulcrum*, 1068-1095 (*Lib. Feud.*, doc. 558; TS); *Sant Sepulcra*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Sent Sepulcre*, 1358 (*Fog.*, p. 429); *Sent Çepulcre*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *lo mas del Sepulcre*, 1497 (*Fog.*, p. 197).

OC: —

ALTR. HIP.: Aparent hagiòtopònim, que en realitat no deu fer referència ni tan sols al *sant Sepulcre* (o tomba de Jesucrist), almenys de forma directa, sinó a l'*orde del Sant Sepulcre*, més conegut com a orde dels hospitalers de Sant Joan de Jerusalem.

[[sant][sepulcre]]
referència històrica
català < llatí
compost Adj + N

REF.: GEC; Coberó, 1982, p. 26, 410; TS, p. 422-423.

Llogaret de l'antic terme de Llanera, avui tot ell inclòs en el de Torà, que es troba sis quilòmetres al nord-est d'aquesta vila i aproximadament la meitat al sud-oest del nucli relativament principal de Llanera, és a dir, dels habitatges que es troben entorn de l'església de Santa Maria (vegeu *infra*, s. v. *Santa Maria*, i *supra*, s. v. *Llanera*);¹ pel que fa al lloc que ara ens ocupa, val a dir que, a més de la fórmula simple *Sant Serni*, ben usual a la contrada, hom en coneix dos complements especificatius diferents: d'una banda un gairebé obvi *Sant Serni de Llanera* (així per exemple tant GEC com ICC) i d'una altra banda un més significatiu *Sant Serni del Bosc* (ICC) que al·ludeix a la presència d'importants masses boscoses en aquesta zona, desgraciadament malmeses en el gran incendi de l'estiu del 1998.

DOC.: *Stum. Saturninum*, 1052 (OC, vol. v, p. 35b5; vol. vii, p. 428a41).

OC: —

ALTR. HIP.: Com en tants altres casos, el nom d'aquest lloc prové directament del de la seva església, que en aquest cas es troba sota l'advocació de sant Sadurní, bisbe tolosà del segle III amb important devoció a la Catalunya medieval, i en especial al bisbat d'Urgell; d'altra banda, no cal insistir en la identitat etimològica entre *Serni* i *Sadurní*, atesa la definitiva demostració de Coromines (DECat, vol. vii, p. 835b8-20, i també OC, vol. vii, p. 41a58-60)² mitjançant una evolució SATURNINUS > *Sadernín* > *Saerní(n)* > *Serni* (no pas **Serní*, forma inexistent reportada pel DCVB i alguns altres autors), on és clau el retrocés accentual motivat per la contracció del hiatus pretònic.

[[sant]][[sern]i]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Ja ha estat dit que Llanera és un terme d'habitatge marcadament dispers; això no obstant, és incert (per no dir *errat*) que el petit nucli de Sant Serni s'anomeni també simplement *Llanera*, com consigna la cartografia comarcal de l'ICC, on el nom de *Sant Serni de Llanera* es reserva tan sols per a l'església d'aquest lloc, i en canvi el de *Llanera* apareix dues vegades, designant dues caseries diferents, en tres quilòmetres de distància. La clau de la confusió deu residir en el fet que el llogaret de Sant Serni, malgrat la seva petitesa, és el relativament major d'aquesta part del terme (n'hi hagué les escoles primàries i el centre de reunions), i en la preeminència com a parròquia de la seva església de Sant Serni (vegeu Coberó, 1982, p. 26).

2. Sense mai esmentar, però, el cas concret que aquí ens ocupa (la major aproximació sembla ser-ne el comentari «i algun altre» com a cloenda d'una breu referència dedicada tan sols al poblet homònim de la Conca de Tremp i al famós monestir urgellès de Sant Serni de Tavèrnoles: vegeu OC, vol. vii, p. 41a53-57), ja que l'aparició d'aquest topònim, en forma llatinitzada, dins d'una citació documental més ampla, del segle XI, reproduïda en el mateix OC, s. v. *Llanera*, no resulta motiu suficient.

Sant Tirs, pla de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un petit altiplà del terme municipal d'Artesa de Segre, situat al costat del seu agregat Colldelrat, per ponent, i uns tres quilòmetres dret a llevant d'Artesa mateix, entre el Segre i el seu afluent Senill.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas de la població homònima, *el Pla de Sant Tirs*, de la veïna comarca de l'Alt Urgell (vegeu OC, vol. VII, p. 277a38-b11), sembla clar, en principi, que es tracta d'una al·lusió a sant Tirs (nom d'origen possiblement grec, però en tot cas arribat per conducte del llatí i aplicat a almenys quatre sants màrtirs); tanmateix convindria no descartar que, com és probable en el cas dels parònims *Sentís* de la Ribagorça i, més a prop encara, del Solsonès, es tracti en realitat d'una derivació de *SENTICEUS 'embardissat, espinós, (lloc) ple d'arços', que provindria naturalment del llatí SENTIX, -ICIS 'arç; espí blanc' o SENTES 'bardissa, arbustos espinosos', tal com en prové el nom de *la Sentiu* (vegeu *infra* s. v.) i potser fins i tot el de l'esmentat poble urgellès del *Pla de Sant Tirs* (vegeu OC, vol. VII, p. 277b12-278a35).

[[sant][tirs]]
 hagiòtopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP

1688

Sant Tomàs, coll de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom efectivament d'un *coll* o pas que es troba entre les serres de Mont-ras i de Sojorn, a l'extrem septentrional del terme de Castelló de Farfanya, al límit amb el d'Os de Balaguer, per on travessa aquestes elevacions la carretera de Balaguer a aquest darrer lloc i a Àger, poc més d'un quilòmetre a llevant del riu de Farfanya; prop seu hi ha també una *granja de Sant Tomàs* amb la qual evidentment comparteix cas toponímic.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica del nom del conegut apòstol sant Tomàs, arribat al català a través del llatí bíblic (THOMAS; vegeu DCVB *s. v.*).

[[sant][tomàs]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom efectivament d'una collada o pas muntanyenc del sector central del terme de la Baronia de Rialb, pel qual passa l'actual carretera de Ponts a Comiols, just en el punt (entre la Guàrdia i el Palau de Rialb) en què, després de seguir una direcció marcadament sud-nord en paral·lel amb el Rialb (uns dos quilòmetres a ponent del riu), gira en direcció est-oest, cap a Folquer; de la mateixa collada arrenca un altre camí, vers el nord, seguint encara el riu, fins a Sant Martí del Puig i més enllà.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Al·lusió simbòlica a una santa, potser més determinada que no genèrica, i que, per tant, probablement hàgim d'identificar amb l'advocació de l'església de Santa Maria de Palau (del lloc del Palau de Rialb), que es troba encara no un quilòmetre a ponent d'aquesta collada, o potser, més enllà (tres quilòmetres també vers ponent, si bé ja en terme d'Artesa), amb l'indret anomenat *Santa Creu* (vegeu *infra*, nota al peu s. v. *Santes Creus*).

[santa]
hagiotopònim
català < llatí
simple (Adj)

Santa Bàrbara

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'alguns elements geogràfics del terme municipal d'Algerri, situats en el seu angle nord-oriental, prop del nucli de la Figuera, entorn d'una església dedicada justament a santa Bàrbara: com a mínim s'hi compta una partida dita simplement *Santa Bàrbara*, al costat de l'esmentada església, uns tres quilòmetres al nord-est d'Algerri, i, damunt seu, un poc més a ponent, una *serra de Santa Bàrbara*, formada per diversos turons de poc menys de cinc-cents metres d'altura, que tanca aquest sector separant-lo del més septentrional del mateix terme, que s'orienta directament vers la Noguera Ribagorçana.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com ja hem comentat, es tracta d'una referència a santa Bàrbara, a través de l'advocació de l'església abans al·ludida, que centra aquest sector; el nom d'aquesta santa, famosa en cas de tempesta, procedeix de l'antropònim llatí BARBARA (vegeu DCVB *s. v.*).

[[santa][bàrbara]]
 hagiòtopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP

1691

Santa Creu

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom en primera instància d'una ermita del terme municipal de Menàrguens, situada un parell de quilòmetres a ponent de la població, al peu de la carretera d'Albesa; dona nom també, però, a una partida planera que es troba vora seu, consignada com *lo Fondo de Santa Creu* en la cartografia actual de l'ICC.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Referència indirecta a la *creu* de Jesucrist, santificada com altres elements materials d'aquest àmbit simbòlic, i esdevinguda topònim, com ja ha estat apuntat, a través del nom de l'esmentada ermita (vegeu com a clar paral·lel el cas de *Santes Creus*, *infra s. v.*, amb altres casos de *Santa Creu* en singular en nota al peu).

[[santa][creu]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1692

Santa Fe

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 385-386.

Poble del terme municipal de les Oluges, raó per la qual és anomenat també *Santa Fe d'Oluges*, o bé, prou freqüentment, *Santa Fe de Segarra*,¹ situat tres quilòmetres i mig dret a l'est d'aqueixa població, i aturonat com ella a la dreta del Sió; en pren el nom el *molí de Santa Fe*, que es troba vora aquest riu, set-cents metres al sud-oest del poble.

DOC.: *Santa Fide*, c. 1025 (CR, vol. xxiv, p. 313); *Sancta Fide*, 1068-1095, 1128, 1155, 1180-1194, 1204 (TS); *Sancta Fe*, 1358 (Fog.; TS); *Sancta Fe*, 1365-1370 (Fog., p. 81; TS); *Sancta Fe*, 1497 (Fog., p. 197); *Sancta Fee*, 1553-1561 (Fog.; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: El nom deriva del del *castell de Santa Fe*, preeminent en aquest lloc, i no pas de l'església parroquial del poble, que és consagrada a Sant Pere.

[[santa][fe]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Certament és freqüent l'ús de *Santa Fe* a seques, atesa la relativa importància d'aquest poble i del seu antic castell, si més no en relació amb l'altre lloc de *Santa Fe* de la comarca de la Segarra (vegeu la fitxa següent), l'existència del qual, sigui dit de passada, convergeix en poc adequat, des d'un punt de vista lògic, aquest complement *de Segarra*.

1693

Santa Fe de Montfred

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 384-385.

Poblet de l'extrem sud-oriental del terme de Talavera, deshabitat des de mitjan segle XX, que correspon a l'antiga quadra i castell de *Montfred* (vegeu *supra s. v.*), a la serra del mateix nom; en destaca l'església dedicada a *Santa Fe*, d'estil romànic, i aquest nom, a més de designar el poble, ocasionalment s'emptra, per extensió, per fer el mateix amb la serra o amb l'antic castell que presidia el lloc (vegeu GEC).

DOC.: *Santa Fe de Montfred*, 1787 (TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un ús extensiu del nom de l'església (*Fe* < llatí *FIDE*) per designar el poble i altres elements de l'entorn, complementat pel nom mateix de la serra i l'antic castell, com s'ha comentat abans.

[[santa][fe]][[mont][fred]]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1694

Santa Helena

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Tornabous, situada en el seu enclavament nord-occidental format pels pobles del Tarròs i la Guàrdia, poc més d'un quilòmetre al nord-est d'aquest darrer lloc, vora mateix del canal d'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nom derivat directament del de santa Helena, amb motiu d'una advocació local que tanmateix no es reflecteix en la titularitat de la parròquia de cap dels pobles de l'entorn.¹

[[santa][helena]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Aprofitem per anotar que lluny d'aquí, i per tant (en principi) sense res a veure amb el cas que ens ocupa, concretament al terme d'Àger, uns dos quilòmetres a ponent de la vila, existeix una capella de Santa Helena (ICC-*Noguera*), altrament anomenada també, a partir d'una advocació ben singular, de la *Vasa de la Vera Creu* (GEC s. v.), on sembla que hem de veure-hi una romanalla cultista de l'antic substantiu *vasa* (avui encara dialectal balear), derivat irregular del llatí *BASE*, amb el significat específic de 'base d'una columna o estàtua' (vegeu DCVB, GEC, DECat s. v.). No li dediquem fitxa pròpia, però, atès que sembla no haver generat cap altre topònim que el de la seva estricta capella, adés esmentada.

1695

Santa Llesta, barranc de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un petit curs d'aigua estacional del municipi de Seròs, situat uns tres quilòmetres al sud d'aquesta població, a l'altra banda del riu, i pràcticament en el límit amb el terme de la Granja d'Escarp.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla en tot un nom paral·lel al *Santa Liestra* aragonès, un poc més conegut, corresponent a un poble i municipi ribagorçà, entre Campo i Graus, aquí possiblement alterat per etimologia popular o encreuament amb l'adjectiu *llesta* (i bé val a tenir present l'existència també de la variant *Santa Lestra*: vegeu EDL, vol. 1, p. 58).

[[santa][llesta]]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP

1696

Santa Margarida, obaga de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom efectivament d'un sector obac, a l'extrem septentrional del gran terme municipal de Camarasa, corresponent al vessant nord de la serra de l'Altera, que cau al barranc de Montnar, que marca aproximadament el límit amb l'extrem occidental del terme de Vilanova de Meià, a ponent de Peralba i a llevant de Sant Oïсме.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica de l'advocació a santa *Margarida*, nom d'origen grecol·latí (DCVB *s. v.*), el qual és compartit, com és sabut, amb diferents menes de flors i plantes.

[[santa][margarida]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1697

Santa Maria

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida del terme d'Ivorra, situada tot just un quilòmetre al sud de la població, relativament enclotada entre el turó on aquesta s'aixeca, a l'altra banda del torrent d'Ivorra, i els altiplans que en tanquen el terme per migdia; en un seu extrem, vora la carretera i un altre torrent menor, es troba el santuari de la Mare de Déu d'Ivorra, d'important devoció a la zona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que el nom d'aquesta partida prové indirectament de l'advocació mariana de l'esmentat santuari, que n'és el punt de referència principal.

[[santa][maria]]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP

1698

Santa Maria

COM.: Segarra

REF.: GEC (s. v. *Llanera*); Coberó, 1982, p. 408; ICC-*Segarra*.

Nom d'una casa, d'un bosc i d'un barranc de l'angle nord-oriental del terme de Torà, dins de l'antic de Llanera, situats al costat del nucli principal d'aquest lloc d'habitatge dispers, que és centrat per l'església de Santa Maria de Llanera (vegeu *supra*, s. v. *Llanera*); el *bosc de Santa Maria* es troba immediatament al nord d'aquesta església, prop del límit amb el terme de Pinós de Solsonès pel sector de Sant Just, i lamentablement forma part del gran territori afectat pels incendis del 1998, mentre que el *barranc de Santa Maria*, un poc més allunyat, prové del veí terme de Llobera de Solsonès i corre en direcció sud sota les cases de Jovans i d'Orrius, precisament fins el bosc abans esmentat, on desguassa en la riera de Llanera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament el nom del bosc i el barranc que ens ocupen prové, com ja ha estat apuntat, de l'advocació de l'esmentada església de Santa Maria de Llanera.

[[santa][maria]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1699

Santa Maria

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC (*s. v. Torre de Santa Maria*); ICC-Pla, Segrià.

Nom avui d'una partida situada a cavall dels municipis de Torregrossa (Pla d'Urgell) i els Alamús (Segrià), un parell de quilòmetres al sud-est d'aquest poble, vora el límit amb l'extrem meridional del terme de Bell-lloc i no lluny dels antics termes de Margalef i Vensilló, pertanyents respectivament als municipis de Torregrossa i dels Alamús mateix, aquest darrer en forma d'enclavament.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica del nom mateix de santa Maria, el culte a la qual es troba extraordinàriament estès arreu de Catalunya (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[[santa][maria]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. La cartografia actual de l'ICC, de fet, situa aquest topònim, aquesta partida, dins dels límits del terme municipal dels Alamús, si bé a tocar mateix dels altres esmentats, en especial el de Bell-lloc d'Urgell. Tanmateix, atesa aquesta localització, no dubtem que cal identificar-hi la *Torre de Santa Maria* que, amb entrada pròpia i tot, la GEC dona com a «casa i partida del municipi de Torregrossa [...], al límit amb el dels Alamús (Segrià)».

1700

Santa Maria, el Castell de

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 89-90.

Petit poble del terme municipal de Sant Guim de Freixenet, situat vers la capçalera del Sió, poc més d'un quilòmetre costa amunt de Gàver; ja ha estat tractat *supra*, s. v. *Castell de Santa Maria* (vegeu la fitxa per a més detalls).

DOC.: *Castrum de Sancta Maria*, 1358 (TS; CR, vol. xxiv, p. 453); *Castell de Sancta Maria*, 1365-1370 (*Fog.*; TS); *Castell de Sancta Maria*, 1497 (*Fog.*, p. 203); *Castell de Sancta Maria*, 1553 (*Fog.*; TS); *Castel de Sancta Maria*, 1561 (*Fog. 1553*; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Referència inequívoca a l'advocació a *Santa Maria* de l'església de l'antic castell i del lloc.

[castell][[santa][maria]]
hagiotopònim
català < llatí
compost N + NP

1701

Santa Maria, «desaigüe» de

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un petit curs d'aigua artificial, pertanyent al complex sistema de regatge del canal d'Urgell en aquesta part de la comarca, a cavall amb la del Pla d'Urgell, que es troba a l'angle sud-occidental de l'extens terme municipal d'Agramunt, més enllà de Tarassó i Almenara, en el sector anomenat *les Quadres d'Agramunt* (vegeu *supra s. v.*); de fet, aquest desguàs marca el límit entre aquest municipi i el sector nord-occidental del de la Fuliola.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Un exemple més dels molt nombrosos reflexos toponímics, probablement moderns, del nom de santa Maria, en aquest cas potser en relació amb l'existència, a la mateixa zona, d'una partida de *Gardeny* (vegeu *supra s. v.*).

[[santa][maria]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

Santa Maria, pla de

COM.: Noguera

REF.: GEC (s. v. *Torre de Santa Maria*); ICC-Noguera.

Nom amb què es coneix actualment una àrea marcadament *plana* situada a cavall entre els termes de Balaguer i Vallfogona de Balaguer, equidistant un parell de quilòmetres d'aquestes dues poblacions i de la Ràpita, que és un agregat de la darrera; sembla ben segur, atesa aquesta situació, que hem d'identificar-hi l'antic terme autònom i potser poble anomenat *la Torre de Santa Maria* (documentat almenys entre els segles XI i XIII, i que sembla que desaparegué arran de la Guerra dels Segadors; de fet, a final del segle XVIII, encara hi féu referència Zamora, p. 243, com una «iglesia de Santa María, cuyo pueblo fue arruinado»), que es trobava dins de l'actual municipi de Vallfogona de Balaguer, al nord d'aquesta població, vora el canal del Sió (és a dir, coincidint plenament en la localització de l'hagiotopònim actual), en un sector tot ell clafit, encara avui, d'edificacions aïllades amb el nom de *torre*.¹

DOC.: *Turres Sancte Marie*, 1090 (CR, vol. XVII, p. 51); *Turrem Sancte Marie qui est ante Balaguer*, 1207 (CR, vol. XVII, p. 51).

OC: —

ALTR. HIP.: Referència evident, una més, a santa Maria, aquí com a reflex secundari de l'esmentada antiga església (i torre) que hi hagué en aquest lloc.

[[santa]][maria]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1. Cal no confondre aquest cas amb el força paral·lel (i no gaire llunyà) de la partida de *Santa Maria* entre Torregrossa i els Alamús, que, com hem anotat (vegeu *supra* s. v.), també correspon a una antiga *Torre de Santa Maria* (però noteu, per exemple, que la mateixa GEC dedica una entrada pròpia a cadascun d'aquests casos, i que avui dia encara l'un i l'altre són presents, bé que sense el genèric *torre*, a la toponímia vigent en l'un i l'altre extrem de la gran planura).

1703

Santa Maria, tossals de

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom d'una petita elevació del terme municipal de Castellnou de Seana, situada en el seu angle nord-occidental, prop del límit amb Ivars i Vila-sana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica de la popular advocació a santa Maria.

[[santa][maria]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1704

Santa Maria d'Almenar

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-Segrià.

Antic terme despoblat, corresponent a l'angle sud-oriental del municipi d'Almenar, on el nom roman avui encara en el d'una *sèquia de Santa Maria d'Almenar*, que connecta el canal de Pinyana amb la Noguera Ribagorçana; n'era el centre una desapareguda *torre de Santa Maria*.

DOC.: *Torre de Sancta Maria*, 1497 (*Fog.*, p. 169).

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una extensió del nom de l'esmentada antiga torre (cas força paral·lel, doncs, al del *pla de Santa Maria* que hem tractat *supra*, s. v., de vers Vallfogona de Balaguer), dedicada a la Mare de Déu, amb el complement del nom principal del terme en què es troba, *Almenar*.

[[santa][maria]][al-menar]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1705

Santa Maria de Gardeny

COM.: Segrià

REF.: GEC.

Nom d'un barri de l'extraradi occidental de la ciutat de Lleida, desenvolupat bàsicament durant la segona meitat del segle xx, al peu del turó de Gardeny, on hi ha l'antic castell del mateix nom (vegeu *supra s. v.*) i la seva església, dedicada a Santa Maria.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla ben clar que es tracta d'una plasmació modernament renovada del nom de l'església del castell de Gardeny.

[[santa][maria]][gardeny]

hagiotopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

REF.: GEC;¹ ICC-*Segrià*.

Nom d'un petit nucli o barri del terme de Gimenells (vegeu la nota al peu), corresponent a una antiga colònia agrària de principi de segle XX, que es troba un quilòmetre i mig a llevant del nucli principal; dóna nom directament a un petit *pantà de Santa Maria* (un dels diversos del complex sistema de regatge del terme, situat en aquest cas a tocar mateix d'aquest barri, pel nord-est) i, vers el sud, a un extens *pla de Santa Maria* que arriba fins al límit amb el terme municipal d'Alcarràs, pel sector de Vallmanya i la serra del Coscollar.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No sembla que aquest nom sigui sinó fruit de la popular devoció a santa Maria.

[[santa][maria]][gimenells]
 hagiopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1. *S. v. Gimenells i el Pla de la Font*, article inclòs per primer cop en aquesta obra en el suplement de gener de 1993 (vol. 25 de l'edició de 1986-1989, segona), ja que el municipi en qüestió no es constituí com a tal fins l'any 1991, com a segregació del d'Alpicat.

Santa Maria de Meià

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 244a38-b32.

Poble del terme de Vilanova de Meià, que en centra el sector occidental (formà municipi propi fins al primer terç del segle XX), i que deu la seva importància i el seu nom mateix (abans s'anomenà *Castelló de Meià*) a l'antic priorat benedictí de *Santa Maria de Meià*, fundat el segle XI, l'església del qual té funcions parroquials per al poble i el seu antic terme; no és estrany, sobretot a la contrada mateix, que es designi aquest lloc amb la fórmula simple *Santa Maria*.

DOC.: *Sta. Maria de Midiano*, 1075 (OC); *Sancte Marie Medianensis / Sancte Marie de Midianensis*, 1080 (CR, vol. XVII, p. 463; OC); *Ste. Marie Medianensi*, 1100 (OC); *Ste. Marie de Metliano*, 1167 (OC, vol. VII, p. 132b42); *Santa Maria de Maya*, 1359 (OC); *Santa Maria de Meyà*, 1497 (*Fog.*, p. 110, 154).

OC: Vol. v, p. 244a38-40: és evident, atesa l'explicació històrica abans resumida, que el poble deu el seu nom directament a l'antic priorat homònim, i que aquest és format simplement per l'advocació a Santa Maria i el nom de la zona on es troba, la conca de *Meià* (vegeu *supra* s. v.).

ALTR. HIP.: —

[[santa][maria]][meià]
 hagiòtopònim
 català < llatí
 compost Adj + NP (+ complement específicatiu)

1708

Santa Maria de Montmagastrell

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 361a11-15.

Nom amb què es coneix també, sobretot oficialment i en àmbits formals, el poble de *Montmagastrell* (vegeu *supra s. v.*), agregat al municipi de Tàrraga amb tot l'antic terme de Claravalls, al qual pertanyia; la seva església parroquial, efectivament, és dedicada a Santa Maria.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'un cas típic d'amplificació del topònim afegint-hi el nom de l'advocació de l'església parroquial del lloc.

[[santa][maria]][[[mon(t)ma][gastr]]ell]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1. Certament, com hem vist abans, aquest poble sí apareix esmentat en l'OC (*s. v. Montmagastrell*), inclosa la indicació que «oficialment es diu *Santa Maria de Montmagastrell*» (vol. v, p. 361a14-15); això no obstant, l'explicació etimològica que ofereix aquesta obra se centra, com és natural, en aquest singular *Montmagastrell*, tal com ja hem reflectit en la fitxa corresponent, però no hi diu res de res sobre l'origen de la versió hagiònica que ara ens ocupa.

REF.: GEC; Coberó, 1982, p. 405-407; TS, p. 416.

Noms amb què també es coneix, a més de la mateixa església de Santa Maria de Vallferosa i de l'adjunta casa dita *de Santa Maria*, per extensió, el mateix lloc de *Vallferosa* (vegeu *infra* s. v.), que es troba en el sector de ponent de l'antic terme de Llanera (avui municipi de Torà); hi ha, doncs, un cert paralelisme tant amb altres hagiopònims no consolidats, del tipus *Santa Maria de Montmagastrell* (tractat en la fitxa anterior), com amb el cas particular de *Sant Pere Sasserra* (vegeu *infra*, s. v. *Sasserra*) o *de Padollers* (vegeu *supra* s. v.), que es troba en el veí terme de Biosca, tot just a tres quilòmetres del que ara ens ocupa, i que sembla que en depenia en l'aspecte parroquial.

DOC.: *Ste. Marie de la Serra de Vallefrossa*, 1268 (OC, vol. VII, p. 428b6-7).

OC: —

ALTR. HIP.: Analitzat en una altra fitxa (vegeu *infra*) el determinatiu *Sasserra*, resta prou clar que som davant d'un altre cas de reutilització toponímica del nom d'una església, en aquesta ocasió la de *Santa Maria* de Vallferosa, fent-lo extensiu al conjunt del llogaret on exerceix funcions de parròquia.

[[santa][maria]][sa-serra]

hagiopònim

català < llatí

compost Adj + NP (+ complement especificatiu)

1710

Santa Mera

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 41a5-8.

Antic topònim, avui sembla que completament desaparegut, que Coromines trobà en un document medieval del cartulari de Tavèrnoles, relatiu a Belcaire d'Urgell i el Pedrís, i que d'altra banda apareix també en l'acta de fundació del monestir de Gualter, ben coneguda, la qual cosa provisionalment permet de situar-lo en aquesta zona del sud de la comarca.

DOC.: *Sanctam Meram*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72); *Sancta Mera*, 1091 (OC).

OC: Vol. VII, p. 40b4-41a5: podria ser el femení de *Sant Mer* < llatí MERUS 'pur' (i tal volta encreuat posteriorment amb formes com EMETERIUS > *Medir*, d'on sorgirien híbrids com *Emeri*), tot i que el mateix autor ho introdueix amb un caut «provisionalment», sense descartar ni tan sols que es pugui tractar d'un error documental o de lectura.

ALTR. HIP.: —

[[santa]][mera]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

1711

Santa Teresita, pantà de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Un dels tres petits pantans, aquest el més septentrional, que es troben al nord-est de Raimat i a l'esquerra del canal d'Aragó i Catalunya, dins del terme municipal de Lleida, prop del límit amb el d'Almacelles i amb l'enclavament de Malpartit; aquest de Santa Teresita es troba justament a tocar mateix d'aquesta ratlla administrativa, gairebé equidistant dels pantans de Sant Ignasi i de Sant Ramon, que són menys d'un quilòmetre vers el sud-oest i el sud-est respectivament.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla clar, atesa tant la situació en sèrie d'aquests tres pantans en una zona de colonització agrària recent, com la localització ben concreta del culte a aquesta santa (té una coneguda església a la part moderna de la ciutat de Lleida), que es tracta d'un cas gairebé paradigmàtic d'hagiotoponímia serial contemporània, sense més arrels ni motivació que una voluntat puntual d'emprar aquests noms.

[[santa][[teres]ita]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + NP

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 43a23-44a26.

Poble i antic municipi del sector central de la comarca, unit el 1970 al de les Avellanes (que passà a denominar-se *les Avellanes i Santa Linya*); és ja antiga la dicotomia entre una forma aparentment hagianímica, *Santa Linya*, i una d'aglutinada, *Santalinya*, que, com veurem, la hipòtesi etimològica més probable sembla recomanar.¹

DOC.: *Sancta Licinia*, 1036 (Font Rius, doc. 18; CR, vol. XVII, p. 212; OC); *Sancta Elzinia*, 1048 (OC); *Sabalicinia*, 1050 (OC); *Sancta Lidinia*, 1066-1067 (Font Rius, doc. 30; OC); *Sanctae Licinae*, 1068 (Fité, p. 114; CR, vol. XVII, p. 70; OC); *Santa Linia*, 1070 (Font Rius, doc. 34); *Sancta Lidinia*, 1060-1071 (*Lib. Feud.*, doc. 154; OC); *Sancta Elzinia*, 1072 (CR, vol. XVII, p. 37); *Salta Lizenia / Saltalizenia*, 1085-1086 (OC); *Saltelzina*, 1091 (CR, vol. XVII, p. 220); *Saltelzinie*, 1093 (CR, vol. XVII, p. 220; OC); *Sanctae Licinae*, 1094 (OC); *saltus Elziniae*, 1116 (OC); *Sanctalezinia*, 1126 (OC); *Salter abzinie*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284); *Saltu Elzinie*, 1151 (OC); *Saltum Ladinat*, 1153 (CR, vol. XVII, p. 212); *Saltulizinie*, 1163 (CR, vol. XIII, p. 286; OC); *Saltu Eldinie*, 1180 (OC); *Sancta Lezinia*, 1187 (Fité, p. 220); *Sta. Ledinia*, s. XI-XII (OC); *Sancta lenia*, 1204 (OC); *Sancta Lezinia*, 1208 (OC); *Sanc-ta Linea*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182-183); *Sancta Linia*, 1279 (OC); *Sancta Licinia*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 111, 131); *Sancta Linea*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 205); *Santa Linya*, 1285, 1295 (OC); *Santalinea*, 1308, 1310 (*Priv. Bal.*, doc. 7, 8); *Santa Linia*, 1315 (OC); *Sancta Linia*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *Senta Linya*, 1354 (OC); *Sta. Licinia*, 1380 (OC); *Sentalinea*, 1433 (Fité, p. 431); *Santa Linya*, 1440 (Fité, p. 455); *Santa Linia*, 1459 (OC); *Sanc-ta Linya*, 1497 (*Fog.*, p. 102); *Sancta Linya*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 44a28-b60: sembla ser un cas paradigmàtic de fals hagiopònim, ja que no fóra pas un lloc consagrat a una incerta *santa Linya* o *Licinia* (com reflecteixen bastants documents medievals), sinó un nom antic, fruit d'un encreuament o compromís entre dues formes llatines, *SALTUS ILICINUS* i *SILVA ILICINEA*, en tot cas sinònimes o parasinònimes ('boscúria alzinenca, bosc d'alzines'), i derivades l'una i l'altra del fitònim *ILEX* 'alzina', amb el resultat de *SALTUS ILICINEAE* > *Saltelezinia* > *Santalezinia* > *Santalinya*.

ALTR. HIP.: L'altra hipòtesi, certament antroponímica, remet a un nom de família romana del tipus *LICINIA*, però és refusada per Coromines (vegeu OC, vol. VII, p. 44b20-33), tot i que d'altra banda cal dir que hi ha constància documental, almenys en un parell d'ocasions, de la presència del nom personal *Lizinia*, al segle X, en comtats del nord-est de Catalunya (vegeu RAC-I, p. 376).²

[[santa][linya]]
fitotopònim
llatí
compost N + N

1. Tanmateix *Santa Linya* és no només la forma d'ús oficial (i així consta per exemple a la cartografia actual de l'ICC), sinó la que té entrada en obres de referència com la GEC i fins i tot en l'OC, a desgrat de l'etimologia defensada en aquesta obra mateixa. Això no obstant, val a dir que en un paràgraf dedicat a aquest nom en un altre volum (s. v. *Camposines*) Coromines emprà exclusivament la forma *Santalinya* (OC, vol. III, p. 227b15-26), cosa que es repeteix en una remissió, s. v. *Puigdoli* (OC, vol. VI, p. 300b29-31), però que un col·laborador seu no segueix pas en l'esment que s'hi fa (per tal de negar qualsevol connexió amb el topònim *Linya*, solsonès i pallarès, derivat de *LINEA* 'fil de lli, cordill' o 'ratlla') a OC, vol. V, p. 21a40.

2. I encara podríem afegir-hi una altra hipòtesi, tot seguint l'explicació que Nègre (p. 302) dona per a alguns topònims galloromans del tipus *Ligne* (certament amb mencions *Linna* ja al segle X) a partir del llatí *LINEA* 'límit, fita', que al capdavant semblen entroncar amb altres de catalans com els esmentats al final de la nota anterior.

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix un petit serrat de l'extrem nord-oriental del terme de Vilanova de l'Aguda, al límit amb el de Pinell de Solsonès, que ve a ser el sector culminant de la serra del Bancal; justament en el seu punt més alt (781 metres d'altura, amb important vèrtex geodèsic), en el límit entre els dos termes esmentats, es troba l'església de *Santes Creus de Bordell* (vegeu GEC s. v.), que sens dubte li dona nom, al mateix temps que recull el de l'*Hostal de Bordell*, de nom ben significatiu, que es troba dos quilòmetres vers el nord-oest, ja dins del terme de Pinell.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que, com hem apuntat, el serrat pren el nom de l'església de *Santes Creus* de Bordell; pel que fa a aquest nom, i deixant ara a banda *Bordell*, que pròpiament és, en aquest cas, solsonès, no sembla haver-hi cap altra opció que entendre-hi el mateix que en el molt més conegut monestir homònim de l'Alt Camp: una continuació del llatí (DOMUS) SANCTAE CRUCIS, no pas plural, sinó genitiu, doncs (vegeu OC, vol. VII, p. 46b1-40), i referit naturalment no a un nom de sant en concret, sinó a la santificació de la creu mateixa en què morí Jesucrist.²

[[santes]][creus]]
hagiotopònim
llatí
compost Adj + N

1. Cau ja fora, doncs, del nostre marc geogràfic; vegeu ICC-*Solsonès*, i també OC, vol. III, p. 77b48-51, que esmenta i tracta el cas amb més propietat que no l'antic lloc segarrenç de *Bordell*, amb el qual cal no confondre'l, i que ja hem comentat en el seu moment (vegeu *supra* s. v.).

2. N'hi ha altres casos paral·lels dins del nostre marc geogràfic, però (amb l'excepció de la *Santa Creu* de Menàrguens, que dona nom a una partida; vegeu *supra* s. v.) no els hem inclòs en el nostre corpus en tant que es tracta només de noms d'elements pròpiament religiosos, com l'ermita de la Santa Creu del terme de Tarrés, a tocar del poble (ICC-*Garrigues*), o la *Santa Creu* que es troba a l'extrem nord del terme d'Artesa de Segre, a peu de carretera, entre el Palau de Rialb i Folquer (ICC-*Noguera*).

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 340; OC, vol. III, p. 390a23-24; ICC-Segarra.

Nom d'un santuari (*Mare de Déu de Santes Masses*),¹ de devoció local i fins comarcal, i d'una casa rural i una partida del seu entorn, que es troben al sud del terme de Torrefeta, a uns dos quilòmetres d'aquesta població, vers el sud-oest, però a tocar mateix del seu agregat Sedó, i tampoc no gaire lluny del poble d'Hostafrancs, pertanyent ja al municipi dels Plans de Sió.

DOC.: —

OC: Vol. III, p. 390a17-24: s'hi insinua tan sols, sense entrar amb detall en aquest cas toponímic, que aquest nom i el d'altres esglésies i santuaris relativament semblants (no dedicats a un sant o marededéu concrets, sinó a genèrics o objectes d'ús religiós) provenen d'una santificació metafòrica o en ocasions metonímica d'aquests elements.

ALTR. HIP.: En aquest cas concret, doncs, hauríem de remetre a unes *masses* (o *maces*) en alguna de les seves accepcions (vegeu DCVB), bàsicament la d'eina per picar, o, com insinua aquesta obra, a una antiga al·legoria eucarística;² d'altra banda, és important anotar que, com s'explica a CR (breu nota signada per Antoni Pladevall), «sembla derivat de l'antiga devoció als màrtirs saragossans, coneguts com Santes Masses, que tenen una capella dedicada a Pinell de Solsonès i d'altres a Osca i a la resta del territori aragonès.»

[[santes]][masses]]
hagiotopònim
català < llatí
compost Adj + N

1. Sovint grafiat tot junt, *Santesmasses*; així per exemple en la cartografia de l'ICC i també a CR (però l'OC, que hi fa tan sols un brevíssim esment, s. v. *Clot*, empra una fórmula híbrida i, doncs, poc recomanable: *Santes-Masses*). És naturalment sota aqueixa forma aglutinada que ha fet fortuna com a cognom, sobretot vers la veïna vila de Guissona (vegeu DCVB s. v., que l'hi recull, si bé atorgant-li un origen que, almenys pel que fa al cognom, és innecessàriament forà: un «aragonès *Santas Masas*, nom donat a l'Eucaristia com a advocació d'alguns antics santuaris»).

2. De fet, hi ha explicacions per a tots els gustos, amb poc o molt de regust llegendari, però gairebé sempre dins de la tradició de les *marededéus trobades*; des de la simple circumstància que la imatge d'aquesta fou descoberta per un pagès mentre esterrossava el terreny amb una *maça* (vegeu Vidal, 1988, p. 37), fins a la prou més imaginària d'unes *maces* de picar que batien fantasmalment la porta d'una cova impeding-ne el pas (vegeu Amades, 1989, p. 382-383).

1715

Sanui, les Torres de

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 9b40-41; ICC-Segrià.

Antiga població del sector nord-occidental de l'Horta de Lleida, dins el terme de la ciutat, avui desapareguda com a tal, però no pas així el seu nom, que roman com a coneguda partida i fins caseria, a més de designar indirectament altres elements de la zona (vegeu *infra*, s. v. *Torres de Sanui*).

DOC.: *Torres de Sanuy*, 1497 (*Fog.*, p. 177).

OC: Vol. II, p. 9b39-42: reduplicació del nom del poble ribagorçà d'*Açanui*, d'origen preromà (vegeu OC, vol. II, p. 9b10-10a10) i normalment escurçat en *Çanui*,¹ probablement a través d'un nom personal derivat d'aquesta forma i estès a les altres zones on ha generat noms de lloc secundaris com el que ara ens ocupa.

ALTR. HIP.: —

[torres][sanui]
topònim reduplicat
català < preromà
compost N + N(top)

1. El topònim originari, doncs, és pronunciat generalment [sa'nui] (d'on lògicament deriva la forma *Sanui* ben estesa com a cognom), si bé cal fer constar que és [θa'nui] (quan no [aθa'nui]) en la variant fonètica local, de ribagorçà en transició plena vers l'aragonès, que es caracteritza entre altres coses pel fet de distingir *s*-*ss* [s] i ç [θ] (vegeu Sistac, 1993, pàssim).

REF.: GEC; TS, p. 423-425.

Antiga quadra o terme autònom del sector central de l'actual municipi de Granyanella, de la qual és vestigi principal la *torre de Saportella*, molí-castell de planta quadrangular que es troba vora la riba dreta del riu d'Ondara, un quilòmetre i mig al nord-oest del cap de municipi, però menys d'un a llevant de Fonolleres, que és el poble més proper, i gairebé equidistant d'altres dos agregats, la Mora i la Curullada; popularment s'havia conegut també com a *torre dels Coloms*, i apareix en la cartografia actual de l'ICC, tot i que ja no amb aquest nom, sinó com a *molí de la Torre*, forma altament genèrica, però que tanmateix reflecteix el doble caràcter d'aquesta singular construcció, abans esmentat.

DOC.: *Zaportella*, 1192 (*Ll. Blanch*, doc. 355, 362; TS); [*loci*] *Portella*, 1358 (*Fog.*; TS); *la Torra den Portella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 83; TS); [*pueblo de*] *la Torre de Saportella*, 1787 (TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Aglutinació de l'article arcaic *sa* (< llatí *IPSA*) a un substantiu *portella*, potser ja prèviament establert com a topònim, per al qual vegeu *supra*, s. v. *Portella*, amb diferents hipòtesis possibles sobre el seu contingut semàntic;¹ d'altra banda, és també plausible la hipòtesi segons la qual aquest topònim provindria simplement del nom de llinatge dels Saportella, però les dades històriques (vegeu GEC, amb article signat per Armand de Fluvià, i diversos fogatges baixmedievals) indiquen que, al contrari, la família dels Saportella propietària d'aquest lloc (i d'altres de veïns) prengué tal nom precisament arran d'aquesta circumstància, i que, de més a més, no deu tenir cap relació amb el més conegut llinatge homònim procedent del castell de la Portella, al Berguedà.

[sa-[port]ella]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. En aquest cas, atesa la situació d'aquest lloc no pas en un coll o *port* muntanyenc, sinó just al contrari, vora el riu, en plena vall, bé cal decantar-se per una simple accepció de *portella* com a diminutiu de *porta*, entesa com un element arquitectònic característic de l'edificació abans al·ludida, o del seu precedent altomedieval; això, però, sense descartar del tot que certament es tracti de 'pas entre muntanyes', ja que hi ha elevacions ben properes a Saportella, per totes bandes, tant al nord com al sud de la vall de l'Ondara, creuades per camins ancestrals, amb el benentès que, si fos així, originàriament el nom (del conjunt de la quadra o terme, no ho oblidem) s'hauria aplicat a una altra part del seu territori, no necessàriament al castell o *torre* avui conegut.

Sardera, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VII, p. 50b1-2, 58a27-30; ICC-Segrià.¹

Partida del sector sud-oriental de la comarca, de transició vers les Garrigues, que es troba entre els termes de Sunyer i Alfés, un parell de quilòmetres a la dreta del riu de Set.²

DOC.: *Sardera*, 1201 (OC).OC: Vol. VII, p. 50a58-59, 57b45-58a21: derivat de *sarda* < **sasda* < **SASSITA* ‘paratge de terres a manera de terrassa’, mot relacionat amb *sas*, d’origen preromà (vegeu les fitxes següents).

ALTR. HIP.: —

[[sard]era]
 orotopònim
 català < preromà
 N + sufix *-er(a)*

1. Suposem que correspon a aquest cas l’esment fugisser d’un toponímic *Serderes Velles* en el DECat, vol. IX, p. 87a45 (s. *v. vell*), no tant pel seu caràcter plural, que més aviat podria dur a identificar-lo amb el que veurem més endavant, de vers Soses, ni per l’adjectiu, que de fet no retrobem enlloc, sinó per la situació geogràfica que, malgrat ésser expressada de manera perillosament incerta (genèrica, dins un grup de casos diversos), sembla apuntar cap a «Sudanell, Montoliu, Artesa, Alfés», si bé s’hi esmenta també Soses (vegeu *id.*, p. 87a44). Sigui com sigui, aquesta referència serveix almenys per confirmar que el mateix Coromines, malgrat preferir per raons etimològiques la grafia *Sardera*, tenia coneixement precís que la pronúncia local presenta una prou inequívoca /e/ en la síl·laba inicial del topònim.

2. Aquesta partida apareix dins del terme d’Alfés en la cartografia comarcal de l’ICC, aproximadament un quilòmetre al sud-oest de la població, certament vora la partió amb Sunyer, però d’altra banda és aquest lloc l’esmentat en la breu referència de l’OC (vol. VII, p. 50b2), obra que, vuit pàgines més enllà (s. *v. Sas*), torna a esmentar aquest cas igual que els seus homònims (vegeu les fitxes següents), amb la indicació que el mot *sardera* «és també molt viu al sud de Lleida i també a l’esquerra del Segre (fins a Alfés)» (*id.*, p. 58a27-28). Vista aquesta reiterada presència del mot en la toponímia de la zona, doncs, és molt clar que cal no confondre els tres casos segrianencs que hem tractat en sengles fitxes diferenciades (la present i les dues següents), que, d’altra banda, es troben separats per distàncies considerables: disset quilòmetres entre la serra d’Alpicat i la partida d’Alfés; quinze quilòmetres entre aquesta i la de Soses; i fins i tot, en els casos més propers, dotze quilòmetres entre aquesta última i la serra esmentada en primer lloc.

REF.: Vallverdú, 1970, p. 86; OC, vol. VII, p. 50a60-b1, 58a21-23; Tort, 1998, p. 307-308; ICC-Segrià.

Nom principalment de la serra que, vuit quilòmetres al nord-oest de la ciutat de Lleida, separa el sector principal del seu terme municipal del gran apèndix on es troben Raimat i Sucs, així com aquest del terme d'Alpicat i, d'altra banda, del d'Alcarràs (sector del Coscollar); en definitiva, es tracta d'un petit altiplà, amb turons esparsos de fins a tres-cents cinquanta metres d'altura, que tanca pel nord-oest el pla de Lleida i al mateix temps la vall del Segre, atès que les terres de l'altra banda, tant les pròpiament catalanes com les administrativament aragoneses, vessen ja llurs aigües al riu Cinca; en concordança amb la seva notorietat, augmentada pel fet que la travessa la carretera d'Oscà i que durant el darrer quart del segle XX s'hi han establert algunes urbanitzacions, són diversos els elements que n'empren el nom, com el mateix *turó de la Sardera* (336 metres) o, naturalment, algunes partides, com *la Sardera* a seques, en ple altiplà, a cavall entre els termes de Lleida i Alpicat, i *la Sardera Alta* i *la Sardera Baixa*,¹ que es troben un poc més al sud, en el d'Alcarràs, respectivament dalt i baix de la serra.²

DOC.: —

OC.: Vol. VII, p. 50a58-59, 57b45-58a21: derivat de *sarda* 'paratge de terres a manera de terrassa' (vegeu les fitxes anterior i següent per a més detalls i referències), el significat del qual escau perfectament a la morfologia de la zona de què tractem.

ALTR. HIP.: —

[[sard]era]
orotopònim
català < preromà
N + sufix *-er(a)*

1. També és anomenada *la Sardera Baixa* una de les urbanitzacions abans al·ludides, tot i que segons la cartografia de l'ICC es troba a tres quilòmetres i mig d'aquesta partida; és possible aquí, doncs, la coincidència casual, atès que aquesta urbanització es troba efectivament a mitja costa de l'altiplà, a peu de carretera, i visiblement més baixa que les situades en el seu punt culminant. D'altra banda, hi ha unes homònimes i importants partides *la Sardera Alta* i *la Sardera Baixa* en el terme de Saidí, ja a la veïna comarca de la Llitera (vegeu OC, vol. VII, p. 50b3-4, 58a25-27), així com altres *la Sardera* vers Albelda i Castellonroi (vegeu íd., p. 50b1-2, 58a31-32).

2. No és estranya la grafia *Cerdera* (o *Serdera*: aquesta és la que empra, per exemple, Vallverdú), poc justificada etimològicament, com veurem, però sí fonèticament, ja que [ser'dere] és la pronúncia habitual a la contrada (cal tenir present tanmateix la tendència a la neutralització entre /e/ i /a/, àdhuc en dialecte nord-occidental, en aquesta posició pretònica; vegeu OC, vol. VII, p. 59b38-40), de manera que la primera variant podria atribuir-se a una simple contaminació gràfica de parònims com el castellà *cerdo*, el gentilici i cognom *Cerdà* o el conegut topònim *Cervera*. Sigui com sigui, és clar que la grafia adequada a l'ètim és *Sardera*, emprada tant per l'OC com per l'ICC (el cas és absent, però, del DCVB), per la qual cosa sobta la incongruència de la GEC, que en una entrada *Cerdera* es limita, encertadament, a remetre a *Sardera*, però que en el volum corresponent omet, cal suposar que per error, un article encapçalat per aquesta darrera forma, amb les informacions de rigor.

REF.: OC, vol. VII, p. 50b1-2, 58a23-25; ICC-Segrià.

Partida de l'extrem septentrional del terme municipal de Soses, situada a gairebé sis quilòmetres de la població, vers el nord-oest, al capdamunt de la zona coneguda com *la Vall* (vegeu *infra s. v.*), vora el límit amb el terme de Fraga, per ponent, i, per llevant, amb l'antic de Vilanova de Remolins (apèndix del municipi de Torres de Segre); apareix en la cartografia actual de l'ICC sota una forma pluralitzada, *les Sarderes*.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 50a58-59, 57b45-58a21: igual que, entre d'altres, el més conegut homònim del terme de Lleida (vegeu les fitxes anteriors), és un derivat per sufixació de *sarda* 'paratge de terres a manera de terrassa', mot relacionat amb *sas* (vegeu *infra s. v.*), d'origen segurament preromà, mitjançant una evolució *SASSITA > *sasda > sarda, essent aqueix ètim *SASSITA justament una sufixació en -ITA, típicament cèltica o indoeuropea, a partir de SASSO > sas.¹

ALTR. HIP.: —

[[sard]era]
orotopònim
català < preromà
N + sufix -er(a)

1. Vegeu l'estudi de Joan Coromines, «Saso, sarda, seix, voces topográficas de substrato», del 1959 i ja reproduït a ETC, vol. II, p. 175-193, ara traduït i retocat com a article *Sas, Sarda i Seix* de l'OC (vol. VII, p. 56a53-59b42); i especialment íd., 57b45-58a51 pel que fa a *sarda* i *Sardera*. És destacable el fet que l'autor no atribueix pas sempre la mateixa significació exacta a aquest vell mot, i així convé anotar que, a més de l'explicació més planament orogràfica abans reproduïda, es fa referència també a elements de vegetació (arran de definicions del mateix terme recollides vers Aragó i Navarra; vegeu OC, vol. VII, p. 58a6-19) o a combinacions de tots dos (vegeu una definició sintètica 'terra alta garriguenca' aportada a OC, vol. III, p. 360b9-11, on per cert s'alludeix ja al «derivat *Sardera*, tocant a Lleida», que suposem que és el cas tractat en la fitxa anterior, si bé els altres aquí aplegats es troben també en l'àrea capitalejada per aquesta ciutat). Especialment significatives, doncs, són les explicacions del mot *sarda* que Coromines recollí en zones on encara era viu com a apel·latiu, en lleuger contrast amb *sas*, com Fraga, on «una *sarda* és un tros que no es cultive, dalt del *sas*», o Saidí, on li varen explicar que «*sar-da* i *sas* volen dir quasi el mateix, però el *sas* a vegades es cultive» (OC, vol. VII, p. 57b49-52). En definitiva, es pot concloure que som davant d'un antic apel·latiu *sarda*, fixat toponímicament amb el sufix -era, ben freqüent, que designa una mena de paratges caracteritzats tant per la seva configuració orogràfica, montuosa o d'altiplà, com per la seva escassa o nul·la vegetació, amb un terreny inapte per a l'agricultura.

Sarroca de Lleida

COM.: Segrià

REF.: GEC.

Població i municipi del sector sud-est de la comarca, en transició vers les Garrigues, que es troba uns divuit quilòmetres al sud de Lleida, al peu de la carretera de Flix; el seu nom, tot i que no n'és estrany un ús simple, *Sarroca*, alterna entre dos complements especificatius de tipus genèric, *Sarroca de Segre*, que és com li dóna entrada la GEC (malgrat que el riu Segre és a vuit quilòmetres de la població i el seu terme no n'és pas riberenc), i *Sarroca de Lleida*, que sembla imposar-se en els usos reals (i és el que reflecteix, per exemple, la cartografia actual de l'ICC) a pesar de l'esmentada distància respecte de la capital.

DOC.: *sa Roca*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 110); *Sarocham*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 121); *ça Rocha*, 1358 (*Fog.*); *la Rocha*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Çaroqua*, 1497 (*Fog.*, p. 183, 184); *Sarrocha*, 1553 (*Fog.*).

OC: —¹

ALTR. HIP.: És perfectament clar, a banda la qüestió ja comentada del complement especificatiu, que es tracta d'una aglutinació de l'article arcaic *sa* davant del substantiu *roca*, d'origen preromà però tanmateix incert (vegeu DECat s. v.); el dubte principal entorn d'aquest cas, doncs, consisteix en una interpretació recta, oronímica, d'aquest substantiu (possible, atès que el poble es troba sota un penyal rocós), o bé en una també ben freqüent accepció translatícia de *roca* com a 'castell roquer' (vegeu DECat, vol. VII, p. 355b37-356a11, i també *supra*, s. v. *Rocabertí*, *Rocafort*, etc.), no menys possible i fins probable, atès que se sap que l'origen de la població fou un antic castell àrab, naturalment bastit en el penyal abans al·ludit.

[sa-rroca][lleida]
 orotopònim
 català < preromà
 simple (+ complement especificatiu)

1. Efectivament, aquest és un dels casos de noms de poblacions amb entitat municipal que l'OC no tracta pròpiament ni tampoc esmenta de passada.

REF.: OC, vol. III, p. 154b43-56; CR, vol. XXIV, p. 99; Eritja, p. 20-21; ICC-Pla.

Important i antiga partida de la part central de la comarca, situada per Coromines en el municipi de Linyola, «al sud-oest del terme, tocant amb el Poal»,¹ però dins d'aquest darrer per la cartografia comarcal de l'ICC, un parell de quilòmetres a llevant del poble, a mig camí entre Linyola i Mollerussa; n'existeix la variant merament gràfica *Sarcènit*, que no fóra pas infundada etimològicament, com tampoc no ho és la pronúncia local amb [k] final, recollida personalment per Coromines a Ivars.

DOC.: *Exapcenich*, 1181; *Exarapcenig*, 1189 (OC).

OC: Vol. III, p. 154b56-155a5: com el seu parònim *Butsènit*, article dins del qual de fet es tracta aquest cas, sembla tenir un clar origen aràbic, però mentre el d'aquest fóra un nom personal morisc, l'arrel de *Sarsènit* deu trobar-se en una combinació *āsh-sharb-zanaq* (o una seva variant *sarb (a)z-zānāk*) significat aproximadament 'el regadiu dels barris'.

ALTR. HIP.: —
 [[sar][sènit]]
 hidrotopònim
 àrab
 compost N + N

1. Vegeu OC, vol. III, p. 154b44, informació que tanmateix va seguida d'un flagrant error, en precisar que aquesta partida es troba concretament «entre el Riu Ció i la carretera de Mollerussa [a Linyola i Belcaire]» (íd., b45); a banda l'equívoca grafia «Ció», que no s'acorda a l'ús amb *S* inicial que s'ha fet general i que el mateix Coromines empra arreu, inclòs l'article dedicat al nom d'aquest riu (vegeu *infra* s. v.), és clar que la referència a aquest curs d'aigua és un lapsus, ja que el Sió es troba gairebé vint quilòmetres al nord d'aquest lloc, i en canvi el riu que certament envolta la partida de Sarsènit, confrontant-la amb l'esmentada carretera, és el Corb, que prové de Bellpuig d'Urgell i es dirigeix al Segre tombant pels Arcs i Vilanova de la Barca, on desguassa.

REF.: OC, vol. VII, p. 56b45-46; Tort, 1998, p. 312; ICC-Segrià.

Important altiplà que s'aixeca damunt mateix d'Almenar, al nord-oest d'aquesta població i al sud-oest de la veïna Alfarràs, durant uns dos o tres quilòmetres; en realitat és el sector septentrional de la gran planura d'entre tres-cents i tres-cents vuitanta metres d'altura, que arriba d'Alfarràs fins gairebé a Alpicat (divuit quilòmetres al sud), sempre a ponent de la vall de la Noguera Ribagorçana i de l'antic Segrià (i amb el canal d'Aragó i Catalunya com a límit occidental modern), marcant el canvi de vessant respecte de la conca del Cinca; el sector que ara ens ocupa és limitat pel sud, entre altres plans sense solució de continuïtat, pel *Sassalt*, el nom del qual hi té relació directa (vegeu *infra s. v.*), i apareix subdividit en la cartografia comarcal de l'ICC entre la partida dita simplement *lo Sas*, al nord (terme d'Alfarràs), i el *pla del Sas* situat immediatament al seu sud (terme d'Almenar).¹

DOC.: *ipsa serra de ipso Sas*, 1147 (Font Rius, doc. 64); *Sas \ la intrada del Sas*, 1170 (G.-Biosca, p. 220); *Sasso*, 1188 (CR, vol. XXIV, p. 48).

OC.: Vol. VII, p. 56a55-59a38:² fixació toponímica del substantiu *sas*, d'origen preromà, molt probablement indoeuropeu (*SASSU o *SASSO), que ha estat emprat com a apel·latiu singularment en aquesta part del país i vers l'Aragó, amb un significat proper al concepte de 'serrat allargat (no rocós)' o 'altiplà sec (tanmateix aprofitable per a l'agricultura)'.

ALTR. HIP.: —

[sas]
orotopònim
català < preromà
simple

1. Altres exemples de *Sas* segrianencs esmentats per Coromines poden identificar-se amb aquest mateix amb certa probabilitat, com és el cas d'una referència genèrica a *el Sas* «en més d'una trentena de llocs de la Llitera, el Segrià i el Baix Cinca» (OC, vol. VII, p. 56b28-30), i potser també una altra al *Sas* d'Alguairó (id., p. 59a57-58), que en definitiva és un terme veí del d'Almenar, amb el qual comparteix l'alludida morfologia en terrassa; fins i tot podríem assimilar-hi, de forma indirecta, el cas d'un vell topònim de la ciutat de Lleida, *l'entrada del Sas* (vegeu id., p. 57a32-34), en la mesura que sembla ser tan sols el nom d'un portal, sens dubte l'orientat vers aquest mateix gran altiplà a què ens hem estat referint.

2. Reproducció de l'article original del 1959 «*Saso, sarda, seix*, voces topográficas de substrato» (inclòs ja abans a ETC, vol. II, p. 175-193), ara traduït i lleugerament retocat, tal com hem posat de manifest en nota al peu *supra*, s. v. *Sardera*, fitxa a què remetem per a més detalls, en particular pel que fa al matis semàntic de diferenciació entre *sas* < *SASSO i el seu antic derivat *sarda* < *SASSITA.

1723

Sas, sèquia del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un curs d'aigua artificial del terme de Castelló de Farfanya, situat immediatament al sud de la població, on neix del riu de Farfanya, i que corre paral·lel a ell, per ponent, fins que un parell de quilòmetres després tomba vers ponent, regant algun dels plans del sector sud-oest del municipi.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte es tracta d'un cas paral·lel al de la important plana homònima, al nord del Segrià (vegeu la fitxa anterior), a bastament estudiat per Coromines, en què simplement s'ha acabat esdevenint la fixació toponímica d'un antic apellatiu *sas*, d'origen preromà, que designava, com és notòriament aquell cas i en bona mesura també aquest, una extensió plana i àrida de terreny, tanmateix emprada per a determinats modes d'explotació agrícola.

[sas]
orotopònim
català < preromà
simple

REF.: OC, vol. VII, p. 56*b*44-46; Tort, 1998, p. 312; ICC-*Segrià*.

Nom d'un altiplà conreat que es troba immediatament al sud d'Almenar, dins del seu terme municipal, damunt mateix dels costers per on corre el canal de Sant Jaume, un quilòmetre en paral·lel del canal de Pinyana; és significativa la seva posició un poc més elevada (380 metres d'altura) que el pla del *Sas* (vegeu *supra* s. v.), del mateix terme (situat uns tres quilòmetres vers el nord-oest, a ponent d'Almenar), així com la circumstància que el seu punt més alt (amb vèrtex geodèsic menor, a 387 metres, també dit *Sassalt*) es trobi en el seu angle nord-est, just damunt de la vila; Coromines en recollí la variant formal *Sessalt*, amb dissimilació vocàlica, en concurrència amb *Sassalt*.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 56*b*42-44: compost del mateix nom *sas* tractat en les fitxes anteriors, o possiblement ja de *Sas* en tant que topònim, i l'adjectiu qualificatiu *alt*, que, com hem explicat, s'ajusta sens dubte a la posició relativa d'aquest altiplà o *sas*.

ALTR. HIP.: —

[[sass][alt]]
situació geogràfica
català < preromà
compost N + Adj

REF.: GEC; TS, p. 416; OC, vol. VI, p. 458b33-34; ICC-Segarra.¹

Forma toponímica localitzada al nord de la comarca, que, sense haver-hi esdevingut pròpiament un nom de lloc independent, s'empra com a complement especificatiu almenys en dos hagiòtopònims veïns, tots dos ja tractats en el seu moment (vegeu *supra s. v.*): *Sant Pere Sasserra*, lloc també conegut com *Padollers*, a l'extrem de llevant del municipi de Biosca, i *Santa Maria Sasserra*, església i caseria del dispers lloc de Vallferosa, que es troba gairebé simètricament, a tot just tres quilòmetres de distància, en el sector de ponent del veí terme de Torà.²

DOC.: —

OC: Vol. VI, p. 457a11-13: mera aglutinació de l'article arcaic *sa* (< llatí *IPSA*) al substantiu orogràfic comú *serra*.³

ALTR. HIP.: —

[sa-serra]
orotopònim
català < llatí
simple

1. Cal anotar que en l'OC només s'esmenta Sant Pere Sasserra, mentre que la GEC dona entrada pròpia tant a *Santa Maria Sasserra* com a *Sant Pere Sasserra*, tot i que, curiosament, en una entrada *Sasserra* de la mateixa obra es remet al primer i no al segon d'aquests hagiòtopònims.

2. A més, atès el caràcter altament genèric de la denominació geogràfica en qüestió, que sembla aplicada a tot l'extrem septentrional de la comarca, a partir del punt (al nord del Llobregós) en què aquesta certament canvia de fisonomia i esdevé muntanyenca i boscosa, podríem afegir a aquest mateix cas toponímic el nom ja tractat (vegeu *supra s. v.*) de *les Cases de la Serra*, enclavament del terme de Florejacs situat al nord del de Sanaüja, també en contacte amb el Solsonès i no lluny del territori municipal de Biosca.

3. Sembla convenient afegir-hi, atesa la manca d'informacions complementàries en aquest punt de l'OC, que aquesta forma *Sasserra* és ben representativa de la zona en què es troba el nom, que és la més marcadament muntanyenca de la comarca, en transició vers el Solsonès.

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom amb què es coneix un indret del terme de Castellldans, que es troba uns tres quilòmetres al sud-est de la població; es tracta efectivament d'un petit *coll* o pas, en el camí que duu a Cervià per Vallseca, que deixa al nord i l'est les barrancades que s'orienten vers la Femosa (o, avui, el canal d'Urgell) i al sud i l'oest els petits afluents o *valls* que fan cap al riu de Set.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del fitònim *savina*, corresponent a un arbre perennifoli (vegeu DCVB, GEC, DECat s. v.; i també algun topònim que conté aquest mateix nom tractat a OC, vol. VII, p. 69^b16-35).

[savina]
fitotopònim
català < llatí
simple

Savinal, barranc del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un breu curs d'aigua, d'escassament un quilòmetre i mig de recorregut, que es troba a l'extrem nord-occidental del terme municipal d'Àger, un poc més enllà del seu agregat Corçà; desaigua directament en la Noguera Ribagorçana, per l'esquerra, a l'inici de l'actual pantà de Canelles.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sufixació col·lectiva-locativa, en *-al* (com en *Ametlleral*, *Espinal*, *Ginebral*, etc.), del mateix nom d'arbre *savina* que apareix en les fitxes anterior i següents.

[[savin]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

1728

Savines, barranc de les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Petit curs d'aigua de l'extrem occidental del municipi d'Algerri, que neix a uns tres quilòmetres d'aquesta població, en els turons que en separen el terme del sud del d'Ivars de Noguera (de fet, a cavall entre l'un i l'altre), i que, després de recórrer poc més de dos quilòmetres prop de l'esmentada partió, desguassa directament en la Noguera Ribagorçana, per l'esquerra, un poc més avall d'Alcarràs.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que, com l'homònim *coll* cerverí tractat en la fitxa següent i altres (vegeu les fitxes anteriors), som davant d'una fixació toponímica del nom d'arbre *savina*, d'origen llatí.

[savines]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: Duran, 1972, p. 30, 137, 271, 311; GEC.

Nom del turó allargassat sobre el qual es bastí l'església parroquial de Santa Maria de Cervera i després la part principal de la vila medieval, immediatament al nord-est del turó de Montseré on prèviament s'havia dreçat el castell, damunt la vall del riu d'On-dara; com a topònim ha tingut sempre escassa vigència, i sembla virtualment desaparegut, però se'n conserva el nom en l'advocació de la Mare de Déu del Coll de les Savines, la imatge de la qual presideix l'esmentada església parroquial.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Amb el benentès que el genèric *coll* respon en aquest cas no a l'accepció principal de 'pas entre muntanyes', sinó a la secundària de 'turó', resta només recordar que les *savines* al·ludeixen simplement a l'arbre d'aquest nom (vegeu les fitxes anteriors), que es devia trobar en aquest indret, del qual tanmateix avui ha desaparegut per complet (vegeu Porredon i Serrano, 1992, p. 5).

[savines]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1730

Seana

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 70a1-20.

Antic terme autònom del sector nord del municipi de Bellpuig d'Urgell, a l'extrem del qual, ben bé sis quilòmetres lluny d'aquesta vila, però a tocar mateix de Barbens (Pla d'Urgell), ha crescut una població que, a efectes reals, i malgrat unes marcades rivalitats, ve a ser un barri perifèric d'aquest darrer cap de terme; com és sabut, el seu nom s'emptra com a complement del de Castellnou de Seana, que es troba quatre quilòmetres vers el sud-oest, amb municipi propi.

DOC.: *Sessana*, 1139 (CR, vol. XXIV, p. 353); *Sesana*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73); *Sesana*, 1180 (OC, vol. VIII, p. 158b3); *Seane*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113).

OC: Vol. VII, p. 70a21-43: d'un nom personal llatí sufixat en -ANA(M), probablement SETIUS o alguna altra variant de la família onomàstica que aquest encapçala.

ALTR. HIP.: —

[[se]ana]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à(na)

REF.: OC, vol. III, p. 326a14-21.

Nom d'un antic castell, del qual no sembla haver quedat cap rastre, que s'esmenta en un document del segle xv llegit personalment per Coromines a l'arxiu de Solsona, en què apareix en relació amb el priorat de Gualter (Noguera), situant-lo entre aquest lloc, Agramunt i Ponts, d'on l'autor d'OC conclou que podia ser vers la Donzell, població que també se cita en el mateix text.¹

DOC.: *Sebra*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 214); *castri de Sebra*, 1433 (OC).

OC: —²

ALTR. HIP.: Com alguns homònims i parònims (com el compost *Vallcebre* o *Balsebre*) tractats en l'OC (vol. VII, p. 407b30-408a18), deu ser un derivat de l'adjectiu llatí *SEPAR*, -ARIS (en concret de l'acusatiu *SEPAREM*) 'separat, distint', fent referència a la situació relativament allunyada del lloc en qüestió.

[sebra]
situació geogràfica
llatí
simple (Adj)

1. És clar, doncs, que es tracta d'una localització altament incerta, i que en realitat aquest vell castell (en cas que realment hagués existit, cosa que fins i tot es pot posar en dubte) podria ser que es trobés no pas al nord de l'actual comarca de l'Urgell, sinó en el sector sud-est de la Noguera. El fet que en el mateix OC, uns quants volums més endavant (*s. v. Vallcebre*), Coromines estudiï alguns topònims iguals o similars a aquest (que ell mateix ha esmentat en nota al peu, *s. v. Castellserà*), i no en digui ara res de res, fa sospitar amb cert fonament que al cap i a la fi potser som tan sols davant d'un error de lectura o de còpia, si no merament d'ubicació, ja que entre els casos allí esmentats en destaca un de molt proper al nostre àmbit geogràfic: en concret, una partida del terme de Saidí, al Baix Cinca, anomenada també *Sebra* (OC, vol. VII, p. 408a4-5). Pel que fa a l'altra documentació que n'aportem, correspon a una anotació de les *Rationes Decimarum Hispaniae* del 1280, i en realitat es tracta només d'un cognom toponímic, però val a dir que —casualment?— just aquesta anotació fa referència també al monestir de Gualter, i a més l'individu en qüestió resulta ser de Ponts: «Item a Iacobo de Sebra de Pontibus pro defunctionibus [...] Berangarii de Galter de decima monasterii de Galter» (*Rat. Dec.*, p. 214).

2. Vegeu la nota anterior, en què queda clar que aquest lloc és conegut, de fet, justament arran de l'OC; allò que no apareix en aquesta obra, però, és el seu tractament etimològic, de forma que haurem de deduir que, si és que realment aquest antic castell existí, el seu nom devia ser paral·lel al dels topònims iguals o similars que sí són tractats expressament, *s. v. Vallcebre*.

REF.: ICC-Segrià.

Caseria del terme de Rosselló, situada en el seu extrem nord-oest, a dos quilòmetres del poble i al límit pràcticament amb l'enclavament de Malpartit (del municipi de Torrefarrera) i sobretot amb el terme d'Alguaire, pel sector de Tabac;¹ de fet, però, *Secà* devia ser el nom aplicat a aquest sector del gran altiplà septentrional del Segrià, situat a ponent de la Noguera Ribagorçana, entre el canal de Pinyana i el de Catalunya i Aragó (vegeu *Sas* a Alfarràs i Almenar, *Sassalt* i *la Unilla* també a Almenar, etc.), ja que no deu ser en absolut una coincidència, i ni tan sols un cas toponímic diferent, la constància d'una partida dita *lo Secà* a l'altre extrem del mateix terme de Rosselló (a cavall ja amb els de Torrefarrera i Alpícat), dos quilòmetres i mig dret al sud de la nostra caseria, en idèntica posició en els costers orientals d'aquest altiplà, ni tampoc no pot ser casual la presència d'una *sèquia del Secà*, entre Rosselló i Torrefarrera, i així mateix d'un *canalet del Secà* un poc més al nord, entre Alguaire i Rosselló, que hi està connectat i que, passant per Tabac i al peu mateix de la caseria i, després, de la partida que ens ocupa, relliga tots aquests elements i en fa, certament, un únic cas, que hem de tractar globalment.

DOC.: *seccanum*, 1172 (OC, vol. VI, p. 404b15).²

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat no aparèixer en l'OC (vegeu la nota al peu), és clar que aquest topònim respon amb un paral·lelisme gairebé mil·limètric, tant pel que fa a l'etimologia (ben òbvia, d'altra banda) com pel que fa a la motivació geogràfica, al cas homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa següent.

[[sec]à]
qualitat del terreny
català < llatí
Adj + sufix -à

1. Aquesta gran proximitat del Secà amb Tabac, unida a la singular doble homonímia que tot seguit comentarem, podria dur certa confusió en una lectura apressada del passatge de l'OC en què es tracta d'aquest nom, però tan sols, pel que fa a les nostres comarques, en referència a l'altre *Secà* segrianenc (de què tractem en la fitxa següent), ja que en aquest article, en què realment no es fa cap referència al cas de vora Rosselló que ara ens ocupa, es diu que «des d'antic havia estat *Secà* el nom d'un paratge extens a l'esquerra del Segre, aigües avall de Lleida, prop de Seròs, i de *Tabac*» (OC, vol. VII, p. 71a58-60; subratllat a l'original); a més del relatiu error (mer lapsus, en tot cas) d'esmentar *Seròs* i no, potser, el seu parònim i veí *Soses* com el terme prop del qual es troba el *Secà* del Baix Segre (en realitat en terme de Torres de Segre), crida l'atenció la referència a *Tabac*, ja que, com hem vist, un antic lloc d'aquest nom és a tocar del *Secà* de Rosselló. La clau de l'assumpte, en fi, deu trobar-se en la repetició *també* del topònim *Tabac* (vegeu *infra* s. v.), i casualment també a prop d'aqueix altre *Secà*: en aquest cas, però, és clar que Coromines es devia referir al *Tabac* del terme de Montoliu de Lleida, situat uns cinc quilòmetres al nord de la *vall del Secà* de Torres de Segre.

2. Atribució incerta, que proposem nosaltres a partir de les referències del text.

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 71a58-b5; ICC-Segrià.

Important topònim, malgrat el seu caràcter transparent i gairebé genèric, de la zona del Baix Segre en transició vers les Garrigues, ja que correspon des d'antic, en mots de Coromines, a «un paratge extens a l'esquerra del Segre, aigües avall de Lleida», i concretament, a cavall entre els termes de Torres de Segre i Sarroca de Lleida, a una remarcable *vall del Secà*, que respon de fet a la doble accepció de *vall*: d'una banda una fondalada (relativa, en un terreny encara força planer com aquest, si bé esquitxat de serretes i turons, un dels quals duu justament el nom de *tossal del Secà*, un quilòmetre al sud-est de Carrassumada) i d'altra banda un curs d'aigua estacional, típic de la zona, que n'estructura el territori;¹ cal destacar que modernament ha donat lloc (i nom) al *pantà del Secà*, que ve a ser la meitat septentrional del mateix embassament d'Utxesa, situat uns tres quilòmetres a llevant del Segre, bàsicament dins del terme de Torres.

DOC.: *Secano*, 1185 (OC).

OC: Vol. VII, p. 71a56: evident derivat de l'adjectiu *sec*.

ALTR. HIP.: —

[[sec]à]
qualitat del terreny
català < llatí
Adj + sufix -à

1. En realitat són dos els cursos gairebé homònims que apareixen en la cartografia comarcal de l'ICC: una *vall del Secà* a l'extrem sud del terme de Torres de Segre, i una *vall de Secà* (sense article) a l'extrem nord del de Sarroca; tanmateix és evident que es tracta del mateix cas toponímic, atesa no només la seva proximitat, sinó, més encara, la seva confluència, que es produeix pràcticament a la ratlla entre els dos municipis, tot just un quilòmetre abans de l'inici del pantà. Aprofitem per anotar que en aquesta mateixa font cartogràfica, i dins l'esmentat terme municipal de Sarroca de Lleida, hi ha sengles partides anomenades significativament *lo Secà* i *la Vall de Secà*, i situades, no menys significativament, també en el seu extrem septentrional, al costat del pantà i del curs d'aigua del mateix nom, ja ahudits. Pel que fa a la GEC, hi té entrada pròpia la *vall del Secà* (s. v. *Secà*), referint-se a la primera de les dues comentades a l'inici d'aquesta nota, i dins del mateix article es fa referència també al *pantà del Secà*, assimilant-lo en tot al d'Utxesa (que, per cert, Coromines afirma haver vist durant la construcció de la presa, el 1936: vegeu OC, vol. VII, p. 71b3-5).

1734

Secà, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme de Massalcoreig, situada al peu de la serra de Montllober, aproximadament un quilòmetre i mig dret al nord de la població.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No cal dir que es tracta d'un topònim menor d'explicació proporcionalment similar a la dels altres casos de *Secà* < *sec*, diàfans semànticament, tractats en les fitxes anteriors i següents, sovint dins de la mateixa comarca.

[[sec]à]
qualitat del terreny
català < llatí
Adj + sufix -à

1. Evidentment no té cap connexió, més enllà de la indiscutible homonímia i, per tant, d'unes determinades característiques geogràfiques que ho motiven, amb els altres casos de *Secà* segrianencs tractats en les fitxes anteriors (ni amb els de les següents), ja que el *Secà* de vers Rosselló és ben bé trenta quilòmetres lluny d'aquest, amb tot el pla de Lleida entremig, i l'important homònim de vers Torres de Segre i Sarroca, amb el qual s'hagués pogut confondre pel fet de trobar-se també a la zona coneguda genèricament com a Baix Segre, és també més d'una dotzena de quilòmetres lluny i, sobretot, a l'altra banda del riu principal.

1735

Secà, lo

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Vilagrassa, situada immediatament al sud de la població i gairebé a cavall amb el territori municipal de Tàrraga, confrontant amb les partides de Guixanes i Vallmajor.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Un altre cas de fixació toponímica simple del mot *Secà* < *sec*, més freqüent a l'oest d'aquesta zona (vegeu les fitxes anteriors i següents), però aquí perfectament descriptiu del caràcter d'aquesta zona allunyada tant dels rius d'Ondara i Cercavins, que es troben vers llevant, com del canal d'Urgell, més distant encara vers ponent.

[[sec]à]

qualitat del terreny

català < llatí

Adj + sufix -à

1736

Secà, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme de Vilanova de Bellpuig, situada en el seu sector sud-oriental, a uns dos quilòmetres de la població, prop del límit amb els municipis urgellencs de Bellpuig i Belianes, pel sector de Torredemora (o Torre Mora); paradoxalment, es troba al costat mateix del canal d'Urgell, si bé per la banda oriental, on no dona lloc a sistemes de regatge (tot i que és probable que sí n'hi doni el futur canal Segarra-Garrigues).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un exemple més de la derivació *Secà* < *sec* fixada toponímicament; és possible que en aquest cas el nom sorgís justament com a contrast amb les terres regades situades a l'altra banda de l'esmentat canal d'Urgell.

[[sec]à]
qualitat del terreny
català < llatí
Adj + sufix -à

REF.: GEC; ICC-Segrià.

Nom d'un popular barri de la perifèria nord de la ciutat de Lleida, crescut modernament en el lloc on hi hagué antigament un raval de Sant Pere de la Pedra (vegeu *supra*, s. v. *Sant Pere*), a mig camí de Llívia, i més enllà de Balàfia i les Pardinyes Altes; es troba situat en una zona plana, però no regada, ja que s'aixeca sensiblement per damunt de l'altitud mitjana de l'horta circumdant.

DOC.: *de termino Ilerde de secano*, 1173 (CR, vol. xxiv, p. 44); *ipsum Seccatrum*, 1174 (Font Rius, doc. 148); *ipso Seccano super Fontanetum*, 1183 (CR, vol. xxiv, p. 45); *Sega*, 1497 (*Fog.*, p. 160).¹

OC: —

ALTR. HIP.: Ja tractat en una altra fitxa (vegeu *supra*) l'element hagionímic, cal només indicar que, òbviament, el nom de *Secà*, derivat per sufixació de *sec* (vegeu les fitxes anteriors), és al·lusiu a la característica destacada d'aquest indret, abans comentada.

[[sec]à][[sant][pere]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + NP

1. Atribucions no pas segures, que tal volta corresponen a algun altre dels *secans* de vers el terme de Lleida; la referència a *Fontanet*, en el tercer cas, tampoc no resol el dilema, atès que tant hi ha el sot de Fontanet a l'esquerra del Segre com la partida de Fontanet lo Curt a la dreta, més enllà de la ciutat i no gaire lluny de l'actual Secà de Sant Pere. Pel que fa a la darrera menció (fogatge del 1497), tampoc no és gens clara l'assignació, ja que, d'una banda, el que s'hi llegeix no és sinó una estranya forma «Segà» (error de lectura?) i, d'altra banda, sobretot, cal fer constar que no hi apareix pas com un dels llocs relacionats en el fogatge, sinó tan sols com una al·lusió a la canongia d'un dels preveres de la collecta de Lleida (com altres n'hi ha d'Alcarràs, les Borges, Alcoletge o Torres de Segre...).

1738

Secanell, lo

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida del terme municipal de Torrefeta i Florejacs, situada vora l'ermita de la Mare de Déu de la Soledat, aproximadament en el centre del triangle format per les poblacions de Selvanera, Palou i Guarda-si-venes (aquesta ja pertanyent al veí municipi de Guissona); es tracta d'una zona d'altiplans, pràcticament sense cursos d'aigua, a cavall entre la conca del Sió (al sud) i la del Llobregós (al nord), però relativament allunyada, encara, tant d'un riu com de l'altre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És prou evident que es tracta d'una sufixació a partir de *secà* (vegeu les fitxes anteriors), designant en aquest cas una zona marcada globalment per la seva eixutesa.

[[[sec]an]ell]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ell*

1739

Secanet, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme d'Artesa de Lleida, situada un quilòmetre i mig al nord-est de la població, a l'altra banda de la via del ferrocarril, pràcticament equidistant de Puigverd (de fet es troba a cavall entre els dos termes) i així mateix del límit amb l'antic terme de Margalef (municipi de Torregrossa); ve a ser el marge sud-occidental del petit altiplà centrat per aqueix vell lloc de Margalef i el turó de la Pena.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una sufixació diminutiva de *secà* (vegeu les fitxes anteriors), i els paràmetres geogràfics abans al·ludits no fan sinó confirmar-ne l'escaiença, en clar parallelisme amb altres casos en què *Secà*, terme rendible especialment en aquesta comarca, es refereix a un altiplà eixut, i més concretament a algun dels seus vessants.

[[[sec]an]et]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-et*

1740

Secanet, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme municipal de Bell-lloc d'Urgell, situada en el seu sector occidental, dos quilòmetres a ponent de la població, vers l'indret en què modernament comença (o acaba) el tram de la carretera N-2 conegut com a *variant de Lleida*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que els homònims tractats en les fitxes anterior i següent, i altres parònims (vegeu *Secanell*, etc.), és obvi que som davant d'un simple diminutiu de *secà*.

[[[sec]an]et]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-et*

1741

Secanet, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de Juneda, situada tot just un quilòmetre al nord de la població, vora la carretera que duu a Torregrossa i Mollerussa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No menys evident que els parònims tractats en les fitxes anteriors, ara som davant d'una sufixació diminutiva del mateix mot *secà*, al·lusiva a una porció del territori que destaca respecte de les del seu entorn per la manca d'aigua.

[[[sec]an]et]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-et*

1742

Secanets, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una petita partida del terme municipal de la Granja d'Escarp, situada en el seu extrem nord-oriental, vora el marge esquerre del Segre, i significativament al peu de la caseria de *Vila-seca* i la partida de *Vila-seques* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas paral·lel als tractats en les fitxes anteriors (fins i tot es pot dir que es troba també al caire d'un pendent d'un petit altiplà secaner: el de l'esmentada *Vila-seca*), aquí fixat toponímicament en plural.

[[[sec]an]ets]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

REF.: DCVB; GEC; TS, p. 431-433; CR, vol. XXIV, p. 320; OC, vol. VII, p. 73a31-b13.

Poble de la vall del Sió, situat a la riba dreta d'aquest riu, entre Tarroja i Hostafrancs; a diferència, però, d'aquests i dels altres de la mateixa zona, que o bé són independents o bé s'integren dins del gran municipi dels Plans de Sió, el lloc que ara ens ocupa, junt amb el seu immediat Ribera, pertany al terme municipal de Torrefeta (avui Torrefeta i Florejacs).

DOC.: *Sudavo*, 1015 (Font Rius, doc. 12; TS; CR; OC); *Guardia de Sadaone*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS; CR); *Guardia de Cadaone*, 1035 (*Marca*, doc. 213; TS; OC); *Sadaonis*, 1040 (TS; CR; OC); *Sadao*, 1063 (TS; CR); *Sadaoni*, 1073 (TS); *Sadaoni*, 1076 (TS; OC); *Sadaoni*, 1086 (CR); *Sadao*, 1090 (OC); *Sadao*, 1092 (TS); *Sadao / Sadaone*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Castelar de Sadao*, final s. XI (*Lib. Fend.*, doc. 696); *Sadao*, 1116 (TS; OC; *Priv. Tàrr.*, doc. 4); *Sadao*, 1120 (CR, vol. XXIV, p. 476); *Sadaone*, 1150 (OC); *Sadaon*, 1173 (CR); *Sadaon*, 1182 (DCVB; TS; OC); *Sadao*, 1187 (Fité, p. 220); *Sadao*, 1192 (TS); *Sadaone*, 1192 (OC); *Sadaone*, 1194 (TS; OC); *Sadao / Sadaone*, 1195 (TS; OC); *Sadao*, 1213 (OC); *Sadao*, 1232 (TS; OC); *Sadaone*, 1249 (TS); *Çadabon*, 1270 (OC); *Sadaho*, 1276 (OC); *Sadao*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 184; TS); *Sadao*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 207, 214; TS); *Sadahon*, 1285 (OC); *Sadahone*, 1302 (Font Rius, doc. 366; TS; OC); *Sadaho*, 1315 (DCVB; TS; OC); *Sadahon / Sadahone / Sadaho / Sadao*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Sadaho*, 1340 (TS); *Sadaho*, 1358 (*Fog.*; TS); *Sadao*, 1359 (OC); *Çadaho*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 80; TS); *Sadaho / Sadao*, 1379-1380 (TS); *Sedo*, 1497 (*Fog.*, p. 196, 241); *Sedo / Cedo*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VII, p. 73b14-74a23: possiblement derivat d'una base preromana *SATABON, de tipus ibèric, emparentada amb el radical SAITAB- (de significat tanmateix desconegut) que es troba també en l'origen de SAETABIS > *Xàtiva* i alguns altres noms de lloc principalment de la península Ibèrica, en aquest cas amb la terminació -ON o -BO, l'una i l'altra també típicament prelatines.¹

ALTR. HIP.: Del llatí SEDATIONEM 'repòs' (DCVB), hipòtesi completament descartada per Coromines, amb raons tant documentals com fonètiques i semàntiques (vegeu OC, vol. VII, p. 74a24-31).

[[sed]ó]
semàntica desconeguda
preindoeuropeu
simple

1. Justament en l'article de l'OC dedicat al topònim *Xàtiva* es torna a esmentar el cas de *Sedó* (vol. VIII, p. 120b7-14), i no cal dir que amb la mateixa llició etimològica, si bé s'hi divergeix lleugerament pel que fa a la terminació, que en aquest altre passatge de l'obra corominiana es diu que és «amb -ONE afegit», essent aquesta «la terminació típica de tants NLL ibèrics importants com *Barcino*, *-onis*, *Tarraco*, *Celsos* etc.» (id., p. 120b12-14).

REF.: GEC; Zamora, p. 138, 251, 257; Tort, 1986*b* (pàssim); TS, p. 433-437; OC, vol. VII, p. 76*a*21-*b*11.

Nom actualment de la comarca sud-oriental de les terres de Ponent, en contacte amb l'Anoia i la Conca de Barberà, però que tradicionalment (i en el sentiment popular encara avui, segons les zones) identifica una zona bastant més àmplia, que abasta bona part d'aquestes demarcacions (subcomarques de Calaf i Santa Coloma de Queralt) i igualment d'altres de veïnes, com l'Urgell (Verdú i la vall del Corb, almenys fins a Maldà), el Solsonès (la zona sud, bàsicament els termes de Pinós i la Molsosa, representa una transició) o fins i tot les Garrigues, amb què l'actual Segarra oficial ni tan sols fa frontera (zona de Fullella i Vinaixa); en realitat, la Segarra originària, descendent d'un *municipium* romà ja anomenat així, se situa al nord de l'actual Anoia (altiplà de Calaf), i concretament, segons sembla, vers la vila dels Prats de Rei.

DOC.: *Sigarrensis*, s. I (TS; CR, vol. XXIV, p. 297; OC); *Sigarra*, s. II (CR, vol. XXIV, p. 297; OC); *Segarrensis*, s. III-IV (TS; CR, vol. XXIV, p. 297); *Sagarrensi*, 945 (TS; OC); *Sagarra*, 951 (TS; OC); *Segarra*, 1015 (Font Rius, doc. 12; TS; OC); *Segarrae*, 1040 (TS); *Sagarra*, 1045 (TS; OC); *Ssegara*, s. XII (Rasico, p. 110); *Segarra*, s. XII (TS; OC); *Sagarra*, 1251 (OC); *Segarra*, 1279 (OC); *Segarra*, 1280 (TS); *Sagarra*, 1359 (TS; OC); *Segarrie*, 1360, 1363 (*Ll. Verd*, doc. 65, 72); *Sagarra*, 1365-1370 (*Fog.*; TS); *Sagarra*, 1601 (OC).

OC: Vol. VII, p. 76*b*13-33: derivat d'un mot preromà potser ja amb la forma SEGARRA, probablement ibèric i emparentat amb el basc *sagarr* 'poma' o 'pomera'.¹

ALTR. HIP.: Altres intents d'explicació preromana, però a través del cèltic o d'identificacions amb altres llocs esmentats per les fonts antigues, semblen avui descartats (vegeu DCVB; TS, p. 434; OC, vol. VII, p. 76*b*34-38).

[segarra]
fitotopònim
preindoeuropeu
simple

1. Tot i admetre com a bona aquesta hipòtesi etimològica, que ja abans de Coromines, amb lleugeres variants, havien formulat altres estudiosos, no podem ni ningú pot estar d'acord amb l'explicació etiològica adduïda per l'autor de l'OC, car va contra tota evidència quan afirma que «poques comarques hi ha on es produeixi tant de pomar com a Segarra» (vol. VII, p. 76*b*17-18); la realitat és que la presència de pomeres hi és escassíssima (a la major part del territori, nul·la), tant avui com en temps històrics (la Segarra passà entre els segles XVIII i XX de ser una zona de boscos a tenir una agricultura extensiva basada en els cereals, i parcialment en la vinya, l'olivera i l'ametller), a diferència del veí Urgell (en sentit ampli) que sí s'ha dedicat amb èxit a la producció frutera (pomes, peres, etc.), si més no en temps recents; de manera que bé cal buscar l'explicació per una altra banda: el cas de *Segarra* (com el d'*Urgell*, *Segrià*, *Garrigues*, *Bages*, etc.) sembla ser el d'un topònim primerament local (de l'àrea de Prats de Rei) estès més tard, tal volta a l'hora de l'expansió comtal dels segles X-XI, a tota una comarcada; per tant, no cal pensar en una comarca marcada globalment per la producció d'un determinat vegetal, en aquest cas les pomes, sinó que fóra suficient per generar aquest nom que, en origen, hi hagués hagut un petit camp de pomeres (o una sola pomera singular, qui ho sap) vers l'indret dels Prats de Rei (vegeu TS, p. 435).

REF.: Vallverdú, 1970, p. 59-88; GEC; OC, vol. VII, p. 79b7-80a3.

Únic nom amb què es coneix el principal riu de Ponent, nascut en terres de l'Alta Cerdanya i que ingressa en el nostre marc geogràfic pel recentment construït pantà de Rialb, provinent de l'Alt Urgell, que travessa de cap a cap, en direcció nord-sud; a la comarca de la Noguera, concretament entre Ponts i Camarasa, tomba en direcció oest i rep, entre altres, les aigües del Rialb, el Llobregós, el Boix, el Sió i, sobretot, la Noguera Pallaresa; més endavant reprèn el sentit sud (o més precisament sud-oest) ja fins al final del seu recorregut, passant per Balaguer, Corbins (on entra al Segrià i on rep les aigües de la Noguera Ribagorçana) i, no cal dir-ho, Lleida; després d'aquesta ciutat estructura la comarca coneguda com a Baix Segre (amb poblacions mitjanes com Alcarràs, Torres, Soses, Aitona i Seròs), i finalment, poc després de rebre el Cinca a la Granja d'Escarp just en el límit comarcal (i oficialment també provincial i autonòmic), desguassa en l'Ebre sota Mequinensa, dins del seu terme municipal.

DOC.: *Sicoris*, [fonts romanes] s. a. (OC); *Sequere*, 856 (OC, vol. VII, p. 438a18); *Segre*, 888 (OC); *Segarim*, final s. IX (CR, vol. XVII, p. 220); *Segure*, 952 (OC); *Segre*, 982 (CR, vol. XVII, p. 259); *Sigeris*, 1024 (CR, vol. XVII, p. 220); *Sigere / Sugeris*, 1026 (Font Rius, doc. 16; CR, vol. XXIV, p. 388); *flumen Segor*, 1030 (*Lib. Feud.*, doc. 120); *al-veum Sigeris*, 1035 (*Marca*, doc. 213); *Sigarim*, 1050 (CR, vol. XVII, p. 220); *Segor*, 1050 (OC); *Sicoris*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72); *flumen Segor*, 1078 (*Lib. Feud.*, doc. 53); *Sigeris*, 1080 (Font Rius, doc. 36; OC, vol. IV, p. 284a39-40); *Sicoris / Sigoris*, 1082 (Font Rius, doc. 38); *Segre*, 1087 (OC, vol. IV, p. 284a48); *Sigeris*, 1097 (CR, vol. XIII, p. 282); *Segre*, 1108 (Fitè, p. 79; CR, vol. XVII, p. 39); *Sicoris / Siorim*, 1118 (Font Rius, doc. 50); *Sigor*, 1147 (CR, vol. XXIV, p. 41); *Sicoris*, 1152 (DECat, vol. II, p. 977a58); *Sicoris*, 1163 (Font Rius, doc. 123); *Sicorim*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Secriari*, 1174 (Font Rius, doc. 148); *Sigoris*, 1184 (DECat, vol. I, p. 660a40); *Sicoris*, 1186-1187 (CR, vol. XVII, p. 40, 252); *Siccoris*, 1199 (Font Rius, doc. 210); *'Siqar / 'Sigr / 'Suqr / Syq<a>r*, [fonts àrabiques] s. X-XII (CR, vol. XXIV, p. 32; OC); *Sicoris*, 1212 (Font Rius, doc. 236).

OC.: Vol. VII, p. 80a4-40: l'antecedent immediat, que com és sabut és el llatí SICORIS, sembla derivat d'una base preromana de tipus indoeuropeu, cèltica o —segons Coromines— possiblement sorotàptica, *SIK^UARI*, que coincidiria amb el nom d'un antic riu irlandès.¹

ALTR. HIP.: —

[segre]
hidrotopònim
preromà indoeuropeu
simple

1. Aquest hauria de ser un indicatiu suficient per aventurar, si més no, que es tracta d'un nom de significat relacionat justament amb l'aigua, amb el riu mateix; això no obstant, cal fer constar que Coromines s'absté d'indicar res en aquest sentit. D'altra banda, escau afegir a la informació ja apuntada que, a partir d'aquella base preromana i, en particular, de la forma llatina SICORIS, l'evolució fonètica d'aquest hidrotopònim, ben regular, consisteix en la sonorització /k/ > /g/ de l'oclusiva intervocàlica, en l'obertura en /e/ de les vocals inicial i final (d'acord amb el vocalisme romànic) i en la caiguda de la medial postònica, la qual dona lloc a l'actual grup /gr/.

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 80a42-b29.

Nom actualment d'una de les comarques de Ponent, capitalejada per la mateixa ciutat de Lleida, i que comprèn de fet diverses subcomarques (al sud, el Baix Segre; al sud-est, bona part de les Garrigues tradicionals; al centre, el Pla de Lleida, etc.); històricament, però, l'abast del terme *Segrià* era prou menor, i, doncs, més específic, i vindria a correspondre a una d'aqueixes subcomarques, concretament la situada immediatament al nord de l'horta de Lleida, fins a Alguaire, que limita a llevant amb la Noguera Ribagorçana i a ponent amb el gran altiplà (vegeu *supra*, s. v. *Sas*) que el separa de la conca del Cinca; és molt probablement d'aquesta accepció tradicionalment més acotada del nom de la comarca que prengué el determinatiu el poble de *Vilanova de Segrià* (i modernament també el de Benavent), així com un antic curs d'aigua de la zona dit la *clamor de Segrià* (si no és que, en aquest darrer cas, la influència fou justament a la inversa, cosa tanmateix difícil de comprovar).

DOC.: *Sichiriano* [antrop.], 1090 (OC); *Sigriano*, 1152 (CR, vol. XXIV, p. 34); *Sigriano*, 1153 (OC); *Secriani / Secrianum*, 1149-1162 (OC); *Sigriani*, 1169 (CR, vol. XXIV, p. 40); *Segriano*, 1172 (OC); *parte Secriani*, 1174 (Font Rius, doc. 148); *Secrianum*, 1174 (OC); *Sagria*, 1174 (Font Rius, doc. 151; OC); *Segria*, 1177 (OC); *Segria*, 1213 (OC); *Segriano*, 1231 (OC, vol. VI, p. 404b19-20); *Segriano*, 1247 (OC, vol. VI, p. 404b29); *Segria*, 1262-1274 (OC); *Segriano*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 112-113; CR, vol. XXIV, p. 82); *Segria / Segriani / Segriano*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 119, 128-129); *Segriani*, 1280 (CR, vol. XXIV, p. 250); *Segria*, 1289, 1291 (OC); *Segria*, 1359 (OC); *Sagria*, 1497 (*Fog.*, p. 174, 177).

OC: Vol. VII, p. 80a49-53: derivat per sufixació del nom mateix del *Segre*, ja en llatí (per bé que, com hem apuntat, el nom del riu té una base preromana de tipus indoeuropeu: vegeu la fitxa anterior), a partir d'una construcció adjectival com (PAGUS) *SICORIANUS 'la comarca del Segre'.

ALTR. HIP.: —

[[segri]à]
hidrotopònim
llatí
N(top) + sufix -à

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom certament d'un mas i de la corresponent finca, que es troben a l'extrem occidental del municipi d'Oliola, en l'angle que aquest forma més enllà del Bosc del Siscar, clavant-se en terme d'Agramunt, concretament entre aquesta vila (que és uns tres quilòmetres vers el sud) i els seus actuals agregats la Donzell (vers el nord-oest) i les Puelles (vers el sud-est); recentment uns nous propietaris l'han modernitzat i l'exploten com a hípica amb fins turístics.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Per bé que, sense tindre'n dades antigues, no és del tot descartable un origen més remot (ço és, paral·lel al de l'actual determinatiu de *la Pobla de Segur*, que segons Coromines hauria de ser *Segú* i provindria d'un cèltic SEGO-DUNUM; vegeu OC s. v.), el més probable és que hàgim d'emparellar aquest nom amb el de tota una sèrie de llocs en què es troba un ús tòpicament onomàstic de l'adjectiu *segur* < llatí SECURUS '(lloc) tranquil', com ara els diversos *Segur*, *Segura*, *Vallsegura*, etc., fins a divuit, que, a diferència del que ara ens ocupa, sí són recollits en l'OC, per bé que, estranyament, en dos articles o subarticles diferents (vol. VII, p. 83a17-37; 87a34-b18).

[segur]

valoració afectiva

català < llatí

simple (Adj)

1748

Selva, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del municipi de les Avellanes i Santa Linya, situada en el seu sector de llevant, al sud-est de Santalinya mateix; es tracta d'una zona montuosa tota coberta de bosc, la qual cosa, com veurem, s'adiu perfectament al seu ètim.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte es tracta d'un reflex toponímic del mateix substantiu *selva* < llatí *SILVA* 'bosc', que, en aquesta acceptió genèrica, participa en nombrosos noms de lloc catalans (vegeu OC, vol. VII, p. 95a51-100a19), entre els quals naturalment el corònim corresponent a una de les comarques nord-orientals del Principat, així com el poble segarrenc de *Selvanera* (vegeu la fitxa següent).

[selva]
fitotopònim
català < llatí
simple

Selvanera

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 443-444; OC, vol. VII, p. 96b5-8.

Poble de l'antic terme municipal de Florejacs (avui unit al de Torrefeta), que es troba aturonat a un parell de quilòmetres del marge esquerre del riu Llobregós, uns cinc quilòmetres al nord de Guissona; del seu nom, popularment, se'n coneixen les variants *Salvanera*, ja antiga, amb obertura inicial típicament nord-occidental, i *Sau-* o *Seuvanera*, amb vocalització de /l/ travada, no menys típica en aquest context.

DOC.: *Salvanera* / *Salvaneda*, 1553 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VII, p. 69a30-31, 95a53-96a60: compost dels antics mots *selva* 'bosc' (derivat directe del llatí *SILVA*, ben present a la toponímia catalana) i *nera*, que és una mera variant de l'adjectiu *negra* < llatí *NIGRA*, tal com ho són altres homònims i parònims d'arreu del país (vegeu OC, vol. VII, p. 96a46-b26), amb el significat global, en definitiva, de 'bosc fosc i espès'.

ALTR. HIP.: —

[[selva][nera]]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1750

Senill

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom simple d'una partida del terme de la Pobla de Cérvoles, situada un quilòmetre i mig damunt de la població, vers el sud, més enllà de l'antic castell, en el vessant septentrional de la serra de la Llena.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sens dubte es tracta del mateix fitònim *senill* (mena de canyís) que es troba en l'origen del nom del riu afluent del Segre que tractem en la fitxa següent, i en el de força altres topònims amb la mateixa arrel que, a diferència del que ara ens ocupa, sí apareixen en l'OC (vegeu vol. VII, p. 105a18-46).

[senill]
fitotopònim
català < preromà
simple

1751

Senill, barranc de

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 105a22-24; ICC-*Noguera*.

Nom d'un relativament important curs d'aigua de l'actual terme d'Artesa de Segre (apareix en la cartografia comarcal de l'ICC com a *riu Senill*), que neix en el seu extrem sud-oriental, més enllà de Tudela i Seró, gairebé a la ratlla d'Oliola, i que, després de córrer una desena escassa de quilòmetres sempre en direcció a ponent, desguassa directament en el Segre, per l'esquerra, just després d'Artesa, al límit amb el terme de Foradada.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 105a18-21: aplicació toponímica directa del fitònim *senill*, corresponent a una mena de canyís i altres vegetals típics d'indrets humits (vegeu DECat, DCVB s. *v.*); es tracta d'un nom d'origen incert, tal volta preromà.

ALTR. HIP.: —

[senill]
fitotopònim
català < preromà
simple

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 107a5-27.

Població amb municipi propi (abans agregat a Belcaire) del tram final de la ribera del Sió, que es troba a l'esquerra d'aquest riu, uns sis quilòmetres a llevant de Balaguer; és prou freqüent l'ús del topònim amb complement determinatiu, *la Sentiu de Sió* (així té entrada a la GEC i així apareix a la cartografia de l'ICC, per exemple), malgrat que l'altra població anomenada amb aquest nom al Principat és molt lluny (al Baix Llobregat) i que és aquesta darrera, clarament molt menor (es tracta d'un veïnat agregat al municipi de Gavà), la que en les obres de referència rep el nom simple, sense cap determinatiu.

DOC.: *Centit*, 1139 (Font Rius, doc. 56; OC); *Sentiz*, 1165 (CR, vol. XVII, p. 66); *la Sentiz*, 1166 (CR, vol. XVII, p. 50); *Sentid*, 1167 (CR, vol. XVII, p. 50); *Sentid*, 1177 (CR, vol. XVII, p. 51); *Sentiz*, 1180-1183 (Font Rius, doc. 168; OC); *Sentit*, 1180 (CR, vol. XVII, p. 66); *ça Sentiu*, 1259 (OC); *sa Sentil*, 1259 (OC); *Zasentiu*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 182; CR, vol. XVII, p. 66); *ça Sentiu*, 1295 (OC); *la Sentiu*, 1347 (*Priv. Bal.*, doc. 28); *la Sentiu*, 1359 (OC); *Sentiu* / *la Sentiu*, 1497 (*Fog.*, p. 156, 161); *lo Sentiu*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. VII, p. 107b10-19: del fitònim llatí SENTIX, -ICIS 'esbarzer' o 'arç', o més concretament del seu acusatiu SENTICEM (vegeu OC, vol. III, p. 350b14-15), amb vocalització de consonant final; es tracta d'un nom que no ha deixat descendents directes en la llengua comuna, però sí diversos noms propis, tant en català com en altres llengües romàniques peninsulars.

ALTR. HIP.: —

[sentiu]
fitotopònim
llatí
simple

1753

Seró

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 117b52-118a24.

Poble agregat al municipi d'Artesa de Segre, situat en el seu angle sud-oriental, a mig camí d'Oliola, uns sis quilòmetres lluny d'Artesa i dos quilòmetres a llevant de Tudela (que n'era l'antic cap de terme), vora el barranc de Senill.

DOC.: *Sero*, 1066 (OC); *Ceron*, 1071 (OC); *Seron*, 1072 (CR, vol. XVII, p. 36); *Sero*, 1094 (OC); *Sero*, 1098 (CR, vol. XXIV, p. 328); *Cero*, 1099 (OC); *Sero*, 1111 (OC); *Cero*, 1172 (OC); *Sero*, 1175-1176, 1180, 1182, 1187 (OC); *Sero*, 1187 (Fité, p. 220); *Seron*, 1188 (OC, vol. VII, p. 230b35); *Serone*, 1194 (*Lib. Feud.*, doc. 414); *Sero*, 1196 (OC); *Sero*, s. XII (Rasico, p. 110); *Sero*, 1202 (OC); *Sero*, 1257-1269 (OC; Rasico, p. 142); *Sero*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 183, 206; OC); *Sero*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Sero*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18); *Sero*, 1359 (OC); *Sero*, 1497 (*Fog.*, p. 155).

OC: Vol. VII, p. 117b17-118b25: d'origen preromà no indoeuropeu (iberobasc), possiblement d'una forma *ÇIRION, formada per l'adjunció del sufix prelatí -ON a una base emparentada amb el basc *ziri* o *çiri* 'falca, tascó'.¹

ALTR. HIP.: —

[[ser]ó]
situació geogràfica
preindoeuropeu
N + sufix -ó

1. Tanmateix Coromines no explicita el significat que aquest nom i els de la seva mateixa arrel (entre els quals el segrianenc *Seròs* que tractem en la fitxa següent) tindrien a partir d'una tal base lèxica; sembla el més probable, afegim-hi nosaltres, doncs, que es tracti d'una al·lusió a una antiga posició d'enclavament dels llocs en qüestió, ja sigui geogràfica (entre elements naturals com rius o muntanyes) o bé jurídica (en relació als límits del terme).

REF.: DECat, vol. VII, p. 835b33-37; GEC; OC, vol. VII, p. 117b21-40.

Vila i municipi del Baix Segre, que es troba uns vint-i-cinc quilòmetres al sud-oest de Lleida, entre Aitona i Massalcoreig o la Granja d'Escarp; la població se situa tot just un quilòmetre a la dreta del Segre, però el seu terme s'estén fins molt enllà per l'altra banda, limitant pel sud amb el d'Almatret i per l'est amb els de Llardecans i Maials, al sector garriguenc de la comarca; modernament dona nom, a més, a diversos elements hidrològics de la zona, en especial la central hidroelèctrica (tanmateix situada en el municipi d'Aitona) i el *canal de Seròs*, de llarg recorregut (neix al nord de Lleida i arriba fins a l'esmentada central), sempre paral·lel al Segre, per l'esquerra; finalment, és ja d'ús antic una *sèquia de Seròs*, a la dreta del riu.¹

DOC.: *Seros*, 1120 (OC); *Seros*, 1149 (CR, vol. XXIV, p. 54; OC); *Soros*, 1169 (Bisson, doc. 22); *Seros*, 1172 (OC); *Soroz*, 1175 (Bisson, doc. 28); *Seros*, 1187 (Bisson, doc. 62); *Soros / Seros*, 1188 (Bisson, doc. 69); *Sorors*, 1190, 1191 (Bisson, doc. 77, 84); *Seros*, 1194 (Bisson, doc. 98; OC); *Seros*, 1199, 1200 (OC); *Seros*, 1204 (Bisson, doc. 108); *Seross*, 1209 (Bisson, doc. 122); *Seros*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Seros*, 1214 (OC); *Seros*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 110; CR, vol. XXIV, p. 82); *Seros*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 130); *Seros*, 1285 (OC); *Seros*, 1302 (Font Rius, doc. 366; OC); *Seros*, 1358 (*Fog.*); *Seros*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Ceros*, 1379 (OC); *Seros*, 1497 (*Fog.*, p. 180).

OC: Vol. VII, p. 117b17-118b25: d'origen preromà no indoeuropeu, com el parònim *Seró* (vegeu la fitxa anterior), format per una arrel propera al basc *çiri* 'falca' i, en aquest cas, el sufix -OSSE, típicament iberobasc (vegeu *Alòs*, etc.); partim, per tant, d'una forma prelatina *ÇIRIOSSE.

ALTR. HIP.: Una indemostrada (i indemostrable) relació amb el llatí *SOROR* 'germana', apuntada pel DCVB (que d'altra banda emprà la forma incorrecta *Serós*, amb accent tancat), és negada per Coromines (ja al DECat,² i ara OC, vol. VII, p. 117b25-28), sembla que amb bon criteri.³

[[ser]òs]
situació geogràfica
preindoeuropeu
N + sufix -òs

1. Pel que fa a la pronúncia del topònim, podem afirmar per multitud de fonts orals que és genuïnament amb [ɔ] tònica de manera constant i sense excepcions, almenys entre la gent del lloc i de l'entorn; una forma [se'ros] és emprada tan sols per part de forasters desconexors del nom, o gent que no té el català com a llengua materna.

2. En el passatge indicat en l'apartat corresponent a les referències bibliogràfiques bàsiques, és a dir, en el volum VII del diccionari etimològic, no pas en el VIII, com apareix per error en la remissió que s'hi fa des de l'OC (amb nombre de pàgina i línia correctes). Aprofitem la nota per indicar que tanmateix un dels arguments emprats per Coromines en contra de la proposta d'Alcover i Moll fluïxeja per si mateix; diu l'il·lustre etimòleg que «l'origen pre-romà és evident [...] i ho comproven les formes en -OSSE dels documents medievals» (DECat, vol. VII, p. 835b35-37); però, com hem vist en l'apartat corresponent, la pràctica totalitat de les citacions medievals, part d'elles aportades pel mateix autor a l'OC des de fonts diverses, recullen una forma coincident amb l'actual, si bé naturalment sense accent gràfic: *Seros*.

3. Una altra hipòtesi en principi raonable (i quasi evident), tanmateix ni tan sols esmentada per Coromines, fóra que *Seró* derivés del mateix nom personal germànic *SĀRION* que segons aquest autor es troba en el topònim segrianenc *Torre-serona* (vegeu *infra* s. v.).

REF.: ICC-Pla.

Nom amb què es coneix, sobretot en les poblacions del seu voltant, la petita elevació que, en forma d'altiplà (amb uns 280-290 metres d'altura, en un entorn que sobrepassa de poc els dos-cents metres), s'estén durant uns cinc quilòmetres, de sud-est a nord-oest com una mitja lluna, entre els termes de Miralcamp, Mollerussa, Fondarella, Sidamon i Torregrossa, l'últim dels quals queda separat i amagat dels altres justament per aquesta formació; de fet, la seva plataforma superior, dividida en dos sectors (per un coll central passa la carretera de Mollerussa a Juneda), rep en cadascun d'ells el significatiu nom simple de *lo Pla*, però també, en el més nord-occidental d'ells, l'apparentment contradictori de *pla de la Serra*; el mateix nom, *la Serra*, té una partida del terme de Mollerussa, situada uns tres quilòmetres al sud-oest de la ciutat (on modernament s'han construït diversos equipaments que empren també aquest nom simple), així com una *sèquia de la Serra* que en recorre el perímetre (afectant tots cinc termes abans esmentats) i un dels petits pantans del seu subsistema, el *pantà de la Serra*, situat en aquest cas en un angle del terme de Sidamon (ICC).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una simple fixació toponímica del substantiu comú *serra*, d'origen llatí i ja antigament emprat, per via metafòrica (a partir de l'accepció originària de 'estri de serrar'), per designar una formació muntanyosa d'estructura molt o poc dentada i allargassada (vegeu DECat *s. v.*); el cas concret que ara ens ocupa, a més, és una perfecta exemplificació del caràcter relatiu de les denominacions orogràfiques populars, ja que en realitat aquest element geogràfic ni té una alçada important ni es caracteritza per una successió de pics (tret propi d'una veritable *serra*), sinó que, com hem comentat, la seva part superior és un ben recognoscible altiplà; tanmateix és la configuració extremadament plana de les terres de l'entorn allò que, per contrast, permet donar el nom singular de *la Serra*, significativament sense cap topònim específicatiu, a aquest element: ell és l'elevació de la comarca, la *serra* per excel·lència.

[serra]
 orotopònim
 català < llatí
 simple

1756

Serra de Rialb, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 120a32-40.

Nom d'un dels petits nuclis que, juntament amb molt d'habitatge dispers, conformen el terme de la Baronia de Rialb; el que ara ens ocupa, anomenat també simplement *la Serra* (així se n'ocupa l'OC), es troba a peu de carretera en el sector meridional del municipi, que és paradoxalment el menys muntanyós (si bé tampoc no gens pla), uns tres quilòmetres al nord-oest de Gualter, aturonat aproximadament un quilòmetre i mig a la dreta del Segre (després que hi hagi desguassat ja el Rialb) i a l'esquerra del barranc de Torreblanca, que també n'és afluent.

DOC.: *Serra*, 1074, 1075 (OC).

OC: Vol. VII, p. 120a35-36: evidentment del substantiu *serra*, en relació amb la situació d'aquest llogaret a la part alta d'aquest sector del terme, si més no en contrast amb la vall del riu.

ALTR. HIP.: —

[serra][[ri][alb]]
orotopònim
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

1757

Serrabaixa

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom d'un antic territori autònom de l'actual terme municipal d'Oliola, dins del desaparegut municipi del Terme de Ponts, que era diferent, al segle XIX, dels de Ponts i Oliola (vegeu *infra*, s. v. *Serralta* i *Terme de Ponts*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident composició entre el substantiu *serra* (vegeu les fitxes anteriors) i l'adjectiu qualificatiu *baixa*, en al·lusió a l'escassa altura de l'element designat, i en contrast no menys evident amb el veí *Serralta* (vegeu *infra* s. v.).

[[serra]][baixa]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1758

Serradell, lo

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 123a45-46.

Partida muntanyenca del terme municipal de la Baronia de Rialb, prop del nucli del Palau de Rialb, segons Coromines.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 123a32: derivat per sufixació de *serrat*, mot patrimonial que al seu torn té evident relació amb *serra* (vegeu DECat s. v.).

ALTR. HIP.: —

[[[serr]ad]ell]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. No apareix com a tal a la cartografia actual de l'ICC, i, atès el caràcter força genèric del nom, així com el fet que tot el terme de la Baronia de Rialb és marcadament muntanyenc, esdevé impossible determinar amb més precisió a quin indret correspon.

1759

Serrador, solana del

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 124*b*54.

Nom d'un indret del terme de Torà, segons Coromines, que l'hi recollí directament en les seves enquestes toponímiques pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 124*b*50-51: es tracta efectivament del substantiu *serrador*, derivat del verb *serrar* (vegeu DECat s. v.).

ALTR. HIP.: —

[[serra]dor]
activitat humana
català < llatí
V + sufix *-dor*

1760

Serralta

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom d'un sector de l'antic Terme de Ponts (diferent del de Ponts mateix: vegeu *infra s. v.*), pertanyent avui al municipi d'Oliola; se n'emprava també la variant simple *la Serra*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost del substantiu *serra* amb l'adjectiu *alta*, en evident contrast amb una altra part del terme, anomenada *Serrabaixa* (vegeu *supra s. v.*); atesa aquesta contraposició elemental, es comprèn que fos justament el de *Serralta* el sector que hom podia designar també amb el nom simple de *la Serra*, ja que, al capdavant, d'una *serra* més aviat s'espera que sigui *alta*.

[[serr][alta]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1761

Set, riu de

COM.: Garrigues

REF.: GEC; G.-Biosca, p. 173-174; OC, vol. VII, p. 126b49-127a13; ICC-Garrigues, Segrià.

Curs d'aigua, un dels principals d'una comarca tan marcadament seca com aquesta, que neix al vessant septentrional de la serra de la Llena, entre els termes de la Pobla de Cérvoles i el Vilosell, al límit amb Vilanova de Prades, i corre durant prop d'una cinquantena de quilòmetres en direcció nord-oest, per Cervià, l'Albagés, el Cogul, Aspa (on entra al Segrià) i Alfés, fins a desembocar en el Segre, per l'esquerra, poc després de Montoliu i Sudanell; no és estrany, modernament, un ús sense preposició, *riu Set*, tanmateix no recomanat per la normativa lingüística i contradit per la pràctica totalitat de les fonts antigues.

DOC.: *aqua de Seth*, 1107 (OC); *Set*, 1135 (OC); *regario de Septem*, 1149 (Font Rius, doc. 71); *aquam de Set*, 1151 (Font Rius, doc. 86; OC); *aquam de Seth*, 1157 (OC, vol. III, p. 367a57); *Seth*, 1167 (OC); *riu de Set*, 1170 (G.-Biosca, p. 220; OC); *rivo de Set*, 1181, 1190 (Font Rius, doc. 162, 187; OC); *rivus de Seth*, 1192 (OC); *Seth*, 1201 (OC); *rivo Siti*, 1225 (Font Rius, doc. 245); *rivus de Set*, 1230 (OC); *rivo de Set*, 1232 (Font Rius, doc. 258); *rivo de Set*, 1236 (Font Rius, doc. 267, 268; OC); *rivo de Set*, 1271 (Font Rius, doc. 319; OC); *Riu de Set*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Riu de Set*, 1385 (OC).

OC: Vol. VII, p. 127a15-27: d'un antropònim àrab derivat probablement de *Zeid*, potser un dels reis de la taifa de Lleida, els dominis del qual s'estendrien fins a la zona limitada per aquest riu.

ALTR. HIP.: —

[set]
antropotopònim
àrab
simple (NP)

REF.: GEC; G.-Biosca, p. 158; OC, vol. VII, p. 132b23-133a2.

Vila i municipi del sector occidental de la comarca, a mig camí entre Mollerussa i Bell-lloc; actualment la pronúncia generalitzada és [siða'mun] (d'on arrenca la grafia no pas inèdita, ni tampoc no exclusivament recent, *Sidamunt*, explicable per analogia amb els compostos en *munt*, com *Bellmunt* o *Agramunt*), però tant la majoria de mencions antigues com, sobretot, una pronúncia tradicional amb /o/ tònica, que al primer terç del segle XX encara recolliren Casacuberta i Coromines, recomanaren en el seu dia d'oficialitzar la forma escrita *Sidamon*, avui acceptada pràcticament sense discussió, tot i que realment fóra més ajustat a l'ús actual, i igualment acordat a l'etimologia (vegeu *infra*), d'escriure *Sidamun*.¹

DOC.: *Cidamundum*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165; OC); *Cidamon*, 1139 (OC); *Cidimon*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; OC); *Cidamon*, 1161 (Font Rius, doc. 116; OC); *Cidamon*, 1167 (OC); *Cidamon*, 1170 (G.-Biosca, p. 219; OC); *Cidamon*, 1182 (G.-Biosca, p. 158; OC); *Daycidamont*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227 [*Darcidamont*, OC]); *Darsidamont*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 238; OC); *Cidamon*, 1327 (*Bov.*, p. 9); *Sidamon*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Cidamon*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 73); *Cidamon*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 80, 81, 85); *Sidemunt*, 1331, 1333 (OC); *Cidamon*, 1336 (*Priv. Tàrr.*, doc. 107); *Sidemunt*, 1339 (OC); *Cidamon*, 1339 (OC); *Cidamon*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 112); *Çidamont* / *Cidamon* / *Cidamunt*, 1358 (*Fog.*); *Cidamunt*, 1359 (OC); *Cidamon*, 1360 (*Priv. Tàrr.*, doc. 192); *Çidamunt*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Cidamont*, 1405 (OC); *Sidemunt*, 1497 (*Fog.*, p. 238).

OC: Vol. VII, p. 133a3-36: d'origen àrab, concretament d'un compost de *sidi* 'missenyor' (vegeu àrab clàssic *sāyyi-dī*) amb un nom personal 'Amūn o, encara millor, *Hammūn* o *Hammuni*, ben testificats en nombroses fonts antroponímiques àrabs.

ALTR. HIP.: Una explicació tradicional, parcialment recollida pel DCVB, que en fa una mera fossilització de l'expressió locativa «d'ací *damunt*», és òbviament una etimologia popular, indefensible filològicament, com ja posa de manifest Coromines (vegeu OC, vol. VII, p. 133a26-30, i nota final), que tanmateix dóna valor a les mencions de 1279-1280 i hi veu no una aglutinació de la preposició *de*, com creuríem, sinó una romanalla del genèric àrab *dār* 'mas, propietat rural', en una formació originària *dār S(ayy)idi Hammuni* 'mas o propietat de Sidi Hamun'.²

[[sid][amon]]
antrotopònim
àrab
compost N + NP

1. Forma que, encara que francament minoritària, no és pas inèdita, de manera que ens hi estalviem l'asterisc. Per exemple, l'emprà l'artista lleidatà Àngel Jové en el títol mateix de l'exposició *Alamús, Sidamun, Almatret, etcètera* (1989), fruit del seu periple per aquesta part del territori amb altres dos singulars artistes ponentins, Carles Hac Mor i Benet Rossell, de forma paral·lela al *Sidamún* que dos-cents anys abans consignava Zamora (p. 246) en passar per aquesta zona.

2. Interpretació de totes totes innecessària i fins invàlida, no solament en funció d'una sèrie de mencions prou anteriors sense aquest presumpte element inicial, sinó també, sens dubte, davant del text editat de les *Rationes Decimarum Hispaniae* d'aquells anys, en què el que es llegeix és «item a rectore *ecclesie Darsidamont*» (p. 238), aparentment sense preposició (ús llatí?), però al costat de «*ecclesie de Tarrega*», «*de Alfandarela*», «*de Prixana*», etc. (els subratllats són nostres).

1763

Sinoga

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VII, p. 136a1-6.

Nom, ja segons Max-Leopold Wagner, de qui ho recollí Coromines, d'un indret d'Aitona on hom suposa que havia existit antigament el barri jueu; val a dir que hem pogut comprovar aquesta informació, darrerament, a partir de fonts orals de la mateixa població.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 136a7-10: alteració del substantiu *sinagoga* (d'origen grecojudaic), efectuada potser en àrab, llengua en la qual aquest mot prengué la forma *sunûga*.²

ALTR. HIP.: —

[sinoga]
arquitectura religiosa
català < àrab
simple

1. No fóra estrany que hi tingués relació la partida que sota una forma plural, *les Sinogues*, apareix encara en la cartografia actual (ICC-Segrià) dins del veí terme de Torres de Segre, a l'esquerra del riu, uns tres quilòmetres al nord-est d'aquesta població, i tanmateix ja gairebé deu quilòmetres lluny d'Aitona, de manera que tampoc no cal descartar en absolut que es tracti de dos casos diferents, bé que lògicament paral·lels des d'un punt de vista etimològic i etiològic.

2. Tanmateix vegeu DCVB s. v., en què (a banda de l'homònim urgellenc que tractem en la fitxa següent) es recull l'ús de *sinoga* com a mot comú en català medieval, equivalent certament de *sinagoga*; caldria no descartar, doncs, que, a més de la possible influència àrab, siguem davant d'una simple contracció *sinagoga* > **sinaoga* > *sinoga* (vegeu TS, p. 447).

REF.: DCVB; GGCC, vol. IX, p. 211; TS, p. 447; CR, vol. XXIV, p. 349, 553-555; ICC-*Urgell*.

Nom, segons l'estudiós local mossèn Antoni Bach (vegeu TS), d'un antic molí i castell (*torre de la Sinoga*) de la vall mitjana del Corb, certament documentat vers els segles XII-XIII, però almenys al XIV ja tan sols com a partida (vegeu DCVB s. v.), i que sens dubte correspon a l'actual partida de *les Sinogues* (vegeu ICC, GGCC), situada a cavall entre els termes de Sant Martí de Maldà i Belianes, aproximadament un quilòmetre i mig al nord d'aquesta darrera població i a l'oest del riu Corb.

DOC.: *Sinogam de rivo Curbo*, 1139 (CR, vol. XXIV, p. 353); *ipsam Sinogam*, 1155 (Font Rius, doc. 100); *Synonoga Vetula*, 1227 (CR, vol. XXIV, p. 349); *la Sinoga*, 1357 (DCVB; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: La seva etimologia ha de ser en principi similar a la de l'homònim segrianenc tractat en la fitxa anterior: una referència directa o bé indirecta des d'un punt de vista lingüístic (és a dir, a través de l'àrab medieval), a una vella *sinagoga*.

[sinoga]
arquitectura religiosa
català < àrab
simple

REF.: Vallverdú, 1970, p. 43, 79; GEC; OC, vol. VII, p. 136a41-b11; ICC-Segarra, Urgell, Noguera.

Un dels cursos d'aigua principals dels sectors de llevant i central de les terres de Ponent, afluent del Segre, per l'esquerra, aigua amunt de Balaguer, on arriba després de recórrer més de setanta-cinc quilòmetres per les comarques de la Segarra, l'Urgell i la mateixa Noguera, des del seu naixement, que hom sol concretar a les fonts de Gàver, per bé que recull aigües de capçalera des de més amunt, vers els altiplans de Sant Guim de Freixenet; a partir del moment que la seva vall planeja, ja al sector nord-occidental de la Segarra, dóna nom a la comarca natural de la *Ribera de Sió* (vegeu *supra* s. v.), amb capital a Agramunt; no és estranya, per bé que clarament minoritària, avui, una grafia *Ció*, que tanmateix, a la vista de la documentació medieval i de l'etimologia més plausible, fóra més escaient que no pas la ja general *Sió*.¹

DOC.: *rivo Cione*, 1033 (OC); *ri<vum> Cio*, 1050 (OC, vol. VII, p. 43a56); *Cyo*, 1061 (OC); *Çione*, 1076 (OC); *flumine Cio*, 1077 (Sangés, doc. 40); *flumine Scioni*, 1079 (OC); *flumen de Cione*, 1089 (OC); *Cio*, 1091 (OC); *reger de Cio*, 1097 (Sangés, doc. 80); *flumine Scio*, 1060-1100 (OC); *Cione*, 1118 (Font Rius, doc. 50; OC); *Cio / Cion / Scio*, s. XII (OC); *Cio*, 1208 (OC); *Cio*, 1313 (OC); *hortas de Cione / Plane de Cione*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18).

OC: Vol. VII, p. 136b20-31: d'origen preromà, de tipus ibèric, i en concret possiblement d'un hidrònimic *CEIONE > *Cione*, derivat de la base KEIA 'avenc, sitja, fondal', que es troba probablement en l'ètim d'altres noms de rius de la península, en especial vers Lleó (vegeu també OC, vol. VIII, p. 133b50-54, així com OC, vol. IV, p. 233b26-28, en què es resumeix aquesta proposta etimològica afegint-hi un assaig de contingut semàntic explícit: 'curs d'aigua enfondit').

ALTR. HIP.: La idea de relacionar-lo amb el nom bíblic de *Sion*, ja antiga (mossèn Segura; mossèn Alcover), és absolutament descartable a la llum de la documentació medieval gairebé invariable amb C- inicial (vegeu OC, vol. VII, p. 136b12-19), per bé que encara recentment l'hagi defensada amb claredat Nègre (p. 701) pel que fa a la població francesa de Sion: «transporté [de Palestine] dès l'époque carolingienne» (la qual cosa, d'altra banda, permetria obrir encara una altra possibilitat per al nostre cas, a partir d'un trasllat medieval indirecte, és a dir, des d'aquest darrer lloc).

[[si]ó]
hidrotopònim
preindoeuropeu
N + sufix -ó

1. Com certament anota el mateix Coromines en una breu entrada en el lloc alfabètic de *Ció*: «seria grafia més etimològica que *Sió*» (OC, vol. III, p. 375a36); això no obstant, fins i tot l'illustre etimòleg s'avé, en la pràctica, a l'ús consolidat actual, car és s. v. *Sió* que trobem sencer l'article que fa al cas, amb les mencions antigues, la hipòtesi etimològica, etc. Per cert, que hom hi detecta una lleugera arbitrarietat en la breu descripció geogràfica, quan s'apunta que el *Sió* «desaigua [en el Segre] al peu de La Sentiu, enfront de Balaguer, havent deixat a la dreta Camarasa, Santa Linya i Vilanova d'Avel·lanes» (OC, vol. VII, p. 136a44-47), ja que (a banda de la inexactitud en l'establiment del punt de confluència, que no és «al peu» de la Sentiu, sinó gairebé sis quilòmetres a ponent d'aquest poble) l'al·lusió als darrers tres llocs és infundada i sorprenent: ningú pot negar que aquests pobles, com mig país, són «a la dreta» (al nord) del *Sió*, però en realitat cap d'ells no participa de la seva ribera, sinó que mentre Camarasa es troba vuit quilòmetres lluny del riu (però a la riba del Segre), els altres dos se situen molt més enllà, a l'altra banda del Segre i tot, entre deu i quinze quilòmetres lluny de l'esmentada confluència.

1766

Siscar, el

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Antiga partida del sud-oest del terme d'Oliola, en altres temps ocupada per vegetació boscosa, fins al punt que el nom de *Bosc del Siscar* (vegeu *supra s. v.*) n'ha acabat suplantant la funció i és aquesta la que avui s'empra, malgrat que ja no hi ha gaire bosc, per denominar tota l'àrea; tanmateix roman encara el nom simple *el Siscar* per designar-ne un dels seus punts més elevats, amb vèrtex geodèsic de 404 metres d'altura, situat en la zona meridional de la partida, prop del límit amb el municipi d'Agramunt pel sector de les Puelles.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No sembla que hi pugui haver dubte sobre l'explicació etimològica d'aquest topònim, paral·lela a la de parònims com *la Sisquella* (vegeu les fitxes següents), a partir del nom de planta *sisca*, en aquest cas amb el sufix col·lectiu-locatiu *-ar*.

[[sisc]ar]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ar*

1767

Sisquella, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim emprat per diversos elements del sector septentrional del terme d'Algerri, des d'una partida situada prop del límit amb el municipi d'Ivars de Noguera (vers la serra de Boix) fins a una *font de la Sisquella* que es troba poc més d'un quilòmetre vers llevant, en aquest cas damunt mateix de la ratlla termenal amb Os de Balaguer, passant per un intermitent *barranc de la Sisquella* que neix vora aquesta font i corre en direcció sud, per Algerri mateix, fins al veí terme d'Albesa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment ha de tenir la mateixa explicació etimològica que els homònims garriguencs i segarrencs sí tractats per l'OC (vegeu les fitxes següents).

[[sisqu]ella]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(a)*

Sisquella, la

COM.: Garrigues

REF.: Font Rius, vol. I, p. 820-821; GEC; TS, p. 448; OC, vol. VII, p. 138a13-26; CR, vol. XXIV, p. 269; ICC-Garrigues.

Nom d'una antiga població, desapareguda com a tal vers el segle XVII, i avui principalment d'una notable *vall* (en el seu doble sentit: depressió natural i riera o curs d'aigua) del nord del terme de Juncosa, que desguassa en el riu de Set, per l'esquerra, sota el veí poble de l'Albagés; dóna nom també, encara en terme de Juncosa, a almenys un parell de partides, anomenades respectivament *la Sisquella* i *les Sisquelles*, i, al costat de la primera d'elles i de la vall abans esmentada, a un *mas de la Sisquella*, que podria ser reflex de l'antiga població.

DOC.: *pelago de Sisquela*, 1192 (Font Rius, doc. 192; OC); *valle de la Sisquela*, 1197 (Font Rius, doc. 206); *la Sisquella*, 1358 (*Fog.*); *Sisquela*, 1359 (OC); *Çisquella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86; TS); *Sisquela*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 138a30-44: derivat per sufixació del fitònim *sisca*, corresponent a una mena de canyís (vegeu íd., p. 137a53-58), o més concretament d'una base etimològica *SISKUETULA, que fóra un col·lectiu diminutiu (com *Olivella* < OLIVETULA, etc.) del preromà SISKUA de què efectivament, segons sembla, deriva el català *sisca* (vegeu DECat s. v.).

ALTR. HIP.: —

[[sisqu]ella]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(a)*

REF.: GEC; TS, p. 448; OC, vol. VII, p. 138a9-12.

Poble del terme municipal de Ribera d'Ondara, dins de l'antic de Sant Pere dels Arquells, que tanmateix es troba relativament separat de la part principal del municipi (que, com el seu nom indica, és a la vora del riu d'Ondara), ja que se situa més enllà del torrent Salat, a la zona dels Comalats, prop del límit amb els termes de Montoliu de Segarra i Cervera i amb l'enclavament de Gramuntell (del seu mateix municipi).

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 138a30-44: com el seu homònim garriguenc i altres (vegeu les fitxes anteriors), deriva del nom de planta *sisca*, típicament occidental, si no directament del seu ètim preromà *SISKUA*, mitjançant un sufix que més aviat deu ser un antic diminutiu col·lectiu *-ella* (< llatí *-ETULA*) que no el simple diminutiu amb què avui identifiquem aquesta forma.

ALTR. HIP.: Tanmateix, atesa en aquest cas la manca de documentació antiga, caldria no descartar la possibilitat d'un trasllat o reduplicació a partir d'algun altre lloc homònim, com aquell mateix.

[[sisqu]ella]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(a)*

1770

Sisquella, la

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 138a27-29.

Nom d'un mas de l'antic terme de Llanera de Solsonès (actualment agregat al de Torà), vers Lloberola (terme de Biosca), segons Coromines, que no solament ho anotà fins a quatre vegades en les seves llibretes de camp, sinó que en consignà les coordenades i tot.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 138a30-44: escau adjudicar-li el mateix origen etimològic que als seus més coneguts homònims, tant de la mateixa comarca com d'altres (vegeu les fitxes anteriors).

ALTR. HIP.: Tanmateix convindria no descartar la possibilitat que es tracti d'un topònim reduplicat, ja sigui directament a partir d'un d'aquests altres noms, o ja sigui, atesa la seva latitud, a través del cognom que en deriva, encara avui ben viu a la comarca (bé que sovint grafiat *Cisquella*).

[[sisqu]ella]
fitotopònim
català < preromà
N + sufix *-ell(a)*

1. Tanmateix no figura ja en la cartografia actual de l'ICC ni tampoc, cosa més significativa, en les llistes i el plànol de Coberó, 1982, p. 26-27, que recullen, amb la precisió d'un bon erudit local, els noms de les cases disseminades pel terme.

REF.: GEC; TS, p. 448-449; OC, vol. VII, p. 140a14-42.

Poble del terme municipal dels Plans de Sió, dins de l'antic de les Pallargues, que es troba tot just un quilòmetre al sud-est d'aquesta població, encara avui cap de terme, a l'altra banda del riu Sió, amb Pelagalls i l'antic Golonor; com a cognom és relativament freqüent, en aquesta comarca i veïnes, sovint amb la grafia *Cisteró* (ja antiga tanmateix àdhuc per al topònim).

DOC.: *Sestero*, 1094 (Sangés, doc. 72; TS); *Sestero*, 1097 (Sangés, doc. 80; TS; CR, vol. XXIV, p. 314); *Cestero*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Cistero*, c. 1200 (OC); *Sestero*, 1269 (TS; OC); *Sestero*, 1319 (*Priv. Tàrr.*, doc. 44); *Sistero*, 1359 (OC); *Cestero*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Cistero*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 140a43-b37: Coromines dubta entre un manlleu directe del topònim alpinoprovençal *Sisteron* (d'origen preromà indoeuropeu: SEGUSTERONE, compost dels quasisinònims cèltics SEGO i STER 'força') i una creació cèltica autòctona, amb aquest mateix ètim o similar.¹

ALTR. HIP.: D'un nom de persona llatí de la família de SEXTUS, potser *SEXTARIUS, amb el sufix -ONE en lloc del més freqüent -ANUM (vegeu OC, vol. VII, p. 140b6-36: és el mateix Coromines qui apunta aquesta hipòtesi, i, tot i que en principi la considera menys probable que l'anterior, a la fi en deixa la resolució oberta en forma de «dilema o fins trilema»); d'un nom personal indeterminadament cèltic conduït vers una forma SISTERONE, que Aebischer (p. 133) esmentà ja tan sols en forma d'interrogant, i en relació no pas al present cas, sinó a un antic *Sisteriano* de vers Girona, després de descartar encara més fermament que la base pogués ser un llatí SEXTILIUS.

[[si][ster]ó]
topònim reduplicat
occità
simple (N(top))

1. Vista l'excepcional irresolució que Coromines dóna a aquest dilema (excepcional, sobretot, perquè, com és sabut, l'il·lustre etimòleg es decantaria per trobar orígens preromans als nostres noms de lloc, i consegüentment solia menysprear els manlleus o trasllats), serem nosaltres els qui, provisionalment, ens inclinarem a favor de l'opció de la reduplicació medieval des d'Occitània (vegeu Dauzat i Rostaing, p. 658, i Nègre, p. 150, així com TS, on ja fonamentàvem aquesta línia). Ens hi indueixen, a banda la presència de força altres possibles trasllats des d'aquesta mateixa zona, dues raons bàsiques: la manca de gruix en la demostració dels celtismes pretesament autòctons de la Catalunya central (que gairebé tots podrien correspondre a trasllats: *Verdú*, *Briançó*, *Boldú*, *Durban*, *Durfort*...) i, en particular, la poca escaiença semàntica del significat que, segons la hipòtesi celtista ('força'), tindria el nom de *Sisteró* aplicat al poble de la Segarra que ens ocupa, poble que no es troba pas en un turó fortificat ni destaca pel seu caràcter militar, sinó que s'obre a les planes circumdants i al proper riu Sió sense més protecció que la seva petita estructura d'urbanisme rural.

REF.: GEC; TS, p. 450; CR, vol. xxiv, p. 479-481; OC, vol. vii, p. 141b48-51.

Poblet actualment deshabitat de l'antic terme municipal de Florejacs (avui Torrefeta i Florejacs), situat un parell de quilòmetres al nord-est d'aquest darrer lloc i a l'oest del seu agregat Palou, vora el límit amb l'extrem meridional del terme noguerenc de Vilanova de l'Aguda (sector de Guardiola); de les Sitges en destaca el castell del lloc, del mateix nom, que és un dels més ben conservats i visitats de la comarca, i visible des de lluny per la seva posició estratègica al capdamunt dels llocs que separen les conques del Sió i el Bragós.

DOC.: *Ciges*, 1042-1075 (CR); *Ciges*, 1116 (CR); *Ciges*, 1162-1196 (*Lib. Feud.*, doc. 198; TS); *Ciyes*, 1359 (OC).

OC: Vol. vii, p. 141b28-33: simple fixació plural del substantiu *sitja*, d'origen segurament preromà (CEIA), que ha pres històricament diferents significats, des de 'fossa' a 'dipòsit', passant per 'masmorra' i 'graner' (vegeu DCVB, DECat s. v.).

ALTR. HIP.: —

[sitges]
element arquitectònic
català < preromà
simple (morf plural)

1773

Sitjota, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del municipi de Tèrmens, situada uns tres quilòmetres lluny de la població, vers el nord-est, relativament a prop del límit amb els termes de Vallfogona de Balaguer i Bellvís, pel sector de Barretpicat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una sufixació en *-ota*, de caràcter típicament augmentatiu o despectiu, a partir del mateix substantiu *sitja* que hem trobat sota la forma plural simple en la fitxa anterior, a la qual remetem per a més detalls etimològics.

[[sitj]ota]
element arquitectònic
català < preromà
N + sufix *-ot(a)*

1774

Sivinals, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Tarrés, situada tot just un quilòmetre al sud-oest del poble, entre la carretera principal i l'autopista, i prop del límit amb el sector de llevant del terme de Vinaixa.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sufixació col·lectiva-locativa en *-al* del fitònim *sivines*, variant dialectal de *savines*, que tornarem a trobar en forma simple en les fitxes següents.

[[sivin]als]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

1. Malgrat aquesta localització, sembla clar que s'ha de separar aquest cas del de *les Sivines*, que (vegeu *infra* s. v.) es repeteix en diversos elements no lluny d'aquí, vers la conjunció entre els municipis de Tarrés, Vinaixa i Fullella; hi indueix no només la significativa diferència morfològica (el nom que ara ens ocupa duu un sufix que manca en els altres topònims), sinó també la separació geogràfica, ja que, tot i trobar-se en un dels tres termes al·ludits, aquesta partida de *los Sivinals* en realitat es troba orientada cap a un sector diferent d'aquesta part extrema de la comarca, ja gairebé al caire de la Conca de Barberà; en tot cas, la seva presència sí que confirma, d'una banda, l'existència de la planta en qüestió en aquesta part del país i, d'altra banda, la variant amb /i/ inicial amb què s'hi coneix.

1775

Sivines

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VI, p. 179a27.

Partida del terme de Sanaüja, segons Coromines, que ho recull de Manuel Riu sense tanmateix dedicar una entrada a aquest nom, sinó solament de passada, a propòsit d'altres llocs del veí terme de Biosca.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'estrany tractament d'aquest cas en l'OC (vegeu la nota al peu), no sembla dubtable que el topònim *Sivines* deu ser una mera variant dialectal de *savines*, en referència a l'arbre d'aquest nom (vegeu *supra*, s. v. *Savina* i *Savines*), que efectivament es coneix també com a *sivina* (vegeu DCVB, que encapçala l'article corresponent amb la doble forma).

[sivines]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Tot i que, cal dir-ho, amb escassa coherència geogràfica, ja que hi situen Sant Pere de Padollers, que realment és en terme de Biosca, però tocant el de Llanera-Torà, «entremig de Lloberola i Sivines [pda. de Sanaüja]» (OC, vol. VI, p. 179a25-27), cosa que, com qualsevol ullada a un plànol pot demostrar, és impossible; per tant, i atesa d'altra banda l'absència d'aquest topònim en altres fonts d'informació (res a la cartografia comarcal de l'ICC), caldria deixar en suspens l'exactitud d'aquesta menció.

1776

Sivines, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim que designa diversos elements del sector oriental de la comarca, vers els termes de Fullea, Vinaixa i Tarrés: en primer lloc, la partida de *les Sivines*, a cavall entre els dos darrers, equidistant uns dos quilòmetres al nord-est i al nord-oest respectivament de les dues poblacions; secundàriament, un *fondo de les Sivines* que parteix tot just d'aquesta partida i baixa en direcció nord-oest, sempre dins el terme de Vinaixa, fins a unir-se a l'anomenat fondo Major a mig camí de Sant Bonifaci; i en tercer lloc, un poc més al nord, en l'angle extrem occidental del terme de Fullea (però a menys de dos quilòmetres del fondo de les Sivines), un *turó de les Sivines* que, per tant, també sembla tenir-hi relació directa; finalment, tot i que sota forma singular, trobem el mateix topònim en una *font de la Sivina*, en terme de Vinaixa, situada precisament al costat de l'esmentat *fondo*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'una fixació toponímica del mateix fitònim *sivines*, variant de *savines*, que hem tractat en les fitxes anteriors (vegeu especialment el cas ben proper de *los Sivinals*, a Tarrés: *supra s. v.*).

[sivines]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1777

Socarrada, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de la Baronia de Rialb, situada en el seu extrem nord-occidental, vers la Gavarnera, un parell de quilòmetres a ponent del Cerdanyès i al sud de Sant Quiri, i sota mateix de la muntanya o roc de Benavent (el poblet de Biscarri, ja al Pallars Jussà, és un altre parell de quilòmetres en línia recta, si bé a l'altre vessant); dóna nom a un petit *serrat de la Socarrada*, que no és sinó un dels contraforts orientals de l'esmentada muntanya, vers la capçalera del barranc de Maçaners.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sens dubte prové, com els homònims tractats en les fitxes següents, de la fixació femenina plural de l'adjectiu-participi *socarrat* 'cremat', en al·lusió a algun antic incendi (vegeu especialment l'accepció de 'tram de bosc incendiat' esmentada en la nota al peu de la fitxa següent que escau al caràcter essencialment muntanyenc i boscós d'aquesta zona).

[socarrada]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

1778

Socarrada, la

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. VII, p. 990a56-57; ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector sud-oriental del terme de Bellaguarda, corresponent a una partida i, dins seu, a un *mas de la Socarrada*, que es troben tot just un quilòmetre amunt del poble, vora el límit muntanyenc amb el municipi de Margalef (Priorat); Coromines, malgrat que aquest cas no consta en l'OC, n'annotà la forma *la Sucarrada*, amb /u/ a la primera síl·laba, com correspon a una de les variants bàsiques d'aquest grup lèxic.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com la desena de casos d'homònims i parònims (*Socarrat*, *Socarrats*, *Socarrada*, etc.) que sí recull l'OC (vol. VII, p. 147b2-20), sembla clar que es tracta d'una al·lusió a un indret que quedà *socarrat* o cremat superficialment (o no tan superficialment) arran d'un incendi (íd., a60-b1);¹ quant a l'origen lingüístic del mot *socarrar*, és molt probable que sigui preromà, emparentat amb el basc (vegeu DECat s. v.).

[socarrada]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

1. Vegeu així mateix alguna accepció específica també molt escaient en aquest o en altres topònims que contenen el mot, com la de *socarrada* 'tracte de bosc que s'ha incendiat', que Coromines recollí del Diccionari Aguiló, per bé que correspon a comarques força allunyades, com són la Garrotxa i el Ripollès (DECat, vol. VII, p. 991b40-41).

1779

Socarrada, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida muntanyosa del terme municipal de Camarasa, situada a l'altra banda de la Noguera Pallaresa, en el vessant meridional del Mont-roig, un parell de quilòmetres al nord de Llorenç de Montgai.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla fora de dubte (vegeu les fitxes anteriors i següents) que som davant d'una altra al·lusió a un lloc, montuós i bàsicament boscós, que degué quedar *socarrat* o cremat en un incendi.

[socarrada]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

1780

Socarrada, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del sector de llevant del terme de Maials, on avui dona nom a una muntanyeta, la *punta de la Socarrada*, que es troba a uns tres quilòmetres de la població, i, sota la forma pluralitzada *les Socarrades*, a una partida situada un poc més al sud, a la capçalera d'un dels petits afluents de la vall Major que es dirigeix vers el sud, cap a la Ribera d'Ebre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els nombrosos homònims i parònims (vegeu les fitxes anteriors i següents, i també OC, que tanmateix no recull cap d'aquests casos), es tracta d'una referència a un indret cremat en un incendi; la forma plural de la partida, no gens sorprenent, podria respondre a la denominació de diferents trossos o subpartides amb aquest mateix nom.

[socarrada]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

REF.: ICC-Segrià.

Partida del municipi de Sarroca de Lleida, situada immediatament damunt del poble (tot just un quilòmetre), si bé a l'altra banda de la vall Major, a la qual aflueix, allí mateix, una *vall de la Socarrada* que òbviamment en pren el nom, i que prové del veí terme municipal d'Alcanó; no té cap relació directa amb l'homònim *la Socarrada* del municipi de Maials, tractat en la fitxa anterior, ja que, malgrat la relativa proximitat dels dos termes en qüestió, cadascun d'aquests topònims respon a una situació localment ben definida, i hi ha gairebé quinze quilòmetres entre ells.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas d'explicació òbviamment idèntica o paral·lela als homònims tractats en les fitxes anteriors i següents.

[socarrada]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

Socarrada, sèquia de la

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'un curs d'aigua artificial del terme d'Alcarràs, destinat al regatge, que neix del canal d'Aragó i Catalunya, per l'esquerra, vers l'extrem nord-occidental del municipi, gairebé al límit amb Raimat, i passa al peu de la serra del Coscollar fins als anomenats pantans d'Alcarràs, on es bifurca en sèquies menors.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Si bé resulta evident d'entrada que cal atribuir-li un ètim similar al de tota la sèrie d'homònims tractats en les fitxes anteriors i altres (lloc *socarrat* o cremat en un incendi), no ho és menys la poca escaiença o fins la inversemblança d'una tal explicació per a un curs d'aigua, de manera que haurem d'imaginar que primerament aquest nom s'aplicà a una terra (potser una clapa de bosc de vers el Coscollar) o a una torre o altra mena d'edificació, certament incendiada en algun moment de la història, des d'on passaria a designar, per mera contigüitat, la sèquia que ara ens ocupa.

[socarrada]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

1783

Socarrades, les

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida de l'antic terme de Lloberola (avui de Biosca), situada poc més d'un quilòmetre al sud-est de Lloberola mateix, a mig camí entre el santuari de la Mare de Déu del Solà i el petit nucli de l'Estany.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació en plural del mateix topònim *Socarrada* que hem tractat en diferents fitxes anteriors (on ja hem esmentat també una partida *les Socarrades* en terme de Maials), al·lusiú a un indret cremat arran d'un antic incendi, del qual tanmateix avui ja no queda rastre.

[socarrades]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

1784

Socarrades, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Extensa partida que es troba a cavall entre els termes municipals de Preixana i Sant Martí de Riucorb,¹ concretament en l'angle sud-oriental del primer i el sector septentrional del segon, uns tres quilòmetres al nord-est de Sant Martí de Maldà.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Lògicament té un origen paral·lel i una explicació similar a la de l'homònim segarrenc tractat en la fitxa anterior i la resta d'homònims i parònims de la mateixa arrel.

[socarrades]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

1. De fet, apareix dues vegades en la cartografia comarcal de l'ICC, corresponents a sengles partides (homònimes, naturalment) en cadascun d'aquests dos termes, però ja la seva proximitat geogràfica (tot just un parell de quilòmetres, sense cap altra partida ni element significatiu entremig) dóna a entendre que es tracta del mateix cas toponímic.

1785

Socarrat

COM.: Urgell

REF.: DCVB; ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Maldà, situada uns dos quilòmetres al sud-est de la població, més enllà de Maldanell, prop del límit amb l'antic terme de Llorenç de Vallbona; malgrat la relativa proximitat (tots són a la subcomarca de la vall del Corb), no es pot confondre ni amb *les Socarrades* que hem vist en la fitxa anterior, ni tampoc amb la *serra del Socarrat* del terme de Vallbona (vegeu *infra s. v.*), atesa la separació real que hi ha entre aquests casos.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nom naturalment paral·lel a tota la sèrie *Socarrat*, *Socarrada*, etc., que hem anat veient en diferents fitxes precedents, al·lusiva a indrets afectats per un incendi.

[socarrat]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

1786

Socarrat, muntanya del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una muntanyeta de 605 metres d'altura situada en el sector nord del terme municipal de Cervià, a uns dos quilòmetres de la població; ve a ser un dels contraforts occidentals del serrat que, a cavall entre els termes de Cervià, l'Albi i les Borges Blanques, marquen la divisòria d'aigües entre diverses àrees del centre de la comarca: al nord i l'est, entre altres, la vall d'Estiràs, tributària de la Femosa, i al sud i l'oest, diversos barrancs menors, tributaris del riu de Set, entre els quals la vall Seca que, de fet, naix al peu mateix de la muntanya que ara ens ocupa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que la desena de topònims del tipus *Socarrat*, *Socarrada*, etc., que, a diferència d'aquest i dels altres en nombre similar aplegats aquí, sí que recull i comenta l'OC (vegeu vol. VII, p. 147*a*58-*b*20), ha de tractar-se d'una al·lusió a un incendi que hauria *socarrat* o cremat d'alguna manera aquest lloc eminentment boscós.

[socarrat]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

1787

Socarrat, serra del

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un dels petits serrats del terme de Vallbona de les Monges que s'escalonen des de la població mateix fins més enllà dels seus agregats Montblanquet i Rocallaura, i que des d'un punt de vista orogràfic no són sinó els contraforts septentrionals de la serra del Tallat; en aquest cas es tracta justament de la més acostada al santuari del Tallat, situada un parell de quilòmetres damunt de Rocallaura, pel sud, a ponent de la carretera que, ja en terme de Solivella (Conca de Barberà), connecta amb la via principal de Tàrraga a Montblanc.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas òbviament paral·lel a la resta de topònims del tipus *Socarrat*, *Socarrada*, etc., que hem tractat en les fitxes anteriors, en què un incendi fou el motiu d'un nom tan significativament repetit.

[socarrat]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

1788

Socarrats

COM.: Segarra

REF.: GEC; Coberó, 1982, p. 26-27; ICC-*Segarra*.

Nom avui específicament d'una masia singular (amb entrada pròpia i tot a la GEC, sota la forma *mas de Socarrats*) i abans, segons sembla, també d'un terme autònom, que es troba en el sector occidental de l'antic municipi de Llanera (actualment inclòs en el de Torà), poc més de quatre quilòmetres al nord d'aquesta vila i un parell al sud-oest de Vallferosa, no lluny del límit amb el terme municipal de Biosca.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Origen paral·lel al de topònims iguals o semblants, amb la mateixa arrel verbal *socarrar*, com els recollits en l'OC o els tractats en les fitxes anteriors (en total una vintena), en aquest cas amb una versemblança històrica lamentablement confirmada en els grans incendis del juliol de 1998 que assolaren, entre altres termes veïns de vers el Solsonès i el Bages, aquest de Torà-Llanera.

[socarrats]
referència històrica
català < preromà
simple (Adj)

REF.: GEC; Zamora, p. 246; OC, vol. VII, p. 148b13-18; CR, vol. XXIV, p. 275-276; ICC-Pla.

Nom avui principalment d'un popular santuari del terme municipal de Bellvís, situat un quilòmetre i mig al nord de la població i tot just un quilòmetre a ponent del seu agregat els Arcs i al sud del riu Corb; fou també un convent, i és antiga, ja medieval, la llegenda segons la qual s'hi produí un fet miraculós,¹ dins de la tradició de les marededéus trobades; no lluny d'allí, una partida del veí municipi de Linyola, en el sector que confronta amb el de Bellvís pels Arcs, duu també el nom simple de *les Sogues* (ICC), la qual cosa fa pensar que hi té relació directa, així com l'hi pot tenir també l'homònima que trobem en el terme ja segrianenc de Vilanova de la Barca, uns set quilòmetres més cap a ponent, vora la desembocadura del mateix riu Corb.

DOC.: *turres de Sogas*, 1147 (CR, vol. XXIV, p. 275); *turrim de Sogas*, s. XII (OC).

OC.: Vol. VII, p. 148b15-17: nom relacionat amb un episodi religiós en què intervinguessin efectivament unes *sogues*,² mot d'origen remotament preromà, transmès mitjançant el llatí tardà SOCA (vegeu DECat s. v.).

ALTR. HIP.: —

[sogues]
hagiotopònim
català < preromà
simple

1. Les *sogues* amb què un pagès ajudà una aparició de la Mare de Déu a sortir de l'aigua (o, segons les versions, a la inversa) s'uniren miraculosament després de trencades, tal com reporten fonts tan a l'abast com Joan Amades (vegeu Amades, 1989, p. 391-394) o la mateixa GEC, de manera que fa estrany que Coromines, com si ho desconegués per complet, es limiti a exposar que «imaginarem fàcilment que el nom li vingui d'alguna imatge evangèlica que lliguin o assotin amb sogues» (OC, vol. VII, p. 148b15-17). Val a dir, a més, que fa pocs anys ha estat editada per fi la *Comèdia de la Mare de Déu de les Sogues*, de mossèn Josep Roig (del segle XVIII), a cura de Ramon Miró, dins *Teatre medieval i modern* (Lleida, 1996), volum 2 de la Biblioteca Literària de Ponent.

2. Vegeu la nota anterior. Admès genèricament aquest origen fins a cert punt anecdòtic, i no sense deixar constància dels dubtes que gairebé forçosament una explicació d'aquesta mena ha de suscitar (car no és estrany que en casos similars es tracti de justificacions *a posteriori* d'un nom preexistent), caldrà adjudicar aquest topònim al grup dels hagiotopònims, tal com hem fet en casos prou paral·lels en què tampoc no intervé un nom de sant, sinó un motiu religiós basat en objectes, tals com la *Santa Creu*, etc. (vegeu *supra* s. v.).

REF.: DECat, vol. VIII, p. 29a14-15.

Partida del terme del Cogul, el nom de la qual recollí Coromines l'any 1936 en les seves excursions filològiques pel país; no apareix en la cartografia comarcal actual, però és clar que ha de tractar-se de la petita àrea d'hortets que hi ha sota el poble, al costat del riu de Set.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat que caldria no descartar altres accepcions de *sòl* (< llatí SOLUM), sembla que es tracta d'un compost entre aquest mot, amb el significat de 'part baixa d'un terme' (vegeu les fitxes següents, en especial *Sòl del Terme*), i el substantiu *horta*, de significat evident i història prou coneguda (vegeu *supra*, s. v. *Horta*).

[sòl][horta]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

1791

Sòl del Nou

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Castelló de Farfanya, situada uns tres quilòmetres al sud de la població, vora la riba mateixa del riu de Farfanya, a banda i banda, prop del límit amb el terme municipal de Balaguer pel sector de Mormur i la Fuliola.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa la situació d'aquesta partida, en la part no només meridional, sinó la més baixa del terme (la que queda per sota dels tres-cents i fins dels dos-cents setanta metres d'altura), sembla clar que ha de tractar-se de la mateixa accepció de *sòl* com a 'part relativament baixa d'un territori' (vegeu la fitxa anterior i especialment les següents), aquí tanmateix en composició amb un aparent adjectiu *nou* d'aplicació toponímica força més incerta.

[sòl][nou]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + Adj

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del sector meridional del terme de Sunyer, situada a uns tres quilòmetres de la població, vers la vall del Secà, pràcticament al límit amb el terme municipal de Sarroca.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que, malgrat una diferència en altura prou menys apreciable que la de la partida homònima de la Granadella (de fet, tot el terme de Sunyer oscilla entorn dels cent setanta, dos-cents metres), deu tractar-se, com en aquest altre cas, d'una referència al caràcter relativament més baix d'aquesta part del municipi, a partir d'una accepció secundària de *sòl* força estesa (vegeu més precisions en les fitxes següents), tot i que, en vista de la seva situació extrema, també es podria pensar en una al·lusió no tant a l'altura com a la latitud (o, en termes més populars, a la seva llunyania respecte del nucli principal de poblament) d'aquest paratge.

[sòl][terme]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

1793

Sòl del Terme, lo

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 29a48-49.

Topònim del municipi de Cubells, on, segons Coromines, que és l'única font que l'esmenta, designa la part més baixa del terme.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa la descripció geogràfica abans esmentada, queda clar que ha de tractar-se d'un cas completament paral·lel al de l'homònim garriguenc tractat en la fitxa següent (on *sòl* identifica efectivament la part relativament menys enlairada d'un determinat territori, amb la corroboració de la presència mateixa de *terme* en el nom del lloc), així com també, probablement, és el cas de sengles *Sòl del Terme* i *lo Sòls del Terme* dels municipis de Sunyer (tractat en la fitxa anterior) i de Menàrguens (vegeu *infra s. v.*).

[sòl][terme]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

REF.: DECat, vol. VIII, p. 29a48-49.

Nom amb què, segons Coromines (DECat), es coneix el sector més baix del municipi de la Granadella, la qual cosa coincideix de manera gairebé exacta amb la localització de la partida que apareix en la cartografia actual de l'ICC amb el nom simple de *lo Terme*, a l'angle nord-occidental del territori, que efectivament es troba per sota dels quatre-cents metres, mentre que la resta del municipi supera aquesta altura amb escreix, i fins i tot els cinc-cents i cinc-cents cinquanta metres.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat que també existeix una accepció genèrica de *sòl* (< llatí SOLUM) com a equivalent de *solar* 'terreny' (vegeu OC, vol. VII, p. 149a19-28), aquí sembla clar que es tracta d'un segon significat, especialment present en català occidental (vegeu DECat, vol. VIII, p. 28b50-29b53), de *sòl* com a 'part baixa, el capdavall d'un lloc, d'un paratge més extens' (vegeu també OC, vol. VII, p. 149a29-40), ja que aquesta és, com ja hem comentat, la realitat geogràfica que correspon al nom que ens ocupa, confirmada singularment per la presència del seu segon element, *terme*.

[sòl][terme]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

1795

Solà, el

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 451; OC, vol. VII, p. 149a59-60; ICC-Segarra.

Santuari (*Mare de Déu del Solà*) i antiga parròquia romànica del municipi de Biosca, dins l'antic terme de Lloberola (per la qual cosa se l'anomena també *Santa Maria de Lloberola*: així per exemple a la cartografia actual de l'ICC, malgrat que l'ús del toponímic *el Solà* es manté ben viu), que es troba aturonat en el seu angle nord-oriental, davant per davant del Venque (o *Albenque*: vegeu *supra s. v.*), on a més comparteix nom amb una partida dita simplement *el Solà*, en els vessants meridionals del Serrat Alt, a ponent del coll del Piteu, i ja ben a prop del límit amb el terme de Llobera de Solsonès.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 149a54-59: fixació toponímica del substantiu *solà* (< llatí SOLANUM), paral·lel del més conegut femení *solana* 'lloc encarat al sol', en oposició a *obac*, *obaga*, etc. (vegeu DECat, vol. VIII, p. 17b46-18b16).

ALTR. HIP.: —

[[sol]à]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1796

Solà, el

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una masia de l'antic terme de Llanera (actualment Torà), situada en el seu sector central, uns dos quilòmetres al nord-est de Fontanet i al sud-oest de Sant Serni de Llanera; no s'ha de confondre, doncs, amb el més conegut santuari homònim del veí terme de Biosca (vegeu la fitxa anterior), que es troba uns bons set quilòmetres vers el nord.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ètim lògicament similar al de l'esmentat homònim i altres (vegeu les fitxes anterior i següents).

[[sol]à]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1797

Solà, barranc del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Curs d'aigua del sector nord-occidental del terme municipal de Vilanova de Meià, que neix sota mateix dels cims més alts del Montsec de Rúbies i corre cap al sud-oest, vers Rocaspana, Solanelles (antic lloc el nom del qual sembla tenir-hi relació evident: vegeu *infra s. v.*) i Peralba, on s'uneix al barranc de Montnar, afluent per l'esquerra de la Noguera Pallaresa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una altra fixació toponímica del substantiu *solà* (vegeu les fitxes anteriors i següents), tal com ho demostra, si calia, la situació d'aquest barranc en el vessant del Montsec obert a migdia.

[[sol]à]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1798

Solà, font del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom avui d'una font del terme d'Os de Balaguer, situada tot just dos quilòmetres a ponent del poble, a l'altra banda de la serra d'Os o de la Guineu; dona nom, a més, a un *rierol de la Font del Solà* que des d'allí corre un parell de quilòmetres en direcció sud, fins a unir-se al barranc del Pla, afluent menor, per la dreta, del riu de Farfanya.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Lògicament el nom *solà* (vegeu les fitxes anteriors) al·ludeix a la situació d'aquesta font en la banda de migdia, ço és la *solana*, de l'esmentada serra d'Os, i la presència vora seu d'una partida dita *les Solanes* (vegeu *infra s. v.*) no fa més que confirmar una tal evidència.

[[sol]à]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1799

Solana, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme d'Oliola, situada damunt mateix d'aquest lloc, corresponent al vessant de migdia de l'elevació al peu de la qual es troba la població, en posició simètrica respecte a l'obaga del Boix (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: La mateixa descripció geogràfica del lloc, abans apuntada, demostra que, com calia esperar, el seu nom recull simplement l'orientació vers el sol d'aquest vessant.

[[sol]ana]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1800

Solana, la

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 18*b*13-16.

Nom d'una partida d'un sector aturonat del terme de la Sentiu de Sió, segons Coromines, que l'hi recollí personalment, així com el d'un dels carrers bàsics de la mateixa població; ja no consta en l'actual cartografia comarcal de l'ICC, però no costa d'endevinar que ha de tractar-se d'algun dels vessants meridionals de les serres que caracteritzen aquest terme, tant al sud com a llevant del poble.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica evident del terme *solana* 'vessant o terreny on toca el sol' (vegeu DECat, vol. VIII, p. 17*b*46-18*b*16), tal com ho són l'escassa dotzena de topònims iguals o similars sí tractats per l'OC (vol. VII, p. 150*a*8-33) i els altres recollits, dins el nostre marc geogràfic (de fet, a la mateixa comarca), en les fitxes anterior i següent.

[[sol]ana]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1801

Solana, puig de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanyeta del terme de Ponts, situada dos quilòmetres i mig al sud-oest de la vila; en realitat és un punt destacat del sector més oriental de l'altiplà de la Força, si bé relativament menor respecte del seu cim principal, l'anomenat *Cap del Pla*, que el sobrepassa en més de setanta metres d'altura.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'un nom paral·lel als tractats en les fitxes anteriors (i encara força parònims en les següents), referit simplement a la posició respecte al sol del lloc en qüestió.

[[sol]ana]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1802

Solanelles

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 150a42-44; ICC-*Noguera*.

Antiga quadra o terme autònom, i nom avui encara d'una partida del municipi de Vilanova de Meià, situada en el seu sector occidental (antic terme de Santa Maria de Meià), uns cinc quilòmetres lluny d'aquesta darrera població, però poc més d'un al nord del vell nucli de Peralba, en els vessants meridionals del Montsec de Rúbies.

DOC.: *Solanelles*, 1359 (OC).

OC: Vol. VII, p. 150a35: derivat diminutiu i plural de *solana*, en al·lusió a la posició d'aquest antic terme, orientada al sol, en els vessants del Montsec.¹

ALTR. HIP.: —

[[[sol]an]elles]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-ell(es)*

1. És remarcable la proximitat a aquest lloc del ja tractat *barranc del Solà* (vegeu *supra* s. v.), el nom del qual evidentment al·ludeix a la mateixa posició solana, orientada a migdia.

1803

Solanes, les

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. VIII, p. 2967-8; ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del municipi de Bellaguarda (abans la Pobla de la Granadella, com encara l'anomena Coromines en el seu esment indirecte), situada en els vessants del sud del terme, orientats ja vers la Ribera d'Ebre, uns dos quilòmetres al sud-oest de la població, a la conca de capçalera del riu de la Cana.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica del mateix nom *solana* que hem trobat més amunt (vegeu *supra s. v.*), d'interpretació més que evident, en aquest cas en plural.

[[sol]anes]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1. Es pot considerar que una altra gran partida anomenada també *les Solanes*, que apareix en la cartografia comarcal de l'ICC en terme de Bovera, just a tocar del de Bellaguarda, participa del mateix cas toponímic, ja que no només hi ha una notòria proximitat entre l'una i l'altra (poc més de tres quilòmetres), sinó que, sobretot, sembla prou evident la continuïtat geogràfica entre els dos paratges, a la dreta del riu de la Cana, vers l'extrem meridional de la comarca.

1804

Solanes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Montoliu de Lleida, que es troba en el seu extrem meridional, vora el límit amb Sunyer, equidistant de fet entre les dues poblacions; es tracta de la part del terme més clarament abocada al riu de Set, al sud del petit altiplà de Tabac i les Penyes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els homònims i els parònims vistos en les fitxes anteriors i següents, es tracta d'una mera referència a la posició de *solana* d'aquest indret, fàcilment constatable.

[[sol]anes]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1805

Solanes, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme d’Os de Balaguer, ja esmentada abans (vegeu *supra*, s. v. *font del Solà*), que es troba, com el seu nom indica, en la banda assolada, és a dir, de migdia, de la serra de la Guineu o d’Os, uns tres quilòmetres a ponent de la població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nom evident com el de la major part o la totalitat dels seus homònims i parònims (vegeu les fitxes anteriors i següents), relatiu a la posició del lloc en qüestió acarada al sol.

[[sol]anes]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del sector septentrional del terme de Vinaixa, situat uns dos quilòmetres al nord-oest de la població, gairebé a mig camí de Sant Bonifaci, on designa una *serra de les Solanes*, que és la més meridional de les tres petites formacions (de fins a 588 metres d'altura) que en aquella zona tanquen per ponent l'anomenat *fondo Major* (que més endavant constituirà la Femosa), separant-ne la vall de la de les Comes de Vinaixa i la d'Estiràs, més occidentals; així mateix rep el nom de *les Solanes*, simplement, una partida situada al peu mateix de l'esmentada serreta, en una posició certament acarada al sud i i el sud-est.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com els homònims tractats en les fitxes anteriors, és obvi que es tracta d'una al·lusió a la ja esmentada posició geogràfica d'aquest sector del terme.

[[sol]anes]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1807

Solans

COM.: Segarra

REF.: GGCC, vol. IX, p. 16; TS, p. 451 (nota 351).

Antic llogaret o simplement masia del terme de les Pallargues, esmentat el segle XVIII, i identificat per Vilar, de manera incerta, amb Golonor, si bé es tracta d'una identificació dubtosa, no solament pel fet que Golonor apareix regularment al llarg de la història amb aquest nom o lleugeres variants (*Golanó*, etc.: vegeu *supra s. v.*), sinó perquè no es troba pas en una solana, com el seu nom òbviamment suggereix, sinó justament en el vessant obac del turó de Queralt.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació plural del substantiu *solà* (vegeu *supra s. v.*, i fitxes següents), en al·lusió a una situació orientada la major part de la jornada vers el sol.

[[sol]ans]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1808

Solans, els

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 451 (nota 351); ICC-*Segarra*.

Nom d'un turó i també de la corresponent partida, que es troben dins del terme municipal de Granyanella, immediatament al nord-est del poble, vora el límit amb el terme de Cervera per la zona del riu d'Ondara; de fet, correspon als vessants sud-occidentals de l'altiplà que tanca aquest riu per l'esquerra, entre els seus afluents el torrent Salat i el barranc dels Fiterots.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com l'homònim tractat en la fitxa anterior i altres (vegeu uns escassíssims quatre casos recollits a l'OC, vol. VII, p. 149*b*52-150*a*2, però diversos dins del nostre marc geogràfic, en les fitxes següents), es tracta d'una mera fixació toponímica del plural de *solà* 'vessant assolellat'.

[[sol]ans]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1809

Solans, los

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector septentrional del terme de les Avellanes i Santa Linya, situada uns quatre quilòmetres al nord-oest de les Avellanes, a mig camí entre Tartareu i Vilamajor, en el vessant sud-oriental de la muntanya de Malera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació del plural de *solà* < SOLANUM, igual que en els noms idèntics o similars tractats en les fitxes anteriors i següents, tal com ho confirma la ja esmentada situació geogràfica.

[[sol]ans]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1810

Solans, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de la Granadella, situada significativament en les costes del seu sector meridional, que, clarament orientades a migdia, baixen des del relatiu replà en què es troba el poble (el qual és tot just un quilòmetre i mig vers el nord-est) fins a la vall de Bovera (i el terme de Bovera mateix), que per la seva banda aboca aigües al riu de la Cana, del sistema de l'Ebre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nova fixació directament toponímica del plural de *solà* ‘vessant assolellat’ (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[[sol]ans]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1811

Solans, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi de Sant Martí de Riucorb, dins de l'antic de Llorenç, que es troba tot just un quilòmetre al nord-est d'aquest poble i un poc més al nord-oest de Vallbona de les Monges; és una part dels vessants de migdia de la zona de tossals i turons que bàsicament separa la vall del Corb de la del seu afluent la riera de Maldanell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim naturalment idèntic al dels homònims tractats en les fitxes anteriors i següent.

[[sol]ans]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1812

Solans, los

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del sector central del terme de Vilanova de Meià (relativament lluny, doncs, dels parònims *Solanelles* i *Solà* tractats en sengles fitxes anteriors), situada en concret en els vessants meridionals, francament oberts a migdia, dels contraforts sud-orientals del Montsec de Rúbies (serra de Sant Alís i el puig de Meià, amb el coll de Meià enmig, com el seu nom indica), equidistant pel nord-oest i el nord-est, respectivament, dels nuclis de Vilanova i de Santa Maria de Meià, els principals del municipi.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: L'explicació geogràfica abans resumida resulta en aquest cas, com en altres de similars, més que suficient per donar raó d'un nom d'altra banda prou evident, a mig camí gairebé entre el veritable topònim i l'apellatiu.

[[sol]ans]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1813

Solans, tossal dels

COM.: Urgell

REF.: TS, p. 451 (nota 351); ICC-*Urgell*.

Nom d'una de les elevacions que envolten la població dels Omells de na Gaia, dins del seu mateix terme, en aquest cas pel nord i amb una altura de poc més de sis-cents cinquanta metres; en realitat és un sector meridional de l'altiplà que separa aquest poble del de Vallbona de les Monges, com a contrafort de la ja relativament allunyada serra del Tallat.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica, com en els casos tractats en les fitxes precedents, del plural de *solà* < SOLANUM 'indret orientat al sol'.²

[[sol]ans]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1. Molt més a prop d'aquesta, i tocant també al terme dels Omells de na Gaia, però ja dins del veí de Senan (Conca de Barberà), hi ha una partida igualment anomenada *els Solans* (ICC), amb la qual tanmateix el cas que ara ens ocupa no sembla tenir relació directa.

2. El cas més proper geogràficament és l'homònim de Sant Martí de Riucorb, per bé que no es poden unificar en un mateix cas, atesa la distància de gairebé quatre quilòmetres, i sobretot la vall del Maldanell entremig, que els separa.

1814

Soler, el

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Caseria del sector oriental de la Baronia de Rialb, aturonada aproximadament un quilòmetre i mig a llevant del riu, més amunt de la Torre de Rialb i Polig, prop de Vilardaga; més enllà encara, uns dos quilòmetres dret al nord, a mig camí de Pallerols, hi ha una masia aïllada dita *Casanova del Soler*, el nom de la qual evidentment s'hi relaciona, com ho fa també, en aquest cas vers el sud, el de l'*obaga del Soler de Pallerols* (que no és sinó un dels vessants encarats al nord de les muntanyes d'aquell sector, sota mateix del Soler), on veiem que, malgrat la relativa distància, el toponímic Pallerols és o ha estat emprat també com a determinatiu en el nom del lloc que ara ens ocupa, atès el seu caràcter excessivament genèric.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Simple fixació toponímica del substantiu *soler* 'terreny' o bé 'sòl de pis', derivat del llatí SOLARIU (vegeu per a més detalls la fitxa següent).

[[sol]er]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-er*

1815

Soler, el

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 153b12-20; ICC-Segarra.

Nom d'una masia de l'antic terme de Llanera (avui inclòs en el municipi de Torà), situada en el seu extrem occidental, uns tres quilòmetres dret al nord de Torà i l'Aguda, pràcticament al límit amb el terme municipal de Biosca; és per això que creiem que cal identificar-hi un altre mas de nom idèntic i recollit també per Coromines, que aquest autor (OC, vol. VII, p. 153b19-20) situa en terme de Lloberola, ja que, paral·lelament, aquest es troba avui incorporat al de Biosca.¹

DOC.: *mansus de Solerio*, s. XII (Rasico, p. 111); *mas Soler*, 1497 (*Fog.*, p. 225).

OC.: Vol. VII, p. 153a59-b12: fixació toponímica, ben freqüent arreu del domini lingüístic (vegeu *íd.*, p. 153a33-b60, malgrat que gairebé no s'hi recull cap altre dels casos ponentins aquí tractats), del substantiu *soler* < llatí SOLARIU 'pis, sòl d'un habitatge', derivat al seu torn de SOLUM 'base, fons' i singularment 'terra en què es viu' (vegeu també DECAt, vol. VIII, p. 31b18-32a23).²

ALTR. HIP.: —

[[sol]er]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-er*

1. Per contra, cal separar-ne clarament, atesa llur distància relativa, la partida dels *Solers* del veí terme de Sanaüja (vegeu *infra s. v.*), així com, malgrat trobar-se en part dins del mateix terme municipal de Torà (i igualment al cas que ara ens ocupa, en l'antic de Llanera), un *barranc del Soler* que la cartografia actual de l'ICC localitza a l'extrem septentrional del municipi (on ve a ser una de les capçaleres del barranc del Quadro, afluent de la riera de Llanera), ja que el seu nom prové sens dubte del caseriu del *Soler d'Avall* que, com el seu corresponent *Soler d'Amunt* (vegeu també OC, vol. VII, p. 153b25-26, que els recull), es troba en aquella zona, però ja dins del terme municipal de Llobera de Solsonès.

2. Pel que fa a l'ús antic i actual del substantiu *soler*, ja com a terme pròpiament català, que és el més susceptible d'haver generat els nostres noms de lloc, vegeu DCVB *s. v.*, on queda clar que des de l'edat mitjana alterna el significat de porció de terreny (equivalent de *solar*, i en definitiva l'un i l'altre derivats de *sòl* < SOLUM) i el de 'pis d'un habitatge'.

1816

Soler, font del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom avui d'una font, i cal deduir que també d'un determinat sector, del terme de la Baronia de Rialb, tanmateix clarament distant de la caseria homònima tractada dues fitxes més amunt, que és gairebé set quilòmetres vers el nord-est, de manera que no s'hi pot confondre; la font que ara ens ocupa es troba concretament vers la capçalera del barranc de l'Oriol (petit afluent directe del Segre, ja no del Rialb), equidistant mig quilòmetre entre els petits nuclis de la Serra de Rialb (el més meridional del municipi, tret de Gualter) i l'Oliva.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment similar a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors, a les quals remetem.

[[sol]er]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-er*

1817

Soleràs, el

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida de l'extrem occidental del municipi de Biosca, situada un parell de quilòmetres dret a l'oest d'aquesta població, gairebé en el límit amb el terme de Sanaüja pel sector de Puig-arner.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment cal donar-li la mateixa explicació, partint de *sol·ler*, que al més conegut homònim de la comarca de les Garrigues, on designa un municipi i tot (vegeu la fitxa següent).

[[[sol]er]às]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-às*

1818

Soleràs, el

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 153*b*50-52.

Poble i municipi del sector occidental de la comarca, situat vora la vall Major, entre els Torms i Granyena; el seu nom és sempre emprat amb article, tant actualment com, segons sembla, en temps antics.

DOC.: ·ez *Soleras*, 1225 (Font Rius, doc. 246; OC, vol. VII, p. 303*a*53); *lo Soleraç* / *lo Çoleraç* / *Çoleraç*, 1358 (*Fog.*, p. 68, 74); *Solaraç*, 1358 (*Fog.*, p. 52); *lo Soleraç*, 1359 (OC); *Soleraç*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86).

OC: Vol. VII, p. 153*b*44-45: derivat toponímic de *soler* (vegeu *supra s. v.*) mitjançant el sufix -às (< llatí -ACEU).

ALTR. HIP.: —

[[[sol]er]às]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix -às

1819

Solerot, el

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 153*b*56; ICC-*Segarra*.

Topònim de l'antic terme de Lloberola (avui inclòs tot ell en el de Biosca), segons recollí personalment Coromines en les seves enquestes pel país; sens dubte correspon, doncs, a un *Cal Solerot* (significativament partida, no pas nom de casa) que apareix en la cartografia actual de l'ICC en aquella zona, concretament a ponent de la riera de Lloberola i l'església de Santa Maria de Lloberola, i gairebé equidistant entre aquest lloc i Padollers.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 153*b*44-45: derivat directe de *soler* (vegeu les fitxes anteriors i següents, i especialment el paralelisme amb *el Soleràs*), en aquest cas amb el sufix *-ot* < llatí *-OTTU*.

ALTR. HIP.: —

[[[sol]er]ot]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-ot*

1820

Solers

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector central del molt extens terme municipal d'Artesa de Segre, situada tot just un parell de quilòmetres al sud-est de la vila, a la dreta del riu o barranc de Senill, davant per davant del santuari de la Mare de Déu del Pla.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta, ara en plural, del mateix substantiu *soler* que hem vist *supra s. v.*, amb un significat que històricament pot oscil·lar entre el de simple 'terreny' i el de 'sòl d'un habitatge', per bé que en aquesta ocasió el caràcter de partida rural de l'element designat per aquest nom inclina la balança clarament a favor de la primera accepció.

[[sol]ers]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

REF.: GEC; CR, vol. XVII, p. 66; OC, vol. VII, p. 153b41-42; ICC-*Noguera*.

Nom d'un important turó de l'extrem oriental del terme de Tiurana (amb vèrtex geodèsic de 672,5 metres d'altura), situat de fet al límit amb el de Bassella (Alt Urgell), damunt mateix del nou embassament de Rialb, en un costat del qual sobresurt, fins al punt que s'hi van traslladar en darrera instància les despulles del cementiri de Tiurana abans que aquest lloc no fos negat per les aigües; comparteix nom amb el conegut santuari de la *Mare de Déu de Solers* (que és l'únic que apareix tant en la GEC com en l'OC, que en aquest punt s'hi basa), que es troba en un costat del turó, abocat als drets vessants de damunt mateix de Tiurana, i ja clarament dins del seu terme municipal.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 153b37: fixació en plural del mateix substantiu *soler* 'terreny' o bé 'sòl de pis' que ja hem tractat en algunes fitxes anteriors (vegeu *supra* s. v.).

ALTR. HIP.: —

[[sol]ers]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1822

Solers, els

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Partida del terme municipal de Sanaüja, situada encara no un quilòmetre al sud-est de la vila, sota els pendents meridionals de la muntanya de Cantaperdiu, una de les tres que flanquegen Sanaüja.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que en aquest cas la posició geogràfica podria fer pensar en una derivació de *sol* < SOLIS (com en *solà*, *solana*, etc.), cal admetre com a base que el mot *soler*, aquí fixat en plural (vegeu les fitxes anteriors), deriva clarament de *sòl* < SOLUM.

[[sol]ers]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia singular del terme de Vilanova de Meià, que es troba tot just un quilòmetre al sud d'aquesta població i uns dos quilòmetres i mig al sud-est de Santa Maria de Meià, vora el marge dret del riu Boix.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Podem dubtar, quant a la interpretació del topònim, entre diferents accepcions del substantiu *sòl* o *sòls* (vegeu-ne casos diversos en les fitxes següents), si bé sempre dins de la família lèxica derivada (com *soler*, etc.) del llatí *SOLUM* 'base, fons, sòl, terra en què es viu' (vegeu *DECat s. v.*); en primer lloc, el dubte s'estableix entre les dues accepcions fonamentals de *sòl*, la més genèrica 'solar, terreny', sempre escaient com a tal (i encara particularment el cas present acceptaria la subaccepció de 'pis, base d'un habitatge', atès que es tracta d'una masia), i la més especialitzada funcionalment, com a 'part baixa d'un paratge més ampli' (*DECat*, vol. VIII, p. 28b50-29b53), que aquí també escauria en vista de la situació d'aquesta masia en un indret d'alçada menor, si més no, que els principals nuclis del terme (vegeu *supra s. v.*, el parallelisme amb topònims com *Sòl del Terme* o *Sòl de l'Horta*); però d'altra banda, i dins d'aquesta darrera variant significativa, podem encara dubtar entre una interpretació de la forma *sòls* com a mera flexió plural de l'esmentat *sòl*, o bé una fixació toponímica d'una variant lèxica autònoma (de nombre singular, malgrat la -s final), típica precisament dels parlars nord-occidentals (vegeu *DECat*, vol. VIII, p. 29b14-53), a la qual sembla conduir no només l'àmbit geogràfic i dialectal en què ens trobem, sinó també l'ús d'aquest topònim sense article aglutinat a la preposició *de* que uneix el genèric i el nom propi (vegeu també com a paral·lels, *infra*, les fitxes dedicades a *Sòls de Riu*, dos, i a *Sòls del Terme*); en conclusió, hi ha diferents interpretacions perfectament plausibles, per bé que la situació del lloc designat per aquest topònim ens inclina a veure-hi una al·lusió a la seva posició respecte al conjunt del terme mitjançant el mot dialectal *sòls*, de manera que, paradoxalment, aquest cas s'allunyaria de l'únic homònim simple que n'hem recollit, en terme d'Àger (cosa lògica, atès que allí es tracta d'un serrat; vegeu la fitxa següent), i, per contra, es podria alinear amb els nombrosos compostos tant de *sòl* com de *sòls* que hem anat veient en la nostra toponímia.

[sòls]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1. És també al terme de Vilanova de Meià, potser només casualment, que Coromines localitza un parell de casos (els únics, i per tant exclusivament nord-occidentals) d'usos toponímics de *Sòl* < *ço del*, paral·lels del molt més conegut *Son* < *ço d'en* principalment mallorquí, i, doncs, sense res a veure, en principi, amb aquest *sòl* < *SOLUM* que ens ocupa en la fitxa present i força altres de properes; es tracta de sengles propietats *Sòl Pere Olives* i *Sòl Porta* que s'esmenten en el mateix article *Son* + *X* de l'OC (vol. VII, p. 159a17-19).

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya de l'extrem sud-occidental del terme municipal d'Àger, situada entre els Masos de Millà i el límit amb l'antic terme de Tragó de Noguera (avui del municipi d'Os de Balaguer), entremig d'altres notables elevacions (aquesta arriba als 923 metres d'altura) d'aquell sector, algunes de les quals empren també el nom genèric de *serrat*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No dubtem a relacionar aquest nom amb el substantiu *sòl* (< llatí *SOLUM*), però, a diferència dels diversos compostos *Sòls de...* que veurem en les fitxes següents (i altres *Sòl de...* ja abans: vegeu *supra s. v.*), sembla que aquí, atès que identifica una muntanya, no pot tractar-se de la seva accepció típicament nord-occidental 'part relativament més baixa d'un territori' (ni com a plural de *sòl* ni com a variant lexicalitzada *sòls*), sinó que caldrà entendre'l en la seva accepció bàsica de 'solar, base de terra', al capdavant la més genèrica i acostada a l'ètim llatí (vegeu *DECat s. v.*, i algun topònim d'aquest estil a *OC*, vol. VII, p. 149a19-28), tal com hem fet per als diferents topònims del tipus *Soler* i *Solers* (vegeu *supra s. v.*).

[sòls]

situació geogràfica

català < llatí

simple

REF.: CR, vol. xvii, p. 258-259; ICC-*Noguera*.

Nom de l'indret en què el Rialb afluïx al Segre, a l'extrem sud-oriental del terme de la Baronia de Rialb (de fet, pràcticament al límit amb Tiurana, una zona que actualment han ocupat ja les aigües del pantà de Rialb), on dóna (o *donava*, doncs) nom directament a una masia homònima i, així mateix, aigua amunt del mateix Rialb, per l'esquerra, a unes *costes de Sòls de Riu* que s'enfilen fins al nucli de la Torre de Rialb.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Atesa la posició geogràfica abans indicada, preferirem sens dubte l'accepció menys genèrica de *sòl*, significant 'part més baixa d'un territori més ampli' (vegeu OC, vol. vii, p. 149a29-30) i aquí concretament en composició no aglutinada amb el genèric *riu*, en al·lusió que tant podria ser al Segre (vegeu el fort paralelisme amb l'homònim tractat en la fitxa següent, no gens llunyà) com al mateix Rialb, per bé que la continuïtat toponímica aigua amunt d'aquest riu, ja al·ludida (les *costes de Sòls de Riu*), així com sobretot un cert sentit comú (aquest indret és la part més baixa efectivament del Rialb, però no pas del Segre, que continuarà baixant molts quilòmetres enllà, com és natural) induïxen a decantar-se per la segona opció; d'altra banda, pel que fa a la forma *Sòls*, tot i que la podem considerar també un simple plural de *sòl*, caldria contemplar com a possible i fins probable que respongui a l'ús típicament nord-occidental d'aquest mot com a *variant* lèxica de *sòl*, fixada amb -s final i tanmateix emprada com a singular (vegeu DECat, vol. viii, p. 29b14-53, i *infra*, s. v. *Sòls del Terme*).

[sòls][riu]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

REF.: OC, vol. VII, p. 149a39-40.

Partida del terme municipal de Ponts, recollida per Coromines (OC), i corresponent al lloc on el riu Bragós (o Llobregós) desemboca en el Segre.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 149a29-40: es tracta de la segona accepció de *sòl* 'el capdavall d'un lloc, allò que, en un paratge més gran, està al capdavall',² en composició amb *riu*, atesa la seva situació, abans esmentada.

ALTR. HIP.: —

[sòls][riu]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

1. Atesa aquesta descripció i, sobretot, la seva sospitosa proximitat, restem en el dubte ferm si aquesta referència de l'OC no és fruit d'una senzilla confusió amb l'homònim *Sòls de Riu* del veí terme de la Baronia de Rialb (vegeu la fitxa anterior), on designa també una confluència en el Segre d'un dels seus afluents secundaris (en aquest cas, el Rialb). Això no obstant, bé podria ser que es tractés de dos casos relativament propers i paral·lels, però al cap i a la fi diferents, ja que, com hem vist, l'homònim anterior sembla fer referència al Rialb més que al mateix Segre, mentre que en el cas que ara ens ocupa sí que podem presumir que es faci referència a aquest riu principal, vora el qual certament hi ha, en el terme de Ponts, una notable esplanada immediatament prèvia a la confluència amb el Llobregós.

2. Cal afegir-hi, però, ja que el col·laborador de Coromines que es fa càrrec de la redacció d'aquest telegramàtic article de l'OC no en diu gaire res més, que la forma *sòls* que es troba en el topònim que ens ocupa (com en els tractats en les fitxes anteriors i sobretot la següent) pot no ser solament el plural de *sòl*, sinó una seva variant lexicalitzada, i emprada tanmateix en singular, tal com el mateix Coromines explica amb profusió d'exemples (toponímics o no, però en la seva majoria nord-occidentals) a DECat, vol. VIII, p. 29b14-53 (també vegeu la fitxa anterior). Val a dir que, de la dotzena de noms de lloc del nostre àmbit geogràfic en què participa el substantiu *sòl* (normalment en compostos no aglutinats com aquest), tan sols el que ara ens ocupa apareix recollit en l'OC, malgrat que alguns altres ho són en el DECat.

Sòls del Terme, lo

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 29b19-21.

Nom d'una de les dues parts bàsiques en què es divideix (o es dividia almenys vers el 1964, quan Coromines ho recollí de viva veu) el territori municipal de Menàrguens; l'altra era *lo Cap de l'Horta* (vegeu *supra*, s. v. *Horta*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica (en composició força genèrica amb *terme*) del substantiu *sòls*, que en l'ús popular tradicional és tractat gramaticalment com a singular a desgrat de la seva -s, i que Coromines addueix com a típic de l'àrea septentrional del català nord-occidental (vegeu DECat, vol. VIII, p. 29b14-53); des del punt de vista lexico-semàntic, però, és en tot equivalent del veritable singular *sòl* (< llatí SOLUM), i des del punt de vista de la seva aplicació onomàstica, sembla clar que aquí l'hem d'aparellar als quasíhomònims *Sòl de Terme* que hem trobat, tres vegades, en diferents comarques de Ponent (vegeu *supra* s. v.) denominant, en principi, la part relativament més baixa del municipi.¹

[sòls][terme]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N

1. Això no obstant, en aquest cas queda un important dubte sobre aquest darrer punt, ja que la bipartició indicada per Coromines, entre *lo Cap de l'Horta* i *lo Sòls del Terme*, tenint en compte que *l'Horta*, lògicament (i com confirmen altres topònims veïns: vegeu *supra* s. v.), ha de ser la zona de vora el riu Segre, no acaba de lligar amb la configuració orogràfica del terme municipal de Menàrguens; en efecte, si admetem, com sembla obligat, que *lo Cap de l'Horta* n'és la part baixa (sud-oriental), llavors restaria que *lo Sòls del Terme* n'hauria de ser el sector septentrional, però resulta que aquest, naturalment, és més elevat que l'anterior (per damunt dels dos-cents quaranta metres d'altura, mentre que vora el riu no s'arriba als dos-cents metres). Si això fos poc, la presència, en la cartografia actual de l'ICC, d'una partida anomenada *lo Cap del Terme*, a l'extrem nord del mateix municipi, que certament n'és el més elevat (a banda del tossal de Garrameu), per damunt dels dos-cents seixanta metres, abunda en la incertesa; fins al punt que ens hem de preguntar si Coromines no pogué confondre mecànicament tots dos noms (induit potser per l'existència en altres llocs de l'esmentat *Sòl del Terme*), que en realitat, a Menàrguens, serien aquest *lo Cap del Terme* i un hipotètic **lo Sòls de l'Horta* (vegeu també en aquest cas un paral·lisme, amb *lo Sòl de l'Horta* del municipi garriguenc del Cogul: *supra* s. v.).

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 170^b25-49.

Municipi i notable població del Baix Segre, que es troba uns catorze quilòmetres al sud-oest de Lleida, a la dreta del Segre, entre Alcarràs i Aitona, i pràcticament davant per davant de Torres de Segre; convé anotar que, en la parla autòctona, l'única pronúncia autèntica és amb /ɔ/ tònica i, naturalment, tal com de fet reflecteix la grafia, amb /z/ medial.

DOC.: *Soses*, 1120 (OC, vol. IV, p. 340^b13); *Soses*, 1121 (CR, vol. XXIV, p. 35); *Soses*, 1149 (OC); *Sosas*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72; OC); *Sosas*, 1173 (OC); *Sos*, 1179, 1212 (OC); *Soses* / *Sos*, 1212, 1233 (OC); *Sos*, 1247 (OC); *Soses*, 1272 (OC); *Soses*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 118); *Sosis*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 137); *Soses*, 1289 (OC); *Soses*, 1358 (*Fog.*); *Soes*, 1359 (OC); *Soses*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Soses*, 1497 (*Fog.*, p. 161, 182).

OC: Vol. VII, p. 171^a8-27: probablement no és sinó la fixació toponímica del plural del fitònim *sosa* (vegeu altres noms de lloc, com *la Sosa de Peralta*, a Ribagorça, que el contenen directament), que sembla tenir origen aràbic (*sawda* 'negrosa') i correspon a la *barrella*, mata de la qual s'extrau certament la sosa o mineral sòdic, i que abunda en aquests paratges.

ALTR. HIP.: També podria haver estat relacionable amb un ibèric *SOSIN* que hom ha detectat en l'onomàstica i les inscripcions d'aquesta llengua preromana (vegeu OC, vol. VII, p. 170^b50-57, on tanmateix Coromines acaba desestimant aquesta hipòtesi), i, molt més difícilment, amb el poble gàl·lic dels *SUESSIONES* o amb altres mots similars, des del llatí *SALSA* 'salada' al fitònim *SALICES* 'salzes', que aquest etimòleg relaciona només amb els parònims portuguesos del tipus *Sousa* o *Souza*, bo i negant explícitament qualsevol relació amb els nostres *Sosa* i *Soses* (vegeu íd., p. 171^a31-^b1).

[soses]
fitotopònim
català < àrab
simple (morf plural)

1829

Sot, el

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim menor del municipi d'Almenar, on designa una partida (de nom simple: *lo Sot*) situada uns quatre quilòmetres al sud-est de la vila, vora el marge dret de la Noguera Ribagorçana (i, doncs, prop del límit amb els termes noguerencs d'Algerri i Albesa), i també, un poc més a ponent, ja un parell de quilòmetres lluny del riu, un *pla del Sot*, sota el qual justament s'escola, en direcció a la partida i el riu esmentats, la *sèquia de Santa Maria d'Almenar* (vegeu *supra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Etimologia probablement paral·lela a la de l'homònim tractat en la fitxa següent, si bé el caràcter més purament occidental d'aquest cas, situat en una zona de major influència mossàrab, amplia encara més el dubte que ja hi planteja, i que de fet, com veurem, s'estén a pràcticament tots els topònims formats sobre aquesta base lèxica.

[sot]
orotopònim
català < preromà
simple

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una masia (*mas del Sot* a la cartografia actual de l'ICC, però *el Sot* a seques, i inequívocament referint-se també a aquest mas, en la senyalització local) del terme de Biosca, situada en el seu angle sud-occidental, prop del límit amb els municipis de Sanaüja i Massoteres (pels sectors de Puig-arner i Talteüll, respectivament), vora el marge dret del riu Bragós o Llobregós, immediatament després que hi hagi desguassat la riera de Biosca.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en molts dels topònims que contenen aquesta base lèxica *sot* (aquí fixada en forma simple, sense canvis morfològics de cap mena), es pot dubtar entre els dos termes homònims, però d'origen, extensió i significat diferents, que esmenta el mateix OC (vol. VII, p. 172b44-173a4) en relació amb l'escassa desena de parònims que aquesta obra recull, entre els quals no es compta el cas que ara ens ocupa ni tampoc els tractats en les fitxes anterior i següents; es tracta d'un mot d'origen preromà *sot* 'clotada', emprat especialment en català central, o bé d'una evolució, probablement mossaràbiga, i estesa principalment pel català occidental, del llatí *SALTUS* 'afrau' (com el castellà *soto*), significant 'devesa, arbreda' (vegeu DECat s. v., especialment vol. VIII, p. 109b40-111b33); ja s'entén que la tria esdevé sovint molt difícil o gairebé impossible, atès que justament les *clotades*, per llurs condicions d'humitat i sòl, solen ser indrets aptes perquè s'hi desenvolupi una significativa *arbreda*; tanmateix en aquest cas, i malgrat que hàgim de mantenir obert un dubte raonable, ens podem decantar per la primera opció, vist que, com ja hem explicat, aquesta masia es troba just en una clotada natural, la que formen el riu Bragós i la riera de Biosca en la seva confluència, immediatament sota de turons i puigs que s'aixequen més de cent metres per damunt del seu nivell, fins més enllà dels cinc-cents vint metres d'altura.¹

[sot]
orotopònim
català < preromà
simple

1. D'altra banda, la localització geolèxica del mot poc ens hi pot ajudar, essent com som en una zona que, si bé pertany *grosso modo* al català occidental (on *sot* sol ser un mossarabisme derivat de *SALTUS*), es caracteritza pel seu caràcter fronterer, amb nombroses solucions pròpies de l'oriental central (on, com ha estat dit, el vestigi preromà *sot* 'clotada' hi coincideix per pura homonímia casual); el mateix Coromines, que malauradament no devia conèixer els topònims que aquí i en les fitxes següents apleguem, es troba en la tesitura de dubtar pel que fa a determinats casos toponímics situats semblantment a la zona de transició entre els dos grans blocs dialectals, com uns *lo Sot* que troba a l'Alt Urgell, a la ratlla d'Andorra (DECat, vol. VIII, p. 111b11-17). Tanmateix, vegeu el cas del *Sot del Molí*, a Tiurana (fitxa següent), també relativament fronterer, doncs, on *sot*, segons Coromines mateix, que l'hi recollí en persona, sembla pertànyer a una subaccepció del mot occidental.

Sot del Molí, lo

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 111*b*4-11.

Topònim menor del terme de Tiurana, recollit personalment per Coromines en les seves enquestes orals pel país de vers 1956-1957; no el situa amb precisió, però es dona a entendre amb prou claredat que es tracta d'un indret arenós de vora el riu (com d'altra banda confirma la presència del terme *molí* en la segona part del nom).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: A diferència dels casos netament occidentals (Ribagorça, pla de Lleida, zones del País Valencià, etc.) on *sot* (o *soto*), derivat possiblement per via mossàrab del llatí *SALTUS*, significa 'devesa, arbreda', i a diferència també (encara més) del català central i zones adjacents, on *sot* és un mer homònim d'origen netament diferent (preromà) i hi significa 'clotada' (vegeu les fitxes anteriors), aquí sembla que som, segons el mateix Coromines que recollí i es féu explicar el nom, davant d'una accepció secundària de la primera variant, en concret davant d'un significat translàtic de *sot* < *SALTUS* com a 'areny', tal com dona a entendre l'explicació del seu informant local: «és una finca que l'ha deixat lo riu [...] —no cal que n'hi hage [d'arbres], és nom de sorra» (DECat, vol. VIII, p. 111*b*9-10).¹

[sot][molí]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + N

1. Fa estrany, doncs, que tractant-se d'un cas semànticament i geogràficament singular dins dels usos toponímics de *sot*, aquest nom i els altres que l'acompanyen en el corresponent paràgraf del DECat no es trobin recollits en el telegràfic article *sot* de l'OC, elaborat per un dels col·laboradors de Coromines, en el qual d'altra banda es remet amb prou precisió a aqueix article del diccionari etimològic.

1832

Sots, els

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un indret del terme de Sanaüja, situat sota mateix de la població, vers el sud, per on transcorre la riera de Sanaüja, uns pocs quilòmetres abans que desguassi en el riu Bragós; es tracta d'un terreny notòriament trencat (per efecte de la riera, sens dubte), envoltat d'uns plans, però en forma de petita conca, amb turons i muntanyes per totes bandes, més enllà.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Bo i mantenint lògicament obert el dilema gairebé irresoluble que hem plantejat en les fitxes anteriors¹ (*sot* com a 'clotada', d'origen preromà, o bé com a derivat del llatí *SALTUS* 'arbreda'), sembla que aquí també ens podem decantar a favor de l'opció oronímica, atès el caràcter de l'element que es designa amb aquest nom (en aquest cas fixat sota la forma plural): una sèrie de notòries clotades naturals, més concretament les formades, com ja ha estat dit, per un curs d'aigua.

[sots]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

1. I en especial en la núm. 1830: destaca el fet que els dos noms de lloc es troben a tot just cinc quilòmetres l'un de l'altre, a la dreta del Llobregós; malgrat això, no creiem que es tracti de la prolongació o de les restes d'un sol cas toponímic, atès el caràcter eminentment local de les respectives etologies o explicacions naturals, com en cadascuna de les dues fitxes queda reflectit.

REF.: GEC; DECat, vol. VIII, p. 134b16-19; OC, vol. VII, p. 179a45-50.

Poble del municipi de Lleida, dins el qual gaudeix de l'estatus d'entitat local menor amb junta administrativa pròpia, situat més enllà de la Sardera i Raimat, a gairebé vint quilòmetres de la capital; dóna nom, a més del petit nucli de *Suquets* que n'és la versió diminutiva (vegeu *infra* s. v.), a alguns elements geogràfics del terme, com el *pla de Sucs* que és vora el poble, vers llevant, el *fondo de Sucs* que trobem cap al nord-oest, a mig camí de Ventafarines (terme del Torricó, ja a la comarca oficialment aragonesa de la Llitera), o el *canal de Sucs* i el *pantà Gran de Sucs* que són cap al nord-oest, en el límit amb el terme d'Almacelles (ICC-Segrià); sembla que el lloc de Sucs, esmentat des de la conquesta comtal, desaparegué com a tal, igual que altres de la zona, arran de la Guerra dels Segadors, i no fou fins a mitjan segle xx que renasqué dins dels plans de colonització agrària de l'època.

DOC.: *Subes*, 1092 (OC; CR, vol. XXIV, p. 81, 214); *Suchs*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Sucs*, 1172 (OC); *Suchs*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Sucs*, 1237 (DECat, vol. III, p. 173b30; OC); *Sucs*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 112); *Suyci*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 114); *Sues* [?], 1280 (*Rat. Dec.*, p. 131; CR, vol. XXIV, p. 81); *Suchs*, 1358 (*Fog.*); *Suchs*, 1359 (OC); *Çuchs*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Sucs*, 1497 (*Fog.*, p. 186); *Suchs*, 1553 (*Fog.*).¹

OC: Vol. VII, p. 179a19-45: probablement no és sinó la fixació plural de l'antic substantiu *suc* 'turó prominent; puig; cap', al qual, amb la seva variant *suca*, es dedicà ja al DECat un article monogràfic en què se n'analitza el possible origen preromà (de tipus indoeuropeu) i d'altra banda el parentiu amb mots occitans com *tuc* i *tuca*, atès que en aquesta llengua germana es documenta també *suc* i *suca* amb sentit orogràfic,² i que la seva àrea de distribució en català és irregular; cal afegir-hi que certament l'indret on es troba Sucs es caracteritza per alguns turons que, malgrat la seva modèstia, destaquen enmig dels extensos plans de l'entorn (vegeu especialment *infra*, s. v. *lo Vilot*).

ALTR. HIP.: Tanmateix si haguéssim de fer especial cas a la forma documental *Subes* de final del segle XI, podria ser que fóssim davant d'un derivat del basc *çubi* 'pont' (en referència en aquest cas als ponts que travessen la Clamor d'Almacelles i els diversos canals de la zona), ja sigui un mer plural o bé una forma **çub(i)ez* 'de pont', amb la seqüència *Suves* > *Suges* > *Sugs*, en què s'observaria un procés de caiguda de l'aproximant intervocàlica i aparició de -g- epentètica, finalment ensordida en [k] arran de la pèrdua de /e/ àtona final (vegeu OC, vol. VII, p. 179a51-b1, en article signat per Joseph Gulsoy i en aquesta ocasió no retocat ni complementat per Coromines).

[sucs]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

1. Podríem afegir-hi, com a notícia de localització geogràfica incerta, però potser corresponent al nostre lloc, i en aquest cas ben indicativa de la seva antiguitat i tal volta de la seva etimologia, una forma *SUCCOSA* que hom documenta en inscripcions d'època romana «en la via d'Osca a Lleida» (OC, vol. IV, p. 371b57), que d'altra banda podria correspondre als *SUCCONSENSES* d'altres inscripcions (id., p. 372a6).

2. Nègre (p. 92) en reporta una bona dotzena, entre simples *Le Suc*, compostos diversos en els quals encara es copsa el significat originari del mot, i alguns diminutius com *Suquet*.

Sudanell

COM.: Segrià

REF.: GEC; G.-Biosca, p. 177-178; OC, vol. VII, p. 179b58-180a27; Fuguet, 2000, p. 101-103.

Poble, i municipi del sector central de la comarca, situat a l'esquerra del Segre, uns set quilòmetres al sud-oest de Lleida, en el punt en què hi desemboca el riu de Set, procedent de les Garrigues; pels voltants del poble hi ha altres elements geogràfics que n'empren el nom, ja sigui directament, com uns *plans de Sudanell* o la partida anomenada *Devesa de Sudanell* (ICC-Segrià), ja sigui indirectament, com és el cas de la partida de *Vilavella* (vegeu *infra s. v.*), que deu correspondre a la *Villa Veteri* de determinada documentació medieval, probablement el nucli aràbic per contraposició a la *Villam Novam* cristiana; el tret més remarcable d'aquest topònim, però, és que fins a mitjan segle XX, i de forma residual encara avui, el nom popular, fruit d'una evident metàtesi consonàntica, era *Sonadell*, que no és estrany trobar escrit en determinades fonts bibliogràfiques.¹

DOC.: *Zudanel*, 1152 (GEC; OC); *Zudanel*, 1168 (GEC; CR, vol. XXIV, p. 72; OC); *Çudanel*, 1170 (G.-Biosca, p. 220; OC); *Zutanello*, 1176 (OC); *Zudanel*, 1176, 1185 (Fuguet); *Avin(t) Zudanel*, 1185 (Fuguet); *Zudanello*, 1187 (CR, vol. XXIV, p. 82); *Zudanell*, 1196 (OC); *Villam Novam de Çudanel / Villa Veteri de Çudanel*, s. XIII (CR, vol. XXIV, p. 44); *Sudanell*, 1213 (OC); *Zudanel*, 1225 (G.-Biosca, p. 177); *Çudanello*, 1238 (G.-Biosca, p. 177); *Sudanel*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 120); *Çudanel*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 138); *Çudanel*, s. XIII (OC); *Çudanell*, 1358 (*Fog.*); *Çudenell*, 1359 (OC); *Sudanell*, 1497 (*Fog.*, p. 174).

OC: Vol. VII, p. 180a28-b13: de l'àrab *sudd an-nāhr* '(poble de) la presa d'aigües', en referència a les del Set, riu menor que distingeix Sudanell dels altres llocs de vora el Segre, composició en què participen els substantius aràbics *sudd* 'assut, barratge' i *nāhr* 'riu, canal' (en oposició a *wadi* 'gran riu', que fóra en aquest cas el Segre).

ALTR. HIP.: El mateix Coromines descarta una derivació, també aràbiga, mitjançant l'anomenat superlatiu islàmic, ço és una terminació *él-lab*, ja sigui amb el mateix mot *sudd*, ja sigui, menys encara, amb una base *sudan*, plural i col·lectiu de *'assuad* 'negre', ateses les dificultats tant fonètiques com semàntiques que hi troba (vegeu OC, vol. VII, p. 180a31-50).

[[sud][anell]]
hidrotopònim
àrab
compost N + N

1. Sota aquesta forma té fins i tot entrada a la GEC (remissió), i així ho apunta Vallverdú, 1970, p. 83: «Sonadell (Sudanell en diu la gent)», tot reflectint el retrocanvi que ja es deixava notar aleshores.

1835

Sunyer

COM.: Segrià

REF.: Aebischer, p. 32; GEC; OC, vol. VII, p. 221a24-30.

Poble, i municipi del centre de la comarca, que es troba uns deu quilòmetres al sud de Lleida, a l'altra banda del riu de Set, vora Alfés, a la zona de transició vers les Garrigues.

DOC.: *Sunier*, 1038 (Aebischer); *Suner*, 1225 (OC); *Sunyer*, 1358 (*Fog.*); *Sunyer*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Sunyer*, 1497 (*Fog.*, p. 187).

OC: Vol. VII, p. 220b26-221a32: d'un antic nom de persona germànic, probablement amb motiu del d'algun membre de la família reial catalanoaragonesa de poc després de la conquesta.¹

ALTR. HIP.:

—

[sunyer]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP)

1. Convé afegir-hi, atesa l'escassetat de dades en el tractament d'aquest cas per part de l'OC (que no li dedica pas un article propi, sinó que l'inclou amb altres antropotopònims d'arrel germànica a la lletra *T*), que certament foren diferents els membres de l'alta noblesa autòctona que dugueren aquest nom (vegeu GEC *s. v.*), el qual, des d'un punt de vista etimològic, deu provenir del nom personal germànic *SUNIAR*, al seu torn basat en el substantiu *SUNJA* 'veritat' (vegeu ja Aebischer, p. 32, que deixà resolt el cas, i DCVB *s. v.*, que ho recollí igual que hem d'interpretar que fa el mateix Coromines). Aqueix fou un nom personal ben corrent des de l'inici de la nostra història comtal, com ho demostren les ni més ni menys que 469 ocurrences documentades pel RAC-I, p. 512-516, sota l'encapçalament llatinitzat *Suniarius*, que d'aquesta manera es converteix en la quarta forma antroponímica més freqüent a Catalunya fins a l'any 1000, només per darrere de *Suniefredus*, *Miro* i *Wifredus* (vegeu RAC-I, p. 603).

1836

Suquets

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Llogaret del terme municipal de Lleida, situat immediatament a l'est de *Sucs*, del qual ve a ser una barriada forana i del qual, evidentment, pren el nom en forma diminutiva (vegeu *supra s. v.*); dins aquell sector del terme hi ha diversos elements menors que empen el seu mateix nom, com el petit *pantà de Suquets*, a tocar de les cases, la partida i el pantà *de Suquets de Baix*, vers el nord-oest, prop del límit amb els termes d'Almacelles i el Torricó, o, en forma simple, la partida de *Suquets*, que es troba en aquest cas cap al sud, vora el de Gimenells i el Pla de la Font.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla evident que es tracta d'un diminutiu toponímic a partir del nom de *Sucs*, amb el qual el lloc que ara ens ocupa té una relació de dependència i minoritat.

[[suqu]ets]
 diminutiu toponímic
 català < preromà
 N(top) + sufix *-et(s)*

1. Una torre o petita caseria de *Suquets*, en canvi, es troba prou més al nord-est (a uns dotze quilòmetres), vora el llogaret de la Bassa Nova, al sector occidental del terme d'Almenar (ICC), de manera que es podria raonablement dubtar si forma part del mateix cas toponímic que ara ens ocupa, o bé caldria fer-ne un tractament separat; si fos així, d'altra banda, escauria atorgar-li un diminutiu no pas directament toponímic, a partir del nom de lloc *Sucs*, sinó format prèviament damunt del vell substantiu *suc*, variant de *suca* 'puig, turó', que al capdavant, com hem vist tot just *s. v.* *Sucs*, es troba en el rerefons d'aquest conjunt de noms (així com significativament, d'un cert nombre a l'antiga Gàl·lia: vegeu Nègre, p. 92, on per cert també hi ha diminutius del tipus *Suquet*).

REF.: GEC; TS, p. 454-455; OC, vol. III, p. 371a41.

Llogaret situat a l'angle sud-occidental del municipi de Talavera, al límit amb el de Montoliu de Segarra (pel sector de la Guàrdia i Cabestany) i, pel sud, amb el de Llorac, que pertany oficialment a la Conca de Barberà; es tracta d'un dels punts més alts de la comarca (marca la divisòria d'aigües entre el Corb i els afluents meridionals de l'Ondara, sobretot el Cercavins) i de fet el *tos-sal de Suró*, punt principal de la *serra de Suró*, que es troba a uns pocs centenars de metres de les cases, vers ponent, és un vèrtex geodèsic de primer ordre, a 831 metres d'altura; hi ha també en aquella zona, un poc més a ponent (i ja dins el terme de Montoliu), uns *plans de Suró* (ICC-Segarra) que, en realitat, són només una part dels destacables altiplans que, amb alguns turons isolats i petites serres, configuren l'esmentada divisòria d'aigües.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: Descartades incertes paronímies amb el substantiu *suro*² o amb el topònim noguerenc *Seró*, entre altres que ja escèpticament apuntàvem a TS, ens sembla ara prou versemblant, seguint una idea entre altres de Jesús Burgueño, que ens trobem davant d'un dels nombrosos exemples de fossilització de l'article arcaic (vegeu *Sarroca*, *Saportella*, etc.), en aquest cas davant d'un fitònim *oró*, variant ben coneguda d'*auró* < ACERONEM, nom d'arbre (vegeu *supra* altres topònims formats sobre aquest base, tant s. v. *Auró* com s. v. *Oró*).³

[s-uró]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Efectivament es pot considerar que, almenys pel que fa a l'aspecte etimològic, aquest cas no apareix pas en l'OC, malgrat que, com hem indicat en l'apartat corresponent a les referències generals, sí que s'esmenta el nom d'aquest lloc, de passada i sense apuntar res respecte de la seva etimologia, al final d'un paràgraf, s. v. *Ceuró* (vol. III, p. 371a41).

2. De què sí podria derivar, amb sufixació contrastada, el nord-oriental *Surós*, a la Selva, que això no obstant Coromines prefereix relacionar amb CERASEA 'cirera' (vegeu OC, vol. VII, p. 191a57-b24, anècdota personal inclosa).

3. Vegeu també alguns paral·lels indirectament apuntats per Coromines, tant a propòsit de l'esmentat nom solsonès de *Ceuró* (OC, vol. III, p. 370a9-371a32) com d'algun *Auró* (per exemple *Roca d'Auró*, un dels cims dels Rasos de Peguera que hom ha escrit «en la forma vulgar *Uró*»: OC, vol. II, p. 279b38). De manera que, tenint en compte que aquest extrem de la Segarra pertany des del punt de vista fonètic al dialecte oriental, la grafia més adequada fóra *Soró*, tot i que certament *Suró* ja s'ha consolidat, i és com anomenen aquest lloc fins i tot els parlants occidentals, majoria, de la resta de la comarca (d'altra banda, el DCVB s. v. confirma que lèxicament *oró* és forma pròpia del dialecte occidental).

REF.: G.-Biosca, p. 197-199; OC, vol. VII, p. 200^b47-59; ICC-Segrià.

Topònim singular de l'extrem meridional del terme d'Alguaire, vora el límit amb els de Rosselló i Vilanova de Segrià, on avui designa, a més d'una partida («despoblat» en diu l'OC) situada uns dos quilòmetres dret al sud de la població, una caseria situada a mig camí entre el barri de Pinyana i l'esmentat lloc de Vilanova, al peu de la carretera de Viella i, encara, molt a prop d'allí, un edifici aïllat conegut com a *Torre del Tabac* (ICC); val a dir que aquestes dades actuals no contradiuen les mencions històriques d'una *almunia de Tabach* (1318) i fins d'un *lloc (loch)* amb entitat pròpia, amb tres focs en el fogatge del 1359.¹

DOC.: *Tabaz*, 1083 (G.-Biosca, p. 197; CR, vol. XXIV, p. 114); *Tabach*, 1168 (G.-Biosca, p. 197); *Tabach*, 1170 (G.-Biosca, p. 220); *Taba<c>*, 1083-1207 (OC); *Tabaz*, s. XII (CR, vol. XXIV, p. 49); *Tabach*, 1241-1242 (G.-Biosca, p. 197); *Tabach*, 1318 (OC); *Tabach*, 1359 (OC); *Torre de Tabach*, c. 1500 (OC, vol. VII, p. 201^a21).

OC: Vol. VII, p. 201^a60-*b*60: igual que els seus homònims (vegeu les fitxes següents), sembla un nom d'origen preromà, derivat segurament d'una arrel ibèrica TAVACC(A), de significat tal volta relacionable amb 'torre', idea que en aquest cas pren especial versemblança atenent al fet que efectivament un dels elements designats per aquest topònim en terme d'Alguaire és, com hem vist, una *torre*.

ALTR. HIP.: —²

[tabac]
arquitectura militar
preindoeuropeu
simple

1. Això no obstant, és curiós que aquest sigui l'únic dels tres *Tabac* ponentins que no apareix en altres obres de referència bàsiques tret del mateix OC i de la cartografia de l'ICC, en contrast amb la *Cova del Tabac* de Camarasa que, com veurem (fitxa següent), té entrada pròpia al DCVB, i en contrast també amb l'homònim de vers Montoliu de Lleida (vegeu *infra*), que en té (i és l'únic) a la GEC. Pel que fa, d'altra banda, a la menció del fogatge del 1359 reportada per l'OC, resta el dubte ferm si en realitat no correspon, com s'esdevé en altres ocasions, al mateix de 1365-1370, que en aquest cas, com expliquem en nota al peu (vegeu *infra*), hem preferit d'atorgar al tercer dels nostres *Tabac*, és a dir, al ja esmentat lloc de vers Montoliu.

2. Ja assenyalarem (vegeu la fitxa següent) que cal descartar absolutament qualsevol relació amb el *tabac* en tant que planta importada d'Amèrica (*Nicotiana tabacum*), cosa que val per a aquest lloc i els seus homònims, però potser no fóra menyspreable la popularització moderna d'aquesta droga en, si més no, el manteniment i, més encara, la plena vigència en almenys tres llocs diferents de les terres de Ponent del vell topònim ibèric *Tabac*, naturalment interpretat per etimologia popular com un indret on aqueixa planta hagués estat cultivada o relacionada d'alguna manera.

REF.: DCVB; OC, vol. VII, p. 200b30-46; ICC-Noguera.

Antic castell i potser lloc i terme, i avui bàsicament nom d'una gran balma situada uns tres quilòmetres dret al nord de Camarasa, dins del seu terme municipal, en un dels impressionants vessants rocosos que cauen damunt del Segre, tot just un quilòmetre després que, al peu de la presa del modern pantà de Camarasa, hi desemboqui la Noguera Pallaresa.¹

DOC.: *Atabach*, 1156; *Tabac*, 1450; *Tabach*, 1452 (OC).

OC: Vol. VII, p. 201a60-b60: d'origen segurament preromà, de tipus bascoide o més concretament ibèric, derivat d'una arrel TAVACC(A) de significat incert, però potser relacionada amb la noció de 'torre' o 'puig fortificat'.²

ALTR. HIP.: Descartat òbviament per raons cronològiques que tingui cap relació amb la planta o el consum del *tabac* (espècie importada d'Amèrica vers el segle XVI: vegeu GEC s. v.), hom podria encara haver considerat que el cas noguerenc que ara ens ocupa, atès el seu caràcter de cova o balma, derivés metafòricament del substantiu d'origen àrab *tabac* 'paneret, cistellet' (vegeu OC, vol. VII, p. 201b1-13, i també DCVB, DECat i GEC, sempre amb entrada pròpia, així com EDL, vol. III, p. 121), però tant el seu caràcter regional (és un mot particular del País Valencià) com, sobretot, el fet que trobem altres topònims idèntics en altres comarques (no solament els dos *Tabac* segrianencs que tractem en les fitxes anterior i següent, que ja no corresponen pas a coves, sinó en especial, entre d'altres, un *puig Tabaca* a l'Alt Pirineu: vegeu OC, vol. VII, p. 201a32-49), recomanen de desestimar aquesta hipòtesi.

[tabac]
arquitectura militar
preindoeuropeu
simple

1. A més de les mencions documentals, Coromines afirmava haver vist de lluny el lloc (visita de l'any 1957), anomenat *de Tabac* en diverses poblacions veïnes, on era ben conegut, de manera que sembla prou segur d'identificar-hi la *Cova del Tabac* que apareixia ja amb article propi (la darrera de les set entrades *tabac*) al DCVB, i que, amb la mateixa enganyosa forma, ho fa encara en la cartografia comarcal de l'ICC, malgrat que cal advertir que és a la dreta del riu, en situació oposada a la que, potser per error d'una o altra font, s'indica en l'OC.

2. Segons Coromines, tant la forma *Atabach* del 1156 (tanmateix reportada a través de Carreras Candi, que no sempre reproduïa la grafia original dels documents) com en especial la presència de *-b-* intervocàlica en tots aquests noms de lloc, enfront de *-v-* en l'ètim preromà, es podrien explicar, a més de l'antiga confusió zonal *v = b*, per influència àrab o morisca (vegeu OC, vol. VII, p. 201b37-49).

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 200b60-201a22; ICC-Segrià.

Nom d'un paratge que es troba uns set quilòmetres al sud de Lleida, i que, doncs, no es pot confondre amb cap dels homònims de més al nord, en especial amb el del terme també segrianenc d'Alguaire que hem tractat anteriorment;¹ apareix doblement a la cartografia comarcal de l'ICC, on *Tabac* és una partida situada a cavall entre els termes municipals de Sudanell i Montoliu (tot just un quilòmetre al sud d'aquest darrer lloc), i d'altra banda, sempre a la dreta del riu de Set, un *Pla de Tabac* que es troba un poc més a llevant, en aquest cas plenament dins del terme de Montoliu de Lleida, encaixonat entre els de Sunyer i Albatàrrec.

DOC.: *Tabach*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87).²

OC: Vol. VII, p. 201a60-b60: com els seus altres dos homònims ponentins i altres casos similars (vegeu les fitxes anteriors), es tracta possiblement d'un nom ibèric, derivat d'una arrel TAVACC(A) que podria significar 'torre'.

ALTR. HIP.: —

[tabac]
arquitectura militar
preindoeuropeu
simple

1. Coromines mateix esmenta ben diferenciadament aquest cas, tot i que sembla conèixer-lo només a través de notes d'en Lladonosa i referències documentals; val a dir, d'altra banda, que té entrada pròpia a la GEC, bé que amb un article força escàs, on s'informa d'un antic caràcter com a *terme* autònom, la qual cosa lliga perfectament amb la seva aparició en un fogatge del segle XIV (vegeu la nota següent), al mateix temps que contribueix a mantenir obert el dubte respecte de la identitat d'alguna de les mencions documentals atribuïdes en principi al *Tabac* del terme d'Alguaire (vegeu *supra* s. v., i també allí la corresponent nota al peu).

2. Creiem que correspon a aquest *Tabac* la menció del fogatge de 1365-1370, atès que hi apareix immediatament darrere d'Alcanó, Sunyer i Alfés (si bé precedint Raimat i Sucs, llocs de més cap al nord...), just al contrari del que s'esdevé amb diverses citacions dels segles XII i XIII, que Coromines, prenent-les de G.-Biosca, atribueix infundadament al lloc que ara ens ocupa quan, en realitat, llegint-ne els fragments de context que n'ofereix G.-Biosca (p. 198-199), sembla prou clar que corresponen al *Tabac* de vers Alguaire. D'altra banda, en l'OC s'hi afegeix una altra citació, de *circa* 1500, que de fet és indirecta, reportada a través d'un fragment historiogràfic de Miret i Sans, però l'hem inclòs en una fitxa anterior ja que, segons es dedueix dels llocs esmentats amb una *Torre de Tabach* (en especial Rosselló i *Alcanisset*, ço és, l'actual Alcanís, agregat a Rosselló mateix), ha de tractar-se del lloc del terme d'Alguaire, i no pas del de Montoliu, dins l'apartat dedicat al qual l'esmenta Coromines); de fet, es tracta d'una possibilitat d'error ja apuntada per l'autor, quan anota que «no ens podem vantar d'haver arribat a una identificació segura del detall de les situacions o de les atribucions (és possible que n'hi hagi alguna d'elles pertanyent a un altre dels tres)» (OC, vol. VII, p. 201a24-27), i que certament aquí es fa real. Malgrat el caràcter indirecte, i, doncs, formalment incert de la menció, en fem ús bàsicament per dos motius: un, perquè justament il·lustra com és de fàcil, atesa llur relativa proximitat, confondre les citacions d'aquests homònims; i dos, perquè il·lustra també el ja antic caràcter de *torre* d'aquest lloc, conservat parcialment en la toponímia actual, com hem vist, cosa que d'altra banda té relació significativa amb l'etím proposat per Joan Coromines.

1841

Tafalla

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme de Cubells, situada en el seu angle sud-occidental (però abans de les Quadres), a la dreta del Sió, entre aquest riu i la partida i ermita de Pugís; és també el nom, però, d'un element singular d'aquell sector, el *molí de Tafalla* (que com a tal té entrada pròpia a la GEC), que es troba vora el riu, prop del límit amb el terme municipal de Montgai.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat determinades paronímies,¹ sembla que caldria atribuir aquest nom a una reduplicació del de la ciutat navarresa homònima, ja sigui directament, arran d'alguna migració, o bé, cosa més probable en principi, mitjançant el cognom corresponent, que hom ha recollit tant sota la variant *Tafalla* com en una masculinització *Tafall* no lluny d'aquestes terres (vegeu DCVB s. v.).

[tafalla]
antropotopònim
català < preromà
simple

1. En què destacarien, entre els mots comuns, l'adjectiu dialectal (illenc) *tafal* 'dona de poc seny' (vegeu DCVB s. v., i DECat, vol. VIII, p. 202b16-31) i els substantius *tafarra* (nom d'una peça de cuir per als animals; vegeu DCVB i DECat s. v.) i *tafulla* (d'origen aràbic, corresponent a una mesura agrària; vegeu igualment DCVB i DECat s. v.), i, d'altra banda, els topònims *Tafarra* (vegeu OC, vol. VII, p. 194a20-26) i *Altafulla* (íd., vol. II, p. 172a57-b57; vol. VII, p. 203a29-60), que, de fet, tenen relació directa, respectivament, amb aquells substantius.

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del municipi de la Granadella, situada en el seu extrem sud-occidental,¹ en un sector de difícil orografia que, a diferència de la resta del terme, que duu les seves aigües vers ponent (per Llardecans), es troba orientat, com el veí de Bovera, cap al sud o el sud-oest, és a dir, directament cap a la vall de l'Ebre; no es tracta d'una zona especialment elevada (en els sectors central i oriental del mateix terme hi ha nombrosos punts que superen no només els cinc-cents metres, sinó els cinc-cents vuitanta, mentre que el nostre lloc és a poc menys de quatre-cents metres d'altura), però sí singularment trencada, a causa dels nombrosos torrents que hi neixen, afluents indirectes de l'Ebre a través del barranc de Sant Joan, que actualment mor en el pantà de Flix.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Lamentablement absent no només de l'OC, sinó de tota la producció de Coromines i d'altres obres de referència (DCVB, Moreu-Rey, etc.), on hagués pogut constituir un referent interessant per a determinada toponímia preromana, aquest singular nom sembla compost de dos elements, el primer dels quals escauria d'identificar amb el mateix *TAGA* prelatí —però no pas ibèric o basc, sinó segurament indoeuropeu, i potser concretament cèltic, o fins sorotàptic segons Coromines— que es troba a l'arrel de vells noms com *Taga* (Ripollès) i *Tagast* (Berguedà) o, també en composició, *Tagamanent* (Osona) i *Tagomago* (illot de les Balears), amb el significat de 'puig' o 'massís rocós' (vegeu OC, vol. VII, p. 203b1-206a49); pel que fa al segon element, sembla (sense descartar algun vell mot igualment preromà de què ara no tinguem esment) que es podria tractar d'una prou més moderna alteració d'*arnar* (a propòsit del qual vegeu *supra* diferents possibles interpretacions, s. v. *Puigsarner*) o, més encara, d'*albornar*, que no és sinó una sufixació col·lectiva del nom d'arbre *alborn* < llatí *ALBURNUS* (com en el penedesenc *l'Albornar* o *la Bornà*, estudiat per Coromines, s. v. *Gornal*, a causa d'una confusió paronímia: vegeu OC, vol. IV, p. 368b23-369b52), mitjançant la caiguda de la síl·laba inicial tractada com un article i una possible velarització /b/ > /g/ (vegeu el paral·lelisme amb *Guspí* < *Albespí*, *supra* s. v.), amb haplologia, és a dir, **Taga-(al)barnars* > **Taga-gornars* > *Tagornars*.²

[[tag]][[orn]ars]]
 orotopònim
 preromà indoeuropeu
 compost N + N

1. El nom d'aquesta partida apareix dues vegades, amb una distància d'uns dos quilòmetres, en el mapa de l'ICC-*Garrigues*, en aquest sector del terme de la Granadella que se'n separa com un apèndix clavant-se entre els de Llardecans i Bovera; però en la versió ICC-*Segrià* de la mateixa sèrie cartogràfica (mapes comarcals 1:50.000), que recull també aquesta zona, aqueix detall hi apareix ja esmenat, car hi consta *los Tagornars* un sol cop, justament a mig camí entre les dues situacions abans al·ludides, la qual cosa confirma —si calia— que es tracta d'un sol cas.

2. Tal volta, però, no hi ha res d'això i aquest nom podria ser que tingués relació, per via metafòrica o bé antroponímica, amb un comú *targornar* que, derivat vulgar del castellà *tragón*, esmenta Coromines a DECat, vol. VIII, p. 311b22-25.

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida situada a cavall entre el terme municipal del Vilosell, uns tres quilòmetres a llevant d'aquest poble, i el de Vallclara (Conca de Barberà), just a la ratlla entre les dues comarques, i, doncs, coincidint amb els cims que marquen la divisòria d'aigües entre la conca del Segre (riu dels Gorgs) i la del Francolí (riu de Milans); tot amb tot, és una zona prou més suau que la veïna serra de la Llena, que en el seu extrem oriental, al sud del mateix terme del Vilosell, arriba a superar els mil metres d'altura, mentre que els turons més destacats, a la Talaia mateix, només superen de poc els sis-cents vuitanta metres.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta, igual que en la vintena de noms de lloc homònims o derivats que sí recull l'OC (vegeu vol. VII, p. 210*b*14-211*a*3), d'una simple fixació toponímica del vell substantiu *talaia*, d'origen àrab, que si bé primerament identificava un 'sentinella diürn' aviat passà, per metonímia, a designar el lloc prominent, freqüentment una torre, des d'on aquest sentinella duia a terme la seva missió (vegeu DEC*at* s. *v.*); no és difícil deduir que en un dels turons singulars del que avui és una partida amb aquest nom hi hauria instal·lada una *talaia* o torre de vigilància, tot i que caldria no descartar que, a través d'una segona metonímia, amb aquest nom hom conegués directament el cim en qüestió.

[talaia]
arquitectura militar
català < àrab
simple

1844

Talaia, la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una muntanyeta d'aproximadament quatre-cents cinquanta metres d'altura, que es troba a l'extrem septentrional del terme de Vinaixa, vora l'ermita de Sant Bonifaci (concretament a l'altra banda del riuet o fondo Major), marcant el límit amb el municipi dels Omellons, població que de fet és la més propera, a tan sols dos quilòmetres i mig vers el nord.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: D'origen i explicació naturalment similars als de l'homònim tractat en la fitxa anterior, a partir d'un significat secundari, però tanmateix ja antic, del substantiu d'origen aràbic *talaia*.

[talaia]
arquitectura militar
català < àrab
simple

1. Per tant, malgrat que el terme municipal de Vinaixa i el del Vilosell són veïns, és ben clar que no es pot confondre aquesta muntanyeta amb la partida anomenada igualment *la Talaia* situada, com hem vist en la fitxa anterior, a cavall entre els termes del Vilosell i Vallclara, és a dir, en una posició completament oposada respecte de Vinaixa: si el lloc que ara ens ocupa és uns sis quilòmetres al nord seu, aquest homònim es troba uns cinc quilòmetres al sud d'aquesta població, de manera que la distància entre ells és de gairebé una dotzena de quilòmetres.

1845

Talarn

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de Castelló de Farfanya, situada uns cinc quilòmetres al sud-oest de la població, pràcticament a mig camí d'Albesa, vers el límit entre tots dos termes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Per bé que caldria no descartar la possibilitat que es tracti d'una reduplicació del nom, prou més conegut, de la població homònima del Pallars Jussà (ja sigui directament o a través del cognom que en deriva, present en aquestes comarques), la situació geogràfica d'aquest lloc, en una zona poc poblada i en un pendent obert a migdia, permet contemplar la hipòtesi que som davant d'un tercer cas, malauradament no esmentat per Coromines, de *Talarn* < *TALARNOS, on participa un mot cèltic TALOS 'front, façana' amb el sufix -ARNOS (vegeu la fitxa següent, dedicada a un homònim segarrenc, per a més detalls sobre aquesta etimologia).

[[tal]arn]
situació geogràfica
preromà indoeuropeu
simple

REF.: ETC, vol. I, p. 103-104; GEC; CCORS; TS, p. 455-457; CR, vol. XXIV, p. 314, 336; OC, vol. VII, p. 213b28-54.

Antic terme autònom i masia,¹ que es troba a l'extrem occidental del municipi dels Plans de Sió, dins de l'antic de les Pallargues, aproximadament un quilòmetre i mig a l'oest d'aquesta població, pràcticament al límit amb el terme municipal d'Ossó de Sió (adscribit ja a l'Urgell) i també de l'apèndix extrem meridional del de Florejacs.

DOC.: *Talarno*, 1075 (OC); *Talarn*, 1075 (Sangés, doc. 37; TS); *Talarn*, 1079 (OC); *Talarn*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Talarn*, 1314, 1359 (OC).

OC: Vol. VII, p. 213b14-35: derivat, igual que el *Talarn* del Pallars Jussà, d'un ètim *TALARNOS, format a partir de l'arrel cèltica TALOS 'front, façana', amb l'adjunció del sufix -ARNOS, també típicament cèltic, en al·lusió a la situació tant d'un lloc com de l'altre en el vessant allargassat d'un turó, davant per davant d'una via principal (hipòtesi ja exposada a ETC).

ALTR. HIP.: Tanmateix no descartaríem (vegeu TS, p. 456-457), com sí que fa explícitament Coromines (quan parla de «gens celtophones qui ont baptisé les deux endroits, indépendamment l'un de l'autre»; OC, vol. VII, p. 213b34-35), la possibilitat d'un trasllat o reduplicació a partir del més conegut homònim de la Conca de Tremp, atesa l'escassa singularitat d'un emplaçament en el coll d'un turó en una comarca en què aquesta situació és comuna, i fins i tot potser majoritària entre els nuclis sorgits durant l'època en què la Segarra fou la frontera comtal, i atesa també la feblesa que mantenen les diverses hipòtesis cèltiques en relació amb altres topònims de la zona (vegeu *Verdú*, *Briançó*, *Sisteró*, etc.).

[[tal]arn]
situació geogràfica
preromà indoeuropeu
simple

1. No apareix ja en la cartografia actual de l'ICC (almenys amb el seu nom, tot i que sembla correspondre a la *masia del Torres*, sota el turó de Sant Ermengol), però són diverses les fonts que l'esmenten, des de la GEC a la *Carta de la conca oriental del riu Sió*, passant per una menció específica ja en els ETC de Coromines. Tornant a la cartografia de l'ICC, però, cal fer esment que sí que hi apareix un topònim que en deriva directament, com és una partida anomenada *lo Reguer de Talarn*, dins del veí terme d'Ossó de Sió, concretament situada al nord d'aquesta població i de la caseria de Peraltes, a la dreta del Sió, i, doncs, de fet, vora mateix del lloc ocupat per aqueix antic terme de *Talarn*. Pel que fa a Coromines, que segons hem vist ja esmentà aquest cas als ETC (en un fragment reproduït literalment, en el mateix francès de l'original, a OC, vol. VII, p. 213b28-35), en diu «ancien village, aujourd'hui tombé au niveau de lieu-dit», i tant en una obra com en l'altra el situa dins el terme d'Ossó (es refereix potser a aquella partida?), si bé «a la ratlla de Les Pallargues» (OC, vol. VII, p. 213b37, on és evident que la grafia «Pollargues» no és sinó una errata d'impremta).

REF.: GEC; TS, p. 457-458; OC, vol. VII, p. 215a36-60.

Població i cap de municipi de l'angle sud-oriental del territori oficial de la Segarra, al límit amb les actuals demarcacions de l'Anoia i la Conca de Barberà, sempre en les més altes terres de la Segarra històrica, migpartida al segle XIX entre tres províncies i al segle XX entre tres i més comarques administratives; cal destacar, en relació amb el seu ètim (vegeu *infra*), que el poble de Talavera es troba a la falda d'un vessant muntanyós, orientat vers el sud-est, a gairebé vuit-cents metres d'altura, en el sector occidental de la conca de naixement del riu d'Ondara.

DOC.: *Tala vera*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS; OC); *Talavera*, 1090 (OC); *Talavera*, 1130 (*St. Cugat*, doc. 906; TS); *Talavera*, c. 1147 (CR, vol. XXIV, p. 318); *Talavera*, 1100-1154 (TS; OC); *Thalavera*, 1167 (*Ll. Blanch*, doc. 133; TS); *Talavera*, 1174 (OC); *Talavera*, 1182 (OC); *Talavera*, 1187 (*Poblet*, doc. 355; TS; OC); *Talavera*, 1193 (TS; CR, vol. XXIV, p. 318; OC); *Talavere*, 1195 (TS); *Talavera*, 1195 (OC); *Talavera*, 1197 (TS; OC); *Talavera*, 1250 (OC); *Talavera*, 1279 (OC); *Talaierca* [?], 1280 (*Rat. Dec.*, p. 238); *Talavera*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Talavera*, 1300 (OC); *Talaveram*, 1304 (TS); *Talavera*, 1331 (OC); *Talavera*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Talavera*, 1359 (OC); *Talavera*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Talavera*, 1497 (*Fog.*, p. 197).

OC: Vol. VII, p. 216a11-28: compost del mateix mot cèltic TALOS 'front' que ja hem adduït a propòsit de *Talarn* (vegeu la fitxa anterior), o més concretament d'una seva variant formal TALA-, i d'un segon element igualment cèltic, -BARO- / -BARI-, amb el sufix -IA, que es pot retrobar en altres noms peninsulars, com el portuguès *Beira* < BARRIA o el substantiu castellà *vera*;¹ l'ètim directe del nostre topònim, doncs, deuria ser un preromà *TALABARIA que en conjunt faria referència a la ja esmentada posició frontal del poble, en un vessant muntanyós.

ALTR. HIP.: Coromines mateix descarta altres hipòtesis, com la que des d'antic (ja Nebrija, per exemple) veia en l'homònim espanyol un preromà TALABRIGA (OC, vol. VII, p. 215b41-216a11) o la que el pretenia relacionar amb altres noms de lloc europeus, bàsicament fluvials, acabats en -vera o -bera (vegeu *íd.*, p. 216a29-41).

[[tala][vera]]
situació geogràfica
preromà indoeuropeu
compost N + N

1. A més, naturalment, dels altres *Talavera* tant en domini català (un parell o tres de menors) com castellà, en especial la important ciutat de *Talavera de la Reina*, a Toledo, i la rèplica *Talavera la Vieja*, a Extremadura (vegeu OC, vol. VII, p. 215b1-39).

REF.: GEC; TS, p. 459-460; OC, vol. VII, p. 218a21-26.

Poble agregat del municipi de Sant Guim de Freixenet, situat en el seu sector meridional, a mig camí de Montmaneu, tot just un quilòmetre i mig al sud de l'actual cap de terme i un quilòmetre a llevant del petit nucli de Sant Guim Vell o de la Rabassa; escau indicar que la Tallada es troba també en el límit meridional de l'altiplà que, ocupant bona part d'aquest terme municipal, marca la divisòria d'aigües entre l'Ondara i el Sió d'una banda (a ponent) i l'Anoia de l'altra (vers llevant, i en aquest cas també pel sud, ja que entre aquest poble i la riera de Mussa, afluent de l'Anoia que passa per sota mateix de Montmaneu, i que és a tan sols dos quilòmetres, el terreny esdevé abrupte i arriba a un desnivell de més de cent cinquanta metres).

DOC.: *ipsa Taiada*, 1035-1053 (Font Rius, doc. 17; TS); *ipsa Tallada*, 1066 (OC); *Taliada*, 1066 (OC); *Taglada*, 1070 (OC); *Taiata*, 1148 (*St. Cugat*, doc. 979, TS); *Taiada*, 1193 (TS; CR, vol. XXIV, p. 457); *Talliata*, 1281, 1284 (TS); *Taylada*, 1304 (TS); *Talliata*, 1320 (TS); *Tayllada*, 1354 (TS); *ça Taylada*, 1358 (*Fog.*; TS); *Çatallada*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Taylada*, 1359 (OC); *Tayllada*, 1359 (*Priv. Cerv.*, doc. 73, 89; TS); *Tallada*, 1360 (TS); *Tayllada*, 1363 (TS); *Tallada*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *la Tallada*, 1497 (*Fog.*, p. 195, 241); *la Tallada*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VII, p. 218a7-10: tan sols s'hi indica que aquest adjectiu «en toponímia té generalment el sentit de 'paratge escarpat i penyalós'» (cosa que confirma l'apunt que en aquesta línia Coromines ja inclogué en DECAt, vol. VIII, p. 235b33-35).

ALTR. HIP.: Es podrien contemplar també altres interpretacions del mateix adjectiu o participi del verb *tallar*, com ara *tallada* indicant un indret en què s'hagués produït una deforestació massiva (vegeu TS; idea d'altra banda recollida en l'explicació popular transmesa oralment de generació en generació, i que sol situar una tal acció vers el segle XIV), però l'escaiença del significat apuntat per Coromines amb la realitat orogràfica del lloc, abans alludida, unida a una cronologia documental prou més reculada, fa que sigui aquella, en principi, la hipòtesi més probable quant a l'origen real d'aquest topònim.

[[tall]ada]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

Tallada, mas de

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 218a29-30.

Masia del terme municipal d'Agramunt,¹ corresponent segons sembla a un antic terme autònom o *quadra* de *la Tallada*, esmentat almenys el segle XI com a tal, que es trobava en el sector sud-occidental del municipi, ja a la plana urgellenca, en contacte amb els termes de Tornabous i la Fuliola.

DOC.: *la Taiada*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72; OC, vol. IV, p. 284a31).²OC: Vol. VII, p. 218a7-10: com l'homònim tractat en la fitxa anterior (situat gairebé trenta quilòmetres vers llevant), es tracta d'una fixació toponímica de l'adjectiu (inicialment participi) *tallada*, probablement amb el valor de 'paratge escarpat i penyalós'.ALTR. HIP.: Atesa, però, la realitat geogràfica del sector, eminentment pla, caldria contemplar més que mai la hipòtesi alternativa de *tallada* com a 'zona deforestada' (vegeu ETC, vol. II, p. 19, a propòsit del nom de *la Tallada* d'Andorra, tot i que es tracta d'un passatge poc explícit).

[[tall]ada]
 orotopònim
 català < llatí
 simple (Adj)

1. No apareix ja, però, en la cartografia comarcal de l'ICC, o almenys no amb aquest nom; això no obstant, podem especular que es tracti d'algun dels altres masos (especialment, atesa la suggerència del nom, l'anomenada ara *Masia Vella*) que hi figuren en el sector en qüestió, prop del límit amb la Fuliola i amb la Guàrdia d'Urgell (enclavament del terme municipal de Tornabous), que és on ho situa la GEC. Això no obstant, podem confirmar que avui dia encara en aquests pobles es coneix el topònim *Tallada*, i fins es poden trobar cartells de ruta que duen al *Mas Tallada*.

2. Creiem que és certament a aquest *mas de Tallada*, i no pas al poble segarrenc de *la Tallada* (vegeu la fitxa anterior) ni a cap altre dels seus homònims (almenys vuit més en terres catalanes: vegeu OC, vol. VII, p. 218a11-34), que es refereix aquesta citació documental de l'any 1069 (rectifiquem, doncs, l'atribució que en fèiem a TS, p. 459), tot i que l'autor de l'OC no l'hi identifica tampoc; de fet, si l'extraïem d'aquesta obra és perquè hi apareix esmentat (amb lectura *Tajada*, com en *Marca*), s. v. *Fuliola*, però en la menció de l'actual mas agramuntí d'aquest nom no s'aporta cap referència documental. Tanmateix és notòria la seva absència entre les citacions atribuïdes a *la Tallada* de Segarra, i, d'altra banda, significatiu el fet que, en aquest text del 1069, vagi de costat amb altres indrets de les actuals comarques de l'Urgell i el Pla d'Urgell, com la Fuliola mateix, Montalé o Montsuar, que tenen una clara continuïtat territorial amb l'extrem sud-occidental de l'actual terme d'Agramunt, on la GEC situa el mas que ens ocupa.

Talladell, el

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 460-461; OC, vol. VII, p. 218a60-b12, 229a29-b16.

Poble i antic municipi, en altre temps considerat segarrenç, però agregat des del 1969 al terme municipal de Tàrraga, ciutat que es troba a tan sols dos quilòmetres vers ponent (i l'expansió de la qual tendeix a apropar més encara un nucli i l'altre), amb camí directe resseguint el marge dret del riu d'Ondara; cal destacar que el Talladell s'estén de dalt a baix d'un coster molt pendent, des de l'altiplà per on corre l'actual autovia (extrem sud dels plans d'Ofegat) fins al costat mateix del riu, cosa que sens dubte és el motiu semàntic del nom (vegeu *infra*).

DOC.: *Taiadel*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Taladel*, 1063-1064 (CR, vol. XXIV, p. 350; OC); *Taliadel*, 1067 (Font Rius, doc. 31; TS; CR, vol. XXIV, p. 350; OC); *Taiadel*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Taradell*, 1096-1131 (OC, vol. VII, p. 229a36-48); *Taiadel*, 1096-1131 (*Lib. Feud.*, doc. 292; TS); *Taladel*, 1133 (CR, vol. XXIV, p. 350, 361); *Taladel*, 1151 (TS; OC); *Taiadel*, 1100-1154 (TS); *Taladel*, 1173 (TS; OC); *Taiadel*, 1174 (OC); *Talladel·lo*, 1174 (TS); *Taiatello*, 1177 (OC); *Talladel·lo*, 1182 (TS); *Tailadel·lo* / *Taiadel·lo*, 1186 (*Poblet*, doc. 188; TS; OC); *Taiadel*, 1193 (TS; OC); *Talladell*, 1237 (OC, vol. VII, p. 229a55-56); *Taradel·lo*, 1240 (OC, vol. VII, p. 229a34-35); *Tailladel*, 1269 (TS); *Taillatelli*, 1275 (*Priv. Tàrr.*, doc. 14); *·Estayadel*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; TS; CR, vol. XXIV, p. 361); *Tayadelli*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 239; TS); *Talladell*, 1280 (OC, vol. VII, p. 229a55); *Tayadell*, 1304 (TS); *·el Tayladell*, 1312 (*Priv. Tàrr.*, doc. 29); *Tayllatello*, 1317 (*Priv. Tàrr.*, doc. 42); *·el Tayladell*, 1322 (*Priv. Tàrr.*, doc. 50); *·es Taylladell* / *·ez Taylladel*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Tayladell*, 1343 (*Priv. Tàrr.*, doc. 127); *lo Talladell* / *Taladell*, 1358 (*Fog.*; TS); *·es Tajadell*, 1359 (OC); *Talladel·lo*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265, 266, 269); *·el Taylladell*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 270); *·el Talladell*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 271); *lo Talladell*, 1497 (*Fog.*, p. 238); *Taladell*, 1553 (*Fog.*; TS).

OC.: Vol. VII, p. 229a49-b16: com ja es donava a entendre en tractar conjuntament de *Tallat*, *Tallada* i altres noms amb aquesta arrel (vegeu OC, vol. VII, p. 218a7-60), som davant d'un simple derivat diminutiu de *tallat* 'paratge escarpat', ja sigui com a diminutiu toponímic a partir del nom del ja no gaire llunyà i ben conegut santuari i serra del *Tallat* (vegeu *infra* s. v.), o ja sigui directament a partir d'aquest adjectiu postverbal, cosa que és sens dubte la més probable a la vista de la singular orografia sobre la qual es troba el poble que ara ens ocupa (en mots de Coromines: «un pujol que davalla en fort pendent fins al riu Cervera, pendent 'tallat' ja que no del tot rost», *íd.*, p. 229a52-54).¹

ALTR. HIP.: —

[[[tall]ad]ell]
 orotopònim
 català < llatí
 Adj + sufix *-ell*

1. A més, Coromines afegeix una interessant, però potser discutible consideració sobre una pronúncia *Taradell*, amb *-r-*, coincidint, doncs, amb el nom de la coneguda població d'Osona, l'origen del qual, d'aquesta manera, s'explicaria en paral·lel amb el del poble urgellenc. La base per a aquest excurs són tant determinades mencions documentals en què consta la forma *Taradell* (tanmateix gairebé sempre indirectes, des de textos dels segles XI-XII esmentats per Fort i Cogul fins a la forma emprada al segle XVIII pel Baró de Maldà en els seus escrits) com algunes pronunciacions populars locals, també amb [r], que Coromines afirma haver recollit personalment, vers el 1956, «en enquestes de pobles veïns» (OC, vol. VII, p. 229a60-b1). De tot plegat en dedueix l'autor l'existència al llarg del temps, en paral·lel amb la forma recta *Talladell*, d'unes variants *Taladell* i *Taradell*, producte d'una doble dissimilació consonàntica, amb la seqüència /k/ > /t/ > /r/.

1851

Tallades, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Algerri, situada en el seu límit sud-occidental, a uns tres quilòmetres de la població, damunt del marge esquerre de la Noguera Ribagorçana, des del qual, malgrat el caràcter pla de la zona, hi ha sobtadament un apreciable desnivell, de prop de cinquanta metres.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar, atesa l'explicació geogràfica abans anotada, que som davant d'un altre cas d'ús toponímic de l'adjectiu *tallat* (vegeu les fitxes anteriors i següents), aquí en flexió femenina plural (potser, doncs, amb elisió d'un genèric del tipus *costes*, *ribes* o *riberes*), tot assenyalant un determinat tret de l'orografia del lloc.

[[tall]ades]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj) (morf plural)

1852

Tallades, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del municipi d'Aspa, situada en el seu angle nord-oriental, a tot just un quilòmetre de la població, vora el límit amb l'extrem meridional del terme d'Artesa de Lleida; es tracta d'un sector en què el terreny és especialment trencat, ja que en aquest quilòmetre escàs que separa el poble de la partida es troba un important solc, per on discorre el riu de Set (que acaba de rebre per la dreta la vall de Melons), amb un desnivell entre riu i altiplà de gairebé cent metres.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És indubtable, més i tot que en altres casos similars (vegeu les fitxes anteriors), que aquí l'adjectiu postverbal *tallada*, fixat en plural, indica ben gràficament l'orografia escarpada d'un terreny notòriament costerut, amb indrets que semblen *tallats* en vertical, tal com ha estat ja explicat *supra*.

[[tall]ades]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj) (morf plural)

REF.: GEC; TS, p. 461-462; OC, vol. VII, p. 218a46-53; ICC-*Urgell*.

Nom principalment de la important serra que, amb altures màximes de poc més de vuit-cents metres, tanca pel sud la comarca de l'Urgell, separant-la nítidament de la Conca de Barberà, que és tanmateix (vessant meridional) des d'on millor se n'aprecia el caràcter gairebé vertical, *tallat*, de la configuració orogràfica, que òbviamment li dona nom (vegeu *infra*); a més de la serra mateixa, però, és molt conegut a les contrades veïnes el santuari (i antic priorat) de la *Mare de Déu del Tallat*, avui en ruïnes per bé que parcialment reaprofitat des del 1971, que fou bastit prop del cim de l'esmentada serra, probablement en el lloc d'un antic castell del temps de la conquesta comtal (segle XI), a gairebé vuit-cents metres, al límit meridional de l'antic terme de Montblanquet, actualment incorporat al de Vallbona de les Monges; altres elements que empren el mateix nom són (ICC) un *hostal del Tallat* (en el camí de Rocallaura), una *font de la Mare de Déu del Tallat* (vora aquest darrer lloc) i una partida o *bosc del Camí del Tallat*, que es troba efectivament a mig camí entre Montblanquet i el santuari.

DOC.: *ipso Talad de Barbera*, 1038-1058 (OHC, p. 131; *Lib. Feud.*, doc. 257; *Ll. Blanch*, doc. 20; Font Rius, doc. 20; TS); *Casteltalad*, 1071 (OC); *Taliad*, 1076 (*Lib. Feud.*, doc. 255, 259; TS); *Taiat*, 1079 (TS); *Taid de Barbera*, 1081 (CR, vol. XXIV, p. 351); *Taliad*, 1082 (OC); *ipso Talad*, 1150 (OC); *ipso Talad*, 1152 (*Poblet*, doc. 223; TS); *serra de Talad a Barbera*, 1155 (OC); *ipsum Taiatum de Barbarano / eodem Taiat*, 1178 (TS); *podium de Talat de Barbarano*, 1195 (TS; OC).

OC.: Vol. VII, p. 218a7-10: igual que els parònims *la Tallada*, etc. (vegeu *supra s. v.*), és resultat d'una fossilització onomàstica de l'adjectiu postverbal *tallat*, al·ludint aquí inequívocament a l'orografia singularment vertical, gairebé com *tallada*, de la serra en qüestió.

ALTR. HIP.: —

[[tall]at]
orotopònim
català < llatí
simple (Adj)

REF.: GEC; TS, p. 462-464; OC, vol. VII, p. 222a29-49.

Poble agregat al terme municipal de Massoteres, que es troba situat en el seu sector septentrional, a gairebé tres quilòmetres del seu cap, en un turó dreçat damunt la confluència del torrent de Massoteres amb el riu Bragós o Llobregós, i des d'on es domina (hi hagué un antic castell) una important panoràmica de la vall d'aquest riu i la seva zona d'influència; el nom del poble presenta amb relativa freqüència, en la pronúncia popular de la zona, una dissimilació consonàntica amb resultat de [r] i, gairebé sempre, una obertura vocàlica pretònica: [tarta'uɫ] o [tartə'uɫ].

DOC.: *Taltevul*, 1014 (OHC, p. 264; TS); *Talteuul*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS; CR, vol. XXIV, p. 419); *Taltavull*, 1024 (TS); *Taltauli*, 1035 (*Marca*, doc. 213; OC, vol. IV, p. 233a40; vol. VII, p. 33b41, 295b5); *Taltevuli*, 1036 (TS); *Talteuullo*, 1044 (OC); *Taltevolio*, 1065 (CR, vol. XXIV, p. 419, 420); *Taltenllo*, 1067 (TS); *Talteuul*, 1076 (OC); *Talem te volo*, 1093 (TS; CR, vol. XXIV, p. 419); *Taltevolo* / *Talteul* / *Taltevull*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328); *Talteuul*, s. XI (OC); *Talteul*, 1108 (TS); *Taltevuls*, 1130 (*Lib. Feud.*, doc. 187; TS); *Taltevul*, 1130 (OC, vol. VI, p. 404b7); *Talteui* / *Taltenl*, 1151 (OC); *Talteni*, 1151, 1163 (TS); *Taltenil*, 1163 (OC); *Taltivola*, 1169 (TS); *Taltevul*, 1171 (TS; OC); *Taltavul*, 1178 (TS); *Tautaul*, 1179 (OC); *Taltevul*, 1189 (TS; OC); *Talteul*, 1199 (TS; OC); *Taltavul*, 1205 (TS; CR, vol. XXIV, p. 419; OC); *Taltauyl*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 187; TS); *Taltauil*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 205; TS); *Taltahuill*, 1280 (OC); *Tautauill*, 1292 (OC); *Taltauyl*, 1358 (*Fog.*; TS); *Taltaul*, 1359 (OC); *Taltauyl*, 1395 (TS); *Tautauill* / *Tautahull*, 1497 (*Fog.*, p. 227); *Taltauill*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VII, p. 222a51-56: nom singular, de tipus expressiu, format, igual que l'homònim rossellonès i en relativa semblança amb altres topònims aquí tractats (com potser *Malgrat*), a partir de la fixació i aglutinació d'una frase (en aquest cas *tal te vull* 'et vull així') que assenyala el caràcter orgullós i independent tant de l'antic castell del lloc com, sobretot, en el fons, del seu senyor (enfront, per exemple, del poder reial); l'única alteració fonètica soferta des d'aquesta creació, doncs, fóra la caiguda de -v- intervocàlica, que es presenta ja en la majoria de mencions medievals.

ALTR. HIP.: Sembla descartable una relació d'origen amb el ben conegut parònim ribagorçà *Taüll*, però no que es pugui tractar d'una reduplicació a partir de l'homònim *Talteüll* que es troba al límit del Rosselló amb Occitània, lloc també de força renom a causa de les restes prehistòriques del seu terme (vegeu TS, p. 463).¹

[[tal]te[üll]]

valoració afectiva

català < llatí

compost Adv + V

1. Vegeu tanmateix Basseda (1990, p. 698-699), que tracta naturalment aquest homònim nord-català (el qual grafia *Taltehull*) i per al qual, tot i que esmenta també la hipòtesi expressiva 'et vull així', prefereix un compost preromà entre un primer *tal*, derivat del cèltic TALOS, i un segon element *tavull*, derivat de l'arrel TAV-, i relacionable amb *Taüll* i, segons aquest autor, fins i tot amb *Tous* < *Tovos*. Tornant a la hipòtesi del trasllat, sembla abonar-lo la fórmula especificativa que llegim en un document de data tan reculada com el del 1035: *Taltauli de Gessona* (*Marca*, doc. 213).

1855

Tamariu

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector sud-oriental del terme municipal de Camarasa, prop del límit amb Cubells, equidistant a poc més de tres quilòmetres de totes dues poblacions.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que els quatre o cinc homònims del nord-est de Catalunya que, amb *Tamarit* i altres casos de la mateixa família lèxica, sí recull i tracta Coromines (vegeu OC, vol. VII, p. 222^b15-224^a29), és clar que ha de tractar-se d'una mera fixació toponímica del nom d'arbre *tamariu*, sobre el qual i el seu origen llatí (TAMARIX, -ICIS) i variants (principalment *tamarit*, que passa per ser una forma típicament occidental, cosa que el present nom de lloc en part desmenteix), vegeu DCVB i especialment DECat s. *v*.

[tamariu]
fitotopònim
català < llatí
simple

1856

Tancalaporta

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 227a37-38; ICC-*Noguera*.

Antic terme autònom i avui encara masia que es troba a l'angle sud-oriental del municipi d'Artesa de Segre, dins de l'antic de Tudela, uns quatre quilòmetres al sud-est d'aquesta població, en plena serra de Masvell, i, doncs, al límit amb els termes municipals d'Oliola i Agramunt, pel sector de Rocabertí.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 227a11: es limita a enumerar aquest topònim entre els derivats i compostos de *tancar*, amb un homònim *coll de Tancalaporta* (entre Berguedà i Cerdanya) que, igual que el que ara ens ocupa, té entrada pròpia a la GEC, que és d'on sembla haver-ne extret la informació directament un dels col·laboradors de Coromines.¹

ALTR. HIP.: —

[[tanca]la[porta]]
element arquitectònic
català < llatí
compost V + N

1. Cal afegir-hi, doncs, a banda l'obvietat que en aquest cas la composició és amb el substantiu *porta*, que es deu tractar d'una referència o bé anecdòtica o bé de tipus històric, en al·lusió a la tradició o la necessitat de barrar l'entrada en aquest lloc. Sobre l'origen del verb *tancar*, que és remotament prellatí de tipus indoeuropeu, bé que sembla que arribà al català a través de l'occità, vegeu DECat s. v., on per cert s'esmenta també aqueix *coll de Tancalaporta* septentrional (però només aquest, i no pas la masia noguerenca; vegeu vol. VIII, p. 266b25-27).

Tancaliporta

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Singular topònim del sector central del terme d'Ivars de Noguera, on designa primerament un estret *pas* situat uns dos quilòmetres al nord-oest del poble, sota el tossalet del Pi, i també el riuet o *barranc* mateix que, provinent dels serrats que separen els termes d'Algerri i l'antic de Boix (avui pertanyent a Ivars mateix), travessa aquest pas en direcció a la Noguera Ribagorçana, on desaigua, per l'esquerra, al cap d'un parell de quilòmetres més, davant el Sot de Pinyana; apareix en la cartografia comarcal de l'ICC sota la grafia *Tanca-li-porta*, però no sembla que hi hagi fonament per a emprar tals guionets, atès el paral·lelisme amb altres noms similars, en especial el quasihomònim de la mateixa comarca que hem tractat en la fitxa anterior.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident compost entre el verb *tancar* i el substantiu *porta*, escau tanmateix dubtar sobre l'originalitat de l'aparent pronom *li*, que podria correspondre a una mutació (per dissimilació vocàlica, facilitada pel gran nombre de síl·labes del topònim) del mateix article *la* que trobem en el quasihomònim del terme d'Artesa (vegeu la fitxa anterior); això no obstant, el caràcter de masia d'aquest darrer i el de *pas* natural del nom de lloc que ara ens ocupa, fa que haguem d'interpretar diferentment tots dos casos, i si en aquell podíem limitar-nos a veure-hi una al·lusió a la *porta* mateixa de la masia en qüestió, ara cal remetre a l'estretor orogràfica, a l'encaixonament entre dues muntanyes que caracteritza aquest lloc de vers Ivars, tan remarcable que hom podria certament col·locar-hi i *tancar* una *porta*, ja sigui de forma real o figurada.

[[tanca]li[porta]]
situació geogràfica
català < llatí
compost V + N

1858

Tancat, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme del Cogul situada un parell de quilòmetres al sud del poble, vers la vall de l'Aranyó.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que som davant d'una fixació toponímica directa del mot *tancat* (naturalment derivat del verb *tancar*, d'origen possiblement cèltic, mitjançant el participi masculí, a la fi substantivat), que, com indica el DCVB (*s. v.*), a més de ser un mer equivalent de *tanca*, denomina un 'tros extens de terreny voltat de paret, de bardissa, etc., destinat a conrear-hi arbres o a tancar-hi animals' (accepció 2, pròpia justament, entre altres, de comarques ponentines veïnes d'aquesta, com l'Urgell, la Segarra o el Baix Aragó).

[[tanc]at]
activitat humana
català < preromà
simple

1859

Tancat, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del terme municipal de Juneda, situada immediatament al nord-est de la vila, entre els camins de Miralcamp i Puiggròs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha cap raó per suposar que l'origen d'aquest topònim hagi de ser diferent del de l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior,¹ a la qual remetem.

[[tanc]at]
activitat humana
català < preromà
simple

1. Però amb el qual, evidentment, no hi ha cap possible relació directa tret de la mateixa coincidència nominal, atès que es troba més de catorze quilòmetres lluny, en línia recta, vers el nord-est, i de fet dins del sector de la comarca que, malgrat la seva adscripció oficial, es pot dir que pertany de forma natural al pla d'Urgell.

1860

Tancat Vell, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del municipi de Castellldans, situada en el seu sector occidental, uns quatre quilòmetres dret a l'oest de la població, prop del camí d'Aspa, i pràcticament a mig camí entre els masos de Melons i de Matxerri.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment tenim aquí el mateix substantiu postverbal *tancat* que hem tractat en les fitxes anteriors, complementat ara per l'adjectiu *vell*, en referència al caràcter històric d'aquest element agropecuari (potser relacionat amb l'antiga importància dels esmentats masos rurals de Matxerri i Melons?).

[[tanc]at][vell]
activitat humana
català < preromà
compost N + Adj

1861

Tancats, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un indret del terme de la Granja d'Escarp, situat tot just un quilòmetre a l'est del poble, damunt del penúltim retomb que fa el Segre abans no hi conflueixi el Cinca.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Quart cas, ara com ara, de fossilització onomàstica del mot *tancat* (vegeu les fitxes anteriors), aquí en plural, i a propòsit del qual convé recordar (DCVB s. v.) que és propi, entre altres contrades occidentals, del Baix Aragó, ja tan significativament proper a Escarp.

[[tanc]ats]
activitat humana
català < preromà
simple (morf plural)

1862

Tapiada, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme municipal de Preixens, situada en el seu sector nord-occidental, uns dos quilòmetres al nord dels seus agregats Pradell i les Ventoses.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat per sufixació de *tàpia* (o del corresponent verb *tapiar*), en al·lusió a la presència en aquest lloc d'edificacions o parets d'aquest nom, és a dir, construïdes amb aquesta mena de material tan característic de la zona (vegeu DCVB i DECat; i més referència a les fitxes següents, amb alguns casos sí recollits en l'OC).

[[tapi]ada]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ada*

REF.: OC, vol. VII, p. 228a56; ICC-*Garrigues*.

Topònim del terme de la Granadella, corresponent avui a una partida (així apareix a la cartografia comarcal de l'ICC) situada uns quatre quilòmetres al nord-nord-oest de la població, però que deu caldre identificar també amb una *vall de les Tapiades* que, segons l'OC, Coromines recollí en aquest mateix terme l'any 1935; atès que, a les Garrigues, el substantiu *vall* designa no solament una vall des del punt de vista orogràfic, sinó també un determinat curs d'aigua (barranc, torrent, etc.), podem identificar-hi un petit afluent (innominat al mapa de l'ICC) que coincideix amb l'esmentada partida i de seguida va a parar, per l'esquerra, a la vall dels Siscars (formada poc abans per la unió de la dels Aranyons, la de les Figueres i altres d'aquell sector), si no aquesta mateixa vall major, que tot seguit s'escola vers Torrebesses.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 228a18-20: aquesta entrada es limita a remetre al substantiu *tàpia* i a l'article que el mateix Coromines hi dedicà en el DECat (*s. v. tapàs*), on, a més d'indicar un ètim *TAPIA format ja en llatí vulgar hispànic a partir del so onomatopèic *tap!* (vegeu *id.*, vol. VIII, p. 289b32-40), es donen tot d'informacions sobre el comú *tàpia*, relatiu bàsicament a un determinat material per a la construcció i al mateix element arquitectònic (una mena de paret, en definitiva) que hom sol elaborar-ne (vegeu DECat, vol. VIII, p. 292b31-294a44).¹

ALTR. HIP.: —

[[tapi]ades]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ada(es)*

1. Tanmateix no s'hi explica la formació *tapiades* que trobem en el nom de lloc que ens ocupa (sinó solament una accepció de *tapiada* com a mesura d'alçària tractada a DECat, vol. VIII, p. 293a21-26, i un darrer esment sense informació del mot a p. 294a44), de manera que cal anar al DCVB (*s. v.*) per trobar, a més de concurrents informacions sobre *tàpia*, una accepció de *tapiada* susceptible de ser emprada toponímicament, que és una 'tanca de tàpies' (accepció 2, bé que coneguda només indirectament, a partir del diccionari d'Aguiló).

1864

Tapiades, riu de les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un notable curs d'aigua del sector septentrional del terme de la Pobla de Cérvoles, on es forma arran de la unió de diversos barrancs d'aquella zona (el de les Alberedes, el de Sant Joan, el dels Forns, i més endavant encara el de la Fumada), procedents del vessant nord de la serra de la Llena, i que desemboca en el riu de Set just al límit del terme, al coll de la Rebolleta, gairebé davant per davant del poble de Cervià de les Garrigues.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Lògicament cal atribuir-li, en principi, el mateix origen etimològic que hem apuntat per a l'homònim tractat en la fitxa anterior.

[[tapi]ades]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ada(es)*

1. És ben clar, doncs, que malgrat trobar-se a la mateixa comarca de les Garrigues, i fins, *lato sensu*, en el seu mateix sector meridional, no es pot confondre aquest nom de lloc amb l'homònim de vers la Granadella (dit també *vall de les Tapiades*) que hem tractat en la fitxa anterior, ja que l'un i l'altre es troben a gairebé vint quilòmetres de distància, amb nombroses valls i els termes municipals dels Torms i, sobretot, de Juncosa entremig.

1865

Tapiat

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alcarràs, situada immediatament al sud de la vila, vora el marge dret del riu Segre, la sèquia de Remolins i el límit amb el terme de Torres de Segre.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que els diversos parònims tractats en les fitxes anteriors,¹ es tracta d'un derivat de *tàpia* (o deverbals de *tapiar*), paral·lel especialment del femení *Tapiada* (vegeu *supra* s. v.); en aquest cas, el gènere masculí del sufix podria indicar que s'hagués aplicat, en forma adjectiva, a algun substantiu com *mas* o *camp*, però també correspondre directament a l'antic substantiu *tapiat* que, segons el DCVB (s. v.), significava justament 'paret de tàpia'.

[[tapi]at]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-at*

1. Cap *Tapiat* no hi ha, però, a l'article conjunt de l'OC, enmig de diversos topònims *Tàpia*, *Tàpies*, *Tapioles*, *Tapiol* i *Tapiades* (vol. VII, p. 228a22-56), de manera que aquest cas hagués pogut servir per augmentar el ventall de possibilitats derivatives, en el camp onomàstic, d'aquesta família lèxica.

1866

Tàpies

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal d'Agramunt, situada en el seu sector septentrional (antic terme de la Donzell), gairebé equidistant entre aquestes dues poblacions, però a tan sols un quilòmetre i mig de Mafet, i pràcticament a cavall amb el municipi noguerenc d'Oliola, per la zona del Siscar.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Origen i explicació naturalment idèntics al de l'homònim segrianenc tractat en la fitxa següent, que d'altra banda coincideix amb almenys cinc dels derivats toponímics de *tàpia* que un col·laborador de Coromines inclou en l'article corresponent de l'OC (vol. VII, p. 228a26-37), el més proper dels quals és una casa dita *cal Tàpies* a Cubells (íd., p. 228a33-34; nom recollit personalment per Coromines en les seves enquestes pel país).

[tàpies]
element arquitectònic
català < llatí
simple (morf plural)

1867

Tàpies

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alcarràs, situada en el seu extrem nord-occidental (antic terme de Vallmanya, prop del límit amb el de Saidí), més de tretze quilòmetres lluny del cap de municipi, però a només dos de Vallmanya; és ben clar, per tant, que no té cap relació directa, tret del fet de compartir radical lèxic, amb la partida de *Tapiat* del mateix municipi (vegeu *supra*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Aplicació toponímica directa del substantiu *tàpia*, fixat amb flexió plural, indicant sens dubte un indret on abunda o abundava aquesta mena de construcció (vegeu les fitxes anteriors, i DCVB i DECat s. v.).

[tàpies]
element arquitectònic
català < llatí
simple (morf plural)

1868

Tapió, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del municipi de Gimenells i el Pla de la Font, situada tot just dos quilòmetres al nord-est d'aquest darrer nucli, en direcció a Sucs, i, doncs, prop del límit amb aquest sector del terme municipal de Lleida.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla indubtable que som davant d'un altre derivat per sufixació de *tàpia* (vegeu les fitxes anteriors i següent), per bé que en aquest cas es tracta d'una formació no gens habitual en toponímia (cap cas semblant entre els d'aquesta família recollits per l'OC) i tampoc no gaire usual dins del lèxic comú; de tota manera, el DCVB (s. v.) indica que, si més no a Montblanc i Gadesa, un *tapió* és una paret prima (d'uns quinze centímetres de gruix) emprada a l'interior d'una casa, com a envà (informació implícitament acceptada per Coromines en esmentar sense comentaris el mot, a DECat, vol. VIII, p. 294a52).

[[tapi]ó]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix -ó

Tapioles

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 464-465; CR, vol. xxiv, p. 311, 334; OC, vol. vii, p. 228a45-47; ICC-Segarra.

Nom d'un antic terme i castell, i possiblement també població, vora Guissona, que tant la GEC com l'OC, a partir de fonts medievals diferents, esmenten com un lloc desaparegut, però que com a topònim continua existint, designant una subpartida situada immediatament a ponent de la vila, així com, en aquell mateix indret, a mig camí de la Morana, una edificació (així apareix al mapa comarcal de l'ICC) a la qual modernament hom ha donat usos renovats.

DOC.: *Tapeolis*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS; CR, vol. xxiv, p. 311, 323); *Tapiolas*, 1057 (Sangés, doc. 16; TS; CR, vol. xxiv, p. 311); *Tapiolas*, 1067 (Sangés, doc. 24; TS); *Tapioles*, 1071 (TS); *Tapioles*, 1072 (TS; OC); *Tapioles*, 1075-1097 (TS); *Tappioles* / *Tapioles*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Tapiolas*, 1161 (TS); *Tapiol*, 1171 (TS); *Tapioles*, 1177 (TS); *Tapiolas*, 1179 (Poblet, doc. 113); *Tapiola*, 1186-1189 (TS); *Tapioles*, 1189 (TS); *Tapiolas*, 1197 (TS); *Tapioles*, 1199-1205 (TS); *Tapioles*, 1278 (TS); *Tapioles*, 1358 (Fog.; TS); *Tapioles*, 1359 (OC); *Tapioles*, 1365-1370 (Fog., p. 81; TS); *Tapioles*, 1380 (TS).

OC.: Vol. vii, p. 228a18-52: hi apareix tan sols, al costat de diversos parònims (*Tàpia*, *Tàpies*, etc.) i set altres homònims, dins dels derivats toponímics de *tàpia* (vegeu les fitxes anteriors).

ALTR. HIP.: Convé afegir-hi, doncs, que, a banda que *tapioles* sigui un simple diminutiu directe de *tàpies*, amb el nom de *tapiola* es pot designar en concret una mena de tàpia més prima (vegeu DCVB s. v., i TS, p. 465, on ja es recollia aquesta idea).

[[tapi]oles]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ol(es)*

REF.: OC, vol. VII, p. 230b17-59.

Antic poblet de la rodalia d'Agramunt, diferent del parònim *Tarassó* (vegeu la fitxa següent) segons Coromines, però que probablement, segons la documentació que el mateix autor reporta («dominicatura que dicitur de Tarasco» en el text del 1272, per exemple), no fou sinó un terme rural, avui completament desaparegut fins i tot com a topònim menor.¹

DOC.: *Terrazco*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72); *Tarasco*, 1078 (OC); *Tarascho*, 1097 (OC); *Tarascho*, 1139 (Font Rius, doc. 56); *Tarasconi* / *Tarascozel*, 1139 (Font Rius, doc. 57; OC); *Tarasco*, 1272 (Font Rius, doc. 320; OC).

OC: Vol. VII, p. 231a17-46: com el seu homònim solsonès, i semblantment al seu parònim i veí *Tarassó* (vegeu la fitxa següent, i tanmateix també nota al peu), sembla clarament un cas d'origen preromà, però no hi ha gaires pistes que permetin concretar millor aquest indici, tret de la presència a Occitània de més d'un *Tarascó(n)*, l'ètim del qual, bé que remotament fos un *TARUSCO(N)*, és de manera més immediata la forma relativament moderna *TARASCONE*, amb presència d'un sufix *-ASC-*; tot plegat, segons Coromines, podria indicar un origen lligur-so-rotàptic, és a dir indoeuropeu, però no en precisa el valor.

ALTR. HIP.: Vista la incertesa que plana sobre el cas, sembla gairebé més probable que, si més no pel que fa als *Tarascó* catalans (el solsonès i sobretot el que ens ocupa, presumptament diferent de *Tarassó*), no es tracti de formacions preromanes directes, sinó de simples trasllats o reduplicacions des d'Occitània en temps de la conquesta comtal (o precomtal), igual que semblen ser-ho altres noms prelatins no ibèrics com *Briançó*, *Sisteró* o *Verdú* (vegeu s. v.), atès que en el país veí existeixen com a mínim dos llocs homònims, i documentats des d'antic (vegeu Dauzat i Rostaing, p. 669, i Nègre, p. 56).

[[tar]ascó]
topònim reduplicat
occità
simple (N(top))

1. Hem de manifestar seriosos dubtes sobre l'afirmació de Coromines que *Tarassó* i aquest *Tarascó* (que en tot cas sí que cal no confondre amb un *Tarascó* solsonès, tractat per l'OC a continuació del que ens ocupa: vegeu vol. VII, p. 230b60-231a16) són «dos poblets de la rodalia d'Agramunt» (íd., p. 230b19), ja que no solament no hi ha rastre d'aquest darrer, sinó que no apareixen conjuntament en cap dels documents en qüestió, i ni tan sols no se'n precisa mai prou afinadament el context (vegeu com és d'àmplia l'àrea marcada per Coromines: «era entremig de Balaguer i Agramunt, i no lluny de Belcaire, el Tarròs i Alòs»; íd., p. 230b57-59) com per poder deduir que efectivament es tracta de dos llocs netament diferents; de manera que bé es podria tractar d'un sol cas toponímic (d'altra banda d'etimologia no resolta, com veurem, cosa que en reforça la incertesa), corresponent com és lògic a l'actual *Tarassó* (que efectivament és entre Agramunt i Balaguer, «no lluny de Belcaire» etc.), el qual en alguns documents medievals apareix escrit amb *-z-* i en altres amb *-sch-* o *-sc-*, tal volta intentant representar un so diferent de l'actual /s/ però també de /z/ o del grup /sk/, per exemple un grup palatal com ara /sʃ/, si no /tʃ/ o /ʃ/ simple; l'esmentada ignorància del seu ètim, possiblement preromà, fa que quedi oberta la via per interpretar aquesta estranya divergència en qualsevol d'aquests sentits, o en d'altres encara. Sigui com sigui, però, davant del dubte, mantenim ara com ara la distinció establerta per l'OC dedicant a aquestes formes dues fitxes diferenciades.

1871

Tarassó

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VII, 230b17-38; ICC-*Urgell*.

Poblet de l'actual terme municipal d'Agramunt, situat més enllà (és a dir, al sud) de la serra d'Almenara i fins del canal d'Urgell, uns set quilòmetres al sud-oest de la vila, prop del límit amb els termes de la Fuliola, Tornabous (sector del Tarròs i la Guàrdia) i sobretot de Castellserà, que de fet, tret de l'Almenara Alta, és la població més propera (uns tres quilòmetres vers ponent); prop d'aquest lloc hi ha una partida anomenada *les Comes de Tarassó* (vegeu *supra*, s. v. *Comes*).

DOC.: *Terazone*, 1187; *Terazone*, 1188; *Tarasso*, 1359 (OC).¹

OC: Vol. VII, p. 231a17-46: d'origen incertament preromà, potser paral·lel del parònim *Tarascó* (present a Occitània i a Catalunya: vegeu la fitxa anterior), del qual el separaria només la presència del sufix -ASS- en lloc de -ASC-, i tal volta relacionable també amb el topònim aragonès *Tarassona* (cast. *Tarazona*, i que ja fou poblat romà i visigòtic: vegeu GEC s. v.), la qual cosa permet dubtar si, com aquell, és d'arrel indoeuropea (tal volta sorotàptica) o bé, com aquest, ibèrica (amb un ètim *TURIASO*: vegeu OC, vol. VII, p. 238a43-239b8, s. v. *Targassona*, i també OC, vol. VII, p. 301b12-302a24, s. v. *Torís*, on Coromines tracta prou aprofundidament aquell nom, malgrat ser aragonès i castellà, en tant que paral·lel d'aquests dos, respectivament cerdà i valencià).

ALTR. HIP.: —

[[tar]assó]
semàntica desconeguda
preindoeuropeu
simple

1. Vegeu la fitxa anterior i sobretot la nota al peu, sobre la possible identitat, tanmateix negada explícitament per Coromines, entre aquest lloc de *Tarassó* (que antigament devia ser només un castell termenat, car així apareix per exemple al cens del 1359) i un *Tarascó* de la mateixa rodalia d'Agramunt, avui desconegut, i del qual hi ha algunes mencions medievals que, si poguéssim confirmar la sospitada identitat entre tots dos casos, correspondrien al lloc i nom que ara ens ocupa, i fins i tot en podrien indicar un origen etimològic parcialment diferent.

REF.: Moran, 1995, p. 125-135; OC, vol. VII, p. 232a5-45; CR, vol. XVII, p. 296-298; ICC-Noguera.

Vell topònim de la Baronia de Rialb, corresponent a un antic llogaret i el seu terme, tot i que en la cartografia actual apareix ja només com un castell aïllat (i ermita) a l'extrem nord d'aquest municipi, aproximadament un quilòmetre a llevant del Cerdanyès (dalt d'una muntanya bessona, entre el torrent del Cerdanyès i el riu principal, el Rialb, al qual aflueix sota seu); en la documentació medieval, però, consta no només com a castell termenat (i almenys en la baixmedieval efectivament com a mínuscul llogaret, per exemple al cens del 1359), sinó, abans, vers els segles IX-X, donant nom a tota una vall, probablement la del mateix Rialb.¹

DOC.: *valle Taravaldo*, s. IX (Moran; OC); *castro Tarabaldi*, 892 (Moran; CR, vol. XVII, p. 296; OC); *Taravalde*, 952 (CR, vol. XVII, p. 296); *valle Taravald*, 953 (OC); *Taravaldo*, 961 (OC; CR, vol. XVII, p. 298); *Taravall*, 1022 (Moran); *Taravallo*, 1018-1026 (*Lib. Feud.*, doc. 157); *Taravall*, 1031 (OC); *Taravallo*, 1032 (OC); *Taravaldo*, 1033 (*Lib. Feud.*, doc. 121; Moran); *Taravalli*, 1055 (*Lib. Feud.*, doc. 122; Moran; OC); *Taravald*, 1062 (OC); *Taravalli*, 1078 (*Lib. Feud.*, doc. 54; OC); *valle Taravallensi*, 1080 (CR, vol. XVII, p. 291; OC [1030]); *Taravalli*, 1088 (Moran); *Taravall*, 1095 (Moran); *Taravall*, 1139 (OC); *Taravalli*, 1143 (OC); *Taravad*, 1168 (OC); *Taraval*, 1170 (OC); *Taraval*, 1174 (CR, vol. XVII, p. 222); *Taravallo*, 1175 (OC); *Taravat*, 1190-1197 (Moran; OC); *Taraval*, s. XII (Moran; OC); *Tarauau*, 1359 (OC); *Taravau*, 1391 (CR, vol. XVII, p. 298); *Tarabau*, 1574 (CR, vol. XVII, p. 298).

OC: Vol. VII, p. 232a2-b22: igual que els seus diversos parònims d'arreu del país,² deriva directament del nom personal germànic THRASWALD, compost dels elements antroponímics THRAS i WALD, tots dos ben freqüents, en aquest cas amb una sèrie de canvis fonètics, com l'emudiment de /s/ davant /w/, l'assimilació i posteriors simplificació i vocalització /ld/ > /ll/ > /l/ > /u/ en el grup consonàntic final, i l'aparició de /a/ epentètica, per anaptixi, en el grup inicial /tr/, que dona lloc a una nova primera síl·laba /ta/,³ fixada en aquest nom des de les seves primeres mencions documentals, ja sigui espontàniament o per influència aràbiga o fins i tot del substrat preromà (bascoibèric).

ALTR. HIP.: —

[[tara][vau]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. Tal com hem reflectit en l'apartat bibliogràfic inicial, aquest cas, inclosa la menció de bona part de la documentació aquí adduïda, ja fou tractat monogràficament per Josep Moran i Ocerinjauregui, amb la col·laboració de Jordi Mir, prou abans de l'aparició del corresponent volum de l'OC de Coromines, a l'estudi «Tarabau: un topònim antic urgellès», presentat com a comunicació al XVIII Col·loqui de la Societat d'Onomàstica (Girona, 1993) i publicat després dins dels *Estudis d'onomàstica catalana* de l'autor (Moran, 1995, p. 125-135). Val a dir que Moran, a partir d'un detall de fonètica històrica, prefereix escriure sempre *Tarabau*.

2. Almenys sis d'enumerats per la mateixa obra: el poble de *Taravaus* (Alt Empordà), la font de *Tarabaus* (també a l'Empordà, damunt Portbou), un antic mas de *Taraval* (al sud de Vic), la masada i partida del *Taravall* (a Morella), una vella alqueria mallorquina anomenada *Atrabald* (a Montuïri) i el veïnat de *Travau* (Baix Empordà), a banda del prou conegut cognom *Traval* (vegeu OC, vol. VII, p. 231b20-233b5).

3. Moran (1995, p. 127-128), però, prefereix partir ja d'un primer element TAR(A) (enregistrat per Piel i Kremer, 1976, p. 267), cosa que estalvia aquest pas. El mateix autor, a més, esmenta (1995, p. 127) la presència del nom personal *Taravaldo* al comtat d'Urgell, l'any 961 (vegeu també RAC-I, p. 528).

REF.: OC, vol. iv, p. 11a60-b7.

Nom d'una partida muntanyenca situada entre Torà i el seu actual agregat Llanera, segons Coromines, que afirma haver-lo recollit personalment en les enquestes fetes a totes dues poblacions; tanmateix no apareix a la cartografia comarcal de l'ICC ni tampoc al mapa del terme municipal elaborat per Jaume Coberó (1982, p. 27).

Doc.: —¹

OC: Vol. iv, p. 11a41-b4: possible alteració de **Ternars* (o **Tarnars*), que podria ser una derivació col·lectiva, mitjançant el ben freqüent sufix *-ar*, de la mateixa base lèxica *tarna* 'part o meitat de diversos articles o objectes' (vegeu DECat s. v.)² que es deu trobar a l'origen de noms de lloc com *Tarnadella* (Ripollès), i que al capdavant fóra una variant secundària del cèltic DARNÓ- que participa també en diversos topònims catalans, des de *Darnius* (Empordà) i *Darnac* (Rosselló) a *Darnacolleta* (Cerdanya), també tractats en aquest article (vegeu OC, vol. iv, p. 10a58-11a39) i de fet ja abans als ETC (vol. i, p. 55-56, nota 83).

ALTR. HIP.: —

[[tarn]às]
activitat humana
català < preromà
N + sufix *-ar(s)*

1. Coromines anota a propòsit d'aquest topònim la forma *Ternes*, llegida en el text del cens del 1359, però ho fa ja amb forta prevenció: «potser per *Ternàs*, car és una llista plena d'errades de còpia» (OC, vol. iv, p. 11b4-8); el fet que, a més a més, com ell mateix assenyala, aqueix incert *Ternes* hi aparegui al costat de poblacions de la comarca de l'Alt Urgell fa que, comptat i debatut, ens abstinguem de donar-li crèdit i, per tant, de reproduir-la en aquest apartat.

2. Val a dir que es produeix un gran desgavell en les referències al DECat que es fan des d'aquest article de l'OC (s. v. *Darnius*): tan aviat (OC, vol. iv, p. 10b18) s'esmenta una inaudita paginació «DECat I, 175-572b27-34» (que no és ni tan sols un mer error per trasposició de xifres en lloc de «571-572», almenys referit al volum i del DECat) com (OC, vol. iv, p. 11a41) se n'omet el volum («en el DECat, 372b35-36, provo que...»), de manera que la recerca esdevé una estimulants prova per a la paciència, ja que, a més, es fa esment d'aquest cas també s. v. *esdernegat* (cosa que, aquesta sí, s'anuncia correctament a OC, vol. iv, p. 10b25, encara que sigui perquè la remissió és al conjunt de l'article, sense precisió de volum, pàgina ni línies; fàcilment podem comprovar que correspon a DECat, vol. iii, p. 570a50-573b60, numeració que, per cert, sembla ser el fil a partir del qual resoldre aquell primer enigma). A la fi, però, resulta que era prou més senzill: car més endavant l'altudit mot *tarna* té també entrada i article propis en el diccionari etimològic (DECat, vol. viii, p. 314a48-b10).

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 241a25-b23.

Una de les principals ciutats de Ponent, situada entre el riu d'Ondara i l'emblemàtic turó de Sant Eloi; és la capital de l'Urgell, com tothom sap, malgrat ser discutible la seva adscripció geogràfica (de fet Tàrrrega es troba just en el punt de transició entre les planes urgellenques i els turons típics de la Segarra, amb la qual tradicionalment se l'havia relacionat també), i malgrat pertànyer històricament a la marca del comtat de Manresa i el bisbat de Vic (avui el de Solsona) i no pas als d'Urgell.

DOC.: *Tarrega*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73); *Tarrega*, 1056 (OC); *Tarrega / Tarrage*, 1058 (*Priv. Tàrr.*, doc. 1); *Tarrega*, c. 1058 (*Priv. Tàrr.*, doc. 2; CR, vol. XXIV, p. 349); *Tarrega*, 1061 (*Lib. Feud.*, doc. 173; DECAt, vol. VIII, p. 627a26-28); *Tarrega*, 1063 (*Lib. Feud.*, doc. 149, 175, 176; OC); *Tarrega*, 1066 (*Lib. Feud.*, doc. 424); *Tarrega / Tarrage*, 1068 (*Priv. Tàrr.*, doc. 3); *Tarraga / Tarrega / Tarrage*, 1069 (*Lib. Feud.*, doc. 174); *Tarrega / Tarregam / Tarrega*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165); *Tarrega*, 1080 (OC); *Tarraga*, 1090 (OC); *Tarrega*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73); *Tarrega*, 1105 (Marquès, doc. 1); *Tarrega*, 1116 (Font Rius, doc. 48; OC; *Priv. Tàrr.*, doc. 4); *Tarrega*, 1151 (Font Rius, doc. 86; CR, vol. XIII, p. 284; OC); *Tarrega*, 1152 (Font Rius, doc. 90); *Tarrega*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73); *Tarrega*, 1173-1174 (OC); *Tarrega*, 1175 (CR, vol. XXIV, p. 361); *Tarrega*, 1176 (Bisson, doc. 30); *Tarrega*, 1179-1185 (OC); *Tarrega*, 1185 (*Priv. Tàrr.*, doc. 5); *Tarrega*, 1186 (Bisson, doc. 57); *Tarrega*, 1186 (*Poblet*, doc. 38; OC); *Tarrega*, 1196 (OC); *Tarrega*, 1207, 1209 (Bisson, doc. 168, 128); *Tarrega*, 1234 (OC); *Tarregam*, 1236 (*Lib. Feud.*, doc. 164); *Tarrega / Tarege / Tarrega / Tarregam*, 1242 (CR, vol. XXIV, p. 558); *Tarrega / Tarrage / Tarraga*, 1245 (*Priv. Tàrr.*, doc. 7); *Tarrega*, 1260 (OC); *Tarrega / Tarrega*, 1266 (*Priv. Tàrr.*, doc. 11); *Tarrage*, 1275 (*Priv. Tàrr.*, doc. 14); *Targa*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 114); *Tarrega*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 227, 133, 238-239); *Tarrega*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 5); *Tarrega / Tarregam*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Tarrega*, 1293-1300 (OC); *Tarrega*, 1313-1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 32-51); *Tarrega*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Tarrega*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Tarrega*, 1331-1336 (OC); *Tarraga*, 1339, 1345 (OC); *Tarraga*, 1358 (*Fog.*); *Tarrega*, 1359 (OC); *Tarrega*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85); *Tarregua / Tarrega*, 1369 (*Priv. Tàrr.*, doc. 226); *Tarrega*, 1431 (OC); *Tarregua*, 1440 (*Fitè*, p. 403, 404); *Tarrega*, 1497 (*Fog.*, p. 228).

OC: Vol. VII, p. 241b25-242b24: d'origen netament ibèric, format per un radical TARR- i una forma sufixada -ACA, de manera que hi ha un paralelisme absolut entre aquest ètim TÀRRACA i el TÀRRACO de què, com és ben sabut, deriva *Tarragona*; l'un i l'altre, però, atès el desconeixement que la lingüística actual té de la llengua dels ibers, són de significat desconegut, i tan sols es pot apuntar, pel que fa a *Tàrrrega*, els passos d'altra banda ben clars de la seva evolució fonètica, que es limiten a una sonorització /k/ > /g/ i a un tancament vocàlic /a/ > /e/ ben normal en posició medial postònica (ORPHANA > òrfena, CLAUACA > clàvega, etc.) i que, a més a més, en la pronúncia popular generalitzada —no només local—, desapareix per síncope (com en *càrrrega* > *carga*) i dona *Targa* (pron. [ˈtarya], [ˈtaryɛ], [ˈtaryə]...), d'on deriva el gentilici *targari*.¹

ALTR. HIP.: —

[[tàrr]ega]
semàntica desconeguda
preindoeuropeu
simple

1. És clara i concloent l'afirmació que fa Joan Coromines al final d'una de les notes al peu, a propòsit del significat d'aquests topònims: «ningú no sap, ni és seriós empescar-s'ho, què significava el radical TARR-» (OC, vol. VII, p. 243a21-22); cosa que, com és lògic, lliga perfectament amb una altra afirmació, no exclusiva d'aquest cas, que l'autor recorda a l'encapçalament de l'article sobre *Tarragona* i *Tàrrrega*: «article que mantindrem en termes reduïts com ho hem fet amb els noms de *Barcelona*, *Alacant*, *Ebre*, *Maó* i comparables: perquè una dèria d'arribar a llur sentit i forma primigenis es troba més enllà del cognoscible, en l'estat del nostre saber lingüístic» (íd., p. 240a46-51). Aprofitem per anotar, d'altra banda, que a més d'aquests dos importants topònims, s'esmenten en el mateix article de l'OC altres noms menors que semblen tenir aquesta arrel, o bé derivar-ne secundàriament, com l'osonenc *Terricabres* (p. 242b25-243a13), el navarrès *Larraga* i un aragonès antic *Targa* (p. 241b35-242a44), i alguns posttopònims de *Tarragona*, arreu del país (p. 241a2-23), o de *Tarrega* mateix (p. 242a45-54).

REF.: GEC; DECat, vol. VIII, p. 444a26-28; TS, p. 465-466; OC, vol. VII, p. 265b57-266a7.

Població i municipi de l'extrem sud-oriental de la comarca, al límit amb la Conca de Barberà (a mig camí entre Vinaixa i Vimodí), amb la qual se sent també parcialment vinculat, no només per mera proximitat, sinó perquè, de fet, bona part del terme (tret del sector nord, on hi ha els *plans de Tarrés*, amb la vall dels Cortals) vessa les aigües ja no vers ponent, sinó cap a la capçalera del riu Francolí, a la veïna comarca de la Conca; per l'anomenat *coll de Tarrés* travessen els contraforts sud-occidentals de la serra del Tallat (o ja de Vilobí) tant la carretera principal i l'autopista com el ferrocarril, el qual, a més, tot just entrar en aquest terme procedent del de Vinaixa, passa per un llarg túnel conegut com a *forat de Tarrés*.

DOC.: *Terrars*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Terers / Terrers*, 1149 (Font Rius, doc. 71; TS); *Terrers*, 1151 (Font Rius, doc. 86; TS); *Terres*, 1152 (Font Rius, doc. 90; TS); *Terrers*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Terrers*, 1154 (CR, vol. XXI, p. 50; vol. XXIV, p. 84; OC); *Terers / Terres*, 1172 (*Poblet*, doc. 335; TS; OC); *Terrers*, 1179 (*Poblet*, doc. 113; TS; OC); *Terrariüs*, 1187 (TS; OC); *Terrers / Terres*, 1192 (TS; OC); *Terrers*, 1195 (TS; OC); *Terers*, s. XII (TS; OC); *Terres*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 153; TS); *Terres*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 159; TS); *Terres*, 1358 (*Fog.*; TS); *Torres*, 1359 (OC); *Terres*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 84; TS); *Terres*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VII, p. 266a6-7: malgrat la grafia *Tarrés*, és clar que l'ètim del nom és TERRARIOS, és a dir, un derivat directe de *terra* amb el ben freqüent sufix *-er* < -ARIUM en plural;¹ pel que fa al significat de *terrer*, antic adjectiu substantivat, vegeu DECat, vol. VIII, p. 444a11-b59, on se'n desgranen diferents accepcions susceptibles d'esdevenir noms de lloc, en especial les de 'material terri' (molt propera a la primigènia 'acumulació de terra'), 'terrassa natural' (ço és, 'serrat erm'), 'pendent' o fins i tot, al màxim de la generalització, 'terreny' en sentit ampli.

ALTR. HIP.: —

[[tarr]és]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1. Vegeu altres topònims formats directament amb la forma *terrer* a OC, vol. VII, p. 265b32-56, i també *infra*, s. v. *Terrers* (almenys tres altres casos a les terres de Ponent, vers l'Urgell i el Mig Segre). És ben clar, doncs, tot i que (justament de tan clar) l'OC no ho expliciti, que la forma *Tarrés*, ja secular i oficialitzada a tots els nivells, no és sinó una grafia vulgaritzant en lloc de *Terrers*, que respon a la pronúncia generalitzada /ta'res/, en la qual simplement s'ha produït d'una banda l'emudiment de /r/ final (que es constata documentalment ja des del segle XII, prou abans que es generalitzés a tot el domini, tret, com és sabut, de la major part del valencià) i d'altra banda la no tan sistemàtica, però no pas inusual, obertura vocàlica /e/ > /a/ en posició inicial pretònica, especialment precedida de /r/ (típica del dialecte nord-occidental: vegeu *Tarròs* < *terròs*, *Ferran* /fa'ran/, i sobretot *ferrer* /fa're/, d'on el cognom *Farrés* < *Ferrers*, paral·lel absolut del topònim que ens ocupa).

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 320b6-8; Fuguat, 2000, p. 105.

Caseriu (i, immediatament al seu costat, també nom de partida: vegeu ICC-Pla) del terme municipal de Bellvís, situat en el seu angle nord-oriental, dins de l'antic terme (avui agregat) dels Arcs, a encara no dos quilòmetres d'aquest poble i uns quatre de l'actual cap de municipi, equidistant de Linyola, amb el terme de la qual limita, així com amb Vallfogona de Balaguer; segons la GEC, n'existeix també la variant etimològica *Torrogas*, però actualment és del tot general l'ús de la forma *Tarroges*, la morfologia plural de la qual, amb l'article, fa que pensem en una flexió de nombre relativament moderna (vegeu *supra s. v.*, el cas paral·lel de *les Oluges*), ocasionada per l'existència de dos petits nuclis veïns, com encara es pot apreciar, a banda i banda de la carretera de Linyola als Arcs, amb mig quilòmetre de distància, i com reflecteix determinada documentació medieval.

DOC.: *ipsa Turre Rubea Subirana*, 1190 (Font Rius, doc. 187); *Les Terrogas*, 1327 (*Bov.*, p. 8).

OC: Vol. VII, p. 320b9-12: igual que el quasihomònim (singular) *Tarroja* (vegeu la fitxa següent) i el parònim *Torroja* (al Priorat, del qual existeix també la variant popular *Tarroja*, tanmateix no fixada en la forma oficial del topònim), es tracta d'un compost, en aquest cas plural, entre el substantiu *torre* i l'adjectiu cromàtic *roja*, amb contracció *Torre-roja* > *Torroja* i una posterior dissimilació vocàlica /o-o/ > /a-o/.

ALTR. HIP.: Malgrat tot, no descartem pas, ara com ara, la possibilitat que en aquest cas la composició de *roja* / *roges* s'hagués efectuat amb el substantiu *terra* / *terres* en lloc de *torre* / *torres*, o bé fins i tot, admetent la presència d'aquest darrer, que no sigui una referència a antigues torres defensives, sinó a masos o cases agràries conegudes com a *torres* en l'àrea lleidatana (vegeu *infra*, s. v. *Torre*, etc.).

[[tar][rog]es]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj (+morf plural)

REF.: GEC; TS, p. 467-469; OC, vol. VII, p. 320a39-b5.

Població de poc més de dos-cents habitants i tanmateix cap de municipi independent (curiosament l'únic municipi mononuclear de la comarca), que es troba al sector central de la demarcació, gairebé equidistant entre Cervera i Guissona (uns sis quilòmetres en línia recta vers el sud i el nord, respectivament), vora la riba dreta del riu Sió, que es pot considerar que a partir d'aquí entra en la seva fase planera, centrant la subcomarca de la *Ribera de Sió* (vegeu *supra* s. v.).¹

DOC.: *Turris rubeae*, 1040 (OHC, p. 260; Baraut, doc. 54; TS; CR, vol. XXIV, p. 323; OC); *Turre Rubea*, 1044 (OC); *Turreroga*, 1063 (Sangés, doc. 20; TS); *Torrerubea*, 1093 (Sangés, doc. 69; TS); *Tarroga*, 1099 (OC); *Torroga*, 1098-1099 (TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC); *Turre Rubea*, s. XI (OC); *Torroja*, 1118 (OC); *Torroja / Torroia*, 1143 (TS); *Torroia*, 1147 (TS); *Torroga*, 1148 (OC); *Terroga*, 1148-1149 (TS); *Torroia*, 1150-1162 (TS); *Turrerubea / Torroga*, 1163 (TS); *Turroia*, 1164 (Poblet, doc. 59; TS); *Turre rubea*, 1165 (OC); *Torroia*, 1169 (TS); *Turre Rubea*, 1171 (TS); *Torroia / Tarroia*, 1174 (TS; CR, vol. XVII, p. 222); *Turre Rubea*, 1175-1179 (TS); *Turrerubea*, 1180-1187 (TS); *Torroga / Toroga*, 1187 (Fité, p. 220); *Turrerubea*, 1187-1188 (TS); *Torroia / Turrerubea*, 1189 (TS); *Turre Rubea*, 1196 (TS; OC); *Torroga*, 1196 (TS); *Turrerubea*, 1206-1211 (TS); *Torroga*, 1232 (Font Rius, doc. 259; TS); *Torogia*, 1241 (OC); *Turre Rubea*, 1269 (TS); *Turris Rubee*, 1269 (CR, vol. XXIV, p. 309); *Taroya*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 184; TS; CR, vol. XXIV, p. 339); *Terroya*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 207, 214; TS); *Terroia*, 1280 (Font Rius, doc. 337; TS); *Torroja*, 1359 (OC); *Terroya*, 1360 (TS); *Tarroia*, 1464 (OC); *Tarroge*, 1497 (*Fog.*, p. 207, 240); *Tarroja*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VII, p. 320b9-12: compost entre *torre* i *roja*, amb contracció *Torre-roja* > *Torroja* i posterior dissimilació vocalica *Torro-* > *Tarro-*, en aquest cas plenament confirmada per la documentació medieval.

ALTR. HIP.: Composició de *roja* no amb *torre*, sinó amb *terra*, com donarien a entendre unes formes *Terroja* (i fins l'actual *Tarroja*, segons com s'interpretés), tanmateix desmentides de manera conclouent per les més antigues amb *To-* o *Tu-*.

[[tar][roja]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

1. La variant *Torroja* (consignada encara entre claudàtors rere la corresponent entrada de la GEC), que convertiria aquest poble en homònim de *Torroja (del Priorat)*, és avui absolutament desueta, i, doncs, es limita a determinades mencions antigues; per tant, manca també de justificació l'ús sistemàtic del complement genèric de tipus especificatiu *Tarroja de Segarra*, que trobem no només a la mateixa GEC, sinó en multitud d'obres i en usos oficials. Una altra cosa, ben cert, fóra tenir en compte que, en realitat, també la població prioratina rep en la pronúncia autòctona la forma en /a/ inicial, de manera que la susdita homonímia es reproduiria... però ja hem apuntat anteriorment que, a diferència del cas que ens ocupa, aquest seu germà onomàstic no ha fet el pas de reproduir la variant popular en la forma escrita del topònim (vegeu Sabaté i Alentorn, 1995, p. 195).

REF.: DECat, vol. VIII, p. 446a22-29; GEC; OC, vol. VII, p. 243b1-31.

Poble agregat al municipi de Tornabous, que, amb el també agregat la Guàrdia, forma un destacat enclavament, separat menys d'un quilòmetre al nord-oest del sector principal per una franja allargassada o apèndix sud-occidental del municipi de Puigverd d'Agramunt (conegut com *les Quadres de Puigverd*: vegeu *supra* s. v.); el Tarròs (o localment *lo Tarròs*), que es troba a peu de carretera i pràcticament equidistant entre Tornabous i la Fuliola, és famós nacionalment pel fet d'haver-hi nascut i ser-ne autòctona la família del president Companys.

DOC.: *Terroço*, 1073 (OC); *Terroz*, 1079 (OC); *Terroci*, 1080 (Font Rius, doc. 36); *Tarroci*, 1080 (CR, vol. XXIV, p. 351); *Terrocii*, 1080 (OC); *Terrocio*, 1086 (OC); *Terrors*, 1139 (Font Rius, doc. 56; OC); *Terroz* (Font Rius, doc. 57; OC); *Torroz*, 1205 (OC); *Lo Terroç*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Tarros*, 1359 (OC); *Tarroç*, 1497 (*Fog.*, p. 150); *lo Tarros*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 243b32-46: segons Coromines es tracta d'una simple fixació toponímica del nom comú *terròs* 'gleva, tros de terra',¹ potser amb una aplicació simbòlica o metonímica en al·lusió a *l'home del terròs*, el pagès; la forma actual *Tarr-* és fruit d'una ben normal obertura vocàlica /e/ > /a/ davant /r/ (vegeu *supra* el cas de *Tarrés* < *Terrers*).

ALTR. HIP.: Tanmateix sembla també probable un ús del mot *terròs* amb el sentit genèric de 'terror, terra que hom conrea', contemplada com a accepció secundària per algunes obres lexicogràfiques (vegeu DCVB, GDLC s. v.), i que possiblement és a l'origen de diversos topònims (també ponentins) que contenen aquest terme (vegeu *infra*, s. v. *Terròs*).

[[tarr]òs]
activitat humana
català < preromà
simple

1. En principi derivat de *terra* (vegeu DECat, vol. VIII, p. 446a1-21), tot i que cal parar compte a no confondre'l amb l'adjectiu *terrós*, amb /o/; tanmateix vegeu la profunda especulació etimològica del mateix Coromines (íd., p. 446a45-447a44) a propòsit d'aquest sufix -òs i, més significativament encara, les variants *terroc* i *torroc* que s'empren en diferents àrees laterals del domini lingüístic, que condueixen aquest autor a afirmar que el mot comú *terròs* (del qual, per cert, documenta també la variant fonètica *tarròs*, idèntica al nostre topònim: vegeu íd., p. 446a34-44) és, malgrat una important influència de la família romànica de *terra*, d'origen remotament prelatí.

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 244a7-55.

Població del sector nord-occidental del municipi de les Avellanes i Santa Linya, situada vers la capçalera del riu de Farfanya i no lluny del límit amb l'extens terme municipal d'Àger, aproximadament quatre quilòmetres a ponent de les Avellanes i uns cinc dret al nord d'Os de Balaguer.

DOC.: *Tartaret*, 1068 (CR, vol. XVII, p. 145); *Tartarencio*, 1090 (OC); *Tartarencii*, 1091 (CR, vol. XVII, p. 220); *Tartarentii* / *Tartarantii*, 1093 (OC); *Tartarentii*, 1094 (CR, vol. XVII, p. 220; OC); *Tartareuz*, 1116 (OC); *Tartarenz*, 1126 (OC); *Tartarenz*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284; OC); *Tartarenç*, 1163 (CR, vol. XIII, p. 286; OC); *Tatarenç*, 1180 (OC);¹ *Tartareu*, 1236 (*Lib. Feud.*, doc. 164); *Tartareu*, 1257-1269 (Rasico, p. 142; OC); *Tartareu*, 1279, 1280 (OC); *Tartareu*, 1316 (OC); *Tartareu*, 1359 (OC); *Tartareu*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Tartareu*, 1440 (Fité, p. 403); *Tartareu*, 1459 (Fité, p. 489); *Tartareu*, 1497 (*Fog.*, p. 106).

OC: Vol. VII, p. 244b17-58: d'un antropònim germànic THE(U)TERED, compost per l'arrel gòtica THIUD (llatinitzada TEUTO) i un segon element -RED / -REDUS, el resultat del qual és justament el nostre acabament *-reu*; pel que fa a la primera part del nom, s'hi constata l'aparició d'una /r/ no etimològica, que es pot explicar per contaminació amb el substantiu *tarter*, de manera semblant al que s'esdevingué en sengles noms de lloc parònims a Galícia i Aragó: *Tortoreos* i *Tartanedo* (< *Tartaredo*), respectivament.²

ALTR. HIP.: Una derivació directa dels parònims *tarter* o *tartera* tanmateix és explícitament negada per Coromines amb contundents arguments fonètics i morfològics (vegeu OC, vol. VII, p. 244b7-16).

[[tarta][reu]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. Escau, però, reproduir amb les seves mateixes paraules l'anotació textual de Joan Coromines respecte d'aquestes mencions: «Fins aquí hi ha, doncs, lliçó errada de *n* per *u*: inevitable per la influència de la trivial terminació *-entii*, en la qual han caigut quasi tots aqueixos copistes i arxivers de terra llunyana, llevat només del Pare Caresmar [*editor del document de 1116, de la col·legiata d'Àger*], coneixedor màxim del país, vivint i treballant en el monestir de Les Avellanes, el qual va llegir correctament la forma *Tartareuz* d'insòlita terminació; pràcticament, però, totes les dades anteriors valen igualment per *Tartareuç* o bé llatinitzat *Tartareucio*, *-eucii*» (OC, vol. VII, p. 244a39-48). Justament aquestes formes amb falsa *-n* són les que van induir Menéndez Pidal (1968, p. 145) a cometre l'error d'incloure aquest topònim (escrit *Tartarén*, vet-ho aquí) en el seu ja clàssic article sobre la difusió del sufix *-en* a l'onomàstica hispana. Aprofitem per anotar també que aquella forma *Tartareuç* dona peu al mateix Coromines a apuntar que l'etim darrer d'aquest nom de lloc podria no ser directament la forma d'acusatiu de l'antropònim germànic THEUTERED (> *Tartareu*), sinó el seu cas nominatiu (o genitiu) THEUTEREDS (> *Tartareus*), a partir del qual s'hauria obtingut l'actual *Tartareu* en interpretar-se aquella /s/ final com a marca de plural, contrastant amb el caràcter singular del poble que ens ocupa (vegeu OC, vol. VII, p. 244b48-58).

2. Vegeu RAC-I, p. 534, on es constata la relativa fecunditat onomàstica del tipus germànic TEUDEREDUS, ja que se'n recullen fins a trenta-vuit casos, amb nombroses variants formals, abans de l'any 1000, en els diferents comtats de la Catalunya Vella.

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom que pren, poc abans de Tòrrec, un dels trams de capçalera del riu de Tòrrec, procedent, mitjançant altres barrancs, del sector muntanyenc intermedi entre la serra de Comiols i el Montsec de Rúbies, al sector nord-oriental del terme de Vilanova de Meià, en un indret especialment pendent i acanalat, tancat entre el Cogulló i els serrats de Gramenet i Lavansa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Atesa la claredat del mot, així com la seva escaiença semàntica amb la descripció geogràfica abans apuntada, no sembla que es pugui dubtar que som davant d'una fixació toponímica singularment meridional del substantiu *tartera*, variant de *tarter* 'munt de pedres' (vegeu DCVB, DECat *s. v.*), que és propi sobretot de l'àrea pirinenca (vegeu OC, vol. VII, p. 245a15-58, on s'esmenten una quinzena de noms de lloc que en participen o deriven, si bé tots ells ben al nord del Montsec o fins en el Pirineu oriental).

[[tart]era]
 orotopònim
 català < preromà
 simple

REF.: GEC; TS, p. 470-471; CR, vol. xxiv, p. 486-487; OC, vol. vii, p. 247b42-43; ICC-Segarra.

Nom d'un antic monestir agustiní femení (*Santa Maria de Tauladell* o *Tauladells*), vigent com a tal durant la baixa edat mitjana,¹ i abans potser d'un castell i una capella (actualment se'n conserven només algunes ruïnes), que es troba dins del municipi de Torrefeta i Florejacs, a l'extrem meridional de l'antic de Florejacs, mig quilòmetre a ponent del poble de Gra i un i mig al nord de Concabella, vora el torrent del Passerell, que ocasionalment n'ha rebut també el nom; hi ha, però, una certa confusió entorn a la forma d'aquest topònim, ja que, a més d'alguna grafia amb *Teu-* inicial (fruit d'una potser significativa confusió amb els derivats de *teula*: vegeu *infra*), hom en coneix les variants *Tauladella*, *Tauladells* i *Tauladell*, en què aparentment l'únic que canvia és la flexió de gènere i nombre, tot i que no descartaríem que s'hi reflectís l'antiga declinació llatina o també l'aplicació del nom a diferents elements, ara femení, ara masculí, ara plural.²

DOC.: *Tauladels*, 1248 (Marquès, doc. 3); *·eç Tauladels*, 1266 (Marquès, doc. 4).

OC: Vol. vii, p. 247b21-27: derivat per sufixació del substantiu *taulat*, al seu torn derivat evidentment de *taula* < llatí *TABULA*, mots que en toponímia poden tenir diverses accepcions, en especial les de 'post tallada pel llenyataire per a usos diversos' i també 'erol en un hort' (vegeu DECat, vol. viii, p. 350a59-351b31).

ALTR. HIP.: Tanmateix caldria no descartar, tal com suggereixen les variants del tipus *Teuladells*, que la derivació originària no sigui a partir de *taula* > *taulat*, sinó de *teula* > *teulat* (vegeu TS); la típica confusió /e/ - /a/ (no només oriental) en posició inicial pretònica en aquests derivats, d'on s'obté la usual forma /taw'lada/ *teulada* ('part superior de la casa, feta de *teules*'), és un factor que cal no menystenir en aquest cas, si bé la documentació medieval aportada obliga a inclinar-se a favor de la primera alternativa.

[[[taul]ad]ell]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. Recentment Benigne Marquès ha publicat, amb un petit estudi relacionat amb l'església de Santa Maria de Guissona i la seva canònica, dos dels documents de mitjan segle XIII que escau considerar bàsics per a la història de la fundació d'aquesta institució religiosa; hi llegim: «concedimus vobis domine Geralde de Coscho quod possitis construere et edificare monasterium dominarum ordinis sancti Augustini in loco qui dicitur Sancte Marie de Tauladels, in territorio castri de Graa» (Marquès, 2000, p. 197; doc. 3). És significatiu, ens sembla, que el nom (i, per cert, també una església anterior de Santa Maria) correspongui a un *lloc* ja aleshores anomenat *Tauladells*, i que en el document següent (de l'any 1266) aparegui —i no una, sinó dues vegades— la fórmula «locum Sancte Marie deç Tauladels» (Marquès, 2000, p. 198-199; doc. 4), en què destaca, a més de la preeminència inicial de la forma *Tauladells*, un ús amb article arcaic, fins a un cert punt denotatiu de la consciència, encara, del referent o el significat originari del topònim que ens ocupa.

2. Tant la GEC com altres obres d'aquesta marca (GGCC, etc.) empenen la forma *Tauladella* (si bé dins de l'article de la GEC s'esmenta també la variant *Tauladells*, que, com hem vist en la nota anterior, correspon a les primeres mencions documentals si més no del monestir), i en aquest punt sembla obvi que el redactor del breu esment de l'OC es limita a seguir aquesta informació. Per la nostra part, en TS, sota influència dels usos escrits de l'important erudit local Eduard Camps, hi donàvem entrada com a *Teuladells*, bo i fent referència també a les altres variants. Sigui com sigui, és un fet que determinades informacions contemporànies (significativament, per exemple, la cartografia de l'ICC i l'*Inv. esgl.* de Gavín) coincideixen a consignar la forma masculina singular, i amb /a/, *Tauladell*, que convindrem a considerar el mínim denominador comú.

1882

Teixera

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. VII, p. 256b17-18; ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del terme de Vinaixa, segons Coromines, que l'hi recollí en les seves enquestes; és pràcticament indubtable, doncs, que correspon a la que, amb el nom plural de *les Teixeres*, apareix en la cartografia actual de l'ICC a l'angle nord-occidental d'aquest terme, uns cinc quilòmetres lluny de la vila, més enllà de la serra de Barrils i l'ermita de Sant Bonifaci, i prop del límit múltiple amb els termes municipals dels Omellons, la Floresta, les Borges Blanques i l'Albi.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 255b27-256b17: variant del collectiu fitonímic *teixeda* (potser per metaplasme a partir de la variant mossàrab *Teixeta*), en tot cas sufixació del nom d'arbre *teix* (llatí *TAXUS*) i en concret potser del collectiu plural *TAXETA* 'bosquet de teixos'.

ALTR. HIP.: Tanmateix, sense haver-n'hi documentació antiga, no descartaríem una sufixació directa (sempre a partir del fitònim *teix*, és clar) mitjançant el sufix *-era*, freqüent en zootopònims (vegeu *Cabrera*, *Cervera*, *Llobera*, etc.), però no pas estranya en fitotopònims (vegeu *Bruguera*, *Esparreguera*, etc.).

[[teix]era]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. El topònim *les Teixeres* hi torna a aparèixer, també com a nom de partida, a l'extrem meridional del terme d'Arbeca (en realitat es tracta d'un apèndix territorial que arriba fins a la vora mateix del límit múltiple adés esmentat), a l'altra banda del Mont-ros, però sembla evident que, malgrat no ser limítrofs (per poc) els termes municipals de Vinaixa i Arbeca, es tracta en realitat del mateix cas toponímic, consignat doblement en la cartografia comarcal de l'ICC, ja que no només hi ha uns escassos dos quilòmetres i mig entre les dues partides homònimes, sinó que, significativament, l'una i l'altra es troben en punts diferents (la capçalera a Vinaixa i la desembocadura a Arbeca, amb un petit tram en terme de la Floresta entremig) d'una vall o torrent (sense nom; sens dubte *de les Teixeres*) que poc després afluïx al fondo de l'Espariguera, del sistema de la Femosa.

1883

Tenalles, tossal de les

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un turonet del terme municipal de Granyanella, situat entre aquesta població i el seu agregat la Mora, menys d'un quilòmetre a llevant d'aquest i al sud de Fonolleres, a la dreta del riu d'Ondara; en els darrers temps s'hi han dut a terme treballs arqueològics, fruit dels quals ha estat la troballa de nombrosos vestigis històrics d'època preromana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa l'explicació abans aportada, és prou clar que es tracta d'un cas absolutament paral·lel al de l'homònim del Pla d'Urgell que veurem en la fitxa següent, en què l'al·lusió a les *tenalles* 'gerres grans' és de fet una referència genèrica a la troballa (en principi casual, precientífica) de restes arqueològiques, en les quals sol destacar la ceràmica.

[[ten]alles]
referència històrica
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC (*s. v. Sidamon*).

Nom d'un indret del terme municipal de Sidamon on hi ha vestigis d'una necròpoli romana, situat un quilòmetre i mig al sud de la població, prop del límit amb Torregrossa; naturalment es tracta d'un tossal, i de fet és l'extrem occidental de l'anomenat Pla de la Serra (vegeu *supra*, *s. v. Serra*), que és compartit pels esmentats municipis i també els de Mollerussa, Fondarella i Miralcamp.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: En contra del que estableix Coromines en relació a l'escàs parell de topònims similars que es recullen al corresponent article de l'OC,² sembla prou clar que aquí, com en l'homònim segarrenc de què es tracta en la fitxa anterior, som davant d'una mera fixació onomàstica del nord-occidental *tenalla* 'mena de gerra gran' (per al qual vegeu DCVB *s. v.*), en al·lusió sens dubte al fet que, abans i tot de l'inici sistemàtic de les esmentades excavacions arqueològiques, hom devia haver trobat ja en aquest indret restes d'antiga ceràmica.

[[ten]alles]
referència històrica
català < llatí
simple (morf plural)

1. A la cartografia comarcal de l'ICC apareix el símbol corresponent en el lloc indicat, però sense el topònim en qüestió, ni cap altre.

2. Car l'illustre etimòleg es decanta per explicar el nom de sengles barrancs *de la Tenalla* i *de les Etenalles*, vers la Sénia i Sant Llorenç del Munt respectivament, mitjançant la comparació del seu traçat amb la bifurcació d'unes *tenalles* 'eina', tot descartant la relació amb *tenalla* 'gerra' pel fet que deriva del llatí *TINA*, amb /i/ (vegeu OC, vol. VII, p. 258b1-16), la qual cosa hem de dir que és ben poc conclouent atesa la vitalitat justament d'aquest darrer mot en diversos parlars nord-occidentals del català (vegeu DCVB *s. v.*, i no pas menys explícitament, en boca del mateix Coromines, DECat, vol. VIII, p. 492b46-493a7).

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 263b20-22.

Nom amb què es coneixia, alternant amb el més específic de *Terme Forà de Ponts*, un antic terme jurisdiccionalment autònom, agregat ja al segle XIX al municipi d'Oliola, al qual encara pertany;¹ en comprenia aproximadament la meitat septentrional, amb les poblacions de Plandogau i el Gos, a més de diversos masos, confrontant amb el que és pròpiament el terme municipal de Ponts, fet del qual sembla derivar la seva singular denominació; és possible que en sigui un vestigi en la toponímia actual la partida anomenada *Devesa de Ponts* (ICC-Noguera), que es troba uns quatre quilòmetres al nord de Plandogau i a l'est de Ponts, sota la serra del Castellar, al límit entre els municipis d'Oliola i Vilanova de l'Aguda.

DOC.: *Terme de Pons*, 1553 (Fog.).²

OC: Vol. VII, p. 263b15-18: s'hi constata la presència del genèric *terme* (< llatí TERMINUS), aquí fossilitzat com a nom propi, acompanyat de la referència a la important vila de *Ponts*, amb la qual confrontava l'esmentat *terme*.

ALTR. HIP.: —

[terme][ponts]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + N(top)

1. Resta el dubte si fou també anomenat *Terme d'Oliola*, en vista que en la llista del fogatge del 1497 apareix com a autònom *lo Terme de Oliola* tot seguit (i d'alguna manera dins) dels focs d'Oliola mateix, situació que no és gaire freqüent en aquest text. Curiosament, o significativament, una cosa semblant passa tot just en el cas dels focs de Ponts, en què, després de la relació d'habitants de la vila, consten separadament «Los del terme» (que són dinou focs més, una quantitat superior a la de molts pobles en aquell moment). A tall d'anècdota (també significativa, però), afegim-hi que entre els vuit focs d'aquell Terme d'Oliola hi ha dos individus de cognom *Oriola*, el qual es retroba per cert en altres pobles de la zona, com ara Puigverd d'Agramunt o Concabella, a més de Belcaire, on és el cognom del vicari.

2. En el fogatge del 1553 és perfectament explícita la distinció d'aquest *Terme de Ponts*, ja que hi apareix tot seguit de la *vila de Ponts*, pertanyent a una jurisdicció diferenciada.

1886

Termenal, el

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Partida del municipi de Cervera, situada uns tres quilòmetres al nord-est de la ciutat, a mig camí entre aquesta i el lloc de les Oluges, i de fet al límit amb el seu terme municipal.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla fora de dubte, atesa la situació d'aquesta partida, que el seu nom es limita a indicar el canvi de terme municipal que s'hi produeix; vegeu DCVB s. v., on l'accepció 2 (pròpia justament de la Segarra, entre altres comarques) és ben explícita quant al mot *termenal*: 'fita o sèrie de fites que assenyalen els límits o divisòria entre dues terres de diferent propietat o jurisdicció' (en canvi, l'OC no recull cap cas de *Termenal* toponímic dins del telegramàtic article *terme* confegit per un dels col·laboradors de Coromines: vegeu vol. VII, p. 263*b*15-56).

[[termen]al]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-al*

1887

Térmens

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 263*b*35-43.

Vila, i municipi de l'extrem sud-occidental de la comarca, al límit amb el Segrià, situada a l'esquerra del Segre (la població arriba fins al marge mateix del riu), entre Vallfogona de Balaguer i Vilanova de la Barca, i davant per davant de Menàrguens; dins el seu mateix terme municipal, vers el nord, a mig camí de Vallfogona, hi ha una *plana de Térmens* que d'altra banda dóna nom a una petita *sèquia de la Plana* (ICC-Noguera).

DOC.: *Terme*, 1165 (OC); *Termens*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Termenes*, 1171 (*Poblet*, doc. 352); *Termino*, 1175 (CR, vol. XVII, p. 435); *Termes*, 1190 (OC); *Termenes*, 1200 (OC); *Termens*, 1278 (OC); *Terminis*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 195; CR, vol. XVII, p. 436); *Termens*, 1358 (*Fog.*); *Termens*, 1359 (OC); *Termens*, 1497 (*Fog.*, p. 181, 187).

OC: Vol. VII, p. 263*b*15-18: òbviament es tracta d'una fixació onomàstica del substantiu genèric *terme*, en plural, i conservant (bé que n'existeix també la variant popular *Termes*: vegeu íd., *b*37) la morfologia pròpia del dialecte nord-occidental, amb *-ns* d'arrel etimològica, igual que mots com *hòmens*, *màrgens*, *àsens*, *jóvens*, etc.

ALTR. HIP.: —

[térmens]
situació jurídica
català < llatí
simple (morf plural)

1888

Terra, font de la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una font del terme municipal de Bellaguarda, situada uns dos quilòmetres al sud-oest del poble, prop del límit amb el terme de la Granadella i en els marges d'una important massa de bosc, vers on neix la vall de Bovera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que es tracta d'una fixació toponímica (inusual, de tan simple)¹ del substantiu *terra*, tal volta en al·lusió a la situació estratègica d'aquesta font o senzillament a les terres de conreu que apareixen vora seu, un cop acabat el bosc (probablement fruit d'una antiga deforestació).

[terra]
qualitat del terreny
català < llatí
simple

1. Noteu per exemple que, significativament, l'extens i molt divers i fragmentari article *terra* de l'OC (vol. VII, p. 264b55-266a18) conté exclusivament part dels seus derivats i compostos, començant directament per aquests darrers, sense que hi hagi cap nom de lloc format per la base lèxica *terra* tota sola.

1889

Terra Forta, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal dels Alamús, dins de l'enclavament de Vensilló (envoltat pels termes de Bell-lloc i Torregrossa, pertanyents ja al Pla d'Urgell), situada en el seu angle nord-oriental, a un quilòmetre de la caseria de Vensilló i equidistant uns tres quilòmetres al sud-oest de Sidamon, al nord-oest de Torregrossa i al sud-est de Bell-lloc.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És prou clar que es tracta d'un nom descriptiu, paral·lel als *Terrafort* que veurem repetits més endavant, en aquest cas amb l'adjectiu adaptat al gènere femení de *terra* i sense que el compost hagi arribat a aglutinar-se.

[terra][forta]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1890

Terradell, pontet de

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 265a23-24.

Nom d'un pont del terme municipal de Castelló de Farfanya, segons Coromines, que l'hi recollí personalment en les seves notes de viatge, sense tanmateix afegir-hi cap altre detall.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 265a13-16: derivat diminutiu de *terrat*, que al seu torn és producte també d'una sufixació evident a partir de *terra*; pel que fa a aquest substantiu *terrat*, sembla que es pot entendre simplement en la seva accepció de 'coberta plana d'un edifici' o bé en la de 'era adjacent i dependent de l'obrador d'un forner', tot i que no és descartable una aplicació orogràfica, referida a terrasses del terreny, com en el cas de *Terradets* (vegeu la fitxa següent).

ALTR. HIP.: —

[[[terr]ad]ell]
element arquitectònic
català < llatí
N + sufix *-ell*

1891

Terradets

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 265a26-29; ICC-*Noguera*.

Conegut pas muntanyenc, enmig del Montsec (al qual divideix en dues meitats perfectament identificades: a ponent el Montsec d'Ares, a llevant el Montsec de Rúbies), per on la Noguera Pallaresa, així com les vies de comunicació humanes, travessen del Pallars Jussà (Conca de Tremp) a la Noguera (zona de Camarasa, on aqueix riu desguassa al Segre); des del punt de vista municipal, i per la banda noguerenca, a l'oest d'aquest congost hi ha el terme d'Àger (àrea d'Escumó) i a l'est es troba el petit enclavament de Rúbies, que pertany al municipi de Camarasa.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 265a13-29: derivat per sufixació de *terrat*, que al seu torn ho és de *terra*, aplicat a les terrasses gredoses que forma el terreny en aquest impressionant congost.¹

ALTR. HIP.: —

[[[terr]ad]ets]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

1. S'hi repeteix pràcticament paraula per paraula la breu anotació que es troba a DECat, vol. VIII, p. 440b36-39.

1892

Terrafort

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de Balaguer situada uns dos quilòmetres al nord-oest de la part alta de la ciutat, en una zona de secà no solcada per cap curs d'aigua, entre les carreteres de Castelló de Farfanya i les Avellanes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha dubte, atès el tipus de terreny que caracteritza aquesta partida, que el seu nom respon a una simple fixació onomàstica del substantiu compost *terrafort* ‘terra de cultiu seca i dura’, igual que en el cas homònim de vers Torà que veurem més endavant i d’altres, en part sí recollits per Coromines en l’OC.

[[terra][fort]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1893

Terrafort

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme de Massalcoreig, situada un quilòmetre al nord-oest del poble, gairebé a mig camí de Torrent (Baix Cinca), entre la riba esquerra del riu Cinca i el canal mateix que poc després delimita el poble per ponent.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica a la de l'homònim noguerenc tractat en la fitxa anterior i d'altres, recollits per Coromines, que veurem en les següents.

[[terra]][fort]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1894

Terrafort, el

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 265a8-9.

Nom d'una partida del terme municipal de Torà, recollit directament per Joan Coromines en les seves enquestes pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 264b55-265a11: compost de *terra* amb l'adjectiu *fort* (antigament de terminació única quant al gènere), formant el substantiu *terrafort*, que és emprat (si bé principalment a les comarques nord-orientals) per designar una 'terra de fertilitat mediocre, però cultivable, apropiada per a conreus de secà' (DECat, vol. VIII, p. 450a33-b9).¹

ALTR. HIP.: —

[[terra]][fort]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1. Vegeu també DCVB s. v., article molt breu en què es coincideix amb el DECat a indicar la localització nord-oriental del mot (s'hi esmenta l'Empordà i la Garrotxa tan sols), i on se'n dona la següent definició: «terreny argilenc de mal remoure.» Tanmateix pel que fa a les àrees geolèctals on és autòcton aquest mot, caldria tenir en consideració, si més no quant a una seva extensió antiga, la singular repetició de *Terrafort* com a topònim menor, no només en aquest terme de Torà (al capdavant ben proper encara a l'àrea del català central), sinó en altres situats enmig i enllà de la plana d'Urgell, tal com hem vist en les fitxes anteriors i en la següent.

1895

Terraforts

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. VII, p. 265a10-11; ICC-*Urgell*.

Partida del terme de la Fuliola, segons Coromines, que l'hi recollí personalment en les seves notes de camp, i que sens dubte correspon a la que figura amb el mateix nom a la cartografia actual de l'ICC, immediatament al nord d'aquesta població; tanmateix hi ha una altra partida de *Terraforts* en el veí terme de Tornabous, igualment al nord de la vila, confrontant amb Espígol (a uns quatre quilòmetres de l'anterior, però sense res entremig tret de la contínua plana), de manera que podem considerar que en el fons es tracta d'un mateix cas toponímic, referit a una mena de terra ben estesa en aquella zona, i avui reflectit doblement en la microtoponímia i en la corresponent cartografia.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 264b55-265a11: igual que en el cas dels homònims singulars tractats en fitxes anteriors i altres, és clar que som davant d'una fixació toponímica del substantiu compost *terrafort* 'terra de cultiu dura', que tot just és, en mots de Coromines, «usat normalment en plural» (DECat, vol. VIII, p. 450a33-45).

ALTR. HIP.: —

[[terra]][forts]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1. O fins i tot tres vegades, ja que semblantment podem considerar integrant del mateix cas toponímic una partida que consta com a *los Terraforts* en terme d'Ivars d'Urgell (pertanyent ja a la comarca del Pla d'Urgell, però confrontant també amb els de la Fuliola i Tornabous), un quilòmetre al nord-oest de la vila (ICC-*Pla*) i, fet i fet, dins de la mateixa gran planúria que s'estén des del peu de la serra d'Almenara fins a l'antic estany d'Ivars, amb centre a la Fuliola.

1896

Terranova

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Aspa, situada tot just un quilòmetre al sud-est de la població, entre la carretera del Cogul i la riba esquerra del riu de Set.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que l'homònim del Pla d'Urgell tractat en la fitxa següent, és clar que és un compost de *terra* i *nova*, designant probablement una àrea deforestada o desbrossada en temps recent, la qual cosa s'adiu perfectament al seu veïnatge amb la zona boscosa de Melons, a cavall entre els termes de Castellldans i el Cogul.

[[terra][nova]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1897

Terranova

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme de Torregrossa, situada uns tres quilòmetres al nord-est del poble, vora la carretera de Mollerussa, sota mateix de l'altiplà de la Serra, el límit del qual coincideix gairebé, en aquest sector, amb la divisòria amb el municipi de Miralcamp.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost prou evident entre els mots *terra* i *nova*, indicant possiblement una zona destinada al cultiu en època relativament tardana.

[[terra][nova]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1898

Terraplé, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida o més aviat subpartida del municipi de Puigverd de Lleida, situada immediatament a llevant de la població, entre aquesta i el canal auxiliar d'Urgell, que travessa dues vegades el terme abans de morir en el canal d'Urgell dins del veí territori municipal d'Artesa de Lleida.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No sembla que hi hagi d'haver gaire dubte sobre aquest nom, no solament en tant que compost evident de *terra* i l'adjectiu *ple* (amb /e/ en català occidental), sinó sobretot en la mesura que *terraplè* existeix com a nom comú (compost exocèntric, ço que explicaria la no concordança de gènere entre tots dos elements, ultra el seu possible origen francès), designant un terreny que ha estat emplenat o replenat de terra per tal de facilitar la construcció d'una via de comunicació o com a mur de contenció d'aigües (vegeu DCVB s. v.).

[[terra][ple]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1899

Terrassa, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del municipi de Montgai, situada gairebé al límit amb la quadra de Flix, un parell de quilòmetres a ponent del cap de terme i a menys d'un de la riba esquerra del Sió, en una petita elevació que supera sense estridències els tres-cents metres d'altura, prefigurant la ja propera (vers el sud) serra de Bellmunt.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla suficientment clar en aquest cas, atesa la configuració orogràfica del lloc designat amb aquest nom, que som davant d'un ús del substantiu *terrassa* (òbviamment derivat per sufixació de *terra*, ja antigament) en la seva accepció de 'faixa de terreny formant esglaó' més que no pas en les altres que en principi podrien haver entrat en joc (vegeu DCVB *s. v.*, i *infra, s. v. Terrassola*, on desgranem les diferents possibilitats, sense deixar d'al·ludir al més conegut cas de la ciutat vallesana de *Terrassa*, amb el qual tanmateix el que ara ens ocupa no deu tenir gaire en comú, tret de l'homonímia resultant).

[[terr]assa]
orotopònim
català < llatí
simple

1. Malgrat que els termes municipals de Montgai i la Sentiu són ben propers i gairebé confrontants (els separa només l'enclavament de Flix), sembla prou clar que el cas que ara ens ocupa no té a veure, si més no directament, amb l'homònim que tractem en la fitxa següent, situat en part dins de l'esmentat terme de la Sentiu, ja que precisament aquest es troba en el seu sector més allunyat de Flix i Montgai, ço és, com veurem, vers Camarasa.

1900

Terrassa, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida situada a cavall entre els termes municipals de Camarasa i la Sentiu, un parell de quilòmetres al nord-oest d'aquesta població, dins el terme de la qual, vers aquesta partida, es troba així mateix una masia anomenada *torre de la Terrassa*, poc menys d'un quilòmetre al nord del marge dret del riu Sió; es tracta d'una zona relativament aturonada, i en tot cas la darrera (allargant-se pel sud-est fins a Muller) que marca la divisòria entre aqueix riu i el Segre, en el qual desguassarà poc després, davant de Balaguer.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas segurament paral·lel, quant a l'explicació, al de l'homònim tractat en la fitxa anterior (*terrassa* en sentit orogràfic, designant una faixa de terreny en forma d'esglaió, tot i que també li escauria una aplicació metafòrica d'aquest substantiu com a 'terrat' o 'balconada'), i, doncs, diferent del significat més probable tant de la ciutat vallesana de *Terrassa* com de topònims diminutius com *Terrassola* (vegeu la fitxa següent).¹

[[terr]assa]
orotopònim
català < llatí
simple

1. Tanmateix és remarcable que entre els diferents derivats i compostos de *terra* que es recullen en el corresponent article de l'OC no hi ha cap cas de *Terrassa* (l'esmentada ciutat del Vallès disposa d'article a part, a continuació d'aquell: vegeu OC, vol. VII, p. 266-267), tot i que sí que hi apareix, amb subapartat propi, el diminutiu *Terrassola* (íd, p. 265b10-30).

REF.: Moran, 1995, p. 126; CR, vol. xvii, p. 298-299; ICC-*Noguera*.

Topònim del sector septentrional de la Baronia de Rialb, documentat des del segle IX (vegeu *infra*) i encara viu, designant no només una petita caseria a la dreta mateix del Rialb (en el seu tram superior, tres quilòmetres al sud del castell de Taravau i dos quilòmetres al nord-oest del Puig de Rialb), sinó, vora seu, un *molí de Terrassola* i així mateix una *obaga de Terrassola*, a ponent, vers Fabregada.

DOC.: *Terraciola*, s. ix (Moran; OC, vol. vii, p. 232a16-18); *Terrazola*, 953 (OC, vol. vii, p. 232a20-22); *Terraciola*, finals s. x (CR, vol. xvii, p. 298).

OC: —¹

ALTR. HIP.: És clar que cal atribuir-li, en principi, el mateix origen i explicació que als seus homònims (vegeu la nota al peu), el principal dels quals és sens dubte el poble del Penedès que en part dona nom a l'actual municipi de *Terrassola* i *Lavit* (vegeu OC, vol. vii, p. 265b20-26); tanmateix ens trobem amb la paradoxa que l'OC, que no recull el cas que ara ens ocupa, però sí aquests homònims, no n'explica pas l'etimologia, sinó que es limita a fer-ne un subgrup dins dels diversos derivats de *terra* (vegeu OC, vol. vii, p. 264b55-266a18, en article telegramàtic signat per un dels col·laboradors de Coromines); per tant, haurem de deduir que, com sembla ja de bon començament, aquest topònim és fruit d'una simple sufixació diminutiva (*-ola*) a partir del mot *terrassa*, tot i que llavors ens trobem davant d'una altra disjuntiva, ja que aquest té diverses accepcions susceptibles d'haver-se emprat toponímicament, des de 'terrat o ampla balconada' a 'terra abundant en terrossos', passant per 'faixa de terreny formant esglaió' (vegeu DCVB s. v.), sense oblidar que podria ser també un diminutiu toponímic directe a partir del famós nom vallesc de *Terrassa*, que, segons Coromines, no fóra derivat de cap de les accepcions anteriors, sinó d'un adjectiu llatí *TERRACEA* 'de terra', aplicat en plural a un substantiu elidit com *CASTELLA* 'castells' (vegeu OC, vol. vii, p. 266a28-b54); al capdavant, doncs, haurem de fer cas d'aquella genèrica inclusió entre els derivats de *terra* i entendre aquest nom de lloc, provisionalment, com un paral·lel de *Tarrés* < *Terrers* i altres de semblants (vegeu les fitxes següents).

[[[terr]ass]ola]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ol(a)*

1. Certament, en l'OC no apareix aquest cas tractat com a tal (a diferència de quatre homònims seus, d'entre Lladurs i el Penedès, passant per Seva i Santa Maria d'Oló: vegeu OC, vol. vii, p. 265b10-30), però de fet sí que hi és esmentat, tot i que només de passada, en un apartat documental (s. v. *Taravaus*), i sense que l'autor de l'obra se n'adoni o, almenys, faci expressa la identificació d'aqueixes mencions dels segles ix i x (que ja hem consignat en l'apartat corresponent) amb el lloc que ara ens ocupa. Val a dir que la identificació, en cas de tenir esment d'aquest topònim de l'alt Rialb, és ben clara, ja que en el primer document *Terraciola* apareix al costat de Taravau, la Clua i el mateix Rialb, mentre que en el de l'any 953 es llegeix literalment el següent: «in valle Taravald, eccl. Sti. Martini, cum parr. q. d. *Terrazola* [...]», en què podem reconèixer sense dificultat, a més de Taravau (aquí designant la vall: vegeu *supra* s. v.), l'església de Sant Martí del Puig, situada vora mateix de Terrassola.

1902

Terrers

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal d'Agramunt, que es troba en el seu extrem nord-oriental, formant un apèndix territorial que s'en-
dinsa, més enllà de les Puelles, en el municipi d'Oliola, fins gairebé el lloc de Coscó; és ben probable que correspongui al mateix
cas toponímic una altra partida, *lo Cap de Terrers*, que es troba no lluny d'allí (uns tres quilòmetres vers el sud), si bé ja dins del
veí terme de Puigverd d'Agramunt.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta sens dubte d'un derivat per sufixació de *terra*, absolutament paral·lel al cas més conegut del topònim ma-
jor *Tarrés*, que, com ja hem apuntat (vegeu *supra s. v.*), no és sinó una alteració gràfica per *Terrers*, justament; ja
allí hem indicat, ultra l'existència d'altres topònims formats sobre el mot *terrer* (vegeu OC, vol. VII, p. 265^b32-56),
diverses accepcions d'aquest a partir de les quals es pot interpretar aquesta sèrie toponímica, des de 'material terri'
i 'terrassa natural' o 'serrat erm' fins a 'terreny' en sentit general.

[[terr]ers]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1903

Terrers, els

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un indret del sector nord-occidental del terme d'Artesa de Segre, vers la vall d'Ariet, i més concretament damunt mateix de la Clua, vers ponent, que correspon a un fort pendent que cau des dels contraforts meridionals de la serra de l'Obac fins al barranc de la Clua, per l'esquerra, un parell de quilòmetres abans que aquest desguassi en el riu Boix.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que som davant d'un altre cas de fixació toponímica de *terrer* (sufixació de *terra*), tal com hem vist en el cas de l'homòfon *Tarrés* (vegeu *supra s. v.*) així com, ara mateix, dels homònims tractats en les fitxes anterior i següent, amb diversos significats possibles entorn les idees de 'terreny', 'serrat erm' o 'material terri'.

[[terr]ers]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1904

Terrers, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi de Tàrrega, situada a l'esquerra del Cercavins, gairebé en el límit de ponent del terme, a tocar del de Vilagrassa, i de fet més a prop d'aquesta població (que tot just és un quilòmetre cap al nord-oest) que no de la ciutat mateixa (un parell al nord-est); apareix ja documentada almenys en el segle XIV.¹

DOC.: ·els Terres, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51).

OC: —

ALTR. HIP.: Interpretació semàntica i etimològica naturalment paral·lela a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors, a les quals remetem.

[[terr]ers]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1. I no hi ha dubte quant a la identificació de la menció, que tot seguit reproduïm, ja que es tracta literalment de «la serra que és dita dels Terrés» (*Priv. Tàrr.*, ed. Gonzalvo *et al.*), que hi apareix com una de les afrontacions del terme de Vilagrassa, i amb altres llocs de la zona, com ara Verdú, Valerna, Ciutadilla, Montalbà, Preixana, la Corbella, o Tàrrega i Vilagrassa mateix.

1905

Terreta Roja

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Cubells, situada un parell de quilòmetres al sud-est de la població, vora el nucli de la Torre de Fluvià, en una zona lleugerament aturonada entre les serres de l'Alzina i de les Forques.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una simple composició no aglutinada entre el diminutiu *terreta* i l'adjectiu cromàtic *roja*, indicant el tipus de sòl dominant en aquesta zona.

[[terr]eta][roja]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1906

Terroges

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Gerb (avui del municipi d'Os de Balaguer, doncs), situada ben just un quilòmetre al nord de la població, darrere mateix del turó on s'aixecava el seu castell, a cavall entre pla i muntanya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Més encara que en el cas dels parònims *les Tarroges* i *Tarroja* (vegeu *supra s. v.*), ens cal dubtar aquí entre una composició, en plural, de l'adjectiu cromàtic *roja*, com a segon element, amb el substantiu *terra* o bé amb *torre*, essent tots dos prou versemblants tant des d'un punt de vista semàntic com de fonètica històrica; malgrat que en aquests altres topònims les mencions antigues inclinen el dilema a favor de la darrera opció, en el cas que ara ens ocupa manca un tal element, i, per contra, la grafia avui emprada, *Terroges*, bo i no essent definitiva ni provatòria, el decanta cap a la primera, de manera que aquest nom de lloc vindria a ser similar, quant al seu origen significatiu, al que hem tractat en la fitxa anterior.

[[ter][rog]es]

qualitat del terreny

català < llatí

compost N + Adj (+morf plural)

1907

Terròs, el

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una antiga masia aïllada de l'extrem sud-occidental de la Baronia de Rialb, que es troba vora la carretera, ben just un quilòmetre amunt de la Serra de Rialb, al nord de l'altiplà que (culminant vers el sud en el serrat de Gualter) marca la divisòria entre el barranc de Torreblanca i el Rialb, i pràcticament al límit amb el terme d'Artesa (pel sector de Montmagastre) i no lluny tampoc del de Ponts (sector de Torreblanca).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Probablement es tracta d'una mera fixació toponímica del substantiu *terròs* 'gleva' o bé 'terra que hom conrea', sobre el qual n'hi haurà prou de remetre a l'article *Tarròs* (vegeu *supra*), ja que, segons hi hem vist, el nom d'aquesta població urgellenca no deu ser sinó un altre exemple de l'ús onomàstic d'aquest mot, si bé allí fixat gràficament amb *a* en la primera síl·laba, d'acord amb la fonètica habitual nord-occidental.¹

[[terr]òs]
activitat humana
català < preromà
simple

1. D'altra banda, vegeu al final del mateix article *Tarròs* de l'OC alguns altres casos de *Terròs* toponímics, arreu del país, des d'Espot fins al País Valencià, tot i que no pas els que tractem aquí i en les fitxes següents (OC, vol. VII, p. 243b47-51).

1908

Terròs, el

COM.: Segarra

REF.: Castellà, 1989, p. 41-42; ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida del terme de Cervera (hom sol pronunciar [ta'ròs]), situada a llevant de la ciutat, concretament un parell de quilòmetres vers el nord-est, vora la carretera de les Oluges (actual enllaç amb l'Eix Transversal), on dóna nom també a un *turó del Terròs* de 580 metres d'altura, situat estratègicament entre la via abans esmentada i la que duu cap a Guissona i Ponts, tot just un quilòmetre i mig al sud de Castelnou d'Oluges; tanmateix el tret més destacat i l'indret més conegut de la zona és un antic turonet de terra argilosa, situat sota mateix del de Miralles, que tradicionalment hom ha emprat per extraure'n aquesta mena de material, de tal manera que fa l'efecte com si s'esterrossés.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Enmig d'una zona tradicionalment rural, bé que modernament modificada de forma intensa, no hi ha raó per dubtar que es tracta del mateix substantiu *terròs* que hem trobat en la fitxa anterior i en les següents, així com a l'origen del poble urgellenc del *Tarròs* (vegeu *supra* s. v.), ja sigui en l'accepció genèrica de 'terra de conreu' o bé més particularment, en aquest cas, d'acord amb la descripció abans apuntada, amb el sentit de 'porció de terra compacta', és a dir, 'gleva'.

[[terr]òs]
activitat humana
català < preromà
simple

1909

Terròs, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Castelló de Farfanya, situada aproximadament un quilòmetre i mig al nord de la població, en una zona aturonada a la dreta del riu de Farfanya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica o prou similar a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors, a les quals remetem.

[[terr]òs]
activitat humana
català < preromà
simple

1910

Terrossos, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de l'Albi, situada uns dos quilòmetres i mig al nord-oest del poble, vora l'actual autopista.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No sembla haver-hi cap raó per dubtar que som davant d'una fixació toponímica en plural del mateix substantiu *terròs* que hem vist en les fitxes anteriors i també en el cas del més conegut lloc del *Tarròs* (vegeu *supra s. v.*), en alguna de les seves accepcions.

[[terr]ossos]
activitat humana
català < preromà
simple (morf plural)

1911

Terrotes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Maials, situada en el seu sector sud-occidental, uns tres quilòmetres lluny de la població, a ponent de la vall Major.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clarament una mera sufixació (en principi, despectiva) del substantiu *terra*, en sentit general, tal volta indicant el caràcter difícil d'aquest terreny per a l'agricultura.

[[terr]otes]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ot(es)*

1912

Tesies

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Almatret, situada significativament (vegeu *infra*) vora el marge esquerre de l'Ebre, uns quatre quilòmetres dret a ponent de la població, ja prop del límit amb els termes administrativament aragonesos de Mequinensa i sobretot de Faió.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Bo i podent contemplar també altres hipòtesis,¹ sembla, atesa no només la semblança formal, sinó especialment la situació geogràfica abans esmentada, que som davant d'una fixació en plural (tal volta recent, en tant que nom de partida) del vell mot *tasia*, d'origen àrab (vegeu DECat s. v.),² que s'aplicava típicament a la zona de l'Ebre per designar la tasca de passar la sirga dels llaüts d'una banda a l'altra del riu; efectivament, hi ha un camí (*de sirga*, sens dubte) que va resseguint el marge riberenc a l'altura de la partida que ara ens ocupa, de manera que aquesta hipòtesi sobre el seu nom esdevé prou ferma.

[tesies]
activitat humana
català < àrab
simple (morf plural)

1. Vegeu per exemple els cognoms *Tassis* i *Tàsies*, o el topònim mossaràbic *el Tàssio* (valencià, de vers la Vila Joiosa) que Coromines esmenta breument a OC, vol. VII, p. 198a26-27.

2. Vegeu també OC, vol. VII, p. 246a51-b1, on s'esmenten pràcticament els mateixos exemples toponímics que en el DECat, bé que no un no-guerenc *l'Estasia* (DECat, vol. VIII, p. 339a55-b5) al qual ja hem dedicat fitxa pròpia (vegeu *supra* s. v.); aquest nom, de fet, és una resegmentació *les tasies* > *l'estasia*, és a dir, que justament conté el mateix mot en plural que hem trobat a Almatret, malgrat que en aquest cas sota una enganyosa grafia *Tesies* amb -e- (de fet al mapa comarcal de l'ICC s'hi llegeix *Tésies*, però ens sembla pràcticament segur que es tracta d'un error, i per tant l'esmenem llevat-li almenys l'accent gràfic), que, en cas de demostrar-se autèntica, pot respondre a un tancament /a/ > /e/ degut a la típica vacil·lació entre aquestes dues vocals en posició inicial pretònica o, encara millor, a la coneguda confusió fonològica entre aquests dos sons en àrab, ja que aquest és l'origen etimològic del mot (àrab *ta'diya*, encreuat amb *tagwîz*: vegeu DECat, vol. VIII, p. 339a26-30).

1913

Teula, font de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una font situada a l'angle nord-occidental del terme actual d'Artesa de Segre, cap al final de la vall d'Ariet, i més concretament als afores del poble de la Clua, vers ponent, vora el marge esquerre del barranc de la Clua.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Remetem a l'explicació de la fitxa següent per a una altra font homònima en terme del Vilosell (Garrigues).

[teula]
element arquitectònic
català < llatí
simple

1914

Teula, font de la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una font que es troba a l'angle nord-occidental del municipi del Vilosell, a uns tres quilòmetres d'aquesta població, prop del punt de contacte amb els termes de l'Albi i la Pobla de Cérvoles i de l'indret en què el barranc del Picot desguassa en el riu de Set.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No cal dir que es tracta d'una mera fixació del substantiu *teula* (< llatí *TEGULA*), si bé es podria dubtar sobre el significat precís de la seva aplicació onomàstica; tanmateix, vist que aquest topònim correspon a una font, i com és de típica una tal denominació,¹ sembla que cal entendre *teula* amb el valor de 'conduïda d'aigua, canonada de la font', és a dir, una referència a un dels elements que hom ha emprat tradicionalment a l'hora d'intervenir en la modificació o fixació d'un raig d'aigua.

[teula]
element arquitectònic
català < llatí
simple

1. Ultra l'homònima de la Noguera (terme d'Artesa de Segre) que hem tractat en la fitxa anterior, vegeu una altra *font de la Teula* que és «una de les moltes d'aquest nom a Pinell de Solsonès» (OC, vol. VII, p. 272a32-33), així com diversos *font del Teule*, en variant dialectal masculina, vers la Catalunya Nord (DECat, vol. VIII, p. 470a30-39); d'altra banda, si bé el sentit no deu ser el mateix, vegeu també alguna *font de la Teuleria* dins el nostre marc geogràfic (*infra s. v.*).

1915

Teulera, barranc de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Curs d'aigua de l'extrem nord-oriental del terme d'Artesa de Segre, pràcticament al límit amb el de la Baronia de Rialb, que neix vers la serra del Bosc de Mua, al nord de Montmagastre, i que corre durant uns quatre quilòmetres en direcció sud-est, fins a desguassar en el barranc de Torreblanca, afluent directe del Segre, vers la masia de l'Escobet.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que l'accepció principal del mot *teulera* (òbviament derivat de *teula*) és el simple femení del nom d'ofici *teuler* (vegeu DCVB s. v., DECat, vol. VIII, p. 471b58-472a7), i que segons Coromines (íd., p. 472a12) l'accepció secundària de 'fàbrica de teules' és pròpia només de Mallorca, no hi ha dubte que, pel que fa a la seva aplicació toponímica, és aquesta darrera la que hem de preferir, per raons evidents.¹

[[teul]era]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. El mateix OC recull diversos casos de *Teulera* toponímics fora de Mallorca (concretament quatre, de Sort a Aro, però no cap dels que hem trobat a Ponent, a més de tres d'illencs: vegeu vol. VII, p. 272a37-45), la qual cosa sembla confirmar una tal apreciació, tot i que el redactor de l'obra (en aquest cas, un dels col·laboradors de Coromines) prou s'està d'indicar el motiu d'aquests noms de lloc.

1916

Teulera, mas de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una antiga masia del terme d'Àger, que es trobava (en resten només ruïnes) encara no un parell de quilòmetres al sud de la població, sota el port d'Àger mateix; vora seu roman el nom també en el del *Vedat de la Teulera*, partida muntanyenca corresponent a un sector del vessant septentrional de la serra de Montclús.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tal com hem exposat en la fitxa anterior a propòsit d'un seu homònim, sembla clar que hem d'entendre *teulera* com a equivalent de *teuleria*, ço és, 'fàbrica de teules', en al·lusió a l'activitat que hom duia a terme en aquest mas.

[[teul]era]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1917

Teulera, obac de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix un vessant muntanyós del terme d'Àger, situat uns cinc quilòmetres a ponent de la vila, immediatament damunt del seu agregat Agulló, entre dos dels nombrosos barrancs de la zona; malgrat trobar-se en el mateix municipi, no sembla tenir relació, atesa llur localització, amb el mas i vedat *de la Teulera* que hem tractat en la fitxa anterior.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment assimilable a la dels homònims de la mateixa comarca que hem tractat en les fitxes anteriors: *teulera* 'fàbrica de teules'.

[[teul]era]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1918

Teuleres

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Vilanova de Meià, situada tot just un quilòmetre a ponent de Santa Maria de Meià, entre el camí que duu al coll d'Orenga i el barranc de Sant Pere, en un petit fondo pla que hom utilitza per a usos agrícoles, amb diverses edificacions disperses.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica, en aquest cas en plural (igual, doncs, a un sol cas homònim, a Fígols de les Mines, recollit per l'OC, vol. VII, p. 272^a45-46), del mateix substantiu *teulera* que hem vist en les fitxes anteriors, equivalent de *teuleria* 'fàbrica de teules' (vegeu DCVB s. *v.*) més que no mer femení de *teuler* (ofici).

[[teul]eres]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(es)*

Teuleria, la

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 272a50-52; ICC-Segarra.

Nom d'una partida de l'antic terme de Lloberola (actualment de Biosca), situada en el seu límit oriental, vora la ratlla de separació amb el de Llanera-Torà (sector de Padollers i Vallferosa), vers la capçalera de la riera de Biosca; és recollit com a partida tant per l'OC (de primera mà per Coromines, doncs) com per la cartografia actual de l'ICC, si bé aquesta inclou també, un poc més al sud, vora la riera de Biosca mateix i al peu del serrat de Sant Miquel, una *font de la Teuleria*; així mateix, però, és el nom d'una masia (una de les moltes d'aquest antic terme bàsicament dispers), situada a ponent de la riera, uns dos quilòmetres al sud de l'Estany i poc més d'un a l'est de Xoriguera i al nord de Coscó.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 272a31: igual que la dotzena i mitja d'homònims i sobretot parònims formats amb la mateixa arrel que, amb aquest, es recullen en l'OC (vegeu íd., p. 272a32-60), és un derivat evident de *teula* (vegeu DECat s. v.), indicant en aquest cas l'indret on es fabricava aquest element arquitectònic bàsic.

ALTR. HIP.: —

[[teul]eria]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-eria*

1. De fet, en l'esmentada cartografia comarcal de l'ICC n'apareix el corresponent punt, però en aquesta ocasió sense nom.

1920

Teuleria, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom amb què es coneix una edificació situada als afores de Corbins, aproximadament un quilòmetre vers el sud-oest, dins del seu mateix terme municipal, vora la carretera de Lleida.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Explicació òbvia i completament paral·lela a la dels seus nombrosos homònims d'arreu del país (vegeu la fitxa anterior i següents): *teuleria* com a 'fàbrica de teules', corresponent, doncs, a l'indret o edifici on tenia lloc aquesta activitat.

[[teul]eria]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-eria*

1921

Teuleria, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Masia del sector meridional del terme d'Oliola, situada un quilòmetre i mig al sud del seu agregat Coscó i ben just un quilòmetre al nord de Castellblanc, i que allí mateix dóna nom també a un *clot de la Teuleria*, petita vall d'aquella zona tota plena de turo-nades i bosquina.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No cal sinó dir que es tracta d'una al·lusió directa a l'activitat de *teuleria* 'fàbrica de teules' (vegeu les fitxes anteriors) que té o tenia lloc en aquesta masia.

[[teul]eria]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-eria*

1922

Teuleria, font de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una font del terme municipal de Camarasa, situada set quilòmetres al nord d'aquesta població (però menys de dos quilòmetres al nord-oest de l'antic nucli de la Maçana), vora el marge esquerre de la Noguera Pallaresa, al límit de l'actual pantà.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una altra fixació toponímica de *teuleria* 'fàbrica de teules', tal com en els casos tractats en les fitxes anteriors (i altres de recollits a OC, vol. VII, p. 272a47-56), però és destacable la seva aplicació al costat del genèric *font*, prou freqüent.¹

[[teul]eria]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-eria*

1. Vegeu un homònim a la mateixa comarca en la fitxa següent, però també una *font de les Teuleries* de Berga a OC, vol. VII, p. 272a54-55, i encara (*supra*, s. v.) una *font de la Tenla* igualment a la Noguera.

1923

Teuleria, font de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom efectivament d'una font del sector est del terme municipal de Vilanova de Meià, situada al peu del Cogulló (vessant sud), vers la capçalera del barranc de l'Espluga, però aproximadament a la divisòria entre la vall del riu Boix (a ponent) i el de Tòrrec o de les Segues (a llevant), un quilòmetre i mig al nord de Lluçars i dos quilòmetres i mig a l'est de Vilanova de Meià mateix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica i etiologia probablement paral·lela a la de l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior, i altres, en referència a l'activitat de fàbrica de teules que devia tenir lloc en aquests indrets o a prop seu.

[[teul]eria]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-eria*

1924

Teuleria, pla de la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un petit planell, més un replà elevat que no un altiplà encara, que es troba a cavall entre el sector septentrional del terme de Sant Guim de Freixenet i el meridional del de Pujalt (Anoia), concretament entre els pobles del Castell de Santa Maria i Vilamajor, pertanyents respectivament a aquests dos municipis de l'Alta Segarra.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nom d'explicació òbviament paral·lela a la dels casos relativament nombrosos en què s'al·ludeix a una antiga *teuleria* 'fàbrica de teules' (vegeu les fitxes anteriors).

[[teul]eria]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-eria*

1925

Timó

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme municipal d'Oliola, situada en el seu sector sud-occidental, entre el Mas Nou, el Bosc del Siscar i el límit amb el municipi d'Agramunt (per Rocabertí).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tot i que caldria no descartar que, com postula Coromines per al nom de la masia de *cal Timó* a Llanera (vegeu la fitxa següent), en realitat el que ara ens ocupa provingui també, secundàriament, del topònim segarrenc i nom de llinatge *Timor* (derivat d'un antropònim germànic *Timbors* < THINGBURGS; vegeu *infra*, s. v. *Timor*), el més probable és que el nom d'aquesta partida correspongui al fitònim *timó* < THYMUM 'farigola' (vegeu diversos topònims formats damunt d'aquest lexema a OC, vol. VII, p. 273b12-35, i *infra*, s. v. *Timonal* i *Timonar*), indicant un indret on se'n troba en abundància, cosa perfectament plausible amb el caràcter aturonat, mig boscós i de secà del paratge a què correspon.

[timó]
fitotopònim
català < llatí
simple

1926

Timó, cal

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 274^a44-45.

Nom d'una masia de l'antic terme de Llanera de Solsonès (avui incorporat al segarrenc de Torà), segons Coromines, que l'hi recollí personalment en els seus viatges pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 274^a44: nom posttoponímic a partir del del lloc també segarrenc de *Timor* (vegeu *infra s. v.*), que, com explicarem, no té res a veure amb el nom de planta *timó* 'farigola', sinó que deriva d'un antropònim germànic medieval.

ALTR. HIP.: Tanmateix no hi ha elements suficients per descartar de manera definitiva ni una formació postantropònica paral·lela ni tampoc una relació, en aquest cas sí, amb l'esmentat nom de planta *timó* < THYMUM, atès que prou altres noms de lloc hi ha que en deriven (vegeu la fitxa anterior i sobretot les següents, i d'altres a OC, vol. VII, p. 273^b12-35).

[timó]
topònim reduplicat
català < germànic
simple (N(top))

1927

Timonal, el

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 273^b25-30.

Antics terme autònom i castell (com a tal apareix en el cens del 1359) que es trobaven segons sembla prop de Vallfogona de Balaguer, o en tot cas entre aquesta població, Balaguer i la Ràpita (vegeu-ne referència un poc més detallada a OC, vol. VI, p. 473^b22).

DOC.: *lo Timonal*, 1253 (OC); *lo Timonal*, 1257-1269 (Rasico, p. 145);¹ *·es Timonal*, 1280 (OC); *·el Timonal*, 1313 (OC); *Timonal*, 1359 (OC).

OC: Vol. VII, p. 273^b12-17: derivat del nom de planta *timó* < llatí THYUM, equivalent bàsicament occidental de *farigola*, mitjançant el ben freqüent sufix *-al* < -ALE.

ALTR. HIP.: —

[[timon]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

1. Considerem el més probable que el *feu* anomenat *lo Timonal* que apareix en aquest document medieval, tornat a transcriure i estudiat lingüísticament per Rasico (1993, p. 132-159), sigui el lloc que ara ens ocupa, malgrat que l'estudiós nord-americà el localitza provisionalment vers el Segrià (vegeu Rasico, 1993, p. 159).

1928

Timonar

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme municipal d'Artesa de Segre, situada en el seu sector oriental, poc més d'un quilòmetre al sud de Montmagastre i a un parell del límit amb els termes de la Baronia de Rialb i Ponts.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que el parònim tractat en la fitxa anterior i altres noms similars sí inclosos en el corresponent article de l'OC (entre els quals certament un *Timonar*, però a Arboçols: vegeu vol. VII, p. 273*b*31), és prou clar que som davant d'un derivat (aquí, amb el sufix *-ar* < -ARE) del nom de planta *timó* 'farigola'.

[[timon]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

REF.: GEC; TS, p. 471-472; OC, vol. VII, p. 273b41-274a16; ICC-Segarra.

Antic castell i poblet, després reduït a una rellevant edificació (tanmateix amb església i cementiri propis, i coneguda darrerament com a *Torretimor* o *la Torre de Timor*), però avui deshabitat i en ple deteriorament, que es troba damunt d'un turó singular a la dreta del riu d'Ondara, dins de l'antic terme de Sant Pere dels Arquells (inclòs ara en el de Ribera d'Ondara), tot just un quilòmetre a llevant d'aquest poble i un parell al nord-oest de Sant Antolí, l'actual cap municipal; en deriva un important llinatge medieval (vegeu GEC, amb entrada pròpia, i OC, vol. VII, p. 273b48-60).

DOC.: *Timor*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Timor*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Timor*, 1131 (OC); *Timor*, 1132 (*Ll. Blanch*, doc. 36; TS); *Timor*, 1139 (CR, vol. XXIV, p. 353); *Timor*, 1147 (TS; CR, vol. XXIV, p. 450); *Timor*, 1100-1154 (TS; OC); *Timor*, 1156, 1166-1171 (TS); *Timore*, 1173-1179 (TS); *Timor*, 1179-1193 (TS; OC); *Timore*, 1195-1196 (TS); *Timors*, 1196 (OC); *Timor*, 1198-1208 (TS; OC); *Timor*, 1249 (OC); *Timor*, 1250 (OC; *Priv. Tàrr.*, doc. 8); *Timor*, 1252 (OC); *Timor*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 227, 238; TS); *Timor*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 4); *Timor*, 1289 (OC); *Timor*, 1304 (TS); *Timor*, 1315 (OC); *Timor*, 1333 (*Priv. Tàrr.*, doc. 104); *Timor*, 1358 (*Fog.*; TS); *Timor*, 1359 (OC); *Timor*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Timor / Timo*, 1422 (*Priv. Cerv.*, doc. 118; TS); *Timor*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VII, p. 274a18-43: derivat de l'antropònim femení medieval *Timbor*, i, doncs, sense res a veure amb el nom del *timó* 'farigola' < llatí THYMUM (vegeu les fitxes anteriors) amb el qual ha vingut a convergir fonèticament arran de l'emudiment modern de /r/ final i la normal assimilació del grup /mb/ > /mm/ > /m/; pel que fa a aqueix antropònim, del qual hi hagué també una variant primitiva *Timbors*, és sabut que l'empraren diverses i ben conegudes dames medievals, des d'època carolíngia, i deu ser derivat d'una forma germànica THINGBURG(i)s, que es compon dels usals elements onomàstics THING i BURGS.¹

ALTR. HIP.: —

[[tim]][or]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP)

1. Vegeu també OC, vol. III, p. 412a26-29, s. v. *Colobor*, antropotopònim noguerenc amb què el que ara ens ocupa comparteix la segona part (i, doncs, vegeu també *supra* s. v.).

1930

Timorell, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom que es dona localment a un turó del terme de Castellldans, situat immediatament a llevant de la població, de manera que la carretera que ve de les Borges Blanques l'ha de vorejar just abans d'arribar-hi; el seu cim, on hi ha un vèrtex geodèsic menor, ateny els 436 metres d'altura.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Per bé que caldria no descartar (en especial si alguna dada històrica hi apuntés) que es pugui tractar d'un diminutiu toponímic a partir del nom propi *Timor*, antropònim germànic originàriament, però després topònim i llinatge (vegeu la fitxa anterior), sembla més probable, en principi, atesa l'orografia i vegetació del lloc, que siguem davant d'un altre derivat del fitònim *timó* < THYMUM 'farigola' (vegeu les fitxes anteriors a aqueixa), tot i que en aquest cas amb l'aparició d'una /r/ no etimològica que traeix una sufixació fins a cert punt irregular o analògica.

[[timo(r)]ell]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ell*

1931

Tinguda

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme de Bell-lloc d'Urgell situada poc més d'un quilòmetre al sud-oest de la població, gairebé a mig camí dels Alamús.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Bé sembla que som davant d'una insòlita (res a l'OC, però tanmateix vegeu-ne una rèplica segrianenca a la fitxa següent) fixació toponímica del mot *tinguda*, que, a més de ser òbviament el participi femení del verb *tenir* (alludint tal volta a una possessió singularment obtinguda o conservada: allò que *es té*), presenta com a tal, substantivat, diverses accepcions, alguna de les quals (vegeu DCVB s. *v.*) certament susceptible d'una aplicació territorial, com ara el concepte de 'grandària d'un terreny', tanmateix massa abstracte encara, i sobretot, doncs, la de 'conjunt de caps de bestiar propietat del pastor dins d'un ramat més ampli', que potser caldria interpretar translàciament, en referència al lloc on aquest ramat reposa o es tanca.

[[ting]uda]
activitat humana
català < llatí
simple (Adj)

1932

Tinguda

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Ampla partida del municipi de Torres de Segre,¹ que es troba, com el poble mateix, a l'esquerra del Segre, i concretament a llevant de la població, vers els planells per on travessa el terme el canal de Seròs, procedent de Sudanell, abans de desguassar en el pantà del Secà.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que escau aplicar-li les mateixes hipòtesis (sense solució, ara com ara) que hem apuntat per a l'homònim del Pla d'Urgell tractat en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[[ting]uda]
activitat humana
català < llatí
simple (Adj)

1. Apareix dues vegades en la cartografia comarcal de l'ICC, a tres quilòmetres de distància, si bé en una mateixa zona d'aquest municipi, entorn del canal de Seròs, de manera que podem deduir que es tracta efectivament d'un mateix cas toponímic; no es pot dir el mateix, en canvi, de la partida homònima del terme de Bell-lloc d'Urgell tractada en la fitxa anterior, ja que en aquest cas la distància que els separa és de vint quilòmetres en línia recta, amb la part central del Segrià entremig.

1933

Tires, serres de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una serreta de poc menys de quatre-cents metres d'altura màxima que es troba en el terme municipal de Maials, immediatament a llevant del poble, a l'altra banda de la carretera de Flix, però abans del límit amb el terme de Llardecans pel sector de la vall de Lleures.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Probablement hem d'adjudicar a aquest topònim un significat similar al dels diversos parònims *Tira*, *Tires*, etc. (catorze d'arreu del país, inclosos alguns compostos com *Tirallonga*) que sí es recullen a OC, vol. VII, p. 275b30-49, i que, aplicats sovint, com aquí, a paratges muntanyosos, hi solen designar, en tant que derivats en darrera instància del verb *tirar*, indrets acanalats, còrrecs i fins arrugues del sòl (vegeu DECat, vol. VIII, p. 512a17-45, ja amb força exemples toponímics).

[tires]

orotopònim

català < llatí

simple (morf plural)

1934

Titlén

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya d'aproximadament sis-cents metres d'altura del sector de llevant del municipi de les Avellanes i Santa Linya, situada un parell de quilòmetres al sud-est de Santalinya mateix, a mig camí del Mont-roig, en els vessants orientals de la serra del Rei, damunt del braç del pantà de Camarasa que formen els darrers trams dels barrancs de la Ribera i de Sant Miquel, que gairebé l'envolten pel sud i pel nord, respectivament.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És probable que, com l'aspecte formal ja sembla apuntar, es tracti del derivat d'un antic nom personal germànic; fins i tot hi podríem suggerir, en aquest sentit, un ètim concret: una forma **Tetlend*, dissimilada en *Titlén(d)*, que no fóra sinó una variant de l'antropònim TEUDELINDES, normalment femení, que Bolòs i Moran enregistren amb set formes diferents (entre elles algunes de ben properes, com *Teudelen* o *Todlendi*), a la segona meitat del segle x, en els comtats de la Catalunya Vella (vegeu RAC-I, p. 533), a les quals escau afegir una *Tedlen* documentada també al nostre país, l'any 1035, per Kremer (1969-1972, p. 277).¹

[[tit]][len]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. Una hipòtesi completament diferent consistiria a veure en aquest topònim alguna mena de derivació a partir del substantiu *titlla*, i més concretament, atesa la seva més fàcil aplicabilitat toponímica, en paral·lel (tanmateix ben incert) amb un *titlló* 'fita que marca el termenal entre municipis' que Coromines (DECat, vol. VIII, p. 519a49-53) trobà emprat el 1935 a Cervià de les Garrigues, i que d'alguna manera podria tenir a veure amb el topònim Quertilló, a la Cerdanya (vegeu OC, vol. VII, p. 273a55-b6).

1935

Tiurana

COM.: Noguera

REF.: Aebischer, p. 53, 137; GEC; OC, vol. VII, p. 279a32-44.

Vila i municipi en lamentable procés de desaparició sota les aigües del faraònic pantà de Rialb, en ple Segre Mitjà o Mig Segre, entre Bassella (Alt Urgell) i Ponts; la població es troba (trobava) en un petit pla vora la riba esquerra del Segre, sota la muntanya de Solers, on ara mira de refer-se.

DOC.: *Tiurana*, 1237 (OC); *Tiurana*, 1280 (OC); *Tirana*, 1297 (OC); *Tiurana*, 1359 (OC); *Tiurana*, 1497 (*Fog.*, p. 150).

OC: Vol. VII, p. 279a47-b4: sens dubte, com ja posà en relleu Aebischer, deriva d'una forma llatina TIBERIANA, corresponent a la sufixació femenina en -ANA(M) del ben conegut nom personal romà TIBERIUS en un context com (VILLA) TIBERIANA 'villa de (posseïda per) Tiberius', a través de l'evolució fonètica **Teveriana* > *Tiverana* (metafonia) > *Tiurana* (síncope).¹

ALTR. HIP.: —

[[tiur]ana]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à(na)

1. Va ser notícia (març del 2000) la descoberta d'unes restes arqueològiques d'èpoques romana i medieval vora el poble de Tiurana, arran tot just d'un descens de les aigües que ja cobrien part del terme, i que hom ha adjudicat precisament a una villa, que els mateixos arqueòlegs han identificat com a *Villa Tiberiana*. Val a dir que tres mesos després, unes altres restes també romanes, en aquest cas riu amunt, a Ollana (Alt Urgell), semblen confirmar-ne no només l'assentament zonal, sinó, de forma indirecta però prou evident, el conegut tipus toponímic representat pels antropotopònims d'arrel llatina amb la típica sufixació en -ana < -ANAM.

1936

Toll, coll del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un cap de turó allargassat (a aquest element sembla correspondre el substantiu *coll* en aquest cas, més que no a 'pas entre muntanyes') que es troba en el municipi de Granyena de les Garrigues, poc més d'un quilòmetre al sud del poble i uns tres a ponent del Soleràs (i no lluny tampoc del límit amb el terme de la Granadella), a cavall entre la vall Major i un dels seus afluents d'aquella zona, la vall dels Olivers (o Aulivers).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És prou evident que es tracta d'una fossilització toponímica del ben usual substantiu *toll* 'gorga' o 'bassal', que sembla ser un mot d'origen prelatí, probablement cèltic (vegeu DECat *s. v.*).¹

[toll]
hidrotopònim
català < preromà
simple

1. Vegeu altres casos (només quatre, però, a tall d'exemple) d'ús onomàstic de *toll* (mot que «ha estat molt productiu en topònims de forma estrictament catalana») esmentats per l'OC, si bé *s. v. Tollos* (vol. VII, p. 285b32-39); no cal dir que cap d'ells no correspon als casos ponentins que hem recollit en aquesta fitxa i les següents.

1937

Toll Blau, fiter del

COM.: Segarra

REF.: DECat, vol. III, p. 1049b5-9.

Topònim menor de l'antic terme de Lloberola (avui inclòs en el de Biosca), que Coromines hi recollí personalment, en els seus viatges filològics pel país, a partir de la conversa amb un informant local que és parcialment transcrita en l'esmentat passatge del DECat.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat del substantiu *toll* (vegeu la fitxa anterior) i l'adjectiu cromàtic *blau*, que, com és prou sabut, té origen germànic.

[toll][blau]
hidrotopònim
català < preromà
compost N + Adj

1. Això no obstant, aquest topònim és absent de l'OC. Val a dir que en el passatge en qüestió, l'autor del diccionari etimològic s'interessa no pas per allò que sembla ser el veritable nom propi (*Toll Blau*), sinó pel substantiu *fiter*, que, òbviamment derivant de *fita*, sembla oferir diversos significats en els usos populars comarcals, des de 'tapàs de terra tan forta que no es deixa conrear' fins a 'petit cingle', passant (n'és el nexa lògic) pel de 'codina' (vegeu DCVB s. v., DECat, vol. III, p. 1049a57-b19), i havent estat els dos darrers constatats precisament a la Segarra. En el cas que ens ocupa, malgrat l'especulació de Coromines (arran d'un dels apunts del seu informant) si *fiter* no hi podria significar també 'bosquet d'arbres' (vegeu íd., p. 1049b6-13), idea en principi descartable, sembla que devem ser davant d'un ús certament comú de *fiter*, designant un turonet o petit cingle format de terra compacta, a manera de codina, que es troba al costat d'un *toll* de coloració *blavosa*, d'on rep el nom propi.

1938

Toll de l'Olla, lo

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. VII, p. 522a50-52; ICC-*Garrigues*.

Nom d'una partida del terme municipal de les Borges Blanques, al sud del nucli de la vila, que tot i aparèixer un parell de vegades en la cartografia comarcal de l'ICC (immediatament vora la població, vers la variant de la carretera, i un parell de quilòmetres més al sud, entre Rojals i Sant Salvador) podem considerar en principi un mateix cas toponímic; l'esmenta també Coromines, si bé només en el DECat i de passada (*s. v. ruïna*), havent-lo recollit el 1935 a les Borges Blanques mateix com a nom d'un «bulloneret per on baixen les rovinades» (on *bulloneret* és segons aquest autor un apel·latiu derivat d'*albelló*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost no aglutinat de *toll* 'gorga' o 'bassal' (vegeu les fitxes anteriors i següent) amb el mateix sintagma preposicional *de l'Olla* que trobem en topònims com el barceloní *torrent de l'Olla*, relatiu possiblement a indrets on hom fabricava utensilis metàl·lics o bé on se'n trobà algun exemplar singular (de vegades indicis de restes arqueològiques de tipus ceràmic).

[toll]de[olla]
hidrotopònim
català < preromà
compost N + N

1939

Tolls, los

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Algerri, situada ben just un parell de quilòmetres a ponent de la població, a mig camí de la Noguera Ribagorçana, vers on neix un dels seus petits afluents d'aigua no constant d'aquesta zona, el barranc de l'Esquirol.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tant pel nom com, en bona part, per les circumstàncies geogràfiques alludides, som davant d'un cas completament paral·lel al de l'homònim garriguenc tractat en la fitxa següent, a la qual remetem, així com a les altres que contenen aquest mateix substantiu *toll*.

[tolls]
hidrotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

1940

Tolls, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de la Granadella, un parell de quilòmetres a ponent del poble, situada aproximadament al centre d'una zona de turons de poc més de cinc-cents metres d'altura on neixen diversos torrents o valls (en especial la de les Àlies) que tot seguit s'orienten vers el terme de Llardecans.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que som davant d'una fixació en plural del mateix substantiu *toll* 'gorga' o 'bassal' que hem vist en les fitxes anteriors, la qual cosa s'adiu perfectament amb l'esmentat naixement d'algun curs d'aigua en aquest lloc.

[tolls]
hidrotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

1941

Tolls, pla dels

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un petit altiplà que es troba en el sector occidental del municipi de Sant Ramon, un parell de quilòmetres a ponent de la Manresana, prop del límit amb el terme municipal de Cervera pel sector de Queràs, Tudela i Malgrat; es tracta d'una zona que d'alguna manera marca una divisòria d'aigües menor, interna de la conca del Sió: al sud i l'oest, la rasa Llobatera i el barranc de Malgrat, petits deutors directes d'aquest riu; al nord, el clot del Llor i altres que acabaran també en el Sió, però donant un tomb per Castellmeià fins a Tarroja.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta òbviamment del mateix substantiu *tolls* que hem vist en les fitxes anteriors, en aquest cas ben escaient, d'acord amb el caràcter de la zona, en què se solen formar petits aiguamolls i basses naturals en temps de pluja abundosa, en part origen dels torrents i clots esmentats abans.

[tolls]
hidrotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

1942

Tolons

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VII, p. 286a55-57.

Nom antic, avui sembla que desaparegut, d'una partida del terme de Lleida, esmentada en una llista de final del segle XVII (que li facilità Josep Lladonosa i Coromines emprà repetidament) entre les de Comajuncosa i la Mariola (i segueix en sentit nord: Empresseguera, etc.), de manera que podem situar-la a ponent de la ciutat, vers el turó de la Caparrella, on actualment hi ha un important complex educatiu i de serveis.

DOC.: *Tolons*, 1690 (OC).

OC: Vol. VII, p. 286a57-60: possiblement es tracta d'un posttopònim, és a dir, d'un nom reduplicat directament a partir de *Toló*, que és principalment el nom d'una important ciutat de la Provença, però també un poble del Pallars Jussà i, potser, un antic lloc empordanès, vers Peralada o més o menys coincidint amb aquest nucli comtal (vegeu OC, vol. VII, p. 285b44-286b6); pel que fa a l'origen etimològic d'aqueix *Toló*, bastant controvertit, sembla que és prellatí, sobre una base *TELO*, -ONIS, i tal volta cèltic o sorotàptic (vegeu íd., p. 286b6-34).

ALTR. HIP.:

—
[tolo-ns]
topònim reduplicat
català < preromà
simple (N(top)) (morf plural)

1943

Toper, racó del

COM.: Segrià

REF.: DECat, vol. VIII, p. 244*b*12-14; OC, vol. VII, p. 220*b*18.

Topònim menor del terme de Soses, enregistrat el 1964 per Joan Coromines sota la forma contracta /ra'kol to'pe/ (és a dir, elidint la preposició, d'acord amb l'ús popular majoritari en aquesta zona i vers les Garrigues), i esmentat tant en el DECat com en l'OC; correspon, segons explica en la primera obra, a un barranquet, però no concreta el lloc on es troba.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 220*b*6-9: derivat el zoònim *talp*, i més concretament (DECat, vol. VIII, p. 244*b*11-14) fruit de la monoftongació d'una forma sufixada *tauper* < *talper* (vegeu *taup* < *talp* pel que fa al nom de l'animal mateix: íd., p. 243*b*37-244*a*48) que no és sinó una variant masculina de *talpera* (*taupera*) 'cau de talps', indicant, doncs, la presència d'aquest mamífer en el barranc en qüestió.

ALTR. HIP.: —

[[top]er]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er*

REF.: GEC; Coberó (1982); TS, p. 473-475; OC, vol. VII, p. 295a54-b22.

Notable vila del nord-est de la comarca, situada al peu de la muntanya de l'Aguda, en un pla vora la unió de les rieres de Llanera i de Cellers amb el riu Bragós o Llobregós,¹ i davant per davant d'on hi conflueix el torrent de la Garganta, que baixa d'Ivorra; és cap d'un extens municipi, el tercer en població de la Segarra, que inclou des del 1968 l'antic de Llanera.

DOC.: *Taurani*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS; CR, vol. XXIV, p. 467; OC); *Taurani*, 1035-1036 (*Marca*, doc. 213; TS; OC); *Toran*, 1040 (Baraut, doc., 52; TS); *Torano*, 1064 (OC); *Tora*, 1069 (OC); *Thora*, 1079 (OC); *Tora*, 1163 (TS; OC); *Tora*, 1179 (OC); *Torrano*, 1185 (OC); *Tora / Torani*, 1190-1194 (TS; CR, vol. XXIV, p. 468); *Tora*, 1196 (OC); *Tora*, s. XII (Rasico, p. 109); *Torano / Thorano*, 1287 (TS); *Tora / Thora*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Thorano*, 1306 (TS); *Tora*, 1311 (TS); *Torano*, 1344 (TS); *Torano / Thorano*, 1348 (TS); *Torano*, 1358 (*Fog.*; TS); *Tora*, 1359 (OC); *Thorano*, 1366 (TS); *Tora*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Tora*, 1429, 1438 (TS); *Thorani*, 1463 (TS); *Tora*, 1479 (TS); *Thorano*, 1486 (TS); *Tora*, 1497 (*Fog.*, p. 206).

OC.: Vol. VII, p. 295b45-296b11: «incerta» és la primera i més segura paraula emprada aquesta vegada per Coromines en el corresponent apartat etimològic, per bé que tot seguit en ressegueix tres vies: un postantropònim romà de la sèrie en -ANUM (p. 295b45-50), una denominació preromana de tipus fluvial, tal volta encreuada amb el nom (TARANI) del déu cèltic del tro (p. 296a17-50) i, també dins l'àmbit del preromanisme, un derivat d'una arrel TOR- que podria significar 'turó' (p. 296a51-b5); al capdavant d'aquests tempteigs, l'il·lustre etimòleg gosa assegurar tan sols un indeterminat «origen preromà, per una o altra via, o per totes dues juntes» (p. 296b5-11), en relació naturalment a les darreres, que troba conciliables, però havent descartat en canvi la primera per raons de fonètica històrica, ja que una base TORIUS (nom personal certament documentat, bé que escadusser) hauria hagut de donar *Torlà i no pas Torà (p. 295b50-296a2).

ALTR. HIP.: Vista la indefinició amb què es manifesta en aquest cas l'OC, preferim mantenir la hipòtesi més raonable, ja defensada a TS: derivació TAURANUM a partir d'un antropònim llatí TAURUS (de tipus sobrenominatiu, en al·lusió al 'toro', igual com existeixen LUPUS 'llop' o URSUS 'ós'), que realment ha estat documentat al nostre país (vegeu OC, vol. VII, p. 299b7-8; Albertos, 1966, p. 222).²

[[tor]à]
antropotopònim
llatí
NP + sufix -à

1. No és pas desconeguda (per exemple GEC s. v.), la denominació especificativa *Torà de Riubregós* (de fet és prop d'allí, cinc quilòmetres al sud-est, i ja dins la demarcació d'Anoia, la població i municipi de *Castellfolit de Riubregós*), que tanmateix els toranesos solen refusar i que avui dia no es reflecteix pas en el nom oficial (car de fet cap altre *Torà* no té entitat municipal).

2. Idea també contemplada per Joan Coromines, veient-hi «un d'aquells extraordinaris noms radicals en -ANU, sense -I», que certament ha generat alguns noms llenguadocians del tipus *Tauran* (vegeu OC, vol. VII, p. 296a3-13), de manera que fins es podria pensar en un trasllat des d'aquests; però la refusa, malgrat tals constàncies, a causa del dubte, al nostre entendre excessiu, que li ofereixen les mencions documentals amb *Taur-* (vegeu íd., p. 295b35-44, 296b13-16).

1945

Tordera

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 475-476; OC, vol. VII, p. 298a11-16.

Poble septentrional del municipi de Granyanella,¹ situat tres quilòmetres i mig al nord d'aquesta població i a la meitat de la Curullada, vora el límit amb els Plans de Sió (pel sector del Canós), i uns quatre quilòmetres a ponent de Cervera, vora la nova variant de l'autovia, que travessa els anomenats *plans de Tordera* (ICC-Segarra).

DOC.: *Tordera*, 1249 (*Priv. Cerv.*, doc. 7; TS); *Tordera*, 1358 (*Fog.*; TS); *Tordera*, 1359 (OC); *Tordera*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Tordera*, 1497 (*Fog.*, p. 199, 240).

OC: Vol. VII, p. 297b1-3: morfològicament es tracta d'un evident derivat a partir de l'ornitònim *tord*, mitjançant el ben usual sufix *-era*, i, doncs, és clara l'al·lusió a aquesta mena d'ocells.²

ALTR. HIP.: —

[[tord]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. No és exactament un «despoblat», com en diu la GEC (*s. v.*), sinó que el llogaret, certament de dimensions reduïdes (respon a l'antiga estructura de vila closa aturonada), ha anat sobrevivint en els darrers temps mitjançant una combinació entre habitatge temporal (i fins la presència d'alguna família nouvinguda, dels ara anomenats *neorurals*) i una singular vitalitat (se'n conreen les terres i es té cura de les cases, gairebé sense excepció) facilitada sens dubte per la proximitat amb Cervera, on resideix la major part dels antics veïns, i la principal expressió de la qual és la seva festa major de setembre, organitzada per l'associació ben activa que formen principalment aquests darrers.

2. Tanmateix Coromines, que tracta aquest cas només de passada al costat de la resta de topònims catalans del tipus *Tordera*, *Torderes*, *Tordell*, etc. (vegeu OC, vol. VII, p. 297a57-298b15), encapçalats significativament per sengles *font Tordera* al Cadí, a Girona i al Montseny (d'on el nom del riu que afluïx al mar entre Malgrat i Blanes, i, doncs, també, a la seva riba, de les viles de *Tordera* i *Palautordera*), prefereix entendre que l'al·lusió als *tords* és només indirecta, i que en realitat s'aplica a la mena de fonts («sobretot les geliues de les grans muntanyes») on «els tords acuden a grans vols a abeurar-se» (ídem, p. 297b2-4). Explicació certament plausible per a molts d'aquests altres casos, i fins preferible per a aquells en què efectivament es constata un ús adjectival com l'esmentat *font Tordera* (no pas **font de Tordera*: detall pertinent), però que l'il·lustre etimòleg, endut pel goig de la troballa etiològica, fa extensiva de manera explícita al nom del llogaret segarrenc: «allí neix una de les branques del riu de Cervera-Tàrraga (afl. drete)» (ídem, p. 298a13-15); la qual cosa ens sembla ja excessiva, no només perquè no hi ha fonts significatives (i les que poguessin haver-hi és clar que no són pas de muntanya), sinó perquè realment el torrent sec que s'intueix vora Tordera (no pas afluent directe de l'Òndara, sinó branca menor d'un dels seus minúsculs deutors) no es pot dir pròpiament que hi neixi, sinó que baixa de més amunt, en concret de les turonades que, uns cinc quilòmetres més a llevant, marquen la divisòria de conques amb l'immediat Sió.

1946

Torm, la roca del

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 599a53-54.

Nom de lloc recollit directament i esmentat tan sols per Coromines (però no a l'OC, sinó en el DECat, *s. v. tormo*, i a pròpòsit de l'extensió geogràfica de l'ús de *torm* / *tormo* com a apel·latiu geogràfic); correspon a un penyal isolat¹ que es troba entre els llocs de Blancafort i Tragó de Noguera, és a dir, en el sector extrem septentrional de l'actual municipi d'Os de Balaguer, vers la serra de Blancafort, entre els pantans de Canelles i de Santa Anna.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment som en presència de l'orònim *torm* 'penyal isolat' (vegeu DECat, *s. v. tormo*), el mateix que en les fitxes següents, ja siguin sota la forma mossàrab *tormo* o fixat en plural, com en el més conegut nom de municipi garriguenc, *els Torms* (vegeu *infra s. v.*).

[torm]
orotopònim
català < preromà
simple

1. Per aquesta raó, a diferència de l'ús amb majúscula gràfica del mateix Coromines, considerem que almenys el primer substantiu, *roca*, hi és usat en sentit recte, ço és, com a apel·latiu, i que en tot cas el veritable topònim, per bé que semànticament redundant (som, doncs, davant d'un cas paradigmàtic de tautologia onomàstica), és aqueix *Torm*.

1947

Tormo, el

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim menor del sector de ponent del municipi d'Almatret, on designa la partida del *Racó del Tormo*, uns tres quilòmetres a l'oest del poble, i, vora mateix d'aquesta, un petit *barranc del Tormo* que és afluent directe de l'Ebre davant per davant de la Punta Cremada (del terme municipal de Mequinensa).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Heus aquí un cas segrianenc, malauradament no recollit per Coromines, d'ús en toponímia del mossarabisme *tormo*, equivalent al català general *torm* 'penyal isolat' (vegeu les fitxes anterior i següent, així com el tractament que se'n fa al DECat, *s. v.* *tormo*, i una bona colla d'altres exemples toponímics, bàsicament valencians però també de les molt properes terres de l'Ebre i el Matarranya, a OC, vol. VII, p. 303*b*17-304*a*42).

[tormo]
orotopònim
mossàrab
simple

1948

Torms, els

COM.: Garrigues

REF.: GEC; DECat, vol. VIII, p. 599a27-30; OC, vol. VII, p. 303a42-56.

Població, i municipi del sector occidental de la comarca oficial, que es troba a la vall Major, entre Juncosa i el Soleràs, i uns sis quilòmetres al nord-est de la Granadella.

DOC.: *ipsos Torms*, 1097 (CR, vol. XIII, p. 282); *·ez Torms*, 1225 (Font Rius, doc. 246; OC); *Torms / los Torms*, 1358 (*Fog.*); *·els Torms*, 1359 (OC); *·els Torms*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86).¹

OC: Vol. VII, p. 302b58-303a34: mera fixació plural de l'antic substantiu *torm*, d'origen incertament preromà (vegeu DECat, s. v. *tormo*, que n'és la forma mossàrab) i ben present en la nostra toponímia, especialment l'occidental, amb variants, del Pallars i la Ribagorça al sud del País Valencià (vegeu OC, vol. VII, p. 303a35-305b22), que té un significat clarament orogràfic, designant pertot cingles, roques o penyals, en especial grans roques isolades.²

ALTR. HIP.: —

[torms]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

1. El que es llegeix en l'edició del fogatge de 1365-1370 a cura de Josep Iglésies és «Lochs dels Tormis», però resulta evident que es tracta d'un error de lectura (o ja abans, de còpia) per *Torms*, confonent els tres pals de *m* pels d'un aquí inexistent segment *ni*. Més estranya (si no, també, una altra errata) és la presència del nombre plural en el *llocs* inicial, que només es dona en aquelles anotacions en què s'agrupen efectivament dos o més llocs en un mateix recompte de focs, i aquest no és el cas.

2. Just això és el que reporta Coromines que li explicà *in situ* el seu informant local: «un *tormo* vol dir una roca sola; el poble li ve el nom d'uns cingles que hi ha allí davall, a la Cova de Reig» (OC, vol. VII, p. 303a48-50). I prou que escau afegir-hi, en aquest cas directament en relació amb el mot comú (també *tormo*), allò que el mateix autor sentí explicar en llocs tan propers com són Juncosa i la Pobla de la Granadella (és a dir, l'actual Bella-guarda, sis quilòmetres al sud dels Torms): «vol dir un bloc de roca després d'una cinglera» (DECat, vol. VIII, p. 600a29-30); tanmateix en contradicció parcial amb el sentit que li donen un poc més al sud, vers el Priorat, on *tormo* és 'penyal isolat dalt d'un turó' (vegeu íd., p. 600a30-41).

Tornabous

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 308a30-51.

Municipi i població del sector occidental de la comarca, al límit amb el Pla d'Urgell (confronta tant amb Barbens com amb el seu enclavament d'Aguilella), que es troba equidistant uns deu quilòmetres al sud-sud-oest d'Agramunt i al nord-oest de Tàrraga, entre Anglesola i la Fuliola; el seu terme comprèn també l'enclavament del Tarròs i la Guàrdia.

DOC.: *Tornabous*, 1156 (CR, vol. XXIV, p. 350); *Tornabous*, 1179 (OC); *Tornabous*, 1280 (Font Rius, doc. 337; OC); *Cornabous* [?], 1359 (OC); *Tornabous*, 1419 (OC); *Tornabous*, 1497 (*Fog.*, p. 153).

OC: Vol. VII, p. 308a52-58: alteració o metaplasme per *Doma-bous*, nom que faria referència a la dedicació al pasturatge dels primers repobladors de la zona, igual que el topònim penedesenc *Tomavi*, del qual s'hauria conegut també, segons Coromines, una variant *Tornabous* o similar (vegeu íd., p. 307b10-308a26).

ALTR. HIP.: Sense descartar la hipòtesi corominiana (ni tampoc altres de col·laterals, com ara una interpretació similar del compost, però aplicat en primera instància com a renom a algun individu, i, doncs, en definitiva postantroponímic), caldria parar especial atenció a la possibilitat que siguem davant d'un simple trasllat o reduplicació des d'Occitània, on existeix en efecte un lloc de *Tornaboís* o *Tornabouix* (esmentat fins i tot per Coromines, però tan sols com a paral·lel i amb caràcter d'hàpax, a OC, vol. VII, p. 308b7-12).

[[torna][bous]]
activitat humana
català < llatí
compost V + N

1950

Torrabadal

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom amb què també es coneixia el petit nucli de la Torre de Rialb (vegeu *infra s. v.*), un dels bàsics de l'extens i força dispers terme municipal de la Baronia de Rialb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'un compost de *torre*, però entrem en un terreny més dubtós quan n'hem d'identificar el segon element, així com la fórmula morfofonètica d'enllaç; sembla que hi ha elisió de la /e/ final de *torre* davant d'un inici semblantment vocàlic del segon element, *abadal*, de tipus adjectiu, significat 'propi de l'abat' o 'pertanyent a l'abadia', en referència a una antiga possessió monàstica, però també podríem pensar que aquest segon element és simplement *badal*, variant d'aquell *abadal* emprada principalment com a cognom (vegeu DCVB *s. v.*), de manera que llavors el compost fóra de tipus antroponímic i amb la variant *torra*, la qual és emprada també col·loquialment.

[[torr]][[abad]al]]
situació jurídica
català < llatí
compost N + Adj

1951

Torratxa, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Ponts, al límit amb el d'Artesa de Segre pel sector de Figuerola i Torreblanca, ben just un quilòmetre al nord-oest d'aquest poble, a les costes meridionals de la serra de Sant Andreu, al capdamunt de la qual (ja dins el terme d'Artesa) hi ha una casa significativament anomenada *la Guàrdia* (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No hi ha dubte que es tracta d'una mera fixació toponímica del substantiu *torratxa* 'petita torre amb funció de mirador' (vegeu DCVB s. v.), atribuïble per tant al reguitzell de construccions de caràcter defensiu bastides en aquesta antiga línia fronterera (com a paral·lel de l'esmentat topònim veí *la Guàrdia*), però en aquest cas el que és incert és l'origen etimològic d'aquest mot: Coromines (DECat, vol. VIII, p. 624b39-626a14, s. v. *torre*) nega categòricament, amb raons de prou pes, que es pugui tractar, tal com proposava justament el DCVB, d'un manlleu de l'italià, i indaga diverses línies, tant preromanes com romàniques, sense tanmateix conclusions definitives, però deixant clara l'antiguitat del mot en català així com un possible parentiu provençal.

[[torr]atxa]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-atxa*

1952

Torrauba

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 478-479; ICC-*Segarra*.

Antic topònim del sud de la plana de Guissona, on sembla que designava un castell i fins potser un lloc desapareguts, i del qual sembla ser un vestigi onomàstic la partida que la cartografia actual de l'ICC consigna com a *Terraubes* (vers el límit entre els termes de Torrefeta i Guissona, a mig camí entre aquesta vila i Bellveí), així com, significativament en singular, el *torrent de Terrauba*, afluent del torrent de l'Oró que ressegueix aproximadament el camí entre Sant Guim de la Plana i l'esmentat poble de Bellveí, i que ja al segle XVIII és l'únic a què feia referència Zamora (p. 255).

DOC.: *Turrealba*, 1046-1047 (Sangés, doc. 12; TS); *Turrealba*, 1088 (Sangés, doc. 59; TS).

OC: —

ALTR. HIP.: Com sembla en primera instància, i com confirmen sens dubte les mencions medievals aportades, es tracta d'un compost de *torre* amb l'adjectiu *alba* 'blanca', amb la natural caiguda de /e/ en fossilitzar-se el compost, i vocalització de /l/ implosiva en /w/.¹

[[torr][auba]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

1. Naturalment tindria sentit també una composició del mateix adjectiu *alba* > *aub* no amb *torre*, sinó amb *terra*, com semblen donar a entendre les formes actuals *Terrauba/-es* (ICC), però insistim en el caràcter provatori de les mencions antigues *Turrealba*, tan inequívokes com les que existeixen per al veí poble de *Tarroja*, en el nom del qual s'ha produït una similar alteració vocàlica *to-* > *ta-* (similar fonèticament a *te-*: vegeu *supra* s. v., el cas *Terrers* / *Tarrés*) que sovint ha fet sorgir la idea que prové d'un compost de *terra*.

1953

Torre, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom avui d'una petita partida del nord del terme de Castelló de Farfanya, i també d'un veí *molí de la Torre*, vora el riu de Farfanya mateix, que es troben respectivament a dos i un quilòmetres dret al nord de la població, abans del límit amb Os de Balaguer.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla indubtable que ha de tractar-se d'una fixació toponímica simple del mot *torre*, al·lusiva a una antiga edificació defensiva d'aquesta zona que durant algun temps a cavall entre els segles XI i XII fou part de la frontera entre els comtats catalans en expansió i el regne musulmà de Lleida.

[torre]
arquitectura militar
català < llatí
simple

1954

Torre, pla de la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un petit altiplà que es troba a l'inici del vessant septentrional de la serra de la Llena, dins del municipi de la Pobla de Cérvoles, uns tres quilòmetres al sud-oest d'aquesta població, vora la carretera, vers el coll de la Boquera i el naixement del barranc de l'Escala o de Sant Joan.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que el cas simple tractat en la fitxa anterior, i de manera fins a cert punt paral·lela a algun dels nombrosos compostos que veurem en les següents, és clar que som davant d'un ús probablement militar, de vigilància des d'altura, del substantiu *torre*, al·lusiú a una vella edificació que des d'aquella àrea privilegiada serviria per controlar tant el pas pel camí del coll veí com les terres més baixes de vers el nord.

[torre]
arquitectura militar
català < llatí
simple

1955

Torre Blanca, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme d'Almenar, en el seu sector occidental, prop del límit amb Almacelles i amb la Llitera (concretament confronta amb l'apèndix del pla de la Quadra, pertanyent al municipi d'Alcampell), un parell de quilòmetres a ponent del petit nucli de la Bassa Nova.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com els quasihomònims tractats més endavant (vegeu *infra*, s. v. *Torreblanca*), és evident el seu caràcter de compost (en aquest cas, però, no aglutinat i, conseqüentment, amb article) així com el seu significat referencial, tot i que, en aquesta zona, podríem dubtar raonablement si el substantiu *torre* s'ha d'entendre en l'habitual sentit militar, o bé som davant d'una fixació onomàstica d'aquest mot amb el valor, dialectalment majoritari, de 'mas, casa de camp'.

[torre][blanca]
arquitectura militar
català < germànic
compost N + Adj

1956

Torre de Fluvià, la

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 233a51-b10.

Poble agregat del terme de Cubells, situat en el seu sector oriental, al peu de la serra de les Comes, a uns tres quilòmetres del seu cap, camí d'Agramunt, i no lluny del límit amb els municipis de Montgai i Artesa de Segre; antigament s'emprà la forma simple *Fluvià* (vegeu *supra* s. v.), però avui (i ja des de la baixa edat mitjana, segons la documentació) ha restat fossilitzada la fórmula composicional (no aglutinada), com ho demostra la presència, justament entre aquest lloc i Cubells, d'una partida anomenada *lo Camí de la Torre* (ICC-Noguera).

DOC.: *Fluvia* / *Torre de Fluvia*, 1290-1299 (OC); *Torre de Fluvia*, 1389 (OC); *la Torre de Fluvia*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. IV, p. 233b11-28: el nom propi *Fluvià* sembla tenir origen antroponímic llatí, per bé que en el cas que ens ocupa podria ser de tipus secundari (com ja s'ha exposat, s. v. *Fluvià*, fitxa a què remetem per a més detalls).

ALTR. HIP.: Convé afegir-hi, doncs, que la relativament moderna composició amb *torre* deu traïr el caràcter predominant, en aquest lloc, del seu principal edifici senyorial (i d'alguna manera militar), ço és, justament la *torre* dels senyors de Fluvià.

[torre][[fluvi]à]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + NP

1957

Torre de Rialb, la

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom d'un dels nuclis bàsics de la Baronia de Rialb, entitat històrica i geogràfica i avui municipi nord-oriental de la comarca, que s'estructura al voltant del riu anomenat justament *Rialb* (vegeu *supra s. v.*); concretament el petit lloc que ara ens ocupa, abans anomenat també *Torabadal* (vegeu *supra s. v.*), i antic centre de la part del *Rialb Jussà* o *Sotirà* en què hom dividí la jurisdicció de l'esmentada *baronia*, es troba a l'esquerra del riu, tot just tres quilòmetres abans que aquest desguassi en el Segre, i un quilòmetre a ponent de Polig i a tres quilòmetres del vell nucli de Tiurana.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta de l'adjunció al genèric *torre* de l'especificatiu *Rialb*, paral·lela a la d'altres nuclis del terme, com *el Puig de Rialb*, *el Palau de Rialb* i *la Serra de Rialb* (vegeu *supra s. v.*).

[torre][[ri][alb]]
arquitectura militar
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

1958

Torre de Ribelles, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'escassa fixació onomàstica, corresponent en principi a una petita agrupació de cases entorn certament d'una antiga *torre* (la *torre-molí de Ribelles*, tal com en diu un modern cartell indicador), que es troba dins del municipi de Vilanova de l'Aguda, sota el poble i castell de Ribelles (vegeu *supra s. v.*), poc més d'un quilòmetre vers ponent, vora la riba dreta del riu Bragós o Llobregós, a l'indret que justament es coneix com a *plana de la Torre*.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No cal dir que som davant de la simple fixació toponímica del substantiu *torre*, que pot ser emprat independentment o bé amb el complement especificatiu *de Ribelles*, atès el caràcter excessivament genèric d'aquell; tanmateix cal dir que, vista la seva situació oberta (en un pla vora el riu), així com el veïnatge preeminent del veritable *castell* de Ribelles i el caràcter de torre-molí del lloc que ens ocupa, ens veiem obligats a decantar-nos per una interpretació no militar de *torre*, en aquest cas, sinó per una mera designació de l'edifici singular, dependent certament de Ribelles, que en aquest indret complia funcions de comunicació o bàsicament econòmiques.

[torre][[rib]elles]
arquitectura civil
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

1. El lloc (o més ben dit, el topònim) no apareix a la cartografia comarcal de l'ICC, però sí que ho fan (a més del poble de Ribelles, naturalment) aqueixa *plana de la Torre* i també uns sis puntets corresponents a les edificacions en qüestió, tanmateix innominats.

1959

Torrebeses

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 311b30-37.

Població, i municipi del sector sud-oriental de la comarca, al límit amb les Garrigues, i de fet pertanyent, com els seus immediatament veïns, a aquesta darrera comarca des d'un punt de vista natural i històric (per això és admissible que, al marge d'adscripcions oficials, l'hi situï Coromines en introduir-lo breument a OC, vol. VII, p. 311b30); és remarcable la pronunciació no només local, sinó zonal, amb assimilació [ˈtoro-] apuntada pel mateix OC a Alcanó, Maials, la Granadella i Llardecans, i comprovada recentment a Sarroca, Juncosa, el Soleràs i els Torms.

DOC.: *Torres Beces*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 110; CR, vol. XXIV, p. 238); *Torresbeçes*, 1358 (*Fog.*); *Torres Beces*, 1359 (OC); *Torresbeçes*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Torres Besses*, 1497 (*Fog.*, p. 181); *Torra Besses*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 311b54-56: compost de *torre*¹ amb l'adjectiu arcaic *besses*, mera variant gràfica de *beces* (femení plural), que correspon a l'actual *bessones* d'acord amb l'etimologia preromana apuntada pel mateix Coromines en el DECat, s. v. *bessons* (amb esment exprés del nostre topònim, al vol. I, p. 781b58);² l'al·lusió, per tant, fóra a un parell de *torres* de defensa similars o paraleles que serviren per identificar singularment aquest lloc.

ALTR. HIP.: —

[[torre]][besses]]
arquitectura militar
català < preromà
compost N + Adj

1. O més precisament del seu plural *torres*, com dóna a entendre no només la documentació medieval, sinó, ben clarament, la morfologia de l'adjectiu subsegüent, de manera que hem d'incloure en aquesta fórmula etimològica una caiguda d'aquesta /s/, esdevinguda medial amb la fusió del compost, probablement per mera dissimilació.

2. D'altra banda, aquest cas és ja esmentat de passada, junt amb altres homònims al Penedès i el Vallespir, i immediatament abans del garriguenc *les Besses* (vegeu *supra* s. v.), a OC, vol. II, p. 491a5-7 (s. v. *bessó* etc.).

1960

Torreblanca

COM.: Garrigues

REF.: GEC.

Antiga població, avui desapareguda com a tal, que fou possessió de Poblet, i que es trobava dins de l'actual municipi de Castellldans, vers la vall del riu de Set.¹

DOC.: *ipsa Turre Blanca*, 1190 (Font Rius, doc. 187).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost evident entre *torre* i l'adjectiu cromàtic d'origen germànic *blanca*, tal com ho són els homònims tractats en les fitxes següents.

[[torre][blanca]]
arquitectura militar
català < germànic
compost N + Adj

1. Per tant, en el seu angle sud-oriental, vers la vall Seca, ja que aquest és pròpiament l'únic sector del terme que es pot descriure com adscrit a la vall del Set; val a dir, però, que malgrat les dades aportades per la GEC, que en diu *despoblat*, aquest topònim no apareix pas a la cartografia comarcal de l'ICC (ni com a nom de partida, ni mas, ni sota cap concepte). Pel que fa a l'OC, sembla que hi apareix, però que és objecte d'alguna confusió (en article no signat per Joan Coromines, sinó per un dels seus col·laboradors habituals), ja que hi trobem una referència a un vell *Torreblanca* en el terme «de Castellldans d'Olèrdola» (vol. VII, p. 312a9-10), del qual es diu justament que és un despoblat, tot remetent, però, al passatge sobre un antic alou de *Torrebeses*, certament a Olèrdola, que es diu que pot ser identificable amb una actual *Torre Blanca* en aquest terme penedesenc (vegeu íd., p. 311b38-40); sembla, doncs, que hi ha hagut alguna mena de creuament de dades (car d'altra banda no hi ha cap «Castellldans d'Olèrdola») o, potser encara més simplement, la mera omisió tipogràfica d'una coma o la substitució d'una conjunció per una preposició, de tal manera que, en realitat, aqueixa frase de l'OC hauria de ser «singles despoblats *Torreblanca*, en els termes de Castellldans, d'Olèrdola [...]» o bé «[...] de Castellldans i Olèrdola [...]». Per contra, creiem que sí cal adjudicar a aquest cas la documentació medieval aportada per Font Rius, atès que la «Turre Blanca» del 1190 apareix al costat de topònims ben coneguts de la zona, com ara Aspa, Castellldans o el riu de Set. Més encara: probablement aquelles dades de la GEC parteixen justament d'aquesta documentació, si més no en part.

1961

Torreblanca

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 312a3-5.

Poble agregat al municipi de Ponts, restaurat fa un temps amb fins socials després d'haver quedat deshabitat, que es troba en el seu sector septentrional, a l'altra banda del Segre, en una zona montuosa, uns quatre quilòmetres al nord-oest del cap de terme i tot just un parell al nord del Tossal, lloc avui també agregat a Ponts, però amb municipi propi fins al 1970, al qual pertanyia justament Torreblanca, per la qual cosa aquest es coneixia també pel nom de *Torreblanca del Tossal*; d'altra banda, dóna nom a una església de *Santa Cecília de Torreblanca*, a mig camí del Tossal, prop del riu, i sobretot a un *barranc de Torreblanca*, afluent directe del Segre per la dreta (s'hi uneix sota el poble mateix), que prové dels serrats que, uns bons deu quilòmetres més al nord, a llevant del Montmagastre i Comiols, separen els termes d'Artesa de Segre i la Baronia de Rialb (vegeu ICC-*Noguera*).

DOC.: *Torra Blanca*, 1359 (OC); *Torre Blanca*, 1497 (*Fog.*, p. 156); *Torre Blanca*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 311b27, 58: compost entre *torre* i *blanca*, de caràcter descriptiu ben evident.

ALTR. HIP.: —

[[torre]][blanca]]
arquitectura militar
català < germànic
compost N + Adj

1962

Torreblanca

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme de Vilanova de Segrià, situada immediatament a llevant del poble, entre aquest i el límit amb el municipi de la Portella (pel sector de la masia de Corregó).¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost descriptiu de *torre* i *blanca*, igual que els homònims tractats en les fitxes anteriors i altres que es recullen en l'OC, vol. VII, p. 311b58-312a14.

[[torre]][blanca]]
arquitectura militar
català < germànic
compost N + Adj

1. Sembla que, si no és a aquest topònim del terme de Vilanova de Segrià, és al quasihomònim *la Torre Blanca*, en el d'Almenar (vegeu *supra* s. v.), que deu correspondre una menció documental a un *Castell Blanc* que llegim de passada en el mateix OC (s. v. *Segre*, apartat *Segrià*), arran de la reproducció d'un text de l'any 1174 (ja publicat per Font Rius) en què s'atorguen terres a uns habitants de la veïna Llitera per tal que poblin aqueix *Castell Blanch*, i en què s'esmenten tot seguit aquests altres topònims de la zona: el camí de Montsó, Alpícat i «ipsa vista de Sàgria» (OC, vol. VII, p. 80b5-9). És clar que, en cas que poguéssim confirmar aquesta identificació, seríem davant d'una substitució lèxica del primitiu *castell* per un semiequivalent *torre*, i que, d'altra banda, això ens obligaria a decantar-nos indubtablement a favor de l'accepció militar d'aquest substantiu *torre*, en detriment de l'accepció dialectal com a 'casa de camp, explotació agrícola aïllada'.

Tòrrec

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 623b22-25; GEC; OC, vol. VII, p. 318a6-9.

Poblet del terme municipal de Vilanova de Meià, situat quatre quilòmetres i mig a llevant del cap de terme, entre el seu agregat Lluçars i el límit amb el municipi d'Artesa de Segre pel sector de Montargull i Montmagastre; el *riu de Tòrrec*, que és fruit de la unió, més amunt del poble, de diversos barrancs de capçalera, conflueix un parell de quilòmetres al sud amb el riu de Montargull, formant el riu de les Sogues, que és, després de passar per Vall-llebrera, un afluent directe del Segre, per la dreta, entre Anya i el Pont d'Alentorn, davant per davant de Vilves (ICC-*Noguera*); convé anotar que la pronúncia és amb /ɔ/ tònica (i sovint també amb el tancament dialectal /e/ > /i/ en l'àtona final), i que, per tant, les formes *Tórrec*, amb ó, emprades tant per la GEC com l'ICC són errònies.¹

DOC.: *Torrec*, 1497 (*Fog.* p. 110, 155); *Tarrech*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 317b58-318a12: fixació toponímica del mot dialectal *tòrrec* 'barranc esbalçat' (vegeu DCVB s. v., i sobretot DECat, vol. VIII, p. 623b12-22), que és el resultat de l'encreuament entre dos substantius parònims i quasisinònims, *còrrec* i *torrent* (vegeu DECat íd., b27-29, i ja abans DCVB s. v.), prellatí el primer i romànic el segon, tot al·ludint al caràcter extremadament trencat del territori on es troba aquest lloc, i en especial a les torreneres que el solquen.

ALTR. HIP.: Sembla descartable, doncs, tota relació amb *torre* < TURRIS.

[tòrrec]
hidrotopònim
català
simple

1. Com ja posà de manifest Coromines al DECat (vol. VIII, p. 623b14-15), en aquest cas criticant la grafia emprada pel DCVB (s. v., que inclou el nom comú homònim i aquest topònim noguerenc), i posteriorment confirmà la secció filològica de l'IEC. Val a dir que en el corresponent paràgraf del DECat (vol. VIII, p. 623b12-29) ja es diu, entre altres coses (com ara la que acabem de comentar), exactament el mateix que retrobarem en el breu pasatge que s'hi dedica en l'OC, inclosa l'etimologia a partir d'un encreuament que, per cert, ja havia apuntat el bescantat Alcover-Moll, i inclosa també, mot per mot, una equívoca referència al que hauria pogut ésser un homònim veí: «crec recordar un mas de la Baronia de Rialb o B. de Lavansa, amb aquest nom» (DECat, vol. VIII, p. 623b24-25; OC, vol. VII, p. 318a7-9). Però, vist el cas, estem convençuts que no és un topònim diferent, sinó el mateix que ens ocupa, ja que certament el lloc de Tòrrec, que és prou petit per haver-lo pres per un mas singular (i que, dit sigui de passada, és gairebé la meitat lluny de Vilanova de Meià del que indica Coromines), es trobava dins del territori antigament conegut com *Baronia de Lavansa* (vegeu *supra* s. v.), i d'altra banda el terme de la Baronia de Rialb no és tampoc gaire lluny, separat només d'aquest per un sector septentrional del d'Artesa.

1964

Tòrrec, lo

COM.: Noguera

REF.: DECat, vol. VIII, p. 623*b*26-27; OC, vol. VII, p. 318*a*9-10.

Topònim menor del terme de Cubells, recollit personalment per Coromines vers el 1964 i esmentat tan sols per aquest autor (ja al DECat, en passatge reproduït a l'OC: vegeu la nota a la fitxa anterior);¹ correspondria, segons el seu informant, a «una fondada que hi ha a la Serra d'Aixerà», és a dir, probablement la que avui hom anomena *dels Arquells* , vora la qual hi ha un *coll de Xera* (ICC-*Noguera*) el nom del qual recorda significativament l'emprat per Coromines (vegeu *supra*, s. v. *Aixelà*).

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 317*b*58-318*a*12: etimologia idèntica a la del poble homònim del terme de Vilanova de Meià (cas tractat en la fitxa anterior: vegeu *supra*), és a dir, fossilització onomàstica de *tòrrec* 'barranc esbalçat', que és un encreuament entre *còrrec* i *torrent*, mot especialment emprat al llarg de la vall del Segre.

ALTR. HIP.: —

[tòrrec]
hidrotopònim
català
simple

1. La forma recollida per Coromines, i aquella que (en notació fonètica) empra l'autor en esmentar aquest cas, [lo'tɔrik], presenta el característic tancament nord-occidental de la terminació *-ec* en [ik] (com en *mànec* ['manik], etc.), l'extensió del qual va tanmateix molt més enllà de la típica franja *xipella*.

1965

Torre cortesa

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 315b5-11; Eritja, p. 20-23.

Topònim pretèrit, corresponent almenys durant un període del segle XII al que després es coneixeria (i ja llavors, en concurrència) com a *Torreneral* (vegeu *infra* s. v.),¹ situat vers el sector meridional del terme de Penelles.

DOC.: *quadra de Cortesa*, 1069 (*Marca*, doc. 275; CR, vol. XVII, p. 72; Eritja); *ipsam Turrem que vocant Cortesa*, 1122-1123 (OC; Eritja); *Turre Curtesa*, 1183 (OC).

OC: —²

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un compost entre el substantiu *torre* i una forma adjectiva *cortesa*, sufixació de *cort*; el dubte principal, doncs, se suscita entre les dues accepcions bàsiques d'aquest mot, en referència a les *corts* nobiliàries o bé, més quotidianament, a les *corts* o corralles de bestiar, que és la interpretació més plausible, paral·lela a la que trobem, en masculí, en noms com *Montcortés* (vegeu *supra* s. v.).

[[torre]][[cort]esa]]

activitat humana

català < llatí

compost N + Adj

1. Especialment explícit és, en aquest sentit, el següent passatge del document de l'any 1183, que Coromines reproduceix havent-lo llegit a l'arxiu de Solsona: «honorem q. habetis in Turre Curtesa, quod vocant de Erad». Però cal tenir present, tal com exposa el mateix Coromines, que les dues denominacions s'encavalquen cronològicament, i que aviat predominà *Torreneral*, esbandint la que ara ens ocupa; si el 1122 trobem encara una fórmula prototoponímica «ipsam Turrem q. vocant Cortesa» i el 1183, com acabem de veure, totes dues s'esmenten com a equivalents i vigents, hi ha ja entremig de les dues dates altres testimonis de l'ús en solitari de *Torreneral*, com el text del 1125 que esmenta indirectament el mateix autor (a partir de Font Rius) a OC, vol. VII, p. 315b2-5.

2. Com hem vist, és clar que aquest topònim apareix en l'OC: no solament hi apareix, sinó que és arran de la lectura d'aquesta obra (s. v. *Torreneral*) que en tenim coneixement; allò que no consta en aquesta magna obra, però, és cap apunt sobre la seva etimologia, d'altra banda prou evident.

1966

Torredà

COM.: Noguera

REF.: Altisent, p. 12-17; GEC; DECat, vol. VIII, p. 626a28-30; ICC-*Noguera*.

Topònim del sector meridional del terme de Castelló de Farfanya, on avui designa una partida, cinc quilòmetres al sud de la població, així com, allí mateix, entre el riu de Farfanya i el camí de Menàrguens, unes *granges de Torredà* (ICC), l'entitat de les quals ve a recordar l'antic caràcter d'aquest lloc, que fou, almenys entre els segles XII i XV, ultra un terme autònom, una «important granja del monestir de Poblet» (Altisent; GEC); sembla que s'hi ha d'identificar, a més, la *torre de Torrodà*, nom d'una «masia» que Coromines hi recollí personalment, vers l'any 1964, en les seves enquestes pel país.

DOC.: *Torredan*, 1183 (*Poblet*, doc. 33; Altisent); *Torredano* / *Torreda*, final s. XII (Altisent).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla clar que som davant d'un derivat de *torre*, i en aquest cas és obligat decantar-se pel mateix mot *torredà* 'home que guarda o ocupa una torre' que, sota aquesta mateixa forma (en la qual creiem veure-hi un infix *-ed-* entre el lexema i el sufix *-à*) o en l'assimilada *torrodà* (coincident significativament amb la variant del topònim que consta en el DECat), s'emptra o emprava principalment vers aquesta zona de les terres de Ponent (vegeu DECat, vol. VIII, p. 626a15-32) per designar els habitants de *torres* (que, com és sabut, aquí no són tant fortificacions militars com cases de pagès, masies, la qual cosa lliga perfectament amb la descripció històrica del lloc que ens ocupa).¹

[[torr]ed-à]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-à*

1. Una altra hipòtesi etimològica (que tanmateix considerarem *menor* en funció de la solidesa de l'anterior) parteix de la informació que dóna com a complement i contrast el mateix DECat: *torredà* (i també *torradà* i *torrodà*) com a nom d'ocell, concretament una mena de pardal, emprat també vers Ponent (vegeu vol. VIII, p. 626a33-44).

1967

Torredeflot

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VIII, p. 50a31-34.

Antic topònim de vers Belcaire, segons Coromines duplicat d'un de solsonès i identificable amb una *Torre del Flot* que troba encara en determinada cartografia cadastral (ja no és, però, en la comarcal 1:50.000 de l'ICC), dins del terme de l'esmentada població, prop del límit amb el de la Sentiu.

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 50a31-32: com ja s'ha apuntat, Coromines mateix creu que es tracta d'un simple duplicat del més important i antic topònim *Torredeflot*, que es troba en el terme d'Olius (Solsonès), i que sembla ser (vegeu íd., p. 50a35-b12) la contracció d'un originari *torre de fra Ot*, amb dissimilació consonàntica r-r > r-l.

ALTR. HIP.: Tampoc no descartaríem una translació indirecta, és a dir, a través del cognom homònim (vegeu DCVB s. v., localitzat vers el Bages i diversos punts de Ponent, així com també, a Tàrraga, la variant *Torreflot*), que certament deu derivar de l'esmentat nom de lloc solsonès.

[[torre]de[[fl]][ot]]
topònim reduplicat
català < llatí
compost (N(top))

1968

Torredemora

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 479; OC, vol. v, p. 390b19-20; ICC-*Urgell*.

Antic terme autònom, i avui nom de partida (i així mateix d'un petit mas o *torre*), a l'angle nord-occidental del terme municipal de Belianes, vora el límit amb els de Vilanova de Bellpuig (Pla d'Urgell), Arbeka (Garrigues) i Bellpuig d'Urgell, i a ponent dels Eixaders; val a dir que, en part a causa dels seus diferents usos, no està ben fixada la forma gràfica d'aquest topònim, ja que al costat de *Torredemora* (GEC i altres obres de referència) es troba la fórmula no aglutinada i amb article (però sense preposició), *la Torre Mora*, que és com apareix en la cartografia actual de l'ICC¹ i que s'aproxima, però tampoc coincideix, amb la que esmenta Coromines (a partir de les monografies de Reig Vilardell), *Torre de la Mora*.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 390b7-18: deu derivar (naturalment en règim de composició amb *torre*) del fitònim *móra* (nom d'arbre o de fruit, del qual es coneix dialectalment una variant amb [ɔ] tònica), igual que els diversos topònims *Móra* o *la Mora* recollits i tractats prèviament pel mateix autor (vegeu íd., p. 390a5-b6).

ALTR. HIP.: Igual que part d'aquests parònims, però, fóra susceptible també de derivar del femení del gentilici ètnic *moro* < llatí MAURUM (vegeu *supra*, s. v. *Mor*, *Mora*, i especialment *Moro*, etc.).

[[torre]de[mora]]
fitotopònim
català < llatí
compost N + N

1. Designant la partida, a cavall de Vilanova de Bellpuig, però no la casa, just al límit amb Bellpuig, que al seu torn és *Torre Mora*, sense article.

1969

Torrefalguera

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Lleida, situada uns sis quilòmetres al sud-est del centre de la ciutat, en l'ampli sector del terme que és a l'altra banda del riu, més enllà dels Mangraners i la Bordeta, entre la carretera de les Borges Blanques i la via del ferrocarril.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost evident dels substantius *torre* i *falguera*, tal volta amb elisió d'un nexa preposicional *de*, o tal volta de caràcter no pas fitonímic, com sembla en primer terme, sinó antroponímic, és a dir, mitjançant la presència del cognom *Falguera*, no pas estrany a la zona.

[[torre]][falguera]]
fitotopònim
català < llatí
compost N + N

Torrefarrera

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 213a38-40.

Poble i municipi del sector de la comarca autènticament identificable des d'un punt de vista històric com a Segrià, situat uns sis quilòmetres al nord de Lleida, vora l'actual variant de l'autovia, al costat de Torre-serona.

DOC.: *Turrem Ferrariam*, 1194 (OC); *Turris Ferrere*, s. XII (CR, vol. XXIV, p. 60); *Torreferrera de Segriano*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 118-119); *Torreferraria de Segria*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 138); *Torreferrera de Segriano*, 1280 (CR, vol. XXIV, p. 82); *Turrem Ferrariam*, 1286 (OC); *Torra Ferrera*, 1358 (*Fog.*); *la Torra Ferrera de Segria*, 1359 (OC, vol. VII, p. 314a46-47); *Torre Ferrera*, 1497 (*Fog.*, p. 174, 187); *Torre Farrera*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. IV, p. 213a40-44; vol. VII, p. 314a43-44: compost de *torre* amb el nom personal d'origen germànic *Ferr*er < FERHARI < FĀR-HARI (vegeu també OC, vol. III, p. 325a51-55), ben documentat a l'edat mitjana (vegeu vol. IV, p. 212a44-b46), ja en sigui el femení o, més probablement, una forma adjectiva adaptada morfològicament al gènere de *torre*.

ALTR. HIP.: Malgrat la versemblança de la hipòtesi antroponímica defensada per Coromines, i vist que el seu principal argument sembla ser no pas la constància d'aquest nom en aquest indret, ni tampoc cap forma documental singularment explícita, sinó l'estret veïnatge amb *Torre-serona* (nom que respon certament a aquell esquema etimològic), caldria no descartar en absolut que es tracti d'una composició, en principi més evident, de *torre* amb l'adjectiu *ferrera* (tornat *farrera* d'acord amb la fonètica local), derivat per sufixació de *ferro*, tal com ho són, sens dubte, altres topònims catalans, ben nombrosos, del tipus *Ferrera*, *Farrera* (i *Vall Farrera*, etc.), tractats per l'OC, s. v. *ferro* (vol. IV, p. 210b15-211b52).¹

[[torre]][[farr]][er]a
antropotopònim
català < germànic
compost N + NP

1. I possiblement també, més a prop en tots sentits, la torre de *Torreferrera*, en el terme igualment segrianenc d'Alcarràs (però malauradament absent de l'obra de Coromines), que veurem en la fitxa següent. Pel que fa al poble que ara ens ocupa, podria ser significativa la grafia *Torreferrera* que, per exemple, empra el DCVB (s. v.) per donar-li entrada, malgrat que no n'apunta res sobre l'etimologia en l'article corresponent.

1971

Torreferrera

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una *torre* o casa de camp (una de les moltes típiques de la comarca) que es troba dins del municipi d'Alcarràs, si bé més de deu quilòmetres lluny d'aquesta població, vers el nord-oest, al sector de Vallmanya, entre Vallmanya mateix i la serra del Coscollar.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Bé que caldria no descartar que aquest nom de lloc menor pugui provenir, tal com Coromines propugna per al seu quasihomònim (i relativament veí) *Torrefarrera*, de l'antropònim germànic *Ferrer* < FERHARI < FĀR-HARI, en aquest cas sembla més senzill i admissible (preferible, per tant) que es tracti d'un compost entre els mots *torre* i *ferrera*, adjectivació perfectament regular de *ferro*, indicant, com *Vall Farrera*, etc., un indret d'on hom extreia aquest material o, més probablement, el treballava.

[[torre]][[ferr]era]
activitat humana
català < llatí
compost N + Adj

Torrefeta

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 480-481; OC, vol. iv, p. 279a50-b5.

Població del sector meridional de la plana de Guissona, cap de municipi (avui *Torrefeta i Florejacs* en haver-se unit amb aquest darrer, i ja superat el disbarat toponímic que implicava la forma híbrida *Torreflor*), que es troba a la riba dreta del torrent de l'Oró (afluent del riu Sió), entre Bellveí i Concabella, uns quatre quilòmetres al sud de Guissona, a mig camí de Sedó i Tarroja.

DOC.: *Turrefacta*, 1031 (Sangés, doc. 3; TS; CR, vol. xxiv, p. 319); *Turre Facta*, 1032 (OC); *Turrisfracte*, 1040 (Baraut, doc. 54; TS; CR, vol. xxiv, p. 323; OC); *Turrefracta*, 1063 (TS); *Turre fracta*, 1064 (OC); *Turrefracta*, 1066 (TS); *Turrefracta*, 1069 (TS); *Turrefretta* / *Turrefratta* / *Turrefracta* / *Turrisfracte* / *Turrisfracta* / *Turefacta*, 1073 (TS); *Turris fracta*, 1074 (OHC, p. 257; DCVB; TS); *Turrisfracta*, 1076 (TS; OC); *Torrefacta*, 1078 (TS; CR, vol. xxiv, p. 340); *Turrefracta* / *Turrefacta*, 1081 (TS; CR, vol. xxiv, p. 319); *Turrefretta* / *Ture Fracta* / *Turre Fracta*, 1083 (OC); *Turrefracta*, 1084 (TS; OC, vol. iv, p. 374a4); *Turris Fracta*, 1084 (OC); *Turrefeta*, 1087 (TS); *Turrefeta*, 1090 (TS); *Turrefacta*, 1091 (TS); *Turrefracta* / *Turrefacta* / *Torrefacta*, 1093 (TS); *Torrefreita*, 1095 (TS; CR, vol. xxiv, p. 319); *Torrefacta*, 1096 (TS); *Turrefacta*, 1097 (TS); *Turrefacta*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Turrefracta*, 1098-1099 (TS; OC); *Torre freita*, 1106 (OHC, p. 184, 257; DCVB; TS; OC); *Turrefacta*, 1131 (CR, vol. xxiv, p. 319); *ipsa Turre fracta*, 1173 (TS); *Turrefreita*, 1175 (TS); *Torrafreita*, 1179 (OC); *Turrefacta*, 1186 (CR, vol. xxiv, p. 319); *Torreffeta*, 1239 (TS); *Torrafracta*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 116; TS); *Turrefracta*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 107, 117, 127, 144; TS); *Turri fracta*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Torra Feyta*, 1358-1359 (*Fog.*; TS; OC); *Torrafeyta*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Torrefeta*, 1497 (*Fog.*, p. 227); *Torrefeta*, 1553 (*Fog.*; TS); *Torre Feta*, 1561 (*Fog. 1553*; OC).

OC: Vol. iv, p. 278a53-55: compost de *torre* amb l'adjectiu *freta* (ant. *freita* < llatí *FRACTA*), ço és, 'trencada', que apareix en altres topònims com *la Freita*, *Prenafeta*, *Ribafeta*, etc. (vegeu *íd.*, p. 278a56-279b16).¹

ALTR. HIP.: —

[[torre]][feta]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

1. I també en altres sota la forma masculina *fret*, la confusió de la qual amb *fred* < *FRIGIDUS* sembla inevitable: vegeu *Brucfet*, *Masfret*, *Penyalfret*, etc. a OC, vol. iv, p. 279b18-280a51, entre els quals destaca, dins del nostre marc geogràfic (de fet, dins de la mateixa comarca que el cas que ara ens ocupa), el topònim *Vicfred* (vegeu *infra s. v.*), al costat potser del més incert *Montfred* (vegeu *supra s. v.*). Val a dir, pel que fa a *Torrefeta*, que les molt nombroses citacions medievals, malgrat una primerenca *Turrefacta*, no solament confirmen aquest ètim, sinó que, a través de mencions com *Torrefreita*, permeten resseguir-ne l'evolució fonètica; això no obstant, resta un cert dubte si aquesta evolució final és deguda a un procés d'homonimització formal (un dels tipus bàsics d'etimologia popular, en definitiva) o bé si principalment es pot explicar per una dissimilació de vibrants (vegeu Veny, 1991, p. 77-78, que s'ocupa d'aquest cas a propòsit del seu estudi sobre la tipologia de l'etimologia popular).

1973

Torregrassa

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Partida del terme municipal de Sant Guim de Freixenet, situada en el seu extrem oriental, vers l'antic lloc de Vilalta, uns dos quilòmetres i mig al sud-est de Sant Guim i a l'est de la Tallada, pràcticament al límit amb el terme anoienc de Copons i l'enclavament de Santa Maria del Camí (Veciana), damunt del barranc de la Coma; és possible que en sigui una referència o fins una romanalla l'edificació encara avui anomenada *la Torre*, així com el *solà de la Torre* que es troba a l'altra banda de la rasa que baixa de Sant Guim i Amorós, ja dins de l'esmentat terme municipal de Copons (si bé dins d'aquest, i no gens lluny, hi ha també altres *torres* que podrien ser-ne el motiu: vegeu ICC-Anoia).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com en el cas d'altres compostos amb l'element *grassa* (vegeu *infra*, s. v. *Vilagrassa*, però també *Comagrassa*, etc.), es planteja el dubte si aquí el substantiu *torre* és especificat per un adjectiu que en pondera la qualitat (abundor, potser gruixària, o fins la propietat d'una *terra grassa* o bona per al cultiu) o bé si aquest *grassa* prové d'un antropònim llatí CRASSUS.

[[torre][grassa]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

1974

Torregrossa

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; G.-Biosca, p. 162; OC, vol. VII, p. 314a6-15.

Notable població, i municipi del sud de la comarca, en contacte amb el Segrià i les Garrigues (a què pertanyia abans de la creació oficial, recent, de la demarcació del Pla d'Urgell),¹ situada en una ampla i planera depressió, en el vessant meridional de *la Serra*, que la separa del sector de Mollerussa i Sidamon.

DOC.: *Almuniam Grossam*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165; G.-Biosca, p. 162; CR, vol. XXIV, p. 86); *Turrem Grossam*, 1168 (G.-Biosca, p. 162); *Turris Grossa*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Torregrossa*, 1176 (OC, vol. VIII, p. 68b47); *Turre Grossa*, 1225 (Font Rius, doc. 246); *Turre grossa*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 120); *Torregrossa*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 140); *Torregrossa*, 1358 (*Fog.*); *la Torra Grossa*, 1359 (OC); *Torragroça*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88); *Turris grossa*, 1491 (OC); *Torragrossa*, 1497 (*Fog.*, p. 179); *Torra Grossa*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 311a1-27: evident compost de *torre* amb l'adjectiu qualificatiu *grossa*.²

ALTR. HIP.: —

[[torre]][grossa]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

1. Això és el que deu justificar que en l'OC, vol. VII, p. 314a7, introduint el breu article dedicat a aquest poble, es digui encara que és «a les Garrigues», a desgrat no solament de la seva adscripció oficial actual (vigent ja en el moment de publicació d'aquesta obra), sinó de la morfologia territorial i tradició populars de Torregrossa, que es caracteritzen respectivament per l'extrema planesa i per un cert basculament entre els pols d'atracció que constitueixen, ultra Lleida mateix, les capitalitats de Mollerussa i les Borges Blanques.

2. Tal volta escauria d'afegir-hi que, malgrat la moderna expansió de la vila, que en configura un traçat ample i ordenat, amb carrers rectilinis, rondes i cruïlles, la part vella de la població manté una estructura medieval i, en especial, els vestigis d'antigues edificacions singulars, entre les quals algun portal i un pany de muralla, alta, que hom identifica com la *torre grossa* que degué donar nom al lloc; en aquest sentit, val la pena fixar-se en la fórmula amb què apareix aquesta població en el cens del 1359 (reproduïda en OC, vol. VII, p. 314a13): «Loch de la Torra Grossa», una expressió que ens recorda encara, en aquesta data relativament ja tardana, les indicacions prototopòniques que són més habituals en la documentació del temps de la conquesta, vers els segles XI i XII.

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 314a21-55.

Poble i municipi del sector sud-occidental de la comarca, just al límit amb el Segrià, amb què confronta tant pel sud-est (terme de Vilanova de la Barca, en part delimitat pel Segre) com pel sud-oest (en aquest cas és la Noguera Ribagorçana que, en el tram final, marca la divisòria amb el terme de Corbins, i de fet aquesta població es troba a poc més d'un quilòmetre, a l'altra banda d'aquest riu); dóna nom a la *sèquia de Torrelameu*, que, procedent de la veïna Albesa, s'uneix a d'altres de la zona vora el poble, i acaba en el Segre.

DOC.: *la Torre / la Torra*, 1358 (*Fog.*, p. 38, 43); *la torra de Maho*, 1359 (OC); *Torre de la Meso / Torre de Meso*, 1497 (*Fog.*, p. 102); *Torra de Meho*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 314a56-315b2: contracció¹ d'un antic compost tautològic *Torre (de) la Meó*, el segon element del qual (grafiat abans *mehó*, *mahó*, etc.) és resultat de la caiguda de /z/ en el mot *mesó* < llatí MANSIONEM 'casa, residència', allusiu, com en el cas del balaguerí *la Meó* (vegeu *supra* s. v.), a la casa o comanda templera i després hospitalera de Corbins; l'altra alteració formal, que en desfigura l'aspecte fonètic, hauria estat una retracció accentual (amb resultat de diftong *meó* > *meu* (pron. [ˈmew]) provocada presumiblement per contaminació, ja sigui de la pronúncia occitana pròpia de molts templers, ja sigui per encreuament amb *mel* (vegeu la hipòtesi següent, amb la qual aquest punt podria tenir relació, malgrat tot).

ALTR. HIP.: Coromines mateix descarta, i fins *retira* explícitament, una altra hipòtesi que havia apuntat al DECAt, partint d'un compost *torre de la mel* (vegeu OC, vol. VII, p. 314b49-52), la qual cosa, en vista de la documentació baix-medieval de què disposem, resulta completament encertada.

[[torre]la[meu]]
referència històrica
català < llatí
compost N + N

1. Contracció potser relativament recent, atesa no només la documentació de vers el segle XVI en què encara no s'ha produït, sinó també una fórmula simple *la Torre*, referida a aquest poble, que Casacuberta, vers el 1920, recollí encara a Albesa, població veïna, tot i que una dècada després el mateix Coromines ja hi sentí, com en altres llocs de la zona, l'actual /torela'mew/ (vegeu OC, vol. VII, p. 314a25-27). També podria ser significativa la forma *Torre de Lameu* que emprà Zamora (p. 231) a final del segle XVIII.

Torrelles

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. VII, p. 316b54-60; ICC-*Garrigues*.

Topònim menor del sector oriental de la comarca, a cavall de fet amb la Conca de Barberà, i concretament entre els termes de Tarrés i Vimbodí, on designa tant una partida situada a mig camí de les dues poblacions, tot just un quilòmetre al sud-est de Tarrés, com un curs d'aigua, la *vall de Torrelles*, que neix vers l'angle nord-oriental d'aquest terme garriguenc, al sud-oest de la serra de Vilobí, i, després de córrer poc més de tres quilòmetres en direcció sud, s'uneix a una de les capçaleres del riu Francolí poc abans d'arribar al poble de Vimbodí.¹

DOC.: *Turrelles*, 1193 (*Poblet*, doc. 68; OC); *Torrelles*, 1359 (OC).OC.: Vol. VII, p. 316a7-14: es tracta d'un diminutiu directe del mot *torre*, semblantment, doncs, a la major part dels homònims recollits en aquesta obra (vegeu íd., p. 316a14-317b5) i fins i tot, en aquest cas partint ja de l'etim llatí, dels diversos *Torroella* < TURRICELLA que recull també (vegeu íd., p. 319b17-320a17).ALTR. HIP.: Tanmateix Coromines apunta i sosté amb arguments prou convincents que, en algun cas (singularment pel que fa al *riu Torrelles* de l'Empordà), la derivació podria no ser tant a partir de *torre* com d'una base preromana ITURRI 'font', de tipus iberobasc (amb la típica caiguda de *r-* inicial), atès el caràcter hidrològic d'aquest vell topònim (vegeu OC, vol. VII, p. 317a7-51), que, com hem anotat, en part correspon també al que ens ocupa, de manera que podríem estar temptats (i Coromines mateix hi cedeix una mica: vegeu íd., p. 317a11) de preferir aquesta hipòtesi alternativa, cosa que no farem en atenció al caràcter bàsicament territorial (partida, antiga quadra, etc.) del nostre topònim, així com a l'aspecte secundari (amb nexxe preposicional *de*) del torrent en qüestió i, en fi, a l'escaient presència de *torres* o *torrelles* en aquesta zona semimuntanyenca, des de la qual es controla no només bona part de la Conca, sinó singularment el pas que tradicionalment hi ha menat fent via per Tarrés.

[[torr]elles]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ell(es)*

1. En realitat aquest topònim apareix en l'OC adscrit únicament a la Conca de Barberà (en terme de Vimbodí, certament, de manera que no dubtem que es tracta del mateix cas), i és remarcable la coincidència de fonts diferents en el mateix doble caràcter que n'hem assenyalat a partir de la cartografia actual: si en primera instància Coromines en diu que és una «partida antiga» en l'esmentat municipi, immediatament després indica que és en el lloc on el mapa corresponent de l'IGC (precedent directe de l'actual ICC) marca el «barranco de *Torrellas*», i tot seguit n'aporta encara referències medievals en què se n'observa amb prou claredat el caràcter territorial, no hidrogràfic, ja que en l'esment de l'any 1193 (del *Cartulari de Poblet*) és un «termino de *Turrelles*» i en el cens del 1359 fins i tot hi apareix amb la categoria de *quadra*.

Torreneral

COM.: Noguera

REF.: GEC; CR, vol. xvii p. 50; OC, vol. iv, p. 77a20-23; vol. vii, p. 315a54-b16; Eritja, p. 20-21; ICC-Noguera.

Caseria i antic terme del municipi de Penelles, en el seu sector sud-oriental, uns tres quilòmetres dret al sud del poble i al nord d'Almassor, però poc més de dos quilòmetres al sud-oest de Castellserà, que és la localitat més propera (tret del Castell del Remei), i a tocar del seu límit territorial.

DOC.: *Torre Nerall*, 1114 (CR); *Torre Herall / Nerall*, 1125 (OC); *Turre Curtesa quod vocant de Erad*, 1183 (CR; OC); *turres Heraldí*, 1207 (CR); *Satorre de Nerau*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 208); *Torra de Narau*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *la Torra den Arau*, 1359 (OC).

OC.: Vol. vii, p. 315b17-36: unió relativament moderna (encara no efectuada al segle xv, segons altres documents no citats literalment) del substantiu *torre*, antic genèric, i un antropònim *Eral*, documentat ja a la Catalunya medieval, però d'origen germànic, derivat d'alguna combinació amb el segon element antroponímic -RAD o -HAD, tal volta AIGRAD o, millor encara, HARIRAD, amb transposició de -RI-.¹

ALTR. HIP.: Compost amb un altre antropònim germànic, del tipus HAIROALD o HAIRALD, que pot ser a l'origen de noms propis com *Herald* o *Eraldo*, amb -al final conservada o reposada tal volta per influència de l'adjectiu *neral*, derivat de *nere*, amb el qual tanmateix no té res a veure, etimològicament, el topònim que ens ocupa (opinió de Joseph Gulsoy: vegeu la nota al peu, i en particular OC, vol. iv, p. 77a24-34).

[[torre]n[[er][al]]]
antropotopònim
català < germànic
compost N + NP

1. Aquest és un cas paradigmàticament esmentat en diversos passatges de l'OC a causa del caràcter exemplar, segons Coromines, de l'evolució de la seva terminació, que és diferent de la més típica -ALD > -au. N'hem detectat, com a mínim, les següents aparicions: vol. iii, p. 307b42-44 (s. v. *Castelladral* i *Viladrau*), en què Coromines, si bé errant en la localització comarcal, car situa Torreneral «a Segarra», ja anuncia que el seu col·laborador Gulsoy no ha «prou ben entès» el seu article sobre el cas; vol. v, p. 457a42-46 (s. v. *negre*), en què justament es reafirma que aquest topònim no té res a veure amb l'adjectiu cromàtic, malgrat l'existència de la variant *nere* i, doncs, del derivat *neral* 'negral', i on es remet, per tant, a la corresponent «nota especial» (és a dir, article propi); vol. vii, p. 233b2-4 (s. v. *Taravaus*, *Taravald*), en què simplement apareix com a paral·lel del nom que s'hi tracta. A més d'aquestes mencions menors, però, ocorre amb aquest cas que s'hi dedica no un, sinó dos articles, i no coincidents quant a la doctrina etimològica, com ja detectà Coromines durant l'elaboració de l'obra, raó per la qual afegí al final de l'article *Eral i Torreneral* redactat per Joseph Gulsoy (vol. iv) un comentari entre claudàtors respectant-li el judici, però dissentint-ne explícitament (vegeu OC, vol. iv, p. 77b35-47), a causa sobretot de la dificultat fonètica de l'ètim proposat pel seu col·laborador, qui, com Kremer, «pensen aquí massa en els fets occitans que no són iguals als catalans» (íd., p. 77b45-46). Pel que fa a l'opinió de Gulsoy, l'hem reflectida en l'apartat corresponent.

1978

Torrent

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Oliola, situada de fet a cavall amb el d'Agramunt, a tocar del poble de les Puelles (que és agregat a aquest darrer), al sud del turó del Siscar; és possible que correspongui al mateix cas toponímic una altra partida del mateix municipi d'Oliola, *els Torrents*, situada un parell de quilòmetres cap al nord-est, en aquest cas sota el lloc de Coscó, ja que, malgrat aquesta relativa distància (i el fet que entremig s'interposa una llenca del territori municipal d'Agramunt: la partida de Terrers), l'una i l'altra es troben vora un mateix curs d'aigua, el torrent del Plantat, que prové de més enllà de Coscó i vers les Puelles s'integra dins del sistema de regatge en què a la rodalia d'Agramunt s'estructuren el riu Sió i el canal d'Urgell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta, com sembla evident (i confirma la ja esmentada relació d'aquestes partides amb un *torrent*), de la fixació toponímica d'aquest mot, provinent del llatí *TORRENTEM* (vegeu OC, vol. VII, p. 318*a*54-*b*45, en què s'esmenten un bon nombre de casos similars, si bé malauradament cap dels ponentins que ens ocupen en aquesta fitxa i les següents).

[torrent]
hidrotopònim
català < llatí
simple

1979

Torrent, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una de les nombroses partides o subpartides muntanyenques del municipi d'Alòs de Balaguer, situada en aquest cas uns dos quilòmetres i mig al nord-est del poble, relativament a prop del límit amb el terme d'Artesa de Segre (sector de Baldomar i la Clua), a la zona per on baixa dret cap al Segre el barranc dels Codonys, però també, immediatament a ponent d'aquest, un poc més acostat al poble, l'anomenat *barranc del Torrent*, tautologia en la qual no costa de veure-hi el mateix cas toponímic que primerament hem tractat com a partida.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'una altra fixació onomàstica de *torrent* (vegeu la fitxa anterior), en aquest cas sembla que en al·lusió directa a algun dels esmentats barrancs que es troben a llevant del poble.

[torrent]
hidrotopònim
català < llatí
simple

1980

Torrentets

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal d'Agramunt, a cavall amb el d'Oliola pel Bosc del Siscar, que es troba uns quatre quilòmetres al nord de la vila, a l'antic terme de la Donzell, i concretament un quilòmetre al sud de Rocabertí; es tracta d'una zona aturonada i encara força boscosa, a partir de la qual comença el decantament del terreny, vers el sud, paulatinament cap a la vall del Sió.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Diminutiu per sufixació de *torrent* (vegeu les fitxes anteriors), en al·lusió més que probable a alguns petits cursos d'aigua que en aquesta zona deuen formar-se en temps de pluja, aprofitant-ne i marcant-ne l'orografia.

[[torrent]ets]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

1. Malgrat la proximitat (poc més d'un parell de quilòmetres) i el fet de trobar-se també a cavall dels termes d'Oliola i Agramunt, creiem que aquest topònim no s'ha d'identificar directament amb el de la partida de *Torrent* (o *els Torrents*) que hem tractat *supra*, ja que al capdavant es tracta de diferents zones, solcades sobretot per cursos d'aigua diferents.

1981

Torrentó, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un petit curs d'aigua del terme municipal d'Artesa de Segre, en el sector de Montmagastre, aproximadament uns nou quilòmetres al nord-est d'Artesa; es tracta d'un afluent menor del barranc de les Pletes (el qual, amb el nom de torrent de Medina, desguassarà directament en el Segre, per la dreta, a mig camí entre Anya i Vilves), nascut vers la costa de Montmagastre, que té un recorregut de poc més d'un parell de quilòmetres a llevant del santuari de la Mare de Déu de la Vedrenya.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en el cas tractat en la fitxa anterior, sembla prou clar que som davant d'un mer diminutiu de *torrent*, en aquesta ocasió mitjançant el sufix *-ó*, que s'adiu perfectament al caràcter menor d'aquest curs d'aigua.

[[torrent]ó]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-ó*

1982

Torrents

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del sector de ponent del terme de Granyena de les Garrigues, pràcticament damunt del límit amb el de Torrebesses (Segrià) i gairebé equidistant entre les dues poblacions, un parell de quilòmetres a l'oest de la primera; en aquesta zona, a banda de la vall Major que la travessa de prop, provinent de Juncosa i el Soleràs, neixen almenys tres petits cursos d'aigua o valls menors, tant vers ponent (la vall de les Torres) com cap al nord i fins i tot el sud, en aquest darrer cas un braç brevíssim de l'abans esmentada vall Major.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha dubte, atesos no solament la transparència del nom, sinó el seu referent (abans explicitat), que, com en les fitxes següents, som davant de la fixació, en un ben justificat nombre plural, del substantiu comú *torrent*.

[torrents]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1983

Torrents, els

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme d'Artesa de Segre, dins de l'antic d'Anyà, situada un parell de quilòmetres a l'est de Vall-llebrera i sota mateix del caseriu de Ramoneda, entre el barranc d'Anyà i el torrent de Medina (l'un i l'altre afluents directes del Segre per la dreta).¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta, com en els casos tractats en les fitxes anterior i següent (i altres recollits per l'OC, vol. VII, p. 318b36-45),² d'una fixació plural de *torrent*, en aquest cas en referència prou fàcilment identificable als dos *torrents* entre els quals, com hem vist, es troba situada aquesta partida.

[torrents]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Vegeu el cas abans tractat (*supra s. v.*) del curs d'aigua d'aquesta mateixa zona anomenat *lo Torrentó*, que és precisament un petit afluent d'un d'aquests dos torrents principals, el de Medina o barranc de les Pletes.

2. Entre ells el lloc dels *Torrents* o *els Torrents de Lladurs*, al Solsonès, on per cert el poeta J. V. Foix situa l'origen de la seva nissaga (segons es fa explícit en la seva obra cabdal, *Diari 1918*).

1984

Torrents, los

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una partida situada a cavall dels termes municipals de Sant Ramon, les Oluges i Cervera, a mig camí entre la Manresana i Castellnou d'Oluges; es tracta d'una zona força elevada, per damunt dels sis-cents metres d'altura (de fet, un petit altiplà, proper al *pla dels Tolls*: vegeu *supra s. v.*), des de la qual parteixen diversos petits cursos d'aigua, i molt en especial, car en pren el nom, el *clot dels Torrents*, vers ponent, que ja en terme de Cervera s'uneix a la rasa Llobatera, amb la qual desemboca en el Sió, per la dreta, entre les Oluges i Castellnou.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta, tal com confirmen les dades geogràfiques abans esmentades, de la simple fixació en plural del substantiu *torrent*, igual que en els casos que hem vist en les fitxes anteriors.

[torrents]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1985

Torrents, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Soses, prop de la vila (tot just un quilòmetre vers el nord-oest), avui constreta entre l'autopista i la N-2, just en el lloc en què s'enllacen i en què, a més, acaba (o comença) l'anomenada *variant de Lleida* d'aquesta darrera carretera; es tracta d'una zona solcada per diversos petits cursos d'aigua provinents del nord (serres de Vilanova, etc.), la qual cosa es veu reflectida també en altres topònims menors veïns, com *la Clamor* o *la Vall*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nom en tot similar a l'homònim segarrenc que hem tractat en la fitxa anterior i altres (vegeu *supra*).

[torrents]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1986

Torrepicona

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 315*b*46-50.

Antiga torre (OC) i terme autònom (GEC), en tot cas avui desapareguts com a tals (cap rastre ja en la cartografia recent de l'ICC), que es trobaven al nord de l'actual terme municipal d'Alfés, és a dir, vers la partida i també antic terme de Vinfaro.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 315*b*47-48: compost de *torre* amb una forma adjectival *picona*, derivada per sufixació de *picó* 'tossal' (vegeu DECat, vol. VI, p. 520*b*1-24), amb el significat global, doncs, de 'torre del tossal'.

ALTR. HIP.: —

[[torre]][[pic]ona]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

1987

Torre-ribera

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del sector de llevant del terme de Lleida, que es troba en el centre del territori triangular que, més enllà dels Mangrassers, i regat pel canal auxiliar d'Urgell, limita al nord amb Moradilla, al sud amb la carretera de les Borges i a l'est amb el terme municipal dels Alamús; correspon avui a una caseria i notable explotació agrícola (grafiada *Torre Ribera* a la cartografia comarcal de l'ICC), així com, vora seu, a una partida de *Torre-ribera* i, encara, un poc més al sud-est, ja vora el terme dels Alamús, a una *font de Torre-ribera*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com en el cas del molt proper *Torrefalguera* (vegeu *supra s. v.*), o potser encara més, és inevitable el dilema entre un compost juxtaposicional dels mots *torre* i *ribera*, a primer cop d'ull evident, i d'altra banda la participació (naturalment sempre amb *torre* en l'accepció de 'casa de camp', general a la zona) del cognom *Ribera*, freqüentíssim arreu de la comarca; en fi, i provisionalment, aquest darrer factor s'uneix a l'escaiença de *torre* amb la important explotació agrícola del lloc i amb la seva situació lluny de qualsevol *ribera* o marge de riu (bé que no de canal, com ha estat apuntat), fins al punt de decantar la balança a favor de la segona opció.

[[torre]][[rib]era]

antropotopònim

català < llatí

compost N + NP

1988

Torres, les

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Petita caseria situada a l'extrem nord-oriental de l'extensíssim terme municipal d'Artesa de Segre, dins de l'antic d'Anyà, vers Comiols, uns cinc quilòmetres al sud-est d'aquest coll i tot just un i mig a llevant de Folquer, gairebé al límit amb la Baronia de Rialb; dóna nom, a més, a un *barranc de les Torres*, que neix justament entre Folquer i Comiols i desguassa, després de córrer uns cinc quilòmetres en direcció sud-est, poc abans de Bellfort, en el barranc de Torreblanca, afluent del Segre.

DOC.: *les Torres*, 1497 (*Fog.*, p. 159); *les Torres*, 1553 (*Fog.*).¹

OC: —

ALTR. HIP.: És evident que es tracta d'una mera fixació en plural del substantiu *torre*, ja sigui designant una edificació civil o, més probablement (atesa la localització), de tipus defensiu.

[torres]
arquitectura militar
català < llatí
simple (morf plural)

1. L'atribució de la referència documental del 1497 al nostre lloc no és segura, però sí probable: dos individus anomenats *Anthoni de les Torres* i *Andreu de les Torres* encapçalen la relació dels focs de Montmagastre en aquest document, i cal afegir que no hi és gaire freqüent, ja, l'ús de topònims amb la preposició *de* com a cognoms, de manera que més aviat deu tractar-se d'una al·lusió a aquesta caseria, que és tan sols cinc quilòmetres dret al nord de Montmagastre. D'altra banda, és completament incert que pugui referir-se a aquest mateix cas una confusa citació d'una «villa de *Torres*, c. a. 1034', c. a Agramunt» que es llegeix en l'OC, vol. VII, p. 311b8-9, fins al punt que ens abstenim de reproduir-la en l'apartat corresponent. En canvi, la menció del fogatge del 1553 és absolutament segura, ja que hi apareix una menció col·lectiva a «Mon Magastre y son baliu: ço es: Montargull, Ayna, Val Lebreola y les Torres.»

1989

Torres, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Verdú, situada vers la carretera de Sant Martí de Maldà a Tàrrega, vora la de les Codines, prop del límit amb l'angle sud-occidental del municipi d'aquesta ciutat, uns tres quilòmetres a ponent de la vila.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ha de tractar-se també (vegeu les fitxes anterior i següents) d'una mera fixació toponímica en plural de *torre*, al·lusiva a una sèrie de velles edificacions de la zona.

[torres]
arquitectura militar
català < llatí
simple (morf plural)

1990

Torres, serrall de les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un petit serrat del terme municipal de la Granadella, situat uns quatre quilòmetres al nord d'aquesta població, entre les valls de l'Oliver i els Aranyons.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que els homònims simples tractats en les fitxes anteriors, és clar que és tan sols el plural de *torre* (edificació defensiva) fixat toponímicament en aquest indret tan propens, enmig de dues valls.

[torres]
arquitectura militar
català < llatí
simple (morf plural)

1991

Torres, vall de les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un petit curs d'aigua no constant (element que en aquesta comarca hom designa amb el genèric *vall*, justament) que neix i transcorre íntegrament dins del terme municipal de Torrebesses, aproximadament un quilòmetre i mig al nord d'aquesta població, on dóna nom, a més, en una variant aglutinada, a una partida de *Vallatorres*; pel que fa al barranc o vall, neix en el sector de llevant del terme, prop del límit amb el de Granyena de les Garrigues, sota el tossal Roig, i corre vers ponent durant tot just uns tres quilòmetres, fins a desguassar en la vall Major, per la dreta, poc abans del límit municipal amb Sarroca.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No sembla que se li hagi d'atribuir cap explicació diferent a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors, tot i que sí podem afegir-hi que en aquest cas, i vista la proximitat amb la població mateixa de Torrebesses (així com la manca de poblament dispers en aquesta zona), hom podria aventurar la idea que les *torres* en qüestió fossin les mateixes que donaren origen, com a primer element, al nom del cap del municipi.¹

[torres]
arquitectura militar
català < llatí
simple (morf plural)

1. Pel que fa a la forma actual de la partida, *Vallatorres*, hauríem de pensar, si no en el vestigi d'un antic neutre plural llatí, en la deixalla fonètica de la preposició *de* que devia interposar-se lògicament entre tots dos substantius, tal com és present encara en el nom no aglutinat de la *vall de les Torres* que va generar aquesta denominació secundària.

1992

Torres de Sanui, les

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 9b40-41; ICC-Segrià.

Antiga població del sector nord-occidental de l'Horta de Lleida, dins el terme de la ciutat, que consta des de la conquesta mateixa fins al segle XVII, en què desaparegué arran de la Guerra dels Segadors, si bé fins el 1936 en subsistí l'església romànica i, a més, el topònim s'ha conservat com a nom de partida i fins i tot d'una petita caseria (ICC); d'altra banda, algun altre element geogràfic d'aquella zona, entre serra Llarga, Fontanet lo Curt i la Sardera, vers l'actual variant de la N-2, n'empra indirectament el nom, com sembla ser el cas del *turó de les Torres* (vèrtex geodèsic menor, a 332 metres d'altura; ve a ser el contrafort oriental de la serra de la Sardera i justament el seu punt més proper a les Torres de Sanui), el *pla de les Torres* (al seu peu, vers el sud) i encara una *sèquia de les Torres* que travessa l'altiplà de la Sardera, entrant i tot en el veí terme municipal d'Alcarràs (sector de Montagut).

DOC.: *Torres de Sanuy*, 1497 (Fog., p. 177).

OC: —¹

ALTR. HIP.: Ja tractat en el seu moment (vegeu *supra s. v.*) el nom *Sanui*, resta només afegir que som, com en tantes altres ocasions, davant de la fixació onomàstica de l'antic genèric *torres*, en aquesta zona de l'horta probablement emprat ja originàriament com a 'casa de camp' més que no pas en la més comuna accepció militar del mot.

[torres][sanui]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + N(top)

1. Com hem vist *supra s. v.*, i d'altra banda hem indicat en l'apartat de referències, sí que aquest topònim apareix, encara que sigui mínimament i de passada, en l'OC, però el cas és que en el breu fragment en qüestió es tracta tan sols del toponímic *Sanui* < *Açanui* (cosa que ja hem reflectit en la fitxa corresponent) i en canvi no es diu ni un mot sobre el primer terme del nom, l'antic genèric *Torres*, que en aquest cas té especial importància, ja que, com acabem de veure, ha romàs en una sèrie de noms menors que sens dubten deriven del d'aquesta desapareguda població.

REF.: GEC; G.-Biosca, p. 176-177; OC, vol. VII, p. 311b10-20.

Vila, i municipi del Baix Segre, el nom de la qual s'empra sovint sota la fórmula simple *Torres*, que es troba uns dotze quilòmetres al sud-oest de Lleida, entre Sudanell, Alcarràs i Soses; la població es troba just a la riba esquerra del Segre, gairebé davant per davant d'aquesta última, però el seu terme s'estén a banda i banda del riu: pel costat dret (nord-oest), l'antiga quadra de Vilanova de Remolins, que li pertany, es clava entre els municipis d'Alcarràs i Soses fins a tocar l'angle superior del de Fraga (nou quilòmetres lluny de Torres), mentre que, per la banda esquerra, que inclou Carrassumada i els pantans del Secà i d'Utxesa, arribava pel nord gairebé fins al riu de Set, al límit entre els termes de Sunyer i Sudanell, i pel sud, més enllà d'Utxesa (fins a set quilòmetres lluny), fins a prop de Sarroca, en la partida anomenada justament *lo Terme de Torres* (ICC-Segrià); dóna nom, a més, ja des d'antic, a una important *sèquia de Torres* (amb entrada pròpia i tot a la GEC) que corre paral·lela al riu des de Lleida fins a aquest lloc.¹

DOC.: *Torres*, 1153 (G.-Biosca, p. 176; CR, vol. XXIV, p. 54); *Turribus*, 1168 (G.-Biosca, p. 176; CR, vol. XXIV, p. 72); *Turres*, 1170 (G.-Biosca, p. 220; OC); *Turres*, 1172 (OC); *Turrium*, 1173 (G.-Biosca, p. 176); *Turres*, 1184 (OC); *Torres*, 1191 (OC); *Turris*, 1198 (G.-Biosca, p. 176); *Turribus*, 1227 (G.-Biosca, p. 176); *Torres*, 1272 (OC); *Torres*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 111, 118); *Turribus*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 120, 131, 144); *Torres*, 1358 (*Fog.*); *les Torres de Segre* / *Torres*, 1497 (*Fog.*, p. 160, 175, 187).

OC: Vol. VII, p. 311b1-7: no és res més que el plural de *torre*, no cal dir que amb l'adjunció (oficial i ocasional) del nom del riu vora el qual es troba aquest lloc, amb caràcter especificatiu.

ALTR. HIP.: —

[torres][segre]
arquitectura militar
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

1. Podria deure's també a una referència a aquest lloc el nom d'uns *plans de Torres* que es troben damunt del poble d'Alcanó, immediatament al seu nord-oest, prop del límit múltiple amb els termes municipals de Sarroca, Sunyer i Alfés, però de fet orientats en direcció a Carrassumada i, en darrera instància, a la vila de Torres de Segre (vegeu ICC-Segrià, font cartogràfica en què, per cert, l'esmentada *sèquia de Torres* consta com a *sèquia de les Torres*, amb un article poc habitual i no gaire creïble en aquest cas).

REF.: GEC; OC, vol. III, p. 324a56-b24.

Població i petit municipi del cor de la comarca, que es troba poc més de cinc quilòmetres dret al nord de Lleida, més enllà de Llivia i Marimon, i aproximadament un parell de quilòmetres al sud de Benavent i a l'est de Torrefarrera; consta que el lloc té el seu origen en una *torre Pallaresa* atorgada en el moment de la conquesta cristiana tot just al comte de Pallars.

DOC.: *Torraserona*, 1358 (*Fog.*, p. 125); *Torre Serona*, 1359 (OC); *Torra Serona* / *Torre Serona*, 1497 (*Fog.*, p. 162, 176); *Torre Serona*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. III, p. 325a40-b42: compost de *torre* amb un antropònim germànic SĀRION, posteriorment feminitzat per tal de concordar en gènere amb aquell substantiu.¹

ALTR. HIP.: Una alternativa, plantejada a fons pel mateix autor (vegeu OC, vol. III, p. 324b25-325a38), partint també de la composició entre *torre* (< àrab *burg*) i un antropònim medieval (i basant-se en determinada pronúncia local *-se-lona*, que tanmateix és producte segurament d'una dissimilació), va a raure en aquest cas a la llengua àrab, i més concretament a un nom personal del tipus *Salom* < *Sāllūm*, pertanyent a la família de l'arrel *slm* 'salvar'.²

[[torre][seron-a]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

1. Més detalls sobre aquesta complexa etimologia: segons Coromines, el primer element *torre* podria ser producte de la traducció d'un primitiu sinònim *burg* (mot tanmateix àrab), la qual cosa, probablement innecessària, deu ser una romanalla en la hipòtesi germànica (a la fi prevalent) d'una primera hipòtesi també antroponímica però aràbiga (vegeu *infra*); d'altra banda, pel que fa al segon element, SĀRION, sembla ser la rèplica en -ON del nom personal SĀRIAN que correspon a la segona part del topònim urgellenc *Castellserà* (vegeu *supra* s. v.), que d'aquesta manera és un quasisinònim del que ens ocupa; apuntem, finalment, que l'un i l'altre s'adscriuen a l'arrel germànica SARUA / SARA, ben documentada per Förstemann, inclosa una forma *Sario* ja al segle IX. Aprofitem la nota per deixar constància d'altres esments d'aquest cas en l'OC: si tant en el lloc alfabètic de *Serona* (vol. VII, p. 117b10-11) com en el de *Torre-serona* (vol. VII, p. 315b60) només es remet a l'article *Castellserà* (vol. III), on realment és tractat sense contradir-ne l'apunt, en canvi més endavant (s. v. *Vilamulaca*) torna a aparèixer com a referent col·lateral, però en aquesta ocasió de forma contradictòria, ja que s'hi admet una derivació des del nom personal aràbic que, com hem anotat, és justament la hipòtesi no preferida per l'autor (vegeu vol. VIII, p. 41a20-22).

2. I encara una altra alternativa fóra possible, prou més senzilla: que el nostre topònim tingués relació, ja fos directa (derivant-ne) o indirecta (per paral·lisme) amb el noguerenc *Seró*, que, segons Coromines, no té res a veure amb l'antroponímia àrab ni germànica, sinó que deu derivar d'una arrel lèxica prelatina (vegeu *supra* s. v.). De fet, aquesta hipòtesi salvaria millor que no cap altra el principal escull lògic que hom detecta en aquest cas: la cronologia; ja que ni un nom de persona germànic ni un d'àrab no s'escau que comencin a veure's documentats vers el segle XIV, i menys com a substitució d'una forma prèvia (aquella *torre Pallaresa*) del temps de la conquesta (tret que aquesta darrera, al contrari, s'hagués només superposat temporalment a una forma preexistent i derivada en efecte d'algun d'aquells dos estrats precatalans, cosa impossible d'esbrinar amb les dades de què disposem).

1995

Torre-sulla, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Albesa situada immediatament a l'oest del poble, vora el marge dret de la Noguera Ribagorçana; atès el primer element del seu nom evidentment compost (vegeu *infra*), cal suposar que abans d'esdevenir nom de partida designà una antiga torre d'aquest sector del terme.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost entre el substantiu *torre*, que deu haver-se d'entendre en l'originària accepció d'element arquitectònic defensiu (car és el més apropiat en aquesta zona d'antiga marca), i probablement l'adjectiu descriptiu *sulla* 'escapçada, sense punta', d'origen incert,¹ tot i que potser caldria no descartar completament que en lloc seu hi fos present el nom de planta *sulla* < llatí tardà *SYLLA* (vegeu DCVB s. v.).

[[torre]][sulla]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

1. Vegeu DCVB, s. v. *sull*, així com DECat, vol. IX, p. 576a16-b2 (s. v. *xollar*), per bé que en aquests passatges els lexicògrafs se centren en la seva accepció ramadera, aplicada a un animal 'sense banyes'. Més profit directe per al nostre cas, doncs, fa la consulta al breu article *sull* del mateix OC, en què es recullen i es tracten ràpidament una escassa dotzena de noms propis que en semblen derivats (vegeu vol. VII, p. 187b37-188a12), principalment (en tant que possible paral·lel de la nostra *Torre-sulla*) un ús aplicat al genèric *puig* en què aquest passa a ser descrit com a 'escapçat, sense punta' (vegeu íd., p. 187b43-56).

1996

Torreta, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una petita muntanya d'aproximadament set-cents metres d'altura situada damunt mateix de la població de les Avellanes (municipi de les Avellanes i Santa Linya), poc més d'un quilòmetre vers el nord-oest, vora la carretera d'Àger.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sense descartar que es pugui tractar, atès el seu caràcter de muntanya, d'una accepció metafòrica de *torre*, naturalment en diminutiu (vegeu *infra s. v.*, el cas no gens llunyà de la *Torreta dels Quatre Batlles*), sembla en principi el més probable que siguem davant d'una fixació toponímica més d'aquest mot en sentit recte, al·lusiva a una antiga torre de vigilància que des d'aquest indret estratègic controlés el pas d'Àger a les Avellanes.

[[torr]eta]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

1997

Torreta, barranc de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Petit curs d'aigua no constant, afluent directe del riu Sió per la dreta, que corre íntegrament dins del terme o quadra de Flix (enclavament oriental del municipi de Balaguer); neix en el seu sector septentrional, vers la Sèquia Gran, i desguassa tot just tres quilòmetres vers el sud-oest, sota mateix de Flix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat diminutiu de *torre* (vegeu les fitxes anterior i posteriors), si bé en aquest cas podem dubtar raonablement entre les dues accepcions bàsiques d'aquest mot: la històrica o recta com a construcció defensiva, i la dialectal lleidatana com a casa de camp.

[[torr]eta]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

1998

Torreta, tossal de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom del cim principal (a 1.676 metres d'altura, naturalment amb vèrtex geodèsic) del Montsec de Rúbies, situat a cavall entre els termes municipals de Vilanova de Meià (uns tres quilòmetres al nord del coll d'Orenga) i Llimiana (Pallars Jussà); d'acord amb el caràcter morfològic d'aquesta carena, es tracta certament d'un tossal (cima relativament planera) més que no pas d'un pic.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'un mer derivat per sufixació, diminutiu, de *torre*; tanmateix caldria investigar si hi hagué en aquell alt cim la presència d'alguna mena d'edificació que en justifiqués el nom (cosa ben probable, al capdavall) o si, per contra, l'al·lusió és de tipus metafòric, per comparació de forma i/o alçada.

[[torr]eta]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

1999

Torreta dels Quatre Batlles, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Cim de 616 metres d'altura que es troba estratègicament situat, com el seu nom indica, en el vèrtex de contacte entre quatre antics termes municipals (els de les Avellanes i Santa Linya, Gerb, Castelló de Farfanya i Os de Balaguer), uns tres quilòmetres al sud-oest de Vilanova de la Sal i al sud-est del monestir de les Avellanes, a la partió entre les valls del Farfanya i el Segre; dóna nom en part, dins del terme de Gerb (avui incorporat al d'Os de Balaguer), a la *serra de la Torreta*, que de fet no és sinó un dels vessants o contraforts, per migdia, del petit massís que culmina en aquest cim.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Bo i dubtant del caràcter metonímic o bé metafòric de *torreta* (ço és, al·ludint a la presència real d'una antiga *torre* de defensa que aprofités el caràcter estratègic del cim, o bé per comparació de formes d'aquest justament amb una torre), cal incidir en l'element més netament específic del topònim, els *Quatre Batlles*, que sens dubte fa referència, com altres noms similars d'arreu del país, al fet que, com ja hem comentat abans, en aquest punt just es troben *quatre* termes municipals, els *batlles* dels quals podien reunir-s'hi en terreny neutral.

[[torr]eta][quatre][batlles]

situació geogràfica

català < llatí

compost N + (Adj + N)

2000

Torretes, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Bellmunt d'Urgell, situada tot just un quilòmetre i mig al sud-oest d'aquest poble, de fet a cavall amb algun dels irregulars apèndixs territorials que en aquella zona presenta el municipi de Penelles, vora el límit també amb el de Belcaire.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident diminutiu plural de *torre*; vegeu en les fitxes anteriors diversos parònims singulars, però cal anotar que en aquest cas, a diferència d'aquells o de la seva major part, no es deu tractar de l'edificació militar defensiva típica, sinó de l'accepció dialectal de *torre* com a 'casa de camp', atesos el caràcter planer del lloc i, sobretot, el fet que ens trobem ja a l'inici de l'àrea, notòriament intensificada vers Lleida, en què és aquest darrer el significat bàsic (i gairebé l'únic justificable històricament) d'aquest mot.

[[torr]etes]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-et(es)*

2001

Torretes, les

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida del terme municipal dels Plans de Sió, dins de l'antic de la seva capital, les Pallargues, situada un parell de quilòmetres al nord d'aquest poble, vora el límit amb l'antic terme de Florejacs, pel sector del Juncar.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nom idèntic a l'homònim noguerenc tractat en la fitxa anterior, òbviament l'un i l'altre derivats diminutius de *torre*, si bé en aquest cas, atesa la zona històrica (antiga frontera comtal) i dialectal en què ens trobem (ja fora de l'àrea estrictament lleidatana), és molt més probable que es tracti de l'accepció comunament militar d'aquest mot, i no pas de la seva versió de 'casa de camp', ja que aquesta aquí sol ser *mas*, *masia*, etc.

[[torr]etes]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-et(es)*

2002

Torrevellanes

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida situada vers l'angle sud-oriental del terme de Seròs, a la part de secà, prop del límit amb els de Maials i Almatret, més enllà de la vall de Jaca.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: En principi sembla prou clarament, i res no ens en fa desdir, un compost de *torre* (tal volta amb el significat dialectal de 'casa de camp', molt present en aquella àrea) amb el substantiu (*a*)*vellanes*, indicant la producció d'aquest fruit sec en aquell paratge.

[[torre][vellanes]]

fitotopònim

català < llatí

compost N + N

2003

Torrevelles

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida situada a l'extem meridional del terme de Balaguer, vora la riba dreta del Segre, prop d'on desemboca el riu de Farfanya, al límit amb els municipis de Térmens i Menàrguens, entre aquesta última població i l'antic lloc del Corb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clarament (encara que convindria no descartar altres hipòtesis, com una presència del substantiu *abelles* mal grafiat) un compost entre el substantiu *torre* i l'adjectiu *vella*, esdevingut plural potser *a posteriori*.

[[torre][velles]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

2004

Torricó, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme municipal d'Albesa, uns tres quilòmetres al nord-est del poble, prop del límit amb el de Castelló de Farfanya, dins del qual hi ha, justament en la zona de contacte, una *granja del Torricó* que sembla tenir relació directa, des d'un punt de vista si més no toponímic, amb aquesta partida d'Albesa.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Segons l'OC, el conegut nom de població i municipi de la Llitera, *el Torricó* (o *Altorricó*),¹ així com altres homònims seus (vegeu vol. VII, p. 319a27-48), prové d'un diminutiu de *torre*, *torricó* 'torre petita en una fortalesa, en especial la destinada a un guaita', i, doncs, sembla raonable que adscriuim el cas que ara ens ocupa, així com els homònims i parònims que en trobarem en les fitxes següents, a la mateixa explicació etimològica; malgrat això, fóra plantejable també que provinguessin per sufixació directa de *tòrrec* 'barranc esbalçat', que com hem comentat (vegeu *supra* s. v.) no és pas derivat de *torre*, sinó fruit d'un encreuament entre *còrrec* i *torrent*, i que, essent un mot particular principalment de la vall del Segre, es presenta sovint sota la pronúncia dialectal *tòrric*, sospitosament propera al nostre *torricó*.

[[torr]ic-ó]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix -ó

1. No és exactament aquesta d'*Altorricó*, tal com s'afirma en l'OC, vol. VII, p. 319a37-38, la forma *deformada* «en la nomenclatura castellana», sinó que ho són l'aparent traducció *Altorricón* i fins i tot, ultrapassant la ratlla del grotesc, un fals compost *Alto-rincón*, que fins i tot hem vist en adhesius publicitaris: «Alto-rincón, corazón de la Litera»... Pel que fa a aqueix *Altorricó*, no deixa de ser un intent de reflectir gràficament la pronúncia local de l'article *el* (significativament substituïble per *lo*), si no és que es tracta, com algú defensa, d'una romanalla de l'article aràbic *al* adjuntat a un lexema romànic (en clar paral·lelisme, doncs, amb el cas del veí *el Campell* / *Alcampell*, on aquesta darrera forma va imposant-se darrerament a l'empara no només d'unes autoritats locals prou conscients del fet lingüístic i de la inqüestionable adscripció al català dels parlars ribagorçanolleitatans de la zona).

2005

Torricó, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme municipal de Benavent de Segrià, situada escassament un parell de quilòmetres al sud-est del poble, prop del límit amb els municipis de Corbins i Torre-serona; malgrat el canvi de comarca oficial, val a destacar que aquest topònim es troba tot just deu quilòmetres al sud de l'homònim del terme d'Albesa que hem vist en la fitxa anterior.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Valen per a aquest cas, lògicament, les mateixes explicacions i els mateixos dubtes que hem exposat a propòsit del seu homònim noguerenc tractat en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[[torr]ic-ó]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix -ó

2006

Torricot, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi de la Sentiu, situada un parell de quilòmetres a ponent del poble, a mig camí de Muller i prop del límit amb el terme de Vallfogona de Balaguer, pel sector de la Ràpita; es tracta d'una zona lleugerament aturonada, corresponent de fet als contraforts occidentals de les serres de Bellmunt o de les Quadres, que tanquen per la dreta el darrer tram del riu Sió.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un derivat, si no de *tòrrec* o la seva variant dialectal *tòrric* (vegeu *supra*, s. v. *Tòrrec*), del mateix substantiu *torricó* 'petita torre de vigilància' que hem trobat en els topònims tractats en les fitxes anteriors, no gaire lluny d'aquesta zona, en aquest cas amb el sufix despectiu *-ot* (vegeu *supra*, per exemple *les Terrotes*, s. v.); davant del dilema, val a dir que la configuració orogràfica d'aquesta partida sembla adient per a l'existència d'alguna *torre* de vigilància, per bé que no fóra descartable la presència singular d'algun petit *tòrrec*.

[[torr]ic-ot]
arquitectura militar
català < llatí
N + sufix *-ot*

2007

Torroja, serra de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Petit serral de poc més de cinc-cents metres d'altura i dos quilòmetres d'extensió (de sud-est a nord-oest) que es troba a llevant de la Granadella, dins del seu terme municipal, però no lluny del límit amb el de Bellaguarda, vers la capçalera de la vall de les Figueres.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Clar compost del substantiu *torre* amb l'adjectiu cromàtic *roja*, tal com ho és el més conegut nom de *Torroja* del Priorat i també, bé que amb una dissimilació fonètica que hi introdueix l'ombra del dubte, el cas del segarrenc *Tarroja* i altres (vegeu *supra s. v.*).

[[tor][roja]]
arquitectura militar
català < llatí
compost N + Adj

Tortugues, vall de les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una *vall* o curs d'aigua estacional del sector meridional del municipi de Torrebesses, que neix un poc enllà del seu límit amb el terme de la Granadella (Garrigues), uns cinc quilòmetres al nord-oest d'aquesta població, i que corre en la mateixa direcció al llarg d'uns altres cinc quilòmetres, fins que, sota Torrebesses mateix, s'uneix amb altres barrancs de la zona per engrandir l'anomenada vall Major, procedent de Juncosa i el Soleràs, i que quilòmetres més avall, cap a Utxesa, i ja amb aquest nom, serà un dels principals afluents directes del Segre per l'esquerra en aquesta zona eminentment de secà.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Hom diria que es tracta d'una simple fixació toponímica del zoònim *tortuga* (remot hellenisme arribat a través del llatí vulgar), amb el qual es designen diverses espècies de rèptils (vegeu DCVB s. v.), però bé estarà de tenir present també que el mateix nom es dona a algun altre element no animal, com ara una mena de teules per recollir l'aigua, tal com recorda el redactor mateix de l'OC en l'article *tortuga* d'aquesta obra, on s'esmenten mitja dotzena de noms de lloc que deriven evidentment d'aquesta arrel lèxica, tot i que no pas el que ara ens ocupa (vegeu OC, vol. VII, p. 325a5-20).

[tortugues]
zootopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2009

Tosa, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya de 571 metres d'altura (en realitat, la rèplica oriental de la Roca Roja) que es troba en el sector septentrional del municipi d'Algerri, uns quatre quilòmetres i mig dret al nord d'aquesta població i poc més d'un parell al nord-oest de la Figuera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tret que es tracti d'un mer error d'informació (o tipogràfic) en la font cartogràfica en què apareix aquest nom, sembla que som davant d'una fixació onomàstica singularment occidental del mot *tosa*, clarament diferenciat del parònim *tossa* per Coromines (vegeu OC, vol. VII, p. 325a39-b16, amb article propi, en el qual tanmateix no s'inclou aquest cas)¹ no només per la pronúncia /z/ i l'origen etimològic (llatí *TONSA*), sinó pel significat, ja que *tosa*, de fet, prové d'un antic participi del verb *tondre* 'esquilar', i, doncs, significa 'pelada', en al·lusió a la manca de vegetació del lloc o més específicament, tractant-se d'una muntanya, del seu cim.

[tosa]
qualitat del terreny
català < llatí
simple (Adj)

1. Malgrat tot, Coromines els tracta tots dos, *tossa* i *tosa*, així com també *tossal* i d'altres, dins del mateix gran article del DECat (vegeu vol. VIII, p. 642b56-643a9 pel que fa a aquest *tosa*, amb alguns altres exemples toponímics), per bé que, com escau, ja hi havia fet referència també dins de l'article *tondre* (DECat, vol. VIII, p. 558a50-59).

2010

Tosca, Sant Miquel de la

COM.: Garrigues

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 325*b*38; ICC-*Garrigues*.

Nom d'un popular santuari situat al sector meridional del terme del Vilosell, de fet just en el límit amb el de la Pobla de Cérvoles, al vessant nord de la serra de la Llena, a set-cents metres d'altura, vers el naixement del riu de Set, i ben just a un quilòmetre i mig de Vilanova de Prades (en línia recta, si bé a l'altra banda de la serra, que en aquella zona arriba als mil metres).

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 325*b*19-22: es tracta del nom específic de l'anomenada *pedra tosca* (mena de pedra volcànica esponjosa), que es retroba, en forma simple com aquí o bé sufixada, en un bon nombre de noms de lloc catalans i valencians (vegeu OC, vol. VII, p. 325*b*23-326*a*5).¹

ALTR. HIP.: —

[tosca]
qualitat del terreny
català < llatí
simple

1. Pel que fa a l'origen etimològic (llatí vulgar) i els usos d'aquest mot, originàriament adjectiu, vegeu DECat, vol. VIII, p. 651*a*18-652*a*15, així com DCVB s. *v*.

2011

Tosca, tossal de la

COM.: Segrià

REF.: DECat, vol. VIII, p. 641*b*7; ICC-*Segrià*.

Nom d'una muntanya o *tossal* recollit de viva veu per Coromines el 1964 (tanmateix no s'esmenta en l'OC, sinó només en el DECat, i com un exemple més de *tossal* com a apel·latiu) i present encara en la cartografia actual de l'ICC, que es troba dins del municipi d'Alcarràs, uns set quilòmetres al nord-oest del poble, prop del límit amb els termes de Fraga i Torres de Segre, pel sector de Vilanova de Remolins.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que ha de tenir la mateixa explicació que el nom del santuari garriguenc tractat en la fitxa anterior i altres de similars allí referenciats indirectament.

[tosca]
qualitat del terreny
català < llatí
simple

2012

Tosquella, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 325b58-60

Nom antic d'una partida de vers Santalinya, que apareix esmentat en les afrontacions d'aquest lloc en un document de final del segle XI, situant-la cap al sud, amb Llorenç.

DOC.: *ipsa Tosquella*, 1093 (OC).¹

OC: Vol. VII, p. 325b19-22: derivat per sufixació del mateix mot *tosca* (mena de pedra) que hem vist en les fitxes anteriors.²

ALTR. HIP.: Diminutiu toponímic directe a partir d'un previ nom de lloc *Tosca*.

[[tosq(u)]ella]
qualitat del terreny
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. Però en la forma *Toschela* en la reproducció d'un bon fragment d'aquest mateix document (sens dubte ha de ser el mateix, ja que coincideix tant en l'any i la zona com en la font arxivística, consultada personalment per Coromines a Solsona) que es troba a OC, vol. VII, p. 43b47-56 (s. v. *Santa Linya*), esp. línia 53.

2. Val a dir que en un altre punt del mateix volum de l'OC, Coromines inclou sengles topònims *Tosquella* valencians (a Lluçena, Castelló i Onda) dins del grup de mossarabismes amb *T-* inicial (vol. VII, p. 199b30-33), però sense explicar-ne el motiu; al contrari, hi remet a l'article *tosca* ulterior, on efectivament es troben esmentats (més que no pas tractats a fons) els altres noms de lloc catalans en què participa aquest mot romànic (vegeu la fitxa anterior), i sense que s'hi faci cap al·lusió a un innecessari origen mossàrab.

2013

Tossa, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim del sector nord-oriental del terme municipal d'Àger, on designa principalment una notable muntanya (amb prop de 1.275 metres d'altura és un dels cims destacats immediatament al sud de la cresta principal del Montsec d'Ares) situada a cinc quilòmetres d'Àger, però tan sols tres quilòmetres al nord-oest de l'Ametlla de Montsec, i equidistant poc més d'un quilòmetre entre els antics llocs de Colobor i Mallabecs; dóna nom també, secundàriament, a un *barranc de l'Obaga de la Tossa*, que neix al peu d'aquesta muntanya (pel nord) i corre en direcció oest i sud-oest, per sota Colobor, on ja s'uneix amb altres torrenteres de la zona formant el barranc que duu aquest darrer nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha dubte que som davant d'un ús plenament escaient del vell substantiu oronímic *tossa* 'puig prominent', sobre el qual tractarem més extensament en la fitxa següent a propòsit d'un homònim sí recollit en l'OC.

[tossa]
orotopònim
català < preromà
simple

2014

Tossa, la

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 326*b*12-13; ICC-*Segrià*.

Petita caseria, o més concretament colònia industrial (com n'informa la GEC i recull el mateix OC), del terme municipal de Rosselló, situada poc més d'un quilòmetre a llevant del poble, a l'altra banda de les sèquies del Secà i de Baix, vora el Canís (o Alcanís), i prop del límit múltiple amb els termes de Vilanova de Segrià, Benavent, Torre-serona i Torrefarrera.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 326*a*57-58: fixació toponímica amb caràcter secundari del substantiu *tossa* 'puig de gran magnitud', que sembla ser d'origen preromà i del qual es tracta prou més extensament a DEC*at*, vol. VIII, p. 640*a*26-*b*60 i especialment p. 642*b*25-643*a*54.¹

ALTR. HIP.: —

[tossa]
orotopònim
català < preromà
simple

1. Val a dir, tanmateix, que aquesta accepció orogràfica de *tossa*, sobre la qual Coromines (DEC*at*) insisteix en diverses ocasions que implica una «gran magnitud», no s'adiu gaire al caràcter bàsicament pla, i en tot cas de petites elevacions, no pas mai cims prominents, que es troba en aquesta part del país. Tal volta a això es refereix el col·laborador de Coromines que escriu en l'OC, a propòsit del cas que ens ocupa, que hi apareix aquest mot «secundàriament» (vol. VII, p. 326*b*12).

2015

Tossa, punta de la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom amb què es coneix un cim situat en l'angle sud-occidental del terme de la Granadella, més enllà dels Tagornars, pràcticament al límit amb l'extrem meridional del de Llardecans i el septentrional del de Flix (Ribera d'Ebre), dins del qual es troba ja la part principal de la serra de les Vallfenoses, de què aquesta *tossa* ve a ser un contrafort nord-oriental, amb una altura que, malgrat superar de poc els tres-cents seixanta metres, és relativament important en aquella zona on, sobretot vers el sud, ja prop de l'Ebre, no són estranyes les cotes inferiors a cent cinquanta o fins cent metres.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que ha de tractar-se d'una altra fixació onomàstica del mateix substantiu *tossa* 'puig important' que hem vist en les fitxes anteriors, si bé el present cas, igual que el primer i a diferència del darrer, no es troba pas recollit en l'OC.

[tossa]
orotopònim
català < preromà
simple

2016

Tossal, el

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 326b21-23.

Poble, i antic municipi incorporat des del 1970 al de Ponts, que es troba dos quilòmetres i mig a ponent d'aquesta vila, en un petit pla (dit justament *pla del Tossal*, nom aparentment contradictori; ICC-*Noguera*) a l'esquerra del canal d'Urgell i el riu Segre, al peu de l'altiplà de la Força, que en part li pertanyia.

DOC.: *Tocal*, 1169 (CR, vol. XVII, p. 420); *Toçal*, 1497 (*Fog.*, p. 156); *lo Tosal de la Forsa*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VII, p. 326a57-58: simple fixació toponímica del substantiu *tossal* 'cim prominent', que, com el seu parònim *tossa* (vegeu les fitxes anteriors) sembla ser d'origen preromà i es troba profusament emprat com a apel·latiu i també com a topònim arreu de les terres de parla catalana i altres, però especialment en català occidental (vegeu DECat, vol. VIII, p. 640a27-642b24).¹

ALTR. HIP.: —

[[toss]al]
orotopònim
català < preromà
simple

1. Més informació útil sobre *tossal* en el DCVB *s. v.* (on es recull també el nom de lloc que ocupa la present fitxa, amb uns pocs homònims i derivats); sobretot, convé retenir-ne la idea que, com es diu a l'inici de l'article, es tracta d'una «elevació del terreny, més o menys alta segons les comarques on s'usa el nom», la qual cosa ens ha de permetre entendre no tant aquest cas de la Noguera, on el poble és vora un *tossal* magnífic, d'identificació segura, sinó d'altres que anirem veient, fins a quinze, en les fitxes següents, i en què de vegades *tossal* s'aplica a una muntanyeta ben poc rellevant, o a una sèrie de turonets menors enmig d'una plana, ja que això s'adiu perfectament a algunes de les accepcions particulars d'aquest mot en el DCVB; per exemple «muntanya o puig en general» (accepció 2, entre altres llocs a Balaguer).

2017

Tossal, lo

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una muntanyeta del terme de l'Albagés, situada poc més d'un quilòmetre a llevant del poble, com ell immediatament a l'esquerra del riu de Set, prop de la confluència de la vall de la Sisquella.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta del mateix substantiu *tossal* 'muntanya' que hem vist en la fitxa anterior, a propòsit de l'únic dels topònims ponentins d'aquesta sèrie que apareix en l'OC, malgrat que ultrapassa la vintena la xifra dels que s'esmenten, d'arreu del país, inclosos determinats compostos i derivats (i fins i tot algun cas en què *tossal* hi sembla ser encara nom comú o genèric), en el corresponent article d'aquesta obra (vegeu OC, vol. VII, p. 326*b*21-54).

[[toss]al]
orotopònim
català < preromà
simple

2018

Tossal, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una muntanyeta de l'extrem occidental del municipi d'Almenar, situada uns vuit quilòmetres lluny de la població i uns tres quilòmetres a l'oest de la Bassa Nova, pràcticament al límit amb la Llitera i concretament amb l'enclavament del pla de la Quadra, que, malgrat la proximitat amb el Torricó (o *Altorricó*, com es vulgui), pertany al terme municipal d'Alcampell (o el Campell).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nova fixació onomàstica, sota la seva forma més simple, de l'orònim *tossal*, per al qual remetem lògicament a les fitxes anteriors en què ja ha estat comentat.

[[toss]al]
orotopònim
català < preromà
simple

2019

Tossal, lo

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del sector nord-oest del terme municipal d'Anglesola, ben a prop del límit amb Barbens, i de fet prou més propera a aquesta població, que tot just si és un quilòmetre i mig vers ponent, que no pas a Anglesola mateix (uns bons quatre quilòmetres vers el sud-est, a l'altra banda del canal d'Urgell i del riu d'Ondara, que en aquesta zona es perd), si bé una petita caseria agregada a aquest terme, les Cases de Barbens, és prou més veïna, un quilòmetre al sud del Tossal.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Novament, ús toponímic simple de l'orònim *tossal* (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[[toss]al]
orotopònim
català < preromà
simple

1. És clar que existeix, d'entrada, la temptació d'identificar el nom d'aquesta partida amb algun dels dos noms simples de muntanya, *lo Tossal*, que, com veurem, es troben a la ja immediata comarca del Pla d'Urgell, i concretament en els termes municipals especialment veïns de Barbens i Ivars. Això no obstant, una apreciació detallada de la seva situació, així com de la seva especificitat local, recomanen desistir d'una tal temptació: *lo Tossal* d'Anglesola es troba equidistant més de cinc quilòmetres a l'est del turó homònim d'Ivars i al sud-oest del d'Aguilella (Barbens), i cadascun d'aquests exerceix en el seu terme una funció significativa singular, com a punt més elevat dins d'un territori marcadament planer, de manera que hem de pensar que el mateix, en la seva escala local, devia ser l'origen del nom de lloc que ara ens ocupa.

2020

Tossal, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom d'una muntanyeta d'aproximadament tres-cents cinquanta metres d'altura, malgrat tot la més alta del terme municipal de Barbens, que es troba no pas en el seu sector principal, sinó dins de l'enclavament d'Aguilella, poc més d'un quilòmetre al nord-est d'aquest lloc, a prop del límit amb els termes ja urgellencs de Tàrraga (per Claravalls) i sobretot de Tornabous (el tossal d'Espígol, un poc més alt i amb vèrtex geodèsic, tot just si es troba un quilòmetre dret al nord).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica del substantiu oronímic *tossal* (vegeu les fitxes anteriors), aquí perfectament justificada per l'esmentat caràcter isolat d'aquesta muntanyeta en el seu terme.

[[toss]al]
orotopònim
català < preromà
simple

2021

Tossal, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom d'un turó de 270 metres d'altura que es troba en el sector occidental del terme d'Ivars d'Urgell (n'és probablement la cota màxima), un quilòmetre i mig dret a l'oest de la població, en l'angle sud-oriental de l'antic perímetre de l'estany d'Ivars.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nom completament paral·lel, però cas tanmateix diferent, de l'homònim del terme de Barbens tractat en la fitxa anterior, tal com es posa en relleu en la nota al peu.

[[toss]al]
orotopònim
català < preromà
simple

1. És perfectament clar, doncs, que cal no confondre aquest cas amb el seu homònim del terme municipal de Barbens (vegeu la fitxa anterior), malgrat que l'un i l'altre siguin veïns: no només perquè aquests dos *tossals* de nom simple es troben en els extrems oposats dels respectius termes (en el cas de Barbens, com hem vist, fins i tot en l'enclavament oriental d'Aguilella), a onze quilòmetres de distància en línia recta l'un de l'altre, sinó perquè, com també ja s'ha apuntat, cadascun s'identifica perfectament dins del seu territori local com un punt de referència, el més elevat del respectiu municipi —cosa significativa en una contrada tan plana.

2022

Tossalet, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un sector o partida muntanyenca del terme municipal d'Àger, que es troba en el vessant septentrional de la serra de Montclús, tot just un parell de quilòmetres al sud-est de la vila vescomtal i encara la meitat al sud-oest del seu agregat la Régola, vers el barranc que duu aquest nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No cal dir que es tracta d'un simple diminutiu del mateix orònim *tossal* que ja hem vist fixat toponímicament en les fitxes anteriors, a les quals remetem.

[[[toss]al]et]
orotopònim
català < preromà
N + sufix *-et*

2023

Tossalet, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme municipal de Bell-lloc, situada un parell de quilòmetres al sud-est de la població, gairebé al límit amb l'enclavament de Vensilló, que pertany al municipi segrianenc dels Alamús; es tracta d'una zona lleugerament aturonada (de fet, un contrafort occidental de *la Serra*), a la dreta del canal auxiliar d'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova fixació onomàstica simple (i singular) del diminutiu de *tossal* (vegeu les fitxes anteriors).

[[[toss]al]et]
orotopònim
català < preromà
N + sufix *-et*

2024

Tossalet, pla del

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un pla, o pròpiament caldria dir *altilà*, del terme municipal d'Almenar, uns quatre quilòmetres al sud-oest de la vila i tot just un parell al sud-est del seu agregat la Bassa Nova; de fet constitueix un sector occidental del gran altilà del Sas del Segrià, en aquest cas a ponent del canal d'Aragó i Catalunya, entre la Unilla i la zona ja més baixa de l'esmentada Bassa Nova.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica, i ben simple, a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors.

[[[toss]al]et]
orotopònim
català < preromà
N + sufix *-et*

2025

Tossalets, los

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom genèric amb què es coneixen uns petits tossals o monticles situats just al límit entre els termes municipals de Sant Ramon i Cervera, a l'extrem septentrional d'aquest darrer, vers el caseriu de Queràs (el qual és tot just mig quilòmetre al nord-oest d'aquests tossals) i vora la carretera que uneix la Manresana amb Tarroja, uns tres quilòmetres a ponent de Sant Ramon.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una fixació, en plural, del diminutiu de *tossal* (vegeu les fitxes anteriors), que en aquesta comarca no sol aparèixer emprat sense determinatiu (o veritable topònim específic); en aquest cas, doncs, podem atribuir el seu caràcter isolat a una doble condició: la singularitat de la seva funció com a termenal o límit entre municipis, i el fet que vers ponent s'obre el sector més planer (o menys montuós) de la Segarra, els plans de Sió (de fet, aquesta mateixa zona entre la Manresana i Queràs es caracteritza pel seu caràcter relativament pla, o més exactament encara d'altiplà, contrastant amb la contínua successió de turons i comes que marca el relleu de bona part de la resta de la demarcació).

[[[toss]al]ets]
orotopònim
català < preromà
N + sufix *-et(s)*

2026

Tossalets, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal de Seròs, no lluny dels d'Aitona i Fraga, que es troba un parell de quilòmetres al nord-oest de la població, vers els contraforts septentrionals de la petita serra de Matacanyes.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Ètim lògicament paral·lel al de l'homònim tractat en la fitxa anterior i els altres topònims de la mateixa sèrie que estem veient en aquesta zona.

[[[toss]al]ets]
orotopònim
català < preromà
N + sufix *-et(s)*

2027

Tossalets, los

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme municipal de Torregrossa, un parell de quilòmetres al nord-nord-oest de la població, entre la partida de les Carreteres i el límit amb l'enclavament de Vensilló (adscrit als Alamús); el canal auxiliar d'Urgell l'envolta pràcticament per tres bandes, ja que és en aquest terme que, procedent del nord, tomba en direcció a ponent, la qual cosa fa aprofitant tot just el relliu de la zona, en què certament sobresurten tres o quatre petits tossals enmig de la gran plana.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova fixació toponímica, en aquest cas plural, del diminutiu de *tossal* (vegeu les fitxes anteriors), completament justificada d'acord amb la descripció geogràfica que n'hem apuntat.

[[[toss]al]ets]
orotopònim
català < preromà
N + sufix *-et(s)*

1. Malgrat la proximitat, doncs, sembla que no s'ha de confondre amb la partida dita *lo Tossalet* del veí terme municipal de Bell-lloc, que es troba uns tres quilòmetres cap al nord-oest, seguint el mateix canal, just a l'altre costat de l'esmentat enclavament de Vensilló.

2028

Tossals, els

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Artesa de Segre, situada a l'altra banda del riu, però tot just a un parell de quilòmetres de la vila, en direcció nord-nord-oest, més enllà de Vernet, i uns altres dos quilòmetres a llevant i al sud-oest, respectivament, dels seus agregats Baldomar i Alentorn.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica simple, ara en plural, del substantiu *tossal*, sobre el qual no cal gaire més explicació que la que hem donat a propòsit de la no gens llunyana població del *Tossal* (vegeu *supra* s. v.).

[[toss]als]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

2029

Tossals, los

COM.: Noguera

REF.: DCVB.

Nom amb què es coneix o coneixia una «sèrie de muntanyoles situades a la vora del poble d'Algerri» (DCVB, *s. v.*, topon. *b*); no solament no apareix, però, en l'OC (com gairebé cap dels noms ponentins d'aquesta arrel que estem tractant en fitxes anteriors), sinó tampoc en la cartografia comarcal de l'ICC, on tanmateix no costa gaire de reconèixer-hi els diferents caps de serra, singularment aliniats, que conformen, tant a ponent com a llevant d'Algerri, l'anomenada serra Llarga, en el més elevat dels quals s'empra certament el mot *tossal*: és el *tossal Gravat*, de 441 metres d'altura, situat dos quilòmetres i mig a l'oest del poble.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vista la descripció geogràfica abans apuntada, no hi ha cap dubte de l'escaiença, en aquest cas com en ben pocs, de l'ús de l'orònim *tossal*, fixat toponímicament en plural.

[[toss]als]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

2030

Tossals, los

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida situada a l'angle nord-oriental del terme de Belcaire d'Urgell, de fet en el límit amb els de Montgai i Bellmunt, poc més d'un quilòmetre al sud-oest d'aquest darrer lloc, al sud de la serra de les Quadres o de Bellmunt.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Novament som davant d'un ús fossilitzat toponímicament de l'orònim *tossal*, que hem anat tractant repetidament en fitxes anteriors.

[[toss]als]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

2031

Tossals, torre dels

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom d'una *torre* o casa de pagès del terme municipal del Poal, situada prop del límit amb el terme de Linyola, ben just un quilòmetre i mig dret a llevant del Poal mateix, a mig camí de Sarsenit.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Darrer, ara com ara, dels setze casos d'ús toponímic (simple singular o plural, o a tot estirar diminutiu) del substantiu oronímic *tossal* 'muntanya' (vegeu *supra*).

[[toss]als]
orotopònim
català < preromà
simple (morf plural)

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom amb què es coneix una elevació situada a l'extrem occidental del terme de Vilagrassa, prop del límit amb Preixana i Bellpuig, immediatament a ponent del canal d'Urgell i tot just un quilòmetre i mig al nord-oest del Mas de l'Estadella; es tracta d'una zona, malgrat la seva modèstia (no arriba als tres-cents cinquanta metres d'altura ni el cim), significativament elevada respecte del seu entorn geogràfic, com ho demostra el fet que marca la divisòria entre la vall de l'Ondara, al nord, i la del Corb, amb algun dels seus petits afluents, al sud.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És ben clar que es tracta d'una fixació en plural del mateix substantiu *tossa* (diferent però relativament paral·lel del seu parònim *tossal*, al qual ens hem referit en les fitxes anteriors) que tanmateix ja hem tractat també anteriorment (vegeu *supra s. v.*).

[tosses]
 orotopònim
 català < preromà
 simple (morf plural)

Tosseta, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya de poc més de set-cents metres d'altura que es troba en el sector occidental del municipi d'Àger, immediatament a ponent del seu agregat Agulló i poc més d'un quilòmetre al nord-est de Millà, si bé a l'altra banda del serrat de les Forques, del qual ve a ser aquesta muntanya una mena de contrafort o repunt septentrional.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sufixació diminutiva del substantiu *tossa* 'puig prominent', del qual ja hem parlat no només en la fitxa anterior, sinó sobretot *supra*, s. v. *Tossa*; val a dir que en aquest cas el diminutiu pot justificar-se tant per l'elevació relativament discreta d'aquesta muntanya en el seu entorn (l'esmentat serrat de les Forques supera els vuit-cents seixanta metres d'altura, i en canvi el lloc d'Agulló, sota la Tosseta, és a gairebé sis-cents cinquanta metres) com per l'existència, dins del mateix terme municipal d'Àger (si bé uns bons vuit quilòmetres cap al nord-est, més enllà d'aquesta vila) d'una muntanya prou més important que rep justament el nom de *la Tossa* (vegeu *supra* s. v.).

[[toss]eta]
 orotopònim
 català < preromà
 N + sufix *-et(a)*

2034

Traginers, coll dels

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom efectivament d'un *coll* o pas muntanyenc, en el terme dels Omells de na Gaia, poc més d'un quilòmetre al nord-oest del poble, per on hi arriba entre turons, fregant els sis-cents metres d'altura, el camí (avui, carretera) que prové de Belianes i Maldà, i que prop d'allí es bifurca en d'altres que es dirigeixen vers l'Espluga Calba o cap a la Conca de Barberà, ja sigui per Senan o a través de la serra del Tallat, per Montblanquet.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No cal dubtar que es tracta d'una prou adient referència al vell ofici de *traginer* 'transportista de mercaderies' (vegeu DCVB i GEC s. *v.*), fossilitzada sota forma plural en la toponímia d'aquest indret.

[[tragin]ers]
activitat humana
català < llatí
simple

Tragó de Noguera

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 333a49-b7; Tort, 1998, p. 245-248.

Antic municipi de l'extrem occidental de la comarca, en contacte amb l'Alta Llitera (termes de Camporrells, Valldellou i Estopanyà, aquest darrer adscrit habitualment a la Baixa Ribagorça), que s'estenia a banda i banda de la Noguera Ribagorçana, entre els actuals pantans de Canelles i Santa Anna (els quals n'inundaren àmplies àrees), i que el 1964 fou majoritàriament incorporat al terme municipal d'Os de Balaguer, tret del sector de Boix (també antic terme) que ho fou al d'Ivars de Noguera; pel que fa al poble de Tragó, situat vora el marge esquerre del riu, fou en part negat per les aigües del pantà de Santa Anna, vers el 1960 (hi ha senyals de les ruïnes encara a la cartografia comarcal de l'ICC); el topònim, però, subsisteix en la denominació d'altres elements de la zona, com *los Monts de Tragó*, a l'altra banda del riu, davant per davant de l'antic poble, que al seu torn donen nom tant a la *serra dels Monts*, uns dos quilòmetres cap al sud, al límit amb l'esmentat terme de Valldellou, com a l'*obaga de Tragó*, en el seu vessant septentrional.

DOC.: *Drogon*, 1063 (*Lib. Feud.*, doc. 39; OC); *Dracone*, 1091 (CR, vol. XVII, p. 65, 399, 400); *Trochone*, 1093 (CR, vol. XVII, p. 399); *Drogon*, 1094 (OC); *Drogone*, 1095 (CR, vol. XXIV, p. 53; Eritja, p. 57); *Trogo*, final s. XI (CR, vol. XVII, p. 403); *Drachone*, 1108 (Fité, p. 79); *Tragon*, 1158 (CR, vol. XVII, p. 399); *Trogone*, 1162 (OC); *Trogon*, 1171 (CR, vol. XVII, p. 65); *Trasgon*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114; OC); *Trogone*, 1196 (CR, vol. XVII, p. 403); *Trogon*, 1198 (CR, vol. XVII, p. 403); *Drago*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 184, 209; OC); *Trago*, c. 1300 (CR, vol. XXIV, p. 66); *Trago*, 1359 (OC); *Trago*, 1474 (CR, vol. XVII, p. 406); *Trago*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 107); *Trago*, 1510 (Fité, p. 553).

OC: Vol. VII, p. 334a10-52: derivat, com els seus homònims i parònims (alguns ben llunyans: vegeu *íd.*, p. 333b8-334a9, i encara després p. 334a53-b16), del llatí *DRACONEM*, que alhora és el nom del *drac*, coneguda gran bèstia mitològica (i d'algunes de reals, prou menors: vegeu DCVB s. *v.*), i, metafòricament, el dels engolidors naturals (avencs, xucladors...) que, situats vora el riu, en capten l'aigua (ètim íntimament relacionat amb el del verb *dragar*, que significava 'engolir' en català antic, així com el cast. *tragar*, etc.); pel que fa a l'ensordiment *Dr-* > *Tr-*, no és pas infreqüent en aquesta posició.

ALTR. HIP.: —

[tragó][[nogu]era]
hidrotopònim
llatí
simple (+ complement especificatiu)

Traguany

COM.: Noguera

REF.: EDL, vol. II, p. 221; OC, vol. VII, p. 334b44-51; CR, vol. XVII, p. 287; ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia del sector nord-oriental de la Baronia de Rialb (però de dos masos i una vall segons Coromines, que l'hi recollí de viva veu), gairebé equidistant de Pallerols i el Puig de Rialb, entre el torrent de Rialb (diferent del riu *Rialb* en què desemboca; tal volta es tracta, doncs, de la vall a què al·ludeix Coromines) i el cim o *cap de la Costa de Traguany* (ICC); aquesta que n'emprem és la forma més adequada segons l'etimologia (vegeu *infra*), però cal fer constar que al mateix temps ve a ser un compromís entre una forma popular monoftongada *Tragony* /tra'ɣɔŋ/ que en recollí l'autor de l'OC (que esmentà aquest cas ja a EDL) i el *Treguany* (possible dissimilació) que consigna la cartografia comarcal de l'ICC.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 335a17-b33: derivat d'un antropònim germànic, potser THRASGUNDI o THROWAND, compostos dels elements THRAS i GUNDI o WAND, tots ells prou ben documentats per Förstemann, si bé Coromines mateix es planteja diversos dubtes sobre el cas, des de la possibilitat d'un encreuament amb altres formes similars per tal d'explicar-ne sobretot la palatal final i la semiconsonant central, fins a la hipòtesi d'un origen diferent (bé que també antroponímic i germànic) a partir d'un nom com ANDREGUNDIS, lícit especialment a l'hora d'explicar un parònim del cas que ens ocupa, com és el topònim *Antregony*, a l'Alt Urgell.

ALTR. HIP.: —

[[tra][guany]]
antropotopònim
germànic
compost (NP)

1. D'altra banda, tant *Traguany* com *Treguany*, però principalment la primera forma, existeixen com a cognoms catalans (vegeu DCVB s. v., i també OC, vol. VII, p. 334b47-49), la qual cosa en confirma alhora l'orientació etimològica i la grafia recomanable amb *-gua-*.

REF.: ICC-Noguera.

Partida del terme de Ponts, situada immediatament al nord de la vila, vora el marge esquerre del Segre, que marca el límit amb el sector meridional de l'extens municipi de la Baronia de Rialb, i gairebé a mig camí del monestir de Gualter, que ja pertany a aquest últim.

Doc.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Bo i tenint present l'existència dels quasi-homònims *Traïter* (sovint *Traïtê*) com a cognom i *el Traïter* com a topònim,¹ són essencialment dues les vies que permet recórrer aquest cas, en un veritable dilema etimològic:² d'una banda, una relació amb el topònim *la Treita*, que es troba al nord del veí terme de la Baronia de Rialb (vegeu *infra* s. v.);³ i, d'altra banda, una derivació directa, potser pluralitzada *a posteriori*, de l'antropònim TRUCTARIUS, que hom documenta al nostre país, vers els segles IX-X, sota formes com *Truitarius* o *Truitero* (vegeu RAC-I, p. 547), i que tal volta es troba a l'origen d'aquell cognom *Traïter*.

[[trait]ers]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er(s)*

1. Vegeu DCVB s. v.; el cognom és present segons aquesta obra (que tanmateix no en diu ni un mot sobre l'etimologia) en nombroses poblacions del nord-est del Principat (de Barcelona a Olot i Roses), mentre que el topònim (que, per cert, no apareix pas a l'OC) correspon a un volcà del terme de Sant Feliu de Pallerols, també a la Garrotxa, de manera que, en principi, no sembla que el nostre nom de vora Ponts hi hagi de tenir relació directa.

2. Altres camins que la mera paronímia podria obrir els descartem d'entrada a causa de l'enorme dificultat semàntica que presentaria una seva aplicació toponímica; és el cas dels substantius *traïta* 'tupada o reprensió forta' (vegeu DCVB s. v.; DECat, vol. VIII, p. 697b1-6) i *treïtera* 'traïga, anella del jou' (vegeu DCVB, s. v. *treïtera*, del qual és mera variant formal aquest mot ribagorçanopallarès), i és el cas també de qualsevol relació amb l'ictiònim *truïta* (bé que aquí la dificultat és més aviat fonètica i morfològica que no estrictament logicosemàntica, atès que el nostre topònim és just vora el riu), ja que, malgrat l'existència del derivat *truïter* (tan sols esmentat de passada pel DECat, vol. VIII, p. 907a3), no se'n coneix cap variant amb /a/-/e/.

3. Aquesta relació podria ser bàsicament de dues menes: o bé un gentilici extret directament d'aquest no gaire llunyà topònim *la Treita*, indicant la presència de gent que en provingués (i en aquest cas potser escauria més una grafia **Treïters*); o bé una sufixació no del nom de lloc, sinó del mot que probablement el motivà, és a dir, el substantiu postverbal *treïta*, variant de *treta* 'artiga' (derivat al capdavant de *treure* en l'accepció 'artigar un camp': vegeu DCVB s. v., DECat, vol. VIII, p. 800a36-b3), en el qual cas, que provisionalment preferirem, caldria entendre aquest topònim com una al·lusió a l'ofici dels qui es dedicaven a fer *tretes*.

Traslapleta

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal dels Alamús, situada tot just un quilòmetre al sud-oest del poble, més enllà d'una àrea de terreny relativament trencat on neix un petit curs d'aigua, pràcticament al límit amb el veí terme de Lleida, pel sector de Moradilla.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Aglutinació del sintagma preposicional *tras la pleta*, en el qual trobem l'antiga preposició (i adverbi i prefix) *tras* 'darrere' < llatí *TRANS* (vegeu DCVB s. v.) i el substantiu *pleta* 'tancat per al bestiar', del qual ja ens hem ocupat a propòsit d'alguns topònims que el contenen de forma simple (vegeu *supra* s. v.); es tracta, per tant, d'un nom de lloc que podem emparellar amb altres que presenten la mateixa estructura, com ara els nombrosos *Traslavi-lla*, *Traslasviñas*, *Trascorral*, etc. d'arreu de les llengües hispàniques (vegeu Terrado *et al.*, 2000, p. 467-470), o també catalans, habitualment sota la forma *Tres-*, com els *Tresserra*, *Trespuio*, etc. que Coromines aplega a OC, vol. VII, p. 347-349.

[[tras]la[pleta]]
situació geogràfica
català < llatí
compost Prep + N

REF.: OC, vol. VII, p. 340a15-21; ICC-Segarra.

Partida del terme municipal de Massoteres, situada un parell de quilòmetres al sud-est del poble, vora el límit amb el terme actual de Guissona pel camí de Vicfred; la seva forma etimològica *Traveres* conviu i de fet cedeix terreny, fa molt de temps, davant de la popular i ja tradicional *Estraveres* (bé que grafiada *Estreberes* a la cartografia comarcal de l'ICC).

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 340a22-23: referència directa al cognom *Traver* (el qual deriva de l'antropònim germànic THRAS-WARI, present en força altres elements de l'onomàstica catalana: vegeu OC, vol. VII, p. 339b49-340a44), fixat aquí en plural amb motiu d'una al·lusió del tipus (*terres*) *Traveres* 'les terres del(s) Traver'; pel que fa a la forma *Estraveres*, és clar que es tracta de la típica pròtesi *es-* que trobem en tants altres mots (*escarxofa*, *estisores*, etc.) i també noms de lloc, com ara, ben a prop d'aquesta zona, *les Escots*, a Sanaüja (vegeu *supra* s. v.).

ALTR. HIP.: —

[[tra][ver]es]
antropotopònim
català < germànic
compost (NP) [+ morf plural]

2040

Travessera, la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del municipi del Poal, al sud del terme, situada a tot just un quilòmetre del poble, vora el límit municipal conjunt amb Bellvís i el Palau d'Anglesola, immediatament a ponent de l'antic lloc d'Escarabat.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que, molt o poc paral·lelament a la dotzena llarga de noms similars aplegats en l'article *Travesseres* de l'OC (vol. VII, p. 340^b21-56), deu tractar-se d'una fixació onomàstica del mot *travessera* 'camí transversal que uneix de través dos altres camins' (vegeu DCVB s. v.), que de fet és fruit de la substantivació de l'adjectiu *travesser* (< llatí TRANSVERSARIUM), amb significats prou propers.¹

[[travess]era]
situació geogràfica
català < llatí
simple (Adj)

1. En aquest cas fins i tot es podrien assenyalar, amb un marge d'error força baix, quins són els camins que aquesta *travessera* devia unir (o fins quin d'ells l'és), ja que apareixen amb prou nitidesa en la mateixa cartografia comarcal de l'ICC senglés vials que connecten entre si els pobles del Poal, Bellvís i el Palau (a banda, ja un poc més apartats, els de Bell-lloc, Sidamon, etc.), entre els quals n'hi ha un, vers la partida el nom de la qual ens ocupa, que, partint del Poal en direcció sud, els posa en contacte i travessa parcialment.

REF.: EDL, vol. I, p. 108; ICC-*Noguera*.

Masia situada vers l'extrem septentrional de la Baronia de Rialb, a gairebé mil dos-cents metres d'altura, sota Sant Quiri, uns dos quilòmetres i mig al nord-oest del Cerdanyès i del castell de Taravau, i no gaire lluny del límit amb el municipi pallarès d'Isona; dóna nom, a més, a una *serra de la Treita* que es troba un poc més al sud, dins el mateix terme, entre la masia de la Gavarnera i la ja esmentada del Cerdanyès.

DOC.: —

OC.: —¹

ALTR. HIP.: Atesa la situació d'aquest topònim en una boscúria muntanyosa, no dubtem que el seu origen respon a la forma arcaica i dialectal *treita* de l'antic mot *treta* 'extracció', que és un cas típic de substantiu postverbal, derivat de *treure* a partir de la forma de participi; pel que fa a la seva aplicació onomàstica, sembla evident que dins de les diferents accepcions que en contempla el DCVB (s. v.) destaca, entre altres de lligades amb el comerç o la ramaderia, també possibles en determinats contextos, el significat de 'acció de treure un bosc i roturar la terra per sembrar-la', la qual cosa lliga amb l'explicació de *treta* 'artiga' com a derivat de *treure* 'artigar un camp' que dóna Coromines a DECat, vol. VIII, p. 800a36-b3, amb un parell de topònims del tipus *Treta* de vers el Rosselló i el Maestrat, localitzacions que coincideixen prou amb les del DCVB (Guilleries i Morella), però que no deuen reflectir completament l'antiga extensió del mot, com posa de manifest, si més no, el topònim que ara ens ocupa.²

[treita]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Resulta desconcertant l'absència d'aquest topònim en l'OC, essent que Coromines hi féu menció expressa a EDL, vol. I, p. 108: «*la Treita* és també una vella masia a l'extrem nord de la Baronia de Rialb (espècie d'Ozarks o Hurdes catalanes, a quatre passes de Ponts i Artesa)». Però ja es veu que passa alguna cosa estranya quan hom comprova que en el lloc alfabètic de *Treita -o* (OC, vol. VII, p. 342a16) tot just si es remet a l'article *Justreito*, i que, inexplicablement, en el breu comentari dedicat a aquest nom pallarès (OC, vol. IV, p. 488b33-42), signat per J. F. C., no es diu pas res sobre *la Treita* ni sobre un remès i collateral *Treito*.

2. I allò que el mateix autor exposa a EDL, vol. I, p. 107-108, en què, com hem vist, sí s'esmenta el nostre topònim. En l'OC, en canvi, no solament no es recull cap nom de lloc homònim (vegeu la nota anterior), sinó tampoc cap altre derivat d'aquesta arrel concreta, fins al punt que els únics parònims que hom hi pot trobar són sengles *el Tret* i *les Tretes* als termes d'Ador i Castellfort (País Valencià), que Coromines explica a partir de l'antropònim àrab *Tarâd* (vegeu OC, vol. VII, p. 195a29-36), malgrat que almenys el darrer, atesos el seu gènere femení i la seva localització vers els Ports de Morella, bé podria tenir relació amb el tipus semàntic a què ens estem referint en la present fitxa.

Trencades, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi d'Alòs de Balaguer, situada uns tres quilòmetres al sud-oest del cim de Sant Mamet, en el sector septentrional del terme, marcadament montuós i escarpat, i solcat per tot de barrancs encara en llur tram de capçalera.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar, atesa l'explicació geogràfica, que som davant d'un ús toponímic de l'adjectiu-participi *trencades*,¹ aplicat probablement a l'orografia mateixa de la zona a què dona nom, com si haguéssim de pressuposar-hi l'elisió d'un substantiu genèric (femení, naturalment) del tipus *les* (*valls, terres, feixes, serres...*) *trencades*, és a dir, 'abruptes, de difícil accés i encara més difícil conreu'.

[[trenc]ades]
 orotopònim
 català < preromà
 simple (Adj) (morf plural)

1. Sobre l'etimologia incerta però segurament preromana (cèltica) així com els diferents usos del verb *trencar*, vegeu DCVB i sobretot DECat s. *v*.

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanya de 870 metres d'altura situada just en el límit entre els termes municipals actuals de Camarasa i Alòs de Balaguer, uns set quilòmetres al nord-oest d'aquest darrer poble i uns vuit al nord-est d'aquell; les poblacions més properes, però, són uns altres agregats al mateix municipi de Camarasa: Fontllonga, que és quatre quilòmetres cap al nord-oest, Figuerola de Meià, que és tres quilòmetres vers el nord, i el ja despoblat la Maçana, que es troba a dos quilòmetres i mig cap al sud-oest, prop del tram central del pantà de Camarasa, format com se sap per la Noguera Pallaresa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla fora de dubte que es tracta d'una típica referència a l'indret clau en què es troba el límit entre diferents termes municipals (representats per llurs *batlles*), en aquest cas *tres* (vegeu *supra*, s. v. *Torreta*, el paral·lel de *la Torreta dels Quatre Batlles*, a ponent de la mateixa comarca); i és clar que l'únic impediment lògic a aquesta explicació (ço és, el fet que actualment aquest tossal marca el límit entre *només dos* municipis: Alòs i Camarasa) desapareix per complet en una perspectiva històrica, si ens remuntem a l'època (no gaire llunyana) prèvia a la unificació municipal de diversos antics termes (Fontllonga, etc.) en l'actual terme de Camarasa, inusualment extens.

[tres][batlles]
situació geogràfica
català < llatí
compost Adj + N

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un serrat d'aproximadament nou-cents metres d'altura (de fet, és un cap de serra corresponent als contraforts meridionals intermedis de les més importants serres de Carreu i d'Aubeng) que es troba en el límit septentrional del terme de la Baronia de Rialb, a cavall ja amb els de Peramola i Coll de Nargó (Alt Urgell), uns quatre quilòmetres al nord del Puig de Rialb, damunt de les cases de Ramoneda; sembla pertinent anotar que a l'altra banda de l'esmentat límit municipal i comarcal es troben altres noms de lloc que contenen el mateix lexema nominal, com la *serra de la Creu* en el terme de Coll de Nargó (immediatament al sud-est del poble de Gavarra) o el *tossal de Coll de Creus* (1.311 metres), un poc més enllà en la mateixa direcció, però ja dins el municipi de Peramola, en aquest cas damunt de Cortiuda (ICC-*Alt Urgell*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: En aquest cas el compost (no aglutinat) *tres creus* sembla que es troba més a prop de determinats topònims numerals (en especial, com veurem, el *Tres Batlles* que hem tractat tot just en la fitxa anterior, i que és dins de la mateixa comarca) que no pas d'altres, pràcticament hagiòtopònims, en què participa també el substantiu *creu* que n'és el nucli (vegeu *supra*, s. v., per exemple, *la Santa Creu*, etc.); el fet és que la situació d'aquest serrat, a cavall entre *tres* termes municipals, unit a la ben coneguda funció delimitadora (no només religiosa, doncs) de moltes *creus de terme*, fa pensar que som davant d'un topònim paral·lel en el fons a aqueix *Tres Batlles*, on les *creus* en qüestió són el correlat dels respectius municipis, així com en aquest altre ho eren els seus màxims representats legals.

[tres][creus]
situació geogràfica
català < llatí
compost Adj + N

2045

Tres Ponts, els

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Topònim situat de fet a cavall entre les demarcacions oficials de l'Urgell i la Noguera, concretament entre el sector sud-occidental del terme de Castellserà i el sud-oriental del de Penelles, on hi ha el caseriu de Torreneral, entre Falcons i el Castell del Remei; correspon singularment a un element hidrogràfic, l'anomenat *desaigüe dels Tres Ponts*, que vora aquests llocs fa cap a la sèquia Segona, del sistema del canal d'Urgell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: No deu caldre buscar per a aquest nom cap explicació diferent d'una simple composició no aglutinant entre el numeral *tres* i el substantiu *ponts*, en sentit recte, ben escaient en aquest cas a la realitat geogràfica del lloc, malgrat que en altres noms similars, segons Coromines, s'hagi produït una ocultació del veritable origen i significat *entre-ponts* (vegeu OC, vol. VII, p. 349a4-38, article referit al vell *priorat de Tresponts*, a l'Alt Urgell) o que, de vegades, el primer element sigui de fet una alteració del prefix llatí TRANS 'darrere de' (vegeu OC, vol. VII, p. 347a45-348a21, s. v. *tres-*, i també, un poc més endavant, íd. p. 349a53-b53, s. v. *Tresserra*).

[tres][ponts]
arquitectura civil
català < llatí
compost Adj + N

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una casa de pagès (mas i finca) de l'extrem meridional del terme de Belcaire d'Urgell, que es troba un parell de quilòmetres al sud de la població, al peu de la carretera de Linyola, i pràcticament al límit amb el terme municipal d'aquesta vila del Pla d'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que som davant d'una al·lusió directa a uns certs *rodets* (literalment o aproximativament *tres*: vegeu les fitxes anteriors) que identifiquen la finca en qüestió, en alguna de les accepcions del mot *rodet*, que (vegeu DCVB s. v.), derivant òbviamment de *roda*, se sol aplicar a determinats objectes cilíndrics, en especial alguns de vinculats amb el món de la pagesia (en especial el *rodet d'era* o *de batre*, així com un determinat element de les sínies i dels molins, entre altres accepcions susceptibles d'haver generat un nom com el que ens ocupa).

[tres][rodets]
 activitat humana
 català < llatí
 compost Adj + N

Tretzenes, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida de l'actual terme municipal de Tàrrega, dins l'antic de la Figuerosa, situada tot just un quilòmetre al nord-est d'aquest poble, camí de Riudovelles, i prop del límit amb el municipi segarrenc dels Plans de Sió, pel sector del clot de Sant Gil.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament som davant d'un derivat de *tretze* fossilitzat toponímicament, però s'obre un gran dubte entorn del seu ús concret, és a dir, del seu significat, ja que podem optar entre diverses accepcions secundàries del mot, des del valor ponderatiu (no exactament numeral) de *tretze* com a 'molts' (en tant que *dotze* és paradigma, i $13 = 12 + 1$, o sia 'ja més de dotze'), que és el valor que segons Coromines té en el conegut nom propi de muntanya *Tretzevents* (vegeu OC, vol. VII, p. 349b58-350b18), i que aquí podria referir-se al nombre (tretze o més encara, doncs) de propietaris mancomunats d'un lloc, fins a usos pròpiament ordinals o partitius del derivat *tretzè*, consignats pel DCVB s. v., en especial 'una de les tretze parts en què es divideix un tot', que en aquest cas lògicament hauria de ser un camp o propietat, idea al capdavant no gaire allunyada de l'anterior.¹

[[tretz]enes]
situació jurídica
català < llatí
simple (Adj)

1. Coromines, tanmateix (i és una llàstima), no tracta cap topònim en què intervingui aquesta forma sufixada *tretzè*, de la qual, tot sigui dit, n'hi ha ben pocs casos: ens en consta només, a més del que ara ens ocupa, un hagiònimic *Sant Nicolau del Tretzè* a la comarca de l'Anoia (GEC s. v.). Pel que fa a l'ètim, aprofitem la nota per apuntar-ne encara una altra possibilitat, prou més incerta que les anteriors (i expressada amb gran prevenció, doncs), que consistiria a veure-hi una indicació geogràfica, en concret del punt cardinal nord-nord-est, en el qual es troba certament la nostra partida respecte del seu nucli de referència, la Figuerosa; la il·lació entre el nom i una tal idea vindria de la posició de l'hora *tretzena* (és a dir, la una del migdia) en els rellotges circulars de dotze fraccions.

2048

Triadors, els

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector nord-occidental de la Baronia de Rialb, que es troba en una cruïlla de camins, prop del límit amb el municipi d'Artesa de Segre pel sector de Comiols, i aproximadament un quilòmetre i mig a ponent de Sant Cristòfol de la Donzell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha cap raó per dubtar, atesa l'existència en tots temps d'activitat ramadera en aquesta zona, que som davant d'una fixació toponímica del substantiu *triador* 'paratge on es tria el bestiar d'un ramat conjunt en tornar vers la plana' (vegeu DCVB s. v. *triador* 2, accepció 2; així com algun exemple onomàstic, i fins i tot més informació semàntica que no al DECat, s. v. *triar*, a OC, vol. VII, p. 351a43-b1).

[[tria]dors]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 255b1-3; ICC-Garrigues.

Nom, segons sembla, d'un antic terme autònom situat vers Castellldans i Matxerri, sobre el qual hi ha una notòria divergència formal (amb implicacions etimològiques, com veurem): *Triguell* és la forma amb què li dona entrada la GEC, obra que n'indica la localització esmentada, que coincideix del tot (es confirmen mútuament, doncs) amb l'actual partida de *Triquells*, situada en la cartografia comarcal de l'ICC un parell de quilòmetres a ponent de Castellldans, a l'esquerra de la vall de Matxerri,¹ mentre que l'OC prefereix la forma *Trigell*, probablement a causa de la hipòtesi etimològica que n'apunta.²

DOC.: *Tricalo*, 1358 (*Fog.*); *Trigel*, 1359 (OC); *Triquell*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).

OC: Vol. VII, p. 255a47-b3: variant del mot *tegell* o *tigell* 'bigueta' < llatí TIGILLUM 'llostó' (vegeu DECat s. v.), on la presència de /r/ s'explicaria per la repercussió de la líquida /l/.

ALTR. HIP.: Són nombroses les dificultats de la hipòtesi proposada per l'OC, des de l'absència de cap altra variant de *tegell* amb *tr-* (vegeu DECat s. v.) fins al miratge d'una /l/ líquida que pogués repercutir en l'aparició d'aqueixa /r/, ja que sembla indubtable el caràcter palatal /k/ de la lateral final (-l tan sols en la grafia del segle XIV); d'altra banda, la forma actual *Triquells*, amb /k/, fa molt més probable una lectura /g/ que no pas /3/ de l'antiga grafia *Trigell*, de manera que segurament cal cercar l'ètim d'aquest nom de lloc per un altre costat; sobretot, podem tenir presents tres elements: el cognom *Triquell* (vegeu DCVB s. v., que el documenta prop d'aquesta zona: Juncosa, Prades, el Priorat, etc.), de manera que podríem ser davant d'un simple antropotopònim (vegeu el *mas del Triquell* a la Granadella, esmentat a la nota 1), i d'altra banda les dues sèries de substantius *tric*, *trica*, *triquet*, etc. (vegeu DCVB s. v., i DECat, s. v. *trinet*) i *tragella*, *tregilla*, *trigella*, etc. (vegeu DCVB s. v., i DECat, vol. VIII, p. 812a39-b51, s. v. *treure*), que fan referència, els uns, a determinats trossos de fusta o bastons, i els altres (sinònims entre si, i de fet variants d'un mateix mot, derivat vulgar del llatí TRAGULA) a un determinat estri del camp, que es basa semblantment en un tauló, i que s'emprava per arranar el nivell del sòl; en conclusió, doncs, tenim diverses vies, però (tret de l'antroponímica) totes elles (inclosa la de l'OC) vénen a coincidir fonamentalment en la presència d'una fusta o bastó, amb usos o motius certament diversos, no menys que la realitat probable de llurs ètims.

[[trigu]ell]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-ell*

1. La mateixa font cartogràfica consigna, dins d'aquesta comarca però uns divuit quilòmetres cap al sud-oest, en terme de la Granadella, un *mas del Triquell*, que, com veurem, podria tenir relació etimològica, ni que sigui com a correlat, amb el cas que ens ocupa.

2. Es tracta d'una molt breu nota, signada per J. F. C., en què se'n diu «nom de lloc antic» i se'l situa genèricament a «la vegueria de Lleida»: l'OC sembla conèixer el cas només a partir d'una única menció documental del segle XIV a què indirectament fa referència també la GEC, per bé que, com anotarem tot seguit, en uns altres dos fogatges del mateix període se'l torna a esmentar (i per cert, sempre amb la variant consonàntica sorda).

2050

Trilla, font de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una font situada vora la riba dreta del riu Boix, poc després que, al límit amb el terme de Vilanova de Meià, però ja dins del sector nord-occidental del d'Artesa de Segre, hi hagi desguassat el barranc de la Clua, a mig camí entre els pobles de la Clua i Baldomar.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha dubte que som davant del vell substantiu *trilla* 'emparrat; barraca feta amb parra' (< llatí TRICHILA), arran del qual Coromines esmenta extractadament unes bones dues dotzenes de topònims d'arreu del país (vegeu OC, vol. VII, p. 352*a*32-*b*60), sota formes diverses (inclosos derivats per sufixació i alteracions fonètiques diverses), però no pas el topònim que ara ens ocupa ni tampoc els homònims i parònims que veurem en les fitxes següents.¹

[trilla]
activitat humana
català < llatí
simple

1. Per a més informació sobre el mot *trilla*, vegeu DCVB s. v., així com especialment DECats, vol. VIII, p. 740*a*9-*b*39, on constitueix un subarticle en apèndix a *trellat*.

2051

Trilla, solana de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida (*solana*, naturalment) del terme municipal d'Ivars de Noguera, situada tot just un quilòmetre al nord-est del poble, en el vessant sud-occidental de la serra de l'Obac.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia naturalment idèntica (i etiologia probablement similar) a la de la font homònima que hem tractat en la fitxa anterior.

[trilla]
activitat humana
català < llatí
simple

REF.: DECat, vol. v, p. 395a56-57; ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de Cubells, situada en el seu angle nord-occidental, a un parell de quilòmetres de la població, prop del límit amb el terme de Camarasa just vers el camí que uneix tots dos llocs.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'una fixació en plural del mateix substantiu *trilla* 'emparrat; barraca feta amb parra' que hem vist en les fitxes anteriors.

[trilles]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

1. Efectivament, aquest topònim, igual que els que hem tractat en les fitxes anteriors, és absent de l'OC malgrat que aquesta obra (com ja hem indicat *supra*, s. v. *Trilla*) recull i tracta, en un article conjunt, una bona quantitat de noms de lloc derivats d'aquesta arrel lèxica (si bé ja indicant-hi explícitament que se n'ofereix només «una selecció»: vegeu OC, vol. vii, p. 352a41-52); però consta que Coromines devia conèixer almenys el nom de la partida que ara ens ocupa, ja que s'hi refereix indirectament, en el DECat, en tractar d'una *serreta la Mallola* d'aquell terme (vegeu vol. v, p. 395a55-57; s. v. *mall*). No hi ha dubte, d'altra banda, sobre la seva localització, ja que apareix encara, en l'indret indicat (si bé sense article, *Trilles*), en la cartografia actual de l'ICC.

2053

Trilles Llargues, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida situada en l'angle sud-oriental del terme municipal d'Albesa, uns tres quilòmetres i mig lluny de la població, equidistant entre aquesta i les veïnes de Torrelameu i Menàrguens.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha raó per dubtar que es tracti d'una mera adjectivació qualificativa, *llargues*, del mateix nom *trilles* 'emparrats' de què ja hem parlat en la fitxa anterior i les precedents.

[trilles][llargues]
activitat humana
català < llatí
compost N + Adj

2054

Trinça

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 353a4-17.

Antic paratge, potser partida de conreus i habitatge en una balma o *espluga* (vegeu el document medieval esmentat *infra*), de nom en tot cas avui sembla que completament desaparegut, que es trobava vers Seró, al Mig Segre, dins de l'actual terme municipal d'Artesa.

DOC.: *Espluga Trinza*, s. XII (OC).

OC: Vol. VII, p. 353a15-22: derivat postverbal de *trinçar*, variant de *triençar*, que al seu torn prové del substantiu *triença* < llatí *TRIDENTIA 'forca de tres pues',¹ amb el significat translatici de 'bifurcació triple de camins', en al·lusió concretament a la important cruïlla viària (vers Artesa, Ponts i Tudela o Montclar) que es produeix sota mateix de Seró.

ALTR. HIP.: —

[trinça]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1. Vegeu més dades sobre aquest darrer mot i el seu origen i variants (com l'occidental *triança*) a DECat, vol. VIII, p. 785a6-50 (s. v. *tres*).

2055

Tripodal

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 200a20-22.

Antic topònim menor de vers Albesa, avui sembla que completament perdut, del qual es té notícia arran d'un text del segle XII tractat primer per Carreras Candi i després per Font Rius, d'on en tingué esment Coromines.

DOC.: *Tripodal*, 1156 (OC).

OC: Vol. VII, p. 200a16-20: segons sembla, el mot *tripodal* és un mer collectiu botànic en *-al* a partir del nom de planta *tripó* o *trepó* 'gaó, crica' (< llatí *TORPOR*, *-ORIS*), espècie típica de terres fèrtils (vegeu DECat, vol. VIII, p. 571b25-49, i ja abans DCVB s. v.), tal com ho deuen ser també, en aquest cas modificats fonèticament per influència àrab, alguns noms de lloc del tipus *Tribunal* que Coromines mateix indica al País Valencià i Mallorca (vegeu OC, vol. VII, p. 200a12-16).

ALTR. HIP.: —

[[tripo(n)]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

2056

Trona, la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un tossal del terme de Castellldans (de fet, un dels repunts d'un sistema prou més ampli, a cavall entre la vall del Set, al sud, i la capçalera de tot de barrancs que, vers el nord, acaben afluint a la Femosa), situat cinc quilòmetres al sud-est de la població, prop del límit amb els municipis de l'Albagés i Cervià.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Probablement no es tracta sinó d'un ús metafòric del substantiu *trona*, fixat aquí toponímicament, al·ludint a la forma del relleu d'aquesta muntanyeta, o a la seva mateixa situació relativament alterosa (car no sembla que cap de les nombroses accepcions comunes del mot, inventariades com cal pel DCVB s. v., sigui susceptible d'una aplicació onomàstica versemblant en aquest cas ni en l'homònim que veurem en la fitxa següent).¹

[trona]
orotopònim
català < llatí
simple

1. Coromines no esmenta cap cas de *Trona* toponímic a l'OC; tan sols algun derivat de l'adjectiu arcaic *tron* 'camús, aplatat' (vegeu OC, vol. VII, p. 354a32-42), la relació del qual amb el nom que ens ocupa, per bé que no impossible, estaria per demostrar, i, doncs, per ara ens n'abstindrem. En canvi, sí que podem i cal al·ludir a un homònim *la Trona* recollit per Amigó (1979, p. 372) a l'alta vall del Ter, en concret a l'antic terme del Catllar, ja que semblantment correspon a «una penya molt grossa i arrodonida, que sobresurt, molt amunt, en el vessant alevant», altrament anomenada també (i la dualitat de noms esdevé indicativa) *l'Altar*.

2057

Trona, la

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom de partida del municipi d'Ivars d'Urgell, corresponent a un sector mínimament aturonat, a l'angle sud-occidental del terme, vora el límit amb els de Castellnou de Seana i Vila-sana, i al sud-est de l'antic estany d'Ivars, entre el camí del Palau (que així mateix dona nom a una partida veïna) i el clot de la Coma.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Deu caldre donar-li una explicació semblant a la del nom del tossal garriguenc que hem tractat en la fitxa anterior i d'algun dels seus homònims, si bé en aquest cas, en tractar-se no d'una muntanya, sinó d'una partida, i en plena plana urgellenca, podem suposar que, com a molt, l'allusió metafòrica, per comparació segurament de formes o de situació estratègica, parteix d'algun repunt menor del relleu de la zona, on tanmateix, com hem observat abans, hi ha alguna turonada que destaca relativament per damunt no només de la gran plana, sinó en especial enfront de la depressió formada pel terreny on hi hagué, fins no fa molts anys, el famós estany d'Ivars.

[trona]
orotopònim
català < llatí
simple

2058

Tros Gran, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del municipi de Torrefarrera, i més concretament de l'enclavament de Malpartit, que es troba tot just un quilòmetre al nord-est d'aquest darrer lloc, vora la sèquia de la Saira, al peu dels contraforts occidentals del gran altiplà del Sas (anomenat *pla de Vilanova* o simplement *lo Pla* en aquell sector meridional, ja proper a la Sardera d'Alpicat).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'una fixació toponímica del substantiu *tros* 'camp de conreu' (vegeu la fitxa següent), complementat aquí per l'adjectiu *gran*, que deu al·ludir simplement a la dimensió relativament extensa d'aquesta finca, sobretot en comparació amb la notòria estretor de la major part de les que es troben més a llevant, al sector central del terme de Torrefarrera i en els adjacents.

[tros][gran]
activitat humana
català < llatí
compost N + Adj

2059

Trossos, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del municipi de Torrebesses situada un parell de quilòmetres al sud-oest del poble, vora el límit amb Llardecans, vers l'actual bifurcació de carreteres entre l'anomenat Eix Occidental (variant nova i carretera vella) i la comarcal que duu a la Granadella (i, força més enllà, a Reus).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Simple fixació onomàstica plural del substantiu *tros*, d'origen etimològic altament incert (vegeu DCVB i DECat *s. v.*), però en una ben concreta de les seves múltiples accepcions (la que apareix en el DCVB, accepció 2 *b*): 'porció de terreny de conreu que algú posseeix'.

[trossos]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

Trudes, mas de

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una de les nombroses masies del terme municipal de la Granadella, situada uns tres quilòmetres al nord de la població, vora la carretera de les Borges Blanques.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla fora de dubte que es tracta d'una mera variant popular o hipocorístic del nom personal femení *Gertrudis*, mitjançant la tradicional forma apocopada *Trudis* i una obertura vocàlica /i/ > /e/ que, al marge de la tendència general a l'analogia, pot respondre a una reacció contrària a la típica terminació *-is* del parlar *xipella*, és a dir, a una ultracorrecció.¹

[trudes]
antropotopònim
català < germànic
simple (NP)

1. Tanmateix vegeu DCVB *s. v.*, ja que s'hi recull *Trudes* com a nom de llinatge, és a dir cognom, i justament en una zona tan propera a aquest nom de lloc com Balaguer i, sobretot, el Vilosell.

2061

Trullars, els

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VII, p. 356a5-8.

Topònim antic del terme de la Baronia de Rialb, avui sembla que desaparegut, que sembla correspondre a un lloc (habitat?) més que no a una partida de terme, i que apareix esmentat en determinada documentació de final del segle XI, d'on n'extrau notícia l'OC.

DOC.: *ipsos Trulars*, 1081; *locum q. vocant Trullars*, 1094 (OC).

OC: Vol. VII, p. 355b30-54: es tracta d'un antic substantiu *trullar* < llatí TORCULAR, parasinònim i alhora derivat de TORCULUM > *trull* (evolució efectuada necessàriament a través del llatí vulgar *TROCLU: vegeu DECat s. v.), amb el ben conegut significat de 'moli d'oli' (o també 'cup', 'premsa de vi', etc.: vegeu DCVB, s. v. *trull*).

ALTR. HIP.:

—
[[trull]ars]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

Trullars, mas de

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un mas del municipi d'Almacelles, situat en el seu extrem meridional, uns tres quilòmetres al sud-est de la vila i un poc més al sud-oest de la Saira, prop del límit amb el terme de Lleida (sector de Raimat i Sucs), entre la carretera d'Oscà, la via del ferrocarril i el canal de Vallmanya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat que no es pugui descartar en absolut, tractant-se d'un mas, que provingui del cognom homònim, sembla probable que l'origen d'aquest nom sigui el mateix substantiu *trullar* 'trull, molí d'oli (etc.)' que hem vist en la fitxa anterior, a propòsit d'un antic nom de lloc noguerenc sí recollit per l'OC.

[[trull]ars]
 activitat humana
 català < llatí
 simple (morf plural)

2063

Trulls

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Masia o petita caseria del terme municipal d'Oliola, situada en el seu extrem nord-oriental, gairebé vuit quilòmetres lluny del poble, però tan sols a tres quilòmetres i mig de Ponts, prop del límit amb els termes de Tiurana i Vilanova de l'Aguda; dóna nom també a uns immediats *plans de Trulls* (de fet altiplans, a sis-cents cinquanta metres d'altura) en els quals, en tot cas, es confirma l'ús sense article del topònim.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica plural del substantiu *trull* 'molí d'oli' (o de raïm, o 'cup'; vegeu DCVB *s. v.*), derivat del llatí vulgar *TROCLU i aquest del clàssic TORCULUM (vegeu DECat *s. v.*), que es troba a l'arrel de nombrosos altres noms de lloc (vegeu OC, vol. VII, p. 355*b*28-356*a*14, en què tanmateix no es recull aquest cas ni tampoc els topònims ponentins de la mateixa família als quals hem dedicat fitxa pròpia).

[trulls]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

Trulls, barranc dels

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un curs d'aigua que neix a l'angle sud-oriental del municipi d'Alòs de Balaguer (a l'altra banda del Segre, doncs), entre les serres de Boada i d'Arquells, i que corre en direcció nord-est, cap al terme de Foradada, on s'uneix al barranc del Salt, el qual desguassa en el Segre, per l'esquerra, sota el poble de Rubió de Baix; dóna nom, encara en terme d'Alòs, vers la capçalera, a uns *coberts dels Estrulls* (si no és que la relació és justament la inversa, o que l'un i l'altre provenen d'un antic element de la zona avui desaparegut com a tal).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nou cas de fossilització del substantiu *trull* 'molí d'oli' (vegeu la fitxa anterior); pel que fa a la forma secundària *Estrulls*, és clar que es tracta de la ben freqüent pròtesi de *es-* inicial, similar a la dels ja tractats *Escots* - *Cots* o, més properament, *Estraveres* - *Traveres*.

[trulls]
 activitat humana
 català < llatí
 simple (morf plural)

Tudela

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 357b1-16.

Població de l'actual terme municipal d'Artesa de Segre, fins el 1971 cap d'un municipi propi, que es troba situada dalt d'un turó, a l'esquerra del riu Senill, uns quatre quilòmetres al sud-est d'Artesa i un parell a ponent de Seró, antic agregat seu; el nom oficial (reflectit en la GEC, la cartografia de l'ICC, etc.) és *Tudela de Segre*, malgrat que es troba gairebé cinc quilòmetres lluny d'aquest riu, però en l'ús popular roman la fórmula simple, com ho demostra el caràcter secundari de topònims com les *serres de Tudela* (vers el sud-est, contrafort septentrional de les serres de Montclar i Masvell) o el seu mateix *castell de Tudela*.

DOC.: *Todela*, 1099 (OC); *Todela*, 1122 (DECat, vol. III, p. 173b27; OC); *Todela*, 1172, 1183, 1190, 1192 (OC); *Todela*, 1202 (OC, vol. IV, p. 444a56); *Tutela*, 1330 (OC); *Tudela*, 1497 (*Fog.*, p. 156).

OC: Vol. VII, p. 357b57-358a10: del llatí TUTELA 'protecció', aplicat possiblement, com sembla demostrar la repetició d'aquest topònim en diferents zones, sempre alteroses i a la vista d'un lloc antic (en aquest cas, Artesa), a un nom sacre, és a dir, referit a la divinitat protectora o *geni tutelar* d'una població.

ALTR. HIP.: Tanmateix no descartaríem un ús d'aquest mot TUTELA 'protecció' (vegeu el cultisme *tutela*, també en català) en un sentit merament jurídic (dependència d'un lloc respecte d'un altre, sota tutela feudal) ni tampoc, per raons justament paral·leles a les invocades per Coromines (situació encimbellada, etc.), en un sentit militar (tutela, protecció oferta pels murs d'una fortificació).¹

[tudela]
referència històrica
llatí
simple

1. Canviant completament de direcció, no creiem que s'hagi de descartar tampoc la possibilitat d'un origen antroponímic germànic, a la vista de les formes medievals documentades d'un nom personal del tipus *Theudila* (vegeu la nota al peu en la fitxa següent).

REF.: GEC; TS, p. 484-485; CR, vol. XXIV, p. 398-399; OC, vol. VII, p. 357b17-21; ICC-Segarra.

Antiga població, ja desapareguda com a tal (si bé se n'observen ruïnes), i avui encara nom de partida («paratge rural» segons l'OC) i, sobretot, d'una coneguda i darrerament polèmica església (*Sant Miquel de Tudela*, on anualment es reuneixen els habitants dels llocs veïns, en especial de Tarroja i la Prenyanosa), que es troba a l'extrem septentrional de l'actual municipi de Cervera, dins de l'antic terme de la Prenyanosa, a mig camí entre aquest poble i la caseria de Queràs, amb la qual sol aparèixer de costat en la documentació ja des dels censos del segle XIV i fins al XIX en què constituïren conjuntament un municipi propi.

DOC.: *Todela*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC); *Tutela*, 1172 (TS); *Todela / Tudela*, 1178 (*Lib. Feud.*, doc. 258; TS); *Tudela*, 1358 (*Fog.*; TS); *Tudela*, 1359 (OC); *Taudella*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Tudela*, 1497 (*Fog.*, p. 240).

OC: Vol. VII, p. 357b57-358a10: del llatí TUTELA 'protecció' (tal volta en sentit votiu), igual que el cas de l'homònim noguerenc tractat en la fitxa anterior (vegeu *supra*) i els altres també recollits en aquesta obra (vegeu *id.*, p. 357b22-56, a més d'alguns ja no catalans, entre els quals sobresurt naturalment la població navarresa de vora l'Ebre: *id.*, p. 358a11-14).

ALTR. HIP.: Igual que en el topònim anterior, però, hauríem de contemplar també com a ben possibles els usos jurídic i sobretot, en aquest cas, atesa la seva posició estratègica, militar d'aquest mot, així com l'alternativa d'un trasllat o reduplicació des de terres més septentrionals (vegeu TS, p. 484).¹

[tudela]
referència històrica
llatí
simple

1. I encara hi ha altres hipòtesis, que tanmateix són o semblen més descartables. Sobretot, la d'un origen preromà, apuntada pel DCVB (*s. v.*), però que ja Coromines refusa amb total contundència i una argumentació que no per simple es pot deixar de considerar definitiva (vegeu OC, vol. VII, p. 357b57-58). Potser no tan descartable, sobretot a la vista de determinades mencions medievals, fóra la idea d'un origen antroponímic germànic, tal volta a partir del nom personal THEUDILA esmentat per Förstemann (vegeu TS, p. 485), i que efectivament Kremer (1969-1972, p. 209) i Piel i Kremer (1976, p. 266) enregistren al nostre país sota formes diverses, algunes tan temptadores com per exemple *Tedila*, *Tudila*, *Tidela* o *Teudela*.

Turull, barranc del

COM.: Garrigues

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Curs d'aigua que es forma a partir de la unió d'altres petits barrancs de capçalera aigua avall de l'Espluga Calba, vers el límit entre el seu terme municipal i el d'Arbeca, i que discorre bàsicament pel sector meridional d'aquest darrer (si bé un petit tram també per l'extrem nord del de la Floresta), durant uns cinc quilòmetres, sempre en sentit oest, fins a morir en el canal d'Urgell pràcticament al límit amb les Borges Blanques, prop de la riera de la Femosa; apareix en la cartografia actual de l'ICC com a *fondo del Trull*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'existència incontrovertible del cognom *Turull* (d'origen incert, tractat com a tal a OC, vol. VII, p. 371a36-b13, i ja abans a DECat, vol. VIII, p. 631b1-14), sembla que en aquest cas som davant d'una alteració per anaptixi del substantiu *trull* 'molí d'oli' (vegeu *supra*, s. v. *Trulls*), tal com sembla posar de manifest la forma emprada per la cartografia de l'ICC, perfectament d'acord amb la cultura econòmica d'aquesta comarca.

[turull]
activitat humana
català < llatí
simple

2068

Tuta, la

COM.: Segarra

REF.: DECat, vol. VIII, p. 947a37-38; OC, vol. VII, p. 371b53-54.

Topònim menor de l'antic municipi de Llanera (modernament incorporat tot ell al de Torà), recollit personalment per Coromines en les seves enquestes del 1964 sota la fórmula en principi tautològica *el Forat de la Tuta*.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 371b35-38: igual que força altres noms de lloc recollits en el mateix article (vegeu íd., p. 371b39-372b3, inclosos plurals i derivats diversos), es tracta d'una mera fossilització toponímica del vell substantiu *tuta* 'cova' (per al qual vegeu DECat s. v.).¹

ALTR. HIP.: —

[tuta]
orotopònim
català
simple

1. Sobre aquest curiós mot, *tuta*, cal dir que, segons Coromines mateix, probablement és de formació expressiva i onomatopeica, i en part comú amb altres llengües europees, especialment però no exclusivament pirinenques; de fet el present cas, juntament amb un de vers Riner, a la veïna comarca del Solsonès, sembla marcar l'extrem sud-occidental de l'àrea d'aquest mot (vegeu DECat, vol. VIII, p. 946b59-947b4).

REF.: OC, vol. VII, p. 375b4-5; ICC-Garrigues.

Nom d'una partida muntanyenca, força remota, del terme municipal de Juncosa, situada uns quatre quilòmetres a llevant d'aquesta població, i relativament a prop del límit amb el terme de la Pobla de Cérvoles (si bé aquest lloc és prou més lluny, uns bons vuit quilòmetres cap a l'est), en una zona que d'alguna manera marca la transició entre les terres més altes del sud (contraforts de la serra de la Llena) i les valls del nord, afluents del riu de Set, i que al mateix temps es troba a cavall entre un d'aquests afluents directes, el riu de l'Oró (o vall de Colom), a llevant, i una sèrie de barrancs menors, a ponent, entre els quals n'hi ha un, el més proper, que fins en pren el nom: és la *vall de l'Uixol*, que prové dels límits meridionals del terme (a tocar del Priorat per Ulldemolins) i, abans d'abandonar-lo, desguassa en la vall de les Estepes, precedent de la de la Sisquella.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 374b31-375a28: derivat diminutiu (llatí *USTIOLUM* 'portella') del vell mot i sobretot topònim *Uix* < llatí vulgar *USTIUM* (llatí *OSTIUM* 'porta'), emprat en sentit orogràfic.¹

ALTR. HIP.: Diminutiu toponímic directe de l'al·ludit *Uix*, tal com d'alguna manera apunta Coromines mateix en incloure aquest nom en una breu llista de diminutius toponímics, a propòsit d'*Urgell*, s. v. *Urtx* (vegeu OC, vol. VIII, p. 153b30-32).

[[uix]ol]
orotopònim
llatí
N + sufix *-ol*

1. Caldria entendre, doncs, que en aquest cas i en d'altres noms de lloc similars (vegeu OC, vol. VII, p. 374a22-375b29) es tracta d'un ús d'aquest mot designant un indret (un coll, etc.) per on es travessa d'una vall o un paratge a un altre, la qual cosa s'adiu prou bé amb la descripció geogràfica que hem mirat de detallar abans a propòsit de l'indret que ens ocupa. Com a altres referències sobre el mot, vegeu DCVB, s. v. *uix*, on es coincideix en el dictamen etimològic, però no es diu pas res sobre aquesta possible aplicació orogràfica i toponímica, i també DECAt, vol. VIII, p. 959b7-29, s. v. *uix*, que és un paràgraf dedicat a un ús ja català del comú *uixol*, si bé en altres accepcions que ara tampoc no fan al cas.

2070

Ulldebou

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Vinaixa, situada un parell de quilòmetres al nord-est de la població, corresponent a una coma i una turonada a cavall entre el fondo Major (o vall de Vinaixa) i el de les Sivines.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'existència del compost sinàptic *ull de bou* com a nom, entre altres (finestres, núvols, etc.), de diversos animals i plantes (vegeu DCVB, s. v. *ull*, i també DECat, vol. VIII, p. 967*a*44-*b*15), és possible que en aquest cas es tracti d'un ús geogràfic d'aquest terme, tal com proposa Coromines per a la mitja dotzena d'homònims que recull en l'OC (però bàsicament valencians, i sense esment del lloc que ens ocupa: vegeu vol. VII, p. 378*b*49-379*a*6), «designant deus avencals molt amples, comparables al gros ull d'un bou» (ídem, p. 378*b*47-49).¹

[[ull]de[bou]]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

1. Aquesta idea s'adiu fins a cert punt amb la realitat física d'aquest indret de les Garrigues, i en especial, potser, amb l'esmentada coma, la configuració de la qual és relativament circular, de manera que fórem davant d'un orotopònim metafòric més que no d'un estricte hidrotopònim (vegeu així mateix les fitxes següents, amb diferents noms de lloc ponentins en què participa el substantiu *ull*, entre els quals n'hi ha d'especialment paral·lels amb el que ara ens ocupa, per bé que en d'altres es deu tractar d'una accepció hidronímica d'aquest mot, significat potser, com veurem, 'deu, punt d'aflo-rament d'aigua').

2071

Ulldegat

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'un petit mas de l'actual terme municipal de Tàrraga, dins de l'antic del Talladell, que es troba aproximadament un quilòmetre i mig a llevant d'aquest poble i a gairebé quatre quilòmetres del centre de la ciutat, pràcticament al límit amb el terme segarrenc de Granyanella, pel sector de Barrers, i especialment a prop del poble de la Mora, que és a tan sols set-cents cinquanta metres, un lloc i l'altre aturonats a l'esquerra del riu d'Ondara.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sense descartar que es pugui tractar del sobrenom d'un personatge, antic propietari o habitant del mas, sembla més aviat que som davant d'un compost de tipus metafòric, fins a cert punt expressiu, designant una forma natural molt o poc similar a un *ull de gat* (vegeu, doncs, el paralelisme probable amb el garriguenc *Ulldebou* que hem tractat en la fitxa anterior, i del qual, com hem vist, es recullen alguns homònims meridionals en l'OC).¹

[[ull]de[gat]]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

1. Això a banda, podem fer constar que existeix també, com en el nom ara esmentat d'*ull de bou*, la formació sinàptica *ull de gat* designant metafòricament altres elements diferents del seu significat bàsic, però que en aquest cas no semblen pas susceptibles d'haver pogut esdevenir noms de lloc; es tracta, concretament, d'una mena de quars cristallitzat i, segons Aguiló, del nom donat al vi quan pren color groc (vegeu DCVB, s. *v. ull*, paràgraf II, accepcions 17 i 23).

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida de Benavent de Segrià, situada immediatament a ponent del poble, i ja pràcticament sobre el límit amb l'extrem nord del terme municipal de Torre-serona.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla que tenim aquí un simple diminutiu per sufixació del substantiu *ull*, naturalment no en el seu habitual sentit fisiològic, sinó possiblement en l'aplicació hidronímica (significant 'deu, punt d'aflorament d'aigua') amb què també el recull Coromines.¹

[[ull]et]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

1. Vegeu DECat, vol. VIII, p. 966a49-967a6, així com també alguns casos toponímics a OC, vol. VII, p. 378b1-379a55, entre els quals justament un parell de diminutius *Ullet* en terres valencianes, per als quals tanmateix l'il·lustre etimòleg prefereix una explicació a partir «d'altres accepcions», no especificades, però que semblen anar en la direcció d'entendre-hi *ull* com a 'arc constructiu' o en especial 'arc d'un pont' (vegeu íd., p. 379a51-55). És especialment útil, quant a aquestes altres accepcions, l'extens article *ull* del DCVB, on se'n recullen, a banda de les esmentades (concretament la de 'cavitat d'on brolla aigua' és la 8 del paràgraf II), fins a vuit altres (sense comptar-hi els compostos com *ull de bou* o *ull de gat*, parcialment tractats en les fitxes anteriors), que són bàsicament subaccepcions de la idea de 'forat o clot profund de certs objectes'; entre elles en destacariem, atesa la facilitat amb què podrien produir topònims, les dues següents: 'espai buit que es forma sota l'arc d'un pont' (accepció 1 I del paràgraf II) i 'forat per on surt l'aigua d'un molí o per on passa l'aigua d'una sèquia' (accepció 1 m del paràgraf II); convindria parar atenció en aquest darrer significat, ja que escau especialment a la zona de reg del cor del Segrià, amb la qual cosa retornem, en part, al camp de la hidronímia de què partíem, i el podem confirmar.

2073

Ullroig

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom amb què actualment es coneix, segurament a partir d'una antiga partida, una petita caseria situada a cavall entre els termes municipals de Torre-serona i Torrefarrera, i de fet equidistant aproximadament un quilòmetre d'aquestes dues poblacions del cor del Segrià.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Composició entre el substantiu *ull* i l'adjectiu cromàtic *roig*, havent d'entendre el primer segurament en alguna de les seves accepcions hidrològiques ('deu, punt d'aflorament d'aigua' o bé 'forat per on passa l'aigua d'una sèquia', entre altres), tal com ja hem fet en la fitxa anterior a propòsit d'un seu diminutiu, i farem en les següents, amb més claredat encara, amb motiu de la seva simple fixació toponímica en plural.

[[ull][roig]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

Ulls, grau d'

COM.: Garrigues

REF.: OC, vol. VII, p. 378*b*39-46.

Antic topònim, avui sembla que desaparegut com a tal, que es troba mig llatinitzat en determinada documentació del segle XII, i que segons Coromines deu correspondre al «grau de la serra de la Llena pel qual es passa de les Garrigues al vessant del riu Montsant just al nord d'Ulldemolins» (OC, vol. VII, p. 378*b*44-46).¹

DOC.: *grado de Ocles*, 1181 (Font Rius, doc. 162; OC).OC: Vol. VII, p. 378*b*1-39: fixació toponímica del plural del substantiu *ull*, en el sentit de 'deu, punt d'aflorament d'aigua o de naixement d'un riu' (per al qual vegeu DECat, vol. VIII, p. 966*a*49-967*a*6).

ALTR. HIP.: —

[ulls]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Tanmateix, atesa la localització relativament incerta que permet fer-ne el document (una afrontació del lloc del Cogul, prou llunyà de la serra de la Llena a què sembla referir-se, en direcció *australi*), bé podria ser que es tractés d'algun altre punt geogràficament significatiu de la zona, no necessàriament al nord mateix d'Ulldemolins (car la referència a aquest lloc, de fet, parteix d'una pressuposició del mateix Coromines, que en relliga els ètims a partir d'un mateix principi semàntic); per exemple, l'actual *coll del Grau*, situat certament entre les Garrigues i el Priorat, uns vuit quilòmetres al nord del Montsant, i concretament en el vèrtex de contacte entre els termes municipals de Margalef, Juncosa i Bellaguarda, tot just un parell de quilòmetres a llevant d'aquest darrer poble, per on hi arriba la carretera que ve justament d'Ulldemolins (vegeu ICC-*Garrigues*).

Ulls de Llorenç, els

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim que trobem en el sector occidental del molt extens terme municipal de Camarasa, aproximadament en la mateixa latitud que aquesta població, però a l'altra banda del seu riu principal, és a dir, a la dreta de la Noguera Pallaresa, vers el poble de Llorenç (o Sant Llorenç) de Montgai, d'on òbviament pren el determinatiu;¹ avui s'emptra bàsicament per designar el *barranc dels Ulls de Llorenç*, un dels que neixen en el vessant meridional del Mont-roig, uns tres quilòmetres al nord o el nord-est de Llorenç mateix, i que desguassen en la Noguera cap a l'inici del modern pantà d'aquest nom, un parell de quilòmetres a ponent de Camarasa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Entenent l'aparició del nom de *Llorenç* com una mera referència locativa de tipus especificatiu, ens hem de centrar en el toponímic *Ulls*, que, atès el caràcter bàsicament hidrològic de l'element que designa, deu tenir aquí el significat de 'deu, punt d'aflorament d'aigua' que Coromines li atorga en nombroses ocasions (vegeu DECAt, vol. VIII, p. 966a49-967a6, i OC, vol. VII, p. 378b1-379a55, tot i que l'únic nom de lloc ponentí inclòs en aquest article és l'antic i fins a cert punt incert *grau d'Ulls* de què ens hem ocupat en la fitxa anterior).

[ulls][llorenç]
hidrotopònim
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

1. Sobre el dilema entre *Sant Llorenç* i *Llorenç*, ço és, la fórmula hagiotoponímica avui en voga i l'antroponímica antiga, però encara residual, vegeu *supra*, s. v. *Llorenç*. Val a dir que justament l'existència, encara avui, de noms menors com aquest *Ulls de Llorenç* són un dels principals arguments a favor de la segona opció.

REF.: G.-Biosca, p. 197; OC, vol. VII, p. 388b26-29, 389b29-32; ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Almenar, uns tres quilòmetres al sud-oest de la vila, prop del límit amb el terme d'Alguaire, en ple altiplà del Sas; un altre sector, allí mateix, rep el nom de *lo Clot de la Unilla*.¹

DOC.: *Unilla*, 1170 (G.-Biosca, p. 220).

OC: Vol. VII, p. 389b33-38: segons l'autor, és «versemblant que sigui arabisme, però inexplicat»; en aquest sentit, apunta la possibilitat que provingui de la fusió d'una expressió com *'aun illah* 'l'ajuda de Déu', ço és, 'lloc de gran auxili'.

ALTR. HIP.: Tanmateix, en un altre punt, a propòsit del mateix nom (vegeu la nota al peu), Coromines apunta, també amb prou incertesa, si no pot derivar del nom personal germànic *Unila* (OC, vol. VII, p. 388b29).

[[un]][illa]
valoració afectiva
àrab
compost N + N

1. Així apareixen amb claredat en la cartografia actual de l'ICC, i així hem d'entendre que els recollí Coromines en les seves enquestes i indagacions de vers el 1956, tot i que en l'OC, estranyament, el simple *la Unilla* i el secundari *Clot* apareixen per separat, si bé en pàgines contigües: el primer com a apèndix a l'article *Unarre* (vol. VII, p. 388), malgrat no tenir-hi res a veure, i el segon amb article propi *Unilla, Clot d'* (vol. VII, p. 389). Val a dir que, com reflectirem en els apartats corresponents, l'autor proposa hipòtesis etimològiques diferents en un cas i l'altre, la qual cosa en confirma la incertesa que ja hi proclama d'entrada, i que, a més (i això en deu explicar la injustificable separació), són diferents les fonts d'informació: a partir de l'enquesta oral el primer *Unilla* («NL menor que he trobat repetidament entre la Baixa Ribagorça i el Segrià; p. ex. un a Valldellou, un altre a *Almenar* o *Alguaire* (1956)», p. 388b6-29), però només a partir de la referència de G.-Biosca el segon («en la descripció dels 'termini' de la ciutat sarraïna de Lleida, núm. 56: a la ratlla entre Aiguaric [*sic*; llegiu evidentment *Alguaire* o la seva variant dialectal *Alguarie*] i Almenar», p. 389b31-32). Aprofitem la nota per assenyalar, finalment, que en la mateixa cartografia comarcal de l'ICC veiem, tot just set quilòmetres i mig cap al nord-oest d'aquest indret, però ja dins del terme lliterà d'Albelda, una partida dita *les Unilles* (corresponent tal volta a la que esmenta Coromines vers Valldellou, o a una altra?).

REF.: Vallverdú, 1970, p. 31-46; GEC; OC, vol. VIII, p. 153b5-156a9.

Corònim històricament molt estès i avui ben conegut, que s'aplicà originàriament al bisbat i al comtat d'Urgell (amb cap a la Seu d'Urgell, si bé el comtat després a Balaguer), i més endavant, per extensió, a tota la zona plana de les terres de Ponent al sud del Montsec i a l'oest de la Segarra; actualment hi dona nom, com tothom sap, a dues comarques oficials: des dels anys 1930 a l'*Urgell* (o *Baix Urgell*),¹ amb capital a Tàrraga (malgrat que aquesta ciutat no pertangué pas al comtat d'Urgell ni pertany tampoc, ara ni mai, al seu bisbat), i més recentment al *Pla d'Urgell* (capital Mollerussa), que de fet agrupa tan sols la part central de les terres compreses naturalment dins de la gran *plana d'Urgell* (que arriba com a mínim fins a Balaguer i les Borges Blanques —o *d'Urgell*—) i regades modernament per l'important sistema del *canal d'Urgell*; a més, però, altres subcomarques n'empren o n'han emprat el nom, com ara l'*Urgell Mitjà* (vegeu la fitxa següent), per no parlar de l'*Urgellet* o *Alt Urgell*, nucli originari del topònim, entorn i al sud de la Seu.²

DOC.: *Urgello*, 1079 (*Lib. Feud.*, doc. 165); *partibus Urgelli*, final s. XII (CR, vol. XXIV, p. 329); *Urgel*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71).

OC: Vol. VIII, p. 153b5-41: és indiscutible que el toponímic *Urgell*, a desgrat de la seva importància actual i històrica, no és res més que un diminutiu del nom de lloc cerdà *Urtx*, d'origen preromà (per a aquest nom, vegeu íd., p. 152b33-153b2, p. 154b10-19); i no menys indiscutible és que la seva extensió fins a les terres planes meridionals que avui identifica té un origen medieval, lligat absolutament amb l'extensió territorial del comtat i el bisbat d'Urgell, originàriament pirinencs.

ALTR. HIP.: —

[[urg]ell]
diminutiu toponímic
català < preromà
N(top) + sufix *-ell*

1. Val a dir que l'actual comarca de l'Urgell comprèn com a mínim tres o quatre sectors ben diferenciats. Al nord, la *Ribera del Sió*, capitalejada clarament per Agramunt (vegeu *supra* s. v.); al sud, la vall del Corb (de Guimerà a Belianes o Preixana; una zona tradicionalment considerada segarrenca, a la qual es podria incloure la important vila de Verdú malgrat no trobar-se estrictament vora el Corb); a ponent, l'àrea més clarament identificable amb el pla d'Urgell (Tornabous, la Fuliola, Castellserà...); i al centre i també vers llevant, de Tàrraga a Bellpuig per Vilagrassa i Anglesola, la zona de transició entre les valls de l'Ondara i el Corb (i els altiplans segarrencs i el pla urgellenc, etc.), que és justament la més identificable amb la capitalitat de Tàrraga i la subcapitalitat complementària de Bellpuig, veritable eix d'una comarca la identitat de la qual s'està afermant des dels anys 1990.

2. Renunciem en gran mesura a donar el corresponent apartat documental pel que fa a aquest nom propi, i no només per raons pràctiques evidents (l'incomptable nombre d'aparicions enregistrades i, al capdavant, la seva escassa variabilitat formal, poc rellevant), sinó també per raons més de fons: sobretot, pel fet que generalment els *Urgellio*, *Urgellensis*, etc. dels nostres textos medievals no es refereixen a l'actual comarca de l'Urgell, que ens ocupa, sinó a l'antic comtat o a l'encara existent bisbat d'aquest nom, centrat òbviament per l'actual comarca de l'Alt Urgell o *Urgellet* i, en definitiva, per la ciutat de la Seu d'Urgell, de nom revelador. Sigui com sigui, qui vulgui espigolejar-ne mencions antigues farà bé de consultar, almenys, tres fonts prou a l'abast: Baraut (1986), Rasico (1993) i determinats volums de CR. Pel que fa a la nostra àrea, tanmateix no ens volem estar d'esmentar la inequívoca referència del document del 1079 a una «strate per quam itur ab Urgello» precisament des de Tàrraga, així com, just dos segles i mig després, el passatge del document del 1329 que fixa els límits de la vegueria de Tàrraga (*Priv. Tàrr.*, doc. 71), en què es llegeix que aquesta «travessa tot *Urgel* e ix al Palau d'Anglesola [...]», car és evident que aquí es refereix al cor de la plana d'Urgell. Fins i tot, vers la segona meitat de la dècada del 1980, hi hagué un fort moviment cívic i polític a la Noguera (Balaguer, Artesa, Ponts, etc.) per intentar canviar el nom oficial d'aquesta comarca per l'històric de *Comtat d'Urgell*, que finalment no reeixí.

Urgell Mitjà

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom amb què es coneix una important subcomarca natural, a cavall entre les demarcacions oficials de l'Alt Urgell i la Noguera, i centrada pel riu Segre, en el seu tram mitjà, aproximadament entre Oliana i Artesa de Segre, o més enllà i tot; rep també els noms de *Segre Mitjà* o *Mig Urgell* i, més modernament, l'equivalent *Mig Segre*.

DOC.: —

OC: —¹

ALTR. HIP.: És prou clar que aquest nom respon simplement a una localització relativa (*mitjana* en referència a terres més netament pirinenques al nord, i més planes al sud, entorn de Balaguer i Lleida) dins del marc més ampli que és la vall del Segre o, en aquest cas, l'antic comtat i bisbat d'*Urgell* (per al qual vegeu la fitxa anterior).

[[urg]ell][[mitj]]à
situació geogràfica
català < preromà
compost N(top) + Adj

1. Certament, Coromines no es refereix pas a aquesta zona intermèdia, que no és identificable ni amb l'estricta *Urgell* actual ni tampoc, tan sols, amb l'*Urgellet* o *Alt Urgell* originari, dins de l'extens i molt informatiu article *Urtx / Urgell* de l'OC, malgrat que sí hi apunta altres interessants precisions de matís intern, com ara la denominació *Urgell Alt* que hom donava, segons ell recollí de viva veu a les Garrigues (els Torms), a la zona de vers les Borges Blanques (vegeu OC, vol. VIII, p. 155b26-33).

Utxafava

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 158a41-b50.

Població amb municipi propi (abans agregat al de Castelnou de Seana) que es troba al nord de Golmés i a ponent de Castelnou mateix i d'Ivars (de fet, bona part de l'estany d'Ivars era dins del seu terme, al nord del poble), uns quatre quilòmetres al nord-est de Mollerussa, a la dreta del riu Corb; com és prou sabut, hom canvià el nom del lloc pel de *Vila-sana* (vegeu *infra* s. v.), completament inventat, en constituir-se com a municipi independent el 1935, i la realitat és que, malgrat les diatribes de Coromines i altres, actualment aquest neotopònim ha fet fortuna i s'està imposant de manera potser definitiva entre les noves generacions i, sens dubte, també oficialment.

DOC.: *Oxafava*, 1079 (Eritja, p. 29); *Oxafava*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; OC); *Oxafabam*, 1179 (*Poblet*, doc. 113; OC); *Oxafava*, 1180 (OC); *Exafava*, 1181 (OC); *Oixafava*, 1189 (OC); *Orsafava* / *Oxafaba*, 1259 (OC); *Oxafaba* / *Oxafava* / *Exifaba* / *Exafaba*, 1260 (OC); *Uxafava*, 1299 (OC); *Uxefave*, 1300 (*Priv. Tàrr.*, doc. 21); *Uxafava*, 1331 (OC); *Uxafaba*, 1332 (OC); *Uxafava*, 1339 (OC); *·Xafava*, 1358 (*Fog.*, p. 85); *Uxa Fava*, 1359 (OC); *Vxafaua*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Uxafava*, s. XVIII (OC).

OC: Vol. VIII, p. 158b52-160a15: es deu tractar de la fusió d'un antic compost *hort sa fava* (amb *sa* article arcaic), en al·lusió certament a un *hort* o camp on es conreessin no només *faves*, sinó llegums en general (car cal recordar que *FABA* era en llatí el nom de *tots* els llegums), que des de sempre han estat un aliment bàsic per a la pagesia; tanmateix amb aquest nom originari s'haurien encreuat, amb el temps, els verbs *aixafar* i *burxar* (d'on vindria el documental **Eixafa-fava* > *Eixafava* per haplogogia, i la forma popular, encara moderna, *Burxafava*, respectivament) a causa de les inundacions (sobretot provinents del molt proper estany d'Ivars) i altres desgràcies que malmetien o amenaçaven la collita.

ALTR. HIP.: Altres aproximacions etimològiques, ja sigui vers la incerta trobada entre la llengua llatina i el món preromà, ja sigui a partir de l'àrab (vegeu, doncs, un cert paralelisme amb el cas del topònim *Utxesa*, que tractem en la fitxa següent), manquen ara com ara d'una base prou sòlida.

[[utx][a-fava]]
activitat humana
català < llatí
compost N + N

REF.: GEC; Altisent, p. 14; CR, vol. XXIV, p. 244-245; OC, vol. VIII, p. 160a22-b55; Eritja, p. 29; ICC-Segrià.

Nom d'un antic terme i d'una vall (de fet el tram final de la vall Major, que prové de Juncosa de les Garrigues, a través del Sole-ràs, Sarroca, etc., i que és afluent directe del Segre) en el sector meridional del municipi de Torres de Segre, al límit amb Aitona, i modernament nom també del conegut *pantà d'Utxesa* (bessó del del Secà) i fins d'un nou caseriu d'*Utxesa* format pels habitatges dels treballadors de la companyia hidroelèctrica que el construí i gestionà; sembla prou acceptada¹ la identificació proposada per Coromines, fa anys, amb l'*Octogesa* de les cròniques romanes, on tingué lloc un episodi de la famosa batalla d'Ilerda de la guerra civil entre Cèsar i Pompeu, així com la interpretació de la variant *Burxesa* (que apareix ja en documents medievals, però també en enquestes orals del segle XX, al costat d'*Urxesa*, etc.) com el nom, pròpiament, d'una torre (*burg*) d'època aràbiga, propera a aquesta vall (dada més definida a la GEC que en l'OC o l'ICC), que en continuà el topònim.

DOC.: *Octogesa*, s. I aC (OC); *Horczaesa*, 1176 (CR; OC); *Urxesia*, 1183 (*Poblet*, doc. 33; Altisent; OC); *Burchesa*, 1189 (CR; OC; Eritja); *Orcheya*, 1193 (OC); *Utxesa* / *Utxexam*, 1304 (CR; OC); *Orxea*, 1311 (OC); *Urxea*, 1358 (*Fog.*); *Orxea*, 1359 (OC); *Durxea*, 1361 (CR, vol. XXIV, p. 82); *Urxesa*, 1752 (OC).²

OC: Vol. VIII, p. 160b2-161b1: acceptada la identitat amb la llatina OCTOGESA, és clar que aquest nom n'ha de ser l'ètim a partir del qual s'explica la forma actual, mitjançant una evolució força complexa, que inclou síncope de vocal pretònica (*OCT^hGESA) i palatalització de G^f en contacte secundari amb el grup -CT-, a més del tancament /o/ > /u/ inicial; pel que fa a les variants formals *Urxesa* i *Burxesa*, s'expliquen fàcilment a través de la contracció medieval amb l'àrab *burg* 'torre', ja esmentada, i una subsegüent haplologia (**Burjutxesa* > *Burxesa*); en l'aspecte semàntic, en canvi, hi ha una gran incertesa, i de fet Coromines, tot al·ludint a les «tenebres ibèriques» (OC, vol. VIII, p. 161a22), es limita a identificar-hi el típic sufix -ESA hispànic, present en noms com *Artesa*, *Ólesa*, *Gandesa*, etc.³

ALTR. HIP.: —

[[utx]esa]
semàntica desconeguda
preindoeuropeu
N + sufix -esa

1. Vegeu Terrado, 1999, p. 25, que, emprant tanmateix la forma *Utgesa*, en fa un dels referents bàsics per a la seva exemplificació de les estretes interrelacions entre toponímia i història.

2. Val a dir que hi ha una notòria divergència de lectura en les tres citacions que es troben tant en la CR com en l'OC (hem consignat la d'aquesta darrera obra i n'apuntem ara l'alternativa): l'any 1176 a CR és *Horexesa*, el 1189 *Burchasa* (com també a Eritja) i el 1304 *Ortxesa* (però *Ortexa* en la menció del mateix any al·ludida a la pàgina 232 del mateix volum XXIV). Més clar ens sembla que cal llegir *Urxea* (i així ho hem consignat) en el fogatge del 1358, malgrat que Pons Guri editi *Urxca* (p. 45), atesa la facilitat amb què es pot malentendre (o copiar) *c* per *e* en aquells textos.

3. Com és prou sabut, aquest cas havia estat tractat per Coromines ja abans de l'OC, en diferents textos i articles (vegeu especialment ETC, vol. I, p. 22-23), de manera que allò que llegim en l'obra pòstuma (accepteu aquest epítet en trobar-se, fet i fet, en el volum VIII i darrer de l'OC, al final de l'irregular apèndix a la lletra U) en ve a ser un resum i alhora una ampliació de dades i arguments, si bé sense que canviïn en absolut les conclusions i els fets bàsics.

REF.: GEC; TS, p. 485-486; CR, vol. xxiv, p. 351; OC, vol. vii, p. 394a24-31, 465a13-20; ICC-*Urgell*.

Antic castell i quadra (ço és, territori amb jurisdicció autònoma), de propietat monacal, i avui encara nom de partida (en plural, *Valernes*) a l'angle sud-occidental del municipi de Verdú, uns cinc quilòmetres lluny de la vila, més enllà dels Estinclells, vora el límit amb els termes de Preixana i Sant Martí de Riucorb, i confrontant amb les Socarrades.

DOC.: *Valerna*, 1080 (CR); *Valerna*, 1274 (Font Rius, doc. 325; TS; CR; OC, vol. vii, p. 463a36); *Valerna*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *Valerna*, 1358 (OC); *Valerna*, 1370 (*Priv. Tàrr.*, doc. 265); *Valerna*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 266, 269, 271); *Vallerna*, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 270).

OC: Vol. vii, p. 394a32-40, 465a21-29: etimologia probablement cèltica, formada per una base lèxica UALO o VALO 'partiú, fossat' i un antic sufix -ERNO, típicament cèltic.

ALTR. HIP.: Compost irregular, amb difícils alteracions fonètiques, de *vall* < VALLIS i *arena*, o altres mots similars (vegeu TS), com ara *erma* < llatí EREMA,¹ hipòtesi gairebé descartable de forma definitiva a causa de les seves dificultats.²

[[val]erna]
element arquitectònic
preromà indoeuropeu
N + sufix -ern(a)

1. Tanmateix pot escaure d'anotar que VALLIS EREMA 'vall erma' és una de les hipòtesis secundàries apuntades per Coromines a propòsit del nom de lloc valencià *la Balarna*, abans *Balerna*, l'etimologia del qual podria ser en darrera instància de tipus bereber (vegeu EDL, vol. ii, p. 231-232).

2. A més, algunes mencions documentals, com ara la del 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51) podrien apuntar una altra hipòtesi alternativa: l'antropònima, ja que en aquest text el que es llegeix és, literalment, una referència a un *alou* «que fo de na Valerna» i, a més, en el mateix document es troba emprada la mateixa forma *Valerna* com a cognom d'un personatge (i sense ni tan sols la preposició *de*, tan freqüent en aquests casos en aquella època). Això no obstant, no hem de perdre de vista que el lloc que ens ocupa es documenta, pràcticament sempre sota la mateixa forma, ja des del segle xi, i que al llarg del mateix segle xiv (i procedents de la mateixa font diplomàtica: *Priv. Tàrr.*) altres documents parlen explícitament d'un «termino de Valerna» (per exemple doc. 265, de l'any 1370), de manera que més aviat haurem de pensar que, en cas que efectivament algunes vegades es refereixi a un personatge, és l'antropònim el que deriva del nostre topònim, i no a la inversa.

REF.: OC, vol. II, p. 402*b*32-36.

Topònim menor de vers Balaguer, que es troba ja en documents antics com a afrontació del seu terme, entre els camins d'Albesa i de Corbins, segons reportà el pare Sanahuja en la seva història de la ciutat, d'on ho recollí Coromines.¹

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 402*b*32-49: homònim o duplicat (que en aquest cas no vol pas dir reduplicació toponímica o trasllat) de l'urgellenc *Belianes*, és a dir, d'origen aràbic, i més concretament derivat d'un nom personal relacionat amb el mot *māliāna* 'bon geni, caràcter suau' (vegeu OC, vol. II, p. 403*a*46-57).

ALTR. HIP.: Atesa la incertesa del cas (vegeu, per exemple, la nota al peu), convindria no descartar una relació directa efectivament amb el nom de *Belianes*, ni tampoc, en absolut, una derivació a partir simplement de *vall*.

[[valian]es]
antropotopònim
àrab
simple (NP) (morf plural)

1. És probable, per tant, que hi correspongui el topònim *Vallimés* que recull la GEC, amb entrada pròpia, dient-ne «partida de l'horta de Balaguer, a la vora dreta del Segre, al sud de la ciutat», car coincideixen suficientment no sols la situació geogràfica (els camins que s'esmenten com a referència en l'OC es troben efectivament al sud de Balaguer i a la dreta del riu), sinó també la forma del topònim, i és possible, pel que fa a aquesta darrera, que s'hagi d'entendre com un mer error documental (de còpia o de lectura), havent estat llegits com a *-llim-* els sis palets del segment *-lian-* (o a la inversa, en el qual cas, lògicament, la hipòtesi etimològica establerta per Coromines s'ensorra des de la base i caldria cercar en una altra direcció: tal volta un compost de *vall* amb un antic nom personal?).

2083

Vall, el

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 398a6.

Nom d'un indret (més que no partida, potser) del terme de Torà, recollit personalment per Coromines en les seves enquestes pel país, però del qual no es dona gaire més informació en l'OC que la seva sola existència i localització municipal; és ben possible, per tant, que correspongui simplement a l'indret periurbà el nom del qual encara avui es conserva designant un prou cèntric *carrer del Vall* (la situació del qual respecte de l'antic nucli fortificat, per cert, s'adiu perfectament a l'explicació etimològica que tot seguit cosignarem).

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 397b24-53: es tracta d'un ús simple, molt proper encara al mer apel·latiu, del mot certament masculí *vall* 'sot, fossat, excavació longitudinal' (derivat del llatí *VALLUM* 'estacada; lliça entorn d'un clos; muralla de terra o pedra', que cal diferenciar nítidament de *VALLIS* > fem. *vall*, molt més comú, del qual veurem nombroses aplicacions toponímiques en les fitxes següents).

ALTR. HIP.: —

[vall]
element arquitectònic
català < llatí
simple

2084

Vall, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom singularment simple d'una partida del terme municipal d'Almenar, situada uns quatre quilòmetres al sud-est de la població, a mig camí gairebé entre la Noguera Ribagorçana i el canal de Pinyana, prop del límit del terme pel sector de Ratera i Corregó, antics llocs que pertanyen ja al municipi veí d'Alguaire.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'una fixació toponímica del molt freqüent substantiu *vall* < llatí VALLIS, diferent del masculí homònim (vegeu la fitxa anterior), sense formar composició amb cap altre mot ni rebre cap mena d'adjectivació o sufixació que el diferenciï (vegeu-ne diversos casos similars en les fitxes següents, cap d'ells no recollit per l'OC), la qual cosa en aquest cas es deu explicar pel caràcter paradigmàtic d'aquest lloc com a vall, *la vall*, zona fonda entre el marge ponentí de la Noguera Ribagorçana (que ho és també del terme) i el de llevant de l'important altiplà del Sas.

[vall]
orotopònim
català < llatí
simple

2085

Vall, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom amb què es coneix una depressió natural situada en el sector nord-occidental del terme municipal de Soses, entre les serres de Vilanova a llevant (límit amb l'antic terme de Vilanova de Remolins) i les de Montull i Pedregosa a ponent (límit amb el terme de Fraga), per on baixa, dret cap al poble, un petit curs d'aigua intermitent, actualment subsumit pel sistema de regatges de la zona; justament formant part d'aquest sistema hi ha, al nord de l'esmentat sector, vora la partida de la Sardera (o les Sarderes), una *bassa de la Vall* que evidentment en pren el nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa l'explicació geogràfica abans apuntada, és clar que es tracta d'una fixació de *vall* < llatí *VALLIS* 'depressió natural del terreny, entre muntanyes'.

[vall]
orotopònim
català < llatí
simple

2086

Vall, la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del municipi de Sunyer, al sud del terme, en el sector fronterer amb Sarroca, que ja no té relació amb la conca del riu de Set, sinó amb el sistema de valls provinents en part de les Garrigues que fan cap al Segre vers la zona dels moderns pantans del Secà i d'Utxesa; en concret aquesta partida es troba entre dos dels braços de capçalera de la vall del Secà, i podem considerar que en són noms secundaris, vora seu mateix, el d'altres partides del mateix terme, com ara *la Valleta* (al nord-est), *la Bassa de la Vall* (al nord) i, a l'est, de nom singularment explícit, que en aquest cas es completa a si mateix, *les Quatre Valls*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova fixació onomàstica simple del substantiu *vall* < VALLIS, no menys justificada geogràficament que en els dos homònims de la mateixa comarca tractats en sengles fitxes anteriors, si bé en aquesta ocasió, atesos els usos lingüístics de la zona on es troba (recordem que *vall* hi té el valor de 'curs d'aigua', no només el de 'depressió del terreny') així com la naturalesa d'alguns dels elements dels seu entorn (abans esmentats: la *vall* del Secà, etc., que precisament són barrancs o torrents, en llur fase primerenca), podem dubtar amb fonament entre els camps de l'oronímia i la hidronímia a l'hora d'adjudicar-hi aquest topònim i els que, també mencionats abans, hi semblen estar directament relacionats.

[vall]
orotopònim
català < llatí
simple

Vall, barranc de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom certament d'un *barranc* o curs d'aigua intermitent del terme municipal d'Ivars de Noguera, que neix en el seu angle sud-oriental, uns tres quilòmetres a llevant del poble, vers les fonts Amargues, al límit amb el terme de Cubells, i que corre en direcció oest, per vora el poble mateix, fins a desguassar poc després directament en la Noguera Ribagorçana, per l'esquerra, davant per davant de la subcentral de Pinyana; aquest barranc centra la vall principal del sector (de fet l'única de l'antic terme, abans que s'hi agregués Boix), encaixonada per petites serres tant al nord com al sud.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Com ja ha estat insinuat en la descripció geogràfica, sembla prou clar que el nom d'aquest curs d'aigua no és purament tautològic (car en aquesta comarca, a diferència de les Garrigues, *vall* no és pas sinònim de *barranc*), sinó que al·ludeix a la *vall* central i gairebé única del terme (d'aquí el seu caràcter simple), en contrast amb les serres que l'envolten.

[vall]
 orotopònim
 català < llatí
 simple

2088

Vall, clot de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim menor del terme municipal de Cubells, corresponent a un petit sector situat un parell de quilòmetres al sud-oest del poble, i a ponent del serrat de l'Alzina, i corresponent de fet a un planell relativament enfonsat entre aquestes turonades i, més al nord, la més important serra Blanca.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: A diferència del quasihomònim tractat en la fitxa anterior, aquí sí que som davant d'un topònim bàsicament tautològic, ja que si és inequívoc el significat del femení *vall* (vegeu les fitxes anteriors, etc.), no és pas gaire menys indiscutible que, en aquesta zona i properes (sobretot vers llevant: l'Urgell i la Segarra occidental) el substantiu *clot*, aquí genèric, té molt o poc el mateix valor semàntic, és a dir, respon a un mateix tipus de referent geogràfic: aquell que en altres comarques hom anomena *coma* 'petita depressió, vall poc profunda'.

[vall]
orotopònim
català < llatí
simple

REF.: ICC-Segrià.

Nom amb què es coneix, en el sector nord-occidental del municipi d'Alcarràs (en ple antic terme de Vallmanya), el pendent que, tot just un quilòmetre a llevant de les cases de Vallmanya, baixa des del pla del mateix nom fins a la vall per on discorre la clamor de Vallmanya, que és el veritable eix de la zona.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Vist el detall de la situació geogràfica d'aquest lloc, abans apuntada, podem deduir que la referència a una *vall* amb aquesta fórmula nominal tan simple (tanmateix no insòlita: vegeu les fitxes anteriors i següents) és sens dubte a la *vall* mateixa per on corre la clamor de Vallmanya, en contrast amb el pla de vers ponent, la qual cosa equival en la pràctica a dir que es tracta de la *vall* que dona nom a *Vallmanya* mateix (vegeu *infra s. v.*).

[vall]
 orotopònim
 català < llatí
 simple

2090

Vall, mas de la

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un mas que es troba a l'angle meridional del terme de Torrebesses, uns tres quilòmetres dret al sud d'aquesta població, prop del límit amb Llardecans, i un poc aturonat a l'esquerra de la vall de les Tortugues, que és (vegeu *supra* s. v.) un dels afluents en aquella zona de la vall Major.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tenint present la situació d'aquest mas, abans resumida, i el fet que en aquesta comarca, com és a bastament comprovat, el genèric *vall* al·ludeix sovint no a la depressió del terreny, sinó a un curs d'aigua com els esmentats també abans, sembla necessari deduir que en el nom d'aquest mas es fa referència simplement a la *vall* o barranc que es troba al seu peu mateix.

[vall]
hidrotopònim
català < llatí
simple

2091

Vall, serra de la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom que es dona al conjunt de muntanyetes d'aproximadament quatre-cents metres d'altura que es troben, dins del terme municipal de Foradada, immediatament a ponent de Rubió de Baix i al nord del puig de Rubió (el qual de fet n'és alhora el punt culminant), vers on hi ha l'antic castell de Rubió, ja fins damunt mateix del marge esquerre del Segre (enfront del lloc anomenat *el Congost*), que marca el límit nord del terme, confrontant amb el d'Alòs de Balaguer i, per poc, amb l'extrem occidental del d'Artesa de Segre (sector de Baldomar).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Davant de l'evident contradicció entre el comú *serra* (aquí perfectament descriptiu de l'entitat geogràfica que designa) i l'específic *vall*, sembla que cal entendre que aquest darrer mot al·ludeix a la ja molt propera *vall* del riu principal, el Segre (el qual es troba, a causa dels seus propis retombs, tant al nord com a l'oest d'aquesta serra), i en part com a contrast amb el seu mateix punt culminant, que no és altre que el ja esmentat puig de Rubió.

[vall]
orotopònim
català < llatí
simple

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 239b44-240a4; ICC-*Noguera*.

Llogaret del terme municipal d'Artesa de Segre,¹ situat sota l'antic *castell d'Ariet*, que òbviament li dona nom (vegeu *supra*, s. v. *Ariet*), a l'angle nord-occidental de l'antic terme de Baldomar, efectivament en una *vall* (la dels barrancs de les Planes i de la Clua, o també *d'Ariet*), entre la serra de Sant Mamet (al sud-oest, límit amb el terme d'Alòs) i la de l'Obac (al nord-est, límit amb el terme de Vilanova de Meià); el seu nom, participant-hi aquests dos elements, oscil·la entre una forma aglutinada *Valldariet* i una més lliure *la Vall d'Ariet*.²

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 239b26-240a36: composició (ocasionalment aglutinada: vegeu *supra*) entre el substantiu *vall*, de referent inequívoc, i el nom preexistent del castell d'*Ariet*, que, segons hem vist (també *supra* s. v.), prové, amb l'adjunció del sufix *-et*, d'un antropònim grec llatinitzat ARIAS.

ALTR. HIP.: —

[vall]d[[ari]et]
antropotopònim
català < llatí
compost N + NP

1. De fet es pot parlar avui de dos llocs amb aquest nom: d'una banda, un quilòmetre al sud del castell, el nucli principal, que consta com *la Vall d'Ariet de Caps* en la cartografia comarcal de l'ICC; i d'altra banda, uns tres quilòmetres aigua avall, vers el sud-est, vora l'església de Sant Bartomeu i ja més a prop de la Clua que no del castell d'Ariet, *la Vall d'Ariet de Sòls*, que més que un llogaret ve a ésser, segons aquesta mateixa font, una masia. Pel que fa als noms específics, responen en el fons a la típica dualitat *de Dalt* i *de Baix* (o *sobirà* i *jussà*, etc.), ja que si el terme *de Caps* és prou explícit (al *cap*, ço és, al capdamunt de la vall, que és realment on es troba), la seva rèplica *de Sòls*, en principi més opaca, conté simplement el mot *sòl* < llatí *sol* 'terreny, base, terra en què es viu', al qual ja hem dedicat diverses fitxes (vegeu *supra*, s. v. *Sòl* i *Sòls*) a propòsit d'alguns topònims que el contenen, no sempre amb el sentit de 'solar', sinó justament en el de 'capdavall d'un lloc' (vegeu OC, vol. VII, p. 149a15-44), que és el que, mitjançant l'esmentada oposició, sens dubte deu tenir aquí.

2. Tant la GEC com l'ICC (en aquest cas vegeu la nota anterior) escriuen *la Vall d'Ariet*, però *Valldariet* és la forma emprada pel DCVB (s. v.) i per l'OC (s. v. *Aries*), malgrat que tot seguit Coromines informa no només dels elements en el nom dels quals es troba el segon component tot sol (una *font d'Ariet* i el mateix *castell d'Ariet*), sinó de les pronúncies populars (de vers el 1920 i el 1956, en pobles veïns), part de les quals presenten significativament l'article previ, com ara [la balderi'et] a Gàrzola i a Alòs, o, amb síncope però igualment article, [la baldri'et] també a Alòs (que en aquest cas podem confirmar de fonts orals, amb idèntica forma encara l'any 1999), que contrasten, però, amb algunes altres amb /k/ i sobretot sense article (bé que vacil·lant també entre /a/ i /e/ a la segona síl·laba) en llocs tanmateix més allunyats, com són Ponts o Artesa de Segre (vegeu OC, vol. II, p. 239b44-53).

REF.: ICC-Segrià.

Topònim que trobem a cavall entre els termes municipals de Massalcoreig i de Seròs, un parell de quilòmetres a ponent d'aquesta població i una distància similar al nord-est d'aquella, dins el municipi de la qual dona nom a un petit *pantà de la Vall Fonda* (únic element que apareix en l'actual cartografia comarcal de l'ICC), pertanyent al complex sistema de sèquies que es troben a l'esquerra del riu Cinca, entre aquest i el canal d'Aragó i Catalunya; concretament escau destacar que aquest pantà aprofita la morfologia natural de la zona, enclotat al peu dels drets vessants meridionals de la serra de Montllober, entre ells i l'anomenat *tossal Punxent*, que en ve a ser un contrafort o repunt, al caire mateix dels plans de vora el riu on hi ha la població de Massalcoreig.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta, igual que el topònim Vallfonda tractat *infra*, d'un compost descriptiu entre el substantiu *vall* i l'adjectiu *fonda*, en aquest cas no aglutinat, i, com aquell, referit de forma prou inequívoca a una fondalada natural, tal com ja s'ha donat entenent en la descripció geogràfica que n'hem apuntat abans.

[vall][fonda]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. No hi ha cap possibilitat real de confusió amb el topònim *Vallfonda* del terme també segrianenc d'Almacelles que tractarem més endavant, ja que, malgrat compartir posició casualment en els límits occidentals de la comarca (i, doncs, del Principat mateix, ben a prop un lloc i l'altre de les terres veïnes administrativament aragoneses), hi ha una distància en línia recta de més de trenta quilòmetres entre tots dos, en l'eix nord-sud.

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alfés, situada uns dos quilòmetres i mig dret al sud del poble, prop del límit amb Alcanó, a la zona que no pertany ja a la vall del riu de Set, sinó que recull diversos barrancs o *valls* dels que poc més avall, vers ponent, formen la vall del Secà, afluent del Segre; concretament aquesta partida es troba entremig de la vall del Mas i la de Coma Prunera, immediatament abans de llur confluència, i pot ser pertinent d'annotar també que uns tres quilòmetres cap a l'oest, ja en el veí terme de Sunyer, es troben les partides de nom *la Vall, la Valleta i les Quatre Valls* (vegeu *supra*, s. v. *Vall*), amb les quals aquesta podria tenir relació.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta del substantiu *vall* complementat per l'adjectiu *gran*, ben corrents l'un i l'altre, amb la funció de descriure l'amplitud (relativa) de l'indret en qüestió, marcat per la confluència de diversos cursos d'aigua, de manera que possiblement en aquest cas no hem d'interpretar *vall* en el seu sentit hidrogràfic, habitual a la zona, sinó justament en el més general de 'depressió del terreny'.

[vall][gran]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

REF.: ICC-Segrià.

Partida del municipi d'Alcanó, situada un quilòmetre i mig al sud-est del poble, vers la confluència entre la vall de Coma Prunera i la dels Mallols, procedents respectivament del veïns termes municipals de Granyena de les Garrigues i el Cogul, i significativament resseguides per les carreteres que comuniquen Alcanó amb aquests mateixos dos llocs.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment el nom és format, com en l'homònim tractat en la fitxa següent, per una adjectivació *major* sobre el substantiu *vall*, al·lusiva a les dimensions relatives del lloc, en aquest cas dins el marc del terme mateix d'Alcanó (vegeu en la fitxa anterior un cert paral·lisme amb la no gaire llunyana partida de *la Vall Gran* d'Alfés); però, com en bona part d'aquests altres casos, aquí és lícit dubtar també entre les accepcions hidrogràfica i orogràfica de *vall*, totes dues perfectament versemblants geogràficament, per bé que la localització comarcal i els més immediats referents locals (els cursos d'aigua abans esmentats) decanten el dilema, en principi, a favor de la primera.

[vall][major]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. En aquest cas, igual que en l'homònim garriguenc tractat en la fitxa següent, cal advertir que el nom d'aquesta partida no té relació directa amb cap dels dos notables cursos d'aigua de la zona anomenats *vall Major* (vegeu *supra*, s. v. *Major*), ja que si la vall Major del sud de Maials, tributària de l'Ebre, es troba evidentment ja molt lluny d'aquí, l'altra, que és tributària del Segre i prou més acostada al terme d'Alcanó, passa de fet a uns cinc quilòmetres d'aquest indret (en línia recta, vers el sud, i això pel que fa al punt més proper, en el trànsit entre els termes de Granyena i Torrebesses); encara més significatiu que aquesta distància, però, és el fet que, com ja hem anotat, en aquesta Vall Major es congria, per unió d'altres torrenteres, una de les capçaleres del que serà la vall del Secà, que més endavant, vers Torres de Segre, serà també afluent del Segre, però de forma directa i independent d'aquella vall Major que hi afluïx en paral·lel, tal com són simètrics gairebé els pantans del Secà i d'Utxesa.

Vall Major, la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Bovera, situada un parell de quilòmetres a llevant de la població, vora mateix del principal curs d'aigua del terme, que és anomenat generalment *vall de Bovera*.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla indubtable, a partir del comentari geogràfic abans esmentat, que el nom d'aquesta partida respon a una al·lusió directa a la *vall de Bovera* (*vall* en el sentit hidrogràfic, naturalment, tal com és propi en aquesta comarca), que és, en aquest terme, certament la vall *major* o principal; escau, doncs, recordar el nom de sengles *vall Major* com a cursos d'aigua que, no lluny d'aquí, s'orienten respectivament cap a l'Ebre, per Maials, i cap al Segre, per Juncosa i Torrebesses (vegeu *supra*, s. v. *Major*), la qual cosa, amb diversos altres casos similars, no fa sinó indicar com està o estigué d'estereotipada aquesta denominació per referir-se als cursos d'aigua que, en un determinat terme o conjunt de termes municipals, en són l'arteria principal.¹

[vall][major]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. Tanmateix s'ha de tenir present que el cas que ens ocupa respon avui a una partida, i que, per tant, el seu significat hidrogràfic resta en un pla secundari, diguem-ne històric o etiològic (si no certament etimològic), i que això és el que justifica que, sense haver-s'hi pas produït l'aglutinació *Vall-major* que trobarem més endavant, tractem aquest topònim en aquest punt de la lletra V, a diferència d'aquelles dues *vall Major* realment hidrogràfiques de què, consegüentment, ens hem ocupat ja a la M. D'altra banda, insistim en el detall que, malgrat la seva relativa proximitat amb totes dues (al capdavall no ens movem del sector sud-occidental de la comarca, centrat per la seva antiga capital, la Granadella), aquest nom de partida de Bovera no hi correspon ni s'hi pot pas confondre, ja que la *vall de Bovera* a què al·ludeix, si bé en darrera instància afluirà a l'Ebre ben a la vora de la vall Major del sud (i no cal ni parlar de la del Segre, prou més llunyana), no hi té cap relació directa ni dins ni fora d'aquest terme, sinó que és un curs d'aigua encara perfectament independent, que corre durant uns bons deu o dotze quilòmetres en direcció oest i sud-oest, fins a desguassar, just en el límit municipal amb Flix, en el riu de la Cana, que és afluent de l'Ebre davant de Flix mateix, en el meandre que aquest hi forma, uns tres quilòmetres a l'est de la desembocadura de la vall de Sant Joan, que és el nom que pren en el seu tram final aquella vall Major (vegeu ICC-*Ribera d'Ebre*).

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida del terme municipal de Maldà, situada en el seu angle sud-occidental, a uns cinc quilòmetres de la població, no lluny del límit amb els termes de l'Espluga Calba i els Omellons; es tracta d'una zona alta, superior globalment als quatre-cents metres d'altura, solcada per la capçalera d'algun dels torrents que més endavant, a través del veí terme d'Arbeca i sempre vers ponent, faran cap al canal d'Urgell ja sigui, vers el Pla d'Urgell, pel sistema fluvial antigament tributari de l'encara llunyà riu Corb, ja sigui, més al sud, pel de la Femosa (bàsicament pel fondo del Corb, de nom coincident, però geogràficament independent del riu anterior).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Davant les diferents alternatives explicatives que pot presentar aquest nom, i ja descartant d'entrada una derivació com la del masculí *Vallat* < llatí *VALLATUM*,¹ bé caldrà fer com Coromines quan analitza el topònim *Vallada* a OC, vol. VII, p. 402b1-404a4 (amb diversos casos d'arreu del país, tot i que sense cap referència al que ara ens ocupa), on va desgranant diferents hipòtesis, des d'un neutre llatí *VALLATA* (justament d'aquell *VALLATUM* 'clos tancat', de la família de *VALLUM* > masc. *vall* 'sot'), passant per la contracció d'un compost *VALLEM LATAM* 'vall ampla', fins arribar a la més senzilla, que no és sinó una simple sufixació en *-ada* del substantiu comú *vall*, amb sentit amplificatiu (ço és, 'vall gran': vegeu la significativa coincidència amb l'accepció primera de *vallada*, 'vall molt extensa' que presenta el DCVB s. v., localitzada en comarques occidentals com la Ribera d'Ebre o la Terra Alta), i que és la que finalment prefereix l'autor, i preferirem nosaltres també, atès que escau suficientment al nostre cas, i en concret a la seva morfologia natural.

[[vall]ades]
 orotopònim
 català < llatí
 N + sufix *-ada(-es)*

1. Descartat per raons morfològiques (tot just el gènere), lèxiques (no pot ser tampoc un derivat directe del mot *valla* 'tanca', ja que és un flagrant castellanisme recent) i fins semàntiques (ja que la partida en qüestió correspon a un sector montuós que roman en estat natural, sense que s'hi observin tanques i fossats que puguin justificar una tal denominació). Tanmateix per a més informació sobre aquesta qüestió, vegeu DCVB s. v. (doble article: nom comú arcaic i topònim) i també OC, vol. VII, p. 404a23-48, on es tracta justament del nom de lloc *Vallat* (pirinenc i valencià), l'etimologia del qual certament és diferent de la de *Vallada*.

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 399b29-34.

Nom (almenys antic) d'una partida del terme de la Pobla de Cérvoles, al sud del poble, amb la qual segons sembla (potser n'era originari) tenia relació l'anacoreta Ramon *de Vallbona*, fundador al segle XII de la comunitat eremítica de Cérvoles (vegeu *supra* s. v.) i, així mateix, del monestir de Santa Maria de Vallbona (justament a Vallbona de les Monges: vegeu la fitxa següent).¹

DOC.: *Valle Bona*, 1171 (OC).

OC: —²

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta d'una mera composició entre *vall* i l'adjectiu *bona*, de matís prou subjectiu, tal com ho són la resta de formacions homònimes (vegeu OC, vol. VII, p. 399a53-b56) i singularment el conegut nom, ja esmentat, de *Vallbona (de les Monges)*, del qual ens ocupem en la fitxa següent.

[[vall][bona]]
valoració afectiva
català < llatí
compost N + Adj

1. És completament incert, però, que, com hom podria arribar a pressuposar, el nom del cenobi cistercenc fos en origen tan sols una rèplica o duplicat (directe o indirecte, just a través del nom d'aqueix eremita fundador) del d'aquest tampoc no prou confirmat vell lloc de les Garrigues altes (res, per exemple, en la cartografia comarcal actual ni recent); car, al contrari, també podria bé ésser que la influència hagués estat inversa, i que, doncs, l'eremita emprés com a cognom (recordem que som al segle XII, quan encara els cognoms no han esdevingut fixos ni hereditaris) precisament el nom del lloc, *Vallbona*, on participà a crear un monestir que havia d'esdevenir tan important, i diferent òbviament del de Cérvoles...

2. Efectivament, en l'OC (*loc. cit.*) no es tracta explícitament (o diguem que *no es reconeix* com a tal) aquest cas toponímic, tot i que ens sembla que en el fons, sense que el seu autor se n'hagi adonat, sí que hi apareix de passada, en parlar de *Vallbona de les Monges*: es tracta de l'última part del paràgraf, quan s'especula amb la possibilitat (a partir de la menció documental del 1171, que per cert, procedent del cartoral de Poblet, correspon sense dubte a la primera que donàvem com a susceptible d'adscriure's a aquest lloc en TS, p. 487, detall que aprofitem per esmenar) que «hi vagi haver un assaig previ» (OC, vol. VII, p. 399b3-32). La coincidència d'aquestes dades referencials amb la informació més precisa que dóna d'aquest cas la GEC (s. v.) indueix, ens sembla que amb un ben baix marge d'error, a admetre la identificació que proposem i, doncs, repetim-ho, a destriar almenys la menció documental del 1171 com a pertanyent a aquest originari lloc garriguenc i no pas al potser secundari, bé que després molt més important des de tots els punts de vista, de Vallbona de les Monges.

Vallbona de les Monges

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 487; OC, vol. VII, p. 399b16-29.

Població i cap del municipi del mateix nom del sector sud de la comarca (tradicionalment considerat segarrenc), a la vall de la riera de Maldanell, uns cinc quilòmetres al sud-est de Maldà i uns sis al nord-oest de la serra i el santuari del Tallat; com és sabut, destaca en aquest lloc (de fet, n'és l'origen i tot) el monestir cistercenc de *Santa Maria de Vallbona*, fundat al segle XII per l'anacoreta Ramon de Vallbona, i que fou i continua essent el més important dels cenobis femenins del país.¹

DOC.: *Vallebona*, 1157 (CR, vol. XXIV, p. 363); *Vallisbone*, 1177 (CR, vol. XXIV, p. 570); *Sanctam Mariam de Valibona*, 1177-1178 (*Lib. Feud.*, doc. 167; TS; OC [1117]); *Valdebona*, 1179 (*Poblet*, doc. 148; TS); *Valle Bona / Vallebona / Valle de Bona*, 1188 (*Ll. Blanch*, doc. 297; TS); *Sancta Maria Vallisbona*, 1191 (TS); *Vallisbone*, 1192 (TS); *Valis Bone*, 1205 (TS); *Vallbona*, 1358 (*Fog.*; TS); *Vallbona*, 1359 (OC); *Vallbona*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Vallbona*, 1497 (*Fog.*, p. 235, 238, 294); *Valbona / Balbona*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. VII, p. 398b55-56: compost clar entre el substantiu *vall* i l'adjectiu qualificatiu *bona*, amb l'afegit en aquest cas d'un complement determinatiu que al·ludeix metonímicament a l'important cenobi femení que existeix en aquest lloc.

ALTR. HIP.: Tanmateix cal no perdre de vista el precedent de *Vallbona* a les Garrigues (vegeu la fitxa anterior), ja que en el fons podríem ésser davant d'una reduplicació toponímica indirecta, a través de l'esmentat anacoreta que, segons sembla, fou el fundador del lloc.

[[vall]][bona]][monges]

valoració afectiva

català < llatí

compost N + Adj (+ complement específicatiu)

1. Com és natural, aquest topònim d'ampli renom arreu del país ha generat altres noms menors, en forma d'eco, entorn seu, normalment a causa d'una referència indirecta o merament locativa; és el cas, per exemple (ICC-*Urgell*), d'unes *Comes de Vallbona* que es troben en el veí municipi dels Omells de na Gaia, però pràcticament al límit amb el de Vallbona, d'on evidentment prenen el nom, o, dins el seu mateix terme municipal, de la *serra de les Monges*, que és, tot just un quilòmetre i mig al sud-est del poble, el més proper dels diferents contraforts septentrionals de la gran serra del Tallat, que com onades se succeïen per tot el terme de Vallbona i més enllà.

2100

Vallcalent

COM.: Segrià

REF.: GEC; ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida situada als afores de Lleida, dins del seu terme municipal, un parell de quilòmetres al nord-oest del centre de la ciutat, dins la qual dona nom així mateix a un carrer del sector (*zona alta*) urbanitzat a la segona meitat del segle xx.

DOC.: *Vallcalent*, 1169 (OC, vol. iv, p. 486b2); *valle Calente*, 1175 (CR, vol. xxiv, p. 41; Eritja, p. 14); *Valle Calente*, 1184 (Eritja, p. 14); *Vallcalent*, 1252-1256 (CR, vol. xxiv, p. 34).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost de *vall* amb l'adjectiu *calent*, prou escaient a les temperatures de l'estiu lleidatà, però a ningú no s'escapa l'aparent divergència de gènere entre els dos mots, de manera que hem de pensar que no es tracta del comú *vall*, femení, sinó del corresponent masculí (< llatí VALLUM, no VALLIS), que, amb el significat de 'sot, excavació longitudinal', ja hem vist *supra* a propòsit del topònim segarrenc *el Vall*.¹

[[vall]][calent]]
element arquitectònic
català < llatí
compost N + Adj

1. Altres casos, amb compostos i tot, però no el que ara ens ocupa, es troben recollits a OC, vol. vii, p. 397b24-398a36, així com prou més informació suplementària en el DECat s. v., on fins i tot s'esmenten sengles topònims urbans *el Vall Calent* a Solsona i a Sant Llorenç de Morunys (vegeu DECat, vol. ix, p. 27b37-42).

REF.: GEC; OC, vol. IV, p. 11*b*35-39; ICC-*Noguera*.

Vell topònim del sector sud-oriental del municipi de Camarasa, en el qual s'uneixen tres informacions distintes, però complementàries: si l'OC, basant-se únicament en una menció documental del segle XIII (vegeu *infra*), es limita a esmentar-lo com un nom pretèrit, la GEC, on té entrada pròpia, el qualifica de «despoblat», tot indicant que desaparegué (com a població, s'entén) vers els segles XIV-XV, i en la cartografia actual de l'ICC apareix encara efectivament com a topònim menor (però ni tan sols partida, sinó un mer indret, certament una petita coma o *vall*, bé que amb nombroses cases disperses al voltant), uns tres quilòmetres al sud-oest de Camarasa, immediatament a ponent de la serra Blanca.

DOC.: *Valdernaç*, 1295 (OC).

OC: Vol. IV, p. 11*b*39-43: tot interpretant la -ç final de la menció documental com a -*ts* (cosa a què dona peu el manuscrit, segons Coromines), se suposa que es tracta d'un compost *Valls Darnats* 'fosses amples', és a dir, una adjectivació del substantiu masculí *vall* (vegeu *supra* s. v.) mitjançant un vell mot *darnat* que sembla estar en relació amb la base lèxica *tarna*, d'origen preromà (vegeu DECat s. v.), i, doncs, possiblement, amb el topònim *Tarnàs* que ja hem tractat aquí (vegeu *supra* s. v.) i altres de què s'ocupa Coromines a OC, vol. IV, p. 10*a*58-12*b*4 (*Darnius*, etc.).

ALTR. HIP.: Tanmateix la coincidència, per vies diferents, entre les altres fonts d'informació (i singularment l'ICC, a partir de reculls orals actuals), en una forma *Valldarnàs*, així com el fet que el nom correspongui certament a una *vall*, lleven bona part de la base a la hipòtesi anterior, de manera que potser caldria cercar alternatives en altres direccions, com ara una sufixació a partir d'*arna* 'rusc d'abelles' o fins i tot una alteració de l'antropònim germànic ERNST > *Ernest* o algun altre de similar.

[[vall]][darnàs]
orotopònim
català < preromà
compost N + N

REF.: GEC (s. v. *Valldefaig*); OC, vol. VII, p. 417b37-40; ICC-*Garrigues*.

Nom d'una antiga quadra del terme de Cervià (GEC; però partida del de Juncosa segons l'OC) i, significativament (vegeu *infra*: ètim), d'una *vall* o riera (*vall d'Aufaig* en la cartografia comarcal de l'ICC) que neix certament a l'extrem occidental del terme municipal de Cervià i entra després, corrent en direcció nord, en un angle septentrional del de Juncosa, per morir al cap de poc en el riu de Set, per l'esquerra, ja dins del municipi de l'Albagés, uns quatre quilòmetres a llevant d'aquest poble; a més de la qüestió geogràfica, però, és complicada la denominació d'aquest lloc, ja que si la GEC arriba a emprar tres noms diferents,¹ no hi coincideixen, i tampoc entre si, ni l'esmentada cartografia de l'ICC ni l'OC (on Coromines escriu *la Valldefatx*), de manera que la forma que hem utilitzat per encapçalar la present fitxa, *Valldaufaig*, ve a ser un compromís entre aquestes diferents fórmules, intentant mantenir l'equilibri entre la fonètica local actual (segons sembla, ['baʎðaw'fatʃ]) i l'etimologia més probable, que és de tipus àrab.

DOC.: —

OC.: Vol. VII, p. 417b40-44: probablement es tracta d'un «arabisme disfressat», concretament d'una formació *wadi* *·l-hagg* 'la rambla (o vall seca) del pelegrí' (vegeu també OC, vol. IV, p. 178b24-41).

ALTR. HIP.: Explícitament nega Coromines (vegeu OC, vol. VII, p. 417b40-43) que pugui contenir el nom d'arbre *faig*, no solament perquè aquesta espècie no existeix en aquesta zona, sinó perquè, en cas d'haver-hi existit, la seva clara consciència hauria impedit la vocalització en /w/ de la /l/ implosiva amb què acaba la contracció *del*.

[[va(l)da][u-faig]]
hidrotopònim
àrab
compost N + N

1. Tres, en efecte: *Valldefaig* encapçalant l'article corresponent, però *els Faigs* en un altre volum de l'obra (també amb entrada pròpia, i remissió des de l'esmentat *Valldefaig*), a l'interior del qual, a més, la fórmula alternativa emprada no és aquella primera, sinó un aparent plural *Valldefaigs*. Val a dir que sembla evident que totes tres grafies usades per la GEC responen a una mateixa convicció etimològica, a partir del fitònim *faig*, que aquí descartarem a la vista de l'etimologia proposada per Coromines (i de les raons que addueix, prou convincents), de manera que ens abstindrem de seguir-les, malgrat que es pugui ben respectar el dígraf *-ig* final per reproduir el so [tʃ], sense necessitat d'anar a raure forçosament al tx corominià.

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida i d'una masia (però «caseria» segons la GEC, que li dedica article propi) del sector meridional del municipi de Foradada, al sud de la serra de les Comes, camí de les Ventoses, i prop del límit, per ponent, amb els termes de Montgai i Cubells (en especial és a prop el lloc de la Torre de Fluvià, a un parell de quilòmetres) i, per llevant i al sud, amb els de Preixens i Agramunt (concretament, en aquest cas, amb l'enclavament de Montclar, poble que és a no gaire més d'un altre parell de quilòmetres de la masia, vers el nord-est).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Lamentablement absent de l'obra de Coromines, aquest topònim presenta més que un dilema, un trilema etimològic, ja que es poden obrir diverses vies i, en canvi, mancats ara com ara de documentació i d'altres certes, poques se'n poden tancar; una primera opció es planteja entre considerar-lo, com sembla a primer cop d'ull, un compost de *vall*, o no; en aquest darrer cas, potser caldria seguir la pista del parònim *Valldeix*, al Maresme, que resulta ser un derivat del nom personal germànic *BALDIGIS*, l'accentuació oxítona del qual justament l'acosta al nostre topònim (vegeu OC, vol. VII, p. 415a48-416a47), tot i que evidentment hi manca /l/; pel que fa a les composicions amb *vall*, d'altra banda, se subdivideixen en dos blocs (gairebé sempre amb la preposició *de* com a nexa): o bé amb un substantiu referencial (per exemple, i sense sortir del llatí, el plural *SILICES* 'pedres [de sílex o en general]' o l'ablatiu *SILVIS* 'a les selves, en els boscos' que han donat, respectivament, els topònims *Xilxes* i *Sils*, el primer d'ells de tipus mossaràbic: vegeu OC s. v.), o bé, enllaçant amb la primera hipòtesi, amb un antropònim medieval, ja sigui llatí o preferentment germànic, camp on n'hi ha per triar (tant que, malgrat totes les reserves que hi mantenim, ho considerarem l'alternativa preferent).¹

[[vall]de[ixils]]
antropotopònim
català < germànic
compost N + NP

1. Per bé que, naturalment, una anàlisi rigorosa a la llum de la fonètica històrica ha de tirar per terra algunes d'aquestes temptatives, són certament diversos els antropònims germànics (tots ells enregistrats pel RAC-I, és a dir, a Catalunya i abans de l'any 1000) susceptibles, en principi, d'intervenir en un nom tan obscur com aquest (n'indiquem en cada cas la pàgina de l'esmentat repertori): *AXILA* (p. 154), *DAGILDUS* (p. 215), *WISILA* (p. 595), *EGILA* (p. 237-239) o *CHIXILO* (p. 204-205), els dos darrers especialment freqüents, i amb diverses variants formals, a alguna de les quals, d'altra banda, deu correspondre el nom personal *IXILO* o *ICHILO* esmentat per Coromines com a possible ètim d'un avui perdut topònim *Ixol*, potser de vers el Solsonès (vegeu OC, vol. IV, p. 459b1-14). Pel que fa als antropònims d'origen llatí, a la mateixa època es documenten *ACISCLUS* (p. 76) i *DULCIDIUS* (p. 230), així com diverses variants de la base *AUXILIUS* (p. 153), algunes tan suggeridores com *Ossilio* o fins *Exilio*.

REF.: OC, vol. v, p. 475b31-23; ICC-Noguera.

Topònim del terme municipal de Tiurana, on és una partida segons Coromines, però que figura en la cartografia actual de l'ICC tan sols com a hidrònim: el *torrent de Valldenou* neix a l'angle sud-oriental del terme i, després de córrer tot just un parell de quilòmetres en direcció nord, formant una vall encaixonada entre els plans de Querós i el serrat dels Moros, desguassa directament en el Segre, per la dreta, a l'indret de l'actual pantà de Rialb, poc després del malaguanyat lloc de Miralpeix; es dedueix, per tant, que efectivament aquest nom ha passat a ésser el d'un torrent només després de designar una partida del terme, o més concretament, com el seu primer component indica, una *vall*.

DOC.: —

OC: Vol. v, p. 475b25-476a36: compost de *vall*, mitjançant la preposició *de*, amb el substantiu *nou* < llatí NUX, NUCIS 'noguer', és a dir, el nom de l'arbre fruiter (no pas el del fruit en singular, lògicament), tal com el trobem també, sense composició, en els diversos topònims del tipus *la Nou* (vegeu íd., p. 475a10-b23) així com en els equivalents francesos *Lanoux* o castellans *Nuez*, etc., que en reforcen, si calia, la versemblança de l'ús onomàstic.

ALTR. HIP.: Malgrat la defensa explícita que Coromines fa de la hipòtesi anterior per al conjunt de topònims que contenen el terme *nou* (vegeu OC, vol. v, p. 476a5-24), ell mateix, en un altre punt de l'obra (OC, vol. vi, p. 103b11), torna a esmentar el cas que ens ocupa, però ara atribuint-li un origen etimològic completament diferent, segons el qual *-nou* fóra una aglutinació de *N'Ou*, és a dir, l'article personal o tractament *N'* = *En* < llatí DOMINE, i d'una forma antroponímica *Ou* derivada del germànic EWALD, present en altres topònims catalans com *Puig-ou* o *Santou*, el qual no és sinó la fusió de *Sant Ou* (vegeu OC, vol. vi, p. 102b4-103b27).¹

[[vall]de[nou]]
fitotopònim
català < llatí
compost N + N

1. Val a dir que aquesta hipòtesi ja és apuntada per l'autor en el primer dels articles esmentats (*s. v. Nou*) però que precisament la refusa tot argumentant que, bé que possible, és una via innecessària i, en tot cas, segons se'n desprèn, no preferible a la fitonímica (vegeu OC, vol. v, p. 476a25-36).

Vall-de-reig

COM.: Garrigues

Vegeu *Reig, vall de*.

REF.: GEC (s. v. *Valldàries*); CR, vol. xvii, p. 443-444; OC, vol. vi, p. 70b44-53; ICC-*Noguera*.

Antic nom de la vall o fins del curs d'aigua que apareix a la cartografia actual de l'ICC (i en la GEC, també s. v. *Sant Miquel de Valldàries*) com a *torrent de Valldàries* i que desguassa en el Llobregós amb el nom de *barranc de Vilanova* després d'haver passat al peu de Vilanova de l'Aguda; consta precisament (vegeu *supra*, s. v. *Aguda*) que aquesta població havia dut el complement de *Vilanova de Valldòria* i que també el castell de l'Aguda, d'on manlleva l'actual, fou en alguna ocasió conegut com a *Aguda de Valldòria*, sens dubte per la proximitat amb el topònim que ara ens ocupa; així mateix, encara avui l'església contigua a aquest castell de l'Aguda és anomenada *Sant Miquel de Valldàries* (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: *valle Ariga*, 1047 (CR); *Valleria*, 1051-1052 (CR); *Vallearia*, 1099 (CR); *Valdoria*, 1149 (OC); *Valdoria*, 1359 (OC).

OC: Vol. vi, p. 71a6-30: del llatí *VALLIS AUREA* 'vall daurada', en referència al color roig daurat del territori, a causa de les fagedes o, en aquest cas, més probablement, els alzinars, si més no a la tardor; pel que fa a la preposició *de*, deu ser-hi afegida secundàriament.¹

ALTR. HIP.: Estranyament, en un altre punt de la mateixa obra (s. v. *Valldaura* i *Vallàuria*, tot descartant un ètim per a aquest darrer nom, rossellonès), Coromines deixa caure que un «*Baldòria*, antic nom de Vilanova de l'Aguda vora el Riubregós» (no hi ha dubte, per tant, que parla del cas que ara ens ocupa) ve d'un germànic *BALDWARIA* (vegeu OC, vol. vii, p. 415a39-40), sense que tanmateix arribi a argumentar-ho ni s'adoni de la contradicció flagrant que això implica amb els altres passatges en què s'ocupa d'aquest nom de lloc.²

[[vall]d[òria]]

orotopònim

llatí

compost N + Adj

1. Cosa que la documentació medieval confirma prou clarament. Pel que fa a la variant actual *Valldàries*, es deu explicar com una obertura vocàlica per atracció del context fonètic, facilitada segurament per l'opacitat del terme *òria*, i tal volta en paral·lelisme amb el nom de la *vall d'Ariet*, que també ha estat aglutinat modernament en *Valldariet* (vegeu *supra* s. v.).

2. Torna a al·ludir-hi mínimament poc després, s. v. *Valldeix*, on ho relaciona també amb el nom personal *Batllori* i especifica que la base germànica esmentada, *BALDWARI(A)*, com calia suposar, és de tipus antroponímic (vegeu OC, vol. vii, p. 416a13-15).

2106

Valleta, la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Castellldans, situada poc més d'un quilòmetre al sud-est de la població, al peu o en el vessant septentrional de la serra de Comafranca, i, doncs, de fet en un lateral de la vall principal on, entre aquesta serra i la del Timorell, immediatament a llevant de Castellldans mateix, neix el barranc o vall de Matxerri (més endavant dita *de Melons*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta evidentment d'un simple diminutiu per sufixació de *vall* < llatí VALLIS, en aquest cas probablement com a contrast entre aquesta petita vall lateral i la principal d'aquest sector del terme, tal com ha estat apuntat abans a propòsit de l'explicació geogràfica del lloc.

[[vall]eta]
orotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del terme municipal de Maials, situada en el seu angle nord-occidental, a uns tres quilòmetres de la població, vora el límit comú amb els extensos termes de Llardecans i Seròs, vers on neix la vall de les Cadolles, un dels afluents primerencs de la d'Adar.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Igual que l'homònim tractat en la fitxa anterior, és clar que es tracta d'un derivat diminutiu de *vall* < llatí *VALLIS*, però, en aquest cas semblantment als que veurem en les fitxes següents, podem dubtar si som davant del comú *vall* 'depressió entre muntanyes', que en part s'hi adiu, o bé si el nom d'aquesta partida respon a l'accepció pròpia d'aquesta zona, on el mateix femení *vall* és també 'curs d'aigua', al·ludint en concret, tal volta a través d'una simple metonímia, a l'esmentada vall de les Cadolles, aquí en la seva fase inicial.

[[vall]eta]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un curs d'aigua que es troba en el sector sud del municipi de Maials,¹ ja de ple dins de la vall de l'Ebre, que neix sota el pla de la Sària, al límit amb el terme de Riba-roja d'Ebre, i que corre uns tres quilòmetres en direcció sud-est, gairebé paral·lel en aquest tram a la vall Major, en la qual desguassa directament, per la dreta, vora la carretera de Flix, i no lluny del límit amb aquest altre important terme de la Ribera d'Ebre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: En aquest cas com en pocs (vegeu les fitxes anterior i següent) no dubtem que l'evident diminutiu de *vall* < VAL·LLIS d'aquest topònim no respon a la comuna accepció orogràfica 'depressió natural del terreny, entre muntanyes', sinó a la hidrològica 'curs d'aigua menor', pròpia precisament d'aquesta comarcada garriguenca, ja que no hi condueix només aquesta seva localització geogràfica, sinó, sobretot, la constatació que el topònim correspon a una riera i que aquesta és un afluent singularment proper de la vall Major, la qual cosa, si calia, en justifica plenament el caràcter diminutiu, per mer contrast de dimensions.

[[vall]eta]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

1. No es pot confondre, doncs, malgrat pertànyer al mateix terme municipal, amb el lloc homònim tractat en la fitxa anterior, ja que l'un i l'altre es troben a vuit quilòmetres de distància, no només en sectors diferents del terme, sinó més i tot, en conques fluvials veïnes, però també diferents: *la Valleta* del nord s'adscriu clarament a la vall d'Adar, tributària en darrera instància del Segre, mentre que aquest seu homònim meridional, com veurem, pertany ja a la vall de l'Ebre, a través de la vall Major, que corre directa vers el sud, cap a Flix.

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un petit curs d'aigua no constant, amb a penes dos quilòmetres de recorregut, que es troba íntegrament dins del terme municipal de Cervià de les Garrigues, a ponent del poble; neix al sud del tossal de Sant Blai, prop d'on ho fa també la més important vall Seca (vegeu *infra*, s. v. *Vallseca*), i corre en direcció sud fins a desguassar directament en el riu de Set, per la dreta.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Evident diminutiu per sufixació de *vall*, però, atès que en aquesta comarca aquest mot sol tenir el significat de 'curs d'aigua', i que efectivament aquest topònim hi designa una petita riera, sembla prou enraonat que, igual que els casos que hem tractat en les fitxes anteriors, el classifiquem no dins dels noms de lloc originats per un orònim, sinó pels que responen a un hidrònim.

[[vall]eta]
hidrotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

2110

Vallfarines

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom d'una antiga quadra, avui sembla que desaparegut com a tal, que es trobava dins de l'actual municipi de Vilanova de Meià.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un simple compost per juxtaposició, format pels substantius *vall* i *farina*, aquest en plural, indicant tal volta la producció bladera o l'activitat de molins en aquest lloc.

[[vall]][farines]]
activitat humana
català < llatí
compost N + N

1. És altament improbable, per tant, que, malgrat la suggeridora paronímia (i malgrat, també, la raresa d'un dels dos casos i l'escàs contrast de les mencions respectives), aquest perdut lloc de *Vallfarines* pugui correspondre al no gaire més cert de *Bullfarines* que, com hem vist (*supra* s. v.), es devia trobar prou més al sud, en el terme d'Ivars d'Urgell.

2111

Vallfera

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim que es troba en el sector meridional del municipi de la Granja d'Escarp, corresponent a una partida de les més montuoses i boscoses del terme (i potser la més allunyada de la població, que és uns cinc quilòmetres vers el nord),¹ prop del límit amb el municipi de Mequinensa i amb l'extrem sud-occidental del de Seròs, per les serres de Campells i de Mangraners; dona nom així mateix a un *barranc de Vallfera*, que neix justament en aquesta contrada i que, amb un transcurs de poc més de tres quilòmetres vers ponent, desguassa directament en el Segre, per l'esquerra, ja dins de l'esmentat terme de Mequinensa (de fet, és el primer dels diversos petits barrancs d'aquesta zona que aflueix al Segre, per aquesta banda, dins d'aquest terme municipal, i el penúltim abans que aquest riu mori en l'Ebre, sota l'antiga vila i el seu imponent castell).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Compost entre el substantiu *vall* i l'adjectiu *fera* 'salvatge, feréstega' (vegeu DCVB s. v.), avui inusual, però antigament prou rendible (és present, per exemple, en compostos zoonímics com *gall fer* o el dialectal *porc fer* 'senglar'); aplicat a aquesta *vall*, aquest qualificatiu devia al·ludir al seu ja comentat caràcter agrest, bé fos des d'un punt de vista merament orogràfic, bé en funció de l'espessor de la seva vegetació (o fins i tot del perill que comportaven els animals que hi podien viure), o mitjançant una prou natural combinació d'aquests factors.²

[[vall]][fera]

orotopònim

català < llatí

compost N + Adj

1. Per bé que apareix dues vegades a la cartografia comarcal de l'ICC, sembla prou clar que es tracta d'un mateix cas toponímic, ja que no només la distància entre tots dos noms és menor a un quilòmetre i mig en línia recta, sinó que la seva configuració (orogràfica, hidrogràfica, boscosa, etc.) és idèntica.

2. També es podria pensar en alguna mena de relació amb *Vallferosa*, però cal admetre que en aquest cas la mera paronímia no deu ser suficient, ja que no s'acaba de veure la il·lació etimològica entre tots dos noms, atès sobretot l'origen lingüístic d'aquest topònim segarrenc (vegeu la fitxa següent).

REF.: GEC; TS, p. 489-490; OC, vol. VII, p. 428a32-b9.

Petit poble, d'hàbitat eminentment dispers, de l'antic municipi de Llanera (avui tot ell inclòs en el de Torà), situat en el seu sector occidental, uns sis quilòmetres al nord de Torà, camí de Solsona; en destaca la torre de l'antic castell (una de les més altes del país, datada del segle XI), i de la seva parròquia depenien diferents esglésies de la zona, fins la de *Padollers* (vegeu *supra* s. v.), ja en el terme veí de Biosca, també coneguda com *Sant Pere Sasserra* (vegeu *supra* s. v.) i amb la qual comparteix complement toponímic la més propera de Santa Maria de Vallferosa o Santa Maria Sasserra (vegeu *supra* s. v.); n'emptra el nom, a més, una *riera de Vallferosa* que prové de més al nord i desguassa, aigua avall, en la riera de Llanera, afluent del Llobregós.

DOC.: *Valle Frausa*, 1052 (CR, vol. XIII, p. 150; TS; OC); *Vallisfraose*, 1068 (CR, vol. XIII, p. 58; TS); *Vallis Frauose*, 1072 (CR, vol. XVII, p. 36); *Valle Fraosa*, 1079, 1088 (OC); *Vallfraosa*, 1092 (Sangés, doc. 66; TS); *Valle Fraosa*, s. XI (OC); *Vallis Frauose*, 1101 (TS); *Valfraosa*, 1151 (TS; OC); *Vallefraosa*, 1163 (TS); *Valfradulosa*, 1163 (OC); *Vallefraosa*, 1175 (TS; OC); *Ualle Fraosa*, 1179 (OC); *Vall Frauosa*, 1180 (OC); *Valfraosa / Vallefraosa*, 1180 (TS); *Valfraosa*, 1187 (Fité, p. 220); *Vallefraosa*, 1187, 1189 (TS); *Vallefraudosa*, 1189 (TS; OC); *Valfrosa*, 1197 (OC); *Valfraosa*, 1197-1199 (TS; OC); *Valle Fraosa*, 1199 (TS); *Valfraosa*, 1205 (TS); *Vall Freudosa*, 1237 (OC); *Vallfraosa / Vallefrossa*, 1268 (OC); *Vaylferosa*, fi s. XIII (TS); *Vallefraosa / Valleferosa*, inici s. XIV (TS); *Vallfrosa*, 1358 (Fog.; TS); *Valforosa*, 1359 (OC); *Vallferosa*, 1497 (Fog., p. 208); *Valferosa / Vallferosa*, 1553-1561 (Fog.; TS).

OC: Vol. VII, p. 428b10-26: derivat d'un compost llatí VALLIS FRAGOSA 'vall on hi ha afraus' o bé directament del mot equivalent en català antic *frau* < llatí vulgar FRAGU, en tot cas en clara al·lusió al terreny trencat de la zona; posteriorment, un cop consolidada la forma medieval *Vallfraosa*, s'obtidria l'actual *-ferosa* per transposició fonètica, tal volta ajudada per contaminació de *fera* i els seus derivats.¹

ALTR. HIP.: —

[[vall]][[fer]osa]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. Vegeu-ne més detalls etimològics i geogràfics, en aquest cas plenament coincidents, a TS, atès que en obres anteriors Coromines no s'havia ocupat pas d'aquest topònim, i ni tan sols el DCVB no s'aventurava a apuntar-ne res sobre l'origen. D'altra banda, pel que fa a *fera*, vegeu en la fitxa anterior, justament, un compost amb aquest mot, que probablement ho és amb la seva versió adjectiva *fer*, *fera* 'feréstec, salvatge' més que no amb el corresponent substantiu, malgrat que és en aquesta darrera qualitat que avui perviu el mot.

2113

Vallflor

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Juneda, situada un parell de quilòmetres al sud de la vila, sota Miravall, immediatament a la dreta (al nord, doncs) del canal d'Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un compost per juxtaposició (o elisió de nexa preposicional, que ve a ser el mateix) entre els substantius *vall* i *flor*, aquest tal volta amb el valor paradigmàtic de 'florit', és a dir, en conjunt, 'vall florida, ufanosa', la qual cosa s'adiu tant al caràcter enfondit de l'indret (Miravall s'hi dreça ben alt, i al seu peu el canal realment aprofita el fons d'una *vall* natural) com a la seva consegüentment reeixida vegetació.

[[vall][flor]]
orotopònim
català < llatí
compost N + N

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 429a34-40.

Població i municipi, oficialment anomenat *Vallfogona de Balaguer*, apel·latiu força consolidat, bé que en part discutit pels mateixos vallfogonins, a causa d'una certa rivalitat amb la veïna ciutat de Balaguer,¹ que es troba certament molt a prop (tan sols quatre quilòmetres dret al nord del poble, però a força menys distància dels seus irregulars límits municipals, que arriben a incloure part de l'actual zona d'expansió urbana de la ciutat, pel sector de l'Hostal Nou); dóna nom a un *reguer de Vallfogona*, inclòs dins del complex sistema de recs i canals de l'esquerra del Segre, entre el canal d'Urgell i el de Balaguer (vegeu ICC-*Noguera*).

DOC.: *Valle Fecunda*, 1142 (Eritja, p. 14, 24, 60); *Vallefecunda*, 1166 (CR, vol. XVII, p. 390); *Valle Fecunda*, 1180 (OC); *Vallfogona*, 1313 (OC); *Vallfogona*, 1359 (OC).

OC: Vol. VII, p. 429b32-39: igual que els seus homònims (a banda dels dos municipis esmentats en la primera nota al peu, n'hi ha uns altres tres o quatre casos: vegeu *id.*, p. 429b7-30), deriva del llatí *VALLIS FECUNDA*, en al·lusió a la fertilitat natural del lloc, amb una típica assimilació vocàlica e-ó > o-ó, subsegüent a les inevitables sonorització /k/ > /g/ i reducció /nd/ > /n/.²

ALTR. HIP.: Atesa, però, la situació d'aquest lloc, en plena Catalunya Nova i, sobretot, no pas en una vall notòria, sinó al bell mig de la plana, caldria tenir present també la possibilitat que es tracti d'un mer trasllat o reduplicació justament des d'algun d'aquests homònims de més al nord o l'est, on la denominació llatina sembla semànticament més justificada (vegeu un cert paralelisme amb el cas de Puigverd de Lleida, *supra s. v.*).

[[vall]][fogona]]
orotopònim
llatí
compost N + Adj

1. D'altra banda, és òbvia la necessitat d'aquest o d'algun altre complement especificatiu, ja que, com és prou sabut, hi ha unes altres dues poblacions anomenades *Vallfogona* que tenen també entitat municipal: Vallfogona de Ripollès i Vallfogona de Riucorb, aquesta darrera adscrita actualment a la demarcació de la Conca de Barberà, si bé es troba al límit amb l'Urgell (subcomarca de la vall del Corb) i la Segarra (vegeu TS, p. 491-492), a la qual pertany des d'un punt de vista tradicional i a la qual pertanyia oficialment, de fet i de dret, fins l'any 1990, en què tingué lloc la darrera (fins ara) revisió dels límits comarcals.

2. Cas ja al·ludit des del punt de vista lingüístic a *Lleures*, p. 199, així com en diversos passatges del DECat (vegeu especialment vol. III, p. 924a2-12, *s. v. fecund*; i vol. IV, p. 64b49-50, *s. v. foc*; si bé en aquest més de passada que en aquell).

2115

Vallfonda

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Almacelles, situada en el seu angle sud-occidental, poc més d'un parell de quilòmetres dret a ponent de la vila, prop del límit amb els termes (que no municipis) de Sucs i sobretot de Ventafarines, aquest darrer ja pertanyent a la Franja de Ponent i que, com és sabut, coincideix gairebé, en aquell tram, amb el recorregut de la Clamor Amarga, que és el principal curs d'aigua de la zona, afluent al capdavall del Cinca.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost evident entre el substantiu *vall* i l'adjectiu *fonda*, en al·lusió probablement a la *vall* natural per on transcorre l'esmentada Clamor Amarga, que es pot qualificar de *fonda* en tant que es troba una cinquantena de metres més avall que les serretes i altiplans que l'envolten tant pel mateix terme d'Almacelles com per la banda aragonesa.

[[vall]][fonda]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 432a12-26.

Poble del terme municipal d'Artesa de Segre, dins de l'antic d'Anyà, situat un parell de quilòmetres al nord-oest d'aquesta darrera població, vora el riu de les Segues (dit també *riera de Vall-llebrera*, justament), que poc més d'un quilòmetre al sud del poble desguassa directament en el Segre, per la dreta.

DOC.: *Vallebrera*, 1157 (Font Rius, doc. 107; OC); *Valle Lebrera*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114; OC); *Valebrera*, 1187 (Fité, p. 220); *Vallebreira*, 1192 (Bisson, doc. 159); *Vallebrera*, 1193 (CR, vol. XXIV, p. 144); *Vall Lebrera*, s. XII (OC); *Valle Leporaria*, 1255 (OC); *Valleleporaria*, 1280 (OC); *Vallebrera*, 1295-1299 (OC); *Vallebrera*, 1358 (*Fog.*, p. 43); *Vallebrera*, 1497 (*Fog.*, p. 153); *Vallebrera*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. VII, p. 432a32-33: del llatí VALLE LEPORARIA 'vall de llebres'.

ALTR. HIP.: Probablement, però, atesa la datació documental del topònim i el tipus de formació, no cal remuntar a la llengua llatina per xifrar-ne l'origen, sinó que es pot pensar en una composició directament romànica, amb mots certament derivats, al seu torn, de la llengua mare.

[[vall]][[llebr]era]]
 zootopònim
 català < llatí
 compost N + N + sufix *-er(a)*

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 432a28-31.

Llogaret del terme municipal d'Artesa de Segre, antigament del d'Anyà igual que el seu epònim Vall-llebrera, que es troba a menys d'un quilòmetre vers el sud, aigua avall del mateix riu de les Segues o de Vall-llebrera (vegeu la fitxa anterior).

DOC.: *Valebrerola*, 1153 (CR, vol. XVII, p. 43); *Valle Lebrerola*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114); *Val Lebrerola*, 1553 (Fog.).

OC: Vol. VII, p. 432a27: aquesta obra es limita a incloure *Vall-llebrerola*, sense més comentaris, dins dels derivats de *Vall-llebrera* (de fet, n'és l'únic), tot recordant que és «situat a prop de Vall-llebrera» (íd., p. 432a29), d'on sembla necessari deduir que s'entén que es tracta d'un cas evident de diminutiu toponímic.

ALTR. HIP.: Convindria afegir-hi, doncs, que aquest és un cas de diminutiu toponímic d'origen, és a dir, que es documenta i fins es dedueix com a tal des del principi de la seva existència onomàstica, a diferència d'alguns casos en què se sap del cert que un topònim esdevingué diminutiu dècades o fins i tot segles després de la seva creació (vegeu s. v. casos com els de *Vilagrasseta* o *els Omellons*). En realitat, segons la documentació de què disposem, i que hem reproduït en els apartats corresponents, hi ha una primera menció del nom de *Vall-llebrerola* uns pocs anys més reculada que la més antiga que es coneix de *Vall-llebrera*.

[[[vall]][[llebr]er]]ola]
 diminutiu toponímic
 català < llatí
 N(top) + sufix *-ol(a)*

2118

Vall-llobar, clot de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix un curs d'aigua del terme municipal de Camarasa, uns bons vuit quilòmetres al nord de la població, que neix en els caps de serra que hi ha al sud-est del seu agregat Fontllonga i al sud-oest de Figuerola de Meià, i que, després de córrer uns quatre quilòmetres en direcció sud, desguassa directament en la Noguera Pallaresa (avui en el pantà de Camarasa, en el seu sector més ample), per l'esquerra, aproximadament un quilòmetre a l'oest de les cases de l'arruïnat lloc de la Maçana.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Composició entre el substantiu *vall* 'depressió entre muntanyes' i el collectiu *llobar*, fruit de la sufixació en *-ar* (com en *canar*, *siscar*, etc.) a partir en aquest cas del zoònim *llop*, ben freqüent en toponímia (vegeu *supra* s. v.).

[[vall]][[llob]ar]]

zootopònim

català < llatí

compost N + N + sufix *-ar*

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'un petit curs d'aigua no constant que es troba al nord-oest del terme municipal d'Alcarràs, un poc al nord-est de Vallmanya i a l'oest de la serra del Coscollar; de fet, neix encara dins el municipi de Gimènells i el Pla de la Font (en el seu angle sud-oriental), però de seguida entra en aquell, paral·lel en part al canal d'Aragó i Catalunya, i formant una vall natural ben marcada entre el Coscollar i l'anomenat Pla de Lleida, per acabar desguassant, per l'esquerra, en la també incipient clamor de Vallmanya.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost per juxtaposició entre els substantius *vall* i *maiola*, amb la particularitat que cadascun d'aquests dos elements presenta un dilema: pel que fa a *vall*, podem dubtar amb raó entre la seva accepció general de 'fondalada natural' i la dialectal de 'petit curs d'aigua' (car tots dos elements geogràfics es troben presents en aquest cas, i indistintament units per raó de causa-efecte); i pel que fa a *Maiola*, mot que cal interpretar com una simple variant fonètica de *mallola*, se'ns presenta el mateix dubte que en el seu moment ha calgut plantejar pel que fa als topònims del tipus *la Mallola* (vegeu *supra* s. v., amb nombrosos casos arreu de les terres de Ponent, inclòs un *les Maioles* especialment proper al que ara ens ocupa), és a dir, el dilema bàsic entre veure-hi una mera variant de *mallol* 'vinya jove' (o el seu antic plural llatí *MALLEOLA*), o bé un geosinònim del nom d'herba *camamilla*, no gens estranys cap de tots dos en aquesta zona.

[[vall]][maiola]]
fitotopònim
català < llatí
compost N + N

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del sector nord-occidental del municipi d'Alcarràs, sota la serra del Coscollar, a la zona intermèdia entre Vallmanya i la Sardera; apareix en la cartografia oficial actual tan sols com a nom d'un dels molts canalets d'aquella zona de regatge, l'anomenat *desaigüe de Vallmajor*, però sembla evident que amb aquesta denominació s'alludeix a algun altre antic element de la zona, possiblement orogràfic, en especial la vall mateixa, entre els notables alts del Coscollar i la Sardera, per on discorre avui aquest desguàs i, més endavant, la riera dels Reguers.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost (en aquest cas ja aglutinat, i consegüentment sense article) entre el substantiu *vall* i l'adjectiu *major*, que sembla ser-hi merament descriptiu de les dimensions relatives de la vall en qüestió (entesa aquesta no en la seva accepció hidrològica, ja impròpia d'aquesta contrada i inexacta en aquest cas, sinó justament en la més comuna, ço és, orogràfica, en referència a l'esmentada àrea baixa que s'obre principalment entre el Coscollar i la Sardera).

[[vall]][major]]

orotopònim

català < llatí

compost N + Adj

Vallmajor

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell; Pla*.

Nom de partida que es presenta en diferents contrades a cavall de les comarques de l'Urgell i el Pla d'Urgell (sense solució de continuïtat natural, malgrat la divisòria oficial entremig), i més concretament en els termes municipals de Tàrraga, Anglesola, Castellnou de Seana i Vila-sana (ço és, Utxafava);¹ el seu nexa comú sembla ser la molt difuminada orogràficament vall del riu d'Ondara (de fet, entre Anglesola i Utxafava el seu curs arriba a perdre's, en part subsumit per sèquies i canals de la zona), de manera que hem de suposar que és a aquesta entitat natural que, amb prou sentit, es refereix el topònim.

DOC.: *Valmajor*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51).

OC: —

ALTR. HIP.: Nom ben transparent, i lògicament paral·lel, en tant que compost entre el substantiu *vall* i l'adjectiu *major*, del topònim tractat en la fitxa anterior; com ja hem comentat, en aquest cas la referència sembla ser a la vall del riu d'Ondara, però no en el seu sentit hidrogràfic (car de fet el riu es perd i tot), sinó en l'orogràfic, i, més genèricament encara, es podria interpretar que s'alludeix al tronc central (el més baix justament a causa d'aquesta vall, encara que estigui tan difuminada) de la gran plana urgellenca, en contrast amb els seus pocs turons.

[[vall]][major]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Se'n troba detall a la cartografia comarcal de l'ICC. A Tàrraga, la partida de *Vallmajor* és un parell de quilòmetres al sud-oest de la ciutat, dret al sud de Vilagrassa i no lluny de l'indret en què el riu Cercavins desemboca en l'Ondara, i el mateix nom es retroba uns tres quilòmetres cap al nord-oest, al sector meridional del terme d'Anglesola, prop de la vila i tampoc no gens lluny del marge esquerre de l'Ondara, que just allí va perdent-se; aquesta localització, a més, correspon a la de la citació documental del segle XIV que reproduïm en l'apartat corresponent, on, en relació amb les afronçacions del terme de Vilagrassa, hom escriví la frase següent: «axí com aygua vesse ves Valmajor». D'altra banda, a la demarcació del Pla d'Urgell, com hem dit, hom retroba el mateix nom i sembla que encara en connexió amb els casos anteriors, ja que és en els municipis nord-orientals de la comarca que consta, si bé es produeix alguna irregularitat cartogràfica que caldria investigar: mentre en el mapa 1:50.000 de l'Urgell tan sols hi ha *una* partida de *Vallmajor*, i és dins del terme de Castellnou de Seana, uns dos quilòmetres al nord-oest del poble, prop del límit amb Vila-sana, en canvi en el mapa del Pla d'Urgell de la mateixa escala i sèrie hom troba *dues* partides amb aquest nom, concretament una en aquell mateix terme municipal, però molt més a prop del nucli de Castellnou (ni a un quilòmetre, de fet), i una altra prou més cap al nord-oest, un parell de quilòmetres al nord-est de Vila-sana, i en realitat a cavall entre el seu terme i el d'Ivars d'Urgell (i contrastats novament els dos mapes, es comprova que efectivament aquest darrer cas no apareix pas en el corresponent a l'Urgell, tot i que sí, en l'un i l'altre, el nom del *clot de la Coma*, que sembla ser l'entitat geogràfica continuadora, en aquella àrea del pla, de la ja mig oblidada vall del riu d'Ondara).

Vallmanya

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. v, p. 180a44-49.

Poblet, i antic terme de l'extrem occidental de la comarca, dins l'actual municipi d'Alcarràs, on forma un apèndix notòriament allunyat del seu sector central, uns deu quilòmetres al nord-oest de la vila i ben bé divuit quilòmetres dret a l'oest de Lleida, limitant al nord amb el terme de Gimenezells, i al sud i a l'oest, respectivament, amb els de Fraga i Saidí (Baix Cinca); es tracta d'una zona de conreu extensiu, fonda i ben regada,¹ on es retroba el nom en diversos elements (a més dels hidrogràfics: vegeu la nota al peu), com ara una partida de vora el llogaret, unes granges situades vora el canal d'Aragó i Catalunya i un petit altiplà o *pla de Vallmanya*, que ve a ser el límit sud-oriental del terme (vegeu ICC-Segrià).

DOC.: *Valle magna*, 1168 (CR, vol. xxiv, p. 72); *Valmayna*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 121, 138); *Vallmanya*, 1358 (*Fog.*); *Vall manya*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 86); *Valmanya*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. v, p. 179b47-49: compost de *vall* amb l'adjectiu arcaic *manya* < llatí MAGNA 'gran', que és present en força altres noms de lloc catalans (vegeu *id.*, p. 179b51-180b56; Nègre, p. 316).

ALTR. HIP.: —

[[vall]][manya]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. El canal d'Aragó i Catalunya i el *de Vallmanya*, que n'és subsidiari, marquen aproximadament els límits de l'antic terme (respectivament a llevant i a ponent), però pel mig, a més, el travessa la *clamor de Vallmanya*, curs d'aigua natural procedent dels altiplans de vers Raimat que, amb la *Clamor* (o *clamor Amarga*) que baixa d'Almacelles, a la qual s'uneix un cop ha sortit del terme (ja dins el municipi de Saidí), desguassa en el Cinca davant per davant del lloc de Miralsot (Fraga).

Vallporcar

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VI, p. 261b11-21; ICC-Segrià.

Nom avui d'una partida del sector meridional del terme de la Portella, prop del límit amb els de Vilanova de Segrià i Corbins, però que antigament, segons la documentació adduïda per l'OC (que la situa genèricament «entre la Noguera i el Segrià», cosa que de fet respon ben bé a aquella localització), designava, a més d'una «extensa partida», unes «torres», que és la mena d'hàbitat típic certament d'aquesta zona, tant històricament com encara avui.

DOC.: *Vall Porcar*, 1151 (Eritja, p. 72); *Vall Porcar*, 1152; *Vallporcar*, 1156 (OC).

OC: Vol. VI, p. 261b21-30: compost aglutinat de *vall* amb un mot *porcar*, sufixat (amb el sentit de 'vall de porcs senglars'), que tanmateix podria ser la traducció d'una denominació àrabica prèvia i equivalent, com ara *al-jäbālī* 'porc senglar' (a partir de la noció primerenca 'muntanyenc').¹

ALTR. HIP.: —

[[vall]][[porc]ar]]
 zootopònim
 català < llatí
 compost N + N (+ sufix *-ar*)

1. Vegeu el castellà *jabalí*, que òbviament en deriva, així com el nostre topònim *Gebellí* o *Gibillí*, força proper (i ja tractat *supra* s. v.). El fet és que, com argumenta Coromines poc després a propòsit del cognom *Porcar*, aquest no pot derivar regularment del llatí *PORCARIUS, que hauria donat *porquer* (vegeu OC, vol. VI, p. 261b40-42).

REF.: ICC-*Noguera*.

Masia singular del terme de Vilanova de l'Aguda, situada en un cap de turó, al sud de la serra del Bancal, i pràcticament al límit amb l'enclavament segarrenc de les Cases de la Serra (del municipi de Torrefeta i Florejacs, bé que al nord del de Sanaüja), pel sector de la Garriga.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Igual que els seus diversos homònims, en part recollits per l'OC (entre el quals la capital de l'Alt Camp i un mas segarrenc, no gaire llunyà del que ara ens ocupa, al qual dediquem una fitxa més endavant), sembla un simple cas de fossilització toponímica de l'orònim *vall*, en plural (en aquest cas al·ludint segurament a les terres baixes que s'albiren dessota mateix del lloc on es troba la masia), si bé no es poden descartar ni la possibilitat que en realitat no sigui el femení *vall* < VALLIS, sinó el masculí *vall* 'sot, fossat' < VALLUM (vegeu *supra*, s. v. *Vall*), ni tampoc l'alternativa d'una mera denominació postantroponímica, típica justament en noms de masos, a partir del ben freqüent cognom homònim.

[valls]

orotopònim

català < llatí

simple (morf plural)

2125

Valls, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de l'Albi, situada escassament un quilòmetre al sud-oest de la població, a l'altra banda del riu dels Gorgs, que és un dels principals afluents del riu de Set, on desguassa per la dreta, tot just sortir d'aquest terme municipal, en el límit entre els de Cervià i la Pobla de Cérvoles.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Simple fixació plural del substantiu *vall* < llatí *VALLIS*, segurament en allusió a la depressió natural excavada pel riu dels Gorgs i, en tot cas, algun altre dels cursos d'aigua de la zona si no el mateix riu de Set, no gens llunyà tampoc.

[valls]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2126

Valls, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alcanó, situada en el seu angle sud-occidental, uns tres quilòmetres al sud del poble, prop del límit amb els termes de Sarroca i Torrebesses; en aquesta zona, que culmina vers ponent, ja dins del municipi de Granyena de les Garrigues, en la serra de Campestés, neixen diversos torrents o *valls*, i en especial un parell de capçaleres de la vall de la Socarrada, que sota Sarroca aflueix a la vall Major, precedent de la d'Utxesa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: En vista de l'explicació geogràfica abans anotada, és ben clar que es tracta d'una simple fixació en plural del substantiu comú *vall* < llatí *vallis*, però potser no tant en la seva accepció general de 'depressió natural del terreny, entre muntanyes', sinó en la més específica del parlar d'aquesta zona, com a 'curs d'aigua menor'.

[valls]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida situada a l'extrem oriental del terme d'Almatret, de fet damunt del límit comú amb els de Maials i Riba-roja d'Ebre, equidistant uns cinc quilòmetres al nord-est d'Almatret i al sud-oest de Maials; es tracta d'una zona singularment aturonada (diversos punts superen els quatre-cents metres d'altura), que marca una certa divisòria d'aigües en aquell sector, ja que si immediatament al nord i a l'oest neixen diversos torrents que al capdavall aflueixen a l'Ebre mitjançant el barranc de l'Aiguamoll (al nord del terme d'Almatret, en el límit amb Seròs i Mequinensa), i a l'est, vers l'altiplà de la Sària (ja en terme de Maials), neixen alguns dels barranquets que conformen la vall Major (que després també tomba cap a l'Ebre, vers Flix), en canvi al sud d'aquesta partida (ja en terme de Riba-roja, de la comarca de la Ribera d'Ebre) els diversos cursos d'aigua que hi neixen (entre ells justament un *barranc de les Valls* que sens dubte en pren nom) s'orienten ja directament a migdia, i a la fi desemboquen en el mateix Ebre, per l'esquerra, davant per davant de la població de Riba-roja, amb el nom de *barranc de Maials* (ICC-Ribera d'Ebre).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Atesa l'explicació geogràfica abans detallada, així com els usos lingüístics propis d'aquesta zona, sembla fora de dubte que som davant d'una ben fonamentada fixació del mot *vall* en la seva accepció dialectal de 'barranc, curs d'aigua' (vegeu la fitxa anterior).

[valls]
hidrotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2128

Valls, les

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 441*b*5-6.

Nom d'un mas de l'antic terme de Llanera (avui del municipi de Torà), recollit directament per Coromines en les seves enquestes pel país.¹

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 441*b*1: aquesta obra es limita a incloure aquest cas com un exemple menor de fixació toponímica plural del substantiu *vall*, igual que la resta d'homònims seus, inclòs en principi el nom de la molt més coneguda ciutat capital de l'Alt Camp (vegeu *íd.*, *a*16-56).

ALTR. HIP.: —

[valls]
orotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Malgrat la relativa distància, és possible que s'hi pugui identificar el topònim *les Valls* que la cartografia comarcal de l'ICC situa dins del veí terme municipal de Biosca (si bé en l'extrem oposat al de Torà-Llanera: gairebé ja en el límit amb el de Sanaüja), com a nom simple de partida (uns dos quilòmetres al nord-oest de Biosca, davant el cim de Pedrafita) i també com a nom d'una *serra de les Valls* que s'estén de fet des d'aquest turó fins a la vila mateix, confrontant amb els plans meridionals solcats per la riera de Biosca i el riu Bragós, cosa que en deu justificar el nom, si no una certa configuració interna, trencada per algun altre torrent menor de la zona. Naturalment, però, una tal identificació és possible tan sols si es compleix un dels dos següents supòsits: *a*) que hi hagi un error de detall en la informació de l'OC (per exemple dient *Llanera* en lloc de *Lloberola*) o en la de la cartografia de l'ICC; *b*) que el nom, realment molt genèric, de *les Valls* s'apliqués de fet a una vasta àrea del nord de la comarca, incloent tant el terme de Torà-Llanera com el de Biosca-Lloberola i potser el de Sanaüja.

Valls, pla dels

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'un petit altiplà del terme municipal d'Arbeca, situat en el seu angle sud-occidental, prop del puig del Corb, al límit amb els Omellons (de fet, tan sols un quilòmetre al sud d'aquest lloc, i en canvi a gairebé cinc quilòmetres de la vila d'Arbeca).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Com indica clarament el caràcter masculí del topònim, no som pas davant d'una altra fixació plural (vegeu les fitxes anteriors) de *vall* < VALLIS 'depressió del terreny' (o bé 'barranc', justament vers les Garrigues), sinó del seu homònim masculí *vall* < llatí VALLUM 'sot, fossat, excavació longitudinal' (vegeu *supra*, s. v. *Vall*), sobre l'aplicació concreta del qual, lògicament, es podrien formular moltes hipòtesis, tanmateix impossibles de demostrar.

[valls]
 element arquitectònic
 català < llatí
 simple (morf plural)

2130

Vallsanta

COM.: Urgell

REF.: GEC; TS, p. 494-495; CR, vol. xxiv, p. 359; ICC-*Urgell*.

Antic monestir cistercenc femení (*Santa Maria de Vallsanta*), vigent entre els segles XIII i XVI, del qual resten unes poques ruïnes vora el riu Corb, entre el seu marge dret i la carretera, que el ressegueix, un quilòmetre i mig a ponent de Guimerà, dins del seu terme municipal, però gairebé a mig camí de Ciutadilla, i sota mateix del puig de la Bovera, on hi hagué una altra fundació del mateix orde.

DOC.: *monasterium Vallis Sancte*, 1293 (*Priv. Tàrr.*, doc. 20); *Vallsanta*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Vall Sancta*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS); *Vallsancta*, 1497 (*Fog.*, p. 234).

OC: —

ALTR. HIP.: Composició evident entre el substantiu *vall* (al·lusió a la del riu Corb) i l'adjectiu *santa*, de tipus ponderatiu, però evidentment a partir de la subjectivitat o bé de la presència mateixa del monestir que en duia el nom.

[[vall]][santa]]
valoració afectiva
català < llatí
compost N + Adj

REF.: GEC; ICC-*Garrigues*.

Important partida del terme municipal de Cervià (amb entrada pròpia i tot a la GEC, que la qualifica de «despoblat», la qual cosa dóna a entendre que hi hagué un cert poblament propi, ja fos dispers o bé en forma de nucli avui desaparegut),¹ que es troba en el seu sector septentrional, uns tres quilòmetres al nord-oest del poble, vora el límit amb els municipis de Juneda (per l'Aranyó) i sobretot Castellldans;² així mateix cal fer notar que per aquesta mateixa partida corre íntegrament (car hi neix i tot, a la zona muntanyenca de vers llevant) l'anomenada *vall Seca* (o també *vall Xeca*: vegeu GEC, s. v. *Set*), que és un curs d'aigua intermitent, afluent directe del riu de Set, en el qual desguassa per la dreta pràcticament al límit entre el terme de Cervià i el de l'Albà-gés, i que, com veurem, deu ser l'origen directe del nom que ens ocupa.

DOC.: *Vallis Sicca*, 1225 (Font Rius, doc. 245); *Vallem Sicquam* / *Valle Sicca*, 1232 (Font Rius, doc. 258); *Valle Sicca*, 1232 (Font Rius, doc. 259); *Vallis Sicca*, 1236 (Font Rius, doc. 267).

OC: —

ALTR. HIP.: Compost en principi prou evident entre el substantiu *vall* i l'adjectiu *seca*, tenint ben present que a les Garrigues *vall* designa un curs d'aigua menor i que el que dóna nom a aquesta zona és efectivament d'aflluència no constant, és a dir, és una *vall* ben *seca*; així doncs, el nom de la partida fóra secundari respecte del de la riera, prou motivat; pel que fa a la variant *Xeca* per a aquesta (i *Vallxeca* per a aquella), deu respondre, si no a una simple palatalització per contacte amb la consonant final de *vall*, que té aquesta articulació, a un vestigi dels trets fonètics del substrat mossàrab de la zona.³

[[vall][seca]]
hidrotopònim
català < llatí
compost N + Adj

1. Pot ser significativa, en aquest sentit, la proximitat d'un topònim com la *font dels Vilars* (vegeu *infra* s. v.). D'altra banda, cal parar esment a les mencions documentals del lloc, ja que almenys en les dels anys 1225 i 1236 sembla prou clar que no s'està parlant només d'una *vall* (orogràfica i/o hidrogràfica) anomenada descriptivament *Seca*, sinó d'un «loco vocitato Vallis Sicca».

2. Just damunt d'aquest darrer límit la cartografia comarcal de l'ICC situa una altra partida, el nom de la qual sembla ser una simple rèplica plural de la que ens ocupa: *les Vallseques*, a ponent de la principal, i uns sis quilòmetres al sud-est de Castellldans.

3. Tot i que no s'hi esmenta pas el topònim garriguenc que ara ens ocupa, vegeu l'article *xica* de l'OC, en què Coromines recull i explica certament a través del mossàrab diversos noms de lloc parònims d'aquest, i en especial un *pla de Xeca* < *plana Xeca* < PLANA SICCA del terme valencià de Barxeta (vol. VIII, p. 102a36-38).

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una muntanyeta del terme municipal d'Alcarràs (317 metres d'altura, amb vèrtex geodèsic), que es troba situada en el seu sector septentrional, a vuit quilòmetres de la vila i uns tres quilòmetres al nord-oest de Montagut, vora la via del tren Lleida-Saragossa, entre les cases del Vilot i l'extrem meridional de la serra o altiplà de la Sardera, del qual ve a ser (com el turó del Vilot mateix) un contrafort sud-occidental; al seu peu, doncs, s'obre certament una vall, avui tota ella solcada per sèquies i reguers del sistema del canal d'Aragó i Catalunya, però que antigament devia ser una estesa d'ermassos, com pràcticament tota aquella zona.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost evident entre el substantiu *vall* i l'adjectiu *seca*, igual que l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior; però a diferència d'aquest, que en aquella comarca, i per raons diverses, havíem de deduir que responia a l'accepció dialectal de *vall* com a 'curs d'aigua', el que ara ens ocupa sembla contenir senzillament aquest substantiu amb el seu valor més general, és a dir, el de 'depressió entre muntanyes', i, com ja hem apuntat abans, li devia escaure antigament, pel seu caràcter natural, l'adjectiu *seca*.

[[vall][seca]]

orotopònim

català < llatí

compost N + Adj

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme municipal d'Alcoletge, situada en el seu extrem occidental, a uns dos quilòmetres de la població, a l'altra banda del canal i la carretera, vora mateix del riu Segre, entre el seu marge esquerre i la sèquia de Fontanet, i pràcticament al límit amb el terme de Lleida, pel sector de Llívia i Granyana.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Compost per juxtaposició (o elisió preposicional) entre el comú *vall* i, en aquest cas, un més controvertit *seguers*, que presenta un dilema naturalment similar als noms de lloc homònims (com ara *Seguers* al terme anoienc de Sant Pere Sallavinera, o *Seguer* al de Pontils, oficialment adscrit a la Conca de Barberà):¹ o bé responen al nom personal *Seguer*, derivat de l'antropònim germànic SIGHARI, o bé són una mera fixació onomàstica del substantiu *seguer* 'rusc, arna d'abelles', que és el que considerem més probable, atès el caràcter plural d'aquest segon element.²

[[vall]][seguers]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + N

1. L'un i l'altre tractats a TS, p. 437-440, en tant que llocs inclosos tradicionalment en la comarca natural de la Segarra, mai sigui en sengles extrems nord-oriental i sud-oriental.

2. Val a dir tanmateix que Coromines afirma taxativament que l'origen d'aquesta sèrie de noms de lloc (en recull fins mitja dotzena, inclosos aquells dos, però no el compost segrianenc que ara ens ocupa) és l'antropònim *Seguer* < SIGHARI abans esmentat (vegeu OC, vol. VII, p. 85b52-86a41, curiosament s. v. *Segueró*, que n'és el diminutiu, i sens dubte la forma correcta en lloc de l'insòlit *S'Agaró* que hom modernament ha difòs a la costa empordanesa).

Vallverd

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 460b29-32.

Poble occidental del municipi d'Ivars d'Urgell, situat tres quilòmetres al nord-oest del seu cap i immediatament al nord de l'antic estany, prop del límit amb el terme de Penelles, pel sector d'Almassor i el Castell del Remei; a causa de l'existència de llocs homònims en altres punts del país, de vegades rep el nom oficialitzant de *Vallverd d'Urgell*.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 460b33-44: compost del substantiu *vall* i l'adjectiu cromàtic *verd*, que s'ha de recordar que antigament era invariable quant a gènere (vegeu *Salaverd*, *Rocaverd*, *Vilaverd*, etc.); tanmateix en aquest cas Coromines dubta si el primer component és en efecte el comú *vall* < llatí *VALLIS*, o bé el català antic (i certament masculí) *vall* < llatí *VALLUM*, que, amb el significat de 'sot, fossat' (vegeu *supra*, s. v. *Vall*), hauria pogut al·ludir, en aquesta zona tan marcadament planera, a «una mota de terra vegetal defensiva de les inundacions de l'estany d'Ivars» (id., p. 460b42-44).¹

ALTR. HIP.: —

[[vall]][verd]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Això no obstant, bo i considerant interessant i no gens desestimable aquesta hipòtesi, creiem que és prou defensable encara la més simple composició a partir de *vall* 'depressió natural del terreny', ja que no solament hi ha el fet que Vallverd es troba en una posició marcadament més baixa que el seu cap, Ivars, per on transcorren diverses sèquies i cursos secundaris de la zona, sinó que l'al·lusió podria ser simplement al molt proper estany o als seus marges (i què hi ha, i sobretot *hi havia* antigament, de més *verd*?), que naturalment són, a més, el punt més baix de la contrada.

Vallverd

COM.: Noguera

REF.: GEC; Tort, 1998, p. 248-249; ICC-*Noguera*.

Antic monestir cistercenc (*Santa Maria de Vallverd*), bàsicament femení, vigent com a tal entre els segles XII i XV (vegeu un notori paralelisme amb el cas de l'urgellenc *Vallsanta*, tractat *supra s. v.*), que es trobava dins de l'antic terme municipal de Tragó de Noguera, és a dir, en el sector nord-occidental de l'actual municipi d'Os de Balaguer, concretament un quilòmetre i mig al sud-est de Tragó, damunt la riba esquerra de la Noguera Ribagorçana, prop del punt (vers l'inici del modern pantà de Santa Anna) en què hi desemboca el barranc d'Alberola.

DOC.: *Valvert*, 1070 (Font Rius, doc. 34); *Vallis Viridis*, 1196 (CR, vol. XVII, p. 403); *Vallis Viride*, 1198 (CR, vol. XVII, p. 403); *Valvert*, 1359 (OC, vol. VII, p. 460b32).

OC: —

ALTR. HIP.: No hi ha cap motiu per dubtar que tingui el mateix origen i explicació que els seus homònims (entre els quals el poble del Pla d'Urgell de què ens hem ocupat en la fitxa anterior), és a dir, una composició de *vall* amb l'adjectiu antigament invariable *verd* (vegeu OC, vol. VII, p. 460b20-53).¹

[[vall][verd]]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Com queda dit, el cas d'aquest antic monestir noguerenc no fou inclòs per l'equip de Coromines en el corresponent article de l'OC, en el qual es tracten tan sols un altres tres homònims, tot i que certament, sembla que sense adonar-se'n el redactor, sí que s'hi fa una referència, ja que, entre les mencions inicialment relatives a Vallverd d'Urgell (ço és, l'agregat d'Ivars d'Urgell de què hem tractat en la fitxa anterior), n'hi ha una d'indirecta, concretament del cens del 1359 (OC, vol. VII, p. 460b31-32), en què el lloc de Tragó (és a dir, sense dubte, Tragó de Noguera, terme antic a què pertanyia el nostre monestir) consta com a propietat de l'abadessa de *Vallverd*: queda clar, si sumem la localització geogràfica i la «coincidència» d'un monestir femení, que l'al·lusió ha de ser necessàriament al cas que ara ens ocupa. Com a tal, doncs, ho hem reflectit en l'apartat documental d'aquesta fitxa.

2136

Vallverd

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida que es troba a l'extrem meridional del municipi de Sant Guim de Freixenet, poc més d'un quilòmetre al sud de Sant Guim Vell o de la Rabassa i al sud-oest de la Tallada, vers la capçalera del torrent del Prat o de Briançó (afluent ja no del Sió, sinó de l'Ondara) i a tocar el límit amb el terme de Montmaneu (Ànoia).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment cal adjudicar-li la mateixa etimologia, mitjançant un procés paral·lel (car la realitat natural del lloc s'hi adiu perfectament), que als homònims de vers ponent tractats en les fitxes anteriors, a les quals remetem per a més detalls.

[[vall][verd]]
orotopònim
català < llatí
compost N + Adj

Vansa [o Vança], la

COM.: Noguera

Vegeu *Lavansa*.

Vantalada

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 495-496; CR, vol. xxiv, p. 320, 478-479; ICC-Segarra.

Antic castell i potser també població de la Plana de Guissona, avui desapareguts com a tals, però no pas el topònim, que roman com a nom de partida i de masia (*la Vantalada*), i secundàriament de barranc, al sector central del municipi de Torrefeta i Florejacs, uns tres quilòmetres a llevant d'aquest darrer poble i ben just un parell al sud del seu agregat Palou, prop del límit amb el terme de Guissona tant pel sector de Guarda-si-venes com per l'enclavament ponentí de Mas d'en Portes, entre els quals aquell municipi, fruit de la unió dels antics de Florejacs i de Torrefeta, amb nombrosos nuclis agregats, forma aquí una mena d'istme territorial.

DOC.: *Vallis Dalada*, 1024 (Sangés, doc. 2; TS; CR); *Vallis Dalada*, 1035-1036 (*Marca*, doc. 213; Sangés, doc. 6; TS); *Valtalada*, 1075 (Sangés, doc. 37; TS); *Valletalada*, 1082 (OHC, p. 257; Sangés, doc. 48; TS; CR); *Valtalada*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. xxiv, p. 328); *Valle Talada*, 1176 (CR); *Valtalada*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16).

OC: —

ALTR. HIP.: A desgrat de l'equívoca forma actual, que de vegades ha dut a escriure un encara més equívoc *Ventalada*, com si fos derivat de *vent*, les formes documentals medievals semblen indicar que es tracta d'un compost dissimilat de *vall*, possiblement amb el participi *talada*, del verb *tal·lar*, ja sigui en la seva accepció forestal 'arrancar arbres o altres vegetals' o en la més bèl·lica 'arrasar un lloc destruint-lo' (vegeu DCVB s. *v.*).¹

[[van]][[tal]ada]
 orotopònim
 català < llatí
 compost N + Adj

1. Una altra opció fóra que el compost s'hagués format amb l'adjectiu *tallada* (fruit també de participi verbal, i amb un significat probablement orogràfic, prou escaient al lloc, tal com en els topònims *la Tallada*, *el Tallat*, etc.: vegeu *supra* s. *v.*), si bé sembla significatiu que hi manqui el caràcter palatal de la consonant lateral. Això no obstant, potser no ens hem de deixar guiar per les grafies amb *-l-* simple del segle *x*ⁱ, ja que, com hem vist justament en els casos d'aquells *Tallat* o *Talladell*, aquest ús gràfic és freqüent i fins i tot majoritari, en aquell temps, en els noms d'aquesta família lèxica, de manera que tan sols (?) hauríem de pressuposar que la dissimilació *l-l* > *n-l* s'hagués acomplert abans de la consolidació del tret palatal en el segon element de la composició, o que s'hi fixés */l/* tot just per contaminació amb els derivats de *vent*... Tot plegat, però, és molt incert. D'altra banda, i en part aconduïts també per alguna de les mencions antigues (en especial la primerenca *Vallisdalada*), podríem preguntar-nos si la composició no fou amb el participi *dallada* (vegeu algun possible paral·lel en el topònim ebrenc *les Vandellades* < *Valls Dallades* segons OC, vol. vii, p. 444b24-27) o amb algun nom propi precedit per la preposició *de*, o fins i tot si en realitat no hi ha tal *vall* i cal buscar l'origen en tota una altra direcció (per exemple: podria contenir l'antic adjectiu *lada* < llatí *LATA* 'ampla', present en topònims com *Igualada* o *Comalats*?); no cal dir que, en aquests casos, lamentàriem especialment l'absència d'aquest nom en l'obra cabdal de Coromines, que hi hauria pogut fer llum.

2138

Vaquer, el

COM.: Garrigues

REF.: GEC.

Nom d'una antiga quadra (ço és, territori jurisdiccionalment autònom) del municipi de Juneda, segons la GEC, que tanmateix és l'única font general que informa d'aquest cas.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tret que es pugui tractar d'un error d'informació o de precisió formal de la GEC, és clar que aquest nom sembla respondre a una simple sufixació *vaquer* a partir de *vaca*, ja sigui indicant un lloc on es guardaven o pasturaven aquests animals, o l'ofici de qui en tenia cura, o alguna altra derivació similarment relacionada amb l'activitat ramadera.

[[vaqu]er]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-er*

2139

Vedadet, lo

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Nom d'una partida del sector de secà del terme municipal d'Aitona, uns tres quilòmetres a l'esquerra del Segre, situada entre la vall dels Masos (o de Meu) i la de Burgebut, més enllà de les cases de la Canadenca.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És ben clar que es tracta d'un simple diminutiu del substantiu postverbal *vedat*, del qual parlarem més a fons en la fitxa següent, a què remetem.

[[[ved]ad]et]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-et*

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal d'Albesa situada tot just un quilòmetre i mig al sud-est del poble, a mig camí del petit nucli de Camporrells, vers l'interior de l'angle que forma la sèquia d'Albesa poc més d'un quilòmetre a l'esquerra de la Noguera Ribagorçana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla indubtable que es tracta d'una mera fixació toponímica del substantiu *vedat* (derivació postverbal de *vedar* 'prohibir'), que, amb el sentit general de 'lloc on és prohibit d'entrar' i sobretot amb el més específic de 'zona de cacera prohibida o restringida' (però també, semblantment, en l'àmbit del pasturatge, etc.), és d'ús general arreu del país (vegeu DCVB s. *v.*, i DECat, vol. IX, p. 61a26-b3, on s'insisteix en la impropietat del castellanisme modern *coto* i els seus derivats); essent així, i atès el seu caràcter essencialment territorial, no sorprèn en absolut el seu ús en toponímia: vuit casos ponentins n'apleguem aquí de moment (vegeu les fitxes anterior i següents), tot i que (per la mateixa raó) sí sorprèn una mica més que en el brevíssim article *vedat* de l'OC, elaborat per un dels col·laboradors de Coromines, tan sols s'esmentin quatre topònims (dos de septentrionals i dos de valencians) formats amb aquesta arrel (vegeu vol. VII, p. 450a1-10).

[[ved]at]
activitat humana
català < llatí
simple

2141

Vedats, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme del Cogul, situada uns tres quilòmetres al sud del poble, vers la capçalera de la vall de l'Aranyó.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació onomàstica, ara en plural, del mateix mot *vedat* 'lloc on és prohibit d'entrar, o bé caçar, o pasturar, etc.', de què hem tractat en la fitxa anterior.

[[ved]ats]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme municipal de Golmés, situada un parell de quilòmetres al sud de la població i a l'oest de la veïna Vilanova de Bellpuig, vora la sèquia tercera del canal d’Urgell.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment és un cas paral·lel o essencialment similar al de l’homònim que hem tractat en la fitxa anterior i tractarem encara en les següents.

[[ved]ats]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

2143

Vedats, los

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom d'una partida del municipi d'Ivars d'Urgell, que es troba aproximadament un quilòmetre al nord-oest del poble, a mig camí de Montalé, vora mateix de la sèquia segona del canal d'Urgell i pràcticament al límit amb el terme municipal de Tornabous, i en concret amb l'extrem sud-occidental de l'enclavament format pels llocs del Tarròs i la Guàrdia.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fossilització toponímica plural de *vedat* 'lloc on és prohibit entrar o fer alguna activitat concreta (caçar, pasturar, etc.)', tal com en les fitxes anteriors (vegeu *supra*, s. v. *Vedat*).

[[ved]ats]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

1. No hi ha dubte, doncs, que es tracta d'un cas toponímic diferent de l'homònim de la mateixa comarca (en terme de Golmés) tractat en la fitxa anterior, ja que no solament és obvi que els termes de Golmés i Ivars, malgrat no ésser gaire llunyans entre si, no són pas limítrofs (entre ells hi ha els de Vila-sana i Castellnou de Seana), sinó que, encara més, les partides dels *Vedats* en qüestió es troben precisament en els extrems oposats d'aquests termes: al sud del més meridional (Golmés) l'una, i l'altra al nord del més septentrional (Ivars), a uns deu quilòmetres de distància en línia recta entre elles.

2144

Vedats, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del municipi actualment anomenat Sant Martí de Riucorb (ço és, el que té per cap Sant Martí de Maldà), situada en el seu angle sud-oriental, dins l'antic terme de Rocafort de Vallbona, uns dos quilòmetres al sud d'aquest poble, prop del límit amb Vallbona de les Monges; és una zona montuosa, entre els cinc-cents i els sis-cents metres d'altura, prop de la qual neixen alguns dels afluents menors de l'esquerra del Corb, i on destaquen turons i puigs com el de Gardeny.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació en plural de *vedat* 'zona on és prohibit entrar o caçar o pasturar' (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[[ved]ats]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

2145

Vedats, los

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del sector meridional del municipi de Sarroca de Lleida, on designa, uns quatre quilòmetres al sud-oest de la població, en primer lloc una partida amb aquest nom simple, però també, en la mateixa zona, unes *planes dels Vedats* i una *vall dels Vedats*, curs d'aigua estacional que neix al límit mateix del terme i que, corrent uns cinc quilòmetres en direcció nord-oest (i travessant justament aquesta partida), desguassa sota aqueixes *planes*, tot just entrar en el terme municipal d'Aitona, en la incipient vall dels Masos, per l'esquerra.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament cal adjudicar a aquest topònim la mateixa etimologia i una similar etiologia que als homònims tractats en les fitxes anteriors, d'arreu de les comarques de Ponent.

[[ved]ats]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

2146

Vedats, punta dels

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una muntanyeta de 527 metres d'altura situada en el sector nord-oriental del terme de la Granadella, a quatre quilòmetres d'aquesta població, entre la vall dels Aranyons i la de l'Oliver; ve a ser un contrafort nord-occidental del serral de les Obagues, prèvia al serral de les Torres.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Vuitè i ara com ara darrer cas ponentí de fixació toponímica del substantiu postverbal *vedat* 'zona on no es pot entrar o dur a terme alguna activitat determinada (normalment caçar, però també pasturar o altres)', amb la particularitat que cap d'aquests vuit noms de lloc no és recollit per l'OC, malgrat que aquesta obra té un (breu) article dedicat a aquest grup nominal (vegeu *supra*, s. v. *Vedat*).

[[ved]ats]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC; CR, vol. xvii, p. 193; OC, vol. vii, p. 450a50-b1.

Llogaret del terme municipal d'Artesa de Segre, dins de l'antic d'Anyà, situat un parell de quilòmetres al sud-oest de Montmagastre i al sud-est de Montargull; és més conegut, però (de fet en la cartografia actual de l'ICC ja només apareix en aquesta qualitat), pel santuari de la *Mare de Déu de la Vedrenya*, que continua l'antiga parròquia del lloc.

DOC.: —

OC: Vol. vii, p. 450b18-29: variant de *Verdenya* mitjançant la comuna metàtesi *rd > dr*, essent aquest un derivat per sufixació (en *-eny*, *-enya*, com *arenys*, *ferrenys* < *ferro*, etc.) a partir de l'adjectiu cromàtic *verd*, i, doncs, indicatiu, com la majoria de mots d'aquesta família (*verdor*, *verdós*, etc.), de l'abundància de vegetació en aquest paratge.

ALTR. HIP.: Coromines mateix dedica un paràgraf (vegeu OC, vol vii, p. 450b30-41) a descartar altres possibilitats etimològiques, des d'un derivat del llatí *VITRUM* fins a incerts temptejos preromans, passant per emparentaments amb els mots *vedre* 'devesa' o *vedruna* 'renglera de mollons pastorals' (el qual malgrat tot constitueix, per si mateix, un cas molt interessant d'etimologia lligada amb l'antropologia: vegeu DECat s. v.), al capdavant tots ells difícils de lligar amb la sufixació *-enya*.

[[vedr]enya]

fitotopònim

català < llatí

Adj + sufix *-eny(a)*

REF.: OC, vol. II, p. 418*b*9-10; ICC-*Urgell*.

Nom certament d'un *coll* o *collet*, com el qualifica l'OC, obra que, a partir únicament de la referència en un article de mossèn Segura, el situa en el terme de Belianes, si bé en la cartografia actual de l'ICC apareix, sota el mateix nom, al nord del veí terme municipal de Sant Martí de Riucorb, un parell de quilòmetres dret al nord del seu cap, Sant Martí de Maldà, i bastant més a prop del terme de Preixana que no del de Belianes, malgrat que aquesta població no és tampoc gaire lluny (quatre quilòmetres vers el sud-oest).

DOC.: —

OC: Vol. II, p. 418*b*24-419*a*5: aquest vell topònim, semblantment a la dotzena de parònims del tipus *Bena* que Coromines aplega en el mateix article (vegeu íd., p. 418*a*42-*b*23),¹ pot derivar d'una base lèxica BENNA, de tipus cèltic, amb el significat primigeni de 'cove, cistella' i el translàtic, emprat en toponímia per via metafòrica (tot comparant-ne les formes corbades), de 'conca de muntanya' o 'collada'.

ALTR. HIP.: —

[venes]
orotopònim
preromà indoeuropeu
simple

1. Malgrat que algun d'ells resulta ser una falsa pista: vegeu *supra* s. v. (nota al peu), el cas del noguerenc *Bença*, que Coromines inclou en aquest article a partir d'una forma documental interpretada com a *Benna*.

REF.: GEC; G.-Biosca, p. 164-166; OC, vol. VII, p. 454a33-b1; Eritja, p. 73-81; ICC-Segrià.

Caseria i antic terme autònom que forma un enclavament entre els municipis de Torregrossa i Bell-lloc (Pla d'Urgell), si bé pertany al dels Alamús, de manera que és el punt més oriental de la demarcació actual del Segrià; es tracta d'una important explotació agrària, regada pel canal auxiliar d'Urgell, i, dins els seus límits, duen el mateix nom diversos elements a més del caseriu mateix, com ara un *mas de Vensilló* i un *pla de Vensilló*.¹

DOC.: *Avinselo* / *Avinselon*, 1161 (Font Rius, doc. 116; G.-Biosca, p. 164; Eritja, p. 34, 65, 75-80); *Avinsello*, 1161 (CR, vol. XXIV, p. 76; OC); *Avinsellon*, 1168 (CR, vol. XXIV, p. 72); *Avinselo*, 1170 (OC); *Avinaçalon*, 1170 (G.-Biosca, p. 219); *Avinsello*, 1172 (OC); *Avinsello*, 1178 (Eritja, p. 75); *Avinsellon* / *Avinselo*, 1178 (OC); *Avinselo*, 1189 (OC); *Avinaçelon*, s. XII (OC); *Avinsello*, 1212 (OC); *Avinselon Urgellensi* \ *Avinsellon de Urgello*, 1223 (G.-Biosca, p. 165); *Vincello de Urgello*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 120; OC); *Vincenlo Urgelli*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 137); *Vinçello*, 1358 (*Fog.*, p. 57); *Vintello*, 1358 (*Fog.*, p. 101-102); *Vincello*, s. XVII (OC).

OC.: Vol. VII, p. 454b42-55: d'origen sens dubte àrab i antroponímic, concretament de *Iben Sällûm* on el primer mot és evidentment el comú *iben* o *ibn* 'fill de' i el segon és pròpiament el nom personal, que sembla derivat en aquest cas de l'arrel *slm* 'salvar', si bé es podria pensar també en altres antropònims similars com *Sâlim*, *Sallam*, etc.²

ALTR. HIP.: —

[[ven]][silló]
antropotopònim
àrab
compost N + NP

1. Hi ha una certa confusió, però, quant a l'atribució d'aquests noms, que en el mapa de l'ICC sembla prou clara, però que en realitat són gairebé intercanviables, ja que hem pogut constatar com el llogaret (que literalment és compost per «una església i un parell de cases») rep també el nom de *Pla de Vensilló*. Val a dir, d'altra banda, que, malgrat determinades documentacions medievals més aviat tardanes, no té fonament la grafia *Vencilló* amb -c-, tret d'una contaminació confusionària amb el nom del llogaret (i també partida, etc.) homònim que es troba en el terme d'Esplucs (Llitera aragonesa), molt a prop del de Gimènells i el Pla de la Font, i que en castellà se sol escriure *Vencillón* (cosa que l'ICC imita com a *Vencilló*, en contra del criteri de la mateixa GEC). Ja a les *Rationes Decimarum* del 1279 trobem, significativament dins de la llista del mateix arxideganat de Lleida, els dos llocs homònims clarament distingits per llurs complements: *Vincello de Urgello* (p. 120) i poc després *Vincello de Littera* (p. 121).

2. Fem constar que almenys en uns altres tres passatges de l'OC, a part de l'article propi que se li dedica en el seu moment, es refereix Coromines a aquest topònim, i sempre amb la mateixa llició etimològica o una de molt semblant: vol. II, p. 286a53-56 (article genèric de resum i recordatori de noms formats amb l'àrab *Avin-*); vol. III, p. 324b28-31 i 324b53-55 (s. v. *Torre-serona*) i vol. VIII, p. 41a20-22 (s. v. *Vilamulaca*).

REF.: ICC-Segrià.

Topònim del terme municipal d'Aitona, que correspon a una partida i a un turó, situat aquest estratègicament (amb 195 metres d'altura té vèrtex geodèsic menor) damunt el límit entre aquest municipi i el de Seròs, pel sector de Bovalar; tanmateix la partida en qüestió es troba íntegrament ja en terme d'Aitona, al peu d'aqueix turó, uns tres quilòmetres i mig dret al sud de la vila, vora la vall de Meu.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Igual que els pocs homònims que en recull l'OC (encara no mitja dotzena, bàsicament de vers la Llitera i el Rosselló), deu tractar-se d'un compost expressiu (efectivament entre el verb *ventar* i el substantiu *farina*, en plural) mitjançant el qual s'alludeix a un indret «on es cull molt de blat i on es bat i es *venta*» (OC, vol. VII, p. 455a10-23), tot i que creiem que, atesa la situació d'aquest cas i de l'homònim de Segarra que veurem en la fitxa següent, en sengles turons, també podria significar justament el contrari, és a dir, un lloc tan combatut pel vent que aquest s'enduu el gra (metonímicament la *farina*) i deixa magres les collites: just allò que, com hem explicat (vegeu *supra s. v.*), significa un topònim com *Buida-sacs*, òbviament també expressiu, o, per dir-ne un altre tampoc no gaire llunyà de la nostra zona, *Brufaganya* < *Bufagranya* 'bufa els grans'.

[[[vent]a][farines]]

activitat humana

català < llatí

compost V + N

1. No es pot confondre de cap manera, doncs, amb el més conegut *Ventafarines* de vora Almacelles, que el DCVB (*s. v.*), dient-ne «despoblat», situa fins i tot dins del terme d'aquesta vila segrianenca, però que en realitat (vegeu GEC; ICC-Segrià; OC, vol. VII, p. 455a15-19) es troba just a l'altra banda de la ratlla fronterera amb el terme del Torricó (o Altorricó) i altres de la Llitera (car designa en aquella zona diversos elements: un caseriu, una partida, un petit pantà de reg, un *puntal* o turonet...).

2151

Ventafarines, turó de

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un turonet d'aproximadament sis-cents vuitanta metres d'altura que es troba just en la divisòria entre els termes municipals de Ribera d'Ondara i Talavera, vora la carretera que duu a aquest darrer lloc, uns dos quilòmetres dret al sud de Sant Antolí, i poc més d'un quilòmetre al nord de Pavia (del terme de Talavera), que és, junt amb Montfar i sobretot Pallerols (llocs tanmateix situats ja a la vall, vora la riba de l'Ondara), el poble més proper a aquest turó.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment se li ha d'atribuir el mateix origen que a l'homònim segrianenc tractat en la fitxa anterior, inclòs el mateix dilema entre un significat positiu o bé negatiu en relació amb la producció bladera, en el qual dilema juga un cert paper, com hem vist, el fet que tant aquest topònim com en part aquell corresponguin a un turó en una zona oberta als vents.

[[venta]][farines]]
activitat humana
català < llatí
compost V + N

Ventalloles, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Verdú situada ben just un quilòmetre al sud-est de la vila, camí de Guimerà, en una zona aturonada a l'esquerra del riu Cercavins, no gaire lluny del límit amb el terme de Montornès de Segarra.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Possiblement cal atribuir a aquest topònim el mateix origen que Coromines assigna als seus parònims *Ventallo-la*, *Ventajola*, *Ventallol*, etc. (vegeu OC, vol. VII, p. 456a51-457a40): una derivació mitjançant el sufix diminutiu *-ola* (aquí en plural) a partir d'un nom personal llatí de l'arrel de *VENTUS*, com ara *VENTILIUS* (partiríem, doncs, d'una forma *VENTILIOLA*); això no obstant, convindria no perdre de vista altres possibilitats, des d'una simple (però insòlita morfològicament) derivació del comú *vent* (potser similar quant a significat al topònim *les Ventoses* que trobarem repetit en les dues fitxes següents) fins a alguna aplicació toponímica (però realment incerta) dels mots comuns *ventalla* i *ventallola* (vegeu DCVB s. *v.*), com ara la d'aquest darrer com a 'vàlvula (especialment hidràulica)'.¹

[[[vent]all]oles]
antropotopònim
llatí
NP + sufix *-ol(es)*

1. Es tracta, aquesta darrera, d'una idea apuntada pel mateix Coromines a propòsit del topònim cerdà *Ventajola* «segurament perquè per allà entren les aigües del riu Querol a alimentar l'estany de la vila» (DECat, vol. IX, p. 123b49-52). Tot això, però, sense oblidar la relativa proximitat d'aquest indret amb el poble de *Belltall*, que, amb la seva pronúncia popular dissimilada *Bentall*, dona lloc a un gentilici també popular com *bentalleros*, *-es*, del qual el cas que ara ens ocupa podria ser una variant morfològica per canvi de sufix (i és clar que en aquest supòsit, ara com ara no gens comprovat, caldria grafiar-lo amb *B-* inicial).

2153

Ventoses, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida del terme municipal de Cabanabona, situada poc més d'un quilòmetre al sud-oest d'aquesta població i a ponent del seu agregat Vilamajor, vers una zona relativament montuosa (vora seu hi ha el topònim *els Costers*, prou explícit) que de fet és un contrafort nord-occidental de la serra de Llorenç, que separa la Noguera i la Segarra vora el lloc de les Sitges.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment podem atribuir-li sense escrúpol la mateixa etimologia que al nom del poble de la mateixa comarca que tractarem en la fitxa següent.

[[vent]oses]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-ós(es)*

REF.: GEC.

Poble de la ribera occidental del Sió, agregat al municipi de Preixens, que es troba en un coster a la dreta del riu, en l'extrem de ponent del terme, a tres quilòmetres del seu cap i pràcticament equidistant de Montgai, i de fet gairebé al límit amb aquest terme municipal, per Butsènit.

DOC.: *Castrum de Ventoses*, 1131 (DECat, vol. VIII, p. 810b29-30); *Ventosis*, 1131 (CR, vol. XVII, p. 50); *Ventoses*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114); *las Ventosas*, 1193 (CR, vol. XXIV, p. 144); *les Ventoses*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Ventoses del Espital*, 1358 (*Fog.*, p. 139); *les Ventoses*, 1553 (*Fog.*).

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat llur absència total de l'obra onomàstica de Coromines (i fins del DCVB), no sembla que hi hagi raó per dubtar que aquest nom de lloc i els seus homònims (com a mínim dos: la partida de Cabanabona de què ens hem ocupat en la fitxa anterior i un santuari de vers Benavarri que té entrada pròpia en la GEC) provinguin senzillament del substantiu *vent*, a través d'una sufixació ben comuna en *-osa* (com en *Pedrosa*, *Cardosa*, *Molsosa*, etc.), de tipus adjectivador, tot indicant un indret que, com aquest, per la seva situació, es troba exposat a diversos i forts vents.¹

[[vent]oses]
situació geogràfica
català < llatí
N + sufix *-ós(es)*

1. Ètim ben diferent, doncs, dels diversos parònims (casuals) del tipus *Ventallola*, *Ventajola*, *Ventatjol*, etc., de què sí s'ocupa Coromines (vegeu OC, vol. VII, p. 456a51-457a40, i *supra*, s. v. *Ventalloles*) i que resulten ser derivats d'una base antroponímica llatina. Més acostats, evidentment, es troben els grups formats d'una banda per topònims com *Ventolà*, que si no és derivat directe de *vent* ho és de l'adjectiu *ventolà* 'elevat', el qual naturalment també s'hi relaciona (vegeu OC, vol. VII, p. 458a1-b14), i, d'altra banda, pels que contenen el verb agrícola *ventar* (en especial el repetit *Ventafarines*; vegeu *supra* s. v.), que òbviament prové també de *vent* (vegeu OC, vol. VII, p. 455a10-30, breu article en què curiosament apareixen, en un apartat final de «parònims», els únics dos noms de lloc directament derivats de *vent*: un muntanyenc *serrat de Vénta* i un parell de noms antics, merament documentals, *Venters*: vegeu íd., p. 455a25-30).

2155

Verdeguer, cal

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VII, p. 461*b*50; ICC-Segarra.

Nom d'una casa de pagès del terme municipal de Torà, recollit personalment per Coromines en les seves enquestes, i encara present, sota la mateixa forma, en la cartografia actual de l'ICC, que la situa uns dos quilòmetres i mig al nord-est de la vila i aproximadament la meitat al nord-oest de Fontanet, aturonada al costat d'altres masies un poc a ponent de la carretera de Solsona.

DOC.: —

OC: Vol. VII, p. 461*b*36-39: fixació de l'antic col·lectiu *verdeguer*, derivat del llatí VIRIDICARIUM, que ve a ser una variant sufixal de VIRIDIARIUM > *verger* (vegeu DECat, vol. IX, p. 154*a*49-155*a*5).¹

ALTR. HIP.: Tanmateix, atès el caràcter de masia d'aquest lloc, i tenint present la seva partícula introductòria *cal*, no descartaríem pas que reflecteixi simplement el cognom homònim, més conegut al Principat sota la variant gràfica *Verdaguer*, però existent també com a *Verdeguer* (vegeu DCVB s. v.).

[[[verd]egu]er]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Significant l'un i l'altre, *verger* i *verdeguer*, com a derivats en darrera instància de VIRIDIS 'verd' en sentit genèric, 'indret abundant de vegetació' (vegeu també DCVB s. v.), així com *infra*, s. v. *Verger*.

REF.: GEC; TS, p. 498-500; OC, vol. VII, p. 462*b*54-463*a*50.

Important vila i municipi del llevant de la comarca, en contacte amb la Segarra (a la qual tradicionalment es declarà adscrita segons criteris històrics i geogràfics); tot i que el terme s'estén pel sud fins gairebé la vall del Corb, la població es troba vora la riba esquerra del riu Cercavins, que quatre quilòmetres cap al nord-oest, a la sortida de Tàrraga, desemboca en el d'Ondara.

DOC.: *Verdu*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Verduno*, 1080 (CR, vol. XXIV, p. 585); *Verdu*, 1081 (TS; CR, vol. XXIV, p. 585); *Verdu / Verduno*, 1082 (*Ll. Blanch*, doc. 18; TS); *Verdu*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Verdun*, 1128 (TS); *Verduno*, 1139 (CR, vol. XXIV, p. 353); *Verdu*, 1100-1154 (TS; OC); *Verduno*, 1155 (Font Rius, doc. 100; TS; OC); *Verdu*, 1158-1164 (TS); *Verdu*, 1164 (CR, vol. XXIV, p. 585); *Verdu*, 1173 (TS; OC); *Verdun*, 1175 (TS); *Verduno*, 1179 (TS); *Verdun / Verduno*, 1181 (TS); *Verdu / Verduno*, 1184 (Font Rius, doc. 174; TS; OC); *Verduno*, 1185 (TS; OC; *Priv. Tàrr.*, doc. 5); *Verdun*, 1191 (TS); *Verdu*, 1192, 1200 (TS); *Verduno*, 1231 (Font Rius, doc. 255; TS; OC); *Verdu*, 1242 (TS); *Verdun*, 1258 (TS); *Verdu*, 1274 (Font Rius, doc. 325; TS; OC); *Verdu*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 227; TS); *Verduno*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 239; TS); *Verduno*, 1312 (*Priv. Tàrr.*, doc. 29); *Verdu*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *Verdu*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Verduno*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 80-86); *Verduno*, 1331 (OC); *Verduno*, 1336, 1343 (*Priv. Tàrr.*, doc. 107, 127); *Verduno / Verdunum*, 1357 (TS); *Verdu*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Verdu*, 1359 (TS; OC); *Verduno*, 1360 (*Priv. Tàrr.*, doc. 192); *Verduno / Verdunum*, 1363 (TS); *Verdu*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85; TS); *Verduno*, 1370, 1371 (*Priv. Tàrr.*, doc. 262-271); *Verduno / Verdunum*, 1388 (TS); *Verdu*, 1445, 1446, 1447-48 (*Altisent*, p. 129, 133, 155, 156); *Verdu*, 1497 (*Fog.*, p. 161, 230).

OC: Vol. VII, p. 463*b*30-464*b*5: derivat d'una antiga forma VERODUNO, que sembla format per una arrel cèltica (hom vacilla entre UIRO- 'home' o també 'veritable', i WIRO 'vigor', en part emprat com a teònim) i en tot cas amb la terminació manifestament cèltica -DUNO 'fort'.¹

ALTR. HIP.: Encara que Coromines consideri «palès» que som davant d'un «dels nombrosos noms de lloc cèltics» (vegeu OC, vol. VII, p. 463*b*30-31), hom pot fàcilment replicar, com farem, que aquest origen és en tot cas incontrovertible per al nom *Verdú* (occ./fr. *Verdun*) des d'una perspectiva etimològica general, però que resulta molt més dubtós, bàsicament per raons cronològiques, que ho sigui des d'un punt de vista etiològic per al cas concret del *Verdú* urgellenc, que no apareix en la documentació fins als segles XI-XII, igual que la immensa major part dels llocs de la zona, amb motiu de la conquesta comtal (llavors en fase de *marca*, aquí); i en conseqüència, sembla molt més enraonat postular que es tracta d'un cas típic de trasllat o reduplicat toponímic, atès precisament que *Verdun* és un nom singularment repetit (i, allí, efectivament un celtisme autòcton) tant al nord com al sud de França (vegeu Dauzat i Rostaing, p. 706, i Nègre, p. 172), d'on, com és ben sabut, procedien part dels cavallers de la conquesta i dels subsegüents repobladors.²

[verdú]
topònim reduplicat
occità
simple (N(top))

1. Hipòtesi ja apuntada temps enrere, de manera que es pot considerar dins de la tradició toponomàstica catalana; vegeu per exemple Cases Carbó (1929, p. 32).

2. D'altra banda, fóra bo de recordar, en benefici d'aquesta hipòtesi, que preferirem, que el mateix Coromines, en un passatge determinat dels ETC (concretament vol. I, p. 80), havia admès la possibilitat que el nostre *Verdú* fos tan sols una rèplica medieval d'aquells vers noms de lloc cèltics arrelats a Occitània i França (vegeu TS, p. 499, així com el conjunt de Turull, 2001).

Verger, vall del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom d'una petita vall (en aquest cas, malgrat ésser al bell mig de les Garrigues, en sentit orogràfic, és a dir, una coma o petita depressió natural) que es troba damunt mateix del santuari i antic lloc de les Besses, a la dreta del riu de Set, un parell de quilòmetres a ponent de Cervià de les Garrigues i dins el seu mateix terme municipal.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla una simple fixació onomàstica de *verger* 'lloc d'abundant vegetació', mot derivat del llatí VIRIDIARIUM, que avui es considera gairebé un cultisme, però que degué tenir una certa vigència patrimonial, segons en donen fe justament els seus vestigis toponímics.¹

[[verg]er]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Vegeu DECat, vol. ix, p. 154*b*22-155*a*5; així com OC, vol. vii, p. 465*b*41-466*a*11, article en què tanmateix no consta pas aquest exemple garri-guenc, en el qual, per cert, l'aplicació a una vall resulta completament escaient des d'un punt de vista semàntic, tot i que la proximitat d'un santuari pot inclinar també a pensar en un ús cultista d'arrel eclesial.

REF.: GEC; TS, p. 500-504; OC, vol. VII, p. 466a33-50.

Poble agregat des d'antic al municipi de Cervera, i situat tot just uns dos quilòmetres a llevant de la ciutat, en un pla vora la riba dreta del riu d'Ondara, vers l'indret on hi aflueix la riera de Monells i a partir del qual el riu tomba decididament cap a l'oest, rectifican el rumb a nord-oest que seguia des del seu naixement;¹ per això, i atesa l'existència d'un homònim proper (vegeu la fitxa següent), aquest poble és anomenat sovint *Vergós de Cervera* o bé *Vergós de la Ribera*, en referència en el darrer cas, naturalment, a la ribera de l'Ondara, tot i que no pertany pas (per poc, però) al municipi que modernament es coneix precisament amb el nom de *Ribera d'Ondara*, amb cap a Sant Antolí i Vilanova.

DOC.: *Vergos*, s. XI (OC); *Virgus / Vergos*, 1131 (*Marca*, doc. 381; *Lib. Feud.*, doc. 493; TS); *Vergos*, 1178 (*Lib. Feud.*, doc. 167; TS); *Vergos*, 1188 (OC); *Vergos*, 1212 (OC); *Vergos*, 1303, 1348 (TS); *Vergos*, 1358 (*Fog.*; TS); *Vergos de la ribera de Cervera*, 1359 (OC); *Vergos*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81); *Vergos*, 1373 (TS; OC); *Vergos de la Ribera de Cervera*, 1497 (*Fog.*, p. 192); *Vergos de la Ribera de Cervera*, 1553-1561 (*Fog.*; TS).

OC: Vol. VII, p. 466b22-25: derivat de *verga* en el sentit de 'vara', indicant un lloc ple de vímets o altra mena de vares (per a més detalls sobre el mot, derivat del llatí *VIRGA*, vegeu DECat s. v.).

ALTR. HIP.: Coromines mateix (vegeu OC, vol. VII, p. 466b10-22) descarta la connexió que duria des de *brac* 'fang' fins a la forma usual del cognom occidental corresponent potser al nostre topònim, *Bergós*, passant per un *Bragós* que coincideix amb el nom autèntic del *Llobregós* o *Riubregós* < riu *Bragós* (vegeu *supra* s. v.), fonamentalment a causa de la invariabilitat amb *Ve-* de les formes documentals del topònim; aquesta mateixa raó sembla suficient per desestimar qualsevol relació directa o indirecta amb el nom segurament preromà de *Berga* (és a dir, tant un mer paral·lisme, a partir del mateix radical, com una creació per dependència en el marc de l'expansió de l'antic comtat de Berga: vegeu TS, p. 501-502), així com amb els antropònims germànics derivats de l'arrel *BERG-* o similars (vegeu TS, p. 502-503; i Reichert, 1987, p. 134); això no obstant, convindria no perdre de vista la hipòtesi d'una creació secundària, és a dir no fitonímica (malgrat, però, l'absoluta versemblança de la presència de vímets i canyes en els marges de la ribera abans esmentada: vegeu TS, p. 503), ja fos a partir d'aqueix cognom homònim (també *Vergós*, certament) o d'algun altre antropònim (potser *Vergós* com a malnom derivat de *verga* 'penis'), ja fos a partir de l'altre nom de lloc segarrenc, *Vergós Guerreat* (vegeu la fitxa següent), que es troba en terres segurament incorporades abans als comtats catalans en expansió, i a partir del qual, doncs, s'hauria pogut produir un simple trasllat o reduplicat nominal (car, al capdavant, no deixa de ser excessivament casual que es trobin tan a prop l'un de l'altre, i sense cap altra població entremig, els dos únics *Vergós* toponímics del país).

[[verg]ós]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix -ós

1. És un error geogràfic, doncs, l'afirmació de l'OC que els dos *Vergós* de la Segarra «són prop de sengles afluents del riu *Cervera* o *d'Ondara*» (vol. VII, p. 466b24-25): el que ara ens ocupa és vora el riu mateix, i *Vergós Guerreat* (vegeu la fitxa següent) és en un afluent del riu Sió.

REF.: GEC; TS, p. 504-505; OC, vol. VII, p. 466a52-56.

Poble del sector meridional del municipi d'Estaràs, aturonat uns dos quilòmetres i mig al sud-oest d'aquest lloc i al sud de Santa Fe, i uns cinc quilòmetres al nord-est del seu homònim del terme de Cervera (vegeu la fitxa anterior); dóna nom a la *riera de Vergós* que, procedent de Freixenet, passa al peu del poble i tres quilòmetres més enllà desguassa en el Sió, per l'esquerra, entre Montfalcó i les Oluges.¹

DOC.: *Vergoss*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Vergus*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Vergos*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Vergos*, 1183-1188 (*Ll. Blanch*, doc. 259, 260, 310; TS); *Vergos*, 1202 (TS); *Vergos*, 1284 (TS); *Vergos Gareyat*, 1312 (CR, vol. XXIV, p. 333); *Vergos G[]*, 1358 (*Fog.*; TS); *Vergos*, 1359 (*Fog.* 1358; TS); *Vergos Guerra-jat*, 1359 (OC); *Vergos Guerrejat*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Vergos*, 1372 (OC); *Vergos Garreiat*, 1497 (*Fog.*, p. 197); *Vergos Gueregat*, 1553 (*Fog.*; TS); *Vergos Guerejat*, 1561 (*Fog.* 1553; TS).

OC.: Vol. VII, p. 466a56-b25: tot atribuïnt a *Vergós* (car no hi mereix cap comentari específic) el mateix origen que a l'homònim del terme de Cervera tractat en la fitxa anterior (ço és, derivat de *verga* 'vímet o vara' amb l'usual sufix -ós), Coromines opina, pel que fa al segon element, *Guerrejat*, que prové d'un nom personal, el «del qui seria el seu senyor, probablement un sobrenom de cavaller veterà en armes» (íd. p. 466b1-2), la qual cosa argumenta amb l'esment de diversos personatges occitans i catalans dels segles XII-XIII anomenats certament *Gerrejat*, *Guerregat*, *Garrejat*, etc. (vegeu íd., p. 466b3-9).²

ALTR. HIP.: Tanmateix no sembla en absolut descartable que el mot fos aplicat directament al lloc, ja prèviament dit *Vergós*, amb motiu d'algun esdeveniment bèl·lic (vegeu TS, p. 504), com tampoc que *Vergós* mateix tinguí en el fons un altre origen (vegeu la fitxa anterior).

[[verg]ós][[guerr]e]jat]
referència històrica
català < llatí
compost N(top) + Adj

1. D'altra banda, el nom d'aquesta *riera de Vergós*, així com la d'uns propers *plans de Vergós* (vegeu només GEC, s. v. *Vergós Guerrejat*, car apareixen amb un altre nom a la cartografia actual de l'ICC: es tracta de part dels altiplans de damunt el tossal on es troba el poble, en direcció a Estaràs), confirmen que, com ja posava de manifest la documentació antiga, el nom antic d'aquest poble fou, almenys fins al segle XIV, simplement *Vergós*, de manera que es confonia amb l'homònim de la ribera de l'Ondara. Val a dir que, justament a causa d'aquest fet, bona part de les mencions documentals medievals que hem consignat en l'apartat corresponent, tant en el d'aquesta fitxa com en l'anterior, i tant les provinents de l'OC com les de TS (d'origen diplomàtic divers), són altament ambigües (en especial aquelles en què *de Vergós* hi apareix com a cognom toponímic d'un personatge) i que, per tant, cal prendre amb precaució, com a mínim, l'atribució que se'n faci a un o altre lloc. Això no obstant, podem apuntar també que, actualment, i a diferència de casos similars en què hom tendeix a emprar localment tan sols el nucli inicial dels topònims composts, la fórmula completa *Vergós Guerrejat*, si bé no és d'ús obligat ni universal, no és pas merament oficialitzant, sinó que gaudeix d'una vitalitat popular molt alta, facilitada sens dubte per la forta homonímia i la similar importància amb *Vergós de la Ribera* o *de Cervera*.

2. Els personatges adduïts per Coromines són un *Guy Gerrejat* de Montpeller (1182), un català dit *en Guerrejat* o *Garrejat* (1285) i (potser el mateix) un *Guillelmi Guerreiati* (1271). Val a dir que, en referència molt probablement al primer d'ells, podem aportar una documentació uns pocs anys més antiga: trobem un *Guido Guerreiat* en un document del 1176 (publicat per Bisson, doc. 30).

2160

Vernet

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VII, p. 468*b*26-36.

Poble del terme municipal d'Artesa de Segre, vinculat a Baldomar fins al 1920, que es troba poc més de dos quilòmetres al sud-est d'aquest darrer lloc i la meitat de distància dret al nord d'Artesa, si bé a l'altra banda del Segre, vora la carretera local que uneix totes dues poblacions.

DOC.: *Vernedo*, 1093 (OC); *Vernetto*, 1149 (Bisson, doc. 144); *Verned*, 1151 (CR, vol. XIII, p. 284; OC); *Verned*, 1163 (CR, vol. XIII, p. 286; OC, vol. VII, p. 44*a*7); *Verned*, c. 1175 (Bisson, doc. 29); *Verneti*, 1184 (OC); *Vernetto*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 109, 111, 127); *Vernetto*, 1300 (*Priv. Tàrr.*, doc. 21); *Vernet*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Vernet*, 1407 (Fité, p. 570); *Vernet*, 1497 (*Fog.*, p. 157).

OC: Vol. VII, p. 468*a*30: derivat col·lectiu, mitjançant el sufix *-et*, del nom d'arbre *vern*, que es troba a l'origen també d'altres noms de lloc catalans (vegeu íd., p. 467*b*4-469*a*29).

ALTR. HIP.: —

[[vern]et]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia de la ribera del Sió, situada en el terme municipal de Montgai i concretament un quilòmetre al nord del seu agregat Butsènit, a mig camí entre el riu i l'anomenada sèquia Gran, i uns onze quilòmetres al sud, si bé dins de la mateixa comarca, de l'homònim tractat en la fitxa anterior, amb el qual, per tant, no es pot confondre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Malgrat que no es pugui ni calgui descartar la possibilitat que es tracti d'un nom secundari, és a dir, reflex justament del lloc homònim de vora Artesa (ja fos directament, com a reduplicat toponímic, ja fos indirectament, a través del cognom corresponent), en principi hem de judicar que som davant d'un cas més, en paral·lel, de derivat del nom d'arbre *vern* (vegeu la fitxa anterior), si bé en aquesta ocasió no recollit per l'OC.

[[vern]et]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et*

REF.: GEC; TS, p. 505-506; OC, vol. IV, p. 280a24-41.

Poble del sector nord-oriental del municipi de Sant Guim de la Plana, situat a tres quilòmetres d'aquesta població, equidistant d'Ivorra, i d'altra banda poc més de cinc quilòmetres al sud-oest de Torà i a l'est de Guissona; es troba al límit superior dels altiplans que duen el mateix nom, i que allí marquen la divisòria entre les conques del Llobregós, al nord, i del Sió, al sud.

DOC.: *Becfred*, 1076 (OC); *Becco frigido*, 1076 (OC); *Bechfred*, 1079 (CR, vol. XXIV, p. 317; OC); *Behcfred*, 1098 (CR, vol. XXIV, p. 317); *Bechfret*, 1098-1099 (Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC); *Bechfret*, 1162 (OC); *Bechfred*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114; OC); *Becfreit*, 1179 (CR, vol. XXIV, p. 317; OC); *Bech Fred*, 1181 (OC); *Becfred*, 1187 (Fité, p. 220); *Bechfred*, 1196 (OC); *Bicfret*, 1359 (OC); *Bicfred*, 1366 (TS); *Bichfret*, 1365-1370 (Fog., p. 81; TS); *Vicfret* / *Vichfret*, 1497 (Fog., p. 208, 240); *Bicfred*, 1553-1561 (Fog.; TS).

OC: Vol. IV, p. 280a42-54: tal com mostren les mencions documentals, unànimement amb *B-* inicial fins al segle XV, i amb *-i-* a la primera síl·laba només a partir del XIV, no es tracta pas d'un compost de *vic* < VICUM 'poblat' amb l'adjectiu *fred* < FRIGIDUS, tal com la forma actual pot fer suposar, sinó potser del celtisme *bec* < BECCON 'punta' (que ja hem adduït a propòsit d'*Arbeca*: vegeu *supra* s. v.) amb el participi *fret* < *freit* < FRACTUS 'trecat' (que hem trobat també en altres topònims, com els segarrencs *Montfred* i *Torrefeta*: vegeu *supra* s. v.).¹

ALTR. HIP.: A més de la falsa composició amb *vic*,² Coromines refusa també explícitament qualsevol relació amb l'antropònim germànic WIFRED > cat. *Guifre* (vegeu íd., p. 280b54-56), per bé que és una hipòtesi que havia estat recollida per Moreu-Rey (1982, p. 116) i per nosaltres mateixos a TS, i ens cal admetre que la seva negativa té una base prou ferma com per admetre-la de manera gairebé definitiva.³

[[vic][fred]]
orotopònim
català < preromà
compost N + Adj

1. Aquest nom, de fet, ja havia estat tractat en la mateixa obra anteriorment, s. v. *Arbeca*, i naturalment amb la mateixa lligó etimològica i fins l'aportació d'algun dels mateixos documents, tan importants en aquest cas (vegeu OC, vol. II, p. 218a20-25).

2. Pel que fa a l'adjectiu que forma part, com a segon element, d'aquest topònim compost, en canvi, no és tan segura la impossibilitat d'una participació de l'aparent *fred* < FRIGIDUS, ja que algunes mencions medievals semblen avalar-la i, d'altra banda, des d'un punt de vista semàntic, la relativa altura on es troba aquest lloc (per sobre dels 620 metres, prou més amunt que les valls circumdants) no hi és gens incompatible (tot i que, val a dir-ho, menys ho és encara l'antic *fret* 'trecat', atesa la veritable fractura del terreny que s'obre al peu mateix del poble, en acabar-se sobtadament l'altiplà).

3. I més encara afegint-hi la demostració de la inexistència d'una forma oxítone *Wifred* que el mateix autor aporta, s. v. *Guifre* (OC, vol. IV, p. 397b38-399b51).

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una vall o coma (efectivament un *fondo*, doncs) del terme municipal de Guimerà, situada en el seu angle nord-oriental, a uns tres quilòmetres de la vila i prop del límit amb el terme de Montornès de Segarra, vers el qual de fet es troba orientada, ja que vessa aigües, cap al nord, en el riu Cercavins, per l'esquerra, després del Mas de Bondia.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es deu tractar segurament del fitònim *vidiella*, que és una mena de planta de branques enfiladisses (vegeu DCVB *s. v.*), el nom de la qual prové, segons sembla, del llatí VITICELLA, i en darrera instància, doncs, de VITIS 'vit, cep' (vegeu DECat, vol. IX, p. 315*a7-b23*).¹

[[vidi]elles]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Vegeu també OC, vol. VIII, p. 11*a31-b3*, en què, al costat dels derivats del també fitònim *vidalba*, s'esmenta (íd., p. 11*a56-b2*) un sol cas de nom de lloc que conté aquest *vidiella*, i concretament la seva variant dialectal *vidriella*. Aprofitem la nota per assenyalar que en la remissió que des d'OC, vol. VIII, p. 11*a53* es fa al corresponent passatge del DECat hi ha una errata, ja que la pàgina del volum IX del diccionari etimològic en què es tracta aquest cas és la 315, no pas la 215.

2164

Vila, la

COM.: Urgell

REF.: Boleda, 1976, p. 26; TS, p. 517 (nota 399).

Nom d'un indret del terme de Castellnou d'Agramunt (o *de Montfalcó*, o *d'Ossó*, o *de Sió*), corresponent a una pedrera romana a mig explotar, i on s'han trobat restes arqueològiques de la mateixa època i anteriors.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una simple fixació toponímica del substantiu comú *vila* < llatí vulgar *VILAM* < llatí clàssic *VILLAM* (vegeu DECat, vol. IX, p. 278*b*49-281*a*31), però en aquest cas particular, vist que correspon a unes restes històriques, sembla que convindria emparentar aquest topònim amb alguns dels *Vilars*, *Vilot*, etc. (vegeu *infra s. v.*), que solen designar un antic vestigi de poblament, més que no una mera al·lusió a una *vila* 'població' ni una *villa* 'casa de camp'.

[vila]
referència històrica
català < llatí
simple

1. Convé recordar, així mateix, que en aquest poble de Castellnou de Sió (a desgrat del seu nom) es conserven notables restes principalment romanes, com ara la base d'una *TURRIS* circular al bell mig del nucli poblacional.

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de Fullea, situada de fet damunt del límit amb el de Senan (Conca de Barberà) i, doncs, compartida amb aquest municipi, i que correspon bàsicament a un petit altiplà que es troba a més de sis-cents metres d'altura (contrafort septentrional de la serra de Vilobí), un parell de quilòmetres a llevant de Fullea (i un poc més a ponent de Senan), entre les capçaleres de les valls o fondos de Matallongues i dels Escabrerers.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que som davant d'un compost típic de *vila* (vegeu la fitxa anterior i sobretot les següents) amb un nom personal, que en aquest cas, si no es tracta d'un derivat de la base germànica *BERHT* (d'on *Bertolí* i altres), almenys ha de ser un hipocorístic de *Bartomeu* > *Bartolomeu*, i més concretament d'una forma *Bertró* obtinguda a partir de *Bertó* per repercussió de /r/, tal com explica Coromines algun nom similar que sí es troba recollit en l'OC (vegeu vol. II, p. 476a25-36).

[[vila][[bertr]ó]]
antropotopònim
català < llatí
compost N + NP

Vila del Corb

COM.: Noguera

Vegeu *Corb, el* i *Pobla del Corb, la*

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia (element que la nomenclatura actual incorpora al topònim: *masia de Viladric*) que es troba poc més d'un quilòmetre al nord-est de les Avellanes, vora la carretera de Santalinya.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que el topònim solsonès *Viladric* que sí que es troba en l'obra de Coromines al costat d'un vell homònim ribagorçà i també el corresponent cognom (vegeu OC, vol. III, p. 120a53-b3; vol. VIII, p. 30a30-b10), el cas que ens ocupa deu ser resultat de la fusió entre el genèric *vila* i un nom personal, potser (*d'*)*Eric*, o en tot cas un derivat dels antroponímics germànics AGRIK o HILDERIC (compost dels ben freqüents elements HILD- i -RIK) o potser ARDARIC o, formalment més proper encara, ARDIC (vegeu Reichert, 1987, p. 60-61); això no obstant, convindria no descartar que la relació amb aquests homònims fos indirecta, i que en realitat el nom de la masia que ens ocupa derivés en primera instància de l'esmentat cognom *Viladric*, que es troba força estès arreu de les comarques de Ponent i d'altres (vegeu DCVB, s. v. *Viladrich*; OC, vol. VIII, p. 30a35-37).

[[vila][d-ric]]
antropotopònim
català < germànic
compost N + NP

Vilagrassa

COM.: Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 17b12-30.

Municipi i important població del centre de la comarca, entre Tàrraga i Anglesola, situada poc després de la confluència del riu Cercavins amb el seu col·lector, l'Ondara.

DOC.:¹ *Villagrassa*, 1185 (Font Rius, doc. 176); *Villagrassa / Villegrasse*, 1185 (*Priv. Tàrr.*, doc. 5); *Villagrassa / Villacrassa*, 1185 (OC); *Ville grasse*, 1186 (Bisson, doc. 57); *Villagrassa*, 1189 (OC); *Villa crassa*, 1192 (Bisson, doc. 160); *Villa Grassa*, s. XII (OC); *Villa grasa*, 1203 (OC); *Villacrassa*, 1207 (Bisson, doc. 168); *Vilagrassa*, 1209 (Bisson, doc. 128); *Vilagrassa*, 1245 (*Priv. Tàrr.*, doc. 7); *Villagrassa / Villegrasse*, 1250 (*Priv. Tàrr.*, doc. 8); *Villa Grassa*, 1260 (OC); *Villegrase / Villegrasse / Villagrassa*, 1266 (*Priv. Tàrr.*, doc. 11); *Vilagrassa*, 1276 (OC); *Villagrassa*, 1290 (*Priv. Tàrr.*, doc. 16); *Villegrasse*, 1313 (*Priv. Tàrr.*, doc. 32); *Villagrassa / Vilagrassa*, 1323 (*Priv. Tàrr.*, doc. 51); *Vilagrassa*, 1329 (*Priv. Tàrr.*, doc. 71); *Villagrassa*, 1330 (*Priv. Tàrr.*, doc. 92); *Villagrass Ur-gelli*, 1331-1339 (OC); *Villegrasse*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113); *Villagrassa / Vilagrassa*, 1350 (*Priv. Tàrr.*, doc. 141); *Vilagrassa*, 1358 (*Fog.*); *Villa Grassa*, 1359 (OC); *Vilagraça*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 85); *Vilagrassa / Vila Grassa*, 1497 (*Fog.*, p. 200, 240).

OC: Vol. VIII, p. 16a38, 17b12: compost de *vila* amb l'adjectiu *grassa*, i més específicament (vegeu OC, vol. II, p. 437a22-23; vol. V, p. 310b48-51: són els altres dos passatges de l'obra en què s'esmenta aquest cas) en al·lusió al caràcter *gras*, ço és, de *terra grassa* (bona per a l'agricultura), dels camps d'aquest indret, en plena vall al·luvial.

ALTR. HIP.: Hom ha especulat també, si bé amb escàs fonament cronològic, amb la participació en aquest compost d'una forma derivada de l'antropònim llatí CRASSUS.

[[vila][grassa]]
qualitat del terreny
català < llatí
compost N + Adj

1. No incloem en aquesta relació de mencions documentals la corresponent a l'any 1098 o 1099, de l'acta de consagració de l'església de Guissona (en què es llegeix certament *Vilagrassa*), malgrat que Coromines (OC, vol. VIII, p. 17b17-21) l'atribueix al lloc que ens ocupa, ja que ens sembla evident que, en figurar en aqueix text just darrere de pobles de la plana de Guissona com la Morana, Sant Martí, Gra i Ratera, no es refereix pas a aquesta vila urgellenca, ni tampoc a l'antic homònim i avui diminutiu *Vilagrasseta* del terme de Montoliu de Segarra (vegeu la fitxa següent), sinó, tal com ja vam establir a TS, p. 509-510 (vegeu especialment nota 394), a un tercer homònim, després també esdevingut diminutiu, de vers les Pallargues, al qual dedicarem així mateix una fitxa pròpia, i que per desgràcia l'autor de l'OC devia desconèixer. Val a dir que, atesa la proximitat entre aquests tres llocs, no es pot descartar que alguna altra de les mencions atribuïdes a un d'ells correspongui en realitat a algun dels seus antics homònims.

REF.: GEC; TS, p. 507-509; OC, vol. VIII, p. 17b31-37.

Poble del nord del municipi de Montoliu de Segarra, situat dos quilòmetres al nord-est de Montoliu mateix i set quilòmetres al sud de Cervera, en plena subcomarca dels Comalats; dona nom al *torrent de Vilagrasseta*, que es forma prop seu, bé que recollint aigües de més cap a llevant també (des de rere Talavera, la Guàrdia i en especial Llindars, motiu pel qual és anomenat també *torrent de Llindars*), i es dirigeix vers ponent per sota Gramuntell i Granyena, durant una dotzena de quilòmetres, fins a desguassar en el Cercavins, per la dreta, tot just entrar en el terme de Verdú (vegeu GEC; ICC-Segarra); cal destacar que el nom d'aquest poble fou inicialment, des del segle XI en què comença a aparèixer documentalment, *Vilagrassa*, homònim, doncs, de la vila que hem tractat en la fitxa anterior, situada (en línia recta) uns quinze quilòmetres vers el nord-oest, i que es pot datar amb prou precisió, vers la segona meitat del segle XIV, l'adopció del sufix diminutiu;¹ i tanmateix el nom original es conserva en un topònim menor de la zona, el *coll de Vilagrassa*, situat a set-cents metres d'altura, damunt Montoliu, per on s'accedia a aquest poble (ICC-Segarra).

DOC.: *Vilagrassa*, 1059, 1079 (*Ll. Blanch*, doc. 10, 17; TS); *Vilagrassa*, 1093 (*Ll. Blanch*, doc. 24; TS); *Villa Grassa*, 1112 (*Ll. Blanch*, doc. 28; TS); *Villagra<ssa>*, 1127 (*Ll. Blanch*, doc. 33; TS); *Villacrasa* / *Ville Crase* / *Vilacrasa*, 1192 (*Ll. Blanch*, doc. 352); *Villacrasa* / *Villa crassa* / *Villa grassa*, 1304 (TS); *Vilagrassa*, 1327 (*Bov.*, p. 8); *Vilagrassa*, 1331 (OC); *Vilagrassa Sanctarum Crucum*, 1339 (OC); *Vilagrasseta*, 1358 (*Fog.*; TS); *Vila Graseta*, 1359 (OC); *Vilagraçeta*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Vilagrasseta*, 1497 (*Fog.*, p. 193).

OC: Vol. VIII, p. 17b31: diminutiu toponímic de *Vilagrassa*.²

ALTR. HIP.: —

[[[vila][grass]]eta]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix -et(a)

1. Dades ofertes a TS, p. 508, i confirmades per les que s'inclouen en el corresponent subarticle de l'OC, malgrat que aquestes són en aquest cas molt migrades i, sobretot, que es limiten al mateix segle XIV, amb l'anotació (d'altra banda certa) que «no figura encara en les llistes de parròquies vigatanes del s. XII» (OC, vol. VIII, p. 17b34-35); això no obstant, es confirma l'apunt de la GEC en el sentit que la menció primera és de l'any 1059, i ben certament se'n repeteixen durant la resta del segle XI i tot el XII, bàsicament en documents del cartoral de Santes Creus (el famós *Llibre Blanc*), ja que a aquest monestir pertanyé durant temps el nostre lloc (com posa de manifest una de les tres mencions mateixes adduïdes per l'OC, de l'any 1339).

2. Això és efectivament tot el que diu l'OC d'aquest topònim segarrenc (a més d'algunes mencions documentals alludides en la nota anterior i d'un mínim de dades generals), però bé caldrà afegir-hi que, com ja ha estat comentat (vegeu *supra*), en aquest cas el diminutiu toponímic fou *a posteriori*, i que la formació inicial del nom fou un típic compost entre substantiu i adjectiu, idèntic al de l'homònim urgellenc tractat en la fitxa anterior, amb el qual es confongué durant tres-cents anys i per contrast amb el qual, segurament, en esdevenir aquest més i més important, calgué adoptar a la fi el sufix diminutiu que l'en distingís.

REF.: TS, p. 509-510; CR, vol. XXIV, p. 314, 437.

Antic topònim del sector de ponent de la comarca, que es trobava segurament dins l'actual municipi dels Plans de Sió, a llevant de les Pallargues i Sisteró, i prop del límit amb el terme de Florejacs; probablement denominà un llogaret, car apareix esmentat en determinada documentació significativa (encara com a *Vilagrassa*: vegeu el parallelisme amb l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior, amb el qual no es pot confondre atesa la distància de gairebé vint quilòmetres que els separa), i després, ja com a diminutiu, passà a ser un mer nom de partida, malgrat que avui sembla que ha desaparegut també com a tal.¹

DOC.: *Vilagrassa*, 1098-1099 (*Marca*, doc. 322; Baraut, doc. 79; TS; CR, vol. XXIV, p. 328; OC, vol. VIII, p. 17b20); *Villa grassa*, 1050-1100 (CR, vol. II, p. 73); *Villa grassa*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73).

OC: —

ALTR. HIP.: És ben clar que es tracta d'un cas que, igual que l'homònim de la mateixa comarca que hem vist en la fitxa anterior, esdevingué diminutiu *a posteriori*, havent estat primerament un compost entre el mot *vila* i l'adjectiu *grassa* (vegeu *supra*, s. v. *Vilagrassa*, per a més precisions).

[[[vila][grass]]eta]
diminutiu toponímic
català < llatí
N(top) + sufix *-et(a)*

1. Sembla segur, d'altra banda, que podem també assimilar a aquest cas un incògnit *Grassa* que la GEC (s. v.) descriu com a «despoblat de la Segarra, prop de l'Aranyó, esmentat al s. XIV». La qual cosa, per cert, podria donar peu a una nova hipòtesi etimològica, en relació (potser de tipus reduplicatiu) amb la coneguda població occitana de la Grassa.

Vilalta

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 511-512; CR, vol. xxiv, p. 457-458; OC, vol. viii, p. 18b48-50.

Antic lloc de l'extrem oriental de la comarca (probablement era una torre o un castell amb el seu propi terme, i convé anotar que apareix amb regularitat fins en els fogatges del segle xiv) del qual avui, a més d'unes poques ruïnes (i alguna menció indirecta, com pot ser *la Torre* que tanmateix hem tractat ja, s. v. *Torregrassa*: vegeu *supra*), resta el nom, pluralitzat, en el del *barranc de les Vilaltes* que neix just allí, a l'angle sud-oriental del terme de Sant Guim de Freixenet, al peu del turó del Magre, un parell de quilòmetres a l'est de la Tallada, i que corre uns tres quilòmetres vers llevant, fins a desguassar, ja en terme de Copons (Anoia), en el barranc de la Coma vora Castelnou del Camí (ICC-Segarra, Anoia).

DOC.: *Uilalta*, 1061 (TS); *Villa Alta*, 1065 (OHC, p. 251; *Lib. Feud.*, doc. 279; TS); *Villa Alta*, 1078 (OC); *Vilalta*, 1129 (*St. Cugat*, doc. 898; TS); *Vilaalta*, 1176 (*Poblet*, doc. 243; TS); *Villa Alta*, 1179 (TS); *Vila Alta*, s. xii-xiii (OC, vol. vi, p. 129b22-23); *Vilalta*, 1358 (*Fog.*; TS); *Vilalta*, 1359 (TS; OC); *Vilalta*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 81; TS).

OC.: Vol. viii, p. 16a38, 18b35: compost de *vila* amb el conegut adjectiu *alta*, igual que l'homònim noguerenc tractat en la fitxa següent i altres (vegeu *íd.*, p. 18b37-53).¹

ALTR. HIP.: —

[[vil][alta]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + Adj

1. També en aquest cas, doncs (vegeu la fitxa següent com a paral·lel explícit), la realitat física de l'indret justifica plenament l'adjectivació *alta* (si bé restem més dubtosos pel que fa a la *vila*: vegeu TS, p. 511-512), ja que aquesta zona, pràcticament a cavall entre les actuals demarcacions de la Segarra i l'Anoia, és de les més elevades de la contrada, i en concret vora l'antic lloc de Vilalta es troba precisament l'esmentat turó del Magre, que, amb 783 metres d'altura (i, naturalment, vèrtex geodèsic), és el punt més alt del ja globalment alterós municipi de Sant Guim de Freixenet.

2171

Vilalta

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 18b44-46.

Poble agregat al terme municipal de Vilanova de l'Aguda, situat uns set quilòmetres al sud d'aquesta població, però tan sols dos quilòmetres dret a l'est de Cabanabona, pràcticament al límit amb el terme segarrenc de Torrefeta i Florejacs pel sector nord (pobles de Selvanera i Granollers, i sobretot masies de Farell, Rodamilans, Passeres i Formiga).¹

DOC.: Vilalta, 1359 (OC).

OC: Vol. VIII, p. 16a38, 18b35: compost evident de *vila* amb el conegut adjectiu qualificatiu *alta*.²

ALTR. HIP.: —

[[vil]][alta]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + Adj

1. Podria ser-ne una rèplica, si no directament potser indirectament en tant que referència geogràfica o tal volta a través del cognom homònim, que en pot i en deu derivar (bé que, a l'altre extrem, no hi ha raons fermes tampoc per descartar una creació paral·lela independent), una *masia de Vilalta* que es troba dins del municipi segarrenc de Torrefeta i Florejacs, un quilòmetre i mig al nord-oest de Florejacs, però pràcticament sobre el límit mateix amb el territori municipal de Vilanova de l'Aguda (ICC-*Segarra*), uns cinc quilòmetres al sud-oest de Vilalta i aproximadament a la meitat d'aquesta distància de Guardiola, en la mateixa direcció.

2. Caldria afegir-hi, atenent a la situació del poble (vegeu ICC-*Noguera, Segarra*), que aquest es troba efectivament dalt d'un petit turó, que malgrat la seva modèstia (aproximadament quatre-cents seixanta metres d'altura) és un dels punts que marca la divisòria entre dos dels afluents per l'esquerra del riu Bragós o Llobregós (a ponent, el torrent de Cabanabona; a llevant, el de Granollers) i que tot amb tot en justifica suficientment el nom.

REF.: ICC-Segarra.

Nom efectivament d'un *clot*, és a dir, d'una coma o cap de vall, que es troba un parell de quilòmetres al nord de Cervera, dins del seu terme municipal, prop de la nova variant de l'autovia, més amunt del clot dels Àubins (que en ve a ser la continuació natural) i sota els turons del Terròs i de la Bagassa que, vers llevant, marquen la divisòria amb la vall del Sió.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que (sense tanmateix descartar la derivació a partir del cognom homònim, ben present a la comarca) som davant d'un cas més de composició entre *vila* i l'adjectiu *alta* (vegeu les fitxes anteriors, amb alguns casos sí recollits per l'OC), probablement en al·lusió a un antic nucli de poblament situat vers els esmentats turons, prou *alts* per donar lloc a la denominació.

[[vil][alta]]
situació geogràfica
català < llatí
compost N + Adj

2173

Vilaltella

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una masada o petita caseria del terme de Benavent de Segrià, que es troba un parell de quilòmetres a llevant del poble, prop del límit amb el municipi de Corbins i tan sols tres quilòmetres a l'oest d'aquesta població.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar que es tracta d'un diminutiu toponímic a partir d'un previ *Vilalta*, que, com ja hem vist a propòsit de diversos homònims (vegeu les fitxes anteriors), és un mer compost del substantiu *vila* amb l'adjectiu qualificatiu *alta*; tanmateix caldria no perdre de vista l'existència de *Vilaltella* ja com a cognom que, tot i que pot derivar d'aquest lloc (si no d'algun altre diminutiu homònim: vegeu OC, vol. VIII, p. 18b54-55, on se n'esmenta un cas de vers el Solsonès, citat ja antigament), hauria pogut generar secundàriament el nom de lloc que ara ens ocupa.

[[vil][alt]ella]

diminutiu toponímic

català < llatí

N(top) + sufix *-ell(a)*

2174

Vilamajor

COM.: Noguera

REF.: GEC; ICC-*Noguera*.

Llogaret i antic terme autònom, situat a l'extrem meridional del municipi d'Àger, uns set quilòmetres al sud d'aquesta vila i pràcticament damunt mateix del límit amb el terme municipal de les Avellanes, població que es troba a tan sols tres quilòmetres vers el sud-est, per la mateixa carretera de Balaguer a Àger vora la qual es troba Vilamajor; dóna nom, al costat mateix d'aquest lloc, però ja dins de l'esmentat terme de les Avellanes, a uns *clots de Vilamajor*.

DOC.: *villa Maiore*, 1036 (Font Rius, doc. 18); *Ville Maioris*, 1067 (CR, vol. xvii, p. 145); *Ville maioris*, 1179 (CR, vol. xvii, p. 114); [*quadra de*] *Vilamaior*, 1440 (Fité, p. 455); *Vilamajor*, 1490 (Fité, p. 575).

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment té la mateixa etimologia, a partir d'una composició adjectivadora ben evident (*major* en termes relatius) damunt de la molt comuna base *vila*, que l'homònim que veurem en la fitxa següent i els altres dos (a l'Anoia i al Vallès) que sí es recullen en el corresponent article de l'OC (vegeu vol. viii, p. 19a1-37).

[[vila][major]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

Vilamajor

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 19a27-32.

Poble agregat al terme municipal de Cabanabona, que es troba aturonat un quilòmetre i mig al sud d'aquesta població, pràcticament damunt de la ratlla de separació amb el terme de Vilanova de l'Aguda, i especialment proper al seu nucli més meridional, Guardiola, que és a poc menys d'un altre quilòmetre també cap al sud; d'altra banda dona nom, en aquest cas vers el nord-est, a mig camí d'un altre poblet veí, Vilalta, pertanyent també al municipi de Vilanova, i de fet ja dins d'aquest terme, a un *clot de Vilamajor*,¹ prop del qual neix una de les capçaleres del torrent de Cabanabona.

DOC.: *Villamaiore*, 1084 (CR, vol. XVII, p. 308); *Villemaioris*, 1135 (CR, vol. XVII, p. 308); *Ville Maioris*, 1154-1159 (OC); *Villamaiore*, 1187 (CR, vol. XVII, p. 308); *Vilamajor*, 1358 (*Fog.*, p. 109); *Vila Major*, 1359 (OC); *Vilamajor*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82); *Vilamajor*, 1497 (*Fog.*, p. 158).

OC: Vol. VIII, p. 16a38, 19a1: compost de *vila* en aquest cas amb l'adjectiu *major*.

ALTR. HIP.: —

[[vila][major]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

1. Noteu els diversos paral·lelismes (cal pensar que merament casuais) amb el cas homònim tractat en la fitxa anterior (un petit poble dit *Vilamajor* situat gairebé a la ratlla termenal, i un clot que en duu el nom a l'altra banda d'aquesta), que a més a més pertany administrativament a la mateixa comarca, per bé que és clar que (tot i l'estranya absència d'aquell en l'OC) no es poden confondre en absolut, atès que es troben en extrems oposats d'aquesta actual demarcació: l'un entre Àger i les Avellanes, és a dir al sector nord-oest de la Noguera, i l'altre, el que ara ens ocupa, justament en el seu límit sud-oriental, gairebé a tocar de la Segarra pel sector de Florejacs... Afegim-hi, per últim, que, potser a causa d'aquesta homonímia (que no és només doble, sinó múltiple: vegeu altres *Vilamajor* esmentats tant a la GEC com l'OC, ja fora del marc geogràfic del present treball), el lloc que ara ens ocupa duu de vegades el complement especificatiu, i sembla que merament oficialitzant, de *Vilamajor d'Agramunt* (així per exemple a la GEC, d'on per cert ho recull l'OC, però ja no a la cartografia de l'ICC), que avui va caient en desús, entre altres raons, a causa de la relativa distància amb la capital de la Ribera de Sió (onze quilòmetres en línia recta) i sobretot la manca de cap lligam actual amb aquesta vila, que com se sap es troba adscrita a una altra comarca oficial, l'Urgell.

REF.: GEC; TS, p. 518-519; OC, vol. VIII, p. 15*b*13.

Nom antic del poble avui anomenat *el Vilet* (vegeu *infra s. v.*) segons determinada documentació medieval (bàsicament els fogatges del segle XIV), tanmateix no del tot clara: hom sol interpretar-ne les mencions com *Vilamanyanor*, però en l'OC Coromines llegeix *Vilamayanor*, la qual cosa, com veurem, dóna lloc a hipòtesis etimològiques prou diferents; i d'altra banda no ha estat definit si aqueix nom correspon a les restes d'una antiga *villa* romana efectivament trobades en aquest lloc o bé si és una variant toponímica de *Vilet* mateix (potser en reacció contra el sufix diminutiu, tanmateix documentat ja abans, als segles XII-XIII, com veurem en el seu moment).

DOC.: *Vilamayonor*, 1358 (Fog.; TS); *Vila Mayanor*, 1359 (OC, vol. VIII, p. 15*a*49); *Vilamayanor*, 1365-1370 (Fog., p. 85; TS).

OC: Vol. VIII, p. 15*b*53-54: resultat potser de la fusió d'un ètim llatí VILLARIUM MEDIANORUM (aplicat a un genèric com PAGUS o semblant), amb dissimilació de *(a)ir-* davant /r/.¹

ALTR. HIP.: Tanmateix, si optàvem per interpretar les mencions documentals *Vilamayanor* com a *Vilamanyanor* (amb l'addició o suposició d'una -n- en titlla tal volta negligida en les còpies del textos), és clar que la hipòtesi etimològica hauria de ser tota una altra, i probablement hauríem d'anar a raure a una composició llatina (o ja romànica?) VILLA MAGNA HONORE 'villa del gran honor', de tipus laudatori (vegeu TS).

[[vila]][[many]an]or]]
arquitectura civil
llatí
compost N + Adj

1. I que, afegim-hi, contindria la mateixa base MEDIUM que hem trobat en topònims com *Meià* (vegeu *supra s. v.*), possiblement indicant, doncs, com aquest, una situació intermèdia d'aquest lloc entre altres de referencialment significatius: potser Maldà o Sant Martí vers ponent i Rocafort o Nalec o Ciutadilla vers llevant, sempre dins de l'eix claríssimament marcat pel riu Corb, o simplement una posició central dins el conjunt de la vall del Corb?... És evident que són conjectures impossibles de verificar, tot i que no menys que la hipòtesi alternativa que esmentarem tot seguit.

Vilamur

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 513-514; CR, vol. xxiv, p. 311, 334; OC, vol. v, p. 424b23-27.

Antic castell amb terme propi o quadra, i possiblement també llogaret, en tot cas avui desaparegut com a tal, que es trobava dins de l'actual terme municipal de Guissona, probablement a tocar mateix del límit històric de la vila, pel nord-est, vers la veïna demarcació de Fluvià.

DOC.: *Villemuri* / *Vilamur*, 1040 (Baraut, doc. 54; Sangés, doc. 10; TS; CR, vol. xxiv, p. 311, 323); *Villamur*, 1066 (Sangés, doc. 22; TS); *Vilamuro*, 1067 (Sangés, doc. 23; TS); *Vilamur*, 1071 (TS; OC, vol. iv, p. 233a28-30); *Villamur* / *Villamuris*, 1071 (TS; CR, vol. xxiv, p. 311; OC); *Villemuri* / *castro vocitato Muro*, 1090 (TS); *Vilamur*, 1093 (TS); *Vilamur*, 1098-1099 (TS; CR, vol. xxiv, p. 328; OC, vol. iv, p. 233a32); *Vilamur*, 1181-1183 (TS); *Vilamur*, 1255 (TS); *Villa Muro*, 1267 (TS); *Villamuro*, 1279 (TS).

OC: Vol. v, p. 424b29-425a3: igual que el més conegut homònim de vora Sort, deu ser un trasllat directe (o indirecte, a través d'un nom de senyor feudal), és a dir, un topònim reduplicat a partir d'algun dels *Vilamur* occitans (avui, en francès, *Villemur*), que lògicament són un compost entre els substantius *vila* < VILLAM i *mur* < MURUM, en al·lusió a la fortalesa de les parets d'un castell.

ALTR. HIP.: Òbviament una hipòtesi alternativa consistiria a veure-hi una formació autòctona directa, tan sols coincident, però no vinculada amb els homònims d'enllà el Pirineu.

[[vila][mur]]
topònim reduplicat
occità
compost (N(top))

Vilanova

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una petita caseria o explotació agrícola, i secundàriament d'un indret pedregós proper (les *Morreres de Vilanova*), que es troben a l'angle sud-oriental del terme de Gimenells i el Pla de la Font, uns quatre quilòmetres a llevant de Gimenells i ben just un quilòmetre a ponent del canal d'Aragó i Catalunya, prop del límit amb els termes municipals de Lleida (sector de Raimat) i Alcarràs (sector del Coscollar); no s'ha de confondre, doncs, amb els llocs (poblacions i municipis i tot) de la mateixa comarca anomenats també *Vilanova*, com *Vilanova de la Barca* o l'antiga *Vilanova d'Alpicat*, o fins, específicament, *Vilanova de Segrià* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un compost entre els mots *vila* i *nova*, que tanmateix admet o necessita determinades precisions (vegeu les fitxes següents), i en aquest cas, atesa l'escassa dimensió del lloc designat, podem pensar que som davant d'una romanalla de l'antiga accepció de *vila* com a 'casa de camp' (amb ressò encara de l'etim llatí *VILLA* 'villa').

[[vila][nova]]

arquitectura civil

català < llatí

compost N + Adj

2179

Vilanova, plana de

COM.: Noguera

REF.: GEC.

Nom amb què es coneixia antigament la plana situada vora la riba esquerra del Segre, davant mateix de Balaguer (corresponent, per tant, al lloc on s'ha desenvolupat urbanísticament la ciutat, de forma important, durant la segona meitat del segle xx).

DOC.: *plana de Villanova*, 1118 (Font Rius, doc. 50); *hortas de (...) Ville Nove / Plane de Villanova*, 1328 (*Priv. Bal.*, doc. 18).

OC: —

ALTR. HIP.: En tant que compost evident de *vila* i *nova*, podem entendre que el terme *vilanova*, amplament usat en aquesta regió (vegeu les fitxes següents), s'aplicaria primerament a algun petit nucli urbanístic dependent de Balaguer mateix, a l'altra banda del riu, i que per metonímia el nom s'estengué a tota aquella plana.

[[vila][nova]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

Vilanova d'Alpicat

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. II, p. 168b8-32; vol. VIII, p. 21a9.

Nom amb què es conegué (i residualment es coneix encara, sobretot en determinada bibliografia) el poble i el corresponent municipi d'*Alpicat* (vegeu *supra* s. v.); el fet, però, és que al llarg dels últims decennis l'antic *Vilanova* (inicialment present, sembla, per contrast amb el nom de la partida d'*Alpicat* del terme de Lleida, no pas casualment veïna) ha anat caient en desús, fins al punt que actualment ja gairebé només es coneix aquest lloc mitjançant la fórmula simple, *Alpicat*, malgrat l'homonímia que això suposa amb l'esmentada partida.¹

DOC.: *Vilanova del Picat*, 1359 (OC, vol. II, p. 168b18); *Vilanova del Picart*, 1497 (*Fog.*, p. 167).OC.: Vol. VIII, p. 16a38, 19b30: evident compost de *vila*, en aquest cas amb l'adjectiu *nova*.²

ALTR. HIP.: —

[[vila][nova]][al-picat]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

1. Tanmateix és possible que el nom del *pla de Vilanova*, situat a l'angle nord-oriental del terme de Malpartit (enclavament del municipi de Torrefarrera), en sigui un vestigi toponímic directe, ja que aquest *pla* es troba relativament prop del límit amb l'actual terme municipal d'Alpicat (és a dir, l'antic *Vilanova d'Alpicat*), uns quatre quilòmetres dret al nord d'aquesta població (ICC-Segrià).

2. Això és tot el que es diu en l'OC a propòsit no ja d'aquest topònim concret (que al capdavant ja havia estat mig tractat, s. v. *Alpicat*) ni tampoc, només, de la nombrosa resta de *Vilanova* que s'hi recullen (fins a vint-i-set d'arreu del país, entre actuals i pretèrites: vegeu vol. VIII, p. 19b30-21a25), sinó, globalment, del conjunt de noms de lloc formats per composició del substantiu *vila* «amb adjectius coneguts» (íd., p. 16a38). Certament, se sol tractar de casos que no necessiten gaire explicació etimològica, tot i que sovint no hi estaria de més un *plus* de dades històriques, encarades si més no a una complementària explicació etiològica, que en el cas concret que ens ocupa, aquest i el de les diferents *Vilanova*, hauria de centrar-se, ens sembla, en la relació de dependència (jurídica i urbanística, en mesures variables) d'aquestes *viles noves* respecte dels seus corresponents nuclis o termes *antics*; així com, des d'un punt de vista més pròpiament lingüístic, en la prèvia fixació, ja com a mot comú lexicalment autònom, del substantiu compost *vilanova* per designar aquesta mena de nuclis secundaris (vegeu DCVB s. v.; GEC, s. v. *vila*).

Vilanova de Bellpuig

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 20*b*35-41.

Població i municipi del sector oriental de la comarca, en contacte amb l'Urgell estricte per la banda de Bellpuig, vila que es troba a tan sols quatre quilòmetres vers llevant i de la qual pren òbviament el complement especificatiu (que no és solament oficial, sinó força usat, a causa de l'alt nombre d'homònims que es troben en aquesta regió).

DOC.: *Villa Nova*, 1180 (OC, vol. VIII, p. 158*b*4); *Vilanova de Belpug*, 1295 (OC); *Vilanova de Bellpug*, 1327 (*Bov.*, p. 7); *Vilanova*, 1332 (OC); *Ville Nove*, 1340 (*Priv. Tàrr.*, doc. 113); *Vilanova*, 1359 (OC); *Vilanova de Bellpug*, 1443 (*Altisent*, p. 126); *Vilanova de Bellpuig*, 1497 (*Fog.*, p. 237).

OC: Vol. VIII, p. 16*a*38, 19*b*30: compost dels elements *vila* i *nova*.¹

ALTR. HIP.: —

[[vila][nova]][[bell][puig]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

1. Vegeu la fitxa i la nota anterior. En aquest cas podem afegir-hi que el complement (*de Bellpuig*) és prou més clarament de tipus especificatiu, car els nuclis en qüestió (ço és, Vilanova d'una banda i la vila de Bellpuig de l'altra) estan perfectament distingits (cosa que no passava entre *Alpicat* i *Vilanova d'Alpicat*, que són denominacions equivalents i referides a un mateix nucli en èpoques diferents), però que, en canvi, podem dubtar sobre el seu motiu concret, que podria ser, com en tants altres casos similars, la pura proximitat geogràfica, o bé, en aquest cas, una dependència efectiva de tipus jurídic, atès que les dades històriques apunten que aquest poble formà part de la baronia de Bellpuig (vegeu GEC s. *v.*).

Vilanova de Castellpagès

COM.: Segrià

Vegeu *Castellpagès* i *Vilanova de la Barca*.

Vilanova de Fontanet

COM.: Segrià

Vegeu *Bordeta, la i Vilanova de l'Horta*.

Vilanova de l'Aguda

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 20*b*26-31.

Poble i municipi de l'extrem oriental de la comarca, confrontant amb el sud-oest del Solsonès i el nord-oest de la Segarra; hi fou antigament important el castell de *l'Aguda* (vegeu *supra s. v.*), que òbviament donà nom al *nou* nucli sorgit uns tres quilòmetres vers el sud i a l'actual terme, si bé cal tenir present que es conegué també mitjançant el topònim local *Valldòria* o *Valldàries* (vegeu també *supra s. v.*).

DOC.: *Vilanova de Valdoria*, 1359 (OC); *Vilanova de l'Aguda*, 1497 (*Fog.*, p. 226).

OC: Vol. VIII, p. 16*a*38, 19*b*30: nou exemple evident de composició de *vila* amb l'adjectiu *nova*, en aquest cas amb l'adjunció del complement especificatiu *de l'Aguda*, l'ús del qual, atesa la multiplicitat d'homònims arreu del país, és força freqüent popularment, tot i que no indispensable.

ALTR. HIP.: —

[[vila][nova]][aguda]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

REF.: GEC.

Antic poble del terme de Lleida, situat en plena *horta*, a l'altra banda el Segre, i corresponent a l'actual *la Bordeta* (vegeu *supra s. v.*); havia dut també el nom de *Vilanova de Fontanet* (en al·lusió a la partida de *Fontanet* que es troba vora seu: vegeu també *supra s. v.*), així com el diminutiu *Vilanoveta*, que ha perdurat designant altres elements de la zona (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: *ipsam Villam Novam qui est in termino Ylerde*, 1172 (CR, vol. xxiv, p. 34); *Valeanovam*, 1182 (CR, vol. xxiv, p. 34); *Villanova, prope Illerdam*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 121); *Villanove, prope Illerdam*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 140); *Vilanova de la Orta*, 1497 (*Fog.*, p. 167).

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta d'un ús típic del compost *vilanova* designant un nou nucli de poblament, en aquest cas complementat, amb una funció clarament distintiva, per la referència un tant genèrica a la zona on es troba, ço és, *l'Horta de Lleida* (que allí és *l'Horta* per excel·lència).

[[vila][nova]][horta]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 21a5-7; Eritja, p. 83-85.

Població, i municipi del nord de la comarca, al límit amb la Noguera (per Tèrmens) i de fet a mig camí entre Lleida i Balaguer, que es troba vora el marge esquerre del Segre, vers l'indret en què desemboca el riu Corb; sembla que originalment fou *Vilanova de Castellpagès*, ço és una *vila nova* lligada a un antic i veí lloc de *Castellpagès* (vegeu *supra* s. v.) i, com ja hem explicat (vegeu *supra*, s. v. *Barca*), l'actual denominació (que figura ja en el fogatge del 1497) respon a un servei de barcases que existí durant molt de temps en aquest indret per travessar el Segre vers Corbins, funció que modernament compleix l'anomenat *pont de Vilanova* (ICC-Segrià).¹

DOC.: *Villa Nova / Ville Nove*, 1212 (Font Rius, doc. 236); *Villanova de Castelpages*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 120); *Vilanova*, 1358 (*Fog.*, p. 43); *Vilanova de la Barca*, 1497 (*Fog.*, p. 181); *Vilanova de la Barca*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VIII, p. 16a38, 19b30: compost de *vila*, també ara (com en els topònims tractats en les fitxes anteriors, a les quals remetem per a més explicacions) amb l'adjectiu *nova*.²

ALTR. HIP.: —

[[vila][nova]][barca]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

1. Nom, el d'aquest pont (que com a tal, d'altra banda, és força secundari, comparat amb els que travessen el mateix Segre no només a les ciutats de Lleida i Balaguer, sinó, molt més a prop, entre les poblacions de Tèrmens i Menàrguens, ja que fins fa poc anava a parar a un camí no asfaltat), que serveix per demostrar que, si més no en un nivell estrictament local o de petit rodal, sí que s'utilitza la fórmula simple *Vilanova*, en contra de la informació aportada per l'OC en el sentit que «ho diuen sempre sencer» (vegeu vol. VIII, p. 21a6), la qual cosa en tot cas fóra vàlida (ho podem corroborar de fonts orals actuals) per referir-se a aquest poble des de llocs un poc més allunyats, i que no costarà pas gaire d'explicar tenint en compte la presència de nombrosos homònims *Vilanova* en aquesta zona (per exemple, Vilanova de Segrià). Al capdavant, també era simple el nom d'aquest lloc el primer cop que el trobem en la documentació (any 1212): «loco illo [...] qui est inter z'Aguilar et Castro Pagesio qui vocatur *Villa Nova*» (Font Rius, doc. 236; el subratllat és nostre); per cert, que en el mateix text se l'especifica en una ocasió dient que és «Ville Nove [...] in flumen Sicoris».

2. Pel que fa al singular determinatiu *de la Barca* (singular almenys en comparació amb els més típics i simples complements especificatius, que se solen limitar a al·ludir a una població propera, a un riu o a la comarca mateixa en què es troba el lloc en qüestió), ja hem apuntat el seu origen relativament modern (amb una etiologia perfectament fonamentada), així com el fet que ja hi hem dedicat una fitxa pròpia: vegeu *supra*, s. v. *Barca*, doncs (i vegeu també OC, vol. II, p. 346a51-53, ja que aquesta obra, igual que el present treball, tracta aquest topònim dues vegades, en funció amb l'origen divers de les seves actuals dues parts).

Vilanova de la Sal

COM.: Noguera

Vegeu *Vilanova de les Avellanes i Sal*, *Vilanova de la*.

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 20b47-52.

Poble agregat al municipi de les Avellanes i Santa Linya, dins l'antic de les Avellanes (del qual pren òbviament l'actual complement especificatiu), situat uns quatre quilòmetres al sud-est d'aquest darrer lloc i poc més d'un parell a llevant del monestir homònim (o de *Bellpuig de les Avellanes*: vegeu *supra* s. v.), vora el límit amb el terme municipal de Camarasa pel sector de Llorenç; val a dir, però, que històricament aquest lloc ha dut uns altres tres noms: dos antigament, *Vilanova de Privà* (car el lloc es constituí dins el terme del castell de *Privà*, que es troba damunt seu mateix; vegeu *supra* s. v.) i un més sorprenent *Vilanova de Bellpuig*,¹ i encara, modernament, *Vilanova de la Sal* (vegeu *supra*, s. v. *Sal*), que apareix sobretot popularment, però també, per exemple, en la cartografia comarcal de l'ICC o certa retolació viària.

DOC.: *Villa Nova*, 1092 (OC); *Villam Novellam* [o *Nova*] de *Privadano*, c. 1166 (Font Rius, doc. 129; CR, vol. XVII, p. 59, 390); *Villa Noua*, 1285 (OC); *Vilanova de Bel Pug*, 1295 (OC, vol. II, p. 283b55-57); *Vilanova*, 1359 (OC); *Villeneuve Bellipodii*, 1376 (*Priv. Bal.*, doc. 33); *Vilanova de Belpuig*, 1490 (Fitè, p. 576); *Vilanova de Bellpuig*, 1497 (*Fog.*, p. 104); *Vilanova de Belpuig de les Avellanes*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VIII, p. 16a38, 19b30: compost de *vila*, també en aquest cas amb l'adjectiu *nova* (vegeu les fitxes anteriors).²

ALTR. HIP.: —

[[vila][nova]][avellanes]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

1. Sorprenent avui, en tant que coincideix de ple amb el nom d'un municipi del Pla d'Urgell (vegeu *supra*, s. v. *Vilanova de Bellpuig*), però comprovem a través de la documentació històrica que aquesta denominació fou aplicada també al lloc que ara ens ocupa, si més no entre els segles XIII i XV. Ens ho demostra, en primer lloc, un document de l'any 1295 donat a conèixer per Carreras Candi i recollit secundàriament per Coromines (OC, vol. II, p. 283b44-57), en què *Vilanova de Bel Pug* apareix al costat de l'inequívoc *Ças Avelanes*, i ho reblen, dos-cents anys després, d'una banda un text agerenc de l'any 1490 en què aquest lloc s'esmenta al costat d'altres de la zona (Fontdepou, la Régola, Corçà, etc.) i, d'altra banda, des d'una perspectiva més general, el fogatge del 1497, en el qual aquesta *Vilanova de Bellpuig* figura dins de la col·lecta de Balaguer i al costat de llocs de la contrada com Millà, Santalinya, les Avellanes o Àger, mentre que l'altra *Vilanova de Bellpuig*, llavors estrictament homònima, consta, com escau, dins de la vegueria de Cervera amb nuclis de la plana com Golmés, Bellpuig, Preixana o Sidamon. Acabaria essent inevitable, però, que la forta homonímia (de nucli i de complement nominals alhora!) provoqués la inviabilitat d'almenys un dels dos noms. Aprofitem per anotar que, a causa justament d'aquesta homonímia, és possible que alguna de les mencions documentals que hem adduït en la fitxa corresponent a la població del Pla d'Urgell en realitat correspongui a la que ara ens ocupa.

2. Podem afegir-hi que som davant d'un cas paradigmàtic en l'ús del terme *vilanova* (vegeu DCVB s. v.) i en la seva immediata fixació onomàstica, ja que les dades històriques (GEC) confirmen que la creació d'aquest lloc, relativament tardana, estigué estretament vinculada de primer amb el castell de Privà (d'on el seu primer nom de *Vilanova de Privà*, ja comentat abans) i posteriorment, ja ben aviat, pertanyé al monestir de les Avellanes (d'on el nom actual); en tot cas, queda prou clar que es tracta d'una fundació en règim de *vila nova*, és a dir, com a nucli posterior i secundari, dependent d'un lloc previ del qual dependrà no només jurídicament, sinó, ben sovint, toponímicament.

Vilanova de Meià

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 20b43-45.

Vila central i la població més important, en tot cas amb la veïna Santa Maria de Meià, de la *conca de Meià* (vegeu *supra s. v.*), veritable subcomarca natural, al sud del Montsec de Rúbies, que bàsicament coincideix, tot i que no de forma exacta, amb l'actual terme municipal de *Vilanova de Meià*, que òbviament n'empra el nom, i que en les seves dimensions actuals és fruit de l'agregació a l'antic terme de Vilanova dels de Santa Maria de Meià i la Baronia de Lavansa; el poble, situat en un cap de turó amb forts pendents, a la dreta del riu Boix, és al peu mateix del puig de Meià, antic centre de la conca, on hi ha les restes de l'antic castell del mateix nom, així com l'ermita de la Mare de Déu del Puig de Meià.

DOC.: *Villanova de Meyà*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 183); *Villanova de Meyano*, 1312 (Font Rius, doc. 369); *Villanova de Meyano*, 1314 (OC, vol. v, p. 244b25-26); *Vilanova de Moya*, 1359 (OC); *Vilanova de Meyà*, 1497 (*Fog.*, p. 101, 109, 154, 161).

OC: Vol. VIII, p. 16a38, 19b30: compost evident de *vila*, també en aquest cas amb l'adjectiu *nova*.¹

ALTR. HIP.: —

[[vila][nova]][[mei]à]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj (+ complement específicatiu)

1. Es tracta efectivament d'una típica *vila nova* (ço és, una *vilanova*, tal com defineixen aquest mot ja compost les obres lexicogràfiques que el recullen: almenys DCVB i GEC), segons que apunten les dades històriques bàsiques: aquest nucli sembla que fou creat tardanament, mitjançant carta de poblament, i havent estat assolat l'antic lloc de Meià en una contesa bèl·lica.

Vilanova de Privà

COM.: Noguera

Vegeu *Privà* i *Vilanova de les Avellanes*.

Vilanova de Remolins

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VI, p. 353a51-b6; ICC-Segrià.

Despoblat i antic terme autònom de l'actual municipi de Torres de Segre, en el seu extrem nord-occidental, a la dreta del Segre, situat entre els termes municipals de Soses, Fraga i Alcarràs; de fet, *Remolins* (vegeu *supra s. v.*) hi és un nom preexistent i diferenciable del de *Vilanova*, que corresponia inicialment a un *nou* nucli de repoblament, si bé cal advertir que és amb aquest nom que ha romàs en la toponímia menor de la zona, com es veu en la cartografia actual de l'ICC, que recull doblement *Vilanova de Remolins* com a partida (als extrems superior i inferior de l'antic terme) i, a més, significativament sota la forma simple, s'hi troben una *sèquia de Vilanova* i les *serres de Vilanova*, que tanquen aquest territori pel sud-oest, confrontant amb Soses.

DOC.: *Vilanova de Remolins*, 1272 (OC).

OC: Vol. VI, p. 353b4-5: cas comprovable de *vilanova* en què aquest mot al·ludeix a un nucli de poblament secundari creat en determinades circumstàncies històriques (tal volta després de la conquesta cristiana), i en què es manté la referència al topònim preexistent (*Remolins*) en tant que complement especificatiu.

ALTR. HIP.: —

[[vila][nova]][[re][molins]]

referència històrica

català < llatí

compost N + Adj (+ complement especificatiu)

REF.: GEC; TS, p. 515; OC, vol. VIII, p. 20b33.

Nom del nucli de poblament creat a partir de la segona meitat del segle XVI, entorn d'una plaça, al peu del turó on es trobava i es troba el lloc de Sant Antolí (amb els seus antics castell i església, avui en ruïnes, però encara separats de Vilanova, a llevant, per una petita franja de terra de conreu), vora la riba esquerra del riu d'Ondara; de fet, atesa la proximitat entre tots dos nuclis (i malgrat que es troben molt a prop també els seus agregats Pomar i els Hostalets: menys d'un quilòmetre a l'est i al nord-oest, respectivament), hom sol considerar *Sant Antolí i Vilanova* com una unitat,¹ sobretot arran de la constitució del municipi d'aquest nom, que l'any 1972, en unir-se-li el de Sant Pere dels Arquells, passà a anomenar-se *Ribera d'Ondara* (vegeu *supra s. v.*), del qual tanmateix continua essent la capital.²

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 16a38, 19b30: un cas més de composició a partir dels mots *vila* i *nova*.³

ALTR. HIP.: —

[[vila][nova]][[sant]][[antol]i]]

arquitectura civil

català < llatí

compost N + Adj (+ complement específicatiu)

1. Fins i tot així apareix, com un sol poble de nom coordinat, a la cartografia comarcal de l'ICC, malgrat que, si hom s'hi fixa, en el mateix plànol es poden distingir, per pura lògica, el vell nucli medieval de *Sant Antolí* i el modern de *Vilanova*, vora el riu.

2. Concretament el centre administratiu del nou municipi, representat per la seu de l'Ajuntament, així com el seu centre social (que és com, laxament, hom pot considerar el *café*), es troben precisament a Vilanova (si bé el darrer, de forma volgutament significativa, a mig camí dels Hostalets), i més exactament vora el marge dret de l'Ondara, és a dir, a l'altra riba de l'esmentada plaça, que encara avui és el centre urbanístic de Vilanova de Sant Antolí.

3. En realitat, l'OC es limita a esmentar el nom de *Sant Antolí i Vilanova*, ja un poc inexactament (almenys d'ençà del 1972), com a «municipi de Segarra»; bé cal afegir-hi, doncs, que som davant d'un cas alhora típic i excepcional entre tants d'homònims: típic, perquè és gairebé paradigmàtica la creació d'aquesta *vilanova* sota mateix del turó on es troba el poble antic de Sant Antolí, inclosa la incorporació del seu nom; però atípica també o excepcional, dins d'aquesta sèrie, perquè, d'una banda, aquesta creació fou singularment tardana (segle XVI; de manera que es pot considerar que el nom ja d'entrada s'inspirà en el mot compost *vilanova*, a imitació justament de tot d'altres poblacions, prou més antigues, que presentaven aquesta denominació estereotipada) i, d'altra banda, adquiriria prou importància com per acabar-se incorporant, tal com hem vist, al nom del municipi, si bé en forma de coordinació (a diferència, doncs, de casos, com el de *Vilanova de Meià* i altres, en què el nou nucli passaria a ser el centre no només real, sinó també nominal del terme).

Vilanova de Segrià

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 20b54-21a3.

Poble i municipi del cor de la comarca, o *Segrià* estricta (nom vinculat al d'una antiga *clamor* o curs d'aigua: vegeu *supra*, s. v. *Segrià*), d'on evidentment aquest lloc pren el determinatiu; es troba situat aproximadament al mig del quadrat imaginari format pels veïns llocs de la Portella, Benavent, Rosselló i Alguaire, prop del canal de Pinyana, i convé assenyalar que, a més d'aquest *de Segrià*, ha dut històricament diversos complements especificatius, com un més genèric *de Lleida*, un antic *de Corbins* (motivat potser per la seva pertinença a l'orde del Temple, tan important en aquesta altra població veïna, situada una dotzena de quilòmetres vers el sud-est) i, sobretot (car si la GEC informa que n'era el nom al segle XVIII, en l'OC s'afirma que tant Casacuberta com Coromines mateix enregistraren encara aquesta forma, en pobles veïns, al primer terç del segle XX), *de França* (vegeu *supra* s. v.).

DOC.: *Vilanova de Corbins*, 1213 (OC); *Ville Nove de Rivo ovium*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 138); *Vilanova de Sagria*, 1349 (OC); *Vilanova de Sagria*, 1497 (*Fog.*, p. 177); *Vilanova de Cegria*, 1553 (*Fog.*).

OC.: Vol. VIII, p. 16a38, 19b30: igual que la resta de llocs anomenats *Vilanova*, és evident que es tracta d'un compost de *vila* amb l'adjectiu *nova*.¹

ALTR. HIP.: —

[[vila][nova]][[segr]ià]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj (+ complement especificatiu)

1. Les dades històriques, naturalment (i de forma, doncs, similar a bona part d'aquests homònims *Vilanova* d'arreu del país), no fan sinó confirmar aquesta evidència nominal, tot justificant-ne el detall; en aquest cas (vegeu GEC s. v.), el lloc de Vilanova de Segrià sembla que es constituí vers el segle XII, per iniciativa templera, arran de la fusió jurisdiccional entre dues torres preexistents: d'una banda la de *Riudovelles* (vegeu *supra* s. v.), i d'altra banda un *Castellnou de Segrià* situat dalt d'un turó veí. Justament *de Riudovelles* és, com veiem en l'apartat documental, una altra possible denominació especificativa d'aquesta *Vilanova* (així consta, si més no, en les *Rationes Decimarum* del 1280).

REF.: GEC.

Nom amb què era conegut també el desaparegut *raval de Sant Salvador* (vegeu *supra s. v.*), als afores de llevant de la ciutat de Lleida, vers l'actual barri de Pardinyes; és probable que tingui relació també amb l'actual *plana del Bisbe* (vegeu també *supra s. v.*), relacionada al seu torn amb l'antiga partida de Sant Ruf, veïna del lloc que ens ocupa, a la dreta del Segre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És ben clar que tenim en aquest antic topònim la reunió del típic compost *vilanova*, emprat per referir-se a nuclis de poblament sorgits com a conseqüència d'una ocupació de nous terrenys o la creació d'un indret secundari en relació amb un de preexistent (vegeu les fitxes anteriors), i d'una al·lusió al *bisbe* no sols com a autoritat eclesiàstica, sinó com a propietari i senyor del lloc en qüestió (vegeu *supra, s. v. Bisbe*, altres casos similars).

[[vila][nova]][bisbe]

situació jurídica

català < llatí

compost N + Adj (+ complement especificatiu)

Vilanoveta

COM.: Segrià

REF.: GEC.

Nom òbviament diminutiu amb què es conegué també l'antic lloc de *Vilanova de l'Horta* o de *Fontanet* (vegeu *supra* s. v.), corresponent a l'actual la Bordeta, un parell de quilòmetres al sud-oest de Lleida, a l'altra banda del Segre i del canal de Seròs; avui hi roman com a topònim menor, designant especialment el *pla de Vilanoveta*, que alhora és el nom del sector (efectivament ben *pla*) on es troba l'esmentada població i el d'una subestació industrial del ferrocarril, en vigor fins almenys la dècada del 1980, així com, indirectament, el de la *sèquia del Pla de Vilanoveta* que en rega les terres (però que tanmateix és absent de la cartografia comarcal de l'ICC).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tal com ja hem apuntat, és evident que aquest nom respon a una típica sufixació diminutiva a partir del preexistent topònim *Vilanova*, i no sembla difícil deduir que, com en altres casos de diminutius toponímics *a posteriori* (vegeu *Vilagrasseta*, *els Omellons*, *Gramuntell*, etc.), l'adopció d'aquest sufix distintiu es degué justament a l'homonímia amb altres noms de lloc de la zona, homonímia que en aquest cas és especialment acusada.

[[[vila][nov]]eta]
 diminutiu toponímic
 català < llatí
 N(top) + sufix *-et(a)*

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del sector occidental del terme dels Torms, situada prop del límit amb el del Soleràs, vers la vall Major, uns dos quilòmetres al nord-oest dels Torms mateix, però a una distància menor (a penes un quilòmetre i mig vers el sud-est) del Soleràs.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es poden contemplar diverses opcions per explicar aquest nom de lloc i el que veurem en la fitxa següent (dels quals, per cert, no hi ha cap homònim estricte en l'OC), i sobretot dues: una simple fixació en plural de l'adjectiu *vilā* < llatí *VIL(L)ANUS, amb el sentit originari de 'rústic, pagès' (vegeu DECat, vol. IX, p. 282a47-b59),¹ o bé, més incertament, la creació recent d'un plural en *-ns* per analogia (de *mà* - *mans*, etc.) a partir d'una base /bi'la/ que en realitat podria correspondre al tipus *Vilar*, tan corrent en la nostra toponímia (vegeu *infra* s. v.), amb l'evident emmudiment postmedieval de /r/ final (vegeu també *infra* s. v., un possible paral·lel en el cas de *Vilassos*).

[[vil]ans]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-ā(ns)*

1. Sense descartar alguna altra derivació en *-ANUM* a partir de l'ètim *VILLAM* 'casa de camp, mas' (diferent del llatí vulgar *VILAM* > català *vila*) amb un sentit més general de 'propi del mas o dels masos', que és al capdavant l'explicació que el mateix Coromines dóna a un únic nom de lloc d'aquest tipus recollit en l'OC: el valencià *barranc de Vilà* (vegeu OC, vol. VII, p. 448b47-49). En canvi, sí semblen més descartables (però potser no del tot, encara) altres opcions, com ara que puguem ser davant d'una metàtesi com la de *lo Vilà* < *l'Olivar*, típica en principi de la zona del Maestrat (vegeu OC, vol. II, p. 274b5-8), o que fins es tracti d'una labialització /m/ > /b/ partint del mot *milans* (zoònim), paral·lela a la del castellà *vilano* < *milano* (vegeu DECat, vol. IX, p. 283b1-3).

2193

Vilans, els

COM.: Segrià

REF.: ICC-*Segrià*.

Partida del terme municipal d'Aitona, situada uns tres quilòmetres al sud de la població, si bé a l'altra banda del Segre, prop del límit amb el terme de Seròs pel sector de Ventafarines i Bovalar.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: En principi es pot atribuir a aquest topònim el mateix origen (si bé també els mateixos dubtes i les corresponents alternatives) que a l'homònim garriguenc tractat en la fitxa anterior, a la qual remetem.

[[vil]ans]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-à(ns)*

Vilaplana

COM.: Noguera

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 21a47-51.

Poblet de l'extrem oriental del terme de la Baronia de Rialb, situat en un turó uns quatre quilòmetres al nord-est de la Torre de Rialb i cinc quilòmetres al sud-est de Pallerols, a la dreta del meandre que fa el Segre tot just entrar en aquesta comarca, després de Bassella, i que antigament pertanyia no a la baronia que dóna nom a aquest municipi, sinó a la de Tiurana, població que d'altra banda és a tan sols tres quilòmetres (en línia recta) vers el sud, just a l'altra banda del riu (per aquesta raó se'l conegué algun cop amb el complement especificatiu *Vilaplana de* [o *prop*] *Tiurana*).

DOC.: *Vilaplana*, s. XIII (OC); *Vila Plana*, 1280 (OC); *Vila Plana*, 1359 (OC); *Vilaplana*, 1497 (*Fog.*, p. 150).OC: Vol. VIII, p. 16a38, 21a39: evident compost de *vila*, en aquest cas amb l'adjectiu *plana*, igual que l'homònim tractat en la fitxa següent i els altres sis també recollits per l'OC (vol. VIII, p. 21a41-b10).

ALTR. HIP.: —

[[vila][plana]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

2195

Vilaplana

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 21*b*6-7; ICC-*Pla*.

Antic lloc i terme, avui despoblat i desaparegut com a tal, que es trobava al nord-est de Torregrossa, i que roman com a partida dins del municipi d'aquesta població, a uns quatre quilòmetres del seu cap, però tan sols dos quilòmetres dret a l'oest de Miralcamp, prop del límit amb aquest terme, sota l'altiplà de la Serra.

DOC.: *Vilaplana*, 1176 (OC, vol. VIII, p. 68*b*47); *Vilaplana*, 1358 (*Fog.*, p. 124); *Vilaplana*, 1359 (OC); *Vila plana*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).

OC: Vol. VIII, p. 16*a*38, 21*a*39: compost de *vila* amb l'adjectiu qualificatiu *plana*; convé recordar (vegeu íd., p. 21*b*7) que fou antigament un llogaret, i que com a tal consta en fogatges del segle XIV, cosa que en aquest cas confirma l'ús adequat del substantiu *vila*.

ALTR. HIP.: —

[[vila][plana]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

REF.: GGCC, vol. IX, p. 88; TS, p. 517 (nota 399); ICC-Segarra.

Antic topònim del municipi de Montoliu de Segarra, que apareix com una de les afrontacions septentrionals del desaparegut terme de l'Ametlla, i que per tant deu correspondre al *corral del Vilar* que apareix encara en la cartografia actual de l'ICC justament entre aquestes dues poblacions, i en concret uns dos quilòmetres al nord-est de l'Ametlla i un quilòmetre a l'oest-sud-oest de Montoliu, damunt del turó que els separa, a migdia del fondo de les Planes.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar, en principi, que es tracta d'un ús toponímic del substantiu medieval *vilar* 'llogaret, pagesia' (derivat del baix llatí *VILLARE*), ben freqüent arreu del país (vegeu DECat, vol. IX, p. 281a35-b9, així com un parell de dotzenes de noms de lloc a OC, vol. VIII, p. 58a23-b6, tot i que no cap de les nostres comarques); però un cop admesa una tal evidència, resta el dubte si és una al·lusió certament a un llogaret viu a l'època en què es creà el topònim, o si, per contra, es referia ja llavors a les restes d'un antic poblament, cosa que s'esdevé prou sovint, fins al punt de ser un indicatiu vàlid per a prospeccions arqueològiques (cas paral·lel dels *Vilars* d'Arbeca i de força altres de no tan coneguts: vegeu *infra* s. v., així com les fitxes següents).²

[[vil]ar]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. D'altra banda és possible, si bé no segur, que correspongui a aquest mateix cas toponímic una antiga partida del *Vilar*, que apareix en la documentació del segle XVII extractada per Duran i Sanpere en referència al veí terme de Granyena de Segarra (Duran, 1990, p. 77), ja que aquest, malgrat no confrontar directament amb l'actual municipi de Montoliu (enmig hi ha un sector del de Montornès i un enclavament del de Ribera d'Ondara centrat pel poble de Gramuntell), es troba a tan sols dos quilòmetres i mig de l'indret on encara avui, com hem vist, se certifica la presència d'aquest nom.

2. Vegeu les paraules d'Agustí Duran i Sanpere (en referència al cas al·ludit en la nota anterior): «molt sovint els mots *Vilar* o *Castellars* recorden l'existència d'antigues construccions o poblats preromans, i caldria comprovar-ne la veritat» (Duran, 1990, p. 77). Val a dir que, com els fets s'encarreguen de demostrar (vegeu *infra*, s. v. *Vilars*, *Vilassos*, etc.), aquesta afirmació sol ser completament encertada.

2197

Vilar, el

COM.: Urgell

REF.: Boleda, 1976, p. 24; ICC-*Urgell*.

Nom d'un indret de l'antic terme de Claravalls (avui incorporat al de Tàrraga) on s'han trobat unes restes arqueològiques que, segons sembla, corresponen a una villa d'època romana; sembla força segur que es pot identificar amb la *masia del Vilar* que apareix en la cartografia comarcal de l'ICC just tres quilòmetres al sud-oest de Claravalls, vora el canal d'Urgell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Topònim paral·lel al de l'homònim verdunenc tractat en la fitxa següent i altres (vegeu també la fitxa anterior), on el mot *vilar* < baix llatí VILLARE és indicatiu d'unes restes arqueològiques de l'antigor, i més concretament d'un antic habitatge.

[[vil]ar]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ar*

2198

Vilar, el

COM.: Urgell

REF.: Boleda, 1976, p. 24; TS, p. 517 (nota 399).

Nom amb què es coneix o conegué, a Verdú, l'indret, a l'altra banda del riu Cercavins, vora la font de Santa Magdalena, on sembla que hi hagué un antic nucli de poblament, tal volta corresponent a un primer emplaçament de la vila o d'un seu precedent, i on s'han fet troballes arqueològiques.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Sens dubte, atesa l'explicació abans anotada, som davant d'una fixació onomàstica de l'antic substantiu *vilar* (vegeu les fitxes anteriors) tot al·ludint, com és freqüent, a un antic poblament o a les restes arqueològiques que hi corresponen.

[[vil]ar]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ar*

Vilardaga

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Masia del terme de la Baronia de Rialb, situada en el seu sector oriental, junt amb Colls, més amunt del Soler, aproximadament tres quilòmetres a l'est de Guàrdia i al sud de Pallerols, i un poc menys al nord-oest de Vilaplana.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Deu tractar-se d'un compost entre el substantiu *vilar* (vegeu les fitxes anteriors)¹ i un antic nom personal de l'arrel germànica DAK (potser l'etim fóra VILLARE DAGON, doncs), tal com ho és l'homònim *Vilardaga* de vers el Berguedà que sí recull i tracta l'OC (vol. iv, p. 7a36-b29), tot i que no descartaríem tampoc que el cas que ens ocupa pugui ser un reflex secundari justament d'aquest darrer, ja sigui en forma de reduplicat directe o bé a través del cognom homònim (vegeu DCVB s. v., que, bo i ignorant el topònim, el consigna com a nom de llinatge en diverses poblacions de la Catalunya oriental).²

[[[vil]ar][daga]]
antropotopònim
germànic
compost N + NP

1. Tanmateix quan, com en aquest cas, acompanya un nom personal (i sobretot un nom altomedieval) hem de veure en el substantiu *vilar* no tant el vestigi d'un antic poblament, sinó, al contrari, el lloc on degué aparèixer, potser ja vers l'època carolíngia, una mena de poblat agrícola, superior en dimensió a una mera masia, en el qual podia viure aproximadament una desena o dues de famílies (vegeu Bolòs, 1995, p. 801).

2. El mateix article de l'OC (s. v. *Dacs*, *Dacó*, *Vilardaga*) recull a més un cognom *Daga* l'any 1518 (ja plenament català, doncs, al marge del seu possible origen germànic, si bé sense descartar una relació amb la *daga* 'mena de punyal'), i ho fa en un indret de nom casualment idèntic al que ens ocupa (fins al punt que hom té la temptació de posar la menció sota sospita d'un lapsus): *Rialb de Noguera*, és a dir, el poble i municipi del Pallars Sobirà que encara avui algú s'entesta a escriure *Rialp* (vegeu OC, vol. iv, p. 7a40-b2).

Vilarnau

COM.: Segrià

REF.: CR, vol. XXIV, p. 95; ICC-*Segrià*.

Partida del sector nord-occidental del municipi d'Alguaire, situada uns cinc quilòmetres a ponent de la població, vora el canal d'Aragó i Catalunya, vers l'extrem de l'altiplà que domina bona part del terme (prolongació dels plans del Sas i la Unilla del veí terme d'Almenar), i un dels punts culminants del qual, el *tossal de Vilarnau* (vèrtex geodèsic menor, a 375 metres d'altura), situat vora seu, evidentment en pren el nom.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tot i que podria tractar-se també d'un postantropònim secundari (és a dir, un reflex del cognom *Vilarnau* ja format com a tal), hem de pensar en principi que som davant d'un compost de *vila* amb el nom personal *Arnau*, derivat del germànic ARNALD, tal com ho són els tres únics homònims que en recull l'OC, tots ells ben llunyans (el Rosselló, la Selva i el Penedès), però del tot clars des d'un punt de vista etimològic (vegeu OC, vol. VIII, p. 34b18-40).¹

[[vil]][arnau]
antropotopònim
català < germànic
compost N + NP

1. Atesa justament la llunyania d'aquests altres homònims i, en canvi, la proximitat en el marc de l'antic *Segrià* (és a dir, a la zona septentrional de la comarca actual), podem pensar si no és al lloc que ara ens ocupa, i no pas al *Vilarnau* de vers Arbúcies ni tampoc al de vora Sant Sadurní d'Anoia (que és el dilema que es planteja Coromines), que es referia un antic *capbreu de Vilarnau* «pertanyent al Marquès d'Alfarràs» (OC, vol. VIII, p. 34b37-40).

REF.: ICC-*Noguera*.

Masia (o masada, car hi ha diverses edificacions) del sector de llevant de la Baronia de Rialb, situada poc menys de tres quilòmetres dret a l'est de l'església de Sant Vicenç de Rialb, però una distància molt menor (encara no un quilòmetre) al sud del petit nucli de Pallerols; dóna nom, a més, al *barranc de Vilaró* (on es confirma l'ús sense article), que neix en aquesta zona i que, corrent durant uns cinc quilòmetres en direcció sud-oest, desemboca directament en el Rialb, per l'esquerra, un poc més avall de Palou.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat per sufixació (mitjançant -ó < -ONEM) del mateix terme *vilar* que hem vist emprat com a base de diversos topònims (vegeu *supra*, s. v. *Vilar*, i *infra*, s. v. *Vilars*, amb algun compost com *Vilardaga*), per bé que no es pot descartar que provingui directament del cognom homònim (car *Vilaró* és present com a tal en aquestes terres) i per tant d'aquell només en darrera instància.¹

[[[vil]ar]ó]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix -ó

1. Vegeu OC, vol. VIII, p. 63a46-b18 (s. v. *Villaró*), en què Coromines estudia conjuntament aquests dos parònims (ço és, el *Vilaró* que ens ocupa i el *Villaró* que dóna entrada a l'article) per bé que aviat ha de concloure que no tenen cap relació directa (tret dels transvassaments i les possibles confusions que la mateixa paronímia facilita), ja que mentre *Villaró* (topònim i cognom bàsicament solsonesos) és segons l'il·lustre etimòleg l'alteració d'un previ *Abellaró*, que al seu torn fóra derivat del zoònim *abella*, en canvi *Vilaró* és efectivament «derivat diminutiu de *Vilar*» (id., p. 63b7). Per la seva banda, el DCVB (s. v.) troba el cognom *Vilaró* en nombroses poblacions d'arreu del Principat, però, a diferència de l'OC, consigna el topònim homònim en tres indrets ben allunyats, com són Andorra, la vall de Ribes i el Camp de Tarragona. Tornant finalment a Coromines, podem afegir encara que en el diccionari etimològic es limità a apuntar que «*Vilaró* no és rar com a nom de lloc» (DECat, vol. IX, p. 281a50).

Vilars, els

COM.: Garrigues

REF.: Boleda, 1976, p. 31; GEC [supl. 1988]; ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal d'Arbeca, situada uns quatre quilòmetres al nord-est de la població, vora el canal d'Urgell i no lluny del límit amb el terme urgellenc de Belianes;¹ és especialment coneguda a causa de les importants restes d'un poblat ibèric que s'hi han trobat, i que han estat recentment excavades i presentades al públic com una de les principals estacions arqueològiques del país.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica en plural del substantiu *vilar* 'llogaret, pagesia' < baix llatí *VILLARE* (vegeu DECat, vol. IX, p. 281a35-b9),² que tot sovint té la particularitat d'alludir no tant a un lloc habitat (parasinònim o cohipònim, doncs, de *vila*, *mas*, etc.) com a un indret on es té constància (o memòria històrica) d'un antic poblament que de vegades pot remuntar fins a èpoques tan reculades com la preromana; i aquest és el cas del topònim que ens ocupa, vista la transcendència de les excavacions arqueològiques a què abans ens hem referit.

[[vil]ars]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

1. Es pot dir que és pràcticament segur, per tant, que una partida homònima situada en aqueix terme de Belianes per alguna font d'informació (vegeu GGCC, vol. IX, p. 231, d'on revertí en TS, nota 399) no és sinó la mateixa d'Arbeca que ara ens ocupa, de manera que ens abstindrem de dedicar-li una fitxa pròpia.

2. Vegeu també *supra s. v.*, tres topònims ponentins *el Vilar* que evidentment en són la versió singular, així com alguns altres casos, ja en plural, en les fitxes que segueixen la present. Pel que fa a l'OC, on es dedica un subarticle a aquest tipus toponímic, val a dir que entre les dues dotzenes de *Vilar* i els set *Vilars* que s'hi recullen (vol. VIII, p. 58a23-b18) no hi ha, per desgràcia, cap dels noms similars que hem trobat a les comarques de Ponent.

2203

Vilars, els

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 517 (nota 399).

Nom d'un indret del municipi de Guissona, als afores de la població, on hi ha una de les diverses estacions arqueològiques d'aquest terme tan extraordinàriament ric en restes històriques de l'època antiga.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Essent com som davant d'un cas vinculat directament a la vila de Guissona, tan rica (com ja ha estat dit) en restes arqueològiques, i havent-se'n trobat precisament en aquest lloc, sembla fora de dubte que s'ha d'adjudicar a aquest nom una etimologia completament paral·lela a la dels més famosos *Vilars* d'Arbeca de què ens hem ocupat en la fitxa anterior.

[[vil]ars]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

2204

Vilars, els

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del municipi de Miralcamp, que es troba al sud de la població (poc més d'un quilòmetre), prop de l'antic lloc i actual partida de Bellfort.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Igual que en els casos tractats en les fitxes anteriors, és clar que som davant d'una altra fixació en plural de *vilar* < VILLARE, i també com en aquells, la referència sembla que es deu a la presència d'un antic poblament, si bé ara no deu caldre remuntar fins a l'època ibèrica o la romana, sinó que segurament ens podem limitar a la medieval, en què, com hem vist (vegeu *supra*, s. v. *Bellfort*), hi havia prop d'aquest indret un lloc que figura fins i tot en els fogatges del segle XIV.

[[vil]ars]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

2205

Vilars, els

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida del terme municipal de Mollerussa, situada immediatament al nord-oest de l'actual nucli urbà, en direcció al Palau d'Anglesola, just entre l'antiga N-2 i l'actual autovia.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: L'etimologia d'aquest topònim ha de ser lògicament similar a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors i següents, si bé en aquest cas no tenim constància de quina antiga població (medieval o premedieval) podria haver donat peu a una tal denominació.

[[vil]ars]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

1. No sembla que es pugui confondre, doncs, amb l'homònima del veí terme de Miralcamp que hem vist en la fitxa anterior, malgrat aquest veïnatge municipal i una distància que en línia recta no supera els cinc quilòmetres entre totes dues partides, ja que es troben precisament en una situació oposada dins dels respectius termes municipals.

2206

Vilars, els

COM.: Urgell

REF.: Boleda, 1976, p. 31; GGCC, vol. IX, p. 211; TS, p. 517 (nota 399).

Nom de partida del terme municipal de Nalec, corresponent a un antic lloc d'època romànica, actualment desaparegut; es coneix també sota la versió singular, *el Vilar*.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Cas completament paral·lel, d'alguna o altra manera, als homònims de diferents comarques tractats en les fitxes anteriors, a les quals remetem; sembla que, havent-hi un referent d'època medieval, la similitud és major amb *els Vilars* de Miralcamp que no, per exemple, amb els de Guissona o Arbeca, on les restes històriques són anteriors.

[[vil]ars]

referència històrica

català < llatí

N + sufix *-ar(s)*

Vilars, font dels

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom efectivament d'una font, que es troba en el sector nord-occidental del terme de Cervià, a uns quatre quilòmetres de la població, vora la partida de *Vallseca* (i la *vall Seca* mateix).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Darrera fixació toponímica, ara com ara, del plural de *vilar* (vegeu les fitxes anteriors); en aquest cas, com en algun altre, hi ha motius per creure que amb aquest mot s'alludeix a una antiga població, avui desapareguda, ja que aquesta és la informació de què es disposa respecte no tant d'aquesta font com, significativament, de l'esmentat topònim *Vallseca* (vegeu *supra s. v.*).

[[vil]ars]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ar(s)*

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una masia de l'extrem nord-est del terme de la Baronia de Rialb, situada en un cap de turó per damunt dels vuit-cents metres d'altura, un quilòmetre i mig a llevant de Ramoneda i al sud-oest de Cortiuda, poble que pertany ja al municipi de Peramola, a l'Alt Urgell, i, doncs, pràcticament al límit amb aquesta altra demarcació; dóna nom a un curs d'aigua, la *rasa de Vila-rúbia*, que neix sota aquest lloc i que es dirigeix cap al sud-oest, on ben aviat s'uneix al barranc de Ramoneda, que esdevindrà afluent del Rialb sota el Puig de Rialb.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Som davant d'una singular fossilització de l'adjectiu llatí RUBEA 'roja' com a *rúbia* (òbviamment en composició amb *vila* < VILLAM 'casa de camp') que hi degué ésser aplicat en tant que descriptor del cromatisme predominant en l'entorn o en la seva mateixa pedra, car sembla obligat descartar un ús toponímic del fitònim culte *rúbia* (vegeu DCVB s. *v.*, i DECat, vol. VII, p. 402*a*19), que correspon tot just a la planta coneguda popularment com a *roja*.

[[vila][rúbia]]
arquitectura civil
llatí
compost N + Adj

Vila-sana

COM.: Pla d'Urgell

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 158a50-55.

Nom oficial que, per voluntat dels mateixos habitants del lloc, es donà vers l'any 1935 a la població d'*Utxafava* (vegeu *supra* s. v.) en segregar-se del municipi de Castellnou de Seana i constituir-ne un d'independent; val a dir que aquest neotopònim, malgrat l'opinió negativa de l'IEC i dels principals especialistes en la matèria, no només manté encara la seva vigència oficial, sinó que s'està consolidant d'ençà la restauració del règim autonòmic, fins al punt que entre les noves generacions d'urgellencs es comença a desconèixer que aquest lloc duia abans el secular nom d'*Utxafava*, en mala hora relegat per unes causes tan inconsistentes com són la burla dels pobles veïns («mutxa-fava!») i l'escassa sensibilitat històrica dels dirigents locals.

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 158a52: Coromines tan sols hi apunta que es tracta d'una creació moderna completament arbitrària i digna de refús.¹

ALTR. HIP.: —

[[vila][sana]]
valoració afectiva
català < llatí
compost N + Adj

1. En realitat, doncs, no es tracta en l'OC l'etimologia d'aquest nom, encara que sigui un cas evident i gairebé paradigmàtic de neotopònim d'origen oficialitzant (o potser precisament per això). Malgrat tot, ja hem comentat que aquest està consolidant-se i fins esbandint l'antiga denominació (...Ajuntament, escola, consells comarcals i rètols de carreteres hi deuen haver fet molt, sobretot en els últims vint anys), de manera que, mal que ens pesi, ara com ara s'ha de considerar que *Vila-sana* és un topònim no només existent, sinó perfectament funcional, i per tant escau a aquest treball comentar i classificar la seva etimologia. I en aquest sentit, tot deixant en el sac de les obvietats que es tracta d'un altre compost de *vila* 'població', bé caldrà situar cronològicament la independència d'aquest municipi (i, doncs, la creació d'aquest nom) vers l'època en què es dessecà el veí estany d'Ivars (el qual, malgrat el nom, es troba en més de la seva meitat precisament dins del terme d'*Utxafava*); així doncs, segurament s'ha de relacionar l'adjectiu *sana* 'que té salut' amb aquest fet, car no s'ha d'oblidar que fins a temps relativament recents els estanys i terrenys pantanosos eren un niu d'insectes i fangs, i conseqüentment de malalties infeccioses.

Vila-seca

COM.: Segrià

REF.: GEC; OC, vol. VIII, p. 22b24-26; ICC-Segrià.

Topònim de l'extrem sud-occidental de la comarca, corresponent a una petita caseria del municipi de la Granja d'Escarp, situada uns tres quilòmetres al nord-est del poble i ben just un quilòmetre a l'esquerra del Segre, i que dona nom també, vora seu, vers llevant, a una partida (avui en forma plural: *Vila-seques*) que es troba a cavall entre els termes de la Granja i de Seròs.¹

DOC.: *Vila-secha*, 1359 (OC); *Vilasecha*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Vila-seca*, 1497 (*Fog.*, p. 176); *Villasecca*, 1553 (*Fog.*).OC.: Vol. VIII, p. 16a38, 22b1: compost evident de *vila*, en aquest cas amb l'adjectiu *seca*.²

ALTR. HIP.: —

[[vila][seca]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

1. Aquesta partida de *Vila-seques*, de fet, apareix dues vegades en la cartografia actual de l'ICC: un cop dins el terme de la Granja d'Escarp, tres quilòmetres a l'est del poble i un quilòmetre al sud-est del lloc mateix de *Vila-seca* (el qual, dit sigui de passada, hi té entitat poblacional, bé que mínima, en contra de la categoria de «despoblat» que li atorga la GEC i la de mera «partida» amb què apareix en l'OC, però perfectament d'acord, no cal dir-ho, amb el significat del seu primer element, *vila*), i un segon cop, amb el mateix nom, un parell de quilòmetres més vers el sud-est, ja dins del terme municipal de Seròs, més de cinc quilòmetres al sud d'aquesta població, i de fet vora el límit amb l'esmentat terme de la Granja. D'aquesta manera, per cert, podem donar raó tant a la GEC com a l'OC, ja que si aquella diu que *Vila-seca* és un «despoblat del municipi de la Granja d'Escarp, al límit amb el de Seròs», en l'obra pòstuma de Coromines s'afirma (tot fent constar explícitament aquesta divergència, i basant-se en un mapa de l'IGC: vegeu OC, vol. VIII, p. 22b24-25) que és una partida del terme de Seròs.

2. De significació prou escaient en aquesta part de la comarca i concretament en aquesta contrada a l'esquerra del Segre (vegeu un clar paral·lisme amb topònims com *el Secà* o *Vall-seca*: *supra* s. v.). Pel que fa al primer component, *vila*, cal dir que, atesa l'entitat força menor del lloc, caldria interpretar que es tracta d'una romanalla del seu significat originari (llatí *VILLA* 'casa de camp, vil·la') i no pas un cas més, com bona part dels que hem tractat en les fitxes anteriors, del comú *vila* 'població' (< llatí vulgar *VILA*; vegeu DECat s. v.).

2211

Vila-seca

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Masia del terme municipal d'Os de Balaguer, que es troba sis quilòmetres al nord-oest d'aquesta població, just a mig camí de Tragó de Noguera, a la capçalera del *barranc de Vila-seca*, que és un afluent per la dreta, poc abans d'Os, del riu de Farfanya, i al qual evidentment dona nom, així com al *pla de Vila-seca*, que és un petit altiplà situat a ponent de la masia, tot marcant la divisòria amb els barrancs que, a diferència de l'anterior, es dirigeixen cap a la Noguera Ribagorçana, vers l'actual pantà de Santa Anna.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: És clar que en principi cal atribuir a aquest nom la mateixa etimologia que a l'homònim segrianenc que hem vist en la fitxa anterior (i la resta que es recullen també en l'OC, vol. VIII, p. 22*b*1-32), car la seque-dat de l'entorn ho confirma sense matisos.

[[vila][seca]]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + Adj

2212

Vilassos, els

COM.: Urgell

REF.: Boleda, 1976, p. 24; TS, p. 517 (nota 399).

Indret de l'antic terme de la Figuerosa (avui del municipi de Tàrraga) on s'han descobert algunes restes de les èpoques ibèrica i romana.¹

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia lògicament idèntica a la de l'homònim tractat en la fitxa següent, a la qual remetem.

[[vil]assos]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ar(sos)*

1. La citació d'un topònim *els Vilots* també a la Figuerosa, així com als llocs segarrencs de Tarroja i Bellveí, que es troba a TS, sembla que és fruit tan sols d'un lapsus de l'autor, car el que indiquen les fonts emprades és que en aquests termes (però no a Ossó, que és cas cert de derivació en *-ot*: vegeu *infra s. v.*) els noms en qüestió són efectivament *Vilassos*.

Vilassos, els

COM.: Segarra

REF.: Boleda, 1976, p. 24-31; TS, p. 517 (nota 399).

Nom amb què a la part oriental de la Ribera del Sió, entorn de Tarroja de Segarra,¹ es coneixen un o diversos llocs en què hom ha descobert restes bàsicament d'època romana.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Per bé que la morfologia d'aquest nom (lamentablement absent tant en el DCVB com en l'obra de Joan Coromines) podria fer pensar en una base *vilà* (vegeu *supra*, s. v. *Vilans*) o potser en una forma sufixada «*vilàs*» pluralitzada en *-os*, el fet que tant el cas que ens ocupa com l'homònim que hem vist en la fitxa anterior corresponguin a un lloc amb restes històriques ens obliga gairebé a relacionar-los amb el tipus *Vilar* - *Vilars* (vegeu *supra* s. v.), tan rendible en la nostra toponímia, i que freqüentment correspon a estacions arqueològiques; així les coses, caldria explicar la forma *Vilassos* segurament com l'adopció d'un segon plural analògic a partir de /bi'las/ *Vila(r)s*, similar a la de noms com *Canemassos* < *Canemars* (vegeu *supra* s. v.), i facilitada per l'existència certa del sufix *-às* (pl. *-assos*).²

[[vil]assos]

referència històrica

català < llatí

N + sufix *-ar(sos)*

1. Segons les fonts, n'hi ha en els termes (o antics termes, avui pertanyents a diferents municipis a causa de l'extraordinària irregularitat dels límits oficials en aquesta zona) de Ribera, el Llor, Bellvei i Castelnou d'Oluges, a més del de Tarroja mateix. Bé podria ser que es tractés efectivament de cinc (o quatre, o tres, o dos) jaciments diferents, però la imprecisió de les localitzacions, així com la coincidència en els noms (si bé Boleda, 1976, p. 19, a la part introductòria del seu opuscle, esmenta un simple *Vilar* a Tarroja, que pot ser un mer lapsus), unides al fet que aquells pobles es troben en un radi de tan sols tres quilòmetres entorn de Tarroja (unint-los en línia recta obtindríem una mena de trapezi), fa que considerem (encara que provisionalment) que som davant d'un mateix cas toponímic.

2. Vegeu el cas del femení *les Vilasses* precisament «a l'est de Segarra» (però de fet en l'actual demarcació de l'Anoia: vers Sant Martí Sesgueioles) esmentat per Coromines mig de passada (OC, vol. VIII, p. 16a28-33), i del qual diu que és efectivament un augmentatiu de *vila*. És difícil tanmateix el parallelisme directe amb el nostre *Vilassos*, tret que aquest fos resultat d'una mera masculinització moderna a partir de *Vilasses*, però és evident que, sense cap indici que ho avaluï, es tracta d'una hipòtesi excessivament incerta i arriscada.

2214

Vilavella

COM.: Segrià

REF.: CR, vol. XXIV, p. 44; ICC-Segrià.

Nom avui d'una partida del terme de Sudanell, situada immediatament al nord-oest del poble, de fet a tocar mateix de les seves cases, si bé a l'altra banda del canal de Seròs, aproximadament un quilòmetre a llevant del marge esquerre del Segre, on sembla que havia existit, a l'edat mitjana, efectivament una *vila vella* de Sudanell (possiblement d'arrel àrab), com posa de manifest determinada documentació en la qual aquest lloc es contraposa a una *Villam Novam* que deu correspondre a l'actual poble (vegeu *supra*, s. v. *Sudanell*).

DOC.: *Villa Veteri de Çudanel*, s. XII (CR).

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'un compost de *vila* amb l'adjectiu *vella*, en al·lusió, segons sembla (vegeu *supra*), a un nucli *vell* de la població, en contrast clar amb la *vila nova* que devia donar peu a l'actual.

[[vila][vella]]
referència històrica
català < llatí
compost N + Adj

2215

Vilella

COM.: Segarra

REF.: OC, vol. VIII, p. 14b41-42; ICC-Segarra.

Petit caseriu de l'antic terme municipal de Llanera (globalment inclòs en l'actual de Torà) que es troba en el seu sector nord-occidental, un parell de quilòmetres al nord de Vallferosa i a l'est de Padollers, lloc que pertany ja al municipi de Biosca (antic terme de Lloberola);¹ dóna nom, a més, vers el sud, a un *clot de Vilella* (en el vessant muntanyenc que fa cap a una de les capçaleres dels barrancs que en aquella zona afluïxen a la riera de Llanera), que en tot cas en confirma l'ús sense article.

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 14a7-10, 14a53: derivat per sufixació del substantiu *vila*, molt emprat en toponímia (vegeu força altres casos esmentats i mínimament tractats a OC, vol. VIII, p. 14a55-15a30).²

ALTR. HIP.: —

[[vil]ella]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-ell(a)*

1. Per raó d'aquesta proximitat amb l'antic terme de Lloberola podem identificar amb prou seguretat (entre si i d'altra banda amb la corresponent localització de la cartografia comarcal de l'ICC) les dues aparicions no exactament coincidents d'aquest cas en l'OC, ja que si en el seu article propi (s. v. *Vilella*) apareix tan sols esmentat dins una genèrica llista menor de «veïnadets, masos, fonts, etc.» (vol. VIII, p. 14b41) i se'l situa en l'esmentat terme de Lloberola (cosa que no confirma cap altra font d'informació), en canvi molt abans s'havia ja parlat d'un «veïnadet disseminat» d'aquest nom (vol. II, p. 321a9-10) efectivament dins el terme abans solsonès de Llanera.

2. Podem afegir-hi, sense risc de desencaminar-nos gaire de la realitat del lloc, i, doncs, del motiu del seu nom, que aquest degué incorporar el sufix *-ella*, en tant que diminutiu, a causa precisament de les reduïdes dimensions del veïnat, constatable des de tots els punts de vista i indirectament confirmat per Coromines mateix quan empra, com hem apuntat (vegeu la nota anterior), el mot *veïnadet*.

2216

Viles, les

COM.: Segarra

REF.: TS, p. 517 (nota 399); ICC-*Segarra*.

Nom d'una masia (i, secundàriament, de la petita partida de l'entorn) situada en el sector sud-oriental de l'antic terme de Llanera (avui municipi de Torà, si bé uns set quilòmetres lluny d'aquesta vila), entre Sant Serni i Llanera mateix, vora les cases de Puig-
cernau o Puig-arnau.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament aquest topònim és una fixació simple del plural de *vila*, entenent aquest substantiu probablement en l'antiga accepció de 'masos', és a dir, com a derivat directe del llatí vulgar *VILAM* (pl. *VILAS*), corresponent al clàssic *VILLAM* (vegeu DECat, vol. IX, p. 280a15-56).

[viles]
arquitectura civil
català < llatí
simple (morf plural)

REF.: GEC; TS, p. 517-520; OC, vol. VIII, p. 15a41-49.

Poble de la vall del Corb, agregat al municipi de Sant Martí de Riucorb, dins l'antic de Rocafort de Vallbona, i situat vora la riba esquerra del riu, un parell de quilòmetres a ponent de Rocafort i poc més d'un a llevant de Sant Martí de Maldà; consta documentalment que, si més no durant un temps, havia dut el nom de *Vilamaianor* o *Vilamanyanor* (vegeu *supra* s. v.), i és possible que calgui vincular aquest nom llatí amb la presència d'una villa romana, les restes de la qual foren descobertes el segle XIX arran de la famosa rubinada de Santa Tecla.

DOC.: *Vileto*, 1180 (OC); *Vilet*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; TS).

OC: Vol. VIII, p. 15b10-19: derivat diminutiu de *vila*, si bé evidentment irregular en tant que, a diferència del mot base, presenta gènere masculí; això es podria explicar com una formació popular de tipus expressiu, tal volta ponderativa de la disminució mateixa (vegeu el possible paral·lisme amb casos com *casa* > *casot* i *casull*, *rosa* > *Rosó*, etc.).

ALTR. HIP.: Una altra hipòtesi plantejada pel mateix autor davant el relatiu escepticisme que li provoca l'explicació anterior no en resol pas l'enigma, ja que cau al seu torn en una també incerta metàtesi consonàntica, difícil en mots tan usuals: es tractaria d'una alteració de *l'Olivet* (derivat diminutiu o més aviat col·lectiu del fitònim *oliu*: vegeu *supra*, s. v. *Montoliu*) a través d'una transposició *l-v* > *v-l* i la consegüent reinterpretació de la síl·laba inicial com l'article masculí *lo* (vegeu OC, vol. VIII, p. 15b20-40).¹

[[vil]et]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-et*

1. Malgrat alguns casos potser paral·lels que Coromines mateix n'aporta (vegeu *infra*, s. v. *Vilot*), l'illustre etimòleg ha d'acabar tanmateix el paràgraf valorant que, en conclusió, també aquesta alternativa és incerta, o com a mínim, de moment, massa fluixa per desbancar la simple sufixació de *vila*, tot i els punts febles d'aquesta hipòtesi: «quedem en dilema: la derivació de *vila* acceptable però dubtosa i la imprecisa metàtesi de OLIVETUM» (OC, vol. VIII, p. 15b42-44). Val a dir que ja a TS, p. 517, començàvem el corresponent article remarcant la incongruència de gènere que fet i fet és el nucli d'aquest problema etimològic, i que també ja llavors havíem d'acabar acceptant, sota l'explicació d'una «finalitat expressiva» (TS, p. 518). Aprofitem la nota per descartar, un cop més amb Coromines, altres idees més vagues, com ara una vinculació amb la llengua àrab (vegeu OC, vol. VIII, p. 15b41).

2218

Vileta, la

COM.: Segrià

REF.: OC, vol. VIII, p. 15a34-37.

Topònim menor del terme municipal d'Alfés, recollit i esmentat tan sols per Coromines.¹

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 14a7-10: derivat diminutiu directe de *vila*.

ALTR. HIP.: —

[[vil]eta]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

1. Ens preguntem si aquest cas pot tenir connexió amb la massa incerta al·lusió que, en un article molt proper del mateix OC (vol. VIII, p. 16a10), Coromines fa a un lloc dit *lo Vilot* «cap a Alfés o Alcarràs» (i que certament resulta ser cap a Alcarràs, i encara dues vegades: vegeu *infra*, s. v. *Vilot*). O si, per contra, hi ha hagut alguna confusió o un lapsus factual en la transmissió de la informació i, en realitat, es tractava de l'homònim garriguenc de què ens ocuparem en la fitxa següent, atesa la constància que encara se'n té. Sigui com sigui, res d'això no passa de ser una mera suposició sense base demostrable, i per tant, un cop expressat si més no el dubte, preferim deixar les coses tal com estan, i tractar cadascun d'aquests casos en fitxes diferents.

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom amb què es coneix un indret del terme de la Pobla de Cérvoles, que es troba uns tres quilòmetres al nord-oest de la població, vora els masos de la Fumada i del Perico, i on significativament hi ha les restes arqueològiques d'un antic assentament humà.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Es tracta òbviament de la fossilització toponímica d'un diminutiu de *vila*, tal com ho són els seus diversos homònims (vegeu uns pocs exemples a OC, vol. VIII, p. 15a34-39, entre ells un de vers el Segrià al qual hem dedicat la fitxa anterior), i en aquest cas, atesa la coincidència segurament no gens casual amb l'emplaçament d'unes restes històriques, podem pensar que el nom fa referència a l'existència en altres temps d'un nucli habitat (que no cal que fos una veritable *vila*, sinó simplement una *villa*, ço és un mas o casa de camp, descendent tipològic i lèxic de les *VILLAE* romanes).¹

[[vil]eta]
arquitectura civil
català < llatí
N + sufix *-et(a)*

1. Àdhuc, estirant més la corda fins a entrar en el camp de les suposicions, potser es pot relacionar aquest nom amb l'immediatament veí de *la Fumada* (mas i partida), car és prou creïble que la desaparició com a tal d'aquesta *vileta* es degués a un incendi, ja fos forestal o relacionat amb conteses bèl·liques (vegeu el possible paral·lel d'una dotzena de topònims del tipus *la Socarrada*, *Socarrats*, etc.: *supra* s. v.). A més, el fet que, tal com hem anotat en el seu moment (vegeu *supra*, s. v. *Fumada*), a aquest topònim hi correspongui una antiga caseria i granja pobletana, ens ofereix no només una corroboració versemblant de l'existència d'un lloc habitat en aquest indret, sinó possiblement el seu mateix epònim.

REF.: GEC; TS, p. 520-522; G.-Biosca, p. 167-170; OC, vol. VIII, p. 66a5-33.

Població i municipi del sector sud-oriental de la comarca, vers el naixement del riu de Set (que en marca la ratlla de separació amb la Pobra de Cérvoles) i situat, com aquest darrer, en els vessants septentrionals de la serra de la Llena, que justament aquí, al límit amb el terme de Vilanova de Prades, assoleix el seu punt més alt (1.023 metres); avui és habitual (si bé no del tot general: vegeu OC, vol. VIII, p. 66a9-10) l'ús del topònim amb article, però la documentació demostra que en aquest cas és un element es-puri, afegit de forma sistemàtica tan sols vers el segle xv.

DOC.: *Velosel*, 1067 (*Lib. Feud.*, doc. 252, TS; OC); *Velosel*, 1155 (G.-Biosca, p. 167); *Velosel*, 1170 (G.-Biosca, p. 219-220); *Velosello*, 1174 (G.-Biosca, p. 167); *Vello-sel*, 1175 (Font Rius, doc. 153; OC); *Velosel*, 1178 (OC); *Velosel*, 1179 (*Lib. Feud.*, doc. 188; TS); *Velosell*, 1184 (OC); *Velosello*, 1184 (Font Rius, doc. 171; TS; CR, vol. XXIV, p. 57); *Vello-sello*, 1191 (OC); *Velosel*, 1194 (OC); *Velosello*, 1202 (Font Rius, doc. 217; TS); *Velosello* / *Velosel*, 1207 (Bisson, doc. 168; TS); *Velosello*, 1209 (Bisson, doc. 121); *·ez Velosel* / *Velosello*, 1225 (Font Rius, doc. 245; TS; OC); *Velosello* / *·ez Velosel*, 1236 (Font Rius, doc. 267; TS); *Velosello*, 1271 (Font Rius, doc. 319; TS); *Ve-losello*, 1279-1280 (TS); *·el Vello-sell*, s. XIII (Font Rius, doc. 319, nota); *Velosello*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; TS); *Va-losell*, 1359 (OC); *Velusell*, s. XIV (Font Rius, doc. 319, nota); *·el Vello-sel* / *·el Velosel*, 1445 (Altisent, p. 131, 133); *lo Vallusell* / *·el Valusell*, 1553 (*Fog.*; TS); *lo Valusell*, 1561 (*Fog. 1553*; TS).

OC.: Vol. VIII, p. 66a34-53: tal com posa de manifest la presència constant de la síl·laba *Ve-* en tota la documentació medieval d'aquest nom (i encara *Va-* al segle XVI), no som pas, com podia semblar a primer cop d'ull, davant d'un altre compost o derivat de *vila*, sinó d'un topònim d'origen completament diferent que, només en època contemporània, i a causa d'una analogia o falsa etimologia, ha adoptat el començament *Vil-* actual (tanmateix alterat en *Vir-* i *Vin-*, per dissimilació, en diversos pobles de la zona: vegeu OC, vol. VIII, p. 66a9-13); en concret, Coromines proposa una derivació en *-ELLUM* del llatí *VILLOSUS* 'pelut, eriçat' (amb i breu > /e/), probablement amb el sentit translativi de 'embardissat, ple de bosquina', molt adient a la realitat física d'aquesta contrada, i en la qual derivació la *-LL-* de l'arrel llatina no hauria donat /k/, sinó /l/ per influència mossàrab.

ALTR. HIP.: El mateix autor descarta altres possibles vies, completament incertes, com una relació amb l'antropònim germànic *OSGILD* (vegeu OC, vol. VIII, p. 66b6-9), i evidentment el mateix cal fer amb les temptatives encara a partir de *vila* assajades a TS, p. 520-522.

[[[vil]os]ell]
fitotopònim
llatí
Adj + sufix *-ell*

2221

Vilot, lo

COM.: Urgell

REF.: Boleda, 1976, p. 31.

Indret de l'antic terme d'Almenara (inclòs en el municipi d'Agramunt, doncs) on hi ha les restes d'un antic poblat, sembla que d'època aràbiga, i en especial nombroses sitges; es troba en el vessant meridional de la serra d'Almenara, prop del canal d'Urgell, aproximadament un quilòmetre a ponent de l'Almenara Alta i un poc més al nord-est de Tarassó.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Atesa l'esmentada presència de les restes d'un antic poblat, és del tot clar, en aquest cas més que en altres (vegeu les fitxes següents), que el derivat *Vilot* deu fer referència a aquest fet, de manera que som davant d'un topònim perfectament emparentable amb els diferents *Vilars* o *Vilassos* que hem analitzat en el seu moment (vegeu *supra* s. v.), si bé ara amb el valor afegit de poder datar la creació d'aquest tipus nominal a l'època medieval, posterior al domini musulmà.

[[vil]ot]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ot*

1. De fet aquest lloc apareix indicat en la cartografia comarcal de l'ICC amb el símbol corresponent a les restes arqueològiques (tres punts en forma de triangle), però no s'hi consigna cap topònim.

REF.: OC, vol. VIII, p. 16a8-12; ICC-Segrià.

Nom d'un lloc («paratge suburbà de Lleida» segons l'OC) avui conegut per l'explotació agropecuària que s'hi instal·là aprofitant el pas del ferrocarril (vegeu ICC-Segrià, en què figura com a petit nucli de poblament, sota la forma *el Vilot*), que es troba en el sector septentrional del terme d'Alcarràs, uns vuit quilòmetres al nord-nord-oest d'aquesta població i uns deu quilòmetres dret a l'oest de Lleida, al peu de l'altiplà de la Sardera; hi ha allí un turó de 280 metres d'altura que, de fet, és una rèplica meridional, com el veï tossal de Vallseca, de l'esmentat altiplà.¹

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 16a12-26: segons Coromines podria ser una alteració per *l'Obilot* (pura resegmentació a causa d'una etimologia popular), essent aquesta forma la designació de la propietat (d'aquí l'article definit) d'un personatge anomenat *Obilot*, nom certament documentat des de l'edat mitjana i típic de vers Lleida (segons que Lladonosa comunicà a Coromines), i que l'autor de l'OC creu format, primerament com a renom, a partir del zoònim *obilot*, que no és sinó una variant dialectal per metàtesi d'*olibot* (derivat d'*òliba*).

ALTR. HIP.: Malgrat les bases antroponímiques prou fermes de l'anterior hipòtesi, creiem que els seus viarany derivatius són massa complexos, i que més aviat la influència entre el nom de lloc i el de persona podia haver estat justament la inversa (com en tants casos: un topònim que genera un renom o cognom); així les coses, preferirem considerar aquest nom com una mera sufixació expressiva a partir de *vila*, tal com ho és, en diminutiu (i, significativament, també masculí), el cas de l'urgellenc *el Vilet* (vegeu *supra* s. v.); tot just l'existència d'aquest paral·lel, unida a la de força altres topònims *lo Vilot* a les terres de Ponent (tanmateix no esmentats per l'OC: vegeu les fitxes anterior i següents), ens sembla que reforça aquesta hipòtesi alternativa, que ara com ara preferirem.

[[vil]ot]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ot*

1. Sembla no només lícit, sinó gairebé obligat deduir que un secundari *lo Vilet*, potser alteració de *l'Olivet*, que Coromines esmenta de passada a propòsit del dilema etimològic del topònim urgellenc *el Vilet* (vegeu *supra* s. v.), dient-ne que és un «nom de partida del Baix Segrià (cap a Alcarràs)» (OC, vol. VIII, p. 15b24-26), però que tot just ho «recorda» (és a dir que no en té la nota certa a mà en el moment de redactar aquest passatge), no és sinó un lapsus memorístic de l'autor, és a dir, una mera confusió justament en lloc d'aquest *lo Vilot* de vers Alcarràs que ara ens ocupa (si no del ben proper, de vora Sucs, que tractarem més endavant: vegeu *infra*).

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Belcaire d'Urgell situada immediatament al sud-est de la població, entre Filella de Dalt i Filella de Baix, vora la carretera principal, en direcció a Anglesola.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Malgrat l'existència d'una difícil hipòtesi alternativa proposada per Joan Coromines (vegeu OC, vol. VIII, p. 16a8-26, en relació a l'homònim del terme d'Alcarràs tractat en la fitxa anterior), el més probable és que en el cas que ens ocupa, així com en el de la resta d'homònims que veurem en les fitxes següents (absents semblantment de l'OC), siguem davant d'un particular tipus toponímic *Vilot*, ben rendible a les nostres comarques, que des d'un punt de vista morfològic sembla ser un derivat augmentatiu, amb intenció expressiva, en masculí, del substantiu *vila* o dels seus precedents etimològics (fins a cert punt paral·lel dels també masculins *Vilet* i *Vilar*: vegeu *supra s. v.*), i que, des d'un punt de vista semàntic, sol fer referència (semblantment també a l'esmentat *Vilar*, amb les seves variants *Vilars*, *Vilassos*, etc.) a un antic nucli de poblament (en aquest cas *Filella*?) o fins i tot a la presència de restes arqueològiques, tal volta mig ocultes, tal volta perdudes ja en la memòria de les generacions locals.

[[vil]ot]

referència històrica

català < llatí

N + sufix *-ot*

2224

Vilot, lo

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una partida muntanyenca del terme municipal de Camarasa, situada set quilòmetres i mig al nord d'aquesta població, però tan sols un parell al nord-est de l'antic poble de la Maçana, al peu del tossal dels Tres Batlles, i, doncs, vora el límit amb el terme d'Alòs de Balaguer.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Podem suposar, malgrat que en aquest cas el topònim es troba relativament lluny de qualsevol nucli habitat i que no tenim constància de restes arqueològiques, que aquest nom és paral·lel als homònims que tractem en les fitxes anteriors i següents, en bona part dels quals es constata, així com en els parònims *Vilars* i *Vilassos*, una relació estreta amb aquesta mena de vestigis històrics.

[[vil]ot]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ot*

REF.: CR, vol. XXIV, p. 214-215; ICC-Segrià.

Nom del turó de 287 metres d'altura (amb vèrtex geodèsic menor) que presideix el lloc de Sucs (adscrit al municipi de Lleida, si bé es troba uns vint quilòmetres lluny de la ciutat i en canvi és ben proper a Almacelles), immediatament a llevant del poble i al nord del nucli de Suquets;¹ escau afegir que hi ha restes arqueològiques.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Igual que en el cas de l'homònim de la mateixa comarca tractat anteriorment (vegeu *supra* per a més explicacions) i en el d'altres de les comarques veïnes (vegeu les fitxes anteriors i següents), considerarem que es tracta d'un cas més de *vilot* dins la família lèxica de *vila*, tot descartant de moment altres alternatives a partir d'incerts noms de persona postzoonímics del tipus *Obilot*; la presència d'unes restes arqueològiques és el factor que permet decantar-se de manera gairebé definitiva a favor de l'anterior hipòtesi, ja que es tracta d'un element referencial bàsic que molts dels topònims del tipus *Vilot* comparteixen amb altres com *Vilars* o *Vilassos* (vegeu *supra s. v.*).

[[vil]ot]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ot*

1. Es troba, doncs, relativament a prop de l'homònim del terme d'Alcarràs tractat anteriorment (i que és l'únic present en l'obra de Coromines): concretament *lo Vilot* que ara ens ocupa és a deu quilòmetres en línia recta, vers el nord-oest, respecte d'aquell. Tanmateix és una distància suficient (i d'altra banda és prou evident llur separació real, sense vincles aparents) com per considerar que es tracta molt probablement de dos casos toponímics diferents.

2226

Vilot, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Nom d'un indret del terme municipal de Vila-sana, situat de fet al límit mateix de la població, vers el nord-est, vora el camí d'Ivars.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Si ens atenem al significat més probable d'aquest nom (vegeu els seus homònims en les fitxes anteriors), és ben possible que es tracti d'una al·lusió a un sector de poblament antic, tal volta preromànic, de la vila que fins al segle xx era anomenada *Utxafava*.

[[vil]ot]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ot*

Vilots, los

COM.: Urgell

REF.: Boleda, 1976, p. 24; TS, p. 517 (nota 399).

Nom d'un indret del terme d'Ossó de Sió on es descobriren a mitjan segle ^{xx} les restes d'una villa o un poblat romà del baix imperi, prou conservades com per poder-hi distingir les diferents estances de les cases.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Topònim plenament similar als tractats en les fitxes anteriors (i altres encara), amb la sola diferència de la datació de les restes arqueològiques en qüestió (cosa que tanmateix no té per què afectar l'antiguitat del *nom*) i del seu nombre plural, que el fa més similar encara als diferents *Vilars* i *Vilassos* a què hem anat fent referència (vegeu *supra* s. v.).

[[vil]ots]
referència històrica
català < llatí
N + sufix *-ot(s)*

REF.: GEC; DECat, vol. IX, p. 330*b*3; OC, vol. VIII, p. 61*b*14-15.

Poble del municipi d'Artesa de Segre, que es troba uns quatre quilòmetres al nord-est del seu cap, com ell a l'esquerra del Segre, un poc més enllà del Pont d'Alentorn en direcció a Collfred, i gairebé equidistant un parell de quilòmetres tant d'Anyà com d'Alentorn, si bé a l'altra banda del riu.

DOC.: *Vidoves*, 1119 (CR, vol. XVII, p. 172); *Vidues*, 1131 (CR, vol. XVII, p. 172); *Viduis*, 1179 (CR, vol. XVII, p. 114); *Vidones*, 1187 (Fité, p. 220); *Viduis*, 1202 (OC, vol. IV, p. 444*b*2); *Vidues*, 1209 (Bisson, doc. 121); *Viduis*, 1283 (*Ll. Verd*, doc. 4); *Vilves*, 1497 (*Fog.*, p. 153); *Vilves*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VIII, p. 61*b*15-18: fixació en plural de l'antic mot *vilva*, que no és sinó una variant arcaica de l'actual *viuda* < llatí *VIDUA*, producte d'una regressió *u* > *l* a partir de l'estadi *viuva*, que és la forma patrimonial altomedieval (vegeu DECat, s. v. *viuda*, especialment p. 330*a*46-*b*3); el seu ús toponímic es deu justificar per la presència en aquest lloc (o la propietat) d'unes dones efectivament *viudes*.¹

ALTR. HIP.: —

[vilves]
referència històrica
català < llatí
simple

1. Aquest topònim, tot i que no hi té entrada pròpia, és al·ludit en l'OC en diverses ocasions: a banda del passatge indicat del volum VIII (s. v. *Vilba*, paradoxalment per negar qualsevol relació entre els dos parònims), se'n troben mencions almenys al vol. IV, p. 26*b*45-46 (s. v. *Dosserós*, per comparació amb una altra referència familiar, en aquest cas al llatí *SORORES* 'germanes') i al vol. II, p. 351*b*51-53 (s. v. *Barolès*, a propòsit d'una hipòtesi no preferent per a aquest nom nord-oriental; val a dir que paradoxalment és en aquest breu passatge quan Coromines apunta més explícitament una explicació per al nostre *Vilves*: «devia ser d'unes viudes»). Això a banda, diguem encara que, tal com hem reflectit en els apartats inicials de la present fitxa, és s. v. *Isanta* - *Isot* que es troba de passada una menció documental d'aquest topònim, i que, a més, ja s'hi havia fet referència en el DECat, s. v. *viuda* (i encara abans, a *Lleures*, p. 209 [nota 13], a propòsit d'aquest mateix mot).

Vimpèlec [o Vimpeli]

COM.: Pla d'Urgell

REF.: DCVB; GEC; DECat, vol. IX, p. 286a51; G.-Biosca, p. 162-163; OC, vol. VIII, p. 68b36-51; CR, vol. XXIV, p. 86, 99; Eritja, p. 73-75.

Nom d'un antic lloc i després terme despoblat del municipi de Torregrossa (absent, però, de la cartografia comarcal de l'ICC), del qual consten també, a més de *Vimpèlec*, les variants *Vimpèlic* (local, amb el típic tancament dialectal *-ec > -ic* àton) i *Vimpe-li* (que és com li dona entrada el DCVB, i també la GEC, tot indicant aquesta que *Vinpèlec* és la forma antiga).

DOC.: *Avi<n>peleg*, 1161 (Font Rius, doc. 116; G.-Biosca, p. 162; OC; Eritja, p. 73); *turris d.Avinpelach*, 1170 (G.-Biosca, p. 219; OC); *Vinpelech*, 1176 (OC); *Vimpelec*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 120); *Vimpelet*, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 139); *Vimpelech*, 1285 (OC); *Vimpelech*, 1358 (*Fog.*, p. 125); *Vimpelech*, 1359 (DCVB; OC); *Vinpelech*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87).

OC: Vol. VIII, p. 68b52-55, 69a7-13: etimologia aparentment àrab (hom diria que de la fructífera sèrie *Ibn > Vin-*: vegeu les fitxes següents) però que en realitat respon a una composició entre dos elements romànics, si bé certament de tipus mossàrab; en concret es tractaria d'un primer component derivat de PINNA 'penyal' (vegeu paral·lels bàsicament mallorquins a OC, vol. I, p. 69, s. v. *Bini*) i d'un segon element que sembla ser l'antic mot *pèlec* < llatí PELAGUS 'indret de fondes aigües' (que es troba precisament en altres topònims del sud-oest del Principat: vegeu OC, vol. VIII, p. 68b55-69a3), en genitiu PELAGI (terminació que explicaria la variant *Vimpeli*), d'on s'obté la formació PINNA PELAGI 'roca de l'estanyol'.¹

ALTR. HIP.: Coromines mateix nega altres possibilitats, com una derivació del llatí PALLAX 'mossota' o una relació amb el nom personal PELAGIUS > *Pelai* (vegeu OC, vol. VIII, p. 69a4-7); tanmateix ateses les mencions documentals del segle XII amb l'inici *Avin-*, potser caldria no descartar definitivament que, com tants altres noms similars (i com ja s'apuntava en el DCVB), el primer element d'aquest compost sigui efectivament un derivat de l'àrab *Ibn* 'fill de, el de', encara que sigui precedint un element efectivament no aràbic, tal com al capdavall s'esdevé en altres casos.

[[vim]][pèlec]
hidrotopònim
mossàrab
compost N + N

1. La mateixa llició etimològica aparegué extractada abans, s. v. *pèlag* (OC, vol. VI, p. 184b36-42), on també es troben altres topònims amb aqueix element lèxic derivat del llatí PELAGUS (vegeu íd., p. 184b9-35), alguns dels quals (que tanmateix es coneixen només mitjançant unes mencions imprecises del segle XII) semblen localitzables tot just vers aquestes comarques de Ponent. D'altra banda, cal apuntar que ja també en el diccionari etimològic (i a desgrat de la norma establerta per l'autor de no tractar-hi noms propis) Coromines havia deixat clar, mitjançant una breu anotació (que no article) en el seu punt alfabètic, que «*Vimpeli*, és obvi que no és aràbic tenint *-p-*» (DECat, vol. IX, p. 286a51); a destacar que hi emprà la forma *Vimpeli*, a diferència del que farà en l'OC, de manera que podem deduir que l'anotació ha estat inclosa tan sols amb la finalitat de contradir el corresponent article del DCVB, on efectivament Moll, tot grafiant-ho *Vimpeli*, havia escrit que l'etimologia era «probablement d'origen aràbic» (tot i declarar que «l'element final *-peli* és d'origen obscur»).

REF.: GEC; TS, p. 523-524; OC, vol. VIII, p. 72b25-48.

Població i municipi del sud-est de la comarca, en contacte amb la Conca de Barberà, de fama per les seves pedreres i també a causa de les vies de comunicació que el travessen (carretera, ferrocarril, autopista...: és a mig camí entre les Borges Blanques i Montblanc); n'empren el nom, a més, diversos elements menors de la zona, entre els quals dos corrents d'aigua del sistema de la Femosa: la *vall de Vinaixa*, que de fet n'és una de les capçaleres, i, més al sud-oest, la *vall de les Comes de Vinaixa*, que travessa els termes de l'Albi i les Borges Blanques (vegeu ICC-*Garrigues*, i també GEC i TS, nota 406).¹

DOC.: *Avinaxa*, 1151 (Font Rius, doc. 88; TS; CR, vol. XXIV, p. 62, 271); *Avinaixa* / *Abnaxa* / *Abnazxa*, 1151 (Font Rius, doc. 86; TS); *Avinaixa*, 1152 (Font Rius, doc. 90; TS); *Avinaxa*, 1153 (OC); *palatio de Avinaxa*, 1154 (OC; CR, vol. XXI, p. 50); *Avinaxa*, 1172 (*Poblet*, doc. 335; TS); *Avinaxa*, 1187 (TS; OC); *Auinaxa*, 1191, 1194, 1195 (OC); *Vinaxa*, 1196 (OC, vol. VII, p. 180a24); *Avinaxa*, 1198 (TS; OC); *Avinaxa*, 1204 (OC); *Avinaixia*, 1209 (Bisson, doc. 121; TS); *Auinaixa*, 1253 (OC); *Avinaxia*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*; TS); *Vinaixa*, 1304, 1358 (*Fog.*; TS); *Vinaxa*, 1358-1359 (*Fog.*; TS); *Vinaxa*, 1359 (OC); *Vinaxa*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 84; TS); *Avinaxia*, 1389 (OC); *Uinaxia*, 1420 (OC); *Vinaxa*, 1446, 1447-1448 (Altisent, p. 139, 156); *Vinaxa*, 1497 (*Fog.*, p. 293); *Vinaxa*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. VIII, p. 72b49-54: d'origen aràbic prou evident, derivat de *Ibn 'Ashiya* 'fill d'Aixa', essent aquest un nom personal molt freqüent en el món islàmic, inclòs l'antic Al-Andalus.

ALTR. HIP.: —

[[vin]][aixa]
antropotopònim
àrab
compost N + NP

1. Efectivament, en totes tres fonts figuren ben diferenciats aquests dos cursos d'aigua, i curiosament (cosa que al capdavant en confirma la diferenciació) en cadascuna d'elles varien un poc llurs noms. Pel que fa al primer, afluent o capçalera de la Femosa que neix a llevant de Vinaixa, sota Tar-rés, i que travessa tot el terme de Vinaixa, per Sant Bonifaci, en direcció als Omellons i la Floresta, figura en la GEC com a *riera de Vinaixa* (o *Brugosa*) i en TS com a *torrent de Vinaixa*, mentre que en la cartografia de l'ICC hi diu *vall de Vinaixa*, però no com a hidrònim, sinó com la corresponent vall orogràfica, essent *fondo Major*, allí, el nom del seu curs d'aigua. Pel que fa al segon, més allunyat (si bé neix també prop de Vinaixa, a mig camí de l'Albi), és *barranc de les comes de Vinaixa* a la GEC i *vall de les Comes de Vinaixa* a l'ICC, però simplement *Coma de Vinaixa* a TS.

Vinatesa

COM.: Segrià

REF.: GEC; CR, vol. XXIV, p. 215; ICC-Segrià.

Antic terme rural, que fou propietat del capítol de la seu de Lleida, i avui nom de partida, que es troba uns set quilòmetres al sud-est d'aquesta ciutat, pràcticament a cavall entre el seu actual terme municipal i el d'Artesa de Lleida,¹ uns quatre quilòmetres a ponent d'aquesta població; dóna nom a una moderna *sèquia de Vinatesa*, del sistema del canal d'Urgell, el qual tanca aquesta zona pel sud, separant-la de Vinfaro (Alfés) i la Cogullada (encara del mateix terme de Lleida).

DOC.: *Vinatea*, 1358 (*Fog.*, p. 124).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla un compost aràbic com els ja tractats *Vimpèlec* o *Vinaixa* (vegeu les fitxes anteriors), o també (vegeu les fitxes següents) *Vinavita*, *Vinfaro*, *Vinferri*, *Vinganya* o *Vinquint*, tots ells molt o poc en aquesta zona (ultra altes no gaire llunyans vers migdia: *Vimbodí*, *Vinaròs*, etc.); però, semblantment a alguns d'ells, pot ser que no es tracti pas d'un compost de l'usual àrab *Ibn* 'fill de' amb un antropònim, sinó d'un derivat mossaràbic de PINNA 'penya', en aquest cas tal volta amb l'adjectiu també d'origen llatí *tesa* < TENSA 'tibant, estesa' (vegeu DCVB, s. *v. tes*, on s'informa que és justament un dialectalisme valencià), que certament es troba en altres noms de lloc catalans sobretot a partir del seu ús com a apellatiu orogràfic, tant en masculí (fóra el cas del pellarès *Teso*) com en femení (vegeu OC, vol. VII, p. 269a21-270a8).

[[vina]][tesa]]

orotopònim

mossàrab

compost N + Adj

1. De fet, mentre la GEC (s. *v.*) afirma que es tracta d'un «despoblat del municipi d'Artesa de Lleida (Segrià), al límit amb el de Lleida», en la cartografia comarcal de l'ICC la partida d'aquest nom figura de ple dins del terme municipal de Lleida, si bé certament prop del límit amb el de la veïna Artesa. Estranyament, aquest cas no apareix de forma directa ni tampoc indirecta en l'OC.

Vinavita

COM.: Pla d'Urgell

REF.: G.-Biosca, p. 170-172; OC, vol. VIII, p. 74b40-45; Eritja, p. 80-81; ICC-*Pla*.

Nom d'un antic suburbi de la Lleida sarraïna, esmentat en determinada documentació medieval, i avui, segons Coromines, d'una partida del terme de Palau d'Anglesola; molt probablement, doncs, encara que d'entrada pugui sobtar, cal identificar-hi la *torre de la Benita* (*sic*)¹ que apareix en la cartografia comarcal de l'ICC a l'angle sud-occidental del terme del Palau d'Anglesola, uns quatre quilòmetres a ponent d'aquesta població i una distància similar a llevant de Bell-lloc, però tan sols un quilòmetre al nord de Sidamon, vora l'actual autovia.

DOC.: *Avinavita*, 1158 (Font Rius, doc. 108; Eritja, p. 67); *turrim d'Avinabita*, 1170 (G.-Biosca, p. 219; OC; Eritja, p. 21, 24, 35); *Vinavita*, 1179 (G.-Biosca, p. 170); *Benavida* \ *Avinabida*, 1201 (G.-Biosca, p. 170; OC); *Avinabida*, 1217 (G.-Biosca, p. 170).

OC: Vol. VIII, p. 74b45-48: possiblement, malgrat l'aparença, no és un compost de l'àrab *Ibn* 'fill de', sinó, com alguns altres topònims amb el mateix inici (vegeu *supra*, s. v. *Vimpèlec*), una variant fonètica d'un compost mossàrab de PINNA 'penyal', en aquest cas amb VITEM 'parra, sarment' (d'on *vit*), i concretament potser en genitiu plural PINNA VITUM 'penya de les parres'.

ALTR. HIP.: —

[[vina][vita]]
fitotopònim
mossàrab
compost N + N

1. I encara més si tenim present la forma *Benavida*, present en un document de l'any 1201, que Coromines mateix esmenta i que és més acostada a la sorprenent versió emprada actualment per la cartografia oficial, que sens dubte ha estat alterada per etimologia popular.

REF.: DCVB; GEC; CR, vol. xxiv, p. 77, 112-113; OC, vol. viii, p. 71a22-32; ICC-Segrià.

Antiga població, abandonada vers el segle xvii i avui desapareguda com a tal, el nom de la qual tanmateix roman com a partida de terme, i també designant un tossal i una masia, al nord del municipi d'Alfés, un parell de quilòmetres al nord-est del poble, vers on hi ha actualment l'àrea de servei de l'autopista, i no lluny del límit amb els termes municipals de Montoliu, Albatàrrec i Lleida pels sectors del pla de Tabac, Pedrós, Vinatesa i l'Astor.¹

DOC.: *Avinfarau*, 1148 (CR, vol. xxiv, p. 39); *Vinifare*, 1358 (*Fog.*, p. 124); *Vinfaren*, 1359 (OC); *Vinfareu*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 87); *Vinfaro* / *Vinfarro*, 1497 (*Fog.*, p. 161, 187); *Binfaro*, 1553 (*Fog.*).

OC: Vol. viii, p. 71a32-38: de l'àrab *Ibn Hārūn*, en què es troba el típic *ibn* 'fill de' i un prou conegut antropònim *Harun* que deu derivar de l'arrel *hur* 'audàcia'.²

ALTR. HIP.: —

[[vin]][faro]
antropotopònim
àrab
compost N + NP

1. És fora de dubte que la forma oxítona *Vimfaró* consignada pel DCVB a l'entrada de l'article corresponent és un mer error dels redactors d'aquesta obra (tal com ja assenyalà Coromines a DECat, vol. ix, p. 286a50-51 i ho repetiria a OC, vol. viii, p. 71a27-28), potser induït per les seves fonts d'informació o per l'antic prejudici contra els acabaments en *-o* àtona. Pel que fa a la grafia *Vim-* inicial, discutible però possible (vegeu *supra*, s. v. *Vim-pèlec*, o el cas ben conegut de *Vimbodí*, però també *infra*, s. v., el contraexemple més proper de *Vinferri*), és clar que es tracta de la sistemàtica assimilació de la consonant nasal davant de /f/, amb resultat [m]. Finalment, aprofitem la nota per indicar que es coneixen altres variants formals d'aquest topònim, com ara *Avinfaro* (vegeu *infra*, s. v., el cas *Vinganya* - *Avinganya*), *Binfaro* (vegeu també alguna grafia *Binferri* per a aquest nom relativament veí, abans alludit) i fins una cada cop més popular *Mimfaro* (o *Mimfaru*), amb evident assimilació consonàntica (GEC; OC, vol. viii, p. 71a24-30).

2. Cas tractat també, dins el mateix OC, en tres altres ocasions a propòsit d'alguns parònims: vol. ii, p. 248a35-36 (s. v. *Aro* [*Beniaro*]); vol. iii, p. 82b42-43 (s. v. *Borges* [*Butxafaró*]); i vol. iv, p. 198b55-56 (s. v. *Fato* [*Benifato*], en què s'explicita una necessària forma intermèdia *Vinfàron*). A més, aquest topònim havia estat també alludit, ben abans, a *Lleures*, p. 202 (nota 6), dins una sèrie d'exemples de *-o* final mossaràb, però justament per destacar-l'en, atesa l'etimologia plenament àrab *Ibn Harūn* ja llavors apuntada.

REF.: DCVB; GEC; G.-Biosca, p. 201; OC, vol. VIII, p. 71a50-54; CR, vol. XXIV, p. 60, 71, 98; ICC-Segrià.

Antiga quadra o terme autònom, i avui nom de partida, que es troba a l'extrem occidental del municipi de Juneda, entre els de Castellldans, les Borges Blanques, Puigverd de Lleida i Torregrossa (per Margalef), formant una mena d'apèndix enmig dels termes igualment pretèrits de Mandanya i Jovals.¹

DOC.: ·*Avinfere* [antrop.], 1170 (G.-Biosca, p. 220); *Avinferea*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 119); *Viniferre*, 1358 (*Fog.*, p. 125); *Vinferre*, 1359 (OC); *Vinferrer*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 88).

OC: Vol. VIII, p. 71b6-22: topònim àrab de la sèrie dels compostos aglutinats de *ibn* 'fill de', i no pas amb un nom romànic derivat del llatí FERRUM (com proposà el DCVB), sinó amb algun antropònim àrab derivat tal volta de l'arrel *frr* 'fugir', si no de les ben fecundes *frrh* o *frg*.

ALTR. HIP.: Com s'acaba d'apuntar, s'hauria pogut contemplar (i Moll ho féu)² que es tractés d'un derivat antroponímic, tal volta mossaràbic, del llatí FERRUM, i val a dir que no sembla gaire concloent l'argument contrari adduït per Coromines (l'arabisme evident de l'element previ; vegeu OC, vol. VIII, p. 71b6-7: «anant amb *Ibn* és de creure que el NP també sigui àrab»), car és sabut que hi ha casos que naixen d'aquesta forma habitual.

[[vin]][ferri]

antropotopònim

àrab

compost N + NP

1. La cartografia comarcal de l'ICC, de fet, situa el topònim *Vinferri*, com a partida, dins del terme segrianenc de Puigverd (si bé vora mateix del límit municipal), però és notori que tota la resta d'informacions assenyala la situació abans descrita, a l'actual terme de Juneda; i fins i tot aquella mateixa font cartogràfica dóna indicis suficients que apunten igualment en aquest sentit: d'una banda, la presència (ICC-Garrigues) de l'església de Sant Jordi (la mateixa, no hi ha dubte, que esmenta la GEC al final de l'article *Vinferri*) i, d'altra banda, cal dir que és encara ben apreciable aquest vell terme dins de la singular configuració territorial del municipi de Juneda, on *Vinferri* és una mena d'apèndix occidental força desencaixat del cos central. Deixem apuntat finalment, tot aprofitant la nota, que, en contra de tota la resta d'esments d'aquest topònim (i de l'ús consolidat per als que li són formalment més propers: vegeu especialment el cas de *Vinfaro*), apareix dins de l'article *-ferri* de l'OC com a *Binferri* (vol. IV, p. 209b37-38), tot i que certament una tal aparició serveix sobretot per remetre a l'ulterior article *Vinferri*, on es descabdella el cas.

2. Com també ho havia fet Gili Gaya, 1991b, p. 192, 194-195.

Vinganya

COM.: Segrià

REF.: GEC; Altisent, p. 14; OC, vol. VIII, p. 75b54-76a15; CR, vol. XXIV, p. 226-230; Eritja, p. 28-29, 38-43; ICC-Segrià.

Antic monestir trinitari (*Mare de Déu dels Àngels*), vigent entre els segles XIII i XIX, avui restaurat i dotat de noves funcions, i nom també, vora seu, d'un *pla de Vinganya* (i abans, segons sembla, d'una ja desapareguda població i d'una granja de Poblet), que es troba en terme de Seròs, un parell de quilòmetres al sud-oest d'aquest lloc, prop de la riba dreta del Segre i no lluny del límit amb el terme de la Granja d'Escarp; així mateix correspon a aquest topònim el nom relativament llunyà (uns quinze quilòmetres vers el nord-est, a mig camí entre Alcarràs i Soses) del *coll de Vinganya* (vegeu *supra*, s. v. *Coll de Vinganya*), on es forma un petit enclavament del municipi d'Alcarràs, entre els de Soses i Torres de Segre (antic terme de Vilanova de Remolins), i on es bifurquen els camins (avui carreteres) de Fraga (és a dir, la N-2) i el que justament, sempre per la dreta del riu, duu a Vinganya per Aitona i Seròs.¹

DOC.: *Avingania*, 1151, 1153 (Eritja, p. 29, 35, 40, 53); *Avincannes*, 1157 (OC); *Avinganea*, 1173 (Eritja, p. 25, 35, 40); *Avengania*, 1183 (*Poblet*, doc. 33; Altisent; OC); *Avingania*, 1201 (Eritja, p. 40); *Avingana*, 1272 (OC); *Avingania*, 1279, 1280 (*Rat. Dec.*, p. 120, 140); *Venganya*, 1447-1448 (Altisent, p. 142).

OC: Vol. VIII, p. 76a16-30: de l'àrab *Iben Gâniya*, fórmula antroponímica composta pel genèric *ib(e)n* 'fill de' i un nom personal derivat de l'arrel *gni* 'produir, ser fèrtil'; en aquest cas fins i tot es pot assenyalar l'epònim probable, que no fóra sinó el reietó àrab de Fraga, *Ibn Gania* (segle XII), nom compartit amb la coetània dinastia almoràvit de Mallorca, els *Beni Gâniya*.²

ALTR. HIP.: —

[[vin]][ganya]
antropotopònim
àrab
compost N + NP

1. No és gens estrany l'ús de la variant formal *Avinganya*, que, de fet, és igualment etimològica i a més coincideix amb les mencions documentals antigues d'aquest topònim; per exemple Eritja (p. 39-40) emprà totes dues formes justament per tal de distingir els dos llocs a què hem fet referència.

2. Unes altres dues vegades, en els primers volums de l'obra, s'esmenta el cas de *Vinganya* dins l'OC: si al vol. III, p. 127a19 (s. v. *Brufaganya*) hi és tan sols per comparació (a la fi desestimada) amb el nom d'aquesta venerable serra situada a cavall entre l'Anoia i l'Alt Gaià, en canvi al vol. II, p. 286a35-42 (s. v. *Avin-*) les informacions que hi apareixen, bo i coincidint amb les que trobarem en l'article propi del darrer volum, semblen estranyament desestructurades i fins confuses, ja que no s'acaba d'establir la correspondència entre el documental *Avincanes*, l'actual *Vinganya* i la seva variant bàsica *Avinganya*. Sigui com sigui, vegeu ara Eritja (p. 41-42), que fa una anàlisi precisa dels personatges en qüestió i, sobretot, del seu context històric.

Vinquint

COM.: Pla d'Urgell

REF.: OC, vol. VIII, p. 69b42-51; Eritja, p. 73-81; ICC-Pla.

Nom avui d'una partida del terme de Bell-lloc d'Urgell, situada tot just un quilòmetre dret al sud de la població, entre les sèquies de Pelagalls i de la Plana; la forma que encapçala la present fitxa és de fet una alternativa raonablement etimològica a la poc justificable *Vinquin* que apareix en la cartografia actual de l'ICC, i no tenim cap dubte que cal identificar-hi també la variant *Vinaguaint* emprada per Coromines a partir d'una mera suposició filològica (tot rectificant la lectura de Font Rius i atribuint-hi una determinada etimologia: vegeu *infra*), ja que, a més de les qüestions formals, l'autor de l'OC apunta que «devia ser un despoblat de la rodalia sarraïna de Lleida» i que «va citat com a nom d'una torre entre *Alamús* i *Sidamunt* [sic]» (vol. VIII, p. 69b44-45, 49-50), i aquesta localització correspon de forma exacta a la situació d'aquesta partida de Bell-lloc, gairebé equidistant dels llocs suaresmentats.

DOC.: *Avinquin*, 1161 (CR, vol. XXIV, p. 76; Eritja, p. 80); *Aviaquint*, 1161 (Font Rius, doc. 116; OC; Eritja, p. 65).OC.: Vol. VIII, p. 69b51-55: derivat de l'àrab *Ibin al-Windā*, amb pèrdua de -ā final, essent aquesta darrera forma corresponent a un nom personal certament documentat en terres arabòfones, i la primera, naturalment, l'habitual *Ibn* o *iben*- 'fill de, el de' (vegeu *íd.*, p. 68a56-b3).¹

ALTR. HIP.: —

[[vin]][quint]]
antropotopònim
àrab
compost N + NP

1. Tanmateix resta mal explicada la transformació del segment -*Win*- en -*quín*, que Coromines resol mitjançant la pressuposició a la qual hem alludit abans que aquest darrer no és tal, sinó tan sols una mala lectura de -*guin* (o fins -*güin*), evolució fonètica en principi més acceptable (vegeu OC, vol. VIII, p. 69b54-55), però que, com hem comprovat, no respon a la realitat, ja que l'autor de l'OC no coneixia de primera mà aquest topònim, sinó tan sols a partir de la lectura, i encara rectificada per ell, de determinats documents medievals. Per tant, o bé cal admetre que la síl·laba en qüestió sofriria posteriorment encara una altra evolució (l'ensordiment /g/ > /k/, ben poc regular certament), o bé el que escauria fóra cercar un altre ètim diferent del nom personal *Windā*, que ja contingués /k/ o algun so similar, tot i que segurament sense sortir del camp de la llengua i, més encara, de l'antroponímia àrab.

2237

Vinya, la

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Bellaguarda, situada immediatament al sud-est del poble, si bé a l'altra banda de la vall dels Horts, a mig camí de la Socarrada.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evidentment es tracta d'una mera fixació onomàstica del substantiu comú *vinya* < llatí *VINEA* 'camp plantat de ceps' (per al qual vegeu DCVB *s. v.* i DECat, vol. IX, p. 253*b*39-254*b*39), tal com ho són els topònims que anirem veient, en bon nombre, al llarg de les fitxes següents (cap dels quals, tanmateix, no és esmentat per l'OC, que ofereix tan sols una «selecció de noms de lloc derivats i compostos amb *vinya*»: vol. VIII, p. 76*b*45-78*b*19).

[vinya]
fitotopònim
català < llatí
simple

2238

Vinya, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Partida situada a l'angle nord-occidental del terme de Sanaüja, a un parell de quilòmetres de la vila i prop del límit amb els municipis de Vilanova de l'Aguda (sector de Ribelles) i Torrefeta i Florejacs (enclavament septentrional de les Cases de la Serra).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica de *vinya* (vegeu la fitxa anterior), si bé cal tenir en compte que en aquesta comarca (on n'hi ha nombrosos exemples: vegeu les fitxes següents) aquest mot ha passat modernament a designar no només un 'camp plantat de ceps', sinó qualsevol 'camp plantat' (accepció recollida ja pel DCVB [número 2] si bé localitzant-la a la veïna comarca de l'Urgell) i fins i tot, per extensió, 'camp de conreu en general'.

[vinya]
fitotopònim
català < llatí
simple

2239

Vinya, plana de la

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'un petit altiplà situat a l'extrem septentrional del municipi de Torà, dins de l'antic de Llanera i gairebé al límit amb el de Llobera (Solsonès), vers la partida de Borrells, a ponent de la serra de Sant Salvador i ben just un quilòmetre al sud-oest del cim del mateix nom, que allí precisament marca la partió entre els esmentats termes.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nova fossilització toponímica simple del substantiu *vinya* (vegeu les fitxes anteriors), indicant l'antiga presència d'una plantació de ceps en aquell indret semimuntanyós, on aquest cultiu ja no deu haver estat mai preponderant.

[vinya]
fitotopònim
català < llatí
simple

2240

Vinya Gran, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida del terme municipal de Biosca, situada uns dos quilòmetres al nord-est de la població, al peu del serrat de Sant Miquel, en un altiplà a llevant de la riera de Biosca.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Evident fixació onomàstica del substantiu agrícola *vinya* (vegeu les fitxes anteriors), en aquest cas amb l'afegit merament descriptiu de l'adjectiu *gran*.

[vinya][gran]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

2241

Vinya Gran, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida situada a cavall entre els municipis de Sant Guim de la Plana, Ivorra i Sant Ramon, i més concretament entre els pobles de Comabella i Viver de Segarra, vers l'extrem occidental del pla de Viver.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament respon a la mateixa explicació que l'homònim de la mateixa comarca tractat en la fitxa anterior (si bé lògicament en paral·lel, ja que atesa la distància de més de deu quilòmetres en línia recta, no poden tenir cap relació genètica entre si).

[vinya][gran]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

Vinya Vella, la

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Puigverd d'Agramunt, pràcticament damunt del límit amb el d'Ossó de Sió per la zona de Montfalcó d'Ossó, situada tan sols un quilòmetre a ponent d'aquest darrer poble i un poc més al sud de Puigverd, i, doncs, lògicament a l'altra banda del riu Sió.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta, igual que els dos homònims que veurem en les fitxes següents (i que els tres, no pas ponentins, que s'esmenten en un subarticle de l'OC amb aquest encapçalament: vegeu vol. VIII, p. 76b49-77a3), d'una mera adjectivació del substantiu *vinya*, en aquest cas ponderant-ne l'antiguitat relativa, i segurament en contrast amb la creació més recent de nous camps destinats a aquest conreu.

[vinya][vella]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

2243

Vinya Vella, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida de terra de la conca oriental del Sió, que es troba en un sector aturonat entre els actuals municipis de Cervera i de Sant Ramon, aigua amunt del barranc de Malgrat, concretament uns dos quilòmetres al nord-est del poble de Malgrat (terme de Cervera) i al sud-oest de la Manresana (terme de Sant Ramon).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Vegeu les fitxes anterior i següent, amb sengles homònims de molt o poc vers la mateixa zona.

[vinya][vella]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

2244

Vinya Vella, la

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida del municipi actual de Torà, dins l'antic de Llanera, situada aigua amunt de la riera de Llanera, entre el llogaret de Sant Serni i la masada de Puigcernau o Puig-arnau, i no gaire lluny de la partida anomenada simplement *les Vinyes* (vegeu *infra s. v.*).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tercer cas (a sumar als tres que ja es recullen en l'OC, vol. VIII, p. 76*b*49-77*a*3) de nom de lloc basat en el substantiu *vinya* matisat per l'adjectiu *vella*, ambdós ben transparents (vegeu les fitxes anteriors).

[vinya][vella]
fitotopònim
català < llatí
compost N + Adj

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una masia del terme municipal de Biosca, dins el seu sector septentrional, que és el més muntanyós i d'hàbitat dispers, situada prop del límit amb el terme de Sanaüja, i més concretament tres quilòmetres dret a l'est d'aquesta població, uns dos quilòmetres i mig al sud-oest de Lloberola i encara no un quilòmetre al sud de la Melgosa, motiu pel qual rep també el nom de *cal Vinyaire de la Melgosa* (així consta, per exemple, en la cartografia comarcal de l'ICC, per bé que la retolació local emprava la fórmula simple).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És prou evident que es tracta d'una fixació onomàstica del mot *vinyaire*, derivat per sufixació de *vinya*, indicant l'ofici de qui se n'ocupa,¹ i que queda sobradament justificat amb la repetida presència d'aquest mot com a topònim menor justament en aquesta zona (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[[viny]aire]
activitat humana
català < llatí
N + sufix *-aire*

1. Es pot remarcar la raresa d'aquest mot *vinyaire*, absent fins i tot del DCVB, bé que no del DECat, on s'hi fa una breu, però significativa referència (vegeu DECat, vol. IX, p. 255a3-5) al costat dels seus equivalents *vinyader*, *vinyater* i *vinyataire*, tot situant-lo com a propi del Cardener (amb una citació oral de Clariana), és a dir, d'una zona prou acostada geogràficament a l'extrem nord de la Segarra on hem trobat el topònim que ens ocupa. Tampoc en l'OC no figura cap nom propi que contingui aquest mot, de manera que el cas present hi hagués estat una aportació qualitativa al costat dels parònims, però no pas sinònims *Vinyal*, *Vinyer*, *Vinyet*, *Vinyó*, *Vinyola*, etc. (vegeu OC, vol. VIII, p. 76b45-78b19).

2246

Vinyal

COM.: Segarra

REF.: DCVB.

Nom d'una partida de terra de l'antic terme de la Guàrdia Lada, dins l'actual municipi de Montoliu de Segarra (tanmateix esmentada tan sols pel DCVB, s. v.).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta, lògicament, d'una fixació onomàstica del substantiu *vinyal*, derivat collectiu de *vinya* mitjançant el sufix *-al* (o potser ja en llatí: *VINEALE*; vegeu DCVB s. v.),¹ i, doncs, equivalent dels també toponímics *vinyar* i *vinyet* (vegeu *infra* s. v.).

[[viny]al]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al*

1. Vegeu també uns mínims esments a DECat, vol. IX, p. 255a6/a48, tot i que prèviament en el mateix article Coromines ja havia tret a col·lació alguns topònims bàsicament pirinencs formats sobre aquesta base (vegeu íd., p. 254b4-12), als quals es poden afegir (però un potser és el mateix, de vers Ribagorça) els únics dos que es troben en el corresponent article de l'OC (vol. VIII, p. 77a52-b6), que no cal dir que no són pas el que ara ens ocupa ni tampoc els diversos *Vinyals* ponentins que veurem *infra*, en les fitxes corresponents.

Vinyalets, can

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una masia del sector sud-oriental del terme d'Estaràs, situada concretament mig quilòmetre damunt de Gàver, vers el sud, a mitja pujada cap a Altadill i Meliό, per l'anomenat *fondo de les Masies*, i, doncs, ja ben a prop del límit amb el municipi de Sant Guim de Freixenet.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla una sufixació diminutiva (o potser col·lectiva?) a partir del mateix *vinyal*, o ja en plural *vinyals*, evidentment derivats de *vinya*, que trobem respectivament en les fitxes anterior i següents, tot i que resta obert el dubte si el diminutiu correspon a l'escassa entitat dels camps de vinya que haurien generat el nom, o bé, de forma indirecta, al cognom *Vinyals* (vegeu DCVB s. v.), com podria fer entendre d'alguna manera la seva aplicació a una masia, precedit de la típica contracció *can*.

[[[viny]al]ets]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

2248

Vinyals

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del municipi de Vilanova de Meià, situada en una zona montuosa, uns tres quilòmetres dret a l'est del cap de terme, a l'altra banda del Cogulló (en els seus vessants orientals, de fet), un parell de quilòmetres al nord-oest de Tòrrec.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació en plural del mateix substantiu col·lectiu *vinyal* de què hem tractat en les fitxes anteriors, a les quals remetem per a més precisions lexicals o etimològiques.¹

[[viny]als]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

1. Tot i que existeix també, amb força vigència arreu del país, el cognom *Vinyals* (vegeu DCVB, s. *v. vinyal*), no sembla que hàgim de recórrer-hi per explicar aquest nom de lloc i els altres de la mateixa sèrie, atesa l'escaïença del seu significat natural.

2249

Vinyals, los

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Castellldans, situada un parell de quilòmetres al sud-sud-oest de la població, entre les capçaleres de les valls de Matxerri i de Melons.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat col·lectiu de *vinya*, igual que l'homònim noguerenc tractat en la fitxa anterior i els pocs noms de lloc de la mateixa sèrie recollits pel DECat i l'OC (vegeu *supra*, nota s. v. *Vinyal*).

[[viny]als]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-al(s)*

2250

Vinyar, lo

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Partida de terra plana situada a cavall entre els termes de Linyola i Ivars d'Urgell, si bé relativament lluny (sis quilòmetres vers ponent) d'aquesta darrera població, en concret un parell de quilòmetres al sud de Linyola i uns tres a l'oest de Vallverd, si bé el lloc més proper és la caseria de la Cendrosa (pertanyent, com el darrer poble, al municipi d'Ivars), que es troba a tan sols un quilòmetre d'aquesta partida, vers el nord-est, l'una i l'altra vora el canal auxiliar d'Urgell.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Derivat per sufixació de *vinya* o ja del seu ètim llatí VINEA, de forma paral·lela als equivalents *Vinyal(s)* tractats en les fitxes anteriors o els diferents *Vinyet(s)* que trobarem més endavant (vegeu *infra s. v.*); pel que fa a aquest *vinyar* com a mot comú, vegeu DCVB s. v. i DECat, vol. IX, p. 255a6/a51, però no apareix cap topònim amb aquesta forma en l'obra de Coromines.

[[viny]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

2251

Vinyassa, la

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del sector meridional del municipi de Foradada, situada uns quatre quilòmetres al sud del poble, a l'altra banda de la serra de les Comes (al seu peu, de fet, vora Valldeixils), encaixonada entre el terme de Cubells (sector de la Torre de Fluvià) i l'enclavament de Montclar (que pertany al terme municipal d'Agramunt, a l'extrem nord de la demarcació de l'Urgell).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat augmentatiu de *vinya*, emprat especialment en toponímia (vegeu DCVB s. v. i DECat, vol. ix, p. 254*b*19, tot i que no n'hi ha cap cas en l'OC, i que els esmentats en aquestes obres lexicogràfiques no corresponen pas al lloc noguerenc que ara ens ocupa, ni tampoc a l'urgellenc que tractarem en la fitxa següent).

[[viny]assa]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix -às(sa)

2252

Vinyasses, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida de l'actual municipi de Tàrrrega, vers l'antic de Claravalls, situada un parell de quilòmetres al sud-oest d'aquesta població i a ponent d'Altet, vora el canal d'Urgell i prop del límit amb l'extrem septentrional del terme de Vilagrassa.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Derivat plural, de tipus augmentatiu (sufix *-assa*), del substantiu comú *vinya*, de forma paral·lela al quasihomònim del terme de Foradada que hem tractat en la fitxa anterior.

[[viny]asses]

fitotopònim

català < llatí

N + sufix *-às(ses)*

2253

Vinyes, les

COM.: Pla d'Urgell

REF.: ICC-Pla.

Extensa partida del municipi de Bell-lloc d'Urgell, que n'ocupa pràcticament tot l'angle nord-occidental, a uns tres quilòmetres de la població, prop dels límits amb els termes de Vilanova de la Barca i Alcoletge (Segrià) així com amb el de Bellvís, i que se subdivideix de fet en dues partides anomenades *les Vinyes del Mig*, cap al nord, i *les Vinyes Velles*, més al sud.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació plural de *vinya* (vegeu les fitxes següents).

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Vinyes, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Bovera situada ben just un quilòmetre al sud del poble, si bé ja a l'altra banda de la vall de Bovera, vers la capçalera de la vall de les Rebolledes, en una zona aturonada a poc més de tres-cents metres d'altura.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Òbviament es tracta d'una simple fixació toponímica en plural del mateix substantiu *vinya* < llatí *VINEA*, similar, doncs, als casos en què aquest mot ha restat en singular (vegeu *supra*, s. v. *Vinya*) i tampoc no gens llunyà, no cal dir-ho, dels altres, derivats per sufixació, que hem anat veient entremig (vegeu *Vinyal*, *Vinyar*, *Vinyassa*...) o que veurem més endavant (vegeu *infra*, s. v. *Vinyet*).¹

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Completeu el comentari anotant que, a diferència justament d'aquell singular *Vinya*, els diferents *Vinyes* toponímics, per causa d'aquest tret morfològic, és més difícil que es puguin atribuir a accepcions secundàries del mot *vinya*, tals com 'camp de conreu en general', pròpies d'alguna de les nostres comarques. I aprofitem encara la nota, en fi, per recordar que, igual que tots els altres topònims ponentins de la mateixa sèrie lèxica aquí aplegats, cap d'ells no es troba recollit en el corresponent article de l'OC (vol. VIII, p. 76-78), on tanmateix ja s'adverteix que hi figura tan sols una «selecció» dels molts noms de lloc formats amb aquesta base (vegeu *íd.*, p. 76b45-46).

2255

Vinyes, les

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme de la Granadella, situada aproximadament un quilòmetre i mig al sud-est de la població, vers el camí de la Pobla (o Bellaguarda, avui), més enllà del coll de Bovera, on l'altiplà sobre el qual es troba el poble comença a trencar-se tot baixant, pel sud, cap a la vall de Bovera.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Ètim paral·lel al de l'homònim del veí terme de Bovera tractat en la fitxa anterior (vegeu la nota al peu).

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Malgrat llur relativa proximitat (tot just quatre quilòmetres en línia recta, en l'eix sud-oest / nord-est) no sembla que es pugui assimilar aquest cas amb l'homònim del veí terme de Bovera, vist en la fitxa anterior, sinó que es deu tractar d'una mera coincidència, que s'explica fàcilment per la no gens sorprenent repetició de dues àrees dedicades a la vinya en cadascun d'aquests termes.

2256

Vinyes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del terme de Maials, situada poc més d'un quilòmetre al sud-est de la població, vers la carretera de Flix.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nou cas de topònim que conté simplement (aquí en plural i sense sufixos de cap mena) el ben comú substantiu *vinya*, si bé es pot remarcar que, de tots els que en venim aplegant, és el primer que pertany a la demarcació del Segrià, i encara en la seva zona tradicionalment garriguenca.

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2257

Vinyes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Partida del terme de Massalcoreig, situada tot just un quilòmetre al nord-nord-oest del nucli, entre les de Terrafort i el Secà, i d'altra banda entre el riu Cinca i la sèquia del poble.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació plural de *vinya* (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2258

Vinyes, les

COM.: Segrià

REF.: ICC-Segrià.

Nom d'una partida del sector central del terme de Soses, a llevant del poble, situada poc més d'un quilòmetre a la dreta del Segre, prop del límit amb el terme de Torres de Segre i pràcticament a cavall amb el petit territori de l'enclavament del Coll de Vinganya (pertanyent al municipi d'Alcarràs).¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Nova fixació toponímica del plural de *vinya* (i tercera segrianenca: vegeu les fitxes anteriors).

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

1. Apareix dues vegades en la cartografia comarcal de l'ICC, però amb tan sols un quilòmetre de distància i sense cap altra partida entremig, de manera que es pot fàcilment deduir que en realitat es tracta d'un mateix cas toponímic.

2259

Vinyes, les

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Partida de l'antic terme de Llanera (incorporat modernament al de Torà) que es troba cinc quilòmetres al nord-est de la vila, però immediatament a ponent de Sant Serni de Llanera (en direcció oposada, doncs, a *la Vinya Vella* ja tractada *supra s. v.*), vora la riera de Llanera mateix.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Fixació del mot *vinya* en aquest cas en plural.

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2260

Vinyes, les

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida de terra agrícola del municipi de Torrefeta i Florejacs, situada en el seu sector septentrional, concretament un quilòmetre i mig al nord-oest Selvanera i encara no un quilòmetre al nord de Granollers de Segarra, vers les masies de Formiga i Rodamilans.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Nova fixació toponímica, en plural, del substantiu *vinya*.

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2261

Vinyes, les

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme de Vallbona de les Monges, situada escassament un quilòmetre al sud del poble, en un petit altiplà d'aproximadament cinc-cents cinquanta metres d'altura a ponent de la serra de les Monges.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Novè cas, ara com ara, de fixació simple en plural del substantiu *vinya* (vegeu les fitxes anteriors), al qual caldrà encara sumar-n'hi un altre i tres casos més (vegeu les fitxes següents), idèntics quant al nucli del nom propi, en què aquest s'aplica ja no senzillament a una partida, sinó a algun element del territori més concret.

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2262

Vinyes, les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme municipal de Vilanova de l'Aguda situada en el seu sector meridional, entre els pobles de Guardiola i Vilalta, molt a prop dels límits, a llevant, amb el municipi segarrenc de Torrefeta i Florejacs (zona de Granollers de Segarra) i, a ponent, principalment amb el lloc de Vilamajor (del terme de Cabanabona).

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Etimologia evident i naturalment idèntica a la dels homònims tractats en les fitxes anteriors.

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2263

Vinyes, barranc de les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix, en el seu tram final, vers Vernet, un petit afluent del Segre, per la dreta, conegut abans com a *barranc de la Mora*; neix vers els alts de la Pineda, a l'extrem meridional del terme de Vilanova de Meià, però corre gairebé íntegrament pel municipi d'Artesa de Segre, durant poc més de tres quilòmetres, sempre en direcció sud, fins que desguassa en el riu principal davant per davant d'Artesa mateix, després de passar per Vernet.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'una mera fixació, en plural, del substantiu *vinya* (vegeu les fitxes anteriors i següents).

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2264

Vinyes, coll de

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom efectivament d'un coll, és a dir d'un pas muntanyenc, que es troba immediatament damunt del poble de Civit, al sector sud-oriental del municipi de Talavera, en direcció precisament a aquest poble, vers els contraforts septentrionals de la serra de Montfred i entre dues de les capçaleres que en aquella zona donen lloc al riu d'Ondara.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tornem a trobar, si bé en aquest cas extraordinàriament sense article, el plural *vinyes* fixat en toponímia (vegeu les fitxes anteriors).

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

2265

Vinyes, pla de les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una àmplia estesa de terra plana situada poc més d'un quilòmetre al sud-oest d'Algerri, naturalment dins del seu terme municipal, immediatament al nord de la plana de l'Horta, un parell de quilòmetres a llevant del marge esquerre de la Noguera Ribagorçana.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Tretzè i darrer cas (de moment; vegeu les fitxes anteriors) en què es constata la simple fixació toponímica del plural del mot *vinya*, tan freqüent arreu del país i no menys, per tant, en aquestes terres.

[vinyes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Vinyet

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Partida del terme de Castelló de Farfanya, situada un parell de quilòmetres al nord-oest de la població, en els replans lleugerament costeruts que es formen en el vessant oriental dels alts de Montpoal, a la dreta del riu de Farfanya, i no lluny del límit amb el sector meridional del municipi d'Os de Balaguer.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta del substantiu col·lectiu *vinyet* 'gran extensió de vinyes',¹ sobre el qual plana un dilema etimològic: pot ser derivat directe del corresponent mot llatí, VINETUM > ant. *vīnet*, amb l'adopció posterior de /ɲ/ per influència de *vinya* i els seus altres derivats (vegeu DECat, vol. IX, p. 255a9-12; OC, vol. VIII, p. 77b17-22), o bé es pot entendre que la derivació es produí ja en català, a partir, doncs, de *vinya*, si bé certament amb l'adopció del sufix romànic procedent del llatí -ETUM, que òbviament cal no confondre amb el més conegut -et diminutiu (vegeu DCVB s. v.).

[[viny]et]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix -et

1. Vegeu DCVB s. v.; DECat, vol. IX, p. 255a6-31; OC, vol. VIII, p. 77b17-24, on tanmateix no s'esmenta pas aquest topònim ni tampoc els altres ponentins que veurem en les fitxes següents. Hi ha a més alguna accepció específica de *vinyet* relacionada amb la toponímia (tot i que segurament no amb cap dels nostres exemples), com ara la de 'camp de conreu extensos entorn d'una fortalesa, amb alguna vinya': vegeu DECat, vol. IX, p. 255a22-31, amb referència a la seva aplicació a determinats noms de lloc prou importants, com *es Vinyet* de Felanitx o *el Vinyet* de Solsona, o el seu homònim de Sitges, especialment conegut a través del santuari de la Mare de Déu del Vinyet, que indirectament ha generat l'ús de *Vinyet* com a nom personal femení, típic justament de Sitges (val a dir que aquests casos reapareixen en l'OC, al costat d'altres cinc de menors: vegeu vol. VIII, p. 77b15-49, si bé en part s. v. *Vinyer*).

2267

Vinyets, els

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una partida de l'extrem de llevant del terme de Guissona, situada a un parell de quilòmetres de la vila, més enllà de l'Estany i l'ermita de Sant Pere, prop del límit comú amb els municipis de Massoteres i Sant Guim de la Plana.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Fixació toponímica plural del vell substantiu *vinyet* 'extensió gran de vinya', del qual hem tractat ja en la fitxa anterior.

[[viny]ets]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

2268

Vinyets, els

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Partida situada a l'extrem meridional de l'actual municipi dels Plans de Sió, dins de l'antic de l'Aranyó, i concretament vers el poble del Canós, tot just un quilòmetre vers ponent, prop del límit amb el terme municipal de Tàrrega pel sector de la Figuerosa i Lluçà.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Naturalment es tracta del plural de *vinyet* 'gran extensió de vinya' (vegeu les fitxes anteriors).

[[viny]ets]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

2269

Vinyets, los

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Partida del terme municipal de Vilagrassa, situada immediatament al nord del poble, a l'altra banda (és a dir, vora el marge dret) del riu d'Ondara, prop de l'actual autovia i del límit amb el terme de Tàrraga pel sector del Mor.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Lògicament cal adjudicar-li la mateixa etimologia, i, doncs, una etiologia paral·lela, que als homònims segarrencs tractats en les fitxes anteriors, a partir del vell substantiu *vinyet* (vegeu *supra s. v.*).

[[viny]ets]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-et(s)*

Vinyols, cal

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una masia situada a l'extrem septentrional del municipi de Sant Guim de Freixenet, vora el límit amb el d'Estaràs, i concretament sota el nucli del Castell de Santa Maria, a l'altra banda de la riera (la capçalera prèvia del Sió, de fet), camí de Gàver.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Tot i que, atesa la seva peculiaritat (nom de masia amb l'introduïdor *cal*), podria respondre simplement al cognom homònim, sembla en principi que som davant d'un nou derivat de *vinya*, en aquest cas mitjançant la forma de locatiu-ablatiu plural llatina VINEOLIS 'a les vinyetes', tal com proposa Coromines per a l'únic homònim que es tracta en la seva obra (el poble que dona nom al municipi de *Vinyols i els Arcs*, al Baix Camp), ja que «no s'explicaria bé un diminutiu masculí del femení VINEA o VINEOLA» (OC, vol. VIII, p. 78a33-49).

[[viny]ols]
situació geogràfica
lletí
N + sufix *-ol(s)*

Violes, clot del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VIII, p. 78b51-52.

Topònim menor del terme municipal de Cubells, recollit personalment per Coromines en les seves enquestes pel país i tanmateix esmentat tan sols per aquest autor.¹

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 78b37-50: nom derivat potser del so de l'aigua corrent o saltant en un barranc o una fonteta (ja que es tracta d'un *clot*), a partir de l'onomatopeia mateixa que va generar els mots *viola* o *violí* (tot i que sembla que fou primerament en occità: vegeu DECat s. v.).

ALTR. HIP.: Tanmateix no es pot descartar en absolut que es refereixi a la flor homònima (*viola* < llatí VIOLA; vegeu la fitxa següent); ni tampoc no negaríem la possibilitat que, en realitat, aquest nom de lloc contingui simplement un nom de persona, atesa no només la contracció *del*, sinó la presència efectiva de *Viola* com a cognom (vegeu DCVB s. v., i també OC, vol. VIII, p. 78b34-36).

[violes]
hidrotopònim
català < occità
simple (morf plural)

1. No sembla que, tret d'un error en la informació, es pugui identificar amb el *pla de Violes* de què es tracta en la fitxa següent, malgrat trobar-se dins de la mateixa comarca, ja que, ultra correspondre a elements (i fins ètims) diferents, el terme de Cubells on situa Coromines el topònim que ara ens ocupa es troba força lluny (més de vint quilòmetres en línia recta, vers el nord-est) d'aqueix pla, que com veurem està situat entre Menàrguens i Torrelameu.

Violes, pla de

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un pla que s'estén a cavall entre els termes municipals de Menàrguens i Torrelameu, a mig camí entre aquestes dues mateixes poblacions, un parell de quilòmetres a la dreta del Segre, entre el tossal de Garrameu i la sèquia de Menàrguens; en el seu límit occidental, prop ja també del terme d'Albesa, hi ha un *coster del Pla de Violes*, que evidentment n'empra el nom de forma directa.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: En aquest cas, atès que el topònim s'aplica a una ampla planúria, i, doncs, a diferència del quasihomònim tractat en la fitxa anterior, sembla prou segur que es tracta d'una al·lusió, lògicament en plural, a la *viola* < llatí *VIO-LA*, nom de diverses plantes i en especial d'un tipus de flor ben conegut (vegeu DCVB i DECat s. v., i també OC, vol. VIII, p. 78*b*24-34, on s'esmenta algun altre topònim que també hi deu estar vinculat).

[violes]
fitotopònim
català < llatí
simple (morf plural)

Viudes, les

COM.: Segarra

REF.: ICC-Segarra.

Nom d'una partida del terme municipal de Granyanella situada immediatament al sud-oest d'aquest poble, vers el turons que el separen de la veïna Granyena.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es deu tractar efectivament, tal com sembla a primer cop d'ull, d'una mera fixació toponímica del substantiu *viuda*, en plural, al·ludint possiblement a la residència o l'antiga possessió d'aquest lloc per part d'unes dones amb aquesta condició.¹

[viudes]
referència històrica
català < llatí
simple (morf plural)

1. Descartaríem, per tant, per a aquest cas i per a l'homònim turó de la Noguera que veurem en la fitxa següent, la hipòtesi que Coromines planteja per a un parell de noms valencians del tipus *barranc* o *rambla de la Viuda*, a partir d'una identificació justament del terme àrab *ramla* > *rambla* amb la seva accepció translatícia (en aquesta llengua) 'dona estèril' i, en fi, 'viuda' (vegeu OC, vol. VIII, p. 84b26-85a20); fonamentem aquesta opció no només en l'àrea en què es localitzen els nostres noms de lloc, prou menys propícia als arabismes profunds que el País Valencià, sinó en el fet que en aquests casos no designen pas un barranc o *rambla*, sinó, tot al contrari, una partida montuosa, allunyada de qualsevol curs d'aigua, o fins un turó. No cal sinó recordar, d'altra banda, que *viuda* és sens dubte la forma popular autèntica del mot català familiar, i fins l'exclusiva en la major part de zones, èpoques i registres, i no pas *vídua* (vegeu DCVB i DECat s. v.).

Viudes, tossal de les

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'una muntanyeta de poc més de quatre-cents metres d'altura que s'aixeca aproximadament un quilòmetre a la dreta del Segre, davant mateix del poble d'Alentorn, en el municipi d'Artesa de Segre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Igual que en el cas de l'homònim segarrenc tractat en la fitxa anterior, optem per interpretar aquest nom de lloc a partir simplement del substantiu *viuda*, per les raons allí exposades.¹

[viudes]
referència històrica
català < llatí
simple (morf plural)

1. Cal fer notar, d'altra banda, la proximitat d'aquest turó amb el poblet de *Vilves* (menys de dos quilòmetres en línia recta, si bé a l'altre costat del riu), el nom del qual, segons hem explicat (vegeu *supra* s. v.), sembla tenir un significat sospitosament equivalent, de manera que és lícit preguntar-se, si més no, fins a quin punt un cas no ha exercit influència en l'altre en algun moment de la història, o fins i tot si, en el fons, llur origen és compartit. Si guí com sigui, és irrefutable que, almenys, la presència d'aquest nom de lloc *Vilves* consolida l'escaiença semàntica d'altres topònims com aquest *Viudes* i el tractat en la fitxa anterior, als quals es podria encara sumar algun dels topònims escadussers (en part pirinencs: dada pertinent) que esmenta Coromines en el corresponent article del DECat (vol. ix, p. 331b31-32, p. 332b3-5).

2275

Viver

COM.: Segarra

REF.: ICC-*Segarra*.

Nom d'una masada del terme municipal de Biosca, en el seu sector muntanyenc, situada uns dos quilòmetres i mig al nord del seu cap i tot just un quilòmetre i mig a l'oest de Xoriguera, sota Pedrafita, i ja prop del límit amb el terme de Sanaüja.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Es tracta òbviamment del substantiu *viver* 'lloc on es crien animals o plantes', igual que el poble homònim (i de la mateixa comarca) que veurem en la fitxa següent (a la qual remetem per a més detalls) i la resta dels casos que, a diferència del present, són recollits per l'OC.

[[viv]er]
activitat humana
català < llatí
simple

REF.: GEC; TS, p. 524-525; OC, vol. VIII, p. 86a11-22.

Poble del terme municipal de Sant Ramon, situat en el seu extrem septentrional, dos quilòmetres dret al nord del seu cap i un quilòmetre i mig al nord-oest de Portell, vora el límit amb els termes de Sant Guim de la Plana (per Comabella) i Ivorra, dins el qual es troba el *pla de Viver*, que no és sinó un sector dels altiplans que en aquella zona marquen la divisòria entre les conques fluvials del Sió (al sud) i el Llobregós (al nord).¹

DOC.: *Viver*, 1026-1050 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Viver*, 1067, 1068-1095 (*Lib. Feud.*, doc. 252, 546; TS); *Viver*, 1110 (TS; OC); *Viver*, 1100-1154 (CR, vol. II, p. 73; TS); *Vivario*, 1161 (TS; OC); *Viver*, 1174 (TS; OC); *Viver*, 1177 (TS); *Vivario*, 1178 (TS); *Viver*, 1183 (TS; OC); *Viver*, 1187 (TS); *Viver*, 1194 (TS; OC); *Viveri*, 1279 (*Rat. Dec.*; TS); *Viver*, 1358 (*Fog.*; TS); *Viver*, 1359 (OC); *Viver*, 1365-1370 (*Fog.*, p. 82; TS); *Viver*, 1497 (*Fog.*, p. 203).

OC: Vol. VIII, p. 85b53-86a8: sembla fora de dubte que aquest nom de lloc, com els seus diversos homònims (vegeu íd., p. 86a23-b38), és resultat de la fossilització onomàstica del substantiu *viver* < llatí VIVARIUM, amb el qual es coneixen diferents indrets destinats a la cria d'animals (en general o específicament peixos) o també plantes (vegeu DECat, vol. IX, p. 318b22-319a51).²

ALTR. HIP.: —

[[viv]er]
activitat humana
català < llatí
simple (+ complement especificatiu)

1. El complement especificatiu *de Segarra* (ben genèric certament, i en part poc útil en haver-hi almenys un homònim dins de la mateixa comarca: vegeu la fitxa anterior) és malgrat tot força usual en funció de l'existència de diversos homònims a la resta del país, però és evident que la seva presència és supèrflua (i, per tant, no se sol donar) en l'àmbit de la mateixa contrada, com d'altra banda ho demostra el nom de l'esmentat *pla de Viver*, que confronta amb els *plans d'Ivorra* i els *plans de Vicfred*; pel que fa a uns menors *plans de Viver de Segarra* situats prou més al sud, confrontant en aquest cas amb els *plans de Portell*, fa tota la impressió que es tracta d'un nom oficialitzant consignat únicament en la cartografia comarcal de l'ICC, en què figuren sota aquest nom.

2. Òbviament la referència a aquestes mateixes pàgines i línies, però del volum VIII del DECat, que es fa des de l'article corresponent de l'OC (vol. VIII, p. 86a8) és un mer lapsus del redactor de l'obra (en aquest cas un dels col·laboradors de Coromines) en lloc de IX.

REF.: ICC-*Garrigues*.

Partida del terme municipal de Juncosa, situada uns tres quilòmetres al nord del poble, prop del mas de la Sisquella, en una zona aturonada que es troba entre la vall de les Estepes i la capçalera de la vall del Comú.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla tractar-se d'una variant femenina, fixada toponímicament en plural, del mateix substantiu *viver* 'lloc on es crien animals o plantes' que hem trobat a la base dels dos topònims segarrencs a què hem dedicat les fitxes anteriors.¹

[[viv]eres]
activitat humana
català < llatí
simple (morf plural)

1. Tanmateix cal fer constar l'estranyesa d'una variant morfològica **vivera*: res al DCVB, ni al DECat (tret d'una forma adjectiva de vers Girona, que no sembla ser la nostra: vegeu vol. IX, p. 318b55-59), ni molt menys, és clar, en forma de nom propi a l'OC, malgrat que són nombrosos els topònims que es recullen en el corresponent article d'aquest repertori (vegeu OC, vol. VIII, p. 85b53-86b38). Tan sols en la primera d'aquestes magnes obres es troba un indicatiu que, amb gran precaució, ens podria guiar vers alguna idea específica; ens referim a l'equivalent castellà de la cinquena accepció de *viver* ('lloc on crien alguns animals de caça, especialment els conills'), que, a més de *vivar* i *madriguera*, és també *vivera* (vegeu DCVB s. v.). Això no obstant, fa molt estrany un castellanisme al cor de les Garrigues, i podria ser més viable un ètim a partir d'una forma llatina **VIVARIA* (neutre plural), repluralitzada localment *a posteriori*, o bé fins i tot imaginar simplement un canvi de sufix, a imitació dels duplicats occidentals *pomer* / *pomera*, *oliver* / *olivera*, etc. En canvi cal descartar completament qualsevol relació amb els parònims *Vivella* i *Vivelles*, ja que aquests resulten ser una mera alteració de *Vilella* / *Vivelles*, per dissimilació consonàntica o propagació del so inicial (vegeu OC, vol. VIII, p. 85a28-b39).

REF.: ICC-Segrià.

Nom amb què es coneix una partida situada immediatament a llevant de Sudanell, dins el seu terme municipal, però vora el límit amb el de Montoliu de Lleida, a l'altra banda de la carretera i del canal del Seròs, just en el triangle de terra que forma llur intersecció, i per on el riu de Set es dirigeix vers el ja proper Segre.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Essent evident que tenim aquí una simple fixació toponímica del substantiu *volta*, podem dubtar en canvi entre almenys dues de les seves accepcions per veure quina n'és el motiu concret (vegeu DCVB s. v., paràgraf II en conjunt): o bé *volta* en sentit arquitectònic ('arcada' o 'obra arquejada que forma sostre', entre altres), o bé com a sinònim de *corba*; si la primera sembla d'entrada la més fàcilment aplicable en toponímia (al·lusió metonímica a les *voltes* d'un edifici), la segona té l'atractiu de poder al·ludir en aquest cas específic a alguna de les marcades giragoneses o algun dels notoris canvis de rumb que s'observen en aquest indret,¹ i a més rep l'aval indirecte de Coromines, que, malgrat no incloure'n cap cas en l'OC, sí que tractà prou a fons aquest tipus en el DECat, decantant-se per aquesta opció.²

[volta]
situació geogràfica
català < llatí
simple

1. Tant en l'antiga carretera de Tortosa (que just aquí tomba vers el sud, en direcció a Maials i Flix, rectificant el sentit sud-oest que tenia des de Lleida i Albatàrrec), com en els també esmentats riu de Set i canal de Seròs (especialment aquest darrer, que vora Sudanell fa una inflexió en forma de U, significativament entorn de la partida que ens ocupa).

2. Res no hi ha, efectivament, a l'OC, però això no vol dir que no n'existixin casos paral·lels: vegeu un lloc de *les Voltes* agregat a Riudecols (Baix Camp), que consta tant en el DCVB (s. v. *volta*) com en la GEC (amb entrada pròpia), o un homònim menor d'aquest, a les Garrigues, en terme de Cervià (vegeu *infra* s. v.). Tornant a l'obra de Coromines, cal destacar que, en contra del que esdevindrà en l'OC, són nombrosos els exemples toponímics de *volta*, bàsicament però no exclusivament valencians, que aquest autor esmenta en el DECat (s. v. *voldre*; vegeu especialment vol. IX, p. 365a32-b30); i, per bé que en segona instància contempla algun possible exemple de *volta* com a 'obra de fàbrica arquejada, tirant a cúpula' (vegeu *íd.*, p. 367a10-52), deixa ben clar d'entrada que «en la nostra topografia actual és clar que el mot *volta* fa un gran paper» i que «és obvi que pertot té l'accepció de volta o revolt o marrada d'un camí», si bé «també pot ser les d'un riu, i llavors en certs llocs pot augmentar-se fins a esdevenir sinònim de meandre» (*íd.*, p. 365a28-32).

REF.: DECat, vol. IX, p. 367a51-52.

Nom d'un mas del terme de la Sentiu de Sió, recollit personalment per Coromines, el 1964, sota la forma amb elisió preposicional /la 'bɔlta 'tɒni/, i en què l'element que més interessa des d'un punt de vista toponímic, atesa la molt probable circumstancialitat del nom personal *Toni*, és l'ús de *volta* (vegeu *infra*).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: A diferència de la major part d'usos toponímics de *volta*, en què aquest mot sol designar un revolt en un camí o curs d'aigua (vegeu DECat, vol. IX, p. 365a28-b30, així com el nom propi *la Volta* de vora Sudanell tractat en la fitxa anterior), som aquí davant d'un dels exemples contraris, en què aquest mot apareix en sentit arquitectònic, concretament amb el significat de 'casa, edificació' (i en aquest cas més específicament 'casa de camp, mas'), que ve a resultar d'una aplicació secundària (metonímica, de fet) de l'altra accepció bàsica del mot, ço és, 'obra de fàbrica arquejada, tirant a cúpula' (vegeu DECat, vol. IX, p. 367a10-52); pel que fa al segon element del topònim, prou evident com a hipocorístic d'*Antoni*, és il·lustratiu el paral·lelisme amb el segarrenç *Mas de Toni* (vegeu *supra s. v.*).

[volta][toni]
arquitectura civil
català < llatí
compost N + NP

Voltadelles

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una partida situada a cavall entre l'antic terme de la Figuerosa (avui inclòs en el de Tàrrrega) i el dels Plans de Sió (Segarra), concretament un quilòmetre a ponent de Riudovelles, a l'altra banda de la carretera, i un poc al nord del clot de Sant Gil.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Bé que relacionable raonablement amb l'arrel lèxica *volta* (vegeu les fitxes anteriors), som aquí davant d'un cas prou més complex, sobretot des d'un punt de vista morfològic, atès l'evident caràcter de derivat per sufixació, que ens obliga a destriar un darrer morfema *-elles* (en principi diminutiu) i, doncs, un pas intermedi *voltada*; arribats en aquest punt, intervé el factor semàntic (en especial el dilema bàsic de *volta* com a 'arcada' o com a 'revolt'), i sembla que encaminem correctament el cas, en fi, quan hi reconeixem la versió femenina de l'antic mot *voltat* 'cobert de volta' que recullen tant el DCVB (*s. v.*) com el DECat, indicant en especial aquest darrer que se solia aplicar a elements arquitectònics com *celles voltades* o *cases voltades* (vegeu DECat, vol. IX, p. 367b23-51), amb la qual cosa aquell dilema queda probablement esvaït.

[[[volt]ad]elles]

element arquitectònic

català < llatí

N + sufix *-ell(es)*

2281

Volter, roca del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom d'un cim d'aproximadament nou-cents cinquanta metres d'altura que es troba a l'extrem sud-est de la serra dels Monts de Millà, en el sector sud-occidental del municipi d'Àger, vers la capçalera del riu de Farfanya, uns sis quilòmetres lluny d'Àger, però tan sols un quilòmetre i mig a llevant dels Masos de Millà.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Lluny de qualsevol relació directa amb el parònim *volta*,¹ és altament probable que en aquest nom de lloc hàgim de veure-hi simplement el zoònim dialectal *volter*, variant típicament nord-occidental de *voltor* < llatí VULTURIUS, per canvi de sufix (vegeu DCVB, s. *v. voltor*, i especialment DECat, vol. IX, p. 385a11-26, on justament s'esmenta «*volter* a la Vall d'Àger»: íd., a21).

[[volt]er]
zootopònim
català < llatí
simple

1. Vegeu en les fitxes anteriors i en les següents (s. *v. Volta, Voltadelles, Voltes*) alguns noms de lloc ponentins (però tots ells prou més meridionals) que sí hi tenen relació, cosa que tanmateix aquí és descartable per raó no només de la morfologia del nom, sinó principalment de la situació geogràfica de l'element que designa: una *roca* o muntanya alterosa, lluny de qualsevol construcció (i això val tant per al topònim que ara ens ocupa com per al parònim i no gaire distant *la Volteria* que tractarem en la fitxa següent).

REF.: ICC-*Noguera*.

Topònim corresponent a un cim de 853 metres d'altura, que és per cert el lloc més occidental de la comarca, i a una *serra de la Volteria* de què aquell és el punt culminant, a l'extrem de ponent de l'actual municipi d'Os de Balaguer, dins l'antic terme de Tragó de Noguera, i confrontant (car ja és a l'altra banda de la Noguera Ribagorçana) amb els municipis administrativament aragonesos de Camporrells i Valldellou (Alta Llitera), dins els quals es troba en bona mesura l'esmentada serra (i, en el cas del darrer, també el vessant meridional del seu cim).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Segurament es tracta d'un derivat per sufixació a partir del zoònim dialectal *volter* 'voltor' (vegeu la fitxa anterior, on se'n tracta un cas simple situat a tan sols dotze quilòmetres en línia recta d'aquí, vers llevant), és clar que indicant un lloc on nien o per on ronden aquests carronyaires (la singularitat geogràfica certament s'hi adiu), ja sigui mitjançant el sufix tònic *-ia* o bé el més comú (per bé que no en zootopònims) *-eria*, amb haplologia en el segment *-er-er-*.¹

[[volt]eria]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-eria*

1. Si no és que cal remetre a una evolució fonètica local del llatí VULTUR(I)ARIA, que és a l'origen dels mots catalans generals (i també de vegades topònims) *voltorera* i *voltrera* (vegeu DECat, vol. IX, p. 385b1-6).

REF.: ICC-*Garrigues*.

Topònim del terme municipal de Cervià de les Garrigues, on designa (car sembla evident que deuen tenir relació entre si) almenys dos elements: un *tossal de les Voltes* que es troba immediatament al nord-oest del poble (a l'altra banda del barranc del Perer, però, com ell, a la dreta del riu de Set), i, sota seu (pel sud, encara més a prop del poble i del riu), una partida anomenada avui *les Voltetes*, on podem suposar que el sufix diminutiu és de caràcter recent i secundari, si no merament expressiu, atesa precisament la proximitat amb el nom ple.

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: És clar que es tracta d'una mera fixació en plural del substantiu *volta*, tot i que, paral·lelament al cas segrianenc ja estudiat en què trobàvem aquest mot en singular (vegeu *supra*, s. v. *Volta*), fóra lícit dubtar entre diverses de les accepcions d'aquest mot polisèmic, i en especial entre dues: l'estrictament arquitectònica (al·lusió a les *voltes* d'un edifici, similar a la dels topònims del tipus *els Arcs* o *Arquells*: vegeu *supra* s. v.) i la que, a cavall entre arquitectura (o enginyeria) i geografia, fa d'aquest mot un sinònim de *corba* (en referència en aquest cas a les giragonses d'un camí o d'un riu, que cap dels dos elements no manca en l'indret en qüestió).¹

[voltes]
situació geogràfica
català < llatí
simple (morf plural)

1. De manera que també aquí, com en el cas de *la Volta* de vora Sudanell, preferirem provisionalment aquesta segona alternativa, d'altra banda avalada per la major part de noms similars tractats per Coromines: vegeu DECat, vol. ix, p. 365a28-b32 (especialment b18 i b29, on trobem respectivament un *les Voltes* a València i un més proper *les Voltetes* a Ulldemolins, aquest «com a nom d'unes marrades de camí»).

Xalamet, la

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VIII, p. 115a13.

Topònim menor (concretament es tracta d'una *era de la Xalamet*) del terme de Cubells, recollit únicament per Coromines, si bé sense precisar-ne la situació.¹

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 115a1-17: aquest *Xalamet*, com els parònims (també toponímics) *el Xaramell* de vers el Montnegre o *la Xirimella* i el barranc de *Xeremita* al País Valencià, sembla contenir un vell gal·licisme (relacionat amb el francès antic *chalemele*, per bé que avui és *chalumeau*) corresponent al català patrimonial *caramella* < llatí CALAMELLA 'flabiol de canya' (el qual era diminutiu de CALAMUS 'canya': vegeu DECat, s. v. *xeremia*), tot al·ludint a un indret on se solien fer berenades, per exemple, o on s'estatgés algun joglar, potser francès, amb aquest sobrenom.

ALTR. HIP.: —

[[xalam]et]
activitat humana
català < francès
simple

1. Ens preguntem, ateses almenys la paronímia i la coincidència de municipi, si no hi deu correspondre el topònim *Xemallot* que apareix en l'actual cartografia comarcal de l'ICC com a nom de partida en aquest terme de Cubells, tot just un quilòmetre al sud-oest de la població, en iniciar-se la plana, al peu de la serra Blanca (un lloc prou indicat, doncs, per fer-hi una era i també perquè hi tingués lloc una festa local); tanmateix no se'n escapa la potser excessiva distància formal entre el *Xalamet* de Coromines (femení, a més, cosa que impedeix veure-hi un simple canvi de sufix respecte del seu possible ètim) i aquest *Xemallot*; en cas de produir-se la identificació, hauria de tractar-se d'un canvi de sufix i una metàtesi consonàntica *l-m* > *m-l*, seguida de la palatalització de la lateral (no fem qüestió de les vocals primeres, atesa la típica vacil·lació *e/a* en posició pretònica, també en parla nord-occidental), però és evident la dificultat d'acumular tots aquests processos; en cas contrari, però, caldria cercar un ètim propi per a *Xemallot* (i haver-li dedicat una fitxa pròpia, doncs), que potser estaria relacionat amb el topònim valencià *Xamel* que Coromines tracta a l'OC mirant de derivar-lo del baix llatí CIMELI 'objectes preciosos' (vol. VIII, p. 109a51-b15), en al·lusió al lloc (una cova, etc.) on hom hagués guardat, per exemple, els objectes de culte d'una església durant una invasió perillosa per a la seva seguretat. Pel que fa encara a *la Xalamet*, se'n ocorre alternativament una altra possible identificació (que comporta un origen etimològic del tot diferent, com veurem), en aquest cas amb un topònim que ja ha estat tractat, del mateix terme de Cubells: l'arabisme *Aixelà* o *Aixalà* (o bé *Aixerà* o fins *Xera*, incert, en la cartografia comarcal de l'ICC), una variant del qual podria estar aquí simplement mal segmentat, és a dir, que *la Xalamet* fóra de fet *l'*Aixalamet*, i aquest un derivat per sufixació d'aquell *Aixelà* o *Aixalà* (vegeu *supra*, s. v. *Aixelà*).

Xercavins, riu

COM.: Urgell

Vegeu *Cercavins*.

2285

Xero, torre del

COM.: Noguera

REF.: OC, vol. VIII, p. 123a7-8.

Topònim menor del terme de Menàrguens, recollit en persona per Joan Coromines en les anotacions de les seves excursions filològiques pel país.

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 123a1-5: relacionat possiblement amb el substantiu *xera* ‘bona acollida que es fa a algú’, ‘àpat abundant’ (i també, dialectalment, ‘fogaina, flamarada’),¹ si bé potser en part també format o fixat en aquesta forma *Xero* per creació expressiva.

ALTR. HIP.: Tanmateix caldria no descartar en absolut altres possibilitats, entre les quals, principalment, que, com altres vocables d’aquesta mena, *Xero* correspongui a un malnom personal, tal volta fruit de l’alteració d’algun hipocorístic.

[xero]
activitat humana
català < francès
simple

1. Pel que fa a aquest substantiu *xera*, sembla derivar del francès *chère* < francès antic *chiere* < llatí *CARA* ‘fesomia’ (vegeu DCVB i DECat s. v.).

2286

Xerrill, cal

COM.: Urgell

REF.: OC, vol. VIII, p. 123a53.

Nom d'una casa del terme municipal de Castellserà, recollit personalment per Coromines en les seves notes de camp.

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 123a45-53: derivat d'una variant del verb *serrar*, amb *x-* de tipus expressiu o tal volta per influència morisca; concretament *xerrill*, potser amb el significat de 'serradures', fóra el malnom donat a un fuster o un llenyataire.

ALTR. HIP.: Es podria pensar també, però, en una sufixació a partir del substantiu d'origen segurament basc *xerri* 'femta del bestiar de llana i cabrum' (vegeu DCVB i DECat, *s. v.*), en al·lusió lògicament a un estable o algun altre lloc relacionat amb l'activitat ramadera.

[[xerr]ill]
activitat humana
català < llatí
V + sufix *-ill*

Xifrer, punta del

COM.: Urgell

REF.: ICC-*Urgell*.

Nom d'una muntanyeta de 562 metres d'altura situada a mig camí entre Vallbona de les Monges i Llorenç de Rocafort o de Vallbona (agregat meridional del municipi de Sant Martí de Riucorb), damunt mateix del límit municipal, tot just a un quilòmetre de cadascuna d'aquestes poblacions, a l'esquerra de la riera de Maldanell (i de la carretera de Maldà a Rocallaura).

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: Per davant d'alternatives com el discutit cognom *Xifré* (vegeu DECat, vol. IX, p. 543b15-17), aquest topònim sembla que conté simplement el fitònim dialectal *xifrer*, variant fonètica de *xiprer* o *ciprer* < llatí vulgar CYPRESSUS < llatí clàssic CUPRESSUS (vegeu DCVB i DECat s. v.), que, bé que arrelat principalment al nord-est del Principat, es troba també en alguna població nord-occidental (vegeu DCVB, s. v. *xiprer*, que esmenta *xifrer* a Oliana, i especialment DECat, vol. IX, p. 549b37-550b28).¹

[xifrer]
fitotopònim
català < llatí
simple

1. Concretament Coromines, a més de recollir l'esment d'Oliana per part del DCVB, situa una forma afí vers la Vall d'Aran (vegeu DECat, vol. IX, p. 550b13-17). Per tant, la coneixença del topònim de la vall del Corb que ara ens ocupa hagués permès a l'autor una notòria extensió, fins al sud de la Catalunya occidental, de l'àrea on viu o visqué aquesta variant lèxica. Afegim-hi, a més, que sorprèn l'absència gairebé absoluta ja no d'aquest cas concret, sinó de tot el seu tipus fitonímic en l'OC (tan sols hi ha, i de passada, un valencià *barranc del Ciprer* a OC, vol. VIII, p. 114b48), essent com és que en el DECat (*loc. cit.*) són relativament nombrosos els noms de lloc que addueix per certificar i exemplificar les diferents variants del nom de l'arbre en qüestió.

REF.: OC, vol. VIII, p. 102*b*48-49.

Nom efectivament d'un camí, concretament el que va de l'Albi a Cervià, per la serra, oït allí personalment per Coromines el 1935, tal com reflectí en les seves llibretes d'anotacions; també en recollí la variant *Xular* (sempre amb *-r* muda, naturalment).

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 102*b*52-103*a*10: derivat col·lectiu mitjançant el sufix *-ar* (< llatí *-ARE*) del nom de planta *xiula*, ço és *canya xiula*, que al seu torn deriva també del llatí, si bé amb un ètim prou complicat, fruit d'un encreuament entre el substantiu equivalent, *FISTULA* 'canya, tija', i el verb *SIBILARE* 'xiular' (vegeu DECat, vol. IX, p. 565*b*26-29).¹

ALTR. HIP.: —

[[xiul]ar]
fitotopònim
català < llatí
N + sufix *-ar*

1. La referència del DECat correspon al passatge final de l'article dedicat al verb *xiular* i els seus derivats, tot i que precisament s'hi diu de forma explícita que el substantiu fitonímic *xiula* 'canya-xiula' (l'àrea del qual Coromines redueix excessivament a la Vall de Lavansa) «no és pròpiament derivat d'això, ni compost», sinó que en efecte «prové del llatí *FISTULA*, amb una evolució fonètica com la de *FISTULARE* > *xisclar*» (DECat, vol. IX, p. 565*b*26-29).

2289

Xoriguer, punta del

COM.: Garrigues

REF.: ICC-*Garrigues*.

Nom amb què es coneix una muntanyeta (o, més exactament, un cap de turó) que es troba un quilòmetre i mig al sud-oest de Juncosa, dins del seu terme municipal, entre la vall del Salt i la vall Major.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Referència directa al zoònim *xoriguer* (mena de falcònid ben freqüent en aquestes terres), que es troba, sota diferents variants formals, en altres noms de lloc (vegeu la fitxa següent).

[[xorigu]er]
zootopònim
català < llatí
simple

Xoriguera

COM.: Segarra

REF.: GEC; TS, p. 525-526; ICC-Segarra.

Nom d'un llogaret (o ben just masia i capella; apareix en la documentació del segle XI com un *alou*), també escrit *Soriguera*, que es troba en el sector central del municipi de Biosca, uns dos quilòmetres i mig al nord-est d'aquesta població, just a mig camí del seu agregat Lloberola, en un cap de serra a cavall entre dos dels barrancs de la zona, afluents de la riera de Biosca.

DOC.: *Surigarias*, 1035 (CR, vol. XIII, p. 36; TS); *Sorigaria*, 1279 (*Rat. Dec.*, p. 188; TS); *mas den Soriguera*, 1497 (*Fog.*, p. 225).

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla derivat del zoònim *xoriguer* (vegeu la fitxa anterior), tot i que, d'acord amb la configuració morfològica del nom, podria tractar-se més aviat d'una derivació, mitjançant el ben freqüent sufix *-era*, directament a partir del llatí SOREX 'rata, ratolí' (doncs *SORICARIA 'amagatall de ratolins, ratera'), mot que al capdavant es troba a l'origen del nom mateix de l'ocell abans esmentat, atesa la seva afició a la captura de rosegadors; en cas que preferíssim l'opció ornitològica (cosa plausible, en funció de la presència encara avui d'aquesta espècie), caldria postular una haplologia *-er-er > -er-* en una fase **Xoriguerera*.¹

[[xorigu]era]
zootopònim
català < llatí
N + sufix *-er(a)*

1. Vegeu TS, p. 525-526. Per a una ampliació sobre les ramificacions lèxiques d'aquest cas, vegeu DCVB, s. v. *Soriguera* (on apareix com a nom d'ermita, si bé situada erròniament en el veí municipi de Sanaüja, i d'altra banda com a cognom, propi entre altres llocs justament de Biosca) i també s. v. *xoriguer* (article dedicat principalment al nom de l'ocell), així com, més extensament, DECat, s. v. *xoriguer* (on per cert Coromines aprofita per «esborrar» algunes de les accepcions secundàries que el DCVB donava de *soriguera*: vegeu DECat, vol. IX, p. 587b48-50). Pel que fa al camp toponímic, vegeu OC, vol. VII, p. 162b52-163a28, on s'esmenten diversos parònims (més d'una dotzena, tant amb S- com amb X-) del que ara ens ocupa, però no aquest mateix ni tampoc el *Xoriguer* garriguenc que hem vist en la fitxa anterior —ni el pretèrit *torrent de Xoriguera* de Vilallonga de Ter recollit per Amigó (1979, p. 77)—, i se'ls dona una explicació del tot coincident amb la que hem apuntat (vegeu OC, vol. VII, p. 163b30-39).

Xot, cova del

COM.: Segrià

REF.: DECat, vol. IX, p. 593a35-42; OC, vol. VIII, p. 143b39.

Topònim menor del terme municipal de Sunyer, segons Coromines, que certament és (OC, i ja abans DECat) l'única font que n'informa, tot assenyalant la pronúncia autòctona amb /ɔ/, però sense precisar-ne la localització geogràfica.

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 143b38: es tracta, sense cap alteració formal, de l'ornitònim dialectal *xot* (o també *xut*, *xuta*, etc.), que correspon a una mena de mussol o òliba (vegeu DECat s. v.).¹

ALTR. HIP.: —

[xot]
zootopònim
català
simple

1. En el DECat Coromines ja adduïa aquest topònim a propòsit del nom d'ocell en qüestió, i ben certament s'hi estenia més que no ho fa un dels seus col·laboradors en l'esment telegramàtic que es troba en l'OC; en concret, en el diccionari etimològic s'explica el cas real, la situació en què es féu inventari del nom de lloc de vers Sunyer: «en mostrar-me'n de lluny [el lloc], i posant-li els dits a la boca, l'informant assegurà que el nom de l'ocell allí és *xut*, i que es tractaria [el *Xòt* del topònim] d'un nom personal» (DECat, vol. IX, p. 593a36-39); això no obstant, Coromines es reafirma en la seva diagnosi (basada en la creença en una antiga alternança o vacil·lació entre *xut* i *xot* en aquella àrea, essent al capdavant onomatopeïques totes dues formes) i conclou que «tractant-se d'una cova tendim a creure que tanmateix era jo qui tenia raó, però que avui ho deuen modificar, perquè amb *ú* l'efecte onomatopeic s'aguditza» (id., p. 593a39-43). Val a dir que la informació dialectal oferta pel DCVB (especialment s. v. *xut*) confirma que és aquesta forma la que es pot considerar més arrelada al Ponent català.

REF.: DECat, vol. III, p. 525a17-20.

Nom d'un indret del terme de la Pobla de la Granadella (és a dir, l'actual Bellaguarda), recollit personalment per Coromines l'any 1935, a qui indicaren que corresponia a «un enderrocc de cingle, on se fiquen les fures», de manera que el terme genèric hi és el dialectal *esquetja* 'escletxa'.¹

DOC.: —

OC.: —

ALTR. HIP.: De la indicació local anotada per Coromines sembla desprendre's que *xurriu* podria ser un dialectalisme corresponent al zoònim *fura*, però frena completament aquesta incerta via etimològica el fet que un tal mot, o qualsevol parònim seu, és absent tant del DCVB com del DECat i d'altres fonts lexicogràfiques;² de manera que, canviant radicalment de rumb, i tot deixant en mera anècdota el fet que les fures aprofitessin aquest forat, podem pensar si aquest *xurriu* no deu tenir relació amb el substantiu dialectal (però certament occidental: vegeu DCVB s. v.) *xorrit*, derivat de *xorro* 'raig', que és fet i fet el que Coromines proposa, en tant que mossarabisme, per a alguns topònims valencians del tipus *el Xurri* (vegeu OC, vol. VIII, p. 103b40-56), i que bé faria sentit en aplicar-se a una *esquetja* d'on s'escolés aigua.

[[xurr]iu]
hidrotopònim
mossàrab
simple

1. Sobre aquest mot *esquetja* (que és el que interessava Coromines en aquest passatge de la seva obra), vegeu DCVB s. v., i especialment DECat, vol. III, p. 524b44-526a60, així com *supra* s. v., els topònims *l'Esquetja* i *el Racó de l'Esquetja*.

2. Com a molt hom podria assajar-hi una aproximació a través del gros castellanisme *sorra* 'guineu' (tanmateix vegeu l'anotació de Coromines a DECat, vol. VIII, p. 96a14-18) o del verb argòtic (gitano) *xorar* 'robar' (vegeu DECat s. v.), atès que al capdavant aquesta idea (a partir del llatí *FUR* 'lladre': vegeu DECat, vol. IV, p. 233a58-60) és a l'origen del substantiu *fura* i del verb *furar*; però les dificultats intrínseques de qualsevol d'aquestes vies, així com la constatació del mateix autor (i justament del mateix any 1935) que el nom de l'animal és *furó* en aquella zona de les Garrigues (vegeu DECat, vol. IV, p. 233b55-58), fan que el més assenyat sigui abandonar aquesta opció.

2293

Xut, pleta del

COM.: Noguera

REF.: ICC-*Noguera*.

Nom amb què es coneix un indret, concretament una edificació rural (doncs, una antiga *pleta*, efectivament), del terme de Balaguer, poc més d'un quilòmetre al nord-oest de la ciutat, més enllà del santuari del Sant Crist.

DOC.: —

OC: —

ALTR. HIP.: Sembla prou clar (malgrat que podria haver-hi hipòtesis alternatives: principalment que el motiu en fos un sobrenom d'un propietari) que som davant d'una fixació onomàstica del zoònim dialectal *xut* 'mena d'òliba', propi justament d'aquesta àrea (vegeu la fitxa següent).

[xut]
zootopònim
català
simple

Xutes, planeta de les

COM.: Garrigues

REF.: DECat, vol. IX, p. 593*b*1-5; OC, vol. VIII, p. 143*b*42.

Nom d'un indret (un petit pla, naturalment) del terme municipal dels Torms, recollit en persona per Joan Coromines vers els anys 1935-1936, i adduït per aquest autor, ja abans de l'OC, al DECat, com a prova de l'ús del mot *xuta* en aquesta zona (vegeu *infra*).

DOC.: —

OC: Vol. VIII, p. 143*b*38: igual que el nom de la segrianenca *cova del Xot* (vegeu *supra s. v.*) i altres pocs topònims recollits a OC, vol. VIII, p. 143*b*39-41, prové directament del zoònim *xot* o *xut*, nom d'ocell similar al mussol o l'òliba, i en aquest cas més concretament de la variant femenina *xuta*, que és pròpia, en efecte, d'algunes comarques ponentines (vegeu DCVB *s. v.*, i també DECat, vol. IX, p. 593*a*46-*b*6, on s'especifica la presència d'aquest nom justament a la zona entre el Priorat i les Garrigues).

ALTR. HIP.: —

[xutes]
zootopònim
català
simple (morf plural)

IECentanyes 19072007

ISBN 978-84-7283-929-8

9 788472 839298